СЛОВНИК ІНШОМОВНИХ СЛІВ

1985

БІБЛІОТЕКА
ДЕРЖАВНОЇ
МОВИ

С.П.Бибик, Г.М.Сюта

СЛОВНИК ІНШОМОВНИХ СЛІВ

ТЛУМАЧЕННЯ, СЛОВОТВОРЕННЯ
ТА СЛОВОВЖИВАННЯ

Близько 35 000 слів
і словосполучень

За редакцією С. Я. Єрмоленко

Харків
«ФОЛІО»
2006

ББК 81.2
Б59

Бібліотека державної мови
заснована у 2000 році

За редакцією
д-ра філол. наук, проф.,
завідувача відділу стилістики та культури мови
Інституту української мови НАНУ
С. Я. Єрмоленко

Художник-оформлювач
Б. П. Бублик

Бибик С. П., Сюта Г. М.
Б59 Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / За ред. С. Я. Єрмоленко; Худож.-оформлювач Б. П. Бублик. — Харків: Фоліо, 2006. — 623 с. — (Б-ка держ. мови).
ISBN 966-03-3173-8.

Словник містить близько 35 тисяч слів і словосполучень. Ці слова увійшли в українську мову в різні часи з різних мов. У словнику представлено іншомовні слова, що зустрічаються в повсякденному житті, а також терміни із різних галузей знань. Словникова стаття містить граматичну та стилістичну інформацію про запозичення, фіксує його значення, що склалися давно, а також ті, що розвинулися в останні роки.

Новизну пропонованої лексикографічної праці визначає подання словотвірних можливостей кожного із запозичень, прикладів уживання слова.

Словник розрахований на широке коло читачів.

ББК 81.2

ISBN 966-03-3173-8

ПЕРЕДМОВА

Пропонований *Словник іншомовних слів* призначений для щонайширшого кола читачів різного віку, освіти, з різними потребами, які знайдуть у ньому відомості про значення слова, його граматичні властивості, сферу вживання, написання та наголос.

Нетрадиційність, новизна цього *Словника* полягає в тому, що автори не лише представили іншомовну лексику сучасної української літературної мови, але й показали, як «живе» чужомовне, запозичене слово в іншій мові, як реальне функціонування розширює його морфологічні, синтаксичні та стилістичні можливості. Отже, укладаючи *Словник*, автори відмовилися від традиційної для словників іншомовних слів етимологічної довідки, зосередившись на якомога повнішому представленні «портрета» слововживання та словотворення кожного конкретного запозичення. Завдання продемонструвати функціонування запозиченого слова в мові, для чого вибудовується словотвірне гніздо та добирається ілюстративний матеріал, дозволяє простежити вживання кожного конкретного значення запозичення, виявити його семантичні та граматичні характеристики, а також сфери його вживання.

Особливістю пропонованої лексикографічної праці є с и с т е м н і с т ь подання іншомовної лексики із врахуванням запозичень минулих часів, нових слів, що з'явилися в українській мові в останні десятиліття, тих термінологічних словосполучень та нетермінологічних вживань, що склалися в суспільно-політичній, економічно-фінансовій, банківській, спортивній, побутовій та інших сферах.

У роботі над *Словником* було враховано, що за 90-ті роки XX ст. сталися процеси переосмислення суті назв суспільно-політичних, релігійних, філософських течій, систем поглядів, відбулася актуалізація старої лексики, вживання якої донедавна обмежувалося ремаркою *заст*. Це, зокрема, слова ***бакалавр, гувернер, ліцей*** і т. ін. Особливу увагу зосереджено на фіксації масиву нової лексики, що влилася в мову сучасних засобів масової інформації, художньої літератури. Серед таких слів є вузькоспеціальні терміни, які стали загальновживаними, напр.: ***дефолт, джобер, інсталяція, клонування, копірайт, пасіонарний, секвестрування, татуаж, файл*** тощо. До *Словника* введено й ті тематичні групи слів, що, з одного боку, не знаходили належного місця у лексикографічних працях з ідеологічних причин (***артос, інкарнація, філонь*** і т. ін.), а з іншого боку, в останнє десятиліття поширилися у зв'язку з розвитком й поглибленням міжнародних та міждержавних зв'язків (***бонсай, гамбургер, джакузі, караоке, кікбоксинг, тамагочі, фондю, фен-шуй, чизбургер*** та ін.).

Поява, швидке засвоєння нових слів пояснюється високими темпами суспільного та наукового життя. Входженню в мову нових слів сприяють світові процеси інтеграції та глобалізації, поява всесвітньої комп'ютерної мережі Інтернет, розвиток світового ринку й широкої рекламної мережі, економіки, інформаційних технологій, засобів комунікації, музики, спорту, туризму, участь у міжнародних культурних та спортивних заходах (конкурсах, фестивалях, олімпіадах), показах мод, посилення уваги до правових та релігійних проблем тощо. Відповідно ці процеси відображені у функціонуванні лексем ***аквапарк, банкомат, барбекю, блокбастер, бренд, глобалізація, діджей, іміджмейкер, кіборг, кілер, кутюр'є, масмедіа, ноутбук, пазл, памперси, портфоліо, провайдер, роумінг, спічрайтер, телетекст, ток-шоу, топ-модель, фаст-фуд, хакер, шопінг*** тощо.

Реєстр *Словника*, таким чином, відображає розвиток термінологічних груп лексики у сферах е к о н о м і к и: ***бартер, дефолт, крос-курс, логістика, макроекономіка, монетаризм, офшорний, тендер, франчайзинг, холдинг***; е л е к т р о н і к и, і н ф о р м а т и к и та о б ч и с л ю в а л ь н о ї т е х н і к и: ***джойстик, Інтернет, інтерактивний, модем, пентіум, чат***; м е д и ц и н и: ***ароматерапія, імплантат, ліфтинг, мануальний, шунтування***; м и с т е ц т в а: ***андеграунд, бард-рок, перформанс, ремейк, реп, тример, фентезі***; м о д е л ь н о г о б і з н е с у, м о д и: ***кардиган, легенди, от-кутюр, прет-а-порте, топ***; с п о р т у: ***айкідо, байкер, культуризм, пейнтбол, сноуборд, сумо, фристайл***; п а р а п с и х о л о г і ї: ***екстрасенс, полтергейст, телекінез.***

Актуальність *Словника іншомовних слів* не применшує базового масиву так званих «старих слів», що відомі читачеві й уже не сприймаються як запозичені. Це, наприклад, назви реалій старого побуту чи суспільно-політичного устрою, назви одягу, що трапляються в історичній художній літературі, назви тварин, рослин, мінералів, хімічних елементів та сполук, хвороб та хворобливих станів, котрі відбивають сучасний рівень знань, а отже, потребують тлумачення.

Словник фіксує розвиток, появу нових значень у давно запозичених слів, зокрема таких, як ***адреса, архів, вірус, диск, меню, пароль, редактор***, та багатьох інших.

Оновлення «старих» слів репрезентовано як зміну, розширення кола їх сполучуваності, напр.: ***банк пам'яті, банк даних, валютний коридор, дисконтна карта, кабельне телебачення, кредит довіри, фінансова піраміда*** тощо.

Ми сподіваємося, що користувач, читач *Словника*, який працює у певній галузі, отримує інформацію з преси, радіо, телебачення, літератури, знайде у ньому відповіді на питання, які його цікавлять.

СТРУКТУРА СЛОВНИКОВОЇ СТАТТІ

Слова у *Словнику* розташовані в алфавітному порядку.

Словникова стаття має два типи побудови — складається з одного або двох абзаців.

Словникова стаття, що складається з одного абзацу, будується так: за реєстровим словом розміщується граматична довідка, далі — тлумачення, приклади вживання слова. Вказівки на сферу вживання, стилістичну характеристику подано перед тлумаченням.

Інколи при слові замість розгорнутого тлумачення подається відсилання до іншої словникової статті.

Реєстрове слово подається напівжирним шрифтом великими буквами у вихідній формі з наголосом: **БЕРМУ́ДИ; ТА́БЕЛЬ**. Якщо існують літературні варіанти наголошування, то це також зазначається у реєстровій формі: **БУ́НГА́ЛО, МА́РКЕ́ТИНГ, СИМЕ́ТРІ́Я**.

Варіанти написання реєстрових слів наводяться в одній словниковій статті через кому, мають одне тлумачення; воно розміщується при тому слові, яке приймається як основне, інший варіант подається на своєму алфавітному місці з відсиланням до відповідної статті:

АНДЕГРА́УНД, *див.* **андергра́унд**.

АНДЕРГРА́УНД, АНДЕГРА́УНД ... Напрям у мистецтві, культурі 2-ї половини XX ст...

ТРАЙБАЛІ́ЗМ, ТРИБАЛІ́ЗМ ... Культурно-побутове, культове та суспільно-політичне прагнення до племінного відособлення...

ТРИБАЛІ́ЗМ, *див.* **трайбалі́зм**.

Реєстровим словом у словниковій статті може бути не лише слово, але й словосполучення, якщо іншомовне слово вживається та відоме переважно у складі сполуки. Тоді перше слово подається напівжирним шрифтом великими літерами, а наступне — розрядкою:

АХІЛЛЕ́СОВА п' я т а́ ...

БІКФО́РДІВ ш н у р ...

Як реєстрові форми подаються найбільш уживані елементи складних слів:

АВТО... **...КАРДІЯ.**

БІО... **...ТОМІЯ.**

Омоніми (слова, однакові за написанням, але різні за значенням) репрезентовано як самостійні реєстрові слова з цифровим індексом:

КОНСТИТУ́ЦІЯ[1] ... Основний закон...

КОНСТИТУ́ЦІЯ[2] ... Будова організму людини та тварини...

Далі подаються граматичні ремарки.

При іменниках зазначається закінчення родового відмінка однини:

ДИСПАНСЕ́Р, у ...

КОСМЕТОЛО́ГІЯ, ї ...

РЕМІ́КС, а ...

Слова, що вживаються у множині, після закінчення родового відмінка мають позначку *мн.*: **ЛЕ́ГІНСИ**, ів, *мн.* **ПА́МПЕРСИ**, ів, *мн.* ...

Іменники, що більш уживані у формі множини, але мають і форму однини, подаються із закінченням множини, а далі наводиться форма однини та закінчення родового відмінка однини з позначкою *одн.*:

ІНКУНА́БУЛИ, бул, *мн.* (*одн.* **інкуна́була**, и, *ж.*) ...

ТЕРПЕ́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **терпе́н**, у, *ч.*) ...

Після закінчення іменників зазначається граматичний рід (*ж., с., ч.*):

АБАЖУ́Р, а, *ч.* ...

ГРА́ФІКА, и, *ж.* ...

Якщо слово невідмінюване, то воно має ремарку *невідм.* та зазначення роду (чи належності до двох родів):

АВЕНЮ́, *невідм., ж.*

ІМПРЕСА́РІО, *невідм., ч.*

КІ́ВІ, *невідм., ч.* і *с.*

ПРО́ФІ, *невідм., ж.* і *ч.*

У прикметників, поданих у формі чоловічого роду, зазначається закінчення жіночого та середнього роду:

РЕЛЯТИ́ВНИЙ, а, е. ...

ТАНГЕНЦІА́ЛЬНИЙ, а, е. ...

Для дієслів, які наводяться у формі інфінітива, подаються закінчення 1-ї та 2-ї особи однини теперішнього або простого майбутнього часу:

ПРЕВАЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш...

ТРЕТИ́РУВАТИ, ую, уєш...

Стилістичні позначки, обмежувальні та уточнювальні ремарки подаються перед тлумаченням слова, вказуючи на сферу його вживання: *ав., бот., муз., спец., розм.* тощо. Іноді вони оформляються у вигляді вступу до тлумачення на зразок: «У Стародавньому Римі», «В інформатиці», «В ісламі», «Хімічний елемент» і т. ін.

Ремарка *див.* після реєстрового слова встановлює місце його тлумачення у словнику:

ТРАНСФЕ́РТ, *див.* **трансфе́р**.

Тлумачення є основним елементом словникової статті. Воно, як правило, енциклопедичне, оскільки розкриває поняття, що його виражає слово, охоплює необхідні наукові, технічні, історичні та інші відомості про предмет, явище. При цьому воно є стислим.

У багатозначних слів кожне значення подається під цифрою з крапкою, варіанти ж значень — через крапку з комою.

У Словнику використовується тлумачення у формі відсилання до іншого слова-синоніма або ж до іншої словотвірної форми цієї лексеми.

ТЕ́СТИНГ, у, *ч.* Те саме, що **тестува́ння**.

ДЕКО́ДЕР, а, *ч.* 1. Те саме, що **дешифра́тор**.

Після тлумачення світлим курсивом наводяться словосполучення, що відображають граматичні та синтаксичні характеристики слова, його зв'язки з іншими словами мови:

БЛОКА́ДА ... 1. ... *Інформаційна блокада. Фінансова блокада. Енергетична блокада.* 2. ... *Блокада серця. Новокаїнова блокада.*

ТИ́ТУЛ ... 3. ... *Титул власності. Титул купівлі-продажу.*

Словникова стаття, що будується з двох абзаців, охоплює реєстрове слово з описаним вище способом подання та гніздо похідних, що відображають його словотвірні можливості. Кожне із похідних слів розміщується в окремому рядку, й до кожного із них подаються граматичні та стилістичні (якщо це необхідно) ремарки, ілюстративні словосполучення, що відображають найбільш типове та характерне вживання слова. До похідних тлумачення, як правило, не подаються, окрім тих випадків, коли слово активно вживається у спеціальній літературі, має морфологічні ознаки іншомовності. Послідовно серед похідних слів тлумачаться лексеми на *-ізм/-изм, -ізація, -ер/-ор*, подається значення утворень на *-ник* — назв робітників, фахівців у тій чи іншій сфері діяльності:

ДИНАМОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Вимірювання сили ...

Динамо́метр, а, *ч.* Прилад для ...

Динамометри́чний, а, е. *Динамометричний контроль.*

КОМП'Ю́ТЕР, а, *ч.* Електронна обчислювальна машина ...

Комп'ютериза́ція, ї, *ж.* Широке впровадження...

Комп'ютеризо́ваний, а, е. *Комп'ютеризована система пошуку інформації.*

Комп'ютеризува́ти, у́ю, у́єш. Запроваджувати ...

Комп'ю́терний, а, е. *Комп'ютерна програма. Комп'ютерна мережа.*

Комп'ю́терник, а, *ч.* Фахівець, який обслуговує комп'ютери.

ОПОНУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. ... 2. ...

Опонува́ння, я, *с. Опонування роботи.*

ТУРБУЛЕ́НТНИЙ, а, е, *спец.* Бурхливий, невпорядкований ...

Турбуле́нтність, ності, *ж.* Форма руху ...

ФУТУРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про закони ...

Футуро́лог, а, *ч.*

Футурологі́чний, а, е. *Футурологічні передбачення.*

Якщо похідне слово багатозначне, то наводяться ілюстрації до тлумачень реєстрового слова із зазначенням у дужках номера значення, а за цифрою з крапкою подається ще одне його значення:

Тара́новий, а, е. 1. *Таранове вістря. Таранові ланцюги* (у 1, 3—5 знач.). 2. *спец.* Призначений для таранення. *Таранові торпеди. Таранова група.*

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

ав. — авіація
анат. — анатомія
антр. — антропологія
архіт. — архітектура
астр. — астрономія
бакт. — бактеріологія
бібл. — біблійне
біол. — біологія
біох. — біохімія
бот. — ботаніка
буд. — будівництво
бухг. — бухгалтерський термін
вет. — ветеринарія
військ. — військова справа
геогр. — географія
геод. — геодезія
геол. — геологія
геом. — геометрія
геопол. — геополітичне
гідрол. — гідрологія
гірн. — гірнича справа
грам. — граматика
див. — дивись
дипл. — дипломатичний термін
діал. — діалектизм
друк. — друкарська справа
екол. — екологія
екон. — економіка
ел. — електротехніка
ент. — ентомологія
етн. — етнографія
ж. — жіночий рід
жарт. — жартівливе слово
жив. — живопис
зал. — залізничне
заст. — застаріле
зах. — західне
знач. — значення
зневажл. — зневажливе
зоол. — зоологія
інформ. — інформатика
ірон. — іронічне
іст. — історизм
іхт. — іхтіологія
карт. — ка́рти
кін. — кінематографія
книжн. — книжне
ком. — комерційний термін
крав. — кравецтво
кул. — кулінарна справа
культ. — культове
лайл. — лайливе слово
лінгв. — лінгвістика
літ. — літературознавство
лог. — логіка
мат. — математика
мед. — медицина
мет. — металургія
метеор. — метеорологія
мех. — механіка
мист. — мистецтво
мін. — мінералогія
міф. — міфологія
мн. — множина
мор. — морський термін
муз. — музика
напр. — наприклад
наук. — науковий термін
невідм. — невідмінюване
незм. — незмінне
несхв. — несхвальне
одн. — однина
орн. — орнітологія
опт. — оптика
палеонт. — палеонтологія
перев. у мн. — переважно у множині
перен. — переносне
поет. — поетичний термін
поліг. — поліграфічний термін
політ. — політологія
прийм. — прийменник
присл. — прислівник
психол. — психологія
радіо — радіотехніка
рел. — релігія
ритор. — риторичне
род. — родовий відмінок
розм. — розмовне слово
с. — середній рід
сад. — садівництво

с. г. — сільське господарство
соц. — соціологія
спец. — спеціальне
спорт. — спортивний термін
театр. — театральний термін
текст. — текстильний термін
техн. — технічний термін
торг. — торгівля
фам. — фамільярне слово
фарм. — фармакологія
фіз. — фізика
фізіол. — фізіологія
філол. — філологія
філос. — філософія
фін. — фінансовий термін
фот. — фотографія
хім. — хімія
хореогр. — хореографія
церк. — церковне слово
ч. — чоловічий рід
част. — частка
шах. — шахи
юр. — юридичний термін

УКРАЇНСЬКИЙ АЛФАВІТ

А а	[а]	**Б б**	[бе]	**В в**	[ве]
Г г	[ге]	**Ґ ґ**	[ґе]	**Д д**	[де]
Е е	[е]	**Є є**	[є]	**Ж ж**	[же]
З з	[зе]	**И и**	[и]	**І і**	[і]
Ї ї	[ї]	**Й й**	[йот]	**К к**	[ка]
Л л	[ел]	**М м**	[ем]	**Н н**	[ен]
О о	[о]	**П п**	[пе]	**Р р**	[ер]
С с	[ес]	**Т т**	[те]	**У у**	[у]
Ф ф	[еф]	**Х х**	[ха]	**Ц ц**	[це]
Ч ч	[че]	**Ш ш**	[ша]	**Щ щ**	[ща]
Ь ь	[знак м’якшення]	**Ю ю**	[ю]	**Я я**	[я]

А

ААК, а, *ч.* Плоскодонне вітрильне рибальське чи транспортне судно типу баржі, поширене в Нідерландах.

АБА́Б, а, *ч.* Вільний матрос у Туреччині.

АБАЖУ́Р, а, *ч.* Дашок різної форми і з різного матеріалу (паперу, тканини, скла, пластмаси і т. ін.) на лампу (свічку і т. ін.) для захисту очей від світла або для зосередження світла в певному напрямі. *Картоновий абажур. Шовковий абажур. Лампа під абажуром. Майстерня для виготовлення абажурів.*

Абажу́рний, а, е. *Абажурна облямівка.*

АБА́ЗІЯ, ї, *ж., мед.* Втрата здатності ходити, здебільшого при захворюваннях нервової системи.

АБА́К, а, *ч.* **АБА́КА**, и, *ж.* 1. Прилад для рахування, яким користувалися давні греки та римляни; рамка з поперечками, на які нанизані кістяні або кам'яні кульки — одиниці лічби (на зразок рахівниці). 2. *архіт.* Плита (звичайно квадратна) — верхня частина капітелі колони.

АБАКА́, и́, *ж.* Багаторічна тропічна рослина родини бананових, волокна якої використовують для виготовлення канатів, мотузок, корабельних снастей тощо.

АБАНДО́Н, у, *ч.* Відмова судновласника чи вантажовласника від своїх прав на застраховане судно або вантаж на користь страхової організації, яка в цьому разі виплачує страхувальникові повну страхову суму.

АБА́Т, а, *ч.* 1. Настоятель монастиря (абатства) в католицьких чернечих орденах, який має священичі свячення і повну духовну й світську владу; у православній церкві чину абата відповідає ігумен. 2. У Франції — католицький священик.

Абати́са, и, *ж.* Ігуменя католицького жіночого монастиря.

Аба́тство, а, *с.* Католицький монастир із належними йому володіннями. *Вестмінстерське абатство.*

Аба́тський, а, е.

АБАТО́Н, АДИТО́Н, у, *ч.* Частина грецького храму, куди мали право заходити лише жерці.

АБДИКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Зречення престолу; відмова від влади, посади або сану.

Абдикаці́йний, а, е. *Абдикаційна процедура.*

АБДО́МЕН, а, *ч., зоол.* Черевце, задній відділ тіла членистоногих тварин.

Абдоміна́льний, а, е. Черевний.

АБДУ́КЦІЯ, ї, *ж., анат.* Відведення кінцівки від середньої лінії тіла.

Абду́ктор, а, *ч.* М'яз, що відводить кінцівку від середньої лінії тіла.

АБЕЛІ́Т, у, *ч., хім.* Вибухова речовина, що складається з амонійної селітри, динітробензолу і кухонної солі.

АБЕРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *астр.* Видиме відхилення світил від їх справжнього розташування на небі, зумовлене рухом Землі по орбіті або її обертанням навколо осі. *Річна аберація. Добова аберація. Аберація світла.* 2. *фіз.* Нечіткість або спотворення зображення, що спричиняється деформаціями, властивими всім оптичним системам. *Сферична аберація. Хроматична аберація. Аберація зображення.* 3. *перен., книжн.* Помилка, відхилення від істини. *Літературна аберація. Аберація сприйняття. Аберація смаку.*

Абераці́йний, а, е. *Абераційний час. Абераційне сприймання.*

АБЗА́Ц, у, *ч.* 1. Відступ управо на початку першого рядка для відділення однієї частини тексту від іншої. *Писати без абзаців. Починати з абзацу. Читати з абзацу.* 2. Частина тексту між двома такими відступами. *Перший абзац. Прочитати три абзаци.*

Абза́цний, а, е. *Абзацний відступ. Абзацний рядок.*

АБЗЕ́ТЦЕР, а, *ч., спец.* Багатоківшевий екскаватор для виймання та переміщення порожніх порід на відвалах кар'єрів.

АБІОГЕНЕ́З, у, *ч.* 1. Самозародження. 2. Теорія про виникнення живих істот із речовин неживої природи. *Основні положення абіогенезу.*

Абіоге́нний, а, е. *Абіогенне утворення органічних речовин. Абіогенне походження нафти.*

АБІОСФЕ́РА, и, *ж.* Частина літосфери, на яку не впливали і не впливають живі організми чи біогенні речовини.

АБІОТИ́ЧНИЙ, а, е. Неорганічний або позбавлений життя. *Абіотична зона. Абіотичні фактори.*

АБІСА́ЛЬ, і, *ж.* Частина дна Світового океану, розташована в середньому на глибині 3000—6000 м.

Абіса́льний, а, е. *Абісальна зона. Абісальні відклади.*

АБІСОЛІ́ТИ, ів, *мн.* Глибинні гірські породи.

АБІСОПЕЛІ́ТИ, ів, *мн.* Намулисті відклади, які утворюються на глибинних морських та океанічних ділянках дна.

АБІСОФІ́ЛИ, ів, *мн.* Тварини, що живуть на значних глибинах океанів.

Абісофі́льний, а, е. *Абісофільні організми.*

АБІТУРІЄ́НТ, а, *ч.* 1. Випускник середнього навчального закладу. 2. *розм.* Особа, що вступає до вищого або середнього спеціального навчального закладу. *Список абітурієнтів. Перепустка абітурієнта.*

Абітурі́єнтка, и, *ж.* *Абітурієнтка Національного авіаційного університету.*

Абітурі́єнтський, а, е. *Абітурієнтське посвідчення.*

АБЛАКТУВА́ННЯ, я, *с., сад.* Щеплення зрощуванням гілок (дерев, кущів), без відокремлення їх від стовбурів; застосовується у виноградарстві, декоративному садівництві.

Аблакто́ваний, а, е. *Аблактоване дерево.*

Аблактува́ти, у́ю, у́єш. *Аблактувати кущі.*

АБЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Зменшення маси льодовика чи снігового покриву внаслідок танення, випаровування чи механічного усунення. 2. Знесення речовини з поверхні твердого тіла струменем гарячих газів. 3. Тепловий захист у ракетах.

АБОЛІЦІОНІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Суспільний рух у США кінця XVIII — першої половини XIX ст., спрямований на скасування рабства негрів. 2. Громадський рух за скасування якогось закону.

Аболіціоні́ст, а, *ч.* *Боротьба аболіціоністів.*

Аболіціоні́стка, и, *ж.*

Аболіціоні́стський, а, е. *Аболіціоністський рух.*

АБОЛІ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Скасування рішення або закону. 2. Припинення кримінальної справи на стадії, коли винність обвинуваченого юридично ще не доведена. Відновлення честі шляхом офіційного спростування наклепу.

АБОНЕМЕ́НТ, а, *ч.* 1. Право користуватися, за плату або безплатно, чим-небудь (телефоном, місцем у театрі, книжками з бібліотеки і т. ін.) протягом певного часу, а також документ, що посвідчує це право. *Абонемент у басейн. Оформити абонемент.* 2. Відділ бібліотеки, де можна взяти літературу додому. *Міжбібліотечний абонемент. Користуватися абонементом. Взяти книги в абонементі.* 3. Реєстрова бібліотечна картка читача-абонента. *Бібліотечний абонемент.*

Абонеме́нтний, а, е. *Абонементна картка. Абонементне обслуговування. Абонементний концерт.*

Абонува́ння, я, *с.* Одержування чого-небудь за абонементом; застереження права користуватися чим-небудь протягом певного часу. *Абонування місця. Абонування по телефону.*

АБОНЕ́НТ, а, *ч.* Той, хто користується абонементом. *Постійний абонент. Абонент телефонної станції.*

Абоне́нтка, и, *ж.*

Абоне́нтний, а, е. *Абонентний відділ бібліотеки.*

Абоне́нтський, а, е. *Абонентський телеграф. Абонентська заборгованість. Абонентська скринька. Абонентський телефонний зв'язок.*

Абоно́ваний, а, е. *Абоноване місце.*

Абонува́ти, у́ю, у́єш. *Абонувати ложу в театрі.*

АБОРА́ЛЬНИЙ, а, е. Розміщений у протилежному від ротової порожнини боці. *Аборальний орган.*

АБОРДА́Ж, у, *ч.* 1. Старовинний спосіб морського бою — зближення з ворожим кораблем і зчеплення з ним для рукопашного бою. *Абордаж судна.* 2. *мор.* Швартування суден на мінімальній відстані одне біля одного для передавання пасажирів або вантажів.

Абордá́жний, а, е. *Абордажний гак.*

АБОРИГЕ́Н, а, *ч.* 1. Корінний житель країни або місцевості; тубілець, автохтон. *Аборигени Центральної Австралії. Аборигени Північної Америки.* 2. *перен.* Той, хто працює, вчиться, живе де-небудь із моменту заснування цього місця або дуже віддавна. *Абориген села.*

Аборигé́нний, а, е, *книжн. Аборигенне населення. Аборигенна флора.*

АБО́РТ, у, *ч.* Передчасне переривання вагітності. *Природний аборт. Операція аборту.*

Абортá́рій, ю, *ч. Відкрити абортарій.*

Аборти́вний, а, е. 1. *мед.* Який припиняє розвиток, хід якого-небудь процесу, хвороби. *Абортивний метод лікування. Абортивні засоби.* 2. *біол.* Недорозвинений, який спинився на початку свого розвитку; недозрілий. *Абортивний орган.*

Аборти́вність, ності, *ж. Абортивність насіння.*

Абортó́ваний, а, е. *Абортований плід.*

Абортувá́ти, у́ю, у́єш. 1. *мед.* Переривати вагітність оперативним шляхом; робити аборт. *Абортувати вимушено.* 2. *біол.* Народжувати недоношений плід, перев. мертвий (про тварин). *Тварини іноді абортують.*

А́БРА, и, *ж.* Те саме, що **синдесмія**.

АБРАЗИ́ВИ, ів, *мн.* (*одн.* **абрази́в**, у, *ч.*). Дрібнозернисті, дуже тверді матеріали (алмаз, корунд, карборунд та ін.), що застосовуються для шліфування, обточування та полірування. *Технічна характеристика абразивів. Оброблення абразивами.*

Абрази́вний, а, е. *Абразивна шкурка. Абразивний інструмент. Абразивна промисловість.*

АБРА́ЗІЯ, ї, *ж.* 1. *геол.* Процес руйнування узбережжя морським прибоєм. 2. *мед.* Вишкрябування (лунки зуба та ін.).

Абразі́йний, а, е. *Абразійний вплив. Абразійний процес.*

АБРАКАДА́БРА, и, *ж.* 1. Таємниче слово, магічна формула, якій приписувався чудодійний вплив. 2. Безглуздий набір слів; нісенітниця. *Цілковита абракадабра. Говорити абракадабрами.*

АБРЕВІА́ЦІЯ, ї, *ж., лінгв.* Утворення нових слів шляхом поєднання початкових складів кількох слів або перших літер слів словосполучення. *Спосіб абревіації. Процес абревіації. Утворення слів за допомогою абревіації.*

Абревіату́ра, и, *ж.* Складноскорочене слово, утворене з перших літер або перших складів чи частин кількох слів. *Буквена абревіатура. Звукова абревіатура.* 2. *муз.* Знаки скорочення і спрощення в нотному письмі.

Абревіату́рний, а, е. *Абревіатурні назви установ. Абревіатурне написання.*

Абревіаці́йний, а, е. *Абревіаційні утворення.*

АБРЕЖЕ́, *невідм., с.* Витяг із тексту; скорочений переказ якогось твору.

АБРИКОТИ́Н, у, *ч.* Абрикосовий лікер. *Пляшка абрикотину.*

А́БРИС, у, *ч.* 1. Обриси предмета; контур. *Чіткість абрису видимих оком кісток. Абрис профілю людини.* 2. *перен.* Загальна характеристика явищ, осіб, огляд подій і т. ін. *Абрис міжнародних подій.*

А́брисний, а, е. *Абрисний план. Абрисний малюнок. Абрисний звіт.*

АБРОГА́ЦІЯ, ї, *ж., юр.* Скасування застарілого закону.

Аброгаці́йний, а, е. *Аброгаційний процес.*

АБРУПТИ́В, а, *ч.* У деяких мовах (напр., у кавказьких) — проривний приголосний звук, під час вимовляння якого в гортані між голосовими зв'язками утворюється зімкнення.

АБСЕ́НТ, у, *ч.* Міцний алкогольний напій зеленого кольору, що містить полинову, анісову та інші ароматичні олії. *Пити абсент.*

АБСЕНТЕЇ́ЗМ, у, *ч., книжн.* Масове ухиляння від участі у виборах, а також систематична відсутність на засіданнях членів колегіальних органів.

Абсентеї́ст, а, *ч.*

Абсентеї́стський, а, е. *Абсентеїстські погляди.*

АБСИ́ДА, *див.* **апси́да**.

АБСОЛЮ́Т, у, *ч.* 1. У філософії — вічна, незмінна, нескінченна першооснова Всесвіту (дух, ідея); у релігії — Бог. 2. Що-небудь самодостатнє, безвідносне. *Доводити до абсолюту.*

Абсолю́тний, а, е. 1. Безвідносний, узятий поза зв'язком, без порівняння з чим-небудь; безумовний. *Взаємодія абсолютного і відносного; абсолютний принцип.* 2. Цілковитий, досконалий, повний. *Абсолютна самотність. Абсолютна тиша. Абсолютна більшість. Абсолютний монарх. Абсолютна відстань. Абсолютна перевага.*

Абсолю́тно. *Абсолютно заборонено. Абсолютно тихий. Абсолютно чорне тіло.*

АБСОЛЮТИ́ЗМ, у, *ч.* Форма керування державою, за якої верховна влада повністю належить одній особі — монархові; самодержавство. *Боротьба проти абсолютизму.*

Абсолюти́ст, а, *ч.*

Абсолюти́стка, и, *ж.*

Абсолюти́стський, а, е. *Абсолютистська монархія. Абсолютистські настрої.*

АБСОЛЮТИЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Робити безумовним, самодостатнім; доводити до абсолюту. *Абсолютизувати ідею рівності.*

Абсолютиза́ція, ї, *ж. Абсолютизація влади. Абсолютизація твердження.*

Абсолютизо́ваний, а, е. *Абсолютизоване твердження.*

Абсолютизува́ння, я, *с.*

АБСОЛЮ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *юр.* Постанова суду про звільнення підсудного від покарання. 2. *рел.* У католиків — відпущення гріхів.

АБСО́РБЦІЯ, ї, *ж., фіз., хім.* 1. Вбирання, всмоктування; поглинання речовини з розчину чи суміші газів усім об'ємом твердого тіла або рідини. *Абсорбція токсинів.* 2. Поглинання світла, радіохвиль чи звуку при проходженні через речовину. *Абсорбція ультразвуку.*

Абсорбе́нт, у, *ч.* Речовина, що має здатність вбирати, всмоктувати інші речовини.

Абсо́рбер, а, *ч.* Пристрій, у якому здійснюють абсорбцію. *Конструкція абсорбера.*

Абсорбо́ваний, а, е. *Абсорбовані гази.*

Абсорбува́ти, у́ю, у́єш. Вбирати, всмоктувати; поглинати. *Абсорбувати токсини.*

Абсорбці́йний, а, е. *Абсорбційна спектрографія. Абсорбційний холодильник.*

АБСТИНЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. Утримання від уживання алкогольних напоїв, від статевих стосунків. *Тривала абстиненція.* 2. *мед.* Особливий фізичний і психічний стан алкоголіків та наркоманів після раптового й різкого припинення вживання алкоголю чи наркотиків. *Алкогольна абстиненція. Ознаки абстиненції.*

Абстине́нт, а, *ч.* Той, хто виступає за повну заборону виробництва й продажу алкогольних напоїв.

Абстине́нтний, а, е. *Абстинентний синдром.*

АБСТРА́КТНИЙ, а, е. 1. Який виник у результаті абстрагування; протилежне — **конкре́тний**. *Абстрактний образ. Абстрактне мислення.* 2. Відірваний від дійсності, від життя. *Абстрактна тема. Абстрактна програма.*

Абстра́ктність, ності, *ж. Абстрактність викладу.*

Абстра́ктно. *Сприймати абстрактно.*

АБСТРАКЦІОНІ́ЗМ, у, *ч.* Напрямок в образотворчому мистецтві XX ст., представники якого зображують реальний світ шляхом поєднання абстрактних форм, ліній і кольорових плям. *Сучасний абстракціонізм у мистецтві. Представники абстракціонізму.*

Абстракціоні́ст, а, *ч. Виставка живопису абстракціоністів.*

Абстракціоні́стка, и, *ж. Відома абстракціоністка.*

Абстракціоні́стський, а, е. *Абстракціоністське мистецтво.*

АБСТРА́КЦІЯ, ї, *ж., філос.* 1. *тільки одн.* Абстрагування від тих чи інших сторін, властивостей предмета тощо. *Загальне пізнається шляхом абстракції.* 2. Абстрактне поняття. *Витончені абстракції.*

Абстраго́ваний, а, е. *Абстрагований закон.*

Абстраго́ваність, ності, *ж. Абстрагованість сюжету.*

Абстрагува́ння, я, *с. Абстрагування від думок.*

Абстрагува́ти, у́ю, у́єш. Уявно (в думках) відривати, відокремлювати одні (окремі) сторони або відношення явищ чи властивості предметів від інших. *Абстрагувати істотні риси.*

АБСУ́РД, у, *ч.* Безглуздя, нісенітниця. *Цілковитий абсурд. Доведення до абсурду. Доходити (дійти) до абсурду.*

Абсу́рдний, а, е. *Абсурдне твердження. Абсурдна ситуація. Абсурдний вчинок. Абсурдний висновок. Абсурдна реакція.*

Абсу́рдність, ності, *ж. Абсурдність політики. Абсурдність твердження. Абсурдність того, що відбувається.*

Абсу́рдно. *Поводитися абсурдно.*

АБСЦЕ́С, у, *ч.* Місцеве скупчення гною в тканинах тіла внаслідок запалення; гнояк, нарив. *Легеневий абсцес. Рання стадія абсцесу. Абсцес печінки.*

АБСЦИ́СА, и, *ж., мат.* Одна з трьох координат, що визначають положення точки в просторі.

АБУ́, *невідм., ч.* 1. В арабській мові — складник чоловічих імен, який вказує на те, що іменована особа є батьком. 2. Володар.

АБУЛІ́Я, ї, *ж.* Ослаблення волі внаслідок нервового захворювання або перевтоми; безвілля. *Стан абулії.*

АБУ́ТИЛОН, у, *ч.* Рід одно- і багаторічних рослин родини мальвових, які культивують у тропіках та субтропіках із промисловою та декоративною метою.

А́БЦУГ, у, *ч.* Шлак, який утворюється при виділенні з веркблею золота, срібла та олова.

А́БШТРИХ, у, *ч.* Шлак, що утворюється внаслідок очищення свинцю від домішок миш'яку та сурми.

АБ'ЮРА́ЦІЯ, ї, *ж., книжн.* Прилюдне зречення своєї віри, поглядів або переконань.

АВА́ЛЬ, ю, *ч., фін.* Доручення за векселем, зроблене третьою особою у вигляді спеціального гарантійного запису.

Аваліст, а, *ч.* Особа, яка здійснює аваль.

Ава́льний, а, е. *Авальний кредит.*

АВАНГА́РД, у, *ч.* 1. Частина військ (або флоту), що йде попереду головних сил. *Йти в авангарді. Бути в авангарді.* 2. *перен.* Передова провідна частина певної суспільної групи. *Досвідчений авангард. Авангард науки.* 3. Те саме, що **авангарди́зм**. *Театральний авангард. Вивчення авангарду.*

Аванга́рдний, а, е. *Авангардні частини. Авангардна роль. Авангардна музика. Авангардний театр.*

АВАНГАРДИ́ЗМ, у, *ч.* Загальна назва художніх напрямів XX ст., що прагнуть докорінного оновлення мистецтва. *Поетичний авангардизм. Драматичний авангардизм.*

Авангарди́ст, а, *ч. Поет-авангардист.*

Авангарди́стка, и, *ж.*

Авангарди́стський, а, е. *Авангардистське мистецтво.*

АВАНЗА́Л, у, *ч.* Невеликий зал, кімната перед головним залом у великих громадських будинках, палацах.

АВАНКА́МЕРА, и, *ж.* 1. Пристрій у передній частині поверхневої водозабірної споруди, в якому осідає намул. 2. Водний простір безпосередньо перед машинним залом електростанції.

АВАНЛО́ЖА, і, *ж.* Невелике приміщення перед входом у театральну ложу.

АВАНПО́РТ, у, *ч., мор.* Зовнішня частина водного простору порту або гавані, захищена від хвиль мисом, косою чи штучними спорудами й обладнана для якірної стоянки кораблів.

АВАНПО́СТ, у, *ч.* Передовий сторожовий пост, який виставляють для охорони від несподіваного нападу ворога. *Заступити на аванпост. Змінювати аванпост.*

Аванпо́стний, а, е. *Аванпостна позиція.*

АВА́НС, у, *ч.* Частина грошей (або продуктів), яку видають наперед у рахунок майбутньої плати за роботу, товар і т. ін. *Невеликий аванс. Платити аванс.*

Авансо́ваний, а, е. *Авансована зарплата. Авансований капітал.*

Ава́нсовий, а, е. *Авансові виплати. Авансовий звіт.*

Ава́нсом. *Сплачувати авансом.*

Авансува́ння, я, *с. Відрядне авансування.*

Авансува́ти, у́ю, у́єш. Видавати аванс кому-, чому-небудь.

АВАНСЦЕ́НА, и, *ж.* 1. Відкрита частина театральної сцени, трохи висунута наперед. *Танцювати на авансцені.* 2. *перен.* Чільне місце, передній план. *Авансцена подій. Бути на авансцені.*

АВАНТИ́ТУЛ, у, *ч.* Виконана художником або набрана за ескізом початкова сторінка книги, яка передує титульному аркушеві.

АВАНТЮ́РА, и, *ж.* 1. Ризикований, непевний захід, дія, сумнівна щодо чесності справа, розрахована на випадковий успіх, без урахування

реальних сил і можливостей. *Політична авантюра. Військова авантюра. Фінансова авантюра. Учасники авантюри.* 2. *заст.* Пригода. *Любовні авантюри. Пуститися в авантюри.* 3. *перен.* Шахрайство, злочинна дія.

Авантю́рний, а, е. *Авантюрний роман. Авантюрний захід.*

Авантю́рник, а, *ч*. *Кримінальний авантюрник.*

Авантю́рницький, а, е. *Авантюрницькі плани. Авантюрницькі нахили.*

Авантю́рниця, і, *ж*.

Авантю́рність, ності, *ж*. *Елементи авантюрності.*

АВАНТЮРИ́ЗМ, у, *ч*. Поведінка, діяльність, що характеризуються ризикованими, безпринципними вчинками з метою досягнення легкого успіху, вигоди; схильність до авантюр (у 1 знач.). *Політичний авантюризм. Ідеологічний авантюризм. Дух авантюризму. Впасти в авантюризм.*

Авантюри́ст, а, *ч*. *Політичний авантюрист.*

Авантюристи́чний, а, е. *Авантюристичний захід.*

Авантюри́стка, и, *ж*. *Невиправна авантюристка.*

Авантюри́стський, а, е. *Авантюристські кола.*

АВАНТЮРИ́Н, *ч*. 1. *род.* у. Мінерал — дрібнозернистий різновид кварцу, жовтого, бурувато-червоного або зеленого кольору з вкрапленням дрібних блискіток слюди або сематиту. 2. *род.* а. Окремий камінець цього мінералу як ювелірна прикраса. 3. *род.* у. Коричневе скло із вкрапленням міді, що надає сплавові яскравого золотистого кольору.

АВА́РІЯ, ї, *ж*. Несподіваний вихід із ладу машини, судна, літака тощо чи раптове значне пошкодження їх під час дії, руху. *Корабельна аварія. Виробнича аварія.*

Аварі́йний, а, е. *Аварійне приміщення. Аварійний вихід. Аварійний запас.*

Аварі́йник, а, *ч*. Той, хто несе аварійну службу, усуває аварії. *Викликати аварійників. Бригада аварійників.*

Аварі́йність, ності, *ж*. *Аварійність ситуації.*

АВАТА́РА, и, *ж*. В індуїзмі — втілення божества в образах інших божеств, людей або тварин.

А́ВГІЄВІ стá й н і (к о н ю ш н і) — про щось дуже занедбане, брудне; про велике безладдя.

АВГІ́Т, у, *ч*. Породотвірний мінерал із групи піроксенів чорного, темно-зеленого або бурого кольору із скляним блиском.

АВГУ́Р, а, *ч*. 1. У Стародавньому Римі — жрець, що, спостерігаючи політ і поведінку птахів, тлумачив волю богів і віщував майбутнє. *Римський авгур.* 2. *перен., ірон.* Людина, яка вдає, що знає особливі таємниці.

Авгу́рський, а, е. *Авгурський жезл.*

АВГУСТИНІ́ЗМ, у, *ч*. Одна з провідних парадигм західнохристиянського філософствування, започаткована у релігійно-філософських розвідках Августина Аврелія; її характерними ознаками є віра як передумова будь-якого знання, акцент на почутті й уяві, тлумачення людини як душі, що керує тілом.

АВГУСТИ́НЦІ, ів, *мн.* (*одн.* **августи́нець**, нця, *ч*.). Католицький чернечий орден, заснований у XIII ст., статут якого ґрунтувався на творах видатного представника патристики Августина.

АВЕНЮ́, *невідм., ж*. У деяких країнах Європи та США — широка вулиця, з обох боків якої посаджені дерева.

АВЕРА́Ж, у, *ч*. Стратегія поведінки на біржі, яка полягає в послідовних купівлі та продажу через певний проміжок часу акцій конкретного випуску в міру зміни їх вартості.

А́ВЕРС, а, *ч*. Лицьовий бік монети, медалі тощо.

АВЕ́СТА, и, *ж*. Священні книги в деяких давніх народів Ірану, Центральної Азії та ін., які сповідували зороастризм.

АВІА... Перша частина складних слів, що відповідає: 1) слову «авіаційний»; 2) слову «повітряний».

АВІАГОРИЗО́НТ, у, *ч*. Прилад для визначення повздовжньої та поперечної осей літака в просторі відносно горизонту.

АВІА́ЦІЯ, ї, *ж*. 1. Теорія і практика пересування в повітрі на літальних апаратах, важчих від повітря. *Цивільна авіація. Реактивна авіація. Розвиток авіації.* 2. Сукупність літальних апаратів; повітряний флот. *Авіація України.*

Авіа́тор, а, *ч*. Той, хто займається польотами, авіацією (у 1 знач.); той, хто керує літаком; льотчик.

Авіа́торський, а, е.

Авіаці́йний, а, е. 1. Який стос. авіації. *Авіаційний гурток.* 2. Який застосовують в авіації. *Авіаційний бензин.* 3. Призначений для забезпечення потреб авіації. *Авіаційний завод. Авіаційний транспорт.* 4. Який здійснюється за допомогою авіації. *Авіаційна розвідка.*

АВІАШО́У, *невідм., с*. Святкова вистава за участю спортивних або нових конструкцій літаків. *Святкове авіашоу. Навчальне авіашоу. Брати участь в авіашоу.*

АВІЄ́ТКА, и, *ж., ав.* Легкомоторний літак, звичайно одно- або двомісний.

АВІ́ЗО, *невідм., с., фін.* Повідомлення, яким сповіщають про зміни в стані взаємних розрахунків, про переказ грошей, висилання товарів і т. ін. *Телеграфне авізо. Поштові авізо. Бланк авізо.*

Аві́зний, а, е. *Авізний лист.*

Авізо́ваний, а, е. *Авізований акредитив.*

Авізува́ння, я, *с*. *Перевіряти правильність авізування.*

Авізува́ти, ýю, ýєш, *фін.* Надсилати авізо; повідомляти, сповіщати кого-небудь про зміни у взаємних розрахунках, грошовий переказ, висилання товарів і т. ін. *Авізувати клієнта банку.*

АВІ́СТА, и, *ж., фін.* 1. Напис на векселі чи будь-якому платіжному документі, який посвідчує, що оплату за цим документом належить здійснити відразу після його пред'явлення або через певний час після цього. 2. Вексель на пред'явника, виданий без указання терміну оплати.

АВІТАМІНО́З, у, *ч*. Захворювання, зумовлене недостатністю або відсутністю того чи іншого вітаміну в раціоні людини. *Весняний авітаміноз.*

Авітаміно́зний, а, е. *Авітамінозне захворювання.*

АВОКА́ДО, *невідм., с*. Вічнозелене дерево родини лаврових із великими їстівними грушоподібними плодами, а також плід цього дерева. *Спіле авокадо. Варення з авокадо. Форма авокадо.*

Авока́довий, а, е. *Авокадове дерево.*

АВРА́Л, у, *ч*. 1. *мор.* Виклик усього особового складу корабля на палубу у разі тривоги або для виконання якоїсь термінової роботи. *Оголосити аврал. Свистіти аврал.* 2. *перен., розм.* Виконувана всім колективом термінова незапланована робота, зумовлена невмінням рівномірно розподілити робочий час або несподіваним перебігом подій, що вимагає термінової мобілізації сил. *Аврали будівельників.*

Авра́льний, а, е. *Авральні роботи. Авральна ситуація.*

АВРА́Н, у, *ч*. Трав'яниста рослина родини ранникових, окремі види якої застосовують у народній медицині. *Авран лікарський.*

АВРО́РА, и, *ж*. 1. Давньоримська богиня світанку, ранкової зорі. 2. *перен.* Ранкова зоря.

АВСТРАЛОПІТЕ́К, а, *ч*. Викопна людиноподібна мавпа.

АВТА́РКІЯ, ї, *ж., екон.* Створення самодостатнього замкнутого господарства в межах окремої країни або групи країн; передбачає максимальне обмеження імпорту, стимулювання експорту товарів і капіталу.

АВТЕ́НТИКУМ, а, *ч.* Первинний текст, екземпляр, що має юридичну силу.

АВТЕНТИ́ЧНИЙ, а, е. Справжній, дійсний; який походить із першоджерела, відповідає оригіналові. *Автентичні документи. Автентичний текст. Автентичний фольклор.*

Автенти́чність, ності, *ж. Автентичність документа.*

АВТО́, *невідм., с., розм.* Те саме, що **автомобіль**. *Крите авто.*

АВТО...[1] Перша частина складних слів, що відповідає: 1) слову «автомобільний»; 2) слову «автомобіль».

АВТО...[2] Перша частина складних слів, що відповідає слову «автоматичний».

АВТО...[3] Перша частина складних слів, що відповідає слову «самохідний».

АВТО...[4] Перша частина складних слів іншомовного походження, що відповідає словам: 1) «свій», «власний»; 2) основі «само».

АВТОБА́Н, у, *ч.* Багатосмугове шосе для швидкісного руху автомобілів.

АВТОБІОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Життєпис людини, здійснений нею самою. *Докладна автобіографія. Автобіографія поета. Писати автобіографію.*

АВТОБІО́ГРАФ, а, ч. Автор автобіографії; той, хто описує своє життя.

Автобіографі́чний, а, е. *Автобіографічний екскурс. Автобіографічний характер твору.*

Автобіографі́чність, ності, *ж. Автобіографічність твору.*

АВТОБЛОКУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Автоматична зміна режиму роботи технічного об'єкта або його зупинка, щоб запобігти аварії. *Автоблокування АЕС.* 2. *зал.* Система автоматичної сигналізації для регулювання руху поїздів.

Автоблокува́льний, а, е. *Автоблокувальний пристрій.*

АВТОВАКЦИ́НА, и, *ж., мед.* Лікувальна бактеріальна вакцина, виготовлена з мікробів, виділених із організму того хворого, для лікування якого цю вакцину застосовують.

АВТОГА́МІЯ, ї, *ж., біол.* 1. Самозапилення і самозапліднення квіткових рослин (напр., пшениці, ячменю). 2. Самозапліднення одноклітинних організмів.

АВТОГЕМОТЕРАПІ́Я, ї, *ж., мед.* Метод лікування шляхом внутрішньом'язового введення хворому його власної крові, узятої з вени.

АВТОГЕ́Н, у, *ч., техн.* Автогенне різання й зварювання металів. *Полум'я автогену.*

Автоге́нний, а, е. *Автогенне різання металу. Автогенне зварювання. Автогенний апарат. Автогенний різак.*

Автоге́нник, а, *ч., розм.* Фахівець із автогенного різання і зварювання металів.

АВТОГЕНЕ́З, у, *ч., біол.* Теорія, що пояснює еволюцію організмів дією тільки внутрішніх факторів.

АВТОГРАВЮ́РА, и, *ж.* Гравюра, надрукована з дошки, гравійованої самим автором.

АВТО́ГРАФ, а, *ч.* 1. Текст, власноручно написаний автором. *Автограф письменника.* 2. Власноручний підпис відомої людини, зроблений нею, напис на книзі, фотографії і т. ін. *Книга з автографом. Колекціонувати автографи.*

АВТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Точне відтворення почерку, креслення, малюнка тощо. 2. У літографії — один із способів підготовки літографської друкарської форми із застосуванням спеціального автографського паперу.

Автогра́фський, а, е. *Автографський папір.*

АВТОДИДА́КТ, а, *ч.* Самоук.

АВТОДРО́М, у, *ч.* Спеціально обладнана ділянка для навчання водіння, випробування автомобілів, а також для автомобільних змагань.

АВТОЕКСПРЕ́С, а, *ч.* Автобус, який рухається за маршрутом із підвищеною швидкістю й зупинками, скороченими до мінімуму.

АВТОЖИ́Р, а, *ч.* Гвинтокрилий літальний апарат, важчий за повітря; попередник вертольота.

АВТОІНТОКСИКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Отруєння організму шкідливими речовинами, що утворилися в ньому; самоотруєння.

Автоінтоксикаці́йний, а, е. *Автоінтоксикаційний синдром.*

АВТОІНФЕ́КЦІЯ, ї, *ж., мед.* Самозараження організму мікробами, які збереглися в ньому після попередньої хвороби і внаслідок певних умов знову активізувалися.

АВТОІНФОРМА́ТОР, а, *ч.* Автоматичний пристрій для передавання по телефону довідок, які цікавлять багатьох абонентів. *Застосування автоінформаторів. Встановити автоінформатор.*

АВТОКА́Р, а, *ч.* Самохідний візок із двигуном внутрішнього згорання для перевезення вантажів на невеликі відстані.

АВТОКАТА́ЛІЗ, у, *ч.* Самочинне прискорення хімічної реакції одним із її продуктів або вихідною речовиною.

Автоката́лізний, а, е. *Автокаталізний процес.*

АВТОКЕФА́ЛІЯ, ї, *ж.* Адміністративна незалежність помісних православних церков; самоврядування. *Православна автокефалія в Україні.*

Автокефа́льний, а, е. *Українська автокефальна церква.*

Автокефа́льність, ності, *ж.* Прихильники автокефальності української церкви.

АВТОКЛА́В, а, *ч., техн.* Товстостінна металева герметично закрита посудина для здійснення фізичних і хімічних процесів при підвищеному тиску та високій температурі. *Пропарювання в автоклавах.*

Автокла́вний, а, е. *Автоклавна стерилізація. Автоклавне просочення. Автоклавна апаратура.*

АВТОКО́Д, у, *ч., інформ.* Мова програмування, орієнтована на конкретну цифрову обчислювальну машину.

Автоко́довий, а, е.

АВТОКОЛІМА́ЦІЯ, ї, *ж.* Рух світлових променів, при якому вони виходять із *коліматора* паралельним пучком, відбиваються від плоского дзеркала і проходять через оптичну систему у зворотному напрямі.

Автоколіма́тор, а, *ч.* Оптико-механічний прилад для точних кутових вимірювань, контролю прямолінійності і площинності.

АВТОКОМЕНТА́Р, я, *ч.* Пояснення до тексту, подані його автором.

АВТОКОСМЕ́ТИКА, и, *ж.* Набір препаратів, призначених для догляду за автомобілем. *Засоби автокосметики.*

АВТОКРА́ТІЯ, ї, *ж., політ.* Форма правління, при якій одній особі належить необмежена верховна влада; абсолютизм.

Автокра́т, а, *ч.* Самодержець; правитель із необмеженою владою.

Автократи́чний, а, е. *Автократичний режим.*

АВТО́Л, у, *ч., техн.* Мастило для автомобільних, тракторних та ін. карбюраторних двигунів (продукт перероблення нафти).

АВТО́ЛІЗ, у, *ч., біол., хім.* Розпад тканин тварин, рослин та мікроорганізмів під впливом ферментів, що містяться в клітинах цих тканин; саморозчинення. *Автоліз мікроорганізмів.*

Авто́лізний, а, е.

АВТОЛІТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Літографія з малюнка, виконаного на камені або офсетному цинку самим автором.

Автолітографі́йний, а, е. *Автолітографійне зображення.*

АВТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Уживання слів у їх прямому, не переносному значенні.

Автологі́зм, у, *ч. Стилістична функція автологізмів.*

Автологі́чний, а, е. *Автологічний образ.*

АВТОМАГІСТРА́ЛЬ, і, *ж.* Дорога для масового швидкісного автомобільного руху. *Швидкісна автомагістраль.*

Автомагістра́льний, а, е. *Автомагістральне сполучення.*

АВТОМА́Т, а, *ч.* 1. Апарат (машина, прилад), що виконує роботу за допомогою особливого механізму без участі людини. 2. Ручна автоматична скорострільна зброя.

Автома́тний, а, е. *Автоматна черга.*

Автома́тник, а, *ч.* 1. Той, хто обслуговує автомат (у 1 знач.). 2. Боєць, озброєний автоматом (у 2 знач.). *Командир автоматників.*

Автома́тниця, і, *ж.*

АВТОМАТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Упровадження у виробничий процес автоматів. *Автоматизація виробництва.*

Автоматизо́ваний, а, е. Який виконує виробничі процеси за допомогою автоматичних приладів, машин; здійснюється автоматично. *Автоматизована система управління. Закритий автоматизований цех. Автоматизоване подавання води.*

Автоматизо́ваність, ності, *ж. Автоматизованість процесів виробництва.*

Автоматизува́ти, у́ю, у́єш. 1. Застосовувати в роботі автоматичні прилади, машини. *Автоматизувати виробничий процес.* 2. Робити автоматичним (у 2 знач.), машинальним.

Автоматизува́ння, я, *с.*

АВТОМАТИ́ЗМ, у, *ч.* Механічність, мимовільність дій, рухів. *Автоматизм мислення.*

АВТОМА́ТИКА, и, *ж.* 1. Галузь науки та техніки, що розробляє методи й технічні засоби автоматизації виробничих процесів. 2. Сукупність механізмів, приладів, що діють автоматично.

АВТОМАТИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Який діє, здійснюється механічно. *Автоматична зброя. Автоматична система регулювання. Автоматичний верстат. Автоматичне зварювання.* 2. *перен.* Який відбувається незалежно від волі, несвідомо; машинальний. *Автоматична хода. Автоматична відповідь.*

Автомати́чність, ності, *ж. Автоматичність рухів.*

Автомати́чно. *Автоматично кивати головою.*

АВТОМЕ́ТРІ́Я, ї, *ж.* Наукова дисципліна, що вивчає основи проектування автоматичних вимірювальних і контрольних приладів та вимірювальних інформаційних систем.

Автометри́чний, а, е. *Автометричні дані.*

АВТОМІ́КСИС, у, *ч.* Поширене серед найпростіших, грибів тощо злиття статевих клітин, що належать тій самій особині; самозапліднення.

АВТОМОДЕЛІ́ЗМ, у, *ч.* Технічний вид спорту, який полягає у створенні моделей автомобілів та їх випробуванні на спеціальних трасах. *Змагання з автомоделізму.*

Автомоделі́ст, а, *ч. Юний автомоделіст.*

Автомоделі́стка, и, *ж.*

Автомоде́льний, а, е. *Автомодельний спорт.*

АВТОМОРФІ́ЗМ, у, *ч.*, *мат.* Ізоморфність множини самій собі.

АВТОМОТРИ́СА, и, *ж.*, *зал.*, *техн.* Самохідний залізничний (пасажирський або службовий) вагон із двигуном внутрішнього згоряння.

АВТОМУТАГЕ́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **автомутаге́н**, а, *ч.*). Речовини, які утворюються в клітинах у процесі життєдіяльності організмів і можуть бути причиною спадкових змін.

АВТО́НІМ, а, *ч.* Справжнє ім'я автора, що публікується під псевдонімом.

АВТОНОМІ́ЗМ, у, *ч.* Політичний рух за право самостійного здійснення певним регіоном окремих функцій державної влади. *Прихильники автономізму.*

Автономі́ст, а, *ч.*

Автономі́стка, и, *ж.*

Автономі́стський, а, е. *Автономістські прагнення.*

АВТОНО́МІЯ, ї, *ж.* 1. Самоврядування певної частини держави, що здійснюється на основі загальнодержавного закону (конституції). *Кримська автономія. Адміністративно-територіальна автономія. Національно-культурна автономія. Регіональна автономія. Боротьба за автономію.* 2. Право установи, підприємства, організації самостійно розв'язувати певні питання. *Церковна автономія. Організаційна автономія. Правова автономія. Фінансова автономія.*

Автономіза́ція, ї, *ж.* Набуття частиною держави права на автономію. *Автономізація Криму.*

Автоно́мний, а, е. 1. Який має автономію, здійснює самоуправління. *Автономна Республіка Крим. Автономна область.* 2. Самостійний, який існує або здійснюється незалежно від кого-, чого-небудь. *Автономний бюджет. Автономний митний тариф. Автономний блок живлення. Система автономної реєстрації даних.*

Автоно́мність, ності, *ж. Право на автономність. Автономність бортових систем космічного корабля.*

Автоно́мно. *Працювати автономно.*

АВТООКСИДА́ЦІЯ, ї, *ж.* Самочинне окиснювання речовин при невисокій температурі без впливу каталізаторів.

АВТООПЕРА́ТОР, а, *ч.* 1. У металообробленні — механізм для автоматичного встановлення заготовки на верстаті і зняття обробленого виробу. 2. У гідроенергетиці — система автоматичних пристроїв, що забезпечують пуск і зупинку агрегатів гідроелектростанції для підтримання найекономнішого режиму їх роботи.

АВТОПІЛО́Т, а, *ч.* Пристрій для автоматичного керування літаком.

АВТОПЛА́СТИКА, и, *ж. мед.* Хірургічне пересадження хворому його власної тканини з метою виправлення дефектів, відновлення цілісності, форми або функції органа.

Автопласти́чний, а, е. *Автопластична операція.*

АВТОПОЛІПЛОЇДІ́Я, ї, *ж.* Кратне збільшення одинарного набору хромосом у клітинах.

АВТОПОРТРЕ́Т, а, *ч.* Портрет художника, скульптора, виконаний ним самим. *Автопортрет Т. Г. Шевченка.*

АВТОПСІ́Я, ї, *ж.* Розтин трупа для встановлення точної причини смерті.

А́ВТОР, а, *ч.* Той, хто написав будь-яку працю, твір, лист і т. ін. або розробив якийсь план, проект і т. ін. *Автор твору. Автор проекту.*

А́вторка, и, *ж. Авторка п'єси.*

А́вторство, а, *с. Авторство твору. Встановити авторство. Підтвердити авторство.*

А́вторський, а, е. *Авторська індивідуальність. Авторські зміни. Авторський аркуш.*

АВТОРАДІОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Утворення фотографічних зображень унаслідок дії на фотоплівку випромінювання радіоактивних елементів, які є в досліджуваних об'єктах.

АВТОРА́ЛІ, *невідм.*, *с.* Спортивне змагання (перев. багатоденне) на автомобілях за визначеним режимом руху.

АВТОРЕГУЛЯТО́Р, а, *ч.* Сукупність пристроїв для автоматичного (без участі людини) регулювання.

АВТОРЕФЕРА́Т, у, *ч.* Короткий виклад змісту твору (звичайно наукового), написаний самим автором. *Автореферат кандидатської дисертації. Писати відгук про автореферат. Примірник автореферату.*

АВТОРЕФРИЖЕРА́ТОР, а, *ч.* Автомобіль для перевезення швидкопсувних продуктів, обладнаний холодильними установками.

АВТОРИЗА́ЦІЯ[1], ї, *ж.* 1. Керування рівнями та засобами доступу до різних об'єктів та ресурсів системи залежно від ідентифікатора та пароля користувача. 2. *інформ.* Надання певних повноважень (особі, програмі) на виконання деяких дій у системі обробки даних. 3. *спец.* Визначення міри приватності даних у базі даних. 4. *фін.* Надання дозволу на обслуговування тримача платіжної картки.

АВТОРИЗА́ЦІЯ[2], ї, *ж.* Надання автором дозволу чи повноважень на розповсюдження його твору (проекту, винаходу) або якесь інше його використання (копіювання та ін.). *Авторизація винаходу.*

Авторизо́ваний, а, е. *Авторизована копія. Авторизований переклад.*

Авторизува́ти, у́ю, у́єш.

АВТОРИТАРИ́ЗМ, у, *ч.* Антидемократична система політичної влади, що характеризується зосередженням у руках однієї чи кількох осіб необмеженої влади. *Політичний авторитаризм. Авторитаризм у зовнішній політиці. Політика авторитаризму.*

Авторитари́ст, а, *ч.*

Авторита́рний, а, е, *книжн.* 1. Заснований на беззастережному підпорядкуванні особистій владі, спрямований на встановлення диктатури. *Авторитарний режим. Авторитарний устрій. Авторитарна система правління. Авторитарна держава.* 2. Який прагне незаперечно утвердити свій авторитет (у 1 знач.); який вимагає беззаперечного підкорення; владний. *Авторитарна методика виховання. Авторитарне керівництво.*

Авторита́рність, ності, *ж.* *Авторитарність режиму. Авторитарність мислення.*

Авторита́рно. *Діяти авторитарно.*

АВТОРИТЕ́Т. 1. *тільки одн., род.* у. Загальновизнане значення, вплив, поважність (особи, організації, колективу, теорії і т. ін.). *Міжнародний авторитет України. Заслужений авторитет. Авторитет лікаря. Авторитет організації. Користуватися авторитетом. Мати авторитет. Завоювати авторитет. Втратити авторитет.* 2. *род.* а. Про особу, що має вплив, повагу, заслуговує на повну довіру. *Визнаний авторитет. Бути авторитетом у галузі медицини. Авторитет у сім'ї.* 3. *розм.* Керівник злочинного угруповання. *Злочинний авторитет.*

Авторите́тний, а, е. 1. Який має авторитет, заслуговує на довіру. *Авторитетна людина. Авторитетне джерело. Авторитетна думка. Авторитетний вчений. Авторитетне видання.* 2. Який не допускає жодних сумнівів чи заперечень; владний. *Авторитетний тон.*

Авторите́тність, ності, *ж.* *Авторитетність судження. Авторитетність висловлювання.*

Авторите́тно. *Звучати авторитетно. Говорити авторитетно.*

АВТОРОТА́ЦІЯ, ї, *ж., ав.* Самообертання літака навколо поздовжньої осі, яке виникає за певних умов і може призвести до штопора.

АВТОСАЛО́Н, у, *ч.* Приміщення для виставки нових моделей автомобілів, а також сама виставка автомобілів.

АВТОСЕ́РВІС, у, *ч.* Технічне обслуговування автомобілів. *Працівник автосервісу. Послуги автосервісу. Заїхати в автосервіс.*

АВТОСЕРОТЕРАПІ́Я, ї, *ж., мед.* Лікування шляхом уведення хворому на інфекційну хворобу сироватки його власної крові.

АВТОСО́МИ, ів, *мн.* (*одн.* **автосо́ма**, и, *ж.*). Нестатеві хромосоми в клітинах різностатевих рослин і тварин.

АВТОСТО́П[1], а, *ч.* Пристрій для автоматичної зупинки поїзда при наближенні його до закритого колійного сигналу.

АВТОСТО́П[2], а, *ч.* 1. Використання туристами попутного автотранспорту для проїзду частини шляху. *Їздити автостопом.* 2. Документ, що дає право туристові на зупинку попутних автомашин; туристська подорож із таким документом. *Подорожувати за автостопом.*

АВТОСТРА́ДА, и, *ж.* Те саме, що **автомагістра́ль**.

АВТОСУГЕ́СТІЯ, ї, *ж., мед.* Самонавіювання.

АВТОТИ́ПІЯ, ї, *ж.* 1. Поліграфічний спосіб відтворення напівтонових зображень (малюнків, фотознімків і т. ін.), а також кліше, виготовлене таким способом. *Трикольорова автотипія.* 2. Відбиток, зроблений із такого кліше. *Якісна автотипія.*

Автоти́пний, а, е. *Автотипне відтворення малюнка.*

АВТОТОМІ́Я, ї, *ж., зоол.* Самокалічення як захисна реакція тварин під час роздратування (виявляється в мимовільному відокремленні частини тіла, наприклад, хвоста, кінцівок і т. ін., яка згодом відновлюється).

АВТОТРАНСПЛАНТА́ЦІЯ, ї, *ж., мед.* Пересадження тканин або органів на іншу частину того самого організму.

АВТОТРАНСФУ́ЗІЯ, ї, *ж. мед.* Переливання хворому його власної крові.

АВТОТРЕ́НІНГ, у, *ч.* Аутогенне тренування. *Займатися автотренінгом.*

Автотре́нінговий, а, е. *Автотренінгові вправи.*

АВТОТРОПІ́ЗМ, у, *ч., бот.* Здатність рослин розпрямляти вигини, коли припиняється вплив факторів, що їх спричинили (напр., злаків, які полягли під час дощу). *Автотропізм жита.*

Автотро́фний, а, е. *Автотрофні організми.*

АВТОТРО́ФІЯ, ї, *ж.* Живлення автотрофів неорганічними речовинами, що здійснюється через фото- або хемосинтез.

Автотро́фи, ів, *мн.* (*одн.* **автотро́ф**, а, *ч.*). Організми, які створюють необхідні для свого життя органічні речовини з неорганічних у процесі фото- або хемосинтезу.

Автотро́фність, ності, *ж.*

АВТОТУРИ́ЗМ, у, *ч.* Туристські подорожі на автомобілі. *Міжнародний автотуризм.*

Автотури́ст, а, *ч.* Той, хто займається автотуризмом. *Досвідчений автотурист.*

Автотури́стський, а, е. *Автотуристські контакти. Автотуристський маршрут.*

АВТОФІЛІ́Я, ї, *ж.* Самозамилування, самозакоханість.

АВТОФУРГО́Н, а, *ч.* Автомашина, спеціально обладнана для перевезення чого-небудь. *Вантажний автофургон. Водій автофургона.*

Автофурго́нний, а, е. *Автофургонні перевезення.*

АВТОХО́РІЯ, ї, *ж., біол.* Розповсюдження плодів, насіння, спор, вегетативних частин за допомогою пристосувань самої рослини без упливу зовнішніх факторів.

Автохо́ри, ів, *мн.* (*одн.* **автохо́р**, а, *ч.*). Рослини, що розповсюджуються без упливу зовнішніх агентів завдяки властивим їм пристосуванням.

АВТОХТО́Н, а, *ч.* 1. *книжн.* Корінний житель країни або місцевості; абориген, тубілець. 2. *біол.* Рослина або тварина, що виникла в процесі еволюції в якій-небудь місцевості й продовжує жити в ній. 3. Гірські породи, корисні копалини, вихідний матеріал

яких виник на місці їх утворення. *Автохтони геологічних структур.*

Автохто́нний, а, е. Туземний, місцевий. *Автохтонне населення.* Який має місцеве походження, який виник на місці теперішнього розташування. *Автохтонні жителі. Автохтонний культ. Автохтонні глини. Автохтонні гірські породи.*

Автохто́нність, ності, *ж. Автохтонність українського населення.*

АВТОШО́У, *невідм., с.* Шоу, влаштоване для демонстрації різноманітних марок автомашин. *Святкове автошоу. Організатори автошоу. Брати участь в автошоу.*

АВТОШТУ́РМАН, а, *ч.* Автонавігаційний прилад, який автоматично накреслює на карті курс літального апарата під час його польоту. *Слідкувати за роботою автоштурмана.*

АВУА́РИ, ів, *мн., фін.* 1. Будь-які активи (грошові засоби, чеки, векселі, перекази і т. ін.), за рахунок яких можуть здійснюватися платежі та сплачуватися борги їх власників. 2. Кошти банку, що знаходяться на його рахунках у закордонних банках в іноземній валюті. 3. Вклади приватних осіб та організацій у банках. *Мати авуари за кордоном.*

Авуа́рний, а, е. *Авуарний рахунок.*

АВУНКУЛА́Т, у, *ч.* Стародавній звичай (у деяких народів), що полягав у визнанні особливо тісного родинного зв'язку між племінником і дядьком по материнській лінії, який зобов'язував дядька дбати про племінника більше, ніж про рідного сина.

А́ГА, и, *ж., зоол.* Одна з найбільш відомих безхвостих амфібій Південної та Центральної Америки.

АГА́, и́, *ч.* 1. Титул поміщика, начальника, старшини у султанській Туреччині. 2. На Закавказзі, в Туреччині, Середній Азії — форма ввічливого звертання до старшого або поважного чоловіка (іноді в поєднанні з іменем).

АГА́ВА, и, *ж.* Багаторічна тропічна й субтропічна трав'яниста рослина з грубим, м'ясистим великим листям, з якого виробляють волокно; вирощується також як декоративна рослина.

Ага́вовий, а, е. *Агавові нитки.*

АГАЛІ́Т, у, *ч.* Силікат магнію того самого складу, що й тальк; м'який сірий мінерал, який у вигляді порошку застосовують у виробництві паперу.

АГАЛЬМАТОЛІ́Т, у, *ч., мінер.* Щільна і м'яка дрібнозерниста порода тьмяно-зеленого кольору, яку використовують як виробний камінь, а також у техніці.

АГА́МА, и, *ж.* Велика ящірка родини агамових, здатна змінювати забарвлення тіла; поширена в Африці, Півд.-Зах. Азії, Півд. Європі, *Степова агама. Гімалайська агама.*

АГА́МІ, *невідм., ч.* Птах, поширений у Південній Америці, який швидко бігає, має чорне оперення й короткий хвіст.

АГА́МІЯ, ї, *ж.* 1. *етн.* Безшлюбність. 2. *біол.* Відсутність статі.

АГАМОГО́НІЯ, ї, *ж., біол.* Безстатеве розмноження, здійснюване шляхом поділу клітин, брунькуванням і т. ін.

АГА́Р, АГА́Р-АГА́Р, у, *ч., спец.* Рослинні драглі з морських водоростей; добре розчиняються у воді, утворюючи гелі; використовуються в лабораторній практиці, в кондитерському виробництві та ін. *Сировина для одержання агар-агару.*

Ага́рний, Ага́ровий, а, е. *Агарне середовище. Агаровий завод.*

АГАСФЕ́Р, а, *ч.* 1. Герой середньовічних переказів, засуджений Богом на вічне життя і блукання через те, що не дав Христові відпочити під час хресного ходу на Голгофу. 2. *перен.* Людина, що все життя блукає, не знаходячи притулку.

АГА́Т, у, *ч.* Твердий мінерал, напівдорогоцінний кварцовий камінь, що використовується для прикрас, а також для виготовлення хімічного посуду і т. ін. *Смугастий агат. Чорний агат. Перстень з агатом.*

Ага́товий, а, е. *Агатовий полиск. Агатове намисто.*

АГЕВЗІ́Я, ї, *ж. мед.* Втрата смакових відчуттів. *Набута агевзія.*

АГЕ́НТ[1], а, *ч.* 1. Представник, довірена особа організації, установи і т. ін., що виконує різні доручення, завдання. *Рекламний агент. Страховий агент.* 2. Особа, що є чиїмсь ставлеником, слугує чиїмсь інтересам. 3. Таємний співробітник органів розвідки якої-небудь держави, організації; шпигун. *Агент поліції.*

Аге́нтський, а, е. *Агентська винагорода. Агентська операція.*

Агенту́ра, и, *ж.* 1. Розвідувальна служба, організована для збирання секретних відомостей і проведення підривної роботи. 2. Сукупність агентів якої-небудь організації. *Агентура страхової компанії «Оранта».*

Агенту́рний, а, е. *Агентурні повідомлення. Агентурні відомості. Агентурна розвідка.*

АГЕ́НТ[2], а, *ч., книжн.* Причина, що викликає ті або інші явища в природі, в організмі людини і т. ін.; чинник. *Фізичний агент.*

АГЕ́НТСТВО, а, *с.* 1. Організація, яка виконує певні доручення установ або приватних осіб. *Страхове агентство.* 2. Представництво, відділення якоїсь особи або підприємства. *Агентство «Майкрософт» в Україні.* 3. Установа, що збирає, опрацьовує інформацію і забезпечує нею радіо, пресу, телебачення. *Інформаційне агентство.*

АГЕ́НЦІЯ, ї, *ж., рідко.* Те саме, що **аге́нтство**.

АГІА́СМА, и, *ж.* Церковна назва води, що освячується напередодні та в день Богоявлення.

АГІОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Різновид церковної літератури — життєписи осіб, яких церква оголосила святими. *Твори агіографії.*

Агіографі́чний, а, е. *Агіографічна література.*

АГІТА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Поширення ідей та гасел з метою впливу на суспільну свідомість і настрої мас, спонукання їх до цілеспрямованої активності, політичних дій. *Політична агітація. Проводити агітацію.* 2. *перен.* Дія, що має на меті переконати, схилити до чогось.

Агіта́тор, а, *ч.* Той, хто займається агітацією, виступає перед населенням із бесідами, доповідями і т. ін. *Постійний агітатор. Колектив агітаторів.*

Агіта́торка, и, *ж. Досвідчена агітаторка.*

Агіта́торський, а, е. *Агітаторські обов'язки.*

Агітаці́йний, а, е. *Агітаційна діяльність. Агітаційна література. Агітаційний листок. Агітаційний пункт.*

Агітаці́йність, ності, *ж. Агітаційність стилю.*

Агітува́ти, у́ю, у́єш. 1. Роз'яснювати якусь політику, закликати до боротьби за або проти неї. 2. Переконувати в чому-небудь, спонукати до чогось. *Агітувати за кандидата у президенти. Агітувати проти будівництва атомної станції.*

АГЛОМЕРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *техн.* Процес утворення агломерату (у 2 знач.) спіканням у грудки дрібнозернистої або пилуватої руди. *Агломерація дрібних руд.* 2. Зарості рослин різних видів, однорідних із погляду екології. 3. Злиття багатьох міст і населених пунктів у єдине міське населення. *Міська агломерація.*

Агломера́т, у, *ч.* 1. *геол.* Незцементоване скупчення уламків гірських порід і мінералів. 2. *техн.* Спечена в грудки дрібнозерниста або пилувата руда. *Агломерат руди.*

Агломера́тний, а, е. *Агломератні туфи.*

Агломераці́йний, а, е. *Агломераційний процес. Агломераційна фабрика. Агломераційна економія. Агломераційний економічний ефект.*

АГЛОПОРИ́Т, у, *ч.* Штучний будівельний матеріал пористої структури; використовують як заповнювач легкого бетону.

АГЛЮТИНА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *біол.* Злипання, склеювання в грудочки й осідання завислих у рідині мікроорганізмів або окремих клітин. *Аглютинація еритроцитів.* 2. *лінгв.* Спосіб творення граматичних форм і похідних слів у деяких мовах (тюркських, фінських та ін.) додаванням до незмінюваних основ однозначних афіксів.

Аглютинати́вний, а, е. *Аглютинативний процес. Аглютинативні мови.*

Аглютинати́вність, ності, *ж.*

Аглютині́н, у, *ч., біол.* Специфічна речовина, яка накопичується в крові при інфекційних захворюваннях та щепленнях і спричинює аглютинацію. *Малий титр аглютинінів.*

Аглютино́ваний, а, е. *Аглютиновані речовини.*

Аглютинува́ти, у́є. Зазнавати аглютинації. *Сироватка аглютинує еритроцити.*

АГЛЮТИНОГЕ́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **аглютиноге́н**, а, *ч.*). Речовини, які зумовлюють утворення *аглютинінів.*

АГНА́ТІЯ, ї, *ж.* Аномалія розвитку — відсутність верхньої або нижньої щелепи.

А́ГНІ-ЙО́ГА, и, *ж.* В індуїзмі — один із різновидів релігійно-філософського вчення — йоги.

АГНО́ЗІЯ, ї, *ж., мед.* Порушення процесів упізнавання предметів або явищ при деяких захворюваннях головного мозку.

АГНО́СТИКА, и, *ж.*, **АГНОСТИЦИ́ЗМ**, у, *ч.* Вчення про непізнаваність об'єктивного світу і його законів. *Послідовний агностицизм.*

Агно́стик, а, *ч. Перші агностики.*

Агности́чний, а, е. *Агностична філософія.*

АГО́ГІКА, и, *ж., муз.* У музичному виконанні — уповільнення або прискорення темпу для посилення художньої виразності.

АГО́Н, у, *ч.* 1. Словесне змагання між дійовими особами у давньогрецьких комедіях, під час якого виявляється ідейна проблематика твору. 2. Нестримне прагнення до будь-яких практичних змагань у всіх сферах громадського життя.

АГО́НІЯ, ї, *ж.* 1. Останні прояви життєвих функцій організму перед смертю; передсмертні муки; конання. *Жахлива агонія. Стан агонії. Ознаки агонії. Перебувати в агонії.* 2. *перен.* Останні хвилини існування того, що гине, зникає. *Агонія імперії.*

Агонізува́ти, у́ю, у́єш. 1. Бути в стані агонії; конати. 2. *перен.* Перебувати у стані, що свідчить про наближення кінця існування чого-небудь. *Фірма агонізує.*

Агоні́йний, а, е. *Агонійний стан.*

АГО́РА, и, *ж.* 1. У стародавніх греків — народні, військові або судові збори вільних громадян. 2, Площа для проведення таких зборів.

АГОРАФО́БІЯ, ї, *ж.* Хворобливий стан, який виявляється в боязні відкритого (особливо безлюдного) простору; нав'язливий страх, який виникає при потребі перетнути широку площу, вулицю і т. ін. *Страждати від агорафобії. Лікуватися від агорафобії.*

Агорафо́бний, а, е. *Агорафобний синдром.*

АГРАВА́ЦІЯ, ї, *ж., мед.* Перебільшення хворим симптомів свого захворювання.

Агравací́йний, а, е. *Агравaційні явища.*

АГРАМА́НТ, у, *ч.* Оздоба для одягу, штор, м'яких меблів тощо, сплетена із шнура. *Позолочений аграмант.*

Аграма́нтовий, а, е.

АГРАМАТИ́ЗМ, у, *ч.* Порушення мовної діяльності людини внаслідок ушкодження кори головного мозку. *Ознаки аграматизму.*

АГРАНУЛОЦИ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **агранулоци́т**, а, *ч.*), *фізіол.* Лейкоцити, що не мають в цитоплазмі гранул (зерен), на відміну від гранулоцитів.

АГРАНУЛОЦИТО́З, у, *ч., мед.* Різке зменшення кількості зернистих лейкоцитів або їх відсутність у крові.

АГРА́РНИЙ, а, е. Земельний; той, що стосується землеволодіння, землекористування. *Аграрний комплекс. Аграрні заходи.*

Агра́рник, а, *ч., розм.* 1. Фахівець із аграрних питань. 2. Член аграрної партії.

АГРА́Ф, а, *ч.* 1. Ошатна пряжка або застібка на одязі. *Пояс із золотим аграфом.* 2. *архіт.* Декоративний елемент, що з'єднує вершину арки з горизонтальним виступом карниза, антаблементу і т. ін., перев. прикрашуваний різьбленням.

АГРА́ФІЯ, ї, *ж., мед.* Розлад або повна втрата здатності писати внаслідок ураження головного мозку при збереженні рухової активності руки.

АГРЕГА́Т, у, *ч.* 1. *техн.* Кілька різнотипних машин, конструктивно з'єднаних в одне ціле для спільної роботи. *Посівний агрегат.* 2. *геол.* Сукупність окремих мінералів, які складають гірську породу. *Агрегат гіпсу.*

Агрега́тний, а, е. *Агрегатний верстат. Агрегатний стан речовини.*

Агрега́тник, а, *ч.* Робітник, що обслуговує агрегат (у 1 знач.).

Агрегато́ваний, а, е.

Агрегатува́ти, у́ю, у́єш. Сполучати машини чи їх деталі в одне ціле для спільної роботи.

АГРЕГА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *спец.* Сполучення частин речовини в більші об'єднання. *Агрегація тромбоцитів.* 2. *екол.* Зарості рослин одного виду, а також колонії деяких тварин.

Агрегаці́йний, а, е.

АГРЕМА́Н, у, *ч., дипл.* У міжнародному праві — згода уряду однієї держави прийняти певну особу, запропоновану іншою державою як дипломатичного представника останньої.

АГРЕ́СІЯ, ї, *ж.* Неспровокований збройний напад однієї держави на іншу з метою загарбання її території, ліквідації або обмеження її незалежності. *Несподівана агресія. Здійснювати агресію. Зазнати агресії. Акт агресії. Жертва агресії.* 2. *перен.* Активно ворожа поведінка однієї людини (або людей) стосовно іншої (або інших), що виявляється у злісних нападах, образливих акціях і т. ін. *Виявляти агресію.*

Агреси́вний, а, е. 1. Завойовницький. *Агресивна політика. Агресивні сили. Агресивна держава. Агресивні дії.* 2. Ворожий, активно недоброзичливий. *Агресивна людина. Агресивний тон. Агресивна поведінка.* 3. *техн., мед., хім.* Який шкідливо впливає на що-небудь. *Агресивна речовина.*

Агреси́вність, ності, *ж. Підвищена агресивність. Агресивність підземних вод.*

Агреси́вно. *Поводитися агресивно.*

Агре́сор, а, *ч. Країна-агресор. Виступити як агресор.*

АГРІОФІ́ТИ, ів, *мн.* Рослини — антропохори, що розселилися в природних місцезростаннях і пристосувалися до нових умов.

АГРО... Перша частина складних слів, що відповідає: 1) слову «агрономічний»; 2) слову «аграрний».

АГРОБА́НК, у, *ч.* Банк, який займається операціями з власністю на землю. *Акції агробанку. Взяти кредит в агробанку.*

А́ГРОБІ́ЗНЕС, у, *ч.* Підприємницька діяльність у всіх сферах агропромислового комплексу; сільськогосподарський бізнес.

АГРОБІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про біологічні закономірності життя рослин і тварин, а також про використання

цих закономірностей у сільському господарстві. *Проблеми агробіології.*

Агробіо́лог, а, *ч. Робота агробіологів.*

Агробіологі́чний, а, е. *Агробіологічний захід.*

АГРОКЛІМАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь сільського господарства, що вивчає вплив кліматичних умов на сільськогосподарське виробництво. *Завдання агрокліматології.*

Агрокліматологі́чний, а, е. *Агрокліматологічне районування.*

АГРОКУЛЬТУ́РА, и, *ж.* Сукупність технологічних засобів для вдосконалення культури землеробства. *Агрокультура болотистих місцевостей.*

АГРОМЕЛІОРА́ЦІЯ, ї, *ж.* Система заходів, що застосовуються на зрошуваних і осушуваних землях, гірських схилах, пісках, ярах та ін. угіддях для їх сільськогосподарського використання. *Здійснювати агромеліорацію.*

Агромеліорати́вний, а, е. *Агромеліоративні заходи.*

Агромеліора́тор, а, *ч.* Той, хто здійснює агромеліорацію.

АГРО́МЕТР, а, *ч., геод.* Лінійка з масштабом для обчислення площ за планом.

АГРОНЕОФІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **агронеофі́т**, а, *ч.*). Рослини, що порівняно недавно пристосувалися до життя в культурних місцезростаннях.

АГРОНО́МІЯ, ї, *ж.* Наука про хліборобство; наукові основи сільськогосподарського виробництва. *Основи агрономії. Вивчати агрономію.*

Агроно́м, а, *ч. Працювати агрономом.*

Агрономі́чний, а, е. *Агрономічні знання.*

АГРОФІ́РМА, и, *ж.* Підприємство або об'єднання, що виробляє та реалізує сільськогосподарську продукцію. *Приватна агрофірма. Агрофірма вирощує овочі. Товар агрофірми.*

АГРОФІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **агрофі́т**, а, *ч.*). Рослини, вирощувані людиною.

АГРОФІТОЦЕНО́З, *див.* **агроцено́з**.

АГРОФО́Н, у, *ч.* Стан ґрунту, що зумовлює той чи інший урожай. *Високий агрофон посівів.*

Агрофо́нний, а, е. *Агрофонний показник.*

АГРОХІ́МІЯ, ї, *ж.* Наука про живлення рослин, застосування добрив та хімічних засобів захисту рослин з метою одержання високих і сталих урожаїв.

Агрохі́мік, а, *ч. Вчені-агрохіміки.*

Агрохімі́чний, а, е. *Агрохімічне районування.*

АГРОЦЕНО́З, у, *ч.* Угруповання рослин, штучно створюване людиною з метою одержання сільськогосподарської продукції; при відсутності контролю з боку людини поступово втрачає свої властивості.

АГУ́ТІ, *невідм., ч.* Рід гризунів із вигнутою спиною і дуже коротким хвостом, поширений у тропіках Південної та Центральної Америки; забарвлення хутра від золотистого до темно-сірого; шкідники цукрової тростини.

АДА́ЖІО, *присл., муз.* 1. Повільно, протяжно (про темп виконання музичних творів). 2. *у знач. ім., невідм., с.* Назва музичного твору або його частини, що виконується повільно. 3. Повільний сольний чи дуетний танець у класичному балеті. 4. Частина уроку класичного танцю, що включає вправи для вироблення стійкості.

АДАМАНТОБЛА́СТИ, ів, *мн.* (*одн.* **адамантобла́ст**, а, *ч.*). Клітини епітелію, які виробляють емаль у коронці зуба.

АДАМСИ́Т, у, *ч.* Органічна кристалічна сполука миш'яку; стійка отруйна задушлива речовина подразнювальної (чхальної) дії.

АДА́МСІЯ, ї, *ж.* Кораловий поліп, що живе в симбіозі з раком-самітником.

АДАПТА́ЦІЯ, ї, *ж., біол.* 1. Пристосування організмів до умов існування, навколишнього середовища. *Фізіологічна адаптація. Адаптація ока. Адаптація до кліматичних умов.* 2. Процес активного пристосування особистості чи соціальної групи до змін у соціальному середовищі. *Соціальна адаптація.* 3. Спрощення тексту з урахуванням віку, професії і рівня мовної підготовки читача. *Адаптація твору.*

Адаптаці́йний, а, е. *Адаптаційні можливості людського організму. Адаптаційний період.*

Адапти́вний, а, е.

Адапти́вність, ності, *ж. Біологічна адаптивність.*

Адапто́ваний, а, е. *Адаптований текст.*

Адаптува́ння, я, *с.*

Адаптува́ти, у́ю, у́єш. *Адаптувати зір. Адаптувати художні твори.*

АДАПТАЦІОГЕНЕ́З, у, *ч.* Виникнення, розвиток і перетворення пристосувань організмів у процесі еволюції органічного світу.

АДА́ПТЕР, а, *ч.* Електромагнітний прилад для відтворення звукозапису з платівок за допомогою підсилювача і гучномовця; звукознімач.

АДАПТОГЕ́Н, у, *ч.* Речовина рослинного походження, що підвищує опірність організму негативному впливові різних шкідливих факторів.

АДАПТО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання адаптації ока до зміни освітлення.

АДА́Т, у, *ч.* Звичай, неписаний закон у мусульман, який фактично є доповненням до шаріату. *Моральні норми адату.*

Ада́товий, а, е. *Адатові настанови.*

АДВЕ́КЦІЯ, ї, *ж.* Перенесення повітряної маси або переміщення тепла, холоду і т. ін. паралельно до земної поверхні. *Адвекція холодних мас повітря.*

Адве́ктивний, а, е. *Адвективні грози. Адвективні тумани. Адвективні заморозки.*

АДВЕНТИ́ВНИЙ, а, е, *бот.* 1. Про орган рослини, який походить не з ембріональних тканин точки росту, а із старіших частин рослини і розвивається не на звичному місці (напр., бруньки на коренях або листі). *Адвентивний орган.* 2. Про рослину, занесену людиною в місцевість, де вона раніше не росла. *Адвентивні види рослин.*

АДВЕНТИ́ЗМ, у, *ч.* Один із напрямів протестантизму, що проповідує вчення про другий прихід Христа і встановлення тисячолітнього царства Божого на Землі. *Прихильники адвентизму.*

Адве́нтисти, ів, *мн.* (*одн.* **адвенти́ст**, а, *ч.*, **адвенти́стка**, и, *ж.*). *Адвентисти-реформісти. Адвентисти сьомого дня.*

Адвенти́стський, а, е. *Адвентистська церква. Адвентистська організація допомоги та розвитку.*

АДВЕНТИ́ЦІЯ, ї, *ж.* Зовнішня оболонка судинної стінки, утворена сполучною та м'язовою тканинами.

АДВЕРБІА́ЛЬНИЙ, а, е, *лінгв.* Прислівниковий.

Адвербіаліза́ція, ї, *ж., лінгв.* Перехід слів якої-небудь граматичної категорії в прислівники. *Адвербіалізація іменника.*

Адвербіалізо́ваний, а, е. *Адвербіалізовані іменники.*

АДВОКА́Т, а, *ч.* 1. Юрист, що захищає обвинуваченого або веде якусь справу в суді, а також дає поради з правових питань. *Приватний адвокат. Послуги адвоката.* 2. *перен.* Про людину, що заступається за кого-небудь, захищає когось.

Адвока́тський, а, е. *Адвокатська контора.*

Адвокатува́ння, я, *с. Кваліфіковане адвокатування.*

Адвокату́ра, и, *ж.* 1. *тільки одн.* Діяльність адвоката. *Присвятити себе адвокатурі.* 2. *збірн.* Колегія адвокатів. *Київська адвокатура.*

АДГЕ́ЗІЯ, ї, *ж.*, *фіз.* Злипання поверхонь двох різнорідних твердих або рідких тіл. *Адгезія твердих тіл. Адгезія полімерів. Адгезія рідини і твердого тіла.*
Адгези́вний, **Адгезі́йний**, а, е. *Адгезійний контакт між ґрунтом і буром.*
АДДІСО́НОВА х в о р о́ б а — хвороба надниркових залоз, що супроводжується появою бронзового забарвлення шкіри; бронзова хвороба.
АДДУ́КЦІЯ, ї, *ж.*, *анат.* Рух кінцівок до середньої лінії тіла.
Адду́ктор, а, *ч.* Привідний м'яз. *Функції аддуктора.*
Адду́кторний, а, е. *Аддукторний м'яз.*
АДЕКВА́ТНИЙ, а, е, *книжн.* Цілком відповідний; тотожний. *Адекватний переклад. Адекватні поняття. Адекватна поведінка.*
Адеква́тність, ності, *ж.*
Адеква́тно. *Адекватно відтворювати. Поводитися адекватно.*
АДЕ́НДУМ, у, *ч.*, *юр.* Додаток до договору, що за згодою сторін змінює або доповнює ті чи інші його умови.
АДЕНІ́Н, у, *ч.* Пуринова основа, що міститься в усіх живих організмах у складі нуклеїнових кислот та в інших біологічно важливих речовинах.
АДЕНІ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запалення лімфатичних вузлів. *Продуктивний аденіт.*
АДЕНОВІ́РУС, у, *ч.* Вірус, що викликає інфекційні захворювання верхніх дихальних шляхів людини, кон'юнктивіт і т. ін.
Аденові́русний, а, е. *Аденовірусна інфекція.*
АДЕНОЗИ́Н, у, *ч.*, *фарм.* Лікарський препарат, який застосовують для лікування постгрипозних захворювань нервової системи.
АДЕНО́ЇД, а, *ч.*, *мед.* Хворобливе розростання лімфатичних вузлів носоглотки. *Операція з видалення аденоїдів.*
Адено́їдний, а, е. *Аденоїдні утворення.*
АДЕНОКАРЦИНО́МА, и, *ж.*, *мед.* Злоякісна пухлина з епітелію залозистих органів (молочної залози, слизової оболонки шлунка і т. ін.).
АДЕНО́МА, и, *ж.*, *мед.* Доброякісна пухлина молочної, щитоподібної та інших залоз. *Аденома передміхурової залози.*
АДЕНОМЕ́Р, а, *ч.* Кінцевий відділ залоз тварин і людини, у якому утворюється секрет.
АДЕ́ПТ, а, *ч.*, *книжн.* 1. Посвячений у таємниці якогось учення. 2. *перен.* Ревний послідовник якого-небудь учення або ідеї. *Адепт дарвінізму.*
АД'ЄКТИ́В, а, *ч.*, *лінгв.* Прикметник.
Ад'єкти́вний, а, е. Який має ознаки прикметника; прикметниковий. *Ад'єктивні займенники. Ад'єктивне словосполучення.*
Ад'єктива́ція, ї, *ж.* Перехід слів якої-небудь граматичної категорії (переважно дієприкметників) у прикметники.
Ад'єктиво́ваний, а, е. *Ад'єктивований дієприкметник.*
АДЖИ́КА, и, *ж.* Гостра запашна приправа до м'ясних і рибних страв. *Домашня аджика. М'ясо з аджикою.*
АДЖОРНАМЕ́НТО, *невідм.* Термін, яким Папа Римський Іван XXIII окреслив широку програму динамізації католицької церкви щодо її оновлення, наближення до сучасного світу.
АДИДА́СИ, ів, *мн.*, *розм.* Вироби (переважно кросівки) фірми «Adidas». *Фірмові адидаси. Бігати в адидасах.*
Адида́ска, и, *ж.*, *розм.* Куртка фірми «Adidas». *Носити адидаску.*
Адида́сівський, а, е. *Адидасівські кросівки.*
АДИНАМІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Зниження рухової активності через голодування, тривалу хворобу і т. ін. *Причини адинамії.*
Адинамі́йний, а, е. *Адинамійний спосіб життя.*
АДИТИ́ВНИЙ, а, е, *мат.* Пов'язаний із додаванням. *Адитивна дія. Адитивна теорія чисел.*
Адити́вність, ності, *ж.*
АДИЦІОНАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Один із принципів регіональної політики Європейського Союзу, згідно з яким фінансові ресурси, які надає ЄС регіонам, мають доповнюватися за рахунок місцевих джерел.
АДІАБА́ТНИЙ п р о ц е́ с — зміни стану фізичного тіла, за яких воно не поглинає і не віддає тепла.
Адіаба́та, и, *ж.* Лінія, що зображує на графіку адіабатний процес. *Накреслити адіабату.*
АДІ́ТІ, *невідм.*, *ж.* У давньоіндійській релігії — богиня, що уособлює всесвіт; мати богів і всього сущого.
АДМІНІСТРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Організаційна діяльність у галузі управління. 2. Державний урядовий апарат, орган виконавчої влади. *Київська міська адміністрація. Адміністрація президента.* 3. Посадові особи, керівний орган установи, організації, підприємства і т. ін. *Адміністрація інституту. Розпорядження адміністрації.*
Адміністрати́вний, а, е. *Адміністративна влада. Адміністративна реформа. Адміністративні здібності. Адміністративний нагляд. Адміністративний апарат. Адміністративний працівник. Адміністративний центр.*
Адміністра́тор, а, *ч.* 1. Керівник установи, організації, підприємства і т. ін. 2. *інформ.* Спеціаліст, що здійснює контроль над використанням бази даних, мережі, відповідає за збереження, поповнення, використання, поновлення і т. ін. даних.
Адміністра́торка, и, *ж.*, *розм.* *Адміністраторка готелю.*
Адміністра́торський, а, е. *Адміністраторські здібності.*
Адмініструва́ння, я, *с.*
Адмініструва́ти, у́ю, у́єш. 1. Керувати установою, організацією, підприємством і т. ін.; управляти. 2. *інформ.* Здійснювати контроль за правильністю введення, своєчасністю поповнення даних у комп'ютерній мережі бази даних та методами доступу до них.
АДМІРА́Л, а, *ч.* Військове звання вищого командного складу Військово-морського флоту, а також особа, що має це звання. *Адмірал у відставці.*
Адміра́льський, а, е. *Адміральська форма.*
АДМІРАЛТЕ́ЙСТВО, а, *с.* 1. Центр військового кораблебудування для окремого військового театру. 2. У Великій Британії — вищий орган управління і командування військово-морськими силами.
АДНЕКСИ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запалення придатків матки. *Хронічний аднексит.*
АДО́БА, и, *ж.* Невипалена цегла з глини, різаної соломи та піску.
АДОНІЗИ́Д, у, *ч.*, *фарм.* Лікарський засіб, що виготовляється з адонісу весняного (горицвіту) і містить серцеві глікозиди.
АДОНІЛЕ́Н, у, *ч.*, *фарм.* Лікарський засіб, який містить водний екстракт із листя адонісу (горицвіту).
АДО́НІС, у, *ч.* Весняна рослина з великими жовтими квітками; горицвіт.
АДОПТА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *юр.* Прийняття малолітнього або повнолітнього до сім'ї з правами і обов'язками рідних дітей; усиновлення. *Процедура адоптації.*
Адопти́вний, а, е. *Адоптивний процес.*
Адопто́ваний, а, е. *Адоптований син. Адоптована дочка.*
Адоптува́ти, у́ю, у́єш. *Адоптувати хлопчика.*
АДОРА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *книжн.* 1. Поклоніння, обожнювання. *Людська адорація.* 2. *рел.* Особливий вид молитви — прославлення. *Читати адорацію.*
Адора́нт, а, *ч.* 1. В античному і ранньохристиянському мистецтві — фігура з простягненими до неба руками, що символізувала прохання. 2. У деяких краї-

нах Стародавнього Сходу — людина, що здійснювала обряд ушанування богів.

Адора́тор, а, *ч.* Той, хто прославляє, обожнює кого-, що-небудь.

АДРЕНАЛІ́Н, у, *ч.* Гормон надниркових залоз або його синтетичний замінник, що активізує обмін речовин в організмі, збільшує вміст цукру в крові, підвищує кров'яний тиск. *Гормон адреналін. Викид адреналіну.*

Адреналі́новий, а, е.

АДРЕНЕРГІ́ЧНИЙ, а, е. Чутливий до адреналіну, який збуджується під дією адреналіну.

А́ДРЕС, а, *ч.* Письмове вітання кого-небудь із нагоди відзначення видатної події в його житті. *Вітальний адрес. Підписати адрес.*

АДРЕ́СА, и, *ж.* 1. Позначення місця проживання чи перебування кого-небудь або місцезнаходження чого-небудь. *Домашня адреса. Написати адресу.* 2. *інформ.* Код розміщення інформації в пам'яті комп'ютера. *Базова адреса. Адреса повернення.* 3. Символи, що визначають місцезнаходження комп'ютера в комп'ютерній мережі. *Електронна адреса.*

Адреса́нт, а, *ч.* Відправник; той, хто відсилає лист, повідомлення, посилку тощо. *Квитанція на ім'я адресанта.*

Адреса́т, а, *ч.* 1. Той, кому адресують, посилають лист, телеграму і т. ін.; одержувач. *Віддати лист у руки адресатові.* 2. Той, до кого звертаються. *Адресат запитання.*

Адреса́тка, и, *ж., розм.*

А́дресний, а, е. 1. Прикм. до **адре́са** (у 1 знач.). *Адресне бюро. Адресний стіл.* 2. *перен.* Призначений для певної категорії кого-, чого-небудь. *Адресна допомога пенсіонерам.*

Адресо́ваний, а, е. *Адресований сучасникам твір.*

Адресува́ння, я, *с.*

Адресува́ти, у́ю, у́єш. 1. Посилати (лист, телеграму і т. ін.) на певну адресу. *Адресувати лист. Адресувати особисто матері.* 2. Звертати, скеровувати до кого-небудь (мову, погляд та ін.). *Адресувати питання вчителеві.*

АДРЕСА́ЦІЯ, ї, *ж., інформ.* Установлення відповідності між множиною об'єктів та множиною їх адрес у пам'яті комп'ютера. *Порушити адресацію даних.*

АДРЕСО́ГРАФ, а, *ч.* Машина для друкування прізвищ та адрес передплатників газет та журналів.

АДРО́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **адро́н**, а, *ч.*), *астр., фіз.* Загальна назва елементарних частинок, що беруть участь у так званій сильній взаємодії (протони, нейтрони, мезони і т. ін.).

АДСО́РБЦІЯ, ї, *ж., фіз., хім.* Поглинання, вбирання поверхнею тіла частинок газу або окремих складових частин розчину. *Адсорбція диму.*

Адсорбе́нт, у, *ч.* Тіло, на поверхні якого відбувається адсорбція.

Адсо́рбер, а, *ч.* Основний апарат установки, в якій здійснюють адсорбцію.

Адсорбо́ваний, а, е. *Адсорбований кисень.*

Адсорбува́ти, у́є. *Адсорбувати сіль.*

Адсорбці́йний, а, е. *Адсорбційні властивості.*

Адсорбці́йність, ності, *ж.*

АДСТРА́Т, а, *ч.* Мова прийшлого населення, яка вплинула на мову корінних жителів і збереглася поряд із нею.

АДУЛЯ́Р, у, *ч., геол.* Прозорий або напівпрозорий мінерал, безбарвний різновид польового шпату (ортоклазу).

АДЮЛЬТЕ́Р, у, *ч.* Подружня зрада.

Адюльте́рний, а, е. *Адюльтерна повість. Адюльтерний зв'язок.*

АД'Ю́НКТ, а, *ч.* 1. Аспірант вищого військово-навчального закладу. 2. У Західній Європі — молодша посада в деяких наукових установах, а також особа, що обіймає цю посаду. *Звання ад'юнкта.*

Ад'ю́нктський, а, е.

Ад'юнкту́ра, и, *ж.* 1. Аспірантура у вищих військових навчальних закладах і науково-дослідних установах. *Перебування в ад'юнктурі. Правила прийняття до ад'юнктури.* 2. Посада ад'юнкта (у 2 знач.).

АД'ЮСТА́Ж, у, *ч.* Ділянка прокатного цеху з машинами та механізмами, за допомогою яких обробляють і готують до відвантаження прокатаний матеріал.

АД'ЮТА́НТ, а, *ч.* Військовослужбовець (звичайно офіцер), що перебуває при командирі для виконання службових доручень. *Обов'язки ад'ютанта.*

Ад'юта́нтство, а, *с.*

Ад'юта́нтський, а, е. *Ад'ютантські аксельбанти.*

АЕ́Д, а, *ч.* Давньогрецький поет і співець, що виконував епічні твори, акомпануючи собі на струнному щипковому інструменті.

АЕРА́РІЙ, ю, *ч.* Майданчик (веранда та ін.) у лікувальних закладах, пристосований для приймання повітряних ванн.

АЕРА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* 1. Природне або штучне надходження повітря у будь-яке середовище. *Аерація ґрунту.* 2. Провітрювання; природна вентиляція приміщень. *Аерація приміщень.*

Аера́тор, а, *ч.* Машина для розрихлювання сипких речовин. *Потужний аератор.*

Аераці́йний, а, е.

АЕРЕНХІ́МА, и, *бот.* Дірчаста повітроносна тканина рослин, що плавають на поверхні води або занурені в неї.

АЕРО... Перша частина складних слів, що відповідає за значенням: 1) слову «авіаційний»; 2) слову «повітряний».

АЕРО́БИ, ів, *мн.* (*одн.* **аеро́б**, а, *ч.*), *біол.* Організми, які не можуть жити в середовищі, позбавленому вільного молекулярного кисню; протилежне — **анаеро́би**.

Аеро́бний, а, е. *Аеробний організм.*

АЕРО́БІКА, и, *ж.* Система виконуваних під ритмічну музику гімнастичних вправ, при якій організм поглинає значну кількість кисню і розвиває систему кровообігу, дихання та обміну речовин у тканинах. *Оздоровча аеробіка. Секція аеробіки. Займатися аеробікою.*

Аеро́бний, а, е. *Аеробна ходьба. Аеробні вправи.*

АЕРОБІО́З, у, *ч., біол.* Життя і розвиток організмів за наявності кисню.

АЕРОБІО́НТИ, ів, *мн.* (*одн.* **аеробіо́нт**, а, *ч.*), *біол.* Організми, що населяють суходіл.

АЕРОБІ́ОС, у, *ч., збірн., біол.* Сукупність організмів, що населяють сушу.

АЕРО́БУС, а, *ч.* Багатомісний пасажирський літак із вантажним салоном, де пасажири самі розміщують і звідки після польоту забирають свій багаж. *Машина типу аеробуса.*

АЕРОВІЗУА́ЛЬНИЙ, а, е. Який здійснюється неозброєним оком або за допомогою оптичного приладу з літального апарата. *Аеровізуальне знімання.*

АЕРОВІ́Т, у, *ч., фарм.* Полівітамінний препарат, призначений для підвищення працездатності пілотів і космонавтів.

АЕРОВОКЗА́Л, у, *ч.* Вокзал аеропорту. *Зустрітися на аеровокзалі.*

Аеровокза́льний, а, е. *Аеровокзальні приміщення.*

АЕРОГЕЛІОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Лікування повітрям і сонячним промінням.

Аерогеліотерапевти́чний, а, е. *Аерогеліотерапевтичний ефект.*

АЕРОГЕ́ННИЙ, а, е, *біол.* Який передається повітрям. *Аерогенна інфекція. Аерогенна імунізація сільськогосподарських тварин.*

АЕРОГЕОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, що займається вивченням надр Землі з літальних апаратів. *Методи аерогеології.*

Аерогеологі́чний, а, е. *Аерогеологічне обладнання.*

АЕРОГЕОФІ́ЗИКА, и, *ж.* Наука, що займається вивченням з літальних апаратів фізичних властивостей Землі шляхом дослідження її радіоактивних, магнітних, гравітаційних, електричних і сейсмічних полів.

Аерогеофізи́чний, а, е. *Аерогеофізичні дані.*

АЕРОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Спосіб нанесення фарб на зображення на папері, тканині і т. ін. розбризкуванням за допомогою аерографа або пульверизатора.

Аеро́граф, а, *ч.* Пневматичний прилад, яким, розпилюючи фарбу, наносять її на папір, тканину та інші предмети.

Аерографі́чний, а, е. *Аерографічне зображення.*

АЕРОДИНА́МІКА, и, *ж.* Розділ аеромеханіки, що вивчає рух повітря та різних газів і взаємодію між ними й твердими тілами, що рухаються в них. *Основи аеродинаміки.*

Аеродинамі́чний, а, е. *Аеродинамічна теорія.*

АЕРОДРО́М, у, *ч.* Місце стоянки, зльоту й посадки літальних апаратів, а також весь комплекс інженерних споруд та обладнання, що забезпечує технічне обслуговування літальних машин. *Бориспільський аеродром. Вогні аеродрому. Будівництво нового аеродрому.*

Аеродро́мний, а, е. *Аеродромна обслуга.*

АЕРОЗО́ЛЬ, ю, *ч.* 1. Безліч найдрібніших частинок якої-небудь речовини, розпилених у газі або газоподібному середовищі. 2. Лікарський, хімічний, косметичний і т. ін. препарат, що міститься під тиском у спеціальному балоні із розпилювачем.

Аерозо́льний, а, е. 1. Прикм. до **аерозо́ль**. *Аерозольний спосіб знезаражування.* 2. Призначений для одержання, зберігання аерозолю (у 2 знач.). *Аерозольний балон. Аерозольний розпилювач.*

АЕРОЗОЛЬТЕРАПІ́Я, ї, *ж., мед.* Вдихання аерозолів лікарських препаратів для профілактики та лікування захворювань органів дихання.

АЕРОІОНІЗА́ТОР, а, *ч.* Прилад для іонізації повітря. *Принцип дії аероіонізатора.*

АЕРОІОНОТЕРАПІ́Я, ї, *ж., мед.* Лікування іонізованим повітрям гострих і хронічних запальних захворювань дихальних шляхів, виразок або ран. *Методи аероіонотерапії.*

Аероіонотерапевти́чний, а, е.

АЕРОКЛІМАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ кліматології, що вивчає кліматичні умови в тропосфері та нижній атмосфері. *Праці з аерокліматології.*

Аерокліматологі́чний, а, е. *Аерокліматологічні спостереження.*

АЕРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає фізичні, хімічні та інші властивості високих шарів атмосфери.

Аеро́лог, а, *ч.*

Аерологі́чний, а, е. *Аерологічні спостереження. Аерологічна обсерваторія.*

АЕРОЛО́ЦІЯ, ї, *ж., ав.* Опис повітряних ліній, аеродромів, розташованих навколо них споруд і будівель, призначений для орієнтування в польоті та правильної посадки літального апарата на аеродромі.

Аеролоці́йний, а, е. *Аеролоційні дані.*

АЕРОМАГНІТО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання магнітного поля Землі з літальних апаратів. *Шкала аеромагнітометра.*

АЕРОМЕ́ТОД, у, *ч.* Метод дослідження поверхні Землі та її атмосфери з літальних апаратів. *Використання аерометоду.*

АЕРОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Наука про вимірювання та властивості повітря.

Аеро́метр, а, *ч.* Прилад для вимірювання ваги і густини газоподібних тіл.

Аерометри́чний, а, е. *Аерометрична база даних.*

АЕРОМЕХА́НІКА, и, *ж.* Наука про закони руху та рівноваги газів (головним чином повітря), а також взаємодію газів та твердих тіл, які перебувають у них. *Закони аеромеханіки.*

Аеромехані́чний, а, е.

АЕРО́Н[1], у, *ч.* Легкий сплав алюмінію з міддю, кремнієм (іноді з домішками літію), що застосовується у літакобудуванні та інших галузях техніки. *Технічні характеристики аерону.*

АЕРО́Н[2], у, *ч.* Протиблювотний лікарський засіб, що застосовується під час польоту на літаках та хитавиці на пароплавах і т. ін. *Доза аерону.*

АЕРОНАВІГА́ЦІЯ, ї, *ж.* Наукова дисципліна, що вивчає водіння літальних апаратів за визначеним курсом. *Курс аеронавігації.*

Аеронавігаці́йний, а, е. *Аеронавігаційна карта. Аеронавігаційні прилади.*

АЕРОНА́ВТИКА, и, *ж.* Теорія та мистецтво повітроплавання. *Книги з аеронавтики. Фахівець із аеронавтики.*

Аерона́вт, а, *ч.* Повітроплавець.

АЕРОНО́МІЯ, ї, *ж.* Розділ геофізики, що вивчає газову оболонку Землі.

Аероно́м, а, *ч.*

Аерономі́чний, а, е.

АЕРОПО́НІКА, и, *ж.* Вирощування рослин, що висять у повітрі, без ґрунту чи його замінника, шляхом забезпечення поживними речовинами при обприскуванні коренів спеціальними розчинами. *Література з аеропоніки.*

Аеропо́нний, а, е. *Аеропонна теплиця. Вирощування рослин аеропонним методом.*

АЕРОПО́РТ, у, *ч.* Аеродром, обладнаний усім необхідним для забезпечення регулярних польотів транспортної авіації та обслуговування пасажирів. *Міжнародний аеропорт. Начальник аеропорту. Приїхати в аеропорт.*

АЕРОСАЛО́Н, у, *ч.* Виставка, на якій експонуються літаки та інші літальні апарати. *Відкриття аеросалону. Працівник аеросалону.*

АЕРОСТА́ТИКА, и, *ж.* Розділ аеромеханіки, вчення про закони рівноваги повітря й газів, що застосовуються в теорії повітроплавання.

Аероста́т, а, *ч.* Літальний апарат, наповнений газом, легшим від повітря; повітряна куля. *Легкий аеростат Керування аеростатом.*

Аероста́тний, а, е. *Аеростатні стропи. Аеростатний апарат.*

АЕРОТА́КСИС, у, *ч., біол.* Різновид таксисів — рух одноклітинних і багатоклітинних нижчих організмів до джерела кисню або від нього.

АЕРОТА́НК, АЕРОТЕ́НК, а, *ч.* Споруда (бетонний або залізобетонний резервуар) для біологічного очищення стічних вод.

АЕРОТО́РІЯ, ї, *ж., ав.* Повітряний простір над аеродромом і прилеглою до нього територією, у межах якого здійснюються зліт і посадка літаків.

АЕРОТРОПІ́ЗМ, у, *ч.* Ріст коренів і стебел рослин у напрямі до джерела кисню.

АЕРОФІ́ЛИ, ів, *мн.* (*одн.* **аерофіл**, а, *ч.*). Організми, що потребують добре аерованого середовища.

АЕРОФІ́ЛЬТР, а, *ч.* Біологічний фільтр для очищення стічних вод при аерації. *Будова аерофільтра.*

АЕРОФІ́Т, а, *ч., бот.* 1. Рослина, що потребує добре аерованих ґрунтів. 2. Рослина, яка отримує всі необхідні поживні речовини з навколишнього середовища (мохи, лишайники, водорості).

АЕРОФІТОТЕРАПІ́Я, ї, *ж., мед.* Лікування, здійснюване поєднанням аеротерапії та фітотерапії. *Методи аерофітотерапії.*

Аерофітотерапевти́чний, а, е. *Аерофітотерапевтичний комплекс.*

АЕРОФОТОАПАРА́Т, а, *ч.* Оптико-механічний прилад з елементами автоматики та електроніки, призначений для знімання з літака земної поверхні.

АЕРОФОТОГРАММЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Розділ фотограмметрії, що вивчає способи вимірювань різних об'єктів за аерофотознімками.

АЕРОФОТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Фотознімок, отриманий зніманням із літака спеціальними фотокамерами.

Аерофотографі́чний, а, е. *Аерофотографічне зображення.*

АЖГО́Н, у, *ч.* Однорічна рослина родини зонтичних, що її вирощують у країнах Африки і Сходу як ефіроолійну культуру.

АЖИТА́ТО, *невідм., муз.* Збуджено, схвильовано.

АЖИТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Збуджений стан; надзвичайне хвилювання. *Бути в ажитації.*

А́ЖІО, *невідм., с., фін.* 1. Підвищення ринкових курсів грошових знаків, векселів, цінних паперів порівняно з їхньою номінальною вартістю. 2. Приплата, що стягується при обміні паперових грошових знаків на монети внаслідок зниження курсу цінних паперів або цін на товари.

АЖІОТА́Ж, у, *ч.* 1. Гарячкове збудження на біржі, що виникає через коливання курсу цінних паперів або цін на товари. *Біржовий ажіотаж. Ажіотаж на ринку цінних паперів.* 2. Велике збудження, хвилювання, боротьба інтересів навколо якої-небудь справи, питання. *Неймовірний ажіотаж. Ажіотаж у пресі. Ажіотаж у суспільстві. Викликати ажіотаж.*

Ажіота́жний, а, е. *Ажіотажний попит.*

АЖУ́Р[1], у, *ч.* 1. *бухг.* Стан рахівництва, коли записи в бухгалтерських книгах робляться безпосередньо після проведення операцій. *Привести книги в ажур.* 2. *перен., розм.* Порядок. *Повний ажур. Ажур у справах.*

АЖУ́Р[2], у, *ч.* 1. Просвітчасте в'язання, плетіння, вишивання. *Мережаний ажуром.* 2. Майстерне, з тонких металевих ниток плетиво в ювелірній справі, художньому мистецтві. 3. *перен.* Майстерна, витончена робота.

Ажу́рний, а, е. 1. Прозорий, мереживний, ґратчастий (про в'язані, плетені, різьблені та інші вироби). *Ажурна хустина. Ажурний балкон.* 2. *перен.* Майстерно й тонко зроблений. *Ажурна робота.*

Ажу́рність, ності, *ж. Ажурність виробу.*

Ажу́рно. *Ажурно плетена хустка.*

АЗА́ЛІЯ, ї, *ж.* Південна гірська кущова рослина з великими квітами різного забарвлення; вирощується як декоративна. *Кущ азалії.*

Аза́лієвий, а, е. *Азалієвий цвіт.*

АЗА́Н, у, *ч.* Заклик до обов'язкової молитви у мусульман, який оголошує муедзин із мінарета.

АЗАРИ́Н, у, *ч.* Жовта фарба, яку добувають із рослини кінський ладан.

АЗА́РТ, у, *ч.* Сильне захоплення чим-небудь; запал, завзяття. *Спортивний азарт. Азарт молодості. Входити (впадати) в азарт. Виявляти азарт. Братися за роботу з азартом.*

Аза́ртний, а, е. *Азартна дискусія. Азартний гравець. Азартні ігри. Азартна людина. Азартна суперечка.*

Аза́ртність, ності, *ж. Виявляти азартність.*

Аза́ртно. *Азартно змагатися. Грати азартно.*

АЗБЕ́СТ, у, *ч.* Вогнестійкий і кислототривкий мінерал волокнистої будови; не проводить тепла та електричного струму; використовується у техніці.

Азбе́стовий, а, е. 1. У якому є азбест. *Азбестові поклади. Азбестовий картон.* 2. Який виробляє з азбесту будівельні матеріали, деталі різних конструкцій тощо. *Азбестовий завод.*

АЗБЕСТО... (АЗБО...) Перша частина складних слів, що відповідає слову «азбестовий».

АЗБОЦЕМЕ́НТ, у, *ч.* Будівельний матеріал, який виготовляють із водної суміші цементу й азбесту.

Азбоцеме́нтний, а, е. 1. Вигот. з азбоцементу. *Азбоцементні вироби. Азбоцементні труби.* 2. Який виготовляє азбоцемент або вироби з азбоцементу. *Азбоцементний комбінат.*

АЗИ́Д, у, *ч., хім.* Похідні азотистоводневої кислоти. *Азид натрію. Азид срібла. Азиди лужних металів.*

Ази́дний, а, е. *Азидна кислота.*

А́ЗИМУТ, а, *ч.* 1. *астр., геод.* Кут між площиною меридіана точки спостереження й вертикальною площиною, що проходить через цю точку й спостережуване світило (або предмет). 2. *військ.* Кут між заданим напрямом руху й напрямом на північ. *Вести за азимутом. Рухатися за азимутом. Визначати азимут.*

Азимута́льний, а, е. Признач. для визначення азимуту (про геодезичні, астрономічні інструменти та їх частини). *Азимутальний телескоп. Азимутальні спостереження.*

А́зимутний, а, е. *Азимутний кут. Азимутний компас.*

АЗИ́НИ, ів, *мн.* Клас азотовмісних органічних сполук.

АЗО́ЙСЬКА е́ра — найдавніша ера в історії Землі; те саме, що **архе́йська е́ра**.

АЗОНА́ЛЬНИЙ, а, е. Який не виявляє зв'язку із зональними особливостями певної території. *Азональний район. Азональна рослинність.*

Азона́льність, ності, *ж.*

АЗООСПЕРМІ́Я, ї, *ж., мед.* Відсутність сперматозоїдів у спермі.

АЗО́Т, у, *ч.* Газ без кольору, запаху й смаку, який не підтримує горіння; кількісно становить головну складову частину повітря. *Вільний азот. Сполуки азоту.*

Азо́тний, а, е. 1. Прикм. до **азо́т**. *Азотний баланс ґрунту.* 2. Який виробляє або переробляє азот. *Азотний завод.* 3. Який містить у собі азот. *Азотні добрива. Азотна кислота.*

Азотува́ння, я, *с. Азотування ґрунту.*

Азотува́ти, у́ю, у́єш. Насичувати азотом, сполуками азоту. *Азотувати ґрунт.*

АЗОТЕМІ́Я, ї, *ж., мед.* Надлишок вмісту в крові продуктів білкового обміну (сечовини, сечової кислоти та деяких інших).

АЗОТО... Перша частина складних слів зі знач. «який містить азот».

АЗОТОБА́КТЕР, а, *ч.* Ґрунтова бактерія, здатна засвоювати атмосферний азот.

Азотобактери́н, у, *ч.* Бактеріальний препарат, що містить культуру азотобактера.

АЗОТОГЕ́Н, у, *ч.* Те саме, що **азотобактери́н**.

АЗОТУРІ́Я, ї, *ж., мед.* Підвищене виділення із сечею азотистих продуктів.

АЗУ́, *невідм., с.* Страва з дрібно порізаних шматочків м'яса в гострому соусі. *Азу по-татарськи. Азу з картопляним пюре.*

АЗУ́Р, у, *ч., хім.* Синя анілінова фарба, яку одержують з азуриту й застосовують у лабораторній практиці для забарвлення препаратів.

АЗУРИ́Т, у, *ч., геол.* Мінерал синього кольору, який використовують для виготовлення синьої фарби, отримання мідного купоросу, виплавляння міді.

АЇ́Л, у, *ч.* 1. У Центральній та Середній Азії — селище кочового або напівкочового типу, що складається з однієї чи декількох юрт або чумів, де живуть члени однієї родини, одного роду; окрема юрта з прилеглою до неї ділянкою. 2. У монгольських народів — кочова сімейна група. 3. У Киргизстані — сільська адміністративно-територіальна одиниця.

Аї́льний, а, е. *Аїльна рада.*

АЇ́Р, у, *ч.* Трав'яниста багаторічна рослина з довгими мечоподібними листками й гострим запахом; татарське зілля, лепеха.

Аї́ровий, а, е. *Аїровий запах.*

АЙВÁ, и́, *ж.* Південне плодове дерево родини яблуневих, а також твердий, ароматний кисло-солодкий плід цього дерева. *Сіролиста айва. Компот із айви.*

Айвóвий, а, е. *Айвове дерево. Айвове варення.*

АЙВÁН, у, *ч., архіт.* 1. У центральноазіатських оселях, мечетях і т. ін. — тераса з плескатим покриттям на колонах або стовпах. 2. У мечетях і палацах середньовічної Середньої Азії, Ірану, Афганістану та ін. — просторий склепінчастий зал, відкритий з боку внутрішнього двору.

АЙКІДÓ, *невідм., с.* Новітній (виник у XX ст.) різновид східного єдиноборства, що базується на захисній тактиці. *Група айкідо. Тренер із айкідо.*

Айкідоїст, а, *ч. Виступ айкідоїста.*

ÁЙ-К'Ю, *невідм., ч.* Коефіцієнт розумового розвитку, інтелекту. *Високий ай-к'ю. Низький ай-к'ю. Визначати ай-к'ю. Тести на ай-к'ю.*

АЙЛÁНТ, а, *ч.* Швидкоросле дерево із непарно-пірчастим листям і дрібними квітками, зібраними у волоть; поширене у степовій та лісостеповій зоні України.

АЙМÁК, á, *ч.* 1. У тюркських і монгольських народів — рід і родовий поділ. 2. Основна адміністративно-територіальна одиниця у Монголії.

Аймакóвий, Аймáчний, а, е. *Аймачний центр. Аймакова рада.*

АЙРÁН, у, *ч.* Молочний продукт, що нагадує кефір; уживають як прохолодний напій у Казахстані, Середній Азії, на Кавказі, в Сибіру тощо.

ÁЙСБЕРГ, а, *ч.* Пливуча льодова гора, що відкололася від материкового льодовика або льодового бар'єра і сповзла у море. *Верхівка айсберга. Підводна частина айсберга. Зіткнутися з айсбергом.*

ÁЙСИНГ, у, *ч.* У хокеї на льоду — прокидання шайби через усі зони при однаковій кількості гравців.

АЙС-РЕВЮ́, *невідм., с.* Естрадна або театральна вистава на льоду. *Американське айс-ревю.*

АКАДЕМІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Суто теоретичне спрямування наукової роботи й навчання, відірваність їх від практики, від вимог життя. 2. Напрям в образотворчому мистецтві XVI—XIX ст., який склався в художніх академіях і ґрунтувався на суворому дотриманні канонів античного мистецтва і Відродження.

Академі́ст, а, *ч.*

АКАДЕМІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Здійснюваний академією. *Академічне видання зібрання творів Т. Г. Шевченка.* 2. Навчальний. *Академічна година. Академічна заборгованість. Академічний рік. Академічна відпустка.* 3. *перен.* Суто теоретичний, який не має практичного значення; абстрактний. *Суто академічний. Академічна суперечка.* 4. Який дотримується певних класичних взірців, установлених традицій, певних правил (про мистецтво, освітні заклади, освіту, спорт і т. ін.). *Академічний живопис. Академічна освіта. Академічна гімназія. Академічне веслування.*

Академі́чність, ності, *ж. Академічність стилю.*

АКАДÉМІЯ, ї, *ж.* 1. Назва найвищих державних наукових установ, завданням яких є розвиток наук або мистецтв. *Національна академія наук України.* 2. Назва деяких вищих навчальних закладів. *Художня академія. Військова академія. Києво-Могилянська академія. Академія муніципального управління.*

Акадéмік, а, *ч. Академік НАН України.*

АКАЖУ́, *невідм., с.* Загальна назва кількох тропічних дерев, які дають цінну деревину, а також олію (з насіння).

АКАЛЬКУЛІ́Я, ї, *ж.* Часткове порушення або втрата здатності лічити, сприймати кількісні показники, розуміти числа, що спостерігається при деяких захворюваннях головного мозку. *Симптоми акалькулії.*

АКÁНТ, а, *ч.* 1. Південна трав'яниста, рідше кущова рослина з великими зубчастими листками; вирощується як декоративна. 2. Скульптурна прикраса на капітелях, карнизах, вазах і т. ін., що має форму листків цієї рослини. *Гіпсовий акант.*

Акáнтовий, а, е. *Орнамент акантових листочків.*

А-КАПÉЛА, *прикм., невідм.* Виконання без інструментального супроводу (про хоровий, сольний спів). *Твір для хору а-капела.*

Акапéльний, а, е. *Акапельний спів.*

А-КÁПІТЕ, *невідм., с.* 1. Перший рядок нового розділу. 2. Частина тексту, яка починається з абзацу.

АКАРАПІДÓЗ, у, *ч.* Кліщова хвороба бджіл. *Профілактика акарапідозу.*

АКАРИ́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **акари́д**, а, *ч.*). Кліщі, членистоногі тварини класу павукоподібних.

АКАРИЦИ́Д, у, *ч., хім.* Хімічна отруйна речовина, яку використовують для боротьби з кліщами.

АКАРÓЗ, у, *ч.* Хвороба рослин, тварин і людини, спричинювана кліщами; супроводжується свербінням і запаленням шкіри. *Лікування акарозу.*

АКАРОЛÓГІЯ, ї, *ж.* Розділ зоології, що вивчає кліщів. *Предмет вивчення акарології.*

Акарóлог, а, *ч.*

Акарологі́чний, а, е.

АКАФІ́СТ, а, *ч.* У християнській богослужбовій літературі — особливий вид молитовно-величальних пісень на честь Христа, Богородиці й святих, які віруючі виконують стоячи. *Акафіст святому Миколаєві. Акафіст до Божої Матері.*

Акафі́стовий, а, е. *Акафістовий спів.*

Акафі́сник, а, *ч.* Зібрання акафістів.

АКВА... Частина складних слів, що має значення «вода», «водний».

АКВАДÁГ, у, *ч., хім.* Водна суспензія графіту, якою покривають внутрішню поверхню електронно-променевої трубки для утворення електропровідного шару.

АКВАДРÓМ, у, *ч.* Акваторія, як правило, незначної глибини, де розмічені й позначені буйками дистанції для змагань із судномоделізму.

АКВАКÓМПЛЕКС, у, *ч.* Ділянка океанічного середовища, якій властиві специфічні особливості води, рельєфу дна та біоти.

АКВАКУЛЬТУ́РА, и, *ж.* Промислове вирощування водних організмів у контрольних умовах. *Проблеми аквакультури.*

АКВАЛÁНГ, а, *ч.* Апарат для дихання під водою (на глибині до 40 м). *Плавати з аквалангом.*

Аквалангі́ст, а, *ч.* Той, хто користується під час підводного плавання аквалангом. *Досвідчений аквалангіст.*

Аквалангі́стка, и, *ж.*

Аквалáнговий, а, е. *Акваланговe спорядження.*

АКВАМАРИ́Н, *ч., мін.* 1. *род.* у. Коштовний камінь блакитнувато-зеленого або блакитного забарвлення, різновид берилу. 2. *род.* а. Окремий кристал.

Аквамари́новий, а, е. 1. Прикм. до **аквамари́н**. *Аквамаринова брошка.* 2. Кольору аквамарину, блакитнувато-зелений. *Аквамаринова хвиля.*

АКВАМÉТРІЯ, ї, *ж., хім.* Наука про методи кількісного визначення води в різних речовинах. *Практична акваметрія.*

АКВАМОБІ́ЛЬ, я, *ч.* Пристрій, призначений для пересування легководолазів під водою. *Експериментальний аквамобіль.*

АКВАНÁВТИКА, и, *ж.* Теорія і практика тривалого перебування людини під водою. *Спортивна акванавтика. Основи акванавтики.*

Акванáвт, а, *ч.* Те саме, що **гідронáвт**.

АКВАПЛÁН, а, *ч.* Спортивний плотик із фанери або склопластику для пересування спортсмена по воді на буксирі за самохідними суднами. *Плавання на акваланах.*

АКВАПÓЛІС, а, *ч.* Місто на воді.

АКВАРÉЛЬ, і, *ж.* 1. *тільки одн.* Розчинні у воді клейові фарби. *Портрет аквареллю.* 2. Живопис такими фарбами. *Техніка акварелі.* 3. Картина, малюнок, виконані такими фарбами. *Авторська акварель. Французькі акварелі XVIII ст. Виставка акварелей. Зібрання акварелей.*

Аквареліст, а, *ч.* Художник, який малює аквареллю. *Художник-аквареліст.*

Аквареліствка, и, *ж.*

Акварéльний, а, е. *Акварельні фарби. Акварельні тони. Акварельний живопис. Акварельний портрет.*

АКВÁРІУМ, а, *ч.* 1. Скляна посудина або штучна водойма для утримання й розведення риб, водяних тварин і рослин. *Домашній акваріум.* 2. Спеціальний заклад, у якому вивчають і демонструють водяних тварин і водяні рослини. *Екскурсія в акваріум.*

Акваріуміст, а, *ч.* Той, хто розводить акваріумних риб. *Акваріуміст-любитель.*

Аквáріумний, а, е. *Акваріумні риби.*

АКВАТИ́НТА, и, *ж.* 1. *полігр.* Вид гравюри, що виконується травленням кислотою вкритої тонким шаром асфальту або каніфолі металевої дошки, на яку голкою нанесено зображення. *Техніка акватинти.* 2. Ручний спосіб виготовлення друкованої форми у вигляді заглибленої гравюри на металі.

АКВАТИ́ПІЯ, ї, *ж.* Друкування малюнків водяними фарбами, які не містять олії.

АКВАТÓРІЯ, ї, *ж.* Ділянка водної поверхні (моря, озера, затоки). *Акваторія Чорного моря.*

Акваторіáльний, а, е. *Акваторіальна лінія.*

АКВЕДУ́К, а, *ч.* Надземна кам'яна або залізобетонна споруда, міст для переведення водопровідних труб, зрошувальних і гідроенергетичних каналів через глибокі яри, ущелини, долини рік, залізниці та шосейні шляхи. *Старовинний акведук.*

АКВІЗИ́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* 1. Придбання підприємства шляхом скуповування на біржі його акцій. 2. Залучення транспортним або страховим підприємством, установою нових вантажів або страхувань.

Аквізи́тор, а, *ч.* Співробітник або агент транспортних чи страхових підприємств та установ, зайнятих аквізицією.

Аквізиці́йний, а, е. *Аквізиційні видатки.*

АКВІЛÓН, у, *ч., заст., поет.* Північний вітер.

АКИ́Н, а, *ч.* Поет-імпровізатор і співець у казахів, киргизів та деяких інших середньоазіатських народів. *Пісні акина.*

АКІНЕЗІ́Я, ї, *ж., мед.* Нерухомість, нездатність вільно рухатися унаслідок паралічу, нерухомості, болів та ін. *Причини акінезії.*

АКІНÉТИ, ів, *мн.* Нерухомі клітини водоростей, що утворюються нестатевим шляхом і мають товсту оболонку, завдяки якій здатні виживати в несприятливих умовах.

АКЛАМÁЦІЯ, ї, *ж.* Прийняття або відхилення зборами якої-небудь пропозиції без підрахунку голосів залежно від реакції учасників зборів, висловлюваної вигуками, репліками і т. ін. думки. *Вибори через акламацію.*

АКЛІМАТИЗÁЦІЯ, ї, *ж.* 1. Пристосування організмів до нових кліматичних та інших життєвих умов. *Успішна акліматизація. Період акліматизації. Процес акліматизації. Досліди з акліматизації рослин. Принципи акліматизації.* 2. *перен.* Пристосування, призвичаєння до умов та особливостей нового середовища проживання, праці і т. ін. (про людей). *Поступова акліматизація. Соціальна акліматизація. Психологічна акліматизація. Акліматизація в колективі.*

Акліматизáтор[1], а, *ч.* Фахівець із акліматизації. *Дипломований акліматизатор. Поради акліматизатора.*

Акліматизáтор[2], а, *ч.* Пташник для вирощування молодняку в умовах, близьких до умов утримання дорослої птиці. *Перевести молодняк в акліматизатор.*

Акліматизаці́йний, а, е. *Акліматизаційний сад. Акліматизаційний період. Акліматизаційні умови.*

Акліматизóваний, а, е. *Акліматизовані хутрові звірі.*

Акліматизувáння, я, *с. Період акліматизування. Процес акліматизування.*

Акліматизувáти, у́ю, у́єш. 1. Пристосовувати рослини або тварин до нового клімату, до нових умов життя. *Акліматизувати теплолюбні рослини. Акліматизувати нові сорти злаків. Акліматизувати екзотичні види тварин.* 2. *перен.* Привчати до особливостей нового середовища, примусити освоїти нові умови життя. *Акліматизувати дитину до шкільного середовища.*

АКМЕЇ́ЗМ, у, *ч.* Напрям у російській поезії початку XX ст., прихильники якого проголосили звільнення від символізму і вимагали повернути слову первісний, а не символічний зміст. *Суперечки щодо акмеїзму.*

Акмеї́ст, а, *ч. Поет-акмеїст.*

Акмеї́стка, и, *ж.*

Акмеї́стський, а, е. *Акмеїстська поезія.*

АКОЛÁДА, и, *ж.* 1. *муз.* Фігурна дужка, що з'єднує кілька нотних станів в органних і фортепіанних п'єсах, партитурах. 2. *полігр.* Фігурна дужка.

АКОМОДÁЦІЯ, ї, *ж.* 1. *спец.* **АКОМОДÁЦІЯ** ó к а — здатність ока пристосовуватися до розглядання предметів на різних відстанях. 2. *лінгв.* Часткове пристосування артикуляції суміжних звуків. *Прогресивна акомодація. Акомодація приголосних.*

Акомодаці́йний, а, е. *Акомодаційний м'яз. Акомодаційні явища.*

Акомодувáти, у́ю, у́єш. *Око здатне акомодувати.*

АКОМПАНЕМÉНТ, у, *ч.* 1. Музичний супровід до сольної партії голосу або інструмента, а також до основної теми, мелодії музичного твору. *Акорди акомпанементу. Співати під акомпанемент.* 2. *перен.* Дії, події, явища, що супроводять що-небудь, утворюють тло чого-небудь. *Під акомпанемент пострілів.*

Акомпаніáтор, а, *ч.* Той, хто акомпанує співцеві, декламаторові і т. ін. *Майстерний акомпаніатор. Талант акомпаніатора.*

Акомпаніáторка, и, *ж., розм.*

Акомпанувáти, у́ю, у́єш. Виконувати акомпанемент (у 1 знач.). *Акомпанувати співакові.*

Акомпанувáння, я, *с.*

АКОНІ́Т, у, *ч.* Трав'яниста отруйна рослина родини жовтецевих із жовтими, синіми або фіолетовими квітками. *Отруйні види аконіту. Властивості аконіту.*

Аконі́товий, а, е. *Аконітовий цвіт.*

А-КÓНТО, *фін.* 1. *присл.* У рахунок платежу. 2. *невідм., с.* Платіж, здійснюваний імпортером за рахунок експортера як попередній розрахунок за імпортовані товари, роботи чи послуги.

АКÓРД[1], у, *ч.* Гармонійне поєднання кількох музичних звуків або голосів, що сприймаються як єдність. *Увідний акорд. Заключний акорд.*

Акóрдовий, а, е. *Акордовий супровід.*

АКÓРД[2], у, *ч.* Угода, договір між ким-небудь.

Акóрдний, а, е. *Акордна оплата праці.*

АКОРДЕÓН, а, *ч.* Хроматична гармонія з клавіатурою для правої руки. *Грати на акордеоні.*

Акордеоні́ст, а, *ч. Тріо акордеоністів.*
Акордеоні́стка, и, *ж.*
АКОСМІ́ЗМ, у, *ч.* Релігійно-філософське вчення про мізерність довколишнього світу або про його неістинність, псевдореальність, містичність. *Ідеї акосмізму.*
АКР, а, *ч.* Одиниця виміру земельної площі в Англії і Північній Америці; дорівнює 4047 м^2.
АКРАТОФО́Р, а, *ч.* Герметизований резервуар місткістю 350—10 000 літрів, який використовують при виробництві шампанських вин.
АКРЕДИТА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *дипл.* У міжнародному праві — сукупність дій, пов'язаних із призначенням і вступом на посаду голови дипломатичного представництва або постійного представника держави при міжнародних організаціях. 2. *фін.* Практика визнання відповідним органом або організацією права журналіста на одержання певної інформації і сприяння в її одержанні.
АКРЕДИТИ́В, а, *ч., фін.* Грошовий документ, що є наказом однієї кредитної установи (банку, ощадкаси) іншій про виплату певної суми власникові документа. *Товарний акредитив. Документарний акредитив. Грошовий акредитив. Авізований акредитив. Відкличний (безвідкличний) акредитив. Підтверджений (непідтверджений) акредитив. Подільний (неподільний) акредитив. Покритий (непокритий) акредитив. Взяти акредитив.*
Акредити́вний, а, е. *Акредитивна форма розрахунків. Акредитивний комерційний лист. Акредитивне доручення. Акредитивна грамота.*
АКРЕДИТУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. *фін.* Давати кому-небудь повноваження на одержання грошей або здійснення торговельних операцій. *Акредитувати на суму сто тисяч гривень.* 2. *дипл.* Призначати кого-небудь дипломатичним представником в іноземній державі, у посольстві, міжнародній організації. *Акредитувати як посла.* 3. Надати право представникові преси на отримання певної інформації під час роботи вищих органів, з'їздів, конференцій і т. ін. *Акредитувати журналіста. Акредитувати спортивних коментаторів.*
Акредито́ваний, а, е. *Акредитований кореспондент. Акредитовані інвестори.*
Акредитува́ння, я, *с. Акредитування журналіста.*
АКРИ́ВІЯ, ї, *ж., церк.* Суворе дотримання й застосування церковних канонічних вимог і правил при вирішенні питань догматичного характеру, які, з погляду церкви, не можуть зазнавати принципових змін.
АКРИ́ДИ, и́д, *мн.* (*одн.* **акри́да**, и, *ж.*), *біол.* Підряд саранових комах ряду прямокрилих.
АКРИ́Л, у, *ч.* Назва групи синтетичних полімерів та матеріалів із них; волокно, пряжа з такого волокна.
Акри́ловий, а, е. *Акрилове скло. Акриловий дах. Акрилова кислота.*
АКРИХІ́Н, у, *ч.* Лікувальний протималярійний препарат, який замінює хінін. *Вживати акрихін.*
АКРОБА́ТИКА, и, *ж.* Вид гімнастики й циркового мистецтва, що об'єднує вправи та демонстрацію майстерного володіння тілом, координацію рухів тощо. *Займатися акробатикою.*
Акроба́т, а, *ч.* Спортсмен-гімнаст — виконавець складних гімнастичних номерів у цирку. *Мандрівний акробат. Змагання акробатів.*
Акроба́тка, и, *ж. Юна акробатка. Виступ акробатки.*
Акробати́зм, у, *ч.* Спритність, майстерність у виконанні гімнастичних вправ.
Акробати́чний, а, е. *Акробатичний каскад. Акробатичний трюк.*
Акробати́чність, ності, *ж.*
АКРОВІ́РШ, а, *ч.* Вірш, в якому перші літери рядків утворюють слово або речення.
АКРОЛЕЇ́Н, у, *ч., хім.* Органічна сполука, синтетична летка безбарвна рідина з різким запахом і сльозогінними властивостями. *Властивості акролеїну.*
АКРОЛІ́Т, а, *ч.* Статуя, видимі фрагменти якої виконані з мармуру, а прикриті одягом — із пофарбованого чи позолоченого дерева.
АКРОМЕГА́ЛІЯ, ї, *ж., мед.* Ендокринне захворювання, зумовлене надлишковим продукуванням гормону росту, яке виявляється в надмірному збільшенні кінцівок та лицьової частини черепа.
АКРОМЕЛАНІ́ЗМ, у, *ч., біол.* Різновид альбінізму, коли тварина лише частково позбавлена пігментації.
АКРО́НІМ, а, *ч., лінгв.* Абревіатура, утворена із початкових літер слів і словосполучень.
Акро́німний, а, е. *Акронімні утворення.*
АКРОПЕТА́ЛЬНИЙ, а, е, *бот.* Який характеризується розвитком бічних гілок або частин якого-небудь органа рослини від основи до верхівки.
АКРО́ПОЛЬ, я, *ч.* У Давній Греції — укріплена центральна частина міста, розташована звичайно на горі, так зване верхнє місто *Старовинний акрополь.*
АКРОТЕ́РІЙ, ю, *ч., архіт.* Скульптурна прикраса над кутами або на верхівках фронтону архітектурної споруди.
АКРОЦЕФА́ЛІЯ, ї, *ж., мед.* Аномальна вежоподібна форма черепа.
Акроцефа́л, а, *ч.* Людина з такою формою черепа.
Акроцефа́льний, а, е.
АКСАКА́Л, а, *ч.* У народів Середньої Азії — мудрий, шанований, літній чоловік; старійшина. *Рада аксакалів.*
АКСЕЛЕРА́ТОР[1], а, *ч.,* 1. *техн.* Регулятор кількості робочої суміші, яка надходить із карбюратора (в дизелях — палива з насоса) в циліндри двигуна внутрішнього згоряння. *Педаль акселератора. Натиснути на акселератор. Повернути ручку акселератора.* 2. *інформ.* Спеціальний пристрій ЕОМ для пришвидшеного виконання певних операцій без унесення змін у її структуру.
Акселерато́рний, а, е
АКСЕЛЕРА́ТОР[2], а, *ч., екон.* Показник, що характеризує зв'язок між приростом національного доходу та обсягом капіталовкладень.
АКСЕЛЕРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *біол.* Прискорене, надто швидке формування якогось органа в період ембріонального розвитку порівняно з іншими органами або зародком у цілому. 2. Прискорений фізичний розвиток дітей та підлітків. *Процес акселераиії. Явище акселерації. Причини акселерації. Проблеми акселерації дітей.*
Акселера́т, а, *ч.* Дитина, підліток із прискореним фізичним і фізіологічним розвитком.
Акселера́тка, и, *ж.*
Акселераці́йний, а, е. *Акселераційні особливості.*
Акселеро́ваний, а, е. *Акселеровані підлітки. Акселероване покоління.*
АКСЕЛЕРО́ГРАФ, а, *ч.* Акселерометр із пристроєм для записування; застосовують в авіації, сейсмології тощо.
АКСЕЛЕРО́МЕТР, а, *ч.* Прилад, яким вимірюють прискорення (перевантаження), що виникають при випробуванні різних машин та їх систем. *Покази акселерометра.*
АКСЕЛЬБА́НТ, а, *ч.* 1. У деяких арміях — наплічний шнур із срібних або золотих ниток, оздоблений металевими наконечниками, що є аксесуаром парадної форми одягу. 2. Наплічна нашивка на вбранні лакеїв, швейцарів. *Уніформа з аксельбантами.*
АКСЕСУА́Р, а, *ч.* 1. *тільки мн.* Другорядні, побічні явища, деталі, які доповнюють що-небудь, створюють фон для головного (в живопису, скуль-

птурі, літературі). 2. Дрібні речі, предмети театрального інтер'єру; бутафорія. 3. Супутні деталі, дрібні доповнення чого-небудь. *Аксесуари жіночого туалету. Колекція моделей одягу та аксесуарів. Ком'ютерна техніка та аксесуари.*

Аксесуа́рний, а, е.

АКСІА́ЛЬНИЙ, а, е. *спец.* Осьовий.

АКСІОЛО́ГІЯ, ї, *ж., філос.* Філософське вчення про духовні, моральні, естетичні та ін. цінності. *Етнополітична аксіологія.*

Аксіологі́чний, а, е. *Аксіологічні питання.*

АКСІО́МА, и, *ж.* 1. Вихідне положення в науці, яке приймається без доведення і лежить в основі доведення правдивості інших положень. *Геометрична аксіома.* 2. *перен.* Незаперечна істина, цілком очевидне твердження, те що не потребує доведення. *Життєва аксіома.*

Аксіома́тика, и, *ж.* Систематизована сукупність аксіом, що становить основу якого-небудь учення, теорії і т. ін.

Аксіомати́чний, а, е. *Аксіоматична база геометрії. Аксіоматичне твердження.*

АКСІО́МЕТР, а, *ч., геод.* Інструмент, яким оснащуються деякі геодезичні прилади для вимірювання відхилень осі приладу від початкової площини.

АКСОЛО́ТЛЬ, я, *ч., біол.* Здатна до розмноження личинка амбістоми; використовують в експериментальних дослідженнях із біології.

АКСО́Н, а, *ч., анат.* Відросток нервової клітини, що проводить імпульс від однієї клітини до іннервованих органів та інших нервових клітин; неврит.

АКСОНОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж., мат.* Спосіб зображення предметів на кресленні, при якому на площину зображень проектуються і предмет, і осі прямокутної системи координат, до яких віднесено зображуваний предмет.

Аксонометри́чний, а, е. *Аксонометрична проекція.*

АКТ, *ч.* 1. *род.* у. Окремий прояв якої-небудь діяльності; дія, подія, вчинок. *Громадський акт непокори. Терористичний акт. Акт втручання. Акт доброї волі. Вольовий акт. Здійснити акт помсти.* 2. *род.* у. Закінчена частина театральної вистави, драматичного твору; дія. *Заключний акт драми. П'єса в чотирьох актах.* 3. *род.* а. Указ, грамота, постанова державного, суспільного значення. *Законодавчий акт. Парламентський акт.* 4. *род.* а. Офіційний документ, протокол, запис про який-небудь факт. *Страховий акт. Нотаріальний акт. Судовий акт. Скласти акт. Акт приймання. Запис актів громадянського стану.*

А́ктовий, а, е. *Актовий документ. Актовий опис. Пам'ятки актової мови Галичини. Актовий зал.*

АКТИ́В[1], у, *ч.* Найбільш діяльна, ініціативна частина якої-небудь організації, колективу. *Жіночий актив. Профспілковий актив. Члени молодіжного активу. Збори активу.*

Активі́ст, а, *ч.* Діяльний член якого-небудь колективу; громадський діяч. *Активіст руху «Грін Піс».*

Активі́стка, и, *ж. Активістки жіночої ради.*

Активі́стський, а, е. *Активістський склад.*

АКТИ́В[2], у, *ч.* 1. *фін.* Частина господарського балансу, що відображає на певну дату всі матеріальні цінності, кошти й боргові вимоги, належні цьому підприємству або установі; протилежне — **пасив**. *Ліквідні активи. Нематеріальні активи. Поточні активи. Актив підприємства. Вписати (внести) в актив. Мати в активі.* 2. *перен.* Досягнення, надбання, успіхи, переваги у роботі або суспільній діяльності кого-небудь. *Творчий актив письменника. Записувати собі в актив.*

Акти́вний, а, е. *Активний торговий баланс. Активні операції банку.*

АКТИВА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* 1. Перехід із недіяльного стану в діяльний; посилення діяльного стану. *Активація процесу.* 2. Спеціальне оброблення пористих тіл для збільшення їх здатності до поглинання рідин, газів. *Активація деревного вугілля.* 3. *спец.* Опромінювання якоїсь речовини ядерними частинками для отримання її штучно радіоактивних ізотопів.

Актива́тор, а, *ч.* Речовина, що надає молекулам іншої речовини здатності вступати в хімічну реакцію, прискорює перебіг хімічної реакції; те, що посилює діяльний стан чого-небудь. *Хімічний активатор. Активатор збудливості центральної нервової системи.*

Активаці́йний, а, е. *Активаційний аналіз.*

Активо́ваний, а, е. *Активовані амінокислоти. Активоване вугілля.*

Активува́ння, я, *с. Активування поверхні.*

Активува́ти, у́ю, у́єш. 1. Здійснювати активацію чого-небудь. *Активувати ріст організмів.* 2. Піддавати вугілля спеціальному обробленню для збільшення його здатності вбирати. *Активувати вугілля.*

АКТИВІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Посилення діяльності; спонукання до рішучих дій. *Активізація наукової діяльності.*

Активізаці́йний, а, е. *Активізаційні процеси.*

Активізо́ваний, а, е.

Активізува́ння, я, *с.*

Активізува́ти, у́ю, у́єш. *Активізувати боротьбу з тероризмом. Активізувати захисну діяльність організму.*

АКТИ́ВНИЙ, а, е. 1. Енергійний, діяльний (про людину); протилежне — **паси́вний**. *Активна людина. Активний спосіб життя. Активне співробітництво. Активний відпочинок. Брати активну участь у житті колективу. Активне виборче право. Активний протест громадськості проти війни.* 2. Який перебуває в стані дії, розвитку (про процеси, явища природи і т. ін.). *Активний вулкан. Активне руйнування водою. Активна форма захворювання. Активна хімічна реакція.* 3. *спец.* Здатний вступати в реакцію, взаємодіяти з чим-небудь. *Активна молекула. Біологічно активна речовина* (про вітаміни, мікроелементи). 4. *грам.* Який показує дію, що переходить на об'єкт (про зворот, стан). *Дієслово активного стану.*

Акти́вність, ності, *ж. Громадська активність. Творча активність. Хімічна активність. Сонячна активність. Активність ферментів. Виявляти активність.*

Акти́вно. *Активно брати участь у суспільному житті.*

АКТИ́Н, у, *ч.* Білок м'язової тканини, що бере участь у м'язовому скороченні разом із міозином. *Актин легко засвоюється організмом.*

АКТИНІ́ДІЯ, ї, *ж.* Багаторічна витка кущова рослина з кисло-солодкими ягодами, які використовують у кондитерській промисловості та народній медицині. *Харчова цінність актинідії.*

АКТИ́НІЙ, ю, *ч.* Радіоактивний хімічний елемент; трапляється в уранових, торієвих рудах. *Сполуки актинію.*

Акти́нієвий, а, е. *Актинієвий ряд елементів.*

АКТИНІ́ЧНІ п р о́ м е н і, *фіз.* — фіолетові та ультрафіолетові промені, здатні викликати хімічні й електричні зміни в тілах.

АКТИ́НІЯ, ї, *ж., зоол.* Морська кишковопорожнинна тварина класу коралових поліпів; морський анемон.

АКТИНО... Перша части́на складних слів, що відповідає: 1) слову «про-

менистий»; 2) словосполученню «промениста енергія».

АКТИНОБАЦИЛЬО́З, у, *ч., вет.* Інфекційне грибкове захворювання тварин (зрідка людини), яке характеризується гнійними ураженнями м'яких тканин (голови, губів, язика, щік, шиї, лімфатичних вузлів).

АКТИНО́ГРАФ, а, *ч.* Самописний прилад для реєстрації інтенсивності сонячної радіації.

АКТИНО́ЇДИ, АКТИНІ́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **актино́їд, актині́д**, а, *ч.*), *хім.* Чотирнадцять радіоактивних хімічних елементів, наступних за актинієм у періодичній системі Менделєєва і близьких один до одного за будовою атомів та хімічними властивостями.

АКТИНОЛІ́Т, у, *ч.* Різновид нефриту; використовують як кисло- та термотривкий матеріал.

АКТИНОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж., метеор.* Розділ метеорології, що вивчає сонячну, земну атмосферну радіацію.

Актино́метр, а, *ч.* Прилад для вимірювання сонячної радіації. *Будова актинометра.*

Актинометри́чний, а, е. *Актинометричні дані.*

АКТИНОМІКО́З, у, *ч., вет., мед.* Хронічне інфекційне захворювання людини та свійських тварин, спричинюване променистими грибками — актиноміцетами.

АКТИНОМІЦЕ́ТИ, ів, *мн.* Група мікроорганізмів, що поєднують риси бактерій і грибів; живуть у ґрунті, воді та на поверхні рослин; із деяких видів отримують антибіотики.

АКТИНОМІЦИ́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **актиноміци́н**, у, *ч.*)., *біол.* Група антибіотиків, утворених різними променистими грибами — актиноміцетами. *Актиноміцин D.*

АКТИНОФА́ГИ, ів, *мн.* (*одн.* **актинофа́г**, а, *ч.*). Віруси, що вражають актиноміцети.

...АКТНИЙ, *рідко* **...АКТОВИЙ**, а, е. Друга частина складних слів, першою частиною яких є числівник, що вказує на кількість актів (у 2 знач.).

АКТО́ГРАФ, а, *ч.* Прилад для автоматичної реєстрації рухової активності людини або тварин. *Покази актографа.*

АКТОМІОЗИ́Н, у, *ч.* Основний комплексний скорочуваний білок м'язових волокон.

АКТО́Р, а, *ч.* 1. Виконавець ролей у фільмах, театральних виставах. *Відомий актор. Професійний актор. Актор-аматор.* 2. *перен., розм.* Про людину, яка показує себе не такою, якою вона є насправді.

Акто́рка, Актри́са, и, *ж. Талановита акторка. Актриса драматичного театру.*

Акто́рство, а, *с.* 1. Заняття, професія актора; гра актора. 2. Збірн. до **акто́р**. 3. *перен.* Штучність, манірність, нещирість у поведінці; удавання. *Неприховане акторство.*

Акто́рський, а, е. *Акторське життя. Акторська майстерність. Акторська молодь.*

АКТУАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Порівняльно-історичний метод дослідження геологічної історії Землі, згідно з яким до розуміння процесів далекого минулого ідуть від вивчення сучасних процесів. *Послідовники актуалізму.*

АКТУАЛІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Робити що-небудь актуальним, актуальнішим. *Актуалізувати твори минулого.* 2. Оживляти, відновлювати в пам'яті що-небудь. *Актуалізувати забуті події дитинства.*

Актуаліза́ція, ї, *ж. Актуалізація питань охорони здоров'я.*

Актуалізо́ваний, а, е.

АКТУА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Важливий для даного часу; який відповідає найважливішим потребам сучасності. *Актуальні події суспільно-політичного життя. Актуальне питання. Актуальне завдання. Актуальний репортаж. Актуальна тема дисертації. Актуальна проблема.* 2. Той, що існує, виявляє себе.

Актуа́льність, ності, *ж. Громадська актуальність. Актуальність твору. Актуальність проблеми.*

Актуа́льно. *Заклик звучить актуально.*

АКТУА́РІЙ, я, *ч., фін.* Фахівець, що займається розрахунком страхувальних внесків, премій і т. ін.

АКУЗАТИ́В, а, *ч., лінгв.* Знахідний відмінок. *Слово вживається в акузативі.*

АКУМУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.*, 1. *спец.* Збирання, нагромадження, зосередження чого-небудь. *Вулканічна акумуляція. Осадова акумуляція. Акумуляція інвестицій. Акумуляція капіталу. Акумуляція електричної енергії. Процес акумуляції.* 2. *геол.* Процес нагромадження на суші чи на дні водних басейнів мінеральних речовин, органічних решток у результаті діяльності вітру, води, льодовиків, вулканів тощо.

Акумульо́ваний, а, е. *Акумульована енергія вітру.*

Акумулюва́ння, я, *с. Установки водневого акумулювання.*

Акумулюва́ти, ю́ю, ю́єш. Збирати, нагромаджувати, зосереджувати. *Хлорофіл акумулює сонячну енергію. Акумулювати паводкові води. Акумулювати капітал.* 2. *перен.* Накопичувати, зосереджувати що-небудь для наступного використання, впровадження. *Акумулювати знання. Акумулювати досвід.*

Акумуляти́вний, а, е, *спец. Акумулятивна дія вітру.*

Акумуляці́йний, а, е. *Акумуляційний нагрівач. Акумуляційні процеси.*

АКУМУЛЯ́ТОР, а, *ч.* Прилад для нагромадження електричної енергії з метою подальшого її використання. *Свинцевий акумулятор. Кислотний акумулятор. Лужний акумулятор. Тепловий акумулятор. Робота акумулятора. Модель акумулятора. Використовувати акумулятор. Зарядити акумулятор.*

Акумуля́торний, а, е. 1. Прикм. до **акумуля́тор**. *Акумуляторна батарея.* 2. Який живиться струмом з акумулятора. *Акумуляторна лампа.* 3. Який виробляє акумулятори. *Акумуляторна промисловість.*

АКУПЕДІ́Я, ї, *ж.* Розділ педагогіки, що досліджує проблеми виховання і навчання дітей з вадами слуху.

АКУПРЕСУ́РА, и, *ж.* Метод рефлексотерапії, що полягає у натисканні пальців на біологічно активні точки тіла. *Сеанс акупресури. Володіти технікою акупресури.*

Акупресу́рний, а, е. *Акупресурні точки.*

АКУПУНКТУ́РА, и, *ж.* Метод рефлексотерапії багатьох нервових, алергічних захворювань уколами (спеціальними голками) у певні біологічно активні точки тіла; голковколювання. *Лікувальна акупунктура. Процедура акупунктури. Точки акупунктури. Фахівець із акупунктури. Застосовувати методи акупунктури.*

Акупункту́рний, а, е. *Акупунктурні зони. Акупунктурна методика лікування.*

АКУРА́ТНИЙ, а, е. 1. Який дотримується порядку, точності (про людину). *Акуратна людина. Акуратний пацієнт.* 2. Який підтримується в порядку; старанно зроблений: точно виконуваний або виконаний (про предмет і дію). *Акуратна зовнішність. Акуратний костюм. Акуратна робота.*

Акурати́ст, а, *ч., розм.* Про людину, що дотримується порядку, точності.

Акурати́стка, и, *ж.*

Акура́тність, ності, *ж. Акуратність письма. Виховувати акуратність.*

Акура́тно. *Писати акуратно.*

АКУ́СТИКА, и, *ж.* 1. Розділ фізики, що вивчає звукові явища. 2. Чутність звуків у якому-небудь приміщенні. *Гарна акустика. Погана акустика. Акустика в оперному театрі.*

Акусти́чний, а, е. *Акустичний апарат. Акустичний ефект. Акустична дефектоскопія.*

Акýстик, а, *ч.* 1. Фахівець із акустики. *Робота акустиків.* 2. Той, хто обслуговує звуковловлювальні апарати.

АКУСТОЕЛЕКТРИЧНИЙ, а, е. Пов'язаний із використанням ефекту виникнення постійного струму в металах під дією інтенсивної пружної хвилі високої частоти у напрямку її поширення. *Акустоелектричний пристрій.*

АКУСТОЕЛЕКТРÓНІКА, и, *ж., фіз.* 1. Взаємодія звукових хвиль у твердому тілі (напівпровіднику) із носіями зарядів, що приводить до посилення (генерації) звуку. 2. Галузь фізики, що вивчає таку взаємодію.

АКУСТООПТИКА, и, *ж.* Розділ фізики, що вивчає взаємодію акустичних і електромагнітних хвиль у твердих тілах і рідинах, а також застосування цих явищ в оптиці, електроніці, лазерній техніці.

АКУТ, а, *ч., лінгв.* Один із видів музикального наголосу (висхідний) у давньогрецькій, сербській та інших мовах, а також знак цього наголосу на письмі.

Акутóваний, а, е. *Акутований склад.*

Акýтовий, а, е. *Акутова довжина.*

АКУШÉР, а, *ч.* Фахівець, який надає допомогу жінкам у період вагітності та при пологах. *Досвідчений акушер.*

Акушéрка, и, *ж. Літня акушерка.*

Акушéрство, а, *с.* 1. Галузь медицини, що розробляє заходи лікарської допомоги жінкам під час вагітності, пологів і в післяпологовий період. *Проблеми акушерства. Інститут акушерства та гінекології.* 2. Діяльність акушера, акушерки. *Професійне акушерство. Займатися акушерством.*

Акушéрський, а, е. *Акушерська практика. Акушерський пункт.*

Акушерувáти, ýю, ýєш, *розм.* Займатися акушерством.

АКЦÉНТ, у, *ч.* 1. Своєрідний характер вимови звуків, властивий носіям іншої мови (діалекту) тощо. *Помітний акцент. Іноземний акцент.* 2. *лінгв.* Наголос у слові, а також знак, яким цей наголос позначається на письмі. 3. *муз.* Ритмічний наголос. 4. *перен.* Особлива увага до чого-небудь; підкреслення. *Робити акцент на сучасності.*

Акцéнтний, а, е, *лінгв. Акцентні явища. Акцентні особливості.*

Акцентóваний, а, е.

Акцентувáння, я, *с. Засоби акцентування слів.*

Акцентувáти, ýю, ýєш. 1. *лінгв.* Ставити наголос; наголошувати. *Акцентувати слова.* 2. *муз.* Виділяти окремий звук або акорд, посилюючи його звучання. 3. *перен.* Висувати на перший план, підкреслювати яку-небудь думку у висловлюванні, повідомленні. *Акцентувати на оригінальній формі твору. Акцентувати увагу співрозмовника.*

АКЦЕНТУÁЦІЯ, ї, *ж., лінгв.* 1. Виділення наголосу в слові. 2. Система наголосів у будь-якій мові або в групі споріднених мов. *Особливості української акцентуації.*

Акцентуаціи́ний, а, е. *Акцентуаційні особливості.*

АКЦЕНТОЛÓГІЯ, ї, *ж.* Розділ мовознавства, що вивчає систему словесних наголосів та історичні зміни їх в окремій мові або в групі споріднених мов. *Слов'янська акцентологія. Проблеми акцентології.*

Акцентóлог, а, *ч. Відомий акцентолог. Праці акцентологів.*

Акцентологíчний, а, е. *Акцентологічні дослідження української мови. Акцентологічна конференція.*

АКЦÉПТ, у, *ч.* 1. *фін.* Форма розрахунків, при якій платіжна вимога, виписана постачальником, оплачується банком тільки після згоди боржника 2. Напис на векселі, що підтверджує згоду того, хто має оплатити вексель. 3. *юр.* Згода вступити в договір на запропонованих умовах.

Акцептáнт, а, *ч.* Особа, яка зобов'язується здійснити оплату за поданим рахунком або векселем.

Акцéптний, а, е. *Акцептна форма розрахунків. Акцептна контора. Акцептний кредит.*

Акцептóваний, а, е. *Акцептований чек.*

Акцептувáння, я, *с. Банківське акцептування.*

Акцептувáти, ýю, ýєш. Затверджувати до сплати грошові документи (платіжні вимоги, рахунки, векселі і т. ін.). *Акцептувати вексель.*

АКЦÉПТОР, а, *ч.* 1. *хім.* У хімії комплексних сполук — компонента, яка за певних умов приєднує два електрони. 2. *хім.* У радіаційній хімії — частинка, що реагує з вільними радикалами. 3. *фіз.* Структурний дефект кристалічних ґрат напівпровідника.

Акцéпторний, а, е. *Акцепторний зв'язок.*

АКЦЕСІЙНИЙ д о г о в і р — договір, за яким держава приєднується до договору, укладеного раніше між іншими державами.

АКЦИДÉНЦІЯ, ї, *ж.* 1. *філос.* Випадковий, перехідний стан, неістотна властивість предмета. 2. *поліг.* Дрібні друкарські роботи — друкування бланків, афіш, ярликів і т. ін., при наборі яких використовують різноманітні друкарські засоби. 3. *перев. мн., заст.* Випадковий, додатковий прибуток; хабар. *Брати акциденції продуктами.*

Акцидéнтний, а, е. Побічний, випадковий, неістотний.

АКЦИЗ, у, *ч.* Вид непрямого податку на продукти масового споживання (цукор, горілку, тютюнові вироби і т. ін.) та послуги, який підприємці включають у продажну ціну і сплачують за рахунок покупців. *Універсальний акциз. Сплачувати акциз. Підвищувати акциз. Акциз на тютюнові вироби. Закон про запровадження акцизу.*

Акци́зний, а, е. *Акцизний збір. Акцизний податок. Акцизна марка.*

ÁКЦІЯ[1], ї, *ж.* 1. Цінний папір, який свідчить про те, що його власник вніс певний пай у підприємство та має право на участь у справах і на прибутки цього підприємства. *Іменна акція. Засновницька акція. Преміальна акція. Плюральна акція. Скуповувати акції. Акція на пред'явника. Контрольний пакет акцій.* 2. *перен.* Можливості кого-небудь, уплив, шанси на успіх і т. ін. *Втратити політичні акції.*

Акціонéр, а, *ч.* Власник акцій; член акціонерного товариства. *Збори акціонерів. Стати акціонером. Акціонери підприємства.*

Акціонéрка, и, *ж., розм.*

Акціонéрний, а, е. *Акціонерна форма власності. Акціонерне товариство. Акціонерний банк. Акціонерний капітал.*

Акціонéрський, а, е. *Акціонерські внески.*

Акціонувáння, я, *с. Акціонування кооперативних підприємств.*

Акціонувáти, ýю, ýєш. Перетворювати державне підприємство на акціонерне товариство шляхом випуску і продажу акцій. *Акціонувати підприємство. Акціонувати державне майно.*

ÁКЦІЯ[2], ї, *ж.* Дія, діяльність, спрямовані на досягнення якої-небудь (напр., рекламної) мети. *Виборча акція. Культурна акція. Торговельна акція. Дипломатична акція. Політична акція. Військова акція. Акція протесту. Організувати акцію.*

Акці́йний, а, е. *Акційна ціна.*

АЛАЛІ́Я, ї, *ж., мед.* Відсутність або обмеження мови в дітей із нормальним слухом унаслідок недорозвинення мовних ділянок кори великих півкуль головного мозку або їх пошкодження у внутрішньоутробному чи ранньому післяпологовому періоді.

АЛАНІ́Н, у, *ч., хім* Кислота, що входить до складу багатьох білків і ряду біологічно активних сполук.

Аланіновий, а, е. *Аланінові сполуки.*

АЛАНКАРА, и, *ж.* У давній (частково — сучасній) індійській літературі — система стилістичних правил, розрахованих на посилення художньої виразності, особливо в поезії.

АЛАНТОЇС, а, *ч., анат.* Одна із зародкових оболонок, що забезпечує у вищих хребетних функції дихання, виділення та живлення зародка, а у ссавців бере участь в утворенні плаценти і пупкового шнура.

АЛА-ПРИМА, и, *ж.* Техніка олійного живопису швидкими сміливими мазками, що дає змогу завершити картину за один сеанс, до висихання фарб.

АЛАРМ, у, *ч., рідко.* Тривога, розгубленість, збентеженість.

АЛАРМІЗМ, у, *ч.* Наукова течія, що акцентує увагу на катастрофізмі наслідків упливу людини на природу і необхідності вживання негайних рішучих заходів для оптимізації системи «природа — суспільство».

Аларміст, а, *ч.* 1. Послідовник, прихильник алармізму. 2. *рідко.* Особа, схильна до паніки, перебільшення, безпідставної тривоги. *Невиправний аларміст.*

Алармістка, и, *ж.*

Алармістський, а, е. *Алармістські настрої.*

АЛАСИ, ів, *мн.* Зниження рельєфу земної поверхні в зонах поширення багаторічної мерзлоти; часто зайняті озерами, болотами чи луками.

АЛГЕБРА, и, *ж.* Розділ математики, що вивчає загальні закони дій над величинами, вираженими літерами, незалежно від їх числового значення. *Підручник з алгебри.*

Алгебраїчний, Алгебричний, а, е. *Алгебраїчне число. Алгебраїчне рівняння. Алгебраїчна функція. Алгебричний дріб.*

Алгебраїст, Алгебрист, а, *ч.* Математик, фахівець з алгебри. *Математик-алгебраїст. Учитель-алгебрист.*

АЛГОЛ, у, *ч., інформ.* Одна з мов програмування, не орієнтована на певний тип ЕОМ.

АЛГОРИТМ, у, *ч.* 1. Система правил виконання обчислювального процесу, що уможливлює розв'язання певного класу задач після скінченного числа операцій. *Теорія алгоритмів. Алгоритм обчислення.* 2. *інформ.* Настановча послідовність операцій, оформлена у вигляді програми для комп'ютера. *Алгоритм програми.* 3. *перен.* Узагальнена схема якої-небудь діяльності, сукупність послідовних кроків, що ведуть до бажаного результату. *Алгоритм пошуку. Алгоритм мислення. Алгоритм поведінки. Алгоритм дій.*

Алгоритмізація, ї, *ж.* Вироблення системи правил чи послідовності операцій при виконанні, здійсненні, досягненні чого-небудь. *Алгоритмізація завдань для автоматизованої системи управління.*

Алгоритмізувати, ую, уєш.

Алгоритмічний, а, е. *Алгоритмічний спосіб. Алгоритмічна мова. Алгоритмічна програма.*

АЛЕАТОРИКА, и, *ж., муз.* Метод оперування матеріалом, заснований на використанні випадкових поєднань звуків. *Регульована алеаторика.*

Алеаторичний, а, е. *Алеаторична техніка.*

АЛЕБАРДА, и, *ж* Старовинна зброя — сокирка у вигляді півмісяця, насаджена на довгий держак зі списом на кінці.

Алебардист, а, *ч.* Той, хто озброєний алебардою.

Алебардний, Алебардовий, а, е. *Алебардна атака.*

АЛЕБАСТР, у, *ч.* Дрібнозернистий гіпс білого кольору, що використовується в будівництві як в'яжуча речовина, а також для скульптурних виробів.

Алебастровий, а, е. 1. Прикм. до **алебастр**. *Алебастрова скеля.* 2. Зробл. з алебастру. *Алебастрова статуетка.* 3. Який виробляє алебастр. *Алебастровий завод.*

АЛЕВРИТ, у, *ч.* Дрібнозерниста осадова гірська порода, проміжна між піщаними та глинистими породами.

Алевритовий, а, е. *Алевритове родовище.*

АЛЕВРОЛІТ, у, *ч.* Зцементований алеврит.

Алевролітовий, а, е. *Алевролітові конгломерати.*

АЛЕГОРІЯ, ї, *ж.* Втілення абстрактного поняття в конкретному художньому образі, а також вислів, що виражає абстрактне поняття через конкретний художній образ *Поетична алегорія.*

Алегоризм, у, *ч.* Алегоричний спосіб висловлювання або зображення. *Алегоризм оповіді.*

Алегоричний, а, е. *Алегоричний образ. Алегоричні засоби.*

Алегоричність, ності, *ж. Алегоричність поезії.*

Алегорично. *Тлумачити алегорично. Висловлюватися алегорично.*

АЛЕГРЕТО, *муз.* 1. *присл.* Помірно швидко (про темп виконання музичного твору). 2. *невідм., с.* Назва музичного твору або його частини, що виконується в такому темпі. *Виразне алегрето.*

АЛЕГРО, *муз.* 1. *присл* Швидко, жваво (про темп виконання музичного твору) 2. *невідм., с.* Назва музичного твору або його частини, що виконується в такому темпі. *Сонатне алегро.* 3. У хореографії — завершальна частина вправ уроку класичного танцю, що виконується танцівником у швидкому темпі.

АЛЕЙКЕМІЯ, ї, *ж.* Те саме, що **лейкемія**.

АЛЕЙКІЯ, ї, *ж., мед.* Захворювання, що характеризується різким зменшенням кількості або цілковитою відсутністю лейкоцитів у крові.

АЛЕЙРОМЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання ступеня розбухання борошна.

АЛЕЙРОНОВІ з е р н а — запасні відклади (у вигляді округлих безбарвних зерен) білкових речовин у клітинах насіння злаків та інших рослин, що живлять зародок під час проростання насіння.

АЛЕКСАНДРИТ, у, *ч.* Мінерал зеленого кольору, різновид хризоберилу; коштовний камінь.

АЛЕКСІЯ, ї, *ж., мед.* Втрата здатності читати, розуміти написане чи окремі букви, спричинена осередковим ураженням кори головного мозку.

АЛЕЛІЗМ, у, *ч.* Явище парності (або множинності) генів певної ознаки, які привносяться кожним із батьків; алеломорфізм.

Алель, я, *ч., біол.* Один із пари (або групи) генів, що визначають розвиток певної ознаки, яка привноситься одним із батьків. *Неактивний алель. Нестабільний алель.*

АЛЕЛОМОРФІЗМ, у, *ч.* Те саме, що **алелізм**.

Алеломорф, а, *ч.* Те саме, що **алель**.

АЛЕЛОПАТІЯ, ї, *ж., бот.* Взаємний хімічний вплив рослин, що входять до складу фітоценозу, внаслідок виділення в навколишнє середовище продуктів життєдіяльності.

АЛЕРГІЯ, ї, *ж., мед.* 1. Підвищена чутливість організму до впливів речовин, запахів і т. ін., які викликають різні хвороби, хворобливі стани (напр , нежить, набряки, ядуху і т ін) *Алергія на шоколад. Алергія на квітковий пилок. Алергія до ліків. Зумовлювати алергію.* 2. *перен.* Неприязне, негативне ставлення, огида до кого-, чого-небудь. *Алергія на співробітника. Алергія на серіали.*

Алерген, у, *ч., мед.* 1. Речовина, яка викликає алергію. *Виявити алерген Вплив алергенів.* 2. Подразник; те, що викликає дратливість. *Психічний алерген.*

Алерге́нний, Алерге́новий, а, е. *Алергенна реакція. Алергенні властивості ліків. Алергенний одяг.*
Алергіза́ція, ї, *ж. Проблема алергізації.*
Алергізо́ваний, а, е.
Алергізува́ти, у́ю, у́єш. Піддавати, зазнавати дії алергії.
Алергі́йний, а, е. *Алергійний шок. Алергійна реакція. Алергійні захворювання.*
Але́ргік, а, *ч., розм.* Той, хто страждає від алергії. *Стійкий алергік.*
АЛЕРГОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ медицини, який вивчає причини виникнення, механізм розвитку, профілактику та лікування алергійних захворювань. *Кафедра алергології. Курс алергології.*
Алерго́лог, а, *ч. Консультація алерголога.*
Алергологі́чний, а, е. *Алергологічний центр.*
АЛЕ́Я, ї, *ж.* Дорога (в садку, парку), обсаджена з обох боків деревами, кущами. *Липова алея. Центральна алея.*
Але́йний, а, е. *Алейні насадження.*
АЛИЧА́, і́, *ж.* Південне плодове дерево; різновид сливи, а також плід цього дерева. *Сортова алича. Компот із аличі.*
Аличе́вий, а, е. 1. Прикм. до **алича́**. *Аличевий цвіт.* 2. Пригот. з аличі. *Аличеве варення.*
А́ЛІБІ, *невідм., с., юр.* Перебування обвинуваченого в момент злочину в іншому місці як доказ його непричетності до злочину. *Переконливе алібі. Хибне алібі. Створити собі алібі. Мати надійне алібі. Перевірити алібі підозрюваного.*
АЛІГА́ТОР, а, *ч.* Тупорилий крокодил, поширений в Америці і Південно-Східній Азії. *Китайський алігатор. Самка алігатора.*
АЛІГНІ́Н, у, *ч.* Спеціальний ґатунок тонкого паперу із зморшкуватою поверхнею, що його виготовляють із хвойної деревної целюлози; має поглинальні властивості, завдяки чому використовується як пакувальний матеріал замість вати.
АЛІГОТЕ́, *невідм., с.* Сорт винограду, який використовують для виготовлення білих столових вин і коньяків, а також вино з цього сорту винограду.
АЛІДА́ДА, и, *ж.* 1. *астр., геод.* Частина кутомірних геодезичних та астрономічних інструментів, якими користуються для відліку кутів. 2. Лінійка, що використовується як візирний прилад при топографічному зніманні.
АЛІЄНА́ЦІЯ, ї, *ж., юр.* 1. Відчуження майна. 2. Операція щодо зміни власника акції, капіталу, цінності тощо, тобто передавання майна, що належало одній особі, у власність іншій особі.
АЛІЗАРИ́Н, у, *ч.* Барвник, який раніше добували з коріння марени, а тепер виготовляють штучно; застосовується для фарбування в червоний, фіолетовий і рожевий кольори.
Алізари́новий, а, е. *Алізаринові барвники.*
АЛІКВО́ТИ, во́т, *мн.* 1. Верхні гармоніки, складові тони звука (призвуки), частоти яких у ціле число разів кратні частоті основного тону. 2. Частини величини, на які ціле ділиться без остачі.
АЛІЛУ́Я, *виг., бібл.* Формула поклоніння і подяки із богослужбової практики ізраїльтян і християн, яка означає «Хваліть Господа».
АЛІМЕНТА́РНИЙ, а, е, *мед.* Пов'язаний із живленням, харчуванням. *Аліментарний фактор.*
АЛІМЕ́НТИ, ів, *мн.* Кошти на утримання, що виплачуються за законом непрацездатним членам сім'ї (дітям, батькам та ін.) особами, зв'язаними з ними відносинами спорідненості або свояцтва. *Стягнення аліментів. Сплата аліментів. Позов про аліменти. Отримувати аліменти.*
Алімента́ція, ї, *ж., юр.* 1. У Стародавній Греції та Римі — система державного забезпечення непрацездатних громадян, дітей незаможних батьків та сиріт. 2. Обов'язок надавати аліменти.
Аліме́нтний, а, е. *Аліментна справа. Аліментне утримання. Аліментний позов.*
Аліме́нтник, а, *ч., розм.* Той, хто сплачує аліменти.
Аліме́нтниця, і, *ж.*
АЛІТЕРА́ЦІЯ, ї, *ж.* Стилістичний засіб, який полягає в доборі слів із повторюваними однаковими приголосними звуками. *Алітерація шиплячих.*
Алітераці́йний, а, е. *Алітераційний вірш.*
Алітеро́ваний, а, е.
АЛІТУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Покривати алюмінієм сталеві або чавунні вироби, щоб запобігти їх окисненню при високих температурах.
Алітува́ння, я, *с. Технологія алітування.*
АЛІФАТИ́ЧНИЙ, а, е, *хім.* Що стосується органічних сполук, у яких атоми вуглецю з'єднані між собою у прямі або розгалужені ланцюги. *Аліфатичний алкоголь. Аліфатичні сполуки.*
АЛІЦИКЛІ́ЧНИЙ, а, е, *хім.* Що стос. органічних сполук, у яких атоми вуглецю з'єднані в циклічні ланцюги.
АЛКАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж., хім.* Додавання лугів до речовин. *Процес алкалізації.*
Алкалізо́ваний, а, е.
АЛКАЛІМЕ́ТРІЯ, ї, *ж., хім.* Спосіб об'ємно-хімічного аналізу, застосовуваний для кількісного визначення вмісту кислоти в досліджуваному розчині додаванням до нього розчину лугу.
Алкаліметри́чний, а, е. *Алкаліметричні дані.*
АЛКАЛО́З, у, *ч., мед.* Підвищення вмісту лугів у крові та тканинах організму.
АЛКАЛО́ЇД, у, *ч.* Азотовмісна органічна речовина, яка має властивості лугу й характеризується сильною фізіологічною дією; окремі види використовуються в медицині.
Алкало́їдний, а, е. 1. Який містить у собі алкалоїд. *Алкалоїдний люпин. Алкалоїдні сполуки.* 2. Який виробляє алкалоїди. *Алкалоїдний завод.*
АЛКІ́Л, у, *ч., хім.* Загальна назва одновалентних залишків насичених вуглеводів аліфатичного ряду.
Алкілува́ння, я, *с.* Хімічна реакція, що полягає у введенні в молекули органічних сполук алкільної групи.
Алкі́льний, а, е. *Алкільна група.*
АЛКОГО́ЛІЗ, у, *ч., хім.* Обмінний розклад речовин при їх взаємодії із спиртами.
АЛКОГОЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *хім.* Збагачування спиртом рідин, які містять незначну кількість алкоголю, перегоном або додаванням міцного спирту. *Алкоголізація вина.* 2. *мед.* Уведення з лікувальною метою спирту в тканини організму для припинення больових та рухових імпульсів.
Алкоголізува́ти, у́ю, у́єш, *хім.* Збагачувати спиртом. *Алкоголізувати вино.*
Алкоголізо́ваний, а, е. *Алкоголізований розчин.*
АЛКОГОЛІМЕ́ТРІЯ, ї, *ж., техн.* Визначення вмісту алкоголю в алкогольних рідинах.
АЛКОГО́ЛЬ, ю, *ч.* 1. Винний спирт. *Негативний вплив алкоголю.* 2. **Алкого́лі**, ів, *мн., хім.* Ряд органічних сполук, до складу яких входить вуглець, водень та кисень у вигляді спиртової групи, до якої належить алкоголь метиловий (деревний), етиловий (винний), аміловий і т. ін. 3. *розм.* Про горілку і взагалі спиртні напої. *Зловживати алкоголем.*
Алкоголіза́ція, ї, *ж.* Поширення, зростання алкоголізму в суспільстві. *Проблеми алкоголізації. Боротьба з алкоголізацією.*
Алкоголі́зм, у, *ч.* Захворювання, що спричиняється тривалим і систематичним уживанням алкогольних на-

поїв і виявляється у патологічному потязі до них. *Ознаки алкоголізму. Кодування від алкоголізму.*

Алкоголізува́ти, у́ю, у́єш. *Алкоголізувати молодь.*

Алкого́лік, а, *ч. Анонімний алкоголік. Хронічний алкоголік. Лікування алкоголіків.*

Алкогол́ічка, и, *ж., розм.*

Алкогол́ічний, а, е. *Алкогольний синдром.*

Алкого́льний, а, е. 1. Який містить алкоголь. *Алкогольні напої.* 2. Викликаний, спричинений алкоголем. *Алкогольне отруєння організму.*

АЛКОГОЛЯ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **алкоголя́т**, у, *ч.*), *хім.* Продукти заміщення атома водню в гідроксильній групі спиртів атомом металу; застосовують в органічному синтезі.

АЛЛА́, *невідм., ч.*, **АЛЛА́Х**, а, *ч.* Назва бога в мусульманській релігії. *Всемогутній Аллах. В ім'я Аллаха.*

АЛО... Перша частина складних слів, що вказує на зв'язок одного предмета або явища з іншим, варіювання, зміну одного явища іншим і т. ін.

АЛОГА́МІЯ, ї, *ж., бот.* Запилення однієї квітки пилком іншої, зокрема квіткою іншої рослини (перехресне запилення).

Алога́мний, а, е. *Алогамне запилення.*

АЛОГІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Що-небудь безглузде; те, що суперечить логіці. 2. Літературний прийом, який полягає в навмисному порушенні (розриві) логічного зв'язку для створення комізму, іронії і т. ін.

Алогі́чний, а, е. *Алогічний висновок.*

Алогі́чність, ності, *ж. Алогічність судження.*

АЛО́Е, *невідм., с.* Багаторічна тропічна й субтропічна трав'яниста рослина з довгастим м'ясистим листям, укритим по краю колючками; використовується як декоративна кімнатна рослина, а також у медицині (сік). *Ліки з алое. Сік алое.*

АЛОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж., мед.* 1. Нерівномірний ріст частин тіла. *Позитивна алометрія.* 2. Зміна темпу розвитку різних органів.

АЛОМО́РФ, а, *ч., лінгв.* Варіант морфеми, що залежить від сусідніх морфем і від позиції морфеми у слові.

АЛОМОРФО́З, у, *ч.* Перетворення організмів, пов'язане зі зміною середовища, при якому одні відношення із середовищем замінюються іншими, біологічно рівнозначними.

АЛО́НЖ, а, *ч.* 1. *хім.* Приставна конічна трубка, по якій рідина, що переганяється, стікає із холодильника у приймач. 2. *фін.* Додатковий аркуш, який додають до векселя і на якому роблять передавальний напис. 3. У боксі — гранична відстань, з якої боксер може завдати удару.

АЛОПА́ТІЯ, ї, *ж.* Назва, вживана гомеопатами щодо негомеопатичної системи лікування. *Методи алопатії.*

Алопа́т, а, *ч. Лікуватися в алопата.*

Алопати́чний, а, е. *Алопатичний прийом. Алопатичні засоби.*

АЛОПАТРІ́Я, ї, *ж.* 1. Тип видоутворення з просторово віддалених популяцій, що мають ареали, які не перекриваються. 2. Просторова взаємозамінюваність, зміна близьких видів рослин або інших організмів, що займають схожі екологічні ніші.

АЛОПЕ́ЦІЯ, ї, *ж., мед.* Несподіване облисіння, викликане нервовими стресами, токсичними отруєннями, грибковими захворюваннями і т. ін. *Хімічна алопеція.*

Алопеці́йний, а, е. *Алопецїйні явища.*

АЛОПЛА́СТИКА, и, *ж., мед.* Метод відновної хірургії, що полягає в усуненні дефектів органів або тканин матеріалами нетваринного походження.

Алопласти́чний, а, е. *Алопластичне втручання.*

АЛОТРАНСПЛАНТА́ЦІЯ, ї, *ж., мед.* Трансплантація, при якій пересадження органів і тканин здійснюється в межах одного виду. *Алотрансплантація шкіри.*

Алотрансплантат́, а, *ч.* Орган чи тканина, яку пересаджують від одного представника певного виду іншому представникові того самого виду.

АЛОТРО́ПІЯ, ї, *ж.* Здатність деяких хімічних елементів існувати у вигляді двох або кількох простих речовин (напр., вуглець існує у вигляді вугілля, графіту й алмазу).

Алотро́пний, а, е. *Алотропні видозміни.*

АЛОФО́Н, а, *ч., лінгв.* Варіант фонеми, що залежить від сусідніх звуків.

АЛОХО́РІЯ, ї, *ж.* Поширення плодів і насіння рослин за допомогою зовнішніх чинників (вітру, води, людей, тварин і т. ін.).

Ало́хори, ів, *мн.* Рослини, що поширюються за допомогою зовнішніх чинників.

АЛОХТО́Н, а, *ч.* 1. *біол.* Організм, що живе у певній місцевості, але виник у процесі історичного розвитку де-небудь в іншому місці. 2. *геол.* Частина складчастої структури, нашарована на незміщені автохтонні структури.

Алохто́нний, а, е. *Алохтонні утворення.*

АЛТЕ́Й, ю, *ч.*, **АЛТЕ́Я**, ї, *ж.* Багаторічна трав'яниста рослина родини мальвових; застосовують у медицині та ветеринарії. *Екстракт алтею.*

Алте́йський, а, е. *Алтейський корінь.*

АЛУНІ́Т, у, *ч., геол.* Мінерал на основі сульфату калію та алюмінію, інша назва — галуновий камінь; використовується для одержання галунів, глинозему, калійних солей і т. ін.

АЛФАВІ́Т, у, *ч.* Сукупність літер, прийнятих у писемності якої-небудь мови і розміщених у певному усталеному порядку; азбука, абетка. *Український алфавіт. Розміщувати (укладати) за алфавітом.*

Алфаві́тний, а, е. *Алфавітний покажчик авторів. Алфавітний порядок.*

АЛХІ́МІЯ, ї, *ж.* Середньовічний донауковий напрямок у хімії, що зосереджувався на відшуканні чудодійної речовини — «філософського каменя», за допомогою якого можна було б перетворювати прості метали на золото, срібло, лікувати різні хвороби та ін. *Середньовічна алхімія. Займатися алхімією.*

Алхі́мік, а, *ч. Лабораторія алхіміка.*

Алхімі́чний, а, е. *Алхімічні досліди.*

АЛЬБЕ́ДО, *невідм., с., фіз.* Число, що показує, яку частину променевої енергії, що падає на тіло, відбиває його поверхня.

Альбедо́метр, а, *ч.* Прилад для вимірювання альбедо різних фізичних тіл.

АЛЬБІГО́ЙЦІ, ів, *мн.* (*одн.* **альбіго́єць**, йця, *ч.*), *іст.* Учасники єретичного руху на півдні Франції у XII–XIII ст.

Альбіго́йський, а, е. *Альбігойський рух.*

АЛЬБІ́ДУМ, у, *ч., бот.* Різновид м'якої пшениці з білим безостим колосом і білим зерном.

АЛЬБІНІ́ЗМ, у, *ч.* Відсутність нормальної для певного виду організмів пігментації (забарвлення): шкіри, волосся, райдужної оболонки ока у людини, зеленого забарвлення у рослин і т. ін.

Альбіно́с, а, *ч.* Людина, тварина або рослина з ознаками альбінізму.

Альбіно́ска, и, *ж., розм.*

АЛЬБІ́Т, у, *ч., геол.* Породотвірний мінерал — алюмосилікат натрію із групи польових шпатів.

АЛЬБІТОФІ́Р, а, *ч.* Ефузивна магматична гірська порода, що складається головним чином із альбіту.

АЛЬБІ́ЦІЯ, ї, *ж., бот.* Дерево або кущ родини мімозових; культивують як декоративні. *Насадження альбіції.*

АЛЬБО́М, а, *ч.* 1. Книга або зошит із чистими аркушами для малювання, вписування віршів, зберігання фотографій, листівок, марок та ін. *Сімейний альбом. Альбом для малювання. Альбом для фотографій.* 2. Об'єднане

за темою видання або збірка репродукцій картин, малюнків, фотографій та ін., узятих в одну палітурку або вміщених в одну папку, як правило, з короткими поясненнями, коментарями до них. *Мистецький альбом. Альбом «Українська ікона». Альбом останніх моделей машин.* 3. Грамплатівка або набір таких платівок, що належать одному виконавцеві, колективові або об'єднаних тематично. *Новий альбом співака. Записати альбом. Пісня з останнього альбому.*

Альбо́мний, а, е. *Альбомний формат. Альбомний аркуш. Альбомний портрет. Альбомна пісня.*

АЛЬБОРА́ДА, и, *ж., муз.* 1. Іспанські вокальні та інструментальні твори, які описують картину ранку, схід сонця. 2. Ранкова серенада. Ранковий концерт на свіжому повітрі.

АЛЬБУМІ́Н, у, *ч., біол.* Найпростіший білок, розчинний у воді; міститься у тваринних і рослинних тканинах, в яєчному білку, крові, молоці. *Зменшення кількості альбумінів.*

Альбумі́нний, Альбумі́новий, а, е. *Альбумінна плодоягідна паста. Альбуміновий клей.*

АЛЬБУМІНУРІ́Я, ї, *ж., мед.* Виділення із сечею альбумінів.

АЛЬБУЦИ́Д, у, *ч., фарм.* Лікарський препарат, який застосовують при лікуванні очних захворювань. *Краплі альбуциду. Закапати очі альбуцидом.*

АЛЬВЕО́ЛИ, о́л, *мн.* (*одн.* **альвео́ла**, и, *ж.*), *анат.* 1. Міхурці в легенях на кінцях найтонших розгалужень бронхів, куди проходить повітря під час дихання. *Дрібні альвеоли.* 2. Ямки в щелепах, де містяться корені зубів.

Альвеоля́рний, а, е. *Альвеолярні звуки.*

АЛЬГІЦИ́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **альгіци́д**, у, *ч.*), *хім.* Різновид гербіцидів, який використовують як хімічний засіб у боротьбі з водоростями (на рисових полях, рибальських водоймах і т. ін.). *Застосування альгіцидів.*

АЛЬГОЛО́ГІЯ, ї, *ж., бот.* Розділ ботаніки, що вивчає водорості. *Основи альгології.*

Альго́лог, а, *ч.*

Альгологі́чний, а, е. *Альгологічна наука.*

АЛЬГОТЕРАПІ́Я, ї, *ж., мед.* Лікування за допомогою фармацевтичних засобів, що їх виготовляють із водоростей. *Методи альготерапії.*

Альготерапевти́чний, а, е. *Альготерапевтичні засоби.*

АЛЬГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Спосіб плоского друку на офсетній машині з друкарської форми, виготовленої на алюмінієвій пластині. *Техніка альграфії.*

АЛЬДЕГІ́Д, у, *ч., хім.* Органічна сполука, яка утворюється при окисненні спиртів (напр., винного, деревного). *Мурашиний альдегід.*

Альдегі́дний, а, е. *Альдегідна група.*

АЛЬДОСТЕРО́Н, у, *ч., біол.* Гормон тварини і людини, вироблюваний у корі наднирників; регулює мінеральний обмін в організмі. *Рівень альдостерону.*

АЛЬКА́ЛЬД, а, *ч.* В Іспанії та країнах Латинської Америки — старшина міської громади; міський суддя. *Сивий алькальд.*

АЛЬКАСА́Р, а, *ч.* Назва укріплених, збудованих у мавританському стилі, замків чи палаців в Іспанії.

АЛЬКЛЕ́Д, у, *ч., мет.* Напівфабрикат із алюмінієвого сплаву, який має антиерозійні властивості.

АЛЬКУПРИ́НТ, у, *ч., друк.* Електролітичний спосіб виготовлення офсетних друкарських форм із латунними друкувальними й алюмінієвими пробільними елементами.

А́ЛЬМА-МА́ТЕР, *невідм., ж.* 1. Старовинна студентська назва університету (який дає «духовну поживу»). 2. *перен.* Узагалі місце, де хтось навчався, виховувався. *Пам'ятати свою альма-матер. Відвідати альма-матер.*

АЛЬМАНА́Х, у, *ч.* 1. Збірка літературних творів різних авторів, об'єднаних за якою-небудь ознакою (тематичною, жанровою, ідейно-художньою і т. ін.). *Літературний альманах. Новий номер альманаху.* 2. Збірник відомостей довідкового або розважального характеру із різних галузей знань. *Дитячий географічний альманах.*

Альмана́ховий, а, е. *Альманахова форма періодичних видань.*

АЛЬМАНДИ́Н, у, *ч.* Мінерал із групи гранатів криваво-червоного кольору з фіолетовим відтінком; прозорі різновиди використовуються як коштовне каміння в ювелірній промисловості, а також як абразивний матеріал.

АЛЬПАКА́, и́, *ж.* 1. *зоол., ч.* і *ж.* Південноамериканська свійська тварина родини лам із високоякісною вовною. 2. *текст.* Легка тканина, яку виробляють із вовни цієї тварини. *Піджак із альпаки.*

Альпако́вий, а, е. 1. Прикм. до **альпака́**. *Альпакова вовна.* 2. Зробл. з альпаки (у 2 знач.). *Альпаковий костюм.*

АЛЬПА́РІ, *присл., фін.* Відповідність біржового або ринкового курсу цінних паперів і валюти їх номіналові.

АЛЬПЕНШТО́К, а, *ч.* Довга палиця із загостреним металевим наконечником, якою користуються при сходженні на високі гори, льодовики. *Великий альпеншток.*

АЛЬПІНА́РІЙ, ю, *ч.* Ділянка саду або парку, здебільшого у вигляді кам'янистої гірки, на якій вирощують високогірні рослини. *Влаштувати альпінарій. Доглядати за альпінарієм.*

АЛЬПІНІ́ЗМ, у, *ч.* Вид спорту; сходження на важкодоступні гірські вершини, льодовики. *Розвиток альпінізму. Займатися альпінізмом.*

Альпініа́да, и, *ж.* Масовий похід у високогірні райони; навчально-спортивні змагання з альпінізму. *Юнацька альпініада.*

Альпіні́ст, а, *ч.* *Тренування альпіністів.*

Альпіні́стка, и, *ж.* *Досвідчена альпіністка.*

Альпіні́стський, а, е. *Альпіністська експедиція. Альпіністське спорядження.*

АЛЬСЕ́КО, *невідм., мист.* 1. *с.* Настінний живопис по сухій штукатурці. 2. *прикм.* Що стос. такого живопису. *Розпис альсеко.*

АЛЬТ, а́, *ч.* 1. Низький жіночий або дитячий голос, а також співак із таким голосом. *Підтягувати альтом.* 2. Струнний або духовий інструмент низького регістру.

Альти́ст, а, *ч.* Музикант, що грає на альті (у 2 знач.).

Альти́стка, и, *ж.* *Альтистка оркестру.*

Альто́вий, а, е. *Альтовий регістр.*

АЛЬТА́ЗИМУТ, а, *ч., астр.* Універсальний інструмент, який у минулому застосовувався для визначення висот і азимутів небесних світил.

АЛЬТЕРА́ЦІЯ, ї, *ж.,* 1. *муз.* Підвищення або пониження звука на півтону або на цілий тон. 2. *біол.* Зміна функції і будови клітин, тканин, органів унаслідок пошкоджень. 3. *геол.* Руйнування гірських порід під дією сукупності фізичних, хімічних і біологічних факторів, що поступово приводить до їх видозміни, утворення ґрунтів.

Альтеро́ваний, а, е. *Альтерований акорд.*

АЛЬТЕРНА́Т, у, *ч.* У міжнародному праві — сукупність правил, що регулюють порядок підписання договору; черговість згадування сторін у тексті договору, розташування підписів, печаток і т. ін.

АЛЬТЕРНАТИ́ВА, и, *ж.* Необхідність вибору між двома або кількома можливостями, що виключають одна одну, а також кожна з цих можливостей. *Серйозна альтернатива. Стояти перед альтернативою*

Передбачити альтернативу. Запропонувати альтернативу.

Альтернати́вний, а, е. *Альтернативні судження. Альтернативна служба. Альтернативна вартість. Альтернативні рішення.*

Альтернати́вник, а, *ч.*, *розм.* Той, хто проходить альтернативну службу.

Альтернати́вність, ності, *ж.* Наявність альтернативи; можливість вибору з двох або кількох варіантів.

АЛЬТЕРНА́ТОР, а, *ч.*, *техн.* Електрична машина, що виробляє змінний струм.

АЛЬТЕРНУВА́ЛЬНИЙ, а, е, *мат.*, *фіз.* Змінний. *Альтернувальна величина. Альтернувальний процес.*

АЛЬТИГРА́Ф, а, *ч.* Самописний висотомір. *Будова альтиграфа.*

АЛЬТИМЕ́ТР, а, *ч.* Прилад, який застосовується для визначення висоти місцевості або висоти польоту; висотомір. *Показання альтиметра.*

А́ЛЬТИНГ, у, *ч.* Однопалатний парламент в Ісландії, який складається з 60 осіб та обирається населенням на чотири роки.

АЛЬТИПЛАНА́ЦІЯ, ї, *ж.* Вирівнювання рельєфу високогірних і полярних зон, що відбувається головним чином унаслідок морозного вивітрювання та нівації в умовах холодного і помірного клімату.

АЛЬТИТУ́ДА, и, *ж.* Висота точки місцевості над рівнем моря. *Визначити альтитуду.*

АЛЬТРУЇ́ЗМ, у, *ч.* Безкорисливе піклування про благо інших і готовність жертвувати для інших особистими інтересами; протилежне — **егоїзм**. *Справжній альтруїзм. Виявляти альтруїзм. Приклад альтруїзму.*

Альтруї́ст, а, *ч.* *Вчинок альтруїста.*

Альтруїсти́чний, а, е. *Альтруїстичний характер. Альтруїстична натура. Альтруїстичний вчинок.*

Альтруї́стка, и, *ж.* *Справжня альтруїстка.*

А́ЛЬФА, и, *ж.* Перша літера грецького алфавіту.

АЛЬФА... Перша частина складних слів, що вказує на: 1) один із станів речовини; 2) зв'язок з одним із типів елементарних частинок (так званих альфа-частинок).

АЛЬФАМЕ́ТР, а, *ч.*, *техн.* Прилад для вимірювання коефіцієнта надлишку повітря в пальній суміші, що подається в циліндри двигуна внутрішнього згоряння.

А́ЛЬФА-РАДІОАКТИ́ВНІСТЬ, ності, *ж.*, *фіз.* Радіоактивність із випусканням альфа-променів. *Рівень альфа-радіоактивності.*

А́льфа-радіоакти́вний, а, е.

А́ЛЬФА-РИ́ТМ, у, *ч.*, *біол.* Біопотенціал мозку з частотою від 8 до 16 коливань на секунду.

А́ЛЬФА-СПЕКТРОСКОПІ́Я, ї, *ж.*, *фіз.* Розділ ядерної спектроскопії.

А́льфа-спектро́метр, а, *ч.* Прилад для вимірювання енергії альфа-частинок.

А́ЛЬФА-ТЕРАПІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Вплив із лікувальною метою потоком альфа-частинок на організм людини. *Курс альфа-терапії.*

А́ЛЬФА-ТИ́П, у, *ч.* Електронна фотонабірна машина, що забезпечує отримання й відтворення фотонабору на плівці або папері.

АЛЬФАТРО́Н, а, *ч.*, *техн.* Прилад для визначення тиску розрідженого газу за його електропровідністю; застосовують у системах автоматичного контролю тиску газу.

АЛЬФО́ЛЬ, і, *ж.* Тонкий листовий або рулонний алюміній; вид фольги.

АЛЬФО́НС, а, *ч.*, *зневажл.* Чоловік, що перебуває на утриманні своєї коханки.

АЛЬФРЕ́ЙНИЙ ж и в о́ п и с — розпис водяними фарбами по вологій штукатурці.

АЛЬФРЕ́СКО, *невідм.*, *с.* Настінний живопис водяними фарбами по сирій штукатурці.

АЛЬЯ́НС, у, *ч.* 1. Спілка, об'єднання партій або держав на основі договірних зобов'язань. *Міжнародний кооперативний альянс. Політичний альянс. Партнери по альянсу.* 2. *розм.* Спілка, зв'язок окремих осіб із певною метою (перев. несхвально). *Шлюбний альянс.*

АЛЮ́ВІЙ, ю, *ч.*, *геол.* Відклади (валуни, піски і т. ін.), нагромаджені в долинах річками або струмками. *Глинисто-піщаний алювій.*

Алювіа́льний, а, е. *Алювіальні осади. Алювіальні ґрунти.*

АЛЮ́ЗІЯ, ї, *ж.*, *літ.* Стилістичний засіб, який полягає у використанні натяку на реальний загальновідомий політичний, історичний або літературний факт. *Поетичні алюзії. Яскраві алюзії. Приклади алюзії.*

Алюзі́йний, а, е. *Алюзійні відсилання.*

АЛЮМІНА́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **алюміна́т**, у, *ч.*), *хім.* Солі алюмінієвих кислот; трапляються в природі.

АЛЮМІ́НІЄВО..., **АЛЮМІ́НО**..., **АЛЮ́МО**... Перша частина складних слів, що вказує на речовини, які мають у своєму складі алюміній, на хімічні процеси з участю алюмінію.

АЛЮМІ́НІЙ, ю, *ч.* Хімічний елемент; легкий сріблясто-білий метал, пластичний і ковкий, стійкий до корозії; використовується в авіації, будівництві, електротехніці, металургії тощо. *Властивості алюмінію.*

Алюмі́нієвий, а, е. 1. Який містить алюміній, зробл. з алюмінію. *Алюмінієві поклади. Алюмінієвий посуд.* 2. Признач. для добування алюмінію з руди. *Алюмінієва промисловість.* 3. Який має колір алюмінію; сріблясто-білий. *Алюмінієвий відблиск.*

АЛЮМІНО́З, у, *ч.*, *мед.* Професійне захворювання, викликане дією пилу алюмінію і його сполуками. *Профілактика алюмінозу.*

АЛЮМІНОТЕРМІ́Я, ї, *ж.*, *хім.*, *мет.* Спосіб одержання металів і сплавів відновленням їх оксидів алюмінієм. *Методи алюмінотермії.*

АЛЮМОГЕ́ЛЬ, ю, *ч.*, *хім.* Мікропориста речовина, яку одержують висушуванням гідроксиду алюмінію (використовують у техніці як адсорбент, носій каталізаторів).

АЛЮМОСИЛІКА́Т, у, *ч.*, *геол.* Породотвірний мінерал, у кристалічній структурі якого кремній та алюміній взаємно заміщуються.

Алюмосиліка́тний, а, е.

АЛЮ́Р, у, *ч.* Спосіб, характер ходи, бігу коня: крок, галоп, кар'єр та ін. *Швидкий алюр. Їхати алюром.*

А-ЛЯ́, *прийм.* На зразок кого-, чогонебудь. *Стиль а-ля кантрі. Вечірка а-ля фуршет.*

АМАЗО́НКА, и, *ж.* 1. Представниця войовничого племені жінок, яке жило у Малій Азії та на узбережжі Азовського й Чорного морів. 2. *перен.* Жінка-вершниця; войовнича жінка. 3. Жіноча довга сукня спеціального крою для їзди верхи. *Чорна амазонка. Одягти амазонку.*

АМАЛЬГА́МА, и, *ж.* 1. Сплав якогонебудь металу із ртуттю або розчин деяких металів (напр., золота, срібла та ін.) у ртуті. *Покривати амальгамою.* 2. Тонкий шар сплаву ртуті й олова, яким покривають зворотний бік дзеркала. *Дзеркальна амальгама.* 3. *перен.* Про будь-яку суміш різнорідних речей, ідей та ін.

Амальгамаці́йний, а, е. *Амальгамаційний процес.*

Амальгама́ція, ї, *ж.* 1. У металургії — добування благородних металів із подрібненої руди за допомогою змочування у ртуті. 2. Покриття металевої чи скляної поверхні амальгамою. 3. *перен.*, *екон.* Злиття двох або кількох фірм у єдину акціонерну компанію.

Амальга́мний, Амальга́мовий, а, е.

Амальгамо́ваний, а, е. *Амальгамована поверхня.*

Амальгамува́льний, а, е. *Амальгамувальний розчин.*

Амальгамува́ння, я, *с. Амагальмування дзеркал.*

Амальгамува́ти, у́ю, у́єш. *Амальгамувати дзеркало.*

АМАРА́НТ, у, *ч.* Трав'яниста рослина родини щирицевих; деякі види вирощуються як декоративні. *Насадження амаранту.*

Амара́нтовий, а, е.

АМАРИ́ЛІС, у, *ч.* Багаторічна трав'яниста рослина родини амарилісових; деякі види з великими гарними квітками вирощують як декоративні.

Амари́лісовий, а, е. *Амарилісовий цвіт.*

АМА́ТОР, а, *ч.* Той, хто кохається в чому-небудь; займається чим-небудь не як професіонал. *Талановитий аматор. Театральний аматор. Аматор фотографії.*

Ама́торка, и, *ж.*

Ама́торство, а, *с.*

Ама́торський, а, е. *Аматорська трупа. Аматорський спектакль.*

АМБАЛА́Ж, у, *ч., спец.* 1. Пакувальний матеріал. 2. Витрати на пакування вантажу.

АМБАСА́ДА, и, *ж.* Посольство. *Німецька амбасада. Приміщення амбасади. Працівник амбасади.*

Амбаса́дний, а, е. *Амбасадний службовець.*

АМБІ..., АМБО... Перша частина складних слів, що означає подвійність, подвійну функцію.

АМБІВАЛЕ́НТНИЙ, а, е, *спец.* 1. Двоїстий, суперечливий, який одночасно виявляє протилежні риси, якості (про почуття, враження). *Амбівалентне рішення. Амбівалентні почуття. Амбівалентна відповідь. Амбівалентний зв'язок.* 2. *лінгв.* Який поєднує в собі протилежні значення. *Амбівалентне слово.*

Амбівале́нтність, ності, *ж. Амбівалентність поняття. Політична амбівалентність.*

АМБІОФОНІ́ЧНА система́ — сукупність електроакустичних приладів, які застосовують у театрально-концертних та інших залах для забезпечення належної акустики та об'ємного звучання в будь-якій частині залу.

АМБІСТО́МИ, о́м, *мн.* (*одн.*, **амбісто́ма**, и, *ж.*), *зоол.* Рід хвостатих земноводних тварин, схожих на саламандр (поширені в Північній та Центральній Америці).

АМБІ́ЦІЯ, ї, *ж.* Загострене самолюбство; гордість; честолюбство. *Особисті амбіції. Вдаритися в амбіції. Керуватися амбіціями. Зачепити чиїсь амбіції.*

Амбі́тний, а, е. *Амбітна людина.*

Амбі́тність, ності, *ж. Погамувати свою амбітність.*

Амбіці́йний, а, е. *Амбіційний керівник.*

Амбіці́йність, ності, *ж.*

Амбіці́йно. *Поводитися амбіційно.*

АМБЛІОПІ́Я, ї, *ж.* Послаблення зору, зумовлене функціональними розладами зорового аналізатора. *Причини амбліопії. Високий ступінь амбліопії.*

А́МБРА, *и, ж.* 1. Воскоподібна запашна речовина сірого кольору, яку виділяють кашалоти; застосовується в парфумерії для надання стійкості запахові парфумів. 2. *заст.* Пахощі, парфуми.

АМБРАЗУ́РА, и, *ж.* 1. Отвір у стіні укріплення, оборонної споруди, через який стріляють і ведуть спостереження. 2. *архіт.* Отвір у стіні будинку для дверей або вікна, розширений усередину. *Орнамент амбразури.*

Амбразу́рний, а, е.

АМБРО́ЗІЯ[1], ї, *ж.* 1. У давньогрецькій міфології — ароматна їжа богів, що нібито забезпечувала їм вічну юність, красу й безсмертя. 2. *перен.* Надзвичайно смачна їжа.

Амброзі́йний, а, е.

АМБРО́ЗІЯ[2], ї, *ж.* 1. Злісний бур'ян родини складноцвітих. 2. *бот.* Нальоти міцелію (грибниці) найпростіших сумчастих грибів, що вистилаються в деревині, у якій живуть личинки жуків-короїдів.

Амброзіа́льний, а, е.

АМБУШЮ́Р, а, *ч.* 1. Спосіб складання губ і язика під час гри на інструменті. 2. Мундштук, частина духового музичного інструмента, до якої музикант торкається губами. 3. Кришка із закритим отвором, яка нагвинчується на мікрофон телефонної трубки для захисту від механічних пошкоджень. *Пластмасовий мундштук.*

АМВО́Н, а, *ч.* Підвищення в церкві перед царськими вратами, з якого священик виголошує проповіді. *Промовляти з амвона. Вийти на амвон.*

Амво́нний, а, е. *Амвонні східці.*

АМЕ́БА, и, *ж.* 1. Найпростіша одноклітинна тварина, яка не має сталої форми. 2. *перен., розм.* Про безхарактерну, надто покірливу, безвольну людину.

Аме́бний, а, е.

АМЕБІА́З, у, *ч., мед.* Захворювання людини, спричинюване ураженням товстого кишечника та інших внутрішніх органів дизентерійною паличкою.

АМЕБОЦИ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **амебоци́т**, а, *ч.*), *біол.* Безбарвні клітини крові безхребетних тварин, здатні захоплювати й перетравлювати сторонні тіла.

АМЕНОРЕ́Я, ї, *ж., мед.* Відсутність менструації у період статевої зрілості жінки. *Причини аменореї.*

АМЕНСАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Форма взаємовідношень між організмами, корисна для одного виду, проте шкідлива для іншого.

АМЕ́НЦІЯ, ї, *ж., мед.* Розлад свідомості, для якого характерні розгубленість, безладність мислення, порушення орієнтації в навколишньому середовищі, рухове збудження, галюцинації.

АМЕРИ́ЦІЙ, ю, *ч., хім.* Радіоактивний хімічний елемент, одержаний штучно у вигляді сріблястого металу.

АМЕТИ́СТ, у, *ч.* Коштовний камінь — різновид кварцу фіолетового або блакитнувато-фіолетового кольору.

Амети́стовий, а, е. *Аметистове намисто. Аметистовий перстень.*

АМЕТРОПІ́Я, ї, *ж., мед.* Ненормальна заломлювальна здатність ока, що виявляється в короткозорості або далекозорості. *Види аметропії.*

АМІА́К, у, *ч.* Безбарвний газ із різким запахом, що складається з азоту і водню; у сполуці з водою утворює нашатирний спирт. *Запах аміаку.*

Аміа́ковий, Аміа́чний, а, е. 1. Прикм. до **аміа́к**. *Аміачний запах. Аміачні випари.* 2. Який містить аміак. *Аміачна вода.*

АМІАКА́Т, у, *ч.* Розчин твердих мінеральних солей у рідкому аміаку.

АМІА́НТ, у, *ч.* Різновид азбесту.

Аміа́нтовий, а, е.

АМІДА́ЗИ, ів, *мн.* Ферменти класу гідролаз, які містяться в тканинах рослин і тварин та каталізують розщеплення зв'язку між азотом і вуглецем в амідах кислот.

АМІ́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **амі́д**, у, *ч.*), *хім.* 1. Клас органічних сполук, похідних карбонових кислот, що їх застосовують як розчинники для синтезу органічних сполук і т. ін. 2. Хімічні сполуки, одержувані заміною одного атома водню аміаку на атом металу.

Амі́дний, а, е. *Амідні мінеральні добрива.*

АМІДО́Л, у, *ч.* Безбарвні або світлосірі голчасті кристали, що їх використовують у фотографії як проявну речовину.

АМІДОПІРИ́Н, у, *ч., фарм.* Те саме, що **пірамідо́н**.

АМІЛА́ЗИ, а́з, *мн.* (*одн.* **аміла́за**, и, *ж.*), *хім.* Ферменти, які гідролітично розщеплюють полісахариди, крохмаль, глікоген і т. ін.; містяться в слині, соку підшлункової залози тварин, солоді рослин та ін.

АМІЛАЦЕТА́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **амілацета́т**, у, *ч.*), *хім.* Складні ефіри оцтової кислоти й амілових спиртів; безбарвна рідина з приємним запахом; застосовують у виробництві кіноплівки, у харчовій промисловості.

АМІЛОБЕНЗО́Л, у, *ч.* Те саме, що **анілін**.

АМІЛОДЕКСТРИ́Н, у, *ч.* Продукт розщеплення крохмалю.

АМІЛО́ЗА, и, *ж.*, *хім.* Легкорозчинна у воді складна частина крохмалю.

АМІЛО́ЇД, у, *ч.* 1. *мед.* Склоподібна речовина білкового характеру, яка відкладається у печінці, селезінці та ін. органах при тривалих порушеннях білкового обміну. 2. *бот.* Запасний полісахарид, що міститься в клітинних оболонках насіння.

АМІЛОЇДО́З, у, *ч.* Порушення білкового обміну.

АМІЛОПЕКТИ́Н, у, *ч.* Складова частина крохмалю (застосовується в харчовій промисловості).

АМІЛОПЛА́СТИ, ів, *мн.* (*одн.* **амілопла́ст**, у, *ч.*), *біол.* Внутрішньоклітинні частинки рослин, у яких синтезується та нагромаджується крохмаль.

АМІМІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Відсутність або ослаблення міміки внаслідок ураження нервової системи.

Амімі́чний, а, е. *Амімічні явища.*

АМІНАЗИ́Н, у, *ч.*, *фарм.* Нейролітичний засіб, застосовуваний для лікування психічних захворювань.

АМІ́НИ, ів, *мн.* Азотисті органічні сполуки, похідні сполуки аміаку, в якому атоми водню заміщені вуглеводневими радикалами.

Амінний, а, е. *Амінні стабілізатори. Амінна сіль.*

АМІНО... Перша частина складних слів, що вказує на зв'язок із амінами.

АМІНОПЛА́СТИ, ів, *мн.* (*одн.* **амінопла́ст**, у, *ч.*), *хім.* Пластмаси на основі термореактивних синтетичних смол, з яких виготовляють електроізоляційні матеріали, клеї.

АМІ́НЬ, *ствердж. част.*, *незм.*, *бібл.* Слово, що вживається наприкінці християнських молитов, святих текстів (напр., Євангелій, апостольських послань) як вияв повної згоди з істинністю їх змісту, підтвердження вірності Богові.

АМІТО́З, у, *ч.*, *біол.* Прямий поділ ядра клітини, при якому не відбувається попередніх змін його будови.

А́МІЯ, ї, *ж.* Єдиний сучасний представник ряду аміеподібних надряду кісткових ганоїдів, які були панівною групою риб у мезозої.

АМНЕЗІ́Я, ї, *ж.* Ослаблення або втрата пам'яті внаслідок різних уражень головного мозку, важкої хвороби, шокового стану і т. ін. *Часткова амнезія. Повна амнезія. Причини амнезії. Лікувати амнезію.*

Амнезі́йний, а, е. *Амнезійні явища.*

АМНІО́Н, у, *ч.*, *біол.* Одна з оболонок зародків вищих хребетних тварин і людини, що запобігає механічному пошкодженню зародка.

АМНІО́ТИ, ів, *мн.* Тварини, у яких у процесі зародкового розвитку, на відміну від анамній, утворюються зародкові оболонки.

АМНІОЦЕНТЕ́З, у, *ч.*, *мед.* Метод діагностування спадкових хвороб людини на ранніх стадіях вагітності.

АМНІ́СТІЯ, ї, *ж.* 1. Здійснюване актом верховної влади часткове або повне звільнення засуджених від кари, а також пом'якшення покарання щодо тих чи інших груп засуджених. *Повна амністія. Часткова амністія. Оголосити амністію. Амністія для політичних в'язнів. Потрапити під амністію. Звільнити за амністією. Акт про амністію.* 2. *перен.* Помилування, прощення.

Амністо́ваний, а, е. *Амністований в'язень.*

Амністува́ння, я, *с.* *Масове амністування.*

Амністува́ти, у́ю, у́єш. *Амністувати політичних в'язнів. Амністувати військовополонених.*

АМО́Н, а, *ч.* Вище єгипетське божество, яке зображували з двома пір'їнами на голові або з баранячою головою.

АМОНА́Л, у, *ч.* Вибухова речовина з групи аміачно-селітрових, яка застосовується в гірничій та військовій справі. *Питома частка амоналу.*

Амона́ловий, а, е.

АМОНІА́К, у, *ч.* 1. Аміачна смола, що застосовується у ветеринарії та медицині. *Виробництво амоніаку.* 2. *заст.* Аміак.

Амоніа́ковий, а, е. *Амоніаковий запах.*

АМОНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Введення у воду аміаку за декілька секунд до хлоризації для забезпечення тривалішого знезаражувального ефекту та запобігання утворенню хлорорганічних сполук, які надають воді неприємного запаху і присмаку.

Амонізо́ваний, а, е. *Амонізований суперфосфат.*

Амонізува́ти, у́ю, у́єш. Насичувати амонієм, просочувати амонієм. *Амонізувати жом.*

АМО́НІЙ, ю, *ч.* Сполука атомів азоту й водню, яка входить до складу багатьох солей, що широко застосовуються в техніці й сільському господарстві. *Сірчанокислий амоній. Хлористий амоній.*

Амо́ніевий, **Амоні́йний**, а, е. *Амонійна селітра.*

АМОНІ́Т, у, *ч.* Аміачно-селітрова суміш, до складу якої входять вибухові нітросполуки; використовують при підривних роботах, у виробництві боєприпасів тощо.

АМОНІ́ТИ, ів, *мн.* Група викопних головоногих молюсків із спірально закрученою багатокамерною мушлею; жили в палеозойську і мезозойську ери. *Мушлі амонітів.*

АМОНІФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Процес розкладу органічних азотистих речовин, під час якого виділяється азот.

АМОНО́ЛІЗ, у, *ч.* Обмінний розклад органічних сполук при взаємодії з аміаком.

АМОРАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Заперечення моралі, відмова від принципів совісті, честі, справедливості. *Боротьба з аморалізмом.*

Амора́льний, а, е. Позбавлений моралі; який суперечить нормам моралі. *Аморальна людина. Аморальний вчинок. Аморальне ставлення до жінки.*

Амора́льність, ності, *ж.* *Викорінення аморальності.*

Амора́льно. *Поводитися аморально.*

АМОРТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *екон.* Поступове зниження вартості основних фондів (устаткування, будинків і т. ін.) унаслідок їх зношування. *Амортизація тваринницьких приміщень.* 2. *фін.* Перенесення вартості машин, будинків та ін. на вироблювану продукцію. *Пришвидшена амортизація. Амортизація боргу. Амортизація основних фондів.* 3. *техн.* Пом'якшення дії поштовхів, ударів у машинах, літаках і т. ін. за допомогою спеціальних пристроїв.

Амортиза́тор, а, *ч.* Пристрій, який пом'якшує дію поштовхів, ударів під час руху автомобіля, при посадці літака і т. ін. *Дія амортизатора. Полагодити амортизатор.*

Амортиза́торний, а, е.

Амортизаці́йний, а, е. 1. *екон.* Який стос. амортизації (у 1 знач.). *Амортизаційний фонд. Амортизаційний період. Амортизаційні відрахування.* 2. *техн.* Який використовується для амортизації (у 3 знач.). *Амортизаційні пружини.*

Амортизо́ваний, а, е.

Амортизува́ти, у́ю, у́єш. *Амортизувати удар.*

АМОРТИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Офіційне оголошення, повідомлення про позбавлення чинності (анулювання) втрачених документів.

АМОРФІ́ЗМ, у, *ч*. 1. Аморфний стан речовини; безформність. 2. *геол.* Відсутність правильної кристалічної будови тіла.

АМО́РФНИЙ, а, е. 1. Безформний, неоформлений, невпорядкований. *Аморфне судження. Аморфний характер. Аморфна композиція. Аморфна система.* 2. Який не має кристалічної будови. *Аморфні тіла. Аморфна структура речовини.*

Амо́рфність, ності, *ж*.

АМОФО́С, у, *ч*. Складне азотно-фосфорне концентроване мінеральне добриво, яке застосовують на різних ґрунтах як основне добриво. *Виробництво амофосу.*

Амофо́сний, а, е. *Амофосне підживлення рослин.*

АМПЕЛОГРА́ФІЯ, ї, *ж., с. г.* Наука, яка вивчає, описує і класифікує види і сорти винограду, розробляє шляхи поліпшення старих і створення нових сортів. *Теорія ампелографії.*

АМПЕЛО́ПСИС, а, *ч*. Рід деревних ліан родини виноградових; дикий виноград. *Листя ампелопсиса.*

АМПЕЛОТЕРАПІ́Я, ї, *ж., мед.* Лікування виноградом або виноградним соком анемії, хронічних захворювань печінки, жовчних шляхів, нирок і т. ін. *Ефективність ампелотерапії.*

АМПЕ́Р, а, *ч*. 1. Одиниця виміру сили електричного струму в Міжнародній системі одиниць. 2. Одиниця магніторушійної сили у системі Сі.

Ампе́рний, а, е.

Ампера́ж, у, *ч*. Сила електричного струму, виражена в амперах.

АМПЕРВОЛЬТМЕ́ТР, а, *ч., ел.* Комбінований електричний прилад для вимірювання сили струму та напруги.

АМПЕРВОЛЬТОММЕ́ТР, а, *ч., ел.* Комбінований електричний прилад для вимірювання сили струму, напруги та електричного опору.

АМПЕРМЕ́ТР, а, *ч*. Прилад, яким вимірюють силу електричного струму. *Покази амперметра.*

АМПІ́Р, у, *ч*. Стиль пізнього класицизму в західноєвропейській архітектурі і вжитковому мистецтві. *Меблі в стилі ампір.*

Ампі́рний, а, е.

АМПЛІА́ЦІЯ, ї, *ж., фін.* 1. Копія розписки про прийняття грошей. 2. Копія певного акта.

АМПЛІДИ́Н, а, *ч*. Електрична машина для посилення слабкого струму і потужності.

АМПЛІТРО́Н, а, *ч*. Електровакуумний прилад магнетронного типу для широкосмугового підсилення електромагнітних коливань надвисоких частот.

АМПЛІТУ́ДА, и, *ж*. 1. *фіз.* Найбільше відхилення тіла, що коливається, від положення рівноваги; розмах коливань. *Амплітуда коливань. Амплітуда розхитування тіла. Розрахувати амплітуду руху.* 2. *метеор.* Різниця між найвищою і найнижчою температурою повітря або найбільшим і найменшим атмосферним тиском у певний період. *Амплітуда коливання температури.* 3. *перен.* Розмах, ширина. *Амплитуда почуттів.*

Ампліту́дний, а, е. *Амплітудна модуляція.*

АМПЛІФІКА́ЦІЯ, ї *ж., літ.* Стилістичний засіб для підсилення характеристики явища, що полягає у нагромадженні кількох синонімів, однотипних висловів тощо. *Ампліфікація дієслів.*

Ампліфіко́ваний, а, е. *Ампліфіковані звертання.*

Ампліфікува́ння, я, *с*. *Ампліфікування прислівників.*

АМПЛУА́, *невідм., с*. 1. Своєрідна спеціалізація актора на певному типі ролей, які найбільше відповідають його сценічним даним. *Комедійне амплуа. Багатоманітне амплуа. Улюблене амплуа. Амплуа злочинця.* 2. *перен.* Роль, становище, імідж кого-небудь. *Амплуа дипломата. Амплуа благодійника. Бути у своєму амплуа.*

А́МПУЛА, и, *ж*. Герметично запаяна скляна посудина з вузькою шийкою для зберігання в стерильному стані лікарських та інших речовин. *Ампула димедролу. Розкрити ампулу.*

АМПУТА́ЦІЯ, ї, *ж*. Хірургічна операція, під час якої частково вирізують або повністю відрізують той чи інший орган (напр., відтинають кінцівку). *Ампутація руки.*

Ампутаційний, а, е.

Ампуто́ваний, а, е. *Ампутовані кінцівки.*

Ампутува́ти. *Ампутувати ногу.*

АМУЗІ́Я, ї, *ж., спец.* Порушення можливості сприймати або відтворювати музичні звуки. *Ознаки амузії.*

АМУЛЕ́Т, а, *ч*. Невеликий предмет, що його носять на тілі як оберіг, талісман. *Амулет із коштовного каменя. Носити амулет.*

Амуле́тний, а, е.

АМУНІ́ЦІЯ, ї, *ж., збірн.* 1. *військ.* Сукупність речей (крім одягу та зброї), що становлять спорядження військовослужбовця, а також військове спорядження коня. *Військова амуніція.* 2. *перен., розм.* Про одяг і речі, які свідчать про заняття, хобі людини. *Рибальська амуніція.*

Амуніційний, а, е. *Амуніційний магазин.*

АМУ́Р, а, *ч*. 1. У давньоримській міфології — бог кохання, якого зображали крилатим хлопчиком із луком та стрілами. 2. *тільки мн., розм.* Любовні справи, пригоди. 3. *астр.* Одна з малих планет.

Аму́рний, а, е, *розм.* Любовний. *Амурні ілюзії. Амурні справи.*

АМФІ..., АМФО... Перша частина складних слів зі знач.: 1) «з обох боків, навколо»; 2) «подвійний, двоякий».

АМФІБІО́НТИ, ів, *мн.* (*одн.* **амфібіо́нт**, а, *ч*.). Організми, пристосовані до проживання у двох середовищах — у воді і на суші.

АМФІ́БІЯ, ї, *ж*. 1. Земноводна тварина (жаба, саламандра та ін.), личинка якої дихає зябрами, а дозріла особина — легенями. *Безхвоста амфібія.* 2. Земноводна рослина, яка може жити й у воді, і на суші. 3. Літак, пристосований для зльоту і посадки на суші й на воді. 4. Танк або автомобіль, що може рухатися по суші й по воді. *Машина-амфібія. Танк-амфібія.*

АМФІБО́ЛИ, ів, *мн.* (*одн.* **амфібо́л**, у, *ч*.), *мін.* Група мінералів — складних силікатів магнію, кальцію, заліза, алюмінію, натрію, які є породотвірними мінералами виверження і метаморфічних гірських порід.

АМФІБОЛІ́Т, у, *ч*. Метаморфічна середньозерниста гірська порода, деякі різновиди якої використовують як виробне та облицювальне каміння, для виготовлення могильних пам'ятників тощо. *Родовища амфіболітів.*

АМФІБОЛІ́Я, ї, *ж*. Вислів, який можна тлумачити по-різному, двозначно.

Амфіболійний, а, е. *Амфіболійне висловлювання.*

АМФІБРА́ХІЙ, я, *ч*. У силабо-тонічному віршуванні — стопа, що має три склади, з яких середній — наголошений.

Амфібрахійний, а, е. *Амфібрахійна тенденція.*

АМФІГА́СТРІЇ, ів, *мн*. Лусочки на нижньому боці вегетативного тіла деяких мохоподібних; черевні луски.

АМФІДИПЛОЇ́Д, а, *ч., біол.* Міжвидовий гібрид із подвоєним числом хромосом.

АМФІКАРПІ́Я, ї, *ж., біол.* Утворення на одній рослині наземних і підземних плодів.

АМФІМА́КР, а, *ч., літ.* В античному віршуванні — трискладовий віршовий розмір, стопа якого складається

з двох довгих складів і одного короткого між ними.

АМФІМІ́КСИС, у, *ч.*, *біол.* Звичайний тип статевого процесу, під час якого відбувається злиття ядер чоловічої і жіночої клітин (властивий більшості рослин і тварин).

АМФІПО́Д, а, *ч.*, *зоол.* Представник ряду ракоподібних, що поширений головним чином у морях, але трапляється і в прісноводних середовищах.

АМФІСБЕ́НА, и, *ж.*, *зоол.* Ящірка, яка не має кінцівок, здатна пересуватися по підземних ходах уперед і назад.

АМФІТЕА́ТР, у, *ч.* 1. У Давній Греції і Римі — відкрита кругла або напівкругла споруда для видовищ з ареною посередині, навколо якої уступами розташовані місця для глядачів. *Арена амфітеатру.* 2. У сучасному театрі — ряди крісел, розташовані напівкруглими уступами безпосередньо за партером, а також частина залу, де розміщені ці крісла. *Місця в амфітеатрі.*

Амфітеа́тром. Півколом, що підвищується, розширюючись догори. *Аудиторія амфітеатром.*

АМФІТРИ́ХИ, ів, *мн.* Бактерії з двома джгутиками (або їх пучками), розташованими полярно на кінцях клітини.

А́МФОРА, и, *ж.* Антична посудина (для вина, олії та ін.) з вузьким горлом з двома вертикальними ручками, яка звужується донизу; виготовляли, як правило, з глини, а також із металу, дерева чи скла. *Череп'яна амфора. Амфора з вином.*

АМФОТЕ́РНИЙ, а, е, *хім.* Здатний залежно від умов виявляти кислотні або лужні властивості *Амфотерна речовина.*

Амфоте́рність, ності, *ж.* *Властивість амфотерності.*

АНА... Префікс, що означає рух угору, підсилення, повторну або зворотну дію.

АНАБАЗИ́Н, у, *ч.* Органічна отруйна речовина, яку застосовують у сільському господарстві для знищення шкідливих комах. *Хронічні отруєння анабазином. Властивості анабазину.*

АНАБА́ЗИС, у, *ч.* Напівкущова або трав'яниста багаторічна рослина родини лободових, поширена перев. у Середній Азії; використовується для виготовлення препаратів проти шкідливих комах. *Токсичність анабазису.*

АНАБАПТИ́ЗМ, у, *ч.* У XVI ст. — релігійний рух у Німеччині, Англії та Нідерландах, який заперечував церковну ієрархію, ряд догматів церкви, був формою соціального протесту проти феодального гноблення.

Анабапти́ст, а, *ч.*

Анабапти́стка, и, *ж.*

Анабапти́стський, а, е.

АНАБІО́З, у, *ч.*, *біол.* 1. Стан організму, при якому життєві процеси тимчасово припиняються або різко сповільнюються, що сприяє його виживанню у несприятливих умовах. *Природний анабіоз. Штучний анабіоз. Впасти в анабіоз.* 2. *перен.* Сповільнення, призупинення діяльності в якій-небудь галузі, сфері і т. ін. *Літературний анабіоз. Економічний анабіоз. Політичний анабіоз.*

Анабіо́зний, Анабіоти́чний, а, е. *Анабіозний період. Анабіотичний стан.*

АНАБОЛІ́Я, ї, *ж.*, *біол.* Явище еволюційних перетворень органів у тварин шляхом додавання нових стадій наприкінці періоду формування.

АНАБОЛІ́ЗМ, у, *ч.* Сукупність реакцій обміну речовин в організмі, спрямованих на засвоєння поживних речовин і утворення складових елементів клітини і тканин.

АНАБО́ЛІКИ, ів, *мн.* (*одн.* **анабо́лік**, у, *ч.*), *фарм.* Лікарські препарати, що прискорюють синтез білка в крові.

АНАГАЛАКТИ́ЧНИЙ, а, е, *астр.* Позагалактичний. *Анагалактичні туманності.*

АНАГЕНЕ́З, у, *ч.* 1. Тип еволюційного процесу органічного світу, близький до прогресу (ускладнення організмів, удосконалення їх діяльності тощо). 2. *біол.* Процес регенерації тканини. *Явище анагенезу.*

АНАГРА́МА, и, *ч.* 1. *лінгв.* Слово або словосполучення, утворене переставлянням літер, які утворюють інше слово (напр., *а́втор — тавро́*). 2. *літ.* Спосіб написання віршів, при якому окремі фонеми ключового слова вірша повторюються в інших його словах, а також вірш, написаний таким способом. 3. Скорочений підпис художника.

Анаграмати́чний, Анагра́мний, а, е. *Анаграматичний підпис. Анаграмний вірш.*

АНАДИПЛО́СИС, а, *ч.* Стилістична фігура, коли відрізок поетичної мови (вірш, фраза) починається тими самими словами, якими закінчується попередній.

АНАЕРОБІО́З, у, *ч.*, *біол.* Здатність організмів жити й розвиватися без вільного кисню.

Анаеро́би, ів, *мн.* (*одн.* **анаеро́б**, а, *ч.*), *біол.* Організми, здатні жити й розвиватися без вільного кисню за рахунок розщеплення хімічних сполук; протилежне — **аеро́би**.

Анаеро́бний, а, е. *Анаеробні мікроорганізми.*

АНАКОЛУ́Ф, а, *ч.*, *лінгв.*, *літ.* Синтаксична неузгодженість частин речення як несвідоме порушення мовної норми або як свідомий стилістичний засіб для надання фразі особливої виразності.

АНАКО́НДА, и, *ж.* Найбільша змія родини удавових, що живе на берегах річок, озер, боліт у Центральній та Південній Америці.

АНАКРЕОНТИ́ЧНИЙ, а, е, *літ.* Який оспівує безтурботне життя, вино, кохання (про поезію, поетичний твір). *Анакреонтична поезія.*

АНАКРУ́ЗА, и, *ж.*, *літ.* Склади віршового рядка, які передують першому метричному наголосові.

АНАЛГЕ́ЗІЯ, АНАЛГІ́Я, ї, *ж.* 1. Нечутливість до болю, утрата больових відчуттів. 2. Знеболювання.

Аналгезува́льний, а, е. *Аналгезувальний засіб.*

Аналгезува́ти, у́ю, у́єш. Пригнічувати больові відчуття; робити нечутливим до болю; знеболювати, знечулювати. *Аналгезувати хворий зуб.*

Аналге́тики, ів, *мн.* (*одн.* **аналге́тик**, у, *ч.*), *фарм.* Група знеболювальних лікарських засобів. *Наркотичні аналгетики. Ненаркотичні аналгетики. Ін'єкція аналгетику.*

Аналгети́чний, а, е. *Аналгетичні засоби.*

АНАЛЕ́КТИ, ів, *мн.* (*одн.* **анале́кт**, у, *ч.*), *літ.* Збірка уривків із творів одного або декількох авторів.

АНАЛЕ́ПТИКИ, ів, *мн.* (*одн.* **анале́птик**, у, *ч.*), *фарм.* Група лікарських речовин, що стимулюють дихальні і судинорухові центри довгастого мозку. *Аналептик мозкових центрів.*

Аналепти́чний, а, е. *Аналептичні засоби.*

АНА́ЛІЗ, у, *ч.* 1. Метод наукового дослідження предметів, явищ та ін. шляхом уявного чи фактичного розкладу, розчленування їх на складові частини; розгляд чого-небудь. *Психологічний аналіз. Хімічний аналіз. Спектральний аналіз. Статистичний аналіз. Морфологічний аналіз слова. Синтактичний аналіз речення. Аналіз операції.* 2. Визначення складу і властивостей якої-небудь речовини, дослідження їх. *Аналіз крові. Хімічний аналіз гірських порід.*

Аналіза́тор, а, *ч.* 1. *фіз.* Прилад, за допомогою якого роблять аналіз речовини, явища і т. ін. *Частотний аналізатор.* 2. *фізіол.* У людини і ви-

сокоорганізованих тварин — орган чуття разом із відповідною йому ділянкою мозку і сполучними нервами, що здійснюють аналіз подразнень із зовнішнього та внутрішнього середовища.

Аналізо́ваний, а, е. *Аналізований текст.*

Аналізува́ння, я, *с. Перейти до аналізування.*

Аналізува́ти, у́ю, у́єш. Робити аналіз; досліджувати, розкладаючи на складові частини. *Аналізувати зауваження.*

АНАЛІТИ́ЗМ, у, *ч., лінгв.* Типологічна риса мовної будови, яка полягає в нарізному вираженні лексичного та граматичного значень слова і є характерною властивістю аналітичних мов.

АНАЛІ́ТИКА, и, *ж. лог.* Вчення про побудову логічних роздумів і висновків.

Аналі́тик, а, *ч. Талант аналітика.*

Аналіти́чний, а, е. *Аналітичний розум.*

Аналіти́чність, ності, *ж. Аналітичність мислення.*

Аналіти́чно. *Мислити аналітично.*

АНА́ЛОГ, а, *ч.* 1. Те, в чому виявляється схожість, подібність до іншого предмета або явища. *Синтетичний аналог гормону.* 2. Обчислювальний пристрій, у якому цифровий спосіб подання інформації поєднується з аналоговим способом її обробки. *Цифровий аналог.*

Ана́логовий, а, е. *Аналогова система передавання зображень. Аналогові аудіозаписи.*

АНАЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Подібність, схожість у чому-небудь між предметами, явищами, поняттями. *Підкреслити аналогію. Виникнути як аналогія.* 2. *лог.* Висновок, зроблений на підставі схожості, подібності у чому-небудь предметів, явищ, понять. 3. *лінгв.* Вплив одних елементів мови на інші однорідні або споріднені з ними, унаслідок чого менш впливові елементи змінюються за зразком більш впливових. 4. *біол.* Схожість органів, різних за походженням, але однакових за функціями в організмі.

Аналогізува́ти, у́ю, у́єш, *лог.* Проводити аналогію, аналогії (у 2 знач.).

Аналогі́йний, а, е. Який ґрунтується на аналогії. *Аналогійний принцип аналізу.*

Аналогі́чний, а, е. Який становить аналогію до чого-небудь; подібний, схожий. *Аналогічні функції. Аналогічний вплив. Аналогічний випадок. Аналогічна тенденція.*

Аналогі́чність, ності, *ж. Аналогічність розташування. Спостерігати аналогічність суджень.*

Аналогі́чно. *Мислити аналогічно.*

АНАЛО́Й, я, *ч.* У церкві — високий, із похилим верхом столик, на який кладуть ікони, хрест, богослужбові книги тощо. *Стояти перед аналоєм. Обвести наречених навколо аналоя.*

Анало́йний, а, е. *Аналойна скатертина. Аналойна ікона.*

АНАЛЬГІ́Н, у, *ч.* Біла кристалічна речовина, що вживається як ліки для зниження температури і вгамування головного болю. *Таблетка анальгіну.*

АНА́ЛЬНИЙ, а, е, *анат.* Відхідниковий; розташований у ділянці заднього проходу. *Анальний отвір. Анальна температура. Анальні залози. Анальний плавник* (у риб).

АНАЛЬФАБЕ́Т, а, *ч.* Неписьменна, неосвічена людина; неук.

АНА́МНЕЗ, у, *ч., мед.* Відомості, що їх дає хворий або його близькі про умови життя, які передували захворюванню, і про історію розвитку хвороби. *Хірургічний анамнез. Алергічний анамнез. Психіатричний анамнез. Збирати анамнез. Записувати анамнез.*

Анамнести́чний, а, е. *Анамнестичні дані.*

АНА́МНІЇ, ій, *мн.* (*одн.* **ана́мнія**, ї, *ж.*), *зоол.* Нижчі хребетні тварини, в яких у процесі ембріонального розвитку не утворюються зародкові оболонки.

АНАМОРФІ́ЗМ, у, *ч.* Процеси перетворення гірських порід, що відбуваються в глибоких зонах земної кори під впливом високого тиску і температури.

АНАМОРФО́З, у, *ч.* 1. *біол.* Тип розвитку деяких членистоногих, при якому тварина вилуплюється з яйця з неповною кількістю тулубних сегментів, що поступово доповнюються з наступним линянням. 2. *спец.* Спотворене зображення об'єкта, що одержується за допомогою оптичних систем і застосовується в кінотехніці.

Анаморфі́чний, а, е. Спотворений, неправильний, який зазнає змін.

Анаморфо́зний, а, е.

Анаморфува́ння, я, *с.*

АНА́ПЕСТ, а, *ч.* У силабо-тонічному віршуванні — трискладова стопа, в якій наголошеним є останній склад.

Ана́пестовий, **Анапести́чний**, а, е. *Анапестова поезія.*

АНАПЛАЗІ́Я, ї, *ж., біол.* Втрата пухлинними клітинами здатності утворювати специфічні тканинні структури і синтезувати специфічні тканинні продукти (напр., гормони).

АНАПЛА́ЗМИ, ів, *мн. вет.* Кровопаразити тварин, що спричиняють захворювання.

Анаплазмо́зи, ів, *мн.* (*одн.* **анаплазмо́з**, у, *ч.*). Інвазійні захворювання свійських і диких тварин, спричинені анаплазмами, що вражають еритроцити.

АНАРТРІ́Я, ї, *ж.* Один із видів розладу мови, що виявляється в порушенні артикуляції.

АНАРХІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Політична течія, яка заперечує будь-яку державну владу, організовану політичну боротьбу і виступає за необмежену свободу особи. *Ідея анархізму.* 2. *перен.* Невизнання авторитету, порядку, дисципліни; свавілля.

Анархі́ст, а, *ч. Переконаний анархіст.*

Анархі́стка, и, *ж.*

Анархі́стський, а, е. *Анархістська організація. Анархістські настрої.*

АНА́РХІЯ, ї, *ж.* 1. Стан суспільства, при якому відсутні організована влада, закони, немає певних обов'язкових норм поведінки; безвладдя. *Суспільна анархія.* 2. Відсутність планової організації в чому-небудь; безладність, хаотичність. *Анархія виробництва.* 3. *перен.* Безладдя, хаос. *Повна анархія.*

Анархі́чний, а, е. *Анархічні настрої.*

Анархі́чність, ності, *ж.*

Анархі́чно. *Анархічно спрямований.*

АНА́СПІДИ, ів, *мн.* Група безпанцерних рибоподібних викопних хребетних.

АНАСТИГМА́Т, а, *ч.* Найбільш досконалий фотооб'єктив, у якому способом підбору лінз різної кривизни максимально усунено недоліки зображення. *Подвійний анастигмат.*

Анастигмати́чний, а, е. *Анастигматичні лінзи.*

АНАСТОМО́З, у, *біол.* 1. *анат.* У людини і тварини — з'єднання між волокнистими утвореннями (нервами, м'язами) та кровоносними або лімфатичними судинами; штучне або патологічне з'єднання між порожнистими органами. 2. У вищих рослин — з'єднання трубчастих структур. 3. У грибів — з'єднання або зростання двох гіфів грибниці.

Анастомо́зний, а, е. *Анастомозні утворення.*

АНА́СТРОФА, и, *ж.* Зміна прямого порядку слів у словосполученні чи реченні, яка не призводить до порушення його первинного змісту.

АНАТЕ́КСИС, у, *ч.* Процес часткового розплавлення гірських порід на місцях їх природного залягання;

відбувається внаслідок глибинних процесів у надрах Землі.
АНАТОКСИ́Н, у, *ч., фарм.* Біологічно активний препарат із антигенними та імуногенними властивостями; застосовують для щеплень як вакцину.
Анатоксі́чний, а, е. *Анатоксична дія.*
АНАТО́МІЯ, ї, *ж.* 1. Наука про будову, функції і розвиток живого організму. *Анатомія людини. Предмет вивчення анатомії.* 2. *перен.* Про будову, устрій чого-небудь. *Анатомія суспільства.*
Ана́том, а, *ч.*
Анатомі́чний, а, е. *Анатомічні дослідження. Анатомічний атлас.*
Анато́мка, и, *ж., розм.* Спеціальне приміщення у лікарні, де зберігають і анатомують тіла.
Анатомо́ваний, а, е.
Анатомува́ння, я, *с.*
Анатомува́ти, у́ю, у́єш. Розтинати, препарувати труп для наукового дослідження.
АНАТОЦИ́ЗМ, у, *ч., фін.* Нарахування відсотків не лише з початкової суми, а й із процентів, які наросли за час, що минув.
АНАФА́ЗА, и, *ж., біол.* Третя фаза непрямого поділу клітини, під час якої спостерігається розходження хроматид, утворених із хромосом, до протилежних полюсів клітини.
Анафа́зний, а, е. *Анафазні особливості.*
АНА́ФЕМА, и, *ж.* Відлучення від церкви, прокляття. *Проголошувати анафему.*
АНАФІЛАКСІ́Я, ї, *ж, мед.* Гостра алергічна реакція, підвищена чутливість організму до повторного введення (не через травний тракт) чужорідних речовин, найчастіше білкових — сироваток, вакцин тощо; є одним із проявів алергії.
Анафілактичний, а, е. *Анафілактичний шок.*
АНА́ФОРА, и, *ж., літ.* Стилістичний засіб, що полягає в повторенні тих самих звуків, слів, речень на початку двох або кількох суміжних рядків, строф, фраз.
Анафори́чний, а, е. *Анафоричний прийом.*
АНАФОРЕ́З, у, *ч., фіз.* Переміщення до анода завислих у розчині частинок, коли через розчин проходить електричний струм.
АНАФРО́НТ, у, *ч.* Атмосферний фронт із висхідним рухом теплого повітря над фронтальною поверхнею.
АНАХОРЕ́Т, а, *ч.* 1. Людина, що живе у відлюдному місці (в пустелі, печері тощо), присвятивши своє життя молитві та постові. 2. *перен., книжн.* Про людину, яка живе самітно, уникає спілкування з людьми; відлюдник, самітник. *Жити анахоретом.*
Анахоре́тка, и, *ж.*
Анахоре́тний, Анахоре́тський, а, е. *Анахоретне життя.*
АНАХРОМА́Т, а, *ч.* Оптична система, у якій не усунено оптичну аберацію; протилежне — **хрома́т**.
АНАХРОНІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Помилка в літочисленні, хронології подій, явищ; помилкове чи свідоме віднесення подій до іншої епохи. *Історичний анахронізм.* 2. Явище, поняття, погляд, звичай та ін., які застаріли і не відповідають сучасності; пережиток. *Звучати анахронізмом.*
Анахроні́чний, а, е. *Анахронічні вияви.*
Анахроні́чність, ності, *ж.*
АНАША́, і, *ж.* Наркотик з індійських конопель; марихуана. *Контрабанда анаші.*
АНГАЖЕМЕ́НТ, у, *ч.* Запрошення артистів на певний строк або на визначену кількість виступів для участі в спектаклях або концертах на основі договору. *Ангажемент театру. Отримати новий ангажемент.*
Ангажеме́нтний, а, е.
Ангажо́ваний, а, е. *Ангажовані журналісти.*
Ангажува́ння, я, *с.*
Ангажува́ти, у́ю, у́єш. 1. Запрошувати артистів для участі в спектаклях або концертах на основі договору. *Ангажувати акторів.* 2. Запрошувати, наймати для того, щоб наймана особа або установа відстоювала інтереси наймача. *Ангажувати пресу. Ангажувати у свою команду.*
АНГА́Р, а, *ч.* Накриття або закрите приміщення для тривалої стоянки, поточного ремонту літаків, вертольотів, дирижаблів та ін. літальних апаратів. *Надводний ангар. Стояти в ангарі.*
Анга́рний, а, е. *Ангарне майно. Ангарні теплиці. Ангарна форма павільйону.*
АНГАРМОНІ́ЧНІ к о л и в а́ н н я — періодичні коливання, при яких сила, що повертає коливне тіло або систему в стан рівноваги, не пропорційна зміщенню цього тіла (системи) від стану рівноваги.
АНГІДРИ́Д, у, *ч.* Безводний (кислотний) оксид, який при сполученні з водою утворює кислоту; застосовують у процесах органічного синтезу і як осушник. *Фосфорний ангідрид.*
Ангідри́дний, а, е. *Ангідридні властивості.*
АНГІДРИ́Т, у, *ч.* Безводний сульфат кальцію, який, сполучаючись із водою, переходить у гіпс; використовується як виробний камінь, природна в'яжуча речовина. *Властивості ангідриту.*
Ангідри́товий, а, е.
АНГІДРО́Н, у, *ч.* Безбарвна кристалічна пориста речовина, яку застосовують для осушування газів та рідин.
АНГІ́НА, и, *ж.* Гостре інфекційне захворювання, що характеризується запаленням слизової оболонки горла або піднебінних мигдаликів. *Гостра ангіна. Лакунарна ангіна. Лікування ангіни.*
Ангі́нний, а, е.
Ангіно́зний, а, е. У якого є ознаки ангіни; який хворіє на ангіну. *Ангінозне горло. Ангінозний хворий.*
АНГІО... Перша частина складних слів, що відповідає за значенням слову «судинний».
АНГІОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Метод рентгенологічного дослідження артерій і вен при введенні в них контрастної речовини. *Ангіографія кінцівок.*
Ангіографі́чний, а, е. *Ангіографічне дослідження.*
АНГІОЛО́ГІЯ, ї, *ж., мед.* Розділ анатомії, що вивчає судинну (кровоносну і лімфатичну) систему.
Ангіо́лог, а, *ч.*
Ангіологі́чний, а, е. *Ангіологічний семінар.*
АНГІО́МА, и, *ж., мед.* Доброякісна пухлина, що розвивається у кровоносних або лімфатичних судинах.
АНГІОНЕВРО́З, у, *ч., мед.* Захворювання нервової системи, що виявляється в неприємних відчуттях у ділянці серця, несподіваним зблідненням або почервонінням шкіри, її набряком тощо.
АНГІОСПА́ЗМ, у, *ч., мед.* Патологічне звуження просвіту дрібних артерій та капілярів, унаслідок чого різко зменшується або зовсім припиняється кровопостачання тканин чи органа.
АНГІОСТЕНО́З, у, *ч. мед.* Звуження судин.
АНГІОСТОМІ́ДИ, ів, *мн.* Круглі черви, що паразитують у кишечнику тварин і людей.
АНГІОСТОМІ́Я, ї, *ж., вет.* Спосіб накладання на кровоносні судини тварини фістул для того, щоб періодично брати кров для дослідження. *Процедура ангіостомії.*
АНГІОТЕНЗИ́Н, у, *ч., біол.* Біологічно активна речовина, що утворюється в крові людини і тварини, регулює артеріальний тиск та водно-сольовий обмін в організмі, стимулює гормональну секрецію тощо.

АНГЛЕЗИ́Т, у, *ч.* Мінерал класу сульфатів свинцю білого, жовтого чи світло-сірого кольору.

АНГЛІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Надавати чому-небудь англійського вигляду; робити що-небудь на англійський зразок. *Англізувати школу.*

Англізо́ваний, а, е. *Англізовані раси.*

АНГЛІКА́НСТВО, а, *с.* Одна з трьох основних протестантських течій, яка поєднує католицьке вчення про спасенну місію церкви із протестантським догматом про спасіння особистою вірою.

Англіка́нець, нця, *ч.*

Англіка́нка, и, *ж.*

Англіка́нський, а, е. *Англіканська церква.*

АНГЛІ́ЗМ, АНГЛІЦИ́ЗМ, у, *ч.*, *лінгв.* Слово або вислів, запозичені з англійської мови.

АНГЛОМА́НІЯ, ї, *ж.* Захоплення всім англійським. *Поширення англоманії.*

Англома́н, а, *ч.*

Англома́нка, и, *ж.*

Англома́нський, а, е.

АНГЛОФІ́ЛЬСТВО, а, *с.* Схиляння перед англійською нацією, її культурою; протилежне — **англофо́бство**.

Англофі́л, а, *ч.*

Англофі́лка, и, *ж.*

Англофі́льський, а, е. *Англофільські погляди.*

АНГЛОФО́БСТВО, а, *с.* Ненависть до англійської нації, її культури; протилежне — **англофі́льство**.

Англофо́б, а, *ч.*

Англофо́бка, и, *ж.*

Англофо́бський, а, е. *Англофобські настрої.*

АНГО́Б, у, *ч.* Тонке глиняне покриття, яке наносять на поверхню керамічного виробу перед випалюванням, щоб закрити колір або грубу структуру матеріалу.

Анго́бний, а, е. *Ангобний ріжковий розпис.*

АНГО́РИ, ів, *мн.* (*одн.* **анго́ра**, и, *ж.*). Порода кролів, кіз, котів із довгою м'якою шерстю.

Анго́рський, а, е. *Ангорська коза. Ангорські кролі.*

АНГСТРЕ́М, а, *ч.*, *фіз.* Одиниця довжини, яка дорівнює одній стомільйонній частині (10^{-8}) сантиметра. *Довжина хвилі близько 3 тисяч ангстрем.*

АНДАЛУЗИ́Т, у, *ч.* Мінерал підкласу острівних силікатів, який використовують у виробництві високоглиноземистих вогнетривів і тонкокерамічних виробів.

Андалузи́товий, а, е.

АНДА́НТЕ, *муз.* 1. *присл.* Повільно (але швидше, ніж адажіо), плавно. 2. *у знач. ім.*, *невідм.*, *с.* Назва музичного твору або його частини (напр., сонати, квартету та ін.), що виконується в такому темпі.

АНДАНТИ́НО, *муз.* 1. *присл.* Дещо швидше, ніж анданте. 2. *у знач. ім.*, *невідм.*, *с.* Музичний твір або його частина, виконувані в такому темпі.

АНДЕГРА́УНД, АНДЕ́РГРАУНД, у, *ч.* *мист.* Те, що за своїм змістом, напрямом відрізняється від загальноприйнятого, а тому перебуває під неформальною забороною, не має офіційного визнання. *Літературний андеграунд. Виставка андеграунду. Представники андеграунду.*

АНДЕЗИ́Н, у, *ч.* Мінерал класу силікатів білого або сіруватого кольорів, який використовують для виготовлення кислототривких керамічних виробів.

Андези́новий, а, е.

АНДЕЗИ́Т, у, *ч.* Гірська порода вулканічного походження; використовують як будівельний камінь, кислотривкий матеріал.

Андези́товий, а, е. *Андезитова лава.*

АНДЕРА́ЙТИНГ, у, *ч.* 1. Придбання цінних паперів нових випусків із метою подальшого розміщення на первинному ринку. 2. Договір щодо розміщення цінних паперів на первинному ринку.

Андера́йтер, а, *ч.* 1. Маклер в операціях із цінними паперами. 2. Фізична або юридична особа, яка гарантує емітентові цінних паперів їх розміщення на ринку на узгоджених умовах за відповідну винагороду. 3. У страхуванні — юридична особа, відповідальна за укладання страхувальних угод та формування пакета страхових зобов'язань.

АНДЕРЛА́ЇНГ, у, *ч.* Цінні папери, на які існує право купівлі чи продажу відповідно до умов опційного контракту.

АНДРАГО́ГІКА, и, *ж.* Один із розділів педагогіки, присвячений вивченню проблем стимулювання та спрямовування процесів виховання на дорослих людей. *Практична андрагогіка.*

...АНДРІЯ. У складних словах вказує на стосунок до чоловіків, до чоловічої статі.

АНДРО... Перша частина складних слів, що вказує на їх зв'язок із чоловічою статтю.

АНДРОГЕ́Н, у, *ч.*, *біол.* Чоловічий статевий гормон, який виробляється статевими залозами: регулює розвиток статевих вторинних ознак. *Продукування андрогенів.*

АНДРОГЕНЕ́З, у, *ч.*, *біол.* Розмноження, під час якого у розвитку яйцеклітини бере участь тільки чоловіче ядро, що вноситься в неї спермієм або сперматозоїдом.

АНДРОГІ́Н, а, *ч.* Міфологічна двостатева істота, яку боги розділили на дві особини — чоловіка і жінку.

Андрогі́нія, ї, *ж.* Поєднання в одному індивіді одночасно чоловічих і жіночих рис характеру і сексуальних бажань.

Андрогі́нний, а, е. *Андрогінний стан.*

АНДРОКЕФАЛІ́ЗМ, у, *ч.* У міфології — зображення деяких істот із головою людини і тілом звіра (напр., Сфінкс, Сирена).

АНДРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ медицини, що вивчає особливості чоловічого організму і захворювання, пов'язані з порушенням діяльності чоловічих статевих органів, а також методи лікування і попередження цих захворювань.

Андро́лог, а, *ч.* *Консультація андролога.*

Андрологі́чний, а, е. *Андрологічна клініка.*

АНДРОФО́БІЯ, ї, *ж.* Чоловіконенависництво. *Вияв андрофобії.*

Андрофо́б, а, *ч.*

Андрофо́бка, и, *ж.*

Андрофо́бний, а, е.

АНДРОЦЕ́Й, ю, *ч.*, *біол.* Сукупність тичинок у квітці.

АНЕВРИ́ЗМ, у, *ч.*, **АНЕВРИ́ЗМА**, и, *ж.*, *мед.* Місцеве розширення артерії внаслідок змін або пошкоджень її стінок. *Аневризма аорти.*

АНЕВРИ́Н, у, *ч.* Вітамін B_1, необхідний для нормальної діяльності нервової системи.

АНЕКДО́Т, у, *ч.* 1. Коротке жартівливе (здебільшого вигадане) оповідання про яку-небудь смішну подію. *Дотепний анекдот. Народний анекдот.* 2. Кумедний випадок, подія або пригода.

Анекдоти́чний, а, е. 1. Прикм. до **анекдо́т** (у 1 знач.). *Анекдотичне забарвлення.* 2. Схожий на анекдот; смішний, кумедний. *Анекдотичний епізод. Анекдотичний випадок.*

Анекдоти́чність, ності, *ж.* *Анекдотичність ситуації.*

Анекдоти́чно. *Розповідь звучить анекдотично.*

АНЕ́КСІЯ, ї, *ж.* 1. Примусове приєднання, загарбання якоюсь державою іншої країни або частини її території. *Укласти мир без анексії.* 2. Насильницьке утримування народу в кордонах чужої держави.

Анексі́йний, а, е.

Анексіоні́зм, у, *ч.* Політика загарбництва (анексій).

Анексіоні́ст, а, *ч.*

Анексіоні́стський, а, е. *Анексіоністська політика.*

Анексо́ваний, а, е. *Анексовані території.*

Анексува́ння, я, *с.*

Анексува́ти, у́ю, у́єш. 1. Примусово приєднувати, загарбувати чужу територію, іншу державу або її частину. *Анексувати провінцію.* 2. Примусово вилучати що-небудь, приєднуючи до чогось іншого.

АНЕМІ́Я, ї, *ж.* Хворобливий стан, що характеризується зменшенням кількості еритроцитів, зниженим вмістом гемоглобіну; недокрів'я. *Стійка анемія. Тимчасова анемія. Профілактика анемії. Лікування анемії.*

Анемі́чний, а, е. 1. Властивий анемії; малокровний. *Анемічне обличчя.* 2. Слабкий, блідий. *Анемічний хворий.*

Анемі́чність, ності, *ж.*

АНЕМО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «вітер».

АНЕМО́ГРАФ, а, *ч.* Самописний прилад для вимірювання і записування швидкості, а в деяких конструкціях — і напряму вітру або швидкості руху газів у трубах і каналах.

АНЕМОКЛІНО́ГРАФ, а, *ч.* Самописний прилад для запису нахилу вітру до горизонтальної площини.

АНЕМОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Наука про швидкість, напрями та ін. характеристики вітру. *Лазерна анемометрія.*

Анемо́метр, а, *ч.* Самописний прилад для вимірювання швидкості (а в деяких конструкціях — і напряму) вітру та газових потоків біля земної поверхні або швидкості руху газів у трубах, каналах тощо.

Анемометри́чний, а, е. *Анемометричні дані.*

АНЕМО́НА, и, *ж.* Багаторічна отруйна трав'яниста рослина родини жовтецевих; квітки різного кольору; вирощується як декоративна.

Анемо́новий, а, е. *Анемоновий цвіт.*

АНЕМОСКО́П, у, *ч.* Прилад для фіксації вітру певного напряму. *Будова анемоскопа.*

АНЕМОФІЛІ́Я, ї, *ж., бот.* Пристосованість квітів рослин до запилення за допомогою вітру.

Анемофіли, ів, *мн.* (*одн.* **анемофіл**, а, *ч., біол.*). Рослини, що запилюються вітром.

АНЕМОХО́РІЯ, ї, *ж., бот.* Поширення насіння, спор, плодів рослин вітром.

Анемохо́ри, ів, *мн.* (*одн.* **анемохо́р**, а, *ч., біол.*). Рослини, плоди, насіння, спори яких поширюються повітряними течіями.

АНЕРГІ́Я, ї, *ж.* 1. Відсутність реакції організму на будь-які подразники. 2. Нездатність організму опиратися хвороботворним впливам середовища. 3. Послаблення психічної, мовної, моторної активності людини.

АНЕРО́ЇД, а, *ч.* Прилад для вимірювання атмосферного тиску; тонкостінна металева коробка із розрідженим повітрям усередині; деформації коробки є показником зміни атмосферного тиску.

Анеро́їдний, а, е.

АНЕСТЕЗІОЛО́ГІЯ, ї, *ж., мед.* Розділ медицини, який займається питаннями анестезії (знеболювання). *Служба анестезіології.*

Анестезіо́лог, а, *ч.* *Поради анестезіолога.*

Анестезіологі́чний, а, е. *Анестезіологічна апаратура.*

АНЕСТЕЗІ́Я, ї, *ж., мед.* 1. Втрата чутливості до зовнішніх подразнень, особливо до болю. 2. Штучне знеболювання, знечулення, що застосовується при хірургічних операціях. *Місцева анестезія. Загальна анестезія. Дія анестезії.*

Анестези́н, у, *ч.*

Анестезі́йний, а, е. *Анестезійна маска.*

Анестезо́ваний, а, е. *Анестезований орган.*

Анестезува́льний, а, е. *Анестезувальні властивості препарату. Анестезувальні засоби.*

Анестезува́ння, я, *с.* *Повторне анестезування.*

Анестезува́ти, у́ю, у́єш. Штучно викликати анестезію; знеболювати, знечулювати. *Анестезувати хворого перед операцією. Анестезувати орган.*

Анесте́тик, у, *ч.* Медичний препарат для позбавлення чутливості. *Місцевий анестетик.*

Анестети́чний, а, е. *Анестетичний препарат.*

АНЖАМБЕМА́Н, у, *ч.* Один із стилістичних способів утворення ритмічної паузи, що полягає в закінченні фрази в наступному рядку.

АНІГІЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* Взаємодія елементарних частинок та античастинок, унаслідок якої вони перетворюються на інші частинки. *Анігіляція частинок речовини.*

Анігіляці́йний, а, е.

АНІ́Д, у, *ч.* Синтетичне волокно, цінний матеріал для виробництва трикотажних тканин, штучного хутра, пластмас і т. ін. *Нитка аніду.*

АНІЗОГА́МІЯ, ї, *ж.* Тип статевого процесу, при якому зливаються статеві клітини, що зливаються, різні за формою, розміром і поведінкою.

Анізога́мний, а, е.

АНІЗОКОРІ́Я, ї, *ж., мед.* Неоднаковість за розміром зіниць у хворих, що страждають від органічних захворювань головного та спинного мозку, а також деяких захворювань очей.

Анізоко́рний, а, е.

АНІЗО́Л, у, *ч.* Хімічна сполука, рідина; один із продуктів переробки кам'яновугільної смоли.

АНІЗОМЕРІ́Я, ї, *ж., біол.* Неоднаковість властивостей (або кількості) повторюваних частин організму, клітини.

Анізоме́рний, а, е. *Анізомерні явища.*

АНІЗОМЕТРІ́Я, ї, *ж.* Неоднаковий зір обох очей. *Діагностувати анізометрію.*

АНІЗОТРОПІ́Я, ї, *ж.* 1. *фіз.* Неоднаковість деяких (механічних, оптичних, електричних) властивостей речовини або тіла в різних напрямах. 2. *бот.* Неоднакова реакція різних органів тієї самої рослини на однобічне подразнення факторами зовнішнього середовища.

Анізотро́пний, а, е. *Анізотропні речовини.*

Анізотро́пність, ності, *ж.*

АНІЗОФІЛІ́Я, ї, *ж.* Явище утворення різних за величиною листків на верхній і нижній частинах горизонтальних пагонів.

АНІЛІ́Н, у, *ч.* Безбарвна або жовтувата оліїста отруйна речовина — рідка органічна сполука; використовується для виготовлення барвників, ліків, вибухових речовин та ін.

Аніл́іновий, а, е. *Анілінові барвники.*

АНІМАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Сукупність магічних обрядів і вірувань, пов'язаних із уявленням про існування родового покровителя, який постає у вигляді тварини або рослини.

Анімалі́ст, а, *ч.* *Художник-анімаліст.*

Анімалісти́чний, а, е. *Анімалістичні мотиви.*

АНІМА́ЛЬНИЙ, а, е. Тваринний; який стос. тварин, пов'язаний із ними. *Анімальні функції.*

АНІМАТИ́ЗМ, у, *ч.* Перенесення психічних властивостей людини на природу, ставлення до неї як до живої істоти.

Аніматі́чний, а, е. *Аніматичні погляди.*

АНІМА́ТО, *присл., муз.* Із натхненням, збуджено, жваво.

АНІМА́ЦІЯ, ї, *ж.* Один із способів створення серії знімків, відбитків, малюнків тощо в певний момент руху чи дії, за допомогою якого під час показу на екрані в глядача складається враження поступової

динаміки, зміни зображення. *Художні закони анімації. Займатися анімацією.*

Анімáтор, а, *ч. Відомий аніматор.*

Анімáторка, и, *ж.*

Анімáторський, а, е.

АНІМÍЗМ, у, *ч.* Форма найдавніших вірувань, пов'язаних з уявленнями про існування в тілі людини душі, від якої залежить саме життя особи, її фізіологічний і психологічний стани.

Аніміст, а, *ч.*

Анімістúчний, а, е. *Анімістичні уявлення.*

АНІÓНИ, ів, *мн.* (*одн.* **аніóн**, а, *ч.*), *фіз., хім.* Негативно заряджені іони, що рухаються під час електролізу до анода.

Аніóнний, а, е. *Аніонні речовини.*

АНІОНІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **аніоніт**, у, *ч.*), *хім.* Тверді, нерозчинні у воді й органічних розчинниках природні та штучні матеріали, які можуть обмінюватися негативними іонами.

Аніоні́тний, а, е.

АНІ́С[1], у, *ч.* 1. Однорічна трав'яниста ефіроносна рослина; ганус. 2. Насіння (плоди) цієї рослини, що використовується в медицині, а також як прянощі.

Ані́совий, а, е. *Анісові краплі.*

АНІ́С[2], а, *ч.* Сорт яблуні, а також запашні кисло-солодкі плоди цієї яблуні. *Аніс бархатний.*

Ані́совий, а, е. *Кальвіль анісовий.*

А́НКЕР, а, *ч.* 1. Деталь годинникового механізму, що регулює хід годинника. 2. Металева (сталева) зв'язка, якою скріплюють складові частини машини, кам'яної споруди і т. ін.

А́нкерний, а, е. 1. Прикм. до **áнкер** (у 1 знач.). *Анкерний хід.* 2. Той, що служить для міцного прикріплення до стіни, фундаменту. *Анкерний болт. Анкерна плита.*

АНКЕРИ́Т, у, *ч.* Мінерал класу карбонатів білого або сірого кольору зі скляним блиском.

Анкери́тний, а, е.

АНКЕ́ТА, и, *ж.* Бланк установленої форми для запису в ньому певних біографічних та інших відомостей. *Анкета відвідувача. Анкета для соціологічного опитування.*

Анкетéр, а, *ч.* Той, хто здійснює анкетування.

Анкéтний, а, е. *Анкетні дані. Анкетний лист.*

Анкетóваний, а, е.

Анкетувáння, я, *с. Соціальне анкетування. Дослідження методом анкетування. Брати участь в анкетуванні. Провести анкетування.*

Анкетувáти, у́ю, у́єш. Збирати інформацію за допомогою анкети, анкет. *Анкетувати покупців.*

АНКІЛÓЗ, у, *ч., мед.* Нерухомість суглоба внаслідок зрощення суглобових поверхонь. *Кістковий анкілоз.*

Анкілóзний, а, е. *Анкілозний суглоб.*

АНКІЛОСТÓМИ, ом, *мн.* (*одн.* **анкілостóма**, и, *ж.*). Рід круглих червів, що паразитують у тонких кишках людини та м'ясоїдних тварин і спричиняють анкілостомоз.

Анкілостóмний, а, е. *Анкілостомне ураження.*

Анкілостомоз, у, *ч.* Гельмінтоз м'ясоїдних, що спричиняється анкілостомами і проявляється блювотою, проносами з домішкою крові. *Профілактика анкілостомозу.*

АНКЛÁВ, у, *ч.* 1. *юр.* У міжнародному праві та політичній географії — територія або частина території держави, що повністю оточена територією іншої держави або держав і не має морського берега. 2. Корінна національна меншина, що живе на території якої-небудь держави. *Український анклав у Югославії.*

Анклáвний, а, е. *Анклавна територія.*

АННÁЛИ, ів, *мн.* Записи історичних подій за роками у давніх народів (єгиптян, ассирійців, персів, китайців); літопис. *Залишитися в анналах.* 2. *перен.* Зібрання найбільш значущих подій, явищ у певній галузі науки чи культури, які заслуговують на те, щоб залишитися в пам'яті нащадків. *Аннали історії. Аннали світового кінематографу.*

Анналі́ст, а, *ч. Історик-анналіст.*

АННІБÁЛОВА к л я́ т в а — вислів, що означає непохитну рішучість битися, стояти до останнього.

АНÓД, а, *ч.* Позитивно заряджений електрод; протилежне — **катóд**.

Анóдний, а, е. *Анодний струм. Анодна напруга.*

Анодувáння, я, *с.*

Анодувáти, у́ю, у́єш. Покривати захисною оксидною плівкою поверхню металевих виробів для захисту від корозії, що підвищує їх твердість, стійкість проти зношування, жаростійкість, надає їм електроізоляційних властивостей.

АНОКСЕМІ́Я, ї, *ж., мед.* Відсутність кисню в крові.

Аноксемі́йний, а, е. *Аноксемійні явища.*

АНОКСИБІÓЗ, у, *ч., біол.* Життя в умовах відсутності вільного кисню.

Аноксибіóнти, ів, *мн.* (*одн.* **аноксибіóнт**, а, *ч.*). Організми (бактерії, деякі черви, молюски і т. ін.), здатні існувати в умовах відсутності вільного кисню.

АНОКСІ́Я, ї, *ж., мед.* Відсутність кисню в окремих організмах, тканинах і в організмі взагалі.

АНОМÁЛІЯ, ї, *ж.* Відхилення від норми, від загальної закономірності; неправильність, ненормальність. *Магнітна аномалія. Аномалія структури. Аномалія розвитку.*

Аномáльний, а, е. *Аномальна зона. Аномальне явище. Аномальний стан атмосфери.*

Аномáльність, ності, *ж. Аномальність розвитку. Аномальність клімату. Аномальність реакції.*

Аномáльно. *Аномально забарвлені звірі та птахи.*

АНОМІ́Я, ї, *ж.* Соціологічне і соціально-психологічне поняття, що позначає морально-психологічний стан індивідуальної і суспільної свідомості, який характеризується розкладанням системи цінностей, суперечністю між проголошеними цілями і неможливістю їх реалізації для більшості. *Суспільна аномія.*

АНÓНА, и, *ж.* 1. У Стародавньому Римі — річний урожай і запас хліба, потрібного для забезпечення міста. 2. У пізній імперії — податок із населення продуктами.

АНОНІ́М, а, *ч.* 1. Автор листа або твору, який не назвав свого прізвища. 2. Лист або твір, на якому не зазначене прізвище автора; лист або твір невідомого автора.

Анонíмка, и, *ж., розм.* Лист без підпису. *Отримати анонімку.*

Анонíмний, а, е. 1. Який не зазначив у листах або в творах свого прізвища (про автора). *Анонімний писака.* 2. Невідомо ким написаний, не підписаний; безіменний (про лист або твір). *Анонімний лист.*

Анонíмник, а, *ч., розм.* Той, хто пише анонімки.

Анонíмниця, і, *ж.*

Анонíмність, ності, *ж. Ознаки анонімності. Дотримуватися анонімності.*

Анонíмно. *Діяти анонімно.*

АНÓНС, а, *ч.* Попереднє оголошення про наступний спектакль, фільм, лекцію та ін. *Анонс телепередачі. Афіша з анонсом. Давати анонс. Опублікувати анонс.*

Анóнсний, а, е.

Анонсóваний, а, е. *Анонсований фільм.*

Анонсувáння, я, *с.*

Анонсувáти, у́ю, у́єш. Попередньо повідомляти про майбутній спектакль, концерт, лекцію, видання книги і т. ін. *Анонсувати прем'єру фільму. Анонсувати новий спектакль. Анонсувати гастролі театру.*

АНОРЕКСИГЕ́ННІ з а́ с о б и — лікарські речовини, що приглушують апетит; разом із дієтою застосовують при ожирінні.

АНОРМА́ЛЬНИЙ, а, е. Який відхиляється від загальної норми; ненормальний. *Анормальні умови.*

Анорма́льність, ності, *ж.*

Анормально.

АНОРЕКСІ́Я, ї, *ж., мед.* Втрата апетиту.

АНОРТИ́Т, у, *ч.* Мінерал класу силікатів, кальцієвий польовий шпат сіруватого або рожево-сірого кольору.

АНОРТОЗИ́Т, у, *ч., мін.* Загальна назва глибинних порід, що складаються переважно з плагіклазу.

АНОСМІ́Я, ї, *ж., мед.* Відсутність нюху; нездатність сприймати або розрізняти запахи. *Тимчасова аносмія. Набута аносмія.*

АНОТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Коротка бібліографічна довідка, характеристика змісту книги, статті і т. ін. *Докладна анотація. Англомовна анотація. Рекламна анотація. Анотація монографії. Бібліографічний покажчик з анотаціями. Написати анотацію.*

Анотаці́йний, а, е. *Анотаційний виклад.*

Анотó́ваний, а, е. *Анотований каталог. Анотований бібліографічний покажчик.*

Анотува́ння, я, *с.*

Анотува́ти, у́ю, у́єш. Публікувати, друкувати коротке повідомлення про зміст видання. *Анотувати книгу. Анотувати брошуру. Анотувати статтю.*

АНО́ФЕЛЕС, а, *ч.* Малярійний комар.

АНОФТА́ЛЬМ, у, *ч., мед.* Відсутність одного ока чи обох очей унаслідок ушкодження чи оперативного видалення.

АНТ, а, *ч.* Виступ бокової стіни у вигляді опори; має основу і закінчується капітеллю.

АНТАБЛЕМЕ́НТ, а, *ч.* Верхня частина будівлі, що лежить на колонах і складається з художньо оздоблених частин — карниза, фриза й архітрава.

АНТА́БУС, у, *ч., фарм.* Лікарський препарат, застосовуваний для лікування алкоголізму.

АНТАГОНІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Непримиренна суперечність між протилежними або ворожими силами чи сторонами, що протистоять одна одній. *Політичний антагонізм. Суспільний антагонізм. Психологічний антагонізм. Призвести до антагонізму.* 2. *біол.* Боротьба між деякими тваринами, рослинами, мікроорганізмами, що призводить до знищення чи пригнічення одних організмів іншими. *Явище антагонізму.*

Антагоні́ст, а, *ч.* 1. Непримиренний противник. 2. *перев. мн., біол.* Органи або речовини, що своїми функціями та дією цілковито протилежні одні одним. *Мікроби-антагоністи. М'язи-антагоністи.*

Антагоністи́чний, а, е. 1. Пройнятий антагонізмом; непримиренно ворожий. *Антагоністичні взаємини.* 2. Пов'язаний із боротьбою між тваринами, рослинами, мікроорганізмами.

Антагоні́стка, и, *ж.*

Антагоністи́чно.

АНТАЦИ́ДНІ з а́ с о б и, *фарм.* — лікарські засоби, що нейтралізують соляну кислоту шлункового соку.

АНТЕГМІ́Т, у, *ч.* Пластмаса, що має тепло- і струмопровідні, антикорозійні властивості; використовується для виготовлення хімічного посуду, електродів і т. ін.

АНТЕКЛІ́ЗА, и, *ж., геол.* Широке пологе підняття шарів земної кори овальних або округлих форм, утворене тектонічними рухами, здебільшого спрямованими догори.

А́НТЕМ, а, *ч.* Жанр англійської церковної музики.

АНТЕНАТА́ЛЬНИЙ, а, е. Який стос. внутрішньоутробного розвитку. *Антенатальний захист плоду. Антенатальний період розвитку дитини.*

АНТЕРИ́ДІЙ, я, *ч., біол.* Чоловічий статевий орган спорових рослин, у якому утворюються сперматозоїди.

АНТЕФІ́КС, а, *ч.* Кам'яна або керамічна прикраса на карнизі античних споруд.

АНТИ... Префікс, що вживається для творення слів із значенням «протилежний, ворожий чому-небудь»; «проти».

АНТИАЛКОГО́ЛЬНИЙ, а, е. Спрямований проти алкоголізму; протиалкогольний. *Антиалкогольна акція.*

АНТИА́ПЕКС, у, *ч.* Точка небесної сфери, протилежна до апекса.

АНТИБАКТЕРІА́ЛЬНИЙ, а, е. Який має здатність протидіяти розвиткові бактерій; протибактеріальний. *Антибактеріальні властивості. Антибактеріальний препарат.*

АНТИБІО́ТИКИ, ів, *мн.* (*одн.* **антибіо́тик**, а, *ч.*). Хімічні речовини, що виділяються деякими мікроорганізмами і мають здатність пригнічувати ріст і розвиток тих чи інших мікробів (або навіть вбивати їх); застосовують у медицині, рослинництві, тваринництві, наукових дослідженнях. *Курс лікування антибіотиками.*

Антибіоти́чний, а, е. *Антибіотичні речовини. Антибіотичний засіб.*

АНТИВІБРАЦІ́ЙНИЙ, а, е. Який зменшує вібрацію, захищає від вібрації. *Антивібраційні мастила.*

АНТИВІ́РУС, у, *ч.* 1. *фарм.* Лікарський препарат, який складається з фільтрату культур мікробів і має властивість затримувати розмноження саме того виду мікробів, із якого його одержали. 2. *інформ.* Програма, що виявляє вірус у пам'яті комп'ютера і нейтралізує його дію. *Програма антивірусу. Запустити антивірус.*

Антиві́русний, а, е. 1. Який стос. антивірусу (у 1 знач.). *Антивірусне щеплення.* 2. *інформ.* Спрямований проти дії комп'ютерних вірусів. *Антивірусна перевірка. Антивірусна програма.*

АНТИВІТАМІ́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **антивітамі́н**, у, *ч.*), *хім.* Речовини, які перешкоджають засвоєнню вітамінів живою клітиною.

Антивітамі́нний, а, е. *Антивітамінна дія.*

АНТИГЕ́Н, у, *ч., біол.* Речовина, яка викликає в крові й тканинах утворення антитіл.

Антиге́нний, а, е. *Антигенна несумісність.*

Антиге́нність, ності, *ж.*

АНТИГІГІЄНІ́ЧНИЙ, а, е. Який суперечить (не відповідає) нормам гігієни. *Антигігієнічні умови життя.*

АНТИГЛЯЦІАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Учення, що заперечує існування в історії Землі періодів і епох, протягом яких земна поверхня була вкрита кригою більше, ніж тепер.

АНТИГОРМО́Н, а, *ч., біол.* Захисна речовина, що її виробляє організм при тривалому введені в нього великої кількості білкових гормональних препаратів.

Антигормона́льний, а, е. *Антигормональний ефект.*

АНТИГУМАНІ́ЗМ, у, *ч.* Світогляд, заснований на нехтуванні людиною як найвищою цінністю, її правами, потребами тощо.

Антигума́нний, а, е.

АНТИДАТУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Позначати попередньою датою; видавати документи заднім числом. *Антидатувати наказ.*

Антидато́ваний, а, е.

Антидатува́ння, я, *с.* *Антидатування платіжного документа. Антидатування векселя.*

АНТИДЕ́МПІНГОВИЙ, а, е. Спрямований проти демпінгу. *Антидемпінгове законодавство. Антидемпінгове мито. Антидемпінгове регулювання.*

АНТИДЕПРЕСА́НТИ, ів, *мн.* (*одн.* **антидепреса́нт**, у, *ч.*), *мед.* Лікарські препарати, що застосовуються для лікування хворобливих розладів психіки, усунення почуття депресії,

пригніченості. *Дія антидепресантів. Вводити антидепресанти.*

АНТИДЕТОНА́ТОР, а, *ч., хім.* Речовина, яку додають у невеликій кількості до моторного палива, щоб знизити надмірно швидке згоряння паливної суміші в циліндрі двигуна. *Принцип дії антидетонатора.*

АНТИДО́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **антидо́т**, у, *ч.*), *мед.* Речовина, що нейтралізує дію отрут чи інших лікарських препаратів; засоби для лікування отруєнь.

АНТИЕЛЕКТРО́Н, а, *ч., фіз.* Позитивно заряжена частинка, яка є античастинкою стосовно електрона.

АНТИІНТЕЛЕКТУАЛІ́ЗМ, у, *ч., філос.* Заперечення можливості пізнання істини за допомогою розуму.

АНТИІНФЛЯЦІ́ЙНИЙ, а, е. Спрямований проти інфляції. *Антиінфляційні заходи уряду. Антиінфляційна політика.*

АНТИ́К, а, *ч.* 1. Пам'ятка античного мистецтва, переважно скульптурна, що збереглась до наших днів; старовинний рідкісний предмет художньої роботи. 2. *у знач. прикм., невідм., розм.* Дуже гарний, надзвичайний.

АНТИКАТО́Д, а, *ч.* Позитивний електрод рентгенівської трубки, розміщений проти катода.

АНТИ́КВА, и, *ж.* Друкарський машинописний шрифт із заокругленими контурами.

АНТИКВАРІА́Т, у, *ч., збірн.* 1. Старовинні й коштовні картини, книги і т. ін. *Предмети антикваріату. Виставка антикваріату. Колекція антикваріату.* 2. Торгівля антикварними предметами. *Займатися антикваріатом.*

Антиква́р, а, *ч.* 1. Шанувальник, знавець, колекціонер старовинних і цінних предметів (книг, картин та ін.). 2. Продавець таких предметів. *Відомий антиквар. Крамниця антиквара.*

Антиква́рний, а, е. *Антикварні картини. Антикварна річ. Антикварна крамниця.*

АНТИКЛЕРИКАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Погляди, а також суспільний рух, спрямовані проти світських привілеїв церкви та її впливу на різні сфери позацерковного життя (політику, економіку, культуру, освіту тощо).

АНТИКЛІНА́ЛЬ, і, *ж., геол.* Складка шарів гірських порід, повернена опуклістю догори, унаслідок чого в ядрі залягають давніші за геологічним віком породи, ніж на крилах; протилежне — **синкліна́ль**.

Антикліна́льний, а, е. *Антиклінальні складки.*

АНТИКЛІНО́РІЙ, ю, *ч., геол.* Велика і складна складчаста структура гірських порід антиклінальної будови, яка утворюється на місці геосинклінальних прогинів.

АНТИКОАГУЛЯ́НТ, у, *ч., фарм.* Речовина, що зменшує здатність крові до зсідання і протидіє утворенню тромбів.

АНТИКО́СМОС, у, *ч.* Про глибинні шари води або Землі.

АНТИМЕ́РИ, ів, *мн.* Частини тіла, що є симетричними відносно сагітальної площини (напр., очі, вуха та ін.).

АНТИМЕТА́БОЛА, и, *ж.* Двочленна стилістична фігура, у якій симетрично повторюються ті самі слова, але зі зміною їх синтаксичних функцій і змісту.

АНТИМІКРО́БНИЙ, а, е. Який застосовується для знищення мікробів або пригнічення їх життєдіяльності. *Антимікробні засоби.*

АНТИМІЛІТАРИ́ЗМ, у, *ч.* Масовий міжнародний рух проти гонки озброєнь та розв'язування імперіалістичних воєн. *Політика антимілітаризму.*

Антимілітари́ст, а, *ч.*

Антимілітари́стка, и, *ж.*

Антимілітари́стський, а, е. *Антимілітаристське спрямування.*

АНТИМІ́НС, а, *ч.* Чотирикутна лляна чи шовкова хустка, на якій зображено покладеного в труні Христа, по кутах — чотирьох євангелістів, а у верхню частину вшито часточку мощей.

АНТИМОНАРХІ́ЧНИЙ, а, е. Спрямований проти монархії. *Антимонархічна змова.*

АНТИМОНІ́Д (СТИБІ́Д), у, *ч., хім.* Сполука сурми з металом; використовується як напівпровідник.

АНТИМО́НІЙ, ю, *ч.* Те саме, що **сурма́**.

АНТИМОНІ́Т, у, *ч.* Мінерал свинцево-сірого кольору; основна руда для виплавляння сурми.

АНТИМО́НІЯ, ї, *ж., розм.* Беззмістовна, пуста балаканина. *Розводити антимонії (антимонію).*

АНТИМУТАГЕ́НИ, ів, *мн.* Хімічні й фізичні агенти, здатні знижувати частоту мутацій.

АНТИНЕЙТРО́Н, а, *ч., фіз.* Елементарна частинка, яка є античастинкою стосовно до нейтрона і відрізняється від нього знаком баріонного заряду та магнітного моменту.

АНТИНО́МІЯ, ї, *ж., філос.* Суперечність між двома твердженнями, що взаємно виключають одне одного, але однаково переконливо доводяться логічним шляхом.

Антиномі́чний, а, е.

АНТИОКСИДА́НТИ, ів, *мн.* (*одн.* **антиоксида́нт**, у, *ч.*), *хім.* Речовини, що запобігають вільно-радикальному або окиснювальному руйнуванню органічних речовин або уповільнюють його.

Антиоксида́нтний, а, е. *Антиоксидантна дія.*

АНТИПАСА́ТИ, ів, *мн., геогр.* У тропіках — повітряні течії у верхніх шарах атмосфери (на висоті 5—10 км), що переміщуються у протилежному до пасатів напрямі.

АНТИПАТА́РІЇ, ів, *мн.* Морські кишковопорожнинні організми класу коралових поліпів; поширені головним чином у тропічних морях; утворюють прикріплені деревоподібні колонії. *Колонія антипатаріїв.*

АНТИПА́ТІЯ, ї, *ж.* Почуття неприязні, огиди, відрази до кого-, чого-небудь; протилежне — **симпа́тія**. *Особиста антипатія. Глибока антипатія. Взаємна антипатія. Викликати антипатію. Відчувати антипатію.*

Антипати́чний, а, е. *Антипатична людина. Антипатична особистість.*

АНТИПЕРИСТА́ЛЬТИКА, и, *ж.* Хвилеподібне скорочення порожнистих органів (напр., кишечника сечоводу та ін.) у зворотному до звичайного напрямі.

АНТИПЕРСПІРА́НТИ, ів, *мн.* Речовини, які сповільнюють або припиняють потовиділення; використовуються із гігієнічно-косметичною метою. *Дезодорант-антиперспірант.*

АНТИПІРЕ́Н, у, *ч., хім.* Речовина або суміш, що надає деревині, тканинам та іншим матеріалам вогнетривкості.

АНТИПІРЕ́ТИКИ, ів, *мн.* (*одн.* **антипіре́тик**, у, *ч.*), *фарм.* Лікарські жарознижувальні засоби.

Антипірин, у, *ч.* Протигарячковий і болезаспокійливий засіб. *Лікування антипірином.*

АНТИПІРОГЕ́Н, у, *ч., хім.* Речовина, що запобігає самозаймистості вугілля, руд і т. ін. та відвертає пожежі на шахтах і рудниках.

АНТИПО́Д, а, *ч.* 1. *тільки мн.* Жителі двох діаметрально протилежних пунктів поверхні земної кулі. 2. *перен.* Про людину, що своїми поглядами, рисами характеру або соціальним становищем цілком протилежна іншій людині; взагалі про що-небудь своїм характером, особливостями протилежне іншому. *Антипод персонажа. Реалізм і романтизм є антиподами.*

АНТИПРОТО́Н, а, *ч., фіз.* Негативно заряджена елементарна частинка, яка є античастинкою до протона.

АНТИРАБІ́ЧНІ щ е́ п л е н н я, *мед., вет.* — щеплення, що запобігають захворюванню людини або тварини на сказ.

АНТИРА́ДИ, ів, *мн.* Речовини, які підвищують стійкість полімерів та інших матеріалів до дії іонізуючого випромінювання.

АНТИРЕКЛА́МА, и, *ж.* Привертання уваги споживача до продукції низької якості, щоб змусити виробника покращити, удосконалити її. *Засоби антиреклами.*

АНТИРИ́НУМ, а, *ч.* Одно- або багаторічна декоративна рослина родини ранникових.

АНТИРОМА́Н, у, *ч., літ* Різновид прози, що протиставляється жанрові класичного роману і культивує безсторонній опис загальнозначущих життєвих явищ.

АНТИСАНІТАРІ́Я, ї, *ж.* Те, що не відповідає вимогам санітарії.

Антисаніта́рний, а, е. *Антисанітарні умови. Антисанітарний стан.*

АНТИСЕКСУА́ЛЬНИЙ, а, е. Спрямований проти сексу; протилежний сексуальному.

АНТИСЕМІТИ́ЗМ, у, *ч.* Одна з форм національної та релігійної нетерпимості, що виявляється у ворожому ставленні до євреїв. *Насаджувати антисемітизм. Політика антисемітизму. Боротьба з антисемітизмом.*

Антисемі́т, а, *ч.*

Антисемі́тка, и, *ж.*

Антисемі́тський, а, е. *Антисемітські погляди.*

АНТИСЕ́ПТИКА, и, *ж., мед.* Сукупність заходів, спрямованих на знищення хвороботворних бактерій, мікробів у ранах, запалених тканинах чи в усьому організмі. *Хімічна антисептика. Біологічна антисептика. Застосовувати антисептику. Антисептика порожнини рота.*

Антисе́птики, ів, *мн.* (*одн.* **антисе́птик**, а, *ч.*). 1. *мед.* Хімічні речовини, за допомогою яких знезаражують рани або запобігають їх зараженню. *Зовнішніантисептики.Внутрішні антисептики. Застосування антисептиків.* 2. *техн.* Речовини, якими просочують дерев'яні частини будівель, шпали і т. ін., щоб зберегти їх від гниття. *Обробляти деревину антисептиками.*

Антисепти́чний, а, е. *Антисептична дія. Антисептичні засоби.*

Антисепти́чність, ності, *ж. Препарат має високу антисептичність.*

Антисепто́ваний, а, е. *Антисептована рана. Антисептовані дошки.*

Антисептува́ння, я, *с Дифузійне антисептування. Антисептування деревини.*

Антисептува́ти, у́ю, у́єш. Обробляти що-небудь антисептиком. *Антисептувати рану.*

АНТИСКЛЕРОТИ́ЧНИЙ, а, е, *мед.* Який запобігає розвиткові атеросклерозу кровоносних судин, признач. для його лікування. *Антисклеротичні препарати.*

АНТИСОЦІАЛЬНИЙ, а, е. Спрямований проти суспільства, його законів; який суперечить загальноприйнятим нормам моралі. *Антисоціальний учинок.*

АНТИСТА́ТИК, у, *ч., хім.* Речовина, що знижує статичну електризацію пластмаси, синтетичного волокна, тканин. *Просочити матеріал антистатиком.*

Антистати́чний, а, е. *Антистатичне оброблення матеріалу*

АНТИСТРЕ́СОВИЙ, а, е, *мед.* Який запобігає стресам. *Антистресові засоби.*

АНТИСТРОФА́, и́, *ж., літ.* В античній поезії — парна строфа віршованого твору, що повторює метричну структуру попередньої (непарної), причому кожна пара строф мала свій ритм.

АНТИТЕ́ЗА, и, *ж.* 1. *літ.* Стилістичний прийом, що полягає у протиставленні протилежних явищ, почуттів, понять, думок або образів для посилення враження. *Антитеза «добро — зло» Вірш побудований на антитезі.* 2. *філос., лог.* Судження, яке заперечує тезу.

Антитети́чний, а, е. *Антитетичний образ.*

АНТИТЕРОРИСТИ́ЧНИЙ, а, е. Спрямований на запобігання тероризму, признач. для боротьби з тероризмом. *Антитерористичні заходи. Антитерористичний указ.*

АНТИТОКСИ́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **антитокси́н**, у, *ч.*), *біох.* Речовини, що утворюються в організмі людини і тварин унаслідок дії токсинів мікробів, рослинних і тваринних отрут та нейтралізують їх отруйні властивості.

Антитоксі́чний, а, е. *Антитоксична сироватка.*

АНТИТРАНСПІРА́НТИ, ів, *мн.* Речовини, які застосовують для обприскування рослин, щоб зменшити випаровування листками води.

АНТИУТО́ПІЯ, ї, *ж., літ.* Жанр фантастики, побудований на песимістичних уявленнях про майбутнє людства, а також художній твір цього жанру.

Антиутопі́йний, а, е. *Антиутопійний твір.*

АНТИФАШИ́СТ, а, *ч.* Той, хто веде боротьбу з фашизмом.

Антифаши́стка, и, *ж.*

Антифаши́стський, а, е. *Антифашистський конгрес у Львові.*

АНТИФЕРМЕ́НТИ, ів, *мн.* Специфічні біологічно активні речовини, які виробляються організмом і здатні затримувати, пригнічувати або блокувати дію тих чи інших ферментів шляхом утворення з ними реактивних комплексів.

АНТИФЕРОМАГНЕТИ́ЗМ, у, *ч.* Магнітний стан речовини, при якому елементарні магнітики її сусідніх частинок орієнтовані назустріч (антипаралельно) один одному; зумовлює дуже малу намагніченість усього тіла.

Антиферомагне́тик, а, *ч.* Речовина, якій властивий антиферомагнетизм.

АНТИФЕРОМАГНІ́ТНИЙ р е з о н а н с — різке зростання поглинання електромагнітного випромінювання під час проходження крізь антиферомагнетики при певних (резонансних) значеннях частоти випромінювання та напруженості зовнішнього магнітного поля.

АНТИФІ́ДИНГИ, ів, *мн.* Хімічні речовини групи пестицидів, здатні відлякувати шкідливих комах від рослин, якими вони живляться.

АНТИФО́Н[1], у, *ч., муз.* Спів, який виконують по черзі два хори або соліст і хор. *Недільний антифон. Співати антифон.*

Антифона́рій, я, *ч.* Зібрання антифонів.

АНТИФО́Н[2], а, *ч., спец.* Вкладка для вух із вати та марлі або особливий навушник для захисту організму від дії сильного шуму. *Користуватися антифоном.*

АНТИФРА́З, **АНТИФРА́ЗИС**, а, *ч.* Уживання слів і висловів у протилежному значенні; найчастіше має іронічне забарвлення.

АНТИФРИ́З, у, *ч., техн.* Рідина з низькою температурою замерзання, застосовувана для охолодження двигунів внутрішнього згоряння, пристроях та установках, які працюють при температурі, нижчій за 0°С.

Антифри́зний, а, е.

АНТИФРИКЦІ́ЙНИЙ, а, е. Який відзначається низьким коефіцієнтом тертя. *Антифрикційні матеріали.*

АНТИЦИКЛО́Н, у, *ч., метеор.* Ділянка високого атмосферного тиску, від центру якої розходяться спадні потоки повітря; зумовлює малохмарну тиху погоду, слабкі вітри; протилежне — **цикло́н**.

Антицикло́нний, а, е.

АНТИЦИПÁЦІЯ, ї, *ж.* 1. *психол.* Передбачування, вгадування подій, явищ майбутньої ситуації, заздалегідь складене уявлення про що-небудь, на основі якого можливе здійснення своєчасних дій. 2. *спец.* Передчасне настання якої-небудь події, дії, стану (напр., стягування податку, виплата грошей за борговими зобов'язаннями і т. ін.) раніше, ніж установлено законом, передбачено у договорі тощо. 3. *лінгв.* Визначення подальшого звука; підготовка його артикуляції у попередньому.

АНТИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Який стос. давньогрецької або давньоримської культури, мистецтва, суспільного ладу і т. ін. *Антична ваза. Античний автор. Антична література.* 2. Класично правильний; який своєю красою, пропорціями нагадує давньогрецькі або давньоримські статуї (про постать, риси обличчя і т. ін.). *Античне чоло.*

Анти́чність, ності, *ж.* Давньогрецький, давньоримський світ, його культура, історія.

АНТОЛÓГІЯ, ї, *ж., літ.* Збірка вибраних творів одного жанру (перев. віршів) різних авторів певного періоду або на певну тему. *Антологія української поезії XX ст. Пісенна антологія України.*

Антологíчний, а, е. *Антологічні збірники поезії. Антологічні вірші.*

АНТОНІМÍЯ, ї, *ж.* Протилежність слів, морфем, фразеологічних одиниць і т. ін. за значенням. *Явище антонімії.*

Антóніми, ів, *мн.* (*одн.* **антóнім**, а, *ч.*). Слова одного лексико-граматичного класу, що мають протилежні значення. *Контекстуальні антоніми.*

Антонімíчний, а, е. *Антонімічні слова.*

Антонімíчність, ності, *ж.*

АНТОНОМÁЗІЯ, ї, *ж.* Поетичний троп, різновид метонімії, що полягає в непрямому називанні літературного персонажа (інколи предмета, явища).

АНТОФЕЇ́Н, у, *ч., бот., хім.* Темно-бурий пігмент, що міститься в клітинному соку деяких рослин (напр., у пелюстках бобів).

АНТОХЛÓР, у, *ч., бот., хім.* Жовтий пігмент, що міститься в клітинному соку деяких рослин, головним чином у пелюстках квітів, рідше — у плодах та в листі (восени).

АНТОЦІÁНИ, ів, *мн.* (*одн.* **антоціáн**, у, *ч.*). Барвні речовини рослин; зумовлюють забарвлення квіток, плодів, стебел, листків у різні відтінки червоного, синього, фіолетового кольорів.

Антоціáновий, а, е. *Антоціанова пігментація.*

АНТРАКНÓЗ, у, *ч., біол.* Грибкова хвороба сільськогосподарських культур, що викликає появу на рослинах жовтих чи бурих плям, тріщин, виразок і спричиняє загибель рослин. *Антракноз льону.*

АНТРАКÓЗ, у, *ч., мед.* Професійне захворювання, спричинене відкладанням частинок вугільного пилу в легенях.

АНТРÁКС, у, *ч., мед.* Інфекційне захворювання сільськогосподарських тварин і людини; сибірка.

АНТРÁКТ, у, *ч.* 1. Перерва між двома діями вистави, між відділами концерту і т. ін. *Перший антракт. Побачитися в антракті.* 2. Музичний твір, що виконується між двома діями вистави, опери. *Антракт до 2-ї дії.*

Антрáктний, Антрáктовий, а, е. *Антрактна музика.*

АНТРАЦÉН, у, *ч.* Ароматичний вуглеводень, що добувається з кам'яновугільної смоли у вигляді безбарвних блискучих кристалів; використовується для виробництва барвників.

Антрацéновий, а, е. 1. Який містить у собі антрацен. *Антраценова олія.* 2. Який виробляють з антрацену. *Антраценові барвники.*

АНТРАШÁ, *невідм., с.* У балеті — легкий стрибок зі швидким схрещуванням ніг у повітрі.

АНТРÉ, *невідм., с.* 1. *заст.* Парадний вхід; передпокій. 2. На урочистих обідах — холодна закуска, яку подають перед першою стравою. 3. У балеті — вступна частина деяких танцювальних форм; танцювальний вихід на сцену одного або декількох виконавців. 4. У цирку — сюжетна розмовна або пантомімічна сцена, виконувана клоунами.

АНТРЕКÓТ, а, *ч.* Яловичина, вирізана з міжреберної частини туші, а також смажена страва з такого м'яса. *Антрекот із гарніром. Вирізати антрекот. Підсмажити антрекот.*

Антрекóтний, а, е. *Антрекотне м'ясо.*

АНТРЕПРЕНÉР, а, *ч.* Приватний театральний підприємець, власник театру, цирку чи іншого видовищно-розважального закладу. *Угода між автором та антрепренером. Антрепренер театру.*

Антрепренéрський, а, е. *Антрепренерська діяльність. Антрепренерські інтереси.*

АНТРЕПРИ́ЗА, и, *ж.* Приватний видовищний заклад (театр, цирк і т. ін.). *Приватна антреприза. Театральна антреприза. Працювати в антрепризі.*

Антрепри́зний, а, е. *Антрепризний спектакль.*

АНТРЕСÓЛІ, ей, *мн.* (*одн.* **антресóль**, і, *ж.*). 1. Верхній низький півповерх будинку, вбудований в об'єм основного поверху. *Підійматися на антресолі. Стеля антресолей.* 2. Різновид балкона у високому приміщенні. *Сходи на антресолі. Будинок з антресолями.* 3. Дощатий настил під стелею для зберігання речей. *Глибокі антресолі. Зробити антресолі.* 4. Верхня частина шафи, що має окремі дверцята. *Шафа з антресолями. Покласти речі на антресолі.*

Антресóльний, а, е. *Антресольний поверх. Антресольна секція. Антресольні дверцята.*

...АНТРОП. Друга частина складних слів, що означає: «викопна людина».

АНТРОПО... Перша частина складних слів, що вказує на зв'язок поняття з людиною, людством.

АНТРОПОГÉН, у, *ч., зоол.* Останній період кайнозою, який триває і досі; головною його особливістю є виникнення людини і формування людського суспільства.

АНТРОПОГЕНÉЗ, у, *ч.* 1. Розділ антропології про походження людини. 2. Процес формування фізичного типу людини, розвитку людського суспільства.

Антропогенéтика, и, *ж.* Генетика людини.

Антропогéнний, Антропогéновий, а, е. *Антропогенні навантаження. Антропогенний ландшафт. Антропогенові фактори.*

АНТРОПОГРÁФІЯ, ї, *ж.* 1. Графічне зображення форми тіла та кісток людини. 2. Опис окремих рас та народностей людства.

Антропóграф, а, *ч.*

Антропографíчний, а, е. *Антропографічні альбоми.*

АНТРОПÓЇДИ, ів, *мн.* (*одн.* **антропóїд**, а, *ч.*). Викопні й сучасні людиноподібні мавпи.

Антропóїдний, а, е. *Антропоїдний тип.*

АНТРОПОЛОГІ́ЗМ, у, *ч., філос.* Філософська концепція, яка пояснює явища суспільного життя властивостями та потребами людей як біологічних істот.

АНТРОПОЛÓГІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає природу походження, еволюцію людини та її рас. *Християнська антропологія. Політична антропологія. Матеріали антропології.*

Антропóлог, а, *ч.* *Видатний антрополог.*

Антропологíчний, а, е. *Антропологічні дослідження.*

АНТРОПОМÉТРІЯ, ї, *ж.* Сукупність методів і засобів антропологічного

дослідження, що полягає у вимірюванні зросту, ваги, розмірів черепа та ін. частин людського тіла та оцінюванні функціональних показників. *Методи антропометрії.*

Антропоме́тр, а, *ч.* Прилад для вимірювання росту та пропорцій людини.

Антропометри́чний, а, е. *Антропометричні дані.*

АНТРОПОМОРФІ́ЗМ, у, *ч.* 1. *філос.* Уподібнення будь-чого до людини або перенесення властивих людині фізичних і психічних ознак на тварин, явища природи, предмети; усоблення. 2. У багатьох релігіях — уявлення Бога в образі людини.

Антропоморфі́чний, а, е. *Антропоморфічний погляд на природу.*

Антропомо́рфний, а, е. Людиноподібний, уподібнений до людини.

АНТРОПОНІ́МІЯ, ї, *ж.* Сукупність власних назв людей.

Антропо́нім, а, *ч.* Власна назва (ім'я, по батькові, прізвище, прізвисько, псевдонім) людини.

Антропонімі́чний, а, е.

Антропоні́міка, и, *ж.* 1. *лінгв.* Мовознавча дисципліна, що вивчає власні назви людей. *Українська антропоніміка.* 2. Сукупність власних імен людей (антропонімів) у даній мові. *Антропоніміка української мови.*

АНТРОПОНО́ЗИ, ів, *мн.* Група інфекційних захворювань, збудники яких здатні вражати тільки людину (скарлатина, тиф, малярія та ін.).

АНТРОПОСО́ФІЯ, ї, *ж., філос.* Учення про надчуттєве пізнання світу через самопізнання людини як космічної істоти; різновид теософії.

Антропосо́ф, а, *ч.*

Антропосо́фський, а, е. *Антропософські погляди.*

АНТРОПОСОЦІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Одна з течій у соціології, прихильники якої підпорядковують розвиток людського суспільства загальним біологічним законам.

Антропосоціо́лог, а, *ч.*

Антропосоціологі́чний, а, е.

АНТРОПОСФЕ́РА, и, *ж.* Частина біосфери, що використовується людиною.

АНТРОПОФА́ГІЯ, ї, *ж.* Людоїдство.

Антропофа́г, а, *ч.*

АНТРОПОФО́БІЯ, ї, *ж., мед.* Хворобливий психічний стан, що характеризується страхом перед людьми.

Антропофо́бний, а, е. *Антропофобний синдром.*

АНТРОПОХО́РІЯ, ї, *ж., бот.* Ненавмисне поширення рослин людиною (під час перевезень і т. ін.).

Антропохо́ри, ів, *мн.* Рослини, поширювані людиною.

АНТРОПОЦЕНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Науковий напрям, що акцентує увагу на відносинах людського суспільства з навколишнім природним середовищем, як правило, у вузькорегіональних рамках.

Антропоцено́лог, а, *ч.*

Антропоценологі́чний, а, е.

АНТРОПОЦЕНТРИ́ЗМ, у, *ч., філос.* Філософський принцип, згідно з яким людина є центром всесвіту і найвищою метою світобудови. *Антропоцентризм мови.*

Антропоцентри́чний, а, е.

АНТУРА́Ж, у, *ч.* Навколишні умови, середовище. *Побутовий антураж. Антураж фойє театру. Створити антураж.*

Антура́жний, а, е. *Антуражні деталі.*

АНУЇТЕ́Т, у, *ч., фін.* 1. Періодичні виплати однакового обсягу, які здійснюються через однакові проміжки часу в рахунок погашення кредиту. 2. Пенсія, що сплачується ануїтантам.

Ануїта́нт, а, *ч.* Той, хто отримує довічну ренту (пенсію).

АНУЛЮВА́ТИ, юю, юєш. Скасовувати, визнавати що-небудь недійсним. *Анулювати договір. Анулювати постанову. Анулювати замовлення.*

Анульо́ваний, а, е. *Анульована постанова.*

Анулюва́ння, я, *с.* *Анулювання угоди. Анулювання рішення.*

АНУРІ́Я, ї, *ж., мед.* Припинення надходження сечі в сечовий міхур, що виникає при ураженнях нирок, механічному закупорюванні сечових шляхів тощо.

АНФА́С, *присл.* Обличчям до того, хто дивиться; вигляд обличчя, предмета спереду. *Зображення анфас. Фотографуватися анфас.*

АНФІЛА́ДА, и, *ж.* Ряд прямолінійно розташованих суміжних кімнат, з'єднаних дверима або відкритими арками, що розміщені по одній осі. *Довга анфілада. Анфілада кімнат. Йти крізь анфілади.*

Анфіла́дний, а, е. *Анфіладне розташування кімнат.*

АНФЛЕРА́Ж, у, *ч.* Спосіб добування з квітів запашних речовин, який ґрунтується на поглинальних властивостях тваринних жирів.

АНЧА́Р, а, *ч.* Дерево або чагарник родини шовковицевих, що містить у собі отруйні алкалоїди. *Яванське дерево анчар.*

АНЧО́УС, а, *ч.* Дрібна морська риба з родини оселедцевих; поширена у помірних водах; хамса. *Ловити анчоусів.*

Анчо́усний, а, е.

АНШ, а, *ч.* 1. Металева пластинка в язичкових органних трубах, що вібрує під натиском струменя повітря. 2. *мн.* Збірна назва всіх язичкових регістрів у французьких органах.

АНШЛА́Г, у, *ч.* Стан, коли всі квитки на виставу, концерт і т. ін. продані; оголошення про це в касі театру, цирку і т. ін. *Повний аншлаг. Спектакль іде з аншлагом.*

Аншла́говий, а, е. *Аншлаговий концерт.*

А́НШЛІФ, а, *ч.* Препарат мінералу чи гірської породи з однією відшліфованою поверхнею, виготовлений для дослідження під мікроскопом у відбитому світлі.

А́НШЛЮС, у, *ч., іст.* Політика примусового приєднання Австрії до Німеччини, здійснена Гітлером у 1938 році.

АО́РИСТ, а, *ч., лінгв.* У деяких мовах — одна з форм минулого часу дієслова, що виражає єдину, нерозчленовану дію, яка відбувалася цілком у минулому. *Форми аориста.*

Ао́ристовий, а, е. *Аористові форми.*

АО́РТА, и, *ж.* Головна артерія, що через свої відгалуження постачає артеріальну кров у всі органи та тканини тіла.

Аорта́льний, а, е. *Аортальний клапан серця.*

Ао́ртний, ао́ртовий, а, е.

АОРТИ́Т, у, *ч., мед.* Запалення стінок аорти.

АПАРА́Т, *ч.* 1. *род.* а. Прилад, пристрій для виконання якої-небудь роботи. *Літальний апарат.* 2. *род.* у. Установа або сукупність установ, що обслуговують певну ділянку управління або господарства, а також сукупність працівників такої установи; штат. *Державний апарат. Адміністративний апарат. Працювати в апараті міськради.* 3. *род.* у, *фізіол.* Сукупність органів, які виконують певні функції в організмі. *Травний апарат. Голосовий апарат.* 4. *род.* у. Сукупність довідкового та коментувального матеріалу до якої-небудь наукової праці, зібрання творів і т. ін. *Бібліографічний апарат.*

Апара́тний, а, е. 1. *Апаратні хиби.* 2. *у знач. ім.* **апара́тна**, ної, *ж.* Приміщення, де знаходяться апарати (в 1 знач.). 2. *інформ.* Який стос. пристроїв, апаратів, комп'ютера. *Апаратний пароль. Апаратна реалізація комп'ютера. Апаратне забезпечення. Апаратна сумісність.*

Апара́тник, а, *ч.* 1. Робітник, що стежить за роботою апаратів (у 1 знач.). *Досвідчений апаратник.* 2. *розм.* Працівник апарату (у 2 знач.).

Апара́тниця, і, *ж.*

Апарату́ра, и, *ж., збірн.* Обладнання заводу, цеху, лабораторії і т. ін. *Медична апаратура. Радіолокаційна апаратура. Апаратура космічного корабля.*

Апарату́рний, а, е. *Апаратурний комплекс. Апаратурне устаткування лабораторії.*

АПАРЕ́ЛЬ, ю, *ч.* 1. Похила платформа (насип) для завантаження автомобілів та іншої техніки в залізничні вагони. 2. *військ.* Похилий спуск у крутих місцях окопу чи укриття для в'їзду або виїзду військової техніки. 3. Похила, складна платформа, призначена для в'їзду різних машин самостійно чи за допомогою спеціальних тягачів з берега (або засобу переправи) на одну з палуб судна і виїзду з неї. 4. Плита з невеликим ухилом для проходу або проїзду до підвищених частин споруди.

АПА́РТ, а, *ч.* Сценічні монологи або репліки, що вимовляються «вбік», для публіки, і, згідно з авторським задумом, «нечутні» для акторів на сцені.

АПАРТАМЕ́НТИ, ів, *мн.* 1. Велике за розмірами, вишукано, зі смаком, розкішно обставлене приміщення. 2. *розм.* Розкішна квартира; розкішний номер готелю. *Президентські апартаменти.*

АПАРТЕЇ́Д, у, *ч.* Політика насильницького поділу населення в країні, що ґрунтується на расовій дискримінації. *Політика апартеїду. Жертви апартеїду.*

АПАСІОНА́ТА, и, *ж.* Музичний твір або його частина, які виконуються в характері апасіонато.

АПАСІОНА́ТО, *присл., муз.* Пристрасно, натхненно (про характер виконання музичного твору або його частини).

АПАТИ́Т, у, *ч.* Мінерал класу фосфатів; сировина для виробництва фосфатних добрив використовується у металургії, керамічній та скляній промисловості. *Кристал апатиту.*

Апати́товий, а, е. *Апатитове родовище. Апатитові концентрати.*

АПА́ТІЯ, ї, *ж.* Стан повної байдужості, відсутність зовнішніх проявів емоційної реакції, інтересу до всього, що відбувається навколо. *Повна апатія. Схильність до апатії. Подолати апатію.*

Апати́чний, а, е. *Апатична людина. Апатичний хворий. Апатичний рух. Апатичний вигляд. Апатичне ставлення. Апатичний погляд. Апатичний стан.*

Апати́чність, ності, *ж.*

АПАТРИ́Д, а, *ч., юр.* Особа без громадянства.

АПА́Ш, а, *ч.* 1. У Франції — людина, що належить до декласованих елементів суспільства; хуліган, злодій. *Апаш паризького бульвару.* 2. *невідм.* Фасон чоловічої сорочки з відкритим широким коміром. *Сорочка апаш.*

А́ПЕКС, а, *ч.* 1. Виготовлена з маслини верхівка білої конічної шапки римських жерців. 2. Сама шапка, пошита зі шкіри жертовного ягняти. 3. *астр.* Точка небесної сфери, у напрямі до якої рухається будь-який космічний об'єкт. 4. *бот.* Верхівка паростка і кореня рослини, що складається з клітин меристеми.

АПЕЛЕ́НТИ, ів, *мн.* Засоби приваблювання тварин.

АПЕ́ЛЬ, *невідм.* 1. *військ., заст.* Кавалерійський сигнал-заклик до збору. 2. У фехтуванні — удар правою витягнутою ногою об землю на знак початку удаваної атаки.

АПЕЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *юр.* Прохання про перегляд рішення суду, про зміну вироку, скероване у вищу судову інстанцію. *Написати апеляцію. Подати апеляцію. Використати право на апеляцію.* 2. *перен.* Звернення до кого-, чого-небудь за підтримкою, порадою. *Апеляція до громадської думки.*

Апелюва́ти, юю, юєш. 1. *юр.* Оскаржувати яку-небудь ухвалу, постанову нижчої інстанції перед вищою, подавати апеляцію. 2. *перен.* Звертатися до кого-, чого-небудь за підтримкою, порадою; покликатися на чий-небудь авторитет *Апелювати до розуму співрозмовника. Апелювати до громадської думки.*

Апеля́нт, а, *ч.* Особа, що подає апеляцію (у 1 знач.).

Апеляці́йний, а, е. *Апеляційний суд. Апеляційна скарга.*

АПЕЛЯТИ́В, а, *ч., лінгв.* Звернення (власне ім'я або загальний іменник у функції звертання до співрозмовника).

Апеляти́вний, а, е. *Слово в апелятивній функції.*

АПЕ́НДИКС, а, *ч., анат.* Червоподібний відросток сліпої кишки людини та деяких хребетних тварин. *Гнійний апендикс.*

АПЕНДИЦИ́Т, у, *ч.* Запалення апендикса. *Приступ гострого апендициту.*

АПЕРИТИ́В, у, *ч.* 1. Слабкий алкогольний напій, який вживають для збудження апетиту. *Випити аперитив. Налити аперитив у келихи.* 2. *розм.* Будь-який алкогольний напій, що вживається перед їжею. *Запропонувати гостям аперитив.*

Аперити́вний, а, е.

АПЕРКО́Т, у, *ч., спорт.* У боксі — удар знизу вгору, в підборіддя або в корпус суперника.

АПЕРТУ́РА, и, *ж.* 1. *фіз.* Отвір оптичної системи, що визначається розмірами лінз або діафрагм. 2. *радіо.* Частина поверхні складних антен, які випромінюють і приймають електромагнітні коливання в певних конкретних умовах.

Апертурний, а, е. *Апертурна діафрагма. Апертурна перфокарта.*

АПЕТИ́Т, у, *ч.* 1. *тільки одн.* Бажання їсти, охота до їди. *Здоровий апетит. Вовчий апетит. Непомірний апетит. Втрата апетиту. Апетиту нема. Апетит приходить, коли їси. Їсти з апетитом (без апетиту).* 2. *перев. мн., перен.* Прагнення до чого-небудь. *Імперські апетити.*

Апети́тний, а, е. 1. Який збуджує апетит; смачний. *Апетитний чай. Апетитний запах.* 2. *розм.* Привабливий, принадний. *Апетитний вигляд.*

Апети́тно. *Апетитно їсти. Страва апетитно парує. Пахнути апетитно.*

АПІКА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. *анат.* Верхівковий, розташований на верхівці, спрямований угору. 2. *лінгв.* Про приголосні звуки — утворювані кінчиком язика, напр., «д». «т».

АПІЛА́К, у, *ч.* Біогенний лікарський препарат, що виготовляється з маточкового молочка бджіл.

АПІТЕРАПІ́Я, ї, *ж., мед.* Лікування бджолиною отрутою. *Методи апітерапії.*

АПЛА́ЗІЯ, ї, *ж., мед.* Вроджена відсутність якої-небудь частини тіла або органа. *Аплазія нирки.*

АПЛАНАТИ́ЗМ, у, *ч.* Відсутність сферичної та хроматичної аберацій в оптичних системах.

Аплана́т, а, *ч., астр., техн., фіз.* Об'єктив, у якого усунена сферична аберація, але не усунений астигматизм.

АПЛАЦЕНТА́РНІ, их, *мн., біол.* Ссавці, у яких при розвитку зародків не утворюється плацента.

АПЛІКА́ТА, и, *ж., мат.* Назва одного з трьох чисел, що визначають положення точки у просторі відносно прямокутної системи координат: координата певної точки на осі Z у системі декартових координат у просторі.

Аплікати́вний, а, е.

АПЛІКАТУ́РА, и, *ж., муз.* Спосіб розташування пальців і порядок їх чергування під час гри на музичних інструментах, а також цифрове позначення цього способу в нотах.

Аплікату́рний, а, е.

АПЛІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Створення орнаментів чи яких-небудь художніх зображень шляхом нашивання або наклеювання на тканину, папір чи ін. матеріали різнокольорових клаптиків

тканини, паперу, а також виріб, створений таким способом. *Мистецтво аплікації. Уроки аплікації. Килимок-аплікація. Паперова аплікація. Аплікація сукном.* 3. *мед.* Накладання на хворий орган або місце певних речовин із лікувальною метою. *Аплікації із сорбентів. Аплікації з глини у ділянці серця.* 4. *лінгв.* Включення в текст художнього твору цитати (прислів'я, відомого вислову тощо).

Аплікáтор, а, *ч.* Пристосування, яке накладають з лікувальною метою на поверхню тіла як джерело якого-небудь виду енергії або як носія речовини, що діє на організм.

Аплікаційний, а, е.

Апліке́, *невідм., с.* 1. Накладне срібло. 2. Металевий виріб, укритий тонким шаром срібла.

АПЛІ́Т, у, *ч.* Магматична жильна гірська порода, що складається із світлозабарвлених матеріалів; використовується в керамічній промисловості.

АПЛÓМБ, у, *ч.* 1. Надмірна, показна самовпевненість у поведінці, розмові. *Неймовірний апломб. Говорити з апломбом.* 2. *хореогр.* Уміння танцівника зберігати вертикальну лінію від голови до ніг.

АПНÓЕ *невідм., с.* Тимчасове припинення дихання, зумовлене гальмуванням дихального центру, що міститься в довгастому мозку.

АПО... Префікс на позначення втрати, відсутності, відокремлення, віддалення або для вказування на склад, походження.

АПОÁСТР, у, *ч., астр.* Найвіддаленіша від головної зірки точка орбіти зірки супутника, що обертається навколо неї.

АПОБІОСФÉРА, и, *ж.* Високі шари атмосфери (60—80 км над Землею), куди ніколи, навіть випадково, не піднімаються живі організми, а біогенні речовини потрапляють у дуже незначній кількості.

АПОГÁМІЯ, ї, *ж.* Розвиток зародка з клітин заростка або зародкового мішка в деяких квіткових рослин і папоротей.

АПОГÉЙ, ю, *ч.* 1. *астр.* Найвіддаленіша від центра Землі точка орбіти Місяця або штучного супутника Землі. *Апогей супутника. Висота апогею ракети-носія.* 2. *перен.* Найвищий ступінь чого-небудь; вершина, розквіт. *Апогей боротьби. Апогей слави. Апогей творчості. Бути в апогеї. Досягти апогею.*

АПОДЖІАТУ́РА, и, *ж., муз.* Одна з музичних прикрас, що найширше використовувалася в період класицизму.

АПОЗИ́ЦІЯ[1], ї, *ж., біол.* Ріст тканин і клітин унаслідок відкладення нових шарів на раніше утвореному шарі.

АПОЗИ́ЦІЯ[2], ї, *ж., лінгв.* Прикладка, означення у формі іменника.

Апозити́вний, а, е. *Апозитивне означення.*

Апозити́вність, ості, *ж.*

АПОКÁЛІПСИС, а, *ч.* 1. Остання книга Нового Завіту, що містить містичні пророцтва про кінець світу. *Коментарі до Апокаліпсиса.* 2. *перен.* Про що-небудь катастрофічне для світу, цивілізації. *Екологічний апокаліпсис. Ядерний апокаліпсис.*

Апокаліпти́чний, а, е. *Апокаліптична картина.*

АПОКÓПА, и, *ж.* Усічення наприкінці слова одного або кількох звуків без порушення його значення; у поезії здебільшого зумовлюється віршовим розміром або римою.

АПОКРИ́НОВІ з а́ л о з и, *фізіол.* — залози, у яких виділення секрету супроводжується відторгненням верхніх частин їх клітин.

АПÓКРИФ, а, *ч., літ.* 1. Релігійно-легендарний твір, зміст якого не цілком відповідає офіційному віровченню і який церква не визнає священним. 2. Твори сумнівної вірогідності або невідомого походження.

Апокрифі́чний, а, е. *Апокрифічна література. Стаття апокрифічного змісту.*

АПÓЛОГ, а, *ч., літ.* Невелике алегоричне оповідання із життя тварин, як правило, повчального характеру, з виразно висловленою мораллю.

АПОЛОГÉТИКА, и, *ж.* 1. Галузь богослов'я, що захищає догми християнської релігії. *Богословська апологетика.* 2. *перен.* Упереджений, тенденційний захист, виправдання якого-небудь учення, теорії, ідеї суспільного ладу або певного авторитету. *Апологетика модернізму.*

Апологе́т, а, *ч.*

Апологети́чний, а, е. *Апологетичні твердження. Апологетичний виступ.*

АПОМÍКСИС, у, *ч.* 1. *біол.* Розмноження багатьох рослин і деяких тварин нестатевим способом. 2. *спец.* Утворення зародка без запліднення.

Апоміктúчний, а, е.

АПОМОРФІ́Н, у, *ч.* Лікарський препарат, відхаркувальний засіб. *Вживати апоморфін.*

АПОНЕВРÓЗ, у, *ч., анат.* Широка блискуча сполучнотканинна пластинка, за допомогою якої м'язи прикріплюються до кісток чи інших тканин.

Апоневроти́чний, а, е.

АПОПЛЕ́КСІЯ, ї, *ж.* 1. Тяжкий хворобливий стан, викликаний крововиливом у мозок або закупоренням мозкових судин. *Удар апоплексії.* 2. Раптове засихання рослин. *Апоплексія рослин.*

Апоплекси́чний, а, е. *Апоплексичний удар.*

АПÓРТ[1], у, *ч.* Один із кращих осінньо-зимових сортів яблунь, а також великий кисло-солодкий плід цього дерева. *Алма-атинський апорт.*

АПÓРТ[2], *виг.* Команда, якою спонукають собаку щось принести.

АПÓРТИ, ів, *мн.* Майно, що надходить до акціонерного товариства як плата за акції.

АПОСІОПÉЗА, и, *ж.* Незакінченість речення, що підкреслює неможливість передати глибину думки.

АПОСТЕРІÓРІ, *присл., філос., лог.* Термін теорії пізнання, що означає знання на основі досвіду; протилежне — **апріóрі**. *Визнавати що-небудь апостеріорі. Робити висновки апостеріорі.*

Апостеріóрний, а, е. *Апостеріорне твердження. Апостеріорне судження.*

Апостеріóрність, ості, *ж.*

АПÓСТОЛ, а, *ч.* 1. *бібл.* Кожен із 12 учнів Ісуса Христа, які поширювали, проповідували його вчення. *Святі апостоли. Духовні апостоли Петро і Павло. Дванадцять апостолів Христових. Вчення апостолів.* 2. Християнська богослужбова книга, що містить «Діяння апостолів» та «Послання апостолів». *Читати Апостола.* 3. *перен., книжн.* Ревний послідовник, проповідник якого-небудь учення, ідеї і т. ін. *Апостол правди і науки. Апостол справедливості. Апостол добра.*

Апóстольство, а, *с.*

Апóстольський, а, е. *Апостольська наука. Апостольські проповідування. Апостольська церква. Апостольська столиця. Апостольські брати.*

АПÓСТРÓФ, а, ч. Надрядковий знак у вигляді коми, що вживається в деяких умовах із різною метою (для позначення роздільної вимови, замість пропущеного голосного тощо).

АПОСТРÓФА, и, *ж., літ.* Риторичний засіб — звернення (перев. несподіване) до одного із слухачів або читачів, до уявної особи або предмета.

АПОТÉЦІЙ, ю, *ч.* Відкрите плодове тіло деяких сумчастих грибів і лишайників.

АПОФÉГМА, и, *ж., літ.* Коротке оповідання про репліку чи витівку мудреця, митця чи просто розумної людини, що стосується питань моралі.

Апофегма́ти, ів, *мн.* Старовинні збірники дотепних висловів, повчальних розповідей.

АПОФЕ́МА, и, *ж., мат.* Перпендикуляр, опущений із центра правильного багатокутника на будь-яку з його сторін.

АПОФЕО́З, у, *ч.* 1. *книжн.* Звеличування якої-небудь особи, події, явища. *Апофеоз кохання. Апофеоз слави.* 2. *театр.* Урочиста сцена в кінці спектаклю або концерту, в якій прославляється народ, герой, подія і т. ін. *Апофеоз твору.* 3. *перен.* Урочисте, величне завершення події. *Апофеоз свята.*

Апофео́зний, а, е. *Апофеозний момент.*

АПОФЕРМЕ́НТ, у, *ч., біол., хім.* Білкова частина молекули ферменту, що зумовлює його специфічність.

АПОФІ́З, а, *ч., анат.* 1. Відросток, виступ кістки; кінцева частина трубчастих кісток. 2. *геол.* Відгалуження магматичного тіла в сусідні гірські породи.

Апо́фізний, а, е.

АПОХРОМА́Т, а, *ч., фіз.* Різновид фотографічного об'єктива, в якому усунена сферична аберація (у 1 знач.).

АПОЦЕ́НТР, а, *ч.* Точка орбіти небесного тіла, найвіддаленіша від центра тіла, навколо якого здійснюється обертання.

АППЕРЦЕ́ПЦІЯ, ї, *ж., психол.* Залежність сприйняття від минулого досвіду, від запасу знань і загального змісту духовного життя людини, а також від психічного стану людини у момент сприйняття.

Апперцепо́ваний, а, е.

Апперцепти́вний, а, е.

Апперцепці́йний, а, е.

Апперципува́ти, у́ю, у́єш. Освоювати на основі наявного досвіду.

АПРАКСІ́Я, ї, *ж., мед.* Розлад у людини здатності виконувати звичні цілеспрямовані дії, що зумовлений ураженням певних ділянок кори головного мозку.

АПРЕТУ́РА, и, *ж., техн.* Остаточне оброблення тканини, шкіри тощо спеціальними речовинами для надання їм жорсткості, м'якості, пружності тощо.

Апре́т, у, *ч.* Речовина (крохмаль, мило та ін.), що використовується для надання волокнам, тканинам і т. ін. певних властивостей.

Апрету́рний, а, е.

Апрету́рник, а, *ч.* Той, хто здійснює апретуру.

Апрету́рниця, і, *ж.*

Апретува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати остаточне оброблення тканини, шкіри тощо спеціальними речовинами.

АПРІО́РІ, *присл., філос., лог.* Знання, яке одвічно, до досвіду і незалежно від нього притаманне свідомості; протилежне — **апостеріо́рі**. *Стверджувати апріорі. Приймати рішення апріорі. Робити висновки апріорі.*

Апріо́рний, а, е. *Апріорний висновок. Апріорна заява.*

Апріо́рність, ості, *ж.* *Апріорність твердження.*

АПРОБА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Офіційне схвалення, затвердження чого-небудь після випробування, перевірки. *Попередня апробація. Апробація ліків. Дати апробацію. Пройти апробацію.* 2. *с. г.* Визначення сортових якостей посівів з метою виділення кращого для насіння. *Метод польової апробації.*

Апроба́тор, а, *ч.* Той, хто здійснює апробацію (у 2 знач.).

Апробаці́йний, а, е. *Апробаційні ознаки.*

Апробо́ваний, а, е. *Апробований метод дослідження.*

Апробува́ти, у́ю, у́єш. 1. Давати оцінку, відгук, офіційно схвалювати, затверджувати що-небудь. *Апробувати окремі положення дослідження. Апробувати дисертацію. Апробувати підручник. Апробувати новий метод лікування.* 2. *с. г.* Здійснювати апробацію. *Апробувати посіви.*

АПРОКСИМА́ЦІЯ, ї, *ж., мат.* Приблизне вираження яких-небудь величин через інші, простіші величини.

Апроксимува́ти, у́ю, у́єш.

АПРОПРІА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* Привласнення, заволодіння чим-небудь; пристосування чого-небудь.

Апропрійо́ваний, а, е. *Апропрійоване майно.*

Апропріюва́ти, ю́ю, ю́єш.

АПРО́Ш, у, *ч.* 1. *поліґр.* Проміжок між літерами чи словами в друкарському наборі. 2. *тільки мн., заст.* Глибокий зигзагоподібний рів, хід, сполучення для підступів до обложеного укріплення, фортеці.

АПСИ́ДА, *рідше* **АБСИ́ДА**, и, *ж., архіт.* Півкруглий (іноді багатокутний) виступ у стіні античної або церковної будівлі. *Півциркульна апсида. Вівтарна апсида. Розташування апсиди.*

АПТЕ́КА, и, *ж.* Медично-санітарний заклад, в якому виготовляють ліки за рецептами, а також продають готові препарати та інші медичні товари. *Спеціалізована аптека. Фітоаптека. Працювати в аптеці.*

Апте́кар, я, *ч.* Працівник аптеки, який приймає рецепти, виготовляє і відпускає ліки.

Апте́карка, и, *ж.*

Апте́карський, а, е.

Апте́чка, и, *ж., розм.* Набір ліків для надання першої допомоги хворому або для домашнього лікування. *Аптечка водія.*

Апте́чний, а, е. *Аптечні ліки. Аптечний склад.*

АПТЕРИГО́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **аптериго́т**, а, *ч.*). Первиннобезкрилі нижчі комахи, довжиною до 5 см, що живуть у ґрунті, лісовій підстилці, гнилій деревині тощо і більшість із яких є ґрунтоутворювачами.

АПТЕРІО́З, у, *ч.* Затримання або повне припинення росту пір'я у молодняка водоплавної птиці.

АР, а, *ч.* У метричній системі — міра земельної площі, що дорівнює 100 $м^2$.

А́РА, *невідм., ч.* Довгохвостий папуга з яскравим оперенням, поширений у Південній Африці; добре приручається.

АРАБЕ́СК, у, *ч.* Одна з основних поз класичного танцю, при якій рівновага зберігається на одній нозі, а друга випрямлена, піднята і відведена назад.

АРАБЕ́СКА, и, *ж.* 1. Різновид орнаменту з геометричних фігур, стилізованого листя, квітів і т. ін., який поширився в Європі під впливом арабського мистецтва. *Халат з арабесками. Малюнки для арабесок.* 2. *муз.* Жанр інструментальної п'єси (здебільшого для фортепіано) з багато орнаментованим мелодійним малюнком. 3. *тільки мн.* Збірник невеликих літературних або музичних творів.

Арабе́сковий, а, е. *Арабесковий орнамент.*

АРАБІ́ЗМ, у, *ч., лінгв.* Слово або вислів, запозичені з арабської мови.

АРА́БІКА, и, *ж.* Сорт кави. *Арабіка в зернах.*

АРАБІ́Н, у, *ч.* Різновид рослинного клею, складник аравійської камеді.

АРАБІ́СТИКА, и, *ж.* Сукупність дисциплін, що вивчають історію, мову, культуру, економіку і т. ін. арабських народів. *Галузь арабістики.*

Арабі́ст, а, *ч.*

Арабі́стка, и, *ж.*

АРАГОНІ́Т, у, *ч., мін.* Поліморфний різновид вуглекислого кальцію; входить до складу перламутру черепашок.

АРА́К, у, *ч.* Поширений на сході міцний алкогольний напій, що виготовляється із соку пальми, рису, ячменю, пшениці та ін. *Штучний арак.*

Ара́ковий, а, е. *Араковий напій.*

АРА́ЛІЯ, ї, *ж.* Високий колючий кущ або деревце з великим листям і дрібними квіточками, зібраними у волоті, яке вирощують перев. як декоративну рослину.

Ара́лієвий, а, е.

АРАНЕОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ арахнології, присвячений вивченню павуків. *Праці з аранеології.*

Аранео́лог, а, *ч.*

Аранеологі́чний, а, е. *Аранеологічні досліди.*

АРАНЖУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Переклад музичного твору, написаного для одного інструмента або групи інструментів (голосів) для виконання на іншому інструменті або іншим складом інструментів (голосів). *Симфонія в аранжуванні для фортепіано.* 2. Полегшений виклад музичного твору для виконання на тому самому інструменті. 3. У джазі — видозміни мелодії, здійснювані безпосередньо під час виконання.

Аранжо́ваний, а, е. *Аранжована мелодія.*

Аранжува́льник, а, *ч.* Той, хто здійснює аранжування. *Аранжувальник народної музики. Аранжувальник квіткової композиції.*

Аранжува́ти, у́ю, у́єш. *Аранжувати пісню. Аранжувати симфонію для фортепіано. Аранжувати народну мелодію для гітари.*

АРАУКА́РІЯ, ї, *ж.* Ряд вічнозелених хвойних дерев, поширених у Південній Америці й Австралії; дають цінну деревину; насіння більшості видів їстівне. *Насадження араукарії.*

Араукари́ти, ів, *мн.* Рештки стовбурів хвойних дерев.

АРАХНІ́ДИ, ів, *мн.* Павукоподібні тварини, зокрема скорпіони, сольпуги, павуки, кліщі та ін.

АРАХНО́ЗИ, ів, *мн.* Хвороби жуйних тварин, спричинювані паразитичними й отруйними павукоподібними.

АРАХНОЇДИ́Т, у, *ч., мед.* Запалення павутинної оболонки головного і спинного мозку; спричинюється грипом, туберкульозом, тифом та ін. *Лікування арахноїдиту.*

АРАХНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ зоології, що вивчає павукоподібних. *Дані арахнології.*

Арахно́лог, а, *ч.*

Арахнологі́чний, а, е.

АРБАЛЕ́Т, а, *ч.* Старовинна метальна ручна зброя, що має форму лука з механізмом для натягування тятиви, самостріл. 2. *мисл.* Рушниця для полювання під водою.

Арбале́тний, а, е.

Арбале́тник, а, *ч.* Той, хто стріляє з арбалета.

АРБІ́ТР, а, *ч.* 1. Посередник, суддя, до якого звертаються для розв'язання спорів, що не підлягають судовому розглядові; третейський суддя. *Бути арбітром. Звернутися до арбітра.* 2. Суддя у деяких видах спортивних змагань. *Футбольний арбітр. Строгий арбітр.*

Арбітра́ж, у, *ч.* 1. Розв'язання арбітрами спорів, які не підлягають судовому розглядові; третейський суд. *Державний арбітраж України. Відомчий арбітраж. Міжнародний арбітраж. Передати справу в арбітраж. Рішення арбітражу.* 2. *екон.* Отримання прибутку від різниці цін та курсів при скуповуванні іноземної валюти на одному валютному ринку та одночасного продажу її на іншому валютному ринку. *Валютний арбітраж. Фондовий арбітраж.*

Арбітраже́р, а, *ч.* Дилер, який здійснює торгівлю цінними паперами або іншими товарами з метою перепродажу та одержання прибутку.

Арбітра́жний, а, е. *Арбітражний суд. Арбітражна операція. Арбітражна комісія.*

АРБОВІ́РУСИ, ів, *мн.* (*одн.* **арбові́рус**, у, *ч.*), *біол.* Група вірусів, які переносяться кліщами, комарами.

Арбові́русний, а, е. *Арбовірусні хвороби.*

АРБОЛІ́Т, у, *ч.* Будівельний матеріал, різновид легкого бетону, виготовлений із деревних відходів і цементу; використовується для виготовлення плит, панелей, блоків для малоповерхових будинків. *Панелі з арболіту.*

Арболі́товий, а, е. *Арболітові блоки.*

АРБОРИЦИ́ДИ, ів, *мн.* Хімічні речовини, які застосовують для боротьби з небажаною, зайвою деревночагарниковою рослинністю на луках, пасовищах, сільськогосподарських угіддях.

АРГАМА́К, а, *ч.* Старовинна назва породистого верхового коня у східних народів. *Турецький аргамак.*

АРГЕНТИ́Т, у, *ч.* Сріблястий мінерал, що містить руду срібла.

АРГЕНТОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Метод кількісного аналізу, який ґрунтується на утворенні малорозчинних у воді сполук срібла.

Аргентометри́чний, а, е. *Аргентометричні показники.*

АРГІЛІ́Т, у, *ч.* Осадова гірська порода, що утворилася в результаті ущільнення, зневоднювання та цементації глини; має високу твердість і не розмокає у воді.

Аргілі́товий, а, е.

АРГІЛОФІ́ЛИ, ів, *мн.* Водяні організми, що живуть переважно на глинистих ґрунтах.

АРГО́, *невідм., с., лінгв.* Умовна говірка вузької соціальної групи, у якій є специфічні слова й вислови, незрозумілі для сторонніх; жаргон.

Арготи́зм, у, *ч.* Слово або вислів, запозичені літературною мовою з якого-небудь арго.

Арготи́чний, а, е. *Арготичні елементи.*

АРГО́Н, у, *ч.* Хімічний елемент, безбарвний, без запаху, газ, що входить до складу повітря і не вступає в хімічні реакції; використовується для наповнення електричних ламп, у зварювальній техніці тощо.

Арго́новий, а, е. *Аргоновий лазер. Аргонові трубки.*

АРГОНА́ВТИ, ів, *мн.* (*одн.* **аргона́вт**, а, *ч.*). 1. У грецькій міфології — герої, які здійснили далекий морський похід на кораблі «Арго» в Колхіду по золоте руно. *Міф про аргонавтів.* 2. *перен.* Про відважних мореплавців, які подорожують у невідомі країни, шукаючи багатства, пригод і т. ін. *Новітні аргонавти. Аргонавти Всесвіту.*

АРГУМЕ́НТ, у, *ч.* 1. Підстава, доказ, які наводяться для обґрунтування, підтвердження чого-небудь. *Серйозний аргумент. Переконливі аргументи. Наукові аргументи. Наводити аргументи. Погоджуватися з аргументами опонента.* 2. *мат.* Незалежна величина, від зміни якої залежить зміна функції.

Аргумента́ція, ї, *ж.* Сукупність доказів, необхідних для доведення чого-небудь. *Полемічна аргументація. Незаперечна аргументація. Переконлива аргументація. Розумна аргументація.*

Аргументо́ваний, а, е. *Аргументована критика.*

Аргументо́ваність, ності, *ж.* *Аргументованість пояснень.*

Аргументо́вано. *Говорити аргументовано.*

Аргументува́ння, я, *с.*

Аргументува́ти, у́ю, у́єш. Наводити аргументи (в 1 знач.); доводити, обґрунтовувати. *Переконливо аргументувати. Аргументувати відповідь. Аргументувати теоретичне положення.*

А́РГУС, а, *ч.* 1. У давньогрецькій міфології — стоокий сторож, який бачив навіть під час сну. 2. *перен., книжн., заст.* Пильний, невсипущий сторож. 3. Птах родини фазанових з яскравим оперенням і великими плямами-очками на пір'ї. 4. Невелика морська риба родини оселедцеподібних з плямистим забарвленням у молодих особин.

АРДЕ́Н, а, *ч.* Бельгійська порода робочих коней-важковозів. *Гладкий арден.*

АРДО́МЕТР, а, *ч.* Електричний прилад для вимірювання високих температур (у промислових печах).

АРЕА́Л, у, *ч.* Територія поширення чого-небудь, напр., виду тварин, рослин, а також мов та ін. *Природний ареал. Ареал поширення.*

Ареа́льний, а, е. *Ареальні дослідження. Ареальна лінгвістика*

АРЕАЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Наука про регіони поширення окремих видів, родин та інших систематичних груп рослин і тварин. 2. Напрям діалектології, у рамках якого досліджують характер, лінгвістичну сутність одиниць діалектного членування, зумовленість просторових характеристик мовних явищ їх історією, зв'язками з традиційною культурою носіїв діалектів.

Ареалогі́чний, а, е. *Ареалогічне вивчення явища.*

АРЕ́НА, и, *ж.* 1. Первісно — овальний або круглий посипаний піском майданчик для поєдинків чи ігор у центрі амфітеатру, цирку чи стадіону. 2. Круглий майданчик із бар'єром посередині цирку, де виступають артисти. *Циркова арена. Майстри арени.* 3. *перен.* Місце, де відбувається яка-небудь дія, подія. *Арена битви.* 4. *перен.* Галузь, поле діяльності. *Політична арена. Арена громадської (мистецької) діяльності.*

АРЕО́МЕТР, а, *ч., фіз.* Прилад для визначення густини (питомої ваги) рідини. *Молочний ареометр.*

АРЕОПА́Г, у, *ч.* 1. У стародавніх Афінах — найвищий орган релігійної, судової й політичної влади. 2. *перен.* Зібрання авторитетних осіб для вирішення певних питань.

АРЕТИ́Р, а, *ч.* Пристосування для встановлення і закріплення чутливого елемента вимірювального приладу у неробочому положенні для захисту його від пошкоджень у той час, коли ним не користуються.

АРЕФЛЕ́КСІЯ, ї, *ж., мед.* Відсутність рефлексів.

Арефлексі́йний, а, е.

АРЕ́ШТ, у, *ч.* 1. Позбавлення волі, взяття під варту кого-небудь. 2. *юр.* Судова заборона вільно розпоряджатися власним майном. *Накладати арешт на рахунки організації. Арешт майна.*

Арешта́нт, а, *ч.* Той, кого взяли під варту, заарештували.

Арешта́нтка, и, *ж.*

Арешто́ваний, а, е. *у знач. ім. Перші арештовані. Допит арештованих.*

Арешто́вувати, ую, уєш, **Арештува́ти**, у́ю, у́єш. 1. Брати кого-небудь під варту, позбавляти волі. *Арештувати за підозрою у скоєнні злочину.* 2. Накладати арешт. *Арештовувати рахунок у банку.*

АР'ЄРГА́РД, у, *ч.* Частина війська або флоту, яка під час походу йде позаду головних сил, щоб оборонити їх від нападу; протилежне — **аванга́рд**. *Сильний ар'єргард. Ар'єргард флоту. Йти в ар'єргарді.*

Ар'єрга́рдний, а, е. *Ар'єргардні бої. Ар'єргардні частини.*

АР'ЄРСЦЕ́НА, и, *ж., спец* Задня частина сцени, що править за резервне приміщення для встановлення декорацій.

АРИ́ДНИЙ к л і м а т — сухий, жаркий клімат, властивий пустелям та напівпустелям, що характеризується значним переважанням випаровування над опадами.

Ари́дність, ності, *ж.* Сухість клімату, що зумовлює нестачу вологи для життя організму.

АРИ́К, а, *ч.* У Середній Азії — назва зрошувального каналу. *Побудувати арик.*

Арико́вий, а, е. *Арикове зрошування.*

АРИЛО́ЇДИ, ів, *мн.* Дрібні вирости на зернах, що містять олійні речовини і сприяють поширенню насіння за допомогою мурах, які поїдають арилоїдів.

АРИ́ЛУС, а, *ч.* М'ясистий виріст на насінинах деяких рослин; різновид принасінника; сприяє поширенню насіння тваринами, комахами, птахами, вітром, водою тощо.

АРИСТОГЕНЕ́З, у, *ч.* Автогенетична концепція, згідно з якою еволюція здійснюється без участі природного добору, під дією внутрішніх творчих стимулів і незалежно від змін зовнішнього середовища.

АРИСТОКРА́ТІЯ, ї, *ж.* 1. *тільки одн.* Форма державного правління, при якій вся влада належить представникам родової знаті. 2. *збірн.* Привілейований прошарок панівного класу; родова знать. *Українська аристократія.* 3. *перен.* Соціальна група, що перебуває у привілейованому становищі. *Наукова аристократія.*

Аристокра́т, а, *ч.* 1. Той, хто належить до аристократії. *Українські аристократи.* 2. Особа, що належить до духовної або інтелектуальної еліти суспільства. *Аристократ духу.*

Аристократи́зм, у, *ч.* 1. Характерна для аристократів манера вишуканої, витонченої, гордовитої поведінки. 2. *перен.* Вишуканість, вищість. *Аристократизм духу.*

Аристократи́чний, а, е. *Аристократичне товариство. Аристократична натура. Аристократичні манери. Інтереси родової аристократичної верхівки.*

Аристократи́чність, ності, *ж.*

Аристократи́чно. *Манера говорити аристократично.*

Аристокра́тка, и, *ж.*

АРИТМІ́Я, ї, *ж., мед., фізіол.* 1. Порушення нормального ритму діяльності серця. *Сильна аритмія. Ліки від аритмії. Лікувати аритмію. Аритмія серцевих скорочень.* 2. *літ.* Порушення віршового ритму, не помічене автором або застосоване навмисно як версифікаційний прийом.

Аритмі́чний, а, е. *Аритмічний пульс. Аритмічна робота серця.*

Аритмі́чність, ності, *ж. Аритмічність пульсу.*

Аритмі́чно.

АРИФМО́ГРАФ, а, *ч.* Лічильна машина для механічного виконання арифметичних дій, результати яких автоматично записуються на особливій стрічці.

АРИФМОМОРФО́З, у, *ч.* Еволюційне перетворення організму, при якому спостерігається зміна кількості однорідних органів.

АРІА́НСТВО, а, *с., рел.* Течія у християнстві IV–VI ст., прихильники якої заперечували офіційне вчення церкви про єдину суть Трійці і стверджували, що Син Божий (Христос) нижчий за Бога Отця.

Аріа́нець, нця, *ч.*

Аріа́нка, и, *ж.*

Аріа́нський, а, е.

АРІБА́Л, а, *ч.* Невелика кулеподібна чи грушоподібна посудина з обпаленої глини, часто з художнім розписом.

АРІЄ́ТА, и, *ж.* Невелика арія, що відзначається простотою і пісенним характером мелодії; як правило, має двочастинну будову.

АРІО́ЗО, *невідм., с., муз.* Невелика арія, що має наспівно-речитативний характер. *Вільно побудоване аріозо.*

А́РІЯ, ї, *ж.* 1. Вокальний твір для одного голосу, що входить як складова частина до опери, ораторії та ін. *Арія Кармен.* 2. Невеликий вокальний або інструментальний твір наспівного характеру.

А́РКА, и, *ж.* 1. Склепіння у формі дуги, яким перекривають проріз у стіні або сполучають опори моста, два суміжні будинки і т. ін. *Мостова арка. Тріумфальна арка.* 2. Декоративна споруда у вигляді брами, що завершується склепінням.

Арка́да, и, *ж.* Ряд арок, що спираються на стовпи або колони; галерея з арок; застосовують здебільшого при спорудженні відкритих

галерей. *Відкриті аркади. Галерея під аркадами.*

А́рковий, а, е. 1. Прикм. до **а́рка**. *Аркове кріплення.* 2. Те, що за формою схоже на арку, елементом чого є арка. *Аркова гребля.*

АРКА́Н, а, *ч.* Довгий мотузок із зашморгом на кінці, за допомогою якого ловлять коней та інших тварин. *Накинути аркан.*

Арка́нити, ню, ниш. Ловити за допомогою аркана. *Арканити коня.*

Арка́нний, а, е. *Арканний вузол.*

АРКАТУ́РА, и, *ж., архіт.* Ряд однакових глухих невеликих арок на фасаді будівлі чи на внутрішніх стінах приміщення, які слугують прикрасою для стіни.

АРКБУТА́Н, а, *ч., архіт.* Зовнішня кам'яна арка, елемент опори склепіння.

АРКО́ЗИ, ів, *мн.* Грубозернисті пісковики, що утворилися внаслідок руйнування гранітів, гнейсів та інших кислих магматичних гірських порід зернистої структури.

АРКОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розроблення методів створення різних споруд, будівництва господарських об'єктів і населених пунктів із максимальним збереженням природного середовища.

АРЛЕКІ́Н, а, *ч.* 1. Традиційний персонаж італійської «комедії масок», який у костюмі з різнокольорових клаптів і в чорній напівмасці виконував роль дотепного слуги-блазня. 2. Смуга тканини, яка обрамляє портальну арку сцени.

Арлекіна́да, и, *ж.* 1. Невелика театральна п'єса (пантоміма), в якій головну роль виконує арлекін. 2. Популярний жанр у XVIII ст. у Франції. 3. Блазнювання.

АРМАГЕДДО́Н, у, *ч.* 1. Місцевість біля підніжжя гори Кармель, яка в біблійні часи була місцем вирішальних битв з єгиптянами, ассирійцями та іншими завойовниками Ханаанського краю; згідно з Одкровенням Іоанна Богослова, місце, де під час настання кінця світу відбудеться остання битва з участю всіх царів Землі. 2. *перен.* Щось страшне, невідворотне, глобальний катаклізм. *Атомний армагеддон. Очікування армагеддону.*

АРМА́ДА, и, *ж.* Велике з'єднання військових кораблів, літаків або танків, які узгоджено діють на одному напрямі. *Армада літаків. Армада крейсерів.*

АРМАДИ́ЛИ, ів, *мн.* Південноамериканські ссавці, тіло яких захищене панциром із рогових щитків; живляться дрібними хребетними тваринами, молюсками, комахами і т. ін.

АРМАТУ́РА, и, *ж.* 1. *збірн., техн.* Сукупність допоміжних приладів, деталей, необхідних для роботи якогонебудь апарата, машини, конструкції. *Освітлювальна арматура.* 2. *буд.* У залізобетонних спорудах — сталевий каркас; також сукупність металевих частин, уміщених у який-небудь матеріал або споруду для їх зміцнення. 3. *мист.* Скульптурне або живописне зображення зброї та обладунку, що використовується з декоративною метою.

Армату́рний, а, е, *техн., буд.* 1. Прикм. до **армату́ра** (у 2 знач.). *Жорсткі арматурні каркаси.* 2. Який виготовляє арматуру (в 1, 2 знач.). *Арматурний цех.* 3. Признач. для арматури (у 1, 2 знач.). *Арматурний дріт.*

Армату́рник, а, *ч.* Той, хто виготовляє, встановлює чи обслуговує арматуру (у 1, 2 знач.).

Армату́рниця, і, *ж.*

АРМУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Зміцнювати матеріал (споруду), вводячи в нього арматуру (у 2 знач.). *Бетон армують металом.*

Армо́ваний, а, е. *Армований брус. Армовані деталі. Армоване скло.*

Армува́ння, я, *с.* *Армування бетонних конструкцій.*

Армре́стлінг, у, *ч.* Змагання на силу рук. *Змагання з армрестлінгу.*

АРМЮ́Р, а, *ч.* Вид переплетення з дрібновізерунчастими тканими малюнками, який застосовують у тканинах для одягу, рушниках, серветках та ін.

А́РНІКА, и, *ж.* 1. Висока багаторічна трав'яниста рослина з жовтими квітками; широко використовується в медицині. *Арніка гірська. Препарати арніки.* 2. *фарм.* Ліки, виготовлені з квітів цієї трави.

А́рніковий, а, е. *Арнікова примочка.*

АРОГЕНЕ́З, у, *ч.* Найзагальніші пристосувальні зміни організації та функцій організмів у ході еволюції, що підвищують інтенсивність їх життєдіяльності.

АРО́ЗІЯ, ї, *ж., мед.* Руйнування тканин і судин під час запальних процесів і при виразках.

Арозі́йний, а, е. *Арозійні явища.*

АРОМА́Т, у, *ч.* 1. Приємний і ніжний запах; пахощі. *Аромат лілій. Аромат парфумів.* 2. *перен.* Властива чому-небудь ознака. *Аромат юності.*

Ароматиза́ція, ї, *ж.* 1. *кул.* Додавання у страву, напій ароматичних речовин. *Ароматизація штучних фруктових вод.* 2. *техн.* Збагачення нафти, бензину і т. ін. ароматичними вуглеводнями. *Ароматизація нафти.*

Ароматиза́тор, а, *ч.* Речовина, що має приємний запах і використовується для надання аромату продуктам харчування, парфумерним виробам і т. ін. *Синтетичні ароматизатори. Харчові ароматизатори. Ароматизатор, ідентичний натуральному.*

Ароматизо́ваний, а, е. *Ароматизовані напої. Ароматизований бензин.*

Ароматизува́ти, у́ю, у́єш. *Ароматизувати тісто корицею. Ароматизувати бензин.*

Аромати́чний, а, е. *Ароматичні приправи. Ароматичні речовини.*

Аромати́чність, ності, *ж.* *Ароматичність речовини.*

Арома́тний, а, е. *Ароматний чай. Ароматна хвиля.*

АРОМОРФО́З, у, *ч.* Ускладнення організації та функцій організмів у процесі еволюції, що дає їм можливість розширювати середовище проживання виду.

АРОРУ́Т, у, *ч., спец.* Крохмальне борошно, яке виробляють із коріння бульб та плодів деяких тропічних рослин.

АРПЕ́ДЖІО, *невідм., с., муз.* Акорди із швидкою послідовністю звуків.

АРСЕ́Н, у, *ч.* Хімічний елемент у вигляді твердої речовини сірого кольору з металічним блиском; миш'як.

Арсе́новий, а, е. *Арсенова кислота.*

АРСЕНА́Л, у, *ч.* 1. Склад зброї і військового спорядження. *Арсенал із зброєю.* 2. Завод, на якому виготовляють зброю і військове спорядження. 3. *перен.* Великий запас чого-небудь (засобів, можливостей та ін.). *Арсенал художніх засобів.*

Арсена́льний, а, е.

АРТ[1]... Перша частина складних слів, що відповідає слову «артилерійський».

АРТ[2]... Перша частина складних слів, що відповідає значенню слів «мистецтво», «мистецький».

АРТАЛГІ́Я, ї, *ж., мед.* Біль у суглобах при різних захворюваннях.

АРТЕЗІА́НСЬКИЙ, а, е. Який міститься в глибоких водоносних шарах землі; глибинний. *Артезіанська вода.*

АРТЕРІЇ́Т, у, *ч., мед.* Запалення стінок артерій. *Гострий артеріїт. Хронічний артеріїт.*

АРТЕРІО́ЛИ, о́л, *мн.* (*одн.* **артеріо́ла**, и, *ж.*). Дрібні кінцеві розгалуження артерій, що переходять у капіляри.

АРТЕРІОСКЛЕРО́З, у, *ч.* Хронічне захворювання артерій, що виражається в ущільненні їхніх стінок; супроводжується втратою еластичності, звуженням просвіту артерій. *Розвиток артеріосклерозу.*

АРТÉРІЯ, ї, *ж.* 1. Кровоносна судина, що розносить збагачену киснем кров від серця до всіх органів і тканин тіла. 2. *перен.* Важливий комунікаційний шлях, напр.: залізнична лінія, судноплавна ріка, канал, головна вулиця і т. ін. *Транспортна артерія.*

Артеріáльний, а, е. *Артеріальний тиск. Артеріальна кров.*

АРТЕСОНÁДО, *невідм.* Дерев'яна набірна стеля з кесонами, часто прикрашена різьбою чи розписом.

АРТЕФÁКТ, у, *ч.* 1. *біол.* Утвір або процес, який не властивий біологічному об'єктові за нормальних умов і виникає внаслідок дослідів над ним. 2. *спец.* Річ, предмет, який є продуктом цілеспрямованої діяльності людини. 3. У культурології — інтерпретативне втілення певної культурної форми в конкретному матеріальному продукті, акті поведінки, соціальній структурі тощо.

АРТИ́КЛЬ, я, *ч., лінгв.* Частка, що вживається в деяких мовах при іменниках для розрізнення роду, надання їм означеності або неозначеності. *Означений артикль. Неозначений артикль.*

АРТИ́КУЛ, а, *ч.* 1. *заст.* Стаття, розділ або параграф якого-небудь закону, договору, розпорядження та ін. *Артикул нової конституції.* 2. *спец.* Тип виробу, товару, а також його цифрове або літерне позначення. *Новий артикул виробів.*

АРТИКУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *лінгв.* Робота мовних органів, спрямована на вимовляння того чи іншого звука мови; також положення мовних органів при вимові такого звука. *Вироблення правильної артикуляції.* 2. *муз.* Спосіб виконання на інструменті чи голосом певної послідовності звуків.

Артикулювáти, юю, ює́ш. Вимовляти звуки мови за допомогою органів мовлення.

Артикуляці́йний, а, е. *Артикуляційна база мови.*

АРТИШÓК, у, *ч.* Багаторічна городня рослина з їстівними м'ясистими квітковими головками й великим пірчастим листям, а також м'ясиста частина квітки цієї рослини, яку використовують як їжу. *Розмноження артишоків. Насіння артишоків. Суп із артишоками.*

А́РТОС, А́РТУС, а, *ч.* Освячений на Великдень спеціальний хліб, який найближчої неділі роздають парафіянам.

АРТРИ́Т, у, *ч.* Запалення суглобів. *Лікування артриту.*

Артри́тний, а, е.

АРТР(О)... Перша частина складних слів, що відповідає за значенням слову «суглоб».

АРТРАЛГІ́Я, ї, *ж., мед.* Болі в суглобах при різних захворюваннях. *Засоби проти артралгії.*

АРТРОДÉЗ, у, *ч.* Хірургічна операція при створенні повної нерухомості суглоба з метою відновлення втраченої опороздатності кінцівки.

АРТРÓЗ, у, *ч.* Хронічне захворювання суглобів, пов'язане з порушенням обміну речовин і супроводжуване змінами зчленованих поверхонь кісток та деформацією суглобів; рухи в суглобі обмежуються аж до повної втрати його функцій.

АРТРОЛÓГІЯ, ї, *ч., мед.* Розділ анатомії, що вивчає будову суглобів та їх захворювання.

Артрóлог, а, *ч.* *Консультація артролога.*

Артрологі́чний, а, е.

АРТРОПЛÁСТИКА, и, *ж., мед.* Пластична операція для відновлення рухомості суглобів.

Артропласти́чний, а, е. *Артропластичні заходи.*

АРТРОТОМІ́Я, ї, *ж., мед.* Хірургічна операція розтину суглоба для видалення гною, сторонніх предметів та ін.

Артротомі́чний, а, е.

А́РФА, и, *ж.* Щипковий багатострунний (44 струни) музичний інструмент, що має форму трикутної рами з натягнутими на ній струнами.

Арфі́ст, а, *ч.*

Арфі́стка, и, *ж.*

АРХАЇЗÁЦІЯ, ї, *ж.* Навмисне наслідування давніх форм мистецтва. *Архаїзація побуту.*

Архаї́зм, у, *ч.* 1. Застаріле явище, пережиток старовини. 2. *лінгв.* Застаріле слово, мовний зворот або граматична форма, що вийшли з ужитку.

Архаїзóваний, а, е. *Архаїзований твір.*

Архаїзувáти, у́ю, у́єш. *Архаїзувати мову.*

АРХА́ЇКА, и, *ж.* Старовина, старовинні речі, а також усе те, що характеризується рисами старовини.

Архаї́чний, а, е. 1. Прикм. до **арха́їка**. *Архаїчний період.* 2. Який вийшов із загальнонародного вжитку; застарілий. *Архаїчна лексика.*

Архаї́чність, ності, *ж.* *Риси архаїчності.*

АРХА́НГЕЛ, а, *ч.* Згідно з християнським віровченням — старші за чином ангели, безтілесні істоти, духи, створені Богом, через яких він повідомляє людям свою волю. *Архангел Михаїл. Архангел Гавриїл.*

Арха́нгельський, а, е. *Архангельський собор.*

АРХАНТРÓП, а, *ч.* Загальна назва найдавнішої викопної людини.

АРХА́Р, а, *ч.* Дикий гірський баран, поширений у Центральній Азії.

АРХА́Т, а, *ч.* Згідно з буддійським ученням: 1) епітет Будди; 2) у традиції хінаяни — людина, яка шляхом перевтілень досягла найвищого рівня духовного розвитку — нірвани; 3) праведник, святий.

АРХЕ... Частина складних слів, що означає «первісність», «початок».

АРХÉЙ, ю, *ч., геол.* Найдавніша ера в геологічній історії Землі.

Архéйський, а, е. *Архейська ера.*

АРХЕО... Перша частина складних слів, що відповідають за значенням слову «стародавній».

АРХЕОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Галузь історичної науки, яка досліджує писемні пам'ятки старовини та виробляє наукові принципи їх видання. *Інститут археографії.*

Археóграф, а, *ч.* *Відомий археограф.*

Археографі́чний, а, е. *Археографічна праця.*

АРХЕОЛÓГІЯ, ї, *ж.* Наука, що на підставі речових пам'яток минулого, добутих розкопками, вивчає давні побут і культуру людського суспільства. *Українська археологія. Інститут археології.*

Археóлог, а, *ч.* *Учений-археолог. Майбутній археолог.*

Археологі́чний, а, е. *Археологічні пам'ятки.*

АРХЕОПТÉРИКС, а, *ч. палеонт.* Найдавніший викопний птах юрського періоду.

АРХЕОПТÉРИС, а, *ч., бот.* Найдавніша папоротеподібна рослина.

АРХЕÓРНІС, а, *ч., палеонт.* Один із екземплярів археоптерикса.

АРХЕОФІ́ТИ, ів, *мн.* Рослини, що є супутниками людини з доісторичного або раннього історичного часу.

АРХЕОЦІА́ТИ, ів, *мн.* Тип викопних безхребетних тварин; поодинокі та колоніальні донні організми, що мали вапняковий скелет у формі рога або келиха.

АРХЕОСПÓРІЙ, я, *ж., бот.* Група клітин, із яких розвиваються спори, мегаспори та мікроспори (у мохів, папоротеподібних, голонасінних і т. ін. рослин).

АРХЕТИ́П, у, *ч.* 1. *філос.* Прообраз, первинна форма, взірець. *Психологічний архетип. Культурний архетип. Архетипи мислення.* 2. *лінгв.* Вихідна первинна мовна форма, реконструйована на основі зіставлення

реальних фактів, що належать до різних мов.

Архети́повий, а, е. *Архетипові образи.*

АРХІ... Префікс, що означає: «головний, старший»; «найвищий ступінь чогось».

АРХІ́В, у, *ч.* 1. Установа, яка займається збиранням, упорядковуванням і зберіганням старих документів, писемних пам'яток та ін. *Обласний архів. Історичний архів. Літературний архів.* 2. Відділ установи, в якому зберігаються старі документи, листи, закінчені справи тощо. *Здати справу в архів.* 3. Листи, рукописи, знімки і т. ін., які стосуються діяльності якої-небудь установи або особи. *Архів І. Нечуя-Левицького.* 4. *інформ.* Дані, що зберігаються на диску в стислому вигляді. *Обновити текстовий архів. Створити архів програм.*

Архіва́ріус, а, *ч.* Фахівець із архівної справи.

Архіва́тор, а, *ч., інформ.* Програма, призначена для мінімізації обсягів інформації у файлі з метою збереження її на твердому диску, дискеті і т. ін. або її пересилання. *Архіватор даних.*

Архіва́ція, ї, *ж., інформ.* Мінімізація обсягу електронної інформації шляхом створення архіву (у 4 знач.).

Архіві́ст, а, *ч.* Працівник архіву (у 1, 2 знач.).

Архі́вний, а, е. 1. Прикм. до **архів**. *Архівні матеріали.* 2. Який вивчає, досліджує архіви (в 2 знач.). *Архівна комісія.* 3. *інформ.* Який містить архів (у 4 знач.). *Архівний файл. Архівна дискета.*

Архіво́ваний, а, е. *Архівований файл.*

Архівува́ння, я, *с. Архівування текстових документів.*

Архівува́ти, у́ю, у́єш. Створювати архіви файлів. *Архівувати рідко використовувані програми.*

АРХІВО́ЛЬТ, а, *ч.* З'єднувальна профільована архітектурна деталь, що створює зовнішнє обрамлення арки, як правило, багата на пластичні прикраси.

АРХІДИЯ́КОН, а, *ч.* Старший диякон, який служить при митрополиті. *Чин архідиякона.*

Архідия́конський, а, е. *Архідияконське служіння.*

АРХІЄПИ́СКОП, а, *ч.* Духовне звання, середнє між єпископом і митрополитом, а також служитель релігійного культу, який має це звання.

Архієпи́скопський, а, е.

АРХІЄРЕ́Й, *розм.* **АРХІРЕ́Й**, я, *ч.* Загальна назва вищих чинів духовенства (єпископа, архієпископа та ін.) у православних християн, а також особа, що має це звання. *Єпархіальний архієрей. Сан архієрея. Візит архієрея.*

Архієре́йський, а, е. *Архієрейський хор. Архієрейська літургія.*

АРХІМАНДРИ́Т, а, *ч.* Вищий чернечий чин у православній та греко-католицькій церкві, почесний титул настоятеля великого чоловічого монастиря, а також ректора духовної семінарії і глав духовних місій.

Архімандри́тський, а, е. *Архімандритський наперсний хрест.*

АРХІМІЦЕ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **архіміце́т**, а, *ч.*), *бот.* Клас нижчих мікроскопічних грибів, паразитів рослин, зокрема картоплі, капусти і т. ін.; викликають захворювання рослин.

АРХІПЕЛА́Г, у, *ч.* Сукупність значної кількості окремих островів чи їх груп, що лежать на невеликій відстані один від одного і які зазвичай розглядають як одне ціле. *Архіпелаг островів. Архіпелаг Землі Франца-Йосифа.*

Архіпела́говий, а, е. *Архіпелаговий острів.*

АРХІТЕКТО́НІКА, и, *ж.* 1. *архіт.* Гармонійне поєднання частин цілого. 2. *мист., літ.* Розмірність художнього твору; побудова, композиція. *Архітектоніка твору.* 3. *геол.* Загальна картина геологічної будови земної кори або її частини, особливостей залягання гірських порід тієї чи іншої місцевості.

Архітектоні́чний, а, е. *Архітектонічні особливості.*

АРХІТРА́В, а, *ч., архіт.* Головна балка, перекриття між колонами, нижня частина антаблемента. *Масивний архітрав.*

АРХІ́Я, ї, *ж.* Організоване і кероване політичною владою суспільство, яке утворює державу; протилежне — **ана́рхія**.

...АРХІЯ. Друга частина складних слів, що вказує на форму влади, правління.

АРХО́НТИ, ів, *мн.* (*одн.* **архо́нт**, а, *ч.*). У Стародавній Греції — вищі службові особи, які обиралися на певний термін.

АС, а, *ч., розм.* 1. Льотчик-винищувач найвищого класу, майстер повітряного бою. *Льотчик-ас.* 2. *перен.* Про людину, що досягла високої майстерності у певній галузі. *Бути асом у своїй справі.*

АСАМБЛЕ́Я, ї, *ж.* 1. Керівний орган у міжнародних організаціях. *Генеральна Асамблея ООН.* 2. Назва вищого органу законодавчої влади у деяких країнах. 3. Загальні збори членів якої-небудь державної чи міжнародної організації, прихильників певного громадського руху. *Асамблея прихильників миру. Асамблея європейських регіонів.*

Асамбле́йний, а, е.

АСА́НА, и, *ж.* Положення тіла в певній позі (в індійському вченні хатха-йога).

А́СДИК, а, *ч.* Гідролокаційний пристрій, призначений для визначення місцезнаходження підводних об'єктів.

АСЕЙСМІ́ЧНИЙ, а, е. Який не піддається руйнівній дії землетрусів. *Асейсмічна область. Асейсмічне будівництво.*

АСЕКСУА́ЛЬНІСТЬ, ності, *ж.* 1. Відсутність ознак статі. 2. Відсутність статевого потягу.

АСЕ́МБЛЕР, а, *ч.* Допоміжна програма у складі операційної системи для автоматичного перекладу вихідної програми на машинну мову.

АСЕНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Видалення і знешкодження нечистот. 2. Поліпшення гігієнічних умов, очищення місцевості.

Асеніза́тор, а, *ч.* Той, хто здійснює асенізацію. *Міські асенізатори.*

Асенізаці́йний, а, е. *Асенізаційний пристрій.*

АСЕ́ПТИКА, и, *ж., мед.* Запобігання зараженню рани шляхом стерилізації, знезараження предметів, які дотикаються до неї під час операції, лікування та ін. *Застосовувати асептику. Засоби асептики.*

Асепти́чний, а, е. *Асептична пов'язка.*

АСИГНУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Виділяти певну грошову суму на які-небудь потреби. *Асигнувати кошти на видання книги.*

Асигно́ваний, а, е.

Асигнува́ння, я, *с. Державні асигнування на охорону здоров'я.*

АСИМЕТРІ́Я, ї, *ж.* Брак або порушення симетрії; несиметричність, нерозмірність.

Асиметри́чний, а, е. *Асиметричні форми.*

Асиметри́чність, ності, *ж.*

Асиметри́чно.

АСИМІЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Уподібнення, злиття, засвоєння. 2. Злиття одного народу з іншим унаслідок засвоєння його мови, культури, національних ознак. *Природна асиміляція. Примусова асиміляція. Політика асиміляції.* 3. *біол.* Процес засвоєння рослинним чи тваринним організмом зовнішніх щодо нього речовин. 4. *лінгв.* Уподібнення одних звуків іншим. *Асиміляція приголосних.*

Асимільо́ваний, а, е. *Асимільована етнічна група.*

Асимілюва́ння, я, *с.*

Асимілюва́льний, а, е. *Асимілювальна дія.*

Асимілюва́ти, ю́ю, ю́єш. 1. Робити кого-, що-небудь подібним до себе, перетворювати, переробляти на свій лад. *Асимілювати емігрантів із іншим населенням.* 2. *біол.* Засвоювати. *Рослини асимілюють вуглекислоту.*

Асимілягти́вний, а, е. *Асимілятивні процеси.*

Асиміля́тор, а, *ч.* Той, хто примусово здійснює асиміляцію (у 1 знач.).

Асиміля́торський, а, е. *Асиміляторська політика.*

Асиміляці́йний, а, е. *Асиміляційний вплив наступних голосних.*

АСИМПТО́ТА, и, *ж., мат.* Пряма, яка не має жодної спільної точки з певною кривою, що необмежено наближається до цієї прямої.

Асимпто́тика, и, *ж.* Поведінка функції в особливих точках, найчастіше при наближенні аргумента чи функції до нескінченності.

Асимптоти́чний, а, е. Який необмежено наближується.

АСИНДЕТО́Н, у, *ч., лінгв.* Стилістична фігура, яка характеризується пропуском сполучників з метою посилення експресії висловлювання; безсполучниковість.

АСИНЕРГІ́Я, ї, *ж., мед.* Утрата здатності об'єднувати окремі прості рухи в складний руховий акт; спостерігається при захворюваннях мозочка.

АСИНХРОНІ́Я, *книжн.* Неодночасність; протилежне — **синхроні́я**.

Асинхро́нний, а, е. *Асинхронне обертання тіл. Асинхронний електродвигун. Асинхронна культура.*

Асинхро́нність, ності, *ж. Асинхронність дій.*

Асинхро́нно. *Рухатися асинхронно.*

АСИСТЕ́НТ, а, *ч.* 1. Помічник фахівця, який допомагає йому виконувати роботу. *Асистент професора. Асистент хірурга. Асистент режисера.* 2. Нижча посада викладача у вищих навчальних закладах, а також особа, що займає цю посаду. *Асистент кафедри української мови.* 3. Особа, яка входить до складу почесної варти прапора (при прапороносці).

Асисте́нтка, и, *ж.*

Асисте́нтський, а, е. *Асистентський кабінет. Асистентські обов'язки.*

Асистува́ти, у́ю, у́єш. Бути помічником у спеціаліста; виконувати роботу асистента (в 1 знач.). *Асистувати хірургові під час операції.*

АСИСТОЛІ́Я, ї, *ж., мед.* Різке ослаблення скорочень серцевого м'яза, що призводить до розладу серцевої діяльності.

АСКАРИ́ДИ, и́д, *мн.* (*одн.* **аскари́да**, и, *ж.*). Круглі білі черви, що паразитують у кишечнику ссавців і людини. *Аскарида людська.*

Аскаридо́з, у, *ч.* Хвороба, що розвивається внаслідок наявності в організмі аскарид. *Дитячий аскаридоз.*

АСКЕ́Р, а, *ч., заст.* Турецький вояк.

АСКЕТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Релігійно-етичне вчення, що полягає в проповіді зречення радощів життя, відлюдництва і «умертвіння плоті» для досягнення моральної досконалості. *Релігійний аскетизм.* 2. *перен.* Надзвичайно суворий спосіб життя з відмовою від життєвих благ. *Риси аскетизму.*

Аске́за, и, *ж., рел.* Спосіб життя, принцип поведінки, що характеризується відмовою від життєвих благ, задоволень і т. ін. *Монастирська аскеза. Сповнене аскези життя.*

Аске́т, а, *ч.* 1. Віруючий, який суворо дотримується приписів аскетизму. 2. *перен.* Про людину, яка вкрай обмежує свої життєві потреби, веде суворий спосіб життя. *Зробитися аскетом.*

Аскети́чний, а, е. *Аскетичне обличчя.*

АСКОМІЦЕ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **аскоміце́т**, а, *ч.*), *бот.* Клас вищих (сумчастих) грибів, статеве розмноження яких відбувається за допомогою спор, що розвиваються в сумках.

АСКОРБІ́НОВА к и с л о т а́ — органічна речовина, потрібна організмові для нормального обміну речовин; нестача її в організмі спричиняє цингу; вітамін С.

АСКОХІТО́З, у, *ч., с. г.* Грибкова хвороба рослин. *Аскохітоз гороху.*

АСО́, *невідм., с.* У фехтуванні та боксі — зустріч двох спортсменів з метою вивчення техніки бою чи підготовки до змагань.

АСОНА́НС, а, *ч., літ.* Неповна рима, в якій співзвучні тільки наголошені голосні звуки; повторення однакових голосних звуків у рядку чи строфі.

Асона́нсовий, а, е, *літ. Асонансова рима.*

АСОРТИМЕ́НТ, у, *ч.* Набір товарів або виробів різних видів і сортів. *Широкий асортимент. Багатий асортимент. Збільшувати (розширювати, збагачувати) асортимент. Асортимент продуктів. Асортимент товарів. Асортимент послуг.*

Асортиме́нтний, а, е. *Асортиментний мінімум товарів.*

АСОРТІ́, *невідм., с.* 1. Спеціально підібраний набір однорідних продуктів, предметів різних сортів. *Рибне асорті. Шоколадне асорті. М'ясне асорті.* 2. *невідм.* Те, що є такою сумішшю, набором. *Цукерки асорті.*

АСОЦІА́ЛЬНИЙ, а, е. Який не відповідає нормам, правилам поведінки людей у суспільному житті. *Асоціальний вчинок. Асоціальні явища.*

Асоціа́льність, ності, *ж.*

АСОЦІА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Добровільне об'єднання осіб або організацій для досягнення спільної господарської, політичної, культурної чи якої-небудь іншої мети; товариство, спілка. *Асоціація молодих письменників. Міжнародна асоціація україністів. Асоціація театральних діячів. Українська наукова асоціація. Банківська асоціація. Асоціація міст України. Асоціація регіональної науки. Президент асоціації.* 2. Сполучення, з'єднання чого-небудь в єдине ціле. *Зоряні асоціації. Рослинна асоціація. Асоціація молекул.* 3. Зв'язок між окремими нервово-психічними актами — уявленнями, думками, почуттями, внаслідок якого одне уявлення, почуття і т. ін. викликає інше. *Підсвідомі асоціації. Викликати асоціації. Проводити асоціації. Асоціації ідей.* 4. *біол.* Угруповання мікробів різних видів, які існують у природних або лабораторних умовах.

Асоціати́вний, а, е. *Асоціативний зв'язок. Асоціативний експеримент. Асоціативна пам'ять.*

Асоціати́вність, ності, *ж. Розвивати асоціативність. Асоціативність художнього мислення. Методи асоціативності.*

Асоціати́вно. *Мислити асоціативно.*

Асоціаці́йний, а, е, *психол. Асоціаційний процес.*

Асоційо́ваний, а, е. *Асоційований член товариства. Асоційовані уявлення.*

Асоціюва́ння, я, *с.*

Асоціюва́ти, ю́ю, ю́єш. 1. Установлювати зв'язок між уявленнями, явищами і т. ін. *Здатність асоціювати. Асоціювати одне явище з іншим.* 2. Об'єднувати. *Асоціювати як повноправного члена.*

АСПАРА́ГУС, а, *ч.* Різновид спаржі з пишною зеленню, що вирощується як кімнатна рослина. *Густий аспарагус. Посадити аспарагус.*

АСПЕ́КТ, у, *ч.* 1. Точка зору, з якої розглядаються предмети, явища, поняття. *Історичний аспект. Важливий аспект. Науковий аспект. Моральний аспект. Розглядати питання в різних аспектах.* 2. *бот.* Зовнішній вигляд рослинних угруповань, що змінюється за фазою розвитку рослин протягом року.

Аспе́ктний, а, е.

АСПЕКТОЛО́ГІЯ, ї, *ж., лінгв.* Розділ лінгвістики, що вивчає видові форми дієслова та їхнє значення. *Засади аспектології.*

Аспекто́лог, а, *ч. Конференція аспектологів.*

Аспектологі́чний, а, е. *Аспектологічні дослідження.*

АСПЕРГІ́Л, у, *ч.* Рід грибів, що у вигляді плісняви побутують на продуктах харчування, у ґрунті, на сирих стінах тощо; деякі види спричинюють хвороби, інші використовуються у виробництві лимонної кислоти, антибіотиків, ферментів.

АСПЕРГИЛЬО́З, у, *ч., мед., вет.* Інфекційне захворювання людини, птахів, рідше інших тварин, що спричинюється одним із різновидів сумчастих грибів.

АСПЕРМАТИ́ЗМ, у, *ч.* Відсутність сім'явилиття під час статевого акту при збереженні нормальної функції сім'яутворення, статевого потягу та ерекції.

АСПЕРМІ́Я, ї, *ж., мед.* Відсутність сперматозоїдів у сім'яній рідині.

АСПІРАНТУ́РА, и, *ж.* Система підготовки професорсько-викладацьких і наукових кадрів при вищих навчальних закладах або науково-дослідних інститутах. *Вступити до аспірантури. Навчатися в аспірантурі. Закінчити аспірантуру.*

Аспіра́нт, а, *ч.* Той, хто навчається в аспірантурі. *Робота аспіранта. Атестація аспірантів.*

Аспіра́нтка, и, *ж. Аспірантка першого року навчання.*

Аспіра́нтський, а, е. *Аспірантський мінімум. Аспірантські екзамени.*

АСПІРА́ТИ, ів, *мн., лінгв.* Придихові приголосні звуки. *Вимова аспіратів.*

АСПІРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *техн.* Система відсмоктування пороху з приміщення. 2. *мед.* Відсмоктування різних рідин або повітря з порожнин і дихальних шляхів за допомогою спеціального приладу. 3. *мед.* Потрапляння сторонніх тіл у дихальні шляхи при вдихуванні.

Аспіра́тор, а, *ч.* 1. *техн.* Прилад для відбирання проб газів, повітря та ін. з метою визначення їх хімічного складу, вмісту вологи і т. ін. 2. *техн.* Апарат для відсмоктування забрудненого повітря з виробничих приміщень. 3. *мед.* Прилад для проведення аспірації (у 2 знач.).

АСПІРИН, у, *ч.* Біла кристалічна речовина, що вживається як ліки для зниження температури і вгамування головного болю. *Вживати аспірин. Таблетка аспірину.*

АССИРІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Комплексна наукова дисципліна, що вивчає мови, писемність, культуру та історію народів Ассирії та Вавилонії.

Ассиріо́лог, а, *ч.*

Ассиріологі́чний, а, е. *Ассиріологічні дослідження.*

АСТА́ЗІЯ, ї, *ж., мед.* Утрата людиною здатності стояти без підтримування внаслідок захворювань нервової системи.

АСТАЗУВА́ННЯ, я, *с.* Зменшення, ослаблення впливу магнетизму Землі на магнітну стрілку чутливого вимірювального приладу.

АСТА́Т, у, *ч., хім.* Радіоактивний хімічний елемент, за властивостями подібний до йоду і полонію.

АСТАТИ́ЗМ, у, *ч., техн.* Властивість систем автоматичного управління зводити помилку регулювання до нуля при постійному зовнішньому впливі на цю систему.

Астати́чний, а, е. *Астатичний електровимірювальний прилад.*

АСТЕЇ́ЗМ, у, *ч.* Стилістичний прийом, один із видів іронії, коли захоплення чимось висловлюється словами, які звичайно мають негативний зміст або ж навпаки, засудження набирає форми похвали.

АСТЕНІ́Я, ї, *ж., мед.* Загальна кволість організму; безсилля; втрата здатності до тривалого фізичного і розумового напруження.

Асте́нік, а, *ч.* Той, хто перебуває у стані астенії.

Асте́нічка, и, *ж.*

Астені́чний, а, е. *Астенічний тип. Астенічний синдром.*

АСТЕНОПІ́Я, ї, *ж., мед.* Слабкість або швидка втомлюваність зору, супроводжувана болем в очах, головним болем і послабленням гостроти зору.

АСТЕНОСФЕ́РА, и, *ж., геол.* Передбачуваний шар зниження твердості, міцності та в'язкості у верхній мантії Землі.

АСТЕРИ́ЗМ, у, *ч., астр.* Група зірок, яка входить до сузір'я, але назву має іншу, ніж назва сузір'я.

АСТЕРИ́СК, а, *ч., друк.* Набірний знак у вигляді зірочки, який застосовують для позначення виносок.

АСТЕРО́ЇДИ, ів, *мн.* (*одн.* **астеро́їд**, а, *ч.*). 1. Малі планети сонячної системи, що обертаються навколо Сонця переважно між орбітами Марса і Юпітера. 2. *зоол.* Морські зірки, клас безхребетних тварин типу голкошкірих.

Астеро́їдний, а, е. *Астероїдний пояс.*

АСТИГМАТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. *мед.* Вада ока, що призводить до нечіткості зображення. 2. Спотворення зображення оптичною системою внаслідок її асиметрії або потрапляння світлового пучка під великим кутом до осі системи.

Астигма́т, а, *ч.* Фотографічний об'єктив з *астигматизмом.*

Астигмати́чний, а, е. *Астигматичне око.*

А́СТМА, и, *ж.* Задишка, спричинювана деякими захворюваннями серця або бронхів; ядуха. *Бронхіальна астма. Напади астми.*

Астма́тик, а, *ч.* Той, хто хворіє на астму. *Перша допомога астматикам.*

Астмати́чка, и, *ж.*

Астмати́чний, а, е. 1. Характерний для астми. *Астматичне дихання.* 2. Який хворіє на астму. *Астматичний хворий.* 3. Признач. для лікування астми. *Астматичні препарати.*

АСТРАГА́Л[1], у, *ч.* Однорічна і багаторічна трав'яниста або кущова рослина родини бобових; використовується як сировина у техніці та медицині. *Препарат астрагалу.*

АСТРАГА́Л[2], у, *ч., архіт.* Деталь у класичній архітектурі у формі валика (іноді оздобленого ниткою стилізованого намиста) з поличкою (з'єднує стовп колони з капітеллю або базою).

АСТРА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Зоряний. *Астральне світло.* 2. *перен.* В астрології, окультизмі, парапсихології — абстрактний, неземний, нематеріальний, містичний. *Астральний світ. Астральне тіло.* 3. В астрології — пов'язаний із проблемами Всесвіту, життя, смерті, долі, взаємодії Космосу і Землі. *Астральна тріада. Астральний культ. Астральний зв'язок.*

АСТРО... Перша частина складних слів, що відповідає значенню «зоряний», вказує на зв'язок із небесними тілами чи космосом.

АСТРОАНАТО́МІЯ, ї, *ж.* Розділ астрології, що вивчає анатомічну будову людини відповідно до розташування небесних світил.

АСТРОБІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, що займається виявленням і вивченням ознак життя на інших, крім Землі, планетах.

Астробіо́лог, а, *ч.*

Астробіологі́чний, а, е.

АСТРОБЛЕ́МА, и, *ж.* Геологічна структура центричної форми, що утворилася внаслідок падіння великого космічного тіла (*метеорита, астероїда*) на земну поверхню.

АСТРОБОТА́НІКА, и, *ж.* Наука, що вивчає рослинний покрив планет (зокрема Марса).

Астроботáнік, а, *ч.*
Астроботанíчний, а, е.
АСТРОГНÓЗІЯ, ї, *ж.* Знання зоряного неба, вміння орієнтуватися на місцевості і в часі за зоряним небом.
АСТРÓГРАФ, а, *ч.* Апарат для фотографування небесних світил. *Шестикамерний астрограф. Об'єктив астрографа.*
АСТРÓЇДА, и, *ж., мат.* Плоска крива у вигляді чотирикутної зірки.
АСТРОЛÓГІЯ, ї, *ж.* Учення про зв'язок між розташуванням та рухом небесних тіл і явищами суспільного життя, долею людини та ін., а також про методи передбачення майбутнього, що ґрунтується на цьому зв'язку.
Астрóлог, а, *ч.*
Астрологíчний, а, е. *Астрологічний гороскоп. Астрологічний прогноз.*
АСТРОЛЯ́БІЯ, ї, *ж., геод., астр.* Прилад для вимірювання кутів, з допомогою якого до XVIII ст. визначали положення небесних світил, а пізніше робили геодезичні вимірювання.
АСТРОМЕДИЦИ́НА, и, *ж.* Сукупність методів лікування і профілактики захворювань на підставі даних астрології.
АСТРОМÉТРІЯ, ї, *ж.* Розділ астрономії, що вивчає взаємне розташування небесних тіл. *Класична астрометрія.*
Астрометри́чний, а, е. *Астрометричні знання.*
АСТРОНАВІГÁЦІЯ, ї, *ж.* Розділ астрономії, що займається визначенням положення і курсу корабля або літака за небесними світилами.
Астронавігаці́йний, а, е.
АСТРОНÁВТИКА, и, *ж.* Сукупність галузей науки і техніки, які забезпечують теорію і практику освоєння космічного простору. *Фахівець із астронавтики.*
Астронáвт, а, *ч.* *Американські астронавти.*
АСТРÓНІМ, а, *ч.* 1. Різновид псевдоніма — позначення імені автора зірочками. 2. *лінгв.* Власна назва небесного об'єкта (планети, комети і т. ін.).
АСТРОНÓМІЯ, ї, *ж.* Наука про будову й розвиток небесних тіл і їх систем; вивчає розміщення, рух небесних тіл, а також їх фізичний стан, хімічний склад. *Захоплюватися астрономією. Вивчати астрономію.*
Астронóм, а, *ч.*
Астрономíчний, а, е. 1. Який стос. астрономії. *Астрономічні знання. Астрономічна обсерваторія. Астрономічний рік.* 2. *перен.* Дуже великий (про числа, кількість чого-небудь). *Астрономічна цифра.*
АСТРООРІЄНТÁЦІЯ, ї, *ж.* Орієнтація в космічному просторі за нерухомими зірками. *Система астроорієнтації.*
АСТРОСПЕКТРÓГРАФ, а, *ч.* Прилад для реєстрації спектрів небесних тіл.
АСТРОСПЕКТРОСКОПІ́Я, ї, *ж.* Розділ астрофізики, у якому за допомогою спектрального аналізу вивчається випромінювання небесних тіл.
АСТРОСФÉРА, и, *ж., біол.* Частина *центросфери*, що утворюється під час непрямого поділу клітини.
АСТРОФІ́ЗИКА, и, *ж.* Розділ астрономії, що вивчає фізичну будову та хімічний склад небесних тіл і міжзоряного середовища. *Практична астрофізика. Теоретична астрофізика.*
Астрофíзик, а, *ч.*
Астрофізи́чний, а, е. *Астрофізична обсерваторія.*
АСТРОФÍЗМ, у, *ч.* Відсутність поділу на строфи у віршовому творі. *Астрофізм поезії.*
АСТРОФÓБІЯ, ї, *ж.* Страх перед зірками.
АСТРОФОТОГРÁФІЯ, ї, *ж.* В астрономії — галузь досліджень, що займається розробленням апаратури і методів фотографування небесних світил.
Астрофотографíчний, а, е.
АСТРОФОТОМÉТРІЯ, ї, *ж.* Розділ практичної астрофізики, що займається опрацюванням і застосуванням фотометричних методів виміру блиску зірок і яскравості протяжних небесних об'єктів.
Астрофотóметр, а, *ч.* Прилад для вимірювання блиску астрономічних об'єктів чи світлових потоків, що приходять від них.
Астрофотометри́чний, а, е.
АСТРОЦИ́ТИ, ів, *мн.* Схожі на зірку клітини допоміжної тканини нервової системи.
АСТРОЦИТÓМА, и, *ж., мед.* Доброякісна пухлина головного мозку.
А́СУРИ, ів, *мн.* В індуїстській міфології — суперники і вороги богів, скинені з неба та перетворені на демонів.
АСФÁЛЬТ, у, *ч.* 1. Чорна смолиста маса природного походження або штучно виготовлена з бітуму і тонкоподрібнених мінеральних матеріалів; застосовується у дорожньому гідротехнічному будівництві. *Природний асфальт. Штучний асфальт.* 2. Шлях, тротуар, покриті цією масою. *Мчати по асфальту.*
Асфальтéни, ів, *мн.* Тверді складові частини бітумів (асфальтів, нафт та ін.), від яких залежить їх твердість, температурна стійкість і в'яжучі властивості.
Асфальтíвка, и, *ж., розм.* Дорога з асфальтовим покриттям. *Ходити (їздити) асфальтівкою.*
Асфáльтний, а, е. *Асфальтне покриття.*
Асфáльтник, а, *ч.* Робітник, який асфальтує шлях, вулицю. *Бригадир асфальтників.*
Асфáльтниця, і, *ж.*
Асфальтóваний, а, е. *Асфальтована дорога.*
Асфáльтовий, а, е. 1. Прикм. до **асфáльт**. *Асфальтове покриття.* 2. Який виробляє асфальт (у 1 знач.). *Асфальтовий завод.* 3. Покритий асфальтом (у 1 знач.). *Асфальтові тротуари.*
Асфальтувáння, я, *с.* *Здійснювати асфальтування.*
Асфальтувáти, ýю, ýєш. Покривати асфальтом (у 1 знач.). *Асфальтувати майданчик. Асфальтувати дорогу.*
АСФАЛЬТОБЕТÓН, у, *ч.* Будівельний матеріал із суміші щебеню, піску й асфальту.
Асфальтобетóнний, а, е.
АСФÍКЦІЯ, ї, *ж., мед.* Хворобливий стан, зумовлений гострою нестачею в крові кисню і надміром вуглекислоти; характеризується тяжким розладом дихання і кровообігу. *Асфікція новонародженого.*
АСОФОДИ́Л, АСФОДÉЛЬ, я, *ч.* Рід рослин родини лілійних із великими квітками; поширені в середземноморських країнах і Азії.
АСЦИ́ДИ, ій, *мн.* (*одн.* **асци́дія**, ї, *ж.*). 1. *зоол.* Клас морських хордових тварин, тіло яких покрите особливою оболонкою. 2. *бот.* Листя деяких рослин, яке має форму мішечка або посудини.
АСЦИ́Т, у, *ч., мед.* Нагромадження рідини в черевній порожнині; черевна водянка.
АСЬÉНДА, и, *ж.* Великий маєток у більшості країн Латинської Америки.
АСЮРÉ, *невідм., с.* Друкарська лінійка, яка утворює відбиток у вигляді кількох хвилястих чи паралельних ліній; застосовують при друкуванні чеків, квитанцій тощо.
АТАВÍЗМ, у, *ч.* 1. Поява в нащадків (людей, тварин, рослин) ознак, що були властиві їх далеким предкам. 2. *перен.* Пережиток, повернення до застарілого, ознака несучасності. *Політичний атавізм.*
Атавісти́чний, а, е. *Атавістичні ознаки.*
АТÁКА, и, *ж.* 1. Навальний напад війська на ворога; вирішальний етап наступу. *Йти в атаку.* 2. *перен.* Рішуча дія, спрямована проти кого-

небудь або на досягнення якої-небудь мети (у спорті, грі тощо). 3. *муз.* Перехід голосового апарату людини від дихального стану до співу (під час співу) або до мовлення. 4. *муз.* Безпосередній перехід до наступної частини музичного твору. 5. *мед.* Напад гострого суглобового болю. *Ревматична атака.*

Атакува́ти, у́ю, у́єш. 1. Навально наступати на ворога. *Атакувати ворога.* 2. *перен.* Спрямовувати свої дії проти кого-небудь або на досягнення якої-небудь мети. *Атакувати опонента запитаннями.*

АТАКСИ́Т, а, *ч.* Залізний метеорит, до складу якого входить понад 13% нікелю і дрібнозерниста суміш камаситу та теніту.

АТАКСІ́Я, ї, *ж., мед.* Порушення координації рухів, коли вони стають неточними, неузгодженими, що спостерігається при деяких захворюваннях нервової системи.

АТАЛЕ́Я, ї, *ж.* Рід пальм із великими перистими листками; ростуть у тропіках Америки; деякі види культивують в оранжереях.

АТАРА́КСІЯ, ї, *ж.* Поняття давньогрецької етики про душевний спокій, рівновагу духу, відсутність хвилювання, незворушність як мету і форму поведінки, до якої повинна прагнути людина (за вченням стоїків).

АТАРА́КТИКИ, ів, *мн.* Група заспокійливих лікарських препаратів.

АТАШЕ́, *невідм., ч.* 1. Фахівець-консультант із певного кола питань, напр. у військовій справі, торгівлі, при дипломатичному представництві. *Аташе при дипломатичній місії у Європі. Військовий аташе. Аташе з культури.* 2. Молодший дипломатичний ранг у міністерстві закордонних справ. *Аташе посольства. Виконувати обов'язки аташе. Присвоїти ранг аташе.*

АТЕЇ́ЗМ, у, *ч.* Заперечення існування Бога; відмова від релігійних вірувань; безбожність, безвір'я. *Марксистський атеїзм.*

Атеї́ст, а, *ч.*

Атеїсти́чний, а, е. *Атеїстичне виховання.*

Атеї́стка, и, *ж.*

АТЕЛЕКТА́З, у, *ч., мед.* Спадання легеневої тканини при повній або майже повній відсутності повітря в альвеолах. *Вроджений ателектаз.*

АТЕЛЬЄ́, *невідм., с.* Майстерня, студія маляра, скульптора, фотографа. *Ательє скульптора.* 2. Майстерня для пошиття одягу, взуття, головних уборів та для надання деяких інших видів побутових послуг. *Ательє мод. Телевізійне ательє.*

АТЕ́МПО, *невідм., муз.* У попередньому темпі; означає повернення до попереднього темпу після відхилення від нього.

АТЕНЮА́ТОР, а, *ч.* Спеціальний пристрій, що зменшує напругу, струм або потужність електричних чи електромагнітних коливань; застосовують головним чином в електро- і радіовимірювальній апаратурі.

АТЕРО́МА, и, *ж., мед.* Доброякісне пухлиноподібне утворення, що виникає внаслідок закупорення вивідної протоки сальної залози.

АТЕРОМАТО́З, у, *ч.* Захворювання, що характеризується відкладенням в артеріях жирової маси з кристалами холестерину і солями вапняку; спостерігають, напр., при атеросклерозі.

АТЕРОСКЛЕРО́З, у, *ч., мед.* Хронічне захворювання артерій, що призводить до ущільнення стінок, звуження їх просвіту і порушення функцій; часто супроводжується утворенням тромбів.

Атеросклероти́чний, а, е. *Атеросклеротичне ураження кровоносних судин. Атеросклеротичний процес.*

АТЕСТА́Т, а, *ч.* 1. Свідоцтво про закінчення навчального закладу; присвоєння вченого або спеціального звання; посвідчення про проходження служби. *Кваліфікаційний атестат. Атестат зрілості. Атестат про середню освіту. Атестат із відзнакою. Атестат доцента.* 2. Документ на право одержання грошового чи речового забезпечення військовослужбовцем або членами його сім'ї. *Грошовий атестат. Речовий атестат. Отримати гроші за атестатом.*

Атеста́тний, а, е. *Атестатний лист.*

АТЕСТА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *тільки одн.* Визначення ділової кваліфікації спеціаліста, обсягу його знань, досвіду, здібностей, необхідних для виконання конкретних обов'язків; здійснюють для перевірки відповідності займаній посаді. *Службова атестація. Порядок атестації. Пройти атестацію. Атестація наукових працівників.* 2. Характеристика фахових знань та ділових якостей службовця; відгук, висновок про кого-, що-небудь. *Мати гарну атестацію.* 3. Визначення рівня якості продукції.

Атестаці́йний, а, е. *Атестаційна комісія. Атестаційна справа.*

Атесто́ваний, а, е. *Атестований аспірант.*

Атестува́ти, у́ю, у́єш. 1. Надавати кому-небудь якесь звання. *Атестувати працівників.* 2. Давати кому-, чому-небудь атестацію (в 2 знач.), характеристику.

АТЕТО́З, у, *ч., мед.* Мимовільне червоподібне скорочення м'язів пальців (рук, ніг) унаслідок захворювання головного мозку.

АТИ́ПІЯ, ї, *ж.* Явище відсутності характерних, типових рис, ознак, особливостей чи властивостей у певної речі, явища тощо.

Атипо́вий, а, е. Не характерний для даного явища; нетиповий.

Атипо́вість, ості, *ж.* *Атиповість захворювання.*

АТИРЕО́З, у, *ч., мед.* Природжене або набуте внаслідок різних патологічних процесів порушення функції щитовидної залози.

АТИТЮ́Д, а, *ч.* Одна з основних поз у класичному танці, при якій рівновага зберігається на одній нозі, а друга нога піднята і відведена назад у зігнутому положенні. *Виконати атитюд.*

АТЛА́НТИ, ів, *мн.* (*одн.* **атла́нт**, а, *ч.*), 1. *архіт.* Колони, вертикальні опори у вигляді чоловічих постатей, які підтримують балкове перекриття. *Ліпні атланти. Фігури атлантів.* 2. *перен.* Велетень. 3. *анат.* Перший шийний хребець, що з'єднується із потиличною кісткою черепа і другим шийним хребцем.

АТЛАНТОЗА́ВР, а, *ч.* Дуже великий (до 30 м завдовжки) вимерлий плазун із групи динозаврів із довгими шиєю та хвостом та малим черепом.

АТЛА́НТРОП, а, *ч.* Викопна людина, яку класифікують як вид роду пітекантропів.

А́ТЛАС, у, *ч.* Укладений за певною системою і виданий у формі альбома або книжки збірник географічних, історичних та ін. карт. *Географічний атлас. Діалектологічний атлас української мови.* 2. Збірник таблиць, малюнків, креслень і т. ін.

А́тласний, а, е.

АТЛА́С, у, *ч.* Шовкова або напівшовкова тканина, блискуча і гладенька з лицьового боку. *Блискучий атлас. Червоний атлас.*

Атла́сний, а, е. *Атласна тканина. Атласна сукня. Атласна завіса. Атласне переплетення ниток.*

АТЛЕ́ТИКА, и, *ж.* 1. Система фізичних вправ, спрямованих на виховання в людини спритності, сили, витривалості. *Важка атлетика. Легка атлетика.* 2. Вид циркового мистецтва, що включає силові вправи, трюки.

Атле́т, а, *ч.* 1. Спортсмен, який займається силовими вправами. *Змагання атлетів.* 2. Про людину великої фізичної сили і міцної будови тіла.

Атлети́зм, у, *ч.* 1. Добре розвинуті фізичні якості, властиві атлету. *Атлетизм спортсменів.* 2. Те саме, що **культури́зм**. Атлетична гімнастика. *Займатися атлетизмом.*

Атлети́чний, а, е. 1. Прикм. до **атле́тика** *Атлетична гра. Атлетичні вправи.* 2. Прикм. до **атле́т**. Властивий атлетові. *Чоловік атлетичної будови.*

Атле́тка, и, *ж.*

АТМОГЕОХІ́МІЯ, ї, *ж.* Розділ геохімії, що вивчає склад атмосфери Землі і його еволюцію впродовж геологічної історії.

АТМО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для визначення швидкості випаровування води.

АТМОСФЕ́РА, и, *ж.* 1. Газоподібна оболонка Землі та деяких інших небесних тіл. *Верхні шари атмосфери. Атмосфера землі.* 2. *перен.* Умови, обстановка, породжувані соціальним середовищем, колективом, родиною і т. ін. *Звична атмосфера. Атмосфера урочистості.* 3. *фіз., техн.* Одиниця вимірювання тиску, яка дорівнює тискові ртутного стовпа заввишки 760 мм, або 1,033 кг/см^2. *Тиск дорівнює одній атмосфері.*

Атмосфе́рний, а, е. 1. Який належить до атмосфери, пов'язаний із нею. *Атмосферний азот.* 2. Який виникає, відбувається в атмосфері. *Атмосферний вихор. Атмосферні опади. Атмосферний тиск.*

АТМОСФЕ́РИКИ, ів, *мн.* Радіосигнали, що випромінюються при електричних розрядах в атмосфері.

АТО́Л, а, *ч.* Кораловий острів кільцеподібної форми; поширений у тропічних і субтропічних широтах Тихого та Індійського океанів.

Ато́ловий, а, е.

А́ТОМ, а, *ч.* 1. Найдрібніша частинка хімічного елемента, що складається з ядра й електронів і є носієм його властивостей. *Мічені атоми.* 2. *перен.* Найменша частинка чого-небудь.

Атома́рний, а, е. *Атомарний водень.*

А́томний, а, е. 1. Який стос. атома (у 1 знач.). *Атомна енергія. Атомна структура. Атомна вага. Атомна фізика.* 2. Пов'язаний із розпадом ядра атома; ядерний (у 2 знач.). *Атомна енергія.* 2. Пов'язаний із використанням енергії атома. *Атомна електростанція. Атомна бомба.*

А́томник, а, *ч., розм.* Фахівець у галузі атомної енергії.

АТОМІЗА́ТОР, а, *ч.* Прилад для дрібного розпилювання рідини; використовують для дезінфекції, покриття поверхонь лаками, фарбами і т. ін.

АТОМІ́ЗМ, у, *ч.* Матеріалістичне вчення про природу, згідно з яким матерія складається з атомів. *Розвиток атомізму.*

Атомі́ст, а, *ч. Давньогрецькі атомісти.*

Атомі́стка, и, *ж.*

Атомісти́чний, а, е. *Атомістична теорія. Атомістичне вчення.*

АТОНА́ЛЬНИЙ, а, е, *муз.* Не пов'язаний із тональністю. *Атональна музика.*

Атона́льність, ості, *ж. Атональність музики.*

АТОНІ́Я, ї, *ж., мед.* Ослаблення або втрата пружності та еластичності тканин і м'язів організму; розвивається внаслідок розладів нервової системи, загального виснаження, порушення діяльності залоз внутрішньої секреції.

Атоні́чний, а, е.

АТОНУВА́ННЯ, я, *с., літ.* У метричному стопному вірші — послаблення або втрата наголосу в слові, яке посідає другорядне місце у фразі, унаслідок чого посилюється акцентність сусіднього слова.

АТО́РНЕЙ, я, *ч.* В англомовних країнах — повірений, що за дорученням іншої особи виступає від її імені при укладанні угоди.

АТРАГЕ́НА, и, *ж.* Рід рослин родини жовтецевих; поширені у помірному поясі Північної півкулі.

АТРАКТА́НТИ, ів, *мн.* Природні чи штучні речовини, що приваблюють тварин (особливо комах). *Статеві атрактанти. Поживні атрактанти. Штучні атрактанти.*

АТРАКЦІО́Н, у, *ч.* 1. Номер у цирковій або естрадній програмі, що привертає увагу глядачів своєю ефектністю, незвичайністю. *Цирковий атракціон. Ризикований атракціон. Веселий атракціон.* 2. *перев. мн.* Розваги в місцях відпочинку: карусель, гойдалка, тир і т. ін. *Літні атракціони. Дитячі атракціони.*

Атракціо́нний, а, е.

АТРА́КЦІЯ[1], ї, *ж., геод.* Відхилення виска внаслідок діяння сили тяжіння яких-небудь значних мас (напр., гір чи прихованих у земній корі важких речовин).

АТРА́КЦІЯ[2], ї, *ж., лінгв.* Уподібнення, зближення мовних елементів на основі яких-небудь спільних ознак. *Паронімічна атракція.*

Атракта́нти, ів, *мн., лінгв.* Мовні одиниці, що зближуються на основі певної спільної ознаки. *Вокалічні атрактанти. Консонантні атрактанти.*

АТРЕЗІ́Я, ї, *ж.* Відсутність просвіту чи природного отвору в трубчастому органі кров'яної судини, кишечника. *Природжена атрезія. Набута атрезія.*

АТРЕПСІ́Я, ї, *ж., мед.* Тяжка форма розладу процесів харчування, що буває в немовлят при штучному вигодовуванні.

АТРИБУ́Т, а, *ч.* 1. Постійна, суттєва, невід'ємна властивість предмета або явища на відміну від випадкових властивостей. *Рух — атрибут матерії.* 2. Ознака або предмет, які становлять характерну прикмету кого-, чого-небудь. *Весільні атрибути. Атрибути держави.* 3. *лінгв.* Означення.

Атрибути́вний, а, е, *лінгв. Атрибутивний член речення. Атрибутивні смислові відношення. Атрибутивна конструкція.*

Атрибу́тика, и, *ж. Козацька атрибутика. Державна атрибутика. Католицька атрибутика.*

АТРИБУ́ЦІЯ, ї, *ж.* Визначення достовірності, автентичності художнього твору, його автора, місця й часу створення; достовірність, автентичність.

АТРОПІ́Н, у, *ч.* Отруйна речовина, яку добувають із блекоти, дурману та ін.; використовується як болезаспокійливий засіб. *Препарати атропіну.*

АТРОФІ́Я, ї, *ж.* 1. *біол., мед.* Зменшення розмірів окремих органів або тканин організму, яке супроводиться ослабленням або втратою їх функцій. *Патологічна атрофія. Атрофія м'язів. Атрофія слизової оболонки.* 2. *перен.* Втрата, притуплення якого-небудь чуття, властивості. *Атрофія совісті. Атрофія волі.*

Атрофі́чний, а, е. *Атрофічний м'яз.*

Атрофо́ваний, а, е. *Атрофовані органи. Атрофовані нервові волокна.*

Атрофува́тися, у́ється. 1. Відмирати, втрачати життєздатність. *М'язи атрофуються.* 2. *перен.* Зникати, втрачатися, послаблюватися, притуплюватися (про почуття, волю і т. ін.). *Атрофувалося відчуття часу.*

А́ТТИК, а, *ч., архіт.* Стінка над карнизом (признач. для барельєфа чи напису) або поверх, що завершує споруду, найчастіше тріумфальну арку. *Оригінальний аттик.*

А́ттиковий, а, е. *Аттиковий поверх.*

АТТИКІ́ЗМ, у, *ч.* Літературно-стилістичний напрям, що виник у Стародавній Греції в II ст. до н.е. як реакція на азіанізм.

АТТИЦИ́ЗМ, у, *ч., книжн.* Витонченість, інтелектуальна образність мови.

АУДИ́Т, у, *ч.* Перевірка, ревізія фінансових та інших документів, як

правило, незалежними фахівцями або організаціями. *Банківський аудит. Приватний аудит. Здійснювати аудит. Ліцензія на аудит. Фахівець із аудиту.*

Аудитор, а, *ч.* Працівник аудиторської служби, який здійснює незалежну експертизу чи контроль за дотриманням порядку проведення фінансово-господарських операцій, бухгалтерського обліку та звітності, надає з цих питань консультаційні послуги. *Незалежний аудитор. Зовнішній аудитор. Внутрішній аудитор. Державний реєстр аудиторів.*

Аудиторський, а, е. *Аудиторська перевірка. Аудиторські послуги. Аудиторська фірма.*

АУДИТОРІЯ, ї, *ж.* 1. Зал для читання лекцій, доповідей. *Університетська аудиторія.* 2. *збірн.* Слухачі лекції, доповіді, промови і т. ін. *Численна аудиторія. Контакт із аудиторією. Уважна аудиторія. Активна аудиторія. Звернутися з питанням до аудиторії.*

Аудиторний, а, е. *Аудиторний блок. Аудиторна форма занять.*

АУДИФОН, а, *ч.* 1. Один із слухових апаратів для осіб, які частково втратили слух. 2. *військ.* Апарат для вловлювання звуків двигунів літаків, що наближаються, для своєчасного їх виявлення.

АУДІЄНЦІЯ, ї, *ж.* 1. Офіційний прийом у глави держави або в особи, що займає високий державний пост. *Аудієнція у Президента України.* 2. Про приватне прийняття, особисту розмову. *Попросити аудієнції в лікаря. Час аудієнції. Отримати аудієнцію. Домогтися аудієнції. Черга на аудієнцію.*

АУДІО... Перша частина складних слів, яка вказує на зв'язок із звуком, слухом, способом запису і відтворення звукової інформації.

АУДІОАЛЬБОМ, у, *ч.* Декілька музичних творів (пісень, музичних композицій), об'єднаних музикантом або музичним колективом в одне ціле на хронологічній або концептуальній основі і записаних на платівці, аудіокасеті, компакт-диску і т. ін.

АУДІОВІЗУАЛЬНИЙ, а, е. Який ґрунтується на одночасному сприйнятті зором і слухом. *Аудіовізуальні навчальні посібники.*

АУДІОКАСЕТА, и, *ж.* Касета, що містить магнітну стрічку для запису і відтворення звука.

АУДІОЛОГІЯ, ї, *ж., мед.* Розділ медицини, що вивчає слух і його порушення, а також методи діагностики, профілактики та усунення цих порушень.

Аудіолог, а, *ч.*

Аудіологічний, а, е.

АУДІОМЕТРІЯ, ї, *ж.* Вимірювання гостроти слуху шляхом визначення найменшої сили звука, сприйманого людиною.

Аудіометр, а, *ч.* Прилад для визначення гостроти слуху.

АУДІОПЛЕЄР, а, *ч.* Компактний переносний апарат для відтворення звука з магнітного запису.

АУДІОТЕКСТ, у, *ч.* Текст, записаний на магнітних, оптичних та ін. носіях.

Аудіотекстовий, а, е.

АУДІОТЕХНІКА, и, *ж., збірн.* Сукупність технічних приладів для запису і відтворення звука.

Аудіотехнічний, а, е. *Аудіотехнічні засоби.*

АУДІЮВАННЯ, я, *с.* 1. Процес слухання, впізнавання, інтерпретації усної мови. 2. Сприймання тексту, інформації і т. ін. на слух. *Вправи для аудіювання.*

АУКСАНОМЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання росту рослин у довжину.

АУКСИНИ, ів, *мн.* (*одн.* **ауксин**, у, *ч.*), *бот.* Фітогормони, що утворюються в рослинах і стимулюють процес їх росту.

АУКСОТРОФИ, ів, *мн.* Мікроорганізми, які втратили здатність синтезувати одну з речовин, необхідних для їх росту.

Ауксотрофний, а, е.

АУКУБА, и, *ж.* Рід рослин родини деренових; поширені в Східній Азії та Гімалаях; окремі види культивуються як декоративні.

АУКЦІОН, у, *ч.* Продаж товарів, майна з публічних торгів, коли власником стає той, хто запропонує найвищу ціну. *Валютний аукціон. Груповий аукціон. Золотий аукціон. Подвійний аукціон. Виставити на аукціон. Продавати з аукціону. Купити на аукціоні.*

Аукційний, а, е. *Аукційна реалізація.*

Аукціонер, а, *ч.* Учасник аукціону. *Постійний аукціонер.*

Аукціоніст, а, *ч.* Офіційна особа, що проводить продаж майна з публічних торгів.

Аукціонний, а, е. *Аукціонна комісія.*

АУЛ, у, *ч.* Назва села в деяких народів Середньої Азії та Кавказу. *Черкеський аул.*

Аульний, а, е.

АУРА, и, *ж.* 1. У парапсихології — сукупність енергетичних випромінювань живого організму; біополе. *Негативна аура. Бачити ауру.* 2. У містичних вченнях — сяйво, випромінюване божественними істотами і святими, зображуване у вигляді німба, а також узагалі слабке сяйво навколо предметів. *Кольорова аура навколо предметів.* 3. В астрології — про невидиму повітряну оболонку Землі, що сприймає вплив космічних сил на життя і долю людей. 4. *перен.* Навколишні умови; психологічний клімат якої-небудь групи людей. *Доброзичлива аура. Аура сім'ї.*

АУРЕОМІЦИН, у, *ч.* Антибіотик, який застосовують для лікування деяких інфекційних хвороб.

АУРИКУЛЯРНИЙ, а, е. *мед.* Вушний.

АУРИПІГМЕНТ, у, *ч.* Золотистий чи лимонно-жовтий із алмазним блиском мінерал; сульфід арсену; застосовують у медицині, військово-хімічній галузі, піротехніці, скляному виробництві, сільському господарстві та ін.

АУСКУЛЬТАЦІЯ, ї, *ж., спец.* Метод обстеження внутрішніх органів людини й тварин, що полягає у вислухуванні звукових явищ, які виникають під час діяльності цих органів.

АУСЛАУТ, а, *ч.* Позиція звука чи звукосполучення в кінці слова.

АУСПІЦІЇ, ій, *мн.* 1. У Стародавньому Римі — ворожіння авгурів, віщування майбутнього на основі спостережень за поведінкою птахів, за небесними явищами. 2. *перен.* Плани на майбутнє.

АУСТЕНІТ, у, *ч., мет.* Одна із складових частин залізовуглецевих сплавів.

Аустенітний, Аустенітовий, а, е. *Аустенітова сталь. Аустенітні нержавіючі сталі.*

АУТ, а, *ч.* 1. Ситуація, у якій м'яч або шайба виявляються за межами встановленого правилами майданчика. *М'яч вибитий в аут.* 2. *виг.* Команда рефері на рингу, яка означає, що боксер, який упав, оголошується поза боєм, тобто переможений.

АУТБРИДИНГ, а, *ч.* Схрещування неспоріднених між собою тварин або рослин.

Аутбредний, а, е. *Аутбредні особини.*

АУТЕКОЛОГІЯ, ї, *ж.* Розділ екології, що вивчає пристосованість окремих видів рослин і тварин до умов середовища.

Аутекологічний, а, е.

АУТИЗМ, у, *ч.* Хворобливий стан психіки людини, що характеризується заглибленням у внутрішні переживання з активним відстороненням

від зовнішнього світу, відривом від реальної дійсності. *Лікувати аутизм. Гостра форма аутизму.*

А́УТО, *невідм., ж.* Одноактна, драматична вистава релігійно-алегоричного змісту в Іспанії та Португалії (XIII—XVIII ст.).

АУТОГЕ́ННИЙ, а, е, *мед.* Який виникає в самому організмі. *Аутогенне тренування. Комплекс аутогенних вправ.*

АУТОГІПНО́З, у, *ч.* Гіпноз, зумовлений самонавіюванням. *Методика аутогіпнозу.*

АУТОДАФЕ́, *невідм., с.* У Середні віки — прилюдне спалення на вогнищі людей, оголошених інквізицією єретиками, або так званих єретичних творів.

АУТРА́ЙТ, а, *ч.* Перша строкова валютна угода, що передбачає виплату у точно визначені сторонами терміни за курсом, зафіксованим на момент угоди.

АУТСА́ЙД, а, *ч.* У футбольній та хокейній команді — крайній гравець лінії нападу.

Аутса́йдер, а, *ч.* 1. Біржові спекулянти — не професіонали, особи, що спекулюють на біржі, але не постійно. 2. Команда або спортсмен, що займає одне з останніх місць у турнірній таблиці. *Бути аутсайдером.* 3. Про кого-, що-небудь, що не витримує конкуренції, залишається останнім, поза увагою суспільства. *Аутсайдер суспільства. Аутсайдери виборчої кампанії.*

Аутса́йдерський, а, е. *Аутсайдерське підприємство.*

АУТТРЕ́ЙД, у, *ч.* Торговельна операція, що не вдалася через непорозуміння сторін або технічні помилки при оформленні документів.

АФА́ЗІЯ, ї, *ж., мед.* Повний або частковий розлад мови внаслідок ураження мовних центрів кори головного мозку. *Сенсорна афазія. Моторна афазія.*

АФА́КІЯ, ї, *ж., мед.* Відсутність кришталика в оці внаслідок видалення катаракти чи травми.

АФАЛІ́НА, и, *ж., зоол.* Різновид дельфіна, поширений у багатьох морях, крім полярних.

АФЕ́КТ, у, *ч.* Стан дуже великого, але короткочасного нервового збудження, що характеризується сильними переживаннями. *Бути в стані афекту.*

Афекта́ція, ї, *ж.* Незвичайне, штучне збудження, неприродність, зайвий пафос у мові. *Стан афектації. Говорити без афектації.*

Афекти́вний, а, е. *Афективна лексика. Афективна промова.*

Афекто́ваний, а, е. *Афектовані жести. Афектований тон.*

Афектува́ти, у́ю, у́єш. Виражати свої почуття, настрої надто підкреслено і перебільшено (перев. неприродними жестами, штучною піднесеністю мови). *Афектувати свій виступ.*

АФЕ́ЛІЙ, ю, *ч.* Найвіддаленіша від Сонця точка орбіти якої-небудь планети або комети, що обертаються навколо нього.

АФЕЛІ́НУС, а, *ч.* Північноамериканська комаха ряду перетинчастокрилих; паразит кров'яної попелиці — шкідника яблуні.

АФЕ́РА, и, *ж.* Ризикована справа, здійснювана з метою наживи; шахрайство. *Ризикована афера. Валютна афера. Біржова афера. Кримінальна афера. Гучна афера. Учасники афери. Втягнути когось в аферу.*

Афери́ст, а, *ч.* Шахрай; той хто здійснює афери. *Фінансовий аферист.*

Афери́стка, и, *ж.*

Аферисти́чний, а, е. *Аферистична натура.*

АФЕРЕ́ЗА, и, *ж.* Утрата на початку слова звука; вживається для уникнення збігу голосних або для збереження віршового розміру.

АФЕРЕНТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Передавання імпульсів від рецепторів до центральної нервової системи.

Аференти́ий, а, е. *Аферентні нервові волокна.*

АФІДЕ́ВІТ, а, *ч.* Власні письмові свідчення, засвідчені нотаріусом або іншою посадовою особою.

А́ФІКС, а, *ч.* 1. *лінгв.* Частина слова, що має певне граматичне значення і вносить зміну в зміст кореня. 2. *мат.* Точка на площині, що визначається комплексним числом.

Афікса́льний, а, е. *Афіксальний словник. Афіксальний спосіб творення слів.*

Афікса́ція, ї, *ж., лінгв.* Спосіб творення слів за допомогою афіксів.

Афіксо́їд, а, *ч., лінгв.* Компонент складного чи складноскороченого слова, який із тим самим значенням повторюється в цілій низці слів і за своїми словотвірними функціями наближається до префіксів чи суфіксів.

АФІЛІА́ЦІЯ, ї, *ж., психол.* Потреба у спілкуванні та емоційних контактах; виявляється у намаганні бути членом групи, брати участь у спільній діяльності, допомагати іншим та приймати допомогу від них.

АФІЛІ́Я, ї, *ж.* Безлистість рослин, розвинена у зв'язку з посушливими умовами клімату; функцію фотосинтезу при цьому виконують стебла.

АФІНА́Ж, у, *ч., мет.* Спосіб очищення благородних металів (золота, платини, срібла) з метою отримання кінцевого продукту високої проби. *Афінаж золота.*

АФІНА́ЦІЯ, ї, *ж., техн.* Попереднє очищення цукрового піску для перетворення його на рафінад.

АФІ́ННИЙ, а, е. Суміжний, сусідній. *Афінна геометрія. Афінні перетворення.*

АФІ́РОВА структу́ра — дрібнокристалічна струкпура ефузивних гірських порід, які не містять украплень.

АФІРМА́ЦІЯ, ї, *ж.* Запевнення, ствердження, установлення.

АФІ́ША, і, *ж.* Надруковане або написане за певною формою оголошення про концерт, виставу, лекцію і т. ін.. *Театральна афіша. Ілюстрована афіша. Читати афіші. Розклеювати афіші.*

Афі́шний, а, е. *Афішна тумба. Афішний шрифт. Афішний стенд.*

Афішо́ваний, а, е. *Афішовані товари.*

Афішува́ння, я, *с. Афішування приятельських стосунків.*

Афішува́ти, у́ю, у́єш. Виставляти що-небудь напоказ; привертати загальну увагу до чого-небудь. *Афішувати почуття. Афішувати досягнення. Афішувати успіх. Афішувати знайомство.*

АФОНІ́Я, ї, *ж., мед.* Утрата голосу при збереженні шепоту внаслідок захворювання гортані, ураження нервової системи або інших захворювань.

АФОРИ́ЗМ, у, *ч.* Коротке, лаконічне судження, яке в стислій, зручній для запам'ятовування формі містить глибоку думку. *Відомий афоризм.*

Афористи́чний, а, е. *Афористичні вислови.*

Афористи́чність, ності, *ж. Афористичність мови.*

Афористи́чно. *Висловлюватися афористично.*

АФО́РТЕ, *невідм.* Фінансування міжнародної торгівлі шляхом обліку першокласних векселів без права регресу.

АФОТИ́ЧНА зо́на — глибинна зона океану, основною ознакою якої є недостатність підводного освітлення для розвитку фітопланктону.

АФРИКАНІ́СТИКА, и, *ж.* Комплекс наук, що вивчають історію, літературу, мову, культуру і побут народів Африки.

Африкані́ст, а, *ч. Праці африканістів.*

Африканісти́чний, а, е. *Африканістичні дослідження.*

Африкані́стка, и, *ж.*

АФРИКА́НТРОП, а, *ч.* Викопна людина неандертальського типу.

АФРИКА́ТА, и, *ж., лінгв.* Складний приголосний звук, який утворюється в результаті злиття двох приголосних, напр.: «ц», «ч», «дз», «дж».

Африкати́вний, а, е. *Африкативний приголосний.*

АФРОДИЗІА́КИ, ів, *мн.* (*одн.* **афродизіа́к**, а, *ч.*). Речовини, що посилюють статевий потяг.

АФРО́НТ, у, *ч., заст.* Публічна образа, зневага; несподівана неприємність.

АХІЛІ́Я, ї, *ж., мед.* Відсутність соляної кислоти і ферментів, зокрема пепсину, в шлунковому соку.

АХІ́МСА, и, *ж.* В індуїзмі — філософський принцип незавдавання шкоди живому; відмова від насильства, вбивства.

АХОЛІ́Я, ї, *ж., мед.* Припинення надходження жовчі у 12-палу кишку.

АХОНДРИ́Т, а, *ч.* Кам'яний метеорит, що не містить круглих утворень — хондр.

Ахондри́тний, а, е.

АХОНДРОПЛАЗІ́Я, ї, *ж.* Уроджене відставання росту кісток кінцівок при нормальному рості тулуба, шиї, голови.

АХРОМАТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Безбарвність. 2. Властивість оптичного скла заломлювати промені світла, не розкладаючи їх на складові кольори; безколірність, безбарвність.

Ахрома́т, а, *ч.* Об'єктив, у якому виправлена сферична і частково — хроматична аберація; застосовують у біноклях, фотоапаратах тощо.

Ахромати́н, у, *ч., біол.* Структури тваринних та рослинних клітин, які слабо забарвлюються ядерними барвниками.

Ахромати́чний, а, е. Безколірний, безбарвний. *Ахроматична лінза.*

АХРОМАТОПСІ́Я, ї, *ж., мед.* Вада зору, що полягає в нездатності розрізняти кольори.

Ахроматопсі́йний, а, е.

АХРОМІ́Я, ї, *ж., мед.* Природжене або набуте внаслідок деяких захворювань знебарвлювання шкіри.

АХТЕРЛЮ́К, а, *ч., мор.* Один із головних люків у палубі судна для різних вантажів; приміщення в трюмі, де зберігають провіант у цистернах або бочках.

АХТЕРПІ́К, а, *ч., мор.* Крайній кормовий відсік на судні, де розміщено рульовий привод, баластні цистерни.

АХТЕРШТЕ́ВЕНЬ, вня, *ч., мор.* Нижня кормова частина судна у вигляді жорсткої балки чи рами; продовження кіля.

АЦЕТ... Складова частина хімічних термінів, яка вказує на зв'язок цих термінів з оцтовою кислотою.

АЦЕТАЛЬДЕГІ́Д, а, *ч.* Оцтовий альдегід, органічна сполука; безбарвна рідина з різким запахом; змішується з водою і органічними розчинниками.

АЦЕТАМІ́Д, у, *ч.* Органічна сполука, амід оцтової кислоти; твердий, безбарвний, кристалічний продукт синтетичного походження.

АЦЕТАНІЛІ́Д, у, *ч.* Органічна сполука; безбарвні кристали; застосовують у синтезі барвників і як лікарський засіб.

АЦЕТА́ТИ, ів, *мн.* Солі і ефіри оцтової кислоти; солі застосовують у фарбуванні тканин, у медицині, для виготовлення каталізаторів, ефіри — як розчинники, у виробництві кіноплівки, в парфумерії, харчовій промисловості тощо.

Ацета́тний, а, е. *Ацетатне волокно. Ацетатний шовк.*

АЦЕТИ́Л, у, *ч., хім.* Різновид ацилу; залишок молекули оцтової кислоти без гідроксилу.

Ацети́ловий, а, е.

АЦЕТИЛЕ́Н, у, *ч.* Безбарвний отруйний газ із неприємним запахом, що складається з вуглецю і водню; горить яскравим полум'ям.

Ацетиле́новий, а, е. 1. Прикм. до **ацетиле́н**. *Ацетиленові вуглеводні.* 2. Пов'язаний із використанням ацетилену. *Ацетиленове полум'я. Ацетиленовий генератор. Ацетиленовий пальник.*

АЦЕТИЛХЛОРИ́Д, у, *ч.* Безбарвна рідина з різким запахом, що використовується у виробництві барвників і лікарських препаратів.

АЦЕТИЛХОЛІ́Н, у, *ч.* Складний ефір холіну і оцтової кислоти; хімічний передавач нервового збудження, один із медіаторів периферійної і центральної нервових систем.

АЦЕТИЛЦЕЛЮЛО́ЗА, и, *ж.* Біла аморфна маса, яку використовують у виробництві штучного волокна, вогнетривкої кіноплівки, лаків, пластичних мас.

АЦЕТО́Н, у, *ч.* Безбарвна рідина з характерним різким запахом; використовується як розчинник у виробництві лаків, вибухових речовин, ацетатного шовку тощо.

Ацето́новий, а, е. *Ацетоновий запах. Ацетоновий розчин. Ацетоновий екстракт. Ацетонові тіла.*

АЦЕФАЛІ́Я, ї, *ж., біол.* Природжена відсутність голови у плоду внаслідок аномалії розвитку.

АЦИДИМЕ́ТРІЯ, ї, *ж., хім.* Метод кількісного визначення лугу розчином кислоти.

Ацидиметри́чний, а, е.

АЦИДО́З, у, *ч., мед.* Підвищена кислотність крові, шлункового соку та тканин організму внаслідок зміни кислотно-лужної рівноваги.

АЦИДОФІЛІ́Я, ї, *ж.* Здатність окремих структурних елементів клітин і тканин забарвлюватися кислими барвниками.

АЦИДОФІ́ЛЬНІ о р г а н і́ з м и — організми, які нормально розвиваються тільки в кислому середовищі.

Ацидофілі́н, у, *ж.* Дієтичний продукт — кисле молоко, заквашене ацидофільними бактеріями.

Ацидофі́льність, ості, *ж.*

АЦИДОФІ́ТИ, ів, *мн.* Рослини, що віддають перевагу кислим ґрунтам.

АЦИДОФО́БНІ о р г а н і́ з м и, *біол.* — організми, які не витримують значної кислотності середовища і розвиваються лише в нейтральному або лужному середовищі.

Ацидофо́бність, ості, *ж.*

АЦИКЛІ́ЧНІ с п о л у́ к и, *хім.* — органічні сполуки з відкритими ланцюгами атомів вуглецю; використовують у різноманітних органічних синтезах.

Ациклі́чність, ості, *ж.*

АЦИЛУВА́ННЯ, я, *с., хім.* Заміщення атомів водню в органічних сполуках залишками карбонової кислоти; використовують для одержання ацетатного волокна, барвників.

А́ЦИНУС, а, *ч.* 1. Кінцевий секреторний відділ альвеолярної залози (напр., слинної, молочної). 2. Первинна структурна одиниця легенів; складається з термінальної бронхіоли, альвеолярних ходів і належних до них альвеол.

АЦТЕ́КИ, ів, *мн.* (*одн.* **ацте́к**, а, *ч.*). Народ, що жив у Мексиці до завоювання її іспанцями у першій половині XVI ст. *Племена ацтеків. Країна ацтеків.*

Ацте́кський, а, е. *Ацтекська мова.*

АШУ́Г, а, *ч.* У кавказьких народів — народний поет-співець.

А́ШУР, а, *ч.* В ассирійській міфології — спочатку бог — покровитель м. Ашшура, пізніше — верховний бог.

АЯ́Т, а, *ч.* Найменший відокремлюваний уривок коранічного тексту, вірш Корану.

АЯТОЛА́, и́, *ч.* Вищий духовний титул у шиїтів, а також особа, що має цей титул.

Б

БАБА́, *незмін.* Шанобливе звертання до старших за віком, поважних, авторитетних чоловіків у тюркських народів; уживається перед ім'ям.

БАБЕЗІО́ЗИ, ів, *мн.* Важкі заразні захворювання тварин, що спричиняються бабезіями. *Профілактика бабезіозів.*

Бабе́зія, ї, *ж.* Найпростіша тварина-паразит крові великої рогатої худоби, коней, свиней, овець і собак, що спричиняє бабезіози.

БАБІРУ́СА, и, *ж.* Невелика дика свиня, поширена в болотистих лісах на деяких островах Індонезії; об'єкт полювання.

БАБІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **бабі́т**, у, *ч.*). Металеві антифракційні сплави на свинцевій чи олов'яній основі, які мають низький коефіцієнт тертя і використовуються для виготовлення підшипників та інших деталей, що зазнають тертя. *Температура плавлення бабіту.*

Бабі́товий, а, е. *Бабітові деталі.*

БАБУВІ́ЗМ, у, *ч.*, *філос.* Утопічне вчення, що ґрунтується на ідеї повної соціальної рівності людей.

Бабуві́ст, а, *ч.*

Бабуві́стка, и, *ж.*

Бабуві́стський, а, е.

БАБУЇ́Н, а, *ч.* Мавпа роду павіанів родини собакоголових; поширена в Центральній та Східній Африці. *Тривалість життя бабуїнів.*

БАГА́Ж, у́, *ч.* 1. Речі пасажирів, спаковані для перевезення різними видами транспорту. *Ручний багаж. Перевезення багажу. Відсилати багажем.* 2. *перен.* Обсяг відомостей із певної галузі знань. *Науковий багаж. Багаж знань.*

Бага́жний, а, е. *Багажний склад. Багажна квитанція. Багажний касир. Багажний вагон.*

Бага́жник, а, *ч.* Спеціальне пристосування у транспортному засобі (автомобілі, мотоциклі, велосипеді) для перевезення багажу (у 1 знач.). *Місткий багажник. Відчинити багажник. Повний багажник речей.*

БАГА́ЛА, и, *ж.* Арабське торгове вітрильне судно з косим спорядженням.

БАГАТЕ́ЛЬ, і, *ж.* Невелика інструментальна п'єса, здебільшого для фортепіано, відносно не складна для виконання.

БА́ГЕР, а, *ч.* Екскаватор, яким видобувають торф із покладу. *Працювати на багері.*

Ба́герний, а, е. *Багерний агрегат.*

БАГЕРМЕ́ЙСТЕР, а, *ч.* Той, хто керує роботою на земснаряді.

БАГЕ́Т, а, *ч.* 1. Пофарбована, позолочена чи різьблена планка, з якої виготовляють рами, карнизи або яку використовують для скріплення та оздоблення стелі, стін і т. ін. *Художній багет. Різьблений багет. Рамка з багета. Картина із золотими багетами.* 2. Довгий вузький батон білого хліба. *Свіжий багет. Нарізати багет.* 3. Страва із січеного м'яса у формі ковбаси з плавленим сиром та кетчупом. *Подавати багети. Багети з шампіньйонами.*

Баге́тний, Баге́товий, а, е. *Багетна рамка. Багетова фабрика.*

БА́ГІ, *невідм.*, *ч.* 1. Одно- або двомісний легковий автомобіль із знімним відкритим кузовом та жорсткою рамою, призначений для змагань на пересіченій місцевості. 2. Різновид автоспорту, що використовує такий автомобіль.

Багі́ст, а, *ч.* 1. Спортсмен, який займається багі. *Тренування багістів.* 2. Той, хто конструює автомобілі багі. *Конструктор-багіст.*

БАГНЕ́Т, а, *ч.* Ко́люча зброя, яку звичайно насаджують на кінець дула рушниці; штик. *Пригвинтити багнет. Багнет рушниці. Іти на багнети.*

Багне́тний, а, е. 1. Прикм. до **багне́т**. *Багнетне вістря.* 2. Здійснюваний за допомогою багнетів. *Відкритий багнетний бій. Багнетна атака.*

БАДА́Н, у, *ч.* Рід рослин родини ломикаменевих — багаторічні трави з м'ясистим кореневищем, розеткою великих листків та суцвіттям червоних або білих квітів.

БАДМІНТО́Н, у, *ч.* 1. Спортивна гра з воланом (у 1 знач.) і ракетками. *Любителі бадмінтону. Майданчик для бадмінтону. Захоплюватись бадмінтоном. Грати у бадмінтон.* 2. Набір приладдя для такої гри. *Дитячий бадмінтон. Купити бадмінтон.*

Бадмінтоні́ст, а, *ч. Перемога українського бадмінтоніста.*

Бадмінтоні́стка, и, *ж.*

Бадмінто́нний, а, е. *Бадмінтонна ракетка. Бадмінтонне спорядження.*

БА́ЗА, и, *ж.* 1. *архіт.* Нижня розширена частина, цокольна основа колон, пілястрів, що бере на себе силу тиску і рівномірно розподіляє її по площині. 2. Основа, ґрунт, на яких виникає або розвивається те чи інше явище. *Учення розвинулося на базі античної теорії.* 3. Сукупність умов, необхідних для існування чого-небудь; сукупність матеріальних ресурсів, необхідних для розвитку чого-небудь. *Експериментальна база дослідження.* 4. Місце скупчення, зберігання товарів, матеріалів, сировини, використовуваних для забезпечення якого-небудь району, підприємства і т. ін. *Вугільна база.* 5. Склад, місце зберігання різних продуктів, товарів. *Овочева база. Промислова база.* 6. *військ.* Територія із зосередженою на ній військовою технікою, спорудами, складами для обслуговування військових частин. *Морська база Чорноморського флоту.* 7. Установа для тимчасового обслуговування кого-небудь (екскурсантів, туристів, спортсменів тощо). *Спортивна база.* 8. *техн.* Відстань між осями коліс автомобіля, залізничного вагона та інших колісних транспортних засобів.

Базо́ваний, а, е.

Ба́зовий, а, е. *Базові лабораторії. Базова школа.*

Базува́ння, я, *с.*

Базува́ти, у́ю, у́єш. Робити що-небудь на якійсь базі (у 2 знач.), основі, ставити що-небудь на якусь основу, базу; ґрунтувати. *Базувати соціальну програму на увазі до людини. Базувати сюжет на народній легенді.*

БАЗА́ЛЬНИЙ, а, е. Осно́вний; який є частиною основи; розташований в основі або звернений до неї. *Базальна мембрана. Базальне тільце.*

БАЗА́ЛЬТ, у, *ч.* Вулканічна гірська порода щільної або дрібнозернистої структури, переважно темного (чорного або темно-сірого) кольору.

База́льтовий, а, е. 1. Прикм. до **база́льт**. *Базальтові породи.* 2. Зробл. із базальту. *Базальтове волокно.*

БАЗАНІ́Т, у, *ч.* Гірська порода магматичного походження, важлива сировина для кам'яного литва.

БАЗИДІОМІЦЕ́ТИ, ів, *мн.* Клас вищих грибів, у яких органом спороношення є базидія.

БАЗИ́ДІЯ, і, *ж.* Спороносний орган розмноження у базидіоміцетів.

БАЗИЛІА́НИ, *див.* **василіа́ни**.

БАЗИЛІ́К, у, *ч.* Кущова або напівкущова трав'яниста рослина родини губоцвітих; деякі види її ефіроносні і мають промислове значення — їх використовують як прянощі, ароматизатори, а також застосовують у медицині. *Збирати базилік. М'ясо з базиліком.*

Базилі́ковий, а, е. *Базилікова приправа.*

БАЗИЛІ́КА, и, *ж.* Антична і середньовічна будівля, що має форму витягнутого прямокутника, поділеного всередині двома поздовжніми рядами колон. *Велика базиліка.*

БАЗИПЕТА́ЛЬНИЙ, а, е. Спрямований від верхівки до основи.

БА́ЗИС, у, *ч.* 1. *філос.* Сукупність виробничих відносин, що становлять економічну структуру суспільства. *Матеріальний базис суспільства.* 2. *архіт.* Те саме, що **ба́за** (у 1 знач.). 3. *спец.* Точно виміряна пряма лінія на площині, що служить основою для тригонометричних обчислень під час топографічних знімань. *Дотримуватися базису. Орієнтуватися на базис.*

Ба́зисний, а, е. *Базисні вимірювання.*

БАЗИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Процес збагачення гірських порід залізом, магнієм, кальцієм з одночасним виносом натрію, силіцію.

БАЗИФІ́ЛИ, ів, *мн.* Тваринні організми, що віддають перевагу умовам лужного середовища.

БАЗИФІ́ТИ, ів, *мн.* Рослинні організми, що віддають перевагу ґрунтам і водам із лужною реакцією.

БАЗОФІЛІ́Я, ї, *ж.* Здатність клітин і тканин рослинних та тваринних організмів забарвлюватися осно́вними (лужними) барвниками, що зумовлюється кислими властивостями забарвлюваних структур.

Базофі́ли, ів, *мн.* Одна з форм зернистих лейкоцитів (гранулоцитів), цитоплазма яких містить зерна, що забарвлюються осно́вними (лужними) барвниками.

Базофі́льний, а, е. *Базофільні властивості.*

БАЗУ́КА, и, *ж.* Протитанковий реактивний гранатомет.

БАЙ, я, *ч.* Назва великого землевласника або скотаря в Центральній Азії, Казахстані, на Алтаї, частково на Кавказі.

Ба́йський, а, е. *Байський кінь.*

БАЙ-БЕК, у, *ч.* Довготермінова товарообмінна операція, за якої постачання машин та обладнання в кредит оплачується згодом продукцією, виробленою з їх використанням.

БАЙК, у, *ч.*, *жарг.* Мотоцикл (частіше дорогий) іноземного виробництва. *Новий байк. Їздити на байку.*

Ба́йкери, ів, *мн.* (*одн.* **ба́йкер**, а, *ч.*). Неформальний молодіжний рух, який об'єднує прихильників швидкої їзди на мотоциклах вулицями міста; учасники цього руху. *Колона байкерів. Змагання байкерів.*

Ба́йкерство, а. *с.* *Поширення байкерства.*

Ба́йкерський, а, е. *Байкерський рух.*

Байк-шо́у, *невідм.*, *с.* Шоу за участю байкерів. *Видовищне байк-шоу. Брати участь у байк-шоу.*

БА́ЙКА, и, *ж.* 1. М'яка бавовняна тканина з густим двостороннім ворсом. *Піжама з байки.* 2. Щільна, груба, важка суконна тканина з ворсом із лицьового боку, яку використовують для пошиття демісезонних пальт, виготовлення ковдр тощо.

Ба́йковий, а, е. *Байковий халат.*

БАЙОНЕ́Т, а, *ч.* Розбірне з'єднання деталей, при якому деталь із фігурним прорізом насаджують на іншу — з виступом відповідної форми — і повертають так, щоб цей виступ перешкоджав взаємному зміщенню деталей; застосовують для кріплення деталей у патронах металорізальних верстатів, об'єктивах фотоапаратів, багнетів у гвинтівках та ін.

БАЙРА́М, у, *ч.* Назва двох триденних мусульманських свят. *Свято байрам. Перший день байраму.*

БАЙРОНІ́ЗМ, у, *ч.* Літературна течія початку XIX ст., що виникла під впливом творчості англійського поета Байрона; характеризується романтичним індивідуалізмом, зображенням розладу між поетом і суспільством, розчарованістю.

Байроні́чний, а, е. *Байронічна поезія. Байронічна традиція.*

БАЙТ, а, *ч.* В обчислювальній техніці — частина машинного слова, яка, як правило, складається з восьми бітів і використовується як одне ціле при передаванні, зберіганні й переробленні інформації в електронно-обчислювальних машинах. *Обсяг інформації в байтах. Об'єм пам'яті у байтах.*

Ба́йтовий, а, е. *Байтова команда.*

БА́ЙХОВИЙ чай — сорт розсипного, непресованого чаю. *Чорний байховий чай.*

БАК[1], а, *ч.* Велика закрита металева посудина для зберігання, перевезення рідин. *Високий бак. Бак із водою.*

БАК[2], а, *ч.* Надбудова у передній (носовій) частині судна, що служить для захисту верхньої палуби від заливання на зустрічній хвилі, а також для підвищення плавучості та розміщення службових приміщень.

БАКАЛА́ВР, а, *ч.* 1. *іст.* Звання викладача (доцента) в духовних академіях України та Росії до 1869 р. 2. Найнижчий учений ступінь у старовинних і деяких сучасних західноєвропейських університетах. *Ступінь бакалавра.* 3. Той, хто здобув чотири-п'ятирічну вищу освіту, склавши іспити чи захистивши дипломну роботу. *Скласти іспити на бакалавра. Державне замовлення на бакалаврів.*

Бакалавра́т, у, *ч.* 1. Форма чотирип'ятирічного навчання студентів, яка забезпечує вищу базову освіту та ступінь бакалавра за результатами дипломної роботи або державних екзаменів. *Закінчити бакалаврат.* 2. *розм.* Відділення, факультет у вищому навчальному закладі з такою формою навчання.

Бакала́врський, а, е. *Бакалаврський ступінь.*

БАКАЛІ́Я, ї, *ж.* Група харчових продуктів і предметів споживання (цукор, крупи, чай, мило та ін.). *Торгувати бакалією.*

Бакалі́йний, а, е. *Бакалійна крамниця. Бакалійний крам.*

Бакалі́йник, а, *ч.* Продавець бакалії. *Звернутися до бакалійника.*

БАКАРА́[1], *невідм.*, *с.* Азартна гра в карти.

БАКАРА́[2], *невідм.*, *с.* Особливо цінний сорт кришталю; вироби з такого кришталю, які виготовляють у м. Бакара у Франції.

БАКЕЛІ́Т, у, *ч.* Синтетична смола, яку використовують як електроізоляційний матеріал, для просочування деревини, паперу, тканин і т. ін. *Застосовувати бакеліт.*

Бакелі́товий, а, е. *Бакелітова смола. Бакелітова плівка.*

БА́КЕН, а, *ч.* Плавучий навігаційний знак на якорі (вночі зі світлом), що встановлюється на річках, озерах і т. ін. для позначення фарватеру або суднового ходу. *Засвітити бакен. Орієнтуватися на бакен.*

Ба́кенний, а, е. *Бакенні ліхтарі.*

Ба́кенник, а, *ч.* Робітник, який обслуговує бакени.

БАКЕНБА́РДИ, а́рд, *мн.* (*одн.* **бакенба́рда**, и, *ж.* і *заст.* **бакенба́рд**, а, *ч.*). Борода від скронь уздовж щік до виголеного підборіддя. *Довгі бакенбарди. Відростити бакенбарди.*

БАКЛА́ГА, БОКЛА́ГА, и, *ж.* 1. Невелика дерев'яна, керамічна або металева плоска дорожня посудина, барило для зберігання води або іншої рідини. *Баклага з водою.* 2. Невелика металева, сплюснута з боків пляшка, яку носять при поясі у походах. *Туристська баклага.*

БАКС, а, *ч.*, *жарг.* Долар США. *Працювати за бакси. Купити за бакси. Отримати бакси.*

Ба́ксер, а, *ч.* Спекулянт, який торгує доларами. *Базарний баксер.*

Ба́ксовий, а, е. *Баксова оплата.*

БАКТЕРИЦИ́Д, у, *ч.* Речовина, здатна вбивати і розчиняти бактерії та інші мікроорганізми.

Бактерици́дний, а, е. *Бактерицидні речовини. Бактерицидні властивості. Бактерицидна дія.*

Бактерици́дність, ності, *ж.*

БАКТЕРІЄМІ́Я, ї, *ж.* Наявність бактерій у крові, що супроводжує багато інфекційних захворювань.

БАКТЕРІО́З, у, *ч.*, *спец.* Захворювання рослин, викликане бактеріями. *Бактеріоз огірків. Ознаки бактеріозу.*

БАКТЕРІО́ЛІЗ, у, *ч.* Руйнування бактерій, розчинення їхньої оболонки в імунному організмі під впливом бактеріолізинів, бактеріофагів.

Бактеріолізи́ни, ів, *мн.* (*одн.* **бактеріолізи́н**, у, *ч.*). Антитіла, які утворюються в організмі внаслідок імунізації його бактеріями і які розчиняють ці бактерії.

БАКТЕРІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про бактерії, способи і можливості їх використання та боротьбу з ними. *Медична бактеріологія. Сільськогосподарська бактеріологія.*

Бактеріо́лог, а, *ч. Уславлений бактеріолог Мечников.*

Бактеоріологі́чний, а, е. *Бактеріологічна лабораторія. Бактеріологічна зброя.*

БАКТЕРІОСКОПІ́Я, ї, *ж.* Вивчення, дослідження бактерій за допомогою мікроскопа.

БАКТЕРІОСТА́З, у, *ч.* Затримка або цілковите припинення росту та розмноження бактерій, зумовлене несприятливими факторами.

Бактеріостати́чний, а, е. *Бактеріостатична дія.*

БАКТЕРІОТРОПІ́НИ, ів, *мн.* Антитіла, які утворюються у сироватці крові людей, тварин при інфекційних захворюваннях.

БАКТЕРІОТРОФІ́ЗМ, у, *ч.* Форма живлення вищих рослин при симбіозі за допомогою симбіонтів — бактерій.

БАКТЕРІОФА́ГИ, ів, *мн.* (*одн.* **бактеріофа́г**, а, *ч.*), *мед.* Природна речовина, що має здатність убивати бактерії, розчиняючи їх. *Структура бактеріофагів.*

БАКТЕРІОХЛОРОФІ́ЛИ, ів, *мн.* Пігменти пурпурових і зелених бактерій, що зумовлюють їх здатність до фотосинтезу.

БАКТЕРІУРІ́Я, ї, *ж.* Виділення бактерій із сечею, зумовлене деякими інфекційними захворюваннями.

БАКТЕ́РІЯ, ї, *ж.* Мікроскопічний одноклітинний організм; мікроб. *Види бактерій.*

Бактериза́ція, ї, *ж.*, *спец.* Піддавання дії бактерій (насіння, молоко, ґрунт та ін.). *Бактеризація молока.*

Бактеризо́ваний, а, е. *Бактеризований ґрунт.*

Бактеризува́ти, у́ю, у́єш. *Бактеризувати насіння.*

Бактеріа́льний, а, е. 1. Прикм. до **бакте́рія**. *Бактеріальна клітина.* 2. Який містить у собі бактерії. *Бактеріальні добрива.* 3. Який викликається бактеріями. *Бактеріальна дизентерія.*

Бактері́йний, а, е. *Бактерійні добрива.*

БАКТЕРО́ЇДИ, ів, *мн.* 1. Специфічні форми бактерій, що утворюються при їх проникненні в корені бобових рослин; характеризується високим умістом глікогену і жиру, активною фіксацією молекул азоту. 2. Рід анаеробних бактерій, які не утворюють спор; деякі види — хвороботворні.

БАКТРІА́Н, а, *ч.* Двогорбий верблюд, який у дикому стані зберігся в Азії; пристосований до існування в умовах пустель і сухих степів.

БА́КХІЙ, я, *ч.* В античному віршуванні — стопа з одного короткого складу і двох довгих.

БАКШИ́Ш, у, *ч.*, *розм.*, *жарт.* Дарунок; хабар. *Великий бакшиш. Дати бакшиш.*

БАКШТА́Г, а, *ч.* 1. Снасті на судні, які підтримують збоку і ззаду щогли, димові труби тощо. 2. Курс вітрильного судна під час вітру, що дме ззаду і збоку.

БАКШТЕ́ЙН, у, *ч.* Сорт твердого сиру.

БАКШТО́В, а, *ч.* Кінець троса, який випускають із корми судна, що стоїть на якорі, для кріплення суднових катерів та шлюпок на воді.

БАЛ[1], у, *ч.* Велике гуляння з урочистостями, забавами, танцями. *Маскарадний бал. Випускний бал. Приїхати на бал. Гуляти на балу.*

Ба́льний, а, е. *Бальна сукня. Бальне вбрання.*

БАЛ[2], а, *ч.* 1. Одиниця виміру сили, інтенсивності якого-небудь природного явища (вітру, землетрусу і т. ін.). *Сила вітру п'ять-шість балів. Землетрус у сім балів.* 2. Виражена цифрою оцінка знань або поведінки учня, студента тощо. *Річний бал. Високий бал. Прохідний бал. Рейтинговий бал. Виставляти бали. Оцінити роботу низьким балом.* 3. Цифрова оцінка результатів у спортивних змаганнях. 4. Куля для балотування. *Кинути бал.*

Ба́льний, а, е. *Бальна система оцінювання.*

Ба́льність, ності, *ж.*

БАЛАБА́Н, а, *ч.* Узбецький і таджицький духовий язичковий музичний інструмент.

БАЛАГА́Н, а, *ч.* 1. Легка будівля для тимчасового користування (торгівлі і т. ін.); ятка. *Легкий балаган.* 2. Тимчасове дерев'яне приміщення для театральних або циркових вистав на площі, вулиці. *Поставити балаган.* 3. *перен.* Щось несерйозне, блазнівське, невпорядковане. *Перетворити засідання на балаган.*

Балага́нити, ню, ниш. Поводитися несерйозно, створюючи багато галасу.

Балага́нний, а, е.

БАЛА́ДА, *и*, *ж.* 1. Віршовий твір на героїчну, легендарну або казкову тему. *Літературні балади. Народні балади.* 2. Музичний твір епічного характеру для голосу або інструмента.

Бала́дний, а, е. *Пісні баладного змісту. Баладний характер* твору.

БАЛАНІ́Т, у, *ч.* Запалення шкіри головки статевого члена. *Профілактика баланіту.*

БАЛАНОГЛО́СИ, ів, *мн.* Рід морських тварин типу кишководихальних із червоподібним тілом завдовжки від кількох сантиметрів до 2,5 метра.

БАЛА́НС[1], у, *ч.* 1. *бухг.* Порівняльний підсумок прибутків і видатків при завершенні розрахунків, а також відомість, у якій зафіксовано цей підсумок. *Активний баланс. Пасивний баланс. Платіжний баланс. Зведений баланс. Емісійний баланс. Консолідований баланс. Баланс банку. Баланс обі-*

гових коштів. Баланс основних фондів. Підбивати баланс. 2. Співвідношення між взаємозв'язаними частинами, сторонами чого-небудь, між тим, що надходить і що витрачається. *Водний баланс. Паливний баланс. Розрахунковий баланс. Порушувати баланс.* 3. Усталена рівновага будь-яких політичних сил, суспільних груп, поглядів тощо. *Електоральний баланс.*

Бала́нсовий, а, е. *Балансова вартість. Балансовий звіт. Балансова модель. Балансовий план. Балансовий трансфер.*

БАЛА́НС[2], а, *ч.* Деталь годинникового механізму, призначена для регулювання ходу.

БАЛАНСЕ́ЛА, и, *ж.* Вітрильно-весловий риболовецький човен типу тартани, але менших розмірів; поширений на півдні Італії, Франції та Іспанії.

БАЛАНСЕ́РИ, ів, *мн.* Опорні нитки; специфічні органи у личинок більшості хвостатих земноводних, призначені для прикріплення до чого-небудь, а також для опори.

БАЛАНСИ́Р, а, *ч.* 1. Довга жердина, за допомогою якої акробат-танцівник на канаті зберігає рівновагу. 2. Важіль у машині, призначений для передачі руху поршня або для рівномірного розподілу ваги. 3. Головний регулятор, який замінює маятник у механізмі годинника.

Баланси́рний, а, е. *Балансирний механізм.*

БАЛАНСУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Зберігати рівновагу, роблячи відповідні рухи тілом. *Балансувати руками. Балансувати на канаті.* 2. Доводити до правильного співвідношення взаємно пов'язані частини, сторони чого-небудь, надходження і витрати чогось. *Балансувати бюджет. Балансувати співвідношення політичних сил.* 3. *техн.* Зрівноважувати обертальні деталі машини, механізму.

Балансе́р, а, *ч.* Акробат, який балансує на канаті, кулі і т. ін.

Балансува́льний, а, е. *Балансувальна машина.*

Балансува́ння, я, *с. Балансування основних складників.*

БАЛАНТИДІА́З, у, *ч.* Інфекційне захворювання людей та деяких тварин (свиней), що характеризується виразковим ураженням товстого кишечника із порушенням функцій. *Профілактика балантидіазу.*

Баланти́дій, ю, *ч.* Найпростіший організм класу інфузорій; паразитує в товстому кишечнику людини, тварин, утворюючи в ньому виразки.

БАЛА́СТ, у, *ч.* 1. Додатковий вантаж (пісок, камінь і т. ін.) на судні або аеростаті для надання їм потрібної стійкості при недостатньому корисному ва́нтажі, а також для регулювання висоти польоту повітроплавальних апаратів. 2. *с. г.* Домішка до дуже дрібного насіння для забезпечення його рівномірного висіву. *Додавати як баласт.* 3. *перен.* Що-небудь непотрібне, зайве. 4. *зал.* Верхній шар залізничного полотна з піску, гравію, шлаку і т. ін., на який кладуть шпали.

Баласте́р, а, *ч.* Залізнична машина безперервної дії для укладання і знімання баласту залізничного полотна, ремонту і пересування колій тощо.

Бала́стний, Бала́стовий, а, е. *Баластні речовини. Баластні предмети. Баластова вага.*

Баластува́льний, а, е. *Баластувальний матеріал.*

Баластува́ння, я, *с.* 1. Завантаження морського, річкового та ін. судна баластом (у 1 знач.) для надання йому стійкості. *Баластування танкера.* 2. Покривання залізничного полотна баластом (у 4 знач.). *Баластування колії.*

Баластува́ти, у́ю, у́єш, *зал.* Покривати залізничне полотно баластом (у 4 знач.).

БАЛА́ТА, и, *ж.* Південноамериканське тропічне дерево родини сапотових, а також загуслий молочний сік цього дерева, за властивостями і складом близький до гутаперчі.

БАЛАФО́, *невідм.*, **БАЛАФО́Н**, а, *ч.* Музичний ударний інструмент, набір дерев'яних пластинок. *Звук балафо. Грати на балафоні.*

БАЛДАХІ́Н, а, *ч.* Накриття (переважно із дорогої тканини з оздобами) над троном, ліжком, ношами, катафалком і т. ін. *Оксамитовий балдахін.*

БАЛЕ́Т, у, *ч.* 1. Вид театрального мистецтва, що поєднує танець, музику і драматургійний задум. *Балет на льоду.* 2. Театральна вистава, зміст сюжету якої розкривається засобами танцю, міміки й музики. *Балет «Лебедине озеро».*

Балери́на, и, *ж.* Артистка балету; танцівниця. *Відома балерина.*

Баleру́н, а, *ч.* Артист балету; танцівник.

Бале́тний, а, е. *Балетна вистава. Балетний критик.*

БАЛЕ́ТКИ, ток, *мн.* (*одн.* **бале́тка**, и, *ж.*). Легкі туфлі без підборів. *Шкіряні балетки. Обутися в балетки.*

БАЛЕТМЕ́ЙСТЕР, а, *ч.* Фахівець-хореограф, що здійснює постановку танців у балеті. *Талановитий балетмейстер.*

Балетме́йстерський, а, е. *Балетмейстерський талант.*

БАЛЕТОМА́НІЯ, ї, *ж.* Надмірне захоплення балетом як видовищем.

Балетома́н, а, *ч. Справжній балетоман. Віртуальне спілкування балетоманів.*

Балетома́нка, и, *ж.*

Балетома́нський, а, е. *Балетоманські пристрасті.*

БАЛИ́К, у́, *ч.* Просолена і пров'ялена (інколи ще й прикопчена) спинка великої червоної риби. *Свіжий балик. Осетровий балик. Бутерброди з баликом.*

Балико́вий, а, е. *Баликові товари.*

БАЛІ́СТА, и, *ж.* Машина для метання колод, каміння тощо, яку використовували в давнину при облогах фортець. *Модель балісти.*

БАЛІ́СТИКА, и, *ж.* 1. Розділ теоретичної механіки, що вивчає рух важкого тіла, кинутого під кутом до горизонту. *Закони балістики.* 2. Наука, що вивчає закони руху артилерійських снарядів, мін, куль при стрільбі, ракет. *Спеціальні праці з балістики.*

Балісти́чний, а, е. *Балістична ракета. Балістична траєкторія.*

БАЛІСТИ́Т, у, *ч.* Особливий вид бездимного пороху, який використовується як тверде ракетне паливо, а також у вогнепальній зброї.

БАЛІСТОКАРДІОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Метод вивчення скорочувальної функції серцевого м'яза шляхом графічної реєстрації зміщень тіла людини, зумовлених скороченням серця, виштовхуванням крові в аорту і легеневі артерії та рухом крові по великих судинах.

БАЛІСТОФО́БІЯ, ї, *ж.* Страх перед предметами, які можна метнути, завдавши шкоди кому-, чому-небудь.

БА́ЛКА, и, *ж.* Конструктивний несучий прямолінійний елемент у вигляді бруса; використовують у конструкціях будинків, мостів, естакад тощо. *Залізобетонна балка. Дерев'яна балка.*

Ба́лковий, а, е. *Балкове перекриття.*

БАЛКАНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Спричинений розпадом багатонаціональних імперій багатосторонній (найчастіше збройний) конфлікт, учасниками якого є колишня метрополія та колишні колонії, а сам конфлікт точиться як між метрополією і колоніями, так і між самими колоніями.

БАЛКАНІ́СТИКА, и, *ж.* Сукупність гуманітарних наук, які вивчають

мови, літературу, історію та культуру народів, що населяють Балканський півострів. *Інститут балканістики. Праці з балканістики.*

Балканіст, а, *ч.*

Балканістка, и, *ж.*

Балканістичний, а, е. *Балканістичні дослідження.*

БА́ЛКЕР, а, *ч.* Спеціалізоване судно для перевезення вантажів (руди, вугілля, зерна тощо) насипом. *Великотоннажний балкер. Днищові секції балкера.*

БАЛКО́Н, а, *ч.* 1. Прибудований до зовнішньої стіни будинку виступ із перилами чи невисокими стінками; заглибина в зовнішній стіні будинку, огороджена низькими стінками. *Засклений балкон. Утеплений балкон. Двері на балкон.* 2. У театрі — місця для глядачів у середніх і верхніх ярусах. *Білети на балкон.*

Балко́нний, а, е. *Балконні двері. Балконна огорожа.*

БАЛО́Н, а, *ч.* 1. Скляна, металева або гумова посудина круглої чи циліндричної форми, призначена для зберігання та перевезення газів або рідин. *Газовий балон. Балон із киснем.* 2. Гумова автомобільна та ін. шина, яка наповнюється повітрям. 3. Газонепроникна оболонка аеростата, наповнена повітрям або газом, легшим за повітря. 4. Колба для розміщення електродів електровакуумного або електронного приладів.

Балоне́т, а, *ч.*, *ав.* Спеціальний балон із повітрям, який уміщають всередині оболонки аеростата для підтримання в ній необхідного тиску газу і збереження її зовнішньої форми.

Бало́нний, а, е. 1. Який здійснюється за допомогою балонів. *Балонна газифікація.* 2. Признач. для виготовлення балонів. *Балонний цех.*

Бало́нчик, а, *ч.* *Газовий балончик.*

БАЛОТУВА́ННЯ, я, *с.* Вирішення питання про обрання кого-небудь шляхом голосування. *Невдале балотування. Погодитися на балотування.*

Балотува́льний, а, е.

Балотува́тися, у́юся, у́єшся. Висувати свою кандидатуру для балотування, бути претендентом на якусь виборну посаду. *Балотуватися на посаду мера. Балотуватися у члени-кореспонденти НАН України.*

БА́ЛЬДУР, а, *ч.* Бог добра і краси в давньоскандинавській міфології.

БАЛЬЗА́КІВСЬКИЙ в і к — вік жінки від 30 до 40 років (за іменем французького письменника XIX ст. Бальзака, у творах якого більшість героїнь такого віку). *Жінка бальзаківського віку.*

БАЛЬЗА́М, у, *ч.* 1. Напіврідка запашна, з домішкою ефірних олій смола деяких рослин, що має застосування в техніці, медицині, парфумерії. 2. Розчин рослинних смол в ефірній олії; мазь, виготовлена з лікарських рослин. *Цілющий бальзам. Трав'яний бальзам. Бальзам для волосся. Вживати бальзам. Купити бальзам.* 3. Настоянка на травах. *Бальзам Біттнера. Пити чай із бальзамом.* 4. *перен.* Цілющий засіб, що приносить полегшення, втіху, заспокоєння. *Бальзам на рану. Бальзам для душі.*

Бальзама́рій, ю, *ч.* Посудина для бальзаму. *Старовинний бальзамарій. Срібний бальзамарій.*

Бальза́мний, Бальза́мовий, а, е. 1. Прикм. до **бальза́м** (у 1 знач.). *Бальзамове дерево. Бальзамна смола. Бальзамні властивості.* 2. *перен.* Який діє як бальзам; цілющий. *Бальзамне повітря. Бальзамна дія.*

БАЛЬЗАМІ́Н, у, *ч.* Декоративна садова і кімнатна рослина з м'ясистим стеблом і яскравими квітами. *Горщик із бальзаміном. Насіння бальзаміну. Посадити бальзамін.*

Бальзамінний, Бальзамі́новий, а, е. *Бальзаміновий цвіт.*

БАЛЬЗАМУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Просочувати труп бальзамічними та іншими речовинами, щоб зберегти його від гниття. *Бальзамувати тіло померлого.*

Бальзамо́ваний, а, е. *Бальзамоване тіло.*

Бальзамува́льник, а, *ч.* Той, хто здійснює бальзамування.

Бальзамува́ння, я, *с.* *Здійснити бальзамування.*

БАЛЬНЕО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «бальнеологічний».

БАЛЬНЕОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ курортології, що вивчає фізико-хімічний склад, дію на організм людини мінеральних вод та грязей, їх лікувально-профілактичне застосування.

Бальнео́лог, а, *ч.* *Консультація бальнеолога.*

Бальнеологі́чний, а, е. *Бальнеологічний курорт. Бальнеологічна клініка.*

БАЛЬНЕОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Застосування природних і штучно приготованих мінеральних вод та спеціальних грязей із лікувальною і профілактичною метою.

Бальнеотерапевти́чний, а, е. *Бальнеотерапевтичний ефект.*

БАЛЮСТРА́ДА, и, *ж.* Поручні балконів, галерей і т. ін., утворені з ряду фігурних стовпчиків або колонок, з'єднаних зверху перекладиною. *Масивна балюстрада. Галерея з балюстрадою.*

Балюстра́дний, а, е. *Балюстрадні стовпчики.*

БАМБІ́НО, *невідм.*, *ч.* Дитина.

БАМБУ́К, а, *ч.* Висока гнучка тропічна і субтропічна деревоподібна злакова рослина з порожнистим колінчастим стеблом і видовженим листям. *Сахалінський бамбук. Пагони бамбука.*

Бамбу́ковий, а, е. 1. Прикм. до **бамбу́к**. *Бамбукові зарості.* 2. Зробл. із бамбука. *Бамбукове вудлище. Бамбукове крісло.*

БА́МІЯ, ї, *ж.* Трав'яниста рослина родини мальвових заввишки 2 м; культивується як овоч і для промислових потреб.

БА́МПЕР, а, *ч.* Елемент конструкції автомобіля, який виконує одночасно роль протиударного захисту та автомобільного дизайну. *Передній бампер. Задній бампер. Бампер автомобіля. Пошкодження бампера. Відрихтувати бампер. Вдаритися бампером.*

Ба́мперний, а, е. *Бамперний виступ.*

БАНАЛІТЕ́Т, у, *ч.*, *іст.* У країнах Західної Європи — право, за яким феодал вимагав у залежних селян виконання певної роботи за плату, визначену самим феодалом.

БАНА́ЛЬНИЙ, а, е. Який утратив виразність через часте повторення; позбавлений оригінальності, пересічний. *Банальні фрази. Банальна пісенька. Банальний образ. Банальний випадок. Банальна історія. Банальна відповідь.*

Бана́льність, ності, *ж.* *Остерігатися банальності. Банальність недоречна.*

Бана́льно. *Висловлюватися банально. Фраза звучить банально.*

БАНА́Н, а, *ч.* Пальмоподібна тропічна рослина з величезним листям і великим суцвіттям, а також довгастий солодкуватий плід цієї рослини. *Стиглі банани.*

Бана́новий, а, е. 1. Прикм. до **бана́н**. *Бананова шкірка. Бананове листя.* 2. Вигот. із банана. *Бананове пюре. Банановий нектар.*

БА́НДА, и, *ж.* 1. Озброєна група злочинців, що чинять пограбування, розбої, вбивства. *Злочинна банда* 2. *зневажл.* Про озброєний загін, диверсантів або ворожі війська. *Фашистська банда.*

Банди́т, а, *ч.*

Бандити́зм, у, *ч.* Злочинна діяльність озброєних банд, що чинять пограбування, розбої, вбивства. *Ви-*

коренити бандитизм. Боротьба з бандитизмом.

Банди́тка, и, *ж.*

Банди́тський, а, е. *Бандитська ватага.*

БАНДА́Ж, а́, *ч.* 1. Хірургічний пояс чи еластична пов'язка для підтримання в нормальному положенні яких-небудь органів або частин тіла. *Гіпсовий бандаж. Накласти бандаж. Бандаж на рану.* 2. *техн.* Сталевий обруч, обід, який насаджують на частини машин для зменшення їх зношування, зокрема обід (шина) на вагонному або паровозному колесі. *Насадка бандажів. Бандажі важких лафетів.*

Банда́жний, а, е. *Бандажний верстат. Бандажна сталь.*

БАНДА́НА, и, *ж.* Невелика кольорова хустка або смужка тканини, яку щільно пов'язують навколо голови. *Яскрава бандана. Зав'язати бандану.*

БАНДЕРИ́ЛЬЯ, ї, *ж.* Прикрашений стрічками маленький спис, який використовують під час кориди.

Бандерильє́ро, *невідм., ч.* Озброєний бандерильєю піший боєць у кориді. *Досвідчений бандерильєро.*

БАНДЕРО́ЛЬ, і, *ж.* Вид поштової кореспонденції — пересилання друкованої продукції (книг, журналів, газет), а також дрібних предметів у паперовій обгортці. *Невеличка бандероль. Отримати бандероль. Послати бандероллю.*

Бандеро́льний, а, е. *Бандерольний пакет.*

БА́НДЖО, *невідм., с.* Струнний щипковий музичний інструмент північноамериканського походження з круглою пласкою декою; набув великого поширення в джаз-оркестрі. *Американське банджо. Партія банджо. Грати на банджо. Під акомпанемент банджо.*

БА́НДО, *невідм., с.* Смужка еластичної тканини, яка щільно облягає груди. *Яскраве бандо. Купити бандо. Носити бандо.*

БАНДО́ЛА, и, *ж.* Струнний щипковий інструмент, поширений у країнах Латинської Америки й особливо популярний у Мексиці.

БАНІ́ЦІЯ, ї, *ж., заст.* Покарання, що полягає в оголошенні людини поза законом, засудженні її на вигнання. *Накласти баніцію.*

БАНК[1], у, *ч.* 1. Установа, що концентрує грошові кошти і нагромадження, надає кредити, здійснює грошові розрахунки, облік векселів, емісію грошей та цінних паперів, операції із золотом, іноземною валютою та ін. *Інвестиційний банк. Акціонерний банк. Депозитний банк. Державний банк. Інноваційний банк. Іпотечний банк. Комерційний банк. Ощадний банк. Центральний банк. Банк-гарант. Банк-акцептант. Банк-дилер. Банк-емітент. Банк-кореспондент.* 2. Зібрання, фонд яких-небудь даних, що використовуються з інформаційною метою; комплекс універсальних програм для зберігання і пошуку певної інформації за допомогою електронно-обчислювальних машин. *Банк даних. Інформаційний банк.* 3. Сховище законсервованих органів і тканин людини або тварин (а також клітин яких-небудь організмів чи рослин), що використовуються при трансплантації та для досліджень. *Генний банк. Банк внутрішніх органів.*

Ба́нківський, а, е. *Банківські кредити. Банківський капітал. Банківська асоціація. Банківська система. Банківська гарантія. Банківська ліквідність. Банківський контроль. Банківський концерн. Банківський лізинг. Банківський процент. Банківський резерв. Банківські ресурси. Банківські санкції. Таємниця банківських вкладів.*

Ба́нковий, а, е. *Банкова вітрина. Банковий переказ.*

Банкі́р, а, *ч.* Власник банку або акціонер, що володіє великою кількістю банківських акцій. *Збанкрутілий банкір. Сучасний банкір. Успішний банкір. Зібрання банкірів.*

БАНК[2], у, *ч.* 1. Назва азартної гри в карти. *Грати в банк. Метати в банк.* 2. В азартних картярських іграх — поставлена на кін сума грошей. *Тримати банк. Закласти банк. Зірвати банк.*

Банкува́ти, у́ю, у́єш. Здавати карти партнерам, маючи в своєму розпорядженні банк (у 2 знач.). *Ваша черга банкувати. Чоловік банкує.*

БАНКЕ́Т, БЕНКЕ́Т, а, *ч.* Урочистий прийом (обід або вечеря) на честь якоїсь особи або з нагоди визначної події. *Весільний банкет. Новорічний бенкет. Банкет із нагоди дня народження. Дати банкет. Влаштувати бенкет. Запросити на банкет.*

Банкета́р, а, **Бенкета́р**, я́, *ч.* Той, хто банкетує, бере участь у банкеті.

Банке́тний, Бенке́тний, а, е. *Банкетний зал. Банкетне оформлення. Бенкетна метушня.*

Банке́тник, Бенке́тник, а, *ч.* Те саме, що **банкета́р, бенкета́р**.

Банкетува́ння, Бенкетува́ння, я, *с.* *Триденне банкетування.*

Банкетува́ти, Бенкетува́ти, у́ю, у́єш. Брати участь у банкеті; урочисто, бучно святкувати. *Бенкетувати з друзями.*

БАНКЕ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **банке́т**, а, *ч.*). Закриті скрині в житловому приміщенні корабля, де зберігається одяг матросів.

БАНКЕ́ТКА, и, *ж.* М'яка лавочка, невеликий диванчик без спинки (як правило, в дитячих установах, у фойє театрів, концертних залів). *Оббита оксамитом банкетка. Сидіти на банкетці.*

Банкі́рський, а, е. *Банкірський дім. Банкірський офіс.*

БАНКНО́ТИ, о́тів *і* о́т, *мн.* (*одн.* **банкно́т**, а, *ч.* **банкно́та**, и, *ж.*). Різновиди грошових знаків, які випускають в обіг центральні банки відповідно до потреб народного господарства. *Фальшива банкнота. Банкноти по сто гривень. Банкноти нового зразка.*

Банкно́тний, а, е. *Банкнотний обіг. Банкнотний папір.*

БА́НКО[1], *невідм., с.* Ціна або курс, за яким банк здійснює продаж і купівлю цінних паперів.

БА́НКО[2], *невідм., с.* Будівельний матеріал із суміші глини з соломою, що його використовують у країнах тропічної Африки для спорудження хатин і мечетей.

БАНКОМА́Т, а, *ч.* Автомат, що здійснює через комп'ютер видавання грошей громадянам за кредитними картками. *Зняти готівку у банкоматі. Встановити банкомат. Отримувати зарплату через банкомат.*

Банкома́тний, а, е. *Банкоматний розрахунок. Банкоматні операції.*

БАНКРУ́Т, а, *ч.* 1. Людина чи організація, не спроможна сплатити борги за своїми зобов'язаннями. *Оголосити банкрутом. Доля банкрута. Стати банкрутом.* 2. *перен.* Той, хто зазнав краху в своїй діяльності, виявився в чому-небудь ідейно або морально неспроможним. *Політичний банкрут. Банкрут у науці.*

Банкру́тство, а, *с.* 1. Установлена судом неспроможність боржника (громадянина, підприємства, фірми, банку тощо) виконати свої боргові зобов'язання; фінансовий крах. *Загроза банкрутства. Банкрутство банку.* 2. *перен.* Провал у чому-небудь; крах планів і надій. *Банкрутство ідей. Банкрутство літератури.*

Банкрутува́ти, у́ю, у́єш. *Видання банкрутують.*

БАНЛО́Н, а, *ч.* М'який трикотаж із тонких синтетичних ниток, а також виріб із такого трикотажу.

Банло́новий, а, е. *Банлонові вироби.*

БА́ННЕР, а, *ч.* 1. Прапорець із рекламою чи символікою певної фірми або торговельної марки; рекламний щит

2. Фрагмент інтернет-сторінки, як правило, прямокутної форми, який рекламує іншу інтернет-сторінку або пропоновані на ній товари і дозволяє перейти на неї. *Проглянути баннери. Виставити баннер.*

БАНСУ́РІ, БА́НСРІ, *невідм.* Індійський духовий інструмент, поздовжня флейта.

БА́НТЕНГ, а, *ч.* Парнокопитий ссавець родини бичачих, який жив у лісах Індокитаю та островів Малайського архіпелагу.

БА́НТУ, *незм.* Найпоширеніша група мов корінного населення центральної та південної частини Африки; загальна назва народів, які живуть у різних країнах Африки (Ангола, Заїр, Танзанія, Мозамбік, Замбія) і говорять такими мовами.

БАНТУСТА́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **бантуста́н**, у, *ч.*), *іст.* До 1994 р. — території, виділені для негритянського населення в ПАР (в рамках політики апартеїду).

БАНЬГУ́, ДАНЬТИГУ́, *невідм., ч.* Китайський ударний інструмент, невеликий однобічний барабан.

БАНЬЯ́Н, а, *ч.* Назва двох видів величезних фікусів із повітряними коренями, які служать підпорами для могутньої крони.

БАОБА́Б, а, *ч.* Тропічне розложисте дерево, стовбур якого досягає надзвичайної товщини. *Гілки баобаба.*

БАПТИ́ЗМ, у, *ч.* Протестантський напрям, що виник унаслідок розвитку пуританізму; його прихильники обстоюють хрещення віруючих у зрілому, свідомому віці, відкидають деякі обряди і таїнства християнської церкви. *Визнавати баптизм. Прихильник баптизму.*

Бапти́сти, ів, *мн.* (*одн.* **бапти́ст**, а, *ч.*, **бапти́стка**, и, *ж.*). Послідовники баптизму. *Послідовний баптист. Баптисти хрестять дорослих. Баптист-проповідник. Сім'я баптистів.*

Бапти́стський, а, е. *Баптистський культ.*

БАПТИСТЕ́РІЙ, ю, *ч.* Приміщення для здійснення обряду хрещення у християнських храмах. *Баптистерій церкви. Ікони баптистерію. Увійти в баптистерій.*

БАР[1], у, *ч.* 1. Невеликий заклад на зразок ресторану, в якому́ напої та закуски споживають біля стійки буфета або за столиками. *Пивний бар. Невеликий бар. Кафе-бар. Власник бару. Перекусити в барі. Посидіти в барі. Запросити в бар. Зайти в бар.* 2. Невеличка шафа або відділення меблів для зберігання алкогольних напоїв. *Дзеркальний бар. Місткий бар. Пересувний бар.*

БАР[2], а, *ч., метеор.* Позасистемна одиниця виміру атмосферного тиску.

БАР[3], а, *ч., мор.* Піщаний наносний підводний вал у прибережній зоні моря або в гирлі річки, який час від часу змінює своє розташування. *Бари небезпечні для моряків.*

БАР[4], а, *ч.* Деталь врубової машини і гірничого комбайна, яка робить зарубну щілину в пласті. *Зубки бара.*

БАРАБА́Н, а, *ч.* 1. Ударний музичний інструмент, що має форму широкого порожнього циліндра, обидва отвори якого затягнені шкірою. *Великий барабан. Грати на барабанах. Хлопчик із барабаном.* 2. *техн.* Деталь у різних машинах і механізмах, яка має форму порожнистого циліндра. *Подавати снопи у барабан.* 3. Обертовий циліндр у револьвері із заглибинами для патронів. *Барабан нагана.* 4. Велика котушка, циліндр, на який намотують канати, дріт і т. ін. *Розмотати канат із барабана.* 5. *архіт.* Циліндрична або багатогранна частина будівлі, на яку спирається купол, баня.

Бараба́нити, ню, ниш. 1. Бити в барабан. *Діти барабанять.* 2. *перен.* Голосно і без будь-якої майстерності грати на клавішних інструментах. *Барабанити на роялі.* 3. Часто й дрібно стукати по чому-небудь. *Барабанить дощ. Барабанити пальцями по столу.*

Бараба́нний, а, е. *Барабанний дріб.*

Бараба́нник, Бараба́нщик, а, *ч.* 1. Той, хто грає на барабані (у 1 знач.). *Колона юних барабанників. Веселий барабанщик.* 2. Робітник, що працює біля барабана молотарки.

Бараба́нниця, Бараба́нщиця, і, *ж.*

БАРА́Ж, у, *ч.* 1. *ав.* Загородження у повітрі, які перешкоджають польоту літаків противника. 2. *мор.* Сукупність засобів загородження проти надводних і підводних кораблів. 3. Споруда у вигляді ступінчастої підпорної стінки, яку використовують на гірських ділянках для захисту залізничних шляхів від потоків води під час дощів. 4. *гірн.* Спосіб захисту шахт і кар'єрів від підземних вод за допомогою водонепроникних споруд.

Баражува́ння, я, *с.* *Баражування території.*

Баражува́ти, у́ю, у́єш, *ав.* Патрулювати над певним районом, об'єктом, щоб не допустити повітряного нападу (про літаки). *Баражують винищувачі. Вертольоти баражують над зоною.*

БАРАЛГІ́Н, у, *ч.* Комплексний препарат протизапальної, спазмолітичної, болезаспокійливої та жарознижувальної дії.

БАРАНКО́СИ, ів, *мн.* Вузькі зверху і поступово розширені донизу глибокі борозни, які прорізають схили конусів вулканів.

БАРА́ТРІЯ, ї, *ж.* Зловмисні дії капітана або екіпажу з метою завдати шкоди судно- чи вантажовласникові.

БАРБАМІ́Л, у, *ч.* Снодійний, заспокійливий і протисудомний засіб.

БАРБАРИ́С, у, *ч.* Колючий чагарник з їстівними кислуватими ягодами червоного кольору, а також ягоди цієї рослини. *Гілка барбарису. Ягідки барбарису.*

Барбари́совий, а, е. 1. Прикм. до **барбари́с**. *Барбарисовий цвіт.* 2. Вигот. із барбарису. *Барбарисове варення.*

БАРБЕКЮ́, *невідм., с.* Спосіб приготування м'яса під дією відкритого джерела тепла на вогнищі, при якому м'ясо печеться над слабким жаром від дров'яного чи брикетного вугілля, а також м'ясо, приготоване таким способом. *Смачне барбекю. М'ясо для барбекю. Приготувати барбекю. Запросити на барбекю. Влаштувати барбекю.*

БАРБЕ́Т, а, *ч.* 1. Насипний майданчик за бруствером, укріплення для встановлення артилерійських гармат та кулеметів. 2. Виступ із майданчиком на борту корабля для зручності обслуговування артилерійських гармат. 3. Нерухома опора, на якій обертається гарматна башта на кораблі. 4. Нерухома конструкція фортифікаційної споруди з бронебаштою.

БАРБІТА́Л, у, *ч.* Заспокійливий і снодійний засіб. *Таблетка барбіталу.*

БАРБІТУРА́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **барбітура́т**, у, *ч.*). Група органічних сполук, похідних барбітурової кислоти; ефективні снодійні та наркотичні медичні засоби. *Властивості барбітуратів.*

БАРБОТИ́Н, у, *ч.* 1. Тип накладного рельєфу у керамічному мистецтві. 2. Кольоровий матеріал для ліплення таких рельєфних прикрас. *Орнамент у техніці барботин.*

БАРБОТУВА́ННЯ, я, *с.* Пропускання газу чи пари крізь шар рідини з метою прогрівання її парою або перемішування агресивних речовин.

Барбо́тер, а. *ч.* Посудина з рідиною, устаткована пристроєм, через який надходить газ або пара; признач. для нагрівання або охолодження рідин, їх перемішування (повітрям), насичування (газом) тощо.

БАРД, а, *ч.* 1. *іст.* Мандрівний народний співець-поет у стародавніх

кельтів. *Поезія бардів. Вірші бардів. Вивчати бардів.* 2. Поет і музикант, виконавець власних пісень (перев. під гітару). *Сучасні барди. Виступ барда. Клуб бардів. Конкурс бардів.*

Ба́рдівський, а, е. *Бардівська пісня. Бардівський вечір.*

БАРДА́К, а́, *ч., розм.* 1. Те саме, що **борде́ль**. 2. *перен.* Безлад, невпорядкованість, розвал. *Влаштувати бардак.*

БАРЕ́Ж, у, *ч.* Прозора, схожа на сітку тканина, що виробляється з вовняної, шовкової і бавовняної пряжі.

Баре́жевий, а, е. *Барежева сукня.*

БА́РЕКС, а, *ч.* Синтетичний замінник шкіри.

БА́РЕЛЬ, і, *ж.* Одиниця об'єму сипких речовин і рідин у США, Великій Британії та ін. країнах, величина якої коливається. *Суха барель. Нафтова барель.*

БАРЕЛЬЄ́Ф, а, *ч.* Скульптурна прикраса на плоских поверхнях, що виступає над площиною фону менше, ніж наполовину своєї товщини. *Барельєф на стіні.*

Барельє́фний, а, е. *Барельєфне зображення. Барельєфна сцена.*

БАРЕ́ТЕР, а, *ч.* Прилад для автоматичного підтримування постійної сили струму в електричному ланцюгу при зміні в певних межах застосованої напруги.

БАР'Є́Р, а, *ч.* 1. Невисокі поручні, паркан, ґрати, огорожа. *Кам'яний бар'єр.* 2. Перепона, перешкода, що встановлюється на біговій доріжці, арені цирку та ін. *Біг із бар'єрами.* 3. *перен.* Про те, що перешкоджає здійсненню, розвиткові чого-небудь. *Митний бар'єр. Мовний бар'єр.*

Бар'є́рний, а, е. *Бар'єрний біг. Бар'єрна функція мигдаликів.*

БА́РЖА, і, *ж.* 1. Велике вантажне судно, що плаває своїм ходом або на буксирі. *Нова баржа.* 2. *заст.* Веслове судно, схоже на катер.

Ба́ржевий, а, е.

БАРИБА́Л, а, *ч.* Ссавець сімейства ведмедів (інша назва — чорний ведмідь); живе в лісах Північної Америки.

БАРИКА́ДА, и, *ж.* Укріплення, загородження, що служить захистом під час вуличних боїв. *Вулична барикада. Будувати барикади. Битися на барикадах.*

Барика́дний, а, е. *Барикадні бої.*

Барикадува́ти, у́ю, у́єш. Перегороджувати барикадами. *Барикадувати вулиці. Барикадувати прохід.*

Барикадува́тися, у́юся, у́єшся. Захищати себе від можливого нападу, споруджуючи барикаду. *Барикадуватися на ніч.*

БАРИ́ЛЬ, я, *ч.* 1. Одиниця об'єму рідин у деяких країнах Латинської Америки. 2. Одиниця маси в Іспанії; 1 Б. дорівнює 23 кг.

БАРИ́СТЕР, а, *ч.* У Великій Британії — адвокат вищого рангу, який має право виступати у всіх судах.

БАРИСФЕ́РА, и, *ж., геол.* Важка центральна частина, ядро Землі.

БАРИ́Т, у, *ч.* Мінерал кристалічної будови, білого або сіруватого кольору, що використовується для виготовлення білил, емалей, в рентгенотехніці та ін. *Родовище бариту.*

Бари́товий, а, е. *Баритова руда.*

БАРИТОБЕТО́Н, у, *ч.* Особливо важкий бетон, у якому заповнювачем є барит або баритова руда чи їх суміш із металевим скрапом (відходами виробництва, брухтом та ін.).

БАРИТО́Н, а, *ч.* 1. Чоловічий голос, за висотою середній між басом і тенором, а також співак із таким голосом. *Співати баритоном. Баритон виконав пісню. Славетний баритон.* 2. Мідний духовий музичний інструмент. *Труба-баритон.*

Баритона́льний, а, е. Близький до баритона тембром і діапазоном. *Баритональний бас.*

Барито́нний, Барито́новий, а, е. *Баритоновий голос.*

БАРИЦЕ́НТР, а, *ч.* 1. Центр ваги геометричної фігури. 2. *астр.* Центр маси системи Земля — Місяць, навколо якого Місяць і Земля описують свої орбіти протягом місяця. *Закон руху барицентра.*

Барицентри́чний, а, е. *Барицентричні закони.*

БАРИ́ЧНИЙ, а, е. Пов'язаний із атмосферним тиском. *Барична температура. Баричне поле Землі. Баричний градієнт.*

БА́РІЙ, ю, *ч.* М'який метал сріблясто-білого або жовтуватого кольору. *Оксид барію.*

Ба́рієвий, а, е. *Барієва сіль.*

БАРІОЛА́Ж, у, *ч.* У грі на смичкових інструментах — швидке чергування двох суміжних струн — відкритої і вкорочуваної.

БАРІО́НИ, ів, *перев. мн.* (*одн.* **баріо́н**, а, *ч.*). «Важкі» елементарні частинки (нуклони, гіперони) з масою, не меншою за масу протона. *Маса баріонів.*

Баріо́нний, а, е. *Баріонний заряд.*

БАРК, а, *ч.* Морське вітрильне транспортне вантажне судно з прямими вітрилами на всіх щоглах, крім кормової (бізань-щогли).

БА́РКА, и, *ж.* Плоскодонне річкове судно без палуби для перевезення вантажу. *Плавати на барці.*

Ба́рковий, а, е. *Баркові перевезення.*

БАРКАРО́ЛА, и, *ж.* 1. Пісня венеціанських гондольєрів, часом імпровізована. 2. Інструментальний або вокальний музичний твір ліричного характеру. *Баркароли Баха.*

БАРКА́С, а, *ч.* 1. Великий багатовесловий човен. *Рибальський баркас.* 2. Невеличке портове судно.

Барка́сний, а, е. *Судно баркасного типу.*

БАРКЕНТИ́НА, и, *ж.* Морське вітрильне судно з прямими вітрилами на носовій щоглі і косими на всіх інших.

БАРМА́К, а, *ч.* Тюркський силабічний різновид віршування, що ґрунтується на рівній кількості складів у кожному віршовому рядку, незалежно від ритмічного акценту.

БА́РМЕН, а, *ч.* Власник або службовець бару, який продає перев. алкогольні напої. *Молодий бармен. Працювати барменом. Заплатити барменові. Замовити у бармена.*

Барме́нський, а, е. *Барменські обов'язки. Барменська спритність.*

БАРН, а, *ч.* Одиниця площі, яку використовують для вираження ефективного перерізу ядерних процесів.

БАРО... Перша частина складних слів, яка за значенням відповідає слову «тиск».

БАРОАПАРА́Т, а, *ч.* Апарат для лікування за допомогою зміни тиску повітря порівняно з атмосферним тиском.

БАРОГО́СПІТАЛЬ, я, *ч.* Госпіталь зі спеціальним устаткуванням для лікування в умовах підвищеного або зниженого, порівняно з атмосферним, тиску повітря.

БАРОГРА́МА, и, *ж.* Крива запису коливань атмосферного тиску.

БАРО́ГРАФ, а, *ч.* Прилад для автоматичного запису змін атмосферного тиску. *Встановити барографи.*

Баро́графний, а, е. *Барографний запис.*

БАРОКА́МЕРА, и, *ж.* Камера низького тиску, що застосовується для вивчення впливу висотних умов на організм людини й для випробування авіаційних приладів. *Висотна барокамера. Перебувати в барокамері.*

Барока́мерний, а, е. *Барокамерні умови.*

БАРОКЛІ́ННИЙ, а, е, *фіз.* Який характеризується залежністю розподілу густини в рідині від двох параметрів — температури і тиску (в океані — від температури і солоності).

Бароклі́нність, ності, *ж.*

БАРО́КО, *невідм., с.* Мистецький напрям у європейському мистецтві кінця XVI — середини XVIII ст., що характеризується примхливістю форм та декоративною пишністю. *Стиль бароко.*

Баро́ковий, а, е. *Барокова традиція. Барокова культура. Бароковий орнамент.*

БАРОКО́МПЛЕКС, у, *ч.* Сукупність медичних установ зі спеціальним обладнанням для лікування в умовах підвищеного або зниженого, порівняно з атмосферним, тиску повітря.

БАРО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання атмосферного тиску. *Покази барометра.*

Барометри́чний, а, е. *Барометрична шкала.*

БАРО́Н, а, *ч.* Дворянський титул, нижчий за графський; особа, що має цей титул.

Бароне́са, и, *ж.*

Баро́нський, а, е. *Баронський замок.*

БАРОНЕ́Т, а, *ч.* Спадковий дворянський титул у Великій Британії, середній між титулами вищої знаті й нижчого дворянства.

БАРООПЕРАЦІ́ЙНА, ої, *ж., у знач. ім.* Операційна камера зі спеціальним устаткуванням для підвищення або зниження тиску повітря. *Працювати в барооопераційній.*

БАРОРЕЦЕ́ПТОРИ, ів, *перев. мн.* (*одн.* **барорецеп́тор,** а, *ч.*). Нервові закінчення в кровоносних судинах, чутливі до коливань кров'яного тиску і при його зміні здатні рефлекторно регулювати його рівень.

БАРОСТА́Т, а, *ч.* Прилад для підтримування в невеликих холодильних камерах заданого тиску. *Використання баростата.*

БАРОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Застосування з лікувальною метою підвищеного чи пониженого тиску. *Методи баротерапії.*

Баротерапевти́чний, а, е. *Баротерапевтичний ефект.*

БАРОТЕРМО́ГРАФ, а, *ч.* Автоматичний прилад для безперервної реєстрації атмосферного тиску і температури повітря. *Покази баротермографа.*

БАРОТРА́ВМА, и, *ж.* Травма внаслідок різких змін чи впливу атмосферного тиску.

БАРОТРО́ПНІСТЬ, ності, *ж.* Залежність розподілу щільності лише від одного параметра: в атмосфері — від тиску, у водоймі — від температури.

Баротро́пний, а, е.

БАРОФО́БІЯ, ї, *ж.* Страх перед тягарами.

БАРОХО́РІЯ, ї, *ж.* Один із видів автохорії — поширення плодів і насіння під впливом сили тяжіння, без участі інших факторів.

БАРОЦЕ́НТР, у, *ч.* Те саме, що **барокомплекс.**

БАРС, а, *ч.* Великий хижий звір родини котячих, схожий на леопарда і пантеру. *Сніговий барс. Поєдинок із барсом.*

БАРСЕ́ТКА, и, *ж.* Невелика чоловіча сумочка для грошей, документів. *Шкіряна барсетка. Барсетка з документами.*

БА́РТЕР, у, *ч.* 1. Прямий безгрошовий обмін товарами чи послугами, спричинений товарно-грошовим дефіцитом усередині країни та валютним дефіцитом у міжнародних угодах. *Займатися бартером. Отримувати за бартером.* 2. Безвалютна, але оцінена та збалансована щодо вартості товарообмінна операція. *Розраховуватися бартером.* 3. *розм., жарт.* Угода; обмін послугами, предметами за взаємною згодою.

Бартериза́ція, ї, *ж.* Упровадження, поширення бартеру як способу розрахунку. *Тотальна бартеризація. Бартеризація торгівлі. Політика бартеризації.*

Бартеризо́ваний, а, е.

Бартеризува́ння, я, *с.*

Бартеризува́ти, у́ю, у́єш. *Бартеризувати розрахунки.*

Ба́ртерний, а, е. *Бартерна операція. Бартерна угода.*

БАРТОЛІНІ́Т, у, *ч.* Запалення великих залоз біля входу у вагіну, що спричиняється проникненням у вивідні протоки залоз хвороботворних мікробів (стрептококів, стафілококів тощо).

БАРХА́Н, а, *ч.* Нанесений вітром піщаний горб у пустелі або в степу, на якому немає рослинного покриву; материкова дюна. *Піщані бархани.*

Барха́нний, а, е. *Барханні піски.*

БАРХО́УТ, а, *ч.* Потовщений пояс зовнішньої обшивки дерев'яного судна.

БАС, а, *ч.* 1. Найнижчий чоловічий голос, а також співак із таким голосом. *Народний бас. Співати басом.* 2. Струнний або духовий музичний інструмент із низьким ладом. 3. **Баси́,** ів, *мн.* Найнижчі лади музичного інструмента. *Грати на басах.*

Басо́ви́й, басо́ва́, басо́ве́. *Низькі басові ноти. Глуха басова струна.*

Баси́ти, башу́, баси́ш., *розм.* Говорити або співати басом.

БАСЕ́ЙН, у, *ч.* 1. Штучна водойма зі стінами, укріпленими цеглою, цементом і т. ін. *Купальний басейн. Басейн із водою.* 2. Територія, яку охоплює річка з притоками. *Басейн Дніпра.* 3. Територія, прилегла до моря, озера. *Басейн озера Світязь.* 4. *геол.* Велика ділянка залягання гірських порід, що містить поклади корисних копалин. *Криворізький залізорудний басейн.*

Басе́йний, Басе́йновий, а, е. *Басейнова система зрошення.*

БА́СЕТ, а, *ч.* Порода сильних, низькорослих мисливських собак.

БАСЕТГО́РН, а, *ч.* 1. Альтовий різновид кларнета. 2. Органний регістр сімейства язичкових.

БАСКА́К, а, *ч., іст.* Татарський урядовець, намісник монгольського хана й збирач податків на Русі в часи монгольсько-татарської неволі.

БАСКЕРВІ́ЛЬ, лю, *ч.* Друкарський шрифт для книжкового набору.

БАСКЕТБО́Л, у, *ч.* Спортивна гра в м'яч між двома командами, учасники якої повинні руками закидати м'яч у «кошик» (сітку), що висить на стовпі. *Грати у баскетбол.*

Баскетболі́ст, а, *ч. Українські баскетболісти.*

Баскетболі́стка, и, *ж. Команда дівчат-баскетболісток.*

Баскетбо́льний, а, е. *Баскетбольний майданчик. Баскетбольна команда. Баскетбольні змагання.*

БА́СКИ, ів, *мн.* (*одн.* **баск,** а, *ч.*). Народність, що живе у північно-західних областях Іспанії і в прилеглих південно-західних районах Франції.

Ба́скський, а, е. *Баскська мова. Баскська спільнота.*

БА́СМА[1], и, *ж.* Рослинна фарба для волосся. *Фарбуватися басмою.*

БА́СМА[2], и, *ж.* 1. Тонка металева пластинка із зображенням хана, яка в XIII—XV ст. видавалася татаро-монгольськими ханами як вірча грамота. 2. Невеликі металеві штампи, які використовували для тиснення орнаментальних узорів на палітурках. *Техніка басми.*

БАСО́Н, у, *ч.* Плетені вироби (торочки, тасьма, шнур) для оздоблення одягу, меблів і т. ін. *Шовковий басон.*

Басо́нний, а, е. *Басонна фабрика.*

БАСОРА́МА, и, *ж.* Рекламна підсвічена двостороння панель, яку встановлюють на даху транспортного засобу. *Кольорова басорама.*

БА́СТА, *виг.* Уживається на означення припинення якої-небудь дії; досить, годі, кінець.

БАСТА́РД, а, *ч.* 1. *біол.* Гібрид від міжвидових та міжродових схрещень тварин. 2. У середньовічній Західній Європі — позашлюбний син впли-

вової або визначної особи (короля, герцога тощо).

БАСТИЛІЯ, ї, *ж.* У XIV—XVIII ст. фортеця, а з XV ст. — в'язниця для політичних в'язнів у Парижі; один із символів абсолютизму.

БАСТІОН, у, *ч.* 1. Старовинне укріплення — п'ятикутна бойова споруда на розі фортечного муру; невеликий форт. 2. Взагалі укріплення різного типу.

Бастіонний, а, е. *Бастіонний мур.*

БАСТОНАДА, и, *ж.* Покарання людей ударами палиць по п'ятах та по спині, що застосовується у деяких східних країнах.

БАСТР, у, *ч.* Цукор-пісок жовтого кольору, невисокої якості, який отримують як проміжний продукт при виготовленні цукру-рафінаду.

БАСТУРМА, и́, *ж.* Східна страва з грубо нарізаних (часто продовгуватих) в'ялених або смажених шматків м'яса зі спеціями. *Продимлена бастурма.*

БАТАЛЕР, а, *ч.* У морському флоті — особа старшинського командного складу, обов'язком якої є харчове й речове постачання. *Служити баталером.*

БАТАЛІЯ, ї, *ж.* 1. Бій, битва, бойовище. *Запекла баталія.* 2. *розм., ірон.* Сварка, бійка. *Словесна баталія. Політичні баталії. Вести баталію з сусідами.*

Баталіст, а, *ч.* Художник, який малює батальні картини. *Першорядний баталіст.*

Батальний, а, е. Який відображає воєнні події, баталії. *Батальна сцена. Батальний живопис. Батальний вогонь.*

БАТАЛЬЙОН, у, *ч.* 1. Військовий підрозділ, що складається з кількох рот. 2. *перев. мн., перен.* Лави, загони.

Батальйонний, а, е. *Похідний батальйонний лазарет.*

БАТАН, у, *ч.* Один із основних механізмів ткацького верстата.

БАТАРЕЯ, ї, *ж.* 1. Артилерійський підрозділ, що має у своєму складі кілька гармат. *Командир батареї.* 2. *ел.* Кілька гальванічних елементів або акумуляторів, з'єднаних між собою. *Електрична батарея.* 3. Обладнання з кількох з'єднаних між собою однакових частин. *Батареї опалення.* 4. *перен., жарт.* Ряд будь-яких однорідних предметів. *Батарея пляшок.*

Батареєць, йця, *ч., розм.* Солдат, який належить до батареї (у 1 знач.).

Батарейка, и, *ж., техн.* Зменш. до **батарея** (у 2 знач.). *Гальванічна батарейка. Радіо на батарейках.*

Батарейний, а, е. 1. Прикм. до **батарея** (у 1 знач.). *Батарейний командир.* 2. *техн.* Який працює на батареях, здійснюється за допомогою батарей (у 2 знач.). *Батарейний приймач.*

БАТАТ, у, *ч.* Багаторічна тропічна трав'яниста рослина родини березкових, бульби якої вживають як їжу, переробляють на консерви, крохмаль, спирт; солодка картопля. *Вирощувати батат.*

Бататний, Бататовий, а, е. *Бататова сировина.*

БАТЕНСИ, ів, *мн.* Дошки завширшки 10—20 см і завтовшки 5—10 см. *Дубові батенси.*

БАТЕРФІШ, *невідм. ж.* Морська промислова риба.

БАТЕРФЛЯЙ, ю, *ч., спорт.* Спосіб плавання, при якому плавець піднімається над водою, одночасно загрібаючи воду обома руками. *Стиль батерфляй. Плавати батерфляєм. Батерфляй на 200 метрів.*

БАТИ... Частина складних слів, що за значенням відповідає поняттям «глибина», «глибинний».

БАТИБІОНТИ, ів, *мн., біол.* Організми, які живуть на значних (понад 500 м) глибинах.

БАТИК, а, *ч.* 1. Техніка розпису, коли малюнок наносять тонким шаром воску на тканину, опускають її у фарбу, яка замальовує непокриті воском частини. *Індонезійський батик. Мистецтво батика.* 2. Тканина, прикрашена такою технікою розпису. *Малювати батик. Рамка для батика.*

Батиковий, а, е. *Батиковий відбиток. Батиковий текст.*

БАТИМЕТРІЯ, ї, *ж.* Вимірювання глибин океанів, морів та інших водних об'єктів спеціальними приладами.

Батиметричний, а, е. *Батиметричні дослідження.*

БАТИПЛАН, а, *ч.* Одномісний апарат для глибоководних спостережень, який буксирується судном-носієм за допомогою кабель-троса.

БАТИР, я́, *ч.* У деяких східних народів — герой, хоробра людина.

БАТИСКАФ, а, *ч.* Металева глибоководна камера, устаткована апаратурою для дослідження морів і океанів та механізмами для переміщення під водою. *Плаваючий батискаф. Швидкісний батискаф. Дослідження на батискафі. Батискаф нової конструкції. Спустити батискаф. Спостерігати за батискафом.*

БАТИСТ, у, *ч.* Тонка бавовняна тканина. *Плаття з батисту.*

Батистовий, а, е. *Батистова блузка. Батистова хустинка.*

БАТИСТАТ, а, *ч.* Найпростіший пристрій для опускання спостерігача на глибину з борту судна.

БАТИСФЕРА, и, *ж.* Сферична сталева камера для дослідження морських глибин. *Батисфера з передавальною камерою. Опустити батисферу. Знаходитися на батисфері.*

БАТИТЕРМОГРАФ, а, *ч.* Прилад для реєстрації температури води на різних глибинах у морях і океанах. *Дані батитермографа.*

БАТИФОТОМЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання інтенсивності освітлення у воді на великих глибинах.

БАТІАЛЬ, і, *ж.* Частина дна Світового океану як середовище проживання морських організмів. *Дослідження батіалі.*

Батіальний, а, е. *Батіальна зона.*

БАТМАН, у, *ч.* 1. У балеті — група рухів класичного танцю. 2. У фехтуванні — удар зброєю по зброї противника.

БАТО... Частина складних слів, що відповідає поняттю «глибина».

БАТОЛІТИ, ів, *мн.* Великі масиви інтрузивних гірських порід гранітоїдного складу, які утворилися в земній корі на великих глибинах.

БАТОМЕТР, а, *ч.* Прилад, яким беруть пробу води з глибини для лабораторного дослідження. *Будова батометра.*

БАТОН, а, *ч.* Білий хліб довгастої форми. *Пшеничний батон. Нарізати батон. Скибка батона.*

БАТОПОРТ, у, *ч.* Плавучий затвор сухого доку у формі водонепроникної камери.

БАТОХРОМНИЙ ефе́кт — зміна забарвлення органічних сполук при зміні їхньої хімічної будови, поглиблення кольору — від жовтого через оранжевий, червоний, фіолетовий, синій до зеленого.

БАТРАХОЗАВРИ, ів, *мн.* (*одн.* **батрахозавр**, а, *ч.*). Підклас палеозойських хребетних, які поєднували ознаки амфібій та рептилій.

БАТРАХОЛОГІЯ, ї, *ж.* Застаріла назва розділу зоології, присвяченого вивченню земноводних.

БАТРОЦЕФАЛІЯ, ї, *ж.* Аномальна форма черепа, коли потилиця випинається уступом.

БАТУТ, а, *ч.* Горизонтально натягнута капронова або металева плетена пружна сітка, яку використовують у циркових виступах, для змагань зі стрибків тощо. *Великий батут. Дитячий батут. Стрибки на батуті. Вправи на батуті.*

Батути́ст, а, *ч*. Артист, спортсмен і т. ін, який виконує вправи на батуті.

Батути́стка, и, *ж*. *Тренування батутисток.*

Бату́тний, а, е. *Батутні вправи.*

БАТУ́ТА, и, *ж*. 1. Такт, удар, наголос на початковій частині такту. 2. Паличка диригента. *Помах батути.*

БАУ́Л, а, *ч*. Велика дорожня сумка, валіза; об'ємний клунок.

БА́УНС, а, *ч*. Характер виконання у джазі.

БА́ФТИНГ, у, *ч*. Вібрація літального апарата чи якоїсь його частини, зумовлена повітряними вихорами, які виникають від розташованих попереду конструктивних елементів апарата.

БАХТАРМА́, и́, *ж*. У чинбарстві — виворітний бік видубленої шкіри.

БАХШІ́, БАХСИ́, *мн*. 1. Народні співці, музиканти, поети й оповідачі епосу в народів Центральної Азії. 2. У деяких тюркських народів — знахарі-чаклуни.

БАЦИ́ЛА, и, *ж*. Бактерія, що має форму палички. *Виявити бацилу.*

Бациля́рний, а, е. *Бацилярна дизентерія.*

БАШТА́Н, ана́ *і* ану́, *ч*. Ділянка поля, на якій вирощують кавуни, дині і т. ін.

Башта́нний, Башта́новий, а, е. *Баштанні культури. Баштанний сторож.*

Башта́нник, а, *ч*. 1. Сторож на баштані. 2. Власник баштана.

Башта́нництво, а, *с*.

Башта́нницький, а, е. *Баштанницьке господарство.*

Башта́нниця, і, *ж*.

БАЯДЕ́РКА, и, *ж*. Індійська храмова, а також мандрівна танцівниця. *Танець баядерки.*

БАЯТІ́, *невідм., мн*. Жанр азербайджанських народних пісень, як правило, ліричного характеру.

БЕАТИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж*. У католицькій церкві — акт прилучення особи до сонму блаженних. *Процедура беатифікації.*

Беатифікаці́йний, а, е. *Беатифікаційний процес.*

БЕБІСИ́ТЕР, *невідм., ж*. Нянька за наймом, яка приходить на день. *Дорога бебіситер. Найняти бебіситер. Шукати бебіситер.*

БЕГЕМО́Т, а, *ч*. Велика наземноводяна травоїдна тварина, що живе в тропічній Африці біля річок і озер; гіпопотам. *Годування бегемотів.*

БЕГО́НІЯ, ї, *ж*. Трав'яниста тропічна рослина з гарно забарвленим листям і рясними яскравими квітами; вирощується як декоративна. *Квіти бегонії. Пересадити бегонію.*

БЕ́ДЕКЕР, а, *ч*. Назва путівника по різних країнах для мандрівників, туристів.

БЕДЖ, а, *ч*. Ідентифікатор трейдера з фотокарткою, який засвідчує реєстраційний номер, ім'я трейдера та назву члена секції, яку він представляє.

БЕДЛА́М, у, *ч., розм*. Хаос, безладдя. *Економічний бедлам. Моральний бедлам. Жахливий бедлам. Жити в бедламі.*

БЕ́ДЛЕНД, у, *ч*. Різко розчленований, низькогірний рельєф, непридатний для рільництва. *Рельєф типу бедленд.*

БЕДУЇ́НИ, ів, *мн*. (*одн*. **бедуї́н**, а, *ч*., **бедуї́нка**, и, *ж*.). Араби-кочовики.

Бедуї́нський, а, е. *Бедуїнські їздці.*

БЕЖ, *невідм*., **БЕ́ЖЕВИЙ**, а, е. Світло-коричневий із кремовим відтінком. *Тканина кольору беж. Бежева куртка.*

БЕЗЕ́, *невідм., с*. Легке тістечко із збитих та запечених яєчних білків із цукром. *Замовити безе. Безе з кокосом.*

БЕЗОА́РИ, ів, *мн*. Тверді утворення із щільно збитої шерсті тварин або волокон рослин, які нагромаджуються в шлунково-кишковому тракті жуйних, коней, собак і свиней.

БЕЙ, я, *ч*. У країнах Близького і Середнього Сходу — титул родоплемінної, а згодом феодальної знаті; у султанській Туреччині — титул вищих офіцерів і чиновників.

Бе́йський, а, е. *Бейська земля.*

БЕ́ЙДЕВІНД, у, *ч*. Курс судна при зустрічно-боковому вітрі.

БЕ́ЙДЖ, а, *ч*. Картка із зазначеним ім'ям, прізвищем, посадою особи, яку прикріплюють до лацкана одягу працівникам установ, учасникам конференцій тощо. *Пластиковий бейдж. Заламінувати бейдж. Забезпечити працівників бейджами.*

БЕ́ЙЗА, и, *ж*. Антилопа роду сарнобик.

БЕ́ЙЛІФ, а, *ч*. В англомовних країнах — помічник шерифа, представник поліції при судових органах.

БЕЙНІ́Т, у, *ч*. Структурний складник сталі — тонкоподрібнена суміш пересиченого вуглецем фериту і карбіду заліза. *Утворення бейніту.*

БЕЙСБО́Л, у, *ч*. Командна спортивна гра з м'ячем і кийком, схожа на гилку. *Змагання з бейсболу. Грати в бейсбол. Тренер із бейсболу.*

Бейсболі́ст, а, *ч*. *Змагання бейсболістів.*

Бейсболі́стка, и, *ж*. *Команда бейсболісток.*

Бейсбо́льний, а, е. *Бейсбольна команда.*

БЕ́ЙСИК, у, *ч*. Мова програмування для вирішення відносно нескладних обчислювальних завдань. *Різні версії мови бейсик. Бейсик для початківців. Швидке засвоєння бейсику.*

БЕЙТ, а, *ч*. Двовірш у тюркомовній, перській та арабській поезіях, у якому обов'язково має бути висловлена закінчена думка.

БЕК[1], а, *ч., заст*. 1. У Закавказзі та в Середній Азії — титул людей знатного походження, князів або керівників невеликих племен, урядових осіб і військових; пан. 2. Складова частина східних імен.

БЕК[2], а, *ч*. Захисник у спортивних іграх із м'ячем або шайбою.

БЕКА́Р, а, *ч*. Нотний знак, що скасовує дію бемоля або дієза, відновлюючи основне звучання ноти.

БЕК-ВОКА́Л, у, *ч*. Фоновий спів, що використовується у концертному виконанні сучасної поп-музики.

Бек-вокалі́ст, а, *ч*.

Бек-вокалі́стка, и, *ж*.

БЕКЕРЕ́ЛЬ, я, *ч*. Одиниця активності нукліда (ізотопа) в радіоактивному джерелі.

БЕКМА́НІЯ, ї, *ж*. Рід багаторічних рослин родини злакових.

БЕКМЕ́С, у, *ч*. Згущений сік солодких фруктів; штучний мед. *Виноградний бекмес.*

БЕКО́Н, у, *ч*. Малосольна свинина з туш особливим способом відгодованих молодих свиней.

Беко́нний, а, е. 1. Прикм. до **беко́н**. *Беконний смак.* 2. Признач. для виробництва бекону. *Беконна фабрика.*

БЕКРО́С, у, *ч*. Зворотне схрещення; схрещення гібрида першого покоління з однією із батьківських форм.

БЕКХЕ́НД, у, *ч*. Удар зліва у грі в теніс. *Сильний бекхенд.*

БЕЛ, а, *ж*. Логарифмічна одиниця відношення двох величин.

БЕЛАДО́НА, и, *ж., бот*. Багаторічна отруйна трав'яниста рослина (красавка), а також ліки з цієї рослини. *Лікувальні властивості беладони. Таблетка беладони.*

БЕЛАЛГІ́Н, у, *ч*. Протиспазматичний знеболювальний та протикислотний засіб для лікування захворювань шлунково-кишкового тракту.

БЕЛЕМНІ́ТИ, ів, *мн*. (*одн*. **белемні́т**, у, *ч*). 1. *тільки мн*. Група вимерлих морських молюсків класу головоногих. *Рештки белемнітів.* 2. Пальцеподібна частина скам'янілого скелета такого молюска.

БЕЛЕТРИ́СТИКА, и, *ж*. Художня література, переважно романи, повісті та

оповідання. *Сучасна белетристика. Твори белетристики.*

Белетризáція, ї, *ж.* Викладення чого-небудь засобами художньої літератури (белетристики). *Засоби белетризації.*

Белетризóваний, а, е. *Белетризована лекція.*

Белетризувáти, ýю, ýєш. *Белетризувати історичні факти.*

Белетрúст, а, *ч.* *Видатний белетрист. Популярний белетрист. Визнаний белетрист.*

Белетристúчний, а, е. *Белетристичний діалог. Белетристична література. Белетристичний твір. Белетристичний відділ бібліотеки.*

БЕЛЬВЕДÉР, а, *ч.*, *архіт.* Башта на якомусь будинку або альтанка на високому місці, звідки можна оглядати краєвид.

БЕЛЬЕТÁЖ, а, *ч.* 1. Кращий, звичайно другий поверх житлового будинку. *Жити на бельетажі.* 2. У театрі — нижній ярус лож над партером. *Сидіти в бельетажі.*

БЕЛЬКÁНТО, *невідм.*, *ч.* Стиль виконання, що є основою італійської вокальної школи. *Класичний стиль бельканто.*

БÉЛЬТИНГ, у, *ч.* Міцна бавовняна, іноді із синтетичними додатками, технічна тканина, яку використовують для виготовлення конвеєрних стрічок, пасів тощо.

БЕМÍТ, у, *ч.* Легкий покрівельний матеріал, що виготовляється з паперу. *Дах із беміту.*

Бемíтовий, а, е. *Бемітова покрівля.*

БЕМÓЛЬ, я, *ч.* Знак пониження певного ступеня звукоряду на півтону.

БÉМСЬКЕ с к л о — високоякісне віконне скло, більше від звичайного розміром листів і товщиною.

БЕНД, у, *ч.* Різновид джазового ансамблю.

БÉНДІ, *невідм.*, *ч.* В офіційній міжнародній спортивній термінології — хокей із м'ячем на льоду.

БЕНДЛÍДЕР, а, *ч.* Керівник музичного колективу, бенду.

БЕНЕДИКТÚН, у, *ч.* Сорт французького лікеру, що виготовляється зі спирту та різних рослин і ефірної олії. *Французький бенедиктин. Пити бенедиктин.*

БЕНЕДИКТÚНЦІ, ів, *мн.* (*одн.* **бенедиктúнець**, нця, *ч.*) Католицький чернечий орден, заснований в Італії на початку VI ст. Бенедиктом Нурсійським. *Монастир бенедиктинців. Костел бенедиктинців.*

БЕНЕТÚТИ, ів, *мн.* (*одн.* **бенетúт**, а, *ч.*). Викопні деревоподібні голонасінні рослини із стовбурами овальної або кулястої форми, покритими панцирами із черешків листків.

БЕНЕФÍС, у, *ч.* Урочиста вистава, що є творчим звітом актора з нагоди його ювілею. *Організатори бенефісу. Бенефіс композитора.*

Бенефíсний, а, е. *Бенефісний спектакль.*

Бенефіціáнт, а, *ч.* *Виступ бенефіціанта.*

Бенефіціáнтка, и, *ж.*

БЕНЕФІЦІÁР, а, *ч.*, *фін.* 1. Одержувач грошей, зокрема за векселем. 2. Юридична особа, на користь якої виставлено акредитив.

БЕНЕФÍЦІЙ, ю, *ч.*, **БЕНЕФÍЦІЯ**, ї, *ж.* 1. Земля, подарована або надана королем чи монархом у довічне користування за сумлінне виконання певних обов'язків (найчастіше військових чи адміністративних). *Князівські бенефіції.* 2. У римському цивільному праві — податкові пільги, привілеї, встановлені для окремих осіб або груп. 3. У католицькій церкві — церковна посада та пов'язані з нею прибутки. *Православні церковні бенефіції.*

БÉНЗЕЛЬ, я, *ч.*, *мор.* Перев'язування двох тросів тонким тросом, який укладається кількома шлагами в один або два ряди.

БЕНЗИДÚН, у, *ч.* Органічна сполука; безбарвні кристали, які темніють на світлі й повітрі; важливий напівпродукт для одержання азобарвників; дуже отруйний. *Властивості бензидину.*

БЕНЗÚН, у, *ч.* Безбарвна горюча рідина з характерним запахом, яку добувають із нафти. *Запах бензину.*

Бензúновий, а, е. 1. Прикм. до **бензúн**. *Бензиновий дим. Бензиновий запах.* 2. Який працює на бензині. *Бензиновий двигун.* 3. Признач. для зберігання бензину. *Бензиновий бак.*

БЕНЗОБÁК, а, *ч.* Бак для бензину. *Порожній бензобак. Наповнити бензобак. Горловина бензобака.*

БЕНЗÓЙНА с м о л á — ароматична смола, яку добувають із стираксового дерева і використовують у фармакології, парфумерії і т. ін.; ладан.

БЕНЗÓЛ, у, *ч.* Безбарвна горюча рідина із своєрідним запахом, яку добувають із продуктів сухої перегонки кам'яного вугілля або з нафти. *Добування бензолу.*

Бензóльний, а, е. *Бензольне ядро. Бензольне кільце. Бензольний екстракт. Бензольний цикл.*

БЕНЗОПІРÉН, а, *ч.* Канцерогенна речовина, ароматичний вуглеводень.

БЕНТÁЛЬ, і, *ж.* Дно і шар води над ним як середовище проживання організмів. *Дослідження бенталі.*

БЕНТОНÍТ, у, *ч.* Різновид вибілювальних глин, що утворюється в процесі вивітрювання вулканічних туфів і попелу.

Бентонíтовий, а, е. *Бентонітова глина.*

БÉНТОС, у, *ч.* Сукупність тварин і рослин, які населяють дно водойм. *Бентос Дніпра.*

БЕНУÁР, а, *ч.* Нижній ярус лож за партером у театрі. *Ложа бенуар. Місця в бенуарі.*

БЕНЧ, а, *ч.* Прибережна частина поверхні морського дна, утворена абразією.

БЕРБЕРÚН, у, *ч.* Алкалоїд, який міститься в багатьох рослинах, особливо в корені барбарису.

БЕРГАМÁСКА, и, *ж.* У XVI—XVII ст. — італійська пісня, що отримала назву від провінції і м. Бергамо, де вона зародилася.

БЕРГАМÓТ[1], а, *ч.* 1. Сорт гібридного дерева — груші. 2. Назва групи столових сортів груші. *Груша бергамот.*

Бергамóтовий, а, е. *Бергамотовий смак.*

БЕРГАМÓТ[2], а, *ч.* Невелике цитрусове ефіроносне дерево, з листя, квіток, пагінців і плодової шкірки якого добувають цінну для парфумерної і кондитерської промисловості ефірну ароматичну олію, а також кисло-солодкий плід цього дерева. *Чай із бергамотом.*

Бергамóтний, Бергамóтовий, а, е. *Бергамотовий запах.*

БЕРДÁНКА, и, *ж.* Однозарядна рушниця зразка 1870 р. *Стріляти з берданки.*

БÉРЕ, *невідм.*, *ж.* 1. Багаторічне садове дерево — груша. *Груша бере.* 2. Назва групи столових сортів груші із соковитим м'якушем. *Урожай бере.*

БЕРÉЙТОР, а, *ч.*, *спец.* 1. Людина, яка виїжджує верхових коней і навчає верхової їзди. *Досвідчений берейтор.* 2. Помічник дресирувальника коней у цирку. *Обов'язки берейтора.*

Берéйторський, а, е. *Берейторський костюм.*

БЕРÉТ, а, *ч.* Жіночий або чоловічий головний убір із м'якої тканини (або плетений) без окола і козирка. *Флотський берет. Оксамитовий берет. Жіночий берет.*

Берéтовий, а, е. *Беретовий крій.*

БЕРÚЛ, у, *ч.* Мінерал, прозорі різновиди якого (аквамарин, ізумруд), забарвлені домішками в різні кольори; коштовне каміння. *Мінерал берил. Різновид берилу.*

Берúловий, а, е.

БЕРÚЛІЙ, ю, *ч.* Хімічний елемент — дуже легкий, твердий метал сріблястого кольору.

Берúлієвий, а, е. *Берилієва бронза.*

Берилізáція, ї, *ж.* Насичення берилієм поверхневого шару металевих виробів з метою підвищення їх твердості, жаростійкості.

БЕРИЛІ́ОЗ, у, *ч.* Професійне захворювання, спричинене роботою з берилієм чи його сполуками.

БÉРІ-БÉРІ, *невідм., ж., мед.* Захворювання, спричинене неправильним обміном речовин в організмі або нестачею деяких вітамінів. *Хвороба бері-бері.*

БЕРКЛІÁНСТВО, а, *с.* Філософська течія, яка заперечувала об'єктивне існування матеріального світу, стверджувала, що речі є тільки сукупністю відчуттів.

Берклíанець, нця, *ч. Переконаний берклíанець.*

Берклíанка, и, *ж.*

Берклíанський, а, е.

БÉРКЛІЙ, ю, *ч.* Штучно отриманий радіоактивний хімічний елемент.

БÉРКУТ, а, *ч.* Великий орел родини яструбових із темно-бурим оперенням. *Гніздо беркута.*

БЕРКШИ́Р, а, *ч.* Англійська порода скороспілих свиней. *Будова тіла беркширів.*

Беркши́рський, а, е. *Свині беркширської породи.*

БÉРМА, и, *ж., спец.* Горизонтальна ділянка для укріплення схилів. *Берми різної ширини.*

БЕРМУ́ДИ, ів, *мн., розм.* Шорти до колін, які розширюються донизу. *Чоловічі (жіночі, дитячі) бермуди. Жіночі бермуди. Джинсові бермуди. Носити бермуди.*

БЕРНАРДИ́Н, а, *ч., заст.* Член католицького чернечого ордену. *Монастир бернардинів.*

Бернарди́нський, а, е. *Бернардинські справи. Бернардинський монастир.*

БЕРСÉЗ, а, *ч.* Колискова пісня.

БЕРТОЛÉТОВА с і л ь — застаріла назва хлорату калію; кристалічний білий порошок, який широко застосовується в хімічній промисловості та медицині.

БЕРТРАНДИ́Т, у, *ч.* Мінерал класу силікатів; білі або безбарвні кристали, агрегати; руда берилію.

БЕРЧИ́ЗМ, у, *ч.* Крайньо права ідейно-політична течія у США, названа за ім'ям американського місіонера Д. Берча.

Берчи́ст, а, *ч.*

Берчи́стський, а, е.

БЕСАЛÓЛ, у, *ч.* Препарат для лікування захворювань шлунково-кишкового тракту, циститу тощо. *Таблетка бесалолу.*

БЕСЕМЕРУВÁТИ, у́ю, у́єш, *мет.* Добувати сталь із розплавленого чавуну, продуваючи крізь нього повітря (кисень), що випалює наявні в чавуні домішки.

Бесемéр, а, *ч.* Апарат (конвертор), у якому виплавляють сталь. *Заводський бесемер.*

Бесемéрівець, вця, *ч.* Робітник, який обслуговує бесемер.

Бесемéрівський, а, е. *Бесемерівський конвертор. Бесемерівська сталь.*

Бесемерувáння, я, *с. Бесемерування чавуну.*

БЕСТ, а, *ч.* Право недоторканності деяких місць як сховів, притулків у Ірані (напр., мечетей, гробниць, будинків духовних осіб тощо), звідки переслідувана владою людина не може бути забрана силоміць.

БЕСТ-БÓТ, а, *ч.* Довга вузька і легка (не більше 8 кг) перегонова шлюпка, розрахована на одного весляра.

БÉСТІЯ, ї, *ж.* 1. *заст.* Дикий звір. 2. *лайл.* Про лиху, хитру людину, бешкетника, крутія і т. ін. *Хитра бестія.*

Бестіáрій, я, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — борець із дикими звірами на арені цирку. 2. Середньовічний повчальний трактат-перелік алегоричних уживань назв тварин.

БЕСТСÉЛЕР, а, *ч.* Книга на офіційні й сенсаційні теми, яка видана великим тиражем і добре продається. *Справжній бестселер. Написати бестселер. Видати бестселер. Бестселер книжкового ринку.*

БЕТА... Частина складних слів, що означає стан речовини.

БЕТА-ДЕФЕКТОСКОПІ́Я, ї, *ж.* Метод виявлення чужорідних включень у дуже тонких металевих виробах шляхом просвічування їх бета-променями.

БЕТАЇ́Н, у, *ч.* Органічна азотиста речовина, що міститься в цукрових буряках та інших рослинах.

БЕТА-РАДІОÁКТИВНІСТЬ, ності, *ж.* Радіоактивність із випромінюванням бета-променів.

БÉТА-СПЕКТРÓМЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання енергії (енергетичного спектра) бета-частинок.

БЕТАТРÓН, а, *ч.* Циклічний прискорювач електронів, у якому прискорення здійснюється електричним полем, наведеним змінним магнітним полем. *Методика застосування бетатронів.*

БЕТÉЛЬ, лю, *ч.* 1. Азіатська тропічна рослина родини перцевих, з пекучими на смак листками. 2. Суміш для жування із листя цієї рослини, насіння ареки і незначної кількості негашеного вапна.

БЕТÓН, у, *ч.* Будівельний матеріал, виготовлений із суміші твердих матеріалів (гравію, піску, щебеню, глини і т. ін.) і цементу або іншої в'яжучої речовини. *Силікатний бетон. Перевозити бетон.*

Бетоні́т, у, *ч.* Штучний камінь, зроблений із бетону. *Сірий бетоніт.*

Бетóнний, а, е. 1. Прикм. до **бетóн**. *Бетонний розчин.* 2. Зробл. із бетону або покритий бетоном. *Бетонний мур.* 3. Признач. для виготовлення бетону. *Бетонний завод. Бетонний цех.*

Бетóнник, а, **Бетоня́р**, á, **Бетонувáльник**, а, *ч. Бригада бетонярів. Тесляр-бетонник.*

Бетóнниця, і, **Бетоня́рка**, и, **Бетонувáльниця**, і, *ж.*

Бетонóваний, а, е. *Бетонований басейн. Бетонована траса.*

Бетонувáння, я, *с. Бетонування підпірних стін. Бетонування русла річки.*

Бетонувáти, у́ю, у́єш. Заливати, покривати бетоном. *Бетонувати фундамент.*

БЕФСТРÓГАНОВ, *невідм., ч.* Страва із дрібно посічених шматочків м'яса (яловичини), тушкованих у сметанному соусі. *Порційний бефстроганов. Замовити бефстроганов.*

БЕШАМÉЛЬ, і, *ж.* Приправа, соус із молока або вершків з яйцями та борошном, яким поливають м'ясні, рибні чи інші страви. *М'ясо під соусом бешамель.*

БЕШБАРМÁК, у, *ч.* У тюркських народів — національна страва із дрібно нарізаної баранини, вимішаної зі шматочками прісного тіста та звареної у бульйоні. *Скуштувати бешбармак.*

БЕШМÉТ, а, *ч.* Верхній чоловічий одяг у татар і кавказьких народностей; півкаптан, схожий на чумарку. *Чоловік у бешметі.*

Б'ЄФ, а, *ч., гідрол.* Ділянка річки, каналу, водойми, розташована вище або нижче водопідпірної споруди (греблі, шлюзу і т. ін.). *Верхній б'єф. Б'єф водопідіймальної греблі.*

БИНТ, á, *ч.* Стрічка з марлі або з іншої тканини для перев'язування ран і т. ін.

Бинтóваний, а, е. *Бинтовані рани.*

Бинтови́й, á, é. *Бинтова пов'язка.*

Бинтувáння, я, *с. Техніка бинтування.*

Бинтува́ти, у́ю, у́єш. Перев'язувати, обмотуючи бинтом, марлею і т. ін. *Бинтувати руку.*

БІ... Префікс на позначення подвоєння.

БІА́КС, а, *ч*. Феритове осердя з двома отворами, осі яких взаємно перпендикулярні.

БІА́НДРІЯ, ї, *ж*. Шлюб жінки з двома чоловіками.

БІАТЛО́Н, у, *ч*. Зимове двоєборство — лижні перегони, поєднані зі стрільбою з гвинтівки. *Змагання з біатлону. Займатися біатлоном.*

Біатлоні́ст, а, *ч*. *Змагання біатлоністів.*

Біатлоні́стка, и, *ж*. *Тренування біатлоністок.*

БІБЛІЇ́СТИКА, и, *ж*. Науковий аналіз і дослідження Біблії. *Раціоналістична біблеїстика. Історична біблеїстика. Література з біблеїстики.*

Біблеї́ст, а, *ч*.

Біблеїсти́чний, а, е.

Біблеї́стка, и, *ж*.

БІБЛІО... Частина складних слів, що за значенням відповідає поняттю «книжка».

БІБЛІОГНОЗІ́Я, ї, *ж*., *заст*. Термін, упроваджений у 1789 р. Ж.-Ж. Рівом для визначення комплексної науки про книжку.

БІБЛІОГРА́ФІЯ, ї, *ж*. 1. Науковий, систематизований опис книг та інших видань. 2. Список літератури (книжок і статей) на яку-небудь тему або з якої-небудь галузі знань. *Докладна бібліографія. Бібліографія досліджень творчості Т. Шевченка.* 3. Наука про способи систематизованого опису та обліку складання (списків) книг та інших видань. 4. Відділ журналу або газети, в якому публікують списки нових видань, анотації до них та рецензії на книжки.

Бібліо́граф, а, *ч*. Фахівець із бібліографії. *Досвідчений бібліограф.*

Бібліографі́чний, а, е. *Бібліографічний відділ.*

БІБЛІОЛА́ТРІЯ, ї, *ж*. 1. Поклоніння перед книжкою, ушанування священних книг (напр., Біблії, Корану тощо). 2. *перен*. Надмірна пристрасть до книжок.

БІБЛІОЛО́ГІЯ, ї, *ж*., *рідко*. 1. Термін на позначення комплексної науки про книжку. 2. Сукупність знань про Біблію, що мають церковно-дидактичний характер.

БІБЛІОМА́НІЯ, ї, *ж*. Надмірне захоплення збиранням книг; узагалі пристрасть до книг.

Бібліома́н, а, *ч*. *Запеклий бібліоман.*

Бібліома́нка, и, *ж*.

Бібліома́нський, а, е.

БІБЛІОПОЛІ́СТИКА, и, *ж*. Термін для позначення поняття «теорія, історія та організація книжкової торгівлі».

БІБЛІОТА́Ф, а, *ч*. Бібліоман, у якого інстинкт власника набув абсурдної, гіпертрофованої форми; той, хто не дозволяє іншим користуватися книжками своєї бібліотеки.

БІБЛІОТЕ́КА, и, *ж*. 1. Установа, культосвітній заклад, де зберігаються і видаються читачам книжки, журнали і т. ін., а також здійснюється популяризація і пропаганда літературних творів. *Народна бібліотека. Міська бібліотека. Університетська бібліотека.* 2. Більш або менш значна кількість книжок, спеціально підібраних для читання, наукової роботи, з метою колекціонування і т. ін. *Домашня бібліотека. Збирати свою бібліотеку.* 3. Приміщення, кімната для зберігання книжок; книгосховище. *Центральна наукова бібліотека.* 4. Назва споріднених за темою серійних видань або книжок чи журналів, призначених для певної категорії читачів. *Бібліотека юного філолога. Бібліотека фантастики.*

Бібліоте́кар, я, *ч*. Працівник бібліотеки. *Професія бібліотекаря.*

Бібліоте́карка, и, *ж*. *Познайомитися з бібліотекаркою.*

Бібліоте́карський, а, е. *Бібліотекарська справа.*

Бібліоте́чний, а, е. 1. Прикм. до **бібліоте́ка** (у 1 знач.). *Бібліотечна книжка.* 2. Признач. для організації роботи в бібліотеках або підготовки кадрів для бібліотек. *Бібліотечний комітет. Бібліотечні курси.*

БІБЛІОТЕРАПІ́Я, ї, *ж*. Книголікування; розділ психотерапії, що за допомогою спеціально дібраної (здебільшого художньої) літератури надає профілактичну і лікувально-реабілітаційну допомогу людям із соматичними та психічними захворюваннями.

Бібліотерапевти́чний, а, е. *Бібліотерапевтичний ефект.*

БІБЛІОФІЛІ́Я, ї, *ж*., **БІБЛІОФІ́ЛЬСТВО**, а, *с*. Потяг до книжок і колекціонування рідкісних та цінних видань.

Бібліофі́л, а, *ч*. Пристрасний любитель книжок, знавець і колекціонер рідкісних і цінних видань; книголюб. *Пристрасний бібліофіл.*

Бібліофі́лка, и, *ж*., *розм*.

Бібліофі́льський, а, е.

БІБЛІОФО́БІЯ, ї, *ж*. Ненависть до книжок.

Бібліофо́б, а, *ч*. Той, хто не любить книжок.

БІ́БЛІЯ, ї, *ж*. Священна книга християнства та іудаїзму. *Читати Біблію. Знати Біблію. Вивчати Біблію. Переклад Біблії українською мовою.*

Біблі́йний, а, е. 1. Прикм. до **Бі́блія**. *Біблійна притча. Ікона біблійного Ноя.* 2. Який стос. Біблії. *Біблійна археологія. Біблійне товариство.*

БІ́БЛЬДРУК, у, *ч*. Спеціальний сорт тонкого непрозорого друкарського паперу, на якому колись друкували Біблію.

БІБО́П, у, *ч*. Джазовий стиль, один з основних напрямів модерн-джазу.

БІВАЛЕ́НТ, а, *ч*. Комплекс із пари сполучень гомологічних хромосом, який утворюється при поділі ядра.

БІВУА́К, БІВА́К, у, *ч*. Зупинка військ (туристів та інших груп людей) для відпочинку або ночівлі в польових умовах, а також місце такого відпочинку. *Короткий бівак. Гірський бівуак. Солдатський бівуак. Стати на бівуак.*

Бівуа́чний, Біва́чний, а, е. *Бівуачне життя.*

БІГ, а, *ч*. Рубчик на картоні чи обгортковому папері, завдяки якому палітурна кришка легше відкривається, а папір згинається.

БІГА́МІЯ, ї, *ж*., *книжн*. Шлюб одночасно з двома особами іншої статі; двошлюбність.

БІГАРА́ДІЯ, ї, *ж*. Вічнозелене дерево родини рутових, із квітів та листя якого отримують ефірні олії для потреб парфумерії.

БІГБЕ́НД, а, *ч*. Тип джазового інструментального ансамблю.

БІГБІ́Т, а, *ч*. Форма популярної музики з акцентованим ритмом і яскраво вираженим звучанням басової партії.

БІГБО́РД, а, *ч*. Великий рекламний щит, розміщений уздовж автомобільних трас на певній висоті від землі для якомога ширшого огляду.

БІГЛЬ, я, *ч*. Старовинна англійська порода гончих.

БІ́ГОС, у, *ч*., *кул*. Тушкована капуста з шматочками ковбаси або м'яса.

БІГУДІ́, *невідм*., *мн*. Металеві, пластмасові та ін. трубочки, на які накручують пасма волосся для завивки.

БІГМА́К, а, *ч*. Багатошаровий закритий фірмовий бутерброд у закладах швидкого харчування (головним чином — мережі «Макдоналдз»); розрізана навпіл булка з гарячою котлетою, овочами, зеленню. *Гарячий бігмак. Замовити бігмак.*

БІДЕ́, *невідм*., *с*. Посудина, раковина для здійснення індивідуального туалету. *Ванна з біде. Встановити біде. Користуватися біде.*

БІДЕРМА́ЄР, у, *ч.* Назва стилю у меблярстві, який спрощував форми ампіру, характеризувався простотою, зручністю. *Меблі у стилі бідермаєр.*

БІДО́Н, а, *ч.* Бляшана або алюмінієва посудина циліндричної форми зі звуженим отвором, який щільно закривається. *Залізний бідон. Пластиковий бідон. Повний бідон. Бідон із молоком.*

БІЄНА́ЛЕ, *невідм., ч.* і *ж.* Мистецький захід (виставка, фестиваль і т. ін.), що проводиться регулярно раз на два роки. *Конкурсант бієнале. Лауреат бієнале. Проводити бієнале. Брати участь у бієнале.*

БІЖУТЕ́РІЯ, ї, *ж.* Жіночі прикраси з некоштовних каміння й металу, а також зі скла та пластмаси. *Дешева біжутерія. Вишукана біжутерія. Ексклюзивна біжутерія. Чеська біжутерія. Відділ біжутерії. Виставка біжутерії. Носити біжутерію. Мода на біжутерію.*

БІЗА́НЬ, і, *ж.* Косе вітрило на задній щоглі вітрильних суден. *Бізань-щогла.*

БІ́ЗНЕС, у, *ч., розм.* Економічна, комерційна, біржова або підприємницька діяльність, спрямована на отримання прибутку. *Успішний бізнес. Ризикований бізнес. Великий бізнес. Малий бізнес. Венчурний бізнес. Інтерес до бізнесу. Займатися бізнесом. Піти в бізнес. Вийти з бізнесу.*

Бізнесо́вець, вця, *ч.* Той, хто займається бізнесом; підприємець.

Бізнесо́вий, а, е. *Бізнесовий магнат.*

БІ́ЗНЕС-ВУ́МЕН, *невідм. ж.* Те саме, що **бі́знес-ле́ді**.

БІ́ЗНЕС-КЛАС[1], у, *ч.* Спеціальний клас фінансово-економічного спрямування, складниками навчальної програми якого є маркетинг, бухгалтерський облік і т. ін. *Навчатися у бізнес-класі.*

БІ́ЗНЕС-КЛАС[2], у, *ч.* Місця підвищеного комфорту в літаку, поїзді і т. ін., призначені для бізнесменів. *Летіти в бізнес-класі.*

БІ́ЗНЕС-ЛЕ́ДІ, *невідм., ж.* Ділова жінка; жінка-бізнесмен.

БІЗНЕСМЕ́Н, а, *ч.* Людина, яка займається комерційною діяльністю, бізнесом; підприємець. *Українські бізнесмени. Успішний бізнесмен. Збанкрутілий бізнесмен. Стати бізнесменом.*

БІ́ЗНЕС-ПЛАН, у, *ч.* Спеціальний план комерційної або підприємницької діяльності, скерованої на отримання прибутку. *Скласти бізнес-план. Переглянути бізнес-план. Дотримуватися бізнес-плану.*

БІЗО́Н, а, *ч.* Великий північноамериканський бик, подібний до європейського зубра. *Могутній бізон. Американські бізони.*

БІКАМЕРАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Двопалатна структура парламенту в деяких країнах.

БІКАРБОНА́Т, у, *ч.* Кисла сіль вугільної кислоти. *Очищений бікарбонат. Бікарбонат натрію.*

БІКВАДРА́Т, а, *ч.* Четвертий ступінь якого-небудь числа.

Біквадра́тний, а, е. *Біквадратне рівняння.*

БІКІ́НІ, *невідм., с.* Жіночий купальний костюм, що складається з вузького бюстгальтера і плавок. *Нове бікіні. Сучасне бікіні. Яскраве бікіні. Модне бікіні. Купатися в бікіні.*

БІКС, а, *ч.* Металева коробка для стерилізації та зберігання хірургічного інструментарію, білизни, матеріалу для перев'язок тощо.

БІКФО́РДІВ ш н у р — вогнепровідний шнур для запалювання вибухової речовини.

БІЛАБІА́ЛЬНИЙ п р и́ г о л о с н и й, *лінгв.* — губно-губний приголосний (напр., [б], [п], [м]).

БІЛАТЕРАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Система міжнародних розрахунків, при яких відшкодування заборгованості та зобов'язань однієї країни перед іншою здійснюється двостороннім шляхом на умовах, визначених двосторонніми угодами.

Білатера́льний, а, е. *Білатеральна угода.*

БІЛАТЕРА́ЛЬНІСТЬ, ності, *ж., анат.* Двобічна симетрія в організмі, коли одна площина симетрично поділяє організм чи орган на праву і ліву половини.

Білатера́льний, а, е. *Білатеральна симетрія.*

БІЛ-БРО́КЕР, а, *ч.* Комерсант, який займається купівлею-продажем цінних паперів.

БІЛЕ́Т, а, *ч., розм.* 1. Квиток. *Лотерейний білет.* 2. Документ, який свідчить про стосунок людини до тих чи інших обов'язків, про належність до певного громадянського стану, організації і т. ін. *Солдатський білет. Студентський білет.* 3. Картка з питаннями для тих, хто складає іспити або заліки. *Екзаменаційний білет.*

Білете́р, а, *ч.* Особа, яка контролює вхідні білети в кіно, театрі, музеї та інших закладах.

Білете́рка, и, *ж.*

Білете́рський, а, е. *Білетерський пост.*

Біле́тний, а, е. *Білетна каса.*

БІЛІВЕРДИ́Н, у, *ч.* Один з основних пігментів жовчі людини і м'ясоїдних тварин.

БІЛІГНО́СТ, у, *ч.* Контрастна речовина, яку застосовують при рентгеноскопії жовчного міхура та жовчних шляхів.

БІЛІНГВІ́ЗМ, у, *ч.* Двомовність; уживання двох мов у межах однієї держави певної соціальної спільноти, а також практика використання двох мов індивідуумом. *Російсько-український білінгвізм. Явище білінгвізму. Риси білінгвізму. Особливості білінгвізму. Специфіка білінгвізму.*

Білі́нгв, а, *ч.* Той, хто володіє двома мовами. *Навички білінгва. Сім'я білінгвів.*

Білінгвісти́чний, а, е. *Білінгвістичне навчання.*

БІЛІРУБІ́Н, у, *ч.* Один з основних пігментів жовчі людини і м'ясоїдних тварин. *Рівень білірубіну.*

Білірубі́новий, а, е. *Білірубіновий показник.*

БІЛІРУБІНЕМІ́Я, ї, *ж.* Наявність білірубіну в крові; термін здебільшого застосовують для позначення підвищеного вмісту білірубіну.

БІЛІРУБІНУРІ́Я, ї, *ж.* Виділення білірубіну із сечею.

БІЛІТРА́СТ, а, *ч.* Контрастна речовина, що містить йод; використовують для рентгеноскопії жовчного міхура та жовчних шляхів.

БІЛЛЬ, я, *ч.* 1. Законопроект, що вноситься на розгляд законодавчого органу у Великій Британії, США Канаді та деяких інших країнах. 2. Назва деяких конституційних актів, які набули чинності закону. *Білль про права.*

БІЛО́Н, а, *ч.* 1. Неповноцінна розмінна металева монета, національна вартість якої перевищує вартість закладеного в ній металу і витрати на карбування. 2. у, *ч.* Срібло дуже низької проби, з якого карбують такі монети і деякі види ювелірних виробів.

БІЛЬБОКЕ́, *невідм., с.* 1. Гра прив'язаною до палички кулькою, яку підкидають і намагаються зловити загостреним кінцем палички або в чашечку, прикріплену на її кінці. 2. Інструмент для золотіння.

БІЛЬЙО́Н, а, *ч.* Назва числа 1 000 000 000 і його цифрового позначення; тисяча мільйонів.

Більйо́нний, а, е. *Більйонний екземпляр.*

БІЛЬЯ́РД, а, *ч.* 1. Гра кулями на спеціально обладнаному столі. *Американський більярд. Дитячий більярд. Грати у більярд.* 2. Стіл із бортами, лузами, кулями та киями для цієї гри. *Новий більярд.*

Білья́рдний, а, е. 1. Прикм. до **більярд**. *Більярдний кий. Більярдні кулі.* 2. *у знач. ім.* **білья́рдна**, ної, *ж.* Приміщення, призначене для гри в більярд.

Білья́рдовий, а, е, *рідко. Більярдовий зал.*

БІМЕТА́ЛИ, ів, *мн.* Матеріал, що складається з двох шарів різнорідних металів або сплавів; використовують в електро- та радіотехніці, приладобудуванні тощо.

БІМЕТАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Грошова система, коли роль загального еквівалента офіційно виконують два благородні метали і в обігу одночасно функціонують монети із цих двох металів.

БІМС, а, *ч.* 1. Підпалубна поперечна балка, що з'єднує бортові гілки шпангоута на рівні палуб корабля і надає їм необхідної міцності. 2. Тонкостінна балка для обкантовування великих люків фюзеляжу літального апарата.

БІНА́РНИЙ, а, е. Який складається з двох частин, елементів; подвійний. *Бінарна опозиція. Бінарні номенклатури. Бінарні металеві сплави. Бінарна сполука. Бінарна зброя.*

Біна́рність, ості, *ж.*

БІ́НГО, *невідм., с.* Популярна в Англії азартна гра, схожа на лото, що полягає у знаходженні номерів на своєму білеті й оголошенні виграшних номерів. *Англійське бінго. Правила гри в бінго. Грати в бінго.*

БІНО́КЛЬ, я, *ч.* Оптичний прилад із двох паралельних, з'єднаних між собою зорових трубок для розглядання віддалених предметів. *Потужний бінокль. Дивитися у бінокль. Побачити у бінокль.*

БІНОКУЛЯ́Р, а, *ч.* Оптичний прилад (лупа, мікроскоп і т. ін.), що має окуляри для обох очей, або частина такого приладу.

Бінокуля́рний, а, е. Двоокий; який стосується обох очей. *Бінокулярний зір.*

БІНО́М, а, *ч.* Сума або різниця двох алгебричних величин (виразів), що називаються його членами; двочлен. *Біном Ньютона.*

Біно́мний, а, е.

БІО... Перша частина складних слів — наукових термінів, що відповідає слову «біологічний» або вказує на стосунок до життя, життєвих процесів.

БІОАКТИ́ВНИЙ, а, е. Такий, що стимулює біологічні процеси.

БІОАКУ́СТИКА, и, *ж.* Розділ зоології, який вивчає голоси, звукову сигналізацію і спілкування тварин у природі, їх орієнтацію у просторі за допомогою природних ехолокаторів, а також будову слухової та голосової систем.

БІОБІБЛІОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Бібліографія, у якій інформація про друковані твори супроводжується необхідними біографічними відомостями про авторів, а також містить вказівки на присвячену їм літературу.

Біобібліографі́чний, а, е. *Біобібліографічний покажчик.*

БІОГА́З, у, *ч.* Газ, що утворюється під час розкладу органічних речовин (соломи, гною тощо).

БІОГЕНЕ́З, у, *ч.* Теорія виникнення життя на Землі, згідно з якою зародки живих організмів у стані анабіозу були занесені на Землю з інших небесних тіл.

Біогенети́чний, а, е. *Біогенетичний закон.*

БІОГЕ́НИ, ів, *мн.* 1. Речовини (серед них і хімічні елементи), необхідні для існування живих організмів. 2. Речовини, які виникли внаслідок розкладу решток організмів, але ще не повністю мінералізовані.

Біоге́нний, а, е. Біологічного походження; який містить залишки живих організмів; який підтримує, стимулює розвиток організму, життя. *Біогенні чинники. Біогенний стимулятор. Біогенні елементи. Біогенні речовини. Біогенне середовище. Біогенні гірські породи.*

БІОГЕОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Наука про закономірності поширення живих організмів та різноманітних біоценозів на земній кулі.

Біогеографі́чний, а, е. *Біогеографічні чинники.*

БІОГЕОХІ́МІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає геохімічні процеси, які відбуваються в біосфері за участю організмів. *Галузь біогеохімії.*

Біогеохімі́чний, а, е. *Біогеохімічний бар'єр.*

БІОГЕОЦЕНО́З, у, *ч.* Взаємозумовлений комплекс живих і неживих компонентів певної ділянки земної поверхні, пов'язаних між собою обміном речовин і енергії. *Вивчення біогеоценозів.*

БІОГЕОЦЕНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає біогеоценози та їх планетарну сукупність — біосферу.

Біогеоценологі́чний, а, е. *Біогеоценологічні дослідження.*

БІОГЕ́РМ, а, *ч.* Виступ морського дна, утворений залишками організмів, які жили на цьому самому місці.

БІОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Опис життя і діяльності; життєпис. *Біографія письменника.*

Біо́граф, а, *ч.* Автор біографії. *Біограф письменника.*

Біографі́чний, а, е. *Біографічний нарис.*

БІОДИНА́МІКА, и, *ж.* Розділ фізіології, присвячений вивченню функцій організмів.

БІОЕКОНО́МІКА, и, *ж.* Наука про раціональне використання природних ресурсів з господарською метою.

БІОЕ́КОС, у, *ч.* Найбільш сприятлива, оптимальна відповідність природного середовища й організмів та рослин, які живуть у ньому.

БІОЕЛЕ́КТРИКА, и, *ж.* Сукупність електромагнітних явищ, пов'язаних з існуванням, рухом та взаємодією біоелектричних зарядів (біострумів).

Біоелектри́чний, а, е. *Біоелектричні явища.*

БІОЕЛЕКТРО́НІКА, и, *ж.* Наука, що вивчає принципи і методи обробки інформації живими організмами з метою створення високопродуктивних та інтелектуалізованих обчислювальних машин.

БІОЕНЕРГЕ́ТИКА, и, *ж.* 1. Сукупність процесів перетворення енергії, які відбуваються в організмі і забезпечують його життєдіяльність. 2. Наука про механізми і закономірності формування, перетворення, накопичення та розподілу біологічної енергії по функціональних системах організму в процесі його життєдіяльності. *Зацікавлення біоенергетикою.* 3. Комплекс уявлень про тонкі тіла істот тваринного та рослинного світу, які нібито існують поруч із фізичними тілами.

Біоенергети́чний, а, е. *Біоенергетичні закони.*

БІОЕНЕ́РГІЯ, ї, *ж.* Енергія, якою наділені живі організми.

БІОЕ́ТИКА, и, *ж.* Наука, яка вивчає морально-етичні, соціально-психологічні та гуманітарні аспекти біологічних дисциплін.

...БІОЗ. Друга частина складних слів, яка вказує на зв'язок із життям, життєвими процесами.

БІОЗО́НА, и, *ж.* Сукупність шарів земної кори, що відповідають всьому періодові існування якоїсь групи викопних організмів.

БІОІНДИКА́ТОРИ, ів, *мн.* (*одн.* **біоіндика́тор**, а, *ч.*), *біол.* Організми, наявність, кількість та інтенсивність розвитку яких є показником певних природних процесів або умов зовнішнього середовища.

БІОІНЖЕНЕ́РІЯ, ї, *ж.* 1. Галузь, що розробляє та конструює технічні пристрої, прилади, машини, здатні

виконувати біологічні функції у відповідних, передбачених для цього умовах. 2. Цілеспрямоване внесення змін в організми і керування їх функціями.

Біоінжене́р, а, *ч.* Фахівець із біоінженерії.

Біоінжене́рний, а, е. *Біоінженерні експерименти.*

БІОІНФОРМА́ЦІЯ, ї, *ж.* Інформація, якою гіпотетично обмінюються за допомогою біострумів.

Біоінформаці́йний, а, е. *Біоінформаційні канали.*

БІОКАТА́ЛІЗ, у, *ч.* Процес регулювання (пришвидшення або сповільнення) хімічних реакцій в організмі за допомогою ферментів.

Біокаталіза́тори, ів, *мн.* (*одн.* **біокаталіза́тор**, а, *ч.*). Те саме, що **ферме́нти**.

БІОКІБЕРНЕ́ТИКА, и, *ж.* Науковий напрям, пов'язаний із використанням досягнень кібернетики у біології, який вивчає закономірності зберігання, переробки та передавання інформації у біологічних системах.

Біокіберне́тик, а, *ч.* Фахівець із біокібернетики.

Біокіберне́тичний, а, е. *Біокібернетичні експерименти.*

БІОКЛІ́МАТ, у, *ч.* Кліматичні умови, які разом з іншими факторами середовища впливають на розмноження, розвиток та розміщення живих організмів.

Біокліматичний, а, е. *Біокліматичний потенціал лісостепової зони України.*

БІОКЛІМАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про вплив клімату на живі організми. *Праці з біокліматології.*

Біокліматолог, а, *ч.*

Біокліматологі́чний, а, е. *Біокліматологічні дослідження.*

БІОКОМБІНА́Т, у, *ч.* Підприємство, що спеціалізується на виготовленні біопрепаратів.

БІОКО́МПЛЕКС, у, *ч.* Сукупність рослин, тварин, мікроорганізмів тощо, які спеціально, цілеспрямовано добирають для забезпечення оптимальних умов життя на борту космічного корабля. *Природний біокомплекс.*

БІОКОРО́ЗІЯ, ї, *ж.* Корозія металів, зумовлена впливом мікроорганізмів. *Уникнення біокорозії.*

Біокорозі́йний, а, е. *Біокорозійний процес.*

БІОКРЕ́М, у, *ч.* Крем для шкіри, до складу якого входять біологічно активні речовини, що стимулюють поверхневий кровообіг. *Користуватися біокремом.*

БІОКРИМІНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Один із напрямів кримінології, що пояснює злочинність біологічними факторами (напр., уродженою схильністю до скоєння злочинів).

Біокримінологі́чний, а, е. *Біокримінологічне пояснення.*

БІОЛАБОРАТО́РІЯ, ї, *ж.* Лабораторія, яка займається розведенням комах для боротьби зі шкідниками сільськогосподарських культур. *Приміщення біолабораторії. Працювати у біолабораторії.*

БІОЛА́КТ, у, *ч.* Продукт дитячого харчування, який виготовлений із незбираного молока і містить біологічно активні речовини.

БІОЛІ́НИ, ів, *мн.* Активні продукти життєдіяльності рослин, тварин і мікроорганізмів, що істотно змінюють середовище.

БІОЛІ́ТИ, ів, *мн.* Гірські породи та мінерали, що утворилися внаслідок життєдіяльності тварин і рослин (напр., крейда, вапняк).

БІОЛОГІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Застосування законів біології до вивчення соціальних явищ.

Біологіза́тор, а, *ч.* Прихильник, послідовник біологізації.

Біологіза́торка, и, *ж.*

Біологіза́торський, а, е. *Біологізаторський напрям у науці.*

БІОЛОГІ́ЗМ, у, *ч.* Біологічний напрям у соціології другої половини XIX ст., який закони біології переносив на суспільство, що призводило до спрощеного бачення розвитку і функціонування суспільства. *Прихильник біологізму.*

БІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про закономірності життя і розвитку організмів. *Космічна біологія. Розвиток біології.*

Біо́лог, а, *ч.* 1. Фахівець із біології. *Відомий біолог.* 2. Учитель, викладач біології.

Біологі́чний, а, е. 1. Прикм. до **біоло́гія**. *Біологічні відкриття. Біологічна кібернетика. Біологічний метод боротьби зі шкідниками.* 2. Який стос. життя, життєвих процесів організму. *Біологічна особливість. Біологічний вік організму. Біологічна програма. Біологічний годинник.*

Біологі́чно. *Біологічно активні точки. Біологічно активні речовини.*

БІОЛОКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Здатність тварин визначати місце розташування якогось об'єкта чи своє місцезнаходження в просторі. *Здатність до біолокації.*

Біолокаці́йний, а, е. *Біолокаційні імпульси.*

БІОЛЮМІНЕСЦЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* Видиме світіння організмів, пов'язане з процесами їх життєдіяльності. *Біолюмінесценція світлячків.*

БІО́М, у, *ч.* Сукупність видів рослин і тварин певного ареалу.

БІОМА́СА, и, *ж.* Маса живих організмів, що припадає на одиницю поверхні суші або об'єму води. *Біомаса коней. Накопичення біомаси.*

БІОМЕДИЦИ́НА, и, *ж.* Розділ медицини, який вивчає процеси, що відбуваються в організмі на біологічному рівні.

Біомеди́чний, а, е. *Біомедичні експерименти.*

БІОМЕТЕОРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ метеорології, що вивчає вплив погодних умов, їх зміни тощо на живі організми і організм людини зокрема.

Біометеоро́лог, а, *ч.*

Біометеорологі́чний, а, е. *Біометеорологічні відомості.*

БІОМЕ́ТОД, у, *ч.* Метод знищення шкідників сільськогосподарських культур за допомогою спеціально вирощених із цією метою комах. *Ефективність застосування біометоду.*

БІОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Розділ біології, присвячений плануванню та обробленню результатів кількісних експериментів та спостережень методами математичної статистики.

Біометри́чний, а, е. *Біометричні дослідження.*

БІОМЕХА́НІКА, и, *ж.* Наука, що вивчає механічні властивості живих тканин, органів та організмів людини і тварин, а також досліджує механічні явища, які відбуваються в них. *Біомеханіка руху в плечовому суглобі.*

Біомехані́чний, а, е.

БІОМІЦИ́Н, у, *ч.* Лікувальний препарат; антибіотик. *Застосовувати біоміцин.*

Біоміци́новий, а, е. *Біоміцинові ін'єкції.*

БІОМОРФО́З, у, *ч.* Зміни організму, зумовлені його пристосуванням до навколишнього середовища.

БІОНАВІГА́ЦІЯ, ї, *ж.* Здатність тварин визначати правильний напрям руху при регулярних сезонних міграціях. *Біонавігація птахів.*

Біонавігаці́йний, а, е.

БІО́НІКА, и, *ж.* Одна з галузей технічної кібернетики, що застосовує математичне моделювання біологічних процесів для розв'язання складних інженерних завдань. *Галузь біоніки.*

Біо́нік, а, *ч.*

Біоні́чний, а, е. *Біонічні дослідження.*

БІО́НТ, а, *ч*. Окремо взятий організм (індивід), що в ході еволюції пристосувався до проживання в певному середовищі.

...**БІОНТИ**. Друга частина складних слів, що означає «живі організми».

БІОО́ПТИКА, и, *ж*. Розділ біології, який вивчає явище використання живими організмами світла для орієнтації у навколишньому середовищі.

БІООРІЄНТА́ЦІЯ, ї, *ж*. Здатність тварин орієнтуватися у навколишньому середовищі, визначати місце свого перебування тощо. *Біоорієнтація плазунів*.

БІОПЛА́СТ, у, *ч*. Одержаний із білка крові штучний матеріал, який використовується для заміщення ушкоджених тканин, склеювання зламаних кісток і т. ін.

БІОПОЛІМЕ́РИ, ів, *мн*. (*одн*. **біополіме́р**, у, *ч*.). Природні високомолекулярні сполуки, що є структурною основою всіх живих організмів і відіграють визначальну роль у процесах їх життєдіяльності.

Біополіме́рний, а, е.

БІОПОЛІ́ТИКА, и, *ж*. Теоретична концепція зарубіжної політології, яка розглядає політичні і соціальні відносини в суспільстві, міжнародні відносини і причини різноманітних конфліктів через призму біологічних факторів та вроджених психологічних якостей окремих людей, етнічних груп тощо.

БІОПРЕПАРА́Т, у, *ч*. Біологічний препарат для профілактики, лікування та діагностичних досліджень. *Курс лікування біопрепаратами*.

БІОПРОТЕ́З, а, *ч*. Протез, керований біострумами людини або такий, для виготовлення якого використовуються біологічні матеріали. *Біопротез кінцівки*.

БІОПСИХІ́ЧНИЙ, а, е. Який пов'язаний із психічною природою біологічних процесів. *Біопсихічні фактори*.

БІОПСИХОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Пов'язаний із психологією кого-небудь, зумовлений біологічними чинниками. *Біопсихологічні явища*.

БІОПСІ́Я, ї, *ж*., *мед*. Відтинання шматочка ураженої тканини для мікроскопічного дослідження і встановлення діагнозу.

БІОРЕСУ́РСИ, ів, *мн*. Запаси необхідних для людини рослин і тварин. *Мінімальні біоресурси. Використання біоресурсів*.

БІОРИ́ТМ, у, *ч*. Циклічні коливання інтенсивності й характеру біологічних процесів і явищ, які спостерігаються майже в усіх тварин, рослин, мікроорганізмів. *Порушення біоритмів. Відновлення біоритмів*.

Біори́тміка, и, *ж*. Сукупність проявів біоритмів; характер біоритму. *Нормальна біоритміка*.

Біоритмі́чний, а, е. *Біоритмічні показники*.

БІОРИТМОЛО́ГІЯ, ї, *ж*. Розділ біології, що вивчає біоритми живої матерії.

Біоритмологі́чний, а, е. *Біоритмологічні дослідження*.

БІОСИГНА́Л, у, *ч*. Сигнал, що передає перетворені струми біологічного походження. *Фіксувати біосигнал*.

БІОСИ́НТЕЗ, у, *ч*. Біохімічний процес утворення речовин в організмі. *Біосинтез білка. Процес біосинтезу*.

БІОСИСТЕ́МА, и, *ж*. Біологічна структура — закономірний зв'язок і функціонування частин єдиного цілого. *Природна біосистема. Функціонування біосистеми*.

БІОСОЦІОЛО́ГІЯ, ї, *ж*. Система поглядів на громадське життя, заснована на законах еволюції органічної природи.

Біосоціологі́чний, а, е. *Біосоціологічний напрям у науці*.

БІОСТА́ЗИС, у, *ч*. Здатність живих організмів протистояти змінам навколишнього середовища і залишатися незмінними (напр., зберігати імунітет, здатність до акліматизації тощо).

БІОСТА́НЦІЯ, ї, *ж*. Науково-дослідна установа для всебічного стаціонарного вивчення рослинного і тваринного світу в природних умовах. *Працівники біостанції. Біостанція заповідника*.

БІОСТИМУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж*. Стимуляція роботи певного органа, процесу чи життєдіяльності організму в цілому за допомогою біоактивних речовин і спеціальних приладів. *Слабка біостимуляція. Фактори біостимуляції. Механізм біостимуляції*.

Біостимуля́тори, ів, *мн*. (*одн*. **біостимуля́тор**, а, *ч*.). Біологічно активні речовини, які стимулюють біологічну активність організму. *Використовувати біостимулятори. Дія біостимуляторів*.

БІОСТРО́М, у, *ч*. Утворення у вигляді лінзи або шару із залишків організмів, що залягають на дні моря.

БІОСФЕ́РА, и, *ж*. Оболонка Землі, яку населяють живі організми. *Структура біосфери*.

Біосфе́рний, а, е. *Біосферні процеси*.

БІО́ТА, и, *ж*. Історично сформована сукупність рослин і тварин на певній території. *Автохтонна біота*.

БІОТЕ́РМ, а, *ч*. Біологічний термостат; прилад для досліджень з ембріології та генетики, у якому підтримується стала температура.

БІОТЕРМІ́Я, ї, *ж*. Розвиток теплових процесів унаслідок життєдіяльності теплолюбних бактерій.

Біотермі́чний, а, е.

БІОТЕ́ХНІКА, и, *ж*. Технічні прилади для здійснення біологічних досліджень.

Біотехні́чний, а, е. *Біотехнічні засоби*.

БІОТЕ́ХНІЯ, ї, *ж*. Напрям мисливствознавства, що розробляє комплекс засобів охорони і розведення корисних тварин у природних умовах, вивчає можливості їх раціонального використання, шляхи поліпшення їхніх продуктивних властивостей тощо. *Методи біотехнії*.

Біотехні́чний, а, е.

БІОТЕХНОЛО́ГІЯ, ї, *ж*. Інтегроване застосування біохімії, мікробіології з метою використання потенціалу мікроорганізмів, культур, клітин та тканин. *Розроблення нових продуктів на основі біотехнології*.

Біотехнологі́чний, а, е. *Біотехнологічні досягнення*.

БІОТЕХНОСФЕ́РА, и, *ж*. Єдність середовищ природного і видозміненого людиною за допомогою техніки.

БІОТИ́П, у, *ч*. Група організмів у межах виду, що мають характерні особливості способу життя або поведінки. *Варіювання біотипу*.

БІОТО́НУС, у, *ч*. Природний стан постійного довільного напруження, властивий усьому живому. *Ослаблення біотонусу*.

БІОТО́П, у, *ч*. Ділянка земної поверхні з однотипними умовами середовища, яку займає певне угруповання організмів.

БІОТРО́Н, а, *ч*. Герметична камера, в якій створюють штучні кліматичні умови для живих організмів. *Використовувати біотрон*.

БІОТРО́ФІЯ, ї, *ж*. Живлення організмів біомасою інших організмів.

Біотро́фи, ів, *мн*. (*одн*. **біотро́ф**, а, *ч*.). Організми (напр., паразити, хижаки), які живляться біомасою інших організмів.

БІОТУАЛЕ́Т, у, *ч*. Убиральня, в якій здійснюється біологічна утилізація екскрементів. *Користуватися біотуалетом. Встановити біотуалети*.

БІОФАРМАЦІ́Я, ї, *ж*. Галузь фармацевтики, яка вивчає біологічну дію лікарських речовин на організм людини.

БІОФІ́ЗИКА, и, *ж*. Наука, що вивчає фізичні й фізико-хімічні закономір-

ності життєдіяльності рослинних і тваринних організмів, а також вплив на організми фізичних факторів.

Біофі́зик, а, *ч.*

Біофізи́чний, а, е. *Біофізичний погляд.*

БІОФІЛЬТР, а, *ч.* Пристрій для біологічного очищення стічних вод. *Використання біофільтрів. Принцип дії біофільтра.*

БІОФЛАВОНО́ЇДИ, ів, *мн.* Первинно відомі як вітамін Р натуральні пігменти, виявлені разом із вітаміном С в овочах, фруктах, зернах і квітках.

БІОХІ́МІЯ, ї, *ж.* 1. Наука, що вивчає хімічний склад живих організмів та хімічні процеси, що відбуваються в них. *Завдання біохімії.* 2. Сукупність хімічних процесів, що відбуваються в організмі або в якійсь його частині. *Біохімія нервової системи. Біохімія рослин.*

Біохі́мік, а, *ч.*

Біохімі́чний, а, е. *Біохімічна лабораторія. Біохімічні перетворення. Біохімічні реакції. Біохімічна наука.*

БІОХО́Р, а, *ч.* Підрозділ біосфери, який включає групу схожих біотопів.

БІОХРО́Н, а, *ч.* Відрізок геологічного часу, що відповідає відкладенням біозони.

БІОЦЕНО́З, у, *ч.* Історично сформована сукупність рослин і тварин, що населяють територію з більш-менш однотипними умовами існування. *Новий біоценоз.*

Біоценоти́чний, а, е. *Біоценотичні особливості.*

БІОЦЕНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ екології, який вивчає рослинні й тваринні угруповання в їх сукупності. *Предмет вивчення біоценології.*

Біоцено́лог, а, *ч.*

Біоценологі́чний, а, е. *Біоценологічні дослідження.*

БІОЦЕНОТИ́П, у, *ч.* Фізичне середовище, в умовах якого перебуває угруповання.

БІОЦИ́Д, у, *ч.* Знищення певних форм життя.

БІОЦИ́КЛ, у, *ч.* 1. Вища одиниця розчленування земної поверхні. 2. Закономірна зміна фаз або стадій розвитку організму.

Біоциклі́чний, а, е. *Біоциклічні явища.*

БІПАРТИ́ЗМ, у, *ч.* Партійна система, за якої головну роль відіграють дві основні політичні партії; двопартійність.

БІПАТРИ́Д, а, *ч.* Особа, яка за міжнародним правом має статус громадянства у двох державах.

БІПЕДАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Пересування на двох ногах.

БІПІНА́РІЯ, ї, *ж.* Двобічносиметрична личинка морської зірки.

БІПЛА́Н, а, *ч.* Літак, крила якого мають дві площини, розташовані одна над другою. *Великий біплан.*

БІПОЛЯ́РНИЙ, а, е. Двополюсний. *Біполярні клітини. Біполярний регіон.*

БІПРИ́ЗМА, и, *ж.* Подвійна призма з кутом, близьким до 180°, виготовлена з оптичного скла.

БІ́РЖА, і, *ж.* 1. Організаційно оформлений і постійно діючий ринок, на якому здійснюється торгівля цінними паперами і оптова торгівля товарами. *Фондова біржа. Валютна біржа. Товарна біржа. Ф'ючерсна біржа. Біржа праці.* 2. Організація, що обслуговує процес укладання угод між господарськими суб'єктами про купівлю-продаж. 3. Приміщення, де здійснюються біржові операції.

Біржови́й, а́, е́. *Біржова спекуляція. Біржове мито. Біржовий курс. Біржовий прибуток. Біржова реєстрація. Біржова угода. Біржова ціна. Біржовий оборот. Біржовий податок. Біржовий товар. Біржові операції. Біржові посередники. Біржовий маклер. Біржовий брокер.*

БІРОФІ́Л, а, *ч.* Той, хто любить пиво, добре знається на ньому, колекціонує все, що пов'язане з пивом. *Клуб бірофілів.*

Бірофі́лка, и, *ж., розм.*

Бірофі́льський, а, е. *Бірофільські пристрасті.*

БІРЮЗА́, и́, *ж.* Непрозорий коштовний камінь голубого або голубувато-зеленого кольору; використовується для прикрас. *Інкрустувати виріб бірюзою.*

Бірюзо́вий, а, е. 1. Зробл. із бірюзи. *Бірюзове намисто.* 2. Який має колір бірюзи. *Бірюзовий шовк.*

БІС, *виг.* Уживається як прохання глядачів повторити виступ. *Вигукувати «біс!». Викликати на біс.*

БІСЕГМЕНТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Поділ, двобічна сегментація тіла.

БІСЕКСУА́Л, а, *ч.* Особа, що відчуває статевий потяг до представників обох статей. *Прихований бісексуал.*

Бісексуа́лка, и, *ж.*

Бісексуа́льний, а, е. *Бісексуальна орієнтація.*

Бісексуа́льність, ності, *ж. Ознаки бісексуальності.*

БІСЕ́КТОР, а, *ч.* 1. Площина, у якій лежить ребро двогранного кута і яка поділяє цей кут на дві однакові частини. 2. Інструмент, яким ділять кут на дві рівні частини.

БІСЕКТРИ́СА, и, *ж.* Пряма лінія, що проходить через вершину кута і поділяє його навпіл. *Провести бісектрису.*

БІ́СЕР, у, *ч.* Дрібні намистинки з прозорого або кольорового скла з наскрізними отворами для нанизування, що їх використовують для вишивання, декорації. *Інкрустація бісером.*

БІСИНО́З, у, *ч.* Захворювання легень, спричинене тривалим вдиханням бавовняного пилу. *Легка форма бісинозу.*

БІСКВІ́Т, а, *ч.* Солодке пухке бездріжджове печиво. *Шоколадний бісквіт. Рецепт бісквіта. Пекти бісквіт. Форма для бісквіта.*

Біскві́тний, а, е. 1. Прикм. до **бісквіт**. *Бісквітні тістечка. Бісквітне тісто.* 2. Признач. для виробництва бісквіта. *Бісквітний цех.*

БІ́СКУП, а, *ч.* Католицький єпископ.

БІСМАЛІ́Т, у, *ч.* Геологічне тіло магматичного походження, конічної або циліндричної форми, що досягає поверхні Землі або скупчується в гірських породах, утворюючи куполоподібне підняття.

БІСТР, у, *ч.* Світлочутлива, нестійка прозора коричнева фарба з деревної сажі, змішаної з розчинним у воді рослинним клеєм; признач. для малювання пензлем і пером.

БІСТРО́, *невідм. с.* Невеличкий ресторан швидкого обслуговування, як правило, зі столами-стійками. *Власник бістро. Пообідати в бістро. Зайти в бістро.*

БІСУЛЬФА́Т, у, *ч., хім.* Застаріла назва кислих солей сірчаної кислоти.

БІСУЛЬФІ́Т, у, *ч.* Застаріла назва кислих солей сірчистої кислоти.

БІ́СУС, а, *ч.* Пучок шовковистих ниток, за допомогою яких двостулкові молюски кріпляться до мушлі.

БІТ[1], а, *ч.* Мінімальна одиниця кількості інформації та об'єму пам'яті комп'ютера. *Стартовий біт. Біт модифікації.*

БІТ[2], а, *ч.* 1. *муз.* Спосіб акцентування, що виражається в чергуванні однаково підкреслених ударів у джазовій музиці. 2. Ритмічна інтенсивність виконання, вказівка на велику чи малу інтенсивність свінгу у виконаному творі.

Бі́товий, а, е. *Бітові ритми.*

БІ́ТЕНГ, а, *ч.* Чавунна або сталева порожниста тумба на судні, призначена для кріплення буксирних тросів.

БІ́ТЕР, а, *ч.* Пристрій на комбайні. *Допоміжний бітер. Відбійний бітер.*

БІТЛИ́, ів, *мн., жарг.* 1. Учасники популярного англійського квартету «Бітлз». *Фонотека бітлів.* 2. *перен.* Учасники вокально-інструменталь-

них ансамблів, які наслідують виконавську манеру «Бітлз». *Пісні бітлів. Захоплення бітлами. Слухати бітлів.*

БІТЛОМА́НІЯ, ї, *ж.* Масове захоплення музикою «Бітлз», прагнення наслідувати їх творчу манеру. *Студентська бітломанія. Джерела бітломанії. Феномен бітломанії.*

Бітлома́н, а, *ч.* *Стати бітломаном. Спілкування бітломанів.*

Бітлома́нка, и, *ж.* *Давня бітломанка.*

Бітлома́нський, а, е. *Бітломанський рух.*

БІ́ТНИК, а, *ч.* Представник «розбитого покоління» — руху серед американської молоді 50—60-х рр., що була незадоволена стандартизацією особистості в суспільстві і виявляла свій протест демонстративним порушенням усталених норм поведінки. *Типовий бітник. Рух бітників. Представник бітників.*

БІТОНА́ЛЬНІСТЬ, ності, *ж.* Одночасне використання двох різних тональностей у різних голосах того самого музичного твору. *Модулююча бітональність.*

БІ́ТУМИ, ів, *мн.* (*одн.* **бітум**, у, *ч.*). Назва різноманітних вуглеводневих смолистих в'яжучих речовин. *Рідкий стан бітумів.*

Бітуміза́ція, ї, *ж.* Заповнення тріщин у ґрунтах і гірських породах розплавленим природним бітумом.

Бітумізо́ваний, а, е.

Бітумізува́ти, у́ю, у́єш.

Бітуміно́зний, а, е. *Бітумінозні породи.*

Бі́тумний, а, е. *Бітумні матеріали. Бітумна паста.*

БІФІЛЯ́Р, у, *ч.* Електричний провідник, складений удвоє або намотаний після цього на котушку.

Біфіля́рний, а, е. *Біфілярна нитка.*

БІФОКА́ЛЬНИЙ, а, е. Двофокусний; із подвійним шліфуванням; призначений для дальнього і ближнього зору. *Біфокальні окуляри. Біфокальне скло. Біфокальні лінзи.*

БІФУРКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Роздвоєння, розгалуження. *Політична біфуркація.* 2. Розгалуження течії на два русла, які не зливаються і впадають у різні басейни. 3. *мед.* Розгалуження трубчастого органа надвоє (напр., трахеї на два бронхи). 4. У середній загальноосвітній школі деяких країн — поділ старших класів на два потоки відповідно до здібностей, нахилів, інтересів учнів (напр., математичний та гуманітарний потоки).

БІФШТЕ́КС, а, *ч.* Кулінарний виріб із м'яса — шматок відбитої смаженої яловичої вирізки. *Фірмовий біфштекс. Смажити біфштекс.*

БІХЕВІОРИ́ЗМ, у, *ч.* Напрям у психології XX ст., що вивчає поведінку людей, механічну реакцію на зовнішні подразники.

Біхевіори́ст, а, *ч.*

Біхевіори́стка, и, *ж.*

Біхевіори́стський, а, е. *Біхевіористське тлумачення.*

БІ́ЦЕПС, а, *ч.* Двоголовий плечовий м'яз, який бере участь у згинанні передпліччя в ліктьовому суглобі; двоголовий м'яз стегна, який бере участь у згинанні гомілки в колінному суглобі. *Нарощувати біцепси.*

БІЦИ́КЛ, а, *ч.* Старовинний тип велосипеда без поперечини з великим переднім і малим заднім колесами.

БІЦИЛІ́Н, у, *ч.* Медичний препарат із групи антибіотиків.

БЛАДХА́УНД, а, *ч.* Порода великих мисливських короткошерстих собак рудої масті. *Дорослий бладхаунд. Цуценя бладхаунда.*

БЛАМАНЖЕ́, БЛАНМАНЖЕ́, *невідм.*, *с.* Желе з вершків або мигдалевого молока. *Приготувати бламанже. Бланманже на десерт.*

БЛАНК, а, *ч.* Друкована стандартна форма документа, що заповнюється конкретними даними. *Телеграфний бланк. Бланк посвідчення. Заповнити бланк.*

Бла́нковий, а, е. *Бланкова форма. Бланковий акцепт.*

БЛАНКЕ́ТНА н о́ р м а — правова норма, що надає державним органам та посадовим особам право самостійно встановлювати правила поведінки.

БЛАНКІ́ЗМ, у, *ч., політ.* Теорія і тактика повалення влади капіталізму шляхом революційної змови без участі народних мас.

Бланкі́ст, а, *ч.*

Бланкі́стка, и, *ж.*

Бланкі́стський, а, е. *Бланкістська теорія.*

БЛАНКО-ВЕ́КСЕЛЬ, я, *ч.* Вексель, у якому відсутній один або кілька звичайних реквізитів (підпис векселедавця, сума, дата тощо) і який випускається в обіг унаслідок так званого бланкового акцепту.

БЛАНФІ́КС, у, *ч.* Стійка фарба мінерального походження, яку використовують як наповнювач при виробництві паперу.

БЛАНШУВА́ННЯ, я, *с.* 1. *кул.* Обварювання, проварювання або оброблення парою овочів або фруктів перед консервуванням, щоб запобігти їх потемнінню. *Бланшування овочів. Бланшування яблук.* 2. У чинбарстві — видалення з нижнього боку шкіри залишків підшкірної клітковини.

Бланшо́ваний, а, е. *Бланшовані плоди. Бланшована овочева суміш. Бланшована шкіра.*

Бланшува́льний, а, е.

Бланшува́ти, у́ю, у́єш. *Бланшувати фрукти. Бланшувати овочі.*

БЛАСТЕ́МА, и, *ж.* 1. Тканина, з якої розвивається нова особина при нестатевому розмноженні безхребетних. 2. Накопичення однорідних клітин на рановій поверхні ампутованого органа або його частини.

БЛАСТЕ́Я, ї, *ж.* Гіпотетична одношарова форма першої стадії розвитку багатоклітинних тварин.

БЛАСТО... Перша частина складних слів — біологічних і медичних термінів, яка означає «пов'язаний із зародком».

БЛАСТОДЕ́РМА, и, *ж.* Сукупність усіх клітин, які утворюють стінку бластули.

БЛАСТОДИ́СК, а, *ч.* Група клітин, розміщених у вигляді диска на анімальному полюсі яйцеклітини при неповному її дробленні.

БЛАСТОІДЕ́Ї, е́й, *мн.* Клас вимерлих безхребетних морських тварин типу голкошкірих, які жили у морях палеозою від силурійського до пермського періоду включно.

БЛАСТОКІНЕ́З, у, *ч.* У деяких членистоногих — згинання зародка в процесі його ембріонального розвитку.

БЛАСТО́МА, и, *ж., мед.* Пухлина.

БЛАСТОМЕ́РИ, ів, *мн.* Клітини, які утворюються при дробленні яйцеклітин тваринного організму.

БЛАСТОМІКО́З, у, *ч.* Загальна назва інфекційних захворювань шкіри та внутрішніх органів тварин і людини, спричинених бластоміцетами.

Бластоміце́ти, ів, *мн.* Загальна назва дріжджових та дріжджоподібних грибів — збудників бластомікозів.

БЛАСТОПО́Р, а, *ч.* Отвір, що сполучає внутрішню порожнину зародка тваринного організму на стадії гаструли із зовнішнім середовищем.

БЛАСТОЦЕ́ЛЬ, і, *ж., біол.* Порожнина, яка утворюється між бластомерами в зародка тварин на стадії бластули.

БЛАСТОЦИ́СТА, и, *ж., біол.* Стадія ембріонального розвитку ссавців, що виникає внаслідок дроблення заплідненої яйцеклітини; порожнистий пухирець, заповнений рідиною.

БЛАСТУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* Завершальний етап дроблення заплідненої яйцеклітини багатоклітинних тварин, під час якого утворюється бластула.

Бла́стула, и, *ж.* Стадія розвитку зародка багатоклітинних тварин, якою

завершується процес дроблення заплідненого яйця.

БЛЕ́ЙВАС, БЛЕЙВЕ́ЙС, у, *ч., заст.* Свинцеве білило.

БЛЕ́ЙЗЕР, а, *ч.* Приталений піджак спортивного крою, як правило, з блискучими ґудзиками. *Чоловічий блейзер. Формений блейзер. Носити блейзер.*

БЛЕК-МЕ́ТАЛ, у, *ч.* Напрям сучасної рок-музики.

БЛЕ́К-РОТ, у, *ч.* Хвороба виноградної лози, яку спричиняє грибок, уражаючи головним чином листя і ягоди.

БЛЕ́НДА, и, *ж.* 1. У кіно- та фотоапаратах — деталь у вигляді зрізаного конуса із затемненою внутрішньою поверхнею; призначена для захисту об'єктива від бокових розсіяних променів світла. 2. Різновид ліхтарів, які використовуються для освітлення рудників. 3. У фотографії, рентгеноскопії тощо — заслінка з довільно змінюваним отвором.

БЛЕ́НДЕР, а, *ч.* Пристрій для подрібнення або змішування харчових продуктів. *Побутовий блендер. Купити блендер.*

БЛЕ́НКЕР, БЛІ́НКЕР, а, *ч.* 1. Сигнальний пристрій на телефонному комутаторі, який візуально сигналізує телефоністці про виклик. 2. Залізничний автоматичний сигнальний прилад, який установлюють на комутаторах блокувальних систем.

БЛЕНОРЕ́Я, ї, *ж., мед.* Інфекційне захворювання; гостре гнійне запалення слизової оболонки ока, спричинюване гонококами. *Лікування бленореї.*

БЛЕРОПЛА́СТИКА, и, *ж., косм.* Омолоджувальна процедура, що полягає в усуненні мішків під очима, нависання повік; загальна підтяжка обличчя.

БЛЕФ, у, *ч.* Вигадка, перебільшення своїх сил, можливостей, значущості тощо для обману, залякування когонебудь. *Суцільний блеф. Займатися блефом.*

Блефувáти, ýю, ýєш. *Звичка блефувати. Постійно блефувати.*

БЛЕФАРИ́Т, у, *ч., мед.* Запалення краю повік. *Лікування блефариту.*

БЛЕФАРОСПА́ЗМ, а, *ч.* Спазм колового м'яза повіки.

БЛІНДА́Ж, á, *ч.* Укриття, влаштоване на бойових позиціях для захисту групи воїнів від артилерійського та іншого вогню.

Бліндáжний, а, е.

БЛІНТ, у, *ч., полігр.* Плоскі безбарвні тиснені написи або зображення на палітурці книжки. *Тонований блінт.*

БЛІ́СТЕР, а, *ч.* 1. Сферичний виступ із прозорої пластмаси в корпусі літака, що служить для спостереження, розміщення озброєння та прицільних пристосувань. 2. Упаковка для таблеток. *Блістер анальгіну.*

БЛІСТР, у, *ч.* Чорнова мідь із 1,5—2% домішок.

БЛІЦ, а, *ч.* 1. Коротка (зазвичай десятихвилинна) шахова партія. *Виграти бліц.* 2. Фотоспалах. *Фотографувати з бліцом.*

БЛІЦ-ВІКТОРИ́НА, и, *ж.* Вікторина, здійснювана за максимально короткий час і з невеликою кількістю питань. *Літературна бліц-вікторина.*

БЛІЦ-ІНТЕРВ'Ю́, *невідм., с.* Інтерв'ю, здійснюване в максимально короткий час і з невеликою кількістю питань. *Провести бліц-інтерв'ю.*

БЛІЦКРИ́Г, у, *ч.* Блискавична війна, розрахована на капітуляцію противника у найкоротший термін унаслідок раптового нападу і швидкого просування в глиб країни. *Невдалий бліцкриг. Плани бліцкригу. Розраховувати на бліцкриг.*

БЛІЦТУРНІ́Р, у, *ч.* Вид спортивного змагання (перев. у шахи, шашки) за максимально короткий час. *Шаховий бліцтурнір. Переможець бліцтурніру. Проводити бліцтурнір. Організувати бліцтурнір. Брати участь у бліцтурнірі.*

БЛОК[1], а, *ч., техн.* Простий механізм для піднімання важких предметів, що має форму колеса (на осі) з жолобом, через яке перекинуто ланцюг, канат і т. ін. *Блок крана.*

Блóковий, а, е. *Блокові деталі.*

БЛОК[2], а, *ч.* 1. *техн.* Окрема, незалежна частина споруди, машини і т. ін., що складається також з окремих елементів або деталей. *Дверні блоки. Віконні блоки. Блок-кімната.* 2. *буд.* Природний або штучний будівельний камінь, порізаний на плити. *Керамічні блоки для стін.*

Блóковий, а, е. *Блоковий спосіб скиртування.*

БЛОК[3], у, *ч., політ.* Об'єднання держав, організацій, партій і т. ін. *Воєнно-політичний блок. Виборчий блок.*

БЛОКА́ДА, и, *ж.* 1. Оточення, облога міста, країни, армії з метою паралізувати їх діяльність. *Блокада міста.* 2. Система заходів, спрямованих на політичну або економічну ізоляцію держави, порушення її зовнішніх зв'язків, припинення торговельних, фінанасових та ін. відносин. *Економічна блокада. Воєнна блокада. Валютна блокада. Кредитна блокада.* 3. *мед.* Тимчасове припинення, виключення функцій однієї з систем організму або якогось його органа. *Новокаїнова блокада.*

Блокáдний, а, е. *Блокадне становище.*

Блокáдник, а, *ч.* Соціальний статус петербуржця — колишнього жителя блокадного Лѐнінграда, а також людина, яка має такий статус.

Блокáдниця, і, *ж.*

БЛОКА́Ж, у, *ч.* Один із способів захисту в боксі. *Застосувати блокаж.*

БЛОК-АПАРА́Т, а, *ч.* Апарат перегонного або станційного блокування.

БЛОКА́ТОР, *рідко*, **БЛОКІРА́ТОР**, а, *ч.* Релейний пристрій для вмикання двох телефонних апаратів із різними номерами в одну абонентську лінію; забезпечує кожному з них індивідуальний виклик та виключення іншого під час розмови. *Квартирний блокатор. Під'єднатися до блокіратора.*

БЛОКБА́СТЕР, а, *ч.* Високобюджетний художній фільм. *Прокат блокбастера.*

БЛОКГА́УЗ, а, *ч., військ.* Бойова споруда, призначена для самостійної кругової оборони невеликих військових частин.

БЛОК-ДІАГРА́МА, и, *ж.* Перспективний малюнок, який зображує рельєф ділянки земної поверхні разом із його геологічною будовою.

БЛО́КІНГ-ГЕНЕРА́ТОР, а, *ч.* Релексаційний генератор із потужним трансформаторним зворотним зв'язком; застосовують в імпульсній техніці.

БЛОК-КО́РПУС, а, *ч.* Будівля, у якій кілька кімнат призначені для спільного використання. *Жити у блок-корпусі.*

БЛОКНО́Т, а, *ч.* Нотатник, книжка або зошит для записів, нотаток і т. ін. з відривними аркушами. *Шкільний блокнот. Записувати в блокнот. Сторінка блокнота.*

Блокнóтний, а, е. *Блокнотний формат.*

БЛОКПО́СТ, у, *ч.* Пост управління блокувальними пристроями на певній ділянці залізниці.

БЛОК-СХЕ́МА, и, *ж.* Схема апарата (машини, пристрою тощо), на якій основні його вузли (блоки) зображено прямокутниками або іншими геометричними фігурами, а функціональні зв'язки між вузлами — лініями зі стрілками. *Накреслити блок-схему.* 2. Умовне зображення алгоритму розв'язування задачі у вигляді графічних позначок із примітками.

БЛОКУВА́ТИ, ýю, ýєш. 1. Припиняти дію, вплив, чинність чого-небудь. *Блокувати розгляд питання. Блоку-*

вати прийняття закону. Блокувати розвиток хвороби. Блокувати роботу двигуна. 2. *зал.* Автоматично закривати залізничний проїзд за допомогою спеціального обладнання. 3. Піддавати блокаді, брати в блокаду; оточувати, ізолювати. *Блокувати ворога.*

Блоко́ваний, а, е. *Блокований вхід.*

Блокува́льний, а, е. *Блокувальний пристрій.*

Блокува́ння, я, *с. Автоматичне блокування. Блокування рахунків.*

БЛОКФЛЕ́ЙТА, и, *ж.* Поздовжня флейта. *Концерт для блокфлейти. Грати на блокфлейті.*

БЛО́КШИВ, БЛО́КШИП, а, *ч.* Корпус розкомплектованого старого судна, яке використовують у порту біля постійного причалу або на рейді як плавучий склад чи для житла.

БЛО́НДИ, блонд, *мн.* (*одн.* **бло́нда**, и, *ж.*). Найкращий сорт шовкових мережив кремового кольору.

БЛОНДИ́Н, а, *ч.* Чоловік із білявим волоссям; білявий. *Високий блондин.*

Блонди́нка, и, *ж. Вродлива блондинка.*

БЛУ́ЗА, и, *ж.* 1. Верхній легкий одяг. *Робоча блуза.* 2. Легкий короткий (до пояса) жіночий одяг. *Батистова блуза.*

Блу́зка, и, *ж. Шовкова блузка.*

БЛУЗО́Н, а, *ч.* Коротка куртка з пришивним поясом на стегнах або протягнутим у неї шнуром. *Чоловічий (жіночий, дитячий) блузон. Носити блузон.*

БЛУ́ПЕР, а, *ч.* Допоміжне вітрило, яке ставлять на крейсерсько-перегоновій яхті разом із спінакером на попутних відносно вітру курсах.

БЛЮВА́Л, а, *ч.* Синій кит. *Розміри блювала.*

БЛЮЗ, у, *ч.* 1. Сольна лірична пісня американських негрів, відома з XIX ст. *Негритянський блюз. Співати блюз.* 2. Форма сучасної джазової музики; інтонаційна будова, ритм і манера вокального виконання якої близькі до такої пісні. *Виконавець блюзів. Вечір блюзу.* 3. Парний бальний танець вільної композиції на зразок повільного фокстроту. *Танцювати блюз. Запросити на блюз.*

Блю́зовий, а, е. *Блюзові ритми.*

БЛЮ́МІНГ, *рідко* **БЛУ́МІНГ**, а, *ч.* Потужний прокатний обтискний стан. *Потужний блюмінг.*

Блюм, *рідко* **Блум**, а, *ч.* Сталева заготовка квадратного перерізу зі стороною понад 140 мм, отримана прокатуванням на блюмінгу.

БОА́, *невідм., ч.* 1. Велика змія родини удавів, поширена в тропічних країнах. 2. *с.* Жіночий шарф із хутра або пір'я. *Тепле боа. Хутряне боа.*

БОБІ́НА, и, *ж., спец.* Котушка, валик і т. ін. для намотування дроту, кіноплівки, пряжі тощо. *Перемотувати бобіну. Бобіна з нитками.*

Бобі́нний, а, е. *Бобінна плівка.*

БОБСЛЕ́Й, *ч.* 1. *род.* ю. Вид спорту — швидкісний спуск спеціально обладнаною трасою на керованих дво- або чотиримісних санях. *Чемпіонат із бобслею. Захоплюватися бобслеєм.* 2. *род.* я. Сани для заняття таким видом спорту.

Боб, а, *ч., спорт.* Дво- або чотиримісні сани для бобслею.

Бобслеї́ст, а, *ч. Екіпаж бобслеїстів.*

Бобслеї́стка, и, *ж.*

Бобсле́йний, а, е. *Бобслейна траса.*

БОБТЕ́ЙЛ, а, *ч.* Порода службових собак. *Тримати бобтейла.*

БОГАРА́, и́, *ж., збірн.* 1. У Середній Азії — неполивні землі, придатні для використовування під посів без зрошування. *Вирощування культур на богарі.* 2. Посіви на цих землях.

Бога́рний, а, е. *Богарні землі.*

БОГЕ́МА, и, *ж.* 1. *збірн.* Про творчу інтелігенцію, яка не має постійного джерела матеріального забезпечення і веде невпорядкований спосіб життя. *Театральна богема.* 2. *перен.* Безладність, неорганізованість у побуті представників такої інтелігенції.

Боге́мний, а, е. *Богемна публіка.*

Боге́мність, ності, *ж.*

БОГЕ́МСЬКИЙ к р и ш т а́ л ь — кришталь особливого ґатунку, а також посуд, художні вироби з такого кришталю.

БОГХЕ́Д, у, *ч.* Викопне вугілля, утворене із залишків водоростей.

БОД, а, *ч.* 1. Одиниця швидкості телеграфування. 2. В обчислювальній техніці — одиниця швидкості передавання інформації.

БО́ДІ, *невідм., с.* Суцільнокроєний трикотажний облягаючий жіночий або дитячий одяг, що поєднує майку з трусами. *Модне боді. Трикотажне боді. Носити боді.*

БО́ДІ-АРТ, у, *ч.* Одна з течій модернізму, що оголошує тіло людини об'єктом художньої творчості й експериментів. *Напрям боді-арту. Поширення боді-арту. Захоплюватися боді-артом. Мода на боді-арт.*

БОДІБІ́ЛДИНГ, у, *ч.* Система атлетичних вправ на тренажерах для розвивання мускулатури; культуризм. *Федерація бодібілдингу України. Зал для бодібілдингу. Тренер із бодібілдингу. Секція бодібілдингу. Займатися бодібілдингом.*

Бодібі́лдер, а, *ч.* Той, хто займається бодібілдингом.

Бодібі́лдинговий, а, е. *Бодібілдингові тренажери.*

БОДМЕРЕ́Я, ї, *ж.* Грошова позика під заставу судна чи вантажу, здійснювана капітаном у разі крайньої необхідності для успішного завершення рейсу.

БОДО́-АПАРА́Т, а, *ч.* Телеграфний апарат, що дає змогу передавати одним дротом кілька телеграм в обох напрямах одночасно.

БОДО́НІ, *невідм., ч.* Один із видів друкарського шрифту.

БОДРЮ́Ш, у, *ч.* Газонепроникна плівка (з кишок тварин), яку використовують для виготовлення газових балонів дирижаблів.

БОДХИСА́ТВА, и, *ч.* і *ж.* У буддизмі — людина, яка досягла досконалості.

БОЗО́Н, а, *ч.* Одна з елементарних частинок, що описуються квантовою статистикою. *Нейтральний бозон. Проміжний бозон.*

БОЙ, я, *ч.* Хлопчик-посильний, виконавець доручень.

БО́ЙКЕН, у, *ч.* Зимовий сорт яблуні, а також плоди цієї яблуні — великі світло-жовті кисло-солодкі яблука. *Багатий урожай бойкену.*

БОЙКО́Т, у, *ч.* 1. Спосіб політичної та економічної боротьби, що полягає в повному припиненні стосунків з якою-небудь державою, організацією, установою або окремою особою. *Організувати бойкот. Оголосити бойкот. Брати участь у бойкоті. Вдатися до бойкоту.* 2. *розм.* Припинення стосунків із ким-небудь як засіб покарання, знак протесту та ін.

Бойко́тник, а, *ч., розм.* Той, хто бере участь у бойкоті.

Бойко́тниця, і, *ж., розм.*

Бойкото́ваний, а, е. *Бойкотований захід.*

Бойкотува́ння, я, *с. Бойкотування концерту.*

Бойкотува́ти, у́ю, у́єш. Застосовувати бойкот проти кого-, чого-небудь. *Бойкотувати постанову. Бойкотувати начальника. Бойкотувати вибори.*

БО́ЙЛЕР, а, *ч.* Пристрій для нагрівання води (перев. парою) в системах теплопостачання й гарячого водопостачання. *Нагрівати воду в бойлерах. Встановити бойлер.*

Бо́йлерний, а, е. 1. Прикм. до **бо́йлер**. *Бойлерна установка.* 2. *у знач. ім.* **бо́йлерна**, ної, *ж.* Приміщення для бойлерів. *Працювати у бойлерні.*

Бо́йлерник, а, *ч.* Робітник, який обслуговує бойлери. *Викликати бойлерника.*

БОЙСКА́УТ, а, *ч.* Член дитячої позашкільної організації, яка першочергову увагу приділяє походам і

військово-спортивним іграм. *Група бойскаутів. Похід бойскаутів. Табір бойскаутів.*

Бойскаути́зм, у, *ч.* Рух, діяльність бойскаутів. *Лідери бойскаутизму.*

Бойска́утський, а, е. *Бойскаутська організація.*

БОЙ-ФРЕ́НД, а, *ч., жарг.* Коханець, приятель жінки. *Давній бой-френд. Мати бой-френда. Познайомити батьків із бой-френдом.*

БОКА́Л, а, *ч.* Скляна або кришталева посудина для вина, схожа на чарку, але більша; келих. *Кришталевий бокал. Розбити бокал.*

БОКС[1], у, *ч., спорт.* Кулачний бій між двома спортсменами у спеціальних рукавицях, який проводиться на рингу за певними правилами. *Професійний бокс. Чемпіонат із боксу.*

Боксе́р, а, *ч.* Спортсмен, який займається боксом. *Професійний боксер.*

Боксе́рський, а, е. *Боксерські рукавички. Боксерська груша.*

Боксува́ння, я, *с.*

Боксува́ти, у́ю, у́єш. 1. Займатися боксом. *Професійно боксувати.* 2. Завдавати ударів, битися за правилами боксу. *Боксувати суперника.*

БОКС[2], у, *ч.* Вид чоловічої стрижки. *Стригтися під бокс.*

БОКС[3], у, *ч.* 1. Відокремлена (відгороджена) частина лікарняної палати або спеціальне приміщення для ізоляції хворого. *Інфекційний бокс. Лежати у боксі.* 2. Герметична камера для проведення робіт, які потребують ізоляції, особливої стерильності і т. ін. *Хірургічний бокс.*

БОКСЕ́Р, а, *ч.* Порода сильних короткошерстих собак із тупою мордою, широкою грудною кліткою.

БОКСИ́Т, у, *ч.* Гірська порода осадового або елювіального походження, що містить глинозем; найкраща алюмінієва руда. *Поклади бокситу.*

Бокси́товий, а, е. *Бокситові поклади.*

БОЛЕРО́, *невідм., с.* 1. Іспанський народний ритмічний танець із характерними позами, з використанням кастаньєт, тамбурина, поклацування пальцями тощо. *Захопливий болеро. Танцювати болеро.* 2. Вокальний чи інструментальний музичний твір у ритмі цього танцю. 3. Частина іспанського народного костюма у вигляді короткої безрукавки. *Екзотичне болеро.*

БОЛІВА́Р, а, *ч.* Чоловічий капелюх із широкими крисами, що був популярний у 20-х роках XIX ст.

БОЛІ́Д, а, *ч.* 1. Великий яскравий метеор. 2. Назва (тип) спортивного автомобіля.

БОЛО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання енергії електромагнітного випромінювання в діапазоні довжини хвиль від кількох метрів до кількох сантиметрів. *Напівпровідниковий болометр.*

БОЛО́НКА, и, *ж.* Маленький кімнатний песик із довгою шерстю. *Біла болонка.*

БОЛО́НЬЯ, ї, *ж.* 1. Капронова тканина з одностороннім водонепроникним покриттям. *Плащ із болоньї.* 2. Плащ із такої тканини. *Мода на болонью.*

БОЛШТИ́ХЕЛЬ, я, *ч.* Граверний інструмент із заокругленим жалом.

БО́ЛЬВЕРК, а, *ч.* Тонка підпорна стінка, що запобігає сповзанню ґрунту в місці його стикання з водою. *Спорудити больверк.*

БО́ЛЮС, у, *ч.* Сорт глини, забарвленої оксидом заліза (здебільшого у червоний колір). *Болюс вірменський.*

БОМБАРДУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Обстрілювати з гармат; атакуючи з повітря, скидати бомби на кого-, що-небудь. *Бомбардувати місто.*

Бомбарди́р, а, *ч.* 1. *іст.* У XVII—XIX ст. — боєць, який обслуговував гаубиці, мортири тощо. 2. У командних спортивних іграх — найрезультативніший гравець, який забив найбільше голів у ворота суперника. *Кращий бомбардир сезону.*

Бомбарди́рський, а, е. *Бомбардирський талант.*

Бомбардува́льний, а, е. *Бомбардувальна авіація.*

Бомбардува́льник, а, *ч.* 1. Бойовий літак, призначений для ураження наземних і морських об'єктів ворога бомбами та ракетами. *Атака бомбардувальників.* 2. *розм.* Пілот такого літака. *Досвідчений бомбардувальник.*

Бомбардува́ння, я, *с.*

БОМОЛО́Х, а, *ч.* У давньогрецькій комедії — блазень, образ простодушного хитруна.

БОМО́НД, у, *ч.*, 1. Вишукане аристократичне товариство. *Театральний бомонд. Зібрати бомонд. Належати до бомонду.* 2. *розм., ірон.* Вибране товариство. *Політичний бомонд.*

БОН, а, *ч.* 1. Плавуча споруда, що служить перешкодою для проникнення в гавань чи на рейд кораблів противника. *Підривники бонів.* 2. Плавуча огорожа, яку використовують під час лісосплаву для уникнення рознесення лісу. *Спорудити бони.* 3. Плавучий причал для швартування малих суден. 4. Устаткований котельною установкою понтон, призначений для опалювання невеликих суден, які стоять біля нього. *Бон-нагрівник.*

Бо́новий, а, е, *мор. Бонове загородження бухти.*

БОНАПАРТИ́ЗМ, у, *ч.* Одна з форм диктатури, яка спирається на вояччину, намагається видати себе за надпартійну владу.

Бонaparти́ст, а, *ч.*

Бонапарти́стка, и, *ж.*

Бонапарти́стський, а, е. *Бонапартистські ідеї.*

БОНБОНЬЄ́РКА, и, *ж.* Вишукана коробочка, вазочка для цукерок. *Кришталева бонбоньєрка. Наповнити бонбоньєрку.*

БОНВІВА́Н, а, *ч.* Той, хто любить задовольняти свої забаганки, живе собі на втіху. *Літературний бонвіван.*

БОНД, а, *ч., фін.* 1. Облігація з фіксованим прибутком. *Дефолт за бондами.* 2. Гарантія, застава.

БО́НЗА, и, *ч.* 1. Буддійський священик або чернець в Японії і Китаї. *Непорушний бонза. Проповідь бонзи. Портрет бонзи. Зустрітися з бонзою. Спілкуватися з бонзою.* 2. *ірон.* Бундючна посадова особа. *Партійний бонза.*

БО́НИ, ів, *мн.* 1. Короткотермінові боргові зобов'язання, які випускаються державною скарбницею, муніципальними органами, окремими установами і підприємствами. *Бони державної скарбниці. Комунальні бони.* 2. Паперові грошові знаки невеликої вартості, що тимчасово випускаються в обіг як розмінна монета. *Запровадити бони. Скасувати бони. Платити бонами.* 3. Паперові гроші, які вийшли з ужитку і стали предметом колекціонування. *Раритетні бони.*

БОНІ́СТИКА, и, *ж.* Допоміжна історична дисципліна, що вивчає паперові грошові знаки і бони як історичні документи.

БОНІТЕ́Т, у, *ч.* Показник продуктивності лісу, який залежить від ґрунтово-кліматичних умов. *Бонітет лісу.*

Боніте́тний, а, е.

БОНІТУВА́ННЯ, я, *с.* Оцінювання племінних якостей сільськогосподарських тварин для встановлення їх породності і визначення господарського використання. *Бонітування птиці. Бонітування сільськогосподарських тварин. Бонітування ґрунтів.*

Бонітува́ти, у́ю, у́єш. *Бонітувати велику рогату худобу.*

БОНІФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Доплата до ціни товару, фактична якість якого перевищує передбачену угодою чи стандартом. 2. Повернення податків, стягнених з експортованих товарів із метою підвищення їхньої конкурентноспроможності на світо-

вому ринку. 3. Державна субсидія, що дозволяє зменшити розмір відсотка за кредит і надається певній категорії осіб, які отримують позики. 4. Одноразовий грошовий внесок власників облігацій державної позики під час її конверсії.

БО́ННА, и, *ж., заст.* Вихователька, переважно з іноземців, яку наймали до дітей у дворянських сім'ях. *Французька бонна. Найняти бонну.*

БОНСА́Й, ю, *ч.* Карликовий пейзажний садочок, що влаштовується у великій низькій вазі і складається або з водоплавних рослин, або з невибагливих рослин, вирощених у заповнених землею отворах каменю. *Японські бонсаї. Мистецтво бонсай. Вирощувати бонсай. Захоплюватися бонсаєм.*

БОНТО́Н, у, *ч.* 1. Світська ввічливість, вишуканість манер. *Столичний бонтон. Провінційний бонтон.* 2. *розм., ірон.* Наслідування ввічливої поведінки, створення ілюзії гарних манер, виховання. *Сучасний бонтон.*

БО́НУС, у, *ч.* Розмір винагороди при боніфікації, встановлюваний у розмірі відсотка до загальної суми обороту або іншого прийнятого показника. *Великий бонус. Отримати бонус. Виплатити бонус.*

Бо́нусний, а, е. *Бонусне зниження ціни.*

БОР[1], у, *ч.* Хімічний елемент, що входить до складу деяких мінералів.

Бо́рний, а, е. *Борні добрива. Борна кислота. Борний спирт.*

Борува́ння, я, *с.* Насичення поверхневого шару металевих виробів бором для підвищення їх твердості, стійкості проти зношування.

БОР[2], а, *ч.* Сталеве свердло, що застосовується у зуболікарській справі. *Дзижчання бора.*

БО́РА́, бо́ри́, *ж.* Дуже сильний, поривчастий холодний вітер, що дме в приморських місцевостях із гір.

БОРАЗО́Н, у, *ч.* Модифікація нітриду бору, яка за структурою, твердістю та іншими ознаками і властивостями нагадує алмаз.

БОРА́ТИ, ів, *мн.* 1. *хім.* Солі борної кислоти. 2. *геол.* Група мінералів, головним чином осадового та контактово-метаморфічного походження.

БОРАЦИ́Т, у, *ч.* Мінерал (подвійна сіль хлориду і борату магнію), який використовують для виробництва борних препаратів.

БО́РГЕС, а, *ч.* Друкарський шрифт для набору газетних та ін. текстів.

Бо́ргесний, а, е. *Боргесний набір.*

БОРДЕ́ЛЬ, я, *ч., розм.* Будинок розпусти.

БО́РДЕР, а, *ч.* Той, хто катається на дошці з гірки, займається скейтбордом.

БОРДЕ́РО, *невідм., с.* 1. Виписка з бухгалтерських документів, рахунків і т. ін. *Підготувати бордеро.* 2. Опис реалізованих цінних паперів (акцій, облігацій і т. ін.), складений банком, банкірською конторою чи маклером. *Повне бордеро.*

БОРДО́. 1. *невідм., с.* Сорт червоного вина. *Келих бордо.* 2. *прикм.* Те саме, що **бордо́вий**.

БОРДО́ВИЙ, а, е. Темно-червоний. *Бордовий оксамит.*

БОРДО́СЬКА р і д и н а́ — рідкий отруйний хімікат, що застосовується проти грибкових хвороб рослин.

БОРДЮ́Р, у, *ч.* 1. Облямівка по краях тканини, шпалер і т. ін. *Однотонний бордюр. Пінопластовий бордюр. Наклеїти бордюр.* 2. Вузька смуга низькорослих густо насаджених кущів, квітів, якими прикрашають з обох боків доріжки, облямовують газони, клумби тощо. *Бордюр квітів. Оформлення бордюрів.* 3. Бар'єр із каменю, що відокремлює проїжджу частину дороги від узбіччя, тротуару тощо. *Високий бордюр.* 4. *поліг.* Набірний елемент у вигляді смужки орнаменту. *Кольоровий бордюр.*

Бордю́рний, а, е. *Бордюрне оздоблення.*

БОРЕ́Й, я, *ч., поет.* 1. У давньогрецькій міфології — бог північного вітру. 2. *перен.* Північний вітер.

БОРЖО́М, у, *ч.*, **БОРЖО́МІ**, *невідм., ч.* Лікувально-столова мінеральна вода. *Пляшка боржому. Мінеральні води типу боржомі. Лікувальні властивості боржомі.*

Боржо́мний, Боржо́мовий, а, е. *Боржомний смак.*

БОРИ́ДИ, ів, *мн.* Сполуки бору з металами. *Хімічні характеристики боридів.*

БОРНЕО́Л, у, *ч.* Органічна сполука, безбарвна тверда кристалічна речовина, яку використовують у виробництві камфори; застосовують у медицині та парфумерії.

БОРНІ́Т, у, *ч.* Строката мідна руда — мінерал класу сульфідів.

БОРТ[1], *ч.* 1. *род.* у. Бокова стінка судна; бічна частина палуби. *Високий борт. Борт корабля. Викинути за борт.* 2. *род.* у. Невисока стінка кузова автомашини і т. ін. *Перестрибнути через борт вантажівки.* 3. *род.* а. Край одягу, капелюха. *Борт кітеля. Костюм із широкими бортами.*

Бортови́й, а́, е́. 1. Який є на борту. *Бортові ліхтарі. Бортовий комп'ютер.* 2. Признач. для бортів. *Бортова парусина.*

БОРТ[2], а, *ч.* Неправильної форми зросток алмазів, непридатний для огранування.

БОРШТА́НГА, и, *ж.* Металорізальний інструмент у вигляді валика із закріпленими в ньому різцями для розточування отворів на токарних верстатах.

БОС, а, *ч., розм.* 1. Власник, керівник підприємства, установи. *Кабінет боса. Стати босом. Нарада у боса.* 2. *ірон.* Узагалі керівник. *Партійний бос.*

БОСАНО́ВА, и, *ж.* 1. Популярний латиноамериканський ритм, що став основою для створення численних музичних п'єс. 2. Парний бальний танець, за характером близький до самби. *Вчитися танцювати босанову.*

БОСКЕ́Т, а, *ч., спец.* Невеликий штучний гай; садок із рівно підстрижеными деревами.

Боске́тний, а, е. *Боскетні насадження.*

БОСТО́Н, у, *ч.* 1. Дорогий сорт тонкого сукна. *Добротний бостон.* 2. Гра в карти. 3. Різновид парного танцю, повільного вальсу. *Вальс-бостон.*

Босто́новий, а, е. *Бостонове пальто.*

БОТ, а, *ч.* Невелике веслове, вітрильне (зазвичай з однією щоглою) або моторне судно.

БОТАНІЗІ́РКА, и, *ж.* Металева коробка для складання рослин, зібраних під час ботанічних екскурсій.

БОТА́НІКА, и, *ж.* Наука про рослини. *Вивчати ботаніку. Захоплюватися ботанікою.*

Бота́нік, а, *ч.* *Наукова мова ботаніків.*

Ботані́чний, а, е. *Ботанічний сад. Ботанічні дослідження. Ботанічна колекція.*

БОТДЕ́К, а, *ч.* Палуба на пасажирських суднах, де розташовані рятувальні шлюпки і пристрої для їх спускання та піднімання.

БОТЕ́ЛЬ, ю, *ч.* Готель для мандрівників на човнах, яхтах і т. ін. із спеціально обладнаними причалами. *Зупинитися в ботелі.*

БОТРІОМІКО́З, у, *ч.* Хронічне інфекційне захворювання тварин (найчастіше коней), яке супроводжується запальним пухлиноподібним розростанням сполучної тканини.

БОТУЛІ́ЗМ, у, *ч.* Гостре харчове отруєння внаслідок уживання продуктів, заражених бактеріями ботулінус. *Симптоми ботулізму. Профілактика ботулізму. Хворіти на ботулізм.*

БОТФО́РТИ, ів, *мн.* (*одн.* **ботфо́рт**, а, *ч.*). Чоботи з твердими халявами,

спереду вище колін. *Шкіряні ботфорти. Носок ботфорта. Взувати ботфорти.*

БО́УЛІНГ, у, *ч.* Спортивний різновид кеглів. *Грати у боулінг. Доріжка для боулінгу.*

Бо́улінговий, а, е. *Боулінгові кеглі.*

БО́ЦМАН, а, *ч.* Помічник командира корабля, що керує загальнокорабельними роботами і стежить за належним утриманням корабля. *Служити боцманом.*

Бо́цманський, а, е. *Боцманські обов'язки.*

БРА[1], *невідм., с.* Настінний світильник або держак для лампи. *Електричне бра.*

БРАБАНСО́НИ, *ів, мн.* (*одн.* **брабансо́н**, а, *ч.*). Бельгійська порода великих ваговозних коней. *Розводити брабансонів.*

БРАВА́ДА, и, *ж., рідко* **БРАВУ́РА**, и, *ж.* Удавана сміливість, хоробрість, удаване молодецтво. *Неприхована бравада. Юнацька бравура.*

Брава́дний, а, е. *Бравадний тон.*

Бравува́ння, я, *с.*

Бравува́ти, у́ю, у́єш. 1. Удавати з себе хороброго, сміливого, навмисно легковажити небезпекою, демонструючи свою сміливість. 2. Підкреслено демонстративно робити щось. *Бравувати скромним способом життя.*

Браву́рний, а, е. *Бравурний марш. Бравурна музика.*

БРА́ВО, *виг.* Уживається як вияв похвали, схвалення чого-небудь. *Вигукувати «браво».*

Браві́симо, *виг.* Вигук якнайвищої міри схвалення, захоплення.

БРАДЗО́Т, у, *ч.* Гостре інфекційне захворювання овець, що здебільшого призводить до їх несподіваної загибелі; характеризується загальним отруєнням організму, ураженням шлунка, печінки та інших внутрішніх органів.

БРАДИКАРДІ́Я, ї, *ж.* Сповільнений ритм биття серця, що часто є ознакою серцевих захворювань.

БРАДИКІНЕЗІ́Я, ї, *ж.* Сповільнення активних і узгоджених рухів людини або хребетних тварин, що спостерігаються при захворюваннях головного мозку.

Брадикінети́чний, а, е. *Брадикінетичні симптоми.*

БРАДИТЕЛІ́Я, ї, *ж.* Повільний темп еволюції, властивий деяким видам організмів.

Брадителі́йний, а, е.

БРАК, у, *ч.* 1. Те, що не відповідає нормам, стандартам; неякісний товар, продукт виробництва. *Робити брак. Брак у роботі.* 2. Сам недолік, пошкодження в предметі чи виробі. *Незначний брак. Виявити брак.* 3. Недостатня кількість, нестача чого-небудь. *Брак коштів.*

Брако́ваний, а, е. *Бракована продукція. Бракований екземпляр.*

Бракува́льник, а, *ч.* Фахівець, який стежить за якістю, вилучає брак.

Бракува́льниця, і, *ж.*

Бракува́ння, я, *с.* *Бракування товару. Бракування матеріалу.*

Бракува́ти, у́ю, у́єш. Визнавати незадовільним, низькоякісним. *Бракувати продукцію.*

БРАКЕРА́Ж, у, *ч., спец.* Огляд товарів спеціалістами, які визначають їх якість, сортність, відповідність стандартам або технічним умовам і вилучають брак. *Бракераж продукції.*

Браке́р, а, *ч.* Фахівець-товарознавець, офіційно уповноважений на проведення бракеражу. *Висновок бракера.*

Бракера́жний, а, е. *Бракеражна комісія.*

БРАКЕ́ТА, и, *ж.* Прямокутна чи складнішої форми пластина для з'єднання або підкріплення балок набору судна.

БРАКОНІ́ДОВІ, вих, *мн.* Родина перетинчастокрилих комах.

БРАКОНЬЄ́Р, а, *ч.* Особа, яка полює, рибалить у недозволених місцях або в заборонений час. *Спіймати браконьєра. Оштрафувати браконьєра.*

Браконьє́рство, а, *с.* *Займатися браконьєрством. Боротися з браконьєрством.*

Браконьє́рський, а, е. *Браконьєрський постріл.*

БРА́МСЕЛЬ, я, *ч., мор.* Вітрило третього ярусу вітрильного судна з прямим спорядженням.

Бра́мсельний, а, е. *Брамсельні матроси. Брамсельний вітер.*

БРАМ-СТЕ́НЬГА, и, *ж.* Третє коліно складної щогли.

БРАНДВА́ХТА, и, *ж.* 1. Корабель, що несе сторожову службу на вході чи виході на рейді для дотримання встановленого режиму плавання. 2. Пост на березі чи на судні для спостереження за пожежною безпекою в районі порту. 3. Несамохідне судно-житло для екіпажу, земснарядів, водолазних станцій тощо.

Брандва́хтовий, а, е.

БРА́НДЕР, а, *ч.* 1. В епоху вітрильного флоту — судно, навантажене горючими і вибуховими речовинами, призначене для підпалювання ворожих кораблів. 2. Навантажені баластом старі судна, які затоплювали у вузькому фарватері, щоб заблокувати його (напр., щоб закрити вхід у порт чи вихід з нього кораблям ворога).

Бра́ндерний, а, е.

БРАНДМА́УЕР, а, *ч.* Глуха стіна з вогнетривкого матеріалу, яка розділяє два будинки або суміжні приміщення одного великого будинку з протипожежною метою.

Брандма́уерний, а, е. *Брандмауерна цегла.*

БРАНДСПО́ЙТ, а, *ч.* 1. Переносний пожежний насос. *Поливати водою з брандспойтів.* 2. Наконечник пожежного шланга.

БРАНЕРИ́Т, у, *ч.* Мінерал, складний оксид титану та урану, який може використовуватись як уранова руда.

БРАНЛЬ, я, *ч.* Старовинний французький танець, спочатку народний, згодом бальний.

БРАНЧ, а, *ч.* Популярний у США вид неформальної зустрічі між сніданком і ланчем. *Запросити колегу на бранч.*

БРАС[1], у, *ч., спорт.* Спосіб плавання на грудях або спині, при якому обидві руки одночасно рухаються під водою. *Плавати брасом. Стиль брас.*

Браси́ст, а, *ч.*

Браси́стка, и, *ж.*

Бра́совий, а, е.

БРАС[2], а, *ч.* Спорядження, яке закріплюється на кінцях реї і служить для її обертання в горизонтальній площині.

БРАСЛЕ́Т, а, *ч.* Прикраса з дерева, кістки, пластмаси, дорогоцінних металів, яку носять на зап'ясті. *Золотий браслет. Носити браслет.*

Брасле́тний, а, е. *Браслетна застібка.*

БРА́УЗЕР, а, *ч.* Програма для перегляду інтернет-сторінок і переміщення між ними. *Використовувати браузер. Продуктивність браузера. Несумісність браузерів.*

БРАУЛЬО́З, у, *ч.* Захворювання бджіл, що спричинюється і поширюється бджоляними вошами.

БРА́УНІНГ, а, *ч.* Автоматична вогнепальна зброя особливої системи. *Стріляти з браунінга. Носити браунінг біля пояса.*

БРАХІАНТИКЛІНА́ЛЬ, і, *ж.* Коротка складка шарів гірських порід, усередині якої залягають давніші за геологічним віком породи. *Структура брахісинклінал*і.

Брахіантикліна́льний, а, е.

БРАХІКАРДІ́Я, ї, *ж.* Те саме, що **брадикардія**.

БРАХІКОЛО́Н, а, *ч.* Вірш, кожен рядок якого має один склад.

БРАХІОЗА́ВР, а, *ч.* Гігантський жирафоподібний динозавр юрського періоду з подовженими передніми кінцівками та довгою шиєю.

БРАХІОПО́ДИ, ів, *мн.* Морські тварини, що мають двостулкову мушлю; плечоногі.

БРАХІСИНКЛІНА́ЛЬ, і, *ж.* Коротка складка шарів гірських порід, усередині якої залягають молодші за геологічним віком породи.

Брахісинкліна́льний, а, е.

БРАХІЦЕФА́ЛІЯ, ї, *ж., антр.* Форма черепа, в якому поздовжній вимір не набагато більший від поперечного; короткоголовість.

Брахіцефа́л, а, *ч.* Людина, у якої відношення ширини голови до її довжини перевищує 80%.

БРА́ХМА, и, *ч.* В індуїстському пантеоні — Бог — творець світу, який відкриває тріаду верховних богів індуїзму.

Брахма́н, Брамі́н, а, *ч.* В Індії — особа, що належить до вищої касти (первісно — до касти жерців). *Брахмани Індії.*

Брахмані́зм, Бramані́зм, у, *ч.* Релігійна система Стародавньої Індії, що виникла на ґрунті ведизму.

Брахма́нський, Брамі́нський, а, е. *Брахманські книги. Стародавнє брамінське вчення.*

БРА́ХМІ, *невідм., с.* Тип давньоіндійського складового письма зліва направо.

БРА́ШПИЛЬ, я, *ч., спец.* Палубний механізм лебідкового типу, встановленого на носі корабля для піднімання якоря і натягування тросів при швартуванні судна. *Брашпиль потребує ремонту.*

Бра́шпилевий, а, е. *Брашпилеві деталі.*

БРЕ́ВЕ, *невідм., с.* Грамота Папи Римського з лаконічним викладом розпоряджень стосовно другорядних церковних питань.

БРЕВІА́РІЙ, я, *ч.* Коротка збірка молитов, пісень, гімнів, біблійних та апокрифічних текстів, які використовують під час богослужінь у римсько-католицькій церкві.

БРЕГЕ́Т, а, *ч.* Кишеньковий годинник, що виготовлявся в майстерні Бреге; був відомий своєю точністю, відбивав години, частки годин, показував числа місяця. *Антикварний брегет.*

БРЕЗЕ́НТ, у, *ч.* Груба лляна водонепроникна тканина. *Щільний брезент. Дощовик із брезенту. Нап'ясти брезент.*

Брезе́нтовий, а, е. *Брезентовий плащ. Брезентові чоботи. Брезентовий намет.*

БРЕЙД-ВИ́МПЕЛ, а, *ч.* Невеликий прапор, який піднімають на щоглі, коли на кораблі присутні службові особи.

БРЕЙК, а, *ч.* 1. У джазі — коротка імпровізована каденція. 2. Сучасний танець з елементами пантоміми та акробатики. *Динамічний брейк. Танцювати брейк. Захоплюватися брейком.*

Бре́йковий, а, е. *Брейковий ритм.*

Брейкува́ти, у́ю, у́єш, *розм.* Танцювати брейк. *Захоплено брейкувати.*

БРЕЙН-РИ́НГ, у, *ч.* Інтелектуальне змагання, що потребує від учасників блискавичного орієнтування для вирішення поставлених завдань, відповіді на питання і т. ін.

БРЕЙН-ШТО́РМ, у, *ч.* Висунення творчих, плідних ідей при розв'язанні важливої наукової чи технічної проблеми.

БРЕКВА́ТЕР, а, *ч.* Кам'яна перешкода, що споруджується для обладнання штучної гавані або для захисту природної гавані від морських хвиль.

БРЕ́КЕТ, а, *ч., мед.* Зубне замкове кріплення, яке використовують в ортодонтії для усунення зубно-щелепових дефектів та деформацій (вирівнювання зубного ряду, прикусу тощо).

БРЕ́КЧІЯ, ї, *ж.* Гірська порода, що складається з уламків, зцементованих якою-небудь мінеральною речовиною.

БРЕЛО́К, а, *ч.* Прикраса, привішена до ланцюжка кишенькового годинника, ключів або на браслеті. *Пластмасовий брелок. Брелок для ключів.*

Брелко́вий, а, е. *Брелковий ланцюжок.*

БРЕ́МСБЕРГ, а, *ч., техн., гірн.* 1. Пристрій для спускання вантажів у вагонетках по похилих рейкових шляхах за допомогою канатної передачі. 2. Спуск — похила підземна гірнича виробка, яка не має безпосереднього виходу на поверхню землі і призначена для спускання вантажів за допомогою механічних пристроїв.

Бре́мсберговий, а, е.

БРЕНД, а, *ч.* Розрекламована торгова марка. *Новий бренд. Розкручений бренд. Відомий бренд. Молодіжний бренд. Бренд вітчизняного політикуму.*

БРЕ́НДІ, *невідм., ч.* і *с.* Міцний алкогольний напій коньячного типу. *Чарка бренді. Порція бренді. Випити бренді.*

БРЕТЕ́Р, а, *ч., заст.* Людина, яка шукає найменшого приводу, щоб викликати на дуель; скандаліст, забіяка. *Запеклий бретер.*

Брете́рський, а, е. *Бретерська вдача.*

БРЕТНА́ЛЬ, я, *ч.* 1. Даховий цвях. 2. *техн.* Костиль.

БРЕ́ШТУК, а, *ч.* Горизонтальна трикутна чи трапецієподібна бракета, яка з'єднує бокові стінки форштевня і надає йому необхідної міцності та жорсткості.

БРИГ, а, *ч., іст.* Вітрильне двощоглове військове судно XVIII—XIX ст.

БРИГА́ДА, и, *ж.* 1. Частина сухопутної армії, що складається з кількох полків, батальйонів або батарей та інших військових частин і підрозділів. *Командир бригади. Артилерійська бригада.* 2. Колектив, група людей одного фаху, які разом виконують певне виробниче завдання. *Бригада будівельників.* 3. *зал.* Кондукторський персонал, що обслуговує поїзд.

Бригади́р, а, *ч.* Керівник виробничої бригади. *Бригадир будівельників.*

Бригади́рка, и, *ж., розм. Узгодити план із бригадиркою.*

Бригади́рство, а, *с., розм. Мріяти про бригадирство.*

Бригади́рський, а, е. *Бригадирські обов'язки.*

Брига́дний, а, е. *Бригадне завдання. Бригадний генерал. Метод бригадного підряду. Бригадні ділянки.*

БРИГАНТИ́НА, и, *ж.* Легке двощоглове вітрильне військове або корсарське судно. *Невеличка бригантина.*

БРИ́ДЕЛЬ, я, *ч.* Пристосування для стоянки суден у гавані чи на рейді — ланцюг, один кінець якого прикріплений до якоря, а другий до великої металевої бочки, що тримається на поверхні води.

БРИДЖ, у, *ч.* Картярська гра. *Партія бриджу.*

БРИДЖДЕ́К, а, *ч., мор.* Найвища палуба на містку цивільних суден, де розташовані рульова і штурманська рубки з приладами для управління судном.

БРИ́ДЖІ, ів, *мн.* Особливого крою нижчі за коліна штани. *Лляні бриджі. Носити бриджі. Костюм із бриджами.*

БРИЗ, у, *ч.* Легкий береговий вітер, який дме вдень з моря, а вночі з суші; виникає внаслідок неоднакового нагрівання суші та води. *Нічний бриз. Свіжість бризу.*

БРИЗА́НТНИЙ, а, е, Який розривається і роздроблює навколишні предмети (про вибухові речовини, артилерійські снаряди, гранати і т. ін.); розривний. *Бризантний снаряд. Бризантні вибухи.*

Briза́нтність, ності, *ж.*

БРИКЕ́Т, у, *ч.* Речовина, спресована у форму цеглинки, плитки. *Кормові брикети. Пресування брикетів. Вугілля у брикетах.*

Брике́тний, а, е. *Брикетна фабрика.*
Брикето́ваний, а, е. *Брикетовані суміші. Брикетоване вугілля.*
Брикетува́льний, а, е. *Брикетувальне виробництво.*
Брикетува́льник, а, *ч.* Той, хто пресує речовину в брикети.
Брикетува́льниця, і, *ж.*
Брикетува́ння, я, *с. Брикетування вугілля. Брикетування тирси.*
Брикетува́ти, у́ю, у́єш. Спресовуючи дрібні або пилуваті матеріали, виготовляти з них брикети. *Брикетувати вугілля.*
БРИЛЬЯ́НТ, а, *ч.* 1. Відшліфований і огранований коштовний камінь; діамант. *Брильянт на персні. Рідкісний брильянт.* 2. У поліграфії — найдрібніший із поліграфських шрифтів.
Брилья́нтовий, а, е. *Брильянтова каблучка.*
БРИЛЬЯНТИ́Н, у, *ч.* Пахуча рідина, яка надає волоссю особливого блиску.
БРИ́НЗА, и, *ж.* Сир з овечого (або суміші овечого і козячого) молока. *Свіжа бринза. Скибочка бринзи. Салат із бринзою.*
БРИСТО́ЛЬ, ю, *ч.* Картон, виготовлюваний шляхом склеювання аркушів високоякісного паперу.
БРИ́ФІНГ, у, *ч.* Коротка зустріч офіційних осіб із представниками засобів масової інформації, на якій здійснюється виклад позиції уряду стосовно певного питання. *Вечірній брифінг. Ранковий брифінг. Брати участь у брифінгу. Провести брифінг. Бути присутнім на брифінгу. Відбувся брифінг.*
БРІА́Р, а, *ч.* Порода службових собак.
БРІОЛІ́Н, у, *ч.* Засіб для догляду за волоссям та надання йому блиску.
БРІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ ботаніки, що вивчає мохоподібні.
Бріо́лог, а, *ч.*
Бріологі́чний, а, е. *Бріологічні питання.*
БРІО́НІЯ, ї, *ж.* Вид в'юнких рослин родини гарбузових, що їх культивують як декоративні.
БРІО́Ш, і, *ж.* Здобна кругла булочка. *Свіжа бріош.*
БРО́ЙЛЕР, а, *ч.* Відгодоване на м'ясо курча віком 60—70 днів, живою вагою 1,6—1,8 кг. *Вирощування бройлерів. М'ясо бройлера.*
Бро́йлерний, а, е. *Бройлерна фабрика.*
Бро́йлерник, а, *ч.* 1. Птахівник, який вирощує та доглядає бройлерів. *Досвідчений бройлерник.* 2. Спеціально обладнане приміщення для вирощування бройлерів. *Температурний режим бройлерника.*
БРОКА́Т, у, *ч.* Дорога шовкова тканина, заткана або вишита золотом чи сріблом.
Брока́тний, а, е. *Брокатні вироби.*
БРО́КЕР, а, *ч.* Особа чи фірма, які виступають посередниками у біржових операціях за дорученням і за рахунок клієнта. *Біржовий брокер. Вексельний брокер. Досвідчений брокер. Найняти брокера. Заплатити брокеру.*
Бро́кер-аутса́йдер, а, *ч.* Посередник між клієнтами та брокерами — членами фондової біржі.
Бро́керидж, у, *ч.* Винагорода, яку отримують брокери, встановлена у відсотках від вартості угоди чи у фіксованій сумі.
Бро́керський, а, е. *Брокерська фірма. Брокерська комісія. Брокерське місце. Брокерський кредит. Брокерська контора.*
БРОКІ́ЗМ, у, *ч.* Біологічне вчення про заздалегідь визначену тривалість існування родів та видів організмів.
БРО́КОЛІ, *невідм., ж.* Однорічна овочева рослина; різновид цвітної капусти з м'ясистими паростками, суцвіття яких зрізають у міру їх розвитку. *Свіжа броколі. Заморожена броколі. Тушена броколі. Суп із броколі. Зварити броколі.*
БРОМ, у, *ч.* 1. Хімічний елемент, червоно-бура рідина з різким запахом, що використовується в медицині, фотографії і техніці. *Сполуки брому.* 2. Ліки, які містять у своєму складі сполуки брому; застосовуються для заспокоєння нервової системи. *Вживати бром. Прописати хворому бром.*
Бро́мистий, а, е. *Бромиста сіль.*
Бро́мний, Бро́мовий, а, е. 1. Прикм. до **бром**. *Бромна вода.* 2. Який виробляє бром. *Бромний завод.*
Бромува́ння, я, *с.*
Бромува́ти, у́ю, у́єш. Вводити бром у молекули неорганічних та органічних сполук.
БРОМІ́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **бромі́д**, а, *ч.*). Сполуки брому з іншими елементами.
БРОМКА́МФОРА, и, *ж.* Заспокійливий препарат, який застосовують при лікуванні нервових захворювань. *Препарат бромкамфори.*
БРО́НЗА, и, *ж.* 1. Сплав міді з оловом, алюмінієм та іншими металами. *Статуя з бронзи. Берилієва бронза.* 2. Художній виріб із такого сплаву. 3. *розм.* Бронзова медаль за завойоване третє місце у спортивних змаганнях, на конкурсі тощо. *Взяти бронзу.*
Бронзо́ваний, а, е.
Бро́нзовий, а, е. 1. Зробл. з бронзи. *Бронзові свічники. Бронзові статуї.* 2. Який має колір бронзи; золотисто-коричневий. *Бронзова засмага.*
Бронзові́ти, і́ю, і́єш. Набувати кольору бронзи; виділятися бронзовим кольором.
Бронзува́льник, а, *ч.* Фахівець, який покриває металеві вироби бронзою.
Бронзува́льниця, і, *ж.*
Бронзува́ння, я, *с.*
Бронзува́ти, у́ю, у́єш, *спец.* Покривати металеві вироби тонким шаром бронзи або фарбувати що-небудь бронзовими лаками чи фарбами.
БРОНЗОГРАФІ́Т, у, *ч.* Пористий металокерамічний порошковий матеріал, що складається з бронзи і частинок графіту.
БРОНТИ́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **бронти́д**, а, *ч.*). Низькі, схожі на грім звуки, які часто чути в районах активної сейсмічної дії.
БРОНТОЗА́ВР, а, *ч.* Викопний плазун із групи великих динозаврів. *Велетенський бронтозавр.*
БРОНТОТЕ́РІЇ, ів, *мн.* Великі ссавці палеогенового періоду, які мали характерні кісткові утворення на черепі.
БРО́НХИ, ів, *мн.* (*одн.* **бронх**, а, *ч.*). Трубки, які з'єднують дихальне горло (трахею) з легенями і проводять в них повітря. *Запалення бронхів.*
Бронхіа́льний, а, е. *Бронхіальна астма. Бронхіальні трубочки.*
БРОНХІО́ЛИ, ів, *мн.* Найтонші кінцеві відгалуження бронхів у легенях.
БРОНХІ́Т, у, *ч., мед.* Запалення слизової оболонки бронхів. *Захворіти на бронхіт. Фактор ризику для бронхіту.*
БРОНХО... Перша частина складних слів, що вказує на зв'язок із бронхами.
БРОНХОАДЕНІ́Т, у, ч. Запалення бронхіальних вузлів, що прилягають до бронхів. *Лікування бронхоаденіту.*
БРОНХОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Метод рентгенологічного дослідження бронхів, що полягає у введенні в бронхи непроникної для рентгенівських променів речовини.
БРОНХОЕКТАЗІ́Я, ї, *ж.* Захворювання органів дихання, що характеризується розширенням і деформацією бронхів, у яких, як правило, розвивається хронічний гнійний процес. *Причини бронхоектазії.*
БРОНХОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ клінічної медицини, присвячений вивченню профілактики, діагностики та лікування патології бронхів.

Бронхологі́чний, а, е. *Бронхологічна конференція.*

БРОНХОПНЕВМОНІ́Я, ї, *ж.* Форма запалення легень, яка характеризується первинним ураженням дрібних бронхів і поширенням запального процесу на легеневу тканину. *Важка форма бронхопневмонії. Ускладнення після бронхопневмонії.*

Бронхопневмоні́йний, а, е. *Бронхопневмонійні явища.*

БРОНХОСКОПІ́Я, ї, *ж.* Метод візуального дослідження глибоких дихальних шляхів за допомогою бронхоскопа.

Бронхоско́п, а, *ч.* Металева трубка з оптичною і освітлювальною системами для дослідження дихальних шляхів.

БРО́ЧИНГ, а, *ч., мор.* Явище повної втрати управління при русі судна на попутних хвилях, коли підхоплене хвилею судно починає рухатися зі швидкістю хвилі і намагається розвернутися до неї лагом (у 1 знач.).

БРО́ШКА, и, *ж.* Прикраса із застібкою, яку приколюють на жіночий одяг біля шиї або на грудях. *Золота брошка. Коштовна брошка. Приколоти брошку.*

БРОШУ́РА, и, *ж.* Невелика (не більш як 4—5 друкованих аркушів) книжка, зазвичай у м'якій оправі. *Цікава брошура. Видавати брошури. Написати брошуру.*

Брошу́рний, а, е. *Брошурний формат.*

Брошурува́льний, а, е. *Брошурувальна машина.*

Брошурува́льник, а, *ч.* Той, хто зшиває аркуші в книгу або брошуру.

Брошурува́льниця, і, *ж.*

Брошурува́льня, і, *ж.* Майстерня, у якій брошурують книги. *Працювати у брошурувальні.*

Брошурува́ння, я, *с.* *Брошурування книг.*

Брошурува́ти, у́ю, у́єш. Зшивати надруковані аркуші в книгу або брошуру. *Брошурувати книжку.*

БРУДЕРА́ЦІЯ, ї, *ж.* Вирощування інкубаторного молодняка в брудергаузі.

Бру́дер, а, *ч.* Апарат для обігрівання вилуплених в інкубаторі пташенят свійської птиці.

БРУДЕРГА́УЗ, а, *ч., с. г.* Приміщення для вирощування інкубаторних пташенят.

П и т и [на] **БРУДЕРША́ФТ** — особливий застільний обряд, коли його учасники одночасно випивають чарку, цілуються на знак дружби і відтоді звертаються один до одного на «ти».

БРУКІ́Т, у, *ч.* Мінерал класу оксидів та гідроксидів; сировина для одержання феротитану та титанових білил.

БРУЛЬЙО́Н, у, *ч., заст., рідко.* Чорновий список; чернетка.

БРУСИ́Т, у, *ч.* Мінерал класу оксидів; здебільшого білі або зеленуваті прозорі листоподібні агрегати; сировина для одержання магнію.

БРУ́СТВЕР, а, *ч., військ.* Земляний насип або кам'яне підвищення на зовнішній стороні окопу чи траншеї для прикриття бійців від ворожого вогню. *Кам'яний бруствер. Бруствер окопу.*

Бру́стверний, а, е. *Бруствернe укріплення.*

БРУТАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Один із напрямів сучасної архітектури, що виник у 50—60 рр. XX ст. у Великій Британії і поширився в інших країнах; пропонує грубі, підкреслено важкі архітектурні форми, оголені конструкції і т. ін.

Бруталі́ст, а, *ч.* *Архітектор-бруталіст.*

Бруталі́стка, и, *ж.*

Бруталі́стський, а, е. *Бруталістські конструкції.*

БРУТА́ЛЬНИЙ, а, е. Грубий; жорстокий (про вдачу, поведінку і т. ін.). *Брутальна людина. Брутальний керівник. Брутальний вислів. Брутальна лайка.*

Брута́льність, ності, *ж.* *Брутальність поведінки.*

Брута́льно. *Брутально лаятися.*

БРУ́ТТО, *незм., у знач. прикм.* Вага товару разом з упаковкою.

БРУХТ, у, *ч.* Ламані або придатні тільки для перероблення металеві предмети. *Залізний брухт.*

БРУЦЕЛІ́Н, у, *ч.* Біологічний препарат для діагностики бруцельозу в овець, кіз, свиней.

БРУЦЕЛЬО́З, у, *ч.* Інфекційна хвороба свійських тварин, якою можуть заражатися і люди. *Захворіти на бруцельоз.*

Бруцельо́зний, а, е. *Бруцельозний ендотоксин.*

БРЮНЕ́Т, а, *ч.* Темноволосий, чорнявий чоловік. *Жагучий брюнет.*

Брюне́тка, и, *ж.* *Познайомитися з брюнеткою.*

БРЮТ, *незм., у знач. прикм.* Ш а м п а́ н с ь к е **БРЮТ** — шампанське з мінімальним вмістом цукру.

БУВА́РДІЯ, ї, *ж.* Рід тропічних кущів і багаторічних трав родини маренових, поширених у Центральній Америці; деякі види вирощують як декоративні.

БУГАЛЕ́Т, а, *ч.* Англійське невелике вітрильне двощоглове каботажне судно.

БУ́ГЕЛЬ, я, *ч., техн.* 1. Сталеве кільце, яке насаджують на верхній кінець палі, щоб запобігти її пошкодженню під час забивання. 2. Металеве кільце на щоглі і реях кораблів для кріплення снастей. 3. Дугоподібна вставка струмоприймача електровоза, трамвая, тролейбуса, яка ковзає по контактному дроту і знімає струм.

Бу́гельний, а, е. *Бугельна дуга.*

БУГШПРИ́Т, а, *ч.* Передня похила щогла корабля.

БУ́ГИ-ВУ́ГИ, *невідм., с.* 1. Стиль фортепіанного виконавства у джазі. 2. Американський парний танець вільної композиції, помірно швидкого темпу, що виник і поширився у 30-ті—40-ві роки XX ст. *Танцювати буги-вуги.*

БУ́ДДА, и, *ч.* Ім'я, якого був удостоєний засновник буддизму Сіддхартха Гаутама (VI ст. до н. е).

БУДДИ́ЗМ, у, *ч.* Релігія, що виникла в Індії в VI ст. до н. е. і була названа за іменем її легендарного засновника Будди.

Будди́ст, а, *ч.*

Будди́стка, и, *ж.*

Будди́стський, Букді́йський, а, е. *Буддистське повір'я. Буддійська філософія.*

БУДИ́РУВАТИ, ую, уєш. Ображатися, виявляти роздратування, невдоволення.

БУДУА́Р, а, *ч.* Невелика розкішно прибрана кімната заможної жінки для відпочинку і приймання найближчих друзів. *Затишний будуар.*

Будуа́рний, а, е. *Будуарний стиль.*

БУ́ЄР, а, *ч.* Легкий човен або поміст (платформа) з вітрилом, поставлений на особливі ковзани для катання на льоду.

Буєри́ст, а, *ч.*

Буєри́стка, и, *ж.*

Бу́єрний, а, е. *Буєрний спорт.*

БУЖ, а́, *ч.* Медичний інструмент, що має форму вузького стрижня або трубочки; використовується для розширення трубчастих органів людського організму (сечового каналу, стравоходу та ін.) при дослідженні або лікуванні. *Еластичний буж. Циліндричний буж.*

Бужува́ння, я, *с.* *Бужування стравоходу.*

Бужува́ти, у́ю, у́єш. Уводити буж в органи трубчастої форми з діагностичною або лікувальною метою.

БУЙ, я, *ч.* Плавучий знак на річці, озері для позначення мілини, підводних каменів, рибальських сіток та ін. *Металевий буй.*

Буйо́к, йка́, *ч.* *Пластмасовий буйок.*

БУКАНЬЄ́Р, а, *ч.* Те саме, що **флібустьє́р** (у 1 знач.).

БУКЕ́Т, а, *ч.* 1. Жмут зірваних або зрізаних і майстерно складених докупи квітів. *Свіжий букет. Весільний букет. Букет від «Роксолани». Подарувати букет.* 2. Сукупність ароматичних і смакових властивостей, характерних для певних сортів продуктів. *Смаковий букет. Ароматичний букет.*

Буке́тний, а, е. *Букетне оформлення.*

БУ́КІНГ-НО́ТА, и, *ж.* Один із видів договору морського перевезення вантажів, згідно з яким той, хто перевозить, зобов'язується забронювати місце для перевезень певного вантажу на суднах регулярних ліній на умовах коносамента, а вантажовідправник — надати вантаж і оплатити перевезення.

БУКІНІСТИ́ЧНИЙ, а, е. Який стос. торгівлі старими і рідкісними, старовинними книжками. *Букіністична книгарня.*

Букіні́ст, а, *ч.* Спеціаліст із книжкової торгівлі, який скуповує та продає рідкісні, старовинні та вживані книжки.

БУКЛЕ́, *невідм., с.* Пряжа з вузликами, петельками, потовщеннями та ін. нерівностями; тканина з такої пряжі. *Вовняне букле.*

БУКЛЕ́Т, а, *ч.* Рекламне чи дитяче видання або путівник на одному аркуші, який складається паралельними згинами й не потребує розрізування під час читання. *Рекламні буклети. Яскравий буклет. Випустити буклет. Прочитати в буклеті.*

БУКМЕ́КЕР, а, *ч.* Той, хто приймає грошові ставки на іграх у тоталізатор, головним чином на перегонах.

Букме́керський, а, е. *Букмекерська контора.*

БУКО́ЛІКА, и, *ж.* Жанр поезії, що ідеалізовано описує пастуше і сільське життя на лоні природи.

Буколі́чний, а, е. *Буколічні твори.*

БУКРА́НІЙ, я, **БУКРАНІО́Н**, а, *ч.* Поширений у греко-римському мистецтві орнамент у вигляді голів рогатих биків, з'єднаних рівномірно розвішаними гірляндами квітів та плодів.

БУКС, а, *ч.* Вічнозелений декоративний чагарник або невисоке гіллясте південне дерево; самшит.

БУ́КСА, и, *ж., зал.* Чавунна або сталева лита коробка, в якій обертається вісь колеса вагона. *Перевіряти букси.*

Бу́ксовий, а, е. *Буксові підшипники.*

БУКСИ́Р, а, *ч.* 1. Судно або машина, що тягне за собою або штовхає інше судно чи машину. *Потужний буксир.* 2. Канат або трос для буксирування. *Тягти на буксирі. Брати на буксир.*

Букси́рний, а, е. *Буксирний пароплав. Буксирний трос.*

Буксирува́льний, а, е.

Буксирува́льник, а, *ч.* Той, хто буксирує.

Буксирува́ння, я, *с.* *Буксирування причіпних систем.*

Буксирува́ти, у́ю, у́єш. Тягти за собою або штовхати (судно, машину і т. ін.). *Буксирувати автомобіль.*

БУКСУВА́ТИ, у́є. Обертатися, ковзаючись на місці (про колеса); стояти на місці, не рухатися внаслідок того, що колеса, обертаючись, ковзаються на місці (про машину). *Машина буксує.*

Буксува́ння, я, *с.* *Буксування на льоду.*

БУ́КСУС, а, *ч.* Декоративний самшит.

БУКЦИ́НА, и, *ж.* Давньоримський духовий інструмент із дуже вигнутим металевим рогом та невеликим розтрубом.

БУКЦИ́НУМ, а, *ч.* Рід черевоногих молюсків, поширених у морях холодних зон.

БУЛАНЖЕРИ́Т, у, *ч.* Мінерал класу сульфосолей; колір від сірого до чорного; голчасті кристали, волокнисті агрегати; гідротермальний.

БУЛАНЖИ́ЗМ, у, *ч.* Рух у Франції, метою якого було встановлення військової диктатури.

БУЛЕВТЕ́РІЙ, я, *ч.* У Стародавній Греції — місце засідань державної ради, яка відповідала за найважливіші політичні справи.

БУЛЕ́Т, а, *ч.* Цінний папір, погашення якого відбувається одномоментно у чітко визначений термін.

БУЛІМІ́Я, ї, *ж.* Приступоподібне відчуття жахливого голоду, що супроводжується різкою слабкістю, утратою свідомості, болями під грудьми. *Ознаки булімії.*

БУЛІ́НЬ, я, *ч.* Тонкий рослинний чи синтетичний трос, ушитий усередину шкаторини вітрила, який служить для регулювання її довжини і профілю вітрила.

БУЛІ́Т, у, *ч.* У грі в хокей — штрафний удар, який відбиває лише воротар без захисників.

БУ́ЛЛА, и, *ж.* Найважливіший папський документ, який містить його звернення, постанову або розпорядження; пишеться латинською мовою і скріплюється круглою металевою печаткою. *Папська булла.*

БУЛЬ, я, *ч.* Стиль французьких меблів XVII—XVIII ст. з мідними та бронзовими інкрустаціями.

БУЛЬБКІ́ЛЬ, я, *ч.* Конструкція плавникового кіля, яку використовують на вітрильних яхтах та їх моделях.

БУЛЬВА́Р, у, *ч.* Обсаджена деревами широка алея посередині вулиці в місті; вулиця з такою алеєю. *Бульвар Тараса Шевченка.*

Бульва́рний, а, е. 1. Прикм. до **бульва́р**. *Бульварні насадження.* 2. *перен.* Розрахований на міщанські смаки і вподобання. *Бульварний роман. Бульварна преса.*

Бульва́рщина, и, *ж., збірн., розм., зневажл.* 1. Бульварна література. 2. Про те, що позбавлене смаку.

БУЛЬДЕНЕ́Ж, у, *ч.* Кущова декоративна рослина з великими кулястими суцвіттями білих квіток, а також квіти цієї рослини. *Кетяг бульденежу.*

БУЛЬДО́Г, а, *ч.* 1. Собака особливої породи з великою тупою мордою, широкими грудьми та короткими товстими лапами. *Породистий бульдог. Цуценя бульдога.* 2. Невеликий короткоствольний револьвер із набоями великого калібру. *Барабан бульдога.*

БУЛЬДО́ЗЕР, а, *ч.* Будівельна землерийно-транспортна машина, що складається з трактора, механізму керування і робочого знаряддя для різання та розрівнювання ґрунту.

Бульдозери́ст, а, *ч.* Робітник, який працює на бульдозері.

Бульдозери́стка, и, *ж.*

Бульдо́зерний, а, е. *Бульдозерний ніж. Бульдозерне обладнання.*

БУЛЬЙО́Н, у, *ч.* Чистий відвар із м'яса без овочів та приправ. *М'ясний бульйон. Смачний бульйон.*

Бульйо́нний, а, е. *Бульйонні кубики.*

БУЛЬМАСТИ́Ф, а, *ч.* Порода службових собак. *Дресирування бульмастифів.*

БУЛЬТЕР'Є́Р, а, *ч.* Порода собак, отримана шляхом схрещування бульдога і білого англійського тер'єра; собака цієї породи.

БУМ[1], у, *ч.* Пришвидшений ріст економічних показників, що не відповідає очікуваному, можливому. *Початок буму. Ознаки буму.* 2. Пожвавлення навколо чого-небудь; сенсація; різке, стрімке зростання інтересу до чого-небудь. *Будівельний бум. Книжковий бум. Газетний бум. Біржовий бум. Підняти бум.*

БУМ[2], а, *ч.* Брус для гімнастичних вправ, горизонтально закріплений на двох стійках. *Гімнастичний бум. Вправи на бумі. Тренуватися на бумі.*

БУМЕРА́НГ, а, *ч.* Метальна зброя у формі зігнутої палиці, яка сама повертається до того, хто її кинув. *Музейний*

бумеранг. Кинути бумеранг. Метати бумеранг. Принцип бумеранга.

Бумера́нгом, *присл. Повернутися бумерангом.*

БУ́НА, и, *ж.* Напівзагата — дамба, розміщена перпендикулярно або під деяким кутом до берега річки, моря, призначена для регулювання режиму водяного потоку; запобігає розмиванню берега.

БУ́НГАЛО, БЕ́НГАЛО, *невідм., с.* У тропічних країнах (зокрема в Індії) — легка, із верандою будівля за містом. *Скромне бунгало. Жити в бунгало. Побудувати бунгало. Переїхати в бунгало.*

БУ́НКЕР, а, *ч.* 1. Місткість для нетривалого зберігання і перевезення сипких матеріалів; може бути частиною якоїсь машини (напр. комбайна і т. ін.). *Великий бункер. Подавати зерно в бункер.* 2. Сховище, спеціально обладнане підземне укриття. *Надійний бункер. Урядовий бункер. Побудувати бункер. Сховатися в бункер.*

Бу́нкерний, а, е. *Бункерна естакада. Бункерне укриття.*

Бункерува́льний, а, е. *Бункерувальний причал.*

Бункерува́льник, а, *ч.* Судно, призначене для постачання інших суден паливом.

Бункерува́ння, я, *с. Бункерування зерна.*

Бункерува́ти, у́ю, у́єш. Засипати в бункер. *Бункерувати зерно.*

БУНЧУ́К, а́, *ч.* Старовинна військова регалія — булава з металевою кулькою на кінці і прикрасою з волоса кінського хвоста.

БУРА́, и́, *ж.* Натрієва сіль тетраборної кислоти.

БУРА́Т, а, *ч.* Машина для просіювання зерна та ін. сипких матеріалів крізь сито, натягнене на барабан, що обертається.

БУРБО́Н, а, *ч., розм.* Брутальний, зарозумілий, неосвічений правитель; узагалі брутальна, некультурна людина. *Вважати співрозмовника бурбоном.*

БУ́РГЕР, а, *ч.* Котлета з фаршу із дрібно насіченою зеленню. *М'ясний бургер. Рибний бургер. З'їсти бургер.*

БУРДО́Н, а, *ч.* 1. Неперервний і незмінний за висотою звук відкритих струн щипкового і смичкового інструментів, басових трубок волинки та ін. 2. Не скорочувані пальцями під час гри струни щипкових і смичкових музичних інструментів. 3. Басовий регістр органа.

Бурдо́нний, а, е. *Бурдонний тон.*

БУРДЮ́К, а́, *ч.* Мішок із цілої шкури тварини для зберігання або перевезення вина, води і т. ін. *Бурдюк вина.*

БУРЕ́, *невідм., с.* Старовинний французький народний танець XVII ст. дво- або тричасткового розміру з чітким, часто синкопованим ритмом.

БУРЕ́Т, у, *ч.* Сировинні залишки шовку, які використовують при виготовленні низькосортних шовкових ниток.

БУРЖУАЗІ́Я, ї, *ж.* Суспільний клас, що отримує прибутки з власних торговельних або промислових підприємств. *Світова буржуазія.*

Буржуа́, *невідм., ч.* Представник класу буржуазії. *Сучасний буржуа.*

Буржуа́зний, а, е.

Буржуа́зність, ності, *ж.*

БУРИМЕ́, *невідм., с.* 1. Вірші на задану тему. 2. Літературна гра, яка полягає у складанні віршів на задані рими (перев. гумористичних). *Імпровізоване буриме.*

БУРЛЕ́СК, у, *ч., літ.* Жартівливе змалювання в зниженому, пародійному тоні тем і образів, про які прийнято говорити поважно.

Бурле́ска, и, *ж.* Музична п'єса жартівливого, іноді грубувато-комічного змісту.

Бурле́скний, а, е. *Бурлескна література.*

БУРНОНІ́Т, у, *ч.* Мінерал класу сульфосолей; темно-сірі, непрозорі зернисті агрегати.

БУРНУ́С, а, *ч.* 1. В арабів — грубий плащ, здебільшого білого кольору і з капюшоном. *Вовняний бурнус.* 2. Просторе жіноче пальто з широкими рукавами. *Модний бурнус.*

БУРСИ́Т, у, *ч.* Запалення слизової сумки суглоба. *Лікування бурситу.*

БУС, а, *ч., розм.* Мікроавтобус, автобус. *Їхати бусом. Замовити бус.*

БУСИДО́, *невідм., с.* Середньовічний кодекс поведінки японських самураїв.

БУСО́ЛЬ, і, *ж.* Геодезичний прилад для вимірювання азимутів. *Дивитися у бусоль. Шкала бусолі.*

Бусо́льний, а, е. *Бусольні вимірювання.*

БУ́СТЕР, а, *ч.* Прилад для збільшення робочої потужності машини чи механізму в момент найбільших або найважливіших навантажень. *Конструкція бустера.*

БУСТРОФЕДО́Н, а, *ч.* Спосіб письма, при якому перший рядок пишеться справа наліво, другий — зліва направо, третій — знову справа наліво і т. д.

БУТА́ДА, и, *ж.* 1. *заст.* Фраза, слово, сказане в гніві. 2. У XVI—XVII ст. — веселий танець, невеликий імпровізований балет; згодом — інструментальна фантазія.

БУТАДІЄ́Н, у, *ч.* Органічна сполука — ненасичений вуглеводень аліфатичного ряду; безбарвний газ, здатний до полімеризації; застосовують у виробництві синтетичного каучуку. *Характеристики бутадієну.*

Бутадіє́новий, а, е. *Бутадієновий каучук.*

БУТА́Н, у, *ч., хім.* Вуглеводень парафінового ряду, який міститься в нафті і природних газах; застосовується як паливо. *Використовувати бутан.*

БУТАНО́Л, у, *ч.* Бутиловий спирт.

БУТА́РА, и, *ж.* Пристрій для промивання пісків розсипних покладів золота, платини, алмазів та ін.

БУТАФО́РІЯ, ї, *ж.* 1. Зроблені з легких і дешевих матеріалів копії справжніх речей (меблів, посуду і т. ін.), що використовуються в театрі як предмети сценічного інтер'єру. *Театральна бутафорія. Бутафорія минулої епохи.* 2. *перен.* Оманлива видимість, фальш, розраховані на зовнішній ефект. *Бутафорія національного* мистецтва. 3. Копії наявних у продажу товарів, спеціально виготовлені для обладнання вітрин, реклами тощо.

Бутафо́р, а, *ч.* 1. Людина, яка відповідає за бутафорію. *Театральний бутафор.* 2. Майстер, що виготовляє бутафорію. *Вчитися на бутафора.*

Бутафо́рний, а, е. *Бутафорний посуд.*

БУТЕ́НИ, ів, *мн.* Те саме, що **бутиле́ни**.

БУТЕРБРО́Д, а, *ч.* Скибка хліба з маслом, ковбасою, сиром або шинкою чи ікрою. *Пропонувати бутерброди. Бутерброд з ікрою. З'їсти бутерброд.*

Бутербро́дний, а, е. *Бутербродне масло.*

БУТИ́К, а, *ч.* Невелика крамниця з модними дорогими товарами: одягом, взуттям, галантереєю. *Новий бутик. Відкрити бутик. Вітрина бутика. Продавець бутика. Купувати взуття в бутику.*

БУТИ́Л, у, *ч., хім.* Одновалентний залишок — радикал бутану.

Бути́ловий, а, е. *Бутиловий спирт.*

БУТИЛАЦЕТА́ТИ, ів, *мн., хім.* Складні ефіри оцтової кислоти і нормального бутилового та ізобутилових спиртів; безбарвні рідини; застосовують як розчинники у виробництві лакофарбових матеріалів.

БУТИЛЕ́НИ, ів, *мн.* Органічні сполуки, ненасичені вуглеводні аліфатичного ряду; гази.

БУТИЛКАУЧУ́К, у, *ч.* Синтетичний каучук, який широко використо-

вують для виготовлення гумових виробів.

БУТИРА́ТИ, ів, *мн.* Група органічних сполук, солі та ефіри олійної кислоти, які використовують як духмяні речовини з фруктовим та квітковим запахом.

БУТИРО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для визначення жирності молока.

БУТЛЕ́ГЕР, а, *ч.* У деяких країнах — назва людини, яка всупереч закону ввозить алкогольні напої і торгує ними.

БУТОНЬЄ́РКА, и, *ж.* Квітка або букетик квітів, який приколюють до вбрання або всилюють у петельку. *Елегантна бутоньєрка. Бутоньєрка в петельці.*

БУ́ТСИ, ів, *мн.* (*одн.* **бутс**, а, *ч.*). Черевики для гри у футбол. *Фірмові бутси.*

БУФ, *незм., театр.* Блазенський, комічний. *Опера буф.*

БУ́ФЕР, а, *ч.* 1. Пристрій у вагона, паровоза, автомобіля та ін. для послаблення сили удару, поштовху. *Новий буфер. Замінити буфер. Гуркіт буферів.* 2. *перен.* Проміжна ланка, що послаблює зіткнення протилежних сил. *Надійний буфер. Політичний буфер. Виконувати роль буфера. Служити буфером.*

Бу́ферний, а, е. 1. Прикм. до **бу́фер** (у 1 знач.). *Буферні тарелі.* 2. Який виконує роль буфера. *Буферний запас. Буферний кредит. Буферний пристрій.*

БУФЕ́Т, *ч.* 1. *род.* а. Шафа для зберігання посуду, столових предметів, закусок, напоїв. *Шухлядка буфета. Старовинний буфет.* 2. *род.* у. Стіл або стійка для продажу закусок і напоїв. 3. Невеликий ресторан. *Піти в буфет.*

Буфе́тний, а, е. *Буфетна вітрина.*

Буфе́тник, а, *ч.* Той, хто обслуговує покупців у буфеті (у 3 знач.).

Буфе́тниця, і, *ж.* *Робота буфетниці.*

БУ́ФИ, буф, *мн.* Великі пишні складки на вбранні. *Рукави з буфами.*

БУФО́Н, а, *ч.* 1. Актор, який виконує комічні ролі в оперетках і водевілях. 2. *перен., книжн.* Про людину, що поводиться в товаристві як блазень.

Буфо́нний, а, е.

БУФОНА́ДА, и, *ж.* 1. Манера гри актора, який користується засобами надмірного комізму, а також вистава, побудована на таких засобах. 2. *перен., книжн.* Недоречне, брутальне блазнювання.

Буфона́дний, а, е.

БУФТА́ЛЬМ, а, *ч.* Патологічне збільшення розмірів очного яблука.

БУХГАЛТЕ́РІЯ, ї, *ж.* 1. Теорія і практика обліку грошових та інших господарських операцій; рахівництво. *Вивчати бухгалтерію. Подвійна бухгалтерія. Вести бухгалтерію.* 2. Рахівничий відділ установи, підприємства. *Бухгалтерія заводу. Працювати у бухгалтерії. Зайти в бухгалтерію.*

Бухга́лтер, а, *ч.* Фахівець із бухгалтерії. *Досвідчений бухгалтер. Головний бухгалтер. Місце бухгалтера. Фах бухгалтера. Працювати бухгалтером. Вчитися на бухгалтера.*

Бухга́лтерка, и, *ж., розм.*

Бухга́лтерський, а, е. *Бухгалтерські розрахунки. Бухгалтерський облік. Бухгалтерська звітність. Бухгалтерський баланс. Бухгалтерський прибуток. Бухгалтерські курси.*

БУХМАНІ́ЗМ, у, *ч.* Релігійно-етичне вчення, яке суперечності суспільного буття особи пояснює її моральною недосконалістю.

Бухмані́ст, а, *ч.*

Бухмані́стка, и, *ж.*

Бухмані́стський, а, е.

БУ́ХТА[1], и, *ж.* Невелика глибока затока. *Бакинська бухта. Штучна бухта.*

Бу́хтовий, а, е.

БУ́ХТА[2], и, *ж., мор.* Складений кружком канат, трос і т. ін.

БУЦЕФА́Л, а, *ч., жарг., ірон.* 1. Дикий кінь, який, за легендою, був приручений Александром Македонським і довго йому служив. 2. *перен.* Кінь.

БУЧА́РДА, и, *ж.* Металевий молоток із пірамідальними зубцями, який використовують каменярі і скульптори при обробці кам'яної породи для надання каменю мальовничої шерхатості.

Буча́рдний, а, е.

БУ́ШЕЛЬ, я, *ч.* Міра об'єму сипких тіл і рідини в Англії і тільки сипких тіл — у США.

БУШПРИ́Т, а, *ч.* Горизонтальний або похилий брус, що служить для підіймання носових вітрил.

БЮВА́Р, а, *ч.* Папка або рід портфеля з аркушами промокального паперу для зберігання поштового паперу, конвертів, кореспонденції. *Невеликий бювар.*

Бюва́рний, а, е. *Бюварний папір.*

БЮВЕ́Т, у, *ч.* Будівля над мінеральним джерелом, обладнана для пиття лікувальних мінеральних вод. *Трускавецький бювет мінеральних вод. Розклад роботи бювета. Зайти в бювет.*

Бюве́тний, а, е. *Бюветна вода.*

БЮГЕЛЬГО́РНИ, ів, *мн.* (*одн.* **бюгельго́рн**, а, *ч.*). Духові мундштучні інструменти різних розмірів і діапазонів.

БЮДЖЕ́Т, у, *ч.* 1. Кошторис прибутків і видатків держави, підприємства на певний період. *Державний бюджет. Автономний бюджет. Військовий бюджет. Місцевий бюджет. Збалансований бюджет. Рекламний бюджет. Бюджет-нетто. Бюджет-брутто. Закон про бюджет. Бюджет фірми. Прийняти бюджет.* 2. Сума прибутків окремої особи або родини на певний час. *Сімейний бюджет.*

Бюдже́тний, а, е. *Бюджетний рік. Бюджетне фінансування. Бюджетний дефіцит. Бюджетні ресурси. Бюджетна система. Бюджетна дотація. Бюджетне планування. Бюджетна установа. Бюджетне регулювання. Бюджетний резерв.*

Бюдже́тник, а, *ч., розм.* Працівник бюджетної сфери або організації.

БЮ́КСА, и, *ж.*, **БЮКС**, а, *ч.* Тонкостінна склянка із щільною кришкою, яку використовують в аналітичній практиці для зважування і висушування проб матеріалів.

БЮЛЕТЕ́НЬ, я, *ч.* 1. Коротке офіційне повідомлення про події, які мають суспільне значення. *Інформаційний бюлетень. Новий бюлетень. Вивісити бюлетень. Читати бюлетень.* 2. Назва деяких періодичних видань. *Лексикографічний бюлетень. Біржовий бюлетень. Метеорологічний бюлетень. Бюлетень ВАК.* 3. Виборчий листок. *Виборчий бюлетень. Бюлетень для голосування. Підрахунок бюлетенів після голосування. Опустити бюлетень в урну.* 4. *розм.* Листок непрацездатності. *Бути на бюлетені. Закрити бюлетень.*

БЮРЕ́ТКА, и, *ж., хім., техн.* Скляна трубочка з позначеними на ній поділками. *Скляна бюретка.*

БЮРО́, *невідм., с.* 1. Назва керівного органу організації, установи. *Політичне бюро. Бюро Президії НАН України. Склад бюро.* 2. Назва деяких установ або їх відділів, контор. *Довідкове бюро. Конструкторське бюро. Бюро перепусток. Бюро погоди.* 3. Рід письмового стола з висувною кришкою і шухлядами для паперів. *Дерев'яне бюро. Антикварне бюро. Музейне бюро. Покласти папери в бюро.*

БЮРОКРАТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Формалізм, висунення на перший план формальної сторони справи на шкоду сутності. *Прояви бюрократизму. Боротися з бюрократизмом. Засуджувати бюрократизм.* 2. Система управління,

що характеризується відірваністю від народу і спирається на касту урядовців. *Державний бюрократизм. Риси бюрократизму.*

Бюрокра́т, а, *ч.* 1. Службова особа, яка на шкоду справі й інтересам громадян неухильно дотримується формальностей у справах. *Справжній бюрократ. Типовий бюрократ. Стати бюрократом. Мати справу з бюрократом.* 2. Представник бюрократичної системи управління; урядовець. *Високопоставлений бюрократ. Впливовий бюрократ.*

Бюрократиза́ція, ї, *ж.* Формалізація, запровадження бюрократизму. *Бюрократизація науки. Бюрократизація державного апарату.*

Бюрократизо́ваний, а, е. *Бюрократизоване суспільство.*

Бюрократизува́ти, у́ю, у́єш.

Бюрократи́чний, а, е. *Бюрократичний лад. Бюрократичний механізм. Бюрократичний контроль. Бюрократична система. Бюрократичне ставлення до справи.*

Бюрокра́тка, и, *ж.*

БЮРОКРА́ТІЯ, ї, *ж.* 1. Специфічна форма соціальних організацій у суспільстві, у яких центри виконавчої влади практично незалежні від більшості її членів. *Сучасна бюрократія. Критичне ставлення до бюрократії. Риси бюрократії.* 2. *збірн.* Вузький привілейований чиновницько-адміністративний прошарок; чиновництво. *Українська бюрократія. Негативні риси бюрократії. Належати до бюрократії.*

БЮСТ, а, *ч.* 1. Верхня частина людського тіла до пояса. 2. Скульптурне зображення людини до пояса. *Бюст Шевченка.* 3. *розм.* Жіночі груди. *Високий бюст.*

Бю́стовий, а, е.

БЮСТГА́ЛЬТЕР, а, *ч.* Ліфчик. *Мереживний бюстгальтер. Застібка бюстгальтера. Носити бюстгальтер.*

Бюстга́льтерний, а, е. *Бюстгальтерний крій.*

БЯЗЬ, і, *ж.* Щільна бавовняна тканина. *Постільний комплект із бязі.*

Бя́зевий, а, е. *Бязевий рушник. Бязева сорочка.*

В

ВАА́Л, у, *ч.* 1. У семітських племен Стародавньої Сирії — бог неба, сонця, родючості, виконував також державно-культові функції. 2. *перен.* *Служити Ваалу* — надавати перевагу матеріальному.

ВА-БА́НК, *присл.* 1. У деяких картярських іграх — ставка, яка дорівнює всій сумі, що є в банку. *Грати ва-банк. Ставити ва-банк.* 2. *перен.* Іти на крайній ризик; діяти, ризикуючи всім. *Йти ва-банк.*

ВАВИЛО́НСЬКА в е ж а — 1) справа, яка ніколи не буде завершена; 2) велике безсистемне нагромаджування, мішанина чого-небудь.

ВАВИЛО́НСЬКЕ с т о в п о т в о р і н н я — безладдя, шум, сум'яття, від яких потерпає багато людей.

ВАГА́НТИ, ів, *мн.* (*одн.* **ваѓант**, а, *ч.*). У Середні віки в країнах Західної Європи — мандрівні актори (втікачі-ченці, злиденні студенти) та співаки-оповідачі, що латинською мовою складали й виконували любовні, застільні, пародійні пісні, вистави гостросатиричного спрямування. *Пісні вагантів.*

Ваѓантівський, а, е. *Вагантівська строфа.*

ВАГІ́НА, и, *ж., мед.* Піхва.

Вагіна́льний, а, е. 1. Прикм. до **вагіна**. *Вагінальні захворювання.* 2. Признач. для лікування жіночих статевих органів. *Вагінальні свічки.*

Вагіні́зм, у, *ч.* Судомне скорочення м'язів піхви і тазового дна, що перешкоджає статевому актові.

ВАГІНІ́Т, у, *ч., мед.* Запалення слизової оболонки піхви, спричинене мікроорганізмами або паразитами, хімічними або механічними подразниками, недотриманням правил особистої гігієни. *Лікування вагініту. Профілактика вагініту.*

ВАД, у, *ч.* Група чорних або коричнево-чорних чи бурих порошкоподібних мінералів — оксидів та гідрооксидів марганцю; основна руда для добування марганцю.

ВАДБО́Т, а, *ч.* Великий промисловий човен, яким користувалися мешканці узбережних районів Балтійського моря на початку XX ст.

ВАДЕМЕ́КУМ, а, *ч.* Путівник; кишеньковий довідник. *Купити вадемекум. Користуватися вадемекумом.*

ВА́ДІ, *невідм., геогр.* Сухі долини, здебільшого в пустелях Північної Африки та Аравії, які періодично, але дуже ненадовго наповнюються водою після сильних дощів.

Вадо́зний, а, е. Поверхневий, незначної глибини. *Вадозні води.*

ВА́ЄР, а, *ч.* Сталевий трос, канат для буксування трала.

ВАЗЕЛІ́Н, у, *ч.* Мазеподібна речовина білого або жовтого кольору, що добувається з нафтових продуктів і застосовується в медицині (як основа мазей) та техніці (як мастило). *Борний вазелін. Коробочка з-під вазеліну. Тонкий шар вазеліну. Намастити вазеліном.*

Вазелі́новий, а, е. *Вазелінова олія. Вазелінове мило.*

ВАЗЕЛІ̀НОДЕ́РМА, и, *ж., мед.* Бородавчасті нарости на шкірі, спричинені дією вазеліну.

ВАЗОДИЛАТА́ЦІЯ, ВАЗОДИЛЯТА́ЦІЯ, ї, *ж., мед.* Розширення судин. *Короткочасна вазодилатація. Початкова вазодилатація.*

Вазодилата́тори, Вазодилята́тори, ів, *мн.* Нервові волокна, які проводять імпульси, що здійснюють розширення кровоносних судин; судинорозширювачі.

Вазодилата́торний, Вазодилята́торний, а, е. *Вазодилататорні центри.*

Вазодилати́н, Вазодилятúн, у, *ч.* Органічний розширювач кровоносних судин.

ВАЗОКАРДІОГРА́ФІЯ, ї, *ж., мед.* Рентгенологічне дослідження порожнини серця і магістральних судин при введенні контрастної речовини у кровоносне русло.

Вазокардіогра́ма, и, *ж.* Графічне зображення роботи серця і магістральних судин.

ВАЗОКОНСТРИ́КЦІЯ, ї, *ж., мед.* Звуження просвіту судин. *Вазоконстрикція мозкових судин.*

Вазоконстрикти́н, у, *ч.* Органічний звужувач кровоносних судин після введення контрастної речовини в кровоносне русло.

Вазоконстри́ктори, ів, *мн.* Нервові волокна, які проводять імпульси, що звужують кровоносні судини; судинозвужувачі.

Вазоконстри́кторний, а, е. *Вазоконстрикторні центри.*

ВАЗОМОТО́РИ, ів, *мн., спец.* Нервові волокна, які проводять імпульси від центральної нервової системи до кровоносних судин; загальна назва вазоконстрикторів і вазодилататорів.

Вазомото́рний, а, е. *Вазомоторна гіперемія. Вазомоторний нерв. Вазомоторні центри.*

ВАЗОПРЕСИ́Н, у, *ч., біол., мед.* Продукт нейросекреції головного мозку, який зумовлює звуження кровоносних судин, підвищення кров'яного тиску і зменшує виділення сечі нирками, а також синтетичний препарат цього гормону. *Властивості вазопресину.*

ВАЙГЕ́ЛА, и, *ж., бот.* Парковий кущ із декоративними рожевими дзвіночкоподібними квітками. *Цвіт вайгели.*

ВА́ЙДА, и, *ж., бот.* Трав'яниста рослина родини хрестоцвітих, що раніше культивувалася в Західній Європі як рослина-барвник, із листя якої добували синю фарбу (індиго). *Саксонська вайда.*

ВА́ЙЯ, йї, *ж.* Великий розчленований, схожий на гілку листок папороті.

ВАКА́НСІЯ, ї, *ж.* 1. Вільна, незаміщена посада в штаті установи, науковому чи навчальному закладі; вільне місце. *Вакансія штатного працівника. Наявність вакансій. Відкрити вакансію. Конкурс на заміщення вакансії доцента.* 2. *фіз.* Вузол у кристалічній решітці твердого тіла, не зайнятий атомом чи іоном.

Вака́нтний, а, е. *Вакантне місце. Вакантна посада. Вакантна ставка.*

ВАКА́Т, у, *ч.* Вільна від тексту і кліше сторінка книжки, журналу і т. ін. (напр. зворот титульної сторінки).

ВАКА́ЦІЇ, ій, *мн., рідко.* Канікули, перерва в роботі навчальних закладів, установ; відпочинок. *Приїхати на вакації.*

Вакаці́йний, а, е. *Вакаційний час.*

ВАКУО́ЛІ, ль, *мн.* (*одн.* **вакуо́ля**, і, *ж.*), *біол.* Невеликі, заповнені рідиною

порожнини в цитоплазмі клітин рослинних і тваринних організмів, які виконують травну, видільну та ін. фізіологічні функції. *Пульсуючі вакуолі. Травні вакуолі.*

Вакуолізáція, ї, *ж., біол., фізіол.* 1. Процес утворення клітинних включень (вакуоль). 2. Наявність надміру вакуоль у клітині.

Вакуóльний, а, е.

ВÁКУУМ, у, *ч., фіз., хім.* 1. Розріджений стан газу або повітря всередині закритого резервуара. *Створення вакууму. Стан вакууму. Умови надвисокого вакууму.* 2. Простір, у якому немає речовини. 3. *перен.* Відсутність чого-небудь; незаповненість. *Ідеологічний вакуум. Духовний вакуум. Інформаційний вакуум. Вакуум довіри. Жити у вакуумі.*

Вáкуумний, а, е. *Вакуумний насос. Вакуумне плавлення. Вакуумна установка. Вакуумний прилад. Вакуумний стан. Вакуумний процес.*

Вакуумувáння, я, *с. Вакуумування плавок. Вакуумування бетону.*

Вакуумувáти, ýю, ýєш. Створювати, зберігати вакуум; видаляти повітря, газ, воду і т. ін. із чого-небудь за допомогою вакуумних установок. *Вакуумувати сталь.*

ВÁКУУМ... Перша частина складних слів, що вказує на зв'язок із вакуумом.

ВÁКУУМ-ЕКСТРÁКЦІЯ, ї, *ж., мед.* В акушерстві — операція виймання плоду спеціальним апаратом, що здійснюється за рахунок розрідження повітря.

ВАКУУММÉТРІЯ, ї, *ж., фіз.* Сукупність методів вимірювання тиску розріджених газів.

Вакуумметр, а, *ч.* Прилад для вимірювання тиску розріджених газів або повітря в замкненому просторі.

Вакуумметричний, а, е. *Вакуумметричні дослідження.*

ВАКУУМРЕГУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж., мед.* Штучне переривання вагітності шляхом вакуумної аспірації, яке здійснюють на ранніх стадіях вагітності.

Вакуумрегуляційний, а, е. *Вакуумрегуляційний метод.*

ВÁКУУМ-ФÍЛЬТР, у, *ч., спец.* Фільтр, у якому для створення перепаду тиску на фільтрувальній перегородці за нею створюється розрідження.

ВАКУ́Ф, ВАКФ, а, *ч.* У мусульманських країнах — нерухоме майно (як правило, земля), що не обкладається податком і не відчужується; те, що подароване, надане в користування державою або належить згідно із заповітом релігійним і доброчинним організаціям.

ВАКХ, а, *ч.* У давньогрецькій і давньоримській міфологіях — бог рослинності; опікун виноградарства і виноробства, бенкетів і веселощів.

Вакханáлія, ї, *ж.* 1. *мн.* Давньогрецьке і давньоримське свято на честь бога Вакха, яке супроводжувалось оргіями. 2. *перен.* Розгульне бенкетування, безтямне, нестримне пияцтво; оргія. *Нічна вакханалія. Вакханалія життя.*

Вакханáльний, Вакхíчний, а, е. *Вакханальні танці.*

Вакхáнка, и, *ж.* 1. В античному світі — жриця бога Вакха, учасниця вакханалій (у 1 знач.). *Хор вакханок.* 2. *перен.* Жінка, нестримна у проявах своєї пристрасті.

ВАКЦИ́НА, и, *ж.* 1. *мед.* Виготовлений із штучно ослаблених або вбитих хвороботворних мікробів чи продуктів їх життєдіяльності препарат, що вводиться в організм людини та тварини для імунізації, а також із профілактичною та лікувальною метою. *Щеплення вакциною. Вакцина проти поліомієліту.* 2. *інформ.* Антивірус, який заздалегідь уводять у комп'ютерну програму, що охороняється.

Вакцинáльний, а, е. *Вакцинальна екзема. Вакцинальний мієліт.*

Вакцинáція, ї, *ж.* Застосування вакцини для запобігання інфекційним захворюванням шляхом створення імунітету. *Масова вакцинація. Нашкірна вакцинація. Вакцинація проти туберкульозу. Вакцинація новонароджених.*

Вакци́нний, а, е. *Вакцинна токсидермія. Вакцинний кон'юнктивіт.*

Вакцинóваний, а, е. *Вакцинована тварина.*

Вакцинувáти, ýю, ýєш. *Вакцинувати школярів. Вакцинувати з метою профілактики.*

ВАКЦИНОПРОФІЛÁКТИКА, и, *ж.* Запобігання інфекційним захворюванням шляхом вакцинації.

ВАКЦИНОТЕРАПÍЯ, ї, *ж.* Застосування вакцини для лікування інфекційних захворювань.

ВАЛААМОВА о с л и ц я — про покірливу, мовчазну людину, що несподівано висловлює протест, захищаючи себе або інших.

ВАЛАНСЬÉН, а, *ч.* Тонке мереживо особливого плетіння. *Мереживо валансьєн.*

Валансьéнський, а, е. *Валансьєнські мережива.*

ВАЛÉНТНІСТЬ, ності, *ж.* 1. Здатність атомів хімічного елемента приєднувати до себе або заміщати певну кількість атомів іншого елемента. *Змінна валентність. Валентність елемента. Одиниця валентності.* 2. *лінгв.* Здатність слова поєднуватися з іншими словами у словосполученні і реченні. *Лексична валентність. Граматична валентність.* 3. *екол.* Здатність живого виду існувати в різноманітних умовах середовища.

Валéнтний, а, е., *хім.* Який сполучається з атомами іншого елемента. *Валентні електрони.*

ВАЛЕОЛÓГІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає проблеми фізичного і ментального здоров'я людини. *Завдання валеології. Уроки валеології.*

Валеóлог, а, *ч. Вітчизняні валеологи.*

Валеологíчний, а, е. *Валеологічна тема.*

ВАЛÉР, у, *ч.* У живописі і графіці — відтінок тону, що у взаємозв'язку з іншими відтінками виражає певне співвідношення світла і тіні; інтенсивність колірного тону.

ВАЛЕРІÁНА, и, *ж.* Багаторічна трав'яниста рослина родини валеріанових, кореневище та корені якої використовують як сировину для виготовлення заспокійливих і тонізуючих препаратів. *Валеріана лікарська. Екстракт валеріани.*

Валеріáновий, а, е. *Валеріанові краплі. Валеріанова настоянка.*

Валер'я́нка, и, *ж., розм. Таблетка валер'янки. Пити валер'янку.*

ВАЛÉТ, а, *ч.* У гральних картах — молодша фігура, що зображує зброєносця. *Червовий валет. Валет пік. Ходити валетом.*

ВАЛÍДНИЙ, а, е, *книжн.* Який відповідає певним вимогам, чинний, надійний, належний, переконливий.

Валíдність, ності, *ж. Валідність експериментальних даних. Валідність інформації.*

ВАЛІДÓЛ, у, *ч.* Медичний препарат, що використовується як заспокійливий, судинорозширювальний і протиблювотний засіб.

ВАЛÍЗА, и, *ж.* Тверда сумка, ручна скринька з прикріпленою кришкою для дорожніх речей.

ВАЛÍН, у, *хім.* Життєво необхідна амінокислота, що входить до складу білків і нестача якої може спричинити гальмування росту, порушення діяльності нервової системи та ін. негативні зміни в організмі.

ВАЛІСНÉРІЯ, ї, *ж.* Водяна рослина родини жабурникових, яку вирощують в акваріумах. *Валіснерія спіральна.*

ВАЛОНÉЯ, ї, *ж.* Чашечка жолудя деяких видів дуба; містить дубильні

речовини. *Технічне використання валонеї.*

ВАЛОРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж., екон.* 1. Штучне підвищення ціни будь-якого товару головним чином через скорочення його виробництва. 2. Підвищення курсу паперових грошей, цінних паперів тощо.

Валоризо́ваний, а, е.

Валоризува́ти, у́ю, у́єш.

ВАЛТАСА́РІВ б е н к е́ т — свято, бенкет напередодні трагедії, нещастя, смерті; ситуація приреченості, неминучої біди.

ВАЛТО́РНА, и, *ж.* Мідний мундштуковий духовий музичний інструмент у формі кільцеподібно зігнутого мисливського рога; має м'який наспівний звук і входить до складу духових оркестрів.

Валторні́ст, а, *ч. Кращі валторністи України.*

Валторні́стка, и, *ж.*

Валто́рновий, а, е. *Валторновий регістр.*

ВАЛЬВА́ЦІЯ, ї, *ж., фін.* Визначення вартості іноземної валюти в національних грошових одиницях за вагою вміщеного в ній валютного металу (срібла, золота).

ВАЛЬВУЛЯ́РНИЙ, а, е. Який стос. клапанів серця.

ВАЛЬГА́ЛЛА, ВАЛГА́ЛЛА, и, *ж.* У давньоскандинавській міфології — палац бога Одіна, прихисток душ воїнів, які загинули в бою.

ВА́ЛЬДШНЕП, а, *ч.* Лісовий птах родини куликів із темно-рудуватим оперенням, довгим дзьобом і довгими ногами. *Полювання на вальдшнепів.*

ВАЛЬКІ́РІЇ, ій, *мн.* (*одн.* **валькірія**, ї, *ж.*) 1. У давньоскандинавській міфології — войовничі вершниці, діви-богині, що витали над полем бою, розподіляючи перемогу і смерть та опікуючись душами вбитих воїнів. 2. *перен.* Дівчина з незалежною, непокірною вдачею.

ВА́ЛЬМОВИЙ д а х, *архіт.* — дах над прямокутним будинком, що має два схили (над довгими стінами) трапецієподібні, а два схили (над короткими стінами) — трикутні.

Ва́льма, и, *ж.* Схил вальмового даху.

ВАЛЬПУ́РГІЄВА н і ч — 1. Язичницьке свято давніх германців, ніч перед святом святої Вальпургії, коли, за середньовічними переказами і повір'ями, у Німеччині на горі Броккен відбуваються відьомські та чаклунські оргії. 2. *перен.* Розгульна вечірка, оргія; нестримне святкування.

ВАЛЬС, у, *ч.* 1. Парний бальний танець із плавним кружлянням у поєднанні з поступальними рухами, що виконується під музику розміром в 3/4 такту; темп від помірного до швидкого. *Повільний вальс. Вальс-бостон. Танцювати вальс. Запросити на вальс.* 2. Музичний твір із розміром в 3/4 такту для супроводу танцю або самостійного виконання. *Заграти вальс. Вальс Шопена.*

Ва́льсовий, а, е. *Вальсовий ритм.*

Вальсува́ти, у́ю, у́єш. *Вальсувати з дівчиною. Вальсують пари.*

ВАЛЬТРА́П, а, *ч.* Попона для коня з товстого сукна.

ВА́ЛЬЦІ́, ів і і́в, *мн.* (*одн.* **ва́ле́ць**, льця і льця́, *ч.*). 1. Різноманітні робочі машини, механізми, які подрібнюють, штампують та іншим способом обробляють матеріал, пропускаючи його між валами, що обертаються. *Кувальні вальці. Дробильні вальці.* 2. Робочі органи (валки, циліндри, конуси) вальцювальних машин. *Млинарські вальці. Кувальні вальці.*

Вальцівни́к, а́, *ч.*, **Вальцюва́льник**, а, *ч. Вальцювальник жерсті.*

Вальцівни́ця, Вальцюва́льниця, і, *ж. Вальцівниця льону.*

Вальцьо́ваний, а, е.

Вальцови́й, а́, е́. Який має у своєму механізмі вальці. *Вальцьова льономолотарка. Вальцьовий млин.*

Вальцюва́льний, а, е. *Вальцювальний цех.*

Вальцюва́ння, я, *с. Вальцювання виробів.*

Вальцюва́ти, ю́ю, ю́єш. Пропускати між вальцями (для розплющення, роздрібнення і т. ін.). *Вальцювати сталь. Вальцювати метал.*

ВАЛЬЦМА́СА, и, *ж.* Желатиново-гліцеринова суміш, з якої способом лиття у спеціальні форми виготовляють валики друкарських машин високого друку.

ВАЛЮ́ТА, и, *ж.* 1. Грошова одиниця, прийнята за основу грошової системи країни (гривня, марка, долар, фунт стерлінгів і т. ін.); тип грошової системи держави. *Золота валюта. Срібна валюта. Паперова валюта. Національна валюта. Базисна валюта. Паралельна валюта. Резервна валюта. Тверда валюта. Конвертована валюта.* 2. Гроші та грошові знаки (векселі, чеки і т. ін.) іноземних держав, що використовуються в міжнародних розрахунках (стосовно грошей та грошових знаків цієї країни), мають твердий курс і вільний обіг. *Іноземна валюта. Єдина європейська валюта. Обмін валюти. Виплачувати гонорар валютою. Отримувати стипендію у валюті.*

Валю́тний, а, е. *Валютні операції. Валютний обмін. Валютні надходження. Валютний курс. Валютна інтервенція. Валютна політика. Валютний арбітраж. Валютні резерви. Валютні ринки. Валютний демпінг. Валютна угода. Валютна ціна. Валютна декларація. Валютна заборгованість. Валютна ліцензія. Валютна система. Валютна спекуляція. Валютний контроль. Валютний коридор. Валютний рахунок. Валютні відрахування. Валютні цінності. Валютна монополія.*

Валю́тник, а, *ч., розм.* Той, хто займається незаконною купівлею або продажем валюти. *Боротьба з валютниками.*

Валю́тниця, і, *ж.*

Валютува́ння, я, *с.* Зазначення, визначення конкретного терміну чи дати, відколи починається нарахування відсотків на дебетові або кредитові суми.

ВАМП, *невідм., ж., розм.* Жінка демонічної вроди, спокусниця, що відіграє фатальну роль у житті чоловіків (перев. жартівливо або іронічно), примушує їх страждати тощо. *Жінка-вамп. Справжня вамп. Образ вамп. Імідж вамп.*

ВАМПІ́Р, а, *ч.* 1. За народним повір'ям — перевертень, мрець, що нібито виходить ночами з домовини і ссе кров сплячих людей; упир. 2. Рід великих кажанів, що живуть у тропічних лісах Америки та Антильських островів, харчуються кров'ю теплокровних тварин, іноді нападають на людей. 3. *перен.* Жорстока, нещадна до інших людина; кровопивця. *Енергетичний вампір.*

Вампіри́зм, у, *ч. Явище вампіризму. Випадки вампіризму.*

Вампі́рський, а, е.

ВА́МПУМ, у, *ч.* Намисто із мушель, що використовувалося у північноамериканських індіанців як елемент релігійного обряду, обмінна одиниця та ін.; комбінація кольорових мушель слугувала також різновидом предметного письма.

ВАНАДИНІ́Т, у, *ч.* Рідкісний мінерал класу фосфатів, що використовується як руда для добування ванадію.

ВАНА́ДІЙ, ю, *ч.* Хімічний елемент, твердий метал сіро-сталевого кольору, що використовується при виготовленні високосортної сталі.

Ванада́ти, ів, *мн.* Група мінералів, солей ванадієвої кислоти (здебільшого руди ванадію, рідше — урану); основна сировина для добування ванадію.

Ванáдієвий, а, е. *Ванадієвий ангідрид. Ванадієва сталь.*

ВАНДÁЛИ, ів, *мн.* (*одн.* **вандáл**, а, *ч.*). 1. Група східногерманських племен, які, завоювавши частину Римської імперії та Рим, знищили багато цінних пам'яток мистецтва й архітектури. *Битва з вандалами. Похід вандалів.* 2. *перен.* Руйнівники культурних цінностей; невігласи; варвари. *Фашистські вандали. Репутація вандала. Поведінка вандалів.*

Вандалíзм, у, *ч.* Безпощадне та невиправдане, варварське нищення пам'яток культури та історії. *Прояви вандалізму. Акт вандалізму. Бути свідком вандалізму.*

Вандáльський, а, е. *Вандальська поведінка.*

ВАНДÉЯ, ї, *ж.*, *перен.* 1. Осередок опору старого ладу новому режимові (походить від однойменної назви провінції у Франції, де під час революції XVIII ст. відбувалися виступи селян проти республіканської влади). 2. Кривава помста, розправа над заколотниками. *Кривава вандея.*

ВÁНДРУТ, а, *ч.* Допоміжний елемент кріплень у шахті — довгий брус уздовж виробки шахти, який надає стійкості всій системі кріплення.

ВАНІЛÍН, у, *ч.* Білий кристалічний порошок із запахом ванілі, який одержують штучно, хімічним шляхом і використовують у харчовій та парфумерній промисловості. *Ароматизувати тісто ваніліном.*

Ванілíновий, а, е.

ВАНÍЛЬ, і, *ж.* 1. Тропічна повзуча рослина, плоди якої містять ароматичні речовини. 2. Спеціально оброблені ароматичні стручки цієї рослини, які використовують у кондитерському й парфумерному виробництві.

Ванíльний, а, е. *Ванільний крем. Ванільні тістечка.*

ВÁНТИ, вант, *мн.* (*одн.* **вáнта**, и, *ж.*), *мор.* Сталеві або прядив'яні канати для кріплення щогл і піднімання по них. *Триматися за ванти.*

Вáнтовий, а, е. *Вантовий міст.*

ВÁНТУЗ, а, *ч.* Пристрій для автоматичного випускання з водопровідних труб повітря, яке перешкоджає протіканню води, і запускання повітря при випорожненні труб. 2. Пристосування для прочищення каналізаційних стоків — порожниста гумова напівсфера з ручкою. *Новий вантуз. Користуватися вантузом. Чистити раковину вантузом.*

ВАПОРИЗÁЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Випарювання, перетворення рідини в пару.

Вáпор, а, *ч.* Нафтове мастило для змащування циліндрів парових машин, які працюють на перегрітій парі.

Вапоризáтор, а, *ч.* Прилад для перетворення рідини на пару. *Потужний вапоризатор.*

Вапоризóваний, а, е. *Вапоризований розчин.*

ВАПОРИ́МЕТР, а, *ч.* Прилад для визначення пружності пари різних рідин при певних температурах.

ВÁРА, и, *ж.* Одиниця довжини в багатьох країнах Латинської Америки; величина 1 В. коливається від 80 до 110 см.

ВАРÁН, а, *ч.* Велика хижа південна ящірка з довжиною тіла від 0,8 до 3 м.

ВАРÁНТ, а, *ч.*, *фін.* 1. Вид цінних паперів, що дає право власникові облігацій або привілейованих акцій купувати звичайні акції за наперед визначену ціну. 2. Свідоцтво про прийняття товару на зберігання, яке дає право його власникові одержувати позику під заставу цього товару.

ВÁРВАРИ, ів, *мн.* (*одн.* **вáрвар**, а, *ч.*). 1. *іст.* Назва, яку давали стародавні греки і римляни народам та племенам, що не належали до греко-римської цивілізації і стояли на нижчому рівні культурного розвитку. 2. *перен.* Некультурні, малосвідомі, грубі люди; руйнівники культурних цінностей. *Фашистські варвари.*

Вáрварство, а, *с.*

Вáрварський, а, е. *Варварські окупанти.*

ВАРВАРИ́ЗМ, у, *ч.*, *лінгв.* Запозичене чи створене за зразком іншої мови слово або вислів, що порушує норми цієї мови і сприймається як чужорідне.

ВАРГÁН, а, *ч.* Самозвучний язичковий музичний інструмент (українська дримба).

ВАРÉК, у, *ч.* Викинуті на берег моря водорості, які використовують у сільському господарстві (як добриво і корм для худоби), а також при виробництві соди, йоду.

ВАР'ЄТÉ, *невідм.*, *с.* Естрадний театр легкого жанру з елементами музичного та циркового мистецтва. *Артистка вар'єте. Танцювати у вар'єте.*

ВАРИКÁП, а, *ч.*, *техн.* Напівпровідниковий прилад, конденсатор, який використовують у радіоелектронних пристроях як ємність, що змінюється при зміні прикладеної електричної напруги.

ВАРИКÓЗНИЙ, а, е, *мед.* 1. Вузлуватий, із багатьма розширеннями і потовщеннями. 2. Пов'язаний із захворюванням судин. *Варикозна виразка. Варикозні вузли. Варикозне розширення вен.*

ВАРИКÓНД, а, *ч.* Сегнетокерамічний конденсатор із різко вираженою нелінійною залежністю його електроємності від величини напруги, прикладеної до його пластин.

ВАРИКÓЦЕЛЕ, *невідм.*, *с.* Розширення і подовження вен сім'яного канатика, яке виявляється у припухлості основи мошонки та спричинюється порушенням тонусу судин сім'яного канатика, посиленням припливу крові до статевих органів та утрудненням її відтікання.

ВАРИ́СТОР, а, *ч.* Напівпровідниковий резистор, опір якого непропорційно залежний від прикладеної до нього напруги і який використовується для стабілізації напруги, захисту від перенапружень тощо.

ВАРІÁБЕЛЬНИЙ, а, е. Здатний утворювати варіанти, видозміни; що може змінюватися в яких-небудь межах; нестійкий, непостійний, мінливий. *Варіабельна величина.*

Варіáбельність, ності, *ж.* *Варіабельність результатів. Варіабельність комбінацій.*

ВАРІÁНТ, а, *ч.* 1. Видозміна, різновид чого-небудь. *Варіант завдання. Можливі варіанти розвитку подій.* 2. Інша редакція того самого твору (літературного, музичного, фольклорного і т. ін.). *Варіанти мелодії. Перший варіант повісті. Чорновий варіант п'єси. Остаточний варіант твору.* 3. У шахах і шашках — одна з імовірних комбінацій ходів, можливих при цьому розташуванні фігур. *Дебютний варіант.*

Варіáнтний, а, е. *Варіантний розв'язок.*

Варіáнтність, ності, *ж.* *Явище варіантності.*

ВАРІÁНТА, и, *ж.* 1. Організм тварини або рослини, який відхиляється за певною ознакою від основного типу. 2. У статистиці — кожний член ряду чисел.

ВАРІÁТОР, а, *ч.* Пристрій, що забезпечує плавне регулювання швидкості обертання чого-небудь. *Диск варіатора.*

ВАРІÁЦІЯ, ї, *ж.* 1. Видозміна другорядних елементів чого-небудь при збереженні основних. *Варіації розповіді. Варіації поведінки.* 2. Видозміна основної музичної теми, мелодії або її супроводу, а також вид музичного твору — ряд п'єс, які об'єднуються спільною темою, але різняться мелодією, ритмом, гармонією, темпом і т. ін. *Варіації на тему народної*

пісні. Варіації на тему опери. Тема з варіаціями. 3. *біол.* Деякі відхилення від основного типу у тварин і рослин під впливом природних або штучних умов. *Варіації бруньок і пагонів.* 4. *мат.* Зміна виду функцій величин у варіаційному численні.

Варіати́вний, а, е. Який має або може утворювати варіації. *Варіативні елементи. Варіативний складник навчальної програми.*

Варіати́вність, ності, *ж. Варіативність навчального матеріалу. Варіативність способів вираження у мові.*

Варіаці́йний, а, е. *Варіаційна природа народної музики. Варіаційна статистика. Варіаційний ряд. Варіаційна форма.*

Варію́ва́ти, юю, юєш. 1. Робити або говорити те саме по-різному; урізноманітнювати. *Варіювати ритмічну структуру вірша. Варіювати кольорову гаму.* 2. *муз.* Видозмінювати музичний твір або його частину в мелодійному, гармонічному, метричному чи іншому плані, зберігаючи основну тему. *Варіювати запропоновану тему.*

Варіюва́ння, я, *с. Варіювання основного наспіву.*

ВАРІОЕКРА́Н, у, *ч.* Екран, на якому демонструються варіоскопічні фільми.

Варіоекра́нний, а, е.

ВАРІОКІНО́, *невідм., с.* Те саме, що **варіофі́льм**.

ВАРІОЛО́ЇД, а, *ч.* Легка форма натуральної віспи.

ВАРІО́МЕТР, а, *ч.* 1. Контрольно-вимірювальний прилад, який указує на зміну величини чого-небудь (сили, швидкості і т. ін.). *Авіаційний варіометр. Гравітаційний варіометр. Шкала варіометра.* 2. У радіотехніці — пристрій для плавної зміни індуктивності коливального контуру.

ВАРІОСКОПІ́Я, ї, *ж.* Метод знімання і демонстрування варіофільмів, що залежно від важливості і змістового навантаження певного кадру дає змогу корегувати його розміри і конфігурацію на екрані.

Варіоскопі́чний, а, е. *Широкоформатний варіоскопічний фільм.*

ВАРІОФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Випуск різних варіантів однієї продукції.

ВАРІОФІ́ЛЬМ, у, *ч.* Фільм, у якому розміри та конфігурацію кадрів на екрані можна змінювати залежно від їх важливості та змістового навантаження.

ВА́РНА, и, *ж.* Кожна з чотирьох станових груп у Стародавній Індії (брахмани, кшатрії, вайші, шудри), з яких згодом утворилися касти.

ВАРНАШРА́МА, и, *ж.* Ведична система, яка розчленовує суспільство на чотири класи (варни) відповідно до якостей і роду занять людини і на чотири ступені духовного життя (ашрами).

ВАРФОЛОМІЇВСЬКА н і ч — 1. Масове вбивство гугенотів, яке за наказом Катерини Медичі і Гізів учинили католики в Парижі в ніч на 24 серпня 1572 р., напередодні свята св. Варфоломія; було знищено близько 30 тисяч людей. 2. *перен.* Жорстока розправа, масове знищення людей.

ВАРЯ́ГИ, ів, *мн.* (*одн.* **варя́г**, а, *ч.*), *іст.* Давньоруська і візантійська назва скандинавів (норманів), які в IX ст. чинили напади на Східну і Західну Європу; займалися також торгівлею, а пізніше служили воїнами-найманцями у давньоруських князів.

Варя́зький, а, е. *Варязькі купці.*

ВАСАЛІТЕ́Т, у, *ч.* У Західній Європі в Середні віки — система відносин особистої залежності одних феодалів від інших, заможніших і могутніших.

Васа́л, а, *ч.* 1. У Середні віки в Західній Європі — феодал, який одержував від заможнішого феодала-сюзерена земельні ділянки й заступництво, за що виконував для нього ряд повинностей. 2. *перен.* Людина, країна, організація і т. ін., що у всьому підпорядковується тому, від кого або від чого залежить.

Васа́льний, а, е. *Васальна залежність. Васальна держава.*

Васа́льство, а, *с.*

Васа́льський, а, е.

ВАСИЛІА́НИ, а́н, *мн.* 1. Ченці католицького ордену, створеного у Візантії на основі статуту богослова Василія Великого (IV ст.). 2. Ченці греко-католицького ордену, заснованого на західноукраїнських і західнобілоруських землях після Берестейської унії 1596 р. *Отці ордену василіан.*

Василіа́нський, а, е. *Василіанський монастир.*

ВАСИЛІ́СК, а, *ч.* 1. Казкова тварина з головою півня, тілом жаби, хвостом змії та короною на голові, здатна вбивати своїм поглядом. 2. Рід південноамериканських ящірок родини ігуанових із гребенем на голові та хвості.

ВАСКУЛІ́Т, у, *ч.* Запалення стінок дрібних кровоносних судин. *Ревматичний васкуліт. Інфекційний васкуліт. Ревматоїдний васкуліт.*

ВАТ, а, *ч.* Одиниця вимірювання електричної потужності, яка дорівнює силі струму в 1 ампер при напрузі в 1 вольт.

Ва́тний, а, е. *Ватний опір. Ватні втрати.*

ВА́ТА, и, *ж.* Волокнистий розпушений матеріал із бавовни, вовни або синтетичних матеріалів, який використовують у медицині, техніці, побуті.

Ва́тний, Ва́тяний, а, е. 1. Зробл. із вати, на ваті. *Ватна пов'язка. Ватний компрес. Ватяна ковдра.* 2. Подібний до вати. *Ватяна борода.*

ВАТЕРВЕ́ЙС, а, *ч.* Товстий дерев'яний брус або дошка вздовж бортів судна на дерев'яному палубному настилі.

ВАТЕРЖАКЕ́Т, а, *ч.*, **ВАТЕРЖАКЕ́ТНА** п і ч — шахтна піч для виплавляння міді, нікелю, свинцю, олова з руд; верхня частина будується з вогнетривкої цегли, стінки нижньої частини — з порожнистих металевих коробок, які охолоджуються водою.

ВАТЕРКЛОЗЕ́Т, а, *ч.* Туалет, убиральня з пристроєм для механічного промивання водою.

ВАТЕРЛІ́НІЯ, ї, *ж.*, *мор.* Лінія вздовж борту судна, яка вказує на межу занурення судна у воду при нормальному його навантаженні. *Нижче ватерлінії.*

ВАТЕРПА́С, а, *ч.* Найпростіший прилад для перевірки горизонтального положення лінії, площини. *Теслярський ватерпас.*

Ватерпа́сний, а, е.

ВАТЕРПО́ЛО, *невідм., с.* Спортивна гра з м'ячем на воді між двома командами, що намагаються закинути м'яч у ворота одна одній; водне поло. *Займатися ватерполо. Грати у ватерполо.*

Ватерполі́ст, а, *ч. Змагання ватерполістів.*

Ватерполі́стка, и, *ж. Команда ватерполісток.*

Ватерпо́льний, а, е. *Ватерпольна команда.*

ВА́ТИ, ват, *мн.* Припливно-відпливні смуги на узбережжях морів, які щоденно затоплюються під час припливів та осушуються під час відпливів.

ВА́ТМАН, у, *ч.* Високоякісний цупкий папір для креслення й малювання. *Аркуш ватману.*

ВАТМЕ́ТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання активної потужності електричного струму у ватах. *Шкала ватметра.*

Ватме́тровий, а, е. *Ватметрові покази.*

ВАТ-СЕКУ́НДА, и, *ж.* Позасистемна одиниця енергії, яка дорівнює роботі, виконаній за 1 секунду при незмінній потужності в 1 ват.

ВА́УЧЕР, а, *ч.* 1. Цінний папір; приватизаційний чек, який на початку 90-х років мав забезпечити кожному громадянинові право на відповідну долю колишньої державної власності. *Отримати ваучер. Купити ваучер. Продати ваучер. Здати ваучер. Обміняти ваучер.* 2. Документ, додаток до зарубіжної туристичної путівки, який дає право на в'їзд у певну країну і на отримання упродовж туру певних послуг. *Вручити туристові ваучер. Поїхати в Польщу за ваучером.*

Ваучериза́ція, ї, *ж.* Безкоштовне видавання ваучерів населенню з метою залучення до приватизації (акціонування) державної власності. *Ваучеризація населення.*

Ва́учерний, а, е. *Ваучерний аукціон.*

ВА́ФЛІ, фель, *мн.* (*одн.* **ва́фля**, і, *ж.*). Сухе печиво з клітчастим або фігурним відбитком на поверхні. *Лимонні вафлі. Ласувати вафлями. Випікання вафель.*

Ва́фельний, а, е. 1. Зроблений із вафель. *Вафельний торт.* 2. Подібний до вафель. *Вафельний рушник.* 3. Признач. для випікання вафель. *Вафельна форма.*

Ва́фельник, а, *ч.* Той, хто випікає вафлі.

Ва́фельниця, і, *ж.* 1. Жін. до **ва́фельник**. 2. Форма для випікання вафель. *Електрична вафельниця.*

ВА́ХТА, и, *ж.* 1. *мор.* Чергування, перебування на якому-небудь посту на судні. *Стояти на вахті. Нести вахту біля штурвала.* 2. *мор.* Проміжок часу (4—6 годин), протягом якого на судні чергує одна зміна. 3. *мор.* Частина екіпажу, яка відбуває позмінне чергування на судні. 4. *перен., розм.* Чергування. *Нічна вахта.*

Ва́хте́р, ва́хте́ра, *ч.* Черговий сторож в установі. *Сумлінний вахтер.*

Ва́хте́рка, и, *ж.* *Літня вахтерка.*

Вахте́рський, а, е.

Ва́хтовий, а, е, *мор.* *Вахтовий журнал. Вахтовий матрос.*

ВАХХАБІ́ТИ, ів, *мн.* Послідовники однієї з течій в ісламі, які вимагали повернутися до первісного ісламу, відмовитися від розкоші, пісень, танців, споживання вин, тютюну тощо. *Радикальні ваххабіти. Ідеологія ваххабітів.*

ВА́ШГЕРД, а, *ч., техн.* Найпростіший пристрій (лоток) для промивання і збагачення зернистих і намулистих руд, особливо золотоносного піску.

ВЕ́БЕР, а, *ч.* Одиниця магнітного потоку в Міжнародній системі одиниць.

ВЕБЕРМЕ́ТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання магнітних потоків.

ВЕБ-МА́ЙСТЕР, тра, *ч., інформ.* Офіційна посадова особа, відповідальна за належне функціонування конкретного сервера всесвітньої інформаційної мережі Інтернет та всіх або частини його веб-сторінок.

ВЕБ-СА́ЙТ, а, *ч., інформ.* Вузол всесвітньої інформаційної мережі Інтернет.

ВЕБ-СЕ́РВЕР, а, *ч., інформ.* Сервер всесвітньої інформаційної мережі Інтернет.

ВЕГЕТАРІА́НСТВО, а, *с.* Система харчування людини тільки рослинною й молочною їжею, без уживання м'яса. *Прихильник вегетаріанства.*

Вегетаріа́нець, нця, *ч.* Людина, яка не вживає м'яса і харчується тільки рослинною й молочною їжею; послідовник, прихильник вегетаріанства. *Переконаний вегетаріанець. Стати вегетаріанцем. Раціон вегетаріанця.*

Вегетаріа́нка, и, *ж.* *Послідовна вегетаріанка.*

Вегетаріа́нський, а, е. *Вегетаріанська їжа. Вегетаріанська їдальня. Вегетаріанська дієта.*

ВЕГЕТА́ЦІЯ, ї, *ж., бот.* Період активної життєдіяльності рослин, який виявляється в їх живленні, рості й розвитку. *Вегетація фруктових дерев. Період вегетації. Проблеми вегетації.*

Вегетати́вний, а, е, *біол.* 1. Пов'язаний із ростом та живленням рослинних і тваринних організмів. *Вегетативний ріст. Вегетативний гібрид. Вегетативний спосіб розмноження. Вегетативні органи рослин. Розростання вегетативної маси.* 2. *перен.* Позбавлений суспільних інтересів; обивательський. *Вегетативне життя.*

Вегетати́вно. *Розмножуватися вегетативно.*

Вегетаці́йний, а, е. *Вегетаційні поливи. Вегетаційний період. Вегетаційний метод.*

ВЕГЕТОНЕВРО́З, у, *ч., мед.* Функціональне захворювання вегетативної нервової системи людини. *Ознаки вегетоневрозу.*

Вегетоневро́зний, а, е. *Вегетоневрозні явища.*

ВЕДА́НТА, и, *ж.* 1. Релігійно-філософське вчення в Індії, яке проголошує єднання людської душі з божеством, світовим духом шляхом повного відходу від реальності і заглиблення в чисте мислення. 2. Частина Вед.

ВЕ́ДЖВУД, а, *ч.* Різновид англійської кераміки з білими рельєфними фігурами на кольоровому (часто блакитному) тлі.

ВЕ́ДЖЕР-БОТ, а, *ч.* Перегонова двомісна шлюпка.

ВЕДИ́ЗМ, ВЕДАЇ́ЗМ, у, *ч.* В Індії — найдавніша релігія, для якої характерні обожнювання сил природи, згодом — суспільних сил, культ предків.

Ве́ди, вед, *мн.* Найдавніші пам'ятки давньоіндійської літератури, написані ведичним санскритом у XV—V ст. до н. е.

Веди́чний, а, е. *Ведичні книги. Ведична релігія.*

Веді́йський, а, е. *Ведійська література.*

ВЕЗИ́КУЛИ, вези́кул, *мн.* (*одн.* **вези́кула**, и, *ж.*), *мед.* 1. Пухирці на шкірі, висипка. 2. Утворення в організмі людини і тварин пухирців, заповнених рідиною. 3. Пупкові пухирці.

Везикуля́рний, а, е. *Везикулярна ангіна. Везикулярний прояв хвороби. Везикулярний стоматит.*

ВЕЗИКУЛІ́Т, у, *ч., мед.* Запалення сім'яних міхурців (везикул), спричинене гонококом, туберкульозною паличкою та ін. *Катаральний везикуліт. Трихомонадний везикуліт.*

ВЕЗУВІА́Н, у, *ч.* Мінерал, складний силікат кальцію та алюмінію, жовтого, зеленого та бурого кольорів із скляним блиском; інколи використовується як виробний камінь.

ВЕЙСМАНІ́ЗМ, у, *ч.* Течія в біології, яка заперечує успадковування ознак, набутих організмом у процесі його розвитку під впливом змінних умов середовища.

Вейсмані́ст, а, *ч.*

Вейсмані́стка, и, *ж.*

ВЕ́КСЕЛЬ, я, *ч.* Письмове боргове зобов'язання встановленого зразка, яке дає його власникові право вимагати від боржника сплати зазначеної у векселі суми грошей у вказаний термін. *Зустрічний вексель. Довгостроковий вексель. Гарантійний вексель. Комісійний вексель. Опротестований вексель. Вексель державної скарбниці. Облік векселя. Переоблік векселя. Акцепт векселя. Видати вексель. Пред'явити вексель. Опротестувати вексель.*

Ве́ксельний, а, е. *Вексельне законодавство. Вексельна дисципліна. Вексельний реквізит. Вексельний курс. Вексельне право. Вексельний брокер. Вексельний кредит.*

ВЕ́КТОР, а, *ч.* 1. *мат.* Відрізок прямої з певним числовим значенням і напрямом у просторі. *Змінний вектор. Сталий вектор. Числове значення вектора. Напрямок вектора.* 2. *перен.* Напрям, спрямування чого-небудь. *Вектор економічного розвитку.*

Ве́кторний, а, е. *Векторна величина.*

ВЕКТОРКАРДІОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Один із видів електрокардіографії, що передбачає об'ємне (просторове) дослідження електричного поля серця.

ВЕКТОРМЕ́ТР, а, *ч.*, *фіз.* Прилад для вимірювання значень величини і фази змінного струму або електричної напруги.

ВЕЛЕ́НЬ, я, *ч.* 1. Найкращий ґатунок пергаменту з телячої шкури. 2. Сорт якісного цупкого глянцевого паперу.

ВЕ́ЛІГЕР, а, *ч.* Плаваюча личинка багатьох морських молюсків, яка після осідання на дно перетворюється на дорослого молюска.

ВЕЛІНГТО́НІЯ, ї, *ж.* Північноамериканське хвойне дерево; секвоя.

ВЕЛО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «велосипед», «велосипедний».

ВЕЛОБО́Л, у, *ч.* Спортивна командна гра з м'ячем, учасники якої пересуваються на велосипедах. *Змагання з велоболу.*

Велоболі́ст, а, *ч.*

Велоболі́стка, и, *ж.*

Велобо́льний, а, е. *Велобольна команда.*

ВЕЛОДРО́М, у, *ч.* Спортивна споруда у вигляді майданчика зі спеціально обладнаними доріжками для велосипедних тренувань і змагань; велотрек. *Сучасний велодром. Тренуватися на велодромі.*

ВЕЛОЕРГО́МЕТР, а, *ч.* Нерухомо закріплений велосипед або пристрій з педалями, що дозволяє дозувати м'язову роботу і реєструвати відповідну реакцію організму.

ВЕЛОКРО́С, у, *ч.* Спортивні змагання на велосипедах на велику дистанцію.

ВЕЛОМОБІ́ЛЬ, я, *ч.* Колісний транспортний засіб із сидінням з опорою для спини, що приводиться в рух ногами людини.

ВЕЛОРИ́КША, і, *ч.* Рикша, який перевозить пасажирів та вантаж на велосипеді з легким двоколісним візком, а також такий велосипед із візком.

ВЕЛОСИМЕ́ТР, а, *ч.* Електромеханічний прилад для вимірювання швидкості коливань твердих поверхонь у діапазоні ультразвукових частот, що застосовується для дослідження вібрацій машин і споруд.

ВЕЛОСИПЕ́Д, а, *ч.* Напівавтоматична дво- або триколісна машина, що рухається завдяки силі їздця, який натискує ногами на педалі. *Новий велосипед. Дитячий велосипед. Спортивний велосипед. Купити велосипед. Їхати на велосипеді.*

Велосипеди́ст, а, *ч.* *Клуб велосипедистів.*

Велосипеди́стка, и, *ж.* *Спортсменка-велосипедистка.*

Велосипе́дний, а, е. *Велосипедний руль. Велосипедні перегони. Велосипедні змагання.*

ВЕЛОСИ́Т, у, *ч.* Високоякісне мастило для веретен прядильних машин.

ВЕЛОСПО́РТ, у, *ч.* Змагання, перегони на треку, шосе, пересіченій місцевості на велосипедах, а також гра з м'ячем на велосипедах, фігурне катання на велосипедах тощо.

ВЕЛОТРЕ́К, у, *ч.* Частина велодрому — спеціально обладнана доріжка для змагань із велоспорту. *Новий велотрек. Тренуватися на велотреку.*

ВЕЛОТУ́Р, у, *ч.* Вид велосипедних змагань — багатоденні шосейні перегони, що складаються з декількох етапів.

ВЕ́ЛУМ, а, *ч.* Орган руху і добування їжі багатьох морських молюсків.

ВЕ́ЛФЕР, а, *ч.* Фінансова допомога американського уряду або приватних організацій бідним; благодійність. *Отримати допомогу за велфером.*

ВЕЛЬБО́Т, а, *ч.*, *мор.* Легка швидкохідна веслова шлюпка з гострим носом і кормою; використовується здебільшого як рятувальна. *Плавати на вельботі.*

ВЕЛЬВЕ́Т, у, *ч.* Щільна, схожа на оксамит, ворсова бавовняна або синтетична тканина у рубчик на правому боці. *Якісний вельвет. Костюм із вельвету.*

Вельве́товий, а, е. *Вельветові штани.*

ВЕЛЬВЕТО́Н, у, *ч.* Щільна гладкофарбована тканина з начісним густим коротким ворсом на правому боці.

Вельвето́новий, а, е. *Вельветоновий піджак.*

ВЕЛЬВІ́ЧІЯ, ї, *ж.* Рослина родини вельвічієвих із довгим корінням і великим листям, довжина якого сягає 3 м; росте в прибережних районах Південно-Західної Африки.

ВЕ́ЛЬСИ, ів, *мн.* 1. Надводні дошки зовнішньої обшивки дерев'яних суден. 2. Надводний борт.

ВЕЛЬЦЮВА́ННЯ, я, *с.* Добування цинку та деяких інших металів способом відгону при нагріванні (в обертових печах) поліметалевих відходів металургійного виробництва. *Вельцювання брухту.*

Вельцюва́ти, ю́ю, ю́єш.

ВЕЛЮ́Р, у, *ч.* 1. Назва деяких сортів тканин (драп, фетр та ін.) із низьким, дуже густим і м'яким ворсом на лицьовій поверхні. 2. М'яка шкіра хромового дублення, схожа на замшу. *Натуральний велюр.*

Велю́ровий, а, е. *Велюровий капелюх.*

ВЕЛЯРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *лінгв.* Особливе забарвлення (ствердіння) приголосного внаслідок піднесення задньої частини спинки язика до м'якого піднебіння.

ВЕЛЯ́РНИЙ, а, е, *лінгв.* Який вимовляється при піднесенні задньої частини спинки язика до м'якого піднебіння (про звук); задньоязиковий, задньопіднебінний. *Велярні приголосні.*

ВЕ́НА, и, *ж.*, *анат.* Кровоносна судина, що несе кров від органів і тканин до серця. *Набряклі вени. Сині вени. Розширення вен. Кров із вени.*

Вено́зний, а, е. *Венозна жилка. Венозна кров. Кривава вендета.*

ВЕНДЕ́ТА, и, *ж.* 1. Звичай кровної помсти за вбитого родича (на островах Корсика і Сардинія). 2. *перен.* Жорстока помста; розправа.

ВЕНДОРЛІЗ, у, *ч.* Вид міжнародного лізингового контракту, за яким зарубіжна філія збуту лізингової компанії купує обладнання у власної фірми і надає його в оренду чи продає на виплат зарубіжному споживачеві.

ВЕНЕ́ДИ, ів, *мн.* Найдавніша назва слов'ян, під якою їх згадували античні автори I—II ст. н. е.

ВЕНЕПУ́НКЦІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Прокол вени порожнистою голкою для переливання крові, кровопускання, внутрішньовенних ін'єкцій тощо. *Зробити венепункцію.*

ВЕНЕ́РА, и, *ж.* 1. Первісно — римська богиня садів, згодом — богиня вроди й кохання; те саме, що й давньогрецька Афродіта. 2. *астр.* Друга за відстанню від Сонця планета Сонячної системи; за масою і розмірами майже дорівнює Землі.

ВЕНЕРИ́ЧНА х в о р о́ б а — інфекційна хвороба, що передається переважно статевим шляхом.

Вене́рик, а, *ч.*, *розм.* Венеричний хворий.

ВЕНЕРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь медичної науки, що вивчає венеричні хвороби і розробляє методи їх профілактики та лікування.

Венеро́лог, а, *ч.* *Кабінет венеролога.*

Венерологі́чний, а, е. *Венерологічний диспансер.*

ВЕНЕСЕ́КЦІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Розтин вени для переливання крові, кровопускання, уведення лікарських препаратів, коли неможливо здійснити венепункцію. *Необхідність венесекції.*

ВЕНЕ́ТИ, ів, *мн.* Давні, можливо, романські, європейські племена.

ВЕНЕЦІА́НСЬКЕ в і к н о́, *архіт.* — широке вікно з трьома шибками.

ВЕ́НЗЕЛЬ, я, *ч.* Пов'язані між собою або переплетені в художній візерунок початкові літери власних імен. *Старовинний вензель. Фамільний вензель. Намалювати вензель.*

Ве́нзелевий, а, е. *Вензелевий підпис.*

ВЕ́НТИЛЬ, я, *ч.* 1. *техн.* Запірний клапан для вмикання й вимикання трубопроводу або для регулювання руху та інтенсивності потоку рідини, газу, пари і т. ін. у трубопроводі. *Боковий вентиль. Повертати вентиль.* 2. *муз.* Вид клапана в духових музичних інструментах для зміни висоти звука. 3. *інформ.* Елемент цифрової обчислювальної машини, який має кілька входів і тільки один вихід, сигнал на якому утворюється лише за наявності сигналів на всіх входах. 4. Пристрій у камері пневматичної шини, який сприяє нагнітанню повітря в камеру і перешкоджає його виходові з неї. *Закрити вентиль.*

Ве́нтильний, а, е. *Вентильні розрядники.*

ВЕНТИЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Регульований обмін повітря у закритому приміщенні, що здійснюється за допомогою спеціальних систем і пристосувань та забезпечує необхідну чистоту, температуру, вологість, рухомість повітря. *Недостатня вентиляція. Здійснювати вентиляцію.* 2. Технічна система для здійснення такого обміну; провітрювання. *Штучна вентиляція. Полагодити вентиляцію.*

Вентильо́ваний, а, е. *Вентильоване приміщення.*

Вентилюва́ння, я, *с. Активне вентилювання. Систематичне вентилювання сховищ.*

Вентилюва́ти, ю́ю, ю́єш. Провітрювати приміщення, здійснювати вентиляцію (в 1 знач.). *Вентилювати лабораторію. Вентилювати теплицю.*

Вентиля́тор, а, *ч.* Компресорний пристрій, який за допомогою спеціальних лопатей переміщує повітря, сприяючи провітрюванню приміщення; також використовується у багатьох виробничих процесах. *Потужний вентилятор. Кімнатний вентилятор. Вентилятор не працює.*

Вентиля́торний, а, е. *Вентиляторні труби.*

Вентиляці́йний, а, е. *Вентиляційний потік. Вентиляційні машини.*

ВЕНТРА́ЛЬНИЙ, а, е, *анат.* Анатомічний термін, що вказує на розташування органа, його частини чи поверхні на черевному боці або ближче до нього; черевний.

ВЕ́НЧУРНИЙ, а, е, *спец.* Який займається дослідженням, інженерною розробкою, створенням і впровадженням нововведень. *Венчурне підприємство. Венчурна фірма. Венчурний інвестиційний фонд. Венчурна операція. Венчурний бізнес. Венчурне фінансування. Венчурний капітал.*

ВЕРА́НДА, и, *ж.* Відкрите або засклене переднє приміщення (прибудова, балкон або тераса) з накриттям на легких опорах. *Відкрита веранда. Засклити веранду.*

ВЕРБАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж., лінгв.* 1. Перехід інших частин мови у дієслова. *Процес вербалізації.* 2. Вираження словами,ословлення. *Вербалізація поняття.*

ВЕРБАЛІ́ЗМ, у, *ч., несхв.* Марнослів'я; намагання за великою кількістю термінів приховати відсутність знань і серйозної думки.

ВЕРБА́ЛЬНИЙ, а, е, *книжн.* 1. Словесний. *Вербальні засоби.* 2. *дипл.* Письмове повідомлення, що прирівнюється до усної заяви. *Вербальна нота. Вербальна заява.*

ВЕРБЕ́НА, и, *ж.* Багаторічна трав'яниста або чагарникова рослина з рясними квітками різних кольорів, зібраними в суцвіття. *Цвіт вербени.*

Вербе́новий, а, е. *Вербенова гілка.*

ВЕРБУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Наймати, набирати людей на роботу (у давнину — і до війська). *Вербувати солдатів. Вербувати робочу силу. Вербувати добровольців.* 2. Залучати до якоїсь діяльності, до участі в якій-небудь організації. *Вербувати агентів. Вербувати шпигунів.*

Вербо́ваний, а, е.

Вербува́льний, а, е. *Вербувальний пункт.*

Вербува́льник, а, *ч.* Той, хто наймає людей на роботу, залучає їх до якоїсь діяльності і т. ін. *Досвідчений вербувальник.*

Вербува́льниця, і, *ж.*

Вербува́ння, я, *с. Займатися вербуванням.*

ВЕ́РГЕЛЬД, а, *ч.* У звичаєвому праві раннього Середньовіччя — грошовий викуп за вбивство вільної людини, передбачений як заміна кровної помсти.

ВЕ́РДЖИНЕЛ, а, *ч.* Струнний клавішний інструмент, різновид невеликого клавесина, найчастіше без ніжок і з однією клавіатурою.

ВЕРДИ́КТ, у, *ч.* 1. Рішення присяжних засідателів у суді щодо винності чи невинності підсудного, на підставі якого виносять вирок про засудження або виправдання. *Вердикт Верховного суду. Очікування вердикту. Оголошення вердикту. Винести вердикт. Прийняти вердикт. Відповідно до вердикту.* 2. *перен.* Вирок, ухвала. *Вердикт лікарів.*

ВЕРЕ́Я, ї, *ж.* 1. Вузький одномісний перегоновий або дво- чи тримісний судновий човен. 2. Невелике англійське вантажне вітрильне судно для прибережного плавання.

ВЕРЖЕ́, *невідм., с.* Сорт паперу з візерунком (водяними знаками) у вигляді сітки з двох систем паралельних ліній.

ВЕРИ́ЗМ, у, *ч., мист.* Близький до натуралізму напрям в італійській літературі, образотворчому мистецтві, музиці останньої третини XIX ст., суть якого полягає в прагненні правдиво зображати повсякденний побут, життя сільської бідноти.

Вери́ст, а, *ч.*

Вери́стка, и, *ж.*

Вери́стський, а, е.

ВЕРИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *наук.* У неопозитивізмі — методологічне поняття на позначення процесу встановлення істинності наукових тверджень у результаті їх емпіричної перевірки, порівняння з чуттєвими даними. 2. *спец.* Перевірка істинності теоретичних положень дослідним шляхом. *Результати верифікації. Підсумки верифікації. Вдатися до верифікації. Теза потребує верифікації.* 3. Процес перевірки точності перезапису інформації в ЕОМ. *Верифікація даних.*

Верифіка́торство, а, *с.*

Верифіка́торський, а, е. *Верифікаторський спосіб.*

ВЕ́РКБЛЕЙ, ю, *ч.* Проміжний продукт при виплавленні свинцевих руд; складається головним чином із свинцю з незначними домішками золота, срібла та інших металів.

ВЕРЛІ́БР, у, *ч.* Неримований нерівнонаголошений віршорядок (і вірш як жанр). *Зразки верлібру.*

Верлі́бровий, а, е. *Верліброва форма. Верліброва поезія.*

ВЕРМИКУЛІ́Т, у, *ч., хім.* Мінерал, алюмосилікат магнію та заліза з групи гідрослюд, переважно бурого або жовтого кольору, здатний при нагріванні значно збільшуватися в об'ємі; застосовують як тепло- та звукоізоляційний матеріал, вогнетривкий матеріал, для поліпшення структури ґрунтів тощо.

ВЕРМИКУЛІТОБЕТО́Н, у, *ч., мет.* Різновид особливо легкого бетону, наповнювачем у якому є вермикуліт; використовують для тепло- та звукоізоляційних шарів у панелях стін, перекриттях будівель.

ВЕРМИПСИЛЬО́З, у, *ч., вет.* Хвороби тварин (овець, кіз, верблюдів), що спричиняються блохами і ха-

рактеризуються дерматитом, прогресуючим виснаженням.

ВЕРМИФО́БІЯ, ї, *ж.* Страх перед заразними комахами.

ВЕ́РМУТ, у, *ч.* Біле, рожеве або червоне виноградне вино, настояне на ароматичних травах. *Пити вермут.*

ВЕРНІСА́Ж, у, *ч.* Виставка-продаж художніх виробів, а також урочисте відкриття такої виставки у присутності спеціально запрошених осіб. *Організувати вернісаж. Готувати вернісаж. Купити (продати) картину на вернісажі. Асортимент вернісажу. Повідомлення про вернісаж.*

Верніса́жний, а, е.

ВЕРНЬЄ́Р, а, *ч., спец.* 1. Прилад для відліку довжин або кутів. 2. Прилад для настроювання радіоапаратури.

Верньє́рний, а, е.

ВЕРОНА́Л, у, *ч.* Білий кристалічний порошок, що використовується як снодійний засіб. *Уживати веронал. Курс лікування вероналом.*

ВЕРО́НІКА, и, *ж.* Одно- або багаторічна трав'яниста рослина родини ранникових із дрібними квітками, окремі види якої культивуються як декоративні. *Насадження вероніки.*

ВЕРП, а, *ч., мор.* Допоміжний якір на судні, який використовують у разі втрати станового якора або в аварійних ситуаціях.

ВЕРСЕ́Т, а, *ч.* Графічно відокремлений невеликий фрагмент тексту, який має самостійну смислову та ритмічно-інтонаційну цілісність; поділ на версети прийнято в Біблії.

ВЕРСИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Система організації поетичної віршованої мови; віршування. *Закони версифікації. Вчитися версифікації.*

Версифіка́тор, а, *ч.* 1. Поет. 2. *ірон.* Автор бездарних віршів, позбавлених глибокого змісту і поетичності.

Версифіка́торський, а, е.

Версифіка́торство, а, *с.*

Версифікаці́йний, а, е. *Версифікаційна форма.*

ВЕ́РСІЯ, ї, *ж.* 1. Один із кількох різних переказів, викладів або одне з тлумачень, пояснень якогось факту, події, явища, твору мистецтва. *Нова версія. Взаємозаперечливі версії. Версія події.* 2. У слідчій і судовій практиці — одне з можливих припущень у процесі розгляду справи. *Робоча версія. Перевірити версію.* 3. *лінгв.* У деяких мовах — граматична категорія, що означає відношення дії до її суб'єкта чи опосередкованого об'єкта.

ВЕ́РСО, *невідм., с.* 1. Зовнішня незаповнена частина рукописного сувою. 2. Зворотний бік аркуша.

ВЕ́РТЕКС, а, *ч.* Точка небесної сфери, до якої здебільшого спрямовані незалежні від загального руху Сонячної системи власні переміщення зірок.

ВЕРТИКА́Л, у, *ч., астр.* 1. Будь-яке велике коло небесної сфери, яке проходить через зеніт і довільну точку небесної сфери. 2. Прилад для вимірювання висоти світил.

ВЕРТИКА́ЛЬ, і, *ж.* Пряма, напрям якої збігається з напрямом нитки із підвішеним до неї тягарцем.

Вертика́льний, а, е. *Вертикальна лінія. Вертикальна площина.*

Вертика́льність, ності, *ж. Вертикальність розташування.*

Вертика́льно.

ВЕРФ, і, *ж.* Сукупність споруд на березі річки, моря і т. ін., де будують і ремонтують судна. *Верф суднобудівного заводу.* 2. Приміщення для будівництва і стоянки дирижаблів.

Ве́рфний, а, е, **Верф'яни́й**, а́, е́.

ВЕРШЛЯ́Г, а́, *ч.* Великий важкий молот для кування металу, подрібнення каменю і т. ін. *Гупати вершлягом.*

ВЕСТ, у, *ч., мор.* 1. Прийнята у міжнародній практиці назва заходу, західного напрямку. *Курс — вест.* 2. Західний вітер.

ВЕ́СТА, и, *ж., астр.* 1. У давньоримській міфології — богиня домашнього вогнища й родинного життя, у храмі якої завжди горіло культове вогнище. 2. Найяскравіша з чотирьох найбільших малих планет.

Веста́лка, и, *ж.* Жриця давньоримської богині домашнього вогнища Вести, яка давала обітницю довічної безшлюбності й цноти і зобов'язана була підтримувати вічний вогонь у храмі богині. *Похід весталок.*

ВЕ́СТВЕРК, а, *ч.* У каролінських та романських церквах (особливо в Німеччині) — поперечне приміщення в західній частині будівлі, призначене для придворних церемоніалів.

ВЕ́СТЕРН, у, *ч.* Пригодницький кінофільм про життя північноамериканських західних штатів у XIX ст., головними героями якого є ковбої. *Цікавий вестерн. Старий вестерн. Відомий вестерн. Дивитися вестерн. Шанувальник вестерну.*

ВЕСТЕРНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Процес зростання впливу культури і політики країн Заходу, особливо США, на життя сучасного людства. *Вестернізація культури.*

ВЕСТИБУЛОМЕТРІ́Я, ї, *ж.* Методи кількісної та якісної оцінки діяльності вестибулярного апарату, які ґрунтуються на оцінці реакцій у відповідь на подразнення рецепторів вестибулярного аналізатора.

ВЕСТИБУЛЯ́РНИЙ, а, е. Який сприймає зміни положення голови і тіла в просторі, забезпечує збереження рівноваги. *Вестибулярна система. Вестибулярний апарат. Вестибулярний аналізатор. Вестибулярні розлади.*

ВЕСТИБЮ́ЛЬ, я, *ч.* Велике переднє або вхідне приміщення у громадській будівлі чи житловому будинку. *Вестибюль вокзалу. Вестибюль театру. Зустрітися у вестибюлі. Зайти у вестибюль.*

Вестибю́льний, а, е. *Вестибюльний інтер'єр. Вестибюльні двері.*

ВЕ́СТИНГ, у, *ч.* Право робітників на отримання допомоги з фондів, утворених за рахунок внесків працедавців (напр. пенсійних внесків).

ВЕСТФА́Л, у, *ч.* Вік середньої епохи кам'яновугільного періоду.

ВЕСТФА́ЛЬСЬКА ф л о́ р а — вимерла теплолюбна флора кам'яновугільного періоду.

ВЕТЕРА́Н, а, *ч.* 1. Досвідчений, старий воїн, що брав участь у багатьох боях; учасник війни. *Ветеран Великої Вітчизняної війни.* 2. *перен.* Людина, що багато років успішно працювала в якій-небудь галузі. *Ветеран праці. Ветеран педагогіки.*

Ветера́нство, а, *с.*

Ветера́нський, а, е. *Ветеранська організація. Ветеранський рух.*

ВЕТЕРИНА́РІЯ, ї, *ж.* Комплекс наук, які вивчають хвороби тварин, методи їх профілактики та способи лікування, питання підвищення продуктивності тварин тощо.

Ветерина́р, а, *ч.*

Ветерина́рний, а, е. *Ветеринарний лікар. Ветеринарна клініка. Ветеринарна аптека.*

ВЕ́ТО, *невідм., с.* 1. У державному і міжнародному праві — остаточна чи умовна заборона, яку накладає уповноважений орган чи особа. *Суспензивне вето. Мати право вето.* 2. У міжнародному праві — право члена будь-якого органу, що складається з представників різних держав, заборонити прийняття рішення, з яким він не згоден. 3. Будь-яка заборона. *Абсолютне вето. Накласти вето. Звільнити від вето.*

ВИ́МПЕЛ, а, *ч.* 1. Вузький, довгий, роздвоєний на кінці прапор, який піднімають на щоглі військового корабля під час плавання як ознаку його державної належності. *Шовковий вимпел.* 2. Вузький, довгий, здебільшого трикутний прапорець, який видають на відзнаку яких-небудь досягнень. 3. Металева трубка, футляр,

коробка і т. ін. із прапорцем або довгою яскравою стрічкою, який скидають із літака чи іншого літального апарата для передавання відомостей, якого-небудь сигналу і т. ін.

Ви́мпельний, а, е.

ВИНЬЯ́К, у́, *ч.* Вистояна горілка (бл. 40% міцності), яку виробляють із сирих винних дистилятів і витримують упродовж кількох років у дубових бочках.

ВІАДУ́К, а, *ч.* Мостові споруди, шляхопроводи у вигляді аркових мостів на високих опорах у місцях перетину доріг із іншими великими дорогами, ярами, залізничними коліями тощо. *Тінь віадука.*

ВІАНДО́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **віандо́т**, а, *ч.*). М'ясо-яєчна порода курей із трояндоподібним гребенем і переважно білим оперенням. *Розводити віандотів.*

ВІБРА́НТИ, ів, *мн.* (*одн.* **вібра́нт**, а, *ч.*), *лінгв.* Дрижачі приголосні звуки (в українській мові — *р*).

ВІБРА́ТО, *невідм., с., муз.* Короткочасне й незначне коливання висоти тону якого-небудь звука (голосу, музичного інструмента і т. ін.), яке надає йому особливого забарвлення й виразності. *Гра вібрато.*

ВІБРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Механічні коливання пружного тіла, що відбуваються з великою частотою і незначною амплітудою; дрижання. *Сильна вібрація. Вібрація мотора. Вібрація верстата. Відчувати вібрацію. Поглинати вібрацію. Зменшити вібрацію.* 2. Незначне короткочасне коливання висоти тону якого-небудь звука (голосу, струни і т. ін.). *Тонка вібрація струни. Вібрація голосу.*

Вібра́тор, а, *ч.* Прилад, пристрій, який утворює й передає коливання (електричні, звукові і т. ін.) у простір або предметам чи матеріалам, з якими він стикається. *Напівхвильовий вібратор. Звуковий вібратор. Працювати з вібратором.* 2. Тіло або система тіл, які здійснюють або в яких можуть відбуватися коливання (струни, камертон і т. ін.).

Вібра́торний, а, е. *Вібраторний механізм.*

Вібраці́йний, а, е. 1. Прикм. до **вібра́ція**. *Вібраційна техніка. Вібраційний метод обробки деревини. Вібраційний молот.* 2. Який здійснюється за допомогою вібрації. *Вібраційне штампування.* 3. Зумовлений вібрацією. *Вібраційні відчуття. Вібраційна хвороба.*

Вібрува́ння, я, *с.* *Вібрування верстата. Вібрування струни.*

Вібрува́ти, у́є. 1. Перебувати в стані вібрації. *Машина вібрує.* 2. Дрижати, переливатися (про голос, звук). *Голос вібрує.*

ВІБРИ́СИ, ів, *мн., біол.* У багатьох ссавців — довгі чутливі волосини, які виконують функцію додаткових допоміжних органів дотику.

ВІБРІО́З, у, *ч., вет.* Специфічне інфекційне захворювання сільськогосподарських тварин (головним чином великої рогатої худоби та овець), яке спричиняється бактеріями — різновидами вібріонів.

ВІБРІО́Н, а, *ч.* Бактерія, що має форму коротенької, схожої на кому, палички з одним або двома джгутиками, розташованими полярно. *Холерний вібріон. Патогенні вібріони. Вібріони ґрунту. Дослідження вібріонів. Забезпечити віброізоляцію.*

Вібріо́нний, а, е. *Вібріонний аборт.*

ВІБРО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «вібраційний».

ВІБРО́ГРАФ, а, *ч., техн.* Самописний прилад для запису вібрації, вимірювання зміщень тіл, що вібрують.

ВІБРОІЗОЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* Захист механізмів, приладів, будівель тощо від можливих ушкоджень унаслідок дії вібрації; здійснюється за допомогою прокладок із пружних матеріалів, амортизаторів тощо. *Віброізоляція будинку.*

Віброізоля́тор, а, *ч.* Пристрій для захисту від шкідливої дії вібрації. *Віброізолятор трактора.*

Віброізоляці́йний, а, е. *Віброізоляційний матеріал.*

ВІБРОМАСАЖЕ́Р, а, *ч.* Пристрій, що створює вібрацію тієї чи іншої ділянки тіла для стимуляції кровообігу, обміну речовин і т. ін. *Електричний вібромасажер.*

ВІБРОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Сукупність засобів і методів для вимірювання вібрації.

Вібро́метр, а, *ч.* Прилад, яким вимірюють вібрації машин, споруд і т. ін.

ВІБРОСКО́П, а, *ч.* Прилад для спостереження за механічними коливаннями тіла.

ВІБРОСТЕ́НД, у, *ч.* Дослідний пристрій для випробування механізмів і приладів щодо їх стійкості проти шкідливого впливу вібрації. *Випробування продукції на вібростендах.*

ВІБРОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Метод лікування деяких захворювань за допомогою вібрації, яка створюється спеціальними апаратами.

Вібротерапевти́чний, а, е. *Вібротерапевтичні засоби.*

ВІБРОТРО́Н, а, *ч.* Електронна лампа, в якій керування електричним струмом здійснюється механічно (переміщенням одного або кількох її електродів).

ВІБРОФО́Н, а, *ч.* Ударний музичний інструмент із фіксованою висотою звука, в якому звук виникає через коливання всього інструмента (напр., гонг).

Віброфо́нний, а, е.

ВІВА́РІЙ, ю, *ч., спец.* Приміщення для утримування і розведення піддослідних тварин в умовах, близьких до природних, із навчальною та експериментальною метою. *Університетський віварій. Працювати у віварії. Поповнення віварію.*

ВІВА́Т, *виг.* 1. Уживається для вираження побажання: «хай живе». 2. *у знач. ім., муз.* Поширена у XVIII ст. форма урочистого співу. *Грати віват.*

Віва́тний, а, е. *Віватний кант.*

ВІВЕ́РА, и, *ж.* Невеликий хижий ссавець родини тхорячих, який живе в Африці, Південній Азії і на Малайських островах; виробляє особливий секрет цибетин, який застосовують у парфумерії та медицині.

ВІВІАНІ́Т, а, *ч.* Мінерал синього або білого кольору зі скляним блиском, що використовується для виробництва синьої фарби, а також у сільському господарстві як фосфорне добриво.

ВІВІПАРІ́Я, ї, *ж.* Спосіб продовження роду, коли зародок розвивається всередині материнського організму.

ВІВІСЕ́КЦІЯ, ї, *ж., анат.* Здійснення розтину або іншої операції на живій тварині з метою наукового дослідження. *Відділення вівісекції. Здійснювати вівісекцію.*

Вівісе́ктор, а, *ч.* Фахівець, який здійснює вівісекцію.

Вівісекці́йний, а, е. *Вівісекційний метод.*

ВІВІФІКА́ЦІЯ, ї, *ж., мед.* Відсвіження країв рани вирізуванням. *Повторна вівіфікація.*

ВІ́ВО, *присл., муз.* Жвавий, швидкий темп; жвавий, веселий, натхненний характер музичного виконання.

Віва́че, *муз.* 1. *присл.* Швидко, жваво (про темп виконання музичного твору, швидший від алегро, але повільніший від престо). 2. *невідм., с.* Назва музичного твору або його частини, що виконується в такому темпі.

ВІ́ВТА́Р, вівтаря́, *ч.* 1. У давніх народів — місце для жертвоприношень; жертовник. 2. Відокремлене іконостасом підвищення у християнському храмі, де розташований престол і священнодіє духівництво. *Священик виходить із вівтаря.*

Вівта́рний, а, е. *Вівтарний престол.*

ВІГВА́М, а, *ч*. Куполоподібне житло з гілок, кори дерев або шкур в індіанців Північної Америки. *Індіанський вігвам. Житло на зразок вігвама.*

ВІ́ГИ, ів, *мн*. (*одн*. **віг**, а, *ч*.). Англійська політична партія XVII—XIX ст., попередниця лейбористської партії, що відстоювала інтереси великої торговельної та фінансової буржуазії і дворянства. *Партія вігів.*

ВІГІ́ЛІЯ, ї, *ж*. 1. Одиниця виміру нічного часу в Римській імперії. 2. День перед великим святом у католиків римського обряду.

ВІГІ́ЛЬНІСТЬ, ності, *ж*., *психол*. Здатність зосередити увагу на нових враженнях; спостережливість, пильність.

ВІГО́НЬ, і, *ж*. 1. Невелика південноамериканська тварина з роду лам, що має тонку, м'яку шерсть. 2. Високоякісна тонка довга шерсть цієї тварини. 3. Тонка, м'яка тканина із шерсті вігоні або її імітація.

Віго́невий, а, е. *Вігонева тканина. Вігоневий костюм.*

ВІ́ДЕО, *невідм*., *с*. 1. Галузь масової культури, пов'язана із записом та відтворенням відеоінформації; технічні засоби, що забезпечують цю галузь. 2. *розм*. Те саме, що **відеофі́льм**. *Дивитися відео.*

ВІДЕО... Перша частина складних слів, що вказує на зв'язок слова із зображенням на екрані електричних сигналів.

ВІДЕОАДА́ПТЕР, а, *ч*., *спец*. Пристрій комп'ютера, що забезпечує передавання інформації на дисплей.

ВІДЕОБІ́ЗНЕС, у, *ч*. Приватна підприємницька діяльність, пов'язана зі створенням і прокатом відеофільмів. *Легальний відеобізнес. Займатися відеобізнесом.*

ВІДЕОДИ́СК, а, *ч*. Диск, на поверхні якого є спіральні або концентричні доріжки із записом відеофільмів, різноманітних програм і т. ін. *Технології відеодисків.*

ВІДЕОДИСПЛЕ́Й, я, *ч*. Монітор, дисплей.

ВІДЕОІ́МПУЛЬС, у, *ч*. Те саме, що **відеосигна́л**.

ВІДЕОІНФОРМА́ЦІЯ, ї, *ж*. Зображення, зафіксоване на магнітній стрічці, кіноплівці, фотознімку чи оптичному диску, з яких воно може бути відтворене. *Збереження відеоінформації.*

ВІДЕОКА́МЕРА, и, *ж*. Портативна камера із вмонтованим пристроєм для відеозапису. *Професійна відеокамера. Цифрова відеокамера. Придбати відеокамеру.*

ВІДЕОКА́РТА, и, *ж*., *інформ*. Технічний пристрій передавання зображення на монітор. *Заміна відеокарти.*

ВІДЕОКАСЕ́ТА, и, *ж*. Касета із записом зображення для наступного відтворення на екрані телевізора. *Випуск відеокасет. Прокат відеокасет.*

Відеокасе́тний, а, е. *Відеокасетний магнітофон.*

ВІДЕОКАФЕ́, *невідм*., *с*. Кафе, де демонструються відеофільми. *Дитяче відеокафе. Відвідувачі відеокафе.*

ВІДЕОКЛІ́П, у, *ч*. 1. Відеозаставка, що використовується як вставний номер у телепередачі — музичний сюжет зі спеціально знятим зображенням. *Анонс відеокліпу. Знімати відеокліп. Презентувати відеокліп.* 2. Невеликий відеофільм, створений для демонстрації якої-небудь пісні. *Концертний відеокліп. Сюжетний відеокліп. Режисер відеокліпу. Прем'єра відеокліпу. Зніматися у відеокліпі.*

ВІДЕОМАГНІТОФО́Н, а, *ч*. Апарат для запису і відтворення на магнітній стрічці візуального зображення та звукового супроводу. *Касетний відеомагнітофон. Підключати відеомагнітофон.*

Відеомагнітофо́нний, а, е. *Відеомагнітофонний запис. Відеомагнітофонна стрічка.*

ВІДЕОМАТЕРІА́Л, у, *ч*. 1. Відеозапис, що є демонстраційним матеріалом, який використовується з навчальною метою. *Навчальні відеоматеріали.* 2. Відеозапис реальних подій, фактів, випадків, пригод; відеодокумент. *Відеоматеріал із гарячої точки.* 3. Будь-який неопрацьований, незмонтований запис. *Монтаж відеоматеріалу.*

ВІДЕОМОНТА́Ж, у, *ч*. Опрацювання, монтування відеоматеріалу.

ВІДЕОПІРА́ТСТВО, а, *с*. Незаконне тиражування і розповсюдження відеопродукції з метою її продажу або платного прокату.

Відеопіра́т, а, *ч*. Той, хто займається незаконним тиражуванням, продажем або прокатом відеофільмів.

Відеопіра́тський, а, е. *Відеопіратська продукція.*

ВІДЕОПЛЕ́ЄР, а, *ч*. Різновид відеомагнітофона, який забезпечує лише відтворення готового відеозапису з відеоплівки; відеопрогравач. *Фірмовий відеоплеєр.*

ВІДЕОПРОКА́Т, у, *ч*. Прокат відеофільмів. *Пункт відеопрокату. Взяти фільм у відеопрокаті.*

Відеопрока́тний, а, е. *Відеопрокатний бізнес.*

ВІДЕОСАЛО́Н, у, *ч*. Салон, де відбувається комерційна демонстрація відеофільмів. *Відвідувати відеосалон.*

ВІДЕОСИГНА́Л, у, *ч*. Змінний електричний сигнал, завдяки якому створюється зображення. *Чіткий відеосигнал. Відсутність відеосигналу.*

ВІДЕОСИСТЕ́МА, и, *ж*. Комплект апаратури для перегляду і дублювання відеозаписів — відеомагнітофон чи відеоприставка з телевізором. *Відеосистема фірми «Соні».*

ВІДЕОСЮЖЕ́Т, у, *ч*. Сюжет, знятий на відеоплівку. *Інформаційний відеосюжет. Рекламний відеосюжет.*

ВІДЕОТЕ́КА, и, *ж*. Зібрання відеокасет, відеострічок, відеоплівок, а також місце для їх зберігання.

ВІДЕОТЕ́КС, у, *ч*. Система, що дає змогу використовувати комп'ютерну клавіатуру в поєднанні зі звичайним телевізором і телефоном.

ВІДЕОТЕЛЕФО́Н, у, *ч*. Вид зв'язку, при якому абоненти чують і одночасно бачать одне одного, а також апарат для такого зв'язку. *Розмова по відеотелефону.*

Відеотелефо́нний, а, е. *Відеотелефонний зв'язок. Відеотелефонна апаратура. Відеотелефонна мережа.*

ВІДЕОТЕРМІНА́Л, у, *ч*. Пристрій для дистанційного вводу чи виводу інформації в обчислювальних системах, устаткований екраном візуального контролю.

ВІДЕОТЕ́ХНІКА, и, *ж*., *збірн*. Апаратура, обладнання, технічне приладдя і т. ін. для запису, оброблення, зберігання і відтворення візуальної інформації зі звуковим супроводом (відеокамери, відеомагнітофони тощо). *Фірмова відеотехніка. Світове виробництво відеотехніки.*

Відеотехні́чний, а, е. *Відеотехнічні пристрої.*

ВІДЕОФІ́ЛЬМ, у, *ч*. Фільм, знятий відеокамерою і призначений для демонстрування на відеомагнітофоні, відеоплеєрі. *Художній відеофільм. Перегляд відеофільму.*

ВІДЕОФОНОГРА́МА, и, *ж*. Носій запису, на якому зафіксовано електричні сигнали зображення (відеограму) та сигнали звукового супроводу (фонограму). *Запис відеофонограм.*

ВІДИКО́Н, а, *ч*. Передавальна телевізійна трубка з нагромадженням електричних зарядів, які, розряджаючись електричним променем, утворюють відеосигнал. *Чутливість відикона.*

ВІЄ́ЛА, и, *ж*. Одна із загальних назв середньовічних струнних смичкових інструментів.

ВІ́ЗА, и, *ж.* 1. Напис на документі, який засвідчує, що його перевірила офіційна особа. *Клопотатися про візу директора. Накласти візу. Поставити візу.* 2. Дозвіл на в'їзд кого-небудь у країну, на виїзд чи проїзд через неї, а також позначка в закордонному паспорті, яка посвідчує такий дозвіл. *Шенгенська віза. Багаторазова віза. Проїзні візи. Отримати візу. Відділ віз. Проштемпельована віза.*

Візо́ваний, а, е. *Візований документ.*

Ві́зовий, а, е. *Візовий режим. Візовий контроль.*

Візува́льник, а, *ч.*

Візува́льниця, і, *ж.*

Візува́ти, у́ю, у́єш. Ставити візу на документі. *Візувати заяву.*

ВІЗАВІ́. 1. *присл.* Один проти одного; навпроти. *Сидіти візаві. Сусід візаві. Танцювати візаві.* 2. *невідм., ч. і ж.* Особа навпроти. *Мій (моя) візаві. Звернутися до візаві.*

ВІЗА́Ж, у, *ч.* Накладання різноманітних косметичних засобів (тонального крему, туші, помади, рум'ян і т. ін.) на обличчя та шию для надання їм краси та свіжості; декоративна косметика. *Мистецтво візажу.*

Візажи́ст, а, *ч.* Спеціаліст із догляду за обличчям, який також підбирає зачіску та аксесуари, що гармонують з певним типом обличчя. *Фах візажиста. Стиліст-візажист. Послуги візажиста. Консультації візажиста. Курси візажистів.*

ВІЗАНТИ́Н, а, *ч.* Візантійська золота монета; в середньовічній Європі — будь-яка східна золота монета.

ВІЗАНТИНІ́СТИКА, и, *ж.* **ВІЗАНТОЛО́ГІЯ**, ї, *ж.* Наука про історію та культуру Візантії.

Візантиніст, Візантолог, а, *ч.*

Візантиністка, и, *ж.*

ВІЗИ́Р[1], а, *ч.* 1. Пристрій у фото- або кіноапараті для наведення об'єктива на предмет, який фотографують; видошукач. *Дивитися через візир.* 2. *військ.* Деталь прицілу з вузькою щілиною. 3. *спец.* Щілина для візування. 4. *спец.* Прилад для вимірювання відхилень літака від заданого курсу під впливом вітру.

Візи́рний, а, е. *Візирний прилад. Візирна труба.*

Візува́льник, а, *ч.* Той, хто здійснює вимірювання за допомогою оптичного або кутомірного приладу.

Візува́ння, я, *с.* *Візування на дальшу опору.*

Візува́ти, у́ю, у́єш, *спец.* Наводити оптичний або кутомірний прилад на точку.

ВІЗИ́Р[2], а, *ч.* 1. У деяких країнах Близького Сходу — вельможа. 2. *іст.* За Середньовіччя — вищий урядовий чиновник у деяких країнах Близького й Середнього Сходу.

ВІЗИРУВА́ННЯ, я, *с., спец.* Визначення якості зерна. *Візирування пшениці.*

Візирува́льний, а, е.

Візирува́льник, а, *ч.* Робітник, який визначає якість зерна.

ВІЗИ́Т, у, *ч.* 1. Відвідини кого-небудь, переважно офіційні. *Дружній візит. Офіційний візит. Візит ввічливості. Прибути з візитом.* 2. Відвідання лікарем хворого вдома. *Оплачувати візит лікаря.*

Візите́р, а, *ч.* Той, хто робить візит, відвідує кого-небудь. *Постійний візитер. Чекати на візитера.*

Візите́рка, и, *ж.*

Візите́рський, а, е. *Візитерські звички.*

Візити́рка, и, *ж., зах.* Віконце в дверях для спостереження.

Візи́тка, и, *ж.* Візитна картка. *Надрукувати візитки. Обмінятися візитками.*

Візитува́ти, у́ю, у́єш, *рідко.* Відвідувати кого-небудь, робити візит. *Візитувати знайомих.*

ВІЗИТА́ЦІЯ, ї, *ж.* У міжнародному морському праві — право військових суден вимагати у відкритому морі перевірки суднових документів і вантажу підозрілого чужого судна.

ВІЗІОНЕ́РСТВО, а, *с.* Схильність до фантастичних видінь, побудови повітряних замків, прожектерство.

Візіоне́р, а, *ч.* Той, хто має схильність до мрій, фантазій, побудови повітряних замків; прожектер. *Невиправний візіонер. Колекція візіонера.*

Візіоне́рка, и, *ж.*

Візіоне́рський, а, е.

ВІЗІОПОЕ́ЗІЯ, ї, *ж.* Синтетичний вид мистецтва, який надає текстовому символу візуального трактування через специфічне його розміщення у зображенні або об'єкті (зорова поезія, поезомалярство, візуальна поезія).

ВІЗОМЕТРІ́Я, ї, *ж.* Дослідження гостроти зору.

Візіоме́тр, а, *ч.*

ВІЗО́РІЙ, я, *ч., друк.* Рухома дерев'яна вилка, яка притискає оригінал до тенакля і вказує на той рядок тексту, який набирають.

ВІЗУАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* Подання фізичного явища або процесу у формі, зручній для зорового сприйняття. *Візуалізація діаграм.*

Візуалізо́ваний, а, е. *Візуалізований образ.*

Візуалізува́ти, у́ю, у́єш. *Візуалізувати результати досліджень.*

ВІЗУАЛІ́ЗМ, у, *ч., мист.* Прийом у мистецтві, метою якого є створення зорових вражень (руху поверхні, мигтіння, світіння).

Візуалі́ст, а, *ч.*

Візуалі́стка, и, *ж.*

ВІЗУА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. *спец.* Який здійснюється безпосередньо очима або за допомогою оптичних приладів. *Візуальні методи спостереження. Режим візуального повідомлення. Візуальні види мистецтва. Візуальне знімання.* 2. *перен.* Поверхневий. *Візуальне знайомство.*

Візуа́льно. *Візуально спостерігати. Бути візуально знайомим.*

ВІЗУПРИ́НТ, у, *ч., спец.* Метод обробки відбитків пальців.

ВІКАРИ́ЗМ, у, *ч., біол.* Явище заміщення одного виду іншим, близьким до нього в просторі або в часі. *Просторовий вікаризм. Часовий вікаризм.*

Вікаріа́т, у, *ч.* Вікарувальні види. *Географічний вікаріат. Екологічний вікаріат.*

Вікарува́льний, а, е, *біол.* Який позначає види рослин або тварин, дуже схожих між собою, але поширених у різних ареалах або в різних екологічних умовах у межах одного ареалу. *Вікарувальні види рослин.*

ВІКА́РІЙ, я, *ч.* У православній церкві — єпископ, який є помічником або заступником архієрея; у римо-католицькій церкві — заступник єпископа або парафіяльного священика. *Вікарій митрополита.*

Віка́рний, а, е. *Вікарний архієрей.*

ВІКЕНТІ́ЙКИ, йок, *мн.* (*одн.* **вікентійка**, и, *ж.*). Міжнародне жіноче чернече об'єднання, сестри якого займаються апостольською діяльністю, молитовне життя поєднують із працею на користь хворих, осиротілих, знедолених та самотніх і щороку відновлюють чернечі обітниці.

ВІ́КІНГИ, ів, *мн.* (*одн.* **вікінг**, а, *ч*). Племена скандинавських мореплавців VIII—XI ст., які здійснювали торгово-грабіжницькі та завойовницькі морські походи.

ВІКО́НТ, а, *ч.* Дворянський титул, середній між бароном і графом у давній Франції, Англії та деяких інших країнах, а також особа, якій надавався цей титул.

Віконте́са, и, *ж.*

ВІКТИМОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ кримінології, що вивчає психологічні та моральні властивості конкретної особи (жертви злочину), її поведінку

та умови, що сприяють скоєнню злочину.

ВІКТОРІА́НСЬКИЙ, а, е. 1. Пов'язаний із культурою доби правління англійської королеви Вікторії (1837—1901). *Вікторіанська доба. Вікторіанський стиль.* 2. Вишуканий, претензійний. *Вікторіанський мовний стиль.*

ВІКТО́РІЯ, ї, *ж.* 1. Водяна тропічна рослина родини лататтєвих із великим круглим листям до 2 м у діаметрі та великими квітами рожевого або червоного кольору; деякі види вирощують в оранжереях, ботанічних садах як декоративні. *Квітка вікторії.* 2. Перемога.

ВІКТОРЛА́ЙН, а, *ч., спец.* Набірна рядковідливна машина.

ВІКТРО́Н, у, *ч.* Торгова назва полістиролу.

ВІКУ́НЬЯ, ї, *ж.* Те саме, що **віго́нь**.

ВІКУ́ПА, и, *ж.* Житло північноамериканських індіанців (апачів).

ВІЛАЄ́Т, у, *ч.* Велика адміністративно-територіальна одиниця в Туреччині, Тунісі.

ВІЛАНЕ́ЛА, и, *ж.* Жанр італійської побутової лірики XV—XVI ст., в основі якого лежить переважно неаполітанська народна пісня, що виконувалася під час польових робіт.

ВІЛАНЕ́ЛЬ, і, *ж.* Старовинна віршова форма в італійській поезії.

ВІЛАРЕ́ЗІЯ, ї, *ж.* Декоративна кімнатна рослина, вічнозелений кущ родини ікацинових. *Пишна віларезія.*

ВІЛЕЛИ́Т, у, *ч.* Мінерал класу силікатів, руда цинку, безбарвний, іноді зеленувато-жовтий або червонуватий; використовується для виготовлення флуоресціюючих екранів.

Вілели́товий, а, е.

ВІЛЕМІ́Т, у, *ч.* Колекційний мінерал, прозорого, рідше зеленувато-жовтого або оранжево-бурого кольору; іноді використовують як ювелірний камінь.

Вілемі́товий, а, е.

ВІЛЕПІ́ЛЬ, і, *ж.* Естонський духовий музичний інструмент. *Грати на вілепілі.*

ВІЛІАМСИ́Т, ВІЛЬЯМСИ́Т, у, *ч., геол.* Оливково-зелений різновид серпентину.

Віліамси́товий, Вільямси́товий, а, е.

ВІ́ЛЛА, и, *ж.* 1. У Стародавньому Римі — заміський маєток для відпочинку, розваг. 2. Заміський будинок, комфортабельна дача із садом чи парком. *Розкішна вілла. Двоповерхова вілла. Заміська вілла. Власник вілли. Побудувати віллу.*

ВІЛОЗЕ́Н, у, *ч., фарм.* Препарат інтерферону, що має противірусну, імуномоделюючу дію.

ВІЛТ, у, *ч.* Усихання, в'янення сільськогосподарських рослин, спричинене різними факторами (головним чином паразитичними грибами). *Причини вілту.*

ВІЛУЇ́Т, ВІЛЮЇ́Т, у, *ч.* Колекційний мінерал (оливково-зелений або жовтувато-коричневий), складний силікат кальцію та алюмінію, різновид ідокразу, знайдений на Вілюї.

ВІЛЬКО́М, а, *ч.* Спеціальний вітальний кубок для пива.

ВІЛЬСОНІ́Т, у, *ч., геол.* Пурпурно-червоний мінерал, різновид скаполіту.

ВІМА́НА, и, *ж.* 1. В індійській архітектурі — святилище: храм чи його головна, найсвятіша культова частина. 2. *перен.* Фантастичний (міфічний) літальний апарат, який своєю формою нагадує індійський храм.

ВІМЕНТИ́Н, у, *ч., біол.* Різновид білка в клітинах з'єднувальної тканини живих організмів.

ВІ́МПЕРГ, а, *ч., архіт.* Готичний декоративний фронтон над порталом або вікном, звичайно прикрашений різьбленням.

ВІ́НА, и, *ж.* Індійський струнний щипковий інструмент із видовбаного дерева або сушеного гарбуза.

ВІНА́Я, ї, *ж.* 1. У буддизмі — загальна назва морально-етичних учень, правил, заповідей усіх шкіл, спрямованих на духовне вдосконалення члена спільноти. 2. *мн.* Правила поведінки буддійських монахів.

ВІНБЛАСТИ́Н, у, *ч., фарм.* Отриманий із барвінку рожевого алкалоїд, який використовується для лікування онкологічних захворювань.

ВІНДЗЕ́ЙЛЬ, я, *ч., мор.* Переносний нагнітальний вентилятор у вигляді довгого шланга, рукава із вставленими у нього обручами, призначений для додаткової вентиляції внутрішніх приміщень корабля. *Потужний віндзейль.*

ВІНДИКА́ЦІЯ, ї, *ж., юр.* У цивільному праві — вилучення власником (позивачем) свого майна у судовому порядку з чужого незаконного володіння. *Віндикація нерухомості.*

Віндикаці́йний, а, е. *Віндикаційний позов.*

ВІ́НДОУЗ, ВІ́НДОВЗ, у, *ч., інф.* Операційна система для персональних комп'ютерів. *Інсталювати віндоуз.*

ВІНДРО́ЗА, и, *ж., техн.* Невелике вітроколесо для автоматичної орієнтації та корегування основного колеса вітродвигуна відносно повітряного потоку.

ВІНДРО́ТОР, а, *ч., техн.* Вітряний двигун із колесом, що складається з двох порожнистих напівциліндрів, трохи зміщених по діаметру один щодо одного і закріплених на вертикальному валі.

Віндро́торний, а, е.

ВІНДРО́УЕР, а, *ч.* Рядкова жниварка для роздільного збирання злакових культур.

ВІНДСЕ́РФІНГ, у, *ч.* Вид вітрильного спорту — плавання, перегони на спеціальній дошці із щоглою та вітрилом. *Займатися віндсерфінгом. Тренер із віндсерфінгу. Секція віндсерфінгу.*

Віндсе́рф, а, *ч.* Спортивний снаряд у вигляді дошки із щоглою та вітрилом для занять віндсерфінгом. *Прокат віндсерфів. Плавати на віндсерфі.*

Віндсерфінгі́ст, а, *ч. Команда віндсерфінгістів.*

Віндсерфінгі́стка, и, *ж. Вправна віндсерфінгістка.*

Віндсе́рфінговий, а, е. *Віндсерфінгове знаряддя.*

ВІНЕГРЕ́Т, у, *ч.* 1. Холодна страва з дрібно нарізаних овочів, приправлена олією, оцтом і т. ін. *Свіжий вінегрет. Приготування вінегрету. Рецепт вінегрету.* 2. *перен., розм.* Про суміш різних предметів, понять, стилів і т. ін.; усяка всячина. *Музичний вінегрет.*

Вінегре́товий, а, е.

ВІНІЗО́ЛЬ, ю, *ч., фарм.* Лікарський препарат на основі вініліну у вигляді аерозолю в балонах, який застосовують для лікування опіків, ран, трофічних виразок.

ВІНІ́Л, у, *ч., хім.* Одновалентний органічний радикал етилену. *Йодистий вініл. Хлористий вініл.*

Вені́ловий, а, е. *Вінілове покриття. Вініловий спирт.*

Віні́льний, а, е. *Вінільна група. Вінільний радикал.*

Вінілюва́льний, а, е. *Вінілювальні агенти.*

ВІНІЛБЕНЗО́Л, у, *ч., хім.* Те саме, що **стиро́л**.

ВІНІЛІ́Н, у, *ч., фарм.* Лікарський препарат, який застосовують для лікування фурункульозів, трофічних виразок, опіків тощо.

ВІНІЛФОСФА́Т, у, *ч., хім.* Органічна сполука на основі вінілу, яку використовують для боротьби з паразитами як інсектицид.

ВІНІЛХЛОРИ́Д, у, *ч., хім.* Органічна сполука, безбарвний газ із слабким запахом хлороформу; застосовують у виробництві синтетичних смол. *Виробництво вінілхлориду.*

ВІНІПЛА́СТ, у, *ч., хім.* Жорсткий термопластичний матеріал, основою якого є полівінілхлорид; застосовують у хімічній промисловості,

будівництві та для виготовлення побутових товарів. *Висока твердість вініпласту.*

ВІНКАМІ́Н, у, *ч., хім., фарм.* Метиловий ефір вінкамінової кислоти; застосовують для покращення мозкового кровообігу.

Вінкамі́новий, а, е. *Вінкамінова кислота.*

ВІНКАПА́Н, ВІНКАТО́Н, у, *ч., фарм.* Лікарський препарат, який містить алкалоїди барвінку; застосовуються для лікування гіпертонічної хвороби.

ВІ́НКЕЛЬ, я, *ч., спец.* Столярний косинець із кутом 90°.

ВІНКЛЕРИ́Т, у, *ч., геол.* Сажоподібний мінерал оксамитово-чорного кольору; різновид асболану, який не містить марганцю.

ВІНКО́Р, а, *ч.* Рефлексний спосіб копіювання за допомогою целулоїдної плівки з нанесеним на неї світочутливим колоїдним шаром.

ВІНКРИСТИ́Н, у, *ч., фарм.* Алкалоїд, отриманий із барвінку рожевого, який застосовують для лікування лейкозів і злоякісних пухлин.

ВІНО́Л, у, *ч., хім.* Органічна сполука на основі етилену.

ВІНПОЦЕТИ́Н, у, *ч.* Етиловий ефір аповінкамінової кислоти, який застосовують при порушенні мозкового кровообігу.

ВІНЧЕ́СТЕР[1], а, *ч.* 1. Назва магазинних, а потім і автоматичних рушниць, які з середини XIX ст. продукувала американська фірма. *Старовинний вінчестер. Англійський вінчестер.* 2. Вид мисливської рушниці. *Полювати з вінчестером.*

Вінче́стерний, а, е. *Вінчестерний приклад.*

ВІНЧЕ́СТЕР[2], а, *ч., інформ.* Герметизований носій магнітного запису інформації — жорсткий магнітний диск комп'ютера. *Поставити додатковий вінчестер.*

Вінче́стерський, а, е. *Вінчестерський диск.*

ВІНЧИ́Т, у, *ч., геол.* Мінерал, силікат групи амфіболів синього кольору із скляним блиском; різновид тремоліту із вмістом магнію та марганцю.

ВІНЬЄ́ТКА, и, *ж.* 1. Невеличке композиційно завершене графічне зображення предметного чи сюжетно-тематичного характеру (часто із символічним або алегоричним значенням). *Папір із віньєтками.* 2. Орнаментальна композиція на зовнішніх елементах книжки чи окремих її сторінках (напр., на титульній). *Кольорова віньєтка.*

Віньє́тковий, а, е. *Віньєткова прикраса.*

ВІНЬЄТУВА́ННЯ, я, *с., фіз.* 1. Безперервне послаблення освітленості на краю поля зору. 2. Часткове звуження (затінення) пучка світлових променів, що проходить через оптичну систему, внаслідок «зрізування» крайніх променів діафрагмами системи.

Віньєто́ваний, а, е.

ВІО́ЛА, и, *ж.* 1. Смичковий чотириструнний музичний інструмент, що має лад, октавою вищий від віолончелі та квінтою нижчий від скрипки; альт. 2. Старовинний смичковий інструмент, що мав звичайно шість струн, натягнених над грифом, і стільки ж струн того самого ладу під грифом.

Віолі́ст, а, *ч.*

Віолі́стка, и, *ж.*

Віо́ловий, а, е. *Віоловий звук.*

ВІОЛАНТРЕ́Н, у, *ч., хім.* Органічний синтетичний барвник фіолетового кольору з групи бензатронових барвників.

ВІОЛАНТРО́Н, у, *ч., хім.* Поліциклічний хінон; темно-сині непрозорі кристали, які використовуються для виготовлення барвників.

ВІОЛАРИ́Т, у, *ч., геол.* Мінерал фіолетово-сірого кольору з металевим блиском.

ВІОЛЕ́НТИ, ів, *мн.* (*одн.* **віоле́нт**, у, *ч.*), *біол.* Види, які мають найбільшу здатність утворювати спільноти або проникати в них.

ВІОЛЕ́НТНІСТЬ, ності, *ж., біол.* Здатність рослин найповніше використовувати ресурси довкілля, чинити сильний конкурентний вплив на інші види.

ВІОЛЕ́ТА, и, *ж.* Віола невеликого розміру з трьома-чотирма струнами.

ВІОЛІ́НА, и, *ж.* Скрипка.

ВІОЛІ́Т, у, *ч.* Торгова назва синтетичного корунду.

ВІОЛОКСАНТИ́Н, у, *ч.* Речовина рослинного походження, що має жовте забарвлення; каротиноїд.

ВІОЛОНЧЕ́ЛЬ, і, *ж.* Струнний смичковий музичний інструмент басово-тенорового регістру, що має форму великої скрипки з чотирма струнами. *Струна віолончелі. Грати на віолончелі.*

Віолончелі́ст, а, *ч.* *Відомий віолончеліст.*

Віолончелі́стка, и, *ж.* *Віолончелістка філармонії.*

Віолонче́льний, а, е. *Віолончельний звук.*

ВІП... Перша частина складних слів, яка вказує на зв'язок з особливо важливими персонами.

ВІПАШ'Я́НА, и, *ж.* У буддизмі — практичний комплекс занять зосередженого споглядання і засадничих ідей про невічність, відсутність вічної душі.

ВІПЕ́Т (УЇПЕ́Т), а, *ч.* Порода мисливських англійських хортів.

ВІ́ПІНГ, у, *ч., мор.* Пружні коливання корпусу судна, спричинені ударами днища та бортів об воду і накочуванням води на відкриті ділянки палуб під час руху по хвилях.

ВІПРАКСИ́Н, у, *ч., фарм.* Водний із додаванням гліцерину розчин отрути гадюки звичайної, який застосовують з лікувальною метою при невралгії, артритах тощо. *Фармакологічні властивості віпраксину.*

ВІПРАТО́КС, у, *ч., фарм.* Лікувальна мазь із зміїної отрути, яку застосовують при артриті, ревматизмі, ішіасі тощо. *Тюбик віпратоксу.*

ВІПРОСА́Л, у, *ч., фарм.* Мазь на основі отрути гюрзи, яку застосовують для лікування ревматизму, невралгії тощо.

ВІ́РА, *виг.* У мові моряків, будівельників і т. ін. — команда під час навантажувально-розвантажувальних робіт, що означає: «піднімай!», «вгору!»; протилежне — **ма́йна**.

ВІРАГІНІ́ЗМ, у, *ч., мед., біол.* Те саме, що **вірилізá́ція**.

ВІРА́Ж[1], у́, *ч.* 1. Фігура пілотажу із розвертанням літака на 360°. *Пілот виконав віраж.* 2. Рух по кривій літака, автомобіля і т. ін.; поворот. *Крутий віраж. Робити віражі.* 3. Ділянка дороги, велосипедного треку тощо на повороті, що має однобічний нахил усередину кривої напряму руху. 4. *перен.* Зміна, поворот чого-небудь. *Сюжетні віражі. Віражі долі.*

Віра́жний, а, е.

Віражува́ння, я, *с.* *Демонструвати віражування.*

Віражува́ти, у́ю, у́єш, **віра́жити**, жу, жиш. Здійснювати віражі. *Літак віражує. Птах віражує у повітрі.*

ВІРА́Ж[2], у, *ч., фот.* Хімічний розчин, у якому промивають відбитий фотознімок для надання йому бажаного забарвлення та закріплення отриманого зображення. *Віраж-фіксаж.*

Віра́жний, а, е. *Віражний розчин.*

Віражува́ння, я, *с.* *Віражування знімків.*

Віражува́ти, у́ю, у́єш. За допомогою віражу надавати знімкам, діапозитивам і кіноплівкам бажаного кольору та стійкості. *Фотопапір віражують у віраж-фіксажі.*

ВІРА́Ж-ФІКСА́Ж, у, *ч., фот.* Хімічний розчин солей, який надає бажаного забарвлення, зміни відтінку відбитого знімка, а також закріплює отри-

мане після проявлення фотографічне зображення. *Зразки віраж-фіксажів.*

ВІРАПІ́Н, у, *ч., фарм.* Мазь на основі бджолиної отрути, яку застосовують для лікування ревматизму, поліартритів, радикулітів тощо.

ВІРГА́ЦІЯ, ї, *ж., геол.* Віялоподібне або жмутоподібне розгалуження складок гірських порід або гірських хребтів чи підвищень узагалі.

ВІРГО́, *невідм., ж., мед.* Незаймана дівчина.

ВІРЕЛЕ́, *невідм., с.* Старовинна музично-поетична форма, відома у Франції з XII ст.; балада.

ВІРЕМЕ́НТ, у, *ч., бухг., екон.* 1. Банківська операція, що полягає у перенесенні суми з поточного рахунку однієї особи на рахунок іншої. 2. Обмін борговими зобов'язаннями.

ВІРИДИ́Н[1], у, *ч., геол.* Збагачений марганцем різновид андалузиту; напівпрозорий темно-зелений із коричневим відтінком; рідкісний оздоблювальний мінерал.

ВІРИДИ́Н[2], у, *ч., біол., фарм.* Препарат із групи антибіотиків.

ВІРИЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж., біол.* Набуття жінками вторинних чоловічих статевих ознак внаслідок гормонального розладу.

Вірилі́зм, у, *ч., біол.* Наявність у жінок вторинних чоловічих статевих ознак (вусів, бороди і под.). *Гіпофізарний вірилізм. Ознаки вірилізму.*

ВІРИ́Н, у, *ч., хім.* Препарат для боротьби з паразитами та шкідливими комахами.

ВІРІА́Л, у, *ч., фіз.* Співвідношення кінетичної енергії системи частинок, які рухаються у просторі, з діяльними силами, які взаємодіють згідно з певними законами. *Теорема віріалу. Віріал Клаузіуса.*

Віріа́льний, а, е. *Віріальний коефіцієнт.*

ВІРІО́Н, у, *ч., біол., мед.* Зріла вірусна частинка або елементарне тільце вірусу, що переносить генетичний матеріал вірусу від однієї клітини до іншої.

ВІ́РЛАНД, а, *ч* Порода великих гасконських мисливських собак; сентонжуа. *Полювати з вірландом.*

ВІРОГЕНІ́Я, ї, *ж., біол.* Форма співіснування вірусу з клітиною, коли геном вірусу входить до хромосоми клітини.

ВІРО́З, у, *ч., біол.* Вірусна хвороба рослин. *Поширення вірозів.*

ВІРОЗИ́Н, у, *ч., біол.* Отруйна речовина, яку отримують з гриба Amanita verna Pers.

ВІРО́ЇД, а, *ч., біол.* Інфекційні вірусоподібні агенти, що складаються з низькомолекулярної РНК, яка не кодує власні білки; викликає захворювання рослин.

ВІРОПЕ́КСИС, у, *ч., мед.* Процес проникнення вірусу в клітину, який здійснює вона сама.

ВІРТУА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. *спец., фіз.* Можливий; який може або повинен виявлятися за певних умов. *Віртуальна температура. Віртуальне переміщення. Віртуальний стан.* 2. Уявний, здатний заступати собою що-небудь. *Віртуальний імідж. Віртуальний простір.* 3. *інформ.* Який не має фізичного втілення або відрізняється від реального, наявного, такого, що існує. *Віртуальна істота. Віртуальний світ.* 4. Створений засобами комп'ютерної графіки. *Віртуальна книгарня. Віртуальні ігри. Віртуальне знайомство. Віртуальна реальність.*

Віртуа́льність, ності, *ж.*

Віртуа́льно. *Існувати віртуально. Спілкуватися віртуально.*

ВІРТУО́З, а, *ч* 1. Митець (артист, художник, музикант), який досконало володіє технікою своєї професії. *Визнаний віртуоз. Концерт віртуоза. Слава віртуоза. Віртуоз-скрипаль.* 2. Людина, що досягла найвищого ступеня майстерності в якійсь справі. *Віртуоз своєї справи. Віртуоз пера.*

Віртуо́зний, а, е. *Віртуозне виконання. Віртуозна гра.*

Віртуо́зність, ності, *ж. Виконавська віртуозність. Віртуозність техніки.*

Віртуо́зно. *Віртуозно володіти справою.*

ВІРУЛЕ́НТНИЙ, а, е, *біол.* Здатний викликати інфекційні захворювання; хвороботворний (про мікроби). *Вірулентний вірус поліомієліту. Вірулентний мікроб.*

Вірuléнтність, ності, *ж. Вірулентність збудника. Фактори вірулентності.*

ВІРУЛІЦИ́Д, у, *ч., біол.* Речовина, здатна вбивати віруси.

ВІ́РУС, у, *ч., біол.* 1. Один із найдрібніших хвороботворних мікроорганізмів; збудник інфекційного захворювання. *Вірус грипу. Ураження вірусами. Антитіла проти вірусів. Різновиди вірусів.* 2. *інформ.* Програма, здатна створювати свої копії та впроваджувати їх у різні об'єкти комп'ютерних систем, мереж і т. ін. без відома користувача, зберігаючи здатність подальшого поширення та спричинюючи непередбачені зміни в роботі комп'ютера. *Комп'ютерний вірус. Виявити вірус. Знешкодити вірус.* 3. *перен.* Те, що викликає, породжує якісь негативні явища. *Вірус слави. Вірус індивідуалізму.*

Ві́русний, а, е. *Вірусна теорія. Вірусний грип. Вірусна програма.*

ВІРУСОГЕНЕТИ́ЧНИЙ, а, е. Заснований на припущенні про перетворення здорової клітини в ракову внаслідок впливу пухлинородного вірусу на її спадковий апарат. *Вірусогенетична гіпотеза виникнення пухлин.*

ВІРУСОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Наука про віруси і спричинювані ними в організмі процеси. 2. *інформ.* Вивчення комп'ютерних вірусів і способів захисту від них.

Вірусо́лог, а, *ч Консультація вірусолога.*

Вірусологі́чний, а, е. *Вірусологічна лабораторія.*

ВІСАМІ́Н, у, *ч., фарм.* Лікарський препарат, який має спазмолітичну дію і застосовується для лікування стенокардії, бронхіальної астми та ін.

ВІСКА́РІЯ, ї, *ж.* Багаторічна рослина родини гвоздикових. *Цвіт віскарії.*

ВІСКА́ША, і, *ж., зоол.* Ссавець родини шиншилових, південноамериканський гризун, що населяє пампи. *Популяція віскаші.*

ВІ́СКЕН, у, *ч., фарм.* Лікарський препарат, який має антиаритмічну дію; застосовують для лікування стенокардії, аритмії серця, гіпертонії.

ВІ́СКІ, *невідм., с.* Міцний алкогольний напій із жита або кукурудзи та ячмінного солоду. *Ірландське віскі. Пити віскі. Порція віскі.*

ВІСКО́ЗА, и, *ж.* 1. В'язка речовина, яку отримують при перероблянні целюлози і використовують для виготовлення штучного шовку, шкіри, целофану, пластичних виробів і т. ін. *Якісна віскоза. Виробництво віскози.* 2. Штучний шовк, а також вироби з нього. *Блузка з віскози. Носити віскозу.*

Віско́зний, а, е. *Віскозне виробництво. Віскозний комбінат. Віскозна тканина. Віскозне волокно.*

ВІСКОЗИМЕ́ТРІЯ, ї, *ж., хім., фіз.* 1. Сукупність методів вимірювання в'язкості речовин. 2. Розділ фізики, який вивчає методи і способи вимірювання в'язкості рідин і газів.

Віскозиме́тр, а, *ч., хім., фіз.* Прилад для визначення в'язкості рідин і газів. *Ультразвуковий віскозиметр. Віскозиметр високого тиску.*

Віскозиметри́чний, а, е. *Віскозиметричні дослідження.*

ВІСКОЗИ́Н, у, *ч* Дуже в'язка мінеральна речовина, яку використовують як технічне мастило.

ВІСКОЛО́ЇД, у, *ч., геол.* Торгова назва виготовленої з целулоїду імітації коштовного каміння.

ВІСМІ́Т, у, *ч., геол.* Вторинний мінерал, сіро-зелений з алмазним блиском, який утворюється при окисненні вісмутових мінералів.

ВІ́СМУТ, у, *ч.* 1. Хімічний елемент, крихкий метал сріблясто-червонуватого кольору, що використовується для виготовлення легкоплавких сплавів. *Сплави вісмуту.* 2. Лікувальна речовина, виготовлена з препаратів цього елемента.

Вісмути́стий, а, е. *Вісмутисте срібло. Вісмутисте золото.*

Ві́смутовий, а, е. *Вісмутова руда. Вісмутова кислота. Вісмутові солі.*

ВІСМУТА́Т, у, *ч., хім.* Сіль вісмутової кислоти.

Вісмута́тний, а, е.

ВІСМУТИ́ДИ, ів, *мн., хім.* Органічні вісмутовмісні сполуки, необхідні для нормальної життєдіяльності і розвитку організмів.

ВІСМУТИ́Н, у, *ч., геол.* Непрозорий сріблясто-білий із металевим блиском мінерал, сульфід вісмуту; руда вісмуту (у 1 знач.); вісмутовий блиск. *Діагностувати вісмутин.*

ВІСМУТИ́Т, у, *ч., геол.* Мінерал білого, сірого, жовтого, зеленого кольору; продукт вивітрювання вісмуту і вісмутину.

Вісмути́товий, а, е.

ВІСТ, у, *ч.* 1. Гра в 52 карти. *Грати у віст.* 2. Певна комбінація карт у грі в преферанс, бостон.

Вістува́ти, у́ю, у́єш. Грати проти партнера, який оголосив гру.

ВІСТЕ́РІЯ, ї, *ж.* Декоративна витка ліана родини бобових з красивими квітками; гліцинія.

ВІСЦЕРА́ЛЬНИЙ, а, е, *анат.* 1. Внутрішній, належний до внутрішніх органів людини або тварин. *Вісцеральні системи організму. Вісцеральна мускулатура.* 2. Прилеглий або повернутий до нутрощів. *Вісцеральні м'язи.*

ВІСЦЕРО... Перша частина складних слів, що вказує на зв'язок із внутрішніми органами людини або тварин.

ВІСЦЕРОПТО́З, у, *ч., мед.* Опущення внутрішніх органів — шлунка, кишковика, печінки та ін. органів черевної порожнини. *Констатувати вісцероптоз. Вісцероптоз шлунка.*

ВІСЦИ́Н, у, *ч., біол.* Клейка речовина на ягодах і корі омели.

ВІТАВА́КС, у, *ч., хім.* Препарат для боротьби із шкідниками та хворобами рослин.

ВІТАЇ́ЗМ, у, *ч.* Напрям в українській літературі та мистецтві першої половини XX ст., що ґрунтується на засадах гуманізму, загальнолюдських духовних цінностей, мистецьких критеріїв; активний романтизм. *Ідеї вітаїзму.*

Вітаї́ст, а, *ч.*

Вітаїсти́чний, а, е.

Вітаї́стка, и, *ж.*

ВІТАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Сукупність поглядів на природу живого, згідно з якими існує особлива, надприродна й непізнавана сила, що організує і визначає якісні особливості живого. *Прихильник віталізму. Елементи віталізму.*

Віталі́ст, а, *ч. Переконаний віталіст. Твердження віталістів.*

Віталісти́чний, а, е. *Віталістичне вчення.*

Віталі́стка, и, *ж.*

ВІТА́ЛІУМ, у, *ч., мет.* Жаротривкий сплав.

ВІТА́ЛЬНИЙ, а, е, *біол., мед.* Життєздатний, життєдайний, життєвий, прижиттєвий, дотичний до життєвих явищ. *Вітальна сила. Вітальний пагінець. Вітальне тіло. Вітальний організм.*

Віта́льність, ності, *ж.*

ВІТАМІ́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **вітамі́н**, у, *ч.*). 1. Органічні речовини, які належать до незамінних факторів харчування людини та тварин і брак яких зумовлює розлади організму. *Брак вітамінів. Комплекс вітамінів. Продукт, багатий на вітамін С.* 2. Препарат, який містить такі сполуки. *Препарати вітаміну А. Вживати вітаміни. Призначити курс вітамінів.*

Вітамініза́ція, ї, *ж.* Насичення, збагачення чогось вітамінами; введення вітамінів у їжу, в організм. *Вітамінізація їжі.*

Вітамінізо́ваний, а, е. *Вітамінізована їжа.*

Вітамінізува́ння, я, *с.*

Вітамінізува́ти, у́ю, у́єш. Насичувати, збагачувати вітамінами. *Вітамінізувати раціон.*

Вітамі́нка, и, *ж. розм.* Одне драже якого-небудь вітаміну (у 2 знач.).

Вітамі́нний, а, е. 1. Який має в собі вітаміни. *Вітамінний корм. Вітамінні препарати.* 2. Який виробляє вітаміни. *Вітамінний завод.*

Вітамі́нність, ності, *ж. Показник вітамінності.*

Вітаміно́зний, а, е. Багатий на вітаміни. *Вітамінозні продукти.*

ВІТАМІ́НО... Перша частина складних слів, що відповідає словам «вітамін», «вітамінний».

ВІТАМІНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про вітаміни, їх склад, вплив на організм людини, тварин. *Галузь вітамінології.*

Вітаміно́лог, а, *ч. Українські вітамінологи.*

Вітамінологі́чний, а, е. *Вітамінологічні дослідження.*

ВІТАМІНОТЕРАПІ́Я, ї, *ж., мед.* Застосування вітамінів із лікувальною метою при захворюваннях, зумовлених вітамінною недостатністю. *Методи вітамінотерапії.*

Вітамінотерапевти́чний, а, е. *Вітамінотерапевтичні заходи.*

ВІТАНО́ЛІДИ, ів, *мн.* Біоактивні речовини рослин, за біохімічним складом близькі до стероїдів.

ВІТАСФЕ́РА, и, *ж.* 1. Сукупність місць земної кулі з придатними для існування організмів умовами; арена життя. 2. Оболонка активного життя та біогенезу на Землі.

ВІТАТІУРА́М, у, *ч., хім.* Препарат для боротьби із шкідниками та хворобами рослин.

ВІТА́УКТА, и, *ж., біол.* Процес продовження тривалості життя організму.

ВІТАФІЛІ́Я, ї, *ж.* Колекціонування сигарет, цигарок, пакування цигарок, стрічок від сигар тощо.

ВІТАФЛАВІ́Н, у, *ч., фарм.* Рибофлавін, вітамін B_2.

ВІТАФТО́Р, у, *ч., фарм.* Лікарський препарат для нормалізації обмінних процесів у кісткових тканинах, який застосовують у стоматології.

ВІТАЦИТРО́Н, у, *ч., фарм.* Полівітамінний препарат із метинолом у вигляді сиропу; дитячі ліки від застуди.

ВІТЕ́КС, у, *ч., бот.* Рід тропічних рослин родини вербенових; деякі види вирощують як декоративні. *Вітекс священний, або авраамове дерево.*

ВІТЕЛІ́Н, у, *ч., біол.* Складний білок групи фосфопротеїнів; наявний у яєчному жовтку.

ВІТЕЛОГЕНЕ́З, у, *ч., біол.* Синтез і накопичення жовтка у фазі швидкого росту клітин живого організму; жовткоутворення.

ВІТЕЛОГЕНІ́Н, у, *ч., біол.* Білок, наявний у крові, що бере участь у формуванні жовтка.

ВІТЕЛОФА́ГИ, ів, *мн., біол.* Клітини, які залишаються у жовтку і не беруть участі у формуванні зародка.

ВІТЕРИ́Т, у, *ч., геол.* Мінерал класу карбонатів із кристалами білого, сіруватого, жовтуватого кольору; руда для отримання барію.

ВІТИЛІ́ГО, *невідм., с., мед.* Хронічне захворювання людини, що виявляється в утворенні на шкірі знебарвлених плям, які можуть поширюватися і зливатися; білий лишай. *Причини розвитку вітиліго. Симптоми вітиліго.*

ВІТЛУ́Ф, у, *ч.* Однорічна трав'яниста рослина, різновид салатного цикорію. *Лікувальні властивості вітлуфу.*

ВІТНЕЇ́Т, у, *ч.*, *геол.* Мінерал; самородна мідь із вмістом арсену.

ВІТРА́Ж, а́, *ч.* Орнаментальна чи сюжетна декоративна композиція (у вікнах, дверях і т. ін.) із кольорового скла чи іншого матеріалу, що пропускає світло. *Яскравий вітраж. Художні вітражі. Старовинні вітражі. Автор вітража. Зробити вітраж.*

Вітражи́ст, а, *ч.* Той, хто виготовляє вітражі. *Художник-вітражист.*

Вітражи́стка, и, *ж.* *Відома вітражистка.*

Вітра́жний, а, е. *Вітражне скло.*

ВІТРЕ́Н, у, *ч.*, *геол.* Блискучий чорний крихкий складник викопного вугілля, що утворюється при розкладанні речовин у водному середовищі без доступу кисню.

ВІТРИ́НА, и, *ж.* 1. Спеціально обладнане вікно в крамниці з виставленими в ньому для демонстрації товарами; вікно (полиця, стенд) в ательє, перукарні тощо з виставленими зразками продукції, зачісок і т. ін. *Підсвітна вітрина. Вітрина фотоательє. Вітрина крамниці. Вітрина з посудом.* 2. Спеціально обладнане місце (дошка, скринька, стенд тощо) з виставленими експонатами, газетами, оголошеннями та ін. *Вітрина для оголошень.*

Вітри́нний, а, е. *Вітринне дзеркало.*

ВІТРИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *хім.*, *фіз.* Перехід рідини в склоподібний стан під час зниження її температури. *Вітрифікація ембріонів і яйцеклітин.*

Вітрифікаці́йний, а, е. *Вітрифікаційний процес.*

ВІТРОЗИ́Н, у, *ч.*, *біол.* Білок типу колагену, виявлений у склоподібному тілі ока.

ВІТРОКЕРА́М, у, *ч.* Склокристалічний матеріал, одержуваний при регулюванні кристалізації скла.

ВІТРОФІ́Р, у, *ч.* Гірська порода, суміш вулканічного скла з незначними вкрапленнями інших мінералів.

ВІ́ТРУМ, у, *ч.* Полівітамін, вітаміно-мінеральний комплекс.

ВІ́ТТА, и, *ж.* Стрічка на голові римлянок, яка підтримувала зачіску й була ознакою стану.

ВІФЕРО́Н, у, *ч.*, *фарм.* Препарат інтерферону, який має противірусну, імуномоделюючу дію.

ВІХА́РА, и, *ж.* Індійський монастир, у якому постійно живуть буддійські ченці.

ВІ́ЦЕ-... Перша частина складних слів, що відповідає слову «заступник».

ВІ́ЦЕ-АДМІРА́Л, а, *ч.* Військове адміральське звання, середнє між контрадміралом та адміралом, а також особа, що має це звання.

Ві́це-адміра́льський, а, е.

ВІ́ЦЕ-ГУБЕРНА́ТОР, а, *ч.* Заступник, помічник губернатора. *Аудієнція у віце-губернатора.*

Ві́це-губерна́торський, а, е.

ВІ́ЦЕ-КА́НЦЛЕР, а, *ч.* Заступник, помічник канцлера.

Ві́це-ка́нцлерський, а, е.

ВІ́ЦЕ-КО́НСУЛ, а, *ч.* 1. Заступник консула. *Призначити віце-консулом.* 2. Керівник віце-консульства.

Ві́це-ко́нсульський, а, е.

ВІ́ЦЕ-МЕ́Р, а, *ч.* Заступник мера. *Кандидатура на посаду віце-мера.*

ВІ́ЦЕ-МІ́С, *невідм.*, *ж.* Красуня, яка зайняла друге або третє місце на конкурсі краси. *Перша віце-міс. Віце-міс світу.*

ВІ́ЦЕ-ПРЕЗИДЕ́НТ, а, *ч.* 1. Заступник президента. *Доповідь віце-президента.* 2. Почесна виборна посада в деяких наукових чи колегіальних установах. *Віце-президент Національної академії наук України. Вибори віце-президента. Посада віце-президента.*

Ві́це-президе́нтський, а, е. *Віце-президентський пост.*

ВІ́ЦЕ-ПРЕМ'Є́Р, а, *ч.* Заступник прем'єр-міністра. *Статус віце-прем'єра. Віце-прем'єр із питань гуманітарної політики.*

Ві́це-прем'є́рський, а, е.

ВІ́ЦЕ-СПІ́КЕР, а, *ч.* Заступник, помічник спікера. *Обрати віце-спікера.*

Ві́це-спі́керський, а, е.

ВІЦИ́НА, ВІТИ́НА, и, *ж.* Річкове транспортне вітрильне судно з подовженим корпусом.

ВІЦИНА́ЛЬ, і, *ж.* Побічна грань кристала, дещо відхилена від його основних граней.

Віцина́льний, а, е. *Віцинальні горбки. Віцинальний ефект.*

ВІ-ЧИ́П, а, *ч.* Спеціальний пристрій у телевізорі, що дозволяє автоматично блокувати деякі програми, які не варто (не бажано) дивитися дітям.

ВІШНУЇ́ЗМ, у, *ч.* Один із двох головних релігійних напрямів в індуїзмі, в основі якого лежить культ Вішну. *Поширення вішнуїзму.*

Вішнаї́т, Вішнуї́т, а, *ч.* Послідовник вішнуїзму.

Вішнаї́тка, Вішнуї́тка, и, *ж.*

Вішнаї́тський, Вішнуї́тський, а, е. *Вішнаїтські осередки.*

ВОДЕВІ́ЛЬ, я, *ч.* П'єса легкого комедійного змісту, в якій діалоги чергуються з жартівливими куплетами й танцями. *Дивитися водевіль. Зіграти водевіль.*

Водевілі́ст, а, *ч.* Автор водевілів.

Водеві́льний, а, е. *Водевільні сцени.*

ВОКА́БУЛА, и, *ж.* 1. Окреме слово як предмет лексикології чи лексикографії. 2. У лексикографії — заголовок словникової статті. 3. Іншомовне слово з перекладом рідною мовою.

ВОКАБУЛЯ́РІЙ, я, *ч.* Короткий словник до хрестоматії або окремих частин підручника. *Укласти вокабулярій.*

ВОКА́Л, у, *ч.* Мистецтво співу. *Викладати вокал. Тонке розуміння вокалу.*

Вокалі́ст, а, *ч.* Співак, який досконало володіє своїм голосом; фахівець із вокального мистецтва. *Кар'єра вокаліста.*

Вокалі́стка, и, *ж.* *Відома вокалістка.*

Вока́льний, а, е. *Вокальне мистецтво. Вокальний стиль.*

Вока́льність, ності, *ж.*

ВОКАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *муз.* Спів на голосних звуках. 2. *лінгв.* Перетворення напівголосних або приголосних звуків у голосні. 3. У стенографії — графічний метод вираження голосних у слові через зміну написання приголосних.

Вокалі́з, у, *ч.*, *муз.* Твір для голосу без слів, побудований тільки на голосних звуках. *Автор вокалізу.*

ВОКАЛІ́ЗМ, у, *ч.*, *лінгв.* Система голосних звуків у мові. *Система українського вокалізму. Діалектний вокалізм.*

ВОКАЛІСКОПІ́Я, ї, *ж.* Розпізнавання голосу; виділення ознак, що визначають голосовий тракт того, хто говорить. *Методи вокаліскопії.*

ВОКА́ЛЬНО-ІНСТРУМЕНТА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Написаний для виконання вокалістом (вокалістами) у супроводі музичних інструментів. *Вокально-інструментальні твори.* 2. У складі якого є вокалісти і музиканти. *Вокально-інструментальний ансамбль.*

ВОКАТИ́В, а, *ч.* 1. Кличний відмінок. 2. Звертання.

Вокати́вний, а, е. *Вокативна форма іменника. Вокативна конструкція.*

ВОКЛЮ́ЗИ, ів, *мн.* Потужні джерела, водні потоки в легкорозчинних або з багатьма тріщинами гірських породах, характерні для карстових територій.

ВОКОДЕ́Р, а, *ч.* Вид телефонного зв'язку, коли мова передається в закодованому вигляді.

ВОЛА́Н, а, *ч.* 1. Спеціальний м'ячик із пластмасовим або пір'яним стабілізатором конічної форми, що використовується для гри в бадмінтон. *Новий волан. Подача волана. Втратити волан.* 2. Вид рюші на жіночому

одязі. *Мереживний волан. Пришити волани. Оздоблення воланами. Сукня з воланами.*

ВОЛАПЮ́К, а, *ч.* 1. Одна із штучних міжнародних мов, що не набула поширення. 2. *перен.* Зіпсована і незрозуміла мова, набір слів із різних мов.

ВОЛЕЙБО́Л, у, *ч.* Спортивна гра, що полягає в перекиданні руками м'яча через сітку від однієї команди до другої. *Грати у волейбол. Команда з волейболу.*

Волейболі́ст, а, *ч. Українські волейболісти. Змагання волейболістів.*

Волейболі́стка, и, *ж. Команда волейболісток.*

Волейбо́льний, а, е. *Волейбольна сітка. Волейбольний м'яч.*

ВОЛОНТЕ́Р, а, *ч.* 1. Доброволець військової служби. *Загони волонтерів. Записатися у волонтери. Стати волонтером.* 2. Той, хто добровільно бере участь в якійсь справі (новій, важкій, небезпечній для життя). *Волонтери благодійного закладу. Волонтери Червоного Хреста.*

Волонте́рка, и, *ж. Юна волонтерка.*

Волонте́рство, а, *с.*

Волонте́рський, а, е. *Волонтерський рух. Волонтерський загін.*

ВОЛЬВО́КС, у, *ч.* Рухомі кулясті зелені водорості, що існують колоніями переважно в стоячих прісних водах і є показниками забрудненості водойм, стічних вод тощо.

ВОЛЬЄ́Р, а, *ч.* **ВОЛЬЄ́РА**, и, *ж.* Обгороджений майданчик для утримування тварин і птахів на волі. *Великий вольєр.*

ВОЛЬТ[1], а, *ч.* Одиниця виміру напруги електричного струму.

ВОЛЬТ[2], а, *ч.* 1. *спорт.* Об'їзд манежу по колу під час вправ із верхової їзди. 2. Доріжка на манежі, що має форму кола. 3. Крутий поворот коня при манежній їзді. 4. Будь-який крутий поворот. *Блискавичні вольти. Робити вольт.* 5. *спорт.* Ухиляння від удару супротивника у фехтуванні. 6. *карт.* Підтасовування, пересмикування карт під час гри, щоб обдурити партнерів. *Вольти з картами.*

ВО́ЛЬТА, и, *ж., муз.* У нотному письмі — позначка над кінцевими тактами якоїсь частини музичного твору (перша вольта — для повторення, друга вольта — для закінчення).

ВОЛЬТА́Ж, у́, *ч.* Ступінь напруги електричного струму. *Давати більший вольтаж.*

ВОЛЬТА́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання сили електричного струму за його хімічною дією.

ВОЛЬТАМПЕРМЕ́ТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання сили і напруги електричного струму.

ВОЛЬТЕР'Я́НСТВО, а, *с.* 1. Світогляд, який базується на філософських поглядах Вольтера; ідейно-політичні течії та релігійне вільнодумство кінця XVIII — поч. XIX ст., пов'язані з ученням Вольтера. 2. *перен.* Вільнодумство.

Вольтер'я́нець, нця, *ч.* 1. Послідовник, прихильник вольтер'янства. 2. *перен.* Вільнодумець.

Вольтер'я́нка, и, *ж.*

Вольтер'я́нський, а, е. *Вольтер'янські погляди.*

ВОЛЬТИЖУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Майстерно виконувати гімнастичні вправи на коні під час його бігу по колу.

Вольтиже́р, а, *ч.* Вершник, що майстерно виконує гімнастичні вправи на коні, який швидко біжить по колу. *Виступ вольтижера.*

Вольтиже́рка, и, *ж.*

Вольтижува́льний, а, е.

Вольтижува́ння, я, *с. Майстер вольтижування.*

ВОЛЬТИНІ́ЗМ, у, *ч.* Здатність комах давати кілька поколінь протягом одного року.

ВОЛЬТМЕ́ТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання напруги електричного струму між двома точками електричного ланцюга.

ВОЛЬТФА́С, *незм.* Несподіване, раптове повернення обличчям до переслідувача.

ВОЛЬТФАРТІО́З, у, *ч.* Інвазійне захворювання тварин (рідше людини), що спричиняється паразитуванням у ранах і отворах тіла (вухах, ніздрях) личинок вольфартової мухи.

ВОЛЬФРА́М, у, *ч.* Хімічний елемент, тугоплавкий метал сріблясто-білого або світло-сірого кольору.

Вольфра́мовий, а, е. *Вольфрамова руда. Вольфрамова кислота. Вольфрамова нитка.*

Вольфрамо́ваний, а, е.

Вольфрамува́ння, я, *с.* 1. Насичення поверхневого шару металевих виробів вольфрамом, що здебільшого є проміжною операцією хіміко-термічного оброблення. 2. Нанесення покриття з чистого вольфраму на поверхню металевих та неметалевих виробів.

ВОЛЬФРАМА́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **вольфрама́т**, у, *ч.*). Солі вольфрамової кислоти, що використовуються у текстильній, лакофарбовій промисловості та в рентгенографії. *Вольфрамат кадмію.*

ВОЛЬФРАМІ́Т, у, *ч.* Мінерал буро-червоного, червонуватого кольору; руда для виготовлення високоякісних сортів твердої сталі. *Мінерал вольфраміт.*

ВОЛЮНТАРИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Напрям у філософії, представники якого вважають людську волю першоосновою буття. *Основи волюнтаризму. Ідеї волюнтаризму. Елементи волюнтаризму.* 2. *психол.* Визнання волі, а не розуму вирішальним фактором у психічному житті людини. *Звинувачення у волюнтаризмі. Риси волюнтаризму.* 3. Соціально-політична практика, що, нехтуючи об'єктивними законами історичного процесу, керується суб'єктивними бажаннями і довільними рішеннями осіб, які здійснюють її.

Волюнтари́ст, а, *ч. Погляди волюнтариста.*

Волюнтари́стка, и, *ж.*

Волюнтаристи́чний, **Волюнтари́стський**, а, е. *Волюнтаристична теорія. Волюнтаристичний світогляд. Волюнтаристське управління. Волюнтаристське рішення.*

ВОЛЮ́ТА, и, *ж., архіт.* Скульптурна прикраса у вигляді спіралеподібно закручених листків, вусиків чи інших елементів рослин або орнаментально стилізованих частин людського тіла, одягу тощо на капітелі іонічної колони або на консолі.

Волю́тний, а, е.

ВОТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *книжн.* Вирішувати, схвалювати що-небудь шляхом голосування. *Вотувати закон. Вотувати кредит. Вотувати недовіру.*

Вотува́ння, я, *с. Вотування закону.*

ВО́ТУМ, у, *ч.* Ухвала, прийнята голосуванням. *Вотум довіри. Оголосити вотум недовіри. Вотум з'їзду.*

ВО́ХРА, и, *ж.* Природна мінеральна фарба червоно-брунатного або жовтого кольору. *Червона вохра.*

ВОЯ́Ж, у, *ч.* Подорож, мандрівка, поїздка. *Вояж по Європі. Вирушити у вояж. Здійснити вояж.*

Вояже́р, а, *ч.* 1. Мандрівник. *Група вояжерів.* 2. Те саме, що **комівояже́р**. *Вояжер фірми. Запросити вояжера.*

Вояже́рський, а, е.

Вояжува́ння, я, *с.*

Вояжува́ти, у́ю, у́єш, *ірон.* Подорожувати. *Вояжувати в Сполучених Штатах.*

ВУАЙЄРИ́ЗМ, у, *ч., мед.* Отримання сексуального задоволення при розгляданні сексуальних сцен та оголеного тіла.

Вуайєри́ст, а, *ч.*

Вуайєри́стка, и, *ж.*

ВУА́ЛЬ, і, *ж., рідко* я, *ч.* 1. Прозора тканина або сітка, закріплена на жі-

ночому капелюшку, щоб закривати обличчя. *Густа вуаль. Жінка у вуалі. Капелюшок із вуаллю.* 2. Легка прозора тканина. 3. *спец.* Нашарування на негативі, що зменшує контрастність фотографічного зображення. *Фотографічна вуаль.*

Вуалюва́ння, я, *с.*

Вуалюва́ти, ю́ю, ю́єш. 1. Покривати вуаллю (у 1 знач.). 2. *спец.* Затемнювати тло, зменшувати контрастність зображення на знімку, рентгенограмі тощо. *Вуалювати рентгенограму.* 3. *перен.* Приховувати. *Вуалювати правду.*

ВУ́ДУ, *невідм., ч.* Нематеріальне начало, яке лежить в основі релігії вудуїзму.

ВУДУЇ́ЗМ, у, *ч.* Африканська культова релігія, побудована на переконаннях, що світ населений добрими і злими духами, від яких залежить здоров'я і добробут людей. *Культ вудуїзму.*

Вудуї́ст, а, *ч.*

Вудуї́стка, и, *ж.*

Вудуї́стський, а, е.

ВУЛКА́Н, а, *ч.* Конусоподібна гора з кратером на вершині, через який час від часу викидається розплавлена лава, гарячі гази, уламки гірських порід, попіл тощо. *Грязьовий вулкан. Діючі вулкани. Виверження вулкана. Кратер вулкана.*

Вулкані́зм, у, *ч., геол.* Сукупність явищ, пов'язаних із виверженням вулканів, рухом і застиганням вулканічної магми.

Вулкані́чний, а, е. 1. Що стос. вулкана. *Вулканічний конус. Вулканічний вибух. Вулканічна магма.* 2. На якому є вулкани. *Вулканічний пояс. Вулканічний район.* 3. *перен.* Дуже сильний, бурхливий. *Вулканічна пристрасть.*

Вулка́новий, а, е.

ВУЛКАНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж., техн.* Гаряче оброблення каучуку, гутаперчі тощо спеціальними речовинами для надання їм міцності, пружності, еластичності. *Вулканізація каучуку.*

Вулканіза́тор, а, *ч., техн.* 1. Робітник, який займається вулканізацією. *Робота вулканізатора.* 2. Речовина, яка в поєднанні з каучуком дає гуму. *Дія вулканізатора.* 3. Казан, у якому вулканізують дрібні каучукові вироби. 4. Апарат для ремонту гумових камер і покришок.

Вулканізаці́йний, а, е. *Вулканізаційні брикети. Вулканізаційна камера.*

Вулканізо́ваний, а, е. *Вулканізований кабель.*

Вулканізува́ти, у́ю, у́єш. Перетворювати сирий каучук на гуму. *Вулканізувати каучук.*

ВУЛКАНІ́Т, у, *ч.* 1. Гірська порода вулканічного походження. *Французькі вулканіти.* 2. Шкіроподібна гума. *Виробництво вулканіту.*

ВУЛКАНОГЕ́ННИЙ, а, е, *геол.* Який утворився внаслідок виверження вулкана, є наслідком вулканізму. *Вулканогенні продукти.*

ВУЛКАНОКЛА́СТИ, ів, *мн.* Вулканічні гірські породи — суміш брил та уламків лавового і шлакового матеріалу.

ВУЛКАНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає виникнення, будову, розвиток, діяльність вулканів, розробляє методи передбачення вулканічних вивержень тощо. *Сучасна вулканологія. Проблеми вулканології. Інститут вулканології.*

Вулкано́лог, а, *ч.*

Вулканологі́чний, а, е. *Вулканологічна станція. Вулканологічні дослідження.*

ВУ́ЛЬВА, и, *ж.* Зовнішні статеві органи жінки.

ВУЛЬВІ́Т, у, *ч.* Запалення зовнішніх жіночих статевих органів. *Лікування вульвіту.*

ВУЛЬГАРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Надміру спрощений виклад якогось учення, який спотворює його суть. *Вульгаризація історії.*

Вульгариза́тор, а, *ч.* Той, хто що-небудь вульгаризує. *Вульгаризатор науки.*

Вульгариза́торство, а, *с.*

Вульгариза́торський, а, е.

Вульгаризо́ваний, а, е. *Вульгаризований варіант твору. Вульгаризоване поняття.*

Вульгаризува́ти, у́ю, у́єш. 1. Уявляти, тлумачити щось спрощено, примітивно, спотворюючи його справжній зміст. *Вульгаризувати наукову теорію.* 2. Огрублювати. *Вульгаризувати мову. Вульгаризувати історію.*

ВУЛЬГАРИ́ЗМ, у, *ч.* Грубе слово або вислів, що перебуває поза нормами літературної мови. *Лексичні вульгаризми. Вживати у мові вульгаризми. Очистити мову від вульгаризмів. Боротися з вульгаризмами.*

ВУЛЬГА́РНИЙ, а, е. 1. Позбавлений смаку, такту; грубий, непристойний. *Вульгарні манери. Вульгарна поведінка. Вульгарний анекдот. Вульгарний вислів.* 2. Спрощений, перекручений щодо змісту. *Вульгарні уявлення.* 3. Який вульгаризує що-небудь. *Вульгарна соціологія. Вульгарне трактування вчення.*

Вульга́рність, ності, *ж.* *Вульгарність смаку.*

Вульга́рно. *Виглядати вульгарно. Жартувати вульгарно.*

Вульга́рщина, и, *ж., розм., зневажл.* *Не сприймати вульгарщину.*

ВУЛЬГА́ТА, и, *ж.* Латинський переклад Старого Заповіту, здійснений у 384—405 рр. Єронімом Блаженним із єврейських та грецьких манускриптів.

ВУЛЬФЕНІ́Т, у, *ч.* Руда жовтого кольору кристалічної будови, яка містить у собі свинець, молібден.

ВУНДЕРКІ́НД, а, *ч.* Не за віком дуже здібна, винятково обдарована дитина. *Справжній вундеркінд.*

Г

ГАБА́РА, и, *ж.* Вітрильне вантажне судно, яке використовували в основному французи на Середземному морі до початку XIX ст.

ГАБАРДИ́Н, у, *ч.* Високоякісна легка вовняна, напіввовняна, шовкова чи бавовняна тканина з навскісним дрібним рубчиком, з якої шиють легкі пальта, плащі, костюми. *Костюм із габардину.*

Габарди́новий, а, е. *Габардиновий капелюх.*

ГАБАРИ́Т, у, *ч.*, *спец.* Зовнішній обрис якого-небудь предмета (машини, споруди і т. ін.); розмір чого-небудь. *Позначення габариту автомобіля. Світлові габарити. Габарити причіпних машин. Позначати габарити.*

Габари́тний, а, е. *Габаритні вогні. Габаритна машина. Габаритні ворота. Габаритний вантаж.*

Габари́тність, ності, *ж.* *Визначати габаритність.*

ГАБІЛІТА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *зах.* Складання іспиту, що дає право викладати в університеті.

Габілітаці́йний, а, е. *Габілітаційна робота. Габілітаційний іспит.*

Габіліто́ваний, а, е. *Габілітований доктор мовознавства.*

Габілітува́тися, у́юся, у́єшся. *Габілітуватися на викладання української літератури.*

ГАБІО́Н, а, *ч.* 1. Дротяний ящик, заповнений камінням чи галькою, який використовують для укріплення берегів, для захисту опор мостів тощо. 2. Бетонний блок, який використовують для складання невисокої греблі та інших гідротехнічних споруд.

ГА́БІТУС, а, *ч.*, *біол.*, *мед.* Зовнішній вигляд тварин, рослин, гірської породи, а також людини. *Атлетичний габітус. Астенічний габітус. Дані габітуса. Описувати габітус. Габітус фауни.*

ГА́БРО, *невідм.*, *с.* Кристалічна магматична гірська порода чорного, темно-сірого або темно-зеленого кольору; добре полірується; використовується як будівельний та облицювальний матеріал.

Га́бровий, а, е. *Габрова магма.*

ГАБРОНЕМАТО́З, ГАБРОНЕМО́З, у, *ч.* Гельмінтозна хвороба коней, ослів і мулів.

ГАВА́НА, и, *ж.*, *розм.* 1. Сорт тютюну. 2. Сигара з цього тютюну. *Сигара гавана.*

ГА́ВАНЬ, і, *ж.* 1. Природно захищена від вітру, хвиль, течій і льодоходу частина океану, моря, річки, зручна для стоянки суден. 2. Місто з природною або штучно влаштованою стоянкою для суден. *Одеса — чорноморська гавань.*

Га́ванський, а, е.

ГАВІА́Л, а, *ч.* Великий крокодил із дуже видовженими щелепами — священна тварина індусів.

ГАВО́Т, у, *ч.* Старовинний французький танець, первісно — народний танковий, згодом став популярним бальним танцем.

ГАГА́Т, у, *ч.* В'язкий різновид викопного вугілля чорного кольору із смолистим блиском; використовують у ювелірній справі.

Гага́товий, а, е.

ГАДЖІ́, ХАДЖІ́, *невідм.*, *ч.* Мусульманин, який здійснив паломництво до Мекки.

ГАДОЛІ́НІЙ, ю, *ч.* Хімічний елемент — рідкісноземельний метал сріблясто-білого кольору; входить до складу багатьох мінералів; застосовують у ядерній техніці для захисту від нейтронного випромінювання.

Гадолі́нієвий, а, е.

ГАДРОЗА́ВРИ, ів, *мн.* Найбільші (до 10—12 м заввишки) і найчисленніші з двоногих рослиноїдних динозаврів — орнітопод; жили у крейдяний період, переважно у водоймах.

ГАДУ́ЛКА, ГУДУ́ЛКА, и, *ж.* Болгарський струнний смичковий музичний інструмент.

ГАЗ[1], у, *ч.* 1. Речовина в такому стані, що її частинки вільно рухаються, поширюючись по всьому доступному просторі, рівномірно заповнюючи його. 2. Отруйна речовина в такому стані. *Газ нервово-паралітичної дії.* 3. Загальна назва газоподібних або пароподібних речовин, які використовуються для опалення, освітлення та як рушійна сила. *Опалення газом.*

Газа́ція, ї, *ж.* 1. Протруювання газом. *Газація насіння хлорсумішшю.* 2. Насичення газом. *Газація води.*

Газівни́к, а́, *ч.* Робітник газової промисловості, а також той, хто обслуговує газові установки. *Газівник у доменному цеху. Викликати газівника.*

Газо́ваний, а, е. *Газована вода.*

Га́зовий, а, е. 1. Прикм. до **газ**. *Газові родовища. Газова хмара.* 2. Признач. для зберігання, перевезення газу. *Газовий балон.* 3. Який функціонує за допомогою горючого газу. *Газова лампа. Газова плитка. Газова турбіна. Газовий двигун.* 4. Пов'язаний із застосуванням, із дією отруйних газів. *Газова атака.*

Газува́ння, я, *с.* *Газування напоїв.*

Газува́ти, у́ю, у́єш. *Газувати мінеральну воду.*

ГАЗ[2], у, *ч.* Дуже тонка прозора шовкова тканина. *Тканина газ. Хустка з газу.*

Га́зовий, а, е. *Газова хустинка. Газовий шарф.*

ГАЗАВА́Т, у, *ч.* Те саме, що **джиха́д**. *Прихильник газавату. Ідеологія газавату. Оголосити газават.*

ГАЗГО́ЛЬДЕР, *ч.* 1. *род.* а. Резервуар для нагромадження, зберігання і видачі газу. 2. *род.* у. Прогумована тканина. *Спецодяг із газгольдеру.*

ГАЗЕ́ЛЬ[1], і, *ж.* Парнокопита тварина родини антилоп, швидка, з тонкими і довгими ногами; об'єкт полювання. *Полохлива газель.*

Газе́лячий, а, е.

ГАЗЕ́ЛЬ[2], і, *ж.* Віршова форма поезії народів Сходу, що складається з 10—12 двовіршів, об'єднаних наскрізною римою, яка повторюється в кожному парному рядку. *Газелі Навої.*

ГАЗЕ́ТА, и, *ж.* Періодичне, перев. щоденне, друковане на великих аркушах паперу видання, яке містить різноманітні матеріали про поточні події, оперативну інформацію і статті з актуальних суспільно-політичних, культурних та економічних тем, а також інформації, фотознімки, рекламу, оголошення тощо. *Щоденна*

газета. Міська газета. Читати газету. Передплатити газету.

Газети́зм, у, *ч., лінгв.* Слово або словосполучення, характерне для газетного жанру публіцистики.

Газе́тний, а. е. 1. Прикм. до **газе́та**. *Газетний папір. Газетні новини. Газетний заголовок.* 2. Зробл. з газети. *Газетний абажур.* 3. Пов'язаний із випуском газети; журналістський. *Газетна справа.*

Газе́тник, а, *ч., рідко* **Газетя́р**, а́, *ч.* 1. Видавець газети, а також журналіст, співробітник газети. *Фах газетяра.* 2. Той, хто займається продажем газет на вулиці, у транспорті тощо.

Газе́тниця, і, *ж.* 1. Жін. до **газе́тник**. 2. Підставка для газет, сумка для їх зберігання. *Плетена з лози газетниця.*

Газетя́рський, а, е. *Газетярський хист. Газетярська робота.*

ГАЗИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Перетворення твердого та рідкого палива в горючий газ. *Газифікація нафти. Газифікація твердого палива.* 2. Застосування горючого газу як палива в різних галузях народного господарства і в побуті. 3. Охоплення мережею газопостачання. *Газифікація житла. Газифікація села.*

Газифіка́тор, а, *ч.* 1. *техн.* Апарат для зберігання рідкого кисню, азоту, водню тощо і перетворення його на газ. 2. *техн.* Апарат для перетворення на газ твердого або рідкого палива. *Газифікатор бензину.* 3. Фахівець, який здійснює газифікацію (у 2 знач.).

Газифіко́ваний, а, е. *Газифікований будинок.*

Газифікува́ти, у́ю, у́єш. 1. Перетворювати що-небудь на газоподібний стан. *Газифікувати вугілля.* 2. Здійснювати газифікацію. *Газифікувати приватний сектор.*

ГА́ЗІ, *невідм., ч.* 1. У деяких мусульманських країнах — почесний титул, яким ушановували воєначальників і воїнів-переможців. 2. У часи Середньовіччя — учасник газавату. 3. У деяких країнах Сходу — спеціальні загони, призначені для захисту кордонів.

ГАЗЛІ́ФТ, *ч., техн.* 1. *род.* а. Пристрій для піднімання рідини (води, нафти і т. ін.) змішаним із нею стисненим газом, що застосовується в бурових свердловинах, у хімічній промисловості та гідрометалургії. 2. *род.* у. Компресорний спосіб добування нафти, при якому застосовують газ[1] (у 1 знач.).

Газлі́фтний, а, е. *Газліфтний видобуток нафти. Газліфтна компресорна станція.*

ГАЗО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «газ» або «газовий».

ГАЗОАНАЛІТИ́ЧНИЙ, а, е. Признач. для аналізу наявності, складу, концентрації газів (*див.* **газ**[1] у 1 знач). *Газоаналітична техніка.*

Газоаналіза́тор, а, *ч.* Прилад або препарат, за допомогою якого визначається наявність, склад, концентрація газів (*див.* **газ**[1] у 1 знач.).

ГАЗОБАЛО́Н, а, *ч.* Балон, у якому зберігається горючий газ. *Користуватися газобалоном. Заправити газобалон.*

Газобало́нний, а, е. *Газобалонні установки. Газобалонні автомобілі.*

ГАЗОБЕТО́Н, у, *ч.* Ніздрюватий бетон, який одержують унаслідок вдування в цементне тісто повітря або введення газоутворювальних сумішей (перев. алюмінієвої пудри); застосовують як будівельний і теплоізоляційний матеріал. *Будівельні деталі з газобетону.*

Газобето́нний, а, е.

ГАЗОГЕНЕРУВА́ННЯ, я, *с.* Виробництво горючого газу способом неповного спалювання твердого палива.

Газогенера́тор, а, *ч.* Апарат для газифікації палива, а також для одержання високотемпературного газу з рідкого ракетного палива або його компонентів. *Виробництво газогенераторів.*

Газогенера́торний, а, е. *Газогенераторна установка.*

Газогенерува́льний, а, е. *Газогенерувальна система.*

ГАЗОДИ́ЗЕЛЬ, я, *ч.* Газовий двигун типу дизеля, у якому газоповітряна суміш запалюється від незначної кількості рідкого палива, що надходить у циліндр; застосовується на газоперекачувальних установках. *Автомобільний газодизель.*

ГАЗОДИНА́МІКА, и, *ж.* Розділ аеродинаміки, що вивчає рух стиснутих газів, їх теплову і силову взаємодію з поверхнею тіл. *Закони газодинаміки.*

Газодинамі́чний, а, е. *Газодинамічна лабораторія.*

ГАЗО́ЙЛЬ, ю, *ч.* Фракція нафти, яку використовують як рідке мінеральне паливо для дизелів і як сировину для крекінгу.

ГАЗОКОМПРЕ́СОРНА с т а́ н ц і я — станція для підвищення тиску природного газу при його добуванні, транспортуванні і зберіганні.

ГАЗОКОНДЕНСА́Т, у, *ч.* Продукт, виділений із природного горючого газу, суміш рідких вуглеводнів; застосовують для виробництва бензину, етилену, дизельного палива та ін.

Газоконденса́тний, а, е. *Газоконденсатне родовище. Газоконденсатний промисел. Газоконденсатна установка.*

ГАЗОЛІ́Н, у, *ч.* Горюча рідина, що є продуктом переробки нафти; газовий бензин; застосовують як паливо для двигунів внутрішнього згорання, а також у хімічному виробництві.

Газолі́новий, а, е. *Газоліновий завод.*

ГАЗОМЕТРІ́Я, ї, *ж.* Визначення складу, концентрації газів (*див.* **газ**[1] у 1 знач.). *Методи газометрії.*

Газометри́чний, а, е. *Газометричні дані.*

Газо́ме́тр, а, *ч.* Лабораторний прилад для збирання і зберігання різних газів (*див.* **газ**[1] у 1 знач.), а також для вимірювання їх об'єму.

ГАЗО́Н, у, *ч.* Ділянка з рівно підстриженою травою в парку, саду, на бульварі і т. ін. *Розбити газон. По газонах ходити заборонено.*

Газо́нний, а, е. *Газонна трава. Газонні насадження.*

ГАЗОСИЛІКА́Т, у, *ч.* Ніздрюватий бетон, який одержують із суміші вапна, меленого або дрібного піску і води з газоутворювальними додатками у вигляді алюмінієвого порошку.

Газосиліка́тний, а, е.

ГАЗОТРО́Н, а, *ч., техн.* Двоелектродний газорозрядний прилад, заповнений розрідженим інертним газом або парою ртуті; використовують як електричний вентиль.

ГАЗОТУРБІ́НА, и, *ж.* Турбіна, яка працює за допомогою газу (*див.* **газ**[1] у 1 знач.); газова турбіна.

Газотурбі́нний, а, е. *Газотурбінна електростанція. Газотурбінний двигун. Газотурбінна установка.*

ГАЙДРО́П, у, *ч.* 1. Сталевий трос, який утримує придонну частину трала на заданій глибині. 2. Довгий мотузковий канат, призначений для полегшення посадки аеростата чи дирижабля.

ГАЙДУ́К, а́, *ч.* 1. У XV—XIX ст. у південних слов'ян — учасник збройної боротьби проти турецького панування. 2. Солдат придворної охорони, що перебував на службі в польських і угорських поміщиків. *Княжі гайдуки.* 3. У XVIII—XIX ст. — виїзний лакей, слуга у поміщицькому домі. *Гайдук у лівреї.* 4. Український народний танець. *Ударити гайдука.*

Гайду́цький, а, е.

ГАЙМОРИ́Т, у, *ч.* Запалення слизової оболонки гайморової порожнини. *Хворий на гайморит. Лікування гаймориту.*

ГА́ЙМОРОВА п о р о ж н и́ н а — придаткова порожнина носа, розміщена

всередині парної верхньощелепної кістки. *Обстеження гайморової порожнини.*

ГАЙО́Т, а, *ч.*, *геогр.* Згаслий підводний вулкан із змитою хвилями вершиною.

ГАКАБО́РТ, у, *ч.*, *мор.* Верхня заокруглена частина корми або кормового краю судна.

Гакабо́ртний, а, е. *Гакабортний вогонь.*

ГАКЛІАНІ́Т, у, *ч.* Твердий мінерал зі змінним забарвленням.

ГАЛА́, *невідм.* 1. У XVII—XVIII ст. — урочисте придворне свято. 2. Термін, який у сполученні з іменником означає святкове, урочисте, яскраве видовище. *Гала-концерт. Гала-вистава.*

ГАЛА́ГО, *невідм.*, *ч.* і *ж.* Ссавець підряду напівмавп із рудувато-бурою густою шерстю та пухнастим хвостом, поширений у тропічних лісах Африки. *Самка галаго.*

ГАЛА́-КОНЦЕ́РТ, у, *ч.* Великий, яскравий, урочистий концерт. *Святковий гала-концерт. Новорічний гала-концерт. Брати участь у гала-концерті. Готуватися до гала-концерту.*

ГАЛАКТА́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **галакта́н**, а, *ч.*). Складні полісахариди, що містяться в рослинних, а також тваринних тканинах.

ГАЛА́КТИКА, и, *ж.* Космічна система, що складається із зірок, зоряних скупчень, пилових і газових туманностей, розсіяного газу і пилу. *Далека галактика.*

Галакти́чний, а, е. *Галактичні туманності. Галактична орбіта. Галактична система. Галактичні координати. Галактична площина.*

ГАЛА́КТИКИ, тик, *мн.* Гігантські (до сотень млрд зірок) зоряні системи різних структур (спіральні, еліптичні, неправильні), які, як і Галактика, складаються із зірок, газових і пилових туманностей і міжзоряної розсіяної речовини.

ГАЛАКТОДЕНДРО́Н, а, *ч.* Дерево, сік якого за виглядом і смаком нагадує молоко; молочне дерево.

ГАЛАКТО́ЗА, и, *ж.*, *біол.* Моносахарид, що міститься в організмі людини, тварин і рослин. *Призначити галактозу.*

Галакто́зний, а, е.

ГАЛАКТОЗЕМІ́Я, ї, *ж.* Спадкова хвороба, при якій організм утрачає здатність засвоювати лактозу, що міститься в молоці. *Ознаки галактоземії.*

ГАЛАКТО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для визначення питомої ваги молока.

ГАЛАКТОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Лікування молоком, молокопродуктами та препаратами на їхній основі. *Методи галактотерапії.*

ГАЛАЛІ́Т, у, *ч.* Рогоподібна пластмаса, яку використовують у виробництві ґудзиків, гребенів, пряжок тощо.

Галалі́товий, а, е. *Галалітова біжутерія.*

ГАЛАНТЕРЕ́Я, ї, *ж.* Загальна торгова назва різних дрібних предметів туалету та особистого користування (галстуки, стрічки, ґудзики і т. ін.). *Відділ галантереї.*

Галантере́йний, а, е. *Галантерейні товари.*

Галантере́йник, а, *ч.* *Дрібні галантерейники.*

Галантере́йниця, і, *ж.*

ГАЛА́НТНИЙ, а, е. Вишукано ввічливий, чемний, люб'язний. *Галантний чоловік. Галантний кавалер.*

Гала́нтність, ності, *ж.* *Природжена галантність. Урок галантності.*

Гала́нтно. *Галантно вклонитися.*

ГАЛА́НТУС, а, *ч.* Рід трав родини первоцвітих; пролісок.

ГАЛЕ́, *невідм.*, *с.* Вироби з непрозорого багатошарового скла з рельєфними рослинними і пейзажними мотивами; декор виконується різьбою з видаленням кількох шарів скла навколо силуетного візерунка.

ГАЛЕА́С, а, *ч.* 1. Бойовий вітрильно-весловий корабель, який у XVI—XVII ст. був на озброєнні багатьох країн Європи. 2. Невелике транспортне і рибальське двощоглове веслове судно, яке використовували у XVIII—XIX ст. у Північній Європі.

ГАЛЕ́ГА, и, *ж.* Багаторічна трав'яниста кормова рослина родини бобових; деякі види — цінні кормові культури.

ГАЛЕ́Н, у, *ч.* Штучний кристал свинцевого блиску, що відзначається високою чутливістю; використовується в детекторах.

ГАЛЕ́НОВІ п р е п а́ р а т и — лікарські препарати (настоянки, екстракти, сиропи), які отримують із рослинної або тваринної сировини.

ГАЛЕНІ́Т, у, *ч.* Мінерал сірого кольору з металевим блиском; основна руда свинцю.

Галені́товий, а, е.

ГАЛЕ́РА, и, *ж.* Старовинне вітрильне багатовеслове військове судно. *Турецька галера. Плавати на галері.*

Гале́рний, а, е. *Галерний флот.*

Гале́рник, а, *ч.*, *заст.* Невільник, що веслував на галері. *Галерник-весляр.*

ГАЛЕРЕ́Я, ї, *ж.* 1. Критий чи відкритий коридор, що з'єднує два або кілька приміщень; також довгий балкон уздовж будинку. *Галерея над ґанком.* 2. Видовжений зал із суцільним рядом великих вікон в одній із поздовжніх стін. *Вийти в галерею.* 3. Верхні яруси театру, цирку і т. ін. *Сидіти в галереї.* 4. Довгий вузький підземний хід у військових спорудах, при гірничих роботах і т. ін. *Підземна галерея. Затоплена галерея.* 5. Образотворчий музей, спеціальне приміщення, в якому виставлені для огляду твори мистецтва. *Національна галерея. Картинна галерея. Екскурсія в галерею.* 6. *перен.* Довгий ряд подібних предметів, осіб, явищ; низка. *Галерея образів. Галерея прихильників.*

Галере́йний, а, е. *Галерейне приміщення.*

Галере́йник, а, *ч.*, *розм.* Власник або співробітник художньої галереї.

ГАЛЕ́ТА, и, *ж.* Тонкий сухий коржик із прісного тіста, який може довго зберігатися, а тому часто використовується як продукт харчування в дорожніх умовах. *Споживати галети.*

Гале́тний, а, е. *Галетне печиво. Галетна батарея.*

ГА́ЛИ, ів, *мн.* (*одн.* **гал**, а, *ч.*). Нарости на різних частинах рослин, спричинені вірусами, рослинними або тваринними паразитами; часто містять дубильні речовини. *Гали бобів люцерни.*

ГА́ЛІЙ, ю, *ч.* Рідкісний сріблясто-білий легкоплавкий м'який метал із низькою точкою плавлення; застосовують у манометрах і високотемпературних термометрах.

Га́лієвий, а, е. *Кварцово-галієвий термометр.*

ГАЛІМЕ́ТР, а, *ч.* Прилад, яким вимірюють концентрацію розчинів кухонної солі.

ГАЛІО́Н, а, *ч.* 1. Вітрильний військовий корабель XVI—XVII ст., який використовували у Великій Британії, Іспанії та Франції. *Галіони іспанської Армади.* 2. Іспанське вітрильне судно для прибережного лову сардин.

ГАЛІПО́Т, у, *ч.* Смола хвойних дерев, яка застигає на повітрі; містить скипидар, каніфоль і воду; використовується для виготовлення лаків і просмолювання.

ГАЛІ́Т, у, *ч.* Безбарвний або білий, жовтий чи синій мінерал, який добре розчиняється у воді; використовується в промисловості та медицині; кам'яна сіль. *Мінерал галіт.*

Галі́товий, а, е. *Галітові породи.*

ГАЛІФЕ́, *невідм.*, *с.* Військові штани особливого крою, що обтягують литки та коліна і дуже розширюються на стегнах. *Широке галіфе. Короткі штани галіфе.*

ГÁЛЛИ, ів, *мн.* 1. Римська назва кельтів у Галлії (сучасній Франції, Бельгії та Північній Італії). 2. *перен.* Французи.

Гáлльський, а, е.

ГАЛЛІЦИ́ЗМ, у, *ч.* Окреме слово або мовний зворот, запозичені з французької мови або утворені за її зразками.

ГАЛМÉЙ, ю, *ч.* Щільний дрібнозернистий мінерал, з якого добувають цинк; каламін.

Галмéйний, а, е. *Галмейні рослини.*

ГАЛÓ, *невідм., с.* Оптичні явища в атмосфері — білі або райдужні кола, стовпи, дуги, плями навколо Сонця і Місяця, які виникають унаслідок заломлення світла в кристаликах льоду, хмар, туману. *Виникнення гало.*

ГАЛО... Перша частина складних слів, що відповідає за значенням «сіль».

ГАЛОБІÓНТИ, ів, *мн.* Організми, які населяють солоні озера (напр., рачок артемія).

ГАЛОГЕНÉЗ, у, *ч.* Сукупність процесів формування відкладів легкорозчинних солей шляхом випаровування розсолу в поверхневих басейнах посушливої зони.

ГАЛОГÉНИ, ів, *мн.* (*одн.* **галогéн**, у, *ч.*). Хімічні елементи (фтор, хлор, бром, йод, астатин), що утворюють основну підгрупу VII групи періодичної системи елементів; галоїди. *Сполуки галогенів.*

Галогéнний, Галогéновий, а, е. *Галогенна лампа. Галогенні породи. Галогенні сполуки.*

Галогенóваний, а, е. *Галогенований вуглеводень.*

Галогенувáння, я, *с.*

Галогенувáти, ýю, ýєш, *хім.* Уводити галогени в молекули органічних сполук.

ГАЛОГЕНІ́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **галогенід**, у, *ч.*). Хімічні сполуки галогенів з іншими елементами; у природі поширені у вигляді мінералів. *Виявлення галогенідів.*

Галогені́дний, а, е.

ГАЛÓЇДИ, ів, *мн.* (*одн.* **галóїд**, у, *ч.*). Те саме, що **галогéни**.

Галóїдний, а, е. *Галоїдні добрива.*

ГАЛОМÁНІЯ, ї, *ж., зневажл.* Захоплення всім французьким.

Галомáн, а, *ч.*

Галомáнка, и, *ж.*

ГАЛÓН, а, *ч.* Міра об'єму рідин та сипких речовин у Великій Британії, США та деяких інших країнах. *Галон нафти.*

ГАЛÓП, у, *ч.* 1. Стрибкоподібний рух коня, один із видів алюру. 2. Бальний танець із стрибкоподібними рухами.

Галопáда, и, *ж.* Цирковий номер, у якому дресировані коні демонструють злагоджений галоп.

Галопувáння, я, *с.*

Галопувáти, ýю, ýєш, *розм.* Бігти галопом (про коня) або їхати на конях галопом.

ГÁЛОСИ, ів, *мн.* Те саме, що **галó**.

ГАЛОФІ́ЛИ, ів, *мн.* (*одн.* **галофіл**, а, *ч.*). Солелюбні тваринні організми, пристосовані до життя в умовах високої концентрації солей; живуть в океанах, морях, солоних озерах.

Галофі́льний, а, е. 1. Прикм. до **галофі́ли**. *Галофільний організм. Галофільна рослинність.* 2. На якому ростуть галофіли. *Галофільне болото. Галофільні луки.*

Галофі́льність, ності, *ж.* Пристосованість організмів до існування на ґрунтах, у ґрунтах і водах, багатих на легкорозчинні солі.

ГАЛОФІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **галофі́т**, а, *ч.*). Солестійкі рослини, що ростуть на дуже засолених ґрунтах — солонцях і солончаках, у засолених водоймах.

Галофі́тний, а, е. *Галофітна рослинність.*

ГАЛОФЛАВІ́Н, у, *ч.* Протравний барвник, який фарбує вовняні тканини в жовтий колір.

ГАЛОФÓБИ, ів, *мн.* (*одн.* **галофóб**, а, *ч.*). Організми, які уникають умов засоленості середовища.

ГАЛОФÓБІЯ, ї, *ж.* Вороже ставлення до всього французького.

Галофóб, а, *ч.*

Галофóбка, и, *ж.*

ГАЛС, а, *ч., мор.* 1. Курс вітрильного судна стосовно вітру. *Змінити галс. Іти лівим галсом.* 2. Відтинок шляху корабля від повороту до повороту при плаванні зигзагоподібними курсами. 3. Снасть або талі, що утримують нижній навітряний кут вітрила.

Гáлсовий, а, е. *Галсовий кут.*

ГАЛТÉЛЬ, і, *ж., спец.* 1. Профільна рейка, планка, якою прикривають щілини в стиках, виступні краї тощо; плінтус. 2. Заокруглення внутрішніх і зовнішніх кутів у металевих і дерев'яних виробах, на деталях машин тощо. 3. Столярний інструмент для вистругування на брусах жолобів, фігурних профілів.

Галтéльний, а, е. *Галтельний шов. Галтельний різець.*

ГАЛУАЗИ́Т, у, *ч.* Глинистий мінерал білого кольору з різними відтінками; використовують як сировину в керамічному виробництві.

ГАЛÝН, á, *ч.* Щільна вовняна або бавовняна тасьма, вишита золотими або срібними нитками, яку пов'язують на що-небудь, нашивають на одяг і т. ін., а також нашивки з цієї тасьми (перев. на форменому одязі). *Золотий галун. Мундир із галунами.*

Галунóвий, а, е. *Галунове оздоблення.*

ГАЛÝРГІЯ, ї,, *ж., техн.* Галузь хімічної технології, яка розробляє методи отримання солей із природних або штучних водних розчинів.

Галургі́йний, а, е. *Галургійна промисловість.*

ГÁЛФВІНД, у, *ч., мор.* Курс вітрильного судна, при якому його поздовжня вісь перпендикулярна до напрямку вітру.

ГАЛЬВАНІЗÁЦІЯ, ї, *ж.* 1. Застосування постійного електричного струму низької напруги в техніці або медицині. *Гальванізація змертвілих м'язів.* 2. Покривання якого-небудь предмета металом за допомогою електролізу. *Гальванізація деталей.*

Гальванізóваний, а, е.

Гальванізувáння, я, *с.*

Гальванізувáти, ýю, ýєш.

ГАЛЬВАНІ́ЧНИЙ, а, е. Який викликає виникнення постійного електричного струму або стосується його. *Гальванічний елемент. Гальванічна батарея. Гальванічний струм. Гальванічне покриття.*

ГАЛЬВАНО... Перша частина складних слів, що відповідає поняттю «гальванічний».

ГАЛЬВАНОГЛІ́ФІЯ, ї, *ж.* Спосіб одержання рельєфних зображень методом гальванопластики.

ГАЛЬВАНОДІАТЕРМІ́Я, ї, *ж.* Спільне застосування з лікувальною метою діатермії та гальванізації.

ГАЛЬВАНОКÁУСТИКА, и, *ж.* 1. Травлення малюнка на металі за допомогою постійного електричного струму. 2. *мед.* Видалення поліпів, припікання тканин тіла розпеченими електричним струмом гальванокаутерами.

Гальванокаусти́чний, а, е.

Гальванокáутер, а, *ч., мед.* Металевий наконечник для видалення поліпів, припікання тканин із застосуванням електричного струму.

ГАЛЬВАНОМАГНІ́ТНИЙ, а, е. Пов'язаний із дією магнітного поля у провідниках, по яких проходить струм. *Гальваномагнітні явища.*

ГАЛЬВАНÓМЕТР, а, *ч.* Високо чутливий прилад для вимірювання малих величин електричного струму, напруги або кількості електрики.

ГАЛЬВАНОПЛÁСТИКА, и, *ж.* Одержання металевих копій виробів електролітичним способом; застосовують

у поліграфії, радіотехнічній промисловості. *Проблеми гальванопластики.*

Гальванопласти́чний, а, е. *Гальванопластичний метод.*

ГАЛЬВАНОСКО́П, а, *ч.* Найпростіший прилад для виявлення постійного електричного струму в ланцюгу і визначення його напряму.

ГАЛЬВАНОСТЕ́ГІЯ, ї, *ж., спец.* Нанесення захисного або декоративного металевого покриття на вироби електролітичним осадженням (позолочення, посріблення, нікелювання, хромування та ін.); застосовують для поліпшення деяких якостей і властивостей виробів (напр., їх твердості, стійкості проти зношування і т. ін.).

ГАЛЬВАНОСТЕРЕОТИ́ПІЯ, ї, *ж., полігр.* Виготовлення стереотипних друкарських форм методом гальванопластики; забезпечує високу якість і зносостійкість форм.

Гальваностереоти́п, у, *ч.* Друкована форма, виготовлена методом гальванопластики.

ГАЛЬВАНОТА́КСИС, а, *ч., біол.* Активний рух нижчих рослинних і тваринних організмів, зумовлений пропусканням електричного струму через рідину, у якій вони містяться.

ГАЛЬВАНОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Лікування постійним електричним струмом низької напруги.

ГАЛЬВАНОТЕ́ХНІКА, и, *ж.* Техніка електролітичного осадження металів на металевих і неметалевих поверхнях.

Гальванотехні́чний, а, е.

ГАЛЬВАНОТИ́ПІЯ, ї, *ж., полігр.* Те саме, що **гальваностереоти́пія**.

ГАЛЬВАНОТРОПІ́ЗМ, у, *ч., біол.* Вигинання органів рослин під впливом постійного електричного струму.

ГАЛЬМІРО́ЛІЗ, у, *ч.* Процес підводного вивітрювання морських відкладів під впливом процесів розчинення, окислення тощо.

ГАЛЬЮ́Н, а, *ч.* 1. Туалет на кораблі. 2. На старовинних вітрильних суднах — передня надводна частина корабля, де влаштовували туалети.

ГАЛЬЯ́РДА, и, *ж.* Старовинний танець романського походження.

ГАЛЮЦИНА́ЦІЯ, ї, *ж.* Обман почуттів; неправдиве слухове, зорове, дотикове, нюхове, смакове сприймання, зумовлене порушенням діяльності мозку або хворобливим станом організму. *Слухові галюцинації. Зорові галюцинації. Смакові галюцинації. Спостерігаються галюцинації. Зумовлювати галюцинацію. Причини галюцинацій.*

Галюцинато́рний, а, е. Який спричиняє галюцинації, призводить до галюцинацій. *Галюцинаторні фактори.*

Галюцинаці́йний, а, е. *Галюцинаційний стан.*

ГАЛЮЦИНОГЕ́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **галюциноге́н**, у, *ч.*). Природні та синтетичні речовини, які викликають у здорових людей галюцинації, ейфорію і т. ін.; мають обмежене лікувальне застосування.

Галюциноге́нний, а, е. *Галюциногенна дія.*

Галюцинува́ти, у́ю, у́єш. Перебувати в стані галюцинації; страждати від оманливого сприйняття неіснуючого. *Галюцинувати від перевтоми.*

ГА́МА, и, *ж.* 1. Послідовно зростаючий або спадаючий щодо висоти ряд звуків від основного тону до його повторення в межах октави. 2. Музичні вправи в межах октави. *Мажорна гама. Грати гами.* 3. *перен.* Послідовний ряд яких-небудь однорідних, але чимось відмінних одне від одного предметів, явищ; послідовна зміна яких-небудь явищ. *Кольорова гама. Гама настроїв.*

ГАМА́ДА, и, *ж.* У Сахарі та інших пустелях — кам'янисті безводні простори з гладкою поверхнею чи вкриті зверху гострим щебенем.

ГАМАДРИ́Л, а, *ч.* Вузьконоса мавпа роду павіанів із попелясто-сірим хутром і мантієподібною гривою в самців; поширена в Африці та на Аравійському півострові.

ГАМАЗИ́ДИ, ів, *мн.* Паразитоморфні кліщі, поширені на всіх материках, крім Антарктиди, переносники збудників деяких інфекційних хвороб.

ГАМА́К, а́, *ч.* Підвісне ложе із сітки або парусини для відпочинку, сну на повітрі. *Садовий гамак. Гойдатися в гамаку. Нап'ясти гамак.*

ГАМАМЕЛІ́ДОВІ, их, *мн.* Рід дерев і кущів, поширених у теплих областях Північної і Центральної Америки, Східної Азії; вирощують як декоративні, деякі види використовують у медицині.

ГАМБА, и, *ж.* Поширена назва теноровоі віоли (віоли да гамба).

ГАМБАНГ, у, *ч.* Індонезійський ударний музичний інструмент, що є основою оркестру гамелан.

ГАМБІ́Р, у, *ч.* Духмяний рослинний екстрат, який застосовують для вичинення шкір, а також у медицині.

ГАМБІ́Т, у, *ч.* Початок шахової партії (дебют), у якій жертвують пішаком або легкою фігурою, щоб створити вигідну позицію для нападу. *Ферзевий гамбіт.*

Гамбі́тний, а, е. *Гамбітний прийом.*

ГАМБУ́ЗІЯ, ї, *ж.* Дрібна (завдовжки до 7 см, вагою до 3,5 г) живородна риба, яка живиться личинками і яйцями малярійних комарів. *Дрібненькі гамбузії.*

ГА́МБУРГЕР, а, *ч.* Запечена булочка, у розріз якої вкладається біфштекс з овочами. *Свіжий гамбургер. Фірмовий гамбургер. Готувати гамбургер. Замовити гамбургер. З'їсти гамбургер.*

ГАМЕ́ТА, и, *ж., біол.* Рухлива статева клітина рослинних і тваринних організмів. *Злиття гамет.*

Гаме́тний, а, е.

ГАМЕТА́НГІЙ, я, *ч.* 1. Одноклітинний або багатоклітинний орган у рослин, у якому розвиваються статеві клітини (гамети). 2. Багатоядерні клітини, уміст яких, не поділений на гамети, зливається при статевому процесі (у деяких грибів та водоростей).

ГАМЕТОГА́МІЯ, ї, *ж.* Злиття двох різних за статтю гамет, ядра яких утворюють ядро зиготи.

ГАМЕТОГЕНЕ́З, у, *ч., біол.* Процес формування і розвитку статевих клітин у тваринних і рослинних організмів.

ГАМЕТОГЕ́НІЯ, ї, *ж., біол.* Те саме, що **гаметогене́з**.

ГАМЕТОФІ́Т, а, *ч., біол.* Статеве покоління, етап життєвого циклу рослин від спори до розвитку зиготи.

...ГАМІЯ. Друга частина складних слів, що відповідає поняттю «шлюбність».

ГАМЛЕТИ́ЗМ, у, *ч.* Поєднання інтелекту з нерішучістю та безвіллям, нездатністю зважитись на рішучі дії, характерне для Гамлета — персонажа однойменної трагедії В. Шекспіра. *Юнацький гамлетизм.*

Гамлети́чний, а, е. *Тип гамлетичного героя.*

ГА́ММА, и, *ж.* Назва третьої літери грецького алфавіту.

ГАММА-... Перша частина складних слів, що вказує на: 1) один із станів речовини. 2) зв'язок з одним із типів гамма-частинок.

ГА́ММА-АКТИ́ВНИЙ, а, е. Здатний до радіоактивного випромінювання. *Гамма-активна речовина.*

Га́мма-акти́вність, ності, *ж.*

ГА́ММА-АПАРА́Т, а, *ч.* Апарат із радіоактивними ізотопами, який застосовують для опромінювання злоякісних пухлин, виявлення дефектів матеріалів та виробів.

ГА́ММА-АСТРОНО́МІЯ, ї, *ж.* Розділ астрономії, що досліджує небесні тіла та середовища, які випускають гамма-проміння.

ГÁММА-ГЛОБУЛÍНИ, ів, *мн.* (*одн.* **гáмма-глобулíн**, у, *ч.*). Група білків крові, що містять антитіла; застосовують із лікувальною та профілактичною метою.

ГÁММА-ДЕФЕКТОСКОПÍЯ, ї, *ж.* Метод дефектоскопії, що ґрунтується на просвічуванні виробів гамма-промінням; наявність дефектів установлюють за інтенсивністю гамма-випромінювання радіоактивних ізотопів.

Гáмма-дефектоскóп, а, *ч.* Прилад для визначення дефектів у виробах за допомогою гамма-проміння.

ГÁММА-ЕКВІВАЛÉНТ, а, *ч.* Кількість радію, яка створює таку саму потужність експозиційної дози гамма-випромінювання, як і певний радіоактивний препарат.

ГÁММА-КАРОТÁЖ, у, *ч.* Метод дослідження геологічного розрізу свердловин за радіоактивним випромінюванням гірських порід.

ГÁММА-МÉТОД, у, *ч.* Метод розвідування корисних копалин, що ґрунтується на інтенсивності випромінювання радіоактивних елементів, які є в гірських породах.

ГÁММА-СИГНÁЛ, у, *ч.* Гамма-випромінювання, що сприймається як сигнал. *Випромінювання гамма-сигналів.*

ГÁММА-СПЕКТРОСКОПÍЯ, ї, *ж.* Галузь ядерної фізики, у якій досліджують властивості ядер у різних станах за вимірюванням енергетичного спектра інтенсивності, кутового розподілу і поляризації частинок, що утворюються при радіоактивному розпаді або в ядерних реакціях.

Гáмма-спектрóметр, а, *ч.* Прилад для вимірювання довжин хвиль або енергії та інтенсивності гамма-проміння.

Гамма-спектроскопíчний, а, е.

ГÁММА-ТЕРАПÍЯ, ї, *ж., мед.* Променева терапія, що ґрунтується на використанні гамма-проміння; застосовується при лікуванні пухлин.

ГАМÓНИ, ів, *мн.* (*одн.* **гамóн**, у, *ч.*). Речовини, що їх виділяють статеві клітини (гамети) деяких рослинних та багатьох тваринних організмів; мають специфічний вплив на гамети протилежної статі й сприяють заплідненню.

ГÁНГЛІЙ, я, *ч.* 1. Скупчення нервових клітин, волокон та їх супровідної тканини у людини і тварин; нервовий вузол. *Нервові ганглії.* 2. Невелика пухлина (кіста) на суглобі.

Гáнглієвий, а, е. *Ганглієві утворення.*

ГАНГЛІОЗИ́ДИ, ів, *мн.* Природні органічні сполуки з групи складних ліпідів, які містяться у всіх живих клітинах; входять до складу біологічних мембран.

ГАНГРÉНА, и, *ж.* Змертвіння будь-якої ділянки тіла або органа. *Газова гангрена. Гангрена кінцівки.*

Гангренóзний, а, е. *Гангренозна ділянка. Гангренозна стопа.*

ГАНГСТЕРИ́ЗМ, у, *ч.* Організована злочинна діяльність, яка використовує пограбування, вбивства, підкупи та шантаж державних урядовців тощо.

Гáнгстер, а, *ч.* Член організованого бандитського угруповання; бандит. *Напад гангстерів. Банда гангстерів.*

Гáнгстерський, а, е. *Гангстерські методи боротьби.*

ГАНДБÓЛ, а, *ч.* Командна гра з м'ячем на прямокутному майданчику, в якій м'яч перекидають і закидають у ворота противника руками; ручний м'яч. *Американський гандбол. Майданчик для гандболу. Змагання з гандболу. Грати у гандбол. Захоплюватися гандболом.*

Гандболíст, а, *ч. Команда гандболістів.*

Гандболíстка, и, *ж.*

Гандбóльний, а, е. *Гандбольна команда. Гандбольний майданчик.*

ГАНДИ́ЗМ, у, *ч., філос.* Соціально-політичне і релігійно-філософське вчення, спрямоване на досягнення незалежності мирним шляхом, яке виникло в період боротьби Індії за незалежність (від прізвища його засновника М. К. Ганді).

ГАНДИКÁП, у, *ч., спорт.* 1. Перевага в умовах спортивних змагань, яка надається слабшому учасникові для урівноваження шансів на успіх. *Організувати гандикап. Брати участь у гандикапі. Проводити гандикап.* 2. Змагання, перегони, в яких беруть участь коні, різні за віком та якостями. *Влаштовувати гандикап. Виставити коня на гандикап. Зробити ставку на гандикап.*

ГАНДЖУ́Р, ГАНЖУ́Р, а, *ч.* Зібрання канонічних буддійських текстів у 108 томах тибетською мовою.

ГÁНДШПУГ, а, *ч.* Важіль на кораблі, що служить для піднімання або пересування вантажів.

ГАНІМÉД, у, *ч.* 1. У давньогрецькій міфології — троянський юнак, якого через надзвичайну вроду викрав Зевс і забрав на Олімп, зробивши своїм улюбленцем і виночерпієм богів. 2. Мала планета, відкрита В. Бааде (Німеччина) у 1924 р. 3. Відкритий Г. Галілеєм 1610 р. супутник Юпітера. 4. *перен.* Слуга, який подає гостям вино.

ГАНÓЇДИ, ів, *мн.* (*одн.* **ганóїд**, а, *ч.*). Риби з лускою у вигляді блискучих ромбиків, яка містить у своєму складі кісткову речовину-ганоїн.

Ганóїдний, а, е.

ГАНТÉЛІ, ей, *мн.* (*одн.* **гантéль**, і, *ж.*). Гімнастичне знаряддя у вигляді двох чавунних куль або набору металевих дисків, з'єднаних короткою круглою ручкою; використовують для розвитку м'язів рук. *Вправи з гантелями.*

Гантéльний, а, е. *Гантельна гімнастика. Гантельний набір.*

ГÁНУС, у, *ч.* Те саме, що **аніс**[1].

Гáнусовий, а, е. *Ганусова настоянка.*

ГАОЛЯ́Н, у, *ч.* Однорічна посухостійка зернова рослина родини злакових із високим стеблом і широким листям; китайське просо; використовують як зернову (крупа, борошно). *Культивувати гаолян.*

Гаоля́новий, а, е. Прикм. до **гаоля́н**. *Гаолянове насіння.* 2. Зробл. з гаоляну. *Гаолянові крупи.* 3. На якому росте гаолян. *Гаолянове поле.*

ГАП, у, *ч.* Різке зниження або підвищення ціни біржового товару у межах біржового дня.

ГАПЛО... Перша частина складних слів, що відповідає поняттю «простий».

ГАПЛОЇ́ДІЯ, ї, *ж., біол.* Наявність у клітинах чи цілому організмі одинарного чи цілого набору хромосом.

Гаплóїд, а, *ч.* Клітина чи особина, яка має в клітинах одинарний набір хромосом.

Гаплóїдний, а, е. *Гаплоїдна клітина. Гаплоїдна фаза.*

ГАПЛОЛÓГІЯ, ї, *ж., лінгв.* Спрощення звукового складу слова внаслідок опущення, випадіння одного з двох сусідніх однакових чи подібних складів.

ГАПЛОСПОРИ́ДІЇ, ій, *мн.* Організми, що належать до типу найпростіших; паразитують у тканинах деяких тварин і людей.

ГАПЛОСТÉЛА, и, *ж.* **ГАПЛОСТÉЛЬ**, і, *ж.* Найпростіший тип будови осьового (центрального) циліндра стовбура в рослин; характерний для викопних рослин і деяких найпростіших папероподібних.

ГАПЛОСТЕМОНÍЯ, ї, *ж.* Наявність одного кола тичинок у квітці.

ГÁПТИКА, и, *ж.* 1. Сенсорна система, що включає всі види чутливості шкіри. 2. Розділ психофізіології, що вивчає дотикову чутливість.

ГАПТИ́ЧНІ р е á к ц і ї — хапальні реакції, що особливо проявляються в ранньому дитячому віці.

ГАПТОТРОПІ́ЗМ, у, *ч.*, *бот.* Реакція деяких рослин на дотик до твердого тіла, яка полягає у вигинанні органів (напр., вусиків, стебла тощо).

ГАРА́Ж, а́, *ч.* Приміщення для стоянки та технічного обслуговування машин. *Будувати гараж.*

Гара́жний, а, е. 1. Прикм. до **гара́ж**. *Гаражний кооператив.* 2. Який працює в гаражі. *Гаражний робітник.*

ГАРА́НТІЯ, ї, *ж.* Порука в чомусь, забезпечення чого-небудь; умови, що забезпечують успіх чого-небудь. *Продаж із гарантією. Гарантія на видужання. Надійна гарантія. Банківська гарантія. Кредитна гарантія. Гарантія миру. Дати гарантію. Ремонт із гарантією. Гарантія якості. Гарантія високого врожаю.*

Гара́нт, а, *ч.* 1. Фізична або юридична особа, що відповідає перед кредиторами в разі невиконання боржником своїх зобов'язань. *Надійний гарант. Солідарний гарант. Гарант виконання угоди. Виступати гарантом. Банк-гарант.* 2. Держава, організація, особа, що дає і здійснює певні гарантії, є запорукою здійснення чого-небудь. *Гарант недоторканності. Гарант державного суверенітету. Гарант Конституції. Гарант миру. Гарант майбутнього дітей.*

Гарантійний, а, е. *Гарантійна майстерня. Гарантійний лист. Гарантійний вексель. Гарантійний внесок. Гарантійне зобов'язання. Гарантійний договір.*

Гаранто́ваний, а, е. *Гарантований заробіток. Гарантована облігація. Гарантований кредит.*

Гарантува́ння, я, *с.* *Гарантування дисципліни.*

Гарантува́ти, у́ю, у́єш. Давати гарантію у чому-небудь. *Гарантувати безпеку. Гарантувати якість товару. Гарантувати надійність механізму. Гарантувати успіх. Гарантувати від неприємностей. Гарантувати свободу вибору.*

ГА́РДА, и, *ж.* Металева випукла пластина на руків'ї шпаги, рапіри, дужка на руків'ї шаблі для захисту руки від поранення.

ГАРДЕМАРИ́Н, а, *ч.*, *іст.* Звання вихованця старшого класу морського корпусу, а також чин (нижчий за чин мічмана) в російському флоті.

ГАРДЕ́НІЯ, ї, *ж.* Чагарниковий вічнозелений кущ або невелике дерево із запашними квітами. *Букет гарденій.*

ГАРДЕРО́Б, а, *ч.* 1. Шафа для одягу. *Дубовий гардероб.* 2. Приміщення в громадському будинку, де зберігається верхній одяг; роздягальня. *Здати верхній одяг у гардероб. Працівник гардероба.* 3. *перен.* Одяг, належний одній людині. *Приміряти гардероб. Оновити гардероб.*

Гардеро́бний, а, е. *Гардеробні двері.*

Гардеро́бник, а, *ч.* Службовець, що обслуговує гардероб (у 2 знач.). *Улесливий гардеробник.*

Гардеро́бниця, і, *ж.* *Старенька гардеробниця.*

ГАРДИ́НА, и, *ж.* Занавіска на все вікно. *Білі гардини.*

Гарди́нний, Гарди́новий, а, е. 1. Прикм. до **гарди́на**. *Гардинна тканина.* 2. Який виготовляє гардини. *Гардинно-тюлева фабрика.*

ГАРЕ́М, у, *ч.* 1. Приміщення для жінок у будинку багатого мусульманина. 2. *перен.* Жінки багатого мусульманина — мешканки цього приміщення.

Гаре́мний, а, е. *Гаремна дівчина.*

Гаре́мник, а, *ч.*, *розм.* 1. Багатоженець. 2. Той, хто залицяється до багатьох жінок.

ГАРИ́ГА, и, *ж.* Зарості низькорослих вічнозелених чагарників карликової пальми та багаторічних посухостійких трав Середземномор'я.

ГА́РМАЛА, и, *ж.* Рід багаторічних трав'янистих рослин родини паролистових, з насіння яких одержують фарбу для вовняних та шовкових тканин.

ГАРМАТА́Н, а, *ч.* Сухий жаркий північно-східний вітер, який дме взимку на гвінейському узбережжі Африки і приносить червоний пил із Сахари.

ГАРМА́ТА, и, *ж.* 1. Артилерійська довгоствольна вогнепальна зброя з пологою траєкторією, признач. для ураження живої сили і бойової техніки противника, руйнування оборонних споруд тощо. 2. *мед.* Апарат для лікування радіоактивним випромінюванням.

Гарма́тний, а, е. *Гарматний постріл. Гарматна канонада.*

Гарма́тник, а, *ч.* Військовослужбовець, який обслуговує гармату; артилерист. *Вправний гарматник.*

ГАРМОНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Створення акордового або хорового супроводу до якої-небудь мелодії. *Гармонізація народних мелодій. Вдала гармонізація. Займатися гармонізацією.* 2. Музичний твір, написаний на основі народних пісень, інших запозичених мелодій.

Гармоніза́тор, а, *ч.*, *муз.* Композитор, який здійснює гармонізацію мелодій. *Гармонізатор народних пісень.*

Гармонізо́ваний, а, е.

Гармонізува́ння, я, *с.* *Гармонізування мелодій.*

Гармонізува́ти, у́ю, у́єш. *Гармонізувати пісню для голосу і фортепіано. Гармонізувати мелодію.*

ГАРМО́НІКИ, нік, *мн.* (*одн.* **гармо́ніка**, и, *ж.*), *фіз.*, *мат.* Коливання, часто́ти яких кратні основній частоті складного коливання.

ГАРМО́НІУМ, а, *ч.* Музичний інструмент, який за формою нагадує низьке фортепіано, за звучанням — орган.

ГАРМО́НІЯ, ї, *ж.* 1. *муз.* Закономірне поєднання тонів в одночасному звучанні; співзвуччя. *Зменшена гармонія.* 2. Частина теорії музики — вчення про правильну побудову співзвуччя в композиції. *Наука гармонії. Екзамен із гармонії. Вивчати гармонію.* 2. Приємне для слуху, злагоджене звучання; милозвучність. *Гармонія пташиного співу. Гармонія звуків.* 3. Поєднання, злагодженість, взаємна відповідність якостей (предметів, явищ, частин цілого). *Гармонія барв. Гармонія в природі. Гармонія контрастів. Домагатися гармонії.*

Гармоні́йний, а, е. 1. Приємний для слуху; милозвучний. *Гармонійне звучання.* 2. Який перебуває в чіткій відповідності з чим-небудь. *Гармонійне поєднання.* 3. Який ґрунтується на принципах гармонії. *Гармонійний хор.*

Гармоні́йність, ності, *ж.* *Внутрішня гармонійність.*

Гармоні́йно. *Звучати гармонійно.*

Гармоні́чний, а, е. *Гармонічна пропорція. Гармонічні коливання.*

Гармоніюва́ти, ю́ю, ю́єш, **Гармонува́ти**, у́ю, у́єш. Бути у відповідності з ким-, чим-небудь. *Одяг гармоніює із взуттям.*

ГАРМСИ́ЛЬ, я, *ч.* Південний або східний сухий жаркий вітер, що віє здебільшого влітку в передгір'ях Копетдагу і Західного Тянь-Шаню.

ГА́РНА, и, *ж.* Парнокопита тварина родини порожнисторогих; поширені на рівнинах Індії; об'єкт полювання.

ГАРНІЄ́РИТ, у, *ч.* Мінерал зеленого, яскраво-зеленого або зеленувато-жовтого кольору; нікелева руда.

ГАРНІЗО́Н, у, *ч.* 1. Військові частини, військово-навчальні заклади та установи, постійно або тимчасово розташовані в якому-небудь населеному пункті, в укріпленому районі. 2. Війська, підрозділи, які перебувають в оборонній споруді.

Гарнізо́нний, а, е. *Гарнізонна служба.*

ГАРНІ́Р, у, *ч.* Овочі, каша, макарони та інші додатки до м'ясних і рибних

страв. *Приготування гарніру. Подати гарнір. Картопля на гарнір.*

Гарні́рний, а, е. *Гарнірні овочі.*

Гарніро́ваний, а, е. *Гарніроване м'ясо.*

Гарніру́ва́ння, я, *с. Гарнірування рибних страв.*

Гарніру́ва́ти, у́ю, у́єш. Додавати гарнір (до м'ясної або рибної страви). *Гарнірувати м'ясо картоплею.*

ГАРНІСА́Ж, у, *ч.*, *техн.* 1. Твердий захисний шар матеріалів, що утворюється на робочій поверхні стінок металургійних агрегатів при інтенсивному охолодженні. 2. Захисний шар на поверхні виливка, одержаний способом електрошлакового лиття.

Гарніса́жний, а, е. *Гарнісажне плавлення.*

ГАРНІТУ́Р, а, *ч.* Комплект, набір функціонально однорідних предметів. *Кабінетний гарнітур.*

Гарніту́рний, а, е.

ГАРНІТУ́РА, и, *ж.* 1. *полігр.* Сукупність друкарських шрифтів різних накреслень і кеглів, але однакового за характером малюнка. *Літературна гарнітура.* 2. *техн.* Металеві частини, що входять в обладнання печі, котлоагрегату тощо. *Пічна гарнітура. Ниткопровідна гарнітура.*

Гарніту́рний, а, е.

ГАРО́ТА, и, *ж.*, *іст.* Знаряддя тортур і смертної кари через задушення в середньовічній Іспанії і Португалії — обруч, стягуваний гвинтом.

ГАРПАГО́Н, а, *ч.*, *книжн.* Скнара.

ГА́РПІЯ, ї. 1. *ж.* У грецькій міфології — крилата потвора з обличчям жінки, пазурами на руках і ногах (символ ненажерливості); демон бурі і смерті. 2. *ж. і ч.*, *перен.* Про людину з важким, нестерпним характером. 3. *ж.* Великий хижий птах. *Хижа гарпія.*

ГА́РПІУС, а, *ч.* Темні сорти каніфолі.

ГАРПУ́Н, а́, *ч.* Знаряддя у вигляді списа на довгому тросі, що використовується для полювання на великих морських тварин. *Ручний гарпун.*

Гарпуне́р, **Гарпунник**, а, *ч.* Той, хто полює з гарпуном. *Гарпунник-китобоєць.*

Гарпу́нний, а, е. *Гарпунна гармата.*

Гарпу́нити, ню, ниш. Добувати морських тварин за допомогою гарпуна.

ГАРСО́Н, а, *ч.* 1. У Франції — офіціант у ресторані або кафе. 2. У Франції — хлопчик-посильний у готелі.

ГАРТ, у, *ч.* 1. Сплав свинцю із стибієм і оловом, який використовують для виготовлення друкарських форм високого друку. 2. Спрацьований шрифт, призначений для переплавлення.

ГАРТБЛЕ́Й, я, *ч.* Сплав свинцю і стибію, який одержують як побічний продукт при плавленні свинцевих руд; застосовують для виготовлення підшипникових сплавів, гарту, для відливання куль і дробу.

ГАРУА́, *невідм.* Густий туман із мрякою на тихоокеанському узбережжі Південної Америки.

ГА́РУС, у, *ч.* 1. Кручена (сукана) кольорова вовняна пряжа для вишивання, плетення і виготовлення грубих тканин. *Плетіння з гарусу. Вишивання гарусом.* 2. Груба бавовняна тканина, схожа на вовняну; використовують для пошиття суконь.

Га́русний, **Га́русовий**, а, е. *Гарусні нитки. Гарусовий черевичок.*

ГАРУ́СПІК, а, *ч.* У Стародавньому Римі — жрець, який міг пророкувати майбутнє за внутрішніми органами жертовних тварин і тлумачити явища природи (грім, блискавку та ін.).

ГА́РШНЕ́П, а, *ч.* Кулик родини сивкових, із довгим дзьобом та короткими ногами.

ГАСКОНА́ДА, и, *ж.*, *книжн.* Хвастощі, похваляння.

ГАСТА́РБАЙТЕР, а, *ч.* Заробітчанин з іншої країни. *Українські гастарбайтери. Побачити гастарбайтера.*

ГАСТЕР.., **ГАСТР..**, **ГАСТРО...** Перша частина складних слів, що відповідає поняттю «шлунок» і «черевна частина тіла».

ГАСТРАЛГІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Переймоподібні болі в ділянці шлунка при захворюваннях шлунка, неврозах та деяких інших хворобах.

ГАСТРИ́Н, у, *ч.*, *фізіол.* Гормон, який виробляють спеціальні клітини слизової оболонки шлунка; стримує секрецію шлункового соку та соку підшлункової залози.

ГАСТРИ́Т, у, *ч.* Запалення слизової оболонки шлунка; катар шлунка. *Хронічний гастрит. Лікування гастриту.*

Гастри́тник, а, *ч.*, *розм.* Людина, хвора на гастрит.

Гастри́тний, а, е. *Гастритні явища.*

ГАСТРО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «шлунок», «шлунковий».

ГАСТРОВАСКУЛЯ́РНА с и с т е́ м а, *фізіол.* — кишково-судинна система, що є травною системою деяких кишковопорожнинних тварин, зокрема медуз.

ГАСТРОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Метод рентгенографічного дослідження шлунка, при якому використовують розчин барію.

ГАСТРОЕНТЕРИ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запалення слизової оболонки шлунка і тонких кишок. *Симптоми гастроентериту.*

ГАСТРОЕНТЕРОКОЛІ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запалення слизових оболонок шлунково-кишкового тракту. *Лікування гастроентероколіту.*

ГАСТРОЕНТЕ́РОЛО́ГІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Розділ медицини, що вивчає будову та функції травної системи людини, причини та механізми розвитку захворювань органів травлення, а також розробляє методи їх діагностування, профілактики і лікування. *Інститут гастроентерології.*

Гастроентеро́лог, а, *ч.* *Рекомендації гастроентеролога.*

Гастроентерологі́чний, а, е. *Гастроентерологічне відділення лікарні. Гастроентерологічне обстеження.*

ГАСТРОЗО́ЇДИ, ів, *мн.* (*одн.* **гастрозо́їд**, а, *ч.*), *біол.* Особини в колоніях кишковопорожнинних тварин, що виконують функцію травлення.

ГАСТРОІНТЕСТИНА́ЛЬНИЙ, а, е. Шлунково-кишковий; який пов'язаний одночасно і з шлунком, і з кишечником.

ГАСТРО́ЛІ, лей, *мн.* (*одн.* **гастро́ль**, і, *ж.*). Виступи, вистави приїжджого мистецького колективу або одного артиста. *Їхати на гастролі. Перебувати на гастролях.*

Гастроле́р, а, *ч.* 1. Артист, що перебуває на гастролях, виступає поза своїм театром. 2. *перен.*, *жарг.* Той, хто чинить злочини за межами місця свого звичайного проживання.

Гастроле́рка, и, *ж.*

Гастро́льний, а, е. *Гастрольне турне.*

Гастролюва́ння, я, *с.* *Успішне гастролювання. Сезонне гастролювання.*

Гастролюва́ти, люю, люєш. Брати участь у гастролях. *Гастролювати по містах України.*

ГАСТРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ медицини, що вивчає хвороби шлунка.

ГАСТРОМІЦЕ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **гастроміце́т**, а, *ч.*). Гриби, що живуть у ґрунті або на мертвій деревині.

ГАСТРОНО́МІЯ, ї, *ж.* 1. Знання і розуміння кулінарії; вишуканість і тонкий смак у їжі. *Галузь гастрономії.* 2. Продукти харчування, перев. закусочні. *Відділ гастрономії.*

Гастроно́м, *ч.* 1. *род.* а. Знавець і любитель смачної їжі, витончених страв. 2. *род.* у. Назва магазину, в якому продаються продукти харчування. *Центральний гастроном. Зайти в гастроном.*

Гастрономі́чний, а, е. *Гастрономічні уподобання. Гастрономічний відділ.*

ГАСТРОПО́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **гастропо́д**, а, *ч.*). Клас молюсків, до якого належать слимаки, перлівниці та ін.; поширені в усіх частинах світу у найрізноманітніших умовах; черевоногі молюски.

Гастропо́довий, а, е, *геол.* У якому збереглися скам'янілі гастроподи. *Гастроподовий вапняк.*

ГАСТРОПТО́З, у, *ч.*, *мед.* Природне чи набуте (напр., при різкому схудненні) опущення шлунка.

ГАСТРОСКОПІ́Я, ї, *ж.* Метод обстеження, огляду порожнини шлунка за допомогою гастроскопа, який уводять через рот і стравохід.

Гастроско́п, а, *ч.* Лікарський прилад у вигляді спеціальної трубки, оснащеної освітлювальною та оптичною системами; застосовують для обстеження порожнини шлунка.

ГАСТРОСТОМІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Операція накладання штучної шлункової фістули при непрохідності стравоходу.

ГАСТРОТРИ́ХИ, ів, *мн.* (*одн.* **гастротри́х**, а, *ч.*). Клас круглих червів, представники яких живуть на дні морів і прісних водойм; черевовійчасті.

ГАСТРОФІЛЬО́З; а, *ч.* Інвазійне захворювання непарнокопитих, що спричинюється личинками ґедзів роду гастрофіл; виявляється розладами травлення, виснаженням.

ГАСТРОЦЕ́ЛЬ, я, *ч.* Порожнина, що утворюється в зародку багатьох тварин на стадії гаструли; згодом стає порожниною кишечника.

ГАСТРУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *біол.* Процес розвитку двошарового зародка — гаструли — з одношарового — бластули. *Початок гаструляції.*

Га́струла, и, *ж.*, *біол.* 1. Стадія зародкового розвитку багатоклітинних тваринних організмів, що настає після бластули. 2. Двошаровий зародок багатоклітинного організму.

ГАТЕ́РІЯ, ї, *ж.* Єдиний сучасний представник мезозойської групи плазунів — ящерогадів або дзьобоголових; збереглася на піщаних островах Нової Зеландії.

ГАТЕСКА́Ф, а, *ч.* Скафандр для аварійних робіт у шахтах, а також на гарячому виробництві.

ГА́УБИЦЯ, і, *ж.* Артилерійська гармата зі стволом середньої довжини, що стріляє навісним вогнем. *Ствол гаубиці.*

Га́убичний, а, е. *Гаубичний дивізіон.*

ГАУДЕА́МУС, а, *ч.* Назва (за першим словом) студентської середньовічної пісні латинською мовою.

ГАУПТВА́ХТА, и, *ж.* 1. Спеціальне приміщення для утримання заарештованих військовослужбовців. *Сидіти на гауптвахті.* 2. *заст.* Сторожове приміщення із спеціальним майданчиком, на який виводять варту.

ГАУ́Р, а, *ч.* Велика парнокопита тварина родини бичачих; живе в гірських лісах Індії, Непалу, Індокитаю і є об'єктом полювання.

ГА́УС, а, *ч.* Одиниця магнітної індукції.

ГАУСМАНІ́Т, у, *ч.* Мінерал підкласу складних оксидів; руда для виплавляння феромарганцю і легованих чавунів.

ГАУСТО́РІЇ, ій, *мн.* (*одн.* **гаусто́рія**, ї, *ж.*), *біол.* 1. Присоски, якими рослина-паразит прикріплюється до рослини-хазяїна і висмоктує із неї поживні речовини. 2. Відгалуження грибниці, що заглиблюються в клітини рослини-хазяїна. 3. У деяких покритонасінних рослин — ниткоподібні виростки зародкового мішка, за допомогою яких поживні речовини надходять у зародок.

ГА́УЧО, *невідм.* 1. Етнічна група, що склалася в XVI—XVIII ст. від шлюбів іспанців з індіанськими жінками Аргентини та Уругваю. Вели мандрівний спосіб життя, працювали пастухами на скотарських фермах. 2. Пісня аргентинських селян-скотарів. 3. У деяких країнах Латинської Америки у XVIII ст. — найманий пастух на скотарській фермі.

ГА́УЧ-ПРЕ́С, а, *ч.*, *техн.* Пристрій, що складається з преса та двох валків і служить для відтискання води з паперового полотна при його формуванні.

ГА́ФЕЛЬ, я, *ч.*, *спец.* 1. Підвішена під кутом до щогли рея, до якої кріпиться верхній край вітрила. 2. Деревина ясена або клена, з якої виробляють фанеру з гарним малюнком.

Га́фельний, а, е. *Гафельний такелаж.*

ГА́ФИ, ів, *мн.* Напівпрісноводні лимани в гирлах річок Балтійського моря на узбережжі Німеччини, відокремлені від моря островами або піщаними косами.

ГА́ФНІЙ, ю, *ч.* Сріблясто-білий метал, який використовується в рентгено- та радіотехніці; ядерній енергетиці, електронній техніці, виробництві жаростійких і тугоплавких сплавів для авіації і ракетної техніки.

Га́фнієвий, а, е. *Гафнієві сплави.*

ГАШЕ́ТКА, и, *ж.* Гачок для спуску зведеного курка вогнепальної зброї. *Гашетка кулемета.*

Гаше́тковий, а, е.

ГАШИ́Ш, у, *ч.* 1. Наркотичний збудник, який виробляють з індійських конопель. 2. *перен.* Те, що одурманює, притупляє розум; дурман.

Гашиши́зм, у, *ч.* Один із видів наркоманії — хворобливий потяг до вживання гашишу, що призводить до тяжких психічних розладів і фізичної деградації.

Гаши́шний, а, е. *Гашишна наркоманія.*

ГА́ШПІЛЬ, я, *ч.* Дерев'яний чи бетонний бак із мішалкою для промивання, пом'якшення і дублення шкіри.

ГАЯ́Л, а, *ч.* Одомашнена форма гаура; в Індії розводять як м'ясну і домашню худобу.

ГАЯ́РДІЯ, ї, *ж.* Однорічна чи багаторічна рослина родини складноцвітих; поширена головним чином у Північній Америці. Вирощують також з декоративною метою.

ГВАЮ́ЛА, и, *ж.* Вічнозелена каучуконосна кущова рослина, що культивується в США.

ГВАЯ́КОВЕ д е́ р е в о — рід вічнозелених дерев родини паролистових, з ядра деревини яких добувають гваякол; поширені у тропічній Америці; використовують у машинобудуванні.

Гваяко́л, у, *ч.* Монометиловий ефір пірокатехіну; безбарвні кристали, сировина в синтезі запашних речовин (ваніліну, санталідолу); застосовують при лікуванні хвороб легень і дихальних шляхів.

ГВЕРИ́ЛЬЯ, ГЕРИ́ЛЬЯ, ї, *ж.* Партизанська війна в Іспанії і країнах Латинської Америки.

Гверильянси, Герильянси, ів, *мн.* Учасники гверильї.

ГВІЗО́ЦІЯ, ї, *ж.* Рід одно- або багаторічних рослин родини складноцвітих; поширені у тропічній Африці; використовують у харчовій, миловарній і лакофарбовій промисловості.

ГЕБЕФРЕНІ́Я, ї, *ж.* Психічні порушення, для яких характерні пустотливість, кривляння, розірваність мислення; юнацька форма шизофренії тощо.

Гебефрені́чний, а, е. *Гебефренічні прояви.*

ГЕБРАЇ́СТИКА, и, *ж.* Сукупність наук, що вивчають давню єврейську мову, пам'ятники писемності, історію та культуру давніх євреїв. *Сучасна гебраїстика. Фахівець із гебраїстики. Розділ гебраїстики. Симпозіум з гебраїстики. Цікавитися гебраїстикою.*

Гебраї́зм, у, *ч.*, *лінгв.* Слово або зворот, запозичені з гебрайської (давньоєврейської) мови, а також з івриту.

Гебраїзо́ваний, а, е. Побудований за зразками давньоєврейської мови, писемності, культури.

Гебраї́ст, а. *ч. Доповідь гебраїста. Наукова конференція гебраїстів.*

Гебраї́стка, и, *ж.*

Гебраїсти́чний, а, е. *Гебраїстичний симпозіум.*

ГЕВЕ́Я, ї, *ж.* Каучуконосне вічнозелене дерево родини молочаєвих; поширене в тропічних лісах Південної Америки; одне із основних джерел натурального каучуку. *Бразильська гевея.*

ГЕГЕЛЬЯ́НСТВО, а, *с.* Вчення німецького філософа Г. Гегеля, який розробив теорію діалектики, а також загальна назва філософських течій, що розвинулись на основі цього вчення. *Праве гегельянство. Ліве гегельянство.*

Гегелья́нець, нця, *ч. Послідовний гегельянець.*

Гегелья́нський, а, е. *Гегельянські погляди.*

ГЕ́ДЖРА, ГІ́ДЖРА, ХІ́ДЖРА, и, *ж.* Утеча Мухаммеда з Мекки в Медину, де була заснована перша мусульманська громада (622 р. н. е.); вважається початком мусульманського літочислення.

ГЕДОНІ́ЗМ, у, *ч., філос.* Напрям в етиці, за яким насолода, приємність є найвищим благом, метою життя. *Прихильники гедонізму.*

Гедоні́ст, а, *ч.*

Гедоністи́чний, а, е. *Гедоністичні погляди.*

Гедоні́чний, а, е. *Гедонічна насолода.*

Гедоні́я, ї, *ж., книжн.* Відчуття піднесення, приємне самопочуття; крайнє задоволення, насолода.

ГЕЄ́НА, и, *ж.* Пекло. *Геєна вогненна.*

Геє́нський, а, е. *Геєнський вогонь.*

ГЕЄ́СТИ, ГЕ́СТИ, ів, *мн.* Плоскі низовини поблизу берегів Північного моря в Німеччині та Нідерландах; висота до 50—60 м; пустища, торфовища.

ГЕЗЕ́НК, а, *ч.* Підземна гірнича вертикальна виробка, яка не має безпосереднього виходу на поверхню і служить для спускання корисних копалин під дією власної ваги чи за допомогою механічних пристроїв, для вентиляції тощо. *Вузький гезенк.*

ГЕЗОТА́ЙП, а, *ч., техн.* Електронний прилад для навчання друкарської справи.

...ГЕЙ. Друга частина складних слів, що за значенням відповідає поняттю «земля».

ГЕЙ, я, *ч., розм.* Те саме, що **педера́ст**.

ГЕ́ЙЗЕР, а, *ч.* Гаряче джерело вулканічного походження, що періодично фонтанує на висоту понад 20—40 м. *Гейзери Камчатки. Долина гейзерів.*

Ге́йзерний, а, е. *Гейзерні води.*

ГЕЙЗЕРИ́Т, у, *ч.* Осадова гірська порода світлого забарвлення, що складається переважно з опалу з домішкою глинозему; утворюється внаслідок випадання кремнезему з гейзерів та інших гарячих джерел.

ГЕЙМ, а, *ч., спорт.* Частина ігрової партії, певне число очок у деяких іграх (напр., у тенісі). *Перший гейм. Виграти гейм.*

ГЕ́ЙСЛЕРОВІ т р у́ б к и — скляні трубки із упаяними електродами, наповнені дуже розрідженим газом. Використовують для дослідження спектрів газів.

ГЕЙТОНОГА́МІЯ, ї, *ж., бот.* Запилення квітки пилком іншої квітки тієї самої рослини; сусіднє запилення.

ГЕЙХЕ́РА, и, *ж.* Рід багаторічних трав'янистих рослин родини ломикаменевих; деякі види культивуються як декоративні.

ГЕ́ЙША, і, *ж.* Професійна танцівниця, співачка, музикантка, що розважає відвідувачів у японських чайних будинках чи гостей на прийомах і прислуговує їм.

ГЕКАТО́МБА, и, *ж.* 1. *іст.* У давніх греків — жертва богам; пожертвування. 2. *перен.* Жорстоке знищення великої кількості людей.

ГЕКЕЛЬФО́Н, а, *ч.* Дерев'яний духовий язичковий інструмент; баритоновий гобой.

ГЕКЗА́МЕТР, а, *ч., поет.* Віршовий розмір античної поезії; шестистопний дактилічний вірш із постійною цезурою.

Гекзаметри́чний, Гекза́метровий, а, е. *Гекзаметровий розмір. Гекзаметрична поема.*

ГЕКІСТОТЕРМІ́ЗМ, у, *ч.* Холодостійкість, здатність жити в умовах мінімального надходження енергії.

Гекістоте́рми, терм, *мн.* Рослини холодного клімату із середньою місячною температурою нижче 0 °С і середньою температурою вегетаційного періоду 0—5 °С (напр., оріада, альпійські рослини та ін.).

ГЕКО́Н, а, *ч.* Тропічна ящірка, що веде нічний спосіб життя. *Кримський гекон. Цяткований гекон.*

Геко́новий, а, е.

ГЕ́КСА... Перша частина складних слів, що за значенням відповідає слову «шість».

ГЕКСАГО́Н, а, *ч., мат.* Шестикутник.

Гексагона́льний, а, е. *Гексагональний кристал.*

ГЕКСАДЕКА́Н, у, *ч.* Насичений аліфатичний вуглеводень, безбарвна рідина; еталон при визначенні цетанового числа дизельних палив.

ГЕ́КСА́ЕДР, а, *ч., мат.* Шестигранник, здебільшого правильний (напр., куб, п'ятикутна піраміда).

ГЕКСАЕДРИ́Т, а, *ч., астр.* Залізний метеорит, у складі якого переважають кристали шестигранної форми.

ГЕКСА́Н, у, *ч., хім.* Насичений аліфатичний вуглеводень, безбарвна рідина; міститься в нафті, бензинах і через низьке октанове число є небажаною домішкою до бензинів.

Викса́новий, а, е. *Гексановий розчин.*

ГЕКСАНІ́Т, у, *ч.* Надміцний матеріал — полікристал однієї з фаз нітриду бору.

Гексані́товий, а, е. *Гексанітовий різець.*

ГЕКСАПЛО́ЇД, а, *ч.* Клітина або особина з шістьма повними наборами хромосом.

ГЕКСАФЕРИ́ТИ, ів, *мн.* Ферити з гексагональною кристалічною структурою.

ГЕКСАХЛОРА́Н, у, *ч.* Органічна речовина, отрутохімікат для винищування комах-шкідників. *Затруювати ґрунт гексахлораном.*

ГЕКСАХЛОРБЕНЗО́Л, у, *ч.* Отрутохімікат, який застосовують для боротьби з хворобами зернових культур.

ГЕКСАХЛОРБУТАДІЄ́Н, у, *ч.* Отрутохімікат, який застосовують для боротьби з філоксерою в ґрунті.

ГЕКСАХЛОРЕТА́Н, у, *ч., хім.* Безбарвні кристали, що використовуються як замінник камфори у виробництві нітрату целюлози, інтенсифікатор світіння піротехнічних сполук тощо.

ГЕКСАХО́РД, а, *ч., муз.* Діатонічний шестиступеневий музичний звукоряд. *Іонійський гексахорд.*

Гексахо́рдний, а, е. *Гексахордна система.*

ГЕКСЕНА́Л, у, *ч.* Натрієва сіль барбітурової кислоти; застосовують для внутрішньовенного наркозу, а також як протисудомний засіб.

ГЕКСИ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **гекси́т**, у, *ч.*), *хім.* Шестиатомні спирти — солодкі безбарвні кристалічні речовини, що містяться в рослинах і застосовуються в харчовій, фармацевтичній та парфумерній промисловості.

ГЕКСОГЕ́Н, у, *ч., хім.* Білий кристалічний порошок, який використовують для виготовлення детонаторів.

ГЕКСО́Д, а, *ч.* Електронна лампа з шістьма електродами, яку застосову-

ють у радіотехніці для перетворення частоти.

ГЕКСО́ЗИ, со́з, *мн.* (*одн.* **гексо́за**, и, *ж.*), *хім.* Прості вуглеводи з шістьма атомами вуглецю в молекулі, до яких належать глюкоза, фруктоза тощо.

ГЕКСОЗОФОСФА́ТИ, ів, *мн.* Складні ефіри, утворені з гексоз і залишків фосфорної кислоти; найважливіші проміжні продукти вуглеводного обміну у тварин, рослин і мікроорганізмів.

ГЕКТА́Р, а, *ч.* Одиниця земельної площі у метричній системі мір, що дорівнює 100 арам, тобто 10000 м^2.

Гекта́рний, а, е. *Гектарна ділянка.*

ГЕКТАРОПО́РЦІЯ, ї, *ж.* Доза мінеральних добрив, розрахована на 1 гектар площі.

ГЕКТО... Перша частина складних слів, що означає «сто», «у сто разів».

ГЕКТОВА́Т, а, *ч.*, *фіз.* Одиниця потужності, що дорівнює 100 Ватам.

ГЕКТОГРА́М, а, *ч.* Одиниця маси, що дорівнює 100 грамам.

ГЕКТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Сукупність способів друкування копій текстів та ілюстрацій за допомогою гектографа.

Гекто́граф, а, *ч.* Найпростіший копіювальний прилад для розмноження машинописного або рукописного тексту; ґрунтується на здатності застиглого желатинового шару сприймати спеціальне чорнило або фарбу оригіналу, ілюстрацій, машинописного тексту. *Друкувати на гектографі.*

Гектографі́чний, а, е. *Гектографічний друк.*

Гектографо́ваний, а, е. *Гектографований текст.*

Гектографува́ння, я, *с. Гектографування рукопису.*

Гектографува́ти, у́ю, у́єш. Друкувати, розмножувати на гектографі. *Гектографувати статтю.*

ГЕКТОЛІ́ТР, а, *ч.* Одиниця об'єму рідин і сипких речовин, що дорівнює 100 л.

ГЕКТО́МЕТР, а, *ч.* Одиниця довжини, що дорівнює 100 метрам.

ГЕКТОП'Є́ЗА, и, *ж.* Одиниця тиску і механічної напруги, що дорівнює навантаженню 100 стен на 1 м^2.

ГЕЛЕ́РТЕР, а, *ч.*, *книжн.* Людина, що має ґрунтовні і глибокі знання, але не застосовує їх на практиці, відірвана від життя.

Геле́ртерство, а, *с.*

Геле́ртерський, а, е.

ГЕ́ЛІЙ, ю, *ч.* Одноатомний інертний газ, без кольору і запаху; застосовується у кріогенній техніці, для створення інертних середовищ, в аеронавтиці, металургії, електротехніці та ін. *Хімічні характеристики гелію.*

Ге́лієвий, а, е. *Гелієва лампа.*

ГЕЛІКО́ЇД, а, *ч.* Поверхня, описана прямою, що обертається навколо нерухомої осі й одночасно переміщується вздовж осі обертання зі сталою швидкістю.

Гелікоїда́льний, а, е. *Гелікоїдальна передача.*

ГЕЛІКО́Н, а, *ч.* 1. Музичний духовий інструмент у вигляді широкої мідної (часто нікельованої) труби, укладеної колом. *Звук гелікона.* 2. Гора на півдні Беотії (у Середній Греції), де, за грецькими міфами, жили музи та Аполлон. 3. *перен.* Місце поетичного натхнення. 4. Низькочастотна електромагнітна хвиля, що виникає і поширюється в металах і напівпровідниках, розміщених у постійному магнітному полі.

ГЕЛІКО́ПРІОН, а, *ч.* Викопна хрящова риба (химера) палеозойської ери, верхня щелепа якої разом із зубами закручувалася догори, нагадуючи спіральну пилку.

ГЕЛІКОПТЕ́Р, а, *ч.* Важчий за повітря літальний апарат, що може підніматися в повітря без розбігу і вертикально приземлюватися, а також висіти в повітрі. *Модель гелікоптера.*

ГЕЛІО... Перша частина складних слів, що відповідає поняттю «сонце», «сонячний».

ГЕЛІОАРХІТЕКТУ́РА, и, *ж.* Будівництво споруд із підвищеною термостійкістю стін, приміщень, оснащених акумуляторами сонячної енергії (з метою використання її взимку).

Геліоархітекту́рний, а, е. *Геліоархітектурні проекти.*

ГЕЛІОБІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ біофізики, що вивчає вплив змін активності Сонця на життєдіяльність організмів на Землі.

Геліобіологі́чний, а, е. *Геліобіологічні дослідження.*

ГЕЛІОБІО́НТИ, ів, *мн.* (*одн.* **геліобіо́нт**, а, *ч.*). Організми, пристосовані до життя в умовах яскравого сонячного освітлення.

ГЕЛІОГРАВЮ́РА, и, *ж.*, *полігр.* Фотогравюра; один із способів фотомеханічного виготовлення форм глибокого друку, при якому друкарська форма виготовляється шляхом копіювання діапозитиву на спеціальний світлочутливий папір, перенесення копії на попередньо припудрену асфальтовим порошком мідну пластину і травлення заглибленого зображення, а також відбиток, виготовлений таким способом.

ГЕЛІОГРА́МА, и, *ж.* Зображення Сонця, отримане за допомогою геліографа.

ГЕЛІО́ГРАФ, а, *ч.* 1. Світлосигнальний прилад для зв'язку, який працює за допомогою дзеркал, що відбивають сонячні промені на великі відстані. 2. Телескоп для фотографування Сонця. 3. Прилад для автоматичного запису тривалості сонячного сяйва протягом дня.

Геліографі́чний, а, е. *Геліографічні координати.*

ГЕЛІОДО́Р, у, *ч.* Мінерал, прозорий жовтий різновид берилу; коштовний камінь.

ГЕЛІОЕНЕРГЕ́ТИКА, и, *ж.* Галузь енергетики, пов'язана з використанням енергії сонячного проміння для побутових та промислових потреб. *Проблеми геліоенергетики.*

Геліоенергети́чний, а, е. *Геліоенергетичні установи.*

ГЕЛІОКОНЦЕНТРА́ТОР, а, *ч.* Пристрій для підвищення концентрації енергії сонячної радіації; використовують у геліоустановках.

ГЕЛІО́МЕТР, а, *ч.* Оптичний прилад для вимірювання малих кутів між світилами, а також видимих діаметрів небесних світил.

ГЕЛІОМОБІ́ЛЬ, я, *ч.* Транспортний засіб, який рухається за рахунок енергії сонячних батарей.

ГЕЛІОСИСТЕ́МА, и, *ж.* Сонячна система.

ГЕЛІОСКО́П, а, *ч.* Телескоп для візуального спостереження за поверхнею Сонця.

ГЕЛІОСКОПІ́ЧНИЙ о к у л я́ р — спеціальний окуляр для візуального спостереження за деталями сонячної поверхні.

ГЕЛІОСТА́Т, а, *ч.* Допоміжний оптичний прилад, у якому плоске дзеркало переміщується так, що відбите ним сонячне проміння зберігає первісний напрям для відбиття сонячних променів.

ГЕЛІОТА́КСИС, у, *ч.* Рух мікроорганізмів найпростіших тварин і деяких нижчих рослин (напр., водоростей) до сонячного світла чи від нього; один із видів фототаксису.

ГЕЛІОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Лікувальне і профілактичне застосування сонячного проміння. *Методи геліотерапії.*

Геліотерапе́вт, а, *ч. Поради геліотерапевта.*

Геліотерапевти́чний, а, е. *Геліотерапевтичний курс.*

ГЕЛІОТЕ́РМИ, те́рм, *мн.* Природні або штучні відкриті басейни хлоридних натрієвих вод із підвищеними в нижньому шарі концентрацією солі та температурою; застосовуються для лікування опорно-рухового апарату.

ГЕЛІОТЕ́ХНІКА, и, *ж.* Галузь техніки, що охоплює теоретичні основи, практичні методи і технічні засоби перетворення енергії сонячної радіації на енергію інших видів, зручнішу для практичного використання.

Геліотехні́чний, а, е. *Геліотехнічні пристрої.*

ГЕЛІОТЕХНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Технологія використання сонячної енергії для практичних цілей.

Геліотехнологі́чний, а, е. *Геліотехнологічні досягнення.*

ГЕЛІОТРО́П, а, *ч.* 1. Трав'яниста декоративна рослина із запашними квітками, а також квіти цієї рослини. *Вирощувати геліотропи.* 2. Мінерал, різновид халцедону, що використовується для виготовлення прикрас, предметів лабораторного обладнання тощо. 3. Прилад для передавання сигналів відбиттям сонячного проміння.

Геліотро́пний, а, е. *Геліотропна хвороба.*

ГЕЛІОТРОПІ́ЗМ, у, *ч.* Властивість рослин повертатися до променів сонця або відвертатися від них (напр., соняшник).

ГЕЛІОФІ́ЗИКА, и, *ж.* Розділ астрофізики, що вивчає явища, які відбуваються на поверхні Сонця.

Геліофі́зик, а, *ч.*

Геліофізи́чний, а, е.

ГЕЛІОФІ́ЛЬНИЙ, а, е. Який любить сонце. *Геліофільні рослини.*

ГЕЛІОФІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **геліофі́т**, а, *ч.*). Рослини, що потребують для свого розвитку багато світла і пристосовані до життя при повному сонячному освітленні.

ГЕЛІОФО́БИ, ів, *мн.* Організми, які бояться сонця.

Геліофо́бний, а, е. Який боїться світла. *Геліофобні рослини.*

ГЕЛІОЦЕ́НТР, у, *ч.* Науковий центр, у якому здійснюють комплексні дослідження процесів, що відбуваються на Сонці, їх впливу на Землю та її атмосферу. *Будувати геліоцентр.*

ГЕЛІОЦЕНТРИ́ЧНИЙ, а, е. Центром якого є Сонце; навколосонячний. *Геліоцентрична система світу. Геліоцентричні координати.*

ГЕЛІЦЕ́ЛА, и, *ж.* Рід наземних черевоногих молюсків; поширені в середземноморських і причорноморських країнах, на Близькому Сході та в Центральній Азії; деякі види — шкідники зернових, городніх і садових культур.

ГЕЛОФІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **гелофі́т**, а, *ч.*). Рослини, що ростуть на насичених водою ґрунтах (напр., очерет, осока).

ГЕЛЬ, ю, *ч.* 1. Різновид колоїдного розчину — драглиста маса з деякими властивостями твердих тіл (здатність зберігати форму, пружність). 2. Косметичний засіб у формі такої речовини. *Освіжувальний гель. Склад гелю. Гель для догляду за взуттям. Гель для укладання волосся.*

Ге́левий, а, е. *Гелева маса.*

ГЕЛЬВІ́Н, у, *ч.* Мінерал із групи силікатів жовтого або червоно-бурого кольору; руда берилію.

ГЕЛЬМІ́НТ, а, *ч.* Паразитичний черв'як, що живе в організмі людини, тварини або рослини; глист. *Ураження гельмінтами.*

Гельмі́нтовий, а, е. *Гельмінтові захворювання.*

ГЕЛЬМІНТОГЕОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Розділ гельмінтології, що вивчає поширення на земній кулі паразитичних червів — гельмінтів. *Праці з гельмінтогеографії.*

Гельмінто́граф, а, *ч.*

Гельмінтографі́чний, а, е.

ГЕЛЬМІНТО́З, у, *ч.* Інвазійні захворювання людей, тварин та рослин, спричинені гельмінтами; викликають виснаження, недокрів'я і т. ін. *Боротьба з гельмінтозами.*

ГЕЛЬМІНТОЗООНО́ЗИ, ів, *мн.* Гельмінтози, збудники яких можуть паразитувати і в людини, і в тварин.

ГЕЛЬМІ́НТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає паразитичних червів та викликані ними хвороби.

Гельмінто́лог, а, *ч.*

Гельмінтологі́чний, а, е. *Гельмінтологічна лабораторія.*

ГЕЛЬМІНТОСПОРІО́ЗИ, ів, *мн.* Хвороби рослин, спричинювані паразитичними грибами; уражають злаки та деякі технічні культури.

ГЕ́ЛЬМПОРТ, у, *ч.* Отвір у нижній частині корми судна, через який проходить вісь руля.

ГЕМ, а, *ч.* Небілкова залізовмісна сполука з групи порфіринів; складник багатьох білків.

ГЕМ.., ГЕМАТО.., ГЕМО... Перша частина складних слів, що відповідає поняттю «кров».

ГЕ́МА, и, ж. Невеликий різьблений камінь з опуклим або врізаним углиб зображенням, який у давнину використовувався як печатка або прикраса.

ГЕМАГЛЮТИНА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *біол.* Склеювання та осаджування завислих у рідині еритроцитів крові під впливом різних чинників.

Гемаглютинаці́йний, а, е. *Гемаглютинаційні процеси.*

Гемаглютині́ни, ів, *мн.* Антитіла, які здатні викликати аглютинацію еритроцитів.

ГЕМАДЕ́З, у, *ч.* Лікувальна процедура — внутрішньовенне введення в організм хворого лікарських препаратів. *Застосовувати гемадез.*

ГЕМАНГІО́МА, и, *ж.* Доброякісна пухлина, що розвивається з кровоносних судин.

ГЕМАРТРО́З, у, *ч.* Крововилив у порожнину суглоба, спричинений травмою.

ГЕМАТИ́Н, у, *ч.*, *біол.* Залізовмісний пігмент крові; продукт розпаду гемоглобіну.

ГЕМАТИ́Т, у, *ч.* Безводна сполука заліза — основний мінерал залізних руд; червоний залізняк, залізний блиск, залізна слюдка. *Родовища гематиту.*

Гемати́товий, а, е.

ГЕМАТОГЕ́Н, у, *ч.* Лікувальний препарат із крові тварин, що містить залізо. *Дитячий гематоген. Рекомендувати гематоген.*

Гематоге́нний, а, е. Який впливає на кров.

ГЕМАТОКРИ́Т, а, *ч.* Прилад у вигляді V-подібної трубки з дуже тонким просвітом; застосовують для визначення співвідношення кров'яних тілець і плазми в крові.

ГЕМАТОКСИЛІ́Н, у, *ч.* Синій або синьо-чорний барвник рослинного походження, який застосовують у мікроскопічній техніці для забарвлення рослинних та тваринних клітин.

ГЕМАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про кров.

Гемато́лог, а, *ч.* *Лікар-гематолог. Консультація гематолога.*

Гематологі́чний, а, е. 1. Що стос. гематології. *Гематологічні дослідження.* 2. Який ґрунтується на властивості крові. *Гематологічна подібність.*

ГЕМАТО́МА, и, *ж.*, *мед.* Скупчення крові, обмежене навколишніми тканинами або стінками природної порожнини тіла; спостерігається при закритих ушкодженнях, що супроводжуються розривом судин та крововиливом у навколишні тканини. *Внутрішньомозкова гематома.*

ГЕМАТОМІЄЛІ́Я, ї, *ж.* Крововиливи у тканину спинного мозку, причинами яких є закриті травми хребта і спин-

ного мозку, тяжкі інфекції, надмірне м'язове напруження.

ГЕМАТОПОРФІРИ́Н, у, *ч.* Пігмент пурпурового кольору. У незначних кількостях міститься в сечі здорової людини; у великих кількостях виділяється при отруєнні свинцем, анеміях та хворобах печінки.

ГЕМАТОПСІ́Я, ї, *ж.* Крововилив у око; найчастіше є наслідком травми.

ГЕМАТОЦЕ́ЛЕ, *невідм., с.* Скупчення крові в людини або тварин у обмеженому просторі. Проявляється крововиливами в шкіру мошонки, припухлістю яєчка та ін.

ГЕМАТУРІ́Я, ї, *ж.* Хворобливе виділення крові з сечею; спостерігається при захворюваннях нирок, сечових шляхів і т. ін. *Хронічна гематурія.*

ГЕМЕЛОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про близнюків, яка вивчає їх із погляду генетики, морфології, фізіології і психології. *Праці з гемелології.*

Гемело́лог, а, *ч.*

Гемелогі́чний, а, е. *Гемелологічна конференція.*

ГЕМЕРАЛОПІ́Я, ї, *ж.* Втрата здатності бачити при слабкому (сутінковому чи нічному) освітленні; спричинюється нестачею в організмі вітаміну А або має природжений характер; куряча сліпота.

ГЕМЕРИТРИ́Н, а, *ч.* Залізовмісний білок; дихальний пігмент ряду морських безхребетних тварин; має червоний колір.

ГЕМІ... Перша частина складних слів, що за значенням відповідає словам «напів», «наполовину».

ГЕМІАНЕСТЕЗІ́Я, ї, *ж.* Повна або часткова втрата чутливості на одній половині тіла; спричинюється порушеннями провідності чутливих нервів від периферії до головного мозку.

ГЕМІАНОПСІ́Я, ї, *ж.* Випадіння половини поля зору в кожному оці, що спостерігається при органічних захворюваннях нервової системи.

ГЕМІАТРОФІ́Я, ї, *ж.* Атрофія правої або лівої половини тіла чи половини органа внаслідок якого-небудь захворювання. *Геміатрофія обличчя.*

ГЕМІКРАНІ́Я, ї, *ж., мед.* Те саме, що **мігре́нь**.

ГЕМІКРИПТОФІ́ТИ, ів, *мн.* Багаторічні рослини, бруньки відновлення яких розміщені на поверхні ґрунту; одна з основних груп життєвих форм рослин.

ГЕМІКСЕРОФІ́ТИ, ів, *мн.* Рослини, що ростуть у перехідних від сухих до середніх за зволоженням умовах, характеризуються глибокою або дуже розгалуженою кореневою системою, інтенсивною транспірацією й низькою стійкістю проти зневоднення, напр. верблюжа колючка.

ГЕМІ́Н, у, *ч.* Солянокислий гематин; речовина, яка утворюється при дії соляної кислоти на гемоглобін крові; дослідження на гемін застосовують у судовій практиці для встановлення наявності крові в плямах.

ГЕМІНА́ТИ, ів, *мн.* Подвійні приголосні.

ГЕМІОПІ́Я, ї, *ж.* Збереження половини поля зору в оці хворого на геміанопсію.

ГЕМІПАРЕ́З, у, *ч.* Неповний параліч м'язів однієї половини тіла; спричинюється крововиливом у мозок, емболією чи тромбозом мозкових судин, травмами тощо.

ГЕМІПЛЕГІ́Я, ї, *ж.* Параліч правої або лівої половини тіла.

ГЕМІСФЕ́РА, и, *ж.* 1. Земна або небесна півкуля. 2. *мед.* Півкуля головного мозку або мозочка.

ГЕМІЦЕЛЮЛО́ЗИ, ів, *мн.* Вуглеводи групи полісахаридів, близькі до клітковини (целюлози); входять до складу клітинних оболонок рослин.

ГЕ́МЛОК, а, *ч.* Назва кількох видів хвойних дерев, що ростуть у Північній Америці, Японії та Гімалаях.

ГЕМОГЛОБІ́Н, у, *ч.* Речовина, що міститься в червоних кров'яних тільцях (еритроцитах); забарвлює кров та бере участь у постачанні тканин організму киснем. *Кількість гемоглобіну. Піднімати гемоглобін.*

Гемоглобі́новий, а, е. *Гемоглобінові показники.*

ГЕМОГЛОБІНЕМІ́Я, ї, *ж.* Підвищений уміст вільного гемоглобіну в плазмі крові; має діагностичне значення.

ГЕМОГЛОБІНОПА́ТІЯ, ї, *ж.* Група спадкових захворювань, зумовлених присутністю в еритроцитах патологічних гемоглобінів.

ГЕМОГЛОБІНУРІ́Я, ї, *ж.* Поява гемоглобіну в сечі; синдром внутрішньосудинного гемолізу при деяких отруєннях, гемолітичних анеміях, інфекційних захворюваннях; ускладнення після переливання крові та ін.

ГЕМОГРА́МА, и, *ж., мед.* Запис складу крові, який містить якісну і кількісну характеристику клітин.

ГЕМОДИНА́МІКА, и, *ж.* Рух крові по судинах, що зумовлюється різницею гідростатичного тиску на різних ділянках кровоносної системи; має значення для підтримання постійного обміну речовин між кров'ю і тканинами. *Мозкова гемодинаміка.*

ГЕМОДИНАМО́МЕТР, а, *ч.* Апарат для визначення кров'яного тиску.

ГЕМОДІА́ЛІЗ, у, *ч., мед.* Метод лікування гострої та хронічної недостатності нирок за допомогою апарата «штучна нирка». *Використовувати гемодіаліз.*

ГЕМО́ЛІЗ, у, *ч.* Процес внутрішньосудинного руйнування еритроцитів крові з виділенням у плазму крові гемоглобіну.

Гемолізи́ни, ів, *мн.* (*одн.* **гемолізи́н**, у, *ч.*). Речовини, що спричиняють гемоліз.

Гемоліти́чний, а, е. *Гемолітична хвороба.*

ГЕМОЛІ́МФА, и, *ж.* Рідина, що циркулює в судинах і міжклітинних порожнинах багатьох безхребетних тварин з незамкненою системою кровообігу (членистоногі, молюски).

Гемолімфати́чний, а, е.

ГЕМО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для визначення вмісту гемоглобіну в крові.

ГЕМОНХО́З, у, *ч.* Гельмінтоз жуйних тварин, іноді людини, при якому паразити локалізуються в сичузі, тонкому кишечнику, живляться кров'ю і травмують слизову оболонку.

ГЕМОПАРАЗИ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **гемопарази́т**, а, *ч.*). Одноклітинні організми, що паразитують у крові хребетних тварин та людини і спричиняють ряд захворювань.

ГЕМОПОЕ́З, у, *ч., фізіол.* Процес кровотворення в організмі людей і тварин; здійснюється в органах кровотворення: кістковому мозку, лімфатичних вузлах, селезінці тощо.

ГЕМОПРОТЕЇ́ДИ, ів, *мн.* Складні забарвлені білки крові, що як небілковий компонент містять гем (гемоглобін, міоглобін тощо).

ГЕМОПРОТЕ́УС, у, *ч.* Рід паразитичних найпростіших підряду кров'яних споровиків (гемоспоридій); спричинюють тяжкі захворювання, особливо у пташенят.

ГЕМОРАГІ́Я, ї, *ж., мед.* Кровотеча із судин; крововилив.

Геморагі́чний, а, е. *Геморагічні ускладнення під час операції. Геморагічна пропасниця. Геморагічний діатез.*

ГЕМОРО́Й, ю, *ч.* Вузлоподібне розширення вен прямої кишки, яке час від часу кровоточить; виникає внаслідок інтоксикацій, алергій, механічних подразнень, сидячої праці тощо. *Діагностувати геморой. Лікування геморою.*

Гемороїда́льний, а, е.

Геморо́йний, а, е. *Геморойні вузли.*

ГЕМОСО́РБЦІЯ, ї, *ж., мед.* Очищення крові від токсинів, алергенів та

інших шкідливих речовин методом сорбції.

Гемосорбе́нт, у, *ч.*, *біол.*, *хім.* Препарат, який використовують для очищення крові. *Вуглецевий гемосорбент.*

ГЕМОСПОРИДІО́З, у, *ч.*, *мед.* Захворювання свійських тварин, спричинене гемоспоридіями.

Гемоспори́дії, ій, *мн.* (*одн.* **гемоспори́дія**, ї, *ж.*). Ряд безхребетних тварин класу споровиків, що паразитують в еритроцитах чи клітинах ендотелію хребетних тварин і людини.

ГЕМОСТА́З, у, *ч.*, *мед.* 1. Припинення руху крові по кровоносній судині. 2. Зупинка кровотечі при операції, травмі тощо.

ГЕМОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Метод лікування введенням крові — власної або донорської, а також препаратів, виготовлених із крові; застосовують як засіб підвищення опірності організму, при крововтратах тощо.

Гемотерапевти́чний, а, е. *Гемотерапевтичні заходи.*

ГЕМОТОКСИ́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **гемотокси́н**, у, *ч.*). Речовини, які ушкоджують оболонки еритроцитів крові, спричинюючи гемоліз. *Гемотоксини мікробного походження.*

ГЕМОТО́РАКС, у, *ч.*, *мед.* Скупчення крові в плевральній порожнині; утворюється внаслідок ушкодження кровоносних судин при травмах легень або деяких захворюваннях.

ГЕМОТРАНСФУЗІОЛО́ГІЯ, *ї*, *ж.* Розділ медицини, що вивчає проблеми переливання крові та її складників.

Гемотрансфузіологі́чний, а, е.

ГЕМОТРАНСФУ́ЗІЯ, ї, *ж.* Переливання крові.

ГЕМОФІЛІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Спадкове захворювання людини і тварин, яке характеризується значними й тривалими кровотечами внаслідок порушення здатності крові зсідатися; хворіють головним чином чоловіки. *Вроджена гемофілія.*

Гемофілі́йний, а, е. *Гемофілійні явища.*

ГЕМОЦИРКУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *фізіол.* Циркуляція крові в організмі або окремих органах. *Розлади гемоциркуляції.*

ГЕМОЦИТОБЛА́СТИ, ів, *мн.* Клітини в кровотворних органах людини і хребетних тварин, з яких утворюються червоні та білі кров'яні тільця — еритроцити і всі види лейкоцитів.

ГЕМОЦІАНІ́Н, у, *ч.* Дихальний пігмент гемолімфи деяких безхребетних тварин, що забезпечує транспортування кисню в організмі.

ГЕМПШИ́РИ, ів, *мн.* Напівтонкорунна м'ясна порода овець, виведена в XIX ст. у Великій Британії; вівці безрогі, темноголові, скороспілі, вовна біла.

ГЕ́МУЛИ, ул, *мн.* (*одн.* **ге́мула**, и, *ж.*), *біол.* 1. У вченні Ч. Дарвіна — гіпотетичні найдрібніші частинки, через які успадковуються ознаки і властивості організму. 2. Внутрішні бруньки більшості прісноводних, а також деяких морських губок, які служать для розмноження.

ГЕН, а, *ч.*, *біол.* Одиниця спадкової інформації, що визначає появу і розвиток якоїсь ознаки або ж бере участь у формуванні кількох ознак організму. *Материнські гени. Батьківські гени. Дефектні гени. Мутація гена.*

Ге́нний, а, е. *Генна пам'ять. Генна інженерія.*

...ГЕН, ...ГЕННИЙ. Друга частина складних слів, що означає «який походить від чогось», «який утворює щось».

ГЕ́НДЕР, у, *ч.* Сукупність ознак, властивостей, рис, притаманних організмам жінки і чоловіка, їх психології, суспільній поведінці; у соціології — поняття, яким позначають вимогу рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків.

Ге́ндерний, а, е. *Гендерна політика. Гендерні студії. Гендерний проект.*

ГЕНЕАЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Історія роду, родовід, а також галузь науки, що вивчає родовід. *Досліджувати генеалогію. Генеалогія роду. Генеалогія сім'ї.* 2. *біол.* Походження рослинних і тваринних родів. *Генеалогія рослин.*

Генеалогі́чний, а, е. *Генеалогічне дерево. Генеалогічна лінія. Генеалогічна класифікація мов.*

...ГЕНЕЗ. Друга частина складних слів, що за значенням відповідає словам «рід», «походження» і означає «пов'язаний із процесом утворення, виникнення і наступного розвитку».

ГЕНЕ́ЗА, и, *ж.*, **ГЕНЕ́ЗИС**, у, *ч.* Походження, виникнення, становлення, процес утворення. *Генезис мови. Генезис суспільства. Вивчати явище в генезі.*

ГЕНЕОНО́МІЯ, ї, *ж.* Розділ соціології, що вивчає походження та розвиток форм шлюбу й сім'ї.

ГЕНЕРА́Л, а, *ч.* 1. Військове звання або чин вищого командного складу армії, а також особа з цим званням. *Генерал української армії.* 2. Звання керівних осіб деяких цивільних відомств.

Генера́льський, а, е. *Генеральські відзнаки.*

ГЕНЕРА́Л-АДМІРА́Л, а, *ч.*, *військ.* Вищий військово-морський чин у деяких арміях світу, що відповідає чинові генерал-фельдмаршала у сухопутних військах, а також особа з цим чином.

ГЕНЕРА́Л-БАС, а, *ч.*, *муз.* Давній спосіб цифрового позначення акордів у нотному письмі, при якому цифри ставилися під найнижчим (басовим) голосом.

ГЕНЕРАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *філос.* Узагальнення, логічний перехід від часткового до загального; підпорядкування явищ загальному принципові. 2. *мед.* Поширення хворобливого процесу на весь орган або організм у цілому. 3. *спец.* Процес відбору і узагальнення змісту при складанні карти з урахуванням її тематики та призначення. *Генералізація діалектних ознак.*

Генералізо́ваний, а, е.

Генералізува́ти, у́ю, у́єш.

ГЕНЕРАЛІ́СИМУС, а, *ч.* Найвище військове звання у збройних силах деяких країн.

ГЕНЕРАЛІТЕ́Т, у, *ч.* Вищий командний склад армії; сукупність осіб, що мають генеральське звання. *Зустріч із генералітетом.*

ГЕНЕРА́Л-ЛЕЙТЕНА́НТ, а, *ч.*, *військ.* Друге за ступенем генеральське звання, а також особа з цим званням.

ГЕНЕРА́Л-МАЙО́Р, а, *ч.*, *військ.* Перше за ступенем генеральське звання, а також особа з цим званням.

ГЕНЕРА́Л-ПОЛКО́ВНИК, а, *ч.*, *військ.* Третє за ступенем генеральське звання, а також особа з цим званням.

ГЕНЕРА́Л-ФЕЛЬДМА́РШАЛ, а, *ч.*, *військ.* Найвище військове звання в сухопутних військах у деяких арміях світу, а також особа з цим званням.

ГЕНЕРА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Найважливіший, основний, провідний. *Генеральний план. Генеральна лінія. Генеральний напрямок розвитку.* 2. Який очолює що-небудь у найвищих колах; головний. *Генеральний секретаріат.* 3. Такий, що приводить до викінчення, завершення; остаточний, вирішальний. *Генеральна проба. Генеральна репетиція.* 4. Загальний, ґрунтовний, докорінний. *Генеральна реорганізація штату. Генеральне прибирання.*

ГЕНЕРАТИ́ВНИЙ, а, е, *біол.* 1. Який служить для розмноження. *Генеративні органи.* 2. *лінгв.* Що стос. лінгвістичного напряму, який описує правила творення, породження висловлювань, граматичних структур і т. ін. *Генеративна граматика.*

ГЕНЕРА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* 1. Сукупність людей одного роду, рослин і тварин одного виду і роду або мінералів од-

ного походження; покоління. *Нова генерація.* 2. *перен.* Сукупність людей одного віку, яких об'єднують спільні інтереси і спільна діяльність. *Поети молодої генерації.* 3. Виникнення, відтворення. *Генерація коливань.*

ГЕНЕРУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Викликати появу, утворення чого-небудь. *Генерувати частоту. Генерувати електричні коливання. Генерувати ідеї.*

Генера́тор, а, *ч.* 1. Машина для перетворення механічної енергії в електричну. *Генератор постійного струму.* 2. Апарат для вироблення, утворення чого-небудь. *Генератор звуку.* 3. *перен.* Ініціатор творення чого-небудь (про людину). *Генератор ідей.*

Генера́торний, а, е. *Генераторна установка. Генераторна лампа.*

Генеро́ваний, а, е.

Генерува́ння, я, *с.* *Генерування надвисоких частот.*

ГЕНЕ́ТИКА, и, *ж.* Наука про спадковість і мінливість організмів; вивчає принципи зберігання і реалізації генетичної інформації, розкриває закони індивідуального розвитку організмів, виникнення в них нових ознак. *Сучасна генетика. Закони генетики. Лекції з генетики. Вивчати генетику.*

Гене́тик, а, *ч.* *Вчений-генетик.*

Генети́чний, а, е. 1. Який вказує на походження, розвиток. *Генетичний розвиток. Генетична спадковість. Генетичний зв'язок.* 2. Який стосується генетики і генів. *Генетичне дослідження. Генетичні методи. Генетична станція. Генетичні проблеми. Генетичне репродукування. Генетичний дисбаланс. Генетичні порушення.*

Генети́чно. *Генетично однорідні плоди.*

ГЕНІА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Який є генієм; винятково талановитий, творчо обдарований. *Геніальний майстер. Геніальний учений.* 2. Властивий генію; творчо найдосконаліший. *Геніальний твір. Геніальна думка. Геніальне висловлювання.*

Геніальність, ності, *ж.* *Риси геніальності.*

Геніально. *Геніально просто.*

ГЕ́НІЙ, я, *ч.* 1. Особа, наділена геніальністю. *Геній українського народу.* 2. *розм.* Особа, яка досконало знає що-небудь, уміє щось якнайкраще робити.

ГЕНІТА́ЛІЇ, ій, *мн.* (*одн.* **геніта́лія**, ї, *ж.*). Статеві органи. *Геніталії людини.*

Геніта́льний, а, е. *Генітальні ознаки.*

ГЕНІТИ́В, а, *ч.*, *лінгв.* Родовий відмінок.

Геніти́вний а, е. *Генітивна метафора.*

ГЕНОГЕОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Установлення географічного поширення і частоти різних форм генів, що визначають основні ознаки і властивості досліджуваного виду організмів певної території.

Геногеографі́чний, а, е.

ГЕНОКО́ПІЯ, ї, *ж.* Виникнення схожих фенотипових ознак під впливом генів, розташованих у різних ділянках хромосоми або в різних хромосомах.

ГЕНО́М, у, *ч.*, *біол.* Сукупність генів, що містяться в одному наборі хромосом. *Геном тваринної клітини. Геном рослинної клітини. Вивчення генома.*

ГЕНОТЕЇ́ЗМ, у, *ч.* Форма політеїзму, що визнає багатьох богів, але визначає серед них головного, навколо якого зосереджується релігійний культ.

ГЕНОТИ́П, у, *ч.*, *біол.* Сукупність усіх матеріальних структур клітин, що виконують функцію спадковості; носій генетичної інформації, що передається від покоління до покоління і контролює розвиток, будову, життєдіяльність та біологічні властивості організму. *Визначати генотип.*

Геноти́пний, а, е. *Генотипна тривалість життя.*

ГЕНОФО́НД, у, *ч.*, *біол.* Склад і чисельність різних форм генів і популяцій організмів того чи іншого виду. *Генофонд людини. Генофонд українського народу.*

ГЕНОЦИ́Д, у, *ч.* Винищення окремих груп населення з расових, національних, релігійних і т. ін. мотивів. *Організувати геноцид. Політика геноциду. Жертви геноциду.*

Геноци́дний, а, е. *Геноцидні настрої.*

ГЕ́НРІ, *невідм.*, *ч.*, *фіз.* Одиниця індуктивності і взаємної індуктивності в Міжнародній системі одиниць.

ГЕ́НТЕКС, у, *ч.* Міжнародна телеграфна мережа загального користування з автоматичними комутаційними телеграфними станціями прямих з'єднань між найбільшими містами різних країн.

ГЕНТИ́ЛЬНИЙ, а, е. Родовий.

ГЕНУЇ́ННИЙ, а, е, *мед.* Природний, істинний; первинний; природжений; термін застосовують у медицині для позначення хворобливих процесів, що первинно виникають в організмі. *Генуїнна епілепсія.*

ГЕНЦІА́НА, и, *ж.* Трав'яниста рослина родини тирличевих, яку використовують як із декоративною, так і з медичною метою.

ГЕО... Перша частина складних слів, що вказує на зв'язок із Землею, земною корою.

ГЕОАКУ́СТИКА, и, *ж.* Наука, що вивчає звукові, інфразвукові та ультразвукові явища в земній корі з метою дослідження її будови і властивостей.

Геоакусти́чний, а, е. *Геоакустичне зондування дна.*

ГЕОАНТИКЛІНА́ЛЬ, і, *ж.* Підняття земної кори в межах геосинклінальної області.

Геоантикліна́льний, а, е. *Геоантиклінальні ділянки.*

ГЕОБІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ біології, який вивчає сукупність усіх живих організмів і зв'язки між ними.

Геобіо́лог, а, *ч.*

Геобіологі́чний, а, е. *Геобіологічні дослідження.*

ГЕОБОТА́НІКА, и, *ж.* Розділ ботаніки, що вивчає поширення та розподіл рослин на Землі залежно від географічних умов. *Предмет вивчення геоботаніки.*

Геобота́нік, а, *ч.*

Геоботані́чний, а, е. *Геоботанічне районування території України.*

ГЕОГЕЛЬМІ́НТИ, ів, *мн.* (*одн.* **геогельмі́нт**, а, *ч.*), *зоол.* Паразитичні черви, які розвиваються з яєць, що потрапляють у ґрунт без проміжного живителя.

ГЕОГІГІЄ́НА, и, *ж.* Наука, що вивчає зміни в живій і неживій природі як наслідок діяльності людини на Землі.

Геогігієніст, а, *ч.*

Геогігієні́чний, а, е.

ГЕОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Ряд пов'язаних між собою наук, що вивчають поверхню Землі, її природні умови, населення, економічні ресурси. *Фізична географія. Економічна географія. Лінгвістична географія. Вивчати географію.* 2. Розміщення, поширення чого-небудь на поверхні Землі. *Географія поширення вовків.*

Гео́граф, а, *ч.* 1. Фахівець із географії. *Вчений-географ.* 2. *розм.* Учитель географії. *Шкільний географ.*

Географі́чний, а, е. 1. Що стос. географії. *Географічні матеріали.* 2. Що стос. природних умов або положення на земній поверхні. *Географічний центр Європи. Географічне розташування. Географічне середовище.*

ГЕОДЕ́ЗІЯ, ї, *ж.* Наука про методи визначення форми і розмірів Землі або окремих її частин, зображення земної поверхні на планах і картах та точних вимірювань на місцевості.

Геодези́ст, а, *ч.* *Досвідчений геодезист.*

Геодези́стка, и, *ж.*

Геодези́чний, а, е. *Геодезичні роботи. Геодезичне приладдя. Геодезичний пункт. Геодезичні інструменти.*

ГЕОДИНА́МІКА, и, *ж.* Галузь геології, яка досліджує сили і процеси в корі, мантії і ядрі Землі, що зумовлюють рух мас.

Геодинамі́чний, а, е. *Геодинамічні процеси.*

ГЕОЕКОНО́МІКА, и, *ж.* Теорія про цілі і методи економічної експансії держави.

Геоекономі́чний, а, е.

ГЕОЕНЕРГЕ́ТИКА, и, *ж.* Галузь енергетики, що розробляє методи та шляхи використання природного тепла надр Землі.

Геоенергети́чний, а, е. *Геоенергетичні установки.*

ГЕО́ЇД, а, *ч.*, *геогр.* Фігура Землі, обмежена поверхнею океанів, умовно подовженою на материки.

ГЕОКА́РПІЯ, ї, *ж.*, *бот.* Спосіб поширення плодів шляхом заглиблення зав'язі в ґрунт.

ГЕОКРІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.*, *геол.* Наука про мерзлі гірські породи, ґрунти, їх походження та процеси і явища, пов'язані з їх промерзанням і таненням.

Геокріологі́чний, а, е.

ГЕОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про Землю, її речовинний склад, будову та розвиток.

Гео́лог, а, *ч.* *Вчені-геологи.*

Геологі́чний, а, е. 1. Що стос. геології. *Геологічна експедиція.* 2. Що стос. історії Землі, земної кори. *Геологічні явища. Геологічна карта. Геологічний розріз.*

ГЕОМАГНЕТИ́ЗМ, у, *ч.* Наявність навколо земної кулі магнітного поля; земний магнетизм.

Геомагнети́чний, а, е.

Геомагні́тний, а, е. *Геомагнітні явища.*

ГЕОМЕРИ́ДА, и, *ж.* Те саме, що **біосфе́ра**.

ГЕОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* 1. Математична наука, яка вивчає просторові (і схожі за структурою з просторовими) відношення та форми реального світу. 2. Форма чого-небудь. *Геометрія центрових отворів. Геометрія різального інструмента.*

Гео́метр, а, *ч.* 1. Фахівець із геометрії. *Видатний геометр.* 2. *розм.* Викладач геометрії.

Геометра́льний, а, е. У якому використовуються геометричні фігури. *Геометральний принцип.*

Геометри́чний, а, е. 1. Що стос. геометрії. *Геометрична фігура. Геометрична задача.* 2. Який складається з ліній, точок і схематичних фігур (квадратів, конусів, трикутників і т. ін.). *Геометричний орнамент.*

Геометри́чно. *Геометрично точні квадрати.*

ГЕОМЕХА́НІКА, и, *ж.* Наука, що вивчає фізико-механічні властивості земної кори і процеси, що відбуваються в ній під впливом природних і технологічних факторів.

Геомехані́чний, а, е.

ГЕОМОРФОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Наука про рельєф земної поверхні (суходолу, дна океанів і морів), його походження, розвиток та господарське використання. 2. Рельєф поверхні певної території, її структура та процес розвитку. *Геоморфологія України.*

Геоморфо́лог, а, *ч.*

Геоморфологі́чний, а, е. *Геоморфологічні фактори. Геоморфологічна зона моря.*

ГЕО́НІМ, а, *ч.* Псевдонім, в основу якого покладено назву місцевості чи країни, звідки походить письменник.

ГЕОПОЛІ́ТИКА, и, *ж.* 1. Політична концепція, за якою політика держави зумовлюється географічними факторами (положенням країни, ко рисними копалинами тощо). 2. Зовнішня політика держави, яку визначають географічні фактори. *Парадигма геополітики.*

Геополіти́чний, а, е. 1. Що стос. геополітики. *Геополітичний простір. Геополітичне розташування держави. Геополітичний устрій країни.* 2. Пов'язаний із сукупністю політичних і географічних факторів. *Геополітична ситуація в Україні.*

ГЕОПОТЕНЦІА́Л, у, *ч.*, *фіз.* Потенціал сили земного тяжіння.

ГЕО́РГІКИ, ів, *мн.* В античній поезії — жанр лірики, епічні твори повчального характеру, які оспівували сільське життя, побут, природу, працю хліборобів.

ГЕОРИФТОГЕНА́ЛЬ, і, *ж.* Велика розривна зона Землі, яка характеризується тектонічною активністю, сейсмічністю, магнетизмом.

Георифтогена́льний, а, е.

ГЕОСИНКЛІНА́ЛЬ, і, *ж.*, *геол.* Витягнута в довжину велика ділянка земної кори, що характеризується інтенсивністю тектонічних процесів, високим ступенем деформації гірських порід. *Розвиток геосинкліналей.*

Геосинкліна́льний, а, е. *Геосинклінальні процеси.*

ГЕОСИСТЕ́МА, и, *ж.* Цілісне утворення, множина взаємопов'язаних елементів, функціонування яких залежить від їх розташування на певній території та властивостей довкілля.

ГЕОСТРАТЕ́ГІЯ, ї, *ж.* Сукупність методів цілеспрямованого впливу на світ.

Геостратегі́чний, а, е. *Геостратегічна політика.*

ГЕОСТРОФІ́ЧНИЙ, а, е, *метеор.* Який характеризується рівномірним прямолінійним горизонтальним рухом повітря при відсутності сили тертя (про вітер).

ГЕОСФЕ́РА, и, *ж.*, *геол.* Кожна з оболонок Землі з притаманними їм фізичними властивостями і хімічним складом.

ГЕОТЕКТО́НІКА, и, *ж.* Наука, що вивчає процеси, які зумовлюють розвиток структури Землі. *Сучасний розвиток геотектоніки.*

Геотектоні́чний, а, е. *Геотектонічний цикл. Геотектонічні явища.*

ГЕОТЕРМІ́Я, ї, *ж.* Наука, вчення про внутрішню температуру Землі. *Галузь геотермії. Розвиток геотермії.*

Геотерма́льний, а, е, *спец.* Що стос. теплових процесів, які відбуваються в надрах Землі. *Геотермальне джерело. Геотермальна станція. Геотермальні ресурси.*

Геотермі́ст, а, *ч.*

Геотермі́чний, а, е. *Геотермічні дослідження.*

ГЕОТЕХНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Технологія безшахтного видобування корисних копалин через бурові свердловини без участі людей; застосовують на родовищах із невеликим вмістом корисних копалин.

Геотехнологі́чний, а, е. *Геотехнологічна свердловина.*

ГЕОТРОПІ́ЗМ, у, *ч.*, *біол.* Властивість рослин під впливом земного тяжіння набувати певного положення відносно центру Землі; зумовлює вертикальне розташування осьових органів рослин.

ГЕОФІ́ЗИКА, и, *ж.* Комплекс наук про фізичні властивості Землі та фізичні процеси, які в ній відбуваються. *Праці з геофізики.*

Геофі́зик, а, *ч.*

Геофізи́чний, а, е. *Геофізична обсерваторія. Геофізичні методи.*

ГЕОФІ́ТИ, ів, *мн.* Багаторічні трав'янисті рослини, у яких бруньки відновлення та органи із запасними поживними речовинами знаходяться в ґрунті (напр., цибуля, шафран, тюльпан тощо).

ГЕОФЛЕКСУ́РА, и, *ж.* Крутий видовжений вигин у рельєфі гірських шарів.

ГЕОФО́Н, а, *ч.* Прилад для реєстрації звукових хвиль, що поширюються у верхніх шарах земної кори; використовують при сейсмічних розвідках, у військовій справі тощо. *Використовувати геофон.*

ГЕОХІ́МІЯ, ї, *ж.* Наука про хімічний склад, закони поширення, поєднання та руху атомів хімічних елементів у земній корі. *Геохімія ландшафту.*

Геохі́мік, а, *ч.*

Геохімі́чний, а, е. *Геохімічна лабораторія. Геохімічна аномалія. Геохімічна провінція. Геохімічні бар'єри.*

ГЕОХО́РА, и, *ж.*, *геогр.* Географічний ландшафт.

ГЕОХРОНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Учення про хронологічну послідовність формування і вік гірських порід земної кори.

Геохронологі́чний, а, е. *Геохронологічні дослідження.*

ГЕПА́РД, а, *ч.* Хижа тварина родини котячих із шерстю жовтого кольору з невеликими чорними плямами. *Шкура гепарда.*

Гепа́рдовий, а, е. *Гепардове манто.*

ГЕПАРИ́Н, у, *ч.*, *хім.*, *фарм.* 1. Речовина, що запобігає зсіданню крові; міститься у тканинах внутрішніх органів та м'язів. 2. Лікарський препарат, що використовується як запобіжний засіб проти утворення тромбів. *Застосовувати гепарин. Курс лікування гепарином.*

ГЕПАТИ́Т, у, *ч.*, *мед.* Загальна назва запальних захворювань печінки. *Інфекційний гепатит. Профілактика гепатиту.*

ГЕПАТОГЕ́ННИЙ, а, е, *мед.* Пов'язаний із функціонуванням печінки. *Гепатогенні фактори. Гепатогенний препарат.*

ГЕПАТОПТО́З, у, *ч.*, *мед.* Опущення печінки.

ГЕПАТОХОЛЕЦИСТИ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запалення печінки і жовчного міхура.

ГЕПТА... Перша частина складних слів, що за значенням відповідає слову «сім».

ГЕПТАГО́Н, а, *ч.*, *мат.* Семикутник.

ГЕПТА́ЕДР, а, *ч.* Тіло, обмежене сімома многокутниками.

ГЕПТА́МЕТР, а, *ч.*, *літ.* Семистопний вірш.

ГЕПТА́Н, у, *ч.*, *хім.* Органічна сполука, безбарвний газ із специфічним запахом; із повітрям утворює вибухову суміш; еталон для визначення детонаційної стійкості моторних палив.

ГЕПТАХО́РД, а, *ч.* 1. Семиструнний звукоряд. 2. Семиструнна кифара.

ГЕПТО́Д, а, *ч.*, *ел.* Електронна лампа з сімома електродами.

ГЕРА́ЛЬДИКА, и, *ж.* Спеціальна історична дисципліна, що вивчає герби та їх історію; гербознавство. *Українська геральдика. Знавець геральдики. Література з геральдики. Займатися геральдикою.*

Геральди́чний, а, е. *Геральдична наука. Геральдичне дослідження. Геральдичний атлас. Геральдичний орел.*

ГЕРАНІО́Л, у, *ч.* Безбарвна рідина, що міститься в ефірних оліях і нагадує пахощі троянд; запашна речовина в парфумерії.

ГЕРА́НЬ, і, *ж.* Трав'яниста рослина родини геранієвих із яскравими квітками та специфічним запахом; деякі види вирощують як декоративні. *Герань рожева. Вирощувати герань.*

Гера́нієвий, а, е. *Геранієва ефірна олія.*

ГЕРБ, а́, *ч.* Символічний знак держави, міста, шляхетного роду або окремої особи тощо, зображуваний на прапорах, монетах, печатках, документах і т. ін. *Державний герб України. Дворянський герб. Герб Запорізького війська.*

Ге́рбовий, а, е. *Гербова печатка. Гербовий бланк.*

ГЕРБАЛА́ЙФ, а, *ч.* Лікувально-профілактичні препарати на основі натуральної сировини, призначені як для корекції ваги тіла, так і для захисту організму від шкідливого впливу довкілля. *Набір гербалайфа. Рекламувати гербалайф. Вживати гербалайф.*

ГЕРБА́РІЙ, ю, *ч.* 1. Колекція засушених рослин. *Шкільний гербарій. Збирати гербарій.* 2. Установа, в якій зберігають такі колекції та здійснюють їх наукове опрацювання.

Гербариза́ція, ї, *ж.* Збирання й укладання рослин у гербарій.

Гербаризо́ваний, а, е. *Гербаризовані трави.*

Гербаризува́ти, у́ю, у́єш. *Гербаризувати лікарські рослини.*

Герба́рний, а, е. *Гербарна колекція. Гербарний зразок.*

ГЕРБЕ́РА, и, *ж.* Багаторічна трав'яниста рослина родини складноцвітих; деякі сорти з квітами, схожими на ромашку, вирощують як декоративні; квітка цієї рослини. *Рожеві гербери. Вирощувати гербери. Букет гербер.*

ГЕРБІЦИ́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **гербіци́д**, а, *ч.*). Хімічні речовини з групи пестицидів, признач. для боротьби з бур'янами. *Ефективні гербіциди. Застосовувати гербіциди. Обприскування гербіцидами. Вносити в ґрунт гербіциди.*

ГЕРІАТРІ́Я, ї, *ж.* Галузь клінічної медицини, завданням якої є з'ясування можливостей нормалізації обмінних і фізіологічних процесів в організмах, що старіють, лікування і профілактика різних захворювань у людей похилого віку. *Питання геріатрії. Інститут геріатрії.*

Геріа́тр, а, *ч.* *З'їзд геріатрів. Консультуватися у геріатра.*

Геріатри́чний, а, е. *Геріатрична поліклініка. Геріатричні препарати.*

ГЕРКУЛЕ́С, а, *ч.* 1. Людина величезної фізичної сили і атлетичної будови тіла; силач. 2. Сорт вівсяної крупи, а також каша з цієї крупи. *Геркулес на сніданок. Тарілка геркулесу.*

Геркуле́совий, а, е. *Геркулесова каша.*

ГЕ́РМА, и, *ж.*, *мист.*, *іст.* Декоративний чотиригранний стовп, який завершується скульптурною головою або бюстом; із XVI ст. — декоративна паркова скульптура.

ГЕРМАНІ́ЗМ, у, *ч.* Слово або зворот, запозичені з німецької мови або утворені за її зразком.

ГЕРМА́НІЙ, ю, *ч.*, *хім.* Ламкий сріблясто-сірий метал; добувають із руд кольорових металів; використовується як напівпровідниковий матеріал.

Герма́нієвий, а, е. *Германієвий випрямляч.*

ГЕРМАНІ́СТИКА, и, *ж.*, *лінгв.* Сукупність наук, які вивчають мови, літературу, культуру германських народів. *Професор германістики.*

Германі́ст, а, *ч.* *Філолог-германіст.*

Германі́стичний, а, е. *Германістичні дослідження.*

ГЕРМАНОФІ́Л, а, *ч.* Прихильник Німеччини, німців, усього німецького; протилежне — **германофо́б**.

Германофі́льство, а, *с.*

Германофі́льський, а, е. *Германофільські погляди.*

ГЕРМАНОФО́Б, а, *ч.* Противник, ненависник Німеччини, німців, усього німецького; протилежне — **германофіл**.

Германофо́бство, а, *с.* Напрям, склад думок і дій германофоба.

Германо́фобський, а, е. *Германофобські настрої.*

ГЕРМАФРОДИТИ́ЗМ, у, *ч.* Наявність в одному організмі чоловічих і жіночих статевих органів; двостатевість. *Природний гермафродитизм. Патологічний гермафродитизм.*

Гермафроди́т, а, *ч.* Організм (рослина, тварина або людина), що має ознаки обох (чоловічої та жіночої) статей.

Гермафроди́тний, а, е. *Гермафродитні квіти.*

ГЕРМЕНÉВТИКА, и, *ж.* Традиція і способи тлумачення рукописних і друкованих текстів, передусім давніх. *Біблійна герменевтика. Релігійна герменевтика. Фахівець із герменевтики. Принципи герменевтики.*

Герменевти́чний, а, е. *Герменевтичний аналіз.*

ГЕРМЕТИЗÁЦІЯ, ї, *ж.*, *техн.* Заходи, спрямовані на забезпечення непроникності стінок і з'єднань, що обмежують потрапляння рідин і газів у внутрішні об'єми апаратів, машин, приміщень, споруд. *Герметизація процесів виробництва. Герметизація дверей. Процес герметизації.*

Герметизóваний, а, е. *Герметизований простір.*

Герметизувáти, у́ю, у́єш. *Герметизувати вікна.*

Гермéтики, ів, *мн.* (*одн.* **гермéтик**, у, *ч.*). Матеріали на основі полімерів, які наносять на болтові, клепані чи інші з'єднання для герметизації. *Використання герметиків.*

Гермети́чний, а, е. Такий, що не пропускає рідини або газу; щільно закритий, непроникний. *Герметичний одяг. Герметична посудина. Герметичне приміщення. Герметична піч.*

Гермети́чність, ності, *ж.* *Висока герметичність. Порушення герметичності. Забезпечувати герметичність.*

Гермети́чно. *Герметично закупорені банки.*

ГЕРМЕТИ́ЗМ, у, *ч.* Модерністський напрям в італійській поезії 20—30-х років XX ст., основним мотивом якого був трагізм людського буття, самотність самоцінної особистості, пошуки духовних цінностей у глибинах незалежної душі.

Гермети́ст, а, *ч.*

Гермети́стка, и, *ж.*

Гермети́стський, а, е. *Герметистська поезія.*

ГЕРМІНАТИ́ВНИЙ, а, е, *біол.* Зародковий.

ГЕРО́ЇДИ, ів, *мн.* В античній літературі — поетичні твори, які мають форму листів-послань, написаних начебто міфологічними героїнями (а згодом — і історичними особами) своїм коханим або чоловікам (напр., листи Пенелопи до Одіссея).

ГЕРОЇЗÁЦІЯ, ї, *ж.* 1. Вбачання в кому-, чому-небудь героїки; наділення кого-небудь рисами героя. *Героїзація воєнних подій.* 2. Художнє зображення, поетизація певної видатної події, мужнього вчинку, вияву самопожертви, патріотизму, гуманізму тощо. *Засоби зовнішньої героїзації.*

Героїзóваний, а, е.

Героїзувáти, у́ю, у́єш. *Героїзувати минуле.*

ГЕРОЇ́Н, у, *ч.* Сильний наркотик, який виробляють з опійного маку; болезаспокійливий засіб, пригнічує центральну нервову систему.

Героїні́зм, у, *ч.* Хвороблива пристрасть до героїну; один із видів наркоманії.

Героḯновий, а, е. *Героїнова залежність.*

ГЕРÓЙ, я, *ч.* 1. Видатна своїми здібностями і діяльністю людина, що виявляє відвагу, самовідданість і хоробрість. *Народний герой. Герой України.* 2. Людина, яка втілює основні, типові риси певного оточення, часу, певної епохи тощо. *Герой перебудови.* 3. Головна дійова особа літературного твору. *Герой роману.* 4. Особа, яка чим-небудь відзначилась, привернула до себе увагу. *Герой дня.*

Герої́зм, у, *ч.* Найвище виявлення самовідданості й мужності у виконанні громадського обов'язку; здійснення видатних, неординарних за суспільним значенням учинків. *Виявляти героїзм.*

Герóїка, и, *ж.* Героїчний зміст, героїчний бік яких-небудь подій або чиєїсь діяльності. *Героїка трудових буднів.*

Геро́їчний, а, е. 1. Власт. героєві (у 1 знач.); відважний, доблесний. *Героїчний учинок.* 2. Який чинить подвиги, здатний до подвигів, героїзму. *Героїчні люди.* 3. В якому розповідається про подвиги героїв. *Героїчна поема. Героїчний літопис народної боротьби. Героїчний епос.* 4. *перен.* Який потребує дуже великого напруження. *Героїчні зусилля.*

Геро́їчно. *Героїчно боротися.*

Герóйський, а, е. 1. Те саме, що **геро́їчний**. 1. *Геройська смерть.* 2. *розм.* Відважний, хоробрий, здатний на подвиги. *Геройський хлопець.*

ГЕРОЛÁКТ, у, *ч.* Кисломолочний продукт, споживання якого особливо рекомендовано людям старшого віку. *Рекомендувати геролакт. Властивості геролакту.*

ГЕРÓЛЬД, а, *ч.*, *іст.* Оповісник при дворах феодальних правителів, а також європейських монархів; розпорядник на урочистостях і лицарських турнірах.

ГЕРОНТОКРÁТІЯ, ї, *ж.* Форма суспільного устрою, при якій влада належить найстарішим людям.

ГЕРОНТОЛÓГІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Галузь медицини, що вивчає біологічні механізми і закономірності процесу старіння людини з метою запобігання передчасній старості. *Сучасна геронтологія. Інститут геронтології. Фахівець із геронтології. Курс геронтології. Досягнення із геронтології.*

Геронтóлог, а, *ч.* *Кабінет геронтолога. Консультуватися з геронтологом.*

Геронтологі́чний, а, е. *Геронтологічні дослідження.*

ГЕРОНТОМОРФÓЗ, у, *ч.* Еволюційні зміни, що виникають на пізніх стадіях розвитку організму.

ГЕРОНТОПСИХОЛÓГІЯ, ї, *ж.* Галузь психології, яка вивчає особливості психіки і поведінки людей літнього віку.

Геронтопсихологі́чний, а, е.

ГЕРОНТОФІ́ЛІЯ, ї, *ж.* Різновид статевого збочення — хворобливий потяг до людей літнього віку.

ГЕ́РПЕС, у, *ч.* Вірусне захворювання людей і тварин із характерним висипанням згрупованих пухирців на шкірі та слизових оболонках глотки, очей, сечостатевих органів.

Ге́рпесний, а, е. *Герпесна інфекція. Герпесне висипання.*

ГЕРПЕТОЛÓГІЯ, ї, *ж.* Розділ зоології, що вивчає плазунів і земноводних.

Герпетóлог, а, *ч.*

Герпетологі́чний, а, е.

ГЕРУНДИ́В, а, *ч.*, *лінгв.* Дієприкметник майбутнього часу пасивного стану в латинській мові.

ГЕРУ́НДІЙ, я, *ч.*, *лінгв.* Іменна форма дієслова — віддієслівний іменник у латинській, англійській та деяких інших мовах. *Творення герундія.*

ГЕРУ́СІЯ, ї, *ж.* Рада старійшин у містах-державах Стародавньої Греції.

ГЕРЦ, а, *ч.* Одиниця виміру частоти періодичних коливань; дорівнює одному коливанню за секунду.

ГЕ́РЦОГ, а, *ч.* У Західній Європі — титул вищого дворянства, а також особа, що має цей титул.

Герцоги́ня, і, *ж.*

Ге́рцогство, а, *с.* 1. Феодальне володіння на чолі з герцогом. 2. Титул герцога.

Ге́рцогський, а, е. *Герцогська корона.*

ГЕСТÁПО, *невідм.*, *с.* Державна таємна поліція у нацистській Німеччині 1933—1945 рр., яка здійснювала масовий терор і погромно-каральні операції в Німеччині й окупованих нею країнах. *Катівні гестапо.*

Гестáпівець, вця, *ч.* *Загони гестапівців.*

Гестáпівський, а, е. *Гестапівські злочини.*

ГЕТÉРА, и, *ж.* 1. У Стародавній Греції і пізніше в Римі — освічена незаміжня жінка, що вела вільний спосіб життя, приваблюючи чоловіків своїм

артистизмом. 2. *перен.* Жінка легкої поведінки; легковажна жінка.

ГЕТЕРИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Невпорядковані статеві зносини на ранніх стадіях розвитку суспільства. 2. Пережитки групового шлюбу, що існували в деяких народів, — право гостя на дружину чи дочку господаря та ін.

ГЕТЕ́РІЇ, ій, *мн.* (*одн.* **гете́рія**, ї, *ж.*). 1. Політичні союзи громадян у Стародавній Греції. 2. У Греції XVIII—XIX ст. — таємні товариства, які ставили за мету звільнення від турецького поневолення.

ГЕТЕРО... Перша частина складних слів, що означає «інший».

ГЕТЕРОА́ТОМИ, ів, *мн.* Всі атоми (крім атома вуглецю), що входять до складу органічних сполук.

ГЕТЕРОАУКСИ́Н, у, *ч.*, *біох.* Речовина високої фізіологічної активності, яка сприяє росту рослин; одержують синтетично.

ГЕТЕРОГАЛІ́НИ, ів, *мн.* Водні організми, здатні існувати в середовищі різної солоності.

ГЕТЕРОГАМЕ́ТНІСТЬ, ності, *ж.* Генетична нерівноцінність гамет однієї із статей.

ГЕТЕРОГА́МІЯ, ї, *ж.*, *біол.* 1. Статевий процес, при якому гамети, що зливаються, відрізняються за зовнішнім виглядом. 2. Передавання чоловічими особинами нащадкам генів або їхніх комбінацій, відмінних від жіночих.

Гетерога́мний, а, е.

ГЕТЕРОГЕНЕ́З, у, *ч.*, *біол.* Теорія раптового виникнення нових видів під впливом внутрішніх чинників.

ГЕТЕРОГЕ́ННИЙ, а, е, *книжн.* Складений із різних за походженням і складом частин; неоднорідний. *Гетерогенні новотвори. Гетерогенні системи.*

Гетероге́нність, ності, *ж.* *Етнічна гетерогенність населення.*

ГЕТЕРОГО́НІЯ, ї, *ж.* Одна з форм чергування поколінь у деяких безхребетних тварин (напр., у комах), при якій статеві покоління змінюють одне одного.

ГЕТЕРОДИ́Н, а, *ч.*, *радіо.* Малопотужний високочастотний генератор електричних коливань із самозбудженням; застосовують головним чином у радіоелектронних пристроях, вимірювальних приладах тощо.

Гетероди́нний, а, е. *Гетеродинний індикатор резонансу. Гетеродинний частотомір.*

ГЕТЕРОЗИГО́ТА, и, *ж.*, *біол.* Клітина або організм, у спадковому наборі яких є різні форми того чи іншого гена.

Гетерозиго́тний, а, е. *Гетерозиготні рослини.*

Гетерозиго́тність, ності, *ж.* *Явище гетерозиготності.*

ГЕТЕРО́ЗИС, у, *ч.*, *біол.* Пришвидшення росту і збільшення розмірів, підвищення життєздатності і плодовитості гібридів першого покоління порівняно з вихідними батьківськими формами; використовують у практиці рослинництва і тваринництва.

Гетеро́зисний, а, е. *Гетерозисна селекція.*

ГЕТЕРОКА́РПІЯ, ї, *ж.* Утворення в тієї самої рослини неоднакових плодів, що забезпечує різні способи поширення цих плодів (напр., у календули — тваринами і вітром).

ГЕТЕРОКЛІ́ЗІЯ, ї, *ж.*, *лінгв.* Явище мови, коли відмінюване слово належить до змішаного типу відмінювання або ж утворює форму відмінків від різних основ.

ГЕТЕРОЛЕ́КСІЯ, ї, *ж.* Співвіднесеність однакових за значенням, але різних за формою та походженням слів у двох чи більше близькоспоріднених мовах.

ГЕТЕРОМОРФІ́ЗМ, у, *ч.*, *геол.* Процес утворення гірських порід різного мінералогічного, але однакового хімічного складу із тієї самої магми за різних умов.

Гетеромо́рфний, а, е.

ГЕТЕРОМОРФО́З, у, *ч.*, *біол.* Утворення у тварин при регенерації замість утраченого органа зовсім іншого органа, що виконує інші функції.

ГЕТЕРОНІ́МНИЙ, а, е. Різнойменний.

ГЕТЕРОНО́МІЯ, ї, *ж.* 1. *філос.* У філософії Канта — положення, згідно з яким мораль виводиться з незалежних від волі суб'єкта причин. 2. *біол.* Форма метамерії тіла тварин, при якій різні метамери різняться за своїми структурними і функціональними особливостями.

Гетероно́мний, а, е. *Гетерономні структури. Гетерономна етика.*

ГЕТЕРОПЛА́СТИКА, и, *ж.* Пересаджування тканин або органів особинам, що належать до іншого біологічного виду (напр., від тварин людині).

ГЕТЕРОПОЛЯ́РНІ м о л е́ к у л и — молекули, побудовані з іонів протилежних зарядів.

Гетерополя́рність, ності, *ж.*

ГЕТЕРОСЕКСУАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Статевий потяг до представників протилежної статі. 2. Поява ознак, властивих іншій статі.

Гетеросексуа́льний, а, е.

ГЕТЕРОСПОРІ́Я, ї, *ж.* Утворення спор різного розміру в деяких вищих рослин; різноспоровість.

ГЕТЕРОСТИЛІ́Я, ї, *ж.* Неоднакова довжина стовпчиків і тичинкових ниток у квіток різних рослин, що належать до того самого виду.

ГЕТЕРОСТРУКТУ́РА, и, *ж.* Комбінація кількох гетеропереходів; застосовують у напівпровідникових лазерах та ін.

ГЕТЕРОСФЕ́РА, и, *ж.* Шари атмосфери, вищі за 100 км, у яких склад повітря змінюється зі зміною висоти внаслідок гравітаційного розділення (за густиною) газів повітря і дисоціації молекул газів.

ГЕТЕРОТАЛІ́ЗМ, у, *ч.*, *біол.* Роздільностатевість; протилежне — **гомоталі́зм**.

ГЕТЕРОТЕРМІ́Я, ї, *ж.*, *біол.* Здатність тварин у різних умовах підтримувати різну температуру тіла.

Гетероте́рмний, а, е. *Гетеротермні тварини.*

ГЕТЕРОТО́ПІЯ, ї, *ж.* Утворення тканин або частин органа тварини на незвичному для них місці (напр., зубів на піднебінні).

ГЕТЕРОТРАНСПЛАНТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Трансплантація тканин чи органів від особини одного виду особині іншого виду.

ГЕТЕРОТРО́ФНИЙ, а, е, *біол.* Який живиться органічними речовинами. *Гетеротрофні організми.*

Гетеротро́фність, ності, *ж.*

ГЕТЕРОФА́ЗІЯ, ї, *ж.* **ГЕТЕРОФРА́ЗІЯ**, ї, *ж.* Розлад мови, при якому одні слова або звуки вживаються замість інших.

ГЕТЕРОФІЛІ́Я, ї, *ж.*, *бот.* Наявність листків різної форми на тій самій рослині; різнолистість.

ГЕТЕРОФО́НІЯ, ї, *ж.* Вид багатоголосся, що виникає при спільному (вокальному, інструментальному чи змішаному) виконанні мелодії, коли в одному чи кількох голосах відбуваються відступи від основного наспіву.

ГЕТЕРОХРОМОСО́МА, и, *ж.* Хромосома, що морфологічно відрізняється від свого гомолога (напр., статева хромосома).

ГЕТЕРОХРОНІ́Я, ї, *ж.* Несвоєчасність, відхилення в часі.

Гетерохро́нний, а, е.

ГЕТЕРОЦИКЛІ́ЧНІ с п о л у́ к и — органічні сполуки з циклічною будовою.

ГЕТИНА́КС, у, *ч.* Шаруватий пластичний матеріал на основі паперу, просоченого термореактивною синтетичною смолою; застосовують у виробництві трансформаторів, телефонів, деталей радіоапаратури. *Властивості гетинаксу.*

Гетина́ксовий, а, е. *Гетинаксова плата.*

ГЕТИ́Т, у, *ч.* Мінерал класу оксидів і гідроксидів жовто-бурого, темнобурого і чорного кольору; бурий залізняк.

ГЕ́ТРИ, гетр, *мн.* (*одн.* **ге́тра**, и, *ж.*). Теплі панчохи, що закривають ноги від ступні до колін. *Вовняні гетри. Носити гетри.*

ГЕ́ТТО, *невідм., с.* Ділянки, райони або квартали міста, відведені для примусового поселення груп людей певної раси, нації, релігії і т. ін. *Індіанське гетто. Жити в гетто. Побут гетто.*

ГЕШТАЛЬТПСИХОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Напрям у психології першої половини XX ст., послідовники якого первинним і основним елементом психіки вважали психічні структури, цілісні утворення (гештальти).

Гешта́льт, у, *ч.* Цілісна структура, яка формується у свідомості людини при сприйнятті об'єктів або їх образів, проте не зводиться до простої суми сприйняття окремих складників об'єкта.

ГІАЛІ́Н, у, *ч., біол.* Напівпрозора щільна однорідна білкова речовина, що з'являється в тканинах організму при деяких патологічних процесах.

Гіаліновий, а, е. *Гіаліновий хрящ.*

Гіаліно́з, у, *ч., мед.* Хвороблива зміна тканин організму, що характеризується появою гіаліну.

ГІАЛІ́Т, у, *ч.* Безбарвний мінерал, різновид опалу.

ГІАЛОПЛА́ЗМА, и, *ж.* Частина цитоплазми тваринних і рослинних клітин, яка оточує ядро, органоїди та містить продукти внутрішньоклітинного метаболізму.

ГІАЛУРО́НОВА к и с л о т а́ — складник позаклітинної основної речовини сполучної тканини хребетних тварин.

ГІА́ТУС, у, *ч.* Збіг двох або кількох голосних в одному слові або на межі слів.

ГІАЦИ́НТ, *ч.* 1. *род.* а. Багаторічна цибулинна рослина із запашними квітками, а також квітка цієї рослини. *Вирощувати гіацинти. Голубі гіацинти.* 2. *род.* у. Назва деяких коштовних каменів (гранату, аметисту та ін.) червоного, жовтогарячого та жовтого кольорів. *Перстень із гіацинтом.*

Гіаци́нтовий, а, е. *Гіацинтове листя. Гіацинтове намисто.*

ГІБЕРЕЛІ́НИ, ів, *мн.* Органічні речовини, що стимулюють ріст і цвітіння рослин; добувають мікробіологічним способом.

ГІБЕРНА́ЦІЯ, ї, *ж., біол.* Схожий на зимову сплячку тварин стан уповільненої життєдіяльності організму, штучно викликаний для проведення хірургічних операцій.

ГІБІ́СКУС, а, *ч.* Загальна назва рослин родини мальвових — вічнозелені або листопадні дерева і чагарники, багаторічні та однорічні трави; багато видів вирощують як декоративні.

ГІБО́Н, а, *ч.* Людиноподібна мавпа із дуже довгими (розмах до 2 м) передніми кінцівками; деякі види нечисельні й охороняються. *Самець гібона.*

ГІБРИДИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Схрещування різних за генотипом рослин та тварин з метою одержання якісно нових сортів рослин і порід тварин із окремими поліпшеними ознаками, властивостями тощо. *Міжвидова гібридизація.*

Гібри́д, а, *ч.* 1. Тваринний або рослинний організм, отриманий унаслідок схрещування генетично різних батьківських форм. *Експериментальний гібрид. Гібрид другого покоління. Виведення гібридів.* 2. *перен., розм.* Суміш чого-небудь. *Гібрид культур.*

Гібридизаці́йний, а, е. *Гібридизаційна робота.*

Гібридизо́ваний, а, е. *Гібридизоване насіння. Гібридизований плід.*

Гібридизува́ти, у́ю, у́єш. *Гібридизувати овочі.*

Гібри́дний, а, е. *Гібридні сорти яблук.*

Гібри́дність, ності, *ж.* *Рівень гібридності культури.*

ГІГ, а, *ч.* Безпалубна гребна шести- або восьмивеслова корабельна шлюпка з низькими бортами.

ГІГА... Перша частина складних назв одиниць фізичних величин, що дорівнюють мільярдові вихідних величин.

ГІГА́НТ, а, *ч.* 1. Велика на зріст людина; велетень. 2. *перен.* Щось дуже велике за розмірами, значне. *Завод-гігант. Гігант думки.*

Гіганти́зм, у, *ч.* Надмірний патологічний ріст людини, тварини або окремих частин їх організму, викликаний розладом діяльності залоз внутрішньої секреції.

Гіга́нтський, а, е. 1. Прикм. до **гіга́нт**. *Гігантські розміри.* 2. Винятковий за силою або значенням. *Гігантський успіх.*

ГІГАНТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Спосіб збільшеного виготовлення репродукцій, який часто використовують для друкування плакатів.

ГІГАНТОЗА́ВРИ, ів, *мн.* (*одн.* **гігантоза́вр**, а, *ч.*). Велетенські вимерлі плазуни з групи динозаврів.

ГІГАНТОМА́НІЯ, ї, *ж.* Хворобливе прагнення, потяг до чогось величезного, грандіозного.

ГІГАНТОПІТЕ́К, а, *ч., антроп.* Рід вимерлих великих (за розмірами тіла більших за людину) людиноподібних мавп, які існували в середині антропогенового періоду.

ГІГІЄ́НА, и, *ж.* 1. Галузь медицини, що розробляє і впроваджує методи запобігання захворювань. *Курс гігієни й санітарії. Соціальна гігієна.* 2. Сукупність практичних заходів, що забезпечують збереження здоров'я; санітарія. *Дотримуватися вимог гігієни.*

Гігієні́ст, а, *ч.* Лікар-фахівець з гігієни.

Гігієні́чний, а, е. *Гігієнічні рекомендації. Гігієнічна білизна.*

Гігієні́чність, ності, *ж.* *Гігієнічність одягу.*

ГІГРО... Перша частина складних слів, що відповідає поняттю «волога».

ГІГРО́ГРАФ, а, *ч., спец.* Прилад, що реєструє зміни відносної вологості повітря. *Показники гігрографа.*

ГІГРО́МА, и, *ж., мед.* Пухлина, утворена скупченням рідини в тканинах організму.

ГІГРОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Учення про методи вимірювання вологості газів, у тому числі повітря.

Гігро́метр, а, *ч., спец.* Прилад для вимірювання вологості повітря. *Хімічний гігрометр.*

Гігрометри́чний, а, е. *Гігрометричні дані.*

ГІГРОСКО́П, а, *ч.* Прилад, що приблизно показує зміни вологості повітря.

ГІГРОСКОПІ́ЧНИЙ, а, е, *спец.* Здатний легко вбирати в себе вологу. *Гігроскопічна тканина.*

Гігроскопі́чність, ності, *ж.* *Гігроскопічність волокна.*

ГІГРОСТА́Т, а, *ч.* Прилад для витримування різних предметів при постійній вологості, який застосовується у лабораторній практиці.

ГІГРОТЕРМО́ГРАФ, а, *ч.* Метеорологічний прилад, що поєднує гігрограф і термограф.

ГІГРОФІ́ЛИ, ів, *мн.* (*одн.* **гігрофіл**, а, *ч.*). Наземні вологолюбні тварини і рослини.

Гігрофі́льний, а, е. Який любить воду, вологу (про тварин і рослини). *Гігрофільні організми.*

Гігрофі́льність, ності, *ж.*

ГІГРОФІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **гігрофі́т**, а, *ч.*). Рослини, що ростуть в умовах надмірного зволоження повітря і ґрунту.

ГІГРОФО́БИ, ів, *мн.* (*одн.* **гігрофо́б**, а, *ч.*). Наземні організми, які уникають занадто зволожених місць.

Гігрофо́бний, а, е. *Гігрофобні організми.*

Гігрофо́бність, ності, *ж.*

ГІД, а, *ч.* 1. Провідник-професіонал, який супроводить туристів і знайомить їх із визначними пам'ятками місцевості, краєвидами тощо. *Пояснення гіда. Слухати гіда. Наймати гіда.* 2. Довідник, путівник у музеях, на виставках. 3. *астр.* Візуальний телескоп (як правило, невеликих розмірів), який закріплюється на великому телескопі.

ГІДА́ЛЬГО, *невідм.*, *ч.* 1. *іст.* Іспанський дворянин, здебільшого збожілий. *Класичний гідальго.* 2. Мала планета з унікально великими піввіссю орбіти та її нахилом до площини земної орбіти.

ГІДАТО́ДИ, ів, *мн.* Залозки в епідермісі рослин, які виділяють крапельнорідку вологу.

ГІДАТОФІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **гідатофі́т**, а, *ч.*). Водяні рослини, цілком або більшою своєю частиною занурені у воду.

ГІ́ДРА, и, *ж.* 1. У давньогрецькій міфології — потвора з тілом змії і головами дракона. 2. Безхребетна прісноводна тварина (поліп).

ГІДРА́ВЛІКА, и, *ж.* Наука, що вивчає закони рівноваги і руху рідин та способи застосування цих законів для розв'язання інженерних завдань; прикладна механіка рідини.

Гідравлі́чний, а, е. *Гідравлічний транспорт. Гідравлічні драги. Гідравлічна турбіна. Гідравлічний удар.*

ГІДРА́ВЛОС, а, *ч.* Старовинний музичний інструмент — орга́н, у якому напір повітря забезпечувався тиском стовпа води; водяний орга́н.

ГІДРАДЕНІ́Т, у, *ч.* Гнійне запалення потових залоз, здебільшого під пахвами. *Розвиток гідраденіту.*

ГІДРАЗИ́Н, у, *ч.* Вибухонебезпечна отруйна сполука азоту з воднем; використовується для виробництва пластмас, каучуків, інсектицидів, а також є компонентом ракетного палива. *Працювати на гідразині.*

Гідрази́новий, а, е. *Гідразинова інтоксикація.*

ГІДРА́НГІЯ, ї, *ж.* Чагарник, рідше дерево або ліана родини гортензієвих, що росте в Америці та Азії; деякі види використовують у квітникарстві.

ГІДРА́НТ, а, *ч.* Стаціонарний водорозбірний пристрій на водопровідній мережі для подачі води, переважно під час гасіння пожеж. *Пожежний гідрант.*

ГІДРА́НТИ, ів, *мн.*, *зоол.* Окремі особини колонії гідроїдних.

ГІДРА́НТІЯ, ї, *ж.* Рід чагарників, рідше дерев і ліан, до яких, зокрема, належить гортензія.

ГІДРАРГІЛІ́Т, у, *ч.* Мінерал класу оксидів і гідроксидів, який утворюється при вивітрюванні багатих на глинозем порід; використовується для одержання алюмінію.

ГІДРАРТРО́З, у, *ч.*, *мед.* Захворювання суглобів, спричинене скупченням рідини в їхній порожнині; водянка суглоба.

ГІДРА́СТИС, у, *ч.* Рід багаторічних трав'янистих рослин родини жовтецевих, поширених у Північній Америці та Східній Азії; лікарська рослина.

ГІДРА́Т, у, *ч.* Хімічна сполука, що містить молекули води. *Гідроксид кальцію.*

Гідра́тний, а, е. *Гідратне вапно.*

ГІДРАТА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Приєднання води до різних речовин, що перебувають у розчиненому або вільному стані. *Гідратація ацетилену.*

Гідратаці́йний, а, е. *Гідратаційний процес.*

Гідрато́ваний, а, е. *Гідратовані катіони.*

ГІДРЕМІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Розрідження крові, спричинене значною кровотечею, порушенням видільної функції нирок, при деяких формах анемії тощо.

ГІ́ДРИ, гідр, *мн.* Ряд безхребетних тварин класу гідроїдних, завдовжки до 1 см; розмножуються статевим шляхом і брунькуванням; поширені у прісних водоймах; здатні до регенерації.

ГІДРИ́Д, у, *ч.* Хімічна сполука водню з іншими елементами (головним чином металами). *Гідрид літію.*

Гідри́дний, а, е.

ГІ́ДРІЯ, ї, *ж.* У Стародавній Греції — округла глиняна або металева посудина для води з однією вертикальною і двома горизонтальними ручками, переважно оздоблена розписом, яку використовували також як урну для голосування або для праху покійного.

ГІДРО... Перша частина складних слів, що вказує на їх зв'язок із водою.

ГІДРОАВІА́ЦІЯ, ї, *ж.* Авіація, літаки якої можуть підніматися з води і сідати на воду; водна авіація. *Спеціалізуватися на гідроавіації.*

Гідроавіаці́йний, а, е. *Гідроавіаційний загін.*

ГІДРОАГРЕГА́Т, а, *ч.* Апарат, що складається з гідравлічної турбіни і електричного генератора, з'єднаних спільним валом. *Управління гідроагрегатом.*

ГІДРОАЕРОДИНА́МІКА, и, *ж.* Розділ аеромеханіки, що вивчає рух нестиснутих рідин і газів та їх взаємодію з твердими тілами. *Закони гідроаеродинаміки.*

ГІДРОАЕРОДРО́М, у, *ч.* Захищена від хвиль акваторія і прилегла до неї територія з комплексом споруд, призначені для зльоту, сідання, стоянки і обслуговування гідролітаків; обладнана причальними спорудами, ангарами, складами, кранами тощо.

ГІДРОАЕРОМЕХА́НІКА, и, *ж.* Розділ механіки, що вивчає рівновагу і рух рідин та газів, а також їх взаємодію між собою та з тілами, які вони обтікають.

ГІДРОАЕРОСТА́ТИКА, и, *ж.* Розділ гідроаеродинаміки, що вивчає умови і закономірності рівноваги рідин і газів під дією прикладених до них сил, а також умови рівноваги твердих тіл у рідинному та газовому середовищах.

ГІДРОАКУ́СТИКА, и, *ж.* Розділ акустики, що вивчає випромінювання, поширення і приймання звукових хвиль у воді. *Найновіші досягнення гідроакустики.*

Гідроакусти́чний, а, е. *Гідроакустичні прилади.*

ГІДРОБІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ біології, що вивчає життя організмів у водному середовищі, їхню взаємодію один з одним та з довкіллям. *Інститут гідробіології.*

Гідробіо́лог, а, *ч.* *Вивчитися на гідробіолога.*

Гідробіологі́чний, а, е. *Гідробіологічні умови.*

ГІДРОБІО́НІКА, и, *ж.* Розділ біоніки, що вивчає можливість створення машин, приладів, механізмів тощо шляхом моделювання будови і функціонування живих організмів, які населяють водне середовище. *Вивчення проблем гідробіоніки.*

Гідробіо́нік, а, *ч.*

ГІДРОБІО́НТИ, ів, *мн.* (*одн.* **гідробіо́нт**, а, *ч.*). Організми, пристосовані

до життя у водному середовищі. *Морські гідробіонти.*

ГІДРОБІ́ОС, у, *ч.* Сукупність організмів, що населяють водойми всієї земної кулі.

ГІДРОБУ́Р, а, *ч.* Пристосування для утворення струменем води (що його подають під високим тиском) лунок для висаджування саджанців та чубуків винограду.

ГІДРОВЕЛОСИПЕ́Д, а, *ч.* Машина для катання по воді за допомогою ножних педалей.

ГІДРОГЕ́Н, ГІДРОГЕ́НІУМ, а, *ч.* Латинська назва хімічного елемента водню, символ H; застосовують у назвах сполук із воднем та процесів за його участю (напр., гідриди, гідрогенізація).

ГІДРОГЕНЕ́З, у, *ч.* Утворення нових мінералів унаслідок просочування води тріщинами в земній корі.

ГІДРОГЕНЕРА́ТОР, а, *ч.* Електричний генератор змінного струму, що перетворює енергію руху води в електричну енергію.

ГІДРОГЕНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *хім.* Процес приєднання водню до простих і складних хімічних сполук; використовують для отримання високоякісних моторних палив, твердих парафінів, спиртів та інших органічних сполук. *Метод деструктивної гідрогенізації.*

ГІДРОГЕОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про підземні води, їх походження, хімічний склад, умови залягання, динаміку, властивості та закономірності поширення. *Галузь гідрогеології. Інженерна гідрогеологія.*

Гідрогео́лог, а, *ч.* *Українські гідрогеологи.*

Гідрогеологі́чний, а, е. *Гідрогеологічний прилад. Гідрогеологічні умови.*

ГІДРОГЕОХІ́МІЯ, ї, *ж.* Розділ гідрогеології, що вивчає хімічний склад гідросфери і геохімічні процеси, що відбуваються в ній.

ГІДРОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Розділ гідрології, що описує та вивчає закономірності географічного поширення вод на земній поверхні, особливості їх режиму використання та народногосподарське значення в різних природних зонах. *Проблеми гідрографії.* 2. Сукупність заходів щодо безпеки судноплавства на річках, озерах, водосховищах, морях і океанах. 3. Знімання і нанесення на карту водних об'єктів, а також складання їх описів (типу *лоцій*).

Гідро́граф, а, *ч.* Графік зміни в часі витрат води в річці (в каналі).

Гідрографі́чний, а, е. *Гідрографічна експедиція. Гідрографічна мережа.*

ГІДРОДИНА́МІКА, и, *ж.* Розділ гідромеханіки, що вивчає рух рідини або газу, механічну взаємодію між рідиною та твердим тілом при їх відносному русі. *Галузь гідродинаміки. Магнітна гідродинаміка.*

Гідродинамі́чний, а, е. *Гідродинамічні якості. Гідродинамічний опір. Гідродинамічний тиск.*

ГІДРОДОМКРА́Т, а, *ч.* Домкрат із гідравлічним приводом. *Уніфіковані гідродомкрати.*

ГІДРОЕКСТРУ́ЗІЯ, ї, *ж.* Виготовлення металевих заготовок дією рідини під високим тиском. *Застосування гідроекструзії.*

ГІДРОЕЛЕВА́ТОР, а, *ч.* Струминний насос для підняття і переміщення трубопроводом рідин і гідросумішей (напр., розрідженого ґрунту — пульпи) на відстань до кількох сотень метрів; застосовують при гідромеханізації земляних і гірничих робіт, на електростанціях тощо. *Очищати колодязь гідроелеватором.*

Гідроелева́торний, а, е. *Гідроелеваторний пристрій.*

ГІДРОЕЛЕКТРИ́ЧНИЙ, а, е. Пов'язаний з електрикою, отриманою шляхом перетворення енергії води, яка рухається. *Гідроелектрична енергія. Гідроелектрична станція.*

ГІДРОЕЛЕКТРОСТА́НЦІЯ, ї, *ж.* Електростанція, що перетворює механічну енергію потоку води на електричну за допомогою гідравлічних турбін, що приводять у рух електричні генератори.

ГІДРОЕНЕРГЕ́ТИКА, и, *ж.* Галузь енергетики, пов'язана з використанням енергії води для вироблення електроенергії на гідроелектричних станціях. *Розвиток гідроенергетики.*

Гідроенергети́чний, а, е. *Гідроенергетичні ресурси. Гідроенергетичне будівництво.*

ГІДРОЕНЕ́РГІЯ, ї, *ж.* Енергія водних потоків. *Використання гідроенергії.*

ГІДРОЗО́ЛІ, ів, *мн.* (*одн.* **гідрозо́ль**, ю, *ч.*). Золі, у яких частинки твердої речовини рівномірно розподілені у воді.

Гідрозо́льний, а, е.

ГІДРОІЗО́Л, у, *ч.* Рулонний гідроізоляційний матеріал — азбестовий папір, просочений окисненими нафтовими бітумами.

ГІДРОІЗОЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Захист різних споруд і окремих конструкцій від шкідливого впливу води, хімічно агресивних рідин тощо. *Забезпечити гідроізоляцію.* 2. Засоби, які використовують з цією метою.

Гідроізоляці́йний, а, е. *Гідроізоляційні матеріали.*

ГІДРОІНКУБА́ТОР, а, *ч.* Інкубатор, який обігрівається гарячою водою.

ГІДРО́ЇДНІ, их, *мн.* Клас водних безхребетних типу кишковопорожнинних; більшість гідроїдних — колоніальні морські організми, для яких характерне чергування поколінь; поширені головним чином у морях *Найпоширеніші види гідроїдних.*

ГІДРОКАНА́Л, у, *ч.* Канал для випробування моделей човнів, гідролітаків, а також моделей суден у суднобудівництві.

ГІДРОКАРБОНА́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **гідрокарбона́т**, у, *ч.*). Кислі солі вугільної кислоти; бікарбонати. *Гідрокарбонат кальцію. Гідрокарбонат натрію.*

ГІДРОКАРБЮ́Р, у, *ч.*, *техн.* Мастило, яке отримують із кам'яновугільної смоли.

ГІДРОКОМБІНЕЗО́Н, а, *ч.* Водолазний костюм із шоломом; захищає водолаза від переохолодження і травм. *Одягати гідрокомбінезон.*

ГІДРОКОРТИЗО́Н, у, *ч.* Гормон, який виробляє кора надниркових залоз; регулює вуглеводний, білковий і жировий обміни в організмі, застосовується в медицині як протизапальний і протиалергійний засіб.

ГІДРО́КС, у, *ч.* Спосіб безполуменевого вибуху, який ґрунтується на миттєвій реакції суміші хімічних речовин всередині патрона.

ГІДРОКСИ́Л, у, *ч.* Те саме, що **гідроксильна гру́па**.

ГІДРОКСИЛАМІ́Н, у, *ч.* Отруйна безбарвна кристалічна речовина, що використовується в аналітичній хімії та у виробництві лікарських препаратів необмежено розчиняється у воді; взаємодіючи з кислотами, утворює солі гідроксиламонію.

ГІДРОКСИ́ЛЬНА г р у́ п а — одновалентна група — OH, яка входить до складу молекул або кристалів багатьох хімічних сполук (води, лугів, спиртів та ін.).

ГІДРОКСО́НІЙ, я, *ч.* Гідратований іон водню.

ГІДРО́Л, у, *ч.* Сироподібна темно-коричнева рідина, відходи крохмалепатокового виробництва; застосовується для приготування живильних середовищ, етилового спирту комбікормів і при дубленні шкір.

ГІДРОЛА́ЗИ, ів, *мн.* (*одн.* **гідрола́за**, и, *ж.*). Клас ферментів, що каталізують реакції гідролізу, тобто розщеплення складних органічних сполук із при-

єднанням води; до них належать ферменти травних соків та деякі ферменти тканин.

ГІДРО́ЛІЗ, у, *ч.* Реакція обмінного розкладу між різними сполуками і водою; окремий випадок сольволізу. *Гідроліз складних ефірів.*

Гідролізе́р, а, *ч.* Апарат для гідролізу.

Гідро́лізний, а, е. *Гідролізне виробництво спирту з деревини. Гідролізний спирт.*

Гідролізо́ваний, а, е. *Гідролізована клітковина.*

Гідролізува́ти, у́є, *хім.* Розкладати речовину, сполучаючи її з водою. *Гідролізувати целюлозу.*

ГІДРОЛІ́МФА, и, *ж.* Рідина, що циркулює в каналах кишковосудинної системи деяких кишковопорожнинних тварин; постачає тканинам і клітинам поживні речовини і видаляє продукти їх обміну.

ГІДРОЛІТИ́ЧНИЙ, а, е. Те саме, що **гідро́лізний**. *Гідролітична активність ферменту.*

ГІДРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про водну оболонку земної кулі; вивчає кругообіг води у природі, властивості водних басейнів Землі. *Розвиток гідрології.*

Гідро́лог, а, *ч.*

Гідрологі́чний, а, е. *Гідрологічна теорія. Гідрологічні спостереження. Гідрологічна станція. Гідрологічні прогнози. Гідрологічний рік.*

ГІДРОЛОКА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Визначення за допомогою звукових хвиль місцезнаходження предметів у воді. *Гідролокація морського дна.*

Гідролока́тор, а, *ч.* *Потужний гідролокатор.*

Гідролокаці́йний, а, е. *Гідролокаційний апарат.*

ГІДРОМАСА́Ж, у, *ч.* Масаж струменем води під тиском; здійснюють у лікувальних та профілактичних цілях.

ГІДРОМЕДУ́ЗА, и, *ж.* 1. Рід плазунів родини зміїношиїх черепах; поширені в прісних водоймах Південної Америки. 2. Медузоподібні особини деяких кишковопорожнинних тварин класу гідроїдних.

ГІДРОМЕЛІОРА́ЦІЯ, ї, *ж.* Поліпшення водного балансу земельних угідь шляхом штучного зрошення, осушення боліт і т. ін.

Гідромеліорати́вний, а, е. *Гідромеліоративний інститут.*

Гідромеліора́тор, а, *ч.*

ГІДРОМЕТАЛУ́РГІЯ, ї, *ж.* Галузь металургії, до якої належать так звані мокрі способи добування металів з руд, рудних концентратів або відходів інших виробництв.

Гідрометалургі́йний, а, е. *Гідрометалургійні технології.*

ГІДРОМЕТЕО́РИ, ів, *мн.* Продукти конденсації водяної пари в атмосфері і на земній поверхні (туман, хмари, роса, ожеледиця і т. ін.).

ГІДРОМЕТЕОРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Комплекс наук про рухомі оболонки Землі — гідросферу та атмосферу.

Гідрометеоро́лог, а, *ч.* *Прогнози гідрометеорологів.*

Гідрометеорологі́чний, а, е. *Державний гідрометеорологічний пост.*

ГІДРО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для визначення кількості та швидкості руху води у водному басейні.

Гідрометри́чний, а, е. *Гідрометрична станція.*

Гідроме́трія, ї, *ж.* Розділ гідрології, що розробляє методику вивчення режиму водних басейнів, вимірювання та обліку усіх вод земної поверхні.

ГІДРОМЕХАНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Спосіб виконання земляних, гірничих та ін. робіт за допомогою енергії струменя води. *Гідромеханізація вуглевидобування.*

Гідромеханіза́тор, а, *ч.*

Гідромеханізаці́йний, а, е.

ГІДРОМЕХА́НІКА, и, *ж.* Розділ механіки, в якому вивчаються закони руху та рівноваги рідин і газів, а також закони взаємодії рідин та газів із твердими тілами при відносному русі або спокої, що межують з ними. *Галузі гідромеханіки.*

Гідромехані́чний, а, е. *Гідромеханічний привод. Гідромеханічне явище.*

ГІДРОМО́ДУЛЬ, я, *ч.*, *спец.* 1. Середня витрата зрошувальної води на гектар посівів за певний проміжок часу. 2. Щит із вирізом спеціальної форми для зливу води, який служить для вимірювання середніх витрат води річки.

Гідромо́дульний, а, е.

ГІДРОМОНІТО́Р, а, *ч.* Знаряддя для створення і спрямування компактного і потужного струменя води, що використовується на земляних та гірничих роботах; один з основних способів гідромеханізації. *Робота гідромонітора.*

Гідромоніто́рний, а, е. *Гідромоніторна установка. Гідромоніторний інструмент.*

Гідромоніто́рник, а, *ч.*

ГІДРОМУ́ФТА, и, *ж.*, *техн.* Гідравлічний механізм, який передає обертовий рух; застосовують у приводах бурових установок і т. ін.

ГІДРОНА́ВТ, а, *ч.* Те саме, що **аквана́вт**.

ГІДРОНЕФРО́З, у, *ч.* Кістозне ураження нирки — розширення ниркових чашечок і миски з наступним відмиранням тканин унаслідок порушення відтоку сечі.

ГІДРОНІ́МІКА, и, *ж.*, *лінгв.* Розділ топоніміки, який вивчає назви водних об'єктів.

Гідро́нім, а, *ч.* Власна назва будь-якої водойми (океану, моря, річки і т. ін.).

Гідроні́мічний, а, е.

Гідроні́мія, ї, *ж.* Сукупність гідронімів якої-небудь місцевості країни. *Українська гідронімія.*

Гідро́німний, а, е. *Гідронімна система.*

ГІДРООКСИ́Д, у, *ч.* Сполука оксиду хімічних елементів із водою.

Гідрооксидний, а, е.

ГІДРОПА́РК, у, *ч.* Парк із штучними або природними водоймами, що використовуються переважно для водного спорту та купання. *Київський гідропарк. Гуляти в гідропарку.*

ГІДРОПА́ТІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Лікування водою; гідротерапія. *Методи гідропатії.*

Гідропа́т, а, *ч.*

Гідропати́чний, а, е. *Гідропатичний заклад. Гідропатичні засоби лікування.*

ГІДРОПЛА́Н, а, *ч.* Літак, пристосований підніматися з водної поверхні та опускатися на неї.

ГІДРОПО́НІКА, и, *ж.* Вирощування рослин без ґрунту безпосередньо на водному розчині поживних солей або на штучних замінниках ґрунту, зволожуваних цим розчином.

Гідропо́нний, а, е. *Гідропонний метод вирощування рослин.*

ГІДРОПУ́ЛЬТ, а, *ч.* Розпилювач рідини, який складається з бака, поршневого насоса та шланга; використовують для гасіння пожеж, поливання вулиць, садів, дезінфекції приміщень тощо. *Будова гідропульта.*

ГІДРОРЕСУ́РСИ, ів, *мн.* Природні запаси води як джерело електроенергії, база судноплавства і т. ін. *Використовувати гідроресурси.*

ГІДРОСА́ЛЬПІНКС, а, *ч.* Запальне захворювання маткової труби з накопиченням у її просвіті серозної рідини.

ГІДРОСЕПАРА́ТОР, а, *ч.*, *гірн.* Апарат для збагачення корисних копалин (кам'яного вугілля, руди) за допомогою висхідного струменя води.

ГІДРОСИСТЕ́МА, и, *ж.*, *мех.* Система гідравлічних механізмів якої-небудь машини, устаткування тощо. *Ремонт гідросистеми.*

ГІДРОСТА́Т, а, *ч.* Те саме, що **батисфе́ра**. *Спускати гідростат.*

ГІДРОСТА́ТИКА, и, *ж.* Розділ гідромеханіки, в якому вивчаються рівновага рідин і газів під впливом прикладених до них сил, а також діяння рідин і газів на стінки посудин та на занурені в рідини і гази тверді тіла. *Закони гідростатики.*

Гідростати́чний, а, е. *Гідростатичний тиск.*

ГІДРОСУЛЬФА́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **гідросульфа́т**, у, *ч.*). Кислі солі сірчаної кислоти.

ГІДРОСУЛЬФІ́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **гідросульфі́д**, у, *ч.*). Кислі солі сірководневої кислоти.

ГІДРОСУЛЬФІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **гідросульфі́т**, у, *ч.*). Кислі солі сірчистої кислоти; бісульфіти.

ГІДРОСФЕ́РА, и, *ж.* Сукупність усіх вод (океани, моря, підземні води, льодовики і т. ін.) земної кулі; часто під гідросферою розуміють лише океани і моря. *Об'єм гідросфери Землі.*

ГІДРОТА́КСИС, у, *ч.*, *біол.* Пересування вільнорухомих організмів до місць із більшою чи меншою вологістю; визначається потребами організму.

ГІДРОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Застосування води у вигляді ванн, душів, обтирань тощо з лікувальною метою. *Народна гідротерапія.*

Гідротерапевти́чний, а, е. *Гідротерапевтичний ефект.*

ГІДРОТЕ́РМИ, те́рм, *мн.*, *геол.* Гарячі водні розчини, що утворюються в надрах Землі в результаті геологічних процесів (застигання магми, перекристалізація мінералів і т. ін.). *Залягання гідротермів.*

Гідротерма́льний, а, е. *Гідротермальні розчини. Гідротермальні родовища.*

Гідротермі́чний, а, е. У якому використовують гарячу воду. *Гідротермічна обробка сировини.*

ГІДРОТЕ́ХНІКА, и, *ж.* Наука про використання водних ресурсів для потреб народного господарства і про боротьбу з шкідливою дією води, а також галузь техніки, яка здійснює ці завдання за допомогою спеціальних споруд. *Галузь гідротехніки.*

Гідроте́хнік, а, *ч.*

Гідротехні́чний, а, е. *Гідротехнічне будівництво. Гідротехнічна споруда.*

ГІДРОТИ́ПІЯ, ї, *ж.*, *фот.* Спосіб отримання кольорових позитивів із застосуванням водорозчинних барвників.

ГІДРОТО́РАКС, у, *ч.*, *мед.* Скупчення рідини в плевральній порожнині внаслідок серцевих і ниркових захворювань.

ГІДРОТО́РФ, у, *ч.* Спосіб розробки покладів торфу за допомогою гідромеханізації.

ГІДРОТРАНСПОРТУВА́ННЯ, я, *с.* Переміщення потоком води завислих твердих матеріалів.

ГІДРОТРАНСФОРМА́ТОР, а, *ч.*, *техн.* Механізм, що передає або перетворює обертальний рух за допомогою води чи іншої рідини.

ГІДРОТРОПІ́ЗМ, у, *ч.* Здатність рослин згинатися під впливом нерівномірного розподілу вологи в навколишньому середовищі.

ГІДРОТУРБІ́НА, и, *ж.* Двигун з обертовим рухом, у якому використовується енергія струменя води. *Робота гідротурбіни.*

Гідротурбі́нний, а, е.

ГІДРОФІ́ЗИКА, и, *ж.* Розділ геофізики, в якому вивчаються фізичні властивості різних станів води на Землі та умови переходу їх у природі з одного стану в інший.

Гідрофізи́чний, а, е. *Гідрофізичні роботи.*

ГІДРОФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Широке впровадження гідромеханізації. *Гідрофікація гірничого устаткування.*

ГІДРОФІЛІ́Я, ї, *ж.* 1. *бот.* Пристосованість квітів деяких рослин до запилення на поверхні води та під водою. 2. *біол.* Здатність тканин організму зв'язувати воду, утримувати її, перешкоджаючи її виділенню.

Гідрофі́льний, а, е. 1. *бот.* Здатний запилюватися під водою. *Гідрофільні рослини.* 2. *біол.* Здатний зв'язувати воду, утримувати її, перешкоджаючи її виділенню (про тканини організму). 3. Який має властивість змочуватися водою (про деякі речовини). *Гідрофільні властивості глини.*

Гідрофі́льність, ності, *ж.*

ГІДРОФІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **гідрофі́т**, а, *ч.*). Водяні рослини, частково або цілком занурені у воду (напр., рогіз, очерет тощо). *Рослини-гідрофіти.*

Гідрофі́тний, а, е. *Гідрофітні рослини.*

ГІДРОФОБІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Покриття матеріалів гідрофобними речовинами для захисту їх від корозії. *Гідрофобізація деталей.*

Гідрофобізо́ваний, а, е. *Гідрофобізовані метали.*

ГІДРОФО́БІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Застаріла назва сказу; водобоязнь.

Гідрофо́бний, а, е. *Гідрофобний склад.*

Гідрофо́бність, ності, *ж.* Нездатність речовини (матеріалу) змочуватися водою; окремий випадок ліофобності. *Надання ґрунтові гідрофобності. Ознаки гідрофобності.*

ГІДРОФО́Н, а, *ч.* Прилад для приймання звукових хвиль, що виникають або поширюються у воді; служить для виявлення підводних і надводних суден, зв'язку між суднами, приймання звукових сигналів під час туманів тощо.

ГІДРОФТА́ЛЬМ, а, *ч.* Збільшення очного яблука внаслідок підвищення внутрішньоочного тиску при вродженій глаукомі. *Діагностувати гідрофтальм.*

ГІДРОХІ́МІЯ, ї, *ж.* Наука про хімічний склад природних вод, методи його аналізу, закономірності формування різних типів вод та її еволюцію і класифікацію. *Питання гідрохімії.*

Гідрохі́мік, а, *ч.*

Гідрохімі́чний, а, е. *Гідрохімічний режим.*

ГІДРОХІНО́Н, у, *ч.* Органічна сполука — безбарвні або світло-сірі сріблясті кристали, які при окисненні буріють; проміжний продукт у виробництві барвників; сильний відновник; застосовують у фотографії, синтезі барвників тощо.

ГІДРОХОРІ́Я, ї, *ж.*, *бот.* Поширення плодів, насіння та інших зачатків рослин водними течіями.

ГІДРОЦЕФА́ЛІЯ, ї, *ж.* Природжене або набуте внаслідок інфекційних захворювань, травм тощо зростання кількості спинномозкової речовини в порожнині черепа, що призводить до збільшення розміру і зміни форми голови.

ГІДРОЦИКЛО́Н, у, *ч.* Апарат, який за рахунок діяння відцентрової сили у водному середовищі розділяє за масою зерна мінералів (або інші частинки); застосовують як класифікатор, сепаратор, згущувач.

ГІДРОЦИЛІ́НДР, а, *ч.* Гідравлічний двигун, у якому поршень унаслідок гідростатичного напору рідини здійснює зворотно-поступальні рухи. *Виносний гідроциліндр.*

ГІДРОША́ХТА, и, *ж.* Шахта, в якій запроваджена гідромеханізація.

ГІДРУВА́ТИ, у́є. Приєднувати водень у присутності каталізаторів.

Гідрува́ння, я, *с.*

ГІЄ́НА, и, *ж.* Хижа тварина, що живе в південних країнах і живиться здебільшого падаллю (поширена перев. в Африці); за зовнішнім виглядом нагадує собаку. *Печерна гієна.*

Гіє́новий, а, е. *Гієновий собака.*

ГІК, а, *ч.* Обертовий брус рангоуту, який розтягує нижній край вітрила та кріпиться одним кінцем до нижньої частини щогли.

ГІЛЕ́Я, ї, *ж.* 1. Вічнозелені вологі тропічні ліси, поширені в Центральній і Південній Америці, Центральній Африці, Південно-Західній Азії. 2. Часто вживана у творах давньогрецьких письменників назва плавневих лісів у пониззі Дніпра та Інгульця.

ГІЛОЗОЇ́ЗМ, у, *ч.* Філософське вчення про одухотвореність усієї матерії, яке приписує усім формам матерії здатність відчувати і мислити.

Гілозої́ст, а, *ч.*

Гілозої́стський, а, е.

ГІ́ЛЬБЕРТ, а, *ч.*, *фіз.* Одиниця магнітorушійної сили й різниці магнітних потенціалів.

ГІ́ЛЬДІЯ, ї, *ж.* 1. *іст.* Об'єднання купців і ремісників для захисту своїх інтересів або цехових привілеїв. *Купецька гільдія.* 2. Об'єднання людей за професійними інтересами. *Гільдія адвокатів. Гільдія кіноакторів.*

Гільді́йський, а, е.

ГІ́ЛЬЗА, и, *ж.* 1. Металева трубка для кулі, снаряда, у дно якої вставляється капсуль. *Снарядна гільза.* 2. Паперова трубка, що заповнюється тютюном. *Набити гільзу тютюном.* 3. *техн.* Назва деталей, що мають форму трубки. 4. Подвійна паперова смужка, яку наклеюють на корінець книжкового блока, щоб надати йому міцності, естетичного вигляду.

Гі́льзовий, а, е.

ГІЛЬЙОТИ́НА, и, *ж.* Пристрій для виконання смертних вироків через відтинання голови. *Йти на гільйотину. Ніж гільйотини.*

Гільйоти́нний, а, е.

Гільйотино́ваний, а, е.

Гільйотинува́ння, я, *с.*

Гільйотинува́ти, у́ю, у́єш. Страчувати на гільйотині.

ГІЛЬЙОШИРУВА́ННЯ, я, *с.* Машинний спосіб гравіювання візерунків на камені, металі, дереві або склі із комбінацій кривих переплетених ліній; застосовують при виготовленні форм для друкування грошей, цінних паперів та ін. *Гільйоширування дерева.*

Гільйоширува́льний, а, е. *Гільйоширувальний інструмент. Гільйоширувальна машина.*

Гільйоши́рувати, ую, уєш.

ГІМЕНЕ́Й, я, *ч.* 1. У давньогрецькій міфології — покровитель шлюбу та подружжя. 2. *перен.* *Пута Гіменея* — шлюб. 3. У давньогрецькій ліриці — весільна пісня.

ГІМЕ́НІЙ, я, *ч.* Особливий шар спороносних клітин на поверхні або всередині плодових тіл у багатьох грибів і лишайників.

Гіменофо́р, у, *ч.* Поверхня плодових тіл грибів, що несе шар спороутворювальних клітин — гіменій.

ГІМЕНОМІЦЕ́ТИ, ів, *мн.* Гриби з відкритим спороносним шаром на плодових тілах.

ГІМЕНОПТЕ́РИ, ів, *мн.* Клас комах, до яких належать оси, бджоли, мурашки та ін.; перетинчастокрилі.

ГІМН, у, *ч.* 1. Урочиста пісня, символ державної або громадянської єдності. *Гімн України.* 2. Урочиста пісня або музичний твір на честь кого-, чого-небудь. *Співати гімн.* 3. *перен.* Захоплена хвала кому-, чому-небудь. *Поетичний гімн коханню.*

ГІМНА́ЗІЯ, ї, *ж.* Середній загальноосвітній навчальний заклад із поглибленим вивченням циклу предметів, звичайно гуманітарного циклу. *Класична гімназія. Сучасна гімназія. Гімназія скандинавських мов. Вступити у гімназію. Навчатися у гімназії.*

Гімнази́ст, а, *ч.* Учень гімназії. *Старші гімназисти.*

Гімнази́стка, и, *ж.* *Гімназистка-випускниця.*

Гімназіа́льний, а, е. *Гімназіальний курс.*

Гімназі́йний, а, е. *Гімназійний атестат.*

ГІМНА́СІЙ, ю, *ч.*, *іст.* Державний навчально-виховний заклад для юнаків у Стародавній Греції та загальноосвітня школа в Стародавньому Римі.

ГІМНА́СТИКА, и, *ж.* 1. Система фізичних вправ, яка сприяє загальному розвиткові організму та зміцненню здоров'я. *Ранкова гімнастика. Займатися гімнастикою.* 2. Вид спорту, що охоплює складні фізичні та деякі інші вправи. *Спортивна гімнастика. Художня гімнастика.* 3. Вид циркового мистецтва — демонстрація складних вправ на спеціальних приладах, закріплених на манежі чи високо над манежем. *Партнерна гімнастика. Повітряна гімнастика.*

Гімна́ст, а, *ч.* *Виступ гімнастів.*

Гімнасти́чний, а, е. *Гімнастичні вправи. Гімнастичний зал.*

Гімна́стка, и, *ж.* *Юна гімнастка.*

ГІНГІВІ́Т, у, *ч.* Запалення слизової оболонки ясен при недотриманні гігієни рота, деяких захворюваннях крові, отруєннях солями важких металів тощо. *Лікування гінгівіту.*

ГІ́НДІ, *невідм.*, *ж.* Одна з індійських мов індоєвропейської сім'ї.

ГІНЕКЕ́Й, ю, *ч.* У Стародавній Греції — жіноча частина дому.

ГІНЕКОКРА́ТІЯ, ї, *ж.* Стадія розвитку суспільства, що характеризується домінуванням жінок у господарському, соціальному і політичному житті; матріархат.

ГІНЕКОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь медицини, що вивчає діяльність жіночих статевих органів у нормальних та патологічних умовах в усі періоди життя жінки. *Спеціалізуватися на гінекології. Відділення гінекології.*

Гінеко́лог, а, *ч.* *Консультація гінеколога.*

Гінекологі́чний, а, е. *Гінекологічні захворювання. Гінекологічне відділення.*

ГІНЕКОМАСТІ́Я, ї, *ж.* Розвиток у чоловіків молочних залоз за жіночим типом; спостерігається при деяких ендокринних захворюваннях.

ГІНЕЦЕ́Й, ю, *ч.*, *бот.* Сукупність маточок, що утворюються з плодолистків квітки.

...ГІНІЯ. Друга частина складних слів, що вказує на зв'язок поняття із жіночою статтю.

ГІ́НКГО, *невідм.*, *с.* Листопадне реліктове дерево з їстівними кісточковими плодами і віялоподібним листям; культивується як декоративне.

ГІНОГЕНЕ́З, у, *ч.* Спосіб розвитку яйцеклітини і утворення зародка, при якому після проникнення в неї сперматозоїда їхні ядра не зливаються і в розвитку бере участь тільки ядро яйцеклітини. *Стадії гіногенезу.*

ГІНТЕРЛАНД, у, *ч.* Район, що прилягає до промислового чи торговельного центру.

ГІНЬЙО́ЛЬ, *ч.* 1. *род.* я. Персонаж французького лялькового театру. 2. *род.* ю. П'єси, театральні вистави, увага в яких зосереджена на зображенні злочинів, сцен насильства і жорстокості.

ГІПАРІО́Н, а, *ч.* Вимерла трипала тварина родини конячих.

ГІПЕР... Перша частина складних слів, що вказує на перевищення норми.

ГІПЕРБАРИ́ЧНИЙ, а, е. Пов'язаний із високим тиском. *Гіпербарична оксигенація.*

ГІПЕ́РБОЛА[1], и, *ж.* Стилістичний засіб перебільшення певної ознаки чи якості для посилення художньої виразності. *Художня гіпербола.*

Гіперболіза́ція, ї, *ж.* Перебільшення певної ознаки чи якості з метою емоційного підсилення.

Гіперболізо́ваний, а, е. *Гіперболізований символ. Гіперболізована ситуація.*

Гіперболізува́ти, у́ю, у́єш. Перебільшувати. *Гіперболізувати власні успіхи.*

Гіперболі́чний, а, е. *Гіперболічне порівняння. Гіперболічні образи. Гіперболічний прийом.*

Гіперболі́чність, ності, *ж.* *Гіперболічність характеру.*

Гіперболі́чно. *Зображати гіперболічно.*

ГІПЕ́РБОЛА[2], и, *ж.*, *мат.* Незамкнена крива з двох гілок, що утворюється при перетині площиною обох порожнин конуса. *Креслити гіперболу.*

Гіперболі́чний, а, е. *Гіперболічна спіраль. Гіперболічний циліндр. Гіперболічні функції. Гіперболічний параболоїд.*

ГІПЕРБОЛО́ЇД, а, *ч.*, *мат.* Поверхня, що утворюється обертанням гіперболи навколо уявної або дійсної осі. *Однопорожнинний гіперболоїд.*

Гіперболо́їдний, а, е.

ГІПЕРВІТАМІНО́З, у, *ч.* Інтоксикація, спричинена надлишком вітамінів, здебільшого А або В, в організмі. *Спричинити гіпервітаміноз. Симптоми гіпервітамінозу.*

ГІПЕРГЕНЕ́З, у, *ч.* Сукупність процесів фізичного і хімічного перетворення мінеральних речовин у верхніх частинах земної кори та на її поверхні під впливом атмосфери, гідросфери та живих організмів. *Зона гіпергенезу.*

Гіперге́нний, а, е. *Гіпергенні процеси.*

ГІПЕРГІДРО́З, у, *ч.* Загальне або місцеве посилення потовиділення, що може бути виявом різноманітних захворювань.

ГІПЕРГІ́Я, ї, *ж.* Слабка опірність організму хвороботворним чинникам зовнішнього середовища.

ГІПЕРГЛІКЕМІ́Я, ї, *ж.* Збільшення вмісту глюкози в крові, що перевищує допустимі норми. *Тимчасова гіперглікемія. Стійка гіперглікемія. Причини гіперглікемії.*

ГІПЕРДАКТИЛІ́Я, ї, *ж.* Збільшена порівняно з нормою кількість пальців на кінцівках. *Випадки гіпердактилії.*

ГІПЕРДИНАМІ́Я, ї, *ж.* Стан найвищого напруження організму.

ГІПЕРЕМІ́Я, ї, *ж.* Розширення судин та приплив крові до якої-небудь частини тіла або органа; супроводжує всі запальні процеси. *Гіперемія слизової носа.*

ГІПЕРЕСТЕЗІ́Я, ї, *ж.* Підвищення чутливості шкіри до зовнішніх подразників. *Гіперестезія тканин.*

ГІПЕРІНФЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* Швидке зростання товарних цін і грошової маси в обігу, що спричиняє різке знецінення грошової одиниці, розлад платіжного обороту, порушення нормальних господарських зв'язків та зниження рівня життя. *Ознаки гіперінфляції. Загроза гіперінфляції. Запобігти гіперінфляції.*

Гіперінфляці́йний, а, е. *Гіперінфляційні явища.*

ГІПЕРКАПНІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Підвищення вмісту і парціального тиску двоокису вуглецю в артеріальній крові.

ГІПЕРКЕРАТО́З, у, *ч.*, *мед.* Надмірний розвиток або недостатнє відлущування рогового шару шкіри, зумовлений тривалим тертям, тиском на певну ділянку, ендокринними розладами тощо.

ГІПЕРКІНЕ́З, у, *ч.*, *мед.* Мимовільні рухи при деяких захворюваннях центральної нервової системи.

ГІПЕРМА́РКЕТ, у, *ч.* Великий магазин-склад оптово-роздрібної торгівлі з широким асортиментом товарів. *Мережа гіпермаркетів.*

ГІПЕРМЕТРІ́Я, ї, *ж.* Перевищення кількості складів у стопі метричного вірша, наявність у ній зайвого складу.

ГІПЕРМЕТРОПІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Далекозорість.

ГІПЕРМОРФО́З, у, *ч.* Тип філогенетичного розвитку, що призводить до порушення взаємовідносин організму із середовищем унаслідок гіпертрофії окремих органів (напр., рогів у велетенського оленя тощо).

ГІПЕРНЕФРО́МА, и, *ж.* Пухлина, утворена з клітин кори надниркової залози.

ГІПЕРОКСІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Підвищений вміст кисню в тканинах унаслідок тривалого вдихання чистого кисню. *Нормобарична гіпероксія.*

ГІПЕРО́Н, а, *ч.* Нестабільна елементарна частинка, маса якої більша за масу нуклона. *Реєструвати гіперони.*

ГІПЕРО́НІМ, а, *ч.*, *лінгв.* Слово — родове поняття стосовно слова — видового поняття (напр., «собака» стосовно «пудель», «дог», «вівчарка»); протилежне — **гіпо́нім**.

ГІПЕРОСМІ́Я, ї, *ж.* Хворобливе загострення нюху, яке спостерігається при вагітності, деяких психічних та істеричних станах.

ГІПЕРПАРАТИРЕО́З, у, *ч.* Ендокринне захворювання, зумовлене надлишковим утворенням гормону щитоподібної залози; спричинює розм'якшення кісток, патологічні переломи, утворення ниркових каменів тощо.

ГІПЕРПІТУЇТАРИ́ЗМ, у, *ч.* Посилене утворення гормонів (усіх або деяких) гіпофіза (напр., при його пухлинах); супроводжується розладами росту і розвитку організму (гігантизм, акромегалія тощо).

ГІПЕРПЛАЗІ́Я, ї, *ж.* Надмірне розростання тканин тваринного або рослинного організму внаслідок надлишкового новоутворення клітин. *Хронічний стан гіперплазії.*

ГІПЕРРЕАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Напрям в американському і західноєвропейському живописі та графіці 60—80-х років XX ст., представники якого вдавалися до технічних прийомів (розпилення рідких фарб, використання фотографій, кінокадрів тощо), намагаючись повернути творам утрачену в абстракціонізмі об'єктивність. *Естетичні засади гіперреалізму.*

Гіперреалі́ст, а, *ч.* *Художник-гіперреаліст.*

Гіперреалісти́чний, а, е. *Гіперреалістичні мотиви.*

ГІПЕРСЕКРЕ́ЦІЯ, ї, *ж.* Посилене виділення секретів якою-небудь залозою.

ГІПЕРСЕКСУА́ЛЬНИЙ, а, е. Якому притаманна підвищена сексуальна активність.

Гіперсексуа́льність, ності, *ж.*

ГІПЕРСО́МНІЯ, ї, *ж.* Підвищена сонливість (нападами або постійна), що є наслідком порушення регуляції сну і неспання при органічних ураженнях нервової системи.

ГІПЕРСО́НІК, а, *ч.* Надзвуковий літак.

ГІПЕРСТЕ́Н, у, *ч.* Породотвірний мінерал класу силікатів темно-зеленого або бурувато-чорного кольору.

ГІПЕРТЕНЗІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ кардіології, що вивчає хворобливі стани, пов'язані з підвищенням артеріального тиску.

Гіпертензіологі́чний, а, е. *Гіпертензіологічні дослідження.*

ГІПЕРТЕ́НЗІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Підвищений гідростатичний тиск у порожнинах організму, порожнистих органах і судинах. *Внутрішньочерепна гіпертензія.*

ГІПЕРТЕРМІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Перегрівання організму, зумовлене зовнішніми факторами. *Уникати гіпертермії.*

Гіпертермі́чний, а, е. *Гіпертермічні реакції.*

ГІПЕРТИРЕО́З, у, *ч.*, *мед.* Хворобливе посилення функції щитоподібної залози, проявами якого є підвищена збудливість, пітливість, схуднення і т.ін. *Причини гіпертиреозу.*

ГІПЕРТОНІ́Я, ї, *ж.* 1. Підвищення кров'яного тиску, здебільшого в артеріях. *Причини виникнення гіпертонії.* 2. Підвищений тонус тканин.

Гіперто́нік, а, *ч.*, *розм.*

Гіперто́нічка, и, *ж.*, *розм.*

Гіпертоні́чний, а, е. *Гіпертонічна хвороба. Гіпертонічний криз. Гіпертонічні розчини.*

ГІПЕРТРИХО́З, у, *ч.*, *мед.* Надмірний розвиток волосяного покриву, а також утворення волосся, не властиве

певній частині тіла, статі або вікові людини.

ГІПЕРТРОФІ́Я, ї, *ж.* 1. Збільшення об'єму тканини тіла, органа або його частини. *Гіпертрофія м'язів. Розвиток гіпертрофії.* 2. Всякий надмірний розвиток, надлишок чого-небудь, яких-небудь властивостей, якостей. *Гіпертрофія фрази.*

Гіпертрофі́чний, а, е. *Гіпертрофічний цироз надниркових залоз.*

Гіпертрофо́ваний, а, е. Який зазнав гіпертрофії. *Гіпертрофовані м'язи.*

ГІПЕРФАЛАНГІЯ, ї, *ж.* Більша, порівняно з нормальним станом, кількість фаланг пальців; властива деяким морським хребетним із ластоподібними кінцівками.

ГІПЕРФУ́НКЦІЯ, ї, *ж.* 1. *мед.* Посилена діяльність якого-небудь органа, тканини, системи. *Гіперфункція щитоподібної залози.* 2. *перен.* Посилення проявів чого-небудь. *Гіперфункція героїзму.*

ГІПЕСТЕЗІ́Я, ї, *ж.* Хворобливе зниження чутливості шкіри.

ГІПН, ГІ́ПНУМ, а, *ч.* Рід рослин порядку зелених мохів; поширені переважно в помірній зоні Північної півкулі; ростуть у вогких місцевостях.

ГІПНО́З, у, *ч.* 1. Стан часткового сну, який викликається здебільшого навіюванням. *Застосовувати гіпноз. Сеанс гіпнозу.* 2. Присипляння шляхом навіювання та вплив на волю людини у такому стані (зокрема з лікувальною метою); гіпнотизування. *Лікувати гіпнозом. Перебувати під гіпнозом.*

Гіпно́їдний, а, е. 1. Схожий на гіпнотичний. *Гіпноїдний стан.* 2. Притаманний людині, що перебуває під впливом гіпнозу. *Гіпноїдні переживання.*

Гіпно́їдність, ності, *ж.* *Стан гіпноїдності.*

Гіпноти́чний, а, е. 1. Прикм. до **гіпно́з**. *Гіпнотичний сон. Гіпнотичний стан.* 2. *перен.* Який має велику силу впливу. *Гіпнотична сила. Гіпнотичний вплив. Гіпнотична дія.*

Гіпноти́чно. *Діяти гіпнотично.*

ГІПНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Комплексна наука, яка вивчає фізіологічні та психічні основи снoподібних станів та різні форми навіювання в стані сну.

Гіпно́лог, а, *ч.* *Дипломований гіпнолог.*

Гіпнологі́чний, а, е. *Гіпнологічна конференція.*

ГІПНОПЕ́ДІЯ, ї, *ж.* Галузь знання про введення в пам'ять людини і закріплення в ній інформації під час сну. *Методи гіпнопедії. Дослідження з гіпнопедії.*

Гіпнопе́д, а, *ч.* *Методика гіпнопедів.*

Гіпнопеди́чний, а, е. *Гіпнопедичні досліди.*

ГІПНОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Застосування гіпнозу з лікувально-профілактичною метою. *Застосовувати гіпнотерапію.*

Гіпнотерапевти́чний, а, е. *Гіпнотерапевтичні методи.*

ГІПНОТИ́ЗМ, у, *ч.* Сукупність явищ, характерних для гіпнозу; вміння викликати стан гіпнозу; здатність впливати на кого-небудь. *Дар гіпнотизму. Риси гіпнотизму. Закони гіпнотизму. Вивчати гіпнотизм.*

ГІПНОТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Введення у стан гіпнозу; присипляння. *Класична форма гіпнотизації. Процес гіпнотизації. Займатися гіпнотизацією.* 2. Непомітне підпорядкування своїй волі, впливові; зачаровування.

Гіпнотизе́р, а, *ч.* Той, хто гіпнотизує; лікар, який лікує гіпнозом. *Погляд гіпнотизера. Визнаний гіпнотизер. Відомий гіпнотизер. Вплив гіпнотизера.*

Гіпнотизе́рка, и, *ж.*

Гіпнотизо́ваний, а, е.

Гіпнотизува́ння, я, *с.* *Гіпнотизування аудиторії.*

Гіпнотизува́ти, у́ю, у́єш. 1. Заглиблювати, вводити у стан гіпнозу; присипляти. *Уміння гіпнотизувати. Гіпнотизувати хворого.* 2. *перен.* Непомітно підкоряти своїй волі, впливові; зачаровувати. *Гіпнотизувати поглядом.*

Гіпно́тик, а, *ч.* Людина, яка підвладна гіпнозові; загіпнотизована людина. *Тип гіпнотика.*

ГІПНОФО́БІЯ, ї, *ж.* Хворобливий стан, пов'язаний із побоюванням заснути.

ГІПО... Перша частина складних слів, що вказує на зменшення чого-небудь проти норми.

ГІПОБІО́З, у, *ч.* Стан, що характеризується зниженням життєдіяльності організму. *Ознаки гіпобіозу.*

ГІПОБІОСФЕ́РА, и, *ж.* Один із шарів літосфери, куди живі організми потрапляють випадково і тимчасово існують там, не розмножуючись.

ГІПОВІТАМІНО́З, у, *ч.* Захворювання, що виникає внаслідок недостатнього забезпечення організму вітамінами і характеризується порушенням обміну речовин, процесів біосинтезу білків тощо. *Причини гіповітамінозу.*

ГІПОГАЛАКТІ́Я, ї, *ж.* Зменшення виділення молока молочними залозами; спричинюється неправильним харчуванням, інфекціями, інтоксикаціями, захворюваннями центральної нервової системи тощо. *Причини гіпогалактії.*

ГІПОГЕ́Й, ю, *ч.* Підземна споруда епохи неоліту, переважно видовбана в скелі, для колективних поховань.

ГІПОГЕ́ННИЙ, а, е. Що стос. утворення гірських порід і руд у надрах Землі. *Гіпогенні процеси. Гіпогенні мінерали.*

ГІПОГЛІКЕМІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Значне зниження концентрації цукру в крові; спостерігається у здорових людей при посиленій м'язовій роботі, а також при захворюваннях залоз внутрішньої секреції і печінки.

ГІПОДЕ́РМА, и, *ж.* 1. Тонкий шар епітелію, що лежить безпосередньо під кутикулою у членистоногих тварин. 2. Один або кілька шарів клітин, розташованих під покрівними тканинами органів багатьох вищих рослин.

Гіподерма́льний, а, е.

ГІПОДЕРМАТО́З, у, *ч.* Паразитарна хвороба великої рогатої худоби, спричинена личинками підшкірних ґедзів.

ГІПОДИНАМІ́Я, ї, *ж.* Зниження м'язової діяльності людини. *Профілактика гіподинамії.*

ГІПО́ЇДНА п е р е д а́ ч а, *техн.* — зубчасто-гвинтова передача, у якій вісь меншого колеса зміщена відносно осі більшого.

ГІПОКАПНІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Зниження вмісту двоокису вуглецю в артеріальній крові.

ГІПОКІНЕ́З, у, *ч.*, *мед.* Обмеження об'єму і швидкості довільних рухів унаслідок захворювання м'язів або нервової системи.

ГІПОКІНЕ́ЗІЯ, ї, *ж.* Те саме, що **гіподинамія**.

Гіпокінети́чний, а, е.

ГІПОКО́ТИЛЬ, я, *ч.* Частина стебла від кореневої шийки до місця прикріплення сім'ядолей.

ГІПОКСЕМІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Зниження вмісту кисню в крові. *Теплова гіпоксемія.*

ГІПОКСІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Знижений вміст кисню в тканинах; кисневе голодування. *Профілактика гіпоксії.*

ГІПОЛАКТІ́Я, ї, *ж.* Те саме, що **гіпогалактія**.

ГІПОЛО́ГІЯ, ї, *ж.*, *заст.* Наука про коней.

Гіпологі́чний, а, е.

ГІПОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Не зумовлене вимогами строфіки чи композиції утинання одного з віршових рядків.

ГІПОМНЕЗІ́Я, ї, *ж.* Хворобливе послаблення пам'яті.

ГІПОМОРФО́З, у, *ч.* Напрям історичного розвитку організмів, що призводить до спрощення їхньої організації унаслідок зміни умов існування.

ГІПО́НІМ, а, *ч., лінгв.* Слово — видове поняття стосовно слова — родового поняття (напр., «яблука», «груші», «сливи» стосовно «фрукти»); протилежне — **гіперо́нім**.

ГІПОПАРАТИРЕО́З, у, *ч., мед.* Розлад кальцієвого обміну в організмі, спричинений недостатньою діяльністю прищитоподібних залоз.

ГІПОПІТУЇТАРИ́ЗМ, у, *ч.* Недостатність функцій гіпофіза при його захворюваннях; виявляється ожирінням або кахексією, карликовістю, атрофією статевих органів.

ГІПОПЛАЗІ́Я, ї, *ж.* Недорозвинення тканини, органа, частини тіла або організму в цілому при порушенні внутрішньоутробного розвитку плода.

ГІПОПОТА́М, а, *ч.* Те саме, що **бегемо́т**.

ГІПОСЕКРЕ́ЦІЯ, ї, *ж.* Знижене виділення секретів якою-небудь залозою. *Гіпосекреція слини.*

ГІПОСМІ́Я, ї, *ж.* Послаблення нюху при порушенні дихання, захворюваннях слизової оболонки носа тощо.

ГІПОСПАДІ́Я, ї, *ж., мед.* Уроджена вада сечовипускного каналу в чоловіків, коли зовнішній отвір міститься на промежині, мошонці або нижній поверхні статевого органа.

ГІПОСТА́З, у, *ч.* Застій крові в нижній частині тіла через серцеву недостатність.

Гіпостати́чний, а, е.

ГІПОСТАЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *філос.* Приписувати загальному поняттю, властивості, ідеї самостійне існування.

Гіпостазува́ння, я, *с.*

ГІПОСУЛЬФІ́Т, у, *ч.* Сполука натрію, яка використовується для фіксації фотографій, а також у текстильній та шкіряній промисловості. *Розчин гіпосульфіту.*

ГІПОТА́КСИС, у, *ч., лінгв.* Підрядний зв'язок між реченнями. *Структури гіпотаксису.*

Гіпотакти́чний, а, е. *Гіпотактичний зв'язок.*

ГІПОТАЛА́МУС, а, *ч., анат.* Відділ проміжного мозку, який бере участь у регуляції діяльності серцево-судинної, дихальної, травної, ендокринної систем та ін. функцій організму.

ГІПО́ТЕЗА, и, *ж.* 1. Наукове положення, висновок, що пояснює певні явища дійсності на основі припущення. *Наукова гіпотеза. Смілива гіпотеза. Обґрунтування гіпотези. Вибудовувати гіпотезу.* 2. Будь-яке припущення, здогад. *Висувати гіпотезу.*

Гіпотети́чний, а, е. *Гіпотетичний погляд. Гіпотетична ідея. Гіпотетичні судження. Гіпотетична форма слова.*

Гіпотети́чність, ності, *ж. Гіпотетичність теорії Коперника.*

Гіпотети́чно. *Висловлюватися гіпотетично.*

ГІПОТЕ́НЗІЯ, ї, *ж.* Те саме, що **гіпотоні́я** (у 1 знач.).

Гіпотензи́вний, а, е. *Гіпотензивні засоби. Гіпотензивний вплив.*

ГІПОТЕНУ́ЗА, и, *ж.* Сторона прямокутного трикутника, яка лежить проти прямого кута. *Провести гіпотенузу. Квадрат гіпотенузи.*

ГІПОТЕРМА́ЛЬНІ р о д о́ в и щ а — поклади корисних копалин, відкладених із гарячих мінеральних розчинів у надрах Землі на глибині до 10 км.

ГІПОТЕРМІ́Я, ї, *ж.* Зниження температури тіла теплокровного організму нижче за властиві йому величини.

Гіпотермі́чний, а, е.

ГІПОТИРЕО́З, у, *ч.* Стійке зниження функції щитоподібної залози, що призводить до порушення процесів обміну речовин.

ГІПОТОНІ́Я, ї, *ж.* 1. Зниження кров'яного тиску. *Причини гіпотонії.* 2. Зниження в людини напруження (тонусу) будь-якої тканини, органа. *Керована гіпотонія.*

Гіпото́нік, а, *ч., розм. Поради гіпотонікам.*

Гіпотоні́чний, а, е. *Гіпотонічна хвороба.*

ГІПОТРОФІ́Я, ї, *ж.* 1. Зменшення об'єму органа або його частини. *Гіпотрофія м'язів.* 2. Хронічний розлад харчування у дітей, що виражається у схудненні або недостатньому наростанні ваги і супроводжується низкою хворобливих порушень. *Діти, хворі на гіпотрофію.*

Гіпотро́фік, а, *ч., розм.*

Гіпотрофі́чний, а, е.

ГІПО́ФІЗ, а, *ч., анат.* Залоза внутрішньої секреції у хребетних, розташована біля основи головного мозку, яка впливає на ріст і розвиток організму; мозковий придаток. *Функції гіпофіза.*

Гіпо́фізний, а, е.

ГІПОФУ́НКЦІЯ, ї, *ж., мед.* Недостатня діяльність якого-небудь органа, тканини, системи, що призводить до порушення життєдіяльності організму. *Гіпофункція щитоподібної залози.*

ГІПОХЛОРИ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **гіпохлори́т**, у, *ч.*). Солі хлорнуватистої кислоти, що застосовуються як відбілювачі, а також для дегазації та дезінфекції. *Гіпохлорит кальцію.*

ГІПОЦЕ́НТР, а, *ч.* Ділянка в надрах Землі, де виникає землетрус. *Гіпоцентр землетрусу.*

ГІПОЦИКЛО́ЇДА, и, *ж., мат.* Плоска крива, що описується довільною точкою кола, яке котиться без ковзання всередині іншого (нерухомого) кола.

ГІПС, у, *ч.* 1. Вапняковий мінерал білого або жовтуватого кольору, що використовується в подрібненому та обпаленому вигляді в будівництві, скульптурі, для хірургічних пов'язок, а також у сільському господарстві як добриво. *Застосовувати гіпс.* 2. *мед.* Тверда хірургічна пов'язка з цього мінералу, що використовується при переломах, вивихах тощо. *Накласти гіпс. Зняти гіпс.*

Гіпсо́ваний, а, е. *Гіпсовані солонці.*

Гі́псовий, а, е. *Гіпсовий камінь. Гіпсова маса. Гіпсовий бюст. Гіпсова скульптура.*

Гіпсува́ння, я, *с. Гіпсування ґрунтів.*

Гіпсува́ти, у́ю, у́єш. 1. Вносити в ґрунт гіпс для поліпшення його фізико-хімічних та біологічних властивостей. *Гіпсувати солонці.* 2. Робити гіпсову пов'язку. *Гіпсувати ногу.* 3. Додавати гіпс у виноградне вино для поліпшення його смакових якостей і кольору, а також для кращого зберігання.

ГІПСОБЕТО́Н, у, *ч.* Один із видів бетону, в якому в'яжучим матеріалом є гіпс, а заповнювачами — шлак, цегляний щебінь, керамзит, пісок, тирса і т. ін. *Технологія виготовлення гіпсобетону.*

Гіпсобето́нний, а, е. *Гіпсобетонне перекриття.*

ГІПСОЛІ́Т, у, *ч.* Будівельний матеріал — суміш гіпсу з мінералами або органічними речовинами, що використовується при зведенні легких перегородок і для укріплення стін.

Гіпсолі́товий, а, е. *Гіпсолітові перегородки.*

ГІПСОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж., геод.* Метод вимірювання і відображення на карті рельєфу земної поверхні.

Гіпсо́метр, а, *ч., геод.* Те саме, що **гіпсотермо́метр**.

Гіпсометри́чний, а, е. *Гіпсометричні дані.*

ГІПСОТЕРМО́МЕТР, а, *ч., геод.* Прилад для вимірювання висоти місцевості над рівнем моря за різницею в температурі кипіння води.

ГІПСОХРО́МНИЙ е ф е́ к т, *хім.* — зміна забарвлення органічних сполук

від зеленого до жовтого із зміною хімічного складу.

ГІПЮ́Р, у, *ч.* Сорт мережива з випуклим візерунком. *Блузка з гіпюру.*

Гіпю́рний, Гіпю́ровий, а, е. *Гіпюрні вироби. Гіпюрові рукавички.*

ГІРА́ТОР, а, *ч.* Однонаправлений феритовий пристрій, який забезпечує фазовий зсув електромагнітних хвиль на 180°.

ГІРЛЯ́НДА, и, *ж.* 1. Прикраса з квітів, гілок і т. ін., сплетених у довгу низку, а також декоративний мотив, орнамент такої форми. *Новорічні гірлянди. Гірлянди квіток.* 2. *перен.* Розташовані в ряд предмети, що нагадують таку прикрасу. *Гірлянди ліхтарів.*

ГІРО... Перша частина складних слів, що відповідає поняттю «обертовий рух».

ГІРОА́ЗИМУТ, а, *ч.* Пристрій для визначення кутів рискання (зміни курсу) і кутів повороту об'єкта навколо вертикальної осі.

ГІРО́БУС, а, *ч.* Транспортна машина з двигуном, який живиться електроенергією від інерційного акумулятора. *Керування гіробусами.*

ГІРОВЕРТИКА́ЛЬ, і, *ж.* Пристрій для визначення напряму істинної вертикалі або площини горизонту, а також кутів нахилу об'єкта стосовно цієї площини; гірогоризонт.

ГІРОВО́З, а, *ч.* Локомотив із механічним акумулятором енергії — маховиком. *Транспортування гіровозом.*

ГІРОКО́МПАС, ЖИРОКО́МПАС, а, *ч.* Гіроскопічний прилад, дія якого ґрунтується на властивості гіроскопа встановлюватися у площині географічного меридіана; призначений для визначення курсу на морських суднах та літаках.

ГІРОМАГНІ́ТНИЙ к о́ м п а с — прилад, що вказує курс літального апарата, судна відносно магнітного меридіана.

ГІРООРБІТА́НТ, а, *ч.* Гіроскопічний прилад для визначення кута відхилення вектора швидкості космічного літального апарата від площини орбіти.

ГІРООРІЄНТА́ТОР, а, *ч.* Гіроскопічний пристрій, за допомогою якого визначають місце розташування об'єкта і параметри його руху.

ГІРОСКО́П, ЖИРОСКО́П, а, *ч.* Прилад у вигляді тіла, що обертається навколо вертикальної осі, положення якої практично стійко зберігається у просторі; застосовується для автоматичного керування рухом суден, літаків, ракет, штучних супутників тощо.

Гіроскопі́чний, а, е. *Гіроскопічний прилад.*

ГІРОСТАБІЛІЗА́ТОР, а, *ч.* Пристрій, за допомогою якого зменшують бортову хитавицю морських суден, торпед тощо, а також визначають їх кутові відхилення.

ГІРОТАХО́МЕТР, а, *ч.* Пристрій для визначення кутової швидкості рухомого об'єкта.

ГІРСУТИ́ЗМ, у, *ч., мед.* Чоловічий тип волосяного покриву у жінок, зумовлений ендокринними порушеннями; виявляється в посиленому рості волосся на обличчі, грудях, животі, кінцівках.

ГІРУДИ́Н, у, *ч.* Речовина, яка виділяється шийними залозами медичної п'явки; запобігає зсіданню крові. *Секрет гірудин. Виділення гірудину.*

ГІРУДОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Застосування медичних п'явок для лікування.

Гірудотерапевти́чний, а, е. *Гірудотерапевтичні методи лікування.*

ГІСО́П, у, *ч.* Багаторічна рослина родини губоцвітих, з листя якої виробляють запашну олію. *Гісоп крейдяний.*

ГІСТАМІ́Н, у, *ч.* Тканинний гормон, який бере участь у регуляції діяльності дрібних кровоносних судин, збільшує проникність капілярів, а також, за певних умов, спричиняє шок і алергічні реакції. *Отруєння організму гістаміном.*

ГІСТЕРЕ́ЗИС, у, *ч.* Неоднозначна залежність змін фізичних характеристик тіла під впливом зовнішніх сил, внаслідок чого воно набуває певних властивостей (намагнічення, електризації, деформації і т. ін.). *Магнітний гістерезис. Температурний гістерезис.*

Гістере́зисний, а, е. *Гістерезисні явища. Гістерезисні властивості сплавів.*

ГІСТЕРОЛО́ГІЯ, ї, *ж., літ.* Те саме, що **гі́стерон-прóтерон**.

ГІ́СТЕРОН-ПРО́ТЕРОН, у-у, *ч., літ.* Стилістичний засіб, який полягає в порушенні логічної послідовності описуваних явищ.

ГІСТЕРОСКОПІ́Я, ї, *ж., мед.* Огляд внутрішніх порожнин матки за допомогою гістероскопа.

Гістероско́п, а, *ч.* Прилад для обстеження внутрішньої порожнини матки.

ГІСТИДИ́Н, у, *ч.* Амінокислота — складова частина більшості білків, при розпаді якої утворюється гістамін; використовується для лікування органів травлення. *Декарбоксилювання гістидину.*

ГІСТО... Перша частина складних слів, що відповідає поняттю «тканина тіла».

ГІСТОГЕНЕ́З, у, *ч.* Сукупність процесів, що закономірно відбуваються у тваринних організмах і забезпечують виникнення, існування та відновлення тканин із їх специфічними в різних органах властивостями.

Гістоге́нний, а, е. *Гістогенні особливості.*

ГІСТОГРА́МА, и, *ж.* Графічне зображення статистичного розподілу якоїсь величини за кількісною ознакою; використовується у статистичних дослідженнях. *Експериментальна гістограма.*

ГІСТО́ЛІЗ, у, *ч.* Руйнування тканин організму тканинними чи бактеріальними ферментами.

Гісто́лізний, а, е. *Гістолізний процес.*

ГІСТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про тканини організму людини і тварин.

Гісто́лог, а, *ч.*

Гістологі́чний, а, е. *Гістологічне обстеження.*

ГІСТОМОНО́З, а, *ч.* Інвазійне захворювання (здебільшого індичат) викликане найпростішими — гістомонадами, які паразитують у сліпій кишці та печінці.

ГІСТО́НИ, ів, *мн.* Білки, які мають лужні властивості; у ядрах клітин входять до складу комплексів із ДНК — нуклеогістонів; стабілізують структуру хроматину.

ГІСТОПАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ патологічної анатомії, який вивчає зміни у тканинах при різних захворюваннях; патологічна гістологія.

Гістопатологі́чний, а, е. *Гістопатологічне дослідження.*

ГІСТОФІЗІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ гістології, який вивчає механізми функцій тканин та їх комплексів у тваринних організмах.

Гістофізіологі́чний, а, е. *Гістофізіологічні питання.*

ГІСТОХІ́МІЯ, ї, *ж.* Розділ гістології, який вивчає властивості рослинних і тваринних тканин.

Гістохімі́чний, а, е. *Гістохімічні методи. Гістохімічна діагностика.*

ГІТ, а, *ч.* 1. У випробуваннях коней — один із заїздів у розіграші цінного призу, що проводиться, як правило, на дистанцію 1600 м. 2. У вело- і мотоспорті — одиночний заїзд на певну дистанцію.

ГІТА́РА, и, *ж.* Струнний щипковий музичний інструмент із корпусом-резонатором у вигляді вісімки з довгим грифом. *Грати на гітарі.*

Гітари́ст, а, *ч.* Музикант, який грає на гітарі. *Гітарист-віртуоз.*

Гітари́стка, и, *ж.*

Гіта́рний, а, е. *Гітарний акомпанемент. Гітарні струни.*

ГІ́ТОВ, а, *ч.* Снасть, якою підтягують вітрила до щогли, реї або гафеля перед їх остаточним закріпленням.

ГІ́ФИ, ів, *мн.* (*одн.* **гіф**, а, *ч.*), *бот.* Мікроскопічно тонкі, ниткоподібні утворення, з яких складається грибниця і плодові тіла грибів. *Гіфи грибів.*

ГІФОМІЦЕ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **гіфоміце́т**, а, *ч.*). Група незавершених грибів, переважно збудників грибкових захворювань; з деяких із них одержують антибіотики.

ГЛАДІА́ТОР, а, *ч.* У Стародавньому Римі — спеціально підготовлений боєць із рабів або військовополонених, який на арені цирку бився з іншими бійцями або дикими звірами.

Гладіа́торський, а, е. *Гладіаторські бої.*

ГЛАДІО́ЛУС, а, *ч.* Трав'яниста декоративна рослина родини півникових із лінійно-мечоподібним листям і квітками своєрідної форми різних кольорів; косарики. *Букет гладіолусів.*

Гладіо́лусний, а, е. *Гладіолусні насадження.*

ГЛАЗЕ́Т, у, *ч.* Ґатунок парчі з витканими золотими або срібними узорами, а також одяг із такої парчі.

Глазе́товий, а, е. *Глазетова оббивка.*

ГЛАЗУ́Р, і, *ж.* 1. *Покривати виріб глазур'ю. Тонкий шар глазурі.* 2. Спеціально приготований густий солодкий сироп, яким покривають кондитерські вироби, а також застиглий шар такого сиропу. *Шоколадна глазур.* 3. Зовнішній глянсуватий шар копит тварин.

Глазуро́ваний, а, е. *Глазуроване печиво.*

Глазурува́ння, я, *с. Глазурування посуду.*

Глазурува́ти, у́ю, у́єш. Покривати глазур'ю (у 1, 2 знач.).

ГЛА́НДИ, ів, *мн.* Поширена в побуті назва піднебінних мигдаликів.

ГЛАСЕ́, *невідм.*, *с.* Тонка шовкова блискуча тканина.

ГЛА́СИС, у, *ч.*, *архіт.* Пологий земляний насип перед зовнішнім ровом фортеці, споруди чи польового укріплення, нахилений у бік противника; споруджують для поліпшення обстрілу місцевості, маскування і захисту укріплення.

ГЛАУКО́МА, и, *ж.* Хвороба ока, що характеризується підвищенням внутрішньоочного тиску. *Лікування глаукоми.*

ГЛАУКОНІ́Т, у, *ч.* Мінерал класу силікатів темно-зеленого або жовтувато-зеленого кольору; використовується для виготовлення фарб, як добриво, для пом'якшення води.

Глауконі́товий, а, е. *Глауконітовий пісок.*

ГЛЕДИ́ЧІЯ, ї, *ж.* Дерево родини бобових, яке висаджують у полезахисних смугах, використовують для озеленення міст і т. ін.

ГЛЕ́ЗЕР, а, *ч.*, *тех.* Прес для виробництва паперу; служить для надання паперу глянсуватості, більшої щільності.

ГЛЕЙКО́МЕТР, а, *ч.* Прилад, за допомогою якого визначають кількість цукру у винах.

ГЛЕТ, у, *ч.* Свинцева вохра; окис свинцю.

ГЛЕ́ТЧЕР, а, *ч.*, *геол.* Скупчення на земній поверхні (в горах та приполярних районах) великих мас льоду, які рухаються під впливом власної ваги; льодовик. *Утворення глетчера.*

Гле́тчерний, **Гле́тчеровий**, а, е. *Глетчерна крига. Глетчерове дзеркало.*

ГЛІКЕМІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Наявність надмірної кількості цукру в крові.

ГЛІКОГЕ́Н, у, *ч.*, *біол.* Основний запасний вуглевод організму людини і тварини; тваринний крохмаль. *Синтез глікогену.*

ГЛІКОЗИ́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **глікози́д**, у, *ч.*), *біол.* Органічні сполуки рослинного походження, похідні цукрів; застосовуються в медицині. *Флавонові глікозиди.*

Глікози́дний, а, е. *Глікозидна природа.*

ГЛІКОЗУРІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Виділення цукру з сечею, яке спостерігається при діабеті, отруєннях, нервових хворобах і вагітності.

ГЛІКОКО́Л, у, *ч.*, *хім.*, *фізіол.* Найпростіша амінокислота, яка входить до складу багатьох білків, бере участь у знешкодженні токсичних сполук в організмі; гліцин.

ГЛІКО́ЛІ, ів, *мн.* Двоатомні аліфатичні спирти; безбарвні, в'язкі, добрі розчинники; застосовують у виробництві поліефірних смол, поліуретанів, пластифікаторів, вибухових речовин, мийних засобів.

ГЛІКО́ЛІЗ, у, *ч.*, *фізіол.* Складний ферментативний процес розщеплення вуглеводів в організмі людини і тварини, у результаті якого вивільняється необхідна для життєдіяльності енергія. *Інтенсивність гліколізу.*

ГЛІКОЛІПІ́ДИ, ів, *мн.* Складні ліпіди, що містять залишки цукрів; структурні компоненти клітинних мембран.

ГЛІКОПРОТЕЇ́ДИ, ів, *мн.* Складні білки, що містять вуглеводні компоненти.

ГЛІКОФІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **глікофі́т**, а, *ч.*). Рослини незасолених ґрунтів і водойм.

ГЛІНТВЕ́ЙН, у, *ч.* Напій із виноградного вина, цукру і спецій, який п'ють гарячим. *Приготувати глінтвейн. Рецепт глінтвейну.*

ГЛІО́МА, и, *ж.*, *мед.* Пухлина головного, рідше спинного мозку.

ГЛІ́ПТИКА, и, *ж.* Мистецтво художньої чи промислової обробки (різьблення) коштовних і напівкоштовних каменів. *Римська гліптика.*

ГЛІПТОТЕ́КА, и, *ж.* 1. Зібрання різьблених каменів. 2. Зібрання скульптурних творів, здебільшого античних.

ГЛІСА́ДА, и, *ж.* Прямолінійна траєкторія зниження літака.

ГЛІСА́НДО, *невідм.*, *с.*, *муз.* Прийом гри, коли пальці легко ковзають по клавіатурі або струнах музичного інструмента.

ГЛІ́СЕР, а, *ч.* Плоскодонне швидкохідне судно з днищем спеціальної форми, яке при швидкому русі ковзає по поверхні води; служить для перевезення пасажирів і для спортивних змагань. *Похід на глісерах.*

Глісува́ти, у́ю, у́єш. Ковзати по воді. *Човен глісує.*

Глісува́ння, я, *с.*

ГЛІФТА́ЛЬ, ю, *ч.*, *хім.* Синтетична смола на основі гліцерину і фталевої кислоти; використовується для виробництва лаків.

Гліфта́левий, а, е. *Гліфталеві смоли.*

ГЛІЦЕРИ́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **гліцери́д**, у, *ч.*), *хім.* Складні ефіри гліцерину й органічних або мінеральних кислот; використовуються для одержання мила і гліцерину.

ГЛІЦЕРИ́Н, у, *ч.* Густа солодка безбарвна рідина, яку одержують із жирів і використовують у медицині, техніці, шкіряній, текстильній, паперовій промисловості (як пом'якшувач), компонент харчових косметичних і фармацевтичних продуктів.

Гліцери́новий, а, е. *Гліцериновий екстракт. Гліцеринова мазь.*

ГЛІЦЕРОФОСФА́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **гліцерофосфа́т**, у, *ч.*), *хім.*, *мед.* Солі гліцеринофосфорної кислоти; застосовуються в медицині як загальнозміцнювальний засіб.

ГЛІЦИ́Н, у, *ч.* 1. *хім.*, *фізіол.* Те саме, що **глікоко́л**. *Застосування гліцину.* 2. *хім.*, *фото.* Органічна сполука ароматичного ряду, яка використовується у фотографії як проявник.

ГЛІЦИ́НІЯ, ї, *ж.* Південна декоративна витка рослина з фіалковими, блакитними або білими квітками; у Криму

і на Кавказі її вирощують як декоративну. *Вирощувати глицинії.*

ГЛОБАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Надання або приписування чому-небудь глобальних масштабів, глобального характеру. *Глобалізація економіки. Глобалізація інформаційного простору.*

Глобалізо́ваний, а, е. *Глобалізований політичний простір.*

Глобалізува́ння, я, *с.*

Глобалізува́ти, у́ю, у́єш.

ГЛОБАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Взаємопроникнення економік різних країн, внаслідок якого має створитися цивілізація нового типу у світовому масштабі. 2. Зовнішня політика певної держави, що виходить з можливості втручання у внутрішні справи інших країн і нав'язування їм своєї волі. *Доктрина глобалізму.*

Глобалісти́чний, а, е. *Глобалістичний погляд.*

ГЛОБАЛІ́СТИКА, и, *ж.* Галузь суспільствознавства, що вивчає загальнолюдські, загальносвітові проблеми в їхньому взаємозв'язку.

Глобалі́ст, а, *ч.*

Глобалі́стка, и, *ж.*

Глобалі́стський, а, е.

ГЛОБА́ЛЬНИЙ, а, е. Взятий у цілому; загальний, всебічний, універсальний; всесвітній. *Глобальний огляд. Глобальні процеси. Глобальне завдання. Глобальний план. Глобальні проблеми. Глобальний підхід.*

Глоба́льність, ності, *ж.* *Глобальність інформації.*

Глоба́льно. *Мислити глобально.*

ГЛОБІГЕРИ́Н, ів, *мн.* Рід найпростіших ряду форамініфер.

ГЛОБІГЕРИ́НОВИЙ м у л — сучасний глибоководний морський мул, що вкриває дно океану (близько 30% усієї площі) на глибині 3—5 км і містить багато вапнякових мушель глобігеринів.

ГЛОБІ́Н, у, *ч.*, *біол.* Білкова частина гемоглобіну, у молекулі якого глобін зв'язаний із гемом.

ГЛОБУ́ЛА, и, *ж.*, *астр.* Округла пилова хмара, що сприймається як темна пляма на тлі світлої туманності.

ГЛОБУЛІ́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **глобулін**, у, *ч.*), *хім.*, *біол.* Поширена в природі група тваринних і рослинних білків, що входять до складу цитоплазми, плазми крові й лімфи вищих тварин і людини.

ГЛОБУЛЯ́РНИЙ, а, е, *спец.* Кулястий. *Глобулярний білок.*

ГЛО́БУС, а, *ч.* Рухома (на підставці) модель земної кулі, Місяця тощо з умовним зображенням поверхні небесного тіла. *Географічний глобус. Місячний глобус. Показати на глобусі.*

Гло́бусний, а, е.

ГЛО́КЕНШПІЛЬ, я, *ч.* Оркестровий ударний музичний інструмент, звуки якого імітують дзеленчання дзвіночків. *Звучання глокеншпіля. Грати на глокеншпілі.*

ГЛОКСИ́НІЯ, ї, *ж.* Багаторічна декоративна трав'яниста рослина або напівчагарник із великими яскраво забарвленими квітками у формі дзвоників; інколи вирощують в оранжереях як декоративну рослину.

ГЛО́РІЯ, ї, *ж.*, *метеор.* Оптичне явище — кольорове кільце навколо тіні предмета, яка падає на хмару або шар туману.

ГЛО́СА, и, *ж.* 1. *лінгв.* Незрозуміле або малозрозуміле слово чи вислів (перев. у давніх текстах), а також коментар до них, зокрема на полях або в самому тексті стародавніх і середньовічних рукописів. 2. *юр.* Коментар законів або судових рішень. 3. Вірш оригінальної строфічної будови, поширений в іспанській поезії Середньовіччя та Відродження. 4. Стилістичний засіб, який полягає в навмисній заміні загальновживаного слова менш уживаним (застарілим або таким, що вийшло з ужитку).

ГЛОСАЛГІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Відчуття болю, поколювання, заніміння в язиці, іноді в усій ротовій порожнині; спричинюється захворюваннями травного тракту, нервової системи тощо; виникає здебільшого в похилому віці.

ГЛОСА́РІЙ, я, *ч.*, *лінгв.* Словник до тексту (перев. стародавнього), що пояснює маловідомі або застарілі слова.

ГЛОСА́ТОР, а, *ч.* 1. *лінгв.*, *юр.* Словник із тлумаченням застарілих і рідковживаних слів і висловів, ужитих у якомусь-небудь старовинному, перев. юридичному тексті. 2. *юр.* Особа, яка тлумачить закони або судові рішення.

ГЛОСЕМА́ТИКА, и, *ж.*, *лінгв.* Один із напрямів структуралізму в мовознавстві, який досліджує мову як систему абстрактних співвідношень, що не залежить від реалізації мовних одиниць у вигляді конкретних звуків і конкретних значень.

ГЛОСИ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запалення язика; виникає внаслідок травм, при стоматитах, деяких інфекційних захворюваннях, авітамінозах. *Гострий глосит. Поверхневий глосит. Глибокий глосит. Лікування глоситу.*

ГЛОСОГРА́ФІЯ, ї, *ж.*, *лінгв.* 1. Сукупність лінгвістичних засобів і технічних прийомів, застосовуваних у давнину при перекладі або поясненні слова без відриву від тексту, в якому воно вжите. 2. Сукупність глос (у 1 знач.) певної доби, певного твору.

ГЛОСОЛА́ЛІЯ, ї, *ж.* 1. За уявленнями деяких сект — «говоріння іншими словами», як витлумачуються незрозумілі сполучення звуків, що їх вигукує віруючий у стані екстазу. 2. *літ.* Магічні заклинальні звукосполучення. 3. *мед.* Особливий вид розладу мови, що полягає у вимовлянні безглуздих наборів звуків, слів, при яких, однак, зберігаються деякі ознаки складної мови (темп, ритм тощо).

ГЛОСОПТЕ́РИС, у, *ч.* Рід викопних рослин класу насінних папоротей із характерним пучком язикоподібних утворень на кінчиках листків; були поширені в Індії, Південній Америці, Південній Африці з кам'яновугільного до пермського періоду палеозойської ери.

ГЛОТАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *лінгв.* Спосіб вимовляння звуків, при якому гортань створює перепону для видихуваного повітря.

Глоталізо́ваний, а, е. *Глоталізований звук.*

ГЛОТОГЕНЕ́З, у, *ч.* Процес становлення мови. *Хронологізація глотогенезу.*

ГЛОТОГО́НІЯ, ї, *ж.*, *лінгв.* Виникнення і розвиток мови.

Глотогоні́чний, а, е. *Глотогонічний процес.*

ГЛОТОХРОНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.*, *лінгв.* Визначення часу поділу споріднених мов на основі підрахунку відсотка збережених слів найуживанішої лексики, а також історичної лексикології, що застосовує цю методику.

ГЛЮКАГО́Н, у, *ч.* Гормон людини і тварин, який виробляє підшлункова залоза; стимулює розщеплення в печінці запасного вуглеводу — глікогену і цим підвищує вміст глюкози в крові.

ГЛЮКОГЕНЕ́З, у, *ч.* Процес утворення в організмі глюкози не з глікогену, а з інших речовин. *Етапи глюкогенезу.*

ГЛЮКО́ЗА, и, *ж.* Кінцевий продукт обміну вуглеводнів і основне джерело енергії; її утилізація контролюється інсуліном; солодка речовина, вуглевод, що міститься в рослинах (напр., у винограді), організмі людини й тварин; виноградний цукор. *Рідка глюкоза. Вливати глюкозу.*

Глюко́зний, а, е.

ГЛЮКОЗИ́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **глюкози́д**, у, *ч.*). Органічні речовини, молекули яких складаються із залишків

глюкози і якої-небудь іншої органічної сполуки; застосовуються в медицині.

ГЛЮКОЗУРІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Те саме, що **глікозурі́я**.

ГЛЮКО́НОВА к и с л о т а́ — цукрова кислота, що утворюється при окисленні альдегідної групи глюкози; використовують у медицині.

ГЛЮО́Н, а, *ч.*, *фіз.* Гіпотетична електрично нейтральна частка з нульовою масою, яка бере участь у взаємодії між кварками.

Глюо́нний, а, е.

ГЛЮТАМІ́НОВА к и с л о т а́, *хім.* — амінокислота, що входить до складу білків, а також міститься у вільному стані в організмі, відіграючи важливу роль у процесі обміну речовин; використовується в харчовій промисловості, а також для лікування психічних і нервових захворювань.

ГЛЮТАТІО́Н, а, *ч.* Азотиста органічна сполука небілкової природи. Міститься в клітинах усіх живих організмів і має важливе значення для окиснювально-відновних реакцій.

ГЛЮТЕЛІ́НИ, ів, *мн.* Прості білки рослинного походження, які містяться здебільшого в насінні злаків; засвоюються організмом людини.

ГЛЮТИ́Н, у, *ч.* Клей, який одержують виварюванням сухожиль, хрящів та ін.

ГЛЯ́НЕЦЬ, нцю, **ГЛЯНС**, **ГЛЯНЦ**, у, *ч.* 1. Блиск вилощеної, начищеної, відполірованої або покритої лаком поверхні. *Натерти до глянцю.* 2. *перен.* Про блискучий зовнішній вигляд і манери людини.

ГЛЯНСУВА́ЛЬНИЙ, а, е.

ГЛЯНСУВА́ЛЬНИК, а, *ч.* Робітник, який займається глянсуванням.

ГЛЯНСУВА́ННЯ, я, *с.*

ГЛЯНСУВА́ТІСТЬ, тості, *ж.*

ГЛЯНЦГО́ЛЬД, а, *ч.* «Рідке золото»; в'язка рідина бурого кольору, що містить золото; застосовують для живопису на фарфорі.

ГЛЯНЦЗИ́ЛЬБЕР, у, *ч.* Рідина для розпису на фарфорі, яка містить платину або паладій.

ГЛЯНЦЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, **ГЛЯНЦУВА́ТИ**, у́ю, у́єш. Наводити глянець, глянц. *Глянцувати до блиску.*

ГЛЯНЦЮВА́ТИЙ, **ГЛЯНЦУВА́ТИЙ**, а, е. Який має легкий глянець; блискучий. *Глянцувата поверхня.*

ГЛЯСЕ́, *невідм.*, *с.* Охолоджена чорна кава з морозивом.

ГЛЯЦІАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Учення, згідно з яким клімат на Землі змінювався від теплого до холодного, внаслідок чого в помірних і тропічних широтах утворювалися льодовики.

Гляціа́льний, а, е. *Гляціальна теорія.*

ГЛЯЦІОДИСЛОКА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *геол.* Деформація гірських порід, що становлять ложе льодовика, під дією його маси і руху.

ГЛЯЦІОІЗОСТАЗІ́Я, ї, *ж.* Прогинання земної кори в місцях сучасних і плейстоценових зледенінь, зумовлених навантаженням льодовикових мас.

ГЛЯЦІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про льодовики, їх походження, розвиток, фізичні властивості, географічне поширення та можливість господарського використання. *Сектор гляціології.*

Гляціо́лог, а, *ч.*

Гляціологі́чний, а, е. *Гляціологічні дослідження.*

ГЛЯЦІОСФЕ́РА, и, *ж.* Сезонна снігова і льодовикова оболонка в полярних і помірних широтах.

ГЛЯЦІОТЕКТО́НІКА, и, *ж.* Те саме, що **гляціодислока́ція**.

ГМІ́НА, и, *ж.* Назва нижчої адміністративно-територіальної одиниці в Польщі; входить до складу воєводства.

ГНАФА́ЛІУМ, у, *ч.* Рід одно- або багаторічних рослин родини складноцвітих, деякі види яких використовують у медицині; сухоцвіт.

ГНЕЙС, у, *ч.* Метаморфічна гірська порода, до складу якої входять кварц, польові шпати, слюда; використовують як будівельний матеріал, сировину для виробництва щебеню.

Гне́йсовий, а, е. *Гранітно-гнейсові плитки.*

...ГНОЗІЯ. Друга частина складних слів, що за значенням відповідає слову «знання».

ГНОМ, а, *ч.* У давньому фольклорі германських і романських народів — дух у вигляді потворного бородатого карлика, що живе в надрах землі і охороняє підземні скарби. *Казковий гном. Печери гномів.*

ГНО́МА, и, *ж.* 1. Повчальний вислів, яким закінчувався монолог в античній трагедії. 2. Короткий, перев. віршовий вислів-повчання; афоризм.

Гномі́чний, а, е. *Гномічний зміст.*

ГНО́МОН, а, *ч.* 1. Старовинний астрономічний інструмент — вертикальний стрижень, що відкидає на горизонтальну поверхню тінь, за довжиною і напрямом якої визначають висоту Сонця і азимут. 2. Сонячний годинник, що діє за допомогою цього інструмента. *Циферблат гномона.*

ГНОСЕОЛО́ГІЯ, ї, *ж.*, *філос.* Вчення про процес пізнання, про джерела, можливості та засоби пізнання; теорія пізнання. *Проблеми гносеології. Лекції з гносеології. Фахівець із гносеології.*

Гносеологі́чний, а, е. *Гносеологічне підгрунтя релігії. Гносеологічні корені. Гносеологічні проблеми. Гносеологічний семінар.*

ГНОСТИЦИЗМ, у, *ч.* Релігійно-філософська течія пізньої античності, яка на основі християнських релігійних догматів, ідеалістичної античної філософії, іудаїзму та ідей релігій Стародавнього Сходу намагалася створити вчення про Бога, походження і розвиток світу. *Послідовник гностицизму. Ідеї гностицизму. Вивчати гностицизм.*

Гно́стик, а, *ч.* *Переконаний гностик. Позиція гностиків.*

Гности́чний, а, е. *Гностичні ідеї. Гностичні погляди.*

ГНОТОБІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь експериментальної біології, яка займається одержанням і вирощуванням лабораторних тварин, в організмі яких немає паразитів, — мікроорганізмів, гельмінтів, членистоногих тощо.

ГНОТОБІО́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **гнотобіо́т**, а, *ч.*). Тварини, вирощені в умовах повної стерильності і призначені для лабораторних досліджень.

ГНУ, *невідм.*, *ч. і ж.* Ссавець із роду антилоп; поширені в Африці; перебувають під охороною. *Антилопа гну.*

ГО, *невідм.*, *с.* Гра двох партнерів чорними і білими фішками на дошці з перехрещеними горизонтальними і вертикальними лініями.

ГОАЦИ́Н, а, *ч.* Птах ряду куроподібних із неїстівним м'ясом неприємного запаху; поширені в Південній Америці.

ГОБЕЛЕ́Н, а, *ч.* 1. Килим із художньо витканою або вишитою картиною, зображенням. *Тканий гобелен. Вишивати гобелен.* 2. Цупка декоративна тканина з тканим візерунком. *Оббитий гобеленом диван.*

Гобеле́нний, а, е. *Гобеленне ткацтво. Гобеленна майстерня.*

Гобеле́нник, а, *ч.*

Гобеле́нниця, і, *ж.* *Ткаля-гобеленниця.*

Гобеле́новий, а, е. *Гобеленове панно. Гобеленова тканина.*

ГО́БЕЛЬ, я, *ч.* Інструмент для обрізування вручну книжкових блоків.

ГОБО́Й, я, *ч.* Дерев'яний духовий музичний інструмент, за висотою звуку середній між флейтою і кларнетом.

Гобо́їст, а, *ч.*

Гобо́їстка, и, *ж.*

ГОДЕ́. 1. *невідм.*, *с.* Клин, який розширює низ жіночого одягу. 2. *невідм.*

Який має такі клини, у якому використовуються такі клини. *Спідниця годе. Крій годе.*

ГОДЕ́ЦІЯ, ї, *ж.* Трав'яниста рослина родини онагрових, поширена в Америці; деякі види вирощують як декоративні.

ГОДО́ГРАФ, у, *ч.* Крива, що є геометричним місцем кінців змінного за часом вектора, значення якого в різні моменти часу відкладені від спільного початку.

ГОДО́МЕТР, а, *ч.* Прилад, за допомогою якого вимірюють пройдений шлях.

ГОЛ, а, *ч.* Очко, яке зараховують команді за кожен забитий у ворота суперника м'яч. *Вирішальний гол. Забити гол.*

Го́левий, а, е. *Голева ситуація.*

ГОЛГО́ФА, и, *ж.* 1. Місце страти (від назви гори Голгофи в Єрусалимі, де було розіп'ято Ісуса Христа). 2. *перен. Йти на голгофу.*

ГОЛЕНДЕ́РКА, и, *ж.* Корова голландської породи. *Чистокровна голендерка.*

Голенде́рський, а, е. *Голендерська корова.*

ГОЛІА́РД, а, *ч.* У середньовічній Європі — мандрівний актор — виконавець пісень, учасник сатиричних вистав, переважно антиклерикальних.

ГОЛІА́Ф, а, *ч.* 1. Велетень (назва пов'язана з ім'ям біблійського велетня, переможеного у двобої пастухом Давидом). 2. Безхвоста земноводна тварина родини жаб, що зустрічається в Центральній Африці. 3. Великий жук родини пластинчастовусих, поширений у Центральній Африці.

ГОЛКІ́ПЕР, а, *ч.* У командних спортивних іграх (футболі, хокеї та ін.) — воротар.

ГОЛО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «весь», «повний».

ГОЛОГА́МІЯ, ї, *ж.* Найпростіший тип статевого процесу в одноклітинних, при якому зливаються не статеві клітини, а цілі особини.

ГОЛОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Метод отримання об'ємного зображення предметів, який ґрунтується на інтерференції двох променів світла — від джерела і від предмета. *Зображувальна голографія.*

Голограма, и, *ж.* Об'ємне зображення, одержане методами голографії. *Одноколірні голограми. Різнокольорові голограми.*

Гологра́мний, а, е. *Голограмне зображення.*

Голографі́чний, а, е. *Голофрафічний метод. Голографічний знімок.*

ГОЛОТУ́РІЇ, й, *мн.* Морські безхребетні тварини з циліндричним дуже скоротливим тілом і ротом, оточеним щупальцями; деякі види їстівні; морські огірки. *Види їстівних голотурій.*

ГОЛОФА́Н, а, *ч.* Ковпак із прозорого скла, який застосовується в освітлювальних приладах для відбиття, заломлювання та розсіювання світла.

ГОЛОЦЕ́Н, у, *ч.* Сучасна епоха антропогенного періоду розвитку Землі, яка охоплює післяльодовиковий період.

Голоце́новий, а, е. *Голоценова епоха.*

ГО́ЛЬМІЙ, ю, *ч.* Хімічний елемент — рідкісноземельний метал із родини лантаноїдів; хімічно активний.

ГОЛЬФ, а, *ч.* Гра, за правилами якої м'яч заганяють ключкою в лунки через різні штучні перешкоди. *Партія в гольф. Грати в гольф. Набір ключок для гольфа. Поле для гольфа.*

Гольфі́ст, а, *ч.*

Го́льфовий, а, е.

ГО́ЛЬФИ, ів, *мн.* Шкарпетки до колін.

ГОЛЬЯ́Н, а, *ч.* Прісноводна риба родини коропів із веретеноподібним тілом і дрібною лускою.

ГОМЕО... Перша частина складних слів, що за значенням відповідає словам «подібний», «однаковий», «той самий».

ГОМЕО́ЗИС, у, *ч.*, *біол.* Зміна органа (або частини тіла), внаслідок чого досягається уподібнення з відповідним органом в організмів споріднених груп; поширений у комах.

ГОМЕОМОРФІ́ЗМ, у, *ч.*, *мат.* Взаємно однозначне відображення двох фігур.

Гомеомо́рфний, а, е.

ГОМЕОМО́РФІЯ, ї, *ж.*, *біол.* Подібність представників різних груп органічного світу, не пов'язаних безпосередньою спорідненістю.

ГОМЕОПА́ТІЯ, ї, *ж.* Система лікування хвороб, в основі якої лежить застосування мінімальних доз тих ліків, що у великих дозах викликають у здорової людини явища, подібні до симптомів цього захворювання. *Українська гомеопатія. Методи гомеопатії. Курс гомеопатії. Прихильник гомеопатії.*

Гомеопа́т, а, *ч.* *Консультація гомеопата. Лікуватися у гомеопата.*

Гомеопати́чний, а, е. *Гомеопатична фармакологія. Гомеопатична доза. Гомеопатична поліклініка. Гомеопатичні методи лікування. Гомеопатична аптека. Гомеопатичні ліки.*

ГОМЕОСТА́З, у, *ч.* Сукупність складних пристосовних реакцій тварини і людини, спрямованих на усунення або максимальне обмеження впливів зовнішнього чи внутрішнього середовища, що порушують відносну динамічну сталість внутрішнього середовища організму. *Відхилення від гомеостазу.*

ГОМЕОСТА́Т, а, *ч.* Аналоговий електромеханічний пристрій, який моделює здатність організмів підтримувати температуру тіла або інші величини у фізіологічно допустимих межах.

Гомеостати́чний, а, е. *Гомеостатичний клас.*

ГОМЕРИ́ЧНИЙ, а, е. Незвичайний силою, розмірами і т. ін.; грандіозний. *Гомеричний сміх.*

Гомери́чно. *Гомерично сміятися.*

ГОМІЛЕ́ТИКА, и, *ж.* Частина риторики, що викладає правила побудови і практики виголошення церковної проповіді. *Курс гомілетики. Лекції з гомілетики. Викладати гомілетику. Вивчати гомілетику.*

ГОМІНІ́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **гомінід**, а, *ч.*). Родина ряду приматів, що охоплює викопних (пітекантроп, неандерталець та ін.) і сучасних людей та характеризується великим мозком складної будови, вертикальною ходою, розвинутою кистю руки.

ГОМІНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *книжн.* Набуття рис, характерних для сучасної людини. *Високий рівень гомінізації.*

ГОМО... Перша частина складних слів, що за значенням відповідає словам «рівність», «подібність», «однорідність», «єдність».

ГОМОАЛЕЛІ́ЗМ, у, *ч.* Існування гена у двох чи більше формах, що є видозмінами його однакових ділянок.

ГОМОГАМЕ́ТНІСТЬ, ності, *ж.* Генетична рівноцінність гамет жіночої або чоловічої статі за типом статевої хромосоми, яку має кожна гамета цієї статі.

Гомогаме́тний, а, е. *Гомогаметна стать.*

ГОМОГА́МІЯ, ї, *ж.*, *біол.* 1. Одночасне дозрівання на одній рослині чоловічих і жіночих органів, яке уможливлює самозапилення. 2. Передавання особинами чоловічої й жіночої статі потомству однакових комбінацій генів.

ГОМОГЕНА́Т, у, *ч.*, *спец.* Суспензія подрібнених тканин рослини чи тварини у розчині. *Дихальна активність гомогенатів.*

ГОМОГЕНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Надання однорідної структури металам,

сплавам, сполукам, розчинам або емульсіям способом механічного, хімічного чи теплового впливу на них. *Піддаватися гомогенізації.*

Гомогенізáтор, а, *ч.* Апарат для одержання однорідних дрібнозернистих сумішей, а також емульсій високої дисперсності; застосовують у хімічній, харчовій промисловості.

Гомогенізóваний, а, е. *Гомогенізоване молоко. Гомогенізоване середовище.*

Гомогенізувáти, у́ю, у́єш. Робити однорідним.

Гомоге́нний, а, е, *книжн.* Однорідний за складом, походженням, властивостями. *Гомогенне парування. Гомогенна система. Гомогенний регіон.*

Гомоге́нність, ності, *ж.*

ГОМОДИНАМІ́Я, ї, *ж.* Схожість органів або їхніх частин, розміщених послідовно по поздовжній осі тіла тварин.

ГОМÓЗ, ГУМÓЗ, у, *ч.* 1. Хвороба кісточкових плодових дерев (рідше цитрусових), що супроводиться виділенням рідкої маси (камеді) з їх тканини; виникає внаслідок несприятливих умов вирощування, ураження рослин комахами та мікроорганізмами; камедетеча. *Захворювання на гомоз.* 2. Бактеріальна хвороба бавовнику, при якій гниє коріння або з'являються маслянисто-прозорі плями на листках, сім'ядолях і стеблах.

Гомóзний, Гумóзний, а, е. *Гомозний сирець бавовни.*

ГОМОЗИГÓТА, и, *ж., біол.* Клітина або організм, у генотипі якого гомологічні хромосоми несуть ту саму форму певного гена. *Рецесивні гомозиготи.*

Гомозигóтний, а, е, *біол.* Який має однорідну спадкову основу внаслідок походження від батьків з відносно однаковими спадковими властивостями чи ознаками. *Гомозиготна рослина.*

Гомозигóтність, ності, *ж.* Спадкова однорідність організму, зумовлена його походженням від батьків і відносно однаковими спадковими властивостями чи ознаками.

ГОМОЙОЛÓГІЯ, ї, *ж.* Морфологічна чи фізіологічна схожість органів або ознак у тварин віддалених видів, що виникає під впливом подібних умов життя.

Гомойологíчний, а, е. *Гомойологічні ознаки.*

ГОМОЙОСМОТИ́ЧНИЙ, а, е. Який має сталий тиск. *Гомойосмотичні тварини.*

ГОМОЙОТЕРМІ́Я, ї, *ж.* Здатність організмів підтримувати постійну температуру тіла незалежно від змін температури навколишнього середовища.

Гомойоте́рмний, а, е. *Гомойотермні тварини.*

ГОМОЛÓГІЯ, ї, *ж.* Подібність органів, що мають спільний план будови та походження, у різних тварин і рослин.

Гомóлог, а, *ч., хім., біол.* Член гомологічного ряду. *Найближчі гомологи метану.*

Гомологíчний, а, е. *Гомологічні органи. Гомологічний ряд.*

ГОМОЛОГРАФÍЧНІ п р о е́ к ц і ї — проекції, які правильно передають відношення площ.

ГОМОМОРФÍЗМ, у, *ч., мат.* Подібність об'єктів, яка зумовлюється тотожністю їх внутрішньої будови.

Гомомóрфний, а, е.

ГОМОНÓМІЯ, ї, *ж.* Розміщення подібних частин організму навколо його поперечної осі або по осі окремого органа.

Гомонóмний, а, е.

ГОМОПЛÁСТИКА, и, *ж.* Операція пересадження органа, тканини тощо представникові того самого біологічного виду.

ГОМОСЕКСУАЛÍЗМ, у, *ч.* Статевий потяг до осіб своєї статі. *Причини гомосексуалізму. Проблеми гомосексуалізму.*

Гомосексуалíст, а, *ч.* *Прихований гомосексуаліст.*

Гомосексуáльний, а, е. *Гомосексуальний синдром. Гомосексуальні прояви. Гомосексуальні нахили.*

Гомосексуáльність, ності, *ж.*

ГОМОСТИЛІ́Я, ї, *ж.* Однакова довжина тичинок і стовпчиків маточки у квітках рослин певного виду, що сприяє самозапиленню; різностовпчастість.

ГОМОСФЕ́РА, и, *ж.* Нижні шари атмосфери (до 100 км) із складом повітря, що мало змінюється з висотою (окрім водяної пари, вуглекислого газу та озону).

ГОМОТАЛÍЗМ, у, *ч.* Двостатевість у деяких водоростей, грибів.

ГОМОТЕ́ТІЯ, ї, *ж.* 1. Розташування подібних між собою фігур, при якому прямі, що з'єднують відповідні точки фігур, перетинаються в одній точці. 2. Перетворення площини чи простору, що полягає в розтягненні їх відносно певної точки.

ГОМОТИ́ПІЯ, ї, *ж.* Схожість симетрично розташованих органів (крил, рук тощо).

ГОМОТРАНСПЛАНТÁЦІЯ, ї, *ж.* Пересадження тканин або органа від однієї особини іншій у межах одного виду.

Гомотрансплантацíйний, а, е.

ГОМОФÓБІЯ, ї, *ж.* Негативне ставлення до людей нетрадиційної сексуальної орієнтації (гомосексуалістів та лесбіянок). •

Гомофóб, а, *ч.*

Гомофóбний, а, е. *Гомофобні прояви.*

ГОМОФÓНІЯ, ї, *ж.* Тип багатоголосся, при якому один голос виконує мелодію, а решта — акомпанемент (на відміну від поліфонії). *Унісонна гомофонія.*

Гомофонíчний, Гомофóнний, а, е. *Гомофонічне звучання.*

ГОМОЦЕНТРИ́ЧНИЙ п у ч ó к — пучок світлового проміння, у якому самі промені (або їх продовження) проходять через одну точку.

ГÓМСТЕД, у, *ч.* Ділянка землі розміром до 65 га, яка надавалася у XIX ст. на пільгових умовах поселенцям у США.

ГОМУ́НКУЛ, ГОМУ́НКУЛУС, а, *ч.* За уявленнями середньовічних алхіміків — людська істота, яку можна створити хімічним способом (у колбі). *Спроби створення гомункула.*

ГОН, а, *ч.* Позасистемна метрична одиниця плоского кута, що дорівнює 1/100 прямого кута; град.

...ГОН. Друга частина складних слів, що за значенням відповідає поняттю «кут».

ГОНÁДИ, áд, *мн.* (*одн.* **гонáда**, и, *ж.*). Статеві залози, органи, в яких утворюються статеві продукти — яйця та сперматозоїди.

ГОНАДОТРОПÍНИ, ів, *мн.* Біологічно активні речовини білкової природи, що стимулюють функцію статевих залоз людини і хребетних тварин; гонадотропні гормони.

ГОНГ, а, *ч.* Ударний музичний інструмент у вигляді металевого диска; застосовується для подавання різноманітних сигналів; звуки, утворювані цим предметом. *Звук гонга. Чавунний гонг. Почути гонг.*

ГОНДÓЛА, и, *ж.* 1. Довгий одновесловий плоскодонний венеціанський човен із піднятим носом і кормою. *Плоскодонна гондола.* 2. Залізничний вагон-самоскид із поворотними люками у днищі. 3. Кошик, який кріпиться до аеростата і служить кабіною для пасажирів та обладнання. *Гондола дирижабля.* 4. Герметична кабіна, яку підвішують до стропів стратостата.

Гондолье́р, а, *ч.* Весляр на гондолі (у 1 знач.), який стоїть на кормі, обличчям у напрямі руху човна.

Гондольє́ра, и, *ж.* 1. Пісня венеціанських гондольєрів. 2. Інструментальна п'єса в характері баркароли.

ГОНІ́ДІЇ, ій, *мн.* 1. Зелені чи синьо-зелені водорості, які в симбіозі з грибами утворюють лишайники. 2. *заст.* Спори, клітини розмноження деяких нитчастих бактерій. 3. Нерухливі клітини в деяких синьо-зелених водоростей, що служать для розмноження.

ГОНІОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Розділ тригонометрії, в якому розглядаються способи вимірювання кутів, властивості тригонометричних функцій і співвідношення між ними.

Гоніо́метр, а, *ч.* Прилад для вимірювання кутів між гранями кристалів. *Покази гоніометра.*

Гоніометри́чний, а, е. *Гоніометричний вимір кристалів.*

ГОНІОНЕ́МА, и, *ж.* Медуза, що живе в Японському морі і виділяє отруту, що викликає сильні опіки.

ГОНІ́Т, у, *ч.* Запалення колінного суглоба. *Лікування гоніту.*

...ГО́НІЯ. Друга частина складних слів, що означає «який стос. народження, походження».

ГОНОКО́К, а, *ч.* Парні патогенні бобоподібні бактерії, які спричинюють гнійні захворювання слизових оболонок сечостатевих шляхів та очей.

Гоноко́ковий, а, е. *Гонококовий кон'юнктивіт. Гонококовий сепсис.*

ГОНОРА́НТ, а, *ч.* Особа, яка виступає гарантом платежу за векселем, що підтверджується.

ГОНОРА́Р, у, *ч.* Грошова винагорода авторам наукових праць, літературних, мистецьких творів тощо, яка видається згідно з договором. *Літературний гонорар. Авторський гонорар. Отримати гонорар. Жити на гонорар.*

Гонора́рний, а, е. *Гонорарна відомість. Гонорарний проект.*

ГОНОРЕ́Я, ї, *ж.* Венерична інфекційна хвороба — запалення слизової оболонки сечостатевих органів людини; трипер.

Гоноре́йний, а, е. *Гонорейний проктит. Гонорейний кератоз.*

ГОРГО́НА, и, *ж.* 1. У давньогрецькій міфології — крилата жінка-потвора із зміями замість волосся, погляд якої обертає людину на камінь. 2. *перен., лайл.* Сварлива, мстива, зла жінка; відьма.

ГОРЕЛЬЄ́Ф, а, *ч.* Скульптурний твір, в якому зображення виступає над площиною фону більше, ніж на половину свого об'єму. *Меморіальна дошка з горельєфом.*

Горельє́фний, а, е. *Горельєфна різьба.*

ГОРЖЕ́ТКА, и, *ж.* Смуга хутра або шкурка звіра (песця, куниці і т. ін.), яку носять жінки як комір.

ГОРИЗО́НТ, у, *ч.* 1. Частина земної поверхні, яку можна бачити на відкритій місцевості; видноколо. *Лінія горизонту.* 2. Частина неба, яка на відкритій місцевості ніби торкається землі; небосхил. *За горизонтом. Зникнути з горизонту. З'явитися на горизонті.* 3. *тільки мн., перен.* Коло знань, ідей, інтересів; сфера дій, можливостей; перспективи. *Наукові горизонти. Політичні горизонти. Літературні горизонти.* 4. Висота води у річці або водоймі. 5. Верства або товща гірських порід, для якої характерні певні ознаки: однорідність складу порід, наявність певних решток викопних організмів і т. ін. *Глибокий гумусовий горизонт. Водоносний горизонт.* 6. *гірн.* Сукупність гірничих виробок, розміщених на одному рівні.

ГОРИЗОНТА́ЛЬ, і, *ж.* 1. Пряма, паралельна площині горизонту (у 1 знач.) і перпендикулярна до вертикалі. *Під кутом до горизонталі. Швидкість 100 км по горизонталі.* 2. Крива лінія на карті або плані, яка сполучає точки місцевості, що лежать на однаковій висоті над рівнем моря. *Сітка горизонталей.* 3. *розм.* Організація з рівноправними підрозділами; протилежне — **вертика́ль**.

Горизонта́льний, а, е. 1. Спрямований паралельно до лінії горизонту; розташований під прямим кутом до вертикалі. *Горизонтальні заземлювачі. Горизонтальний політ.* 2. Який ґрунтується на засадах рівноправності. *Горизонтальні зв'язки. Горизонтальна структура управління.*

Горизонта́льність, ності, *ж.* *Горизонтальність площини.*

Горизонта́льно. *Горизонтально орієнтовані рослинні органи.*

ГОРИ́ЛА, и, *ж.* Найбільша людиноподібна мавпа, поширена у Західній Африці; перебуває під охороною.

ГОРМО́Н, а, *ч.* Біологічно активна речовина, що утворюється і виділяється в кров залозами внутрішньої секреції і бере участь у регуляції функцій організму. *Гормон щитоподібної залози. Дослідження гормонів. Гормони росту.* 2. *розм.* Лікувальні гормональні препарати. *Лікуватися гормонами. Призначити гормони. Вживати гормони.*

Гормона́льний, а, е. 1. Що стос. гормонів. *Гормональна рівновага. Гормональні порушення. Гормональна регуляція. Орган гормонального типу.* 2. Який містить у собі гормон. *Гормональний препарат.*

Гормо́нний, а, е.

ГОРМОНОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Лікування із застосуванням гормонів та гормональних препаратів. *Застосовувати гормонотерапію.*

Гормонотерапевти́чний, а, е.

ГОРН, а, *ч.* 1. Загальна назва сигнальних духових інструментів із конічним каналом, на яких можна виконувати лише мелодії, побудовані на тонах натурального звукоряду. *Звук горна.* 2. *мор.* Апарат, яким судна подають звукові сигнали під час туману.

ГОРНБЛЕНДИ́Т, у, *ч.* Кристалічна магматична порода, що майже повністю складається з рогової обманки.

ГОРОСКО́П, а, *ч.* Таблиця розміщення небесних світил, яку складають астрологи для пророкування долі людини і майбутніх подій. *Астрологічний гороскоп. Знати гороскоп. Складати гороскоп. Зважати на гороскоп. Рахуватися з гороскопом.*

ГОРОТЕЛІ́Я, ї, *ж.* Звичайний середній темп еволюції, властивий певним групам організмів (напр., черевоногим молюскам).

ГОРСТ, у, *ч.* Відносно піднята ділянка земної кори, обмежена скидами і трохи піднята над сусідніми ділянками, що осіли.

ГОРТЕ́НЗІЯ, ї, *ж.* Декоративна рослина родини ломикаменевих. *Кущ гортензії.*

Горте́нзієвий, а, е. *Гортензієвий цвіт.*

ГОСПІТАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Поміщення (хворих) у лікарню, в госпіталь для лікування. *Госпіталізація хворих.*

Госпіталізо́ваний, а, е. *Госпіталізований солдат.*

Госпіталізува́ти, у́ю, у́єш.

ГО́СПІТАЛЬ, ю, *ч.* Лікувальний заклад, призначений для стаціонарного обслуговування військовослужбовців; забезпечує надання всіх видів спеціальної медичної допомоги, має відповідні стаціонарні та амбулаторні відділення, є базою удосконалення військово-медичних кадрів. *Польовий госпіталь.*

Госпіта́льний, а, е. *Госпітальна палата. Госпітальна хірургія.*

ГОСПІТАЛЬЄ́РИ, ів, *мн.* (*одн.* **госпітальє́р**, а, *ч.*) Католицький духовно-лицарський орден, заснований у XII ст. в Палестині, а також члени цього ордену.

Госпітальє́рський, а, е.

ГО́СТІЇ, ій, *мн.* Великі круглі коржики із зображенням агнця або

Христа, які печуть із пшеничного борошна і використовують для причастя в католицькій і лютеранській церквах.

ГОТЕ́ЛЬ, ю, *ч.* Будинок із мебльованими кімнатами та комунально-побутовими послугами для короткочасного проживання приїжджих. *Зупинятися в готелі. Номер у готелі.*

Готе́льний, а, е. *Готельний номер. Готельна покоївка. Готельний бізнес. Квартира готельного типу.*

Готе́лька, и, *ж.*, *розм.* Квартира готельного типу, а також будинок із такими квартирами. *Жити в готельці. Дев'ятиповерхова готелька. Відомча готелька.*

ГО́ТИКА[1], и, *ж.* Художній стиль європейського пізнього Середньовіччя, який найяскравіше виявився в архітектурі і характеризувався легкими гострокінцевими будівлями, стрімко спрямованими вгору, та численним оздобленням скульптурами, склом із витонченим різьбленням з каменю, а також оздоблення, виконане в цьому стилі. *Епоха готики. Похмура готика веж.*

Готи́чний, а, е. *Готичний стиль. Готична архітектура. Готичні колони. Готичні вікна.*

ГО́ТИКА[2], и, *ж.* Форма виродження картоплі.

Готи́чний, а, е. *Готичні рослини.*

ГОФМА́КЛЕР, а, *ч.* Головний маклер на фондовій або товарній біржі.

ГОФР, у, *ч.*, *збірн.*, *спец.* Тонкі металеві, азбоцементні, фанерні або інші листи із складчастою, хвилеподібною поверхнею; використовують у будівництві, машинобудуванні.

ГОФРЕ́. 1. *невідм.*, *с.* Те саме, що **го́фри**. 2. *невідм.* Який має гофри. *Спідниця гофре.*

ГО́ФРИ, ів, *мн.* Ряди паралельних хвилястих складок на чому-небудь.

Гофро́ваний, а, е. *Гофрована спідниця. Гофрований папір. Гофроване залізо.*

Гофрува́льний, а, е. *Гофрувальна машина.*

Гофрува́ння, я, *с.* 1. Утворення на тканині, металевих листах, стрічках тощо хвилеподібних складок. *Гофрування пластинок. Спідниця з пишним гофруванням.* 2. Видушування (тиснення) на тканині опуклого малюнка.

Гофрува́ти, у́ю, у́єш. Робити на чому-небудь ряди паралельних хвилястих складок, вигинів.

ГОХУА́, *невідм.*, *ч.* Китайський живопис водяними фарбами на шовкових або паперових сувоях.

ГРА́БЕН, а, *ч.* Тектонічна форма порушення залягання гірських порід, яка здебільшого має вигляд видовженої ділянки земної кори, що спустилася по лініях скидів нижче від навколишніх ділянок.

ГРАБШТИ́ХЕЛЬ, я, *ч.* Різець для гравіювання найтонших ліній.

ГРА́ВЕ, *присл.*, *муз.* Урочисто, в повільному темпі (про характер виконання мелодії).

ГРАВЕЛІ́Т, у, *ч.* Зцементований гравій.

Гравелі́товий, а, е. *Гравелітові утворення.*

ГРА́ВІЙ, ю, *ч.* Обкатані водою уламки гірських порід, що використовуються як будівельний матеріал, заповнювач для бетону. *Камінці гравію. Посипати доріжки гравієм.*

Граві́йний, а, е. *Гравійний фільтр.*

ГРАВІЛА́Т, у, *ч.* Багаторічна трав'яниста рослина родини розових із багатоголовим кореневищем червонуватого кольору; деякі види вирощують як декоративні. *Відвар кореня гравілату.*

ГРАВІМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Розділ геофізики, що вивчає розподіл прискорення сили тяжіння в різних точках поверхні планет і їх супутників та використання цих вимірювань у зв'язку з вивченням будови Землі та інших тіл Сонячної системи.

Граві́метр, а, *ч.* Прилад для приблизного вимірювання прискорення сили вільного падіння тіл.

Гравіметри́ст, а, *ч.*

Гравіметри́чний, а, е. *Гравіметричні методи розвідки корисних копалин.*

ГРАВІЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, **ГРАВІРУВА́ТИ**, у́ю, у́єш. Наносити рельєфний або заглиблений малюнок на поверхню твердих матеріалів або робити на ній напис за допомогою спеціальних інструментів або хімічних речовин.

Граве́р, а, *ч.* Художник, який створює гравюри (у 2 знач.); фахівець з гравіювання. *Майстер-гравер. Школа граверів.*

Граве́рний, а, е. *Граверне мистецтво.*

Граве́рство, а, *с.* *Здібність до граверства.*

Гравійо́ваний, Гравіро́ваний, а, е. *Гравірований орнамент.*

Гравіюва́льний, Гравірува́льний, а, е. *Гравірувальне мистецтво. Гравіювальний верстат.*

Гравіюва́льник, Гравірува́льник, а, *ч.* Те саме, що **граве́р**. *Українські гравірувальники.*

Гравіюва́льниця, Гравірува́льниця, і, *ж.* *Талановита гравірувальниця.*

Гравіюва́ння, Гравірува́ння, я, *с.*

ГРАВІТА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Властивість усіх тіл взаємно притягатися; всесвітнє тяжіння. *Сила гравітації.* 2. *гірн.* Метод збагачення корисних копалин.

Гравітаці́йний, а, е. *Гравітаційна сила. Гравітаційне поле. Гравітаційне випромінювання.*

ГРАВІТО́Н, а, *ч.* Гіпотетична частинка (квант) слабкого гравітаційного поля, що рухається зі швидкістю світла.

ГРАВЮ́РА, и, ж. 1. Вид графіки, в якому зображення є друкованим відбитком з малюнка, вирізьбленого або витравленого на спеціально підготовленій дошці або пластинці. 2. Вирізьблений або витравлений на спеціально підготовленій дошці або пластинці малюнок, а також відбиток такого малюнка на папері. *Гравюра на дереві. Гравюра на міді.*

Гравю́рний, а, е. *Гравюрна майстерня.*

ГРАД, а, *ч.* Те саме, що **гон**.

ГРАДА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Поступовість переходу від одного до іншого; послідовний перехід від нижчого ступеня до вищого і навпаки. *Градація потужності.* 2. *лінгв.* Нанизування висловів із наростанням підсильного значення як стилістичний прийом. *Функція градації.* 3. *біол.* Поступове ускладнення організації живих істот у ході їх історичного розвитку.

Градаці́йний, а, е. *Градаційні ряди.*

ГРАДИРУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Випаровувати в градирнях із соляного розчину воду для згущення його та одержання з нього солі.

Гради́рний, а, е.

Гради́рня, і, *ж.* 1. Споруда у вигляді башти для повітряного охолодження води на промислових підприємствах. 2. Споруда для згущення соляного розчину та одержання солі випаровуванням з нього води.

Гради́рування, я, *с.*

ГРАДІЄ́НТ, а, *ч.* 1. *фіз.* Міра зростання або спадання якої-небудь фізичної величини на одиницю довжини. *Геотермічний градієнт.* 2. *мат.* Вектор, який показує напрямок найшвидшого зростання певної функції.

Градіє́нтний, а, е. *Градієнтний аналіз.*

ГРАДІЄ́НТНІСТЬ, ності, *ж.* Закономірна зміна росту, продуктивності та інших функціональних особливостей організмів, ценопопуляцій або угруповань у зв'язку із зміною впливу того чи іншого фактора середовища.

ГРА́ДУС, а, *ч.* 1. Одиниця виміру плоского кута, що дорівнює 1/90 частини прямого кута. *Кутовий градус. Кут 90 градусів.* 2. Одиниця виміру дуги

кола, що дорівнює 1/360 довжини кола. *Дуговий градус.* 3. Одиниця виміру температури (повітря, води, людського тіла і т. ін.). *Температура 36,6 градуса.* 4. Умовна одиниця відсоткового вмісту алкоголю в деяких напоях. *Міцність напою 16 градусів.*

Гра́дусний, а, е. *Градусна сітка.*

ГРАДУЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш. Наносити рівновіддалені поділки на вимірювальний прилад, інструмент, спеціальну посудину. *Градуювати пробірку.*

Градуюва́ння, я, *с. Градуювання шкали.*

ГРАМ, а, *ч.* Одиниця ваги в метричній системі мір, що дорівнює вазі 1 кубічного сантиметра води при температурі її найбільшої густини (близько 4°С).

Грам-а́том — кількість грамів хімічного елемента, що чисельно дорівнює його атомній вазі.

Грам-моле́кула — кількість грамів речовини, що чисельно дорівнює її молекулярній вазі.

...ГРАМА. Друга частина складних слів, що означає «запис», «графічне зображення».

ГРАМА́ТИКА, и, *ж.* 1. Лінгвістична наука, що вивчає будову та форми слова, речення і словосполучення. *Граматика української літературної мови.* 2. Будова і форми слова, речення і словосполучення певної мови або групи мов. 3. *іст., розм.* Третій із семи класів духовного та єпархіального училища і семінарії.

Грама́тик, а, *ч.* 1. Знавець граматики, автор досліджень із граматики. 2. *іст.* Учень третього із семи класів духовного та єпархіального училища та семінарії.

Граматúст, а, *ч.*

Граматúчний, а, е. *Граматична форма. Граматична будова мови. Граматична помилка.*

Граматúчність, ності, *ж.*

Граматúчно. *Граматично не зв'язані члени речення. Граматично правильний.*

ГРАМАТИКАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж., лінгв.* Втрата словом або коренем лексичного значення внаслідок уживання в граматичній функції та формування на його основі граматичного значення. *Граматикалізація предиката.*

ГРАМАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про писемність.

ГРАМЕ́МА, и, *ж.* Елементарне граматичне значення, що виражається через афікс або службове слово.

ГРАМО́МЕТР, а, *ч.* Динамометр для вимірювання малих зусиль у механічних системах, приладах тощо.

ГРА́МОТА[1], и, *ж., тільки одн.* Уміння читати і писати; освіта. *Вчитися грамоти.* 2. *перен.* Елементарні початкові відомості з якої-небудь галузі знання.

Грама́тка, и, *ж.* 1. *заст.* Буквар. *Вчити граматку.* 2. *церк.* Поминальна книга або поминальний список. *Записати у граматку.*

Гра́мотний, а, е. 1. Який вміє читати і писати; письменний. *Грамотна людина.* 2. Який вміє граматично правильно писати; у якому немає граматичних і стилістичних помилок. *Грамотний учень. Грамотний твір.* 3. *перен.* Який задовольняє суворі вимоги, відповідає правилам. *Грамотна гра.* 4. *перен.* Який володіє необхідними відомостями з певної галузі, знаннями в певній галузі, справі. *Грамотний працівник. Політично грамотна особа.*

Гра́мотність, ності, *ж. Рівень грамотності.*

Гра́мотно. *Писати грамотно.*

ГРА́МОТА[2], и, *ж.* 1. Офіційний письмовий акт правового значення, документ, що посвідчує або встановлює що-небудь. *Царська грамота.* 2. Документ, яким нагороджують за успіхи в якій-небудь справі. *Почесна грамота. Похвальна грамота. Відклична грамота. Вірча грамота. Охоронна грамота.* 3. *іст.* Лист, послання або який-небудь запис. *Берестяні грамоти.*

ГРАН, а, *ч.* 1. Одиниця аптекарської ваги або ваги коштовних металів і каменів. 2. *перен.* Мізерна величина.

ГРАНА́Т[1], а, *ч.*, **ГРАНА́ТА**[1], и, *ж.* 1. Плодове дерево або кущ, що росте в місцях із теплим кліматом. *Кущі диких гранатів. Квітка граната.* 2. Круглий плід цієї рослини з товстою шкірою, наповнений насінням, яке оточене соковитим кисло-солодким їстівним м'якушем червоного кольору різних відтінків. *Стиглий гранат.*

Грана́товий, а, е. *Гранатове дерево. Гранатовий сік.*

ГРАНА́Т[2], *ч.* 1. *род.* у. Мінерал, коштовне каміння найчастіше червоного або бурого кольору. *Вироби з гранату.* 2. *род.* а. Окремий камінець цього мінералу, самоцвіт, що використовується як ювелірна прикраса.

Грана́товий, а, е. *Гранатовий перстень.*

ГРАНА́ТА[2], и, *ж.* 1. Розривний артилерійський снаряд, наповнений вибуховою речовиною. *Осколково-фугасні гранати. Кидати гранату.* 2. Снаряд для метання в легкій атлетиці.

Грана́тний, а, е. *Гранатні бої. Гранатні набої.*

ГРАНД, а, *ч.* 1. Спадковий титул аристократа в Іспанії, а також особа, що має цей титул. *Іспанський гранд.* 2. *перен.* Про досвідчену людину, авторитетну установу, організацію тощо. *Гранд українського бізнесу. Гранд європейського футболу.*

ГРАНД-ДА́МА, и, *ж.* Жінка з багатих, аристократичних кіл.

ГРАНДІО́ЗНИЙ, а, е. Надзвичайно великий; могутній, величний. *Грандіозна будова. Грандіозна овація. Грандіозні плани.*

Грандіо́зність, ності, *ж. Грандіозність задуму.*

Грандіо́зно.

ГРАНІ́Т, у, *ч.* Кристалічна магматична гірська порода зернистої будови, що складається з кварцу, польових шпатів і слюди; цінний будівельний матеріал. *Поклади граніту.*

Грані́тний, а, е. Прикм. до **граніт**. *Гранітні брили.* 2. Зробл. з граніту. *Гранітна каплиця. Гранітні сходи.*

Грані́тник, а, *ч.* Робітник, що видобуває або обробляє граніт. *Досвідчений гранітник.*

Грані́тниця, і, *ж.*

Грані́товий, а, е. *Гранітові стіни. Гранітова фігурка.*

ГРАНІТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж., геол.* Процес перетворення різних твердих гірських порід на породи, тотожні граніту або близькі до нього за складом і структурою.

ГРАНІТОГНЕ́ЙС, у, *ч.* Сланцювата (з лусочками слюди) гірська порода, близька до граніту.

Гранітогне́йсовий, а, е. *Гранітогнейсові товщі.*

ГРАНІТО́ЇДИ, ів, *мн.* (*одн.* **граніто́їд**, у, *ч.*), *геол.* Назва гранітів та їхніх різновидів, перехідних до кварцових діоритів. *Гранітоїди Криворізького району.*

ГРАНІТО́ЛЬ, ю, *ч.* Вид клейонки, що використовується як замінник шкіри; штучна шкіра.

Граніто́левий, а, е. *Гранітолевий портфель.*

ГРАНОЗА́Н, у, *ч.* Ртутно-органічний препарат для протруювання насіння різних сільськогосподарських культур з метою боротьби із хворобами зернових, льону, цукрового буряку тощо. *Протруювати насіння гранозаном.*

ГРАН-ПРІ́, *невідм., с.* Найвища нагорода на фестивалі, конкурсі тощо. *Володар гран-прі. Претендувати на гран-прі. Отримати гран-прі.*

ГРАНТ, у, *ч.* Грошова допомога, яка надається вченому або науковій установі для виконання досліджень із певної проблеми. *Великий грант. Американський грант. Науковий грант. Отримати грант.*

ГРАНТ-ЕЛЕМЕ́НТ, а, *ч.* Показник, який використовується для порівняння умов надання позик і кредитів.

ГРА́НУЛА, и, *ж.* 1. *спец.* Дрібний твердий кусочок якої-небудь речовини у вигляді зернини. *Гранули суперфосфату. Кава в гранулах. Чай у гранулах. Добрива у гранулах.* 2. *біол.* Зернисті частинки в клітинах організму. *Гранули цитоплазми.* 3. *астр.* Світле утворення зернистої форми на поверхні Сонця.

Гранульо́ваний, а, е. *Гранульоване добриво. Гранульована пластмаса.*

Гранулюва́ння, я, *с. Гранулювання лікарських трав.*

Гранулюва́ти, ю́ю, ю́єш, *спец.* Надавати речовині форми гранул. *Гранулювати добрива. Гранулювати шлак. Гранулювати метали. Гранулювати чай. Гранулювати каву.*

Грануля́рний, а, е, *біол., хім.* Структура яких має вигляд гранул. *Гранулярне срібло. Гранулярні лімфоцити.*

Грануля́т, у, *ч.* Речовина у формі гранул.

Грануля́тор, а, *ч.* Пристрій для виготовлення і внесення в ґрунт гранул.

Грануляці́йний, а, е. *Грануляційна башта. Грануляційний опух.*

Грануля́ція, ї, *ж.* 1. *спец.* Надання речовині форми гранул; гранулювання. *Спосіб грануляції. Грануляція порошкоподібного суперфосфату. Грануляція добрив. Грануляція шлаку. Грануляція цинку.* 2. *мед.* Утворення сполучної тканини із зернистою поверхнею внаслідок гоєння ран та виразок. *Стимулювати грануляцію. Швидка грануляція. Утворення грануляції. Процес грануляції.* 3. *астр.* Видима зернистість сонячної поверхні. *Сонячна грануляція. Вивчати грануляцію фотосфери Сонця.*

ГРАНУЛЕ́МА, ГРАНУЛЬО́МА, и, *ж., мед.* Запальне розростання тканини у вигляді вузлика або горбика; спостерігається при інфекційних захворюваннях, а також, коли в тканини організму потрапляють сторонні тіла (осколки снаряда, кулі тощо). *Невелика гранульома. Виявити гранулему. Видалити гранулему.*

ГРАНУЛОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Визначення процентного вмісту різних за величиною зерен або їхньої кількості в гірських породах, ґрунтах, а також штучних матеріалах.

Гранулометри́чний, а, е. *Гранулометричний склад.*

ГРАНУЛОЦИ́ТИ, ів, *мн.* Зернисті лейкоцити (які виконують переважно захисну функцію).

ГРАСИ́РУВАТИ, ую, уєш. Гаркавити, вимовляти звук «р» на французький лад.

ГРАТ, у, *ч.* Зайвий метал, який залишається на краях виробів після оброблення. *Зовнішній грат. Внутрішній грат.*

ГРАТА́Ж, у, *ч.* Спосіб виготовлення малюнка прокреслюванням за допомогою гострого інструмента на залитому тушшю папері чи картоні.

ГРАТИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Грошова винагорода, заохочення, що виплачується з метою стимулювання й ефективнішого виконання обов'язків.

ГРАТУА́Р, а, *ч.* Сталевий скребок серцеподібної форми, який застосовують для вирівнювання поверхні (на металі, гіпсі), зняття нерівностей фарбового шару.

ГРАТУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* Вітання, поздоровлення.

Гратулюва́ти, ю́ю, ю́єш, *зах. Гратулювати співробітникові.*

Гратуляці́йний, а, е. *Гратуляційна телеграма.*

ГРАУВА́КА, и, *ж.* Гірська порода сірого, чорного або зеленого кольору, яка складається з дрібних уламків осадових, метаморфічних і магматичних порід. *Вапнисті пісковики-граувака.*

ГРАФ[1], а, *ч.* Дворянський титул (середній між князем і бароном), а також особа, що має цей титул.

Графи́ня, і, *ж.*

Гра́фство, а, *с.* 1. Графський титул. 2. Володіння, маєток графа. 3. Велика адміністративно-територіальна одиниця в Англії, Ірландії, США і деяких інших країнах. *Йоркширське графство.*

Гра́фський, а, е. *Графський замок.*

ГРАФ[2], а, *ч.* Сукупність точок та відрізків, що їх з'єднують; одна з найпростіших математичних моделей взаємодіючих систем. Застосовують у електротехніці, економіці, кібернетиці.

...ГРАФ. Друга частина складних слів, що відповідає за значенням «пишу», «фіксую».

ГРАФА́, и́, *ж.* 1. Смуга, стовпчик між двома вертикальними лініями в таблицях, у конторських і подібних до них книгах. *Графа таблиці. Розкреслити на графи. Написати в графі.* 2. Розділ тексту, рубрика. *Графа «Прізвище, ім'я, по батькові».*

ГРАФЕКО́Н, а, *ч.* Кінескоп із двома керованими пучками електронів, один з яких записує на пластинку телевізійне або радіолокаційне зображення, а другий зчитує.

ГРАФЕ́МА, и, *ж., лінгв.* Одиниця письмової мови, що виступає в різних варіантах залежно від стилю письма, місця у певному слові чи реченні і відповідає фонемі в усній мові (напр., Б, б, *б* — письмове). *Шрифтова варіантність графем.*

Графе́мний, а, е. *Графемне оформлення.*

ГРАФИ́ТИ, флю́, фи́ш; *мн.* графля́ть. Розкреслювати на графи. *Графити аркуш.*

Графи́льний, а, е. *Графильна лінійка.*

ГРА́ФІК, а, *ч.* 1. Зображення з допомогою ліній різних моментів якогось процесу в їх залежності. *Графік напруги. Графік лінійного рівняння.* 2. План заходів, роботи тощо із зазначенням часу їх виконання. *Графік сівби. Графік відпусток.* 3. Розклад руху транспорту *Рухатися за графіком.*

Графі́чний, а, е. *Графічне зображення процесу.*

Графі́чно. *Зображати графічно.*

ГРА́ФІКА, и, *ж.* 1. Вид образотворчого мистецтва, основним зображальним засобом якого є малюнок, виконаний на папері, тканині і т. ін. олівцем, пером, пензлем, вуглиною або відтиснутий на папері спеціально підготовленої форми; а також твори цього мистецтва. *Книжкова графіка. Виставка графіки. Зібрання графіки.* 2. *лінгв.* Письмові чи друковані знаки, що відбивають звуки мови, інтонацію і т. ін., зображення живої мови письмовими знаками. *Графіка шевченківських віршів. Слов'янська графіка. Фонемний принцип графіки.* 3. Знаки, які використовуються для запису музики. *Нотна графіка.* 4. Розділ вчення про різні системи письмових або друкованих знаків, літер.

Гра́фік, а, *ч.* Художник, який працює в галузі графіки (у 1 знач.). *Графік-аматор.*

Графі́чний, а, е. *Графічна система письма. Графічний спосіб зображення. Графічне мистецтво. Графічні роботи.*

Графі́чність, ності, *ж. Графічність ліній.*

ГРАФІ́Т, у, *ч.* 1. Мінерал чорного або темно-сірого кольору із свинцевим блиском; кристалічний різновид чистого вуглецю. *Поклади графіту.* 2. Тонка паличка цього мінералу або сухої фарби, що становить стрижень олівця.

Графі́тний, а, е.
Графі́товий, а, е. *Графітові гнейси.*
ГРАФІТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Утворення графіту в структурі металевих сплавів при підвищених температурах, що збільшує їх стійкість проти зношування, полегшує оброблюваність тощо, але іноді погіршує деякі експлуатаційні якості металу.
ГРАФІ́ТІ, *невідм.*, *мн.* 1. Стародавні написи, малюнки, прокреслені гострими предметами на посуді, стінах тощо. *Київські графіті.* 2. Сучасний настінний живопис. *Вуличне графіті.*
ГРАФІ́ТО, *невідм.*, *с.* Техніка декоративного оздоблення стін.
ГРАФІТО́ВАНИЙ, а, е. Укритий графітом. *Графітовані електроди. Графітована посудина.*
ГРАФІТОПЛА́СТИ, ів, *мн.* Пластмаси, у яких наповнювачем є графіт; використовують як конструкційні та антифрикційні матеріали, що працюють без змащування.
...ГРАФІЯ. Друга частина складних слів, яка вказує на зв'язок із поняттям «записування», «відображення».
ГРАФО... Перша частина складних слів, що відповідає за значенням поняттям «письмо», «почерк», «креслення», «малювання».
ГРАФОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Вчення про почерк, дослідження його з метою визначення характеру, здібностей і нахилів людини. *Сучасна графологія. Займатися графологією. Захоплюватися графологією.*
Графо́лог, а, е. *Досвідчений графолог. Дослідження графолога. Висновок графолога.*
Графологі́чний, а, е. *Графологічна експертиза. Графологічне дослідження. Графологічний підхід.*
ГРАФОМА́НІЯ, ї, *ж.* Хворобливий потяг до писання, письменництва в осіб, позбавлених літературного хисту. *Ознаки графоманії.*
Графома́н, а, *ч.* *Молоді графомани. Справжній графоман. Рукопис графомана.*
Графома́нка, и, *ж.*
Графома́нство, а, *с.*
Графома́нський, а, е. *Графоманський твір.*
ГРАФОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Розділ криміналогії, який вивчає почерк, розробляє методику ідентифікації особи за її рукописом.
ГРАФО́НІМ, а, *ч.* Псевдонім, виражений умовними позначками, цифрами, зірочками, крапками, рисками тощо.
ГРАФОСПА́ЗМ, у, *ч.* Судома, яка виникає при спробі писати, внаслідок захворювання нервової системи.
ГРАФОСТА́ТИКА, и, *ж.* Розділ статики, що вивчає і розробляє способи розв'язування задач, пов'язаних із рівновагою сил, за допомогою графічного методу.
ГРАФОФО́БІЯ, ї, *ж.* Страх перед процесом писання.
ГРАЦІ́ЙНІ д н і — пільгові дні, призначені для виконання грошового зобов'язання після настання його строку.
ГРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Витонченість, краса в позах, рухах. 2. Жіночий корсет у вигляді широкого еластичного пояса для надання стрункості фігурі.
Граціо́зний, **Граці́йний**, а, е. Повний грації, витончений у позах, рухах. *Граційна жінка. Граціозна поза.* 2. Витончено красивий, досконалий (про художній твір і т. ін.). *Граціозна мелодія. Граційний танець.*
Граціо́зність, ності, *ж.*, **Граці́йність**, ності, *ж.* *Граціозність композиції. Граційність поетичного слова.*
ГРЕ́ЖА, і, *ж.* Шовк-сирець, нитка якого складається з кількох (4—6) ниток, які розмотуються з коконів.
ГРЕ́ЙДЕР, а, *ч.* 1. Землерийна машина для вирівнювання ґрунтових доріг, спорудження зрошувальних каналів і т. ін. *Вітчизняний грейдер. Працювати на грейдері. Ремонтувати грейдер.* 2. *розм.* Грейдерна дорога. *Накатаний грейдер. Проїхати по грейдеру. Йти по грейдеру.*
Грейдери́ст, а, *ч.*, **Гре́йдерник**, а, *ч.* Робітник, який працює на грейдері.
Гре́йдерний, а, е. *Грейдерний коток.*
ГРЕ́ЙЗЕН, у, *ч.* Гірська порода, що складається переважно з кварцу та слюди з вкрапленнями цінних рудних мінералів.
ГРЕ́ЙПФРУ́Т, а, *ч.* 1. Південне вічнозелене плодове цитрусове дерево, а також запашний соковитий плід цього дерева, кисло-солодкий на смак, жовтого або жовтогарячого кольору, має тонізуючі властивості. *Великий грейпфрут. Соковитий грейпфрут. Сік грейпфрута. Властивості грейпфрута.*
Грейпфру́товий, а, е. *Грейпфрутове дерево. Грейпфрутовий сік.*
ГРЕ́ЙФЕР, а, *ч.* Пристрій вантажопіднімальних машин та екскаваторів, призначений переважно для захоплювання (зачерпування) та вантаження грудкових і сипких матеріалів.
Гре́йферний, а, е. *Грейферний кран.*
ГРЕ́НА, и, *ж.*, *збірн.* Яйця метелика-шовкопряда, з яких виводять гусінь, що виділяє шовкову нитку й утворює кокони для одержання натурального шовку. *Відкладання грени.*
Грена́ж, у, *ч.* Виготовлення здорової, життєздатної і високопродуктивної грени від шовковичного шовкопряда на спеціальних підприємствах шовкової промисловості.
Грена́жний, а, е. *Гренажна станція.*
ГРЕЦИ́ЗМ, у, *ч.* Слово або зворот, запозичений із грецької мови.
ГРИВУА́ЗНИЙ, а, е, *книжн.* Легковажний, грайливий, кокетливий, дещо непристойний.
ГРИГОРІА́НСЬКИЙ, а, е. Пов'язаний із системою літочислення, яку запровадив у 1582 р. Папа Григорій XIII замість юліанської. *Григоріанський календар.*
ГРІ́ДЛИК, а, *ч.* Великий опір та невеликий постійний конденсатор — частина кола сітки електронної лампи.
ГРИЗА́ЙЛЬ, ю, *ч.* Декоративний живопис, виконаний відтінками одного кольору, звичайно сірого або коричневого, що імітує скульптурний рельєф. *Техніка гризайль.*
Гриза́йлевий, а, е. *Гризайлеві твори.*
ГРИЗЕ́ТКА, и, *ж.*, *заст.* 1. Молода жінка легковажної поведінки; у французьких романах, комедіях — коханка студента, художника і т. ін. 2. Дівчина легкої поведінки.
ГРІ́ЗЛІ, *невідм.*, *ч.* Бурий ведмідь, який живе на Алясці і в західних районах Канади.
ГРИЛЬ, я, *ч.* Піч із генератором інфрачервоного проміння для смаження м'яса, зокрема курячих тушок, на решітках або обертовому рожні, а також м'ясо, засмажене у такій печі. *Шашлик із гриля. Смажити курку в грилі. Курчата-гриль.*
Гриль-ба́р, у, *ч.* Бар, у якому подають м'ясні страви, засмажені на грилі. *Зайти в гриль-бар. Затишний гриль-бар.*
ГРИЛЬЯ́Ж, у, *ч.* Сорт хрумких цукерок із підсмаженими горіхами або мигдалем. *Грильяж у шоколаді.*
Грилья́жний, а, е.
ГРИМ, у, *ч.* 1. Спеціальні фарби та наклейки, що використовуються для надання обличчю актора відповідного для ролі вигляду. *Накласти грим.* 2. Оформлення обличчя актора для гри на сцені. *Мистецтво гриму.*
Гримува́ти, у́ю, у́єш. За допомогою гриму надавати обличчю певного вигляду. *Гримувати актора.*

Гриме́р, а, *ч.* Працівник театру, фахівець із накладання гриму.

Гриме́рка, и, *ж.* 1. Жін. до **гриме́р**. *Досвідчена гримерка.* 2. *розм.* Те саме, що **гримува́льня**. *Зайти у гримерку.*

Гриме́рний, Гримува́льний, а, е. *Гримерна кімната. Гримерне мистецтво. Гримувальний олівець. Гримувальний стіл.*

Гримо́ваний, а, е. *Гримоване обличчя.*

Гримува́льня, і, *ж.* Спеціально обладнана кімната в театрі, цирку і т. ін., в якій гримуються артисти; гримерна. *Гримувальня акторки.*

Гримува́ння, я, *с. Майстерне гримування. Мистецтво гримування.*

ГРИМА́СА, и, *ж.* Навмисне або мимовільне перекошення, скривлення і т. ін. обличчя; кривляння. *Скорчити гримасу. Гримаса жалю.*

Грима́сник, а, *ч.*

Грима́сниця, і, *ж.*

Гримасува́ння, я, *с.*

Гримасува́ти, у́ю, у́єш. Робити гримаси.

ГРИ́НГО, *невідм., ч., розм.* У Латинській Америці — зневажливе прізвисько американця чи англійця.

ГРИП, у, *ч.* Гостроінфекційна хвороба, що вражає переважно органи дихання і супроводиться загальним отруєнням організму, температурною реакцією та можливими ускладненнями. *Хворіти на грип. Профілактика грипу.*

Грипо́зний, а, е. *Грипозний стан. Грипозна інфекція. Грипозний міокардит.*

Грипува́ти, у́ю, у́єш, *розм.* Хворіти на грип. *Довго грипувати.*

ГРИФ[1], а, *ч.* 1. У міфології Стародавнього світу — фантастична істота з головою орла й тулубом лева; грифон. 2. Великий хижий птах ряду соколоподібних, що живе в деяких горах і живиться падаллю; перебуває під охороною. *Чорний гриф.*

ГРИФ[2], а, *ч.* 1. Довга вузька частина струнних інструментів, вздовж якої натягнуті струни. *Гриф скрипки.* 2. Сталевий стрижень спортивної штанги. 3. Руків'я шаблі чи іншої холодної зброї.

ГРИФ[3], а, *ч.* Печатка, штемпель із зображенням чийого-небудь підпису або якогось іншого рукописного тексту, а також відбиток такого підпису чи тексту на документі і т. ін. *Гриф графині.*

ГРИ́ФЕЛЬ, я, *ч.* Паличка з глинистого сланцю для писання на аспідній дошці. *Писати грифелем.*

Гри́фельний, а, е. *Грифельна дошка.*

ГРИФО́Н, а, *ч.* Те саме, що **гриф**[1]. *Летить грифон.*

ГРИФОНА́Ж, у, *ч.* Побіжні ескізи імпровізаційного характеру.

ГРІН-КА́РД, а, *ж.* Документ на право проживання та роботу в США і деяких інших країнах; зелена карта.

ГРОГ, у, *ч.* Напій із рому або коньяку й окропу з цукром, іноді додають лимонний сік. *Склянка грогу. Гарячий грог. Готувати грог.*

ГРО́ГІ, *невідм., ч.* Стан боксера після удару противника, коли він втрачає координацію рухів і орієнтацію, але утримується на ногах.

ГРОСБУ́Х, а, *ч.* 1. *заст.* Основна бухгалтерська книга, в якій подаються зведення всіх рахунків і прибутково-видаткових операцій. 2. *перен.* Велика, товста книга.

ГРОСМЕ́ЙСТЕР, а, *ч.* 1. Найвище шахово-спортивне звання; особа, що має це звання. *Найсильніший гросмейстер світу.* 2. Глава духовно-лицарського ордену.

Гросме́йстерський, а, е. *Гросмейстерські нормативи.*

ГРОС-ТЕРМС, у, *ч.* Договір про морські перевезення, згідно з яким усі вантажні операції виконуються за рахунок перевізника.

ГРОСУЛЯ́Р, у, *ч.* Мінерал групи гранатів, вапняно-глиноземного складу, жовто-зеленого кольору; прозорі різновиди якого є коштовним камінням. Поширений у вапняних скарнах.

ГРОТ[1], а, *ч.* Печероподібна заглибина чи порожнина у земній корі природного або штучного характеру. *Глибокий грот.*

ГРОТ[2], а, *ч.* Нижнє велике вітрило на другій від носа щоглі.

Гро́товий, а, е.

ГРОТ... Перша частина складних морських термінів, що вказують на стосунок до грот-щогли.

ГРОТЕСК, у, *ч.* 1. Художній прийом у літературі та мистецтві, заснований на надмірному перебільшенні або применшенні зображуваного, на поєднанні різких контрастів, сполученні реального з фантастичним, трагічного з комічним, а також твір літератури чи мистецтва, що використовує цей прийом. 2. Ліпні настінні орнаменти із химерним поєднанням рослинних і тваринних форм, знайдені у XV—XVI ст. при розкопках у давньоримських підземних приміщеннях. 3. Назва друкарського шрифту. 4. Вид книжкового орнаменту у вигляді переплетених чудернацьких зображень людей, тварин чи рослин.

Гроте́скний, Гроте́сковий, а, е. *Гротескний образ. Гротескова маска. Гротескне зображення.*

Гроте́скність, ності, *ж. Гротескність ситуації.*

Гроте́скно. *Гротескно перебільшувати.*

ГРОТ-ЩО́ГЛА, и, *ж.* Друга від носа, найвища щогла морського вітрильного судна. *Вилізти на грот-щоглу.*

ГРУ́БЕР, а, *ч.* Культиватор для глибокого розпушування ґрунту без його вивертання.

ГРУМ, а, *ч.* Слуга, що верхи супроводить кого-небудь, або просто хлопчик-лакей.

ГРУНДШТРИХИ́, ів, *мн.* Вертикальні штрихи літер, що є основою більшості знаків.

ГРУНТО́ВИ, ів, *мн., мор.* Парусинова стрічка або трос, що охоплює підвішену шлюпку і запобігає її розхитуванню.

ГРУ́ПА, и, *ж.* 1. Кілька осіб, тварин або предметів, що перебувають разом, близько один біля одного. *Група людей. Група молоді.* 2. Сукупність предметів, речовин, явищ і т. ін., об'єднаних на основі спільності, подібності ознак і т. ін. *Група крові. Група говорів. Група клітин.* 3. Сукупність осіб, об'єднаних спільною метою, ідеєю, працею і т. ін. або спеціально відібраних із певною метою. *Родові групи. Етнографічні групи. Фінансова група. Промислова група. Експериментальна група. Академічна група. Група вивчення англійської мови.*

Групови́й, а́, е́. 1. Прикм. до **гру́па**. *Групова фотографія. Групові вправи. Груповий політ.* 2. Який здійснюється групою, відбувається в групі. *Групова молитва.*

Групува́ння, я, *с. Групування прибутків і видатків бюджету.*

Групува́ти, у́ю, у́єш. 1. Об'єднувати в групу (в групи), розміщувати групами. *Групувати слова за лексичним значенням. Групувати молодь.* 2. Утворювати щільну групу; збирати, нагромаджувати.

ГРУПЕ́ТО, *невідм., с., муз.* Вид мелодійної орнаментики, мелодична прикраса, що складається з 4 чи 5 звуків.

ГРЮНДЕРСТВО, а, *с.* Характерне для пожвавлення економіки неконтрольовано швидке заснування підприємств, акціонерних товариств, перев. із спекулятивною метою.

Грю́ндер, а, *ч.*

Грю́ндерський, а, е.

ГРЮНКО́ЛЬ, і, *ж.* Особливий сорт капусти із зеленим листям. *Салат із грюнколі.*

ГУАНА́КО, *невідм., ч.* Ссавець родини верблюдових, який має довгу шию,

великі вуха та стрункі ноги; живе стадами переважно в горах Південної Америки.

ГУАНІДИ́Н, а, *ч.* Безбарвна кристалічна речовина; добре поглинає вологу; застосовують у виробництві вибухових речовин, іонообмінних смол, у фармакології.

ГУАНІ́Н, у, *ч.* Поширена у живій природі основа, вперше відкрита у складі гуано.

ГУА́НО, *невідм., с.* 1. Природний продукт розкладу пташиного посліду в умовах сухого клімату, що використовується як цінне азотне та фосфорне добриво. 2. Добрива, виготовлені штучно з відходів рибного та звіробійного промислів.

ГУА́Ш, і, *ж.* 1. Фарба, розтерта на воді з клеєм і домішкою білила, що дає непрозорий шар, а також твір, виконаний такими фарбами. *Майстерна гуаш. Писати гуашшю.*

Гуа́шевий, а, е. *Гуашеві фарби.*

ГУА́ВА, ГУАЙЯ́ВА, ГУАЯ́ВА, и, *ж.* Вічнозелене тропічне дерево родини миртових із соковитими ароматними плодами, а також плід цього дерева. *Покуштувати гуаву (гуаяву, гуайяву).*

ГУБЕРНА́ТОР, а, *ч.* Найвища посадова особа в межах територіальної одиниці в деяких країнах. *Губернатор штату Нью-Йорк.*

Губерна́торство, а, *с.* Адміністративно-територіальна одиниця, на чолі якої стоїть губернатор.

Губерна́торський, а, е.

ГУВЕРНЕ́Р, а, *ч.* Вихователь і домашній учитель дітей у заможних і знатних родинах, спочатку перев. іноземець. *Школа гувернерів. Найняти гувернера.*

Гуверна́нтка, и, *ж. Хороша гувернантка. Курси гувернанток. Найняти гувернантку.*

ГУГЕНО́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **гугено́т**, а, *ч.;* **гугено́тка**, и, *ж.*). Французькі протестанти-кальвіністи XVI—XVII ст., які переслідувались католицькою церквою й урядом.

Гугено́тський, а, е. *Гугенотські війни.*

ГУ́ДВІЛ, а, *ч.* 1. Умовна вартість ділових зв'язків фірми, «ціна» накопичених нематеріальних активів фірми (престиж торгових марок, досвід, ділові зв'язки тощо); 2. Грошова оцінка різниці між ціною підприємства та реальною вартістю його основного капіталу.

ГУДРО́Н, у, *ч.* 1. Чорна, густа, смолиста речовина, яку одержують після перегонки нафти; використовується як мастило в будівництві шляхів і т. ін. *Рідкий гудрон.* 2. *розм.* Шлях, покритий такою речовиною. *Мчати по гудрону.*

Гудро́нний, Гудро́новий, а. е. *Гудронна суміш. Гудроновий шлях.*

Гудрона́ж, у, *ч.*

Гудрона́тор, а, *ч.* Ручна, автомобільна чи причіпна машина для транспортування бітумних матеріалів та їх рівномірного розподілу по дорожньому покриттю під час будівництва та ремонту автомобільних шляхів.

Гудроно́ваний, а, е. *Гудроноване шосе.*

Гудронува́ння, я, *с.*

Гудронува́ти, у́ю, у́єш. Покривати гудроном. *Гудронувати вулиці.*

ГУЛЯ́Ш, у, *ч.* Страва із шматочків тушкованої яловичини з картоплею під соусом із червоного перцю.

ГУ́МА[1], и, *ж.* Еластична речовина, що не пропускає води, повітря і виготовляється шляхом вулканізації каучуку. Застосовують у виробництві шин, пасів, рукавів, предметів побутового призначення. *Виготовлення гуми.*

Гу́мка, и, *ж.* 1. Шматочок гуми, признач. для стирання написаного, накресленого тощо. *Стирати гумкою.* 2. Присмачений чим-небудь шматочок гуми, що використовується для жування; жуйка. *Жувальна гумка.*

Гумо́ваний, а, е. *Гумований одяг. Гумований дощовик.*

Гу́мовий, а, е. 1. Прикм. до **гу́ма**. *Гумове виробництво.* 2. Зробл. з гуми (у 1 знач.). *Гумові чоботи. Гумовий балон.* 3. Признач. для виробництва предметів з гуми (у 1 знач.). *Гумова промисловість.*

Гумува́ння, я, *с.*

Гумува́ти, у́ю, у́єш, *спец.* Просочувати гумою, покривати тонким шаром гуми.

ГУ́МА[2], и, *ж.* Вузлоподібне розрощення (інфекційна гранульома) сполучної тканини, яке виникає в пізні періоди розвитку сифілісу; утворюється в кістках, печінці, головному мозку тощо.

ГУМАНІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Система ідей і поглядів на людину як найвищу цінність. *Християнський гуманізм. Гуманізм поведінки.* 2. Течія західноєвропейської культури епохи Відродження, спрямована на утвердження поваги до людини, її права на земне щастя, чуттєві радощі та вільний вияв своїх прагнень і бажань. *Ідеї гуманізму.*

Гуманіза́ція, ї, *ж.* Упровадження в різні сфери життя гуманістичних принципів, привернення уваги до людини, її потреб і проблем. *Гуманізація освіти. Гуманізація суспільства.*

Гуманізо́ваний, а, е. *Гуманізоване покоління.*

Гуманізува́ти, у́ю, у́єш. Надавати гуманних рис. *Гуманізувати міжнародні відносини.*

Гумані́ст, а, *ч. Великий гуманіст. Бути гуманістом.*

Гуманісти́чний, а, е. *Гуманістичне століття. Гуманістична традиція. Гуманістичні ідеї.*

Гумані́стка, и, *ж.*

Гума́нний, а, е. 1. Людяний у своїх діях і ставленні до інших людей; пройнятий турботою про благо людини. *Гуманне суспільство. Гуманна людина. Гуманне рішення. Гуманне виховання підлітків.* 2. Сповнений добра, співчуття. *Гуманний підхід. Гуманне ставлення.*

Гума́нність, ності, *ж. Справжня гуманність. Виявляти гуманність. Прищеплювати дітям гуманність. Гуманність характеру.*

Гума́нно. *Гуманно ставитися до людей.*

ГУМАНІТАРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Збільшення уваги до наук, що вивчають людину та її культуру.

Гуманітаризо́ваний, а, е.

ГУМАНІТА́РІЙ, я, *ч., розм.* Фахівець з гуманітарних наук; студент гуманітарного факультету.

ГУМАНІТА́РНИЙ, а, е. 1. Який належить до суспільних наук, що вивчають людину та її культуру. *Гуманітарні науки. Гуманітарна освіта. Гуманітарні факультети.* 2. Що стос. людини, її прав, інтересів, добробуту; спрямований на захист людини, її прав і свобод. *Гуманітарна політика. Гуманітарне право. Гуманітарна культура.* 3. Скерований до бідних людей, потерпілих від стихійного лиха тощо. *Гуманітарна допомога.*

Гуманіта́рник, а, *ч., розм. Учитель-гуманітарник.*

ГУМАНО́ЇД, а, *ч.* Людиноподібна істота (звичайно щодо гіпотетичного представника інших космічних світів). *Описувати гуманоїда. Читати про гуманоїдів. Вірити в гуманоїдів.*

Гумано́їдний, а, е. *Гуманоїдний тип.*

ГУ́МІ, *невідм., с.* Прозора маса, що витікає з поранень на стеблах у деяких дерев'янистих рослин; клей, камедь.

ГУМІАРА́БІК, у, *ч.* Прозора аморфна швидко тужавіюча смола, яку виділяють деякі види акації; використовується в текстильній промисловості, медицині, друкарській справі і т. ін. *Користуватися гуміарабіком.*

Гуміарабі́ковий, а, е.

ГУМІГУ́Т, у, *ч.* Молочний сік деяких рослин; містить камедь, смолу, жовтий пігмент; використовується в техніці і медицині.

ГУМІЛÁК, у, *ч.* Природна смола темно-бурого або світло-бурого кольору, що утворюється на молодих гілках деяких тропічних рослин після укусів комах.

ГУМÍТ, у, *ч.* Мінеральне утворення, що виникає внаслідок руйнування мінералів, які містять уран.

ГУ́МОР, у, *ч.* 1. Доброзичливо-глузливе ставлення до чого-небудь, спрямоване на викриття недоліків; уміння подати, зобразити щось у комічному вигляді. *Народний гумор.* 2. Художній прийом у творах літератури або мистецтва, заснований на зображенні чого-небудь у комічному вигляді, а також твір літератури або мистецтва, що використовує цей прийом. *Засоби гумору.* 3. Психічний стан; настрій. *Бути в доброму гуморі.*

Гумористи́чний, а, е. *Гумористичний характер творів. Гумористичні коментарі. Гумористичний журнал.*

Гумористи́чно.

ГУМОРА́ЛЬНИЙ, а, е, *біол.* Пов'язаний із рідинами живого організму — кров'ю, лімфою, тканинною рідиною. *Гуморальна регуляція.*

ГУМОРИ́СТИКА, и, *ж.* 1. Сукупність гумористичних художніх творів. *Українська гумористика.* 2. *перен.* Смішне, комічне.

Гуморе́ска, и, *ж.* 1. Невеликий художній твір жартівливого змісту, що змальовує смішну пригоду чи рису в характері людини. *Писати гуморески.* 2. Невелика музична п'єса жартівливого, гумористичного характеру.

Гумори́ст, а, *ч.* 1. Автор або виконавець гумористичних творів. *Поет-гуморист.* 2. Людина з почуттям гумору.

Гумористи́чний, а, е. *Гумористичний твір.*

Гумори́стка, и, *ж.*

ГУ́МУС, у, *ч.* Складова частина ґрунту, утворена з перегнилих внаслідок життєдіяльності ґрунтових мікроорганізмів рослинних і тваринних решток; перегній.

Гуміфіка́ція, ї, *ж.* Процес біохімічного розкладу рослинних тканин, що відбувається у вологому середовищі при недостатності кисню. *Процес гуміфікації. Гуміфікація ґрунту.*

Гу́мусний, а, е. *Гумусні суглинки.*

Гу́мусовий, а, е. *Гумусовий шар ґрунту.*

ГУ́НТЕР, а, *ч.* Порода великих витривалих верхових коней.

ГУРМА́Н, а, *ч.* Той, хто любить, цінує вишукані страви. *Їжа гурманів.*

Гурма́нка, и, *ж.*

Гурма́нський, а, е.

Гурма́нство, а, *с.* Пристрасть до вишуканих страв.

ГУРТ, а, *ч.* 1. Арка з тесаних клинчастих каменів, що укріплює ребра хрестового склепіння. 2. Зріз, ребро карбованої монети.

ГУ́РУ, *невідм.*, *ч.* 1. Глава релігійної громади сикхів у Пенджабі (Індія). 2. *перен.* Духовний наставник, учитель. *Духовний гуру. Проповідь гуру. Шанувати гуру. Звернутися до гуру.*

ГУСА́Н, а, *ч.* Народний співець у Вірменії, що виконував свої пісні в супроводі музичних інструментів під час народних гулянь та обрядових свят.

ГУСА́Р, а, *ч.* В арміях деяких іноземних країн — військовий із частин легкої кінноти, що носив форму на угорський зразок.

Гуса́рський, а, е. *Гусарський полковник. Гусарський полк.*

Гуси́тський, а, е. *Гуситський рух. Гуситські війська.*

ГУТАПЕ́РЧА, і, *ж.* Пластична органічна технічна речовина, яка утворюється при висиханні молочного соку деяких рослин (бруслини, евкомії); використовують як ізоляційний матеріал в електро- і радіопромисловості, для ізоляції підводного кабелю, для виготовлення клейких матеріалів.

Гутапе́рчевий, а, е. *Гутаперчева лялька.*

ГУТА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *бот.* Виділення листками рослин зайвої води через спеціальні отвори. Особливо активне під час туманів і дощів, залежить від сонячної радіації; плач рослин.

ГЮЙС, а, *ч.*, *мор.* 1. Спеціальний військово-морський прапор, який піднімають щодня одночасно із кормовим прапором під час стоянки кораблів на якорі, а також прапор приморських фортець. *Рівнятися на гюйс.*

Гю́йсовий, а, е.

ГЮРЗА́, и́, *ж.* Отруйна змія родини гадюк, укус якої може бути смертельним для людини; отруту використовують у медицині.

ГЯУ́Р, а, *ч.*, *зневажл.* У магометан — назва іновірця.

Ґ

ҐАНДЖ, у, *ч., розм.* Вада, недолік. *Невеличкий ґандж. Людина без ґанджу. Виявити ґандж.*

Ґанджува́ти, у́ю, у́єш. *Ґанджувати товар.*

ҐАТУ́НОК, нку, *ч.* 1. Сорт, розряд виробу за якістю. *Вищий ґатунок.* 2. *перен.* Взагалі різновид чого-небудь. *Дотеп найвищого ґатунку.*

ҐЕРДА́Н, а, *ч.* Шерстяна стьожка або ажурний комірець із бісеру, якими в Галичині, на Буковині та Закарпатті жінки прикрашають шию або голову, а чоловіки — капелюхи.

Ґерда́новий, а, е.

ҐЕРЛФРЕ́НД, *невідм., ж.* Інтимна подружка. *Квіти для ґерлфренд. Відпочивати з ґерлфренд.*

ҐЕШЕ́ФТ, у, *ч.* Приватна торгова (часто спекулятивна) операція, а також прибуток від такої операції. *Вигідні ґешефти. Добрий ґешефт.*

Ґеше́фтний, а, е. *Ґешефтна справа.*

Ґешефтя́р, а́, *ч.* Той, хто займається ґешефтом.

Ґешефтя́рство, а, *с.* *Займатися ґешефтярством.*

ҐОҐОЛЬ-МОҐОЛЬ, я, *ч.* Сирий яєчний жовток, перетертий із цукром. *Смачний ґоґоль-моґоль. Приготувати ґоґоль-моґоль.*

ҐОНТ, у, *ч.* Вузькі й тонкі дощечки клиноподібного перерізу, якими покривають дах. *Сосновий ґонт.*

Ґонта́р, я́, *ч.* Фахівець, який покриває дах ґонтами.

Ґонта́рство, а, *с.*

Ґо́нтовий, а, е. *Ґонтовий дах.*

ҐРАСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *діал.* 1. Розчищати (стежки і т. ін.). *Ґрасувати стежки.* 2. Прополювати. *Ґрасувати картоплю.*

Ґрасо́ваний, а, е. *Ґрасована грядка.*

Ґрасува́льний, а, е. *Ґрасувальне знаряддя.*

Ґрасува́ння, я, *с.* *Ґрасування поля.*

ҐРАТІС, *невідм.* Безкоштовно, безплатно. *Видати книги ґратіс. Рекламний буклет ґратіс. Пакети до товарів ґратіс.*

ҐРЕС-БОРД, а, *ч.* Дошка з великими колесами, як у самоката. *Кататися на ґрес-борді.*

Ґрес-борди́ст, а, *ч.* Той, хто їздить на ґрес-борді.

Ґрес-борди́стка, и, *ж.*

Ґрес-бо́рдовий, а, е.

Д

ДАБА́, и, *ж.* Китайська бавовняна тканина, яку використовують замість полотна.

ДАБА́Н, ДАВА́Н, у, *ч.* Термін, який у Центральній Азії використовують для позначення гірських хребтів і перевалів.

ДАВЛУ́РІ, *невідм.* Грузинський груповий народний танець.

ДА́ГА, и, *ж.* Вид середньовічної зброї — коротка шабля, кинджал із одним лезом, що використовувався для рукопашного бою.

ДАГЕРОТИ́ПІЯ, ї, *ж.* Один із перших способів отримання позитивних зображень на світлочутливих поверхнях — фотографування на металевій пластинці, покритій йодистим сріблом; проявляли за допомогою пари ртуті.

Дагероти́п, *ч.* 1. *род.* а. Знімок, виконаний способом дагеротипії. 2. *род.* у. Спосіб фотографування.

Дагероти́пний, а, е. *Дагеротипний відбиток. Дагеротипне зображення.*

ДА́ГУСА, и, *ж.* Посухостійка злакова рослина типу проса, вивезена з Індії.

ДАДАЇ́ЗМ, у, *ч.* Модерністська течія в західноєвропейському, переважно французькому й німецькому, мистецтві, що існувала в 1916—1922 рр. і відзначалась ірраціоналізмом, антиестетизмом.

Дадаї́ст, а, *ч.*

Дадаї́стський, а, е.

ДАЗИМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е. Який вимірює густоту, щільність, є її показником. *Дазиметричні карти.*

ДА́ЙВІНГ, у, *ч.* Вид підводного плавання з аквалангами. *Тренер із дайвінгу.*

Да́йвер, а, *ч.* Спортсмен, який займається дайвінгом. *Досвідчений дайвер.*

Да́йверка, и, *ж.*

Да́йвінговий, а, е. *Дайвінгове спорядження.*

ДА́ЙДЖЕСТ, у, *ч.* 1. Періодичне видання, яке передруковує, переважно в скороченому вигляді, матеріали з інших видань. *Дайджест поточних подій. Дайджест періодики за останній рік.* 2. Масове видання, яке містить короткий адаптований виклад творів художньої літератури. *Укладач дайджесту. Підготувати дайджест. Дайджест книжкових новинок.*

ДА́ЙКА, и, *ж., спец.* Пластоподібне магматичне тіло, обмежене більш або менш паралельними площинами, яке утворюється при заповненні магмою вертикальних або похилих тріщин земної кори (є у Карпатах та на Кримському півострові).

Да́йковий, а, е. *Дайковий магматизм.*

ДА́ЙНА, и, *ж.* Назва різних видів литовських народних пісень.

ДА́ЙРА, и, *ж.* Ударний музичний інструмент типу бубна, поширений у Грузії, Таджикистані, Узбекистані та ін. країнах Близького і Середнього Сходу.

ДА-КА́ПО, *невідм.* У нотному письмі — знак, який указує, що п'єсу слід повторити спочатку.

ДАКРИ́Л, у, *ч., спец.* Прозора пластмаса класу полімерів акрилової кислоти.

Дакри́ловий, а, е. *Дакрилова пластина.*

ДАКРІОАДЕНІ́Т, у, *мед.* Запалення слізної залози, що характеризується болем і набряклістю в зовнішній половині верхньої повіки. *Гострий дакріоаденіт. Хронічний дакріоаденіт.*

ДАКРІОЦИСТЕКТАЗІ́Я, ї, *ж.* Запальне розширення слізного мішка ока. *Лікування дакріоцистектазії.*

ДАКРІОЦИСТИ́Т, у, *ч., мед.* Запалення слізного мішка; виявляється сльозотечами, гнійними виділеннями з ураженого ока, припуханням слізного мішка тощо. *Профілактика дакріоциститу.*

ДАКРО́Н, у, *ч., спец.* Різновид подібного до лавсану синтетичного волокна з полімерів. *Вітрила з дакрону.*

Дакро́новий, а, е. *Дакронова тканина. Дакроновий протез.*

ДАКТИЛІОГЛІ́ФІКА, и, *ж.* Різьбярство на самоцвітах.

ДАКТИЛІОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Опис стародавніх різьблених самоцвітів і перснів. *Праці з дактиліографії.*

ДАКТИЛІ́Т, у, *ч.* Запалення пальця, викликане специфічною інфекцією, наприклад при сифілісі.

ДАКТИЛО... Перша частина складних слів, що означає «пов'язаний з пальцями», «той, що стосується пальців».

ДАКТИЛОГРА́МА, и, *ж.* Знятий відбиток пальців; утворюється внаслідок притискання пальців до поверхні, укритої спеціальною речовиною; важливий метод ідентифікації особи.

ДАКТИЛОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Письмо пальцем на будь-якій зручній для цього площині. 2. Техніка роботи на друкарській машинці.

Дактилографі́чний, а, е.

ДАКТИЛОЗО́ЇДИ, ів, *мн.* Видозмінені особини в колоніях деяких гідроїдних поліпів; мають вигляд розгалуженого або нерозгалуженого щупальця, позбавлені рота; виконують функцію захисту колонії від ворогів або захоплення їжі.

ДАКТИЛОЛО́ГІЯ, ї, *ж., спец.* Ручна азбука, якою користуються глухонімі; ґрунтується на використанні пальців рук; кожна літера алфавіту передається умовним знаком — певним положенням і рухом пальців та п'ясті руки.

Дактилологі́чний, а, е.

ДАКТИЛОМА́НТІЯ, ї, *ж.* Ворожіння на пальцях.

ДАКТИЛОСКОПІ́Я, ї, *ж., юр.* Наука, що вивчає папілярні узори кінцевих фаланг пальців рук з метою встановлення особи людини.

Дактилоскопі́чний, а, е. *Дактилоскопічна експертиза.*

ДА́КТИЛЬ, я, *ч., поет.* Трискладова стопа з наголосом на першому складі у силабо-тонічному віршуванні.

Дактилі́чний, а, е. *Дактилічна рима. Дактилічні рядки.*

ДАЛА́Й-ЛА́МА, и, *ч.* Верховна урядова і духовна особа (глава церкви) в Тибеті.

ДАЛМАТИ́Н, а, *ч.* Порода службових собак.

ДАЛЬТОНІ́ДИ, ів, *мн.* Хімічні сполуки постійного складу; більшість звичайних хімічних сполук — дальтоніди.

ДАЛЬТОНІ́ЗМ, у, *ч.* Один із видів часткової колірної сліпоти, розлад

нормального колірного зору, що виявляється в нездатності розрізняти кольори, здебільшого червоний і зелений. *Природжений дальтонізм. Набутий дальтонізм. Страждати від дальтонізму.*

Дальто́нік, а, *ч.*, *розм.* Людина, яка хворіє на дальтонізм.

Дальто́нічка, и, *ж.*

Дальтоні́чний, а, е.

ДА́ЛЬТОН-ПЛАН, у, *ч.* Форма організації навчально-виховного процесу, що заперечує урок як основну форму організації навчання і зводить заняття до самостійного опрацювання учнями завдань, розроблених учителем.

ДАМА́Д, а, *ч.* Чоловік принцеси із султанської родини.

ДАМА́РА, и, *ж.* Поширене в Австралії і на Малайському архіпелазі дерево роду агатис з довгастими листками, а також смоли, що одержують із цих дерев.

ДАМАСКИ́НИ, ів, *мн.* Рукописні пам'ятки болгарської писемності XVII—XVIII ст. — житійні оповідання, апокрифи, проповіді, перекладні повісті тощо.

ДАМА́СЬКА с т а л ь — пружна й тверда візерунчаста сталь, яку одержували за допомогою ковальського зварювання сплетених сталевих штаб або дроту; використовували для виготовлення кинджалів і шабель. *Меч із дамаської сталі.*

ДА́МБА, и, *ж.* Гідротехнічна або дорожня споруда у вигляді валу для зберігання води у водоймищах, захисту низин від затоплення і т. ін. *Напірна дамба. Безнапірна дамба.*

ДА́МНО, *невідм.* 1. Втрата на курсі цінних паперів при їх продажу нижче номінальної вартості. 2. Додаткова плата, яку стягує банк із клієнта (крім комісійних відсотків та поштових витрат) за прийняття на інкасо векселів із інших міст. 3. Різниця між номінальною вартістю грошей та їхньою вартістю, обчисленою за поточним курсом (курсовою вартістю).

Дамніфіка́ція, ї, *ж.* Втрата майна, зазнання збитків. *Компенсація за дамніфікацію.*

Дамніфіко́ваний, а, е.

ДА́НСИНГ, у, *ч.* Зал, окреме приміщення або майданчик для танців, переважно в ресторанах, кафе, барах, дискотеках тощо. *Молодіжний дансинг. Піти у дансинг.*

ДАНСО́Н, у, *ч.* Народний кубинський танець із характерним синкопованим ритмом.

ДАНТИ́СТ, а, *ч.* Спеціаліст-практик із лікування та протезування зубів, який не має вищої спеціальної освіти. *Візит до дантиста.*

Данти́стка, и, *ж.*

ДАОСИ́ЗМ, у, *ч.* Учення про дао, або «шляхи» (речей), що виникло в Китаї у VI—V ст. до н. е.

Да́о, *невідм.*, *с.* Одне з найважливіших понять у китайській класичній філософії, що спочатку означало шлях, згодом шлях природи, життєвий шлях людини.

Даоси́ст, а, *ч.*

ДАР АЛЬ-ІСЛА́М, у, *ч.*, *збірн.* Узагальнювальне визначення всієї сукупності мусульманських країн, що перебувають під владою мусульманських правителів і життя в яких повністю регулюється шаріатом.

ДАРВІНІ́ЗМ, у, *ч.* Учення про історичний розвиток живої природи Землі, яке основними факторами еволюції визнає мінливість, спадковість і природний добір.

Дарвіні́ст, а, *ч.*

Дарвіні́стка, и, *ж.*

Дарвіні́стський, а, е. *Дарвіністські погляди.*

ДАРЛІНГТО́НІЯ, ї, *ж.* Багаторічна трав'яниста комахоїдна рослина родини сараценієвих; росте на торфових болотах Каліфорнії.

ДАРСОНВАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Метод електролікування змінним імпульсним струмом або електромагнітним полем високої частоти. *Місцева дарсонвалізація. Загальна дарсонвалізація.*

ДАСТА́Н, у, *ч.* Віршований, прозовий або мішаний епічний твір із казковим чи легендарним сюжетом у літературах та фольклорі Близького і Середнього Сходу, Центральної та Південно-Східної Азії, що розповідає про важливі політичні та громадські події, життя й подвиги героїв та історичних діячів, найчастіше пов'язаних з ісламом.

ДА́ТА, и, *ж.* 1. Календарний час якої-небудь події. *Історична дата. Шевченківська дата.* 2. Позначка на листі, документі і т. ін. про час (рік, місяць і число) його написання. *Поставити дату.*

Дато́ваний, а, е. *Документ датований XVIII ст.*

Датува́ння, я, *с.* *Способи датування.*

Датува́ти, у́ю, у́єш. 1. Ставити дату на чому-небудь. *Датувати кореспонденцію.* 2. Установлювати дату якої-небудь події, документа.

ДАТАСКО́П, а, *ч.* Електронна фотоскладальна машина з програмним керуванням.

ДАТИ́В, у, *ч.* Давальний відмінок.

ДА́ТО-ВЕ́КСЕЛЬ, я, *ч.*, *фін.* Вексель, який має бути оплачений у певний проміжок часу від дня його видачі.

ДАТОЛІ́Т, у, *ч.* Мінерал, різновид силікатів; використовують для добування бору.

Датолі́товий, а, е.

ДА́УН, а, *ч.* Той, хто хворіє на хворобу Дауна (затримка розумового і фізичного розвитку). *Навчання даунів. Працевлаштування даунів.*

ДА́УНІНГ-СТРИТ, *невідм.* 1. *ж.* Вулиця в центрі Лондона, на якій розташовані резиденція прем'єр-міністра, міністерство закордонних справ і у справах Співдружності. 2. *перен.* Британський уряд.

ДА́ФНІЯ, ї, *ж.* Рід прісноводних тварин підряду гіллястовусих ракоподібних, що є поживою дрібних риб і мальків.

Да́фнієвий, а, е.

ДАЦА́Н, у, *ч.* 1. Назва факультету (відділення) монастирського університету в тибетському, монгольському і калмицькому буддизмі (ламаїзмі). 2. Назва монастиря в бурятському ламаїзмі.

ДАЦЗИБА́О, *невідм.*, *с.* Настінний рукописний плакат або листівка, що поширювалися в Китаї у 50—70-ті рр. XX ст.

ДАЦИ́Т, у, *ч.* Кисла магматична, переважно виливна гірська порода, до складу якої входять польові шпати, кварц, біотит, рогова обманка тощо; колір сірий, зеленувато-сірий.

ДЕ... Префікс, що означає: 1) відокремлення, видалення, усунення, відміну, скасування. 2) рух униз, падіння, зниження.

ДЕАЕРА́ЦІЯ, ї, *ж.* Видалення з води розчинених у ній кисню повітря та інших газів; дегазація.

Деаера́тор, а, *ч.* Апарат, призначений для видалення з води парового котла розчинених у ній кисню та вуглекислого газу; використовують у теплоенергетиці та хімічній промисловості. *Промисловий деаератор. Використання деаераторів.*

Деаераці́йний, а, е. *Деаераційні заходи.*

ДЕБАЛА́НС, у, *ч.*, *див.* **Дисбала́нс**.

ДЕБАРКА́ДЕР, а, *ч.* 1. Плавуча споруда, яку ставлять коло берега для причалювання та відправлення річкових суден та обслуговування пасажирів; пристань. 2. *заст.* Платформа на залізничній станції.

ДЕБА́ТИ, тів, *мн.* Обговорення якого-небудь питання, обмін думками; суперечки, дискусії. *Бурхливі дебати.*

Дебати з питань виховання. Брати участь у дебатах.

Дебато́ваний, а, е. *Дебатоване питання.*

Дебатува́ння, я, *с.*

Дебатува́ти, у́ю, у́єш. Обговорювати яке-небудь питання, вести дискусію. *Дебатувати майбутні вибори. Дебатувати політичне питання.*

ДЕБЕНТУ́РА, и, *ж.* Митне свідоцтво на повернення мита в разі вивезення за кордон товарів, увезених раніше зі сплатою мита.

ДЕ́БЕТ, у, *ч.* Ліва сторона бухгалтерського рахунку, куди заносять усі одержувані цінності, а також усі борги і видатки, які числяться за даним рахунком; протилежне — **кре́дит**. *Дебет активних рахунків. Дебет пасивних рахунків. Дебет-процент.*

Дебето́вий, а, е. *Дебетове сальдо. Дебетові обороти.*

Дебетува́ти, у́ю, у́єш. Записувати бухгалтерську операцію у прибутково-видатковій книзі в дебет.

ДЕБІ́Л, а, *ч.* 1. Психічно неповноцінна людина. 2. *розм.* Тупа, нетямуща людина.

Дебі́льний, а, е.

Дебі́льність, ності, *ж.* *Констатувати дебільність. Ознаки дебільності.*

ДЕБІ́Т, у, *ч.* Кількість газу або рідини (в кубічних метрах), яка виходить із свого джерела (землі, озера і т. ін.) за одиницю часу.

ДЕБІТО́Р, а, *ч.*, *бухг.* Юридична або фізична особа, що має документально зафіксовану у бухгалтерських відомостях фінансову заборгованість певному підприємству, організації чи установі. *Неплатоспроможний дебітор.*

Дебіто́рський, а, е. *Дебіторська заборгованість.*

ДЕБЛОКУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Зняти, прорвати блокаду.

Деблоко́ваний, а, е.

Деблокува́ння, я, *с.*

ДЕБОРДУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Розтягнути бойову лінію так, щоб війська змогли охопити розміщення противника з флангів.

ДЕБО́Ш, у, *ч.*, *розм.* Бешкет, бійка; скандал із криком та бійкою. *Справжній дебош. Постійні дебоші. Влаштувати дебош.*

Дебоши́р, а, *ч.*, *розм.* Той, хто влаштовує дебоші, учасник дебошу. *Справжній дебошир. Запеклий дебошир. Репутація дебошира.*

Дебоши́рський, а, е.

Дебошува́ти, у́ю, у́єш. Влаштовувати бійку, сутичку; учиняти дебош; бешкетувати.

ДЕБУРБА́Ж, а, *ч.* Рідковживана назва операції відстоювання виноградного сусла перед бродінням при виготовленні білих виноградних вин.

Дебурбе́р, а, *ч.* Апарат, багатогранний сітчастий барабан для вилучення з виноградного сусла завислих у ньому великих частинок — шкірок винограду та зерен.

ДЕ́БУРС, а, *ч.* Неповоротні витрати, які додатково несе клієнт при отриманні основної послуги (напр., сплачує реєстраційне мито). *Розмір дебурса.*

ДЕБЮ́Т, у, *ч.* 1. Перший виступ артиста на сцені; починання в якій-небудь галузі узагалі. *Акторський дебют. Успішний дебют. Літературні дебюти. Готуватися до дебюту.* 2. Початок шахової або шашкової партії. *Шаховий дебют. Розіграти дебют. Отримати перевагу у дебюті.*

Дебюта́нт, а, *ч.* Той, хто дебютує. *Виступ дебютанта. Успіх дебютанта. Концерт дебютанта. Квіти для дебютанта.*

Дебюта́нтка, и, *ж.*

Дебюта́нтський, а, е. *Дебютантський виступ.*

Дебю́тний, а, е. *Дебютний спектакль. Дебютна партія. Дебютний виступ.*

Дебютува́ти, у́ю, у́єш. Виступати вперше на сцені; виступати публічно вперше; починати діяльність у якій-небудь галузі. *Дебютувати з великим успіхом. Дебютувати з концертом. Дебютувати з науковою статтею. Дебютувати у спектаклі. Успішно дебютувати. Вдало дебютувати.*

ДЕВАДА́СІ, ів, *мн.* Виховувані при індуїстських храмах дівчата, які виконують релігійні танці.

ДЕВАЛЬВА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *екон.* Здійснюване в законодавчому порядку зменшення золотого (срібного) вмісту грошової одиниці, а також зниження курсу паперових грошей щодо золота (срібла) або іноземних валют. *Прихована девальвація. Відкрита девальвація. Девальвація гривні.* 2. *перен.* Знецінювання з морального погляду. *Девальвація людських стосунків. Девальвація дружніх почуттів. Девальвація батьківського обов'язку. Девальвація духовних цінностей.*

Девальво́ваний, а, е. *Девальвований курс гривні.*

Девальвува́ти, у́ю, у́єш. 1. Офіційно зменшувати золотий вміст грошової одиниці або знижувати курс національної валюти. *Девальвувати гривню. Долар девальвує.* 2. *перен.* Знецінювати з морального погляду. *Девальвувати ставлення до праці. Девальвувати моральні цінності.*

ДЕВАНА́ГАРІ, *невідм.*, *с.* Різновид індійського складового письма, який широко використовують у сучасних публікаціях текстів мовами гінді та санскрит.

ДЕВАСТА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Знищення збудників інвазійних та інфекційних захворювань людини, тварин і рослин на всіх стадіях розвитку них збудників.

Девастаці́йний, а, е. *Девастаційні заходи.*

ДЕВЕ́ЛОПЕР, а, *ч.* Юридична особа, яка бере на себе функції щодо повної реалізації інвестованого капіталу.

ДЕВІА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *фіз.* Відхилення магнітної стрілки компаса від лінії магнітного меридіана. *Кут девіації.* 2. Відхилення від заданого напряму руху літака, судна і т. ін. 3. *біол.* Різновид філембріогенезу, при якому зміни в розвитку органа відбуваються на середніх стадіях і призводять до відхилення в його будові в дорослому організмі. 4. *радіо.* Відхилення частоти електричних коливань від середнього значення. 5. *фін.* Раптове, непередбачуване відхилення курсу цінних паперів, цін біржових товарів під впливом форс-мажорних обставин. 6. *гірн.* Кут девіації — кут відхилення частини піднімального каната від вертикальної площини, що проходить через центр скеровуючого шківа перпендикулярно до його осі.

ДЕВІ́З, у, *ч.* 1. Стисле формулювання провідної ідеї, програми дій; правило, заповідь. *Девіз життя. Девіз сім'ї. Девіз письменника. Проголосити девіз. Жити під девізом. Працювати під девізом.* 2. Короткий вислів або слово, що є псевдонімом автора якоїсь роботи, проекту або твору, що розглядається на закритому конкурсі. *Працювати під девізом.* 3. Короткий символічний напис на гербі, щиті і т. ін. *Старовинний девіз. Реконструювати девіз. Прочитати девіз.*

Деві́зний, а, е. *Девізний вислів.*

ДЕВІ́ЗА, и, *ж.*, *фін.* Вексель, чек і т. ін., виписаний в іноземній валюті для оплати його за кордоном. *Облік девіз. Займатися девізами.*

Деві́зний, а, е. *Девізна політика.*

ДЕВІО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання девіації частоти; застосовують для контролю якості радіо- і телевізійних сигналів.

ДЕВО́Н, у, *ч.*, *геол.* Третій по порядку період палеозойської ери в історії Землі.

Дево́нський, а, е. *Девонський період.*

ДЕГАЖЕ́, *невідм.* Вид атаки у фехтуванні, коли нападаючий відводить зброю від зброї суперника, щоб завдати удару по найкоротшій лінії.

ДЕГАЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Знезараження місцевості, повітря, предметів і т. ін., від отруйних речовин; відведення, видалення звідкись газу (газів). 2. Видалення з рідкої сталі розчинних газів, що погіршують її якість. 3. Видалення з підземних гірничих виробок рудникового газу або газоповітряної суміші. 4. Те саме, що й деаерація води.

Дегаза́тор, а, *ч.* 1. Апарат для дегазації. 2. Той, хто здійснює дегазацію. 3. Речовина, за допомогою якої здійснюють дегазацію (активоване вугілля, хлорне вапно тощо).

Дегазаці́йний, а, е. *Дегазаційні заходи.*

Дегазо́ваний, а, е. *Дегазований метал.*

Дегазува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати дегазацію.

ДЕГЕЛЬМІНТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Комплекс лікувально-профілактичних заходів, за допомогою яких звільняють організм людини або тварини від паразитичних червів — гельмінтів, а також знешкоджують їх у зовнішньому середовищі.

Дегельмінтизаці́йний, а, е. *Дегельмінтизаційні заходи.*

Дегельмінтизо́ваний, а, е. *Дегельмінтизоване середовище.*

ДЕГЕНЕРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *біол.* Спрощення, послаблення або повне зникнення органів, що не мають еволюційного значення. *Дегенерація сітківки ока.* 2. Зниження життєвості в кожного наступного покоління організмів порівняно з попереднім; виродження.

Дегенера́т, а, *ч.* 1. Людина з ознаками дегенерації (у 2 знач.); виродженець. 2. *перен., зневажл.* Людина аморальної, негідної поведінки; виродок.

Дегенерати́вний, а, е. *Дегенеративні процеси в організмі.*

Дегенерати́вність, ності, *ж. Ознаки дегенеративності.*

Дегенера́тка, и, *ж.*

Дегенеро́ваний, а, е. *Дегенерований орган. Дегенеровані организми.*

Дегенерува́ти, у́є. Припиняти свій розвиток, вироджуватися; втрачати кращі риси, ставати гіршим.

ДЕГЕРОЇЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Відмова в художній творчості від героїчної основи, зображення героїчних образів; свідоме уникнення, відхід від героїчного. *Дегероїзація сюжету.*

Дегероїзо́ваний, а, е.

ДЕГІДРАТА́ЦІЯ, ї, *ж., хім.* Відщеплення водню від молекул та кристалів органічних або неорганічних сполук; застосовують у виробництві ефірів, олефінів, ангідридів, кислот тощо.

Дегідра́зи, ів, *мн.* Група ферментів, які відщеплюють водень від органічної речовини, що окислюється, у проміжних реакціях гліколізу, бродіння, дихання, а також при інших окислювально-відновних процесах в організмі.

ДЕГІДРОГЕНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, **ДЕГІДРУВА́ННЯ**, я, *с., хім.* Відщеплення атомів водню від молекул хімічних сполук, яке відбувається здебільшого при нагріванні і наявності каталізаторів; використовують для ароматизації нафти, добування мономерів тощо.

Дегідрогена́зи, ів, *мн.* Ферменти класу оксидоредуктаз, що каталізують перенесення водню з окислюваного органічного субстрату на будь-який інший субстрат, крім молекул кисню.

Дегідро́ваний, а, е.

ДЕГРА́, и, *ж.* Окислена олія, яку застосовують у шкіряному виробництві.

ДЕГРАДА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *біол.* Спрощення будови й функцій організмів унаслідок зміни умов існування. 2. Поступове погіршення, втрата якихось якостей, властивостей; занепад, виродження. *Духовна деградація. Екологічна деградація. Економічна деградація. Моральна деградація. Деградація природного середовища. Деградація особистості. Деградація біосфери. Деградація ґрунту. Спостерігати деградацію. Констатувати деградацію. Ознаки деградації.*

Деградаці́йний, а, е. *Деградаційні явища. Деградаційний процес.*

Деградо́ваний, а, е. *Деградований чорнозем. Деградована людина.*

Деградува́ння, я, *с. Поступове деградування.*

Деградува́ти, у́ю, у́єш. Поступово погіршуючись, прийти у занепад; рухатися назад у своєму розвитку; поступово втрачати раніше набуті властивості, якості, риси. *Цілковито деградувати. Сильно деградувати. Поступово деградувати. Деградувати на очах. Деградувати як фахівець.*

ДЕГРЕ́СІЯ, ї, *ж.* 1. Падіння, спуск, рух по низхідній; 2. Пропорційне оподаткування із зниженням відсотка оподаткування для менш значних прибутків.

ДЕГУМАНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Позбавлення або відсутність гуманістичної основи, гуманістичної суті. *Дегуманізація мистецтва. Дегуманізація суспільства.*

Дегуманізо́ваний, а, е. *Дегуманізована політика.*

ДЕГУМУВА́ННЯ, я, *с., спец.* Процес вилучення клею з натурального шовку шляхом кип'ятіння сирцю в розчині мила.

ДЕГУСТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Визначення якості продуктів фахівцем на основі смакових, нюхових, зорових відчуттів; особливе значення має у виноробстві. *Рекламна дегустація. Дегустація вина. Дегустація тютюну. Дегустація парфумів. Фахівець із дегустації. Здійснювати дегустацію. Бути присутнім на дегустації.*

Дегуста́тор, а, *ч.* Фахівець, який здійснює дегустацію. *Консультація дегустатора.*

Дегуста́торка, и, *ж., розм.*

Дегустаці́йний, а, е. *Дегустаційна пробірка. Дегустаційний зал.*

Дегустува́ння, я, *с. Дегустування молочної продукції.*

Дегустува́ти, у́ю, у́єш. Робити дегустацію; професійно визначати на смак якості якого-небудь продукту. *Дегустувати чай. Дегустувати каву. Дегустувати вино.*

ДЕДА́КТЕБЛ, а, *ч.* Частка відшкодування, яку страхова компанія сплачує авансом до врегулювання претензій і при остаточному розрахунку вираховує із загальної суми.

ДЕ́ДВЕЙТ, у, *ч., мор.* Повна вантажопідйомність судна (з вагою людей, палива, води та іншого вантажу); основна експлуатаційна характеристика вантажних суден.

ДЕДЕРО́Н, у, *ч.* Різновид синтетичного волокна з поліамідів. *Волокно дедерону.*

Дедеро́новий, а, е. *Дедеронові вироби.*

ДЕДИКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Присвята; вказівка перед початком твору імені адресата, якому автор присвячує його.

ДЕДИФЕРЕНЦІА́ЦІЯ, ї, *ж.* Спрощення структури клітин, зумовлене втратою ними ознак спеціалізації.

Дедиференційо́ваний, а, е. *Дедиференційовані клітини.*

ДЕДРАМАТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж., літ.* Відмова від драматичної побудови сюжету в художньому творі.

Дедраматизо́ваний, а, е. *Дедраматизований сюжет.*

ДЕДУ́КЦІЯ, ї, *ж., лог.* Метод дослідження, за яким окреме пізнається на основі знання загального; протилежне — **інду́кція**. *Приклад дедукції. Прийти до дедукції. Застосувати дедукцію. Вдатися до дедукції.*

Дедукти́вний, а, е. *Дедуктивний метод. Дедуктивна логіка.*

Дедукти́вно. *Мислити дедуктивно.*

Дедукува́ти, у́ю, у́єш. Виводити окремі положення із загальних; застосовувати метод дедукції.

ДЕЕМУЛЬГА́ТОРИ, ів, *мн.* (*одн.* **деемульга́тор**, а, *ч.*), *спец.* Речовини для руйнування емульсій, що утворилися з нафти і води.

ДЕЕМУЛЬСА́ЦІЯ, ї, *ж.* Руйнування емульсії — механічної суміші (іноді дуже стійкої, напр. нафти чи мастила) з водою (часто з домішками бруду, піску та ін.); здійснюють шляхом відстоювання, нагрівання, дії водяною парою, електричним струмом, хімічними реагентами тощо.

Деемульса́тор, а, *ч*. Прилад для здійснення деемульсації (головним чином — для відокремлення нафти від води).

Деемульсаці́йний, а, е. *Деемульсаційні засоби.*

ДЕЕСКАЛА́ЦІЯ, ї, *ж.* Припинення ескалації, зменшення, скорочення, ослаблення чого-небудь. *Деескалація збройного конфлікту.*

ДЕЕТИМОЛОГІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *лінгв.* Втрата смислового зв'язку між спільнокореневими словами і затемнення первісного морфемного складу слова.

ДЕЗ... Префікс, який означає видалення, знищення, усунення, відсутність, спотворення, розлад.

ДЕЗАБІЛЬЄ́, *невідм.*, *с.* Легкий домашній одяг, переважно жіночий, а також ситуація, коли людину несподівано застали одягненою не для сторонніх очей.

ДЕЗАВУЮВА́ННЯ, я, *с.* Заява, акт уряду або іншого компетентного органу про незгоду з діями своєї довіреної особи або про те, що ця особа не мала належного доручення чи повноважень здійснювати ті чи інші дії. *Процедура дезавуювання.*

Дезавуйо́ваний, а, е. *Дезавуйований представник.*

ДЕЗАВУЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш, *юр.*, *дипл.* Привселюдно заявляти про незгоду з діями довіреної особи або про позбавлення її права діяти від імені довірителя; заявляти про невизнання кого-, чого-небудь, про відмову від кого-, чого-небудь. *Дезавуювати своє висловлювання. Дезавуювати хибну теорію. Дезавуювати дії директора.*

ДЕЗАДАПТА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Втрата адаптації.

ДЕЗАКТИВА́ЦІЯ, ї, *ж.* Усунення радіоактивних речовин із поверхні місцевості, техніки, споруд, води, одягу та інших заражених об'єктів з метою уникнення зараження людей. *Повна дезактивація. Часткова дезактивація. Дезактивація води. Дезактивація ґрунту. Здійснювати дезактивацію.*

Дезактива́тор, а, *ч.* Речовина для здійснення дезактивації. *Ефективний дезактиватор. Діяти як дезактиватор.*

Дезактиваці́йний, а, е. *Дезактиваційні засоби.*

Дезактиво́ваний, а, е. *Дезактивована техніка.*

Дезактивува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати дезактивацію. *Дезактивувати забруднену територію. Дезактивувати зброю.*

ДЕЗАМІНА́ЗИ, ів, *мн.* Ферменти, які каталізують відщеплення аміаку від органічних речовин.

ДЕЗАСИМІЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *заст.* Розклад у живому організмі засвоєних речовин.

ДЕЗЕРТИ́Р, а, *ч.* 1. Військовослужбовець, який без дозволу покинув місце служби або не з'явився на службу, ухиляється від неї. 2. *перен.*, *зневажл.* Той, хто нехтує своїми громадськими або службовими обов'язками, ухиляється від праці.

Дезерти́рство, а, *с.*

Дезерти́рський, а, е.

Дезерти́рувати, ую, уєш.

ДЕЗИДЕРА́Т, *ч.* 1. *род.* у. Щось бажане; побажання, вимога. 2. *род.* а. Предмет, потрібний для поповнення музею, бібліотеки, колекції і т. ін.

ДЕЗІНВА́ЗІЯ, ї, *ж.* Заходи, спрямовані на знищення в зовнішньому середовищі зародків і личинкових форм збудників інвазійних захворювань.

ДЕЗІНВЕСТИ́ЦІЯ, ї, *ж.* Нові капіталовкладення, сума яких не перекриває зменшення основного капіталу фірми.

ДЕЗІНСЕ́КЦІЯ, ї, *ж.* Знищення членистоногих (комах, кліщів тощо) переносників і збудників захворювань, шкідників рослин та харчових запасів; здійснюють спеціальними засобами. *Профілактична дезінсекція. Знищувальна дезінсекція.*

Дезінсе́ктор, а, *ч.* 1. Апарат для дезінсекції. *Радіаційний дезінсектор.* 2. Фахівець, який здійснює дезінсекцію. *Викликати дезінсектора.*

Дезінсекці́йний, а, е. *Дезінсекційні заходи.*

ДЕЗІНТЕГРА́ЦІЯ, ї, *ж.* Розпад, подрібнення цілого на частини.

Дезінтегра́тор, а, *ч.*, *техн.* 1. Машина для подрібнення крихких і не дуже твердих матеріалів (солі, крейди, вугілля тощо). 2. Апарат для очищення промислових газів від дрібних твердих або рідких частинок.

ДЕЗІНТЕРМЕДІА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Відмова від посередництва банків на ринку позикових капіталів на користь прямого випуску цінних паперів. 2. Відплив частини кредитних ресурсів за межі національної банківської системи. 3. Ситуація, коли фінансові інститути втрачають змогу виконувати свої посередницькі функції.

ДЕЗІНТОКСИКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Комплекс реакцій організму, спрямованих на зменшення біологічної активності і концентрації отрут, а також на нормалізацію порушених ними структур та функцій. *Тривала дезінтоксикація.*

Дезінтоксикаці́йний, а, е.

ДЕЗІНФЕ́КЦІЯ, ї, *ж.* Сукупність заходів, спрямованих на знезаражування і знищення збудників інфекційних захворювань людини, живих організмів і т. ін. у навколишньому середовищі; знезараження. *Дезінфекція інструментів. Дезінфекція насіння.*

Дезінфекта́нт, у, *ч.* Речовина для здійснення дезінфекції. *Дезінфектанти води.*

Дезінфе́ктор, а, *ч.* Той, хто здійснює дезінфекцію.

Дезінфекці́йний, а, е. *Дезінфекційні камери. Дезінфекційний засіб.*

Дезінфіко́ваний, а, е. *Дезінфіковане приміщення.*

Дезінфікува́ння, я, *с.*

Дезінфікува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати дезінфекцію чого-небудь. *Дезінфікувати приміщення.*

ДЕЗІНФЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* Зниження темпів інфляції або цілковите її припинення.

Дезінфляці́йний, а, е. *Дезінфляційні явища.*

ДЕЗІНФОРМА́ЦІЯ, ї, *ж.* Поширення неправдивої, свідомо спотвореної інформації; уведення в оману. *Цілеспрямована дезінформація. Займатися дезінформацією. Вдаватися до дезінформації.*

Дезінформа́тор, а, *ч.* Той, хто вводить в оману, надає неправильну інформацію, дезінформує.

Дезінформаці́йний, а, е.

Дезінформо́ваний, а, е. *Дезінформований конкурент.*

Дезінформува́ти, у́ю, у́єш. Вводити в оману неправдивою інформацією; давати неправдиві свідчення. *Дезінформувати слухачів. Дезінформувати читачів. Постійно дезінформувати.*

ДЕЗОДОРА́ЦІЯ, ї, *ж.* Сукупність заходів, спрямованих на усунення непри-

ємного запаху. *Потреба дезодорації. Дезодорація приміщень. Здійснювати дезодорацію.*

Дезодора́нт, у, *ч.* Засіб, що надає свіжості тілові людини та нейтралізує неприємні запахи в приміщенні. *Фруктовий дезодорант. Квітковий дезодорант. Освіжаючий дезодорант. Користуватися дезодорантом.*

Дезодора́тор, а, *ч.* Речовина і прилад для дезодорації. *Сучасні дезодоратори. Ефективний дезодоратор. Натуральний дезодоратор.*

Дезодоро́ваний, а, е. *Дезодорована кімната.*

Дезодорува́ти, у́ю, у́єш. Освіжувати повітря, усувати неприємний запах. *Дезодорувати приміщення.*

ДЕЗОКСИДА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *хім.* Віднімання кисню, розкислення.

ДЕЗОКСИРИБО́ЗА, и, *ж.*, *хім.* Вуглеводний компонент ДНК.

ДЕЗОКСИРИБОНУКЛЕЇНОВА к и с л о т а́ **(ДНК)** — нуклеїнова кислота, яка є носієм спадкових властивостей організму. *Молекула дезоксирибонуклеїнової кислоти.*

ДЕЗОРГАНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Розлад нормальної діяльності, порушення порядку, дисципліни.

Дезорганіза́тор, а, *ч.* Той, хто порушує лад, порядок, вносить дезорганізацію. *Злісний дезорганізатор.*

Дезорганіза́торський, а, е.

Дезорганізаці́йний, а, е.

Дезорганізо́ваний, а, е. *Дезорганізована армія.*

Дезорганізо́вувати, ую, уєш, **Дезорганізува́ти**, у́ю, у́єш. Викликати дезорганізацію, вносити безлад у що-небудь. *Дезорганізовувати ворога. Дезорганізувати виробництво.*

ДЕЗОРІЄНТА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Навмисне, цілеспрямоване надання неправильної інформації, хибних даних; уведення в оману. *Дезорієнтація ворога.* 2. Втрата справжнього уявлення про час і простір. *Дезорієнтація на місцевості.*

Дезорієнто́ваний, а, е. *Дезорієнтований конкурент.*

Дезорієнтува́ння, я, *с.* *Дезорієнтування супротивника.*

Дезорієнтува́ти, у́ю, у́єш. Скеровувати на неправильний шлях, неправильно орієнтувати.

ДЕЗУРБАНІ́ЗМ, у, *ч.*, *архіт.* Напрям у містобудуванні, що протиставляє розвиткові великих міст забудовування природи.

Дезурбаністи́чний, а, е. *Дезурбаністична архітектура.*

ДЕІДЕОЛОГІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Звільнення від ідеології, незалежність будь-яких сфер суспільного життя від певних ідеологічних принципів. *Теорія деідеологізації. Деідеологізація історії. Деідеологізація міжнародних відносин.*

Деідеологізо́ваний, а, е. *Деідеологізоване мистецтво.*

ДЕ́ІСУС, а, *ч.* 1. Ікона, на якій зображено Ісуса Христа в архієрейському одязі, Божу Матір (праворуч) та Івана Предтечу (ліворуч). 2. Весь ряд, у якому розміщена така ікона.

ДЕІНДИВІДУАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Утрата індивідуальних ознак, рис. *Деіндивідуалізація ліричного героя.*

ДЕІОНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *хім.* Зниження концентрації іонів.

Деіонізо́ваний, а, е. *Деіонізоване середовище.*

ДЕЇ́ЗМ, у, *ч.*, *філос.* Релігійно-філософське вчення, яке визнає Бога першопричиною світу, але заперечує його втручання в явища природи і суспільного життя.

Деї́ст, а, *ч.* *Переконаний деїст.*

Деїсти́чний, а, е. *Деїстичні погляди.*

Деї́стка, и, *ж.*

ДЕ́ЙДВУД, а, *ч.*, *мор.* Підводний край корми.

Де́йдвудний, а, е. *Дейдвудна труба.*

ДЕ́ЙКСИС, а, *ч.*, *спец.* Значення, функція указання, співвіднесена з особами, предметами або подіями, що перебувають у тих або інших стосунках до мовця чи до моменту мовлення.

Дейкти́чний, а, е. *Дейктична конструкція. Дейктична функція.*

ДЕЙТЕ́РІЙ, ю, *ч.*, *хім.* Важкий ізотоп водню; застосовують у ядерній енергетиці при виготовленні водневої бомби, як ізотопний індикатор та ін. *Сполучення дейтерію з киснем.*

Дейте́рієвий, а, е. *Дейтерієва вода.*

ДЕЙТЕРОГА́МІЯ, ї, *ж.*, *заст.* Другий шлюб.

ДЕЙТЕРОСКОПІ́Я, ї, *ж.*, *заст.* Дар передбачення майбутнього.

ДЕЙТРО́Н, а, *ч.* Ядро атома важкого водню — дейтерію.

Дейтро́нний, а, е.

ДЕК[1], а, *ч.*, *мор.* Навісна палуба на морському або річковому судні.

ДЕК[2], а, *ч.*, *інформ.* Структура даних комп'ютера у вигляді списку, який можна доповнювати на початку і в кінці.

ДЕ́КА, и, *ж.* 1. Частина корпусу (коробки) струнних та інших музичних інструментів, що відбиває і посилює звук. 2. Деталь молотильного апарата в молотарки, комбайна; підбарабанник.

ДЕКА... Перша частина складних слів, що відповідає слову «десять».

ДЕКАГО́Н, а, *ч.* Десятикутник.

ДЕКАГРА́М, а, *ч.* Міра ваги, яка дорівнює 10 г.

ДЕКА́ДА, и, *ж.* 1. Проміжок часу в десять днів; десятиденка. *Перша декада січня. Поточна декада.* 2. Десять днів, присвячених чому-небудь. *Декада української літератури й мистецтва. Декада французького кіно.*

Дека́дний, а, е. *Середня декадна температура.*

ДЕКАДА́НС, у, *ч.*, *книжн.* 1. Занепад, культурний регрес. 2. Напрямки в літературі й мистецтві кінця XIX — поч. XX ст., для яких були характерними песимізм, естетизм, індивідуалізм, принцип «мистецтво для мистецтва». *Література декадансу. Український декаданс. Вивчати декаданс.*

Декаде́нт, а, *ч.* Представник декадансу. *Типовий декадент. Поети-декаденти. Літературний вечір декадентів.*

Декаде́нтка, и, *ж.*

Декаде́нтський, а, е. *Декадентські автори. Декадентські вірші.*

ДЕКА́ЕДР, а, *ч.*, *мат.* Десятигранник; тіло, обмежене десятьма площинами.

ДЕКАЛІ́Н, у, *ч.*, *хім.* Безбарвна рідина з виразним запахом, що застосовується як розчинник жирів, смоли, гуми.

ДЕКАЛІ́ТР, а, *ч.* Одиниця місткості, що дорівнює десяти літрам.

ДЕКАЛО́Г, у, *ч.* Десять релігійно-моральних заповідей Старого Заповіту.

ДЕКАЛЬКОМА́НІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Спосіб поліграфічного виготовлення перебивних зображень, признач. для перенесення на папір, дерево, фарфор, скло, метал тощо, а також продукція, виготовлена шляхом переведення малюнків з одного предмета на другий; відбиток.

Декалько́ваний, а, е. *Декалькований малюнок.*

Декалькува́ння, я, *с.*

Декалькува́ти, у́ю, у́єш. Відбивати малюнок способом декалькоманії.

ДЕКАЛЬЦИНА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* 1. Зменшення вмісту або зникнення солей кальцію з кісткової тканини при деяких захворюваннях, а також внаслідок загального порушення водно-мінерального обміну. 2. Виведення солей кальцію з кісткової тканини; призначений для дослідження під мікроскопом. *Декальцинація організму.*

ДЕКАМЕВІ́Т, у, *ч.* Комплекс із 10 вітамінів.

ДЕКАМЕ́ТР, а, *ч.* Міра довжини, що дорівнює 10 м.

Декаметро́вий, а, е. *Декаметровий діапазон радіохвиль. Декаметрові рекомбінаційні лінії.*

ДЕКА́Н, а, *ч.* 1. Керівник факультету у вищій школі. *Декан філологічного факультету. Наказ декана. Кабінет декана.* 2. *церк.* Старша духовна особа в католицькій церкві; священик.

Декана́т, у, *ч.* 1. Навчально-адміністративне управління факультету на чолі з деканом. 2. Приміщення, в якому працює управління факультету. *Представник деканату. Засідання деканату. Зайти в деканат. Подати заяву в деканат.* 3. *церк.* Церковно-адміністративна одиниця, що об'єднує кілька парафій і входить до складу єпархії.

Дека́нство, а, *с.*

Дека́нський, а, е. *Деканська посада.*

ДЕКА́НКА, и, *ж.* Зимовий сорт груші.

ДЕКАНТА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Зливання рідини з відстояного осаду; використовують для вилучення розчинних речовин з твердої, подрібненої сировини і для промивання аморфних осадів.

Деканта́тор, а, *ч.* Відстійник для декантації.

ДЕКАПІТА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* 1. Страта через відтинання голови. 2. Відтинання голови у тварин при фізіологічних і біохімічних дослідах. 3. Видалення бруньки росту стебла в рослин.

ДЕКАПО́ДИ, ів, *мн.* 1. Десятиногі ракоподібні (здебільшого морські безхребетні), які служать кормом для риб і ластоногих. 2. Морські головоногі молюски (цефалоподи), що мають на відміну від октапод десять щупалець (т. зв. рук) — каракатиці, кальмари, белемніти.

ДЕКАПУВА́ННЯ, я, *с.*, *спец.* Очищення поверхні металевих виробів від тонкої плівки оксидів шляхом травлення слабким розчином кислоти або ціаніду перед покриттям поверхні іншим металом способом гальваностегії.

Декапо́ваний, а, е. *Декапована поверхня.*

ДЕКАРБОНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Звільнення якого-небудь матеріалу від вуглецю. *Декарбонізація чавуну.*

Декарбонізо́ваний, а, е. *Декарбонізований метал.*

ДЕКАРТЕЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *екон.* Ліквідація картелю.

ДЕКА́РТОВА с и с т е м а́ к о о р д и н а́ т — прямолінійна система координат, у якій масштаби по осях, як правило, однакові; застосовують для визначення положення точки на площині або в просторі.

ДЕКАТИ́РУВА́ННЯ, я, *с.* Оброблення парою або гарячою водою шерстяних та інших тканин, щоб вони не збігалися та щоб поліпшити їхній зовнішній вигляд та якість.

Декати́р, а, *ч.* Герметичний котел з обертовим циліндром, на який намотують тканину.

Декатиро́ваний, а, е.

Декатирува́льний, а, е.

Декатирува́льник, а, *ч.* Фахівець із декатирування.

Декатирува́льниця, і, *ж.*

Декати́рува́ти, и́рую, и́руєш. Обробляти тканини способом декатирування.

ДЕКАТО́ННА, и, *ж.* Міра ваги, що дорівнює 10 т.

ДЕКАТРО́Н, а, *ч.*, *техн.* Багатоелектродний газорозрядний прилад для цифрового розрахунку в десятковій системі обчислення й для перемикання електронних ланцюжків.

ДЕКАХО́РД, а, *ч.* Десятиструнний музичний інструмент, схожий на арфу.

ДЕКВАЛІФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Втрата кваліфікації, спеціальних знань і досвіду. *Проблеми декваліфікації фахівців.*

Декваліфіко́ваний, а, е.

ДЕ́КЕЛЬ, я, *ч.*, *спец.* 1. Пружний прошарок із паперу, тканини тощо в друкарських машинах між друкарською формою і поверхнею, що притискає папір. 2. Металева, обтягнена тканиною рамка в ручному друкарському верстаті.

ДЕКЛАМА́ЦІЯ, ї, *ж.*, **ДЕКЛАМУВА́ННЯ**, я, *с.* 1. Форма риторичних вправ, створена в давньогрецьких ораторських школах. 2. Мистецтво виразного читання літературних творів, зокрема віршів. 3. *перен.* Манера говорити неприродно піднесено; пишномовні слова, промови; удаваний фальшивий пафос; малозмістовна промова.

Деклама́тор, а, *ч.* 1. Той, хто виступає з декламацією, володіє мистецтвом декламації (у 2 знач.). 2. Збірник віршів для декламування.

Деклама́торка, и, *ж.*, *розм.*

Деклама́торський, а, е. *Декламаторський тон.*

Декламаці́йний, а, е. *Декламаційні риси. Декламаційний стиль.*

Декламаці́йність, ності, *ж.* Манера штучно піднесеного інтонування у виголошуваній промові, читанні віршів і т. ін.

Декламо́ваний, а, е. *Декламований вірш.*

Декламува́ти, у́ю, у́єш. 1. Виразно читати художні твори, зокрема вірші. *Декламувати вірш.* 2. *перен.* Говорити штучно, пишномовно, піднесено, без заглиблення в суть справи; механічно повторювати завчене.

ДЕКЛАРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Офіційна заява у зв'язку з якоюсь подією, документом, постановою тощо; проголошення державою, урядом, партією, організацією яких-небудь принципів, положень, а також документ, у якому вони викладені. *Декларація про державний суверенітет України. Декларація незалежності. Декларації прав людини.* 2. Назва деяких офіційних документів, що подають потрібні відомості (напр., платників податку про характер і розмір прибутків; особи до митниці про кількість вантажу, його цінність, наявність валюти тощо). *Торгова декларація. Митна декларація. Валютна декларація. Податкова декларація. Заповнювати декларацію. Подавати декларацію.*

Деклара́нт, а, *ч.* Фізична або юридична особа, яка має свідоцтво на право вивезення й ввезення товарів. *Статус декларанта.*

Декларати́вний, а, е. 1. Який має характер декларації. *Декларативна частина статуту.* 2. Який містить загальні положення і заяви без їх обґрунтування. *Декларативна заява. Декларативний документ. Декларативна форма.*

Декларати́вність, ності, *ж.*

Декларати́вно. *Міркувати декларативно.*

Деклараці́йний, а, е. *Деклараційна заява.*

Деклaро́ваний, а, е. *Декларовані прибутки. Декларовані у програмі напрямки роботи.*

Декларува́ння, я, *с.* *Декларування земельної політики.*

Декларува́ти, у́ю, у́єш. 1. Офіційно заявляти, урочисто проголошувати. *Декларувати програму. Декларувати право на відпочинок. Декларувати вільне підприємництво. Декларувати загальну амністію.* 2. Заповнювати, оформляти декларацію (у 2 знач.). *Декларувати валютні надходження.*

ДЕКЛІНА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *фіз.* Відхилення магнітної стрілки від меридіана. 2. *грам.*, *заст.* Відмінювання частин мови; відміна. *Четверта деклінація.*

Деклiна́тор, Деклiно́метр, а, *ч.*, *техн.* Прилад для визначення змін магнітного схилення.

ДЕКОДУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Розшифровувати код.

Деко́дер, а, *ч.*, *техн.* 1. Те саме, що **дешифра́тор**. 2. Пристрій, що перемикається, у кольорових телевізорах для

перетворення відеосигналів з однієї телесистеми на іншу.

Декодо́ваний, а, е.

Декодува́льний, а, е. *Декодувальна система.*

Декодува́ння, я, *с.*

ДЕКО́КТ, у, *ч.*, *заст.* Відвар із лікарських рослин. *Зварити декокт. Приготування декокту.*

ДЕКОЛОНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Процес ліквідації колоніалізму, тобто звільнення від політичного, економічного і духовного поневолення колоній та перетворення їх на незалежні держави.

Деколонізаці́йний, а, е. *Деколонізаційна політика.*

ДЕКОЛОРА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Позбавлення кольору, знебарвлення чого-небудь.

Деколоро́ваний, а, е. *Деколорована тканина. Деколоровані матеріали.*

ДЕКОЛЬТЕ́, *невідм.*, *с.* 1. Виріз у верхній частині жіночого одягу. *Глибоке декольте.* 2. *у знач. прикм.* Декольтований. *Сукня декольте.*

Декольто́ваний, а, е, *розм.* Який має декольте (про одяг). *Декольтована блузка.*

Декольтува́ти, у́ю, у́єш. Робити декольте (у 1 знач.). *Декольтувати сукню.*

ДЕКОМПЕНСА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Порушення компенсації — недостатність або розлад механізмів відновлювання при функціональних порушеннях і структурних дефектах організму. *Серцева декомпенсація.*

ДЕКОМПОЗИ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *книжн.* Розчленування, поділ якої-небудь складної структури на складові частини. *Декомпозиція арифметичної задачі.*

ДЕКОМПРЕ́СІЯ, ї, *ж.* 1. Зменшення тиску (зокрема на водолаза, коли він підіймається з глибин). 2. Швидкий перехід із середовища з вищим тиском у середовище з нижчим тиском. 3. Хворобливий стан, який виникає внаслідок такого переходу (напр., при порушенні герметизації водолазних костюмів, кабін літаків тощо).

Декомпресі́йний, а, е. *Декомпресійні розлади в організмі.*

Декомпре́сор, а, *ч.*, *техн.* Пристрій до циліндра двигуна внутрішнього згорання, що дозволяє зменшити компресію в циліндрі під час запуску або зупинки двигуна. *Будова декомпресора.*

ДЕКОНСТРУ́КЦІЯ, ї, *ж.* Особлива стратегія стосовно тексту, яка включає одночасно і його деструкцію, і реконструкцію.

ДЕКО́Р, у, *ч.* Система декораційних елементів; прикрас споруди, будівлі або виробу. *Кольоровий декор. Майстер декору. Багатство декору. Планувати декор.*

Декорати́вний, а, е. 1. Признач. для оздоблення, прикраси. *Декоративний розпис. Декоративна культура. Декоративні рослини. Декоративні тварини. Декоративні тканини. Декоративний живопис. Декоративна ваза. Декоративне мистецтво.* 2. Картинний, живописний, мальовничий, ефектний. *Декоративні вітрини. Декоративний вигляд. Декоративні країни світу. Декоративні поля.* 3. Що стос. декорації, оформлення сцени. *Декоративне оформлення.*

Декорати́вність, ності, *ж.* *Надавати виробам декоративності.*

Декорати́вно. *Декоративно оформлений.*

ДЕКОРАТИВІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Використання декоративних елементів, спеціальних оздоблень, прикрас у деяких видах мистецтва, архітектурі і т. ін. 2. *перен.* Зовнішня показовість, ефектність.

ДЕКОРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Живописне або архітектурне зображення місця і обстановки дії, встановлюване на сцені. *Театральна декорація. Пересувна декорація.* 2. Оздоблення, прикраса.

Декора́тор, а, *ч.* 1. Художник, який малює декорації. 2. Спеціаліст, що оздоблює, естетично оформляє вулиці, парки, приміщення, будівлі тощо. *Досвідчений декоратор. Декоратор кімнат. Смак декоратора.*

Декора́торський, а, е. *Декораторський хист.*

Декораці́йний, а, е. *Декораційна майстерня.*

Декоро́ваний, а, е. *Декорована ваза.*

Декорува́ння, я, *с.* *Декорування приміщення.*

Декорува́ти, у́ю, у́єш. Художньо оформляти, прикрашати що-небудь. *Декорувати кольоровими поливами. Декорувати за кольорами. Декорувати квітами. Декорувати з великим смаком. Декорувати вулиці ілюмінацією.*

ДЕКО́РТ, у, *ч.*, *екон.* Знижка на ціну товару за дострокову його оплату або за невідповідність кількості та якості товару порівняно з умовами угоди.

ДЕКОРТИКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Відокремлення лубу від здерев'янілих частин стебла без попереднього вимочування луб'яних культур. 2. *мед.* Видалення кори великих півкуль головного мозку.

Декортика́тор, а, *ч.* Машина для відокремлення лубу від здерев'янілих частин стебла при сухому обробленні луб'яних волокон.

ДЕКО́РУМ, у, *ч.*, *книжн.* Зовнішня пристойність; обстановка, відповідна до рангу посадовця. *Риси декоруму. Створити декорум. Критикувати декорум.*

ДЕКОТУВА́ННЯ, я, *с.* Відкликання цінних паперів з ринку.

ДЕКРЕМЕ́НТ, у, *ч.*, *мед.* 1. Стадія послаблення хвороби. 2. Послаблення збудження внаслідок його поширення вздовж нервового або м'язевого волокна.

ДЕКРЕ́Т, у, *ч.* 1. Назва нормативних актів загального чи часткового характеру, що видаються найвищим органом державної влади або управління і мають силу закону. *Урядовий декрет. Декрет про мир. Декрет про землю. Текст декрету. Видати декрет.* 2. *розм.* Відпустка по догляду за дитиною. *Піти в декрет. Вийти з декрету. Перебувати в декреті.*

Декре́тний, а, е. Що стос. декрету (у 2 знач.). *Декретний час. Декретна відпустка. Декретні гроші.*

Декрето́ваний, а, е. *Декретована постанова.*

Декретува́ння, я, *с.*

Декретува́ти, у́ю, у́єш. Установлювати декретом; узаконювати; надавати чинності шляхом видання декрету. *Декретувати податки. Декретувати порядок отримання житла.*

ДЕКРЕТА́ЛІЇ, їв, *мн.* Постанови Римських Пап (з кінця IV ст.) у вигляді послань, що є основною частиною Корпусу канонічного права.

ДЕКРЕЩЕ́НДО, *невідм.*, *с.*, *муз.* Те саме, що й **димінуе́ндо**.

ДЕКСТРА́Н, у, *ч.* Органічна сполука класу полісахаридів, що синтезується деякими мікроорганізмами при культивуванні на розчинах, які містять сахарозу; застосовують як замінник плазми крові, а також у харчовій, текстильній і паперовій промисловості.

ДЕКСТРИ́Н, у, *ч.* Продукт неповного гідролізу крохмалю, глікогену; добре засвоюється; використовується як клейка речовина в різних галузях промисловості.

Декстри́новий, а, е.

ДЕКСТРО́ЗА, и, *ж.*, *заст.* Глюкоза.

ДЕКСТРОКАРДІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Природна аномалія, коли більша частина серця розміщена в грудній клітці з правого боку.

ДЕКУВЕ́Р, а, *ч.* Різниця між сумою страхової оцінки і страховою сумою, що лишається на ризику страхувальника.

ДЕКУРІО́Н, *ч.* 1. Начальник загону з десяти вершників у Стародавньому Римі. 2. Член міської ради, курії в містах Італії періоду Республіки та

в провінціях періоду Римської імперії; привілейований стан.

ДЕКХО́ЛДЕР, а, *ч.*, *екон.* Службовець біржі, що має клієнтів для брокерів.

ДЕЛАБІАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *лінгв.* Зникнення лабіалізації.

Делабіалізо́ваний, а, е. *Делабіалізований приголосний.*

ДЕЛАМІНА́ЦІЯ, ї, *ж.* Один із способів гаструляції, при якому клітини зародка діляться паралельно до його поверхні.

ДЕЛЕГА́ЦІЯ, ї, *ж.* Група осіб, уповноважених державою, організацією, колективом представляти її інтереси на конференції, з'їзді, міжнародних переговорах тощо. *Зарубіжна делегація. Молодіжна делегація. Представницька делегація. Делегація студентів. Делегація від інституту.*

Делега́т, а, *ч.* Виборний або призначений представник якої-небудь організації, установи, колективу. *Виборний делегат. Призначений делегат. Збори делегатів. Делегат конференції. Виступ делегата.*

Делега́тка, и, *ж.*, *розм.*

Делега́тський, а, е. *Делегатські збори.*

Делего́ваний, а, е. *Делегований представник.*

Делегува́ння, я, *с.* *Делегування кредиту.*

Делегува́ти, у́ю, у́єш. 1. Обирати або уповноважувати делегатом. *Делегувати на з'їзд. Делегувати представника. Делегувати до складу президії. Делегувати у комісію.* 2. Офіційно доручати. *Делегувати повноваження.*

ДЕЛЕ́ЦІЯ, ї, *ж.* Вид хромосомної мутації, при якому відбувається втрата внутрішньої ділянки хромосоми.

ДЕЛІ́ВЕРІ, *невідм.*, *с.*, *екон.* Передавання права власності на товар однією особою іншій.

ДЕЛІКАТЕ́С, у, *ч.* Вишукана, тонка страва. *Екзотичні делікатеси. Любитель делікатесів. Знатися на делікатесах. Відділ делікатесів.*

Делікате́сний, а, е. *Делікатесний продукт. Делікатесні вироби. Делікатесні страви.*

ДЕЛІКА́ТНИЙ, а, е. 1. Ввічливий, люб'язний. *Делікатна людина.* 2. Витриманий, пристойний. *Делікатні дотепи. Делікатне слово. Делікатне ставлення. Делікатні манери. Делікатна поведінка.* 3. *розм.* Уразливий, чутливий, такий, що вимагає обережного і тактовного ставлення. *Делікатні історії. Делікатна справа. Делікатне питання. Делікатні теми.*

Деліка́тність, ності, *ж.* *Виявити делікатність. Делікатність ситуації.*

Деліка́тно. *Висловлюватися делікатно.*

ДЕЛІ́КТ, у, *ч.*, *юр.* 1. Порушення закону чи правової норми, незаконні дії, що тягнуть за собою відповідальність за їх скоєння; провина, злочин. *Цивільний делікт. Міжнародний делікт.* 2. У міжнародному праві — неправомірні дії, зловживання, бездіяльність, що розцінюються як порушення норм міжнародного права або недотримання, невиконання взятих державою міжнародних зобов'язань.

Делі́ктний, а, е.

ДЕЛІМІТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Визначення напряму й проходження кордону відповідно до договору між суміжними державами. *Делімітація кордонів. Проблема делімітації.*

Делімі́тований, а, е. *Делімітовані кордони.*

ДЕЛІНКВЕ́НТ, а, *ч.*, *юр.* 1. Правопорушник. 2. Засуджений до смертної кари.

ДЕЛІ́РІЙ, ю. *ч.*, *мед.* Порушення свідомості людини при деяких інфекційних, психічних захворюваннях, отруєннях, запальних ураженнях головного мозку тощо; хворобливе марення, що супроводжується сильними зоровими галюцинаціями.

ДЕЛІ́СТИНГ, у, *ч.* Виключення цінних паперів зі списку торгівлі на фондовій біржі після перевірки та виявлення їх незабезпеченості.

ДЕЛІ́Я, ї, *ж.* Довгий кожух із широкими рукавами на ведмежому або вовчому хутрі.

ДЕЛЬКРЕ́ДЕРЕ, *невідм.*, *с.*, *юр.* Порука комісіонера перед комітентом за виконання третьою особою договору, укладеного комісіонером для комітента; передбачає додаткову винагороду для комісіонера.

ДЕ́ЛЬТА, и, *ж.* 1. Гирло річки з численними острівцями й протоками на замуленій низині. *Дельта Дунаю.* 2. Зміна ціни опціону на майбутню купівлю чи продаж акцій, зумовлений зміною поточних цін акцій.

Де́льтовий, а, е. *Дельтові озера.*

ДЕ́ЛЬТА... Перша частина складних слів, що позначає стан речовини.

ДЕ́ЛЬТА-ЕЛЕКТРО́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **де́льта-електро́н**, а, *ч.*), *фіз.* Електрони, що їх вибивають швидкі заряджені частинки з електронних оболонок атомів.

Де́льта-електро́нний, а, е.

ДЕ́ЛЬТА-МЕТА́Л, у, *ч.* Сорт латуні, сплав золотистого кольору з домішкою заліза, свинцю, марганцю і невеликої кількості нікелю та фосфору.

ДЕЛЬТАПЛА́Н, а, *ч.* Важчий за повітря, безмоторний одномісний літальний апарат із м'яким крилом трикутної (дельтаподібної) або трапецієподібної форми, призначений для вільного польоту (ширяння) з якої-небудь висоти (гори, вежі тощо).

Дельтапланери́зм, у, *ч.* Теорія і практика керування дельтапланами; мистецтво літання на дельтапланах.

Дельтапланери́ст, а, *ч.*

Дельтапланери́стка, и, *ж.*

Дельтапла́нерний, а, е. *Дельтапланерний спорт. Дельтапланерна секція.*

ДЕЛЬФІ́Н, а, *ч.* Велика морська тварина-ссавець із чорною спиною та білим черевом. *Чорноморський дельфін. Вивчати дельфінів. Спостерігати за дельфінами. Дресирувати дельфінів. Приручати дельфінів.*

Дельфіна́рій, ю, *ч.* Морський акваріум, у якому утримують дельфінів з метою їх вивчення, дресирування та показу відвідувачам. *Великий дельфінарій. Вхід у дельфінарій. Екскурсія у дельфінарій. Сфотографуватися в дельфінарії.*

ДЕЛЬФІ́НІУМ, а, *ч.* Рід багаторічних трав'янистих рослин родини жовтецевих, цвіт яких нагадує за формою тіло дельфіна; живокіст. *Букет дельфініумів. Цвіт дельфініума. Вирощувати дельфініуми.*

ДЕЛЮ́ВІЙ, ю, *ч.*, *геол.* Відкладення на схилах та біля підніжжя гір і височин, що утворюються внаслідок змивання продуктів вивітрювання гірських порід дощовими або талими водами.

Делювіа́льний, а, е. *Делювіальні відкладення.*

ДЕМАГО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Популярні гасла, привабливі обіцянки, викривлення фактів задля політичних та інших цілей; балачки задля корисливих цілей. *Порожня демагогія. Примітивна демагогія. Риси демагогії. Боротися з демагогією.* 2. Вимоги або міркування, що ґрунтуються на однобічному осмисленні чого-небудь.

Демаго́г, а, *ч.* 1. Той, хто використовує брехливі обіцянки, цілеспрямовано спотворює факти для досягнення певної мети. *Виступ демагога.* 2. Пустодзвін. *Жахливий демагог.*

Демагогі́чний, а, е. *Демагогічні обіцянки. Демагогічні промови. Демагогічні розмірковування. Демагогічний підхід. Демагогічний виступ.*

Демагогі́чність, ності, *ж.*

ДЕМАНТО́ЇД, а, *ч.* Мінерал із групи гранатів, яскраво-зелений різновид андрадиту.

ДЕМАРКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Встановлення і позначення на місцевості межі між сусідніми державами. *Демаркація*

державних кордонів. 2. *мед.* Відмежування відмерлих ділянок від здорових. *Чітка демаркація.*

Демаркаці́йний, а, е. *Демаркаційна лінія.*

ДЕМАРКЕ́ТИНГ, у, *ч.*, *екон.* Діяльність, що спрямована на зниження попиту на товари при зниженні їх виробництва.

Демарке́тинговий, а, е. *Демаркетингові явища.*

ДЕМА́РШ, у, *ч.* Дії, заходи держави, дипломатично скеровані на те, щоб застерегти від певних дій іншу державу, домогтися яких-небудь поступок.

ДЕМАСКУВА́ННЯ, я, *с.* Порушення маскування; виявлення замаскованих об'єктів. *Демаскування демагогії.*

Демаско́ваний, а, е.

Демаскува́ти, у́ю, у́єш. Знімати, знищувати, порушувати маскування.

ДЕМАТЕРІАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *книжн.* Утрата матеріальних, речовинних форм.

Дематеріалізо́ваний, а, е.

ДЕМЕКОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Екологія популяцій; вивчає прямі й зворотні зв'язки популяцій із середовищем та внутрішньопопуляційні процеси.

ДЕМЕ́НЦІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Набуте недоумство. *Ознаки деменції.*

Деменці́йний, а, е. *Деменційні явища.*

ДЕМЕРЕ́ДЖ, у, *ч.*, *фін.* Штраф за простій судна, вагона понад обумовлений договором термін.

ДЕМІЛІТАРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Ліквідація на основі міжнародного договору військових укріплень і споруд на певній території, а також заборона утримувати на ній військові бази та збройні сили, розміщувати певні види зброї, розвивати оборонну промисловість тощо. *Демілітаризація країни.*

Демілітаризо́ваний, а, е. *Демілітаризована зона.*

Демілітаризува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати демілітаризацію; роззброювати.

ДЕМІМО́НД, у, *ч.* Середовище жінок легкої поведінки, які намагалися наслідувати звички, спосіб життя світської верхівки.

ДЕМІНУТИ́В, а, *ч.*, *лінгв.* Суфікс зменшувально-пестливого значення, а також слово із таким суфіксом.

Демінути́вний, а, е. *Демінутивний суфікс. Демінутивна форма іменника.*

ДЕМІСЕЗО́ННИЙ, а, е. Придатний для носіння навесні й восени (про верхній одяг, взуття). *Демісезонне пальто. Демісезонні туфлі.*

ДЕМІ́СІЯ, ї, *ж.*, *заст.* Відставка. *Клопотатися про демісію.*

ДЕМІСТИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Звільнення кого-, чого-небудь від містики, містифікації. *Демістифікація історії.*

ДЕМІУ́РГ, а, *ч.*, *філос.* 1. Бог, творець світу. 2. Творча сила, Творець.

ДЕМОБІЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Переведення збройних сил і економіки країни з військового стану на мирний. 2. Звільнення із збройних сил військовослужбовців після закінчення війни, строку військової служби або у зв'язку зі скороченням чисельності збройних сил.

Демобілізаці́йний, а, е. *Демобілізаційне посвідчення.*

Демобілізо́ваний, а, е. *Демобілізовані солдати.*

Демобілізува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати демобілізацію (у 2 знач.). *Демобілізувати рядових.*

ДЕМОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Сукупність знань про народонаселення, його чисельність, географічний розподіл і склад, процеси відтворення й зменшення кількості населення (народжуваність, смертність, тривалість життя) та залежність складу і руху населення від соціально-економічних і культурних факторів. *Сучасна демографія. Фахівець із демографії. Проблеми демографії. Демографія України. Демографія міст.*

Демо́граф, а, *ч.* Фахівець із демографії. *Відомий демограф. Точка зору демографа. Твердження демографа.*

Демографі́чний, а, е. *Демографічна статистика. Демографічна ситуація. Демографічна криза. Демографічне районування. Демографічний потенціал регіону. Демографічна конференція. Демографічний вибух.*

ДЕМОДЕКО́З, у, *ч.* Інвазійна хвороба тварин, іноді людини, що характеризується почервонінням шкіри, випаданням волосся, появою струпів.

ДЕМОДУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *радіо.* Те саме, що **детектува́ння**.

Демодуляці́йний, а, е.

Демодуля́тор, а, *ч.* Пристрій зв'язку для перетворення модульованих коливань високої частоти на коливання з частотою модулюючого сигналу.

ДЕМОКРАТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Запровадження принципів демократії, перебудова держави, суспільства на демократичних засадах, за принципами народовладдя, свободи і рівності громадян. *Широка демократизація. Послідовна демократизація. Демократизація суспільства. Демократизація всіх сфер суспільного життя. Демократизація системи управління. Процес демократизації. Здійснювати демократизацію.*

Демократизо́ваний, а, е. *Демократизоване суспільство.*

Демократизува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати демократизацію. *Демократизувати виборчу систему. Демократизувати верховні органи влади.*

ДЕМОКРАТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Наявність демократії, народовладдя, свободи і рівності громадян. *Справжній демократизм. Демократизм устрою. Риси демократизму. Досягти демократизму.* 2. Простота у стосунках із людьми, демократичність. *Демократизм у способі життя. Демократизм у стосунках із оточуючими.*

ДЕМОКРА́ТІЯ, ї, *ж.* 1. Форма управління, політичний лад, побудований на визнанні народу як джерела влади, на принципах рівності і свободи. *Народна демократія. Справжня демократія. Прихильник демократії. Боротьба за демократію. Принципи демократії.* 2. Форма, принцип керівництва яким-небудь колективом, при якому забезпечується активність і широка участь цього колективу у здійсненні всіх заходів. *Повна демократія. Домагатися демократії.*

Демокра́т, а, *ч.* 1. Прихильник політичного устрою, заснованого на принципах народовладдя. *Справжній демократ. Послідовний демократ. Погляди демократа.* 2. Член демократичної партії. 3. Людина демократичних поглядів, способу життя, поведінки.

Демократи́чний, а, е. 1. Заснований, побудований на принципах демократії; який здійснює демократію. *Демократичне суспільство. Демократична держава. Демократичний устрій. Демократичний спосіб господарювання. Демократичний рух.* 2. Який підтримує принципи демократії. *Демократичні традиції. Демократичні погляди.* 3. Що стос. широких верств трудового народу. *Демократичний глядач.*

Демократи́чність, ності, *ж.* *Демократичність культури.*

Демократи́чно. *Вирішувати питання демократично. Демократично обраний директор.*

Демокра́тка, и, *ж.*

ДЕ́МОН, а, *ч.* 1. У давньогрецькій міфології — нижче божество, злий дух, інколи доброзичливий до людей; володіє надлюдською силою; належить до невидимого світу. 2. *перен.*, *заст.* Уособлення якоїсь вади, пристрасті і т. ін. *Демон упертості.*

Демоні́чний, а, е. *Демонічні сили.*

Де́монський, а, е. *Демонський усміх. Демонська злість.*

ДЕМОНЕТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *екон.* 1. Позбавлення законодавчим шляхом монет сили законного платіжного засобу. 2. Поступова втрата грошовим металом функції грошей. *Демонетизація золота.*

ДЕМОНОЛА́ТРІЯ, ї, *ж.* Поклоніння духам.

ДЕМОНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Релігійне вчення про демонів, що виникло на основі первісної віри в духів. *Слов'янська демонологія.*

Демонологі́чний, а, е.

ДЕМОНОМА́НІЯ, ї, *ж.* Психічний розлад у людини, яка гадає, що в ній сидить злий дух.

ДЕМОНОПОЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Позбавлення кого-, чого-небудь права на монополію. *Концепція демонополізації.*

Демонополізо́ваний, а, е.

Демонополізува́ти, у́ю, у́єш. *Демонополізувати паливно-енергетичну сферу.*

ДЕМОНСТРАТИ́ВНИЙ, а, е. 1. Який здійснюється з метою демонстрації (у 3 знач.). *Демонстративна відмова. Демонстративний вихід.* 2. Який любить виставляти напоказ свої чесноти, переваги. 3. Який є демонстрацією (у 4 і 5 знач.), пов'язаний з демонстрацією.

Демонстрати́вність, ності, *ж.*

Демонстрати́вно. *Поводитися демонстративно. Демонстративно вийти із залу.*

ДЕМОНСТРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Процесії, мітинги людей на знак вираження яких-небудь громадсько-політичних настроїв. *Політична демонстрація. Демонстрація протесту. Брати участь у демонстрації. Вийти на демонстрацію.* 2. Наочний метод навчання, публічний показ чого-небудь. *Демонстрація нових товарів. Демонстрація верхнього одягу. Демонстрація фільму. Демонстрація досліду. Демонстрація діапозитивів.* 3. Вияв, свідчення (часто протесту, незгоди, неприязні) чого-небудь. *Демонстрація можливостей організму. Демонстрація дружби. Демонстрація відданості.* 4. Загрозливі дії з боку якоїсь держави. 5. Маневр флоту, авіації чи сухопутних військ на другорядному напрямку для відвернення уваги від напрямку головного удару.

Демонстра́нт, а, *ч.* Учасник демонстрації (у 1 знач.). *Урочисті демонстранти. Колона демонстрантів.*

Демонстра́нтка, и, *ж.*

Демонстра́нтський, а, е. *Демонстрантська колона.*

Демонстра́тор, а, *ч.* Особа, яка публічно показує, демонструє що-небудь (напр., товар на виставці). *Демонстратор художніх виробів. Демонстратор нових приладів.*

Демонстра́торка, и, *ж.*

Демонстраці́йний, а, е. *Демонстраційний стіл. Демонстраційний зал. Демонстраційний політ.*

Демонстро́ваний, а, е.

Демонструва́ння, я, *с.* *Демонстрування експонатів. Демонстрування фільму.*

Демонструва́ти, у́ю, у́єш. 1. Брати участь у демонстрації, масовому поході з метою вираження суспільно-політичних настроїв. *Демонструвати проти запровадження нового закону.* 2. Публічно показувати наочним способом. *Демонструвати нові товари. Демонструвати нові моделі одягу. Демонструвати досліди. Демонструвати кінокартину.* 3. Навмисно підкреслювати, виставляти напоказ. *Демонструвати свої переваги. Демонструвати знання. Демонструвати зацікавленість у справі. Демонструвати ставлення. Демонструвати втому.*

ДЕМОНТАЖ, у́, *ч.*, *техн.* Розбирання на окремі частини машин, апаратів, споруд і т. ін., а також зняття їх із фундаменту. *Частковий демонтаж. Демонтаж механізмів.*

Демонта́жний, а, е. *Демонтажні роботи.*

Демонта́жник, а, *ч.* Той, хто здійснює демонтаж, займається демонтажуванням. *Бригада демонтажників.*

Демонто́ваний, а, е. *Демонтовані механізми.*

Демонтува́ння, я, *с.* *Демонтування установки.*

Демонтува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати демонтаж. *Демонтувати завод. Демонтувати кран.*

ДЕМОРАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Занепад моральності; моральний розклад. *Деморалізація суспільства.* 2. Спад духовних сил, дисципліни; втрата здатності до дії. *Деморалізація війська.*

Деморалізо́ваний, а, е. *Деморалізована молодь.*

Деморалізува́ти, у́ю, у́єш. Спричиняти деморалізацію. *Деморалізувати колектив.*

ДЕ́МОС, у, *ч.*, *книжн.* 1. У Стародавній Греції — народ, основна частина вільного повноправного населення, що протистояла аристократії. 2. *перен.* Непривілейована частина населення країни; прості люди.

ДЕМОТИ́ЧНЕ п и с ь м о́, **ДЕМОТИ́ЧНА** г р а́ ф і к а — графічний різновид єгипетського письма (скорописна форма).

ДЕ́МПІНГ, у, *ч.*, *екон.* Продаж товарів на ринках інших країн за значно нижчими цінами, ніж на внутрішньому і світовому ринках із метою витіснення конкурентів. *Валютний демпінг. Займатися демпінгом. Брати участь у демпінгу.*

Де́мпінговий, а, е. *Демпінгова політика. Демпінгова ціна.*

ДЕ́МПФЕР, а, *ч.* 1. *техн.* Пристрій для зменшення розмаху механічних коливань чи запобігання таким коливанням в електровимірювальних приладах, електромашинах, двигунах внутрішнього згоряння тощо. 2. *муз.* Пристрій у багатострунних музичних інструментах для зменшення амплітуди звукових коливань.

Де́мпферний, а, е.

Демпфірувати, ую, уєш. Заспокоювати демпфером механічні коливання.

Демпфува́ння, я, *с.*

ДЕМУЛЬТИПЛІКА́ТОР, а, *ч.*, *техн.* Пристрій для підвищення тягового зусилля автомобіля за рахунок зниження швидкості руху.

Демультипліка́торний, а, е. *Демультиплікаторний пристрій.*

ДЕМУНІЦИПАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж*, *юр.* Повернення муніципалізованого майна попереднім власникам; продаж муніципальних підприємств приватним фірмам, окремим підприємцям тощо.

Демуніципалізо́ваний, а, е. *Демуніципалізоване майно.*

Демуніципалізува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати демуніципалізацію. *Демуніципалізувати будівлі.*

ДЕМУТА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Зміна рослинного й тваринного світу, що відбувається після його порушення, в напрямку відновлення попереднього складу угруповань.

ДЕНАТУРАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *юр.* Один із видів утрати громадянства; позбавлення громадянства, набутого шляхом натуралізації, або вихід із нього. 2. *екон.* Заміна натуральних відносин у господарстві грошовими. 3. *екол.* Зміна природних властивостей екосистем, їх біогеноценотичне спрощення, збіднення складу, порушення зв'язків між їхніми компонентами тощо, яке відбувається внаслідок різноманітного антропогенного впливу.

Денатуралізо́ваний, а, е. *Денатуралізовані відносини.*

Денатуралізува́ти, у́ю, у́єш, *юр.*, *екон.*

ДЕНАТУРА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Зміна властивостей білкових речовин під впливом біохімічних процесів, що зумовлює зміну фізичних і біо-

логічних властивостей біополімеру. *Теплова денатурація. Денатурація білка. Денатурація спирту.*

Денатура́нт, у, *ч*. Речовина, якою денатурують спирт.

Денатура́т, у, *ч*. Етиловий спирт-сирець, до якого додають неприємні на запах і смак речовини, що розчиняються в ньому і роблять його непридатним до пиття; застосовують для технічних потреб як розчинник і політур.

Денатура́тник, а, *ч*. Той, хто виготовляє денатурат.

Денатураці́йний, а, е.

Денатуро́ваний, а, е. *Денатуровані білки; денатурований спирт.*

Денатурува́ння, я, *с*. *Денатурування спирту.*

Денатурува́ти, у́ю, у́єш. Піддавати денатурації. *Денатурувати білки.*

ДЕНАЦИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж*., *політ*. Система заходів, спрямованих на ліквідацію наслідків нацизму у державному, громадсько-політичному та економічному житті Німеччини після повалення гітлерівської диктатури. *Денацифікація політики. Проблеми денацифікації.*

Денацифікаці́йний, а, е. *Денацифікаційний процес.*

Денацифіко́ваний, а, е.

Денацифікува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати денацифікацію, викорінювати нацизм.

ДЕНАЦІОНАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж*. 1. Втрата етнічною спільнотою частини або всіх національних особливостей (мови, культури і т. ін.), що призводить до розпаду системних зв'язків усередині неї. *Денаціоналізація українського народу.* 2. Цілеспрямована політика панівної нації, що має на меті примусити підлеглі народи зректися своєї самобутності. 3. Ліквідація державної власності на засоби виробництва і майно та повернення їх колишнім приватним власникам. *Денаціоналізація землі.*

Денаціоналізо́ваний, а, е. *Денаціоналізовані національні меншини.*

Денаціоналізува́ти, у́ю, у́єш. *Денаціоналізувати будівлі.*

ДЕ́НДІ, *невідм*., *ч*. Вишукано, пишно і модно одягнена людина; франт. *Блискучий денді.*

ДЕНДРА́РІЙ, ю, *ч*. Ділянка парку або саду, у якому вирощують різні дерева і кущі з науково-дослідною метою. *Старовинні дендрарії Греції.*

ДЕНДРИ́Т, у, *ч*. 1. *анат*. Чутливий відросток у розгалуженнях нервової клітини; сприймає нервові імпульси від інших нейронів чи рецепторних клітин і проводить їх до тіла клітин. 2. *геол*. Не завершені у своєму розвитку кристали чи агрегати з кристалів якого-небудь мінералу, що зрослися, мають розгалужену форму плоских гілок, листка папороті і т. ін.; утворюються в несприятливих для росту кристалів умовах (напр., у тонких тріщинках, в'язкому середовищі). 3. Розвинені чи незавершені в розвитку кристали деревоподібної форми литих металів (головним чином у сталі), які утворилися при ствердінні цих металів. 4. В електроніці — стрічкоподібні кристали германію, кремнію, які утворюються з переохолодженого розплаву; застосовують для виготовлення мікросплавних транзисторів.

Дендри́тний, а, е, *спец*. Який має розгалуження деревоподібної форми; розгалужений.

ДЕНДРО... Перша частина складних слів, що за значенням відповідає слову «дерево».

ДЕНДРОГРА́ФІЯ, ї, *ж*. Опис дерев.

ДЕНДРОКЛІМАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж*. Розділ дендрохронології, що вивчає закономірності утворення річних шарів деревних порід для визначення клімату в минулі геологічні епохи.

ДЕНДРОЛІ́Т, у, *ч*. Викопне скам'яніле дерево.

ДЕНДРОЛО́ГІЯ, ї, *ж*. Розділ ботаніки, який вивчає деревні й кущові рослини, їх морфологію, систематику, екологію, фітоценологію і використання в народному господарстві.

Дендро́лог, а, *ч*.

Дендрологі́чний, а, е. *Дендрологічна колекція.*

ДЕНДРОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж*. Облік і матеріальна оцінка лісу.

Дендро́метр, а, *ч*. Прилад для вимірювання висоти і об'єму дерев.

Дендрометри́чний, а, е. *Дендрометричні дані.*

ДЕНДРОПА́РК, у, *ч*. Великий парк ландшафтного типу, у якому вирощують багато видів деревних і кущових рослин як місцевої флори, так і інших біогеографічних зон; створюють на базі природних ділянок лісу і штучного дендрарію. *Відпочивати в дендропарку.*

ДЕНДРОХРОНОЛО́ГІЯ, ї, *ж*. Наука про методи датування археологічних знахідок, історичних подій та природних явищ шляхом аналізу річних кілець деревини.

Дендрохронологі́чний, а, е. *Дендрохронологічний аналіз.*

ДЕНЗО́МЕТР, а, *ч*. Прилад для визначення повітропроникності паперу.

ДЕ́НІМ, у, *ч*. Джинсова тканина. *Синій денім. Білий денім. Одяг із деніму. Мода на денім.*

ДЕНІТРА́ЦІЯ, ї, *ж*., *хім*. Виділення нітрогрупи з органічної сполуки.

Денітро́ваний, а, е.

ДЕНІТРИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж*., *хім*. Природний процес відновлення мікроорганізмами нітратів ґрунту до вільного азоту; знижує родючість ґрунту.

ДЕНОБІЛІТА́ЦІЯ, ї, *ж*. Позбавлення шляхетства, дворянства.

ДЕНОМІНА́ЦІЯ, ї, *ж*., *фін*. 1. Зміна номінальної вартості грошових знаків з метою впорядкування грошового обігу і спрощення розрахунків. *Процес деномінації. Причини деномінації. Закон про деномінацію. Здійснювати деномінацію гривні.* 2. Один із типів релігійних організацій, що постає як проміжна ланка між сектою і церквою і перебуває на стадії становлення.

Деномінати́вний, а, е.

Деноміно́ваний, а, е.

ДЕНОНСА́ЦІЯ, ї, *ж*., *дипл*. Відмова держави від двостороннього або вихід із багатостороннього договору з попередженням, здійсненим у порядку, передбаченому в цьому договорі.

Денонсо́ваний, а, е. *Денонсований договір.*

Денонсува́ння, я, *с*.

Денонсува́ти, у́ю, у́єш. Оголошувати договір недійсним, таким, що втратив свою силу, чинність.

ДЕНОТА́Т, а, *філол*., *лінгв*. Предмет як об'єкт позначення за допомогою знаків, у тому числі — мовних.

ДЕНСИМЕ́ТРІЯ, ї, *ж*., *фіз*. Вимірювання відносної густини рідин і твердих тіл. *Методи денсиметрії.*

Денси́метр, а, *ч*., *техн*. Прилад для визначення відносної густини рідин і твердих тіл. *Вимірювання денсиметром.*

ДЕНСИТОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж*., *фіз*., *фот*., *мед*. Вимірювання поглинання і розсіювання світла проявленими фотоматеріалами. *Ультразвукова денситометрія.*

Денсито́метр, а, *ч*. Прилад для вимірювання оптичної густини почорніння на світлочутливому шарі фотографічних матеріалів. *Покази денситометра.*

ДЕНТА́ЛЬНИЙ, а, е, *лінгв*. Зубний. *Дентальний приголосний.*

ДЕНТИАТРІ́Я, ї, *ж*. Учення про хвороби зубів та методи їх лікування. *Основи дентиатрії. Вивчати дентиатрію.*

ДЕНТИ́КУЛИ, ів, *мн*. *архіт*. Зубчики, ряд невеликих прямокутних виступів

на карнизі в іонічному, коринфському та одному з варіантів римсько-дорійського ордера.

ДЕНТИ́Н, у, *ч.* Міцна кісткоподібна тканина — основна маса зуба людини і тварин. *Руйнування дентину.*

ДЕНУДА́ЦІЯ, ї, *ж., геол.* Сукупність природних процесів руйнування гірських порід та перенесення продуктів руйнування в нижчі місця.

Денудаційний, а, е. *Денудаційні процеси.*

ДЕОНТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Розділ етики, що вивчає проблеми обов'язку, сферу обов'язкового, всі форми моральних вимог та співвідношення їх. *Засновник деонтології. Засади деонтології.* 2. Професійна етика медичних працівників, принципи поведінки медичного персоналу, спрямовані на максимальне підвищення корисності лікування. *Медична деонтологія. Курс деонтології. Принципи деонтології. Важливість деонтології. Вивчення деонтології.*

Деонтологічний, а, е. *Деонтологічні засади.*

ДЕПАЛАТАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж., лінгв.* Зникнення палаталізації; диспалаталізація — втрата м'якості приголосними.

Депалаталізо́ваний, а, е. *Депалаталізований приголосний.*

ДЕПАРАФІНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Добування парафіну й церезину з нафтових продуктів для поліпшення їхньої якості.

ДЕПАРТА́МЕНТ, у, *ч.* 1. Відділ міністерства, іншої адміністративної або судової установи, а також самостійний орган управління. *Департамент житлового господарства. Департамент поліції. Департамент землеробства. Департамент народної освіти. Співробітник департаменту.* 2. Назва відомства, міністерства в деяких державах. *Державний департамент США. Федеральний департамент закордонних справ Швейцарії.* 3. Адміністративно-територіальна одиниця в деяких державах.

Департа́ментський, а, е. *Департаментський працівник.*

ДЕПАРТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж., політ., юр.* Усунення впливу політичних партій, заборона їхньої діяльності в державних установах. *Департизація органів влади.*

Департизо́ваний, а, е.

Департизува́ти, у́ю, у́єш. *Департизувати уряд.*

ДЕПЕРСОНАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *мед.* Порушення самосвідомості. 2. *філос., соц.* Надзвичайні форми відчуження, стандартизації особистості.

Деперсоналізо́ваний, а, е.

ДЕПЕ́ША, і, *ж.* Термінове офіційне повідомлення; донесення. *Важлива депеша. Дипломатична депеша. Отримати депешу. Передати депешу. Шифрована депеша. Велика депеша. З'явитися з депешею.*

ДЕПІГМЕНТА́ЦІЯ, ї, *ж., біол., мед.* Утрата нормальної пігментації.

Депігментаці́йний, а, е. *Депігментаційні явища.*

ДЕПІЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* Видалення волосся на тілі людини з лікувальною або косметичною метою. *Косметична депіляція. Процедура депіляції. Крем для депіляції.*

Депіляці́йний, а, е. *Депіляційні засоби.*

ДЕПО́, *невідм., с.* 1. Транспортне виробниче підприємство, яке забезпечує експлуатацію, періодичний ремонт, утримування та обслуговування рухомого складу (локомотивів, вагонів і т. ін.). *Трамвайне депо. Пожежне депо.* 2. Споруда для пожежних машин і пристосувань для гасіння вогню. *Пожежне депо.* 3. *фізіол.* Органи-резервуари в людини і вищих тварин, що можуть зберігати ізольовану від загального кровообігу частину (до 50%) усієї крові (селезінка, печінка, шкіра).

Депо́вець, вця, *ч., розм.* Працівник депо.

Депо́вський, а, е, *розм.* *Деповський ремонт.*

ДЕПОЗИ́Т, у, *ч.* 1. Гроші або цінні папери, адресовані через кредитну установу (банк, ощадкасу, нотаріальну контору) кредиторові, а також сама операція з грішми або цінними паперами. *Відкрити депозит. Депо-вексель. Імпортний депозит. Процент від депозиту. Покласти гроші на депозит. Процентні ставки за депозитами.* 2. Вклади організацій, установ, громадян у банках і ощадних касах.

Депозита́рій, ю, *ч.* 1. Фізична або юридична особа, що зберігає депозити. *Депозитарій банку. Бути депозитарієм.* 2. Держава, міжнародна організація, що зберігає оригінальний текст міжнародного договору, документи про його ратифікацію тощо. *Депозитарій конвенції. Призначити депозитарієм. Затвердити депозитарієм.* 3. Сховище коштовностей та ін. цінностей.

Депозита́рний, а, е.

Депози́тний, а, е. *Депозитний сертифікат. Депозитна каса. Депозитне свідоцтво. Депозитний банк. Депозитний процент. Депозитний рахунок. Депозитні операції. Депозитні ресурси. Депозитний вклад.*

Депози́тор, а, *ч.* Вкладник депозиту. *Стати депозитором. Грошова сума депозитора. Діяти в інтересах депозитора.*

ДЕПОЛІТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Послаблення політичної активності; усунення впливу політичних партій у державних установах і т ін. *Деполітизація населення. Деполітизація в навчанні. Деполітизація армії.*

Деполітизо́ваний, а, е. *Деполітизована судова влада.*

Деполітизува́ти, у́ю, у́єш. *Деполітизувати економіку.*

ДЕПОЛЯРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж., фіз.* Усунення або послаблення гальванічної поляризації чи поляризації світла.

Деполяриза́тор, а, *ч.* Додаткова речовина (сильний окислювач), яку вводять у гальванічний елемент для послаблення поляризації.

ДЕПОНЕ́НТ, а, *ч.* 1. Фізична або юридична особа, що внесла цінності в депозит державної установи. *Картка депонента. Грошова сума депонента. Бути депонентом. Зацікавити депонента.* 2. Особа, якій має бути виплачена установою або підприємством певна сума, не сплачена в належний термін. *Підпис депонента. Видати гроші депонентові.* 3. *розм.* Картка працівника, який не одержав зарплату. *Гроші на депоненті. Зняти з депонента.*

Депоне́нтський, а, е.

Депоно́ваний, а, е. *Депонована стаття.*

Депонува́ння, я, *с.* *Депонування коштів. Вдатися до депонування.*

Депонува́ти, у́ю, у́єш. 1. Вносити депозит. 2. Віддавати на зберігання. *Депонувати гроші. Депонувати рукопис. Депонувати документ.*

ДЕПОПУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* Зменшення кількості особин якого-небудь одного виду організмів чи звужене його відтворення. *Депопуляція сільського населення.*

ДЕПО́РТ, у, *ч., фін.* Угода на певний термін, яку укладають на фондовій біржі, розраховуючи на зниження курсу цінних паперів і одержання курсової різниці.

ДЕПОРТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Примусове переселення окремих осіб, груп, народів за межі певного регіону, держави тощо; вислання з країни. *Депортація цілого народу. Депортація певної особи.*

Депорто́ваний, а, е. *Депортована сім'я.*

Депортува́ти, у́ю, у́єш. *Депортувати з країни.*

ДЕПРЕ́СІЯ, ї, *ж.* 1. Хворобливий стан приголомшеності, пригнічення, скорботи. *Сильна депресія. Глибока депресія. Внутрішня депресія. Повна депресія. Часткова депресія. Впасти у депресію.* 2. Застій у якій-небудь галузі суспільної діяльності. *Економічна депресія. Політична депресія. Роки депресії. Подолати депресію.* 3. Зона зниженого атмосферного тиску або низького рівня барометра. 4. Зниження земної поверхні, незалежно від її форми й походження, обмежене майже з усіх боків підвищеними ділянками; западина, дно якої лежить нижче рівня моря. 5. Явище пригніченості росту й розвитку та врожайності рослин. 6. Розрідження повітря для провітрювання у підземних гірничих виробках за допомогою всмоктувального вентилятора.

Депреса́нти, ів, *мн.* (*одн.* **депреса́нт**, у, *ч.*). 1. *гірн.* Речовини, які використовують для флотації корисних копалин і які забезпечують вилучення одних мінералів та осідання інших. 2. *мед.* Лікарські речовини, що притамовують психічні збудження.

Депреси́вний, а, е. *Депресивний стан. Депресивний синдром. Депресивний психоз. Депресивна економіка.*

Депреси́вно. *Депресивно впливати.*

Депресі́йний, а, е. *Депресійний стан економіки.*

Депресо́рний, а, е, *мед.* Який знижує артеріальний тиск і зменшує кількість скорочень серця. *Депресорний рефлекс.*

Депресува́ння, я, *с.*, *гірн.* Приглушення флотації одних мінералів за допомогою особливих речовин — депресантів (у 1 знач.) (вапно, ряд солей, газів) для вилучення інших мінералів.

ДЕПУТА́Т, а, *ч.* 1. Член органу державної влади, обраний виборцями. *Кандидат у депутати. Депутат міської влади. Народний депутат. Обов'язки депутата. Права депутата.* 2. Обрана або виділена особа, уповноважена для виконання якого-небудь доручення. *Депутат на збори. Депутат від трудового колективу.*

Депута́тка, и, *ж.*, *розм.* *Звернутися до депутатки.*

Депута́тський, а, е. *Депутатський корпус. Депутатський мандат. Депутатський запит. Депутатська недоторканність.*

Депута́ція, ї, *ж.* Група обраних або виділених представників, що діє за дорученням якого-небудь колективу або організації, представляє їх інтереси у вищих інстанціях тощо. *Представницька депутація. Депутація від інституту. Прийняти депутацію. Брати участь у депутації. Депутація з трьох осіб.*

ДЕРАПА́Ж, у, *ч.* Ковзання задньої частини автомобіля під час їзди по слизькій дорозі.

ДЕРАТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Сукупність заходів, спрямованих на знищення гризунів, які є носіями інфекційних хвороб людини і тварин та завдають шкоди сільському господарству. *Запобіжна дератизація. Винищувальна дератизація. Заходи дератизації. Дератизація приміщень.*

Дератизаці́йний, а, е. *Дератизаційні роботи.*

Дератизо́ваний, а, е. *Дератизоване приміщення.*

Дератизува́ти, у́ю, у́єш.

ДЕ́РБІ, *невідм.*, *с.* Змагання для три- і чотирирічних рисистих і скакових коней.

Дербі́ст, а, *ч.* Спортсмен, який бере участь у дербі.

ДЕ́РВІШ, а, *ч.* Мусульманський чернець-жебрак; злиденний мандрівний аскет-містик. *Святий дервіш.*

ДЕРЕАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Почуття відчуження від реального світу, що виникає при деяких психічних захворюваннях (шизофренії, епілепсії і т. ін.).

ДЕРЕЛІ́КЦІЯ, ї, *ж.* Покинення судна екіпажем при загрозі загибелі, яке здійснюється за наказом капітана, коли вичерпані всі можливості боротьби за врятування судна або при виникненні раптової небезпеки.

ДЕРИВАТИ́В, а, *ч.* Документ встановленої форми, що засвідчує право та (або) зобов'язання придбати чи продати в майбутньому цінні папери, матеріальні або нематеріальні активи, а також кошти на визначених ним умовах. *Валютний дериватив. Фондовий дериватив. Товарний дериватив.*

ДЕРИВА́ТОР, а, *ч.*, *техн.* Прилад для визначення напряму дотичних і нормалей у окремих точках довільних кривих, що застосовується як засіб механізації креслярсько-конструкторських робіт.

ДЕРИВА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* 1. Відведення води від головного русла річки в бік по каналу. 2. Систематичне бокове відхилення артилерійських снарядів і куль нарізної зброї від площини стрільби при їх руху в повітрі по невертикальних траєкторіях. 3. Утворення похідних слів від слова-основи за допомогою афіксів відповідно до словотвірних моделей певної мови. *Закони деривації.*

Дерива́т, а, *ч.* Похідне від чого-небудь первинного (в хімії, лінгвістиці, ґрунтознавстві і т. ін.).

Дериваці́йний, а, е. *Дериваційний словник. Дериваційна основа. Дериваційні явища.*

ДЕ́РИК, а, *ч.*, *техн.* Вантажопіднімальний кран зі стрілою та опорною поворотною щоглою, розкріпленою підкосами чи розтяжками.

ДЕ́РМА, и, *ж.* Сполучнотканинна частина шкіри людини і хребетних тварин, розташована під епідермісом. *Шари дерми.*

ДЕРМАТИ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запальне захворювання шкіри, спричинюване дією різних зовнішніх шкідливих факторів. *Алергічний дерматит. Діагностувати дерматит. Лікування дерматиту.*

ДЕРМАТО́З, у, *ч.*, *мед.* Загальна назва різноманітних захворювань шкіри. *Алергічний дерматоз. Пухирчастий дерматоз.*

ДЕРМАТИ́Н, у, *ч.* Просочена нітроцелюлозою тканина, схожа на шкіру або на клейонку; штучна шкіра; використовують для виготовлення обкладинок книжок, галантерейних виробів, для оббивання меблів, сидіння автомобілів тощо. *Чорний дерматин. Оббитий дерматином. Виробництво дерматину.*

Дермати́новий, а, е. *Дерматиновий футляр.*

ДЕРМАТО... Перша частина складних слів, що означає «шкіра», «шкірна хвороба».

ДЕРМАТОГЕ́Н, у, *ч.*, *біол.* Зовнішній щільний шар клітин первинної твірної тканини рослин.

ДЕРМАТОГЛІ́ФІКА, и, *ж.* Наука, що вивчає візерунки шкірного рельєфу, утворені папілярними лініями.

ДЕРМАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь медицини, яка вивчає будову і фізіологічні функції шкіри, досліджує причини та перебіг шкірних захворювань, розробляє методи їх діагностики, профілактики та лікування. *Сучасна дерматологія. Конференція з дерматології. Спеціалізуватися в дерматології. Вивчати дерматологію.*

Дермато́лог, а, *ч.* *Досвідчений дерматолог. Кабінет дерматолога. Рекомендації дерматолога. Стати дерматологом. Консультуватися в дерматолога.*

Дерматологі́чний, а, е. *Дерматологічна клініка. Дерматологічне відділення.*

ДЕРМАТО́М, а, *ч.* Шкірна пластинка — первинний зачаток дерми.

ДЕРМАТОМІЦЕ́ТИ, ів, *мн.* Грибки, що паразитують у шкірі, волоссі, нігтях.

Дерматомікóз, у, *ч.*, *мед.* Грибкові захворювання шкіри та її придатків, спричинюване патогенними і умовно патогенними грибами — дерматоміцетами.

ДЕРМОГРАФІ́ЗМ, у, *ч.*, *мед.* Судинна реакція шкіри, що полягає в появі червоної, білої чи набряклої смуги на місці її механічного подразнення; один із показників стану вегетативної нервової системи.

ДЕРМОЇ́Д, а, *ч.*, *мед.* Мішкоподібна пухлина, стінка якої за будовою нагадує шкіру; дермоїдна кіста.

ДЕРМОКОСМЕТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь косметології, що розробляє засоби усунення вад шкіри.

Дермокосметóлог, а, *ч.* *Консультація дермокосметолога.*

Дермокосметологі́чний, а, е. *Дермокосметологічні засоби.*

ДЕРОГА́ЦІЯ, ї, *ж.* Часткове скасування старого закону.

ДЕСА́НТ, у, *ч.* 1. Висадка війська з літака, морського судна і т. ін. на територію, зайняту противником для ведення там бойових дій. 2. Війська, призначені для висадки або висаджені на територію, зайняту противником, для ведення там бойових дій. 3. *перен.* Група осіб, що перебуває де-небудь з якоюсь метою. *Науковий десант. Журналістський десант. Трудовий десант.*

Деса́нтний, а, е. *Десантні групи. Десантні війська.*

Деса́нтник, а, *ч.* 1. Боєць десантної групи, учасник десанту; військовослужбовець десантних військ.

Десантува́ння, я, *с.* *Підготовка до десантування.*

Десантува́ти, у́ю, у́єш. 1. Переміщати і висаджувати війська на територію, зайняту противником, для ведення там бойових дій. *Десантувати загін парашутистів.* 2. *перен.* Висаджувати групу осіб де-небудь із якоюсь метою. *Десантувати дослідників на найпівнічнішій точці Землі.*

ДЕСЕГРЕГА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *політ.* Скасування, усунення сегрегації; відмова від політики поділу населення за расовими ознаками.

ДЕСЕЛЕРО́МЕТР, а, *ч.* Прилад, яким вимірюють зменшення швидкості автомобіля чи іншого транспортного засобу за одиницю часу. *Маятниковий деселерометр. Інерційний деселерометр.*

ДЕСЕНСИБІЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *біол.*, *мед.* Зменшення або усунення підвищеної чутливості організму людини чи тварини до повторного введення хімічних (перев. білкових) речовин, що спричиняють алергічний стан. 2. *фот.* Зменшення світло- і кольорочутливості фотографічних матеріалів.

Десенсибіліза́тор, а, *ч.* Речовина, лікарський засіб, що попереджують або послаблюють вияви алергії.

Десенсибілізóваний, а, е.

Десенсибілізува́льний, а, е. *Десенсибілізувальний засіб.*

Десенсибілізува́ти, у́ю, у́єш.

ДЕСЕ́РТ, у, *ч* Солодка страва — фрукти, компоти і т. ін., які подаються наприкінці обіду. *Подати морозиво на десерт.*

Десе́ртний, а, е. *Десертні страви. Десертні вина. Десертна ложка.*

ДЕСИГНА́Т, а, *ч.*, *лінгв.*, *лог.* Відображення у свідомості предмета, явища, процесу дійсності як семантичний бік мовної одиниці; основний компонент значення слова.

ДЕСИКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Передзбиральне хімічне підсушування культурних рослин на пні для прискорення їх дозрівання, підвищення продуктивності збиральних машин та зменшення втрат урожаю; застосовують на соняшникових та бавовникових плантаціях, посівах насінників цукрових буряків, люпину тощо.

Десика́нти, ів, *мн.* (*одн.* **десика́нт**, а, *ч.*). Хімічні речовини для десикації культурних рослин на пні; отруйні для людини та свійських тварин.

ДЕСИЛІКА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *гірн.*, *геол.* Збіднення магми та гірських порід кремнеземом.

ДЕСИНХРОНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *фізіол.* Заміщення синхронних високоамплітудних потенціалів на електроенцефалограмі швидшими і низько амплітудними; показник посилення активності нервової системи, зокрема кори головного мозку.

ДЕСКВАМА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *мед.* Злущування клітин з поверхні органів і тканин; лущення шкіри. *Десквамація епітелію бронхів.* 2. *геол.* Злущування поверхневого шару гірських порід унаслідок різких змін температури; один із видів вивітрювання.

ДЕСКРИ́ПЦІЯ, ї, *ж.* 1. *спец.* Опис. 2. *лінгв.* Мовна конструкція, що заміняє загальну або власну назву і передається у формі сполучень «той.., який...», «такий.., що...».

Дескрипти́вний, а, е. 1. *спец.* Описовий. *Дескриптивна (описова) модель.* 2. *лінгв.* Який описує мову з погляду її внутрішньої структури. *Дескриптивна лінгвістика.*

Дескри́птор, а, *ч.*, *спец.* Одиниця інформаційно-пошукової мови, що служить для опису основного змісту якогось тексту.

Дескрипторний, а, е. *Дескрипторна мова. Інформаційно-пошукова система дескрипторного типу.*

ДЕСМО́ЛІЗ, у, *ч.*, *мед.* Процеси глибокого розщеплення органічних речовин під дією десмолаз; руйнування сполучної тканини.

Десмола́зи, а́з, *мн.*, *мед.*, *хім.* Ферменти, що розщеплюють органічні речовини шляхом розривання зв'язків між атомами вуглецю; відіграють важливу роль у процесах бродіння і дихання тканин.

ДЕСМОЛО́ГІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Розділ анатомії, що вивчає зчленування кісток. суглоби і зв'язки; синдесмологія.

Десмологі́чний, а, е. *Десмологічні знання.*

ДЕСМОСО́МИ, ів, *мн.* Поверхневі структури, що сприяють взаємоподнанню клітин у тварин.

ДЕСМУРГІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Розділ хірургії, що вивчає та розробляє методи застосування й техніку накладання пов'язок при різних ушкодженнях і захворюваннях.

Десмургі́чний, а, е.

ДЕСО́РБЦІЯ, ї, *ж.*, *мед.*, *хім.* Видалення адсорбальних речовин із твердих тіл або рідин; протилежне — **со́рбція**.

ДЕСПОТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Необмежена влада; сваволя. *Монархічний деспотизм. Державний деспотизм. Тюремний деспотизм. Боротьба з деспотизмом.* 2. Самовладне і свавільне, брутальне підкорення однієї людини волі іншої. *Деспотизм чоловіка. Деспотизм у сім'ї. Виявляти деспотизм.*

Де́спот, а, *ч.* 1. У рабовласницьких монархіях Стародавнього Сходу — верховний правитель, наділений необмеженою владою. *Східний деспот.* 2. *перен.* Жорстока людина; тиран. *Типовий деспот. Жорстокість деспота.*

Деспоти́чний, а, е. 1. Заснований на деспотії. *Деспотична держава. Деспотичне правління. Деспотична влада.* 2. *перен.* Який не рахується з волею, бажаннями інших; свавільний. *Деспотична вдача. Деспотична людина.*

Деспоти́чність, ності, *ж.* *Прояви деспотичності.*

Деспоти́чно. *Поводитися деспотично.*

Де́спотка, и, *ж.*

ДЕСТАБІЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Позбавлення чого-небудь стабільності, стійкості; порушення того, що склалося. *Дестабілізація економіки. Дестабілізація етноісторичного процесу.*

Дестабілізóваний, а, е. *Дестабілізоване виробництво.*

Дестабілізува́ти, у́ю, у́єш. Спричинити дестабілізацію. *Дестабілізувати політичну ситуацію. Дестабілізувати фінансову систему. Дестабілізувати громадську думку.*

ДЕСТРУ́КЦІЯ, ї, *ж.* Порушення або руйнування нормальної структури чого-небудь. *Термічна деструкція полімерів. Деструкція клітинних структур. Деструкція екосистеми.*

Деструкти́вний, а, е. *Деструктивний вплив інфляції. Деструктивна дія радіації. Деструктивні наслідки. Деструктивний вплив.*

Дестру́ктори, ів, *мн.* (*одн.* **деструктор**, а, *ч.*). Представники живих організмів, що виконують руйнівну роль у якому-небудь середовищі, поступово змінюючи його характер, структуру. *Прогресивні деструктори. Регресивні деструктори.*

Деструкці́йний, а, е. *Деструкційні процеси.*

ДЕСУБЛІМА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *хім.* Перетворення пари на кристалічну речовину; протилежне — **сублімація**.

ДЕСУЛЬФІТА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Очищення консервованих плодів, овочів, соків тощо від сірчистої кислоти; проводиться так, щоб напівфабрикат і готовий продукт зберегли свої початкові природні властивості, колір, аромат та ін. *Термічна десульфітація. Хімічна десульфітація.*

ДЕСУЛЬФУРА́ЦІЯ, ї, *ж.* Видалення сірки (шкідливої домішки) із розплавлених чавуну і сталі, що досягається за рахунок уведення в рідкий метал соди, вапняку тощо.

ДЕСЦЕДЕ́НТИ, ів, *мн.* (*одн.* **десцеде́нт**, а, *ч.*). 1. Родичі по спадковій лінії (сини, онуки, правнуки). 2. Узагалі нащадки.

ДЕСЮДЕПО́РТ, а, *ч.* Живописне чи скульптурне панно, розташоване над дверима.

ДЕТАКСА́ЦІЯ, ї, *ж.* Зниження чи повна відміна непрямого оподаткування продукції, призначеної для вивезення на зовнішній ринок. *Експортна детаксація.*

ДЕТАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Докладне, детальне з'ясовування, пояснення, розроблення чого-небудь. *Тонка деталізація. Деталізація повідомлень. Процес деталізації.*

Деталізо́ваний, а, е. *Деталізований звіт. Деталізована законодавча норма.*

Деталізува́ти, у́ю, у́єш. Докладно з'ясовувати, розробляти що-небудь. *Деталізувати виклад. Деталізувати список (перелік, програму).*

ДЕТА́ЛЬ, і, *ж.* 1. Окремий факт; подробиця. *З'ясовувати деталі подій.* 2. Складова частина механізму, машини і т. ін., а також узагалі якого-небудь виробу. *Деталь механізму. Деталі для будівництва.*

Дета́льний, а, е. *Детальна карта. Детальний план операції.*

Дета́льність, ності, *ж.* *Детальність опису інформації. Детальність викладу.*

Дета́льно. *Детально пояснювати.*

ДЕТА́НДЕР, а, *ч.*, *техн.* 1. Поршнева або турбінна машина для охолодження і скраплення газу. 2. Клапан, зменшувач тиску пари.

ДЕТАШЕ́, *невідм.* Під час гри на струнних смичкових інструментах — видобування кожного звука окремо плавним рухом смичка (вниз чи вгору).

ДЕТЕЗАВРА́ЦІЯ, ї, *ж.* Використання накопичених коштів з метою споживання їх на інвестиційні потреби.

Детезаврува́ння, я, *с.*

ДЕТЕКТИ́В, *ч.* 1. *род.* а. Фахівець з розслідування карних злочинів; агент приватного розшукового бюро. *Приватний детектив. Звернутися до детектива. Допомога детектива.* 2. *род.* у. Літературний твір або кінофільм, присвячений розкриттю заплутаної таємниці, як правило, пов'язаної зі злочином. *Багатосерійний детектив. Автор детективу. Захоплюючий детектив. Любитель детективів. Збірка детективів. Читати детектив. Дивитися детектив.*

Детекти́вний, а, е. *Детективний фільм. Детективна історія.*

ДЕТЕКТОФО́Н, а, *ч.* Апарат із вмонтованим прихованим мікрофоном для прослуховування чи підслуховування розмов.

ДЕТЕКТУВА́ННЯ, я, *с.* Виділення коливань низької частоти з високочастотних модульованих коливань, що не сприймаються вухом людини.

Дете́ктор, а, *ч.* Радіотехнічний пристрій для перетворювання високочастотних електричних коливань на коливання меншої (напр., звукової) частоти або на постійний струм. *Якість детекторів. Детектор неправди.*

Дете́кторний, а, е. *Детекторний приймач.*

ДЕТЕРГЕ́НТ, у, *ч.*, *хім.* Синтетичні миючі засоби; застосовуються у промисловості й побуті; основні хімічні забруднювачі водойм.

ДЕТЕРІОРА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *заст.* Негативний вплив виробництва на навколишнє середовище (забруднення води й атмосфери, спотворення ландшафту тощо). *Детеріорація середовища.*

ДЕТЕРМІНА́НТ, а, *ч.* 1. *мат.* Допоміжний алгебричний вираз для розв'язання лінійних систем рівнянь. 2. *спец.* Визначник. *Детермінанти порушень.*

ДЕТЕРМІНАТИ́В, а, *ч.*, *лінгв.* 1. Особливий додатковий знак в ідеографічному письмі, що має допоміжну функцію і сприяє точнішому прочитанню основного знака. 2. Обов'язковий показник при іменнику, що виражає граматичне значення означеності.

ДЕТЕРМІНА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *біол.*, *мед.* Виникнення якісної своєрідності між частинами зародка на ранніх стадіях його розвитку, що передують появі в них морфологічно помітних ознак тканин та органів. 2. *книжн.* Установлення причин появи, прояву чого-небудь. *Детермінація поведінки особистості.*

Детерміна́нта, и, *ж.* 1. Причина, що визначає виконання якогось явища. *Детермінанта формування. Головні детермінанти процесу.* 2. *біол.*, *екол.* Види, що визначають умови середовища в угрупованні.

Детерміно́ваний, а, е. *Детермінована залежність.*

Детерміно́ваність, ності, *ж.* *Біологічна детермінованість.*

Детермінува́ти, у́ю, у́єш. *Детермінувати норми поведінки й діяльності.*

ДЕТЕРМІНІ́ЗМ, у, *ч.* Філософське вчення про об'єктивну закономірність і причинову зумовленість явищ природи, суспільства й мислення. *Закони детермінізму.*

Детерміні́ст, а, *ч.*

Детерміністи́чний, а, е. *Детерміністичний метод. Детерміністичний підхід.*

Детерміні́стський, а, е. *Детерміністські погляди.*

ДЕТЕРМІНОЛОГІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *лінгв.* Перетворення термінів на загальновживані слова і вислови.

Детермінологізо́ваний, а, е. *Детермінологізоване слововживання.*

ДЕТОКСИКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Виведення токсинів з організму людини або тварини. *Сорбційна детоксикація.*

ДЕТОНА́ЦІЯ[1], ї, *ж.* Поширення в речовині хімічного перетворення з надзвуковою швидкістю, викликаного вибухом іншої речовини або ударом, струсом. *Здатність до детонації. Детонація моторного палива.*

Детона́тор, а, *ч.* 1. Речовина, яка при вибуханні викликає детонацію іншої вибухової речовини. *Детонатори вибухнули.* 2. Капсуль, запал для здійснення вибуху. *Кислотний детонатор. Капсуль-детонатор.*

Детона́торний, а, е.
Детонаці́йний, а, е. *Детонаційна стійкість палива. Детонаційна хвиля.*
Детонува́ння, я, *с.*
Детонува́ти, у́є.
ДЕТОНА́ЦІЯ², ї, *ж.* 1. Відхилення від правильного тону в музиці, співі; фальшивість тону. 2. Відхилення від нормального звукового ритму, зумовлене неправильним згорянням палива в циліндрі двигуна. *Детонація деталі.*
Детонаці́йний, а, е. *Детонаційні тони.*
Детонува́ння, я, *с.*
Детонува́ти, у́ю, у́єш. Фальшивити. *Музикант часто детонував.*
ДЕТОНО́МЕТР, а, *ч.*, *техн.* Прилад для виявлення детонації у двигунах внутрішнього згоряння.
ДЕТРИ́Т, у, *ч.* 1. *біол.* Дрібні частинки органічної або мінералізованої речовини, що зависли у воді чи осіли на дно водоймища. 2. *мед.* Продукт розпаду тканин. *Детрит вісняний.* 3. *геол.* Дрібний матеріал у вигляді уламків черепашок та інших скелетних утворень вимерлих організмів.
ДЕ-ФА́КТО, *присл.*, *книжн.* У міжнародному праві — одна з форм визнання державою іншої держави чи уряду, що означає офіційне, але не остаточне визнання і не зумовлює встановлення дипломатичних відносин; як правило, має тимчасовий характер і є перехідним етапом до визнання де-юре. *Визнаний де-факто. Де-факто зберігати автономію.*
ДЕФЕКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *фізіол.* Виведення з організму людини і тварин через анальний отвір калових мас; очищення; випорожнення. 2. У цукровому виробництві — очищення бурякового соку від не цукристих речовин за допомогою вапна і вуглекислоти.
Дефека́т, у, *ч.* Вапняне добриво з відходів цукрової промисловості. *Вапнування кислих ґрунтів дефекатом.*
Дефека́тор, а, *ч.*, *техн.* Апарат безперервної дії для здійснення дефекації (у 2 знач.).
Дефекаці́йний, а, е.
ДЕФЕ́КТ, у, *ч.* Вада, недолік. *Дефекти тіла. Дефекти виробу. Дрібні дефекти. Великі дефекти. Виріб із дефектом. Дефекти мови.*
Дефекта́ція, і, *ж.*, **Дефектува́ння**, я, *с.* Процес виявлення несправностей в агрегатах і деталях (у техніці) з метою визначення їх технічного стану і придатності для подальшого використання. *Дефектування деталей. Пристрій для дефектування.*
Дефе́ктний, а, е. *Дефектний екземпляр. Дефектний виріб. Дефектний ізолятор. Дефектні шари кремнію.*
Дефе́ктність, ності, *ж.*
ДЕФЕКТИ́ВНИЙ, а, е. Психічно неповноцінний або такий, що має фізичну ваду, зумовлену порушеннями центральної нервової системи. *Дефективна людина.*
Дефекти́вність, ності, *ж.*
ДЕФЕКТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про розвиток, навчання і виховання дітей з фізичними і психічними вадами.
Дефекто́лог, а, *ч.*
Дефектологі́чний, а, е. *Дефектологічний факультет.*
ДЕФЕКТОСКОПІ́Я, ї, *ж.* Сукупність методів виявлення внутрішніх і поверхневих прихованих дефектів металевих і неметалевих матеріалів і виробів без їх руйнування. *Акустична дефектоскопія. Електромагнітна дефектоскопія. Рентгенівська дефектоскопія.*
Дефектоско́п, а, *ч.* Прилад для виявлення дефектів у матеріалах та виробах. *Ультразвуковий дефектоскоп. Гамма-дефектоскоп.*
Дефектоскопі́чний, а, е. *Дефектоскопічне обстеження.*
ДЕФЕМІ́ЗМ, ДИСФЕМІ́ЗМ, у, *ч.* Троп, протилежний евфемізмові, який полягає у вживанні замість емоційно і стилістично нейтрального слова чи виразу більш грубого, вульгарного.
ДЕФЕНЗИ́ВА, и, *ж.* 1. *заст.* Оборонна тактика на війні; оборона. 2. *іст.* Поліція в міжвоєнній Польщі (1918—1939 рр.). *Польська дефензива.*
ДЕФЕРЕ́НТ, а, *ч.*, *астр.* 1. Допоміжне коло для пояснення складних рухів планет у геоцентричній системі світу Птоломея і геліоцентричній системі світу Коперника. 2. Коло навкруг центрального тіла, по якому проходить рух центра епіциклу будь-якої планети.
ДЕФЕРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Очищення води шляхом вилучення з неї солей заліза, щоб зробити її придатною для вживання та промислових потреб.
ДЕФЕТИ́ЗМ, у, *ч.* Пророкування провалу, неуспіху, поразки; відсутність віри, впевненості в успішному завершенні чого-небудь.
ДЕФІБРУВА́ННЯ, я, *с.* Перетворення деревини на позбавлену волокон масу.
Дефібра́тор, а, *ч.* Пристрій для одержання деревної маси шляхом стирання пропареної тріски між металевими дисками, один із яких обертається; застосовують для виробництва деревно-стружкових плит, паперу тощо.
Дефібрува́ти, у́ю, у́єш.
ДЕФІБРИЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Припинення фібриляторних (швидких) скорочень окремих м'язових волокон шлуночків серця або передсердь, що виникають унаслідок тяжких порушень ритму́ роботи серця; один із заходів реанімації. *Штучна дефібриляція.*
Дефібриля́тор, а, *ч.* Електричний апарат, який використовують у медичній практиці для ліквідації порушення серцевої діяльності (фібриляції) шляхом упливу короткочасним сильним електричним імпульсом.
ДЕФІЛЕ́, *невідм.*, *с.*, *військ.* 1. Ущелина або вузький небезпечний прохід у труднопрохідному місці, що зазвичай використовується для затримання противника. *Мінувати дефіле. Заглибитися в дефіле.* 2. Показ мод. *Весняне дефіле. Дефіле сезонного одягу. Брати участь у дефіле.*
Дефілюва́ння, я, *с.*
Дефілюва́ти, ю́ю, ю́єш. 1. *книжн.* Урочисто проходити (на параді, демонстрації і т. ін.). *Дефілювати перед пам'ятником.* 2. *розм.*, *перев. жарт.* Проходити, рухаючись один за одним або туди-сюди (на демонстраціях чого-небудь, процесіях взагалі).
ДЕФІНІТИ́В, у, *ч.* Форма бухгалтерського обліку, заснованого на картотеці; контрольна бухгалтерія.
ДЕФІНІ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *книжн.* Стисле логічне визначення, яке містить найістотніші ознаки визначуваного поняття. *Юридична дефініція. Словникова дефініція. Дати дефініцію. Вивчити дефініцію.*
Дефініти́вний, а, е. *Дефінітивна функція.*
ДЕФІ́С, а, *ч.* 1. Коротка риска, яка сполучає слова або їх основи в одне ціле чи прикладку з означуваним словом. 2. Знак переносу частини слова з одного рядка на другий.
ДЕФІЦИ́Т, у, *ч.* 1. Мала кількість, нестача чого-небудь, відсутність ресурсів, товарів, грошей порівняно з потребою в них. *Дефіцит фахівців. Дефіцит будматеріалів. Дефіцит товарів першої необхідності. Дефіцит учителів-словесників. Дефіцит вологи.* 2. Перевищення видатків над прибутками; збиток. *Бюджетний дефіцит. Касовий дефіцит. Дефіцит платіжного балансу. Виправити дефіцит.*
Дефіци́тний, а, е. 1. Який призводить до дефіциту (у 1 знач.); збитковий. *Дефіцитний бюджет. Дефіцитна зовнішньоекономічна діяльність.* 2. Відсутній у достатній кількості, якого не вистачає, бракує. *Дефіцитні ліки. Дефіцитна професія.*

Дефіци́тність, ності, *ж. Дефіцитність екологічно чистих продуктів.*

ДЕФЛАГРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Хімічне очищення при нагріванні. 2. Згоряння вибухових речовин без вибуху, що відбувається при неправильному здійсненні вибухових робіт.

ДЕФЛЕГМА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* Часткова конденсація сумішей пари і газів для збагачення їх низькокиплячими компонентами.

Дефлегма́тор, а, *ч.* Апарат для розділення газових сумішей і пари в процесах дистиляції й ректифікації.

ДЕФЛЕ́КТОР, а, *ч., техн.* 1. Пристрій для відсмоктування забрудненого повітря. 2. Пристрій для вимірювання і усунення девіації магнітних компасів. 3. Пристрій для зміни напряму струменя повітря, газу, рідини, звукових хвиль і т. ін. 4. Пристрій для підведення охолоджувального повітря до внутрішньої поверхні лопатей турбіни.

ДЕФЛОРА́ЦІЯ, ї, *ж., мед.* Позбавлення незайманості; порушення цілісності дівочої пліви.

ДЕФЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж., екон.* 1. Вилучення із обігу частини паперових грошей і нерозмінних на золото банківських білетів, випущених у період інфляції. *Невідворотність дефляції. Здійснювати дефляцію.* 2. *геол.* Процес руйнування вітром гірських порід і ґрунтів та розвіювання продуктів їх вивітрювання. *Процеси дефляції.*

Дефля́тор, а, *ч.* Індекс цін, що використовується для перерахування вартісних показників у цінах базового року.

Дефляці́йний, а, е. *Дефляційна політика.*

ДЕФОЛІА́ЦІЯ, ї, *ж.* Втрата листя рослинами; може бути природною — листопад, і штучною — внаслідок механічної обробки або хімічних впливів.

Дефоліа́нт, у, *ч.* Хімічна сполука, яка спричиняє опадання листя з рослини. *Обробка дефоліантами.*

Дефоліаці́йний, а, е.

ДЕФО́ЛТ, у, *ч., фін.* Відмова сплачувати борг. *Оголосити дефолт. Уникнути дефолту.*

Дефо́лтовий, а, е. *Дефолтові явища.*

ДЕФО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для визначення пружності, твердості, еластичності гуми, каучуку тощо.

ДЕФОРМА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Зміна форми або розмірів тіла під впливом зовнішніх чинників, змін температури тощо без зміни його маси. *Помітна деформація. Незначна деформація. Деформація м'яча. Деформація фігури. Деформація руки внаслідок хвороби. Спостерігати деформацію. Зазнати деформації.* 2. *перен.* Викривлення якихось уявлень, понять. *Деформація моральних цінностей. Деформація свідомості.*

Деформаці́йний, а, е. *Деформаційні зміни. Деформаційні процеси.*

Дефо́рмований, а, е. *Деформовані плоди. Пластично деформований метал. Деформовані сплави.*

Деформува́ння, я, *с. Деформування металу. Деформування матеріалу.*

Деформува́ти, у́ю, у́єш. 1. Змінювати форму, розмір тіла, діючи на нього. *Деформувати виріб. Деформувати взуття. Деформувати кінцівки тіла. Деформувати фігуру.* 2. *перен.* Викривляти, спотворювати що-небудь. *Деформувати суспільство.*

ДЕФОСФОРА́ЦІЯ, ї, *ж., фіз., хім.* Фізико-хімічні процеси, що сприяють видаленню фосфору з розплавів чавуну, сталі, кольорових металів.

Дефосфоро́ваний, а, е.

Дефосфорува́ти, у́ю, у́єш.

ДЕФРОСТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Розморожування харчових продуктів гарячим повітрям, пароповітряною сумішшю, струмами високої частоти та іншими способами; дає змогу підвищувати швидкість обробки продуктів, зберігаючи їх якість.

Дефро́стер, а, *ч.* 1. Камера в холодильнику, що має опалення і посилену циркуляцію повітря, призначена для незначного обігріву та обсушування продуктів перед їх вийманням з холодильника. 2. Пристрій для обдування теплим повітрям вітрового скла автомобіля для уникнення обмерзання.

ДЕХЛОРА́ЦІЯ, ї, *ж., хім.* Видалення хлору з органічних сполук.

Дехлоро́ваний, а, е.

Дехлорува́ння, я, *с.*

Дехлорува́ти, у́ю, у́єш.

ДЕЦЕМВІРА́Т, у, *ч., іст.* Колегія з десяти осіб у Стародавньому Римі, яких обирали для виконання спеціальних державних доручень.

Децемві́ри, ів, *мн.* (*одн.* **децемві́р**, а, *ч.*), *іст.* Члени децемвірату в Стародавньому Римі.

ДЕЦЕНТРАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Система управління, при якій частина функцій центральної влади переходить до місцевих органів самоврядування; розширення прав низових органів управління; скасування або послаблення централізації. *Децентралізація влади. Децентралізація бюджету.*

Децентралізо́ваний, а, е.

Децентралізо́вано. *Діяти децентралізовано.*

Децентралізува́ти, у́ю, у́єш.

ДЕЦЕНТРАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Система керівництва й організації, за якої частина функцій центральної влади, центру належить місцевим органам самоуправління.

ДЕЦЕРЕБРА́ЦІЯ, ї, *ж.* Метод, який застосовують при експериментальному вивченні діяльності центральної нервової системи ссавців. Полягає в перерізанні стовбурової частини головного мозку вище довгастого мозку.

ДЕЦИ... Перша частина складних слів, яка означає десяту частку основної міри.

ДЕЦИБЕ́Л, а, *ч.* Логарифмічна одиниця відношень енергій, потужностей у радіотехніці, електротехніці, акустиці, дорівнює одній десятій частині бела.

ДЕЦИГРА́М, а, *ч.* Одиниця ваги, яка дорівнює одній десятій частині грама.

ДЕЦИЛІ́ТР, а, *ч.* Одиниця місткості, яка дорівнює одній десятій частині літра.

ДЕ́ЦИМА, и, *ж., муз.* 1. Інтервал між першим і десятим ступенем діатонічної гами. *Велика децима. Мала децима.* 2. Десятий ступінь у діатонічній гамі. 3. *літ.* Строфа з десяти рядків.

Децима́льний, а, е. Десятковий; співвіднесений із числом десять, пов'язаний із ним. *Децимальна система.*

ДЕЦИМА́ЦІЯ, ї, *ж., юр.* 1. Страта одного з десяти (за жеребкуванням) воїнів у римському війську як кара за боягузтво чи за невиконання завдання усім підрозділом; згодом — покарання кожного десятого в разі невиявлення винного.

ДЕЦИМЕ́ТР, а, *ч.* Одиниця довжини, яка дорівнює одній десятій частині метра.

Дециметро́вий, а, е. *Дециметровий діапазон. Дециметрові хвилі.*

ДЕЦИМО́ЛЬ, я, *ч.* Ритмічна група, утворена від умовного поділу основної тривалості на 10 рівних частин.

ДЕШИФРУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Розшифрувати, розібрати, зрозуміти написане умовними знаками (шифром). 2. Дати тлумачення й прочитати маловідомі й невідомі письмена (напр., єгипетські ієрогліфи, клинопис). *Дешифрувати символ.*

Дешифра́тор, а, *ч.* Електронний пристрій для автоматичного розшифровування повідомлення, а також для перетворення умовного сигналу, що надходить до його входів, на сигнал

в одному з його виходів; застосовують у телемеханіці, вимірювальній техніці, у системах зв'язку тощо. *Працювати з дешифратором.*

Дешифро́ваний, а, е. *Дешифрована інформація.*

Дешифрува́ння, я, *с. Дешифрування коду. Дешифрування контурів.*

ДЕ-Ю́РЕ, *присл., книжн.* 1. Юридично, на підставі закону, права; формально; протилежне — **де-фа́кто**. 2. У міжнародному праві — одна з офіційних форм визнання, що полягає в повному, остаточному визнанні однією державою іншої держави або уряду і, як наслідок, передбачає встановлення дипломатичних та інших відносин.

ДЖАЗ, у, *ч.* 1. Вид професійного музично-естрадного мистецтва, що склався унаслідок синтезу елементів негритянської та європейської музичних культур. *Ритми джазу. Сучасний джаз. Шанувальник джазу.* 2. Оркестр або ансамбль, що виконує цю музику, в складі якого духові та ударні інструменти, а також скрипки та фортепіано.

Джази́ст, а, *ч.* Музикант, який грає в джазовому оркестрі; те саме, що **джазме́н**.

Джа́зовий, а, е. *Джазова мелодія. Джазова музика. Джазові оркестри.*

ДЖАЗ-... Перша частина складних слів, що відповідає слову «джаз» у 1 знач.

ДЖАЗ-БА́НД, ДЖАЗ-ОРКЕ́СТР, у, *ч.* Оркестр або великий ансамбль джазової музики. *Ударник із джаз-банду. Танцювати під джаз-оркестр.*

ДЖАЗМЕ́Н, а, *ч.* Джазовий музикант. *Висококласний джазмен.*

ДЖАЗ-РО́К, у, *ч.* Стиль сучасного джазу, що розвинувся в другій половині 60-х рр. XX ст. і поєднує елементи джазової і рок-музики.

ДЖАЗ-ФЕСТИВА́ЛЬ, ю, *ч.* Фестиваль джазової музики. *Щорічний джаз-фестиваль. Брати участь у джаз-фестивалі.*

ДЖА́ЙВ, а, *ч.* 1. Модний негритянський танець 60-х рр. XX ст. 2. *Див.* **Свінг**.

ДЖАЙДАРА́, и́, *мн.* Порода м'ясосальних, грубововних, курдючних овець; вовну використовують для виготовлення сукна, повсті, валянок, килимів.

ДЖАЙЛЯ́У, *невідм., мн.* Літні пасовища в горах у субальпійських і альпійських поясах.

ДЖАЙНІ́ЗМ, у, *ч.* Релігія, що виникла в Індії в VI ст. до н. е. і ґрунтується на вірі в Джину — боголюдину, що нібито перемогла всі земні пристрасті і вказала людству шлях до спасіння.

ДЖАКУ́ЗІ, *невідм., ж.* Ванна з гідромасажем. *Встановити джакузі. Ванна-джакузі.*

ДЖЕБ, у, *ч.* У боксі — назва легкого прямого удару, який завдають із далекої дистанції.

ДЖЕЙРА́Н, а, *ч.* Парнокопита степова тварина роду газелей з тонкими ногами і ліроподібними рогами у самців; перебуває під охороною.

ДЖЕК-ПО́Т, а, *ч.* 1. У покері — ставка, яка не може бути розіграна доти, доки у когось із гравців не буде на руках або двох валетів, або сильнішої комбінації карт, від чого ставка зростає з кожною незіграною партією, аж поки не розігрується. 2. Найбільший виграш у лотереї за рахунок додавання суми, яку не виграли в попередньому тиражі. *Сума джек-пота. Виграти джек-пот. Зірвати джек-пот.*

ДЖЕМ, у, *ч.* Густе варення з фруктів або ягід, що має вигляд желеподібної маси. *Абрикосовий джем. Яблучний джем. Баночка джему. Пиріг із джемом.*

Дже́мовий, а, е. *Джемова начинка. Джемова консистенція.*

ДЖЕ́МПЕР, а, *ч.* Плетений светр без коміра та застібок, який одягають через голову. *Новий джемпер. Вовняний джемпер. Одягати джемпер. Носити джемпер. Сплести джемпер.*

ДЖЕМ-СЕ́ШН, а, *ч.* Невимушена творча зустріч джазових музикантів у вузькому колі колег та друзів, під час якої вони імпровізують на теми відомих мелодій задля власного задоволення. *Бути присутнім на джем-сешні. Запросити на джем-сешн. Влаштувати джем-сешн.*

ДЖЕНК, у, *ч.* Низькоякісні товари, які заповнили торговельну мережу, але не користуються попитом. 2. Ненадійна облігація, яка не має кредитної підтримки.

ДЖЕНТЛЬМЕ́Н, а, *ч.* 1. Англійський аристократ, який строго дотримується правил і норм привілейованого суспільства. *Британський джентльмен. Справжній джентльмен.* 2. Шляхетна, порядна, вихована людина із вишуканими манерами, яка уважно стежить за своїм зовнішнім виглядом і поведінкою.

Джентльме́нство, а, *с., розм. Виявити джентльменство.*

Джентльме́нський, а, е. *Джентльменська поведінка. Джентльменський комплімент. Джентльменська угода.*

ДЖЕРСІ́, *невідм., с.* Вовняна або шовкова трикотажна тканина, а також одяг з такої тканини, що щільно облягає фігуру. *Костюм із джерсі. Вироби з джерсі. Попит на джерсі.*

Джерсо́вий, а, е, *розм. Джерсова кофта.*

ДЖЕСПІЛІ́Т, у, *ч., геол.* Тонкосмугастий залізистий кварцит осадового або вулканічного походження; основна руда найбільших залізорудних покладів.

ДЖИ́ГА, и, *ж.* Те саме, що **жи́га**.

ДЖИ́ҐЕР, а, *ч.* Роликовий апарат, призначений для фарбування тканини шляхом багаторазового пропускання її через спеціальний фарбувальний розчин.

ДЖИГІ́Т, а, *ч.* Умілий, вправний, відважний, хвацький вершник.

Джигітува́ння, я, *с.* У кавказьких горян, козаків та ін. — різноманітні складні вправи на коні, який скаче.

ДЖИН[1], у, *ч.* Горілка, перегнана з ялівцевими ягодами. *Сухий джин. Пити джин. Джин-тонік. Пляшка джину.*

ДЖИН[2], у, *ч.* Машина для відокремлення волокна від насіння бавовни.

ДЖИН[3], а, *ч.* Багатоликий дух вогню у міфології та фольклорі мусульманських народів; міг бути добрим або злим. *Добрий джин. Злий джин. Випустити джина з пляшки.*

ДЖИНГОЇ́ЗМ, у, *ч.* В англійських країнах — войовничий шовінізм; шовіністичні погляди; термін виник у Великій Британії в 70-х роках XIX ст.

Джингої́ст, а, *ч.*

Джингої́стка, и, *ж.*

Джингої́стський, а, е.

ДЖИ́НСИ, ів, *мн.* Штани особливого крою з цупкої бавовняної тканини, перев. прошиті кольоровими нитками. *Модні джинси. Фірмові джинси. Вельветові джинси. Робочі джинси. Шити джинси. Носити джинси.*

Джинсо́вий, а, е. *Джинсовий костюм. Джинсова тканина.*

ДЖИП, а, *ч.* Легковий автомобіль підвищеної прохідності для перевезення людей і вантажу. *Власник джипа. Їздити на джипі.*

ДЖИ́РҐА, и, *ж.* Назва органів державної влади в Афганістані.

ДЖИ́ТЕРБАҐ, а, *ч.* 1. Негритянський імпровізований темпераментний танець з елементами акробатики, що був популярний на межі 30—40-х років XX ст. 2. Виконавець цього танцю.

ДЖИХА́Д, у, *ч.* 1. Священна війна мусульман проти іновірців. 2. Зусилля,

спрямовані на поширення і перемогу ісламу. *Прихильники джихаду. Оголосити джихад.*

ДЖІУ-ДЖИ́ТСУ, *невідм., с.* Японська система самозахисту і нападу без використання зброї, основними прийомами якої є удари в найуразливіші частини тіла противника, викручування та перегинання суглобів, захвати, що задушують, та ін.; основа дзюдо, карате. *Метод джіу-джитсу. Змагання з джіу-джитсу.*

ДЖО́БЕР, у, *ч.* 1. Посередник на фондовій біржі, який купує та продає акції за свій кошт, а прибуток отримує від курсової різниці. 2. Фірма, що скуповує значні партії товарів з метою їх швидкого спекулятивного перепродажу.

ДЖОЙСТИК, а, *ч., інформ.* Пристрій у формі укріпленої на шарнірі ручки з кнопкою для ручного керування при введенні даних у комп'ютер.

ДЖОК, а, *ч.* Молдовський танець і музика до нього.

ДЖО́КЕР, а, *ч.* Особлива додаткова карта в колоді, якою можна замінити будь-яку іншу карту в деяких картярських іграх (напр., у покері). *Мати на руках джокера.*

ДЖОЛТ, а, *ч., спорт.* У боксі — короткий прямий удар у тулуб.

ДЖОНАТА́Н, у, *ч.* 1. Зимовий сорт яблуні. 2. Плоди цієї яблуні — кисло-солодкі, червонястого або червоного кольору яблука.

ДЖО́НКА, и, *ж.* Легкий китайський плоскодонний вітрильний човен із широко і високо піднятими вітрилами. *Китайська джонка.*

ДЖО́УЛЬ, я, *ч.* Одиниця виміру енергії, роботи і кількості теплоти в Міжнародній системі одиниць (СІ), дорівнює роботі, виконаній силою 1 Н при переміщенні тіла на відстань 1 м у напрямі дії сили.

ДЖУ́БІЛІ, *невідм.* Вокальна форма культової музики американських негрів, що розвинулася в другій половині XIX ст. з релігійних гімнів білошкірих американців.

ДЖУГАРА́, и́, *ж.* Однорічна рослина родини злакових, яку використовують як зернову і кормову культуру; сорго.

ДЖУ́НГЛІ, ів, *мн.* 1. Густі, важкопрохідні, заболочені тропічні і субтропічні вічнозелені ліси, де рослини ростуть у кілька ярусів, перевиті ліанами; поширені в Південній Азії, Африці, Південній Америці та інших регіонах. *Африканські джунглі. Рослинність джунглів. Тваринний світ джунглів.* 2. *перен.* Будь-який густий ліс. *Місцеві джунглі.*

ДЖУТ[1], у, *ч.* Трав'яниста південна рослина родини липових, із стеблових волокон якої виробляють шпагат, канати, грубу тканину. *Сировина джуту.*

Джу́товий, а, е. *Джутове волокно. Джутова синтетична нитка.*

ДЖУТ[2], у, *ч.* Зимова нестача корму для худоби в районах відгінного тваринництва, зумовлена обледенінням пасовищ.

ДЗЕ́ЛЬКВА, и, *ж.* Рід дерев родини в'язових. *Дзельква граболиста.*

ДЗЕН-БУДДИ́ЗМ, у, *ч.* Течія в буддизмі, що виникла у Китаї в VI ст. і ґрунтується на тому, що з божеством можна з'єднатися в земному житті, виявити його у власному дусі. *Культ дзен-буддизму.*

ДЗЕРЕ́Н, а, *ч.* Вид копитих ссавців родини порожнисторогих; перебуває під охороною, живе стадами на відкритих степових просторах. *Монгольський дзерен.*

ДЗЮДО́, *невідм., с.* Вид спортивної боротьби, що ґрунтується на прийомах джіу-джитсу; борці виступають у спеціальному одязі й на спеціальному килимі — татамі. *Змагання з дзюдо. Чемпіон світу з дзюдо.*

Дзюдої́ст, а, *ч.* *Досвідчений дзюдоїст. Японський дзюдоїст.*

Дзюдої́стка, и, *ж.*

Дзюдої́стський, а, е.

ДИ..., ДІ... Перша частина складних слів, що означає «подвійний», «двічі».

ДИБАЗО́Л, у, *ч.* Лікарський препарат, судинорозширювальний і спазмолітичний засіб.

ДИБІО́НТИ, ів, *мн.* (*одн.* **дибіо́нт**, а, *ч.*). Організми, які можуть жити в різних середовищах (напр., у воді і на суші).

ДИВАКЦИ́НА, и, *ж., мед.* Вакцина, призначена для запобігання двом інфекційним хворобам і їх лікуванню.

ДИВА́Н[1], а, *ч.* Вид великих м'яких меблів із спинкою чи ручками або валиками, призначений для сидіння і лежання. *М'який диван. Розкладний диван. Ліжко-диван. Спати на дивані.*

Дива́нний, а, е. *Диванні подушки.*

ДИВА́Н[2], а, *ч.* 1. Дорадчий орган у султанській Туреччині, який складався з вищих сановників. 2. У деяких сучасних країнах мусульманського Сходу — урядові установи в адміністративних та судових справах.

ДИВА́Н[3], а, *ч.* У мовах народів Близького Сходу — збірки ліричних віршів одного чи кількох авторів, у яких вірші розташовані або за алфавітним порядком їхніх рим, або за формою вірша.

ДИВЕРГЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. *біол.* Розходження ознак і властивостей у рослинних і тваринних організмів, зумовлене пристосуванням їх до різних умов існування, а також вимиранням проміжних форм. 2. *лінгв.* Історичне розщеплення звуків мови, зумовлене їх фонетичним положенням. 3. *екон.* Розходження певних ознак, показників стану регіонів у процесі регіонального розвитку. *Дивергенція економічного простору.* 4. *мат.* Число, що характеризує величину зміни потоку векторного поля в певній точці.

Диверге́нти, ів, *мн.* Різні фонеми, які утворилися історично з варіантів тієї самої фонеми.

Диверге́нтний, а, е. *Дивергентний розвиток мови. Дивергентні процеси.*

ДИВЕРСИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* 1. Урізноманітнення чого-небудь. *Диверсифікація форм творчості.* 2. Створення декількох різних виробничих напрямів у межах одного спеціалізованого підприємства. *Диверсифікація виробництва.* 3. Розширення асортименту виробів і видів наданих послуг. *Індекс диверсифікації.* 4. Інвестування коштів у різні види цінних паперів з метою мінімізації ризику.

Диверсифікаці́йний, а, е.

ДИВЕ́РСІЯ, ї, *ж.* 1. Акт зруйнування або пошкодження об'єктів військового, державного значення агентами ворожих країн або партизанами, підпільниками в тилу окупантів. *Чинити диверсію.* 2. Військова операція, здійснювана для відвернення уваги противника від місця, де готується головний удар. 3. *перен.* Підривна діяльність у якій-небудь сфері державного устрою. *Ідеологічна диверсія.*

Диверса́нт, а, *ч.* Шкідник, особа, що здійснює диверсію; ламає, підпалює, підриває військові, промислові та ін. об'єкти, засоби зв'язку чи іншого державного або суспільного майна. *Група диверсантів. Знешкодити диверсанта.*

Диверса́нтка, и, *ж.*

Диверса́нтський, а, е.

Диверсі́йний, а, е. *Диверсійний акт. Диверсійна група.*

ДИВЕРТИ́КУЛ, у, *ч., мед.* Природжене або набуте мішкоподібне випинання

стінки порожнистого або трубчастого органа (стравоходу, кишок, сечового міхура) людини; виникає внаслідок вад розвитку або слабкості стінки органа та патологічно підвищеного тиску всередині нього. *Природжений дивертикул. Набутий дивертикул.*

ДИВЕРТИСМЕ́НТ, у, *ч.* Концертна програма в естрадних театрах, а також вставні танцювальні номери в балеті та опері, не пов'язані з сюжетом.

Дивертисме́нтний, а, е. *Дивертисментний характер.*

ДИВІДЕ́НД, у, *ч.* Частина прибутку акціонерних товариств, яка щорічно розподіляється серед акціонерів після сплати податків та інших відрахувань. *Акційний дивіденд. Політичні дивіденди. Акумульований дивіденд. Процент дивідендів. Нарахування дивідендів. Отримувати дивіденд. Відраховувати дивіденди. Заробити дивіденди.*

Дивіде́ндний, а, е. *Дивідендна політика підприємства. Дивідендні виплати. Дивідендна арбітражна операція. Дивідендна ставка. Дивідендне покриття. Дивідендний дохід. Дивідендний перепис.*

ДИВІЗІО́Н, у, *ч.* 1. Тактичний і організаційно-адміністративний підрозділ у (перев. артилерійських і бронетанкових) сухопутних військах; входить до складу полку, бригади чи існує самостійно. *Мортирний дивізіон. Артилерійський дивізіон.* 2. Підрозділ з кількох однотипних кораблів у військово-морському флоті.

Дивізіо́нний, а, е. *Дивізіонна розвідка.*

ДИВІЗІОНІ́ЗМ, у, *ч.* Живописна система, заснована на методичному розкладанні складного колірного тону на чисті кольори, які фіксують на полотні чітко розрізнюваними окремими мазками, розраховуючи на оптичне змішування цих мазків при зоровому сприйнятті картини.

ДИВІ́ЗІЯ, ї, *ж.* 1. Велике військове з'єднання з кількох полків або бригад. *Кінна дивізія. Танкова дивізія. Дивізія підводних човнів.* 2. Вище тактичне з'єднання у військово-морському флоті.

Диві́зійний, а, е.

ДИВІ́ЗОР, а, *ч.*, *ел.*, *заст.* Дільник напруги змінного струму.

ДИВІНІ́Л, у, *ч.*, *хім.* Те саме, що **бутадіє́н**.

ДИ́ГЕРИ, ів, *мн.* Знавці підземної географії міста, які вільно орієнтуються в системі підземних комунікацій, тунелів, сховків тощо. *Товариство дигерів. Лідер дигерів.*

Ди́герський, а, е.

ДИГИСЕ́Т, а, *ч.*, *техн.* Фотонабірна машина з електронно-променевою трубкою й електронним запам'ятовувальним пристроєм, у якому зображення знаків (інколи малюнків) закодоване в цифровій формі і проектується на фотоматеріал.

ДИГІТА́ЛІС, у, *ч.* 1. Трав'яниста рослина родини ранникових; наперстянка. 2. Лікувальний препарат для хворих на серце, настій з листя цієї рослини.

ДИГРА́МА, и, *ж.*, *лінгв.* Те саме, що **дигра́ф**.

ДИГРА́Ф, а, *ч.*, *лінгв.* Сукупність двох знаків, що графічно передають одну фонему.

ДИГРЕ́СІЯ, ї, *ж.* 1. *книжн.* Відступ, відхилення. 2. *біол.* Погіршення стану біотичних угруповань або екосистем через зовнішні чи внутрішні чинники. *Пасовищна дигресія. Дигресія лісових ландшафтів.*

Дигреси́вний, а, е. *Дигресивні угруповання рослин.*

ДИДА́КТИКА, и, *ж.* Частина педагогіки, теорія освіти й навчання, що обґрунтовує і розкриває зміст освіти, методи і організаційні форми навчання. *Галузь дидактики. Елементи дидактики.*

Дидакти́зм, у, *ч.* Повчальність, схильність до повчань, настанов тощо. *Дидактизм повісті. Дидактизм характеру.*

Дида́ктик, а, *ч.* 1. Фахівець із дидактики 2. Той, хто схильний до дидактизму.

Дидакти́чний, а, е. 1. Прикм. до **дида́ктика**. *Дидактичні принципи.* 2. *книжн.* Повчальний, наставницький. *Дидактичний характер оповідання. Дидактичні висловлювання.* 3. Навчальний. *Дидактичний матеріал.*

Дидакти́чність, ності, *ж.* *Дидактичність викладу.*

ДИДОДЕКА́ЕДР, а, *ч.* Форма кубічної системи в кристалографії.

ДИЗ... Префікс, що означає утруднення, порушення, розлад, поділ, втрату, позбавлення; надає назві поняття, до якого додається, негативного або протилежного змісту.

ДИЗА́ЖІО, *невідм.*, *с.*, *екон.* Відхилення біржового (ринкового) курсу іноземної валюти, акцій, інших цінних паперів у бік зниження, порівняно з їхньою номінальною вартістю; протилежне — **а́жіо**.

ДИЗА́ЙН, у, *ч.* Художньо-конструкторська діяльність для формування естетичних і функціональних властивостей товару; проектування естетичного образу предметного середовища. *Внутрішній дизайн. Принципи дизайну. Комп'ютерний дизайн.*

Диза́йнер, а, *ч.* 1. Художник-конструктор, що займається художнім проектуванням та оформленням промислової продукції і промислових інтер'єрів. *Роботи дизайнера.* 2. *перен.* Художник, що працює у сфері побутової культури, займається розробленням та художнім оформленням предметів побуту, житлових та ін. інтер'єрів. *Дизайнер одягу. Дизайнер взуття. Конкурс дизайнерів.*

Диза́йнерський, а, е. *Дизайнерський метод. Дизайнерська знахідка. Дизайнерське мистецтво. Дизайнерська контора.*

ДИЗАРТРІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Розлад членороздільної мови; спричинюється ураженням деяких ділянок головного мозку, порушенням іннервації голосових зв'язок, язика, м'якого піднебіння, лицевих, дихальних м'язів.

Дизартрі́йний, а, е. *Дизартрійні явища.*

ДИЗАСОЦІА́ЦІЯ, ї, *ж.* Психологічний процес, протилежний асоціації; розпад асоціації на її складові елементи.

ДИ́ЗЕЛЬ, я, *ч.* Двигун внутрішнього згоряння важкого палива, яке займається від стиснення; використовують на транспорті, в енергетиці тощо. *Судновий дизель. Тепловозний дизель.*

Ди́зельний, а, е. *Дизельний двигун. Дизельне паливо.*

ДИЗЕЛЬ-... Перша частина складних слів, що відповідає слову «дизельний».

ДИ́ЗЕЛЬ-ГЕНЕРА́ТОР, а, *ч.* Електричний генератор, що його приводить у рух дизель.

ДИЗЕНТЕРІ́Я, ї, *ж.* Гостра інфекційна хвороба людини, що характеризується ураженням товстого кишечника та супроводжується загальною інтоксикацією організму і порушенням діяльності нервової системи. *Бактеріальна дизентерія. Амебна дизентерія.*

Дизенте́рик, а, *ч.*, *розм.* Людина, хвора на дизентерію. *Палата дизентериків.*

Дизентері́йний, а, е. *Дизентерійна паличка.*

ДИЗО́СМІЯ, ї, *ж.* Порушення почуття нюху. *Набута дизосмія. Ознаки дизосмії.*

ДИЗУРІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Розлад сечовипускання.

ДИЗ'Ю́НКЦІЯ, ї, *ж.* 1. *лог.* Логічна операція, що має сполучник «або» в логічних висновках. 2. *біол.* Роз'єднання

безперервного ареалу виду чи роду на окремі частини, причиною якого може бути зміна кліматичних умов, розселення видів, діяльність людини тощо. 3. *лінгв.* Відмінність, протиставлення, різниця.

Диз'юнкти́вний, а, е. *Диз'юнктивне судження.*

ДИКСИЛЕ́НД, у, *ч.* 1. Американські джазові ансамблі, що виникли в Новому Орлеані близько 1915 р. 2. Стиль джазової музики, що поєднує простий акомпанемент з акцентованим ритмом. *Грати музику в стилі диксиленду.* 3. Оркестри та ансамблі, що виконують музичні твори у стилі диксиленду. *Виступ диксиленду.*

ДИКТА́Т, у, *ч.* Політика нав'язування, диктування своїх умов, вимог з боку сильної країни слабшій країні усупереч її волі та за допомогою політичного, економічного тиску, військових погроз тощо. *Версальський диктат. Прямий диктат. Політика диктату. Підпорядковуватися диктату.*

Дикта́тний, а, е.

ДИКТАТУ́РА, и, *ж.* 1. Необмежена влада панівного в державі класу, партії, групи, що спирається на силу. *Диктатура класу. Військова диктатура. Встановити диктатуру.* 2. У Стародавньому Римі — повноваження, влада або період влади диктатора. 3. *перен.* Необмежена влада, панування, диктат чого-небудь. *Диктатура грошей. Диктатура закону. Диктатура совісті.*

Дикта́тор, а, *ч.* 1. Особа, що має в державі необмежену владу і здійснює одноосібне правління. *Фактичний диктатор країни.* 2. *перен.* Той, хто ігнорує колегіальність, допускає грубе адміністрування, нав'язує своє рішення. 3. У Стародавньому Римі — призначена сенатом для оборони країни особа, яка мала необмежені повноваження. 4. *перен.* Той, хто має великий вплив і авторитет у певній галузі. *Диктатор сцени. Диктатор куліс.* 5. *перен.* Людина із надзвичайно владним характером. *Домашній диктатор. Типовий диктатор.*

Дикта́торство, а, *с.* 1. Який стосується диктатури, ґрунтується на необмеженій владі. 2. Владний, такий, що не терпить заперечень.

Дикта́торський, а, е. *Диктаторський режим. Диктаторське правління. Диктаторський тон.*

ДИКТІОКАУЛЬО́З, у, *ч.* Легенево-глистова хвороба овець і телят. *Профілактика диктіокаульозу.*

ДИКТІОСО́МИ, ів, *мн.*, *біол.* Один із структурних елементів клітини.

ДИКТОФО́Н, а, *ч.* Апарат для запису усної мови з метою збереження і відтворення в разі потреби. *Маленький диктофон. Фірмовий диктофон. Використовувати диктофон. Записати на диктофон.*

Диктофо́нний, а, е. *Диктофонний апарат. Диктофонний запис. Диктофонна касета.*

ДИКТУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Проказувати, зачитувати що-небудь уголос, щоб той, хто слухає, записував. *Диктувати лист.* 2. Пропонувати що-небудь для обов'язкового, беззастережного виконання; вказувати, наказувати. *Диктувати умови.*

Дикта́нт, у, *ч.* Письмова робота, вправа для засвоєння або перевірки грамотності, що полягає в записуванні тексту, який диктується. *Контрольний диктант. Перевірний диктант.*

Дикто́ваний, а, е.

Диктува́ння, я, *с.* *Писати під диктування.*

ДИ́КЦІЯ, ї, *ж.* Манера вимовляти слова; вимова; чіткість вимовляння слів, складів і звуків у розмові, співі тощо. *Досконала дикція. Бездоганна дикція. Хороша дикція. Правильна дикція. Працювати над дикцією. Виправити дикцію.*

Ди́ктор, а, *ч.* Працівник радіо або телебачення, який читає текст перед мікрофоном. *Голос диктора.*

Ди́кторка, и, *ж.*

Ди́кторський, а, е. *Дикторська кімната. Дикторський текст.*

Дикці́йний, а, е. *Дикційна вада.*

ДИЛАТА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Розтягнення, розширення просвіту якого-небудь порожнинного органа. *Дилатація шлуночків серця.*

Дилата́тор, а, *ч.* 1. Інструмент для розширення звужених просвітів природних каналів у організмі. 2. М'яз, що розширює зіницю.

ДИЛАТО́ГРАФ, а, *ч.*, *техн.* Дилатометр з автоматичним записом вимірюваних показників.

Дилатографі́чний, а, е. *Дилатографічні покази.*

ДИЛАТОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.*, *фіз.* Метод дослідження речовин, що ґрунтується на вимірюванні розмірів тіл під дією зовнішніх чинників: температури, тиску, електричного і магнітного полів, іонізуючих випромінювань та ін.

Дилато́метр, а, *ч.* Прилад для визначення змін розмірів тіла під дією різноманітних факторів.

Дилатометри́чний, а, е, *фіз.* *Дилатометричний метод. Дилатометричні дослідження.*

ДИЛЕ́МА, и, *ж.* 1. Логічне судження з двома висунутими протилежними положеннями, що суперечать одне одному і виключають можливість третього. *Класична дилема. Логічна дилема.* 2. Необхідність вибору між двома (звичайно небажаними або важко здійсненними) можливостями. *Вирішувати дилему. Стояти перед дилемою.*

Диле́мний, а, е.

ДИЛЕ́НИ, ів, *мн.* Залишки від розпилювання пиломатеріалів на дошки — дильси; використовують у тарній, меблевій та інших галузях деревообробної промисловості.

ДИ́ЛЕР, а, *ч.* 1. Фізична або юридична особа, що здійснює купівлю-продаж товарів, а також цінних паперів і валют від свого імені і за власний рахунок. *Регіональні дилери. Дилери іноземних фірм. Зустріч із дилером. Комерційні банки-дилери.*

Ди́лерство, а, *с.*

Ди́лерський, а, е. *Дилерська мережа. Дилерське зниження ціни. Дилерський кредит. Дилерська контора.*

ДИЛЕТА́НТ, а, *ч.* 1. Той, хто займається мистецтвом, наукою і т. ін., не маючи спеціальної підготовки, систематичних знань. 2. Той, хто поверхово займається чим-небудь. *Дилетант у науці. Дилетант у музиці.*

Дилетанти́зм, у, *ч.*, *розм.* 1. Заняття наукою або мистецтвом без спеціальної фахової підготовки. *Дилетантизм у науці.* 2. *перен.* Поверхневе, недостатньо серйозне ставлення до чого-небудь. *Безнадійний дилетантизм.*

Дилета́нтка, и, *ж.*

Дилета́нтство, а, *с.*

Дилета́нтський, а, е. *Дилетантський підхід. Дилетантське ставлення. Дилетантське виконання. Дилетантські роздуми.*

ДИЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Два твори одного автора, пов'язані єдністю задуму, героєм тощо. *Книга дилогії. Літературна дилогія.*

ДИ́ЛЬСИ, ів, *мн.* Дошки певних розмірів, призначені для експорту.

ДИМЕДРО́Л, у, *ч.* Протиалергійний лікарський препарат, який застосовується при лікуванні кропивниці, деяких дерматитів та як снодійний засіб.

ДИМЕТИЛАМІ́Н, у, *ч.*, *хім.* Безбарвний газ з різким неприємним запахом, який при охолодженні легко зріджується в безбарвну рідину.

ДИМЕТИЛАНІЛІ́Н, у, *ч.* Безбарвна рідина з різким запахом, яку отримують із аніліну; застосовують у виробництві фарб, вибухових речовин.

ДИМІНУЕ́НДО, *невідм., с., муз.* Поступове послаблення сили звучання.

ДИМІНУ́ЦІЯ, ї, *ж.* Прийом поліфонічної техніки, що полягає у зменшенні тривалості звуків теми.

ДИМОРФА́НТ, а, *ч.* Деревна рослина родини аралієвих із особливо цінною деревиною.

ДИМОРФІ́ЗМ, у, *ч.* 1. *біол.* Наявність у одного виду тварин більш або менш різко відмінних форм. *Статевий диморфізм. Сезонний диморфізм.* 2. *бот.* Наявність в одного виду рослин двох форм або наявність у якого-небудь органа рослини подвійної форми. *Диморфізм листків.* 3. *геол.* Явище кристалізації речовин однакового хімічного складу у двох різних формах.

ДИ́НА, и, *ж., фіз.* Одиниця виміру сили в механіці.

ДИНА́МІК, а, *ч.* Електродинамічний гучномовець — апарат для гучного відтворення звуків радіопередач.

Дина́міковий, а, е. *Динамікове звучання.*

ДИНА́МІКА, и, *ж.* 1. Розділ механіки, в якому рух тіл розглядається у зв'язку з прикладеними до них силами. *Динаміка механізмів і машин. Динаміка споруд.* 2. Стан руху, хід розвитку, зміни чого-небудь під впливом певних факторів. *Динаміка процесу. Динаміка життя* 3. *перен.* Рух, дія. *Мовна динаміка. Динаміка танцю.* 4. *муз.* Сила звучання, а також розділ із теорії музики, у якому вивчаються відтінки сили звуку як засіб музичної виразності.

Динамі́зм, у, *ч.* Інтенсивність, значна кількість дій, рухливість. *Динамізм кінодії.*

Динамі́чний, а, е. 1. Що стос. динаміки (у 1 знач.); пов'язаний з рухом, дією сили. *Динамічні навантаження.* 2. Який перебуває в інтенсивному русі, в дії; багатий внутрішньою силою, здатний до змін, оновлення. *Динамічний малюнок.* 3. *муз.* Що стос. сили звучання. *Динамічні відтінки музичного твору.*

Динамі́чність, ності, *ж. Динамічність сюжету.*

Динамі́чно.

ДИНАМІ́Т, у, *ч.* Вибухова речовина великої руйнівної і дробильної дії — суміш нітрогліцерину з розчиненою в ньому нітроцелюлозою; застосовують у гірничій та військовій справах.

Динамі́тний, Динамі́товий, а, е. *Динамітні набої.*

Динамі́тник, а, *ч.* Той, хто працює з динамітом.

ДИНАМО... Перша частина складних слів, що за значенням відповідає поняттю «сила».

ДИНАМО́ГРАФ, а, *ч.* Динамометр, що автоматично записує показники вимірюваних сил.

ДИНАМОКАРДІОГРА́ФІЯ, ї, *ж., мед.* Реєстрація зміщення центру ваги грудної клітки під впливом скорочень серця та переміщення крові в судинах.

ДИ́НАМО-МАШИ́НА, и, *ж.* Застаріла назва машини, яка, перетворюючи механічну енергію на електричну, виробляє постійний електричний струм; електричний генератор.

ДИНАМОМЕТАМОРФІ́ЗМ, у, *ч., геол.* Перетворення гірських порід під впливом тектонічних рухів.

ДИНАМОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Вимірювання сили за допомогою різних приладів.

Динамо́метр, а, *ч.* Силомір, прилад для вимірювання величини сили чи моменту сили; застосовують при випробуванні та експлуатації машин, обробці металів тощо. *Ручний динамометр. Становий динамометр. Медичний динамометр.*

Динамометри́чний, а, е.

ДИ́НАС, у, *ч., спец.* Кремнеземна вогнетривка цегла, з якої споруджують плавильні промислові печі.

Ди́насовий, а, е. *Динасовий завод. Динасова піч.*

ДИНА́СТІЯ, ї, *ж.* 1. Монархи того самого роду, які змінюють один одного на троні в певній державі за правом успадкування або спорідненості. *Племінні династії. Королівська династія. Правляча династія. Представник династії. Династія Бурбонів. Нащадок династії.* 2. *перен.* Кілька поколінь однієї сім'ї, представники якої працюють в одній галузі виробництва, науки, мистецтва, передаючи від покоління до покоління фахову майстерність, традиції і т. ін. *Театральна династія. Династія вчителів. Династія лікарів.*

Династі́йний, а, е. 1. Спадковий, пов'язаний з успадкуванням престолу. *Династійні інтереси. Династійні традиції.* 2. Який належить до правлячого дому, стосується його. *Династійний герб. Династійні особливості. Династійні атрибути.*

ДИНАТРО́Н, а, *ч., радіо.* Тип триелектродної електронної лампи з особливою конструкцією сітки, дія якої ґрунтується на вибиванні з анода вторинних електронів.

Динатро́нний, а, е. *Динатронний ефект*

ДИ́НГО, *невідм., ч. і ж.* Ссавець родини собачих, якого вважають нащадком здичавілого свійського собаки, завезеного в Австралію з островів Тихого океану; був практично винищений, оскільки завдавав шкоди тваринництву. *Собака динго.*

ДИНЕКОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Еволюційно-динамічна екологія, галузь науки, що вивчає динаміку та еволюцію взаємин організмів і їх груп із середовищем існування.

ДИНІТРОБЕНЗО́Л, у, *ч., хім.* Хімічна сполука — бензол, у якому два атоми водню заміщені нітрогрупами, а також тверда кристалічна речовина; застосовують у техніці вибухових речовин.

ДИНІТРОНАФТО́Л, у, *ч.* Жовта фарба для вовни та шовку.

ДИНІТРОТОЛУО́Л, у, *ч., хім.* Хімічна сполука — толуол, у якому два атоми водню заміщені нітрогрупами; застосовують як складову частину при виготовленні деяких вибухових речовин.

ДИНО́Д, у, *ч.* Електрод, що має здатність випускати більшу кількість електронів, ніж падає на нього.

ДИНОЗА́ВР, а, *ч.* 1. Велетенський хижий і рослиноїдний плазун мезозойської ери. *Зникнення динозаврів.* 2. *перен.* Представник недавньої, але вже минулої епохи, який сприймається сучасниками як щось архаїчне, викликає здивування своєю несподіваною актуальністю. *Динозаври естрадної музики.*

Диноза́врський, а, е.

ДИНО́РНІС, а, *ч.* Дуже великий (до 3 метрів заввишки) птах, що був поширений у Новій Зеландії.

ДИНОТЕ́РІЙ, я, *ч.* Вимерлий слоноподібний ссавець заввишки до 4 метрів з хоботом і двома загнутими вниз різцями в нижній щелепі.

ДИПІЛІДІО́ЗИ, ів, *мн.* Гельмінтози свійських і диких м'ясоїдних тварин (іноді людини), збудники яких паразитують у тонких кишках.

ДИ́ПЛЕКС, у, *ч.* Система телеграфного передавання, що допускає одночасне проходження по дротах двох телеграм в одному напрямку.

ДИПЛОДІО́ЗИ, ів, *мн.* Хвороби рослин (винограду, конопель, кукурудзи тощо), спричинювані паразитичними грибами.

ДИПЛОДО́К, а, *ч.* Велетенський (заввишки до 27 метрів, вага до 10 т) динозавр з групи зауропод; травоїд-

ний; значну частину життя проводив у воді.

ДИПЛÓЇД, а, *ч. біол.* Особина або клітина з набором чоловічих і жіночих хромосом.

Диплóїдний, а, е. *Диплоїдний набір хромосом.*

Диплóїдність, ності, *ж.* Наявність у ядрі рослинної чи тваринної клітини парного набору хромосом; характерна для спорофіта рослин і соматичних клітин.

ДИПЛОКÓК, а, *ч.* Різновид кулястих, розташованих парами бактерій; розмножуються поділом в одній площині.

Диплокóковий, а, е. *Диплококова інфекція.*

ДИПЛÓМ, а, *ч.* 1. Документ про вищу або середню спеціальну освіту, а також про присудження якого-небудь звання, надання вченого ступеня і т. ін. *Учительський диплом. Диплом інженера-хіміка.* 2. Документ про надання яких-небудь прав або нагород особі чи установі. *Диплом шляхетства.* 3. Почесна нагорода, грамота для відзначення окремих осіб та колективів за успіхи на виставках, художніх конкурсах, у спортивних змаганнях тощо. *Диплом змагання радіолюбителів-короткохвильовиків.* 4. *розм.* Дослідження або проект, які виконуються для одержання свідоцтва про закінчення вищого або середнього спеціального навчального закладу; дипломна робота. *Робота над дипломом.* 5. Офіційний документ про здійснене наукове відкриття або технічний винахід.

Дипломáнт, а, *ч.* Особа, відзначена дипломом за видатні успіхи в якій-небудь галузі. *Дипломант міжнародного конкурсу.*

Дипломáнтка, и, *ж.*

Диплóмний, а, е. *Дипломний проект Дипломна робота.*

Диплóмник, а, *ч., розм.* Той, хто працює над дипломним проектом, дипломною роботою. *Керувати дипломниками.*

Диплóмниця, і, *ж.*

Дипломóваний, а, е. *Дипломований бухгалтер.*

Дипломувáти, у́ю, у́єш. Видавати диплом (у 1, 3 знач.). *Дипломувати випускників університету. Дипломувати переможців конкурсу.*

ДИПЛОМÁТИКА, и, *ж.* Галузь джерелознавства, спеціальна історична дисципліна, що вивчає походження, форму і зміст історичних документів, грамот (офіційних і приватних) для встановлення їх автентичності, часу складання тощо. *Тонкощі дипломатики. Нехтувати дипломатикою.*

ДИПЛОМÁТІЯ, ї, *ж.* 1. Діяльність уряду та спеціальних органів зовнішніх зносин щодо здійснення зовнішньої міжнародної політики держави. *Багатостороння дипломатія. Продумана дипломатія. Міжнародна дипломатія.* 2. *перен.* Тонкий розрахунок, надзвичайна обережність у діях, хитрування, спрямовані на досягнення якої-небудь мети. *Тонка дипломатія. Розводити дипломатію.* 3. Неофіційна, здійснювана в межах приватної ініціативи діяльність посадової особи, групи осіб або якоїсь громадської організації щодо налагодження міжнародних контактів, зв'язків, укріплення чи покращення зовнішньополітичних, міждержавних відносин. *Народна дипломатія.*

Дипломáт, а, *ч.* 1. Посадова особа, яка має урядові повноваження для зносин з іноземними державами. *Іноземні дипломати. Високопоставлені дипломати.* 2. *перен., розм.* Людина, яка вміло і тонко діє в стосунках з іншими. *Великий дипломат. Дипломат у сім'ї. Бути дипломатом.* 3. Валізка для паперів, книжок і т. ін. *Шкіряний дипломат. Носити дипломат.*

Дипломати́чний, а, е. 1. Що стос. дипломатії (у 1 знач.). *Дипломатичне представництво України. Дипломатичний імунітет. Дипломатичний корпус. Дипломатичний ранг. Дипломатичні переговори. Дипломатичний кур'єр. Дипломатична служба. Дипломатична пошта. Дипломатична нота.* 2. *перен.* Ухильний, спритний. *Дипломатична гра. Дипломатична поведінка. Дипломатична відповідь. Дипломатичний підхід до справи. Дипломатичний вчинок.*

Дипломати́чність, ності, *ж.* *Дипломатичність поведінки. Виявити дипломатичність.*

Дипломати́чно. *Діяти дипломатично.*

Дипломáтка, и, *ж., розм.*

ДИПЛОПÍЯ, ї, *ж.* Порушення функції зору, яке полягає в роздвоєнні видимих предметів.

ДИПЛОСТЕМÓНІЯ, ї, *ж.* Наявність двох тичинок у квітці; тичинки зовнішнього кола чергуються з пелюстками.

ДИПÓДІЯ, ї, *ж.* В античній поезії — сполучення двох стоп у ямбі чи в хореї, при якому одна з стоп несе великий сильний ритмічний наголос.

ДИПÓЛЬ, я, *ч.* 1. *фіз.* Два однакові за величиною і протилежні за знаком заряди, розташовані на незначній відстані один від одного. *Електричний диполь.* 2. *радіо.* Антена у вигляді двох симетрично розташованих провідників, яку використовують для випромінювання і приймання коротких хвиль.

Дипóльний, а, е. *Величина дипольного моменту.*

ДИПСОМÁНІЯ, ї, *ж., мед.* Періодичний запій, виникнення якого пов'язують з депресією.

ДИПТÁНК, а, *ч.* Цистерна на судні, призначена для зберігання рідких запасів, баласту чи вантажу.

ДИ́ПТЕР, а, *ч.* Тип давньогрецького храму, в якому прямокутне в плані приміщення оточене по зовнішньому периметру двома рядами колон.

ДИПТÉРИ, ів, *мн.* Ряд комах (комарі, мухи, москіти та ін.), у яких розвинена лише одна (передня) пара крил; двокрилі.

ДИПТЕРОЛÓГІЯ, ї, *ж.* Галузь ентомології, яка вивчає диптерів.

Диптерóлог, а, *ч.*

Диптерологíчний, а, е. *Диптерологічні дослідження.*

ДИ́ПТИХ, а, *ч.* 1. *заст.* Двостулковий складень із живописним або рельєфним зображенням на стулках. 2. Два твори мистецтва, пов'язані одним задумом.

ДИРÉКТ, у, *ч.* Назва прямого удару в боксі.

ДИРЕКТИ́ВА, и, *ж.* 1. Обов'язкова для виконання вказівка вищого керівного органу чи посадової особи іншим, підпорядкованим йому; розпорядження, настанова керівника своїм підлеглим. *Керівна директива. Отримати директиву. Дати директиву. Згідно з директивою.* 2. Письмовий документ, що містить керівні вказівки щодо підготовки і проведення певних операцій.

Директи́вний, а, е. *Директивна вказівка. Директивний лист. Директивний циркуляр.*

ДИРЕКТОГРÁФІЯ, ї, *ж.* Виготовлення кліше шляхом безпосереднього знімання на цинкові або мідні пластини з наступним їх протравлюванням.

ДИРЕКТОПЛÁТ, а, *ч.* Копіювально-розмножувальна машина з талером (у 2 знач.) і рухомими планками з поділками.

ДИРÉКТОР[1], а, *ч.* Керівник підприємства, установи або навчального закладу. *Директор дитбудинку.*

Директорáт, у, *ч.* Колегія директорів якого-небудь великого підприємства, відомства, очолювана головним директором.

Дирéкторка, и, *ж., розм.*

Дире́кторство, а, *с.*, *розм.*

Дире́кторський, а, е. *Директорська посада. Директорський кабінет.*

Директорува́ння, я, *с.*, *розм. Директорування в банку.*

Директорува́ти, у́ю, у́єш, *розм. Директорувати упродовж п'яти років.*

Директри́са, и, *ж.*, *розм. Директриса гімназії.*

Дире́кція, ї, *ж.* 1. Керівний орган, очолюваний директором на підприємстві, в установі, закладі. *Дирекція інституту. Входити до складу дирекції. Представники дирекції.* 2. Приміщення, в якому знаходиться управління підприємством, установою, навчальним закладом. *Зайти в дирекцію.*

ДИРЕ́КТОР[2], а, *ч.*, *спец.* Провідник у радіоапаратурі, який служить для збирання, фокусування випромінювання у вузький промінь. *Випромінювання директора.*

ДИРЕКТО́РІЯ[1], ї, *ж.*, *іст.* 1. Уряд Французької республіки (1795—1799 рр.). 2. Тимчасовий уряд України (1918—1920 рр.).

ДИРЕКТО́РІЯ[2], ї, *ж.*, *інформ.* Довідник файлів.

ДИРЕКТРИ́СА, и, *ж.*, *мат.* 1. Пряма лінія, властивість якої полягає в тому, що відношення віддалі між будь-якою точкою кривої і її фокусом до віддалі між тією самою точкою і цією прямою є величина незмінна. 2. Середня лінія сектора артилерійської стрільби; основний напрям, у якому проводиться стрільба.

ДИРЕКЦІО́Н, а, *ч.*, *муз.* 1. Додатковий нотний стан над якою-небудь оркестровою партією, що має основні мелодійні голоси інших партій із зазначенням вступу кожного інструмента. 2. Скорочена й спрощена партитура невеликих творів для духових та естрадних оркестрів.

ДИРИГУВА́ННЯ, я, *с.* Один із найскладніших видів музично-виконавського мистецтва, керівництво колективом музикантів (оркестром, хором, ансамблем тощо) у процесі розучування і публічного виконання музичних творів.

Дириге́нт, а, *ч.* Керівник колективу виконавців у оркестрі, хорі, оперному або балетному спектаклі. *Диригент хору.*

Дириге́нтський, а, е. 1. Прикм. до **дириге́нт**. *Диригентська паличка.* 2. Признач. для підготовки диригентів. *Диригентський відділ. Диригентські дисципліни.*

Диригува́ти, у́ю, у́єш. 1. Керувати оркестром, хором під час виконання музичного твору. *Диригувати хором. Диригувати оркестром.* 2. Керувати виконанням музичного твору. *Диригувати речитатив.*

ДИРИЖА́БЛЬ, я, *ч.* Повітроплавний апарат із корпусом, наповненим газом, легшим від повітря, який має двигун з повітряним гвинтом; керований аеростат. *Політ на дирижаблі.*

Дирижа́бельний, а, е. *Дирижабельна експедиція.*

ДИРХЕ́М, а, *ч.* 1. Стародавня арабська срібна монета. *Арабські дирхеми.* 2. Грошова одиниця, а також розмінна монета деяких арабських країн. 3. Міра ваги дорогоцінних металів у Єгипті й Судані.

ДИС... Префікс, що надає слову протилежне або заперечне значення.

ДИСАХАРИ́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **дисахари́д**, у, *ч.*). Вуглеводи, молекули яких складаються із двох залишків моносахаридів (простих цукрів). *Розщеплення дисахаридів.*

ДИСБАКТЕРІО́З, у, *ч.*, *мед.* Порушення бактеріальної мікрофлори організму (найчастіше — кишечника). *Дисбактеріоз кишечника. Діагностувати дисбактеріоз. Лікування дисбактеріозу.*

ДИСБАЛА́НС, у, *ч.* Незрівноваженість деталі, що виникає в результаті несиметричного розташування маси відносно осі її обертання. *Дисбаланс автомобільного колеса.*

ДИСГАРМО́НІЯ, ї, *ж.* 1. *муз.* Порушення гармонії, відсутність співзвучності; немилозвучність. *Дисгармонія в акордах.* 2. *перен.* Розлад, порушення відповідності чого-небудь із чимсь; різнобій. *Дисгармонія у виконанні.*

Дисгармоні́йний, а, е, *книжн. Дисгармонійна особистість.*

Дисгармоні́йність, ності, *ж.*, *книжн. Дисгармонійність світу.*

Дисгармоні́йно.

Дисгармоніюва́ти, ю́є, **Дисгармонува́ти**, у́є. 1. *муз.* Перебувати в дисгармонії (у 1 знач.), порушувати гармонію у 1 знач. (*див.* **гармо́нія**[1]). 2. *перен.* Бути в незгоді, в розладі, не виявляти узгодження, відповідності з чим-небудь. *Дисгармонувати із загальним настроєм. Дисгармоніювати з поведінкою.*

ДИСЕ́КТОР, а, *ч.* Передавальна телевізійна трубка без нагромадження електричних зарядів, у якій оптичне зображення, створюване на фотокатоді, перетворюється вторинноелектронним помножувачем на відеосигнал; використовують у спеціальних автоматичних телевізійних системах.

ДИСЕМІНА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *мед.* Розповсюдження збудника хвороби з первинного вогнища хвороби по кров'яній або лімфатичній системі. 2. *біол.* Розсіювання насіння.

ДИСЕРТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Наукова робота, яку захищають на вченій раді наукової установи для здобуття вченого ступеня. *Докторська дисертація. Кандидатська дисертація. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. Захистити дисертацію. Обговорити дисертацію. Захист дисертації. Рукопис дисертації. Керівник дисертації.*

Дисерта́бельний, а, е. Який може бути дисертацією. *Дисертабельна проблема.*

Дисерта́бельність, ності, *ж. Дисертабельність теми.*

Дисерта́нт, а, *ч.* Особа, яка публічно захищає дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата чи доктора наук. *Питання до дисертанта.*

Дисерта́нтка, и, *ж.*

Дисертаці́йний, а, е. *Дисертаційна робота. Дисертаційний виклад. Дисертаційна тема.*

ДИСИДЕ́НТ, а, *ч.* 1. *книжн.* Особа, релігійні погляди якої розходяться з офіційним релігійним ученням. 2. Той, хто не погоджується з панівною ідеологією, існуючим режимом і зазнає за це переслідувань, репресій. *Українські дисиденти.*

Дисиде́нтка, и, *ж.*

Дисиде́нтство, а, *с. Представники дисидентства.*

Дисиде́нтський, а, е. *Дисидентський рух. Дисидентська література.*

ДИСИМІЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *біол.* Процес розкладу складних органічних сполук в організмах із перетворенням їх на прості речовини; супроводжується звільненням енергії, що використовується в процесах життєдіяльності. *Процес дисиміляції.* 2. *лінгв.* Заміна в слові одного з двох однакових або близьких за вимовою звуків іншим, менш подібним; спостерігається здебільшого у системі приголосних. *Дисиміляція приголосних. Прогресивна дисиміляція. Регресивна дисиміляція.*

Дисимілятиві́ний, а, е.

ДИСИМУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Приховування хвороби або окремих її ознак чи проявів.

ДИСИПА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Розсіювання. *Дисипація енергії. Дисипація атмосфери.*

Дисипати́вний, а, е. *Дисипативна система.*

ДИСК, а, *ч.* 1. Плоский круг, предмет у формі плоского круга. *Металевий диск. Диск маятника.* 2. У легкій атлетиці — спортивний снаряд для

метання. *Метання диска.* 3. Магазин для патронів у ручному кулеметі або автоматі. *Автоматні диски.* 4. *розм.* Грамплатівка. *Модний диск. Ліцензійний диск. Купити диск.* 5. *інформ.* Носій інформації, закладених даних. *Жорсткий диск. Зчитувати інформацію з диска.* 6. *анат.* Внутрішньосуглобний хрящ у щелепному грудинно-ключичному і променеволіктьовому суглобах. *Випадання дисків. Вправляти диски.*

Ди́сковий, а, е. *Дисковий електродвигун. Дискові сіялки. Дискові різці.*

ДИ́СКАНТ, а, *ч.* 1. Високий дитячий голос (хлопчиків), а також співак із таким голосом. *Співати дискантом. Слухати дискантів у концерті.* 2. Найвища партія багатоголосного твору. 3. Партія в хорі чи вокальному ансамблі, яку виконують високі дитячі чи жіночі голоси.

Дисканти́ст, а, *ч.* Хлопчик, що виконує партії дисканта в хорі.

Диска́нтовий, а, е. *Дискантова струна.*

ДИСКА́УНТ, а, *ч.* 1. Пряме зниження ціни, що застосовується в міжнародних контрактах. 2. Різниця, яку отримує банк, купуючи цінні папери за ціною, нижчою від номіналу.

ДИСКВАЛІФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Позбавлення кваліфікації на підставі визнання кого-небудь нездатним або негідним обіймати якусь посаду, виконувати певні функції, роботу тощо. 2. *спорт.* Позбавлення спортсмена (команди) права брати участь у змаганнях; постійне чи тимчасове позбавлення спортсмена спортивного звання. *Дискваліфікація за порушення правил змагань.*

Дискваліфікаці́йний, а, е. *Дискваліфікаційна комісія.*

Дискваліфіко́ваний, а, е. *Дискваліфікований працівник. Дискваліфікований спортсмен.*

Дискваліфікува́ти, у́ю, у́єш. Піддавати дискваліфікації, позбавляти кваліфікації.

ДИСКЕ́ТА, и, *ж., інформ.* Малоформатний плоский гнучкий магнітний диск — носій інформації для обробки на комп'ютері. *Вставити дискету у дисковод. Вийняти дискету. Записати на дискету. Зчитувати з дискети.*

Диске́тний, а, е. *Дискетний формат.*

ДИ́СКО, *невідм., с.* Музичний стиль, переважно танцювально-пісенного характеру, з чітким ритмом (приблизно 112—114 ударів на хвилину). *Записувати диско. Танцювати диско. Мода на диско.*

ДИСК-ЖОКЕ́Й, ДІДЖЕ́Й, я, *ч.* Коментатор записів на дискотеках та в музичних радіо- і телепередачах. *Популярний диск-жокей. Модний діджей. Підготовка діджеїв.*

Диск-жоке́йський, а, е.

ДИСКОБО́Л, а, *ч.* Спортсмен — метальник диска.

ДИСКОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Опис змісту і оформлення грамплатівок. 2. Каталоги і переліки, розділи в періодичних виданнях, які містять анотовані списки нових грамплатівок, інформацію про них, рецензії тощо, а також спеціальні розділи-додатки в книжках про видатних виконавців.

ДИСКОМІЦЕ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **дискоміце́т**, а, *ч.*). Сумчасті гриби з відкритими плодовими тілами; окремі види — їстівні (зморшки, трюфелі), ще інші — паразити плодових та овочевих культур (склеротинії).

ДИСКОМФО́РТ, у, *ч.* Незручність, відсутність належних умов, потрібних для нормальної життєдіяльності людини, виконання певної роботи і т. ін.; невигода. *Дискомфорт спілкування. Душевний дискомфорт. Відчувати дискомфорт.*

Дискомфо́ртний, а, е. *Дискомфортний процес. Дискомфортні відчуття.*

ДИСКО́НТ, у, *ч., фін.* 1. Кредитна операція купівлі банком векселів та інших боргових зобов'язань до терміну їх оплати з вирахуванням відсотків. 2. Знижка, відсоток, який вираховують при достроковому розрахунку за векселем або іншим борговим зобов'язанням. *Обліковий відсоток.* 3. Знижка з курсу валюти у строкових операціях. 4. Різниця між номіналом цінного паперу і його біржовим курсом, якщо останній є нижчим за вартість. 5. Різниця між цінами на той самий товар із різними термінами постачання.

Дисконте́р, а, *ч., фін.* Банкова установа, працівник банку або приватна особа, яка робить розрахунки за векселем або іншим борговим зобов'язанням, дисконтує їх.

Диско́нтний, Диско́нтовий, а, е. *Дисконтна політика. Дисконтна ставка. Дисконтні облігації. Дисконтний відсоток. Дисконтна арбітражна операція. Дисконтна валютна політика. Дисконтна позика.*

Дисконтува́ння, я, *с.* 1. Зведення економічних показників різних років до порівнянного в часі вигляду. *Норма дисконтування.* 2. Облік векселів. *Дисконтування векселів.*

Дисконтува́ти, у́ю, у́єш, *фін.* Робити дисконт (у 1 знач.). *Дисконтувати векселі.*

ДИСКОРДАНТНІ́СТЬ, ності, *ж.* Несхожість за генотипом між певними особинами, напр., несхожість за якою-небудь ознакою між близнюками.

ДИСКОПЛА́Н, а, *ч.* Літальний апарат, носійна поверхня якого має форму диска.

ДИСКОТЕ́КА, и, *ж.* 1. Зібрання дисків. *Домашня дискотека.* 2. Танцювальний зал, де прослуховують, програють диски. *Сучасна дискотека.* 3. Розважальний захід із танцями, як правило, під музичні записи. *Молодіжна дискотека. Піти на дискотеку. Зустрітися на дискотеці. Влаштовувати дискотеку.*

Дискоте́чний, а, е. *Дискотечна програма. Дискотечні записи. Дискотечна апаратура.*

ДИСКОФІ́Л, а, *ч.* Колекціонер, збирач дисків.

ДИСКРЕДИТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Підривання довіри до кого-, чого-небудь, применшення чийогось авторитету, значення, приниження гідності. *Повна дискредитація. Кампанія дискредитації. Дискредитація влади. Політична дискредитація.*

Дискредита́тор, а, *ч.* Той, хто вдається до дискредитації.

Дискредито́ваний, а, е. *Дискредитовані поняття.*

Дискредитува́ння, я, *с.* *Свідоме дискредитування. Цілеспрямоване дискредитування. Дискредитування товариства. Дискредитування державного устрою.*

Дискредитува́ти, у́ю, у́єш. *Дискредитувати людину. Дискредитувати уряд. Дискредитувати ідею.*

ДИСКРЕТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* Те саме, що **квантува́ння**.

ДИСКРЕ́ТНИЙ, а, е. Роздільний, перервний, який протиставляється неперервному. *Дискретна математика. Дискретна величина. Дискретна зміна.*

Дискре́тність, ності, *ж.* *Дискретність спадковості.*

ДИСКРЕ́ЦІЯ, ї, *ж.* Вирішення посадовою особою чи державним органом певного питання на власний розсуд.

Дискреці́йний, а, е. *Дискреційна влада.*

ДИСКРИМІНА́ТОР, а, *ч., техн., радіо.* Пристрій для перетворення зміни контрольованого параметра електричного сигналу (на вході) на зміну полярності напруги (на виході); використовують у системах автоматичного регулювання, радіоприймачах тощо.

ДИСКРИМІНА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Обмеження або позбавлення прав певних

категорій громадян за расовою або національною належністю, політичними і релігійними переконаннями. *Расова дискримінація. Дискримінація церкви. Національна дискримінація. Релігійна дискримінація. Дискримінація жінок.* 2. У міжнародних відносинах — створення умов, які ставлять яку-небудь державу (групу держав), її організації і громадян у гірше становище порівняно з іншими. *Політична дискримінація. Економічна дискримінація. Митна дискримінація. Торговельна дискримінація. Елемент дискримінації.* 3. *мед.* Здатність окремо сприймати два однакові подразнення, які діють одночасно у двох близько розміщених точках шкіри.

Дискриміна́тор, а, *ч.* Той, хто вдається до дискримінації. *Засуджувати дискримінаторів.*

Дискримінаці́йний, а, е. *Дискримінаційна політика. Дискримінаційний закон.*

Дискриміно́ваний, а, е. *Дискримінована нація.*

Дискримінува́ти, у́ю, у́єш. Обмежувати в правах, позбавляти прав. *Дискримінувати споживача. Дискримінувати людей за расовою ознакою.*

ДИСКУВА́ННЯ, я, *с.* Обробіток землі дисковим культиватором, дисковою бороною для розпушення її поверхневого шару та знищення бур'янів. *Осіннє дискування. Дискування ріллі.*

Диско́ваний, а, е. *Дискована земля.*

Дискува́ти, у́ю, у́єш,

ДИ́СКУРС, у, *ч.*, *спец.* 1. Логічні міркування з метою встановлення істини. *Теоретичний дискурс. Теорія дискурсу.* 2. Сукупність висловлювань, що стосуються певної проблематики, розглядаються у зв'язку з цією проблематикою, а також у зв'язках між собою. *Міжнародний мистецький дискурс.*

Дискурси́вний, Ди́скурсни́й, а, е. 1. Який здійснюється шляхом логічних міркувань, обґрунтований попередніми судженнями. 2. Прикм. до **ди́скурс**. *Дискурсивна практика.*

ДИСКУ́СІЯ, ї, *ж.* 1. Широке публічне обговорення якого-небудь спірного питання; вільний обмін думками. *Гостра дискусія. Літературна дискусія. Наукова дискусія. Бурхлива дискусія. Вести дискусію. Предмет дискусії. Вступити у дискусію. Розгорілася дискусія.* 2. *перен.*, *розм.* Суперечка окремих осіб, співрозмовників.

Дискусі́йний, а, е. *Дискусійне питання. Дискусійна стаття. Дискусійні проблеми медицини.*

Дискутува́ти, у́ю, у́єш. Вести дискусію про що-небудь, обговорювати що-небудь; сперечатися. *Дискутувати політичні питання.*

ДИСЛОКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *військ.* Розташування, розміщення військових частин, з'єднань, а також військових установ та навчальних закладів на певній території; розташування військових частин на фронті. *Дислокація військ.* 2. *геол.* Порушення форми первинного залягання пластів гірських порід, унаслідок якого утворюються складки, зсуви та інші тектонічні форми. *Плікативні дислокації в будові земної кори.* 3. *мед.* Зміщення кісток при переломах. 4. *фіз.*, *хім.* Порушення періодичної структури кристалів, що виникає під час їх руху або пластичної деформації.

Дислокаці́йний, а, е. *Дислокаційні дані.*

Дислоко́ваний, а, е. *Дислокований полк.*

Дислокува́ння, я, *с.* *Дислокування загону.*

Дислокува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати дислокацію; розміщувати збройні сили на певній території.

ДИСМЕНОРЕ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Різноманітні розлади менструальної функції, які супроводжуються хворобливими явищами (болями, нудотою тощо).

ДИСОЛЮ́ЦІЯ, ї, *ж.* Розклад, розчинення твердих тіл.

ДИСОНА́НС, у, *ч.* 1. *муз.* Негармонійне, неузгоджене поєднання звуків, порушення співзвучності; протилежне — консонанс. *Дисонанс звучання. Підготований дисонанс.* 2. У віршуванні — неповна рима, що будується на збігові приголосних при частковій або повній розбіжності голосних. 3. *перен.* Відсутність гармонії, належних пропорцій, рис у чому-небудь, розлад, невідповідність, протиріччя з чим-небудь. *Вносити дисонанс у загальний настрій. Дисонанс у стосунках. Перебувати в дисонансі.*

Дисона́нсовий, а, е, *муз.* *Дисонансове звучання.*

Дисонува́ти, у́є. 1. Звучати дисонансом. *Інструмент дисонує.* 2. *перен.* Виявляти невідповідність із чим-небудь, вносити дисонанс, розлад у що-небудь. *Тон дисонує. Живопис дисонує із загальною кольоровою гамою залу. Поведінка дисонує із загальними нормами.*

ДИСОЦІА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Розклад молекул на простіші молекули, атоми, атомні групи або іони. *Термічна дисоціація. Електролітична дисоціація. Ступінь дисоціації.* 2. Порушення зв'язності психічних процесів.

Дисоціюва́ти, ю́є.

ДИСПАЛАТАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *лінгв.* Те саме, що **депалаталіза́ція**.

ДИСПАНСЕ́Р, у, *ч.* Спеціалізований лікувально-профілактичний заклад, який здійснює диспансеризацію. *Туберкульозний диспансер. Психоневрологічний диспансер. Наркологічний диспансер. Відвідати диспансер. Бути на обліку в диспансері.*

Диспансериза́ція, ї, *ж.* Метод активного динамічного спостереження за станом здоров'я населення, а також діяльність усіх лікувально-профілактичних закладів, спрямована на запобігання захворюванням, активне виявлення й лікування хворих, особливо на ранніх стадіях захворювань. *Диспансеризація населення. Здійснювати диспансеризацію. Пройти диспансеризацію.*

Диспансеризо́ваний, а, *е.* *Диспансеризований хворий.*

Диспансеризува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати диспансеризацію. *Диспансеризувати дітей.*

Диспансе́рний, а, е. *Диспансерне обстеження. Диспансерний облік. Диспансерний нагляд. Диспансерний хворий. Диспансерне спостереження.*

ДИСПАРА́ТНИЙ, а, е. Несумісний.

ДИСПА́Ч, у, *ч.* Премія, яку встановлює судновласник фрахтувальникові за дострокове навантаження або розвантаження судна.

ДИСПА́ША, і, *ж.* 1. *мор.* Розрахунок збитків у загальній аварії, що розподіляються між судновласником і вантажовласником пропорційно до вартості судна, вантажу і фрахту. 2. Документ, що містить такий розрахунок.

Диспа́шер, а, *ч.* Офіційний експерт, уповноважений здійснити диспашу.

ДИСПЕНСА́ЦІЯ, ї, *ж.* Непоширення на якусь особу дії певного церковного правила; звільнення від обітниці.

ДИСПЕПСІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Розлад травлення в кишечнику, що супроводжується посиленими процесами бродіння і гниття. *Токсична диспепсія.*

Диспепти́чний, а, е.

ДИСПЕРГЕ́НТИ, ів, *мн.* Складні хімічні препарати, що пришвидшують розтікання нафтопродуктів у вигляді тонкої плівки по водній поверхні, активізують її розрив і розсіювання в товщі води.

ДИСПЕ́РСІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Подрібнення або розсіяння чого-небудь. *Дисперсія світла. Дисперсія хвиль.*

Диспергува́ння, я, *с.* Тонке подрібнення твердих або рідких тіл унаслідок якого утворюються дис-

персні системи (порошки, суспензії, емульсії, аерозолі); використовують у виробництві мінеральних в'яжучих речовин, полімерних матеріалів, пігментів, барвників, харчових продуктів, лікарських препаратів. *Диспергування вугілля.*

Диспергува́ти, у́ю, у́єш, *спец. Диспергувати гірську породу.*

Дисперсі́йний, а, е. *Дисперсійне середовище.*

Диспе́рсний, а, е. *Дисперсна речовина. Дисперсна система.*

Диспе́рсність, ності, *ж.* Ступінь подрібнення речовини на частинки без зміни її хімічного складу. *Дисперсність білкових частинок.*

ДИСПЕ́ТЧЕР, а, *ч.* Працівник, який регулює хід виробничого процесу і координує взаємодію всіх ланок за допомогою засобів зв'язку, сигналізації, контролю і управління, забезпечує виконання графіків випуску продукції, руху транспорту тощо. *Станційний диспетчер.*

Диспетчеризаа́ція, ї, *ж.* Централізація контролю й управління виробничими та ін. процесами шляхом застосування технічних засобів зв'язку, сигналізації, телемеханіки й автоматики; диспетчерське керування. *Диспетчеризація великих підприємств.*

Диспе́тчерський, а, е. *Диспетчерський центр. Диспетчерська служба. Диспетчерський пункт. Диспетчерський зв'язок.*

ДИСПЛАЗІ́Я, ї, *ж.* Неправильний розвиток тканин, органів чи частин тіла.

ДИСПЛЕ́Й, я, *ч., інформ.* Пристрій для відображення інформації у вигляді тексту, графіка, таблиці, малюнка тощо; екран такого пристрою. *Дисплей із великим екраном. Екран дисплея. Пульт дисплея. Включити (виключити) дисплей.*

Диспле́йний, а, е. *Візуальний дисплейний термінал ЕОМ. Дисплейний клас.*

ДИСПНО́Е, *невідм.* Утруднене дихання.

ДИСПОЗИТИ́ВНИЙ, а, е, *юр.* Який допускає вибір. *Диспозитивні засади. Диспозитивна норма. Диспозитивна правова норма.*

Диспозити́вність, ності, *ж.* 1. *юр.* Можливість розпоряджатися процесуальними засобами захисту. 2. Право учасників договору чи судового процесу діяти на власний розсуд.

ДИСПОЗИ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. План розміщення кораблів на стоянках чи в строю при спільному плаванні. 2. Застаріла назва плану розташування сухопутних військ або флоту для бою або на місці стоянки. 3. *юр.* Норма, що визначає правила поведінки, а також права та обов'язки сторін — учасників правовідносин.

Диспозиці́йний, а, е.

ДИСПОНДЕ́Й, я, *ч.* Подвійний спондей — стопа з чотирьох довгих складів.

ДИСПОНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *фін.* 1. Розпоряджатися вільними сумами, які є на рахунках у кореспондентів банку або у комісіонерів. 2. *перен.* Зловживати владою, владно розпоряджатися.

Диспоне́нт, а, *ч.* 1. Уповноважений у справах фірми, розпорядник, управитель. 2. *фін.* Фізична або юридична особа, що володіє вільними сумами на рахунках у комісіонера або в кореспондентів банку.

Диспонува́ння, я, *с.*

ДИСПРО́ЗІЙ, ю, *ч., хім.* Хімічний елемент родини лантаноїдів; хімічно активний метал, який при високій температурі взаємодіє з киснем, галогенами та іншими неметалами; застосовується як компонент магнітних сплавів, фосфорів.

ДИСПРОПО́РЦІЯ, ї, *ж.* Невідповідність між складовими частинами цілого, відсутність пропорційності; непропорційність. *Велика диспропорція. Диспропорція розвитку.*

Диспропорці́йний, а, е. *Диспропорційний розвиток. Диспропорційні форми.*

Диспропорці́йність, ності, *ж.*

ДИ́СПУТ, у, *ч.* Публічна суперечка на наукову, літературну і т. ін. тему, що має суспільний інтерес. *Публічний диспут. Провести диспут. Диспут на актуальну тему. Диспути про етимологію. Виступати на диспуті.*

Диспута́нт, а, *ч., розм.* Той, хто бере участь у диспуті.

Диспута́нтка, и, *ж.*

Диспутува́ти, у́ю, у́єш. Сперечатися, брати участь у диспуті. *Диспутувати щодо проблем моралі.*

ДИСТА́ЛЬНИЙ, а, е. Який знаходиться якнайдалі від середньої площини тіла. *Дистальний відділ променевої кістки. Дистальний перелом гомілки.*

ДИСТА́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. Відстань, проміжок між чим-небудь (у просторі, часі та ін.). *Безпечна дистанція. Створювати дистанцію. Дотримуватися дистанції.* 2. Дільниця адміністративно-технічного поділу залізниць, шосейних і водних шляхів. 3. Визначена ділянка для спортивних змагань, бою і т. ін.; проміжок між стартом і фінішем. *Дистанція кросу.*

Дистанці́йний, а, е. *Дистанційне управління. Дистанційний контроль. Дистанційна трубка. Дистанційне вимірювання.*

Дистанційо́ваний, а, е.

Дистанціюва́ння, я, *с.*

Дистанціювати, ю́ю, ю́єш.

ДИСТЕ́Н, у, *ч.* Мінерал класу силікатів, переважно блакитного, синього кольорів; використовують для одержання силуміну.

ДИСТИЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж., техн.* Очищення рідини перегоном; використовують у хімічній, нафтовій, харчовій промисловості. *Дистиляція води.*

Дистильо́ваний, а, е. *Дистильована вода.*

Дистилюва́ння, я, *с. Періодичне дистилювання.*

Дистилюва́ти, ю́ю, ю́єш. Очищати рідину перегонкою; здійснювати дистиляцію. *Дистилювати воду.*

Дистиля́т, у, *ч.* Продукт дистиляції. *Дистиляти при перегоні нафти.*

Дистиля́тний, а, е.

Дистиля́тор, а, *ч.* 1. Апарат для дистиляції. 2. Майстер заводської перегонки спирту, горілки, вина та ін.

Дистиляці́йний, а, е. *Дистиляційна фабрика. Дистиляційний апарат.*

ДИСТИМІ́Я, ї, *ж., мед.* Пригнічений настрій.

ДИСТИ́НКЦІЯ, ї, *ж., лог.* Пізнавальна діяльність, у процесі якої фіксується відмінність між предметами дійсності, елементами свідомості та ін.

Дистинкці́йний, а, е.

ДИ́СТИХ, а, *ч.* Дворядкова строфа, а також вірш, який складається з таких строф. *Дистих «На могилі Шевченка».*

ДИСТОНІ́Я, ї, *ж., мед.* Хворобливий стан, що виявляється в зміні тонусу судин; спостерігається при порушеннях функції вегетативної нервової системи. *Вегетативна дистонія.*

ДИСТО́РСІЯ, ї, *ж.* 1. *фіз.* Викривлення зображень в оптичних системах через нерівномірне збільшення предметів об'єктивом від його середини до країв. 2. *мед.* Розтягнення або розрив зв'язок суглоба.

ДИСТРЕ́С, у, *ч., мед.* Тяжкий стрес із негативними наслідками для організму.

Дистре́совий, а, е.

ДИСТРИБУ́ЦІЯ, ї, *ж., лінгв.* Сукупність контекстів, у яких може траплятися певна мовна одиниця і які протиставляються всім контекстам, де вона траплятися не може.

Дистрибути́вний, а, е. *Дистрибутивні відношення. Дистрибутивний аналіз.*

Дистрибути́вність, ності, *ж.*

ДИСТРИБ'Ю́ТОР, а, *ч.* 1. Агент або торгова фірма, яка здійснює функції

торгового посередника між виробниками товару і його споживачами. *Дистриб'ютор парфумерної продукції*. 2. Різновид агента, що здійснює збут товарів у межах свого регіону. 3. Брокер, що розміщує цінні папери серед клієнтури. 4. Збутовий посередник. *Офіційний дистриб'ютор компанії «Тойота»*.

Дистриб'ю́торський, а, е. *Дистриб'юторська мережа. Дистриб'юторська фірма*.

ДИСТРИ́КТ, у, *ч*. Адміністративний, судовий або виборчий округ у США, Великій Британії та деяких інших державах.

ДИСТРОФІ́Я, ї, *ж*. Патологічний процес, який виникає внаслідок порушення обміну речовин і характеризується появою в клітинах і тканинах продуктів обміну, змінених кількісно або якісно. *Білкова дистрофія. Мінеральна дистрофія. Дистрофія міокарда. Дистрофія м'язів*.

Дистро́фік, а, *ч*., *розм*. Людина, хвора на дистрофію.

Дистро́фічка, и, *ж*.

Дистрофі́чний, а, е. *Дистрофічний процес*.

ДИСУЛЬФА́Н, у, *ч*. Лікарський препарат із групи сульфонамідів, що застосовується для лікування дизентерії та колітів.

ДИСУЛЬФІ́ДИ, ів, *мн*. (*одн*. **дисульфі́д**, у, *ч*.), *хім*. Хімічні з'єднання елементів із сіркою. *Дисульфід молібдену. Дисульфід олова*.

Дисульфі́дний, а, е.

ДИСФАГІ́Я, ї, *ж*., *мед*. Розлад акту ковтання, зумовлений органічними чи функціональними перешкодами на шляху просування страви до шлунка.

ДИСФОРІ́Я, ї, *ж*. Розлад настрою, який характеризується напруженим злісно-тужливим станом, роздратованістю, що іноді переходить у спалахи гніву з агресивністю; спостерігається при деяких психічних захворюваннях.

ДИСФУ́НКЦІЯ, ї, *ж*., *біол*., *мед*. Порушення, розлад функції якого-небудь органа, системи, здебільшого якісного характеру (напр., порушення нюху). *Вроджена (набута) дисфункція*.

ДИСЦИПЛІ́НА[1], и, *ж*. 1. Твердо встановлений порядок, дотримання якого є обов'язковим для всіх членів даного колективу. *Трудова дисципліна. Фінансова дисципліна. Касова дисципліна. Кредитна дисципліна. Дисципліна в колективі*. 2. Витриманість, звичка до суворого порядку. *Дисципліна думки. Дисципліна почуттів*.

Дисциплі́на́рний, а, е. 1. Прикм. до **дисциплі́на** (у 1 знач.). *Дисциплінарний статут*. 2. Пов'язаний із порушенням дисципліни. *Дисциплінарне стягнення. Дисциплінарний батальйон*.

Дисциплíно́ваний, а, е. *Дисциплінований працівник (учень)*.

Дисциплíно́ваність, ності, *ж*. *Висока дисциплінованість*.

Дисциплíно́вано. *Працювати дисципліновано*.

Дисциплінува́ти, у́ю, у́єш. Привчати до дисципліни. *Дисциплінувати себе*.

ДИСЦИПЛІ́НА[2], и, *ж*. Галузь наукового знання, навчальний предмет. *Загальноосвітні дисципліни. Спеціальні дисципліни. Викладати філологічні дисципліни*.

ДИФАМА́ЦІЯ, ї, *ж*. Оголошення, як правило, у пресі, справжньої або неправдивої інформації, що ганьбить честь і гідність особи, псує репутацію установи тощо. *Справа про дифамацію. Зазнати дифамації*.

Дифамаці́йний, а, е. *Дифамаційний матеріал*.

ДИФЕНІ́Л, у, *ч*. Органічна сполука, вуглеводень ароматичного ряду, твердий безбарвний кристалічний продукт; міститься в кам'яновугільній смолі; використовують у виробництві барвників і синтетичних смол.

ДИФЕРЕ́НТ, у, *ч*. 1. *мор*. Кут поздовжнього нахилу судна, який викликає різницю осадки носа й корми. *Незначний диферент на ніс*. 2. *фін*. Різниця в ціні товару при його замовленні та одержанні в процесі торговельних операцій.

ДИФЕРЕНЦІА́Л, а, *ч*. 1. *мат*. Довільний приріст незалежної змінної величини. *Диференціал функції*. 2. *техн*. Механізм у трансмісії колісних машин, який забезпечує ведучим колесам необхідну різницю у швидкості обертання на поворотах.

Диференціа́льний, а, е. 1. Неоднаковий у різних умовах. 2. *мат*. Прикм. до **диференціа́л** (у 1 знач.). *Диференціальне рівняння. Диференціальна геометрія. Диференціальне числення*. 3. *лінгв*. Розрізнювальний. *Диференціальна ознака. Диференціальний словник*. 4. Який стосується диференціала (у 2 знач.). *Диференціальний механізм*.

ДИФЕРЕНЦІА́ЦІЯ, ї, *ж*. Поділ, розчленування цілого на окремі елементи, частини й форми. *Диференціація суспільства. Диференціація значень*.

Диференці́йний, а, е. Неоднаковий у різних умовах. *Диференційний тариф. Диференційна рента. Диференційні ознаки фонем. Диференційний словник*.

Диференційо́ваний, а, е. *Диференційований залік. Диференційований за галузями промисловості*.

Диференційо́ваність, ності, *ж*. *Діалектна диференційованість української мови*.

Диференційо́вано. *Диференційовано розглядати*.

Диференціюва́ння, я, *с*. 1. Розчленування, розрізнення, виокремлення складових елементів при розгляданні, вивченні чогось. *Модуляційне диференціювання. Диференціювання подразників*. 2. Знаходження похідної або диференціала в математичному аналізі. *Правило диференціювання складної функції двох змінних*. 3. В ембріології — процес виникнення відмінностей між частинами організму та їх спеціалізації під час його розвитку.

Диференціюва́ти, ю́ю, ю́єш. 1. Розділяти, розчленовувати що-небудь на окремі різнорідні елементи. *Диференціювати кров на чотири групи*. 2. *мат*. Знаходити диференціали функцій.

ДИФІРА́МБ, а, *ч*. 1. У Стародавній Греції — урочиста хорова пісня на честь бога Діониса. *Виконання дифірамбів*. 2. Літературний жанр, близький до оди або гімну. *Складати дифірамби. Зразок дифірамба. Жанр дифірамба*. 3. *перен*. Перебільшена похвала. *Ювілейний дифірамб. Співати дифірамби*.

Дифіра́мбний, а, е. *Дифірамбний тон. Дифірамбний жанр. Дифірамбний стиль*.

ДИФМАНО́МЕТР, а, *ч*., *техн*. Прилад для вимірювання перепадів тиску з метою визначення витрати рідини або її рівня в яких-небудь апаратах.

ДИФОСГЕ́Н, у, *ч*. Органічна масляниста безбарвна отруйна речовина з різким задушливим запахом, подібним до запаху прілого сіна. У Першій світовій війні використовували як отруйну речовину.

ДИФРА́КЦІЯ, ї, *ж*., *фіз*. Огинання хвилями (звуковими, світловими і т. ін.) зустрічних перешкод та інші зміни в їх поширенні, що виникають під час проходження хвиль біля цих перешкод. *Дифракція світла*.

Дифракці́йний, а, е. *Дифракційні явища. Дифракційні гратки. Дифракційна електроніка*.

ДИФТЕРІ́Я, ї, *ж*. Гостра інфекційна, перев. дитяча, хвороба, яка виявляється в ураженні верхніх дихальних шляхів і отруює весь організм. *Щеп-*

лення проти дифтерії. Гостра форма дифтерії. Епідемія дифтерії.

Дифтері́йний, а, е. *Дифтерійна паличка Леффлера. Дифтерійний круп. Дифтерійний наліт.*

Дифтеро́їди, ів, *мн.* (*одн.* **дифтеро́їд**, а, *ч.*). Бактерії, подібні до дифтерійних паличок.

ДИФТО́НГ, а, *ч.* Сполучення двох голосних звуків, що вимовляються як один склад.

Дифтонгіза́ція, ї, *ж.* Явище переходу простого голосного звука в дифтонг. *Дифтонгізація звука.*

Дифто́нговий, а, е.

ДИФТОРИ́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **дифтори́д**, у, *ч.*), *хім.* Хімічні сполуки елементів із фтором, у яких на кожний атом елемента припадає два атоми фтору.

ДИФУ́ЗІЯ, ї, *ж.* 1. Процес взаємного проникнення речовин при безпосередньому стиканні або крізь порувату перегородку, зумовлений тепловим рухом їх молекул. *Швидка дифузія.* 2. Перенесення речовин (солей, газів і т. ін.) у морській воді з ділянки високої їх концентрації в ділянку низької.

Дифузі́йний, а, е. 1. Прикм. до **дифу́зія** (у 1 знач.). *Дифузійне антисептування деревини. Дифузійне зварювання.* 2. Признач. для процесів дифузії. *Дифузійний апарат. Дифузійна батарея.*

Дифу́зний, а, е. 1. Утворений шляхом дифузії (у 1 знач.); змішаний, різнорідний. *Дифузне просочування.* 2. *перен.* Розсіяний, розпливчастий, нечіткий. *Дифузна туманність.*

Дифузо́р, а, *ч.* 1. Канал змінного поперечного перерізу, за допомогою якого сповільнюють рух газу або рідини. *Горловина дифузора.* 2. Конічний випромінювач звуку в гучномовцях. 3. Пристрій до фотоапаратів або фотозбільшувачів, що дає змогу одержувати зображення м'якого малюнка. 4. Апарат для добування цінних речовин із сумішей (напр., дубильних речовин із дуба, цукру — з бурякової стружки тощо).

Дифундува́ти, у́є, *фіз.*, *хім.* Просочуватися, зміщуватися шляхом дифузії; довільно поширюватися у всі боки. *Розчинник дифундує.*

ДИХА́ЗІЙ, я, *ч.* Суцвіття, головна вісь якого закінчується однією квіткою, а з пазух двох супротивних листків, які розміщені під цією квіткою, розвиваються дві бокові осі, що перростають у головну вісь і також закінчуються квітками.

ДИХЛОРЕТА́Н, у, *ч.*, *хім.* Хлорпохідне етану, легка отруйна рідина, що застосовується у виробництві полімерів, як розчинник фарби, клею та ін.

ДИХОГА́МІЯ, ї, *ж.*, *біол.* Неодночасне достигання пиляків і приймочок в одній квітці, що перешкоджає самозапиленню.

ДИХОТОМІ́Я, ї, *ж.*, 1. *книжн.* Послідовне ділення цілого на дві частини, потім кожної частини знову на дві і т. д. 2. Тип галуження в рослин, при якому головна вісь розділяється на дві нові, переважно однаково розвинені гілки. 3. *астр.* Ділення диска Місяця чи диска планети термінатором, який став прямою лінією. 4. У логіці — поділ обсягу поняття на два видові поняття, що суперечить одне одному.

Дихотомі́чний, а, е.

Дихотомі́чно. *Дихотомічно розгалужений.*

ДИХРОЇ́ЗМ, у, *ч.*, *фіз.* Властивість деяких тіл виявляти різне забарвлення залежно від напряму розглядання їх у білому світлі; зумовлюється різницею поглинання звичайного і незвичайного проміння, яке виникає внаслідок подвійного променезаломлювання.

ДИХРОМА́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **дихрома́т**, у, *ч.*), *хім.* Солі, що мають у своєму складі аніон; застосовуються як компоненти вибухових речовин, дубильні речовини в шкіряній та протрави в текстильній промисловості.

ДИХРОМАТИ́ЗМ, у, *ч.*, *спец.* Різка зміна забарвлення деяких розчинів при зміні їх концентрації.

Дихромати́чний, а, е. Двоколірний.

ДИЯ́КОН, а, *ч.* Помічник священика у відправі церковної служби; нижчий духовний чин. *Новий диякон. Чин диякона.*

Дияконіко́н, у, *ч.* Спеціальне приміщення біля головної апсиди церкви, призначене для підготовки та переодягання дияконів.

Дия́конство, а, *с.*

Дия́конський, а, е. *Дияконський чин.*

ДІ..., *див.* **ДИ...**

ДІА... Префікс у словах іншомовного походження, який означає наскрізний рух, проникнення, розділення, взаємність, посилення, завершеність.

ДІАБА́З, у, *ч.* Основна кристалічна магматична гірська порода темно-сірого або зеленувато-чорного кольору; використовують для брукування вулиць, як будівельний матеріал, а також як сировину для кам'яного литва.

Діаба́зовий, а, е.

ДІАБЕ́Т, у, *ч.* Патологічний стан, що характеризується порушенням процесів обміну речовин і виділенням дуже великої кількості сечі та деяких хімічних речовин, що утворюються в організмі. *Цукровий діабет. Інсулінозалежний діабет. Лікування діабету. Хворий на діабет.*

Діабе́тик, а, *ч.*, *розм.* Людина, хвора на діабет. *Дієта для діабетиків. Рекомендації діабетикам.*

Діабе́тичка, и, *ж.*

Діабети́чний, а, е. 1. Що стос. діабету. *Діабетичний синдром. Діабетична кома.* 2. Що стос. діабетика. *Діабетичний цукор. Діабетичні солодощі.*

ДІАГЕНЕ́З, у, *ч.*, *геол.* Перетворення пухких відкладів на дні водних басейнів на осадові гірські породи. *Діагенез відкладів Карпат.*

ДІА́ГНОЗ, у, *ч.* 1. Короткий лікарський висновок про характер і суть захворювання на підставі всебічного обстеження хворого; визначення хвороби. 2. *біол.* Науковий опис основних ознак, що характеризують певну систематичну групу (вид, рід та ін.) рослин чи тварин.

ДІАГНО́СТИКА, и, *ж.* 1. Розділ клінічної медицини й ветеринарії, що вивчає зміст, методи і послідовні ступені процесу розпізнавання хвороб або особливих фізіологічних станів з метою встановлення діагнозу та проведення лікування. *Медична діагностика. Комп'ютерна діагностика.* 2. Встановлення діагнозу. *Діагностика і лікування захворювань.* 3. Визначення і вивчення ознак, що характеризують стан машин, приладів, технічних систем для передбачення можливих відхилень і запобігання порушенню нормального режиму їх роботи.

Діагно́ст, Діагно́стик, а, *ч.* Лікар — фахівець із діагностики, який уміє правильно ставити діагнози. *Досвідчений діагностик.*

Діагности́чний, а, е. *Діагностичний апарат. Діагностичний центр.*

Діагностува́ння, я, *с.* *Діагностування хвороби.*

Діагностува́ти, у́ю, у́єш. Ставити діагноз, визначати хворобу. *Діагностувати пневмонію.*

ДІАГОНА́ЛЬ, і, *ж.* 1. Пряма лінія між двома несуміжними вершинами багатокутника або між двома вершинами багатогранника, які не знаходяться на одній його грані. 2. Груба тканина з рубчиками по скісній лінії. *Штани з діагоналі.*

Діагона́левий, а, е. *Діагоналева спідниця.*

Діагона́льний, а, е. *Діагональне розташування. Діагональні панелі.*

Діагона́льно. *Діагонально розташований.*

ДІАГРА́МА, и, *ж.* 1. Графічне зображення, яке у вигляді певних геометричних фігур унаочнює співвідношення між різними порівнювальними величинами. *Діаграма росту.* 2. *спец.* Зображення шахівниці в спеціальній літературі.

Діагра́мний, а, е. *Діаграмний стовпчик. Діаграмне зображення.*

ДІАДЕ́МА, и, *ж.* 1. Вінець або пов'язка з коштовними самоцвітами у верховних урядовців, жерців, що визначали їх сан. 2. Жіноча коштовна прикраса на зразок невеликої відкритої корони. *Діамантова діадема.*

ДІАДО́ХИ, ів, *мн.* Полководці Олександра Македонського, які після його смерті вели між собою боротьбу за владу.

ДІАЗО... Перша частина назв хімічних сполук, що містять групу —N=N.

ДІАЗОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Спосіб копіювання технічної документації на папері чи кальці із світлочутливим шаром, що містить діазосполуки; діазокопіювання.

ДІАЗОТИ́ПІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Одержання зображення (тексту, креслення, малюнка тощо) на спеціальному папері, вкритому світлочутливим шаром із застосуванням діазосполук.

ДІАКРИ́ТИКИ, ів, *мн.* Надрядкові та підрядкові знаки, які застосовують здебільшого в буквених і частково у складових типах письма для зміни чи уточнення значення окремих знаків.

Діакрити́чний, а, е. *Діакритичний знак.*

ДІАЛЕ́КТ, у, *ч.* Місцевий різновид національної мови; говір. *Закарпатські діалекти. Говорити на діалекті. Територіальні діалекти. Соціальні діалекти.*

Діалекти́зм, у, *ч.* Слово або інший елемент у літературній мові, запозичений із діалекту. *Лексичний діалектизм. Вживати діалектизми.*

Діале́ктний, а, е. *Діалектний вислів. Діалектні особливості.*

ДІАЛЕ́КТИКА, и, *ж.* 1. Філософське вчення про найзагальніші закони руху й розвитку природи, суспільства і мислення, науковий метод пізнання дійсності в усій її суперечливості. *Гегелівська діалектика. Матеріалістична діалектика.* 2. Процес розвитку, руху чого-небудь. *Діалектика спадкоємності і новаторства.* 3. *заст.* Уміння вести суперечку, полеміку, застосовуючи логічні докази.

Діале́ктик, а, *ч.* 1. Послідовник діалектичної філософії, який керується діалектичним методом. *Послідовний діалектик.* 2. *заст.* Особа, яка володіє діалектикою (у 3 знач.).

Діалекти́чний, а, е. *Діалектичний взаємозв'язок загального й окремого. Діалектичний матеріалізм. Діалектичне мистецтво. Діалектичний метод. Діалектичний підхід до вивчення проблеми.*

Діалекти́чно. *Мислити діалектично.*

ДІАЛЕКТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.*, *лінгв.* Розділ діалектології, що займається картографуванням діалектних явищ.

Діалектографі́чний, а, е. *Діалектографічна робота.*

ДІАЛЕКТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ мовознавства, що вивчає діалектну мову. *Українська діалектологія. Історична діалектологія. Соціальна діалектологія.*

Діалекто́лог, а, *ч.* *Учені-діалектологи.*

Діалектологі́чний, а, е. *Діалектологічний матеріал.*

ДІА́ЛІЗ, у, *ч.*, *хім.* Видалення з колоїдного розчину низькомолекулярних речовин (електролітів, органічних речовин); використовують у промисловості для очищення різних речовин (желатину, лікарських препаратів тощо), у фізико-хімічних та біологічних дослідженнях тощо.

Діаліза́т, у, *ч.* Хімічний препарат, що зазнав діалізу з метою вивільнення колоїдів.

Діаліза́тор, а, *ч.* Прилад для здійснення діалізу.

Діа́лізний, а, е. *Діалізні процедури.*

ДІАЛО́Г, у, *ч.* 1. Розмова між двома або кількома особами. *Цікавий діалог. Змістовний діалог. белетристичний діалог.* 2. Літературний твір, написаний у формі бесіди, а також частина літературного твору, в якій відбувається розмова двох осіб. 3. *перен.* Переговори, взаємодія між країнами, партіями, якими-небудь сторонами і т. ін. *Конструктивний діалог. Діалог партій. Діалог зацікавлених сторін.* 4. *інформ.* Двосторонній обмін інформацією між людиною й комп'ютером.

Діалогіза́ція, ї, *ж.* Виклад літературного твору у формі діалогу. *Діалогізація мови.*

Діалогі́чний, а, е. *Діалогічна форма. Діалогічна мова.*

Діалогі́чність, ності, *ж.* *Діалогічність викладу.*

Діало́говий, а, е, *інформ.* *Комп'ютерна діалогова система індивідуального навчання. Діалоговий режим роботи на ЕОМ.*

ДІАМАГНЕТИ́ЗМ, у, *ч.*, *фіз.* Властивість деяких речовин відштовхуватися (а не притягуватися) полюсами магнітів.

Діамагне́тик, а, *ч.* Речовина, здатна намагнічуватися під дією зовнішнього магнітного поля назустріч напрямові поля.

Діамагні́тний, а, е. *Діамагнітне тіло.*

ДІАМА́НТ, а, *ч.* 1. Коштовний камінь — алмаз, штучно огранований і відшліфований; брильянт. 2. Різновид дрібного друкарського шрифту.

Діама́нтовий, а, е. 1. Прикм. до **діама́нт** (у 1 знач.). *Діамантове намисто.* 2. Оздоблений діамантом. *Діамантовий перстень.*

ДІА́МЕТР, а, *ч.* 1. Відрізок прямої, яка сполучає дві точки кола і проходить через його центр. *Діаметр кола. Діаметр Землі. Коло діаметром 30 см. Обчислювати діаметр.* 2. Поперечник усякого круглого або такого, що здається круглим, тіла, простору. *Діаметр труби.*

Діаметра́льний, а, е. 1. *мат.* Який ділить навпіл по лінії діаметра. *Діаметральна лінія. Діаметральна площина.* 2. *перен.* Досконалий, повний, крайній (про протилежності, протистояння). *Діаметральна протилежність.*

Діаметра́льно. *Діаметрально навпаки. Діаметрально протилежні думки.*

ДІАМІ́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **діамі́н**, у, *ч.*), *хім.* Вуглеводні, у яких два атоми водню заміщені аміногрупами.

ДІАМОФО́С, у, *ч.* Складне мінеральне добриво, яке одержують нейтралізацією фосфорної кислоти аміаком (діамоній-фосфат).

ДІАНЕ́ТИКА, и, *ж.* Оригінальна методика лікувального впливу на людську психіку, що ґрунтується на спробі відновити у пам'яті людини всі перед тим пережиті життя і події тощо.

Діанети́чний, а, е. *Діанетичний вплив. Діанетична методика.*

ДІАПАЗО́Н, у, *ч.* 1. Сукупність звуків різної висоти, які може брати голос або музичний інструмент. *Діапазон сопрано. Тенор із великим діапазоном. Діапазон фортепіано.* 2. *перен.* Обсяг, поширення або розмір чого-небудь. *Діапазон творчості. Діапазон застосування.* 3. Область змін якої-небудь величини, межі поширення чого-небудь.

Діапазо́нний, а, е. *Діапазонні можливості співака. Формування діапазонного мислення.*

ДІАПА́УЗА, и, *ж., біол.* Тимчасове припинення розвитку комахи, різке уповільнення обміну речовин, викликані несприятливими умовами. *Діапауза розвитку. Бути в діапаузі.*

ДІАПЕДЕ́З, у, *ч.* Проходження клітинних елементів крові (лейкоцитів, еритроцитів) через неушкоджені стінки кровоносних судин, що спостерігається при запальній реакції сполучної тканини, яка оточує судини.

ДІАПІРИ́ЗМ, у, *ч.* Процес видушування пластичних осадових гірських порід у твердіші товщі, які лежать над ними, унаслідок чого утворюються діапірові складки, пов'язані з родовищами нафти і газу.

ДІАПОЗИТИ́В, а, *ч.* Фотографічний знімок на спеціальній прозорій плівці або склі, призначений для показу зображень на екрані за допомогою проекційного ліхтаря. *Чорно-білі діапозитиви. Кольорові діапозитиви. Демонстрація діапозитивів. Відбиток із діапозитива.*

Діапозити́вний, а, е. *Діапозитивні фотопластинки (фотоплівки).*

ДІАПРИ́НТ, а, *ч.* Спосіб виготовлення копіювальних форм для офсетного друку.

ДІАПРОЕ́КТОР, а, *ч.* Оптико-механічний пристрій для проектування на екран збільшених зображень прозорих оригіналів (діапозитивів, діафільмів тощо).

Діапрое́кторний, а, е. *Діапроекторне зображення.*

ДІАРЕ́Я, ї, *ж., мед.* Пронос.

ДІАРТРО́З, у, *ч., анат.* Істинний суглоб, рухоме з'єднання кісток.

ДІАСКО́П, а, *ч.* Те саме, що **діапрое́ктор**.

ДІА́СПОРА, и, *ж.* Значна частина народу (етнічної спільності), що перебуває поза країною його основного поселення. Утворювалася внаслідок примусового виселення, загрози геноциду, впливу економічних і географічних факторів. *Мистецька діаспора. Українська діаспора.*

ДІАСПО́РА, и, *ч., біол.* Частина рослини, що природно відокремлюється від неї і виконує функцію поширення та розмноження.

ДІАСТА́З, у, *ч.*, **ДІАСТА́ЗА**, и, *ж., хім.* Фермент, який розщеплює крохмаль і глікоген з утворенням декстринів і мальтози. *Фермент діастазу.*

ДІАСТЕРЕОІЗО́МЕРИ, ів, *мн.* Ізомери з відмінностями контурів двох чи кількох елементів асиметрії; не є «дзеркальним» відображенням одне одного.

ДІАСТИ́ЛЬ, ю, *ч.* Тип античного храму, у якому віддаль між колонами дорівнює сумі трьох діаметрів колон.

ДІА́СТОЛА, и, *ж., мед.* Одна з ритмічно повторюваних фаз серцевого циклу — розслаблення мускулатури серця, яке настає після її скорочення (систоли).

ДІАСТРОФІ́ЗМ, у, *ч.* Сукупність рухів земної кори, унаслідок яких відбувається порушення первинного залягання гірських порід; тектонічні рухи.

ДІАТЕ́З, у, *ч.* Схильність організму до деяких захворювань, що характеризується неадекватною індивідуальною реакцією на пересічні подразники. *Прояви діатезу. Діатез на цитрусові.*

Діате́зний, а, е. *Діатезне висипання.*

ДІАТЕРМІ́Я, ї, *ж., мед.* Метод електролікування, що полягає в глибокому прогріванні тканин і органів тіла змінним електричним струмом високої частоти і великої сили; ендотермія. *Лікувальна діатермія.*

Діатермі́чний, а, е, *мед.*

ДІАТЕРМОКОАГУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* Лікувальний метод припікання тканин струмом високої частоти, одержуваних від спеціальних електронно-лампових генераторів; електрокоагуляція.

ДІАТОМЕ́Я, ї, *ж., біол.* Мікроскопічні одноклітинні або колоніальні водорості жовтуватого кольору, оболонки яких складаються з двох половинок, насичених кремнеземом; діатомові водорості. *Скелети діатомей.*

Діато́мовий, а, е. *Діатомові водорості. Діатомовий мул.*

ДІАТОМІ́Т, у, *ч., геол.* Крихка, землиста або слабо зцементована осадова гірська порода; використовують у кераміці, для виробництва будівельних і теплоізоляційних матеріалів, у хімічній, нафтовій та інших промисловостях.

ДІАТО́НІКА, и, *ж.* Семизвукова система, усі звуки якої можуть бути розміщені по чистих квінтах.

Діатоні́чний, а, е. *Діатонічний звукоряд. Діатонічна гама.*

ДІАТРЕ́МИ, ів, *мн.* Вулканічні жерла у формі вертикальних трубок, що розширюються доверху.

ДІАТРИ́БА, и, *ж., філос* 1 Міркування, промова філософсько-морального змісту, що відзначається жвавістю викладу, образною формою, дотепністю. *Творець діатриби.* 2. Різка викривальна промова, що іноді містить напади особистого характеру.

ДІАФА́Н, у, *ч.* Матовий фарфор без поливи.

ДІАФА́НІЯ, ї, *ж.* Прозоре зображення на склі, отримане за допомогою декалькоманії.

ДІАФАНО́ГРАФ, а, *ч.* Прилад для малювання через скло.

ДІАФАНО́МЕТР, а, *ч., техн.* Прилад для визначення ступеня прозорості твердих тіл, рідин і газів.

ДІАФАНОРА́МА, и, *ж.* Перспективне зображення краєвидів на склі, виконане при штучному світлі.

ДІАФАНОСКОПІ́Я, ї, *ж., мед.* Просвічування придаткових пазух носа та очних яблук.

Діафаноско́п, а, *ч., техн.* 1. Прилад для освітлювання, просвічування органа зсередини (напр., носа, шлунка). 2. Прилад для визначення мучнистості зерна.

ДІАФІ́З, у, *ч., анат.* Середня частина трубчастої кістки (між двома епіфізами).

ДІАФІ́ЛЬМ, у, *ч.* Короткометражний фільм, що складається з позитивних фотографічних зображень на кіноплівці, розташованих у певній послідовності і об'єднаних спільною тематикою. *Навчальний діафільм.*

ДІАФО́Н, а, *ч.* Потужний апарат для подавання з маяків під час туману сильних звукових сигналів (чутність до 70 км).

ДІАФРА́ГМА, и, *ж.* 1. *анат.* Сухожилково-м'язова перегородка у ссавців і людини, яка відмежовує грудну порожнину від черевної. 2. Пристрій у вигляді серпоподібних пелюсток або дисків для зміни діючого отвору фото- або кінооб'єктива і регулювання ширини пучка світлових променів, що проходять через нього. *Діафрагма фотографічного об'єктива.* 3. *буд.* Одна з тонких стінок, що споруджуються вертикально в центрі перерізу гребель з дерева, бетону, металу і т. ін. *Жорстка діафрагма.* 4. *техн.* Деталь насоса обприскувача або гальмового крана в деяких машин у вигляді дискової пластинки. *Діафрагма насоса. Металева діафрагма.* 5. В акустиці — частина мікрофона, що випромінює чи приймає звукові хвилі.

Діафра́гмовий, а, е. *Діафрагмовий обприскувач.*

Діафрагмува́ння, я, *с. Діафрагмування фотооб'єктива.*

Діафрагмува́ти, у́ю, у́єш. Збільшувати або зменшувати отвір фото- або кінооб'єктива і ширину пучка світлових променів у ньому за допомогою діафрагми (у 2 знач.). *Діафрагмувати фотооб'єктив.*

ДІАХРОНІ́Я, ї, *ж.* 1. Вивчення історичного розвитку якогось явища,

фактів у цілому. 2. *лінгв.* Зміна стану мови в часі, її еволюція; протилежне — **синхронія**.

Діахроні́чний, а, е. *Діахронічне дослідження.*

Діахро́нний, а, е.

ДІДЖЕ́Й, я, *ч.* Те саме, що **диск-жоке́й**.

ДІЕ́З, а, *ч.* 1. Знак підвищення якогось ступеня звукоряду на півтону. 2. *невідм.* Уживається після назви ноти у знач. «на півтону вище».

ДІЕЛЕ́КТРИК, а, *ч.* Матеріал з дуже малою питомою електропровідністю; непровідник, ізолятор.

Діелектри́чний, а, е. *Діелектричні характеристики. Діелектричні рукавиці. Діелектрична проникність. Діелектрична сприйнятність.*

ДІЄ́ТА, и, *ж.* Спеціально розроблений раціон і режим харчування, який характеризується певним набором продуктів, їх хімічним складом і калорійністю, спеціальними методами обробки їжі та встановленими інтервалами між її прийманням. *Овочева дієта. Сувора дієта. Лікувальна дієта. Бути на дієті.*

Діє́тик, а, *ч., розм.* Той, хто дотримується дієти.

Дієти́чний, а, е. *Дієтичне харчування. Дієтична страва.*

ДІЄТЕ́ТИКА, и, *ж.* Наука про правильне і доцільне харчування людини.

Дієтети́чний, а, е.

ДІЄТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про харчування хворих.

Дієто́лог, а, *ч. Головний дієтолог.*

Дієтологі́чний, а, е.

ДІЄТОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Метод лікування різноманітних захворювань шляхом дотримання спеціального режиму харчування; лікувальне харчування.

Дієтотерапевти́чний, а, е. *Дієтотерапевтичний засіб.*

ДІЄЦЕ́ЗІЯ, ї, *ж.* Церковно-адміністративна одиниця Католицької церкви, яку, за звичаєм, очолює єпископ.

ДІ́КА, и, *ж.* Платформа з низькими перилами на стовпчиках біля мечеті як місце для прилюдних молитов мусульманських священиків.

ДІО́Д, а, *ч., радіо, техн.* Електронна лампа або напівпровідниковий прилад з двома електродами, що пропускає електричний струм лише в одному напрямі; використовують у радіоелектроніці й енергетиці головним чином для випрямляння змінного струму на постійний, перемикання електричних кіл, детектування електричних сигналів тощо. *Кристалічні діоди.*

ДІОКСА́Н, у, *ч., хім.* Безбарвна горюча рухлива рідина з ефірним запахом.

ДІОКСИ́Д, у, *ч.* Те саме, що **двоокси́д**.

ДІОНЕ́Я, ї, *ж.* Комахоїдна рослина родини росянкових; росте в Північній Америці.

ДІОНІ́Н, у, *ч.* Лікарський препарат — наркотичний та болезаспокійливий засіб.

ДІО́ПТР, а, *ч.* 1. Пристрій для збільшення точності прицілювання, що закріплюється на гвинтівці біля затвора. 2. Пристрій для візування в найпростіших геодезичних приладах фіксації рухомої частини кутомірного інструмента на віддалений предмет. 3. У фотографії — невеликий отвір у видошукача, через який ведуться спостереження при виборі кадру.

Діо́птровий, а, е.

ДІО́ПТРИКА, и, *ж.* Розділ геометричної оптики, що вивчає заломлення світла в прозорих середовищах.

Діоптри́чний, а, е.

ДІОПТРИ́МЕТР, а, *ч., техн.* Прилад для вимірювання заломлюваної сили оптичного скла, вираженої в діоптріях, а також для визначення положення головних меридіанів астигматичного оптичного скла.

ДІО́ПТРІЯ, ї, *ж., фіз.* Одиниця оптичної сили лінзи або системи лінз з головною фокусною віддаллю 1 м.

Діоптрі́йний, а, е.

ДІОРА́МА, и, *ж.* 1. Картина разом із бутафорським планом (фігурами людей, макетами різних предметів і т. ін.) для підсилення загального враження. 2. Картина, виконана на прозорій тканині, матовому склі і т. ін. та спеціально освітлена для створення враження об'ємності. *Ескіз діорами.*

ДІОРИ́Т, у, *ч.* Глибинна магматична кристалічна гірська порода сірого або зеленувато-сірого кольору; використовується як будівельний матеріал.

Діори́товий, а, е.

ДІОСКУ́РИ, ів, *мн.* 1. У давньоримській міфології — нерозлучні брати-близнята смертний Кастор і безсмертний Полідевк. 2. *перен.* Нерозлучні, віддані друзі; синонім братерської вірної дружби.

ДІУРЕ́З, у, *ч., мед.* Утворення і виділення сечі, а також кількість сечі, яка виводиться з організму за певний період часу.

Діуре́тики, ів, *мн.* (*одн.* **діуре́тик**, у, *ч.*), *мед.* Лікарські засоби, що підсилюють виділення солей і води із сечею та зменшують уміст рідини в тканинах та порожнинах організму.

Діурети́чний, а, е. *Діуретичні препарати.*

ДОБЕРМА́Н-ПІ́НЧЕР, а, *ч.* Порода короткошерстих службових собак чорної або коричневої масті, а також собака цієї породи; використовують для розшукової та охоронної служби. *Мати доберман-пінчера.*

ДОГ, а, *ч.* Порода дуже великих короткошерстих службових собак з тупою мордою і сильними щелепами, чорної, сірої або мармурової масті, а також собака цієї породи; використовують для охорони приміщень. *Англійський дог. Данський дог.*

ДО́ГЕР, а, *ч.* Вітрильне дво- або трищоглове риболовецьке судно водотоннажністю близько 150 т для вилову тріски і оселедців у Північному морі.

ДО́ГМА, и, *ж.* 1. Учення або положення, що приймається як незаперечна, вічна, незмінна істина для всіх часів і історичних умов. *Незаперечна догма.* 2. *перев. мн.* Основні положення якого-небудь учення або релігії. *Православні догми.*

До́гмат, а, *ч.* Положення релігійного віровчення, що визнається за незаперечну, вічну, незмінну істину. *Догмати християнської віри. Релігійні догмати.*

Догма́тика, и, *ж.* Систематичний виклад догматів якої-небудь релігії.

Догмати́чний, а, е. 1. Заснований на догмах (у 1 знач.). *Релігійний догматичний календар. Догматичні уявлення. Догматичне богослов'я.* 2. Власт. догматикові. *Догматичний спосіб мислення.* 3. Абстрактний, схематичний. *Догматичні абстракції.* 4. Який не допускає заперечень, категоричний. *Догматичне висловлення.*

Догмати́чність, ності, *ж.*

Догмати́чно. *Сприймати догматично.*

ДОГМАТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Сприйняття певного вчення або положення як вічної істини, як догми.

Догмати́зм, у, *ч.*

Догматизо́ваний, а, е. *Догматизований міф.*

Догматизува́ти, у́ю, у́єш. Сприймати певне вчення або положення як догму; надавати певним положенням значення догми.

Догма́тик, а, *ч.* Прихильник догматизму.

ДОДЕКАГО́Н, а, *ч.* Дванадцятикутник.

ДОДЕКА́ЕДР, а, *ч.* Правильний дванадцятигранник з п'ятикутними або чотирикутними гранями. *Грані додекаедра.*

ДОДЕКАФО́НІЯ, ї, *ж.*, *муз.* Метод музичної творчості, в основу якого покладено атональність з 12-тоновою системою композиції, що зумовлює хаотичне звучання.

Додекафоні́чний, а, е.

ДОЖ, а, *ч.* Глава держави у Венеціанській (VII—XVIII ст.) і Генуезькій (XIV—XVIII ст.) республіках. *Венеціанський дож. Палац дожів.*

Догаре́са, и, *ж.* Дружина дожа.

ДО́ЗА, и, *ж.* 1. Певна кількість ліків, признач. для одноразового або добового введення в організм. *Доза ліків.* 2. *перен.* Взагалі певна кількість чого-небудь. *Гіпсування малими дозами.*

Доза́тор, а, *ч.*, *спец.* Пристрій для автоматичного відмірювання сипких, рідких та газоподібних речовин. *Вагові дозатори.*

Дозо́ваний, а, е. *Дозоване харчування. Дозоване подавання води.*

Дозува́льний, а, е. *Дозувальна система. Дозувальна вага.*

Дозува́льник, а, *ч.* Той, хто займається дозуванням чого-небудь.

Дозува́льниця, і, *ж.*

Дозува́ння, я, *с.* *Дозування добрив.*

Дозува́ти, у́ю, у́єш. Розподіляти на дози, встановлювати дози. *Дозувати навантаження. Дозувати напій.*

ДОЗИМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Сукупність методів вимірювання доз радіоактивного випромінювання, активності його джерел, радіоактивних забруднень.

Дози́метр, а, *ч.* Прилад для вимірювання дози радіації, яку одержує людина, перебуваючи в зараженій місцевості або працюючи з радіоактивними речовинами. *Кришталевий дозиметр. Дозиметр радіоактивних випромінювань.*

Дозиметри́ст, а, *ч.* 1. Фахівець із дозиметрії. 2. Той, хто вимірює дози іонізувального випромінювання, рівень радіоактивного забруднення.

Дозиметри́чний, а, е. *Дозиметричний контроль. Дозиметричні вимірювання.*

ДОК, у, *ч.* 1. Портова споруда для ремонту, рідше для будування суден. *Колектив доку.* 2. Штучний портовий басейн для стоянки суден у період відпливу під час навантажувально-розвантажувальних робіт.

До́кер, а, *ч.* Портовий вантажник, робітник.

До́ковий, а, е. *Доковий робітник.*

ДОКЕ́МБРІЙ, я, *ч.* 1. Найдавніший етап геологічного розвитку Землі. 2. Найдавніші товщі гірських порід і час, який відповідає їхньому утворенню і складає близько 6/7 усієї геологічної історії Землі.

ДОКСО́ГРАФИ, ів, *мн.* Прийнята в історії філософії назва творів еллiністичних та римських авторів, що містили висловлювання і афоризми давньогрецьких філософів; твори доксографів — одне з основних джерел при вивченні античної філософії.

ДО́КТОР, а, *ч.* Вищий науковий ступінь, який присуджується на підставі захисту дисертації, а також особа, якій присуджено цей ступінь. *Доктор наук.*

До́кторський, а, е. *Докторська дисертація.*

ДОКТОРА́ЛЬНИЙ, а, е, *книжн.* Педантично повчальний, категоричний (про тон, манеру говорити). *Докторальний тон.*

Доктора́льність, ності, *ж.*, *книжн.*

Доктора́льно, *книжн.*

ДОКТОРАНТУ́РА, и, *ж.* Система підготовки наукових працівників вищої кваліфікації — докторів наук; час перебування докторантом.

Доктора́нт, а, *ч.* Фахівець, прикріплений до наукової установи для підготовки докторської дисертації.

Доктора́нтка, и, *ж.*

Доктора́нтський, а, е. *Докторантська стипендія.*

ДОКТРИ́НА, и, *ж.*, *книжн.* Політичне, наукове, філософське, військове і т. ін. вчення, теорія, система поглядів. *Воєнна доктрина. Наукова доктрина. Філософська доктрина.*

Доктрине́р, а, *ч.* Той, хто педантично захищає або дотримується застарілої, відірваної від життя доктрини; схоластик. *Невиправний доктринер. Раціоналістичність доктринера.*

Доктрине́рка, и, *ж.*

Доктрине́рство, а, *с.* *Типове доктринерство. Форма доктринерства.*

Доктрине́рський, а, е. *Доктринерська догма. Доктринерський підхід.*

ДОКУМЕ́НТ, а, *ч.* 1. Діловий папір, що посвідчує певний юридичний факт, підтверджує право на що-небудь, служить доказом чого-небудь. *Документ на проїзд. Єдиний платіжний документ. Комерційний документ. Платіжний документ. Розрахунковий документ.* 2. Письмове свідоцтво, що офіційно підтверджує особу. *Особисті документи.* 3. Письмовий твір, грамота, рисунок і т. ін. як свідчення про щось історичне, важливе. *Історичні документи.*

Документа́льний, а, е. 1. Який є документом (у 1 знач.). *Документальні свідчення.* 2. Який ґрунтується на документах (у 1 знач.). *Документальний запис історії. Документальне підтвердження. Документальна перевірка.* 3. Власт. документам (у 1 знач.), такий, як у документах. *Документальна переконливість.*

Документа́льність, ності, *ж.*

Документа́льно. *Документально значитися.*

Документа́ція, ї, *ж.* 1. Обґрунтування чого-небудь документами (у 1 знач.). *Технічна документація.* 2. *розм.* Збірн. до **докуме́нт** (у 1, 2 знач.). *Кошторисна документація. Проектно-кошторисна документація. Містобудівна документація.*

Документо́ваний, а, е. *Документована хронологія.*

Документува́ння, я, *с.* *Засоби документування. Технологія документування.*

Документува́ти, у́ю, у́єш. Обґрунтовувати документами. *Документувати події.*

ДОКУМЕНТАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Використання у творах мистецтва справжніх фактів, подій. *Документалізм мистецтва.*

Документалі́ст, а, *ч.* Той, хто у своїй творчості використовує справжні факти, події.

Документалі́стика, и, *ж.* Наукова дисципліна, прикладна галузь кібернетики, що вивчає структуру, властивості документальної інформації, розвиток форм документів, методи і засоби їх автоматичної обробки, зберігання, пошуку і використання для оптимізації управління великими, головним чином багатоканальними документальними системами.

Документалі́стський, а, е.

ДО́ЛАР, а, *ч.* Грошова одиниця США та деяких інших країн. *Біржовий курс долара. Офіційний курс долара. Здійснювати оплату в доларах. Курс долара.*

Долариза́ція, ї, *ж.* Широке використання долара (чи іншої вільно конвертованої валюти) у внутрішньому грошовому обігу країни, для якої долар є чужоземною валютою. *Швидка доларизація внутрішнього фінансового ринку.*

До́ларовий, а, е. *Доларовий еквівалент. Доларовий стандарт. Доларовий рахунок. 10-доларова купюра.*

ДО́ЛІ, *невідм.* Ударний музичний інструмент, поширений у Грузії; двобічний барабан.

ДОЛІХОМО́РФНІСТЬ, ності, *ж.*, *анат.* Тип пропорцій тіла людини, що характеризується вузьким тулубом і довгими кінцівками.

Доліхомо́рфний, а, е. *Доліхоморфний тип будови тіла.*

ДОЛІХОЦЕФА́ЛІЯ, ї, *ж.*, *анат.* Форма черепа при якій відношення його

ширини до довжини не перевищує 75%.

Доліхоцефа́л, а, *ч.* Людина з такою формою черепа.

ДОЛОМІ́Т, у, *ч.* Породотвірний мінерал з класу карбонатів у вигляді білих, жовтуватих, сірих кристалів, а також осадова гірська порода, що складається з цього мінералу з домішкою кальциту. Використовують як будівельний вогнетривкий матеріал, а також для добування магнієвих солей та вуглекислоти. *Поклади доломіту.*

Доломі́тний, Доломі́товий, а, е. *Доломітний завод. Доломітові вапняки.*

Доломітиза́ція, ї, *ж.* Перетворення вапняків на доломітові вапняки і доломіти.

ДОЛЬМЕ́Н, а, *ч.* Стародавня поховальна споруда, складена з кількох величезних кам'яних брил і плит, поставлених вертикально і покритих однією чи кількома горизонтальними плитами зверху.

ДО́МБРА, и, *ж.* Струнний щипковий музичний інструмент із корпусом грушоподібної форми, поширений у Казахстані, відомий також в Узбекистані.

ДОМЕ́Н, у, *ч.* Особисте земельне володіння середньовічного феодала.

ДОМЕ́СТИК, а, *ч.* Керівник церковного хору.

Доме́стиковий, а, е.

ДОМЕСТИКА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Приручення й одомашнення диких тварин, а також уведення в культуру дикорослих рослин, що супроводяться виникненням і розвитком у них нових ознак. *Доместикація рослин і тварин.*

ДОМІНА́НТА, и, *ж.*, *книжн.* 1. Основна, панівна ідея, головний, панівний принцип; основна ознака або найважливіша складова частина чого-небудь. *Домінанта поведінки. Домінанта твору.* 2. Тимчасово панівне вогнище збудження в центральній нервовій системі людини і тварини. 3. Назва 5 ступеня мажорної або мінорної гами, а також акорду, побудованого на цьому ступені. 4. Вид, що переважає кількісно або якісно у фітоценозі, відрізняється енергією росту й розвитку, обмежуючи існування в угрупованні інших організмів.

Доміна́нтний, Доміна́нтовий, а, е. *Домінантні риси. Домінантні характеристики. Домінантна ознака. Домінантні види.*

Доміна́нтність, ності, *ж.* Здатність виду займати в угрупованні панівне становище й помітно впливати на хід біоценотичних процесів. *Домінантність ознаки. Домінантність регіону.*

Доміну́ва́ння, я, *с.* *Домінування окремих ознак.*

Доміну́ва́ти, у́ю, у́єш, *книжн.* Мати перевагу, панувати, бути основним, головним; переважати.

ДОМІНІКА́НЦІ, ів, *мн.* (*одн.* **домініка́нець**, нця, *ч.*). Члени католицького чернечого ордену, заснованого у XIII ст. іспанським ченцем Домініком у Франції для боротьби проти єретиків. Сьогодні один із найвпливовіших католицьких орденів.

Домініка́нський, а, е. *Домініканський одяг.*

ДОМІНІО́Н, у, *ч.* Самоврядна держава, що входить до складу Британської співдружності націй; у минулому — колонія Британської імперії.

ДОМІНО́[1], *невідм.*, *с.* 1. Маскарадний костюм у вигляді широкого плаща з рукавами і з каптуром, а також людина, одягнена в цей костюм. *Чорне доміно.* 2. Плащ з відлогою у католицьких монахів.

ДОМІНО́[2], *невідм.*, *с.* Гра, у якій використовується 28 пластинок, на лицьовому боці яких нанесені очки, а також набір пластинок для цієї гри. *Саморобне доміно.*

ДОМІЦИ́ЛЬ, ю, *ч.* У праві деяких країн — юридично значиме місце проживання, місцезнаходження якої-небудь особи, організації; вказують на іменних цінних паперах.

Доміцильо́ваний, а, е. *Доміцильований вексель.*

ДОМКРА́Т, а, *ч.* Пересувний або переносний механізм для піднімання вантажів на невелику висоту; застосовують при будівельних, ремонтних і навантажувально-розвантажувальних роботах. *Автомобільний домкрат. Ручний домкрат. Гідравлічний домкрат. Домкрат з електричним приводом. Підіймати на домкраті.*

Домкра́тний, а, е. *Домкратні роботи.*

Домкра́товий, а, е.

ДОН, а, *ч.* 1. Шанобливе звертання до чоловіка, а також форма ввічливого згадування про нього в Іспанії та інших іспаномовних країнах. 2. Почесний титул духовенства і дворян в Італії.

До́нна, и, *ж.* Шанобливе звернення до жінки, а також форма ввічливого згадування про неї в Італії, Португалії та ряді інших країн.

ДОНА́ТОР, а, *ч.* 1. У мистецтві Середньовіччя і Відродження — зображення будівника храму (з моделлю споруди у руках) або замовника твору живопису, скульптури, декоративно-ужиткового мистецтва. 2. *книжн.* Той, хто безкорисливо дає кошти на спорудження храму, на культуру. 3. Речовина, з якої одержують інший матеріал або речовину.

ДОНЖО́Н, а, *ч.* Головна, окремо вибудувана вежа феодального замку, поставлена в найнедоступнішому місці і придатна для житла; служила схованкою при нападах від ворогів.

ДОНЖУА́Н, а, *ч.*, *розм.* Той, хто шукає любовних пригод, любить залицятися; залицяльник.

Донжуа́нство, а, *с.* Поведінка, властива донжуанові.

Донжуа́нський, а, е. *Донжуанські зальоти.*

ДОНКІХО́Т, а, *ч.* Наївний мрійник, фантазер, який марно бореться за нездійсненні, далекі від реального життя ідеали.

Донкіхо́тство, а, *с.* Поведінка, властива донкіхотові.

Донкіхо́тський, а, е. *Донкіхотський учинок.*

ДО́НОР, а, *ч.* 1. Людина, що добровільно віддає свою кров для переливання та інших медичних потреб або який-небудь орган, тканину для трансплантації. *Почесний донор. Кров донора. День донора. Пільги для донора. Стати донором.* 2. *фіз.* Структурний дефект у кристалі, здатний віддавати електрон у зону провідності.

До́норство, а, *с.* *Проблема донорства.*

До́норський, а, е. *Донорська кров. Донорський орган. Донорський рух. Донорський пункт.*

ДОПЕЛЬНДБО́Л, а, *ч.* Вид спортивного знаряддя для тренувань із боксу — підвішений на довгій пружині м'яч, що відтягується знизу мотузкою, перекинутою через блок біля підлоги.

ДО́ПІНГ, у, *ч.* 1. Фармакологічні та інші речовини, які при введенні в організм спричиняють різке і, як правило, короткочасне підвищення його фізичної та нервової активності. *Ознаки допінгу. Доза допінгу. Вживання допінгу. Застосування допінгу. Заборона на допінг. Допінг-контроль.* 2. *перен.* Застосування якого-небудь засобу або спосіб стимулювання чого-небудь для прискорення бажаного результату. *Фінансовий допінг. Психологічний допінг. Емоційний допінг.*

До́пінговий, а, е. *Допінгові засоби. Допінговий контроль.*

ДОРН, а, *ч.*, *тех.* 1. Циліндр, на якому здійснюють збір та вулканізацію гумових виробів. 2. Стрижень із гартованої сталі для прошивання отворів у нагрітому сталевому зливку (у ви-

робництві труб). 3. Сталевий стрижень для калібрування, зміцнення і покращення якості поверхні отворів деталей (у металообробці). 4. Оправка з пристосуванням для утримування насадженого предмета.

ДОРСА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. *мед.* Розташований з боку спини; спинний. 2. *лінгв.* В утворенні якого бере участь спинка язика (про звуки мови). *Дорсальні приголосні.*

ДОСЬЄ́, *невідм., с., спец.* Зібрання документів, що стосуються якого-небудь питання, якої-небудь справи, а також папка з такими документами. *Зібрати досьє. Завести досьє.*

ДОТА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Додаткові асигнування з державного бюджету місцевим бюджетам, підприємствам, установам, деяким категоріям осіб для покриття яких-небудь витрат та інших потреб. *Державна дотація. Цільова дотація. Експортна дотація. Надавати дотацію. Затверджувати суму дотацій. Отримувати дотацію.* 2. Доплата, матеріальна допомога, яку дає підприємство або установа своїм працівникам у певних випадках. *Дотація на проїзд.*

Дотаці́йний, а, е. *Дотаційний механізм. Дотаційний місцевий бюджет. Дотаційний регіон. Дотаційне підприємство. Дотаційні заходи. Дотаційний фонд.*

Дотува́ти, у́ю, у́єш. Надавати субсидії, грошову допомогу підприємствам, організаціям, приватним особам, окремим проектам, що мають державне значення. *Дотувати проект.*

ДОЦЕ́НТ, а, *ч.* Учене звання або посада викладача вищої школи, а також людина, що має це звання і займає цю посаду. *Вакансія доцента. Доцент університету. Доцент кафедри математики.*

Доценту́ра, и, *ж.* 1. Звання, посада доцента. 2. *збірн.* Усі доценти якогось вищого навчального закладу.

ДРА́ГА, и, *ж.* 1. Плавучий землечерпальний агрегат для механізованої розробки розсипних родовищ корисних копалин (золота, платини, олова, алмазів і т. ін.), а також для днопоглиблювальних робіт. *Золотодобувна фабрика-драга.* 2. Прилад для добування тварин і рослин з дна водойм.

Дра́гер, а, *ч.* Робітник, що працює на дразі (у 1 знач.) або керує нею.

Дра́герський, а, е.

Драгува́ти, у́ю, у́єш. Добувати або поглиблювати що-небудь з допомогою драги.

ДРАГЛАЙН, а, *ч.* 1. Різновид екскаватора з ковшем, підвішеним до стріли на канатах. 2. Ківш такого екскаватора.

ДРАГОМА́Н, а, *ч.* Перекладач при європейському дипломатичному або консульському представництві, перев. у країнах Сходу.

Драгома́нський, а, е.

ДРАЖЕ́, *невідм., с.* 1. Сорт дрібних цукерок округлої форми. *Шоколадне драже. Драже з родзинками. Драже з арахісом.* 2. Ліки або вітаміни округлої форми із солодкою або нейтральною оболонкою, що приховує неприємний смак медикамента.

ДРАЖИРУВА́ННЯ, я, *с., с. г.* Огортання насіння захисною поживною оболонкою із суміші торфу, перегною, мінеральних добрив і клейкої речовини.

Дражира́тор, а, *ч., техн.* Апарат для дражирування.

Дражирува́льний, а, е.

ДРА́ЙВ[1], у, *ч., спорт.* У тенісі — один з основних ударів, що надає м'ячеві обертання в напрямі польоту.

ДРА́ЙВ[2], у, *ч., сленг.* 1. Відчуття й відтворення динамічного ритму, емоційної насиченості композиції. 2. *перен.* Те, що дає відчуття емоційної піднесеності, насиченості, повноти життя.

Дра́йвовий, а, е. *Драйвова музика.*

ДРА́ЙВЕР, а, *ч., інформ.* Службова програма, що забезпечує взаємодію інших програм із різними пристроями ЕОМ. *Драйвер друку. Драйвер файлової системи. Драйвер програмного забезпечення. Поставити драйвер.*

Дра́йверний, а, е. *Драйверний файл. Драйверна система.*

ДРАКО́Н, а, *ч.* 1. У міфології багатьох народів — потвора, чудовисько у вигляді крилатого вогнедишного змія, що пожирає людей і тварин. 2. *перен.* Про жорстоку, безжалісну людину. 3. Деревна ящірка деяких тропічних країн, яка може літати. *Літаючий дракон.*

Драко́нівський, а, е. Жорстокий, нещадний. *Драконівський указ.*

ДРА́МА, и, *ж.* 1. Літературний твір, побудований у формі діалогу без авторської мови і признач. для сценічного виконання. 2. Літературно-театральний твір серйозного, але не героїчного змісту (на відміну від трагедії й комедії). 3. *перен.* Переживання, нещастя, що завдає болю, моральних страждань. *Життєва драма.*

Драмати́чний, а, е. 1. Прикм. до **дра́ма**. *Драматичні твори. Драматичне мистецтво. Драматичний гурток.* 2. Сповнений драматизму. *Драматичний конфлікт. Драматичний момент.* 3. Розрахований на певний ефект; штучний, роблений. *Драматична поза.* 4. *муз.* Сильний, різкий щодо тембру, на відміну від ліричного (про голос співака або співачки). *Драматичний тенор. Драматичне сопрано.*

Драмати́чність, ності, *ж.*

Драмати́чно.

ДРАМАТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Відображення яких-небудь подій у драматичній формі; надання якому-небудь твору драматичної форми. *Драматизація подій. Драматизація сюжету. Драматизація оповіді.* 2. Посилення напруженості якогось твору, надання йому драматизму.

Драмати́зм, у, *ч.* 1. Напруженість дії, становища, гострота конфлікту в літературному творі. *Драматизм лірики.* 2. *перен.* Напруженість, складність якого-небудь становища, обставин, дій і т. ін. *Драматизм становища (ситуації).*

Драматизува́ти, у́ю, у́єш. *Драматизувати ситуацію.*

ДРАМАТУРГІ́Я, ї, *ж.* 1. Сукупність драматичних творів якогось письменника, народу чи епохи. *Драматургія дошевченківського періоду.* 2. Частина теорії мистецтва, яка вивчає принципи та способи побудови драматичних творів. 3. Сюжетно-образна концепція театральної вистави або кіносценарію, здійсненої режисером.

Драмату́рг, а, *ч.* Письменник, який пише драматичні твори.

Драматургі́йний, Драматургі́чний, а, е. *Драматургійна спадщина. Драматургічна майстерність.*

ДРАП, у, *ч.* Густа шерстяна або напівшерстяна тканина, признач. для пошиття верхнього одягу. *Костюм із драпу.*

Дра́повий, а, е. *Драповий костюм. Драпова тканина. Драповий жакет.*

ДРАПРІ́, *невідм., с. і мн.* Завіса, портьєра із важкої, щільної тканини, що спадає красивими складками. *Оксамитове драпрі. Важкі драпрі на вікнах.*

Драпо́ваний, Драпіро́ваний, а, е. *Драпована штора. Драпірована сукня.*

Драпува́льний, Драпірува́льний, а, е. *Драпувальний цех. Драпувальна тканина.*

Драпува́льник, Драпірува́льник, а, *ч.* Фахівець із драпування (у 1 знач.).

Драпува́льниця, Драпірува́льниця, і, *ж.*

Драпува́ння, Драпірува́ння, я, *с.* 1. *тільки одн.* Призбирування у складки тканини на шторах, меблях, одязі і т. ін., що використовується для обгортання, обтягування чого-небудь, а також самі такі складки. *Шовкове*

драпірування. Займатися драпуванням. Оздоблення драпуванням.

Драпірува́ти, Драпува́ти, у́ю, у́єш. Прикрашати що-небудь призбираною в складки тканиною, занавісками і т. ін. *Драпувати виріб. Драпірувати меблі. Драпувати ситцем. Драпірувати оксамит.*

ДРА́ТХААР, а, *ч.* Порода німецьких лягавих собак із короткою і жорсткою шерстю.

ДРАФТ, а, *ч.* Письмовий наказ трансанта контрагентові, трасатові виплатити третій стороні суми грошей за тратою.

ДРАЦЕ́НА, и, *ж.* Кущова або деревоподібна субтропічна рослина з вічнозеленим видовженим листям та білими або жовтуватими квітками; вирощують як декоративні рослини в кімнатах і оранжереях. *Вирощувати драцену. Пагін драцени.*

ДРЕ́ГСТЕР, а, *ч.* Перегоновий автомобіль легкої конструкції з потужним двигуном.

ДРЕДНО́УТ, а, *ч.* Великий швидкохідний броненосець з могутньою артилерією, попередник сучасного лінійного корабля.

ДРЕЗИ́НА, и, *ж.* Невеликий залізничний візок, який приводиться у рух вручну або двигуном внутрішнього згоряння; використовують для перевезення на незначну віддаль по рейкових коліях.

ДРЕЙФ, у, *ч.*, *мор.* 1. Пасивний рух плаваючого тіла під дією течії, вітру, хвиль. *Дрейф судна.* 2. Відхилення судна або літака від узятого курсу під дією чого-небудь. *Лягати у дрейф. Зніматися з дрейфу.*

Дре́йфовий, а, е. *Дрейфові течії.*

Дрейфува́ти, у́ю, у́єш, *мор.* 1. Пасивно рухатися під дією течії, вітру, хвиль (про лід, судно і т. ін.). 2. Відхилятися від узятого курсу під дією чогонебудь (про судно або літак). 3. Маневруючи вітрилами, утримуватися приблизно на одному місці.

ДРЕК, а, *ч.* Невеликий якір, що його застосовують переважно на веслових суднах.

ДРЕНА́Ж, у, *ч.* 1. *тільки одн.*, *техн.* Штучне осушування вогких і болотистих місць ґрунту за допомогою системи траншей, підземних труб, канав і каналів; дренування. *Дренаж ґрунтів. Здійснити дренаж болота.* 2. *техн.* Система канав або труб для збирання і відведення ґрунтових вод з метою осушення ґрунту. *Спорудити дренаж.* 3. *мед.* Виведення з порожнини тіла, рани гною, рідини за допомогою особливої трубки або марлевих смужок; дренажування. *Дренаж рани. Дренаж черевної порожнини.* 4. Пристосування, за допомогою якого виводиться гній, рідина з порожнини тіла, ран, абсцесів. *Ввести дренаж. Поставити дренаж.* 5. Видалення газів із паливних баків ракети-носія при заправлянні її паливом.

Дрен, а, *ч.*, **Дре́на**, и, *ж.*, *техн.* Підземний водостік, труба для осушування ґрунту шляхом відведення з нього зайвої води.

Драна́жний, а, е. *Дренажна сітка. Дренажні роботи. Дренажні труби. Дренажна машина. Дренажний пристрій. Дренажна система.*

Дренажува́ти, Дренувати, у́ю, у́єш. 1. Осушувати ґрунт за допомогою системи відкритих канав або труб. *Дренажувати ґрунт. Дренувати заболочену місцевість.* 2. *мед.* Виводити з порожнини тіла, рани гній, рідину за допомогою певного пристосування. *Дренажувати рану.*

Дренажува́ння, Дренува́ння, я, *с. Дренування заплавних земель. Дренажування рани.*

Дрено́ваний, а, е. *Дреновані ділянки.*

ДРЕ́НЧЕР, а, *ч.*, *спец.* Насадка на трубах протипожежної водопровідної мережі для створення водяної завіси, що ізолює від вогню суміжні з місцем пожежі приміщення, а також для гасіння предметів і конструкцій, що вже загорілися.

ДРЕСИРУВА́ННЯ, я, *с.* Цілеспрямоване вироблення і закріплення у тварин певних дій і навичок, в основі яких лежить формування умовних рефлексів. *Дресирування тигрів.*

Дресиро́ваний, а, е. *Дресировані тварини.*

Дресирува́льник, а, *ч.* Той, хто займається дресируванням тварин, птахів і т. ін. *Дресирувальник цирку.*

Дресирува́льниця, і, *ж.*

Дресирува́ти, у́ю, у́єш. 1. Навчати тварин, птахів і т. ін. виконувати якунебудь дію, виробляти в них певні навички. *Дресирувати тварин.* 2. *ірон.* Виучувати, вимуштровувати кого-небудь (про людей).

ДРИ́БЛІНГ, у, *ч.*, *спорт.* Швидке ведення гравцем м'яча або шайби з різкими змінами напрямку руху з метою оббігти супротивника. *Неповторний дриблінг. Швидкісний дриблінг. Вмілий дриблінг. Майстер дриблінгу. Застосовувати дриблінг.*

Дри́блінговий, а, е. *Дриблінговий прийом.*

ДРИЛ, а, *ч.* Вузконоса мавпа роду мандрилів.

ДРИЛЬ, я́, *ч.*, *техн.* Механізм для свердління невеликих отворів у металі, дереві і т. ін. *Електричний дриль.*

ДРИ́ФТЕР, а, *ч.* 1. Морське риболовне судно, пристосоване для лову спеціальною сіткою під час дрейфу. 2. *техн.* Машина для механічного буріння; перфоратор (у 1 знач.).

Дри́фтерний, а, е. *Дрифтерні сіті. Дрифтерний лов.*

ДРІА́ДА, и, *ж.* У грецькій міфології — німфа — покровителька дерев.

ДРІОПІТЕ́К, а, *ч.*, *антр.* Рід викопних людиноподібних мавп.

ДРОГІ́СТ, а, *ч.* Торговець лікарськими та хімічними товарами у Франції та деяких інших країнах.

ДРОЗОФІ́ЛА, и, *ж.* Рід поширених двокрилих комах родини плодових мушок. Завдяки здатності швидко розмножуватися є зручними об'єктами для дослідів з метою вивчення спадковості й мінливості організмів. *Розмноження дрозофіли. Вивчення дрозофіли.*

Дрозофі́ловий, а, е.

...ДРОМ. Друга частина складних слів, що означає «місце для змагань, випробувань».

ДРОМЕДА́Р, ДРОМАДЕ́Р, а, *ч.* Вид жуйних парнокопитих тварин; одногорбий одомашнений верблюд; у дикому стані не зберігся.

ДРОМЕОГНАТИ́ЗМ, у, *ч.* Будова піднебіння в птахів (нанду, ему та ін.), при якому кістки нерухомо зрощені між собою.

ДРО́МОС, а, *ч.* Коридор, як правило критий, що веде в поховальну камеру під курганом, стіни якого часто були викладені кам'яними плитами; хід у склеп, вирізаний у материковому ґрунті чи скелі.

ДРО́СЕЛЬ, я, *ч.* 1. *техн.* Пристрій у вигляді клапана, заслінки і т. ін. для регулювання тиску рідини, пари або газу. *Регулювальний дросель.* 2. *ел.* Котушка з електричного провідника, що має великий індуктивний опір і вмикається в електричне коло для регулювання сили струму; застосовують у випрямлячах струму, радіоприймачах, радіопередавачах тощо.

Дро́сельний, а, е. *Дросельна заслінка. Дросельний клапан.*

Дроселюва́ння, я, *с.* Протікання рідини (пари, газу) крізь дросельний клапан, яке супроводжується зміною температури, зниженням тиску і підвищенням швидкості її руху; дає змогу охолоджувати й скраплювати гази, регулювати й вимірювати витрату речовин тощо.

Дроселюва́ти, юю, юєш. Знижувати тиск рідини, пари, газу при протіканні крізь звужений отвір, вентиль і т. ін. без теплообміну із зовнішнім середовищем.

ДРУЇДИ́ЗМ, у, *ч.* Релігія давніх кельтів, що полягала в обожненні природи та обов'язкових жертвоприношеннях у лісі. *Ритуали друїдизму.*

Друї́ди, ів, *мн.* (*одн.* **друї́д**, а, *ч*). Служителі релігійного культу у кельтів, які займалися справлянням релігійних обрядів та жертвоприношення, а також виконували судові функції. *Призначення друїда.*

Друїди́чний, а, е.

Друї́дський, а, е.

ДРУМЛІ́НИ, ів, *мн.* Горби витягнутої форми, утворені моренними відкладами.

ДУАЄ́Н, а, *ч.*, *дипл.* Особа, яка очолює дипломатичний корпус у якій-небудь країні; як правило, найстарший за рангом і найстаріший за часом вручення вірчих грамот дипломатичний представник серед членів дипломатичного корпусу.

ДУАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. *філос.* Філософське вчення, яке визначає, що в основі Всесвіту лежать два незалежних і рівноправних першоджерела (дві субстанції): духовне і матеріальне (дух і матерія); протилежне — **моні́зм**. *Релігійний дуалізм. Представники дуалізму. Засади дуалізму.* 2. *книжн.* Двоїстість, роздвоєність чого-небудь. *Дуалізм поглядів.*

Дуалі́ст, а, *ч.*

Дуалісти́чний, а, е. *Дуалістичний світогляд. Дуалістичний підхід до вирішення проблеми. Дуалістична природа.*

ДУБЛЕ́Т, а, *ч.* 1. Другий екземпляр якого-небудь предмета; один із двох однакових предметів. 2. *мисл.* Одночасний постріл з обох стволів двоствольної мисливської рушниці. 3. Імітація коштовного каменя, склеєна з двох частин, з яких лише верхня частина є справжнім коштовним каменем.

Дубле́тний, а, е. *Дублетний фонд колекцій.*

ДУБЛІКА́Т, а, *ч.* 1. Другий примірник документа, що має однакову з оригіналом юридичну силу. *Дублікат документа.* 2. Те саме, що **дубле́т**. 1. *Дублікат ключа.*

Дубліка́тний, а, е.

ДУ́БЛЬ, я, *ч.* 1. Повторення того самого двічі. 2. Дублювальна команда спортивного колективу, що є резервом для основної. 3. Повторне знімання епізоду у фільмі.

ДУБЛЬ-БЕКА́Р, а, *ч.*, *муз.*, *заст.* Знак, який відміняє підвищення або пониження якогось ступеня звукоряду на півтону чи на цілий тон.

ДУБЛЬ-БЕМО́ЛЬ, я, *ч.*, *муз.* Знак пониження якогось ступеня звукоряду на цілий тон.

ДУБЛЬ-ДІЄ́З, а, *ч.*, *муз.* Знак підвищення якогось ступеня звукоряду на цілий тон.

ДУБЛЮВА́ТИ, юю, юєш. 1. Робити те саме вдруге; виконувати паралельно з ким-небудь подібну або однакову роботу; повторювати що-небудь. *Дублювати наказ. Дублювати маршрут.* 2. Виконувати яку-небудь роль замість основного актора. 3. Заміннювати текстову частину звукового фільму перекладом на іншу мову.

Дубле́р, а, *ч.* 1. Той, хто паралельно з ким-небудь виконує подібну або однакову роботу. *Дублер офіцера.* 2. Актор, що заміняє основного виконавця ролі в спектаклі. *Співаки-дублери.* 3. Актор, який відтворює текст при перекладі звукового фільму з одної мови на іншу.

Дубле́рка, и, *ж.*

Дубле́рський, а, е. *Дублерський склад.*

Дубльо́ваний, а, е. *Дубльований фільм. Дубльована версія.*

Дублюва́льний, а, е. *Дублювальний ліхтар.*

Дублюва́ння, я, *с.* *Дублювання теми. Дублювання ролі.*

Дубля́ж, у, *ч.*, *кін.* 1. Заміна текстової частини звукового фільму перекладом на іншу мову. *Україномовний дубляж.* 2. Виконання однієї ролі двома акторами почергово.

ДУВА́Л, у, *ч.* Глиняна огорожа (перев. у Середній Азії). *Високий дувал.*

ДУЕ́ЛЬ, і, *ж.* 1. Поєдинок із застосуванням зброї між двома противниками за викликом одного з них. *Викликати на дуель. Дуель честі.* 2. *перен.* Змагання, боротьба двох осіб. *Словесна дуель.*

Дуе́льний, а, е. *Дуельний пістолет.*

Дуеля́нт, а, *ч.* Учасник дуелі; той, хто любить битися на дуелі. *Звички старого дуелянта.*

ДУЕ́Т, у, *ч.* 1. Музичний твір для двох голосів або інструментів із самостійними партіями для кожного. *Співати дует.* 2. Ансамбль із двох співців чи музикантів. 3. Учасники парного спортивного чи естрадного виступу. 4. *у знач. присл.* **дуе́том**. У два голоси; на двох інструментах. *Співати дуетом.*

Дуети́но, *невідм.*, *с.* Невелика п'єса для двох виконавців.

Дуе́тний, а, е.

ДУКТИЛО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для визначення тягучості матеріалів (асфальту, смоли тощо).

ДУЛЬЦИНЕ́Я, ї, *ж.*, *жарт.*, *ірон.* Кохана жінка.

ДУЛЬЦИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Підсолоджування чогось.

ДУМ-ДУ́М, *невідм.* Розривні кулі з неповною (відкритою) чи надпиляною оболонкою, що спричиняють тяжкі поранення.

ДУ́МПЕР, а, *ч.*, *техн.* Самоскидна машина для перевезення на невелику відстань вугілля, руди та ін. сипких вантажів; може працювати без розвороту з однаковою швидкістю в обох напрямах.

ДУМПКА́Р, а, *ч.*, *техн.* Саморозвантажний залізничний напіввагон для перевезення вугілля, руди, сипких будівельних матеріалів та ін.; використовують головним чином на території великих підприємств. *Тепловоз із думпкаром.*

ДУМІ́Т, у, *ч.* Глибинна магматична кристалічна порода, яку використовують для виготовлення вогнетривких матеріалів.

ДУНСТ, у, *ч.*, *спец.* 1. Найдрібніший калібр шроту. 2. Проміжний продукт між крупою і борошном.

ДУОДЕНА́ЛЬНИЙ, а, е, *мед.* Дванадцятипалий; що стос. дванадцятипалої кишки. *Дуоденальна виразка. Дуоденальне зондування.*

ДУОДЕНІ́Т, у, *ч.* Запалення слизової оболонки дванадцятипалої кишки. *Хронічний дуоденіт.*

ДУОДЕНОТОМІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Розтин дванадцятипалої кишки.

ДУОДЕ́ЦИМА, и, *ж.*, *муз.* 1. Дванадцятий ступінь двооктавного діатонічного звукоряду. 2. Інтервал обсягом дванадцять ступенів звукоряду.

ДУОДЕЦИМА́ЛЬНА с и с т е́ м а ч и́ с л е н н я — система, згідно з якою кожна вища одиниця складається з 12 нижчих.

ДУО́ЛЬ, і, *ж.* Ритмічна група, що утворюється при умовному поділі тричасткової тривалості на дві рівні частини.

ДУОПО́ЛІЯ, ї, *ж.*, *екон.* Структура господарства, де головують два постачальники певного товару або послуг, не пов'язані між собою угодами про ціни, ринки збуту і т. ін.

ДУ́ПЛЕКС, а, *ч.*, *спец.* Машина для чесання льону, яка складається з двох агрегатів. *Дуплекс-автотипія. Дуплекс-процес.*

Ду́плексний, а, е. *Дуплексне сканування. Дуплексний зв'язок.*

ДУПЛЕ́Т, а, *ч.* 1. У більярдній грі — удар кулею в іншу кулю, яка, ударившись у борт і відскочивши від нього, потрапляє в лузу. *Удар дуплетом.* 2. *мисл.* Те саме, що **дубле́т** (у 2 знач.). *Залунали дуплети.*

ДУПЛІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Тип хромосомних перебудов, що полягає в подвоєнні будь-якої ділянки хромосоми.

ДУ́РРА, и, *ж.* Тропічна однорічна хлібна і кормова рослина, вид сорго.

ДУТА́Р, а, *ч.* Струнний щипковий музичний інструмент із великим грушоподібним корпусом, поширений у багатьох країнах Сходу.

ДУУМВІ́РИ, ів, *мн.* (*одн.* **дуумві́р**, а, *ч.*), *іст.* У Стародавньому Римі — дві найвищі посадові особи в міських громадах.

Дуумвіра́т, у, *ч.* У Стародавньому Римі — правління дуумвірів.

ДУХА́Н, у, *ч.* На Кавказі, Близькому Сході — корчма, невеликий ресторан, дрібна крамничка.

ДУЧЕ́НТО, *невідм.* Період в історії італійської культури, що започаткував мистецтво Проторенесансу.

ДУШМА́Н, а, *ч.* Афганський повстанець.

Душма́нський, а, е.

ДХА́РМА, и, *ж.* 1. В індійській філософії та індуїзмі — сукупність громадських, етичних та культових вимог, спосіб життя, визначений богами як обов'язок для людей. 2. У буддизмі — найдрібніші неподільні духовні частинки, з яких складається потік індивідуальної свідомості.

ДЮ́БЕЛЬ, я, *ч.* Чотиригранний стрижень, який гострим кінцем забивають у цегляну або бетонну стіну для вгвинчування шурупів.

ДЮГО́НЬ, я, *ч.* Водяний рослиноїдний ссавець ряду сиреноподібних, що живе в прибережних водах Індійського океану; майже винищений.

ДЮ́ЗА, и, *ж.*, *спец.* Наконечник для розпилювання рідини або витікання газу. *Рухома дюза.*

ДЮЙМ, а, *ч.* Давня міра довжини, що дорівнює 2,54 см (1/2 фута).

Дюймо́вий, а, е. 1. Прикм. до **дюйм**. *Дюймова система мір.* 2. Розміром в один дюйм. *Дюймові цвяхи.*

ДЮ́КЕР, а, *ч.*, *спец.* Напірний водовід або газовід, що прокладається під руслом річки, по схилах та дну яру, під залізницею чи дорогою.

ДЮ́НИ, дюн, *мн.* (*одн.* **дю́на**, и, *ж.*). Піщані горби та пасма, нанесені вітром на узбережжі морів, озер, великих річок тощо. *Піщані дюни. Ховатися в дюнах від вітру.*

Дю́нний, а, е. *Дюнні піски.*

ДЮРА́ЛЬ, ю, *ч.* Те саме, що **дюралюміній**.

Дюра́левий, а, е.

ДЮРАЛЮМІ́НІЙ, ю, *ч.* Міцний сплав алюмінію з міддю, марганцем, кремнієм та іншими хімічними елементами; використовують у техніці, головним чином у авіа- і машинобудуванні. *Зразки дюралюмінію.*

Дюралюмі́нієвий, а, е. *Дюралюмінієва трубка. Дюралюмінієва обшивка.*

ДЮРО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для визначення твердості мінералів.

ДЮРУТО́ЛЬ, і, *ж.* Тверда кокосова олія, яку застосовують у миловарінні.

ДЮШЕ́С, у, *ч.* Назва групи десертних сортів груш з великими соковитими і солодкими плодами. *Зимовий дюшес.*

ДЯ́ГЕЛЬ, ю, *ч.* Трав'яниста медоносна рослина родини зонтичних з дрібними зеленувато-білими квітками, зібраними в зонтики; використовується в медицині.

ДЯК, а́, *ч.* 1. Служитель Православної і Греко-католицької церкви, що допомагає священику під час богослужіння; псаломщик. *Мандрівні дяки.* 2. У Давній Русі — переписувач князівської канцелярії; у Російській державі XV—XVII ст. — значний урядовець.

Е

ЕБЕ́НОВИЙ, а, е. 1. Зробл. з ебенового дерева — дуже твердої деревини деяких видів тропічних дерев родини ебенових. *Ебенові меблі. Ебенове дерево. Ебеновий музичний інструмент.* 2. *у знач. ім.* **ебе́нові**, вих, *мн.* Назва родини дводольних тропічних рослин із м'ясистими ягодами та цінною деревиною, яка добре полірується.

ЕБОНІ́Т, у, *ч.* Тверда чорна блискуча речовина, одержувана способом вулканізації гумових сумішей, що містять бл. 30 % сірки; високовулканізований каучук; застосовують для виготовлення радіодеталей, медичних інструментів, як ізоляційний матеріал в електротехніці.

Ебоні́товий, а, е. *Ебонітова паличка. Ебонітовий посуд.*

ЕБУЛІОСКОПІ́Я, ї, *ж., фіз.* Метод визначення молекулярної маси розчиненої речовини за підвищенням точки кипіння розчину порівняно з точкою кипіння чистого розчинника.

Ебуліоско́п, а, *ч.* Прилад для визначення температури кипіння розчину.

Ебуліоскопі́чний, а, е. *Ебуліоскопічний метод визначення молекулярної маси розчиненої речовини.*

ЕВАКО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «евакуаційний».

ЕВАКОПУ́НКТ, у, *ч.* Об'єднання лікувальних та евакуаційно-транспортних установ, які створюються під час війни, стихійного лиха і т. ін. для лікування та евакуації поранених і хворих.

ЕВАКУА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Організоване вивезення людей, підприємств, установ, трофеїв та різних матеріальних і культурних цінностей із небезпечної місцевості під час війни, стихійного лиха і т. ін. *Термінова евакуація. Планова евакуація. Евакуація населення. Евакуація музею. Здійснювати евакуацію.* 2. Стан евакуйованих людей, установ, майна і т. ін., а також місце і час перебування в такому стані. *Бути в евакуації. Повернутися з евакуації. Працювати в евакуації.* 3. Виведення військ із зайнятих ними раніше районів.

Евакуа́тор, а, *ч.* Той, хто займається евакуацією (у 1 знач.).

Евакуаці́йний, а, е. *Евакуаційне життя. Евакуаційні ешелони. Евакуаційний пункт. Евакуаційні війська.*

Евакуйо́ваний, а, е. *Евакуйовані діти. Евакуйовані підприємства. Евакуйовані сім'ї. Ешелон з евакуйованими. Розташування евакуйованих. Допомога евакуйованим.*

Евакуюва́ння, я, *с.*

Евакуюва́ти, ю́ю, ю́єш. 1. Терміново вивозити людей, установи, майно і т. ін., рятуючи від небезпеки під час війни, стихійного лиха тощо. *Евакуювати завод у тил. Евакуювати дітей із Києва. Евакуювати картини. Евакуювати бібліотеку.* 2. Виводити війська із зайнятих ними раніше районів. *Евакуювати піхоту.*

ЕВАЛЬВА́ЦІЯ, ї, *ж., фін.* Оцінювання, обчислення.

Евальваці́йний, а, е.

ЕВАПОРА́ЦІЯ, ї, *ж., фіз.* Випаровування, випарювання.

Евапора́тор, а, *ч.* Прилад для випаровування; випаровувач.

ЕВАПОРО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання кількості води, що випаровується з поверхні водойм і ґрунту.

ЕВГЕНО́Л, у, *ч., хім.* Органічна запашна речовина, складник ефірних олій, зокрема гвоздичної; застосовується як знеболювальний засіб у стоматології.

Евгено́льний, а, е. *Евгенольна волошка.*

ЕВГЛЕ́НА, и, *ж.* Різновид мікроскопічних одноклітинних організмів із відділу нижніх рослин. *Евглена зелена.*

Евгле́новий, а, е. *Евгленові водорості.*

ЕВДЕМОНІ́ЗМ, у, *ч., філос.* Напрям в античній етиці, який вважав основою моральності прагнення людини до щастя.

Евдемоні́ст, а, *ч.*

Евдемоністи́чний, а, е.

ЕВДІАЛІ́Т, у, *ч.* Мінерал червоного або рожевого кольору класу силікатів.

Евдіалі́товий, а, е.

ЕВДІО́МЕТР, а, *ч., фіз.* Прилад для дослідження газів.

ЕВЕ́КЦІЯ, ї, *ж., астр.* Одне з періодичних відхилень у русі Місяця під дією сили тяжіння Сонця.

ЕВЕНТУА́ЛЬНИЙ, а, е, 1. *книжн.* Можливий за певних умов, за відповідних обставин. *Евентуальний варіант. Евентуальні умови. Евентуальні питання.* 2. **Евентуа́льний у́мисел** — один з видів вини, за якої людина, що вчинила злочин, передбачаючи можливість суспільно небезпечних наслідків своєї дії або бездіяльності, не бажала їх, але свідомо допускала їх настання.

Евентуа́льність, ності, *ж.*

ЕВІ́КЦІЯ, ї, *ж.* У цивільному праві — відсудження в покупця придбаного ним майна на підставі обставин, що виникли до продажу.

ЕВКАЛІ́ПТ, а, *ч.* Вічнозелене швидкоросле дерево родини миртових, що містять ефірні олії; деревина і листя використовуються в промисловості та медицині. *Листя евкаліпта.*

Евкалі́птовий, а, е. *Евкаліптова настоянка. Евкаліптове листя.*

ЕВКАРІО́ТИ, ЕУКАРІО́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **евкаріо́т, еукаріо́т**, а, *ч.*), *біол.* Вищі організми, клітини яких мають оформлене ядро, відокремлене від цитоплазми оболонкою.

ЕВКЛА́З, у, *ч.* Мінерал у вигляді призматичних кристалів жовтувато-зеленого чи голубувато-зеленого кольору.

Евкла́зовий, а, е.

ЕВКЛІ́ДОВА г е о м е́ т р і я — геометрична теорія, в якій вивчаються властивості фігур, що не змінюються при рухах.

ЕВКО́МІЯ, ї, *ж.* Південне листяне дерево, кора, коріння й листя якого містять гуту, з якої отримують гутаперчу; використовується при лікуванні гіпертонії. *Листя евкомії.*

ЕВКСЕРОФІ́ТИ, ів, *мн.* Рослини посушливих місць, які характеризуються низькою інтенсивністю транспірації.

ЕВОЛЬВЕ́НТА, и, *ж., мат.* Крива, описувана вільним кінцем нерозтяжної нитки, що закріплена в певній точці цієї кривої (еволюти) і намотується на неї.

ЕВОЛЮ́ТА, и, *ж., мат.* Плоска крива, що є основою для побудови

за правилом іншої кривої — евольвенти.

ЕВОЛЮЦІОНІЗМ, у, *ч., біол.* Соціально-політична теорія, яка наполягає на поступовому, а не революційному характері модернізації суспільства. *Релігійний еволюціонізм.*

Еволюціоніст, а, *ч.*

Еволюціоністи́чний, а, е.

Еволюціоністка, и, *ж.*

Еволюціоністський, а, е.

ЕВОЛЮ́ЦІЯ, ї, *ж.* Процес поступової зміни, розвитку кого-, чого-небудь. *Еволюція людини. Етапи еволюції. Художня еволюція образу.*

Еволюці́йний, а, е. 1. Безперервний, поступовий, на противагу революційному. *Еволюційний розвиток. Еволюційні процеси. Еволюційні зміни.* 2. Який вивчає, досліджує еволюцію чого-небудь. *Еволюційне вчення. Еволюційна теорія. Еволюційна екологія.*

Еволюціонува́ння, я, *с.*

Еволюціонува́ти, у́ю, у́єш. Розвиватися поступово, еволюційним шляхом.

ЕВРИ... Перша частина складних слів, що означає «широкий, різноманітний, багатогранний».

ЕВРИБА́ТНІ т в а р и́ н и — водяні тварини, здатні існувати на різних глибинах.

ЕВРИБІО́НТИ, ів, *мн.* (*одн.* **еврибіо́нт**, а, *ч.*). Організми, здатні існувати в найрізноманітніших умовах навколишнього середовища.

ЕВРИГАЛІ́ННІ т в а р и́ н и — водяні тварини, що можуть жити в умовах значних змін солоності в навколишньому середовищі.

ЕВРИЕДАФІ́ЧНІ о р г а н і́ з м и — організми, здатні існувати на найрізноманітніших ґрунтах.

Е́ВРИКА, *невідм.* Вигук, що вживається при вираженні радості, задоволення у зв'язку з яким-небудь відкриттям, вдалому вирішенні проблеми і т. ін.

ЕВРИ́МІЯ, ї, *ж., див.* **евритмія**.

ЕВРИПТЕРИ́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **еврiптери́д**, а, *ч.*). Гігантські вимерлі скорпіоноподібні членистоногі тварини, які жили з кембрійського по пермський період палеозойської ери в солонувато-водних, рідше морських басейнах.

ЕВРИ́СТИКА, и, *ж., книжн.* 1. Сукупність прийомів дослідження і навчання з допомогою навідних питань; теорія такої методики. 2. Наука, що вивчає творчу діяльність. 3. Метод чи методологічна дисципліна, предметом якої є вирішення проблем в умовах невизначеності.

Евристи́чний, а, е. *Евристичне використання ідей. Евристичні здібності людини.*

Евристи́чність, ості, *ж.*

ЕВРИТЕ́РМНІ о р г а н і́ з м и — організми, здатні переносити значні коливання температури зовнішнього середовища.

ЕВРИТМІ́Я, **ЕВРИ́МІЯ**, ї, *ж.* Рівномірність ритму в музиці, танцях і мові.

ЕВРИТО́ПНІ о р г а н і́ з м и — організми з високою екологічною пластичністю, що живуть у різних біотопах.

ЕВРИФА́ГІЯ, ї, *ж., зоол.* Живлення тварин найрізноманітнішою їжею рослинного та тваринного походження; всеїдність.

Еврифа́г, а, *ч.* Тварина, що живиться різноманітною за складом їжею тваринного і рослинного походження.

ЕВТАНА́ЗІЯ, ї, *ж., мед.* Цілеспрямоване пришвидшення смерті невиліковно хворого з метою звільнити його від страждань. *Дозвіл на евтаназію. Моральний аспект евтаназії. Відкидати евтаназію.*

ЕВТЕ́КТИКА, и, *ж., хім., фіз.* 1. Тонка суміш твердих речовин, що одночасно викристалізовуються із розплаву при температурі, нижчій, ніж температура плавлення окремих компонентів. 2. Рідкий розплав або розчин, із якого можна одержати таку кристалізацію.

Евтекти́чний, а, е. *Евтектичний тип.*

ЕВТЕ́РПА, и, *ж.* Одна з 9 муз, покровителька ліричної поезії у давньогрецькій міфології.

ЕВТРО́ФИ, ів, *мн.* Рослини, які розвиваються нормально лише на ґрунтах, багатих на поживні речовини.

ЕВФЕМІ́ЗМ, у, *ч.* Слово чи вислів, яким у мові замінюють грубе, непристойне, неввічливе, з неприємним емоційним забарвленням слово. *Відомий евфемізм. Говорити без евфемізмів. Вживати евфемізми.*

Евфемісти́чний, а, е. *Евфемістичний вислів.*

ЕВФОНІ́Я, ї, *ж.* 1. Милозвучність. Побудова художнього твору з погляду його звучання, милозвучності. *Евфонія вірша. Засоби евфонії.* 2. Уникання в мові нехарактерних для неї сполучень звуків.

Евфоні́чний, а, е.

Евфоні́чність, ності, *ж.* *Евфонічність мови. Евфонічність поезії.*

ЕВФУЇ́ЗМ, у, *ч., літ.* Штучна пишномовність, манірність мови. *Евфуїстичний стиль.*

Евфуїсти́чний, а, е.

ЕГАЛІТАРИ́ЗМ, у, *ч.* Утопічна ідеологія, що проповідує загальну зрівняльність як принцип організації життя суспільства. *Концепція егалітаризму. Принципи егалітаризму. Прихильники егалітаризму.*

Егалітари́ст, а, *ч.* *Переконаний егалітарист.*

Егалітари́стка, и, *ж.*

Егалітари́стський, а, е. *Егалітаристські погляди.*

ЕГАЛІТА́РНИЙ, а, а, *філос.* Зрівняльний. *Егалітарна утопія.*

Егаліта́рність, ності, *ж.* *Егалітарність сімейних стосунків.*

ЕГІ́ДА, и, *ж.* 1. У грецькій міфології — назва щита бога Зевса; символ опікунства та гніву богів. *Під егідою закону. Діяти під егідою спостерігачів.* 2. Б у́ т и п і д **ЕГІ́ДОЮ** — бути під наглядом, захистом.

ЕГОЇ́ЗМ, у, *ч.* Себелюбство, байдужість до людей, постійне нехтування суспільними інтересами та потребами задля особистих інтересів. *Вияви егоїзму.*

Егої́ст, а, *ч.*

Егоїсти́чний, а, е. *Егоїстична людина. Егоїстичне рішення. Егоїстична поведінка. Егоїстичний підхід. Егоїстичні почуття.*

Егоїсти́чність, ності, *ж.*

Егоїсти́чно. *Поводитися егоїстично.*

Егої́стка, и, *ж.* *Невиправна егоїстка.*

ЕГОТИ́ЗМ, у, *ч.* Переоцінення своїх позитивних якостей; самозакоханість.

Еготи́ст, а, *ч.*

Еготи́стка, и, *ж.*

ЕГОЦЕНТРИ́ЗМ, у, *ч.* 1. У філософії та естетиці — принцип, за яким індивідуум, особистість вважається центром Всесвіту. *Творчий егоцентризм. Філософія егоцентризму.* 2. Негативна, хвороблива риса характеру, що полягає в крайньому індивідуалізмі, егоїзмі.

Егоцентри́ст, а, *ч.* 1. Послідовник егоцентризму (у 1 знач.) 2. Той, кому властивий егоцентризм (у 2 знач.).

Егоцентри́чний, а, е. *Егоцентрична людина.*

ЕГРЕ́Т, а, *ч.*, **ЕГРЕ́ТКА**, и, *ж.* Перо чи пучок пір'їн, які прикрашають жіночий головний убір або зачіску.

ЕГУТЕ́Р, а, *ч., техн.* Сітчастий валик, признач. для вирівнювання поверхні паперової маси, відтискання з неї води, а іноді також для витискування водяних знаків.

ЕДАФО́Н, у, *ч., збірн., біол.* Сукупність усіх живих істот, що живуть у ґрунті.

ЕДАФОТИ́ТИ, ів, *мн.* Екологічні типи рослинності, сформовані на ґрунтах різних типів.

ЕДАФОТО́П, а, *ч.* Ділянка ґрунтового покриву разом із частиною літосфери та гідросфери, що входить до складу біогеоценозу.

ЕДЕЛЬВЕ́ЙС, а, *ч.* Багаторічна гірська трав'яниста рослина, суцвіття квіток якої схожі на білі зірки. *Альпійський едельвейс. Шукати едельвейс.*

Едельве́йсовий, а, е. *Едельвейсовий цвіт.*

ЕДЕ́М, у, *ч.* 1. За Біблією — місце блаженного існування Адама та Єви до гріхопадіння; рай. 2. *перен.* Місце, що відзначається винятковою красою і багатством природи; благодатний край. *Справжній едем.*

Еде́мський, а, е.

ЕДИ́КТ, у, *ч., іст.* 1. У Стародавньому Римі — програма діяльності претора, консула та інших службових осіб або магістрату, яку вони оголошували, вступаючи на посаду. 2. Дуже важливий указ верховної влади в різних державах.

ЕДИКУ́ЛА, и, *ж., архіт.* 1. Невелика декоративна будівля або її деталь у вигляді двох колон, що підтримують фронтон. 2. Невеликі елліністичні і давньоримські культові споруди.

ЕДИФІКА́ТОР, а, *ч., бот.* Провідний (домінантний) вид рослин у рослинних угрупованнях.

ЕДИ́ЦІЯ, ї, *ж.* Наукове видання історичних, літературних текстів; одне з прикладних застосувань текстології. *Найдавніша едиція «Кобзаря» Т. Г. Шевченка.*

Едиці́йний, а, е. *Едиційна практика. Едиційні норми. Едиційна техніка.*

ЕДІ́ПІВ к о́ м п л е к с — несвідомий потяг дитини до батьків протилежної статі та агресивне почуття до батьків своєї статі.

...ЕДР. Кінцева частина назв багатогранників.

ЕЖЕ́КЦІЯ, ї, *ж., спец.* Процес змішування двох середовищ (напр. пари і води), з яких одне, перебуваючи під тиском, діє на друге і виштовхує його в певному напрямі.

Еже́ктор, а, *ч.* Струменевий насос для переміщення рідини, газів, пари або сипких тіл, дія якого відбувається на основі ежекції. *Будова ежектора.*

Ежекційний, а, е.

ЕЗЕРИ́Н, а, *ч.* Те саме, що **фізостигмін**.

ЕЗЕРФО́ЛЬ, ю, *ч., хім., заст.* Листки сухої фарби, признач. для тиснення на палітурках.

ЕЗО́ПІВСЬКИЙ, а, е. Алегоричний, сповнений недомовок, натяків для приховування прямого змісту висловлюваного. *Езопівська мова.*

ЕЗОТЕРИ́ЗМ, у, *ч.* Феномен культури різних епох, що включає, з одного боку, віру в існування надприродного вищого світу, з другого — засоби спілкування з цим світом, підпорядкування його своїм інтересам.

Езоте́рик, а, *ч.*

Езоте́рика, и, *ж.* Сукупність знань, відомостей, недоступних людям непосвяченим, необізнаним у містичних, таємничих ученнях. *Християнська езотерика. Антологія езотерики. Інтерес до езотерики.*

Езотери́чний, а, е. Таємний, прихований, признач. тільки для посвячених, обізнаних у містичних, таємних ученнях. *Езотерична астрологія. Езотеричні знання. Езотеричне прочитання Біблії. Езотеричний підхід. Езотерична школа. Езотеричні традиції. Езотерична доктрина. Езотеричне вчення. Езотеричний твір.*

ЕЗОФАГІ́Т, у, *ч., мед.* Запалення слизової оболонки стравоходу. *Симптоми езофагіту.*

ЕЗОФАГОСКОПІ́Я, ї, *ж., мед.* Огляд стравоходу за допомогою езофагоскопа. *Призначити езофагоскопію. Скерування на езофагоскопію.*

Езофагоско́п, а, *ч.* Прилад (трубка з оптичною або освітлювальною системою), що його вводять через рот у стравохід для його обстеження.

Езофагоскопі́чний, а, е.

ЕЙВАН, а, *ч., див.* **АЙВА́Н**.

ЕЙДЕ́ТИКА, и, *ж., філос.* Учення про чисті сутності або ідеальні форми явищ свідомості, які розглядаються як такі, що не залежать від реальної дійсності та чуттєвого досвіду.

ЕЙДЕТИ́ЗМ, у, *ч., психол.* Здатність відтворювати надзвичайно яскравий наочний образ предмета через тривалий час після припинення його дії на органи чуттів.

Ейдети́чний, а, е. *Ейдетичні видіння. Ейдетична пам'ять.*

ЕЙКУМЕ́НА, и, *ж., див.* **ойкуме́на**.

ЕЙНШТЕ́ЙН, а, *ч., фіз.* Одиниця енергії, застосовувана у фотохімії.

ЕЙНШТЕ́ЙНІЙ, ю, *ч., хім.* Штучний радіоактивний елемент, що належить до актиноїдів.

ЕЙФОРІ́Я, ї, *ж.,* 1. *мед.* Стан не виправданого об'єктивними умовами піднесеного настрою хворого (спостерігається при деяких психічних захворюваннях, пухлинах мозку, остеосклерозі, травмах мозку, а також унаслідок дії наркотичних засобів і т. ін.). 2. *перен.* Узагалі стан радості, душевного піднесення, яке часто не відповідає об'єктивним обставинам. *Політична ейфорія. Період ейфорії.*

Ейфорі́йний, а, е. *Ейфорійний стан.*

ЕКАУТА́НТ, а, *ч.* Фахівець у галузі фінансів та бухгалтерії (фінансист-бухгалтер).

ЕКВА́ТОР, а, *ч., геогр.* 1. Уявна лінія, що проходить навколо земної кулі на однаковій відстані від обох полюсів і ділить її на Північну та Південну півкулі. *Перетинати екватор.* 2. Н е б е́ с н и й **ЕКВА́ТОР** — велике коло небесної сфери, що ділить небо на дві півкулі — Північну і Південну.

Екваторіа́льний, а, е. 1. Прикм. до **ека́тор**. *Екваторіальний діаметр. Екваторіальний радіус.* 2. Який міститься на екваторі, близько до екватора. *Екваторіальна область.* 3. Власт. територіям, розміщеним біля екватора. *Екваторіальний клімат.*

ЕКВАТОРІА́Л, а, *ч.* Астрономічний інструмент (телескоп), що дає можливість визначати розташування будь-якого світила на небесній сфері відносно небесного екватора.

ЕКВІ... Перша частина складних слів, що має значення «рівний», «однаковий».

ЕКВІВАЛЕ́НТ, а, *ч.* 1. Щось рівноцінне, рівнозначне, рівносильне; те, що повністю відповідає чому-небудь, може його замінювати або виражати. *Поетичний еквівалент. Еквівалент слова. Еквівалент товару.* 2. *екон.* Товар, який виражає вартість інших товарів і на який вони обмінюються. *Національний валютний еквівалент. Грошовий еквівалент.* 3. *хім.* Вагова кількість елемента, що сполучається з вісьмома ваговими частинами кисню (з 1,008 ваговими частинами водню) або заміщає їх у сполуках. 4. *фіз.* Величина, що виражає співвідношення між механічними та тепловими одиницями енергії.

Еквівале́нтний, а, е. *Еквівалентна величина. Еквівалентні рівняння. Еквівалентний обмін. Еквівалентна доза.*

Еквівале́нтність, ності, *ж.* *Цінова еквівалентність.*

ЕКВІЛІБРИ́СТИКА, и, *ж.* 1. Вид циркового мистецтва, що ґрунтується на вмінні виконавця виконувати складні акробатичні вправи, зберігаючи рівновагу при нестійких положеннях тіла. *Мистецтво еквілібристики.* 2. *перен., ірон.* Уміння дуже легко влаштовуватися, лавірувати за різних обставин. *Словесна еквілібристика.*

Еквілі́бр, у, *ч.* Цирковий номер, який демонструє вміння зберігати рівновагу при нестійкому, незвичному положенні тіла; а також цирковий

жанр, який полягає у показі такого вміння.

Еквілібри́ст, а, *ч.* Цирковий артист, який займається еквілібристикою (у 1 знач.). *Виступ еквілібристів.*

Еквілібри́стка, и, *ж.*

Еквілібристи́чний, а, е. *Еквілібристичні вправи.*

Еквілібрува́ння, я, *с.*

Еквілібрува́ти, у́ю, у́єш. Займатися еквілібристикою (у 1 знач.).

ЕКВІЛІНЕА́РНІСТЬ, ності, *ж., літ.* Вимога, згідно з якою у віршованому перекладі має бути та сама кількість рядків, що і в оригіналі.

Еквілінеа́рний, а, е. *Еквілінеарний переклад.*

ЕКВІПОТЕНЦІА́ЛЬНИЙ, а, е, *фіз.* Однаковий з чимось щодо потенціалу (про поверхню у силовому полі). *Еквіпотенціальна поверхня.*

ЕКВІРИТМІ́Я, ї, *ж., літ.* Якнайточніше дотримання перекладачем ритмічних особливостей кожного окремого вірша оригіналу.

Е́КЕР, а, *ч.* Простий геодезичний прилад для побудови на місцевості кутів певної величини, головним чином 90°, 60° або 45°. *Користуватися екером.*

Е́керний, а, е.

ЕКЗАЛЬТА́ЦІЯ, ї *ж.* Надмірне захоплення чимось, збудження під впливом чого-небудь. *Хвороблива екзальтація. Впасти в екзальтацію.*

Екзальтаці́йний, а, е. *Екзальтаційне захоплення.*

Екзальто́ваний, а, е. 1. Захоплений, схильний до екзальтації. *Екзальтована дівчина. Екзальтована натура.* 2. Який виражає екзальтацію; пройнятий екзальтацією, викликаний нею. *Екзальтоване обличчя. Екзальтовані звинувачення. Екзальтований вчинок. Екзальтований стан. Екзальтований вигук.*

Екзальто́ваність, ності, *ж. Юнацька екзальтованість.*

Екзальто́вано.

Екзальтува́ти, у́ю, у́єш. Доводити до стану екзальтації. *Екзальтувати співрозмовників.*

ЕКЗА́МЕН, у, *ч.* 1. Перевірка знань з якого-небудь навчального предмета; іспит. *Скласти екзамен. Випускний (вступний) екзамен.* 2. *перен.* Взагалі перевірка знань, сили, випробування кого-, чого-небудь. *Екзамен на мужність.*

Екзаменаці́йний, а, е. *Екзаменаційна робота. Екзаменаційна комісія.*

Екзамена́тор, а, *ч.* Особа, яка проводить екзамен, оцінює знання того, хто екзаменується. *Прискіпливий екзаменатор. Питання екзаменатора.*

Екзамена́торка, и, *ж. Доброзичлива екзаменаторка.*

Екзамена́торський, а, е. *Екзаменаторський підпис.*

Екзамено́ваний, а, е. *Екзаменований студент.*

Екзаменува́ти, у́ю, у́єш. Перевіряти чиїсь знання, уміння; проводити екзамен; іспитувати. *Екзаменувати учня. Екзаменувати студентів.*

ЕКЗАНТЕ́МА, и, *ж., мед.* Шкірний висип будь-якого виду і походження.

ЕКЗАРА́ЦІЯ, ї, *ж., геол.* Руйнування гірських порід сповзаючим глетчерним льодовиком.

ЕКЗАРТИКУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж., мед.* Операція видалення кінцівки по лінії суглобної щілини.

ЕКЗА́РХ, а, *ч.* 1. У Стародавній Греції — глава жерців при храмі. 2. У Візантійській імперії — намісник імператора в області, відвойованій у варварів. 3. У православній церкві — представник вищої церковної влади в державі або в окремих великих областях держави.

Екзарха́т, у, *ч.* 1. У Візантії — намісництво на чолі з екзархом. 2. Церковна чи адміністративно-територіальна одиниця, якою управляє екзарх (у 3 знач.).

ЕКЗЕГЕ́ЗА, и, *ж., спец.* 1. Філологічне тлумачення літературних творів, перев. античних. 2. Роз'яснення і пояснення біблійних текстів. *Біблійна екзегеза.*

Екзеге́т, а, *ч.* 1. У Стародавній Греції — той, хто тлумачив пророцтва, закони та звичаї. 2. В александрійську епоху — філолог, що займався екзегезою, пізніше — богослов-схоласт, який тлумачив біблійні тексти.

Екзеге́тика, и, *ж., спец.* 1. Правила і прийоми екзегези. 2. Розділ богослов'я, що займається поясненням біблійних текстів. *Сучасна екзегетика.*

Екзегети́чний, а, е.

ЕКЗЕКВАТУ́РА, и, *ж., юр.* 1. Документ про визнання консула урядом країни, в яку він призначений, і про надання йому дозволу виконувати консульські функції. 2. Виконання у певній країні судового рішення, прийнятого в іншій країні.

ЕКЗЕКУ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Тілесне покарання. *Здійснювати екзекуцію.* 2. Виконання судового чи адміністративного вироку про смертну кару, тілесне покарання, стягнення боргу, податку і т. ін.

Екзеку́тор, а, *ч.* Той, хто здійснює екзекуцію (у 2 знач.).

Екзеку́торський, а, е.

Екзекуці́йний, а, е.

ЕКЗЕ́МА, и, *ж.* Запальне захворювання шкіри, яке характеризується свербінням, почервонінням, появою пухирців, гнійничків, а потім лущенням. *Етіологія екземи.*

Екзема́тик, а, *ч., розм.* Людина, хвора на екзему. *Лікування екзематиків.*

Екземато́зний, а, е. 1. Прикм. до **екзе́ма**. *Екзематозний процес.* 2. Хворий на екзему, уражений екземою. *Екзематозна шкіра. Екзематозний хворий.*

ЕКЗЕМПЛІФІКА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* Пояснення за допомогою конкретних, наочних прикладів, ілюстративного матеріалу; підтвердження документами.

Екземпліфікаці́йний, а, е.

ЕКЗЕМПЛЯ́Р, а, *ч.* 1. Окремий предмет із ряду подібних (перев. про друковані та рукописні тексти). *Перший екземпляр. Єдиний екземпляр.* 2. Тварина або рослина як окремий представник якого-небудь виду, розряду, якої-небудь породи і т. ін. *Поодинокі екземпляри рослин.* 3. *перен.* Особа, яка відзначається дивними рисами.

ЕКЗЕРСИ́С, у, *ч.* Вправа для удосконалення техніки співу, танцю чи гри на якомусь інструменті. *Робити екзерсиси.*

ЕКЗИ́Л, у, *ч., книжн.* Перебування офіційної особи, уряду, партії за межами батьківщини на правах політичного вигнанця (перев. у мові української діаспори). *Президент в екзилі.*

Екзи́льний, а, е. *Екзильний уряд.*

ЕКЗИ́НА, и, *ж., біол.* Зовнішня оболонка пилинок у квіткових та спорових рослин.

ЕКЗИСТЕНЦІАЛІ́ЗМ, у, *ч., філос., літ.* Течія в сучасній філософії та літературі, що ставить у центр вивчення і відображення існування людини та її переживань. *Релігійний екзистенціалізм.*

Екзистенціалі́ст, а, *ч.*

Екзистенціа́льний, а, е. *Екзистенціальні ідеї. Екзистенціальна філософія.*

ЕКЗО... Перша частина складних слів, що за значенням відповідає слову «зовнішній».

ЕКЗИСТЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* Основна категорія екзистенціалізму, яка означає внутрішнє буття людини, те непізнаване, ірраціональне в людському «я», внаслідок чого людина є неповторною особистістю.

ЕКЗОБІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, яка розробляє методи пошуків позаземних форм життя.

ЕКЗОГА́МІЯ, ї, *ж.* 1. Звичай, характерний для первіснообщинного ладу, за яким заборонялися шлюби між жінками й чоловіками однієї

родової групи. *Рефлекси екзогамії.* 2. Злиття статевих клітин різного походження.

Екзога́мний, а, е.

ЕКЗОГЕ́ННИЙ, а, е. Викликаний зовнішніми причинами; зовнішнього походження. *Екзогенні процеси. Екзогенне походження кремнезему.*

ЕКЗОГЕНО́ТА, и, *ж.* Сукупність генів, переданих клітиною-донором клітині-реципієнтові при всіх формах перенесення генетичного матеріалу.

ЕКЗОДЕРМА, и, *ж., біол.* Шар клітин під покривною тканиною коренів рослин, що виконує захисну функцію.

ЕКЗОКРИ́ННИЙ, а, е, *фізіол.* Пов'язаний із зовнішньою секрецією. *Екзокринна тканина. Екзокринні залози.*

ЕКЗОСМОС, у, *ч., біол.* Процес просочування рідин і розчинених речовин з клітини в зовнішнє середовище; протилежне — **ендо́смос**.

ЕКЗОСТО́З, а, *ч., мед.* Наріст на поверхні кістки, що виникає в результаті травми, кісткових захворювань тощо.

ЕКЗОСФЕ́РА, и, *ж., фіз.* Верхній шар земної атмосфери, з якого відбувається розсіювання у світовий простір атомів і молекул найлегших атмосферних газів, перев. водню.

ЕКЗОТЕРИ́ЧНИЙ, а, е, *спец.* Загальнодоступний, признач. для всіх (про релігійні обряди, містичні вчення і т. ін.). *Екзотерична форма самовдосконалення. Екзотерична доктрина.*

Екзотери́чність, ності, *ж. Екзотеричність поглядів*

ЕКЗОТЕРМІ́ЧНИЙ, а, е, *хім.* Який відбувається з виділенням тепла. *Екзотермічна реакція.*

ЕКЗО́ТИКА, и, *ж.* 1. Природа, побут, культура і т. ін. віддалених країн, що сприймається як незвичайне для певної місцевості, дивовижне, надто мальовниче. *Східна екзотика. Екзотика тропічних країн. Захоплюватися екзотикою.* 2. *перен.* Незвичайна, дивна річ. *Етнографічна екзотика.*

Екзо́ти, ів, *мн.* (*одн.* **екзо́т**, а, *ч.*). Рослини або тварини, не характерні для цієї місцевості, а лише акліматизовані в ній. *Хвойні екзоти Криму.*

Екзоти́чний, а, е. 1. Незвичайний, дивовижний, надто мальовничий для певної місцевості, певного середовища, не властивий їм. *Екзотична квітка. Екзотичні тварини. Екзотична орхідея.* 2. *перен.* Який вражає своєю дивовижністю, химерністю; який належить до чужої, незвичної культури і т. ін. *Екзотична культура. Екзотичний танець. Екзотичний десерт. Екзотична професія.*

Екзоти́чність, ності, *ж. Екзотичність одягу.*

ЕКЗОТИ́ЗМ, у, *ч.* Слово чи вислів, властиве певній мові, що сприймається як незвичне, чуже.

ЕКЗОТОКСИ́НИ, ів, *мн.* Токсини, які виділяються в навколишнє середовище живими мікробами.

ЕКЗОТРО́ФНІ о р г а н і́ з м и — паразитичні організми, які живуть на поверхні організму-живителя.

ЕКЗОФТА́ЛЬМ, у, *ч., мед.* Ненормальне випинання очного яблука з орбіти.

ЕКІВО́К, у, *ч.* Двозначність, двозначний натяк.

ЕКІПА́Ж[1], а, *ч.* Загальна назва легких ресорних пасажирських візків. *Їхати в екіпажі.*

Екіпа́жний[1], а, е. *Екіпажні коні.*

ЕКІПА́Ж[2], у, *ч.* 1. Особовий склад корабля, судна, космічного корабля, літака, танка і т. ін. *Екіпаж літака. Екіпаж пароплава.* 2. Берегова військова частина морської піхоти (перев. для поповнення флотських команд). *Флотський екіпаж.*

Екіпа́жний[2], а, е. *Екіпажний склад.*

ЕКІПІРУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Забезпечувати, постачати всім необхідним; споряджати, обмундировувати. 2. *зал.* Готувати рухомий склад для нового рейсу.

Екіпіро́ваний, а, е. *Екіпіровані працівники.*

Екіпірува́льний, а, е. *Екіпірувальний пункт. Екіпірувальне устаткування.*

Екіпірува́ння, я, *с.* Спорядження, обмундирування кого-, чого-небудь.

ЕКЛАМПСІ́Я, ї, *ж., мед.* Важке захворювання вагітних жінок (перев. на останніх місяцях вагітності), що супроводжується приступами корчів з утратою свідомості, посинінням і т. ін. *Напад еклампсії.*

Еклампти́чний, а, е.

ЕКЛЕЗІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* У католицтві та православ'ї — теологічне вчення про церкву як божественне установлення, про її роль, функції та прерогативи.

Еклезіоло́г, а, *ч.*

Еклезіологі́чний, а, е.

ЕКЛЕКТИ́ЗМ, у, *ч.*, **ЕКЛЕ́КТИКА**, и, *ж.* 1. Механічне запозичення і змішування різнорідних, несумісних, іноді суперечливих поглядів, ідейних напрямків, художніх стилів і т. ін. 2. Використання і підтасовування висмикуваних із контексту фактів, формулювань, цитат тощо.

Екле́ктик, а, *ч.* Той, кому притаманний еклектизм.

Еклекти́чний, а, е. *Еклектичний журнал.*

Еклекти́чність, ності, *ж.*

Еклекти́чно.

ЕКЛЕ́Р, а, *ч.* Тістечка із заварного тіста з кремом усередині. *Свіжий еклер. Домашні еклери.*

Екле́рний, а, е. *Еклерне тісто.*

ЕКЛІ́МЕТР, а, *ч.* Геодезичний інструмент для вимірювання кутів нахилу на місцевості.

ЕКЛІ́ПТИКА, и, *ж.* Велике коло небесної сфери, нахилене до небесного екватора під кутом 23°27′ по якому відбувається видимий річний рух Сонця. *Екліптика Сонця.*

Екліпти́чний, а, е.

ЕКЛО́ГА, и, *ж.* Один із різновидів античної буколічної поезії, близький до пасторалі та ідилії, що будується у формі діалогу між пастухом та пастушкою.

ЕКМОЛІ́Н, у, *ч., мед.* Різновид антибіотиків.

ЕКО..., **ЕКОЛОГО...** Перша частина складних слів, що відповідає слову «екологічний».

ЕКОГЕНЕ́З, у, *ч.* Процес розвитку відношень між живими організмами та навколишнім середовищем протягом історії їх існування.

ЕКОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Наука, що вивчає взаємодію рослин, тварин, людини між собою та навколишнім середовищем з метою збереження довкілля у придатному для життя людини стані. *Сільськогосподарська екологія. Суперечки про екологію. Проблеми екології. Галузь екології. Екологія мікроорганізмів.* 2. Навколишнє середовище, в якому перебуває людина; природа як сфера її діяльності. *Чорнобильська екологія. Погана екологія. Регіональна екологія. Вплив екології на якість продуктів.* 3. Комплекс наукових дисциплін і практичних засобів щодо впливу діяльності людини на природу; турбота про навколишнє середовище. *Містобудівельна екологія.* 4. *перен.* Чистота, правильність, зумовлені гармонійним співвідношенням елементів; турбота про таку чистоту. *Соціальна екологія. Екологія людської душі. Екологія національної культури. Екологія рідної мови.*

Еко́лог, а, *ч. Вчений-еколог Фахівець-еколог. Конференція екологів.*

Екологі́чний, а, е. 1. Який стос. екології (у 1, 2 знач.), пов'язаний з нею; який відбиває стан навколишнього середовища. *Екологічна безпека. Екологічні дані. Екологічна географія.*

Екологічна експертиза. Екологічне тестування. Екологічний захист населення. Екологічна карта області. Екологічне середовище. Екологічні умови. Екологічний податок. Екологічна катастрофа. Екологічна ситуація. 2. Спрямований на підтримання сталості екології (у 2 знач.); пов'язаний з боротьбою за чистоту навколишнього середовища. *Екологічна культура. Екологічний контроль. Екологічні вимоги. Екологічна реабілітація. Екологічний рух.* 3. Який відповідає нормам екології (у 2 знач.). *Екологічне виробництво. Екологічні продукти. Екологічна оцінка води.*

Екологíчність, ності, *ж. Екологічність продуктів. Екологічність лікарських препаратів.*

Екологічно. *Екологічно чисті продукти. Екологічно безпечний транспорт.*

ЕКОНОМÁЙЗЕР, а, *ч., техн.* 1. Пристрій для нагрівання води або повітря за допомогою тепла димових газів, спрацьованої пари. *Контактний економайзер.* 2. Пристрій у карбюраторі двигунів внутрішнього згоряння для встановлення найекономнішого складу пальної суміші. *Економайзер карбюратора.*

Економáйзерний, а, е.

ЕКОНОМÉТРІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає конкретні кількісні зміни, закономірності та взаємозв'язки економічних об'єктів і процесів за допомогою математичних та статистичних методів і моделей.

Економетри́чний, а, е.

ЕКОНÓМІЯ, ї, *ж.* 1. *тільки одн.* Ощадливість при витрачанні чого-небудь. *Економія дефіцитних матеріалів.* 2. Вигода від ощадливого витрачання чого-небудь. *Значна економія. Відчутна економія. Економія сімейного бюджету.*

Еконóмити, млю, миш; *мн.* **еконóмлять**. Ощадливо витрачати що-небудь; максимально скорочувати витрати чого-небудь. *Економити кошти. Економити пально-мастильні матеріали. Економити час.*

Економізáція, ї, *ж.* Здійснення, упровадження економії (у 1 знач.) в чому-небудь.

Економізувáти, ýю, ýєш. *Економізувати виробництво.*

Еконóмний, а, е. 1. Який ощадливо витрачає що-небудь; точно розрахований; стриманий у виявленні чого-небудь. 2. Який сприяє економії (у 1 знач.), здійснює її. *Економні рухи. Економне витрачання деревини.*

Економність, ності, *ж.*

Еконóмно. *Жити економно.*

ЕКОНÓМІКА, и, *ж.* 1. Сукупність суспільно-виробничих відносин історично визначеного способу виробництва. *Сучасна економіка. Національна економіка.* 2. Господарське життя, стан господарства (країни, району і т. ін.). *Економіка України.* 3. Структура і фінансово-матеріальний стан якої-небудь галузі господарської діяльності. *Економіка промисловості. Економіка сільського господарства.* 4. Наукова дисципліна, що вивчає фінансово-матеріальну сторону якої-небудь галузі господарської діяльності. *Матеріали економіки. Викладати економіку.*

Економíст, а, *ч.* 1. Учений-фахівець з економіки, економічних наук. *Дипломований економіст.* 2. Службовець, фахівець з економічних питань. *Працювати економістом.*

Економíчний, а, е. *Вільна економічна зона. Економічний простір. Економічна криза. Економічна експансія. Економічна система. Економічна ділянка. Економічний ефект. Економічний потенціал. Економічний ризик. Економічні нормативи банку. Економічні санкції. Економічна самостійність. Економічне піднесення. Економічне життя. Економічний журнал. Економічна географія. Економічна методологія. Економічна ефективність.*

Економíчність, ності, *ж. Економічність зварювання. Економічність рухів.*

Економíчно. *Економічно виправдано.*

ЕКОСÉЗ, у, *ч.* 1. Старовинний шотландський парний народний танець, а також музика до нього. 2. Музичний твір у ритмі цього танцю. *Екосез Шуберта для фортепіано.*

ЕКОСИСТÉМА, и, *ж.* Єдиний природний комплекс, утворений живими організмами і середовищем їх життя, пов'язаних між собою обміном речовин та енергії. *Велика екосистема. Збереження екосистеми.*

Екосистéмний, а, е.

ЕКОСФÉРА, и, *ж.* 1. Шар атмосфери, що є фізіологічною межею у відкритій кабіні літального апарата. 2. Людина, тварина, рослинний світ і навколишнє середовище в їх взаємозв'язку та взаємодії. *Руйнування екосфери.* 3. Сукупність властивостей Землі, що створюють на ній умови для розвитку життя. 4. Сукупність властивостей космічного тіла та його впливу на середовище космічного простору.

ЕКОТИ́П, у, *ч., біол.* Група особин якого-небудь виду рослин, пристосована до певних ґрунтово-кліматичних умов.

ЕКОТÓП, у, *ч.* Сукупність природних факторів (кліматичних, ґрунтових), яка характеризує певну однорідну ділянку землі. *Досліджувати екотоп.*

ЕКОЦИ́Д, у, *ч.* Хижацьке використання природних ресурсів, систематична дія шкідливими промисловими відходами, зараження радіоактивними речовинами і т. ін., руйнування дамб та ін. споруд, що призводить до порушення екологічної рівноваги.

ЕКРÁН, а, *ч.* 1. Пересувний щит, який захищає від гарячого повітря, світла, тепла і т. ін. *Широкий екран.* 2. Поверхня з білої тканини, натягнутої на раму, на якій демонструються фільми, зображення з діапозитивів. *Проектувати на екран.* 3. *спец.* Пристрій з поверхнею, що відбиває, вбирає або перетворює випромінювання різних видів енергії з метою захисту чи використання. *Захисний екран. Екран із заліза.* 4. *спец.* Водонепроникне покриття, яке роблять з боку укосу греблі. *Влаштовувати екран із глинистих ґрунтів.* 5. Поверхня для відтворення світлових зображень, сигналів і т. ін. *Екран дисплея.* 6. *перен.* Про кіномистецтво. *Герої екрана.* 7. *перен.* Про кінопрокат. *Фільм вийшов на екрани.*

Екрáнний, а, е. *Екранне життя. Екранне мистецтво.*

Екранóваний, а, е. *Екрановані стіни. Екранований кабель. Екранована електронна лампа.*

Екранувáння, я, *с. Екранування приладу. Внутрішньолампове екранування.*

Екранувáти, ýю, ýєш. Захищати кого-, що-небудь екраном від зовнішнього впливу, шкідливої дії і т. ін. *Екранувати деталі.*

ЕКРАНІЗÁЦІЯ, ї, *ж.* Втілення на екрані засобами кіномистецтва літературних творів і сценічних постановок. *Екранізація роману (повісті).*

Екранізáтор, а, *ч.* Той, хто здійснює екранізацію.

Екранізóваний, а, е. *Екранізований твір.*

Екранізувáння, я, *с. Екранізування повісті.*

Екранізувáти, ýю, ýєш. Здійснювати екранізацію чого-небудь. *Екранізувати оперу. Екранізувати твір.*

ЕКС... Перша частина складних слів, яка має значення «колишній» або означає «вихід», «вилучення чогось».

ЕКСГÁУСТЕР, а, *ч.* Вентилятор, який використовують у шахтах, заводських приміщеннях і т. ін. для відсмоктування пилу, газів, пневматичного транспортування тирси, стружки і т. ін.

ЕКСГІБІЦІОНІЗМ, у, *ч., мед.* Різновид статевого збочення — прилюдне виставляння напоказ статевих органів.

Ексгібіціоніст, а, *ч.*

Ексгібіціоністка, и, *ж.*

Ексгібіціоністський, а, е.

ЕКСГУМАЦІЯ, ї, *ж.* Викопування трупа для судово-медичного дослідження або кримінальної експертизи. *Нічна ексгумація. Ексгумація тіла. Здійснювати ексгумацію. Дозвіл на ексгумацію.*

Ексгумаційний, а, е. *Ексгумаційна процедура.*

Ексгумований, а, е.

Ексгумувати, ую, уєш. Здійснювати ексгумацію.

ЕКСЕДРА, и, *ж., архіт.* 1. Напівкругла ніша із сидіннями вздовж стін. 2. У давньогрецькій архітектурі — напівкруглий виступ у портику з місцями для сидіння. 3. У римській архітектурі — приймальня в житловому будинку для урочистостей.

ЕКСЕРГІЯ, ї, *ж., фіз.* Найбільша робота, яку може здійснити система при переході з цього стану до стану термодинамічної рівноваги з навколишнім середовищем.

ЕКСИКАТОР, а, *ч., спец.* Скляний товстостінний прилад для повільного висушування або для збереження речовин, що легко вбирають вологу з повітря.

ЕКСИТОН, у, *ч., фіз.* Збуджений стан системи електронів у напівпровідниках і діелектриках.

Екситонний, а, е. *Екситонне поглинання. Екситонний стан.*

ЕКСКАВАЦІЯ, ї, *ж.* 1. *гірн.* Виймання та переміщення ґрунтів, гірських порід і т. ін. за допомогою екскаватора або вибухівок. 2. *анат.* Заглиблення, впадина.

Екскаватор, а, *ч.* Самохідна машина для розробки, переміщення ґрунтів, гірських порід, корисних копалин і різних сипких та кускових матеріалів, робочим органом якої єківш або система ковшів. *Крокуючий екскаватор. Однокілшевий екскаватор. Робота екскаватора.*

Екскаваторний, а, е. *Екскаваторний ківш. Екскаваторний завод. Екскаваторний спосіб видобутку піску.*

Екскаваторник, а, *ч.* Той, хто працює на екскаваторі, керує ним. *Досвідчений екскаваторник.*

Екскаваторниця, і, *ж. Молода екскаваторниця.*

Екскаваційний, а, е. *Екскаваційні роботи.*

ЕКСКЛЮЗИВНИЙ, а, е. 1. Надзвичайно рідкісний, вибраний, винятковий; який поширюється на обмежене коло осіб, предметів. *Ексклюзивний екземпляр. Ексклюзивні моделі. Ексклюзивний одяг. Ексклюзивний зразок. Ексклюзивна колекція взуття.* 2. Наданий тільки цій особі або організації; який не повторюється. *Ексклюзивне інтерв'ю. Ексклюзивний контракт. Ексклюзивні права на видання книги. Ексклюзивні повноваження. Ексклюзивний представник.*

Ексклюзив, а, *ч., розм.* Неповторна, виняткова річ; те, що існує в єдиному екземплярі. *Шити ексклюзив.*

Ексклюзивність, ності, *ж. Гарантувати ексклюзивність.*

Ексклюзивно.

ЕКСКОРІАЦІЯ, ї, *ж., мед.* Поверхневий дефект шкіри, який виникає внаслідок розчісування або травми; садно.

ЕКСКРЕМЕНТИ, ів, *мн., фізіол.* Продукти випорожнення людини і тварин.

ЕКСКРЕЦІЯ, ї, *ж., фізіол.* Виділення назовні з організму залозами та іншими органами кінцевих продуктів обміну речовин.

Екскрети, ів, *мн.* (*одн.* **екскрет**, у, *ч.*). Кінцеві продукти обміну речовин, що виділяються організмом назовні.

Екскреторний, а, е. *Екскреторна функція.*

ЕКСКУРС, у, *ч.* Відхилення від головної теми для висвітлення або уточнення побічних, другорядних питань. *Автобіографічний екскурс. Короткий екскурс. Цікавий екскурс. Екскурс в історію. Екскурс у недавнє минуле.*

ЕКСКУРСІЯ, ї, *ж.* 1. Колективна поїздка або похід куди-небудь з освітньою, науковою, спортивною або розважальною метою; відвідування визначних місць, огляд експонатів музею, виставки і т. ін. *Цікава екскурсія. Навчальна екскурсія. Екскурсія у музей. Екскурсія по Києву. Поїхати на екскурсію. Піти на екскурсію.* 2. Група людей, що колективно відвідує, оглядає що-небудь. *Учнівська екскурсія.*

Екскурсант, а, *ч.* Учасник екскурсії (у 1 знач.). *Група екскурсантів.*

Екскурсантка, и, *ж.*

Екскурсантський, а, е. *Екскурсантський квиток. Екскурсантський вагон.*

Екскурсійний, а, е. *Екскурсійний рейс. Екскурсійна група. Екскурсійний тариф. Екскурсійний маршрут. Екскурсійна поїздка. Екскурсійна база. Екскурсійне бюро. Екскурсійні автобуси.*

ЕКСЛІБРИС, а, *ч.* Художньо оформлений ярлик, книжковий знак, що наклеюється на внутрішній стороні обкладинки книжки і вказує на її власника, а також інформує про його професію, інтереси чи склад книгозбірні. *Рельєфний екслібрис. Старий екслібрис. Замовити екслібрис.*

Екслібрисний, а, е. *Екслібрисна творчість.*

ЕКСОД, а, *ч.* 1. Заключний епізод давньогрецької драми, остання партія хору, з якою він залишав орхестру. 2. Назва другої книги П'ятикнижжя пророка Мойсея в Біблії, де оповідається про вихід давньоєврейських племен із єгипетського полону.

ЕКСПАНДЕР, а, *ч.* 1. *радіо.* Радіотехнічний пристрій для збільшення різниці в гучності між сильними і слабими звуками. 2. *техн.* Пневматичний двигун, що діє під впливом стисненого газу, пари. *Паровий експандер.* 3. *техн.* Інструмент для розширення котельних труб. 4. *техн.* Розширювальний пристрій у машинах для проходження свердловин під землею.

ЕКСПАНСИВНИЙ, а, е. Який нестримно, поривчасто, бурхливо виявляє свої почуття; узагалі нестримний, гарячковий, запальний. *Експансивна людина. Експансивна вдача.*

Експансивність, ності, *ж. Виявляти експансивність.*

Експансивно.

ЕКСПАНСІЯ, ї, *ж.* 1. Політика, спрямована на економічне і політичне підкорення інших держав, на розширення сфер впливу, на захоплення чужих територій; здійснюється як економічними методами, так і шляхом дипломатичного тиску, збройної агресії. *Економічна експансія. Політична експансія. Культурна експансія. Бюджетна експансія. Кредитна експансія.* 2. Поширення, розширення якого-небудь явища за первісні межі. *Експансія епідемії.*

Експансіонізм, у, *ч.* Прагнення до експансії.

Експансіоніст, а, *ч.*

Експансіоністка, и, *ж.*

Експансіоністський, а, е. *Експансіоністські наміри держави.*

ЕКСПАТРІАЦІЯ, ї, *ж.* Виселення за межі батьківщини, пов'язане, як правило, із втратою або зміною громадянства.

Експатріант, а, *ч.* Той, хто здійснює експатріацію або зазнає її.

Експатріантка, и, *ж.*

Експатрійований, а, е.

Експатріювати, юю, юєш. Здійснювати експатріацію; виселяти за межі батьківщини.

ЕКСПЕДИ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *тільки одн., спец.* Відправляння, розсилання товарів, вантажів, кореспонденції і т. ін. за певним призначенням. *Експедиція товарів. Експедиція кореспонденції.* 2. *спец.* Установа або відділ установи, підприємства, що відає відправлянням, розсиланням товарів, кореспонденції і т. ін. за певним призначенням. *Поштова експедиція.* 3. Подорож, поїздка, відрядження групи людей, загону зі спеціальною метою, спеціальним завданням. *Фольклорна експедиція. Археологічна експедиція.* 4. Група, загін людей, що здійснюють подорож, поїздку, відрядження зі спеціальною метою, спеціальним завданням. 5. Військова операція, здійснювана збройними силами в іншій країні.

Експеди́рувати, ую, уєш. Відправляти за призначенням товар, кореспонденцію і т. ін.

Експеди́тор, а, *ч.* 1. Працівник, який займається експедицією (у 1 знач.). 2. Сторона угоди експедиції.

Експеди́торка, и, *ж.*

Експеди́торський, а, е.

Експедиці́йний, а, е. *Експедиційна діяльність. Експедиційна група.*

ЕКСПЕРИМЕ́НТ, у, *ч.* 1. Науково поставлений дослід. *Науковий експеримент. Результат експерименту. Експерименти на тваринах.* 2. Взагалі намагання, спроба здійснити щось яким-небудь способом. *Кулінарні експерименти. Цікавий експеримент. Ризикований експеримент. Політичний експеримент. Економічний експеримент.* 3. Один із методів духовного освоєння світу і людської діяльності, що ґрунтується на дослідах, випробовуванні, моделюванні тощо. *Наукове значення експерименту.*

Експеримента́льний, а, е. *Експериментальні дослідження. Експериментальні дані. Експериментальна база. Експериментальний зразок. Експериментальна установка. Експериментальний літак. Експериментальний метод дослідження. Експериментальний завод.*

Експеримента́льність, ності, *ж.*

Експеримента́льно. *Експериментально довести.*

Експеримента́тор, а, *ч.* Той, хто проводить, здійснює експеримент (у 1 знач.). *Талановитий експериментатор. Ентузіаст-експериментатор. Художник-експериментатор.*

Експеримента́торка, и, *ж.*

Експеримента́торство, а, *с.* 1 Пристрасть до експериментування; заняття експериментами. *Аматорське експериментаторство. Бездарне експериментаторство.*

Експеримента́торський, а, е. *Експериментаторський талант. Експериментаторська майстерня.*

Експериментува́ння, я, *с.* *Експериментування зі спеціальними приладами. Економічне експериментування.*

Експериментува́ти, у́ю, у́єш. Проводити експерименти. *Експериментувати з лікарськими препаратами. Експериментувати над тваринами.*

ЕКСПЕРТИ́ЗА, и, *ж.* Розгляд, дослідження якої-небудь справи, якогось питання з метою зробити достовірний висновок, дати достовірну оцінку відповідному явищу. *Екологічна експертиза. Генетична експертиза. Юридична експертиза. Експертиза грошових знаків. Експертиза почерку. Здійснення експертизи. Відіслати на експертизу.*

Експе́рт, а, *ч.* Фахівець, що робить експертизу при розгляді якої-небудь справи. *Головний експерт. Медичний експерт. Судовий експерт. Оцінка експертів. Думка експертів. Рада незалежних експертів.*

Експе́ртний, а, е. *Експертний висновок. Експертна комісія. Експертна оцінка. Експертна група. Експертна рада. Екологічний експертний центр.*

ЕКСПЕРТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про здійснення експертизи кого-, чогонебудь.

ЕКСПІРА́ЦІЯ, ї, *ж., лінгв.* Видихання повітря при творенні звуків мови. *Слабка експірація.*

Експірато́рний, а, е. *Експіраторний наголос.*

ЕКСПЛАНТА́ЦІЯ, ї, *ж., біол.* Експериментальний метод вирощування тваринних тканин поза організмом.

Експланта́т, а, *ч.* Частина органа або тканини, що використовується для експлантації. *Ріст експлантатів.*

Експлантаці́йний, а, е. *Експлантаційний матеріал.*

ЕКСПЛІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *спец.* Текст, що пояснює значення символів, умовних позначок на планах, картах. 2. *театр.* Режисерський план постановки драматичного спектаклю, опери, балету. *Розглянути експлікацію.* 3. Наукове пояснення.

Експліко́ваний, а, е.

Експлікува́ти, у́ю, у́єш. Подавати експлікації, супроводжувати експлікаціями.

ЕКСПЛІЦИ́ТНИЙ, а, е. Яскраво виражений, явний, який має зовнішнє, матеріальне вираження. *Експліцитні ознаки.*

Експліци́тно. *Експліцитно виражений.*

ЕКСПЛО́ЗІЯ, ї, *ж.* 1. *лінгв.* Третя (остання) фаза артикуляції змичних приголосних звуків; вибух при артикуляції проривних приголосних. 2. Викид вулканічного матеріалу на поверхню Землі, що супроводжується вибухом, виділенням газів, утворенням попелу, вулканічних бомб, пемзи тощо.

Експлози́вний, а, е. *Експлозивні приголосні.*

ЕКСПЛУАТА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Привласнення одними людьми продуктів праці інших людей, що ґрунтується на приватній власності на засоби виробництва. *Здійснювати експлуатацію.* 2. Систематичне використання людиною продуктивних сил (родовищ корисних копалин, залізниць, машин і т. ін.). *Експлуатація родовищ корисних копалин. Експлуатація машин.*

Експлуата́тор, а, *ч.* Той, хто експлуатує інших, привласнює собі продукти чужої праці. *Боротьба проти експлуататорів.*

Експлуата́торка, и, *ж.*

Експлуата́торський, а, е.

Експлуатаці́йний, а, е. 1. Прикм. до **експлуата́ція** (у 2 знач.). *Експлуатаційний факультет гірничого інституту. Експлуатаційна служба.* 2. Який відповідає вимогам експлуатації, необхідний для неї. *Експлуатаційний догляд. Експлуатаційна міцність.*

Експлуатаці́йник, а, *ч.* Той, хто працює в галузі експлуатації (у 2 знач.).

Експлуато́ваний, а, е.

Експлуатува́ння, я, *с.*

Експлуатува́ти, у́ю, у́єш. Піддавати експлуатації кого-, що-небудь. *Експлуатувати людей. Експлуатувати машини.*

ЕКСПОЗЕ́, *невідм., с., книжн.* 1. Короткий виклад якого-небудь документа, твору і т. ін.; витяг з нього. *Прочитати експозе.* 2. Коротке повідомлення представника уряду з якого-небудь питання поточної політики в парламенті. *Виступити з експозе.*

ЕКСПОЗИ́МЕТР, а, *ч.* Те саме, що **експоно́метр**.

ЕКСПОЗИТУ́РА, и, *ж., заст.* Те саме, що **агенту́ра**.

ЕКСПОЗИ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Вступна частина літературного або музичного твору, що містить мотиви, які розвиваються у наступних частинах. *Розгорнута експозиція. Експозиція твору. Експозиція роману. Арія-експозиція Наталки.* 2. Систематизоване розміщення експонатів, що дає більш-менш закінчене уявлення про певне

коло предметів чи проблем у виставкових і музейних приміщеннях чи просто неба. *Експозиція музею. Експозиція художників постмодерністів.* 3. *фот., кін.* Кількість освітлення, яку одержує світлочутливий матеріал при фотографуванні та кінозніманні. *Виміряти експозицію.*

Експозиційний, а, е. 1. Який є експозицією (у 1 знач.). *Експозиційна сцена.* 2. Признач. для експозиції (у 2 знач.). 3. Який стос. експозиції (у 3 знач). *Експозиційне число.*

Експона́т, а, *ч.* Предмет, виставлений для огляду в музеї або на виставці, у галереї. *Цінний експонат. Новий експонат. Музейний експонат. Експонати виставки. Експонати ботанічного саду. Експонати з особистої колекції.*

Експонатний, а, е. *Експонатний стенд.*

Експоно́ваний, а, е. *Експонована продукція. Експоновані зразки.*

Експонува́ння, я, *с. Експонування фотопаперу. Предмет експонування.*

Експонува́ти, у́ю, у́єш. 1. Виставляти для огляду, показувати в музеї або на виставці. *Експонувати товари. Експонувати кращі роботи. Експонувати останні досягнення.* 2. *фот.* Піддавати дії світла світлочутливий матеріал (фотопластинку, кіноплівку і т. ін.). *Експонувати плівку.* 3. *шах.* Ставити фігуру під удар супротивника.

ЕКСПОНЕ́НТ, а, *ч.* 1. Особа або організація, експонати якої показані на виставці. 2. *мат.* Назва показника ступеня або показникової функції.

ЕКСПОНЕ́НТА, и, *ж., мат.* Показникова функція.

Експоне́нтний, а, е. *Експонентна функція.*

Експоненціа́льний, а, е.

ЕКСПОНО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для визначення співвідношення «витримка — діафрагма» при фотографуванні, кінозніманні або фотокопіюванні. *Користуватися експонометром.*

Експонометри́чний, а, е. *Експонометричний пристрій.*

Е́КСПОРТ, у, *ч.* 1. Продаж товарів іноземним суб'єктам господарської діяльності та вивіз товарів або капіталів за кордон, включаючи реекспорт товарів; протилежне — **і́мпорт**. *Експорт капіталу. Експорт нафти. Товари на експорт. Види експорту.*2. Загальна кількість або загальна вартість товарів, що вивозяться за кордон. *Обсяг експорту країни. Збільшення експорту товарів.* 3. *інформ.* Виведення файла, створеного однією програмою, для використання в іншій програмі комп'ютера.

Експорте́р, а, *ч.* Особа, установа, країна і т. ін., які експортують товари за кордон. *Експортер нафти. Експортер капіталу. Країна-експортер. Асоціація експортерів.*

Е́кспортний, а, е. 1. Прикм. до **е́кспорт**. *Експортні можливості країни.* 2. Признач. для експорту. *Експортний потенціал. Експортний фонд. Експортна детаксація. Експортна дотація. Експортна субсидія. Експортне мито. Експортний кредит. Експортний лізинг. Експортне зерно. Експортно-імпортні розрахунки.*

Експорто́ваний, а, е. *Експортовані товари. Експортована інфляція.*

Експортува́ння, я, *с. Експортування цукру.*

Експортува́ти, у́ю, у́єш. Вивозити за кордон які-небудь товари, капітал. *Експортувати енергію. Експортувати пшеницю.*

ЕКСПРЕ́С, а, *ч.* Пасажирський поїзд, пароплав, автобус і т. ін., що рухається з великою швидкістю, без зупинок або ж із зупинками лише на великих станціях; признач. для поїздок на великі відстані. *Міжміський експрес. Їхати експресом. Сісти на експрес.*

Експре́сний, а, е. *Експресний вагон.*

ЕКСПРЕ́С... Перша частина складних слів, що має значення «прискорений», «швидкий», «моментальний».

ЕКСПРЕ́С-АНАЛІ́З, у, *ч.* Сукупність методів кількісного хімічного аналізу, що дає змогу швидко контролювати певний виробничий або технологічний процес.

ЕКСПРЕ́С-ДІАГНО́СТИКА, и, *ж.* Визначення технічного стану машини, здійснюване за допомогою спеціальних приладів протягом короткого строку.

ЕКСПРЕ́С-ІНФОРМА́ЦІЯ, ї, *ж.* Оперативне інформаційне видання, що містить перев. реферати публікацій про найголовніші відкриття, винаходи в якій-небудь галузі науки і техніки.

ЕКСПРЕСІОНІ́ЗМ, у, *ч.* Течія в західноєвропейському мистецтві та літературі першої третини XX ст., представники якої суб'єктивний світ художника вважають єдиною реальністю, а вираження його — головною метою мистецтва; притаманні підвищена емоційність, загостреність сприйняття і відображення, гротескність, деформація художнього образу. *Засади експресіонізму. Вплив експресіонізму.*

Експресіоні́ст, а, *ч. Письменники-експресіоністи. Художники-експресіоністи. Вплив експресіоністів.*

Експресіоністи́чний, а, е. *Експресіоністичні погляди.*

Експресіоні́стка, и, *ж.*

Експресіоні́стський, а, е. *Експресіоністський твір.*

ЕКСПРЕ́СІЯ, ї, *ж.* Сила вираження, вияву яких-небудь почуттів, переживань і т. ін.; виразність. *Бурхлива експресія. Виявляти експресію. Говорити з експресією. Сила експресії.*

Експреси́вний, а, е. Який характеризується експресією; виразний. *Експресивна людина. Експресивна промова. Експресивна поведінка. Експресивне виконання музичного твору.*

Експреси́вність, ності, *ж. Експресивність вислову. Експресивність мови.*

Експреси́вно. *Говорити експресивно.*

ЕКСПРЕ́С-ЛАБОРАТО́РІЯ, ї, *ж.* Цехова лабораторія на металургійних і хімічних заводах, де виконуються поточні аналізи.

ЕКСПРЕ́С-ПО́ШТА, и, *ж.* Швидкісне оперативне доставляння, здійснюване перев. на комерційних засадах.

ЕКСПРО́МТ, у, *ч.* 1. Прозовий, віршований, музичний твір і т. ін., створений без підготовки, попереднього обдумування, у момент виконання. *Миттєвий експромт. Яскравий експромт. Літературний експромт. Вдалий експромт.* 2. *муз.* Лірична п'єса для фортепіано або скрипки, створена ніби раптово, в результаті імпровізації. *Музичний експромт.*

Експро́мтом. Без підготовки, попереднього обдумування. *Відповідати експромтом. Виступити експромтом.*

ЕКСПРОПРІА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Примусове відчуження, відбирання майна в кого-небудь. *Загальна експропріація. Виступати проти експропріації.* 2. Позбавлення засобів виробництва певного суспільного класу іншим класом, яке здійснюється економічним шляхом або за допомогою прямого насильства.

Експропріа́тор, а, *ч.* Той, хто здійснює експропріацію.

Експропрійо́ваний, а, е.

Експропріюва́ти, ю́ю, ю́єш. *Експропріювати землю.*

ЕКСТА́З, у, *ч.* 1. Найвищий ступінь захоплення. *Релігійний екстаз. Приходити в екстаз. Говорити в екстазі.* 2. Надмірно збуджений психічний стан, що доходить до нестями, самозабуття. *Впадати в екстаз.*

Екстати́чний, а, е. *Екстатичний стан. Екстатичний спів.*

Екстати́чність, ності, *ж.*

Екстати́чно.

ЕКСТЕМПОРА́ЛЕ, *невідм., с., заст.* У зарубіжній школі — класна письмова вправа — переклад рідномовного тексту іноземною мовою (перев. латинською або грецькою) без попередньої підготовки. *Писати екстемпорале.*

ЕКСТЕ́НЗІЯ, ї, *ж., фізіол.* Розгинання, випрямлення кінцівок або якої-небудь частини тіла.

Ексте́нзор, а, *ч.* М'яз, який розгинає яку-небудь частину тіла.

ЕКСТЕНСИ́ВНИЙ, а, е. Пов'язаний лише з кількісним (без поліпшення якості) збільшенням; протилежне — **інтенси́вний**. *Екстенсивне сільське господарство. Екстенсивний шлях розвитку. Екстенсивне землеробство.*

Екстенси́вність, ності, *ж.*

Екстенси́вно. *Екстенсивно розвиватися.*

ЕКСТЕР'Є́Р, у, *ч.* Зовнішній вигляд і будова тіла тварини; має велике значення при доборі тварин для розведення. *Екстер'єр коня. Добрий екстер'єр молодняка.*

Екстер'є́рний, а, е. *Екстер'єрна характеристика коня. Екстер'єрний ринг* (на виставці собак).

ЕКСТЕРИТОРІА́ЛЬНІСТЬ, ності, *ж., юр.* У міжнародному праві — сукупність привілеїв (звільнення від юрисдикції країни перебування), обумовлених договорами між країнами, що надаються главам іноземних держав, дипломатичним представникам, військовим частинам, кораблям і т. ін. *Режим екстериторіальності. Право екстериторіальності.*

Екстериторіа́льний, а, е, *юр.* Який користується правом екстериторіальності.

ЕКСТЕРІОРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* У психології — поняття, що означає перехід дій із внутрішньої та згорнутої форми у форму розгорнутої дії.

ЕКСТЕРНА́Т, у, *ч.* Самостійне проходження курсу навчання із складанням іспитів при якому-небудь навчальному закладі.

Ексте́рн, а, *ч.* 1. Особа, що складає іспити при якому-небудь навчальному закладі, не навчаючись у ньому. 2. Позаштатний лікар або студент-медик, який працює у лікарні з метою набуття практики. 3. *у знач. присл.* **ексте́рном**. Не навчаючись у навчальному закладі. *Складати іспит екстерном.*

ЕКСТЕРОРЕЦЕ́ПЦІЯ, ї, *ж., фізіол.* Сприймання центральною нервовою системою за допомогою рецепторів подразнень, які діють на організм із зовнішнього середовища.

Екстерорецепто́ри, ів, *мн.* (*одн.* **екстерорецепто́р**, а, *ч.*). Рецептори, які сприймають зовнішні подразнення (розташовані на поверхні тіла, включаючи слизову оболонку носа, порожнину рота і поверхню язика).

ЕКСТИ́НКЦІЯ, ї, *ж.* Ослаблення світлових потоків, які проходять через певне середовище (напр., через земну атмосферу) чи міжзоряне середовище.

ЕКСТИРПА́ТОР, а, *ч.* Культиватор із лапами для підрізування і витягування бур'янів та розпушування ґрунту.

Екстирпа́торний, а, е. *Екстирпаторний механізм.*

ЕКСТИРПА́ЦІЯ, ї, *ж., мед.* Повне хірургічне видалення якого-небудь органа (напр., селезінки, шлунка, матки) або пухлини.

Екстирпаці́йний, а, е.

Екстирпува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати екстирпацію.

Е́КСТРА, *невідм., прикм.* Найкращої, найвищої якості (про сорт товару, продукту, виробу і т. ін.). *Сорт екстра. Борошно екстра. Чай екстра.*

ЕКСТРА... Префікс, що утворює слова зі значенням: а) «який виходить за межі звичного»; б) «вищий»; в) «терміновий».

ЕКСТРАВАГА́НТНИЙ, а, е. Який привертає увагу своєю незвичайністю, своєрідністю і не відповідає загальноприйнятим звичаям, нормі, моді; зухвалий. *Екстравагантний вигляд. Екстравагантний вчинок. Екстравагантний костюм. Екстравагантна поведінка.*

Екстравага́нтність, ності, *ж.*

Екстравага́нтно.

ЕКСТРАВАЗА́Т, у, *ч.* Кров, жовч, лікарська речовина, що виливаються із судин у тканини або порожнини організму людини і тварин.

ЕКСТРАВЕ́РСІЯ, ї, *ж., психол.* Зосередження індивідом своїх переживань та інтересів на об'єктах зовнішнього світу, що зумовлює легкість у встановленні контактів з іншими особами.

Екстраве́рт, а, *ч.* Людина, психічний склад якої характеризується спрямованістю на зовнішній світ та діяльність у ньому.

Екстраверти́вний, а, е. Спрямований назовні; властивий екстраверту. *Екстравертивна особистість. Екстравертивний тип.*

Екстраве́ртність, ності, *ж.*

ЕКСТРАГУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *хім.* Розділяти суміш речовин за допомогою яких-небудь розчинників. *Екстрагувати сіль. Екстрагувати ароматичні речовини.*

Екстраге́нт, а, *ч.* Рідкий або пароподібний розчинник, який має властивість вибірково добувати один з компонентів із сумішей рідких і твердих речовин. *Використовувати як екстрагенти.*

Екстраго́ваний, а, е. *Екстрагований матеріал.*

Екстрагува́ння, я, *с. Метод екстрагування. Екстрагування інуліну.*

ЕКСТРАДИ́ЦІЯ, ї, *ж., юр., дипл.* Передача іноземній державі особи, що порушила закони цієї держави. *Здійснювати екстрадицію. Закон про екстрадицію.*

ЕКСТРА́КЦІЯ, ї, *ж.* 1. Операція видалення, витягання чого-небудь. *Екстракція зуба.* 2. *хім.* Розділення суміші речовин за допомогою розчинників.

Екстра́кт, у, *ч.* 1. Згущена витяжка, добута з рослинних або тваринних тканин за допомогою якого-небудь розчинника і згущена шляхом випаровування. *Дубовий екстракт. Водний екстракт. Спиртовий екстракт. Екстракт ромашки. Лосьйон з екстрактом календули.* 2. Згущений сік ягід, плодів. *Малиновий екстракт. Екстракт чорниці.*

Екстракти́вний, а, е. 1. Який стос. екстракції (у 2 знач.). *Екстрактивний метод.* 2. Той, що має властивості екстракту. *Екстрактивні речовини.*

Екстра́ктний, а, е. *Екстрактні ліки. Екстрактний цех.*

Екстра́ктовий, а, е. *Екстрактовий цех.*

Екстра́ктор, а, *ч.* 1. Пристрій для видаляння, витягання чого-небудь. *Рушничний екстрактор. Рибальський екстрактор.* 2. Апарат, застосовуваний для розділу сумішей різних речовин екстракцією (у 2 знач.). 3. Пристрій для видалення стріляної гільзи зі зброї. 4. Інструмент для видалення зуба, зубного нерва тощо.

Екстракці́йний, а, е. Який стос. екстракції (у 2 знач.). *Екстракційний спосіб перероблення насіння.*

ЕКСТРАЛІНГВІ́СТИКА, и, *ж.* Галузь мовознавства, що вивчає сукупність етнічних, історичних, соціальних, географічних та ін. факторів, пов'язаних із розвитком та функціонуванням мови.

Екстралінгва́льний, а, е. Позамовний. *Екстралінгвальні чинники.*

ЕКСТРАОРДИНА́РНИЙ, а, е. 1. Відмінний від звичайного; винятковий, незвичайний. *Екстраординарний випадок. Екстраординарні заходи. Екстраординарна поведінка.* 2. *заст.* У назвах наукових посад — позаштатний, який не займає кафедри. *Екстраординарний професор.*

Екстраордина́рність, ності, *ж.*

ЕКСТРАПОЛЯ́ТОР, а, *ч., техн.* Аналоговий або цифровий обчислювальний пристрій у системах автоматичного управління, призначений для розв'язання диференціальних рівнянь, що описують поведінку керованого об'єкта.

ЕКСТРАПОЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *книжн.* Метод наукового дослідження, який полягає в поширенні висновків, одержаних із спостереження над однією частиною явища, на іншу його частину. *Вдала екстраполяція.* 2. *мат.* Обчислення за рядом даних значень математичного виразу інших його значень, які перебувають поза цим рядом.

Екстрапольо́ваний, а, е

Екстраполюва́ння, я, *с.*

Екстраполюва́ти, юю, юєш. Поширювати висновки наукового дослідження, отримані стосовно однієї частини явища, на інші його частини. *Екстраполювати значення функції. Екстраполювати історію на сучасність.*

Екстраполяти́вний, а, е. *Екстраполятивний метод.*

Екстраполяці́йний, а, е. *Екстраполяційна крива.*

ЕКСТРАСЕНСО́РИКА, и, *ж.* У парапсихології — сукупність явищ пов'язаних з екстрасенсорними здібностями людини.

Екстрасе́нс, а, *ч.* Особа, яка має яскраво виражені парапсихологічні здібності. *Сильний екстрасенс. Лікар-екстрасенс.*

Екстрасенсо́рний, а, е. *Екстрасенсорні здібності. Екстрасенсорне сприйняття.*

ЕКСТРАСИСТОЛІ́Я, ї, *ж., мед.* Виникнення позачергового удару серця; вид аритмії.

ЕКСТРЕМА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Дуже значний, надзвичайний своїм виявом, силою, величиною і т. ін.; який відзначається таким виявом; той, що виходить за межі звичайного. *Екстремальні умови. Екстремальний випадок. Екстремальна ситуація.* 2. *мат.* Пов'язаний з екстремумом певної величини.

Екстре́ма, и, *ж.* Крайність, крайня межа прояву чого-небудь. *Переключитися з однієї екстреми в іншу.*

Екстрема́л, а, *ч., розм.* Той, хто вдається до надто ризикованих дій спортивного характеру, трюків, одержуючи від цього задоволення.

Екстрема́льність, ності, *ж.*

Екстрі́м, у, *ч., розм.* Екстремальне; те, що виходить за межі звичного.

ЕКСТРЕМІ́ЗМ, у, *ч.* Прихильність до крайніх поглядів і заходів (перев. у політиці). *Політичний екстремізм. Крайній екстремізм. Лівий екстремізм.*

Екстремі́ст, а, *ч.* Людина, яка дотримується крайніх поглядів. *Правий екстреміст. Справжній екстреміст.*

Екстремі́стка, и, *ж.*

Екстремі́стський, а, е. *Екстремістські сили.*

ЕКСТРЕ́МУМ, у, *ч., мат.* Найбільше і найменше значення функції; об'єднує поняття максимуму й мінімуму.

Е́КСТРЕНИЙ, а, е. 1. Якого не можна відкласти; невідкладний, терміновий. *Екстрена нарада. Екстрена справа. Екстрений виклик.* 2. Якого не передбачили; несподіваний. *Екстрені видатки.*

Е́кстреність, ності, *ж.*

Е́кстрено. *Екстрено виїхати.*

ЕКСТРУ́ЗІЯ, ї, *ж.* 1. *техн.* Метод виготовлення профільованих виробів із пластмаси і гуми, який полягає в безперервному витискуванні розм'якшеного матеріалу шнеком або поршнем через профільований отвір (матрицю) на екструдері. 2. *геол.* Вихід в'язкої лави із кратера вулкана на поверхню Землі у формі купола або стовпоподібного підняття.

Екстру́дер, а, *ч., техн.* Машина для екструзії.

Екструзи́вний, а, е.

ЕКСУДА́ЦІЯ, ї, *ж.* Процес утворення запального випоту. *Регулювати ексудацію.*

Ексуда́т, у, *ч.* Рідина, яка накопичується під час запальних процесів у тканинах і порожнинах тіла. *Розсмоктування ексудатів.*

Ексудати́вний, а, е. *Ексудативний плеврит.*

ЕКСФОЛІА́ЦІЯ, ї, *ж., мед.* Великолускате лущення.

Ексфоліати́вний, а, е.

ЕКСЦЕДЕ́НТ, а, *ч.* Система перестрахування, за якою страхова організація частину прийнятих ризиків передає в перестрахування іншій організації.

ЕКСЦЕ́НТРИК, а, *ч., техн.* Металевий диск, що в нього вісь, навколо якої він обертається, міститься збоку; використовують для перетворення обертових рухів у поступальні. *Валик ексцентрика.*

Ексце́нтриковий, а. е. *Ексцентриковий прес. Ексцентрикове мотовило.*

ЕКСЦЕ́НТРИКА, и, *ж., театр.* Художній засіб загостренo-комедійного зображення дійсності, що ґрунтується на навмисному порушенні логіки, послідовності та взаємозв'язку між зображуваними вчинками, явищами.

Ексце́нтрик, а, *ч.* 1. Артист, що виконує ексцентричні номери. *Виступ ексцентриків.* 2. *заст.* Людина з химерами, примхами, дивацтвами.

Ексцентри́чний, а, е. 1. *театр.* Заснований на різких звукових чи зорових контрастах або на незвичайних, комічних прийомах. *Ексцентричний афоризм.* 2. Який виходить за межі звичайного; надто своєрідний, дивовижний. *Ексцентрична поведінка. Ексцентричний костюм.* 3. Той, що не має спільного центра, відхиляється від нього.

Ексцентри́чно.

ЕКСЦЕНТРИСИТЕ́Т, у, *ч.* 1. *техн.* Відстань між віссю обертання дискового ексцентрика і центром його зовнішньої поверхні. 2. *геом.* Постійна позитивна величина, що характеризує еліпс, гіперболу й параболу і дорівнює відношенню віддалі між фокусами конічного перерізу до відстані між вершинами. 3. Відхилення від центра. *Лінійний ексцентриситет. Ексцентриситет астероїда.*

ЕКСЦЕНТРІА́ДА, и, *ж., театр.* Театральна або циркова гра, побудована на ексцентричних прийомах.

ЕКСЦЕ́С, у, *ч., книжн.* 1. Незвичайний, екстремальний вияв чого-небудь. *Чуттєві ексцеси.* 2. Гостре зіткнення; порушення громадського порядку. *Непередбачений ексцес. Зустріч минула без ексцесів. Уникати ексцесів.*

ЕКСЦИ́ЗІЯ, ї, *ж., мед.* Відтинання, вирізування шматка якої-небудь тканини.

ЕКСЦИТАТИ́ВНИЙ, а, е, *психол.* Який збуджує почуття, привертає увагу.

Ексцитати́вність, ності, *ж.*

ЕКТА́ЗІЯ, ї, *ж., мед.* Розтягнення, розширення порожнистих органів (бронхів, судин).

Е́КТИМА, и, *ж., мед.* Гнійний пухирець на шкірі з виразкою у центрі, після якої залишається шрам.

ЕКТИПОГРА́ФІЯ, ї, *ж., спец.* Опуклий друк для сліпих, що складається з різних комбінацій рельєфних точок.

Ектипографі́чний, а, е. *Ектипографічний текст.*

ЕКТО... Перша частина складних слів, що відповідає значенню «зовнішній».

ЕКТОГЕНЕ́З, у, *ч.*, *біол.* Загальна назва напрямів в еволюційному вченні, прихильники яких розглядають історичний розвиток живої природи як пряме пристосування організмів до середовища.

ЕКТОДЕ́РМА, и, *ж.*, *біол.* 1. Зовнішній шар зародка багатоклітинних тварин і людини на ранніх стадіях їх розвитку. 2. Зовнішній шар стінки тіла кишковопорожнинних тварин.

ЕКТОПАРАЗИ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **ектопарази́т**, а, *ч.*), *біол.* Організми, які паразитують на поверхні тіла людини, тварин або рослин.

ЕКТОПІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Ненормальне зміщення внутрішніх органів або тканин у людини і тварин.

Ектопі́чний, а, е.

ЕКТОТРО́ФНИЙ, а, е. Те саме, що **екзотро́фний**.

ЕКУМЕНІ́ЗМ, у, *ч.* Рух за об'єднання всіх християнських церков, за досягнення віросповідної єдності християн. *Ідеї екуменізму.*

Екумені́ст, а, *ч.*

Екумені́стка, и, *ж.*

Екумені́чний, а, е. *Екуменічний рух.*

ЕЛАЙОПЛА́СТИ, ів, *мн.* (*одн.* **елайопла́ст**, а, *ч.*), *біол.* Безбарвні пластиди рослинної тканини мохів і однодольних рослин, які запасають крохмаль та олії.

ЕЛАСМОТЕ́РІЙ, я, *ч.* Дуже великий викопний носоріг, що мав масивний ріг на лобі.

ЕЛАСТИ́Н, у, *ч.*, *біол.* Білкова речовина, що входить до складу сухожилок та зв'язок і зумовлює пружність їхніх тканин.

Еласти́новий, а, е. *Еластинові волокна.*

ЕЛАСТИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Здатний легко гнутися, розтягуватися і повертатися до попередньої форми; гнучкий, пружний. *Еластичний пояс.* 2. *перен.* Позбавлений різкості; плавний, м'який. *Еластична хода.*

Ела́стик, у, *ч.* Синтетичне еластичне волокно, з якого виготовляють панчохи, шкарпетки і т. ін. *Влас чивості еластику.*

Еласти́чність, ності, *ж.* *Втрата еластичності.*

Еласти́чно.

ЕЛАСТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.*, *друк.* Друкування з еластичних друкарських форм фарбами, що швидко висихають.

ЕЛАСТОМЕ́РИ, ів, *мн.* (*одн.* **еластоме́р**, у, *ч.*), *хім.* Високомолекулярні сполуки з високоеластичними властивостями в широкому діапазоні температур; різновид полімерів. *Поліефірний еластомер.*

ЕЛАСТОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Методи визначення еластичності (розтяжності) гуми.

ЕЛАТИ́В, а, *ч.*, *грам.* 1. Найвищий спосіб порівняння з безвідносним значенням. 2. Відмінок зі значенням виходу, виділення в деяких мовах (так званий «вихідний»).

ЕЛЕВА́ТО, *присл.*, *муз.* Піднесено.

ЕЛЕВА́ТОР, а, *ч.* 1. Зерносховище, обладнане пристосуваннями для піднімання, сушіння, зберігання і т. ін. великої кількості зерна. *Везти зерно на елеватор.* 2. Вантажопідіймальний пристрій для безперервного транспортування вантажу у вертикальній або круто похилій площині. *Зерновий елеватор.*

Елева́торний, а, е. *Елеваторна промисловість.*

Елева́торник, а, *ч.* 1. Робітник, що працює на елеваторі (у 1 знач.). 2. Робітник, що обслуговує елеватор (у 2 знач.).

ЕЛЕВА́ЦІЯ, ї, *ж.* У балеті — великі й плавні стрибки танцюриста, коли він немов завмирає в повітрі.

ЕЛЕВО́Н, а, *ч.*, *ав.* Рухома поверхня в задній частині крила літака, якою користуються для керування польотом і яка одночасно виконує функції керма висоти й елерона.

ЕЛЕГА́НТНИЙ, а, е. Вишуканий, витончений. *Елегантний одяг. Елегантні манери. Елегантний стиль. Елегантні дрібнички.*

Елега́нт, а, *ч.*, *розм.* Про елегантно вдягненого чоловіка.

Елега́нтка, и, *ж.*, *розм.*

Елега́нтність, ності, *ж.*

Елега́нтно. *Одягатися елегантно. Елегантно виглядати.*

ЕЛЕ́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Ліричний вірш задумливого, сумного характеру. *Писати елегію.* 2. В античній поезії — вірш будь-якого змісту, написаний двовіршами певної форми. 3. Вокальний або інструментальний твір задумливого, мрійливого, сумного характеру.

Елегі́йний, а, е. 1. Прикм. до **еле́гія** (у 1 знач.). *Елегійні твори. Елегійний жанр.* 2. *перен.* Сумовитий, журливий, мрійливий, який викликає меланхолійну задумливість. *Елегійний настрій.*

Елегі́йність, ності, *ж.* *Елегійність розповіді.*

Елегі́йно.

ЕЛЕКТИ́ВНИЙ, а, е. Вибірний. *Елективні властивості. Елективна ознака. Елективні синтаксичні відношення.*

ЕЛЕКТОРА́Т, у, *ч.*, *збірн.* Коло виборців, що голосують за яку-небудь партію, якого-небудь кандидата на парламентських, президентських або муніципальних виборах. *Опозиційний електорат. Лівий електорат.*

Електора́льний, а, е. Виборний, виборчий. *Електоральне право. Електоральна підтримка. Електоральний ценз. Електоральний рейтинг.*

Електора́льно.

ЕЛЕКТРЕ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **електре́т**, а, *ч.*), *фіз.* Тверді діелектрики, які тривалий час зберігають наелектризований стан; електричні аналоги постійних магнітів; застосовують як джерела постійного електричного поля в електроприводах.

ЕЛЕКТРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *фіз.* Надання тілу електричного заряду. *Позитивна електризація. Негативна електризація. Електризація каучукової палички.* 2. *мед.* Лікування електрикою.

Електризо́ваний, а, е.

Електризо́ваність, ності, *ж.* Властивість матеріалу піддаватися електризації, набувати поверхневого електричного заряду.

Електризува́ння, я, *с.*

Електризува́ти, у́ю, у́єш. 1. Піддавати електризації. 2. *перен.* Збуджувати, настроювати певним чином.

ЕЛЕКТРИ́К, *невідм.*, *прикм.* Голубий або синій колір із сірим полиском.

ЕЛЕ́КТРИКА, и, *ж.* 1. *фіз.* Форма енергії, що зумовлена рухом заряджених частинок матерії (електронів, протонів, позитронів і т. ін.), а також ця енергія як предмет народногосподарського і побутового використання. *Працювати на електриці.* 2. Освітлення, одержане від цієї енергії.

Еле́ктрик, а, *ч.*, *розм.* Людина, яка працює в галузі електротехніки, фахівець із електротехніки.

Електри́чний, а, е. 1. *Електричні явища. Електрична енергія. Електричний струм. Електричне світло.* 2. Який дає електрику (у 2 знач.), виробляє електроенергію. *Електрична станція. Електричний генератор. Електрична батарея.* 3. Який діє за допомогою електрики. *Електрична пила. Електрична кавоварка.* 4. Який має органи, що утворюють електричні розряди. *Електричний скат.*

Електри́чно. *Електрично нейтральний атом.*

ЕЛЕКТРИ́НО, *невідм.*, *с.* Гіпотетична частинка з електричним зарядом, що дорівнює зарядові електрона, і нульовою масою спокою.

Електри́нний, а, е. *Електринна теорія*

ЕЛЕКТРИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Впровадження електричної енергії в про-

мисловість, сільське господарство, транспорт, побут як основного виду енергії. *Електрифікація сільського господарства. Електрифікація залізниці.*

Електрифіка́тор, а, *ч*. *Той, хто здійснює електрифікацію.*

Електрифіко́ваний, а, е. *Електрифікований населений пункт. Електрифіковані інструменти.*

Електрифікува́ння, я, *с*.

Електрифікува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати електрифікацію. *Електрифікувати село. Електрифікувати процес доїння.*

ЕЛЕКТРО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «електричний» (у 2 знач.).

ЕЛЕКТРОАЕРОЗО́ЛЬ, ю, *ч*. Аерозоль лікарських речовин, частинки якого мають електричний заряд.

Електроаерозо́льний, а, е.

ЕЛЕКТРОАКУ́СТИКА, и, *ж., фіз.* Розділ акустики, що вивчає питання теорії і практичного розроблення приладів, що перетворюють електричну енергію на енергію звукових коливань і навпаки.

Електроакусти́чний, а, е. *Електроакустичні прилади. Електроакустичні показники.*

ЕЛЕКТРОАНА́ЛІЗ, у, *ч*. Один із методів кількісного визначення або відокремлення металів, що ґрунтується на електролізі.

ЕЛЕКТРОАНЕСТЕЗІ́Я, ЕЛЕКТРОАНАЛГЕ́ЗІЯ, ї, *ж. мед.* Позбавлення больової чутливості організму за допомогою електрики. *Використовувати електроанестезію.*

ЕЛЕКТРОАРМАТУ́РА, и, *ж., збірн.* Сукупність приладів, якими закріплюють електричні лампи, підводять до них струм, захищають від пошкоджень, розподіляють світло тощо.

ЕЛЕКТРОБАЛА́НС, у, *ч., екон.* Один із видів балансів, що визначає ресурси і потребу народного господарства в електричній енергії; складова частина енергобалансу.

ЕЛЕКТРОБАЛА́СТЕР, а, *ч*. Машина для укладання баласту під час ремонту та будівництва залізничних колій.

ЕЛЕКТРО́БУС, а, *ч*. Багатомісна транспортна машина, що працює на акумуляторних батареях без рейок і проводу. *Їхати електробусом.*

Електро́бусний, а, е.

ЕЛЕКТРОВА́КУУМНІ п р и́ л а д и — електротехнічні прилади, для роботи яких необхідне високе розрідження (вакуум) або наявність газів (перев. інертних) при певному тискові. *Електровакуумні прилади.*

ЕЛЕКТРОГАСТРОГРА́ФІЯ, ї, *ж., мед.* Метод дослідження роботи шлунка за допомогою реєстрації електричних потенціалів.

Електрогастро́граф, а, *ч*. Прилад, за допомогою якого здійснюють електрогастрографію.

Електрогастрографі́чний, а, е.

ЕЛЕКТРОГЕНЕРА́ТОР, а, *ч*. Пристрій, що виробляє електричну енергію або перетворює один вид енергії на інший.

ЕЛЕКТРОГІДРАВЛІ́ЧНИЙ, а, е. Який ґрунтується на використанні імпульсних тисків, що виникають у рідині перев. під час збудження в ній високовольтного електричного заряду.

ЕЛЕКТРОГІРЛЯ́НДА, и, *ж*. Набір послідовно сполучених електричних лампочок для святкових прикрас. *Прикрашати електрогірляндами.*

ЕЛЕКТРОГІТА́РА, и, *ж*. Гітара з електричним підсилювачем звуку. *Грати на електрогітарі.*

ЕЛЕКТРОГРА́ФІЯ, ї, *ж., друк.* Електричні і магнітні способи відтворення зображень на друкарській формі та передавання їх на папір.

Електро́граф, а, *ч*. Прилад для реєстрації електричного стану атмосфери.

Електрографі́чний, а, е. *Електрографічний апарат.*

ЕЛЕКТРОГРИ́ЛЬ, я, *ч*. Гриль з електричним підігрівом. *Смажити в електрогрилі.*

ЕЛЕКТРО́Д, а, *ч*. 1. Провідник електрики, яким підводять електричний струм до рідин і газів, а також полюс гальванічного елемента та акумулятора. *Позитивний електрод.* 2. Деталь машини, що підводить струм при електричному зварюванні або різанні до оброблюваних частин. *Вольфрамовий електрод.* 3. Провідник у вигляді сітки чи пластини, розміщений усередині електронної лампи з метою створення електричного поля і дії на струм (напр., анод, катод).

Електро́дний, а, е.

ЕЛЕКТРОДЕТОНА́ТОР, а, *ч*. Пристрій для збудження детонації вибухових речовин за допомогою електричного струму.

ЕЛЕКТРОДИНА́МІКА, и, *ж*. Розділ фізики, що вивчає закони руху і взаємодії електричних зарядів та явища, пов'язані із взаємодією електричних струмів, утворенням електромагнітних полів і їх поширенням у їхніх середовищах; протилежне — **електроста́тика**.

Електродинамі́чний, а, е. *Електродинамічний гучномовець. Електродинамічний прилад.*

ЕЛЕКТРОДИНАМО́МЕТР, а, *ч*. Динамометр, силова ланка якого діє на основі електроенергії.

ЕЛЕКТРОДИФУ́ЗІЯ, ї, *ж., фіз., хім.* Дифузія заряджених частинок (іонів) у середовищі (газі, рідині) під дією зовнішнього електричного поля.

ЕЛЕКТРОДІАГНО́СТИКА, и, *ж., мед.* Метод дослідження функції нервів і м'язів за допомогою електричного струму.

ЕЛЕКТРОДІА́ЛІЗ, у, *ч., хім.* Очищення колоїдних розчинів від домішок низькомолекулярних сполук унаслідок дифузії в електричному полі. *Електродіаліз води.*

Електродіа́лізний, а, е. *Електродіалізні установки.*

ЕЛЕКТРОДРЕНА́Ж, у, *ч*. Осушування й ущільнення слабких ґрунтів за допомогою електричної енергії.

ЕЛЕКТРОДРИ́ЛЬ, я, *ч*. Механізм для свердління отворів, що приводиться в рух електродвигуном.

ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕ́ТИКА, и, *ж*. Галузь енергетики, що забезпечує електрифікацію господарства країни на основі раціонального розширення виробництва та розподілу електричної енергії. *Розвиток* електроенергетики.

Електроенергети́чний, а, е. *Електроенергетичне використання води гарячих джерел. Електроенергетична промисловість.*

ЕЛЕКТРОЕНЕ́РГІЯ, ї, *ж*. Енергія електричного струму. *Дніпровська електроенергія. Добувати* електроенергію.

ЕЛЕКТРОЕНЦЕФАЛОГРА́ФІЯ, ї, *ж., спец.* Метод дослідження діяльності головного мозку, що ґрунтується на графічному запису біоелектричних струмів мозку, які виникають у нервових клітинах у процесі їхньої життєдіяльності за допомогою електроенцефалографа.

Електроенцефалогра́ма, и, *ж*. Графічний запис біоелектричних потенціалів головного мозку при енцефалографії. *Зробити електроенцефалограму.*

Електроенцефало́граф, а, *ч*. Прилад для графічного запису біоелектричних струмів головного мозку. *Запис електроенцефалографа.*

ЕЛЕКТРОІЗОЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж*. 1. Покривання провідника матеріалами з великим електричним опором для запобігання розсіюванню і втратам електричної енергії, а також для безпеки. *Проводити електроізоляцію.* 2. Технічне пристосування, що відокремлює провідник від навколишніх предметів.

Електроізоля́тор, а, *ч.* Речовина з високим електричним опором, що використовується для ізоляції частин електричного обладнання. *Виготовляти електроізолятори.*

Електроізоляці́йний, а, е. *Електроізоляційний матеріал.*

ЕЛЕКТРОІНСТРУМЕ́НТ, *ч.* 1. *род.* а. Інструмент із електродвигуном (напр., електропила, електродриль). 2. *збірн., род.* у. Інструменти, призначені для робіт, пов'язаних з електрикою.

ЕЛЕКТРОІНТЕГРА́ТОР, а, *ч.* Математична машина, признач. для розв'язання диференціальних рівнянь.

ЕЛЕКТРОКАЛОРИ́ФЕР, а, *ч.* Електроприлад для нагрівання повітря теплом, що виділяється внаслідок припливу електричного струму. *Обігрів електрокалориферами.*

ЕЛЕКТРОКА́Р, а, *ч.* Електричний самохідний візок, який використовується для перевезення вантажів на заводах, вокзалах і т. ін. і рухається за допомогою встановленого у ньому електродвигуна, що живиться від батареї акумуляторів. *Новий електрокар.*

Електрока́рний, а, е. *Електрокарне господарство заводу.*

Електрока́рник, а, *ч.* Водій електрокара.

Електрока́рниця, і, *ж.*

ЕЛЕКТРОКАРДІОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Метод клінічного дослідження функціонального стану серця, що базується на графічній реєстрації електричних імпульсів, які виникають у серцевому м'язі під час його роботи, спеціальним приладом. *Проблеми електрокардіографії.*

Електрокардіогра́ма, и, *ж.* Графічне зображення електричних імпульсів у серцевому м'язі під час його роботи, зроблене електрокардіографом. *Записати електрокардіограму. Прочитати електрокардіограму.*

Електрокардіо́граф, а, *ч.* Електричний прилад для графічного зображення електричних імпульсів, які виникають у серцевому м'язі під час його роботи. *Запис електрокардіографа.*

Електрокардіографі́чний, а, е. *Електрокардіографічне обстеження.*

ЕЛЕКТРОКАРДІОСТИМУЛЯ́ТОР, а, *ч.* Електронний прилад, що вживляється в тіло і надає серцевому м'язові імпульсів, які змушують його скорочуватися у правильному ритмі.

ЕЛЕКТРОКА́УСТИКА, и, *ж.* Припікання тканин тіла особливими металевими наконечниками — гальванокаутерами; застосовують для видалення поліпів тощо. Те саме, що **гальванока́устика**.

ЕЛЕКТРОКОАГУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *хім.* Прискорене злипання колоїдних частинок під дією електричного поля (використовується при водоочищенні). 2. *мед.* Припікання тканини електричним струмом з метою знищення хворобливого утворення.

Електрокоагуля́тор, а, *ч.* Прилад для електрокоагуляції (у 1, 2 знач.).

ЕЛЕКТРОКОРУ́НД, у, *ч.* Штучний корунд, одержуваний шляхом електроплавлення бокситу, природного корунду або глинозему з відновлювачем.

Електрокору́ндовий, а, е. *Електрокорундові абразивні круги.*

ЕЛЕКТРОКРА́Н, а, *ч.* Підіймальний кран, що діє за допомогою електродвигуна. *Водій електрокрана.*

ЕЛЕКТРОЛА́МПА, и, *ж.* Освітлювальний прилад, який живиться електричною енергією. *Потужна електролампа. Освітлення електролампами.*

Електрола́мповий, а, е. *Електроламповий завод.*

ЕЛЕКТРО́ЛІЗ, у, *ч., хім.* Процес розкладу речовини на складові частини і виділення їх на електродах при проходженні постійного електричного струму через електроліт; у промисловості цим методом отримують різні метали, хлор, водень, кисень, деякі органічні речовини тощо; використовують також для нанесення різноманітних покриттів. *Електроліз води.*

Електролізе́р, а, *ч.* Апарат для електролізу, який складається з наповненої електролітом посудини та розташованих у ній електродів. *Водні залишки в електролізерах.*

Електролізе́рний, а, е.

Електро́лізний, а, е. *Електролізний процес. Електролізна ванна. Електролізна мідь.*

Електро́лізник, а, *ч.* Робітник, що працює на електролізному заводі, в цеху, на електролізній установці.

Електроліти́чний, а, е. 1. Прикм. до **електро́ліз**. *Електролітична дисоціація. Електролітичний метод.* 2. Зробл., здобутий шляхом електролізу. *Електролітичне лудіння жерсті. Електролітична мідь.* 3. Признач. для проведення електролізу. *Електролітична ванна.*

ЕЛЕКТРОЛІ́НІЯ, ї, *ж.* Провід, кабель, прокладений для передавання електричної енергії.

ЕЛЕКТРОЛІ́Т, у, *ч.* Хімічна речовина, у якій перенесення електрики здійснюється рухом іонів. *Розпад електролітів на іони.*

Електролі́тний, а, е. *Електролітний завод.*

ЕЛЕКТРОЛЮМІНЕСЦЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* Люмінесценція, яка виникає під дією електричного поля; застосовують у неонових трубках та інших газорозрядних джерелах світла. *Явище електролюмінесценції.*

Електролюмінесце́нтний, а, е. *Електролюмінесцентні лампи. Електролюмінесцентні джерела світла.*

ЕЛЕКТРОМАГІСТРА́ЛЬ, і, *ж.* Головна лінія кабелю, по якому проходить електрична енергія. *Електромагістраль постійного струму.*

ЕЛЕКТРОМАГНЕТИ́ЗМ, у, *ч., фіз.* Сукупність явищ, що визначають нерозривний зв'язок між електричними і магнітними властивостями речовини.

Електромагнети́чний, а, е.

ЕЛЕКТРОМАГНІ́Т, у, *ч., фіз.* Пристрій для створення магнітного поля внаслідок проходження по його котушці електричного струму; застосовують у реле, електричних машинах, для створення тягового зусилля тощо. *Найпростіша форма електромагніту.*

Електромагні́тний, а, е. *Електромагнітні хвилі. Електромагнітні коливання. Електромагнітний сигнал.*

ЕЛЕКТРОМАШИ́НА, и, *ж.* Машина, яка виробляє електричну енергію або перетворює її в механічну. *Керувати електромашиною. Будова електромашини.*

Електромашиніст, а, *ч.* Машиніст, який обслуговує електромашину.

Електромаши́нний, а, е. *Електромашинний генератор.*

ЕЛЕКТРОМЕГАФО́Н, у, *ч.* Електроакустичний мегафон.

ЕЛЕКТРОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж., фіз.* 1. Сукупність методів електричних вимірювань. *Розвідування способом електрометрії.* 2. *гірн.* **ЕЛЕКТРОМЕ́ТРІЯ** с в е р д л о в и́ н — один із методів геофізичної розвідки, який базується на використанні різниць в електропровідності корисних копалин і гірських порід.

Електро́метр, а, *ч.* Прилад для вимірювання малих електричних напруг та величин, функціонально з ними пов'язаних. *Корпус електрометра.*

Електрометри́чний, а, е. *Електрометрична розвідка.*

ЕЛЕКТРОМЕХАНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Оснащення виробництва електричними машинами і механізмами.

Електромеханіза́тор, а, *ч.* Фахівець із електромеханізації. *Кваліфіковані кадри електромеханізаторів.*

ЕЛЕКТРОМЕХА́НІКА, и, *ж.* Відділ електротехніки, що охоплює вироб-

ництво й експлуатацію електричних двигунів, машин та механізмів.

Електромеха́нік, а, *ч.* Фахівець із електромеханіки.

Електромехані́чний, а, е. *Електромеханічні явища.*

ЕЛЕКТРОМІ́КСЕР, а, *ч.* Побутовий прилад для змішування, збивання чого-небудь, що діє від електричної енергії. *Збивати крем електроміксером.*

ЕЛЕКТРОМІОГРА́ФІЯ, ї, *ж., мед.* Метод дослідження функцій рухового апарату (м'язів, нервів, спинного мозку) людини і тварин шляхом графічного реєстрування біоелектричних потенціалів скелетних м'язів за допомогою електроміографа.

Електроміогра́ма, и, *ж.* Запис біоелектричних потенціалів, що виникають у скелетних м'язах під час їх роботи. *Записувати електроміограму.*

Електроміо́граф, а, *ч.* Прилад, за допомогою якого здійснюється дослідження функцій рухального апарату (м'язів, нервів, спинного мозку). *Принцип дії електроміографа.*

Електроміографі́чний, а, е. *Електроміографічні дослідження.*

ЕЛЕКТРОМОБІ́ЛЬ, я, *ч.* Автомобіль з електричним двигуном, що живиться струмом від акумуляторів, установлених на цій машині. *Нова модель електромобіля. Збудувати електромобіль.*

Електромобі́льний, а, е. *Електромобільне господарство. Електромобільний кормороздавач.*

ЕЛЕКТРОМОНТА́Ж, у́, *ч.* Монтаж електричного устаткування.

Електромонта́жний, а, е. *Електромонтажна бригада.*

Електромонта́жник, а, *ч.* Робітник, що займається електромонтажем і лагодить електричне устаткування.

ЕЛЕКТРОМОТО́Р, а, *ч.* Машина, що перетворює електричну енергію на механічну.

Електромотори́ст, а, *ч.* Робітник, що керує електромотором.

Електромото́рний, а, е.

ЕЛЕКТРОМУЗИ́ЧНИЙ і н с т р у м е́ н т — інструмент, на якому музика виконується за рахунок електричної енергії.

ЕЛЕКТРО́Н, *ч.* 1. *род.* а, *фіз.* Стійка елементарна частинка з найменшим негативним електричним зарядом. *Заряд електрона.* 2. *род.* у, *тільки одн., мет.* Сплав магнію з алюмінієм, цинком або марганцем, що відзначається міцністю і пластичністю. 3. *род.* у, *мет.* Сплав золота й срібла для ювелірних виробів.

Електро́нний, а, е. 1. *фіз.* Прикм. до **електро́н** (у 1 знач.). *Електронна оболонка. Електронна теорія. Електронний потік.* 2. *фіз.* Пов'язаний із застосуванням властивостей електрона (у 1 знач.), заснований на їх використанні. *Електронно-обчислювальна машина. Електронні гроші.*

Електро́новий, а, е, *мет.*

ЕЛЕКТРОНАРКО́З, у, *ч.* Наркоз, що викликається слабким імпульсним електричним струмом. *Застосовувати електронаркоз.*

Електронарко́зний, а, е. *Електронаркозний ефект.*

ЕЛЕКТРО́Н-ВО́ЛЬТ, а, *ч.* Позасистемна одиниця енергії в атомній і ядерній фізиці, що дорівнює енергії, якої набуває електрон, проходячи різницю потенціалів в 1 вольт.

ЕЛЕКТРОНЕГАТИ́ВНИЙ, а, е, *фіз.* З негативним зарядом електрики.

ЕЛЕКТРО́НІКА, и, *ж.* 1. Наука про електронні та іонні процеси у вакуумі, газах, рідинах і твердих тілах. *Лекції з електроніки. Вивчати електроніку.* 2. Галузь техніки, що розробляє і впроваджує у виробництво електронні та іонні прилади. *Впровадження електроніки.* 3. *збірн.* Електронні прилади. *Японська електроніка. Офісна електроніка. Магазин електроніки.*

Електроніза́ція, ї, *ж.* Впровадження електроніки у народне господарство. *Електронізація виробництва.*

Електро́нник, а, *ч.* Фахівець у галузі електроніки.

ЕЛЕКТРОНОГРА́ФІЯ, ї, *ж., фіз., хім.* Метод дослідження атомно-молекулярної будови речовин (структури кристалів, молекул та ін.), який ґрунтується на дифракції електронів, що пронизують речовину.

Електроногра́ма, и, *ж.* Фотографічний знімок структури кристалів, молекул і т. ін., утворюваний при розсіюванні електронів.

Електронографі́чний, а, е. *Електронографічні пластинки. Електронографічний аналіз.*

ЕЛЕКТРОО́ПТИКА, и, *ж., фіз.* Розділ фізичної оптики, в якому вивчають вплив електричного поля на оптичні властивості речовини.

Електроопти́чний, а, е. *Електрооптичні явища.*

ЕЛЕКТРОО́СМОС, у, *ч., фіз.* Рух рідин (води, водних розчинів) у капілярах під дією зовнішнього електричного поля.

ЕЛЕКТРОПАТРО́Н, а, *ч.* Патрон для електричної лампочки.

ЕЛЕКТРОПЕ́Д, а, *ч.* Велосипед з електроприводом.

ЕЛЕКТРОПОЗИТИ́ВНИЙ, а, е, *фіз.* З позитивним зарядом електрики.

ЕЛЕКТРОПУНКТУ́РА, и, *ж., мед.* Метод рефлексотерапії, що використовує дію електричного струму на активні точки тонким електродом. *Застосовувати електропунктуру.*

ЕЛЕКТРОРЕМО́НТНИЙ, а, е. Який здійснює ремонт електричного устаткування. *Електроремонтний цех.*

ЕЛЕКТРОРЕНТГЕНОГРА́ФІЯ, ї, *ж., мед.* Метод одержання рентгенівського зображення на зарядженій напівпровідниковій пластині з перенесенням його на звичайний папір; обстеження хворого таким методом.

Електрорентгеногра́ма, и, *ж.* Рентгенівський знімок на пластинці із селену або його копія на папері.

Електрорентгено́граф, а, *ч.* Рентгенівський апарат, фотоматеріалом для якого слугують пластини із селену і який характеризується електропровідністю, залежно від ступеня освітленості об'єкта.

Електрорентгенографі́чний, а, е. *Електрорентгенографічний знімок.*

ЕЛЕКТРОРЕТИНОГРА́ФІЯ, ї, *ж., мед., опт.* Графічна реєстрація біоенергетичних потенціалів, що виникають у сітківці ока під час дії на неї світла; здійснюють за допомогою осцилографа.

ЕЛЕКТРОСИ́НТЕЗ, у, *ч., хім.* Метод одержання органічних і неорганічних речовин за допомогою електричної енергії.

ЕЛЕКТРОСИСТЕ́МА, и, *ж.* Сукупність електростанцій, електричних мереж і споживачів електричної енергії.

ЕЛЕКТРОСКО́П, а, *ч.* Прилад для знаходження і вимірювання електричних зарядів у якому-небудь тілі. *Будова електроскопа.*

Електроскопі́чний, а, е.

ЕЛЕКТРОСТА́НЦІЯ, ї, *ж.* Підприємство, де електрична енергія виробляється з інших видів енергії. *Атомна електростанція. Гребля електростанції.*

ЕЛЕКТРОСТА́ТИКА, и, *ж.* Розділ фізики електричних явищ, у якому вивчаються взаємодія та електричні поля нерухомих електричних зарядів.

Електростати́чний, а, е, *фіз.* *Електростатичне поле. Електростатичний генератор. Електростатична індукція.*

ЕЛЕКТРОСТИМУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* Подразнення органа або тканини електричним струмом з діагностичною, лікувальною чи дослідницькою метою. *Застосування електростимуляції.*

Електростимуля́тор, а, *ч.* Медичний прилад для електростимуляції.

ЕЛЕКТРОСТРИ́КЦІЯ, ї, *ж., фіз.* Зміна розмірів діелектриків від дії на них

електричного поля; діелектрична проникність.

ЕЛЕКТРОТАБЛО́, *невідм., с.* Щит з електричними сигнальними пристроями інформаційного призначення. *Напис на електротабло.*

ЕЛЕКТРОТА́КСИС, у, *ч., біол.* Рух мікроорганізмів, рослин і тварин, що вільно переміщуються, їхніх клітин чи внутрішньоклітинних органоїдів під впливом електричного струму.

ЕЛЕКТРОТЕ́ЛЬФЕР, а, *ч.* Механізм для внутрішнього транспортування вантажів підвішеною монорейкою за допомогою електроенергії. *Використовувати електротельфер.*

ЕЛЕКТРОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Застосування електричного струму, електричних і магнітних полів із лікувальною метою. *Дані електротерапії. Розвиток електротерапії.*

Електротерапевти́чний, а, е. *Електротерапевтичний комплекс.*

ЕЛЕКТРОТЕРМІ́Я, ї, *ж.* 1. Галузь електротехніки, яка для нагрівання або розплавлення різних речовин використовує тепло, що виділяється під час проходження крізь них електричного струму. *Досягнення електротермії.* 2. Розділ техніки, який досліджує питання перетворення електричної енергії в тепло з промисловою метою.

Електротермі́ст, а, *ч.* Фахівець, робітник у галузі електротермічної обробки металів.

Електротермі́чний, а, е. *Електротермічні двигуни.*

ЕЛЕКТРОТЕ́ХНІКА, и, *ж.* 1. Наука про процеси та явища, пов'язані з практичним використанням електричного струму; галузь техніки, яка здійснює застосування цих процесів у промисловості, медицині, військовій справі тощо. *Галузь електротехніки.* 2. *збірн.* Електричні прилади, інструменти. *Світовий ринок електротехніки.*

Електроте́хнік, а, *ч.* Фахівець у галузі електротехніки. *Помічник електротехніка.*

Електротехні́чний, а, е. 1. Пов'язаний із вивченням або використанням електротехніки. *Електротехнічна галузь.* 2. Застосовуваний в електротехніці. *Електротехнічна сталь.*

ЕЛЕКТРОТИ́НТА, и, *ж.* Різновид гравюрного друку, що ґрунтується на застосуванні електричного струму для травлення пластин.

ЕЛЕКТРОТИ́ПІЯ, ї, *ж.* Те саме, що **гальванопла́стика**.

ЕЛЕКТРОТО́Н, у, *ч.* Зміна стану збудженості та провідності нервової або іншої збудженої тканини тіла в місці дотику електродів під час пропускання постійного струму.

ЕЛЕКТРОТРА́ВМА, и, *ж.* Травма, отримана внаслідок ураження електричним струмом. *Страхування від електротравми.*

ЕЛЕКТРОТРА́КТОР, а, *ч.* Трактор, що приводиться в рух електричним двигуном. *Робота електротракторів.*

Електротра́кторний, а, е. *Електротракторні деталі.*

ЕЛЕКТРОТРА́Л, у, *ч.* Електричний пристрій, що використовується у промисловому лові риби як трал.

ЕЛЕКТРОТРА́НСПОРТ, у, *ч.* Транспорт, що працює на електротязі.

Електротра́нспортний, а, е.

ЕЛЕКТРОФА́КС, у, *ч.* Електрофотографічний спосіб копіювання та друку, при якому проявлене зображення закріплюється безпосередньо на фотонапівпровідниковому шарі, нанесеному на папір, цинк тощо.

ЕЛЕКТРОФІ́ЗИКА, и, *ж.* Розділ фізики, що вивчає природу і функціональні властивості електричних зарядів. *Інженерна електрофізика.*

Електрофізи́чний, а, е. *Електрофізичні явища.*

ЕЛЕКТРОФІЗІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ фізіології, що вивчає електричні явища в організмах і дію електрики на організми, їхні тканини та органи. *Завдання електрофізіології.*

Електрофізіо́лог, а, *ч.* *Українські електрофізіологи.*

Електрофізіологі́чний, а, е. 1. Прикм. до **електрофізіоло́гія**. *Електрофізіологічні реакції.* 2. Признач. для вивчення електричних явищ у живих тканинах і клітинах. *Електрофізіологічний апарат. Електрофізіологічний метод лікування.*

ЕЛЕКТРОФІ́ЛЬТР, а, *ч.* Апарат для очищення промислових газів від твердих або рідких частинок за допомогою електричного струму високої напруги.

ЕЛЕКТРОФО́Н, а, *ч.* Програвач грамофонних платівок із приводом від електромотора.

Електрофо́нний, а, е.

ЕЛЕКТРОФО́Р, а, *ч., фіз.* Прилад для отримання статичної електрики в невеликих кількостях.

ЕЛЕКТРОФОРЕ́З, у, *ч.* 1. *спец.* Переміщення дисперсних твердих частинок, рідинних крапель або газових пухирців, завислих у рідинному або газоподібному середовищі, яке викликається дією зовнішнього електричного поля. *Фарбування металевих виробів методом електрофорезу.* 2. *мед.* Метод лікування шляхом уведення лікарських речовин в організм через неушкоджену шкіру за допомогою гальванічного струму. *Використання електрофорезу.*

Електрофоре́зний, а, е.

ЕЛЕКТРОФОТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Спосіб фотографічного відтворення зображень, що ґрунтується на перетворенні променевої енергії в електричну.

ЕЛЕКТРОФОТОМЕ́ТРІЯ, ї, *ч.* Метод спостереження штучних об'єктів за допомогою запису кривих блиску цих об'єктів.

Електрофото́метр, а, *ч.* Прилад, за допомогою якого здійснюють електрофотометрію.

ЕЛЕКТРОФРЕЗА́, и́, *ж.* Машина, устаткована ротором із ножами, які діють від електродвигуна, для суцільного обробітку ґрунту в теплицях, парниках.

ЕЛЕКТРОФРИТЮ́РНИЦЯ, і, *ж.* Апарат для смаження з електронагрівальним елементом.

ЕЛЕКТРОФТАЛЬМІ́Я, ї, *ж., мед.* Запалення очного яблука, спричинюване надзвичайно яскравим штучним світлом. *Гостра електрофтальмія.*

ЕЛЕКТРОХІ́МІЯ, ї, *ж.* Розділ фізичної хімії, у якому вивчається зв'язок між електричними і хімічними процесами.

Електрохімі́чний, а, е.

ЕЛЕКТРОХІРУРГІ́Я, ї, *ж.* Хірургічне втручання з допомогою спеціальних апаратів, що розтинають тканини змінним електричним струмом високої частоти. *Методи електрохірургії.*

Електрохірургі́чний, а, е.

ЕЛЕКТРОШО́К, у, *ч.* 1. *мед.* Метод відновлення серцевого ритму, лікування психічних розладів подразненням мозку дозованими електричними розрядами. *Використовувати електрошок. Ефективність електрошоку.* 2. Засіб оборони у вигляді переносного компактного пристрою, здатного вразити противника електричним струмом високої напруги.

Електрошо́ковий, а, е. *Електрошокове лікування.*

ЕЛЕ́КТРУМ, у, *ч., мін.* Рідкісний мінерал (твердий розплав золота і срібла) класу самородних металів.

ЕЛЕМЕ́НТ, а, *ч.* 1. *хім.* Проста речовина, яка не розкладається звичайними хімічними методами на простіші частини. *Хімічний елемент.* 2. Складник чого-небудь. *Важливий елемент. Структурний елемент. Мовний елемент. Елемент захисту паперових грошей (цінних паперів). Елемент*

податку. Елементи конструкцій. 3. Окрема сторона, риса чого-небудь. *Елементи честолюбства.* 4. *тільки мн., книжн.* Основи чого-небудь, початкові знання в якій-небудь галузі. *Елементи мовознавства. Елементи математики.* 5. Представник якої-небудь соціальної групи. *Кримінальний елемент.* 6. Прилад для одержання електричного струму за рахунок енергії, що виділяється при хімічній реакції. *Гальванічний елемент.* 7. У давньоримській філософії — одна з основних частин природи (вогонь, повітря, вода і земля).

Елеме́нтний, а, е. 1. *хім. Елементний склад людини.* 2. Який вигот. елементи (у 7 знач.). *Елементний завод.* 3. Побудований на використанні енергії елемента (у 7 знач.). *Елементний спосіб обігрівання парників.*

ЕЛЕМЕНТА́РНИЙ, а, е. 1. Який стосується тільки основ чого-небудь; початковий. *Елементарні знання.* 2. *перен.* Який не становить труднощів, нескладний; найпростіший; зрозумілий кожному. *Елементарні обов'язки. Елементарне запитання. Елементарний приклад. Елементарна ввічливість.* 3. *перен.* Найнеобхідніший, основний. *Елементарні біографічні дані. Елементарні права громадянина.* 4. *хім.* Пов'язаний із визначенням складу елементів у чому-небудь та їх співвідношення між собою. *Елементарний склад.* 5. *фіз.* Найменший із відомих, наявних. *Елементарні частинки. Елементарні електричні заряди.*

Елемента́рність, ності, *ж.*

Елемента́рно.

ЕЛЕ́НІУМ, у, *ч.* Лікарський препарат, який використовується як заспокійливий засіб. *Таблетка еленіуму. Вживати еленіум.*

ЕЛЕРО́Н, а, *ч.* Рухома хвостова (або кінцева) частина крила літака, признач. для керування ним у поперечному (боковому) напрямі. *Несправність елерона.*

Елеро́нний, а, е. *Елеронне управління.*

ЕЛЕУТЕРОКО́К, у, *ч* Далекосхідна кущова рослина родини аралієвих; корінь використовується в медицині як тонізуючий засіб, для лікування неврозів тощо. *Препарат елеутерококу.*

Елеутерококо́вий, а, е. *Елеутерококовий відвар. Елеутерококові краплі.*

ЕЛЕФАНТІАЗ, у, *ч., мед.* Захворювання людини, що супроводжується значним і стійким потовщенням шкіри і підшкірної клітковини; спричиняється довготривалими застоями лімфи та розширенням лімфатичних судин; слоновість.

ЕЛІ́ЗІЯ, ї, *ж., лінгв.* Випадання кінцевого голосного звука в слові, що стоїть перед словом з початковим голосним.

Елідува́ти, у́ю, у́єш, *лінгв.* Опускати кінцевий голосний звук у слові, коли наступне слово починається голосним.

ЕЛІКСИ́Р, у, *ч.* 1. Витяжка з рослин або міцний настій їх на спирті, ефірних оліях і т. ін., що використовується в медицині, косметиці. *Зубний еліксир. М'ятний еліксир. Еліксир для полоскання рота.* 2. *заст.* Чудодійний напій, який намагалися одержати алхіміки, щоб подовжити людське життя, зберегти молодість. *Еліксир молодості.*

Еліксирний, а, е.

ЕЛІМІНА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *спец.* Відсторонення; вилучення, усунення. *Елімінація жовчного міхура.* 2. *мат.* Виключення невідомих із системи рівнянь. 3. *біол.* Загибель окремих особин або цілих груп організмів унаслідок дії різноманітних природних причин.

Елімінаці́йний, а, е.

Елімінований, а, е.

Елімінува́ння, я, *с.*

Елімінува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати елімінацію; вилучати, видаляти.

ЕЛІНВА́Р, у, *ч., мет.* Сплав із нікелю, заліза та хрому, який має сталу пружність і широко застосовується для виготовлення годинникових пружин, спіралей і т. ін.

Елінва́ровий, а, е. *Елінваровий дріт.*

Е́ЛІНГ, у, *ч.* 1. Крита або відкрита споруда на березі моря, річки, озера, обладнана для будівництва або ремонту суден. *Приміщення елінгу.* 2. Споруда для будування, стоянки, зберігання і ремонту легших від повітря літальних апаратів.

Е́лінговий, а, е. *Елінгові споруди.*

ЕЛІО́НІКА, и, *ж.* Розділ електроніки, що вивчає явища, пов'язані зі взаємодією електронних та іонних пучків з речовиною і застосування цих пучків у технологічних процесах виробництва електронних приладів.

Е́ЛІПС, а, *ч.* 1. *мат.* Замкнута плоска овальна крива, сума відстаней кожної точки якої від двох заданих точок (фокусів) залишається сталою величиною. *Описати еліпс.* 2. *лінгв.* Стилістична фігура, яка полягає в опущенні якого-небудь члена речення чи словосполучення, що може бути визначений із контексту. *Фігура еліпса.*

Еліпти́чний, а, е. 1. *мат.* Який є еліпсом (у 1 знач.), має вигляд, форму еліпса. *Еліптична орбіта. Еліптичне дзеркало.* 2. *лінгв.* Який характеризується опусканням якого-небудь члена речення, що може бути визначений із контексту; неповний. *Еліптичні речення.*

Еліпти́чність, ності, *ж. Еліптичність орбіти. Еліптичність вислову.*

Е́ЛІПСИС, а, *ч., лінгв.* Те саме, що **е́ліпс** (у 2 знач.). *Структури еліпсиса.*

ЕЛІПСО́ГРАФ, а, *ч.* Інструмент для креслення еліпсоїда.

ЕЛІПСО́ЇД, а, *ч., мат.* Замкнена овальна поверхня, утворена обертанням еліпса навколо однієї з його осей. *Еліпсоїд Землі.*

Еліпсо́їдний, а, е. *Еліпсоїдна форма.*

ЕЛІ́ТА, и, *ж., збірн.* 1. Найкращі екземпляри яких-небудь рослин або тварин, отримані в результаті селекції, які призначені для подальшого розмноження або виведення нових сортів. *Еліта картоплі.* 2. Гарантоване щодо чистосортності, найдоброякісніше сортове насіння, вирощуване селекційно-дослідними установами. *Насіння еліти.* 3. *перен.* Про людей, що виділяються серед інших своїм суспільним становищем, розумом, здібностями і т. ін.; привілейована верхівка суспільства або якої-небудь його частини. *Українська еліта. Мистецька еліта. Політична еліта. Творча еліта. Фінансова еліта. Інтелектуальна еліта.*

Еліта́рний, а, е. Вибраний; доступний не для всіх, признач. для еліти; кращий, добірний. *Елітарне кіно. Елітарний рок-клуб. Елітарна клініка. Елітарний мікрорайон. Елітарна школа. Елітарна освіта. Елітарне мистецтво. Елітарний відбір дітей. Елітарні війська.*

Еліта́рність, ності, *ж. Проблема елітарності.*

Елі́тний, а, е. 1. Який є елітою або пов'язаний із нею; добірний, кращий. *Елітні сорти. Елітні породи.* 2. Який виводить еліту (у 1—2 знач.). *Елітне господарство.* 3. Те саме, що **еліта́рний**. *Елітний заклад. Елітне житло Елітна школа.*

ЕЛІТАРИ́ЗМ, у, *ч., філос.* Теорія про природний поділ суспільства на вибрану меншість, покликану панувати, і більшість, що беззаперечно підпорядковується в усьому керівникам.

ЕЛЛІНІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Епоха розквіту змішаної греко-східної культури у Східному Середземномор'ї, Передній Азії і Причорномор'ї, що настала після завоювань Олександра Македонського до 30 р. н. е. 2. Слово чи мовний зворот, запозичені з давньогрецької мови.

Елліні́ст, а, *ч., книжн.* 1. Фахівець із давньогрецької філології. 2. При-

хильник, любитель Стародавньої Греції, еллінської культури.

Елліністи́чний, а, е. *Елліністичний час.*

Еллі́ністка, и, *ж.*

ЕЛОДЕ́Я, ї, *ж.* Рід водяних рослин родини жабурникових; засмічує ставки й водоймища; водяна чума.

ЕЛОКВЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* Ораторське мистецтво, красномовство.

Елокве́нтний, а, е.

ЕЛОНГА́ЦІЯ, ї, *ж., астр.* 1. Видима кутова віддаль планети від Сонця. 2. Найбільша віддаленість приполярної зірки від площини меридіана. *Елонгація приполярної зірки.*

ЕЛЬ[1], ю, *ч.* Густе, міцне, світле англійське пиво, що виготовляється з ячменю. *Кухоль елю.*

ЕЛЬ[2], я, *ч.* Одиниця виміру довжини в деяких європейських країнах, що дорівнює в Англії — 1,143 м, в Австрії — 77,94 см, в Голландії — 68,78 см.

ЕЛЬБО́Р, у, *ч., хім.* Абразивний матеріал, створений на основі нітриду бору з керамічною зв'язкою.

Ельбо́ровий, а, е. *Ельборовий різець.*

ЕЛЬДОРА́ДО, *невідм., с.* 1. Казкова країна золота і коштовного каміння, яку розшукували в Америці перші іспанські завойовники. 2. *перен.* Країна багатств; країна казкових чудес.

ЕЛЬЗЕВІ́Р, *ч.* 1. *род.* а, *збірн., іст.* Назва книг, надрукованих у знаменитих голландських друкарнях XVI—XVII ст., які належали сім'ї друкарів-видавців Ельзевір. 2. *род.* у, *друк.* Назва старовинного, дуже витонченого, оригінального шрифту, створеного Ельзевірами.

ЕЛЬФ, а, *ч.*, **Е́ЛЬФА**, и, *ж.* У давньогерманській міфології — доброзичливий дух природи; легкі повітряні істоти в людській подобі, звичайно прихильні до людей; які нібито жили у повітрі, землі, горах і т. ін. *Маленький ельф.*

ЕЛЮ́ВІЙ, ю, *ч., геол.* Продукт вивітрювання і вилуговування гірських порід, які залишаються на місці початкового утворення.

Елювіа́льний, а, е. *Елювіальний шар.*

ЕЛЮЮВА́ННЯ, я, *с.* Вимивання речовини з хроматографічної колони відповідним розчинником (елюентом).

Елюе́нт, у, *ч., хім.* Розчинник, що витісняє речовини з хроматографічної колони.

ЕМА́ЛЬ, і, *ж.* 1. *тільки одн.* Тонкий шар непрозорої склоподібної речовини, яку наносять на металеві та керамічні предмети для оберігання їх від впливу кислот і лугів або для прикрашення. *Наносити емаль. Покривати емаллю.* 2. Художні вироби з таким покриттям. 3. Непрозора глазур на керамічних і скляних виробах. 4. *анат.* Тканина, яка вкриває зуб і захищає його від руйнування. *Зубна емаль.*

Ема́левий, а, е. *Емалеві фарби.*

Емальо́ваний, а, е. *Емальований посуд.*

Емалюва́льний, а, е. Який здійснює емалювання. *Емалювальний завод.*

Емалюва́льник, а, *ч.*

Емалюва́льниця, і, *ж.*

Емалюва́ння, я, *с. Методи емалювання.*

Емалюва́ти, ю́ю, ю́єш. Покривати емаллю. *Емалювати посуд.*

ЕМА́Н, а, *ч., фіз.* Одиниця концентрації радіоактивності.

ЕМАНА́ЦІЯ, ї, *ж., книжн.* 1. У давньоримській філософії — термін, що означає витікання, випромінювання з божественного начала творчої енергії як пояснення походження світу, всієї його різноманітності. 2. Витікання, випромінювання, виділення чого-небудь звідкись. *Еманація газу.* 3. Те, що витікає, випромінюється, виділяється звідкись. *Еманація духу.* 4. *хім.* Радіоактивний хімічний елемент нульової групи періодичної системи Д. Менделєєва; радон. *Атомна вага еманації.*

Еманаці́йний, а, е.

ЕМАНО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання радіоактивності речовини.

ЕМАНСИПА́ЦІЯ, ї, *ж., книжн.* Звільнення від якої-небудь залежності, скасування якихось обмежень. *Повна емансипація особи. Емансипація жінок.*

Емансипа́нтка, и, *ж.* Жінка, що прагне до однакових із чоловіками прав, вільно і незалежно поводиться в суспільному житті та побуті. *Переконана емансипантка.*

Емансипа́тор, а, *ч.* Той, хто прагне до однакових прав жінок із чоловіками, здійснює емансипацію.

Емансипа́торський, а, е. *Емансипаторська політика.*

Емансипаці́йний, а, е. *Емансипаційні дії уряду.*

Емансипе́, *невідм., ж., розм., жарт.* Те саме, що **емансипа́нтка**.

Емансипо́ваний, а, е. *Емансипована жінка.*

Емансипува́ти, у́ю, у́єш. 1. Здійснювати емансипацію кого-, чого-небудь; звільняти від якоїсь залежності. *Емансипувати дітей. Емансипувати жінок.* 2. Зрівнювати в правах жінок із чоловіками.

ЕМАТАЛЮВА́ННЯ, я, *с.* Покриття поверхні металевих виробів захисною непрозорою емалеподібною оксидною плівкою хімічним або електрохімічним способом.

ЕМБА́РГО, *невідм., с.* 1. *юр.* Заборона державною владою будь-якої країни на ввіз або вивіз яких-небудь товарів, валютних цінностей, золота та ін. *Економічне ембарго. Встановити ембарго. Накласти ембарго. Скасувати ембарго.* 2. Заборона іноземним суднам заходити в порти і виходити з них. 3. Затримання (арешт) у країні іноземної власності.

ЕМБЛЕ́МА, и, *ж.* Умовне, символічне зображення якого-небудь поняття, ідеї. *Емблема миру. Емблема гімназії.*

Емблема́тика, и, *ж.* 1. *збірн.* Сукупність умовних, символічних зображень якогось поняття, ідеї, явища і т. ін. за допомогою умовних знаків — емблем. 2. Допоміжна історична дисципліна, що вивчає символи і знаки належності, власності (крім гербів і печаток), військові розрізняльні знаки, товарні та фірмові знаки.

Емблемати́чний, а, е. 1. Який є емблемою. *Емблематична нашивка.* 2. *перен.* Умовний, алегоричний. *Емблематичний знак.*

ЕМБОЛІ́Я, ї, *ж., мед.* Закупорювання судин бульбашками газу, сторонніми частинками (емболами), які приносяться з кров'ю або лімфою. *Повітряна емболія.*

Ембо́л, а, *ч.* Субстрат, що циркулює в крові, який не зустрічається у звичайних умовах і може спричинити закупорення кровоносної судини.

Емболі́чний, а, е. *Емболічний процес.*

ЕМБОЛОТЕ́РІЙ, я, *ч.* Дуже великий викопний ссавець родини бронтотеріїв, що жив в олігоценову епоху в Центральній Азії.

ЕМБРІОГЕНЕ́З, у, *ч., біол.* Період індивідуального розвитку (онтогенезу) організму, що відбувається в яйцевих або зародкових оболонках. *Етапи ембріогенезу.*

ЕМБРІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про закономірності розвитку тварини та людини від утворення статевих клітин аж до старіння та смерті; наука про розвиток зародка. *Проблеми ембріології. Ембріологія рослин.*

Ембріо́лог, а, *ч.*

Ембріологі́чний, Емболі́йний, а, е. *Ембріологічні процеси.*

ЕМБРІО́Н, а, *ч.* 1. *біол.* Зародок тварини або людини. *Розвиток ембріона.* 2. *перен.* Зачаток, початкова стадія, форма чого-небудь.

Ембріона́льний, а, е. 1. *біол.* Зародковий, який перебуває в зародковому стані. *Ембріональний період.* 2. *перен.* Який становить початкову стадію, форму і т. ін. чого-небудь. *Ембріональна форма.*

ЕМБРІОТОМІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Акушерська операція, яка полягає в розтині плоду в порожнині матки й видаленні його частинами через природні пологові шляхи при неможливості природних пологів.

Е́МЕР, у, *ч.*, *бот.* Сорт пшениці. *Вирощувати емер.*

ЕМЕРГЕ́НЦІ, ів, *мн.* (*одн.* **емерге́нц**, а, *ч.*), *бот.* Поверхневі нарости на різних органах рослин, що утворюються епідермісом і тканинами, розташованими під ним (напр. колючки троянд, жалкі волоски кропиви і т. ін.).

ЕМЕРДЖЕ́НТНА е в о л ю ц і я — філософська теорія розвитку, згідно з якою виникнення якісно нового є непізнаваним і не ґрунтується на природній закономірності; це стрибкоподібний процес, коли поява нових якостей зумовлена втручанням ідеальних сил.

ЕМЕТРОПІ́Я, ї, *ж.* Нормальна заломлювальна здатність ока, при якій людина добре бачить і близькі, і далекі предмети. *Еметропія обох очей.*

ЕМІГРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Переселення із своєї батьківщини в іншу країну, зумовлене соціально-економічними, політичними або релігійними причинами. *Еміграція до Канади. Еміграція на Захід. Причини еміграції. Хвиля еміграції. Поїхати в еміграцію. Жити в еміграції. Повернутися з еміграції.* 2. Сукупність емігрантів, які проживають в якій-небудь країні. *Українська еміграція в Канаді.* 3. *біол.* Переміщення клітин, яких-небудь частинок в організмі, якому-небудь середовищі. *Еміграція клітинних елементів.*

Еміґра́нт, а, *ч.* Особа, що залишила батьківщину і виїхала в іншу країну на постійне чи тривале проживання через політичні або які-небудь інші причини. *Українські емігранти. Політичний емігрант. Потенційний емігрант. Потік емігрантів. Познайомитися з емігрантами.*

Еміґра́нтка, и, *ж.* *Політична емігрантка. Емігрантка з України.*

Еміґра́нтський, а, е. *Емігрантські пісні. Емігрантська періодика. Емігрантський письменник. Емігрантська доля.*

Еміграці́йний, а, е. *Еміграційний контроль. Еміграційна служба.*

Емігрува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати еміграцію (у 1 знач.); переселятися. *Емігрувати за кордон. Емігрувати з України.*

ЕМІНЕ́НЦІЯ, ї, *ж.*, *рел.* У католицькій церкві — титул єпископів і кардиналів.

ЕМІ́Р, а, *ч.* Титул феодальних правителів у деяких країнах Близького і Середнього Сходу, а також особа, що має цей титул. *Арабський емір.*

Емі́рський, а, е. *Емірські володіння.*

Еміра́т, у, *ч.* Держава або володіння феодала в країнах Азії та Африки, очолювані еміром. *Бухарський емірат.*

ЕМІРИТО́Н, а, *ч.* Електронний музичний інструмент із регістровою клавіатурою.

ЕМІСА́Р, а, *ч.* Особа, що неофіційно виконує секретне політичне доручення (перев. в іншій країні). *Посилати емісарів. Бути емісаром.*

Еміса́рство, а, *с.* Виконання обов'язків емісара.

Еміса́рський, а, е.

ЕМІ́СІЯ[1], ї, *ж.*, *фін.* Випуск банкнот, паперових грошей та цінних паперів державними установами та акціонерними товариствами. *Термінова емісія. Неконтрольована емісія. Скорочення емісії грошей. Прихильник емісії. Здійснити емісію. Контроль над емісією. Емісія цінних паперів.*

Емісі́йний, а, е. *Емісійна політика. Емісійна система. Емісійна ціна. Емісійний баланс. Емісійний банк. Емісійний дохід. Емісійний прибуток. Емісійний проспект. Емісійні операції. Емісійне право. Емісійні цінні папери.*

Еміте́нт, а, *ч.* Держава, банк, установа або юридична особа, що випускає в обіг гроші та цінні папери, платіжно-розрахункові документи. *Банк-емітент. Провідні українські емітенти. Емітент цінних паперів.*

Еміто́ваний, а, е. *Емітовані цінні папери.*

Емітува́ти, у́ю, у́єш. Проводити емісію, випускати в обіг гроші і цінні папери.

ЕМІ́СІЯ[2], ї, *ж.*, *фіз.* Виділення, випромінювання електронів, іонів твердими або рідкими тілами під впливом їх нагрівання, освітлення тощо в навколишнє середовище. *Термоелектронна емісія.*

Емісі́йний, а, е. *Емісійна лінія іонізованих атомів заліза.*

Еміте́р, а, *ч.* 1. Випромінювач. 2. Електрод, який є джерелом електронів під впливом дії зовнішніх чинників (нагрівання, електричного поля і т. ін.).

Емі́терний, а, е. *Емітерний перехід.*

Еміто́ваний, а, е.

Емітува́ти, у́є. Виділяти, випромінювати електрони, іони.

ЕМО́ЦІЯ, ї, *ж.* Переживання людиною свого ставлення до дійсності, до особистого й навколишнього життя; душевне переживання, почуття людини. *Глибокі емоції. Бурхливі емоції. Сильні емоції. Радісні емоції. Позитивні (негативні) емоції. Вибух емоцій. Не виявляти емоцій.*

Емоці́йний, а, е. 1. Який виражає емоції, насичений ними. *Емоційний виступ. Емоційна промова. Емоційна поезія.* 2. Який викликає емоції. *Емоційний вплив.* 3. Який легко збуджується, швидко реагує на що-небудь; нестриманий. *Емоційна людина. Емоційна особа.*

Емоці́йність, ності, *ж.* *Емоційність мови. Емоційність мистецтва.*

Емоці́йно. *Реагувати емоційно. Висловлюватись емоційно.*

ЕМПА́ТІЯ, ї, *ж.*, *психол.* Здатність людини емоційно відповідати на переживання інших; співчуття. *Поняття емпатії. Вияв емпатії.*

Емпа́т, а, *ч.* Людина, якій властива емпатія.

ЕМПІЄ́МА, и, *ж.*, *мед.* Скупчення гною в якій-небудь порожнині тіла чи в порожнистому органі.

ЕМПІРИ́ЗМ, у, *ч.*, *філос.* 1. Напрям у філософії, який єдиним джерелом пізнання вважає чуттєве сприймання і досвід, а значення теоретичних узагальнень і логічного мислення недооцінює або зовсім заперечує. *Тяжіння до емпіризму.* 2. Схильність до практичної діяльності, до одержання яких-небудь результатів шляхом досвіду.

Емпі́рик, а, *ч.* *Емпірик-дедуктивіст.*

Емпі́рика, и, *ж.* Те, що ґрунтується тільки на досвіді, фактах, які не мають наукового, теоретичного пояснення. *Чиста емпірика.*

Емпіри́чний, а, е. 1. Який стосується емпіризму. *Емпірична філософія.* 2. Заснований на досвіді. *Емпіричні знання.*

Емпіри́чність, ності, *ж.*

Емпіри́чно.

ЕМПІРІОКРИТИЦИ́ЗМ, у, *ч.*, *філос.* Напрям в ідеалістичній філософії кінця XIX — початку XX ст., який заперечує існування матеріального світу і розглядає речі як явища свідомості, комплекси відчуттів; махізм.

Емпіріокри́тик, а, *ч.*

Емпіріокрити́чний, а, е.

ЕМПІРІОМОНІ́ЗМ, у, *ч.*, *філос.* Різновид емпіріокритицизму, що зводив фізичне до психічного.

Емпіріомоні́ст, а, *ч.*

Емпіріомоністи́чний, а, е.

ЕМПІРІОСИМВОЛІ́ЗМ, у, *ч.*, *філос.* Різновид емпіріокритицизму, для якого характерне тлумачення понять не як відображення у свідомості ре-

ального світу, а як символів наших відчуттів.

Емпіріосимволіст, а, *ч.*

ЕМПІРІ́Я, ї, *ж., спец.* 1. Людський досвід, сприйняття зовнішнього світу за допомогою органів чуття. 2. Спостереження в природних умовах, на відміну від експерименту. *Клінічна емпірія.*

Е́МУ, *невідм., ч.* Австралійський страус. *Страус ему.*

ЕМУЛЬСИ́Н, у, *ч., хім.* Білкова речовина, що міститься в мигдалі.

ЕМУ́ЛЬСІЯ, ї, *ж., спец.* 1. Суміш двох незмішуваних рідин, з яких одна розподілена в іншій у вигляді дрібних краплинок. *Мутна емульсія. Спеціальна емульсія. Ніжна емульсія. Стан емульсії.* 2. Желатиновий розчин, у якому рівномірно розподілені частинки солей срібла, чутливі до світла. *Фотографічна емульсія. Сліди емульсії.*

Емульга́тор, а, *ч., спец.* Речовина, що сприяє утворенню емульсій і підвищує їхню стійкість (напр., мило, желатин та ін.). *Харчовий емульгатор.*

Емульго́ваний, Емульсо́ваний, а, е.

Емульгува́ння, Емульсува́ння, я, *с. Емульгування жиру.*

Емульгува́ти, Емульсува́ти, у́ю, у́єш. 1. Утворювати емульсію (у 1 знач.). *Емульгувати масло.* 2. Наносити емульсію (у 2 знач.) на яку-небудь поверхню з метою збереження цієї поверхні від пошкоджень.

Емульсі́йний, а, е. 1. *Емульсійна консистенція. Емульсійні фарби.* 2. Покритий емульсією (у 2 знач.). *Емульсійне покриття. Емульсійний шар.*

ЕМФА́ЗА, и, *ж.* 1. *літ., лінгв.* Підсилення емоційної виразності мови зміною інтонації та застосуванням різних стилістичних фігур. 2. *лінгв.* Напруженість при вимові деяких звуків. *Слабка емфаза.*

Емфати́чний, а, е. 1. *літ.* Який відзначається особливою емоційною виразністю. 2. *лінгв.* Який вимовляється з особливим напруженням (про звуки).

ЕМФІЗЕ́МА, и, *ж., мед.* Надмірне скупчення повітря в якому-небудь органі, тканині організму. *Емфізема легенів.*

Емфізема́тик, а, *ч., розм.* Той, хто хворіє на емфізему.

Емфіземато́зний, а, е. *Емфізематозне утворення.*

ЕМФІТЕ́ВЗИС, у, *ч., юр.* Особливий вид спадкового довгострокового користування чужою землею, а також спеціальний знак.

ЕНА́НТ, у, *ч., спец.* Один із різновидів синтетичного волокна.

ЕНАНТЕ́МА, и, *ж., мед.* Висип різного виду і походження на слизових оболонках рота, носа, на внутрішніх органах (напр. кишок).

ЕНАНТІОСЕМІ́Я, ї, *ж., лінгв.* Поєднання протилежних значень в одному слові.

ЕНАРГІ́Т, у, *ч., мін.* Мінерал від сталево-сірого до чорного кольору підкласу складних сульфідів.

ЕНВІРО́НІКА, и, *ж.* Комплекс науково-технічних знань про вплив навколишнього середовища на людину, на створювані нею споруди і машини, вивчення цього впливу і захист від нього.

ЕНГАРМОНІ́ЗМ, у, *ч., муз.* Зрівнювання й ототожнювання звуків, однакових за висотою, але різних за назвою і графічним зображенням. *Енгармонізм акордів.*

Енгармоні́йний, а, е.

ЕНДАРТЕРІЇ́Т, у, *ч., мед.* Запалення внутрішньої оболонки артеріальної стінки.

ЕНДЕМІ́ЗМ, у, *ч., біол.* Поширення організмів (ендемів) в обмеженому географічному районі. *Ендемізм флори.*

Енде́міки, Енде́ми, ів, *мн.* Рослини або тварини, поширені тільки в певній місцевості. *Вивчення ендемів.*

Ендемі́чний, а, е. Місцевий, властивий певній місцевості. *Ендемічні види рослин. Ендемічна флора. Ендемічний зоб.*

ЕНДЕМІ́Я, ї, *ж., спец.* Постійне існування на якійсь території певних інфекційних захворювань людей, зумовлених особливостями природних і соціальних умов життя. *Ендемія грипу.*

ЕНДО... Перша частина складних слів, що має значення «внутрішній».

ЕНДОГА́МІЯ, ї, *ж.* У первісному суспільстві — звичай, за яким дозволялися шлюби лише між особами однієї суспільної групи.

Ендога́мний, а, е. *Ендогамне плем'я.*

ЕНДОГЕ́ННИЙ, а, е, *книжн.* Викликаний причинами внутрішнього походження. *Ендогенна інфекція. Ендогенні процеси.*

ЕНДОГЕНО́ТА, и, *ж., біол.* Сукупність генів реципієнта при всіх формах перенесення генетичного матеріалу в бактерій.

ЕНДОДЕ́РМА, и, *ж.* 1. *бот.* Внутрішній шар клітин первинної кори в стеблах і коренях вищих рослин. 2. *біол.* Внутрішній шар стінки тіла кишковопорожнинних тварин.

ЕНДОЗООХО́РІЯ, ї, *ж.* Спосіб поширення насіння рослин тваринами, при якому насіння проходить через травний тракт тварини.

ЕНДОКА́РД, а, **ЕНДОКАРДІ́Й**, я, *ч.* Внутрішній шар стінки серця, що утворює його клапани.

ЕНДОКАРДИ́Т, у, *ч.* Запалення ендокарда, яке часто супроводжується ураженням клапанів серця.

ЕНДОКА́РПІЙ, я, *ч., бот.* Внутрішня частина оплодня в рослин (напр., кісточка в плодах вишні, сливи і т. ін.).

ЕНДОКРИ́ННИЙ, а, е. Пов'язаний із залозами внутрішньої секреції. *Ендокринний розлад. Ендокринна хірургія. Ендокринні залози.*

ЕНДОКРИНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає будову і функції ендокринних залоз, механізми фізіологічної дії гормонів, а також розробляє методи діагностики, лікування і профілактики захворювань ендокринної системи. *Завдання ендокринології.*

Ендокрино́лог, а, *ч. Кабінет ендокринолога.*

Ендокринологі́чний, а, е. *Ендокринологічна клініка.*

ЕНДОКРИНОПА́ТІЯ, ї, *ж., мед.* Загальна назва хвороб, викликаних порушенням діяльності ендокринних залоз.

ЕНДОМЕТРИ́Т, у, *ч.* Запалення слизової (внутрішньої) оболонки матки. *Лікування ендометриту.*

ЕНДОМІТО́З, у, *ч., біол.* Різновид мітозу, при якому відбувається кратне збільшення хромосом у ядрах клітин тваринних і рослинних організмів без порушення цілісності ядерної оболонки.

ЕНДОМОРФІ́ЗМ, у, *ч., мат.* Відображення множинності в себе, яке зберігає алгебраїчні операції, що визначені на цій множині.

ЕНДОПАРАЗИ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **ендопарази́т**, а, *ч.*), *біол.* Організми, що паразитують у внутрішніх органах і тканинах людини, тварин або рослин.

ЕНДОПЛА́ЗМА, и, *ж., біол.* Внутрішній шар цитоплазми тваринних і рослинних клітин, що містить різні зернисті включення й органоїди.

Ендоплазмати́чний, а, е. *Ендоплазматична сітка.*

ЕНДОРАДІОЗО́НД, а, *ч., мед., техн.* Мініатюрний радіопередавальний пристрій у вигляді пілюлі, яка легко проковтується людиною і передає інформацію про тиск, температуру, кислотність та інші процеси у шлунку і кишечнику.

ЕНДОСКОПІ́Я, ї, *ж., мед.* Метод обстеження (безпосереднього огляду)

слизової оболонки порожнистих органів за допомогою ендоскопа.

Ендоско́п, а, ч., *мед.* Прилад у вигляді металевої або гнучкої пластикової трубки для освітлення та огляду слизової оболонки порожнистих органів тіла.

Ендоскопі́чний, а, е.

ЕНДО́СМОС, у, *ч., біол.* Просочування (дифузії) рідин і деяких розчинених у ній речовин із зовнішнього середовища в клітину.

ЕНДОСПЕ́РМ, у, *ч.* Тканина насіння голонасінних і більшості покритонасінних рослин, у якій відкладаються поживні речовини, необхідні для розвитку зародка. *Первинне ядро ендосперму.*

ЕНДОТЕ́ЛІЙ, ю, *ч.* Клітини, що вистелюють внутрішню поверхню кровоносних та лімфатичних судин та ендокарда.

ЕНДОТЕРМІ́Я, ї, *ж., мед.* Метод електролікування, який полягає в глибокому прогріванні тканин організму струмом високої частоти; те саме, що **діатермія**.

Ендотермі́чний, а, е. *Ендотермічна реакція. Ендотермічне перетворення.*

ЕНДОТОКСИ́Н, у, *ч., біол.* Отрута, що входить до складу цитоплазми бактерій і звільняється після руйнування бактеріальних клітин.

ЕНДОТРО́ФНИЙ, а, е, *біол.* Який живе всередині організму (про ендопаразитів).

Е́НДСИ, ів, *мн., спец.* Обрізки дощок до 2,4 м завдовжки.

Е́НДШПІЛЬ, ю, *ч.* Кінцева стадія шахової чи шашкової партії.

ЕНЕОЛІ́Т, у, *ч., археол.* Перехідний період від епохи неоліту до бронзового віку, в який уперше з'явилися зброя та інші мідні знаряддя.

Енеолі́товий, а, е. *Енеолітовий період.*

ЕНЕРВА́ЦІЯ, ї, *ж., мед.* Нервове виснаження.

ЕНЕРГЕТИ́ЗМ, у, *ч., філос.* Філософська концепція XIX ст., згідно з якою всі явища природи зводяться до енергії, позбавленої матеріальної основи.

ЕНЕРГЕ́ТИКА, и, *ж.* 1. Наука, що вивчає процеси виробництва, перетворення, передавання і використання енергії (у 1 знач.). 2. Галузь економіки, що займається практичним використанням цих процесів. *Галузь енергетики. Ресурси енергетики.* 3. У парапсихології — біоенергія, біоенергетика (у 2 знач.). *Потужна енергетика. Позитивна енергетика. Енергетика молитви. Енергетика клітини.*

Енерге́тик, а, *ч.* 1. Учений, фахівець із енергетики (у 1 знач.). 2. Працівник енергетичної промисловості.

Енергети́чний[1], а, е. *Енергетична база. Енергетична система. Енергетичний інститут. Енергетичні ресурси. Енергетичний комплекс країни. Енергетичні показники. Енергетична оболонка людини. Енергетичне поле людини.*

Енергети́чно.

ЕНЕ́РГІЯ, ї, *ж.* 1. *філос.* Сукупність коливань рухомої матерії як єдина основи Всесвіту; міра руху матерії. *Механічна (теплова, електромагнітна, хімічна, гравітаційна, ядерна) енергія.* 2. *фіз.* Сукупність коливань (електричних, електромагнітних, теплових і т. ін.), перетворюваних у світло, тепло, електрику і т. ін. або використовуваних як рушійна сила машин, механізмів і т. ін. *Закон збереження енергії. Сонячна енергія. Теплова енергія. Вивільнення енергії.* 3. Діяльна сила, поєднана з наполегливістю, рішучістю в досягненні поставленої мети. *Сповнюватися енергією.* 4. У парапсихології — космічні випромінювання, які містять інформацію про Всесвіт і мають вплив на життя людини і планети взагалі як джерело біоенергії. *Вища енергія. Енергія космосу.* 5. У парапсихології — те саме, що **біоене́ргія**. *Клітинна енергія. Інформаційна енергія організму. Негативна енергія.*

Енергети́чний[2], а, е. *Енергетичні запаси. Енергетичні джерела природи.*

Енергі́йний, а, е. 1. Повний сили, енергії (у 3 знач.); який виражає діяльну силу, енергію, активність. *Енергійна людина. Енергійна вдача. Енергійний голос. Енергійне обличчя.* 2. Який може вплинути, подіяти на кого-, що-небудь. *Енергійний заклик. Енергійне побажання.*

Енергі́йність, ності, *ж. Енергійність виявлення почуття.*

Енергі́йно. *Енергійно діяти. Енергійно працювати.*

ЕНЕРГО... Перша частина складних слів, що відповідає словам: 1) «енергетика»; 2) «енергія».

ЕНЕРГОАГРЕГА́Т, у, *ч.* Комплекс машин, які перетворюють енергію води, пари і т. ін. на електричну енергію.

ЕНЕРГОБАЛА́НС, у, *ч., спец.* Баланс видобутку, перероблення, трансформування, перетворення і споживання всіх видів енергетичних ресурсів та енергії в економіці.

ЕНЕРГОБЛО́К, а, *ч.* Частина енергетичного підприємства, яка безпосередньо виробляє певну кількість електроенергії в загальному обсязі підприємства. *Надпотужний енергоблок. Експлуатація енергоблока.*

ЕНЕРГОГІГА́НТ, а, *ч.* Велике за масштабами, обсягом вироблюваної енергії енергетичне підприємство. *Атомні енергогіганти.*

ЕНЕРГОКО́МПЛЕКС, у, *ч.* Одна з ланок енергетичного підприємства, яка безпосередньо бере участь у виробленні електроенергії; енергоблок.

ЕНЕРГОРЕСУ́РСИ, ів, *мн.* Запаси енергоносіїв, які можна використати в разі потреби. *Економити енергоресурси. Використання енергоресурсів.*

ЕНЕРГОСИСТЕ́МА, и, *ж.* Сукупність кількох електростанцій, електричних мереж і споживачів електроенергії. *Регіональні енергосистеми.*

ЕНЕРГОТЕХНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Об'єднання енергетичних і промислових виробництв із метою економії енергії і затрачуваних матеріалів. 2. Галузь знань, пов'язаних із цією проблемою.

Енерготехнологі́чний, а, е.

ЕНЗИ́М, у, *ч., хім.* Те саме, що **ферме́нт**. *Каталіз ензимами.*

Ензимати́чний, а, е. *Ензиматичні процеси. Ензиматичне розщеплення.*

ЕНЗИМОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ біохімії, який вивчає будову і властивості ферментів.

Ензимологі́чний, а, е. *Ензимологічні досліди.*

ЕНЗОО́ТІЯ, ї, *ж.* Інфекційне захворювання тварин, що повторюється в якій-небудь місцевості або якому-небудь господарстві і за їх межі не поширюється.

Ензооти́чний, а, е. *Ензоотична пневмонія. Ензоотичне захворювання.*

ЕНІГМАТИ́ЧНИЙ, а, е. Загадковий, незрозумілий.

ЕНКА́УСТИКА, и, *ж., мист.* Живопис восковими фарбами, що виконується гарячим і холодним способами.

Енкаусти́чний, а, е. *Енкаустичний розпис.*

ЕНКЛІ́ТИКА, и, *ж., лінгв.* Позбавлене власного наголосу слово, що стоїть після наголошеного і утворює разом із ним фонетичне ціле, об'єднане спільним наголосом.

Енкліти́чний, а, е.

ЕНКОЛПІО́Н, а, *ч.* Своєрідний християнський круглий або хрестоподібний амулет із зображенням Ісуса Христа, Богородиці, святих, який носять на грудях на шнурках або ланцюжку.

ЕНКОМ'Є́НДА, и, *ж.*, *icm.* 1. Одна з найжорстокіших форм експлуатації під виглядом опіки, яку здійснювали іспанські колоністи над індіанським населенням певної місцевості під час іспанської колонізації Америки. 2. Місцевість, населення якої підлягало такій «опіці».

ЕНОТЕ́РА, и, *ж.*, *бот.* Трав'яниста рослина родини онагрових із запашними жовтими квітками; поширена у Північній Америці; деякі види розводять як декоративні. *Енотера духмяна.*

ЕНОФТА́ЛЬМ, у, *ч.*, *мед.* Глибше, ніж при нормальному стані, западання очного яблука в очну ямку.

ЕНТА́ЗИС, у, *ч.*, *архіт.* Потовщення стовбура колони в середній його частині, що створює враження напруженості й усуває ілюзію ввігнутості стовбура.

ЕНТАЛЬГІ́Я, ї, *ж.*, *фіз.* Термодинамічна функція, що дорівнює сумі внутрішньої енергії та добутку об'єму на тиск.

ЕНТАЛЬПІ́Я, ї, *ж.*, *фіз.* Функція незалежних змінних тиску й ентропії, що однозначно визначає стан фізичної системи в термодинаміці.

ЕНТЕЛО́ДОН, а, *ч.* У палеонтології — величезний свиноподібний ссавець (завбільшки з бегемота) палеогенового періоду, що жив у Північній півкулі.

ЕНТЕРИ́Т, у, *ч.* Запалення слизової оболонки тонких кишок; частіше процес одночасно охоплює шлунок (гастроентерит) і товсту кишку (ентероколіт). *Розвиток ентериту.*

ЕНТЕРО... Перша частина складних слів, що позначають функції і захворювання кишечнику.

ЕНТЕРОБІО́З, у, *ч.*, *мед.* Глистове захворювання, викликане паразитуванням дрібних білих черв'яків у ділянці відхідника; характеризується свербінням шкіри в ділянці заднього проходу; у задавнених випадках — болями голови, втомою тощо.

ЕНТЕРОГЕПАТИ́Т, у, *ч.* Інфекційна хвороба птахів, яка характеризується запаленням сліпої кишки й печінки. *Захворювання на ентерогепатит.*

ЕНТЕРОКІНА́ЗА, и, *ж.* Фермент кишкового соку, який перетворює неактивну речовину трипсиноген на фермент трипсин.

ЕНТЕРОКО́К, а, *ч.*, *мед.* Стрептококова бактерія, що живе в кишечнику людини й тварин.

ЕНТЕРОКОЛІ́Т, у, *ч.* Запалення слизової оболонки тонких і товстих кишок.

ЕНТЕРОПТО́З, у, *ч.*, *мед.* Опущення органів черевної порожнини. *Ентероптоз шлунка.*

ЕНТЕРОСЕПТО́Л, у, *ч.*, *фарм.* Лікарський препарат, що застосовують при кишкових захворюваннях.

ЕНТЕРОТОКСЕМІ́Я, ї, *ж.*, *вет.* Інфекційна хвороба тварин, яку спричиняють токсинотвірні бактерії, що розмножуються в шлунково-кишковому тракті.

ЕНТОДЕ́РМА, и, *ж.*, *біол.* 1. Внутрішній шар зародка багатоклітинних тваринних організмів на ранніх стадіях розвитку. 2. Те саме, що **ендоде́рма** (у 2 знач.).

ЕНТОМО... Перша частина складних слів, що відповідає за знач. слову «комаха».

ЕНТОМО́З, у, *ч.*, *вет.* Хвороба тварин, спричинювана комахами або їхніми личинками, що паразитують на цих тваринах.

ЕНТОМОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ зоології, що вивчає комах. *Інститут ентомології. Проблеми ентомології.*

Ентомо́лог, а, *ч.* *З'їзд ентомологів.*

Ентомологі́чний, а, е. *Ентомологічна служба. Ентомологічна колекція.*

ЕНТОМОФА́Г, а, *ч.* Тварина, яка живиться комахами. *Розмноження ентомофагів.*

ЕНТОМОФІЛІ́Я, ї, *ж.* 1. Перенесення пилку з однієї рослини на іншу за допомогою комах. 2. *бот.* Пристосованість рослин до запилення комахами.

Ентомофі́льний, а, е. *Ентомофільні рослини.*

ЕНТРОПІ́Я, ї, *ж.*, *фіз.* 1. Функція стану термодинамічної системи, яка характеризує розсіювання енергії, зумовлене перетворенням усіх видів її на теплову і рівномірним розподілом тепла між тілами. *Зростання ентропії.* 2. *інформ.* Міра невизначеності стану системи, процесу, ситуації. 3. *мат.* Міра невизначеності випадкової функції. 4. *мед.* Заворот повік усередину.

Ентропі́йний, а, е.

ЕНТУЗІА́ЗМ, у, *ч.* Сильний запал, захоплення, душевне піднесення.

Ентузіа́ст, а, *ч.* Людина, пройнята ентузіазмом, яка діє з ентузіазмом; той, хто всі сили віддає якій-небудь справі. *Молоді ентузіасти. Ентузіаст педагогіки.*

Ентузіа́стка, и, *ж.*

ЕНУКЛЕА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Цілковите видалення кулястих утворень.

ЕНУРЕ́З, у, *ч.*, *мед.* Нетримання сечі при вроджених аномаліях сечової системи, хворобах і ушкодженнях нервової системи (перев. спинного мозку). *Нічний енурез.*

...ЕНХІМА. Друга частина складних слів, що означає «жива тканина».

ЕНЦЕФАЛІ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запалення головного мозку людини. *Лікування енцефаліту.*

Енцефалі́тний, а, е. 1. Прикм. до **енцефалі́т**. *Енцефалітний хворий.* 2. Який спричинює енцефаліт. *Енцефалітний кліщ.*

ЕНЦЕФАЛОГРА́ФІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Метод дослідження головного мозку, при якому в порожнину черепа вводять повітря, кисень або спеціальні речовини, що дають чітку тінь на рентгенограмах.

Енцефалогра́ма, и, *ж.* Графічне зображення біоелектричних потенціалів, зроблених електроенцефалографом.

Енцефало́граф, а, *ч.* Прилад, що реєструє біоструми головного мозку.

Енцефалографі́чний, а, е.

ЕНЦЕФАЛОПА́ТІЯ, ї, *ж.* Захворювання головного мозку, пов'язані з отруєннями, інфекціями, травмами, гіповітамінозами та іншими незапальними ураженнями. *Гостра енцефалопатія.*

ЕНЦИ́КЛІКА, и, *ж.* Офіційне, що не підлягає обговоренню, обов'язкове для виконання послання Папи Римського до церковної ієрархії, а в деяких випадках і до всіх католиків, присвячене найбільш важливим релігійним, моральним, суспільно-політичним проблемам. *Папська енцикліка. Звернутися з енциклікою.*

ЕНЦИКЛОПЕДИ́ЗМ, у, *ч.* Широка, всебічна освіченість, обізнаність у різних галузях знання.

Енциклопеди́ст, а, *ч.* 1. Людина, яка має енциклопедичні знання. 2. Представник групи передових французьких мислителів, які об'єдналися навколо «Енциклопедії», що видавалася в 1751—1780 рр. за редакцією Д. Дідро і Ж.-Л. д'Аламбера, а також той, хто поділяє їх погляди. *Твори енциклопедистів.*

Енциклопеди́стка, и, *ж.*

ЕНЦИКЛОПЕ́ДІЯ, ї, *ж.* Науковий довідник, який об'єднує найістотніші відомості з усіх галузей знань чи якої-небудь однієї галузі, розміщених в алфавітному або тематичному порядку. *Енциклопедія українознавства. Енциклопедія юного філолога. Читати енциклопедію.*

Енциклопеди́чний, а, е. *Енциклопедичне видання. Енциклопедичний словник. Людина енциклопедичного розуму.*

Енциклопеди́чність, ності, *ж. Енциклопедичність знань.*

Енциклопеди́чно. *Енциклопедично освічена людина.*

ЕОА́НТРОП, а, *ч.* Назва викопної людини, кістки якої знайдено в Південній Англії.

ЕОГІ́ПУС, а, *ч.* Назва найдавнішого викопного предка коня.

ЕОЗИ́Н, у, *ч., хім.* Органічний барвник, який одержують синтетично і застосовують для забарвлення біологічних препаратів у різні відтінки червоного кольору, у виробництві лаків, чорнила.

ЕОЗИНОПЕНІ́Я, ї, *ж., мед.* Зменшення еозинофілів у крові, що при деяких інфекційних захворюваннях є свідченням зниження імунітету організму.

ЕОЗИНОФІ́ЛИ, ів, *мн.* (*одн.* **еозинофіл**, а, *ч.*), *фізіол.* Група лейкоцитів, протоплазма яких заповнена зернятками, що легко забарвлюються еозином.

Еозинофі́льний, а, е.

ЕОЗО́ОН, у, *ч., мін.* Неорганічні мінеральні утворення, які були відкриті у Північній Америці наприкінці XIX ст. і помилково вважалися залишками найдавніших тварин (форамініфер).

ЕОЛІ́Т, у, *ч., археол.* 1. Застаріла назва періоду кам'яного віку, коли люди виробляли найпримітивніші кам'яні знаряддя. 2. Невеликий уламок каменя з гострими ріжучими краями, що начебто мають сліди штучного оброблення; нагадують найдавніші знаряддя, які виготовляла людина.

Еолі́товий, а, е.

ЕО́ЛОВИЙ, а, е, *геол.* Зумовлений дією вітру. *Еолове розвіювання. Еоловий пил.*

ЕО́Н, у, *ч.* Найбільший підрозділ геологічної історії Землі, що об'єднує кілька ер. *Еон віків.*

ЕОЦЕ́Н, у, *ч., геол.* Середня епоха палеогенового періоду та відклади, що в цей час утворилися.

Еоце́новий, а, е. *Еоценові ссавці.*

ЕПА́РХ, а, *ч.* У Візантійській імперії — правитель Константинополя.

ЕПАТА́Ж, у, *ч.* Скандальна витівка, поведінка, що навмисно порушує загальноприйняті норми і правила. *Поетичний епатаж. Легковажний епатаж. Прийоми епатажу. Вдаватися до епатажу.*

Епата́жний, а, е. *Епатажна людина. Епатажна поезія. Епатажне питання.*

Епата́жність, ності, *ж. Ефект епатажності.*

Епато́ваний, а, е.

Епатува́ння, я, *с. Сміливе епатування. Епатування суспільства.*

Епатува́ти, у́ю, у́єш. Вражати, дивувати, приголомшувати кого-небудь незвичною поведінкою, що порушує загальноприйняті норми і правила. *Намагання епатувати. Епатувати співрозмовника. Епатувати глядача.*

ЕПЕЙРОГЕНЕ́З, у, *ч., геол.* Явище повільних вікових нерівномірних підняттів і опускань земної кори, що не зумовлюють складок у її структурі.

ЕПЕЙРОГЕНІ́ЧНІ р у х и, *геол.* — тривалі повільні підняття й опускання земної кори, які відбуваються постійно під впливом процесів, що розвиваються в підкорових масах і викликають зміни берегової лінії моря.

ЕПЕ́НДИМА, и, *ж., біол.* Тонка оболонка, що вистилає шлуночки головного мозку і центральний канал спинного мозку.

ЕПЕНТЕ́ЗА, и, *ж., лінгв.* Поява в складі слова або морфеми додаткового звука, букви чи складу, який розвинувся фонетичним шляхом.

Епентети́чний, а, е. *Епентетичний приголосний.*

ЕПІ... Перша частина складних слів, що має значення: а) перебування, знаходження над чим-небудь або на чому-небудь, біля чого-небудь; б) рух за чим-небудь, після чогонебудь або проти чого-небудь, до чого-небудь.

ЕПІБЛЕ́МА, и, *ж., бот.* Одношарова покривна тканина молодих коренів рослин, яка має те саме походження, що й епідерміс наземних органів.

ЕПІГЕНЕ́З, у, *ч.* 1. *біол.* Уявлення про зародковий розвиток організмів як процес, що здійснюється шляхом послідовних новоутворень із безструктурної субстанції заплідненого яйця. 2. *геол.* Природні вторинні зміни осадових гірських порід після їх утворення.

Епігенети́чний, а, е.

ЕПІГО́Н, а, *ч.* Послідовник якого-небудь напряму в науці, мистецтві і т. ін., який не має творчої самостійності і в нових умовах механічно повторює застарілі ідеї, художні засоби, форми своїх творчих попередників. *Явний епігон. Епігон постмодернізму.*

Епіго́нський, а, е. *Епігонські твори. Епігонське мистецтво.*

Епіго́нство, а, *с.* Нетворче, поверхове наслідування певних мистецьких зразків; несамостійність художнього мислення. *Літературне епігонство.*

ЕПІГРА́МА, и, *ж.* 1. У стародавніх греків — віршований напис на храмах і постаментах статуй. 2. Короткий сатиричний або гумористичний вірш, спрямований проти окремої особи чи суспільного явища. *Влучна епіграма.*

Епіграмати́чний, а, е. *Епіграматична поезія.*

Епіграмі́ст, а, *ч.* Автор епіграм.

Епіграмі́стка, и, *ж.*

ЕПІ́ГРАФ, а, *ч.* 1. У стародавніх греків — напис на пам'ятнику. 2. Цитата, крилатий вислів, афоризм, уривок із пісні, приказка, які ставляться перед текстом літературного твору або перед його розділами і виражають їхню основну ідею. *Епіграф до твору.*

ЕПІГРА́ФІКА, и, *ж.* 1. Допоміжна філологічна та історична дисципліна, що вивчає стародавні написи. 2. Сукупність стародавніх написів на плитах, скелях, виробах із каменю, металу, кераміки і т. ін. *Мусульманська епіграфіка.*

Епіграфі́ст, а, *ч. Відомий епіграфіст.*

Епіграфі́стка, и, *ж.*

Епіграфі́чний, а, е. *Епіграфічні пам'ятки.*

ЕПІДЕМІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Медична дисципліна, що вивчає закономірності виникнення та поширення епідемій і розробляє методи боротьби з ними. *Проблеми епідеміології.*

Епідеміо́лог, а, *ч.* Лікар, спеціаліст з епідеміології. *Відомий епідеміолог.*

Епідеміологі́чний, а, е. *Епідеміологічні заходи.*

ЕПІДЕ́МІЯ, ї, *ж.* 1. Масове поширення якої-небудь інфекційної хвороби. *Епідемія грипу.* 2. *перен.* Надзвичайно швидке поширення чого-небудь. *Епідемія фуршетів.*

Епідемі́чний, а, е. 1. Який має характер епідемії (у 1 знач.). *Епідемічні захворювання. Епідемічний менінгіт.* 2. Пов'язаний із боротьбою проти епідемії. *Епідемічне щеплення.* 3. *перен.* Повсюдний, той, що поширився, як епідемія.

ЕПІДЕ́РМА, и, *ж.*, **ЕПІДЕ́РМІС**, у, *ч.* 1. Зовнішній шар шкіри у хребетних тварин і людини, що складається з багатошарового плоского епітелію. 2. Покривна тканина листків, стебел, частин квітки та інших органів вищих рослин; шкірка. *Розривання епідермісу.*

Епідерма́льний, а, е. *Епідермальні тканини. Епідермальні волокна.*

ЕПІДЕРМОФІТІ́Я, ї, *ж., мед.* Грибкове захворювання, що вражає перев. шкіру підошов і долонь людини, а також нігті. *Розвиток епідермофітії.*

ЕПІДИДИМІ́Т, у, *ч., мед.* Запалення придатка ясчка (в людини), спричинюване мікробами або травмами.

ЕПІДІАСКО́П, а, *ч.* Прилад для проектування на екран прозорих (діапозитивів) і непрозорих (малюнків, таблиць і т. ін.) об'єктів; поєднання діаскопа та епіскопа. *Використання епідіаскопа.*

ЕПІДО́Т, у, *ч.* Мінерал класу силікатів зеленого та від бурого до чорного кольорів; поширений як породотвірний мінерал у метаморфічних та гідротермальних породах; використовують як виробний камінь.

ЕПІДУРИ́Т, у, *ч., мед.* Запальний процес на зовнішній поверхні твердої оболонки мозку, що найчастіше спричинюється стафілококом, може бути й туберкульозної етіології.

ЕПІЗО́Д, у, *ч.* 1. Окремий випадок із життя, яка-небудь подія. *Фронтовий епізод. Епізод із життя.* 2. Невелика, сюжетно завершена частина художнього твору, кінокартини, яка має відносно самостійне значення. *Цікавий епізод. Епізод повісті. Епізод фільму. Переказати один із епізодів.* 3. Частина музичної п'єси, що має відносно самостійне значення і в деяких випадках ґрунтується на новому, контрастному тематичному матеріалі.

Епізоди́чний, а, е. 1. Який відбувається, діє, вживається від випадку до випадку; який виникає, здійснюється не закономірно, а випадково; несистематичний. *Епізодичні дослідження. Епізодичний візит. Епізодичний виступ.* 2. Який з'являється в окремих сценах, епізодах, не є основним, постійним. *Епізодична постать. Епізодичний герой.*

Епізоди́чність, ності, *ж. Епізодичність дії.*

Епізоди́чно. *Епізодично виступати.*

ЕПІЗОО́ТІЯ, ї, *ж.* Масове інфекційне захворювання тварин, яке швидко поширюється й охоплює цілі райони та області. *Перебіг хвороби у формі епізоотії. Епізоотія курячого грипу.*

Епізооти́чний, а, е. *Епізоотична бруцельозна ситуація.*

ЕПІЗООТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про закономірності виникнення, розвитку і згасання інфекційних хвороб сільськогосподарських тварин та про заходи боротьби з ними.

Епізоотоло́г, а, *ч.*

Епізоотологі́чний, а, е. *Епізоотологічні спостереження.*

Е́ПІКА, и, *ж., збірн., літ.* Епічні твори.

Е́пік, а, *ч.* Автор епічних творів. *Поет-епік.*

Епі́чний, а, е. *Епічна оповідь.*

ЕПІКА́НТУС, а, *ч.* Складка у внутрішньому куті ока людини, що утворюється шкірою верхньої повіки і прикриває слізний горбок.

ЕПІКА́РД, а, **ЕПІКА́РДІЙ**, я, *ч.* Зовнішній шар стінки серця, що покриває його м'яз і міцно зростається з ним. *Крововилив під епікардом.*

ЕПІКАРДИ́Т, у, *ч.* Запалення епікарда.

ЕПІКО́ТИЛЬ, я, *ч., бот.* Частина стебла у проростків рослини між сім'ядолями й першими листками; надсім'ядольне коліно.

ЕПІКРИ́З, у, *ч.* Кінцева частина історії хвороби, у якій аналізується перебіг захворювання, характеризуються лікувальні заходи і т. ін.

ЕПІКУРЕЇ́ЗМ, у, *ч.* 1. Філософсько-етичне вчення Епікура, за яким найвище благо життя — це розумна насолода його радощами, а причиною, що перешкоджає досягненню щастя, є релігійна віра, страх перед смертю та богами. 2. *книжн.* Світогляд, що виник на ґрунті перекрученого тлумачення вчення Епікура як прагнення лише до чуттєвих насолод. 3. *перен., книжн.* Схильність до отримання чуттєвих насолод, розбещеного життя.

Епікуре́єць, йця, *ч.* 1. Послідовник епікуреїзму (у 1 знач.). 2. *перен., книжн.* Людина, що над усе ставить особисте задоволення й насолоду життям.

Епікуре́йський, а, е. *Епікурейське світовідчування.*

ЕПІЛЕ́ПСІЯ, ї, *ж.* Хронічна нервова хвороба, яка характеризується нападами розладів свідомості, що в типових випадках супроводжуються загальними корчами і втратою свідомості; падуча хвороба. *Прояви епілепсії.*

Епіле́птик, а, *ч.* Хворий на епілепсію.

Епілепти́чка, и, *ж., розм.*

Епілепти́чний, а, е. *Епілептичний напад.*

ЕПІЛО́Г, у, *ч.* 1. Кінцева частина літературного та мистецького твору, в якій розповідається про події, які відбулися після завершення розв'язки, та про подальшу долю героїв. *Епілог роману.* 2. *перен., книжн.* Кінець, розв'язка чого-небудь. *Наближатися до епілогу.*

ЕПІЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* Видалення волосся з лікувальною або косметичною метою.

ЕПІО́РНІС, а, *ч.* Гігантський страусоподібний птах, що жив на Мадагаскарі й був винищений людиною у XVII ст.

ЕПІПАЛЕОЛІ́Т, у, *ч.* Перехідний період від епохи палеоліту до неоліту.

ЕПІСИЛОГІ́ЗМ, у, *ч.* Силогізм, у якому засновком є висновок попереднього силогізму.

ЕПІСКО́П, а, *ч.* Оптичний прилад для одержання на екрані зображення непрозорих об'єктів (картин, малюнків, предметів і т. ін.); застосовують для ілюстрування лекцій, доповідей і т. ін. *Застосовувати епіскоп.*

ЕПІСТА́З, у, *ч.* У генетиці — взаємодія між домінантними генами з різних пар алелів, при якій один ген (епістатичний) перешкоджає появі іншого.

ЕПІСТЕМОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Теорія пізнання; те саме, що **гносеоло́гія**. *Релігійна епістемологія.*

ЕПІСТИ́ЛЬ, я, *ч., архіт.* Нижня частина антаблемента, що спирається безпосередньо на капітелі колони.

ЕПІ́СТОЛА, и, *ж.* 1. Жанр літератури XVIII — початку XIX ст. — послання у формі листа. 2. *жарт.* Лист.

ЕПІСТОЛЯ́РІЙ, ю, *ч.* Зібрання чиїхнебудь листів. *Епістолярій Лесі Українки.*

Епістоля́рний, а, е. 1. Властивий листам; написаний у формі листа. *Епістолярний характер. Епістолярний стиль. Епістолярні твори.* 2. Той, що складається з листів. *Епістолярна спадщина.*

Епістоля́рність, ності, *ж.*

ЕПІ́СТРОФА́, епі́строфи́, *ж., літ.* Риторична фігура, що полягає в повторенні того самого слова або звороту.

ЕПІСТРОФЕ́Й, я, *ч., анат.* Другий шийний хребець у людини, ссавців, птахів, плазунів і земноводних.

ЕПІТА́КСІЯ, ї, *ж., геол.* Орієнтований ріст одного кристала на поверхні іншого.

Епітаксіа́льний, а, е. Який стос. епітаксії. *Епітаксіальний ріст волокон.*

ЕПІТАЛА́МА, и, *ж.* 1. У стародавніх греків і римлян — пісня, що виконувалася під час весільних обрядів. *Співати епіталаму.* 2. *літ.* Вірш, написаний на честь чийогось шлюбу.

ЕПІТА́ФІЯ, ї, *ж., книжн.* 1. Надмогильний напис, перев. у віршованій формі. 2. Літературний твір, написаний у зв'язку зі смертю чи втратою кого-небудь. *Скласти епітафію.*

ЕПІТЕ́ЛІЙ, ю, *ч.* 1. *анат.* Один із типів тканини людини і тварин, що здійснює переважно захисну функцію

та обмін речовин між організмом і зовнішнім середовищем. *Епітелій ротової порожнини.* 2. *бот.* Загальна назва видільних клітин, якими вистелені внутрішні порожнини рослин.

Епітеліа́льний, а, е. *Епітеліальні клітини. Епітеліальна тканина.*

ЕПІ́ТЕТ, а, *ч.* Художнє означення, що підкреслює характерну рису, визначальну якість явища, предмета, поняття, дії. *Художній епітет.*

Епі́тетний, **Епі́тетовий**, а, е. *Епітетні засоби. Епітетова характеристика.*

ЕПІТО́МА, и, *ж.* Скорочений варіант художнього твору, що був поширений у давній рукописній літературі.

ЕПІФА́УНА, и, *ж.* Сукупність водяних організмів, які живуть на дні водойм. *Епіфауна Дніпра.*

ЕПІФЕНО́МЕН, у, *ч.*, *філос.* Побічне явище, що супроводжує інші явища, але не справляє на них жодного впливу.

ЕПІФІ́З, а, *ч.*, *анат.* 1. Суглобовий розширений кінець довгих трубчастих кісток. 2. Верхній мозковий придаток чи шишкоподібна залоза; належить до залоз внутрішньої секреції.

ЕПІФІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **епіфі́т**, а, *ч.*), *бот.* Рослини, що живуть на інших рослинах, але не є паразитами, оскільки використовують їх лише як місця прикріплення, живлячись самостійно. *Розселення епіфітів.*

Епіфі́тний, а, е. *Епіфітні орхідеї.*

ЕПІФІТО́ТІЯ, ї, *ж.*, *бот.* Широке розповсюдження інфекційної хвороби рослин, викликане грибами, бактеріями, вірусами, яке охоплює господарство, певний район або країну.

ЕПІ́ФОРА, и, *ж.*, *літ.* Стилістичний прийом, який полягає в повторенні однакових висловів, слів або звукосполучень у кінці суміжних або близько розміщених рядків, строф і т. ін. для посилення виразності й мелодійності мови художнього твору; протилежне — **ана́фора**. *Фігура епіфори.*

Епіфори́чний, а, е. *Епіфоричний прийом.*

ЕПІЦЕ́НТР, у, *ч.* 1. *спец.* Місце на поверхні Землі, розташоване безпосередньо над або під вогнищем якихось руйнівних сил. *Епіцентр землетрусу. Епіцентр вибуху. У безпосередній близькості від епіцентру.* 2. Проекція центру повітряного чи підземного ядерного вибуху на поверхню Землі. 3. *перен.* Місце, де з найбільшою силою щось проявляється. *Епіцентр подій. Епіцентр епідемії. Епіцентр конфлікту.*

ЕПІЦИ́КЛ, у, *ч.*, *мат.*, *астр.* Коло, центр якого рівномірно рухається по іншому колу (деференту чи іншому енциклiку); термін, уведений для пояснення складних видимих рухів планет.

ЕПІЦИКЛО́ЇДА, и, *ж.*, *мат.* Крива, яку описує довільна точка кола, що котиться по нерухомому колу зовні.

ЕПО́Д, а, *ч.*, *літ.* В античному віршуванні — ліричний вірш, у якому довгі рядки чергуються з короткими.

ЕПОКСИ́ДНА с м о л а́ — синтетична смола, утворювана з органічних сполук; використовується для виготовлення авіаційних клеїв, пластмас, електроізоляційних лаків і т. ін.

ЕПОЛЕ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **еполе́т**, а, *ч.*). Парадні офіцерські погони з гаптуванням. *Блискучі еполети. Срібні еполети.*

ЕПО́НЖ, у, *ч.* Шорстка, покрита вузликами тканина полотняного переплетення, що виготовляється з фасонної пряжі. *Епонж осінній.*

Епо́нжевий, а, е.

ЕПО́НІМ, а, *ч.* 1. У давніх афінян — перший із дев'яти архонтів, іменем якого позначався рік. 2. Особа, від імені якої походить назва народу, місцевості.

Епо́німний, а, е.

ЕПОПЕ́Я, ї, *ж.* 1. Монументальний твір епічного характеру, який розповідає про визначні історичні події. *Епопея життя українського села.* 2. *перен.* Складна, довготривала історія чого-небудь, яка містить низку важливих подій. *Кривава епопея.*

Е́ПОС, у, *ч.* 1. Один з основних родів художньої літератури, поряд із лірикою та драмою, що характеризується розповідно-описовою (епічною) формою, широтою зображення подій і характерів. *Героїчний епос.* 2. Сукупність народних героїчних пісень, сказань, поем. *Карпатський епос. Гомерівський епос.*

Епі́чний, а, е. 1. Власт., характерний для епосу; розповідний. *Епічні герої. Епічні твори. Епічна форма. Епічний розмір. Епічний образ.* 2. Спокійний, розважливий, безпристрасний. *Епічна розповідь.*

Епі́чність, ності, *ж.* *Епічність оповіді. Риси епічності. Тяжіння до епічності.*

Епі́чно. *Зображати епічно.*

ЕПО́ХА, и, *ж.* 1. Великий проміжок часу з визначними подіями, явищами або процесами в природі, суспільстві, науці, мистецтві і т. ін. *Епоха феодалізму.* 2. Період існування, наявності чого-небудь; момент, пов'язаний із якою-небудь подією, із зламом у розвитку чогось; вихідний пункт нового періоду. *Доелектрична епоха. Чорнобильська епоха.* 3. *геол.* Час, протягом якого утворилися гірські породи, що складають геологічний відділ; частина геологічного періоду. *Льодовикова епоха.* 4. *астр.* Час, на який подано певні відомості про небесні світила (положення планет або зірок), блиск змінних зірок тощо.

Епоха́льний, а, е, *книжн.* Який становить епоху, знаменує собою епоху (у 1 знач.); важливий, визначний. *Епохальна подія. Епохальні відкриття.*

Епоха́льність, ності, *ж.*

ЕПСОМІ́Т, у, *ч.* Мінерал класу сульфатів, білого кольору, іноді безбарвний; використовують у медицині, а також у текстильній, паперовій та хімічній промисловості; гірка сіль.

Е́ПУЛІС, у, *ч.*, *мед.* Доброякісна пухлина ясен, що найчастіше спостерігається при тривалому подразненні тканини ясен.

ЕПЮ́Р, а, *ч.*, *мат.* Креслення, на якому просторова фігура зображена ортогональними проекціями в одній площині.

ЕПЮ́РА, и, *ж.*, *мат.* Графік залежності однієї величини від іншої.

Епю́рний, а, е.

Е́РА, и, *ж.* 1. Початок літочислення, пов'язаний із якою-небудь історичною або легендарною подією; відповідна система літочислення. *Наша (нова) ера.* 2. Великий історичний період, докорінно відмінний від попереднього. *Космічна ера.* 3. *геол.* Найбільша одиниця хронологічного поділу історії Землі. *Мезозойська ера.*

ЕРАТИ́ЧНІ в а л у н и́, *геол.* — валуни, які перенесені льодовиком на велику відстань і складаються переважно із порід, відсутніх у місцях їх відкладення.

ЕРА́ТО, *невідм.*, *ж.* У давньогрецькій міфології — одна з дев'яти муз, покровителька любовної поезії, яку зображували з лірою в руках у товаристві Ероса.

Е́РБІЙ, ю, *ч.* Блискучий, м'який рідкісноземельний метал; застосовують для виробництва деяких сплавів, скла тощо.

Е́рбієвий, а, е.

ЕРГ[1], а, *ч.*, *фіз.* Одиниця роботи або енергії, що дорівнює роботі, виконаній силою в одну дину на шляху в один сантиметр.

ЕРГ[2], у, *ч.* Тип піщаних масивів у пустелях Північної Африки, пов'язаний із пониженням рельєфу.

ЕРГАСТОПЛА́ЗМА, и, *ж.*, *біол.* Внутрішньоклітинний організм, на

поверхні якого містяться особливі зернята рибонуклеїнової кислоти — рибосоми.

ЕРГАТИ́В, а, *ч., лінгв.* Відмінок діяча в мовах (напр. баскській), що розрізняють відмінок діяча (суб'єкта неперехідного дієслова) і недіяча (об'єкта перехідного дієслова і суб'єкта неперехідного дієслова).

Ергати́вний, а, е. *Ергативний відмінок. Ергативна будова речення.*

ЕРГАТИ́ЧНА с и с т е́ м а, *інформ.* — складна система управління, складником якої є людина — оператор або група операторів.

ЕРГО́ГРАФ, а, *ч.* Прилад для графічної реєстрації роботи м'язів; застосовують для вивчення процесів утоми, відновлення і т. ін.; один із видів ергометра.

ЕРГОДИ́ЧНІСТЬ, ності, *ж., мат.* Спеціальна властивість динамічної системи, яка полягає в тому, що в процесі еволюції системи майже кожна її точка з визначеною правильністю проходить поблизу будь-якої іншої точки системи.

ЕРГО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для виконання дозованої механічної роботи при дослідженні працездатності і функціональних змін, що виникають в організмі людини під час роботи різної інтенсивності.

ЕРГОНО́МІКА, и, *ж.* Наука, що вивчає допустимі фізичні, нервові та психічні навантаження людини в процесі праці, проблеми оптимального пристосування навколишніх умов виробництва для ефективної праці. *Предмет ергономіки.*

Ергономі́ст, а, *ч.*

Ергономі́чний, а, е. 1. Прикм. до **ергоно́міка**. *Ергономічні аспекти.* 2. Який відповідає вимогам ергономіки. *Ергономічне крісло.*

Ергономі́чність, ності, *ж. Показник ергономічності.*

ЕРГОСТЕРИ́Н, у, *ч., хім.* Поліциклічний спирт із групи стеринів, який під дією ультрафіолетових променів перетворюється на антирахітичний вітамін D_2; міститься в основному в ріжках, дріжджах і грибах.

ЕРГОТИ́ЗМ, у, *ч., мед.* Гостре захворювання від отруєння ріжками, які потрапляють у борошно. *Симптоми ерготизму.*

ЕРДЕЛЬТЕР'Є́Р, а, *ч.* Порода службових собак із групи тер'єрів з жорсткою дротоподібною шерстю різноманітних відтінків.

ЕРЕ́КЦІЯ, ї, *ж., фізіол.* 1. Збільшення об'єму та стверділня чоловічого статевого органа, що настає внаслідок наповнення кров'ю порожнин печеристих тіл під впливом нервових імпульсів при статевому збудженні. 2. Випрямлення якої-небудь частини тіла.

Ерегува́ти, у́є. Набувати ерекції (про чоловічий статевий орган).

Ере́ктор, а, *ч.* 1. *анат.* М'яз, що випрямляє яку-небудь частину тіла. 2. *мед.* Пристрій, що забезпечує можливість уведення чоловічого статевого органа в піхву для здійснення статевого акту через відсутність або недостатність ерекції (у 1 знач.). 3. *мех.* Пересувний пристрій для механізованого встановлення тюбінгів або блоків при спорудженні тунелів, шахт.

ЕРЕМУ́Р, ЕРЕ́МУ́РУС, у, *ч. бот.* Різновид багаторічних рослин родини лілійних, поширений у Центральній Азії та Південно-Східній Європі; деякі види вирощують як декоративні, з деяких одержують клей.

ЕРЕТИ́ЗМ, у, *ч., мед.* Підвищена нервово-психічна збудливість, дратівливість хворого.

ЕРЗА́Ц, у, *ч.* Неповноцінний замінник чого-небудь; сурогат. *Ерзац шкіри. Ерзац масла. Ерзац шоколаду.* 2. *невідм.* Який є замінником чого-небудь. *Кава ерзац. Продукт ерзац.*

ЕРИ́СТИКА, и, *ж., книжн.* Мистецтво сперечатися, полемізувати.

ЕРИТЕ́МА, и, *ж., мед.* Обмежене чи поширене почервоніння шкіри під впливом різних подразнень — механічних, хімічних, фізичних і т. ін. *Токсична еритема новонароджених.*

Ерите́мний, а, е. *Еритемний висип. Еритемне почервоніння шкіри.*

ЕРИТРЕМІ́Я, ї, *ж., мед.* Хронічне захворювання системи кровотворення, що характеризується абсолютним збільшенням числа еритроцитів і загального об'єму крові з одночасним розширенням кровоносного русла, збільшенням селезінки і підвищеною активністю кісткового мозку.

ЕРИТРИ́Н, у, *ч.* Мінерал малинового кольору підкласу арсенатів, який є індикатором кобальтових і нікелевих руд.

ЕРИТРИ́Т, у, *ч., хім.* Чотириатомний спирт, безбарвна кристалічна речовина, що застосовується в харчовій промисловості, парфумерії, медицині.

ЕРИТРОДЕРМІ́Я, ї, *ж., мед.* Група шкірних захворювань, різних за причинами і механізмами розвитку, об'єднаних за спільною ознакою — запалення шкіри з різким почервонінням, лущенням, набряком та інфільтрацією.

ЕРИТРОМІЦИ́Н, у, *ч.* Антибіотик, який затримує ріст стійких до пеніциліну форм збудників хвороб.

ЕРИТРОСПЕ́РМУМ, у, *ч., бот.* Різновид м'якої пшениці з білим остистим колосом і червоним зерном.

ЕРИТРОЦИ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **еритроци́т**, а, *ч.*), *фізіол.* Червоні кров'яні тільця, які містять у собі гемоглобін і переносять кисень від легень до тканин тіла; червонокрівці. *Кількість еритроцитів.*

Е́РКЕР, а, *ч., архіт.* Напівкруглий, тригранний чи гранчастий засклений виступ зовнішньої стіни з вікнами будинку у вигляді ліхтаря для поліпшення освітлення і збільшення площі приміщення. *Облицювати еркер.*

Е́РЛІ́ФТ, а, *ч., техн.* 1. Пристрій для видобування води, нафти повітрям із бурових свердловин. 2. Пристрій для підіймання крапельної рідини енергією стиснутого повітря, змішаного з нею.

ЕРМІТА́Ж, у, *ч.* Заміський будинок, парковий павільйон, призначений для усамітнення.

ЕРОГЕ́ННИЙ, а, е. Пов'язаний із виникненням статевого збудження; який зумовлює статеве збудження. *Ерогенні зони тіла. Ерогенна активність.*

ЕРО́ЗІЯ, ї, *ж.* 1. *геол.* Руйнування грунту, гірських порід водою, льодом або вітрами. *Ерозія ґрунтів.* 2. *техн.* Руйнування металу або поверхні металевих виробів під дією механічних факторів або електричних розрядів. *Електрична ерозія.* 3. *мед.* Порушення цілості епітеліального шару шкіри або слизових оболонок під впливом різноманітних подразників. *Ерозія матки.* 4. *перен.* Руйнування загальноприйнятих норм у суспільному житті, поведінці і т. ін. *Ерозія свідомості.*

Еродо́ваний, а, е. *Еродовані землі.*

Еродо́ваність, ності, *ж. Еродованість земель.*

Еродува́ти, у́ю, у́єш, *геол.* Викликати, створювати ерозію (у 1 знач.).

Ерози́вний, а, е, *геол.* Який характеризується ерозією.

Ерозі́йний, а, е, *геол., мед.* 1. Який засвідчує ерозію. *Ерозійні процеси.* 2. Утворений ерозією. *Ерозійна долина.*

Е́РОС, у, *ч.* 1. *філос.* У філософії Платона — містичний потяг до фантастичного, надприродного світу ідей; у філософії Фрейда — несвідоме прагнення людини до життя. 2. *астр.* Одна з малих планет, яка іноді на-

ближається до Землі на відстань до 22,5 млн км.

ЕРОТИ́ЗМ, у, *ч.* Надмірна чуттєвість, підвищена статева збудливість; підвищений інтерес до проблем статі. *Демонструвати еротизм. Еротизм пісень. Розмови про еротизм.*

ЕРО́ТИКА, и, *ж.* Чуттєвість; зображення оголеного тіла, любові, статевого життя. *Витончена еротика. Культура еротики. Присмак еротики. Нетерпимість до еротики. Відійти від еротики.*

Ероти́чний, а, е. *Еротична картина. Еротична поезія. Еротична фотографія. Еротичне видання. Еротичне шоу. Еротичні сни.*

Ероти́чність, ності, *ж.*

Ероти́чно.

ЕРОТОМА́НІЯ, ї, *ж., книжн.* Хворобливо підвищена статева збудливість, психічний розлад на еротичному ґрунті.

Еротома́н, а, *ч.*

Еротома́нка, и, *ж.*

Еротома́нський, а, е. *Еротоманська література.*

ЕРСТЕ́Д, а, *ч., фіз.* Одиниця напруженості магнітного поля, що дорівнює 79,58 ампера на метр.

ЕРУДИ́ЦІЯ, ї, *ж.* Глибокі різнобічні знання в певній галузі науки чи в багатьох галузях науки й життя; ученість, обізнаність, начитаність. *Загальна ерудиція. Наукова ерудиція. Фахова ерудиція. Надзвичайна ерудиція. Володіти ерудицією. Мати величезну ерудицію.*

Еруди́т, а, *ч.* Людина, яка володіє великою ерудицією. *Юний ерудит. Поет-ерудит.*

Еруди́тка, и, *ж.*

Ерудо́ваний, а, е. *Ерудована людина.*

Ерудо́ваність, ності, *ж. Ерудованість у галузі літератури і мистецтва.*

ЕРУПТИ́ВНИЙ, а, е. 1. *геол.* Вивержений, вулканічного походження. *Еруптивні породи.* 2. *астр.* Який стос. ерупції. *Еруптивний процес.*

ЕРУ́ПЦІЯ, ї, *ж., астр.* Спалах на Сонці, що має вигляд яскравої цятки на фоні фотосфери.

ЕРЦГЕ́РЦОГ, а, *ч.* В Австрії та Австро-Угорщині — титул спадкоємців престолу династії Габсбургів; особа, що мала цей титул. *Австрійський ерцгерцог. Нащадок ерцгерцога.*

Ерцгерцоги́ня, і, *ж.*

Ерцге́рцогство, а, *с.* Володіння ерцгерцога.

Ерцге́рцогський, а, е.

ЕСЕ́, *невідм., с.*, **ЕСЕ́Й**, ю, *ч.* Жанр філософської, естетичної, літературно-критичної, художньої, публіцистичної літератури, у якому поєднані вільна форма викладу з підкреслено індивідуальною позицією автора. *Філософське есе. Музикознавче есе. Есе про Шевченка. Писати есе.*

Есеї́ст, а, *ч.* Письменник-прозаїк, який пише в жанрі есе. *Видатний есеїст.*

Есеї́стика, и, *ж. Сучасна есеїстика.*

Есеїсти́чний, а, е. *Есеїстичний характер. Есеїстичний стиль викладу.*

Есеї́стка, и, *ж. Популярна есеїстка.*

ЕСЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. Концентрований розчин леткої органічної речовини, що використовується у харчовій, парфумерній та фармацевтичній промисловості. *Оцтова есенція. Ароматична есенція. Перлинна есенція. Виробництво есенції.* 2. Леткі ефірні олії, добуті з рослин. *Квіткова есенція.*

ЕСКАДРА, и, *ж.* 1. Велике з'єднання військових кораблів одного або різних класів. 2. З'єднання військових кораблів, які перебувають у закордонному плаванні. 3. У військово-повітряних силах деяких країн — тактичне з'єднання літаків і ракет. *Повітряна ескадра.*

Еска́дрений, а, е. Який має велику водотоннажність і здатний далеко плавати (про військові кораблі). *Ескадрений міноносець.*

ЕСКАДРИ́ЛЬЯ, ї, *ж.* 1. Тактичний підрозділ військово-повітряних сил, що складається з кількох ланок або загонів, які на озброєнні мають здебільшого однотипні літаки або вертольоти. *Ескадрилья винищувачів.* 2. У деяких країнах — ракетний, зенітно-ракетний підрозділ.

Ескадри́льний, а, е.

ЕСКАДРО́Н, у, *ч.* 1. Підрозділ у кавалерії, що відповідає піхотній роті. *Кавалерійський ескадрон.* 2. У деяких іноземних арміях (напр. у французькій) — ракетний, зенітно-ракетний, танковий і розвідувальний підрозділи.

Ескадро́нець, нця, *ч., розм.* Кавалерист, який служить в ескадроні (у 1 знач.).

Ескадро́нний, а, е. *Ескадронний командир.*

ЕСКАЛА́ДА, и, *заст., військ.* Взяття укріплень за допомогою штурмових драбин.

ЕСКАЛА́ТОР, а, *ч.* Механічні рухомі сходи для переміщення значної кількості людей з одного рівня на інший (у метрополітені, у висотних спорудах, великих магазинах між поверхами тощо). *Зручний ескалатор. Підніматися (спускатися) ескалатором. Ескалатор метрополітену. Бігати по ескалатору заборонено.*

Ескала́торний, а, е. *Ескалаторні східці. Ескалаторний тунель.*

ЕСКАЛА́ЦІЯ, ї, *ж.* Поступове збільшення, розширення, нарощування чого-небудь. *Ескалація війни. Ескалація напруженості. Ескалація воєнних дій. Ескалація агресії.*

Ескалаці́йний, а, е. *Ескалаційний процес.*

ЕСКАЛО́П, а, *ч.* Страва з телятини, свинини або баранини — продовгуваті підсмажені шматки відбитого нежирного м'яса із м'якуша поперекової частини чи задньої ноги. *Свинний ескалоп. Ескалоп із гарніром. Купити ескалопи. Замовити ескалоп. Відбивати ескалопи.*

ЕСКАПА́ДА, и, *ж., книжн.* Екстравагантна витівка, ворожий випад. *Грайливі ескапади. Яскрава ескапада. Бездумна ескапада. Чергова ескапада.*

ЕСКАПІ́ЗМ, у, *ч., філос., психол.* Прагнення особи відійти від дійсності у світ ілюзій, фантазії.

ЕСКА́РП, у, *ч., військ.* 1. Укіс рівчака із внутрішнього боку укріплення, що використовується як протиштурмова перешкода. 2. Протитанкова перешкода у вигляді високо зрізаних схилів горбів чи берегів рік, звернених у бік противника. *Протитанкові ескарпи.*

Еска́рповий, а, е.

Ескарпо́ваний, а, е.

Ескарпува́ння, я, *с. Сліди ескарпування.*

Ескарпува́ти, у́ю, у́єш. Робити ескарпи. *Ескарпувати береги річки.*

ЕСКВА́ЙР, а, *ч.* 1. У феодальній Англії — зброєносець, пізніше — одне з нижчих дворянських звань. 2. У США та Великій Британії — почесний титул, що його присвоюють мерам, мировим суддям, вищому розряду адвокатури та старшим урядовцям. 3. Форма ввічливого звертання у Великій Британії та США.

Е́СКЕРИ, ів, *мн.* (*одн.* **е́скер, у, ч.**), *геол.* Пагорби і пасма гір, що складаються внизу з озерних порід (глини, піску, гравію, гальки), а зверху — з льодовиково-річкових порід.

ЕСКІ́З, у, *ч.* 1. Попередній начерк малюнка, картини, початкове оформлення скульптурного твору, як правило, в зменшених масштабах. *Ескіз скульптури. Ескіз майбутньої картини.* 2. Попередня редакція літературного, музичного твору чи його частин. *Перший ескіз. Варіант ескізу. Ескіз симфонії.* 3. Малюнок, за яким створюють що-небудь. *Ескізи костюмів.* 4. Технічний рисунок, виконаний від руки, з дотриманням

основних правил креслення, який має всі дані, необхідні для виготовлення зображуваних предметів. *Ескіз креслення.*

Ескі́зний, а, е. 1. Прикм. до **ескі́з**. *Ескізні зарисовки.* 2. Невикінчений, загальний. *Ескізний характер.*

Ескі́зність, ності, *ж.* Недостатня закінченість. *Ескізність зображення.*

Ескі́зно. *Ескізно змалювати.*

ЕСКІМО́, *невідм., с.* Морозиво на паличці, полите шоколадом. *Вершкове ескімо. Купити ескімо. Порція ескімо.*

ЕСКО́РТ, у, *ч.* Військовий конвой, охорона, що супроводжують кого-, щонебудь. *Їхати під ескортом. Ескорт президента.*

Ескорто́ваний, а, е.

Ескортува́ння, я, *с. Почесне ескортування.*

Ескортува́ти, у́ю, у́єш. 1. Супроводжувати ескортом. 2. Супроводжувати кого-, що-небудь, йти або їхати поруч з кимось, чимось. *Ескортувати президента.*

ЕСКУЛА́П, а, *ч., жарт.* Лікар, медик.

ЕСПА́ДА, и, *ж.* Те саме, що **матадо́р**.

ЕСПАДО́Н, а, *ч., іст.* Великий важкий бойовий меч, який під час бою тримають двома руками.

ЕСПАДРО́Н, а, *ч., спорт.* Навчальна зброя з вигнутим або прямим клинком, що застосовується у фехтуванні, а також спортивна боротьба з цією зброєю. *Майстер еспадрона.*

Еспадроні́ст, а, *ч.*

Еспадро́нний, а, е.

ЕСПА́НДЕР, а, *ч.* Спортивний тренувальний прилад, що складається з двох ручок, поєднаних кількома гумовими шнурами або пружинами, для розвитку м'язів рук, грудей і спини. *Чудовий еспандер. Вправи з еспандером. Займатися з еспандером.*

ЕСПАНЬЙО́ЛКА, и, *ж.* Коротка загострена борідка.

ЕСПАРЦЕ́Т, у, *ч.* Цінна кормова і медоносна багаторічна трав'яниста рослина родини бобових із квітками, зібраними в довгі грона.

Еспарце́товий, а, е. *Еспарцетовий корм.*

ЕСПЕРА́НТО, *невідм., с.* Міжнародна штучна мова, створена у 1887 р. варшавським лікарем Л. Заменгофом на основі лексичних і граматичних елементів західноєвропейських мов; граматика побудована за принципом аглютинації. *Твори мовою есперанто. Курси есперанто. Вивчати есперанто. Писати на есперанто.*

Есперанти́ст, а, *ч. Молодий есперантист. Конгрес есперантистів.*

Есперанти́стка, и, *ж.*

ЕСПЛАНА́ДА, и, *ж.* 1. *військ., заст.* Незабудоване місце між фортецею і містом, що служило для оборонних цілей. 2. Відкрита місцевість, площа перед великим будинком. 3. Широка вулиця з алеями посередині.

ЕСТАКА́ДА, и, *ж.* 1. Надземна (надводна) споруда у вигляді моста для підняття шляхів сполучення, для переходу чи переїзду через залізниці, для завантаження та вивантаження чого-небудь і т. ін. *Залізобетонна естакада. Будувати естакаду.* 2. Підводне загородження або опорна споруда (із паль) рік і морських переходів.

Естака́дний, а, е. *Естакадний проїзд. Естакадне будівництво.*

ЕСТА́МП, а, *ч., мист.* Відбиток на папері, рідше на шовку та інших матеріалах, якого-небудь зображення, зробленого самим художником або майстром-гравером.

Еста́мпний, Еста́мповий, а, е. *Естампове зображення.*

ЕСТА́НСІЯ, ї, *ж.* В Аргентині, Чилі — великий маєток; тваринницька ферма.

ЕСТАФЕ́ТА, и, *ж.* 1. *іст.* Гінці, звичайно вершники, які, змінюючи один одного, передають термінове повідомлення, а також повідомлення, доставлене таким способом. 2. *спорт.* Вид командних змагань із бігу, плавання і т. ін., у якому члени команди передають на визначених етапах з рук у руки паличку, поки останній не доставить її до фінішу, а також спеціальний предмет, який передають один одному учасники таких змагань. *Спортивна естафета. Естафета на байдарках.*

Естафе́тний, а, е. *Естафетний біг. Естафетна паличка.*

ЕСТЕЗІОЛО́ГІЯ, ї, *ж., мед.* Наука, що вивчає будову та функції органів чуття.

Естезіологі́чний, а, е.

ЕСТЕЗІО́МЕТР, а, *ч., спец.* Прилад для вимірювання чутливості шкіри до тиску або дотику.

ЕСТЕМЕНОЗУ́Х, а, *ч.* Велика викопна рослиноїдна наземна хребетна тварина пермського періоду, що має надзвичайно масивний скелет і череп, увінчаний кістковими виростами.

ЕСТЕРА́З, у, *ч., хім.* Фермент, що каталізує в клітині гідролітичне розщеплення складних ефірів.

ЕСТЕТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Надмірна пристрасть до ефектних зовнішніх форм у мистецтві і нехтування ідейним змістом; формалізм в естетиці. 2. Збірна назва літературно-мистецьких течій, які у своїх маніфестах і творах висувають на перше місце естетичні програми та естетичні особливості мистецтва (парнасці, символісти, неокласики тощо).

Есте́т, а, *ч.* 1. Прихильник відірваного від життя «чистого мистецтва», естетизму (у 1 знач.). 2. Людина, яка любить і вміє творити поетичне й красиве у житті та мистецтві.

Есте́тка, и, *ж.*

Есте́тський, а, е. *Естетське замилування.*

ЕСТЕ́ТИКА, и, *ж.* 1. Наука про мистецтво, про форми прекрасного в художній творчості, у природі та суспільстві. *Естетика класицизму.* 2. Система поглядів на мистецтво, якої дотримується хто-небудь. *Естетика Шевченка.* 3. Краса, художність чого-небудь. *Естетика слова.*

Естетиза́ція, ї, *ж.* Надання чому-небудь гарної зовнішньої форми; ідеалізація чого-небудь. *Естетизація зображуваного.*

Естетизо́ваний, а, е.

Естетизува́ти, у́ю, у́єш. Надавати кому-, чому-небудь естетичного вигляду.

Естети́чний, а, е. 1. Прикм. до **есте́тика**. *Естетичні теорії. Естетична природа.* 2. Пов'язаний із створенням, відтворенням і сприйняттям прекрасного в мистецтві та житті. *Естетичні смаки.* Викликаний прекрасним у житті чи мистецтві. *Естетичне задоволення.*

Естети́чність, ності, *ж. Естетичність оформлення.*

Естети́чно. *Естетично довершений.*

ЕСТОКА́ДА, и, *ж., спорт.* Прямий перпендикулярний удар рапірою, шпагою, еспадроном при фехтуванні.

ЕСТО́МП, а, *ч., мист.* 1. Розтушовування за допомогою згорнутого (сигароподібного) шматка шкіри або паперу. *Техніка естомпа.* 2. Малюнок, зроблений за допомогою такого розтушовування.

ЕСТРАГО́Н, у, *ч.* Багаторічна трав'яниста рослина родини складноцвітих, що здавна вирощується як лікарська і пряна рослина; різновид полину; інша назва — тархун. *Корінь естрагону.*

Естраго́нний, Естраго́новий, а, е. 1. Прикм. до **естраго́н**. *Естрагонний корінь.* 2. Пригот. з естрагону; з естрагоном. *Естрагонова гірчиця.*

ЕСТРА́ДА, и, *ж.* 1. Підвищення, сценічний майданчик для виступів акторів, музикантів, співаків, промовців і т. ін. *Невелика естрада. Літня естрада. Вийти на естраду.* 2. Музично-драматичне мистецтво,

пов'язане з виконанням невеликих творів; мистецтво малих форм. *Театр естради.* 3. *розм.* Артисти, що беруть участь у концертно-видовищних виступах; естрадні артисти. *Українська естрада.*

Естра́дний, а, е. *Естрадна зірка. Естрадний співак. Естрадна пісня. Естрадний майданчик.*

Естра́дник, а, *ч.* Артист, який виконує естрадні твори. *Співак-естрадник.*

Естра́дниця, і, *ж.*

Естра́дність, ності, *ж.*

ЕСТРОГЕ́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **естроге́н**, у, *ч.*), *біол.* 1. Жіночі статеві гормони людини і хребетних тварин, що виробляються яєчником, а також корою наднирковиків, плацентою і сім'яниками. 2. Органічні сполуки, що виявляють біологічну дію жіночого гормону. 3. Препарати, до складу яких входять жіночі статеві гормони або їх хімічні аналоги.

ЕСТРО́З, у, *ч.*, *вет.* Інвазійна хвороба овець, яка викликається личинками овода, що паразитують у носових та лобових пазухах і спричиняють кровотечу з ніздрів.

ЕСТРО́Н, у, *ч.* Те саме, що **фолікулі́н.**

Е́СТРУС[1], а, *ч.*, *ент.* Різновид оводів.

Е́СТРУС[2], у, *ч.*, *зоол.* Одна із стадій статевого циклу ссавців; інша назва — тічка.

ЕСТУА́РІЙ, ю, *ч.*, *геогр.* Лійкоподібне розширене гирло річки, яка впадає в океан або море. *Естуарій Дніпра.*

ЕСХАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Сукупність релігійних уявлень про кінець світу, про кінцеву долю людства; складова частина багатьох релігій. *Новітня есхатологія.*

Есхатологі́чний, а, е. *Есхатологічні мотиви.*

Есхатологі́чність, ності, *ж.*

ЕТАЖЕ́РКА, и, *ж.* 1. Різновид меблів у вигляді кількох, розміщених одна над іншою, полиць на стояках. *Етажерка з книжками.* 2. *спец.* Невеликий переносний стелаж. 3. Сталева чи збірна залізобетонна споруда каркасного типу для розміщення технологічного обладнання на підприємствах хімічної, нафтопереробної, харчової промисловості, на електростанціях тощо.

ЕТАЗО́Л, у, *ч.* Антибактеріальний лікарський препарат, який застосовується при лікуванні пневмонії, ангіни і т. ін. *Вживати етазол.*

ЕТАЛО́Н, а, *ч.* 1. Точний зразок установленої одиниці виміру. *Міжнародний еталон. Еталон метра.* 2. Дуже точний вимірний прилад, признач. для перевірки інших приладів. *Еталон часу.* 3. *перен.*, *книжн.* Мірило, зразок для порівнювання з чим-небудь. *Еталон чесності.*

Етало́нний, а, е. *Еталонний час. Еталонна лампа. Еталонний прилад.*

Еталонува́ння, я, *с.*

Еталонува́ти, у́ю, у́єш. Перевіряти за еталоном.

ЕТА́Н, у, *ч.* Органічна сполука, безбарвний горючий газ, який міститься в природних газах. *Вміст етану.*

ЕТАНО́Л, у, *ч.* Етиловий спирт.

ЕТА́П, у, *ч.* 1. Пункт на шляху пересування військ, де їм надається нічліг, продукти, медична допомога і т. ін. 2. Пункт для ночівлі в дорозі груп арештантів. 3. Група арештантів, яких відправляють куди-небудь під конвоєм. 4. Окремий момент, період, стадія в розвитку чого-небудь, у якій-небудь діяльності; окрема частина чого-небудь. *Важливий етап життя. Перший етап роботи.* 5. Певна частина дистанції в спортивних змаганнях. *Бігти перший етап.*

Ета́пний, а, е. 1. Прикм. до **ета́п** (у 1, 2 знач.). *Етапний комендант. Етапний пункт. Етапна станція.* 2. Який є етапом (у 2 знач.). *Етапний крок.*

Ета́пник, а, *ч.* Людина, яку переправляють куди-небудь етапом.

Ета́пність, ності, *ж.*

Етапува́ти, у́ю, у́єш. Примусово пересилати кого-небудь під вартою; відправляти етапом. *Етапувати дезертира у частину.*

ЕТАТИ́ЗМ, у, *ч.*, *політ.* 1. Напрям у політичній думці, що розглядає державу як найвищий результат і мету суспільного розвитку. 2. Політика активної участі держави в економічному житті суспільства.

ЕТЕРИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *хім.* Одержання складних ефірів із кислот і спиртів. *Реакція етерифікації.*

ЕТЕРНІ́Т, у, *ч.* Покрівельні плитки, що виготовляються із суміші азбестового волокна, високоякісного цементу та води; штучний шифер.

Етерні́товий, а, е. *Етернітова плитка. Етернітова покрівля.*

Е́ТИКА, и, *ж.* 1. Наука про мораль, її походження, розвиток і роль у суспільному та особистому житті людей. 2. Норми поведінки, сукупність моральних правил якого-небудь класу, суспільної організації, професії і т. ін. *Журналістська етика. Християнська етика.* 3. Міждисциплінарна галузь досліджень, що виникла як результат впливу науково-технічного прогресу на медицину та охорону здоров'я й у зв'язку з цим вивчає цінності, етичні проблеми, взаємостосунки лікаря та пацієнта, питання соціальної політики в галузі охорони здоров'я, а також трансплантації органів, застосування нових технологій дітонародження і т. ін.

Е́тик, а, *ч.* 1. Фахівець із етики (у 1, 3 знач.). 2. Той, хто дотримується етики (у 2 знач.).

Ети́чний, а, е. 1. Пов'язаний з етикою. 2. Який відповідає вимогам етики. *Етичний імператив. Етичні норми спілкування.*

Ети́чність, ності, *ж.* *Етичність вчинку.*

Ети́чно. *Діяти (вчинити) етично.*

ЕТИКЕ́Т, у, *ч.* Установлені норми поведінки і правила ввічливості в якому-небудь товаристві, певному оточенні. *Правила етикету. Дотримуватися етикету.*

Етике́тний, а, е. *Етикетний уклін.*

ЕТИКЕ́ТКА, и, *ж.* 1. Ярличок на чому-небудь для визначення назви предмета, ціни і т. ін. *Наклеїти етикетку.* 2. Напис, фірмовий знак, поставлений на чому-небудь. *Фірмова етикетка. Етикетка на сорочці.*

Етикета́ж, у, *ч.* Сукупність, система етикеток (у 1 знач.). *Музейний етикетаж.*

Етике́тковий, а, е. *Етикетковий напис. Етикетковий номер.*

Етике́тник, а, *ч.* Фахівець із художнього оформлення етикеток.

Етике́тниця, і, *ж.*

Етикетува́льний, а, е. *Етикетувальна машина.*

Етикетува́льник, а, *ч.* Той, хто прикріплює етикетки.

Етикетува́льниця, і, *ж.*

Етикетува́ння, я, *с.*

Етикетува́ти, у́ю, у́єш. Прикріплювати етикетки до чого-небудь. *Етикетувати вироби.*

ЕТИ́Л, у, *ч.* Група з атомів вуглецю і водню, яка входить до складу багатьох органічних сполук.

ЕТИЛО́ВАНИЙ б е н з и́ н, *хім.* — моторне паливо, яке містить антидетонатор — тетраетилсвинець.

ЕТИ́ЛОВИЙ с п и р т — органічна сполука аліфатичного ряду; безбарвна рідина; застосовують як розчинник, для отримання синтетичного каучуку, ацетальдегіду, хлороформу, оцтової кислоти тощо, як паливо для реактивних двигунів, для дезінфекції.

ЕТИЛАЦЕТА́Т, у, *ч.*, *хім.* Органічна сполука, етиловий ефір оцтової кислоти; безбарвна летка рідина, що застосовується як розчинник у виробництві лаків, кіноплівки, бездимного пороху і т. ін.

ЕТИЛБЕНЗО́Л, у, *ч.*, *хім.* Органічна сполука, вуглеводень ароматичного

ряду, безбарвна рідина; використовують для виробництва стиролу, а також як додаток до моторного палива.

ЕТИЛЕ́Н, у, *ч.* Безбарвний горючий газ, який складається з вуглецю та водню і з повітрям утворює вибухові суміші; застосовують для отримання поліетилену, етилового спирту, стиролу та ін.

Етиле́новий, а, е. *Етиленова полімеризація.*

ЕТИЛЕНГЛІКО́ЛЬ, ю, *ч., хім.* Органічна сполука, безбарвна густа рідина, що застосовується у виробництві синтетичних смол, штучного волокна, в текстильній, парфумерній, тютюновій промисловості.

ЕТИМОЛО́ГІЯ, ї, *ж,* 1. *тільки одн.* Розділ мовознавства, який вивчає походження та етапи розвитку слів і їхні генетичні зв'язки з іншими словами. *Проблеми етимології.* 2. Походження слова і його споріднені зв'язки з іншими словами тієї самої або інших споріднених мов. *Складна етимологія слова.*

Етимо́лог, а, *ч.*

Етимологіза́ція, ї, *ж.* Установлення етимології (у 2 знач.) якого-небудь слова. *Етимологізація лексем.*

Етимологізо́ваний, а, е.

Етимологізува́ння, я, *с.*

Етимологізува́ти, у́ю, у́єш.

Етимологі́чний, а, е. *Етимологічні дослідження. Етимологічний словник української мови.*

Етимологі́чно. *Підтвердити етимологічно.*

ЕТИМО́Н, а, *ч., лінгв.* Первісне слово, основа або морфема, від яких походять наявні в сучасній мові слова. *Спільнослов'янський етимон слова.*

ЕТІОЛО́ГІЯ, ї, *ж., мед.* 1. Учення про причини й умови виникнення хвороб. 2. Причини якогось захворювання. *Спільна етіологія. Різна етіологія. Встановити етіологію.*

Етіо́лог, а, *ч.*

Етіологі́чний, а, е. *Етіологічні ознаки.*

ЕТІОЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж., бот.* Сукупність змін, що відбуваються в організмі рослин під впливом відсутності світла.

Етіоло́ваний, а, е. *Етіолована рослина.*

Етіолува́ння, я, *с., бот.* Вирощування рослин при недостатньому освітленні або в умовах його цілковитої відсутності. *Етіолування рослин.*

ЕТНО... Перша частина складних слів, що означають явища і поняття із сфери національних відносин, етнографії.

ЕТНОБОТА́НІКА, и, *ж.,* Розділ ботаніки, що вивчає використання рослин різними етнічними групами населення земної кулі і систематизує народні знання про рослини.

Етноботані́чний, а, е. *Етноботанічні знання.*

ЕТНОГЕНЕ́З, у, *ч.* Сукупність історичних явищ і процесів, пов'язаних із формуванням специфічних людських спільнот, етносів, що характеризуються сталими ознаками, які проявляються в побуті, мові, культурі, психології. *Етногенез українського народу.*

Етногенети́чний, а, е. *Етногенетичні процеси.*

ЕТНОГЕОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Розділ етнографії, який вивчає склад і розміщення населення земної кулі, окремих країн та їхніх районів у етнічному аспекті.

ЕТНОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Наука, яка вивчає культуру й побут народів світу, їх склад, походження, розселення та культурно-побутові взаємовідносини; народознавство. *Розвиток етнографії.* 2. Сукупність усіх особливостей побуту, звичаїв, культури якого-небудь народу, народності, місцевості. *Матеріали з етнографії України.*

Етно́граф, а, *ч.*

Етнографі́зм, у, *ч.* Точне відтворення традиційних форм побуту, звичаїв, обрядів і т. ін., перев. без заглиблення в соціальні процеси. *Етнографізм творів.*

Етнографі́чний, а, е. *Етнографічні дані. Етнографічні матеріали. Етнографічне районування. Етнографічна нарада. Етнографічна експедиція.*

Етнографі́чно.

ЕТНОЛІНГВІ́СТИКА, и, *ж.* Напрям у лінгвістиці, що вивчає мову в її співвідношенні з культурою етнічних спільнот (націй, народів, племен і т. ін.). *Українська етнолінгвістика. Праці з етнолінгвістики.*

Етнолінгвісти́чний, а, е. *Етнолінгвістичне дослідження.*

ЕТНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Те саме, що **етногра́фія**. *Інститут етнології.*

Етно́лог, а, *ч.*

Етнологі́чний, а, е. *Етнологічні видання.*

ЕТНОНІ́МІЯ, ї, **ЕТНОНІ́МІКА**, и, *ж., лінгв.* Розділ ономастики, який вивчає етноніми, їхнє виникнення, поширення, структуру, функціонування.

Етно́нім, а, *ч.* Термін на позначення назви будь-якого етносу — роду, племені, народу, нації.

Етнонімі́кон, у, *ч., збірн.* Сукупність етнонімів. *Етнонімікон України.*

ЕТНОПЕДАГО́ГІКА, и, *ж.* Галузь педагогіки, яка вивчає системи виховання та навчання окремих народів.

ЕТНОПОЛІ́ТИКА, и, *ж.* Сфера суспільного життя в багатонаціональних державах, до якої належать взаємостосунки державної нації з етнічними групами всередині держави, а також етнічних груп між собою.

ЕТНОПОЛІТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про сутність, характер і форми існування та розвитку етносів, їхні роль і місце в історії, взаємовідносини з державою та її органами тощо.

ЕТНОПОПУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* Фізична маса якогось етносу, народу в певний момент його розвитку; сукупність представників одного етносу, що проживає на окремій території і є відносно ізольованою від інших етнопопуляцій ландшафтними умовами.

ЕТНОПСИХОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Один із розділів психології, що вивчає особливості психічного складу, ментальність, властивості національного характеру рас і народів.

Етнопсихологі́чний, а, е.

Е́ТНОС, у, *ч.* Історично сформована, усталена соціальна спільнота. *Український етнос. Ознаки етносу. Культурний розвиток етносу.*

Етні́чний, а, е. Той, що належить до якогось народу, його культури, традиції. *Етнічна спільність. Етнічні землі. Етнічний склад населення. Етнічна неоднорідність нації.*

ЕТНОСОЦІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає загальносоціологічні закономірності та форми суспільного життя етносів.

ЕТНОСТАТИ́СТИКА, и, *ж.* Розділ демографічної статистики, який включає збирання й опрацювання даних про розподіл населення за ознакою етнічної належності.

Етностатисти́чний, а, е.

ЕТНОСТЕРЕОТИ́ПИ, ів, *мн.* Стійкі уявлення одного етносу про інший чи про самого себе. *Утвердження етностереотипів.*

ЕТНОЦИ́Д, у, *ч.* Різновид національної політики, спрямованої на ліквідацію певної національності шляхом переходу в іншу етнічну якість; головна мета — знищити основні ознаки етносу — етнічну територію, мову, культуру, історичну пам'ять і самосвідомість. *Випадки етноциду.*

ЕТОГРА́МА, и, *ж.* Певний перелік поз, жестів і міміки, властивих тому або іншому видові тварин.

ЕТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, яка вивчає особливості поведінки тварин у природних умовах їх існування. *Розвиток етології.*

Ето́лог, а, *ч. Сучасні етологи.*

Етологі́чний, а, е.

ЕТРО́ЛИ, ів, *мн.* (*одн.* **етро́л**, у, *ч.*), *хім.* Пластмаси на основі ацетилцелюлози, з яких виготовляють вироби широкого вжитку.

ЕТРУ́СКИ, ів, *мн.* Одне з племен Стародавньої Італії.

ЕТУА́ЛЬ, і, *ж., заст.* У театрі легкого, розважального жанру або балетному — модна артистка (артист).

ЕТЮ́Д, у, *ч.* 1. Твір образотворчого мистецтва допоміжного характеру, виконаний з натури з метою її вивчення в процесі роботи над картиною, скульптурою і т. ін. 2. Невеликий за обсягом, переважно безсюжетний літературний твір, присвячений якому-небудь окремому питанню. 3. Невелика одноактна п'єса, події якої мають драматичний характер. 4. Невеликий музичний твір віртуозного характеру, призначений для вдосконалення технічних навичок гри на якомусь інструменті. *Етюд Шопена.* 5. П'єса навчального характеру, в якій застосовується певний технічний прийом гри. 6. У шахах та шашках — задачі для виховання та тренування шахового мислення. *Шаховий етюд.*

Етюди́ст, а, *ч.* Фахівець у складанні шахових і шашкових етюдів (у 6 знач.). *Талановитий етюдист.*

Етю́дний, а, е. *Етюдний характер портретів.*

Етю́дник, а, *ч.* 1. Папка або плоска скринька для зберігання етюдів (у 1 знач.). 2. Невелика дошка, на якій живописець розміщує папір, полотно, коли малює етюди.

Етю́дність, ності, *ж.*

ЕТЮДИ́ЗМ, у, *ч.* В образотворчому мистецтві — надмірне захоплення етюдами (у 1 знач.); схильність до етюдів на противагу створенню викінчених творів-картин.

ЕУКАРІО́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **еукаріо́т**, а, *ч.*), *біол.* Вищі організми, клітини яких мають оформлене ядро, відокремлене від цитоплазми оболонкою. *Клас еукаріотів.*

Еукаріоти́чний, а, е. *Еукаріотичні клітини.*

ЕУФІЛІ́Н, у, *ч.* Лікарський судинорозширювальний і сечогінний препарат, який застосовують при захворюванні серцево-судинної системи.

ЕУХРОМАТИ́Н, у, *ч., біол.* Речовина хромосоми, що зберігає дифузний стан у ядрі, яке перебуває в спокої і спіралізується при поділі клітини.

ЕФ, а, *с.* Резонаторний отвір у струнних музичних інструментах, що за формою схожий на латинську літеру «F».

Е́ФА, и, *ж.* Отруйна змія з родини гадюк, поширена в Африці та Азії. *Отрута ефи.*

ЕФЕ́ДРА, и, *ж.* Вічнозелена чагарникова або напівчагарникова голонасінна рослина з коротким лускоподібним листям та їстівними плодами; деякі види містять алкалоїд ефедрин, який застосовують у медицині.

ЕФЕДРИ́Н, у, *ч., хім.* Алкалоїд, що міститься в деяких видах рослин роду ефедра (хлористоводневу сіль ефедрину застосовують у медичній практиці як засіб, що звужує судини, підвищує кров'яний тиск.

ЕФЕ́КТ, у, *ч.* 1. Сильне враження, викликане ким-, чим-небудь. *Бажаний ефект. Створити ефект. Мати ефект.* 2. Результат, наслідок якихнебудь причин, сил, дій, заходів. *Оптичний ефект. Подвійний ефект. Знеболювальний ефект.* 3. *перев. мн.* Засоби, прийоми, пристосування, за допомогою яких створюється враження, ілюзія чого-небудь. *Стилістичний ефект. Шумові ефекти. Світлові ефекти. Застосовувати театральні ефекти.* 4. Фізичне явище (у складі термінологічних сполучень). *Парниковий ефект.*

Ефе́ктний, а, е. 1. Який справляє сильне враження, ефект (у 1 знач.); привертає увагу. *Ефектна жінка.* 2. Розрахований на створення ефекту. *Ефектна поза. Ефектний рух.*

Ефе́ктність, ності, *ж.*

Ефе́ктно. *Виглядати ефектно.*

ЕФЕКТИ́ВНИЙ, а, е. 1. Який приводить до потрібних результатів, наслідків, дає найбільший результат; дійовий. *Ефективна допомога. Ефективне лікування. Ефективні заходи. Ефективні методи роботи.* 2. Який викликає ефект (у 1 знач.). *Ефективне слово. Ефективна промова.*

Ефекти́вність, ності, *ж. Валютна ефективність. Економічна ефективність. Бюджетна ефективність експорту. Бюджетна ефективність імпорту. Ефективність капітальних вкладів. Ефективність кредитування. Економічна ефективність науково-технічного прогресу. Ефективність заходів. Ефективність лікування.*

Ефекти́вно. *Ефективно лікувати.*

Е́ФЕЛЬ, ю, *ч.* Дрібна і легка фракція порід, яку одержують при промиванні розсипного золота.

ЕФЕМЕ́РИ, ів, *мн.* (*одн.* **ефеме́р**, а, *ч.*). Однорічні рослини, що ростуть перев. у степах та пустелях, з коротким, як правило, вегетаційним періодом. *Розвиток ефемерів.*

Ефеме́ровий, а, е.

ЕФЕМЕРИ́ДА, и, *ж.* 1. Крилата комаха, яка живе один або кілька днів; одноденка. *Вік ефемерид.* 2. *перен., книжн.* Що-небудь ефемерне, недовговічне. 3. *тільки мн.* Астрономічні таблиці, в яких визначені положення небесних тіл на певні дні місяця чи року.

Ефемери́дний, а, е.

ЕФЕМЕ́РНИЙ, а, е, *книжн.* 1. Короткочасний, швидкоминучий, недовговічний, нетривалий. *Ефемерний успіх. Ефемерний шлюб. Ефемерна радість.* 2. Уявний, нереальний; примарний. *Ефемерне щастя. Ефемерна ідея.*

Ефеме́рність, ності, *ж. Ефемерність влади.*

Ефеме́рно.

ЕФЕМЕРО́ЇДИ, ів, *мн.* (*одн.* **ефемеро́їд**, а, *ч.*). Багаторічні трав'янисті рослини, що мають короткий вегетаційний період і більшу частину року проводять у стані спокою у вигляді бульб, цибулин та кореневищ. *Ранньовесняні ефемероїди.*

ЕФЕ́НДІ, *невідм., ч.* У Туреччині — одна із форм ввічливого звертання до чоловіка.

ЕФЕРЕ́НЦІЯ, ї, *ж., фізіол.* Виведення з організму субстанцій, які спричиняють хворобу.

Ефере́нтний, а, е. Який виносить, виводить, передає імпульси від нервових центрів до робочих органів. *Еферентне лікування. Еферентні нервові волокна.*

ЕФЕ́С, а, *ч.* Держак холодної зброї (шаблі, шпаги і т. ін.). *Ефес шаблі.*

Ефе́сний, а, е. *Ефесна прикраса.*

ЕФІ́Р, у, *ч.* 1. У грецькій міфології — найвищий шар чистого й прозорого повітря, в якому жили боги. 2. Далека височінь, безповітряний простір. 3. Повітряний простір, у якому поширюються радіохвилі. *Передавати в ефір.* 4. *хім.* Органічна сполука — безбарвна летка рідина з характерним різким запахом; використовується в медицині, парфумерії, техніці. *Запах ефіру.*

Ефіриза́ція, ї, *ж., заст.* Діяння ефіром (у 4 знач.) з метою знеболювання.

Ефі́рний, а, е. 1. Прикм. до **ефі́р**. *Ефірний простір.* 2. Який має в своєму складі ефір (у 4 знач.). *Ефірний наркоз.* 3. *книжн.* Надзвичайно легкий. *Ефірна балерина. Ефірне плаття.* 4. *перен.* Безтілесний, неземний. *Ефірна особа.*

Ефі́рність, ності, *ж. Ефірність простору. Удавана ефірність.*

ЕФІРОМА́НІЯ, ї, *ж.* Хвороблива пристрасть до вдихання ефіру (у 4 знач.).

Ефірома́н, а, *ч.*

Ефірома́нка, и, *ж.*

ЕФУЗИ́ВНИЙ, а, е, *геол.* Який утворився внаслідок застигання магми (лави); вулканічний. *Ефузивні породи.*

ЕФУ́ЗІЯ, ї, *ж.* 1. *геол.* Виливання магми (лави) на поверхню Землі. 2. *фіз.* Проникнення газу через пористу перегородку.

ЕХІ́Н, а, *ч., архіт.* Частина капітелі, що має вигляд круглої подушки над стовбуром колони.

ЕХІНАЦЕ́Я, ї, *ж.* Багаторічна трав'яниста рослина родини айстрових; завдяки сильним протизапальним, противірусним, імунозміцнювальним властивостям активно використовується у фармакології. *Препарати ехінацеї. Льодяники з ехінацеєю.*

ЕХІНОКА́КТУС, а, *ч.* Рослина родини кактусових, що має кулясті, рідше циліндричні стебла, вкриті колючками.

ЕХІНОКО́К, а, *ч.* Маленький стрічковий черв'як, який паразитує в тонких кишках собаки і деяких інших тварин, а також личинка такого черв'яка, що паразитує в різних органах людини та травоїдних тварин.

Ехіноко́ковий, а, е. *Ехінококова хвороба.*

ЕХІНОКОКО́З, у, *ч.* Захворювання ссавців, викликане паразитуванням ехінокока в тілі людини та тварин. *Поширення ехінококозу. Профілактика ехінококозу.*

ЕХІУРИ́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **ехіури́да**, и, *ж.*), *зоол.* Тип безхребетних тварин класу кільчастих червів із тілом циліндричної форми завдовжки від 3 до 185 см, які живуть на великих глибинах морів та океанів.

ЕХОГРА́МА, и, *ж.* Графік, який накреслюється самописцем за сигналами від ехолота.

ЕХОЛОКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Орієнтація в просторі за допомогою відбитого звуку чи ультразвуку (про деяких тварин). *Ехолокація тварин. Вивчення ехолокації. Система ехолокації.*

Ехолока́тор, а, *ч.* 1. Дуже чутливий орган деяких тварин (дельфінів, кажанів), який служить для орієнтації у просторі за допомогою відбитого звуку чи ультразвуку. *Природний ехолокатор.* 2. *мор.* Гідроакустичний навігаційний прилад для виявлення та визначення місцезнаходження у воді різного роду тіл та предметів. *Потужний ехолокатор. Принцип дії ехолокатора.*

Ехолокаці́йний, а, е. *Ехолокаційні властивості.*

ЕХОЛО́Т, а, *ч.* Гідроакустичний навігаційний прилад для автоматичного вимірювання глибини водойм або глибини занурення будь-яких тіл, а також глибини моря під кілем судна.

ЕШАФО́Т, у, *ч.* Поміст для страти. *Стояти на ешафоті. Йти на ешафот.*

Ешафо́тний, а, е. *Ешафотний поміст.*

ЕШЕЛО́Н, у, *ч.* 1. Окрема частина розчленованого в глибину бойового порядку або колони військ, що рухається на деякій відстані від іншої. *Ешелон головних сил.* 2. Поїзд, автоколона або група літаків певного призначення з людьми та вантажем. *Військовий ешелон.* 3. Висота польоту літака, встановлювана на повітряних трасах для гарантування безпеки польотів. 4. Який-небудь із рівнів адміністративно-управлінського апарату. *Вищі ешелони влади.*

Ешело́нний, а, е.

Ешелоно́ваний, а, е.

Ешелонува́ння, я, *с.*

Ешелонува́ти, у́ю, у́єш. Розміщувати ешелонами (у 1 знач).

ЕШИНІ́Т, у, *ч.* Рідкісний мінерал чорного кольору.

ЕЯКУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж., фізіол.* Викидання сперми (сім'я) з чоловічого статевого органа.

Еякулюва́ти, ю́ю, ю́єш.

Еякуля́т, у, *ч.* Об'єм сперми, що викидається під час еякуляції.

Є

ЄВА́НГЕЛІЄ, я, *с.* 1. Частина Біблії (головна частина Нового Завіту), в якій уміщено оповіді про життя та вчення Ісуса Христа і яка є основою християнської релігії. *Канонічне Євангеліє. Євангеліє від Матвія, від Марка, від Луки, від Іоанна* (за іменами чотирьох євангелістів). *Читати Євангеліє.* 2. *перен.* Книга, що містить головні принципи, правила чого-небудь. *Євангеліє правди.*

Євангеліза́ція, ї, *ж.* Процес навернення народів або окремих осіб у християнство. *Конгрегація євангелізації народів.*

Євангелізо́ваний, а, е. *Євангелізовані народи.*

Євангелізува́ти, у́ю, у́єш.

Євангеліст, а, *ч.* 1. Кожен із чотирьох визнаних церквою укладачів Євангелія (у 1 знач.) — Матвій, Марк, Лука, Іоанн. 2. Послідовник євангельської віри, член євангельської громади або секти. *Бути євангелістом.*

Євангелістка, и, *ж.*

Євангелі́чний, а, е. 1. Пов'язаний із діяльністю деяких християнських напрямів (протестантських, баптистських, лютеранських). *Євангелічна лікарня. Євангелічний центр.* 2. Який у своєму вченні ґрунтується тільки на вивченні, поширенні і проповіді Євангелія. *Євангелічні церкви. Євангелічна академія. Євангелічні християни.*

Єва́нгельський, а, е. *Євангельська притча. Євангельський текст. Християнин євангельської віри.*

ЄВГЕМЕРИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Давньогрецька теорія походження релігії зі звичаю вшанування царів. 2. Трактування, пояснення міфів і вірувань як наслідку перенесення реальних історичних подій у світ богів і героїв.

ЄВГЕ́НІКА, и, *ж.* Учення про спадкове здоров'я людини, про можливі шляхи і методи активного впливу на еволюцію людства для удосконалення його природи, про закони успадкування обдарованості й обмеженості передавання майбутнім поколінням спадкових хвороб.

Євгеніст, а, *ч.*

Євгеністка, и, *ж.*

Євгені́чний, а, е. *Євгенічна теорія.*

Є́ВНУХ, а, *ч.* 1. Кастрований слуга — наглядач за жінками у гаремі. *Безбородий євнух. Служити євнухом.* 2. *перен.* Кастрат.

ЄВНУХОЇДИ́ЗМ, у, *ч., мед.* Ендокринне захворювання, зумовлене вродженою або набутою недостатністю функцій статевих залоз або недостатністю виділення гіпофізом гормону, що спричиняє порушення росту (гігантизм), ожиріння, зміну пропорцій скелета, його деформацію і т. ін. *Прояви євнухоїдизму.*

Є́ВРО, *невідм., ч.* і *с.* Єдина грошова одиниця, прийнята у 2002 році провідними європейськими країнами як основний платіжний засіб. *Дешевий євро. Курс євро. Обмін на євро.*

ЄВРО... Частина складних слів, що вказує на стосунок, причетність до Європи.

ЄВРОБО́НДИ, ів, *мн.* Різновид цінних паперів у вигляді купонних облігацій, які випускає емітент із метою отримання довгострокової позики на ринку Європи.

ЄВРОВАЛЮТА, и, *ж., збірн.* Іноземні валюти, в яких комерційні банки здійснюють безготівкові депозитно-позикові операції за межами країн — емітентів цих валют. *Ринок євровалют.*

Євровалютний, а, е. *Євровалютний еквівалент. Євровалютні ресурси.*

ЄВРОДЕПОЗИ́ТИ, ів, *мн.* Вклади у великі комерційні банки в іноземній валюті за рахунок коштів, що функціонують на ринку євровалют.

Євродепози́тний, а, е. *Євродепозитний рахунок.*

ЄВРОДО́ЛАРИ, ів, *мн.* Європейські долари — кошти в американських доларах, укладені їх власниками за межами США, як правило, в європейських банках і використовувані останніми для кредитних операцій.

Євродо́ларовий, а, е. *Євродоларовий обіг.*

ЄВРОКА́РД, *невідм., ж.* Міжнародна кредитна картка з правом використання в країнах — учасницях європейської банківської системи.

ЄВРОКРЕДИ́ТИ, ів, *мн.* Міжнародні кредити, що надаються великими комерційними банками за рахунок ресурсів євровалютного ринку.

Єврокреди́тний, а, е.

ЄВРОНО́ТИ, нот, *мн., збірн.* Середньострокові цінні папери, які випускають терміном на 3—6 місяців за ставкою, що змінюється відповідно до ставки Лондонського міжбанківського ринку.

ЄВРООБЛІГА́ЦІЯ, ї, *ж.* Цінний папір на пред'явника; боргове зобов'язання позичальника при отриманні довготермінових кредитів у одній із євровалют.

ЄВРОПАРЛА́МЕНТ, у, *ч.* Європейський парламент — консультативний орган Європейського Союзу. *Комісія Європарламенту.*

ЄВРОПЕЇЗМ, у, *ч.* Ідея економічного і політичного об'єднання країн Європи на основі історичної, соціальної та духовної спільності її народів. *Засади європеїзму.*

ЄВРОПЕО́ЇДИ, ів, *мн.* (*одн.* **європео́їд**, а, *ч.*). Люди, що належать до європеоїдної раси.

Європео́їдний, а, е. *Європеоїдні ознаки. Європеоїдна раса.*

ЄВРО́ПІЙ, ю, *ч., хім.* Рідкісноземельний сріблясто-білий хімічно активний метал; лантаноїд; компонент люмінофорів у кольорових телевізорах.

ЄВРОЧЕ́К, а, *ч.* Фінансовий документ, що приймається до оплати на території країн — учасниць Європейської банківської системи «Єврочек» (із 1968 р.).

ЄВХАЛОГІО́Н, а, *ч.* Богослужебна книга, що в грецькій церкві поєднувала Требник і Служебник; у православній церкві Європи — синонім Требника, тобто книги з докладним описом чину священнодійства.

ЄВХАРИ́СТІЯ, ї, *ж., церк.* Обряд причащання — свята тайна Тіла і Крові Ісуса Христа, що є пам'яткою Тайної вечері, втіленням смерті й воскресіння Ісуса Христа; одне з найголовніших церковних таїнств, що визнається всіма християнськими

віросповіданнями. *Таїнство євхаристії. Прийняти євхаристію.*

Євхаристі́йний, а, е.

Є́ГЕР, я, *ч.* 1. Спеціаліст-мисливець, що керує полюванням. *Посада єгеря.* 2. Солдат особливого стрілецького полку в деяких арміях. *Кінний єгер. Команда єгерів.* 3. Службовець господарств, парків і т. ін., що доглядає і навчає тварин, птахів, яких там розводять. *Працювати єгерем.* 4. Слуга у старовинному поміщицькому господарстві; виїзний лакей.

Є́герський, а, е. *Єгерське полювання. Єгерський полк. Єгерська охорона. Єгерський костюм.*

Є́герство, а, *с.*

ЄГИПТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь історичної науки, що вивчає історію, культуру і т. ін. Стародавнього Єгипту і прилеглих до нього країн. *Проблеми єгиптології.*

Єгипто́лог, а, *ч.* *Учений-єгиптолог.*

Єгиптологі́чний, а, е. *Єгиптологічні дослідження.*

ЄГОВІ́СТ, а, *ч.* Прихильник одного з протестантських відгалужень християнської релігії. *Молитовний будинок єговістів. Зібрання єговістів.*

Єгові́стка, и, *ж.*

Єгові́стський, а, е. *Єговістська брошура.*

ЄДВА́Б, у, *ч.* Різновид коштовної шовкової тканини. *Барвистий єдваб. Сукня з єдвабу.*

Єдва́бний, а, е. *Єдвабна сукня.*

Є́ЖА, і, *ж.* Багаторічна трав'яниста рослина родини злакових. *Єжа збірна.*

ЄЗУЇ́Т, а, *ч.* 1. Член католицького чернечого ордену «Товариство Ісуса» — організації, що займалася активним упровадженням католицизму. *Орден єзуїтів.* 2. *перен.* Про підступну, безжальну, лицемірну людину.

Єзуї́тка, и, *ж.*

Єзуї́тство, а, *с.*

Єзуї́тський, а, е. *Єзуїтський монастир. Єзуїтський орден. Єзуїтський учинок.*

ЄКТЕНІ́Я, ї, *ж., церк.* Частина православного богослужіння — молитва, що містить прохання і звертання до Бога. *Велика єктенія. Мала єктенія. Співати єктенію.*

ЄЛЕ́Й, єлею, *ч.* 1. Рослинна (як правило, оливкова) олія, що використовується для церковних обрядів; олива. *Пахучий єлей. Помазання єлеєм.* 2. *перен.* Те, що заспокоює, втішає. *Єлей для душі.*

Єле́йний, а, е. 1. Прикм. до **єле́й** (у 1 знач.). *Єлейна посудина.* 2. Який виражає нещирість, удавану благочестивість, лагідність. *Єлейний голос. Єлейна мова. Єлейний вираз обличчя.*

Єле́йність, ності, *ж.*

Єле́йно. *Говорити єлейно.*

ЄЛИСЕ́ЙСЬКІ п о л я́ — у грецькій міфології — частина потойбічного світу, де перебувають душі блаженних і праведників; чудесна країна вічної весни, вічного миру і благоденства, без хвороб, страждань.

ЄПА́РХІЯ, ї, *ж.* 1. Церковно-адміністративний округ у християнській церкві на чолі з єпархіальним архієреєм (митрополитом, архієпископом, єпископом). *Велика єпархія.* 2. *перен.* Про те, що перебуває у сфері компетенції або під керівництвом тієї чи іншої особи. *Фізика — не моя єпархія.*

Єпархіа́льний, а, е. *Єпархіальний з'їзд. Єпархіальна школа. Єпархіальний округ.*

ЄПИ́СКОП, а, *ч.* Вищий духовний чин у християнській церкві, а також особа, яка має цей чин; архієрей; глава основної самостійної територіальної одиниці церковного управління — єпархії. *Чин єпископа. Собор єпископів.*

Єпископа́льний, а, е. *Єпископальний собор. Єпископальна церква. Єпископальна система.*

Єпископа́т, у, *ч.* 1. Звання, сан єпископа. *Отримати єпископат.* 2. У католицькій церкві — система церковного управління через єпископів. 3. Збори, засідання єпископів. 4. У православ'ї — вище духовенство.

Єпископі́я, ї, *ж.* Те саме, що **єпа́рхія**.

Єпи́скопство, а, *с.* *Отримати єпископство. Період єпископства.*

Єпи́скопський, а, е. *Єпископська кафедра. Єпископський нагляд. Єпископський округ. Єпископський сан.*

ЄПИТИ́МІЯ, и́мії, *ж.* 1. Церковне покарання, що полягає в суворому дотримуванні посту, довгих молитвах, посилених поклонах і т. ін. *Накласти єпитимію.* 2. Добровільно і свідомо взята на себе кара з метою спокутування якоїсь провини.

Єпитимі́йний, а, е. *Єпитимійний піст. Єпитимійна жертва.*

ЄПИТРАХИ́ЛЬ, і, *ж.* Частина культового одягу священика у вигляді довгої смуги, що надягається на шию. *Одягати єпитрахиль.*

ЄРЕСІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Вивчення та опис єресей. 2. Полемічна література, скерована проти єресей. *Праці з єресіології.*

Єресіо́лог, а, *ч.*

Єресіологі́чний, а, е.

Є́РЕСЬ, і, *ж.* 1. Релігійне вчення, що заперечує догми та організаційні форми панівної церкви. *Боротьба проти єресей. Впасти в єресь.* 2. *перен., розм.* Відступ від панівних чи загальноприйнятих поглядів, правил, положень, які вважаються незаперечними. 3. *тільки одн., перен., розм.* Те, що позбавлене здорового розуму; дурниця. *Верзти єресь.*

Єресіа́рх, а, *ч.* Засновник або керівник єресі, єретичної секти.

Єрети́к, а́, *ч.* 1. Людина, яка відступилася від догм панівної релігії; послідовник єресі (у 1 знач.). 2. *перен.* Людина, яка відступає від панівних чи загальноприйнятих поглядів, правил, положень і т. ін. *Літературний єретик.*

Єрети́цтво, а, *с.*

Єрети́чка, и, *ж.*

Єрети́чний, а, е. 1. Який стос. єресі. *Єретичне вчення. Єретичні книги.* 2. *перен.* Який суперечить панівним, загальноприйнятим у певному середовищі поглядам, правилам, положенням і т. ін. *Єретичні розмови. Єретичні думки.* 3. *перен.* Бунтівливий. *Єретична вдача.*

ЄРО́ОЛ, а, *ч.* Стародавній жанр монгольського фольклору, вірші різного розміру з алітерованими початками рядків, виконувані співцями-імпровізаторами на родинних обрядових святах.

ЄФРЕ́ЙТОР, а, *ч.* Перше військове звання, яке присвоюється рядовому, а також людина, яка має це звання. *Дослужитися до єфрейтора.*

Єфре́йторський, а, е. *Єфрейторське звання.*

ЄХИ́ДНА, и, *ж.* 1. У давньогрецькій міфології — жахлива отруйна напівжінка-напівзмія. 2. Однопрохідний яйцекладний ссавець, верхня частина тіла якого вкрита голками. *Природні популяції єхидни.* 3. Отруйна австралійська змія. 4. *перен., розм.* Про лиху, злу, хитру, лукаву, в'їдливу людину.

ЄХИ́ДНИЙ, а, е. 1. Пройнятий злістю, хитрістю, лукавством (про людину). *Єхидна людина.* 2. Який містить у собі таємний намір зачепити, образити. *Єхидна усмішка.*

Єхи́дність, ності, *ж.*

Єхи́дно. *Єхидно усміхатися.*

Єхи́дство, а, *с.*

Єхи́дствувати, ую, уєш, *розм.* Злісно іронізувати, в'їдливо говорити.

ЄШИБО́Т, у, *ч.* Вищий навчальний духовний заклад в іудаїзмі, що готує рабинів.

Ж

ЖАБО́, *невідм., с.* Декоративне оздоблення сорочки або блузки (здебільшого із мережива або серпанку), що пришпилюється до коміра. *Пишне жабо. Мереживне жабо. Блузка із жабо.*

ЖАДЕЇ́Т, у, *ч.* Мінерал із групи піроксенів; зелений або зелено-сірий, використовується для виготовлення декоративних матеріалів.

Жадеї́товий, а, е.

ЖАКА́РДОВИЙ, а, е, *текст.* 1. Який використовується для виготовлення тканини з дуже складним малюнком. *Жакардова техніка.* 2. Вигот. за допомогою спеціальної машини; орнаментований. *Жакардова тканина. Жакардові рукавички.*

ЖАКЕ́Т, а, *ч.* 1. Короткий жіночий одяг, який носять поверх блузки або плаття. *Хутряний жакет.* 2. *рідко.* Піджак.

Жаке́тка, и, *ж., розм. Вовняна жакетка.*

Жаке́тний, а, е. *Жакетний крій. Жакетна тканина.*

ЖАКО́, *невідм., ч.* Невеликий папуга, що живе в лісах Екваторіальної Африки, здатний імітувати людську мову.

ЖАКО́Б, *невідм., ч.* Стиль меблів із червоного дерева, для якого характерне оздоблення з бронзи або латуні. *Меблі в стилі жакоб.*

ЖАКУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *заст.* Грабувати.

Жакува́ння, я, *с.*

ЖАЛО́Н, а, *ч.* Увіткнута в землю віха, яка вказує напрям при землемірних роботах або під час нівелювання місцевості.

ЖАЛЮЗІ́, *невідм., с.* і *мн.* 1. Складені з вузьких дощечок або металевих пластинок віконниці або штори для регулювання світла і повітряного потоку в приміщенні. *Модні жалюзі. Пластикові жалюзі. Закрити (відкрити) жалюзі. Встановити жалюзі.* 2. *спец.* Пристрій у вигляді вентиляційних ґрат (решіток) із нерухомими або обертовими перами для регулювання повітряного потоку.

Жалюзі́йний, а, е. *Жалюзійні решітки. Жалюзійні ковпаки. Жалюзійна майстерня.*

ЖАМАТУ́Н, а, *ч.* Притвор храму — усипальня, місце для молитви, звичайно зала, перекрита склепінням на арках у вірменській середньовічній архітектурі.

ЖАНР, у, *ч.* 1. Вид творів у галузі якого-небудь мистецтва, який характеризується певними сюжетними та стилістичними ознаками. *Комедійний жанр. Жанр народної думи. Жанр детективу.* 2. Живопис на побутові теми; картина побутового сюжету. *Побутовий жанр.* 3. Спосіб що-небудь робити; сукупність прийомів; стиль, манера, притаманні певній людині.

Жанри́ст, а, *ч.* Художник, що створює картини на побутові теми.

Жанри́стка, и, *ж.*

Жа́нровий, а, е. *Жанрова різноманітність. Жанровий живопис. Жанрові сцени.*

Жа́нровість, вості, *ж. Жанровість твору.*

ЖАНТИ́ЛЬНИЙ, а, е, *розм., заст.* Манірний, кокетний. *Жантильна людина.*

ЖАРГО́Н, у, *ч.* Мова якоїсь соціальної або професійної групи, що відрізняється від загальнонародної наявністю специфічних слів і висловів. *Студентський жаргон. Кримінальний жаргон. Злодійський жаргон. Школярський жаргон. Жаргон акторів.*

Жаргоні́зм, у, *ч. Вживати жаргонізми.*

Жарго́нний, а, е. *Жаргонні вислови. Жаргонна лексика.*

ЖАРДИНЬЄ́РКА, и, *ж.* Підставка, етажерка для кімнатних чи балконних квітів. *Різьблена жардиньєрка. Старовинна жардиньєрка.*

ЖАСМИ́Н, у, *ч.* Кущ із запашними білими квітками, який вирощують у садах та парках, а також квіти цього куща. *Кущ жасмину. Букет жасмину.*

Жасминовий, а, е. *Жасминовий цвіт. Жасминовий запах.*

ЖЕЛАТИ́Н, у, *ч.*, **ЖЕЛАТИ́НА**, и, *ж.* Білкова речовина, яку отримують шляхом виварювання у воді костей, хрящів, риб'ячої луски; в розчиненому вигляді переходить у драглистий стан; використовується в техніці, кулінарії, фармацевтичній промисловості тощо. *Розчинний желатин. Харчовий желатин. Згущення желатином.*

Желатинізá́ція, ї, *ж.* Згущування речовини, маси, соку і т. ін. до консистенції желе шляхом додавання певної кількості желатину. *Желатинізація джему.*

Желатинізо́ваний, а, е. *Желатинізована фруктова маса.*

Желатинізува́ти, у́ю, у́єш. *Желатинізувати сироп.*

Желати́нний, **Желати́новий**, а, е. *Желатинове виробництво. Желатинова маса. Желатинові пакетики. Желатинний папір.*

Желатинува́ння, я, *с. Желатинування соку.*

ЖЕЛЕ́, *невідм., с.* Драглиста їжа, вигот. із желатину та фруктово-ягідних соків, вина, молока і т. ін. *Фруктове желе. Молочне желе. Виготовлення желе. Желе на десерт.*

Желе́йний, а, е. 1. Прикм. до **желе́**. *Желейний мармелад.* 2. Признач. для виготовлення желе. *Желейний порошок. Желейний розчин.*

ЖЕЛО́НКА, и, *ж., гірн.* Прилад, яким викачують рідину, пісок і т. ін. із свердловин при бурінні.

Жело́нковий, а, е. *Желонкова техніка видобування нафти.*

Жело́нник, а, *ч.* Робітник, який працює біля желонки. *Досвідчений желонник.*

Жело́нниця, і, *ж.*

ЖЕН-ПРЕМ'Є́Р, а, *ч., заст.* Актор, який виконує ролі перших коханців. *Амплуа жен-прем'єра.*

ЖЕНЬШЕ́НЬ, ю, *ч.* Багаторічна далекосхідна трав'яниста рослина родини аралієвих, корінь якої використовується як важливий лікувальний засіб. *Корінь женьшеню. Ліки з женьшеню.*

Женьше́невий, а, е. *Женьшенева настоянка.*

ЖЕО́ДА, и, *ж., геол.* Округле або овальне скупчення одного чи декількох мінералів, що утворилося внаслідок заповнення порожнин у гірських породах.

ЖЕРДЕ́ЛЯ, і, *ж.* 1. Різновид абрикосів із дрібними плодами, що виростають

безпосередньо з насіння. *Пагони жерделі.* 2. Плід цієї рослини. *Спіла жерделя.*

ЖÉРЕП, а, *ч.* 1. Гірська сосна з чорною корою і неколючими короткими листками. *Сосна жереп.* 2. Хвойний кущ або дерево родини кипарисових з м'ясистими, подібними до ягід шишками, що використовуються в промисловості; ялівець. *Колючий жереп.*

Жерепня́к, ý, *ч. Роль жерепняків в утворенні ґрунтового покриву.*

Жéреповий, а, е. *Жерепові насадження.*

ЖЕСТ, у, *ч.* 1. Рух тіла чи рук, який супроводжує людську мову або замінює її. *Рішучий жест. Мова жестів.* 2. *перен.* Учинок чи взагалі поведінка людини, зумовлена певними намірами. *Благородний жест. Біржові жести.*

Жестикулюва́ння, я, *с. Жестикулювання рукою.*

Жестикулюва́ти, юю, юєш. *Захоплено жестикулювати.*

Жестикуляці́йний, а, е.

Жестикуля́ція, ї, *ж.* Жести для підсилення виразності мови або для вираження чого-небудь. *Виразна жестикуляція. Зловживати жестикуляцією.*

ЖÉСТИ, ів, *мн.* Французький героїчний епос, цикли поем на історичні сюжети, створювані на межі XI—XII ст., найкращим зразком яких є «Пісня про Роланда».

ЖЕТÉ, *невідм., с.* Термін у класичному танці, що означає рух із викиданням ноги.

ЖЕТÓН, а, *ч.* 1. Значок, який видається для відзначення якоїсь перемоги чи на підтвердження належності до якого-небудь товариства, корпорації, професії і т. ін. *Срібний жетон. Поліцейський жетон.* 2. Умовний значок, найчастіше у вигляді металевого кружка чи квадрата, що дає право на що-небудь або заміняє монету певного номіналу. *Пластмасовий жетон. Жетон нового зразка. Жетон із номером гравця. Жетон для проїзду в метро.*

Жетóнний, Жетóновий, а, е. *Жетонний проїзд.*

ЖИГА, ДЖИ́ГА, и, *ж.* 1. Середньовічний смичковий музичний інструмент. 2. Швидкий динамічний старовинний англійський народний танок кельтського походження. *Танцювати джигу.*

ЖИ́ГОЛО, *невідм., с.* Молодий чоловік, який заробляє на життя інтимними послугами літнім заможним жінкам.

ЖИКЛÉР, а, *ч., техн.* Калібрований отвір у деталі, що дозує витрати рідини або газу. *Жиклер карбюратора.*

ЖИЛÉТ, а, *ч.* 1. Чоловічий одяг без коміра та рукавів, який одягають під піджак чи інший верхній одяг. *Святковий жилет. Жилет від костюма. Носити жилет.* 2. Жіночий одяг без рукавів, який одягають на блузку або сукню. *Вовняний жилет. Гаптований жилет.*

Жиле́тка, и, *ж. Жилетка із срібними ґудзиками. Кишеня жилетки.*

Жиле́тний, а, е. *Жилетний крій.*

Жиле́тник, а, *ч.* Той, хто шиє, виготовляє жилети. *Кравець-жилетник.*

ЖИРАНДÓЛЬ, і, *ж.* Великий фігурний свічник для декількох свічок. *Кришталеві жирандолі.* 2. Фонтан із кількома струменями.

Жирандóльний, а, е. *Жирандольні свічки.*

ЖИРÁФ, а, *ч.*, **ЖИРÁФА**, и, *ж.* Африканська плямиста жуйна тварина ряду парнокопитих із коротким тулубом на високих і тонких ногах та дуже довгою шиєю, яка закінчується невеликою головою.

Жирáфовий, Жирáф'ячий, а, е.

ЖИ́РО, *невідм., с., фін.* Письмове свідчення на зворотній стороні векселя чи чека, яким підтверджується перенесення права власності на іншу особу.

Жирáнт, а, *ч.* Особа, яка робить на векселі, чеку, іншому цінному папері передатний напис.

Жирáт, а, *ч.* Особа, на ім'я якої переказують вексель, чек.

Жирувáти, ýю, ýєш. Переказувати вексель на іншу особу шляхом передавального запису.

ЖИРОБÁНК, у, *ч., фін.* Банк, що здійснює безготівкові розрахунки між своїми клієнтами.

ЖИРÓБУС, а, *ч.* Те саме, що **гірóбус**.

ЖИРОКÓМПАС, а, *ч.* Те саме, що **гірокóмпас**.

ЖИРОКÓНТО, *невідм., с.* Особливий вид поточного рахунку, що відкривається для розрахунків із третіми особами, які мають поточні рахунки в тому самому банку.

ЖИРÓНДА, и, *ж.* 1. Політична партія часів Великої французької революції кінця XVIII ст., що була виразником інтересів торговельно-промислової буржуазії і в 1793 році, після встановлення диктатури якобінців, перейшла на бік опозиції. 2. *перен.* Партія, що схиляється до угоди з опозицією.

Жиронди́ст, а, *ч.*

Жиронди́стський, а, е.

ЖИРОСКÓП, а, *ч.* Те саме, що **гіроскóп**.

ЖИРОЧÉК, а, *ч.* Чек, який містить наказ чекодавця банкові про перерахування з його (чекодавця) жирорахунку певної суми грошей.

ЖИРШÍ, *невідм., ч.* У Казахстані — виконавці творів традиційного фольклору в супроводі домбри або гармоні.

ЖОВНÍР, а, *ч.* 1. Солдат польської армії. *Польський жовнір.* 2. Назва солдата в середньовічній Україні.

Жовнíрство, а, *с. Королівське жовнірство.*

Жовнíрський, а, е. *Жовнірське життя. Жовнірські пісні.*

ЖОКÉЙ, я, *ч.* 1. Професійний наїзник на кінних перегонах. *Досвідчений жокей. Англійські жокеї.* 2. Той, хто доглядає і дресирує коней-скакунів. *Послуги жокея.*

Жокéйка, и, *ж.* 1. Жін. до **жокéй**. 2. Особливого крою головний убір, який носять жокеї. *Синя жокейка.*

Жокéй-клуб, у, *ч. Стати членом жокей-клубу.*

Жокéйський, а, е. *Жокейська шапочка. Жокейський костюм.*

ЖОНГЛЮВÁТИ, юю, юєш. 1. Майстерно підкидати і ловити один або одночасно декілька предметів. *Жонглювати кульками. Жонглювати обома руками.* 2. *перен.* Вправно, але й безвідповідально використовувати при висловлюванні певні поняття, слова і т. ін. *Жонглювати словами.*

Жонглéр, а, *ч.* 1. Артист цирку, який спритно підкидає і ловить на льоту кілька предметів водночас. *Спритний жонглер. Виступ жонглерів.* 2. *перен.* Людина, яка вправно, але не зовсім чесно користується фактами у суперечці.

Жонглéрка, и, *ж. Юна жонглерка.*

Жонглéрство, а, *с., розм.*

Жонглéрський, а, е. *Жонглерська вправність. Жонглерський реквізит. Жонглерська майстерність.*

Жонглювáння, я, *с. Займатися жонглюванням.*

ЖОНКÍЛЬ, і, *ж.* Різновид нарцисів із дрібними запашними квітами. *Букет жонкілі.*

ЖОРЖÉТ, у, *ч.* Щільна прозора шовкова, бавовняна або вовняна тканина з пряжі, туго скрученої в різних напрямках, із матовою, ледь зморшкуватою поверхнею. *Блузка із жоржету.*

ЖОРЖИ́НА, и, *ж.* 1. Трав'яниста декоративна рослина родини складноцвітих, яка цвіте великими різнобарвними квітками і розмножується вегетативним способом. *Кущ жоржин. Вирощувати жоржини.* 2. Квітка

цієї рослини. *Білі жоржини. Букет жоржин.*

ЖО́СТІР, теру, *ч.* Невелике дерево або кущ, що росте на узліссях, схилах гір, із еліптичними листками та жовтувато-зеленими квітками, дає чорні плоди; використовується в медицині як проносне. *Густий жостір. Ягоди жостеру. Лікувальні властивості жостеру.*

Жо́стеровий, а, е. *Жостерові плоди.*

ЖУЇ́Р, а, *ч.* Людина, яка прагне в житті тільки насолоди; гульвіса. *Поведінка жуїра. Життя справжнього жуїра.*

Жуї́рувати, ую, уєш. Вести безтурботне життя, насолоджуватися чимсь. *Жуїрувати життям.*

ЖУЛЬЄ́Н, у, *ч.* Гаряча страва із грибів, запечених у сметані або в майонезі, іноді з м'ясом птиці, яку подають у невеличких металевих каструльках із довгою ручкою. *Гарячі жульєни. Замовити жульєни. Жульєн із куркою.*

Жульє́нний, а, е. *Жульєнний смак.*

ЖУ́ПА, и, *ж.* 1. У південних та західних слов'ян — територіальне об'єднання родових громад. 2. Адміністративно-територіальна одиниця у феодальних державах південних слов'ян та в Угорщині. 3. Деякі історичні області у Боснії, Сербії та Хорватії. *Велика Жупа. Мала Жупа.* 4. Соляна копальня або солеварня.

ЖУРІ́, *невідм., с.* 1. У деяких країнах (Велика Британія, США, Франція) — колегія присяжних засідателів у суді. 2. Група компетентних фахівців, призначених чи обраних для розподілу місць, присудження премій, вручення нагород тощо на конкурсах, виставках, спортивних змаганнях і т. ін. *Кваліфіковане журі. Члени журі. Рішення журі.*

ЖУРНА́Л, у, *ч.* 1. Періодичне (щотижневе, щомісячне, щоквартальне і т. ін.) друковане видання найрізноманітнішої тематики, зазвичай багато ілюстроване, зброшуроване у вигляді книжки. *Гумористичний журнал. Політичний журнал. Журнал для дітей. Редакція журналу.* 2. Книга чи зошит для систематичних записів про що-небудь, обліку чого-небудь. *Класний журнал. Корабельний журнал. Касовий журнал. Журнал-ордер.*

Журна́льний, а, е. *Журнальна стаття. Журнальна фотографія. Журнальний формат. Журнальні записи.*

ЖУРНАЛІ́СТИКА, и, *ж.* 1. *збірн.* Періодичні видання. *Українська журналістика.* 2. Літературно-публіцистична діяльність у журналах, газетах, на радіо і т. ін.; професія журналіста. *Інститут журналістики. Курси журналістики. Займатися журналістикою.*

Журналі́ст, а, *ч.* Професійний літературний працівник газет, журналів, радіо та інших органів інформації. *Фах журналіста. Журналіст обласної газети.*

Журналі́стка, и, *ж. Відома журналістка.*

Журналі́стський, а, е. *Журналістська робота. Журналістська практика. Журналістське посвідчення.*

З

...**ЗАВР**. Друга частина назв викопних рептилій або помилково зарахованих до них амфібій.

ЗАК'ЯТ, а, *ч.* Встановлений шаріатом податок на майно та прибуток, що вважається одним з обов'язків кожного мусульманина.

ЗАЛ, у, *ч.*, **ЗАЛА**, и, *ж.* 1. Вітальня, приймальня — велика кімната в квартирі, де приймають гостей. *Меблі для залу. Посадити гостей у залі.* 2. Велике приміщення для нарад, зборів, концертів тощо. *Концертний зал. Увійти в зал. Зайняти свої місця у залі.*

ЗАЛЬБАНД, а, *ч.* Бокові поверхні жили, що відокремлюють її від гірських порід, у яких вона міститься.

ЗАМША, и, *ж.* М'яка шкіра з оксамитовою поверхнею; виробляють жировим дубленням зі шкіри оленя, лося, вівці або молочного теляти великої рогатої худоби. *Якісна замша. Натуральна замша. Пальто із замші.*

Замшевий, а, е. *Замшева куртка. Замшеві рукавички. Замшева сумка.*

ЗАНДРИ, ів, *мн.* Хвилясті рівнини, утворені піщаними відкладами, гравієм, галькою.

ЗАРИН, у, *ч.* Отруйна речовина нервово-паралітичної дії. *Властивості зарину.*

Зариновий, а, е.

ЗАУРОЛОФ, а, *ч.* Двоногий травоїдний динозавр крейдяного періоду.

ЗАУРОПОД, а, *ч.* Чотириногий травоїдний динозавр юрського та крейдяного періодів.

ЗЕБОЇД, а, *ч.* Гібрид зебу і великої рогатої худоби.

ЗЕБРА, и, *ж.* 1. Непарнокопита тварина родини конячих із характерним забарвленням (чорні смуги на світлому фоні) тіла. *Велика зебра. Самець зебри.* 2. Позначений смугами пішохідний перехід на проїжджій частині дороги. *Перейти дорогу по зебрі.*

Зебровий, а, е.

ЗЕБРОЇД, а, *ч.* Гібрид коня (або віслюка) і зебри.

ЗЕБУ, *невідм.*, *ч.* Один із підвидів свійського бика — велика рогата худоба із м'язово-жировим горбом на холці.

ЗЕВГМА, и, *ж.* Стилістична фігура, яка виникає при об'єднанні однорідних членів речення (здебільшого підметів) одним дієслівним присудком, який відноситься тільки до одного з цих членів.

ЗЕДИЛІЯ, ї, *ж.* Спеціальне сидіння, обладнане біля південної стіни католицьких церков для священиків, дияконів та субдияконів.

ЗЕЙГЕРУВАННЯ, я, *с.* У кольоровій металургії — процес розділення твердого сплаву на складники, який ґрунтується на різниці температур плавлення цих частин.

Зейгерований, а, е. *Зейгерований сплав.*

ЗЕЛЬЦ, у, *ч.* Ковбасний виріб, для виготовлення якого використовують свинину або яловичину, язик, печінку та інші субпродукти. *Домашній зельц. Зельц із овочами. Бутерброд із зельцом.*

ЗЕНЗУБЕЛЬ, я, *ч.* Столярний інструмент, рубанок для стругання фасонних поверхонь.

ЗЕНІТ, у, *ч.* 1. *астр.* Точка небесної сфери, що знаходиться строго вертикально над головою спостерігача. *Сонце в зеніті.* 2. *перен.* Найвища точка; найвищий ступінь розвитку; розквіт. *Зеніт кар'єри. Бути в зеніті слави.*

Зенітний, а, е. *Зенітна відстань.*

ЗЕНКЕР, а, *ч.* Металорізний інструмент із багатьма лезами для чистого оброблення, розширювання отворів після свердління, штампування та ін.

ЗЕРО, *невідм*, *с.* 1. Нуль. 2. *перен.* Ніщо; величина, близька до нуля. *Повне зеро. Зеро успіху.*

ЗЕФІР, а, *ч.* 1. У давньогрецькій міфології — бог теплого західного вітру. 2. *поет.* Легкий, свіжий, приємний вітерець. *Нічний зефір. Подих зефіру.* 3. Рід тонкої білизняної бавовняної тканини. *Сорочка із зефіру.* 4. Сорт легкої фруктової пастили; кондитерський виріб із збитого фруктово-ягідного пюре з цукром та яєчним білком. *Біло-рожевий зефір. Свіжий зефір. Зефір у шоколаді.*

Зефірний, а, е. *Зефірний подув вітру. Зефірний дотик.*

Зефіровий, а, е. *Зефірова сорочка.*

ЗИҐЗАҐ, а, *ч.* Ламана, з гострими поворотами лінія, схожа на букву Z. *Зиґзаґ блискавки. Накреслити зиґзаґ.* 2. *перен.* Звивистий, несподіваний напрямок розвитку чого-небудь; непередбачуваний хід. *Розумові зиґзаґи. Політичні зиґзаґи.*

Зиґзаґом, Зиґзаґами, *невідм. Шов зиґзаґом. Рухатися зиґзаґами.*

ЗИГ-МАШИНА, и, *ж.* Роликова машина для згинання тонколистового металу, утворення в ньому виступів та заглибин.

ЗИГОГАМІЯ, ї, *ж.* У деяких нижчих рослин (грибів зигоміцетів та зелених водоростей кон'югат) — тип статевого процесу, при якому відбувається злиття двох однакових за зовнішнім виглядом статевих клітин.

ЗИГОКАКТУС, а, *ч.* Рослина із плоскими пагонами та несиметричними кармінно-червоними квітками, яку зараховують до кактусів.

ЗИГОМІЦЕТИ, ів, *мн.* Підклас нижчих грибів.

ЗИГОМОРФНА к в і т к а — квітка, через яку умовно можна провести лише одну площину симетрії; характерна для родин бобових, губоцвітих та ін.

ЗИГОСПОРА, и, *ж.* У деяких водоростей та грибів — спора, яка утворюється внаслідок злиття двох зовнішньо однакових статевих клітин.

ЗИГОТА, и, *ж.* Клітина, яка утворюється внаслідок злиття двох статевих (чоловічої, жіночої) клітин рослинних або тваринних організмів.

ЗИКУРАТ, у, *ч.* У Стародавній Месопотамії — сакральна монументальна споруда у вигляді багатоярусної вежі, що звужується доверху й увінчується храмом.

ЗИМАЗА, и, *ж.* Сукупність ферментів спиртового бродіння, що виділяються дріжджами; зумовлює розпад вуглеводів на спирт і вуглекислоту, сприяє перетворенню цукру на спирт.

ЗИМОЛОГІЯ, ї, *ж.* Розділ хімії, що вивчає процеси бродіння органічних речовин.

Зимологі́чний, а, е.

ЗИНДЖА́НТРОП, а, *ч.* Викопна людиноподібна мавпа, близька до австралопітека і парантропа, рештки якої знайдено в Східній Африці.

ЗОДІА́К, у, *ч., астр.* Смуга неба, або 12 сузір'їв, на тлі яких відбувається видимий річний рух Сонця. *Знаки зодіаку.*

Зодіака́льний, а, е. *Зодіакальне сузір'я. Зодіакальний вплив. Зодіакальний знак. Зодіакальне світло.*

...ЗОЙ. Друга частина складних слів, що вказує на зв'язок з поняттям «життя».

ЗОЛЬ, я, *ч.* Дисперсна система з рідким дисперсійним середовищем.

ЗОМА́Н, а, *ч.* Отруйна речовина нервово-паралітичної дії — безбарвна рідина, яка добре розчиняється в органічних розчинниках. *Властивості зомана.*

ЗО́МБІ, *невідм., ч.* 1. В африканській міфології — покійник, який виконує волю того, хто викликав його дух. 2. *перен.* Безвольна людина, яка бездумно виконує накази, беззастережно підпорядковується волі інших; той, хто діє під впливом чужої, як правило злої, волі. *Стан зомбі. Перетворити когось на зомбі. Солдат-зомбі.*

Зомбіза́ція, ї, *ж., рідко. Процес зомбізації. Зомбізація війська.*

Зомбо́ваний, а, е. *Зомбована людина.*

Зомбува́ння, я, *с.* Запрограмування індивіда на беззастережне виконання якогось наказу, команди, вплив на його психіку. *Зомбування солдатів. Можливості зомбування.*

Зомбува́ти, у́ю, у́єш. Підпорядковувати кого-небудь своїй волі; робити з людини зомбі. *Зомбувати людей.*

ЗО́НА, и, *ж.* 1. *геогр.* Пояс або смуга земної кулі з характерними саме для цієї території загальними рисами природи. *Екваторіальна зона. Зона лісостепу. Зона вічної мерзлоти.* 2. Простір, район, територія, що має певні притаманні їй ознаки. *Прикордонна зона. Заборонена зона. Демілітаризована зона. Без'ядерна зона. Валютна зона. Офшорна зона. Вільна економічна зона. Фізико-географічна (природна) зона. Енергетична зона. Охоронна зона. Приміська зона. Зона впливу.* 3. *муз.* Певний проміжок близько розміщених частот, у межах якого зміна ча́стоти не змінює якості звуку. 4. У кристалографії — сукупність граней кристала, що перетинаються в паралельних ребрах. 5. *перен., розм.* Табір або колонія як місце позбавлення волі. *Потрапити в зону. Вийти із зони.*

Зона́льний, а, е. 1. Який стосується зони, характерний для певної зони. *Зональний поділ. Зональна рослинність (тваринність). Зональні особливості.* 2. Який відбувається на певних територіях, зонах. *Зональні змагання. Зональні зустрічі. Зональні виставки.*

Зона́льність, ності, *ж. Зональність ґрунтів.*

Зо́нний, а, е. *Зонний тариф. Зонний квиток.*

ЗОНҐ, у, *ч.* Злободенна сатирична пісенька, яку виконують у сучасних німецьких, американських, англійських комічних операх, музичних виставах, оглядах тощо.

ЗО́НҐШПІЛЬ, ю, *ч.* Драматично-музичний твір, часто комедійний, що містить розмовні та музичні партії (вокальні, сольні, колективні та інструментальні).

ЗОНД, а, *ч.* 1. Медичний інструмент для дослідження або лікування порожнистих органів, ран, уведення лікарських препаратів чи їжі. *Шлунковий зонд. Хірургічний зонд.* 2. Повітряна куля із самописним приладом для реєстрації метеорологічних даних верхніх шарів атмосфери. 3. Металевий стрижень — щуп. *Ґрунтовий зонд.* 4. Металевий електрод для визначення електричного потенціалу в певній системі. 5. Прилад для вимірювання у свердловині електропровідності гірських порід. 6. Суднова апаратура для контролю параметрів риболовного трала, наведення його на косяки риби. 7. Прилад для вимірювання звукового тиску в заданій точці звукового поля.

Зонда́ж, у, *ч. Зондаж рани. Зондаж ґрунту.*

Зондо́ваний, а, е. *Зондована рана.*

Зондува́льник, а, *ч.* Той, хто здійснює зондування.

Зондува́ння, я, *с. Зондування рани. Зондування атмосфери. Зондування ґрунту.*

Зондува́ти, у́ю, у́єш. 1. Досліджувати за допомогою зонда. *Зондувати ґрунт.* 2. *перен.* Обережно з'ясовувати щось (часто попередньо). *Зондувати обставини.*

ЗО́НІНГ, у, *ч.* Спосіб організації землекористування на основі встановлених правил, умов, норм, стандартів щодо використання та забудови земельних ділянок.

ЗОО... Перша частина складних слів, яка вказує на причетність, належність до тварин, тваринного світу.

ЗООБА́ЗА, и, *ж.* Спеціальна установа для утримання, розведення, постачання тварин. *Екскурсія на зообазу.*

ЗООБЕ́НТОС, у, *ч.* Сукупність тварин, які населяють дно морських і прісних водойм. *Зообентос Чорного моря.*

Зообента́льний, а, е. *Зообентальні особливості.*

ЗООВЕТЕРИНА́РНИЙ, а, е. Що стос. вирощування, лікування і використання тварин. *Зooветеринарний коледж.*

ЗООГЕОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Наука про закономірності поширення тварин на земній кулі.

Зоогео́граф, а, *ч.*

Зоогеографі́чний, а, е. *Зоогеографічні спостереження. Зоогеографічний аналіз.*

ЗООГІГІЄ́НА, и, *ж.* Наука про охорону здоров'я тварин.

Зоогігієні́чний, а, е. *Зоогігієнічні заходи.*

ЗООЛА́ТРІЯ, ї, *ж.* Сукупність обрядів і вірувань, пов'язаних із релігійним вшануванням тварин; часто зустрічалася в давніх релігіях й у первіснообщинних народів; анімалізм.

ЗООЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Комплексна біологічна наука про тварин. *Вивчення зоології.*

Зоо́лог, а, *ч.*

Зоологі́чний, а, е. 1. Що стос. зоології. *Зоологічний музей. Зоологічний парк.* 2. *перен.* Дуже грубий, жорстокий, звірячий. *Зоологічна ненависть.*

ЗООМАГАЗИ́Н, у, *ч.* Зоологічний магазин; крамниця, у якій продають дрібних тварин для домашнього утримання, а також відповідний інвентар і корм. *Асортимент зоомагазину. Зайти в зоомагазин.*

ЗООМА́СА, и, *ж.* Зоологічна маса.

ЗООМОРФІ́ЗМ, у, *ч.* Наділення рисами тварин образів реальних або уявних об'єктів.

Зоомо́рфний, а, е.

ЗООНО́ЗИ, но́з, *мн.* Інфекційні або паразитичні хвороби тварин (напр., сказ, сап, лептоспірози), якими можуть захворіти й люди при контакті з ураженими тваринами.

Зооно́зний, а, е. *Зоонозні захворювання.*

ЗООПАЛЕОНТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про вимерлих тварин. *Праці із зоопалеонтології.*

Зоопалеонто́лог, а, *ч.*

Зоопалеонтологі́чний, а, е. *Зоопалеонтологічні дослідження.*

ЗООПА́РК, у, *ч.* Зоологічний парк; науково-просвітній заклад, що експонує тварин із різних географічних регіонів. *Міський зоопарк. Пересувний зоопарк. Екскурсія в зоопарк.*

ЗООПАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про патологічні явища, процеси і зміни, які відбуваються в організмах тварин.

Зоопато́лог, а, *ч.*

Зоопатологі́чний, а, е.
ЗООПСИХОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь психології, що вивчає психіку і поведінку тварин.
Зоопсихо́лог, а, *ч.*
Зоопсихологі́чний, а, е.
ЗООСПО́РИ, по́р, *мн.* (*одн.* **зооспо́ра**, и, *ж.*). Орган безстатевого розмноження водоростей, нижчих грибів та деяких ін. нижчих організмів; рухлива клітина, яка пересувається у воді за допомогою джгутиків або війок.
ЗООТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Використання домашніх тварин для лікування психічних розладів, фізичних вад, інфарктів, пом'якшення стресів, вгамування неспокою тощо.
Зоотерапе́вт, а, *ч.*
Зоотерапевти́чний, а, е.
ЗООТЕ́ХНІКА, и, *ж.*, **ЗООТЕ́ХНІЯ**, ї, *ж.* Наука про розведення, годування, догляд, утримання та використання сільськогосподарських тварин.
Зооте́хнік, а, *ч.*
Зоотехні́чний, а, е. *Зоотехнічна наука. Зоотехнічний мінімум.*
ЗООТОМІ́Я, ї, *ж.* Наука про будову організму тварин, його органів та систем.
Зоотомі́чний, а, е.
ЗООФА́ГИ, ів, *мн.* (*одн.* **зоофа́г**, у, *ч.*). Тварини, які харчуються тільки іншими тваринами.
ЗООФЕ́РМА, и, *ж.* Тваринницька ферма. *Приватна зооферма. Працювати на зоофермі.*
ЗООФІ́ЛІЯ, ї, *ж.*, *мед.* 1. Перехресне запилення рослин за допомогою тварин (комах, птахів). 2. Статеве збочення, що виявляється в задоволенні людиною своїх сексуальних потреб із тваринами.
Зоофі́л, а, *ч.*
Зоофілі́чний, а, е.
Зоофі́лка, и, *ж.*, *розм.*
ЗООФО́БІЯ, ї, *ж.* Страх перед тваринами.
ЗООХЛОРЕ́ЛИ, ів, *мн.* Збірна назва мікроскопічних одноклітинних зелених водоростей, які живуть у симбіозі з деякими нижчими тваринами (інфузоріями, гідрами, губками та ін.).
ЗООХО́РІЯ, ї, *ж.* Поширення плодів і насіння рослин тваринами.
Зоохо́ри, ів, *мн.*
ЗООЦЕНО́З, у, *ч.* Сукупність тварин, які спільно заселяють певний ареал за певних умов.
ЗООЦИ́ДИ, ів, *перев. у мн.* Високотруйні хімічні препарати і групи пестицидів, що використовуються переважно для боротьби з гризунами.
ЗОРОАСТРИ́ЗМ, у, *ч.* Релігія давніх народів Центральної Азії, Азербайджану, Ірану та інших країн Близького і Середнього Сходу, назва якої походить від імені пророка Зороастра і для якої показовим є уявлення про боротьбу добра і зла як двох начал; особливе вшанування вогню, заборона ховати покійників тощо. *Основи зороастризму.*
Зороастрі́йський, а, е. *Зороастрійська релігія.*
ЗУ́МЕР, а, *ч.* 1. Електричний прилад для подавання звукових сигналів, а також звуковий сигнал, який подає цей прилад. *Телефонний зумер. Почути зумер.*
ЗУМПФ, а, *ч.*, *спец.* Яма на дні шахти для стікання води.
ЗУРНА́, и́, *ж.* Східний народний музичний інструмент на зразок очеретяної сопілки.
...**ЗУ́Х**. Поширене закінчення в назвах викопних крокодилів, а також крокодилоподібних рептилій чи амфібій.
ЗЮЙД, а, *ч.* 1. *спец.* Південь; південний напрямок. 2. *мор.*, *метеор.* Південний вітер.
Зю́йдовий, а, е. *Зюйдовий вітер.*
ЗЮЙД-ВЕ́СТ, а, *ч.* 1. *спец.* Південний захід; південно-західний напрямок. *Курс — зюйд-вест.* 2. *мор.*, *метеор.* Південно-західний вітер.
Зюйдве́стка, и, *ж.*, *розм.* 1. Широкий непромокальний плащ із каптуром. 2. Капелюх із клейонки.
Зюйд-ве́стовий, а, е.

І

І́БІС, а, *ч.* Схожий на невелику чаплю птах із довгими ногами й загнутим дзьобом; поширений у болотистих місцевостях тропічного та помірного поясів; у стародавніх єгиптян уважався священним, оскільки винищував змій.

І́бісовий, а, е. *Ібісове гніздо.*

ІБН, *част.* Частка, що ставиться в прізвищах для позначення батьківського або родового імені в народів, які перебувають під впливом арабської мови і культури.

ІВРИ́Т, у, *ч.* Сучасна державна мова Ізраїлю, оновлений варіант давньої єврейської мови, якою написані книги Старого Завіту та інші зразки стародавньої єврейської літератури. *Переклад з івриту. Переклад на іврит. Підручник івриту. Говорити (писати, читати) на івриті. Курси івриту.*

Іври́тський, а, е. *Іврітська культура.*

І́ГЛУ, *невідм., с.* Куполоподібне житло канадських ескімосів, складене зі снігових плит.

ІГНІПУНКТУ́РА, и, *ж.* Метод китайської народної медицини — припікання шкіри в певних точках тліючими паличками із сухого полину тощо.

ІГНІТРО́Н, а, *ч., фіз.* Іонний прилад (ртутний вентиль), який має односторонню провідність; застосовується як потужний випрямляч змінного струму.

ІГНОРУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Навмисно не помічати кого-, чого-небудь, не брати до уваги чого-небудь, не звертати уваги на когось, щось; легковажити, нехтувати чимсь. *Ігнорувати громадську думку. Ігнорувати сусіда. Ігнорувати попередження. Ігнорувати факти.*

Ігноро́ваний, а, е.

Ігнорува́ння, я, *с. Повне ігнорування.*

І́ГРЕК, а, *ч.* 1. Назва передостанньої літери (у) латинського алфавіту. 2. *мат.* Невідома або залежна змінна величина, позначувана цією літерою. 3. Умовне позначення невідомої особи або особи, яку не бажано називати. *Містер ігрек.*

ІГУА́НА, и, *ж.* Велика довгохвоста деревна ящірка, поширена головним чином у Центральній та Південній Америці; живе в лісах, пустелях і в горах.

ІГУАНОДО́НТ, а, *ч.* Вимерлий великий двоногий рослиноїдний плазун ряду птахотазих із зубами, що формою схожі на зуби ігуани; жили в першій половині крейдяного періоду в Західній Європі, Північній Африці і Центральній Азії.

ІГУ́МЕН, а, *ч.* У православній та греко-католицькій церквах — настоятель чоловічого монастиря, який здійснює керівництво всіма сферами його діяльності. *Ігумен монастиря.*

Ігу́менство, а, *с. Благословити на ігуменство.*

Ігу́менський, а, е. *Ігуменський сан.*

Ігу́меня, і, *ж.*

ІДА́ЛЬГО, *невідм., ч.* Те саме, що **гіда́льго**.

ІДЕА́Л, у, *ч.* 1. Найвища мета, до якої прагнуть люди і яка керує їхньою діяльністю тощо. *Релігійний ідеал. Ідеали волі.* 2. Взірець досконалості, втілення найкращих рис, якостей тощо. *Ідеал жінки. Ідеал офіцера. Ідеал краси.*

Ідеаліза́ція, ї, *ж.* 1. Уявлення про когось чи щось як про значно краще, ніж воно є насправді; прикрашення дійсності; приписування комусь, чомусь ідеальних властивостей тощо. *Ідеалізація інтелігенції. Ідеалізація минулого.* 2. Мислене конструювання понять про об'єкти, процеси і явища, що не існують і не здійснені, але для яких є прообрази в реальному світі.

Ідеаліза́тор, а, *ч.* Той, хто ідеалізує кого-, що-небудь. *Ідеалізатор минувшини.*

Ідеалізо́ваний, а, е. *Ідеалізований образ. Ідеалізована біографія.*

Ідеалізо́вано. *Змалювати героя повісті ідеалізовано.*

Ідеалізува́ти, у́ю, у́єш. Уявляти, зображувати, змальовувати щось кращим, досконалішим, ніж воно є насправді. *Ідеалізувати сільське життя.*

Ідеа́льний, а, е. 1. Який існує в свідомості, уяві; абстрактний, уявний; протилежне — **дійсний**. *Ідеальний світ.* 2. Який відповідає ідеалу (у 2 знач.); вимріяний, неземний. *Ідеальний чоловік. Ідеальне кохання.* 3. Досконалий, відмінний, чудовий. *Ідеальна врода. Ідеальна дисциплінованість. Ідеальні умови для роботи.* 4. *філос.* Той, що стосується ідеї, діяльності, мислення; духовний, психічний на противагу фізичному, матеріальному.

Ідеа́льність, ності, *ж.*

Ідеа́льно. *Ідеально чисто. Ідеально кохати. Ідеально грати роль.*

ІДЕАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Напрям у філософії, який на противагу матеріалізмові вважає основою всього існуючого ідею, дух, свідомість, а не природу, буття, матерію. *Суб'єктивний ідеалізм. Об'єктивний ідеалізм.* 2. Схильність безкорисливо служити будь-якій справі, відданість високим моральним ідеалам. 3. Схильність до ідеалізації дійсності.

Ідеалі́ст, а, *ч.* 1. Послідовник ідеалізму (у 1 знач.). 2. Людина, яка здатна безкорисливо служити будь-якій справі, не шукає для себе ніяких переваг або вигід у чому-небудь. 3. Той, хто схильний прикрашати дійсність; мрійник.

Ідеалісти́чний, а, е. *Ідеалістичне вчення.*

Ідеалісти́чність, ності, *ж. Ідеалістичність поглядів.*

Ідеалісти́чно.

Ідеалі́стка, и, *ж.*

ІДЕНТИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж., книжн.* Встановлення збігу, відповідності одного предмета, явища і т. ін. іншому предметові, явищу і т. ін.; ототожнення, уподібнення. *Національна ідентифікація. Ідентифікація підпису. Ідентифікація прізвища.*

Ідентифіка́тор, а, *ч.* 1. Той, хто здійснює ідентифікацію чого-небудь. *Ідентифікатор особи.* 2. Ознака, яка служить ідентифікацією для розпізнаваного предмета (напр., для встановлення справжності банкноти чи цінного папера). *Ідентифікатор долара.* 3. *інформ.* Літерний ланцюжок, що використовується для іменування об'єктів програмування.

ІДЕНТИФІКАЦІ́ЙНИЙ но́мер — цифровий код, що присвоюється кожній особі на підставі даних про дату народження та стать особи.

Ідентифіко́ваний, а, е.

Ідентифікува́ти, у́ю, у́єш, *книжн.* Встановлювати збіг, відповідність чогонебудь чому-небудь; ототожнювати. *Ідентифікувати особу. Ідентифікувати відбитки пальців. Ідентифікувати почерк.*

ІДЕНТИ́ЧНИЙ, а, е, *книжн.* Тотожний, однаковий, який точно збігається, точно відповідає чому-небудь. *Ідентичний почерк. Ідентичний текст. Ідентичні формулювання.*

Іденти́чність, ності, *ж.* Тотожність, рівнозначність предметів або понять. *Ідентичність думок. Ідентичність особи. Встановити ідентичність. Підтвердити ідентичність.*

ІДЕНТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Виготовлення негативів тушшю або олівцем, а не фотографічним способом.

Ідентографі́чний, а, е.

ІДЕОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Спосіб письма за допомогою ідеограм (напр., китайське письмо, давня єгипетська писемність).

Ідеогра́ма, и, *ж.* Письмовий знак, який передає, на відміну від букви, не звук, а ціле поняття (напр., ієрогліф).

Ідеографі́чний, а, е. *Ідеографічне письмо. Ідеографічний словник.*

ІДЕОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Система філософських, політичних, правових, моральних, релігійних та мистецьких поглядів, ідей, теоретичних засад, що характеризують те або інше суспільство, клас, політичну партію, соціальну групу; кристалізуються на теоретичному рівні суспільної свідомості. *Імперська ідеологія. Релігійна ідеологія.*

Ідео́лог, а, *ч.* *Ідеолог адміністративної реформи.*

Ідеологіза́ція, ї, *ж.* *Ідеологізація творчості.*

Ідеологізо́ваний, а, е. *Ідеологізоване суспільство. Ідеологізований світ.*

Ідеологізува́ти, у́ю, у́єш.

Ідеологі́чний, а, е. *Ідеологічна платформа партії. Ідеологічне спрямування.*

Ідеологі́чно. *Ідеологічно обґрунтовувати.*

ІДЕФІ́КС, ІДЕ́Я-ФІКС, *невідм., ж.* 1. *мед.* Одержимість людини нав'язливою, маніакальною ідеєю. *Нав'язлива ідефікс.* 2. *перен.* Ідея, яка цілковито запанувала в свідомості людини, повністю підпорядкувавши її собі.

ІДЕ́Я, ї, *ж.* 1. *філос.* В ідеалістичній філософії — основна причина і джерело історичного розвитку. *Вічна ідея. Абсолютна ідея.* 2. Поняття, уявлення, що відбиває дійсність у свідомості людини та виражає ставлення її до навколишнього світу і є основним принципом світогляду. *Ідея єдності. Ідея добра. Ідея краси. Ідея держави. Ідея гармонії світу. Національна ідея.* 3. Основний принцип світогляду; переконання. *Панівна ідея. Ліберальна ідея. Реакційна ідея. Відданість ідеї. Боротися за ідею.* 4. Думка про що-небудь, міркування щодо чогось. *Нав'язлива ідея. Слушна ідея. Подавати ідею. Бути генератором ідей. У мене виникла ідея. Розвивати ідеї.* 5. Основна думка, що визначає зміст твору (художнього, мистецького, наукового та ін.). *Ідея художнього твору. Ідея роману. Ідея п'єси. Ідея картини. Ідея фільму.*

Іде́йний, а, е. 1. Що стос. ідеї (у 2, 4 знач.), виражає її, пов'язаний з нею. *Ідейний зміст роману.* 2. Який виражає певну ідею, ідеологію (про твори мистецтва); пройнятий високими ідеями. *Ідейне мистецтво. Ідейний замисел.* 3. Відданий високим ідеалам (у 1 знач.); безкорисливий. *Ідейна людина.*

Іде́йність, ності, *ж.* Відданість певній цілісній системі ідей і відповідному їй соціальному, моральному й естетичному ідеалові. *Висока ідейність. Ідейність поезії.*

Іде́йно. *Ідейно спрямований твір. Ідейно мислити. Розійтися з товаришем ідейно.*

ІДИ́ЛІЯ, ї, *ж.* 1. Невеликий поетичний твір, що зображує мирне, безтурботне життя селян на лоні природи. *Жанр ідилії. Ідилії Вергілія.* 2. *перен., перев. ірон.* Про близьке до природи, мирне, безтурботно-щасливе життя. *Тиха ідилія. Справжня ідилія. Зворушлива ідилія.*

Іди́лік, а, *ч.*

Ідилі́чний, а, е. 1. Що стос. ідилії (у 1 знач.); зображує мирне, безтурботне життя. *Ідилічний жанр. Ідилічний стиль. Ідилічний пейзаж. Ідилічний живопис. Ідилічна краса. Ідилічна картина.* 2. *перен., перев. ірон.* Близький до природи; мирний, безтурботний. *Ідилічне дитинство. Ідилічне життя. Ідилічні стосунки. Ідилічний настрій.*

Ідилі́чність, ності, *ж.* *Ідилічність мрій. Тенденції ідилічності.*

Ідилі́чно. *Зображати ідилічно.*

І́ДИШ, *невідм., ч.* Мова частини євреїв, що живуть у Європі, США, Південній Америці та Ізраїлі. *Говорити на ідиш. Вивчати ідиш.*

ІДІОАДАПТА́ЦІЯ, ї, *ж., біол.* Пристосування організмів до певного вузького кола умов, які виробилися у процесі еволюції; на відміну від ароморфозу не супроводжується загальним підвищенням організації і рівня життєдіяльності (напр., захисне забарвлення у плазунів).

Ідіоадаптаці́йний, а, е. *Ідіоадаптаційні явища.*

ІДІОБЛА́СТ, а, *ч., біол.* Рослинна клітина, яка за формою, структурою або вмістом відрізняється від інших клітин тієї самої тканини.

ІДІОЛЕ́КТ, у, *ч., лінгв.* Сукупність мовних особливостей індивідуума в певний період. *Основні риси ідіолекту письменника.*

ІДІО́МА, и, *ж.* Притаманний тільки даній мові стійкий зворот, що виражає єдине поняття. *Словник ідіом. Вживання ідіом.*

Ідіома́тика, и, *ж.* 1. Сукупність ідіом якої-небудь мови, твору. *Українська ідіоматика.* 2. Розділ мовознавства, що вивчає ідіоми. *Займатися ідіоматикою.*

Ідіомати́чний, а, е. *Ідіоматичний зворот. Ідіоматичний вислів.*

ІДІОМОРФІ́ЗМ, у, *ч., геол.* Здатність мінералів, що кристалізуються в магмі, набувати властивих їм кристалографічних обрисів.

Ідіомо́рфний, а, е.

ІДІОПЛА́ЗМА, и, *ж., фізіол.* Сукупність структурних компонентів клітини, пов'язаних зі збереженням і передачею генетичної інформації.

ІДІОСИНКРАЗІ́Я, ї, *ж.* 1. *мед.* Підвищена чутливість організму окремих людей до деяких речовин або до певних смакових, нюхових чи зорових подразнень, що зумовлює захворювання шлунково-кишкового тракту, органів дихання та шкіри; виникає у людей зі спадковою підвищеною чутливістю до певних харчових продуктів чи медичних препаратів. *Ідіосинкразія до хініну.* 2. Хвороблива огида або хвороблива схильність до чого-небудь. *Ідіосинкразія до різких звуків. Ідіосинкразія до запаху.* 3. *перен.* Неприйняття кого-небудь, яких-небудь ідей, понять і т. ін. *Ідіосинкразія до всього нового.*

Ідіосинкрати́чний, а, е. *Ідіосинкратичний синдром. Ідіосинкратична чутливість.*

ІДІО́Т, а, *ч.* 1. Людина із вродженою недоумкуватістю. *Клінічний ідіот.* 2. *лайл.* Дурень, недоумкувата людина, вчинки якої не завжди зрозумілі.

Ідіоти́зм, у, *ч.* 1. *мед.* Важка психічна хвороба, що характеризується порушенням нормальної розумової діяльності. *Хворіти на ідіотизм.*

2. *розм.* Дурість, безглуздя. *Повний ідіотизм.*

Ідіоти́чний, а, е. *Ідіотичний вираз обличчя.*

Ідіоти́чно. *Ідіотично всміхатися.*

Ідіоті́я, ї, *ж.* Найважча форма вродженого психічного недорозвитку — олігофренії. *Впасти в ідіотію.*

Ідіо́тка, и, *ж.*

Ідіо́тство, а, *с. Невиправне ідіотство.*

Ідіо́тський, а, е. *Ідіотський вираз обличчя.*

ІДІОТИ́П, у, *ч.* Сукупність спадкових факторів особини.

ІДІОФО́НИ, ів, *мн.* Музичні ударні інструменти, у яких звук виникає через коливання усього інструмента, напр., дзвін, гонг.

І́ДО, *невідм., ч., лінгв.* Міжнародна допоміжна мова, створена в 1907 році Луї де Бофроном на основі есперанто.

І́ДОЛ, а, *ч.* 1. Виготовлений із дерева, каменю чи ін. матеріалу предмет, що зображує, уособлює божество. *Кам'яний ідол. Скинути ідолів.* 2. *перен.* Про того, кого обожнюють, перед ким схиляються, кому служать. *Бути ідолом. Створити собі ідола. Боротися з ідолами.*

ІЄРА́РХІЯ, ї, *ж.* 1. Порядок підлеглості нижчих (чинів, посад і т. ін.) вищим. *Політична ієрархія. Церковна ієрархія. Службова ієрархія.* 2. *збірн.* Сукупність людей, об'єднаних у такий спосіб службовою чи іншою діяльністю, родинними стосунками й т. ін. *Сімейна ієрархія. Суспільна ієрархія.* 3. Розподіл частин або елементів цілого у строгому порядку від вищого до нижчого. *Ієрархія рівнів мови. Ієрархія елементів.*

Ієра́рх, а, *ч.* Представник вищого християнського духовенства (Папа, патріарх, митрополит, кардинал, архієпископ, єпископ). *Ієрарх Української православної церкви.*

Ієрархі́чний, а, е. *Ієрархічні сходи. Ієрархічний порядок.*

ІЄРАТИ́ЗМ, у, *ч.* Урочиста застиглість і абстрактність зображуваних постатей, зумовлена релігійно-канонічними вимогами, яка була характерною для мистецтва Давнього Світу й Середньовіччя.

Ієрати́чний, а, е. *Ієратичне письмо.*

ІЄРЕ́Й, я, *ч., церк.* Священик у християнських церквах східного обряду. *Сільський ієрей.*

Ієре́йський, а, е. *Ієрейський одяг.*

Ієре́йство, а, *с.* Посада, сан ієрея. *Відмовитися від ієрейства. Одержати ієрейство.*

ІЄРЕМІА́ДА, и, *ж., книжн., заст., ірон.* Слізна скарга, ремствування, нарікання.

ІЄРО́ГЛІФ, а, *ч.* 1. Фігурний знак (іноді зберігає характер предметного малюнка) у системі ідеографічного письма, що позначає поняття, склад або звук мови. *Китайські ієрогліфи. Японські ієрогліфи. Теорія ієрогліфів.* 2. *перев. мн., перен.* Про незрозумілий, нерозбірливий почерк. *Писати ієрогліфами.*

Ієрогл́іфіка, и, *ж.* Система ієрогліфічного письма.

Ієрогліфі́чний, а, е. *Ієрогліфічна система письма. Ієрогліфічні знаки. Ієрогліфічні написи.*

ІЄРОДИЯ́КОН, а, *ч., церк.* Монах у сані диякона.

ІЄРОМОНА́Х, а, *ч., церк.* Монах у сані священика.

ІЗАБЕ́ЛЛА, и, *ж.* Сорт винограду з чорними ягодами, а також вино із цього винограду.

ІЗАЛОБА́РА, и, *ж., метеор.* Лінія на географічній карті, що з'єднує точки, в яких атмосферний тиск змінився на ту саму величину протягом певного проміжку часу.

ІЗАЛОТЕ́РМА, и, *ж., метеор.* Лінія на географічній карті, що з'єднує точки, в яких температура повітря змінилася на ту саму величину протягом певного проміжку часу.

ІЗАНОМА́ЛА, и, *ж., метеор.* Лінія на географічній карті, що з'єднує точки з однаковим відхиленням того або іншого метеорологічного параметра (тиску, температури та ін.) від середнього його значення.

ІЗАФЕ́Т, у, *ч., лінгв.* Граматична категорія імені в арабській, перській, тюркських мовах, що вказує на різні відношення між предметами (напр., суб'єкта та об'єкта дії).

ІЗМАРА́ГДИ, ів, *мн.* Літературні збірники релігійно-повчального змісту, пам'ятки східнослов'янських літератур.

ІЗО... Перша частина складних слів, що вказує на рівність або подібність.

ІЗОАМПЛІТУ́ДА, и, *ж., метеор.* Лінія на географічній карті, що з'єднує точки з однаковим значенням амплітуди (у 1 знач.) якого-небудь метеорологічного параметра (тиску, температури та ін.) за певний проміжок часу.

ІЗОАНЕМО́НИ, ів, *мн.* Лінії на географічній карті, що з'єднують точки однакових значень середньорічної швидкості вітру.

ІЗОА́ТМИ, ів, *мн.* Лінії на географічній карті, що з'єднують точки з однаковою величиною випаровування протягом певного проміжку часу.

ІЗОБА́ЗИ, ів, *мн.* На географічній карті — лінії з'єднання точок, які внаслідок тектонічних рухів зазнали однакового підняття чи опускання за певний період.

ІЗОБА́РА, и, *ж.* 1. *метеор.* Лінія на географічній карті, що з'єднує місця з однаковим атмосферним тиском. *Сітка ізобар.* 2. *фіз.* Лінія, якою графічно зображують залежність між фізичними величинами при незмінному тиску. 3. *техн.* Лінія на діаграмі теплових процесів, що зображує процеси, які відбуваються при незмінному тиску.

ІЗОБА́РИ, ів, *мн.* (*одн.* **ізоба́р**, а, *ч.*), *фіз.* Атоми різних хімічних елементів, ядра яких містять однакове число нуклонів, але різне число протонів (тобто різняться електричним зарядом).

Ізобари́чний, Ізоба́рний, а, е. *Ізобаричні поверхні. Ізобарний процес.*

ІЗОБА́ТА, и, *ж., геогр.* Лінія на географічній карті, що з'єднує місця з однаковою глибиною водних басейнів (океанів, морів, озер).

ІЗОБРО́НТИ, ів, *мн.* Лінії на географічній карті, що з'єднують точки з однаковою кількістю днів з грозою, громом.

ІЗОБУТИЛЕ́Н, у, *ч.* Органічна сполука, ненасичений вуглеводень аліфатичного ряду; безбарвний газ; застосовують у виробництві ізооктану, ізопрену, деяких видів синтетичного каучуку.

ІЗОГАЛІ́НА, и, *ж., гідрол.* Лінія на географічній карті, що з'єднує точки з одинаковою солоністю води.

ІЗОГА́МІЯ, ї, *ж., біол.* Статевий процес у нижчих організмів, при якому клітини, що зливаються, мають однаковий вигляд і відрізняються лише біохімічними та фізіологічними властивостями.

ІЗОГЕОТЕ́РМИ, ів, *мн.* Лінії на географічній карті, що з'єднують точки земної кори з однаковими температурами.

ІЗОГІЄ́ТИ, ів, *мн.* Лінії на географічній карті, що з'єднують точки з однаковою кількістю атмосферних опадів за певний проміжок часу (добу, місяць, рік), або точки з однаковими середніми багаторічними сумами опадів за місяць чи рік.

ІЗОГІ́ПСИ, ів, *мн.* На географічній карті — лінії рівних висот ізобаричної поверхні.

ІЗОГЛО́СА, и, *ж., лінгв.* Лінія на діалектологічній карті, що визначає межі поширення мовного явища.

ІЗОГО́НА, и, *ж., метеор.* 1. Лінія на географічній карті, що з'єднує точки з однаковим магнітним схиленням. 2. Лінія на географічній карті, що з'єднує точки з однаковим напрямом вітру.

ІЗОГОНА́ЛЬНИЙ, а, е, *мат.* Рівнокутний.

Ізогона́льність, ості, *ж.*

ІЗОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Точне відтворення рукописів, почерків, письмен і т. ін. 2. Іконопис, живопис.

Ізогра́ф, а, *ч.* Іконописець, живописець. *Царський ізограф.*

Ізографі́чний, а, е.

ІЗОДИНА́МА, и, *ж., метеор.* Лінія на географічній карті, що з'єднує точки з однаковою напруженістю магнітного поля Землі.

ІЗОДРО́М, у, *ч.* Пристрій, що забезпечує гнучкий зворотний зв'язок у регуляторах.

ІЗОЕНЗИ́МИ, ІЗОЗИ́МИ, ів, *мн.* Те саме, що **ізоферме́нти**.

ІЗОЕНТРОПІ́ЙНИЙ п р о ц е́ с — зміна стану фізичної системи, коли не змінюється її ентропія.

ІЗОЗО́МА, и, *ж.* Рід комах ряду перетинчастокрилих, які є шкідниками зернових культур, трав і плодових дерев; поширені в Європі, Азії, Північній Америці.

ІЗОІО́НІЯ, ї, *ж.* Відносна постійність іонного складу внутрішнього середовища організму.

ІЗОКЕФА́ЛІЯ, ї, *ж.* У рельєфах і живопису — розташування голів на одному рівні.

ІЗОКЛІ́НА, и, *ж., метеор.* Лінія на географічній карті, що з'єднує точки з однаковими значеннями магнітного схилення.

Ізокліна́льний, а, е. *Ізоклінальні лінії.*

ІЗОКО́ЛИ, ів, *мн.* Лінії однакових викривлень, що є критерієм при виборі картографічних проекцій і які іноді наносяться на карти, щоб показати величину викривлення.

ІЗО́КОЛОН, у, *ч., літ.* Риторична фігура, при якій у двох або кількох відрізках мовлення частини речення (колонів) розміщені в однаковому синтаксичному порядку.

ІЗОЛЕЙЦИ́Н, у, *ч.* Незамінна амінокислота, що в малій кількості входить до складу всіх рослинних і тваринних білків.

ІЗОЛІ́НІЯ, ї, *ж., спец.* Лінія, що з'єднує на карті або діаграмі точки з однаковими кількісними показниками (тиску, температури тощо).

ІЗОЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Відокремлення когось чи чогось, позбавлення зв'язку з навколишнім середовищем. *Ізоляція від зовнішнього світу. Ізоляція з метою профілактики.* 2. *фіз.* **Електри́чна ізоля́ція** — запобігання безпосередньому контакту провідника зі струмом з навколишніми предметами, поверхнями, що проводять струм і т. д. **Теплова́ ізоля́ція** — захист від теплових утрат з допомогою речовин, які погано проводять тепло (ізоляторів). 3. *техн.* Неелектропровідний матеріал, яким ізолюють провідник, джерело якої-небудь енергії тощо. *Ізоляція дроту. Ізоляція кабеля.*

Ізоляці́йний, а, е. *Ізоляційний матеріал. Ізоляційна трубка. Ізоляційна стрічка.*

Ізольо́ваний, а, е. *Ізольований хворий. Ізольована квартира.*

Ізольо́ваність, ності, *ж. Вимушена ізольованість.*

Ізольо́вано. *Проживати ізольовано.*

Ізолюва́льний, а, е. *Ізолювальний матеріал.*

Ізолюва́льник, а, *ч.* Робітник, який покриває провідник, джерело якої-небудь енергії ізоляційним матеріалом, здійснює ізолювання. *Бригада ізолювальників.*

Ізолюва́льниця, і, *ж.*

Ізолюва́ння, я, *с. Потреба ізолювання.*

Ізолюва́ти, ю́ю, ю́єш. 1. Помістивши окремо, позбавляти можливості контакту з іншими (про інфекційних хворих, ув'язнених і т. ін.). *Ізолювати від світу. Ізолювати хворого.* 2. Відокремлювати від середовища, позбавляти зв'язку з ким-, чим-небудь; відособлювати. *Ізолювати суглобову порожнину.* 3. *техн.* Покривати провідник, джерело якої-небудь енергії ізоляційним матеріалом. *Ізолювати проводи.*

Ізоля́т, у, *ч., спец.* Ізольована від інших група яких-небудь біологічних об'єктів. *Білковий ізолят. Лабораторний ізолят. Розпад ізолятів.*

Ізоля́тор, а, *ч.* 1. *фіз.* Речовина, що погано проводить електричний струм (напр. діелектрик) чи тепло. 2. Виріб для ізоляції та кріплення електричних проводів, кабелів та ін. *Стовпи з ізоляторами.* 3. Приміщення для тимчасової ізоляції людей із інфекційними чи нерозпізнаними хворобами тощо. *Перебувати в ізоляторі.*

Ізоля́торний, а, е. *Ізоляторний завод.*

ІЗОЛЮ́ЮЧІ м о́ в и — мови, в яких слово завжди дорівнює морфемі, а відношення між словами в реченні виражаються за допомогою їх порядку та службових слів, напр. класична (давня) китайська мова.

ІЗОЛЯЦІОНІ́ЗМ, у, *ч.* Політика державної замкнутості, соціально-економічної відокремленості. *Економічний ізоляціонізм. Послідовний ізоляціонізм. Політика ізоляціонізму.*

Ізоляціоні́ст, а, *ч.*

Ізоляціоні́стка, и, *ж.*

Ізоляціоні́стський, а, е.

ІЗОМЕ́РІ́Я, ї, *ж., хім.* Явище, коли речовини з однаковим хімічним складом та молекулярною масою відрізняються будовою та фізико-хімічними властивостями. *Різні випадки ізомерії.*

Ізоме́ри, ів, *мн.* (*одн.* **ізоме́р**, у, *ч.*). Хімічні сполуки, що мають однаковий склад і молекулярну масу, але відрізняються одна від одної будовою та фізико-хімічними властивостями. *Характеристика ізомерів.*

Ізомериза́ція, ї, *ж., хім.* Процес перетворення одного ізомеру якої-небудь хімічної сполуки на інший ізомер.

Ізоме́рний, а, е. *Ізомерні речовини.*

ІЗОМЕТРИ́ЗМ, у, *ч.* Метрична рівномірність рядків у квантитативному віршуванні, побудованому на врахуванні часу, потрібного для вимови складу.

ІЗОМЕ́ТРІ́Я, ї, *ж., фізіол.* Збереження правильних пропорцій органів і частин тіла в період росту організму.

ІЗОМОРФІ́ЗМ, у, *ч., хім.* Здатність хімічних елементів заміщати один одного в кристалах без порушення будови останніх, утворюючи спільну кристалічну решітку (так звані мішані кристали); зумовлюється здатністю атомів, іонів або молекул, близьких за величиною радіуса, за валентністю та типом зв'язку, заміщати один одного в кристалах. *Центральний ізоморфізм.*

Ізомо́рфний, а, е, *хім.* Якому властивий ізоморфізм; подібний формою та будовою.

ІЗОНЕ́ФА, и, *ж., метеор.* Лінія на географічній карті, що з'єднує точки з однаковою хмарністю.

ІЗООКТА́Н, у, *ч., хім.* Насичений вуглеводень аліфатичного ряду — прозора безбарвна рідина з запахом бензину (застосовується у виробництві авіаційних бензинів як еталонне паливо).

ІЗООНКІ́Я, ї, *ж.* Відносна сталість онкотичного тиску плазми крові, що зумовлюється постійною концентрацією білків у крові.

ІЗООСМІ́Я, ї, *ж.* Відносна сталість осмотичного тиску в рідких середовищах і тканинах організму.

ІЗОПА́ГИ, ів, *мн.* Лінії на географічній карті, що з'єднують точки з однако-

вою тривалістю льодяного покриву на водоймах.

ІЗОПЕ́КТИКИ, ів, *мн.* Лінії на географічній карті, що з'єднують місця одночасного замерзання вод.

ІЗОПЕРИМЕТРИ́ЧНА з а д а́ ч а — задача знаходження в множині всіх кривих певного класу, що мають однаковий периметр, такої кривої, для якої певна величина, що залежить від цієї кривої, досягає екстремуму.

ІЗОПІ́КНИ, ів, *мн.* Ізолінії густини морської води.

ІЗОПЛА́СТИКА, и, *ж.* Те саме, що **гомопла́стика**.

ІЗОПЛЕ́ТИ, ів, *мн.* Ізолінії певної фізичної величини, що відображають її як функцію двох змінних. Будуються в прямокутній системі координат, де по осях відкладаються незалежні змінні.

ІЗОПРЕ́Н, у, *ч., хім.* Органічна сполука — безбарвна, летка, горюча рідина (застосовується у виробництві деяких каучуків).

ІЗОСЕ́ЙСТА, и, *ж., геол.* Лінія на географічній карті, що з'єднує точки, в яких землетрус виявився з однаковою силою. *Провести ізосейсти.*

ІЗОСИЛАБІ́ЗМ, у, *ч., літ.* Поділ вірша на ритмічні одиниці, рівні між собою за кількістю складів (на цьому принципі побудоване силабічне віршування); рівноскладовість.

ІЗОСИНТАКСИ́ЗМ, у, *ч.* Тотожне або подібне розташування елементів мови в суміжних частинах прозового або віршового текстів.

ІЗОСТАЗІ́Я, ї, *ж., геол.* Передбачуваний стан рівноваги земної кори і мантії Землі, розташованої під земною корою, під час якого земна кора ніби плаває на щільній і пластичній підкоровій масі.

Ізостати́чний, а, е. *Ізостатична рівновага.*

ІЗОТА́ХИ, ів, *мн.* Лінії на географічній карті, що з'єднують точки з однаковим значенням швидкості вітру, водної течії і т. ін.

ІЗОТЕ́РА, и, *ж., метеор.* Лінія на географічній карті, що з'єднує місця з однаковою середньою температурою літа.

ІЗОТЕ́РМА, и, *ж.* 1. *метеор.* Лінія на географічній карті, що з'єднує місця з однаковою середньою температурою в певний проміжок часу або в середньому за якийсь період. *Змикання ізотерм. Сітка ізотерм.* 2. *фіз.* Лінія, якою графічно зображують залежність між фізичними величинами при сталій температурі.

Ізотермі́чний, а, е. 1. Прикм. до **ізоте́рма**. *Ізотермічні лінії.* 2. Який має однакову, сталу температуру. *Ізотермічний процес. Ізотермічний вагон.*

ІЗОТЕРМІ́Я, ї, *ж., фізіол.* Відносна сталість температури тіла, що забезпечується фізіологічними механізмами терморегуляції (властива людині і теплокровним тваринам).

ІЗОТО́НИ, ів, *мн.* Атоми різних хімічних елементів, у ядрах яких є однакова кількість нейтронів.

ІЗОТОНІ́ЗМ, у, *ч.* Однакова кількість наголосів у рядках тонічного вірша.

ІЗОТОНІ́Я, ї, *ж.*, 1. *фіз., хім.* Однаковість напруження, тиску. 2. *біол.* Те саме, що **ізоосмія**.

Ізотоні́чний, а, е. *Ізотонічні розчини.*

ІЗОТО́ПИ, ів, *мн.* (*одн.* **ізото́п**, у, *ч.*), *спец.* Різновиди атомів певного хімічного елемента, ядра яких складаються з однакової кількості протонів і різної — нейтронів. *Стабільні ізотопи. Радіоактивні ізотопи. Поділ ізотопів.*

Ізото́пний, а, е. 1. *Ізотопний склад рудного свинцю. Ізотопний ефект. Ізотопна інваріантність.* 2. Здійснюваний за допомогою ізотопів. *Ізотопний аналіз мінералів. Ізотопні індикатори.*

ІЗОТРОПІ́Я, ї, *ж., фіз.* Однаковість фізичних властивостей тіла в усіх його напрямах.

Ізотро́пний, а, е. *Ізотропні тіла.*

ІЗОФЕ́НИ, ів, *мн.* Лінії на географічній карті, що з'єднують точки з одночасним настанням або однаковою тривалістю якого-небудь фенологічного явища, напр. зацвітання якої-небудь рослини.

ІЗОФЕРМЕ́НТИ, ів, *мн.* Ферменти, що відрізняються за будовою, фізико-хімічними та імунологічними властивостями, але каталізують одну й ту саму реакцію.

ІЗОХІО́НИ, ів, *мн.* Лінії на географічній карті, що з'єднують точки з однаковою висотою або тривалістю снігового покриву.

ІЗОХІМЕ́НА, и, *ж., метеор.* Лінія на географічній карті, що поєднує місця з однаковою пересічною температурою зими.

ІЗОХО́РА, и, *ж., фіз.* Лінія на діаграмах теплових процесів, яка зображує процес, що відбувається при сталому об'ємі.

ІЗОХОРИ́ЧНИЙ, ІЗОХО́РНИЙ, а, е, *фіз.* Який має сталий об'єм (про процес). *Ізохоричний процес.*

ІЗОХРОМАТИ́ЧНИЙ, а, е. Одноколірний.

ІЗОХРО́НА, и, *ж., геогр., метеор.* Лінія на географічній карті, схемі, що поєднує точки з одночасним настанням якого-небудь явища природи (напр., танення снігів, скресання річок і т. ін.).

ІЗОХРОНІ́ЗМ, у, *ч.* Рівночасність, рівнотривалість рядків у вірші; поділ вірша на групи, рівні за часом вимови.

ІЗОХРО́ННИЙ, а, е, *спец.* Сталий, незмінний у часі. *Ізохронна крива. Ізохронні коливання звукових хвиль.*

Ізохро́нність, ності, *ж., спец.* Рівномірність, однакова тривалість якого-небудь процесу або явища. *Ізохронність коливань маятника.*

ІЗУМРУ́Д, у, *ч., розм.* Мінерал, прозорий різновид берилу, забарвлений оксидом хрому в насичений яскраво-зелений колір; коштовний камінь. Інша назва — смарагд.

Ізумру́дний, а, е, *розм.* 1. Прикм. до **ізумру́д**; смарагдовий. *Ізумрудний відтінок.* 2. Оздоблений смарагдами. *Ізумрудний перстень.*

ІЗЮ́М, у, *ч.* Сушені ягоди винограду; родзинки.

Ізю́мина, и, *ж.* Одна ягода ізюму.

Ізю́мний, а, е. 1. Прикм. до **ізю́м**. *Ізюмне виробництво.* 2. Вигот. з ізюму; з ізюмом. *Ізюмне вино.*

ІКЕБА́НА, и, *ж.* 1. Мистецтво складати з квітів, рослин, гілок букети, художні композиції за певними правилами. *Школа ікебани. Уроки ікебани. Заняття з ікебани. Семінар з ікебани.* 2. Букет, композиція, складена з використанням прийомів такого мистецтва. *Робити ікебану.*

ІКО́НА, и, *ж.* Живописне, мозаїчне або рельєфне зображення Бога або святого, яке служить предметом релігійного поклоніння і вшанування. *Чудотворна ікона. Старовинна ікона. Ікона XVIII століття. Стояти перед іконою.*

Іко́нний, а, е. *Іконне письмо. Іконний живопис. Іконне зображення.*

ІКОНОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Сукупність суворо встановлених правил, що їх повинен дотримуватися художник при зображенні релігійних або міфологічних сюжетів та осіб. *Православна іконографія. Вимоги іконографії. Правила іконографії.* 2. Опис і вивчення різноманітних зображень певної особи, події, сюжету тощо в творах живопису й скульптури. *Займатися іконографією.* 3. *збірн.* Сукупність таких зображень. *Іконографія Б. Хмельницького.*

Іконографі́чний, а, е. *Іконографічний матеріал. Іконографічне зображення.*

ІКОНО́МЕТР, а, *ч., техн.* Видошукач фотоапарата у вигляді двох співвісних рамок, одна з яких (більша) при-

кріплюється у площині об'єктива, а інша у площині фотоматеріалу.

ІКОНО́МІЯ, ї, *ж.* Термін канонічного права, який означає теологічно мотивоване відхилення від тих чи інших церковних норм і правил, при якому вони зберігаються, але в дещо зміненому значенні.

ІКОНОСКО́П, а, *ч., техн.* Передавальна телевізійна трубка, призначена для перетворення оптичного зображення на електричний сигнал.

ІКОНОСТА́С, а, *ч.* 1. Стіна із вставленими в неї іконами, яка в православній, греко-католицькій та деяких інших східних християнських церквах відокремлює вівтар від центральної частини. *Церковний іконостас. Різьблений іконостас. Двері іконостасу.* 2. *перен., ірон.* Розташовані у кілька рядів на грудях ордени і медалі.

Іконоста́сний, а, е. *Іконостасна різьба. Іконостасний живопис.*

ІКОНОТЕ́КА, и, *ж.* Зібрання, колекція зображень за визначеною тематикою.

ÍКОС, у, *ч.* Богослужебна пісня, зміст якої — уславлення святого чи церковної події.

ІКОСА́ЕДР, у, *ч.* Один з 5 типів правильних многогранників. Ікосаедр має 20 трикутних граней, 30 ребер, 12 вершин.

ІКС, а́, *ч.* 1. Назва двадцять першої літери (x) латинського алфавіту. 2. *у знач. присл.* **іксо́м**. У вигляді літери «x». 3. *мат.* Невідома величина, позначувана цією літерою. 4. Умовне позначення невідомої особи або особи, яку не бажано називати.

ÍКСІЯ, ї, *ж., бот.* Південноафриканська рослина, багато видів якої розводять як декоративні.

ІКТ, а́, *ч.* Ритмічний наголос у вірші, що не завжди збігається з граматичним.

ÍЛЕУС, у, *ч., мед.* Раптова непрохідність кишечника.

ІЛІТЕРА́ТИ, ів, *мн.* Звуки, для яких не існує відповідних графічних знаків, напр., «гм», «тпру», «угу», «хр-р-р».

ІЛЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Такий, що суперечить логіці; нерозумний, невідповідний.

ІЛО́ТИ, ів, *мн.* 1. Хлібороби Стародавньої Спарти, які вважалися власністю держави і за своїм становищем майже не відрізнялися від рабів. 2. *перен.* Безправний.

ІЛЬМЕНІ́Т, у, *ч.* Мінерал класу оксидів, з руди якого добувають титан. *Руда ільменіту.*

ІЛЮВІ́Й, ю, *ч., геол.* Мінеральні та органічні речовини, вимиті водою з ерхніх шарів ґрунту й відкладені в його нижній частині.

Ілювіа́льний, а, е. *Ілювіальний горизонт.*

ІЛЮЗІОНІ́ЗМ, у, *ч.* 1. *філос.* Суб'єктивно-ідеалістичний погляд, згідно з яким матеріальний світ є видимість, ілюзія, обман почуттів. 2. Вид циркового і естрадного мистецтва, суть якого в тому, що актор за допомогою спеціальної апаратури, приладів викликає в глядачів оманливі зорові та слухові враження. 3. Імітація видимого світу у витворах образотворчого мистецтва, створення враження реально існуючих предметів і простору.

Ілюзіоні́ст, а, *ч.* 1. *філос.* Послідовник ілюзіонізму (у 1 знач.). 2. Актор цирку, який показує фокуси за допомогою різноманітних і складних приладів. *Фокусник-ілюзіоніст. Виступ ілюзіоніста.*

Ілюзіоністи́чний, а, е.

Ілюзіоні́стка, и, *ж.*

Ілюзіоні́стський, а, е. Що стос. ілюзіоніста (у 1, 2 знач.).

ІЛЮ́ЗІЯ, ї, *ж.* 1. Оманливе, хибне сприймання дійсності; хибне уявлення про що-небудь, а також необґрунтована надія, нездійсненна мрія. *Ілюзія правди. Ілюзія кохання. Грошова ілюзія.* 2. Програмний номер ілюзіоніста (у 2 знач.).

Ілюзі́йний, а, е. 1. *Ілюзійне видіння.* 2. *Ілюзійний номер. Ілюзійне мистецтво.*

ІЛЮЗО́РНИЙ, а, е. Викликаний, спричинений ілюзією (у 1 знач.); хибний, примарний, нездійсненний. *Ілюзорне видіння.*

Ілюзо́рність, ності, *ж.* 1. В образотворчому мистецтві — ілюзія чуттєвої вірогідності зображення. 2. Примарність, видимість. *Ілюзорність мрій.*

Ілюзо́рно.

ІЛЮМІНА́ТОР[1], а, *ч.* Герметичне, як правило, кругле, з товстого скла вікно на кораблі або літаку. *Бортовий ілюмінатор. Ілюмінатор літака. Дивитися в ілюмінатор. Задраїти ілюмінатори.*

Ілюміна́торний, а, е. *Ілюмінаторне скло. Ілюмінаторні отвори.*

ІЛЮМІНА́ТОР[2], а, *ч.* 1. У середньовічних рукописних майстернях — художник, що відтворював ініціали і нескладні орнаменти рукописів та позначав нові рядки. 2. Майстер, який вручну розмальовує гравюри та ін.

ІЛЮМІНА́ЦІЯ, ї, *ж.* Яскраве освітлення із застосуванням кольорових вогнів, світлових написів, зображень і т. ін. з нагоди якого-небудь свята, перемоги. *Яскрава ілюмінація. Святкова ілюмінація. Новорічна ілюмінація. Влаштувати ілюмінацію. Вогні ілюмінації.*

Ілюміна́тор, а, *ч.* Фахівець із влаштування ілюмінацій, піротехнік. *Досвідчені ілюмінатори.*

Ілюмінаці́йний, а, е. *Ілюмінаційні вогні. Ілюмінаційні патрони.*

Ілюміно́ваний, а, е. *Ілюмінований парк.*

Ілюмінува́ння, я, *с.* 1. Ручне розфарбовування гравюр та малюнків. 2. Виконання кольорових гравюр та орнаментів у рукописних книгах. *Ілюмінування міста.*

Ілюмінува́ти, у́ю, у́єш. 1. Освітлювати кольоровими вогнями, прикрашати світловими написами, зображеннями тощо з нагоди якого-небудь свята. *Ілюмінувати зал. Ілюмінувати ялинку. Ілюмінувати фасад будівлі. Ілюмінувати площу.* 2. *спец.* Розмальовувати кольоровими фарбами контури на картах, малюнки, літери і т. ін.

ІЛЮСТРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Зображення в книжці або журналі, що пояснює, відтворює зміст тексту; малюнок. *Книжка з ілюстраціями. Автор ілюстрацій. Ілюстрація до повісті.* 2. *перен.* Приклад, який наочно пояснює, розкриває, підтверджує що-небудь. *Ілюстрація воєнних подій. Ілюстрація досягнень сучасної науки. Ілюстрація туристської подорожі.*

Ілюстрати́вний, а, е. Який є ілюстрацією чого-небудь, признач. для ілюстрування чогось; наочний, зображальний. *Ілюстративна частина. Ілюстративний елемент. Ілюстративний матеріал.*

Ілюстрати́вність, ності, *ж.* *Ілюстративність викладу.*

Ілюстра́тор, а, *ч.* Художник, який створює малюнки до тексту (книги, журналу, газети і т. ін.). *Видатний ілюстратор. Ілюстратор поезій Т. Г. Шевченка. Ілюстратор високого класу.*

Ілюстра́торка, и, *ж.*

Ілюстра́торський, а, е. Що стос. ілюстратора, ілюстраторів. *Ілюстраторський талант.*

Ілюстро́ваний, а, е. *Ілюстрована книга. Ілюстрований журнал.*

Ілюструва́ння, я, *с.* *Ілюстрування книг.*

Ілюструва́ти, у́ю, у́єш. 1. Створювати до тексту малюнки, що супроводять виклад, пояснюють зміст твору. *Ілюструвати книжку. Ілюструвати етнографічні матеріали. Ілюструвати вживання слів у словнику. Ілюструвати нове видання Шевченка.* 2. *перен.* Наочно пояснювати, розкривати,

підтверджувати що-небудь за допомогою малюнків, прикладів і т. ін. *Ілюструвати доповідь схемами.*

ІМ..., ІН... Префікс на позначення заперечення, відсутності чогось або проникнення в щось.

ІМА́ГО, *невідм., с., зоол.* Кінцева стадія індивідуального розвитку комах, під час якої розвиваються крильця і здатність розмножуватись.

ІМАЖИ́ЗМ, у, *ч.* Модерністська течія у світовій літературі XX ст., яка трактувала образ як самодостатню одиницю поетики художнього твору, культивувала верлібр, японські хоку.

ІМАЖИНІ́ЗМ, у, *ч.* Течія в російській поезії 10—20-х років XX ст., для якої естетика художньої мови полягала у пошуках нових образів, метафор.

Імажині́ст, а, *ч.*

Імажині́стка, и, *ж.*

Імажині́стський, а, е. *Імажиністський образ.*

ІМА́М, а, *ч.* 1. Духовний глава всіх мусульман або певної їх частини. 2. Титул правителя мусульманської держави, наділеного релігійною, політичною та військовою владою. 3. Мулла, який керує спільною молитвою в мечеті, а також настоятель мечеті. 4. Верховний правитель шиїтів. 5. Почесна назва визначних діячів ісламу.

Імама́т, у, *ч.* 1. Інститут верховного керівництва мусульманською релігійною громадою, у якому збігаються влада світська і влада духовна. *Глава імамату.* 2. Держава мюридів у Дагестані і Чечні, яка виникла в кінці 20-х років XIX ст. під час боротьби народів цих регіонів проти колоніальної політики Російської імперії. *Заснування імамату.*

ІМАНЕ́НТНИЙ, а, е, *книжн.* Властивий природі самого предмета або явища, процесу, який відбувається незалежно від зовнішніх впливів. *Іманентне явище. Іманентні закони. Іманентні тенденції.*

Імане́нтність, ності, *ж.*

Імане́нтно. *Вивчати історію іманентно. Іманентно властивий чомусь.*

ІМБЕЦИ́ЛЬНИЙ, а, е, *мед.* Середній ступінь уродженого психічного недорозвинення — олігофренії; зумовлюється порушеннями розвитку головного мозку плоду або дитини в перші роки її життя.

Імбеци́льність, ності, *ж.*

ІМБИ́Р, у, *ч.* Тропічна трав'яниста рослина, м'ясисте кореневище якої багате на ефірні олії, а також прянощі, вигот. з цього кореневища.

Імби́рний, а, е. 1. Прикм. до **імби́р**. *Імбирний запах.* 2. Який добувають з імбиру. *Імбирна олія.*

ІМБІБІ́ЦІЯ, ї, *ж., мед.* Просочування тканин організму речовинами, розчинними у рідині (напр., просочування жовчними пігментами спостерігається під час жовтяниці).

ІМЕДІОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Спосіб безпосереднього знімання на чутливу металеву пластину.

ІМЕЛЬМА́Н, у, *ч., ав.* Одна з фігур вищого пілотажу; напівпетля Нестерова.

ІМЕ́РСІЯ, ї, *ж., фіз.* Уведення рідини (кедрової олії, вазеліну, водного розчину гліцерину) між розглядуваним предметом і об'єктивом мікроскопа, щоб підвищити освітленість зображення.

Імерсі́йний, а, е. *Імерсійна рідина. Імерсійна система.*

І́МІДЖ, у, *ч.* Цілеспрямовано сформований образ (якої-небудь особи, явища, предмета і т. ін.) з метою емоційно-психологічного впливу на кого-небудь для популяризації, реклами і т. ін. *Імідж модерніста. Створювати імідж. Формувати імідж. Мати імідж. Імідж джентльмена.*

ІМІДЖМЕ́ЙКІНГ, у, *ч.* Процес створення іміджу, одна з основних форм реклами, що забезпечує популярність, викликає суспільний інтерес. *Займатися іміджмейкінгом.*

Іміджме́йкер, а, *ч.* Фахівець, який професійно займається створенням іміджу (політичного чи суспільного діяча, актора, спортсмена і т. ін.). *Досвідчений іміджмейкер. Талановитий іміджмейкер.*

ІМІТА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Вміле відтворення, наслідування кого-, чого-небудь шляхом точного повторення. *Імітація голосу звірів. Імітація пташиного співу.* 2. Підроблення чого-небудь, а також виріб, що є такою підробкою. *Імітація коштовних каменів. Імітація натуральної шкіри. Імітація кришталю. Імітація антикварної вази.* 3. Спосіб маскування, здійснюваний за допомогою імітаційних засобів. 4. *муз.* Повторення мелодії або її початку одним з голосів услід за іншим.

Імітати́вний, Імітаці́йний, а, е. *Імітативна поліфонія. Імітаційна модель.*

Іміта́тор, а, *ч.* 1. Людина, яка вміло імітує кого-, що-небудь. *Талановитий імітатор. Віртуозний імітатор. Імітатор пташиного співу.* 2. Прилад, модель і т. ін., що з максимальною точністю відтворює що-небудь. *Імітатор кабіни космічного корабля.*

Іміта́торка, и, *ж.*

Іміта́торський, а, е. *Імітаторський талант.*

Іміта́торство, а, *с.*

Імітó́ваний, а, е. *Імітована пальма.*

Імітува́ння, я, *с.*

Імітува́ти, у́ю, у́єш. 1. Точно наслідувати кого-небудь; відтворювати що-небудь з максимальною точністю. *Імітувати мову дитини. Імітувати діяльність нервової системи. Імітувати пограбування.* 2. Підробляти під що-небудь. *Імітувати меблі під колір дуба. Імітувати золото. Імітувати коштовні камені. Імітувати мармур.* 3. Повторювати тему або мотив в іншому голосі музичного твору на певний інтервал вище або нижче.

ІММАТЕРІАЛІ́ЗМ, у, *ч., філос.* Заперечення реальності існування матерії й визнання існування духу.

Імматеріалі́ст, а, *ч.*

Імматеріалі́стка, и, *ж.*

Імматеріалі́стський, а, е. *Імматеріалістські погляди.*

ІММАТЕРІА́ЛЬНИЙ, а, е, *філос.* Який не має матеріальної основи.

ІММАТРИКУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* Включення у списки.

ІММІГРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. В'їзд чужоземців до якої-небудь країни на постійне чи тривале проживання. *Масова імміграція. Імміграція населення. Служба імміграції. Дозволити імміграцію. Заперечувати проти імміграції. Імміграція першої (другої, третьої) хвилі.* 2. *збірн.* Іммігранти. 3. *перен.* Переміщення іноземних капіталів і грошових потоків із одного регіону в інший. *Імміграція капіталу. Імміграція іноземної валюти.* 4. *спец.* Переміщення представників тваринного світу з одного регіону в інший. *Імміграція риб тихоокеанського басейну.*

Іммігра́нт, а, *ч.* 1. Чужоземець, що переїхав до якої-небудь країни на постійне чи тривале проживання; переселенець. *Нові іммігранти. Недавні іммігранти. Діти іммігрантів.* 2. *перев. мн., зоол.* Представник виду, роду або інших груп тварин, які виникли й розвивалися на іншій території і вселилися на дану територію значно пізніше. *Іммігранти морської фауни.*

Іммігра́нтка, и, *ж.*

Іммігра́нтський, а, е. *Іммігрантські права. Іммігрантська доля.*

Імміграці́йний, а, е. *Імміграційні правила. Імміграційні закони. Імміграційна віза.*

Іммігрува́ти, у́ю, у́єш. Приїжджати (вселятися) в чужу країну на тривале чи

постійне проживання. *Іммігрувати в Україну. Іммігрувати в США.*

ІММОБІЛІЗÁЦІЯ, ї, *ж.* Забезпечення нерухомості ушкодженої або хворої частини тіла шляхом накладання пов'язок і шин, щоб запобігти повторним ушкодженням або з лікувальною метою. *Іммобілізація переламаної ноги.*

Іммобілізóваний, а, е. *Іммобілізована кінцівка.*

Іммобілізувáти, ýю, ýєш. Робити нерухомою ушкоджену частину тіла.

ІМОРТÉЛІ, ів, *мн.* Рослини кількох родів родини складноцвітих. Інша назва — безсмертники.

ІМПЕРАТИ́В, *ч.* 1. *род.* у, *книжн.* Беззастережна, категорична вимога; веління, наказ. 2. *род.* а, *лінгв.* Наказовий спосіб дієслів. 3. Категоричний імператив. Загальний обов'язковий моральний закон в етиці Е. Канта; безумовний принцип поведінки.

Імперати́вний, а, е. 1. *книжн.* Який вимагає беззастережного підпорядкування, реагування, виконання; наказовий. *Імперативна інтонація.* 2. *лінгв.* Що стос. імператива (у 2 знач.). *Імперативна форма дієслова.* 3. *юр.* Який не допускає вибору. 4. Мандат, обов'язковий для виконання виборною особою або органом; наказ чи доручення виборців.

Імперати́вність, ності, *ж. Набувати імперативності. Втрачати імперативність.*

Імперати́вно.

ІМПЕРÁТОР, а, *ч.* 1. Найвищий титул деяких монархів, а також особа, що має цей титул. *Титул імператора. Імператор Наполеон.* 2. Почесний титул полководця в Стародавньому Римі.

Імперáторський, а, е. *Імператорська корона. Імператорський герб. Імператорський театр. Атрибути імператорської влади.*

Імператри́ця, і, *ж. Портрет імператриці. Титул імператриці.*

ІМПЕРІÁЛ, у, *ч.* 1. У диліжансах та омнібусах — другий поверх із обладнаними сидіннями для пасажирів. 2. Російська золота монета; карбувалася з 1755 р.

ІМПЕРІАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Найвища стадія розвитку капіталізму з пануванням монополій і фінансового капіталу. 2. Використання військових, політичних, економічних засобів для поширення панування або контролю над іншими країнами, колоніями. 3. *перен.* Загарбництво.

Імперіалі́ст, а, *ч.*

Імперіалі́стка, и, *ж.*

Імперіалісти́чний, а, е.

ІМПÉРІЯ, ї, *ж.* 1. Велика монархічна держава, на чолі якої стоїть імператор. *Римська імперія. Епоха імперії.* 2. Велика держава, що, як правило, мала колоніальні володіння, а також держава, яка використовує експансію, політичне, економічне гноблення залежних народів. *Колоніальна імперія. Британська імперія.* 3. *перен.* Велика монополія, що здійснює контроль над усією галуззю промисловості, якоюнебудь діяльністю. *Нафтова імперія. Видавничо-газетна імперія. Фінансова імперія.* 4. *перен.* Певний простір, реальний чи уявний, де неподільно панує що-небудь. *Імперія зла. Імперія мрій.*

Імпéрський, а, е. 1. Що стос. імперії, який характеризує її політику, входить до її складу. *Імперська концесія. Імперська політика.* 2. Пройнятий духом національної вищості над іншими народами і державами. *Імперські амбіції. Імперське політичне мислення.*

ІМПЕРСОНÁЛЬНИЙ, а, е, *грам.* Безособовий. *Імперсональне речення.*

ІМПЕРФÉКТ, а, *ч., грам.* Одна з форм минулого часу дієслова в індоєвропейських мовах, що виражає тривалу дію без вказівки на її закінчення в минулому. *Форми імперфекта.*

Імперфéктний, а, е. *Імперфектна форма дієслова.*

ІМПЕТИ́ГО, *невідм., с., мед.* Інфекційне гнійничкове шкірне захворювання, спричинюване стрептококами та стафілококами, що виявляється у несподіваному і моментальному утворенні на певній ділянці шкіри (як правило, на обличчі або руках) гнійних пухирців із наступним перетворенням їх у кірочки, які безслідно минають після видужання. *Звичайне імпетиго. Стафілококове імпетиго.*

Імпетигінóзний, а, е. Гнійничковий, який вкритий кірочками, струпами. *Імпетигінозна інфекція.*

ІМПІ́ЧМЕНТ, у, *ч., політ.* Процедура притягнення до суду парламенту вищих посадових осіб держави у випадках порушення ними законів цих країн. *Процедура імпічменту. Оголосити імпічмент прем'єр-міністрові. Імпічмент президента. Висловлюватися проти імпічменту.*

ІМПЛАНТÁЦІЯ, ї, *ж., мед.* 1. Пересаджування живим організмам окремих клітин, тканин або цілих органів з наступним приживленням їх. *Імплантація серця. Імплантація зубів. Здійснити імплантацію. Методи імплантації.* 2. Уведення зародка людини та вищих ссавців у слизову оболонку матки.

Імплантáт, у, *ч., мед.* Зародок, орган, тканина або штучне тіло, що їх уживлюють в організм людини або тварини у процесі імплантації (у 1, 2 знач.). *Пористі імплантати. Монолітні імплантати. Зародковий імплантат. Зубний імплантат.*

Імплантаці́йний, а, е.

Імплантóваний, а, е. *Імплантований орган.*

Імплантувáння, я, *с.*

Імплантувáти, ýю, ýєш. Вживляти щось в організм людини або тварини. *Імплантувати зуб. Імплантувати зародок. Імплантувати електроди.*

ІМПЛЕМЕНТÁЦІЯ, ї, *ж.* Здійснення, виконання державою міжнародно-правових норм. *Імплементація Конвенції про ліквідацію хімічної зброї.*

Імплементóваний, а, е.

Імплементувáти, ýю, ýєш.

ІМПЛІКÁЦІЯ, ї, *ж., лог.* Логічна операція, за допомогою якої з двох висловлювань утворюється умовне висловлювання «якщо..., то...».

Імплікóваний, а, е. Залежний, який визначається чимось. *Імпліковане явище.*

Імплікувáти, ýю, ýєш. *Одне явище імплікує інше.*

ІМПЛІЦИ́ТНИЙ, а, е, *спец.* Прихований, зовнішньо не виражений. *Імпліцитний сенс висловлювання.*

Імпліци́тність, ності, *ж.*

Імпліци́тно.

ІМПЛÓЗІЯ, ї, *ж., лінгв.* Перша фаза артикуляції проривного приголосного — змикання.

Імплози́вний, а, е. Проривні приголосні, при вимові яких після змикання немає вибуху.

Імплози́вність, ності, *ж.*

ІМПЛЮ́ВІЙ, я, *ч.* Відкритий простір, як правило, неглибокий чотирикутний басейн, оточений критими галереями у внутрішньому дворі давньоримського дому; басейн для стікання дощової і талої води, розташований під комплювієм на даху.

ІМПОЗÁНТНИЙ, а, е, *книжн.* Який справляє враження своїм виглядом, звертає на себе увагу; поважний, статечний. *Імпозантна жінка. Імпозантна зовнішність. Імпозантний костюм.*

Імпозáнтність, ності, *ж.* Зовнішня поважність, статечність. *Імпозантність постави. Імпозантність манер. Імпозантність фігури.*

Імпозáнтно. *Виглядати імпозантно.*

ІМПОНУВÁТИ, ýю, ýєш. Викликати повагу, прихильність, справляти враження на кого-небудь; подобатися. *Імпонувати інтелігентністю.*

ÍМПОРТ, у, *ч.* 1. Закупівля та ввезення в країну товарів, сировини, фінансових засобів з-за кордону; протилеж-

не — **е́кспорт**. *Імпорт продовольства. Імпорт енергоносіїв. Імпорт робочої сили. Імпорт ліків. Імпорт валюти.* 2. Загальна кількість або загальна вартість товарів, увезених у країну. *Український імпорт. Обсяг імпорту.*

Імпорте́р, а, *ч. Іноземні імпортери. Вітчизняні імпортери. Імпортер пшениці. Країни — імпортери нафти.*

І́мпортний, а, е. *Імпортний обіг. Імпортний дефіцит. Імпортний лізинг. Імпортна вартість. Імпортне мито. Імпортні товари.*

Імпорто́ваний, а, е. *Імпортовані товари. Імпортована інфляція.*

Імпортува́ння, я, *с. Імпортування пшениці.*

Імпортува́ти, у́ю, у́єш. Ввозити товари, сировину чи капітал з-за кордону. *Імпортувати нафту. Імпортувати природний газ.*

ІМПО́СТ, а, *ч.* 1. *архіт.* Верхній камінь стовпа, колони, стіни, який є підпорою арки або балки. 2. Середник над віконними чи дверними стулками або між самими стулками.

ІМПОТЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. Повна або часткова втрата особами чоловічої статі здатності здійснювати статевий акт; статеве безсилля. *Хворіти на імпотенцію. Ліки від імпотенції.* 2 *перен* Творче безсилля, духовне безпліддя. *Творча імпотенція.*

Імпоте́нт, а, *ч.* 1. Чоловік, який не може здійснити статевий акт через відсутність (ослаблення) ерекції. *Повний імпотент.* 2. *перен.* Той, хто не здатний досягти чогось, зробити щось. *Творчий імпотент. Інтелектуальний імпотент.*

Імпоте́нтний, а, е. 1. *мед.* Безсилий, слабкий у статевому відношені. *Імпотентний стан.* 2. *перен.* Нездатний що-небудь зробити, здійснити; марний. *Імпотентна думка. Імпотентний період у творчості.*

ІМПРЕГНА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* Метод просочування фіксованої тканини тварин розчином солей срібла, золота, свинцю, осмію і т. ін. для виявлення її структури; застосовується при вивченні нервової тканини, гістологічних структур.

Імпрегнува́ння, я, *с., спец.* Просочування тканин, деревини тощо різними емульсіями або розчинами.

ІМПРЕ́ЗА, и, *ж.* Зустріч, громадський захід (концерт, виставка, змагання, лотерея і т. ін.), влаштований для запрошених осіб з розважально-ознайомлювальною або комерційною метою. *Мистецька імпреза.*

ІМПРЕСА́РІО, *невідм., ч.* Приватний підприємець, що організовує видовищні заходи; агент, що організовує гастролі актора й діє від його імені; антрепренер. *Імпресаріо співачки.*

ІМПРЕСІОНІ́ЗМ, у, *ч.* Напрям у мистецтві й літературі другої половини XIX і початку XX ст., представники якого прагнули відтворити найтонші суб'єктивні відчуття й переживання художника, письменника, скороминучі враження тощо. *Класичний імпресіонізм. Представники імпресіонізму.*

Імпресіоні́ст, а, *ч. Школа імпресіоністів.*

Імпресіоністи́чний, а, е. 1. Що стос. імпресіонізму, властивий йому. *Імпресіоністична орнаментальність.* 2. Пройнятий імпресіонізмом. *Імпресіоністичні вірші.* 3. Який ґрунтується тільки на особистому враженні в певний момент. *Імпресіоністичне сприйняття явища.*

Імпресіоні́стка, и, *ж.*

Імпресіоні́стський, а, е.

ІМПРЕ́СІЯ, ї, *ж., книжн.* Враження.

ІМПРОВІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Процес одночасного складання й виконання якогось твору (пісні, вірша і т. ін.), а також сам твір, промова, виголошені без попереднього підготування. *Театр імпровізації.*

Імпровіза́тор, а, *ч.* Той, хто імпровізує або має здатність до імпровізації.

Імпровіза́торський, а, е. *Імпровізаторські здібності.*

Імпровізаці́йний, а, е. *Імпровізаційний характер.*

Імпровізо́ваний, а, е. *Імпровізована промова. Імпровізована сцена.*

Імпровізо́вано. *Виконують твір імпровізовано.*

Імпровізува́ти, у́ю, у́єш. 1. Створювати який-небудь твір (пісню, вірш і т. ін.) під час виконання, виголошувати промову тощо без попереднього підготування. *Імпровізувати вірші.* 2. Говорити, робити, виконувати те, що спадає на думку; вигадувати. *Намагатися імпровізувати.* 3. *перен.* Робити, влаштовувати що-небудь нашвидку, без попереднього підготування.

І́МПУЛЬС, у, *ч.* 1. Внутрішній поштовх, спонукання до якої-небудь дії. *Сильний імпульс.* 2. *фізіол.* Раптове й короткочасне збудження в нервових елементах, зумовлене їх подразненням і спрямоване на виконання певних дій. *Імпульс для скорочення м'язів. Нервові імпульси.* 3. *фіз.* Кількість руху, яка дорівнює добуткові маси тіла на його швидкість. *Електричний імпульс.*

Імпульса́тор, а, *ч., техн.* Генератор потужних електричних імпульсів.

Імпульса́ція, ї, *ж., фізіол.* Подавання імпульсів (у 2 знач.). *Природна імпульсація.*

І́мпульсний, а, е. *Імпульсне випромінювання. Імпульсний генератор. Імпульсна лампа. Імпульсна техніка.*

Імпульси́вний, а, е. 1. Нестриманий, нерозважливий, схильний діяти під впливом раптового бажання чи спонукання (імпульсу). *Імпульсивна людина. Імпульсивний політик.* 2. Зумовлений імпульсом (у 1 знач.). *Імпульсивні дії. Імпульсивний учинок.*

Імпульси́вність, ності, *ж. Імпульсивність характеру.*

Імпульси́вно.

ІМУНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж., мед.* Метод створення штучного імунітету (у 1 знач.) в людини й тварин шляхом вакцинації.

Імунізаці́йний, а, е. *Імунізаційні препарати.*

Імунізо́ваний, а, е. *Імунізовані діти. Імунізовані тварини.*

Імунізува́ти, у́ю, у́єш. 1. *мед.* Робити кого-, що-небудь імунним, несприйнятливим до чогось. *Імунізувати дітей.* 2. *юр.* Робити вільним когонебудь від дії деяких норм права. *Імунізувати дипломата.*

ІМУНІТЕ́Т, у, *ч.* 1. *мед., біол.* Несприйнятливість організму або його здатність протистояти збудникам інфекційних хвороб, а також деяким отрутам. *Вроджений імунітет. Набутий імунітет. Ослаблювати імунітет. Набути імунітету. Активний імунітет.* 2. *юр., дипл.* Виключне право не підпорядковуватися деяким загальним законам, що надається особам, які займають особливе становище в державі (напр., дипломатичному корпусові, депутатам парламенту, працівникам судових і правоохоронних органів). *Дипломатичний імунітет. Депутатський імунітет. Податковий імунітет.* 3. *фін.* Звільнення від сплати податків окремих юридичних або фізичних осіб. 4. *перен.* Здатність протистояти чому-небудь, зберігаючи спокій і незворушність. *Імунітет до хамства.*

Імуніте́тний, а, е. *Імунітетні права. Імунітетні особи.*

Іму́нний, а, е, *мед., біол.* 1. Несприйнятливий до інфекційних хвороб або отрут; захищений імунітетом від зараження або отруєння. *Імунні властивості. Імунна стійкість організму. Імунна система. Імунний захист. Імунний дефіцит.* 2. Який створює, зумовлює або посилює імунітет. *Імунні тіла. Імунні препарати. Імунна сироватка.*

Імýнність, ності, *ж. Рівень імунності.*

ІМУНО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «імунітет» (у 1 знач.).

ІМУНОГЕНÉЗ, у, *ч., мед.* Процес формування і розвитку імунітету.

ІМУНОГЕНÉТИКА, и, *ж., мед.* Розділ генетики, що вивчає фактори, пов'язані з імунітетом і явищем несумісності тканин.

Імуногенетúчний, а, е.

ІМУНОГЛОБУЛÍНИ, ів, *мн.* Білки, які утворюються в лімфоїдних клітинах хребетних тварин і людини і яким властива активність антитіл; використовуються у медицині для лікування деяких інфекційних хвороб. *Протикоровий імуноглобулін. Протистафілококовий імуноглобулін.*

ІМУНОДЕПРÉСІЯ, ї, *ж., мед.* Зниження імунної стійкості організму, ослаблення дії його природних опірних механізмів та реакцій.

Імунодепресáнти, ів, *мн.* Речовини, які понижують, гальмують або повністю пригнічують імунітет організму.

Імунодепресúвний, а, е.

ІМУНОДЕФІЦÚТ, у, *ч., мед.* Зниження або відсутність імунітету внаслідок дефекту імунної системи організму; виявляється в нездатності протистояти різним захворюванням; порушення захисних функцій організму. *Синдром набутого імунодефіциту (СНІД).*

Імунодефіцúтний, а, е. *Імунодефіцитні захворювання. Імунодефіцитний стан.*

ІМУНОДІАГНÓСТИКА, и, *ж.* Метод визначення інфекційних захворювань, порушень захисних функцій організму за допомогою імунних сироваток.

ІМУНОЛÓГІЯ, ї, *ж.* Наука про захисні функції організму, його імунітет (у 1 знач.). *Проблеми імунології.*

Імунóлог, а, *ч.*

Імунологíчний, а, е. *Імунологічні процеси. Імунологічні реакції. Імунологічна реактивність організму.*

ІМУНОМОРФОЛÓГІЯ, ї, *ж., мед.* Розділ імунології, який вивчає анатомію, гістологію та цитологію імунної системи організму.

ІМУНОПАТОЛÓГІЯ, ї, *ж., мед.* Розділ імунології, що вивчає патологічні процеси, зумовлені вродженими чи набутими змінами імунної системи організму.

ІМУНОПРОФІЛÁКТИКА, и, *ж.* Запобігання інфекційним хворобам шляхом імунізації вакцинами або сироватками.

ІМУНОТЕРАПÍЯ, ї, *ж., мед.* Розділ практичної імунології, завданням якого є лікування інфекційних хворих імунологічними препаратами (вакцинами, імунними сироватками тощо).

ІМУНОХÍМІЯ, ї, *ж., мед.* Розділ імунології, що вивчає хімічні механізми імунітету.

ІН... *Див.* **ІМ...**

ІНАВГУРÁЦІЯ, ІНАУГУРÁЦІЯ, ї, *ж.* 1. У Стародавньому Римі — урочистий акт уведення якої-небудь особи на посаду. 2. Урочиста церемонія введення на посаду глави держави або посвячення в сан. *Церемонія інавгурації. Інавгурація Президента України.*

Інавгураці́йний, Інаугураці́йний, а, е. *Інавгураційна промова. Інавгураційні урочистості.*

ІНАДАПТÁЦІЯ, ї, *ж.* Сукупність недосконалих пристосувань до конкретно змінених умов існування, яка виникає в окремих груп організмів у процесі еволюції і спричинює вимирання цих груп.

ІНАКТИВÁЦІЯ, ї, *ж.* Зниження активності мікроорганізмів і специфічних білкових речовин унаслідок дії різноманітних факторів; інактивацію здійснюють у процесі виготовлення вакцин і анатоксинів.

ІНБРÚДИНГ, у, *ч.* 1. *вет.* Система розведення тварин, за якої застосовують спаровування споріднених особин. 2. *бот.* Примусове самозапилення або схрещування споріднених особин перехреснозапильних рослин; інцухт.

Інбрéдний, а, е. Одержаний у результаті близькоспорідненого схрещування. *Інбредні форми організмів.*

ІНВАГІНÁЛЬНИЙ, а, е, *мед.* Який уводять, поміщають у піхву жінки.

ІНВАГІНÁЦІЯ, ї, *ж., мед.* 1. Один із способів гаструляції і утворення зародків органів в ембріогенезі. 2. Одна з форм непрохідності кишечника.

ІНВÁЗІЯ, ї, *ж., мед., біол.* Зараження організму (людей, тварин або рослин) тваринними паразитами (глистами, комахами і т. ін.). *Глистна інвазія. Наслідки інвазії.*

Інвазúвність, ності, *ж.* Здатність збудників інфекційних хвороб (віруси, бактерії, гриби, найпростіші) проникати в організм рослин, тварин, людини та поширюватися в ньому; один із факторів, що визначає вірулентність патогенних мікробів.

Інвазíйний, а, е. *Інвазійні хвороби.*

ІНВАЛÍД, а, *ч.* Людина, що частково або повністю втратила працездатність унаслідок уроджених дефектів, поранення, хвороби, каліцтва чи старості.

Інвалíдка, и, *ж., розм.*

Інвалíдний, а, е. *Інвалідний візок.*

Інвалíдність, ності, *ж.* Повна або часткова втрата працездатності внаслідок травми, хвороби, уроджених чи набутих дефектів. *Пенсія за інвалідністю.*

ІНВÁР, у, *ч.* Сплав заліза з нікелем, який майже не змінює свого об'єму при зміні температури; застосовують для виготовлення деталей точних вимірювальних приладів.

Інвáровий, а, е. *Інварова деталь.*

ІНВАРІÁНТ, а, *ч.*, 1. *мат.* Незмінна величина, узагальнене поняття, що виявляється в конкретних змінних величинах, поняттях нижчого ряду — варіантах. *Інваріант руху. Інваріант величини.* 2. *лінгв.* Абстрактна одиниця мови, якій властива сукупність основних ознак усіх її конкретних реалізацій (варіантів). *Морфемний інваріант.*

Інваріáнтний, а, е. 1. *мат.* Незмінний. *Інваріантна величина.* 2. *лінгв.* Надваріантний. *Інваріантні властивості.*

Інваріáнтність, ності, *ж.* 1. Незмінність, постійність, сталість, незалежність від чогось. 2. *мат.* Незмінність якоїсь величини відносно певних перетворень. 3. *техн.* Незалежність яких-небудь параметрів системи автоматичного регулювання від зміни інших її параметрів. *Інваріантність фізичних процесів.*

Інваріáнтно.

ІНВЕКТÚВА, и, *ж.*, 1. *книжн.* Гострий викривальний виступ проти кого-, чого-небудь; гостре обвинувачення. *Палка інвектива. Публічна інвектива. Художня інвектива.* 2. Віршовий або прозовий твір різкого викривального характеру.

Інвектúвний, а, е. *Інвективна промова. Інвективний жанр. Інвективний тон. Інвективна лексика.*

ІНВЕНТÁР, ю, *ч.* 1. Сукупність господарських або інших предметів, що входять до складу майна якого-небудь господарства, підприємства або установи. *Сільськогосподарський інвентар.* 2. *заст.* Опис майна, особливо рухомого.

Інвентáрний, а, е. *Інвентарний номер. Інвентарний об'єкт. Інвентарний опис. Інвентарна картка.*

ІНВЕНТАРИЗÁЦІЯ, ї, *ж.* Систематично здійснювана перевірка наявності й стану майна якого-небудь господарства, підприємства, якоїсь установи, організації та складання його опису. *Генеральна інвентаризація. Інвентаризація майна установи. Здійснювати інвентаризацію.*

Інвентаризаці́йний, а, е. *Інвентаризаційна комісія. Інвентаризаційний курс.*

Інвентаризо́ваний, а, е. *Інвентаризоване майно.*

Інвентаризува́ти, у́ю, у́єш. Робити інвентаризацію; встановлювати наявність чого-небудь і описувати його. *Інвентаризувати флору.*

ІНВЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* Невелика музична п'єса, у якій суттєве значення має яка-небудь оригінальна знахідка в галузі мелодійного розвитку, формоутворення.

ІНВЕ́РСІЯ, ї, *ж.*, 1. *лінгв.*, *літ.* Порушення прямого порядку слів у реченні для виділення смислової значущості тих чи інших його членів або для надання фразі особливого стилістичного забарвлення. 2. *хім.* Розщеплення складних видів цукрів на прості від дії води, кислот або ферментів. *Інверсія цукрів. Інверсія сахарози.* 3. *біол.* Тип мутації, зумовлений розривом і поворотом на 180° однієї із внутрішніх ділянок хромосоми. 4. *мат.* У комбінаториці — порушення нормального порядку двох елементів у перестановці. 5. *мат.* У геометрії — особливий вид відображення (відтворення) площини або простору за допомогою зворотних радіусів. 6. *фіз.* Зміна напрямку полярності магнітного поля Землі на зворотний (Північний полюс стає Південним і навпаки). 7. *метеор.* Підвищення температури повітря в атмосфері зі збільшенням висоти замість звичайного для тропосфери її зниження; спостерігається головним чином в антициклонах і у верхніх шарах внаслідок поглинання сонячної радіації. 8. *психол.* Переорієнтація мотивів, потреб і т. ін. особистості (термін використовується на означення сексуальних збочень, перестановки подій у сновидіннях).

Інверсі́йний, а, е.

Інве́рсний, а, е.

Інверсо́ваний, а, е. *Інверсовані структури.*

Інве́рсор, а, *ч.* 1. *техн.* Механізм, який перетворює коловий рух на прямолінійний. 2. *мат.* У геометрії — прилад, який здійснює інверсію (у 5 знач.).

ІНВЕРТА́ЗА, и, *ж.*, *хім.* Фермент, що розщеплює сахарозу на глюкозу і фруктозу.

ІНВЕРТИТУ́РА, и, *ж.* 1. *іст.* У Західній Європі в епоху феодалізму — періодичний акт і церемонія передавання земельного володіння феодалові. *Церемонія інвертитури.* 2. *церк.* У протестантів — урочистий обряд уведення на посаду нової духовної особи.

ІНВЕ́РТОР, а, *ч.* 1. *ел.* Електротехнічний пристрій для перетворення постійного електричного струму на змінний. 2. *інформ.* Елемент обчислювальної машини для перетворення сигналу одного знаку (значення) на сигнал іншого знаку (значення).

Інве́рторний, а, е.

ІНВЕРТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *спец.* Розщеплювати, перетворювати; піддавати що-небудь інверсії. *Інвертувати струм.*

Інверто́ваний, а, е. *Інвертований цукор.*

Інвертува́ння, я, *с.* *Інвертування струму.*

ІНВЕСТИ́ЦІЇ, ій, *мн.*, *ек.* Грошові, майнові, інтелектуальні цінності, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності для отримання прибутку або досягнення соціального ефекту; капітальні вкладення в розвиток виробництва чи невиробничу сферу. *Іноземні інвестиції. Державні інвестиції. Інтелектуальні інвестиції. Фінансові інвестиції. Реальні інвестиції. Валові інвестиції. Чисті інвестиції. Приватні інвестиції. Програма інвестицій.*

Інвестиці́йний, а, е, *екон.* *Інвестиційний податок. Інвестиційна політика держави. Інвестиційний банк. Інвестиційна діяльність. Інвестиційна компанія. Інвестиційне співробітництво. Інвестиційний комплекс. Інвестиційний податковий кредит. Інвестиційний портфель. Інвестиційний сертифікат. Інвестиційний фонд. Інвестиційний потенціал регіону.*

Інвесто́ваний, а, е. *Інвестовані капітали.*

Інвестува́ння, я, *с.* *Процес інвестування. Прибутки від інвестування. Політика інвестування. Інвестування промислових підприємств.*

Інве́стор, а, *ч.* Особа, організація або держава, що здійснює довготермінове вкладення капіталу в якусь справу для отримання прибутку; надає інвестицію; вкладник. *Вітчизняний інвестор. Стратегічний інвестор. Фінансовий інвестор. Залучити інвесторів.*

Інве́сторський, а, е. *Інвесторські капіталовкладення. Інвесторські кошти.*

Інвестува́ти, у́ю, у́єш. Вкладати капітал у які-небудь галузі економіки, підприємство, справу з метою отримання прибутку. *Інвестувати розвиток легкої промисловості. Інвестувати автобусний завод.*

ІНВЕСТУ́РА, и, *ж.* 1. *іст.* Акт передачі земельного володіння феодалу, а також документ, що це підтверджує. *Світська інвестура. Право інвестури. Церемонія інвестури. Отримати інвестуру.* 2. Затвердження католицького єпископа в духовному сані. *Духовна інвестура. Інвестура духовних осіб.*

ІНВО́ЙС, а, *ч.* Документ, що виписує продавець на ім'я покупця для оплати останнім вартості товарів, що реалізуються, або виконаних робіт чи наданих послуг.

ІНВОЛЮ́ТА, и, *ж.*, *мат.* Те саме, що **евольве́нта**.

ІНВОЛЮ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *біол.* 1. Редукція або втрата окремих органів, спрощення їх будови чи функцій у процесі еволюції. 2. Виродження мікробів під впливом несприятливих умов. 3. *мат.* Відповідність між елементами множини, що зберігається при повторності якого-небудь перетворення над цими елементами (напр. симетрія відносно центра).

Інволюці́йний, а, е.

ІНГАЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* Метод лікування вдиханням розрідженого гірського повітря, морського повітря або розпилених лікарських речовин (у вигляді пари, газів, розпилених рідин) за допомогою спеціальних апаратів. *Парова інгаляція.*

Інгаля́тор, а, *ч.* 1. Прилад для лікування інгаляцією. 2. Прилад для подавання кисню потерпілим під час аварії у шахті.

Інгалято́рій, ю, *ч.* Приміщення, де здійснюють інгаляційні процедури. *Обладнати інгаляторій.*

Інгаля́торний, а, е. *Інгаляторна трубка.*

Інгаляці́йний, а, е. *Інгаляційний метод лікування.*

ІНГІБІ́ТОР, а, *ч.* 1. *хім.* Речовина, що сповільнює хід хімічних реакцій окиснення, полімеризації, корозії металів або припиняє їх. 2. *біол.* Природна або синтетична речовина, що пригнічує активність ферментів або цілком припиняє їх дію, у результаті чого порушується нормальний обмін речовин в організмі. 3. *с. г.* Речовина, що сповільнює ріст рослин.

Інгібо́ваний, а, е.

Інгібува́ти, у́ю, у́єш. Піддавати що-небудь дії інгібіторів.

ІНГРЕДІЄ́НТ, а, *ч.* 1. *спец.* Складова частина якої-небудь складної сполуки або суміші; складник. *Інгредієнт сполуки.* 2. *книжн.* Складова частина чого-небудь.

ІНГРЕ́СІЯ, ї, *ж.*, *геогр.* Повільне проникнення морських вод у зниження рельєфу прибережної смуги

при підвищенні рівня моря або зануренні берега.

Інгресі́йний, а, е.

ІНДЕКС, у, *ч.* 1. Покажчик, список, перелік чого-небудь. *Індекс товарів. Алфавітний індекс використаних термінів. Індекс книг.* 2. *екон., фін.* Цифровий показник, який у процентах виражає послідовні зміни якого-небудь економічного явища — рівня цін, обсягу виробництва, торгівлі і т. ін. (перев. за певний проміжок часу). *Бюджетний індекс. Індекс собівартості. Індекс оптових цін. Індекс продуктивності праці. Індекс споживчих цін. Індекс вартості життя. Індекс Доу-Джонса. Індекс заробітної плати. Індекс концентрації доходів. Індекс купівельної спроможності грошової одиниці. Індекс котування. Індекс прибутковості. Індекс рівня життя.* 3. *спец.* Умовне позначення, здебільшого сполучення чисел або літер, що вживається в бібліотечній класифікації книжкових розділів. *Поштовий індекс. Передплатний індекс. Бібліотечно-бібліографічний індекс.* 4. *мат.* Числовий або буквений покажчик, що найчастіше пишеться внизу літери або цифри математичного виразу для відрізнення його від іншого (напр., a^2, x^n). *Математичний індекс.* 5. *метеор.* Числова характеристика якого-небудь природного процесу або явища. *Індекс циркуляції повітря.*

Індекса́ція, ї, *ж.* 1. Позначення чого-небудь за допомогою системи умовних (цифрових, буквених) знаків, індексів. *Індексація передплатних видань. Здійснити індексацію поштових відділень.* 2. *фін.* Спосіб уникнути знецінення грошової маси і прибутків населення у період інфляції за рахунок автоматичного підвищення або пониження вартості праці, банківських вкладів і т. ін. залежно від динаміки відповідного індексу. *Щоквартальна індексація. Індексація пенсій. Індексація доходів населення. Індексація вкладів. Індексація заробітної плати.* 3. *інформ.* Процес (ручного або автоматизованого) проставляння індексів (у 3 знач.) яких-небудь текстів або елементів тексту. *Автоматизована індексація текстів.*

Індекса́тор, а, *ч.*

І́ндексний, а, е. *Індексне застереження. Індексні показники. Індексні відомості.*

Індексо́ваний, а, е.

І́ндексовий, а, е.

Індексува́ння, я, *с.* *Індексування документів. Індексування соціальних виплат.*

Індексува́ти, у́ю, у́єш. 1. Позначати що-небудь за допомогою індекса. *Індексувати отримані дані. Індексувати друковані видання.* 2. Регулювати фіксовані прибутки населення (зарплати, стипендії, пенсії тощо) в умовах інфляції за допомогою запровадження спеціального коефіцієнта, який приводить їх у відповідність із інфляційною зміною цін з метою збереження прийнятного рівня життя. *Індексувати пенсії. Індексувати банківські вклади.* 2. *інформ.* Проставляти індекси (у 3 знач.). *Індексувати слова в тексті.*

ІНДЕМНІТЕ́Т, у, *ч.* 1. *політ.* Свобода виступів і голосування в парламенті, внаслідок якої не допускається притягнення депутата до відповідальності за його парламентську діяльність. *Парламентський індемнітет. Депутатський індемнітет.* 2. *фін., юр.* У міжнародному праві — відшкодування збитків; компенсація. *Необхідність індемнітету. Неможливість індемнітету. Вимога індемнітету.*

ІНДЕ́НТ, а, *ч.* Разове комісійне доручення імпортера однієї країни комісіонерові іншої на закупівлю окремої партії товару.

ІНДЕ́НТОР, а, *ч.* Інструмент у вигляді наконечника, вдавлюванням якого вимірюють твердість матеріалів.

ІНДЕТЕРМІНІ́ЗМ, у, *ч., філос.* Філософське вчення, що відкидає загальну закономірність і причинну залежність явищ у природі та суспільстві.

Індетерміні́ст, а, *ч.*

Індетерміністи́чний, а, е.

ІНДИВІ́Д, а, *ч.* 1. *біол.* Окремий живий організм, особина. 2. Людина як окрема особистість у середовищі інших людей; індивідуум.

Індивіду́ал, а, *ч. розм.* Той, хто займається індивідуальною трудовою діяльністю.

Індивідуа́льний, а, е. 1. Власт. певній особі. *Індивідуальна риса. Індивідуальна лексика.* 2. Який перебуває в особистому користуванні, розпорядженні, признач. для особистого використання. *Індивідуальне господарство. Індивідуальний пакет. Індивідуальний капітал. Індивідуальне страхування.* 3. Здійснюваний окремими особами; не колективний, створений окремою особою. *Індивідуальні зобов'язання. Індивідуальне житлове будівництво.* 4. Особливий для кожного індивідуума. *Індивідуальний підхід до учня. Індивідуальний раціон. Індивідуальні консультації. Індивідуальна програма.* 5. Розрахований на одну особу.

Індивідуа́льність, ності, *ж.* 1. *тільки одн.* Сукупність психічних властивостей, характерних рис і досвіду кожної особистості, що відрізняють її від інших індивідуумів. *Яскрава індивідуальність.* 2. Людина як носій індивідуальних властивостей, певних характерних ознак і рис; особистість. *Творча індивідуальність.*

Індивідуа́льно. *Виступати індивідуально Працювати індивідуально.*

Індиві́дуум, а, *ч., книжн.* 1. Окремий організм тварини чи рослини, який існує самостійно. 2. Окрема людина, особа. *Яскравий індивідуум.*

ІНДИВІДУАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Виділення однієї особи або особини (індивідуума) за їх характерними властивостями; урахування особливостей кожного індивідуума. *Індивідуалізація мови дійових осіб. Засоби індивідуалізації.*

Індивідуалізо́ваний, а, е. *Індивідуалізована мова. Індивідуалізований образ людини.*

Індивідуалізо́вано.

Індивідуалізува́ти, у́ю, у́єш. 1. Надавати кому-, чому-небудь індивідуальних ознак, рис. *Індивідуалізувати образ Індивідуалізувати явища життя Індивідуалізувати мову персонажів* 2. Робити що-небудь по-різному стосовно неоднакових предметів, різних осіб і т. ін. *Індивідуалізувати прийоми викладання. Індивідуалізувати харчування дітей.*

ІНДИВІДУАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Світогляд, згідно з яким інтереси окремої особи вищі від інтересів суспільства 2. Прагнення до вираження своєї особистості, своїх інтересів у протиставленні себе колективу.

Індивідуалі́ст, а, *ч.*

Індивідуалісти́чний, а, е. 1. Що стос. індивідуалізму. *Індивідуалістична теорія.* 2. Пройнятий індивідуалізмом. *Індивідуалістичні настрої.*

Індивідуалісти́чність, ності, *ж.*

Індивідуалісти́чно.

Індивідуалі́стка, и, *ж.*

Індивідуалі́стський, а, е. *Індивідуалістські нахили. Індивідуалістська поведінка.*

ІНДИГЕНА́Т, ІНДИЖЕНАТ, а, *ч.* 1. Громадянство певної держави; особливий правовий статус населення французьких колоній. 2. Використання прав, передбачених міжнародними договорами.

ІНДИ́ГО, *невідм., с.* 1. Багаторічна тропічна бобова рослина, з листя якої добувають темно-синю фарбу. 2. Барвник, темно-синя фарба, яку

тепер виробляють хімічним способом, а раніше добували з цієї рослини. *Колір темного індиго. Барвник індиго.*

Інди́говий, а, е.

ІНДИГО́ЇДИ, ів, *мн.* (*одн.* **індиго́їд**, у, *ч.*), *хім.* Синтетичні кубові барвники різних кольорів; застосовують для друкування, фарбування тканин тощо.

Індиго́їдний, а, е. *Індигоїдні барвники.*

ІНДИГОКАРМІ́Н, у, *ч., хім.* Водорозчинний штучний барвник синього кольору; використовується для приготування чорнила, акварельної фарби й синьки, а також як хімічний індикатор.

ІНДИГОФЕ́РА, и, *ж.* Рід кущових чи трав'янистих рослин родини бобових; поширені в тропіках і субтропіках; багато видів містить речовину індикан, з якої добувають барвник індиго; індигонос.

Індика́н, у, *ч., хім.* 1. Речовина (глікозид), що міститься в деяких рослинах, з якої виготовляють синю фарбу індиго. 2. Продукт знезаражування шкідливої в організмі тварин речовини індолу.

ІНДИКАТИ́В, а, *ч., грам.* Дійсний спосіб дієслова.

Індикати́вний, а, е. *Індикативна форма дієслова.*

ІНДИКАТРИ́СА, и, *ж.* 1. В оптиці — графічне зображення залежності характеристик світлового поля чи оптичних характеристик середовища від напряму. 2. *мат.* Лінія або поверхня, що унаочнює будь-яку властивість досліджуваного об'єкта.

ІНДИКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Реєстрація якої-небудь інформації на екрані електронно-променевої трубки, світловому табло, шкалі приладу і т. ін. *Цифрова індикація.* 2. *хім.* Уведення в аналізований розчин речовин, що дають змогу встановити кінець хімічної реакції або концентрацію водневих іонів за легко помітною ознакою — зміною кольору тощо.

Індика́тор, а, *ч.* 1. Прилад для визначання, вимірювання, записування фізичних величин (тиску, навантаження тощо). *Індикатор годинникового типу. Стрілка індикатора.* 2. Речовина, що після введення до розчину змінює свій колір або колір розчину й таким чином дає змогу визначити його хімічну природу або стежити за перебігом реакції. *Індикатор лужних і кислих реакцій.* 3. *перен.* Те, що є показником чого-небудь. *Етнічні індикатори. Індикатор громадської думки.* 4. Бібліотечна картотека, картки якої показують, кому видана книжка.

Індика́торний, а, е. *Індикаторні нутроміри. Індикаторна діаграма. Індикаторна доза. Індикаторна потужність.*

Індикаці́йний, а, е. 1. У Стародавньому Римі — п'ятнадцятирічний період, протягом якого римляни три рази збирали данину з переможених. 2. У Візантії — найменування року в літочисленні за п'ятнадцятирічними циклами.

ІНДИФЕРЕ́НТНИЙ, а, е, *книжн.* 1. Який не виявляє до кого-, чого-небудь зацікавлення; байдужий. *Стати індиферентним. Залишатися індиферентним.* 2. Який не діє. *Індиферентна вода. Індиферентний електрод. Індиферентні речовини.*

Індиференти́зм, у, *ч.* Байдуже ставлення до кого-, чого-небудь; байдужість. *Проявляти індиферентизм.*

Індифере́нтність, ності, *ж.* *Політична індиферентність.*

Індифере́нтно.

ІНДИХЕНІ́ЗМ, ІНДІАНІ́ЗМ, у, *ч.* У латиноамериканській культурі — суспільний рух за поліпшення становища корінного населення країн Латинської Америки — індіанців.

ІНДІАНІ́СТИКА, и, *ж.* Сукупність дисциплін, що вивчають індійську культуру (мову, літературу, історію і т. ін.).

Індіані́ст, а, *ч.*

Індіані́стка, и, *ж.*

Індіані́стський, а, е.

І́НДІЙ, ю, *ч.* Хімічний елемент, рідкий м'який сріблястий метал; застосовують у напівпровідниковій техніці, для виготовлення легкоплавких сплавів, антикорозійних покриттів тощо. *Вільний стан індію. Точка плавлення індію.*

І́ндієвий, а, е.

ІНДО́Л, у, *ч., хім.* Органічна сполука у вигляді безбарвних кристалів з неприємним запахом; застосовується у парфумерії, синтезі деяких лікарських препаратів.

ІНДОСАМЕ́НТ, у, *ч., фін.* Передавальний напис власника на звороті чеків, векселів і т. ін., що засвідчує перехід права згідно з цим документом до іншої особи. *Безоборотний індосамент. Бланковий індосамент. Дружній індосамент. Іменний індосамент. Обмежувальний індосамент. Ордерний індосамент. Цільовий індосамент.*

Індоса́нт, а, *ч., фін.* Особа, що робить на звороті чеків, векселів та інших цінних паперів індосамент.

Індоса́т, а, *ч., фін.* Особа, якій передаються цінні папери (векселі, чеки і т. ін.) за індосаментом.

ІНДОФЕНО́Л, у, *ч., хім.* Синтетична сполука, що належить до кубових барвників; застосовується у виробництві барвників, аналітичній хімії як індикатор тощо.

ІНДРИКОТЕ́РІЙ, я, *ч.* Гігантський безрогий носоріг олігоценової епохи; найбільший наземний ссавець.

ІНДУ́ЗІЙ, я, *ч.* Невеликі утворення на поверхні листка папороті, що вкриває соруси спорангіїв.

ІНДУЇ́ЗМ, у, *ч.* Одна з найдавніших масових релігій світу, поширена в Індії, що сповідує перевтілення душ після смерті. *Поширення індуїзму.*

Індуї́ст, а, *ч.*

Індуї́стський, а, е.

ІНДУКТОТЕРМІ́Я, ї, *ж.* Метод електролікування, який полягає у впливі на певні ділянки організму електромагнітного поля.

ІНДУ́КЦІЯ, ї, *ж.* 1. *лог.* Умовивід, при якому на підставі знання про окреме робиться висновок про загальне; протилежне — **деду́кція**. *Метод індукції.* 2. *фіз., ел.* Збудження електричного струму в якому-небудь провіднику під час його руху в магнітному полі або при зміні навколо нього магнітного поля. *Магнітна індукція.* 3. *фізіол.* Взаємодія між процесами збудження та гальмування в нервовій системі, коли виникнення одного з цих процесів викликає розвиток іншого, протилежного. *Закон взаємної індукції. Позитивна індукція.* 4. *мат.* Спосіб математичних доведень і визначень, що ґрунтується на переході від твердження, яке є правильним для деякого цілого числа n, до твердження, правильного для числа n+1.

Індукти́вний, а, е. 1. *лог.* Який ґрунтується на індукції (у 1 знач.). *Індуктивний метод.* 2. *фіз., ел.* Який утворюється індукцією (у 2 знач.), ґрунтується на ній. *Індуктивний зв'язок. Індуктивний струм.* 3. *фізіол.* Те саме, що **індукці́йний** (у 3 знач.). *Індуктивні відношення між нервовими центрами.*

Індукти́вність, ності, *ж.* *Електричний ланцюг з індуктивністю.*

Індукти́вно.

Інду́ктор, а, *ч., спец.* 1. Електрична машина з ручним приводом для одержання змінного струму. *Телефонний індуктор.* 2. Магніт, який утворює в динамо-машині магнітне поле, що збуджує індукційні струми.

Інду́кторний, а, е. *Індукторний телефонний апарат.*

Індуко́ваний, а, е. *Індуковане випромінювання.*

Індукува́ння, я, *с.*

Індукува́ти, у́ю, у́єш, *фіз., ел.* Зумовлювати індукцію (у 2 знач.).

Індукційний, а, е. 1. *лог.* Те саме, що **індукти́вний** (у 1 знач.). *Індукційний метод навчання.* 2. *фіз., ел.* Який виник унаслідок індукції (у 2 знач.), ґрунтується на індукції. *Індукційний струм. Індукційна електропіч. Індукційне зварювання труб.* 3. Признач. для індукції. *Індукційна котушка.* 4. *фізіол.* Який ґрунтується на індукції (у 3 знач.), зумовлений нею. *Індукційні відношення нервових процесів.*

ІНДУЛЬГЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. *іст.* Грамота про відпущення як скоєних, так і не скоєних ще гріхів, яку видавала католицька церква від імені Папи Римського за певні заслуги перед церквою, а також за гроші. *Папська індульгенція.* 2. *перен., ірон.* Дозвіл на які-небудь дії, вчинки і т. ін., що є не завжди виправданими, правильними; прощення якоїсь провини. *Ідейна індульгенція. Дати індульгенцію. Сподіватися на індульгенцію.*

Індульге́нтний, а, е.

ІНДУ́СТРІЯ, ї, *ж.* 1. Фабрично-заводська промисловість із машинною технікою; промисловість. *Машинобудівна індустрія. Індустрія країни. Важка індустрія. Легка індустрія.* 2. Галузь діяльності, пов'язана із задоволенням культурних потреб населення, що надає такі послуги. *Індустрія туризму. Індустрія спорту.*

Індустріаліза́ція, ї, *ж.* Процес створення великого машинного виробництва в усіх галузях народного господарства країни і особливо в промисловості. *Індустріалізація країни. Індустріалізація дорожніх робіт. Індустріалізація будівництва.*

Індустріалізо́ваний, а, е. *Індустріалізований район.*

Індустріалізува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати індустріалізацію. *Індустріалізувати сільське господарство.*

Індустріа́льний, а, е. *Індустріальний комплекс. Індустріальна цивілізація.*

ІНЕ́РТНИЙ, а, е. 1. Позбавлений активності та ініціативи; недіяльний, малорухливий. *Інертна людина. Інертне існування.* 2. *хім.* Який не вступає в жодні хімічні реакції й не утворює сполук. *Інертний газ. Хімічно інертна речовина. Інертні матеріали.*

Іне́ртність, ності, *ж.* *Інертність молекул.*

Іне́ртно.

ІНЕ́РЦІЯ, ї, *ж.* 1. Властивість тіла зберігати стан спокою або прямолінійний рівномірний рух, поки яка-небудь зовнішня сила не виведе його з цього стану. *Закон інерції. Діяти по інерції. Рухатися по інерції.* 2. *перен.* Відсутність активності, бездіяльний стан; нерухливість, інертність. *Інерція байдужості.* 3. *перен.* Вплив причин, умов, сил, які діяли раніше і продовжують діяти на момент мовлення.

Інерці́йний, а, е. *Інерційний рух.*

Інерці́йність, ності, *ж.* *Інерційність океану. Інерційність регіонального розвитку.*

ІН'Є́КЦІЯ, ї, *ж.* 1. Впорскування під шкіру або у вену яких-небудь лікувальних речовин. *Зробити ін'єкцію. Ін'єкція димедролу.* 2. *геол.* Проникнення, виверження магматичного матеріалу в різні породи.

Ін'єкто́ваний, а, е. *Ін'єктоване насіння.*

Ін'є́ктор, а, *ч.* Апарат для ін'єкції.

Ін'єктува́ти, у́ю, у́єш. Впорскувати під шкіру або у вену які-небудь лікувальні речовини.

Ін'єкці́йний, а, е.

ІНЖЕ́КЦІЯ, ї, *ж.* 1. *техн.* У напівпровідниковій техніці — введення носіїв заряду в ділянку, де вони не є основними. 2. *фіз.* Введення пучка заряджених частинок у прискорювач для подальшого його прискорення або нагромадження. *Інжекція релятивістського електронного пучка в плазму.* 3. *техн.* Впорскування палива (горючої суміші) в камеру згоряння двигуна.

Інже́ктор, а, *ч., техн.* Пароструминний насос для подавання рідини в закриті котли та інші посудини під високим тиском; застосовують переважно в теплотехніці. *Резервуар інжектора.*

Інже́кторний, а, е. *Інжекторні труби.*

Інжекці́йний, а, е. *Інжекційний отвір. Інжекційний конденсатор. Інжекційний кран.*

ІНЖЕНЕ́РІЯ, ї, *ж.* 1. Інженерна справа, творча технічна діяльність. *Викладати інженерію.* 2. *спец.* Цілеспрямоване конструювання нових, відсутніх у природі органічних одиниць. *Генна інженерія. Клітинна інженерія.*

Інжене́р, а, *ч.* Фахівець у якій-небудь галузі техніки з вищою технічною освітою. *Кваліфікований інженер. Інженер-електрик. Інженер-механік.*

Інжене́рка, и, *ж., розм.* *Молода інженерка.*

Інжене́рський, а, е. *Інженерський диплом.*

Інжене́рний, а, е. 1. Пов'язаний з діяльністю інженера. *Інженерна справа.* 2. Технічний. *Інженерні війська.* 3. *геол.* **Інжене́рна геоло́гія** — галузь геології, що вивчає геологічні умови і динаміку верхніх горизонтів земної кори стосовно інженерного будівництва та іншої господарської діяльності людини.

ІНЖЕНЮ́, *невідм., ж., заст.* Амплуа акторки, що виконує ролі наївних дівчат. *Роль інженю. Амплуа інженю.*

ІНЖИНІ́РИНГ, у, *ч.* 1. *техн.* Комплекс інженерно-консультаційних послуг, що надаються на комерційних засадах, щодо проектування й споруджения різноманітних об'єктів, а акож сфера діяльності з надання таких послуг. 2. *фін.* Розроблення нових фінансових інструментів та операційних схем, придатних для здійснення фінансово-кредитних операцій.

Інжині́ринговий, а, е. *Інжинірингові послуги.*

ІНЖИ́Р, у, *ч.* 1. Плодове субтропічне дерево роду фікус, родини шовковицевих; смоківниця, смоква. *Шкідники інжиру.* 2. Солодкий м'ясистий плід цього дерева, що вживається звичайно сушеним; фіга, смоква. *Свіжий інжир. Сушений інжир. Тістечко з інжиром.*

Інжи́рний, а, е. *Інжирне варення.*

Інжи́ровий, а, е.

ІНІОЇ́Т, у, *ч.* Мінерал класу боратів, безбарвний, зі скляним блиском.

ІНІЦІА́ЛИ, ів, *мн.* (*одн.* **ініціа́л**, а, *ч.*). 1. Перші літери імені та по батькові або імені, по батькові й прізвища. *Вказати ініціали.* 2. *спец.* Виділені більшим шрифтом і часто прикрашені заголовні літери на початку тексту, розділу або абзацу. *Ініціали українських рукописів.*

Ініціа́льний, а, е. *Ініціальні букви. Ініціальні абревіатури.*

ІНІЦІАТИ́ВА, и, *ж.* 1. Спонукання до дії; почин. 2. Перший крок у якій-небудь справі; керівна роль у яких-небудь діях. *Брати ініціативу. Підтримати ініціативу. Перехопити ініціативу.* 3. Здатність висувати нові ідеї, пропозиції; уміння самостійно розпочинати яку-небудь справу; заповзятливість. *Без ініціативи. Бурхлива ініціатива.* 4. У міжнародному праві — пропозиція, висунута для обговорення. 5. Законодавча ініціатива — право виносити проекти законів на розгляд законодавчих органів, які зобов'язані обговорити їх і прийняти рішення.

Ініціати́вний, а, е. 1. Який виявляє ініціативу, уміє самостійно розв'язувати що-небудь; заповзятливий. *Ініціативна людина. Ініціативний працівник.* 2. Який перший починає будь-яку справу, робить почин. *Ініціативна група.*

Ініціати́вність, ності, *ж. Виявляти ініціативність. Розвивати ініціативність.*

Ініціати́вно.

Ініціа́тор, а, *ч.* Особа, група осіб або організація, яким належить почин у якій-небудь справі; зачинатель. *Бути ініціатором.*

Ініціа́торка, и, *ж.*

Ініціа́торство, а, *с.* Виявлення ініціативи, почину в чому-небудь.

Ініціа́торський, а, е.

Ініційо́ваний, а, е. *Ініційована зміна закону.*

Ініціюва́ння, я, *с. Ініціювання демократичних процесів.*

Ініціюва́ти, юю, юєш. 1. Сприяти виникненню чи розвиткові чого-небудь. *Ініціювати укладення угоди.* 2. *спец.* Започаткувати, викликати хімічну або ядерну реакцію шляхом зовнішнього впливу на систему. *Ініціювати зсідання крові.*

ІНІЦІА́ЦІЯ, ї, *ж., етн.* У первісному суспільстві та в деяких сучасних народів — обряд посвячення, який включає різноманітні моральні і фізичні випробування, іноді досить жорстокі. *Обряд ініціації.*

ІНКАЛО́Й, ю, *ч.* Жароміцний сплав на основі заліза, що містить 25% хрому і 35% нікелю.

ІНКАПСУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж., біол.* Утворення щільної оболонки (капсули) із сполучної тканини навколо чужорідних для організму речовин, паразитів і т. ін.

ІНКАРНА́ЦІЯ, ї, *ж.* Вияв духу, душі в матеріальному тілі (напр. Бога, божественного духа у Христі).

ІНКАСА́ЦІЯ, ї, *ж.* Збирання і перевезення готівки та інших цінностей, що здійснюються банками або уповноваженими особами за відповідним дорученням підприємства, установи тощо. *Здійснювати інкасацію.*

Інкаса́тор, а, *ч.* Посадова особа, яка приймає гроші в організацій, підприємств тощо, здійснює їх транспортування та здавання в банк. *Обов'язки інкасатора.*

Інкаса́торський, а, е. *Інкасаторська амуніція.*

ІНКА́СО, *невідм., с., фін.* Одержання банком грошей за дорученням клієнта й зарахування цих грошей на його банківський рахунок. *Чисте інкасо. Документарне інкасо. Імпортне інкасо. Експортне інкасо. Інкасо платіжних документів.*

Інка́совий, а, е. *Інкасове доручення.*

Інкасува́ння, я, *с. Інкасування боргових вимог. Інкасування векселя.*

Інкасува́ти, у́ю, у́єш. Подавати документ для оплати й одержувати за ним гроші; виконувати операцію інкасо. *Інкасувати вексель.*

ІНКВА́ЙРИНГ, у, *ч.* Банківська діяльність, пов'язана з виконанням розрахунків між банками-емітентами і торговельними організаціями для надання послуг, з якими споживачі розраховуються за допомогою кредитних карток.

ІН-КВА́РТО, *присл., друк.* Формат видань, за яким розмір сторінки становить четверту частину стандартного аркуша; у чверть.

ІНКВІЗИ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *іст.* Підпорядкований Папі судово-слідчий і каральний орган католицької церкви, створений в XIII ст. для боротьби з єрессю, атеїзмом, вільнодумством. *Середньовічна інквізиція.* 2. *перен.* Жорстоке знущання; катування. *Приректи на інквізицію.*

Інквізиці́йний, а, е. 1. *іст.* Що стос. інквізиції (у 1 знач.). 2. *перен.* Надзвичайно жорстокий, дуже суворий; інквізиторський.

Інквізи́тор, а, *ч.* 1. *іст.* Суддя або член суду інквізиції. 2. *перен.* Той, хто навмисно завдає кому-небудь страждань; дуже жорстока людина, мучитель. *Інквізитор робітників.*

Інквізи́торський, а, е. Інквізиторське ставлення до кого-небудь.

ІНКЛІНА́ТОР, а, *ч., техн.* Прилад для вимірювання магнітного схилення.

ІНКЛІНО́МЕТР, а, *ч., техн.* Прилад для визначення азимута і кутів нахилу осі бурової свердловини.

ІНКЛЮЗИ́В, а, *ч., лінгв.* Займенникові або дієслівні форми, які вказують на те, що адресат мовлення входить до числа учасників дії.

Інклюзи́вний, а, е.

ІНКОГЕРЕ́НЦІЯ, ї. *ж., мед.* Втрата здатності послідовно логічно мислити; один із характерних проявів шизофренії.

ІНКО́ГНІТО. 1. *присл.* Приховуючи своє ім'я, не відкриваючи його; потай, таємно. *Приїхати інкогніто. Подорожувати інкогніто.* 2. *невідм., с.* Приховане ім'я. *Викрити інкогніто.* 3. *невідм., ч. і с.* Особа, що хоче залишитися невідомою й приховує своє справжнє ім'я. *Залишитись інкогніто.*

ІНКОНЕ́ЛЬ, ю, *ч., мет.* Жаростійкий і жароміцний сплав нікелю із хромом та залізом, з якого виготовляють деталі газотурбінних двигунів, літаків, ракет і т. ін.

ІНКОРПОРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *книжн.* Включення до свого складу чогонебудь; приєднання. *Інкорпорація нових районів.* 2. *лінгв.* Спосіб синтаксичного зв'язку між словами в реченні, при якому головний член словосполучення зливається з підрядними членами у фонетико-морфологічний комплекс, аналогічний слову. 3. *юр.* Зібрання в єдине ціле законів та інших правових актів, виданих у різний час, без зміни їхнього змісту. *Інкорпорація чинних законів.*

Інкорпоро́ваний, а, е. *Інкорпорована країна.*

Інкорпорува́ння, я, *с.*

Інкорпорува́ти, у́ю, у́єш, *книжн.* Включати щось до свого складу; приєднувати.

Інкорпору́ючий, а, е. *Інкорпоруючі мови.*

ІНКРЕ́ЦІЯ, ї, *ж., фізіол.* Те саме, що **секре́ція**.

Інкре́т, у, *ч.* Те саме, що **гормо́н**.

Інкрето́рний, а, е.

ІНКРИМІНУВА́ННЯ, я, *с.* Висунення звинувачення в скоєнні злочину. *Інкримінування злочину.*

Інкриміно́ваний, а, е. *Інкримінований злочин.*

Інкримінува́ти, у́ю, у́єш. Обвинувачувати кого-небудь у чомусь; ставити комусь за провину щось. *Інкримінувати злочин. Інкримінувати вбивство. Інкримінувати отримання хабара.*

ІНКРУСТА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *тільки одн.* Вид прикраси, оздоблення із шматочків мармуру, кераміки, дерева, металу, перламутру, соломки тощо, які врізані в поверхню і відрізняються від неї за кольором чи матеріалом. *Інкрустація по дереву. Інкрустація соломкою.* 2. Малюнки, візерунки і т. ін., виконані способом інкрустування. *Шабля з інкрустацією.*

Інкруста́тор, а, *ч.* Фахівець з інкрустації.

Інкрустаці́йний, а, е. *Інкрустаційні роботи.*

Інкрусто́ваний, а, е. *Інкрустована бісером шкатулка.*

Інкрустува́ння, я, *с. Інкрустування кольоровим металом.*

Інкрустува́ти, у́ю, у́єш. 1. Врізувати та вклеювати в поверхню предмета шматочки інших матеріалів для оздоблення його. *Інкрустувати дерев'яну тарілку.* 2. *перен.* Включати

в якийсь твір уривки, цитати, рядки іншого твору.

ІНКУБА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Виведення в інкубаторі молодняка з яєць сільськогосподарських птахів, з ікри риб і т. ін. *Штучна інкубація. Інкубація ікри коропа.* 2. *мед.* Прихований період хвороби від моменту зараження до появи перших ознак захворювання.

Інкуба́тор, а, *ч.* Електрифікований і автоматизований апарат для штучного виведення молодняка з яєць сільськогосподарських птахів, з ікри риб і т. ін. *Закладати яйця в інкубатор.*

Інкубато́рій, ю, *ч.* 1. Спеціально обладнане приміщення, у якому встановлені й діють інкубатори для виведення молодняка сільськогосподарської птиці. *Підтримувати температуру в інкубаторії.* 2. Спеціально обладнане приміщення, де із грени шовковичного шовкопряда виводять гусінь.

Інкуба́торний, а, е. *Інкубаторна станція.*

Інкуба́торник, а, *ч.* Працівник інкубатора.

Інкуба́торниця, і, *ж.*

Інкуба́торський, а, е. Виведений в інкубаторі. *Інкубаторські курчата.*

Інкубаці́йний, а, е. *Інкубаційні яйця. Інкубаційний період хвороби.*

Інкубо́ваний, а, е. *Інкубовані пташенята.*

Інкубува́ння, я, *с. Термін інкубування. Інкубування яєць.*

Інкубува́ти, у́ю, у́єш. 1. Виводити в інкубаторі молодняк сільськогосподарських птахів, риб і т. ін. *Інкубувати курчат.* 2. Закладати в інкубатор яйця (ікринки) для виведення молодняка птахів, риб і т. ін. *Інкубувати яйця. Інкубувати ікру.*

ІНКУНА́БУЛИ, ул, *мн.* (*одн.* **інкуна́була**, и, *ж.*). Перші книжки, друковані набірними літерами в найранішу добу друкарства в Європі; першодруки. *Колекція інкунабул Центральної наукової бібліотеки НАН України. Займатися інкунабулами. Фахівець із інкунабул.*

ІНКУРА́БЕЛЬНИЙ, а, е, *мед.* Невигойний, який не піддається лікуванню. *Інкурабельний випадок. Інкурабельний хворий.*

Інкура́бельність, ості, *ж.*

ІННЕРВА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *фізіол.* Зв'язок органів і тканин організму людини й тварини з центральною нервовою системою, що здійснюється за допомогою нервових волокон. *Доцентрова іннервація. Відцентрова іннервація.* 2. *анат.* Насиченість органів і тканин нервами, які забезпечують зв'язок із центральною нервовою системою. *Іннервація м'язів. Іннервація серця. Іннервація м'якої оболонки мозку.*

Іннерваці́йний, а, е. *Іннерваційний апарат серця.*

Іннервува́ння, я, *с.*

Іннервува́ти, у́ю, у́єш, *фізіол.* Збуджувати, подразнювати, передавати сигнал нервовими шляхами від центральної нервової системи в органи й тканини і навпаки. *Іннервувати м'язову тканину. Іннервувати серце.*

ІННОВА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Нововведення, новизна. *Впровадження інновацій. Фінансові інновації.* 2. *лінгв.* Новотвір; нове явище у мові. *Лексичні інновації. Морфологічні інновації.*

Інноваці́йний, а, е. *Інноваційне підприємництво. Інноваційні наукові методи. Інноваційний фонд. Інноваційний банк. Інноваційний центр. Інноваційний проект.*

ІНОЗИ́Т, у, *ч., хім.* Органічна речовина з групи вітамінів В, яка міститься майже у всіх тваринних тканинах і в багатьох рослинах у вигляді фітину або фітинової кислоти.

ІН-ОКТА́ВО, *присл., друк.* Формат видань, за яким розмір сторінки становить восьму частину паперового аркуша; у вісімку.

ІНОКУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* Уведення живих мікроорганізмів, інфікованого матеріалу або вакцин у поживне середовище, ґрунт, організм рослини чи тварини та ін.

Інокульо́ваний, а, е.

Інокулюва́ти, ю́ю, ю́єш, *біол.* Уводити живі мікроорганізми, інфікований матеріал, сироватки або інші речовини у тканини рослин, тварин, людини, а також у поживне середовище. *Інокулювати насіння.*

Інокуля́тори, ів, *мн.* (*одн.* **інокуля́тор**, а, *ч.*), *мет.* Елементи, що забезпечують модифікування сталі. *Властивості інокуляторів.*

ІН-ПЛА́НО, *присл., друк.* Формат видання на цілий, розгорнутий аркуш.

ІНСА́ЙД, а, *ч.* 1. Гравець у футбольній або хокейній команді, який займає положення в лінії нападу між крайнім і центральним гравцями. *Лівий інсайд.* 2. Термін, що використовується у психоаналізі для визначення раптового осягнення сутності стосунків між людьми та блискавичного розв'язання проблем, які склалися в певній ситуації.

ІНСА́ЙДЕР, а, *ч., юр.* 1. Фізична або юридична особа, яка завдяки своєму службовому становищу або іншим привілеям має вільний доступ до конфіденційної інформації про стан справ банку і може впливати на прийняття рішень щодо діяльності банку. 2. Особа, що має понад 10% акцій фірми.

ІНСА́ЙТ, у, *ч., філос.* В інтуїтивістській теорії пізнання — акт раптового проникнення в суть проблеми без логічного аналізу її, акт безпосереднього пізнання.

ІНСЕКТА́РІЙ, ю, *ч.* Приміщення для розведення та утримання комах, яких використовують здебільшого для наукових досліджень.

ІНСЕКТИЦИ́Д, у, *ч., хім.* Отруйна речовина для боротьби з комахами-шкідниками. *Застосовувати інсектициди.*

Інсектици́дний, а, е. *Інсектицидні властивості стробану. Інсектицидна суміш.*

ІНСИНУА́ЦІЯ, ї, *ж., книжн.* Злісна вигадка, щоб дискредитувати, знеславити кого-небудь; наклеп. *Безпідставна інсинуація. Дати відсіч інсинуаціям.*

Інсинуа́тор, а, *ч.* Той, хто поширює злісні вигадки, наклепи; наклепник.

Інсинуйо́ваний, а, е.

Інсинуюва́ння, я, *с.*

Інсинуюва́ти, ю́ю, ю́єш. Поширювати злісні вигадки, здійснювати інсинуацію. *Безпідставно інсинуювати.*

ІНСОЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *спец.* Освітлення якої-небудь поверхні сонячним промінням. *Інсоляція господарського подвір'я. Потужність інсоляції. Високий ступінь інсоляції.* 2. *мед.* Метод лікування хвороби, що ґрунтується на використанні лікувальних властивостей сонячного повітря; сонячна ванна. *Надмірна інсоляція протипоказана.*

Інсоляці́йний, а, е. *Інсоляційне лікування.*

ІНСПЕ́КЦІЯ, ї, *ж.* 1. Нагляд за правильністю дій і додержанням установлених правил різними підприємствами, установами тощо. *Здійснювати інспекцію.* 2. Установа, організація або відділ певної установи, що здійснює інспектування чого-небудь. *Державна автомобільна інспекція. Інспекція праці. Торговельна інспекція. Податкова інспекція. Екологічна інспекція.* 3. *збірн., рідко.* Інспектори.

Інспе́ктор, а, *ч.* Посадова особа в державних установах, на підприємствах, у громадських організаціях, що здійснює нагляд і контроль за правильністю їх дій, виконанням законів, інструкцій, постанов, ухвал і т. ін. *Інспектор якості. Фінансовий інспектор. Інспектор охорони праці.*

Інспе́кторка, и, *ж.*

Інспе́кторство, а, *с.* 1. Посада інспектора. 2. Діяльність інспектора.

Інспе́кторський, а, е. 1. Прикм. до **інспе́ктор**. *Інспекторські обов'язки.* 2. Який стос. інспектування, пов'язаний з ним. *Інспекторська перевірка роботи школи.*

Інспекто́ваний, а, е.

Інспектува́ння, я, *с. Учасники інспектування. Інспектування каналу.*

Інспектува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати контроль, перевіряти правильність чиїх-небудь дій шляхом нагляду. *Інспектувати школу. Інспектувати стан справ.*

Інспекту́ра, и, *ж.* Посада інспектора.

Інспекційний, а, е. *Інспекційний обхід.*

ІНСПІРА́ЦІЯ, ї, *ж., книжн.* 1. Намовляння, підбурювання до яких-небудь дій, учинків. *Інспірація конфлікту.* 2. *мед.* Вдих.

Інспіра́тор, а, *ч.* Той, хто підбурює, намовляє до чого-небудь; підбурювач.

Інспіраційний, а, е.

Інспіро́ваний, а, е. *Штучно інспірований конфлікт.*

Інспірува́ння, я, *с.*

Інспірува́ти, у́ю, у́єш. 1. Навіювати, вселяти кому-небудь якісь думки, погляди, навчати, як поводитися, як діяти тощо. 2. Виклика́ти що-небудь намовлянням, підбурюванням. *Інспірувати протест.*

ІНСТАЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж., мист.* Об'ємно-просторова композиція, конструкція, що складена з різних предметів (як правило, таких, що були у використанні) і виражає художньо-естетичні погляди автора. *Дивна інсталяція. Вишукана інсталяція. Інсталяція з піску та каміння.*

Інсталюва́ти, ю́ю, ю́єш, *мист.* Здійснювати, виготовляти інсталяцію.

Інсталя́тор, а, *ч.* Митець, що виготовляє інсталяції.

Інсталяційний, а, е. *Інсталяційний твір. Інсталяційна приставка.*

ІНСТА́НЦІЯ, ї, *ж.* Кожна з послідовних ланок, кожний із ступенів у системі підпорядкованих один одному державних органів управління, суду, а також партійних, профспілкових та ін. організацій. *Судова інстанція.*

ІНСТИЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж., мед.* Вкапування ліків у що-небудь.

ІНСТИ́НКТ, у, *ч.* 1. *біол.* Вроджена, типова для кожного виду тварин здатність до виконання певних доцільних дій у відповідь на зміни внутрішнього або зовнішнього середовища. *Інстинкт самозбереження.* 2. Несвідоме й нездоланне прагнення, потяг до чого-небудь. *Войовничий інстинкт.* 3. *перен.* Підсвідоме чуття. *Материнський інстинкт. Інстинкт самозахисту.*

Інстинкти́вний, а, е. 1. *біол.* Зумовлений інстинктом (у 1 знач.). *Інстинктивна поведінка. Інстинктивний рух. Інстинктивний протест.* 2. Мимовільний, підсвідомий. *Інстинктивне бажання.*

Інстинкти́вність, ності, *ж.*

Інстинкти́вно. *Інстинктивно відсмикнути руку.*

ІНСТИТУ́Т, у, *ч.* 1. Назва деяких вищих навчальних закладів і наукових установ. *Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні Національної академії наук України.* 2. *юр.* Сукупність правових норм у якій-небудь галузі суспільних відносин. *Інститут приватної власності. Інститут шлюбу. Інститут президентства.*

Інститу́тський, а, е. 1. Прикм. до **інститу́т**. *Інститутські аудиторії. Інститутська лабораторія.* 2. Який відбувається (відбувся) в інституті, пов'язаний з ним. *Інститутська історія.*

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж., юр.* 1. Створення яких-небудь нових суспільних інститутів (у 2 знач.). 2. Правове і організаційне закріплення яких-небудь суспільних відносин. *Релігійна інституціоналізація.*

Інституціоналізо́ваний, а, е.

Інституціоналізува́ти, у́ю, у́єш.

ІНСТИТУЦІОНАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Напрям сучасної економічної думки, об'єктами дослідження якого є певні інститути, а також правові, психологічні та морально-етичні аспекти.

ІНСТИТУ́ЦІЯ, ї, *ж., книжн.* Установа, заклад або частина, підрозділ установи, закладу. *Громадські інституції. Створення інституцій демократії.*

Інституціона́льний, Інституці́йний, а, е, *юр.* Офіційно встановлений, закріплений у своєму суспільному статусі. *Інституційний характер документа. Інституційні відносини.*

ІНСТРУ́КЦІЯ, ї, *ж.* 1. Керівна вказівка; настанова. *Дати інструкції. Інструкція керівництва. Чітка інструкція.* 2. Зібрання вказівок, настанов, норм і правил, які регулюють порядок і умови здійснення певної діяльності. *Інструкція до укладання Словника української мови.*

Інструкта́ж, у, *ч.* Форма підготовки до виконання певних обов'язків; керівні вказівки, інструкції. *Проводити інструктаж. Пройти інструктаж.*

Інструкти́вний, а, е. Який інструктує або містить у собі керівні вказівки, інструкції. *Інструктивний семінар. Інструктивна доповідь.*

Інстру́ктор, а, *ч.* 1. Працівник якої-небудь установи, що контролює діяльність підлеглих йому органів і осіб, інструктує, як правильно організувати працю. *Інструктор сільгоспвідділу.* 2. Фахівець, що навчає якої-небудь спеціальності, справи. *Інструктор із плавання.*

Інстру́кторка, и, *ж. Інструкторка хімоборони.*

Інстру́кторство, а, *с.* Діяльність, посада інструктора.

Інстру́кторський, а, е. *Інструкторські вказівки. Інструкторська група.*

Інструктува́ння, я, *с.*

Інструктува́ти, у́ю, у́єш. Давати кому-небудь керівні вказівки, інструкції. *Інструктувати співробітників.*

Інструкційний, а, е. *Інструкційні вимоги.*

ІНСТРУМЕ́НТ, *ч.* 1. *род.* а. Знаряддя для праці. *Хірургічний інструмент. Столярний інструмент. Різальний інструмент. Музичний інструмент.* 2. *род.* у, *збірн.* Сукупність таких знарядь.

Інструмента́рій, ю, *ч., збірн., спец.* Набір інструментів (у 1, 2 знач.), що застосовується в якій-небудь спеціальності. *Лікарський інструментарій.*

Інструменталі́ст, а, *ч.* 1. Музикант, що грає на якомусь інструменті. 2. Композитор, автор інструментального твору.

Інструмента́льний, а, е. 1. Признач. для виготовлення інструментів, який виготовляє інструменти. *Інструментальний цех. Інструментальна промисловість.* 2. Признач. для зберігання інструментів. *Інструментальна шафа.* 3. Здійснюваний за допомогою інструментів. *Інструментальні спостереження. Інструментальні виміри.* 4. Що стос. інструмента, інструментів (у 2 знач.). *Інструментальний концерт. Інструментальний клас. Інструментальний ансамбль. Інструментальна музика.*

Інструмента́льник, а, *ч.* Слюсар, що виготовляє інструменти (у 1, 2 знач.).

Інструмента́льня, і, *ж., спец.* Майстерня, у якій виготовляють інструменти (у 1, 2 знач.), а також приміщення для їх зберігання; слюсарня.

Інструменто́ваний, а, е.

Інструментува́ння, я, *с.* 1. *муз.* Виклад музичного твору для виконання оркестром або вокальним ансамблем; оркестрування. *Інструментування симфонії.* 2. *муз.* Розділ теорії музики, що вивчає особливості окремих музичних інструментів і принципи їх поєднання в оркестрі. 3. *перен.*,

літ. Спеціальний добір звуків у вірші, який викликає певне художнє враження.

Інструментува́ти, у́ю, у́єш, *муз., літ.* Здійснювати інструментування (у 1, 3 знач.). *Інструментувати музику. Інструментувати вірші.*

ІНСТРУМЕНТАЛІ́ЗМ, у, *ч., філос.* Різновид прагматизму, що розглядає ідеї та поняття не як відображення об'єктивної дійсності, а як знаряддя (інструменти) пристосування організму до середовища, яке постійно змінюється.

Інструменталі́ст, а, *ч.*

Інструменталі́стка, и, *ж.*

ІНСУЛІ́Н, у, *ч.* Гормон підшлункової залози, що регулює вуглеводний обмін в організмі, покращує засвоєння вуглеводів тканинами і зменшує кількість цукру в крові; застосовується для лікування діабету й шизофренії. *Продукування інсуліну.*

Інсулі́новий, а, е. 1. Прикм. до **інсулін**. 2. Здійснюваний за допомогою інсуліну. *Інсулінова терапія.* 3. Який виробляє інсулін. *Інсуліновий цех.*

ІНСУ́ЛЬТ, у, *ч.* Раптове гостре порушення кровообігу мозку, яке супроводиться втратою свідомості й паралічем; апоплексія; найчастіше виникає при гіпертонічній хворобі, атеросклерозі, аневризмах, васкулітах, захворюваннях серця тощо. *Сильний інсульт. Перенести інсульт.*

Інсу́льтний, а, е.

ІНСУРГЕ́НТ, а, *ч., заст.* Повстанець.

Інсурге́нтський, а, е.

ІНСЦЕНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Перероблення літературного твору, написаного не в драматичній формі, для постановки на сцені або кіно. *Інсценізація роману.*

Інсценіза́тор, а, *ч.* Той, хто займається інсценізацією.

Інсценізо́ваний, а, е. *Інсценізоване оповідання.*

Інсценізува́ти, у́ю, у́єш. Переробляти літературний твір для сцени або кіно. *Інсценізувати байку.*

Інсцено́ваний, а, е.

Інсценува́ння, я, *с. Інсценування літературних творів. Інсценування мітингу.*

Інсценува́ти, у́ю, у́єш. 1. Те саме, що **інсценізува́ти**. 2. *перен.* Улаштовувати, зображати що-небудь, маючи на меті ввести когось в оману, збити когось з пантелику. *Інсценувати напад. Інсценувати істерику.*

ІНТАГЛІО́ДРУК, у, *ч.* Друк, елементи якого виступають над поверхнею паперу, тому їх можна відчути на дотик. Є одним з елементів паперових грошей та цінних паперів.

ІНТА́КТНИЙ, а, е. Незайманий.

ІНТА́ЛІЯ, ї, *ж.* Різьблене зображення у вигляді заглибленого рельєфу на відшліфованій поверхні каменя.

ІНТА́РСІЯ, ї, *ж.* Інкрустація на дерев'яних поверхнях: фігурні зображення чи візерунки з пластинок дерева, різних текстурою та кольором, урізаних у поверхню дерев'яного предмета. *Займатися інтарсією. Традиції інтарсії.*

ІНТЕГРА́Л, а, *ч., мат.* Грани́чна сума нескінченно малих частин ряду. *Інтеграл диференціального рівняння.*

Інтегра́льний, а, е. 1. *мат.* Що стос. інтеграла, інтегралів. *Інтегральне числення. Інтегральне рівняння.* 2. *книжн.* Нерозривно зв'язаний; суцільний, єдиний. *Інтегральна частина. Інтегральна ознака. Інтегральний економічний район. Інтегральний потенціал території.*

Інтегра́льність, ності, *ж.*

Інтегра́тор, а, *ч., спец.* 1. Обчислювальний пристрій для інтегрування функцій, заданих аналітично. *Розробляти інтегратор.* 2. *перен.* Той (те), хто (що) сприяє об'єднанню, згуртованості людей, ідей і т. ін. *Інтегратор людей.*

ІНТЕГРА́Ф, а, *ч.* Механічний аналоговий обчислювальний прилад для інтегрування функцій, заданих графічно.

ІНТЕГРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *книжн.* Об'єднування в ціле окремих частин або елементів. *Процес інтеграції. Інтеграція діалектів. Фінансова інтеграція. Агропромислова інтеграція. Культурна інтеграція.* 2. *екон.* Процес розширення економічного і виробничого співробітництва, об'єднання національних господарств двох і більше держав.

Інтеграці́йний, а, е. Об'єднувальний. *Інтеграційні процеси.*

Інтегро́ваний, а, е. *Інтегрована система керування.*

Інтегро́ваність, ності, *ж.*

Інтегрува́льний, а, е.

Інтегрува́ння, я, *с.* 1. Знаходження *інтеграла.* 2. Розв'язування диференціальних рівнянь. *Обернений порядок інтегрування.* 3. Об'єднання. *Інтегрування сучасної науки.*

Інтегрува́ти, у́ю, у́єш. 1. *мат.* Знаходити інтеграл даної функції. 2. *книжн.* Об'єднувати що-небудь у єдине ціле.

ІНТЕГРИ́МЕТР, а, *ч., мат., інформ.* Механічний аналоговий обчислювальний пристрій, призначений для інтегрування функцій, заданих графічно, який подає результат інтегрування у формі графіка.

ІНТЕГУМЕ́НТ, а, *ч.* Зовнішній покрив насінного зачатка в насінних рослин, що оточують його центральну частину (нуцелус).

ІНТЕЛЕ́КТ, у, *ч.* Розум, здатність до мислення, раціонального пізнання. *Людський інтелект. Рівень інтелекту. Штучний інтелект. Потужний інтелект. Однакові за інтелектом. Розвивати інтелект.*

Інтеле́ктний, а, е. *Інтелектна сила.*

Інтелектуа́л, а, *ч.* Людина з високо розвиненим інтелектом; людина розумової праці. *Відомий інтелектуал. Сучасний інтелектуал. Молодий інтелектуал. Бесіда інтелектуалів. Фільм для інтелектуалів.*

Інтелектуа́лка, и, *ж., розм. Відома інтелектуалка.*

Інтелектуа́льний, а, е. 1. Який стосується інтелекту, розумової і психічної діяльності. *Ринок інтелектуальної праці. Інтелектуальний світ. Інтелектуальна власність.* 2. Розумовий, духовний; з високо розвиненим інтелектом. *Інтелектуальні шукання. Інтелектуальна особистість. Інтелектуальна підтримка. Інтелектуальні інтереси.*

Інтелектуа́льність, ності, *ж.*

Інтелектуа́льно.

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж., книжн.* 1. Проникнення інтелектуалізму (у 1 знач.) в життя людей, насичення його розумовою діяльністю. *Інтелектуалізація суспільства.* 2. Насичення художніх творів, мистецтва інтелектуалізмом. *Процес інтелектуалізації.*

Інтелектуалізо́ваний, а, е.

Інтелектуалізува́ти, у́ю, у́єш. Надавати чому-небудь ознак інтелектуалізму. *Інтелектуалізувати художній текст.*

ІНТЕЛЕКТУАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. *книжн.* Насиченість думками, ідеями; філософська змістовність. *Інтелектуалізм сучасного письменника. Інтелектуалізм музики Бортнянського.* 2. *філос.* Напрям у філософії та психології, що абсолютизує інтелект у процесі пізнання дійсності, відриваючи його від чуттєвого пізнання та практики.

Інтелектуалі́ст, а, *ч.*

Інтелектуалі́стка, и, *ж.*

ІНТЕЛІГЕ́НЦІЯ, ї, *ж., збірн.* Люди розумової праці, що мають спеціальні знання з різних галузей науки, техніки й культури; соціальний прошарок людей, які фахово займаються такою працею. *Українська інтелігенція. Сучасна інтелігенція. Творча інтелігенція. Передова інтелігенція. Технічна інтелігенція.*

Інтелігéнт, а, *ч.* 1. Людина, що належить до соціального прошарку інтелігенції. *Інтелігент до глибини душі. Гнилий інтелігент.* 2. Людина глибокої внутрішньої культури і самостійного мислення; інтелігентна людина. *Явний інтелігент.*

Інтелігéнтка, и, *ж. Манірна інтелігентка.*

Інтелігéнтний, а, е. 1. Який належить до інтелігенції, освічений, культурний. Який має глибоку внутрішню культуру. *Інтелігентна людина. Інтелігентна сім'я. Інтелігентна жінка. Інтелігентна поведінка.* 2. Власт. інтелігентові, інтелігенції. *Інтелігентний вигляд.*

Інтелігéнтність, ності, *ж. Вроджена інтелігентність.*

Інтелігéнтно. *Поводитися інтелігентно.*

Інтелігéнтський, а, е. *Інтелігентська організація. Інтелігентські кола. Інтелігентські звички.*

ІНТЕЛІГІ́БЕЛЬНИЙ, а, е. 1. *філос.* Надчуттєвий, який осягається лише розумом. 2. Вигаданий, нереальний, надприродний.

ІНТЕНДА́НТСТВО, а, *с.* Військовий підрозділ, який відповідає за військове господарство, здійснює матеріальне та побутове забезпечення військ, дбає про влаштування їх особового складу. *Замовлення від інтендантства.*

Інтенда́нт, а, *ч.* Той, хто завідує військовим господарством, займається постачанням армії.

Інтенда́нтський, а, е. *Інтендантська служба.*

ІНТЕНСИ́ВНИЙ, а, е. 1. Напружений, посилений. *Інтенсивна праця. Інтенсивний бій. Інтенсивний ріст дерев. Інтенсивна терапія.* 2. Який є найбільш продуктивним. *Інтенсивне землеробство. Інтенсивний шлях розвитку. Інтенсивна система господарювання. Інтенсивний курс англійської мови.* 3. Яскравий, насичений (про колір). *Інтенсивні тони.*

Інтенси́в, а, *ч. Інтенсив з англійської мови.*

Інтенси́вність, ності, *ж.* 1. Посилення, напруження. *Інтенсивність перевезення. Інтенсивність руху. Інтенсивність кольорів.* 2. *фіз.* Кількість енергії, яку переносить звукова хвиля за одиницю часу через одиницю площі,, перпендикулярної до потоку енергії. *Інтенсивність термоядерної реакції.*

Інтенси́вно. *Працювати інтенсивно. Інтенсивно вести господарство.*

ІНТЕНСИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Посилення, збільшення продуктивності, напруженості певного процесу за рахунок застосування нових технологій. *Інтенсифікація доменного процесу. Інтенсифікація виробництва.*

Інтенсифіко́ваний, а, е. *Інтенсифікований тепловий режим.*

Інтенсифікува́ти, у́ю, у́єш. Збільшувати потужність, інтенсивність чого-небудь; посилювати щось. *Інтенсифікувати працю. Інтенсифікувати виробничі процеси.*

ІНТЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. *книжн.* Напрям, намір, задум. 2. Напруження.

ІНТЕР[1]... Префікс, перев. в іменниках і прикметниках іншомовного походження, що означає «між», «поміж», «періодичність дії», «скасування», «знищення».

ІНТЕР[2]... Перша частина складних слів, яка за значенням відповідає словам «міжнародний», «інтернаціональний».

ІНТЕРАКТИ́ВНИЙ, а, е, *інформ.* Який використовує засоби і пристрої взаємодії комп'ютера з користувачем; діалоговий. *Інтерактивний режим. Інтерактивна допомога. Інтерактивна багатомовна мережа.*

ІНТЕРВА́Л, у, *ч.* 1. Перерва, проміжок, пауза, відстань між чим-небудь. *Визначити інтервал. Рівний інтервал.* 2. *муз., фіз.* Співвідношення двох тонів або звуків за їх висотою. 3. *мат.* Сукупність усіх дійсних чисел (або точок), замкнених між двома даними числами (точками), що не включає їх.

Інтерва́льний, а, е.

ІНТЕРВАЛЮ́ТА, и, *ж.* Грошові знаки іноземних держав, а також кредитні та платіжні документи, виражені в іноземних грошових одиницях і застосовувані в міжнародних розрахунках.

Інтервалю́тний, а, е. *Інтервалютний курс гривні.*

ІНТЕРВЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. Насильне збройне втручання однієї або кількох держав у внутрішні справи іншої держави; агресія. *Здійснювати інтервенцію.* 2. *фін.* Втручання держави, банків чи підприємств в операції на фондовій біржі з метою штучного впливу на курси національної валюти, цінних паперів тощо. *Біржова інтервенція. Валютна інтервенція. Товарна інтервенція.*

Інтерве́нт, а, *ч.* Організатор, учасник інтервенції; агресор, загарбник. *Німецькі інтервенти. Судна інтервентів.*

Інтервенці́йний, а, е. Що стос. інтервенції (у 1 знач.). *Інтервенційний напад.*

Інтервенціоні́ст, а, *ч.* Прихильник інтервенції.

Інтервенціоні́стський, а, е. *Інтервенціоністське військо.*

ІНТЕРВОКА́ЛЬНИЙ, а, е, *лінгв.* Про звук, який знаходиться між двома голосними звуками.

ІНТЕРВ'Ю́, *невідм., с.* 1. Призначена для опублікування в пресі, передачі по радіо, телебаченню розмова журналіста з політичним, громадським або яким-небудь іншим діячем і т. ін. *Записати інтерв'ю. Брати інтерв'ю. Давати інтерв'ю.* 2. У соціології — бесіда (у формі запитань і відповідей) за заздалегідь запропонованою програмою зі спеціально або випадково вибраними представниками певного соціуму з якою-небудь науковою метою. *Провести інтерв'ю. Узагальнити результати інтерв'ю.*

Інтерв'юва́ння, я, *с. Методи інтерв'ювання.*

Інтерв'юва́ти, ю́ю, ю́єш. Брати в кого-небудь інтерв'ю (у 1 знач.).

Інтерв'юво́ваний, а, е. *Інтерв'юйовані студенти.*

Інтерв'юе́р, а, *ч.* Той, хто бере, здійснює інтерв'ю (у 1, 2 знач.).

ІНТЕРДИ́КТ, у, *ч.* 1. У римському праві — наказ претора сторонам, що позиваються, про заборону або здійснення певної дії. 2. У католицизмі за часів Середньовіччя — один із способів покарання, який полягав у повній або частковій забороні виконання богослужінь, релігійних обрядів, що його накладав Папа Римський або єпископи як на окремих осіб, так і на цілу територію.

ІНТЕРЕ́С, у, *ч.* 1. Увага до кого-, чого-небудь, зацікавлення кимось, чимось. *Інтерес до української культури. Інтерес до політичних подій.* 2. *перев. мн.* Те, що найбільше цікавить кого-небудь, що становить зміст чиїхось думок і турбот; прагнення, потреби. *Геополітичні інтереси України. Мати спільні інтереси.* 3. *перев. мн.* Те, що йде на користь кому-, чому-небудь, відповідає чиїмсь прагненням, потребам. *Об'єктивні інтереси розвитку регіонів. Дбати про особисті інтереси.*

ІНТЕР'Є́Р, *ч.* 1. *род.* у. Архітектурно й художньо оздоблена внутрішня частина будинку, приміщення. *Інтер'єр житла. Оформлення інтер'єрів.* 2. *род.* а. Жанр образотворчого мистецтва — картина, малюнок і т. ін., на яких зображено внутрішню частину якого-небудь приміщення. 3. *род.* у, *фізіол.* Внутрішня

будова органів і тканин; біохімічні та фізіологічні особливості організму сільськогосподарських тварин, пов'язані з їхньою продуктивністю та племінними якостями.

Інтер'є́рний, а, е.

ІНТЕРІОРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж., психол.* Формування розумових дій і внутрішнього плану свідомості через засвоєння індивідуумом зовнішніх дій із предметами і соціальних форм спілкування.

ІНТЕРКІНЕ́З. Те саме, що **інтерфа́за**.

ІНТЕРКОЛУ́МНІЙ, я, *ч.* Простір, відстань між колонами в колонаді.

ІНТЕРКЛУ́Б, у, *ч.* Клуб для зустрічей представників різних країн і національностей; інтернаціональний клуб. *Організувати інтерклуб.*

ІНТЕРЛІ́НГВА, и, *ж.* Одна із штучних мов міжнародного спілкування, створена у 1908 році італійським математиком Д. Пеано.

ІНТЕРЛІНГВІ́СТИКА, и, *ж.* Лінгвістична дисципліна, що займається створенням штучних мов для міжнародного спілкування та їх вивченням.

Інтерлінгвісти́чний, а, е.

ІНТЕРЛІНЬЯ́Ж, у, *ч., друк.* Проміжок між двома рядками в друкованому тексті.

Інтерлінья́жний, а, е.

ІНТЕРЛЮ́ДІЯ, ї, *ж.* 1. Невелика музична п'єса, виконувана між частинами музичного твору. 2. Те саме, що **інтерме́дія**.

ІНТЕРМЕ́ДІЯ, ї, *ж.* 1. У середньовічному театрі — коротка сценка, переважно гумористично-комедійного характеру, здебільшого вставлена між актами серйозної драми і незалежна від її змісту. 2. *муз.* Проміжний епізод у фузі (між двома проведеннями теми).

Інтермеді́йний, а, е. *Інтермедійні виходи. Інтермедійна література.*

ІНТЕРМЕТАЛІ́ДИ, ів, *мн.* Хімічні сполуки металів із металами.

ІНТЕРМЕ́ЦО, *невідм., с.* Невеликий музи́чний твір вільної форми, а також самостійний оркестровий епізод в опері. *Виконувати інтермецо.*

ІНТЕРМІТО́З, а, *ч.* Те саме, що **інтерфа́за**.

ІНТЕРНА́Т, у, *ч.* 1. Гуртожиток для у́чнів і студентів навчального закладу. *Жити в інтернаті.* 2. Закритий шкільний заклад, у якому учні навчаються та живуть. *Відомий інтернат.* 3. Будинок для інвалідів або людей похилого віку.

Інтерна́тівець, вця, *ч., розм.* Той, хто навчається, живе в інтернаті.

Інтерна́тський, а, е. *Інтернатське життя. Інтернатський вихователь.*

ІНТЕРНАТУ́РА, и, *ж.* Одна з форм стажування, спеціалізації, удосконалення лікарів-випускників у великих клініках, лікарнях.

Інте́рн, а, *ч.* Лікар, відряджений на певний строк до лікарні для підвищення кваліфікації. *Інтерн клініки.*

ІНТЕРНАЦІОНАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Ідейно-політичний принцип, що проголошує рівність, солідарність і співробітництво всіх народів. 2. *лінгв.* Афікс, слово, вислів, запозичені кількома мовами з одного джерела.

Інтернаціоналі́ст, а, *ч.* 1. Прихильник, послідовник інтернаціоналізму (у 1 знач.). *Переконаний інтернаціоналіст.* 2. *іст.* Військовослужбовець, що брав участь у громадянській війні в Афганістані на базі прокомуністичного уряду. *Воїн-інтернаціоналіст.*

Інтернаціоналісти́чний, а, е. *Інтернаціоналістичний світогляд.*

Інтернаціоналі́стка, и, *ж.*

Інтернаціоналі́стський, а, е. *Інтернаціоналістський світогляд. Інтернаціоналістська політика.*

ІНТЕРНАЦІОНА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Що стос. різних народів, націй; міжнародний. *Інтернаціональне будівництво. Інтернаціональні зв'язки.* 2. Який складається з представників різних народів, націй. 3. Який відповідає принципам інтернаціоналізму, ґрунтується на них. *Інтернаціональна поезія.*

Інтернаціоналіза́ція, ї, *ж.* Визнання чого-небудь інтернаціональним, міжнародним, вільним для користування всіх народів (держав). *Інтернаціоналізація морських шляхів. Інтернаціоналізація економіки. Інтернаціоналізація виробництва.*

Інтернаціоналізува́ти, у́ю, у́єш. Робити, визнавати що-небудь інтернаціональним, міжнародним. *Інтернаціоналізувати територію.*

Інтернаціоналізо́ваний, а, е.

Інтернаціона́льність, ності, *ж.*

ІНТЕРНЕ́Т, у, *ч., інформ.* Всесвітня інформаційна комп'ютерна мережа для обміну інформацією. *Мережа Інтернет. Увійти в Інтернет. Зв'язатися по Інтернету. Надіслати Інтернетом. Доступ до Інтернету. Повідомити друга по Інтернету.*

Інтерне́тівський, а, е. *Інтернетівські фахівці. Інтернетівський клуб.*

Інтерне́тний, а, е. *Інтернетний простір.*

ІНТЕРНІ́СТ, а, *ч.* Лікар, фахівець із внутрішніх хвороб (терапевт).

ІНТЕРНУВА́ННЯ, я, *с.* 1. У міжнародному праві — затримання до закінчення війни громадян, війська, судна і т. ін. держави, що перебуває в стані війни, з поселенням їх у певному місці в умовах обмеженої свободи. 2. Затримання нейтральною стороною військовослужбовців воюючих сторін. 3. Ізоляція, тимчасовий арешт кого-небудь.

Інтерно́ваний, а, е.

Інтернува́ти, у́ю, у́єш.

ІНТЕРНУ́НЦІЙ, я, *ч.* Дипломатичний представник Ватикану, що відповідає рангові посланника (за рангом другий після нунція).

ІНТЕРОЦЕ́ПЦІЯ, ІНТЕРОРЕЦЕ́ПЦІЯ, ї, *ж., фізіол.* Сприйняття центральною нервовою системою імпульсів від внутрішніх органів; необхідна для нормальної регуляції і координації діяльності організму.

Інтероце́птори, Інтерорецептори, ів, *мн.* Розташовані в м'язах, сухожиллях, судинах тощо чутливі нервові закінчення, які сприймають механічні, хімічні та інші зміни у внутрішньому середовищі організму.

ІНТЕРПЕЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж., юр.* У деяких країнах — особливий вид запиту депутата парламенту до уряду або окремого міністра з певним питанням, відповідь на яке може бути обговорена у парламенті. *Інтерпеляція в парламенті.*

Інтерпелюва́ти, ю́ю, ю́єш.

ІНТЕРПО́Л, у, *ч.* Міжнародна організація кримінальної політики. *Оголосити розшук через Інтерпол.*

ІНТЕРПОЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *спец.* Неавторські вставки слів, речень або чисел у тексті під час переписування, опрацювання рукописів, при копіюванні географічних карт тощо. 2. *мат.* Знаходження проміжних значень функції на підставі деяких відомих її значень. *Теорія інтерполяції.*

Інтерпольо́ваний, а, е.

Інтерполюва́ння, я, *с.*

Інтерполюва́ти, ю́ю, ю́єш, *мат.* Здійснювати інтерполяцію.

Інтерполя́тор, а, *ч., техн., інформ.* Аналоговий або цифровий обчислювальний пристрій для визначення координат точки, що безперервно рухається по аналітично заданій прямій; застосовується як керувальний пристрій у верстатах та агрегатах з програмним керуванням.

Інтерполяці́йний, а, е.

ІНТЕРПРЕТА́ЦІЯ, ї, *ж., книжн.* 1. Розкриття змісту чого-небудь; пояснен-

ня, витлумачення. *Інтерпретація мотивів «Слова о полку Ігоревім».* 2. Творче розкриття образу або музичного твору виконавцем. *Інтерпретація сонати. Народна інтерпретація співу.*

Інтерпретáтор, а, *ч., книжн.* Той, хто інтерпретує, пояснює що-небудь; тлумач. *Інтерпретатор Біблії.*

Інтерпретáторський, а, е. *Інтерпретаторський талант.*

Інтерпретóваний, а, е. *Інтерпретована драма.*

Інтерпретувáти, ýю, ýєш, *книжн.* 1. Розкривати зміст чого-небудь; пояснювати, витлумачувати. *Інтерпретувати закон.* 2. Творчо розкривати образ, зміст музичного твору під час виконання. *Інтерпретувати твори М. В. Лисенка.*

ІНТЕРПÝНКЦІЯ, ї, *ж. заст.* 1. Розставляння розділових знаків у писемній мові. 2. Те саме, що **пунктуáція**. *Интерпункція оригіналу.*

ІНТЕРСЕКСУАЛÍЗМ, у, *ч., фізіол.* Наявність у людини або різностатевої тварини ознак обох статей, які недостатньо яскраво виражені.

Інтерсéкс, а, *ч.* Людина або різностатева тварина з недостатньо яскраво вираженими ознаками як чоловічої, так і жіночої статі.

Інтерсексуáльний, а, е.

Інтерсексуáльність, ності, *ж.*

ІНТЕРСЕМІОТИ́ЧНИЙ, а, е, *спец.* Пов'язаний з різними знаковими системами. *Інтерсеміотичний переклад.*

ІНТЕРСТЕЛЯ́РНИЙ, ІНТЕРСТОЛЯ́РНИЙ, а, е. Міжзоряний.

ІНТЕРСТИ́ЦІЯ, ї, *ж., геол.* Проміжок між ідіоморфними складовими частинами магматичної породи.

ІНТЕРСТИЦІÁЛЬНІ к л і т и́ н и — клітини, розташовані в сполучній тканині статевих органів; забезпечують забирання з крові твердих частинок та виділення статевих гормонів.

ІНТЕРТИ́П, а, *ч., друк.* Складальна рядковідливна машина, схожа за конструкцією на лінотип.

ІНТЕРФÁЗА, и, *ж.* **ІНТЕРКІНÉЗ, ІНТЕРМІТÓЗ**, у, *ч.* Стадія життєвого циклу клітини між двома послідовними поділами мітозу.

ІНТЕРФÉЙС, у, *ч., інформ.* Система уніфікованих зв'язків і сигналів, за допомогою яких пристрої обчислювального комплексу взаємодіють один з одним. *Програмний інтерфейс.*

Інтерфéйсний, а, е.

ІНТЕРФЕРÉНЦІЯ, ї, *ж.* 1. *фіз.* Взаємне посилення або послаблення хвиль (світлових, звукових, електричних) під час накладання їх одна на одну. *Інтерференція хвиль.* 2. *біол.* Взаємодія вірусу з клітинами організму, в результаті чого клітина починає виділяти низькомолекулярний білок інтерферон, який пригнічує розвиток інших вірусів. *Інтерференція вірусів.* 3. *лінгв.* Взаємодія мов, коли під час їх контактів відбувається проникнення елементів і властивостей однієї мови в систему іншої мови. *Лексична інтерференція. Граматична інтерференція.*

Інтерференці́йний, а, е. 1. Який стос. інтерференції, пов'язаний з нею. *Інтерференційні плями.* 2. Признач. для інтерференції. *Інтерференційний світлофільтр.*

ІНТЕРФЕРÓМЕТР, а, *ч., спец.* Оптичний вимірювальний прилад, дія якого ґрунтується на явищі інтерференції хвиль; застосовують для вимірювання довжини хвиль світла, показників заломлення прозорих середовищ. *Показники інтерферометра. Зоряний інтерферометр.*

ІНТЕРФЕРÓН, у, *ч.* Захисний білок, що утворюється в клітинах ссавців, птахів, мікроорганізмів при контакті їх з вірусами, який робить ці клітини більш чи менш несприятливими до вірусної інфекції. *Властивості інтерферону.*

ІНТЕРФÍКС, а, *ч., лінгв.* Частина слова, що служить для з'єднання інших морфем.

ІНТЕРЦÉПТОР, а, *ч., ав.* Рухома пластинка на крилі літака попереду елерона, що служить для поліпшення керованості літака в польоті, скорочення його пробігу під час посадки.

ІНТЕРЦÉСІЯ, ї, *ж., юр.* 1. У Стародавньому Римі — право вищих службових осіб припиняти дії інших службових осіб. 2. У цивільному праві — прийняття на себе чужого боргу, поручництва.

ІНТИ́М, у, *ч., розм.* Про інтимну обстановку; про інтимний зв'язок.

ІНТИ́МА, и, *ж., фізіол.* Внутрішня оболонка стінки кровоносних судин (крім капілярів). *Інтима кровоносних судин.*

ІНТИ́МНИЙ, а, е. 1. Що стос. глибоко особистого, потаємного. *Інтимні переживання.* 2. Що стос. почуття кохання; сердечний, любовний. *Інтимні стосунки. Інтимне життя. Інтимні деталі.* 3. Задушевний, сердечно-щирий, близький; позбавлений офіційності. *Інтимна розмова. Інтимний тон.*

Інтимізáція, ї, *ж. Засоби інтимізації мови.*

Інтимізóваний, а, е.

Інтимізувáння, я, *с.*

Інтимізувáти, ýю, ýєш. Надавати чому-небудь інтимного вираження, звучання, робити що-небудь інтимнішим, задушевнішим. *Інтимізувати розповідь.*

Інти́мність, ності, *ж. Інтимність розмови. Інтимність стосунків.*

Інти́мно.

ІНТИ́НА, и, *ж.* Внутрішня тонка, без пор оболонка пилкового зерна насінних рослин.

ІНТИФÁДА, и, *ж.* Боротьба арабів з Ізраїлем на окупованих ним арабських територіях. *Джерела інтифади.*

ІНТОКСИКÁЦІЯ, ї, *ж.* 1. Отруєння організму токсичними речовинами, які потрапили ззовні чи виробилися безпосередньо в ньому самому. *Кишкова інтоксикація. Інтоксикація організму.* 2. Уведення в рослину спеціальних отрут для боротьби зі шкідниками.

Інтоксикаці́йний, а, е. *Інтоксикаційне захворювання.*

ІНТОНÁЦІЯ, ї, *ж.* 1. Ритміко-мелодійний лад мови, послідовна зміна висоти тону, сили й часу звучання голосу, що відбиває інтелектуальний та емоційно-вольовий зміст мовлення. *Інтонація мови. Висхідна інтонація. Спадна інтонація. Корегувати інтонацію.* 2. Тон, манера або відтінок вимови, які виражають яке-небудь почуття мовця, його ставлення до об'єкта мовлення. *Питальна інтонація. Інтонація вимови слова.* 3. Точність, рівність звучання кожного тону музичного інструмента або звуку пісні щодо висоти, тембру та сили. *Музичні інтонації.*

Інтонаці́йний, а, е. *Інтонаційна група слів. Інтонаційний наголос.*

Інтонаці́йність, ності, *ж. Інтонаційність вірша.*

Інтонаці́йно.

Інтонувáння, я, *с. Інтонування в унісон.*

Інтонувáти, ýю, ýєш. Вимовляти або співати що-небудь з певною інтонацією. *Інтонувати пісню.*

ІНТРÁДА, и, *ж., муз.* Невелика інструментальна п'єса, що виконує функції вступу до якоїсь урочистої церемонії чи музичного твору.

ІНТРАМОЛЕКУЛЯ́РНЕ д и́ х а н н я — окиснювально-відновний процес, що відбувається в молекулах рослин та деяких тварин без доступу вільного кисню у результаті розщеплення органічних речовин у клітинах.

ІНТРИ́ГА, и, *ж.* 1. *перев. мн.* Приховані зловмисні дії, до яких удаються для досягнення якої-небудь мети; підступи. *Підступна інтрига. Плести інтриги.* 2. Сюжетна лінія в літературному (найчастіше в драматичному) творі, що відзначається складністю та напруженістю дії. *Складна інтрига твору. Драматична інтрига.*

Інтрига́н, а, *ч.* Той, хто вдається до інтриг (у 1 знач.). *Витівка інтригана.*

Інтрига́нка, и, *ж.*

Інтрига́нство, а, *с.*

Інтрига́нський, а, е. *Інтриганська витівка.*

Інтригува́ння, я, *с.* *Інтригування читача.*

Інтригува́ти, у́ю, у́єш. 1. Здійснювати інтриги проти кого-небудь. 2. Збуджувати цікавість загадковістю, неясністю, таємничістю; зацікавлювати.

ІНТРОВЕ́РСІЯ, ї, *ж., психол.* Зосередження індивіда на своїх інтересах, переживаннях, власному внутрішньому світі, що супроводжується ускладненнями у процесі встановлення контактів з оточуючими людьми.

Інтрове́рт, а, *ч.* *Особливості поведінки інтровертів.*

Інтроверти́вний, а, е. *Інтровертивний тип особистості.*

Інтрове́ртний, а, е. *Інтровертна людина.*

Інтрове́ртність, ності, *ж.*

ІНТРОДУ́КЦІЯ, ї, *ж.* 1. *муз.* Невеликий вступ, що передує основній частині музичного твору. *Оркестрова інтродукція.* 2. *літ.* Вступ до літературного твору або вистави. 3. *бот.* Вирощування завезеної рослини в нових для неї кліматичних умовах. 4. *вет.* Розповсюдження тварин за межі природного ареалу та їх пристосування до нових умов.

Інтродукці́йний, а, е.

ІНТРОЕ́КЦІЯ, ї, *ж., психол.* Входження до свідомості індивіда поглядів, мотивацій поведінки, настанов інших людей.

ІНТРОНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Урочисте возведення на престол новообраного Папи Римського або патріарха, що здійснюється або проводиться за спеціально розробленим ритуалом.

ІНТРОСКОПІ́Я, ї, *ж.* 1. Візуальне спостереження внутрішньої макроструктури непрозорих речовин і матеріалів за допомогою звукових та радіохвиль, рентгенівського випромінювання. *Інтроскопія тканин.* 2. Галузь науки і техніки, що розглядає проблеми такого спостереження.

Інтроско́п, а, *ч.* Прилад для здійснення інтроскопії. *Будова інтроскопа.*

ІНТРОСПЕ́КЦІЯ, ї, *ж., психол.* Метод психологічного дослідження, що полягає в спостереженні дослідника за власними почуттями, думками і т. ін.; самоспостереження.

Інтроспекти́вний, а, е. *Інтроспективна психологія. Інтроспективний метод.*

ІНТРУ́ЗІЯ, ї, *ж., геол.* 1. Процес проникнення розплавленої магми в земну кору. 2. Геологічне тіло, яке утворилося внаслідок застигання магми в земній корі. *Утворення інтрузії.*

Інтрузи́вний, а, е. *Інтрузивні породи. Малі інтрузивні тіла. Інтрузивний комплекс.*

ІНТУБА́ЦІЯ, ї, *ж.* Уведення в гортань через рот спеціальної трубки; здійснюють при набряках, звуженнях гортані, що спричинюють ядуху.

ІНТУЇТИВІ́ЗМ, у, *ч.* Напрям у філософії, що визнає інтуїцію єдиним джерелом пізнання навколишнього світу. *Ознаки інтуїтивізму.*

Інтуїтиві́ст, а, *ч.*

Інтуїтиві́стка, и, *ж.*

Інтуїтиві́стський, а, е. *Інтуїтивістські погляди.*

ІНТУЇЦІОНІ́ЗМ, у, *ч., мат.* Один з напрямів у філософії математики, в якому піддаються критиці основи теорії множин.

Інтуїціоні́ст, а, *ч.*

Інтуїціоні́стка, и, *ж.*

Інтуїціоні́стський, а, е.

ІНТУЇ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Здатність людини в деяких випадках несвідомо, чуттям уловлювати істину, передбачати, вгадувати що-небудь, спираючись на попередній досвід, знання і т. ін.; чуття, проникливість, здогад. *Покладатися на інтуїцію. Багата інтуїція. Мати інтуїцію. Слухатися своєї інтуїції.* 2. У психології та філософії — безпосереднє збагнення, осягнення істини без обґрунтування за допомогою доказів.

Інтуїти́вний, а, е. Неусвідомлений, який ґрунтується на інтуїції. *Інтуїтивне проникнення в художній образ. Інтуїтивне розуміння. Інтуїтивний підхід. Інтуїтивний характер мистецтва. Інтуїтивний жест.*

Інтуїти́вність, ності, *ж.*

Інтуїти́вно. *Інтуїтивно відчувати. Інтуїтивно розуміти.*

ІНТУРИ́СТ, а, *ч.* Скорочення: іноземний турист.

ІНТУСУСЦЕ́ПЦІЯ, ї, *ж., біол.* Збільшення оболонок клітин рослин у процесі їхнього росту внаслідок заглиблення нових молекул целюлози та протопектину в їх оболонку.

ІНУЛІ́Н, у, *ч.* Складний вуглевод, що міститься в клітинному соку багатьох рослин; застосовують для отримання фруктози і як замінник цукру і крохмалю при цукровому діабеті. *Утворення інуліну.*

ІНФА́ЙТИНГ, у, *ч., спорт.* У боксі — бій на близькій дистанції.

ІНФА́НТ, а, *ч.* Титул принца в Іспанії та Португалії за часів монархії, а також особа, що має цей титул.

Інфа́нта, и, *ж.* *Портрет інфанти.*

ІНФАНТА́ДО, *невідм.* Порода мериносових овець.

ІНФАНТИЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. *мед.* Хвороблива недорозвиненість організму, що виявляється в збереженні в дорослому віці фізичної будови або рис характеру дитини. *Психічний інфантилізм. Звичайний інфантилізм. Причини інфантилізму.* 2. Поведінка дорослої людини, що скидається на поведінку дитини. *Прояви інфантилізму.* 3. *перен.* Підроблювання під рівень розумового розвитку дитини. *Дух інфантилізму.*

Інфанти́льний, а, е. 1. Власт. дитячому вікові; недорозвинений. *Інфантильний вигляд. Інфантильний розум.* 2. За способом мислення, поведінкою, вчинками, світосприйняттям схожий на дитину. *Інфантильна поведінка. Інфантильний тон розмови.*

Інфанти́льність, ності, *ж.* *Інфантильність думки.*

Інфанти́льно. *Поводитися інфантильно.*

ІНФА́РКТ, у, *ч.* Змертвіння певної ділянки тканини організму внаслідок припинення кровопостачання через закупорення чи звуження судин. *Обширний інфаркт. Інфаркт легенів. Інфаркт міокарда. Профілактика інфаркту.*

Інфа́рктник, а, *ч., розм.* Той, хто переніс інфаркт.

Інфа́рктний, а, е. *Інфарктна бригада. Інфарктний стан.*

ІНФА́УНА, и, *ж.* Сукупність водяних організмів, що живуть на донних ґрунтах водойм.

ІНФЕ́КЦІЯ, ї, *ж.* 1. Проникнення в організм хвороботворних мікробів; зараження. *Загальна інфекція організму. Запобігання інфекції.* 2. *рідко.* Взагалі інфекційна хвороба.

Інфекці́йний, а, е. 1. Спричинений, викликаний інфекцією; заразний. *Інфекційні захворювання.* 2. Признач. для хворих на заразні хвороби. *Інфекційний відділ.*

Інфіко́ваний, а, е. *Інфіковані люди. Інфікований орган.*

Інфіко́ваність, ності, *ж.*

Інфікува́ння, я, *с. Способи інфікування дослідних тварин.*

Інфікува́ти, у́ю, у́єш. Те саме, що **заража́ти**. *Інфікувати кроликів.*

Інфекціоні́ст, а, *ч.* Лікар-фахівець з інфекційних хвороб. *З'їзд інфекціоністів.*

ІНФЕРНА́ЛЬНИЙ, а, е, *книжн.* 1. Пекельний, диявольський. *Інфернальний вогонь.* 2. *перен.* Із бурхливими пристрастями; демонічний. *Інфернальна жінка.*

Інферна́льність, ності, *ж.*

І́НФІКС, а, *ч., лінгв.* Афікс, що вставляється всередину кореня слова при словозміні й словотворенні. *Відсутність інфіксів.*

ІНФІЛЬТРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *спец.* Просочування поверхневих вод у товщу земної кори через капіляри, шпарини тощо. *Інфільтрація земної кори.* 2. Проникання повітря в приміщення крізь щілини, пори тощо. 3. *біол., мед.* Проникання в тканини організму та скупчення в них яких-небудь речовин.

Інфільтра́т, у, *ч., мед.* Скупчення клітинних елементів у патологічно змінених тканинах організму людини або тварини. *Запальний інфільтрат.*

Інфільтрати́вний, а, е. *Інфільтративні форми хвороби.*

Інфільтраці́йний, а, е. *Інфільтраційні води.*

Інфільтрува́ння, я, *с.*

Інфільтрува́ти, у́ю, у́єш, *спец.* Просочувати, насичувати.

ІНФІНІТИ́В, а, *ч., грам.* Неозначена форма дієслова. *Інфінітив дієслова.*

Інфініти́вний, а, е. *Інфінітивна форма дієслова.*

ІНФЛЮА́ЦІЯ, ї, *ж., геол.* Потрапляння поверхневих вод через тріщини, канали тощо в товщу земної кори.

ІНФЛЮЕ́НЦА, и, *ж., мед., заст.* Грип. *Наслідки інфлюенци.*

ІНФЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж., екон.* 1. Надмірне проти потреб товарообігу збільшення кількості паперових грошей і швидке їх знецінення. *Висока (низька) інфляція. Кредитна інфляція. Галопуюча (повзуча) інфляція. Експортована (імпортована) інфляція. Рівень інфляції. Причини інфляції.* 2. *перен.* Втрата колишнього значення; знецінення ідей, почуттів і т. ін. *Інфляція образу.*

Інфляці́йний, а, е. *Інфляційні явища. Інфляційні процеси. Інфляційне підвищення цін. Інфляційна спіраль. Інфляційне застереження. Інфляційне очікування. Інфляційний ризик.*

ІН-ФО́ЛІО, *присл., друк.* Формат видань на половину стандартного паперового аркуша.

ІНФОРМАТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж., інформ.* Сприяння розвиткові та поширенню застосування комп'ютерів і комп'ютерних технологій. *Концепція інформатизації. Інформатизація регіону.*

ІНФОРМА́ТИКА, и, *ж.* Галузь знань, що займається вивченням законів, методів і способів нагромадження, оброблення і передавання інформації за допомогою комп'ютерів та інших обчислювальних засобів у різних галузях людської діяльності. *Наукова інформатика. Основи інформатики. Безпаперова інформатика.*

ІНФОРМА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *тільки одн.* Сукупність будь-яких відомостей про події, чиюсь діяльність, знань про що-небудь. *Обсяг інформації. Достовірна інформація. Засоби масової інформації.* 2. Відомості, сигнали про навколишнє середовище, які сприймають організми у процесі життєдіяльності. *Передавати інформацію. Сприймати інформацію.* 3. Відомості, що є об'єктом зберігання, передачі та оброблення. *Перетворення інформації. Оброблення інформації. Вимірювальна інформація.* 4. *інформ.* Сукупність кількісних даних, які виражаються за допомогою цифр або інших знакових систем і використовуються при збиранні й обробці будь-яких відомостей. *Телеметрична інформація. Носій інформації.* 5. В теорії інформації — міра складності, неоднорідності, структурованості будь-яких систем. 6. Сукупність сигналів, закодованих у певний спосіб, що передаються від одного живого об'єкта іншому (від батьків нащадкам) або від одних клітин, тканин, органів іншим у процесі розвитку особини. *Потік інформації. Носії спадкової інформації. Генетична інформація.* 7. *філос.* Властивість матеріальних об'єктів і процесів зберігати й породжувати певні стани, які у речовинно-енергетичних формах можуть бути передані від одного об'єкта іншому.

Інформа́нт, а, *ч.* У лінгвістиці, психології та інших науках про людину — людина як джерело певного роду інформації (у 2 знач.).

Інформати́вний, а, е. Який містить інформацію; змістовний. *Інформативна насиченість.*

Інформати́вність, ності, *ж. Інформативність статті.*

Інформати́вно. *Інформативно насичений випуск новин.*

Інформа́тор, а, *ч.* 1. Той, хто дає інформацію, повідомляє про що-небудь. 2. *спорт.* Особа, що повідомляє про регламент і перебіг спортивних змагань. 3. *техн.* Пристрій, що здійснює автоматичну видачу закладеної чи одержаної інформації.

Інформаці́йний, а, е. 1. Який стос. інформації (у 1 знач.), який містить інформацію. *Інформаційна стаття. Інформаційна сфера. Інформаційне повідомлення. Інформаційна програма. Інформаційне забезпечення.* 2. Який опрацьовує та видає інформацію. *Інформаційні ресурси. Інформаційна машина. Інформаційна система.*

Інформаці́йно.

Інформо́ваний, а, е.

Інформо́ваність, ності, *ж.*

Інформува́ння, я, *с.*

Інформува́ти, у́ю, у́єш. Повідомляти про що-небудь; доводити до відома. *Інформувати про перебіг подій. Інформувати про громадське життя.*

ІНФОРМОСО́МА, и, *ж., біол.* Внутрішньоклітинна частинка, що бере участь у біосинтезі білка і складається з рибонуклеїнової кислоти, яка забезпечує передавання спадкових властивостей організму і білка.

ІНФРА... Перша частина складних слів, що за значенням відповідає словам «під», «нижче», «поруч».

ІНФРАКО́Н, а, *ч.* Передавальна електронно-променева трубка з накопиченням заряду для перетворення невидимих для ока зображень на електричні сигнали.

ІНФРАСТРУКТУ́РА, и, *ж.* Сукупність галузей та видів діяльності, що обслуговують як виробничу, так і невиробничу сфери економіки (транспорт, зв'язок, комунальне господарство, загальна і професійна освіта, охорона здоров'я тощо). *Соціальна інфраструктура. Інформаційна інфраструктура. Виробнича інфраструктура. Ринкова інфраструктура. Наявність інфраструктури. Розвиток інфраструктури. Інфраструктура суспільства. Інфраструктура міста. Формування ринкової інфраструктури.*

Інфраструкту́рний, а, е. *Інфраструктурний підхід.*

ІНФРАЧЕРВО́НЕ п р о м і н н я — невидиме теплове проміння з хвилею довшою, ніж у червоного проміння.

ІНФУЗО́РІЯ, ї, *ж.* Найпростіша одноклітинна тварина, що живе в прісних і солоних водах, у вологому ґрунті; деякі види ведуть паразитичний спосіб життя. *Найдрібніші інфузорії.*

ІНФУЗО́РНА земля́ — гірська порода, що складається із залишків водоростей.

ІНЦЕ́СТ, у, *ч., мед.* Статевий зв'язок між найближчими родичами (між батьками і дітьми, братами і сестрами); кровозмішання.

ІНЦИДЕ́НТ, у, *ч.* Пригода, подія, випадок (звичайно неприємні); непорозуміння. *Прикрий інцидент. Прикордонний інцидент. Інцидент вичерпано.*

ІНЦИ́ЗІЯ, ї, *ж.* Розтин тканини з лікувальною метою.

ІНЦИСТУВА́ННЯ, я, *с.* Процес утворення щільної оболонки (цисти) в одноклітинних організмів за несприятливих умов.

ІНЦУ́ХТ, у, *ч., біол., бот.* Схрещування близькоспоріднених рослин у межах однієї популяції; інбридинг. *Тривалий інцухт.*

ІОАННІ́ТИ, ів, *мн.* Те саме, що **госпітальє́ри**.

ІО́Л, у, *ч.* 1. Невелике вітрильне двощоглове судно з косими вітрилами і кормовою щоглою позаду осі керма. 2. Невеликий весловий канонерський човен з однією гарматою.

ІО́Н, а, *ч., фіз., хім.* Електрично заряджена частинка, яка утворилася з одного чи кількох атомів унаслідок утрати або приєднання електронів. *Позитивні іони. Іони металів. Іони неметалів.*

Іо́нний, а, е. 1. Прикм. до **іон**. *Іонний струм. Іонні сполуки. Іонна емісія. Іонна сила.* 2. Дія якого пов'язана з використанням іонів та електронів. *Іонні прилади.*

ІОНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *фіз.* Перетворення електрично нейтральних частинок середовища на електрично заряджені. *Процес іонізації.* 2. *мед.* Уведення в організм лікувальних речовин за допомогою іонів, збуджуваних електричним струмом у цих речовинах.

Іоніза́тор, а, *ч., фіз.* 1. Апарат для одержання позитивно або негативно заряджених повітряних іонів. *Дія іонізатора. Застосування іонізатора.* 2. Явище, що викликає іонізацію (у 1 знач.) (нагрівання, опромінення та ін.).

Іонізаці́йний, а, е. *Іонізаційний процес. Іонізаційна камера.*

Іонізо́ваний, а, е. *Іонізований газ. Іонізоване повітря.*

Іонізува́льний, а, е. *Іонізувальне випромінювання.*

Іонізува́ння, я, *с.*

Іонізува́ти, у́ю, у́єш. Спричиняти іонізацію чогось, насичувати іонами. *Іонізувати молекули повітря. Іонізувати тканини організму.*

ІОНІ́ЙСЬКИЙ, а, е. Що стос. Іонії — області Стародавньої Греції. *Іонійська філософія. Іонійська говірка. Іонійська школа.* **Іонійський о́рдер** — архітектурний стиль, що характеризується легкістю колон і вишуканістю орнаменту.

ІО́НІК, а, *ч.* Шестимірна чотирискладова стопа в античному віршуванні.

ІОНІ́Т, у, *ч., спец.* Твердий природний або штучний матеріал, здатний до обміну іонами в розчинах електролітів; застосовують для пом'якшення і демінералізації води, відокремлення й одержання чистих рідкісних та кольорових металів. *Застосування іонітів.*

Іоні́тний, а, е.

ІОНОЗО́НД, а, *ч., метеор., фіз.* Радіотехнічний пристрій для визначення висот, де відбиваються від іоносфери радіохвилі на певних частотах або в діапазонах частот.

ІОНО́Л, у, *ч., хім.* Органічна сполука, порошок жовтого кольору, що застосовується як антиокисник у виробництві харчових продуктів, мастил, каучуку і т. ін. *Антиокиснювання іонолом.*

ІОНОСФЕ́РА, и, *ж., фіз.* Верхній шар атмосфери, де гази перебувають у частково іонізованому стані внаслідок впливу ультрафіолетового, рентгенівського і корпускулярного випромінювання Сонця і космічних променів; має велике значення для радіозв'язку на коротких хвилях.

Іоносфе́рний, а, е. 1. Прикм. до **іоносфе́ра**. *Іоносферні збурення.* 2. Признач. для спостереження іоносфери. *Іоносферна станція.*

ІОНОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Те саме, що **іонтофоре́з**.

ІОНОФО́Н, у, *ч.* Потужний гучномовець, де звук виникає внаслідок коливань молекул повітря при змінній іонізації його електричним полем; застосовують для високоякісного відтворення звуку (напр. у кінотеатрах).

ІОНТОФОРЕ́З, у, *ч.* Уведення в організм через шкіру іонів лікарської речовини за допомогою гальванічного струму.

ІПЕКАКУА́НА, и, *ж., бот.* Вид рослин родини маренових, корені яких використовують у медицині як відхаркувальний та блювотний засіб.

ІПОДИЯ́КОН, а, *ч.* У православній церкві — молодший диякон, який прислуговує архієреєві під час богослужіння.

Іподия́конський, а, е. *Іподияконське облачення.*

ІПОДРО́М, у, *ч.* Спеціально підготовлений та обладнаний комплекс споруд для випробування коней і для кінноспортивних змагань.

Іподро́мний, а, е.

ІПОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про коней, їхню анатомію, фізіологію, біологію, розмноження тощо.

ІПОМЕ́Я, ї, *ж.* Багаторічна витка рослина родини березкових з великими лійкуватими квітками; кручені паничі; деякі види культивують як декоративні. *Пурпурна іпомея.*

ІПОСТА́СЬ, і, *ж.* 1. У християнському вченні — назва кожної з осіб триєдиного Бога (Трійці). 2. Вияв чиєїнебудь сутності, чия-небудь роль, якість тощо.

ІПОТЕ́КА, и, *ж.* Різновид застави нерухомого майна для отримання в банках чи інших фінансових організаціях довготривалої позики, а також боргове свідоцтво про таку заставу. *Система іпотек.*

Іпоте́чний, а, е. *Іпотечний борг. Іпотечний банк. Іпотечний кредит. Іпотечний ринок. Іпотечна облігація. Іпотечна позика.*

ІПОХО́НДРІЯ, ї, *ж.* Хворобливий стан людини, який характеризується надмірним занепокоєнням, страхом за своє здоров'я, схильністю приписувати собі неіснуючі хвороби; пригнічений стан, туга; спостерігається при неврозах і психічних хворобах.

Іпохо́ндрик, а, *ч.* Людина у стані іпохондрії.

Іпохондри́чний, а, е. *Іпохондричне марення.*

ІПРИ́Т, у, *ч.* Безбарвна масляниста рідина з гірчичним запахом, яка роз'їдає слизову оболонку та шкіру; використовується як бойова отруйна речовина; гірчичний газ. *Використання іприту.*

Іпри́товий, а, е. *Іпритове отруєння.*

ІРАНІ́СТИКА, и, *ж.* Сукупність наук, які вивчають іранські мови та культуру; іранська філологія.

Ірані́ст, а, *ч.*

Ірані́стка, и, *ж.*

Іраністи́чний, а, е.

І́РБІС, а, *ч.* Сніговий барс.

ІРЕДЕ́НТА, и, *ж.* **ІРЕДЕНТИ́ЗМ**, у, *ч.* Політичний і суспільний рух в Італії кінця XIX — початку XX ст. за приєднання до Італії земель Австро-Угорщини, що були частково заселені італійцями і не ввійшли до Італії під час її возз'єднання.

Іредентист, а, *ч.*

Іредентистка, и, *ж.*

Іреденти́стський, а, е. *Іредентистський рух.*

ІРЕ́ЙТА, и, *ж., юр.* Підтвердження, підпис на діловому документі, який засвідчує виправлення незначної помилки, допущеної при оформленні.

ІРИГА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Штучне зрошування полів; галузь сільськогосподарської меліорації. *Здійснювати іригацію. Іригація земель.* 2. *мед.* Процедури зрошування рани чи запаленої тканини медикаментом, мінеральною водою тощо.

Іригáтор, а, *ч.* Фахівець з іригації, зрошення. *Фах іригатора.*

Іригаці́йний, а, е. *Іригаційна система. Іригаційні споруди.*

ІРИ́ДІЙ, ю, *ч.* Хімічний елемент, важкий тугоплавкий метал сірувато-білого кольору; застосовують у сплавах із платиною для виготовлення еталонів мір, хімічної апаратури тощо. *Властивості іридію.*

Іри́дієвий, а, е.

ІРИДОДІАГНО́СТИКА, и, *ж., мед.* Розпізнавання хвороб людини за станом райдужної оболонки її очей.

Іридодіагно́ст, а, *ч.*

Іридодіагности́чний, а, е. *Іридодіагностична методика.*

ІРИДОЛО́ГІЯ, ї, *ж., мед.* Розділ медицини, що вивчає взаємозв'язок між яким-небудь захворюванням і зміною райдужної оболонки очей.

Іридо́лог, а, *ч.*

Іридологі́чний, а, е.

ІРИДОЦИКЛІ́Т, а, *ч.* Запалення райдужної оболонки і війчастого тіла ока людини та багатьох тварин.

ІРИДОЦИ́ТИ, ів, *мн.* Пігментні клітини, які містять кристали гуаніну; надають блиску шкірі риб, плазунів і земноводних.

ІРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Поява яскравого барвистого полиску на певних гранях і площинах спайності деяких мінералів.

І́РИС, а, *ч.* 1. *бот.* Багаторічна трав'яниста рослина родини півникових із великими яскравими квітами; з кореня деяких видів для потреб парфумерії отримують так званий фіалковий колір; багато видів вирощують як декоративні. *Квіти ириса.* 2. *анат.* Райдужна оболонка ока.

І́рисовий, а, е.

ІРИ́Т, у, *ч., мед.* Запалення райдужної оболонки ока.

ІРИТА́ЦІЯ, ї, *ж., рідко.* Роздратування, хвилювання, збудження.

Іритува́ти, у́ю, у́єш, *рідко.* Злити, дратувати, сердити. *Іритувати співрозмовника.*

ІРМОЛОГІО́Н, ІРМОЛО́Й, я, *ч.* 1. Давні пам'ятки нотно-лінійного письма в Україні та в Білорусі в запису 5-лінійною, так званою київською квадратною нотою. 2. Збірники, що містять мелодії і тексти традиційних співів, уживаних у християнському богослужебному обряді, своєрідні хрестоматії української гімнографічної творчості.

І́РМОС, а, *ч.* 1. У Візантії VII ст. — поетична строфа, що поєднувала біблійну пісню з християнськими гімнами силабічного віршування. 2. Композиційний елемент канону, короткий поетичний текст, який уміщується на початку кожної пісні перед першим тропарем і часто повторюється наприкінці.

ІРОНІ́М, у, *ч.* Жартівливий чи іронічний псевдонім.

ІРО́НІЯ, ї, *ж.* 1. Прихована насмішка; глузування, кепкування, глум. *Тонка іронія. Ледь помітна іронія. Гірка іронія. Іронія долі.* 2. Стилістичний засіб, коли слову або зворотові надається протилежного значення з метою глузування. *Майстер іронії.*

Іронізува́ння, я, *с.*

Іронізува́ти, у́ю, у́єш. Ставитися до кого-, чого-небудь з іронією; висміювати когось, щось, тонко, ущипливо насміхатися, кепкувати з когось, чогось. *Іронізувати над співрозмовником.*

Іроні́чний, а, е. 1. Пройнятий іронією; який виражає іронію; глузливий. *Іронічний сміх. Іронічний погляд. Іронічний тон запитання.* 2. Що стос. іронії (у 2 знач.). *Іронічне вживання слів.*

Іроні́чність, ності, *ж.*

Іроні́чно. *Іронічно усміхатися. Слова звучали іронічно.*

ІРРАДІА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *фіз.* Оптичне явище, суть якого полягає в тому, що світлі фігури видаються на темному тлі більшими за свої справжні розміри, а темні на світлому фоні — меншими, ніж вони є насправді. 2. *фізіол.* Поширення процесу збудження або гальмування в центральній нервовій системі людини і тварин. 3. *мед.* Поширення відчуття болю за межі безпосередньо враженого місця або органа.

Ірраді́юва́ння, я, *с.* *Ірраді́ювання дратівливого процесу.*

Ірраді́юва́ти, ю́є. Поширюватися за межі безпосереднього джерела роздратування. *Біль іррадіює під праву лопатку.*

ІРРАЦІОНАЛІ́ЗМ, у, *ч., філос.* Властивий релігійно-філософським концепціям принцип, що обмежує або заперечує можливості розуму, мислення в пізнавальному процесі людини.

Ірраціоналі́ст, а, *ч.*

Ірраціоналі́стка, и, *ж.*

Ірраціоналі́стський, а, е.

ІРРАЦІОНА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. *філос.* Якого не можна виразити в логічних поняттях і судженнях; якого не можна збагнути розумом; незбагненний. *Ірраціональна психіка.* 2. *мат.* Непорівнянний з одиницею та з будь-якою її частиною і який через те не може бути виражений ні цілим числом, ні дробом. *Ірраціональне число.*

Ірраціона́льність, ності, *ж.*

Ірраціона́льно.

ІРРЕА́ЛЬНИЙ, а, е, *книжн.* Нереальний, який насправді не існує. *Ірреальний план.*

Ірреа́льність, ності, *ж.*

Ірреа́льно.

ІРРЕГУЛЯ́РНИЙ, а, е, *книжн.* Нерегулярний; неправильний, не підпорядкований установленим нормам. *Іррегулярні війська.*

ІСАГО́ГІКА, и, *ж.* Біблієзнавча дисципліна, предмет якої охоплює ряд вступних, підготовчих питань до систематичного екзегетичного та герменевтичного дослідження Біблії.

ІСИХА́ЗМ, у, *ч.* Східнохристиянське містико-аскетичне вчення про єднання людини з Богом через очищення серця сльозами та зосередження свідомості на самому собі.

Ісиха́ст, а, *ч.*

ІСЛА́М, у, *ч.* Одна з наймасовіших релігій світу, засновником якої вважають пророка Мухаммеда.

Ісла́мський, а, е. *Ісламська віра. Ісламський лідер. Ісламська цивілізація.*

Ісламіза́ція, ї, *ж.* Поширення ісламу, посилення його впливу.

ІСЛАМЕ́Й, я, *ч.* Народний танець кабардинців та адигейців типу лезгинки.

ІСЛАМІ́СТИКА, и, *ж.* Галузь знань, пов'язана з ісламом. *Роботи з ісламістики.*

ІСМАЇЛІ́Т, а, *ч.* 1. Прихильник мусульманської шиїтської секти, що виникла в середині VIII ст. в арабському халіфаті й поширилася у всіх країнах Близького і Середнього Сходу. 2. Член такої секти.

ІСО́П, у, *ч.* Багаторічна рослина родини губоцвітих; поширена в Середземномор'ї та Центральній Азії; один з видів містить ефірну олію; уживають як прянощі.

ІСТЕ́БЛІШМЕНТ, у, *ч., книжн.* Правлячі і привілейовані групи суспільства, підпорядкована їм система

влади та управління. *Український істеблішмент. Політичний істеблішмент. Місцевий істеблішмент. Зайти в істеблішмент.*

ІСТЕРІ́Я, ї, *ж.* 1. *мед.* Вид неврозу, що характеризується підвищеною емоційною збудженістю й супроводжується риданням, сміхом, криком, корчами, а також розладом чутливості, рухомої сфери і т. ін. *Напад істерії.* 2. *перен.* Хворобливий інтерес, посилене прагнення до чого-небудь; гарячкова діяльність у якомусь напрямі. *Воєнна істерія. Біржова істерія.*

Істе́рик, а, *ч.* 1. Той, хто хворіє на істерію. 2. Людина в стані істерії.

Істе́рика, и, *ж.* Напад істерії. *Битися в істериці. Впадати в істерику.*

Істери́чка, и, *ж.*

Істери́чний, а, е. 1. Що стос. істерії. *Істеричний напад.* 2. Схильний до істерії; хворий на істерію. *Істерична людина.* 3. Характерний для істерика; такий, як при істериці. *Істеричний регіт.*

Істери́чність, ності, *ж.*

Істери́чно. *Істерично кричати. Істерично плакати.*

ІСТОРИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Принцип підходу до вивчення об'єктивної дійсності, який вимагає розглядати всі явища природи і суспільного життя в їх історичному розвитку, у зв'язку з конкретно-історичними умовами їх існування. *Принцип історизму. Історизм у науці.* 2. Відтворення минулого в мистецтві; захоплення минулим. *Історизм творів.* 3. *лінгв.* Слово або вислів, що позначає зниклу реалію, явище. *Лексема-історизм. Вживати історизми.*

ІСТОРІОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Спеціальна дисципліна, що вивчає історію розвитку і нагромадження знань з історії і теорії певного питання, а також відповідні джерела. *Принципи історіографії. Українська історіографія. Офіційна історіографія.* 2. Сукупність досліджень, що стосуються певної проблеми. *Історіографія «Слова о полку Ігоревім».*

Історіо́граф, а, *ч.*

Історіографі́чний, а, е. *Історіографічний матеріал.*

ІСТОРІОСО́ФІЯ, ї, *ж.* Розуміння, тлумачення і т. ін. історичних подій, явищ з певних світоглядних позицій. *Сучасна історіософія. Історіософія Тараса Шевченка. Історіософія релігії.*

Історіосо́ф, а, *ч.*

Історіосо́фський, а, е.

ІСТО́РІЯ, ї, *ж.* 1. *тільки одн.* Закономірний, послідовний розвиток дійсності; зміни в дійсності, у процесі життя. *Перебіг історії. Закони історії.* 2. *тільки одн.* Процес розвитку, зміна чого-небудь; події в процесі життя народу, його певної частини тощо. *Історія України. Історія Гуцульщини. Історія Києва.* 3. *тільки одн.* Сукупність фактів і подій, які належать до минулого. *Жива історія. Увійти в історію.* 4. *тільки одн.* Наука про загальний розвиток того чи іншого народу, країни або всього суспільства. *Викладати історію.* 5. *тільки одн.* Наука, що вивчає хід розвитку, послідовні зміни якої-небудь галузі природи, культури, знання. *Історія мови. Історія літератури.* 6. Оповідання, розповідь про кого-, що-небудь. *Цікава історія.* 7. *розм.* Подія, пригода, випадок і т. ін. *Повчальна історія.*

Істо́рик, а, *ч.* Фахівець з історії (у 4 знач.).

Істори́чний, а, е. 1. Що стос. історії (у 1—5 знач.). *Історичний шлях. Історичні знання. Історичні дослідження. Історичний журнал.* 2. Признач. для підготовки істориків. *Історичний факультет.* 3. Опертий на минуле. *Історичний досвід. Історична пам'ять.* 3. Який справді існував, відповідає реальній дійсності; невигаданий; в основу змісту якого покладено факти, події з історії. *Історичні пісні. Історичний факт. Історична постать.* 4. Важливий для історії, який увійшов в історію (у 4 знач.); знаменний. *Історична подія.* 5. Який висвітлює відображає події з історії (у 4 знач.). *Історичні книжки. Історична повість. Історична картина.* 6. Який підходить до явищ із погляду їх виникнення та розвитку; який розглядає явища у зв'язку з конкретними умовами їх існування на різних етапах розвитку. *Історичний підхід до минулого.* 7. Який відображає, вивчає що-небудь у його послідовному розвитку. *Історичний словник. Історична фонетика.* 8. Пов'язаний з певним періодом розвитку суспільства; не вічний, минущий. *Історичні обставини. Історична категорія.* 9. Який стосується того часу, від якого збереглися речові пам'ятки; протилежне — **доістори́чний**. *Історичні цінності. Історична доба. Історичні пам'ятки.*

Істори́чність, ності, *ж.* *Історичність описаної події.*

Істори́чно. *Історично зумовлений. Історично доведено.*

ІТЕРАТИ́В, а, *ч.*, *лінгв.* Рід дії дієслова, що означає багаторазову або повторювану дію. *Форма ітератива.*

Ітерати́вний, а, е. *Ітеративні форми дієслів.*

ІТЕРА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *мат.* Повторне застосування математичної операції (із зміненими даними) при розв'язанні обчислювальних задач, яке дає можливість поступово наблизитися до потрібного результату.

Ітераці́йний, а, е. *Ітераційний метод.*

ІТЕРБІ́Й, ю, *ч.* Хімічний елемент, сріблясто-сірий метал, що належить до лантаноїдів; разом з іншими рідкісноземельними елементами застосовують для легування сталей.

Іте́рбієвий, а, е. *Ітербієві землі.*

І́ТРІЙ, ю, *ч.* Хімічний елемент, що належить до групи рідкісноземельних; застосовують в радіоелектроніці, як лазерні матеріали тощо. *Солі ітрію.*

І́трієвий, а, е. *Ітрієва підгрупа.*

ІУДАЇ́ЗМ (ЮДАЇ́ЗМ), у, *ч.* Одна з найдавніших релігій світу, поширена серед євреїв, в основі якої лежить культ єдиного бога Ягви (Ієгови); офіційна релігія держави Ізраїль.

Іудаї́стський, а, е. *Іудаїстська релігія.*

ІУДЕ́ЙСТВО, ЮДЕ́ЙСТВО, а, *с.* 1. Іудейська (юдейська) релігія. 2. *збірн.* Іудеї (юдеї).

ІХНЕВМО́Н, а, *ч.*, *зоол.* 1. Хижий ссавець родини віверових; мангуста. 2. Рід перетинчастокрилих комах-гусені, самка яких відкладає яйця в різноманітних метеликів; личинка розвивається і харчується за рахунок цієї гусені, яка врешті-решт гине.

ІХНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ палеонтології, що вивчає сліди пересування і життєдіяльності вимерлих організмів.

ІХТІО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «риба», «риб'ячий».

ІХТІО́З, у, *ч.* Захворювання, яке характеризується надмірним ороговінням шкіри, що нагадує луску риби. *Початкова форма іхтіозу.*

ІХТІОЗА́ВР, а, *ч.* Вид вимерлих велетенських хижих морських рептилій.

ІХТІО́Л, у, *ч.* Густа темно-бура лікарська речовина зі специфічним запахом, яку добувають, переробляючи сланці, багаті на залишки викопних риб та інших морських тварин; ефективний антимікробний, протизапальний і болезаспокійливий засіб. *Наносити іхтіол.*

Іхтіо́ловий, а, е. *Іхтіолова мазь.*

ІХТІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ зоології, що вивчає риб. *Проблеми іхтіології.*

Іхтіо́лог, а, *ч.*

Іхтіологі́чний, а, е. *Іхтіологічна колекція. Іхтіологічний заповідник.*

ІХТІО́РНІС, а, *ч., зоол.* Викопний зубатий птах мезозойського періоду.

ІХТІОСТЕ́ГА, и, *ж., зоол.* Найдавніша амфібія девонського періоду, яка мала ознаки риб — залишки зябрової кришечки.

ІХТІОФА́Г, а, *ч., зоол.* Тварина, що живиться рибою.

ІХТІОФА́УНА, и, *ж., зоол.* Сукупність риб якоїсь водойми, її частини або якого-небудь періоду в історії Землі. *Іхтіофауна озера.*

ІХТІОФТИРІО́З, у, *ч.* Інвазійна хвороба риб, що характеризується ураженням шкіри і зябер.

І́ЧИГИ, ів, *мн.* (*одн.* **і́чиг**, а, *ч.*). Високі чоботи з м'якої шкіри або кольорового сап'яну, інколи з м'якою підошвою; поширені у народів Центральної Азії, Північного Кавказу та ін.

ІША́Н, а, *ч.* У мусульман — керівник дервішів, який живе разом із ними в монастирях або поблизу могил мусульманських святих. *Сивобородий ішан.*

ІШЕМІ́Я, ї, *ж.* Місцеве недокрів'я, викликане закупорюванням або звуженням відповідних артерій.

Ішемі́чний, а, е. *Ішемічна хвороба серця.*

І́ШІАС, у, *ч., мед.* Запалення сідничного нерва.

Ішіати́чний, а, е.

ІШУРІ́Я, ї, *ж., мед.* Затримання сечі, неспроможність звільнення сечового міхура від сечі.

ІШХА́Н, а, *ч.* Промислова риба родини лососевих.

Й

ЙО-ЙО, *невідм., с.* Гра на спритність, що полягає у ритмічному посмикуванні плаской котушки, по центру якої намотана мотузка.

ЙО́ГА, и, *ч.* Релігійно-філософське учення в Індії, в рамках якого розроблена особлива система прийомів і методів самопізнання і самовдосконалення, яка дозволяє людині злити свою душу з Богом, цілковито звільнити свою свідомість від впливів зовнішнього світу. *Учення йоги.* 2. Система фізичних вправ, розроблена послідовниками цього вчення. *Займатися йогою. Захоплюватися йогою.*

Йог, а, *ч. Індійський йог. Гімнастика за системою йогів.*

Йо́гівський, а, е. *Йогівська дієта.*

ЙО́ГУРТ, а, *ч.* Поживний легкозасвоюваний кисломолочний напій густої консистенції, який одержують шляхом ферментації із пастеризованого коров'ячого молока, додаючи до нього закваску та фруктові наповнювачі. *Фруктовий йогурт. Натуральний йогурт. Обезжирений йогурт. Баночка йогурту.*

Йо́гуртовий, а, е. *Йогуртовий смак.*

ЙОД, у, *ч.* 1. Хімічний елемент групи галогенів; чорно-сірі кристали з металевим блиском. *Кристали йоду. Властивості йоду. Вміст йоду в речовині.* 2. Медичний препарат — спиртовий розчин цієї речовини. *Флакон йоду. Змазати рану йодом.*

Йо́дистий, а, е. *Йодисті водорості.*

Йо́дний, а, е. *Йодний розчин.*

ЙОДИ́ДИ, ів, *мн.* Хімічні сполуки йоду з іншими елементами, які використовують у техніці (для одержання чистих тугоплавких металів), медицині, фотографії тощо.

ЙОДЛЬ, ЙО́ДЛЕР, у, *ч.* 1. Жанр народних пісень в альпійських горян (в Австрії, Швейцарії, Південній Баварії). 2. Манера виконання таких пісень — фальцет із використанням дуже високих регістрів голосу.

ЙОДОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Один з точних методів об'ємного хімічного аналізу, що ґрунтується на реакціях окислення — відновлення, основним реагентом яких є йод.

ЙОДОФО́РМ, у, *ч.* Жовтий дрібнозернистий порошок із різким специфічним запахом; використовують у медицині як антисептичний засіб.

ЙОРКШИ́РИ, ів, *мн.* Порода свиней, які швидко набирають вагу і дають численне потомство.

ЙОРКШИТЕР'Є́Р, а, *ч.* Порода малих кімнатних собак із родини тер'єрів із довгою прямою шовковистою шерстю.

ЙО́Т, а, *ч., лінгв.* Нескладовий щілинний середньоязиковий звук, що в транскрипції позначається знаком [j].

Йото́ваний, а, е.

Йотува́ння, я, *с.* Поява звука йот перед голосним на початку слова або між голосними. *Йотований голосний.*

ЙО́ТА, и, *ж.* 1. Літера грецького алфавіту на позначення звука [і]. 2. *перен.* Дуже маленька частина, мізерна частка, крихта чого-небудь. *Ні на йоту.*

К

КАА́БА, и, *ж.* Мечеть у Мецці у вигляді чотирикутної будівлі з сірого каменю з пласким дахом; місце прощі мусульман усього світу.

КАБАЛА́, и́, *ж.* 1. Форма особистої залежності, пов'язана з позикою; була поширена на Русі в XIV—XVIII ст. *Йти в кабалу.* 2. *перен.* Повна залежність; гніт, поневолення. *Родинна кабала. Жити в кабалі.*

Каба́льний, а, е. 1. *іст.* Прикм. до **кабала́**. *Кабальні зобов'язання. Кабальні книги.* 2. *іст.* Який перебуває в кабалі; підневільний, залежний, закріпачений. *Кабальні холопи.* 3. *перен.* Укладений на дуже невигідних умовах для одного з учасників договору. *Кабальний договір. Кабальна концесія.*

КАБАЛІ́СТИКА, и, *ж.* Середньовічна містична течія в іудаїзмі, яка поєднувала елементи гностицизму та неоплатонізму з поясненням світу через тлумачення іудейських священних текстів, у яких літерам і цифрам приписувалося символічне значення. *Основи кабалістики.* 2. *перен.* Ненаукові висновки, зроблені на основі випадкових ознак або штучно підтасованих фактів; щось незрозуміле, заплутане. *Філологічна кабалістика.*

Кабалісти́чний, а, е. *Кабалістичні знаки.*

КАБАЛЕ́ТА, и, *ж.* Вокальна п'єса типу аріозо героїчного характеру з чіткою ритмікою, яка часто звучить в оперних виставах. *Виконавці кабалети.*

КАБАЛЬЄ́РО, *невідм., ч.* 1. У середньовічній Іспанії — лицар, дворянин. *Благородні кабальєро.* 2. Шанобливе звертання до чоловіків в іспаномовних країнах.

КАБАРГА́, и́, *ж.* Гірська безрога парнокопита тварина родини оленячих, самець якої має на животі мускусну залозу. *Самець кабарги.*

Кабарго́вий, о́ва, о́ве. *Кабаргове м'ясо.*

КАБАРЕ́, *невідм., с.* 1. Естрадне видовище, яке складається з пісень, монологів, танців. 2. У кінці XIX — на поч. XX ст. — невеликий ресторан з естрадою, де влаштовували розважальні естрадні вистави із співами та музикою. *Нічне кабаре. Виступати в кабаре. Танцювати в кабаре. Артист кабаре.*

Кабарети́ст, а, *ч.* Артист кабаре, який співає, грає в сатиричних сценах, веселих епізодах. *Виступ кабаретистів.*

Кабарети́стка, и, *ж.*

Кабаре́товий, а, е. *Кабаретовий соліст.*

КА́БЕЛЬ, ю, *ч.* Електричний, телефонний і т. ін. дріт, складений із одного або кількох дротів (т. зв. жил) і вміщений у захисну оболонку. *Електричний кабель. Змотувати кабель.*

Ка́бельний, а, е. 1. При якому передавання здійснюється без антени за допомогою спеціального кабелю. *Кабельна телеграфна лінія. Кабельне телебачення.* 2. Який виробляє кабель. *Кабельний завод.*

Ка́бельник, а, *ч.* Робітник, який займається виробництвом або прокладанням кабелю. *Викликати кабельника.*

КА́БЕЛЬТОВ, а, *ч.* 1. Одиниця довжини, що застосовується в мореплавстві; дорівнює 185,2 метра. 2. Спеціальний трос особливого звивання, з периметром від 150 до 330 мм.

КАБЕРНЕ́, *невідм.* 1. *ч.* Сорт винограду з темно-синіми запашними плодами, який використовують для виготовлення сухих та десертних вин. *Вирощувати каберне. Плантації каберне.* 2. *с.* Сорт червоного вина, виготовленого з цього винограду. *Марочне каберне. Пляшка каберне.*

КАБЕСТА́Н, а, *ч.* Лебідка з барабаном на вертикальному валу для піднімання вантажів, підтягування суден до причалів, вибирання якірних канатів тощо.

Кабеста́новий, а, е.

КАБІ́НА, и, *ж.* Невеличке окреме закрите приміщення, будка або кімнатка спеціального призначення (для пілота, пасажирів, голосування, телефонних розмов і т. ін.). *Автомобільна кабіна. Окрема кабіна. Кабіна пілота.*

Кабі́нка, и, *ж.* *Зайти в кабінку. Телефонна кабінка.*

КАБІНЕ́Т, у, *ч.* 1. Спеціально обладнане приміщення в науково-дослідних, навчальних та ін. закладах і установах для пропаганди певних знань, занять, ділових розмов. *Навчальний кабінет. Фізичний кабінет. Методичний кабінет. Кабінет математики.* 2. Службове приміщення в установі, навчальному закладі, на підприємстві для директора чи іншого керівника. *Кабінет директора. Кабінет інспектора.* 3. Спеціально обладнане лікарське приміщення. *Рентгенівський кабінет. Стоматологічний кабінет. Кабінет терапевта.* 4. Уряд, що складається з міністрів. *Кабінет міністрів.*

Кабіне́тний, а, е. 1. Признач. для кабінету. *Кабінетні меблі. Кабінетне приміщення.* 2. Який виконується або відбувається в кабінеті. *Кабінетна система навчання.* 3. Власт. кабінетові. *Кабінетна тиша.* 4. *перен., зневажл.* Відірваний від життя, не зв'язаний із практикою. *Кабінетні мрії. Кабінетний працівник.*

Кабіне́тник, а, *ч., зневажл.* Чиновник, для якого характерні відірваність від життя, канцелярські методи керівництва.

КАБЛОГРА́МА, и, *ж., спец.* Телеграма, що передається підводним кабелем.

КАБОТА́Ж, у, *ч.* Пасажирське й товарне судноплавство, що здійснюється вздовж узбережжя між портами одного моря або різних морів, звичайно однієї держави.

Кабота́жити, жу, жиш, *розм.* Бути каботажником, плавати на каботажному судні. *Тривалий час каботажити.*

Кабота́жний, а, е. *Каботажні перевезення. Каботажне судно.*

Кабота́жник, а, *ч.* Моряк, що плаває на каботажному судні.

КАБОШО́Н, а, *ч., спец.* Опукло відшліфований з одного або двох боків коштовний чи напівкоштовний камінь.

КАБРІОЛЕ́Т, а, *ч.* 1. Однокінний двоколісний ресорний екіпаж із складним накриттям, який використовувався у XVIII—XIX ст. *Старовинний*

кабріолет. 2. Відкритий 4—6-місний кузов легкового автомобіля *Їхати в кабріолеті.*

КАБРІО́ЛЬ, ю, *ч.* 1. Фігура акробатики, коли один акробат тримає іншого на витягнутих руках, а потім пропускає його між розставленими ногами. *Віртуозний кабріоль.* 2. Стрибок коня із зігнутими передніми та витягнутими задніми ногами. 3. У балеті — стрибок у танці. *Виконати кабріоль.*

КАБУ́КІ, *невідм., с.* Один із видів японського класичного театру, основними елементами якого є музика, пантоміма, танці. *Театр кабукі.*

КАВАЛЕ́Р, а, *ч.* 1. Чоловік, який розважає жінку в товаристві, супроводить її під час прогулянки тощо, а також партнер у танці. *Галантний кавалер.* 2. Залицяльник. *Мати кавалера. Думати про кавалерів.* 3. Член лицарського ордену. 4. Особа, нагороджена орденом. *Кавалер ордена Ярослава Мудрого.*

Кавале́рський, а, е. *Кавалерська поведінка. Кавалерські відзнаки.*

КАВАЛЕ́РІЯ, ї, *ж.* Кінне військо; кіннота. *Легка кавалерія. Служити в кавалерії.*

Кавалери́ст, а, *ч. Юний кавалерист.*

Кавалері́йський, а, е. *Кавалерійські коні. Кавалерійська частина.*

КАВАЛЬЄ́Р, у, *ч., спец.* Насип уздовж рову, каналу або шляху.

КАВАЛЬКА́ДА, и, *ж.* Вершники, що їдуть групою. *Кавалькада посольства.*

КАВАСА́КІ, *невідм., ч.* Вітрильно-моторний бот із високо піднятим носом та широкою кормою.

КАВАТИ́НА, и, *ж., муз.* Невелика оперна арія, переважно лірико-розповідного характеру. *Каватина Фігаро. Співати каватину.*

КА́ВЕРИНГ, у, *ч.* Купівля біржового товару, аналогічного раніше проданому, з метою запобігання штучному зниженню ціни на нього при певній ситуації на біржі.

КАВЕ́РНА, и, *ж.* 1. *мед.* Порожнина в живому органі, що виникає внаслідок руйнування його тканини в процесі хвороби. *Легенева каверна.* 2. *геол.* Порожнина в гірській породі. *Ліквідувати каверну.*

Каверно́зний, а, е. *Кавернозна форма туберкульозу. Кавернозний янтар.*

КАВЕРНОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Вимірювання змін діаметра свердловини.

Кавернометри́чний, а, е. *Кавернометричні дані.*

КАВЕРНОТОМІ́Я, ї, *ж., мед.* Хірургічний розтин каверни при захворюванні на туберкульоз легень.

КАВІТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Утворення порожнин (бульбашок або каверн, заповнених газом, парою або їх сумішшю) всередині рідини при швидкому русі. *Інтенсивна кавітація. Кавітація в рідинах.*

Кавітаці́йний, а, е. *Кавітаційна ерозія. Кавітаційна порожнина. Кавітаційні бульбашки.*

КАВ'Я́Р, у, *ч.* Ікра. *Чорний кав'яр. Червоний кав'яр. Бутерброд із кав'яром.*

КАГА́Л, у, *ч.* 1. У Польщі та деяких інших країнах у XVI—XIX ст. — єврейське громадське самоуправління, а також сама єврейська громада. *Існування кагалу.* 2. *перен., розм.* Гамір, безладдя, розгардіяш. *Неймовірний кагал.*

Кага́льний, а, е. *Кагальна каса. Кагальний урядовець.*

КАДА́НС, у, *ч.* 1. Закінчення якоїнебудь музичної частини, побудови і т. ін. 2. Те саме, що **каде́нція** (у 2 знач.).

Када́нсовий, а, е.

КАДА́СТР, у, *ч., спец.* Систематизований опис чого-небудь, зведення відомостей про щось, укладене на підставі постійних спостережень над яким-небудь об'єктом. *Водний кадастр. Земельний кадастр. Лісовий кадастр.*

Када́стровий, а, е. *Кадастрові відомості. Кадастровий план. Кадастрові карти. Кадастрові записи.*

КАДЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. Вставка імпровізаційного характеру, що входить до складу музичного твору (перев. концерту з оркестром) і віртуозно виконується без супроводу. 2. Гармонійний зворот, який завершує музичний твір або його частину. *Закінчення каденції.*

КАДИЛА́К, а, *ч.* Марка легкових автомобілів, а також автомобіль такої марки. *Білий кадилак.*

КА́ДІ, *невідм., ч.* Суддя в мусульманському світі, який здійснює судочинство, спираючись на закони шаріату (мусульманського права) й адату (місцевого звичаєвого права).

КА́ДМІЙ, ю, *ч.* 1. Хімічний елемент, сріблясто-білий м'який метал, що входить до складу цинкових руд. *Добувати кадмій.* 2. Назва жовтої фарби різних відтінків. *Сульфід кадмію.*

Ка́дмієвий, а, е. *Кадмієве скло.*

Кадмійо́ваний, а, е.

Кадміюва́ння, я, *с.*

Кадміюва́ти, юю, юєш. Покривати металеві вироби шаром кадмію для захисту їх від корозії.

КАДР, у, *ч.* 1. Окремий знімок на кіно- та фотоплівці. *Зміна кадру.* 2. Окрема сцена або епізод із кінофільму. *Вдалий кадр.*

Кадро́ваний, а, е. *Кадрований спектакль.*

Кадрува́льний, а, е. *Кадрувальна рамка.*

Кадрува́ння, я, *с. Зміна кадрування.*

Кадрува́ти, у́ю, у́єш. Вибирати межі (рамки) ракурсу і плану зображення при фотографуванні, кінозйомці, телепередачі тощо.

КА́ДРИ, ів, *мн.* 1. Основний склад працівників якої-небудь установи, організації, підприємства тощо. *Підготовка кадрів. Керівні кадри. Кваліфіковані кадри. Відділ кадрів.* 2. Постійний склад військових частин, що не демобілізується в мирний час. *Служба в кадрах.*

Ка́дровий, а, е. *Кадровий робітник. Кадровий офіцер. Кадрова армія. Кадрові війська.*

Кадрови́к, а́, *ч.* 1. Кадровий працівник якого-небудь підприємства, установи, громадської організації тощо. *Старий кадровик.* 2. Військовослужбовець кадрових військ. 3. *розм.* Той, хто відає кадрами, чиновник відділу кадрів. *Звернутися до кадровика.*

КАДРИ́ЛЬ, і, *ж.* Танець із шести фігур, який виконують пари, що стоять одна проти одної, а також музика до цього танцю. *Перша кадриль. Танцювати кадриль. Звуки кадрилі.*

Кадри́льний, а, е. *Кадрильна мелодія. Кадрильна фігура.*

КАЗА́РМА, и, *ж.* Спеціальна будівля для розміщення військової частини. *Солдатська казарма. Жити в казармі.*

Каза́рмений, а, е. 1. Прикм. до **каза́рма**. *Казармений будинок. Казармена розмова.* 2. *перен.* Власт. для казарми; суворий. *Казармений режим.*

Каза́рмовий, а, е. *Казармовий наказ.*

КАЗЕЇ́Н, у, *ч.* Білкова клейка речовина, що випадає в осад під час зсідання (вурдження) молока; використовується в харчовій промисловості, а також для виробництва фарб, пластичних мас, клею тощо. *Вміст казеїну.*

Казеї́новий, а, е. *Казеїновий клей. Казеїнові фарби.*

КАЗЕМА́Т, у, *ч.* 1. *військ.* Оборонна споруда, збудована на поверхні землі або під землею для захисту від снарядів та авіабомб дрібного й середнього калібру. 2. *військ., мор.* Броньоване приміщення на кораблі для гармати середнього калібру. 3. В царській Росії — одиночна камера для ув'язнення у фортеці, цитаделі.

Казема́тний, а, е. *Казематні мури.*

КАЗИНО́, *невідм., с.* Гральний будинок або ресторан з естрадними розвага-

ми. *Міське казино. Велике казино. Ходити в казино. Грати в казино.*

КАЗУА́ЛЬНИЙ, а, е, *книжн.* Випадковий, який здійснюється, відбувається залежно від випадку; який не підлягає узагальненню. *Казуальний характер.*

Казуа́льність, ності, *ж.*, *книжн.*

КАЗУА́Р, а, *ч.* Тропічний дикий птах ряду страусових, що водиться в Північній Австралії, на Новій Гвінеї та сусідніх островах.

КАЗУЇ́СТИКА, и, *ж.* 1. Застосування загальних статей закону до різних юридичних випадків. 2. У середньовічній схоластиці й богослов'ї — застосування до окремих випадків загальних догматичних положень. *Вдаватися до казуїстики. Соціальна казуїстика.* 3. *перен.* Вправність, спритність у суперечках, обстоюванні сумнівних або фальшивих положень і т. ін. *Розводити казуїстику. Філологічна казуїстика.*

Казуї́ст, а, *ч.* 1. Юрист, який має великий досвід ведення складних, заплутаних судових справ. 2. *зневажл.* Про людину, що вміє обстоювати сумнівні або фальшиві положення.

Казуїсти́чний, а, е. *Казуїстичні твердження.*

Казуїсти́чність, ності, *ж.*

Казуї́стка, и, *ж.*

КА́ЗУС, у, *ч.* 1. *юр.* Дія, яка має зовнішні ознаки злочину, але позбавлена елементів вини і тому не підлягає покаранню. 2. *розм.* Випадок, незвичайна пригода. *Трапився казус.*

Ка́зусний, а, е. *Казусна справа. Казусний випадок.*

КАЇ́К, а, *ч.* Легкий довгий турецький човен.

КА́ЇН, а, *ч.*, *зневажл.* Про братовбивця, зрадника, злочинця тощо.

КАЇНІ́Т, у, *ч.* Мінерал, що містить хлористий калій і сульфат магнію; застосовується в сільському господарстві як добриво. *Прикарпатський каїніт.*

КА́ЙЗЕР, а, *ч.* Назва імператора у Священній Римській імперії та в Німеччині.

КАЙМА́Н, а, *ч.* Загальна назва плазунів родини алігаторів.

КАЙНОЗО́ЙСЬКА е́ р а — найновіша ера в геологічній історії Землі, до антропогенового періоду якої належить і сучасна епоха.

КАЙФ, у, *ч.*, *жарг.* Задоволення. *Повний кайф. Справляти кайф. Ловити кайф.*

Кайфо́вий, а, е.

Кайфува́ти, у́ю, у́єш.

КАКАДУ́, *невідм.*, *ч.* Тропічний дикий птах родини папуг; перев. білого або рожевого забарвлення, із чубчиком на голові, що живе в Австралії і на прилеглих до неї островах; часто утримується в неволі. *Заморський какаду. Пташеня какаду.*

КАКА́О, *невідм.*, *с.* 1. Тропічне вічнозелене дерево, з насіння якого виготовляють шоколад; шоколадне дерево. *Плоди какао. Какао-боби.* 2. Порошок із насіння цього дерева. *Додати до тіста какао.* 3. Поживний напій із цього порошку, приготовлений із цукром та молоком. *Пити какао. Смакові якості какао. Какао з молоком.*

Кака́овий, а, е. *Какаове насіння. Какаовий напій.*

КАКОГРА́ФІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Метод навчання орфографії, при якому учням пропонується для виправлення текст із навмисно внесеними в нього помилками. *Навчання з елементами какографії.*

Какографі́чний, а, е. *Какографічний метод.*

КАКОФО́НІЯ, ї, *ж.* Немилозвучне сумбурне поєднання звуків (у музиці, віршах). *Причини какофонії.*

Какофоні́чний, а, е. *Какофонічне сполучення звуків.*

КА́КТУС, а, *ч.* Південна рослина, що має товсте стебло (без листя), покрите колючками або лускою. *Квітка кактуса. Вирощувати кактуси. Види кактусів.*

Ка́ктусовий, а, е. *Кактусова шпичка.*

КАЛА́М, а, *ч.* Паличка, яку здавна на Сході використовували замість пера для письма.

КАЛАМБУ́Р, у, *ч.* Дотеп, в основі якого лежить використання різних значень якогось одного слова або кількох різних слів, схожих звучанням; гра слів. *Майстер каламбурів. Відповісти на каламбур.*

Каламбу́рити, рю, риш, *розм.* *Вдало каламбурити.*

Каламбури́ст, а, *ч.* Той, хто під час розмови вживає каламбури.

Каламбу́рний, а, е. *Каламбурне слово. Каламбурний вислів. Каламбурне звучання.*

КАЛАМІ́Н, у, *ч.* Мінерал, водяний силікат цинку; руда для отримання цинку.

КАЛАМІ́ТИ, ів, *мн.* Викопні рослини типу хвощів, що досягали висоти 10—12 м.

КАЛА́НДР, а, *ч.*, *техн.* Машина для вигладжування та надання блиску поверхні тканини, паперу, гуми або нанесення малюнка, візерунка способом тиснення.

Кала́ндровий, а, е. *Каландровий вал.*

Каландрува́льник, а, *ч.*, *спец.* Робітник, який обслуговує каландр.

Каландрува́льниця, і, *ж.*

Каландрува́ння, я, *с.*

Каландрува́ти, у́ю, у́єш. Вигладжувати та глянсувати тканини, папір тощо за допомогою каландра.

КАЛАНХО́Е, *невідм.*, *с.* Південна трав'яниста рослина з м'ясистим листям, укритим по краю шипами; використовується в медицині. *Сік каланхое. Вирощувати каланхое.*

КАЛЕЙДОСКО́П, а, *ч.* 1. Оптичний прилад-іграшка у вигляді трубки з дзеркалами і різноколірними скельцями всередині; при повертанні трубки скельця утворюють в дзеркалах симетрично мінливі кольорові візерунки. 2. *перен.* Швидка зміна подій, картин, вражень і т. ін.; строкатість. *Калейдоскоп облич.*

Калейдоско́пний, а, е. *Калейдоскопне зображення.*

Калейдоско́пність, ності, *ж.* *Калейдоскопність подій.*

КАЛЕНДА́Р, я́, *ч.* 1. Довідкова таблиця або книжка з послідовним переліком усіх днів року за місяцями й поданням інших відомостей, пов'язаних із цими днями (історичні події, свята тощо). *Відривний календар. Перекидний календар.* 2. Розподіл занять, роботи, змагань і т. ін. за днями, місяцями. *Календар робіт. Календар змагань.* 3. Спосіб лічення днів у році. *Давньоруський календар. Юліанський календар.*

Календа́рний, а, е. 1. Прикм. до **календа́р** (у 1, 2 знач.). *Календарна реформа.* 2. Установлений, визначений за календарем. *Календарний строк сівби. Календарний план.*

КАЛЕ́НДУЛА, и, *ж.* Напівчагарники, одно- і багаторічні рослини родини складноцвітих із жовтогарячими квітами; культивують як декоративну і лікарську рослину. *Квіти календули. Препарати календули.*

Кале́ндуловий, а, е. *Календулова настоянка.*

КАЛИ́М, у, *ч.* 1. У деяких тюркських народів — викуп, який наречений дає батькам нареченої за їх згоду на одруження з дочкою. *Платити калим. Правити калим.* 2. *перен.*, *розм.* Плата за зроблену приватним чином послугу; хабар. *Брати калим.*

КАЛІ́БР, у, *ч.* 1. *спец.* Діаметр каналу ствола вогнепальної зброї. Діаметр кулі, снаряда тощо. *Рушниця четвер-*

того калібру. Снаряди різних калібрів. 2. *техн.* Точний, визначений розмір яких-небудь предметів виробництва. *Труби різного калібру.* 3. *техн.* Вимірювальний прилад для перевірки розмірів, форми та взаємного розташування частин виробів. 4. *жарт.* Розмір, форма або зразок чого-небудь. *Пляшки усяких калібрів.*

Калібра́тор, а, *ч.* Прилад для коригування шкал електро- та радіотехнічного приладдя шляхом порівняння вимірюваної величини з еталонною.

Калібро́ваний, а, е. *Каліброване насіння. Калібрована сталь.*

Калі́бровий, а, е. *12-каліброва гільза.*

Калібрува́льний, а, е. 1. Признач. для калібрування. *Калібрувальна машина.* 2. У якому здійснюють калібрування. *Калібрувальний завод.*

Калібрува́льник, а, *ч.* Майстер, що займається калібруванням.

Калібрува́льниця, і, *ж.*

Калібрува́ння, я, *с. Калібрування отворів. Калібрування насіння.*

Калібрува́ти, у́ю, у́єш. 1. *техн.* Вимірювати, перевіряти калібр чого-небудь; надавати чому-небудь потрібного калібру. *Калібрувати профіль різі.* 2. *с. г.* Відбирати для засівання, садіння за точно визначеною вагою та розміром (про насіння, плоди). *Калібрувати плоди.* 3. *техн.* Перевіряти шкалу поділок якого-небудь вимірювального приладу. *Калібрувати манометр.*

КАЛІБРО́МЕТР, а, *ч., техн.* Інструмент у вигляді металевої пластинки з отворами або вирізами різної величини, за допомогою якого визначають діаметр дроту, товщину листового металу тощо.

КАЛІГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Уміння, майстерність писати чітким, рівним, гарним почерком; краснопис, чистописання. *Уроки каліграфії.*

Калігра́ф, а, *ч.* Той, хто гарно, рівно й чітко пише.

Каліграфі́чний, а, е. *Каліграфічний почерк. Каліграфічне письмо.*

Каліграфі́чно. *Писати каліграфічно.*

КА́ЛІЙ, ю, *ч.* Хімічний елемент, лужний метал сріблясто-білого кольору, який одержують із вуглекалієвої солі (поташу).

Ка́лієвий, а, е. *Калієва селітра.*

Калі́йний, а, е. 1. Прикм. до **ка́лій**. *Калійні руди.* 2. Який містить калій. *Калійне добриво.* 3. Який виробляє калій. *Калійний комбінат.*

КАЛІПСО́, *невідм., ч.* 1. Народні пісенно-танцювальні імпровізації на карнавальних святах жителів острова Тринідад, для яких характерне використання нетрадиційних ударних та скребкових музичних інструментів. 2. Парний бальний танець, заснований на такій пісенно-танцювальній формі.

КАЛІ́Ф, а, *ч.* Те саме, що **халі́ф**. *Арабський каліф.*

Каліфа́т, у, *ч.* Те саме, що **халіфа́т**.

КАЛІФО́РНІЙ, ю, *ч.* Радіоактивний, штучно одержаний хімічний елемент, що належить до актиноїдів.

КАЛКА́Н, а, *ч.* Цінна промислова риба роду камбалоподібних.

КАЛОМЕЛЬ, і, *ж.* Хлорид ртуті; застосовують у медицині як жовчогінний протимікробний, сечогінний та проносний засіб.

КАЛОРИ... Перша частина складних слів, що має значення «тепло».

КАЛОРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* Насичення поверхні металевих виробів алюмінієм для захисту від окислення, підвищення жаростійкості.

Калориза́тор, а, *ч.* Частина циліндра внутрішнього згоряння, в якій випаровується і запалюється паливо; запальник.

КАЛОРИМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* 1. *фіз.* Сукупність методів, за допомогою яких вимірюють кількість теплоти, що виділяється або поглинається під час фізичних, хімічних або біологічних процесів. 2. *біол.* Вимірювання кількості теплоти, яку виділяє у процесі життєдіяльності організм за певний проміжок часу.

Калори́метр, а, *ч.* Прилад, яким вимірюють кількість тепла в калоріях. *Використання калориметра.*

Калориметри́чний, а, е. *Калориметричний ефект.*

КАЛОРИ́ФЕР, а, *ч.* Прилад — система труб із гарячою водою, парою і т. ін. для нагрівання повітря в системах опалення, вентиляції та висушування. *Паровий калорифер. Електричний калорифер. Водяний калорифер. Будова калорифера.*

Калори́ферний, а, е. *Калориферне опалення.*

КАЛО́РІЯ, ї, *ж.* 1. Одиниця вимірювання кількості тепла. *Велика калорія. Мала калорія. Кількість калорій. Надто багато калорій.* 2. Одиниця вимірювання енергетичної цінності харчових продуктів або раціону харчування. *Продукт містить мало калорій.*

Калорі́йний, а, е. *Калорійна їжа.*

Калорі́йність, ності, *ж.* 1. *біол.* Виражена в калоріях кількість енергії, яку виробляє організм під час споживання одного грама харчового продукту. *Висока калорійність. Калорійність жирів.* 2. Виражена в калоріях кількість тепла, що утворюється під час спалювання одного грама чи кілограма твердого палива або одного кубометра газу. *Калорійність твердого палива. Калорійність нафтового палива. Калорійність ву́гілля.*

Калорі́йно. *Харчуватися калорійно.*

КАЛЬВАДО́С, у, *ч.* Яблучна горілка. *Виробництво кальвадосу.*

Кальвадо́совий, а, е. *Кальвадосовий смак.*

КАЛЬВІ́ЛЬ, ю, *ч.* Зимовий сорт яблуні, а також плоди цієї яблуні. *Кальвіль сніговий. Умови зберігання кальвілю.*

КАЛЬВІНІ́ЗМ, у, *ч., рел.* Протестантське віровчення, засноване швейцарським священиком Кальвіном у XVI ст.

Кальвіні́ст, а, *ч.*

Кальвіні́стка, и, *ж.*

Кальвіні́стський, а, е. *Кальвіністський напрям.*

КАЛЬДЕ́РА, и, *ж.* Велика западина округлої форми, що утворюється на місці верхньої частини вулканічного конуса або старого вулкана перев. від вибуху вулканічних газів. *Кальдера вулкана. Утворення кальдер.*

КА́ЛЬКА, и, *ж.* 1. *спец.* Прозорий папір або тонка тканина, що накладається на креслення чи малюнок для точного копіювання. *Копіювати через кальку.* 2. *лінгв.* Слово або вислів, утворені способом калькування. *Невдала калька. Калька з російської. Словотвірна калька.*

Кальќо́ваний, а, е. *Кальковане креслення. Калькована назва.*

Калькува́ння, я, *с. Калькування слів.*

Калькува́ти, у́ю, у́єш. 1. *спец.* Знімати за допомогою кальки (у 1 знач.) точну копію креслення, малюнка, плану. *Калькувати карту.* 2. *лінгв.* Створювати слово або вислів за зразком будови відповідного слова чи вислову іншої мови. *Калькувати ідіоми.*

КАЛЬКАНОДИНІ́Я, ї, *ж., мед.* Біль у п'ятковій ділянці, напр., при подагрі, артриті тощо.

КАЛЬКОХІМІОГРА́ФІЯ, ї, *ж., спец.* Спосіб виготовлення штрихових кліше, при якому малюнок наноситься на заґрунтовану пластину штрихами.

КАЛЬКУЛО́ГРАФ, а, *ч.* Розташований на центральній телефонній станції прилад для визначення тривалості міжміської телефонної розмови.

КАЛЬКУЛЬО́З, у, *ч., мед.* Процес утворення каменів у печінці, нирках тощо.

Калькульо́зний, а, е.

КАЛЬКУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Розрахунок, обчислення в грошовому вимірі певних економічних показників (собівартості робіт, продукції, послуг та ін.). *Планова калькуляція. Звітна калькуляція. Попередня калькуляція. Калькуляція товару. Скласти калькуляцію. Підготувати калькуляцію. Калькуляція собівартості. Затвердити калькуляцію. Складна калькуляція. Калькуляція вартості робіт.* 2. Форма калькуляційного листа, в якому розраховують собівартість робіт (продукції, послуг) за встановленими статтями витрат.

Калькульо́ваний, а, е.

Калькулюва́ння, я, *с.*

Калькулюва́ти, ю́ю, ю́єш. Підраховувати собівартість одиниці продукції, виконаної роботи або послуги. *Калькулювати видатки. Калькулювати собівартість. Калькулювати продажну ціну товару.*

Калькуля́тор, а, *ч.* 1. Фахівець із калькуляції. *Досвідчений калькулятор. Обов'язки калькулятора.* 2. Електричний чи електронний прилад для швидкого виконання елементарних математичних операцій. *Кишеньковий калькулятор. Електронний калькулятор. Бухгалтерський калькулятор. Користуватися калькулятором. Підраховувати на калькуляторі.*

Калькуля́торний, а, е.

Калькуляці́йний, а, е. *Калькуляційні розрахунки. Калькуляційний лист.*

КАЛЬМА́РИ, ів, *мн.* (*одн.* **кальма́р**, а, *ч.*). Морські головоногі молюски підряду десятиногих, яких особливо багато у тропічних морях; їстівні. *Анатомія кальмара.*

КАЛЬЦЕОЛЯ́РІЯ, ї, *ж., бот.* Декоративна рослина родини ранникових зі схожими на черевички квітками, що росте в Північній і Центральній Америці.

КАЛЬЦЕФІ́ЛИ, ів, *мн., бот.* Рослини, які добре розвиваються на багатих на вапно ґрунтах (дуб, акація, багато степових трав тощо).

Кальцефі́льний, а, е. *Кальцефільні рослини.*

КАЛЬЦЕФО́БИ, ів, *мн.* Рослини, що погано розвиваються на багатих на вапно ґрунтах (люпин, чай, біловус тощо).

Кальцефо́бний, а, е.

КАЛЬЦИ́НА, и, *ж.* Сплав олова із свинцем, який використовують для виготовлення поливи та інших глазурей.

КАЛЬЦИНА́ЦІЯ, ї, *ж.*, **КАЛЬЦИНУВА́ННЯ**, я, *с., хім.* Прожарювання або випалювання речовин з метою їх окислення або розкладу.

Кальцино́ваний, а, е. *Кальцинована сода.*

Кальцинува́ти, у́ю, у́єш. *Кальцинувати корм.*

КАЛЬЦИНО́З, у, *ч., мед.* 1. Відкладання солей кальцію у тканинах. 2. Хвороба (вид мінеральної дистрофії), що розвивається внаслідок некрозу тканин, тромбозу.

Кальцино́зний, а, е. *Кальцинозні тканини.*

КАЛЬЦИ́Т, у, *ч.* Дуже поширений мінерал, що входить до складу вапняку, мармуру і т. ін.; вапняковий шпат.

Кальци́товий, а, е. *Кальцитові бурульки.*

КА́ЛЬЦІЙ, ю, *ч.* Хімічний елемент, метал сріблясто-білого кольору. *Вміст кальцію. Брак кальцію. Препарати кальцію. Глюконат кальцію.*

Ка́льцієвий, а, е. *Кальцієві солі. Кальцієві препарати.*

КАЛЬЯ́Н, у, *ч.* Прилад, яким у країнах Близького Сходу користуються курці, пропускаючи тютюновий дим крізь воду, яка охолоджує та очищає його. *Курити кальян. Мідний кальян.*

КА́ЛЮС, КА́ЛУС, у, *ч.* 1. *бот.* Тканинне новоутворення в рослин, яке виникає на пораненій поверхні (на місці надрізів, розколин тощо) і сприяє заживленню. *Утворення калюсу.* 2. Кістковий мозоль, що утворюється після зрощування кістки, а також взагалі ущільнення шкіри.

Ка́люсний, Ка́лусний, а, е. *Калюсна культура кореня.*

КАМАМБЕ́Р, у, *ч.* Сорт закусочного сиру.

КАМАРИ́ЛЬЯ, ї, *ж., книжн.* Група осіб при якомусь уряді або правителі, що інтригами скеровує державні справи в своїх інтересах. *Двірська камарилья. Царська камарилья.*

КА́МБАЛА, и, *ж.* Промислова морська риба з тілом, сплющеним з боків і очима на одному боці голови. *Самка камбали.*

Ка́мбаловий, а, е. 1. Признач. для вилову камбали. *Камбалова сітка.* 2. *у знач. ім.* **ка́мбалові**, вих, *мн.* Родина костистих морських риб із сплюснутим асиметричним тілом, до якої належать камбала, палтус тощо.

КА́МБІЙ, ю, *ч.* Тканина голонасінних та двосім'ядольних рослин, що міститься між лубом і деревиною; зумовлює ріст осьових органів рослини (стебла, кореня) в товщину. *Камбій липи.*

Камбіа́льний, а, е. *Камбіальна тканина.*

КА́МБІО, *невідм., с., фін.* Позиковий лист, вексель.

Камбі́ст, а, *ч.* Особа, яка здійснює вексельні операції і займається торгівлею іноземними монетами.

КА́МБУЗ, а, *ч.* Кухня на кораблі. *Працювати на камбузі.*

Ка́мбузний, а, е. *Камбузна комора. Камбузна піч.*

КАМВО́ЛЬНИЙ, а, е, *текст.* 1. Оброблений гребенем, вичесаний для виробництва тонких вовняних тканин. *Камвольна вовна.* 2. Зробл. із м'якої чесаної вовни. *Камвольна тканина. Камвольна пряжа.* 3. Який виробляє тонкі вовняні тканини. *Камвольний комбінат.*

Камво́льник, а, *ч.* Той, хто займається виробництвом тонких вовняних тканин.

КАМЕ́ДЬ, і, *ж.* Густа прозора маса, яка виступає на корі дерев при їх пошкодженні. *Витікання камеді.*

Каме́дистий, а, е. Який містить камедь.

Каме́дний, а, е.

КАМЕ́ЛІЯ, ї, *ж.* Південне вічнозелене дерево або чагарник родини чайних із великими білими або червоними запашними квітками; вирощується як декоративна рослина. *Квіти камелії.*

КА́МЕРА, и, *ж.* 1. Кімната, приміщення спеціального призначення в деяких установах. *Камера схову. Дезінфекційна камера.* 2. Приміщення для в'язнів у тюрмі. *Тюремна камера.* 3. *спец.* Внутрішня порожниста частина якої-небудь споруди, машини або приладу. *Обкурювальна камера. Камера молотарки. Камера згоряння. Камера фотоапарата. Морозильна камера. Камера шлюзу.* 4. Закрита порожнина всередині якого-небудь органа. *Камера ока. Камера серця.* 5. Фотографічний, кінознімальний або телевізійний апарат. 6. Широка, але коротка підземна гірнича виробка.

Ка́мерний, а, е. *Приміщення камерного типу. Камерна льоносушарка. Камерна піч.*

КАМЕРАЛІ́СТИКА, и, *ж.* Цикл адміністративних та економічних дисциплін, які викладалися в європейських університетах у XVII—XVIII століттях.

КАМЕРА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Який виконується в кабінеті, лабораторії тощо (а не в польових умовах). *Камеральна робота науковців.*

КА́МЕРА-ОБСКУ́РА, и-и, *ж.* Прилад у вигляді закритої скриньки з невели-

ким отвором у передній стінці, який є об'єктивом.

КА́МЕРНИЙ, а, е. 1. Признач. для виконання невеликою кількістю музикантів-солістів або ансамблями з кількох учасників. *Камерна кантата. Камерна музика.* 2. Який має в своєму складі невелику кількість виконавців (про ансамбль). *Камерний ансамбль. Камерний оркестр.* 3. Який виконує соло (про співака). *Камерна співачка.* 4. Признач. для вузького кола слухачів, глядачів. *Камерне мистецтво.*

Ка́мерність, ності, *ж. Камерність музичного твору.*

КАМЕРТО́Н, а, *ч.* Прилад у вигляді зігнутого стрижня, кінці якого, коливаючись, дають звук певної висоти; застосовується як еталон для налаштовування музичних інструментів, у співі тощо. *Задати тон камертоном.*

Камерто́нний, а, е. *Камертонний годинник. Камертонний частотомір.*

КАМЕ́Я, ї, *ж.* Виріб із каменю або черепашки з художньою рельєфною різьбою, що використовується як прикраса (у брошках, кулонах, перснях і т. ін.); брошка з такою прикрасою. *Коштовна камея.*

КА́МИ, ів, *мн., геол.* Горби і пасма округлої або видовженої форми з крутими схилами, які складені з піщаних і валунних відкладів.

КАМИЛА́ВКА, и, *ж.* 1. У православній церкві — висока шапка, якою нагороджують священиків за особливі заслуги. 2. Шапка з верблюжої вовни у мешканців близькосхідних країн.

КАМІКА́ДЗЕ, *невідм., ч.* 1. Назва японського льотчика-смертника, який діяв проти кораблів противника під час Другої світової війни. *Японський камікадзе.* 2. *перен.* Той, хто жертвує собою заради високої мети.

КАМІ́Н, а, *ч.* 1. Кімнатна піч із відкритою топкою і прямим димарем. *Великий камін. Сісти біля каміна. Розпалити камін. Дрова для каміна.* 2. Обігрівальний електроприлад, стилізований під коминок. *Електричний камін. Включити камін. Виключити камін.*

Камі́нний, а, е. *Камінний годинник. Камінна решітка. Камінне дзеркало.*

КАМКА́, и́, *ж.* Старовинна іранська шовкова тканина з кольоровими візерунками.

Камко́вий, а, е. *Пошитий із камки.*

КАМЛО́Т, у, *ч.* Щільна вовняна або напіввовняна тканина.

КАМПАНЕ́ЛА, и, *ж., муз.* Музична п'єса, в якій відтворюється звучання дзвіночків.

КАМПАНІ́ЛА, и, *ж., архіт.* В італійській архітектурі Середніх віків та епохи Відродження — дзвіниця у вигляді чотиригранної або круглої башти, що стояла окремо від храму.

КАМПА́НІЯ, ї, *ж.* 1. Сукупність воєнних операцій у визначений період часу, що мають певну стратегічну мету. *Військова кампанія. Зимова кампанія. План кампанії.* 2. Період плавання або військових операцій флоту. 3. Сукупність заходів для здійснення в певний період якого-небудь важливого громадсько-політичного або господарського завдання. *Посівна кампанія. Виборча кампанія.* 4. *спец.* Час безперервної дії якого-небудь агрегату, машини й т. ін.

КАМПЕ́ШЕ́ВЕ д е́ р е в о — тропічне дерево родини бобових із перистим листям і дрібними жовтуватими квітами, деревина якого йде на виготовлення коштовних меблів, паркету й добування фарби; сандалове дерево.

Кампе́ш, у, *ч., спец.* Барвник, який видобувають з деревини кампешевого дерева.

КАМПОЛО́Н, у, *ч., фарм.* Лікарський препарат, який застосовують для лікування гепатиту, цирозу печінки, недокрів'я. *Призначення камполону. Лікування камполоном.*

КА́МПОСИ, ів, *мн.* Рослинність типу саван у Бразилії.

КАМУФЛЕ́Т, у, *ч.* 1. Вибух артилерійського снаряда, міни, авіаційної бомби під землею без утворення вирви і викидання землі або осколків. 2. Підземний вибух, який провадять для подрібнення твердих порід, руйнування підземних споруд тощо. 3. *перен., розм., жарт.* Несподівана неприємність, невдача.

Камуфле́тний, а, е. *Камуфлетний вибух.*

КАМУФЛЯ́Ж, у, *ч.* 1. Пофарбування військової техніки, будівель плямами, смугами, щоб змінити їх природний вигляд і ввести в оману супротивника; маскування. *Військовий камуфляж. Зробити камуфляж. Камуфляж техніки.* 2. *розм.* Військова форма з брунатними плямами на зеленому тлі. *Ходити в камуфляжі.* 3. *біол.* Притаманна деяким тваринам здатність змінювати забарвлення відповідно до забарвленості навколишнього середовища. 4. *перен.* Обманні дії, маскування якої-небудь діяльності, вчинків. *Байдикувати без камуфляжу.*

Камуфльо́ваний, а, е. На якому зроблено камуфляж; замаскований. *Камуфльована під колір трави машина.*

Камуфлюва́ння, я, *с. Камуфлювання будівель. Камуфлювання думок.*

Камуфлюва́ти, ю́ю, ю́єш. 1. *військ.* Маскувати, надаючи предметові забарвлення, що приховує його обриси. *Камуфлювати танки. Камуфлювати будівлю.* 2. *перен.* Ховаючи що-небудь, робити його непомітним, невидимим для когось. 3. *перен.* Приховувати свої вчинки, думки й т. ін. чимось показним, удаваним. *Камуфлювати підступність. Камуфлювати власницькі інтереси.*

Камуфля́жний, а, е. *Камуфляжна форма. Камуфляжне забарвлення.*

КАМФОРА́, и́, *ж.* Пахуча безбарвна кристалічна речовина, що застосовується в медицині (як болезаспокійливий і антисептичний засіб) і техніці.

Камфо́рний, Камфо́ровий, а, е. *Камфорний спирт. Камфорна олія. Камфорова кислота.*

КАНА́Л, у, *ч.* 1. Наповнене водою штучне річище для судноплавного сполучення між водоймищами, зрошування ґрунтів, осушування боліт, відводу або стоку води. *Копати канал. Сітка каналів. Північно-Кримський канал. Судноплавний канал.* 2. *техн.* Вузька порожнина в чому-небудь, що має форму трубки. *Вентиляційний канал. Канал цівки.* 3. *анат.* В організмі людини або тварини — звивиста трубка, якою проходять різні речовини. *Сечовивідний канал.* 4. *перен.* Шлях поширення чого-небудь. *Торговельний канал. Телевізійний канал.* 5. *перев. мн.* Засоби, шляхи для здійснення чого-небудь. *Дипломатичні канали.*

Кана́ловий, Кана́льний, а, е. *Каналові шлюзи.*

КАНАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Система труб, підземних каналів та інших санітарно-технічних споруд для видалення та обробки стічних вод. *Система каналізації.*

Каналізаці́йний, а, е. *Каналізаційні труби. Каналізаційний колодязь.*

Каналізо́ваний, а, е.

Каналізува́ння, я, *с. Каналізування курорту.*

Каналізува́ти, у́ю, у́єш. Будувати каналізацію. *Каналізувати ділянку.*

КАНА́ПА, и, *ж.* Невеликий диван із піднятим узголів'ям. *Сидіти на канапі. Лягти на канапу. Оксамитова канапа.*

КАНАПÉ, *невідм., ж.* Вид бутерброда з кількома закусочними компонентами. *Канапе із шинкою. Подати канапе.*

КАНÁРІУМ, у, *ч.* Південне дерево з могутнім стовбуром і дошкоподібними коренями.

КАНÁУС, у, *ч.* Сорт цупкої шовкової тканини.

Канáусовий, а, е. *Канаусова сукня.*

КАНДÉЛА, и, *ж., фіз.* Одиниця сили світла (стара назва — свічка).

КАНДЕЛЯ́БР, а, *ч.* Свічник для кількох свічок або світильник із кількома електричними лампами. *Срібний канделябр. Бронзовий канделябр. Старовинний канделябр.*

Канделя́бровий, а, е.

КАНДИДАМІКÓЗ, КАНДИДÓЗ, у, *ч., мед.* Захворювання людини і тварин, спричинюване дріжджоподібними грибками роду кандида; вражає шкіру, слизові оболонки, внутрішні органи. *Лікувати кандидамікоз.*

КАНДИДÁТ, а, *ч.* 1. Претендент на яку-н. посаду, для обрання або призначення куди-н. *Кандидат на голову правління. Кандидат у депутати Верховної Ради України.* 2. Учений ступінь, що надається особам, які захистили кандидатську дисертацію, а також особа, що має цей ступінь. *Кандидат філологічних наук. Кандидат технічних наук.*

Кандидáтка, и, *ж.*

Кандидáтство, а, *с.*

Кандидáтський, а, е. *Кандидатська дисертація. Кандидатський мінімум.*

Кандидату́ра, и, *ж.* 1. Особа, названа або висунута як кандидат; кандидат. *Гідна кандидатура. Запропонована кандидатура. Кандидатура на посаду директора.* 2. Право або можливість для кого-небудь виступати як кандидат (у 1 знач.). *Виставити свою кандидатуру. Кандидатура від партії. Затвердити кандидатуру. Зняти кандидатуру.*

КАНЕЛЮ́РА, и, *ж., архіт.* Вертикальний жолобок на колоні або пілястрі. *Пілястри з канелюрами.*

КАНИТÉЛЬ, і, *ж.* Дуже тонкий, як нитка, скручений позолочений або посріблений дріт для гаптування. *Навивка з канителі. Золота канитель.* 2. *перен.* Дуже нудна, одноманітна справа.

Канитéльний, а, е. *Канительне виробництво.*

КАНІБАЛІ́ЗМ, у, *ч., книжн.* 1. Людожерство; антропофагія. *Випадки канібалізму.* 2. *перен.* Нелюдська жорстокість; звірство, варварство.

Канібáл, а, *ч.*

Канібáльський, а, е.

КАНІ́КУЛИ, кул, *мн.* Перерва в заняттях у навчальних закладах, що надається учням, студентам для відпочинку; вакації. *Літні канікули. Зимові канікули. Осінні канікули. Весняні канікули. Семестрові канікули. Новорічні канікули.*

Канікуля́рний, а, е. *Канікулярний час. Канікулярні місяці.*

КАНІ́СТРА, и, *ж.* Металевий або синтетичний (переважно чотирикутний) бак із герметичною кришкою для різних рідин (бензину, гасу тощо). *Металева каністра. Пластмасова каністра.*

Каністровий, а, е.

КАНІФÁС, у, *ч.* Легка бавовняна тканина.

КАНІФÓЛЬ, і, *ж.* Ламка склоподібна речовина, що її добувають із живиці (у 1 знач.); уживається в деяких галузях виробництва, а також для натирання смичків струнних інструментів.

Каніфóлевий, Каніфóльний, а, е. 1. Прикм. до **каніфóль**. *Каніфолевий запах.* 2. Який містить каніфоль. *Каніфолеве мило.* 3. Признач. для виготовлення каніфолі. *Каніфольне виробництво.* 4. Зробл. з каніфолі. *Каніфольний клей.*

КАНКÁН, у, *ч.* Французький жіночий естрадний танець із характерним високим підкиданням ніг. *Танцювати канкан.*

Канкáновий, а, е. *Канканове па.*

КАНКРÓЇД, у, *ч., мед.* Рак, який характеризується повільним поширенням по поверхні шкіри.

КÁННА[1], и, *ж.* Багаторічна трав'яниста рослина, що має великі червоні квітки; вирощується як декоративна. *Вирощувати канни. Осінні канни.*

КÁННА[2], и, *ж.* Антилопа із рогами у вигляді спіралі, найбільша з африканських антилоп.

КАНÓЕ, *невідм., с.* 1. Видовбаний або випалений з цілого стовбура човен індіанців. 2. Невеликий спортивний човен з піднятою кормою, на якому гребуть однолопатевим незакріпленим веслом, стоячи на коліні. *Легке каное. Веслування на каное.*

Канои́ст, а, *ч. Каноїсти України.*

Канои́стка, и, *ж. Команда каноїсток.*

КАНÓН, у, *ч.* 1. *церк.* Установлене найвищою церковною владою як закон правило чи догмат з питань віри. *Церковний канон.* 2. *книжн.* Твердо встановлене правило, усталена норма. *Канони мистецтва. Естетичні канони класицизму.* 3. *церк.* Список, зібрання релігійних книг, узаконених церквою як Святе Письмо. *Старозавітний канон.* 4. *церк.* Пісня на честь святого або свята. *Покаянний канон. Великодній канон.* 5. *муз.* Музична форма, що ґрунтується на повторенні тієї самої мелодії різними голосами хору, які вступають послідовно один за одним. *Прийом канону.*

Канóнік, а, *ч.* Католицький соборний священик. *Латинський канонік.*

Канонíчний, а, е. 1. *церк.* Що стос. канону або який є каноном (у 1 знач.). *Канонічне право.* 2. *церк.* Узаконений церквою як Святе Письмо. *Канонічні книги.* 3. *перен., книжн.* Визнаний зразковим, твердо встановлений; узаконений. *Канонічні форми поезії.*

Канонíчність, ності, *ж. Канонічність української церкви. Канонічність побудови драми.*

КАНОНÁДА, и, *ж.* Часте й тривале стріляння з багатьох гармат. *Гуркіт канонади.*

Канонáдний, а, е.

Канонéрка, и, *ж.* Невелике військове судно, що має броню й гармати середнього калібру, признач. для оперативних дій поблизу берегів.

Канонéрський, а, е. *Канонерські човни.*

Канонíр, а, *ч.* В арміях деяких країн — рядовий солдат артилерії; гармаш.

КАНОНІЗÁЦІЯ, ї, *ж.* 1. *церк.* Зарахування до числа святих. *Канонізація Івана-Павла II. Процедура канонізації.* 2. *перен., книжн.* Визнання кого-, чого-небудь непохитно авторитетним, єдино законним і незмінним зразком; узаконення. *Канонізація кращих творів мистецтва.*

Канонізóваний, а, е. *Канонізований святий. Канонізовані імена.*

Канонізувáти, у́ю, у́єш.

КАНÓПА, и, *ж.* 1. У Стародавньому Єгипті — кожна з чотирьох посудин, у які клали нутрощі під час бальзамування. *Кам'яна канопа.* 2. У Стародавній Етрусії (Італія) — урна для праху покійного з накривкою у вигляді голови людини.

КАНОТЬÉ, *невідм., с.* Солом'яний капелюшок.

КАНТ[1], а, *ч.* 1. Кольоровий шнурок або вузька смужка тканини іншого кольору, яку вшивають у борти, у шви одягу, найчастіше — форменого; облямівка. *Куртка з кантами. Галіфе з кантами.* 2. *спец.* Ребро, пруг дошки, бруса тощо. 3. Краї палітурки або обкладинки, які виступають за обріз книжкового блока.

Кантóваний, а, е.

Кантувáльний, а, е. *Кантувальний пристрій.*

Кантува́ння, я, *с. Механізоване кантування прокату.*

Кантува́ти, у́ю, у́єш. 1. Обшивати, облямовувати кантом що-небудь. *Кантувати комір мундира.* 2. *спец.* Обтісувати по краях дошку, брус тощо, роблячи кант. *Кантувати дошку.* 3. *техн.* Загинати, заварювати краї металевих виробів. 4. *спец.* Перевертати під час пересування (про вантаж).

КАНТ[2], а, *ч.* Хвальна урочиста пісня духовного або світського змісту. *Співати канти. Світські канти.*

Ка́нтовий, а, е. *Кантова традиція.*

КАНТА́БІЛЕ, *муз.* 1. *присл.* Співучо (як позначення способу виконання музичного твору). 2. *невідм., с.* Музичний твір або його частина, що виконується співучо.

КАНТА́ТА, и, *ж.* 1. Великий урочистий музичний твір, що його виконують солісти та хор у супроводі оркестру. *Виконувати кантату. Автор кантати. Арія з кантати.* 2. Старовинний ліричний вірш, написаний з приводу якої-небудь урочистої події; ода.

Канта́тний, а, е. *Кантатний жанр.*

КА́НТЕЛЕ, *невідм., с.* Фінський і карельський народний струнний щипковий музичний інструмент, схожий на гуслі.

Кантелі́ст, а, *ч. Карельські кантелісти.*

КАНТИЛЕ́НА, и, *ж., муз.* 1. Співуча мелодія; наспівність, мелодійність музичного твору, співацького голосу, виконання. *Звукова кантилена.* 2. У Середні віки в західноєвропейських країнах — невеликий ліроепічний твір, пісня.

Кантиле́нний, Кантиле́новий, а, е. *Кантиленний спів.*

КАНТІА́НСТВО, а, *с.* Дуалістична концепція, розроблена німецьким філософом XVIII ст. І. Кантом, в якій ідеалізм поєднується з визнанням незалежного від свідомості існування речей.

Кантіа́нець, нця, *ч.*

Кантіа́нка, и, *ж.*

Кантіа́нський, а, е.

КАНТО́Н, у, *ч.* 1. Федеративна одиниця Швейцарії. *Пограниччя кантонів.* 2. Дрібна адміністративно-територіальна одиниця Франції, Бельгії, Еквадору та ін.

Кантона́льний, а, е. *Кантональні вибори.*

КА́НТОР, а, *ч.* 1. Півчий у католицькій церкві. 2. Учитель і диригент хору, органіст у протестантській церкві. 3. Головний співак у синагозі.

КА́НТРІ, *невідм., с.* 1. Стиль у північноамериканській музиці, що став основою різновиду молодіжної поп-музики. 2. Один із різновидів сучасної, переважно молодіжної музики, якому притаманний енергійний ритм, мелодійність і виконання переважно на струнних (гітара, банджо) інструментах. *Виконавець кантрі. Грати кантрі. Музика в стилі кантрі. Кантрі-виконавець. Альбом музики кантрі.*

КАНУ́ПЕР, КАНУ́ФЕР, у, *ч.* Багаторічна трав'яниста рослина, що має приємний запах і вживається як прянощі. *Нарвати кануперу. Цвіт кануперу.*

КА́НЦЕЛІНГ, у, *ч., мор.* Крайній термін прибуття зафрахтованого судна в порт для завантаження, після закінчення якого фрахтувальник має право розірвати контракт.

КАНЦЕЛІРУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Анулювання наказу брокера. 2. Анулювання договору. 3. Анулювання акцій або облігацій шляхом спеціальних написів, перфорації, простого знищення.

КАНЦЕЛЯРИ́ЗМ, у, *ч.* Слово або зворот, притаманні стилю ділових паперів, документів.

КАНЦЕЛЯ́РІЯ, ї, *ж.* Відділ установи, який займається діловодством, а також приміщення цього відділу. *Канцелярія університету. Зайти у канцелярію.*

Канцеляри́ст, а, *ч.* 1. Дрібний службовець канцелярії; писар. *Чин канцеляриста.* 2. *перен., зневажл.* Працівник апарату, що формально, по-бюрократичному ставиться до виконання своїх обов'язків. 3. *перен.* Той, хто за канцелярською роботою не бачить живої справи.

Канцеляри́стка, и, *ж.*

Канцеляри́стський, а, е.

Канцеля́рський, а, е. 1. Прикм. до **канцеля́рія**. *Канцелярські книжки. Канцелярська робота. Канцелярський стіл.* 2. Признач. для писання, для праці в канцелярії. *Канцелярське приладдя.* 3. *перен., ірон.* Сухий, одноманітний, шаблонний. *Канцелярська мова.*

КА́НЦЕР, у, *ч., мед.* Злоякісна пухлина; рак.

КАНЦЕРОГЕ́Н, у, *ч., спец.* Хімічна речовина, яка спричиняє виникнення злоякісної пухлини.

КАНЦЕРОГЕ́ННИЙ, а, е, *спец.* Який спричиняє виникнення злоякісних пухлин. *Канцерогенні речовини. Канцерогенний фактор.*

КАНЦІОНА́Л, у, *ч.* Збірник багатоголосих духовних пісень католицької і протестантської церкви для спільного виконання церковним хором і громадою.

КА́НЦЛЕР, а, *ч.* 1. *іст.* За часів Середньовіччя (переважно в Західній Європі) — особа, що займала при дворі монарха високі посади (охоронця державної печатки, керівника канцелярії тощо). *Державний канцлер.* 2. У деяких країнах — одне з найвищих державних звань, а також особа, що має це звання.

Ка́нцлерський, а, е.

КАНЦО́НА, и, *ж.* 1. Ліричний вірш особливої форми, що набув великого поширення в італійській і провансальській поезії доби Середньовіччя та Відродження. *Складати канцони.* 2. Лірична пісня, що походить від італійської народної пісні.

Канцоне́та, и, *ж., літ., муз.* Невелика канцона.

КАНЬЙО́Н, у, *ч.* Вузька річкова долина з дуже крутими схилами. *Гранітний каньйон. Дно каньйону.*

КАНЮ́ЛЯ, і, *ж., спец.* Трубка зі скла, пластмаси і різноманітних металів, яку використовують для введення в організм людини або тварин лікарських речовин, а також для виведення секретів з порожнин тіла.

КАОЛІ́Н, у, *ч.* Біла вогнетривка глина, що використовується для виготовлення порцелянового та фаянсового посуду, у паперовому виробництві тощо; порцелянова глина. *Застосування каоліну. Родовища каолінів.*

Каолініза́ція, ї, *ж., геол.* Процес виникнення каоліну в гірських породах.

Каолінізо́ваний, а, е. *Каолінізований граніт.*

Каолі́новий, а, е. *Каолінова глина. Каолінові породи. Каоліновий пісковик.*

КАОЛІНІ́Т, у, *ч.* Мінерал білого з різними відтінками кольору із групи водних силікатів алюмінію; головна складова частина глин, особливо каоліну. *Утворення каолініту.*

Каолíні́товий, а, е. *Каолінітові глини.*

КАОЛІНО́З, у, *ч., мед.* Хвороба, спричинена вдиханням каолінового пилу.

КАПЕ́ЛА, и, *ж.* Хор співаків, а також змішаний ансамбль із співаків та музикантів. *Капела бандуристів.*

КАПЕЛА́Н, а, *ч.* 1. У католицькій і англіканській церквах — священик, що править службу в каплиці (капелі) для вузького кола віруючих, а також помічник парафіяльного священика. 2. Католицький військовий священик. *Стати капеланом.*

Капела́нство, а, *с.* Сан капелана, служба капелана.

КАПЕЛЬДИ́НЕР, а, *ч.* Театральний службовець, який перевіряє у відвідувачів квитки.

КАПЕЛЬМЕ́ЙСТЕР, а, *ч.* Диригент, керівник хору або оркестру.

Капельме́йстерський, а, е. *Капельмейстерська паличка. Капельмейстерське місце.*

КА́ПЕРСИ, ів, *мн.* (*одн.* **ка́перс,** а, *ч.*). Рід рослин родини каперсових, поширених у Середземномор'ї, Індії, Криму та Кавказі; мариновані пуп'янки квіток деяких видів вживають як приправу. *Італійські каперси. Соковиті каперси.*

КА́ПЕРСТВО, а, *с.* 1. Напад озброєних приватних суден воюючої держави з дозволу свого уряду на торговельні судна ворожої держави чи нейтральних країн з метою захоплення або потоплення їх. 2. Морський розбій.

Ка́пер, а, *ч.* 1. Приватне судно, яке з дозволу свого уряду захоплює судна противника. 2. Власник такого судна. 3. Пірат, морський розбійник.

Ка́перський, а, е.

КАПІЛІ́ЦІЙ, я, *ч., бот.* Сукупність ниткоподібних волокон у плодових тілах деяких грибів.

КАПІЛЯ́Р, а, *ч., спец.* 1. Трубочка з вузьким внутрішнім каналом. *Капіляр термометра.* 2. Будь-який вузький канал або прохід у ґрунті, деревині тощо. *З'єднання капілярів.* 3. Найдрібніша кровоносна судина. *Капіляри легенів. Звуження капілярів.*

Капіля́рний, а, е. 1. Прикм. до **капіля́р.** *Капілярний кровообіг.* 2. В якому використано явище капілярності. *Капілярне зволоження.*

Капіля́рність, ності, *ж.* Здатність рідини рухатися вгору або вниз по капілярах. *Забезпечити капілярність ґрунту.*

КАПІЛЯРИМЕ́ТР, а, *ч.* Прилад, яким визначають поверхневий натяг рідини, вимірюючи висоту її підняття в капілярних трубках.

КАПІЛЯРОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Графічне зображення результатів *капіляроскопії.*

КАПІЛЯРОСКОПІ́Я, ї, *ж.* Метод прижиттєвого дослідження капілярів шкіри, слизових оболонок, оболонок мозку тощо з метою уточнення діагнозу хвороби.

КАПІТА́Л, у, *ч.* 1. Вартість, яка є засобом отримання додаткової вартості. *Промисловий капітал. Фінансовий капітал. Нагромадження капіталу. Акціонерний капітал. Венчурний капітал. Вкладений капітал. Індивідуальний капітал. Обіговий капітал. Позиковий капітал. Початковий капітал. Статутний капітал. Відплив капіталу.* 2. *розм.* Значна сума грошей. *Накопичити капітал. Нажити капітал.* 3. *перен.* Вплив, авторитет; те, що має велику моральну вартість. *Інтелектуальний капітал. Політичний капітал. Капітал суспільства. Капітал знань.*

Капіталіза́ція, ї, *ж.* Перетворення доданої вартості в капітал, тобто використання її на розширення виробництва. *Процес капіталізації села.*

Капіталізо́ваний, а, е.

Капіталізува́ти, у́ю, у́єш. 1. *фін.* Перетворювати на капітал. 2. *фін.* Визначати цінність майна, виходячи з прибутків, яке воно дає. 3. *екон.* Надавати чому-небудь рис, властивостей капіталізму. *Капіталізувати економіку.*

КАПІТАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Тип громадянського суспільства, заснованого на пріоритеті приватної власності, на ринковій економіці. *Ріст капіталізму. Умови капіталізму.*

Капіталі́ст, а, *ч.* 1. Власник капіталу, засобів виробництва, який використовує їх для отримання прибутку. 2. *перен., ірон.* Той, хто має значну суму грошей, заможна людина; багатій. *Новоспечений капіталіст.*

Капіталі́стка, и, *ж.*

Капіталісти́чний, а, е. 1. Що стос. капіталізму, пов'язаний із ним, власт. йому. *Капіталістичне суспільство.* 2. Який ґрунтується на принципах капіталізму. *Капіталістична економіка.*

КАПІТА́ЛЬНИЙ[1], а, е. 1. Дуже важливий, основний, головний. *Капітальна робота.* 2. Міцний; великий (про будову). *Капітальні споруди. Капітальні будівлі. Капітальна стіна. Капітальне будівництво. Капітальний ремонт. Капітальні вкладення.* 3. *перен.* Ґрунтовний, важливий, солідний. *Капітальна монографія. Капітальне видання.*

КАПІТА́ЛЬНИЙ[2], а, е, *анат.* Головний або розташований ближче до голови; протилежне — **кауда́льний.**

Капіта́льно. *Капітально відремонтований будинок.*

КАПІТА́Н, а, *ч.* 1. Офіцерське звання або чин в армії, що надається після звання старшого лейтенанта (в армії Росії до 1917 р. — після штабс-капітана), а також особа, яка має це звання. *Звання капітана. Капітан 3-го рангу.* 2. Командир корабля. *Капітан далекого плавання.* 3. *спорт.* Голова ігрової і т. ін. команди, яка обирає його зі своїх рядів. *Капітан футбольної команди.*

Капіта́нський, а, е. *Капітанська відзнака. Капітанський місток.*

КАПІТЕ́ЛЬ, і, *ж., архіт.* 1. Горішня частина (завершення) колони, пілястри або стовпа, на яку спирається балка або архітрав. *Ажурні капітелі. Колонні капітелі. Римська капітель.* 2. *друк.* Друкарська літера, що має розмір малих літер, а обрис — заголовних.

Капіте́льний, а, е. *Капітельні знаки.*

КАПІТО́ЛІЙ, ю, *ч.* 1. У Римі — пагорб, на якому розташовані палаци, музеї; у давнину на цьому пагорбі був капітолійський храм, присвячений Юпітерові, Юноні і Мінерві. 2. Будівля Конгресу США у Вашингтоні.

КАПІ́ТУЛ, у, *ч.* 1. *церк.* Духовна колегія при католицькому або англіканському єпископі. 2. *іст.* Збори членів чернецького або рицарського ордену, а також його керівний орган; приміщення, де відбувались такі збори. 3. У царській Росії — установа, що займалася нагородженням орденами.

КАПІТУЛЯ́ЦІЇ, ій, *мн.* Нерівноправні договори, що фіксують привілейований режим для іноземців порівняно з громадянами держави перебування.

КАПІТУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Припинення збройного опору й здача переможцеві на умовах, запропонованих ним. *Беззастережна капітуляція. Умови капітуляції.* 2. *перен.* Відмова від боротьби, принципового обстоювання власних переконань, визнання безсилля перед ким-, чим-небудь. *Моральна капітуляція.*

Капітулюва́ти, ю́ю, ю́єш. *Беззастережно капітулювати. Капітулювати перед труднощами.*

Капітуля́нт, а, *ч.* Той, хто капітулює, відмовляється від участі в боротьбі, відступає перед труднощами.

КАПО́К, пку́, *ч.* Волокно, яке отримують із плодів тропічних дерев родини бомбаксових і використовують для набивання матраців, меблів, у рятувальних поясах, а також для тепло- та звукоізоляції.

КАПОНІ́Р, а, *ч., військ.* Фортифікаційна споруда, що забезпечує ведення флангового або косоприцільного вогню.

Капоні́рний, а, е.

КАПО́Т, а, *ч.* 1. *заст.* Жіночий хатній одяг вільного крою; халат. *Літній капот. Бавовняний капот.* 2. *техн.* Відкидна покришка, що прикриває

мотор або якийсь механізм і запобігає проникненню пилу, вологи тощо. *Підняти капот машини. Відкрити капот.*

КАПОТА́Ж, у, *ч., ав.* Вид аварії: перекинення літака через носову (моторну) частину під час посадки або злітання.

Капото́ваний, а, е.

Капотува́ння, я, *с. Капотування літака.*

Капотува́ти, у́ю, у́єш. 1. Перекидати літак через носову (моторну) частину під час посадки або злітання. 2. Покривати певну частину літака, автомобіля тощо капотом (у 2 знач.).

КАПРА́Л, а, *ч.* Чин молодшого командного (унтер-офіцерського) складу в арміях деяких країн.

КАПРИФО́ЛЬ, і, *ж.* Виткий декоративний чагарник родини жимолостевих із рожевими або блідо-жовтими квітами.

КАПРИ́ЧІО, КАПРИ́ЧО, *невідм., с.* Музична п'єса вільної віртуозної форми, часто з використанням мелодій народних пісень.

КА́ПРІ, *невідм., мн.* Різновид штанів — подовжені шорти. *Джинсові капрі. Носити капрі.*

КАПРОЛАКТА́М, у, *ч.* Органічна сполука, яка служить сировиною для одержання капронового волокна, пластмас і т. ін. *Виробництво капролактаму.*

КАПРО́Н, у, *ч.* Вид синтетичного волокна, а також тканина з такого волокна.

Капро́новий, а, е. 1. Прикм. до **капро́н**. *Капронове виробництво.* 2. Який виробляє капрон. *Капроновий комбінат.* 3. Зробл. із капрону. *Капронове волокно.*

КАПСЕ́ЛЬ, я, *ч., техн.* Вогнетривка коробка, признач. для випалювання полив'яних керамічних виробів.

КА́ПСУЛА, и, *ж.* 1. *анат.* Оболонка, що обгортає різні органи, їх частини або хворобливі утворення в організмі. *Жирова капсула. Суглобова капсула.* 2. *бакт.* Слизовий шар навколо клітини деяких бактерій. 3. *фарм.* Обгортка з крохмалю, желатину тощо у ліків з неприємним запахом або смаком. *Ліки в капсулах.* 4. *техн.* Оболонка, признач. для зберігання або захисту внутрішнього вмісту чого-небудь. *Капсула гідроагрегату.* 5. *техн.* Спускний апарат космічного корабля.

Ка́псульний, а, е. *Капсульна конструкція. Агрегат капсульного типу. Капсульний телефон. Капсульні мікроорганізми.*

КАПСУЛОТОМІ́Я, ї, *ж., мед.* Хірургічний розтин суглобової капсули для видалення гною, рідини тощо.

КА́ПСУЛЬ, я, *ч.* Тонкий металевий або пластмасовий ковпачок із речовиною, що вибухає від удару й запалює пороховий заряд у набої, снарядній гільзі тощо. *Вставити капсуль. Розбити капсуль.*

Ка́псульний, а, е. *Капсульна втулка.*

Капсульо́ваний, а, е. *Капсульована рідина.*

Капсулюва́ти, ю́ю, ю́єш, *спец.* Вміщувати що-небудь у капсулу, у капсули. *Капсулювати ліки.*

КАПТА́Ж, у́, *ч., спец.* 1. Споруда для забирання в місці виходу або під землею води, газу чи нафти в якомога чистішому вигляді, а також для регулювання їх витрати. 2. Підведення, вміщення води, газу, нафти до такої споруди. *Каптаж джерел.*

Капта́жний, а, е. *Каптажна споруда.*

Каптува́ти, у́ю, у́єш. Поміщати в труби воду або нафту для уникнення втрат.

КАПТА́Л, у, *ч.* Бавовняна або шовкова стрічка з потовщеним кольоровим краєм, що приклеюється до верхніх та нижніх країв корінця книжкового блоку для скріплення аркушів.

КАПТЕНА́РМУС, а, *ч.* Посадова особа в роті, батареї, ескадроні, що відповідає за облік та збереження зброї і майна.

КАПУ́Т, *невідм., ч., розм.* Загибель, кінець. *Зробити капут.*

КАПУЦИ́Н, а, *ч.* 1. Чернець католицького ордену, ознакою якого є плащ із гостроверхим каптуром. 2. Рід широконосих американських мавп, волосяний покрив на голові у яких нагадує каптур.

Капуци́нський, а, е. *Капуцинський монастир.*

КАПУЧИ́НО, *невідм., с.* Кава з густою піною зі збитого на парі молока.

КАПЮШО́Н, а, *ч.* Каптур, пришитий до коміра одягу. *Плащ із капюшоном. Одягти на голову капюшон.*

КАР, а, *ч., спец.* Самохідний візок для безрейкового перевезення вантажів на невеликі відстані, перев. всередині підприємства. *Кар з електромотором. Перевозити вантаж каром.*

КАРАБІ́Н, а, *ч.* 1. Гвинтівка полегшеної ваги, з коротким дулом. *Вартовий із карабіном.* 2. Нарізна мисливська рушниця. 3. Затискач особливої конструкції. *Поводок з карабіном.*

Карабі́нний, а, е. *Карабінний постріл.*

КАРАБІНЕ́Р, а, *ч.* 1. Озброєний карабіном вояк, що належав до особливої військової частини добірних стрільців в арміях країн Західної Європи та Росії до середини XIX ст. 2. Жандарм в Італії, Чилі та деяких інших країнах.

Карабіне́рний, а, е. *Карабінерний полк.*

КАРАВА́Н, у, *ч.* 1. Валка в'ючних тварин (верблюдів, мулів, ослів), що перевозять вантажі та людей, перев. пустелею. *Караван верблюдів.* 2. *перен.* Низка людей, тварин або предметів, що рухаються. 3. Кілька кораблів, плотів і т. ін., що пливуть один за одним. *Каравани кораблів. Каравани плотів.*

Карава́нний, Карава́новий, а, е. 1. Такий, по якому проходять каравани. *Караванний шлях.* 2. Який здійснюється за участю караванів. *Караванна торгівля.*

Карава́нник, а, *ч.* Той, хто супроводжує, обслуговує караван (у 1 знач.). *Бухарський караванник.*

КАРАВА́НІНГ, а, *ч.* Причіп до автомобіля, впорядкований як житло; автофургон.

КАРАВЕ́ЛА, и, *ж.* Старовинний вітрильний корабель із трьома або чотирма щоглами і високими бортами.

КАРАГА́НА, и, *ж.* Чагарник родини бобових, поширений у Монголії, Китаї, Центральній Азії, Сибіру та на Далекому Сході. *Карагана кущова.*

КАРАГЕ́Н, а, *ч.* Промислова назва кількох видів червоних морських водоростей.

КАРАКА́Л, а, *ч.* Хижий ссавець родини котячих, поширений у пустелях Африки та Азії. *Зображення каракала.*

КАРА́КУЛЬ, *ч.* 1. *род.* ю. Цінне хутро зі шкури ягнят каракульських овець, що має коротку хвилясту вовну перев. чорного або сірого кольору. *Штучний каракуль. Шуба з каракулю.* 2. *род.* я. Назва породи овець, із шкурок ягнят яких виробляють це хутро. *Шерсть каракуля.*

Кара́кулевий, а, е. 1. Прикм. до **кара́куль**. *Каракулеве вівчарство.* 2. Зробл. з каракулю (у 1 знач.). *Каракулева муфта. Каракулевий комірець. Каракулева шуба.*

КАРАКУ́РТ, а, *ч.* Павук із чорним тільцем та червоними плямами на черевці самця та молоді, отрута якого (особливо самки) надзвичайно небезпечна, навіть смертельна; живиться комахами, на людей нападає тільки потривожений павук. *Отрута каракурта.*

Караку́ртовий, а, е. *Каракуртова отрута.*

КАРАМБОЛІ́НА, и, *ж.* 1. Більярдна куля жовтого кольору. 2. Гра в більярд із п'ятьма кулями.

КАРАМБО́ЛЬ, я, *ч.* 1. У грі в більярд — удар своєю кулею одночасно в кілька чужих. 2. Гра в більярд із трьома кулями. 3. Більярдна куля червоного кольору.

КАРАМЕ́ЛЬ, і, *ж.* 1. *збірн.* Тверді цукерки, приготовлені із цукрової патоки з додаванням смакових, ароматичних і барвникових речовин. *Льодяникова карамель. Карамель з начинкою.* 2. *спец.* Підсмажений солод, що використовується у пивоварінні. 3. *спец.* Палений цукор для підфарбовування кондитерських виробів.

Караме́лька, и, *ж., розм.* Карамельна цукерка. *Смоктати карамельку. Пакетик карамельки.*

Караме́льний, а, е. *Карамельна лінія. Карамельне виробництво.*

КАРАНТИ́Н, у, *ч.* 1. Ізоляція на певний час осіб, хворих на інфекційну хворобу, або тих, хто мав контакт із такими хворими; адміністративні та медико-санітарні заходи для припинення такої хвороби. *Оголосити карантин. Встановити карантин.* 2. Адміністративно-ветеринарні заходи, спрямовані на те, щоб не допустити виникнення й поширення заразних хвороб свійських тварин. *Карантин рогатої худоби.* 3. Санітарний пункт для огляду, перевірки осіб, тварин, плодів, товарів, транспорту тощо, які прибувають із місцевості, де поширена епідемія. *Тримати в карантині.*

Каранти́нний, Каранти́новий, а, е. *Карантинні заходи. Карантинний термін. Карантинне посвідчення. Карантинне приміщення. Карантинна група.*

КАРАО́КЕ, *невідм., с.* 1. Електронний пристрій, за допомогою якого голос виконавця поєднується з акомпанементом, записаним на картриджі чи інших носіях, і створюється враження співу в супроводі ансамблю. *Караоке з Японії.* 2. Виконання популярних пісень у супроводі акомпанементу, записаного за допомогою такого пристрою. *Співати караоке. Караоке на майдані.*

КАРА́Т, а, *ч., спец.* 1. Одиниця ваги (маси) діамантів та іншого коштовного каміння, що дорівнює 0,2 грама. *Алмаз вагою 16 каратів.* 2. Частка коштовного металу у сплаві.

КАРАТЕ́, *невідм., с.* Вид, система самозахисту без зброї, що ґрунтується на ударах ребром долоні, кулаком, ліктем або ногою по найуразливіших місцях тіла людини. *Бойове карате. Контактне карате. Техніка карате. Прийоми карате. Навчатися карате. Тренер із карате. Займатися карате.* 2. Вид спорту, спортивна боротьба, у якій використовуються прийоми цієї системи самозахисту. *Змагання з карате. Школа карате. Перший розряд із карате.*

Карати́ст, а, *ч. Федерація каратистів.*

Карати́стка, и, *ж.*

Карати́стський, а, е. *Каратистське спорядження. Каратистські прийоми.*

КАРБАМІ́Д, у, *ч.* Азотиста органічна речовина, яку одержують із діоксиду вуглецю та амоніаку. *Домішки карбаміду.*

Карбамі́дний, а, е. *Карбамідні смоли.*

КАРБА́С, а, *ч.* Великий вітрильний човен з веслами. *Рибальський карбас.*

КАРБІ́Д, у, *ч., хім.* Речовина, що утворюється внаслідок сполучення металу або металоїду з вуглецем. *Карбіди металів.*

Карбі́дний, Карбі́довий, а, е. *Карбідний цех. Карбідна сітка. Карбідова лампа. Карбідовий запах.*

КАРБОГЕ́Н, у, *ч.* Суміш вуглецю і кисню, яку застосовують як засіб для посилення легеневої вентиляції у разі отруєння або шокового стану.

КАРБОКСИ́Л, у, *ч.*, **КАРБОКСИ́ЛЬНА** г р у́ п а — функціональна група органічних кислот, що містить атоми вуглецю, кисню і водню; характерна для карбонових кислот. *Кількість карбоксильних груп у молекулі.*

Карбоксилюва́ння, я, *с.* Введення карбоксильної групи до молекул органічних сполук дією діоксиду вуглецю, яке відіграє велику роль в обміні речовин, використовується в хімічній промисловості. *Процеси карбоксилювання.*

КАРБОКСИЛА́ЗА, и, *ж., біохім.* Дуже поширений у рослинних і тваринних організмах фермент, що каталізує реакцію карбоксилювання.

КАРБОЛЕ́Н, у, *ч.* Лікарський препарат адсорбуючої дії, який застосовують при лікуванні метеоризму і диспепсії.

КАРБОЛІ́Т, у, *ч.* Пластмаса, яку одержують з формаліну й фенолу; застосовують у виробництві електричних ізоляторів, ґудзиків, пряжок і т. ін. *Властивості карболіту.*

Карболі́товий, а, е. *Карболітова ванночка. Карболітовий корпус розетки.*

КАРБО́ЛОВА к и с л о т а́, **КАРБО́ЛКА**, и, *ж., розм.* Органічна сполука, що має безбарвний колір і кристалічну структуру; застосовують при виробництві барвників, лікарських препаратів тощо.

КАРБО́Н, у, *ч.*, **КАРБО́НОВИЙ** п е р і́ о д, *геол.* — п'ятий період палеозойської ери тривалістю близько 60 мільйонів років; відклади його складають кам'яновугільну систему.

КАРБОНА́Д, у, *ч.* Смажене або запечене філе молодої свинини з прянощами. *Фасований карбонад. Шматок карбонаду.*

Карбона́дний, а, е.

КАРБОНА́ДО, *невідм., с.* Мінерал, різновид алмазу сірого або чорного кольору, який широко застосовується в техніці завдяки високому опору до стирання.

КАРБОНА́РІЇ, їв, *мн.* (*одн.* **карбона́рій**, я, *ч.*). Члени таємного товариства, яке виникло в Італії на початку XIX ст. і поширилося на Францію, Швейцарію та інші країни; головною метою італійських змовників було повалення іноземного панування, об'єднання Італії, французьких — скинення династії Бурбонів. *Італійські карбонарії.*

КАРБОНА́Т, у, *ч.* 1. *хім.* Сіль вугільної кислоти (сода, поташ і т. ін.). *Карбонат натрію.* 2. *геол.* Назва мінералів, що є сполуками різних металів з вугільною кислотою. *Родовища карбонатів.* 3. *спец.* Чорний алмаз дрібнозернистої будови.

Карбонатиза́ція, ї, *ж.* Процес зміни гірських порід, внаслідок якого утворюються карбонати кальцію, магнію, заліза та інших металів.

Карбона́тний, а, е. *Карбонатні ґрунти.*

КАРБОНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* 1. Насичення будь-якої рідини діоксидом вуглецю. 2. Метод зміцнення будівельних матеріалів, що містять вапно, шляхом оброблення їх діоксидом вуглецю.

Карбонізаці́йний, а, е. *Карбонізаційна сушарка.*

Карбонізо́ваний, а, е. *Карбонізоване вапно.*

Карбонізува́ти, у́ю, у́єш.

КАРБОНІ́ТИ, ів, *мн.* Вибухові речовини, які складаються з нітрогліцерину, житнього борошна і селітри.

КАРБОРУ́НД, у, *ч., спец.* Дуже тверда кристалічна речовина, сполука вуглецю з кремнієм, що використовується для шліфування сталевих виробів, каміння й для виготовлення вогнетривких матеріалів. *Чистий карборунд. Властивості карборунду.*

Карбору́ндовий, а, е. *Карборундовий камінь. Карборундовий круг.*

КАРБОСТИМУЛІ́Н, у, *ч.* Лікарський препарат для стимуляції біосинтезу.

КАРБОТЕРМІ́Я, ї, *ж.* Металургійні процеси, що відбуваються при підвищених температурах і ґрунтуються на відновленні металів зі сполук цих металів за допомогою вуглецю або вуглецевмісних матеріалів.

КАРБУ́НКУЛ, у, *ч., мед.* Гнійне запалення глибоких шарів шкіри й підшкірної клітковини; скупчення на невеличкій ділянці шкіри кількох фурункулів. *Емфізематозний карбункул.*

Карбункульо́з, у, *ч., мед.* Численні карбункули на тілі. *Хронічний карбункульоз. Причини карбункульозу.*

Карбункульо́зний, а, е. *Карбункульозна ділянка.*

КАРБЮРА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* Приготування пальної суміші з рідкого палива (бензину, газоліну тощо) й повітря для живлення двигуна внутрішнього згоряння.

Карбюра́тор, а, *ч., спец.* Пристрій, у якому з рідкого палива (бензину, спирту тощо) й повітря утворюється пальна суміш, що надходить до циліндрів двигуна внутрішнього згоряння. *Зіпсований карбюратор.*

Карбюра́торний, а, е. 1. Прикм. до **карбюра́тор**. *Карбюраторна трубка.* 2. Який виробляє карбюратори. *Карбюраторне підприємство.* 3. Який має карбюратор. *Карбюраторний двигун.*

Карбюраці́йний, а, е.

Карбюро́ваний, а, е. *Карбюроване паливо.*

Карбюрува́ти, у́ю, у́єш. Робити карбюрацію.

КАРБЮРИЗА́ТОР, у, *ч., спец.* Матеріал, за допомогою якого збагачують вуглецем (цементують) поверхню сталевих виробів. *Види карбюризаторів.*

КА́РГО, *невідм., с., мор.* 1. Корабельний вантаж без зазначення його точної назви. 2. Страхування вантажу, який перевозиться судном.

КА́РДА, и, *ж., спец.* 1. Голчаста стрічка на барабані чесальної машини, а також сама чесальна машина.

Ка́рдний, Ка́рдовий, а, е. *Кардне веретено. Кардова машина. Кардова стрічка.*

Кардува́ти, у́ю, у́єш. Обробляти вовну, бавовну, волокно, розчісуючи за допомогою кардової машини.

КАРДАМО́Н, у, *ч.* 1. Трав'яниста тропічна рослина родини імбирних. *Запах кардамону.* 2. *збірн.* Зерна цієї рослини, що вживаються як прянощі.

Кардамо́нний, Кардамо́новий, а, е. *Кардамонний запах. Кардамонові зерна.*

КАРДА́Н, а, *ч., техн.* Подібне до шарніра рухоме з'єднання на осі двох частин механізму. *Вал із карданами. Пошкодити кардан.*

Карда́нний, Карда́новий, а, е. *Карданний вал. Карданна передача. Карданове зчеплення.*

КАРДИГА́Н, а, *ч.* Довгий жакет з цупкої тканини, звичайно без ґудзиків та коміра. *Жіночий кардиган. Вовняний кардиган. Кардиган із трикотажу.*

КАРДИНА́Л[1], а, *ч.* Найвищий після Папи духовний сан у католицькій церкві, а також особа, що має цей сан. *Римський кардинал. Мантія кардинала. Колегія кардиналів.*

Кардина́льський, а, е. *Кардинальський сан. Кардинальська мантія.*

КАРДИНА́Л[2], а, *ч.* 1. Співоча пташка родини в'юркових із яскраво-червоним пір'ям, що живе в Північній і Південній Америці. 2. Акваріумна риба з яскраво-червоним забарвленням. *Зграйка кардиналів.*

КАРДИНА́ЛЬНИЙ, а, е, *книжн.* Найголовніший, найважливіший; ґрунтовний, основний. *Кардинальні зміни. Кардинальний перегляд питання. Кардинальне рішення. Кардинальний перегляд справи.*

Кардина́льність, ності, *ж.*

Кардина́льно. *Вирішити питання кардинально.*

КАРДИ́Т, у, *ч.* Загальна назва хвороб серця.

КАРДІАЛГІ́Я, ї, *ж., мед.* Тривалий ниючий або колючий біль у ділянці серця.

КАРДІО... Перша частина складних слів, що вказує на зв'язок із серцем, серцевими захворюваннями.

КАРДІОВАЛЕ́Н, у, *ч., фарм.* Препарат для лікування серцевих хвороб.

КАРДІОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Запис за допомогою кардіографа поштовхів серця для діагностування його стану.

Кардіогра́ма, и, *ж.* Графічне зображення роботи серця. *Зробити кардіограму.*

Кардіо́граф, а, *ч.* Прилад для записування роботи серця.

Кардіографі́чний, а, е. *Кардіографічні дані.*

КАРДІОДИСТРОФІ́Я, ї, *ж., мед.* Патологічний процес, що виникає внаслідок порушень серцево-судинної системи.

КАРДІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Розділ медицини, який вивчає серцево-судинні захворювання і розробляє методи їх профілактики та лікування. *Проблеми кардіології. Фахівець із кардіології. Інститут кардіології.* 2. *розм.* Кардіологічне відділення у лікарні. *Лежати в кардіології. Кардіологія на другому поверсі.*

Кардіо́лог, а, *ч. Відомий кардіолог. Перекваліфікуватися на кардіолога.*

Кардіологі́чний, а, е. *Кардіологічний корпус. Кардіологічний центр. Кардіологічне відділення.*

КАРДІОМЕГА́ЛІЯ, ї, *ж., мед.* Значне збільшення розмірів та маси серця.

КАРДІОМІОПА́ТІЯ, ї, *ж.* Загальна назва хвороб невідомої етіології, яким притаманне дифузне, незапальне ураження міокарда.

КАРДІОМОНІТО́Р, а, *ч.* Прилад для цілодобового спостереження за роботою серця.

КАРДІОРЕВМАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ медицини, що вивчає захворювання серця під час ревматизму.

КАРДІОСИГНАЛІЗА́ТОР, а, *ч.* Прилад, за допомогою якого спостерігають на екрані осцилографа зміни електрокардіограми хворого.

КАРДІОСКЛЕРО́З, у, *ч., мед.* Патологічний стан серцевого м'яза, спричинений розростанням у ньому сполучної тканини.

КАРДІОСКО́П, а, *ч.* Прилад для зорового спостереження за діяльністю серця.

КАРДІОСПА́ЗМ, у, *ч., мед.* Погіршення прохідності нижньої частини стравоходу, викликане спазмом; супроводжується різким загрудинним болем.

КАРДІОСТИМУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* Комплекс заходів, спрямованих на забезпечення нормальної роботи серця. *Вітамінна кардіостимуляція.*

Кардіостимуля́тор, а, *ч.* Портативний прилад, який фіксується у лівій частині грудної клітки хворого і підтримує нормальну роботу серця. *Радіоізотопний кардіостимулятор. Використовувати кардіостимулятор. Вживлення кардіостимулятора.*

КАРДІОТАХО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання частоти пульсу та роботи серця.

КАРДІОФО́БІЯ, ї, *ж., мед.* Нав'язливий острах серцевої хвороби.

КАРДІОХІРУРГІ́Я, ї, *ж.* Оперативне лікування серцевих хвороб.

Кардіохіру́рг, а, *ч.*

КА́РДІЯ, ї, *ж.* Серце; вхід до шлуночка.

...**КАРДІЯ**. Друга частина складних слів, що вказує на захворювання серця.

КАРЕ́. 1. *невідм., с.* Бойове шикування піхоти у формі чотирикутника; за-

стосовувалося з XVIII ст. переважно для відбиття кавалерійських атак. *Вишикуватися в каре. Маленьке каре.* 2. *невідм.* У формі чотирикутника. *Комір каре. Зачіска каре.*

КАРЕ́ТТА, и, *ж.* Велика черепаха, поширена в тропічних і субтропічних морях, панцир якої цінується як матеріал для виготовлення вишуканих галантерейних виробів, що стало причиною її інтенсивного винищення; бісса.

КАР'Є́Р[1], у, *ч.* 1. Місце відкритого видобутку копалин, які залягають неглибоко, а також гірниче підприємство для такого добування. *Кар'єр для добування руди.* 2. Місце, де добувають камінь, глину, пісок і т. ін. *Піщаний кар'єр.*

Кар'є́рний, а, е. *Розробляти родовища кар'єрним способом.*

КАР'Є́Р[2], у, *ч.* 1. Прискорений галоп, найшвидший біг коня; чвал. *Перейти на кар'єр.* 2. *у знач. присл.* **кар'є́ром,** *рідко.* Учвал, навскоки. *Гнати коней кар'єром.*

КАР'Є́РА, и, *ж.* 1. Швидке, успішне просування в службовій, суспільній, науковій та ін. діяльності; досягнення слави, вигоди тощо. *Блискуча кар'єра. Стрімка кар'єра. Пожертвувати своєю кар'єрою. Робити кар'єру.* 2. Рід занять. *Артистична кар'єра. Учительська кар'єра. Наукова кар'єра. Військова кар'єра. Політична кар'єра.*

Кар'є́рний, а, е. *Кар'єрні міркування. Кар'єрні плани. Кар'єрні сходинки.*

КАР'ЄРИ́ЗМ, у, *ч.* Намагання зробити кар'єру, досягти успіхів кар'єрного росту не зважаючи на інтереси громадської справи. *Засуджувати кар'єризм. Прояви кар'єризму.*

Кар'єри́ст, а, *ч.* *Бути кар'єристом.*

Кар'єри́стка, и, *ж.*

Кар'єри́стський, а, е. *Кар'єристські інтереси. Кар'єристські нахили. Кар'єристські мотиви. Кар'єристські плани. Кар'єристські елементи.*

КАРИКАТУ́РА, и, *ж.* 1. Малюнок, що зображує кого-, що-небудь у навмисно спотвореному, смішному вигляді. *Смішна карикатура. Вдала карикатура. Намалювати карикатуру. Журнал з карикатурами. Розглядати карикатури.* 2. *перен.* Невдале наслідування, смішне, спотворене відображення кого-, чого-небудь; потвора, опудало. *Карикатура молодості. Карикатура на почуття.*

Карикатури́ст, а, *ч.* Художник, який малює карикатури (у 1 знач.). *Відомий карикатурист.*

Карикатури́стка, и, *ж.*

Карикату́рний, а, е. *Карикатурний малюнок. Карикатурний стиль. Карикатурний вигляд.*

Карикату́рність, ності, *ж.* *Елементи карикатурності.*

Карикату́рно. *Карикатурно виглядати.*

КАРИЛЬЙО́Н, КАРИЙО́Н, *ч., муз.* 1. *род.* а. Ударний музичний інструмент — набір добре налагоджених дзвонів. *Карильйон із дзвонами.* 2. *род.* у. Музична п'єса, що імітує передзвін.

Карильйоні́ст, а, *ч.* Музикант, який грає на карильйоні. *Виконання карильйоніста.*

Карильйоні́стка, и, *ж.*

Карильйо́нний, а, е. *Карильйонний звук.*

КАРІАТИ́ДИ, ти́д, *мн.* (*одн.* **каріати́да**, и, *ж.*), *архіт.* Вертикальні підпори, що мають вигляд жіночих постатей. *Антична каріатида. Будинок з каріатидами.*

КА́РІЄС, у, *ч., мед.* Руйнування тканини кістки, зуба внаслідок запально-дистрофічних процесів, що відбуваються в них; костоїда. *Профілактика карієсу.*

Каріо́зний, а, е. *Каріозні зуби.*

КАРІО... Перша частина складних слів, що вказує на зв'язок із ядром клітини.

КАРІОГА́МІЯ, ї, *ж., біол.* Злиття ядер статевих клітин у процесі запліднення.

КАРІОГРА́МА, и, *ж., біол.* Графічне зображення числа, форми, розмірів хромосом та інших особливостей каріотипу.

КАРІОКІНЕ́З, у, *ч., біол.* Те саме, що **міто́з**.

КАРІОЛІ́МФА, и, *ж., біол.* Те саме, що **каріопла́зма**.

КАРІОЛО́ГІЯ, ї, *ж., біол.* Розділ цитології, що вивчає клітинне ядро та його компоненти.

Каріологі́чний, а, е. *Каріологічні дослідження.*

КАРІОПЛА́ЗМА, и, *ж., біол.* Протоплазма ядра тваринних і рослинних клітин.

КАРІОРЕ́КСИС, у, *ч.* Розпад клітинного ядра на частини.

КАРІОТИ́П, у, *ч., біол.* Набір хромосом клітини того або іншого виду рослин чи тварин, що характеризується числом хромосом, їх розмірами, формою, особливостями будови. *Вивчення каріотипу. Каріотип кімнатних рослин.*

КА́РІЯ, ї, *ж.* Дерево родини горіхових, поширене в Північній Америці, Центральній та Східній Азії з їстівними плодами, олія з яких використовується в кондитерському виробництві.

КАРКА́С, а, *ч.* 1. Металева або дерев'яна основа якої-небудь речі, споруди тощо. *Металевий каркас. Каркас теплиці.* 2. *перен.* Те, на чому побудоване або тримається що-небудь. *Хронологічний каркас біографії. Каркас сюжету.*

Карка́сний, а, е. *Каркасна конструкція.*

КА́РМА, и, *ж.* В індійських релігіях (буддизмі, індуїзмі, брахманізмі тощо) — закон відплати, згідно з яким життя істоти та її перевтілення після смерті визначаються добрими чи лихими її ділами, а також вчинками її предків. *Основна ідея карми. Вчення про карму.*

Кармі́чний, а, е. *Кармічний вплив на долю людини. Кармічні структури. Кармічні сили.*

КАРМАЗИ́Н, у, *ч.* Старовинне дороге темно-червоне сукно.

Кармази́новий, а, е. *Кармазиновий жупан.*

КАРМАНЬЙО́ЛА, и, *ж.* 1. Французька народна пісня-танок, переважно політичного змісту. 2. Куртка з вузькими фалдами, яку носили якобінці.

КАРМЕЛІ́Т, а, *ч.* Чернець католицького ордену, заснованого в XII ст. у Палестині на горі Кармель під час хрестових походів. *Орден кармелітів.*

Кармелі́тка, и, *ж.*

Кармелі́тський, а, е. *Кармелітський монастир.*

КАРМІ́Н, у, *ч.* Яскраво-червона фарба, яку добувають із кошенілі. *Підмальовувати карміном.*

Кармі́нний, Кармі́новий, а, е. *Кармінoвий лак. Кармінові уста.*

КАРНАВА́Л, у, *ч.* Народне свято, маскарад (нерідко просто неба), що супроводжується іграми, танцями, виступами художньої самодіяльності тощо. *Новорічний карнавал. Святковий карнавал. Влаштувати карнавал.*

Карнава́льний, а, е. *Карнавальний похід. Карнавальне плаття.*

КАРНАЛІ́Т, у, *ч.* Безбарвний або білий мінерал із скляним блиском, що застосовується у виробництві калійних добрив, є сировиною для одержання солей магнію, калію і хлору.

Карналі́тний, Карналі́товий, а, е. *Карналітова порода.*

КАРНА́ЦІЯ, ї, *ж., жив.* Прийоми кольорового (звичайно багатошарове накладання фарб) зображення обличчя і оголених частин тіла людини.

КАРНОЗА́ВРИ, ів, *мн.* Хижі динозаври мезозойської ери, які мали потужні шаблеподібні зуби; найбільші (15 мет-

рів завдовжки) наземні хижаки з велетенським черепом і дуже короткими передніми кінцівками в пізніх представників.

КАРНОТИ́Т, у, *ч*. Мінерал класу фосфатів, що має яскраво-жовтий наліт; радіоактивна уранова і ванадієва руда.

КАРОТА́Ж, у, *ч*. Геофізичне дослідження свердловин електричними, магнітними, радіоактивними та іншими методами з метою вивчення геологічної будови місцевості та виявлення корисних копалин. *Нейтронний каротаж. Здійснювати каротаж.*

Карота́жний, а, е. *Каротажний кабель.*

Карота́жник, а, *ч*. Фахівець із каротажу.

КАРОТЕ́ЛЬ, і, *ж*. Сорт харчової моркви з коротким, округлим коренем.

КАРОТИ́Н, у, *ч*. Жовтий або жовтогарячий пігмент, особливо характерний для моркви, помідорів, яєчних жовтків. *Вміст каротину.*

Кароти́новий, а, е. *Каротиновий пігмент.*

КАРОТИНО́ЇДИ, ів, *мн*. (*одн*. **каротино́їд**, у, *ч*.). Жовті, жовтогарячі або червоні пігменти рослин, грибів тощо; в організм людини і більшості тварин надходять з їжею і в печінці перетворюються на вітаміни.

КАРПЕ́ЛА, и, *ж*. Видозмінений листок у квітках покритонасінних рослин, на якому розвиваються насінні зачатки; плодолисток.

КАРПОЛО́ГІЯ, ї, *ж*. Розділ морфології рослин, що вивчає плоди й насіння.

Карпологі́чний, а, е. *Карпологічний аналіз.*

КАРСТ, у, *ч*., *геол*. Вигляд і властивість земної поверхні в тих ділянках, ґрунт яких складається з розчинних грубозернистих гірських порід (вапняків, гіпсів, кам'яної солі тощо). *Поширення карсту.*

Ка́рстовий, а, е. 1. Прикм. до **карст**. *Карстові явища. Карстові процеси.* 2. Спричинений дією підземних вод у розчинних породах. *Карстові заглиблення. Карстова печера.*

КА́РТА, и, *ж*. 1. Зменшене узагальнене зображення земної (місячної і т. ін.) поверхні, її частини або окремих країн світу, окремих частин країни тощо відповідно до певного масштабу. *Географічна карта. Політична карта світу.* 2. Певним способом складений документ, у якому в коротких записах, схемах, графіках подаються спеціальні відомості. *Технологічна карта.*

Картува́ння, я, *с*. *Геологічне картування.*

Картува́ти, у́ю, у́єш. 1. *розм*. Ділити на смуги. *Картувати поле.* 2. Наносити на географічну карту геологічні ознаки певної місцевості. *Картувати виходи підземних вод.*

КАРТ-БЛА́НШ, *невідм*., *ч*. 1. Чистий бланк, підписаний особою, яка надає іншій особі право його заповнити на власний розсуд. 2. *перен*. Необмежені повноваження, повна свобода дій. *Отримати карт-бланш. Дати комусь карт-бланш.*

КАРТЕЗІА́НСТВО, а, *с*. Філософське й природничо-наукове вчення Декарта (XVII ст.), для якого характерний раціоналізм у теорії пізнання, механістичний матеріалізм у поясненні явищ природи.

Картезіа́нець, нця, *ч*.

Картезіа́нський, а, е.

КАРТЕ́ЛЬ, ю, *ч*., *екон*. Одна з форм монополії, учасники якої для підвищення прибутку укладають угоду про поділ ринків збуту, розміри виробництва, рівень цін на продукцію тощо; характеризується збереженням комерційної та виробничої самостійності об'єднаних підприємств. *Банківський картель.*

Карте́льний, а, е. *Картельна угода. Картельний рух. Картельна ціна.*

Картелюва́ння, я, *с*. *Картелювання підприємств.*

Картелюва́ти, ю́ю, ю́єш, *екон*. Об'єднувати окремі промислові підприємства в картелі.

КА́РТЕР, а, *ч*. Металевий корпус поршневих машин, зубчастих передач і т. ін., у якому розміщені вали, осі тощо.

Ка́ртерний, а, е. *Картерна система змащування.*

КАРТЕ́Ч, і, *ж*. Артилерійський снаряд, розрахований на стріляння з невеликої відстані й наповнений кулями, що широко розсипаються під час пострілу. *Вибух картечі.*

Карте́чний, а, е. *Картечний вогонь.*

КА́РТИНГ, у, *ч*. 1. Вид автомобільного спорту — перегони на картах. *Змагання з картингу. Займатися картингом. Шанувальники картингу.* 2. Спеціально обладнаний майданчик для таких перегонів.

Карт, а, *ч*. Перегоновий малолітражний автомобіль з мотоциклетним двигуном і без кузова, признач. для змагання на невеликому майданчику. *Потужний карт. Нова модель карта. Керувати картом.*

Картингі́ст, а, *ч*.

Ка́ртинговий, а, е.

КАРТОГРА́ФІЯ, ї, *ж*. Наука про створення географічних карт і практика складання географічних карт; картографування. *Математичні основи картографії. Картографія Місяця.*

Картогра́ма, и, *ж*., *спец*. Географічна карта або схема, на якій штрихами, фарбами й т. ін. наочно зображені (або подані) статистичні дані про певні явища. *Картограма підвищення родючості.*

Карто́граф, а, *ч*. Фахівець із картографії. *Видатний картограф.*

Картографі́чний, а, е. 1. Що стос. картографії. *Картографічні знаки. Картографічний матеріал.* 2. Який виготовляє географічні карти. *Картографічна фабрика.*

Картографо́ваний, а, е. *Картографовані матеріали.*

Картографува́ння, я, *с*. *Картографування країни. Етнічне картографування. Лінгвістичне картографування. Здійснення картографування.*

Картографува́ти, у́ю, у́єш, *спец*. Наносити на карту (у 1 знач.); складати картограму.

КАРТОДІАГРА́МА, и, *ж*. Спосіб зображення розподілу будь-якого явища за допомогою діаграм, що розміщуються на карті за одиницями територіального поділу, відображаючи локалізацію статистичних даних у просторі.

КАРТОДРО́М, у, *ч*. Спеціально обладнаний майданчик для випробування картів та змагань з картингу (у 1 знач.).

КАРТОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж*. Розділ картографії, що вивчає способи вимірювання і обчислення за картами площ, довжин, висот та інших кількісних характеристик географічних об'єктів.

КАРТОСХЕ́МА, и, *ж*. Спрощена географічна карта, зміст якої обмежується елементами, необхідними для розуміння окресленої тематики. *Картосхема бою за визволення Києва.*

КАРТОТЕ́КА, и, *ж*. Систематизоване зібрання карток, що містять довідкові або облікові відомості. *Лексична картотека. Комп'ютерна картотека. Створення картотеки.*

Картоте́чний, а, е. *Картотечний працівник. Картотечна шафа. Картотечний розподільник.*

КА́РТРИДЖ, а, *ч*. 1. Блок, що вставляється в комп'ютерний пристрій і містить у пам'яті певні дані або програми. *Ігровий картридж. Картриджі зі шрифтами.* 2. Контейнер, признач. для розміщення та захисту

фарбувальної стрічки або речовини в копіювальній та розмножувальній техніці. *Картридж для струменевого принтера. Встановити новий картридж. Змінити картридж.*

КА́РТУЛІ, *невідм., ч.* Грузинський народний парний танець, що нагадує лезгинку.

КАРТУЛЯ́РІЇ, ів, *мн.* (*одн.* **картуля́рій**, ю, *ч.*). 1. *іст.* У Західній Європі в Середні віки — збірники копій грамот, переважно стосовно земельних дарувань на користь церкви. 2. *мор.* Диск або кільце з немагнітного матеріалу з поділками, закріплені на рухомій системі компаса для зручності орієнтації за сторонами світу.

КАРТУ́Ш, а, *ч., спец.* Ліпна або графічна прикраса у вигляді облямованого завитками щита або сувою з гербом, написом, емблемою тощо. *Картуш над дверима будинку. Картуш у книжці.*

КАРУСЕ́ЛЬ, і, *ж.* Споруда із сидіннями у вигляді коней, човнів і т. ін., що швидко обертається навколо вертикальної осі; встановлюється на ярмарках, у парках для розваги. *Кататися на каруселі.*

Карусе́льний, а, е.

КА́РЦЕР, у, *ч.* Приміщення (звичайно без світла) у в'язниці для тимчасового одиночного ув'язнення осіб, винних або звинувачених у чомусь. *Сидіти у карцері.*

Ка́рцерний, а, е. *Карцерне приміщення.*

КАРЦИНЕМІ́Я, ї, *ж., мед.* Наявність у крові ракових клітин.

КАРЦИНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ зоології, що вивчає ракоподібних.

Карцино́лог, а, *ч.*

Карцинологі́чний, а, е.

КАРЦИНО́МА, и, *ж., мед.* Злоякісна пухлина, що розвивається з епітеліальної тканини.

КАРЦИНОМАТО́З, у, *ч., мед.* Поширення метастазів ракової пухлини в органі або сусідніх органах.

КА́СА, и, *ж.* 1. Окремий відділ в установі, на підприємстві тощо для приймання, зберігання й видачі грошей, продажу квитків і т. ін., а також приміщення цього відділу. *Депозитна каса. Операційна каса. Прибуткова каса.* 2. Назва кредитної установи, організації. *Каса взаємодопомоги.* 3. Готівка (установи, підприємства, особи тощо). 4. *друк.* Скринька, поділена на комірки, по яких розкладено друкарський шрифт за абеткою. *Складальна каса.*

Каси́р, а, *ч.* Той, хто приймає та видає гроші, продає квитки в касі.

Каси́рка, и, *ж.*

Ка́совий, а, е. 1. Прикм. до **ка́са**. *Касова книга. Касовий апарат. Касовий зал. Касова готівка. Касова угода. Касовий ордер. Касовий план. Касові операції.* 2. *перен., розм.* Який дає прибуток; розрахований на одержання прибутку (про спектакль, фільм і т. ін.). *Касовий фільм.*

Ка́совість, вості, *ж., розм.* *Касовість фільму.*

КАСА́ЦІЯ, ї, *ж., юр.* 1. Перегляд, скасування вищою інстанцією судової ухвали, вироку, що не набули чинності. *Касація вироку. Мати право на касацію. Подати на касацію.* 2. Заява (клопотання) про перегляд судового рішення. *Подати касацію. Правильно оформити касацію.* 3. Визнання виборів недійсними і скасування їх результатів у випадку порушення конституції або виборчого закону. *Касація виборів.*

Касаці́йний, а, е, *юр.* *Касаційний порядок розв'язання скарг. Касаційна скарга. Касаційна інстанція. Касаційний суд.*

Касува́ння, я, *с.*

Касува́ти, у́ю, у́єш. Анулювати, відміняти що-небудь. *Касувати наказ.*

КАСЕ́ТА, и, *ж.* 1. Плоска або циліндрична непроникна для світла коробка (футляр), у яку вкладають перед зніманням фотопластинку або плівку. *Фотоплівка у касеті. Вставити касету у фотоапарат.* 2. Частина кінопроектора, в яку закладається плівка для демонстрування кінофільму на екрані. 3. Плоска закрита коробка з магнітофонною стрічкою, призначена для звукозапису або для запису відеофільму. *Магнітофонна касета. Ліцензійна касета. Касета з записом пісні. Касета з відеофільмом.* 4. Знімна коробка в пістолеті, автоматі тощо для патронів. *Касета з патронами.* 5. Пристрій для скидання бомб із літака.

Касе́тний, а, е. *Касетна бомба. Касетний магнітофон.*

Касе́тник, а, *ч., розм.* Касетний магнітофон. *Фірмовий касетник.*

КАСИ́ДА, и, *ж.* В арабській поезії — вірш хвалебного або повчального характеру з наскрізним римуванням. *Писати касиди.*

КА́СИК, КА́ЦИК, а, *ч.* 1. Індіанський вождь у Мексиці та Центральній Америці до іспанського завоювання. 2. Назва впливових політиків у Іспанії та Латинській Америці.

КАСИТЕРИ́Т, у, *ч.* Мінерал темно-бурого, жовтого або чорного кольору; руда олова. *Родовище каситериту.*

КА́СІЯ, ї, *ж.* Тропічне або субтропічне дерево (чагарник) родини бобових з цінною деревиною, листя й плоди якого застосовують у медицині як проносне.

КАСКА́Д, у, *ч.* 1. Природний або штучний водоспад, що спадає уступами, або система таких водоспадів. *Висікати каскад. Спадати каскадом.* 2. *перен.* Стрімкий, невпинний потік великої кількості, маси чого-небудь. *Каскад звуків. Каскад слів. Каскад рекордів. Каскад бризок.* 3. Група гідроелектростанцій, розташованих на одній річці. *Спроектувати каскад.* 4. *заст.* В опереті — швидкий танець у супроводі співу. *Виконувати каскад.* 5. Імітація клоуном падіння на землю. *Виконати каскад складних вправ. Виконати каскад складних трюків.* 6. Група послідовно з'єднаних однотипних пристроїв, споруд. *Електромагнітний каскад.*

Каска́дний, а, е. *Каскадний відстійник. Каскадний номер. Каскадна споруда. Каскадна зірка.*

КАСКАДЕ́Р, а, *ч.* 1. У цирку — виконавець номера, як правило, пантонімічної сценки з комічними акробатичними падіннями (каскадами). *Трюки каскадера. Професія каскадера.* 2. Дублер кіноактора — професіональний виконавець складних, небезпечних трюків, що вимагають спеціальної фізичної і технічної підготовки (стрибки з моста в ріку, в провалля, вистрибування на повному ходу з поїзда, автомобіля). *Відомий каскадер. Стати каскадером. Показові виступи каскадерів. Небезпечна праця каскадерів.* 3. Учасник змагання на автомобілях, мотоциклах, що демонструє різні складні, небезпечні для виконання трюки. *Автомобільний каскадер.*

Каскаде́рський, а, е. *Каскадерський стрибок. Каскадерський трюк.*

Каскаде́рство, а, *с.* *Захопитися каскадерством.*

КА́СКО, *невідм., с.* Страхування транспортних засобів — автомобілів, літаків, кораблів тощо.

КА́СТА, и, *ж.* 1. В Індії та інших країнах Сходу — замкнена суспільна група, члени якої зв'язані походженням, заняттям та своїм правовим станом. *Станові касти. Замкнута каста. Каста недоторканних. Належати до касти.* 2. *перен.* Замкнуте суспільне (станове або професійне) угруповання, що відстоює свою відокремленість та пов'язані з нею привілеї.

Дворянська каста. Номенклатурна каста. Військова каста.

Ка́стовий, а, е. *Кастові забобони. Кастова система.*

Ка́стовість, вості, *ж. Станова кастовість.*

КАСТАНЬЄ́ТИ, є́т, *мн.* (*одн.* **кастанье́та**, и, *ж.*). Поширений в Іспанії, Італії та в країнах Латинської Америки ударний музичний інструмент із дерева або пластмаси у вигляді двох мушель, зв'язаних шнурком на одному кінці; використовується для відбивання ритму під час виконання народних іспанських танців. *Брязкіт кастаньєт.*

КАСТЕ́Т, а, *ч.* Холодна зброя — металева пластина з отворами або спаяні кільця (часом із шипами), що накладаються на пальці і затискаються в кулаці; наручник. *Свинцевий кастет. Важкий кастет. Вдарити кастетом. Битися з кастетом.*

Касте́тний, а, е. *Кастетний удар. Кастетна рана.*

КА́СТИНГ, у, *ч.* 1. Вид змагань рибалок, що полягає в мистецтві володіння риболовними снастями, переважно з точності та дальності закидання блешні. 2. Попередній відбір учасниць для конкурсу краси чи на роль моделей, манекенниць. *Провести кастинг. Оголосити кастинг.* 3. Визначення складу виконавців, відбір та підбір акторів, часто на конкурсній основі. *Кастинг телеведучих.*

КАСТО́Р, у, *ч.* Цупке вовняне сукно з ворсом, що використовується для пошиття зимового одягу.

КАСТРА́ЦІЯ, ї, *ж.* Видалення статевих залоз у тварин, людей, органів розмноження в рослин; кастрування. *Кастрація тварин. Кастрація квіток.*

Кастра́т, а, *ч.* 1. Той, кому видалено статеві залози. *Кастрат-євнух. Бичок-кастрат.* 2. *перен., зневажл.* Нікчемна особа, від якої немає ніякої користі.

Кастро́ваний, а, е. *Кастрований бик. Кастрований материнський колос.*

Каструва́ння, я, *с.*

Каструва́ти, у́ю, у́єш. Видаляти статеві залози у тварин, людей, органи розмноження в рослин; вихолощувати *Кастрували самців. Кастрували квітки.*

КАТА... Префікс, що означає рух униз, протидію, посилення, перехідність або завершення.

КАТАБОЛІ́ЗМ, у, *ч., біохім.* Сукупність ферментативних реакцій розщеплення складних органічних сполук у клітині.

КАТАВА́СІЯ, ї, *ж.* 1. У православному богослужінні — вид співу, коли перший вірш виконують два хори і на початку, і в кінці канону. 2. *перен., розм.* Плутанина, метушня, гармидер.

КАТАГЕНЕ́З, у, *ч.* 1. *біол.* Напрям еволюційного процесу, що призводить до регресивних змін організмів. 2. *геол.* Процес зміни осадових гірських порід, що полягає в значному їх ущільненні, утворенні вторинних мінералів тощо.

КАТАКЛА́З, у, *ч., геол.* Деформація і подрібнення мінералів усередині гірської породи, зумовлена тектонічними рухами. *Ознаки катаклазу.*

КАТАКЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. *книжн.* Руйнівний переворот; катастрофа. *Природний катаклізм. Вулканічний катаклізм.* 2. *перен.* Катастрофічна подія в житті людини і суспільства. *Політичні катаклізми. Суспільний катаклізм. Соціальні катаклізми. Фінансовий катаклізм.*

КАТАКО́МБИ, ко́мб, *мн.* (*одн.* **катако́мба**, и, *ж.*). Природні або штучні печери з довгими заплутаними ходами. *Одеські катакомби. Екскурсія в катакомби. Вхід у катакомби. Зійти в катакомби. Лабіринти катакомб.*

Катако́мбний, Катако́мбовий, а, е. *Катакомбова культура. Катакомбні ходи.*

КАТАЛА́ЗА, и, *ж.* Фермент, який розщеплює перекис водню, що утворюється в процесі біологічного окислення, на воду й молекулярний кисень.

КАТАЛЕ́КТИКА, и, *ж., літ.* Розділ поетики про кінцівки вірша, тобто склади слів, які йдуть після останнього наголосу віршованого рядка, зокрема про випадки незбігу кінця вірша і кінця стопи.

Каталекти́чний, а, е. *Каталектичний вірш.*

КАТАЛЕ́ПСІЯ, ї, *ж., мед.* Утрата тілом людини або окремими його частинами рухомості з характерним застиганням у певній позі, що буває при шизофренії, енцефаліті, істерії, гіпнозі тошо; остовпіння. *Викликати каталепсію. Стан каталепсії.*

Катале́птик, а, *ч.* Людина, яка хворіє на каталепсію.

Каталепти́чка, и, *ж.*

Каталепси́чний, Каталепти́чний, а, е. *Каталепсичний напад.*

КАТА́ЛІЗ, у, *ч.* Збудження хімічних реакцій або зміна їх швидкості під впливом каталізаторів. *Каталіз реакції.*

Каталіти́чний, а, е. *Каталітична реакція.*

Каталіза́тор, а, *ч.* Речовина, що впливає на збудження або зміну швидкості хімічної реакції, але сама при цьому до складу кінцевих продуктів реакції не входить. *Властивості каталізатора.*

Каталізо́ваний, а, е. *Каталізована реакція.*

Каталізува́ти, у́ю, у́єш. Прискорювати хімічні реакції. *Каталізувати окислення.*

КАТАЛО́Г, у, *ч.* Список, перелік книжок, рукописів, картин і т. ін., складений у певному порядку, щоб полегшити їх розшук; реєстр. *Бібліотечний каталог. Алфавітний каталог. Анотований каталог. Каталог картин. Каталог меблів. Каталог виставки. Каталог українських книжок.*

Катало́говий, а, е. *Каталогова шафа. Каталогова картка.*

Каталогіза́ція, ї, *ж.* Записування, внесення до каталогу, складання каталогу чого-небудь. *Централізована каталогізація. Каталогізація сучасної поезії. Каталогізація газетних фондів.*

Каталогіза́тор, а, *ч.* Складач каталогу; працівник, що займається каталогізацією.

Каталогізува́ти, у́ю, у́єш. *Каталогізувати нові надходження. Каталогізувати книги бібліотеки. Каталогізувати картини колекції.*

КАТА́ЛЬПА, и, *ж.* Південне дерево родини бігонієвих, що має велике листя серцеподібної форми, запашні квітки й круглі грубі стручки.

КАТАМАРА́Н, а, *ч.* Судно з двома вузькими довгими корпусами, розміщеними на деякій відстані один від одного і з'єднаними між собою спільною палубою. *Вантажний катамаран. Прогулянковий катамаран. Спортивний катамаран. Побудувати катамаран. Плавати на катамарані. Спорудження катамаранів.*

Катамара́нний, а, е. *Судно катамаранного типу.*

КАТА́МНЕЗ, у, *ч., мед.* Інформація про стан хворого, яку збирають, перев. багаторазово, після визначення діагнозу і виписки з клініки. *Простеження катамнезу.*

КАТАМОРФО́З, у, *ч., біол.* Напрям еволюційного процесу, що характеризується спрощенням загальної будови організму зі зміною умов середовища.

КАТАПУ́ЛЬТА, и, *ж.* 1. Старовинний військовий пристрій для кидання важкого каміння, загострених колод під час облоги фортець. *Застосовувати катапульту при облозі.* 2. *ав.* Меха-

нізм виштовхування літака з палуби авіаносця та інших злітних майданчиків, викидання людини, тварини, вантажу з літака, ракети, космічного корабля в разі аварії тощо. *Злетіти з катапульти. Стрибати (викидатися) з допомогою катапульти. Скористатися катапультою.*

Катапу́льтний, Катапу́льтовий, а, е. *Катапультний пристрій. Катапультове крісло. Катапультове сидіння.*

Катапульто́ваний, а, е. *Катапультоване крісло пілота.*

Катапультува́льний, а, е. *Катапультувальний пристрій. Катапультувальна установка.*

Катапультува́ння, я, *с. Катапультування вантажу. Катапультування крісла з космонавтом із кабіни. Здійснити катапультування.*

Катапультува́ти, у́ю, у́єш. Викидати за допомогою катапульти (у 2 знач.).

КАТА́Р, у, *ч.* Запальне ураження слизових оболонок деяких органів людини та тварин, що супроводжується виділенням сироваткового, слизового чи гнійного випоту. *Катар шлунка. Катар верхніх дихальних шляхів.*

Катара́льний, а, е. *Катаральний стан дихальних шляхів. Катаральний кашель.*

КАТАРА́КТ, а, *ч., техн.* Гідравлічний або пневматичний амортизатор.

КАТАРА́КТА, и, *ж., мед.* Захворювання кришталика ока, що призводить до його помутніння та втрати зору, а також плівка, що утворюється на кришталику ока внаслідок такого захворювання. *Випалювання катаракти.*

КАТА́РСИС, у, *ч.* 1. За «Поетикою» Аристотеля — піднесене задоволення і просвітлення глядача, який пережив разом із героєм трагедії страждання і звільнився від них; очищення емоцій мистецтвом. 2. Стан духовного очищення після певних переживань, потрясінь. *Душевний катарсис. Момент катарсису. Стан катарсису. Пережити катарсис.*

КАТАРСИ́ЧНИЙ м е́ т о д — у психоаналізі та психотерапії — спосіб лікування, у перебігу якого пацієнт пригадує події, що призвели до захворювання, і по-новому реагує на них.

КАТАСТРО́ФА, и, *ж.* 1. Раптове лихо, подія з тяжкими трагічними наслідками; знищення, загибель, руйнація. *Автомобільна катастрофа. Космічна катастрофа. Екологічна катастрофа. Демографічна катастрофа. Залізнична катастрофа. Причини катастрофи.* 2. Тяжке потрясіння, що стає причиною істотної зміни, різкого перелому в особистому або суспільному житті. *Особиста катастрофа. Сімейна катастрофа.*

Катастрофі́чний, а, е. *Катастрофічний стан економіки. Катастрофічна швидкість інфляції. Катастрофічні наслідки.*

Катастрофі́чність, ності, *ж. Проблеми катастрофічності.*

Катастрофі́чно.

КАТАСТРОФІ́ЗМ, у, *ч.* Теорія, згідно з якою розвиток земної кори і органічного світу відбувається внаслідок періодичних глобальних катастроф і потопів.

Катастрофі́ст, а, *ч.*

Катастрофі́стка, и, *ж.*

Катастрофі́стський, а, е. *Катастрофістська теорія.*

КАТАТЕРМОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Сумарна оцінка вологості та швидкості руху повітря.

Кататермо́метр, а, *ч.* Спиртовий термометр для вимірювання спричиненого повітрям охолодження.

Кататермометри́чний, а, е.

КАТАТОНІ́Я, ї, *ж., мед.* Нервово-психічний розлад, при якому хворий застигає в якійсь позі, не їсть, буває надто збудженим; спостерігається при шизофренії та деяких інших нервових захворюваннях.

Кататоні́чний, а, е. *Кататонічна форма шизофренії.*

КАТАФА́ЛК, а, *ч.* 1. Поховальна колісниця для труни. 2. Підвищення, на яке ставлять труну з покійним перед похованням. *Споряджати катафалк. Ритуальний катафалк.*

КАТАФІЛАКСІ́Я, ї, *ж.* Знижена стійкість ушкоджених тканин людини й тварин до дії хвороботворних мікробів.

КАТАХРЕ́ЗА, и, *ж., лінгв., літ.* Семантично невиправдане сполучення слів — мовна помилка, іноді унормована (напр. червоне чорнило), або стилістичний прийом — різновид гіперболічної метафори.

КАТЕГОРИ́ЧНИЙ, а, е. Безумовний, рішучий. *Категоричний наказ. Категоричний висновок. Категорична заборона. Категорична директива. Категоричний тон. Категоричне судження. Категорична вимога. Категоричний протест. Категорична відмова.*

Категори́чність, ності, *ж. Категоричність суджень. Категоричність тону.*

Категори́чно. *Категорично заборонити. Категорично висловлюватися. Категорично заперечувати.*

КАТЕГО́РІЯ, ї, *ж.* 1. *філос.* Основне логічне поняття, що відбиває найзагальніші закономірні зв'язки й відношення, які існують у реальній дійсності. *Морально-етичні категорії. Категорія часу. Категорія причини.* 2. *наук.* Родове поняття, що означає розряд предметів, явищ і т. ін. або їх важливу спільну ознаку. *Граматична категорія.* 3. Група осіб, предметів, явищ, об'єднаних спільністю яких-небудь ознак. *Вікові категорії населення. Належати до категорії оптимістів. Молодша вікова категорія.* 4. У професійній мові — належність кого- або чого-небудь до офіційно присвоюваного розряду, групи і т. ін. *Присвоїти вищу категорію. Учитель першої категорії.*

Категоріа́льний, а, е. *Категоріальне значення дієслова.*

Категорі́йний, а, е. *Категорійний апарат.*

Категорі́йність, ності, *ж.*

КАТЕНО́ЇД, а, *ч.* Поверхня, яка утворюється при обертанні кривої, що має вигляд підвішеної за два кінці нитки, навколо перпендикулярної до її осі симетрії прямої. *Форма катеноїда.*

КАТЕПСИ́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **катепси́н**, у, *ч.*), *біохім.* Ферменти, що каталізують розщеплення пептидів і білків у клітинах живих організмів.

КА́ТЕР, а, *ч.* 1. Невелике легке судно (парове, моторне чи веслове) переважно для недалекого плавання. *Річковий катер. Рятувальний катер. Прогулянковий катер.* 2. Невеликий військовий корабель спеціального або допоміжного призначення. *Торпедний катер. Сторожовий катер. Ракетний катер.*

Ка́терний, а, е. *Катерний шток.*

КА́ТЕТ, а, *ч.* Одна з двох сторін, що утворюють прямий кут у прямокутному трикутнику. *Квадрат катета.*

КАТЕ́ТЕР, а, *ч., мед.* Медичний інструмент у вигляді трубки, яку вводять у канали й порожнини тіла для їх промивання або видалення з них рідини. *Вводити катетер.*

Катетеризаа́ція, ї, *ж.* Введення в канали й порожнини тіла катетера з діагностичною або лікувальною метою. *Робити катетеризацію.*

Катетеризо́ваний, а, е. *Катетеризований орган.*

Катетеризува́ти, у́ю, у́єш. *Катетеризувати сечовід.*

КАТЕТО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання відстані між двома точками по вертикалі.

КАТЕХІ́ЗИС, у, *ч*. Релігійна книга, що містить короткий виклад християнського віровчення у формі запитань і відповідей. *Християнський катехізис. Заняття з катехізису. Вивчати катехізис.*

Катехі́зисний, а, е.

Катехіти́чний, а, е. *Катехітичний збірник.*

Катехи́т, а, *ч*. Учитель Закону Божого (законовчитель), звичайно священик. *Отець катехит.*

КАТЕХІ́Н, у, *ч., біохім.* Біологічно активна речовина рослинного походження, що регулює проникність кровоносних капілярів; використовується в медицині. *Вплив катехіну.*

КАТЕХОЛАМІ́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **катехоламі́н**, у, *ч.*), *біохім.* Біологічно активні речовини, що виконують в організмі роль гормонів та медіаторів. *Виділення катехоламінів.*

КАТЕ́ХУ, *невідм., с.* 1. Акація, що росте в Індії та на Цейлоні. 2. Екстракт із соку цієї акації, який використовують як дубильну речовину, а також як барвник для бавовняних і шовкових тканин.

КАТІО́Н, а, *ч., фіз., хім.* Позитивно заряджений іон. *Катіон солі.*

Катіо́нний, а, е. *Катіонний обмін. Катіонні барвники.*

КАТЛЕ́Я, ї, *ж*. Рослина родини орхідейних із великими запашними рожевими, бузковими, ліловими квітами, яка росте на деревах і скелях у тропіках Америки; в оранжереях цвіте в усі пори року.

КАТО́Д, а, *ч., фіз.* Негативний полюс джерела струму; негативно заряджений електрод; протилежне — **ано́д**. *Катод фотоелемента.*

Като́дний, а, е. *Катодні промені.*

КАТОЛИКО́С, а, *ч*. Титул глав вірменської і грузинської православних, а також монофізитської церков і вірмен-католиків. *Вірменський католикос. Католикос усіх вірмен. Отримати схвалення католикоса.*

КАТОЛИЦИ́ЗМ, у, *ч*. Один з трьох найпоширеніших напрямів у християнстві (поряд з православ'ям і протестантизмом), що оформився в результаті розколу християнської церкви в XI ст. *Джерела католицизму. Традиції католицизму. Прийняти католицизм. Вивчити історію католицизму. Інтереси католицизму. Культові особливості католицизму.*

Като́лик, а, *ч*. Той, хто сповідує католицизм і дотримується всіх обрядів католицької церкви; християнин, охрещений за католицьким обрядом. *Стати католиком.*

Католи́чка, и, *ж. Переконана католичка.*

Католи́цький, а, е. *Католицька віра. Католицька церква. Католицьке богослужіння. Католицький храм. Католицький обряд. Католицький священик. Католицький хрест. Католицьке свято.*

КАТО́ПТРИКА, и, *ж*. Розділ оптики, в якому вивчається теорія зображень, одержаних за допомогою відбивних поверхонь (дзеркал).

Катоптри́чний, а, е. *Катоптричні системи.*

КАТРЕ́Н, а, *ч*. Віршова строфа з чотирьох рядків, що містить закінчену думку.

КАУДА́ЛЬНИЙ, а, е, *анат.* Розташований на поздовжній осі ближче до хвостового (тазового) кінця (про частину тіла або орган людини чи тварини).

КА́УДЕКС, а, *ч., біол.* Багаторічний підземний, рідше наземний, орган пагонового походження, який разом з головним коренем є місцем відкладання запасних поживних речовин та закладення бруньок відновлення; стеблокорінь.

КАУЗАЛГІ́Я, ї, *ж., мед.* Напади пекучого болю при ушкодженні або запаленні периферичних нервових стовбурів.

КАУЗА́ЛЬНИЙ, а, е, *наук.* Який зумовлюється певною причиною; причинний. *Каузальні відношення. Каузальний зв'язок.*

Кауза́льність, ності, *ж.*

КАУЛЕ́РПА, и, *ж*. Зелені стеблоподібні їстівні водорості, що ростуть у спокійних бухтах тропічних і субтропічних морів. *Водорості каулерпа.*

КАУЛІФЛО́РІЯ, ї, *ж., бот.* Розвиток квіток безпосередньо на стовбурі і гілках, характерний для тропічних рослин (дерева какао, хурми, фікусів тощо); спостерігається також на кущах вовчих ягід та обліпихи.

КА́УНТЕР-ЧЕК, а, *ч., фін.* Форма банківської розписки, яку видають вкладникам у разі тимчасового вилучення коштів із їх рахунків у банку.

КА́УПЕР, а, *ч., техн.* Апарат для нагрівання повітря, що подається в доменну піч; доменний повітронагрівник.

Ка́уперний, а, е. *Кауперна установка.*

КА́УРІ, *невідм.* 1. *ч.* Черевоногий молюск, поширений у тропічних частинах Тихого та Індійського океанів, з мушлів якого виготовляють прикраси; у деяких країнах Азії та Африки до початку XX ст. вони відігравали роль так званих мушлевих грошей; ужівка. *Черепашки каурі.* 2. *ж*. Хвойне дерево родини араукарієвих, що походить з Північної Африки; цінне своєю деревиною і смолою. *Стовбур каурі.*

КА́УСТИК, а, *ч*. Технічна назва їдких лугів, зокрема їдкого натру.

Каусти́чний, а, е. *Каустична сода.*

КА́УСТИКА, и, *ж., фіз.* Поверхня, що огинає випущене точковим джерелом світла проміння після його проходження через оптичну систему з аберацією (у 2 знач.).

КАУСТОБІОЛІ́ТИ, ів, *мн.* Горючі викопні гірські породи органічного походження (вугілля, горючі сланці, торф, нафта тощо). *Викопні каустобіоліти.*

КАУТЕРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж*. Метод лікувального руйнування тканин; припікання.

КАУЧУ́К, у, *ч*. Смолиста речовина, що видобувається з молочного соку каучуконосних рослин (натуральний каучук), нафти тощо (синтетичний каучук) і з якої виготовляють гуму. *Натуральний каучук. Синтетичний каучук. Вулканізований каучук.*

Каучуко́вий, а, е. *Каучукове дерево. Каучуковий завод. Каучукова підошва.*

КАФ, у, *ч., юр.* Вид договору зовнішньоторговельної купівлі-продажу, коли до ціни товару включають вартість морських перевезень (фрахту) до порту призначення.

КАФЕ́, *невідм., с.* Кав'ярня. *Дитяче кафе. Літнє кафе. Молодіжне кафе. Відкрите кафе. Невелике кафе. Елітне кафе. Кафе-бар. Зайти у кафе.*

Кафете́рій, ю, *ч*. Кав'ярня, невеличкий ресторан перев. із самообслуговуванням. *Поснідати в кафетерії.*

КА́ФЕДРА, и, *ж*. 1. Поміст із похилою дошкою, укріпленою на підвищенні для лектора, викладача або промовця. *Учительська кафедра. Говорити з кафедри. Піднятися на кафедру. Стояти на кафедрі.* 2. Об'єднання викладачів, науковців однієї або споріднених дисциплін у вищому навчальному закладі та в академічних установах. *Кафедра української літератури. Засідання кафедри. Завідувати кафедрою.* 3. Посада єпископа, який керує єпархією. *Митрополича кафедра. Отримати кафедру. Прийняти кафедру.* 4. Підвищення з кріслом для єпископа у християнській церкві, з якого виголошуються проповіді. *Говорити з кафедри. Виголошувати проповідь з кафедри.*

Кафедра́льний, а, е. *Кафедральне підвищення. Кафедральний собор. Кафедральна церква. Кафедральна робота.*

КАФЕШАНТА́Н, у, *ч.* Кав'ярня з відкритою сценою для виступів співаків, танцюристів, акторів розмовного жанру з номерами розважального, досить фривольного характеру. *Відвідувати кафешантан. Виступити в кафешантані.*

Кафешанта́нний, а, е. *Кафешантанна трупа. Кафешантанна зірка. Кафешантанні жарти.*

КАХЕКСІ́Я, ї, *ж., мед.* Крайній ступінь загального виснаження організму, що супроводжується різким схудненням, недокрів'ям, знесиленням та атрофією багатьох органів.

КА́ХЛІ, ів, *мн.* (*одн.* **ка́хель**, хля, *ч.;* **ка́хля**, і, *ж.*). Керамічні плитки для облицювання печей, стін будівель і т. ін. *Ліпні кахлі. Поливані кахлі. Облицювання кахлями.*

Ка́хельний, **Ка́хлевий**, а, е, **Кахля́ни́й**, я́на́, я́не́. *Кахельна грубка. Кахляна груба. Кахельна композиція. Кахлева піч. Кахляна підлога.*

Ка́хельник, а, **Кахля́р**, а́, *ч.* Робітник, майстер, який виробляє кахлі.

Ка́хельниця, і, **Кахля́рка**, и, *ж.*

Кахля́рство, а, *с.* Виробництво кахлів. *Українське кахлярство.*

Кахля́рський, а, е. *Кахлярський художній промисел.*

КАШАЛО́Т, а, *ч.* Велика морська тварина-ссавець із ряду китів з масивною жировою подушкою (спермацетовим мішком) у верхній частині голови.

Кашало́товий, а, е. *Кашалотовий жир.*

КАШЕМІ́Р, КАШМІ́Р, у, *ч.* Тонка м'яка вовняна, напіввовняна тканина, перев. темних кольорів; терно. *Чорний кашемір. Сукня з кашміру.*

Кашемі́ровий, Кашмі́ровий, а, е. 1. Прикм. до **кашемір, кашмір**. *Кашмірова тканина.* 2. Зробл. із кашеміру. *Кашемірова сукня. Кашмірова шаль.*

КАШИРУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Механічно обробляти книжковий блок, унаслідок чого відгинаються фальці вздовж корінця і утворюються закраїни, що підвищують міцність блока і сприяють кращому з'єднанню його з палітуркою.

Каширува́ння, я, *с.*

КАШНЕ́, *невідм., с.* Шарф, яким зігрівають шию. *Вовняне кашне. Тепле кашне.*

КАШПО́, *невідм., с.* Декоративна ваза (звичайно підвісна, керамічна) для квіткового горщика. *Керамічне кашпо. Настінне кашпо. Поставити горщик в кашпо. Повісити кашпо з квітами в передпокої.*

КАШТЕЛЯ́Н, а, *ч.* 1. За часів Середньовіччя в ряді країн Західної Європи, зокрема Польщі, — службова особа, яку призначав король або князь для управління цитаделлю в місті, а пізніше — наглядач замку, громадського будинку. 2. Сторож у католицькому храмі. 3. Особа, що відає білизною в готелі, лікарні, гуртожитку тощо.

Каштеля́нка, *рідко*, и, *ж.*

Каштеля́нський, а, е. *Каштелянська челядь.*

КАЮ́К, а́, *ч.* 1. Невеликий човен із плоским дном і двома веслами. *Пливти на каюку.* 2. Річкове одному щоглове вантажне судно.

КАЮ́Р, а, *ч.* На Півночі — назва погонича оленів або собак, запряжених у нарти.

КАЮ́ТА, и, *ж.* Житлове приміщення на кораблі для членів екіпажу й пасажирів, а також службове приміщення на кораблі певного призначення. *Корабельна каюта. Зайти в каюту. Зарезервувати каюту.*

Каю́тний, а, е.

КАЮ́Т-КОМПА́НІЯ, ї, *ж.* Приміщення на кораблі, де харчуються й відпочивають пасажири, а на військовому судні — командний склад.

КАЯ́К, а́, *ч.* Легкий шкіряний одномісний човен із дволопатевим веслом у ескімосів та інших народів Півночі.

КБАР, а, *ч.* Одиниця атмосферного тиску, що дорівнює 1000 атмосфер.

КВА́ГА, и, *ж.* Винищений людиною південноафриканський ссавець підроду зебр гнідої масті з білими ногами, хвостом та черевом і смугастою головою та спиною.

КВАДЕВІ́Т, у, *ч., фарм.* Лікарський препарат у таблетках, що містить комплекс вітамінів, амінокислот і мінеральних речовин; нормалізує обмін речовин в організмі, порушений у зв'язку зі старінням.

КВАДР, а, *ч.* Витесаний у формі прямокутного паралелепіпеда камінь для мурування стін.

КВАДРА́НТ, а, *ч.* 1. *мат.* Четверта частина кола. *Квадрант площини.* 2. Старовинний астрономічний прилад для вимірювання висоти небесних світил. 3. Прилад для вертикального націлювання гармат, мінометів та кулеметів по заданому куту підвищення.

Квадра́нтний, а, е.

КВАДРА́Т, а, *ч.* 1. Рівнобічний прямокутник. *Накреслити квадрат. Площа квадрата.* 2. *перев.* Про що-небудь такої форми. *Квадрат вікна.* 3. *мат.* Добуток двох однакових множників, другий степінь будь-якого числа. *Квадрат 4-х дорівнює 16. Підняти число до квадрата.*

Квадра́тний, а, е. *Квадратна площа. Квадратне приміщення. Квадратний корінь.*

Квадра́тність, ності, *ж.* *Квадратність форми.*

КВАДРАТРИ́СА, и, *ж., мат.* Геометричне місце точок перетину прямої, що обертається навколо фіксованої точки, і прямої, яка рівномірно переміщується паралельно до себе.

КВАДРАТУ́РА, и, *ж., мат.* 1. Число квадратних одиниць у площі певної фігури. 2. Побудова квадрата, рівновеликого певній фігурі. 3. *астр.* Положення, при якому лінія, що з'єднує центри Землі і Сонця, складає прямий кут з лінією центрів Землі і якоїсь планети або Місяця. 4. Розмір площі, обчислений у квадратних одиницях. *Визначити квадратуру.*

Квадрату́рний, а, е. *Квадратурні формули.*

КВАДРИ́ВІУМ, у, *ч., іст.* Підвищений курс світської освіти у середньовічних європейських навчальних закладах (зокрема в братських школах в Україні), що складався з чотирьох предметів — арифметики, геометрії, астрономії та музики.

КВАДРИЛЬЙО́Н, а, *ч.* Число, яке зображують одиницею з 15 нулями, а в деяких країнах (Англія, Німеччина) — з 24 нулями.

КВАДРУ́ПОЛЬ, я, *ч., фіз.* Система заряджених частинок, повний електричний момент якої дорівнює нулю.

КВАЗА́РИ, ів, *мн.* (*одн.* **кваза́р**, а, *ч.*), *астр.* Дуже віддалені (від 2 тисяч до 26 мільярдів світлових років) небесні тіла, що відзначаються великою кількістю випромінюваної енергії (у тисячу мільярдів більшої, ніж енергія Сонця); квазізорі.

Кваза́рний, а, е. 1. Прикм. до **кваза́ри**. *Квазарне світло.* 2. *перен.* Який є символом істини, розуму, освіти або радості, щастя. *Квазарні сутності.*

КВАЗІ... Перша частина складних слів, що за значенням відповідає прикметникам «несправжній», «уявний».

КВАЗІВАЛЮ́ТА, и, *ж., фін.* Паперові знаки, які за певних умов використовуються в економіці як засіб платежу (напр. купони). *Запроваджувати квазівалюту.*

КВАЗІО́ПТИКА, и, *ж.* Галузь радіофізики, яка вивчає міліметрові і субміліметрові електромагнітні хвилі в умовах, коли їхнє поширення підлягає законам геометричної оптики з урахуванням дифракційних явищ. *Засади квазіоптики.*

Квазіопти́чний, а, е. *Квазіоптичні резонатори.*

КВА́КЕР, а, *ч.* 1. *мн.* В ряді англомовних країн — релігійні товариства, що сповідують різновид протестантизму, для якого характерна віра в те, що людина може безпосередньо спілкуватися з Богом, заперечення будь-яких зовнішніх виявів релігійності (церковних обрядів, таїнств тощо). *Товариство квакерів Канади. Товариство квакерів Британської Колумбії.* 2. Член такого товариства. *Англійський квакер. Сім'я квакерів. Збори квакерів.*

Ква́керка, и, *ж.*

Ква́керство, а, *с.*

Ква́керський, а, е. *Квакерські общини.*

КВАЛІМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Наука про методи кількісної оцінки якості чого-небудь. *Наукові основи кваліметрії.*

Кваліметро́лог, а, *ч.* *Вчений-кваліметролог.*

КВАЛІТАТИ́ВНИЙ, а, е, *наук.* Якісний. *Кваліфікативна оцінка. Кваліфікативний підхід.*

КВАЛІФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Визначення, оцінка, характеристика явища, предмета і зарахування його до якоїсь категорії. *Кваліфікація праці. Кваліфікація злочину. Кваліфікація товарів.* 2. Ступінь придатності, підготовленості до якого-небудь виду праці, діяльності. *Службова кваліфікація. Найвища кваліфікація. Низька кваліфікація. Належна кваліфікація. Курси підвищення кваліфікації. Здобути кваліфікацію механіка. Перекладач вищої кваліфікації.* 3. Професія, спеціальність. *Здобути кваліфікацію токаря. Отримати кваліфікацію повара. Оволодіти суміжною кваліфікацією.*

Кваліфікаці́йний, а, е. *Кваліфікаційна комісія. Кваліфікаційні розряди. Кваліфікаційна вимога. Кваліфікаційні змагання. Кваліфікаційне свідоцтво.*

Кваліфіко́ваний, а, е. *Кваліфікований робітник. Кваліфікований водій. Кваліфікований спеціаліст. Кваліфікований медичний нагляд. Кваліфікована праця.*

Кваліфіко́ваність, ності, *ж.* *Кваліфікованість робітників.*

Кваліфіко́вано. *Працювати кваліфіковано. Провести кваліфіковано урок.*

Кваліфікува́ти, у́ю, у́єш. 1. Оцінювати, визначати якість чого-небудь; характеризувати предмет, відносити його до певної групи, певного класу, розряду тощо. *Кваліфікувати події. Кваліфікувати вчинки. Кваліфікувати що-небудь як злочин. Кваліфікувати як порушення прав.* 2. Визначати ступінь придатності, підготовленості до якого-небудь виду праці. *Кваліфікувати випускників технікуму.*

КВАНТ, а, *ч., спец.* Найменша кількість певної енергії, яка може бути увібрана чи віддана системою в окремому акті зміни її стану. *Квант світла. Квант енергії. Вивчати теорію квантів. Автор теорії квантів.*

Кванто́ваний, а, е. *Квантовані поля.*

Кванто́ваність, ності, *ж.* *Квантованість енергії.*

Ква́нтовий, а, е. *Квантова теорія. Квантова хімія. Квантова механіка. Квантова теорія поля. Квантовий годинник. Квантова електроніка. Квантовий генератор.*

Квантува́ння, я, *с.* Поділ на кванти (порції), подавання якої-небудь величини у вигляді послідовних ланок її окремих значень, згідно з певним законом. *Правило квантування Бора.*

КВАНТИТАТИ́ВНИЙ, а, е, *книжн.* Кількісний. *Квантитативне чергування звуків.*

КВАНТИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж., книжн.* 1. Кількісне вираження якісних ознак (напр. оцінка в балах майстерності спортсменів). 2. Логічна операція, що дає можливість шляхом певної перебудови висловлювання вказати предметну сферу, у межах якої це висловлювання може бути істинним або хибним.

Квантифікува́ти, у́ю, у́єш. Визначати якісні ознаки за кількісними вимірами. *Квантифікувати механізм реалізації особистості.*

КВАНТОМЕ́ТР, а, *ч.* Прилад, який аналізує хімічний склад речовин за їхнім випромінюванням.

КВА́НТОР, а, *ч.* 1. *лог.* Логічний оператор, який переводить одну висловлювану форму в іншу. 2. *лінгв.* Слово, яке своїм значенням дає кількісну характеристику предметам, діям, властивостям тощо (напр., кілька, дехто).

Ква́нторний, а, е.

КВАРК, а, *ч., фіз.* Гіпотетична заряджена частинка, яка, ймовірно, входить до складу елементарних частинок із сильною взаємодією.

Ква́рковий, а, е. *Кваркова модель.*

КВА́РТА, и, *ж.* 1. Міра рідких і сипких тіл (звичайно трохи більша за літр). *Міряти рідину квартами.* 2. *муз.* Четвертий ступінь у діатонічній гамі.

КВАРТА́Л, у, *ч.* 1. Четверта частина року (три місяці) або певного періоду. *Перший квартал року.* 2. Частина міста, обмежена кількома вулицями, що перехрещуються. *Центральний квартал. Пройти два квартали. Нові квартали. Квартал новобудов.* 3. *спец.* Ділянка поля, лісу тощо (звичайно прямокутна), чим-небудь засаджена або засіяна. *Розбити ділянку на квартали.*

Кварта́льний, а, е. *Квартальний план. Квартальний звіт.*

КВАРТЕРДЕ́К, у, *ч.* Підняття верхньої палуби у кормовій частині судна.

КВАРТЕРО́Н, а, *ч.* У Латинській Америці і США — особа, у якої в третьому поколінні один із предків був негром. *Антропологічні характеристики квартеронів.*

Квартеро́нка, и, *ж.* *Вродлива квартеронка.*

Квартеро́нський, а, е.

КВАРТЕ́Т, у, *ч.* 1. Музичний твір для чотирьох виконавців. *Хоровий квартет. Співати квартет. Виконувати струнний квартет. Грати квартет.* 2. Група виконавців (музикантів або співаків) із чотирьох осіб. *Струнний квартет. Вокальний квартет. Квартет гітаристів.* 3. Група з чотирьох осіб, об'єднаних якою-небудь діяльністю. *Квартет біатлоністів. Ковзанярський квартет.*

Кварте́тний, а, е. *Квартетна музика. Квартетний спів.*

КВАРЦ, у, *ч.* 1. Мінерал, що зустрічається у вигляді кристалів і суцільних зернистих мас; використовують у радіотехніці, оптиці, ювелірній справі тощо. *Мінерал кварцу. Уламки кварцу. Димчастий кварц.* 2. *розм.* Опромінення кварцовою лампою, яке застосовується в медицині. *Лікування кварцом.*

Ква́рцовий, а, е. *Кварцовий пісок. Кварцовий цемент. Кварцові породи. Кварцове скло. Кварцова лампа.*

КВАРЦИ́Т, у, *ч.* Гірська порода, що складається з цементованого кварцового піску; використовують у будівництві, для виробництва вогнетривкої цегли.

Кварци́тний, Кварци́товий, а, е. *Кварцитні насипи. Кварцитове вістря стріли.*

КВЕБРА́ХО, *невідм., с.* Північноамериканське дерево, у корі і дуже твердій деревині якого містяться дубильні речовини, що застосовуються в медицині і в шкіряній промисловості.

КВЕРШЛА́Г, а, *ч.* Горизонтальна, рідше похила, гірнича вирубка, що проходить по пустих породах під кутом до лінії пролягання шарів родовищ і служить для транспортування вантажів, перевезення людей тощо.

КВЕ́СТОР, а, *ч.* 1. У парламентах деяких країн — завідувач адміністративно-господарської частини. 2. Поліцейський чин в Італії.

КВИТА́НЦІЯ, ї, *ж.* Офіційна розписка встановленої форми про прийняття грошей, документів, цінностей і т. ін. *Виписати квитанцію. Отримати квитанцію. Оплатити квитанцію.*

Квитанці́йний, а, е. *Квитанційна книжка.*

КВІЄТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Релігійно-етичне вчення, що виникло як течія в католицизмі у XVII ст.; проповідує містико-споглядальне ставлення до життя, байдужість до добра і зла, цілковиту покору Божій волі. 2. *перен.* Пасивне, споглядальне ставлення до життя та його проблем.

Квієти́ст, а, *ч.* 1. Послідовник квієтизму. 2. *перен.* Той, хто дотримується квієтизму (у 2 знач.).

Квієти́чний, а, е. *Квієтичні погляди.*

КВІКСТЕ́П, у, *ч.* Англійський парний бальний танець вільної композиції, різновид швидкого фокстроту. *Танцювати квікстеп.*

КВІ́НТА, и, *ж., муз.* 1. П'ятий ступінь звукоряду. Інтервал, що охоплює п'ять ступенів звукоряду. *Інтервал квінти.* 2. Перша струна скрипки (мі) та деяких інших музичних інструментів, що дає найвищий тон. 3. Другий звук акорду терцієвої будови. *Квінта зменшеного септакорду.*

КВІНТА́Л, а, *ч.* Міра ваги в багатьох країнах Латинської Америки, в Іспанії, Португалії, що дорівнює 100 фунтам (у більшості країн складає 46 кг).

КВІНТЕСЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. В античній та середньовічній філософії — ефір, п'ята стихія, що визнавалася основною сутністю усіх інших. 2. Основа, суть чого-небудь; найсуттєвіше, найголовніше. *Квінтесенція розмови. Квінтесенція дійсності. Квінтесенція оповідання. У цьому полягає квінтесенція.*

КВІНТЕ́Т, у, *ч.* 1. Група, ансамбль із п'яти виконавців (співаків або музикантів). *Струнний квінтет.* 2. Музичний твір для п'яти інструментів або голосів. *Фортепіанний квінтет.*

КВІНТИЛЬЙО́Н, а, *ч.* Число, яке зображують одиницею з вісімнадцятьма нулями (у Великій Британії, Німеччині — з тридцятьма нулями).

КВО́РУМ, у, *ч.* Установлена законом, статутом або постановою певної організації найменша кількість членів, присутність яких є необхідною умовою для відкриття засідання чи зборів і визнання їх рішень правочинними. *Повний кворум. Зібрати кворум. Нема кворуму. Перевірити кворум учасників з'їзду.*

КВО́ТА, и, *ж., спец.* 1. Частка, частина, норма чого-небудь допустимого (в системі податків, виробництва, збуту, при масових обстеженнях населення тощо). *Обов'язкова квота. Імпортна квота. Квота на представництво в органах законодавчої влади. Імміграційна квота. Податкова квота. Виборча квота. Встановити квоти. Скасувати квоти. Квота на відстріл дичини.* 2. Частка кожного з учасників деяких форм підприємницьких об'єднань у загальному виробництві чи збуті. *Визначити квоту кожного акціонера.*

Квотува́ння, я, *с.* *Квотування експорту.*

Квотува́ти, у́ю, у́єш. Ділити на квоти. *Квотувати податки. Квотувати імпорт. Квотувати виплату грошей з рахунку. Квотувати число учасників змагань.*

КЕБ, а, *ч.* У Великій Британії до початку XX ст. найманий однокінний екіпаж.

КЕ́БМЕН, а, *ч., іст.* Кучер, який править кебом.

КЕ́ГЛІ, ів, *мн.* (*одн.* **ке́гля**, і, *ж. і рідко* **ке́гель**, гля, *ч.*). 1. Точені дерев'яні або синтетичні стовпчики з круглими головками, що їх збивають кулями при грі в кеглі. *Розставляти кеглі. Збити всі кеглі.* 2. Гра, що полягає у вибиванні таких стовпчиків важкими кулями, які пускаються звичайно по кегельбану. *Грати в кеглі. Виграти партію в кеглі. Партнер по грі в кеглі.*

Кегельба́н, у, *ч.* Дерев'яна похила доріжка для гри в кеглі, а також спеціальне приміщення з такою доріжкою. *Популярний кегельбан. Відвідувач кегельбану.*

КЕГЛЬ, я, *ч.* Розмір друкарської літери (з верху до низу рядка), що визначається числом пунктів.

Ке́гельний, а, е.

КЕЙС, а, *ч.* Тека, перев. для ділових паперів, у формі плоскої валізки. *Шкіряний кейс. Ходити з кейсом. Відкрити кейс. Покласти матеріали в кейс. Кейс із секретним замком. Вміст кейса.*

КЕКС, у, *ч.* Кондитерський виріб, перев. у формі невеликого хлібця із здобного тіста з родзинками, корицею, ваніллю і т. ін. *Апельсиновий кекс. Рецепт кекса. Випікати кекси. Кекс із здобного тіста. Кекс з родзинками.*

Ке́ксовий, а, е.

КЕ́ЛАР, я, *ч.* У православній і католицькій церквах — чернець, що завідує монастирським господарством.

Кела́рня, і, *ж.* Комора в монастирі.

КЕЛЕ́РІЯ, ї, *ж.* Багаторічна трав'яниста рослина родини злакових, що вживається як корм для худоби; кипець.

КЕ́ЛІЯ, ї, *ж.* 1. Житло ченця або черниці (окрема кімната в монастирі або будиночок). *Тиха келія. Монаша келія. Жити в келії. Молитись в келії.* 2. *перен.* Усамітнене, скромне житло, кімната. *Студентська келія.*

Келі́йний, а, е. 1. Прикм. до **ке́лія**. *Келійні стіни. Келійна тиша.* 2. *перен.* *Келійні переговори. Келійне рішення.*

Келі́йник, а, *ч.* 1. Служник ігумена, архієрея, ієромонаха. 2. Чоловік, що живе в келії, у скиту.

Келі́йниця, і, *ж.*

Келі́йність, ності, *ж.*

КЕЛО́ЇД, у, *ч., мед.* Пухлиноподібне розростання сполучної шкіри у вигляді рубця, яке утворюється на місці травми або з певних причин розвивається на неушкодженій поверхні шкіри.

Келої́дний, а, е. *Келоїдний рубець.*

КЕ́ЛЬВІН, а, *ч., фіз.* Одиниця термодинамічної температури, що дорівнює 1°С.

КЕ́ЛЬНЕР, а, *ч.* У деяких країнах — офіціант у ресторані, пивній тощо. *Покликати кельнера. Розрахуватися зі старшим кельнером.*

Ке́льнерка, и, *ж.* *Підкликати кельнерку.*

Ке́льнерський, а, е.

КЕ́МБРІЙ, ю, *ч.*, **КЕМБРІ́ЙСЬКИЙ** п е р і о д — перший період палеозойської ери геологічної історії Землі, що розпочався 570 мільйонів років тому й тривав близько 70 мільйонів років.

КЕ́МПІНГ, у, *ч.* Табір, база для нічлігу та відпочинку автотуристів. *Облаштований кемпінг. Заміський кемпінг. Зупинитися в кемпінгу. Доїхати до кемпінгу.*

Ке́мпінговий, а, е. *Кемпінговий будиночок. Кемпінговий табір.*

КЕНА́Ф, у, *ч.* Південна однорічна трав'яниста рослина родини мальвових, із волокон якої виробляють шпагат, линви, мішковину тощо.

Волокно кенафу. Скороспілі сорти кенафу.

КЕНГУРУ́, *невідм., ч. і ж.* Австралійський травоїдний сумчастий ссавець із довгими задніми й короткими передніми ногами, що пересувається стрибками; цінний своїм хутром.

Кенгуро́вий, а, е. *Кенгурове хутро.*

КЕНДИ́Р, ю, *ч.* Багаторічна трав'яниста рослина родини барвінкових, волокно якої, схоже на коноплі, використовують у текстильній промисловості, а також для виготовлення мотузок.

КЕНОТА́Ф, а, *ч.* У народів Стародавньої Греції, Риму, Єгипту, Середньої Азії тощо — надгробок у вигляді гробниці, споруджений не на місці поховання померлого.

КЕНОТРО́Н, а, *ч., радіо.* Двоелектродна вакуумна лампа для випрямляння змінного струму.

Кенотро́нний, а, е. *Кенотронний випрямляч. Кенотронний апарат.*

КЕНТА́ВР, а, *ч.* У грецькій міфології — істота з кінським тулубом і людською головою та грудьми. *Зображення кентавра.*

КЕРАМЗИ́Т, у, *ч.* Пористий будівельний матеріал, який виробляють прискореним випалюванням легкоплавких глинистих порід і застосовують як заповнювач легкого бетону, фільтрувальний матеріал, для тепло- і звукоізоляції. *Полегшений керамзит.*

Керамзи́товий, а, е. *Керамзитовий гравій. Керамзитова конструкція.*

КЕРАМЗИТОБЕТО́Н, у, *ч.* Бетон, у якому заповнювачем є керамзит, а в'яжучим матеріалом — цемент, гіпс або синтетичні смоли; вид легкого бетону. *Використовувати керамзитобетон.*

Керамзитобето́нний, а, е. *Керамзитобетонне перекриття.*

КЕРА́МІКА, и, *ж.* 1. Виготовлення гончарних виробів, гончарне мистецтво. *Художня кераміка. Фахівець з кераміки. Книга про кераміку. Займатися керамікою.* 2. *збірн.* Гончарні вироби. *Гуцульська кераміка. Декоративна кераміка. Збирати кераміку. Виставка кераміки. Розставити кераміку.* 3. *спец.* Маса, з якої виготовляють такі вироби. *Вироби з кераміки. Вази з кераміки.*

Кера́мік, а, *ч.* Фахівець із кераміки (у 1 знач.).

Кераміст, а, *ч.* Художник, який створює кераміку (у 1 знач.). *Косівські керамісти.*

Керамістка, и, *ж.* *Художниця-керамістка.*

Кера́мічний, а, е. 1. Прикм. до **кера́міка**. *Керамічний посуд. Керамічна ваза. Керамічні кахлі.* 2. Признач. для виробництва кераміки. *Керамічний завод.*

КЕРАТИ́Н, у, *ч., біол.* Білкова речовина з великою кількістю сірки, що є складовою частиною верхнього шару шкіри, а також волосся, нігтів і т. ін. *Вміст кератину.*

Кератиніза́ція, ї, *ж., мед.* Хворобливий процес зроговіння шкіри, слизової оболонки тощо. *Зумовлювати кератинізацію.*

КЕРАТИ́Т, у, *ч., мед.* Запалення рогівки ока.

КЕРАТОДЕРМІ́Я, ї, *ж., мед.* Зроговіння, розростання рогового шару шкіри.

КЕРАТО́З, у, *ч., мед.* Незапальне захворювання шкіри, що супроводиться потовщенням її рогового шару.

Керато́зний, а, е. *Кератозні ділянки шкіри.*

КЕРАТОПЛА́СТИКА, и, *ж., мед.* Пластична операція пересадки рогівки ока. *Операція кератопластики.*

Кератопласти́чний, а, е. *Кератопластичні властивості.*

КЕРАТОТОМІ́Я, ї, *ж., мед.* Операція розсічення рогівки ока для поліпшення зору при короткозорості.

КЕРАТОФІ́Р, у, *ч.* Магматична гірська порода, що складається з дрібнозернистої маси і вкраплених кристалів польового шпату та кольорових мінералів.

КЕРБ, а, *ч.* Операції, які проводяться після закінчення торгових сесій, після закриття біржі.

КЕ́РВЕЛЬ, ю, *ч.* Однорічна рослина родини зонтичних, листя якої використовують як прянощі.

КЕ́РЛІНГ, а, *ч.* Спортивна гра на льоду, поширена в Канаді, Великій Британії, країнах Скандинавії та ін., мета якої — потрапити пущеними по гладкому льоду бітами у центр накресленої на ньому круглої мішені, вибивши при цьому максимальну кількість «каменів» суперника. *Грати в керлінг.*

Керлінгіст, а, *ч.*

Керлінгістка, и, *ж.*

Ке́рлінговий, а, е.

КЕРМЕ́ТИ, ів, *мн.* Одержані методом порошкової металургії керамiко-металеві матеріали, з яких виготовляють деталі турбін, авіаційні двигуни, різальні інструменти тощо. *Значення керметів.*

КЕРНУВА́ННЯ, я, *с., техн.* Розмічування деталей за допомогою кернера.

Керн, а, *ч.* 1. *гірн.* Циліндричний стовпчик гірської породи, який одержують під час колонкового буріння свердловин. 2. *техн.* Позначка, зроблена кернером. 3. *астр.* Найщільніша частина ядра галактики.

Ке́рнер, а, *ч.* Інструмент у вигляді короткого сталевого стрижня із загартованим конічним вістрям, признач. для розмічування деталей. *Механічний кернер. Електричний кернер.*

Кернува́ти, у́ю, у́єш.

КЕ́САР, я, *ч., див.* **цéзар**.

КЕСО́Н, а, *ч.* 1. Непроникна для води велика камера, що спускається на дно моря або річки під час підводних робіт, а також застосовується під час проходження тунелю метро. *Дослідний автоматичний кесон.* 2. У металургійних печах — сталева коробка, у якій циркулює вода для охолодження. *Кесони мартенівських печей.* 3. Порожнистий коробчастий лонжерон у крилі літака. 4. *архіт.* Художньо оформлена заглибина у формі геометричної (перев. квадратної або багатокутної) фігури на внутрішній поверхні арок або склепінь. *Декоративні кесони.*

Кесо́нний, Кесо́новий, а, е. *Кесонні камери. Кесонна хвороба.*

Кесо́нник, а, *ч.* Робітник, фахівець із кесонних робіт. *Праця кесонників.*

КЕ́ТА́, ке́ти, *ж.* Цінна морська промислова риба родини лососевих, поширена у північній частині Тихого океану, яка заходить у річки для нересту. *Нерест кети.*

Ке́то́вий, а, е. *Кетова ікра.*

КЕТГУ́Т, у, *ч.* Матеріал, виготовлений з кишок дрібної рогатої худоби, з якого роблять здатні розсмоктуватися нитки для хірургічних операцій, струни музичних інструментів, тенісних ракеток тощо.

КЕ́ТІ, *невідм., ж.* Одиниця ваги (близько 600 г) у країнах Південно-Східної Азії.

КЕТМЕ́НЬ, я́, *ч.* У Середній Азії — схоже на мотику сільськогосподарське знаряддя, що використовується для сапання, підгортання посівів, а також для копання та очищанняариків і каналів.

КЕТО́З, у, *ч.* Хвороба тварин, причиною якої є порушення вуглеводно-жирового і білкового обміну.

КЕТО́ЗИ, о́з, *мн.* (*одн.* **кето́за**, и, *ж.*), *хім.* Моносахариди, у складі молекул яких є кетонова група — фруктоза, сорбоза тощо.

КЕТО́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **кето́н**, у, *ч.*), *хім.* Клас органічних сполук,

у складі молекул яких є карбонільна група.

Кето́новий, а, е. *Кетонове тіло.*

КЕТСА́ЛЬ, я, *ч.* 1. Південний птах з довгим пір'ям, що живе в гірських лісах Центральної Америки; священний птах давніх майя і ацтеків. 2. Грошова одиниця Гватемали, що дорівнює 100 сентаво.

КЕТЧ, КЕЧ, у, *ч., спорт.* Професійна боротьба, правила якої дозволяють підніжки, удари, хвати тощо. *Жорстокий кетч. Показувати кетч.*

Кетчи́ст, Кечи́ст, а, *ч.*

Кетчи́стка, Кечи́стка, и, *ж.*

КЕ́ТЧУ́П, у, *ч., кул.* Густий соус із томатів, як правило, з прянощами, який звичайно додають до м'ясних страв. *Томатний кетчуп. Гострий кетчуп. Пляшка кетчупу. Полити страву кетчупом. Додати кетчупу.*

КЕФАЛОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* В антропології — система вимірів голови людини за допомогою антропометричних інструментів; застосовується для вивчення сучасних рас.

КЕФА́ЛЬ, і, *ж.* Морська промислова риба з довгасто-плоским тулубом. *Срібляста кефаль.*

Кефа́левий, а, е. *Кефалева ікра.*

КЕЧ, а, *ч.* Невелике двощоглове судно з косими вітрилами.

КЕШ, а, *ч.* 1. *інформ.* Пам'ять електронно-обчислювальних машин, що служить для зберігання проміжних результатів, а також даних і команд, які часто використовуються. 2. *фін.* Готівка; оплата готівкою. *Розрахунок кешем.*

КЕ́Ш'Ю, *невідм., с.* Дерево родини сумахових з їстівними горіхоподібними плодами, поширене в тропіках, а також плоди цього дерева. *Горіхи кеш'ю. Гризти кеш'ю.*

КИЗИ́Л, у, *ч.* Чагарникова рослина або деревце з жовтими квітками та їстівними ягодами, а також плоди цієї рослини. *Кущ кизилу. Ягоди кизилу. Смак кизилу.*

Кизи́ловий, а, е. 1. Прикм. до **кизи́л**. *Кизилові кущі.* 2. Вигот. із ягід кизилу. *Кизилове варення. Кизиловий сироп.*

КИМВА́Л, КІМВА́Л, а, *ч.* Старовинний ударний музичний інструмент, що складався з двох мідних тарілок або чаш.

Кимва́льний, Кімва́льний, а, е.

КИПАРИ́С, а, *ч.* Південне вічнозелене декоративне хвойне дерево, перев. пірамідальної форми. *Розкішний кипарис.*

Кипари́сний, Кипари́совий, а, е. 1. Прикм. до **кипари́с**. *Кипарисна крона. Кипарисові насадження.* 2. Зробл. з деревини кипариса. *Кипарисові хрестики. Кипарисові меблі.* 3. Обсаджений кипарисами. *Кипарисова стежка. Кипарисова алея.*

КИ́РЗА, и, *ж.* Цупка, з багатьма прошарками тканина, просочена особливою речовиною для захисту від вологи; використовується для виготовлення взуття.

Ки́рзовий, а, е. *Кирзові чоботи.*

КИШЛА́К, у́, *ч.* Сільське поселення в Середній Азії. *Гірський кишлак.*

Кишлако́вий, а, е. *Кишлакова школа.*

КИШМИ́Ш, у́, *ч.* Сорт солодкого винограду без насіння, а також сушені ягоди такого винограду.

КІБЕРНЕ́ТИКА, и, *ж.* Наука про загальні закономірності процесів управління, зв'язку та переробки інформації. *Відомий кібернетик. Фахівець у галузі кібернетики. Захопитися кібернетикою. Суперечки стосовно кібернетики.*

Кібернетиза́ція, ї, *ж.* Впровадження методів і досягнень кібернетики в інші галузі науки та в практику. *Кібернетизація медицини. Кібернетизація виробництва. Кібернетизація науки.*

Кібернетизо́ваний, а, е. *Кібернетизована техніка.*

Кібернетизува́ти, у́ю, у́єш. *Кібернетизувати виробництво.*

Кіберне́тик, а, *ч.*

Кібернети́чка, и, *ж., розм. Молода кібернетичка.*

Кібернети́чний, а, е. *Кібернетичний підхід. Кібернетична система. Кібернетична машина. Кібернетичний пристрій. Кібернетичні проблеми.*

КІ́БОРГ, а, *ч.* Штучний організм, у якому поєднано фізичні та інтелектуальні здібності людини і технічні засоби автоматики.

КІ́ВІ[1], *невідм., ч.* Нелітаючий безкрилий птах з довгим дзьобом і чотирипалими ногами, що живе на островах Нової Зеландії. *Спостерігати за ківі. Намалювати ківі.*

КІ́ВІ[2], *невідм., с.* Субтропічна рослина родини актинідієвих із ароматними соковитими плодами, вкритими коричневою шкіркою, що росте у гірських місцевостях Китаю, а також плід цієї рослини. *Соковитий ківі. Смак ківі. Плід ківі. Купити ківі. Фрукт ківі.*

КІВО́РІЙ, я, *ч.* Намет у вигляді дашка над церковним престолом.

КІДНЕ́ПІНГ, у, *ч.* Викрадення дітей (людей) з метою одержання грошей, насильницького виконання якихось вимог; кіднап. *Свідок кіднепінгу. Боятися кіднепінгу. Боротися з кіднепінгом. Попередити спробу кіднепінгу.*

Кідне́пер, а, *ч.* Той, хто викрадає дітей.

КІКБО́КСИНГ, у, *ч.* Різновид боксу, в якому дозволені удари по корпусу противника не тільки руками, але й ногами. *Чемпіон із кікбоксингу. Секція кікбоксингу. Спорядження для кікбоксингу.*

Кікбоксе́р, а, *ч. Відомий кікбоксер.*

КІКСТА́РТЕР, а, *ч.* Пристрій для запуску мотоциклетного двигуна поштовхом педалі ногою.

КІЛЕ́КТОР, а, *ч., мор.* Судно, обладнане потужними вантажопідіймальними пристроями.

КІ́ЛЕР, а, *ч.* Злочинець, який здійснює замовні убивства; убивця. *Одноразовий кілер. Найняти кілера. Стати кілером. Вказати на кілера.*

Кі́лерський, а, е. *Кілерська зброя.*

Кі́лерство, а, *с.*

КІЛО... У складних словах відповідає слову «тисяча».

КІЛОБА́ЙТ, а, *ч.* Одиниця виміру інформації, що дорівнює 1024 (210) байтам.

КІЛОВА́Т, а, *ч.* Одиниця виміру потужності електричного струму, що дорівнює 1000 ват.

Кілова́тний, а, е.

КІЛОВА́Т-ГОДИ́НА, и, *ж.* Одиниця виміру енергії (роботи) електричного струму, що дорівнює роботі, виконаній протягом години при силі струму в 1 кіловат.

КІЛОВО́ЛЬТ, а, *ч.* Одиниця виміру електричної напруги, що дорівнює 1000 вольт.

КІЛОГЕ́РЦ, а, *ч.* Одиниця частоти коливань, що дорівнює 1000 Гц.

КІЛОГРА́М, а, *ч.* Одиниця ваги в метричній системі мір, що дорівнює 1000 грамів.

Кілогра́мо́вий, а, е.

КІЛОГРАМОМЕ́ТР, а, *ч.* Одиниця виміру енергії (роботи), що дорівнює роботі, яку потрібно затратити для піднімання маси в 1 кілограм на висоту 1 метр.

КІЛОДЖО́УЛЬ, я, *ч.* Кратна одиниця енергії (роботи) в Міжнародній системі одиниць, що дорівнює 1000 Дж.

КІЛОКАЛО́РІЯ, ї, *ж.* Одиниця вимірювання теплоти, що дорівнює теплоті, яку потрібно затратити для нагрівання 1 кг води на 1°С.

КІЛОМЕ́ТР, а, *ч.* Одиниця вимірювання довжини, що дорівнює 1000 м.

Кілометра́ж, у́, *ч.* Протяжність у кілометрах. *Показувати кілометраж. Фіксувати кілометраж.*

Кілометра́жний, а, е. *Кілометражні знаки.*

Кілометро́вий, а, е. 1. Завдовжки один кілометр. *Кілометрова глибина.* 2. Який указує відстань у кілометрах. *Кілометрові стовпи.*

КІЛОПАРСЕ́К, а, *ч.* Одиниця вимірювання астрономічних віддалей, що дорівнює 1000 парсеків.

КІЛЬ, я, *ч.* 1. Поздовжня балка нижньої частини судна, що є його головним кріпленням. 2. Вертикальна частина хвостового оперення літака, ракети, дирижабля з прикріпленими до неї поворотними кермами. 3. Поздовжній виступ грудної кістки в більшості птахів і деяких ссавців, що має вигляд гребеня. *Кіль грудної кістки.*

Кільови́й, а́, е́.

Кілюва́ти, ю́ю, ю́єш. Нахиляти судно для ремонту так, щоб кіль (у 1 знач.) вийшов із води.

КІЛЬБЛО́К, а, *ч.* Підпора у вигляді брусів, накладених один на одного, щоб поставити на них судно в доку або під час будування.

КІЛЬВА́ТЕР, а, *ч.* Струмінь води по лінії кіля позаду судна, яке рухається. *Йти (пливти) у кільватері.*

Кільва́терний, а, е. *Кільватерна лінія. Кільватерна колона.*

КІМБЕРЛІ́Т, у, *ч., геол.* Магматична гірська порода чорного кольору з синім або зеленим відтінками, що заповнює трубки вибухів газів у земній корі; є джерелом природних алмазів.

Кімберлі́товий, а, е. *Кімберлітова трубка.*

КІМОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Метод дослідження функціонування певних органів за допомогою кімографа.

Кімо́граф, а, *ч.* 1. Прилад для графічної реєстрації скорочення м'язів, кров'яного тиску тощо. 2. В експериментальній фонетиці — прилад для запису кривої звуків.

Кімографі́чний, а, е. *Кімографічна стрічка.*

КІМОНО́. 1. *невідм., с.* Японський національний (чоловічий або жіночий) верхній одяг у вигляді халата з широкими рукавами й полами, які загортають зліва направо. *Чорне кімоно. Яскраве кімоно. Японки в кімоно. Носити кімоно.* 2. *у знач. прикм., незм.* Крій перев. жіночого одягу з невідрізним рукавом. *Сукня кімоно. Рукав кімоно.*

КІНГ, у, *ч.* Рід картярської гри.

КІНГСТО́Н, а, *ч., мор.* Клапан у підводній частині судна, признач. для впускання забортної води. *Відкрити кінгстони.*

Кінгсто́нний, а, е.

КІНДЕРСЮРПРИ́З, а, *ч.* Шоколадка у формі порожнистого яйця, всередині якого уміщений пластмасовий контейнер із маленькою іграшкою або деталями для її збирання. *Нова серія кіндерсюрпризів. Купити кіндерсюрприз.*

Кіндерсюрпри́зний, а, е, *розм. Кіндерсюрпризні іграшки.*

КІНЕ́МА, и, *ж.* 1. *лінгв.* Артикуляційна ознака фонеми. 2. Структурна одиниця мімічної (жестикуляційної) мови.

КІНЕМА́ТИКА, и, *ж.* Розділ теоретичної механіки, у якому вивчаються геометричні властивості руху тіл без урахування сил, що його спричинюють. *Кінематика механізмів.*

Кінемати́чний, а, е. *Кінематичні схеми.*

КІНЕМАТО́ГРАФ, а, *ч.* **КІНЕМАТОГРА́ФІЯ**, ї, *ж.* 1. Мистецтво, яке продукує рухомі зображення на плівці, що створює відчуття реальної дійсності. *Художня кінематографія. Шедеври кінематографа. Широкоформатний кінематограф. Вітчизняний кінематограф. Класичний кадр кінематографа.* 2. Виробництво і показ кінофільмів. *Українська кінематографія. Стереоскопічний кінематограф. Застосовувати кінематограф.* 3. Кінотеатр, приміщення, споруда, де демонструються фільми. *Година в кінематографі. Відкрився кінематограф.*

Кінематографі́ст, а, *ч. Спілка кінематографістів. З'їзд кінематографістів.*

Кінематографі́стка, и, *ж.*

Кінематографі́чний, а, е. *Кінематографічна техніка. Кінематографічна промисловість. Кінематографічний сценарій. Кінематографічна жвавість. Кінематографічний метод.*

Кінематографі́чність, ності, *ж. Кінематографічність сюжету.*

Кінематографі́чно.

КІНЕ́СИКА, и, *ж.* Наука, яка вивчає художнє значення текстів, міміки, виразу обличчя, пластики актора.

Кінеси́чний, а, е.

КІНЕСКО́П, а, *ч.* Приймальна електронно-променева трубка, яку застосовують у телевізорах, дисплеях електронно-обчислювальних машин тощо, що дає зображення. *Кольоровий кінескоп. Тіньова маска кінескопа. Виробництво кінескопів.*

Кінеско́пний, а, е.

КІНЕ́ТИКА, и, *ж.* Розділ теоретичної механіки, що охоплює динаміку й статику. *Фізична кінетика. Хімічна кінетика.*

Кінети́чний, а, е. 1. Що стос. кінетики. *Кінетична теорія.* 2. Що стос. руху, пов'язаний з ним. *Кінетична енергія.*

КІНЕТОСКО́П, а, *ч.* Апарат для розглядання фотознімків, які швидко змінюються; при цьому створюється враження руху знятих об'єктів.

КІНЕТОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Лікування фізичними вправами, масажем за допомогою спеціальних апаратів і приладів.

КІНЕТОХО́Р, у, *ч., біол.* Щільне тільце в ділянці первинної перетяжки хромосоми.

КІ́НІК, а, *ч.* Послідовник давньогрецької філософської школи, заснованої Антисфеном у IV ст. до н. е.

КІНІКЛОКАРДІ́Я, ї, *ж., мед.* Надто частий ритм серця.

КІНІ́Н, у, *ч.* Біологічно активна речовина поліпептидної природи, що міститься в тканинах і рідинах організмів ссавців, плазунів, земноводних, молюсків і комах.

КІНКА́Н, а, *ч.* Вид плодових дерев або кущів родини рутових, поширений у Східній Азії. *Кінкан японський.*

КІНО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «кіно».

КІНО́, *невідм., с.* 1. Мистецтво знімання та відтворення на екрані рухомих зображень, нанесених на плівку, які створюють враження дійсності. *Німе кіно. Звукове кіно. Творці кіно. Шедеври кіно.* 2. Твір кіномистецтва, кінокартина; те саме, що **кінофі́льм**. *Цікаве кіно. Дивитись кіно.* 3. Приміщення, споруда для публічної демонстрації кінофільмів; те саме, що **кінотеа́тр**. *Бути в кіно. Побудувати кіно. Іти в кіно. Зустрітись в кіно.* 4. *перен.* Те, що викликає інтерес, здивування, розважає. *Цікаве кіно. Дивитись на таке кіно.*

КІНОАКТО́Р, а, *ч.* Актор, який знімається в кінофільмах. *Відомі кіноактори.*

Кіноакто́рка, и, *ж.*

Кіноакто́рський, а, е. *Кіноакторське мистецтво. Кіноакторський факультет.*

КІНОАЛЬМАНА́Х, а, *ч.* Кінофільм, який складається з кількох самостійних фільмів, об'єднаних одним жанром, спільною темою і т. ін.

КІНОАПАРА́Т, а, *ч.* Апарат, який застосовується в кінематографії (для знімання чи показу кінофільмів). *Новий кіноапарат.*

Кіноапарату́ра, и, *ж., збірн.* Сукупність різних апаратів (знімальних, проекційних, звукозаписних), машин та

устаткування, які застосовуються в кінематографії. *Зберігання кіноапаратури.*

КІНОБІЗНЕС, у, *ч.* Виробництво і прокат кінофільмів, торгівля ними як комерційна діяльність. *Розвиток кінобізнесу.*

КІНОВАР, і, *ж.* 1. Мінерал червоного кольору різних відтінків; сірчиста ртуть, цинобра. *Родовища кіновару.* 2. Червона фарба, яку виробляють із сірчистої ртуті.

Кіноварний, а, е.

КІНОДЕБЮТ, у, *ч.* Перша роль, перший виступ актора (актриси) кіно; перший фільм певного кінорежисера. *Короткометражний кінодебют.*

КІНОДИЛОГІЯ, ї, *ж.* Два фільми одного режисера, пов'язані єдністю задуму.

КІНОДОКУМЕНТАЛІСТИКА, и, *ж.* Жанр кінематографії, у творах якого використовуються документальні матеріали, реальні факти. *Українська кінодокументалістика.*

Кінодокументаліст, а, *ч.* Фахівець у галузі кінодокументалістики. *Відомий кінодокументаліст.*

КІНОДРАМАТУРГІЯ, ї, *ж.* 1. Жанр літературних творів, призначених для відтворення засобами кінематографії. *Жанр кінодраматургії.* 2. *збірн.* Сукупність кіносценаріїв. *Кінодраматургія О. Довженка.* 3. Теорія побудови кіносценаріїв.

Кінодраматург, а, *ч.* Той, хто пише кіносценарії; кіносценарист. *Сценарій кінодраматурга.*

КІНОЕКРАН, а, *ч.* Натягнена на раму біла тканина або інший матеріал, пристосований для показу кінофільмів.

КІНОЕПОПЕЯ, ї, *ж.* Кінофільм або цикл кінофільмів, у яких розповідається про визначні історичні події, багатопланово висвітлюються суспільно значущі теми. *Автор кіноепопеї.*

КІНОЖУРНАЛ, у, *ч.* Документально-хронікальний короткометражний фільм, який звичайно демонструється у кінотеатрах перед художньою кінокартиною. *Дивитися кіножурнал.*

КІНОКАМЕРА, и, *ж.* Апарат, признач. для знімання кінофільмів. *Професійна кінокамера. Любительська кінокамера. Знімати кінокамерою.*

КІНОКОМЕДІЯ, ї, *ж.* Один із жанрів кіномистецтва; кінофільм комедійного змісту. *Герой кінокомедії. Зміст кінокомедії.*

КІНОКОМПАНІЯ, ї, *ж.* Приватне або державне об'єднання, метою діяльності якого є виробництво і прокат кінофільмів. *Назва кінокомпанії.*

КІНОКОНЦЕРТНИЙ, а, е. У якому відбуваються концерти і демонструються кінофільми. *Кіноконцертний комплекс.*

КІНОЛОГІЯ, ї, *ж.* Наука про собак, їх породи і догляд за ними; собакознавство. *Захоплюватись кінологією. Книги з кінології.*

Кінолог, а, *ч.* *Клуб кінологів.*

Кінологічний, а, е. *Кінологічна виставка.*

КІНОМЕХАНІК, а, *ч.* Механік, що обслуговує кіноустановку, а також демонструє фільм.

КІНООПЕРАТОР, а, *ч.* Фахівець, який знімає кінофільм.

КІНОПРОЕКТОР, а, *ч.* Оптичний прилад для проектування зображення з кінострічки на екран.

Кінопроекційний, а, е. *Кінопроекційний апарат.*

КІНОРОМАН, у, *ч.* Художній кінофільм із багатьма дійовими особами, широким охопленням подій, життєвих явищ.

КІНОТЕХНІКА, и, *ж.* 1. Галузь, яка розробляє засоби і методи виробництва, розмноження і демонстрації кінофільмів. 2. Сукупність технічних засобів, які використовують у кінематографії.

КІНОФЕСТИВАЛЬ, ю, *ч.* Показ кінофільмів, присвячених певній темі, або найкращих кінофільмів якоїсь однієї країни чи кількох країн. *Кінофестиваль дитячих фільмів. Нагорода кінофестивалю.*

КІНОФІКУВАТИ, ую, уєш. 1. Організовувати кінотеатри й кінопересувки, влаштовувати кіномережу в якій-небудь місцевості. *Кінофікувати район.* 2. Обладнувати для показування кінофільмів. *Кінофікувати середні школи. Кінофікувати клуб.*

Кінофікація, ї, *ж.*

КІНОХРОНІКА, и, *ж.* Кінофільм або кіножурнал, присвячений поточним подіям суспільного життя. *Матеріали кінохроніки.*

Кінохронікер, а, *ч.* Кінематографіст, фахівець із документального кіно, автор кінохроніки.

КІОСК, у, *ч.* 1. Альтанка, павільйон в орієнтальному стилі. *Кіоск біля берега.* 2. Невелика будівля для дрібної торгівлі, видання довідок, демонстрації експонатів; будка. *Газетний кіоск. Продуктовий кіоск. Квітковий кіоск. Довідковий кіоск. Купити в кіоску.*

Кіоскер, а, *ч.* Продавець у кіоску. *Звернутися до кіоскера.*

Кіоскерка, и, *ж.*

КІОТ, а, *ч.*, *церк.* Складана рама або шафка зі скляними дверцями для ікон; божник. *Поставити в кіот. Кіот з образами.*

Кіотний, **Кіотовий**, а, е.

КІПРЕГЕЛЬ, я, *ч.* Геодезичний інструмент, який використовують під час топографічної зйомки.

КІРАСА, и, *ж.*, *іст.* 1. Металевий панцир на груди й спину для захисту від холодної та вогнепальної зброї. *Грецькі кіраси. Залізна кіраса.* 2. У західноєвропейських і російській (до 1917 р.) арміях — частина парадного одягу деяких гвардійських кавалерійських полків.

Кірасир, а, *ч.*, *іст.* 1. Вершник важкої кавалерії, захищений кірасою. 2. У західноєвропейських та російській (до 1917 р.) арміях — солдат або офіцер деяких гвардійських кавалерійських полків.

Кірасирський, а, е. *Кірасирський полк.*

КІРХА, **КІРКА**, и, *ж.* Лютеранський храм. *Німецька кірха.*

КІСТА, и́, *ж.*, *мед.* Порожнистий утвір, наповнений рідиною.

КІТЕЛЬ, я, *ч.* Формена однобортна куртка із стоячим коміром. *Військовий кітель. Морський кітель.*

КІТЧ, **КІЧ**, у, *ч.* Позбавлені мистецької витонченості, розраховані на зовнішній ефект ремісницькі витвори масового виготовлення, а також шар масової культури, що характеризується такими ознаками. *Низькосортний кітч. Дешевий кіч. Проникнення кітчу. Реклама кічу.*

Кічевий, а, е. *Кічева музика. Кічеве мистецтво.*

КІФАРА, **КІТАРА**, и, *ж.* У стародавніх греків — струнний щипковий інструмент, подібний до ліри. *Акомпанувати на кіфарі. Семиструнна кіфара.*

КІФОЗ, у, *ч.*, *мед.* Природжений або набутий внаслідок певних хвороб вигин хребта опуклістю назад. *Набутий кіфоз.*

КЛАВЕСИН, а, *ч.* Старовинний клавішно-струнний щипковий музичний інструмент, зовні схожий на фортепіано. *Грати на клавесині.*

Клавесиніст, а, *ч.*

Клавесиністка, и, *ж.*

Клавесинний, **Клавесиновий**, а, е. *Клавесинова музика.*

КЛАВІАТУРА, и, *ж.* 1. Весь ряд клавішів або кнопок музичного інструмента, розміщених у певному порядку. *Клавіатура піаніно. Клавіатура акордеона. Пальці на клавіатурі.* 2. Сукупність клавішів у якому-небудь механізмі. *Клавіатура*

комп'ютера. Клавіатура друкарської машинки. Кнопка на клавіатурі. Бігати по клавіатурі.

Клавіату́рний, а, е. *Клавіатурний знак. Клавіатурний пристрій.*

КЛАВІКО́РДИ, ів, *мн.* (*одн.* **клавіко́рд**, а, *ч.*). Старовинний клавішно-струнний ударний музичний інструмент із довгастим чотирикутним корпусом.

КЛАВІ́Р, у, *ч.* 1. Загальна назва клавішно-струнних інструментів (клавікорда, клавесина, рояля, фортепіано тощо). *Старий клавір. Твори для клавіру.* 2. Переклад оперної або симфонічної партитури для співу в супроводі фортепіано або для виконання на фортепіано; клавіраусцуґ. *Невідомий клавір. Добре темперований клавір. Сторінки клавіру. Клавір нової опери.*

Клаві́рний, а, е. *Клавірний інструмент. Клавірна музика.*

КЛА́ВІШ, а, *ч.*, **КЛА́ВІША**, і, *ж.* 1. Пластинка клавіатури музичного інструмента (фортепіано, баяна тощо), натискаючи на яку викликають звук. *Натиснути на клавішу. Чорні клавіші. Білі клавіші. Квадратна клавіша. Руки на клавішах. Вдарити по клавішах.* 2. Наконечник важільця в різних механізмах (у комп'ютерній клавіатурі, телеграфному апараті тощо), на який натискають пальцями рук. *Вдаряти по клавішах. Клацнути клавішею.*

Кла́вішний, а, е. *Клавішний механізм. Клавішні інструменти.*

Кла́вішник, а, *ч.*, *розм.* Музикант, який грає на клавішному інструменті. *Обдарований клавішник. Клавішник групи.*

КЛАДОГЕНЕ́З, у, *ч.*, *біол.* Напрям еволюції, що спричиняє виникнення внаслідок дивергенції (у 1 знач.) великої кількості відмежованих один від одного видів, родів, родин рослин і тварин.

КЛАДО́ДІЙ, я, *ч.*, *бот.* Видозмінене стебло деяких рослин, перев. посушливих районів, що має сплющену листкоподібну форму зеленого забарвлення і виконує функції листка.

КЛАДО́НІЯ, ї, *ж.* Кущистий лишайник, що росте на ґрунті, пнях, біля основи стовбурів дерев.

КЛАДОСПОРІО́З, у, *ч.*, *біол.* Хвороба рослин, спричинена паразитичними грибами.

КЛА́КА, и, *ж.* Група людей, що спеціально наймаються або запрошуються для створення штучного успіху або провалу артиста, оратора, якогось виступу, спектаклю і т. ін. *Власна клака. Реакція клаки. Мати клаку. Клака у восьмому ряду.*

Клаке́р, а, *ч.* Особа, найнята для того, щоб гучними оплесками, вигуками або свистом створювати враження успіху чи призводити до провалу п'єси, артиста. *Найняти клакерів. Клакер театру. Послуги клакерів.*

КЛА́КСО́Н, а, *ч.* Механічний сигнальний гудок автомобіля, мотоцикла тощо. *Звук клаксона. Рев клаксона. Натиснути на клаксон.*

Клаксо́нний, а, е. *Клаксонний звук.*

Клаксо́нити, ню, ниш, *розм.* Давати сигнал клаксоном; сигналити. *Гучно клаксонити.*

КЛАН, у, *ч.*, *іст.* 1. Родова громада, рід (спочатку в кельтських племен). *Кельтський клан.* 2. *перен.*, *несхв.* Група осіб, об'єднаних родинними або іншими зв'язками, які мають спільні інтереси, перев. корисливі, недобрі. *Злочинний клан. Сильний клан. Представники клану. Мафіозний клан. Сутички між кланами. Наявність кланів.*

Кла́новий, а, е. 1. Характерний для клану. *Кланові стосунки. Кланова організація майстрів.* 2. *перен.* Замкнений, вузькогруповий. *Клановий характер формування парламенту. Кланова обмеженість.*

Кла́новість, вості, *ж.*

КЛА́ПАН, а, *ч.* 1. Деталь механізму — рід накривки, що перекриває прохід парі, газу, рідині тощо. *Запобіжний клапан.* 2. Пристосування, за допомогою якого закривається й відкривається отвір у корпусі музичного духового інструмента та змінюється висота утворюваного звука. *Клапан корнет-а-пістона.* 3. *мед.* Частина порожнистого органа, утворена складкою (чи складками) його внутрішньої оболонки, що закриває який-небудь прохід, отвір. *Мітральний клапан. Лімфатичний клапан. Операція на клапані. Серцевий клапан. Тристулковий клапан.* 4. Нашитий шматок тканини, шкіри і т. ін. певної форми, що закриває отвір кишені або шов на одязі чи має декоративне значення. *Клапан кишені. Заклепка на клапані. Застібнутий клапан. Розстібнути клапан.*

Кла́панний, Кла́пановий, а, е. *Клапанна коробка компресора. Клапанний апарат серця. Клапанова пружина. Клапановий отвір.*

КЛАРНЕ́Т, а, *ч.* Духовий музичний інструмент, що має форму циліндричної трубки з клапанами у вигляді ґудзиків і з невеликим розтрубом на кінці. *Звук кларнетів. Партія кларнета.*

Кларнети́ст, а, *ч.*

Кларнети́стка, и, *ж.*

КЛАС, у, *ч.* 1. Сукупність предметів, явищ, що мають спільні ознаки, однакові якості; розряд, підрозділ. *Поділ на класи. Клас синтетичних органічних речовин. Клас займенників. Клас десятків.* 2. Одна з великих природних груп у систематиці рослин і тварин. *Клас птахів. Клас земноводних.* 3. Тип пасажирських залізничних вагонів чи кают на пароплавах, місць у літаках тощо залежно від вигод для пасажирів. *Вагон першого класу.* 4. Підрозділ початкової, середньої школи, ліцею, гімназії тощо, який охоплює учнів одного року навчання та однакового рівня знань. *Перший клас. Випускний клас.* 5. Кімната в школі, гімназії, ліцеї тощо, де здійснюється навчальний процес. *Ремонт класу.* 6. Велика група людей з історично обумовленим місцем у системі суспільного виробництва, об'єднана однаковим, звичайно законодавчо закріпленим, відношенням до засобів виробництва і розподілу та спільністю інтересів. 7. Міра якості, ступінь, рівень чого-небудь. *Насіння першого класу. Продукція високого класу. Шофер першого класу. Сир екстра-класу. Футболіст високого класу. Шахіст міжнародного класу.*

Кла́сний, а, е. *Класна оцінка. Класна кімната. Класний журнал. Класні збори.*

Кла́сність, ності, *ж.* *Підвищити класність.*

Кла́совий, а, е. 1. *Класова солідарність. Класова боротьба. Класові інтереси. Класова свідомість. Класовий підхід.*

Кла́совість, вості, *ж.* *Класовість уряду. Класовість преси.*

Кла́сово.

КЛА́СИКА, и, *ж.*, *збірн.* Сукупність творів літератури, мистецтва, наукових праць, що мають світове визнання і є взірцями національної та світової культури. *Літературна класика. Музична класика. Твори класики. Бібліотека української класики. Захоплюватися класикою.*

Кла́сик, а, *ч.* 1. Видатний, загальновизнаний письменник, діяч науки чи мистецтва, творчість якого є взірцем у даній галузі. *Європейські класики. Класики української літератури.* 2. Фахівець із старогрецької й латинської мов та античної літератури.

Класи́чний, а, е. 1. Що стос. світу стародавніх греків і римлян; античний. *Класичний світ. Класична філологія. Класична освіта. Класичні мови.* 2. Який відповідає античним правилам пропорції та симетрії, схожий на античні статуї; правильний (про риси обличчя, будову тіла тощо). *Класична краса. Класичний профіль.*

КЛАСИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Система розподілу предметів, явищ або понять на класи, групи тощо за спільними ознаками, властивостями. *Класифікація хімічних елементів. Класифікація правопорушень. Класифікація рослин. Класифікація акредитивів. Класифікація банківських кредитів. Класифікація податків. Класифікація матеріалів. Бюджетна класифікація. Генеалогічна класифікація мов.*

Класифіка́тор, а, *ч.* 1. Фахівець із класифікації чого-небудь; той, хто займається класифікацією. 2. Пристрій для механічного сортування подрібненої руди, вугілля тощо за формою, величиною і щільністю. *Спіральний класифікатор.* 3. Систематичний перелік, за допомогою якого для кожного з наведених у ньому об'єктів визначають місце та позначення. *Державний класифікатор валют. Класифікатор професій.*

Класифікаці́йний, а, е. *Класифікаційний принцип. Класифікаційна схема.*

Класифіко́ваний, а, е. *Класифікована лінгвістична інформація. Класифіковані фактори.*

Класифікува́ти, у́ю, у́єш. Розподіляти кого-, що-небудь на класи, розряди, групи за спільними ознаками, властивостями; групувати. *Класифікувати українські народні мелодії. Класифікувати матеріал.*

КЛАСИЦИ́ЗМ, у, *ч.* Художній стиль і напрям у європейській літературі й мистецтві XVII — початку XIX ст., для якого характерна пильна увага до античних взірців духовної і матеріальної культури, чітке дотримання певних канонів, правил і прийомів відтворення дійсності. *Положення класицизму. Вплив класицизму.*

Класи́чний, а, е. *Храм класичної архітектури. Класична трагедія. Класичні колони. Класичні канони.*

КЛА́СТЕР, а, *ч., наук.* 1. Група певних об'єктів; клас. *Іонний кластер. Інноваційний кластер.* 2. *інформ.* Найменша ділянка жорсткого або гнучкого диска з нанесеною інформацією або вільна.

Кла́стерний, а, е. *Кластерний аналіз.*

КЛАСТОГЕ́ННИЙ, а, е, *геол.* Утворений з уламків гірських порід.

КЛАТРА́Т, у, *ч., хім.* Хімічна сполука, що є наслідком включення молекул однієї речовини в порожнини кристалів іншої.

КЛА́УЗУЛА, и, *ж.* 1. *юр.* Спеціальна умова, передбачена чи обумовлена в договорі, заповіті тощо. 2. *ритор.* Завершальна частина промови, ретельно опрацьована в стилістичному й звуковому відношеннях. 3. *літ.* Кінцеві склади віршованого рядка або рядка ритмізованої прози, які йдуть за останнім наголошеним складом. *Ударна клаузула.*

КЛАУСТРОФО́БІЯ, ї, *ж., мед.* Нав'язливий страх закритих приміщень, замкнутого простору. *Піддатися клаустрофобії. Страждати від клаустрофобії. Прояви клаустрофобії.*

Клаустрофо́бний, а, е.

КЛЕВЕЇ́Т, у, *ч.* Мінерал, різновид ураніniту, що містить рідкісноземельні елементи; руда урану і радію.

КЛЕВРЕ́Т, а, *ч., книжн.* Прибічник певної особи, який прагне у будь-який спосіб догодити покровителеві. *Клеврети короля.*

КЛЕ́ЙСТЕР, у, *ч.* Клей, виготовлений із крохмалю або борошна. *Борошняний клейстер.*

КЛЕЙСТОГА́МІЯ, ї, *ж.* Самозапилення й самозапліднення рослин, що мають нерозкривні квітки, наприклад, арахісу, ячменю, багатьох фіалок, в яких пуп'янок відразу перетворюється на плід.

Клейстога́мний, а, е. *Клейстогамні квіти.*

КЛЕЙСТОКА́РПІЙ, я, *ч., біол.* Плодове тіло деяких сумчастих грибів, що має кулясту форму та суцільну оболонку, яка розривається для викидання спор; клейстотецій.

КЛЕЙСТОТЕ́ЦІЙ, я, *ч.* Те саме, що **клейстока́рпій**.

КЛЕ́МА, и, *ж., спец.* Затискач для з'єднування електричних проводів на приладах, апаратах, електричних машинах і т. ін. *Вихідна клема. Клема патрона. Клеми запобіжника. Закріпити клему. Встановити клеми.*

Кле́мний, а, е.

КЛЕПСИ́ДРА, и, *ж., іст.* Прилад для вимірювання часу у вигляді посудини, з якої вода краплями витікає в іншу посудину, де рівень води показує час. *Поставити клепсидру.*

КЛЕПТОМА́НІЯ, ї, *ж.* Нестримний хворобливий потяг до злодійства, пов'язаний із деякими психічними захворюваннями. *Боротися з клептоманією. Хворіти на клептоманію.*

Клептома́н, а, *ч. Лікування клептоманів.*

Клептома́нка, и, *ж.*

КЛЕРИКАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Політичний напрям, що прагне посилити вплив церкви на суспільно-політичне й культурне життя країни. *Крайній клерикалізм. Прихильник клерикалізму.*

Клерика́л, а, *ч.* 1. Церковнослужитель, що має духовний сан; священнослужитель. *Життя клерикалів.* 2. Прихильник клерикалізму; член клерикальної партії. *Конгрес клерикалів. Приєднатися до клерикалів.*

Клерика́льний, а, е. *Клерикальна література. Клерикальний тон. Клерикальні настрої. Клерикальна партія. Клерикальний напрямок.*

КЛЕРК, а, *ч.* 1. Службовець, що виконує різну технічну роботу. *Банківський клерк. Дати доручення клеркові.* 2. *перен., зневажл.* Чиновник, що виконує незначну роботу. *Дрібний клерк.*

КЛЕРОДЕ́НДРОН, а, *ч.* Декоративний кущ або напівкущ з витким стеблом і запашними квітами, здебільшого яскраво забарвленими.

КЛІВА́Ж, у́, *ч., геол.* Розщеплення гірських порід густою сіткою тріщин на тонкі пластини і призми.

КЛІ́ВЕР, а, *ч.* Косе трикутне вітрило в передній частині судна. *Підняти клівер.*

КЛІЄ́НТ, а, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — неповноправний громадянин, що юридично залежав від свого опікуна-патрона. 2. Особа, що доручила ведення своєї справи адвокатові, нотаріусові тощо. *Клієнт фірми. Клієнт адвоката.* 3. Постійний відвідувач, замовник, покупець і т. ін. *Клієнт ресторану. Клієнт перукарні. Постійний клієнт.* 4. Особа, організація або установа, що користується послугами кредитної, торговельної чи промислової організації. *Зарубіжні клієнти фірми.*

Клієнте́ла, и, *ж.* 1. Форма соціальної залежності у Стародавньому Римі, за якої клієнт, наділений патроном землею, був зобов'язаний виконувати на його користь різні повинності, насамперед військову. 2. *збірн.* Група клієнтів (у 1 знач.) патрона-опікуна.

Кліє́нтка, и, *ж. Постійна клієнтка. Обслуговувати клієнтку.*

Кліє́нтський, а, е. *Клієнтські гроші.*

Клієнту́ра, и, *ж., збірн. Широка клієнтура. Мати постійну клієнтуру.*

Клієнту́рний, а, е. *Клієнтурні вимоги. Клієнтурні доручення.*

КЛІ́ЗМА, и, *ж.* 1. Введення рідин у порожнину прямої кишки через анальний отвір з лікувальною або діагностичною метою. *Робити клізму. Поставити клізму.* 2. Пристрій або гумовий балон для введення рідини в порожнину прямої кишки.

КЛІ́КА, и, *ж., зневажл.* Група людей, політичне угруповання, об'єднане спільними недобрими, зокрема корисливими, цілями. *Військова кліка. Злочинна кліка. Фінансова кліка. Належати до кліки. Кліка змовників.*

КЛІ́МАКС, у, *ч.* 1. *фізіол.* Період згасання діяльності статевих залоз; у жінок характеризується порушенням, а згодом — припиненням менструації, супроводжується різними хворобливими проявами; клімактерій. *Період клімаксу.* 2. *бот.* Відносно стабільний стан рослинності, що є наслідком закономірних змін рослинного покриву і характеризується рівновагою із загальнокліматичними умовами.

Клімактери́чний, а, е. *Клімактеричні порушення.*

КЛІ́МАТ, у, *ч.* 1. Багаторічний статистичний режим погоди, характерний для певної місцевості з огляду на її географічне положення. *Помірний клімат. Суворий клімат. Континентальний клімат. Тропічний клімат. Клімат України.* 2. *перен.* Обстановка, стан, що склалися де-небудь. *Психологічний клімат у колективі. Здоровий клімат у суспільстві. Суспільно-політичний клімат у країні.* 3. Сукупність штучно створюваних умов (температура, освітлення і т. ін.), необхідних для вирощування рослин, нормального самопочуття людей. *Світловий клімат. Зал із штучним кліматом.*

Кліматиза́ція, ї, *ж., спец.* Комплекс заходів (опалення, вентиляція, кондиціювання повітря тощо), за допомогою яких створюється штучний клімат у приміщенні.

Кліматизе́р, а, *ч.* Апарат, за допомогою якого зволожують, охолоджують та очищають повітря в приміщенні.

Кліматизо́ваний, а, е. *Кліматизовані криті галереї.*

Кліматú́чний, а, е. 1. Що стос. клімату. *Кліматична смуга. Кліматичні умови. Кліматичний пояс. Кліматична карта. Кліматичний сезон.* 2. Признач. для створення умов, що відповідають життєдіяльності людського організму. *Кліматична установка. Кліматичний одяг.*

КЛІМАТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Розділ кліматології, присвячений опису кліматів різних частин земної кулі.

Кліматографі́чний, а, е.

КЛІМАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про клімат, його формування, географічний розподіл та вплив на органічне життя. *Інструмент кліматології. Медична кліматологія.*

Кліматóлог, а, *ч. Досвідчені кліматологи. Спеціалісти-кліматологи.*

Кліматологі́чний, а, е. *Кліматологічний курорт.*

КЛІМАТОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Використання кліматичних умов певної місцевості для лікування та профілактики захворювання. *Приймати кліматотерапію.*

КЛІМАТРО́Н, у, *ч.* Оранжерея із штучним кліматом для вирощування рослин різних географічних зон.

КЛІ́НГЕР, а, *ч.* Скло, признач. для контролю за рівнем води в парових котлах.

КЛІ́НІКА, и, *ж.* Установа лікарняного типу, у якій лікування хворих поєднується з науково-дослідною та педагогічною роботою. *Стоматологічна клініка. Приватна клініка. Косметична клініка. Клініка лазерної медицини. Лікуватися в клініці.*

Клініци́ст, а, *ч.* Лікар, який працює в клініці та займається, крім лікарської практики, науковими дослідженнями. *Видатний клініцист.*

Кліні́чний, а, е. 1. Прикм. до **клініка**. *Клінічна лікарня. Клінічні умови. Клінічна картина хвороби. Клінічні дисципліни.* 2. Який функціонує при клініці. *Клінічна лабораторія.* 3. Який відбувається в клініці. *Клінічне лікування. Клінічні випробування. Клінічні досліди.*

Кліні́чно. *Виявлятися клінічно.*

КЛІ́НКЕР[1], у, *ч., спец.* 1. Дуже міцна, сплавлена під час випалювання цегла, що не вбирає вологи; застосовується для вимощування шляхів, настилання підлоги в промислових будівлях і т. ін. *Шляховий клінкер.* 2. Випалена до спікання цементна сировина у вигляді дуже твердих грудок; напівфабрикат для виробництва цементу. *Розмелювати клінкер. Цементний клінкер.*

Клі́нкерний, а, е. 1. Прикм. до **клі́нкер**. *Клінкерне виробництво.* 2. Признач. для виготовлення клінкеру. *Клінкерний завод.* 3. Зробл. з клінкеру. *Клінкерна підлога. Клінкерний кахель.*

Клінкерува́ння, я, *с.*

Клінкерува́ти, у́ю, у́єш. Випалюванням перетворювати на клінкер.

КЛІ́НКЕР[2], а, *ч.* Вузький довгий човен для академічного спортивного веслування.

КЛІНКЕ́Т, а, *ч., техн.* Запірний пристрій трубопроводів на суднах.

КЛІНО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для визначення нахилу відкосів насипів, кута падіння пласта або жили.

КЛІНОХЛО́Р, у, *ч.* Породотвірний мінерал класу силікатів зеленого та жовтого кольорів з перламутровим блиском.

КЛІНЧ, у, *ч., спорт.* 1. Заборонений прийом у боксі — взаємний захват супротивників. *Застосувати жорсткий клінч.* 2. *перен.* Безвихідна ситуація в економіці, при якій процеси перебувають у стані очікування завершення один одного. *Економіка в клінчі.*

КЛІП, у, *ч.* Короткий телевізійний художній твір, як правило, присвячений виконанню естрадної пісні, рекламі певних товарів, послуг тощо; відеокліп. *Музичний кліп. Рекламний кліп. Концертний кліп. Сюжетний кліп. Режисер кліпу. Знятися в кліпі. Зняти кліп. Кліп на хітову пісню.*

Клі́повий, а, е.

КЛІ́ПА, и, *ж.* Монета у формі прямокутника, чотирикутника тощо, взагалі не круглої форми.

КЛІ́ПЕР, а, *ч.* 1. У XIX ст. — вітрильне швидкохідне трищоглове судно. 2. У XIX ст. — вітрильно-гвинтовий швидкохідний військовий корабель. *Прудкобіжний кліпер.* 3. Вітрильно-моторне швидкохідне промислове судно.

Клі́перний, а, е. *Кліперні щогли.*

КЛІПМЕ́ЙКЕР, а, *ч.* Постановник кліпів. *Відомий кліпмейкер. Познайомитися з кліпмейкером.*

КЛІ́ПСИ, ів, *мн.* (*одн.* **кліпс**, а, *ч.*). Вид сережок, що їх прикріплюють до мочок вух без проколювання. *Нові кліпси. Пластмасові кліпси. Кліпси з камінцями. Надіти (зняти) кліпси.* 2. Затискач, який використовується для скріплення, закріплення чогонебудь. *Хірургічні кліпси. Електричні кліпси.*

Клі́псовий, а, е. *Кліпсова застібка.*

КЛІР, у, *ч.* Загальна назва служителів культу якої-небудь церкви; церковний причет; духовенство. *Католицький клір. Представники місцевого кліру.*

Клі́рик, а, *ч.* Член кліру; церковнослужитель. *Зібрання кліриків.*

Клі́рний, а, е. *Клірний спів.*

КЛІ́РЕНС, у, *ч.*, *техн.* Відстань між нижчою точкою частин самохідної машини і поверхнею дороги.

КЛІ́РИНГ, у, *ч.*, *фін.* Система безготівкових розрахунків за товари, цінні папери та послуги, що базується на зарахуванні взаємних вимог і зобов'язань. *Валютний кліринг. Міжбанківський кліринг. Двосторонній кліринг. Багатосторонній кліринг. Міжнародний кліринг. Положення про кліринг. Зобов'язання за клірингом. Постачання за клірингом. Види клірингу.*

Клі́ринговий, а, е. *Кліринговий банк. Клірингова угода. Клірингова операція. Кліринговий рахунок. Клірингові розрахунки. Клірингові торгові зв'язки. Кліринговий дім.*

КЛІСТРО́Н, а, *ч.*, *ел.* Надвисокочастотна електронна лампа, яка перетворює постійний струм на змінний за рахунок зміни швидкості руху електронів.

Клістро́нний, а, е. *Клістронний підсилювач.*

КЛІ́ТОР, а, *ч.*, *анат.* Чутливий горбок — частина зовнішнього жіночого статевого органа.

КЛІФ, у, *ч.* Прибережна частина морського дна у вигляді урвища. *Руйнування кліфу.*

КЛІШЕ́, *невідм.*, *с.* 1. *поліг.* Друкарська форма з металу, дерева, лінолеуму і т. ін. із нанесеною на неї копією зображення (креслення, малюнка) для відтворення ілюстрацій способом високого друку. *Штрихове кліше. Цинкове кліше. Вирізати кліше. Робити кліше. Гравіювальник кліше.* 2. *лінгв.* Стандартизований мовний зворот, регулярно повторюваний у певних умовах; мовний штамп. *Мовне кліше. Зловживати кліше.* 3. *перен.* Шаблонна оцінка певної ситуації, події, особи тощо. *Політичне кліше.*

Клішо́ваний, а, е. *Клішований заголовок. Клішовані звороти мови.*

Клішува́ння, я, *с.*

Клішува́ти, у́ю, у́єш. Відтворювати що-небудь друком за допомогою кліше.

КЛІШО́ГРАФ, а, *ч.* Електронний гравіювальний автомат.

КЛОА́КА, и, *ж.* 1. Підземний канал для відведення нечистот у місті; підземний стік; помийна яма, звалище. 2. *перен.*, *зневажл.* Про забруднене, запущене із санітарного погляду місце, приміщення тощо, а також про аморальне, нікчемне, розпусне суспільне середовище. *Міська клоака. Жити в клоаці.* 3. *зоол.* Вивідний отвір, спільний для кишечника й сечостатевих органів у птахів, плазунів, земноводних, деяких риб і ссавців.

Клоака́льний, а, е. *Клоакальний отвір.*

Клоа́ковий, а, е. *Клоакові води. Клоакова система.*

КЛОБУ́К, а́, *ч.* Високий циліндричної форми головний убір із покривалом, який носять православні ченці. *Носити клобук.*

КЛОН, у, *ч.* 1. *біол.* Генетично однорідне потомство рослинного або тваринного організму, яке утворюється внаслідок вегетативного розмноження або шляхом нестатевого поділу клітини. 2. *інформ.* Комп'ютер, апаратне чи програмне забезпечення, що працює так само, як якийсь більш відомий пристрій. *Клон комп'ютера «Макінтош».*

Кло́новий, а, е. *Клонові плантації ялини.*

Клоно́ваний, а, е. *Клонований організм. Клоновані тварини.*

Клонува́ння, я, *с.* *Клонування генів. Проблеми клонування. Заборона на клонування людей.*

Клонува́ти, у́ю, у́єш. В медицині, біології — відтворювати клітини або організми нестатевим, вегетативним шляхом, отримуючи цілковито подібні екземпляри від спільного предка. *Клонувати тварин.*

КЛО́НУС, у, *ч.*, *мед.* Швидкі ритмічні мимовільні скорочення окремих м'язів, що є ознакою органічного ураження центральної нервової системи.

КЛО́ПФЕР, а, *ч.* Найпростіший телеграфний апарат для приймання сигналів азбуки Морзе на слух.

КЛО́ТИК, а, *ч.*, *мор.* Кружечок на кінці щогли або флагштока для пропускання фалів (тросів).

КЛО́УН, а, *ч.* 1. Цирковий артист-комік. *Виступ клоунів. Запросити клоуна.* 2. *перен.*, *зневажл.* Про людину, що вдає з себе блазня або поводиться як блазень.

Клоуна́да, и, *ж.* 1. Виступи клоунів у цирковій виставі. 2. Жанр циркового мистецтва, що використовує прийоми ексцентрики, буфонади, гротеску. 3. *перен.* Комічний вибрик, блазенство. *Словесна клоунада.*

Клоуна́дний, а, е.

Клоуне́са, и, *ж.*

Кло́унський, а, е. 1. Прикм. до **кло́ун** (у 1 знач.). 1. *Клоунський номер. Клоунська група.* 2. *перен.* Комічно-безглуздий, блазенський. *Клоунська поведінка.*

КЛУА́ТР, у, *ч.* Монастирське подвір'я, оточене галереєю.

КЛУБ, у, *ч.* 1. Громадська організація, що об'єднує людей певного кола, професії для спільного відпочинку, розваг, занять спортом і т. ін. *Шаховий клуб. Спортивний клуб. Клуб кінологів. Клуб автомобілістів. Клуб художників. Клуб шанувальників класичної музики. Клуб цікавих зустрічей. Вступити в клуб. Стати членом клубу.* 2. Заклад відпочинку. *Нічний клуб. Виступати на сцені клубу.*

Клу́бмен, а, *ч.* Постійний відвідувач клубу. *Стати клубменом. Познайомитися з клубменом. Відрекомендувати клубмена.*

Клу́бний, а, е. *Клубні вечори. Клубна робота. Клубний працівник.*

КЛУП, а, *ч.*, *техн.* Знаряддя для ручного нанесення зовнішньої різьби на металеві труби, стрижні й т. ін.

КЛЬОШ, у, *ч.* Особливий крій спідниці, штанів із розширенням донизу або одяг такого крою. *Матроський кльош. Широкий кльош. Штани кльош.*

КЛЮФТ, у, *ч.*, *гірн.* Порожнина, що утворилася між жилою і породою.

КЛЯ́СЕР, а, *ч.* Спеціальний альбом для марок, що має спеціальні прозорі «кишеньки» для вкладання в них марок, які дають змогу розглядати марки не виймаючи. *Клясер із марками.*

Кля́серний, а, е. *Клясерні кишеньки.*

КЛЯ́ШТОР, у, *ч.* Католицький монастир. *Настоятель кляштору.*

КНЕ́ЛІ, ей, *мн.* (*одн.* **кнель**, і, *ж.*). Зварені у воді або на парі кулясті галушки з фаршем, перев. м'ясним або рибним. *Юшка з кнелями. Парові кнелі.*

КНЕ́СЕТ, у, *ч.* Назва парламенту в Ізраїлі.

КНЕ́ХТИ, ів, *мн.* (*одн.* **кнехт**, а, *ч.*). Парні тумби на палубі судна або на пристані для закріплювання канатів, снастей. *Береговий кнехт. Кормові кнехти.*

КНІ́КСЕН, у, *ч.* Жіночий поклін із присіданням; реверанс. *Робити кніксен. Присісти в кніксені.*

КНОП, а, *ч.*, *спец.* Кулястий вузол на кінцях снастей.

КОАГУЛОПА́ТІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Хворобливий стан, зумовлений порушенням згортання крові.

Коагулопати́чний, а, е.

КОАГУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Процес зсідання й випадіння в осад частинок речовини з колоїдного розчину. *Прискорення коагуляції.*

Коагульо́ваний, а, е.

Коагулюва́ння, я, *с.* *Коагулювання розчину.*

Коагулюва́ти, ю́ю, ю́єш. Піддавати коагуляції, спричинювати коагуляцію. *Коагулювати кров. Коагулювати розчин.*

Коагуля́нт, у, *ч.*, *спец.* Хімічна сполука, що спричиняє коагуляцію. *Обробка коагулянтами.*

Коагуля́т, у, *ч.*, *спец.* Осад, що утворився в колоїдному розчині під час коагуляції.

Коагуляці́йний, а, е. *Коагуляційне очищення стічних вод.*

КОАДАПТА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *біол.* Взаємне пристосування органів у процесі еволюції організмів.

Коадапто́ваний, а, е.

КОАКСІА́ЛЬНИЙ, а, е, *наук.* Розташований на одній осі з чим-небудь; співвісний. *Коаксіальні циліндри.*

КОА́ЛА, и, *ч.* Невеликий ссавець з густим сірим хутром, що живе в евкаліптових лісах Австралії і живиться листям; сумчастий ведмідь. *Ведмежата коали. Ареал поширення коали.*

КОАЛЕСЦЕ́НЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Злиття крапель або бульбашок при їх зіткненні всередині рідини чи газу, а також на поверхні якого-небудь тіла; одна з причин атмосферних опадів.

КОАЛІ́ЦІЯ, ї, *ж.* Об'єднання, союз, угода держав, партій і т. ін. для досягнення спільної мети. *Сильна коаліція. Антиурядова коаліція. Політична коаліція. Створити коаліцію.*

Коаліці́йний, а, е. *Коаліційний договір. Коаліційний уряд. Коаліційні фракції.*

КОА́ТА, *невідм.*, *ж.* Широконоса мавпа з білими кільцями навколо очей і чіпким хвостом, поширена в Південній Америці.

КО́БАЛЬТ, у, *ч.* 1. Хімічний елемент, сріблясто-білий метал із червонястим вилиском, твердіший від заліза. *Властивості кобальту. Надлишок кобальту.* 2. Темно-синя фарба, до складу якої входить цей метал. *Оксид кобальту.*

Ко́бальтовий, а, е. 1. Який містить у собі кобальт (у 1 знач.). *Кобальтова руда. Кобальтові сплави.* 2. Який має колір кобальту (у 2 знач.); темно-синій.

КОБАЛЬТИ́Н, у, *ч.* Мінерал золотисто-сріблястого кольору з металевим блиском, що є рудою для одержання кобальту та його солей.

Кобальти́новий, а, е.

КОБИ́З, а, *ч.* Казахський двострунний музичний інструмент. *Старовинний кобиз.*

КО́БРА, и, *ж.* Велика дуже отруйна змія з плямами на шиї, які нагадують окуляри, якщо змія прибирає загрозливу позу; водиться в Азії та Африці. *Укус кобри. Отрута кобри.*

КОБУ́З, а, *ч.*, *муз.* Узбецький струнний смичковий музичний інструмент.

КОВАЛЕ́НТНИЙ з в' я з о́ к, *хім.* — хімічний зв'язок, утворений електронною парою, спільною для сполучуваних атомів.

КОВАРІА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *книжн.* Пов'язана змінність двох ознак. *Коваріації прибутків.*

Коваріа́нт, а, *ч.* Число (алгебричний вираз), що при певному перетворенні величин, з якими воно пов'язане, змінюється за чітко визначеним, здебільшого лінійним, законом.

Коваріа́нтний, а, е.

Коваріа́нтність, ності, *ж.*

КОВБО́Й, я, *ч.* У західних штатах США — пастух-вершник, який пасе табуни коней у степах. *Відважний ковбой. Пісня ковбоя.* 2. *перен.* Сміливий вершник, популярний герой американської молоді, що здійснює подвиги. *Сучасні ковбої. Імідж ковбоя.*

Ковбо́йка, и, *ж.*, *розм.* 1. Картата верхня чоловіча сорочка особливого крою, з відкладним коміром. *Носити ковбойку.* 2. Гостроверхий бриль із широкими загнутими з боків полями та ремінцем під підборіддям.

Ковбо́йський, а, е. *Ковбойські штани. Ковбойська сорочка. Ковбойський бриль.*

КОВЕЛІ́Н, у, *ч.* Синій зі смолистим блиском мінерал класу сульфідів; мідна руда.

КОВЕРКО́Т, у, *ч.* Сорт густої вовняної або напіввовняної тканини для верхнього одягу. *Костюм із коверкоту.*

Коверко́товий, а, е. *Коверкотовий піджак. Коверкотове пальто.*

КОВЕРНО́Т, а, *ч.* Документ, яким страховик повідомляє страхувальника про виконання інструкцій щодо страхування; може бути замінений на страховий поліс.

КОВЧЕ́Г, а, *ч.* 1. За Біблією — корабель, на якому рятувався від усесвітнього потопу Ной із родиною, взявши з собою по парі різних тварин. *Ноїв ковчег.* 2. За Біблією — окута золотом дерев'яна скриня, в якій зберігалися скрижалі із заповідями Мойсея. 3. У християнстві — скринька для зберігання предметів, що стосуються таїнства причастя; дарохранительниця.

Ковче́жець, жця, *ч.* Оздоблена посудина для перенесення потрібних для причащання предметів; дароносиця.

КОГЕ́ЗІЯ, ї, *ж.*, *фіз.* Притягування при контакті між частинками того самого твердого тіла або рідини, яке спричиняє поєднання цих частинок в єдине ціле.

КОГЕРЕ́НТНИЙ, а, е. Узгоджений в часі (про коливні та хвильові процеси). *Когерентні джерела.*

Когере́нтність, ності, *ж.* *Когерентність лазерного випромінювання. Когерентність хвиль.*

КОГНІТИ́ВНИЙ, а, е, *психол.* Пов'язаний зі свідомістю, з мисленням. *Когнітивні процеси. Когнітивна лінгвістика.*

КОГНІТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.*, *лог.* Те саме, що **гносеоло́гія**. *Проблеми когнітології.*

Когнітологі́чний, а, е. *Когнітологічний підхід.*

КОГО́РТА, и, *ж.* 1. У Стародавньому Римі — загін війська, що становив десяту частину легіону. *Вояки міської когорти.* 2. *перен.*, *уроч.* Згуртована спільними ідеями, цілями, прагненнями група людей, перев. визначних. *Когорта письменників. Когорта сподвижників.* 3. *біол.* Категорія, що об'єднує споріднені роди.

КОД, у, *ч.* 1. Система умовних знаків або сигналів для передавання, оброблення і зберігання (запам'ятовування) інформації. *Телеграфний код. Ідентифікаційний код. Штриховий код товару. Набрати код міста.* 2. Набір цифр або літер, який дозволяє відкривати складні замки та запірні пристрої. *Цифровий код. Код камери схову багажу. Код сейфа. Код вхідного замка.*

Кодо́ваний, а, е. *Кодована програма для машин.*

Ко́довий, а, е. *Кодовий сигнал. Кодовий замок. Працювати під кодовим іменем.*

Кодува́льний, а, е.

Кодува́льник, а, *ч.* Фахівець, який шифрує що-небудь кодом, займається кодуванням; шифрувальник.

Кодува́ння, я, *с.* *Кодування інформації. Кодування від тютюнопаління. Сучасні методи кодування.*

Кодува́ти, у́ю, у́єш. 1. *спец.* Шифрувати що-небудь певними умовними знаками (кодом). *Кодувати інформацію.* 2. *мед.* Застосовувати медикаментозні засоби з метою набуття організмом імунітету або рефлексу огиди при боротьбі із шкідливими звичками (паління, наркоманія) або при деяких захворюваннях (алкоголізм, ожиріння і т. ін.). *Кодувати від алкоголізму. Кодувати від переїдання. Кодувати свідомість.* 3. *інформ.* Переводити інформацію з однієї знакової системи в іншу. *Кодувати текст.*

КО́ДА, и, *ж.* 1. Заключна частина музичного твору або його частини; закінчення. *Маршоподібна кода.* 2. *літ.*

Додатковий вірш у сонеті, рондо та інших віршових формах із точно визначеною кількістю рядків.

КОДЕЇ́Н, у, *ч., фарм.* Білий кристалічний порошок — алкалоїд, що міститься в опії; застосовують як протикашльовий засіб.

КО́ДЕКС, у, *ч.* 1. *юр.* Сукупність законів у якій-небудь галузі права. *Земельний кодекс. Цивільний кодекс. Цивільно-процесуальний кодекс. Податковий кодекс. Кримінальний кодекс. Карний кодекс. Кодекс законів про працю.* 2. *перен.* Сукупність правил поведінки, звичок, переконань і т. ін. *Моральний кодекс. Етичний кодекс. Кодекс честі.*

КОДИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Систематизація чинного законодавства певної держави шляхом зведення різних правових законів, постанов тощо в єдине ціле — кодекс. *Кодифікація законів про працю. Здійснити кодифікацію законів про шлюб.* 2. Процес вироблення норм літературної мови. *Кодифікація лексики.*

Кодифікаці́йний, а, е. *Кодифікаційна селекція. Кодифікаційна комісія. Кодифікаційні процеси.*

Кодифіка́тор, а, *ч.* Той, хто займається кодифікацією. *Кодифікатор норми.*

Кодифіко́ваний, а, е. *Кодифікована літературна мова.*

Кодифікува́ння, я, *с.* *Кодифікування правових актів. Кодифікування мовних одиниць.*

Кодифікува́ти, у́ю, у́єш. 1. *юр.* Здійснювати перегляд і систематизувати в єдине ціле закони країни по окремих галузях права. *Кодифікувати звичаєві норми. Кодифікувати закони.* 2. *лінгв.* Виробляти норми літературної мови.

КОДО́Н, а, *ч.* Одиниця генетичного коду — набір із трьох нуклеотидів. *Змінити кодон.*

КОЕРЦИТИ́ВНА с и́ л а, *фіз.* — величина напруженості магнітного поля, необхідна для ліквідації залишкової намагніченості.

Коерцитиме́тр, а, *ч.* Прилад для визначення коерцитивної сили феромагнітних матеріалів.

КОЕФІЦІЄ́НТ, а, *ч.* 1. Числовий або літерний множник в алгебричному виразі. *Коефіцієнт одночлена.* 2. Число, на яке слід помножити яку-небудь величину, щоб дістати величину, потрібну за певних умов. *Валютний коефіцієнт. Коефіцієнт використання устаткування. Коефіцієнт конверсії. Коефіцієнт ліквідності.* 3. Величина, що визначає яку-небудь властивість фізичного тіла. *Коефіцієнт розширення. Коефіцієнт тертя.*

Коефіціє́нтний, а, е. *Коефіцієнтні критерії.*

КО́ЇТУС, у, *ч., фізіол.* Статевий акт. *Потяг до коїтусу.*

Коїта́льний, а, е.

КОЙНЕ́, *невідм., с.* 1. Загальногрецька мова, що склалася на ґрунті аттичного наріччя й у III—I ст. до н. е. витіснила інші давньогрецькі діалекти, збагатившись за їх рахунок. 2. Будь-яка загальнонародна мова, що виникла на ґрунті одного чи кількох говорів і є засобом спілкування між носіями різних діалектів. *Львівське койне.*

КОЙО́Т, а, *ч.* Хижак родини собачих; луговий вовк. *Мультфільми про койота.*

КОК, а, *ч.* Кухар на кораблі.

КО́КА, и, *ж.* Південноамериканський кущ родини кокаїнових. *Листя коки.*

КОКАЇ́Н, у, *ч.* Отруйна речовина, яку добувають із листя кокаїнового куща й використовують як місцевий знеболювальний або наркотичний засіб. *Вживати кокаїн. Партія кокаїну.*

Кокаїні́зм, у, *ч.* Вид наркоманії — хвороблива пристрасть до кокаїну.

Кокаїні́ст, а, *ч.* Людина, яка страждає від хворобливої пристрасті до кокаїну.

Кокаїні́стка, и, *ж.*

Кокаї́новий, а, е. *Кокаїнова ін'єкція. Кокаїновий порошок.*

КО́КА-КО́ЛА, и, *ж.* Безалкогольний газований тонізуючий напій із домішкою екстракту з листя какао й горіхів коли. *Пити кока-колу. Пляшка кока-коли. Автомат для продажу кока-коли.*

Ко́ка-ко́льний, а, е, *розм.* *Кока-кольний смак.*

КОКА́РДА, и, *ж.* 1. Металевий значок визначеного зразка на форменому кашкеті. *Блискуча кокарда. Картуз із кокардою.* 2. *заст.* Вид банта на платті, капелюсі тощо.

КОКЕ́ТЛИВИЙ, а, е. 1. Який намагається подобатися, зацікавити собою, привертає до себе увагу, виявляє кокетство. *Кокетлива дівчина. Кокетлива усмішка. Кокетливий погляд. Кокетливі жести.* 2. Який має гарний, привабливий вигляд. *Кокетлива парасолька.*

Коке́тка, и, *ж.* 1. Жінка, що своєю поведінкою, манерами, одягом і т. ін. намагається подобатися чоловікам. *Приваблива кокетка.* 2. Верхня, відрізна частина плаття, блузки, до якої на висоті грудей пришивається нижня частина одягу. *Вишивана кокетка. Мереживна кокетка. Плаття з кокеткою.*

Коке́тливість, вості, *ж.*

Коке́тливо. *Посміхатися кокетливо.*

Коке́тство, а, *с.* Неприховане прагнення сподобатися кому-небудь своєю поведінкою, манерою чи одягом, зацікавити когось собою. *Неприховане кокетство. Жіноче кокетство.*

Кокетува́ння, я, *с.*

Кокетува́ти, у́ю, у́єш. 1. Своєю поведінкою, манерами, одягом неприховано намагатися сподобатися кому-небудь, зацікавити когось собою. *Кокетувати з хлопцями. Кокетувати з публікою.* 2. *перен.* Виставляти що-небудь напоказ; хизуватися чимось. *Кокетувати знаннями.*

КО́КИ, ів, *мн.* (*одн.* **кок**, а, *ч.*). Кулясті бактерії.

Ко́ковий, а, е. *Кокові форми бактерій.*

КОКІ́ЛЬ, ю, *ч., мет.* Розбірна форма з чавуну або сталі для відливання металевих виробів. *Якісні кокілі.*

Кокі́льний, а, е. 1. Признач. для відливу в кокілях. *Кокільна машина.* 2. Здійснюваний за допомогою кокілю. *Кокільне литво.*

Кокі́льник, а, *ч.* Робітник, який обслуговує кокільну машину.

КО́КЛЮШ, у, *ч.* Гостра інфекційна, переважно дитяча хвороба, що характеризується приступами конвульсивного кашлю; кашлюк. *Захворіти на коклюш. Лікування коклюшу.*

Ко́клюшний, а, е. 1. Що стос. коклюшу. *Коклюшний кашель.* 2. Хворий на коклюш. *Коклюшна дитина.*

КО́КОН, а, *ч.* Щільна оболонка з тонких волокон, яку утворює гусениця перед перетворенням у лялечку. *Кокон метелика.*

Ко́конний, Ко́коно́вий, а, е. *Коконова нитка.*

КОКО́С, а, *ч.* Соковитий плід кокосової пальми, шкаралупу якого використовують для дрібних виробів, а волокна — для виготовлення циновок, канатів.

Коко́совий, а, е. *Кокосова пальма. Кокосовий горіх. Кокосова олія. Кокосове волокно.*

КОКО́ТКА, и, *ж.* Жінка легковажної поведінки, яка живе на утриманні свого коханця. *Легковажна кокотка.*

КО́КПІТ, а, *ч., мор.* Відкрите приміщення для стернового та пасажирів на катері або яхті.

КОКС, у, *ч.* Тверда пориста маса, яку отримують нагріванням без доступу повітря кам'яного вугілля, торфу,

нафти тощо і використовують як паливо, відновник у доменному виробництві, для агломерації руд та ін. *Утворення коксу.*

Коксівни́й, а́, е́. З якого випалюють кокс. *Коксівне вугілля.*

Коксі́вність, ності, *ж.* *Коксівність вугілля.*

Ко́ксовий, а, е. 1. Прикм. до **кокс**. *Коксове виробництво. Коксовий газ.* 2. Признач. для випалювання коксу. *Коксова батарея.*

Коксува́ти, у́ю, у́єш, *техн.* Нагріваючи до 1000° у коксових печах без доступу повітря кам'яне вугілля, торф і т. ін., перетворювати їх на кокс. *Коксувати вугілля.*

КОКСИ́Т, у, *ч., мед.* Запальне захворювання кульшового суглоба в людини, що виникає як ускладнення після грипу, ангіни, деяких інших інфекційних захворювань, а також травм.

КОКСОХІ́МІЯ, ї, *ж.* Галузь важкої промисловості, на підприємствах якої здійснюється хімічне переробляння кам'яного вугілля способом коксування, внаслідок чого одержують кокс, коксовий газ та інші хімічні продукти. *Розвиток коксохімії.*

Коксохі́мік, а, *ч.*

Коксохімі́чний, а, е. *Коксохімічне виробництво. Коксохімічний комбінат. Коксохімічна промисловість.*

Коксо́ваний, а, е.

Коксува́льний, а, е. *Коксувальний завод. Коксувальна піч.*

Коксува́ння, я, *с.* *Коксування кам'яного вугілля. Продукти коксування. Відходи коксування.*

КОКТЕ́ЙЛЬ, ю, *ч.* 1. Напій — суміш коньяку, лікеру та вин, іноді з цукром та прянощами. *Міцний коктейль. Складники коктейлю. Склянка коктейлю. Коктейль із шампанського з фруктами. Готувати коктейль. Пити коктейль.* 2. Безалкогольний напій, приготовлений із суміші молока або кави з морозивом тощо. *Фруктовий коктейль. Кавовий коктейль. Молочний коктейль.* 3. *перен.* Про поєднання різноманітних, перев. різнопланових, речей, справ, відчуттів тощо; мішанина. *Музичний коктейль. Інформаційний коктейль. Коктейль почуттів.* 4. Різновид ділової або дружньої зустрічі. *Влаштувати коктейль. Запросити на коктейль.*

КОКЦИ́ДИ, и́д, *мн.* (*одн.* **кокци́да**, и, *ж.*), *ент.* Комахи ряду рівнокрилих хоботних, що живляться соками рослин.

КОКЦИ́ДІЇ, й, *мн.* (*одн.* **кокци́дія**, ї, *ж.*). Паразитичні найпростіші класу споровиків, серед яких багато збудників кокцидіозів.

Кокцидіо́з, у, *ч.* Заразне захворювання свійських і диких тварин, що його спричиняють кокцидії. *Профілактика кокцидіозу.*

КО́ЛА, и, *ж.* Південне дерево з невеликими дзвоникоподібними квітками, зібраними у волоть, а також плід цього дерева — м'ясиста коробочка з насінням, що містить кофеїн та теобромін і використовується у медицині, для виготовлення тонізуючих напоїв (кока-кола, пепсі-кола тощо). *Горіхи кола.*

КОЛАБОРАЦІОНІ́ЗМ, у, *ч.* Співробітництво жителів окупованої країни з окупантами. *Політика колабораціонізму.*

Колабораціоні́ст, а, *ч.*

Колабораціоні́стський, а, е. *Колабораціоністські газети. Колабораціоністські настрої.*

КОЛАГЕ́Н, у, *ч., анат.* Білкова речовина, що є основним складником кісток і хрящів людини й тварин.

Колаге́новий, а, е. *Колагенові волокна.*

КОЛА́Ж, у, *ч.* 1. Технічний прийом в образотворчому мистецтві — наклеювання на яку-небудь основу фотографій, різних за кольором та фактурою матеріалів, а також твір, виконаний із використанням такого прийому. *Авторський колаж. Незвичайний колаж. Створювати колаж. Техніка колажу.* 2. В засобах масової інформації — передача, що містить різні почергові повідомлення (оголошення, музичні заставки, реклама тощо). *Музичний колаж. Рекламний колаж. Підготувати колаж.*

Колажи́ст, а, *ч.* Той, хто створює колажі; автор колажу.

Колажи́стка, и, *ж.*

Кола́жний, а, е. *Колажна техніка.*

КОЛА́ЙДЕР, а, *ч., фіз.* Прискорювальна установка, в якій взаємодіють елементарні частинки зустрічних пучків.

КОЛА́ПС, у, *ч.* 1. *мед.* Раптове зниження кров'яного тиску й різке погіршення серцевої діяльності, що супроводжується загальною слабістю або втратою свідомості й загрожує життю. *Поява колапсу. Причини колапсу.* 2. Спадання уражених ділянок легені при пневмотораксі. 3. *астр.* Стан зорі, зумовлений дією її власних гравітаційних сил в умовах вичерпування в надрах запасів термоядерної енергії (момент перетворення на чорну діру, нейтронну зорю, спалаху наднової зорі тощо). *Зоряний колапс. Гравітаційний колапс. Уникнути космічного колапсу. Зоря в стадії колапсу. Колапс мегагалактики.* 4. *перен.* Тяжка криза в економіці і соціальному житті країни; повний крах. *Колапс економіки. Колапс суспільної свідомості.*

КОЛАРГО́Л, а, *ч.* Лікарський препарат, який застосовують для лікування гнійних захворювань.

КОЛАТЕРА́ЛЬНИЙ, а, е, *біол.* Обхідний, бічний. *Колатеральний кровообіг. Колатеральна брунька.*

КО́ЛБА, и, *ж.* Куляста або конічна скляна чи кварцова посудина для хімічних робіт із довгою шийкою. *Круглодонна колба. Плоскодонна колба.*

КОЛЕ́ГА, и, *ч. і ж.* Товариш за фахом, місцем роботи (перев. у сфері розумової праці), за навчанням у вищій школі тощо. *Університетський колега. Колега по роботі. Спостерігати за роботою колег. Консультуватися з колегами.*

КОЛЕГІА́ЛЬНИЙ, а, е. Який здійснюється спільно, групою осіб. *Колегіальний орган. Колегіальний розгляд справ у суді. Колегіальна ухвала. Колегіальне керівництво.*

Колегіа́льність, ності, *ж.* *Принципи колегіальності.*

Колегіа́льно. *Вирішувати колегіально.*

КОЛЕ́ГІУМ, у, *ч.* Закритий середній (подекуди вищий) навчальний заклад у XVI—XVIII ст. у Західній Європі. *Києво-Могилянський колегіум.*

КОЛЕ́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Офіційно визначена група осіб, які утворюють певний адміністративний, розпорядчий або дорадчий орган. *Редакційна колегія. Професорська колегія. Колегія Міністерства сільського господарства.* 2. Об'єднання осіб деяких професій. *Лікарська колегія. Колегія адвокатів.* 3. У Західній Європі, в Україні та Росії в XVI—XVIII ст. — назва деяких закритих середніх і вищих навчальних закладів. *Києво-Могилянська колегія.*

КО́ЛЕ́ДЖ, у, *ч.* Вищий або середній навчальний заклад у деяких країнах. *Медичний коледж. Педагогічний коледж. Технічний коледж. Теологічний коледж. Престижний коледж. Елітний коледж. Учень коледжу. Навчатися в коледжі.*

КОЛЕКТИ́В, у, *ч.* Група людей, об'єднаних спільною діяльністю, спільними інтересами. *Дружний колектив. Трудовий колектив. Науковий колектив. Педагогічний колектив. Колектив учителів. Колектив авто-*

рів. Колектив інституту. Працювати в колективі.

Колекти́вний, а, е. 1. Що стос. колективу; спільний. *Колективне користування. Колективне господарство. Колективні засоби виробництва. Колективна земля.* 2. Який здійснює колектив. *Колективна присяга. Колективна праця. Колективна угода.* 3. Власт. колективу, який ґрунтується на спільності, на принципах колективізму. *Колективний дух. Колективний характер праці. Ознаки колективної солідарності.*

Колекти́вність, ності, *ж.*

Колекти́вно. *Діяти колективно.*

КОЛЕКТИВІ́ЗМ, у, *ч.* Товариська співпраця, взаємна підтримка й допомога людей, що ґрунтується на свідомому підпорядкуванні особистих інтересів громадським. *Почуття колективізму.*

Колективі́ст, а, *ч.*

Колективі́стка, и, *ж.*

Колективі́стський, а, е. 1. Який ґрунтується на засадах колективізму. *Колективістські взаємини. Колективістське суспільство.* 2. Який відповідає принципам колективізму, пройнятий ними. *Колективістський принцип.*

КОЛЕ́КТОР, *ч., спец.* 1. *род.* у. Установа, що займається збиранням і розподілом чого-небудь між підвідомчими організаціями. *Бібліотечний колектор.* 2. *род.* а. Працівник, що збирає певні зразки чого-небудь (гірських порід, ґрунтів тощо), описує їх і зберігає. *Працювати колектором.* 3. *род.* у. Широкий канал або труба для збирання рідин чи газів з інших каналів (труб) і відведення їх у певне місце. *Каналізаційний колектор.* 4. *род.* а. Частина динамо-машини, за допомогою якої змінний струм перетворюється в постійний. *Приєднати колектор до електричного кола.* 5. *род.* у. Підземна галерея під поверхнею вулиць для укладання кабелів чи труб. *Підземний колектор.*

Коле́кторний, а, е. *Колекторні труби. Колекторний струм. Колекторний генератор.*

КОЛЕ́КЦІЯ, ї, *ж.* Систематизоване зібрання однорідних предметів, що мають науковий, художній, історичний інтерес. *Приватна колекція. Колекція картин. Колекція значків. Колекція метеликів. Колекція комах. Колекція мінералів.*

Колекці́йний, а, е. *Колекційна іграшка. Колекційні картини. Колекційні марки.*

Колекціоне́р, а, *ч.* Той, хто збирає якунебудь колекцію. *Завзятий колекціонер. Колекціонер шедеврів малярства. Колекціонер антикваріату.*

Колекціоне́рський, а, е.

Колекціонува́ння, я, *с.* *Захоплюватися колекціонуванням. Пристрасть до колекціонування.*

Колекціонува́ти, у́ю, у́єш. Збирати колекцію кого-, чого-небудь. *Колекціонувати марки. Колекціонувати предмети мистецтва.*

КОЛЕНКО́Р, у, *ч.* Тонка бавовняна, дуже накрохмалена або просякнута спеціальною рідиною одноколірна тканина.

Коленко́ровий, а, е. Пошитий, вигот. із коленкору. *Коленкорова торбинка. Коленкорова палітурка.*

КОЛЕНХІ́МА, и, *ж., бот.* Тканина із живих клітин з пластичними водовмісними оболонками, що надає міцності органам рослин.

КОЛЕО́ПТИЛЕ, *невідм., с.*, **КОЛЕО́ПТИЛЬ**, я, *ч., бот.* Несправжній листок злаків, що першим з'являється на поверхні ґрунту у вигляді трубочки, яка охоплює частини проростка, захищаючи їх.

КО́ЛЕУС, у, *ч.* Багаторічна трав'яниста кущова або напівкущова декоративна рослина родини губоцвітих із темночервоними, рожевими, рожево-фіолетовими або строкатими листками, поширена у тропіках та субтропіках Азії й Африки.

КО́ЛІ, *невідм., ч. і ж.* Порода довгошерстих службових собак із видовженою мордою, виведена в Шотландії на початку XVIII ст.; шотландська вівчарка. *Біло-руда колі. Цуценя колі. Вигулювати колі. Порода колі.*

КОЛІБАКТЕРІО́З, у, *ч., вет.* Гостра інфекційна хвороба молодняка сільськогосподарських тварин та хутрових звірів, а також птахів, спричинювана патогенними формами кишкової палички. *Розвиток колібактеріозу.*

КОЛІ́БРІ, *невідм., ч. і ж.* Найменший на земній кулі птах із яскравим опеченням; поширений в Америці.

КОЛІ́ЗІЯ, ї, *ж.* 1. Ситуація, при якій відбувається зіткнення протилежних поглядів, прагнень, бажань, зацікавлень. *Драматичні колізії. Вигадані колізії. Життєва колізія. Колізія економічних інтересів.* 2. Відображення життєвих конфліктів і боротьби у художньому творі. *Драматична колізія. Основна колізія роману.*

Колізі́йний, а, е.

КОЛІМА́ТОР, а, *ч., фіз.* 1. Оптична система для одержання пучка паралельних променів. 2. Прилад для визначення колімації — невелика зорова труба, у фокусі якої є хрестоподібно натягнуті нитки або світла точка.

КОЛІМА́ЦІЯ, ї, *ж., фіз.* Інструментальна похибка в оптичних приладах, що виникає внаслідок неточної перпендикулярності осі обертання труби приладу до її оптичної осі.

Колімаці́йний, а, е. *Колімаційні відхилення.*

КОЛІНЕА́ЦІЯ, ї, *ж., мат.* Перетворення, при якому точки однієї прямої стають точками іншої прямої.

Колінеа́рний, а, е. Який лежить на одній прямій або на паралельних прямих. *Колінеарні вектори.*

Колінеа́рність, ності, *ж.* *Колінеарність осей симетрії.*

КОЛІ́Т, у, *ч., мед.* Запалення товстої кишки. *Лікування коліту.*

КОЛОБО́МА, и, *ж., вет., мед.* Дефект тканини повік або оболонки очного яблука.

КОЛО́ДІЙ, ю, **КОЛО́ДІУМ**, у, *ч.* Густий клейкий розчин клітковини на ефірі та спирті, при випаровуванні яких утворюється тонка прозора плівка; використовується в медицині, фотографуванні і т. ін. *Засохлий колодіум. Шар колодіуму.*

КОЛОЇ́Д, у, *ч.* Речовина, що не кристалізується (білок, крохмаль, клей і т. ін.) і розчини якої не просочуються через тваринні й рослинні перетинки. *Колоїди ґрунту. Руйнування колоїдів.*

Колоїда́льний, а, е. Який має властивості колоїду. *Колоїдальний графіт. Колоїдальний гідроксид заліза.*

Колоїда́льність, ності, *ж.*

Коло́їдний, а, е. *Колоїдний стан. Колоїдна сполука. Колоїдна система. Колоїдна хімія. Колоїдний розчин.*

КОЛО́КВІУМ, у, *ч.* 1. Бесіда викладача зі студентами з метою з'ясування рівня опанування ними навчального предмета. *Колоквіум із фізики. Підготуватися до колоквіуму.* 2. Наукові збори з обговоренням доповідей на певну тему; семінар. *Науковий колоквіум. Колоквіум із проблем охорони праці.*

КОЛО́Н, а, *ч.* 1. Група стоп із одним ритмічним наголосом; віршовий рядок. 2. Ритмічна одиниця в прозі.

КОЛО́НА, и, *ж.* 1. Частина архітектурної споруди у вигляді високого стовпа, що служить підпорою фронтонів, внутрішніх частин будови тощо. *Мармурова колона. Масивна колона.* 2. Стрій, у якому військо-

вослужбовці або військові підрозділи розміщені один за одним на певній дистанції, причому глибина строю більша за його ширину або дорівнює їй. *Йти колонами. Колони військових.* 3. Група людей чи предметів (тракторів, танків і т. ін.), які розміщені або рухаються витягнутою лінією, ряд за рядом. *Колона машин. Колона автобусів.* 4. Виробничий підрозділ (шоферів, трактористів і т. ін.), створений для виконання певного завдання. *Механізована колона.*

Колóнний, а, е. *Колонний вхід. Колонний зал імені М. В. Лисенка.*

КОЛОНÁДА, и, *ж.* Ряд колон (у 1 знач.), які підтримують загальне перекриття. *Колонада театру.*

Колонáдний, а, е.

КОЛОНІАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Політичне, економічне, духовне гноблення метрополіями країн, як правило, соціально й економічно відсталих. *Політика колоніалізму.*

Колоніалі́ст, а, *ч.*

Колоніалі́стський, а, е.

КОЛОНІЗÁЦІЯ, ї, *ж.* 1. Захоплення якої-небудь країни чи області та примусове перетворення її на колонію (у 1 знач.). *Колонізація сусідніх земель.* 2. Заселення й освоєння вільних територій. *Колонізація острова.*

Колонізáтор, а, *ч.* 1. Той, хто веде політику колонізації (у 1 знач.); прихильник, послідовник цієї політики. 2. Той, хто здійснює заселення і освоєння вільних територій; колоніст. *Німецькі колонізатори. Засилля колонізаторів.*

Колонізáторський, а, е. *Колонізаторська війна. Колонізаторська діяльність.*

Колонізаці́йний, а, е. *Колонізаційна практика. Колонізаційний рух.*

Колонізóваний, а, е. *Колонізований острів.*

Колонізувáти, ýю, ýєш. Здійснювати колонізацію. *Колонізувати країни Африки. Колонізувати вільні території.*

КОЛÓНІЯ, ї, *ж.* 1. Країна, примусово захоплена й експлуатована іншою державою (метрополією), позбавлена державної самостійності; управління здійснюється на основі спеціального режиму. *Іноземна колонія. Вчорашня колонія.* 2. Поселення переселенців з іншої країни, області. *Французька колонія.* 3. Товариство земляків у чужій країні; земляцтво. *Емігрантська колонія.* 4. У Стародавньому світі — поселення, засновані греками, римлянами, фінікійцями та ін. на чужих землях. 5. Певні заклади спеціального призначення (лікувальні, виправні тощо). *Виправна колонія. Колонія суворого режиму.* 6. *біол.* Сукупність особин, організмів, які співіснують тісною групою. *Колонія птахів. Колонія коралів. Колонія мікроорганізмів.*

Колоніáльний, а, е. 1. Що стос. колонії (у 1 знач.). *Колоніальний період. Колоніальний статус. Колоніальна система.* 2. Який є колонією. *Колоніальний придаток.* 3. Який володіє колоніями. *Колоніальні держави.* 4. Що стос. колонії (у 6 знач.). *Колоніальні поліпи.*

Колоні́ст, а, *ч.* Людина, яка живе, перебуває в колонії (у 2, 5 знач.). *Поселення колоністів.*

Колоні́стка, и, *ж.*

Колоні́стський, а, е. *Колоністські права.*

КОЛОНТИ́ТУЛ, а, *ч., друк.* Напис у верхньому лівому чи правому кутку сторінки книги, журналу, який повторює заголовок книги або твору, прізвище автора, назву розділу і т. ін.

КОЛОНЦИ́ФРА, и, *ж., друк.* Цифра, яка може розміщуватися внизу, рідше зверху сторінки, і показує порядковий номер сторінки книги, журналу тощо.

КОЛОРАТÝРА, и, *ж.* Прикрашування вокальної партії технічно складними, віртуозними пасажами, трелями, руладами і т. ін., а також здатність голосу виконувати їх.

Колоратýрний, а, е. *Колоратурний пасаж. Колоратурне сопрано.*

КОЛОРИЗÁЦІЯ, ї, *ж.* 1. Надання кольору предметам або речовинам. 2. Тонкий шар оксидів заліза на поверхні сталевих виробів, що запобігає корозії.

Колоризóваний, а, е.

КОЛОРИМÉТРІЯ, ї, *ж., спец.* 1. Сукупність методів кількісного визначення кольору. 2. Фізичний метод кількісного хімічного аналізу, що ґрунтується на залежності інтенсивності забарвлення розчину від концентрації розчиненої речовини.

Колори́метр, а, *ч.* 1. Оптичний прилад для вимірювання інтенсивності кольору; застосовується для визначення концентрації речовини у забарвленому розчині шляхом порівняння інтенсивності забарвлення досліджуваного і стандартного, взятого за зразок розчину. 2. *астр.* Прилад для визначення кольору зірок і планет.

Колориметри́чний, а, е. *Колориметричний метод. Колориметричні вимірювання.*

КОЛОРИ́Т, у, *ч.* 1. Співвідношення фарб, кольорів за тоном, насиченістю, що створює певну єдність картини, фрески і т. ін. *Колорит українських геометричних килимів.* 2. Загальний характер забарвлення; співвідношення фарб, тон, що домінує в чомýсь; колір, відтінок кольору. *Загальний колорит.* 3. *перен.* Сукупність особливостей (епохи, місцевості і т. ін.), своєрідність, характерна особливість чого-небудь. *Український колорит. Національний колорит. Місцевий колорит. Колорит епохи.*

Колори́тний, а, е. 1. Який відзначається майстерним співвідношенням фарб, кольорів (про картину, фреску і т. ін.). *Колоритні картини. Колоритний пейзаж.* 2. *перен.* Не схожий на інших; оригінальний; яскраво виражений; характерний. *Колоритна особистість. Колоритна мова.*

Колори́тність, ності, *ж.* *Колоритність орнаменту.*

Колори́тно. *Колоритно описувати подію.*

КОЛÓС, а, *ч.* 1. Статуя, колона, обеліск величезних розмірів. *Кам'яний колос. Гранітний колос.* 2. *перен.* Про кого-, що-небудь виняткове своєю величиною або важливістю. *Колос рідного слова. Колос науки. Колос думки.* 3. *перен.* Про когось або щось величне, але внутрішньо слабке, нестійке, нетривке. *Колос на глиняних ногах.*

Колосáльний, а, е. Надзвичайно великий, величезний. *Колосальний успіх. Колосальне враження. Колосальна будівля. Відігравати колосальну роль. Провести колосальну роботу. Колосальні запаси нафти.*

Колосáльність, ності, *ж.* *Колосальність задуму.*

Колосáльно.

КОЛУМБÁРІЙ, ю, *ч., спец.* Сховище урн із прахом при крематорії. *Територія колумбарію.*

КОЛУМБІ́Т, у, *ч.* Мінерал класу оксидів і гідроксидів чорного, буровато-чорного кольору з напівметалевим блиском; руда ніобію. *Поклади колумбіту.*

КОЛУМНІ́СТ, а, *ч.* Журналіст, оглядач, який веде постійну колонку в певному друкованому органі. *Колумніст газети. Нарис колумніста.*

КОЛХІЦИ́Н, у, *ч.* Алкалоїд, який міститься в рослинах родини лілійних; сильна отрута.

КОЛЬДКРÉМ, у, *ч.* Косметична мазь для шкіри, виготовлена із суміші ланоліну, води, олій і гліцерину.

КОЛЬЄ́, *невідм., с.* Намисто з дорогоцінних каменів, перлів, перев. з підвісками. *Діамантове кольє. Перлинне кольє. Кольє ручної роботи.*

КОЛЬМАТА́Ж, у, *ч., спец.* 1. Осадження намулів на певній ділянці землі для підвищення родючості ґрунту. 2. Вмивання дрібних глинистих та мулистих частинок у пори ґрунту зрошувальних каналів та ставків для зменшення фільтрації води. *Глиняний кольматаж.*

Кольматува́ти, у́ю, у́єш.

КОЛЬРА́БІ, *невідм., ж.* Городня дворічна рослина з товстим кулястим стеблом, що виглядом і смаком нагадує ріпу і є різновидом капусти.

КОЛЬТ, а, *ч.* Система індивідуальної вогнепальної зброї. *Руків'я кольта.*

КОЛЮ́ВІЙ, ю, *ч.* Уламковий матеріал обвалів, зсувів, що нагромаджується на схилах біля підніжжя гір.

КОЛЯТЕРА́ЛІ, ів, *мн.* Бічне сполучення між системами двох різних артерій чи вен.

КО́МА, и, *ж., мед.* Стан організму, що характеризується втратою свідомості з порушенням чутливості, розладом життєво важливих функцій — кровообігу й дихання. *Діабетична кома. Впасти в кому. Вийти з коми. Вивести хворого з коми.*

Комато́зний, а, е. *Коматозний стан.*

КОМА́НДА, и, *ж.* 1. Короткий усний наказ командира за встановленою формою; коротке розпорядження. *Чітка команда. Отримати команду. Дати команду. Реагувати на команду. Працювати за командою.* 2. Автоматичний сигнал, який приводить у дію певну систему, механізм. *Команда ввімкнення стартового комплексу.* 3. *інформ.* Елемент програми електронно-обчислювальної машини, що містить вказівку на певну операцію ЕОМ. *Команди для арифметичних дій. Команди для логічних дій.* 4. Керівництво якою-небудь військовою частиною; командування. *Бути під командою. Перебрати команду над полком.* 5. Невелика військова частина, виділена в окрему одиницю або сформована для якогось призначення. *Саперна команда. Команда розвідників.* 6. Екіпаж судна, особовий його склад. *Команда корабля.* 7. Спортивний колектив на чолі з капітаном. *Футбольна команда. Баскетбольна команда. Команда вищої ліги. Збірна команда. Грати в одній команді. Виставити команду на змагання.* 8. Загін певних фахівців, сформований для виконання якихось функцій. *Пожежна команда. Машинна команда.* 9. *розм.* Група людей, що становить чиєсь оточення і діє, виконуючи його доручення. *Збирати свою команду. Команда президента.*

Кома́ндний, а, е. 1. Прикм. до **кома́нда**. *Командні слова. Командний імпульс. Командні змагання.* 2. Власт. тим, хто подає команду. *Командний голос.* 3. Що стос. командування. *Командна посада. Командні кадри.* 4. Заснований на вольових рішеннях, які приймаються недемократичним шляхом. *Командні методи роботи.* 5. *перен.* Керівний, провідний, головний. *Командний пост. Командний склад.*

Кома́ндування, я, *с.* 1. *Командування ротою.* 2. *збірн.* Особи, які стоять на чолі військ, військових підрозділів і т. ін.; командири. *Дозвіл командування.*

Кома́ндувач, а, *ч.* Керівник великого військового з'єднання. *Командувач армії.*

Кома́ндувати, ую, уєш. 1. Говорити слова команди (у 1 знач.). *Голосно командувати. Чітко командувати.* 2. Бути командиром чого-небудь. *Командувати ротою. Командувати кораблем.* 3. *розм.* Наказувати, розпоряджатися. *Командувати на роботі. Командувати у сім'ї. Не дозволяти командувати собою.*

КОМАНДИ́Р, а, *ч.* 1. Керівник військової частини, підрозділу, з'єднання, загону, судна, ескадрильї тощо. *Ротний командир. Польовий командир. Командир частини. Командир загону. Командир підводного човна.* 2. *розм., жарт.* Про того, хто любить наказувати, розпоряджатися.

Команди́рство, а, *с.*

Команди́рський, а, е. *Командирські коні. Командирське обмундирування.*

КОМАНДО́Р, а, *ч.* 1. Одне з найвищих звань у середньовічних чернечолицарських орденах, а також особа, що мала це звання. *Командор ордену.* 2. Військове звання офіцера флоту в деяких країнах. 3. Керівник автомобільного, кінного, велосипедного тощо пробігу або авіаційного перельоту. *Командор автопробігу.*

Командо́рський, а, е. *Командорське звання. Командорський значок.*

КОМА́НДОС, *невідм., с.* 1. Формування особливого призначення у збройних силах деяких країн для диверсійно-розвідувальних дій у тилу противника. *Ізраїльські командос.* 2. Спеціальні загони британської армії, які здійснювали рейди в окуповані фашистами регіони Європи. 3. Ополченські загони в армії бурів, які діяли проти місцевого африканського населення, брали участь в англобурській війні кінця XIX — початку XX ст.

КОМБА́ЙН, а, *ч.* Складна машина, що одночасно виконує роботу кількох машин, цикл виробничих процесів. *Вугільний комбайн. Бурякозбиральний комбайн. Кухонний комбайн. Гірничий комбайн.*

Комба́йне́р, а, *ч.* Той, хто працює на комбайні.

Комба́йне́рка, и, *ж.*

Комба́йне́рський, а, е. *Комбайнерська справа. Комбайнерський фургон.*

Комба́йновий, а, е. 1. Прикм. до **комба́йн**. *Комбайновий штурвал. Комбайновий агрегат.* 2. Який здійснюється за допомогою комбайна. *Комбайнове збирання зернових культур.* 3. Який виробляє комбайни. *Комбайновий завод.*

КОМБАТА́НТИ, ів, *мн.* (*одн.* **комбата́нт**, а, *ч.*), *юр.* Особи, які входять до складу збройних сил воюючої країни та беруть безпосередню участь у воєнних діях: особовий склад регулярних збройних сил, ополчення, учасники Руху Опору тощо, а також учасники громадянських і національно-визвольних воєн.

КОМБІНА́Т, у, *ч.* 1. Велике промислове підприємство, що об'єднує кілька різних підприємств, зв'язаних між собою технологічним процесом або адміністративно. *Металургійний комбінат. Текстильний комбінат. Поліграфічний комбінат. Швейний комбінат.* 2. Об'єднання кількох дрібних підприємств місцевої промисловості або комунально-побутового обслуговування. *Банно-пральний комбінат. Комбінат побутового обслуговування.* 3. Об'єднання навчальних закладів різних ступенів при заводі, підприємстві тощо. *Навчально-виробничий комбінат.*

Комбіна́тівець, вця, *ч.* Той, хто працює на комбінаті.

Комбіна́тівський, а, е.

КОМБІНАТО́РИКА, и, *ж.* Розділ математики, який вивчає закони поєднання, переставляння, разміщення довільних предметів, елементів. *Оперативна комбінаторика. Розділ комбінаторики.*

КОМБІНАТО́РНИЙ, а, е, *спец.* Який ґрунтується на комбінуванні. *Комбінаторні зміни звуків. Комбінаторний аналіз у математиці.*

КОМБІНА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Сполучення, поєднання або розташування чого-небудь (перев. однорідного)

у певному порядку. *Комбінації звуків. Комбінація хімічних елементів. Комбінація гарнірів. Комбінація цифр. Комбінація чисел.* 2. *спорт.* Ряд цілеспрямованих прийомів гри в боротьбі за перемогу над противником. *Шахова комбінація.* 3. *перен.* Складний план, задум або замір для здійснення якоїсь мети. *Високополітична комбінація. Придумати комбінацію. Найсміливіші комбінації.* 4. Жіноча сорочка, яку надягають під сукню й т. ін. *Шовкова комбінація. Комбінація з мереживом.*

Комбіна́тор, а, *ч.* 1. *розм., жарт, ірон.* Той, хто схильний до комбінацій (у 3 знач.), досягає успіху шляхом складних комбінацій. *Блискучий комбінатор. Великий комбінатор. Хитромудрий комбінатор.* 2. *зневажл.* Той, хто користується нечесними засобами для досягнення своїх цілей; хитра, нечесна людина; махінатор.

Комбіна́торка, и, *ж., розм.*

Комбіна́торство, а, *с., збірн.*

Комбінаці́йний, а, е. *Комбінаційні тони. Комбінаційна гра.*

Комбіно́ваний, а, е. Який становить комбінацію (у 1 знач.) чого-небудь. *Комбіноване освітлення. Комбінований метод лікування. Комбіноване знімання. Комбіноване плаття.*

Комбінува́ння, я, *с. Можливість комбінування. Комбінування ниток. Комбінування овочів із м'ясом.*

Комбінува́ти, у́ю, у́єш. 1. Поєднувати або розташовувати що-небудь (переважно однорідне) у певному порядку. *Комбінувати тканини. Комбінувати складники. Комбінувати квіти для букета.* 2. Об'єднувати спільним технологічним процесом або адміністративно. *Комбінувати навчальні предмети.*

КОМБІНЕЗО́Н, а, *ч.* Одяг, у якому верхня частина поєднана зі штанами. *Теплий комбінезон. Дитячий комбінезон. Робочий комбінезон. Захисний комбінезон. Десантний комбінезон.*

Комбінезо́нний, а, е. *Комбінезонний крій.*

КОМБУСТІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь медицини, що вивчає опікові хвороби та методи їх лікування. *Дослідження з комбустіології. Проблеми комбустіології.*

Комбустіо́лог, а, *ч.*

Комбустіологі́чний, а, е.

КОМЕДІОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Написання комедій як галузь драматургії. *Сучасна комедіографія. Традиції комедіографії.* 2. *збірн.* Сукупність комедійних творів. *Специфіка комедіографії.*

Комедіо́граф, а, *ч.* Той, хто пише комедії; автор комедій.

КОМЕ́ДІЯ, ї, *ж.* 1. Драматичний твір із веселим, смішним або сатиричним сюжетом. *Писати комедії. Автор комедії. Музична комедія. Постановка комедії.* 2. *перен.* Кумедний випадок, що-небудь смішне. *Справжня комедія.* 3. *перен.* Намагання викликати хибне враження; лицемірна поведінка. *Ламати комедію.*

Комедіа́нт, а, *ч.* 1. До XVIII ст. — назва актора, а згодом — виконавця ролей у балаганних виставах. 2. *перен.* Чванько, лицемір.

Комеді́йний, а, е. 1. Що стос. комедії (у 1 знач.), пов'язаний із нею. *Комедійна сцена. Комедійні елементи п'єси. Комедійний фільм.* 2. Який грає в комедіях. *Комедійний актор.*

Комеді́йність, ності, *ж. Комедійність ситуації. Комедійність характерів.*

КОМЕНДА́НТ, а, *ч.* 1. Той, хто стоїть на чолі залоги фортеці або укріпленого району. *Наказ коменданта.* 2. Військовий начальник, що наглядає за правильністю відбування гарнізонної служби, дисципліною військових і т. ін. у населених пунктах і військових таборах, а також забезпечує їхню охорону й належну діяльність різних служб. *Військовий комендант. Комендант гарнізону.* 3. Той, хто керує військовими перевезеннями на залізницях та водних шляхах. *Комендант станції.* 4. Керівник будинку, що належить установі або використовується установою. *Комендант приміщення. Комендант гуртожитку.*

Коменда́нтський, а, е. *Комендантський взвод. Комендантський патруль. Комендантська година.*

Комендату́ра, и, *ж.* Установа, яку очолює комендант (у 2 знач.), а також приміщення цієї установи. *Військова комендатура. Приміщення комендатури.*

КОМЕНДО́Р, а, *ч.*, Морський артилерист; матрос-навідник. *Комендор гармати.*

КОМЕНСАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Форма співжиття між двома видами тварин, при якій один вид живиться рештками їжі другого, не завдаючи йому шкоди.

Коменса́л, а, *ч.*

КОМЕНТА́Р, ю, *ч.*, **КОМЕНТА́РІЙ**, ю, *ч.* 1. Пояснення, тлумачення до якого-небудь тексту. *Лінгвістичний коментар. Детальний коментар.* 2. *звич. мн.* Роз'яснювальні або критичні зауваження яких-небудь подій, явищ. *Фахові коментарі. Гумористичні коментарі. Спортивні коментарі. Коментарі до ситуації. Говорити без коментарів.*

Комента́тор, а, *ч.* Той, хто коментує що-небудь; автор коментарю, коментарів. *Спортивний коментатор. Політичний коментатор. Телевізійний коментатор.*

Комента́торка, и, *ж.*

Комента́торський, а, е. *Коментаторська кабіна.*

Комента́ваний, а, е. *Коментований твір. Коментований диктант. Коментоване видання.*

Коментува́ння, я, *с. Коментування творів художньої літератури.*

Коментува́ти, у́ю, у́єш. Давати коментар, пояснення до чого-небудь; роз'яснювати, тлумачити що-небудь. *Коментувати ситуацію. Коментувати позицію автора. Коментувати статтю. Коментувати події. Коментувати виступ.*

КОМЕ́РЦІЯ, ї, *ж.* 1. Торгівля, торговельні операції. *Людина комерції. Займатися комерцією. Вивчати комерцію. Домогтися успіхів у комерції. Піти в комерцію.* 2. Діяльність, спрямована на отримання зиску. *Схильність до комерції.*

Комерса́нт, а, *ч.* Той, хто займається комерцією; підприємець. *Досвідчений комерсант. Успішний комерсант. Комерсант-початківець. Стати комерсантом. Вчитися на комерсанта.*

Комерса́нтка, и, *ж., розм.*

Комерса́нтський, а, е.

Комерціаліза́ція, ї, *ж.* Упровадження ринкових відносин; перехід, переведення чого-н. на комерційну основу. *Комерціалізація мистецтва. Комерціалізація освіти. Комерціалізація банку. Комерціалізація підприємств державного сектора.*

Комерціалізо́ваний, а, е. *Комерціалізований вищий навчальний заклад.*

Комерціалізува́ти, у́ю, у́єш. *Комерціалізувати завод. Комерціалізувати відеопрокат.*

Комерці́йний, а, е. 1. Що стос. комерції, пов'язаний з нею; торговельний. *Комерційні справи. Комерційні інтереси. Комерційні питання. Комерційна установа. Комерційна таємниця. Комерційна операція. Комерційний кредит. Комерційний ризик. Комерційний директор.* 2. Заснований приватними особами, розрахований на одержання прибутку; недержавний, приватний. *Комерційний банк. Комерційний готель. Комерційна крамниця. Комерційне*

видання. Комерційне телебачення. 3. Який оплачується приватними особами. *Комерційне училище. Комерційний факультет. Навчатися на комерційній основі.* 4. Розрахований на великий зиск; прибутковий. *Комерційний фільм. Комерційний туризм.*

Комерці́йність, ності, *ж.*

Комерці́йно.

КОМЕ́ТА, и, *ж.* 1. Небесне тіло, що рухається навколо Сонця по витягнутій орбіті; має яскраве ядро в оточенні туманної оболонки, від якої тягнеться довга смуга світла, так званий хвіст. *Наближення комети. Комета Галлея.* 2. Невелике швидкохідне пасажирське судно на підводних крилах.

Комета́рний, а, е. Що стос. вивчення комет (у 1 знач.). *Кометарна теорія.*

Коме́тний, а, е. 1. Прикм. до **коме́та**. *Кометне ядро. Кометний хвіст.* 2. Що стос. вивчення комет; кометарний. *Кометна астрономія. Кометна обсерваторія.*

КОМЕТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь астрономії, яка вивчає рух, будову й розвиток комет.

Комето́лог, а, *ч.*

Кометологі́чний, а, е.

КОМІВОЯЖЕ́Р, а, *ч.* Роз'їзний агент підприємства або комерційної фірми, який укладає торговельні угоди та збирає замовлення на товари. *Працювати комівояжером.*

Комівояже́рський, а, е. *Комівояжерські дрібниці.*

КОМІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Смішне, комічне в чому-небудь (у подіях, учинках людини тощо). *Комізм творів.* 2. Засіб, прийом зображення чого-небудь у смішному, комічному вигляді. *Засоби комізму.*

Ко́мік, а, *ч.* 1. Актор, який виконує комічні ролі. *Відомий комік. Актор-комік. Амплуа коміка.* 2. *перен., розм.* Той, хто має хист розвеселяти когось, викликати сміх. *Неперевершений комік. Природжений комік.*

Комі́чний, а, е. 1. Пройнятий комізмом; який викликає сміх; смішний. *Комічний жест. Комічна картина. Комічний вигляд.* 2. Власт. комедії (у 1 знач.). *Комічна роль.* 3. Власт. комікові (у 1 знач.). *Комічний хист.*

Комі́чність, ності, *ж. Комічність ситуації.*

Комі́чно. *Виглядати комічно.*

КО́МІКСИ, ів, *мн.* (*одн.* **ко́мікс**, у, *ч.*). Популярні серії малюнків з коротким супровідним текстом перев. пригодницько-розважального змісту; книжечки з такими малюнками. *Дитячі комікси. Політичний комікс. Естетика коміксу. Читати комікси. Комікси для дорослих. Серія коміксу.*

КОМІСА́Р, а, *ч.* 1. Посадова особа, наділена урядом особливими повноваженнями. *Військовий комісар. Комісар закордонних справ. Верховний комісар ООН у справах біженців. Призначити комісаром.* 2. У деяких країнах — чин поліцейського начальника, а також особа, що має цей чин. *Комісар поліції.*

Комісаріа́т, у, *ч.* Назва державної або адміністративної установи, яку очолює комісар. *Військовий комісаріат. Комісаріат закордонних справ.*

Коміса́рський, а, е. *Комісарська зброя. Комісарський пост. Комісарські обов'язки.*

КОМІСІОНЕ́Р, а, *ч.* Посередник у торговельних операціях, фізична або юридична особа, яка за певну винагороду укладає угоди на користь і за рахунок комітента, але від свого імені. *Послуги комісіонера. Укласти угоду з комісіонером.*

Комісіоне́рство, а, *с. Займатися комісіонерством.*

Комісіоне́рський, а, е. *Комісіонерське доручення.*

КОМІ́СІЯ, ї, *ж.* 1. Група осіб, якій доручено розв'язувати певні питання. *Кваліфікована комісія. Атестаційна комісія. Виборча комісія. Екзаменаційна комісія. Приймальна комісія. Комісія у справах неповнолітніх. Голова комісії. Проходити комісію.* 2. Доручення, яке виконують за винагороду, звичайно пов'язане з купівлею або продажем, якоюсь операцією, а також погоджена винагорода за посередництво в якійсь операції, купівлі або продажу. *Брокерська комісія. Котирувальна комісія. Ліквідаційна комісія.* 3. Посередницька послуга, яку спеціальні магазини надають приватним особам для продажу їхніх речей. *Зробити комісію 25%. Брати книжки на комісію.*

Комісі́йний, а, е. 1. Що стос. комісії. *Комісійний виїзд. Комісійна торгівля. Комісійна угода. Комісійна оплата.* 2. Який виступає посередником, бере товари на комісію. *Комісійна крамниця.* 3. *у знач ім., тільки мн. Отримати комісійні. 10% комісійних.*

Комісо́ваний, а, е. *Комісований призовник.*

Комісува́ти, у́ю, у́єш. 1. Внаслідок огляду спеціальною медичною комісією вирішувати питання про чию-небудь працездатність, придатність для виконання певних фахових обов'язків або можливість несення військової служби. 2. *розм.* Звільняти кого-небудь від військової служби, виконання певної роботи на підставі висновків медичної комісії про стан його здоров'я. *Комісувати призовника у зв'язку з плоскостопістю. Комісувати через хворобу.*

КОМІСУ́РА, и, *ж.* 1. *мед.* Фіброзний тяж між суміжними поверхнями органів після травми або запалення; спайка. 2. Анатомічний утвір, який з'єднує переважно парні органи. *Комісура мозку.*

Комісура́льний, а, е. *Комісуральний зв'язок.*

КОМІТЕ́НТ, а, *ч., спец.* Той, хто доручає комісіонерові здійснити за винагороду певну операцію (купівлю, продаж тощо). *Доручення комітента. На умовах комітента.*

Коміте́нтський, а, е. *Комітентська ціна. Комітентські умови.*

КОМІТЕ́Т, у, *ч.* 1. Виборний орган, який керує певною роботою, діяльністю. *Термінологічний комітет. Батьківський комітет. Профспілковий комітет. Створити комітет.* 2. Орган державного управління, який виконує певні функції. *Комітет у справах релігії.*

Коміте́тник, а, *ч., розм.* Член комітету.

Коміте́тський, а, е. *Комітетські справи.*

КОМПА́КТ-ДИ́СК, а, *ч.* Невеликого діаметра диск, що містить записи, призначені для відтворення на оптичних (лазерних) програвачах. *Цифровий компакт-диск. Лазерний компакт-диск. Плеєр для компакт-дисків. Тривалість звучання компакт-диска. Записати на компакт-диск. Зчитати інформацію з компакт-диска.*

Компа́кт, а, *ч., розм. Альбом на компакті. Послухати компакт.*

КОМПА́КТ-КАСЕ́ТА, и, *ж.* Закрита двокотушкова магнітофонна касета.

КОМПА́КТНИЙ, а, е. 1. Без проміжків; щільний. *Компактна група.* 2. Який займає мало місця; малогабаритний. *Компактне легкове авто. Компактний прилад. Компактний туристський намет. Компактний згорток.* 3. *перен.* Стислий, лаконічний, який не містить нічого зайвого. *Компактний сюжет. Компактний виклад змісту.*

Компа́ктність, ності, *ж. Компактність забудови. Компактність проживання.*

Компа́ктно. *Писати компактно.*

КОМПА́НІЯ, ї, *ж.* 1. Група осіб, яких об'єднують спільні погляди, інтереси або спільна справа; товариство. *Дружна компанія. Компанія студен-*

тів. 2. Торговельне або промислове товариство, що об'єднує підприємців; спілка. *Торгова компанія. Будівельна компанія. Інвестиційна компанія. Холдингова компанія. Нафтова компанія. Державна компанія. Приватна компанія. Власник компанії. Крах компанії.*

Компані́йний, а, е. Прикм. до **компа́нія** (у 2 знач.). *Компанійна пенсія.*

Компані́йський, а, е, *розм.* Товариський. *Компанійський хлопець. Компанійська вдача.*

Компаньйо́н, а, *ч.* 1. Товариш, співучасник чого-небудь. *Давній компаньйон. Взяти когось у компаньйони.* 2. Член торговельної або промислової компанії. *Нарада компаньйонів. Компаньйон фірми. Стати компаньйоном.*

Компаньйо́нка, и, *ж.*

КОМПАРАТИВІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Порівняльно-історичний метод у мовознавстві, що виник на початку XIX ст. 2. Розділ історії літератури, який вивчає схожість і відмінності, взаємодію, зв'язки і впливи літератур різних країн.

Компаративі́стський, а, е. *Компаративістські методи дослідження.*

КОМПАРАТИВІ́СТИКА, и, *ж.* Порівняльно-історичне мовознавство. *Підвалини компаративістики.*

Компаративі́ст, а, *ч.*

Компаративісти́чний, а, е. *Стаття компаративістичного характеру.*

КОМПАРАТИ́ВНИЙ, а, е, *лінгв.* Порівняльний. *Компаративний метод. Компаративний вислів.*

Компарати́вність, ності, *ж.*

КОМПАРА́ТОР, а, *ч., спец.* Вимірювальний прилад, що діє за принципом порівняння вимірюваної величини з еталонною. *Піроскопічний компаратор.*

КО́МПАС, а, *ч.* Прилад для визначення сторін світу, намагнічена стрілка якого завжди показує на північ. *Стрілка компаса. Орієнтуватися за компасом.*

Ко́мпасний, а, е. *Компасна стрілка.*

КОМПА́УНД, *ч., спец.* 1. *род.* а. Парова машина з двома циліндрами. 2. *род.* у. Суміш яких-небудь речовин, яка не є хімічною сполукою. 3. *род.* у. Ізоляційний матеріал на основі епоксидних та поліефірних смол, який застосовують для герметизації різних приладів та пристроїв.

Компа́ундний, а, е. *Компаундне збудження.*

Компаундува́ння, я, *с.* Змішування двох або кількох мастил, видів палива для одержання спеціальних продуктів необхідної якості.

КОМПЕ́НДІЙ, ю, **КОМПЕ́НДІУМ**, у, *ч.* Стислий виклад основних засад якої-небудь науки, розвідки тощо.

КОМПЕНСА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Відшкодування, зрівноважування, винагорода за що-небудь, а також сума, яку сплачують як відшкодування, винагороду; покриття витрат, утрат. *Грошова компенсація. Матеріальна компенсація. Отримати компенсацію. Сплатити компенсацію. Компенсація витрат. Компенсація грошових вкладів.* 2. *біол.* Вирівнювання порушених функцій в організмі, заміна пошкоджених або загиблих клітин тощо. *Здатність до компенсації. Компенсація клітин. Компенсація кровообігу. Компенсація серцевої діяльності.* 3. *техн.* Усунення зовнішніх впливів, які перешкоджають правильній дії точних механізмів. *Компенсація маятника. Компенсація компаса.*

Компенса́тор, а, *ч., спец.* Назва різних приладів для зрівноважування умов праці яких-небудь механізмів або для вимірювання різниці між чимсь. *Механічний компенсатор. Увімкнути компенсатор.*

Компенса́торний, а, е.

Компенсато́рний, а, е, *біол.* 1. Що стос. компенсації (у 2 знач.). *Компенсаторні можливості організму.* 2. Спричинений процесом компенсації (у 2 знач.). *Компенсаторна гіпертрофія залози.*

Компенсаці́йний, а, е. 1. Що стос. компенсації (у 1 знач.). *Компенсаційні виплати. Компенсаційна позика. Компенсаційна угода. Компенсаційна доплата.* 2. *техн.* Признач. для компенсації (у 3 знач.). *Компенсаційні костюми. Компенсаційне обладнання.*

Компенсо́ваний, а, е. *Компенсована шкода. Компенсовані вади серця. Компенсований тонзиліт.*

Компенсува́ння, я, *с.*

Компенсува́ти, у́ю, у́єш. 1. Давати компенсацію (у 1 знач.) за що-небудь; відшкодовувати. *Компенсувати втрати. Компенсувати видатки. Компен-сувати втрачений час.* 2. Поповнювати, вирівнювати, зрівноважувати що-небудь. *Компенсувати баланс вітамінів. Компенсувати роботу серця.*

КОМПЕТЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. Добра обізнаність із чим-небудь. *Фахова компетенція.* 2. Коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи. *Питання лінгвістичної компетенції. Виключна компетенція Верховної Ради України. Компетенція місцевого самоврядування.*

Компете́нтний, а, е. 1. Який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий; кваліфікований. *Компетентна особа. Компетентний лікар. Компетентна допомога. Компетентна думка. Компетентне журі.* 2. Який має певні повноваження; повноправний, повновладний. *Компетентні збори.*

Компете́нтність, ності, *ж. Фахова компетентність.*

Компете́нтно. *Компетентно поінформувати. Компетентно консультувати.*

КОМПІЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *тільки одн.* Писання твору на підставі чужих матеріалів без самостійного дослідження й опрацювання джерел; компілювання. *Займатися компіляцією. Компіляція чужих думок.* 2. Твір, написаний таким способом. *Літературна компіляція. Вдала компіляція. Бездарна компіляція. Компіляція кількох робіт.*

Компільо́ваний, а, е.

Компілюва́ння, я, *с.*

Компілюва́ти, ю́ю, ю́єш. 1. З'єднувати що-небудь, складати з окремих частин. *Компілювати статтю. Компілювати текст.* 2. Писати, творити що-небудь, запозичуючи всі дані з робіт інших авторів, без самостійного опрацювання першоджерел. *Компілювати твори.*

Компіляти́вний, а, е. Який ґрунтується на компіляції (у 1 знач.); який є компіляцією (у 2 знач.). *Компілятивний характер твору. Компілятивна праця.*

Компіляти́вність, ності, *ж. Компілятивність твору.*

Компіля́тор, а, *ч.* Той, хто займається компіляцією; автор компіляції. *Спритний компілятор. Вдумливий компілятор.*

КО́МПЛЕКС, у, *ч.* 1. Сукупність предметів, явищ, дій, властивостей, що становлять одне ціле. *Інвестиційний комплекс. Комплекс уявлень. Комплекс захисних заходів. Вивчати явище в комплексі. Комплекс агротехнічних заходів. Комплекс гімнастичних вправ. Комплекс вітамінних препаратів.* 2. Група споруд, об'єднаних спільним функціональним замислом. *Стартовий комплекс. Меморіальний комплекс. Будівельний комплекс. Виставковий комплекс. Спортивно-оздоровчий комплекс. Житловий комплекс. Готельний комплекс.* 3. Сукупність виробничих галузей, пов'язаних між собою технічно та організаційно. *Енерготехнологічний комплекс. Територіально-виробничий комплекс.*

Галузевий комплекс. Промисловий комплекс. Паливно-енергетичний комплекс. Агропромисловий комплекс. 4. Невпевненість, психічна неврівноваженість, що є наслідком реальних або надуманих причин. *Комплекс нижчості. Комплекс неповноцінності. Боротися з комплексами. Людина без комплексів.*

Ко́мплексний, а, е. *Комплексний характер дослідження. Комплексне лікування. Комплексне дослідження. Комплексна експедиція. Комплексна механізація. Комплексна забудова території. Комплексна програма. Комплексний розвиток господарства. Комплексний метод викладання.*

Ко́мплексність, ності, *ж.*

Ко́мплексно. *Мислити комплексно.*

Комплексува́ти, у́ю, у́єш, *розм.* Почувати себе невпевнено, страждати на комплекси (у 4 знач.). *Комплексувати через зовнішність. Безпідставно комплексувати.*

КОМПЛЕКСО́НИ, ів, *мн.* Органічні комплексотвірні сполуки; застосовують при фарбуванні, проявленні кольорової плівки, хімічному аналізі.

КОМПЛЕ́КТ, у, *ч.* Повний набір предметів, які становлять щось ціле або мають однакове призначення. *Комплект білизни. Комплект інструментів. Комплект ключів. Річний комплект журналів. Комплект підручників для 7 класу.*

Комплекта́ція, ї, *ж.* 1. Складання, формування комплектів чого-небудь. *База комплектації.* 2. Деталі, необхідні для комплектування чого-небудь. *Повна комплектація. Мінімальна комплектація. Комплектація шкільної бібліотеки.*

Компле́ктний, а, е. *Комплектне устаткування. Комплектний набір.*

Компле́ктність, ності, *ж. Комплектність продукції.*

Комплекто́ваний, а, е.

Комплектува́льний, а, е. *Комплектувальний відділ.*

Комплектува́льник, а, *ч.*

Комплектува́льниця, і, *ж. Робоче місце комплектувальниці.*

Комплектува́ння, я, *с. Комплектування внутрішніх сил. Комплектування племінних груп високопродуктивних тварин.*

Комплектува́ти, у́ю, у́єш. Складати комплекти чого-небудь; набирати потрібну кількість кого-, чого-небудь; доповнювати до комплекту. *Комплектувати газети. Комплектувати ВНЗ. Комплектувати полк. Комплектувати штат.*

КОМПЛЕ́КЦІЯ, ї, *ж.* Будова тіла; статура. *Делікатна комплекція. Могутня комплекція. Враховувати комплекцію. Особливості комплекції.*

КОМПЛЕМЕ́НТ, у, *ч., фізіол.* Білкова речовина сироватки крові людини й тварин типу ферментів. *Реакція зв'язування комплементу.*

КОМПЛЕМЕНТА́РНИЙ, а, е, *книжн.* Взаємодоповнювальний. *Комплементарний характер планування.*

Комплементари́зм, у, *ч.* Концепція, що пояснює взаємодоповнення у розвитку регіонів, товарообмін між ними, коли один із них має надлишок продукції, якої потребує інший.

Комплемента́рність, ності, *ж.*

КОМПЛЕМЕНТА́ЦІЯ, ї, *ж., біол.* Явище схрещування мутантів різних генів або алелів одного гена, яке дає змогу ліквідувати багато генетичних ушкоджень. *Алельна комплементація.*

КОМПЛІКА́ЦІЯ, ї, *ж., книжн.* Ускладнення, заплутаність. *Виникнення комплікації.*

Комплíко́ваний, а, е.

КОМПЛІМЕ́НТ, у, *ч.* Приємні, люб'язні слова; похвала, лестощі. *Говорити компліменти. Напрошуватися на компліменти.*

Компліимента́рний, а, е. *Компліментарний вислів. Компліментарні слова.*

Компліимента́рність, ності, *ж. Компліментарність виступу. Зловживати компліментарністю.*

КОМПО́ЗИТ, а, *ч.* 1. *лінгв.* Складне слово, утворене способом складання основ, здебільшого поєднуваних сполучним голосним. *Іменникові композити. Прикметник-композит.* 2. *перев. мн., спец.* Матеріали, створені поєднанням хімічно різнорідних компонентів, що майже не взаємодіють між собою. *Використання композитів. Широковідомі композити.*

Компо́зитний, а, е. *Композитні дієслова. Композитні матеріали.*

КОМПОЗИ́ТОР, а, *ч.* 1. Автор музичних творів. *Українські композитори. Новітній композитор.* 2. Складач шахових задач і етюдів. *Змагання шахових композиторів.*

Композиторка, и, *ж.*

Компози́торський, а, е. *Композиторська творчість. Композиторський талант. Композиторський факультет.*

Компози́торство, а, *с.*

КОМПОЗИ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *тільки одн.* Будова, структура, розташування та взаємний зв'язок складових частин художнього твору, картини тощо. *Композиція літературного твору. Композиція вишивки. Особливості композиції. Аналіз композиції.* 2. Художній твір, який має складну будову. 3. Твір, який складається з літературної та музичної частин, об'єднаних однією темою, сюжетом. *Монументальна композиція.* 4. *тільки одн.* Теорія складання музичних творів. *Клас композиції. Займатися композицією.* 5. Складання шахових задач і етюдів. *Шахова композиція.*

Композиці́йний, а, е. *Композиційні засоби. Композиційний центр картини. Композиційні особливості твору.*

Композиці́йно.

КОМПОНЕ́НТ, а, *ч.* Складова частина чого-небудь; складник. *Основні компоненти речовини. Необхідні компоненти. Поєднання окремих компонентів. Компонент травосуміші.*

Компоне́нтний, а, е. *Компонентний склад вуглеводів. Компонентний склад забруднення. Компонентний аналіз.*

Компоно́ваний, а, е.

Компонува́льний, а, е. *Компонувальна схема.*

Компонува́ння, я, *с. Компонування деталей. Компонування творів. Прийоми компонування.*

Компонува́ти, у́ю, у́єш. 1. *книжн.* Складати з окремих частин що-небудь ціле. *Компонувати номер часопису. Компонувати матеріал дослідження.* 2. Створювати композицію картини, мелодію тощо. *Компонувати пісню. Компонувати картину. Компонувати вірші.*

КОМПО́СТ, у, *ч., с. г.* Органічне добриво, що складається із суміші землі, торфу, мінеральних речовин з рослинними й тваринними рештками. *Вносити компост.*

Компо́стний, Компо́стовий, а, е. *Компостна земля. Компостова маса.*

Компосто́ваний, а, е. *Компостований торф. Компостовані добрива.*

Компостува́ти[1], у́ю, у́єш. Перетворювати на компост. *Компостувати торф.*

Компостува́ння[1], я, *с. Компостування гною. Місце компостування.*

КОМПОСТУВА́ТИ[2], у́ю, у́єш. 1. Вкладати проїзний або ін. документ у спеціальний пристрій, яким пробиваються або витискаються спеціальні умовні знаки контролю. *Компостувати талон. Компостувати путівку.* 2. Ставити позначку на залізничному квитку або додавати до нього окрему квитанцію для продовження терміну дії квитка у разі пересадки, зупинки у проміжному пункті.

Компо́стер, а, *ч.* Прилад, яким пробивають або витискають знаки контролю

на залізничних квитках, талонах на проїзд у міському транспорті, банківських чеках і т. ін. *Автобусний компостер. Пробити талон компостером.*

Компо́стерний, а, е. *Компостерний знак. Компостерна позначка.*

Компосто́ваний, а, е. *Компостований квиток.*

Компостува́ння[2], я, *с.* *Компостування талонів.*

КОМПРАДО́Р, а, *ч.* В економічно відсталих країнах — місцевий комерсант, який займається зовнішньою торгівлею і отримує прибутки за рахунок посередництва між іноземним капіталом та місцевим ринком.

Компрадо́рський, а, е. *Компрадорський капітал.*

КОМПРЕ́С, у, *ч.* Пов'язка, перев. змочена водою або якимсь лікарським розчином, яку накладають на хворе місце. *Зігрівальний компрес. Теплий компрес. Холодний компрес. Покласти компрес.*

Компре́сний, а, е. *Компресна вата. Компресний папір.*

КОМПРЕ́СІЯ, ї, *ж.* 1. *техн.* Стиснення повітря, газу або пальної суміші в циліндрі поршневої машини. *Компресія атмосферного азоту.* 2. Скорочення обсягу написаного, висловленого без шкоди для його розуміння. *Компресія виступу.*

Компресі́йний, а, е. *Компресійні кільця. Компресійні холодильники.*

Компре́сор, а, *ч.* Машина для стискання повітря, газу, пари. *Будова компресора. Робота компресора.*

Компре́сорний, а, е. 1. Устаткований компресорами. *Компресорна підстанція газопроводу. Компресорний цех.* 2. Признач. для компресора. *Компресорне мастило.*

КОМПРОМЕТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Виставлення кого-, чого-небудь у негарному, непривабливому світлі; знеславлення когось, чогось. *Компрометація керівництва.*

Компрома́т, у, *ч., розм.* Те, що компрометує кого-, що-небудь; факти, публікації тощо, признач. для підриву чиєїсь репутації. *Засоби компромату. Збирати компромат.*

Компромето́ваний, а, е.

Компрометува́льний, а, е. *Компрометувальні матеріали. Компрометувальні зв'язки. Компрометувальні дані.*

Компрометува́ння, я, *с.*

Компрометува́ти, у́ю, у́єш. *Компрометувати сім'ю. Компрометувати колег. Компрометувати себе своєю поведінкою. Цей вчинок його компрометує.*

КОМПРОМІ́С, у, *ч.* Угода, якої досягають взаємними поступками; поступка заради досягнення мети. *Розумний компроміс. Досягти компромісу. Йти на компроміс. Пропонувати компроміс. Шукати взаємоприйнятних компромісів. Компроміс із совістю.*

Компромі́сний, а, е. *Компромісний характер. Компромісне рішення. Компромісний варіант. Компромісна пропозиція.*

КОМП'Ю́ТЕР, а, *ч.* Електронна обчислювальна машина (перев. персональна). *Потужний комп'ютер. Портативний комп'ютер. Новий комп'ютер. Переносний комп'ютер. Стаціонарний комп'ютер. Працювати на комп'ютері. Програма для комп'ютера. Ввести дані в комп'ютер. Сконструювати комп'ютер.*

Комп'ю́терний, а, е. 1. Прикм. до **комп'ю́тер**. *Комп'ютерна програма. Комп'ютерний клас. Комп'ютерна техніка. Комп'ютерний центр.* 2. Признач. для роботи з комп'ютером. *Комп'ютерний папір.* 3. Який діє, здійснюється, створюється за допомогою комп'ютера. *Комп'ютерний набір. Комп'ютерний фільм. Комп'ютерні ігри. Комп'ютерний клуб. Комп'ютерна графіка.*

Комп'ю́терник, а, *ч., розм.* Фахівець, який обслуговує комп'ютери. *Досвідчений комп'ютерник.*

Комп'ютериза́ція, ї, *ж.* Процес запровадження комп'ютерної техніки в економіку, педагогіку тощо. *Завдання комп'ютеризації. Комп'ютеризація освіти. Комп'ютеризація виробництва. Проблеми комп'ютеризації. Темпи комп'ютеризації.*

Комп'ютеризо́ваний, а, е. *Комп'ютеризована побутова техніка. Комп'ютеризовані класи. Комп'ютеризована система збереження і пошуку інформації.*

Комп'ютеризува́ти, у́ю, у́єш. *Комп'ютеризувати виробництво. Комп'ютеризувати процес навчання. Комп'ютеризувати бухгалтерію.*

КОМУНА́ЛЬНИЙ, а, е. Який належить до міського господарства, пов'язаний із ним. *Комунальний транспорт. Комунальна власність. Комунальне підприємство. Комунальний будинок. Комунальне господарство. Комунальні послуги. Комунальні платежі.*

Комуна́лка, и, *ж., розм.* Комунальна квартира; квартира, що належить міському господарству й заселена кількома родинами мешканців. *Тісна комуналка. Жити в комуналці. Розселення комуналок.*

Комуна́льник, а, *ч., розм.* Той, хто працює в комунальному господарстві. *Профспілка комунальників.*

КОМУНІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Гіпотетичний суспільно-економічний лад, що ґрунтується на рівноправності, суспільній власності на засоби виробництва, відповідає принципові «від кожного за здібностями, кожному — за потребами». 2. У марксизмі — суспільно-економічна формація, що настає слідом за капіталізмом і проходить у своєму розвитку 2 стадії: нижчу (соціалізм) і вищу (повний комунізм); теорія, не підтверджена практикою.

Комуні́ст, а, *ч.*

Комуністи́чний, а, е. *Комуністичні засади. Комуністична партія. Комуністична фракція. Комуністичний світогляд.*

Комуні́стка, и, *ж.*

КОМУНІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *спец.* Шляхи сполучення, лінії зв'язку тощо. *Засоби комунікації. Сучасна комунікація. Вузол комунікацій.* 2. Спілкування. *Забезпечити комунікацію. Речення як засіб комунікації.*

Комуніка́бельний, а, е. Який легко знайомиться, спілкується і співпрацює з іншими людьми; товариський. *Комунікабельна людина. Комунікабельна вдача.*

Комуніка́бельність, ності, *ж.* *Виявляти комунікабельність.*

Комуніка́нт, а, *ч.* Той, хто бере участь у комунікації (в 2 знач.). *Спілкування комунікантів.*

Комунікати́вний, а, е. Пов'язаний із спілкуванням, комунікацією (у 2 знач.). *Комунікативна функція мови. Комунікативна ситуація. Комунікативні зв'язки.*

Комунікати́вність, ності, *ж.*

Комунікаці́йний, а, е. Що стос. комунікації (у 1 знач.). *Комунікаційне схрещення. Комунікаційні процеси в культурі. Комунікаційні шляхи. Комунікаційна технологія.*

КОМУТАТИ́ВНИЙ, а, е, *книжн.* Пов'язаний з переміщенням. *Комутативний договір. Комутативний закон.*

Комутати́вність, ності, *ж.*

КОМУТА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* 1. Процес зміни напряму струму в секціях обмотки якоря колекторної електричної машини. *Система комутації.* 2. Підключення абонентів до лінії телефонного зв'язку. *Комутація абонентів.* 3. *інформ.* Виконання всіх з'єднань між елементами аналогової обчислювальної машини, необхідних для розв'язання даної задачі. 4. *лінгв.* Метод дослідження, що ґрунтується

на врахуванні відповідності між змінами у формі й змісті мовних одиниць.

Комута́тор, а, *ч., спец.* 1. Прилад для замикання й розмикання електричного кола або для зміни напряму електричного струму. *Універсальний комутатор. Під'єднати комутатор.* 2. Пристрій для ручного з'єднування телефонних ліній. *Телефонний комутатор. Польовий комутатор. Оператор комутатора.* 3. Місцева телефонна станція. *Викликати комутатор. Чергувати на комутаторі. Телефонувати через комутатор.*

Комута́торний, а, е. *Телефонна комутаторна система. Комутаторний шнур.*

Комутаці́йний, а, е. *Комутаційний вузол.*

КОМФО́РТ, у, *ч.* 1. Найзручніші побутові умови, сукупність побутових зручностей; вигоди, затишок. *Домашній комфорт. Любити комфорт. Насолоджуватися комфортом. Віддавати перевагу комфортові. Влаштуватися з комфортом.* 2. *перен.* Стан внутрішнього спокою, душевної рівноваги. *Душевний комфорт. Психологічний комфорт.*

Комфо́ртний, а, е. *Комфортне ліжко. Комфортне середовище.*

Комфо́ртність, ності, *ж. Комфортність квартир.*

Комфо́ртно.

КОМФОРТА́БЕЛЬНИЙ, а, е. Який має комфорт, із комфортом; вигідний, зручний. *Комфортабельна квартира. Комфортабельний лайнер. Комфортабельні меблі. Комфортабельний готель. Комфортабельна модель машини.*

Комферта́бельність, ності, *ж. Комфортабельність транспорту. Комфортабельність житла.*

Комфорта́бельно. *Комфортабельно обставлена квартира.*

КОМЮНІКЕ́, *невідм., с.* Урядове повідомлення, здебільшого про наслідки або хід дипломатичних переговорів. *Урядове комюніке. Офіційне комюніке. Підсумкове комюніке. Комюніке про розширення контактів. Опублікувати комюніке.*

КОНВЕ́ЄР, а, *ч.* 1. Пристрій для безперервного пересування деталей виробів від одного робітника до іншого, для транспортування вантажів і т. ін. *Стрічковий конвеєр. Вібраційний конвеєр. Збиральний конвеєр. Працювати на конвеєрі. Запустити конвеєр. Зупинити конвеєр. Подавати на конвеєр. Зійти з конвеєра.* 2. *перен.* Про добре освоєне виробництво, виготовлення великими партіями якої-небудь однотипної продукції. *Поставити на конвеєр.*

Конвеєриза́ція, ї, *ж.* Застосування конвеєра, конвеєрної системи. *Конвеєризація ділянок роботи.*

Конвеєризо́ваний, а, е. *Конвеєризоване підприємство.*

Конвеєризува́ти, у́ю, у́єш. *Конвеєризувати виробництво.*

Конве́єрний, а, е. *Конвеєрна лінія. Конвеєрне подавання води. Конвеєрна стрічка. Конвеєрне виробництво.*

Конве́єрник, а, *ч.* Той, хто керує роботою конвеєра.

Конве́єрниця, і, *ж.*

КОНВЕ́КЦІЯ, ї, *ж., спец.* 1. *фіз.* Перенесення тепла або електричних зарядів рухливим середовищем. 2. *гідрол.* Водообмін між верхніми та нижніми шарами в озерах, морях і океанах унаслідок різниці їх температури, густини тощо. 3. *метеор.* Обмін повітря між верхніми та нижніми шарами атмосфери, що відбувається внаслідок нерівномірного їх нагрівання.

Конве́ктор, а, *ч.* Опалювальний прилад, у якому тепло від теплоносія передається в приміщення шляхом конвекції. *Типи конвекторів.*

Конве́кторний, а, е. *Конвекторний обігрівач.*

Конвекці́йний, а, е. *Конвекційна течія. Конвекційні потоки. Конвекційний струм.*

КОНВЕ́НТ, у, *ч.* У деяких країнах — назва виборних органів з особливими законодавчими повноваженнями. *Скликання конвенту. Національний конвент.*

КОНВЕНЦІОНАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Філософська концепція, за якою наукові теорії і поняття є не відображенням об'єктивного світу, а наслідком довільної угоди, конвенції між ученими. *Прихильник конвенціоналізму.*

Конвенціоналі́ст, а, *ч.*

Конвенціоналі́стка, и, *ж.*

Конвенціоналі́стський, а, е.

КОНВЕНЦІОНА́ЛЬНИЙ, а, е, *зах.* Який відповідає певній традиції; умовний.

КОНВЕ́НЦІЯ, ї, *ж., дипл.* Договір, угода між державами з якого-небудь спеціального питання. *Митна конвенція. Залізнична конвенція. Ратифікація конвенції. Підписати конвенцію. Міжнародна Конвенція про торгівлю. Конвенція про бактеріологічну зброю.*

Конвенці́йний, а, е. *Конвенційний тариф. Конвенційна ставка. Конвенційна норма.*

КОНВЕРГЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. Сходження, зближення. *Конвергенція політичних поглядів.* 2. *біол.* Поява в неспоріднених організмах подібних ознак унаслідок пристосування цих організмів до однакових умов життя. *Приклад конвергенції.* 3. *лінгв.* Збіг ознак, властивостей у явищах, між собою не пов'язаних, незалежних. *Конвергенція фонем.* 4. *опт.* Зведення зорових осей очей під час розгляду розташованих близько об'єктів. *Вдосконалення конвергенції.*

Конверге́нти, ів, *мн., лінгв.* Звуки, що в процесі історичного розвитку мови збіглися в одному звукові; напр., сучасний український «и» виник унаслідок збігу давньоруських «ы» та «и».

Конверге́нтний, а, е. 1. *біол.* Який має ознаки подібності внаслідок конвергенції (у 2 знач.). *Конвергентні тварини.* 2. *лінгв.* Який зазнав конвергенції (у 3 знач.). *Конвергентні звуки.*

КОНВЕ́РСІЯ, ї, *ж.* 1. *фін.* Зміна умов випущених раніше державних позик (напр.: зменшення позикового відсотка, подовження терміну виплати тощо). 2. *фін.* Те саме, що **конверта́ція**. *Конверсія валюти. Конверсія позики. Конверсія цінних паперів.* 3. *екон.* Переведення промислових підприємств на випуск якісно нової продукції. *Конверсія заводів оборонної промисловості. Брати участь у конверсії. Поставити на конверсію.* 4. *лінгв.* Спосіб словотвору, при якому єдиним словотворчим засобом є система закінчень похідного слова. *Утворення слів шляхом конверсії.* 5. *мед.* Зміна одного з парних органів під впливом іншого члена цієї пари.

Конверсі́йний, а, е. *Конверсійна облігація. Конверсійна угода. Конверсійна позика. Конверсійний завод. Конверсійне підприємство. Реалізація конверсійної програми.*

КОНВЕРТА́ЦІЯ, ї, *ж., фін.* Обмін валюти і цінних паперів даної країни на іноземні. *Конвертація валюти.*

Конвертаці́йний, а, е.

Конверто́ваний, а, е. *Конвертовані цінні папери. Вільно конвертована валюта.*

Конверто́ваність, ності, *ж. Конвертованість валюти.*

Конвертува́ти, у́ю, у́єш. *Конвертувати вклади. Конвертувати заощадження. Конвертувати валюту.*

КОНВЕ́РТЕР, КОНВЕ́РТОР, а, *ч.* 1. Обертова піч грушоподібної або циліндричної форми, у якій виплавляють сталь продуванням повітря чи кисню через розплавлений чавун. *Сталеплавильний конвертер. Горловина конвертора. Деталі конвертора.*

2. У радіотехніці — одноякірний перетворювач струму.

Конве́ртерний, Конве́рторний, а, е. 1. Що стос. виплавки сталі в конверторах. *Конвертерне виробництво. Конвертерний агрегат. Конверторний процес. Конверторний цех.* 2. Виплавлений у конверторі. *Конверторна сталь.*

Конве́ртерник, Конве́рторник, а, *ч.* Робітник, який працює біля конвертора; сталевар.

Конвертува́ння, я, *с. Конвертування природного газу.*

КОНВЕРТИ́Н, у, *ч.* Фермент, що бере участь у творенні активного тромбопластину, необхідного для зсідання крові.

КОНВО́Й, ю, *ч.* 1. Група озброєних людей, що супроводять кого-, щонебудь для охорони або запобігання втечі; варта. *Іти під конвоєм. Приставити конвой.* 2. Група військових кораблів, які охороняють транспортні або торговельні судна від ворожого нападу. *Кораблі конвою.*

Конво́йний, а, е. 1. Прикм. до **конво́й**. *Конвойна охорона.* 2. Який належить до конвою. *Конвойні кораблі.*

Конво́йник, Конвоюва́льник, а, *ч.* Той, хто супроводить кого-, що-небудь для охорони або запобігання втечі; вартовий.

Конвойо́ваний, а, е. *Конвойований в'язень.*

Конвоюва́ння, я, *с. Конвоювання судна.*

Конвоюва́ти, ю́ю, ю́єш. Супроводити кого-, що-небудь конвоєм. *Конвоювати заарештованих. Конвоювати транспорт.*

КОВОЛЮ́Т, а, *ч.* Збірник, складений за визначеною тематикою із різних книг, журналів, брошур, відбитків статей чи рукописів і спалітурених в єдиний том. *Шукати шифр конволюта.*

Конволю́тний, а, е. *Конволютна збірка.*

КОНВУ́ЛЬСІЯ, ї, *ж.* Сильна судома всього тіла; корчі. *Битися в конвульсіях.*

Конвульси́вний, Конвульсі́йний, а, е. 1. Спричинюваний конвульсією, конвульсіями, який є конвульсією; судомний. *Конвульсивний спазм. Конвульсійне дрижання повік.* 2. *перен.* Напружений, поривчастий, різкий (про рух). *Конвульсійний рух.*

Конвульси́вно, Конвульсі́йно.

КОНГЕНІА́ЛЬНИЙ, а, е, *книжн.* Дуже близький духом, розумом, талантом тощо; відповідний. *Конгеніальний перекладач.*

Конгеніа́льність, ності, *ж.*

КОНГЛОМЕРА́ЦІЯ, ї, *ж.* З'єднання в одне ціле окремих предметів, при якому вони зберігають свої риси і властивості.

Конгломера́т, у, *ч.* 1. Механічне, випадкове поєднання чого-небудь різнорідного. *Етнічний конгломерат. Конгломерат ідей. Конгломерат народів.* 2. *геол.* Осадова порода з різних мінералів, зв'язаних іншою породою. *Пласти конгломерату.*

Конгломера́тний, а, е.

КОНГРЕГА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. У католицькій церкві — об'єднання церковних, зокрема чернечих, громад, діяльність яких підпорядкована єдиному статутові. *Конгрегація єзуїтів.* 2. У Ватикані — адміністративний орган, що займається питаннями віровчення, культури тощо. *Свята конгрегація. Конгрегація з питань східної церкви.*

КОНГРЕ́С, у, *ч.* 1. З'їзд, нарада з широким представництвом, переважно міжнародного характеру. *Конгрес славістів. Міжнародний конгрес україністів. Виступати на конгресі. Брати участь у роботі конгресу.* 2. Законодавчий орган (парламент) у США та більшості латиноамериканських країн. *Конгрес США. Члени конгресу. Депутат конгресу.*

Конгре́совий, а, е. *Український конгресовий комітет Америки.*

Конгресме́н, а, *ч.* Член конгресу (у 2 знач.). *Вибори конгресменів.*

КОНГРУЕ́НЦІЯ, ї, *ж., мат.* Суміщення геометричних фігур при накладанні.

Конгруе́нтний, а, е. Який суміщається при накладанні. *Конгруентні фігури.*

Конгруе́нтність, ності, *ж. Конгруентність трикутників.*

КОНДА́К, а́, *ч.* Коротка церковна пісня, що славить Бога, Богородицю або святих. *Співати кондаки.*

КОНДЕНСА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *спец.* Згущення, ущільнення, нагромадження чого-небудь. *Конденсація вологи.* 2. *перен.* Про стиснення думки, викладу тощо. *Художня конденсація. Конденсація думки. Конденсація образу.* 3. *спец.* Перехід пари, газу в рідинний або кристалічний стан. *Конденсація водяної пари.*

Конденса́т, у, *ч., спец.* Продукт, який утворюється внаслідок конденсації (у 1, 3 знач.). *Конденсат водяної пари. Кран зливання конденсату.*

Конденса́тний, а, е.

Конденса́тор, а, *ч., спец.* 1. Прилад для нагромадження електричних зарядів, що складається з двох або кількох ізольованих провідників. *Електричний конденсатор. Теплотехнічний конденсатор. Будова конденсатора. Конденсатор електричної енергії.* 2. Апарат, у якому відпрацьована пара будь-якої рідини охолоджується й перетворюється на цю рідину.

Конденса́торний, а, е. *Конденсаторний мікрофон. Конденсаторний прилад. Конденсаторне мастило.*

Конденсаці́йний, а, е. 1. Що стос. конденсації (у 1, 3 знач.), пов'язаний з нею. *Конденсаційна система опалення.* 2. Признач. для конденсації. *Конденсаційний насос.* 3. Одержаний шляхом конденсації. *Конденсаційна вода.* 4. У якому застосовують конденсатори. *Конденсаційна турбіна.*

Конденсо́ваний, а, е. *Конденсований стан. Конденсована волога. Конденсований вислів. Конденсоване художнє мислення.*

Конденсо́ваність, ності, *ж. Конденсованість розповіді.*

Конденсува́ти, у́ю, у́єш. 1. Збирати, нагромаджувати, скупчувати. *Конденсувати електричні заряди.* 2. Досягати стислості, максимальної змістовності. *Конденсувати виклад.* 3. *спец.* Викликати перетворення пари, газу у рідинний або кристалічний стан. *Конденсувати речовину.*

КОНДЕ́НСОР, а, *ч., спец.* Оптичне скло, що збирає проміння від джерела світла й направляє його на освітлюваний предмет.

КОНДИЛО́МА, и, *ж.* Місцеве вузликоподібне розростання епітелію і сполучної тканини шкіри або слизових оболонок, спричинюване запальними ураженнями.

КОНДИ́ТЕР, а, *ч.* Майстер, що виготовляє кондитерські вироби. *Конкурс кондитерів. Вчитися на кондитера.*

Конди́терський, а, е. *Кондитерське виробництво. Кондитерська фабрика. Кондитерський відділ. Кондитерські вироби.*

КОНДИЦІОНЕ́Р, а, *ч.* 1. Апарат, за допомогою якого в закритих приміщеннях досягають потрібної температури й вологості повітря. *Потужний кондиціонер. Побутовий кондиціонер. Нова конструкція кондиціонера. Увімкнути (вимкнути) кондиціонер. Користуватися кондиціонером. Встановити кондиціонери. Використання кондиціонерів.* 2. Засіб для поліпшення якості чого-небудь. *Кондиціонер для пом'якшення волосся. Кондиціонер для білизни. Вітамінізований кондиціонер. Шампунь із кондиціонером.*

Кондиціоне́рний, а, е.

КОНДИ́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* 1. Офіційно встановлена якісна норма, якій повинна відповідати продукція; повна відповідність яким-н. вимогам. *Належна кондиція. Посівні кондиції. Довести до кондиції.* 2. *перен., розм.* Досягати певної межі у чому-небудь. *Дійти до кондиції.*

Кондиці́йний, а, е. *Кондиційні фрукти. Кондиційне вугілля. Кондиційне насіння. Кондиційні товари.*

Кондиці́йність, ності, *ж. Кондиційність палива. Кондиційність товару.*

Кондиційо́ваний, а, е. *Кондиційоване повітря.*

Кондиціюва́ння, я, *с. Кондиціювання повітря. Кондиціювання насіння.*

Кондиціюва́ти, ю́ю, ю́єш. Приводити у відповідність до встановлених норм, стандартів. *Кондиціювати вироби. Кондиціювати повітря. Кондиціювати зерно.*

КОНДО́М, а, *ч., мед.* Презерватив. *Застосування кондомів.*

КОНДОМІ́НІУМ, у, *ч., юр.* 1. У міжнародному праві — спільне здійснення державного управління на певній території двома або кількома державами. *Керувати державою за типом кондомініуму. Встановити кондомініум.* 2. Об'єднання, товариство домовласників, у межах якого кожному з них на правах якої-небудь власності (приватної, державної, муніципальної тощо) належать усі житлові та нежитлові приміщення, все нерухоме майно, пов'язане з житловим будинком, і яке забезпечує порядок реалізації прав щодо володіння, користування і розпорядження спільною власністю. *Положення про кондомініум. Державна реєстрація кондомініумів. Статут кондомініуму.*

КО́НДОР, а, *ч.* Великий хижий птах із головою та шиєю без пір'я, який живиться переважно падлом; водиться в Південній Америці. *Політ кондора. Крило кондора.*

КОНДОТЬЄ́Р, а, *ч.* 1. *іст.* В Італії XIV—XV ст. — ватажок найманого військового загону, що служив різним європейським володарям. *Вербування кондотьєрів.* 2. Людина, готова за достатню плату захищати будь-яку справу.

КОНДУКТОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж., хім., техн.* Метод визначення концентрації розчинів солей, кислот, лугів шляхом вимірювання їх електропровідності. *Принцип кондуктометрії.*

Кондукто́метр, а, *ч.* Прилад для визначення концентрації розчинів солей, кислот, лугів.

Кондуктометри́чний, а, е. *Кондуктометричні дані.*

КОНДУ́КТОР, а, *ч.* 1. Працівник міського транспорту, що продає квитки й стежить за порядком у трамваї, тролейбусі, автобусі. *Працювати кондуктором. Старший кондуктор.* 2. Пристосування у верстатах, що надає правильного положення інструментові стосовно оброблюваного виробу.

Конду́кторка, и, *ж. Літня кондукторка.*

Конду́кторний, а, е. *Кондукторна втулка.*

Конду́кторський, а, е. *Кондукторська сумка. Кондукторська бригада.*

КОН'ЄКТУ́РА, и, *ж.* 1. Припущення, здогад. 2. Відновлення або виправлення на основі здогадів зіпсованого тексту, що не піддається прочитанню.

КОНІ́ДІЇ, ій, *мн.* (*одн.* **конідія**, ї, *ж.*), *бот.* Спори безстатевого розмноження у багатьох грибів, що утворюються на гіфах міцелію. *Кількість конідій. Розповсюдження конідій.*

КОНКАТЕНА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *муз., лінгв.* Стилістична фігура, що полягає у звуковому чи словесному повторенні кінця віршованого рядка на початку наступного. *Використання конкатенації.* 2. *лінгв.* Накладання семантичних значень одного слова на інше.

КОНКІСТАДО́РИ, КОНКВІСТАДО́РИ, ів, *мн.* (*одн.* **конкістадо́р, конквістадо́р**, а, *ч.*). Іспанські й португальські завойовники Центральної та Південної Америки, які надзвичайно жорстоко ставилися до тубільців. *Португальські конкістадори. Загін конкістадорів.*

КОНКЛА́В, у, *ч.* Рада кардиналів, що обирає Римського Папу. *Засідання конклаву.*

КОНКОРДА́НС, у, *ч., лінгв.* Алфавітний перелік слів чи понять із вказівкою на їхнє значення та всі випадки уживання в даному тексті; словник такого типу. *Конкорданс текстів Шевченка. Повний конкорданс Біблії. Користуватися конкордансом.*

Конкорда́нсний, а, е.

КОНКОРДА́НТНИЙ, а, е, *біол.* Схожий за генотипом. *Конкордантні особини.*

Конкорда́нтність, ності, *ж.*

КОНКОРДА́Т, у, *ч.* Угода між урядом якої-небудь держави й Ватиканом, що визначає становище католицької церкви в цій державі. *Укласти конкордат.*

Конкорда́тний, а, е. *Конкордатне право.*

КОНКРЕМЕ́НТИ, ів, *мн.* (*одн.* **конкреме́нт**, у, *ч.*), *мед.* Щільні утворення в організмі внаслідок випадання солей при порушенні обміну речовин; камінці. *Утворення конкрементів. Жовчнокам'яні конкременти.*

КОНКРЕ́ТНИЙ, а, е. Який існує реально; цілком точний, предметно визначений. *Конкретна пропозиція. Конкретні справи. Конкретна допомога. Конкретні факти. Конкретна істина.* Який виражає цілком точні, предметно визначені поняття. *Конкретна лексика.*

Конкретиза́ція, ї, *ж.* Вираження, представлення чого-н. в конкретній, наочній формі; надання чому-небудь конкретного вираження. *Вдаватися до конкретизації. Надмірна конкретизація. Конкретизація висновків. Конкретизація пропозицій.*

Конкретизо́ваний, а, е.

Конкретизува́ти, у́ю, у́єш. Надавати чому-небудь конкретного вираження; визначати конкретно, точно, предметно. *Конкретизувати факти. Конкретизувати розповідь. Конкретизувати загальне положення.*

Конкре́тність, ності, *ж. Надати справі конкретності. Конкретність змісту. Конкретність образу.*

Конкре́тно. *Висловлюватися конкретно.*

КОНКРЕ́ЦІЯ, ї, *ж.* Мінеральне утворення округлої форми в осадових гірських породах. *Залізо-марганцеві конкреції.*

КОНКУ́Р, у, *ч., спорт.* Один з основних видів кінного спорту — з подолання різноманітних природних та штучних перешкод на певному маршруті; змагання з цього виду спорту. *Майстер конкуру. Змагання з конкуру. Виграти конкур.*

Конкури́ст, а, *ч.* Той, хто займається конкуром.

Конкури́стка, и, *ж.*

Конку́рний, а, е. *Конкурні бар'єри.*

КОНКУРЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. Суперництво в якій-небудь галузі, боротьба за досягнення кращих результатів; змагання. *Складати конкуренцію. Боятися конкуренції. Бути поза конкуренцією. Витримувати конкуренцію.* 2. Суперництво між виробниками за вигідніші умови виробництва і реалізації товарів. *Шалена конкуренція. Вільна конкуренція. Жорстка цінова конкуренція.*

Конкуре́нт, а, *ч.* Той, хто конкурує з ким-небудь у чомусь, тобто змагається, домагається першості, переваги у чому-н. *Небезпечний конкурент. Гідний конкурент. Ринковий конкурент. Бізнесовий конкурент. Випередити конкурента. Перемогти конкурента. Протистояти конкурентам. Велика кількість конкурентів.*

Конкуре́нтний, а, е. *Конкурентні види. Конкурентна боротьба.*

Конкуре́нтка, и, *ж.*

КО́НКУРС, у, *ч.* Змагання, яке дає змогу виявити найбільш гідних із його учасників або найкраще з того, що надіслане на огляд. *Музичний конкурс. Дитячий конкурс. Конкурс піаністів. Оголосити конкурс. Виставити роботу на конкурс. Журі конкурсу. Пройти (не пройти) за конкурсом.*

Конкурса́нт, а, *ч.* *Артисти-конкурсанти.*

Конкурса́нтка, и, *ж.*

Ко́нкурсний, а, е. *Конкурсний іспит. Конкурсний твір. Конкурсна робота. Конкурсна комісія. Конкурсна основа.*

Конкурува́ння, я, *с.* *Вільне конкурування. Конкурування ідей.*

Конкурува́ти, у́ю, у́єш. 1. Боротися з ким-небудь за досягнення кращих результатів; змагатися. *Конкурувати між собою. Почати конкурувати. Вільно конкурувати.* 2. Брати участь у конкуренції (у 2 знач.). *Конкурувати з регіональними виробниками. Конкурувати з іншими фірмами.*

КОНО́ЇД, а, *ч.* Поверхня, складена з паралельних до цієї (напрямної) площини прямих, які перетинають цю (напрямну) пряму і цю лінію.

КОНОСАМЕ́НТ, а, *ч.* Документ, який засвідчує укладення та умови договору про морські перевезення. *Іменний коносамент. Коносамент на пред'явника. Отримати коносамент. Операції з коносаментами.*

Коносаме́нтний, а, е.

КОНОТА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *лінгв.* Семантичні чи стилістичні відтінки, які додаються до основного значення слова і створюють емоційно-експресивне забарвлення висловлювання (урочистість, фамільярність тощо). *Гра конотацій.*

Конотати́вний, Конотаці́йний, а, е. *Конотативний рівень.*

Коното́ваний, а, е. *Конотована лексика.*

КОНСА́ЛТИНГ, у, *ч.*, *екон.* Діяльність, спрямована на вивчення структури ринку, ринкових цін та тенденцій їх змін. *Розвивати консалтинг. Здійснювати консалтинг. Консалтинг із маркетингу.*

Конса́лтинговий, а, е. *Консалтингова фірма.*

КОНСЕКВЕ́НТНИЙ, а, е, *книжн.* Логічно послідовний. *Консеквентна доктрина. Консеквентні дії. Консеквентна побудова доведення теореми.*

Консекве́нтність, ності, *ж.*

Консекве́нтно.

КОНСЕ́НСУС, у, *ч.*, *книжн.* Загальна згода, порозуміння, що досягається з обговорюваного, перев. спірного, питання. *Повний консенсус. Консенсус між владою і пресою. Склався консенсус. Досягти консенсусу. Вирішувати питання на засадах консенсусу.*

Консе́нсусний, а, е. *Консенсусний механізм.*

КОНСЕРВАТИ́ВНИЙ, а, е. 1. Який протидіє нововведенням, відстоює традиції, зберігає старе, що надійно зарекомендувало себе. *Консервативна людина. Консервативна вдача. Консервативні звички. Консервативні батьки.* 2. Який обстоює сталість у суспільному устрої та політиці. *Консервативні погляди. Консервативна партія.* 3. *мед.* Який обходиться без оперативного втручання. *Методи консервативного лікування.*

Консервати́вність, ності, *ж.* *Консервативність мислення. Консервативність характеру. Консервативність поглядів.*

Консервати́вно. *Мислити консервативно.*

Консервати́зм, у, *ч.* 1. Прихильність до традиційного, сталого, старого, віджилого і протидія новому. *Виразний консерватизм. Прихильник консерватизму. Грішити косерватизмом.* 2. Система ідей, які обстоюють незмінність суспільного і політичного устрою. *Здоровий консерватизм. Консерватизм у поглядах на політичне життя.*

Консерва́тор, а, *ч.* 1. Людина, що обстоює незмінність чого-н. старого, звичного і заперечує необхідність перетворень, нововведень. *Запеклий консерватор. Консерватор за характером.* 2. Член консервативної партії; прихильник консервативних переконань у політиці. *Успіх консерваторів.*

Консерва́торка, и, *ж.*

Консерва́торський, а, е. *Консерваторська вдача. Консерваторські принципи.*

КОНСЕРВАТО́РІЯ, ї, *ж.* Вищий музичний навчальний заклад. *Київська консерваторія. Великий зал консерваторії. Вчитися в консерваторії. Вступити у консерваторію. Закінчити консерваторію.*

Консервато́рний, Консервато́рський, а, е. *Консерваторні роки. Консерваторська освіта. Консерваторська хорова студія. Консерваторський концерт.*

КОНСЕРВА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Спеціальна обробка харчових продуктів для запобігання їх псуванню, продовження терміну їх зберігання, придатності тощо. *Консервація фруктів.* 2. Сукупність заходів, що забезпечують збереження творів мистецтва, археологічних пам'яток, старовинних речей, книг, архівних документів тощо. *Засоби консервації деревини. Консервація пам'яток архітектури.* 3. Технічні заходи захисту від корозії під час невикористання механізмів, приладів, деталей і т. ін. (перед тривалим зберіганням, перевезенням тощо). *Консервація машин. Консервація двигунів.*

Консерва́нт, а, *ч.* Речовина, яка забезпечує тривале зберігання (консервацію) харчових продуктів і деяких матеріалів. *Вміст консервантів. Шкідливість консервантів.*

Консе́рви, ів, *мн.* (*одн.* **консе́рва**, и, *ж.*, *розм.*). Харчові продукти тваринного або рослинного походження, відповідно оброблені (сушінням, стерилізацією, солінням і т. ін.) та вміщені в герметично закриті банки для тривалого зберігання. *Рибні консерви. М'ясні консерви. Овочеві консерви. Бляшанка консервів.*

Консе́рвний, а, е. 1. Прикм. до **консе́рви** (у 1 знач.). *Консервні бляшанки.* 2. Який виробляє консерви. *Консервний завод.* 3. Признач. для відкривання консервів. *Консервний ніж.*

Консерво́ваний, а, е. *Консервовані фрукти. Консервовані огірки. Консервована кров.*

Консервува́ння, я, *с.* *Консервування овочів.*

Консервува́ти, у́ю, у́єш. 1. Перетворювати в консерви (у 1 знач.). *Консервувати овочі та фрукти. Консервувати гриби.* 2. *спец.* Піддавати спеціальній обробці, створювати відповідні умови, щоб запобігти псуванню, розкладу тощо. *Срібло консервує воду. Консервувати кров.* 3. *перен.* Зберігати, не давати змінюватися, зникати. *Консервувати почуття.* 4. Тимчасово припиняти хід, розвиток, діяльність чого-небудь. *Консервувати будівництво заводу.*

КОНСИГНА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *екон.* Різновид комісійної торгівлі, при якій експортер (консигнант) доручає на певних умовах продати свій товар іноземній фірмі (консигнатору). *Відіслати товар на консигнацію. Угода консигнації. Умови консигнації.*

Консигна́нт, а, *ч.* Власник товару, який продає його за кордон через посередника (консигнатора). *Вести переговори з консигнантом.*

Консигна́тор, а, *ч.* Посередник, який реалізує товари консигнанта зі своїх складів і від свого імені за винагороду, виплачувану йому за консигнаційною угодою. *Найняти консигнатора. Обов'язки консигнатора.*

Консигнаці́йний, а, е. *Консигнаційна угода. Консигнаційний склад. Консигнаційне постачання товарів.*

КОНСИ́ЛІУМ, у, *ч.* Нарада лікарів для визначення характеру хвороби й засобів лікування хворого. *Лікарський консиліум. Рішення консиліуму. Зібрати консиліум.*

КОНСИСТЕ́НЦІЯ, ї, *ж., спец.* Ступінь щільності або густини речовини. *Рідка консистенція. Ніжна консистенція. Консистенція речовини. Консистенція м'якоті.*

Консисте́нтний, а, е. *Консистентне мастило.*

Консисто́метр, а, *ч.* Прилад для визначення консистенції речовин і продуктів.

КОНСИСТО́РІЯ, ї, *ж.* 1. У Стародавньому Римі — державна рада при імператорі. 2. У православній церкві — установа з церковно-адміністративними й судовими функціями, підпорядкована єпархіальному архієреєві. *Лист до консисторії.* 3. У католицькій церкві — нарада кардиналів під головуванням Папи Римського. *Папська консисторія.* 4. У лютеранській церкві — орган окружного церковного управління.

Консисто́рський, а, е. *Консисторські урядники.*

КОНСКРИ́ПЦІЯ, ї, *ж., військ., іст.* У деяких європейських країнах до запровадження загальної військової повинності — набирання чоловіків до армії на підставі військової повинності, але з дозволом викупу й заступництва.

Конскрипційний, а, е.

КОНСО́ЛІ, ей, *мн.* (*одн.* **консо́ль**, і, *ж.*). У Великій Британії — облігації державних довготермінових (консолідованих) позик.

КОНСОЛІДА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Зміцнення чого-небудь, об'єднання, згуртованість окремих людей, організацій для досягнення спільної мети. *Етнічна консолідація. Консолідація сил. Консолідація влади. Фактор консолідації.* 2. Фінансова операція, яка полягає в перетворенні короткотермінових державних позик на довготермінові або безтермінові. *Консолідація державних позик. Консолідація пакета акцій.*

Консолідаці́йний, а, е. *Консолідаційний процес.*

Консолідо́ваний, а, е. *Консолідоване суспільство. Консолідований бюджет. Консолідований баланс. Консолідований борг.*

Консолідува́ння, я, *с.* *Процес консолідування нації. Консолідування фондів.*

Консолідува́ти, у́ю, у́єш. Зміцнювати, укріплювати що-небудь; об'єднувати, згуртовувати когось. *Консолідувати політичні сили. Консолідувати народ. Консолідувати фонди.*

КОНСО́ЛЬ, і, *ж.* 1. Виступ у стіні будинку, що підтримує карниз, балкон, архітектурні прикраси тощо. 2. Виступ у якій-небудь конструкції для підіймання вантажів. 3. Колонкова пересувна підставка для статуеток, квітів і т. ін.

Консо́льний, а, е. *Консольне укриття. Консольні годинники. Консольний кран. Консольний міст.*

КОНСОМЕ́, *невідм., с.* Міцний м'ясний бульйон, перев. з дичини. *Зварити консоме. Дати хворому консоме.*

КОНСОНА́НС, у, *ч.* 1. *муз.* Гармонійне поєднання звуків; співзвуччя; протилежне — **дисона́нс**. 2. *літ.* Рима, у якій наголошені голосні різні, а голосні, що стоять перед голосними наголошеними або після них, — однакові.

Консона́нсний, а, е.

КОНСОНА́НТ, а, *ч., лінгв.* 1. Приголосний звук. 2. Нескладовий або нескладотвірний звук.

Консонанти́зм, у, *ч.* Система приголосних звуків мови. *Урівноваження вокалізму з консонантизмом. Система консонантизму.*

Консона́нтний, а, е. *Консонантний склад. Консонантне оточення.*

КОНСО́РТ, а, *ч.* У Великій Британії — чоловік королеви, який не є монархом.

КОНСО́РЦІУМ, у, *ч.* 1. Тимчасова угода між банками або підприємствами для здійснення значних фінансових або комерційних операцій. *Консорціум фінансистів.* 2. Об'єднання банків, промислових підприємств тощо на основі такої угоди. *Міжнародний консорціум. Створювати консорціуми. Консорціум під патронатом держави. Учасники консорціуму. Лідер консорціуму. Консорціуми банків.*

Консо́рціумний, а, е. *Консорціумний кредит.*

КОНСО́РЦІЯ, ї, *ж., біол.* Група видів тварин і рослин, більш або менш тісно пов'язаних з одним з індивідуумів або з цілою популяцією будь-якого виду рослин і тварин.

КОНСПЕ́КТ, у, *ч.* Короткий писаний виклад змісту чого-небудь. *Детальний конспект. Конспект лекції. Користуватися конспектом. Готуватися за конспектом. Писати конспект.*

Конспекти́вний, а, е. *Конспективний виклад.*

Конспекти́вність, ності, *ж.* *Конспективність викладу.*

Конспекти́вно. *Конспективно розповідати.*

Конспектува́ння, я, *с.* *Завдання для конспектування.*

Конспектува́ти, у́ю, у́єш. Складати конспект чого-небудь. *Конспектувати лекцію.*

КОНСПІРА́ЦІЯ, ї, *ж.* Система методів, яку застосовує нелегальна організація для збереження в таємниці своєї діяльності, убезпечення своїх членів. *Сувора конспірація. Правила конспірації. Закони конспірації. Дотримуватися конспірації.*

Конспірати́вний, Конспіраці́йний, а, е. *Конспіраційна діяльність. Конспіративна робота. Конспіраційна квартира. Конспіративний лист. Конспіративна організація. Конспіративне зібрання.*

Конспірати́вність, ності, *ж.* *Зберігати конспіративність.*

Конспірати́вно. *Діяти конспіративно.*

Конспіра́тор, а, *ч.* Той, хто вдається до конспірації. *Досвідчений конспіратор. Справжній конспіратор. Робота конспіратора.*

Конспіра́торка, и, *ж.*

Конспіра́торський, а, е. *Конспіраторські навички.*

Конспірува́ння, я, *с.* *Конспірування діяльності.*

Конспірува́ти, у́ю, у́єш. Застосовувати конспірацію щодо кого-, чого-небудь. *Конспірувати діяльність організації.*

КОНСТА́НТА, и, *ж., спец.* Стала величина в низці тих, які змінюються. *Константа рівноваги. Константа пружності. Константа нестійкості.*

Конста́нтний, а, е. *Константна лінія. Константна величина. Константні форми.*

Конста́нтність, ності, *ж.* *Константність сприймання.*

КОНСТАНТА́Н, у, *ч.* Сріблясто-білий сплав міді, нікелю і марганцю, який застосовують для виготовлення термопар, електричних опор тощо. *Сплав константан.*

Константа́новий, а, е. *Константановий дріт.*

КОНСТАТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Встановлення незаперечності, наявності чого-небудь. *Констатація фактів. Констатація змін. Констатація успіху.*

Констато́ваний, а, е. *Констатований факт.*

Констатува́ти, у́ю, у́єш. Установлювати, відзначати наявність чого-небудь; підтверджувати. *Констатувати виснаження організму. Констатувати перелом.*

КОНСТЕ́БЛЬ, *я, ч.* 1. Один з найвищих придворних чинів в Англії та Шотландії часів Середньовіччя. 2. Комендант фортеці або палацу у Великій Британії. 3. Найнижчий поліцейський чин у США та Великій Британії.

КОНСТЕЛЯ́ЦІЯ, *ї, ж.* 1. Взаємне розташування небесних світил, виходячи з якого роблять прогнози астрологи. *Небесні констеляції.* 2. Збіг обставин.

КОНСТИТУА́НТА, *и, ж.* У Франції та деяких інших країнах — установчі збори, які скликають для розроблення конституції (*див.* **конститу́ція**[1]).

КОНСТИТУТИ́ВНИЙ, а, е. Який становить основу чого-небудь; визначальний. *Конститутивний фактор. Конститутивні блоки.*

КОНСТИТУЦІОНАЛІ́ЗМ, *у, ч.* 1. Політична система, що опирається на конституцію, конституційні методи правління. *Визначальні риси конституціоналізму.* 2. Учення про конституцію як основний інструмент політичного управління державою. *Основні положення конституціоналізму.*

Конституціоналі́ст, а, *ч. Послідовний конституціоналіст.*

Конституціоналі́стка, и, *ж.*

Конституціоналі́стський, а, е. *Конституціоналістські ідеї. Конституціоналістський напрям у політиці.*

КОНСТИТУ́ЦІЯ[1], ї, *ж.* Основний закон держави, що визначає суспільний і державний лад, виборчу систему, принципи організації та діяльності державних органів, основні права й обов'язки громадян. *Чинна конституція. Жити за конституцією. Конституція України. Стаття конституції. Конституція як Основний Закон. Регулюватися Конституцією України.*

Конституці́йний, а, е. *Конституційна комісія Верховної Ради. Конституційний закон. Конституційний лад. Конституційна держава. Конституційне право.*

Конституці́йність, ності, *ж. Дотримуватися конституційності.*

Конституці́йно. *Конституційно закріпити.*

КОНСТИТУ́ЦІЯ[2], ї, *ж., анат.* Будова організму, зумовлена певним співвідношенням у розвитку органів і тканин. *Міцна конституція. Конституція організму.*

Конституці́йний, а, е. *Конституційні особливості організму.*

Конституціона́льний, а, е. *Конституціональні типи виду. Конституціональна тахікардія.*

КОНСТИТУЮВА́ТИ, юю, юєш, *книжн.* Установлювати, визначати склад, зміст чого-небудь. *Конституювати проблему. Конституювати президію конференції.*

Конституйо́ваний, а, е. *Конституйована ментальність. Конституйована політична одиниця.*

Конституюва́ння, я, *с. Конституювання науки про взаємодію суспільства і природи.*

КОНСТРИ́КТОРИ, ів, *мн.* М'язи, що затискують якийсь канал або природні отвори (наприклад, верхній і нижній констриктори глотки).

КОНСТРУКТИВІ́ЗМ, у, *ч.* Поширений на початку XX ст. напрям в архітектурі, мистецтві та літературі, заснований на зближенні з досягненнями науки і техніки, практикою індустріального побуту. *Ознаки конструктивізму. Ідеї конструктивізму. Критика конструктивізму.*

Конструктиві́ст, а, *ч. Декоративні конструктивісти. Митці-конструктивісти.*

Конструктиві́стка, и, *ж.*

Конструктиві́стський, а, е. *Конструктивістський напрям.*

КОНСТРУКТИ́ВНИЙ, а, е. 1. Що стос. конструкції (у 1, 2 знач.). *Конструктивний елемент споруди. Конструктивні недоліки проектування. Конструктивні форми матеріалу.* 2. Який створює умови для успішної роботи, є основою для наступних рішень тощо; творчий; протилежне — **деструкти́вний**. *Конструктивна співпраця. Конструктивний діалог. Конструктивна пропозиція. Конструктивне зауваження. Конструктивна опозиція. Конструктивне партнерство. Конструктивна критика.*

Конструкти́вність, ності, *ж. Конструктивність матеріалу. Конструктивність рішення. Конструктивність висновків.*

Конструкти́вно. *Конструктивно правильно оформлені деталі. Працювати конструктивно.*

КОНСТРУ́КЦІЯ, ї, *ж.* 1. Будова, взаємне розташування частин машини, апарата, приладу тощо. *Машина найновішої конструкції. Будинки особливої конструкції.* 2. *перев. мн.* Споруди складної будови, а також окремі їх частини. *Дерев'яна конструкція. Металева конструкція. Залізобетонна конструкція. Міцність конструкції.* 3. *лінгв.* Словосполучення, якому властиві певні граматичні зв'язки, певна граматична будова. *Синтаксична конструкція. Синонімічні конструкції. Атрибутивна конструкція.*

Констру́ктор, а, *ч.* 1. Той, хто конструює що-небудь, створює конструкції (у 1, 2 знач.). *Талановитий конструктор. Головний конструктор заводу. Працювати конструктором. Конструктор літаків. Конструктор електронних машин.* 2. Набір металевих, пластмасових або дерев'яних частин і деталей, з яких діти будують іграшкові споруди або складають різні прилади. *Дитячий конструктор. Пластмасовий конструктор. Конструктор для дошкільнят. Гратися конструктором.*

Констру́кторський, а, е. *Конструкторське бюро.*

Конструкці́йний, а, е. 1. Придатний для конструкцій (у 2 знач.). *Конструкційна сталь.* 2. Пов'язаний із конструюванням. *Конструкційні рішення захисних споруд.*

Конструюва́ння, я, *с. Конструювання машин.*

Конструюва́ти, юю, юєш. 1. Створювати, розробляти конструкцію (у 1, 2 знач.) чого-небудь. *Конструювати літаки. Конструювати моделі.* 2. *рідко.* Створювати що-небудь у певному складі; установлювати певний склад чогось.

КО́НСУЛ, а, *ч.* 1. Урядова особа, що представляє й захищає інтереси своєї держави та її громадян у якомусь пункті іншої держави. *Німецький консул. Генеральний консул. Діяльність консула. Повноваження консула. Заява на ім'я консула.* 2. У Стародавньому Римі — титул кожної з двох виборних найвищих урядових осіб, а також той, хто мав цей титул. 3. Титул кожної з трьох осіб, які мали необмежену виконавчу владу у Франції в період консульства (у 3 знач.), а також той, хто мав такий титул.

Ко́нсульство, а, *с.* 1. Представництво однієї держави в якому-небудь пункті іншої держави, очолюване консулом, а також приміщення, де перебуває таке представництво. *Польське консульство. Працювати в консульстві.* 2. У Стародавньому Римі — час управління консулів у добу республіки. 3. Період в історії Франції від перевороту Наполеона 9 листопада 1799 р. (18 брюмера) до проголошення імперії в 1804 р.

Ко́нсульський, а, е. *Консульський стаж. Консульська конвенція. Консульський корпус.*

КОНСУЛЬТА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Порада фахівця з якого-небудь питання. *Цінна консультація. Давати консультації. Звернутися за консультацією. Отримати консультацію. Призначити кон-*

сультацію. Консультація юриста. Консультація лікаря. 2. Подавання порад з яких-небудь питань; консультування. 3. Установа, у якій можна отримати допомогу фахівців із яких-н. питань. *Жіноча консультація. Юридична консультація.* 4. Допомога вчителя учням з метою поглиблення їх знань та кращого засвоєння предмета. *Додаткова консультація. Консультація з математики. Розклад консультацій. Провести консультацію.*

Консульта́нт, а, *ч*. Той, хто дає консультації з питань свого фаху. *Кваліфікований консультант. Науковий консультант. Юридичний консультант. Запросити консультанта. Звернутися за допомогою до консультанта. Працювати консультантом.*

Консульта́нтка, и, *ж., розм.*

Консульта́нтський, а, е.

Консультати́вний, а, е. 1. Що стос. консультації (у 2 знач.). *Консультативний центр. Консультативний пакт. Консультативна фірма.* 2. Який має дорадчі права. *Консультативний комітет. Консультативний орган.*

Консультаці́йний, а, е. *Консультаційна робота. Консультаційний день.*

Консульту́ва́ння, я, *с. Наукове консультування. Здійснювати консультування.*

Консультува́ти, у́ю, у́єш. Давати поради, консультації з якого-небудь питання. *Консультувати учнів. Консультувати з юридичних питань.*

КОНСУМЕ́НТИ, ів, *мн.* (*одн.* **консуме́нт**, а, *ч*.), *біол.* Організми, що живляться органічною речовиною безпосередньо або через інші організми.

КОНСЬЄ́РЖ, а, *ч*. Сторож біля вхідних дверей, перев. житлового будинку; швейцар, вахтер.

Консьє́ржка, и, *ж. Уважна консьєржка.*

КОНТА́ГІЙ, ю, *ч., мед.* Загальна назва збудників інфекційних захворювань.

Контагіо́зний, а, е. *Контагіозний характер захворювання.*

КОНТА́КТ, у, *ч*. 1. *спец*. Стикання двох електричних провідників, що створює умови прохідності струму, а також місце такого стикання. *Електричний контакт. Контакт проводів. Порушити контакт. Перевірити контакти.* 2. Спілкування, зв'язок, тісні стосунки; взаєморозуміння. *Наукові контакти. Міжнародні контакти. Мовні контакти. Психологічний контакт. Підтримувати дружні контакти. Встановити контакти.* 3. *спец*. Максимальне наближення, стикання, дотик. *Контакт зварюваних поверхонь. Перебувати у контакті з хворим.* 4. *геол*. Поверхня стику гірських порід, з яких утворюються суміжні ділянки земної кори.

Контакте́р, а, *ч*. Особа, яка нібито має зв'язок, спілкується з космосом, з представниками позаземних цивілізацій.

Конта́ктний, а, е. 1. *спец*. Що стос. контакту (у 1, 3 знач.), пов'язаний з ним. *Контактне зварювання.* 2. Признач. для контакту. *Контактні дуги. Контактний опір. Контактний телефон.* 3. *спец*. Який працює, впливає, діє внаслідок дотику, під час дотику. *Контактні електрозварювальні машини. Контактні отрути. Препарати контактної дії. Контактні лінзи.* 4. *розм*. Який легко вступає в контакт, без зусиль зав'язує дружні або ділові стосунки. *Контактна дитина. Контактна людина. Контактна аудиторія.*

Конта́ктність, ності, *ж.*

Конта́ктор, а, *ч., техн.* Прилад, за допомогою якого приводять у рух і зупиняють електричні двигуни й автоматизують виробничі процеси. *Механічний контактор. Контактор постійного струму.*

Контактува́ння, я, *с. Контактування мов.*

Контактува́ти, у́ю, у́єш. Встановлювати контакт, діяти в контакті з ким-небудь. *Контактувати з великою кількістю людей. Контактувати з інфекційними хворими.*

КОНТАМІНА́ЦІЯ, ї, *ж*. 1. Змішування, суміщення, поєднання. *Контамінація усної і писемної мови. Контамінація язичницьких та християнських вірувань.* 2. *літ.* Поєднання текстів різних редакцій одного твору, а також складений у такий спосіб текст. *Вдаватися до контамінації.* 3. *лінгв.* Виникнення нового слова, його форми або словосполучень внаслідок зближення, поєднання частин двох слів, форм, виразів. *Контамінація фразеологізмів.*

Контаміно́ваний, а, е. *Контаміновані породи. Контаміноване слово.*

КОНТА́НГО, *невідм., с.* Ситуація на біржі, коли ціни на товар із негайною поставкою нижчі за ціни із поставкою через певний період часу.

КОНТЕ́ЙНЕР, а, *ч., спец.* 1. Стандартна місткість, тара, призначена для перевезення вантажів різними транспортними засобами, пристосована для механізованого завантаження і вивантаження. *М'які контейнери. Спеціальні контейнери. Контейнери для скла. Відіслати речі контейнером. Комплектувати контейнер товаром. Перевозити продукти в контейнерах.* 2. Відділення космічної ракети. *Контейнер космічної ракети.*

Контейнериза́ція, ї, *ж.* Запровадження контейнерів у виробничі процеси та для перевезень вантажів. *Контейнеризація вантажів.*

Контейнеризо́ваний, а, е. *Контейнеризована лінія.*

Конте́йнерний, а, е. 1. Прикм. до **конте́йнер**. *Контейнерна пломба.* 2. Який здійснюється за допомогою контейнерів. *Контейнерний спосіб. Контейнерні перевезення.* 3. Признач. для перевезень у контейнерах. *Контейнерний термінал. Контейнерне судно.*

КОНТЕ́КСТ, у, *ч.* 1. Закінчений за змістом уривок тексту, що дає змогу встановити значення слова або речення, які входять до його складу. *Іронічний контекст. Зв'язний контекст. Широкий (вузький) контекст. Контекст вислову. Вихопити слово з контексту. В контексті сказаного. Поза контекстом.* 2. *перен.* Те, що розглядається як ціле, те, що пояснює які-небудь явища, факти і т. ін. *Соціальний контекст. Політичний контекст. Культурний контекст. У контексті літературного процесу. В контексті минулого століття.*

Конте́кстний, **Конте́кстовий**, а, е. *Контекстні умови. Контекстове оточення.*

Контекстуа́льний, а, е. *Контекстуальні синоніми.*

КОНТЕСТА́ТОР, а, *ч.* У католицькій церкві — священнослужитель або віруючий, який не погоджується з поглядами церковного керівництва на соціально-політичні питання.

КОНТИНГЕ́НТ, у, *ч.* 1. Сукупність людей, що становлять однорідну з певного погляду групу, категорію; склад осіб певної категорії. *Головний контингент лікарні. Контингент ВНЗ. Постійний контингент відвідувачів.* 2. Установлена для певної мети визначена кількість кого-, чого-небудь, норма. *Миротворчий контингент. Контингент завезення товарів. Експортний контингент вугілля. Контингент прибутків.*

Континге́нтний, а, е. *Контингентні угоди. Контингентне замовлення.*

КОНТИНЕ́НТ, у, *ч.* Одна з основних великих частин суші, оточена з усіх або майже з усіх боків морями та океанами; материк (у 1 знач.). *Шостий континент земної кулі. Європейський континент.*

Континента́льний, а, е. *Континентальні відклади. Континентальні води. Континентальний край. Континентальний клімат. Континентальний шельф.*

КОНТИНУЇТЕ́Т, у, *ч., юр.* 1. Наступність у розвитку законодавства. 2. Безперервність засідань парламенту.

КОНТИ́НУУМ, *ч.* 1. *род.* у, *книжн.* Безперервність, нерозривність явищ і процесів. 2. *род.* а, *мат.* Неперервна математична сукупність. *Континуум точок на прямій.* 3. *род.* у. Суцільне середовище з безперервно змінними в просторі властивостями.

Континуа́льний, а, е, *спец.* Безперервний, постійний.

Континуа́льність, ності, *ж.*

КО́НТО, *невідм., с., фін.* Рахунок. *Мати конто в банку.*

КОНТОКОРЕ́НТ, у, *ч., фін.* Єдиний рахунок, який відкривають установи банку своїм постійним клієнтам для взаємного розрахунку. *Окремий контокорент. Відкрити контокорент. Нарахувати відсотки за залишком контокорента.*

Контокоре́нтний, а, е. *Контокорентний кредит. Контокорентний період. Контокорентний рахунок.*

КОНТР.. Префікс, що вживається для творення слів із значенням «протилежний чомусь», «який протидіє комусь, чомусь».

КОНТРАБА́НДА, и, *ж.* 1. Незаконне, таємне перевезення або перенесення через державний кордон товарів, коштовностей і т. ін., заборонених або обкладених митом. *Здійснювати контрабанду. Займатися контрабандою. Контрабанда наркотиків. Контрабанда зброї. Боротьба з контрабандою.* 2. *збірн.* Товари, коштовності тощо, які незаконно, таємно перевозять або переносять через кордон. *Перевозити контрабанду.*

Контрабанди́ст, а, *ч.* Той, хто здійснює незаконні, таємні перевезення, займається контрабандою (у 1 знач.). *Колишній контрабандист. Боротьба з контрабандистами.*

Контрабанди́стка, и, *ж.*

Контрабанди́стський, а, е. *Контрабандистські справи.*

Контраба́ндний, а, е. *Контрабандний канал. Контрабандні товари. Контрабандний вантаж.*

КОНТРАБА́С, а, *ч.* Великий струнний смичковий музичний інструмент, що має форму скрипки. *Струна контрабаса. Грати на контрабасі.*

Контрабаси́ст, а, *ч.* Музикант, що грає на контрабасі.

Контрабаси́стка, и, *ж.*

Контраба́сний, Контраба́со́вий, а, е. *Контрабасні струни.*

КОНТРАГА́ЛС, а, *ч., мор.* Курс, протилежний тому, яким іде зустрічне судно.

КОНТРАГЕ́НТ, а, *ч., юр.* Кожна із сторін у договорі стосовно одна одної, що бере на себе певні зобов'язання. *Постійні контрагенти. Розрахунок між контрагентами. Силовий тиск на контрагентів. Вдаватися до послуг контрагентів.*

Контраге́нтський, а, е. *Контрагентські зобов'язання.*

КОНТРАДИ́КЦІЯ, ї, *ж., філос.* Суперечливе судження, нелогічний вислів.

Контрадикто́рний, а, е. *Контрадикторні судження.*

Контрадикто́рність, ності, *ж.*

КОНТР-АДМІРА́Л, а, *ч.* Перше адміральське звання або чин у флоті, а також особа, що має це звання. *Чин контр-адмірала.*

Контр-адміра́льський, а, е. *Контр-адміральське звання.*

КОНТРАЖУ́Р, у, *ч.* Фото- або кінознімання, під час якого джерело світла розташовується позаду об'єкта знімання.

КОНТРА́КТ, у, *ч.* 1. Письмова угода, договір, за яким сторони, що його уклали, мають взаємні зобов'язання. *Шлюбний контракт. Зовнішньоторговельний контракт. Форвардний контракт. Ф'ючерсний контракт. Лізинговий контракт. Бартерний контракт. Вигідний контракт. Дотримуватися контракту. Укласти контракт. Підписати контракт. Анулювати контракт.* 2. Особлива форма трудового договору, за яким здійснюється наймання на роботу працівників. *Працювати за контрактом. Служити за контрактом.*

Контракта́нт, а, *ч.* Організація або особа, що бере на себе певні зобов'язання за контрактом. *Зобов'язання контрактанта.*

Контракта́ція, ї, *ж.* 1. Укладання угоди, контракту на одержання або використання кого-, чого-небудь. 2. Система набору робітників на яку-небудь державну роботу на основі укладених наперед договорів. *Контрактація студентів.*

Контрактаці́йний, а, е. *Контрактаційний договір.*

Контра́ктний, Контра́ктовий, а, е. *Контрактна форма навчання. Контрактна ціна. Контрактові умови. Контрактні угоди. Контрактна основа.*

Контракто́ваний, а, е. *Контрактований урожай.*

Контрактува́ння, я, *с. Контрактування зернових.*

Контрактува́ти, у́ю, у́єш. Складати угоду, контракт на одержання або використання кого-, чого-небудь; наймати, зобов'язувати контрактом. *Контрактувати робітників. Контрактувати врожай.*

КОНТРАКТУ́РА, и, *ж., мед.* Значне зменшення рухомості в суглобі через ушкодження м'яких тканин (шкіри, м'язів, зв'язок) або нервів. *Контрактура суглоба.*

КОНТРА́КЦІЯ, ї, *ж.* 1. *книжн.* Стискання, стягання. 2. *геол.* Тектонічне стискання і деформація земної кори через охолодження внутрішніх оболонок земної кулі.

КОНТРА́ЛЬТО, *невідм.* 1. *с.* Найнижчий жіночий голос. *Приємне контральто. Співати контральто.* 2. *ж.* Співачка з таким голосом.

Контра́льтовий, а, е. *Контральтовий голос. Контральтові ноти.*

КОНТРАМА́РКА, и, *ж.* 1. Талон або записка, що дає право безплатно відвідати виставу в театрі, цирку тощо. *Взяти контрамарку.* 2. Талон, що видається глядачеві, який тимчасово виходить із зали, на право повернення назад без пред'явлення квитка.

Контрама́рковий, а, е. *Контрамарковий вхід.*

КОНТРАПО́СТ, у, *ч., мист.* Зображення фігури людини, при якому положення однієї частини тіла протиставлене положенню іншої.

КОНТРАПУ́НКТ, у, *ч., муз.* 1. Те саме, що **поліфонія**. *Техніка вокального контрапункту.* 2. Мелодія, яка супроводжує головний мелодійний голос. 3. Розділ теорії музики, присвячений вивченню поліфонії. *Вивчати контрапункт.*

Контрапу́нктний, а, е. Який ґрунтується на правилах контрапункту (у 1 знач.). *Контрапунктні мелодії. Контрапунктні засоби обробки пісні.*

КОНТРАРГУМЕ́НТ, у, *ч.* Підстава, доказ, які наводяться для обґрунтування, підтвердження думки, що суперечить поглядам співрозмовника, чиїмсь аргументам. *Серйозний контраргумент. Висунути контраргументи.*

КОНТРА́РНИЙ, а, е. Протилежний, супротивний. *Контрарний погляд.*

КОНТРАСИГНА́ЦІЯ, ї, *ж., юр.* Підпис міністра (чи іншої офіційної особи) на акті, виданому головою держави, який означає, що міністр

бере на себе відповідальність за цей документ.

Контрасигнува́ти, у́ю, у́єш. Стверджувати власним підписом документ, виданий головою держави.

КОНТРА́СТ, у, *ч.* 1. Гостро виражена протилежність. *Разючий контраст. Оптичний контраст. Кольоровий контраст. Створювати контраст. Збільшувати контраст.* 2. У живопису та фотографії — велика, різка відмінність у яскравості або кольорі предметів. *Різкий контраст. Контрасти світла й тіні. Контраст негатива. Контраст зображення.*

Контра́стний, а, е. 1. Який становить контраст; різко протилежний. *Контрастне зображення. Контрастні температури.* 2. Який характеризується використанням контрастів. *Контрастне сполучення фарб.* 3. *спец.* Який має значну різницю між темними та ясними місцями зображення. *Контрастна фотографія.*

Контра́стність, ності, *ж. Контрастність образів. Контрастність зображення.*

Контра́стно. *Контрастно виділятися.*

Контрастува́ння, я, *с. Контрастування світла і тіні.*

Контрастува́ти, у́є. Бути контрастним, протилежним до кого-, чого-небудь, становити контраст до когось, чогось. *Контрастувати з оточенням. Зовнішність контрастує з поведінкою. Веселе контрастує з сумним.*

КОНТРАСТИ́ВНИЙ, а, е, *лінгв.* Який стосується зіставного вивчення різних мов. *Контрастивна граматика.*

КОНТРАТА́КА, и, *ж.* Зустрічна атака, яка здійснюється для того, щоб відбити наступ ворога або самому перейти в наступ. *Відбити контратаку. Перейти в контратаку.*

КОНТРАТИ́П, а, *ч.* Копія з оригінального негатива, яку використовують у кіновиробництві, щоб зберегти оригінал від пошкоджень.

КОНТРАФАГО́Т, а, *ч.* Найнижчий за регістром дерев'яний духовий музичний інструмент, який звучить на октаву нижче від фагота.

КОНТРАФА́КЦІЯ, ї, *ж.* 1. Одне з основних порушень авторського права, що полягає в протизаконному розповсюдженні або відтворенні твору без дозволу автора. 2. *заст.* Літературна підробка.

Контрафа́ктний, а, е. *Контрафактний примірник твору.*

КОНТРАЦЕ́ПЦІЯ, ї, *ж.* Методи і засоби запобігання вагітності. *Засоби контрацепції. Рівень знань в області контрацепції.*

Контрацепти́в, у, *ч.* Протизаплідний засіб. *Імпортні контрацептиви. Використання контрацептивів. Продаж контрацептивів.*

Контрацепти́вний, а, е. *Контрацептивний засіб. Контрацептивний ефект.*

КОНТРБАЛА́НС, у, *ч.* Таблиця з даними бухгалтерського обліку для перевірки та аналізу балансу.

КОНТРДА́НС, у, *ч.* Англійський народний, пізніше бальний танець, який виник у XVI ст.

КОНТРЕ́ЙЛЕР, а, *ч.*, *техн.* Рухомий контейнер на колесах автомобільного типу.

КОНТРЕСКА́РП, у, *ч.*, *військ.* 1. Найближча до ворога пологість зовнішнього рову укріплення. 2. Найпростіша протитанкова перешкода, для спорудження якої використовують крутий схил, звернений у бік захисників.

КОНТРИБУ́ЦІЯ, ї, *ж.* Грошова сума, яку стягує держава-переможець на підкорену державу; грошовий або натуральний податок, який бере переможець із населення території, зайнятої ним під час війни. *Сплачення контрибуції. Стягання контрибуції. Грабіжницька контрибуція. Примусовий характер контрибуції. Питання про регламентацію контрибуції.*

Контрибуці́йний, а, е. *Контрибуційні надходження.*

КОНТРКУЛЬТУ́РА, и, *ж.* Сукупність суспільних течій різної ідейно-політичної орієнтації, які прагнуть протистояти офіційним культурним цінностям.

Контркульту́рний, а, е. *Контркультурний журнал.*

КОНТРМАНЕ́ВР, а, *ч.* Військовий маневр, який застосовують для протидії маневрові ворога.

КОНТРОВЕ́РЗА, и, *ж.*, **КОНТРОВЕ́РС**, у, *ч.*, **КОНТРОВЕ́РСІЯ**, ї, *ж.*, *книжн.* Суперечка, розбіжність думок, спірне питання; контроверсія. *Наукова контроверза. Публіцистичний контроверс.*

Контроверсі́йний, а, е. Який містить контроверзи; суперечливий, дискусійний. *Контроверсійна ситуація. Контроверсійна книжка.*

КОНТРО́ЛІНГ, у, *ч.* Функція менеджменту, що полягає в систематичній перевірці виконання завдань та аналізі стану справ на базі комп'ютерної системи збирання і обробки інформації.

КОНТРО́ЛЬ, ю, *ч.* 1. Перевірка, облік діяльності кого-, чого-небудь, нагляд за кимсь, чимсь. *Громадський контроль. Батьківський контроль. Банківський контроль. Бюджетний контроль. Валютний контроль. Фінансовий контроль. Екологічний контроль. Контроль за експортно-імпортною діяльністю. Здійснювати контроль.* 2. Установа або орган, що здійснює перевірку, нагляд за ким-, чим-небудь. *Поставити контроль біля входу. На лінії працює контроль.* 3. Можливість розпоряджатися чим-небудь, регулювати щось. *Узяти під контроль. Вийти з-під контролю. Тримати думки під контролем.*

Контро́лер, а, *ч.*, *техн.* 1. Пристрій для пуску й управління електродвигунами транспортних засобів, підйомних механізмів тощо. *Автоматичний контролер. Електронний контролер. Ручка контролера.* 2. Засіб для механічного або сенсорного керування комп'ютерними програмами. *Оптичний контролер. Тепловий контролер.*

КОНТРОЛЕ́Р, а, *ч.* Особа, в обов'язки якої входить здійснювати контроль, перевіряти кого-, що-небудь. *Суворий контролер. Пред'явити квитки контролеру. Працювати контролером. Кондуктор-контролер.*

Контроле́рка, и, *ж.*, *розм.*

Контроле́рський, а, е. *Контролерський стаж.*

Контро́льний, а, е. 1. Що стос. контролю; який здійснює контроль. *Контрольний орган. Контрольний апарат.* 2. Признач. для контролю. *Контрольна ділянка. Контрольна робота.*

Контрольо́ваний, а, е.

Контролюва́ння, я, *с. Контролювання виробничого процесу. Контролювання звітності.*

Контролюва́ти, ю́ю, ю́єш. Перевіряти кого-, що-небудь; здійснювати контроль. *Контролювати використання коштів. Контролювати виробничий процес. Контролювати навчальний процес. Контролювати відвідування занять. Контролювати свої вчинки.*

КОНТРОФЕ́РТА, и, *ж.* Згода на укладення договору, але на відмінних від запропонованих умовах.

КОНТРПРОПАГА́НДА, и, *ж.* Діяльність, спрямована на відвернення впливу на суспільство в цілому або на певні суспільні прошарки небажаних або ворожих поглядів, перев. шляхом використання засобів масової інформації. *Вести контрпропаганду.*

КОНТРПРОПОЗИ́ЦІЯ, ї, *ж.* Порада, вказівка з певного питання, висунута у відповідь на зроблену пропозицію. *Внести контрпропозиції.*

КОНТРТИ́ТУЛ, у, *ч*. Додатковий титул, вміщений на лівій сторінці розвороту книги перев. у багатотомних та перекладних виданнях.

КОНТРФО́РС, у, *ч*. Вертикальний виступ стіни, що надає їй міцності та стійкості.

Контрфо́рсний, а, е. *Контрфорсна конструкція.*

КОНТУ́ЗІЯ, ї, *ж*. Загальне ураження без видимих зовнішніх пошкоджень організму людини й вищих тварин, що виникає внаслідок раптової дії механічної сили (при розривах снарядів, завалах землею тощо) на всю поверхню тіла або більшу його частину. *Сильна контузія. Дістати контузію.*

Конту́жений, а, е. *Контужений солдат.*

Конту́зити, у́жу, у́зиш. Завдати комусь контузії. *Контузити вибухом міни.*

КО́НТУР, у, *ч*. 1. Лінія, що окреслює форму предмета; обрис. *Контури обличчя. Контури дерев. Контури гір.* 2. *тільки мн., перен.* Загальний вигляд, зміст і т. ін. чого-небудь, що постає в уяві, в планах тощо; обриси. *Контури майбутнього твору.* 3. *ел.* Замкнений ланцюг провідників. *Коливальний контур.*

Ко́нтурний, а, е. *Контурний малюнок. Контурне зображення. Контурне різьблення. Контурна лінія. Контурні карти.*

КО́НУНГ, а, *ч*. 1. У скандинавських народів за часів Середньовіччя — військовий вождь племені. 2. Король Швеції, Данії, Норвегії. *Шведський конунг.*

КОНУРБА́ЦІЯ, ї, *ж*. Група близько розташованих і тісно пов'язаних між собою міст, що утворюють єдине ціле.

КО́НУС, а, *ч*. Геометричне тіло, що утворюється обертанням прямокутного трикутника навколо одного з катетів. *Форма конуса. Накреслити конус.*

Конíчний, а, е. 1. Прикм. до **ко́нус**. *Конічна поверхня. Конічний переріз.* 2. Який має форму конуса. *Конічна мензурка.*

Ко́нусний, **Ко́нусовий**, а, е. *Конусова втулка. Конусний вулкан.*

КОНФЕДЕРА́ЦІЯ, ї, *ж*. 1. Об'єднання, союз самостійних, суверенних держав. 2. *іст.* У феодально-кріпосницькій Речі Посполитій XVI—XVIII ст. — тимчасові військово-політичні союзи шляхти для захисту своїх станових інтересів. *Утворення конфедерації.*

Конфедерати́вний, а, е. *Конфедеративний устрій. Конфедеративні товариства.*

Конфедераці́йний, а, е. *Конфедераційна структура організації. Конфедераційний сейм.*

КОНФЕКЦІО́Н, у, *ч*. **КОНФЕ́КЦІЯ**, ї, *ж*. 1. Крамниця або відділ готового одягу та білизни, а також майстерня, у якій шиють ці речі для продажу. 2. Готовий одяг і білизна.

Конфекці́йний, а, е. *Конфекційна торгівля. Конфекційні вироби.*

КОНФЕРА́НС, у, *ч*. Виступ на сцені, пов'язаний з веденням програми естрадної вистави, концерту тощо, а також текст такого виступу. *Веселий конферанс. Злободенний конферанс. Конферанс для ведучих. Конферанс провадить відомий артист. Укласти конферанс. Виступити з вдалим конферансом.*

Конферансье́, *невідм., ч. і ж.* Артист (або артистка), що оголошує номери програми під час естрадної вистави, концерту тощо й розважає присутніх між номерами. *Відомий конферансьє. Улюблений глядачами конферансьє. Здобути славу блискучого конферансьє. Мистецтво конферансьє. Виступ конферансьє.*

КОНФЕРЕ́НЦІЯ, ї, *ж*. Збори, нарада представників яких-небудь держав, громадських, наукових і т. ін. організацій для обговорення та розв'язання певних питань. *Наукова конференція. Науково-практична конференція. Міжнародна конференція. Всеукраїнська конференція. Конференція ООН із питань екології. Отримати запрошення на конференцію. Брати участь у конференції. Конференція відбулась навесні.*

Конфере́нц-за́л, у, *ч*. Зал для врочистих зборів, нарад, конференцій і т. ін. *Конференц-зал Академії наук.*

Конференці́йний, а, е. *Конференційна програма.*

КОНФЕСІОНАЛІ́ЗМ, у, *ч*. У деяких країнах — система виборів до найвищих органів влади, що полягає у представництві за релі-гійним принципом. *Принципи конфесіоналізму.*

КОНФЕ́СІЯ, ї, *ж*. Віросповідання, система релігійних поглядів. *Християнські конфесії. Представники конфесії. Належати до конфесії.*

Конфесі́йний, а, е. *Конфесійна громада. Конфесійний стиль. Конфесійна література.*

КОНФЕТІ́, *невідм., с.* Дрібні, різнобарвні паперові кружальця, якими обсипають один одного на балах і маскарадах заради розваги. *Різнокольорове конфеті. Кидати конфеті. Розсипати конфеті.*

КОНФІГУРА́ЦІЯ, ї, *ж*. 1. Обрис зовнішньої форми чого-небудь. *Складна конфігурація. Просторова конфігурація. Конфігурація виробу. Надати потрібної конфігурації.* 2. *спец.* Взаємне розташування, розміщення якихось предметів або їх частин. *Конфігурація планет.*

Кофігураці́йний, а, е. *Конфігураційна міцність.*

КОНФІДЕНЦІ́ЙНИЙ, а, е. Який не підлягає розголосові; довірчий, таємний. *Конфіденційна розмова. Конфіденційне обстеження. Отримати конфіденційну інформацію.*

Конфіде́нт, а, *ч*. Людина, якій довіряють свої секрети, таємниці; довірена особа. *Вимагати від конфідентів зберігати таємницю.*

Конфіде́нтка, и, *ж*.

Конфіде́нтний, а, е.

Конфіденці́йність, ності, *ж*. *Дотримуватися конфіденційності. Конфіденційність інформації. Гарантувати конфіденційність.*

Конфіденці́йно. *Поговорити конфіденційно.*

КОНФІРМА́ЦІЯ, ї, *ж*. 1. У католиків — таїнство миропомазання дітей віком 7—12 років. 2. У протестантів — обряд прийняття юнаків і дівчат до членів церкви. *Брати участь у конфірмації. Історичні корені конфірмації. Проводити конфірмацію.* 3. У деяких країнах — утвердження вищою владою судового вироку. *Конфірмація вироку.*

Конфірмаці́йний, а, е. *Конфірмаційна медаль. Конфірмаційна свічка. Конфірмаційний обряд.*

Конфірмо́ваний, а, е.

Конфірмува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати обряд конфірмації.

КОНФІСКА́ЦІЯ, ї, *ж*. Примусове та безплатне вилучення майна, грошей і т. ін. у приватної особи на користь держави. *Конфіскація майна. Конфіскація нерухомості. Рішення про конфіскацію.* Вилучення з ужитку друкованих творів і т. ін., накладання на них арешту. *Конфіскація забороненої літератури.*

Конфіско́ваний, а, е. *Конфісковані цінності.*

Конфіскува́ння, я, *с*. *Конфіскування газети.*

Конфіскува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати конфіскацію чого-небудь. *Конфіскувати майно. Конфіскувати будинок. Конфіскувати гроші і цінності.*

КОНФІТЮ́Р, у, *ч*. Різновид варення, яке готують із цілих або подрібнених плодів чи ягід та цукру, додаючи речовини, що викликають утворення желе. *Абрикосовий конфітюр. Пити*

чай з конфітюром. Купити баночку конфітюру.

Конфітю́рний, а, е. *Конфітюрне асорті.*

КОНФЛІ́КТ, у, *ч.* 1. Зіткнення протилежних інтересів, думок, поглядів; серйозні розбіжності; гостра суперечка. *Гострий конфлікт. Серйозний конфлікт. Місцевий конфлікт. Сімейний конфлікт. Розв'язання конфлікту.* 2. Ускладнення в міжнародних відносинах, що може призвести до збройної сутички. *Конфлікт між Росією та Чечнею. Воєнний конфлікт. Збройний конфлікт. Суть конфлікту. Вступити в конфлікт.* 3. *літ.* Суперечність як принцип взаємовідносин між персонажами літературного твору. *Драматичний конфлікт. Конфлікт батьків і дітей.*

Конфлі́ктний, а, е. *Конфліктна ситуація. Конфліктна людина. Засідання конфліктної комісії.*

Конфлі́ктність, ності, *ж.* *Конфліктність характеру. Конфліктність твору. Конфліктність ситуації.*

Конфліктува́ти, у́ю, у́єш. Вступати в конфлікт із ким-небудь. *Конфліктувати з сусідами.*

КОНФОКА́ЛЬНИЙ, а, е. Який має спільний фокус.

КОНФОРМА́ЦІЯ, ї, *ж., хім.* Форма молекули, яка виникає при обертанні груп атомів навколо простих зв'язків унаслідок взаємного відштовхування і притягання безпосередньо не зв'язаних атомів.

Конформаці́йний, а, е, *хім.* *Конформаційні ізомери.*

КОНФОРМІ́ЗМ, у, *ч.* Пасивне, пристосовницьке прийняття готових стандартів у поведінці, безапеляційне визнання наявних порядків, норм і правил, безумовне схиляння перед авторитетами. *Безмежний конформізм. Конформізм інтелігенції. Дотримуватись конформізму.*

Конформі́ст, а, *ч.* 1. Пристосуванець, що пасивно сприймає існуючий порядок речей. *Вести себе як конформіст. Позиція конформіста.* 2. В Англії — той, хто сповідує панівну релігію. *Переконаний конформіст.*

Конформі́стський, а, е. *Конформістський напрям у науці.*

КОНФО́РМНИЙ, а, е. 1. *мат.* Подібний, відповідний. *Конформне відображення.* 2. *психол.* Який пристосовується до обставин, до думки оточення тощо. *Конформна поведінка.*

Конфо́рмність, ності, *ж., мат., психол.* *Показник конформності.*

КОНФРОНТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Протиборство, протиставлення соціальних систем, ідейно-політичних принципів і т. ін.; зіткнення. *Гостра конфронтація. Небезпечна конфронтація. Військова конфронтація. Гасла конфронтації. Конфронтація поглядів. Політика конфронтації. Знаходитись у конфронтації. Уникнути конфронтації.*

Конфронтаці́йний, а, е. *Конфронтаційні тенденції. Конфронтаційні відносини.*

Конфронтува́ти, у́ю, у́єш. Вступати у конфронтацію з ким-небудь; протиборствувати.

КОНФУ́З, а, *ч.* Стан збентеження; замішання. *Переживати конфуз. Закінчитись конфузом.*

Конфу́зити, жу, зиш. *Конфузити оточуючих.*

Конфу́зитися, жуся, зишся. *Конфузитися при сторонніх.*

Конфу́зний, а, е. *Конфузний випадок.*

Конфу́зність, ності, *ж.* *Конфузність ситуації.*

КОНФУЦІА́НСТВО, а, *с.* Етико-політичне вчення давньокитайського мислителя Конфуція.

Конфуціа́нець, нця, *ч.*

Конфуціа́нський, а, е. *Конфуціанська мораль.*

КО́НХА, и, *ж., архіт.* Півкупол для перекриття півциліндричних частин будівлі. *Конха головної абсиди.*

КОНХІОЛО́ГІЯ, ї, *ж., зоол.* Розділ зоології, який вивчає черепашок, перев. молюсків.

КОНЦЕНТРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Об'єднання; насиченість, скупчення, зосередження. *Концентрація виробництва. Концентрація військ. Концентрація думки. Концентрація почуття. Концентрація зусиль. Концентрація капіталу.* 2. *хім.* Ступінь насиченості чим-небудь, густини якогось розчину. *Висока концентрація. Розчин невеликої концентрації.* 3. *гірн.* Збагачення корисних копалин шляхом виділення найпридатнішої складової частини для подальшого оброблення. *Концентрація руди.*

Концентра́т, у, *ч.* 1. Спеціально оброблений сухий продукт, зручний для зберігання й швидкого готування їжі. *Харчові концентрати. Суп із концентрату. Каша з концентрату.* 2. Корм для худоби, що містить у собі багато поживних речовин (зерно, висівки тощо). 3. *гірн.* Збагачена руда із високим вмістом металу внаслідок спеціального оброблення. *Урановий концентрат.*

Концентра́тор, а, *ч.* Пристрій, за допомогою якого концентрують енергію, інформацію тощо. *Концентратор напруження. Акустичний концентратор. Підключитися до концентратора.*

Концентраці́йний, а, е. *Концентраційна функція печінки. Концентраційний процес. Концентраційний табір.*

Концентро́ваний, а, е. *Концентрований капітал. Концентрований корм. Концентрована кислота.*

Концентрува́ння, я, *с.* *Концентрування засобів виробництва. Концентрування уваги.*

Концентрува́ти, у́ю, у́єш. 1. Збирати, скупчувати, зосереджувати кого-, що-небудь в одному місці. *Концентрувати військові з'єднання. Концентрувати кошти.* 2. Зосереджувати на чому-небудь, спрямовувати на щось. *Концентрувати думки. Концентрувати увагу.* 3. Насичувати, згущувати який-небудь розчин, видаляючи з нього частину рідини, розчинника тощо. *Концентрувати соки. Концентрувати молоко.* 4. *гірн.* Збагачувати корисні копалини, виділяючи найпридатнішу складову частину для подальшої обробки.

КОНЦЕ́НТРИ, ів, *мн.* (*одн.* **конце́нтр**, а, *ч.*), *спец.* 1. Кола різної величини, але зі спільним центром. 2. Послідовні ступені в навчанні, коли той самий матеріал на кожному наступному етапі викладається й вивчається щораз глибше та в ширшому обсязі.

Концентри́чний, а, е. Який має спільний центр. *Концентричні кола.*

Концентри́чність, ності, *ж.*

Концентри́чно. *Концентрично вписані кола.*

КОНЦЕНТРИ́ЗМ, у, *ч.* У навчанні — система викладання, за якою ті самі питання або розділи програми вивчають кілька разів, причому кожного наступного разу глибше й ширше. *Концентризм викладання матеріалу.*

КОНЦЕ́ПТ, у, *ч., книжн.* 1. *філос.* Зміст поняття. *Визначати концепт.* 2. Формулювання, загальне поняття, узагальнення; те саме, що **конце́пція**. *Філософський концепт. Художній концепт. Концепт доповіді.*

КОНЦЕПТУАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Напрям у середньовічному номіналізмі, представники якого доводили, що загальні поняття не існують поза розумом суб'єкта, а є особливими формами пізнання дійсності. 2. Напрям у літературі та мистецтві XX ст., який визнає наявність художніх ідей, змістів у творах, абстрактних, алогічних, абсурдних за формою.

Концептуалі́ст, а, *ч.*

Концептуалі́стський, а, е. *Концептуалістський підхід.*

КОНЦЕ́ПЦІЯ, ї, *ж.* 1. Система доказів певного положення, сукупність

наукових та політичних поглядів. *Наукова концепція. Концепція економічного розвитку. Концепція екології людини. Концепція захисту громадян. Концепція реформування наукових досліджень. Концепція бюджету. Висунути нову концепцію. Конституційно закріплена концепція.* 2. Ідейний задум твору. *Ідейна концепція повісті.*

Концепці́йний, а, е.

Концептуа́льний, а, е. 1. Що стос. концепції. *Концептуальні гіпотези. Концептуальні положення. Концептуальні відмінності. Концептуальне мистецтво.* 2. Який має серйозну самостійну концепцію, ґрунтується на ній. *Концептуальна програма розвитку Академії наук. Концептуальне рішення. Концептуальний підхід.*

Концептуа́льність, ності, *ж., книжн. Концептуальність поглядів.*

Концептуа́льно. *Мислити концептуально.*

КОНЦЕ́РН, у, *ч.* Об'єднання багатьох формально самостійних промислових, фінансових, транспортних, торговельних підприємств тощо під спільним фінансовим керівництвом як одна з форм монополій. *Судноплавний концерн. Видавничий концерн. Банківський концерн. Автомобільний концерн «Даймлер Крайслер». Повноваження концерну. Функції концерну. Інтереси концерну. Діяльність концерну.*

КОНЦЕ́РТ, у, *ч.* 1. Прилюдне виконання музичних творів, балетних, естрадних і т. ін. номерів за певною програмою. *Естрадний концерт. Симфонічний концерт. Давати концерт. Запросити на концерт. Відвідувати концерти. Мати абонемент на концерти.* 2. Великий музичний твір для сольного інструмента чи групи інструментів й оркестру. *Фортепіанний концерт. Концерт для скрипки з оркестром. Написати концерт.* 3. Тривалі викрики, шум, скандальна ситуація, що порушують спокій оточуючих. *Котячий концерт. Влаштувати концерт.*

Концерта́нт, а, *ч.* Той, хто бере участь у концерті. *Знаменитий концертант. Хвилювання концертанта.*

Концерта́нтка, и, *ж.*

Конце́ртний, а, е. 1. Прикм. до **конце́рт**. *Концертна програма. Концертне відділення. Опера в концертному виконанні.* 2. Признач. для концертів. *Концертна естрада. Концертна зала. Концертний рояль. Концертний костюм.*

Концертува́ти, у́ю, у́єш. Давати концерти; виступати на концертах. *Концертувати по різних країнах. Вдало концертувати. Часто концертувати. Концертувати в провінції.*

КОНЦЕРТИ́НА, и, *ж.* Те саме, що **концерти́но** (у 1 знач.).

КОНЦЕРТИ́НО, *невідм., с.* 1. Язичковий пневматичний музичний інструмент у вигляді шестигранної гармонії (*див.* **гармо́нія** (у 2 знач.)). 2. Віртуозний музичний твір типу невеликого концерту. 3. Група інструментів (звичайно тріо — дві скрипки та віолончель), що виконують соло.

КОНЦЕРТМЕ́ЙСТЕР, а, *ч.* 1. Той, хто керує групою виконавців в оркестрі (перший скрипаль, альтист і т. ін.). *Досвідчений концертмейстер. Скрипаль-концертмейстер. Концертмейстер скрипок. Стати концертмейстером віолончелей.* 2. Музикант, який виконує соло в симфонічному або оперному оркестрі. 3. Піаніст, який допомагає співакам розучувати їхні партії та акомпанує їм під час концертів. *Досвідчений концертмейстер. Обов'язки концертмейстера.*

Концертме́йстерський, а, е. *Концертмейстерська діяльність.*

КОНЦЕ́СІЯ, ї, *ж.* 1. Договір, на основі якого уряд або місцеві органи самоврядування передають на певних умовах громадянам своєї країни, іноземцям або іншим державам право експлуатації лісів, надр, підприємств і т. ін. *Дістати концесії. Передання в концесію. Міжнародні концесії. Закон про концесії.* 2. Підприємство, організоване на підставі такого договору. *Власник концесії. Отримати концесію. Отримати прибуток від концесії.*

Концесіоне́р, а, *ч.* Той, хто володіє концесією. *Капітал концесіонера.*

Концесіоне́рський, а, е. *Концесіонерський капітал.*

Концесі́йний, а, е. *Концесійний договір. Концесійні підприємства.*

КОНЦИНІ́ЗМ, у, *ч.* Напрям у традиційній логіці, представники якого прагнули поєднати логіку з психологією.

КОНЬЯ́К, у́, *ч.* Міцний алкогольний напій золотисто-жовтого кольору з тонким ароматом, який виготовляють, переганяючи і тривалий час витримуючи в дубових діжках білі виноградні вина. *Марочний коньяк. Чарка коньяку. Дегустувати коньяк.*

Коньяко́вий, Конья́чний, а, е. *Коньякове виробництво. Коньячний завод. Коньячний спирт. Коньякова етикетка.*

КОН'ЄКТУ́РА, и, *ж.* 1. *філос.* Здогад, припущення. *Цікава кон'єктура. Різні кон'єктури і варіанти.* 2. *філол.* Виправлення чи відновлення зіпсованого тексту або розшифрування якоїсь пам'ятки на основі здогадів, текст якої не піддається прочитанню; відновлений текст. *Здійснення кон'єктури. Отримати кон'єктуру.*

Кон'єкту́рний, а, е. *Кон'єктурний текст.*

КОН'ЮГА́ЦІЯ, ї, *ж., біол.* Тип статевого процесу, характерний для водоростей, інфузорій, деяких грибів.

Кон'югаці́йний, а, е.

КОН'ЮНКТИ́В, а, *ч., лінгв.* Умовний спосіб дієслова.

КОН'ЮНКТИ́ВА, и, *ж., анат.* Слизова оболонка, що вкриває внутрішню поверхню повік і передню частину очного яблука. *Кон'юнктива ока.*

Кон'юнктиві́т, у, *ч., мед.* Запалення кон'юнктиви. *Хронічний кон'юнктивіт. Лікування кон'юнктивітів.*

КОН'ЮНКТУ́РА, и, *ж.* 1. Сукупність певних умов, збіг обставин, стан речей, здатний впливати на вирішення якої-небудь справи, розв'язання питання тощо. *Політична кон'юнктура. Поліпшення кон'юнктури.* 2. *екон.* Сукупність ознак, які характеризують стан товарного господарства (рух цін, розміри випуску продукції тощо). *Сприятлива (несприятлива) кон'юнктура. Кон'юнктура ринку. Наслідок кон'юнктури.*

Кон'юнкту́рний, а, е. 1. Що стос. кон'юнктури, пов'язаний з нею. *Кон'юнктурні показники.* 2. Який визначається кон'юнктурою. *Кон'юнктурні міркування. Кон'юнктурний твір. Кон'юнктурні ціни.*

Кон'юнкту́рник, а, *ч., зневажл.* Безпринципна людина, що спритно використовує збіг обставин, змінює свою поведінку залежно від кон'юнктури (у 1 знач.). *Вчений-кон'юнктурник. Стати кон'юнктурником.*

Кон'юнкту́рниця, і, *ж.*

Кон'юнкту́рництво, а, *с., зневажл.* Поведінка, ставлення когось до кого-, чого-небудь, залежне від кон'юнктури, що склалася в даний момент. *Засуджувати кон'юнктурництво.*

Кон'юнкту́рність, ності, *ж.*

КОН'Ю́НКЦІЯ, ї, *ж.* Спосіб об'єднання двох або більше висловлювань в одне ціле за допомогою сполучника «і».

КООПЕРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *тільки одн.* Особлива форма організації праці, при якій багато людей бере спільну участь у тому самому або в різних пов'язаних між собою процесах праці; співробітництво. *Дух кооперації. Кооперація виробництва.* 2. Форма зв'язку між промисловими підприємствами і різними галузями ви-

робництва, науки тощо. *Питання виробничої кооперації. Проста кооперація праці.* 3. Масове виробниче, торговельне і т. ін. об'єднання, створене його членами-пайовиками. *Споживча кооперація. Кредитна кооперація. Сільськогосподарська кооперація. Виробнича кооперація. Житлова кооперація.*

Кооперати́в, у, *ч.* 1. Організація, заснована на принципі об'єднання власності її членів-пайовиків. *Молодіжний кооператив. Фермерський кооператив. Гаражний кооператив. Сільськогосподарський кооператив. Працювати в кооперативі. Потреби кооперативу.* 2. Така організація, створена для спорудження житла своїм членам. *Житловий кооператив. Вступити в кооператив.* 3. *розм.* Житлове приміщення, побудоване на пайові внески. *Однокімнатний кооператив. Правління кооперативу. Побудувати кооператив. Внести гроші за кооператив.*

Кооперати́вний, а, е. 1. Прикм. до **кооперати́в**. *Кооперативна власність. Кооперативний рух.* 2. Побудований, створений на засадах кооперації. *Кооперативна організація. Кооперативна квартира. Кооперативний банк. Кооперативний кредит. Кооперативний магазин. Кооперативне господарство. Кооперативний дім.*

Коопера́тор, а, *ч.* 1. Той, хто працює в галузі кооперації (у 2, 3 знач.), є членом кооперативу. *Збори кооператорів.* 2. Господар, власник або працівник комерційного магазину. *Підприємливий кооператор.*

Коопера́торка, и, *ж., розм.*

Коопера́торський, а, е. *Кооператорська діяльність.*

Коопераці́йний, а, е. *Коопераційні зв'язки з партнерами. Коопераційні операції. Коопераційні поставки.*

Коопер́ований, а, е. *Кооперовані замовлення. Кооперование комплектування бібліотек. Кооперовані постачання. Кооперована праця.*

Кооперува́ння, я, *с. Кооперування в промисловості. Кооперування етнографів із мовознавцями.*

Кооперува́ти, у́ю, у́єш. 1. Об'єднувати на засадах кооперації (у 1, 2 знач.). *Кооперувати працю. Кооперувати власність. Можливість кооперувати.* 2. Залучати до участі в кооперації (у 2 знач.). *Кооперувати населення.*

КООПТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Уведення до складу якого-небудь виборного органу нових членів (або кандидатів) без проведення додаткових виборів. *Провести кооптацію правління. Здійснити кооптацію. Шляхом кооптації.*

Коопто́ваний, а, е.

Кооптува́ння, я, *с. Проводити кооптування.*

Кооптува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати кооптацію кого-небудь. *Кооптувати нових членів у президію.*

КООРДИНА́ТИ, а́т, *мн.* (*одн.* **координа́та**, и, *ж.*). Числа, якими визначають положення точки на прямій або кривій лінії, на площині, у просторі тощо. *Визначати координати. Вказувати координати.*

Координа́тний, а, е. *Координатні осі. Координатна площина.*

КООРДИНА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Погодження, зведення до відповідності, установлення взаємозв'язку, контакту в діяльності людей, між діями, поняттями, явищами тощо. *Добре організована координація. Координація підприємства. Координація дій. Порушення координації.* 2. Узгодженість рухів, дій і т. ін. *Координація рухів.*

Координа́тор, а, *ч.* Той, хто займається координацією (у 1 знач.). *Координатор акції. Координатор проекту. Координатор науково-дослідних робіт. Виконувати роль координатора.*

Координаці́йний, а, е. *Координаційна рада. Координаційний центр. Координаційний орган. Координаційна діяльність. Координаційні розлади.*

Координо́ваний, а, е. *Погано координовані рухи. Координована діяльність.*

Координо́ваність, ності, *ж. Координованість дій.*

Координува́ння, я, *с. Координування рухів. Координування наукових досліджень.*

Координува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати координацію; погоджувати; встановлювати доцільне співвідношення між якимись діями, явищами. *Координувати життєдіяльність організму. Координувати умови. Координувати роботу.*

КОПА́Л, у, *ч., спец.* Викопна жовта або червонувата смола, яку використовують для виготовлення лаків і лінолеуму.

Копа́ловий, а, е.

КОПІРА́ЙТ, *ч.* 1. *род.* у. Право на видання художнього, наукового або іншого твору, яке охороняється законом. *Захищені копірайтом матеріали.* 2. *род.* а. Позначка, яка ставиться на друкованому виданні перед прізвищем автора і засвідчує забезпечену законодавством охорону авторських прав та рік публікації твору. *Знак копірайта.*

Копіра́йтер, а, *ч.* Розробник, створювач рекламних текстів.

Копіра́йтний, а, е. *Копірайтне законодавство.*

КО́ПІЯ, ї, *ж.* 1. Відтворення чого-небудь, що цілком відповідає оригіналові. *Вдала копія. Копія з топографічної карти. Копія листа.* 2. Дублікат документа, що може заміняти його в певних ситуаціях. *Копія атестата. Копія свідоцтва про народження. Копія сертифіката про власність.* 3. *розм.* Той, хто зовні або рисами характеру дуже подібний до кого-небудь (звичайно про родичів). *Син — копія батька.*

Копіюва́льний, а, е. *Копіювальні роботи. Копіювальний папір. Копіювальна техніка.*

Копіюва́льник, а, *ч.* Фахівець із копіювання. *Фах копіювальника.*

Копіюва́льниця, і, *ж.*

Копіюва́ння, я, *с. Копіювання документів.*

Копіюва́ти, ю́ю, ю́єш. 1. Робити копію з чого-небудь. *Копіювати статтю. Копіювати креслення.* 2. *перен.* Наслідувати кого-, що-небудь, точно відтворюючи його рухи, мову тощо; удавати. *Копіювати сміх. Копіювати пісенний зразок.* 3. Відтворювати що-небудь механічним способом за допомогою гектографа, копіювального преса, ксерокса тощо.

КО́ПРА, и, *ж.* Висушений м'якуш плодів кокосової пальми, з якого добувають кокосову олію.

КОПРІ́Й, ю́, *ч.* Ефіроносна рослина, олію з якої використовують у харчовій, парфумерній промисловості та медицині.

КОПРОЛІ́Т, у, *ч.* Скам'янілий кал викопних хребетних тварин.

КО́ПУЛА, и, *ж., лінгв.* Службове (допоміжне) слово-зв'язка.

КОПУЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш. Прищеплювати рослини, з'єднуючи навскіс зрізані гілки.

Копулюва́ння, я, *с. Косе копулювання. Щеплення способом копулювання.*

КОПУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж., біол.* 1. З'єднання двох особин при статевому акті. 2. Злиття двох гамет у нижчих організмів. *Здійснення копуляції.*

Копуляти́вний, а, е. *Копулятивний орган.*

КОРА́ЛИ, ів, *мн.* (*одн.* **кора́л**, а, *ч.*). 1. Поліпи, що живуть колоніями на морських та океанських підводних узвишшях. 2. Вапнисті відклади деяких видів цих тварин — червоний, рожевий або білий камінь, який після обробки використовують як прикрасу. *Цінність коралів. Разок коралів. Червоні корали. Справжні корали.*

Кора́ловий, а, е. 1. Утворений з вапнистих відкладів коралів. *Коралові*

вапняки. Коралові рифи. Кораловий атол. Кораловий острів. 2. Зробл. з коралів (у 2 знач.). *Коралове намисто.* 3. Який має колір червоних коралів (у 2 знач.); яскраво-червоний. *Коралові уста.*

КОРА́Н, у, *ч*. Головна священна книга ісламу, що містить виклад догм, обрядів, міфів і правових норм мусульманської релігії. *Священний Коран. Присяга на Корані. Вивчати Коран.*

КОРВЕ́Т, а, *ч*. 1. Військовий корабель вітрильного і вітрильно-парового флоту в XVII—XIX ст., признач. для розвідки, зв'язку тощо. *Англійські корвети. Корвет нападного флоту.* 2. Під час Другої світової війни корабель флотів Великої Британії, США та деяких інших країн, признач. для протичовнової та протиповітряної оборони, дозорної служби, супроводження транспортів.

КОРД, у, *ч., спец*. 1. Дуже міцні нитки, що служать півфабрикатом для виробництва покришок та інших гумових виробів, шнурів, спеціальних тканин. *Застосування корду. Теплостійкий корд. Корд зі штучного волокна.* 2. Сорт вовняної тканини з поздовжніми ворсовими рубчиками. *Пальто з корду.*

Ко́рдовий, Ко́рдний, а, е. 1. Прикм. до **корд**. *Кордні нитки.* 2. Зробл., пошитий, вигот. із корду. *Кордні тканини. Кордові штани.*

КО́РДА, и, *ж., спец*. 1. Довгий мотузок, на якому ганяють коней по колу під час навчання та виїжджування. *Ганяти коня на корді.* 2. Міцна нитка або струна, на якій утримують авто- та авіамоделі, надаючи їм руху по колу.

Ко́рдовий, а, е. *Кордові моделі.*

КОРДЕБАЛЕ́Т, у, *ч*. 1. Колектив танцюристів, що виконують масові і групові танці в балетних, естрадних виставах тощо. *Танцювати в кордебалеті. Прекрасний кордебалет. Учасниця кордебалету.* 2. Танець, що його виконує така група. *Лінія кордебалету.*

Кордебале́тний, а, е.

КОРДІАМІ́Н, у, *ч*. Лікарський препарат, який застосовують при серцевій недостатності, пригніченому диханні, отруєннях тощо.

КОРДІЄРИ́Т, у, *ч*. Мінерал класу силікатів зі скляним блиском, прозорий різновид якого використовують як дорогоцінне каміння.

КОРДОДРО́М, у, *ч*. Майданчик, обладнаний для випробувань і змагань кордових авто- і авіамоделей.

КОРДО́Н, у, *ч*. 1. Межа, що розділяє території держав; межа між чим-небудь. *Переходити кордон. Південні кордони України. Поїхати за кордон. Знаходитись за кордоном. Кордон між двома районами.* 2. Прикордонний чи загороджувальний загін. *Виставити кордони на дорогах.* 3. Місце, де знаходиться такий загін чи варта, охорона. *Лісовий кордон. Пройти кордон.*

Кордо́нний, а, е. *Кордонні вартові. Кордонна сторожа. Кордонна загорожа.*

КОРЕГУВА́ТИ, КОРИГУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Вносити корективи, поправки в що-небудь. *Коригувати план. Корегувати маршрут. Корегувати текст.* 2. *військ*. Вносити поправки в наведення гармат, спостерігаючи їх стрільбу з певних пунктів. *Корегувати стрільбу. Коригувати вогонь.*

Корего́ваний, Кориго́ваний, а, е. *Кориговані показники.*

Корегува́льний, Коригува́льний, а, е. *Корегувальна операція.*

Корегува́льник, Коригува́льник, а, *ч., військ*. 1. Той, хто здійснює корегування під час стрільби з гармат. *Артилерист-корегувальник. Коригувальник вогню.* 2. Літак, із якого корегують стрільбу з гармат.

Корегува́ння, Коригува́ння, я, *с*. *Займатися коригуванням. Корегування вогню по вогневих точках. Корегування даних. Коригування екологічної політики. Коригування норм.*

КОРЕ́КТНИЙ, а, е. 1. Який тактовно та ввічливо поводиться з людьми; ввічливий. *Коректна людина.* 2. Характерний для такої людини; витриманий. *Коректна вдача. Коректне зауваження. Коректне ставлення. Коректна поведінка.* 3. *книжн*. Правильний, точний. *Коректне формулювання. Коректні дані. Коректна літературна вимова. Коректне рішення. Коректна відповідь.*

Коре́ктність, ності, *ж*. *Виявляти коректність. Коректність експерименту. Коректність у поведінці.*

Коре́ктно. *Відповісти коректно. Поводитися коректно.*

КОРЕ́КЦІЯ, ї, *ж., спец*. Виправлення чого-небудь. *Здійснити корекцію. Корекція зору.*

Коре́кта, и, *ж*. Те саме, що **коректу́ра** (у 2 знач.).

Коректи́ви, ів, *мн*. (*одн*. **коректи́в**, у, *ч*.). Часткова зміна або виправлення чого-небудь; поправка. *Незначні корективи. Внести корективи.*

Коре́ктор, а, *ч*. 1. Фахівець, що займається читанням і виправлянням коректури (у 2 знач.). *Досвідчений коректор. Видавничий коректор. Працювати коректором.* 2. Ручка або пензлик із білою речовиною для виправлення помилок. *Користуватися коректором. Коректор на водяній основі.*

Коре́кторка, и, *ж*. *Допомога коректорки.*

Коре́кторський, а, е. *Коректорська робота. Коректорська правка.*

Коректува́ння, я, *с*. *Коректування контрольних цифр. Коректування рукопису.*

Коректува́ти, у́ю, у́єш. Вносити корективи, поправки в що-небудь. *Коректувати статтю. Коректувати карти. Коректувати верстку.*

Коректу́ра, и, *ж*. 1. *тільки одн*. Виправляння помилок чи недоліків у текстовому чи графічному матеріалі, що готується до публікації. *Коректура перекладів.* 2. Відбиток із друкарського набору, призначений для звірення з рукописом та виправлення помилок. *Чиста коректура. Брудна коректура. Читати коректуру. Отримати коректуру. Правлення коректури. Здавати коректуру.*

Коректу́рний, а, е. *Коректурна правка. Коректурний відбиток. Коректурна позначка. Коректурний лист.*

КОРЕЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж*. 1. Взаємна залежність, взаємний зв'язок; співвідношення предметів, понять, явищ. *Стійка кореляція. Закон кореляції. Кореляція звуків.* 2. *біол*. Певне співвідношення між будовою організму і його функціями, що забезпечує стабільність внутрішнього середовища організму і пристосування до умов життя. 3. У математичній статистиці — залежність між величинами, що не має чіткого функціонального характеру. *Кореляція між двома величинами.* 4. В логіці — співвідношення, взаємовідповідність. *Принцип кореляції.*

Корельо́ваний, а, е. *Корельована інформація.*

Корелюва́ти, ю́є. Співвідноситися, бути взаємозв'язаним із чимсь.

Кореля́ти, ів, *мн*. (*одн*. **кореля́т**, а, *ч*.). 1. Співвідносні елементи чого-небудь. *Кореляти ринкової економіки.* 2. *лінгв*. Елементи мовної системи, які різняться за якоюсь однією ознакою. *Корелят дзвінкого приголосного.*

Кореляти́вний, а, е. Який перебуває у взаємній залежності, у взаємному зв'язку; співвідносний. *Корелятивна залежність. Корелятивні поняття.*

Кореляти́вність, ності, *ж*. *Корелятивність понять.*

Кореля́тор, а, *ч*. Прилад для вимірювання кореляційних функцій випадкових процесів.

Кореляці́йний, а, е. *Кореляційна залежність. Кореляційні зв'язки. Кореляційне розміщення.*

КОРЕ́МІЙ, ю, *ч., бот.* Щільний пучок конідієносців.

КОРЕО́ПСИС, а, *ч.* Трав'яниста декоративна рослина родини складноцвітих.

КОРЕСПОНДЕ́НТ, а, *ч.* 1. Той, хто листується з ким-небудь. *Постійний кореспондент.* 2. Співробітник газети, журналу, радіо, телебачення тощо або приватна особа, що надсилає свої інформації з місць. *Спеціальний кореспондент. Кореспондент газети.* 3. Банк, який представляє інтереси іншого банку в певному місці чи країні. *Банк-кореспондент.*

Кореспонде́нтка, и, *ж. Дати інтерв'ю кореспондентці.*

Кореспонде́нтський, а, е. *Кореспондентська справа. Кореспондентське посвідчення. Кореспондентський пункт газети «День».*

КОРЕСПОНДЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. *тільки одн.* Листування між окремими особами або установами. *Ділова кореспонденція. Вести кореспонденцію.* 2. *збірн.* Сукупність поштових відправлень (листів, телеграм тощо). *Отримати кореспонденцію. Доставляння кореспонденції.* 3. Окреме поштове відправлення (лист, телеграма тощо). 4. Замітка, допис, повідомлення, надіслані кореспондентом (у 2 знач.) до газети, журналу тощо. *Кореспонденція в місцевій газеті.* 5. Жанр публіцистики, який використовує вірогідні об'єднані спільною темою факти для відображення певної сторони дійсності.

Кореспонденці́йний, а, е. *Кореспонденційна форма.*

Кореспондува́ння, я, *с.*

Кореспондува́ти, у́ю, у́єш. 1. Листуватися. 2. Відповідати чомусь, бути зіставним із чимсь. *Ці явища кореспондують.*

КОРИ́ДА, и, *ж.* Традиційне видовище, поширене перев. в Іспанії та країнах Латинської Америки, — бій тореадора з розлюченим биком.

КОРИ́НФСЬКИЙ о́ р д е р — архітектурний ордер, для якого характерна капітель, прикрашена стилізованим листям аканта та завитками, що підтримують кути абака.

КОРИФЕ́Й, я, *ч.* 1. У давньогрецькій трагедії — керівник і заспівувач хору. 2. Танцівник кордебалету, який виконує сольні партії. 3. *перен.* Провідний, видатний діяч науки, мистецтва тощо. *Корифеї науки. Корифеї сцени. Український театр корифеїв.*

КОРІА́НДР, у, *ч.* Однорічна трав'яниста ефіроолійна рослина родини зонтичних. *Додавати до страви коріандр. Посипати м'ясо коріандром.*

Коріа́ндровий, а, е. 1. Прикм. до **коріа́ндр**. *Коріандрове насіння.* 2. Який добувають із коріандру. *Коріандрова олія.*

КО́РІУМ, у, *ч.* Те саме, що **де́рма**.

КОРМОФІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **кормофі́т**, а, *ч.*). Рослини, тіло яких розділене на стебло і листя (мохи, папороті і насінні рослини).

КО́РМУС, а, *ч., бот.* Тіло вищих судинних рослин — стебло з листям (без коріння).

КОРН, у, *ч.* 1. Вага чистого благородного металу в монеті. 2. Зерниста, шорстка поверхня каменю та корнпаперу в літографії, металевої пластини в офсетному способі друку.

КО́РНЕР[1], у, *ч.* У футбольній грі — штрафний кутовий удар у напрямі воріт тієї команди, один з гравців якої вибив м'яч за лінію своїх воріт.

КО́РНЕР[2], а, *ч.* Об'єднання підприємців для скуповування якогось товару або акцій з метою наступного спекулятивного їх перепродажу.

КОРНЕ́Т[1], а, *ч.* Молодший офіцерський чин у кавалерії ряду країн. *Гвардії корнет. Корнет у відставці. Уланські корнети.*

КОРНЕ́Т[2], а, *ч.* Духовий мідний музичний інструмент у вигляді вкороченої труби.

КОРНЕ́Т-А-ПІСТО́Н, а, *ч.* Мідний духовий кільцеподібно вигнутий із воронкоподібним розтрубом музичний інструмент типу труби. *Звук корнет-а-пістона.*

КО́РНІШ, а, *ч.* Порода м'ясних курей, виведена в Англії, поширена у країнах з виробництвом бройлерів, зокрема в Україні.

КОРНІШО́Н, а, *ч.* Маленький молодий огірок для консервування або маринування. *Мариновані корнішони.*

КОРНПАПІ́Р, пе́ру, *ч., друк.* Сорт паперу із зернистою поверхнею, вкритою спеціальним клейовим шаром.

КО́РНЦАНГ, а, *ч.* 1. Хірургічний інструмент — схожі на ножиці щипчики із зазублинами з ріжучого боку. 2. Пінцет, яким користуються годинникарі та ювеліри.

КОРО́ЗІЯ, ї, *ж.* 1. *хім.* Руйнування поверхні металів унаслідок їх хімічної взаємодії з зовнішнім середовищем; іржавіння. *Хімічна корозія. Корозія металу.* 2. *геол.* Руйнування гірських порід під впливом повітря та води. *Аеробна корозія.* 3. *мед.* Руйнування живої тканини внаслідок виразкових процесів або під дією їдких речовин.

Кородува́ти, у́є. Спричиняти корозію чого-небудь (про дію хімічних сполук, газів, вологи). *Кородувати мідь. Кородувати бронзу.*

Корозі́йний, а, е. *Корозійна стійкість металу.*

КОРО́ЛЬ, я́, *ч.* 1. Глава монархічної держави. 2. Гральна карта із зображенням чоловічої фігури в короні. 3. Головна фігура в шахах. 4. Монополіст у якійсь галузі економіки; господар становища.

Короле́ва, и, *ж.* 1. *Королева Англії.* 2. *Хід королевою* (у 3 знач.).

КОРО́НА, и, *ж.* 1. Металевий з коштовними прикрасами вінець, що його носять на голові монархи як символ влади. *Золота корона. Тримати корону.* 2. *астр.* Світлий ореол навколо Сонця, який можна спостерігати під час сонячного затемнення. *Світло корони. Сонячна корона.*

Корона́льний, а, е, *астр. Корональне випромінювання.*

Коро́нний, а, е. 1. Прикм. до **коро́на** (у 1 знач.). *Коронна прикраса.* 2. Державний, урядовий. *Коронна служба. Коронна власність. Коронне військо.* 3. *перен.* Який завжди вдається кому-небудь, пов'язаний із незмінним успіхом. *Коронний номер. Коронна страва.*

КОРОНА́РІЯ, ї, *ж.* Декоративна рослина родини гвоздикових з рожево-червоними або білими квітами і прикореневою розеткою листків.

КОРОНА́РНИЙ, а, е, *анат.* Що стос. живлення серцевого м'яза; вінцевий. *Коронарні судини. Коронарна недостатність. Коронарний кровообіг.*

КОРОНАРОГРА́ФІЯ, ї, *ж., мед.* Дослідження серцевих судин способом рентгенографії з попереднім введенням у них контрастних речовин.

КОРОНАРОСКЛЕРО́З, у, *ч., мед.* Ущільнення артерій серця, найчастіше зумовлене атеросклерозом.

КОРОНАРОСПА́ЗМ, у, *ч., мед.* Спазм коронарних судин.

КОРОНА́ЦІЯ, ї, *ж.* Урочиста церемонія коронування монарха, що вступає на престол. *Коронація королеви. Атрибути коронації. Процедура коронації.*

Коронаці́йний, а, е. *Коронаційний акт. Коронаційний банкет. Коронаційна церемонія.*

Короно́ваний, а, е. *Коронована особа.*

Коронува́ння, я, *с. Погодитися на коронування. Коронування нового правителя.*

Коронува́ти, у́ю, у́єш. Вінчати когонебудь на царювання. *Коронувати на престол.*

КОРОНЕ́Р, а, *ч.* У Великій Британії, США та деяких інших країнах — службова особа, що проводить слідство у разі підозрілої або наглої смерті.

КОРОНО́ГРАФ, а, *ч.* Телескоп для спостережень і фотографування корони Сонця. *Коронограф Кримської обсерваторії.*

КОРОПЛА́СТИКА, и, *ж.* Мистецтво виготовлення теракотових скульптур.

Коропла́ст, а, *ч. Скульптор-коропласт.*

КО́РПІЯ, ї, *ж.* Перев'язний матеріал із висмиканих із тканин ниток.

КОРПОРАТИ́ЗМ, у, *ч.* Система організації діяльності підприємств, при якій керівна роль належить об'єднаним професійним організаціям працедавців або найманих робітників.

Корпорати́ст, а, *ч.*

КОРПОРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Замкнена спілка, товариство, група осіб, об'єднана вузькофаховими, становими та ін. інтересами. *Нафтова корпорація. Корпорація будівельників. Належність до корпорації. Комерційні (некомерційні) корпорації.* 2. Одна з форм монополії; акціонерне товариство. *Транснаціональна корпорація. Федеральна споживча корпорація. Київська незалежна радіомовна корпорація. Глава корпорації.*

Корпорати́вний, а, е. 1. Що стос. корпорації. *Корпоративні організації. Корпоративні групи.* 2. Властивий корпорації (у 1 знач.). *Корпоративна солідарність. Корпоративне право.* 3. *перен.* Вузькогруповий, відокремлений, замкнутий у межах корпорації (у 1 знач.). *Корпоративні інтереси.*

Корпорати́вність, ності, *ж. Журналістська корпоративність.*

Корпорати́вно.

Корпоратиза́ція, ї, *ж.* Надання певній організації, установі тощо структури корпорації; організація корпорації. *Здійснювати корпоратизацію.*

Корпоратизо́ваний, а, е. *Корпоратизована компанія.*

Корпоратизува́ти, у́ю, у́єш. *Корпоратизувати компанію.*

Корпораці́йний, а, е.

КОРПУЛЕ́НЦІЯ, ї, *ж., жарт.* Огрядність, огрядна статура.

КО́РПУС, *ч.* 1. *род.* а. Тулуб. *Податися корпусом уперед. Відхилитися всім корпусом.* 2. *род.* у. Кістяк, основа чи оболонка машини, механізму тощо. *Корпус розетки. Корпус годинника. Корпус машини.* 3. *род.* у. Один із кількох будинків, що мають спільне призначення й розташовані поблизу; відокремлена частина великого будинку. *Старий корпус лікарні. Головний корпус університету. Корпуси житлового масиву.* 4. *род.* у. Військове з'єднання, що складається з кількох дивізій або бригад. *Артилерійський корпус. Танковий корпус.* 5. *род.* у. Сукупність осіб якогось одного фаху, службового становища тощо. *Кореспондентський корпус. Жандармський корпус. Дипломатичний корпус.* 6. *род.* у. Повна збірка яких-небудь текстів. *Корпус спадщини.* 7. *род.* у. Назва одного з розмірів (на 10 пунктів) друкарського шрифту.

Ко́рпусний, а, е. *Корпусні меблі. Корпусна сталь. Корпусна артилерія. Корпусний шрифт.*

КОРПУ́СКУЛА, и, *ж., фіз.* Маленька заряджена частинка матерії. *Потоки корпускул.*

Корпускуля́рний, а, е. *Корпускулярні частинки. Корпускулярне випромінювання.*

КОРСА́Ж, а, *ч.* 1. Частина жіночої сукні, що охоплює груди, спину й боки. *Плаття з корсажем.* 2. Твердий пояс спідниці або штанів. *Стягуючий корсаж.*

Корса́жний, а, е. *Корсажна стрічка.*

КОРСА́К, а́, *ч.* Невелика лисиця, що живе в степах і пустелях Азії та Південно-Східної Європи. *Жовтий корсак.*

КОРСА́Р, а, *ч.* Пірат.

Корса́рський, а, е. *Корсарське судно.*

КОРСЕ́Т, а, *ч.* 1. Широкий пружний пояс, який носять під сукнею для стягування талії, надання стрункості фігурі. *Шовковий корсет.* 2. Деталь сукні, яка щільно прилягає до тіла, підкреслюючи жіночність форм. *Мереживний корсет.* 3. Твердий лікувальний бандаж для верхньої частини тулуба. *Гіпсовий корсет.*

КОРТ, у, *ч.* Майданчик для гри в теніс. *Тенісний корт. Відкритий корт. Грати на корті.*

Ко́ртовий, а, е. *Кортовий майданчик.*

КОРТЕ́Ж, у, *ч.* Урочистий похід, процесія, виїзд. *Весільний кортеж. Святковий кортеж. Урочистий кортеж. Кортеж автомашин. Кортеж лімузинів.*

Корте́жний, а, е.

КОРТЕ́СИ, ів, *мн.* 1. Двопалатний парламент сучасної Іспанії. 2. У середньовічних державах Піренейського півострова — становопредставницькі законодавчі збори.

КОРТИЗО́Н, у, *ч.* Один із гормонів кори надниркових залоз; препарат, що використовується в лікувальній практиці як замінник таких гормонів. *Виробництво кортизону.*

КО́РТИК, а, *ч.* Вид холодної ко́лючої зброї — вузький, короткий кинджал, який носять на поясі офіцери військово-морського та військово-повітряного флоту.

КОРТИКА́ЛЬНИЙ, а, е. Який стосується кори головного мозку.

КОРТИКОСТЕРО́ЇДИ, ів, *мн.* Група стероїдних гормонів, що їх виробляє кора надниркових залоз.

КОРУ́НД, у, *ч.* Дуже твердий мінерал — кристалічний глинозем з домішкою заліза, хрому або титану; різновидами його є рубін, сапфір. *Червоний корунд. Синій корунд.*

Кору́ндовий, а, е. 1. Прикм. до **кору́нд**; який є корундом. *Корундовий камінь. Корундові родовища.* 2. Зробл. з корунду. *Корундова голка. Корундова кераміка.*

КОРУ́ПЦІЯ, ї, *ж.* Використання посадовими особами свого службового становища для власної вигоди; підкупність, продажність урядовців і політиків. *Зростання корупції. Боротьба з корупцією. Розквіт корупції. Факти корупції. Звинуватити в корупції.*

Корумпо́ваний, а, е. Дієпр. до **корумпува́ти**. *Корумповане суспільство. Корумповані чиновники. Корумповані структури.*

Корумпо́ваність, ності, *ж. Корумпованість суспільства.*

Корумпува́ти, у́ю, у́єш. Піддавати корупції, підкуповувати, розкладати підкупом. *Корумпувати владні структури.*

Корупціоне́р, а, *ч. Великий корупціонер.*

Корупти́вний, а, е. *Коруптивний характер влади.*

КОСЕ́КАНС, а, *ч.* Одна з тригонометричних функцій — секанс доповняльного кута.

КО́СИНУС, а, *ч., мат.* Одна з тригонометричних функцій — синус доповняльного кута.

КОСИНУСО́ЇДА, и, *ж., мат.* Графік тригонометричної функції y=cos x.

КОСМЕ́ТИКА, и, *ж.* 1. Заходи догляду за шкірою, волоссям, нігтями. *Декоративна косметика. Лікувальна косметика. Вітчизняна косметика. Кабінет косметики.* 2. *збірн.* Засоби для надання свіжості й краси обличчю та тілу людини. *Вживати косметику. Користуватися косметикою.*

Космети́чка, и, *ж.* 1. Сумочка для косметики та інших предметів туалету. *Шкіряна косметичка. Жіноча косметичка. Сумочка-косметичка.* 2. *розм.* Жінка-фахівець із косметичного до-

гляду за обличчям і тілом; косметолог. *Відвідати косметичку.*

Космети́чний, а, е. 1. Що стос. косметики. *Косметичний кабінет. Косметичні процедури. Косметичні препарати.* 2. Спрямований на усунення вад у зовнішності людини. *Косметична операція.* 3. *перен.* Який поліпшує що-небудь тільки поверхово, не зачіпаючи основ. *Косметичні перетворення. Косметичний ремонт.*

КОСМЕТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь знання, що вивчає лікувальну й декоративну косметику.

Космето́лог, а, *ч.* *Консультація косметолога. Поради косметолога. Користуватися послугами косметолога.*

Косметологі́чний, а, е.

КОСМЕ́Я, ї, *ж.* Декоративна трав'яниста рослина з рожевими квітами. *Листя космеї.*

КОСМІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Використання знань, отриманих внаслідок вивчення космосу в різних галузях науки, техніки, виробництва. *Космізація науки. Космізація інженерної свідомості. Процес космізації.*

КОСМІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Філософська природничо-наукова теорія, що розглядає Землю як частину космосу зі спільними універсальними законами розвитку. 2. Космічна тематика і образність як джерело творчості. *Космізм поезії.*

КОСМО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «космічний».

КОСМОБІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ біології, який вивчає виявлені в космосі біологічні об'єкти, а також пристосовність земних живих організмів до умов космосу. *Дані космобіології. Розвиток космобіології.*

Космобіо́лог, а, *ч.*

Космобіологі́чний, а, е. *Космобіологічні дослідження.*

КОСМОГЕ́ННИЙ, а, е. Який виник, утворився в космічних, позаземних умовах. *Космогенні нукліди. Космогенні мінерали.*

КОСМОГО́НІЯ, ї, *ж.* Розділ астрономії, що вивчає походження й розвиток небесних тіл та їх систем. *Сучасна космогонія.*

Космогоні́чний, а, е. *Космогонічні поняття. Космогонічна література. Космогонічна символіка.*

КОСМОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Розділ астрономії, що забезпечує опис небесних тіл, загальні відомості з астрономії і фізичної географії.

Космо́граф, а, *ч.* Фахівець у галузі космографії.

Космографі́чний, а, е.

КОСМОДРО́М, у, *ч.* Ділянка зі спеціальними спорудами й обладнанням для розміщення, обслуговування й старту космічних кораблів.

Космодро́мний, а, е. *Космодромне устаткування.*

КОСМОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Наука про будову і еволюцію Всесвіту; розділ астрономії, що вивчає ці проблеми. *Археологічна космологія. Теоретичні аспекти космології. Методи космології. Спеціаліст із космології.* 2. Система поглядів на походження світу, уявлень про Всесвіт. *Скіфська космологія.*

Космо́лог, а, *ч.*

Космологі́чний, а, е. *Космологічний горизонт. Космологічний епос. Космологічний світогляд.*

КОСМОМІНЕРАЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ мінералогії, який вивчає космогенні мінерали та зв'язок їх із земними мінералами.

Космомінерало́г, а, *ч.* *Лабораторія космомінералога.*

Космомінералогі́чний, а, е.

КОСМОНА́ВТИКА, и, *ж.* Теоретичні й практичні галузі науки і техніки, що забезпечують можливість освоєння космічного простору з використанням літальних апаратів; астронавтика. *Розвиток космонавтики. Засновник космонавтики. Сучасна космонавтика. День космонавтики.*

Космона́вт, а, *ч.* Той, хто здійснює політ у космічний простір, проводить науково-дослідну роботу і експлуатує спеціальну техніку в космічному польоті; астронавт. *Льотчик-космонавт. Космонавт-дослідник. Політ космонавтів. Зустріч космонавтів.*

Космона́втський, а, е.

КОСМО́НІМ, а, *ч.* Власна назва природних космічних об'єктів; астронім.

КОСМОПОЛІТИ́ЗМ, у, *ч.* Ідеологія т. зв. світового громадянства — відмова від нації в ім'я єдності людського роду; різновид ідейних та політичних орієнтацій — від взаємодії і зближення народів і держав до нігілістичного сприймання національних культур і традицій. *Заперечення космополітизму. Критика космополітизму. Ідеї космополітизму.*

Космополі́т, а, *ч.* 1. Прихильник, послідовник космополітизму. *Переконаний космополіт.* 2. *біол.* Рослини й тварини, поширені в усіх частинах земної кулі. *Організми-космополіти.*

Космополітиза́ція, ї, *ж.* Посилення космополітизму в чому-небудь. *Космополітизація науки.*

Космополіти́чний, а, е. 1. Що стос. космополітизму, пройнятий ним. *Космополітичні погляди. Космополітичні ідеї. Космополітичні настрої.* 2. Який охоплює весь світ, стосується всіх, поширений усюди; глобальний. *Космополітичний характер буддизму.*

Космополіти́чно. *Мислити космополітично.*

Космополі́тка, и, *ж.*

Космополі́тський, а, е.

КО́СМОС, у, *ч.* 1. Безмежний матеріальний світ, що включає в себе окремі тіла, їх системи, космічні утворення, які виникають у процесі руху матерії, та простір між ними; Всесвіт. *Ближній (дальній) космос. Дослідження космосу.* 2. Космічний простір за межами земної атмосфери; всі зорі, планети тощо, крім Землі. *Політ у космос. Глибини космосу. Сигнали з космосу.*

Космі́чний, а, е. 1. Що стос. космосу, пов'язаний з ним. *Космічні тіла. Космічний простір. Тіло космічного походження. Космічний пил. Космічний політ. Космічний вік. Космічна швидкість.* 2. Який відбувається в космосі. *Космічна подорож. Космічна катастрофа.* 3. Признач. для польотів у космос, дослідження космосу. *Космічна техніка. Космічний апарат. Космічний корабель. Космічна медицина. Космічний зв'язок.* 4. *перен.* Величезний, всеосяжний, глобальний. *Космічні масштаби. Космічні числа. Космічний розмах.*

Космі́чність, ності, *ж.* *Космічність масштабів.*

Космі́чно. *Мислити космічно.*

КОСМОФІ́ЗИКА, и, *ж.* Розділ фізики, що вивчає корпускули та інші частинки матерії позаземного походження, фізичні явища в космосі.

Космофі́зик, а, *ч.*

Космофізи́чний, а, е. *Космофізична розвідка. Космофізична обсерваторія.*

КОСМОХІ́МІЯ, ї, *ж.* Розділ астрофізики, в якому вивчають хімічний та ізотопний склад космічних тіл, а також міжпланетного й міжзоряного середовища, поширеність хімічних елементів у космосі тощо. *Галузь космохімії. Досягнення космохімії.*

Космохі́мік, а, *ч.*

Космохімі́чний, а, е.

КОСМОЦЕ́НТР, у, *ч.* Центр підготовки і проведення космічних польотів.

КОСТЬО́Л, КОСТЕ́Л, у, *ч.* Римсько-католицький храм. *Католицький костел. Львівські костели. Монастирський костел.*

Костьо́льний, Косте́льний, а, е. *Костьольний дзвін. Костельна вежа. Костельний орган.*

КОСТЮ́М, а, *ч.* 1. Комплект верхнього одягу, що складається з піджака, штанів, а іноді й жилета (у чоловіків) або жакета й спідниці або штанів (у жінок). *Святковий костюм. Новий костюм. Елегантний костюм. Лляний костюм. Вовняний костюм. Шовковий костюм. Жіночий костюм. Дитячий костюм. Модний костюм. Брючний костюм.* 2. Театральний або маскарадний одяг. *Костюм мушкетера.* 3. *для чого і з означ.* Одяг спеціального призначення або такий, в якому зручно щось робити. *Спортивний костюм. Лижний костюм. Рятувальний костюм. Купальний костюм. Водолазний костюм.*

Костю́мний, а, е. *Костюмні штани. Костюмна тканина.*

Костюме́р, а, *ч.* Працівник театру, кіностудії, який готує костюми для спектаклю, кінознімання.

Костюмо́ваний, а, е. *Костюмований бал.*

Костюмува́ти, у́ю, у́єш. Одягати в театральний або маскарадний костюм.

КОТА́НГЕНС, а, *ч., мат.* Одна із тригонометричних функцій — тангенс доповняльного кута. *Котангенс гострого кута.*

КОТЕ́ДЖ, у, *ч.* Міський або сільський індивідуальний житловий упоряджений будинок, перев. з невеликою ділянкою землі. *Заміський котедж. Сучасні котеджі. Двоповерховий котедж. Маленький котедж.*

Коте́джний, а, е. *Поселення котеджного типу.*

КОТИЛЬЙО́Н, у, *ч.* Старовинний танець, що нагадує вальс у швидкому темпі. *Танцювати котильйон.*

КОТИ́РУВАТИ, ую, уєш, *фін.* Визначати біржовий курс цінних паперів, іноземної валюти, товарів. *Котирувати марки.*

Котирува́льний, а, е. 1. Признач. для котирування. *Котирувальна комісія.* 2. Отриманий унаслідок котирування. *Котирувальна ціна.*

Коти́руваний, а, е. *Котирувані цінні папери.*

Коти́рування, я, *с. Біржове котирування. Котирування акцій. Котирування іноземних валют. Котирування облігацій.*

Коти́руватися, уюся, уєшся. 1. Мати якусь оцінку в очах товариства чи групи людей. *Професія банкіра високо котирується.* 2. Мати ходження на біржі. *Борги держави на ринку не котируються.*

КО́ТО, *невідм., с.* Старовинний японський музичний інструмент на зразок гусел, перев. з тринадцятьма струнами.

КОТО́Н, у, *ч.* Бавовна, бавовняні нитки, а також тканина з бавовни. *Стопроцентний котон. Сорочка з котону.*

Котоніза́ція, ї, *ж., текст.* Переробляння на спеціальних машинах луб'яних волокон (льону, конопель тощо) у бавовноподібну масу. *Котонізація волокна.*

Котонізува́ти, у́ю, у́єш. *Котонізувати льон.*

Кото́нний, Кото́новий, а, е. 1. Прикм. до **кото́н**. *Котонне волокно. Котонова нитка.* 2. Вигот. з котону. *Котонова сорочка.* 3. Признач. для виготовлення котону, виробів із нього. *Котонна машина. Котонний цех.*

КОТОНІ́Н, у, *ч.* Бавовноподібне волокно, застосовуване в прядінні окремо чи в суміші з бавовною або вовною. *Механічний котонін. Параметри котоніну.*

КОТУ́РНИ, ів, *мн.* 1. *іст.* Взуття типу сандалій з високими дерев'яними підставками під підошвами, яке взували давньогрецькі й давньоримські актори для збільшення зросту, надання величі постаті. *Ходити на котурнах.* 2. *перен.* Про неприродне зображення чого-небудь, неприродний спосіб триматися, поводитися. *Говорити без котурнів.*

КОФЕЇ́Н, у, *ч.* Речовина (алкалоїд), що міститься в насінні кави, листках чаю та ін.; застосовується в медицині при ослабленні серцево-судинної діяльності, головному болю тощо, а також як тонізуючий засіб. *Вміст кофеїну.*

КОФЕРДА́М, а, *ч.* 1. *мор.* Вузький, водонепроникний відсік, який відокремлює сусідні приміщення на судні. 2. *мед.* Спеціальне стоматологічне пристосування, яке дозволяє ізолювати потрібний зуб із метою здійснення хірургічних, терапевтичних, ортопедичних та ін. дій і захищає ділянку, з якою працює лікар, від потрапляння слини.

КОФЕРМЕ́НТ, у, *ч., біохім.* Небілкова група молекул деяких ферментів, стійка до температурних впливів. *Утворення коферментів.*

Коферме́нтний, а, е. *Коферментна форма.*

КОФР, а, *ч.* Скриня або валіза з кількома відділеннями. *Дорожній кофр. Старовинний кофр. Кофр для одягу.*

КОШЕНІ́ЛЬ, і, *ж.* 1. Загальна назва кількох видів комах, із тіла самиць яких добувають червону фарбу; кармін, червець. 2. Барвник, який міститься в тілі цих комах.

Кошені́левий, Кошені́льний, а, е. *Кошеніллевий лак. Кошенільна фарба.*

КРАБ, а, *ч.* Морський десятиногий короткохвостий рак, у клешнях і ногах якого є смачне м'ясо. *Ловити крабів. Чорний краб. Клешня краба.*

Кра́бовий, а, е. 1. Вигот. із м'яса крабів. *Крабові консерви. Крабові палички.* 2. Пов'язаний із добуванням крабів. *Крабовий промисел.*

КРА́ГИ, краг, *мн.* (*одн.* **кра́га**, и, *ж.*). Накладні шкіряні халяви до черевиків. *Шкіряні краги. Носити краги.*

КРА́КЕР, а, *ч.* Програміст, що долає захист комп'ютерних мереж і програм для нелегального проникнення до чужих баз даних, нагромаджувачів інформації з метою отримання матеріальної вигоди. *Найняти кракера.*

КРАКЛЕ́, *невідм., с., мист.* Сітка тонких тріщинок на полив'яній поверхні керамічних виробів.

КРАКОВ'Я́К, у, *ч.* 1. Польський народний танець у швидкому темпі. *Танцювати краков'як.* 2. Польська народна пісенька типу коломийки. *Дотепні краков'яки.*

КРА́МБОЛ, а, *ч., мор.* Пристосування з кількома блоками для підіймання якорів на судно.

КРА́НЕЦЬ, нця, *ч., мор.* 1. Колода або набитий клоччям і обплетений мотузком мішок, який вивішують за борт судна для пом'якшення ударів об інше судно, причал тощо. *Спускати кранці.* 2. *тільки мн.* Місце на палубі військового корабля для зберігання снарядів.

КРАНІА́ЛЬНИЙ, а, е, *анат.* Черепний або розташований ближче до голови.

КРАНІОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Зображення черепа; опис будови черепа.

КРАНІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ антропології та зоології, що вивчає будову черепа людини та тварин. *Питання краніології.*

Краніологі́чний, а, е. *Краніологічний матеріал. Краніологічні особливості.*

КРАНІОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Вимірювання черепа — метод дослідження в антропології.

КРАНІОСКОПІ́Я, ї, *ж.* В антропології — візуальне дослідження черепа.

КРАНІОСТЕНО́З, у, *ч.* Уроджена вада розвитку організму, яка полягає в передчасному заростанні швів черепа, що призводить до невідповідності місткості черепної порожнини і об'єму мозку.

КРА́ТЕР, а, *ч., геол.* 1. Лійкуватий отвір на вершині вулканічної гори, через

який під час виверження вулкана виливається лава, виходять гази, вилітають попіл, каміння тощо. *Кратер вулкана.* 2. Частина місячного ландшафту, що своєю формою нагадує кратер земного вулкана. *Місячні кратери.*

Кра́терний, а, е. *Кратерні утворення. Кратерні озера.*

КРАТЕ́Р, а, *ч.* Антична посудина для змішування вина з водою — велика чаша на ніжці з двома ручками.

КРА́УЧ, у, *ч., спорт.* Низька стійка або стійка у зігнутому положенні.

КРАФТ-ЦЕЛЮЛО́ЗА, и, *ж.* Злегка проварена деревна целюлоза з довгими волокнами; використовується у виробництві особливо міцного паперу, з якого виготовляють мішки для цементу та інших сипких матеріалів.

КРЕАТИ́ВНИЙ, а, е. Творчий.

КРЕАТУ́РА, и, *ж., книжн.* Той, хто робить кар'єру завдяки протекції впливової особи і є слухняним виконавцем її волі; ставленик. *Міністерська креатура. Креатура декана.*

КРЕАЦІОНІ́ЗМ, у, *ч., наук.* Напрям у біології, представники якого вважають виникнення світу, Землі, життя і людини результатом божественного творіння, заперечують зміни видів у процесі історичного розвитку. *Засади креаціонізму.*

Креаціоні́ст, а, *ч. Думка креаціоністів.*

Креаціоні́стський, а, е. *Тлумачення креаціоністських питань.*

КРЕВЕ́ТКА, и, *ж.* Їстівний десятиногий морський рачок із дуже розвиненим черевцем. *Живі креветки.*

Креве́тковий, а, е. *Креветкові консерви. Креветкове масло.*

КРЕ́ДИТ, у, *ч.* Права сторона бухгалтерського рахунку, де записують усі витрачені цінності, а також борги й видатки, зазначені в цьому рахунку; протилежне — **де́бет**. *Відновлення кредиту. Дебет і кредит. Запис у кредит.*

Кре́дитовий, а, е. *Кредитовий запис. Кредитові обороти.*

КРЕДИ́Т, у, *ч.* 1. Надання в борг матеріальних цінностей, грошей; позика. *Банківський кредит. Безпроцентний кредит. Валютний кредит. Вексельний кредит. Гарантований кредит. Державний кредит. Забезпечений кредит. Іпотечний кредит. Комерційний кредит. Кооперативний кредит. Лізинговий кредит. Міжнародний кредит. Пільговий кредит. Товарний кредит. Довготерміновий кредит. Кредит на будівництво. Кредит під заставу. Забезпечення кредиту. Надавати кредити. Брати товар у кредит.* 2. *мн., фін.* Бюджетні суми в кошторисі, у межах яких дозволені витрати на щось. *Кредити на охорону здоров'я. Вийти за межі кредиту.* 3. Комерційна довіра; платоспроможність. 4. *перен.* Довіра, авторитетність. *Кредит довіри. Втратити кредит. Політичний кредит.*

Креди́тка, и, *ж., розм.* Кредитна картка. *Папірник із кредитками.*

Креди́тний, Кредито́вий, а, е. *Кредитний банк. Кредитна гарантія. Кредитна інфляція. Кредитна картка. Кредитна кооперація. Кредитна лінія. Кредитна операція. Кредитна політика. Кредитна реформа. Кредитна система. Кредитна спілка. Кредитна угода. Кредитний білет. Кредитний договір. Кредитне сальдо. Кредитове товариство. Кредитові потоки. Кредитний рейтинг. Кредитовий запис.*

Кредито́ваний, а, е. *Кредитована країна. Кредитоване будівництво.*

Кредито́р, а, *ч.* Особа або організація, що надає в кредит гроші або продає товари і має право вимагати від боржника сплати боргу; позикодавець. *Конкурсний кредитор. Паризький клуб кредиторів. Рахунки кредиторів. Ховатися від кредиторів.*

Кредито́рка, и, *ж.*

Кредито́рський, а, е. *Кредиторські претензії. Кредиторська заборгованість.*

Кредитува́ння, я, *с. Банківське кредитування. Безлімітне кредитування. Кредитування житлового будівництва.*

Кредитува́ти, у́ю, у́єш. Надавати кому-небудь кредит, позику. *Кредитують приватного власника. Кредитувати сільське господарство. Кредитувати під заставу нерухомості.*

КРЕ́ДО, *невідм., с.* 1. Символ віри, визнання. *Дотримуватися свого кредо.* 2. Основні погляди, переконання. *Політичне кредо. Педагогічне кредо. Творче кредо.*

КРЕЗ, а, *ч.* Людина, що володіє величезними багатствами (за ім'ям легендарного царя Лідії).

КРЕЗО́ЛИ, ів, *мн.* (*одн.* **крезо́л**, у, *ч.*). Речовини, що містяться в кам'яновугільній і торфовій смолах, деревновугільному дьогті; використовуються для виготовлення дезінфекційних засобів, штучних смол і т. ін.

КРЕ́ЙСЕР, а, *ч.* Великий швидкохідний військовий корабель з могутнім озброєнням.

Кре́йсерський, а, е. *Крейсерський яхт-клуб. Крейсерський моряк.*

Кре́йсерство, а, *с.* Плавання одного судна або ескадри в певному районі з метою розвідки, охорони берегів або комунікацій, нападу на ворожі кораблі і т. ін.

Крейсува́ння, я, *с. Завершення крейсування.*

Крейсува́ти, у́ю, у́єш. 1. Плавати за певним маршрутом. *Крейсувати біля берегів острова.* 2. Здійснювати розвідувальну й охоронну службу в певних водах.

КРЕЙЦКО́ПФ, а, *ч., техн.* Деталь кривошипно-повзунного механізму, що ковзає по прямолінійних напрямних пристроях. *Покришка крейцкопфа.*

Крейцко́пфний, а, е. *Крейцкопфний механізм.*

КРЕЙЦМЕ́ЙСЕЛЬ, я, *ч.* Зубило з вузьким лезом, признач. для вирубування канавок у металі. *Робоча частина крейцмейселя.*

КРЕ́КЕР, у, *ч.* 1. Сухе хрустке пористе печиво з дріжджового тіста, яке довго зберігається свіжим. *Вершковий крекер. Солоний крекер. Солодкий крекер. Крекер із цибулею. Купити пачку крекеру.* 2. Тонко нарізані висушені скибки картоплі. *Картопляний крекер. Хрусткий крекер. Виготовлення крекерів.*

КРЕ́КІНГ, *ч., техн.* 1. *род.* у. Розщеплювання нафти й важких нафтопродуктів (мазуту та ін.) у спеціальних установках при високій температурі й тискові для одержання бензину, газоліну тощо. *Термічний крекінг. Каталітичний крекінг. Крекінг нафти. Крекінг мазуту.* 2. *род.* а. Установка, завод для такої переробки. *Цех крекінгу.*

Кре́кінговий, а, е. 1. Прикм. до **кре́кінг**. *Крекінговий цех. Крекінговий насос.* 2. Який одержують у процесі крекінгу. *Крекінговий газ.*

Крекінгува́ння, я, *с. Процес крекінгування. Крекінгування нафти.*

Крекінгува́ти, у́ю, у́єш. *Крекінгувати нафту.*

КРЕМ, у, *ч.* 1. Густа маса зі збитих вершків, молока, масла, яєць, цукру з додаванням різних спецій, кави, шоколаду, горіхів і т. ін., що вживається при виготовленні тортів, тістечок, а також як десерт. *Вершковий крем. Шоколадний крем. Ванільний крем. Горіховий крем. Тістечко з кремом.* 2. Косметична мазь для догляду за шкірою лиця, рук, тіла. *Нічний крем. Денний крем. Крем для засмаги. Крем від зморщок. Крем для сухої шкіри. Баночка з-під крему. Накладати крем.* 3. Паста для догляду за взуттям. *Безбарвний крем. Крем для чобіт. Полірувальний крем.*

Кре́мовий, а, е. 1. Що стос. крему. *Кремова квітка на торті.* 2. Блідожовтий колір або колір густих вершків. *Кремовий колір. Кремова блузка. Кремові жалюзі.*

КРЕМАЛЬЄ́РА, и, *ж.*, *техн.* Пристрій — зубчасте коліщатко та рейка — для плавного пересування різних частин апаратів, фотокамер і т. ін. на визначену відстань. *Користуватися кремальєрою.*

Кремальє́рний, а, е.

КРЕМА́ЦІЯ, ї, *ж.* Спалювання тіла померлого в спеціальній печі. *Кремація відбулась. Повідомити про час кремації. Підлягати кремації. Здійснювати кремацію.*

Кремато́рій, ю, *ч.* Спеціальне приміщення, призначене для кремації. *Міський крематорій.*

Кремаційний, а, е. *Кремаційна піч.*

КРЕ́МНІЙ, ю, *ч.* Хімічний елемент, що входить до складу гірських порід, піску та ін.; силіцій.

Кре́мнієвий, а, е. *Кремнієві батареї. Кремнієва кислота.*

КРЕНГЕ́ЛЬС, а, *ч.*, *мор.* Кільце, яке вставляють в отвір вітрила для пропускання кінців снастей.

КРЕОДО́НТ, а, *ч.* Викопний примітивний ссавець, що жив у палеогеновий період і дав початок хижим тваринам.

КРЕОЗО́Т, у, *ч.*, *хім.* Продукт перегонки деревини або кам'яного вугілля — масляниста рідина з різким запахом і антисептичними властивостями; використовується в медицині й техніці. *Запах креозоту. Залишки креозоту.*

Креозо́товий, а, е. *Креозотове мастило.*

КРЕО́ЛИ, ів, *мн.* 1. Нащадки перших європейських переселенців у Латинській Америці. 2. Люди мішаного походження від батьків різних рас.

КРЕОЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *лінгв.* Утворення змішаної мови внаслідок функціонування на спільній території двох або більше мов.

Креолізо́ваний, а, е. *Креолізована лексика.*

КРЕОЛІ́Н, у, *ч.*, *хім.* Мильний розчин крезолу; застосовується для боротьби зі шкідниками-комахами і як дезінфекційний засіб. *Властивості креоліну.*

КРЕП, у, *ч.* Прозора шорстка тканина, звичайно чорного кольору. *Чорний креп.*

Кре́повий, а, е. *Крепове покривало.*

КРЕПДЕШИ́Н, у, *ч.* Тонка густа шовкова тканина. *Кольоровий крепдешин. Плаття з крепдешину. Крепдешин на блузку.*

Крепдеши́новий, а, е. *Крепдешинова блузка.*

КРЕП-ЖОРЖЕ́Т, у, *ч.* Тонка густа шовкова тканина. *Хустка з крепжоржету.*

Креп-жорже́товий, а, е. *Креп-жоржетова блузка.*

КРЕП-ШИФО́Н, у, *ч.* Тонка тканина з натурального шовкового волокна. *Виробництво креп-шифону.*

КРЕТИНІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Хвороба, спричинена порушенням діяльності щитоподібної залози; проявляється в різко вираженій фізичній і розумовій відсталості. *Спорадичний кретинізм. Поява кретинізму. Розвиток кретинізму. Кретинізм як спадкова патологія.* 2. *перен.* Тупоумство, розумова обмеженість, тупість. *Невиправний кретинізм. Торжество кретинізму.*

Крети́н, а, *ч.* 1. Людина, хвора на кретинізм. *Лікування кретинів. Кретини вирізняються особливостями поведінки.* 2. *перен.*, *зневажл.* Дурень. *Обізвати кретином. Поводитися як кретин.*

Крети́нка, и, *ж.*

Крети́нський, а, е.

КРЕТИНО́ЇД, а, *ч.* Розумово нормальна людина із зовнішністю кретина (у 1 знач.).

КРЕТО́Н, у, *ч.* Цупка бавовняна тканина з фарбованої пряжі або з набивним малюнком; використовується для оббивання меблів, стін і т. ін. *Квітчастий кретон.*

Крето́нний, Крето́новий, а, е. *Кретоновий чохол.*

КРЕ́ШЕР, а, *ч.*, *спец.* Металевий стрижень, за деформацією якого визначають величину тиску газів під час вибуху.

КРЕЩЕ́НДО, *присл.*, *муз.* Поступово збільшуючи силу звуку; дедалі гучніше.

КРИ́ЗА, и, *ж.* 1. Різка зміна звичайного стану речей; злам, загострення становища. *Економічна криза. Господарська криза. Промислова криза. Фінансова криза. Урядова криза. Криза влади. Послабити кризу. Загострити кризу.* 2. *мед.* Переломний момент хвороби, після якого стан хворого різко поліпшується або погіршується; різке загострення захворювання. *Гіпертонічна криза. Шлункова криза. Криза минула.* 3. Гостра нестача чого-небудь. *Грошово-кредитна криза. Паливна криза.*

Кри́зовий, а, е. *Кризові явища. Кризова ситуація. Кризовий стан. Кризовий регіон.*

КРИ́КЕТ, у, *ч.* Спортивна командна гра, під час якої гравці намагаються палицями загнати м'яч у ворота суперника. *Матч із крикету.*

Крике́тний, а, е. *Крикетний майданчик.*

КРИ́ЛАС, а, *ч.* У церкві — підвищене місце для хору, читців із правого та лівого боку від середніх дверей вівтаря. *Співати на криласі.*

КРИМІНАЛІ́СТИКА, и, *ж.* Юридична наука, що вивчає і розробляє методи розкриття карних злочинів, а також засоби збирання і дослідження судових доказів. *Література з криміналістики. Займатися криміналістикою. Фахівець з криміналістики. Вивчати криміналістику.*

Криміналі́ст, а, *ч.* *Досвідчений криміналіст. Професія криміналіста.*

Криміналісти́чний, а, е. *Криміналістична наука. Криміналістична експертиза.*

Криміналі́стка, и, *ж.*

КРИМІНА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Злочинний. *Кримінальний світ. Кримінальне угруповання. Кримінальні умови. Кримінальні структури. Кримінальний авторитет.* 2. Який стосується вивчення злочинності, розслідування карних злочинів тощо. *Кримінальні закони. Кримінальна справа. Кримінальне право. Кримінальне судочинство. Кримінальний кодекс. Кримінальна міліція.*

Криміналіте́т, у, *ч.*, *збірн.* Особи, пов'язані з кримінальним світом; карні злочинці.

Криміна́льник, а, *ч.*, *розм.* Карний злочинець.

Криміна́льність, ності, *ж.*, *юр.*

Криміна́льно.

КРИМІНОГЕ́ННИЙ, а, е. Який створює сприятливі умови для злочинності (у 2 знач.), сприяє виникненню кримінальної ситуації. *Криміногенні обставини. Криміногенні наслідки. Криміногенні умови.*

Криміноге́нність, ності, *ж.* *Підвищена криміногенність.*

КРИМІНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, що досліджує злочинність та її причини, розробляє методи запобігання і викорінювання злочинності як соціального явища.

Криміно́лог, а, *ч.*

Кримінологі́чний, а, е.

КРИНОЛІ́Н, а, *ч.* 1. Модна в другій половині XIX ст. широка спідниця на тонких обручах. *Широкий кринолін. Дами в кринолінах.* 2. *мор.* Огороджена частина палуби річкових суден, що нависає за кормою; признач. для захисту руля при маневруванні.

Криноліновий, а, е.

КРИП, у, *ч., фіз.* Повільне наростання пластичної деформації матеріалу за умови дії сил, менших за ті, що викликають залишкову деформацію; повзучість металів.

КРИ́ПТА, и, *ж.* 1. Підземне склепінчасте приміщення у давніх римлян і греків. 2. У перших християн — підземна галерея, де відбувалися богослужіння й ховали померлих. 3. У середньовічній західноєвропейській архітектурі — каплиця під храмом для почесних поховань; місце давнього поховання знатної особи; підземний склеп. *Розкриття крипти. Похоронна крипта.* 4. *анат.* Заглиблення на поверхні органа.

КРИПТОГА́МІЯ, ї, *ж.* Спосіб розмноження безквіткових, спорових рослин.

КРИПТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Спосіб письма спеціальними умовними знаками — шифром; шифроване письмо, тайнопис. *Вивчати криптографію.*

Криптогра́ма, и, *ж.* Напис, зроблений криптографічним способом.

Криптографі́чний, а, е.

КРИПТОДЕПРЕ́СІЯ, ї, *ж.* Западина на земній поверхні, дно якої хоча б частково лежить нижче рівня моря, а рівень води, що заповнює її, розташований вище рівня моря (напр., озеро Байкал).

КРИПТОЗО́Й, ю, *ч., геол.* Часовий інтервал, протягом якого сформувалися товщі гірських порід.

КРИПТОМНЕЗІ́Я, ї, *ж., мед.* Хворобливе явище, при якому втрачається уявлення про різницю між реальними подіями і тим, про що читалося, чулося, що бачилося вві сні тощо.

КРИПТО́Н, у, *ч.* Хімічний елемент, інертний газ без кольору і запаху, що використовується для наповнення ламп розжарювання, рекламних трубок тощо.

Крипто́новий, а, е.

КРИПТО́НІМ, а, *ч.* Псевдонім із використанням елементів криптограми, перев. ініціалів справжнього імені та прізвища псевдоніма. *Друкуватися під криптонімом. Форми криптонімів.*

КРИПТОФІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **криптофіт**, а, *ч.*), *бот.* Багаторічні трав'янисті рослини, бруньки відновлення яких розміщені на кореневищах, бульбах, цибулинах глибоко в землі або під водою.

КРИПТОФО́НІЯ, ї, *ж.* Телефонні розмови з використанням шифру.

КРИСТА́Л, а, *ч.* Тверде тіло, що має природну форму багатогранника. *Кристал піриту. Кристали цукру. Рідкі кристали.*

Кристалі́чний, а, е. 1. Характерний для кристала (у 1 знач.). *Кристалічний багатогранник. Кристалічна будова. Кристалічний стан речовини.* 2. Який складається з кристалів. *Кристалічні сланці. Кристалічна порода. Кристалічна ґратка.*

Кристаліза́тор, а, *ч., спец.* Апарат для кристалізації хімічних сполук. *Водоохолоджуваний кристалізатор.*

Кристалізаці́йний, а, е. 1. Що стос. кристалізації (у 1 знач.). *Кристалізаційний аналіз.* 2. Признач. для кристалізації. *Кристалізаційний апарат.*

Кристаліза́ція, ї, *ж.* 1. Перехід речовини з газоподібного, рідкого або твердого (аморфного) стану в кристалічний. *Кристалізація сплаву. Процес кристалізації.* 2. *перен.* Становлення, набуття чітких форм (про задум, ідеї, суспільні напрями і т. ін.). *Кристалізація суспільних світоглядів. Кристалізація ідеї.*

Кристалізо́ваний, а, е.

Кристалізува́ти, у́ю, у́єш. 1. Піддавати кристалізації, перетворювати в кристали. 2. *перен.* Надавати чомусь чіткості, завершеності; виформовувати. *Кристалізувати характер. Кристалізувати зміст.*

КРИСТАЛІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **кристаліт**, а, *ч.*). 1. *геол.* Найдрібніші зародкові кристалоутворення, характерні для вулканічного скла. 2. *мет.* Дрібні неправильної форми кристали литого металу або сплаву, міцно зв'язані між собою. *Форма кристалітів.*

КРИСТАЛО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «кристал».

КРИСТАЛОГІДРА́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **кристалогідра́т**, у, *ч.*), *фіз.* Кристали, до складу яких входять молекули води.

КРИСТАЛОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Наука про кристали, їх будову та властивості. *Геометрична кристалографія.*

Кристало́граф, а, *ч.*

Кристалографі́чний, а, е.

КРИСТАЛО́ЇД, у, *ч.* Речовина, здатна кристалізуватися й у розчиненому стані легко просочуватися через тваринні й рослинні мембрани клітин.

КРИСТАЛОО́ПТИКА, и, *ж.* Розділ фізики, який вивчає закони поширення світла в кристалах.

КРИСТАЛОФІ́ЗИКА, и, *ж.* Розділ кристалографії, який вивчає фізичні властивості кристалів, зокрема залежність цих властивостей від зовнішніх впливів. *Галузь кристалофізики.*

КРИСТАЛОХІ́МІЯ, ї, *ж.* Розділ кристалографії, який вивчає закономірності зв'язків між хімічним складом, структурою і властивостями кристалічних речовин, а також процеси і закони їх утворення. *Напрями досліджень кристалохімії.*

КРИТЕ́РІЙ, ю, *ч.* Підстава для оцінки, визначення або класифікації чогось; мірило. *Моральні критерії. Критерій правильності. Критерії краси. Критерій соціально-економічного розвитку. Критерій істини.*

Критеріа́льний, а, е. Який виступає критерієм; визначальний. *Критеріальна роль більшості.*

КРИ́ТИКА, и, *ж.* 1. Розгляд і оцінка когось, чогось із метою виявлення та усунення вад, хиб. *Зазнавати критики. Здорова критика.* 2. *розм.* Вказівка на вади, хиби. *Не допускати критики. Прислухатися до критики. Наводити критику.* 3. Літературний жанр, завданням якого є аналіз, коментування та оцінка літературних, мистецьких або наукових творів. *Літературна критика. Театральна критика.*

Кри́тик, а, *ч.* 1. Фахівець, який займається критикою (у 3 знач.). *Літературний критик. Театральний критик.* 2. Людина, що аналізує, розглядає різні життєві явища, дає кому-, чому-небудь оцінку, виявляє вади, хиби. *Погляд критика.*

Критикува́ти, у́ю, у́єш. Розглядати й оцінювати когось, щось, викриваючи вади, хиби; піддавати критиці. *Критикувати твір. Критикувати діяльність уряду. Критикувати дирекцію.*

Крити́цизм, у, *ч., книжн.* Критичне ставлення до чогось. *Прояви критицизму.*

Крити́чний, а, е. 1. Що стос. критики (у 1, 2 знач.). *Критичний відгук. Критична стаття. Критична література. Критичне зауваження.* 2. Який ґрунтується на науковій перевірці правдивості, правильності чого-небудь. *Критичний погляд на історію.* 3. Здатний виявляти та оцінювати позитивне й негативне в кому-, чому-небудь; вимогливий. *Критичний погляд. Критичний розум. Критична думка. Критичне око.*

Крити́чність, ності, *ж.* *Критичність мислення.*

Крити́чно. *Критично ставитися до себе.*

КРИШНАЇ́ЗМ, у, *ч.* Напрямок індуїзму, послідовники якого живуть громадою, дотримуються вегетаріанства, низки суворих заборон.

Кришнаї́т, а, *ч*.
Кришнаї́тка, и, *ж*.
Кришнаї́тський, а, е.
КРИШТА́ЛИК, а, *ч*., *анат*. Частина ока позаду зіниці, що має вигляд двоопуклої прозорої еластичної лінзи. *Форма кришталика. Штучний кришталик.*
Кришта́ликовий, а, е.
КРИШТА́ЛЬ, ю, *ч*. 1. Дуже прозоре скло високого ґатунку, якому властиві гра барв і мелодійний дзенькіт. *Богемський кришталь. Поліський кришталь. Гірський кришталь. Ваза із кришталю.* 2. *збірн*. Вироби (переважно посуд) з такого скла, а також з гірського кришталю. *Звук кришталю.*
Кришталéвий, а, е. 1. Зробл. із кришталю, характерний для кришталю. *Кришталеві келихи. Кришталевий дзвін.* 2. *перен*. Який прозорістю, грою барв і т. ін. нагадує кришталь. *Кришталеві води.* 3. Високоморальний; бездоганно чистий. *Людина кришталевої душі. Кришталева чесність.*
Кришталéво. *Кришталево прозора вода. Кришталево чисті голоси.*
КРІО... У складних словах указує на зв'язок з льодом, низькими температурами.
КРІОБІОЛО́ГІЯ, ї, *ж*. Розділ біології, що вивчає дію на живі організми низьких і наднизьких температур. *Досягнення кріобіології. Розвиток кріобіології.*
КРІОГЕНЕ́З, у, *ч*. Сукупність процесів перетворення верхнього шару земної кори та гідросфери при від'ємних температурах.
КРІОГЕ́ННИЙ, а, е. Пов'язаний з одержанням дуже низьких температур; який працює в умовах дуже низьких температур. *Кріогенний генератор. Кріогенні пристрої.*
КРІОГІДРА́Т, у, *ч*. Суміш кристалів льоду і кристалів солей, яка плавиться з утворенням розчину того самого складу, що й суміш.
КРІОЕЛЕКТРО́НІКА, и, *ж*. Галузь науки і техніки, що займається застосуванням явищ, які відбуваються у твердих тілах при дуже низьких температурах, для створення електронних приладів і пристроїв.
КРІОЛІ́Т, у, *ч*. Мінерал — складний фторид натрію; використовується в алюмінієвій промисловості. *Штучний кріоліт.*
КРІОЛО́ГІЯ, ї, *ж*. Наука, що вивчає сукупність фізичних, хімічних і мінералогічних змін води на Землі під впливом від'ємних температур, а також усі природні форми води в твердому стані.
КРІОМЕ́ТР, а, *ч*. Пристрій для вимірювання температури тверднення чистого розчинника, а також розчину в ньому досліджуваної речовини.
КРІОПАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж*. Наука, яка вивчає хворобливі стани і процеси, які виникають в організмі під впливом низьких температур.
КРІОСКОПІ́Я, ї, *ж*., *хім*. Метод визначення молекулярної ваги речовини шляхом встановлення різниці між температурою замерзання розчину й температурою замерзання чистого розчинника.
Кріоскопі́чний, а, е. *Кріоскопічний метод.*
КРІОСТА́Т, а, *ч*. Пристрій для підтримування низьких температур у замкненому середовищі.
КРІОСФЕ́РА, и, *ж*. Переривчаста оболонка земної кулі, що характеризується наявністю або можливістю утворення льоду.
КРІОТЕРАПІ́Я, ї, *ж*. Застосування охолодження з метою зменшення болю, запальних явищ, набряків, а також для зупинки кровотечі. *Позитивний вплив кріотерапії.*
КРІОТЕ́ХНІКА, и, *ж*. Галузь техніки, пов'язана зі створенням і використанням дуже низьких температур.
КРІОТРО́Н, а, *ч*. Надпровідний пристрій, який застосовують у швидкодіючих обчислювальних пристроях. *Технічна характеристика кріотрона.*
КРІОФІ́ЗИКА, и, *ж*. Фізика низьких температур, які досягаються при використанні скраплених газів.
КРІОФІ́ТИ, ів, *мн*. (*одн*. **кріофі́т**, а, *ч*.), *бот*. Рослини, пристосовані до життя в посушливих холодних регіонах.
КРІОХІРУРГІ́Я, ї, *ж*. Метод знеболювання за допомогою заморожування ділянок тіла, що потребують оперативного втручання. *Методи кріохірургії.*
КРОКЕ́Т, у, *ч*. Гра, за правилами якої крізь розставлені в певному порядку на майданчику дротяні ворітця проганяють дерев'яними молотками дерев'яні кулі. *Майдан для крокету. Грати у крокет.*
Кроке́тний, а, е. *Крокетний молоток. Крокетні кулі. Крокетний майданчик.*
Крокетува́ння, я, *с*.
Крокетува́ти, у́ю, у́єш. Під час гри в крокет ударяти своєю кулею по кулі іншого гравця. *Крокетувати кулю противника.*
КРОКІ́, *невідм*., *с*., *спец*. 1. Нашвидку зроблений малюнок, креслення, що лише в загальних обрисах передає задуману композицію, архітектурну споруду тощо; ескіз. 2. План місцевості, накреслений на око, без попереднього вимірювання.
Крокійо́ваний, а, е.
Крокіюва́ння, я, *с*.
Крокіюва́ти, ю́ю, ю́єш. Робити крокі.
КРОКОДИ́Л, а, *ч*. Великий земноводний хижий плазун, тіло якого вкрите панциром із рогових щитків; живе в тропічних країнах.
Крокоди́лячий, а, е. 1. Прикм. до **крокоди́л**. *Крокодилячий розплідник. Крокодиляча шкіра.* 2. Вигот. зі шкіри крокодила. *Крокодиляча валізка. Крокодиляча сумочка.*
КРОЛЬ, ю, *ч*., *спорт*. Спосіб плавання, при якому руки викидаються над водою по черзі. *Плавати кролем.*
КРОМАНЬЙО́НЦІ, ів, *мн*. (*одн*. **кроманьйо́нець**, нця, *ч*.). Люди епохи пізнього палеоліту — безпосередні предки сучасної людини. *Ріст кроманьйонців.*
Кроманьйо́нський, а, е. *Кроманьйонська людина.*
КРО́МЛЕХ, а, *ч*., *археол*. Споруда часів неоліту та бронзового віку з великих, нетесаних, окремо поставлених каменів, укладених концентричними колами або півколами. *Кромлехи з каменів.*
КРО́НА, и, *ж*. Верхня частина дерева, що утворюється розгалуженими гілками. *Відпочити під густою кроною. Красиво оформлена крона. Формування крони.*
Кро́нистий, а, е. *Крониста яблуня.*
КРО́НВЕРК, а, *ч*., *військ*., *заст*. Зовнішнє фортечне укріплення з кількох бастіонів.
КРОНГЛА́С, у, *ч*. Спеціальне оптичне скло. *Цинковий кронглас.*
Кронгла́совий, а, е.
КРОНПРИ́НЦ, а, *ч*. Титул наступника престолу в Німеччині та Австро-Угорщині (до 1918 року).
КРОНЦИ́РКУЛЬ, я, *ч*. 1. Прилад із вигнутими ніжками для вимірювання зовнішніх або внутрішніх розмірів предметів. *Використовувати кронциркуль. Сталевий кронциркуль. Заміряти кронциркулем.* 2. Маленький циркуль для креслення дуг радіусом до 1 мм. *Гвинт кронциркуля. Ніжки кронциркуля.*
КРО́НШНЕП, а, *ч*. Птах ряду куликоподібних з довгим, загнутим донизу дзьобом. *Свист кроншнепа.*
КРОНШТЕ́ЙН, а, *ч*. 1. *техн*. Горизонтальна підпора для деталі, пристрою, полиці тощо, прикріплена до вертикальної площини. *Кронштейни для кріплення.* 2. *архіт*. Частина балки, що виступає зі стіни і служить опо-

рою балкона, карниза тощо; консоль. *Укріплення на кронштейнах.*

КРОС[1], у, *ч.* 1. Вид спортивних змагань — біг, ходіння на лижах або перегони по пересіченій місцевості. *Лижний крос. Велосипедний крос. Мотокрос. Взяти участь у кросі.* 2. У боксі — зустрічний удар, коли рука боксера перехрещує руку супротивника.

Кросі́вки, вок, *мн.* (*одн.* **кросі́вка**, и, *ж.*). Вид легкого спортивного взуття, що спочатку призначалося для кросу. *Фірмові кросівки. Зручні кросівки. Ходити в кросівках. Купити кросівки.*

Кросме́н, а, *ч.* Учасник кросу (у 1 знач.). *Збори кросменів.*

Кро́совий, а, е. *Кросова траса. Кросове взуття.*

КРОС[2], а, *ч.*, *техн.* 1. Зібрані в джгут дроти, прокладені й закріплені на шасі радіоапаратури, пультах керування тощо. 2. Приміщення телефонної станції або телеграфного підприємства, де встановлюється щит перемикання — місце з'єднання зовнішніх абонентських ліній із дротами абонентських приладів телефонної станції.

КРОСБА́Р, а, *ч.* Перекладина (дерев'яна, пластмасова чи металева), що з'єднує підвіски скейтборда.

КРОСБРИ́ДИНГ, у, *ч.*, *біол.*, *вет.* Міжпородне схрещування з метою поліпшення природних властивостей сільськогосподарських тварин.

КРОСВО́РД, а, *ч.* Гра-головоломка, яка полягає у вписуванні літер у клітинки накресленої фігури так, щоб по горизонталі та вертикалі вийшли загадані слова; хрестівка. *Журнальний кросворд. Музичний кросворд. Укладати кросворди. Розв'язувати кросворд.*

Кросво́рдний, а, е. *Кросвордний випуск журналу.*

КРО́СИНГ[1], а, *ч.* Вентиляційна гірнича виробка, що проходить над основною.

Кро́синговий, а, е.

КРО́СИНГ[2], у, *ч.* Заборонений прийом у спорті — положення, коли один з учасників бігу, перегонів тощо різко перетинає шлях супернику зразу після обгону.

Кросингува́ти, у́ю, у́єш, *розм.*

КРОСИНГО́ВЕР, у, *ч.*, *біол.* Взаємний обмін ділянками парних хромосом як один із механізмів спадкової мінливості.

КРОС-КУ́РС, у, *ч.*, *фін.* Курсове співвідношення між двома валютами, яке визначається шляхом зіставлення їх з курсом третьої валюти.

КРОТАЛЯ́РІЯ, ї, *ж.* Південна трав'яниста рослина або кущ родини бобових, з волокна якої виготовляють грубі тканини, мішковину, рибальські снасті, високоякісний папір.

КРОТО́Н, а, *ч.* Тропічна рослина родини молочаєвих, з насіння якої одержують олію, що має лікувальні властивості. *Вирощування кротона.*

Кродо́новий, а, е. *Кротонова олія.*

КРОШЕ́, *невідм.*, *с.* 1. Міцні кручені бавовняні нитки. *Нитки кроше.* 2. Мереживо з таких ниток.

КРУАСА́Н, а, *ч.* Рогалик з листкового тіста, перев. із солодкою начинкою, що має форму підкови або півмісяця. *Свіжий круасан. Круасан із сиром. Пити каву з круасаном.*

КРУЇ́З, у, *ч.* Подорож по воді (перев. морська). *Річковий круїз. Круїз навколо Європи. Вирушити в круїз.*

Круї́зний, а, е. *Круїзний рейс. Круїзне судно. Круїзний маршрут. Круїзна поїздка.*

КРУП[1], а, *ч.* Задня частина тулуба (перев. коня). *Високий круп.*

КРУП[2], у, *ч.*, *мед.* Гостре запалення гортані й трахеї, що супроводжується спазмами горла та утрудненим диханням. *Лікування крупу.*

КРУП'Є́, *невідм.*, *ч.* Розпорядник у казино, який стежить за грою, видає виграші і забирає програні ставки. *Вправний круп'є.*

КРЮЙС-ПЕ́ЛЕНГ, у, *ч.*, *мор.* Метод визначення місцеперебування судна за двома пеленгами на той самий предмет (маяк), визначеними через певний проміжок часу.

КРЮЙТ-КА́МЕРА, и, *ж.* Приміщення на військовому кораблі, де зберігають вибухові речовини.

КРЮШО́Н, у, *ч.* 1. Суміш білого вина з ромом, лікером, коньяком або свіжими фруктами. *Готувати крюшон.* 2. Фруктовий газований напій. *Ананасний крюшон.*

КСАНТОПСІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Хворобливий стан, для якого характерне сприймання всіх предметів забарвленими в жовтий колір; спостерігається при тяжких отруєннях, жовтяниці та деяких інших захворюваннях.

КСАНТОФІ́Л, у, *ч.* Жовтий рослинний пігмент. *Наявність ксантофілу.*

КСЕНОГА́МІЯ, ї, *ж.*, *бот.* Перехресне запилення, при якому квіти однієї рослини запиляються пилком іншої рослини того ж виду.

Ксенога́мний, а, е. *Ксеногамне запилення.*

КСЕНОЛІ́Т, а, *ч.*, *геол.* Уламок гірської породи серед якоїсь магматичної породи з відмінним від неї мінералогічним складом.

КСЕНО́Н, у, *ч.* Хімічний елемент — інертний газ, що застосовується у вакуумних приладах, газосвітильних лампах. *Характеристики ксенону.*

Ксено́новий, а, е. *Ксенонова лампа.*

КСЕНОТРАНСПЛАНТА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Пересадка тканини або органа особині іншого біологічного виду.

КСЕНОФО́БІЯ, ї, *ж.* 1. *мед.* Нав'язливий страх перед незнайомими особами. *Страждати ксенофобією.* 2. *перен.* Вороже, неприязне ставлення до всього чужого; зокрема іноземного. *Неприхована ксенофобія. Рецидиви ксенофобії. Подолати ксенофобію.*

Ксенофо́б, а, *ч.*

Ксенофо́бний, а, е.

КСЕРОГРА́ФІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Спосіб фотографічного відтворення зображень шляхом електрофотографування; те саме, що **ксе́рокс** (у 1 знач.). *Переваги ксерографії. Апарат для ксерографії.*

Ксерографі́чний, а, е. *Ксерографічне зображення. Ксерографічна копія.*

КСЕРОДЕРМІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Спадкове захворювання шкіри — підвищена чутливість до ультрафіолетового проміння, що характеризується почервонінням, сухістю і лущенням шкіри.

КСЕРО́З, у, *ч.*, *мед.* Сухість шкіри, зумовлена зменшенням секреції сальних залоз; виникає при деяких авітамінозах, захворюваннях шкіри та внутрішніх органів.

КСЕРОКО́ПІЯ, ї, *ж.* Копія (у 1 знач.) друкованої або рукописної продукції, якого-небудь зображення, одержана за допомогою ксерографії.

Ксерокопійо́ваний, а, е.

Ксерокопіюва́ння, я, *с.*

Ксерокопіюва́ти, ю́ю, ю́єш. Одержувати ксерокопії чого-небудь на ксероксі (у 2 знач.).

КСЕ́РОКС, *ч.* 1. *род.* у. Спосіб фотографічного відтворювання зображення, заснований на перетворенні променистої енергії в електричну. 2. *род.* а. Пристрій для одержання копій, графічних зображень способом електрофотографії. *Встановити ксерокс. Віддрукувати на ксероксі.* 3. *род.* а. Зображення, одержане за допомогою такого пристрою; ксерокопія. *Зробити ксерокс.*

Ксе́роксний, а, е. *Ксероксний відбиток.*

КСЕРОМОРФІ́ЗМ, у, *ч.*, *бот.* Сукупність анатомо-морфологічних ознак, що виникають у рослин як пристосування до посушливих умов.

КСЕРОСТОМІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Сухість у роті внаслідок порушення слиновиділення; спостерігається при цукровому діабеті і двобічному невриті лицьового нерва.

КСЕРОФІ́ЛИ, ів, *мн.* (*одн.* **ксерофіл**, а, *ч.*). Рослини і тварини, що живуть у засушливих місцевостях.

КСЕРОФІ́Т, у, *ч.* Рослина засушливих місцевостей (пустель), пристосована до умов тривалої посухи (кактуси, полин, верблюжа колючка тощо).

Ксерофі́тний, а, е. Стійкий до посухи. *Ксерофітна рослинність.*

КСЕРОФО́РМ, у, *ч.*, *фарм.* Суха мурашина кислота — жовтий порошок, що застосовується в мазях і присипках як антисептичний засіб.

Ксерофо́рмний, а, е.

КСЕРОФТАЛЬМІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Сухість сполучної і рогової оболонок очей внаслідок порушення сльозовиділення і живлення цих оболонок, а також через брак вітаміну А.

КСИЛЕ́МА, и, *ж.* Тканина вищих рослин, яка проводить воду і розчини мінеральних солей від коріння до листя та ін. органів. *Судини ксилеми.*

КСИЛІДИ́НИ, ів, *мн.*, *хім.* Органічні сполуки — тверді або рідкі безбарвні речовини, що темніють на повітрі; застосовуються при виробництві барвників, як високооктанові домішки до авіаційних бензинів тощо.

КСИЛІ́Т, у, *ч.*, *хім.* Органічна сполука — твердий безбарвний кристалічний продукт, одержуваний переробкою кукурудзяних качанів, соняшникового лушпиння тощо; застосовується як замінник цукру у виробах для хворих на діабет і ожиріння.

Ксилі́товий, а, е.

КСИЛОГРА́ФІЯ, ї, *ж.*, *друк.* 1. Гравіювання на дереві. *Сучасна ксилографія.* 2. Гравюра на дереві й відбиток такої гравюри.

Ксило́граф, а, *ч.* Гравер, різьбяр по дереву; фахівець із ксилографії (у 1 знач.). *Японські ксилографи.*

Ксилографі́чний, а, е. *Ксилографічні дошки.*

КСИЛО́Л, у, *ч.*, *хім.* Близький до бензолу ароматичний вуглеводень, що застосовується як розчинник у виробництві пластифікаторів, синтетичного волокна тощо.

КСИЛОЛІ́Т, у, *ч.* Штучний будівельний матеріал із суміші цементу, тирси, азбесту тощо. *Застосування ксилоліту.*

Ксилолі́товий, а, е.

КСИЛО́МЕТР, а, *ч.* Прилад, яким визначають об'єм тіл неправильної форми шляхом занурення їх у воду.

КСИЛОФО́Н, а, *ч.* Ударний музичний інструмент, що складається з низки дібраних у певному порядку дерев'яних пластинок, по яких ударяють дерев'яними молоточками. *Клавіші ксилофона.*

Ксилофоні́ст, а, *ч.*

Ксилофоні́стка, и, *ж.*

Ксилофо́нний, а, е. *Ксилофонний звук.*

КТЕНОФО́РИ, ів, *мн.* Морські безхребетні кишковопорожнинні тварини з двома щупальцями і вісьмома поздовжніми рядами гребних пластинок; реброплави.

КУА́ДРА, и, *ж.* Міра довжини в багатьох країнах Латинської Америки.

КУАФЮ́РА, и, *ж.* Пишна жіноча зачіска.

КУБ, а, *ч.* 1. *мат.* Правильний шестигранник, усі грані якого — квадрати. *Великий куб. Накреслити куб. Грань куба.* 2. *мат.* Добуток трьох однакових співмножників. *Піднести до куба.* 3. *розм.* Те саме, що **кубоме́тр**. *Чотири куби води.*

Кубі́чний, а, е. 1. Який має форму куба. *Кубічна форма. Кубічний будинок. Кубічна посудина.* 2. *мат.* *Кубічний корінь.* 3. *спец.* Який має три виміри (про міри об'єму). *Кубічний метр. Кубічний сантиметр.*

Кубату́ра, и, *ж.* Об'єм чогось у кубічних мірах. *Кубатура приміщення. Кубатура вивезеного ґрунту.*

КУБІ́ЗМ, у, *ч.* Модерністська течія в образотворчому мистецтві першої чверті XX ст., яка прагнула виявити геометричну структуру об'єму, акцентуючи плоскі грані зображуваного або уподібнюючи його кулі, конусу, кубу тощо. *Анатомічний кубізм. Синтетичний кубізм. Поширення кубізму. Риси кубізму. Представники кубізму.*

Кубі́ст, а, *ч.* *Твори кубістів.*

Кубісти́чний, а, е. *Кубістичні полотна.*

Кубі́стка, и, *ж.*

Кубі́стський, а, е. *Кубістський спектакль. Кубістський твір.*

КУ́БРИК, а, *ч.* Житлове приміщення на судні для команди.

КУВЕ́З, а, *ч.* Ліжечко-грілка або закритий інкубатор зі штучним мікрокліматом для виходжування недоношеної дитини.

КУВЕ́РТ, а, *ч.* Комплект столового посуду для однієї особи.

КУГА́, й, *ж.* Водяна та болотяна рослина родини осокових із круглим безлистим стеблом. *Стебло куги.*

КУГУА́Р, а, *ч.* Тварина родини котячих; пума.

КУ́ДУ, *невідм.*, *ч.* *і ж.* Південноафриканська антилопа.

КУЗЕ́Н, а, *ч.* Двоюрідний брат, а також взагалі родич (переважно в освіченому середовищі). *Спілкуватися з кузеном.*

Кузи́на, и, *ж.* Двоюрідна сестра, а також взагалі родичка (переважно в освіченому середовищі). *Ім'я кузини.*

КУ-КЛУКС-КЛА́Н, у, *ч.* Таємна расистська організація в США, яка застосовує терор у боротьбі з негритянським населенням та борцями за його права. *Член ку-клукс-клану.*

Куклукскла́нівець, вця, *ч.*

Куклукскла́нівський, а, е.

КУЛА́Ж, у, *ч.*, *спец.* 1. Втрата ваги, характерна для товарів у рідкому стані під час купівлі. 2. Знижка з ваги на витік, що дається покупцеві рідких продуктів. 3. *перен.* Непродуктивна втрата матеріальних засобів, часу, праці.

КУ́ЛЕР, а, *ч.* Спеціальний пристрій із резервуаром для подавання холодної та гарячої питної води.

КУ́ЛІ, *невідм.*, *ч.* У деяких країнах — чорнороб, вантажник. *Вантажники-кулі.*

КУЛІНА́РІЯ, ї, *ж.* 1. Мистецтво приготування їжі; куховарство. *Східна кулінарія. Знатися на кулінарії. Книги з кулінарії. Вивчати кулінарію.* 2. Магазин, в якому продаються продовольчі напівфабрикати. *Зайти в кулінарію. Крамниця кулінарії. Відділ кулінарії. Купити в кулінарії.*

Куліна́р, а, *ч.* *Товариство кулінарів. Кваліфікований кулінар.*

Куліна́рка, и, *ж.* *Неперевершена кулінарка.*

Куліна́рний, а, е. *Кулінарна література. Кулінарна книга. Кулінарні тонкощі. Кулінарний рецепт. Кулінарне мистецтво.*

Куліна́рський, а, е.

КУЛІ́СА, и, *ж.* 1. *звич. мн.* Частини театральної декорації, що розміщуються з боків сцени; лаштунки. *Театральні куліси. Підняти куліси.* 2. *тільки мн.*, *перен.* Частина сцени театру, розташована за декораціями. *Бути за кулісами. Піти за куліси.* 3. *техн.* Рухома деталь механізму, що перетворює обертальний рух на поступальний або навпаки. *Проріз куліси.* 4. Деталь музичного інструмента, що вкорочує (подовжує) стовп повітря в ньому. *Куліса тромбона.* 5. *перен.* У словосполученні **за кулі́сами чого́сь**: приховано, таємно, поза офіційною обстановкою.

Кулі́сний, а, е, *техн.* *Кулісний механізм.*

КУЛІСЬЄ́, *невідм.*, *ч.* Неофіційний біржовий посередник, який укладає

угоди без участі маклерів. *Меткий кулісьє. Домовитись з кулісьє.*

КУЛÓН[1], а, *ч.* Жіноча прикраса з дорогоцінного каменю або іншого матеріалу на ланцюжку, яку носять на шиї. *Виготовлення кулонів. Золотий кулон. Коштовний кулон.*

КУЛÓН[2], а, *ч.* Одиниця виміру кількості електрики.

КУЛОНОМÉТРІЯ, ї, *ж.* Метод аналізу, який ґрунтується на вимірюванні кількості електрики, що витрачається на електролітичне відновлення або окислення.

КУЛУÁРИ, ів, *мн.* 1. Приміщення (бокова зала, коридор) в громадських будівлях (парламенті, театрі і т. ін.) для відпочинку, а також для неофіційних зустрічей, обміну думками тощо. *Парламентські кулуари. В кулуарах театру. Розмови в кулуарах.* 2. *перен.* Про неофіційні розмови у політичних чи громадських колах. *Відомо з кулуарів.*

Кулуáрний, а, е. *Кулуарні розмови.*

КУЛЬБІ́Т, а, *ч.* 1. Акробатичний трюк у цирку, що полягає в перевороті актора вперед, назад, убік; в акробатиці — переворот уперед з опорою на руки та головою, притиснутою до грудей. *Каскадний кульбіт.* 2. *перен.* Дивний вчинок, несподіваний вибрик. *Кульбіти історії.*

КУ́ЛЬМАН, а, *ч.* Прилад для креслення, що складається з креслярської дошки та пантографічного пристрою. *Працювати за кульманом. Папір на кульмані.*

КУЛЬМІНÁЦІЯ, ї, *ж.* 1. *астр.* Проходження світила через небесний меридіан. *Верхня кульмінація центра Сонця. Нижня кульмінація. Кульмінація світил.* 2. *перен.* Найвище напруження, піднесення у розвитку чого-небудь. *Кульмінація твору. Кульмінація мелодії. Кульмінація розповіді. Досягти кульмінації.*

Кульмінаційний, а, е. *Кульмінаційний момент. Кульмінаційний елемент. Кульмінаційна точка.*

Кульмінувáти, ýє. 1. *астр.* Проходити через небесний меридіан (про світило). *Зоря кульмінує.* 2. *перен.* Досягати найвищого напруження, піднесення у розвитку чого-небудь.

КУЛЬТ, у, *ч.* 1. Релігійне служіння божеству; релігійна обрядовість. *Культ тварин. Релігійний культ. Служителі культу.* 2. Поклоніння, служіння кому-, чому-небудь як божеству. *Культ Місяця. Культ Сонця. Культ предків.* 3. *перен.* Поклоніння кому-, чому-небудь, шанування, звеличення когось, чогось. *Культ материнства. Культ пісні. Культ особи. Культ краси. Культ розуму. Культ насильства.*

Ку́льтовий, а, е. 1. Що стос. культу (у 1 знач.). *Культова споруда. Культові обряди. Культова музика.* 2. *розм.* Який користується загальною увагою, викликає загальний інтерес; модний. *Культові групи.*

КУЛЬТИВÁЦІЯ, ї, *ж.* Обробіток ґрунту культиватором. *Культивація ґрунту.*

Культивáтор, а, *ч.* Сільськогосподарське знаряддя для розпушування зораного ґрунту, знищення бур'янів і т. ін. *Несправний культиватор. Потужний культиватор.*

Культиваційний, а, е. *Культиваційні приміщення.*

Культивóваний, а, е. *Культивоване віровчення. Культивовані рослини.*

Культивувáння, я, *с.* *Культивування квітів.*

Культивувáти, ýю, ýєш. 1. Обробляти ґрунт культиватором. *Культивувати землю.* 2. Розводити, вирощувати (рослини, тварин). *Культивувати екзотичні рослини.* 3. Розвивати що-небудь; сприяти розвиткові чогось. *Культивувати народну пісню.*

КУЛЬТÝРА, и, *ж.* 1. Сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії. *Національна культура.* 2. Рівень розвитку суспільства у певну епоху. *Антична культура. Давньоукраїнська культура. Представники культури.* 3. Те, що створюється для задоволення духовних потреб людини. *Пам'ятки культури. Матеріальна культура.* 4. Рівень, ступінь досконалості якої-небудь галузі господарської або розумової діяльності. *Культура мови. Культура праці. Культура виробництва. Культура побуту.* 5. *спец.* Рослина, що розводиться, вирощується. *Пізні культури. Сільськогосподарські культури. Декоративні культури. Озима культура.* 6. *бакт.* Мікроорганізми, вирощені в лабораторних умовах у живильному середовищі. *Лабораторна культура. Культура бактерій. Культура мікроорганізмів. Культура у пробірці.*

Культýрний, а, е. 1. Що стос. культури (у 1 знач.), її поширення, розвитку. *Культурне життя. Культурна робота. Культурний процес.* 2. З високим рівнем культури; який відповідає вимогам культури. *Культурна людина. Культурні розваги. Культурний рівень. Культурне місто. Культурні навички.* 3. Який має високорозвинені, досконалі засоби виробництва. *Культурне господарство.* 4. Який розводиться, вирощується (про рослину); протилежне — **ди́кий**. *Культурні рослини.*

Культýрність, ності, *ж.* Рівень, ступінь культурного розвитку кого-, чогонебудь; освіченість, вихованість, цивілізованість. *Висока культурність. Культурність нації.*

Культýрно. 1. В галузі, у питаннях культури (у 1 знач.). 2. Відповідно до вимог культури (у 1, 2 знач.); відповідно до запитів культурної людини. *Розважатися культурно. Культурно обслуговувати.*

КУЛЬТУРИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Система фізичних вправ для розвитку м'язів. *Поширення культуризму. Спеціаліст з культуризму.* 2. Заняття вправами для розвитку м'язів. *Займатися культуризмом. Федерація культуризму.*

Культури́ст, а, *ч.* *Конкурс культуристів.*

Культури́стка, и, *ж.*

Культури́стський, а, е. *Культуристські вправи.*

КУЛЬТУРОЛÓГІЯ, ї, *ж.* Наука про духовну культуру народу. *Галузь культурології. Культурологія XX століття.*

Культурóлог, а, *ч.*

Культурологíчний, а, е. *Культурологічна теза. Культурологічний проект.*

КУЛЬТУРТРÉГЕР, а, *ч., книжн.* Особа, яка вбачає своє завдання в поширенні культури.

Культуртрéгерський, а, е.

КУМАРИ́Н, у, *ч.* Речовина із запахом свіжоскошеного сіна, яка міститься в багатьох рослинах; одержана синтетично, використовується для кондитерських виробів, у парфумерії тощо. *Наявність кумарину.*

КУ́МЖА, і, *ж.* Промислова риба родини лососевих; лосось-таймень.

КУМИ́С, у, *ч.* Напій із кобилячого (рідше верблюдячого і коров'ячого) молока, що перебродило. *Пити кумис.*

Куми́сний, **Куми́совий**, а, е. *Кумисні дріжджі.*

КУМУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *мед.* Нагромадження в організмі людини, тварин і рослин різних речовин (ліків, отрут і т. ін.) у результаті тривалого їх уживання. 2. *фіз.* Концентрація енергії вибуху в певному напрямку, що уможливлюється спеціальною конструкцією снаряда. 3. *юр.* Поєднання дипломатичним представником своїх функцій у кількох державах.

Кумулятúвний, а, е. *Кумулятивні властивості речовини. Кумулятивна облігація. Кумулятивна акція. Кумулятивний акредитив. Кумулятивний* ефект. *Кумулятивне покарання. Кумулятивне голосування.*

КУНÁК, á, *ч.* У кавказьких горців — людина, зв'язана з іншою зобов'язанням взаємної дружби, захисту, гостинності; друг, приятель. *Кровні кунаки.*

Кунáцький, а, е.

КУНГÁН, а, *ч.* У тюркських народів та кавказьких горців — високий глек із носиком. *Кунган із чаєм.*

КУНГÁС, а, *ч.* Великий човен без палуби (гребний або парусний), поширений переважно на Далекому Сході.

КУНГ-ФÝ, *невідм., с.* Вид східних єдиноборств китайського походження. *Мистецтво кунг-фу. Займатись кунг-фу.*

КУНЖÝТ, у, *ч.* Південна трав'яниста однорічна рослина, з насіння якої добувають олію. *Культура кунжуту. Насіння кунжуту.*

Кунжýтний, Кунжýтовий, а, е. *Кунжутова олія. Кунжутне виробництво.*

КУНКТÁТОР, а, *ч., книжн.* Повільна, нерішуча, обережна людина.

Кунктáторство, а, *с.* Характер, поведінка, властиві кунктаторові; нерішучість, обережність.

Кунктáторський, а, е.

КУНСТКÁМЕРА, и, *ж., іст.* Зібрання і місце зберігання різноманітних (художніх, природничо-наукових, історичних та інших) рідкісних речей. *Медична кунсткамера.*

КÝНТÝШ, кýнтушá, *ч.* Верхній розпашний чоловічий і жіночий одяг заможного українського і польського населення XVI—XVIII ст.

КУПÁЖ, у, *ч., спец.* Змішування різних сортів вин у певному співвідношенні для поліпшення їх якості, усунення недоліків, одержання вин певних типів тощо. *Гарячий купаж.*

Купажóваний, а, е. *Купажовані соки.*

Купажувáння, я, *с. Гарячий спосіб купажування.*

Купажувáти, ýю, ýєш. *Купажувати малокислотне вино з висококислотним вином.*

КУПÉ, *невідм., с.* Окреме відділення у залізничному пасажирському вагоні, розраховане на невелику кількість осіб (1—4). *Двомісне купе. Просторе купе.*

Купéйний, а, е. *Купейний вагон.*

Купéйність, ності, *ж., розм. Доплата за купейність.*

КУПЕЛЮВÁННЯ, я, *с., спец.* Відокремлення, очищення благородних металів від свинцю та інших домішок.

Купелювáти, юю, юєш.

КУПІДÓН, а, *ч.* 1. У римській міфології — бог кохання у вигляді крилатого хлопчика з луком і стрілами; Амур. *Стріли Купідона.* 2. *перен.* Дуже гарний, вродливий юнак; красень.

КУПІРУВАТИ, ую, уєш. 1. *мед.* Зупиняти приступ хвороби чи перервати хворобу своєчасним ефективним лікуванням. *Купірувати напад астми.* 2. Обрубувати, відрізати хвіст та вуха у собак. *Купірувати хвіст у пса. Купірувати вуха в триденному віці.*

Купірований, а, е. *Купірований приступ.*

КУПЛÉТ, а, *ч.* 1. Строфа пісні. *Куплет пісні. Перший куплет.* 2. *тільки мн.* Пісенька з кількох строф на побутову або політичну тему, приспів якої звичайно повторюється. *Сатиричні куплети. Фривольні куплети.*

Куплетúст, а, *ч.* Естрадний артист, який виконує куплети (у 2 знач.). *Веселий куплетист.*

Куплетúстка, и, *ж.*

Куплéтний, а, е. *Куплетна форма. Куплетна побудова рими.*

Куплéтність, ності, *ж. Пісенна куплетність.*

КÝПОЛ, а, *ч.* 1. Опуклий дах, що має форму півкулі; баня. *Купол церкви. Купол цирку.* 2. *перен.* Куляста поверхня або предмет такої форми. *Купол гори. Купол парашута.*

Кýпольний, а, е. *Купольна покрівля.*

КУПÓН, а, *ч.* 1. Відрізна частина цінних паперів, при поданні якої у встановлений строк мають сплачуватися проценти або дивіденди. 2. Замінник грошових знаків, тимчасовий платіжний засіб, що використовувався разом з грошима в Україні в 1990—1991 роках. *Запровадження купонів.* 3. Відріз тканини на плаття, блузку і т. ін. з наміченими лініями для розкрою. *Купони на плаття.*

Купóнний, а, е. 1. Прикм. до **купóн** (у 1 знач.). *Купонна система оплати.* 2. Який одержують із купонів. *Купонна облігація. Купонна ставка.*

КУПОРÓС, у, *ч.* Сульфат деяких важких металів. *Мідний купорос. Залізний купорос.*

Купорóсний, Купорóсовий, а, е. *Купоросна кислота. Купоросова олія.*

КУПРÚТ, у, *ч.* Оксид міді — мінерал класу окидів і гідроксидів; червона мідна руда. *Властивості куприту.*

КУПФЕРШТÉЙН, у, *ч.* Проміжний продукт, одержуваний при плавленні мідних руд, які містять залізо і сірку; використовується як сировина міді і мідного купоросу.

КУПЮ́РА[1], и, *ж.* Скорочення, вилучення в тексті наукового, літературного або музичного твору. *Авторські купюри. Пісня з купюрами. Текст із купюрами. Робити купюри.*

Купю́рний, а, е. *Купюрні частини твору.*

КУПЮ́РА[2], и, *ж.* Окрема одиниця цінного папера (облігації, грошового знаку) визначеної номінальної вартості, а також самі ці гроші, цінні папери. *Велика купюра. Стогривнева купюра. Фальшива купюра. Вартість купюри.*

КУРАГÁ, ú, *ж.* Сушені абрикоси без кісточок. *Пиріг із курагою.*

КУРÁЖ, ý, *ч., розм.* Удавана хоробрість, запал, розв'язність, хвацькість. *Бути в куражі. Увійти в кураж. Впіймати кураж. Випити для куражу. Не втрачати куражу.*

Курáжливий, а, е.

КУРÁНТ, а, *ч.* Камінь для розтирання фарби вручну.

КУРÁНТИ, ів, *мн.* Старовинний баштовий або кімнатний годинник, бій якого супроводжується музикою, а також музичний механізм такого годинника. *Бронзові куранти. Стінні куранти. Дзвін курантів.*

Курáнтовий, а, е. *Курантовий прилад.*

КУРÁРЕ, *невідм., с.* Отруйний рослинний екстракт, який містить стрихнін; застосовується в медицині та експериментальній фізіології для розслаблення м'язів. *Властивості кураре.*

КУРБÁН-БАЙРÁМ, у, *ч.* Головне щорічне свято жертвопринесення у мусульман. *Ритуал курбан-байраму. Початок курбан-байраму.*

КУРБÉТ, у, *ч.* 1. Стрибок верхового коня із зігнутими передніми ногами. 2. Вид акробатичного стрибка.

КУРВІ́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання довжини кривих ліній на планах і картах.

КУРДЮ́К, á, *ч.* Жирове відкладення в задній частині тулуба курдючних овець. *Баранячий курдюк.*

Курдю́чний, а, е. *Курдючні барани. Курдючні вівці.*

КУР'ÉР, а, *ч.* 1. Службовець, який розносить ділові папери, пошту тощо; посильний. *Конторські кур'єри. Кур'єр від адвоката.* 2. Службова особа для роз'їздів із спішним дорученням. *Послати кур'єра.*

Кур'éрський, а, е. 1. Прикм. до **кур'éр**. *Кур'єрські обов'язки.* 2. Признач. для швидкого доставлення кого-, чогонебудь. *Кур'єрські коні. Кур'єрський поїзд.*

КУРÚРУВАТИ, ýю, ýєш. 1. Контролювати якусь роботу; бути куратором. *Курирувати студентську групу.*

Кура́тор, а, *ч.* 1. Особа, якій доручено наглядати за якою-небудь роботою. 2. Вихователь, керівник групи в деяких навчальних закладах. *Куратор групи. Куратор проекту.* 3. Студент-медик, який стежить за перебігом хвороби у пацієнта, що перебуває на стаціонарному лікуванні. *Обхід куратора.*

Кура́торський, а, е. *Кураторські обов'язки.*

Кура́торство, а, *с.*

Кури́рування, я, *с. Курирування хворих.*

КУ́РІЯ, ї, *ж., іст.* 1. У Стародавньому Римі — одиниця родової організації суспільства, що складалася з 10 родів. *Римська курія.* 2. У Стародавньому Римі — міський сенат, а також будинок, де сенат збирався. 3. У деяких країнах — розряд виборців за якоюсь ознакою (майно, стан, національність і т. ін.). *Сільська курія.*

Курі́альний, а, е. *Куріальна система.*

КУРЙО́З, у, *ч.* Дивний, недоладний або безглуздий випадок, подія. *Стався курйоз.*

Курйо́зний, а, е. *Курйозний випадок. Курйозні обставини.*

Курйо́зність, ності, *ж. Курйозність ситуації.*

Курйо́зно.

КУРКУ́МА, и, *ж., бот.* Трав'яниста рослина родини імбирних, з коріння якої добувають жовту фарбу і пряну приправу для їжі.

Курку́мовий, а, е. *Куркумова приправа.*

КУРО́РТ, у, *ч.* Місцевість з природними цілющими властивостями, пристосована для лікування і відпочинку. *Курорт всеукраїнського значення. Відпочивати на курорті. Лікування на курорті.*

Куро́ртний, а, е. *Курортна зона. Курортне містечко. Курортна книжка.*

Куро́ртник, а, *ч.* Людина, що лікується та відпочиває на курорті.

Куро́ртниця, і, *ж.*

КУРОРТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає лікувальні фактори природи, механізм їх впливу на організм і методи їх використання з лікувально-профілактичною метою. *Конференція з питань курортології.*

Курорто́лог, а, *ч. Вчені-курортологи.*

Курортологі́чний, а, е. *Курортологічні дослідження.*

КУРОРТОПО́ЛІС, а, *ч.* Місто-курорт, що функціонує як єдиний господарський комплекс, який розробляє, реалізує та впроваджує в охоронно-оздоровчий процес нові технології, види рекреації та реабілітації, екологічні дослідження, нові методи управління. *Курортополіс Трускавець. Розбудова курортополіса.*

КУРС, у, *ч.* 1. Напрям руху, шлях (судна, літака і т. ін.). *Визначений курс. Накреслений курс. Дотримуватися курсу. Змінювати курс. Лягати курсом.* 2. *перен.* Основна настанова, напрям (в економіці, політиці тощо). *Політичний курс. Економічний курс.* 3. Систематичний виклад основ якої-небудь науки або її частини у вищій школі, а також підручник, у якому подано такий виклад. *Шкільний курс літератури. Університетський курс історії.* 4. Закінчений цикл навчання, його обсяг і час, за який цей цикл навчання відбувається. *Ліцейний курс. Гімназіальний курс.* 5. Рік, ступінь навчання (у вищому і середньому спеціальному навчальному закладі). *Студент першого курсу. Навчатися на випускному курсі.* 6. Закінчений ряд, цикл лікувальних процедур. *Курс лікування.* 7. Ринкова вартість цінних паперів. *Ринковий курс. Курс акцій. Курс облігацій. Зростання курсу. Зниження курсу.* 8. Встановлене співвідношення між валютами різних країн. *Курс долара. Валютний курс. Обмінний курс.*

Курсови́й, а́, е́. *Курсове креслення. Курсова робота. Курсова втрата. Курсова різниця. Курсова ціна. Курсовий маклер.*

КУ́РСИ, ів, *мн.* Одна з форм прискореної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації працівників певного вузького фаху. *Бібліотечні курси. Курси підвищення кваліфікації. Вчитися на курсах.*

Курса́нт, а, *ч.* 1. Слухач курсів. *Гуртожиток для курсантів.* 2. Вихованець військового училища. *Морські курсанти. Військові курсанти. Навчання курсантів.*

Курса́нтка, и, *ж.*

Курса́нтський, а, е. *Курсантський полк. Курсантська виправка.*

КУРСИ́В, у, *ч.* Друкарський похилий шрифт із літерами, подібними до рукописних. *Писати курсивом. Виділити курсивом. Примітка курсивом.*

Курси́вити, влю, виш, *розм. Курсивити текст.*

Курси́вний, а, е. *Курсивний шрифт.*

КУРСО́ГРАФ, а, *ч.* Електронавігаційний прилад для автоматичного запису на стрічці курсу корабля (літака) та його змін у часі.

КУРСО́Р, а, *ч.* Спеціальний рухомий знак на моніторі комп'ютера на місці виконання операцій користувачем. *Бігання курсора. Пересування курсора. Відключити курсор.*

Курсо́рний, а, е. Вільний, швидкий (про читання текстів іноземними мовами без докладного аналізу).

КУРСУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Здійснювати регулярні рейси у визначеному напрямку, за певним курсом, маршрутом. *Автобус курсує за маршрутом.*

Курсува́ння, я, *с. Курсування суден.*

КУРТА́Ж, у, *ч.* Комісійна винагорода, яку одержують біржові маклери та інші посередники за комерційні операції. *Комісійний куртаж. Розміри куртажу. Отримати куртаж.*

Курта́жний, а, е. *Куртажні гроші.*

КУРТИЗА́НКА, и, *ж.* Жінка легковажної поведінки та авантюрного способу життя, що обертається у вищому світі.

КУРТУА́ЗНИЙ, а, е, *книжн.* Вишукано люб'язний, ввічливий. *Куртуазне служіння дамі. Куртуазна література. Куртуазне поводження. Куртуазне лицарство.*

КУРТЬЄ́, *невідм., ч.* Маклер, агент у Франції та інших країнах.

КУРУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Контролювати якусь роботу; бути куратором. *Курувати студентську групу.*

Кура́тор, а, *ч.* 1. Особа, якій доручено наглядати за якою-небудь роботою. 2. Вихователь, керівник групи в деяких навчальних закладах. *Куратор групи. Куратор проекту.* 3. Студент-медик, який стежить за перебігом хвороби у пацієнта, що перебуває на стаціонарному лікуванні. *Обхід куратора.*

Кура́торство, а, *с.*

Кура́торський, а, е. *Кураторські обов'язки.*

Курува́ння, я, *с. Курування хворих.*

КУРУЛТА́Й, ю, *ч.* У багатьох тюркських та монгольських народів — загальні збори, з'їзд.

КУСТО́ДА, и, *ж., спец.* Перше слово або склад наступної сторінки, поставлене внизу попередньої або у верхній частині наступної сторінки енциклопедії, словника, довідника.

КУТИ́КУЛА, и, *ж., спец.* 1. У рослин — тонка безструктурна плівка, що вкриває покривну тканину листків і стебел. *Шар кутикули.* 2. У тварин і людей — шар щільної речовини, що вкриває поверхню клітин. *Лусочки кутикули.*

КУТЮ́МА, и, *ж.* У середньовічній Франції — місцеве звичаєве право, що регулювало здебільшого майнові та сімейні відносини.

КУТЮР'Є́, *невідм., ч.* Модельєр, спеціаліст високого класу, автор колекцій одягу, що відповідає вимогам сучасної моди. *Відомий курюр'є. Біографія кутюр'є. Одяг від кутюр'є.*

КЮ́БЕЛЬ, я, *ч.* Пристрій з відкидними стінками або днищем для зачерпування сипких вантажів. *Перекидний кюбель.*

КЮВЕ́, *невідм., с., спец.* Сік, отриманий внаслідок перших трьох віджимань винограду на пресі й признач. для виробництва шампанських вин.

КЮВЕЛЯ́Ж, у, *ч.*, **КЮВЕЛЯ́ЦІЯ**, ї, *ж., гірн.* 1. Проходка підземних ливунів за допомогою кільцевих металевих ланок, скріплених в одну трубу. 2. Водонепроникне кріплення у вигляді суцільного металевого циліндра.

КЮВЕ́Т, у, *ч.* 1. Водостічна канава вздовж шляху і залізничного полотна. *З'їхати у кювет.* 2. *іст.* Заповнений водою рів біля фортечної стіни.

КЮВЕ́ТА, и, *ж.* Ванночка для обробки й промивання фотографічних та ін. пластинок та відбитків, а також травлення кліше. *Кювета з розчином кислоти.*

Кюве́тка, и, *ж.*

КЮРАСО́, *невідм., с.* Апельсиновий лікер.

КЮРЕ́, *невідм., ч.* У Франції, Бельгії та деяких ін. країнах — парафіяльний католицький священик. *Кюре з Бельгії.*

КЮРІ́, *невідм., с., фіз.* Одиниця виміру радіоактивності.

КЮ́РІЙ, ю, *ч.* Сріблястий метал — штучно створений хімічний елемент із порядковим номером 96. *Хімічні властивості кюрію. Добувати кюрій.*

КЮРІТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Лікування за допомогою радіоактивних речовин.

КЮСТЕЛІ́Т, у, *ч.* Багатий на золото різновид самородного срібла.

КЯРИ́З, а, *ч., гідрол.* Підземна споруда для збирання ґрунтових вод і виведення їх на поверхню землі.

Л

ЛАБЕЛІ́СТИКА, и, *ж.* Колекціонування етикеток, що їх наклеюють на валізи в готелях під час туристських подорожей.

ЛАБІАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж., лінгв.* Спосіб вимови звуків, тобто заокруглення випнутих уперед губ при вимовлянні звуків, напр. «о», «у».

Лабіалізо́ваний, а, е. *Лабіалізований звук.*

Лабіалізо́ваність, ності, *ж. Лабіалізованість звуків.*

Лабіалізува́ти, у́ю, у́єш. *Лабіалізувати звук.*

ЛАБІА́ЛЬНИЙ, а, е, *лінгв.* Губний звук. *Лабіальні приголосні.*

ЛАБІ́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Який легко змінюється; нестійкий, рухливий. *Лабільна ознака.* 2. *психол.* Рухливий, нестійкий, такий, що піддається зовнішнім впливам, враженням, збуджується. *Лабільна психіка.*

Лабі́льність, ності, *ж. Лабільність психіки.*

ЛАБІОДЕНТА́ЛЬНИЙ, а, е, *лінгв.* Губно-зубний приголосний звук, утворюваний завдяки зближенню нижньої губи з передніми верхніми зубами, напр. «в», «ф».

ЛАБІРИ́НТ, у, *ч.* 1. За давньогрецькою легендою — палац із величезною кількістю приміщень і складних, заплутаних ходів, що його збудував Дедал на острові Крит. 2. Дуже складне, заплутане розташування приміщень, переходів, доріг, алей у парку тощо. 3. *перен.* Складне, заплутане поєднання, переплетення чого-небудь. *У лабіринті думок.* 4. *анат.* Внутрішня частина вуха, що виконує функції органа слуху й рівноваги.

Лабіри́нтовий, а, е. *Лабіринтові переходи* (у 1, 2 знач.). *Лабіринтові органи* (у 4 знач.).

ЛАБІРИНТОДО́НТИ, ів, *мн.* Основна група викопних амфібій.

ЛАБОРА́НТ, а, *ч.* Науково-технічний допоміжний працівник лабораторії, наукового закладу.

Лабора́нтик, а, *ч.*

Лабора́нтка, и, *ж.*

Лабора́нтський, а, е. *Лаборантська кімната. Лаборантська ставка.*

ЛАБОРАТО́РІЯ, ї, *ж.* 1. Спеціальне приміщення, обладнане для проведення наукових виробничо-контрольних або навчальних експериментів, медичних дослідів, випробувань і т. ін.; співробітники такого закладу або відділу, де проводяться такі експерименти. *Зуботехнічна лабораторія. Лабораторія кафедри біоекології.* 2. Відділ медичного закладу, де проводяться медичні аналізи. *Лабораторія поліклініки.* 3. *перен.* Творчість кого-, чого-небудь. *Творча лабораторія скульптора.*

Лаборато́рний, а, е. *Лабораторне приміщення. Лабораторне дослідження.*

ЛАБРАДО́Р[1], у, *ч.* Мінерал із групи польових шпатів сірого або білого кольору, який використовують у будівництві.

Лабрадо́ровий, а, е. *Лабрадорові породи.*

ЛАБРАДО́Р[2], а, *ч.* Порода великих службових собак (різновид ньюфаундленда); собака цієї породи.

ЛАБРАДОРИ́Т, у, *ч.* Глибинна магматична гірська порода, у складі якої переважає лабрадор; використовується як будівельно-облицювальний матеріал.

Лабрадори́товий, а, е.

ЛА́ВА[1], и, *ж.* 1. Розжарена рідка або в'язка маса, яка виливається під час виверження вулкана. 2. *перен.* Суцільний потік чого-небудь рухливого.

ЛА́ВА[2], и, *ж.* Бойовий порядок у кінному строю під час атаки для охоплення ворога з флангів та тилу.

ЛА́ВА[3], и, *ж.* Підземна очисна гірська виробка, що має значну довжину.

ЛАВА́БО, *невідм., с.* Китайський щипковий музичний інструмент.

ЛАВА́НДА, и, *ж.* Вічнозелена південна трав'яниста рослина родини губоцвітих, з якої добувають ефірну олію для медичних та косметичних потреб.

Лава́ндовий, а, е. *Лавандова олія. Лавандове мило.*

ЛАВА́Ш, а, *ч.* Білий прісний хліб у вигляді великого плескатого коржа.

ЛАВІ́РУВАТИ, ую, уєш. 1. Про судно — йти з частими змінами курсу, обминаючи підводні камені, мілини, а також іти проти вітру, надаючи курсам вигляду ламаної лінії. 2. Рухатися не прямо, обминаючи перешкоди. 3. *перен.* Уміло уникати конфліктів, зіткнень, перешкод, труднощів. *Лавірувати в політиці.*

ЛАВІ́С, *ч.* 1. *род.* у. Спосіб гравіювання, при якому зображення наносять на мідну пластину змоченим у кислоті пензлем. 2. *род.* а. Відбиток, який одержують з такої пластини.

ЛАВР, а, *ч.* 1. Південне вічнозелене дерево або кущ, висушене листя якого вживають як приправу до страви. 2. Вінок, гілка цього дерева як символ нагороди, перемоги. 3. *перен., мн.* Про успіх, славу, визнання. *Пожинати лаври. Спочивати на лаврах.*

Ла́вро́вий, а, е. *Лаврові пахощі. Лавровий лист* (у 1 знач.). *Лавровий вінок (вінець)* (у 2, 3 знач.).

ЛА́ВРА, и, *ж.* Великий православний чоловічий монастир, підпорядкований у своїй діяльності найвищій церковній владі. *Києво-Печерська лавра. Почаївська лавра.*

ЛАВСО́НІЯ, ї, *ж.* Тропічна кущова рослина родини плакунових, з висушеного листя і стебел якої одержують барвник — хну.

ЛАГ[1], а, *ч., мор.* 1. Навігаційний прилад для вимірювання швидкості руху судна або пройденого ним шляху. 2. Борт судна.

ЛАГ[2], а, *ч.* Розрив у часі між двома процесами або явищами, які мають причиново-наслідковий зв'язок (напр., між випуском товарів та їх реалізацією); економічний показник, що характеризує часовий інтервал між двома взаємопов'язаними явищами в економічному розвитку регіону, одне з яких є причиною, а друге наслідком.

ЛАГЛІ́НЬ, і, *ж.* Тонкий трос (лінь), який має товщину 18 мм.

ЛÁГМАН, у, *ч.* Страва середньоазіатської кухні, що складається з м'ясоовочевої частини та локшини.

ЛАГОФТÁЛЬМ, а, *ч., мед.* Незмикання повік; «заяче око».

ЛÁГТИНГ, у, *ч.* 1. У Норвегії — верхня палата стортингу (парламенту). 2. Виборний орган місцевого самоврядування на Фарерських островах.

ЛАГÝНА, и, *ж.* 1. Неглибока морська затока, що утворилася внаслідок відокремлення частини моря піщаною косою. 2. Внутрішня водойма кільцеподібного коралового острова (атола).

Лагýнний, а, е. *Лагунна поверхня.*

Лагýновий, а, е. *Лагуновий риф. Лагунові відклади. Лагунові острови.*

ЛÁДАН, у, *ч.* Ароматична смола деяких тропічних і субтропічних дерев, яку використовують під час богослужіння.

ЛАЖ, у, *ч., фін.* 1. Надбавка до номінальної вартості золотих грошей, що є наслідком знецінення банкнот. 2. Перевищення ринкового курсу цінних паперів (акцій, облігацій і т. ін.) порівняно з їх номінальною вартістю.

Лáжний, а, е.

ЛÁЗЕР, а, *ч.* 1. Прилад для генерування або підсилення вузькоспрямованих пучків монохроматичного світла. 2. Промінь, який одержують за допомогою такого пристрою.

Лáзерний, а, е. *Лазерна хірургія. Лазерна технологія. Лазерний принтер.*

ЛАЗУРИ́Т, у, *ч.* Мінерал класу силікатів синього, зеленувато-блакитного кольору.

ЛÁЙБА, и, *ж.* Великий двощогловий човен з косими вітрилами.

ЛÁЙКРА, и, *ж.* Торгова назва еластичного скрученого синтетичного волокна, що використовується для виготовлення одягу.

Лáйкровий, а, е. *Лайкрові панчохи.*

ЛАЙМ, а, *ч.* Сорт гіркого лимона.

ЛÁЙНЕР, а, *ч.* 1. Велике швидкісне океанське, морське пасажирське або вантажне судно. 2. Швидкісний багатомісний пасажирський рейсовий літак.

Лáйнерський, а, е.

ЛÁЙНСМАН, ЛÁЙНСМЕН, а, *ч.* У хокеї — помічник судді; боковий суддя; суддя на лінії.

ЛÁЙФО, *невідм., с.* Метод розрахунку дивідендів, коли достроково вилучається з банківського рахунку сума коштів, що була депонована останньою.

ЛАК, у, *ч.* 1. Розчин нелетких плівкоутворювачів у летких розчинниках (спирти тощо). *Лак для підлоги. Лак для нігтів.* 2. Органічні барвникові речовини, які не розчиняються у воді та у фарбованих ними матеріалах.

Лакóваний, а, е. *Лакована підлога.*

Лáковий, а, е. *Лакова суміш. Лакове покриття.*

Лакувáти, ýю, ýєш. *Лакувати паркет.*

ЛАКÉЙ, я, *ч.* 1. Служник. 2. *перен.* Підлабузник; той, хто запобігає перед кимось.

Лакéйство, а, *с.*

Лакéйський, а, е.

ЛÁКМУС, у, *ч.* Рослинна фарба, що в кислому середовищі набуває червоного кольору, а в лужному — синього; використовується як індикатор.

Лáкмусовий, а, е. *Лакмусовий папір.*

ЛАКОЛІ́Т, а, *ч., геол.* Закам'яніла маса виверженних гірських порід, що застигла в земній корі у вигляді купола.

ЛАКОНІ́ЗМ, у, *ч.* Гранична стислість і чіткість (мови, зображення і т. ін.).

Лаконі́чний, а, е. *Лаконічний вислів.*

Лаконі́чність, ності, *ж.* *Лаконічність думки.*

Лаконі́чно. *Висловитись лаконічно.*

ЛАКРИМÁТОРИ, ів, *мн., спец.* Сльозогінні отруйні речовини.

ЛАКРИ́ЦЯ, і, *ж.* Рід рослин родини бобових; солодка, солодець, а також корінь та кореневище цих рослин, які використовують у фармацевтичній та кондитерській промисловості.

ЛАКТÁМИ, ів, *мн.* Клас органічних сполук, які містять аміногрупу і широко використовуються у виробництві поліамідів.

ЛАКТÁТИ, ів, *мн.* Солі молочної кислоти.

ЛАКТÁЦІЯ, ї, *ж., спец.* Утворення та виділення молока у самок ссавців, а також період, протягом якого відбувається виділення молока. *Час лактації.*

Лактаці́йний, а, е. *Лактаційний період.*

ЛАКТО... Перша частина складних слів, що має значення «молоко», «молочний».

ЛАКТОАЛЬБУМІ́НИ, ів, *мн.* Природні білки (альбуміни), що містяться у молоці.

ЛАКТОБАЦИЛІ́Н, у, *ч., спец.* 1. Культура молочнокислих бактерій, якими окислюють молоко, надаючи йому лікувальних якостей. 2. Кисле молоко, виготовлене способом такого заквашування.

ЛАКТОГЛОБУЛІ́НИ, ів, *мн.* Тваринні білки (глобуліни), що забезпечують поживну цінність молока.

ЛАКТÓЗА, и, *ж., спец.* Цукор, який входить до складу молока ссавців; молочний цукор.

ЛАКТÓМЕТР, а, *ч.* Прилад для визначення питомої ваги молока.

ЛАКТÓНИ, ів, *мн.* Клас циклічних органічних сполук, які містять складноефірну групу і широко використовуються у виробництві запашних та лікарських речовин.

ЛАКТОСКÓП, а, *ч.* Прилад для визначення кількості жиру в молоці.

ЛАКÝНА, и, *ж.* 1. *анат.* У тварин — порожнина, заглиблення між тканинами організму або його органами. 2. *бот.* Ділянка основної тканини стебла між листковими слідами. 3. *лінгв., літ.* Пропуск у тексті.

ЛАКУНÁРІЙ, я, *ч., архіт.* Заглиблене поле або квадрат у набірній стелі; кесон.

ЛАКФІÓЛЬ, і, *ж.* Кімнатна або садова трав'яниста рослина з жовтими або червоно-жовтими запашними квітами.

ЛАКШМІ́, *невідм., ж.* У брахманізмі та індуїзмі — богиня кохання, вроди, щастя, багатства.

ЛÁМА[1], и, *ж.* Південноамериканська в'ючна тварина родини верблюдів.

ЛÁМА[2], и, *ч.* У Тибеті та Монголії — монах-буддист.

ЛАМАЇ́ЗМ, у, *ч.* Різновид буддизму, поширений у Тибеті та Монголії.

Ламаї́ст, а, *ч.*

Ламаї́стський, а, е. *Ламаїстська церква.*

ЛАМАНТИ́Н, а, *ч.* Рід водяних ссавців ряду сиреноподібних.

ЛАМАРКІ́ЗМ, у, *ч.* Цілісна наукова концепція еволюції живої природи, яку створив французький природознавець Ж.-Б. Ламарк.

ЛАМБÁДА, и, *ж.* Латиноамериканський експресивний танець; музика до цього танцю.

ЛÁМБЕРТ, а, *ч.* Одиниця яскравості (здебільшого — яскравості поверхні, яка світиться завдяки розсіяному світлу).

ЛАМБРЕКÉН, а, *ч.* 1. Верхня частина драпування на вікні або дверях як прикраса. 2. Дерев'яне різьблення на виступах даху, над дверима та вікнами.

ЛАМЕНТÁЦІЯ, ї, *ж.* Скарга, нарікання.

ЛАМÉНТО, *невідм., с.* 1. Музичний твір сумного, скорботного характеру. 2. У народному мистецтві — плач, голосіння.

ЛА́МЕР, а, *ч.* Недосвідчений, але такий, що вважає себе обізнаним, комп'ютерний користувач.

ЛАМІНА́РІЯ, ї, *ж.* Різновид бурих водоростей, окремі види яких (морська капуста) вживаються як їжа. *Водорості з ламінарій.*

ЛАМІНА́РНИЙ, а, е. Шаруватий, плаский. *Ламінарний рух.*

ЛАМІНА́Т, у, *ч.* Матеріал, який отримують шляхом з'єднання багатьох шарів основи (тканини, паперу), просякнутих або покритих синтетичною смолою.

Ламіна́тор, а, *ч.* 1. Механізм для прокатування між валками цупкого паперу або картону з метою ущільнення та надання їм глянцу. 2. Апарат для ламінування.

Ламіна́ція, ї, *ж.* Нанесення прозорої захисної плівки на поверхню документа, картки тощо.

Ламіно́ваний, а, е. *Ламінована підлога.*

Ламінува́ння, я, *с.*

Ламінува́ти, у́ю, у́єш.

ЛА́МПА, и, *ж.* 1. Освітлювальний пристрій різного типу й улаштування. *Настільна лампа.* 2. Прилад спеціального призначення. *Електронна лампа. Лампа денного освітлення. Кварцева лампа.*

ЛАМПА́ДА, и, *ж.* Світильник особливої форми з ґнотом, що наповнюють оливою.

ЛАМПА́С, а, *ч.* Кольорова смужка із сукна, що нашивається по зовнішньому шву формених штанів.

ЛАМПІО́Н, а, *ч.* Скляний або паперовий ліхтар для яскравого освітлення або ілюмінації.

ЛАНГЕ́Т, у, *ч.*, *кул.* М'ясна страва, приготовлена з тонких шматочків вирізки.

ЛАНГУ́СТ, а, *ч.*, **ЛАНГУ́СТА**, и, *ж.* Великий морський десятиногий рак без клешень.

ЛАНГХА́АР, а, *ч.* Порода німецьких лягавих собак, як правило, коричневої і сірої масті.

ЛАНДВЕ́Р, у, *ч.* 1. Ополчення, яке формували округи у Пруссії під час боротьби з Наполеоном І. 2. У Німеччині та Австро-Угорщині — військовозобов'язаний другої черги або військова частина з цих військовозобов'язаних.

ЛАНДГРА́Ф, а, *ч.* У середньовічній Німеччині — титул деяких можновладних князів.

ЛАНДО́, *невідм.*, *с.* 1. Чотиримісна карета з верхом, що відкидається. *Відкрите ландо.* 2. Легковий автомобіль з верхом, що відкривається над заднім сидінням.

ЛАНДРАГО́Н, а, *ч.* Кінний стражник у колишній Австрії.

ЛАНДРА́С, а, *ч.* Беконна порода свиней, виведена у Данії.

ЛАНДРА́Т, а, *ч.* 1. У Німеччині — особа, яка очолює орган місцевого самоврядування. 2. У деяких канонах Швейцарії — назва законодавчого органу. 3. У Російській імперії (1713—1719 рр.) — радник дворянської колегії при губернаторові.

ЛАНДСКНЕ́ХТ, а, *ч.* 1. У Західній Європі XV—XVII ст. — найманий солдат. 2. *перен.* Найманець.

ЛА́НДСТИНГ, у, *ч.* 1. У Швеції — виборний орган місцевого самоврядування. 2. Верхня палата данського парламенту — риксдагу. 3. Орган самоврядування на Аландських островах, а також у деяких інших скандинавських країнах.

ЛАНДТА́Г, у, *ч.* 1. Виборний орган самоврядування областей і земель у Німеччині та Австрії, парламент у Ліхтенштейні. 2. У Середні віки — зібрання представників станів у феодальних німецьких князівствах.

ЛАНДША́ФТ, у, *ч.* 1. Загальний вигляд місцевості; пейзаж. *Міський ландшафт. Сільський ландшафт.* 2. Малюнок, картина із зображенням переважно сільської місцевості. *Зимовий ландшафт.* 3. *геогр.* Природний географічний комплекс з певним сполученням рельєфу, клімату, ґрунтів, рослинного і тваринного світу. *Типовий ландшафт. Антропогенний ландшафт. Культурний ландшафт.*

Ландша́фтний, а, е. *Ландшафтне фотографування місцевості. Ландшафтні умови. Ландшафтна архітектура* (у 1 знач.). *Ландшафтний парк* (у 3 знач.).

Ландша́фтник, а, *ч.* Той, хто займається облаштуванням ландшафту (у 3 знач.). *Ландшафтник парку в Софіївці.*

ЛАНДШТУ́РМ, у, *ч.* 1. Народне ополчення, що виникло 1813 р. у Пруссії. 2. У Німеччині (до 1945 р.) та Австро-Угорщині XVIII—XIX ст. — формування з військовозобов'язаних третьої черги.

ЛАНОЛІ́Н, у, *ч.* Одержуваний під час промивання овечої вовни жир, що використовується в медицині та парфумерії. *Крем з ланоліном.*

Ланолі́новий, а, е. *Ланоліновий крем.*

ЛАНСЬЄ́, *невідм.*, *с.* Англійський парний бальний танець середини XIX ст. — різновид кадрилі.

ЛАНТА́Н, у, *ч.* Рідкісноземельний хімічний елемент — метал білого кольору, що окислюється на повітрі, а при нагріванні горить.

ЛАНТАНІ́ДИ, **ЛАНТАНО́ЇДИ**, ів, *мн.* Хімічні елементи, розташовані у Періодичній системі елементів Д. Менделєєва за лантаном.

ЛАНЦЕ́Т, а, *ч.* Невеликий хірургічний ніж, гострий з обох боків.

Ланце́тний, а, е. *Ланцетний листочок.*

Ланце́товий, а, е.

ЛАНЧ а, *ч.*, **ЛЕНЧ**, у, *ч.* У Великій Британії та деяких ін. країнах — другий сніданок (між 11 та 12 год.).

ЛАНЧЕНМІ́Т, а, *ч.* Консервований м'ясний рулет.

ЛАПАРОСКО́П, а, *ч.*, *мед.* Волоконно-оптичний прилад для огляду черевної порожнини.

Лапароскопі́чний, а, е. *Лапароскопічна стійка. Лапароскопічне обстеження.*

Лапароскопі́я, ї, *ж.* 1. Галузь медицини, яка розробляє методику обстеження та малоінвазивного оперативного лікування органів черевної порожнини за допомогою лапароскопа. 2. Інструментальний огляд черевної порожнини за допомогою лапароскопа.

ЛАПАРОТОМІ́Я, ї, *ж.* Розтин черевної порожнини під час хірургічних операцій.

Лапаротомі́чний, а, е. *Лапаротомічний метод.*

ЛАПІДА́РІЙ, ю, *ч.* Археологічний музей під відкритим небом, у якому зібрано зразки давньої писемності на кам'яних плитах.

ЛАПІДА́РНИЙ, а, е. Короткий, стислий, але чіткий та ясний. *Лапідарний стиль.*

Лапіда́рність, ності, *ж.* *Лапідарність стилю.*

Лапіда́рно. *Висловлюватись лапідарно.*

ЛАПІ́ЛІ, *невідм.*, *мн.* Дрібні уламки неправильної форми, викинуті вулканом під час виверження.

ЛА́РВИ, ів, *мн.* У давньоримській міфології — злі духи або привиди злих людей.

ЛАРГЕ́ТО, *невідм.*, *с.*, *муз.* 1. Помірно повільний темп. 2. Інструментальна п'єса або частина музичного твору в такому темпі.

ЛА́РГО, *невідм.*, *с.*, *муз.* 1. Дуже повільно, урочисто. 2. Музична п'єса або частина твору (сонати, симфонії тощо) такого темпу і характеру.

ЛА́РИ, ів, *мн.* (*одн.* **лар**, а, *ч.*). За релігійними уявленнями стародавніх римлян — душі померлих предків, захисники живих нащадків.

ЛАРИНГА́ЛЬНИЙ, а, е. Гортанний. *Ларингальний звук.*

ЛАРИНГІ́Т, у, *ч.* Запалення слизової оболонки гортані. *Гострий ларингіт.*

ЛАРИНГОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, яка вивчає анатомію, фізіологію та захворювання гортані.

Ларинго́лог, а, *ч.*

ЛАРИНГОСКО́П, а, *ч.* Прилад у вигляді дзеркала на довгому стрижні для дослідження гортані.

Ларингоскопі́я, ї, *ж.* Обстеження гортані, звичайно за допомогою ларингоскопа.

Ларингоскопі́чний, а, е. *Ларингоскопічне обстеження.*

ЛАРИНГОТОМІ́Я, ї, *ж.* Хірургічна операція, під час якої відбувається розтин гортані людини і тварин.

ЛАРИНГОТРАХЕЇ́Т, у, *ч.* Одночасне запалення слизової оболонки гортані й трахеї.

ЛАРИНГОФО́Н, а, *ч.* Мікрофон, який прикріплюють на шиї людини для відтворення мови без сторонніх шумів (в умовах постійного сильного шумового фону).

ЛА́СО, *невідм.*, *с.* Аркан, що має петлю для ловлення тварин.

ЛАСТ, а, *ч.*, *мор.* У різних країнах — одиниця виміру корабельного вантажу, неоднакова стосовно різних вантажів.

ЛА́СТИ, ів, *мн.* 1. Укорочені кінцівки тварин та деяких водоплавних птахів з пальцями, з'єднаними шкірною перепонкою. 2. Пристосування для плавання, що надівається на ступні і нагадує кінцівки водних тварин.

ЛА́СТИК[1], а, *ч.* Гумка для стирання написаного, намальованого.

ЛА́СТИК[2], у, *ч.* Цупка бавовняна тканина з блискучою правою стороною.

Ла́стиковий, а, е. *Ластикові штани.*

ЛА́ТЕКС, у, *ч.* Водна емульсія каучуку, що міститься в каучуконосних рослинах.

Ла́тексний, а, е. *Латексна композиція.*

ЛАТЕ́НТНИЙ, а, е. Який не виявляється зовнішньо; прихований. *Латентна форма хронічного холециститу. Латентна злочинність. Латентний період.*

Латє́нтність, ності, *ж.*

ЛАТЕРА́ЛЬНИЙ, а, е, *анат.* Який знаходиться, розташований збоку від серединної площини тіла. *Латеральний (боковий) приголосний.*

ЛАТЕРИ́Т, у, *ч.*, *геол.* Гірська порода червоного або бурого кольору, схожа на глину.

Латеритиза́ція, ї, *ж.* Процес утворення латериту.

ЛАТЕРОСКОПІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Огляд органа під боковим освітленням.

Латероскопі́чний а, е. *Латероскопічний метод обстеження.*

ЛАТИФУНДИ́ЗМ, у, *ч.* Система землеволодіння, основу якої складають великі земельні володіння — латифундії.

Латифунди́ст, а, *ч.*

Латифу́ндія, ї, *ж.* У Стародавньому Римі — великий приватний маєток, де використовувалась праця рабів; велике земельне володіння приватної власності.

...ЛА́ТРІЯ. Друга частина складних слів, що відповідає поняттям «служіння», «поклоніння».

ЛАТУ́К, у́, *ч.* 1. Бур'ян з дрібними блідожовтими квітами, зібраними в китицю; використовується в медицині. 2. Трав'яниста городня рослина — вид салату, листя якої вживається як їжа в сирому вигляді.

Лату́ковий, а, е.

ЛАТУ́НЬ, і, *ж.* Подвійний або багатокомпонентний сплав золотистого кольору на основі міді, головний легувальний елемент сплаву — цинк (50 %).

ЛАУРЕА́Т, а, *ч.* 1. У стародавніх греків та римлян — переможець яких-небудь змагань, нагороджений почесним лавровим вінком. 2. Звання, яке присуджується за видатні досягнення в галузі науки, мистецтва і т. ін., а також особа, удостоєна цього звання.

Лауреа́тка, и, *ж.*

Лауреа́тство, а, *с.*, *розм. Претендент на лауреатство.*

Лауреа́тський, а, е, *розм. Лауреатське місце.*

ЛАФЕ́Т, а, *ч.* Верстат для встановлення та закріплення дула гармати.

ЛАФІ́Т, а, *ч.* Сорт червоного виноградного вина.

ЛАЦАРО́НІ, *невідм.*, *ч.* Жебрак у Південній Італії.

ЛА́ЦКАН, а, *ч.* Вилога на грудній частині верхнього одягу (пальта, піджака і т. ін.). *Лацкан піджака.*

ЛА́ЦО, *невідм.*, *с.* Буфонний трюк, комічний номер, включений до основної дії комедії масок.

ЛЕВА́НТ, у, *ч.* Загальна назва країн, що прилягали до східної частини Середземного моря (Сирія, Ліван, Єгипет, Туреччина, Греція, Кіпр, Ізраїль).

ЛЕ́ВЕЛЕРИ, ів, *мн.* (*одн.* **ле́велер**, а, *ч.*). Члени англійської республіканської політичної партії (XVII ст.), що вимагала політичних, економічних та релігійних свобод.

ЛЕ́ВЕРЕДЖЛІЗ, у, *ч.*, *фін.* Форма міжнародного лізингу, за якої лізингова фірма через довірчу компанію купує обладнання у виробника та надає його орендареві в довготермінову оренду.

ЛЕВЕРЖЕ́Т, а, *ч.* Пасмо волосся, залишене спереду над лобом на повністю виголеній голові.

ЛЕ́ВЕРИ́ДЖ, у, *ч.*, *фін.* Фінансовий механізм, який забезпечує оптимальне співвідношення певних видів капіталу або певних витрат підприємства.

ЛЕВІАФА́Н, а, *ч.* 1. У Біблії — величезне морське страховисько або літаючий дракон. 2. *перен.* Те, що вражає своїми величезними розмірами або силою.

ЛЕВІРА́Т, а, *ч.* Шлюбний звичай у багатьох народів, який дозволяв або навіть зобов'язував молодшого брата покійного чоловіка одружуватися з удовою.

ЛЕВІТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Надприродна здатність людини до подолання сили тяжіння та швидкого переміщення у повітрі без використання технічних засобів. *Стан левітації.*

Левітаці́йний, а, е. *Левітаційний стан.*

ЛЕВКА́С, у, *ч.*, *спец.* Суміш алебастру або крейди з клеєм, що вживається для ґрунтування дерева, а також зроблений з цієї суміші ґрунт.

ЛЕВРЕ́ТКА, и, *ж.* Порода маленьких кімнатних короткошерстих декоративних собак різної масті.

ЛЕВУЛЬО́ЗА, и, *ж.* Цукор, який є в меду, солодких фруктах; фруктоза.

ЛЕ́ВУРДА, и, *ж.* Дикоросла цибулинна рослина, смак якої нагадує часник.

ЛЕГАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Перехід на легальне становище, узаконення. *Механізм легалізації.* 2. У міжнародному праві — підтвердження істинності та юридичної чинності документа, який видали в іншій державі.

Легалі́зм, у, *ч.* Дозволеність, відповідність чинним законам.

Легалізо́ваний, а, е. *Легалізований диплом про вищу освіту.*

Легалізува́ння, я, *с. Легалізування вантажоперевезень.*

Легалізува́ти, у́ю, у́єш. 1. Переводити на легальне становище. *Легалізувати прибутки.* 2. Надавати законної сили; узаконювати.

ЛЕГА́ЛЬНИЙ, а, е. Визнаний, дозволений законом; який має законну силу; узаконений.

Лега́льність, ності, *ж. Легальність фінансових операцій.*

Лега́льно. *Виїхати за межі країни легально.*

ЛЕГА́Т[1], а, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — намісник імператора в провінції в період принципату. 2. Уповноважений представник Папи Римського; нунцій.

ЛЕГА́Т[2], у, *ч.* Викладене в заповіті доручення спадкоємцю сплатити якій-небудь особі певну суму або передати їй певне майно.

ЛЕГАТИ́СИМО, *невідм.*, *с.*, *муз.* Бездривний, плавний перехід одного звука в інший; більш плавний, ніж легато.

ЛЕГА́ТО, *муз.* 1. *невідм.*, *с.* Перехід від одного звука до іншого без перерви; плавне виконання; протилежне — **стака́то**. 2. *присл.* Плавно переходячи від однієї ноти до іншої.

ЛЕГА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Посольство Папи Римського, що направляється з особливою дипломатичною місією. 2. Провінція в колишній Папській області (Італія).

ЛЕГГЕМОГЛОБІ́Н, у, *ч.* Аналог гемоглобіну; утворюється в деяких рослинах.

ЛЕГЕ́НДА, и, *ж.* 1. Спочатку — життєпис святого, релігійно-повчальне оповідання, пізніше — поетичний переказ про історичну або вигадану подію. 2. Вигадана біографія того, хто виконує таємне завдання. 3. Сукупність умовних знаків та пояснень до карти, схеми тощо. 4. Напис на монеті, медалі і т. ін. 5. *перен.* Вигадка, щось неймовірне.

Легенда́рний, а, е. *Легендарна подія. Легендарна постать. Легендарна хоробрість.*

ЛЕ́ГІНСИ, ів, *мн.* Трикотажні штани, що облягають литки до щиколоток або колін (звичайно жіночі).

ЛЕГІО́Н, у, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — вища бойова одиниця. 2. У деяких країнах — назва особливих військових частин. 3. *перен.* Надзвичайно велика кількість; багато.

ЛЕГІОНЕ́Р, а, *ч.* 1. Воїн легіону (у 1, 2 знач.). 2. Спортсмен, що уклав контракт із зарубіжним спортивним клубом та виступає за цей клуб на певних умовах протягом обумовленого терміну.

Легіоне́рський, а, е.

ЛЕГІСЛАТИ́ВА, и, *ж.* Скорочене позначення Законодавчих зборів Франції під час Великої французької революції 1791—1792 рр. (до Конвенту), а також під час Другої республіки 1849—1851 рр.

ЛЕГІСЛАТУ́РА, и, *ж.* 1. Термін повноважень, а також період діяльності виборного представницького органу. 2. Назва законодавчих органів у деяких країнах.

ЛЕГІ́СТИ, ів, *мн.* (*одн.* **легіст**, а, *ч.*). Середньовічні правники в Західній Європі, які впроваджували в юридичну практику цивільне римське право, протиставляючи його церковному (канонічному) праву та феодальним звичаям.

Легі́стка, и, *ж.*

ЛЕГІТИМІЗА́ЦІЯ, ЛЕГІТИМА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *юр.* 1. Визнання чи підтвердження законності якого-небудь права або повноваження. 2. Форма посвідчення особи в державах, що не мають паспортної системи.

Легітимаці́йний, а, е. *Легітимаційна карта.*

Легітимі́зм, у, *ч.* Політичний напрямок у Західній Європі XIX—XX ст. (переважно у Франції), який відстоював спадкове право певної династії, скинутої революцією, на владу як головний принцип державного устрою.

Легітимізо́ваний, а, е. Який є наслідком легітимізації.

Легітимізува́ти, у́ю, у́єш. Узаконити (узаконювати) яке-небудь право, повноваження кого-, чого-небудь.

Легітимі́ст, а, *ч.*

Легітимі́стка, и, *ж.*

Легіти́мний, а, е. Законний. *Легітимна постанова. Легітимні форми протесту. Легітимні вибори.*

Легіти́мність, ності, *ж.* *Легітимність політичної системи.*

Легітимува́ти, у́ю, у́єш, *юр.* Визнавати або підтверджувати законність якого-небудь права або повноваження.

Легітимо́ваний, а, е.

ЛЕДЕРИ́Н, у, *ч.* Водостійкий матеріал для книжкових палітурок, що імітує шкіру.

ЛЕ́ДІ, *невідм.*, *ж.* 1. У Великій Британії — дружина лорда, а також заміжня жінка з аристократичних кіл суспільства. 2. Дружина керівника держави. *Перша леді.* 3. Вихована, благородна жінка, що має гарні манери. *Справжня леді.* 4. Форма ввічливого звертання до групи жінок. *Леді і джентльмени.*

ЛЕ́ЄР, а, *ч.*, *мор.* Трос, який натягують на суднах вздовж палуби, щоб запобігти падінню людей за борт, для кріплення вітрил тощо. *Штормовий леєр. Стальний леєр.*

Ле́єрний, а, е.

ЛЕЙБ-... Перша частина складних слів, що означає: який входить в обслугу монарха; придворний.

ЛЕ́ЙБА, и, *ж.*, *жарг.* Фірмова етикетка.

ЛЕЙБ-ГВА́РДІЯ, ї, *ж.* Привілейоване військо в ряді монархічних країн; спочатку — особиста охорона монарха.

Лейб-гварді́єць, йця, *ч.*

Лейб-гварді́йський, а, е. *Лейб-гвардійський полк.*

ЛЕЙБЛ, а, *ч.* Фірмова етикетка (бирка) на одязі, де вказано країну, виробника або ж підприємство, фірму, торгову марку; товарний знак виробника.

ЛЕЙБ-МЕ́ДИК, а, *ч.* Придворний лікар.

ЛЕЙБОРИ́СТ, а, *ч.* Член англійської робітничої партії, яка дотримується в політиці реформістської позиції.

Лейбори́стка, и, *ж.*

Лейбори́стський а, е. *Лейбористська партія.*

ЛЕЙКЕМІ́Я, ї, *ж.* Те саме, що **лейко́з**.

ЛЕЙКОДЕ́РМА, и, *ж.*, *мед.* Послаблення або зникнення пігментації шкіри унаслідок захворювань чи побічної дії ліків.

ЛЕЙКО́З, у, *ч.* Пухлинне захворювання кровотвірної системи, що виявляється в значному збільшенні кількості лейкоцитів.

ЛЕЙКО́МА, и, *ж.*, *мед.* Стійке помутніння рогівки оболонки ока внаслідок утворення непрозорої білої плями; більмо.

ЛЕЙКОПЕНІ́Я, ї, *ж.* Зменшення кількості лейкоцитів у крові людини й тварин.

ЛЕЙКОПЛАКІ́Я, ї, *ж.* Молочно-білі плями на слизових оболонках ротової порожнини, статевих органів тощо.

ЛЕЙКОПЛА́СТ, а, *ч.* Безбарвне дрібне утворення в клітинах більшості рослин.

ЛЕЙКОЦИ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **лейкоци́т**, а, *ч.*). Білі кров'яні тільця.

Лейкоцита́рний, а, е. *Лейкоцитарний індекс. Лейкоцитарна формула.*

ЛЕЙКОЦИТО́З, у, *ч.*, *мед.* Збільшення кількості лейкоцитів у крові.

ЛЕЙТЕНА́НТ, а, *ч.* Друге офіцерське звання в армії, флоті, міліції європейських країн, а також людина, що носить це звання. *Лейтенант міліції. Молодший лейтенант. Старший лейтенант.*

Лейтена́нтик, а, *ч.*

Лейтена́нтський, а, е. *Лейтенантські погони.*

ЛЕЙТМОТИ́В, у, *ч.* 1. Основний мотив, музична тема, що повторюється протягом усього музичного твору та служить характеристикою

якої-небудь дійової особи. 2. *перен.* Основне положення, думка, що неодноразово повторюється, підкреслюється у чому-небудь. *Лейтмотив твору.*

Лейтмоти́вний, а, е. *Лейтмотивна характеристика.*

ЛЕЙТТЕ́МА, и, *ж.* Те саме, що **лейтмоти́в**.

ЛЕЙЦИ́Н, у, *ч.*, *хім.* Одна з незамінних амінокислот, що входить до складу тваринних і рослинних білків.

ЛЕЙЦИ́Т, у, *ч.* Сірий, білий або жовтуватий мінерал магматичного походження, який легко перетворюється в глинисті мінерали.

ЛЕЙШМАНІО́ЗИ, ів, *мн.* Група інфекційних захворювань, які зумовлюють виразкові ураження шкіри або слизових оболонок чи внутрішніх органів.

ЛЕЙШМАНІ́Я, ї, *ж.* Рід найпростіших класу джгутикових, внутрішньоклітинні паразити людини і деяких тварин.

ЛЕК, а, *ч.* Грошова одиниця Албанії, дорівнює 100 кіндаркам.

ЛЕКА́Ж, у, *ч.* Зменшення ваги або об'єму товару через його витікання, висипання з тари під час перевезення.

ЛЕКА́ЛО, а, *с.* 1. Фігурна лінійка для викреслювання кривих ліній. 2. *техн.* Калібр (у 3 знач.).

Лека́льний, а, е. *Лекальна цегла.*

Лека́льник, а, *ч.* Робітник, який виготовляє лекала.

ЛЕКСЕ́МА, и, *ж.*, *лінгв.* Слово як самостійна смислова одиниця, що розглядається в мовознавстві в усій сукупності своїх форм і значень.

ЛЕ́КСИКА, и, *ж.* 1. Сукупність слів певної мови. 2. Сукупність слів певної стилістичної сфери мови. 3. Словниковий склад твору або творів якого-небудь письменника або сукупність слів, які використовують у певній галузі науки, техніки тощо. *Лексика Шевченка. Космічна лексика.*

Лексикаліза́ція, ї, *ж.* Перетворення елемента мови (напр., морфеми, словоформи) або сполучення елементів у слово або фразеологізм. *Лексикалізація форми.*

Лексикалізо́ваний, а, е. *Лексикалізована форма.*

Лекси́чний, а, е. *Лексична структура. Лексичний матеріал. Лексична одиниця.*

ЛЕКСИКОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Словникова справа, укладання словників. 2. Розділ мовознавства, що вивчає теорію і практику укладання словників. 3. Сукупність друкованих словникових праць, словникова література. *Українська лексикографія. Комп'ютерна лексикографія.*

Лексико́граф, а, *ч.* Той, хто укладає словники. *Видатний лексикограф.*

Лексикографі́чний, а, е. *Лексикографічна практика.*

ЛЕКСИКОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ мовознавства, що вивчає лексику, тобто сукупність слів певної мови.

Лексико́лог, а, *ч.* Той, хто займається вивченням лексики.

Лексикологі́чний, а, е. *Лексикологічне дослідження.*

ЛЕКСИКО́Н, а, *ч.* 1. *книжн.* Запас слів; лексика. 2. *заст.* Словник. 3. Текстовий редактор, призначений для роботи над документами на персональному комп'ютері.

ЛЕКСИКОСТАТИ́СТИКА, и, *ж.*, *лінгв.* Те саме, що **глотохронологі́я**.

ЛЕ́КТОР, а, *ч.* Той, хто читає лекції, лекцію.

Ле́кторка, и, *ж.*

Ле́кторство, а, *с.*

Ле́кторський, а, е.

ЛЕ́КЦІЯ, ї, *ж.* 1. Навчальне заняття, що являє собою усний виклад предмета викладачем у вищому або середньому спеціальному навчальному закладі. 2. Публічний виступ на певну тему. 3. *звич. мн.* Записи курсу з якого-небудь навчального предмета, публічних читань, складені лектором або слухачем.

Лекці́йний, а, е. *Лекційний зал. Лекційні години.*

ЛЕ́МА, и, *ж.*, *мат.* Допоміжна теорема, необхідна для доказу іншої.

ЛЕ́МІНГ, а, *ч.* Дрібний північний звірок-гризун з довгою буро-жовтою плямистою шерстю; полярна миша.

ЛЕМНІСКА́ТА, и, *ж.*, *мат.* Лінія, що є геометричним місцем точок, добуток віддалей яких до двох даних точок (фокусів) дорівнює квадратові половини міжфокусної віддалі.

ЛЕМУ́Р, а, *ч.* Тварина, що займає проміжне положення між мавпами і нижчими ссавцями; півмавпа.

ЛЕН[1], у, *ч.* 1. У Західній Європі за феодалізму — земельне володіння, яке надавалось васалу за умови несення ним військової служби та виконання інших повинностей. 2. Податок, який збирався з ленного помістя.

ЛЕН[2], а, *ч.* Основна адміністративно-територіальна одиниця у Швеції.

ЛЕ́НДЛЕР, а, *ч.* Старовинний селянський парний танець австрійсько-німецького походження, який пізніше став одним із попередників вальсу; музичний розмір 3/4, 3/8.

ЛЕНД-ЛІ́З, у, *ч.* Система передачі США в позику або в оренду зброї, боєприпасів, стратегічної сировини та інших матеріальних ресурсів країнам антифашистської коаліції під час Другої світової війни (1939—1945 pp.).

ЛЕНДЛО́РД, а, *ч.* Великий землевласник у Великій Британії, який здає землю в оренду фермерам.

Лендло́рдство, а, *с.*

ЛЕНДРО́ВЕР, а, *ч.* Легковий автомобіль підвищеної прохідності з високим кліренсом; всюдихід.

ЛЕ́НІКС, а, *ч.* Елемент ланцюгової передачі — обертове колесо (ролик, шків, зірочка), що дозволяє регулювати натягнення ланцюга або паса.

ЛЕ́ННИК, а, *ч.* Васал, який користувався **ле́ном**[1] і мав певні зобов'язання перед своїм сеньйором.

ЛЕ́НСМАН, а, *ч.* Представник поліційної та податкової влади в передмістях і сільських місцевостях Швеції та Фінляндії.

ЛЕНТИ́ГО, *невідм.*, *с.*, *мед.* Уроджена пігментна пляма завбільшки із сочевицю.

ЛЕ́НТО, *невідм.*, *с.*, *муз.* 1. Повільний темп, швидший за ларго. 2. Музична п'єса або частина музичного твору в такому темпі.

ЛЕНЧ, *див.* **ланч**.

ЛЕОНІ́ДИ, ів, *мн.*, *астр.* Зорі, що падають 12 листопада із сузір'я Лева.

ЛЕОПА́РД, а, *ч.* Великий хижий звір родини котячих з плямистою рудувато-жовтою шерстю, що живе в Африці та Азії.

Леопа́рдовий, а, е. *Леопардова шкура. Леопардова тканина.*

ЛЕПІДОЛІ́Т, у, *ч.* Бідна на залізо літієва слюда фіолетового або бузкового кольору.

ЛЕПІДОПТЕРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ ентомології, який вивчає метеликів.

ЛЕПІДОСИРЕ́Н, а, *ч.* Велика двоякодихаюча риба, що живе в заболочених водоймах басейну річки Амазонки.

ЛЕПІДОТЕРИ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **лепідотери́т**, а, *ч.*). Скам'янілі лускокрилі комахи; відбитки таких комах на камені.

ЛЕПІДОФІ́ТИ, ів, *мн.* Велетенські викопні плаунові рослини.

ЛЕ́ПРА, и, *ж.*, *мед.* Хронічне інфекційне захворювання, що пов'язане з ураженням шкіри, нервової системи та деяких внутрішніх органів.

ЛЕПРОЗО́РІЙ, ю, *ч.* Лікувальний заклад для хворих на лепру.

ЛЕ́ПТА, и, *ж.* 1. У Стародавньому Єрусалимі та Греції — дрібна монета. 2. *перен., книжн.* Посильне подаяння, пожертвування або милостиня. 3. *перен., уроч.* Внесок у яку-небудь суспільну справу. *Вносити свою лепту.*

ЛЕПТИ́ЗМ, у, *ч., мед.* Сухорлявість.

ЛЕПТО́НИ, ів, *мн., фіз.* Найлегші елементарні частинки (електрон, позитрон, нейтрино, мюон).

ЛЕПТОСПІРО́З, у, *ч.* Гостре інфекційне захворювання тварин та людини.

ЛЕПТОТРИ́КСИ, ів, *мн.* Бактерії, які живуть у роті і руйнують зуби.

ЛЕС, у, *ч.* Пориста, однорідна, тонкозерниста осадова гірська порода світло-жовтого або палевого кольору, на якій формуються родючі ґрунти; жовтозем.

ЛЕСБІЯ́НКА, и, *ж.* Жінка, статевий потяг якої спрямований на жінок.

Лесбія́нство, а, е. *Займатися лесбіянством. Мати схильність до лесбіянства.*

Лесбія́нський, а, е. *Лесбіянські нахили. Лесбіянська поведінка.*

ЛЕ́ТА, и, *ж.* У давньогрецькій міфології — ріка забуття. *Канути в Лету.*

ЛЕТА́ЛЬ, і, *ж.* Зміна гена (мутація), яка призводить до загибелі організму або до його нежиттєздатності.

ЛЕТА́ЛЬНИЙ, а, е, *мед.* Який веде до смерті; смертельний. *Летальний кінець.*

Лета́льність, ності, *ж.*

ЛЕТАРГІ́Я, ї, *ж.* 1. *мед.* Хворобливий стан, схожий на сон, з майже нечутним диханням і пульсом. 2. *перен.* Цілковита нерухомість, бездіяльність.

Лета́рг, а, *ч.* Той, хто перебуває у стані летаргії.

Летаргі́йний, а, е. *Летаргійний сон* (у 1 знач.).

ЛЕТИЛА́Н, у, *ч.* Біологічно активне синтетичне волокно з антимікробними властивостями, що використовується в медицині.

ЛЕ́ТКА-Є́НКА, и, *ж.* Фінський груповий бальний танець установленої композиції, популярний у 60-х роках XX ст.; музичний розмір 4/4.

ЛЕ́ХА, и, *ж., спец.* Доріжка, прохід, який роблять для зручності збирання певних рослин.

ЛЕЦИТИ́Н, у, *ч., хім.* Жироподібна органічна речовина, велика кількість якої міститься в нервових тканинах, яєчному жовтку, ікрі тощо.

ЛЕЦИТИНА́ЗИ, ів, *мн.* Речовини білкової природи (ферменти), що розкладають фосфатиди в організмах людей і тварин.

ЛЕ́ЧО, *невідм., с., кул.* Овочева страва зі свіжого перцю та помідорів.

ЛИМА́Н, у, *ч.* 1. Затоплене морем розширене гирло річки. 2. Мілке озеро, яке пересихає влітку і перетворюється на низовинне болото або луку.

ЛИМО́Н, а, *ч.* 1. Південне вічнозелене цитрусове дерево, яке дає їстівні плоди. 2. Плід цього дерева овальної форми, з товстою жовтою пахучою шкіркою, кислий на смак.

Лимона́рій, ю, *ч.* Розсадник, у якому вирощуються лимони та інші цитрусові рослини.

Лимо́нний, а, е. *Лимонне дерево. Лимонний запах. Лимонна кислота. Лимонний колір.*

ЛИМОНАД, у, *ч.* Прохолодний кисло-солодкий напій, до складу якого входить сік лимона або інших фруктів чи ягід.

Лимона́дний, а, е. *Лимонадний напій.*

ЛИМОНІ́Т, у, *ч., геол.* Збірна назва ряду мінеральних сумішей гідроокисів заліза.

ЛИТА́ВРИ, та́вр, *мн.* (*одн.* **літа́вра**, и, *ж.*). Ударний музичний інструмент, що має форму півкулі, отвір якої затягнений шкірою; різновид барабана.

Литаври́ст, а, *ч.*

Лита́вровий, а, е. *Литавровий бій.*

ЛІБЕРАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Політичний та ідеологічний рух, що відстоює свободу підприємництва, парламентський устрій, демократичні права і свободи особи. 2. Сукупність економічних поглядів, в основі яких лежить принцип максимального обмеження втручання держави в економічну діяльність. 3. *заст.* Вільнодумство. 4. *перен., розм.* Надмірна терпимість, потурання (звичайно шкідливе) кому-, чому-небудь.

Лібера́л, а, *ч.* 1. Прибічник лібералізму; член ліберальної партії. 2. *заст.* Вільнодумна людина; вільнодумець. 3. *перен., розм.* Надто терпелива людина, схильна надміру потурати кому-, чому-небудь.

Лібераліза́ція, ї, *ж.* Надання більших свобод, скасування або послаблення державного контролю над різними видами суспільної діяльності. *Політика лібералізації. Лібералізація влади. Лібералізація цін. Лібералізація торгівлі.*

Лібералізо́ваний, а, е. *Лібералізована ціна.*

Лібералізува́ти, у́ю, у́єш.

Лібера́лка, и, *ж.*

Лібера́льний, а, е. *Ліберальна партія. Ліберальний режим* (1—2 знач.). *Ліберальні погляди* (у 2—3 знач.). *Ліберальна людина* (у 4 знач.).

Лібера́льність, ності, *ж.* *Ліберальність поглядів.*

Лібера́льно. *Поводитися ліберально.*

ЛІ́БЕРО, *невідм., ч.* У футболі — вільний захисник, який діє в широкому діапазоні без персонального захисту кого-небудь із гравців суперника.

ЛІБЕРТІ́, *невідм., с.* Сорт блискучої, шовкової або напівшовкової тканини.

ЛІБІ́ДО, *невідм., с., фізіол.* Статевий потяг.

ЛІ́БРА, и, *ж.* 1. Старовинна римська одиниця ваги (приблизно 327,5 г). 2. Одиниця ваги в країнах Латинської Америки (приблизно 460 г). 3. Грошова одиниця Перу, яка перебувала в обігу в 1897—1930 рр.

ЛІБРА́ЦІЯ, ї, *ж., астр.* Періодичні коливання Місяця, унаслідок яких він обернений до Землі не суворо одним боком, а трохи повертається по широті й довготі.

ЛІБРЕ́ТО, *невідм., с.* 1. Літературний текст великого музично-вокального твору (опери, оперети і т. ін.). 2. План сценарію балету або кінофільму. 3. Короткий виклад змісту опери, балету тощо, який звичайно видається окремою книжечкою.

Лібрети́ст, а, *ч.*

Лібрети́стка, и, *ж.*

ЛІБРИФО́РМ, у, *ч., спец.* Механічна тканина деревини; деревні волокна.

ЛІ́ВЕР[1], а, *ч.* 1. Прилад для набирання рідини, що являє собою відкриту з обох боків трубку з розширенням посередині. 2. Ручний насос для перекачування рідини з однієї посудини в іншу.

ЛІ́ВЕР[2], у, *ч.* Нутрощі забитої худоби, що вживаються як їжа (легені, серце, печінка, селезінка).

Лі́верний, а, е. *Ліверна ковбаса.*

ЛІВРЕ́Я, ї, *ж.* Форменний, звичайно обшитий галунами, одяг для швейцарів, лакеїв і т. ін.

Лівре́йний, а, е. *Ліврейний лакей.*

ЛІ́ГА[1], и, *ж.* 1. Об'єднання окремих осіб, організацій, держав. *Ліга радіолюбителів. Ліга меценатів. Ліга Націй. Ліга міст «Євросіті».* 2. *спорт.* Об'єднання команд за рівнем майстерності, що беруть участь в одній структурі системи змагань. *Європейська баскетбольна ліга. Команда вищої ліги.*

ЛІ́ГА[2], и, *ж., муз.* Знак у вигляді дуги над нотами, який означає, що треба

грати зв'язно, не відриваючи однієї ноти від другої (легато).

ЛІ́ГА³, и, *ж.* Одиниця довжини у Великій Британії та США, яка становить три милі. *Ліга морська.*

ЛІГАМЕ́НТ, а, *ч.* 1. Еластичний тяж, що з'єднує черепашки двостулкових молюсків. 2. Зв'язки, що укріплюють суглоби або утримують внутрішні органи.

ЛІГАТУ́РА, и, *ж.* 1. Зображення одним письмовим знаком двох або декількох літер. 2. *мет.* Домішка міді або олова до золота, срібла, платини для надання сплаву більшої твердості. 3. *мед.* Нитка і т. ін., якою перев'язують кровоносну судину, щоб спинити кровотечу.

Лігату́рний, а, е.

ЛІГНІ́Н, у, *ч.*, *спец.* 1. Багата на вуглець речовина, яка після целюлози є основним складником здерев'янілих рослинних тканин. 2. Виготовлений з деревини сорт тонкого, гофрованого паперу, який застосовується в медицині; деревна вата.

ЛІГНІ́Т, у, *ч.*, *спец.* Різновид бурого вугілля.

ЛІГНОФО́ЛЬ, і, *ж.* Конструкційний деревношаруватий матеріал, виготовлюваний з листів шпону (перев. березового), що їх просочують смолами, а потім пресують.

ЛІГРОЇ́Н, у, *ч.*, *спец.* Один з продуктів перегонки нафти, який використовується як пальне або як розчинник лаків.

Лігрої́новий, а, е.

ЛІДА́Р, а, *ч.* Прилад для дистанційного визначення фізичного стану і хімічного складу атмосфери за допомогою лазерного випромінювання.

ЛІ́ДЕР, а, *ч.* 1. Голова, керівник політичної партії, суспільно-політичної організації; держави. *Лідер народно-демократичної партії. Профспілковий лідер.* 2. Особа, яка має авторитет і вплив у колективі. *Лідер танцювальної групи. Неформальний лідер.* 3. Компанія, яка займає чільне місце серед інших, подібних, у виробництві якого-небудь товару або на ринку товарів. *Світовий лідер у виробництві ліків. Лідер мобільного зв'язку.* 4. Корабель, що очолює групу суден. 5. Спортсмен або спортивна команда, що йдуть першими в якому-небудь змаганні. *Лідер турніру.* 6. У велосипедному спорті — мотоцикліст, що їде попереду велосипедистів.

Лі́дерство, а, *с.* *Претендент на лідерство. Боротьба за лідерство.*

Лі́дерський, а, е.

Ліди́рування, я, *с.*

Ліди́рувати, ую, уєш. 1. Посідати чільне місце в політичному, економічному, культурному і т. ін. житті. *Лідирувати у передвиборних перегонах. Лідирувати у хіт-параді.* 2. Іти першим у якому-небудь змаганні, бути лідером (у 2 знач.).

ЛІДЕРТА́ФЕЛЬ, я, *ч.* Німецькі чоловічі товариства шанувальників хорового співу.

ЛІДИ́Т, у, *ч.* Гірська порода, що складається з кварцу, халцедону й опалу з домішками вуглистої речовини.

ЛІЗ..., **ЛІЗО...**, **...ЛІЗ**. Частина складного слова, що відповідає поняттям «розчинення речовини», «розпад речовини».

ЛІЗА́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **ліза́т**, у, *ч.*). Лікарські речовини, що їх застосовують у ветеринарній практиці для стимуляції органів із ослабленою функцією.

ЛІЗГО́ЛЬД, у, *ч.* Форма земельної оренди у середньовічній Англії.

ЛІЗИ́Н, у, *ч.*, *спец.* Амінокислота, що входить до складу майже всіх білків, особливо тваринних.

ЛІ́ЗИНГ, у, *ч.*, *фін.* 1. Довготермінова оренда (від 6 місяців до кількох років) або кредитування машин, обладнання, транспорту, виробничих приміщень тощо, що передбачає можливість їх наступного викупу орендарем за залишковою вартістю. *Оперативний лізинг. Лізинг обладнання.* 2. Видавання обладнання напрокат.

Лі́зинговий, а, е. *Лізингова угода. Лізингова компанія. Лізинговий контракт.*

ЛІ́ЗИС, у, *ч.* 1. *мед.* Поступове падіння температури при деяких захворюваннях; протилежне — **криз**. 2. *біол.* Розчинення клітин, порушення структури тканин під дією ферментів, кислот, солей.

ЛІЗО..., *див.* **ліз...**

ЛІЗОГЕ́НІЯ, ї, *ж.* Своєрідний симбіоз бактерій із деякими бактеріофагами, які наявні в клітині в неінфекційній формі.

ЛІЗО́Л, у, *ч.*, *спец.* Масляниста рідина червоно-бурого кольору, що застосовується для дезінфекції.

ЛІЗОЛЕЦИТИ́Н, у, *ч.* Органічна речовина, що утворюється внаслідок відщеплення від лецитину ненасиченої жирної кислоти.

ЛІЗОФО́РМ, у, *ч.* Розчин формаліну в калійному милі.

ЛІЗОЦИ́М, у, *ч.*, *спец.* Антибіотична речовина, що міститься у тваринних та деяких рослинних білках.

ЛІКВА́ЦІЯ, ї, *ж.*, 1. *геол.* Поділ рідкого, первісно однорідного магматичного сплаву на початку його застигання на дві різні за складом рідини, які не змішуються. 2. *мет.* Неоднорідність хімічного складу твердих сплавів, що виникає при їх застиганні.

ЛІКВІДА́НТ, а, *ч.* Кредитор, який пред'являє права до підприємства-боржника у разі його ліквідації.

ЛІКВІДА́Т, а, *ч.* Юридична особа-боржник, до якої кредитор пред'являє фінансові вимоги у разі її ліквідації.

ЛІКВІДА́ТОР, а, *ч.* 1. Той, хто бере участь у ліквідації наслідків аварії, стихійного лиха. 2. *розм.* Учасник ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС.

Ліквіда́торський, а, е.

ЛІКВІДА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Припинення діяльності (закладу, підприємства, установи тощо). *Ліквідація інституту. Ліквідація боргів.* 2. Припинення існування, знищення чого-небудь. *Ліквідація фірми.*

Ліквідаці́йний, а, е. *Ліквідаційна комісія. Ліквідаційна вартість.*

Ліквідо́ваний, а, е.

Ліквідо́вувати, ую, уєш, **ліквідува́ти**, у́ю, у́єш. 1. Припиняти діяльність (закладу, підприємства, установи тощо); доводити що-небудь до кінця з метою позбутися чогось, розрахуватися з ким-, чим-небудь і т. ін. 2. Припиняти існування, знищувати що-небудь; позбуватися, усувати.

Ліквідува́ння, я, *с.*

ЛІКВІ́ДНИЙ, а, е, *спец.* Який легко реалізується, обертається на готові гроші. *Ліквідні активи. Ліквідні засоби.*

ЛІКВІ́ДНІСТЬ, ності, *ж.* 1. Здатність банків та фірм забезпечувати своєчасне виконання своїх зобов'язань; у банківській практиці — можливість перетворення статей активу (банку, підприємства тощо) на гроші для сплати зобов'язань, які випливають з пасиву. 2. Нескладненість реалізації, продажу, перетворення матеріальних цінностей на готівку. *Ліквідність балансу. Ліквідність банку. Надлишкова ліквідність.* 3. Здатність ринку поглинати цінні папери, що продаються.

ЛІКВІ́ДУС, а, *ч.* Графічне відображення залежності температури початку кристалізації розчину або сплавів від їхнього складу.

ЛІ́КВОР, у, *ч.* Спинномозкова рідина, яка має склад, подібний до лімфи. *Ліквор перикардія. Ліквор фолікули.*

ЛІКÉР, у, *ч.* Солодкий, ароматний міцний алкогольний напій. *Солодкий лікер. Вишневий лікер.*

Лікéрний, а, е. *Лікерний токай.*

ЛІКОПÓДІЙ, ю, *ч.* Жовтий порошок зі спор плауна.

ЛÍКТОР, а, *ч.* У Стародавньому Римі — почесний охоронець при вищих посадових особах.

ЛІКТРÓС, а, *ч. мор.* Спеціальний м'який трос, яким обшивають краї вітрил для надання їм більшої міцності.

ЛІЛІПУ́Т, а, *ч.* 1. Людина дуже маленького зросту; карлик. 2. *перен.* Про малозначущу в якому-небудь відношенні людину.

ЛІМБ, а, *ч.* 1. Диск з поділками на градуси у кутомірних приладах. *Поділка лімба.* 2. *астр.* Край диска сонця. *Лімб сонця.*

ЛÍМБЕРС, у, *ч. мор.* Канал, яким трюмна вода стікає у водозбірний колодязь у днищі дерев'яних суден.

ЛÍМБО, *невідм., ч.* Груповий танець, поширений у Центральній Америці (о. Тобаго).

ЛІМÍТ, у, *ч.* 1. Норма, в межах якої дозволяється користуватися чим-небудь, використовувати щось. *Ліміт часу. Ліміт пального.* 2. *розм.* Обмеження на реєстрацію в якому-небудь місті для осіб, що прибувають з інших регіонів країни.

Лімітáція, ї, *ж.* Регулювання чого-небудь шляхом обмеження; встановлення ліміту на що-небудь.

Лімíтний, а, е. *Лімітна картка.*

Лімíтник, а, *ч., заст., розм.* Працівник, якого прийняли на роботу за лімітною пропискою.

Лімíтниця, і, *ж.*

Лімітóваний, а, е.

Лімíтовий, а, е.

Лімітувáння, я, *с.*

Лімітувáти, у́ю, у́єш. Установлювати ліміт; обмежувати, ставити в залежність від чого-небудь.

ЛÍМІТЕД, *незм.* З обмеженою відповідальністю (про компанію, акціонерне товариство і т. ін.), тобто в межах акціонерного або пайового капіталу (скорочено позначається Ltd).

ЛІМІТРÓФИ, ів, *мн.* 1. Прикордонні області Римської імперії, які утримували війська, що стояли на кордоні. 2. Назва держав, утворених на західних кордонах колишньої Російської імперії після 1917 р. (Латвія, Литва, Естонія, Польща та Фінляндія).

Лімітрóфний, а, е.

ЛІМНÍГРАФ, а, *ч.* Прилад для реєстрації коливань рівня води у свердловинах, колодязях, водоймах.

ЛІМНОЛÓГІЯ, ї, *ж.* Розділ гідрології, який вивчає внутрішні води (озера, ставки і т. ін.); озерознавство.

Лімнóлог, а, *ч.*

Лімнологíчний, а, е. *Лімнологічні дослідження.*

ЛІМНОФÍЛИ, ів, *мн.* (*одн.* **лімнофіл**). Рослини та тварини, які здебільшого обирають озера як своє життєве середовище.

ЛІМОНÍТ, а, *ч.* Мінеральна суміш, в якій основним складником є вуглецевий оксид заліза.

ЛІМУЗИ́Н, а, *ч.* 1. Тип закритого кузова легкового автомобіля із скляною перегородкою між переднім та заднім сидіннями. 2. Автомобіль з таким кузовом. 3. *перен.* Дорогий, престижний легковий автомобіль, як правило, іноземного виробництва.

ЛÍМФА, и, *ж.* Безбарвна рідина, за хімічним складом подібна до плазми крові, що циркулює в лімфатичній системі людини та хребетних тварин і відіграє важливу роль у процесі обміну речовин, а також виконує захисні функції.

Лімфати́чний, а, е. *Лімфатичний вузол. Лімфатична система.*

ЛІМФАДЕНÍТ, у, *ч., мед.* Запалення лімфатичних вузлів.

ЛІМФАНГÍТ, у, *ч., мед.* Запалення лімфатичних судин у людини і тварини.

ЛІМФОГРАНУЛЕМАТÓЗ, у, *ч., мед.* Захворювання, що характеризується пухлиноподібним розростанням лімфатичних вузлів.

ЛІМФÓМА, и, *ж., мед.* Загальна назва доброякісних і злоякісних новоутворень лімфоїдної тканини.

ЛІМФОСАРКÓМА, и, *ж., мед.* Злоякісна пухлина, що розвивається з тканини лімфатичних вузлів і лімфатичних фолікулів ряду органів.

ЛІМФОСТÁЗ, у, *ч., мед.* Припинення циркуляції лімфи в лімфатичних судинах унаслідок виникнення перешкод до її відтоку.

ЛІМФОЦИ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **лімфоци́т**, а, *ч.*). Одна з форм лейкоцитів в організмі людини і хребетних тварин.

ЛІМФОЦИТÓЗ, у, *ч., мед.* Збільшення кількості лімфоцитів в одиниці об'єму крові, пов'язане з інфекційними захворюваннями, захворюваннями крові.

ЛІНГАФÓННИЙ, а, е. 1. Призначений для відтворення звукозапису певної мови (здебільшого іноземної). *Лінгафонний пристрій.* 2. Обладнаний спеціальними пристроями, апаратурою для аудіовізуального вивчення мов. *Лінгафонний кабінет.*

ЛІНГВÍСТИКА, и, *ж.* Наука про мову; мовознавство.

Лінгвісти́чний, а, е. *Лінгвістичний аналіз. Лінгвістична компетенція. Лінгвістична статистика. Лінгвістичний закон.*

Лінгвíст, а, *ч.*

Лінгвíстка, и, *ж.*

ЛІНГВОГЕОГРÁФІЯ, ї, *ж.* Розділ діалектології, що вивчає діалектні риси мови в їх територіальному поширенні.

Лінгвогеографíчний, а, е. *Лінгвогеографічний метод. Лінгвогеографічне районування.*

ЛІНГВОДИДÁКТИКА, и, *ч.* Розділ педагогіки, що займається навчанням мов.

Лінгводидакти́чний, а, е. *Лінгводидактичний матеріал.*

ЛІНГВОСТИЛÍСТИКА, и, *ж.* Розділ мовознавства, що вивчає стилі мови.

Лінгвостилісти́чний, а, е. *Лінгвостилістичний аспект дослідження.*

ЛІНЕАМÉНТИ, ів, *мн.* (*одн.* **лінеамéнт**, у, *ч.*). Лінійні і дугоподібні структурні елементи планетарного значення, пов'язані з глибинними розломами.

ЛІНЕАРИЗÁЦІЯ, ї, *ж.* 1. Лінійне упорядкування одиниць певної системи. 2. Метод дослідження нелінійних систем автоматичного регулювання, за допомогою якого нелінійна система заміняється на її лінійну модель. 3. У системах автоматичної обробки текстів, машинного перекладу — упорядкування елементів речення відповідно до правил, властивих цій мові.

Лінеаризóваний, а, е.

ЛІНЕАРИ́ЗМ, у, *ч.* У багатоголосій музиці — перевага мелодійної лінії над гармонією, перевага самостійності кожного з голосів, характерна для творчості представників музичного експресіонізму.

ЛІНЕÁРНИЙ, а, е. 1. Який утворює певну лінійну послідовність. 2. *муз.* Послідовний рух, що утворює ту чи іншу мелодійну лінію.

Лінеáрність, ності, *ж.*

ЛІНЕМÉТ, у, *ч.* Пневматичний пристрій, за допомогою якого подається буксирний, швартовий канат.

ЛÍНЗА, и, *ж.* 1. Прозоре оптичне скло, обмежене двома сферичними поверхнями (або однією сферичною і однією плоскою), здатне збирати

або розсіювати промені, що проходять через нього. *Контактні лінзи.* 2. *геол.* Поклади, що залягають певними пластами. *Лінзи глин.*

Лінзовий, а, е.

Лінзочка, и, *ж. Маленька лінзочка.*

ЛІНІМЕ́НТ, а, *ч.*, *мед.* Лікарська форма — рідка мазь. *Лінімент синтаміцину.*

ЛІ́НІЯ, ї, *ж.* 1. *мат.* Загальна частина двох суміжних областей поверхні. 2. Риска на площині або у просторі. *Пряма лінія. Хвиляста лінія.* 3. Риска, що визначає напрямок, рівень чого-небудь. *Лінія горизонту. Лінія фронту.* 4. Обриси, контур. *Лінія рота.* 5. Щось розташоване в один ряд. *Лінія залізничного складу.* 6. Шлях сполучення. *Трамвайна лінія.* 7. Система приладів для передавання чого-небудь на відстані. *Лінія електропередач. Гаряча лінія.* 8. Сукупність приладів, що мають виробниче призначення. *Технологічна лінія.* 9. Послідовний ряд родичів. 10. *перен.* Напрям, спосіб мислення. *Проводити свою лінію.*

ЛІНКЕ́Р, а, *ч.* Пристосування у в'язальній машині, що закриває останній ряд петель трикотажного полотна.

ЛІ́НКІДЖ, у, *ч.* У міжнародній політиці — узгодження питань, що є предметом переговорів, з питаннями, що не належать до них. 2. *екон.* Дозвіл біржі своїм клієнтам продавати й купувати в неї контракти з наступною їх купівлею-продажем на іншій біржі. 3. *екон.* Взаємопов'язаний розвиток окремих напрямків у маркетингу.

ЛІ́НКОС, у, *ч.* Штучна мова, побудована за допомогою логічних правил для можливого зв'язку з іншопланетними цивілізаціями.

ЛІНКРУ́СТ, у, *ч.* Рулонний оздоблювальний матеріал з гладенькою або рельєфно-візерунчастою поверхнею, яким облицьовують внутрішні стіни будинків, транспортних засобів.

ЛІНОГРАВЮ́РА, и, *ж.* Один з видів гравюри на лінолеумі.

ЛІНО́ЛЕУМ, у, *ч.* Рулонний матеріал для покриття підлоги, що виготовляється з тканини або потовщеного паперу і пластмас.

Ліно́леумовий, а, е. *Лінолеумове покриття.*

ЛІНОТИ́П, а, *ч.* Друкарська машина, що відливає набір цілими рядками.

Лінотипіст, а, *ч.*

Лінотипістка, и, *ж.*

Лінoти́пний, а, е. *Лінотипна машина.*

Лінoти́пія, ї, *ж.* Складання тексту за допомогою лінотипа.

ЛІНЧУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Учиняти самосуд.

Лінчува́ння, я, *с.* Самосуд, звіряча розправа без суду.

ЛІНЬ, я, *ч.*, *мор.* Тонкий канат (трос) завтовшки менше одного дюйма (25 мм).

ЛІНЬЯ́Ж, у, *ч.* Кількість рядків у друкарській шпальті (на сторінці).

ЛІОФІЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Спосіб зневоднювання тканин, органів та ін. біологічних об'єктів шляхом заморожування їх у вакуумі.

ЛІОФІ́ЛЬНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість речовини інтенсивно взаємодіяти з розчинниками.

ЛІОФО́БНІСТЬ, ності, *ж.* Властивість речовини дуже слабо взаємодіяти з розчинниками.

ЛІПА́ЗА, и, *ж.* Фермент, який міститься у сокові підшлункової залози тваринних і рослинних організмів і забезпечує перетравлювання жирів.

ЛІПАРИ́Т, у, *ч.* Вулканічна гірська порода світлого кольору, за складом близька до граніту.

ЛІПІ́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **ліпід**, у, *ч.*). Група органічних речовин, які входять до складу всіх живих клітин.

Ліпідний, а, е. *Ліпідний обмін.*

ЛІПО́ЇД, у, *ч.* Органічна жироподібна речовина тваринного або рослинного походження, зразком якої є віск, холестерин.

Ліпо́їдний, а, е. *Ліпоїдна речовина.*

ЛІПОКАЇ́Н, у, *ч.* Гормон підшлункової залози, який регулює жировий обмін у печінці.

ЛІПОКСА́ЦІЯ, ї, *ж.* Видалення жирових відкладень із тканин живота, рук, сідниць, стегон тощо.

ЛІПО́МА, и, *ж.* Доброякісна пухлина, що розвивається з жирової тканини.

ЛІПООКСИГЕНА́ЗА, и, *ж.* Фермент класу оксидоредуктаз, окислює ненасичені кислоти до перекисів.

ЛІПОПРОТЕЇ́ДИ, ів, *мн.* Складні білки, до складу яких входить білок (протеїн) та жироподібні речовини (ліпоїди).

ЛІ́ПСІ, *невідм.*, *с.* Парний танець вільної композиції, який виконується в м'якій, але ритмічно загостреній манері.

ЛІ́РА[1], и, *ж.* 1. Старогрецький струнно-щипковий музичний інструмент — символ поетичної творчості натхнення. 2. Західноєвропейський середньовічний однострунний інструмент. 3. Тип дивана-тахти, контури якого нагадують цей музичний інструмент. 4. Старовинний струнно-клавішно-смичковий музичний інструмент.

Лі́рник, а, *ч.* Той, хто грає на лірі (у 1 знач.).

Лі́рницький, а, е.

ЛІ́РА[2], и, *ж.* В Італії, Ватикані та деяких інших країнах — грошова одиниця і відповідна їй монета.

ЛІ́РА[3], и, *ж.* Сузір'я Північної півкулі неба з яскравою зіркою Вега (альфа Ліри).

ЛІРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Тяжіння до ліричних елементів у прозаїчних літературних творах.

ЛІРИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Ліричний характер, ліричний зміст (творів мистецтва). *Ліризм твору.* 2. Ліричний настрій — чутливість, схвильованість, емоційність.

ЛІ́РИКА, и, *ж.* 1. Один з трьох, поряд з епосом і драмою, родів художньої літератури, в якому з особливою виразністю виявляється емоційне ставлення автора до зображуваного. 2. Твори цього роду поезії. *Лірика Шевченка. Інтимна лірика.* 3. *перен.*, *розм.* Ліричний настрій.

Лі́рик, а, *ч. Поет-лірик. Ти справжній лірик.*

ЛІРИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Що стос. лірики. *Ліричний твір. Лірична проза.* 2. Просякнутий ліризмом. *Ліричний відступ.* 3. Чуттєвий, підвищено емоційний. *Ліричні спогади. Лірична натура.* 4. Ніжний, м'який голос співака. *Ліричне сопрано.*

Ліри́чність, ності, *ж.*

Ліри́чно. *Лірично налаштований. Лірично співати.*

ЛІ́СЕЛІ, ів, *мн.* Додаткові вітрила, що їх ставлять на двох передніх щоглах збоку від основних вітрил.

ЛІСТЕРІО́З, у, *ч.*, *мед.*, *вет.* Гостра інфекційна хвороба людини і тварин.

ЛІ́СТИНГ, а, *ч.* 1. Інформація, дані, одержані з ЕОМ у вигляді роздруку тексту; роздруковка. 2. *фін.* Процедура допущення до котирування та торгівлі на фондовій біржі. *Лістинг-контроль. Подвійний лістинг.*

...ЛІТ. Друга частина складних слів, що відповідає поняттям «літерал», «геологічна епоха».

ЛІТ, а, *ч.* Грошова одиниця Литви.

ЛІТА́НІЯ, ї, *ж.* 1. Молитва в католицькій церкві, яку співають або читають під час урочистих релігійних процесій. 2. *перен.* Довгий і нудний перелік чого-небудь; нескінченні скарги.

ЛІ́ТЕР, а, *ч.* Документ, що надає право безоплатного або пільгового проїзду людей, перевезення вантажів

(з позначеною на ньому умовною буквою).

Лі́терний, а, е. *Літерний квиток.*

ЛІ́ТЕРА, и, *ж.* Письмовий знак, що позначає звук або сполучення звуків мови; буква.

Лі́терний, а, е. *Літерне позначення.*

ЛІТЕРА́Л, а, *ч.*, *спец.* Літерні дані, представлені константою.

ЛІТЕРА́ЛЬНИЙ, а, е, *рідко.* Буквальний.

Літера́льно, *рідко. Висловитись літерально.*

ЛІТЕРА́ТОР, а, *ч.* Людина, що професійно займається літературною працею.

Літера́торка, и, *ж.*

Літера́торський, а, е. *Літераторський хист.*

ЛІТЕРАТУ́РА, и, *ж.* 1. Уся сукупність наукових, художніх і т. ін. творів того чи іншого народу, періоду або всього людства. *Антична література. Світова література.* 2. Вид мистецтва — літературна діяльність, процес творення художніх творів за допомогою слова. *Художня література.* 3. Сукупність друкованих творів певної галузі знань, з певного питання. *Мемуарна література. Література з теми дисертації.*

Літерату́рний, а, е. 1. Що стос. літератури (у 2 знач.). *Літературний альманах. Літературний журнал. Літературний образ. Літературний вечір. Літературне читання.* 2. Пов'язаний з творенням художньої літератури, із здатністю до такого виду діяльності. *Літературний хист.* 3. Який відповідає вимогам літератури (у 2 знач.); художній. 4. Який відповідає нормам, закріпленим у писемності, літературі (про мову). *Літературна мова.*

Літерату́рність, ності, *ж. Літературність мови.*

Літерату́рно. *Висловитись літературно.*

ЛІ́ТІЙ, ю, *ч.* Хімічний елемент — дуже легкий, м'який лужний метал сріблисто-білого кольору.

ЛІ́ТІЯ, ї, *ж.* Складова частина всеношного богослужіння напередодні церковних свят. *Заупокійна літія.*

ЛІТО... Перша частина складних слів, яка відповідає поняттям «той, що стосується каменя», «той, що стосується гірських порід».

ЛІТОГЕНЕ́З, у, *ч.*; *геол.* Утворення осадів та осадових гірських порід.

Літоге́нний, а, е. *Літогенна інверсія рослинності.*

ЛІТОГЛІ́ФІКА, и, *ж.* Різьблення по каменю.

ЛІТОГРА́ФІЯ[1], ї, *ж.* 1. Спосіб друку, при якому зображення наносять на пласку поверхню каменя. *Підручник з літографії.* 2. Відбиток, одержаний з літографічної друкарської форми. *Літографія портрета.* 3. Підприємство, цех, де друкують з літографічної друкарської форми. 4. Вид графічного мистецтва. 5. В електроніці — спосіб формування заданого рельєфу у шарі металу, напівпровідника у процесі виготовлення інтегральних схем та ін. електронних приладів. *Променева літографія.*

Літо́граф, а, *ч.*

Літографі́чний[1], а, е. *Літографічні видання.*

Літографо́ваний, а, е.

Літогра́фський, а, е. *Літографська картина. Літографський камінь.*

Літографува́ння, я, *с.*

Літографува́ти, у́ю, у́єш. Друкувати способом літографії (у 1 знач.).

ЛІТОГРА́ФІЯ[2], ї, *ж.*, *геол.* Розділ геологічної науки, що вивчає осадові гірські породи, — петрографія.

Літографі́чний[2], а, е. *Літографічний сланець.*

ЛІТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ геології, що вивчає склад, структуру, походження та зміни осадових гірських порід.

Літологі́чний, а, е. *Літологічний склад. Літологічне заміщення.*

ЛІТОРА́ЛЬ, і, *ж.* Прибережна зона морського дна, що осушується під час відпливу.

Літора́льний, а, е. *Літоральна зона. Літоральні відклади.*

ЛІТОСФЕ́РА, и, *ж.*, *геол.* Верхня тверда оболонка Землі.

Літосфе́рний, а, е. *Літосферні плити.*

ЛІТО́ТА, и, *ж.* 1. Стилістична фігура, пов'язана з посиленням значення слова шляхом подвійного заперечення. 2. Один із засобів підкреслення виразності мови, побудований головним чином на применшенні якої-небудь ознаки предмета; протилежне — **гіпе́рбола**.

ЛІТОТЕ́КА, и, *ж.* Колекція зразків гірських порід.

ЛІТОТРИ́ПСІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Видалення каміння з нирок методом дроблення.

ЛІТОТРИ́КТОР, а, *ч.* Щипці для подрібнення каменів у сечовому міхурі.

ЛІТОФА́НІЯ, ї, *ж.* 1. Декоративно-ужиткові вироби з фарфору, малюнки на яких видно при просвічуванні. 2. Спосіб виготовлення таких виробів. 3. Зображення на воску для виготовлення картин на папері, які видно при просвічуванні.

ЛІТОФІ́ТИ, ів, *мн.* Рослини, що ростуть на скелях і на камінні (мохи, лишайники тощо).

ЛІТР, а, *ч.* У міжнародній метричній системі мір — основна одиниця місткості рідких і сипких тіл, що дорівнює 1000 куб. см.

Літра́ж, у́, *ч.* Об'єм якої-небудь посудини, виражений у літрах. *Літраж двигуна.*

Літро́вий, а, е. *Літрова пляшка.*

ЛІТУРГІ́Я, ї, *ж.* Головне християнське богослужіння (у православних — обідня, у католиків — меса), що супроводжується співом та інструментальною музикою, під час якого здійснюється причащання.

Літургі́йний, а, е. *Літургійний спів.*

Літу́ргіка, и, *ж.* Одна з богословських дисциплін, що викладається в духовних навчальних закладах.

Літургі́чний, а, е. *Літургічна драма.*

ЛІФ, а, *ч.* Верхня частина жіночого плаття, що охоплює груди й спину.

ЛІ́ФО, *невідм.*, *фін.* 1. Метод підрахування відсотків за вкладом, що вносився частинами, після вилучення частини вкладу. 2. Метод обчислення вартості цінних паперів, що їх реалізують інвестиційні фонди. 3. Метод бухгалтерського обліку товарно-матеріальних цінностей.

ЛІФТ, а, *ч.* Технічна споруда із спеціальною кабіною для вертикального переміщення людей або вантажів. *Вантажний ліфт. Пасажирський ліфт.*

Ліфте́р, а, *ч.*

Ліфте́рка, и, *ж.*

Лі́фтовий, а, е. *Ліфтова кабінка.*

ЛІ́ФТИНГ, а, *ч.* Косметична операція підтягування шкіри обличчя, під час якого на шиї, за вухами й на скронях робляться розрізи, шкіру та м'язи відшаровують, підтягують та видаляють надлишки.

ЛІХЕНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ ботаніки, що вивчає лишайники.

Ліхенологі́чний, а, е. *Ліхенологічні дослідження.*

ЛІХЕНОФЛО́РА, и, *ж.*, *бот.* Лишайники як частина рослинного світу.

ЛІ́ХТЕР, а, *ч.* Вантажне, несамохідне морське судно типу баржі.

Лі́хтерний, а, е. *Ліхтерна система.*

ЛІЦЕ́Й, ю, *ч.* Тип середнього загальноосвітнього навчального закладу. *Фізико-математичний ліцей.*

Ліце́їст, а, *ч.*

Ліцеї́стка, и, *ж.*

Ліце́йний, а, е. *Ліцейне навчання.*

ЛІЦЕНЗІА́Р, а, *ч.* Юридична особа — власник винаходу, платежу, який видає ліцензіатові ліцензію на використання своїх прав у визначених договором межах.

ЛІЦЕНЗІА́Т, а, *ч.* Юридична особа, яка купує у власника винаходів, патентів (ліцензіара) право на їх використання у визначених договором межах.

ЛІЦЕ́НЗІЯ, ї, *ж.* 1. Дозвіл державних органів займатися протягом певного терміну тією чи іншою діяльністю (господарською, фінансовою, у сфері торгівлі, послуг і т. ін.). *Генеральна ліцензія. Отримати ліцензію. Ліцензія на надання страхових послуг. Ліцензія на індивідуальну діяльність. Ліцензія на валютні операції.* 2. Надане іншій особі або організації право використовувати захищену патентами технічну документацію або винахід, технологію, торгову марку тощо. *За ліцензією фірми. Патентна ліцензія.* 3. Дозвіл на право пільгового користування чим-небудь. *Лецензія на полювання.*

Ліцензі́йний, а, е. *Ліцензійна угода. Ліцензійна торгівля.*

Ліцензо́ваний, а, е. *Ліцензовані товари.*

Ліцензува́ти, у́ю, у́єш. 1. Оформляти дозвіл (ліцензію) на право проведення тих або інших операцій (наприклад, експорту або імпорту певних товарів, здійснення певних видів діяльності тощо). 2. Укладати договір на передачу однією особою (ліцензіаром) іншій особі (ліцензіату) права використовувати ім'я, продукцію, технологію або послуги ліцензіара в межах певного регіонального ринку.

Ліцензува́ння, я, *с.*

ЛІЦЕНЦІА́Т, у, *ч.* 1. У середньовічних університетах — викладач, який здобув право читати лекції до захисту докторської дисертації. 2. Перший науковий ступінь у деяких країнах Західної Європи та Латинської Америки, що присуджується під час 3—4 років навчання у вищому навчальному закладі та дає право викладати у середньому навчальному закладі.

ЛОБЕКТОМІ́Я, ї, *ж.* Видалення частки легенів.

ЛОБЕ́ЛІЯ, ї, *ж.* Рід рослин родини лобелієвих.

ЛО́БІ, *невідм., с.* 1. Представники певних економічно, фінансово сильних структур у парламенті, які чинять тиск на прийняття законодавцями або урядом рішень на користь цих структур. 2. Система тиску на державні, законодавчі, виконавчі, судові органи влади, спрямовані на підтримку окремих галузей і сфер економіки, зумовлені не об'єктивною необхідністю, а зацікавленістю, іноді підкупом посадових осіб; лобізм.

Лобі́зм, у, *ч.* 1. Те саме, що **ло́бі** (у 2 знач.). 2. Діяльність, поведінка лобістів.

Лобі́ст, а, *ч.* Той, хто належить до лобі, відстоює інтереси певної монополії, здійснюючи тиск на законодавців і державних чиновників.

Лобі́стський, а, е.

ЛОБІЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш. Здійснювати тиск на владні структури з метою прийняття рішень в інтересах певного економічного і політично впливового угруповання. *Лобіювати інтереси підприємців.*

Лобіюва́ння, я, *с. Лобіювання інтересів партії.*

ЛОВЕЛА́С, а, *ч.* Спокусник, зальотник, баламут.

Ловела́сівський, а, е, *розм.*

ЛО́ВЕРДЕК, а, *ч., мор.* Нижня палуба на судні.

...ЛОГ. Друга частина складних слів, що 1) позначає особу, яка працює в науці; 2) відповідає поняттям «слово», «мова».

ЛО́ГА, и, *ж.* Тварина, що лежить на морському дні.

ЛОГАЕ́ДИ, ів, *мн.* Віршований розмір античних часів, що складався з поєднання неоднакових стоп, послідовність яких правильно повторюється від строфи до строфи.

ЛОГАРИ́ФМ, а, *ч., мат.* Показник степеня, до якого потрібно піднести число-основу, щоб одержати дане число. *Таблиця логарифмів. Натуральні логарифми.*

Логарифмі́чний, а, е. *Логарифмічне рівняння. Логарифмічна лінійка. Логарифмічні таблиці.*

Логарифмува́ння, я, *с.*

Логарифмува́ти, у́ю, у́єш. Знаходити логарифм даного числа.

ЛО́ГЕР, ЛЮ́ГЕР, а, *ч.* 1. Морське судно для риболовлі зі спеціальними сітями, якими захоплюють рибу, що торкнулася до них. 2. Те саме, що **дри́фтер**.

...ЛОГІЗМ. Друга частина складних слів, що відповідає поняттям «слово», «словосполучення».

ЛОГІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Мислити схематично, з холодною розсудливістю.

Логізо́ваний, а, е.

Логізува́ння, я, *с.*

ЛО́ГІКА, и, *ж.* 1. Наука про закони і форми мислення. *Формальна логіка. Діалектична логіка. Математична логіка.* 2. Розумність висновків, внутрішня закономірність. *Логіка подій. Логіка викладу.* 3. Сукупність чиїх-небудь поглядів; хід міркувань, умовиводів. *Жіноча логіка.*

Ло́гік, а, *ч.*

Логі́чний, а, е. *Логічні категорії. Логічна операція* (у 1 знач.). *Логічний наголос* (у 2 знач.).

Логі́чність, ності, *ж. Логічність пропозиції.*

Логі́чно. *Події розвиваються логічно.*

ЛОГІ́Н, а, *ч.* Обликове ім'я користувача, яке використовується для входу у комп'ютерну систему.

ЛОГІ́СТИКА[1], и, *ж.* 1. Математична логіка. 2. Філософський напрямок у математиці, який зводить останню до математичної логіки.

Логі́ст, а, *ч.*

Логісти́чний, а, е.

ЛОГІ́СТИКА[2], и, *ж.* Теорія і практика управління матеріально-технічним забезпеченням, товарно-матеріальними запасами. *Логістика виробництва. Логістика збуту. Логістика транспорту.*

ЛОГІЦИ́ЗМ, у, *ч.* Напрям у математиці на межі XIX—XX ст., за яким математика — аналітична наука, що послуговується дедуктивними методами й не визнає нелогічних операцій.

...ЛОГІЯ. Друга частина складних слів, яка відповідає поняттям «наука», «знання».

ЛОГОГРА́МА, и, *ж.* 1. *лінгв.* Знак, що позначає слово у стародавніх ієрогліфічних системах письма. 2. Скорочення; еліптична форма мови, що використовується в деяких ситуаціях спілкування (телеграма, реклама).

ЛОГО́ГРАФ, а, *ч.* 1. Стародавній грецький літописець. 2. В Афінах (кінець V ст. до н. е.) — автор судових промов, що складалися від імені клієнтів з урахуванням їхнього характеру, освіти тощо.

ЛОГОГРИ́Ф, а, *ч.* Різновид шаради, для розв'язання якої необхідно відшукати загадане слово й утворити від нього нові слова, переставляючи або викидаючи окремі склади чи літери.

ЛОГО́МЕТР, а, *ч.* Вимірювальний механізм для визначення відношення величин двох електричних струмів.

Логометри́чний, а, е. *Логометричний метод.*

ЛОГОПА́ТІЯ, ї, *ж.* Загальна назва розладу мови (заїкання, гаркавість, шепелявість і т. ін.), що виникає вна-

слідок ушкодження мовного апарату або центральної нервової системи.

Логопа́т, а, *ч.* Людина, що хворіє на логопатію.

Логопати́чний, а, е. *Логопатичний розлад.*

Логопатоло́гія, ї, *ж.* Те саме, що логопа́тія.

ЛОГОПЕ́ДІ́Я, ї, *ж.* Наука, що вивчає розлади мови та розробляє методи їх лікування.

Логопе́д, а, *ч.*

Логопеди́чний, а, е. *Логопедичне заняття. Логопедичний кабінет.*

ЛО́ГОС, а, *ч., філос.* У давньогрецькій філософії — загальна закономірність, світовий розум; у християнстві — слово.

ЛОГОТИ́П, а, *ч.* 1. Фірмовий товарний знак — спеціально розроблена, оригінально графічно оформлена повна та скорочена назва фірми або групи товарів цієї фірми. 2. *мн., заст.* Літери з найбільш уживаними словами або складами, що використовувалися в минулому при ручному набиранні.

ЛОГОФЕ́Т, а, *ч.* У Візантії — назва державних посадовців, які відповідали за імператорську скарбницю, патріаршу печатку тощо. *Логофет великий.*

ЛО́ДЖІЯ, ї, *ж.* Приміщення, заглиблення на фасаді будинку, як правило, відкрите з одного боку та огороджене парапетом або ґраткою; різновид балкона.

ЛО́ЖА, і, *ж.* 1. У глядацькій залі — відділені перегородками місця для кількох глядачів. 2. *іст.* Відділення масонської організації. *Масонська ложа.*

ЛОЖЕМЕ́НТ, а, *ч.* 1. Профільоване сидіння, крісло в літальному апараті для льотчика, космонавта. 2. Пристрій для встановлення і закріплення на транспортних засобах яких-небудь машин, великих вантажів. 3. Пристрій для кріплення космічного літального апарата на стартовому майданчику.

ЛОКАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Обмеження місця або дії чого-небудь; обмеження поширення якого-небудь явища, процесу певними межами. *Локалізація пожежі. Коефіцієнт локалізації.* 2. Пристосування до місцевих умов. *Локалізація промислових відходів.*

Локалізаці́йний, а, е. *Локалізаційна економіка. Локалізаційна характеристика. Локалізаційний аналіз.*

Локалізо́ваний, а, е. *Локалізований біль.*

Локалізува́ти, у́ю, у́єш. Обмежувати певним місцем, не допускати поширення чого-небудь.

ЛОКА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Місцевий, властивий певному місцю; який не виходить за певні межі. *Локальна війна. Локальний ринок. Локальна комп'ютерна система. Локальний колорит. Локальна система розселення. Локальна спільність.* 2. У живописі — такий, що незмінно, постійно властивий певному предмету (про колір, тон).

Лока́льність, ності, *ж.*

Лока́льно. *Діяти локально.*

ЛОКАТИ́В, а, *ч., лінгв.* Місцевий відмінок із значенням місця.

Локати́вний, а, е.

ЛОКА́ТОР, а, *ч.* Прилад для визначення місцезнаходження об'єкта способом уловлювання відбитих від нього звукових хвиль або радіохвиль.

Лока́торник, а, *ч.* Той, хто обслуговує локатор.

ЛОКА́УТ, у, *ч., політ.* Закриття власниками своїх підприємств і масове звільнення робітників з виробництва з метою попередження або придушення страйків. *Оголосити локаут.*

Лока́утник, а, *ч.* Той, хто оголошує локаут.

Локаутува́ти, у́ю, у́єш. Звільняти внаслідок локауту.

ЛОКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Визначення місцезнаходження об'єкта за допомогою локатора; таке визначення місцезнаходження чого-небудь деякими тваринами. *Звукова локація. Оптична локація.*

Локаці́йний, а, е. *Локаційний пункт.*

ЛО́КВА, и, *ж.* Субтропічне дерево або кущ родини розових з їстівними плодами, які споживають у свіжому та переробленому вигляді (компот, варення тощо).

ЛО́КО, *невідм., с.* 1. Умова угоди, за якою ціна, визначена продавцем за товар, не включає витрат, пов'язаних з подальшим транспортуванням товару. 2. Біржова операція купівлі-продажу іноземної валюти або цінних паперів, розрахунок за якою проводять на біржі, де було укладено угоду.

ЛОКОМОТИ́В, а, *ч.* 1. Силова, тяглова машина (паровоз, тепловоз, електровоз і т. ін.) для пересування вагонів по залізничних рейках. 2. *перен.* Рушійна сила чого-небудь.

Локомоти́вний, а, е. *Локомотивне депо* (у 1 знач.). *Локомотивна галузь господарства* (у 2 знач.).

Локомоти́вник, а, *ч.* Той, хто обслуговує локомотив під час руху поїзда.

ЛОКОМО́ЦІЯ, ї, *ж., біол.* Сукупність узгоджених рухів (ходіння, політ, плавання і т. ін.), за допомогою яких людина і тварина переміщуються у просторі.

Локомоці́йний, а, е. *Локомоційна діяльність.*

ЛОКСОДРО́МА, и, *ж.*, **ЛОКСОДРО́МІЯ**, ї, *ж., мат., геогр.* Гвинтова лінія, спіраль на певній сферичній поверхні.

Локсодро́мний, а, е.

ЛО́КУС, у, *ч.* 1. Місцезнаходження чого-небудь. 2. У генетиці — місце локалізації того чи іншого гена на генетичній карті хромосоми.

ЛОЛА́РДИ, ів, *мн.* Народні проповідники, учасники антикатолицького селянсько-плебейського руху XIV ст. в Англії та в інших країнах Західної Європи.

ЛОЛІПО́П, а, *ч.* Цукерка, льодяник на паличці.

ЛО́МАС, у, *ч.* Тип пустельної рослинності в Південній Америці на тихоокеанському узбережжі, що взимку використовуються як пасовиська.

ЛОМБА́РД, у, *ч.* Кредитна установа, що надає грошові позички за певний відсоток під заставу цінних речей, рухомого майна.

Ломба́рдний, а, е. *Ломбардне майно.*

ЛОНГБО́РД, а, *ч.* Дошка для катання по твердій поверхні, схожа на скейт, але з колесами великого діаметра (від 60 до 80 мм), що дозволяє розвивати великі швидкості.

ЛОНГЕ́Т, а, *ч.*, **ЛОНГЕ́ТА**, и, *ж.* Широка пов'язка з кількох шарів гіпсового бинта, що накладається на місця перелому кісток.

ЛОНГІТЬЮ́Д, у, *ч.* Довготермінове систематичне дослідження тих самих осіб, що дозволяє визначити вікові та індивідуальні особливості фаз життєвого циклу.

ЛОНГСЕ́ЛЕР, а, *ч.* Книга, що тривалий час добре купується та продається.

ЛОНГУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Продовжувати.

ЛО́НЖА, і, *ж.* Страхувальний канат для циркових артистів, для спортивних тренувань.

ЛОНЖЕРО́Н, а, *ч., спец.* Поздовжня балка конструкції автомобіля, вагона, мосту, трактора, літака, що надає їм міцності.

Лонжеро́нний, а, е.

ЛО́ПІНГ, а, *ч.* Спортивний снаряд, стаючи всередину якого людина (гімнаст або акробат) обертається відразу в горизонтальній і вертикальній площинах.

ЛОРД, а, *ч.* 1. У середньовічній Англії — феодальний землевласник. 2. У Великій Британії — спадковий дворянський титул, що надається королем діячам політики, науки, культури, а також особа, що має цей титул. *Палата лордів.* 3. Складова частина офіційної назви деяких вищих посад у Великій Британії. *Лорд-канцлер. Лорд-мер.*

Лорд-ка́нцлер, а, *ч.* У Великій Британії — голова палати лордів і вища судова службова особа.

Лорд-ме́р, а, *ч.* У деяких великих містах Великої Британії — особа, яка очолює муніципалітет; міський голова.

ЛОРДО́З, у, *ч.* Нормальний вигин у дорослої людини шийного і поперекового відділів хребта опуклістю вперед.

ЛО́РІ, *невідм.*, *ч.* 1. Рід папуг. 2. Два роди напівмавп родини лорієвих.

ЛОРНЕ́Т, а, *ч.* 1. Рід монокля в оправі, яким користувались у дворянських колах. 2. Окуляри в оправі з ручкою.

ЛО́РО, ЛО́РО-КО́НТО, *невідм.*, *с.* Рахунок, відкритий банком своєму банкові-кореспондентові для внесення сум, що надходять на його користь; виконання операцій за його дорученням.

ЛОСЬЙО́Н, у, *ч.* Косметичний гігієнічний засіб для догляду за шкірою — водно-спиртовий розчин вітамінів, екстрактів лікарських трав тощо. *Лосьйон для обличчя. Лосьйон для волосся.*

ЛОТ[1], а, *ч.*, *мор.* Прилад для вимірювання глибини моря, річки тощо з борта судна. *Акустичний лот. Механічний лот.*

ЛОТ[2], а, *ч.* Предмет, кілька предметів або партія товарів, які одночасно продаються на аукціоні.

ЛОТЕРЕ́Я, ї, *ж.* 1. Розігрування речей або грошових сум за білетами однакової вартості. 2. *перен.* Справа, успіх в якій головним чином залежить від певного випадку.

Лотере́йний, а, е. *Лотерейний білет.*

ЛОТО́, *невідм.*, *с.* Гра, в якій для виграшу треба першим накрити ряд цифр або малюнків на спеціальній карті.

ЛО́ТОС, а, *ч.* Південна водяна рослина родини лататтєвих з великими красивими квітками й їстівними плодами.

ЛОТОФА́Г, а, *ч.* У грецькій міфології — людина, яка, харчуючись плодами лотоса, забувала про минуле.

ЛОЦІЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш. Вести судно.

Лоціюва́ння, я, *с.*

ЛО́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Розділ науки про судноводіння, який вивчає моря, океани, річки з точки зору умов судноплавства. 2. Посібник для судноплавства, що містить систематичний опис водних басейнів (морів, річок), узбереж, гідрологічні та метеорологічні відомості і т. ін.

ЛО́ЦМАН, а, *ч.* Провідник суден, добре обізнаний з навігаційними умовами певної ділянки моря, річки, каналу тощо.

Ло́цманський, а, е.

Лоцманува́ння, я, *с.*

Лоцманува́ти, у́ю, у́єш, *розм.* Бути лоцманом, виконувати обов'язки лоцмана.

ЛОЦМЕ́ЙСТЕР, а, *ч.* Посадова особа в порту, яка відповідає за безпечне проходження суден морями, річками, для чого встановлює знаки обмеження та інші плавучі засоби навігаційного обладнання водних шляхів, стежить за їхнім станом тощо.

ЛОЯ́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Який дотримується закону, іноді тільки формально. 2. Який коректно, доброзичливо ставиться до кого, чого-небудь. *Лояльна поведінка.*

Лоя́льність, ності, *ж.* *Лояльність поведінки.*

ЛУБРИКА́ТОР, а, *ч.* Прилад для змащування під тиском тертьових поверхонь машин та механізмів.

ЛУДИ́ТИ, ів, *мн.* Учасники перших масових заворушень у Великій Британії з 60-х рр. XVIII ст. до початку 30-х рр. XIX ст., які виступали проти введення машин у виробництво, руйнуючи їх.

ЛУЗА, и, *ж.* Один із шести отворів із сітчастим мішечком для кулі по краях більярдного столу.

ЛУ́НА-ПАРК, а, *ч.* Міський парк з різноманітними атракціонами, розважальними павільйонами та іншими розвагами.

ЛУНАТИ́ЗМ, у, *ч.* Те саме, що **сомнамбулізм**.

Луна́тик, а, *ч.*

ЛУ́ПА, и, *ж.* Прилад, який збільшує розміри розглядуваних під ним предметів у 2—50 разів.

ЛУПЕРКА́ЛІЇ, ій, *мн.* У Стародавньому Римі — весняні свята на честь бога Фавна, покровителя плодючості, отар та худоби.

ЛУТЦ, а, *ч.* Різновид стрибків у фігурному катанні, виконуваний з ходу назад — назовні.

ЛУФА́Р, я́, *ч.* Рід окунеподібних риб.

ЛУЦИ́ПЕР, ЛЮЦИ́ПЕР, а, *ч.* 1. У християнській міфології — сатана, володар пекла і зла. 2. Біс, чорт.

ЛЮ́ВЕРС, а, *ч.*, *мор.* Круглий отвір у вітрилі, тенті тощо, обплетений тросом або стиснений металевим кільцем, призначений для протягування мотузка, снасті; металеве кільце, через яке протягують мотузок, снасті.

ЛЮ́ГЕР, *див.* **ло́гер**.

ЛЮ́ЕС, у, *ч.*, *мед.* Сифіліс.

Люети́чний, а, е.

ЛЮЇЗИ́Т, у, *ч.*, *спец.* Отруйна речовина наривної та загальноотруйної дії.

ЛЮК, а, *ч.* Отвір, звичайно із заслінкою, для проникнення вниз, в середину чого-небудь. *Каналізаційний люк. Гарматний люк.*

ЛЮКС[1], а, *ч.*, *фіз.* Одиниця освітленості, яка дорівнює рівномірній освітленості 1 $м^2$ площі 1 люменом світлового потоку.

Люксме́тр, а, *ч.*, *фіз.* Прилад для вимірювання освітлення.

ЛЮКС[2]. 1. *у знач. прикм.* Найкращий за рівнем обладнання, обслуговування, найвищого класу. 2. у, *ч.* Каюта, купе, номер готелю тощо найвищої категорії. *Вагон люкс. Номер люкс.*

Лю́ксовий, а. е. *Люксова сукня. Люксовий номер.*

ЛЮЛЯ́-КЕБА́Б, люля́-кеба́ба, *ч.*, *кул.* Страва з баранячого фаршу у формі невеликих котлет або ковбасок з гострими приправами, приготовлених, як шашлик, на відкритому вогні.

ЛЮМБА́ГО, *невідм.*, *с.*, *мед.* Сильний біль, що раптово виникає в попереку при захворюваннях м'язів і нервів; простріл.

ЛЮ́МЕН, а, *ч.*, *фіз.* Міжнародна одиниця світлового потоку.

Люменоме́тр, а, *ч.* Прилад для вимірювання світлового потоку в люменах.

ЛЮМІНЕСЦЕ́НЦІЯ, ї, *ж.*, *фіз.* Світіння твердих тіл або газоподібних, рідких речовин, яке під впливом певного джерела енергії не супроводжується тепловим випромінюванням.

Люмінесце́нтний, а, е. *Люмінесцентна лампа. Люмінесцентна фарба.*

Люмінесціюва́ти, ю́є. Мати здатність до люмінесценції; світитися (холодним світлом).

ЛЮМІНОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Спосіб виготовлення малюнків або тексту із застосуванням світних речовин, нанесених на картон, на який укладають відтворюваний оригінал і фотоматеріал.

ЛЮМІНОФО́Р, у, *ч.* Синтетична речовина, здатна до люмінесценції.

ЛЮ́МПЕН, а, *ч.* Людина з декласованих верств населення, відірвана від виробничої діяльності, позбавлена власності, морально низька.

Лю́мпенський, а, е, *фам. Люмпенський елемент. Люмпенське мислення.*

Люмпеніза́ція, ї, *ж. Люмпенізація населення.*

Люмпенізува́ти, у́ю, у́єш. Робити належним до декласованих прошарків населення.

ЛЮ́МПЕН-ІНТЕЛІГЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* Прошарок людей з вищою освітою, що втратили кваліфікацію, майстерність, творчу ініціативу; з низьким матеріальним забезпеченням.

ЛЮ́МПЕН-ПРОЛЕТАРІА́Т, у, *ч.* Декласовані елементи, що втратили зв'язок з виробництвом, — босяки, злодії, старці тощо.

Лю́мпен-пролета́рський, а, е.

ЛЮНЕ́Т, а, *ч.* 1. У машинобудуванні — пристрій для додаткового підтримування тонкої довгої заготовки, яку обробляють на металорізальному верстаті. 2. *архіт.* Арковий проріз у склепінні або стіні над дверима, вікном, горизонтально обмежений знизу.

ЛЮПИ́Н, у, *ч.* Трав'яниста рослина родини бобових, яку вирощують на зелене добриво, на корм худобі та як декоративну.

Люпиніза́ція, ї, *ж., с. г.* Підвищення родючості ґрунтів за допомогою вирощування на них люпину як зеленого добрива.

Люпи́новий, а, е. *Люпинові посіви. Люпиновий пар.*

ЛЮПОЗО́РІЙ, ю, *ч.* Лікувально-профілактична установа, яка здійснює профілактику, лікування та вивчення туберкульозу шкіри — люпусу.

ЛЮ́ПУС, у, *ч.* Туберкульоз шкіри.

ЛЮ́РЕКС, у, *ч.* Металізована або покрита фольгою нитка, використовувана у виробництві деяких тканин, що надає їм поверхневого блиску. *Тканина з люрексом.*

ЛЮ́СТРА, и, *ж.* Підвісний освітлювальний прилад, що має кілька джерел світла (свічок, електроламп) і оздоблену арматуру.

Лю́стровий, а, е. *Люстрова арматура.*

ЛЮСТРА́ЦІЯ[1], ї, *ж.* 1. Релігійні обряди, пов'язані з уявленням про очищувальну силу магічних дій. 2. Заборона функціонерам високих чинів забороненої в певній країні політичної партії протягом певного терміну обіймати посади в державному апараті, обиратися у представницькі органи, бути суддями і т. ін.

ЛЮСТРАЦІЯ[2], ї, *ж.* 1. У Польщі (XVI—XVIII ст.), Литві, Білорусі та на Правобережній Україні (XVIII—XIX ст.) — періодичні описи державного майна для обліку прибутків. 2. Визначення доходів з нерухомості; опис, здійснюваний з цією метою.

ЛЮСТРИ́Н, у, *ч.* Тонка блискуча вовняна або напіввовняна тканина з блиском, що використовувалася для пошиття чоловічих піджаків.

ЛЮТЕРА́НСТВО, а, *с.* Один із найбільших напрямів християнського протестантського віросповідання, який виник у першій половині XVI ст. в Німеччині під час Реформації на основі вчення Мартіна Лютера, як протест бюргерства проти засилля католиків.

Лютера́нин, а, *ч.*

Лютера́нка, и, *ж.*

Лютера́нський, а, е. *Лютеранська церква.*

ЛЮТЕ́ЦІЙ, ю, *ч.* Блискучий метал; останній член з групи рідкісноземельних елементів.

Люте́цієвий, а, е.

ЛЮ́ТНЯ, і, *ж.* Струнний щипковий музичний інструмент стародавнього арабо-іранського походження.

ЛЮ́ФА́, лю́фи́, *ж.* Теплолюбна рослина родини гарбузових, молоді плоди якої вживаються в їжу, а із стиглих виготовляють мочалки, літні головні убори тощо.

ЛЮФТ, а, *ч., спец.* Зазор між частинами машини, пристрою. *Усунути люфт.*

ЛЮФТПА́УЗА, и, *ж., муз.* Коротка перерва у звучанні музики, не передбачена нотописом.

ЛЮЦЕ́РНА, и, *ж.* Рід трав'янистих рослин родини бобових.

Люце́рновий, а, е. *Люцернове поле. Люцерновий корм.*

ЛЮЦИ́ПЕР, *див.* **Люци́пер**.

Люци́перовий, а, е.

ЛЯ, *невідм.* Шостий ступінь основного музичного звукоряду.

ЛЯКРО́С, у, *ч.* Національна канадська спортивна гра з розеткою-ключкою на трав'яному полі, правила якої нагадують прийняті в хокеї з шайбою.

ЛЯМБЛІО́З, у, *ч., мед.* Захворювання кишечника або жовчного міхура людини, викликане паразитуванням у них лямблій.

Ля́мблія, ї, *ж.* Одноклітинний організм типу найпростіших, який паразитує в кишечнику або жовчному міхурі людини, викликаючи їх захворювання.

ЛЯ́НІ, *невідм.* Адміністративно-територіальна одиниця у Фінляндії.

ЛЯ́ПСУС, у, *ч.* Прикра помилка, недогляд в усній або писемній мові через неуважність, поспішність, забудькуватість.

ЛЯРД, а, *ч.* Топлене свиняче сало.

ЛЯСЕ́, *невідм., с.* 1. Стрічка-закладка, приклеєна до верхньої частини корінця книжки. 2. Папірець, що укладає в книжку видавництво чи торговельна організація, яким повідомляє про продаж або підготовку до друку інших книжок.

ЛЯТИМЕ́РІЯ, ї, *ж.* Вид риби.

М

МА, *невідм., ж.* Богиня — мати богів у міфології багатьох давніх народів Малої Азії.

МАА́Р, у, *ч., геол.* Воронкоподібне або циліндричне заглиблення в земній корі, що має вулканічне походження. *Маар часто заповнюється водою.*

МАВЗОЛЕ́Й, ю, *ч.* Велика надмогильна архітектурна споруда.

Мавзоле́йний, а, е.

МА́ВРИ, ів, *мн.* (*одн.* **мавр**, а, *ч.*; **маврита́нка**, и, *ж.*). У період античності та в Середні віки — європейська назва корінного населення Північної Африки (крім Єгипту), а пізніше арабів, які у VIII ст. підкорили Північну Африку та Піренейський півострів.

Маврита́нський, а, е. *Мавританське мистецтво. Мавританський газон. Мавританський стиль.*

Ма́врський, а, е. *Маврські племена.*

МАГ, а, *ч.* 1. У країнах Стародавнього Сходу — жрець, що виконував релігійні обряди й провіщав майбутнє. 2. Людина, що, згідно з міфологічними або язичницькими уявленнями, володіє таємницями магії (у 1 знач.).

МАГАЗИ́Н, *ч.* 1. *род.* у. Установа, що проводить роздрібну торгівлю. *Універсальний магазин. Магазин самообслуговування.* 2. *род.* а, *спец.* Частина апарата або приладу (найчастіше зброї) у вигляді коробки або трубки, куди вкладають кілька однорідних предметів (наприклад, патронів). 3. *род.* у. Структура даних, до якої можна долучати або вилучати елементи, при цьому досяжним є лише останній доданий елемент; стек (у 2 знач.). 4. *род.* а, *ел.* Допоміжний прилад для електротехнічних вимірювань. *Магазин опорів. Магазин ємностей.* 5. *род.* у. Запасне місце у вулику для меду на випадок посиленого медозбору.

Магази́нний, а, е. *Магазинні полиці* (у 1 знач.). *Магазинна рушниця* (у 2, 3 знач.).

Магази́новий, а, е. *Магазинова вивіска. Магазиновий хліб* (у 1 знач.).

Магази́нчик, а, *ч.*

МАГАЗИНУВА́ННЯ, *я, с., гірн.* Тимчасове залишення корисної копалини в очисній гірничій виробці для запобігання обвалові. *Магазинування руди.*

МАГАРА́ДЖА, МАХАРА́ДЖА, і, *ч.* В Індії до 1956 р. — титул князя (раджі) високого рангу, якому підкорялося кілька інших князів, а також особа, що мала цей титул.

МАГАРА́НІ, МАХАРА́МІ, *невідм., ж.* Дружина магараджі; княгиня.

МАГІ́СТР, а, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — титул деяких посадових осіб. *Магістр кінноти.* 2. У Візантії — високий придворний титул. 3. У середньовічній Західній Європі — голова духовного або рицарського ордену. *Великий магістр.* 4. Другий (після бакалавра) вчений ступінь, що його присуджують після додаткового курсу навчання та іспиту. *Дістати учений ступінь магістра фізики. Магістр права.*

Магі́стерський, а, е. *Магістерський титул. Магістерська влада. Магістерський екзамен. Захистити магістерську роботу.*

МАГІСТРА́ЛЬ, і, *ж.* 1. Головна лінія в системі водопровідної, електричної, телефонної та ін. мереж. *Водна магістраль.* 2. Широка міська вулиця з великим рухом.

Магістра́льний, а, е. 1. *Магістральний трубопровід. Магістральна залізнична лінія. Магістральний канал.* 2. *перен.* Головний, основний. *Магістральний шлях.*

МАГІСТРА́НТ, а, *ч.* Той, хто готується захищати дисертацію на ступінь магістра.

Магістра́нтський, а, е.

МАГІСТРА́Т, у, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — державна посада консула, претора тощо, а також особа, що займала цю посаду. 2. У Литві, Польщі й Україні (до другої половини XIX ст.), а також у деяких західноєвропейських країнах (Норвегія, Швеція, Данія та ін.) — орган міського самоврядування. 3. Назва міського управління; муніципалітет. *Засідання магістрату.* 4. Чиновник судової влади (суддя, слідчий, прокурор) в Італії, Франції та деяких інших зарубіжних країнах.

Магістра́тський, а, е. *Магістратський урядник.*

МАГІСТРАТУ́РА, и, *ж.* 1. У деяких країнах Західної Європи та в Росії до 1917 р. — судове відомство; члени цього відомства. 2. Підготовка магістрів (у 4 знач.) у вищих навчальних закладах. *Випускник магістратури. Закінчити магістратуру.* 3. Відділ, що забезпечує таку підготовку.

Магістра́нтство, а, *ч.* Перебування в *магістратурі* (у 2 знач.).

МАГІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Що стос. магії (у 1 знач.). *Магічний квадрат. Магічне коло.* 2. *перен.* Надзвичайно сильний, непереборний; чарівний, чудодійний. *Магічний вплив. Магічна сила. Магічне слово.*

Магі́чність, ності, *ж.*

МА́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Сукупність прийомів та обрядів, пов'язаних з умінням людини впливати на тварин, людей, викликати надприродні явища; чаклунство, чарівництво. *Біла магія. Чорна магія* 2. *перен.* Щось загадкове, незрозуміле. *Магія поезії. Магія театру.*

МА́ГМА, и, *ж.* Розплавлена силікатна маса високої температури, що виникає в глибині земної кори, а після виверження на її поверхню застигає, утворюючи деякі гірські породи.

Магмати́чний, а, е. *Магматична зона. Магматичні породи.*

Магмати́зм, у, *ч., геол.* Процес утворення, розвитку та застигання магми.

МАГНА́Т, а, *ч.* 1. У деяких країнах середньовічної Європи — великий землевласник. 2. *перен.* Голова монополії; представник великого промислового та фінансового капіталу. *Нафтовий магнат. Фінансовий магнат. Цукровий магнат.*

Магна́тка, и, *ж.*

Магна́тство, а, *с.*

Магна́тський, а, е. *Магнатське товариство. Магнатські палаци.*

МАГНЕЗИ́Т, у, *ч.* 1. Мінерал білого або сіруватого кольору (вуглекисла сіль магнію), що його використовують для отримання вогнетривкого матеріалу. 2. Вогнетривкий матеріал.

Магнези́товий, а, е. *Магнезитовий порошок. Магнезитові вогнетриви.*

МАГНЕ́ЗІЯ, ї, *ж.* Білий пухкий порошок, що являє собою оксид (палена магнезія) або сіль магнію (біла магнезія).

Магнезіа́льний, а, е. *Магнезіальні солі. Магнезіальні матеріали.*

Магнезі́йний, а, е. *Магнезійний порошок. Магнезійний цемент. Магнезійний вапняк.*

МАГНЕСИ́Н, а, *ч.*, *техн.* Безконтактний перетворювач кутового положення вала машини або приводу на електричний сигнал, що застосовується в системах дистанційного керування та контролю.

МАГНЕТИЗЕ́Р, а, *ч.*, *заст.* Той, хто магнетизує, вміє магнетизувати; гіпнотизер.

Магнетизе́рський, а, е.

МАГНЕТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Учення про магнітні явища та магнітні властивості тіл. *Курс магнетизму.* 2. Властивість магніту, а також провідника з електричним струмом або електричних зарядів притягати чи відштовхувати деякі тіла. *Земний магнетизм. Магнетизм Землі.* 3. *перен.* Сила впливу певної особи або ідей на кого-небудь; привабливість.

Магнети́чний, а, е. *Магнетичні дослідження. Магнетичний вплив.*

МАГНЕ́ТИК, а, *ч.* Тіло, навколо якого утворюється додаткове магнітне поле.

МАГНЕТИ́Т, у, *ч.* Мінерал чорного кольору з металічним блиском, що містить залізо й має магнітні властивості; магнітний залізняк.

Магнети́товий, а, е. *Магнетитові копальні. Магнетитова руда. Магнетитовий кварцит. Магнетитове осердя.*

МАГНЕ́ТО, *невідм.*, *с.* Електромагнітний генератор для утворення іскри, що запалює пальну суміш у двигунах внутрішнього згоряння.

МАГНЕТОДІЕЛЕ́КТРИКИ, ів, *мн.* Суміші феромагнітних порошків з діелектриками, спресовані під тиском і при високій температурі в монолітну масу.

МАГНЕТО́Н, а, *ч.*, *фіз.* Одиниця виміру магнітного моменту. *Магнетон Бора.*

МАГНЕТРО́Н, а, *ч.*, *радіо.* Електровакуумний прилад для генерування надвисокочастотних коливань.

Магнетро́нний, а, е.

МА́ГНІЙ, ю, *ч.* Легкий м'який метал сріблясто-білого кольору, що горить яскравим білим полум'ям.

Ма́гнієвий, а, е. *Магнієва сіль.*

МАГНІ́Т, у, *ч.*, *фіз.* 1. Тіло, що має властивість притягати до себе або відштовхувати від себе деякі інші тіла. *Магнітна стрілка компаса.* 2. *перен.* Те, що притягає до себе з надзвичайною силою.

Магні́тик, а, *ч.*

Магні́тити, і́чу, і́тиш. Надавати чомусь властивостей магніту.

Магні́тний, а, е. 1. Прикм. до **магні́т**. *Магнітні властивості. Магнітні сили. Магнітна індукція. Магнітне поле.* 2. Який має властивості магніту; намагнічений. *Магнітні сталі. Магнітна стрілка. Магнітний залізняк.* 3. Який діє на ґрунті застосування магнетизму. *Магнітний підсилювач. Магнітний звукозапис. Магнітна картка. Магнітна стрічка. Магнітний диск.* 4. Пов'язаний з явищами земного магнетизму. *Магнітна аномалія. Магнітна буря. Магнітний полюс.*

Магні́тність, ності, *ж.*, *рідко.* Те саме, що **магнети́зм** (у 1 знач.).

Магні́чений, а, е.

Магні́чення, я, *с.*

МАГНІТО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «магніт», «магнітний».

МАГНІТОБІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ біології, що вивчає вплив магнітного поля на біологічні об'єкти.

МАГНІТОГІДРОДИНА́МІКА, и, *ж.* Розділ фізики, що вивчає взаємодію рідких металів та іонізованих газів (плазми) з електромагнітним полем.

МАГНІТОГРА́МА, и, *ж.* Графічний запис змін магнітного поля Землі.

МАГНІТО́ГРАФ, а, *ч.* Прилад для реєстрації змін магнітного поля Землі.

Магнітографі́чний, а, е. *Магнітографічний контроль.*

Магнітогра́фія, ї, *ж.* Спосіб одержання на звичайному папері відбитків літер, цифр та інших знаків за допомогою магнітного порошку.

МАГНІТОДІЕЛЕ́КТРИК, а, *ч.* Феромагнітний порошок, перемішаний з діелектриком та спресований при високій температурі в монолітну масу.

МАГНІТОЕЛЕКТРИ́ЧНИЙ, а, е, *фіз.* Що стос. магнітних та електричних явищ. *Магнітоелектричний ефект.*

МАГНІТО́ЛА, и, *ж.* Комбінований пристрій, у якому радіоприймач об'єднаний з магнітофоном. *Двокасетна магнітола.*

МАГНІТО́ЛОГ, а, *ч.* Фахівець, що досліджує магнітні явища.

МАГНІТО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання напруженості магнітного поля.

Магнітометри́чний, а, е. *Магнітометричний метод розвідування надр. Магнітометричне знімання.*

Магнітоме́трія, ї, *ж.* 1. Розділ геофізики, що вивчає магнітне поле Землі та його аномалії. 2. *геол.* Метод розвідування, що ґрунтується на відмінності в магнітних властивостях гірських порід.

МАГНІТОО́ПТИКА, и, *ж.* Розділ оптики, що вивчає явища, пов'язані з випромінюванням, поширенням і поглинанням світла в тілах, поміщених у магнітне поле.

Магнітоопти́чний, а, е.

МАГНІТО́РІУМ, а, *ч.* Прилад, за допомогою якого досліджують магнітне поле Землі.

МАГНІТОСТРИ́КЦІЯ, ї, *ж.* Зміна форми і розмірів тіла при намагнічуванні.

Магнітострикційний, а, е. *Магнітострикційні матеріали.*

МАГНІТОСФЕ́РА, и, *ж.* Магнітна оболонка Землі та інших планет. *Магнітосфера Землі.*

Магнітосфе́рний, а, е.

МАГНІТОФО́Н, а, *ч.* Апарат для магнітного запису та відтворення звуку.

Магнітофо́нний, а, е. *Магнітофонна апаратура. Магнітофонна стрічка. Магнітофонний запис.*

МАГНІТУ́ДА, и, *ж.*, *фіз.* Умовна величина, що характеризує загальну енергію пружних коливань, викликаних землетрусами або вибухами. *Магнітуда землетрусу.*

МАГНІ́ФІКАТ, *ч.*, *муз.* Великий багатоголосий твір для хору та симфонічного оркестру, звичайно радісного характеру, на текст католицької церковної пісні.

МАГНО́ЛІЯ, ї, *ж.* Субтропічне дерево або кущ із великими білими запашними квітками й темно-зеленим блискучим листям.

Магно́лієвий, а, е. *Магнолієвий запах. Магнолієва олія.*

МАГО́, *див.* **маго́т**.

МАГО́Г, *див.* **гог**.

МАГОМЕТА́НСТВО, а, *с.* Стара назва ісламу, мусульманства.

Магомета́нський, а, е. *Магометанська віра. Магометанська мечеть.*

Магомета́нин, а, *ч.* Мусульманин.

Магомета́нка, и, *ж.*

МАГО́Т, а, *ч.*, **МАГО́**, *невідм.*, *ч.* Безхвоста мавпа родини мавподібних.

МАГРИ́Б, а, *ч.* Назва арабського Заходу, що охоплює сучасний Туніс, Алжир, Марокко.

МАДА́М, *невідм.*, *ж.* Увічливе звертання до заміжньої жінки у Франції

(приєднуване звичайно до прізвища), що поширилося і в деяких інших країнах.

МАДАПОЛÁМ, у, *ч.* Біла бавовняна тканина, з якої переважно шиють білизну.

Мадаполáмовий, а, е. *Мадаполамова сукня.*

МАДЕМУАЗÉЛЬ, і, *ж.* Увічливе звертання до незаміжньої жінки у Франції (приєднуване звичайно до прізвища або імені), що поширилося і в деяких інших країнах.

МАДÉРА, и, *ж.* Сорт міцного вина, яке виготовляють із білих або рожевих сортів винограду.

МÁДІЯ, ї, *ж.* Рід рослин складноцвітих.

МАДÓННА, и, *ж.* 1. У католиків — назва матері Христа; Богородиця та її живописне або скульптурне зображення. 2. Старовинне звертання до жінки в Італії.

МАДРИГÁЛ, у, *ч.* 1. Невеликий хвалебний вірш, присвячений дамі. 2. *заст.* Комплімент, похвала. 3. Старовинний вокальний твір ліричного характеру.

Мадригáльний, а, е.

МАЕСТÓЗО, *присл.*, *муз.* Величнo, урочисто (про характер виконання музичного твору).

МАÉСТРО, *невідм.*, *ч.* 1. Шаноблива назва видатного музиканта, композитора, художника; звертання до такої особи. 2. Звання, що надається видатним майстрам-шахістам у деяких країнах; особа, що має таке звання.

МАЖÓР, у, *ч.* 1. Музичний лад, акорд якого складається з великої та малої терції й має бадьоре, радісне звучання; протилежне — **мінóр**. 2. *перен.*, *книжн.* Бадьорий, радісний настрій, характер і т. ін.

Мажóрний, а, е. *Мажорна інтонація. Мажорна музика* (у 1 знач.). *Мажорний настрій* (у 2 знач.).

Мажóрність, ності, *ж.* *Мажорність музичної композиції.*

Мажóрно. *Мажорно звучить пісня.*

МАЖОРÁНТА, и, *ж.*, *мат.* Функція, значення якої не менше від відповідних значень цієї функції.

Мажорáнтний, а, е. *Метод мажорантних дробів.*

МАЖОРДÓМ, а, *ч.* 1. Старший служник у багатому панському домі; дворецький. 2. У Франкській державі V—VIII ст. — особа, що займала найвищу державну посаду.

МАЖОРИТÁРНИЙ, а, е, *спец.* Який ґрунтується на більшості. *Мажоритарна модель виборів. Мажоритарний округ. Мажоритарне представництво. Мажоритарна виборча система.*

Мажоритáрник, а, *ч.*, *розм.*

МАЖОРОМІНÓР, у, *ч.* Музичний лад, що утворюється внаслідок об'єднання мажору й мінору, що мають той самий основний тон.

Мажоромінóрний, а, е.

МАЗ[1], а, *ч.* Більярдний кий з бруском на кінці для надання йому рівноваги й полегшення гри.

МАЗ[2], у, *ч.* У більярдній і картярській грі — сума, яку до ставки гравця додав інший гравець, що дає право останньому на частку виграшу.

МАЗÁР, у, *ч.* Місце, яке мусульмани вважають святим (переважно надмогильна споруда).

МАЗДАЇЗМ, МАЗДЕЇЗМ, у, *ч.* Релігія Ірану та Середньої Азії, що ґрунтується на культі божества світла й добра — Мазди.

Маздаї́стський, а, е.

МАЗДАКІ́ЗМ, у, *ч.* Релігійно-філософське вчення, поширене в ранньому Середньовіччі в Ірані та деяких сусідніх країнах.

МАЗДЕЇ́ЗМ, *див.* **маздаї́зм**.

МÁЗЕР, а, *ч.* Прилад, за допомогою якого генерують (одержують) або підсилюють радіохвилі надвисокої частоти.

Мáзерний, а, е.

МАЗОХІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Статеве збочення, що виявляється в потребі відчувати біль, моральне приниження з боку партнера. 2. *перен.* Отримання морального задоволення від власних страждань.

Мазохíст, а, *ч.*

Мазохíстський, а, е. *Мазохістські нахили.*

МАЗÝРКА, и, *ж.* 1. Польський національний танець із тридольним тактом, що поширився в інших країнах як бальний; музичний розмір 3/4 або 3/8. 2. Інструментальна п'єса в ритмі цього танцю.

Мазýрковий, а, е. *Мазурковий крок.*

МАЇ́С, у, *ч.* Те саме, що кукурудза.

Маї́совий, а, е. *Маїсове зерно.*

МÁЙНА, *виг.* У мові будівельників, моряків і т. ін. — команда під час вантажних робіт, що означає: «спускай!», «донизу!»; протилежне — **вíра** (*див.* **вíра**[2]).

МАЙÓЛІКА, и, *ж.* 1. Художня кераміка із кольорової глини, що вкрита непрозорою глазур'ю, з яскравим розписом. 2. Мистецтво виготовлення таких виробів. *Майстер української майоліки.*

Майóліковий, а, е. *Майолікове мистецтво. Майолікові плитки* (у 1 знач.). *Майолікові фарби* (у 2 знач.).

МАЙОНÉЗ, у, *ч.* 1. Соус, виготовлений з яєць, олії, оцту та інших приправ. 2. *розм.* Холодна страва з риби, птиці, овочів, полита таким соусом.

Майонéзний, а, е. *Майонезний соус. Майонезна банка.*

МАЙÓР, а, *ч.* Офіцерське звання в армії, наступне після звання капітана, а також особа, що має це звання.

МАЙОРÁН, у, *ч.* Багаторічна запашна трав'яниста або напівкущова рослина родини губоцвітих із білими або рожевими квітками, зібраними в колоски.

Майорáновий, а, е. *Майоранові квіти. Майоранова олія.*

МАЙОРÁТ, у, *ч.* 1. Система успадкування нерухомого майна (найчастіше землі), за яким воно передається старшому синові або старшому в роді. 2. Маєток, успадкований за таким правом.

Майорáтний, Майорáтовий, а, е. *Майоратове майно. Майоратове спадкування.*

Майорáтство, а, *с.*

МАЙОРДÓМ, а, *ч.* Те саме, що **мажордóм** (у 2 знач.).

МÁЙСТЕР-КЛÁС, у, *ч.* Короткотерміновий курс, урок вищої майстерності, який проводять видатні майстри у своїй сфері, галузі.

МÁЙЯ[1], *невідм.*, *мн.* 1. У буддизмі — ім'я матері Будди. 2. У ведизмі і брахманізмі — ім'я богині, яка втілює ілюзорний світ. 3. В індуїзмі — незбагненна сила. 4. Група споріднених за мовою індіанських племен, що створили в давнину високу культуру, а тепер живуть нарізно в Мексиці, Гватемалі та Гондурасі. *Писемність майя.*

МÁЙЯ[2], йї, *ж.* 1. Старша з Плеяд, німфа гір у давньогрецькій і римській міфології. 2. *астр.* Одна з малих планет; одна з шести яскравих зірок зоряного скупчення Плеяди.

МАКÁКА, и, *ж.* Невелика мавпа родини вузьконосих.

МАКÁМ, у, *ч.* Музичний лад в арабській та турецькій музиці.

МАКÁМА, и, *ж.* Жанр класичної новели у східній літературі.

МАКÁО, *невідм.*, *с.* Вид азартної гри в карти.

МАКАРÓНИ, ів, *мн.* Харчовий продукт із прісного пшеничного тіста, виготовлений у вигляді сухих довгих трубочок. *Макарони по-флотськи.*

Макаро́нний, а, е. *Макаронне виробництво. Макаронні вироби. Макаронний суп.*

Макаро́нник, *ч.* 1. *род.* у. Запіканка з макаронів. 2. *род.* а. Зневажлива назва італійців. *ірон.* Про людину, яка дуже любить макарони.

МАКАРОНІ́ЗМ, у, *ч., книжн.* Чужомовне слово (або вислів), механічно внесене в мову в незмінному вигляді або спотворене щодо звукової форми та вжите в неприродному контексті, що надає йому гротескного характеру.

Макароні́чний, а, е. *Макаронічна мова. Макаронічний стиль.*

МА́КВІС, у, *ч.*, **МА́КІЯ**, ї, *ж.* Зарості вічнозелених і жорстколистих чагарників та невисоких дерев, характерні для середземноморських країн.

МАКДО́НАЛЬДС, МАКДО́НАЛЬДЗ, у, *ч.* Американська система швидкого харчування, а також підприємства, що пропонують певний асортимент продуктів харчування — бутерброди, напої, коктейлі, морозиво тощо.

МАКЕ́Т, а, *ч.* 1. Зразок чого-небудь, відтворений звичайно в зменшеному розмірі; модель. 2. *друк.* Взірець книжки, журналу тощо, попередньо виготовлений для точного розміщення текстового та ілюстративного матеріалу. *Макет видання.*

Маке́тний, а, е. *Макетне знімання в кіно.*

Маке́тник, а, *ч.* Той, хто займається виготовленням макетів.

Маке́тниця, і, *ж.*

Макето́ваний, а, е.

Макетува́льний, а, е.

Макетува́ння, я, *с.* *Сучасна практика макетування.*

Макетува́ти, у́ю, у́єш. Створювати макет.

МАКІ́, *невідм., ч.* Французькі партизани часів Другої світової війни.

МАКІАВЕЛЛІ́ЗМ, у, *ч., книжн.* 1. Політика, що не зупиняється перед жодними засобами боротьби (обманом, зрадою, убивствами) для досягнення своєї мети. 2. Підступність, віроломство.

Макіаве́ллівський, а, е. Хитрий, підступний. *Макіавеллівська політика.*

Макіавеллі́ст, а, *ч.*

Макіавеллі́стський, а, е.

МАКІМО́НО, *невідм., с.* У Японії — малюнок на папері або шовку, що зображує історичний чи релігійний сюжет з пояснювальним текстом.

МАКІНТО́Ш, а, *ч.* Плащ із непромокальної прогумованої тканини.

МА́КІЯ, *див.* **ма́квіс**.

МАКІЯ́Ж, у, *ч.* 1. Мистецтво накладання гриму, підмальовування обличчя різноманітними косметичними засобами (тональними кремами, рум'янами, помадою тощо). 2. Косметичні засоби (крем, туш, помада тощо) для обличчя. 3. Накладений на обличчя грим. *Яскравий макіяж.*

МА́КЛЕР, а, *ч.* 1. Професіональний посередник при укладанні торговельних та біржових угод. *Біржовий маклер.* 2. Той, хто надає певні послуги посередника за плату. *Маклер з купівлі та продажу товарів.*

Ма́клерство, а, *с.*

Ма́клерський, а, е.

Маклерува́ти, у́ю, у́єш, *розм.*

МАКЛЮ́РА, и, *ж.* Дерев'яниста рослина родини шовковицевих, з деревини якої видобувають жовтогарячу фарбу.

МАКРАМЕ́, *невідм., с.* 1. Виготовлення декоративних виробів з переплетених шнурів. 2. Виріб, виготовлений таким способом.

Макрамі́ст, а, *ч.*

МАКРЕ́ЛЬ, і, *ж.* Те саме, що **ску́мбрія**.

Макре́левий, а, е.

МАКРО... Перша частина складних слів, що означає: 1) «великий»; 2) пов'язаний з вивченням дуже великих предметів, величин.

МАКРОГЛІ́Я, ї, *ж., біол.* Один з видів нервової тканини тваринних організмів — клітини мозку, які заповнюють простір між нервовими клітинами й сусідніми капілярами.

МАКРОЕВОЛЮ́ЦІЯ, ї, *ж., біол.* Процес еволюції організмів на надвидовому рівні.

МАКРОЕКОНО́МІКА, и, *ж.* Економічна наука, що вивчає статистичні аспекти економіки в цілому та окремих її галузей.

Макроекономі́чний, а, е. *Макроекономічний показник.*

МАКРОКЕФА́Л, *див.* **макроцефа́л**.

МАКРОКЕФА́ЛІЯ, *див.* **макроцефа́лія**.

МАКРОКІНЕ́ТИКА, и, *ж., хім.* Розділ хімічної кінетики, що вивчає вплив дифузії, конвекції та теплопередачі на хімічні процеси.

МАКРОКЛІ́МАТ, у, *ч.* Клімат великих просторів землі.

МАКРОКОМА́НДА, и, *ж.* 1. В інтерактивній (діалоговій) ситемі — команда, що викликає виконання послідовності інших команд. 2. У мовах програмування — команда або оператор, що реалізуються кількома машинними командами.

МАКРОКО́СМ, МАКРОКО́СМОС, у, *ч., книжн.* Всесвіт, світ цілком; протилежне — **мікроко́см**.

Макрокосмі́чний, а, е.

МАКРОЛІ́Т, а, *ч.* Велике за розміром кам'яне знаряддя (долото, сокира, кирка, мотика) часів мезоліту та неоліту.

МАКРОМОЛЕ́КУЛА, и, *ж.* Сукупність великої кількості атомів, з'єднаних хімічними зв'язками; велика молекула, молекула полімеру.

МАКРОПО́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **макропо́д**, а, *ч.*). Рід риб підвиду лабіринтових; деякі види їх розводять в акваріумах.

МАКРОРЕЛЬЄ́Ф, у, *ч., спец.* Великі форми рельєфу (гірські хребти, плоскогір'я, низовини), що визначають загальний характер будови земної поверхні.

МА́КРОС, у, *ч., інформ.* 1. Засіб заміни однієї системи символів іншою. 2. Послідовність команд, що запускається одним натисненням клавіші на клавіатурі або кнопки на екрані дисплея.

МАКРОСЕЙСМІ́ЧНИЙ, а, е. Пов'язаний із землетрусами, що їх безпосередньо відчувають люди. *Макросейсмічні землетруси. Макросейсмічні коливання.*

МАКРОСИСТЕ́МА, и, *ж.* Фізична система, що складається з макротіл, доступних для сприймання органами чуття; протилежне — **мікросисте́ма**.

МАКРОСКОПІ́ЧНИЙ, а, е. Який можна бачити неозброєним оком; протилежне — **мікроскопі́чний**.

МАКРОСПО́РА, *див.* **мегаспо́ра**.

МАКРОСПОРА́НГІЙ, я, *ч., бот.* Орган розмноження вищих різноспорових рослин, у якому розвиваються макроспори.

МАКРОСПОРІО́З, у, *ч., с. г.* Грибкове захворювання картоплі.

МАКРОСПОРОФІ́Л, а, *ч., бот.* Видозмінений лист рослини, на якому розвиваються макроспорангії.

МАКРОСТРУКТУ́РА, и, *ж., спец.* Будова твердих тіл, яку можна спостерігати неозброєним оком або при незначному збільшенні за допомогою лупи; протилежне — **мікроструктура́**. *Макроструктура білка.*

МАКРОФА́Г, а, *ч., біол.* Клітина сполучної тканини тварин і людини, здатна активно схоплювати й перетравлювати бактерії, залишки клітин та інших чужорідних або токсичних для організму часток.

Макрофага́льний, а, е. *Макрофагальна реакція.*

МАКРОФА́УНА, и, *ж.* Рештки викопних тваринних організмів, що їх можна бачити неозброєним оком.

МАКРОФЛО́РА, и, *ж.* Рештки викопних рослинних організмів, що їх можна бачити неозброєним оком.

МАКРОЦЕФА́Л, МАКРОКЕФА́Л, а, *ч., антр.* Людина з ненормально великою або видовженою спереду назад головою; протилежне — **мікроцефа́л**.

МАКРОЦЕФА́ЛІЯ, МАКРОКЕФА́ЛІЯ, ї, *ж., антр.* Значне збільшення розміру голови проти нормального або надмірне видовження голови спереду назад; протилежне — **мікроцефа́лія**.

МАКРОЦИТО́З, у, *ч., мед.* Підвищена кількість макроцитів у крові, що спостерігається при лейкемії.

МА́КСВЕЛ, а, *ч., фіз.* Одиниця вимірювання магнітного потоку.

МА́КСИМА, и, *ж., книжн.* Правило, основний принцип, яким керується людина в своїх діях та вчинках; короткий вислів етичного характеру.

МАКСИМАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Крайність у поглядах, вимогах і т. ін., не виправдана реальною дійсністю.

Максималі́ст, а, *ч.*

Максималі́стка, и, *ж.*

Максималі́стський, а, е. *Максималістські погляди.*

МАКСИМА́ЛЬНИЙ, а, е. Найбільший, найвищий серед інших; граничний; протилежне — **мініма́льний**. *Максимальна швидкість. Максимальна температура.*

Максима́льність, ності, *ж.*

МАКСИМІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Доведення до максимуму (у 1 знач.). *Максимізація прибутків.*

Максимізо́ваний, а, е.

Максимізува́ння, я, *с.*

Максимізува́ти, у́ю, у́єш.

МАКСИМІ́Н, у, *ч.* Розділ обчислювальної математики, присвячений вирішенню максимальних та мінімальних завдань; мінімакс. *Принцип максиміну.*

МА́КСИМУМ, у, *ч.* 1. Найбільша кількість, величина, найбільше виявлення чогось; протилежне — **мінімум**. 2. Найвища точка на шкалі вимірювального приладу.

МА́КСІ. 1. *у знач. ім., невідм., с.* Довгий жіночий одяг, який закриває ноги майже повністю; протилежне — **міні**. *Ходити в максі. Стиль максі. Сукня максі.* 2. Перша частина складних слів із значенням «довгий». *Максіспідниця.*

МАКУЛАТУ́РА, и, *ж.* 1. Бракована друкарська продукція, а також ні на що не придатний, використаний папір та залишки паперу, які йдуть на перероблення. 2. *перен.* Про бездарний, позбавлений будь-якої вартості літературний твір (або твори).

Макулату́рний, а, е. *Макулатурний папір.*

МАЛА́ГА, и, *ж.* Сорт десертного лікерного виноградного вина.

МАЛАКОЛО́ГІЯ, ї, *ж., зоол.* Розділ зоології, що вивчає молюсків.

МАЛАХІ́Т, у, *ч.* Крихкий мінерал яскраво-зеленого кольору з металевим відблиском, що використовується як цінний камінь для художньо-декоративних виробів, як сировина для одержання міді тощо. *Родовище малахіту. Землистий малахіт.*

Малахі́товий, а, е. *Малахітова ваза.*

МАЛІГНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Злоякісне переродження тканин.

МА́ЛЬВА, и, *ж.* Багаторічна декоративна рослина з високим стеблом і великими яскравими квітами, зібраними по кілька в пазухах листків, іноді в китицеподібні суцвіття.

Ма́львовий, а, е.

МАЛЬВА́ЗІЯ, ї, *ж.* Сорт раннього винограду, а також вино з нього.

МАЛЬПО́СТ, а, *ч.* Поштова карета для перевезення пасажирів і пошти.

МАЛЬСЕ́КО, *невідм., с., с. г.* Грибкове захворювання цитрусових культур, пов'язане з опаданням листя, плодів, засиханням пагонів, гілок, дерев.

МАЛЬТО́ЗА, и, *ж., спец.* Цукриста речовина, що утворюється внаслідок дії на крохмаль спеціального ферменту (солоду).

Мальто́зний, а, е. *Мальтозна патока.*

МАЛЬТУЗІА́НСТВО, а, *с.* Теорія народонаселення, висунута англійським економістом XVIII—XIX ст. Т. Р. Мальтусом, згідно з якою економічне становище суспільства визначається відставанням зростання засобів існування від зростання населення.

Мальтузіа́нець, нця, *ч.*

Мальтузіа́нський, а, е. *Мальтузіанські погляди.*

МАЛЯРІ́Я, ї, *ж.* Загальна назва групи захворювань, переносниками яких є малярійні комарі.

МАМАЛИ́ГА, и, *ж.* Крута каша з кукурудзяного борошна або крупи.

МАМАЛІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ зоології, що вивчає ссавців.

МАМАЛО́ГІЯ, ї, *ж., мед.* Наука про захворювання молочних залоз.

Мамо́лог, а, *ч.*

МА́МБО, *невідм., ч.* Парний танець латиноамериканського походження, що з'явився в Європі на межі 40—50 рр. XX ст.; музичний розмір в 2/4 та 4/4 такту.

МАМЕЛЮ́К, а, *ч.* 1. Вояк з особистої охорони єгипетських султанів (з XIII ст.); пізніше — представник найвищої військово-феодальної знаті в Єгипті. 2. Кінний гвардієць з особистої охорони Наполеона, яку він набрав під час походу в Єгипет.

МАМІЛЯ́РІЯ, ї, *ж.* Рослина родини кактусових, перев. з дрібними квітками, що культивується в оранжереях і приміщеннях.

МАМО́ГРАФ, а, *ч.* Прилад для рентгенологічного дослідження жіночих молочних залоз.

Мамогра́фія, ї, *ж., мед.* Діагностичний метод рентгенографічного дослідження жіночих молочних залоз.

МАМО́НА, и. 1. *ч.* У деяких давніх народів (Близького Сходу) — бог багатства й наживи; у християнських церковних текстах — злий дух, уособлення користолюбства. 2. *ж., перен.* Жадібність, ненаситність, обжерливість.

...МАН. Друга частина складних слів, що означає особу чоловічої статі, яка має пристрасть до того, що виражено в першій частині слова.

МАНГА́Л, а, *ч.* Довга вузька глибока жаровня на ніжках, переважно для приготування шашликів.

МАНГА́Н, у, *ч.* Хімічний елемент, сріблясто-білий крихкий метал; марганець.

Манга́новий, а, е.

МАНГАНІ́Н, у, *ч., мет.* Сплав міді, марганцю та нікелю.

Мангані́новий, а, е.

МАНГАНІ́Т, у, *ч.* Головний мінерал марганцевих руд, що трапляється у вигляді тонкокристалічних мас чорного або бурого кольору.

Мангані́товий, а, е.

МАНГЛЬ, я, *ч.* Тропічне дерево з повітряним корінням, що йде від стовбура й гілок у ґрунт.

Ма́нглевий, а, е.

МА́НГО, *невідм., с.* 1. Тропічне плодове дерево родини анакардієвих. 2. Жовто-зелений солодкий, завбільшки з огірок або невелику диню плід цього дерева.

Ма́нговий, а, е. *Мангове дерево. Манговий сік.*

МАНГО́ЛЬД, а, *ч.* Сорт буряків з неїстівним коренем та соковитим їстівним листям.

МАНГОСТА́Н, а, *ч.* 1. Тропічне плодове дерево родини звіробійних. 2. Червонуватий або коричнево-фіолетовий їстівний плід цього дерева.

МА́НГРИ, ів, *мн.* Лісові зарості (переважно з манглів) на мулистих морських узбережжях тропічних країн і в гирлах тропічних річок.

Ма́нгровий, а, е. *Мангрові ліси.*

МАНГУ́СТА, и, *ж.* Невеликий тропічний хижий ссавець родини віверових, один із видів якого знищує отруйних змій.

МАНДА́ЛА, и, *ж.* У буддизмі — живописне або графічне зображення схеми Всесвіту з позначенням у світотворенні буддійських святих.

МАНДА́НТ, а, *ч.*, *юр.* Особа, що дає комусь доручення, мандат на що-небудь.

МАНДАРИ́Н[1], а, *ч.* 1. Південне вічнозелене плодове цитрусове дерево родини рутових. 2. Невеликий оранжевого кольору кисло-солодкий плід цього дерева.

Мандари́нний, а, е.

Мандари́нник, а, *ч.* Мандариновий сад, мандаринова плантація.

Мандари́новий, а, е. *Мандариновий сад. Мандаринове варення. Мандаринова олія.*

Мандари́нчик, а, *ч.*

МАНДАРИ́Н[2], а, *ч.* Європейська назва державного урядовця у феодальному Китаї.

Мандари́нський, а, е.

МАНДА́Т, а, *ч.* 1. Повноваження, наказ, доручення. 2. Документ, що свідчить про певні права або повноваження пред'явника. *Депутатський мандат. Імперативний мандат.*

Манда́тний, а, е. *Мандатне посвідчення. Мандатна система. Мандатні території. Мандатна комісія.*

МАНДАТА́РІЙ, я, *ч.*, *юр.* Особа, держава, що одержала мандат (у 2 знач.).

МАНДИ́НГО, *невідм.* 1. *ч. і ж.*, *мн.* Група народів у кількох країнах Західної Африки; представники цих народів. 2. Мова цих народів.

МАНДО́ЛА, и, *ж.*, *муз.* 1. Музичний щипковий інструмент, різновид лютні. 2. Альтовий різновид мандоліни.

МАНДОЛІ́НА, и, *ж.* Струнний щипковий музичний інструмент з овальним корпусом та чотирма парами струн, на якому грають медіатором.

Мандоліні́ст, а, *ч.*

Мандоліні́стка, и, *ж.*

МАНДРАГО́РА, и, *ж.* Південна багаторічна трав'яниста рослина родини пасльонових із м'ясистим кореневищем; використовується в медицині.

Мандраго́розий, а, е.

МАНДРИ́Л, а, *ч.* Мавпа родини павіанів із великою головою та коротким хвостом; живе в Західній Африці.

МАНЕ́ВР, у, *ч.* 1. Організоване та швидке переміщення військ або флоту з метою створення найдоцільнішого їх групування та зайняття найкращої позиції для нанесення удару супротивникові. 2. *перен.* Спритна, хитра дія для досягнення або уникнення чогось. 3. *тільки мн.* Тактичні або оперативно-тактичні навчання військ або флоту в умовах, близьких до бойових. 4. *спец.* Зміна напрямку руху (курсу) судна, літака тощо. 5. *тільки мн.* Переміщення вагонів і локомотивів на станції для формування поїздів.

Мане́врений, а, е. 1. Який здійснюється за допомогою маневру (у 1 знач.), без позиційних укріплень (про воєнні дії). 2. Здатний маневрувати (у 1 знач.), швидко міняти напрямок руху; рухливий.

Мане́вреність, ності, *ж.*

Мане́вровий, а, е. *Маневрове переміщення військ* (у 1 знач.). *Маневровий паровоз.*

Маневрува́ння, я, *с.*

Маневрува́ти, у́ю, у́єш. 1. Здійснювати *маневр* (у 1, 4, 5 знач.). 2. Пересуватися, обходячи перешкоди; лавірувати. 3. *перен.* Діяти, застосовуючи хитрощі, вдаватися до вивертів. 4. *перен.* Перерозподіляти, переміщувати щось для кращого використання. *Маневрувати фінансами.*

МАНЕ́Ж, у, *ч.* 1. Майданчик або закрите приміщення для верхової їзди й тренування коней. *Відкритий манеж.* 2. Приміщення для занять і змагань із легкої атлетики. *Спортивний манеж.* 3. Арена цирку. 4. Невелика переносна загородка для дітей, які починають ходити.

Мане́жик, а, *ч.*

Мане́жити, жу, жиш, *спец.* Виїжджувати коня за правилами манежної їзди. *Манежити коня.*

Мане́жний, а, е. *Манежне покриття* (у 1 знач.).

МАНЕКЕ́Н, а, *ч.* 1. Людська фігура для примірювання або показу одягу тощо. 2. *спец.* Дерев'яна фігура з рухливими руками й ногами, якою користуються художники для малювання різних поз людини. 3. *перен.* Про малорухливу, безвольну людину.

Манеке́нник, а, *ч.* 1. Той, хто виготовляє манекени. 2. Працівник крамниці готового одягу, ательє, будинку моделей, що приміряє на собі одяг для показу.

Манеке́нниця, і, *ж.*

МАНЕ́РА, и, *ж.* 1. Спосіб виконання дії; звичка діяти певним чином. 2. *тільки мн.* Спосіб поводитися, триматися в товаристві. 3. Сукупність особливостей, творчих прийомів, властивих митцеві, напрямку в літературі або мистецтві, художньому творові, виконанню художнього твору.

Мане́рний, а, е.

МАНЖЕ́Т, а, *ч.*, **МАНЖЕ́ТА**, и, *ж.* 1. Обшлаг рукава (сорочки, блузки тощо). 2. *техн.* Кільце для скріплення кінців труб, стрижнів з метою запобігання виходу рідини, газу в поршневих насосах. *Манжет циліндра.*

Манже́тка, и, *ж.*

Манже́тний, а, е. *Манжетний рукав.*

Манже́товий, а, е.

МА́НИ, ів, *мн.* За віруваннями стародавніх римлян — душі померлих предків, яких шанували як богів.

МАНІАКА́ЛЬНИЙ, а, е. Який становить манію (у 1 знач.), пов'язаний з нею. *Маніакальний стан. Маніакальна впертість.*

МАНІАКА́ЛЬНО-ДЕПРЕСИ́ВНИЙ, а, е, *мед.* Для якого характерні напади зниження та підвищення настрою, депресії та манії. *Маніакально-депресивний психоз.*

МАНІКЮ́Р, у, *ч.* Чищення та полірування нігтів на руках.

Манікю́рити, рю, риш, *розм.* Робити манікюр.

Манікю́рний, а, е. *Манікюрний набір. Манікюрний столик.*

Манікю́рниця, і, *ж.*

МАНІО́К, у, *ч.* Тропічна кущова вічнозелена рослина родини молочаєвих, із бульбоподібного коріння якої виготовляють поживне борошно.

Маніо́ковий, а, е. *Маніокове борошно.*

МАНІ́ПУЛА, и, *ж.* Підрозділ римського легіону в Стародавньому Римі.

МАНІПУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Виконувана руками складна дія, що звичайно вимагає вправності, вміння тощо. 2. Демонстрування фокусів, пов'язаних із вправністю рук, умінням відвернути увагу глядачів від того, що має бути приховане від них. 3. *перен.* Махінації, шахрайські витівки.

Маніпулюва́ння, я, *с.*

Маніпулюва́ти, ю́ю, ю́єш. 1. Робити маніпуляції. 2. Впливати на кого-, що-небудь, спрямовуючи в потрібному напрямі. *Маніпулювати громадською думкою.*

Маніпуля́тор, а, *ч.* 1. *спец.* Прилад на пульті керування, у диспетчерській і т. ін. для регулювання складних виробничих процесів. *Автоматичний маніпулятор.* 2. Цирковий артист-фокусник, що вправно маніпулює різними предметами. 3. Той, хто займається маніпуляціями (у 3 знач.).

Маніпуляці́йний, а, е. *Маніпуляційні рухи* (у 1 знач.).

МАНІФЕ́СТ, у, *ч.* 1. Урочисте письмове звернення верховної влади до народу з приводу якоїсь дуже важливої події (прийняття важливого законопроекту, оголошення війни тощо). 2. Письмове звернення політичної партії або громадської організації, яке має програмний характер. *Маніфест миру.* 3. Письмовий виклад творчих принципів літературного або мистецького угруповання, напрямку чи окремого автора.

МАНІФЕСТА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Масовий політичний виступ для вираження солідарності, підтримки або протесту, а також масова вулична процесія з цією метою. 2. *перен.* Вияв, свідчення чого-небудь.

Маніфеста́нт, а, *ч.*

Маніфеста́нтка, и, *ж.*

Маніфесто́ваний, а, е.

Маніфестува́ти, у́ю, у́єш. 1. Брати участь у маніфестації. *Маніфестувати вулицями міста.* 2. *перен.* Виявляти що-небудь, свідчити про щось.

...МАНІЯ, ї, *ж.* Друга частина складних слів, що означає «пристрасть», любов до того, що виражено в першій частині слова.

МА́НІЯ, ї, *ж.* 1. Хворобливий стан психіки, для якого характерне зосередження свідомості та почуттів на якійсь одній ідеї. *Манія переслідування.* 2. *перен.* Сильна пристрасть, потяг до чогось.

Маніа́к, а, *ч.* Людина, одержима якоюсь манією.

Маніа́цтво, а, *с.* Психічне захворювання, що супроводжується манією (у 1 знач.).

Маніа́цький, а, е.

Маніа́чка, и, *ж.*, *розм.*

МА́НКІ, *невідм.*, *мн.* Парний імпровізований танець американського походження з характерними рухами, що імітують рухи мавп; музичний розмір — 4/4.

МАНКІ́РУВАТИ, ую, уєш. Зневажливо ставитися до кого-, чого-небудь.

МА́НКО, *невідм.*, *с.*, *спец.* У торгових та фінансових справах — недоважування товару, недостача в касі.

МАНКУ́РТ, а, *ч.* Людина, що втратила зв'язок зі своєю нацією, її історією та культурою.

МАНКУРТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Втрачення зв'язків зі своєю нацією, її історією та культурою. *Манкуртизація суспільства.*

МАНКУРТИ́ЗМ, у, *ч.* Відірваність від національного коріння.

Манку́ртство, а, *с.*

МА́ННА, и, *ж.* 1. За біблійною легендою — їжа, що падала євреям із неба під час їх мандрівки по пустелі. 2. *спец.* Застиглий сік деяких рослин (ясена, тамариску та ін.), що вживається як їжа або ліки.

МАНОДЕТА́НДЕР, а, *ч.*, *техн.* Пристрій для зниження тиску газу.

МАНО́МЕТР, а, *ч.* 1. Прилад для вимірювання тиску газу або рідини в замкненому просторі. 2. *спец.* Прилад для вимірювання тиску рідини в судинах та порожнинах живого організму. *Ртутний манометр. Оптичний манометр.*

Манометри́чний, а, е. *Манометрична трубка.*

Мано́метровий, а, е. *Манометрова стрілка. Манометрові вимірювання.*

МА́НОР, у, *ч.* Феодальний маєток у середньовічній Англії.

МАНОЦИТИ́Н, у, *ч.*, *спец.* Суміш вовняного жиру з камфоровою олією, що застосовується як засіб проти іржавлення металевих виробів.

МАНСА́РДА, и, *ж.* Житлове приміщення на горищі з похилою стелею або стіною.

Манса́рдний, а, е. *Мансардний дах.*

Манса́рдовий, а, е. *Мансардове вікно. Мансардовий будинок.*

МАНТИ́ЛЬЯ, ї, *ж.* 1. В іспанок — покривало з мережива або шовку для накривання голови й плечей. 2. Коротка жіноча накидка без рукавів у жіночому костюмі XIX ст.

МАНТИ́СА, и, *ж.*, *мат.* Дробова частина логарифма.

МА́НТІЯ, ї, *ж.* 1. Довгий широкий одяг у вигляді плаща, що спадає до землі. 2. *зоол.* Складка шкіри, що огортає тіло деяких безхребетних тварин. 3. *геол.* Оболонка земної кулі між її корою та ядром.

МАНТО́, *невідм.*, *с.* Широке жіноче пальто, переважно хутряне. *Норкове манто.*

МА́НТРА, и, *ж.* Слово, текст, кількаразовий повтор якого, за уявленнями йогів, має енергетичний вплив на свідомість людини.

МАНУА́ЛЬ, і, *ж.*, *муз.* Клавіатура для рук у музичних інструментах (органа, фісгармонії, клавесина).

МАНУА́ЛЬНИЙ, а, е. Який виконується за допомогою рук. *Метод мануальної терапії.*

Мануа́льник, а, *ч.*, *розм.* Лікар, який застосовує мануальну терапію; мануальний терапевт.

МАНУ́Л, а, *ч.* Хижак родини котів із цінним пухнастим хутром; живе в Закавказзі та Середній і Центральній Азії.

МАНУСКРИ́ПТ, у, *ч.*, *книжн.* Стародавній рукопис.

МАНУФАКТУ́РА, и, *ж.* 1. Форма промислового виробництва, що передувала великій машинній індустрії й ґрунтувалася на поділі праці та ремісничій техніці. 2. *заст.* Фабрика, переважно текстильна. 3. *збірн.*, *заст.* Тканини.

Мануфактури́ст, **Мануфакту́рник**, а, *ч.*

Мануфакту́рний, а, е. *Мануфактурне виробництво* (у 1 знач.). *Мануфактурна крамниця* (у 3 знач.).

МАНЦИНЕ́ЛА, и, *ж.* Вид тропічних рослин родини молочайних.

МАНЦИПА́ЦІЯ, ї, *ж.* У давньоримському праві — урочистий спосіб передавання права власності.

МАНЬЄРИ́ЗМ, у, *ч.*, *спец.* Стиль у західноєвропейському мистецтві XVI ст., що відзначається суб'єктивізмом, ускладненістю, деформацією пропорцій.

Маньєри́ст, а, *ч.*

Маньєри́стський, а, е.

МАРАБІ́Т, *див.* **марабу́т**.

МАРАБУ́, *невідм.*, *ч.* Великий тропічний птах родини лелекових із пишним пір'ям, що використовується для оздоблення головних уборів, одягу.

МАРАБУ́Т, **МАРАБІ́Т**, а, *ч.*, *іст.* Член мусульманського ордену дервішів у Північній Африці, що жили в укріплених населених пунктах-рибатах.

МАРА́ЗМ, у, *ч.* 1. Стан повного занепаду душевних і фізичних сил, зумовлений старістю або важкою хронічною хворобою. 2. *перен.* Повний занепад, розклад, загнивання. *Політичний маразм.*

Маразма́тик, а, *ч.*, *розм.* 1. Той, хто перебуває в стані маразму. 2. *перен.* Уживається як лайливе слово.

Маразмати́чний, а, е. *Маразматичний стан.*

МАРА́КАС, а, *ч.* Південноамериканський ударний музичний інструмент, різновид брязкалець; широко використовується в джазі.

МАРА́Л, а, *ч.* Великий олень з гіллястими рогами (у самця), що живе в гірських лісах від Тянь-Шаню до Прибайкалля.

Мара́лячий, а, е. *Маралячі роги.*

Маралівни́к, а́, *ч.* Той, хто займається розведенням маралів.

Маралівни́цтво, а, *с.* Промислове розведення маралів.

Маралівни́цький, а, е. *Маралівницьке господарство.*

МАРА́НИ, ів, *мн.* Євреї і маври, які примусово чи за розрахунком прийняли християнство, але таємно продовжували сповідувати свою стару віру.

МАРА́НТА, и, *ж.* Рід багаторічних трав з овальним або еліптичним листям.

Мара́нтовий, а, е.

МАРАСКІ́Н, у, *ч.* Сорт вишневого лікеру.

МАРАФО́Н, у, *ч.* 1. Змагання з бігу на велику дистанцію (понад 40 км). *Провести марафон.* 2. *перен.* Суперництво, змагання, що триває протягом заданого часу. *Пісенний марафон. Передвиборний марафон.*

Марафо́нець, нця, *ч.*

Марафо́нський, а, е. *Марафонський біг. Марафонська дистанція.*

МА́РГАНЕЦЬ, нцю, *ч.* Хімічний елемент, сріблясто-білий крихкий метал; манган.

Ма́рганцевий, а, е. *Марганцеві копальні. Марганцеві добрива. Марганцева руда. Марганцевий розчин.*

Марганцеви́стий, а, е. *Марганцевиста сталь.*

Марганці́вка, и, *ж.*, *розм.* Перманганат калію та його розбавлений розчин, що має бактерицидну дію.

МАРГАРИ́Н, у, *ч.* Харчовий жир, який виготовляють в основному із суміші тваринних жирів та олії.

Маргари́новий, а, е. *Маргаринова промисловість. Маргариновий завод.*

МАРГІНА́Л, а, *ч.*, *соц.* Особа, яка перебуває поза своєю соціальною групою.

Маргіналіза́ція, ї, *ж.*, *соц.* Тенденція до злиття соціальної групи.

МАРГІНА́ЛІЇ, ій, *мн.* (*одн.* **маргіна́лія**, ї, *ж.*), *книжн.* 1. Примітки на берегах книжки або рукопису. 2. *полігр.* Заголовки, розміщені на берегах книжки, журналу.

МАРГІНА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. *книжн.* Написаний на берегах книжки або рукопису. *Маргінальні примітки.* 2. *соц.* Прикм. до **маргіна́л**. *Маргінальна інтелігентність.*

Маргіна́льність, ності, *ж.*

МАРГІНЕ́С, у, *ч.* Берег, поле книжки, зошита тощо.

МАРГО́, *невідм.*, *с.* Поле на комерційних листах чи іншій діловій документації, залишене для поміток.

МАРЕ́МА, и, *ж.* В Італії — низинне заболочене морське узбережжя від гирла р. Арно до Неаполітанської затоки.

МАРЕ́НА[1], и, *ж.* Трав'яниста рослина з жовтими квітками та грубим кореневищем, з якого добували червону фарбу.

Маре́новий, а, е. *Мареновий корінь. Мареновий барвник.*

МАРЕ́НА[2], и, *ж.* Річкова риба родини коропових; вусач.

МАРЕ́НГО, *невідм.*, *с.* 1. Тканина чорного кольору із сірим відблиском. 2. *незм.* Чорний із сірим колір. *Кольору маренго.*

МАРЕО́ГРАФ, а, *ч.*, *геод.* Самописний прилад для реєстрації змін рівня моря.

МА́РЖА, і, *ж.*, *фін.* 1. Різниця між біржовою ціною товару й найбільшим розміром можливої позички під цей товар. 2. Різниця між ціною, визначеною в біржовому бюлетені, та ціною покупця.

МАРЖИНАЛІ́ЗМ, у, *ч.*, *екон.* Використання граничних величин для дослідження економічних законів та категорій.

МАРЖИНА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Те саме, що **маргіна́льний**. 2. *екон.* Близький до межі, граничний. *Маржинальна корисність. Маржинальна ставка податку.*

МАРЗА́Н, а, *ч.*, *друк.* Брус, який вставляють у набір для заповнення місць, вільних від тексту.

МАРИ́НА, и, *ж.* Картина, що зображує морський краєвид.

Мариніст, а, *ч.* Художник, що малює марини; письменник, що описує море.

Мариністика, и, *ж.* Зображення морських краєвидів.

Мариністи́чний, а, е. *Мариністична картина.*

МАРИНА́Д, у, *ч.* 1. Рідина, приготована з оцтом, прянощами тощо. 2. *перев. мн.* Мариновані продукти.

Марина́дний, а, е. *Маринадний сік.*

МАРИНІ́ЗМ, у, *ч.* Агресивна політика держави, спрямована на досягнення панування на морі.

МАРИНУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Класти продукти в маринад для збереження їх або надання їм певних смакових якостей. *Маринувати огірки.* 2. *перен.*, *розм.* Свідомо затримувати розв'язання, виконання чогось; навмисне затримувати когось де-небудь, у якомусь стані або становищі, званні тощо.

Марино́ваний, а, е. *Маринований томат.*

Маринува́ння, я, *с.* *Маринування овочів.*

МАРИХУА́НА, и, *ж.* Наркотична отрута, яка міститься в індійських коноплях.

МАРІОНЕ́ТКА, и, *ж.* 1. Лялька в ляльковому театрі, якою керує актор за допомогою спеціального пристосування. *Театр маріонеток.* 2. *перен.* Про людину, уряд і т. ін., що сліпо виконують чиюсь волю.

Маріоне́тковий, а, е. *Маріонетковий театр. Маріонеткова вистава* (у 1 знач.). *Маріонетковий уряд* (у 2 знач).

МА́РКА[1], и, *ж.* 1. Знак оплати поштових, гербових або акцизних зборів у вигляді маленького, переважно чотирикутного папірця із зазначеною на ньому ціною та певним зображенням. 2. Знак, клеймо на виробах, товарах із зазначенням місця їх виготовлення, якості тощо. 3. Сорт, тип виробу, товару.

Ма́рковий, а, е. *Маркова колекція. Марковий альбом* (у 1 знач.). *Марковий коньяк. Маркова сталь* (у 2 знач.).

МА́РКА[2], и, *ж.* 1. У Середньовіччі — сільська громада в деяких країнах Західної Європи. 2. У Франкській державі VIII—IX ст. і середньовічній Німеччині — прикордонний укріплений округ із військовим управлінням.

МАРКАЗИ́Т, у, *ч.*, *мін.* Різновид природного сірчистого заліза, що використовується для виготовлення сірчаної кислоти, прикрас і т. ін.

Марказитовий, а, е.

МА́РКЕР[1], а, *ч.* Письмове приладдя з товстим стрижнем, просякнутим спеціальною фарбою, за допомогою якого виділяють у тексті потрібні місця, малюють плакати тощо.

МА́РКЕР[2], а, *ч.* Показник, особливість, ознака чого-небудь.

МАРКЕ́Р[3], а, *ч.* Той, хто прислуговує під час гри на більярді та веде рахунок очок.

МАРКЕ́Р[4], а, *ч.* Сільськогосподарське знаряддя або пристосування в сівалці, яким роблять на ріллі борозенки перед сівбою, садінням.

Марке́рний, а, е.

МА́РКЕ́ТИНГ, у, *ч.*, *екон.* 1. Система управління господарською діяльністю, спрямована на врахування вимог ринку та активний вплив на попит з метою розширення збуту товарів.

Страховий маркетинг. 2. Організація збуту товарів на ринку.

Маркéтинговий, а, е. *Маркетингова фірма. Маркетингові дослідження. Маркетинговий рік.*

Маркетóлог, а, *ч.*

Маркетолóгія, ї, *ж.* Наука, що вивчає маркетинг.

МАРКЕТРÍ. 1. *невідм., с.* Орнаментальні композиції з тонких пластинок фанери, перламутру, слонової кістки та ін., які наклеюють на поверхню меблів або декоративних панно. 2. *у знач. прикм., незм.* Оздоблений такими композиціями. *Столик маркетрі.*

МАРКÍЗ, а, *ч.* У деяких країнах Західної Європи — дворянський титул, середній між графом і герцогом, а також особа, що має цей титул.

МАРКÍЗА[1], и, *ж.* Дружина або дочка маркіза.

МАРКÍЗА[2], и, *ж.* Легкий (переважно з цупкої тканини) дашок над вікном або балконом для захисту від сонця.

МАРКÍЗА[3], и, *ж.* Коштовний камінь, здебільшого алмаз, овальної форми.

МАРКІЗÉТ, у, *ч.* Тонка напівпрозора бавовняна або шовкова тканина із суканої пряжі.

Маркізéтовий, а, е. *Маркізетова тканина. Маркізетова сукня.*

МАРКІРУВÁННЯ, я, *с., с. г.* Прокладання борозенок маркером (*див.* **мáркер**[4]) для сівби або садіння чого-небудь.

Маркірóваний, а, е. *Маркірована ділянка.*

Маркірувáльний, а, е. *Маркірувальне пристосування.*

Маркірувáльник, а, *ч.*

Маркірувáльниця, і, *ж.*

Маркірувáти, ýю, ýєш, *с. г.* Робити борозенки маркером (*див.* **маркéр**[4]) для сівби або садіння чого-небудь.

МАРКІТÁНТ, а, *ч.* При арміях XVIII—XIX ст. — особа, що торгувала харчами, напоями та дрібними предметами солдатського вжитку.

Маркітáнтка, и, *ж.*

Маркітáнтський, а, е. *Маркітантський намет.*

МÁРКО, *невідм., с.* Визначення вартості монети за вагою, а не за номіналом.

МАРКУВÁННЯ, я, *с.* 1. *спец.* Дія зі знач. **маркувáти**. *Маркування сталі.* 2. Марка на виробах, товарах. 3. *лінгв.* Певна диференційна ознака мовної одиниці; маркованість.

Маркóваний, а, е. *Марковані бочки. Маркований конверт. Стилістично марковані слова.*

Маркóваність, ності, *ж. Стилістична маркованість слова.*

Маркувáльний, а, е. Призначений для *маркування* (у 1 знач.). *Маркувальна машина. Маркувальний знак.*

Маркувáльник, а, *ч.* Той, хто займається *маркуванням* (у 1 знач.).

Маркувáльниця, і, *ж.*

МАРКУВÁТИ, ýю, ýєш. 1. *спец.* Ставити марку (у 1, 2 знач.) на виробах, товарах, документах і т. ін. *Маркувати конверт. Маркувати сталь. Маркувати взуття*; узагалі ставити клеймо, позначку на кому-, чому-небудь. 2. *лінгв.* Робити маркованим (у 2 знач.).

МАРКШЕЙДЕРÍЯ, ї, *ж.* Галузь гірництва, що займається геодезичним та геологічним вивченням гірничих виробок.

Маркшéйдерство, а, *с.*

Маркшéйдер, а, *ч.*

Маркшéйдерський, а, е. *Маркшейдерські інструменти. Маркшейдерська служба. Маркшейдерське вимірювання.*

МАРМЕЛÁД, у, *ч.* Кондитерський виріб із фруктово-ягідного пюре, звареного з цукром. *Фруктовий мармелад.*

Мармелáдний, а, е. *Мармеладне виробництво. Мармеладні цукерки. Мармеладна фабрика.*

Мармелáдовий, а, е. *Мармеладові вироби.*

МАРМÍТ, у, *ч.* Нагрівальний апарат для підтримання приготованої їжі в гарячому стані.

МАРОДÉР, а, *ч.* Вояк, що грабує вбитих та поранених після бою або мирне населення під час війни.

Мародéрка, и, *ж.*

Мародéрство, а, *с.* Учинки, поведінка мародера.

Мародéрствувати, ую, уєш. Займатися мародерством.

Мародéрський, а, е.

МАРОКÉН, у, *ч.* Тканина зі штучного шовку, що нагадує крепдешин.

Марокéновий, а, е. *Марокенова тканина. Марокенова сукня.*

МАРС[1], а, *ч.* 1. Бог війни в давньоримській міфології. 2. Четверта за віддаленням від Сонця велика планета Сонячної системи.

МАРС[2], а, *ч., мор.* Майданчик на щоглі вітрильного корабля, з якого стежать за горизонтом та керують вітрилами.

Мáрсовий, а, е. *Марсовий місток. Марсовий матрос.*

МАРСАЛÁ, и́, *ж.* Сорт десертного виноградного вина.

МАРСЕЛÍН, у, *ч.* Легка, м'яка шовкова тканина. *Блузка з марселіну.*

Марселíновий, а, е. *Марселінова тканина. Марселінова сукня.*

МÁРСЕЛЬ, я, *ч., мор.* Пряме чотирикутне вітрило, що підіймається над нижнім головним вітрилом. *Забрати марселі.*

Мáрсельний, а, е.

МАРСЕЛЬЄ́ЗА, и, *ж.* Французька революційна пісня, що згодом стала державним гімном Франції.

МАРТÉН, а, *ч., мет.* У металургії — полуменева піч, де чавун, сталевий брухт переплавляють на сталь.

Мартéнівець, вця, *ч.*

Мартéнівський, а, е. *Мартенівський процес виробництва сталі. Мартенівський чавун. Мартенівський шлак.*

Мартéнник, а, *ч.* Той, хто працює біля мартена.

МАРТЕНСИ́Т, у, *ч.* Структурний складник деяких загартованих металів і сплавів.

Мартенси́тний, а, е. *Зворотні мартенситні перетворення.*

МАРТИРОЛÓГ, у, *ч.* 1. У церковній літературі — збірка оповідань про християнських мучеників. 2. *книжн.* Перелік осіб, що постраждали, були замучені, або перелік страждань та мук, які хтось пережив.

МАРТИ́Т, у, *ч.* Мінерал, утворений окисленням магнетиту.

МАРТÍНІ, *невідм.* 1. Сорт вермуту. 2. Коктейль з джину, вермуту та гіркої настоянки.

МАРЦИПÁН, у, *ч.* 1. Густа тістоподібна маса із суміші тертого мигдалю, абрикосового ядра та горіхів із цукровим сиропом, що використовується у кондитерській промисловості. 2. Кондитерський виріб з такої маси.

МАРШ, у, *ч.* 1. Ритмічна хода в строю. *Церемоніальний марш.* 2. Організоване пересування військ похідним ладом на дальні відстані. 3. Команда, наказ рухатися. 4. Музичний твір, що має енергійний, чіткий ритм і такт, який відповідає розміреній ході. 5. Частина сходів між двома майданчиками.

Маршови́й, á, é. 1. *Маршова пісня* (у 4 знач.). 2. Якого направляють із запасу до діючої армії для поповнення її (про військові частини). *Маршовий батальйон. Маршова рота.*

МÁРШАЛ, а, *ч.* 1. Військове звання, вище за генеральське, що його надають за видатні заслуги в керівництві військами, а також особа, яка має це звання. 2. Те саме, що **маршáлок** (у 2 знач.).

Ма́ршальство, а, *с.* Звання маршала.
Ма́ршальський, а, е. *Маршальські погони.*
МАРША́ЛОК, лка, *ч.* 1. Голова сейму в Польщі. 2. У Росії до 1917 р. — представник дворянства, якого обирали на губернських і повітових зборах і який керував становими справами дворянства; предводитель дворянства. 3. *заст.* Дворецький у польському поміщицькому домі. 4. *заст.* Староста під час весілля.
Марша́лківський, а, е.
МАРШИРУВА́ТИ, МАРШУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Іти, ходити маршем (у 1 знач.) кроком, по-військовому. 2. *жарт.*, *ірон.* Іти, ходити.
Маршируна́льний, а, е. *Маршируальні вправи.*
Марширува́ння, Маршува́ння, я, *с. Марширування під музику.*
МА́РШІ, ів, *мн.* Смуга низовинних морських узбереж, що затоплюються в період найвищих припливів і нагонів води.
МАРШ-МАНЕ́ВР, у, *ч.*, *військ.* Пересування війська з метою його перегрупування.
МАРШРУ́Т, у, *ч.* 1. Заздалегідь визначений шлях проходження, їзди тощо. *Автобусний маршрут. Маршрут подорожі.* 2. Шлях передавання даних між вузлами та терміналами обчислювальної мережі. 3. Товарний поїзд, що йде без зміни складу та вантажу до місця призначення.
Маршру́тний, а, е. *Маршрутна карта. Маршрутне таксі. Маршрутний поїзд.*
МАРШРУТИЗА́ТОР, а, *ч.* Комп'ютер, що об'єднує кілька мереж та призначений для визначення маршруту (у 2 знач.) передавання даних у ті мережі, до яких вони призначені.
МАРШРУТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Організація перевезення вантажів на маршрутних поїздах.
МАР'Я́Ж[1], у, *ч.* 1. У картярській грі — король і дама однієї масті в одного гравця. 2. Старовинна картярська гра, умовою виграшу якої є наявність в одного гравця короля та дами однієї масті.
Мар'я́жний, а, е.
МАР'Я́Ж[2], у, *ч.*, *спец.* Стикування ступенів і основних вузлів ракети.
МА́СА, и, *ж.* 1. *фіз.* Одна з основних величин механіки, за допомогою якої вимірюють кількість речовини в тілі; міра інерції тіла стосовно сили, що на нього діє. *Маса атома.* 2. Кількість, об'єм речовини якого-небудь предмета; сама речовина, матерія, з якої складається предмет. *Металева маса.* 3. Великий предмет або предмети з неясними для зору обрисами; те, що в своїй сукупності утворює щось ціле, неподільне. 4. Безформна, схожа на тісто, речовина; густа або рідкувата суміш. *Паперова маса. Фарфорова маса.* 5. *перев. мн.* Велика сукупність людей; широкі кола населення.
Маси́вний, а, е. 1. Який має велику масу (у 2 знач.), об'єм. *Масивні двері*; великий, важкий (про людину, тварину або частину тіла). *Масивні коні. Масивна фігура.* 2. Який займає велику площу; суцільний.
Маси́вність, ності, *ж.*
МАСА́Ж, у, *ч.* Система прийомів механічного впливу (розтирання, розминання) на поверхню тіла руками або за допомогою спеціальних апаратів з лікувальною, гігієнічною тощо метою. *Точковий масаж.*
Масаже́р, а, *ч. Електричний масажер.*
Масажи́ст, а, *ч.*
Масажи́стка, и, *ж.*
Маса́жний, а, е. *Масажний кабінет. Масажний апарат.*
Масажува́ння, я, *ж. Масажування шийного відділу хребта. Масажування рук.*
Масажува́ти, у́ю, у́єш. Робити масаж.
МАСЕДУА́Н, у, *ч.* Страва з городини, яблук і т. ін., политих вином, соусом або морозивом.
МА́СКА, и, *ж.* 1. Спеціальна накладка з вирізами для очей, що приховує обличчя. 2. Спеціальна накладка для обличчя людини у вигляді звірячої морди, спотвореного людського обличчя тощо. 3. Людина в такій накладці та маскарадному костюмі. 4. Зліпок із гіпсу або іншого матеріалу, знятий з обличчя людини. *Посмертна маска.* 5. *спец.* Спеціальна заслона на обличчя для захисту від чого-небудь. *Маска зварника. Киснева маска. Наркозна маска.* 6. Предмет захисного спорядження спортсмена для уникання травм. 7. У косметиці — засіб догляду за обличчям, руками тощо. 8. *перен.* Зовнішній вигляд, що приховує справжню сутність когось, чогось.
МАСКАРА́Д, у, *ч.* 1. Свято, бал, учасники якого одягнені в маски та костюми (казкові, етнографічні тощо); костюмований бал. 2. *перен.*, *ірон.* Про незвичайний для когось одяг, що дуже змінює вигляд. 3. *перен.* Про вигляд і поведінку, за якими приховується справжня сутність когось, чогось.
Маскара́дний, а, е. *Маскарадний бал. Маскарадне вбрання* (у 1 знач.).
МАСКАРО́Н, а, *ч.* Декоративний рельєф у вигляді обличчя людини або голови тварини.
МАСКО́Н, у, *ч.* Зона позитивної аномалії сили тяжіння на Місяці.
МАСКУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. *рідко.* Одягати кого-небудь у маскарадний костюм, надівати на когось маску (у 1 знач.); одягати когось у незвичайний костюм, щоб ніхто не впізнав. 2. *перен.* Приховувати свої вчинки, думки і т. ін. чимось показним, удаваним. 3. Прикриваючи, ховаючи кого-, що-небудь, робити непомітним, невидним для когось.
Маскува́льний, а, е. *Маскувальний халат.*
Маскува́льник, а, *ч.* Той, хто маскує кого-, що-небудь.
Маскува́ння, я, *с.*
МАСКУЛІНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *біол.* Розвиток в осіб жіночої статі чоловічих вторинних статевих ознак.
Маскуліні́зм, у, *ч.*, *біол.* Наявність у жіночого організму чоловічих вторинних статевих ознак (бороди, вусів, низького тембру голосу).
МАС-МЕ́ДІА, МЕ́ДІА, *невідм.*, *мн.* Засоби масової інформації (комунікації) — газети, радіо, телебачення, кіно, аудіо- та відеозаписи тощо. *Українські мас-медіа.*
МАСО́Н, а, *ч.* Послідовник масонства, член масонської ложі; франкмасон.
Масо́нка, и, *ж.*
МАСО́НСТВО, а, *с.* Релігійно-етичний рух, що виник на початку XVIII ст. в Англії, а згодом поширився у формі таємних товариств в інших країнах Європи і поєднував завдання морального самовдосконалення з метою створення всесвітнього братства молоді; франкмасонство.
Масо́нський, а, е. *Масонський рух. Масонські погляди. Масонський амулет. Масонська ложа.*
МАС-СПЕКТРА́ЛЬНИЙ, а, е. Призначений для аналізу хімічного та ізотопного складу нейтральних речовин й іонізованих газів, дослідження структури молекул, визначення мас ядер тощо. *Мас-спектральні прилади.*
МАС-СПЕКТРО́ГРАФ, а, *ч.*, *хім.* Прилад для визначення масового числа ізотопів.
МАС-СПЕКТРО́МЕТР, а, *ч.*, *фіз.* Прилад для поділу іонізованих атомів або молекул за їхніми масами.
МАС-СПЕКТРОМЕ́ТРІ́Я, ї, *ж.*, *фіз.* Метод дослідження речовини, який полягає у визначенні спектра мас

атомів та молекул, що містяться в речовині, та їх відносної поширеності.

МАС-СПЕКТРОСКОПІ́Я, ї, *ж.*, *фіз.* Те саме, що **мас-спектроме́трія**.

МАСТЕКТОМІ́Я, ї, *ж.* Видалення молочної залози в жінок при виявленні злоякісної пухлини.

МАСТИ́КА, и, *ж.* 1. Густа маса з жирами або смолами, що застосовується для вирівнювання поверхонь покриттів, підлог і т. ін., приклеювання покрівельних, ізоляційних, оздоблювальних матеріалів, зовнішнього обмазування тощо. *Бітумна мастика. Полімерна мастика.* 2. Суміш із воску та фарби для натирання підлоги. *Воскова мастика.* 3. Ароматична смола деяких дерев, яку використовують для виготовлення лаків, солодощів, пахощів і т. ін.

Масти́ковий, а, е. *Мастикова маса. Мастикова смола. Мастикова статуетка.*

МА́СТИКС, у, *ч.* Ароматична смола мастикового та деяких інших дерев, що застосовується для виробництва лаків, у медицині; мастикова смола.

Ма́стиксовий, а, е. *Мастиксова сажа.*

МАСТИ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запалення молочної залози. *Післяпологовий мастит.*

МА́СТИ́Ф, а, *ч.* Старовинна англійська порода сторожових собак, схожих на дога.

МАСТИХІ́Н, а, *ч.*, *спец.* Вузька лопаточка, ніж, якими художники користуються для розтирання фарб, згладжування мазків фарби тощо; шпатель.

МАСТОДО́НТ, а, *ч.* 1. Величезний викопний ссавець третинного періоду, схожий на слона. 2. *перен.* Про щонебудь велике, неоковирне.

МАСТОЇДИ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запалення соскоподібного відростка скроневої кістки.

МАСТОПАТІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Захворювання молочних залоз, у яких утворюються пухлиноподібні вузлики.

МАСТУРБА́ЦІЯ, ї, *ж.* Те саме, що **онанізм**.

Мастурбаці́йний, а, е.

Мастурбува́ти, у́ю, у́єш. Займатися мастурбацією.

МАСХАРАБО́З, а, *ч.* Актор таджицького народного театру.

МАСШТА́Б, у, *ч.* 1. Відношення величини довжин зображення (на карті, кресленні тощо) до величини довжин самого зображуваного предмета. 2. *перен.* Відношення однієї якоїсь величини до іншої. *Масштаб цін.*

Масшта́бний, а, е. *Масштабний коефіцієнт. Масштабна лінійка* (у 1 знач.). *Масштабне виробництво* (у 2 знач.).

Масштабува́ння, я, *с.*, *спец.* Зменшування або збільшування зображення або його частини в межах певного масштабу.

МАТ[1], у, *ч.* 1. Положення в шаховій партії, при якому король, перебуваючи під ударом фігури супротивника, не може захиститися і партія вважається програною. 2. *перен.*, *розм.* Безнадійне, безвихідне становище, кінець.

МАТ[2], у, *ч.* 1. Циновка із соломи, очерету тощо. 2. У спорті — товста підстилка, яка пом'якшує приземлення під час стрибків.

МАТ[3], у, *ч.* Незначна шершавість гладкої поверхні, що позбавляє її прозорості, блиску.

Ма́товий, а, е. *Матовий блиск.*

МАТАДО́Р, а, *ч.* Головний учасник бою биків, що завдає бикові смертельного удару шпагою; тореадор.

МАТЕ́, *невідм.*, *с.* 1. Вічнозелене південноамериканське дерево родини падубових. 2. Невеликий посуд, зроблений з гарбуза, з якого п'ють такий напій.

МАТЕЛО́Т, а, *ч.*, *мор.* Сусідній у строю військовий корабель.

МАТЕМАТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Впровадження математичних методів і досягнень математики в інші науки, галузі знання і т. ін.

Математизо́ваний, а, е.

Математизува́ти, у́ю, у́єш. Впроваджувати математичні методи і досягнення математики в інші науки, галузі знання і т. ін. *Математизувати виробничі процеси.*

МАТЕМА́ТИКА, и, *ж.* Наука про кількісні співвідношення та просторові форми дійсного світу. *Вища математика.*

Матема́тик, а, *ч.* *Видатний математик.*

Математи́чний, а, е. *Математичні науки. Математична задача. Математична точність. Математична лінгвістика. Математичний аналіз.*

МАТЕРІА́Л, у, *ч.* 1. Предмети, речовини, з яких що-небудь виготовляють, виробляють, будують тощо; сировина. *Змащувальні матеріали. Насіннєвий матеріал. Абразивні матеріали. Садивний матеріал.* 2. Різні відомості, дані, посібники і т. ін., що їх використовують як основу, джерело для чого-небудь, як доказ чогось. *Матеріал для книжки.* 3. Зібрання документів, відомостей з якогось питання. *Матеріали судового процесу. Матеріали перепису.*

Матеріа́льний, а, е. *Матеріальний кошторис. Матеріальний склад. Матеріальна частина* (у 1 знач.).

МАТЕРІАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Один з двох основних напрямів у філософії, що визнає об'єктивність існування зовнішнього світу, незалежність його від людської свідомості, первинність матерії та вторинність мислення, пізнаваність світу і його закономірностей; протилежне — **ідеалізм**. *Діалектичний матеріалізм. Історичний матеріалізм. Механічний матеріалізм.* 2. Вузькопрактичне, раціоналістичне ставлення до дійсності; схильність заперечувати ідеальне, високе.

Матеріалі́ст, а, *ч.*

Матеріалісти́чний, а, е. *Матеріалістичний світогляд. Матеріалістична філософія* (у 1 знач.).

Матеріалісти́чність, ності, *ж.*

Матеріалі́стка, и, *ж.*

Матеріалі́стський, а, е.

МАТЕРІАЛІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Втілювати що-небудь у матеріальній, конкретній формі; уречевлювати.

Матеріаліза́ція, ї, *ж.*

Матеріалізо́ваний, а, е.

Матеріалізува́ння, я, *с.*

МАТЕ́РІЯ, ї, *ж.* 1. *філос.* Об'єктивна реальність, що існує поза людською свідомістю й незалежно від неї. *Закон збереження матерії.* 2. *перен.* Предмет обговорення.

Матеріа́льний, а, е. *Матеріальний світ* (у 1 знач.).

Матеріа́льність, ності, *ж.* *Матеріальність світу.*

МАТЛО́Т, у, *ч.* 1. Голландський матроський танець, який імітує працю на кораблі. 2. Страва зі шматочків риби в соусі з червоного вина й різних приправ.

МАТРАКА́Ж, у, *ч.* Набридлива, постійно повторювана радіо- та телереклама.

МА́ТРИКС, у, *ч.* 1. *біол.* Дрібнозерниста речовина, що заповнює внутрішньоклітинні структури і порожнини між ними. 2. *друк.* Спосіб виготовлення еластичних форм високого друку.

МАТРИ́КУЛ, а, *ч.* 1. Офіційний список певних осіб, доходів, внесків. 2. Залікова книжка студента вищого навчального закладу.

Матри́кульний, а, е.

МАТРИЛІНІ́ЙНІСТЬ, ності, *ж.* Рахування походження й спадкування

по материнській лінії в добу матріархату.

Матрилініийний, а, е.

МАТРИЛОКА́ЛЬНИЙ, а, е. Поширений при матріархаті. *Матрилокальний шлюб.*

МАТРИМОНІА́ЛЬНИЙ, а, е, *книжн.* Пов'язаний з одруженням, подружнім життям; шлюбний. *Матримоніальне оголошення.*

МА́ТРИЦЯ, і, *ж.* 1. *техн.* Штамп із витисненим у ньому заглибленням, що точно відповідає формі оброблюваної деталі. 2. *друк.* Картонна форма, яку знімають із набору й використовують для відливання стереотипу в друкарні. 3. *мат.* Сукупність математичних величин, певним способом розміщених у прямокутній таблиці. *Теорія матриць. Квадратні матриці.*

Матрицьо́ваний, а, е.

Матрицюва́ння, я, *с.*

Матрицюва́ти, юю, юєш. Робити матриці чого-небудь. *Матрицювати набір.*

Ма́тричний, а, е. *Матричний принтер. Матричний прес. Матричний картон.*

МАТРІАРХА́Т, у, *ч.* 1. Форма первісного родового суспільства, у якій родові групи утворювалися за спорідненістю по жіночій лінії та з керівною роллю в них жінки. 2. *перен.* Про стан у родині, коли всім керує жінка.

Матріарха́льний, а, е. *Матріархальний рід.*

МАТРО́НА, и, *ж.* У стародавніх римлян — знатна, поважна заміжня жінка, мати родини.

МАТРО́С, а, *ч.* Моряк, що не належить до командного складу судна; у військовому флоті — рядовий.

Матро́сик, а, *ч.*

Матро́ска, и, *ж.* Формена блуза матроса з великим виложистим коміром особливого крою; жіноча або дитяча блуза такого самого фасону.

Матро́ський, а, е. *Матроська пісня. Матроська вахта. Матроський загін. Матроська душа. Матроський одяг. Матроська безкозирка.*

МАТУА́Р, а, *ч.* Інструмент для гравіювання.

МАТЧ, у, *ч.* Спортивне змагання між двома командами або окремими учасниками за певною програмою. *Футбольний матч. Шаховий матч. Матч-реванш.*

Ма́тчевий, а, е. *Матчева зустріч.*

МАТЧБО́Л, у, *ч.* Очко, що розігрується у тенісному матчі, яке може вирішити його хід.

МАТЧ-ПО́ЙНТ, у, *ч.* Те саме, що **матчбо́л**.

МАТЧ-ТУРНІ́Р, у, *ч.* Шахове змагання кількох учасників або команд, в якому учасники або команди грають між собою більше як одну партію.

МА́УЗЕР, а, *ч.* Вид автоматичного пістолета.

МАУНТИНБА́ЙК, *спорт.* 1. *род.* а. Гірський велосипед. 2. *род.* у. Вид спорту — подолання на велосипеді дистанції, прокладеної в гірській місцевості.

МАУНТИНБО́РД, а, *ч.* Довга і гнучка дошка для катання по горі, що має масивні траки.

МАФІО́ЗІ, *невідм.*, *ч.* Член мафії, мафіозного угруповання.

Мафіо́зний, а, е. *Мафіозні структури. Мафіозні угруповання.*

Мафіо́зність, ності, *ж.*

МА́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Таємна злочинна організація, що виникла в кінці XVIII ст. на о. Сицилії і поширила сферу своєї діяльності на інші країни. 2. Організовані бандитські угруповання, що зрослися з правоохоронними структурами і діють таємно, за власними інтересами.

МАХАГО́НІ, *невідм.* Деревина деяких видів тропічних дерев.

МАХАРА́ДЖА, *див.* **магара́джа**.

МАХАРА́НІ, *див.* **магара́ні**.

МАХА́ТМА, и, *ж.* 1. В індуїстській міфології — одне з найменувань світового духу. 2. У сучасній Індії — шанобливе слово, яке вживається перед іменем особливо шанованих людей, видатних громадських діячів.

МАХАЯ́НА, и, *ж.* Один з напрямків у буддизмі.

МА́ХЕ, *невідм.*, *с.* Позасистемна одиниця концентрації радіоактивних нуклідів.

МАХІ́ЗМ, у, *ч.* Те саме, що **емпіріокритици́зм**.

Махі́ст, а, *ч.*

Махі́стський, а, е. *Махістські погляди.*

МАХІНА́ЦІЯ, ї, *ж.* Несумлінний, нечесний спосіб, хитрість для досягнення чого-небудь; шахрайство.

Махіна́тор, а, *ч.*

МАХО́МЕТР, а, *ч.* Бортовий прилад літака, за яким визначається швидкість польоту.

МАЦА́, и́, *ж.* У єврейському релігійному обряді — пасхальний прісний пшеничний хліб у вигляді дуже тонких сухих коржів.

МАЦЕРА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *біол.* Розмочування рослинних або тваринних тканин, що спричиняє їх розбухання, розм'якшення або розпад на окремі структурні елементи.

Мацеро́ваний, а, е.

Мацерува́ння, я, *с.*

Мацерува́ти, у́ю, у́єш. Піддавати мацерації. *Мацерувати волокнисті рослини.*

МАЦО́НІ, *невідм.*, *с.* Назва кислого молока в деяких народів Кавказу.

МАЧЕ́ТЕ, *невідм.*, *ч.* і *с.* Великий ніж для розчищення лісових хащів та зрубування цукрової тростини.

МАЧЕТЕ́РО, *невідм.*, *ч.* Збирач цукрової тростини.

МА́ЧО, *невідм.*, *ч.* Справжній, мужній чоловік. *Справжній мачо.*

МАШИ́НА, и, *ж.* 1. Механізм або комплекс механізмів, призначений для виконання корисної роботи шляхом перетворення одного виду енергії на інший, для зміни форми, властивостей, станів або положень предмета праці, збереження, оброблення та використання, інформації. *Пральна машина. Електронно-обчислювальна машина. Картоплезбиральна машина. Лісосадильна машина. Швейна машина.* 2. Транспортний засіб (автомобіль, танк, літак і т. ін.), що рухається завдяки певному механізмові. 3. *перен.* Про структуру, організації, що діють як налагоджений механізм. *Бюрократична машина. Державна машина.*

Машині́ст, а, *ч.* Фахівець, робітник, що керує машиною (у 1 знач.).

Машиніза́ція, ї, *ж.* *Машинізація сільського господарства.*

Машинізо́ваний, а, е. *Машинізоване виробництво.*

Машинізува́ти, у́ю, у́єш. Упроваджувати, застосовувати машини в певній галузі господарства; механізувати. *Машинізувати сільське господарство.*

Маши́нка, и, *ж.* *Кравецька машинка. Друкарська машинка.*

Маши́нний, а, е. *Машинні частини. Машинна вишивка. Машинний переклад. Машинна промисловість. Машинний зал. Машинний відсік. Машинне мастило.*

МАШИНА́ЛЬНИЙ, а, е. Механічний (у 3 знач.); мимовільний, несвідомий.

Машина́льність, ності, *ж.* *Машинальність рухів.*

МАЮ́СКУЛИ, ів, *мн.* (*одн.* **маю́скул**, а, *ч.*), *спец.* 1. Великі літери, переважно в текстах стародавньої писемності; протилежне — **міну́скули**. 2. *тільки одн.* Письмо, шрифт, що складаються з таких літер. *Візантійський маюскул.*

Маю́скульний, а, е. *Маюскульна літера. Маюскульне письмо.*

МЕА́НДР, у, *ч.* 1. *геол.* Закрут, крутий поворот у течії річки. 2. У мистецтві — геометричний орнамент, візерунок у вигляді ламаної або кривої лінії зі звивинами.

Меандри́чний, а, е. *Меандричний орнамент.*

Меа́ндровий, а, е.

МЕГА... Перша частина складних слів, що означає: 1) у мільйон разів більший за основну одиницю мір, указану в другій частині слова; 2) величезний, гігантських розмірів.

МЕГАБА́ЙТ, а, *ч.* В обчислювальній техніці — одиниця виміру об'єму даних та ємності пам'яті ЕОМ.

МЕГАВА́Т, а, *ч.* Одиниця електричної потужності.

МЕГАГЕ́РЦ, а, *ч.* Одиниця частоти коливань.

МЕГАКО́СМ, у, *ч.*, *книжн.* Те саме, що **макроко́см.**

МЕГАКО́СМОС, у, *ч.*, *книжн.* Те саме, що **макроко́см.**

МЕГАЛІ́Т, у, *ч.* Стародавня споруда (пам'ятник, гробниця тощо), складена з величезних каменів.

Мегаліти́чний, а, е. *Мегалітична споруда.*

МЕГАЛО... Те саме, що **мега...**

МЕГАЛОЗА́ВР, а, *ч.* Великий хижий динозавр.

МЕГАЛОКЕФА́ЛІЯ, ї, *ж.* Те саме, що **макроцефалі́я.**

МЕГАЛОМА́НІЯ, ї, *ж.* Психічне захворювання, при якому хворий вважає себе великою людиною; манія величності.

МЕГАЛОПО́ЛІС, МЕГАПО́ЛІС, а, *ч.* Високоурбанізовані зони смугоподібної конфігурації, що утворюються при зростанні кількох (як правило, численних) розташованих поблизу міських агломерацій вздовж магістральних транспортних шляхів.

МЕГАЛОФА́Г, а, *ч.*, *біол.* Те саме, що **макрофа́г.**

МЕГАЛОЦЕФА́ЛІЯ, ї, *ж.*, *антр.* Те саме, що **макроцефа́лія.**

МЕГА́НТРОП, а, *ч.* Велика викопна людиноподібна мавпа.

МЕГАПАРСЕ́К, а, *ч.*, *астр.* Одиниця виміру космічних віддалей.

МЕГАПО́ЛІС, *див.* **мегалопо́ліс.**

МЕГАРЕЛЬЄ́Ф, а, *ч.* Найбільші форми рельєфу земної поверхні (материкові виступи, океанічні западини).

МЕГА́РІ, МЕХА́РІ, *невідм.*, *ч.* Одногорбий верблюд.

МЕГАСКО́П, а, *ч.* Оптичний інструмент для розглядання дрібних коштовних каменів.

Мегаскопі́чний, а, е.

МЕГАСПО́РА, МАКРОСПО́РА, и, *ж.*, *біол.* Велика спора в різноспорових вищих рослин.

МЕГАСПОРА́НГІЙ, я, *ч.*, *біол.* Те саме, що **макроспора́нгій.**

МЕГАСПОРОФІ́Л, а, *ч.*, *бот.* Те саме, що **макроспорофі́л.**

МЕГАТА́ЙП, а, *ч.* Електронна машина для фотонабору.

МЕГАТЕ́РІЙ, я, *ч.* Викопна тварина велетенських розмірів, схожа на сучасного лінивця.

МЕГАФО́Н, а, *ч.* Пристрій у вигляді рупора, що використовується для підсилення людського голосу.

МЕГЕ́РА, и, *ж.* 1. У давньогрецькій міфології — одна з трьох богинь помсти. 2. *перен.* Зла, сварлива жінка.

МЕГО́М, а, *ч.* Одиниця електричного опору, що дорівнює 10^6 омів.

МЕГО́ММЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання великих електричних опорів.

МЕДА́ЛЬ, і, *ж.* 1. Відзнака у вигляді круглої металевої пластинки з рельєфним написом і зображенням, що встановлює держава як нагороду за особливі заслуги, трудові та бойові подвиги, за досягнення у праці, спорті, науці, культурі. *Олімпійська медаль.* 2. Металевий знак на честь визначної особи або події з написом і зображенням. *Пам'ятна медаль.*

Медалі́ст, а, *ч.* Той, хто одержав медаль.

Медалі́стка, и, *ж.*

Меда́лька, и, *ж.*

Меда́льний, а, е. *Медальна майстерня.*

МЕДАЛЬЄ́Р, а, *ч.* Майстер, художник, що виготовляє форми для відливання й карбування медалей.

Медальє́рка, и, *ж.*

Медальє́рний, а, е. *Медальєрне мистецтво.*

МЕДАЛЬЙО́Н, а, *ч.* 1. Ювелірний виріб у вигляді овального або круглого плоского футляра, що в нього вставляють яке-небудь зображення, дрібний предмет чи запис і який носять на шиї. *Золотий медальйон. Срібний медальйон.* 2. Рельєф або малюнок в обрамленні.

Медальйо́нний, а, е. *Медальйонний ланцюжок. Медальйонне розміщення узору.*

Медальйо́новий, а, е.

Медальйо́нчик, а, *ч.*

МЕДЕЛЯ́Н, а, *ч.* Порода мисливських собак, що походить з Північної Італії.

Меделя́нський, а, е.

МЕДЕ́Я, ї, *ж.* 1. Чаклунка, дружина аргонавта Ясона в давньогрецькій міфології. 2. *перен.* Ревнива, мстива жінка.

МЕДЖЛІ́С, у, *ч.* 1. Законодавчий орган, парламент у деяких мусульманських країнах. 2. Вищий представницький орган у кримських татар та деяких інших народів.

МЕДИКАМЕ́НТИ, ів, *мн.* (*одн.* **медикаме́нт**, у, *ч.*). Лікувальні засоби; ліки.

Медикаменто́зний, а, е. *Медикаментозне лікування.*

МЕДИТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Роздум, міркування.

Медитати́вний, а, е. *Медитативний стан.*

Медитаці́йний, а, е. *Медитаційний метод.*

Медитува́ти, у́ю, у́єш. Займатися медитацією.

МЕДИЦИ́НА, и, *ж.* Система наук про хвороби, методи їх лікування та запобігання їм. *Космічна медицина. Народна медицина. Сучасна медицина. Страхова медицина.*

Ме́дик, а, *ч.*

Меди́чка, и, *ж.*, *розм.*

Меди́чний, а, е. *Медичний огляд. Медичні препарати. Медичний інститут. Медична сестра.*

МЕДІА-... Перша частина складних слів, що відповідає слову **мас-ме́діа.**

МЕДІА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* 1. Розташований у середині чого-небудь. 2. В анатомії — термін, що вказує на розташування якого-небудь органа ближче до серединної площини тіла.

МЕДІА́НА, и, *ж.* 1. У геометрії — пряма лінія, проведена між вершиною кута трикутника та серединою протилежної сторони. 2. У статистиці — величина, що знаходиться в середині ряду величин, розташованих у висхідному або спадному порядку.

Медіа́нний, а, е.

МЕДІА́НТА, и, *ж.*, *муз.* Третій і шостий ступені мажорного або мінорного ладу, а також акорд, побудований на одному з цих ступенів.

МЕДІАТЕ́КА, и, *ж.*, *інформ.* Сховище електронних документів.

МЕДІА́ТОР[1] а, *ч.*, *спец.* 1. Держава-посередник у дипломатичних відносинах, торговельних угодах. 2. Специфічна біологічно активна речовина, що бере участь у передачі нервового імпульсу з нервових закінчень на робочі органи і з однієї нервової клітини на іншу. *Медіатор симпатичної нервової системи. Медіатор парасимпатичної нервової системи.*

Медіа́торний, а, е. *Медіаторні механізми* (у 2 знач.).

МЕДІА́ТОР², а, *ч.* Тонка рогова або пластмасова пластинка із загостреним кінцем, якою грають на деяких струнних музичних інструментах.

МЕДІА́ЦІЯ, ї, *ж., дипл.* Міжнародне посередництво, мирний спосіб розв'язання міжнародних конфліктів за допомогою держави, яка не бере участі у конфлікті.

МЕДІЄВА́ЛЬ, я, *ч.* Назва одного з малюнків друкарських шрифтів, близьких до середньовічних латинських. *Книжковий медієваль.*

МЕДІЄВІ́СТИКА, и, *ж.* Розділ історичної науки, предметом якого є історія Західної Європи Середніх віків.

Медієві́ст, а, *ч.*

Медієвісти́чний, а, е.

Медієві́стка, и, *ж.*

Медієві́стський, а, е.

МЕДІ́ЙНИЙ, а, е. Належний до засобів масової інформації. *Медійний ринок. Медійний сервіс. Медійна імперія.*

МЕ́ДІУМ¹, а, *ч.* 1. За уявленнями спіритів — особа, яка є посередником між людьми та світом духів. 2. У парапсихології — людина, яка має здібності до надчутливого сприйняття.

Медіумі́зм, у, *ч.* За уявленнями спіритів — посередництво медіумів між людьми та світом духів.

Медіумі́чний, а, е.

МЕ́ДІУМ², а, *ч.* Середній регістр жіночого голосу (у співачок).

МЕДРЕСЕ́, *невідм., с.* Середня і вища релігійна школа в мусульман у країнах Близького й Середнього Сходу.

МЕДУ́ЗА, и, *ж.* 1. У давньогрецькій міфології — одна з трьох дів зі зміями на голові замість волосся, погляд якої обертав усе живе в каміння. 2. Кишковопорожнинна морська тварина з прозорим драглистим тілом, переважно зі щупальцями.

МЕДУЛЯ́РНИЙ, а, е, *анат.* Мозковий.

МЕЗ..., МЕЗО... Перша частина складних слів зі значенням «середній», «проміжний».

МЕЗАЛЬЯ́НС, у, *ч.* Шлюб з особою нижчого соціального стану; нерівний шлюб.

МЕЗЕНТЕ́РІЙ, ю, *ч., анат.* Складка очеревини, що прикріплює внутрішні органи до стінок черевної порожнини; брижа.

МЕЗЕНХІ́МА, и, *ж., біол.* Сполучна тканина зародка багатоклітинних тварин і людини.

МЕЗО..., *див.* **мез...**

МЕЗОА́ТОМ, а, *ч., фіз.* Атом, у якого один з електронів заміщений негативно зарядженим мезоном.

МЕЗОГЛЕ́Я, ї, *ж., біол.* Драглистий прошарок між зовнішнім і внутрішнім шаром клітин, що вкривають тіло кишковопорожнинних тварин.

МЕЗОДЕ́РМА, и, *ж., анат.* Середній зародковий листок, який розвивається у більшості багатоклітинних організмів і людини.

МЕЗОЗА́ВР, а, *ч.* Ящероподібна прісноводна тварина з ластоподібними кінцівками та численними голчастими зубами, що жила в пізньому мезозої.

МЕЗОЗО́Й, ю, *ч., спец.* Четверта ера неологічної історії Землі.

Мезозо́йський, а, е. *Мезозойська ера.*

МЕЗОКЕФА́ЛІЯ, *див.* **мезоцефа́лія**.

МЕЗОКЛІ́МАТ, у, *ч.* Клімат порівняно невеликих ділянок земної поверхні, часто не характерний для загальних кліматичних умов певного географічного регіону.

МЕЗОЛІ́Т, у, *ч.* Перехідний між палеолітом і неолітом період кам'яної доби; середній кам'яний вік.

Мезоліти́чний, а, е.

МЕЗОМОЛЕ́КУЛА, и, *ж., хім., фіз.* Молекула, в якій хімічний зв'язок здійснюється не електроном, а негативно зарядженим мюоном.

МЕЗОМО́РФНИЙ, а, е. Який має проміжну форму. *Мезоморфний стан.*

МЕЗО́Н, *див.* **мезо́ни**.

МЕЗОНЕФРО́С, у, *ч., анат.* Парний орган виділення, що функціонує у риб і земноводних протягом усього життя, а у решти хребетних і людини — лише на ранній стадії зародкового розвитку; первинна нирка.

МЕЗО́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **мезо́н**, а, *ч.*). Загальна назва нестійких елементарних частинок, маса яких є проміжною між масою електрона і масою нуклона.

Мезо́нний, а, е. *Мезонний струм.*

МЕЗОНІ́Н, у, *ч.* Верхній напівповерх або надбудова над серединою невеликого житлового будинку

Мезоні́нний, а, е.

МЕЗОПА́УЗА, и. *ж., фіз.* Перехідний шар між мезосферою і термосферою на висоті 80—90 км.

МЕЗОРЕЛЬЄ́Ф, у, *ч., геол* Загальна назва форм рельєфу суходолу, дна океану і моря середньої величини з коливаннями висот від кількох десятків до 100—150 м.

МЕЗОСИДЕРИ́Т, а, *ч.* Залізокам'яний метеорит.

МЕЗОСФЕ́РА, и, *ж., фіз.* Шари атмосфери на висоті від 50 до 80 км, що знаходяться під стратосферою.

МЕЗОТЕ́ЛІЙ, ю, *ч., анат.* Епітеліальна тканина, яка утворює внутрішній шар оболонок очеревини й плеври у хребетних тканинах тварин і людини.

МЕЗОТО́РІЙ, ю, *ч., фіз.* Продукт радіоактивного розпаду торію, тотожний ізотопу радій-228.

МЕЗОТРО́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **мезотро́н**, а, *ч.*), *див.* **мезо́ни**.

МЕЗОФІ́Л, у, *ч., біол.* Основна частина листка рослини, що становить його м'якоть.

Мезофі́льний, а, е.

МЕЗОФІ́Т, а, *ч., біол.* Рослина, що живе в умовах достатнього, але не надлишкового зволоження.

Мезофі́тний, а, е.

МЕЗОЦЕФА́ЛІЯ, МЕЗОКЕФА́ЛІЯ, ї, *ж., антр.* Середньоголовість; співвідношення довжини і ширини голови, при якому ширина становить від 0.75 до 0,80 довжини.

...МЕЙКЕР. Друга частина складних слів, що відповідає поняттю «творець».

МЕЙНСТРИ́М, у, *ч.* Основний напрямок у мистецтві в певний період часу (у літературі, музиці).

МЕЙНФРЕ́ЙМ, а, *ч.* Універсальний комп'ютер високого рівня, призначений для розв'язання задач, пов'язаних з інтенсивними обчисленнями та обробленням великої кількості інформації

МЕЙО́З, у, *ч., біол.* Спосіб поділу клітин, основна ланка в утворенні статевих клітин, результатом чого є зменшення кількості хромосом у дочірніх клітинах.

...МЕЙСТЕР. Друга частина складних слів, що відповідає поняттю «керівник», «майстер».

МЕЙСТЕРЗИ́НГЕР, а, *ч.* Середньовічний німецький поет і співець; член міської школи співаків.

Мейстерзи́нгерський, а, е.

МЕКАНІ́Т, у, *ч.* Шаруватий ізоляційний матеріал з листків слюди, склеєних лаком (використовується в електротехніці)

МЕКТЕ́Б, у, *ч.* 1. Початкова мусульманська школа для хлопчиків. 2. Назва загальноосвітньої середньої школи в тюркських народів.

МЕЛАМІ́Н, у, *ч.*, *хім.* Органічна сполука — твердий кристалічний продукт, що застосовується у виробництві пластмас, клеїв, лаків, а також у текстильній промисловості.

МЕЛА́НЖ, у, *ч.*, *спец.* 1. Прядиво або тканина із суміші різних за фактурою чи за кольором волокон. 2. Заморожена суміш яєчних білків і жовтків.

Мела́нжевий, а, е. *Меланжевий комбінат. Меланжева тканина.*

МЕЛА́НЖ-АКТ, у, *ч.*, *спец.* Цирковий номер, що складається з різноманітних трюків.

МЕЛАНЖЕ́Р, а, *ч.*, *спец.* Прилад у вигляді скляної трубки з ампулою для визначення кількості еритроцитів та лейкоцитів у крові.

МЕЛАНІ́ЗМ, у, *ч.*, *біол.* Переважання темного забарвлення у певного виду організмів.

МЕЛАНІ́Н, у, *ч.*, *біол.* Пігмент коричневого або чорного кольору, що наявний у певних тканинах живого організму.

Мелані́новий, а, е.

МЕЛАНО́З, у, *ч.*, *біол.* Посилене утворення й відкладення в шкірі, сітківці ока й інших органах та тканинах меланінів.

МЕЛАНО́МА, и, *ж.*, *мед.* Злоякісна пухлина, що розвивається у клітинах, які виробляють меланін.

МЕЛАНО́ПСИС, у, *ч.* Рід черевоногих молюсків.

МЕЛАНХО́ЛІК, а, *ч.* 1. Один з чотирьох типів темпераментів людини, що характеризується пригніченим сумним настроєм; людина з таким темпераментом. 2. Людина, схильна до меланхолії (у 1 знач.). 3. Людина, хвора на меланхолію (у 2 знач.).

Меланхолі́чка, и, *ж.*

МЕЛАНХО́ЛІЯ, ї, *ж.* 1. Важкий, похмурий, сумний настрій; сум, туга. 2. Психічне захворювання, для якого характерні пригнічений стан, загальмованість думок, рухів, маячні ідеї.

Меланхолі́йний, а, е. *Меланхолійний сум. Меланхолійний вигляд. Меланхолійні очі. Меланхолійні мотиви.*

Меланхолі́йність, ності, *ж.*

Меланхолі́чний, а, е. *Меланхолічний темперамент.*

Меланхолі́чність, ності, *ж.*

МЕЛІЗМА́ТИКА, и, *ж.* Те саме, що **мелізми**.

МЕЛІ́ЗМИ, мелізм, *мн.* (*одн.* **мелі́зма**, и, *ж.*). Невеликі музичні звороти, які прикрашають мелодію.

Мелізмати́чний, а, е. *Мелізматичні прикраси.*

МЕЛІНІ́Т, у, *ч.* Вибухова речовина жовтого кольору, що використовується для артилерійських снарядів і т. ін.

Мелiні́товий, а, е. *Мелінітовий снаряд.*

МЕЛІОРА́ЦІЯ, ї, *ж.* Система заходів, спрямованих на корінне поліпшення природних особливостей земельних угідь з метою піднесення їх родючості (шляхом осушення, обводнення, укріплення сипких пісків і т. ін.). *Меліорація ґрунтів.*

Меліорати́вний, а, е. *Меліоративні роботи.*

Меліора́тор, а, *ч.*

Меліораці́йний, а, е.

Меліо́рований, а, е.

Меліорува́ти, у́ю, у́єш. Проводити меліорацію.

МЕЛІОРИ́ЗМ, у, *ч.*, *філос.* Теорія, згідно з якою зло визнається неминучим, але можна поступово розширювати сферу добра.

МЕЛІ́СА, и, *ж.* Трав'яниста багаторічна медоносна рослина з білими або жовтими квітками та лимонним запахом, з якої добувають ефірну олію. *Листки меліси.*

Мелі́совий, а, е. *Мелісовий чай.*

МЕЛІТО́ЗА, и, *ж.*, *спец.* Цукриста речовина, що міститься в деяких рослинах (цукрових буряках, евкаліпті тощо).

МЕЛО... Перша частина складних слів, що означає «пов'язаний зі співом, музикою».

МЕЛОДЕКЛАМА́ЦІЯ, ї, *ж.* Художнє читання віршів або прози в супроводі музики.

Мелодекламá́тор, а, *ч.*

Мелодекламува́ти, у́ю, у́єш. Декламувати вірші або прозу в супроводі музики.

МЕЛОДИ́ЗМ, у, *ч.* Елементи мелодійності, милозвучності, пісенної основи в музиці.

МЕЛО́ДИКА, и, *ж.* 1. *спец.* Сукупність властивостей і закономірностей, які характеризують мелодичні явища в музиці. *Мелодика українських народних пісень.* 2. Учення про мелодію.

МЕЛО́ДІЯ, ї, *ж.* 1. Художньо усвідомлена послідовність музичних звуків, організованих ритмічно і ладово-інтонаційно. *Мелодія польки.* 2. Мелодійність, милозвучність. *Мелодія інтонацій.*

Мелоди́ст, а, *ч.*

Мелоди́чний, а, е. *Мелодичний звук* (у 1 знач.). *Мелодичний дуует* (у 2 знач.).

Мелоді́йний, а, е. Приємний для слуху; милозвучний. *Мелодійний голос. Мелодійний менует. Мелодійний зворот.*

Мелоді́йність, ності, *ж.* *Мелодійність мови.*

МЕЛОДРА́МА, и, *ж.* 1. Драматургійний жанр, для якого характерні перебільшені драматичні ефекти протиставлення добра і зла та неодмінна перемога добра; твір цього жанру. 2. *перен.* Про яку-небудь подію, переживання, що відзначаються неприродністю, зовнішніми ефектами.

Мелодрамати́зм, у, *ч.* Перебільшені драматичні ефекти, властиві мелодрамі; неприродність, зайвий трагізм у зображенні чого-небудь.

Мелодрамати́чний, а, е. *Мелодраматична кінцівка* (у 1 знач.). *Мелодраматична гра* (у 2 знач.).

Мелодрамати́чність, ності, *ж.* *Мелодраматичність в акторській грі.*

Мелодра́мний, а, е.

МЕЛОМА́НІЯ, ї, *ж.* Пристрасна любов до музики та співу.

Мелома́н, а, *ч.*

Мелома́нка, и, *ж.*

МЕЛОПЕ́Я, ї, *ж.*, *муз.* Учення про мелодію у стародавніх греків.

МЕ́ЛОС, у, *ч.*, *муз.* Узагальнене поняття мелодійної, пісенної основи в музиці. *Український народний мелос.*

МЕЛОТИ́ПІЯ, ї, *ж.* Друкування нот поліграфічним способом.

МЕЛЬПОМЕ́НА, и, *ж.* 1. Одна з дев'яти муз у давньогрецькій міфології; покровителька трагедії. 2. *перен.* Символ сценічного мистецтва.

МЕЛЬХІО́Р, у, *ч.* Сплав міді з нікелем, схожий на срібло.

Мельхіо́ровий, а, е. *Мельхіорові ложки.*

МЕМБРА́НА, и, *ж.*, *спец.* 1. Гнучка перетинка, що розділяє дві порожнини з різним тиском або відокремлює замкнену порожнину від простору; застосовується в пристроях для вимірювання тиску, телефонах і т. ін. 2. Тонка гнучка перетинка, плівка, що відділяє одне від одного шари клітин, порожнини, м'язові тканини.

Мембра́нний, а, е. *Мембранний манометр. Мембранний потенціал клітини.*

Мембра́новий, а, е.

МЕМБРАНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає мембрани (у 2 знач.).

Мембрано́лог, а, *ч.*

МЕМОРА́НДУМ, у, *ч.* 1. Дипломатичний документ, у якому викладаються погляди уряду або урядів з якого-небудь питання. *Підписати меморандум.* 2. У торгівлі — нагадувальні листи з різних питань.

3. Перелік у полісах випадків, за які страхувач не бере на себе відшкодування збитків.

МЕМОРІА́Л, у, *ч.* 1. Меморіальна споруда, що увічнює пам'ять про кого-, що-небудь. 2. *спец.* Головна бухгалтерська книга для щоденного запису господарських операцій. 3. Спортивні змагання, присвячені пам'яті видатних спортсменів.

Меморіа́льний, а, е. *Меморіальна дошка. Меморіальний музей* (у 1 знач.).

МЕМУА́РИ, ів, *мн.* Літературний твір у формі записок, написаний від першої особи — учасника або свідка відображених у ньому подій.

Мемуари́ст, а, *ч.*

Мемуари́стика, и, *ж.* Мемуарна література.

Мемуари́стка, и, *ж.*

Мемуа́рний, а, е. *Мемуарний жанр.*

МЕНА́ДА, и, *ж.* У Стародавній Греції — жриця Вакха, вакханка.

МЕНГІ́Р, а, *ч.*, *археол.* Нетесаний довгастий камінь, поставлений вертикально, що є одним з видів мегалітичних споруд часів міді-бронзи.

МЕНДЕЛІ́ЗМ, у, *ч.*, *біол.* Сукупність уявлень про закономірності спадковості, що стала початком генетики як науки; від імені засновника Е. Й. Менделя.

МЕ́НЕДЖЕР, а, *ч.* 1. Фахівець з управління господарськими процесами, виробництвом, обсягом товарів та послуг. 2. Підприємець у галузі професійного спорту, розважального бізнесу тощо, який організовує виступ спортсменів, артистів і т. ін.

Ме́неджерський, а, е. *Менеджерський ухил. Менеджерське рішення.*

Менеджери́зм, у, *ч.* Теорія, згідно з якою в сучасних умовах контроль над виробництвом повинні здійснювати менеджери (у 1 знач.).

Ме́неджмент, у, *ч.* 1. Сукупність сучасних засобів, методів, форм управління виробництвом і виробничим персоналом з метою підвищення його прибутковості. *Основи менеджменту. Функціональний менеджмент. Виробничий менеджмент.* 2. Функції планування, контролю, координації діяльності в межах організації і управління нею.

МЕНЕСТРЕ́ЛЬ, я́, *ч.*, *іст.* 1. У Франції та Англії XII—XIII століть — поет, співець при службі у сеньйора. 2. У XIV—XVIII століттях так називалися мандрівні народні музиканти. 3. *перен.* Співець, поет.

МЕ́НЗУЛА, и, *ж.* Геодезичний прилад для топографічного знімання місцевості.

Ме́нзульний, а, е. *Мензульний планшет. Мензульна зйомка.*

МЕНЗУ́РА, и, *ж.*, *муз.* 1. Різні виміри для визначення параметрів джерела звука в музичних інструментах. 2. У середньовічній багатоголосій музиці — міра тривалості звука, такту.

Мензура́льний, а, е. *Мензуральний звук. Мензуральна нотація* (у 2 знач.).

МЕНЗУ́РКА, и, *ж.*, *спец.* Аптечна або лабораторна посудина з нанесеними на ній поділками для точного вимірювання невеликих об'ємів рідини.

Мензу́рковий, а, е.

МЕНІНГІ́Т, у, *ч.* Запалення оболонок мозку.

Менінгі́тний, а, е.

МЕНІНГОКО́К, а, *ч.*, *бакт.* Кулеподібна бактерія, що викликає інфекційні захворювання.

Менінгоко́ковий, а, е. *Менінгококова інфекція.*

МЕНІ́СК, а, *ч.*, *спец.* 1. Угнута або опукла поверхня рідини в капілярі. 2. Хрящовий серпоподібний утвір у деяких суглобах людини і хребетних тварин. 3. Опукло-вгнута або вгнуто-опукла лінза. *Позитивний меніск. Негативний меніск.*

Мені́сковий, а, е. *Менісковий телескоп.*

МЕНОНІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **менонí́т**, а, *ч.*; **менонí́тка**, и, *ж.*). Протестантська секта в США, Канаді, Нідерландах, Німеччині, що проповідує пацифізм і покірливість.

Менонí́тський, а, е. *Менонітська колонія.*

МЕНОПА́УЗА, и, *ж.*, *мед.* Перерва в менструальному циклі в період клімаксу.

МЕНСТРУА́ЦІЯ, ї, *ж.* Щомісячна маткова кровотеча в жінки, яка досягла статевої зрілості.

Менструа́льний, а, е. *Менструальний цикл.*

Менструюва́ти, ю́ю, ю́єш. Мати менструацію.

МЕНТАЛІТЕ́Т, у, *ч.*, *книжн.* Спосіб мислення, світосприйняття, психологія окремої особи, соціальної групи, національної спільності. *Український менталітет. Національний менталітет.*

Менталіте́тність, ності, *ж.*

Мента́льний, а, е. Розумовий, мисленнєвий. *Ментальні процеси психіки.*

Мента́льність, ності, *ж.* *Риси ментальності.*

МЕНТО́Л, у, *ч.* Безбарвна кристалічна речовина з сильним м'ятним запахом, яка застосовується в медицині, парфумерії та харчовій промисловості. *Зубна паста з ментолом.*

Менто́ловий, а, е. *Ментолове виробництво. Ментолова мазь. Ментолові сигарети. Ментолова жуйка.*

МЕ́НТОР, а, *ч.* 1. *заст.*, *ірон.* Наставник, керівник, вихователь. 2. *бот.*, *сад.* Живець, який прищеплюють до рослини з метою одержання в гібриді рис цього ж виду. *Користуватися методом ментора.*

Ме́нторський, а, е. *Менторський тон* (у 1 знач.).

МЕНУЕ́Т, у, *ч.* Старовинний французький танець тричасткового тактового розміру з повільними й плавними рухами.

Менуе́тний, а, е.

МЕНЮ́, *невідм.*, *с.* 1. Набір страв для сніданку, обіду, вечері. 2. Листок з переліком страв і напоїв (у закладах громадського харчування). *Подати меню.* 3. *інформ.* Перелік комп'ютерних програм та функцій; список варіантів дій на екрані дисплея комп'ютера.

...МЕР, **...МЕРІЯ**. Друга частина складних слів, що вказує на їхній зв'язок з поняттями «будова», «склад» і «розчленування».

МЕР, а, *ч.* Вища виборна посадова особа, що очолює місцеві органи самоврядування.

МЕ́РГЕЛЬ, ю, *ч.* Осадова гірська порода, що складається з глини й вапняку.

Ме́ргельний, а, е. *Мергельні породи.*

Мергелюва́ння, я, *с.*

Мергелюва́ти, ю́ю, ю́єш. Вносити мергель.

МЕ́РДЖЕР, у, *ч.* Об'єднання двох або кількох підприємств шляхом прямого придбання одним із них чистих активів інших без утворення нового підприємства.

МЕРЕ́НГА, и, *ж.* Тістечко із запечених збитих яєчних білків та вершків з цукром.

МЕРИДІА́Н, а, *ч.* Уявна лінія, що утворюється при перетині земної кулі площиною, що проходить через будь-яку точку земної поверхні і вісь обертання Землі. *Магнітний меридіан. Небесний меридіан.*

Меридіа́нний, а, е. *Меридіанна площина. Меридіанні спостереження.*

Меридіона́льний, а, е. *Меридіональний час. Меридіональний напрямок.*

МЕРИНО́С, а, *ч.* Порода овець з довгою тонкою вовною.

Меринóсовий, а, е. *Мериносова вовна. Мериносове вівчарство. Мериносова хустка.*

МЕРИСТÉМА, и, *ж.*, *біол.* Тканина рослин, яка протягом усього життя зберігає здатність утворювати нові клітини; твірна тканина.

Меристéмний, а, е. *Меристемна тканина.*

МЕРИТОКРÁТІЯ, ї, *ж.* Концепція, в основу якої покладено принцип висування на керівні посади найбільш здібних людей з усіх соціальних прошарків.

...МЕРІЯ, *див.* **...мер.**

МÉРІЯ, ї, *ж.* Муніципальне місцеве управління.

МЕРКАНТИЛÍЗМ, у, *ч.* 1. Економічна політика XVI—XVIII ст., прихильники якої вважали, що джерело багатства — сфера обігу, а не сфера виробництва, й ототожнювали багатство з грошовим капіталом. 2. *перен.* Дріб'язковий розрахунок; корисливість.

Меркантилíст, а, *ч.*

Меркантилістúчний, а, е.

Меркантилíстський, а, е.

Меркантúльний, а, е. *Меркантильна політика. Меркантильна система* (у 1 знач.). *Меркантильний інтерес* (у 2 знач.).

Меркантúльність, ності, *ж.*

МЕРКАПТÁН, у, *ч.*, *хім.* Органічна сполука, сірчистий аналог спирту, що має дуже неприємний запах.

МЕРКУРÁН, у, *ч.* Ртутно-органічний препарат для протруювання насіння різних сільськогосподарських культур.

МЕРКУ́РІЙ, ю, *ч.* 1. Бог торгівлі, покровитель купців і мандрівників у давньоримській міфології. 2. Найближча до Сонця планета. 3. *перен.* Гонець.

МЕРЛÁН, а, *ч.* Риба родини тріскових, яка водиться у прибережних водах Європи.

МЕРЛУ́ЗА, и, *ж.* Морська хижа риба родини тріскових.

МЕРОЗИГÓТА, и, *ж.*, *біол.* Часткова зигота, що утворюється при всіх формах перенесення генного матеріалу в бактеріях.

МЕРОЛÓГІЯ, ї, *ж.* Розділ антропології, який вивчає розміри і форми окремих органів і тканин людини.

МЕРСЕДÉС, а, *ч.* Іноземна марка автомобілів, що виготовляються у Німеччині.

МЕРСЕРИЗÁЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Оброблення целюлозного волокна або бавовняного прядива міцним розчином їдкого натру для надання їм м'якості, блиску, міцності та ін. властивостей.

Мерсеризóваний, а, е.

Мерсеризувáти, у́ю, у́єш. Піддавати мерсеризації. *Мерсеризувати сатин.*

МÉРТЕЛЬ, ю, *ч.* Суміш піску й паленого вапна, що її застосовують для скріплення вогнетривких виробів під час укладання.

МЕРЧАНДÁЙЗИНГ, у, *ч.*, *екон.* Складова частину маркенгу, заходи щодо інтенсифікації просування товарів у роздрібній торгівлі — розміщення товарів у торговельному залі, оформлення прилавків, вітрин, рекламних плакатів, організація презентацій з роздаванням сувенірів, надання знижок, пільг тощо.

МÉСА, и, *ж.* 1. Церковна відправа в католиків. *Правив месу.* 2. Багатоголосий циклічний хоровий твір на текст такої відправи, як правило, в супроводі органа або оркестру. *Меса Баха.*

МЕСІАНÍЗМ, у, *ч.*, **МЕСІÁНСТВО**, а, *с.* 1. У деяких релігіях — вчення про пришестя на землю рятівника, що виконає Божу волю. 2. Містичне вчення про особливу, дуже важливу роль якогось одного народу в історії. 3. *перен.* Беззастережна віра у власне покликання, винятковість.

Месіáнський, а, е. *Месіанське призначення.*

Месíя, ї, *ч.* 1. В іудейській і християнській релігіях — посланець Божий, який має з'явитися для врятування людства від зла. 2. *перен.* Про того, в кому бачать рятівника, визволителя. *Роль Месії.*

МЕСМЕРÚЗМ, у, *ч.* Уявлення про випромінювання планетами особливої магнітної сили та про вплив її на хвороби, запропоноване австрійським лікарем Ф. Месмером у другій половині XVIII ст.

Месмерúчний, а, е.

МЕССАЛÍНА, и, *ж.* 1. Дружина римського імператора Клавдія, відома своєю підступністю, властолюбством і розпусним життям. 2. *перен.* Розпусна жінка.

МЕСЬЄ́, **МСЬЄ** *і рідше* **МОСЬЄ́**, *невідм.*, *ч.* Увічливе називання чоловіка у Франції та деяких інших країнах, приєднуване звичайно до прізвища.

МÉТА, и, *ж.* Угода, згідно з якою її учасники поділяють витрати і ризик порівну.

МЕТА... Перша частина складних слів, що означає проміжне становище, зміну, перетворення, звільнення від чогось.

МЕТАБÁЗИС, у, *ч.*, *філос.* Прийом у диспуті, характерний для софістики, що полягає в підміні одного предмета обговорення іншим.

МЕТАБІÓЗ, у, *ч.*, *біол.* Взаємовідносини мікроорганізмів, коли продукти життєдіяльності одного виду є джерелом харчування для іншого.

МЕТАБОЛÍЗМ, у, *ч.*, *фізіол.* Обмін речовин в організмах.

Метаболíт, у, *ч.*, *біол.* Речовина, що утворюється в організмі внаслідок обміну речовин.

Метаболíчний, а, е. *Метаболічний процес.*

МЕТАБОЛІ́Я, ї, *ж.*, *спец.* Те саме, що **метаморфóз.**

МЕТАГАЛÁКТИКА, и, *ж.* Сукупність зоряних систем (галактик), що їх можна спостерігати й вивчати за допомогою телескопів та інших сучасних засобів дослідження.

МЕТАГЕНÉЗ, у, *ч.*, *зоол.* Закономірна зміна у деяких тварин двох поколінь, з яких одне розмножується статевим шляхом, друге — нестатевим.

МЕТАЗÓА, *невідм.*, *с.*, *зоол.* Загальна назва всіх багатоклітинних тварин.

МЕТАІНФОРМАЦІЯ, ї, *ж.*, *інформ.* Відомості, що є описом інших відомостей.

МЕТАКÓД, у, *ч.* Система знаків, що є знаками іншого коду.

МЕТÁЛ, у, *ч.* Хімічно проста речовина або сплав, ознаками якої є висока міцність, ковкість, добра тепло- та електропровідність і особливий блиск. *Благородні метали. Важкі метали. Кольорові метали. Крихкий метал. Чорні метали.*

Металéвий, а, е. *Металевий брухт. Металева частина.*

МЕТАЛÍД, у, *ч.*, *хім.* Хімічне з'єднання металів між собою.

МЕТАЛІЗÁЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* 1. Покриття виробу шаром металу. 2. Просочування дерева залізним або мідним купоросом для захисту від гниття. 3. Надавання чому-небудь металічного блиску.

Металізацíйний, а, е.

Металізóваний, а, е.

Металізувáння, я, *с.*

Металізувáти, у́ю, у́єш.

МЕТАЛІНГВІ́СТИКА, и., *ж.* Галузь мовознавства, яка вивчає особливості змістової сторони мови у зв'язку з мисленням і суспільним життям мовців.

Металінгвісти́чний, а, е.

МЕТАЛІ́СТ, а, *ч*. 1. Працівник металопромисловості. 2. Спеціаліст з металів, металознавства. 3. Представник напрямку в рок-музиці, що характеризується жорстким ритмом, різним звучанням; прихильник цього музичного напрямку.

МЕТАЛО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «метал».

МЕТАЛОГЕ́НІ́Я, ї, *ж*. Розділ науки, що вивчає геологічні і геохімічні закономірності розміщення рудних корисних копалин у земній корі.

Металогені́чний, а, е. *Металогенічні властивості. Металогенічна зона.*

МЕТАЛО́ГІКА, и, *ж*. Галузь метатеоретичних досліджень проблем логіки.

МЕТАЛОГРАВЮ́РА, и, *ж*., *спец*. Гравюра, зроблена способом металографії.

МЕТАЛОГРА́ФІЯ, ї, *ж*. 1. Наука про будову (структуру) та фізичні властивості металів і сплавів. *Курс металографії*. 2. *спец*. Друкування з гравірованих або травлених металевих друкарських форм із заглибленим малюнком.

Метало́граф, а, *ч*. Фахівець з металографії (у 1 знач.).

Металографі́чний, а, е. *Металографічна лабораторія. Металографічні аналізи. Металографічний мікроскоп.*

Металогра́фський, а, е. *Металографський спосіб друкування* (у 2 знач.).

МЕТАЛОІЗО́Л, у, *ч*. Тонка металева фольга, укрита з обох боків шаром бітуму, що вживається як водонепроникний матеріал.

МЕТАЛОКЕРА́МІКА, и, *ж*. 1. Галузь металургії, що виготовляє порошки металів і неметалів, а також вироби з них; порошкова металургія. 2. Метод одержання виробів з металевого і неметалевого порошку. 3. Металеві й неметалеві вироби, виготовлені методами порошкової металургії.

Металокерамі́чний, а, е. *Металокерамічна металургія. Металокерамічна різка.*

МЕТАЛОО́ПТИКА, и, *ж*., *фіз*. Розділ оптики, що вивчає оптичні властивості металів.

МЕТАЛООРГАНІ́ЧНИЙ, а, е, *хім*. Який містить у молекулі атом металу, що безпосередньо зв'язаний з атомом вуглецю. *Металоорганічні сполуки. Металоорганічні препарати.*

МЕТАЛОПЛА́СТ, у, *ч*. Матеріал, що складається з металевого листа, вкритого з одного чи обох боків шаром полімеру, й використовується для захисту від корозії, для декоративного оздоблення будівлі тощо.

Металопла́стик, у, *ч*. Матеріал з металу та пластику.

Металопла́стиковий, а, е. *Металопластикове вікно.*

МЕТАЛОТЕРМІ́Я, ї, *ж*. Процес відновлення металів і сплавів з їхніх сполук, що супроводжується підвищенням температури.

МЕТАЛОФІ́ЗИКА, и, *ж*. Розділ фізики, в якому вивчаються природа, структура та властивості металів і сплавів.

Металофі́зик, а, *ч*.

МЕТАЛОФО́Н, а, *ч*. Ударний музичний інструмент, який складається з ряду металевих пластинок, підібраних за звучанням у певному порядку, по яких ударяють дерев'яними молоточками. *Грати на металофоні.*

МЕТАЛУ́РГІ́Я, ї, *ж*. 1. Галузь важкої промисловості, що займається добуванням металів з руд і їх первинною обробкою. *Чорна металургія. Кольорова металургія.* 2. Наука про одержання металів з руд або речовин, які містять метали, і про надання металевим сплавам необхідних властивостей.

Металу́рг, а, *ч*.

Металургі́йний, а, е. *Металургійний завод. Металургійна промисловість. Металургійне виробництво. Металургійна сировина. Металургійний інститут.*

МЕТАМЕРІ́Я, ї, *ж*., *біол*. Тип будови тіла тварини, при якому розрізняється ряд поздовжньо розташованих однорідних сегментів.

МЕТАМОРФІ́ЗМ, у, *ч*., *спец*. Перетворення структури й складу гірських порід під впливом фізичних та хімічних факторів.

Метаморфізо́ваний, а, е.

Метаморфізува́ти, у́ю, у́єш. Перетворювати структуру та склад гірських порід; піддавати метаморфізму.

Метаморфі́чний, а, е, *спец*. Який є наслідком дії метаморфізму. *Метаморфічні кристалічні породи. Метаморфічні мінерали.*

Метаморфоге́нний, а, е. Утворений під час метаморфізму. *Метаморфогенні родовища.*

МЕТАМОРФО́З, у, *ч*., *біол*. Перетворення, перехід з однієї стадії або форми післязародкового розвитку деяких тварин в іншу, що супроводжується набуттям нових функцій, іншого зовнішнього вигляду. *Процес метаморфозу.*

МЕТАМОРФО́ЗА, и, *ж*. 1. *книжн*. Перетворення однієї форми чого-небудь в іншу; видозміна. 2. У рослин — зміна форми й структури органів у процесі історичного розвитку внаслідок пристосування їх до виконання тих чи інших функцій. 3. У тварин — глибоке перетворення організму в процесі його індивідуального розвитку; виявляється в різкій зміні будови й способу життя.

МЕТА́Н, у, *ч*. Безбарвний газ, що являє собою найпростішу сполуку вуглецю з воднем; болотний, або рудниковий, газ.

Мета́новий, а, е. *Метанові вуглеводні.*

МЕТАНЕФРИ́ДІЇ, їв, *мн*. (*одн*. **метанефри́дій**, ю, *ч*.), *біол*. Органи виділення в безхребетних тварин, головним чином кільчастих червів.

МЕТАНЕ́ФРОС, а, *ч*., *біол*. Парний орган виділення у плазунів, птахів, ссавців і людини; вторинна нирка.

МЕТАНО́Л, у, *ч*., *хім*. Метиловий спирт.

МЕТАНТА́НК, МЕТАНТЕ́НК, а, *ч*. Резервуар для біологічного перероблення (зброджування) осаду, що утворюється при очищенні стічних вод.

МЕТАПЛАЗІ́Я, ї, *ж*., *фізіол*. Стійке перетворення однієї тканини на іншу, що відмінна від першої за своєю будовою та функціями, але зберігає ту саму видову приналежність.

МЕТАСОМАТИ́ЗМ, МЕТАСОМАТО́З, у, *ч*., *геол*. Процеси зміни одних мінералів гірської породи іншими з істотною зміною її хімічного складу, при яких порода весь час залишається у твердому стані.

Метасомати́чний, а, е. *Метасоматичні гірські породи. Метасоматичні родовища.*

МЕТАСОМАТО́З, *див*. **метасомати́зм**.

МЕТАСТА́З, у, *ч*., *мед*. 1. Перенесення певного патологічного матеріалу з ураженої частини організму в іншу, де й виникає відповідний хворобливий процес. 2. Осередок хвороби, що виникає внаслідок такого перенесення.

Метастазува́ння, я, *с*. *Метастазування пухлин.*

Метастазува́ти, у́є. Переносити певний патологічний матеріал з ураженої частини організму в іншу.

Метастати́чний, а, е. Викликаний метастазом. *Метастатичні лімфовузли.*

МЕТАТЕ́ЗА, и, *ж*., *лінгв*. Мимовільна перестановка двох сусідніх звуків у слові.

МЕТАНТЕ́НК, *див.* **метантанк**.

МЕТАТЕО́РІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Теорія, що вивчає структурні, дедуктивні, семантичні та інші закономірності якоїсь іншої теорії.

МЕТАФА́ЗА, и, *ж.*, *біол.* Друга фаза непрямого поділу клітин.

Метафа́зний, а, е.

МЕТАФІ́ЗИКА, и, *ж.* 1. Філософське вчення про незмінні начала світу, що не піддаються досліду. 2. Недіалектичний спосіб мислення у філософії, який розглядає предмети і явища поза їхнім внутрішнім зв'язком, відірвано одне від одного, в застиглому, незмінному вигляді. 3. *перен.* Абстрактні розумування.

Метафі́зик, а, *ч.*

Метафізи́чний, а, е. *Метафізичний постулат* (у 1 знач.). *Метафізичний матеріалізм* (у 2 знач.). *Метафізичні розумування* (у 3 знач.).

МЕТА́ФОРА, и, *ж.* Художній засіб, який полягає в переносному вживанні слова або вислову на основі подібності, а також слово або вислів, ужиті в такий спосіб.

Метафориза́ція, ї, *ж.* Творення словесного образу за допомогою метафори. *Лексична метафоризація.*

Метафоризо́ваний, а, е.

Метафоризува́ти, у́ю, у́єш. Створювати словесний образ за допомогою метафори.

Метафо́рика, и, *ж.* Сукупність метафор, притаманна певному письменнику, твору тощо. *Народна метафорика.*

Метафори́чний, а, е. *Метафоричний вислів. Метафоричний стиль. Метафоричне порівняння.*

Метафори́чність, ності, *ж.*

Метафорично. *Висловлюватися метафорично.*

МЕТАФРА́ЗА, и, *ж.*, *спец.* Фраза, буквально перекладена з однієї мови на іншу.

МЕТАЦЕ́НТР, а, *ч.*, *спец.* Центр кривизни траєкторії, по якій переміщується центр ваги підводної частини судна, якщо воно виведене з рівноваги.

Метацентри́чний, а, е.

МЕТГЕМОГЛОБІ́Н, у, *ч.*, *біол.* Продукт окислення гемоглобіну, який не здатний переносити кисень; утворення цього продукту в організмі призводить до кисневого голоду.

МЕТЕ́КИ, ів, *мн.* У Стародавній Греції — особисто вільні, але політично безправні іноземці, які постійно проживали в Аттиці.

МЕТЕМПСИХО́З, у, *ч.* Релігійно-містичне уявлення про переселення душі померлого з одного організму в інший; переселення душ.

МЕТЕО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «метеорологічний».

МЕТЕОПА́ТІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Зміни стану організму, зумовлені змінюванням погоди в умовах звичного клімату.

Метеопа́т, а, *ч.* Людина, організм якої реагує на зміни погоди.

Метеопати́чний, а, е.

МЕТЕО́Р, а, *ч.* Тверде тіло космічного походження, що потрапляє з величезною швидкістю в земну атмосферу.

Метеори́чний, а, е. *Метеоричний літ птахів.*

МЕТЕОРИ́ЗМ, у, *ч.*, *мед.* Здуття живота внаслідок скупчення газів у кишечнику. *Стан метеоризму.*

МЕТЕОРИ́Т, а, *ч.* Тіло космічного походження, що досягло поверхні Землі, не встигнувши повністю випаруватися або розпилитися в атмосфері.

Метеори́тика, и, *ж.* Наука про метеорити.

Метеори́тний, а, е. *Метеоритна речовина.*

Метео́рний, а, е. *Метеорне тіло. Метеорний потік. Метеорний дощ. Метеорна вода.*

МЕТЕОРО́ГРАФ, а, *ч.* Прилад для одночасного автоматичного записування кількох метеорологічних елементів у високих шарах атмосфери — температури, тиску і вологості повітря.

Метеорогра́фія, ї, *ж.* Опис метеорів.

МЕТЕОРОЛІ́Т, а, *ч.* Кам'яний метеорит.

МЕТЕОРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Наука, що вивчає земну атмосферу, її властивості та процеси, що в ній відбуваються. 2. Вчення про зміни погоди і методи її передбачення.

Метеоро́лог, а, *ч.*

Метеорологі́чний, а, е. *Метеорологічний процес. Метеорологічна станція.*

МЕТЕОТРО́ПНИЙ, а, е. Який виникає під впливом метеорологічних умов.

МЕТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *с. г.* Схрещування різних порід тварин або різних сортів рослин з метою поліпшення їх якостей.

МЕТИ́Л, у, *ч.* Група атомів, що складається з одного атома вуглецю і трьох атомів водню з одним вільним зв'язком; входить до складу численних органічних сполук. *Хлористий метил.*

Мети́ловий, а, е. *Метиловий спирт. Метиловий ефір.*

МЕТИЛАМІ́Н, у, *ч.*, *хім.* Органічна сполука — безбарвний газ з неприємним запахом, що її використовують для синтезу фармацевтичних препаратів, барвників.

МЕТИЛАЦЕТИЛЕ́Н, у, *ч.* Безбарвний газ, що складається з вуглецю і водню; застосовується для газополуменевого оброблення металу.

МЕТИЛБЕНЗО́Л, *див.* **толуо́л**.

МЕТИЛВІОЛЕ́Т, у, *ч.*, *хім.* Синтетичний барвник, що його застосовують для фарбування мікроскопічних препаратів, виготовлення чорнила, лаків, у текстильній промисловості.

МЕТИЛЕ́Н, у, *ч.* Група атомів, що складається з одного атома вуглецю і двох атомів водню; входить до складу численних органічних сполук. *Йодистий метилен.*

Метиле́новий, **Мети́льний**, а, е. *Метиленова група. Метильна група.*

МЕТИЛЕНХЛОРИ́Д, у, *ч.*, *хім.* Безбарвна речовина, розчинник полімерів.

МЕТИЛМЕТАКРИЛА́Т, у, *ч.*, *хім.* Складний ефір метакрилової кислоти і метилового спирту.

МЕТИЛОРА́НЖ, у, *ч.*, *хім.* Синтетичний барвник, який застосовують у лабораторній практиці як індикатор, що набуває в кислому середовищі червоного кольору, а в лужному — жовтого.

МЕТИЛТЕСТОСТЕРО́Н, у, *ч.*, *мед.* Лікарський препарат, синтетичний замінник чоловічого статевого гормону.

МЕТИ́С, а, *ч.* 1. Тварина або рослина, виведена метисацією. 2. Нащадок від шлюбу між представниками різних рас.

Мети́ска, и, *ж.*

Мети́сний, а, е. *Метисна худоба. Метисний молодняк.*

МЕТИСА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *антроп.* Процес змішання різних рас сучасної людини.

МЕТІОНІ́Н, у, *ч.* Сірковмісна амінокислота, що входить до складу білків тваринного і рослинного походження.

МЕ́ТОД, у, *ч.* 1. Спосіб пізнання явищ природи та суспільного життя. *Діалектичний метод. Метод експерименту.* 2. Прийом або система прийомів, що застосовується в якій-небудь галузі діяльності (науці, виробництві тощо). *Метод лікування. Метод навчання.*

МЕТОДИ́ЗМ[1], у, *ч.* Послідовність у роботі, викладі чого-небудь.

МЕТОДИ́ЗМ[2], у, *ч.* Протестантське віровчення, поширене головним чином у США, Великій Британії, що вимагає послідовного дотримання релігійних приписів.

МЕТО́ДИКА, и, *ж.* 1. Сукупність взаємопов'язаних способів та прийомів доцільного проведення будь-якої роботи. 2. Вчення про методи викладання певної науки, предмета.

МЕТОДИ́СТ, а, *ч.* *Методист з української мови.*

Методи́чний, а, е. *Методичний кабінет. Методичний посібник.*

Методи́чно. *Методично досконало провести заняття.*

МЕТОДОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Учення про науковий метод пізнання й перетворення світу, його філософська, теоретична основа. 2. Сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в будь-якій науці відповідно до специфіки об'єкта її пізнання. *Методологія дослідження.*

Методо́лог, а, *ч.*

Методологі́чний, а, е.

МЕТО́Л, у, *ч.* Білий дрібнокристалічний порошок, що добре розчиняється у воді; застосовується у фотографії як проявник.

Мето́ловий, а, е.

МЕТОНІ́МІЯ, ї, *ж.* Художній засіб, який полягає в перенесенні назви одного поняття на інше, що перебуває з ним у відношеннях суміжності, а також слово або вислів, ужиті в такий спосіб.

Метонімізáція, ї, *ж.* Метонімічний розвиток слова.

Метонімі́чний, а, е. *Метонімічний стиль.*

МЕТО́П, а, *ч.*, **МЕТО́ПА**, и, *ж.*, *архіт.* Прямокутна плита, часто прикрашена скульптурою, що є складником фриза доричного ордера.

...МЕТР. Друга частина складних слів, що: 1) відповідає поняттю «вимірювач»; 2) означає одиницю довжини в метричній системі.

МЕТР[1], а, *ч.* 1. Основна одиниця довжини у метричній системі мір, що дорівнює ста сантиметрам. 2. Лінійка або стрічка такої довжини з сантиметровими поділками, що використовується для вимірювання чого-небудь.

Метри́чний[1], а, е. *Метрична система мір.*

Метро́вий, а, е. *Метровий діаметр.*

МЕТР[2], а, *ч.* 1. Певне співвідношення наголошених і ненаголошених складів у віршовому рядку; віршовий розмір. 2. У музиці — система організації ритму, послідовність чергування сильних і слабких доль у такті.

Метри́чний[2], а, е. *Метричне віршування.*

МЕТРА́Ж, у́, *ч.* 1. Довжина чого-небудь у метрах. *Метраж фільму.* 2. Розмір, площа чого-небудь у квадратних метрах.

МЕТРАНПА́Ж, а, *ч.* Старший складач друкарні, який верстає полоси набору.

МЕТРДОТЕ́ЛЬ, я, *ч.* 1. Розпорядник у ресторані. 2. *заст.* Старший лакей у панському домі, що відав столом, кухнею і домашніми слугами.

МЕТРЕ́СА, и, *ж.* Коханка, утримувана високопосадовою особою.

МЕ́ТРИКА[1], и, *ж.* 1. Учення про віршові розміри й ритми в поезії; будова вірша за певним розміром. 2. *муз.* Те саме, що **метр**[2] (у 2 знач.).

МЕ́ТРИКА[2], и, *ж.* Виписка з метричної книги про дату народження; свідоцтво про народження.

МЕТРИ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запалення м'язового шару стінки матки. *Гострий метрит.*

...МЕТРІЯ. Друга частина складних слів, що відповідає поняттю «вимірювання».

МЕТРО́, *див.* **метрополіте́н**.

МЕТРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Наука про міри та ваги. *Розвиток вітчизняної метрології.* 2. Допоміжна історична дисципліна, що вивчає різні одиниці довжини, площі, ваги, об'єму і т. ін., поширені в різних країнах, а також грошові одиниці в їх історичному розвиткові.

Метро́лог, а, *ч.* *Спеціаліст з метрології.*

Метрологі́чний, а, е. *Метрологічні стандарти. Метрологічний інститут.*

МЕТРОНО́М, а, *ч.* Механічний прилад з маятником для відраховування на слух рівних невеликих проміжків часу; застосовується при точних вимірюваннях, а також при визначенні швидкості і рівності ритму, темпу під час виконання музичних творів або фізичних вправ.

МЕТРОПА́ТІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Посилення маткових кровотеч без виразних хворобливих змін у статевих органах (спостерігається в юнацькому та клімактеричному віці).

МЕТРОПОЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Процес концентрації різних видів діяльності і населення в єдиному центрі країни — метрополісі, здебільшого — у її столиці. 2. Зростання питомої ваги населення столичної агломерації в чисельності населення країни.

МЕТРОПОЛІТЕ́Н, у, *ч.*, **МЕТРО́**, *невідм.*, *с.* Міська електрична залізниця, що проходить під землею в тунелях, а на поверхні — по мостах-естакадах або по спеціально відведених ділянках вулиці. *Станція метрополітену.*

Метрополіте́нівець, вця, *ч.*

Метрополіте́нівський, а, е.

МЕТРОПО́ЛІЯ, ї, *ж.* 1. У Стародавній Греції — місто-держава (поліс) стосовно заснованих ним в інших землях поселень (колоній). 2. Держава, що володіє захопленими нею колоніями й експлуатує їх. 3. В урбаністиці — головне місто, центр політичного, духовного і економічного життя країни; велика міська агломерація.

МЕФІСТО́ФЕЛЬ, феля, *ч.* У художній творчості народів Європи — диявол, дух заперечення.

Мефісто́фельський, а, е. *Мефістофельська борідка. Мефістофельська усмішка.*

МЕХАНІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Пристрій, що передає або перетворює рух. *Автоматичний механізм.* 2. *перен.* Внутрішня будова, система чого-небудь, що забезпечує порядок у якому-небудь виді діяльності, процесу. *Складний механізм роботи міського транспорту.* 3. Сукупність станів і процесів, з яких складається певне фізичне, хімічне та ін. явище.

МЕХАНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Оснащення виробництва машинами та механізмами; повна або часткова заміна засобів ручної праці машинами та механізмами.

Механіза́тор, а, *ч.*

Механіза́торський, а, е.

Механізо́ваний, а, е. *Механізована піхота. Механізоване збирання пшениці.*

Механізува́ти, у́ю, у́єш. Устатковувати машинами, механізмами; переводити на механічну тягу, енергію.

МЕХА́НІКА, и, *ж.* 1. Наука про механічний рух тіл та про взаємодію, що виникає при цьому між тілами. *Теоретична механіка. Небесна механіка.* 2. Галузь техніки, що застосовує закони про рух і сили для розв'язання практичних завдань. *Будівельна механіка.* 3. *перен.* Спосіб здійснення, шлях розвитку чого-небудь.

Меха́нік, а, *ч.* Спеціаліст у галузі механіки (у 2 знач.).

МЕХАНІЦИ́ЗМ, у, *ч.* Філософське вчення, що зводить усю багатогранність світу до механічного руху однорідних часток матерії, а складні закономірності розвитку — до найпростіших законів механіки.

Механісти́чний, а, е. *Механістичний світогляд. Механістичний матеріалізм.*

Механісти́чність, ності, *ж.*

Механіци́ст, Механі́ст, а, *ч.* Послідовник механіцизму.

МЕХАНІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Належний до механіки або механізму. 2. Той, що діє за допомогою механізму (у 1 знач.). 3. Той, що не контролюється свідомістю, машинальний.

МЕХАНО... Перша частина складних слів, що означає «належний до механізмів».

МЕХАНОЛАМАРКІ́ЗМ, у, *ч.* Механістичний напрям у вченні про історичний розвиток органічного світу.

МЕХАНОРЕЦЕ́ПТОРИ, ів, *мн.* (*одн.* **механорецéптор**, а, *ч.*), *фізіол.* Чутливі нервові закінчення в організмі, які сприймають механічні подразнення (органи дотику, чутливі закінчення м'язів, орган рівноваги тощо).

МЕХАНОСТРИ́КЦІЯ, ї, *ж.*, *фіз.* Деформація тіла, спричинювана механічною напругою, що змінює магнітний стан тіла.

Механострикці́йний, а, е.

МЕХАНОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Метод лікування хворих фізичними вправами за допомогою спеціальних апаратів.

МЕХАНОТРО́Н, а, *ч.*, *техн.* Електровакуумний прилад, у якому керування електронним або іонним струмом здійснюється переміщуванням одного або декількох електродів стосовно один одного.

МЕХАНОХІ́МІЯ, ї, *ж.* Учення про полімери, що досліджує дію механічних сил на хімічні процеси.

МЕХАНОХО́РІЯ, ї, *ж.* Спосіб поширення насіння, при якому плоди швидко розкриваються, розкидаючи насіння.

МЕЦЕНА́Т, а, *ч.* Багатий безкорисливий покровитель, який сприяє розвитку науки, освіти та мистецтв, опікується їх представниками, сприяє розбудові міст наданням певних матеріальних ресурсів із власного багатства. *Меценат театру.*

Мецена́тка, и, *ж.*

Мецена́тський, а, е.

Мецена́тство, а, *с.* Діяльність мецената; покровительство мецената.

Мецена́тствувати, ую, уєш. Бути меценатом.

МЕ́ЦО-СОПРА́НО, *невідм.* 1. *с.* Жіночий голос, середній за регістром. 2. *ж.* Про співачку з таким голосом. *Відома мецо-сопрано.*

Мецо-сопра́новий, а, е. *Мецо-сопрановий голос.*

МЕ́ЦО-ТИ́НТО, *невідм.*, *с.*, *спец.* Старий ручний спосіб виготовлення гравірувальних форм на металі, призначених для глибокого друку; малюнок, видрукуваний за допомогою такої форми.

МЕ́ЦО-ФО́РТЕ, *невідм.*, *с.*, *спец.* Помірно гучне звучання.

МЕЧЕ́ТЬ, і, *ж.*, *рідко* **МЕЧЕ́Т**, у, *ч.* Молитовний дім у мусульман.

Мече́тний, а, е.

МИГДА́ЛЬ, ю, *ч.* Південне невисоке дерево або кущ родини розоцвітих з ніжно-рожевими квітками та овальними плодами — горіхами.

Мигда́левий, а, е. *Мигдалеві горішки. Мигдалеве дерево. Мигдалевий запах. Мигдалевий гай. Мигдалева олія. Мигдалеве молоко. Мигдалеві тістечка.*

Мигда́льний, а, е.

МИРТ, а, *ч.*, **МИ́РТА**, и, *ж.* Південне вічнозелене дерево родини миртових з білими або рожевими квітками і темно-зеленим запашним листям, що містить ефірну олію.

Ми́ртовий, а, е. *Миртове дерево. Миртовий вінок.*

МИ́ТРА, и, *ж.* Головний убір вищого духівництва християнської церкви, який надівають під час богослужіння.

МИТРОПОЛИ́Т, а, *ч.* Вище звання православних єпископів, а також особа, що має це звання.

Митрополи́чий, а, е. *Митрополиче крісло. Митрополичий хор.*

МИТРОПО́ЛІЯ, ї, *ж.* Церковно-адміністративний округ, яким відає митрополит. *Київська митрополія.*

МІ, *невідм.*, *с.* Третій звук музичної гами, а також нота, що позначає цей звук.

МІА́ЗМИ, ів, *мн.* (*одн.* **міа́зма**, и, *ж.*). 1. Отруйні випари, гази, що утворюються від гниття. 2. *перен.* Те, що отруює свідомість людини.

Міазмати́чний, а, е.

МІАЛЬГІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Біль у м'язах, викликаний порушенням їх функції; м'язовий біль.

МІАСТЕНІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Захворювання центральної нервової системи, що характеризується слабкістю і стомлюваністю м'язів; м'язова слабкість, м'язове безсилля.

МІГРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Переселення народів у межах країни або з однієї країни в іншу. *Міграція населення. Циклічна міграція.* 2. *спец.* Пересування тваринних організмів з однієї місцевості в іншу у зв'язку зі змінами умов життя або з проходженням циклу розвитку. *Міграції тварин і птахів.* 3. *спец.* Переміщення, перерозподіл яких-небудь елементів.

Мігра́нт, а, *ч.* Той, хто мігрує, здійснює міграцію (про людину, тварину, організм). *Облаштування побуту мігрантів. Риба-мігрант.*

Міграці́йний, а, е. *Міграційний потік населення. Міграційна служба. Міграційна теорія.*

Мігрува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати міграцію; пересуватися, переміщуватися.

МІГРЕ́НЬ, і, *ж.* Захворювання людини, що виявляється в періодичних приступах головного болю (звичайно в половині голови) з нудотою та блюванням.

МІ́ДЕЛЬ, і, *ж.*, *мор.* Поперечний переріз судна в найширшому місці.

МІ́ДІ. 1. *незмін.* Середньої довжини (про жіночий одяг). *Сукня міді.* 2. *невідм.*, *с.* Жіночий одяг нижче колін (до середини литки). *Жінка була одягнена в розкішне міді.*

МІ́ДІЯ, ї, *ж.* Двостулковий морський молюск.

Мі́дієвий, а, е. *Мідієве господарство.*

МІЄЛІ́Н, у, *ч.* Жироподібна речовина м'якушевої оболонки нерва.

Мієлініза́ція, ї, *ж.* Утворення мієліну в м'якушевій оболонці нерва.

Мієлі́новий, а, е. *Мієлінова оболонка.*

МІЄЛІ́Т, у, *ч.* Запалення спинного мозку людини.

МІЄЛО́МА, и, *ж.* Ураження кісткового мозку, при якому виникають в одній або багатьох кістках пухлиноподібні вузли.

МІЄЛОЦИ́ТИ, ів, *мн.* Клітини кісткового мозку, з яких утворюються всі форми зернистих лейкоцитів.

МІЗАНСЦЕ́НА, и, *ж.* Розміщення акторів і предметів на сцені в різні моменти вистави.

Мізансценува́ння, я, *с.*

Мізансценува́ти, у́ю, у́єш, *спец.* Розміщувати на сцені (акторів, предмети тощо); розміщуватися на сцені.

МІЗАНТРО́П, а, *ч.* Той, хто ненавидить людей, цурається їх; людиноненависник.

Мізантропі́чний, а, е.

Мізантро́пія, ї, *ж.* Відчуження від людей; людиноненависництво.

Мізантро́пка, и, *ж.*

МІЗЕ́РНИЙ, а, е. 1. Незначний за розміром; дуже малий. 2. Який не має істотного значення, великої ваги; незначний. *Мізерний зміст.* 3. Який не викликає до себе поваги; жалюгідний, нікчемний.
Мізе́рність, ності, *ж.*
МІЗОАНДРІ́Я, ї, *ж.* Зумовлена психічними розладами відраза жінки до чоловіка.
МІЗОГА́МІЯ, ї, *ж.* Неприйняття шлюбних стосунків, шлюбу.
МІЗОГІНІ́Я, ї, *ж.* Зумовлена психічними розладами відраза чоловіка до жінки.
МІЗОФО́БІЯ, ї, *ж.* Нав'язливий страх забруднення, зараження.
МІКА́ДО, *невідм.*, *ч.* Титул японського імператора.
МІКАЛЕ́КС, у, *ч.* Пластмаса із слюди й цементувальних речовин (використовується як електроізоляційний матеріал).
МІКАНІ́Т, у, *ч.* Шаруватий ізолязійний матеріал, що його виготовляють з листків слюди, склеєних лаком. *Жаротривкий міканіт.*
МІКОБАКТЕ́РІЇ, ій, *мн.* (*одн.* **мікобакте́рія**, ї, *ж.*), *біол.* Бактерії певного виду, що викликають захворювання на туберкульоз, стійкі до хіміопрепаратів.
МІКО́ЗИ, ів, *мн.* (*одн.* **міко́з**, у, *ч.*), *мед.*, *вет.* Група захворювань людини й багатьох тварин, що спричиняються паразитичними грибами.
МІКОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ ботаніки, що вивчає гриби.
Міко́лог, а, *ч.*
Мікологі́чний, а, е.
МІКОРИ́ЗА, и, *ж.*, *спец.* Співжиття грибів з корінням вищих рослин.
Мікори́зний, а, е. *Мікоризний гриб. Мікоризна земля.*
МІКОТРО́Ф, а, *ч.*, *біол.* Рослина, що живиться за допомогою грибів, які розвиваються на її корінні (напр., сосна, ялина, дуб).
Мікотро́фний, а, е. *Мікотрофні рослини.*
МІКРО... Перша частина складних слів, що означає: 1) дуже малий; 2) пов'язаний з вивченням дуже малих предметів, величин; протилежне — **ма́кро...**
МІКРОАВТО́БУС, а, *ч.* Малий автобус, розрахований на перевезення до 10 пасажирів.
МІКРОАМПЕ́Р, а, *ч.* Одиниця виміру сили електричного струму, що дорівнює мільйонній частині ампера.
МІКРОАНА́ЛІЗ, у, *ч.* Сукупність методів і прийомів, за допомогою яких можна виконувати аналіз малих кількостей неорганічних та органічних речовин.
МІКРОБА́Р, а, *ч.* Одиниця вимірювання тиску, мільйонна частка бара.
МІКРОБАРО́ГРАФ, а, *ч.* Прилад для реєстрації малих коливань атмосферного тиску.
МІКРО́Б, а, *ч.* Те саме, що **мікроорганізм**.
Мікро́бний, а, е.
МІКРОБІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ біології, що вивчає мікроорганізми.
Мікробіо́лог, а, *ч.*
Мікробіологі́чний, а, е. *Мікробіологічний процес.*
МІКРОГЛОСА́РІЙ, я, *ч.*, *лінгв.* Словник з однієї вузької галузі.
МІКРОДИ́Н, а, *ч.* Дуже спрощений регенеративний радіоприймач з однією лампою.
МІКРОДИСЕ́КЦІЯ, ї, *ж.* Те саме, що **мікрургія**.
МІКРОЕВОЛЮ́ЦІЯ, ї, *ж.* Еволюційний процес у популяції.
МІКРОЕКОНО́МІКА, и, *ж.* Галузь економічної науки, що вивчає економічні процеси в межах окремої ланки виробництва чи окремого підприємства, господарства, фірми.
МІКРОЕЛЕКТРО́НІКА, и, *ж.* Галузь електроніки, що займається вивченням, розробленням і виготовленням приладів та пристроїв мініатюрного розміру.
Мікроелектро́нний, а, е.
МІКРОЕЛЕМЕ́НТИ, ів, *мн.* (*одн.* **мікроелеме́нт**, а, *ч.*). 1. Хімічні елементи, що містяться в рослинних і тваринних організмах у малих дозах. 2. У радіоелектроніці — елементи радіотехнічної схеми, призначені для застосування в мікромодулях.
МІКРОІНСУ́ЛЬТ, у, *ч.* Нетривале порушення кровопостачання мозку з короткочасною втратою свідомості, розладом рухових функцій і т. ін.
МІКРОІНТЕРФЕРО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання мікронерівностей оброблюваних поверхонь.
МІКРОІНФА́РКТ, у, *ч.* Закупорення дрібних венозних артерій серця, що супроводжує інфаркт.
МІКРОКАЛЬКУЛЯ́ТОР, а, *ч.* Портативний обчислювальний пристрій індивідуального користування.
МІКРОКА́ТОР, а, *ч.* Прилад для вимірювання лінійних розмірів деталей контактним способом.
МІКРОКЕФА́Л, *див.* **мікроцефа́л**.
МІКРОКЕФА́ЛІЯ, *див.* **мікроцефа́лія**.
МІКРОКЛІ́МАТ, у, *ч.* 1. *метеор.* Клімат невеликої ділянки земної поверхні, зумовлений специфікою місцевості. 2. Повітряний режим закритого приміщення, штучний або природний. 3. *перен.* Навколишні умови, взаємостосунки людей у невеликому колективі, сім'ї. *Мікроклімат установи. Моральний мікроклімат родини.*
Мікрокліматі́чний, а, е. *Мікрокліматичні умови.*
МІКРОКЛІ́Н, у, *ч.* Породотвірний мінерал класу силікатів, що використовується у фарфоро-фаянсовій промисловості.
МІКРОКО́К, а, *ч.*, *біол.* Куляста бактерія.
МІКРОКОМП'Ю́ТЕР, а, *ч.* В інформатиці — комп'ютер на базі мікропроцесора.
МІКРОКО́СМ, МІКРОКО́СМОС, у, *ч.*, *книжн.* Світ дуже малих величин (атомів, електронів і т. ін.); протилежне — **макроко́см**.
МІКРОЛА́МПА, и, *ж.* Електронна приймальна лампа, що потребує невеликої потужності розжарювання.
МІКРОЛІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **мікролі́т**, а, *ч.*). 1. *геол.* Найдрібніші кристали голчастої або пластинчатої форми, властиві основним масам ефузивних порід. 2. Дрібні кам'яні знаряддя певної геометричної форми (трикутника, трапеції, сегмента та ін.), створені первісною людиною в епоху мезоліту.
МІКРОМАНІПУЛЯ́ТОР, а, *ч.* Прилад, що дає можливість здійснювати тонкі й точні рухи спеціальних інструментів у полі зору мікроскопа, маніпулювати на мікроскопічних об'єктах.
МІКРОМАНО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання малих різниць тиску.
МІКРО́МЕТР, а, *ч.* 1. Прилад для точного вимірювання лінійних розмірів тіл. 2. В астрономії — прилад для вимірювання дуже малих кутових відстаней або невеликих кутових розмірів.
МІКРОМЕ́ТР, а, *ч.* Те саме, що **мікро́н**.
Мікрометри́чний, а, е. *Мікрометричний гвинт.*
МІКРОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Розділ фізики, що вивчає точні виміри лінійних величин.
МІКРОМІЛІМЕ́ТР, а, *ч.* Те саме, що **мікро́н**.
МІКРОМІНІАТЮРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Граничне зменшення розмірів і маси елементів, схем, приладів.
МІКРОМО́ДУЛЬ, я, *ч.*, *техн.* Модуль, що складається з декількох мініатюрних деталей.

Мікромо́дульний, а, е.

МІКРО́Н, а, *ч.* Міра довжини, яка дорівнює мільйонній частині метра.

Мікро́нний, а, е. *Мікронна робота.*

МІКРООРГАНІ́ЗМ, у, *ч.* Найдрібніша жива істота рослинного і тваринного походження, яку можна бачити лише під мікроскопом.

МІКРОПАЛЕОНТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ палеонтології, який вивчає мікроскопічні рештки вимерлих тварин і рослин.

МІКРОПИ́ЛЕ, *невідм., с.* 1. *біол.* Отвір в оболонці яйця ряду тварин, через який у яйце проникає сперматозоїд. 2. *бот.* Отвір у покривах насінного зачатка у вищих рослин, через який під час запилення проникає пилкова трубка із запліднювальними сперміями.

МІКРОПОРИ́Т, у, *ч.* Ніздрюватий мікропористий теплоізоляційний або конструктивно-теплоізоляційний будівельний матеріал.

МІКРОПРОГРА́МА, и, *ж.* Сукупність наказів, які написані мовою обчислювальної машини і визначають роботу її пристроїв при виконанні обчислювального процесу.

МІКРОПРОЦЕ́С, у, *ч.* Недовготривалий процес, що має невелике поширення.

МІКРОПРОЦЕ́СОР, а, *ч., інформ.* Напівпровідниковий кристал або комплект кристалів з розташованою на них мікросхемою, що виконує функції оброблення інформації та керування роботою комп'ютера, обчислювального пристрою.

Мікропроце́сорний, а, е.

МІКРОРАЙО́Н, у, *ч.* Містобудівне утворення з повним комплексом повсякденного обслуговування населення в радіусі доступності не більше 500 м. *Економічний мікрорайон.*

МІКРОРЕЛЬЄ́Ф, у, *ч., спец.* Рельєф місцевості з коливанням висот до кількох метрів.

МІКРОРО́ЛЕР, а, *ч.* Невеликий ролер.

МІКРОСЕ́ЙСМИ, ів, *мн.* Коливання земної поверхні незначної амплітуди, зумовлені переважно атмосферними процесами (дією циклонів, тайфунів тощо).

МІКРОСИСТЕ́МА, и, *ж.* Фізична система, що складається з мікрочастинок (атомів, нуклонів).

МІКРОСКО́П, а, *ч.* Оптичний прилад для розглядання дрібних предметів та їх деталей. *Ахроматичний мікроскоп.*

Мікроско́пний, а, е. *Мікроскопний об'єктив.*

МІКРОСКОПІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Той, що роблять за допомогою мікроскопа. *Мікроскопічний аналіз. Мікроскопічне дослідження.* 2. Який можна побачити тільки через мікроскоп. *Мікроскопічний гриб.* 3. *перен.* Дуже малий, незначний за розміром. *Мікроскопічна доза.*

Мікроскопі́чність, ності, *ж.*

Мікроскопі́я, ї, *ж.* Практична наука, що вивчає будову і використання мікроскопа; вивчення чого-небудь за допомогою мікроскопа.

Мікроскопува́ти, у́ю, у́єш. Розглядати, аналізувати під мікроскопом.

МІКРОСОЦІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Напрям у соціології, що вивчає структуру та функціонування малих соціальних груп (сім'ї, виробничої бригади, шкільного класу і т. ін.).

Мікросоціологі́чний, а, е.

МІКРОСПО́РА, и, *ж.* Дрібна спора у різноспорових рослин, з якої розвивається чоловічий заросток.

МІКРОСПОРА́НГІЙ, я, *ч., бот.* Орган, у якому у вищих рослин розвиваються мікроспори.

МІКРОСПОРІ́Я, ї, *ж., мед.* Інфекційне захворювання, спричинюване мікроскопічними паразитичними грибками, що виявляється в лущенні шкіри.

МІКРОСПОРОФІ́Л, а, *ч., бот.* Листуватий орган папоротеподібних та насіннєвих рослин, на якому розвиваються тільки мікроспорангії.

МІКРОСТРУКТУ́РА, и, *ж.* Будова твердих тіл, зокрема металів, що її можна спостерігати лише за допомогою мікроскопа.

МІКРОСХЕ́МА, и, *ж.* Елемент, вузол чи пристрій (або його частина) радіоелектронної апаратури, виготовлений засобами радіоелектроніки. *Електронна мікросхема.*

МІКРОТЕЛЕФО́Н, у, *ч.* Апарат, у якому конструктивно об'єднані мікрофон і телефон.

МІКРОТИ́ПІЯ, ї, *ж., друк.* Відбиток з фотокартки, знятої через *мікроскоп.*

МІКРОТО́М, а, *ч.* Прилад, за допомогою якого виготовляють найтонші зрізи тканин (рослинних або тваринних) для мікроскопічного дослідження.

Мікрото́мний, а, е. *Мікротомний ніж.*

МІКРОТРО́Н, а, *ч., фіз.* Циклотрон для прискорення електронів.

МІКРОФА́ГИ, ів, *мн.* (*одн.* **мікрофа́г**, а, *ч.*), *фізіол.* Одна з форм лейкоцитів.

МІКРОФА́УНА, и, *ж.* Сукупність тваринних мікроорганізмів у якому-небудь середовищі (воді, повітрі, кишечнику тощо).

МІКРОФІ́ЛЬМ, у, *ч.* Зменшена фільмо- або фотокопія чого-небудь.

Мікрофільмо́ваний, а, е. Розмножений способом мікрофільмування. *Мікрофільмований рукопис.*

Мікрофільмува́ння, я, *с.* Виготовлення на світлочутливій плівці мікрофільмів і мікрофотокопій.

Мікрофільмува́ти, у́ю, у́єш.

МІКРОФЛО́РА, и, *ж.* 1. Сукупність рослинних мікроорганізмів у якому-небудь середовищі (ґрунті, воді тощо). 2. Мікроскопічно малі викопні залишки вимерлих рослин.

МІКРОФО́Н, а́, *ч.* Прилад, що перетворює звукові коливання на електричні і застосовується для передавання звуків на велику відстань або для підсилення їх.

Мікрофо́нний, а, е. *Мікрофонна трубка.*

Мікрофо́нчик, а, *ч.*

МІКРОФОТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Фотографування мікроскопічних об'єктів за допомогою фотокамери, з'єднаної з мікроскопом, а також зображення, виготовлене в цей спосіб.

МІКРОФОТОКО́ПІЯ, ї, *ж.* Зменшена фотокопія чого-небудь.

Мікрофотокопіюва́ння, я, *с.* Виготовлення мікрофотокопій.

МІКРОФОТО́МЕТР, а, *ч.* Прилад, за допомогою якого вимірюють оптичну густину почорнінь на дуже малих ділянках світлочутливої плівки.

МІКРОХІ́МІЯ, ї, *ж.* Наука про способи хімічного синтезу й аналізу, який здійснюють з малими кількостями речовин.

Мікрохі́мік, а, *ч.*

Мікрохімі́чний, а, е. *Мікрохімічний метод дослідження. Мікрохімічний аналіз.*

МІКРОХІРУРГІ́Я, ї, *ж.* Хірургія мікроскопічно малих частин організму (кровоносних судин, нервових волокон і т. ін.) з використанням оптичної і лазерної техніки.

Мікрохірургі́чний, а, е.

МІКРОХРОНО́МЕТР, а, *ч.* Прилад, за допомогою якого вимірюють дуже малі відрізки часу.

МІКРОЦЕФА́Л, а, *ч., антр.* Людина з ненормально малою, недорозвиненою головою; протилежне — **макроцефа́л**.

МІКРОЦЕФА́ЛІЯ, ї, *ж., антр.* Ненормально малий розмір черепа, хворобливо недорозвинена голова; протилежне — **макроцефа́лія**.

МІКРОЦИ́Д, у, *ч.* Лікувальний протимікробний препарат, який одержують з одного з видів пліснявого грибка.

МІКРОЧАСТИ́НКА, и, *ж.* Частинка дуже малої маси.

МІКРОЧИ́П, а, *ч.* Мініатюрний чип з розміщенням великої кількості мікросхем.

МІКРУРГІ́Я, ї, *ж., біол.* Здійснення операцій під мікроскопом на живих мікроорганізмах, клітинах багатоклітинних організмів, на внутрішньоклітинних структурах.

МІКСБО́РДЕР, у, *ч., бот.* Багаторядне насадження декоративних рослин, підібраних так, що їх цвітіння продовжується з ранньої весни до пізньої осені.

МІКСЕДЕ́МА, и, *ж.* Захворювання людини, що виникає внаслідок порушення діяльності щитоподібної залози.

МІ́КСЕР, а, *ч.* 1. *мет.* Циліндрична або бочкоподібна сталева посудина, в якій приймають рідкий чавун, виплавлений у доменній печі і призначений для дальшого перероблення. 2. Побутовий прилад для приготування різних сумішей, збивання чого-небудь (яєць, коктейлю і т. ін.).

Мі́ксерний, а, е.

МІКСИ́НА, и, *ж.* Тварина класу круглоротих, що паразитує на рибах.

...**МІКСИС**. Друга частина складних слів, що має значення «змішування», «заміщення».

МІКСОБАКТЕ́РІЇ, ій, *мн.* (*одн.* **міксобакте́рія**, ї, *ж.*), *біол.* Клас бактерій, що відрізняються рядом ознак від класу справжніх бактерій (живуть у ґрунті, гної, водоймищах і беруть участь у розкладанні рослинних решток).

МІКСОМІЦЕ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **міксоміце́т**, а, *ч.*), *біол.* Відділ нижчих безхлорофільних рослин, що розвиваються на гнилій деревині.

МІ́КСТ, а, *ч.* 1. *муз.* Змішаний регістр співочого голосу, перехідний між грудним і головним регістрами. 2. *у знач. прикм., невідм.* Змішаний. *Поїзд-мікст.* 3. *у знач. прикм., невідм., спорт.* Спортивний виступ у змішаній парі.

Мі́кстовий, а, е.

МІКСТУ́РА, и, *ж.* Рідинна суміш кількох лікувальних речовин.

МІ́КШЕР, а, *ч., радіо.* Пристрій для змішування (накладання) декількох сигналів у системах звукового радіомовлення або звукозапису.

Мі́кшерний, а, е.

Мікшува́ння, я, *с.*

Мікшува́ти, у́ю, у́єш, *радіо.* Здійснювати змішування (накладання) декількох сигналів.

МІ́ЛДЬЮ, МІ́ЛЬДЬЮ, *невідм., с.* Хвороба виноградної лози, яка уражає листя, молоді стебла, квітки та іноді плоди винограду.

МІЛЕ́ДІ, *невідм., ж.* Назва заміжньої жінки в аристократичних колах Англії; чемне звертання до неї; пані.

МІЛЕ́НІУМ, у, *ч., книжн.* Тисячоліття.

МІЛІ... Перша частина складних слів, що означає тисячну частину одиниці виміру.

МІЛІАМПЕ́Р, а, *ч.* Одиниця виміру напруги електричного струму, що дорівнює тисячній частині ампера.

МІЛІАМПЕРМЕ́ТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання сили електричного струму в міліамперах.

МІЛІА́РНИЙ, а, е, *мед.* Про хворобу: який виявляється у вигляді дрібних просоподібних множинних осередків. *Міліарний туберкульоз. Міліарна пневмонія. Міліарний рак.*

МІЛІБА́Р, а, *ч.* Одиниця атмосферного тиску, тисячна частина бара.

МІЛІВО́ЛЬТ, а, *ч.* Одиниця виміру напруги електричного струму, що дорівнює тисячній частині вольта.

МІЛІВОЛЬТМЕ́ТР, а, *ч.* Чутливий вольтметр для вимірювання напруги електричного струму в мілівольтах.

МІЛІГРА́М, а, *ч.* Одиниця виміру маси і сили, що дорівнює одній тисячній частині грама.

Міліграмо́вий, а, е.

МІЛІЛІ́ТР, а, *ч.* Одна тисячна частина літра.

МІЛІМЕ́ТР, а, *ч.* Одиниця виміру довжини, що дорівнює тисячній частині метра.

Міліметро́вий, а, е. *Міліметрова поділка. Міліметровий папір.*

МІЛІМІКРО́Н, а, *ч.* Одиниця виміру довжини, що дорівнює одній тисячній частині мікрона.

МІЛІРЕНТГЕ́Н, а, *ч.* Одна тисячна частина рентгена.

МІЛІСЕКУ́НДА, и, *ж.* Одна тисячна частина секунди.

МІЛІТАРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Підпорядкування економічного, політичного і суспільного життя країни військовим цілям. *Мілітаризація країни. Мілітаризація економіки.*

Мілітари́зм, у, *ч.* Політика надмірного посилення військової могутності.

Мілітаризо́ваний, а, е.

Мілітаризува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати мілітаризацію. *Мілітаризувати промисловість (науку).*

Мілітари́ст, а, *ч.* Прибічник мілітаризму.

Мілітаристи́чний, а, е.

Мілітари́стський, а, е.

Мілітя́рний, а, е, *рідко.* Військовий. *Мілітарна політика.*

МІЛІ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Система правоохоронних органів, що здійснюють охорону громадського порядку, боротьбу зі злочинністю, охорону особистої безпеки громадян та їхнього майна. *Працівник міліції.* 2. В окремих країнах у воєнний час — вид ополчення.

Міліце́йський, а, е. *Міліцейська академія. Міліцейський мотоцикл.*

Міліці́йний, а, е. *Міліційний батальйон.*

Міліціоне́р, а, *ч.* Рядовий або сержант міліції (у 1 знач.).

Міліціоне́рка, и, *ж., розм.*

Міліціоне́рський, а, е.

МІЛО́РД, а, *ч.* Шанобливо-ввічливе звертання до лорда, єпископа, судді у Великій Британії.

МІ́ЛЬДЬЮ, *див.* **мілдью**.

МІЛЬЙО́Н, а, *ч., числ. кільк.* і *ім.* 1. Назва числа 1 000 000 і його цифрового позначення; тисяча тисяч; кількість із мільйона одиниць. 2. *перев. мн.* Велика кількість кого-, чого-небудь.

Мільйоне́р, а, *ч.* Власник багатства, яке оцінюється в мільйон або в мільйони яких-небудь грошових одиниць.

Мільйоне́рка, и, *ж., розм.*

Мільйо́нний, а, е.

МІЛЬТУ́РУМ, у, *ч., с. г.* Різновид м'якої пшениці з червоним безостим колосом і червоним зерном.

МІЛЬЯ́РД, а, *ч., числ. кільк.* і *ім.* 1. Назва числа 1 000 000 000 і його цифрового позначення; тисяча мільйонів; кількість із мільярда одиниць. 2. *перев. мн.* Велика кількість кого-, чого-небудь.

Мільярде́р, а, *ч.* Власник багатства, яке оцінюється в мільярд або мільярди яких-небудь грошових одиниць. *Стати мільярдером.*

Мільярде́рівський, а, е.

Мільярде́рка, и, *ж., розм.*

Мілья́рдний, а, е.

МІМ, а, *ч.* 1. У Стародавній Греції та Римі — невелика імпровізована вистава, яка виконувалася мандрівними артистами. 2. Актор, який брав участь у такій виставі. 3. У сучасному театрі — актор, що володіє мистецтвом пантоміми.

Мімі́ст, а, *ч.* 1. Актор, що володіє мистецтвом міміки. 2. Актор, який бере участь у мімічних сценах.

Мімі́стка, и, *ж.*

МІМА́НСА, и, *ж.* Одна із систем давньоіндійської філософії, що містить окремі елементи матеріалізму й раціоналізму.

МІМЕО́ГРАФ, а, *ч.* Апарат для одержання відбитків тексту, виготовленого у вигляді трафарету на провоскованому папері.

МІМЕТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. *біол.* Вид мімікрії, який полягає у подібності тварин одного виду (звичайно незахищених) до тварин іншого виду, що мають певні захисні пристосування від ворогів. 2. *мін.* Властивість деяких мінералів шляхом зростання утворювати кристали складнішої симетрії.

МІ́МІКА, и, *ж.* Рухи м'язів обличчя, які виражають внутрішній душевний стан людини; один з важливих елементів акторського мистецтва.

Мімі́чний, а, е. *Мімічна сценка.*

МІМІКРІ́Я, ї, *ж.* 1. Подібність одних тваринних чи рослинних організмів до інших або до предметів навколишнього середовища; здатність наслідувати навколишнє середовище з метою самозбереження. 2. *перен.* Безпринципне пристосування до оточення, до умов життя.

Мімікрува́ти, у́ю, у́єш. Змінювати безпринципно свої погляди, переконання, спосіб життя залежно від обставин, умов життя.

МІМОДРА́МА, и, *ж.* Те саме, що **пантомі́ма**.

МІМО́ЗА, и, *ж.* 1. Рослина (дерево, кущ і т. ін.), деякі види якої мають властивість згортати листя, коли до неї торкаються. 2. *перен.* Про вразливу, недоторканну людину. 3. Вид акації з яскраво-жовтими квітками.

Мімо́зний, а, е.

Мімо́зовий, а, е.

МІ́НА[1], и, *ж.* Вираз обличчя.

МІ́НА[2], и, *ж.* 1. Особливий вибуховий снаряд, що закладається в землю, під воду і т. ін. *Інженерна міна. Морська міна.* 2. Снаряд, призначений для стрільби з мінометів. 3. Те саме, що **торпе́да**.

Міне́р, а, *ч.* 1. Військовослужбовець інженерних військ, який спеціалізується на встановлюванні мін та на розмінуванні місцевості, об'єктів і т. ін. 2. Фахівець військово-морського флоту з мінної зброї, її використання й знешкодження. *Підводний мінер.*

Міне́рний, а, е.

МІ́НА[3], и, *ж.* 1. У Стародавній Греції — грошова одиниця, також відповідна їй монета. 2. У сучасній і Стародавній Греції, а також на Стародавньому Сході — міра ваги, що дорівнює 1,5 кг.

МІНАРЕ́Т, у, *ч.* Висока башта при мечеті, з якої муедзин скликає мусульман на молитву.

Мінаре́тний, а, е. *Мінаретний дах.*

МІНЕЗИ́НГЕР, а, *ч.* Німецький поет-співець, автор і виконавець творів лицарської лірики XII—XV ст.

МІНЕРА́Л, у, *ч.* Природна неорганічна речовина, що входить до складу земної кори і є складовою частиною гірських порід і руд.

Мінераліза́тор, а, *ч.* Речовина, що сприяє кристалізації мінералів з розчину або з розплаву.

Мінераліза́ція, ї, *ж.* 1. Перетворення органічних речовин на мінерали й мінеральні сполуки. 2. Насичення або насиченість чого-небудь мінеральними солями. *Мінералізація води.*

Мінералізо́ваний, а, е. *Мінералізоване джерело.*

Мінералізува́ти, у́ю, у́єш. 1. Перетворювати на мінерали й мінеральні сполуки (органічні речовини). 2. Насичувати мінеральними солями.

Мінера́льний, а, е. *Мінеральна вода. Мінеральні солі. Мінеральні добрива. Мінеральне масло.*

МІНЕРАЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про мінерали.

Мінера́лог, а, *ч.*

Мінералогі́чний, а, е. *Мінералогічний склад.*

МІНЕ́РВА, и, *ж.* Богиня мудрості, покровителька наук, ремесел і мистецтв у давньоримській міфології.

МІ́НІ. 1. *незмін.* Короткий (про жіночий одяг). *Спідниця міні.* 2. *невідм., с.* Жіночий одяг (переважно спідниця або сукня) довжиною вище колін. *Одягнути своє міні.*

МІНІ-... Перша частина складних слів, що має значення: 1) короткий (про одяг); 2) малий, невеликий за розміром.

МІНІАТЮ́РА, и, *ж.* 1. Невеликий кольоровий малюнок у старовинному рукописі або книзі. 2. Невелика картина або портрет витонченої роботи. *Портретна мініатюра.* 3. Невеликий літературний, музикальний твір або театральна сценка, естрадна, циркова реприза. *Хореографічна мініатюра. Вокальна мініатюра.*

Мініатюри́ст, а, *ч. Художник-мініатюрист.*

Мініатюри́стка, и, *ж.*

Мініатю́рка, и, *ж.*

Мініатю́рний, а, е. 1. *Мініатюрний живопис* (у 1, 2 знач.). 2. *перен.* Дуже малого розміру. *Мініатюрний столик.*

Мініатю́рність, ності, *ж.*

МІНІАТЮРИЗА́ЦІЯ, і, *ж.* В обчислювальній техніці, радіо-, телеапаратурі і т. ін. — зменшення маси і розмірів елементів, приладів, пристроїв і т. ін. шляхом удосконалення їх конструкцій і способів виготовлення.

МІ́НІ-БАСКЕТБО́Л, у, *ч.* Гра в баскетбол, що проводиться за спрощеними правилами на майданчику невеликих розмірів.

МІ́НІЙ, ю, *ч.* Окис свинцю, що використовується для виготовлення червоної фарби.

МІНІМА́КС, у, *ч.*, *мат.* Значення функції двох змінних (x, y), якого вона досягає, якщо взяти спочатку максимум по y, а потім мінімум по x. *Принцип мінімаксу.*

МІНІМАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Граничне зниження вимог, доведення вимог до мінімуму.

Мініма́ліст, а, *ч.*

Мінімалі́стка, и, *ж.*

Мінімалі́стський, а, е. *Мінімалістська програма.*

МІНІМА́ЛЬНИЙ, а, е. Дуже малий, найменший з ряду інших; протилежне — **максима́льний**. *Мінімальна заробітна плата.*

Мініма́льність, ності, *ж.*

МІНІМЕ́ТР, а, *ч.* Важільний стрілочний прилад для контролю зовнішніх розмірів точних деталей.

МІНІМІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Доведення чого-небудь до найменшого розміру; зменшення, скорочення. *Мінімізація прибутків. Мінімізація розмірів видання.* 2. *техн.* Перетворення структури систем автоматичного регулювання з метою зменшення числа складових елементів, щоб спростити зв'язки між цими елементами. 3. *мат.* Відшукування мінімуму (у 2 знач.) функції (у 4 знач.) при заданих граничних умовах.

Мінімізо́ваний, а, е.

Мінімізува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати, проводити мінімізацію (у 1—3 знач.).

МІ́НІМУМ, у, *ч.* 1. Найменша кількість, найменша величина чого-небудь. *Прожитковий мінімум.* 2. Сукупність знань або заходів, необхідних у якій-небудь галузі. 3. Найменше, мінімальне. 4. *мат.* Найменше значення функції (у 4 знач.).

МІ́НІ-РЕ́ГБІ, *невідм., ж.* Гра у регбі, що проводиться за спрощеними правилами на полі меншого розміру.

МІНІСТЕРІА́ЛИ, ів, *мн.* У середньовічній Західній Європі — слуги короля або феодалів, які виконували придворну, господарсько-адміністративну і військову службу.

МІНІСТЕ́РСТВО, а, *с.* 1. Центральна урядова установа, яка відає окремою галуззю господарства або державного управління. *Міністерство внутрішніх справ. Міністерство зв'язку.*

Міністе́рський, а, е. *Міністерська канцелярія.*

Міні́стр, а, *ч.* Вища урядова особа, яка очолює міністерство; член уряду, який керує міністерством. *Міністр охорони здоров'я. Міністр закордонних справ. Міністр юстиції.*

МІНІТМЕ́Н, а, *ч.* Солдат народної міліції, ополченець у війні Північної Америки з Англією за незалежність (1775—1783).

МІ́НІ-ФУТБО́Л, у, *ч.* Гра у футбол, що проводиться за спрощеними правилами на полі меншого розміру.

МІНО́ГА, и, *ж.* Рибоподібна безщелепна хребетна тварина з тілом без луски.

МІНО́Р, у, *ч.* 1. Музичний лад, звуки якого утворюють малий тризвук із забарвленням суму, журби. 2. *перен.* Сумний, журливий настрій.

Міно́рний, а, е. *Мінорний лад* (у 1 знач.). *Мінорний настрій* (у 2 знач.).

МІНОРА́НТА, и, *ж., мат.* Дві функції, значення першої із яких не менше, а другої не більше, ніж відповідне значення даної функції.

Минора́нтний, а, е.

МІНОРА́Т, у, *ч.* 1. Система спадкування, коли майно передається молодшому за віком у роді або сім'ї. 2. Нерухоме майно, що передається за такою системою спадкування.

МІНОРИ́Т, а, *ч., рел.* Член католицького монаршого ордену францисканців.

Мінори́тський, а, е.

МІНОТА́ВР, а, *ч.* У давньогрецькій міфології — чудовисько з тілом людини і головою бика, якого критський цар Мінос годував живими людьми.

МІ́НУС, *ч.* 1. *род.* а. Математичний знак для позначення дії віднімання та від'ємних чисел, зображений горизонтальною рискою (–). 2. *невідм.* Уживається між двома числами для позначення того, що друге віднімається від першого. 3. *невідм.* Від'ємна величина; уживається для позначення температури нижче нуля.

Мі́нусний, а, е.

Мінусо́вий, а, е. *Мінусова температура.*

МІНУ́СКУЛИ, ів, *мн.* (*одн.* **міну́скул**, а, *ч.*), *спец.* 1. Рядкові літери, переважно в текстах давньої писемності; протилежне — **маюскули**. 2. *тільки одн.* Письмо, шрифт, що складається з таких літер.

Міну́скульний, а, е.

МІНУ́ТА, и, *ж., спец.* Одиниця вимірювання плоских кутів, яка дорівнює 1/60 градуса і позначається скісною рискою (′) над цифрою справа.

Міну́тний, а, е.

МІНЬЙО́Н[1], у, *ч.* Дрібний друкарський шрифт.

МІНЬЙО́Н[2], у, *ч.* Старовинний бальний танець, схожий на вальс, а також музика до цього танцю.

МІНЬЙО́Н[3], а, *ч.* Невелика електролампочка з цоколем меншого, ніж звичайно, діаметра.

МІНЬЙО́Н[4], а, *ч.* Рояль найменшого розміру.

МІО... Перша частина складних слів, що означає «м'яз».

МІОБЛА́СТИ, ів, *мн.* Молоді м'язові клітини у тварин і людини.

МІОГЛОБІ́Н, у, *ч., біол.* Складний білок м'язів людини та більшості тварин, близький за складом і властивостями до гемоглобіну крові.

МІО́ГРАФ, а, *ч., мед.* Прилад для графічного зображення м'язових скорочень.

Міографі́чний, а, е. *Міографічне дослідження.*

Міогра́фія, ї, *ж.* Графічна реєстрація механічної активності м'язів за допомогою міографа.

МІОЗИ́Н, у, *ч., біол.* Білок, що входить до складу здатних до скорочення елементів м'язової тканини.

МІОЗИ́Т, у, *ч., мед.* Запалення м'язів, перев. тулуба, шиї, кінцівок (виникає перев. при охолодженні тіла, травматичних ураженнях тощо).

МІОКА́РД, а, **МІОКА́РДІЙ**, я, *ч.* Середній шар стінки серця, який складається з м'язових волокон, внаслідок скорочення яких відбувається робота серця; серцевий м'яз.

МІОКАРДИ́Т, у, *ч.* Запалення серцевого м'яза (міокарда).

МІОКА́РДІЙ, *див.* **міока́рд**.

МІОКАРДІОСТРОФІ́Я, ї, *ж.* Загальна назва захворювань серцевого м'яза незапального характеру.

МІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ анатомії, що вивчає скелетні м'язи.

Міо́лог, а, *ч.*

Міологі́чний, а, е. *Міологічне дослідження.*

МІО́МА, и, *ж.* Доброякісна пухлина, що розвивається з м'язової тканини (перев. матки).

МІОПА́ТІЯ, ї, *ж., мед.* Спадкове захворювання, яке характеризується первинною прогресуючою дистрофією скелетних м'язів.

МІОПІ́Я, ї, *ж., мед.* Короткозорість.

МІОЦЕ́Н, у, *ч.* Четвертий підвідділ третинного геологічного періоду, в який формувалися обриси сучасних материків, океанів та основні напрямки гірських хребтів.

Міоце́новий, а, е. *Міоценові відклади.*

МІРАБЕ́ЛЬ, і, *ж.* Сорт сливи з дрібними ароматними плодами жовтого кольору.

МІРАБІЛІ́Т, у, *ч.* Мінерал класу сульфатів.

МІРА́Ж[1], у́ *і* у, *ч.* 1. Оптичне явище в атмосфері, при якому на горизонті з'являються уявні зображення наземних предметів або ділянок неба. 2. *перен.* Те, що не відповідає дійсності; те, що уявляється, здається; привид.

Міра́жний, а, е. *Міражне море.*

МІРА́Ж[2], у, *ч.* Відбір яєць для інкубації просвічуванням через овоскоп.

МІРА́КЛЬ, ю, *ч.* Середньовічний драматичний твір релігійного змісту.

МІРЗА́, и́, *ч.* 1. У деяких народів Сходу — титул члена царської династії, а також особа, яка носить цей титул. 2. Почесне найменування вищих чинів або учених. 3. Секретар, писар.

МІРІА́ДИ, а́д, *мн., книжн.* Незліченна кількість; сила-силенна, безліч. *Міріади дрібних крапель.*

МІ́РРА, и, *ж.* Ароматична смола, що її добувають з кори деяких африканських та аравійських дерев.

МІРТ, а, *ч.* Рід південних вічнозелених дерев або кущів родини міртових.

МІС, *невідм., ж.* 1. Ввічлива назва дівчини в англійців і американців, що вживається звичайно перед прізвищем або ім'ям. 2. У сполученні з наступним іменником означає «найкраща серед дівчат за певними якостями». *Міс Європа. Міс Світу.*

МІСІОНЕ́Р, а, *ч.* Проповідник, якого посилає церква для релігійної пропаганди серед іновірних і навернення їх до своєї віри.

Місіоне́рка, и, *ж.*

Місіоне́рство, а, *с.* Діяльність місіонера.

Місіоне́рський, а, е. *Місіонерська діяльність.*

МІ́СІС, *невідм., ж.* Ввічлива назва заміжньої жінки в англійців і американців, що вживається звичайно перед прізвищем або ім'ям.

МІ́СІЯ, ї, *ж.* 1. Важливе завдання, доручення тощо. *Благородна місія. Виняткова місія. Місія миру.* 2. Високе призначення, відповідальна роль. 3. Постійне дипломатичне представництво у якій-небудь державі, яке очолює посланник або повірений у справах. *Дипломатична місія.* 4. Представники однієї держави, що перебувають в іншій державі з якою-небудь метою. 5. Місіонерська організація.

МІ́СТЕР, а, *ч.* Ввічлива назва чоловіка в англійців і американців, що вживається звичайно перед прізвищем або ім'ям.

МІСТЕ́РІЯ, ї, *ж.* 1. У країнах античного світу та Стародавнього Сходу — система культових відправ на честь деяких богів, до яких допускалися лише посвячені. 2. Середньовічна релігійна драма на біблійні сюжети. 3. *перен.* Про що-небудь, пов'язане з таємничістю, загадковістю.

Містеріа́льний, а, е.

Містері́йний, а, е.

МІ́СТИКА, и, *ж.* 1. Віра в надприродне, таємниче, божественне та в здатність людини вступати в безпосереднє спілкування з потойбічним світом. 2. *перен.* Щось загадкове, таємниче.

Мі́стик, а, *ч.* Людина, схильна до містики.

Містифіка́тор, а, *ч.* Той, хто здійснює містифікацію.

Містифікато́рський, а, е.

Містифіка́ція, ї, *ж.* 1. Навмисна вигадка з метою ввести кого-небудь в оману жартома або із злісним наміром. 2. Пояснення реальних явищ у дусі містики.

Містифіко́ваний, а, е.

Містифікува́ти, у́ю, у́єш. Вводити в оману; пояснювати реальні явища в дусі містики.

Містици́зм, у, *ч.* Світогляд, заснований на містиці; схильність до містики.

Місти́чний, а, е.

Місти́чність, ності, *ж.*

МІСТРА́ЛЬ, ю, *ч.* Холодний та сухий північний або північно-західний вітер, який найчастіше віє на середземноморському узбережжі Франції.

МІ́ТЕЛЬ, ю, *ч., спец.* Друкарський шрифт середнього розміру.

МІТЕЛЬШНА́УЦЕР, а, *ч.* Порода службових собак з довгою шерстю і довгастою волохатою мордою, а також собака такої породи.

МІ́ТЕЛЬШПІЛЬ, ю, *ч.* Центральна стадія шахової партії, коли основні сили обох сторін вступили в гру і починається безпосередня боротьба.

МІТЕ́НКИ, ів, *мн.* Жіночі рукавички без пальців; піврукавички.

МІ́ТИНГ, у, *ч.* Масові збори з приводу обговорення якихось злободенних питань, переважно політичних.

Мітинго́вий, а, е. *Мітинговий настрій. Мітингова патетика.*

Мітинго́вість, вості, *ж., розм.*

Мітингува́ння, я, *с., розм.*

Мітингува́ти, у́ю, у́єш. 1. Організовувати мітинги, брати участь у мітингах. 2. Вести беззмістовні дебати, розмови, які не допомагають, не сприяють вирішенню справи.

МІТКА́ЛЕВИЙ, а, е. *Міткалева хусточка.*

МІТО́З, у, *ч., біол.* Найпоширеніший спосіб розмноження тваринних і рослинних клітин.

Мітоти́чний, а, е.

МІТОХО́НДРІЇ, ій, *мн.* (*одн.* **мітохо́ндрія**, ї, *ж.*), *біол.* Органоїди клітин рослин, тварин і людини, які забезпечують вироблення, нагромадження і розподіл енергії в клітинах.

МІ́ТРА[1], и, *ж.* У давніх східних релігіях — бог денного світла, доброзичливих стосунків між людьми.

МІ́ТРА[2], и, *ж.* Головний убір вищого християнського духівництва — висока тверда шапка, що плавно звужується донизу.

МІТРАЇ́ЗМ, у, *ч.* Релігійний культ бога Мітри, який зародився в Малій Азії і набув поширення по всій Римській імперії.

МІФ, у, *ч.* 1. Стародавня народна оповідь про явища природи, історичні події тощо або фантастичні оповідання про богів, обожнених героїв, уявних істот. 2. *перен.* Щось вигадане, неіснуюче, фантастичне.

Міфі́чний, а, е. *Міфічні істоти* (у 1 знач.).

Міфі́чність, ності, *ж.*

Міфологе́ма, и, *ж., літ.* 1. Схожа, повторювана у міфах різних народів тема. 2. Складовий елемент міфу.

Міфологіза́ція, ї, *ж.* *Міфологізація свідомості.*

Міфологізо́ваний, а, е. *Міфологізована свідомість.*

Міфологізува́ння, я, *с.* *Міфологізування природи.*

Міфологізува́ти, у́ю, у́єш. Надавати кому-, чому-небудь рис міфу (у 2 знач.). *Міфологізувати історію. Міфологізувати історичну особу.*

Міфоло́гія, ї, *ж.* 1. Сукупність міфів якого-небудь народу. *Українська міфологія. Грецька міфологія.* 2. Наука про міфи (у 1 знач.). *Викладати курс міфології.*

Міфо́лог, а, *ч.*

Міфологі́чний, а, е. *Міфологічна література. Міфологічна теорія.*

МІФОМА́НІЯ, ї, *ж.* Надмірна схильність до міфотворення, неправдивості, перебільшення.

МІЦЕ́ЛА, и, *ж., хім.* 1. Колоїдна частинка, заряджена електрикою. 2. *мн.* Найдрібніші кристалічні частинки, з яких складаються колоїдні речовини тіла рослин і тварин.

Міце́лієвий, а, е.

Міцеля́рний, а, е.

МІЦЕ́ЛІЙ, ю, *ч., бот.* Вегетативне тіло грибів, що складається з розгалужених найтонших ниток.

...МІЦЕТИ. Друга частина складних слів, що відповідає поняттю «грибок».

...МІЦИН. Друга частина складних слів, що відповідає поняттю «грибковий».

МІ́ЧМАН, а, *ч.* Військове звання у військово-морському флоті, а також особа, що має це звання.

Мі́чманка, и, *ж.* Формений кашкет з козирком для молодшого і старшого командного складу флоту, а також цивільний кашкет подібного вигляду.

Мі́чманський, а, е. *Мічманське звання.*

МІШУРА́, и́, *ж.* 1. Сріблясті або золотисті металеві нитки, що йдуть на виготовлення парчевої тканини, галунів і т. ін.; прикраси для ялинки у вигляді гірлянд з таких ниток. *Позолочена мішура.* 2. *перен.* Щось показне, оманливе.

Мішу́рний, а, е. *Мішурне виробництво. Мішурне вбрання* (у 1 знач.). *Мішурна велич* (у 2 знач.).

МНЕМОЗІ́НА, МНЕМОСІ́НА, и, *ж.* 1. Богиня пам'яті, мати дев'яти муз у давньогрецькій міфології. 2. *перен.* Пам'ять.

МНЕМО́МЕТР, а, *ч., техн.* Прилад для експериментально-психологічного дослідження процесів пам'яті.

МНЕМО́НІКА, и, *ж.* Сукупність правил і прийомів, які полегшують запам'ятовування великої кількості фактів, відомостей.

Мнемоні́чний, а, е. *Мнемонічні засоби.*

МНЕМОСІ́НА, *див.* **Мнемозі́на**.

МНЕМОТЕ́ХНІКА, и, *ж.* 1. Те саме, що **мнемо́ніка**. 2. Цирковий або естрад-

ний номер — угадування думок на віддалі, знаходження предметів за допомогою певних прийомів, що вимагають від виконавця добре тренованої пам'яті.

Мнемотехні́чний, а, е.

МОБІЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Переведення всіх галузей народного господарства на воєнний стан. 2. Призов військовозобов'язаних на службу в діючу армію у зв'язку із запровадженням воєнного стану. *Загальна мобілізація.* 3. Залучення кого-небудь для виконання якогось важливого завдання, масового заходу. 4. Приведення чогонебудь до активного стану, що забезпечує виконання якогось важливого завдання, масового заходу. *Мобілізація матеріальних ресурсів.*

Мобілізаці́йний, а, е. *Мобілізаційні можливості.*

Мобілізува́ти, у́ю, у́єш. 1. Провадити мобілізацію кого-, чого-небудь. 2. Приводити до стану, необхідного для здійснення яких-небудь дій.

Мобілізо́ваний, а, е.

Мобілізо́ваність, ності, *ж.*

МОБІ́ЛЬ, я, *ч.* У кінетичному мистецтві — підвісна динамічна конструкція з металу, дроту і т. ін., окремі частини якої коливаються або обертаються під дією повітряних потоків або інших сил.

МОБІЛІ́ЗМ, у, *ч.*, *геол.* Наукова теорія про горизонтальне переміщення величезних твердих брил земної поверхні.

МОБІ́ЛЬНИЙ, а, е. Здатний до швидкого пересування; рухливий. *Мобільні війська. Мобільний зв'язок. Мобільний телефон.*

Мобі́льність, ності, *ж. Мобільність армії. Мобільність мислення.*

МОВЕТО́Н, у, *ч.*, *заст.* Поганий тон, невихованість.

МОГА́Р, у, *ч.* Однорічна кормова рослина родини злакових.

МОГЕ́Р, *див.* **мохе́р.**

МОГІКА́НИ, а́н, *мн.* (*одн.* **могіка́нин**, а, *ч.*; **могіка́нка**, и, *ж.*). 1. Група індіанських племен, що жили в Північній Америці по берегах річки Гудзон. 2. *перен.* Останні або найстаріші представники когось, чогось.

МО́ГУЛ, а, *ч.* Елемент фристайла —швидкісний спуск на гірських лижах по бугристій трасі, який сполучається з акробатикою.

МО́ДА[1], и, *ж.* 1. Недовготривале панування в суспільстві певних смаків, що виявляються в зовнішніх формах побуту, особливо в одязі. 2. *перен.* Загальне визнання, захоплення чим-небудь. *Виходити (вийти) з моди. Іти за модою. Крик моди.* 3. *перев. мн.* Зразки предметів одягу, взуття, що відповідають таким смакам. *Журнал мод.* 4. *перен.* Манера поведінки; звичка.

Мо́дний, а, е. *Модний капелюшок* (у 1 знач.). *Модна дівчина* (у 2 знач.). *Модний магазин* (у 3 знач.). *Модна пісня* (у 4 знач.).

Мо́дність, ності, *ж.*

Мо́дно. *Модно одягатися. Модно їздити на роликах.*

МО́ДА[2], и, *ж.* У статистиці — кількісний показник досліджуваного явища, що виражає найбільш частотну ознаку, тип явища.

МО́ДА[3], и, *ж.* У теорії коливань — одне з власних коливань тіла (фізичної системи).

МОДА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. *лінгв.* Який виражає модальність. 2. *філос.* Який характеризує судження щодо його достовірності.

Мода́льність, ності, *ж.* 1. *лінгв.* Граматична категорія, яка означає відношення змісту висловлювання до дійсності і виражається за допомогою форм способу дієслова, інтонації, вставних слів і т. ін. 2. *філос.* Достовірність судження.

МОДЕ́ЛЬ, і, *ж.* 1. Особа, яка рекламує сучасні товари. *Сучасна модель.* 2. Приклад для наслідування; стиль, манера. *Модель поведінки.* 3. Зразок якого-небудь нового виробу, взірцевий примірник чогось. 4. Тип, марка конструкції. *Нова модель машини (літака).* 5. Предмет, відтворений у зменшеному, іноді у збільшеному або натуральному вигляді. *Модель військового корабля.* 6. Схема якогонебудь об'єкта або явища. *Модель атома. Модель мови.* 7. Те, що є матеріалом, натурою для художнього зображення, відтворення; особа, яка позує перед живописцем або скульптором; натурник, натурниця. 8. Зразок, з якого знімається форма для відливання або відтворення в іншому матеріалі.

Моделі́зм, у, *ч.* Виготовлення моделей (у 3 знач.).

Моделі́ст, а, *ч.*

Моделі́стка, и, *ж.*

Модельє́р, а, *ч.* Спеціаліст, що виготовляє зразки якого-небудь нового виробу.

Модельє́рка, и, *ж.*

Моде́льний, а, е.

Моде́льник, а, *ч.*

Моде́льниця, і, *ж.*

Модельо́ваний, а, е.

Моделюва́ння, я, *с.*

Моделюва́ти, ю́ю, ю́єш. 1. Створювати модель чого-небудь; бути моделлю чого-небудь. 2. У скульптурі — обробляти поверхню, створюючи на ній опуклості й заглиблення, ліпити. *Моделювати мармур.* 3. У живописі, фотографії — передавати рельєфність за допомогою світлотіні.

МОДЕ́М, а, *ч.*, *інформ.* Пристрій для зв'язку між засобами оброблення інформації (комп'ютерами, телефаксами тощо, переважно за допомогою телефонних ліній).

Моде́мний, а, е.

МОДЕРА́ТО, *муз.* 1. *присл.* Помірно, не поспішаючи (про темп виконання музичного твору). 2. *невідм.*, *с.* Музичний твір або частина його, виконувані в такому темпі.

МОДЕРА́ТОР, а, *ч.* 1. Пристрій у музичних клавішних інструментах для регулювання сили звуку. 2. Той, хто веде колективну бесіду; ведучий, який узгоджує думки учасників бесіди.

МОДЕ́РН, у, *ч.* 1. Стиль у європейському мистецтві кінця XIX — початку XX ст., який протиставляв себе стилям мистецтва минулої епохи. *Представники модерну.* 2. *невідм.* Сучасний, модний. *Меблі модерн. Одяг у стилі модерн.*

Моде́рний, а, е. Новомодний, сучасний.

МОДЕРНІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Загальна назва напрямів у мистецтві та літературі XX ст., які характеризуються запереченням традиційних форм і естетики, визнанням умовності стилю, пошуком нових естетичних принципів, неприйняттям реалізму. *Представники модернізму.* 2. Одна з форм пристосування релігії до нових умов її існування.

Моderні́ст, а, *ч.*

Модерні́стка, и, *ж.*

Модерні́стський, а, е.

МОДЕРНІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Змінювати, вдосконалювати відповідно до сучасних вимог і смаків. 2. Надавати минулому не властивих йому сучасних рис; осучаснювати.

Модернiза́тор, а, *ч.*

Модернiза́ція, ї, *ж. Модернізація виробництва.*

Модернізо́ваний, а, е.

МОДЖАХЕ́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **моджахе́д**, а, *ч.*). У мусульманських країнах — особи озброєних формувань, що беруть участь у соціальних, національно-визвольних, релігійних рухах і війнах.

МОДИЛЬЙО́Н, а, *ч.*, *архіт.* Різновид консолі (перев. у вигляді літери S), яка підтримує виносну частину карниза.

МОДИФІКА́ТОР, а, *ч.* 1. Пристрій, який змінює роботу, дію машини залежно від її призначення. 2. Речовина, що додається до розплавленого металу для поліпшення його механічних властивостей.

Модифікаці́йний, а, е.

Модифіка́ція, ї, *ж.* 1. Видозміна предмета або явища, що характеризується появою в нього нових ознак, властивостей при збереженні сутності. 2. Предмет, явище, що зазнали такої видозміни і становлять різновид чого-небудь. 3. *фіз.*, *хім.* Один із можливих станів речовин, що характеризується певною структурою. *Структурно-хімічна модифікація. Кристалічна модифікація.*

Модифіко́ваний, а, е. *Модифіковані автомобілі для інвалідів. Модифіковані мінерали.*

Модифікува́ння, я, *с.*

Модифікува́ти, у́ю, у́єш. Піддавати модифікації (у 1 знач.); видозмінювати.

МО́ДУЛЬ, я, *ч.* 1. *фіз.*, *техн.* Назва деяких коефіцієнтів, мірил яких-небудь величин. *Модуль пружності. Модуль опору.* 2. *мат.* Число, на яке треба помножити логарифм однієї системи, щоб дістати логарифм іншої системи. 3. *архіт.* Вихідна одиниця виміру, встановлювана для даної архітектурної споруди, що служить мірилом для надання пропорційності всій споруді й окремим її частинам. 4. *екон.* Умовна одиниця виміру, прийнята для визначення кратних співвідношень розмірів окремих частин (елементів) міста. 5. Уніфікований вузол радіоелектронної апаратури, оформлений як окремий виріб. 6. Відокремлена, відносно самостійна частина якоїнебудь системи, організації, пристрою. *Модуль космічного корабля. Завантажувальний модуль.* 7. У дидактиці — відносно самостійна частина навчального матеріалу.

Мо́дульний, а, е. *Модульна система.*

Мо́дульність, ності, *ж.*

Модуля́рний, а, е.

МОДУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *муз.* Перехід з однієї тональності в іншу; зміна ладу; зміна висоти звуку. *Модуляція голосу.* 2. *фіз.* Зміна характеру коливань високої частоти під впливом коливань нижчої частоти. 3. *кін.* Перетворення електричних коливань, утворюваних звуком, у світловий пучок, який записує звуки на звуковій кіноплівці.

Модульо́ваний, а, е.

Модулюва́ння, я, *с.*

Модулюва́ти, ю́ю, ю́єш. 1. *муз.* Переходити з однієї тональності в іншу. 2. *фіз.* Змінювати характер коливань високої частоти у відповідності з іншими коливаннями нижчої частоти.

Модуля́тор, а, *ч.*, *техн.* Пристрій, що здійснює модуляцію (у 2 знач.); застосовується в радіопередавачах і кінознімальних апаратах.

Модуля́торний, а, е, *фіз.*

Модуляці́йний, а, е, *муз.*

МО́ДУС, у, *ч.* 1. *лог.* Видозміна умовиводу тієї чи іншої фігури силогізму залежно від зміни якісної і кількісної характеристик посилок. 2. *філос.* Властивість предмета, притаманна йому лише в певних станах. 3. *книжн.* Спосіб чого-небудь. 4. *політ.* Норма чогось.

МОЗА́ЇКА, и, *ж.* 1. Зображення або візерунок, зроблений з окремих, щільно припасованих один до одного і закріплених на цементі або мастиці різнокольорових шматочків скла, мармуру, камінців і т. ін., а також самі ці шматочки скла. 2. Мистецтво складати такі зображення або візерунки. 3. *перен.* Строката суміш різнорідних елементів. 4. Вірусна хвороба рослин, ознакою якої є поява плям на листі.

Моза́їковий, а, е. *Мозаїковий вестибюль.*

Моза́їст, а, *ч.*

Моза́їчний, а, е.

Моза́їчність, ності, *ж.*

МО́ЙВА, и, *ж.* Маленька морська риба родини оселедцевих з подовженим, стиснутим з боків тілом.

МО́ЙРА, и, *ж.* 1. У давньогрецькій міфології — богиня долі. 2. *перен.* Доля.

МОКАСИ́НИ, ів, *мн.* 1. У північноамериканських індіанців — взуття із м'якої шкіри, шерстю назовні, часто прикрашене візерунками й малюнками. 2. Еластичне взуття без розрізу посередині з різними вставками.

МО́ККО, *невідм.*, *с.* Цінний сорт кави з дрібними зернами; кава цього сорту.

МОЛ, у, *ч.* Захисна споруда в порту у вигляді стіни або дамби, що виступають у море.

МОЛЕ́КУЛА, и, *ж.* Найменша частинка речовини, здатна існувати самостійно, з усіма основними її хімічними властивостями.

Молекуля́рний, а, е. *Молекулярна біологія. Молекулярний склад. Молекулярна вага.*

МОЛЕСКІ́Н, у, *ч.* Товста бавовняна тканина, іноді з начосом, звичайно темного кольору.

Молескі́новий, а, е.

МОЛІБДЕ́Н, у, *ч.* Широко застосовуваний у техніці твердий метал із сріблясто-білим блиском на зломі.

Молібде́новий, а, е. *Молібденова руда. Молібденова сталь.*

МОЛІБДЕНІ́Т, у, *ч.* Мінерал із класу сульфідів — основний мінерал молібденових руд; молібденовий блиск.

МО́ЛО́Х[1], а, *ч.*, *книжн.* 1. У міфології фінікійців, карфагенців та іудеїв — бог сонця, війни та вогню. 2. *перен.* Уживається як символ жорстокої сили, що вимагає багато жертв. *Молох війни.*

МО́ЛО́Х[2], а, *ч.* Австралійська ящірка, приплюснуте тіло якої вкрите колючками.

МОЛЬ[1], я, *ч.*, *фіз.*, *хім.* Скорочена назва грам-молекули.

Мо́льний, а, е. *Мольний об'єм.*

Моля́рний[1], а, е. *Молярний об'єм.*

МОЛЬ[2], *муз.* Мінорний.

МОЛЬБЕ́РТ, а, *ч.* Підставка, на якій художник установлює підрамник із полотном, картон і т. ін. для малювання.

МОЛЬТО́Н, у, *ч.* М'яка бавовняна тканина.

МОЛЮ́СКИ, ів, *мн.* (*одн.* **молю́ск**, а, *ч.*). Тип безхребетних тварин, життєве середовище яких — моря, прісні води, суходіл.

Молю́сковий, а, е.

МОЛЯ́РИ, ів, *мн.* (*одн.* **моля́р**, а, *ч.*), *анат.* Корінні зуби, якими подрібнюють їжу.

Моля́рний[2], а, е.

МОМЕ́НТ, у, *ч.* 1. Мить; час у розвитку, здійсненні чого-небудь. 2. Окремий бік якогось явища; супровідні умови або які-небудь обставини. *Слушний момент.* 3. *спец.* Числова характеристика розподілу, що має велике значення в механіці та теорії імовірності. *Момент інерції. Момент опору.*

Момента́льний, а, е. Який відбувається, здійснюється вмить, дуже швидко.

Момента́льність, ності, *ж.*

МОНА́ДА, и, *ж.* 1. У давньогрецькій математиці — назва одиниці. 2. У стародавніх філософів (піфагорійців) — одиничність як один

із принципів буття. 3. У філософії Лейбніца — одна з непротяжних, неподільних духовних сутностей, що нібито лежить в основі буття.
Монадоло́гія, ї, *ж.* Учення про монади у філософії Лейбніца та його послідовників.
МОНА́НДРІЯ, ї, *ж.* Одномужство.
МОНА́РХ, а, *ч.* Єдиновладний глава держави (король, цар, імператор і т. ін.).
Мона́рхиня, і, *ж.*
Монархі́зм, у, *ч.* Політичний напрям, що визнає монархію як єдину форму державної влади; прихильність до монархічної форми правління; переконання, погляди монархіста.
Монархі́ст, а, *ч.*
Монархі́стка, и, *ж.*
Монархі́стський, а, е. *Монархістські переконання.*
Монархі́чний, а, е. *Монархічна форма правління. Монархічна династія. Монархічний характер.*
Мона́рхія, ї, *ж.* Форма правління, за якої найвища державна влада зосереджена в руках однієї особи — монарха; держава з такою формою правління.
МОНАСТИ́Р, я́, *ч.* 1. Релігійна громада ченців або черниць, що з належними їй землями та капіталами становить церковно-господарську організацію. 2. Церква, будівлі й територія, належні цій громаді. *Жіночий монастир. Чоловічий монастир.*
Монасти́рський, а, е. *Монастирська земля. Монастирське життя.*
МОНА́Х, а, *ч.* 1. Член релігійної громади, що живе в монастирі, пройшов обряд постриження в ченці і зобов'язався дотримуватися аскетичного способу життя. 2. *перен.* Про чоловіка, що живе самітно, уникає спілкування з людьми; відлюдник, самітник.
Мона́хиня, і, *ж.*
МОНАЦИ́Т, у, *ч.* Мінерал від жовтого до буро-коричневого кольору, що містить у собі рідкісноземельні метали.
Монаци́товий, а, е. *Монацитовий кристал.*
МОНГОЛЬФ'Є́Р, а, *ч.* Повітряна куля, наповнена нагрітим повітрям.
МОНЕ́ТА, и, *ж.* Металевий грошовий знак як засіб платежу.
Моне́тка, и, *ж.*
Моне́тний, а, е. *Монетна форма. Монетний двір.*
Моне́тник, а, *ч.* Той, хто займається виготовленням монет.
МОНЕТАРИ́ЗМ, у, *ч.*, *екон.* Економічна теорія, згідно з якою кількість обігових грошей визначає формування господарської кон'юнктури.
Монета́рний, а, е. *Монетарна політика.*
МОНІ́ЗМ, у, *ч.* Філософське вчення, що визнає першопричиною буття (всесвіту) одну основу — матерію (матеріалістичний монізм) або дух (ідеалістичний монізм); протилежне — **дуалізм**.
Моні́ст, а, *ч.*
Моністи́чний, а, е. *Моністична теорія. Моністичний погляд на світ.*
Моністи́чність, ності, *ж.* *Моністичність поглядів.*
МОНІТО́Р, а, *ч.* 1. Баштовий броньований військовий корабель із великокаліберною артилерією, призначений для операцій біля морських берегів і на річках. 2. *інформ.* Пристрій для відображення текстової та графічної інформації в комп'ютері; дисплей.
МОНІТО́РИНГ, у, *ч.* 1. Комплекс наукових, технічних, технологічних, організаційних та інших заходів, що забезпечують систематичний контроль за станом і тенденцією розвитку природних і техногенних або соціально-економічних процесів. *Екологічний моніторинг. Моніторинг забудови. Моніторинг земель.* 2. Постійне спостереження за яким-небудь процесом з метою вивчення його динаміки й порівняння з очікуваними результатами або початковими припущеннями. *Моніторинг громадської думки.*
Моніто́ринговий, а, е. *Моніторингові соціальні дослідження.*
МОНО... Перша частина складних слів, що відповідає слову зі значенням «одно...».
МОНОГА́МІЯ, ї, *ж.* 1. Форма шлюбу, при якій кожен може бути одруженим тільки з однією особою іншої статі; одношлюбність; протилежне — **полігамія**. 2. У тварин — спаровування самця протягом одного або кількох сезонів з однією й тією самою самицею.
Монога́мний, а, е. *Моногамний шлюб.*
МОНОГЕНІ́ЗМ, у, *ч.* Антропологічне вчення, за яким усі сучасні раси походять від спільних предків і є кровно спорідненими; протилежне — **полігенізм**.
МОНОГІБРИ́Д, а, *ч.*, *зоол.*, *бот.* Гібрид, одержаний унаслідок схрещення особин, які різко відрізняються певною ознакою.
МОНОГІДРА́Т, у, *ч.*, *хім.* Безбарвна прозора рідина, яку добувають із сірки, сірчаного колчедану й т. ін.; безводна сірчана кислота.
МОНОГІ́НІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Одноженство.
МОНОГРА́МА, и, *ж.* 1. Одна або кілька початкових літер імені чи прізвища, з'єднаних в один знак або переплетених у вигляді візерунка. 2. Іменний напис на подарункові.
МОНОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Наукове дослідження, присвячене висвітленню певної проблеми.
Монографі́чний, а, е. *Монографічні дослідження. Монографічні розділи. Монографічна праця.*
МОНО́ДІЯ, ї, *ж.*, *муз.* Одноголосий спів (сольний, а також груповий в унісон або октаву).
МОНОДРА́МА, и, *ж.*, *театр.* 1. Драматичний твір, що його виконує один актор. 2. П'єса у формі монологу однієї дійової особи.
МОНОКАРПІ́ЧНИЙ, а, е, *бот.* Який плодоносить тільки один раз упродовж життя і потім відмирає (про рослини). *Монокарпічний вид пальми.*
МОНОКЛІНА́ЛЬ, і, *ж.* Колінаподібний перегин гірських порід з одним крутим, а другим пологим або майже горизонтальним крилом.
МОНО́КЛЬ, я, *ч.* 1. Кругле оптичне скло для одного ока, що вставляється в очну западину; використовується замість окулярів або пенсне. 2. Найпростіший фотооб'єктив, що складається з одного двоопуклого скла. 3. *мед.* Пов'язка для одного ока.
МОНОКРИСТА́Л, а, *ч.* Окремий кристал, що має однорідні кристалічні ґратки. *Електричні властивості монокристалів. Механічні властивості монокристалів.*
Монокристалі́чний, а, е. *Монокристалічний шар.*
МОНОКУЛЬТУ́РА, и, *ж.* 1. Вирощування на одному полі протягом кількох років однієї сільськогосподарської культури. 2. Єдина сільськогосподарська культура, яку сіють, вирощують у певній країні або в якомусь районі.
Монокульту́рний, а, е.
МОНОКУЛЯ́Р, а, *ч.* Оптичний прилад з одним окуляром.
Монокуля́рний, а, е.
МОНОЛІ́Т, у, *ч.* 1. Суцільна кам'яна маса, брила. 2. *геол.* Зразок ґрунту, гірської породи з непорушеним структурним складом, на якому

видно їх будову у вертикальному розрізі.

Монолíтний, а, е. *Монолітний мармур.*

Монолíтність, ності, *ж.*

МОНОЛÓГ, у, *ч.* Довготривала мова дійової особи літературного твору (переважно драматичного), звернена до самої себе, до інших дійових осіб або до глядача.

Монологíчний, а, е. *Монологічна партія. Монологічна мова.*

МОНÓМ, а, *ч.*, *мат.* Одночлен.

МОНОМÁНІЯ, ї, *ж.* Психічний розлад, божевілля, спричинені однією думкою, ідеєю тощо; велике захоплення чим-небудь, пристрасть до чогось.

Мономáн, а, *ч.*

Мономáнка, и, *ж.*

МОНОМÉРИ, ів, *мн.* (*одн.* **мономéр**, а, *ч.*). Низькомолекулярні хімічні сполуки, здатні реагувати між собою та утворювати полімерні сполуки. *Полімеризація мономерів.*

МОНОМЕТАЛÍЗМ, у, *ч.* Грошова система, за якої один валютний метал (золото або срібло) служить загальним еквівалентом і основою грошового обігу.

Монометалíчний, а, е. *Монометалічний грошовий обіг.*

МОНОНУКЛЕÓЗ, у, *ч.*, *мед.* Гостре інфекційне захворювання, що супроводжується лихоманкою, ангіною, збільшенням лімфатичних вузлів.

МОНОПЛÁН, а, *ч.* Літак або планер з однією парою крил, розташованих в одній площині.

МОНОПÓЛІЯ, ї, *ж.* 1. Виключне право окремої особи, групи людей, держави тощо на виробництво, торгівлю, промисел і т. ін. 2. *перен.* Виключне право на що-небудь; перевага, панування в певній галузі. 3. Об'єднання підприємств, організацій, фірм і т. ін. одного профілю, які мають таке право в якій-небудь галузі діяльності.

Монополíзм, у, *ч.* Існування монополії (у 1, 2 знач.).

Монополізáція, ї, *ж.* *Монополізація економіки. Монополізація інформаційного простору.*

Монополізóваний, а, е. *Монополізована торгівля. Монополізована промисловість.*

Монополізувáти, ýю, ýєш. Установлювати монополію на що-небудь. *Монополізувати виробництво алкогольних напоїв. Монополізувати торгівлю.*

Монополíст, а, *ч.* 1. Той, хто має монополію на що-небудь. 2. Представник монополістичного капіталу.

Монополістúчний, а, е. *Монополістичний капітал. Монополістична конкуренція* (у 1 знач.). *Монополістичне об'єднання* (у 2 знач.).

Монополíстський, а, е.

Монопóльний, а, е. *Монопольне право експорту. Перебувати в монопольному становищі. Монопольні економічні структури. Монопольна рента. Монопольний прибуток.*

Монопóльність, ності, *ж.*

Монопóльно. *Заволодіти монопольно ринком збуту. Монопольно завищені ціни.*

МОНОРИ́М, а, *ч.* Віршовий твір або його частина, усі рядки якого мають однакову риму.

МОНОРХÍЗМ, у, *ч.* Вада розвитку організму, яка полягає у відсутності одного яєчка.

МОНОСЕМÍЯ, ї, *ж.* Однозначність слова чи виразу; протилежне — **полісемíя**.

МОНОСИЛАБÍЗМ, у, *ч.*, *лінгв.* Односкладовість.

МОНОСКÓП, у, *ч.* Телевізійна трубка для передавання нерухомого зображення.

МОНОТЕЇ́ЗМ, у, *ч.*, *книжн.* Віра в одного бога; протилежне — **політеї́зм**.

Монотеї́ст, а, *ч.*

Монотеїстúчний, а, е. *Монотеїстичні релігії.*

МОНОТИ́П, а, *ч.* Друкарська машина для відливання літер і складання з них рядків тексту.

Монотипíст, а, *ч.*

Монотипíстка, и, *ж.*

Моноти́пний, а, е. *Монотипний шрифт. Монотипний набір.*

МОНОТИ́ПІЯ, ї, *ж.* Спосіб друкування в графіці, при якому фарби одного чи кількох кольорів накладають на рівну поверхню металевої дошки й на друкарському верстаті дістають один відбиток.

МОНОТОНÍЗМ, у, *ч.* Невикористання тонічного наголосу для поділу слів і морфем за звуковими ознаками.

МОНОТÓННИЙ, а, е. 1. Однотонний, однозвучний. *Монотонний голос.* 2. *перен.* Позбавлений різноманітності, змін; одноманітний. *Монотонне життя.*

Монотóнність, ності, *ж.*

МОНОФÁГИ, ів, *мн.* Тварини, що живляться лише одним видом поживи.

МОНОФІЛÍЯ, ї, *ж.* Походження певної групи організмів від одного предка.

МОНОФÓБІЯ, ї, *ж.* Психічний стан, при якому людина боїться залишатися на самоті.

МОНОФТÓНГ, а, *ч.*, *лінгв.* Голосний звук з одного елемента артикуляції; однозвук.

Монофтонгíчний, а, е. *Монофтонгічні звуки.*

Монофтонгізáція, ї, *ж.*, *лінгв.* Перетворення на монофтонг.

МОНОХÓРД, а, *ч.*, *спец.* Прилад для вивчення законів коливання струн, що складається зі струни, натягненої на дерев'яну підставку.

МОНОХРОМАТИ́ЧНИЙ, а, е. Який має один колір; одноколірний. *Монохроматичне світло.*

Монохромáтор, а, *ч.*, *техн.* Прилад для виділення зі світлового спектра вузької ділянки.

Монохрóмія, ї, *ж.* Одноколірність мистецького твору.

Монохрóмний, а, е. Те саме, що **монохромати́чний**. *Монохромне фото. Монохромне світло.*

Монохрóмність, ності, *ж.*

МОНОЦЕНТРИ́ЗМ, у, *ч.*, *спец.* В антропології — учення про походження людських рас від одного, неандертальського предка в одному регіоні земної кулі.

Моноцентри́чний, а, е.

МОНОЦИКЛ, а, *ч.* Одноколісний велосипед, який використовують у циркових номерах.

МОНОЦИ́ТИ, ів, *мн.* Один із різновидів незернистих лейкоцитів.

МОНПАНСЬÉ, *невідм.*, *с.* Сорт фруктових льодяників.

МОНСЕНЬЙÓР, а, *ч.* 1. Титул принців, єпископів та інших представників вищої знаті у феодальній і монархічній Франції. 2. Форма звертання до представників вищого католицького духовенства.

МÓНСТЕРА, и, *ж.* Вічнозелена багаторічна тропічна рослина родини ароїдних з великим листям і довгим повітряним корінням.

МОНСТР, а, *ч.* 1. Виродок, потвора. 2. *перен.* Про людину, що різко виділяється своїми негативними рисами.

Монструóзний, а, е. Який має вигляд монстра (у 1 знач.); надзвичайно великий; потворний.

МОНТÁЖ, у, *ч.* 1. Складання та встановлювання різних машин, конструкцій, споруд за певними планами й кресленнями. *Монтаж лінії електропостачання.* 2. Добір і з'єднування окремих частин фільму, літературного або музичного твору тощо в одне художнє та змістове ціле. *Монтаж фільму. Музичний монтаж. Фотографічний монтаж.*

Монтаже́р, а, *ч.*
Монтажи́ст, а, *ч.*
Монтажистка, и, *ж.*
Монта́жний, а, е. *Монтажні роботи. Монтажна бригада. Монтажне управління. Монтажний майданчик електростанції. Монтажний стіл. Монтажна кімната.*
Монта́жник, а, *ч.*
Монта́жниця, і, *ж.*
Монто́ваний, а, е. *Монтовані меблі.*
Монтува́льний, а, е. *Монтувальні роботи.*
Монтува́льник, а, *ч.*
Монтува́льниця, і, *ж.*
Монтува́ння, я, *с.*
Монтува́ти, у́ю, у́єш. Робити монтаж чого-небудь.
МОНТАНЬЯ́РИ, ів, *мн.* (*одн.* **монтаньяр**, а, *ч.*). Під час Французької буржуазної революції кінця XVIII ст. — революційно-демократичне угруповання депутатів Законодавчих зборів і Конвенту.
Монтанья́рський, а, е.
МОНТЕКРИ́СТО, *невідм.*, *с.* Система малокаліберних рушниць і пістолетів.
МОНТЕ́Р, а, *ч.* Кваліфікований робітник, що займається електромонтажем і лагодженням електричного обладнання.
Монте́рський, а, е.
МОНТМОРИЛОНІ́Т, у, *ч.* Мінерал класу силікатів білого кольору з сіруватим, червонуватим відтінками.
Монтморилоні́товий, а, е. *Монтморилонітові глини.*
МОНУМЕ́НТ, а, *ч.* Архітектурна або скульптурна споруда на честь видатної події або особи; пам'ятник. *Монумент поета.*
Монументалі́зм, у, *ч.* Ґрунтовність, глибина змісту (творів мистецтва).
Монументалі́ст, а, *ч.*
Монумента́льний, а, е. 1. Властивий монументу. *Монументальне мистецтво.* 2. *перен.* Який вражає своїми розмірами, величністю; величний, грандіозний. *Монументальна споруда.* 3. *перен.* Ґрунтовний, глибокий за змістом.
Монумента́льність, ності, *ж.*
Монуме́нтний, а, е. *Монументна споруда.*
МОПЕ́Д, а, *ч.* Скорочення: мотоцикл педальний; легкий малопотужний мотоцикл, що має також педальний привод.
Мопе́дний, а, е.
МОПС, а, *ч.* Порода кімнатних собак із великою головою, тупою мордою та гладкою блискучою шерстю.
МОРАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Схильність до моралізування; моралізування.
Моралiза́торство, а, *с.*
Моралiза́торський, а, е.
Моралiза́ція, ї, *ж.*
Моралізува́ння, я, *с.*
Моралізува́ти, у́ю, у́єш. 1. Проповідувати сувору мораль; робити моральні висновки з приводу чогось. 2. Повчати кого-небудь, читати комусь мораль.
Моралі́ст, а, *ч.*
Моралі́стка, и, *ж.*
МОРАЛІТЕ́, *невідм.*, *с.* У середньовічному театрі Західної Європи — жанр повчальної драми з алегоричними дійовими особами.
МОРА́ЛЬ, і, *ж.* 1. Система норм і принципів поведінки людей у ставленні один до одного та до суспільства; етика (у 2 знач.). 2. Повчальний висновок із чогось. 3. *розм.* Повчання, настанови, поради.
Моралісти́чний, а, е. *Моралістична література.*
Мора́льний, а, е. *Моральний висновок. Моральна проповідь.*
Мора́льність, ності, *ж.*
МОРАТО́РІЙ, ю, *ч.* 1. Відстрочення виконання зобов'язань, яке встановлює уряд на певний термін або на час дії яких-небудь надзвичайних обставин. 2. *перен.* Зупинення яких-небудь дій.
Морато́рний, а, е.
МОРГ[1], у, *ч.* Будівля, приміщення для трупів; трупарня, покійницька.
МОРГ[2], а, *ч.* Земельна міра в Польщі, що дорівнює 0,56 га.
МОРГАНІ́ЗМ, у, *ч.* Хромосомна теорія спадковості, яку висунув на початку XX ст. американський біолог Т. Морган.
Моргані́ст, а, *ч.*
Моргані́стський, а, е.
МО́РГЕН, а, *ч.* Земельна міра у Німеччині (0,25 — 0,36 га) та в деяких країнах Південної Африки (0,86 га).
МОРДЕ́НТ, а, *ч.*, *муз.* Мелодійна прикраса, різновид мелізму.
МОРЕ́НА, и, *ж.*, *геол.* Відкладення із глини, піску та уламків гірських порід (валунів, гравію), що утворюється внаслідок руху льодовиків.
Море́нний, а, е.
МОРМО́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **мормо́н**, а, *ч.*, **мормо́нка**, и, *ж.*). У Північній Америці — члени релігійної секти, віра яких є сумішшю християнства та багатобожжя.
Мормо́нство, а, *с.* Погляди, переконання, поведінка мормонів.
Мормо́нський, а, е.
МОРС, у, *ч.* Солодкий напій з води та соку ягід або плодів. *Морс із журавлини.*
МОРТИ́РА, и, *ж.* Артилерійська гармата з коротким дулом для ведення навісного вогню по закритих та горизонтальних цілях.
Морти́рний, а, е. *Мортирна граната.*
МО́РУЛА, и, *ж.*, *біол.* Одна з ранніх стадій розвитку зародка багатоклітинних тваринних організмів, що становить скупчення клітин без чітко виявленої порожнини.
МОРФ, а, *ч.*, *лінгв.* Найменша значуща частина словоформи, конкретний текстовий представник морфеми.
МОРФЕ́Й, я, *ч.* 1. У давньогрецькій міфології — бог снів і сновидіння. 2. *перен.* Сон.
МОРФЕ́МА, и, *ж.*, *лінгв.* Найменша неподільна значуща одиниця мови, що має певне лексичне або граматичне значення.
Морфе́мний, а, е. *Морфемний склад слова.*
МОРФЕ́МІКА, и, *ж.*, *лінгв.* 1. Сукупність морфем мови. 2. Розділ граматики, що вивчає поділ слова на морфеми, їхню структуру і класифікацію, вичленування морфів у слові.
...МОРФИ, **...МОРФІЗМ**, **...МОРФІЯ**, **...МОРФНИЙ**, **...МОРФОЗ**. Друга частина складних слів, що відповідає поняттям «форма», «вид».
МОРФІ́Н, у, *ч.* Алкалоїд опію, що використовується як наркотичний болезаспокійливий і снотворний засіб.
Морфіні́зм, у, *ч.* Хворобливий потяг до вживання морфіну як наркотику.
Морфіні́ст, а, *ч.* Той, хто має хворобливий потяг до морфіну.
Морфіні́стка, и, *ж.*
Морфі́нний, а, е. *Морфінна залежність.*
...МОРФІЯ, *див.* **...морфи**.
...МОРФНИЙ, *див.* **...морфи**.
МОРФОГЕНЕ́З, у, *ч.* 1. Процес виникнення і розвитку форм рельєфу земної поверхні. 2. Виникнення і розвиток органів та частин організмів під час онтогенезу.
МОРФОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Розділ геоморфології.
...МОРФОЗ, *див.* **...морфи**.
МОРФОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Комплекс природничих наук про будову та форму організмів, речовин і т. ін. *Морфологія тварин. Морфологія ґрунту.* 2. *лінгв.* Розділ граматики, що вивчає внутрішню будову слова і граматичні класи слів.

Морфо́лог, а, *ч.*

Морфологі́чний, а, е. *Морфологічна структура мови.*

МОРФОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Розділ геоморфології, що вивчає числові характеристики елементів, форм і типів земного рельєфу.

МОРФОНЕ́МА, и, *ж.*, *лінгв.* Дві або більше фонем, що замінюють одна одну в межах тієї самої морфеми відповідно до морфологічної структури слова.

МОРФОНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ мовознавства, що сформувався на перетині морфології та фонології і вивчає фонемну структуру морфем.

Морфонологі́чний, а, е. *Морфонологічна система.*

МОСКІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **москі́т**, а, *ч.*). Дрібні двокрилі кровоссальні комахи, поширені в тропічному та субтропічному поясах земної кулі.

Москі́тний, а, е.

Москі́товий, а, е. *Москітовий укус. Москітова сітка.*

МОСЬЄ́, *невідм.*, *ч.* У Франції та в деяких інших країнах — найменування чоловіка, що додається до прізвища або імені, а також форма ввічливого звертання до чоловіка; пан.

МОТЕ́ЛЬ, ю, *ч.* Спеціальний будинок для відпочинку (ночівлі) туристів і заправляння, лагодження їхнього транспорту.

Моте́льний, а, е.

МОТЕ́Т, у, *ч.*, *муз.* 1. Жанр вокальної багатоголосої музики. 2. Хоровий твір, нерідко з інструментальним супроводом. *Покаянні мотети.*

Моте́тний, а, е.

МОТИ́В, у, *ч.* 1. Підстава, привід для якої-небудь дії, вчинку; причина. 2. *муз.* Найменша ритмічна одиниця мелодії, що складається з двох-трьох звуків, об'єднаних логічним наголосом; мелодія, наспів. *Мотив народної пісні.* 3. Тема або ідея твору мистецтва. 4. Зразок, характерна особливість (малюнка, зображення тощо).

МОТИВА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *біол.* Активні стани мозгових структур, що примушують вищих тварин та людину здійснювати дії, спрямовані на задоволення своїх потреб (напр., голоду, спраги, турботи про нащадків). 2. Наведення мотивів, що пояснюють, виправдовують певні дії, вчинки тощо; обґрунтування.

Мотиво́ваний, а, е.

Мотивува́льний, а, е. *Мотивувальний матеріал.*

Мотивува́ння, я, *с.*

Мотивува́ти, у́ю, у́єш.

МОТО... Перша частина складних слів, що відповідає словам: 1) «моторний» (у 2 знач.); 2) «моторизований»; 3) мотоциклетний.

МОТОБА́ЙКЕР, у, *ч.* Те саме, що **ро́кер**.

МОТОБО́Л, у, *ч.* Командна спортивна гра з великим м'ячем на мотоциклах.

Мотоболі́ст, а, *ч.*

Мотобо́льний, а, е.

МОТОБО́РД, а, *ч.* Дошка для катання по твердій поверхні, оснащена мотором.

МОТОВЕЛОСПО́РТ, у, *ч.* Вид спорту та спортивних змагань на мотоциклах і велосипедах.

МОТОДРО́М, у, *ч.* Місце, спеціально обладнане для випробування мотоциклів та для спортивних змагань на мотоциклах.

МОТОКРО́С, у, *ч.* Спортивне змагання на мотоциклах по пересіченій місцевості.

МОТОПЕ́Д, *див.* **мопе́д**.

МОТО́Р, а, *ч.* Машина, що перетворює різні види енергії на механічну; двигун.

Мото́рний[1], а, е. 1. *Моторна деталь* (у 1 знач.). 2. Оснащений мотором, якому надає руху мотор. *Моторний човен.*

Мото́рність, ності, *ж.*

Мото́ровий, а, е. *Моторовий човен.*

МОТОРА́ЛІ, *невідм.*, *с.* Ралі на мотоциклах.

МОТОРЕСУ́РС, у, *ч.*, *спец.* Тривалість дії двигуна внутрішнього згоряння від початку експлуатації до планового капітального ремонту.

МОТОРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Широке впровадження та використання моторів у всіх галузях економіки. 2. Оснащення армії автотранспортом.

Моторизо́ваний, а, е. *Моторизований полк.*

Моторизува́ти, у́ю, у́єш. 1. Здійснювати моторизацію (у 1 знач.). 2. Оснащувати війська автомототранспортом.

МОТО́РИКА, и, *ж.* 1. *мед.* Рухлива активність організму, органів та їх частин. 2. Сукупність рухливих процесів та пов'язаних з ними фізіологічних та психологічних явищ, які вивчає ергономіка.

МОТО́РНИЙ[2], а, е. У фізіології, психології — рухливий. *Моторні центри головного мозку.*

МОТОРО́ЛЕР, а, *ч.* Різновид мотоцикла без коляски, що має інше розміщення складових частин, менший робочий об'єм двигуна, менші колеса тощо.

Моторо́лерний, а, е.

МОТОЦИ́КЛ, а, *ч.* Дво- або триколісна машина з двигуном внутрішнього згоряння; може мати боковий причіп. *Мотоцикл з коляскою.*

Мотоцикле́тний, а, е. *Мотоциклетний завод. Мотоциклетний спорт.*

Мотоциклі́ст, а, *ч.*

Мотоциклі́стка, и, *ж.*

МО́ТТО, *невідм.*, *с.*, *заст.* 1. Дотепний вислів, афоризм. 2. Епіграф на початку книжки або розділу.

МОХЕ́Р, а, *ч.* Вовна ангорської кози або вироби з неї.

МОЦІО́Н, у, *ч.* Прогулянка на повітрі для відпочинку, лікування тощо.

МСЬЄ, *невідм.*, *ч.* Те саме, що **месьє́**.

МУА́Р, у, *ч.* 1. Шовкова тканина з мінливим полиском. 2. *друк.* Зайві світлі й темні смуги, що з'являються на відбиткові з автотипного кліше при неправильному його виготовленні.

Муа́ровий, а, е. *Муарове виробництво. Муаровий полиск.*

МУДЖАХІ́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **муджахі́д**, а, *ч.*) 1. Члени лівої нелегальної революційної організації під час Іранської революції 1905—1911 років. 2. Учасники визвольної війни 1954—1962 років в Алжирі.

МУЕДЗИ́Н, а, *ч.* У мусульман — служитель при мечеті, який з мінарета в певний час закликає віруючих до молитви.

МУ́ЗА, и, *ж.* 1. У грецькій міфології — одна з дев'яти богинь поезії, мистецтва та науки. 2. *перен.* Творче натхнення, його джерело, що втілюється звичайно в образі такої богині. 3. *перен.* Творчість поета, його мистецтво.

МУЗЕ́Й, ю, *ч.* 1. Культурно-освітній та науково-дослідний заклад, що збирає, вивчає, експонує та зберігає пам'ятки матеріальної й духовної культури, природничонаукові колекції тощо. *Історичний музей.* 2. *перен.* Зібрання яких-небудь речей.

Музе́йний, а, е. *Музейна кімната. Музейний експонат. Музейна річ. Музейна рідкість.*

Музе́йництво, а, *с.* Діяльність, пов'язана з організацією, функціонуванням музеїв.

МУ́ЗИКА, и, *ж.* 1. Мистецтво, що відображає дійсність у художньо-звукових образах; твори такого мистецтва, їх сукупність. 2. Інструментальний вид цього мистецтва на відміну

від вокального. *Симфонічна музика.* 3. *перен.* Гармонійне звучання чого-небудь.

Музика́льний, а, е. *Музикальний слух.*

Музика́льність, ності, *ж.*

Музика́нт, а, *ч.*

Музика́нтик, а, *ч.*

Музика́нтка, и, *ж.*

Музика́нтський, а, е.

Музи́чний, а, е. 1. *Музичні знання. Музичний супровід. Музичний образ. Музична школа. Музичний вечір. Музичний інструмент* (у 1 знач.). 2. Здібний до музики, який любить і тонко розуміє музику. *Музична людина.* 3. Який нагадує музику, приємний для слуху; мелодійний. *Музичний голос.*

Музи́чність, ності, *ж.*

МУКО́ЇДИ, ів, *мн., спец.* Складні білки, що містяться в очах, хрящах, кістках, сухожиллі, яєчному білку тощо.

МУКОПРОТЕЇ́ДИ, ів, *мн., спец.* Складні високомолекулярні речовини, що впливають на імунні властивості організмів.

МУ́КОР, а, *ч., біол.* Рід нижчих грибів родини мукорових, що поширені в ґрунті, харчових продуктах, рослинних і тваринних рештках.

МУЛА́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **мула́т**, а, *ч.*; **мула́тка**, и, *ж.*). Нащадки від шлюбу білих із неграми.

Мула́тський, а, е.

МУЛІНЕ́, *невідм., с.* Сукані бавовняні або віскозні штапельні кольорові нитки для вишивання.

МУЛІ́Т, у, *ч.* Безбарвний, з невеликою домішкою оксидів заліза або титану рожевуватого чи синюватого кольору мінерал, який використовують для виготовлення вогнетривів.

Мулі́товий, а, е.

МУЛЛА́, и́, *ч.* Служитель релігійного культу в мусульман.

МУ́ЛЬДА, и, *ж., спец.* 1. Форма залягання шарів гірських порід у вигляді видовженого прогину. 2. Сталевий жолоб для механізованого завантажування шихтових матеріалів у сталеплавильну піч. 3. Металева форма, у яку заливають із ковша рідкий метал, щоб одержати зливок.

Му́льдовий, а, е. *Мульдова долина. Мульдові льодовики.*

МУЛЬТИ... Перша частина складних слів, що означає множинність предметів або багаторазовість якихось дій, функцій.

МУЛЬТИВАЛЮ́ТНИЙ, а, е, *екон.* Який здійснюється з використанням різної валюти. *Мультивалютні розрахунки.*

МУЛЬТИВІБРА́ТОР, а, *ч.* Генератор напруги.

МУЛЬТИВІ́ЗА, и, *ж., дипл.* Багаторазова віза.

МУЛЬТИЛАТЕРА́ЛЬНИЙ, а, е. Багатосторонній, пов'язаний з міжнародними обмінами за участю кількох країн.

МУЛЬТИМЕ́ДІА, *невідм., мн., інформ.* 1. Технологія, що об'єднує дані, звук, анімацію, графічні зображення. 2. Програми і комп'ютерні засоби передавання інформації, що використовують цю технологію.

Мультимедійний, а, е. *Мультимедійні програми.*

МУЛЬТИМІЛЬЙОНЕ́Р, а, *ч.* Мільйонер, що має багатомільйонні статки.

МУЛЬТИНАЦІОНА́ЛЬНИЙ, а, е. Що стос. зв'язку між державами, націями. *Мультинаціональна компанія.*

МУЛЬТИПА́К, а, *ч.* Конвеєрне упакування, що містить кілька одиниць індивідуально упакованого товару.

МУЛЬТИПЛЕ́КС, а, *ч., техн.* 1. Спеціальний оптичний прилад для створення топографічних карт за аерофотознімками. 2. Кінотеатр з багатьма залами для демонстрації фільмів.

Мультипле́ксор, а, *ч.*

Мультиплексува́ння, я, *с.*

МУЛЬТИПЛІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Особливий вид кінознімання, об'єктом якого є серія малюнків або об'ємних фігур, що зображують послідовні фази руху й на екрані створюють ілюзію руху нерухомих об'єктів.

Мультипліка́т, у, *ч.* Мультиплікаційний фільм.

Мультипліка́тор, а, *ч.* 1. Кіно- або фотокамера, що має багато об'єктивів і дає відразу багато знімків з одного предмета. 2. Фахівець із мультиплікації. *Режисер-мультиплікатор. Художник-мультиплікатор.*

Мультиплікаційний, а, е. *Мультиплікаційне знімання. Мультиплікаційний фільм.*

МУЛЬТИПРОГРАМУВА́ННЯ, я, *с., інформ.* Організація роботи обчислювальних систем, що забезпечує одночасне виконання кількох програм.

Мультипрогра́мний, а, е.

МУЛЬТИЦИКЛО́Н, а, *ч., техн.* Апарат для очищення повітря, газу, що складається з кількох циклонів (апаратів).

МУ́ЛЬЧА, і, *ж., с. г.* Матеріал (дрібна солома, листя, торф і т. ін.) для мульчування ґрунту.

Мульчува́льний, а, е. *Мульчувальний папір. Мульчувальна солома.*

Мульчува́ння, я, *с.* Покривання ґрунту дрібною соломою, листям, торфом і т. ін. для захисту його від висихання, перегрівання, розмивання водою та попередження сходів бур'янів.

Мульчува́ти, у́ю, у́єш.

МУЛЮ́РА, и, *ж., архіт.* Деталь, профіль, облом.

МУЛЯ́Ж, у́, *ч., спец.* Натурального розміру зліпок із гіпсу, воску, парафіну тощо, який точно відтворює форму предмета.

Муляжи́ст, а, *ч.*

Муля́жний, а, е. *Муляжне виробництво.*

МУМІЄ́, *невідм., с.* Біологічно активна речовина у вигляді смоли, що містить різноманітні органічні речовини та мікроелементи.

МУ́МІЯ[1], ї, *ж.* 1. Труп людини або тварини, штучно збережений від розкладу; набальзамований труп; труп людини або тварини, що не розклався внаслідок дії природних чинників. 2. *перен.* Про малорухливу, худу або не здатну до сильних почуттів людину.

Муміфіка́ція, ї, *ж.* Перетворення трупа на мумію.

Муміфіко́ваний, а, е.

Муміфікува́ння, я, *с. Муміфікування людських трупів.*

Муміфікува́ти, у́ю, у́єш. Перетворювати труп на мумію.

МУ́МІЯ[2], ї, *ж., спец.* Мінеральна фарба у вигляді порошку, що має колір від ясно-червоного до темно-брунатного.

МУНДИ́Р, а, *ч.* Парадний або буденний одяг певної форми.

Мунди́рний, а, е. *Мундирні ґудзики.*

МУНДШТУ́К, а́, *ч.* 1. Трубочка, за допомогою якої курять цигарки. 2. Деталь духового музичного інструмента, яку під час гри беруть у рот або прикладають до губ. *Мундштук труби.* 3. Додаткові залізні вудила з підіймальною розпіркою біля піднебіння, за допомогою яких легше правити конем.

Мундшту́ковий, а, е.

Мундштучо́к, чка́, *ч.*

МУНІЦИПАЛИ, ів, *мн.* Цінні папери, які випускають уряди штатів і місцеві органи США.

МУНІЦИПАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Безоплатне вилучення майна (землі, будинків і т. ін.) у приватних осіб і передання його в розпорядження органів місцевого самоврядування.

Муніципалізо́ваний, а, е. *Муніципалізована власність.*

Муніципалізува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати муніципалізацію чогось.

МУНІЦИПАЛІТЕ́Т, у, *ч.* 1. Орган місцевого самоврядування в США та ряді країн Західної Європи; будинок, у якому міститься цей орган. 2. У деяких європейських країнах — адміністративно-територіальна одиниця, як правило, місто і прилеглі до нього місцевості, що охоплені єдиною системою управління.

Муніципа́льний, а, е. *Муніципальні районні структури. Муніципальне житло. Муніципальні вибори. Муніципальні служби.*

МУНІЦИ́ПІЯ, ї, *ж.* У Стародавньому Римі — місто з правом самоврядування.

МУНЦ-МЕТА́Л, у, *ч.* Мідно-цинковий сплав з домішкою свинцю; свинцевиста латунь.

МУРЗА́, и́, *ч.* Титул феодальної знаті в татар, а також феодал, що мав цей титул.

МУС, у, *ч.* Солодка страва зі збитого в піну фруктового чи ягідного сиропу з желатином або манними крупами. *Малиновий мус.*

МУСА́КА, и, *ж.*, *кул.* Турецька страва зі шматочків баранини, яку закладають між рядами овочів, з додаванням сметани та прянощів.

МУ́СИНГ, а, *ч.* Вузли на тросі, які сплітають з тоншого троса.

МУСКАРИ́Н, у, *ч.* Отруйна речовина в мухоморі.

МУСКА́Т, у, *ч.* 1. Сорт винограду з ароматними плодами; виноград цього сорту. 2. Сорт лікерного десертного вина з цього винограду; вино цього сорту.

Муска́тний, а, е. *Мускатний виноград. Мускатне вино.*

МУСКАТЕ́ЛЬ, я, *ч.* Назва вин високої якості, що імітують смак та аромат мускатних вин.

МУСКА́ТНИК, а, *ч.* Тропічне вічнозелене дерево або кущ, жовті м'ясисті плоди якого містять насіння — мускатний горіх.

МУ́СКУЛ, а, *ч.* Анатомічне утворення зі здатністю до скорочення тканини; м'яз.

Мускулату́ра, и, *ж.* М'язи організму.

Мускули́стий, а, е.

Мускули́стість, тості, *ж.*

Му́скульний, а, е. *Мускульна праця.*

Мускуля́стий, а, е. *Мускулясте тіло.*

Мускуля́стість, тості, *ж.*

МУ́СКУС, у, *ч.* Дуже пахуча речовина рослинного або тваринного походження, що її використовують у медицині та парфумерії.

Му́скусний, а, е. *Мускусний запах.*

Му́скусовий, а, е. *Мускусовий запах. Мускусова залоза.*

МУСЛІ́Н, у, *ч.* Легка, тонка й м'яка тканина.

Муслі́новий, а, е. *Муслінова тканина. Мусліновий шарф.*

МУСО́Н, у, *ч.* Вітер, що періодично змінює свій напрям: улітку дме з океану на материк, а взимку — з материка в океан.

Мусо́нний, а, е. *Мусонний вітер.*

МУСТА́НГ, а, *ч.* Здичавілий кінь, що його завезли європейці в XVI ст. до Північної Америки.

МУСТЬЄ́РСЬКИЙ, а, е, *археол.* Що стос. мустьєрської епохи. *Мустьєрська стоянка. Мустьєрська епоха. Мустьєрська культура.*

МУСУЛЬМА́НСТВО, а, *с.* Те саме, що **ісла́м**.

Мусульма́нин, а, *ч.* Той, хто сповідує мусульманство.

Мусульма́нка, и, *ж.*

Мусульма́нський, а, е. *Мусульманський світ.*

МУТАГЕНЕ́З, у, *ч.*, *спец.* Виникнення мутацій.

МУТАГЕ́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **мутаге́н**, а, *ч.*), *мед.* Зовнішня дія випромінювання, хімічних речовин, вірусів тощо, що викликає мутації.

Мутаге́нний, а, е. *Мутагенний чинник.*

Мутаге́нність, ності, *ж.*

МУТА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* 1. Раптова зміна спадкових ознак і властивостей організму. 2. Раптова (стрибкоподібна) зміна чого-небудь. 3. Зміна голосу в підлітків, що настає в період статевого дозрівання.

Мута́нт, а, *ч.* Різновид організму, що виник унаслідок мутації.

Мута́нтний, а, е.

Мутаці́йний, а, е. *Мутаційна теорія.*

МУТУАЛІ́ЗМ, у, *ч.*, *біол.* Співжиття організмів різних видів, що приносить їм взаємну користь; симбіоз.

МУТУ́ЛИ, ів, *мн.*, *архіт.* Плаські виступи під виносною плитою карниза доричного ордера.

МУ́ФЕЛЬ, я, *ч.* Вогнетривка камера, у яку вміщують вироби з кераміки, фарфору тощо для їх нагрівання або випалювання в муфельній печі, захищаючи від продуктів горіння.

Му́фельний, а, е. *Муфельна піч.*

МУФЛО́Н, а, *ч.* Дикий баран, що живе на деяких островах Середземного моря, а також акліматизований у Криму.

МУ́ФТА, и, *ж.* 1. Предмет жіночого одягу з хутра або тканини на ваті для зігрівання рук. *Каракулева муфта.* 2. *техн.* Деталь у вигляді невисокого циліндра для поздовжнього з'єднування валів, труб, зубчастих коліс та інших циліндричних або призматичних частин машин чи споруд. *Муфта зчеплення.*

Му́фтовий, а, е. *Муфтові труби* (у 2 знач.).

Му́фточка, и, *ж.*

МУ́ФТІЙ, я, *ч.* Вища духовна особа в мусульман, тлумач Корану.

МУ́ШКЕЛЬ, я, *ч.*, *техн.* Дерев'яний молоток, який використовують при конопаченні дерев'яних суден.

МУШКЕ́Т, а, *ч.* Старовинна ґнотова рушниця великого калібру.

Мушке́тик, а, *ч.*

Мушке́тний, а, е. *Мушкетний вогонь. Мушкетний порох.*

Мушкете́р, а, *ч.*, *іст.* 1. Вояк, озброєний мушкетом. 2. Благородний, шляхетний чоловік; лицар.

Мушкете́рський, а, е. *Мушкетерський полк.*

Мушкето́н, а, *ч.* Старовинна вогнепальна зброя у формі скороченого мушкета.

МУШМУЛА́, и́, *ж.* 1. Невелике південне дерево або кущ з їстівними грушоподібними плодами. 2. *збірн.* Плоди цієї рослини, що мають соковитий кисло-солодкий м'якуш.

МУШТА́БЕЛЬ, я, *ч.* Довгий легкий кийок, що його використовує художник під час роботи як опору для руки.

МУ́ШТРА, и, *ж.* 1. Військове навчання, що ґрунтується на механічній дисципліні й несвідомому заучуванні правил військового шикування. 2. *перен.* Методи виховання та навчання, що ґрунтуються на механічній дисципліні та занадто суворих правилах і вимогах.

Муштро́ваний, а, е.

Муштрува́льник, а, *ч.*

Муштрува́ння, я, *с.*

Муштрува́ти, у́ю, у́єш. 1. Піддавати муштрі (у 1 знач.). *Муштрувати полк.* 2. *перен.* Навчати, повчати когось. 3. *розм.* Те саме, що **дресирува́ти**.

МЮЗЕ́Т, *ч.* 1. *род.* а. Французький народний музичний інструмент, подібний до волинки. 2. *род.* у. Старовинний французький танець, що виконують у швидкому темпі під акомпанування цього інструмента.

МЮ́ЗИКЛ, у, *ч.* 1. Жанр музично-драматичного мистецтва, переважно комедійного характеру, що використовує різноманітні елементи естрадної та побутової музики, хореографії, оперети, опери. 2. Жанр кіномистецтва, у якому драматичний сюжет складається з діалогів, музики, співів; фільм цього жанру.

МЮЗИК-ХО́Л, у, *ч.* Вид естрадного театру, вистава якого побудована на поєднанні музично-естрадних, циркових і балетних номерів.

МЮЛЬ-МАШИ́НА, и, *ж.* Машина для тонкого прядіння.

Мю́льник, а, *ч.* Той, хто працює на мюль-машині.

Мю́льниця, і, *ж.*

МЮЛЬТИ́ПЛЬ, я, *ч.* Телефонний комутатор.

МЮО́Н, а, *ч.*, *фіз.* Нестійка елементарна частинка.

МЮРИ́Д, а, *ч.* Послушник, послідовник, учень найвищого мусульманського наставника (шейха або імама).

Мюриди́зм, у, *ч.* Течія в ісламі, що передбачає безоглядне служіння мюрида релігійному наставникові.

МЮ́СЛІ, *невідм.*, *с.* Суха суміш із обсмажених вівсяних або кукурудзяних пластівців, з додаванням меду, фруктів, горіхів, цукру, шоколаду та ін.

Н

НАБАТЕ́Ї, їв, *мн.* Арабські племена, що утворювали у III ст. до н. е. державу Набатею (територія сучасної Йорданії).

НА́БЛА, и, *ж.* Перевернута літера грецького алфавіту — дельта (Δ), яку використовують як символ в математичних текстах.

НАБО́Б, а, *ч.* 1. Титул мусульманських аристократів (князьків) в Індії, а також особа, що носить цей титул. 2. Той, хто швидко розбагатів і живе зі східною розкішшю.

Набо́бство, а, *с.* Східна розкіш.

НАВА́РХ, а, *ч.* Командир флоту в стародавніх греків.

НАВА́ХА, и, *ж.* Іспанський довгий складний ніж.

НАВЗІКА́Я, *див.* **Навсіка́я**.

НАВІГА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Плавання кораблів по морях, річках і т. ін.; судноплавство. 2. Наука про методи водіння кораблів. *Морська навігація. Річкова навігація.* 3. Пора, період, протягом яких залежно від місцевих кліматичних умов можливе судноплавство.

Навіга́тор, а, *ч.*

Навігаці́йний, а, е. *Навігаційне обладнання. Навігаційний прилад* (у 1 знач.).

НАВРУ́З, у, *ч.* Свято Нового року уперськомовних народів, що збігається з весняним рівноденням.

НАВСІКА́Я, НАВЗІКА́Я, ї, *ж.* 1. У давньогрецькій міфології — красуня, дочка фракійського царя Алкіноя та цариці Арети. 2. *перен.* Образ ліричної героїні.

...НАВТ. Друга частина складних слів, що відповідає значенню «той, хто плаває».

...НАВТИКА. Друга частина складних слів, що відповідає слову «плавання».

НАГА́Н, а, *ч.* Револьвер калібру 7,62 мм особливої системи з обертовим барабаном.

НА́ГЕЛЬ, я, *ч.*, *спец.* Великий дерев'яний або металевий стержень, який використовується для скріплення частин дерев'яних конструкцій. *Дерев'яний нагель.*

На́гельний, а, е.

НАГІАГІ́Т, у, *ч.* Мінерал свинцево-сірого кольору з металевим блиском, що належить до класу сульфідів.

НАДИ́Р, у, *ч.* Найнижча точка перетину прямовисної лінії з уявною небесною сферою; протилежне — **зені́т**.

НА́ДФІЛЬ, я, *ч.*, *техн.* Невеликий напилок з дрібною насічкою для точних робіт.

НАЖДА́К, у́, *ч.* Дрібнозерниста гірська порода, що складається з корунда в поєднанні з іншими мінералами та використовується як абразивний матеріал.

НАЗАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *лінгв.* Набуття звуком носового тембру.

Наза́льний, а, е. *Назальний звук.*

НАЗАРЕ́Ї, їв, *мн.* (*одн.* **назаре́й**, я, *ч.*). 1. На початку поширення християнства — євреї, які сповідували християнство. 2. Давньоіудейська секта. 3. Відгалуження секти молокан, що існувало в Росії у середині XIX — на початку XX ст.

НАЗОРЕ́Ї, їв, *мн.* Проповідники-аскети у Стародавній Іудеї.

НАЇ́Б, а, *ч.* Заступник, помічник начальника або духовної особи в деяких країнах Близького і Середнього Сходу.

Наї́бство, а, *с.* 1. Збірн. до наїб. 2. Підвладна наїбові територія.

НАЙТО́В, а, *ч.*, *мор.* Мотузка, трос, який використовується для зв'язування кінців двох або кількох канатів, а також для кріплення шлюпок, рухомих предметів на судні і т. ін.

Найто́вання, я, *с.*

Найто́вий, а, е. *Найтовий кінець.*

Найто́вити, влю, виш. Скріплювати, з'єднувати найтовом.

НАКТО́УЗ, а, *ч.* Дерев'яна або металева шафа, у верхній частині якої встановлюють корабельний компас.

НАМА́З, у, *ч.* Мусульманський релігійний обряд, при якому молитва супроводжується певними установленими рухами і ритуальним обмиванням.

НА́НДУ, *невідм.*, *ч.* Трипалий південноамериканський страус.

НАНІ́ЗМ, у, *ч.*, *антр.* Ненормально низький, карликовий зріст (нижче за 130 см для чоловіків і 121 см для жінок), що є наслідком порушення функції залоз внутрішньої секреції.

НАНО... Префікс для творення слів на позначення у числовому розумінні однієї мільярдної частини вихідної одиниці, у фізичному — будь-яких елементів, механізмів, конструкцій і т. ін. таких розмірів, а також усього, пов'язаного з ними.

НАНОРЕЛЬЄ́Ф, у, *ч.* Найдрібніші форми рельєфу земної поверхні (напр., кротові кучі, орні борозни).

НАНОТЕХНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Технологія, пов'язана з об'єктами, що мають розміри порядку 10^{-9}, з процесами, що відбуваються на атомному, молекулярному рівні.

НА́НСУК, у, *ч.* Схожа на полотно тонка бавовняна тканина, з якої шиють білизну.

На́нсуковий, а, е. *Нансукова білизна.*

НА́ОС, у, *ч.* Приміщення античного храму, де знаходились скульптурні зображення божеств.

НАПА́ЛМ, у, *ч.* Липка запалювальна суміш, виготовлена з рідких нафтових продуктів із домішкою спеціального загусника, яку використовують в авіабомбах, ракетах, мінах і т. ін.

Напа́лмовий, а, е. *Напалмова бомба.*

НАПОЛЕОНДО́Р, а, *ч.* Французька золота монета вартістю 20 франків, яка випускається з початку XIX ст.

НАПОЛЕОНІ́ЗМ, а, *ч.* Політичний напрямок, який обстоює реакційну диктатуру на зразок диктатури Наполеона.

Наполеоні́ст, а, *ч.*

НАРА́ТОР, а, *ч.*, *літ.* Оповідач, особа, від якої відбувається розповідь.

Нарати́вний, а, е., *лінгв.*, *літ.* Оповідний, епічний. *Наративний текст. Наративна проза.*

НАРВА́Л, а, *ч.* Морський ссавець родини дельфінових.

Нарва́лові, их, *мн.*, *зоол.* Родина зубатих китів, до якої належать нарвали та білухи.

НАРГІЛЕ́, *невідм., ч. і с.* У східних народів — курильний прилад, що подібний до кальяну, але, на відміну від нього, має довгий рукав замість трубки.

НАРД, у, *ч.* 1. Багаторічна трав'яниста рослина родини валеріанових з м'ясистим запашним кореневищем і червонуватими квіточками. 2. Ароматична речовина, яку добувають із коріння цієї рослини.

На́рдовий, а, е. *Нардовий запах. Нардова олія.*

НАРКО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «наркотик» (у 1 знач.), а також словам «наркологічний» та «наркотичний».

НАРКОБІ́ЗНЕС, у, *ч.* Бізнес, пов'язаний з вирощуванням наркотичних рослин, збутом наркотиків.

Наркобізнесме́н, а, *ч.*

НАРКОДИСПАНСЕ́Р, у, *ч.* Диспансер для лікування наркоманів.

НАРКОДО́ЛАРИ, ів, *мн.* (*одн.* **наркодо́лар**, а, *ч.*). Прибутки, одержані від наркобізнесу.

НАРКО́З, у, *ч.* 1. Стан штучного сну або просто запаморочення, нечутливість, викликані дією певних хімічних речовин або фізичних чинників на організм людини й тварини; знеболювання. 2. Знеболювання — анестезіологічний метод, що викликає такий стан. *Загальний наркоз. Операція під загальним наркозом.*

Нарко́зний, а, е. *Наркозна маска. Наркозний апарат.*

Наркозува́ння, Наркотизува́ння, я, *с.*

Наркозува́ти, у́ю, у́єш, *мед.* Вводити кого-небудь у стан наркозу (у 1 знач.).

Наркотиза́тор, а, *ч.* *Лікар-наркотизатор.*

Наркотиза́ція, ї, *ж.*

Наркотизо́ваний, а, е. *Наркотизована тварина.*

НАРКОЛЕ́ПСІЯ, ї, *ж., мед.* Раптові нетривалі (до півгодини) приступи сну, які виникають внаслідок певних захворювань головного мозку.

НАРКОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь медицини, яка вивчає питання наркозу, наркоманії, алкогольної та тютюнової залежності.

Нарко́лог, а, *ч.*

Наркологі́чний, а, е. *Наркологічний кабінет.*

НАРКОМА́НІЯ, ї, *ж.* Захворювання, яке полягає у хворобливому потягу до вживання наркотиків.

Наркома́н, а, *ч.*

Наркома́нити, ню, ниш, *розм.* Уживати наркотики, бути наркоманом.

Наркома́нка, и, *ж.*

НАРКОМА́ФІЯ, ї, *ж.* Пов'язане з правлячими колами організоване злочинне угруповання, яке займається виготовленням та збутом наркотиків.

НАРКОТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Поширення наркоманії. 2. Захоплення наркотиками.

НАРКО́ТИК, у, *ч.* 1. Сильнодійна речовина, яка збуджує або пригнічує центральну нервову систему людини й тварини і використовується в медицині як знеболювальний або снодійний засіб. 2. Сильнодійні природні й синтетичні речовини, які можуть викликати наркоманію.

Наркоти́чний, а, е. 1. *Наркотичні речовини. Наркотичне сп'яніння* (у 1, 2 знач.). 2. *перен.* Який сильно діє на органи чуття, п'янить, збуджує (про запахи). *Наркотичні пахощі.*

НАРЦЕ́Н, у, *ч., фарм., хім.* Препарат опію, який використовують у медицині.

НАРЦИ́С[1], а, *ч.* Трав'яниста цибулинна рослина з лінійними листками та білими або жовтими запашними квітками.

Нарци́совий, а, е. *Нарцисова долина. Нарцисовий запах. Нарцисовий букет.*

НАРЦИ́С[2], а, *ч.* 1. У давньогрецькій міфології — вродливий юнак, який, побачивши своє відображення у воді, закохався у нього і загинув, за що був перетворений богами у квітку. 2. *перен.* Самозакоханий юнак, що хизується своєю вродою.

НАРЦИСИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Самозакоханість, самозамилування власною вродою або хизування собою. 2. Форма статевого збочення, яка полягає у сексуальному задоволенні від споглядання власного тіла і іноді супроводжується мастурбацією.

НА́СТІЇ, ій, *мн., біол.* Рухи листя, пелюсток та інших частин рослин, що є відповіддю на дії подразника (світла, температури, вологи тощо).

НАСТУРА́Н, а, *ч.* Мінерал, складний оксид урану.

НАТА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. *мед.* Пов'язаний з пологами. 2. Вроджений.

НАТИВІ́ЗМ, у, *ч., біол.* Течія, прихильники якої заперечують модифіковані форми, визнаючи лише вроджені, спадкові, структури.

Нативі́ст, а, *ч.*

Нативісти́чний, а, е. *Нативістичні погляди.*

Нативний, а, е. *Нативний білок.*

НАТР, у, *ч.* Назва гідроксиду натрію.

НА́ТРІЙ, ю, *ч.* М'який, блискучий, білого кольору лужний метал, який швидко окиснюється на повітрі. *Хлористий натрій. Хлорид натрію.*

На́трієвий, а, е. *Натрієва сіль. Натрієва лампа.*

НАТУ́РА, и, *ж.* 1. *заст.* Природа. 2. Те, що реально існує; дійсність. 3. Сукупність психічних особливостей, з яких складається особистість людини і які проявляються в її діях, поведінці; вдача, характер. 4. Товари, продукти і т. ін. як платіжний засіб замість грошей. 5. Живі істоти, предмети і явища як безпосередній об'єкт зображення. *Перемальовувати з натури.*

Натура́льний, а, е. *Натуральної величини* (у 3 знач.). *Натуральна школа* (у 4 знач.).

Нату́рний, а, е. *Натурні зйомки.*

НАТУРАВА́НС, у, *ч., екон.* Аванс, здійснюваний товарами, продуктами і т. ін., а не грошима.

НАТУРАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж., політ., юр.* 1. Надання прав громадянства даної країни особам, що їх не мають, або іноземцям. 2. Розведення тварин або вирощування рослин не в їхніх природних умовах, поза межами їх поширення.

Натуралізо́ваний, а, е.

Натуралізува́ти, у́ю, у́єш. 1. Надавати права громадянства даної країни особам, що їх не мають, або іноземцям. 2. Розводити тварин або вирощувати рослини не в їхніх природних умовах, за межами їх поширення.

НАТУРАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Філософська теорія, яка намагається пояснити розвиток суспільства законами природи. 2. Напрям і творчий метод у літературі, мистецтві, основним принципом якого є відображення з фотографічною точністю явищ дійсності без художнього узагальнення, типізації, показу суттєвого в суспільному житті.

Натураліст, а, *ч.* 1. Людина, яка займається дослідженням природи; природознавець. 2. Послідовник натуралізму (у 2 знач.).

Натуралісти́чний, а, е. 1. *Натуралістична школа* (у 2 знач.). 2. Який фотографічно копіює дійсність без узагальнення зображуваного. *Натуралістичний опис.*

Натуралістка, и, *ж.*

НАТУРБА́Н, а, *ч.* Вид санного спорту — спуск на санях по натуральній трасі.

НАТУРИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Теорія походження релігії від одухотворення і шанування сил природи. 2. Те саме, що **натюри́зм**.

НАТУРОПА́ТІЯ, ї, *ж.* Учення про лікування хвороб природними методами, без застосування ліків (на відміну від лікування традиційними методами), а також галузь медицини, яка застосовує таку методику.
Натуропа́т, а, *ч.*
Натуропати́чний, а, е.
НАТУРОПЕ́НСІЯ, ї, *ж.* Пенсія, виплачена товарами, продуктами і т. ін., а не грошима.
НАТУРФІЛОСО́ФІЯ, ї, *ж.* Філософське вчення, що умоглядно пояснювало природу, яку розглядало в її цілісності; філософія природи.
Натурфіло́соф, а, *ч.*
Натурфілосо́фський, а, е.
НАТЮРИ́ЗМ, НАТУРИ́ЗМ, *див.* **нуди́зм.**
НАТЮРМО́РТ, у, *ч.* Картина, на якій зображені предмети побуту, квіти, фрукти, забита дичина і т. ін.
Натюрмо́ртний, а, е. *Натюрмортний живопис.*
НАУТИ́ЛУСИ, ів, *мн.* Рід головоногих молюсків, з перламутру черепашок яких виготовляють прикраси.
НАУТОФО́Н, а, *ч.*, *спец.* Електричний мембранний звуковипромінювач, який встановлюють на маяках, молах, дамбах тощо для подання сигналів під час туману або хмарної погоди.
НА́ФТА, и, *ж.* Рідка масляниста горюча речовина, темно-бурого або чорного кольору, що залягає в надрах землі й використовується як паливо, а також як сировина для одержання деяких цінних продуктів (гасу, бензину і т. ін.).
На́фтовий, а, е. *Нафтове паливо. Нафтові промисли. Нафтова плівка. Нафтова промисловість.*
Нафтови́к, а́, *ч.* Спеціаліст з видобування нафти.
НАФТАЛІ́Н, у, *ч.* Біла кристалічна речовина з різким запахом, вживана для боротьби з комірними кліщами, довгоносиками і т. ін., для охорони вовняних виробів і хутра від молі, а також у техніці й медицині.
Нафталі́новий, а, е. *Нафталіновий запах. Нафталіновий завод.*
Нафталі́нний, а, е.
НАФТО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «нафта».
НАФТОБІ́ЗНЕС, у, *ч.* Бізнес, пов'язаний з добуванням нафти та торгівлею нафтопродуктами.
Нафтобізнесо́вий, а, е.
НАФТО́Л, у, *ч.* Хімічна сполука, яку одержують з нафталіну і використовують у виробництві барвників.
Нафто́ловий, а, е.
НАЦИ́ЗМ, у, *ч.* Німецький фашизм.
Наци́ст, а, *ч.*
Наци́стка, и, *ж. Фанатична нацистка.*
Наци́стський, а, е.
НАЦІОНАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Відчуження приватної власності (землі, її надр, фабрик, заводів, шахт і т. ін.) у власність держави. 2. Організація чого-небудь на національній основі, силами якої-небудь нації.
Націоналіза́тор, а, *ч.* Той, хто здійснює націоналізацію чого-небудь.
Націоналізо́ваний, а, е. *Націоналізоване підприємство.*
Націоналізо́вувати, ую, уєш, **націоналізува́ти**, у́ю, у́єш. Здійснювати націоналізацію чого-небудь; визнавати що-небудь державною власністю.
НАЦІОНАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Державна ідеологія і політика, спрямована на піднесення та захист інтересів власної нації, її економіки, культури, науки та освіти. 2. Рух, спрямований на боротьбу за незалежність нації, народу проти іноземних гнобителів.
Націоналі́ст, а, *ч.*
Націоналісти́чний, а, е.
Націоналісти́чність, ності, *ж.*
Націоналі́стка, и, *ж.*
Націоналі́стський, а, е.
НА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Конкретно-історична форма спільності людей, об'єднаних єдиною мовою і територією, глибокими внутрішніми економічними зв'язками, певними рисами культури і характеру. 2. Держава, країна.
Націона́льний, а, е. *Національна мова. Національна меншість. Національне відродження* (у 1 знач.). *Національний дохід. Національний продукт. Національне багатство. Національна екологічна мережа. Національний парк* (у 2 знач.).
Націона́льність, ності, *ж.* 1. Те саме, що **на́ція** (у 1 знач.). 2. Належність до якої-небудь нації.
НА́Я, ї, *ж.* Дуже отруйна змія родини аспідів.
НАЯ́ДА, и, *ж.* У грецькій міфології — водяна німфа, богиня текучих вод.
Ная́довий, а, е. *Наядовий танок.*
НЕАНДЕРТА́ЛЕЦЬ, льця, *ч.* Давня людина, яка жила в епоху нижнього і середнього палеоліту в деяких районах земної кулі (безпосередній предок сучасної людини); палеоантроп.
Неадерта́льський, а, е. *Неандертальська людина.*
НЕ́БУЛА, и, *ж.* Газопилова, розріджена туманність.
НЕБУ́ЛІЙ, ю, *ч.* Часточки газопилової туманності у небулі.
НЕ́БУЛЬ, лі, *ж.* Стан, коли ще не було життя; відсутність життя; газопилова туманність.
Небуля́рний, а, е. *Небулярна гіпотеза.*
НЕ́ВМИ, *мн.* (*одн.* **не́вма**, и, *ж.*). Особливі знаки (ри́сочки, крапки, коми і т. ін.), які застосовувалися у давнину для запису вокальної музики і які не визначали точної висоти звука.
НЕВР..., НЕВРИ..., НЕВРО..., НЕЙРОН... Перша частина складних слів, яка вказує на причетність до нервів, нервової системи.
НЕВРАЛГІ́Я, ї, *ж.* Нервова хвороба, яка супроводжується болями, що виникають у тілі людини й тварини в місці проходження нерва.
Невралгі́чний, а, е. *Невралгічний біль.*
НЕВРА́ЛЬНИЙ, а, е. Пов'язаний з функціонуванням нервової системи.
НЕВРАСТЕНІ́Я, ї, *ж.* Захворювання центральної нервової системи людини, яке супроводжується підвищеною подразливістю, головними болями, стомлюваністю і т. ін.
Неврасте́нік, а, *ч.*
Неврастені́чка, и, *ж.*
Неврастені́чний, а, е. *Неврастенічний біль. Неврастенічний характер.*
Неврастені́чність, ності, *ж.*
НЕ́ВРИ..., *див.* **НЕВР...**
НЕ́ВРИ, ів, *мн.* (*одн.* **невр**, а, *ч.*). Давні племена, які у VI—V ст. до нашої ери населяли верхів'я Дністра, Південного Бугу та басейну Прип'яті і вважаються предками слов'ян.
НЕВРИЛЕ́МА, и, *ж.*, *анат.* Оболонка периферичних нервових волокон.
НЕВРИ́Н, у, *ч.*, *анат.* Оболонка нервового стовбура.
НЕВРИНО́МА, и, *ж.*, *мед.* Доброякісна пухлина з клітин оболонки нерва.
НЕВРИ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запалення нерва у людини й тварини, яке розвивається при його ушкодженні, переохолодженні тіла, внаслідок інфекційного захворювання, порушення кровообігу і т. ін.
НЕВРО... Перша частина складних слів, що відповідає словосполученню «нервова система».
НЕВРОБЛА́СТ, а, *ч.*, *анат.* Зародкова нервова клітина.
НЕВРОГЕ́ННИЙ, а, е. Залежний від впливу нервової системи.
НЕВРОГЛІ́Я, ї, *ж.* Тканина нервової системи тваринного організму, у якій розташовані нервові клітини та інші відростки.
НЕВРОДЕРМІ́Т, *див.* **нейродермі́т**.

НЕВРОДИСПАНСЕ́Р, у, *ч.* Диспансер для лікування нервових хвороб.

НЕВРО́З, у, *ч., мед.* Функціональне захворювання центральної нервової системи людини, яке проявляється у нервово-психічних розладах, викликаних тривалими переживаннями, перенапруженнями тощо.

Невро́тик, а, *ч.* Той, хто страждає на невроз.

Невроти́чний, а, е. *Невротичний стан.*

НЕВРОЛО́ГІЯ, ї, *ж., мед.* Розділ медицини, що вивчає будову, склад, діяльність і розвиток нервової системи, а також методи її лікування.

Невро́лог, а, *ч.*

Неврологі́чний, а, е.

НЕВРО́МА, и, *ж., мед.* Пухлинне або регенеративне розростання нервових волокон в організмі людини і тварини.

НЕВРО́Н, а, *ч., мед.* Нервова клітина з усіма її відростками, основний структурний та функціональний елемент нервової системи; нейрон.

НЕВРОПА́ТІЯ, ї, *ж.* Порушення діяльності центральної нервової системи. *Периферійна невропатія.*

Невропа́т, а, *ч.* Той, хто страждає на невропатію.

Невропати́чний, а, е. *Невропатичний діатез.*

Невропа́тка, и, *ж.*

НЕВРОПАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж., мед.* Наука, що вивчає захворювання нервової системи і розробляє методи лікування нервових хвороб та способи їх запобігання.

Невропато́лог, а, *ч.*

Невропатологі́чний, а, е.

НЕВРОТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж., мед.* Перебування людини або тварини в умовах, які призводять до невротичного стану; збудження нервового стану.

НЕВРОТОМІ́Я, ї, *ж., мед.* Перерізування, видалення нерва.

НЕВРОФІБРИ́ЛИ, и́л, *мн., анат.* Тонкі волокна в тілі нервової клітини та її відростках, які беруть участь у проведенні імпульсу по нервовій системі.

НЕВРОФІБРО́МА, и, *ж., мед.* Пухлина на нервовому стовбурі та нервових закінченнях у шкірі, кістках та залозах внутрішньої секреції.

НЕВРОФІБРОМАТО́З, у, *ч., мед.* Системне захворювання, яке полягає у появі численних пухлинних вузлів по ходу нервових стовбурів та нервових закінчень у шкірі, кістках, залозах внутрішньої секреції, а також пігментні плями на шкірі.

НЕГАТИ́В[1], а, *ч., фот.* Зображення на світлочутливій плівці або пластинці, в якому світлі місця знімка стають темними, а темні — світлими.

Негати́вний[1], а, е. *Негативне зображення. Негативна плівка.*

НЕГАТИ́В[2], у, *ч., збірн., розм.* Негативні сторони, властивості, риси і т. ін. чого-небудь або негативні факти.

Негати́вний[2], а, е. *Негативні риси характеру. Негативна оцінка. Негативна ситуація. Негативний виробничий фактор. Негативне обертання. Негативне число.*

Негати́вність, ності, *ж.*

НЕГАТИВІ́ЗМ, у, *ч.* 1. *мед.* Один із симптомів розладу вищої нервової діяльності людини, що виражається в безглуздому опорі різним впливам. 2. *психол.* Невмотивоване бажання діяти всупереч кому-небудь. 3. *книжн.* Необґрунтоване заперечення чого-небудь.

Негативі́стський, а, е.

НЕГАТОСКО́П, а, *ч.* Прилад для перегляду рентгенівських знімків.

НЕГЛІЖЕ́, *невідм., с.* Легке домашнє, переважно ранкове, вбрання.

НЕГО́ЦІЯ, ї, *ж., заст.* Торгівля або торговельна угода.

Негоціа́нт, а, *ч.* Оптовий торговець.

Негоціа́нтка, и, *ж.*

НЕ́ГРИ, ів, *мн.* Прийнята в усіх мовах назва людей негроїдної раси.

НЕГРИТЮ́Д, у, *ч.* Система поглядів, яка виникла у 20—40-х роках XX ст. і пропагує ідею зверхності негритянської культури та її носіїв над культурою білої раси.

НЕ́ГУС, а, *ч.* Титул імператора Ефіопії (Абіссинії); особа, що має цей титул.

НЕЙЗИ́ЛЬБЕР, у, *ч.* Сплав міді, нікелю та цинку, що використовується у машинобудуванні, для виготовлення побутових предметів і т. ін.

НЕЙРИ́Т, у, *ч.* Відросток нервової клітини, який проводить імпульс від цієї клітини до інших органів та нервових клітин.

НЕЙРО... Перша частина складних слів, що вказує на зв'язок яких-небудь предметів, явищ з нервовою системою.

НЕЙРОАНАТО́МІЯ, ї, *ж.* Розділ анатомії, який вивчає форму й будову нервової системи та її органів.

НЕЙРОБІО́НІКА, и, *ж.* Напрям у біоніці, пов'язаний з вивченням і моделюванням діяльності центральної нервової системи людини й тварин для використання закономірностей їхньої будови при створенні нових технічних пристроїв, кібернетичних систем тощо.

НЕЙРОГІНЕКОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ медицини, що вивчає взаємозв'язок захворювань жіночої статевої сфери та нервової системи.

Нейрогінеко́лог, а, *ч.*

НЕЙРОДЕРМІ́Т, у, *ч.* Захворювання шкіри, яке характеризується свербінням, потовщенням поверхневого шару шкіри та ін.

НЕЙРОІНФОРМА́ТИКА, и, *ж.* Галузь інформатики, пов'язана з використанням принципів роботи природних нейронних систем та моделюванням приладів для переробки інформації на базі цих принципів.

НЕЙРОКЕРАТИ́Н, у, *ч.* Білок групи кератинів.

НЕЙРОКІБЕРНЕ́ТИКА, и, *ж.* Напрям біологічної кібернетики, що вивчає організацію елементів, відділів аналізаторів, аналізаторських систем і всієї нервової системи організму.

НЕЙРОКОМП'Ю́ТЕР, а, *ч.* Комп'ютер, побудований на принципах роботи природних нейронних систем.

НЕЙРОЛЕ́ПТИКИ, ів, *мн.* Ліки, які загальмовують дію центральної нервової системи і при цьому не порушують свідомості.

НЕЙРОЛІНГВІ́СТИКА, и, *ж.* Галузь знання на стику неврології й лінгвистики, що досліджує та відновлює порушені мовні навички й уміння.

Нейролінгвісти́чний, а, е. *Нейролінгвістичні дослідження.*

НЕЙРОЛО́ГІЯ, *див.* **невроло́гія**.

НЕЙРО́Н, НЕВРО́Н, а, *ч.* Нервова клітина з усіма відростками, що відходять від її тіла.

НЕЙРОПСИХОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ психології, що вивчає психічну діяльність людини у зв'язку з функціонуванням центральної нервової системи в певних умовах.

Нейропсихі́чний, а, е.

НЕЙРОСЕКРЕ́ЦІЯ, ї, *ж.* Властивість деяких нервових клітин виробляти і виділяти в кров або тканинну рідину фізіологічно активні продукти — нейрогормони.

НЕЙРОФІБРИ́ЛИ, НЕВРОФІБРИ́ЛИ, ів, *мн.* Тонкі волокна в тілі нервової клітини та її відростках, які беруть участь у проведенні імпульсу по нервовій системі.

НЕЙРОФІЗІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ фізіології, який вивчає функції нервової системи людини й тварин.

Нейрофізіо́лог, а, *ч.*

НЕЙРОХІРУРГІ́Я, ї, *ж.* Галузь хірургії, що займається лікуванням захворювань центральної та периферичної

нервової системи людини, а також хірургічні методи їх лікування.
Нейрохіру́рг, а, *ч.*
Нейрохірургі́чний, а, е. *Нейрохірургічна клініка.*
НЕЙРУ́ЛА, и, *ж.* Стадія зародкового розвитку хордових тварин та людини, що настає після гаструли.
Нейруля́ція, ї, *ж.* Утворення зародку нервової системи — нервової пластинки та її замикання в нервову трубку в зародків хордових тварин і людини.
НЕЙТРА́Л, а, *ч.* 1. *політ.* Нейтральна держава. 2. *розм.* Людина, що займає позицію невтручання у що-небудь.
НЕЙТРАЛІЗА́ТОР, а, *ч.* Речовина, яка нейтралізує що-небудь. *Нейтралізатор підвищеної кислотності шлунка.*
НЕЙТРАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Дотримування нейтралітету.
НЕЙТРАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Послаблення, знищення сили, впливу кого-, чого-небудь. 2. Оголошення якої-небудь держави нейтральною. 3. Встановлення для якої-небудь території (або вод) особливого міжнародного режиму, що позбавляє державу, яка володіє цією територією, права зводити на ній укріплення, розміщувати збройні сили тощо. 4. *хім.* Реакція, спрямована на знищення кислотних властивостей розчину за допомогою лугів, а лужних — за допомогою кислот. 5. *лінгв.* Усунення протиставлення фонем, що мають різні ознаки.
Нейтралізува́ти, у́ю, у́єш. 1. Робити (зробити) нейтральним. *Нейтралізувати країну. Нейтралізувати військо.* 2. Послаблювати чи припиняти дію, вплив і т. ін. чого-, кого-небудь. 3. Піддавати нейтралізації (у 4 знач.).
НЕЙТРАЛІТЕ́Т, у, *ч.* 1. У міжнародному праві — політичне і правове становище держави, яка не бере участі у війні, зберігає мирні стосунки з воюючими країнами і не подає жодній з них воєнної допомоги. *Постійний нейтралітет.* 2. Невтручання у чужі справи, будь-яку боротьбу, суперечку і т. ін.
Нейтра́льний, а, е. 1. *Нейтральна країна* (у 1 знач.). 2. *Нейтральні люди. Нейтральна тема* (у 2 знач.). 3. Який не має яскраво виражених ознак. *Нейтральний стиль.* 4. *хім.* Який не дає ні лужної, ні кислої реакції. *Нейтральна сіль.* 5. *спец.* Який не несе ні негативного, ні позитивного заряду.
Нейтра́льність, ності, *ж.*
НЕЙТРИ́НО, *невідм.*, *с.*, *фіз.* Стабільна електрично нейтральна елементарна частинка.
Нейтри́нний, а, е. *Нейтринна астрономія.*
НЕЙТРО́Н, а, *ч.*, *фіз.* Електрично нейтральна елементарна частинка, що разом із протоном входить до складу атомного ядра.
Нейтро́нний, а, е. *Нейтронна фізика. Нейтронний генератор.*
НЕЙТРОНОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Метод вивчення атомно-молекулярної будови речовини за розсіюванням у ній нейтронів.
НЕЙТРОФІ́ЛИ, ів, *мн.* Один з типів лейкоцитів.
НЕЙТРОФІЛЬО́З, у, *ч.* Нейтрофільний лейкоцитоз — збільшення кількості нейтрофілів в одиниці об'єму крові.
НЕКРО... Перша частина складних слів, що відповідає поняттю «мертвий».
НЕКРОБІО́З, у, *ч.*, *біол.* Процес повільного відмирання клітин або тканин у живому організмі.
НЕКРО́З, у, *ч.*, *біол.* Змертвіння тканини частини живого організму, що супроводжується зміною будови клітинних ядер та протоплазми.
Некроти́чний, а, е. *Некротичний процес. Некротичні тканини.*
НЕКРОЛА́ТРІЯ, ї, *ж.* Обожнювання померлих.
НЕКРОЛО́Г, а, *ч.* Стаття з приводу чиєїсь смерті, у якій подаються відомості про життя і діяльність померлого.
Некрологі́чний, а, е. *Некрологічна стаття.*
НЕКРО́ПОЛЬ, я, *ч.* 1. У країнах Давнього Сходу та античного світу — кладовище, могильник. 2. Кладовище, де поховані знамениті люди.
НЕКРОСКОПІ́Я, ї, *ж.* Огляд трупа людини, що померла насильницькою смертю.
НЕКРОФА́ГИ, ів, *мн.*, *зоол.* Тварини, які харчуються трупами інших тварин.
НЕКРОФА́ГІЯ, ї, *ж.*, *зоол.* Явище поїдання тваринами трупів інших тварин.
НЕКРОФІЛІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Збочення, яке полягає у статевому потягу до померлих.
Некрофі́л, а, *ч.* Той, хто відчуває статевий потяг до померлих.
Некрофі́льський, а, е. *Некрофільські нахили.*
НЕКРОФО́БІЯ, ї, *ж.* Хворобливий стан людини, яка патологічно боїться смерті, мерців.
НЕКТА́Р, у, *ч.* 1. В античній міфології — напій богів, що зберігав їм вічну молодість, безсмертя; надзвичайно приємний, чудовий на смак напій. 2. *бот.* Солодка, цукриста рідина, яку виділяють нектарники рослин.
Некта́рний, а, е. *Нектарний смак. Нектарна залоза.*
НЕКТА́РНИК, а, *ч.*, *бот.* Орган рослин, що виділяє нектар.
НЕКТО́Н, у, *ч.* Сукупність водяних організмів (китів, риб, головоногих молюсків і т. ін.), здатних до активного плавання на значні відстані у відкритих водоймах.
НЕМАТО́ДА, и, *ж.* Ниткоподібний черв'як типу первиннопорожнинних, що є шкідником сільськогосподарських рослин.
НЕМЕЗИ́ДА, **НЕМЕСІ́ДА**, и, *ж.* 1. У давньогрецькій міфології — богиня помсти, яка карає за злочини. 2. *перен.* Помста.
НЕМЕ́ЗІЯ, ї, *ж.* Рід трав'янистих, рідше напівкущових, рослин родини ранникових.
НЕМЕРТИ́НИ, ів, *мн.* Тип червів з подовженим тілом.
НЕМЕСІ́ДА, *див.* **Немезида**.
НЕ́НІЯ, ї, *ж.* Особливо жалібна пісня, яку в багатьох народів рідні (переважно жінки) або плакальниці виконують під час поховання.
НЕО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «новий».
НЕОА́НТРОПИ, ів, *мн.* (*одн.* **неоа́нтроп**, а, *ч.*). Люди раннього і середнього віків голоценової епохи — безпосередні предки сучасних людей.
НЕОВІТАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Напрям у біології, основні положення якого не відрізняються від основних положень віталізму.
НЕОГЕГЕЛЬЯ́НСТВО, а, *с.* Напрям у філософії кінця XIX — першої третини XX ст. з характерним для нього прагненням створити цілісний світогляд на основі відродженого вчення Гегеля; у центрі напряму — філософія історії й культури, держави, права.
Неогегелья́нець, нця, *ч.*
НЕОГЕ́Н, у, *ч*, *археол.* Друга половина третинного періоду історії розвитку Землі.
Неоге́новий, а, е. *Неогеновий вік. Неогеновий період.*
НЕОГЛОБАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Політична доктрина США середини 80-х рр. XX ст. (за президентства Р. Рейгана), яка передбачала поширення й утвердження вирішального впливу США в усьому світі.
Неоглобалі́ст, а, *ч.*
Неоглобалі́стський, а, е.
НЕОДАРВІНІ́ЗМ, у, *ч.* Еволюційна концепція, що її створив у 80—

90-х рр. XIX ст. німецький зоолог А. Вейсман, яка пов'язувала дані цитології про запліднення з еволюційною теорією і намагалась доповнити дарвіністське уявлення про природний відбір: вейсманізм
Неодарвініст, а, *ч.*
Неодарвіністський, а, е.
НЕОДИ́М, у, *ч.*, *хім.* Сріблястий метал з жовтуватим відтінком, який повільно окислюється на повітрі, реагує з водою, кислотами і т. ін.; використовується при виробництві скла.
Неоди́мовий, а, е. *Неодимове скло.*
НЕОЗО́Й, *див.* **кайнозо́й**.
НЕОІМПРЕСІОНІ́ЗМ, у, *ч* Напрям у живописі, що виник у Франції близько 1885 р., який, використовуючи висновки наукового кольорознавства, надав системного характеру імпресіоністичним прийомам розкладання складних тонів на чисті кольори.
Неоімпресіоніст, а, *ч.*
Неоімпресіоністи́чний, а, е.
Неоімпресіоні́стський, а, е
НЕОКАНТІА́НСТВО, а, *с* Напрям у філософії другої половини XIX — початку XX ст, який, прагнучи відродити філософію І. Канта, намагався подолати кантівський дуалізм і стверджував апріорність (незалежність від досвіду) характеру пізнання.
Неокантіа́нець, нця, *ч*
НЕОКЛАСИЦИ́ЗМ, у, *ч* Напрям у літературі й мистецтві другої половини XIX і XX ст., що за взірець брав художні форми й засоби мистецтва стародавніх Греції та Риму, італійського Відродження, а також бароко XVII ст. й класицизму XVIII ст.
Неокла́сик, а, *ч. Поет-неокласик.*
НЕОКОНФУЦІА́НСТВО, а, *с* Школа в китайській філософії, сформована в основному в період конфуціанства, у якій значне місце посідають питання онтології, натурфілософії та космогонії і яка, стверджуючи непохитність соціальних порядків, була панівною у філософській і суспільно-політичній думці Китаю до початку XX ст., а також мала великий вплив у Японії, Кореї та В'єтнамі
НЕОЛАМАРКІ́ЗМ, у, *ч.* Сукупність різноманітних ідеалістичних концепцій в еволюційному вченні, що виникли в другій половині XIX ст. у зв'язку з розвитком окремих положень ламаркізму
НЕОЛІ́Т, у, *ч.*, *археол.* Новий кам'яний вік, кінцевий період кам'яної доби.
Неоліти́чний, а, е. *Неолітичний період.*
НЕОЛОГІ́ЗМ, у, *ч.*, *лінгв.* Нове слово або вислів, що з'являється у мові.
Неологі́чний, а, е.
НЕО́Н, у, *ч.* Інертний газ без кольору й запаху, що в незначній кількості входить до складу повітря й не бере участі в звичайних хімічних реакціях.
Нео́новий, а, е. *Неонові літери реклам. Неонова лампа.*
НЕОНАЦИ́ЗМ, у, *ч.* Відроджений і пристосований до сучасних політичних умов нацизм — один з найрадикальніших політичних рухів, який базується на ідеях німецького націонал-соціалізму 30—40-х рр. XX ст.
Неонаци́ст, а, *ч.*
Неонаци́стський, а, е.
НЕОНТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Комплекс біологічних наук, що вивчають сучасний органічний світ.
НЕОПЛАЗІ́Я, ї, **НЕОПЛА́ЗМА**, и, *ж.* Новоутворення тканини, пухлина.
НЕОПЛАТОНІ́ЗМ, у, *ч.* Філософія періоду занепаду античного світу (III—IV ст. н. е.), в якій ідеї Платона синтезовано з філософськими системами Арістотеля, стоїків, Піфагора та ін. провідних античних філософів.
Неоплато́нік, а, *ч.*
Неоплатоні́чний, а, е. *Неоплатонічний напрям.*
НЕОПОЗИТИВІ́ЗМ, у, *ч.* Один з основних напрямів філософії XX ст., провідна ідея якого — відкидаючи можливість філософії як теоретичного пізнання світоглядних проблем і протиставляючи науку філософії, розробити метод логічного чи лінгвістичного аналізу знання або мови (наукової, філософської, повсякденної).
Неопозитиві́ст, а, *ч.*
Неопозитиві́стський, а, е.
НЕОРЕАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Напрям в італійському кіно та літературі середини 40—50-х рр. XX ст., визначальними рисами якого є демократизм, гуманізм і прагнення показати життя без прикрас. 2. Напрям у західному образотворчому мистецтві кінця 40—50-х рр. XX ст., прихильники якого, протиставляючи своє мистецтво авангардизмові, створювали образи народного життя й соціальної боротьби. 3. Напрям у філософії XX ст , основна ідея якого — безпосередня «даність» пізнаваної речі у свідомості, з огляду на що зовнішній світ розчиняється в мисленні.
Неореалі́ст, а, *ч.*
Неореалісти́чний, а, е.
НЕОРОМАНТИ́ЗМ, у, *ч.* Комплекс різноманітних напрямів у європейській мистецькій культурі кінця XIX — початку XX ст., які відродили ряд принципів романтизму (пафос особистої волі, заперечення буденного, культ ірраціонального, потяг до фантастики та ін.).
Неорома́нтик, а, *ч.*
Неороманти́чний, а, е.
НЕОСХОЛА́СТИКА, и, *ж.* Загальна назва різних течій католицької філософії, що прагнули реставрувати середньовічну схоластику.
НЕОТЕКТО́НІКА, и, *ж.* Розділ геотектоніки, що вивчає тектонічні процеси, які з'явилися в кайнозойську еру четвертинного періоду.
Неотектоні́чний, а, е. *Неотектонічний процес.*
НЕОТЕНІ́Я, ї, *ж.* Здатність організмів досягати статевої зрілості й розмножуватись на стадії личинки.
НЕОТОМІ́ЗМ, у, *ч.* Найвпливовіша школа сучасного католицизму, яка походить з учення Фоми Аквінського; сучасний етап розвитку томізму.
НЕОФАШИ́ЗМ, у, *ч.* Один з найрадикальніших напрямів і рухів правого крила політичного спектра, головна ідея якого — відродити й запровадити націоналістично-расистський тоталітаризм за зразком державного устрою Італії 20—40-х рр. і Німеччини 30—40-х рр. XX ст.
Неофаши́ст, а, *ч.*
Неофаши́стський, а, е. *Неофашистська організація.*
НЕОФІ́Т, а, *ч.* 1. *церк.* Новий прихильник якоїсь релігії. 2. *перен.* Новий прихильник якого-небудь учення, суспільного руху або новак у чому-небудь.
НЕОФО́БІЯ, ї, *ж.* Патологічний страх перед усім новим, незвичним.
НЕОФРЕЙДИ́ЗМ, у, *ч.* Напрям у сучасній філософії та психології.
НЕОЦЕРАТО́Д, а, *ч.* Велика австралійська прісноводна дводишна риба.
НЕПЕ́НТЕС, а, *ч.* Рід комахоїдних рослин родини непентових.
НЕПОТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Надання Римськими Папами для зміцнення власної влади прибуткових посад, вищих церковних санів, маєтків своїм родичам. 2. *перен.* Кумівство; улаштування родичів на прибуткові, вигідні посади.
НЕПТУ́Н, а, *ч.* 1. У давньоримській міфології — бог морів. 2. *астр.* Восьма за віддаленням від Сонця планета Сонячної системи.

НЕПТУНІ́ЗМ, у, *ч.* Напрям у геології, послідовники якого вважали, що всі гірські породи утворилися у водному середовищі через кристалізацію або осідання.

НЕПТУ́НІЙ, ю, *ч.* Штучний радіоактивний хімічний елемент, що добувається з витриманого в ядерному реакторі урану і має вигляд сріблясто-білого металу.

НЕРВА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *біол.* Розподіл жилок на листках рослин, чашечках квіток і на крилах комах; жилкування.

НЕ́РВИ, ів, *мн.* Сукупність волокон, які утворюють розгалужену систему, що зв'язує мозок з іншими органами і тканинами тіла.

НЕРВІ́ЗМ, у, *ч.* Вчення про провідну роль нервової системи у діяльності організму, засноване І. П. Павловим.

НЕРВО́ВИЙ, а, е. 1. Прикм. до **нерви**. *Нервові клітини.* 2. Пов'язаний із збудженістю, роздратуванням нервів. *Нервова тривожність*; який виражає, виявляє збудження, роздратування і т. ін. *Нервовий голос.* 3. Який виникає від захворювання, розладу нервової системи; викликаний захворюванням нервів. *Нервовий параліч.* 4. Схильний до підвищеної чутливості, збудження, хвилювання, роздратування; дратівливий. 5. Різкий, поривчастий, з раптовими швидкими ривками; рвучкий. *Нервовий жест.* 6. *перен.* Сповнений неспокою, турбот, хвилювання (про моральну атмосферу, роботу і т. ін.). *Нервове життя.*

Нерво́вість, вості, *ж.*

Нерво́зний, а, е.

Нерво́зність, ності, *ж.*

НЕРВЮ́РА, и, *ж.* 1. Каркас (ребро каркаса) крила або оперення літака. 2. *архіт.* Арка з тесаного клиноподібного каміння, що зміцнює ребра склепіння.

НЕРЕЇ́ДА, и, *ж.* У давньогрецькій міфології — морська німфа.

НЕРЕ́ЙСОВІ, их, *мн.* Родина морських кільчастих червів.

НЕРИ́ТОВИЙ, а, е., *геол.* Мілководний. *Неритова зона. Неритові відклади.*

НЕ́РПА, и, *ж.* Ластоногий ссавець родини тюленевих.

Не́рповий, а, е.

Не́рп'ячий, а, е.

НЕСЕСЕ́Р, а, *ч.* Шкатулка, футляр з речами для туалету, шиття і т. ін. *Несесер для гоління. Манікюрний несесер.*

НЕ́ТТО, *невідм.*, *прикм.*, *присл.*, *спец.* Без тари і упаковки (про вагу товару).

НЕФ, а, *ч.*, *архіт.* Витягнуте вздовж приміщення (або частина приміщення), відокремлене рядом колон чи стовпів.

НЕФЕЛІ́Н, у, *ч.*, *геол.* Мінерал класу силікатів, що має сіре з різними відтінками забарвлення, використовується для удобрювання та в деяких галузях виробництва; перспективна алюмінієва руда.

Нефелі́новий, а, е. *Нефелінові сієніти.*

НЕФЕЛОГІЛЕ́Я, ї, *ж.* Тропічний вічнозелений ліс, що вкриває гірські схили на висоті понад 2000 м у районах з частими тривалими туманами.

НЕФЕЛО́МЕТР, а, *ч.* Оптичний прилад для вимірювання ступеня каламутності рідини та газів за інтенсивністю, з якою вони розсіюють світло.

НЕФОСКО́П, а, *ч.* Прилад для визначення швидкості та напряму руху хмар.

НЕФР..., **НЕФРО...** Перша частина складних слів, яка має значення «той, що стосується нирки».

НЕФРЕКТОМІ́Я, ї, *ж.* Видалення нирки при зворотних або прогресуючих патологічних процесах.

НЕФРИ́ДІЇ, ій, *мн.* Органи виділення безхребетних тварин, які видаляють з організму шкідливі продукти обміну речовин, іноді — виводять статеві продукти.

НЕФРИ́Т[1], у, *ч.* Захворювання нирок у людини й тварини, що характеризується запальним процесом у нирковій тканині.

НЕФРИ́Т[2], у, *ч.*, *геол.* Мінерал із класу силікатів, що може мати зелене, сіре, біле з різними відтінками забарвлення; використовується для виготовлення прикрас, оздоблення і т. ін.

НЕФРО..., *див.* **нефр...**

НЕФРО́З, у, *ч.* Застаріла назва нефротичного синдрому.

НЕФРОЛІТІА́З, у, *ч.* Захворювання, під час якого в нирках утворюються камені або пісок.

НЕФРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ медицини, який вивчає будову, функцію та хвороби нирок і методи їх лікування.

Нефро́лог, а, *ч.*

Нефрологі́чний, а, е.

НЕФРО́Н, а, *ч.*, *біол.* Основна структурно-функціональна одиниця нирок у хребетних тварин і людини, яка в процесі утворення сечі виводить із крові продукти обміну і регулює її склад.

НЕФРОПАТІ́Я, ї, *ж.* Збірна назва різних захворювань нирок.

НЕФРОСКЛЕРО́З, у, *ч.* Розростання сполучної тканини в нирках.

НЕФРОТОМІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Операція видалення однієї чи обох нирок.

НЕ́ЦКЕ, *невідм.* У мистецтві Японії XVII—XIX ст. — мініатюрні фігурки з дерева, слонової кістки або металу, як правило, з наскрізним отвором.

НІАЦИНАМІ́Д, у, *ч.* Те саме, що нікотинова кислота.

НІВА́ЦІЯ, ї, *ж.* Руйнівна дія снігового покриву на рельєф.

Ніва́льний, а, е. Пов'язаний зі снігом або сніговим покривом. *Нівальний клімат.*

НІВЕЛІ́Р, а, *ч.* Геодезичний інструмент для визначення різниці висот двох будь-яких точок земної поверхні.

Нівелі́рний, а, е.

НІВЕЛЮВА́ННЯ, я, *с.* 1. *спец.* Визначення за допомогою нівеліра висоти різних точок земної поверхні. 2. Вирівнювання поверхні чого-небудь. 3. *перен.* Усування, ліквідування відмінності між ким-, чим-небудь.

Нівельо́ваний, а, е.

Нівелюва́льний, а, е.

Нівелюва́льник, а, *ч.* Фахівець із нівелювання.

Нівелюва́льниця, і, *ж.*

Нівелюва́ти, ю́ю, ю́єш.

НІГІЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Заперечення усталених суспільством норм, принципів, законів. *Правовий нігілізм.* 2. Напрямок серед російської різночинної інтелігенції 60-х років XIX століття, прихильники якого негативно ставилися до дворянських традицій, звичаїв, кріпосництва.

Нігілі́ст, а, *ч.*

Нігілісти́чний, а, е.

Нігілі́стка, и, *ж.*

Нігілі́стський, а, е.

НІГРОЗИ́Н, у, *ч.* Синтетичний органічний барвник чорного кольору, який використовують для фарбування шкіри та виготовлення лаку.

НІГРО́Л, у, *ч.* Залишковий неочищений нафтопродукт, що містить велику кількість смолистих речовин; використовується для змащування автомобільних, тракторних двигунів.

НІЕ́ЛО, *невідм.* Малюнок, вирізаний на золоті або сріблі і заповнений темним сплавом срібла, міді, сірки та бури.

НІ́КЕ, **НІ́КА**, и, *ж.* У давньогрецькій міфології — богиня перемоги на полі бою і під час змагань.

НІКЕЛІ́Н, у, *ч.* 1. Червоний нікелевий колчедан — мінерал класу сульфідів. 2. Сплав міді та нікелю з незначною домішкою марганцю, заліза й цинку.

Нікелі́новий, а, е. *Нікеліновий дріт.*
НІ́КЕЛЬ, ю, *ч.* Сріблясто-білий тугоплавкий метал, стійкий щодо дії води та повітря.
НІКЕЛЮВА́ННЯ, я, *с.* Нанесення на поверхню шару нікелю.
Нікельо́ваний, а, е.
Нікелюва́льний, а, е. *Нікелювальна ванна.*
Нікелюва́льник, а, *ч.* Фахівець з нікелювання.
Нікелюва́льниця, і, *ж.*
Нікелюва́ти, юю, юєш. Покривати металеву поверхню тонким шаром нікелю.
НІКО́ЛЬ, о́лі, *ж.* Призма з ісландського шпату, яку використовують для поляризації світла.
НІКОТИ́Н, у, *ч.* Отруйна наркотична речовина, що міститься в тютюні.
Нікоти́нний, а, е.
Нікоти́новий, а, е. *Нікотинові препарати. Нікотинова кислота.*
НІКТИНА́СТІЯ, ї, *ж.* Рух листя, пелюсток та інших органів рослин, пов'язаний зі зміною дня і ночі.
НІКТОФО́БІЯ, ї, *ж.* Нав'язливий страх людини перед темрявою.
НІМБ, а, *ч.* 1. Сяйво, намальоване у формі кола навколо голови або над головою (на іконах, картинах релігійного змісту та ін.), як символ святості; ореол. 2. Сяйво. 3. *перен.* Атмосфера слави, пошани, успіхів і т. ін., що оточує кого-небудь.
НІ́МФА, и, *ж.* 1. У грецькій міфології — божество у вигляді жінки, яке уособлює явища і сили природи. 2. *перен.* Про вродливу жінку. 3. *зоол.* Одна із стадій післязародкового розвитку личинки деяких комах.
НІМФАЛІ́ДА, и, *ж.*, *біол.* Метелик, що належить до родини німфалід, у яких, на відміну від більшості інших метеликів, надто короткі (редуковані) передні ноги.
НІМФЕ́Й, я, *ч.* В античній архітектурі — святилище, присвячене німфам.
НІМФЕ́Я, ї, *ж.* Рід багаторічних водних рослин родини лататтєвих.
НІМФОМА́НІЯ, ї, *ж*, *мед.* Хворобливе посилення статевого потягу в жінок.
Німфома́нка, и, *ж.*
Німфома́нський, а, е.
НІ́МБА, НІОБЕ́Я, ї, *ж.* 1. У давньогрецькій міфології — донька фригійського царя Тантала, дружина ліванського царя Амфіона. 2. *перен.* Мати-страждальниця.
НІ́НДЗЯ, і, *ч.* У середньовічній Японії — представник певного угруповання професійних шпигунів, яких наймають для особливо складних спеціальних завдань.
НІО́БІЙ, ю, *ч.* Блискучий пластичний тугоплавкий метал сіро-білого кольору, який використовують в електротехніці.
Ніо́бієвий, а, е.
НІОБІ́Т, а, *ч.* Мінерал класу оксидів і гідроксидів, чорного або бурувато-чорного кольору.
НІ́ПЕЛЬ, я, *ч.*, *спец.* 1. Коротка металева трубка з нарізкою на кінцях для герметичного з'єднання трубопроводів, шлангів і т. ін. 2. Затискач, яким ізолюють провідник в електричних лампах. 3. Пристрій для нагнітання повітря в камери (шини, м'ячі) з клапаном, що перешкоджає зворотному витоку повітря.
Ні́пельний, а, е.
НІРВА́НА, и, *ж.* У буддизмі та джайнізмі — найвищий стан, мета всіх людських прагнень, звільнення від сансари, відречення від усіх життєвих турбот, внутрішня гармонія. *Досягти нірвани.*
НІСТА́ГМ, у, *ч.*, *мед.* Мимовільні швидкі ритмічні рухи (горизонтальні, рідше — вертикальні або кругові) ока, пов'язані з ураженням центральної нервової системи та внутрішнього вуха.
НІТР..., НІТРИ..., НІТРО... Перша частина складних слів, що відповідає поняттям «азот», «азотний».
НІТРАГІ́Н, у, *ч.* Бактеріальне добриво, виготовлене з культури бульбочкових бактерій.
Нітрагініза́ція, ї, *ж.* Обробка насіння бобових культур нітрагіном перед сівбою. *Нітрагінізація насіння.*
НІТРА́Т, у, *ч.*, *хім.* Сіль азотної кислоти.
Нітра́тний, а, е.
НІТРИ́Д, у, *ч.*, *хім.* Сполука азоту з металом або металоїдом, що відзначається стійкістю при високій температурі.
НІТРИ́ЛИ, ів, *мн.*, *хім.* (*одн.* **нітри́л**, у, *ч.*). Ціанисті сполуки, нерозчинні у воді.
НІТРИ́Т, у, *ч.*, *хім.* Сіль азотистої кислоти.
НІТРИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Біохімічний процес окислення аміаку та амонійних солей у солі азотної кислоти.
НІТРО..., *див.* **нітр...**
НІТРОБАКТЕ́РІЇ, ій, *мн.* Мікроорганізми, які живуть за наявності вільного кисню і окиснюють азотисту кислоту в азотну.
НІТРОБЕНЗО́Л, у, *ч.*, *спец.* Маслясниста отруйна малорозчинна у воді рідина жовтуватого кольору із запахом гіркого мигдалю, яку використовують у парфумерії, миловарінні та виробництві барвників.
НІТРОГЛІЦЕРИ́Н, у, *ч.*, *хім.* Маслясниста отруйна нерозчинна у воді безбарвна рідина, яку використовують у виробництві вибухових речовин і в медицині.
НІТРОЦЕЛЮЛО́ЗА, и, *ж.*, *хім.* Суміш складних ефірів целюлози та азотної кислоти.
НІТРА́ЦІЯ, ї, *ж.* *спец.* Хімічна реакція заміщення атомів водню нітрогрупою в органічній сполуці.
Нітрува́ння, я, *с.*
НІХРО́М, у, *ч.*, *спец.* Сплав нікелю, заліза і хрому, що відзначається великим електричним опором та високою жаростійкістю, який використовують для виготовлення електронагрівних приладів та електропечей.
Ніхро́мовий, а, е. *Ніхромова спіраль.*
НІЦШЕА́НСТВО, а, *с.* 1. Учення німецького філософа Ф. Ніцше та його послідовників. 2. Світоглядні мотиви, риси, запозичені з філософії Ф. Ніцше.
НІ́ША, і, *ж.* 1. Западина або виступ у стіні. 2. *перен.* Своє, власне місце де-небудь (у системі, мережі тощо); сфера, простір прояву якої-небудь діяльності, існування якого-небудь явища, предмета, факту, обмежених певними рамками. *Ринкова ніша. Екологічна ніша.*
НО́БІЛІ, *невідм.*, **НОБІЛІТЕ́Т**, у, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — представники патриціансько-плебейської знаті. 2. У Західній Європі в Середні віки — представники знаті, а також частини міського патриціату, що складалася з вихідців із феодальних родин.
НОБІЛІТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Надання дворянського титулу, введення в дворянство.
НОБІЛІТЕ́Т, *див.* **но́білі.**
НОВА́ТОР, а, *ч.* Той, хто вносить і здійснює нові, прогресивні ідеї, принципи, технологію в будь-якій галузі діяльності.
Нова́торка, и, *ж.*
Нова́торство, а, *с.* Усе нове, прогресивне, що запроваджується в якій-небудь галузі людської діяльності.
Нова́торський, а, е. *Новаторський метод.*
НОВА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. В юриспруденції — припинення зобов'язання за згодою сторін через заміну його новим. 2. Нововведення. *Новація в галузі комп'ютерних технологій.*

НОВÉЛА[1], и, *ж.* Невеликий розповідний художній твір про незвичайну життєву подію з несподіваним фіналом.
Новеліст, а, *ч. Талановитий новеліст.*
Новелістика, и, *ж.*
Новелісти́чний, а, е.
Новéлка, и, *ж.*
НОВÉЛА[2], и, *ж.*, *юр.* Зміни, які сталися в чинному законодавстві завдяки новому закону.
НОВЕЛÉТА, и, *ж.* Невелика інструментальна музична п'єса, що має лірико-оповідний, іноді драматичний характер.
...НОЗ. Друга частина складних слів, що означає хворобу тварин, іноді людини.
НОЗÉМА, и, *ж.* Рід внутрішньоклітинних паразитичних найпростіших тварин ряду мікроспоридій.
НОЗЕМАТÓЗ, у, *ч.*, *с. г.* Хвороба в комах і риб, збудниками якої є мікроспоридії.
НОЗОАРЕА́Л, у, *ч.* Територія поширення певної хвороби або групи хвороб.
НОЗОГРА́ФІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Опис захворювання.
Нозографічний, а, е. *Нозографічний аналіз.*
НОЗОЛÓГІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Учення про хвороби, їх класифікацію й номенклатуру, про діагноз, етіологію, патогенез, загальні принципи лікування та профілактики захворювань.
Нозологічний, а, е.
НОЗОФІЛІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Нав'язлива ідея в кого-небудь про наявність того чи іншого захворювання.
НОЗОФÓБІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Один із симптомів психічного розладу — стан людини, що боїться захворіти на невиліковну, смертельну хворобу.
НÓК, а, *ч.*, *мор.* Кінцева частина всіх горизонтальних або похилих рангоутних дерев. *Нок рея. Нок гафеля.*
НОКА́УТ, у, *ч.* 1. *спорт.* Стан боксера під час бою, коли він після удару супротивника падає, протягом 10 секунд не може звестися на ноги, щоб продовжувати бій, і вважається переможеним. 2. *перен.* Стан, у якому перебуває людина в результаті невдачі, поразки в чому-небудь, що позбавляє її можливості продовжувати діяльність.
Нокаутóваний, а, е. *Нокаутований боксер.*
Нокаутува́ти, у́ю, у́єш. Робити так, що супротивник опиняється в нокауті (у 1 знач.).
НОКДА́УН, у, *ч.*, *спорт.* Стан боксера під час бою, коли він від удару супротивника втрачає координацію рухів і орієнтацію, але раніше ніж за 10 секунд готовий продовжувати бій.
НОКТАМБУЛІЗМ, *див.* **сомнамбулізм**.
НОКТЮ́РН, а, *ч.* Одночастинний музичний твір наспівного, ліричного, мрійливого характеру.
НОМ[1], у, *ч.* 1. Грецька назва основної адміністративно-територіальної одиниці Стародавнього Єгипту. 2. Основна адміністративно-територіальна одиниця сучасної Греції.
НОМ[2], у, *ч.* У стародавніх греків — пісня на честь Аполлона.
...НОМ[1]. У математичних термінах відповідає поняттю «член».
...НОМ[2], **...НОМІЯ**. У складних словах відповідає поняттю «положення».
НÓМА, и, *ж.* Руйнування м'яких тканин обличчя, слизової оболонки вагіни внаслідок гниття.
НОМА́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **номáд**, а, *ч.*). Народи, які провадять кочове життя, нині переважно в Азії, Африці, Австралії; кочівники.
Номади́зм, у, *ч.* Спосіб життя номадів; кочівництво.
Номáдний, а, е.
НОМА́РХ, а, *ч.* Правитель **нóму**[1].
НОМЕНКЛАТУ́РА, и, *ж.* 1. Сукупність прийнятих для наукового вжитку назв, термінів, що застосовуються в тій чи іншій галузі знання. *Ботанічна номенклатура. Номенклатура товарів. Номенклатура продукції.* 2. *збірн.* Перелік керівних посад, призначення на які належить до компетенції якого-небудь найвищого органу влади, а також працівники, призначені чи затверджені органами вищого рівня на якісь посади. *Партійна номенклатура.*
Номенклату́рний, а, е. *Термінологічні (номенклатурні) словники* (у 1 знач.). *Номенклатурна одиниця* (у 2 знач.).
НÓМЕР, а, *ч.* 1. Порядкове число предмета серед інших однорідних. *Порядковий номер.* 2. Який-небудь предмет, позначений порядковим числом. 3. Окремий примірник газети, журналу і т. ін.; число. 4. Шматок картону, бляхи і т. ін. з позначеними на ньому цифрами, що є певним документом, знаком інвентаризації і т. ін. 5. Позначення розміру одягу, взуття і т. ін. *Нитки сорокового номера.* 6. Окрема кімната в готелі, лазні і т. ін. *Замовити номер. Номер люкс.* 7. У концерті, цирковій виставі і т. ін. — окремий виступ артиста або групи артистів. 8. *військ.* Солдат або сержант, що має певні обов'язки в обслуговуванні техніки. 9. *перен.* Який-небудь несподіваний, дивний вчинок.
Номерни́й, а́, е́. *Номерний знак* (у 1—3 знач.).
НОМІНА́Л, у, *ч.* 1. Вартість, що вказується на грошових знаках, акціях та облігаціях. 2. Ціна товару, зазначена в прейскуранті або на самому товарі. *Продаж за номіналом.*
НОМІНАЛІЗМ, у, *ч.* Напрям у середньовічній філософії, представники якого вважали, що реально існують лише окремі предмети, а загальні поняття — це тільки назви, породжені людським мисленням.
Номіналіст, а, *ч.*
Номіналісти́чний, а, е. *Номіналістична теорія.*
НОМІНА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. *фін.* Який виражається грошовою вартістю. *Номінальна зарплата. Номінальна вартість акцій. Номінальна ціна.* 2. Який тільки має яку-небудь назву, але не виконує своїх функцій, обов'язків і т. ін. *Номінальне членство. Номінальний керівник.*
Номіна́льність, ності, *ж.*
НОМІНА́НТ, а, *ч.* Той, хто, або те, що висувається на здобуття премії в галузі літератури, мистецтва тощо.
НОМІНАТИ́В, у, *ч.*, *грам.* Називний відмінок.
НОМІНАТИ́ВНИЙ, а, е, *лінгв.* 1. Який називає, позначає предмети, явища, дії, якості. *Номінативне речення. Номінативна функція слова.* 2. Пов'язаний з називним відмінком.
НОМІНА́ТОР, а, *ч.* Член журі або відповідальна особа, що представляє номінантів для присудження премії в одній із номінацій.
НОМІНА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *лінгв.* Назва. 2. На конкурсах, фестивалях тощо — категорія осіб, творів, з-поміж яких журі обирає найкращих. *Номінація на кращу жіночу роль.*
НОМІНУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Те саме, що називати. 2. Уводити, вносити до номінації (у 2 знач.).
Номінóваний, а, е. *Номінований на «Оскара».*
...НОМІЯ, *див.* **...ном**[2].
НОМОГЕНÉЗ, у, *ч.*, *біол.* Еволюційна теорія, згідно з якою еволюція не полягає у випадкових змінах організму, а певним чином узалежнена від спадковості та її законів.
НОМОГРА́МА, и, *ж.*, *мат.* Спеціальне креслення, яким зображується функціональна залежність між певними величинами.

НОМОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Розділ математики, що вивчає теорію і способи побудови номограм.

Номографі́чний, а, е.

НОМОКАНО́Н, а, *ч.* 1. Збірник прав у Візантійській імперії та інших державах, що брали за взірець її правовий лад. 2. *рел.* У православній церкві — збірник приписів для церковних справ і світських, які стосуються церковного життя.

НО́НА, и, *ж.* 1. *муз.* Дев'ятий ступінь у гамі. 2. *літ.* Строфа з дев'яти рядків, переважно хореїчного розміру і з таким же римуванням.

НОНАКО́РД, у, *ч.*, *муз.* Акорд із 5 звуків, які можна розмістити по терціях.

НОНЕ́Т, у, *ч.*, *муз.* 1. Ансамбль з дев'яти виконавців. 2. Твір для такого ансамблю.

НО́НІУС, а, *ч.*, *спец.* Допоміжна шкала вимірювальних приладів для відліку дробових часток поділки основної шкали.

НОНКОМБАТА́НТИ, ів, *мн.* У міжнародному праві — особи, що не входять до складу збройних сил воюючих держав, а також ті, що входять до складу збройних сил як обслуговуючий персонал, але не беруть безпосередньої участі в бойових діях.

НОНКОНФОРМІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Соціальний протест, намагання поводитися всупереч загальноприйнятим стереотипам, нормам, невизнання узвичаєних цінностей, поглядів і т. ін. 2. *рел.* В англіканській церкві — невизнання англійськими протестантами приписів і засад, які виголошує офіційна англіканська церква; відступ від державної англіканської церкви.

Нонконформі́ст, а, *ч.*

Нонконформі́стський, а, е.

НОНПАРЕ́ЛЬ, і, *ж.* Назва дрібного друкарського шрифту, розмір якого дорівнює 6 пунктам (близько 2,25 мм).

Нонпаре́льний, а, е.

НО́НСЕНС, у, *ч.*, *книжн.* Безглуздя, нісенітниця.

НОН-СТО́П, *незмін.* Безперервно.

НООСФЕ́РА, и, *ж.* Новий еволюційний стан біосфери, коли діяльність людини стає вирішальним чинником її розвитку.

Ноосфе́рний, а, е. *Ноосферний заповідник.*

НОРД, у, *ч.*, *спец.* 1. Північ, північний напрямок. 2. Північний вітер.

Но́рдовий, а, е. *Нордовий вітер.*

НОРД-ВЕ́СТ, у, *ч.*, *спец.* 1. Північний захід, північно-західний напрямок. 2. Північно-західний вітер.

НОРДИ́ЗМ, у, *ч.* Різновид расизму, теорія, згідно з якою представники «вищої», північної (нордичної) раси — творці світової цивілізації.

НОРДИ́ЧНИЙ, а, е. Північний, властивий жителям та культурам північноєвропейських країн.

НОРД-О́СТ, у, *ч.*, *спец.* 1. Північний схід, північно-східний напрямок. 2. Північно-східний вітер.

НО́РІЯ, ї, *ж.*, *техн.* Ковшовий елеватор для піднімання сипких, дрібнокускових, а також рідких матеріалів.

НО́РМА, и, *ж.* 1. Звичайний, узаконений, загальноприйнятий, обов'язковий порядок, стан чого-небудь. *Норма права. Норми літературної мови.* 2. Установлена міра, розмір чого-небудь. *Норма представництва. Норма часу. Норма виробітку.* 3. *друк.* Надрукована дрібним шрифтом назва книжки або прізвище автора, розташовані внизу на першій сторінці кожного друкарського аркуша.

Норма́льний, а, е. 1. Який не має відхилень від норми; який відповідає загальноприйнятим нормам, установленим вимогам і т. ін.; звичайний. *Нормальна температура.* 2. Психічно здорова людина.

Нормо́ваний, а, е. *Нормований робочий день.*

Нормува́льний, а, е.

Нормува́льник, а, *ч.* Той, хто встановлює норми.

Нормува́льниця, і, *ж.*

Нормува́ння, я, *с.* *Нормування літературної мови.*

Нормува́ти, у́ю, у́єш. Визначати, установлювати, запроваджувати норму в чому-небудь. *Нормувати витрати сировини. Нормувати розцінки.*

НОРМАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Установлення норми, зразка. Нормалізація вимови. 2. Доведення до норми, до нормального стану; врегулювання. *Нормалізація відносин.* 3. Деякі види робіт зі стандартизації в машинобудуванні. 4. *техн.* Вид термічної обробки сталі для покращення її механічних властивостей.

Нормалізо́ваний, а, е.

Нормалізува́ти, у́ю, у́єш. Доводити до норми, підпорядковувати нормі.

НОРМА́ЛЬ, і, *ж.* 1. *мат.* Пряма, перпендикулярна до дотичної прямої або площини, що проходить через точку дотику. 2. Документ, яким визначають типи, розміри, норми й технічні умови на продукцію певної галузі промисловості або підприємства. 3. *техн.* Деталь установленого зразка.

НОРМАТИ́В, у, *ч.*, *спец.* Показник норм, згідно з якими проводиться певна робота або здійснюється, виконується що-небудь. *Економічні нормативи. Нормативи відрахувань. Нормативи планування територій. Соціальні нормативи.*

Нормати́вний, а, е. 1. Який визначає норму, правила і т. ін. чого-небудь. *Нормативний словник. Нормативний наголос. Нормативний акт.* 2. Який відповідає нормативу, встановлений нормативом. *Нормативні запаси сировини.*

Нормати́вність, ності, *ж.*

НОРМОБЛА́СТИ, ів, *мн.* Одна із стадій утворення червоних кров'яних тілець.

НОСТАЛЬГІ́Я, ї, *ж.* 1. Болісна туга людини на чужині за своєю батьківщиною. *Ностальгія за батьківщиною.* 2. Туга за минулим. *Ностальгія за юнацькою романтикою.*

Ностальгі́йний, а, е. *Ностальгійні почуття.*

Ностальгі́чний, а, е.

НОСТРИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Визнання зарубіжного диплома про вищу освіту, титулу або наукового чи професійного ступеня як рівнозначного з аналогічним вітчизняним дипломом, титулом або ступенем. *Здійснити нострифікацію.*

Нострифікаці́йний, а, е.

Нострифікува́ння, я, *с.*

Нострифікува́ти, ку́ю, ку́єш. Визнавати зарубіжний диплом про вищу освіту, титул або науковий чи професійний ступінь як рівнозначний з аналогічним вітчизняним дипломом, ступенем, титулом. *Нострифікувати зарубіжний диплом інженера.*

НО́СТРО, НО́СТРО-КО́НТО, *невідм.* Рахунок, який банк має у своєму банку (кореспондента) і на який нараховуються всі його видатки і надходження.

НО́ТА[1], и, *ж.* 1. Умовний графічний знак, що позначає музичний звук певної висоти і тривалості. 2. Окремий звук певної висоти у музиці, співі. *На високих нотах. Фальшива нота.* 3. *тільки мн.* Текст музичного твору, записаний умовними графічними знаками; аркуш, зошит з таким записом. 4. Тон, інтонація голосу, що виражають якенебудь почуття, ставлення до кого-, чого-небудь.

Но́тний, а, е. *Нотна грамота. Нотне письмо. Нотний знак.*

НÓТА[2], и, *ж.* У міжнародному праві — офіційне письмове звернення уряду однієї держави до іншої. *Вербальна нота.*

НОТАБÉНА, и, *ж.*, *рідко* **НОТАБÉНЕ**, *с.*, *невідм.* Назва умовного знака (NB), який ставлять, щоб звернути увагу на якесь місце в тексті, на якийсь документ, книгу і т. ін.

НОТÁБЛЬ, я, *ч.* У феодальній Франції — член особливого державного дорадчого органу, що призначався королем з найвпливовіших представників дворянства, духовенства та вищого чиновництва.

НОТАРІÁЛЬНИЙ, а, е. Що стос. посвідчення й оформлення юридичних актів, різних документів і т. ін. *Нотаріальна контора. Нотаріальні дії.* Завірений нотаріусом. *Нотаріальний документ.*

Нотаріáльно. *Нотаріально посвідчена копія свідоцтва про смерть.*

НОТАРІÁТ, у, *ч.* Система державних органів, завданням яких є посвідчення прав і фактів, що мають юридичне значення.

НОТÁРІУС, а, *ч.* Службова особа, яка очолює нотаріальну контору, керує її роботою та здійснює нотаріальні дії.

НОТÁЦІЯ[1], ї, *ж.* Настанова, повчання із суворим несхваленням, засудженням чиєїсь поведінки, вчинків і т. ін.

НОТÁЦІЯ[2], ї, *ж.*, *спец.* 1. Система умовних письмових позначень, прийнята в якій-небудь галузі людської діяльності. *Шахова нотація.* 2. Письмова фіксація музики.

НÓТИС, у, *ч.*, *мор.* Письмове повідомлення про повну готовність судна до завантаження або розвантаження.

НОТИФІКÁЦІЯ, ї, *ж.* 1. Офіційне повідомлення однієї держави іншій про свою позицію з якого-небудь питання міжнародного життя. 2. Повідомлення власником векселя векселедавця про опротестування виданого ним векселя.

Нотифікаційний, а, е.

Нотифікувáння, я, *с.*

Нотифікувáти, ую, уєш. 1. *дипл.* Надсилаючи ноту, повідомляти яку-небудь державу про свою позицію з якихось питань зовнішньої політики. 2. *фін.* Повідомляти про опротестування виданого векселя.

НОТОГРÁФІЯ, ї, *ж.* Нотне письмо, писання нотами (спеціальними музичними знаками).

Нотографíчний, а, е.

НОТОТРÉМА, и, *ж.* Рід жаб родини квакшевих.

НОУ́МЕН, а, *ч.*, *філос.* 1. У філософії Платона — суть речі, яку, на відміну від явища, можна пізнати тільки розумом. 2. У філософії Канта — річ у собі — справжній, хоч і непізнаваний предмет, що існує поза людською свідомістю і є джерелом вражень людини; проявляє себе в явищах і тільки в цій формі доступний розумовому (а не чуттєвому) пізнанню.

Ноуменáльний, а, е.

НÓУТБУК, а, *ч.* Портативний персональний комп'ютер, формою і величиною подібний до книги. *Користуватися ноутбуком.*

НÓУ-ХÁУ, *невідм.*, *с.* Документально оформлені технічні знання, досвід, навички, секрети виробництва, які охороняє законодавство і передачу яких обумовлюють при укладанні ліцензійних угод та ін. договорів.

НУВОРИ́Ш, а, *ч.* Людина, що швидко й незаслужено посіла певне суспільне становище, отримала багатство або посаду; вискочка; скоробагатько.

НУГÁ, и́, *ж.* Кондитерський виріб — солодка в'язка маса з горіхами.

НУДИ́ЗМ, у, *ч.* Сучасний напрям, започаткований в Європі та Північній Америці, який, спираючись на гасло повернення людини до природи, пропагує оголене тіло людини — для її фізичного та психічного здоров'я.

Нуди́ст, а, *ч.*

Нуди́стський, а, е. *Нудистський пляж.*

НУ́КЕ́Р, а, *ч.* Воїн з особистої варти князя, хана і т. ін. у деяких народів Сходу; дружинник.

НУКЛЕÁЗИ, áз, *мн.* Ферменти, що розщеплюють нуклеїнові кислоти в живих організмах.

НУКЛЕАРИЗÁЦІЯ, ї, *ж.* Тенденція до раннього виокремлення дорослих дітей із сім'ї у зв'язку зі вступом у шлюб.

НУКЛЕÁРНИЙ, а, е. 1. *книжн.* Ядерний; який стосується атомної енергії. *Нуклеарна зброя.* 2. Що стос. сім'ї, що складається із подружжя з дітьми або без дітей, чи одного із батьків зі своїми дітьми, які не вступили у шлюб. *Нуклеарна сім'я.*

НУКЛЕЇ́Н, у, *ч.*, *спец.* Складна органічна сполука, що входить до складу клітинного ядра.

Нуклеї́новий, а, е. *Нуклеїновий обмін. Нуклеїнові кислоти.*

НУКЛЕОЗИ́ДИ, ів, *мн.* Речовини, які утворюються при розщепленні нуклеїнових кислот та нуклеотидів.

НУКЛЕÓЛЬ, я, *ч.* Постійна складова частина ядра клітини.

НУКЛЕÓНІКА, и, *ж.* Ядерна фізика або галузь техніки, пов'язана з ядерною фізикою.

НУКЛЕОПРОТЕЇ́ДИ, ів, *мн.* Комплекси білків з нуклеїновими кислотами.

НУКЛЕОТИ́ДИ, ів, *мн.*, *спец.* Органічні сполуки, що містяться в рослинних і тваринних організмах і відіграють велику роль в обміні речовин.

НУ́КЛЕУС, а, *ч.*, *с. г.* Невелика бджолосім'я з молодою неплідною маткою або плідною запасною.

НУКЛІ́Д, а, *ч.* Атомне ядро з характерним певним складом (кількістю протонів і нейтронів) або структурою.

НУКЛÓН, а, *ч.* Загальна назва протонів і нейтронів, що входять до складу атомного ядра.

Нуклóнний, а, е.

НУЛІФІКÁЦІЯ, ї, *ж.* 1. *юр.* Анулювання, визнання недійсним будь-якого акта, закону. 2. *фін.* Позбавлення знецінених грошових знаків функції платіжного засобу; анулювання.

Нуліфікувáти, у́ю, у́єш, *фін.*

НУЛЬ, *я́*, *ч.* 1. Цифра 0, що означає відсутність величини, а при підставлянні її до іншого числа справа означає збільшення його в десять разів. 2. Умовна величина, від якої починається відрахування подібних до неї величин (часу, температури, тиску і т. ін.). 3. *перен.* Те, що не має ніякої цінності і значення.

Нульови́й, á, é. *Нульова температура. Нульова флексія* (у 1 знач.). *Нульовий цикл* (у 2 знач.).

НУМЕРÁТОР, а, *ч.*, *спец.* 1. Апарат для нумерування квитків, купонів і т. ін. 2. Пристрій на електричному дзвінку, що вказує номери місць, звідки подано сигнал (у готелі і т. ін.).

НУМЕРÁЦІЯ, ї, *ж.* 1. Розставляння на чому-небудь номерів у порядку послідовності. 2. Цифрове позначення порядкових номерів предметів. *Нумерація будинків. Нумерація квартир.* 3. *мат.* Сукупність способів найменування та позначення чисел; система числення.

Нумераційний, а, е.

НУМЕРОЛÓГІЯ, ї, *ж.* 1. Учення про магічні числа, їх сакральний смисл. 2. Ворожіння на числах.

НУМІЗМА́ТИКА, и, *ж.* Наука, що вивчає старовинні монети та медалі.

Нумізма́т, а, *ч.*

Нумізмати́чний, а, е.

НУМУЛІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **нумулі́т**, а, *ч.*). Викопні одноклітинні організми, черепашки яких утворюють відклади вапняку.

Нумулі́товий, а, е. *Нумулітовий вапняк.*

НУНЦІАТУ́РА, и, *ж.* 1. Дипломатичне представництво Ватикану при уряді якої-небудь держави. *Працювати у нунціатурі.* 2. Посада нунція. *Обійняти нунціатуру.* Період, строк перебування на посаді нунція.

Ну́нцій, я, *ч.* Постійний представник Ватикану при уряді якої-небудь держави. *Папський нунцій.*

Ну́нціїв, цієва, цієве. *Нунцієве звернення.*

НУНЧА́КИ, ів, *мн.* У деяких східних єдиноборствах — зброя у вигляді двох коротких палок, з'єднаних кінцями за допомогою ременя або ланцюжка.

НУС, у, *ч.* Одне з центральних понять давньогрецької філософії — дух, розум, сенс, думка.

НУТ[1], а, *ч.* Рід однорічних та багаторічних трав родини бобових.

НУТ[2], *невідм.*, *ж.* У давньоєгипетській релігії — дружина бога землі й рослинності, богиня неба.

НУТА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *техн.* Коливальні рухи осі власного обертання тіла, які відбуваються одночасно з прецесією. 2. *біол.* Обертальний рух верхівок органів рослин, що ростуть.

НУ́ТРІЯ, ї, *ж.* Ссавець ряду гризунів.

НУЦЕ́ЛУС, у, *ч.* Центральна частина насінного зародка голонасінних і покритонасінних рослин.

НЬЮСМЕ́ЙКЕР, а, *ч.* 1. Людина, яка з тих чи інших причин викликає інтерес публіки, засобів масової інформації. 2. Журналіст, що працює в галузі створення нових інформаційних програм.

НЬЮ́ТОН, а, *ч.* Одиниця сили в Міжнародній системі одиниць.

НЬЮФА́УНДЛЕ́НД, а, *ч.* Порода великих довгошерстих собак, а також собака цієї породи.

НЬЯ́Я, *невідм.* Одна зі шкіл давньоіндійської філософії (IV ст. до н. е.), засновником якої вважають Готаму.

НЮ, *невідм.* Зображення оголеного тіла в образотворчому мистецтві.

НЮА́НС, у, *ч.*, *книжн.* Тонке розрізнення в чому-небудь; ледве помітний відтінок. *Нюанс думки.*

Нюансува́ння, я, *с.*

Нюансува́ти, у́ю, у́єш. Відтіняти дуже тонкі, ледве вловимі переходи, риси, нюанси в чому-небудь.

О

ОА́ЗА, и, *ж.*, **ОА́ЗИС**, у, *ч.* 1. Місце в пустелі або напівпустелі, де є прісна вода, пишна рослинність. 2. *перен.* Про те, що є відрадним винятком на загальному фоні.

Оа́зисний, а, е.

Оа́зний, а, е.

Оа́зовий, а, е.

ОБЕЛІ́СК, а, *ч.* Меморіальна споруда, пам'ятник у вигляді чотиригранної колони з пірамідальною вершиною. *Обеліск над могилою Невідомого солдата.*

ОБЕР-... Перша частина складних назв посад і чинів, що відповідає словам «старший», «головний».

О́БЕР-МА́ЙСТЕР, тра, *ч.* Старший майстер у доменних, сталеплавильних і прокатних цехах.

ОБЕРТО́Н, у, *ч.*, *фіз.*, *муз.* Додатковий, більш високий тон, що супроводжує основний і надає йому особливого відтінку, тембру; призвук.

ОБ'Є́КТ, а, *ч.* 1. *філос.* Те, що є предметом пізнання людини й існує поза її свідомістю; протилежне — **суб'є́кт**. 2. Явище, предмет, особа, на які спрямована певна діяльність, увага і т. ін. *Об'єкт вивчення. Об'єкт опису.* 3. Певна одиниця (споруда, підприємство, ділянка місцевості і т. ін.) господарського або оборонного значення. *Висотні об'єкти. Об'єкти державної регіональної політики. Рекламно-інформаційні об'єкти.* 4. *грам.* Додаток. 5. *юр.* Матеріальні, духовні та ін. соціальні блага, щодо яких суб'єкти права вступають у правові відношення.

Об'є́ктний, а, е.

Об'є́ктовий, а, е.

ОБ'ЄКТИ́В, а, *ч.* Частина оптичного приладу (одна або декілька лінз), обернена до предмета, який спостерігають або фотографують.

ОБ'ЄКТИВА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. У філософії — перетворення суб'єктивного змісту свідомості на самостійну, незалежну від свідомості сутність. 2. Втілення чого-небудь у предметних формах, образах і т. ін.

ОБ'ЄКТИВУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Втілювати в конкретних предметних формах; робити що-небудь об'єктом сприйняття. 2. Узагальнювати, типізувати що-небудь.

Об'єктиво́ваний, а, е.

ОБ'ЄКТИВІ́ЗМ, у, *ч.* 1. *філол.* Підхід до тлумачення явищ суспільного життя, який обмежується констатуванням наявності суспільних процесів без оцінки їх з певних позицій. 2. Неупередженість у ставленні до чого-небудь; протилежне — **суб'єктивізм**.

Об'єктиві́ст, а, *ч.*

Об'єктивісти́чний, а, *с.*

Об'єктиві́стський, а, е.

ОБ'ЄКТИ́ВНИЙ, а, е. 1. Який існує поза людською свідомістю і незалежно від неї; незалежний від волі, бажань людини; протилежне — **суб'єкти́вний**. *Об'єктивні обставини. Об'єктивна істина. Об'єктивна реальність (дійсність). Об'єктивний світ. Об'єктивне право. Об'єктивні показники.* 2. Позбавлений упередження і суб'єктивного ставлення; безсторонній, неупереджений.

Об'єкти́вність, ності, *ж.*

Об'єкти́вно. *Оцінити явище об'єктивно. Підійти до справи об'єктивно.*

ОБЛІГА́ТНИЙ, ОБЛІГАТО́РНИЙ, а, е, *книжн.* Обов'язковий; протилежне — **факультати́вний**. *Облігатні паразити. Облігаторний характер.*

Облiга́тність, ності, *ж.*

Облігато́рність, ності, *ж.*

ОБЛІГА́ТО, *муз.* 1. *присл.* Обов'язково (про дотримання певних правил, прийомів виконання музичних творів). 2. Обов'язковий для виконання (про партію інструмента чи голосу в будь-якому музичному творі). *Акомпанемент облігато. Партія облігато.* 3. *невідм.*, *с.* У давній поліфонічній музиці — частина музичного твору, що відповідає чітко визначеним правилам.

ОБЛІГАТО́РНИЙ, *див.* **облiга́тний**.

ОБЛІГА́ЦІЯ, ї, *ж.* Цінний папір, що дає його власникові прибуток у вигляді відсотків або виграшу. *Муніципальні облігації.*

Облігаці́йний, а, е. *Облігаційний квиток. Облігаційна позика.*

ОБЛІ́ГО, *невідм.*, *с.*, *фін.* 1. Сума загальної заборгованості за векселями. 2. Банківська книга особистих рахунків, у якій облічують заборгованість окремих осіб за векселями, облікованими у цьому банку.

ОБЛІТЕРА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *біол.* 1. Заростання просвіту порожнистого або трубчастого органа в людей і тварин, спричинюване розростанням сполучної тканини. 2. Сплющування відмерлих клітин і тканин у рослин при вторинному потовщенні стовбура, формуванні зародка тощо. *Облітерація кам'янистих клітин.*

Облітеру́ючий, а, е. *Облітеруючий синдром.*

ОБРОГА́ЦІЯ, ї, *ж.* Внесення часткових змін у старий закон.

ОБСЕРВАТО́РІЯ, ї, *ж.* Наукова установа, яка веде астрономічні та геофізичні спостереження й дослідження, а також спеціально обладнаний будинок для проведення цих спостережень. *Астрономічна обсерваторія. Магнітна обсерваторія. Метеорологічна обсерваторія.*

Обсервато́рський, а, е. *Обсерваторське устаткування.*

ОБСЕРВА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *книжн.* 1. Спостереження, обстеження, вивчення. 2. *мед.* Ізоляція людей, що прибули з місць, де зафіксовано випадки інфекційних захворювань, для спостереження і профілактики. 3. *мор.* Спосіб визначення місцезнаходження суден у морі.

Обсерва́тор, а, *ч.* Спостерігач.

Обсерваці́йний, а, е. *Акушерське обсерваційне відділення.*

Обсерво́ваний, а, е.

Обсервува́ти, у́ю, у́єш. Спостерігати, обстежувати, вивчати.

ОБСЕ́СІЯ, ї, *ж.*, *психол.*, *мед.* Мимовільне виникнення чужих для особи хворого думок (як правило, неприємних), уявлень, спогадів, сумнівів,

рухів, дій тощо при збереженні критичного до них ставлення.

ОБСИДІА́Н, у, *ч.* Гірська порода чорного кольору, різновид вулканічного скла.

Обсидіа́новий, а, е.

ОБСКУРАНТИ́ЗМ, у, *ч.*, *книжн.* Вороже ставлення до прогресу, науки; мракобісся.

Обскура́нт, а, *ч.* Прихильник обскурантизму.

Обскура́нтка, и, *ж.*

Обскура́нтський, а, е.

ОБСТРУ́КЦІЯ, ї, *ж.* Дія, демонстративно спрямована на зрив якого-небудь заходу, пропозиції і т. ін.

Обструкти́вність, ності, *ж.*

Обстру́ктор, а, *ч.* Той, хто чинить обструкцію.

Обструкці́йний, а, е. *Обструкційні методи.*

Обструкціоні́зм, у, *ч.* Система політичної боротьби шляхом обструкцій.

Обструкціоні́ст, а, *ч.* Прихильник або учасник обструкції

Обструкціоні́стка, и, *ж.*

Обструкціоні́стський, а, е. *Обструкціоністська тактика.*

ОБСЦЕ́НТНИЙ, а, е, *лінгв.* Непристойний. *Обсцентна лексика.*

ОБТУРА́ТОР, а, *ч.*, *мед.* Протез, який використовують для закривання дефектів піднебіння.

Обтурато́рний, а, е.

ОБТУРА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Закупорка верхньої частини повітроносних шляхів у людини.

ОБТЮРА́ТОР, а, *ч.*, *спец.* 1. Пристрій у вогнепальній зброї, який не допускає прориву порохових газів через замок під час пострілу. 2. Затвор, який періодично перекриває світловий потік в апаратах різного призначення.

Обтюра́торний, а, е.

Обтюра́ція, ї, *ж.*, *спец.* Усунення прориву порохових газів у вогнепальній зброї під час пострілу.

ОБШЛА́Г, а, *ч.* Відворот на нижньому кінці рукава, а також взагалі пришивна нижня частина рукава.

ОВА́Л, а, *ч.* Фігура, що має вигляд витягнутого кола.

Ова́льний, а, е.

Ова́льність, ності, *ж.*

ОВАРІА́ЛЬНИЙ, а, е, *фізіол.* Що стос. яєчників, яєчниковий. *Оваріальні гормони.*

ОВА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. У Стародавньому Римі — малий тріумф, менш урочиста форма тріумфу. 2. Захоплене вітання кого-небудь бурхливими оплесками, вигуками і т. ін.

ОВЕРА́РМ, у, *ч.*, *спорт.* Спосіб плавання на боці.

ОВЕРБО́Т, у, *ч.*, *екон.* Різке підвищення цін на певний товар у разі значного збільшення його закупівель.

ОВЕРДРА́ФТ, у, *ч.*, *фін.* Особлива форма надання банком короткотермінового кредиту, коли розмір платежу перевищує залишок коштів на рахунку клієнта.

ОВЕРКІ́ЛЬ, ю, *ч.*, *мор.* Невдалий поворот чи інший маневр вітрильного судна (шлюпки та ін.), унаслідок якого воно перевертається догори кілем.

ОВЕРНА́ЙТ, у, *ч.*, *фін.* Надані та отримані кредити і депозити за один операційний день банку.

ОВЕРСО́ЛД, у, *ч.*, *екон.* Різке зниження цін на певний товар у разі перенасичення ним ринку.

ОВЕРТА́ЙМ, у, *ч.* 1. *спорт.* Додатковий час (у футболі, хокеї), який призначають після основного у разі необхідності обов'язкового виявлення переможця. 2. Проведення завантажувально-розвантажувальних робіт у неробочий час.

ОВЕРШО́Т, а, *ч.*, *гірн.* Захват для виймання бурильних труб із свердловини.

ОВЕРШТА́Г, у, *ч.*, *мор.* Поворот вітрильного судна носом проти вітру.

ОВІ́ЗМ, у, *ч.* Біологічна теорія XVII—XVIII ст., за якої в жіночій статевій клітині — яйці втілений у мікроскопічному вигляді дорослий організм.

Ові́ст, а, *ч.* Прихильник овізму.

ОВОГЕНЕ́З, у, *ч.* Процес розвитку жіночих статевих клітин (яйцеклітин або овоцитів) у яєчнику тварин та людини.

ОВО́ЇД, а, *ч.* Плоска крива яйцеподібного перерізу.

ОВОСКО́П, а, *ч.* Прилад для визначення свіжості яєць просвічуванням, а також для спостережень за розвитком у яйці зародка.

ОВОЦИ́Т, а, *ч.*, *фізіол.* Жіноча статева клітина в період її росту і дозрівання.

ОВУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *фізіол.* Вихід дозрілої яйцеклітини з яєчника.

О́ГОН, а, *ч.*, *мор.* Петля на кінці або середині троса.

О́ДА, и, *ж.* 1. Урочистий вірш, присвячений якійсь видатній події, відомій особі і т. ін. 2. У Стародавній Греції — будь-який поетичний твір, призначений для співу.

ОДАЛІ́СКА, и, *ж.* Служниця або наложниця в гаремі.

ОДЕКОЛО́Н, у, *ч.* Спирто-водяний розчин запашних ефірних олій, що є парфумерним, гігієнічним та освіжаючим засобом.

Одеколо́нити, ню, ниш, *розм.*

Одеколо́нний, а, е.

Одеколо́новий, а, е.

О́ДЕЛЬСТИНГ, у, *ч.* Нижня палата норвезького парламенту.

ОДЕО́Н, у, *ч.* 1. У Стародавній Греції — будинок круглої форми для музичних вистав і змагань. 2. Приміщення для концертів, танців та ін.

ОДИГІ́ТРІЯ, ї, *ж.* В іконопису — зображення Богоматері, часто до пояса, повернутої вправо до Дитини в неї на руках, яку вона підтримує лівою рукою і благословляє.

О́ДІН, а, *ч.* У скандинавській міфології — верховний бог, що відповідає західногерманському Воданові (Вотанові).

ОДІО́ЗНИЙ, а, е. Який викликає украй негативне ставлення до себе, заслуговує на осуд; небажаний, неприйнятний.

Одіо́зність, ності, *ж.*

ОДІССЕ́Й, я, *ч.* У давньогрецькій міфології — цар Ітаки, герой Троянської війни, головний герой поеми Гомера «Одіссея», який був надзвичайно кмітливим, відважним і спритним.

ОДІССЕ́Я, ї, *ж.*, *книжн.* 1. Давньогрецька епічно-героїчна поема про пригоди Одіссея. 2. *перен.* Тривалі наукові експедиції, мандри, блукання тощо з різними пригодами; розповідь про них (за назвою епічної поеми Гомера).

ОДО́ГРАФ, а, *ч.*, *мор.* Прилад, що автоматично прокреслює на навігаційній карті курс судна; автопрокладач.

ОДО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для визначення відстані, яку пройдено, проїхано.

...ОДОН, **...ОДОНТ**. Друга частина в назвах викопних ссавців, класифікацію яких здійснюють передовсім за будовою зубів.

ОДОНТОЛІ́Т, а, *ч.* 1. *мед.* Зубний камінь. 2. Напівкоштовний камінь, що утворився з кісткових решток деяких викопних тварин (мамонта, мастодонта тощо).

ОДОНТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Розділ стоматології, що вивчає будову зубів, їх захворювання, лікування і профілактичну допомогу. 2. Наука, яка

вивчає зуби сучасних та вимерлих тварин.

Одонто́лог, а, *ч.*

Одонтологі́чний, а, е. *Одонтологічні ознаки.*

ОДОРА́НТ, у, *ч., хім.* Пахуча речовина, що її використовують для одоризації.

Одориза́ція, ї, *ж., спец.* 1. Додавання до газу речовин, запах яких має служити сигналом у разі його витоку. 2. Розпорошення у повітрі приміщення речовин з приємним запахом.

Одора́тор, а, *ч.*

ОДОРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ криміналогії, що займається проблемами встановлення особи злочинця по запаху (головним чином за допомогою спеціально навчених собак).

ОЗОКЕРИ́Т, у, *ч.* Мінерал групи нафтових бітумів білого, жовтого, бурого або зеленуватого кольору, схожий на бджолиний віск; використовується в парфумерії, фармацевтичній промисловості, для виготовлення мастил і т. ін.; гірський віск.

Озокери́тний, а, е. *Озокеритне відділення грязеводолікарні.*

Озокери́тник, а, *ч.* Працівник озокеритного промислу.

Озокери́товий, а, е. *Озокеритова шахта.*

ОЗО́Н, у, *ч.* Газ синього кольору з різким запахом — алотропічна видозміна кисню, що має окиснювальні і знезаражувальні властивості.

Озона́тор, а, *ч.* 1. Прилад для одержання озону. 2. Те, що збагачує повітря на озон.

Озо́нистий, а, е.

Озоніза́ція, ї, *ж.* Насичення озоном; знезаражування за допомогою озону.

Озо́нний, а, е. *Озонний екран.*

Озоно́ваний, а, е. *Озоноване повітря.*

Озо́новий, а, е. *Озонова дірка (діра). Озоновий шар.*

Озонува́ння, я, *с.*

Озонува́ти, у́ю, у́єш.

...ОЇД. Друга частина складних слів, що вказує на схожість з чимось або походження від чогось.

ОЇ́ДІЇ, ій, *мн.* (*одн.* **оі́дія**, ї, *ж.*). Овальні клітини, на які розпадаються гіфи (нитки) грибниць деяких грибів і за допомогою яких відбувається їх вегетативне розмноження.

ОЇ́ДІУМ, у, *ч.* Хвороба винограду, проявом якої є сіруватий борошнистий наліт із запахом гнилої риби на виноградній лозі; попелюха.

ОЙКОНІ́МІЯ, ї, *ж., лінгв.* Сукупність власних назв населених пунктів на певній території.

Ойко́нім, а, *ч.*

Ойко́німний, а, е. *Ойконімна функція.*

ОЙКУМЕ́НА, ЕЙКУМЕ́НА, и, *ж., спец.* Сукупність заселених людиною частин земної кулі.

ОКАЗІОНАЛІ́ЗМ[1], у, *ч.* Напрям у філософії XVII ст., що обстоював положення про відсутність безпосереднього причинного зв'язку між фізичними і психічними явищами.

ОКАЗІОНАЛІ́ЗМ[2], а, *ч., лінгв.* Слово, мовний зворот, що не відповідає загальноприйнятому вживанню і відображає особливості світобачення мовця і його мовотворчість; вживається з певною стилістичною метою.

Оказіона́льний, а, е. *Оказіональний зворот.*

ОКА́ЗІЯ, ї, *ж.* 1. Зручний момент, випадок; нагода. 2. *заст.* Дивний випадок, незвичайна подія.

ОКА́ПІ, *невідм., ж.* Рідкісна тварина родини жирафових з коротшою, ніж у жирафи, шиєю, каштаново-бурим смугастим забарвленням з чорно-білим візерунком на верхніх частинах кінцівок та крижах.

ОКАРИ́НА, и, *ж.* Невеликий духовий глиняний або фарфоровий італійський народний інструмент овальної форми, який звучанням нагадує флейту.

ОКЕА́Н, *ч.* 1. *род.* а. У грецькій міфології — велика ріка, що оточує Землю і дає початок усім морям, річкам, джерелам тощо. 2. *род.* у, *тільки одн.* Водний простір, що вкриває більшу частину земної кулі. *Світовий океан. Льодовитий океан. Атлантичний океан.* 3. Весь повітряний простір, атмосфера. *Повітряний (п'ятий, голубий і т. ін.) океан.* 4. *перен.* Про щось безмежне, неосяжне.

Океані́чний, а, е. *Океанічний клімат. Океанічні острови.*

Океа́нський, а, е. *Океанське рибальство. Океанський пароплав. Океанський лайнер* (у 2 знач.).

ОКЕАНА́ВТ, а, *ч.* Дослідник океану, який провадить спостереження під водою.

ОКЕАНА́РІУМ, у, **ОКЕАНА́РІЙ**, ю, *ч.* Водоймище, басейн, акваріум з морською водою, обладнані для утримання морських тварин з метою спостереження за ними, розведення, вивчення та показу їх.

ОКЕАНІ́ДИ, *мн.* У давньогрецькій міфології — німфи, що жили в морі, річках, дочки Океана (у 1 знач.).

ОКЕАНОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Одна з океанологічних наук, яка вивчає форму, розміри та глибини океанів і морів, характер їхніх берегів, будову дна, рух і хімічні властивості води в океанах тощо.

Океано́граф, а, *ч.* Фахівець з океанографії.

Океанографі́чний, а, е.

ОКЕАНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Комплекс наук, що вивчають фізичні, хімічні, геологічні, біологічні та ін. процеси і явища, які відбуваються у Світовому океані.

Океано́лог, а, *ч.*

Океанологі́чний, а, е. *Океанологічні дослідження. Океанологічна станція.*

ОКЛЮ́ЗІЯ, ї, *ж.* 1. *хім.* Поглинання газів мікроскопічними порожнинами в металах, мінералах і т. ін. 2. *мед.* Співвідношення зубів верхньої та нижньої щелеп у зімкненому стані; прикус. 3. Витіснення холодним повітрям приземного теплого повітря у верхні шари атмосфери. *Оклюзія циклону.*

Оклюдо́ваний, а, е. Поглинений.

Оклюдува́ти, у́є, *хім.* Поглинати гази; здійснювати оклюзію (у 1 знач.).

ОКСАЛА́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **оксала́т**, у, *ч.*). Солі щавелевої кислоти, продукт обміну речовин в організмі людини і тварин.

Оксала́тний, а, е. *Оксалатна кислота. Оксалатний камінь.*

ОКСИ... Перша частина складних слів, що означає: 1) наявність кисню в сполуках або сумішах; 2) належність до кислого середовища.

ОКСИБІО́НТИ, ів, *мн.* (*одн.* **оксибіо́нт**, а, *ч.*), *біол.* Те саме, що **аеро́би**.

ОКСИГЕМОГЛОБІ́Н, у, *ч.* Нетривка сполука гемоглобіну з киснем; переносить кисень від органів дихання до тканин.

ОКСИГЕМО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для визначення ступеня насиченості киснем артеріальної крові.

Оксигемометри́чний, а, е.

Оксигемоме́трія, ї, *ж.* Фотоелектричний спосіб визначення ступеня насиченості киснем артеріальної крові.

ОКСИГЕ́Н, ОКСИГЕ́НІУМ, у, *ч.* Кисень.

Оксиге́нний, а, е.

ОКСИГЕНА́ТОР, а, *ч., мед.* Апарат штучного дихання, який використовують під час хірургічних операцій.

Оксигена́ція, ї, *ж.*, *мед.* Насичення тканин організму киснем.

ОКСИГЕНОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Лікування із застосуванням кисню.

ОКСИ́Д, *див.* **окси́ди**.

ОКСИДА́ЗИ, *мн.* Ферменти класу оксидоредуктаз, що каталізують у всіх живих тваринах.

ОКСИДА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Процес сполучення хімічних елементів з киснем; окиснення. 2. Штучне окиснення поверхні металевих виробів з метою запобігання корозії і надання їм гарного вигляду.

Оксидо́ваний, а, е. *Оксидована мідь.*

Оксидува́ння, я, *с.* Піддавання оксидації; окисненню.

Оксидува́ти, у́ю, у́єш.

ОКСИ́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **окси́д**, у, *ч.*). Сполуки хімічного елемента з киснем.

Окси́дний, а, е.

ОКСИДОРЕДУКТА́ЗИ, *мн.* Клас ферментів, що каталізують окиснювально-відновні реакції.

ОКСИЛІКВІ́Т, у, *ч.*, *хім.* Вибухова речовина — горючий пористий матеріал, насичений зрідженим киснем.

ОКСИЛІ́Т, у, *ч.*, *техн.* Пероксид натрію, який використовують для одержання кисню.

ОКСИЛОФІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **оксилофі́т**, а, *ч.*), *бот.* Рослини, які добре ростуть на кислих ґрунтах.

ОКСИ́МОРО́Н, ОКСЮ́МОРО́Н, а, *ч.* Стилістичний засіб — поєднання протилежних за змістом понять, які разом становлять нове уявлення.

Окси́моро́нний, Оксю́моро́нний, а, е.

ОКСИТОЦИ́Н, у, *ч.* 1. Гормон гіпофіза у людини і тварин, що стимулює скорочення гладенької мускулатури внутрішніх органів. 2. Лікарський препарат, який спричиняє скорочення м'язів матки.

ОКТ..., ОКТА..., ОКТО... Перша частина складних слів, що означає «вісім».

ОКТА́ВА, и, *ж.* 1. *муз.* Восьмий тон діатонічної гами, однорідний з першим за звучанням, але відмінний від нього за висотою. 2. *муз.* Звуковий інтервал з восьми тонів між однойменними звуками гами («до» і наступне «до», «ре» і наступне «ре» і т. ін.). *Чотири октави.* 3. У хоровому ансамблі — низький бас, що дублює нижчу басову партію. 4. *літ.* Класична восьмирядкова строфа, перші шість рядків якої пов'язані двома перехресними потрійними римами, а останні два — парною.

Окта́вний, а, е. *Октавний тон* (у 1—3 знач.).

ОКТАГО́Н, а, *ч.* Восьмикутник.

ОКТА́ЕДР, а, *ч.* 1. Тіло, обмежене вісьмома трикутними площинами; восьмигранник. 2. У кристалографії — одна з найпростіших форм кубічної системи кристалів.

ОКТАЕДРИ́Т, у, *ч.* Чорно-синій, бурий або жовтий мінерал з алмазним блиском.

ОКТА́Н, у, *ч.*, *хім.* Безбарвний насичений вуглеводень із запахом бензину, що входить до складу нафти і використовується для підвищення стійкості моторного палива проти детонації.

Окта́новий, а, е. *Октанові сполуки. Октанове число.*

ОКТА́НТ, а, *ч.* 1. *мат.* Одна з восьми частин простору, поділеного трьома взаємно перпендикулярними площинами. 2. Астрономічний прилад для вимірювання кутових відстаней між небесними світилами. 3. Сузір'я Південної півкулі неба.

ОКТАПО́Д, а, *ч.* Восьминіг.

ОКТЕ́Т, у, *ч.* 1. Інструментальний музичний твір для восьми виконавців. 2. Ансамбль з восьми виконавців (співаків або музикантів).

ОКТО..., *див.* **окт...**

ОКТО́ЇХ, а, *ч.* Книга церковних пісень для восьми голосів у православному богослужінні.

ОКТРОЇ́РУВАТИ, ую, уєш, *політ.* У монархічній державі — надавати кому-небудь якісь формальні привілеї, права і т. ін.

Октроі́рований, а, е. *Октроїрувана конституція.*

Октроі́рування, я, *с.*

ОКТРУА́, *невідм.*, *с.* У середньовічній Франції — ввізне мито, що сплачувалося феодалові або місту.

ОКУЛІ́РУВАТИ, ую, уєш, *сад.* Проводити щеплення брунькою культурної рослини.

Окулі́рувальний, а, е. *Окулірувальний ніж.*

Окулі́рувальник, а, *ч.* Той, хто окулірує.

Окулі́руваний, а, е. *Окулірувана рослина.*

Окулі́рування, я, *с.*

Окуля́нт, а, *ч.* Рослина, прищеплена методом окулірування; окулірувана рослина.

ОКУЛІ́СТ, а, *ч.* Те саме, що **офтальмо́лог**.

Окулі́стка, и, *ж.*

ОКУЛЬТИ́ЗМ, у, *ч.* Містичне вчення, що визнає існування таємничих надприродних сил потойбічного світу, а також припускає безпосередні зносини з ними через певні ритуали.

Окульти́ст, а, *ч.*

Оку́льтний, а, е. *Окультний журнал. Окультна практика. Окультні сили.*

ОКУЛЯ́Р, а, *ч.* Частина оптичного приладу (одна або декілька лінз), обернена до ока спостерігача.

Окуля́рний, а, е. *Окулярна оптика. Окулярні дужки.*

ОКУПА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Тимчасове захоплення частини або всієї території однієї держави збройними силами іншої держави. 2. *розм.* Місце і час перебування цивільного населення на окупованій території.

Окупа́нт, а, *ч.* Той, хто здійснює окупацію.

Окупа́нтський, а, е.

Окупаці́йний, а, е. *Окупаційна армія. Окупаційний режим.*

...ОЛ. Друга частина складних слів, що вказує на зв'язок з поняттям «олія», «масло», «мастило».

ОЛЕА́НДР, а, *ч.* Південна вічнозелена рослина — кущ або невелике дерево з ланцетоподібним листям та великими запашними квітками білого, рожевого, червоного або жовтого кольору.

Олеа́ндровий, а, е. *Олеандрова квітка. Олеандрова алея.*

ОЛЕА́ТИ, ів, *мн.* Солі олеїнової кислоти.

ОЛЕЇ́Н, у, *ч.*, *хім.* Суміш рідких жирних кислот, головною складовою частиною яких є олеїнова кислота, з домішками пальмітинової і стеаринової кислот.

Олеі́новий, а, е. *Олеїнова кислота.*

ОЛЕО... Перша частина складних слів, що вказує на зв'язок з рослинними оліями або мінеральним маслом.

ОЛЕОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Літографічний спосіб відтворення картин, написаних олією. 2. Копія картини, зроблена цим способом.

Олеографі́чний, а, е. *Олеографічний малюнок.*

ОЛЕОНА́ФТ, у, *ч.* Машинне мастило білого кольору, яке добувають з нафти.

ОЛЕОФІ́ЛЬНІСТЬ, ності, *ж.*, *спец.* Властивість деяких речовин змочуватися олією.

О́ЛЕУМ, у, *ч.*, *хім.* Надміцна сірчана кислота; використовують для ви-

готовлення органічних барвників, вибухових речовин і т. ін.

ОЛИ́ВА, и, *ж.* 1. Вічнозелена субтропічна рослина родини маслинових з їстівними плодами, з яких одержують харчову і технічну олію; маслина. 2. Ґатунок олії, який добувається з плодів цього дерева гарячим пресуванням і використовується для освітлення (переважно у лампадах), для змащування чого-небудь і т. ін.

Оли́вковий, а, е. *Оливкова олія. Оливкове дерево.*

Оли́вний, а, е. *Оливна гілка* (у 1 знач.). *Оливна лампа* (у 2 знач.).

ОЛІВІ́Н, у, *ч.* Мінерал класу силікатів зеленуватого кольору різних відтінків.

Олівíновий, а, е.

ОЛІГ..., ОЛІГО... Перша частина складних слів, що відповідає поняттям «малий», «нечисленний», «зменшений».

ОЛІГА́РХІЯ, ї, *ж.* 1. В античності та в Середні віки — держава, в якій при владі стоїть група багатих осіб. 2. Правляча група представників фінансово-промислового капіталу, яка зосереджує у своїх руках основну владу і визначає внутрішню й зовнішню політику країни. *Фінансова олігархія.*

Оліга́рх, а, *ч.* Особа, належна до олігархії.

Олігархі́чний, а, е. *Олігархічне правління.*

ОЛІГЕМІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Зменшення загальної кількості крові в організмі при кровотечах, згущенні крові тощо без зниження кількості еритроцитів та вмісту гемоглобіну в одиниці її об'єму (на відміну від анемії).

ОЛІГО..., *див.* **оліг...**

ОЛІГОКЛА́З, у, *ч.*, *геол.* Породотвірний мінерал з групи польових шпатів підкласу каркасних силікатів.

ОЛІГОМЕ́РИ, ів, *мн.*, *хім.* Полімери порівняно невеликої молекулярної маси — в'язкі нелеткі рідини або легкоплавкі тверді речовини.

ОЛІГОМЕ́РІЯ, ї, *ж.*, *біол.* Зменшення кількості гомологічних органів, що повторюються, у процесі історичного розвитку, напр., зменшення числа тичинок квітки, сегментів тіла у червів.

ОЛІГОПСО́НІЯ, ї, *ж.* Ринкова ситуація, при якій існує монополія групи покупців певного товару.

ОЛІГОПО́ЛІЯ, ї, *ж.* Панування в деяких галузях промисловості та на ринку кількох компаній (трестів, концернів) на відміну від монополії.

Олігопо́льний, а, е.

ОЛІГОСАПРО́БИ, ів, *мн.* (*одн.* **олігосапро́б**, а, *ч.*), *біол.* Організми, що живуть у водоймах з чистою, не забрудненою органічними речовинами водою, напр. біле латаття.

Олігосапро́бний, а, е. *Олігосапробні організми.*

ОЛІГОТРО́ФИ, ів, *мн.* (*одн.* **оліготро́ф**, а, *ч.*), *бот.* Рослини, здатні розвиватися на неродючих ґрунтах.

Оліготро́фний, а, е. *Оліготрофні рослини.*

ОЛІГОФА́ГИ, ів, *мн.* (*одн.* **олігофа́г**, а, *ч.*), *зоол.* Тварини, що живляться небагатьма видами їжі.

Олігофа́гія, ї, *ж.*, *зоол.* Споживання тваринами лише небагатьох видів їжі.

ОЛІГОФРЕНІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Недоумкуватість, природжений або набутий в ранньому дитинстві психічний недорозвиток людини.

Олігофре́н, а, *ч.*

ОЛІГОФРЕНОПЕДАГО́ГІКА, и, *ж.* Галузь дефектології, що розробляє питання теорії та практики навчання і виховання, шляхи корекції вад розумово відсталих дітей, а також їхньої соціальної адаптації.

ОЛІГОХЕ́ТИ, ів, *мн.* Клас кільчастих червів, що відіграють велику роль у процесах ґрунтоутворення.

ОЛІГОЦЕ́Н, у, *ч.*, *геол.* Третя, остання епоха палеогенового періоду кайнозойської ери, що закінчилася 25—30 мільйонів років тому.

Олігоце́новий, а, е. *Олігоценова епоха.*

ОЛІГУРІ́Я, ї, *ж.* Зменшення кількості сечі при захворюванні нирок, зневодненні організму тощо.

О́ЛІМ, у, *ч.* Ізраїльський репатріант.

ОЛІ́МП, у, *ч.* 1. У давньогрецькій міфології — гора, на якій жили боги. 2. *перен.* Верхівка визначних діячів літератури, мистецтва і т. ін. *Футбольний олімп. Літературний олімп.*

ОЛІМПІА́ДА, и, *ж.* 1. У Стародавній Греції — чотирирічний проміжок між святкуванням Олімпійських ігор, за яким велося літочислення. 2. Міжнародні спортивні змагання, які влаштовуються раз на чотири роки за зразком Олімпійських ігор у Стародавній Греції; Олімпійські ігри. 3. Змагання у виконанні навчальних завдань і т. ін., конкурс. *Шахова олімпіада. Математична олімпіада.*

ОЛІМПІ́ЄЦЬ, ійця, *ч.* 1. У давньогрецькій міфології — бог, житель Олімпу. 2. *перен.* Надзвичайно врівноважена, незворушна, стримана людина. 3. Учасник Олімпійських ігор.

ОЛІМПІ́ЙСЬКИЙ, а, е. 1. Що стос. Олімпу. *Олімпійські боги.* 2. *перен.* Який відзначається величною врівноваженістю, незворушністю, стриманістю; такий, як в олімпійця, олімпійців (у 1, 2 знач.) *Олімпійський спокій.* 3. Що стос. міжнародних спортивних змагань, олімпіад (у 2 знач.). *Олімпійський вид спорту. Олімпійські ігри.*

ОЛІ́ФА, и, *ж.* Варена (лляна або конопляна) олія, що йде на виготовлення олійних фарб, лаків і т. ін.

ОЛЬДЕРМЕ́Н, а, *ч.* У Великій Британії — член ради графства та міської ради, який не вибирається населенням, а кооптується.

ОЛЬФАКТОМЕ́ТРІ́Я, ї, *ж.* Метод вимірювання гостроти нюху за допомогою втягування в ніс ароматичних речовин із закритих посудин.

ОМ, а, *ч.* Одиниця виміру електричного опору.

Омі́чний, а, е. *Омічне нагрівання.*

...ОМА. Кінцева частина складних слів у назвах пухлин.

ОМА́Р, а, *ч.* Великий морський рак ряду десятиногих, що водиться в Атлантичному океані й цінується за смачне м'ясо.

ОМБРО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання кількості атмосферних опадів; дощомір.

ОМБРОФІ́ЛИ, ів, *мн.* (*одн.* **омброфі́л**, а, *ч.*), *бот.* Рослини, здатні витримувати тривалі дощі та підвищену вологість; протилежне — **омброфо́би**.

ОМБРОФІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **омброфі́т**, а, *ч.*), *бот.* Рослини, які використовують лише ту вологу, що надходить у ґрунт у вигляді атмосферних опадів.

ОМБРОФО́БИ, ів, *мн.* (*одн.* **омброфо́б**, а, *ч.*), *бот.* Рослини посушливих місць, які не витримують тривалих дощів та підвищеної вологості; протилежне — **омброфіли**.

О́МБУДСМЕ́Н, О́МБУДСМА́Н, а, *ч.* і *ж.*, *юр.* Посадова особа у парламенті, яка наглядає за законністю дій державних органів та дотриманням прав і свобод громадян; в Україні — уповноважений з прав людини.

ОМЕ́ГА, и, *ж.* Назва останньої літери грецького алфавіту.

ОММЕ́ТР, а, *ч*. Прилад для вимірювання електричного опору в омах.

ОМЛЕ́Т, у, *ч*. Яєчня із збитих з молоком (або з борошном і молоком) яєць.

О́МНІБУС, а, *ч*. Старовинний багатомісний кінний екіпаж з платними місцями для пасажирів, який регулярно курсував за певним маршрутом.

О́мнібусний, а, е.

ОМОБЛАСТО́МА, и, *ж*., *мед*. Злоякісна пухлина кістки; трапляється найчастіше в дитячому та юнацькому віці.

ОМОГРА́МИ, ра́м, *мн*. (*одн*. **омогра́ма**, и, *ж*.). Те саме, що **омо́графи**.

ОМО́ГРАФИ, ів, *мн*. (*одн*. **омо́граф**, а, *ч*.). Слова або форми слів, різні за значенням і звучанням, але однакові за написанням.

ОМОГРА́ФІЯ, ї, *ж*., *лінгв*. Збіг написання різних за значенням і звучанням слів або форм.

ОМОМОРФЕ́МИ, фе́м, *мн*. (*одн*. **омоморфе́ма**, и, *ж*.), *лінгв*. Морфеми, які мають спільне звучання, написання, але різне значення.

ОМО́НІМИ, ів, *мн*. (*одн*. **омо́нім**, а, *ч*.). Слова, однакові за звучанням, але зовсім різні за значенням.

ОМОНІ́МІКА, и, *ж*. 1. Сукупність омонімів якої-небудь мови, творчості письменника тощо. 2. Розділ мовознавства, який вивчає омоніми.

Омоніміч́ний, а, е.

ОМОНІМІ́Я, ї, *ж*. Звуковий збіг різних за значенням слів або їхніх форм.

ОМОФО́НИ, ів, *мн*. (*одн*. **омофо́н**, а, *ч*.). Слова, які мають однакове звучання, але відрізняються значенням і написанням.

ОМОФО́Р, а, *ч*. Частина вбрання сановної духовної особи (єпископа, архієрея і т. ін.), що накидається на плечі, — довга широка смуга з тканини.

ОМОФО́РМИ, фо́рм, *мн*. (*одн*. **омофо́рма**, и, *ж*.), *лінгв*. Форми слів, які мають спільне звучання, написання, але є різними частинами мови або різними формами одного слова.

ОНА́ГР[1], а, *ч*. Вид катапульт великих розмірів, які використовували в Стародавній Греції та Стародавньому Римі при штурмі та обороні фортеці.

ОНА́ГР[2], а, *ч*., *зоол*. Дикий осел.

ОНАНІ́ЗМ, у, *ч*. Реалізація статевого збудження без партнера шляхом механічного подразнення статевих органів та еротичного фантазування.

Онані́рувати, ую, уєш.

Онані́ст, а, *ч*.

Онаністи́чний, а, е. *Онаністичний акт.*

Онані́стка, и, *ж*.

ОНДА́ТРА, и, *ж*. 1. Невеликий гризун, що веде напівводяний спосіб життя; має цінне блискуче густе хутро бурого кольору; мускусний пацюк. 2. Хутро цього гризуна. *Комір з ондатри.*

Онда́тровий, а, е. *Ондатрове господарство. Ондатрова шапка.*

ОНДУЛЯ́ТОР, а, *ч*. Апарат, який записує телеграфні сигнали на рухомій паперовій стрічці у вигляді зиґзагоподібної лінії.

ОНЕЙРО́ЇД, у, *ч*., *мед*. Розлад свідомості, що характеризується химерною сумішшю фрагментів відображення реального світу і яскравих фантастичних картин, які нагадують сновидіння.

О́НІКС, у, *ч*. Мінерал, різновид агату; складається з шарів білого та чорного забарвлення.

О́ніксовий, а, е. *Оніксова каблучка.*

ОНІРОЛО́ГІЯ, ї, *ж*. Наука, що вивчає психофізіологічні особливості сну.

ОНІХІ́Я, ї, *ж*. Хвороба нігтів, при якій вражається нігтьова пластинка, корінь нігтя й нігтьове ложе.

ОНКО... Перша частина складних слів, що має значення «належний до ракової пухлини».

ОНКОГЕ́ННИЙ, а, е, *спец*. Який викликає онкологічні захворювання.

ОНКОДИСПАНСЕ́Р, у, *ч*. Стаціонарна лікувальна установа для онкологічних хворих.

ОНКОЛО́ГІЯ, ї, *ж*. 1. Галузь медичної науки, яка вивчає пухлини та методи їх лікування. 2. *розм*. Те саме, що онкохвороба.

Онко́лог, а, *ч*.

Онкологі́чний, а, е. *Онкологічний хворий.*

ОНКО́ЛЬ, ю, *ч*., *фін*. Спеціальний поточний рахунок для оформлення позики, яку видають банки під заставу товарів, цінних паперів і т. ін. на умовах сплати її в будь-який момент на вимогу однієї зі сторін.

Онко́льний, а, е. *Онкольний кредит. Онкольний рахунок.*

ОНКОСФЕ́РА, и, *ж*. Личинка більшості видів стьожкових червів.

ОНКОТИ́ЧНИЙ, а, е. Напружений. *Онкотичний тиск.*

ОН-ЛА́ЙН, **ОНЛА́ЙН**, у, *ч*., *інформ*. 1. Інтерактивний, діалоговий, оперативний (про інформацію або програму, доступну або оброблювану у режимі обміну командами й відповідями). 2. Підключений (про зовнішній пристрій, що працює під керівництвом обчислювальної системи).

Онла́йновий, а, е. *Онлайновий доступ.*

ОНОМАСІОЛО́ГІЯ, ї, *ж*., *лінгв*. Розділ мовознавства, що вивчає принципи називання.

Ономасіологі́чний, а, е.

ОНОМА́СТИКА, и, *ж*. 1. Розділ мовознавства, що вивчає власні назви. 2. *лінгв*. Сукупність власних назв у словниковому складі національної мови, мови творів письменника тощо.

Ономасти́чний, а, е. *Ономастична експедиція.*

ОНОМАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж*. Те саме, що **онома́стика** (у 1 знач.).

Ономатологі́чний, а, е. *Ономатологічні дослідження.*

ОНОМАТОПЕ́Я, ї, *ж*., *лінгв*. Звуконаслідування.

ОНТОБІОЛО́ГІЯ, ї, *ж*. Галузь біології, що вивчає вікові особливості організму; біологія розвитку.

ОНТОГЕНЕ́З, **ОНТОГЕНЕ́ЗИС**, у, *ч*., **ОНТОГЕНІ́Я**, ї, *ж*., *біол*. Індивідуальний розвиток тваринного або рослинного організму від моменту його зародження до кінця життя.

Онтогенети́чний, а, е.

ОНТОЛО́ГІЯ, ї, *ж*. Філософське вчення про буття (на відміну від гносеології — вчення про пізнання), у якому розглядаються загальні основи, принципи буття, його структура і закономірності.

Онтологі́чний, а, е.

ООГА́МІЯ, ї, *ж*. Тип статевого процесу, при якому в заплідненні беруть участь сперматозоїд та яйцеклітина.

ООГЕНЕ́З, у, *ч*., *фізіол*. Процес розвитку яйцеклітин у людини і тварин.

ООЛІ́ТИ, ів, *мн*. (*одн*. **ооліт**, у, *ч*.). Кулясті зерна вуглекислого вапна або оксидів заліза, що утворюють гірські породи або руди.

Ооліто́вий, а, е.

ООЛО́ГІЯ, ї, *ж*. Розділ орнітології, що вивчає яйця птахів.

Оологі́чний, а, е.

ООФОРИ́Т, у, *ч*., *мед*. Запалення яєчника у жінок.

ОПА́К, у, *ч*. 1. Сорт білої глини, що йде на виготовлення посуду. 2. *збірн*. Гончарні вироби з такої глини.

Опа́ковий, а, е.

ОПА́Л, у, *ч.* Прозорий склоподібний камінь різного забарвлення; деякі різновиди його є коштовними.

ОПАЛЕСЦЕ́НЦІЯ, ї, *ж., фіз.* Явище розсіяння світла каламутним середовищем з утворенням різних відтінків кольорів (як в опалу).

Опалесце́нтний, а, е. *Опалесцентна гама.*

ОП-А́РТ, у, *ч.* Течія абстрактного образотворчого мистецтва, художнім засобом якого є створення оптичної ілюзії руху, простору через ритмічні комбінації однорідних геометричних фігур, ліній кольору.

О́ПЕРА, и, *ж.* 1. Музично-драматичний твір, що поєднує інструментальну музику з вокальною і призначений для виконання в театрі. 2. Театр, де виконують такі твори.

О́перний, а, е. *Оперне мистецтво. Оперна вистава. Оперний співак. Оперний театр.*

Оперо́вий, а́, е́, *рідко. Оперовий співак.*

О́ПЕРА-БУ́Ф(А), о́пери-бу́ф(и), *ж.* Італійська опера на побутовий сюжет.

ОПЕРА́НД, а, *ч.* Об'єкт операції, яку реалізує електронно-обчислювальна машина під час виконання програми.

ОПЕРАТИ́ВНИЙ, а, е. 1. Пов'язаний з хірургічною операцією, супроводжуваний операцією (у 1 знач.); хірургічний. *Оперативне лікування. Оперативне втручання.* 2. Що стос. військової операції, пов'язаний з військовою операцією. *Оперативне зведення.* 3. Який безпосередньо здійснює що-небудь, виконує якесь завдання. *Оперативна група. Оперативна пам'ять. Оперативний відділ.* 4. Здатний правильно і швидко виконувати ті чи інші практичні завдання; дійовий. *Оперативне керівництво.*

Операти́вність, ності, *ж. Оперативність інформації* (у 4 знач.).

Операти́вно. *Діяти оперативно. Оперативно реагувати.*

ОПЕРА́ТОР, а, *ч.* 1. Кваліфікований робітник, що керує роботою складного механізму або відповідає за виконання певного виробничого процесу. 2. Фахівець, який знімає кіно-, телефільми або інші відеоматеріали. 3. Команда чи група команд програми електронно-обчислювальної машини, складеної на одній з мов програмування. *Оператор виклику програм.* 4. *мат.* Відображення, тобто правило, що дозволяє кожний елемент деякої множини зіставити з певним елементом тієї чи іншої множини.

Опера́торський, а, е. *Операторський пульт.*

ОПЕРАЦІОНАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Напрям у філософії, згідно з яким наукові поняття є результатом зіставлення вимірювальних, лічильних та ін. операцій.

Операціоналі́ст, а, *ч.* Прихильник операціоналізму.

Операціоналі́стський, а, е.

ОПЕРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Хірургічне втручання з лікувальною метою при деяких захворюваннях або пораненнях. *Пластична операція. Операція на серці.* 2. Сукупність бойових дій, підпорядкованих єдиній меті, єдиному завданню, або одна така дія. *Бойова операція. Десантна операція.* 3. Окрема технологічно однорідна частина виробничого процесу, виконувана на одному робочому місці одним робітником або групою. 4. Фінансова, торговельна і т. ін. угода. *Банківські операції.* 5. *розм.* Яка-небудь дія або ряд дій, об'єднаних спільною метою. 6. Дія електронно-обчислювальної машини під час обробки інформації, здійснювана за певною командою. *Операція виводу даних на дисплей.*

Операці́йний, а, е. *Операційний стіл. Операційна техніка. Операційне поле.*

Операціоні́ст, а, *ч. Операціоніст обслуговує верстат.*

ОПЕРЕ́ТА, и, *ж.* 1. Музично-драматичний комедійний твір, здебільшого розважального характеру, у якому співи і танець поєднуються з розмовним діалогом. 2. Театр, де виконують такі твори.

Опере́тка, и, *ж., розм.*

ОПЕРО́Н, а, *ч., біол.* Один або кілька зчеплених структурних генів, що визначають синтез функціонально зв'язаних сегментів.

ОПЕРУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Робити кому-небудь хірургічну операцію. 2. Проводити, здійснювати військові операції. 3. *перен.* Користуватися чим-небудь, виконувати які-небудь дії над чимсь. *Оперувати цифрами.* 4. Здійснювати фінансові або комерційні операції.

Оперо́ваний, а, е.

Оперува́ння, я, *с.*

О́ПІЙ, ю, **О́ПІУМ**, у, *ч.* Висушений молочний сік з недозрілих маківок, який є сильним наркотиком; використовується в медицині як болезаспокійливий і снодійний засіб.

О́пійний, а, е.

ОПОЗИ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Протидія, опір кому-, чому-небудь; протиставлення своїх поглядів, дій або своєї політики іншим поглядам, діям або політиці. 2. Загальна назва партій, груп, які виступають проти більшості, групи або проти політики уряду, а також парламентські фракції цих партій. *Парламентська опозиція.* 3. *астр.* Положення небесного тіла в частині неба, протилежній Сонцю. 4. *лінгв.* Протиставлення двох чи кількох однорідних мовних одиниць для виявлення відмінностей. *Фонологічна опозиція.* 5. У шаховій грі — позиція королів, коли вони протистоять один одному через одне поле шахової дошки.

Опозиці́йний, а, е. *Опозиційне становище. Опозиційний рух* (у 1 знач.). *Опозиційне угруповання* (у 2 знач.). *Опозиційний ряд* (у 4 знач.).

Опозиці́йність, ності, *ж.*

Опозиціоне́р, а, *ч.* Прихильник опозицій (у 1, 2 знач.).

Опозиціоне́рка, и, *ж.*

ОПОНЕ́НТ, а, *ч.* 1. Особа, яка заперечує кому-небудь у публічній бесіді, на диспуті, під час захисту дисертації і т. ін. *Офіційний опонент.* 2. Супротивник у суперечці; той, хто заперечує кому-небудь.

Опоне́нтка, и, *ж.*

Опонува́ти, у́ю, у́єш. 1. Виступати опонентом (у 1 знач.). 2. Заперечувати, оскаржувати що-небудь.

ОПОПАНА́КС, у, *ч.* 1. Трав'яниста багаторічна рослина родини зонтичних, поширена у Європі та Азії. 2. Ароматична прозора маса, яку добувають зі стебел цієї рослини і використовують у парфумерії; парфуми, виготовлені з цієї маси.

ОПОРТУНІ́ЗМ, у, *ч.* Пристосовництво, безпринципність.

Опортуні́ст, а, *ч.* Прихильник опортунізму.

Опортуністи́чний, а, е. *Опортуністична поведінка.*

Опортуні́стка, и, *ж.*

Опортуні́стський, а, е.

ОПО́СУМ, а, *ч.* 1. Поширена в Америці сумчаста тварина з довгим чіпким хвостом і буро-сірим, чорним або білим хутром; має промислове значення. 2. Хутро цієї тварини. *Шуба з опосума.*

Опо́сумовий, а, е. *Опосумова шуба.*

ОПТÁЙП, а, *ч.*, *друк.* Апарат для отримання окремих рядків фотонабору у вигляді оптично змінених (прямий шрифт — у вигляді курсиву, звичайний — у вигляді напівжирного тощо).

ОПТАТИ́В, а, *ч.*, *лінгв.* Бажальний спосіб дієслова.

Оптати́вний, а, е. *Оптативна форма.*

ОПТÁЦІЯ, ї, *ж.*, *юр.* Вибір особою громадянства, яке звичайно надається під час переходу території, де живе ця особа, до іншої держави.

Оптáнт, а, *ч.* Той, хто має право оптації.

Оптáнтка, и, *ж.*

Оптувáти, ýю, ýєш. Використовувати своє право оптації.

О́ПТИКА, и, *ж.* 1. Розділ фізики, що вивчає світло, його властивості та закони. 2. *збірн.* Прилади, інструменти, виготовлені з урахуванням законів відбивання і заломлення світла. *Освітлювальна оптика. Проекційна оптика.*

О́птик, а, *ч. Фізик-оптик.*

Опти́чний, а, е. 1. *Оптична промисловість. Оптичний магазин. Оптичний метод. Оптичне скло.* 2. Здійснюваний за допомогою світла; світловий, зоровий. *Оптичні явища в атмосфері. Оптичний обман.*

ОПТИМÁЛЬНИЙ, а, е. Який найбільше відповідає певним умовам, вимогам; найкращий із можливих. *Оптимальні умови. Оптимальна температура. Оптимальний варіант регіонального розвитку.*

Оптимáльність, ності, *ж. Оптимальність програми.*

ОПТИМÁТ, а, *ч.* Назва аристократа в Стародавньому Римі.

ОПТИМÉТР, а, *ч.* Оптичний прилад для особливо точного вимірювання лінійних величин.

ОПТИМІЗÁТОР, а, *ч.*, *спец.* 1. *інформ.* Автоматична обчислювальна машина, здатна знаходити і підтримувати оптимальний, найбільш вигідний режим керованого процесу. 2. *фарм.* Препарат, призначений для оптимізації функціонування організму.

ОПТИМІЗÁЦІЯ, ї, *ж.* 1. Віднайдення найбільшого або найменшого значення якої-небудь функції. 2. Вибір найкращого варіанта з усіх можливих; надання чому-небудь оптимальних характеристик, співвідношень. *Оптимізація програм. Оптимізація розміщення продуктивних сил.*

Оптимізаці́йний, а, е. *Оптимізаційні моделі регіональної економіки.*

Оптимізóваний, а, е. *Оптимізована функція* (у 1 знач.). *Оптимізована робота* (у 2 знач.)

Оптимізувáти, ýю, ýєш. Здійснювати оптимізацію.

ОПТИМІ́ЗМ, у, *ч.* Світосприймання, перейняте бадьорістю, життєрадісністю, твердою вірою в краще майбутнє, в успіх; протилежне — **песимі́зм**.

Оптимі́ст, а, *ч.* Оптимістично настроєна людина; протилежне — **песимі́ст**.

Оптимісти́чний, а, е. *Оптимістичне бачення світу. Оптимістичний прогноз.*

Оптимісти́чність, ності, *ж.*

Оптимі́стка, и, *ж.*

О́ПТИМУМ, у, *ч.*, *книжн.* Сукупність найсприятливіших умов для чого-небудь. *Оптимум Парето.*

ОПТÓМЕТР, а, *ч.* Прилад для визначення гостроти зору.

ОПТОФÓН, а, *ч.* Прилад, який дозволяє сліпим читати.

ОПÝНЦІЯ, ї, *ж.* Багаторічна рослина родини кактусових з м'ясистим плоским стеблом і їстівними плодами.

О́ПУС, у, *ч.* 1. *муз.* Окремий музичний твір, позначений номером серед інших творів композитора. 2. *ірон.* Будь-який літературний, мистецький або науковий твір.

ОПЦІÓН, у, *ч.* 1. *фін.* Включена у біржову угоду умова, згідно з якою одній зі сторін надається право вибору між альтернативними елементами угоди. *Опціон валютний. Опціон без грошей.* 2. *мор.* Надане фрахтівникові право вибору між альтернативними умовами в договорі морського перевезення. 3. *фін.* Право купівлі акцій за твердими цінами, яке надає компанія своїм службовцям. 4. *юр.* Попередня угода про укладення договору на майбутнє у терміни, обумовлені сторонами (застосовують в авторському праві під час укладання угод про видання творів авторів однієї держави в іншій).

Опціóнний, а, е. *Опціонна позика. Опціонна премія. Опціонний дилер.*

О́ПЦІЯ, ї, *ж.* 1. *спец.* Пільга, яку надає покупцеві продавець. 2. *інформ.* Підрозділ меню — набір можливих настроювань якого-небудь параметра комп'ютерної програми.

ОРÁКУЛ, а, *ч.* 1. У стародавніх греків, римлян та деяких народів Сходу — пророцтво, що нібито йшло від богів і витлумачувалося жерцями; жрець, який це пророцтво витлумачував. 2. Місце, храм, де звучали ці пророцтва. 3. *перен.* Особа, висловлювання якої визнаються незаперечною істиною.

Орáкульство, а, *с.* Віщування оракула.

Орáкульський, а, е.

ОРÁЛЬНИЙ, а, е, *фізіол.* Який міститься у порожнині рота, відбувається через рот; ротовий. *Оральний прийом ліків.*

ОРАНГУТÁН, ОРАНГУТАНГ, а, *ч.* Велика людиноподібна мавпа, що живе на островах Суматрі і Калімантані.

ОРАНЖÁД, у, *ч.* Прохолодний напій з апельсиновим соком.

Оранжáдний, а, е.

ОРАНЖЕРÉЯ, ї, *ж.* Засклене приміщення для вирощування або перезимівлі рослин у закритому ґрунті; теплиця.

Оранжерéйка, и, *ж.*

Оранжерéйний, а, е. *Оранжерейне господарство. Оранжерейна рослина. Оранжерейна квітка.*

ОРÁНТА, и, *ж.* В іконопису — зображення Богоматері у повний зріст без дитини з піднятими в жесті заступницької молитви руками.

ОРÁТОР, а, *ч.* Той, хто володіє мистецтвом виголошування промов.

Орáторка, и, *ж.*

Орáторство, а, *с.*, *розм.*

Орáторствувати, ую, уєш, *розм.* Виголошувати промову.

Орáторський, а, е. *Ораторське мистецтво.*

ОРАТÓРІЯ[1], ї, *ж.* Великий музичний твір для хору, співаків-солістів і симфонічного оркестру, написаний на драматичний сюжет і призначений для концертного виконання.

Ораторіáльний, а, е. *Ораторіальний жанр. Ораторіальна музика.*

Оратóрний, а, е. *Ораторний твір.*

ОРАТÓРІЯ[2], ї, *ж.* Приміщення у католицькому храмі для моління.

ОРБІ́ТА, и, *ж.* 1. *астр.* Шлях руху небесного тіла, штучного супутника Землі, орбітальної станції і т. ін. у космічному просторі навколо іншого тіла. 2. *анат.* Заглибина, в якій міститься очне яблуко; очна ямка. 3. *перен.* Межі, сфера поширення, впливу, діяльності і т. ін. кого-, чого-небудь.

Орбітáльний, а, е. *Орбітальні польоти супутників. Орбітальні станції. Орбітальна ракета. Верхній орбітальний м'яз очей.*

Орбі́тний, а, е. *Орбітний показник.*

ОРГÁЗМ, у, *ч.* 1. *фізіол.* Кульмінаційний момент статевого акту, сексуального

фантазування тощо, найвище статеве задоволення. 2. *перен.* Відчуття найвищого задоволення.

Оргасти́чний, а, е.

О́РГАН, *ч.* 1. *род.* а. Складова частина тваринного або рослинного організму, яка має певну будову і виконує одну або кілька функцій. *Органи дихання. Органи травлення. Надземні органи рослини.* 2. *род.* у. Знаряддя, засіб. 3. *род.* у. Установа, що виконує певні функції в галузі державного управління, контролю, нагляду і т. ін. *Адміністративні органи. Муніципальні органи. Слідчі органи.* 4. *род.* у. Періодичне видання (журнал, газета, бюлетень і т. ін.) якої-небудь партії, установи, організації, яке відбиває їх погляди і діяльність. *Орган уряду.* 5. *род.* а, *техн.* Складова частина, деталь різних механізмів, пристроїв і т. ін., що виконує певну функцію. *Робочий орган.*

ОРГА́Н, а, *ч.* Найбільший духовий клавішний музичний інструмент з набором труб, у які нагнітається повітря; музичний духовий інструмент, що діє автоматично.

Органі́ст, а, *ч.* Той, хто грає на органі.

Орга́нний, а, е. *Органна труба. Органна музика.*

ОРГАНА́ЙЗЕР, а, *ч.* Записна книжка, зокрема електронна, що дозволяє робити записи адрес, телефонів, вести облік витрат, планування тощо, містить також певний набір ділової інформації; програма комп'ютера, що виконує ті самі функції.

ОРГАНЕ́ЛИ, не́л, *мн.* (*одн.* **органе́ла**, и, *ж.*), *спец.* Утвори у найпростіших одноклітинних організмах, що виконують різні життєві функції.

ОРГАНЗА́, и́, *ж.* Напівпрозора цупка і легка тканина.

ОРГАНІЗА́ТОР, а, *ч.* 1. Той, хто організовує, засновує, налагоджує або впорядковує що-небудь; той, хто має здібності до організаційної роботи. 2. Тека, записник, підставка для канцелярського приладдя та ін., будова яких сприяє упорядкуванню й організації роботи; електронний записник з різними допоміжними засобами (калькулятором, календарем, годинником тощо).

Організа́торка, и, *ж.*

Організа́торський, а, е. *Організаторські здібності. Організаторська діяльність.*

ОРГАНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Дія, наслідком якої є створення, налагодження чого-небудь. *Організація виробництва. Організація експедиції.* 2. Об'єднання людей, суспільних груп, держав на базі спільності інтересів, мети, програми дій і т. ін. *Організація Об'єднаних Націй. Молодіжна організація. Будівельна організація.* 3. Особливості будови чого-небудь; структура. *Ритмічна організація вірша.* 4. Фізичні й психічні особливості окремої особи. *Духовна організація людини.*

Організаці́йний, а, е. *Організаційна структура апарату управління. Організаційні збори. Організаційні заходи. Організаційна робота. Організаційний відділ.*

Організо́ваний, а, е. *Організовані екскурсії.*

Організо́ваність, ності, *ж.*

Організо́вуваний, а, е.

Організо́вування, я, *с.*

Організува́ння, я, *с.*

Організо́вувати, ую, уєш, **організува́ти**, у́ю, у́єш. 1. Створювати, засновувати що-небудь, залучаючи до цього інших, спираючись на них. 2. Здійснювати певні заходи, розробляючи їх підготовку і проведення. *Організувати футбольне змагання. Організувати допомогу.* 3. Згуртовувати, об'єднувати кого-небудь з певною метою. 4. Чітко налагоджувати, належно впорядковувати що-небудь. *Організувати побут.*

ОРГАНІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Будь-яке живе тіло, істота. 2. Фізична або психофізична будова живого тіла, істоти. 3. *перен.* Неподільно зв'язані в одне ціле частини чого-небудь. *Державний організм. Фінансовий організм.*

ОРГАНІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Що стос. живої природи, тваринного і рослинного світу. *Органічні процеси.* Який характеризується життєвими процесами; живий. *Органічна матерія.* Який утворився з решток тваринних або рослинних організмів. *Органічна хімія. Органічне скло. Органічні добрива.* 2. Який стосується внутрішньої будови органів людини або тварини, зумовлений станом внутрішніх органів, організму. *Органічний розлад. Органічна хвороба. Органічне ураження.* 3. Який лежить у самій природі кого-, чого-небудь. 4. Який має риси, характер якоїсь структури, чого-небудь цілого; нерозривний. *Органічна частина.*

Органі́чність, ності, *ж.*

ОРГАНОГЕНЕ́З, у, *ч.*, *біол.* Процес утворення і розвитку органів тварин і рослин.

ОРГАНОГЕ́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **органоге́н**, у, *ч.*). Головні хімічні елементи, що входять до складу органічних речовин: вуглець, водень, кисень, азот.

Органоге́нний, а, е. *Органогенний елемент. Органогенні поклади. Органогенні породи. Органогенний мул.*

ОРГАНОГРА́ФІЯ, ї, *ж.*, *біол.* Вивчення і опис органів тварин і рослин.

Органо́граф, а, *ч.* *Вчений-органограф.*

Органографі́чний, а, е. *Органографічне дослідження.*

ОРГАНО́ЇДИ, ів, *мн.* (*одн.* **органоїд**, а, *ч.*), *біол.* Постійні складові елементи тваринної або рослинної клітини, що виконують певні функції в її життєдіяльності.

ОРГАНОЛЕ́ПТИКА, и, *ж.*, *спец.* Дослідження, визначення якості чого-небудь (ліків, харчових продуктів і т. ін.) органами чуття (зором, нюхом і т. ін.).

Органолепти́чний, а, е. *Органолептичний метод визначення якості продукції. Органолептичні показники.*

ОРГАНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь біології, що вивчає будову органів тварин і рослин.

ОРГАНО́Н, а, *ч.* Назва збірника трактатів з логіки давньогрецького філософа Аристотеля (384—322 рр. до н. е.).

ОРГАНОПАТОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. Який вивчає патології органів.

ОРГАНОПЛА́СТИКА, и, *ж.*, *мед.* Пересадка органа або тканини з лікувальною метою.

ОРГАНОПРЕПАРА́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **органопрепара́т**, у, *ч.*), *фарм.* Препарати, які одержують із різних органів тварин.

ОРГАНОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Лікування органопрепаратами.

Органотерапевти́чний, а, е. *Органотерапевтичний метод.*

О́РГІЯ, ї, *ж.* 1. В античних народів — святкування й обряди на честь богів вина і веселощів (Діоніса, Вакха). 2. *перен.* Бучний, нестримний бенкет, пиятика; розпусне задоволення сексуального потягу переважно за участю кількох партнерів.

ОРДА́, и́, *ж.* 1. *іст.* Об'єднання кількох кочових племен під владою одного хана у тюркських і монгольських народів; середньовічна феодальна держава у тюркських і монгольських народів, а також територія цієї держави. *Золота орда. Кримська орда.* 2. *перен.* Безладний, неорганізований натовп; велика кількість людей.

Орди́нець, нця, *ч.* Той, хто належав до орди (у 1 знач.).

Орди́нський, а, е.
ОРДА́ЛІЯ, ї, *ж.* Середньовічний спосіб встановлення провини людини т. зв. «Судом Божим» (випробуванням вогнем, водою, розпеченим залізом і т. ін.).
О́РДЕН[1], а, *ч.* Почесна відзнака, нагорода за військові, трудові або інші заслуги. *Бойовий орден.*
О́рденський[1], а, е. *Орденське свідоцтво.*
О́РДЕН[2], у, *ч.* 1. Чернеча або лицарсько-чернеча католицька громада з певним статутом. *Католицький орден. Лівонський орден.* 2. *заст.* Назва деяких таємних товариств, об'єднань. *Масонський орден.*
О́рденський[2], а, е. *Орденська організація. Орденський статут.*
О́РДЕР[1], а, *ч.* Письмове розпорядження; документ на одержання або видачу чого-небудь. *Ордер на квартиру. Касовий ордер.*
О́рдерний[1], а, е.
О́РДЕР[2], а, *ч.*, *архіт.* Вид архітектурної композиції, що складається з вертикальних (колон, пілястрів) і горизонтальних (антаблемента) частин у відповідній архітектурно-стильовій обробці; у класичній формі сформувався в Стародавній Греції.
О́рдерний[2], а, е. *Ордерні форми. Ордерний будинок.*
ОРДИНА́ЛЬНИЙ, а, е. Розміщений у певному порядку.
ОРДИНА́Р, а, *ч.*, *спец.* Середній рівень води в річці, озері і т. ін. за багато років.
ОРДИНА́РЕЦЬ, рця, *ч.* Військовослужбовець, на якого покладено обов'язки виконувати різні доручення командира або штабу.
Ордина́рський, а, е. *Ординарські обов'язки. Ординарська виправка.*
ОРДИНА́РНИЙ, а, е, *книжн.* 1. Який нічим не виділяється серед інших; звичайний, пересічний. 2. *заст.* Який займає вчену посаду, передбачену штатом; штатний.
Ордина́рність, ності, *ж.* *Ординарність думки.*
ОРДИНА́ТА, и, *ж.* У геометрії — одне з двох (трьох) чисел, що визначають положення точки на площині відносно прямокутної системи координат. *Вісь ординат.*
ОРДИНА́ТОР, а, *ч.* 1. Лікар, який безпосередньо провадить лікувально-профілактичну роботу в медичних закладах. 2. Лікар, який проходить курс спеціалізації в медичній установі, звичайно після закінчення навчального закладу.
Ордина́торка, и, *ж.*
Ордина́торський, а, е. *Ординаторська практика.*
Ординату́ра, и, *ж.* 1. Посада ординатора (у 1 знач.). 2. Форма підвищення кваліфікації лікарів у ВНЗ та науково-дослідних установах. *Клінічна ординатура. Закінчити ординатуру.*
ОРДО́ВИК, у, *ч.*, *геол.* Другий період палеозою.
ОРДОНА́НС, у, *ч.* 1. Королівський указ у Франції та Англії. 2. Урядовий акт у Франції і деяких інших країнах.
ОРЕА́ДА, и, *ж.* В античній міфології — гірська німфа.
ОРЕ́НДА, и, *ж.* 1. Засноване на договорі термінове відплатне розпорядження і користування будь-яким майном шляхом його передачі власником (орендодавцем) на певний час орендареві на договірних умовах. *Взяти в оренду.* 2. Плата за таке користування.
Оре́ндний, а, е. *Орендна платня. Орендний договір.*
Орендо́ваний, а, е. *Орендована земля. Орендоване приміщення.*
Орендува́ння, я, *с.* *Орендування землі.*
Орендува́ти, у́ю, у́єш. Брати в оренду; користуватися тим, що взяте в оренду.
ОРЕНДА́Р, я́, **ОРЕНДА́ТОР**, а, *ч.* Юридична або фізична особа, яка бере майно в оренду.
Оренда́рка, и, *ж.*
Оренда́рний, а, е.
Оренда́торка, и, *ж.*
Оренда́рський, а, е. *Орендарські відносини.*
Орендарюва́ти, ю́ю, ю́єш. Бути орендарем.
ОРЕО́Л, у, *ч.* 1. Променисте коло, сяйво навколо голови Бога, божества, святого на іконах, культових картинах, скульптурах і т. ін.; німб. 2. Світлове коло, яке оточує що-небудь на темному фоні. 3. *астр.* Яскраве біле сяйво навколо Сонця, Місяця, яскравих зірок. *Ореол Місяця.* 4. *перен.* Атмосфера слави, успіху, пошани, пов'язана з ким-, чим-небудь.
ОРИГА́МІ, *невідм.*, *с.* Старовинне японське декоративне мистецтво виготовлення об'ємних паперових фігур методом згинання прямокутних аркушів. *Історія оригамі*; фігура, виготовлена таким способом.
ОРИГІНА́Л, *ч.* 1. *род.* у. Те, що є основою для відтворення, копіювання, переробки і т. ін. 2. Текст, з якого роблять переклад на іншу мову; першотвір. 3. Текст, малюнок і т. ін. для поліграфічного відтворення. 4. *род.* а, *розм.* Людина, що виділяється своєю незвичайною вдачею, поведінкою і т. ін.; дивак.
ОРИГІНА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Який не є копією або підробкою чого-небудь; справжній, автентичний. *Оригінальний твір.* 2. Самостійний. *Оригінальний підхід до проблеми.* 3. Який привертає до себе увагу своєю незвичайністю, своєрідністю. *Оригінальний костюм.*
Оригіна́льність, ності, *ж.* *Оригінальність картини. Творча оригінальність.*
ОРИГІНА́ТОР, а, *ч.*, *спец.* Той, хто виводить нові сорти рослин.
ОРИКТОЦЕНО́З, у, *ч.*, *спец.* Сукупність скам'янілих решток викопних тварин і рослин певної місцевості.
ОРИФЛА́МА, и, *ж.* 1. Великий прапор, полотнище, прикріплене до шнура, перетягнутого вгорі через вулицю. 2. Штандарт, прапор французьких королів у добу Середньовіччя.
ОРІЄНТАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Вивчення історії, мови, культури народів Сходу; захоплення Сходом. 2. Орієнтальний (у 1 знач.), східний характер чого-небудь. *Орієнталізм колекції мод.*
Орієнталі́ст, а, *ч.*
Орієнталі́стка, и, *ж.*
ОРІЄНТАЛІ́СТИКА, и, *ж.* Сукупність наукових дисциплін, що вивчають історію, мови, культуру народів Сходу; сходознавство. *Українська орієнталістика.*
ОРІЄНТА́ЛЬНИЙ, а, е. Східний; характерний для країн Сходу. *Орієнтальні вірші.*
Орієнта́льність, ності, *ж.*
ОРІЄНТА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Визначення місця свого перебування в просторі або напряму свого руху; здатність визначати місце свого перебування в просторі або напрям свого руху. *Орієнтація на місцевості.* 2. Уміння розібратися в якихось обставинах, у навколишній обстановці. *Політична орієнтація.* 3. *перен.* Спрямування поглядів, діяльності залежно від конкретних умов; розрахунок на кого-, що-небудь у діяльності. *Орієнтація на споживача.*
Орієнтаці́йний, а, е. *Орієнтаційний план* (у 1 знач.).
Орієнто́ваний, а, е.
Орієнто́ваність, ності, *ж.*
Орієнтува́льний, а, е. *Орієнтувальний рефлекс. Орієнтувальна реакція* (у 1 знач.).
Орієнтува́ння, я, *с.*

Орієнтува́ти, у́ю, у́єш. 1. Допомагати кому-небудь визначати місце його перебування в просторі або напрям його руху. 2. Допомагати розібратися в якійсь важливій справі, складній ситуації і т. ін. 3. Спрямовувати чию-небудь діяльність у певний бік, визначати напрям, мету чиєї-небудь діяльності.

ОРІЄНТИ́Р, а, *ч.* 1. Примітний предмет, який допомагає орієнтуватися на місцевості. *Візуальний орієнтир.* 2. Спеціальний вказівний прилад, покажчик. *Світловий орієнтир.* 3. Обраний напрямок, мета діяльності. *Моральний орієнтир.*

Орієнти́рний, а, е.

ОРІЄНТО́ВНИЙ, а, е. Який дає лише загальне уявлення про що-небудь; приблизний. *Орієнтовні плани. Орієнтовний прогноз погоди.*

ОРІО́Н, а, *ч.* 1. У давньогрецькій міфології — велетень-мисливець, якого перетворили на сузір'я. 2 Екваторіальне сузір'я.

ОРІОНІ́ДИ, ів, *мн.* Метеори, шляхи яких ніби виходять із сузір'я Оріона.

ОРКА́Н, у, *ч.* 1. *заст.* Ураган. 2. *метеор.* Тропічний циклон, що виникає у Південній півкулі.

ОРКЕ́СТР, у, *ч.* 1. Ансамбль музичних інструментів, які одночасно беруть участь у виконанні музичного твору. *Духовий оркестр. Симфонічний оркестр.* 2. Група музикантів, що спільно виконують музичний твір на різних інструментах. 3. Місце перед сценою, де розміщуються музиканти.

Оркестра́нт, а, *ч.*

Оркестра́нтка, и, *ж.*

Оркестра́нтський, а, е.

Оркестро́ваний, а, е. *Оркестрована опера.*

Оркестро́вий, а, е. *Оркестрова сюїта* (у 2 знач.). *Оркестрова яма* (у 3 знач.).

Оркеструва́ння, я, *с.* Те саме, що **інструментува́ння**.

ОРКЕСТРУВА́ТИ, у́ю, у́єш. *Оркеструвати пісню.*

ОРКЕСТРІО́Н, а, *ч.*, *заст.* 1. Механічний музичний інструмент, який імітує оркестр, а своїм виглядом нагадує орган. 2. Місце біля сцени, де стоїть цей інструмент.

ОРНА́МЕНТ, у, *ч.* 1. *мист.* Візерунок, побудований на ритмічному повторенні геометричних елементів або стилізованих рослинних чи тваринних мотивів. *Геометричний орнамент.* 2. *перен.* Елементи оздоблення мови, музичного твору і т. ін. *Словесний орнамент.*

Орнаменталі́ст, а, *ч.* *Буковинський орнаменталіст.*

Орнамента́льний, а, е. 1. *Орнаментальний мотив. Орнаментальна смуга. Орнаментальний візерунок для вишивання* (у 1 знач.). 2. *перен.* Який має декоративний характер; пишний, вишуканий (про стиль, мову і т. ін.).

Орнамента́льність, ності, *ж.* *Орнаментальність стилю письменника.*

Орнамента́ція, ї, *ж.* 1. *мист.* Прикрашання орнаментом. 2. *мист.* Те саме, що **орнаме́нтика**. *Орнаментація посуду.* 3. *перен.* Сукупність елементів, які оздоблюють що-небудь (музичний твір, мову і т. ін.).

Орнаме́нтика, и, *ж.* 1. *мист.* Сукупність елементів орнаменту в якому-небудь художньому стилі або творі мистецтва, архітектури. *Геометрична орнаментика.* 2. Мистецтво, техніка орнаментування.

Орнаменти́ст, а, *ч.*

Орна́ментний, а, е. *Орнаментні мотиви. Орнаментний малюнок.*

Орнаменто́ваний, а, е. *Орнаментовані кожушки.*

Орнаментува́ння, я, *с.* *Орнаментування фасадів.*

Орнаментува́ти, у́ю, у́єш. 1. *мист.* Оздоблювати орнаментом. 2. *перен.* Оздоблювати чим-небудь мову, музичний твір і т. ін.

ОРНІТИ́Н, у, *ч.* Амінокислота, яка відіграє роль каталізатора в біосинтезі сечовини.

ОРНІТО... Перша частина складних слів, що відповідає поняттю «птах».

ОРНІТО́З, у, *ч.* Інфекційне захворювання, переносниками якого є птахи.

ОРНІТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ зоології, що вивчає птахів.

Орнітоло́г, а, *ч.*

Орнітологі́чний, а, е. *Орнітологічний відділ. Орнітологічний заповідник. Орнітологічна фауна.*

ОРНІТОМІ́М, а, *ч.* Беззубий хижий динозавр крейдяного періоду, будовою черепа і скелета схожий на птаха.

ОРНІТО́НІМ, а, *ч.*, *лінгв.* Назва птаха.

ОРНІТОПО́Д, а, *ч.* Рослиноїдний динозавр, який пересувався на задніх кінцівках подібно до птахів.

ОРНІТОПТЕ́Р, а, *ч.*, *ав.* Важчий від повітря літальний апарат, крила якого рухаються у польоті подібно до пташиних.

ОРНІТОФА́УНА, и, *ж.*, *зоол.* Сукупність птахів, що населяють певну територію або живуть у певний період історії Землі. *Орнітофауна України.*

ОРНІТОФІЛІ́Я, ї, *ж.*, *бот.* Пристосування рослин, головним чином тропічних, до запилення птахами.

Орнітофі́льний, а, е. *Орнітофільні рослини.*

ОРНІТОХО́РІЯ, ї, *ж.* Поширення плодів та насіння птахами, які їх їдять, роблять з них запаси або переносять з брудом на лапах.

ОРОГЕНЕ́З, ОРОГЕНЕ́ЗИС, у, *ч.*, *геол.* Сукупність складчастих та розривних рухів земної кори, внаслідок яких утворюються гори.

Орогені́чний, а, е.

ОРОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Розділ фізичної географії, що вивчає рельєф земної поверхні. 2. *спец.* Характер, особливості рельєфу якої-небудь частини земної поверхні.

Орографі́чний, а, е.

ОРОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Методи вимірювання форм земної поверхні.

ОРО́НІМ, а, *ч.*, *лінгв.* Назва гори, височини, підвищення земної поверхні.

ОРТ[1], у, *ч.*, *гірн.* Горизонтальні підземні виробки, що не мають безпосереднього виходу на поверхню.

ОРТ[2], у, *ч.*, *мат.* Вектор, абсолютна величина якого дорівнює одиниці; одиничний вектор.

ОРТИКО́Н, у, *ч.* Передавальна телевізійна трубка для перетворення світлового зображення на електричні імпульси.

ОРТИ́Т, у, *ч.* Мінерал класу силікатів, бурого або чорного кольору із скляним блиском, радіоактивний; сировина для добування рідкісноземельних елементів та торію.

ОРТО... Перша частина складних слів, що відповідає поняттям «прямий», «правильний».

ОРТОГЕНЕ́З, у, *ч.*, *біол.* Концепція розвитку живої природи, згідно з якою еволюція зумовлена визначеною наперед доцільністю в природі.

ОРТОГНАТИ́ЗМ, у, *ч.* В антропології — тип профілю обличчя людини, коли верхня щелепа не виступає вперед за загальну фронтальну площину обличчя.

ОРТОГОНА́ЛЬНИЙ, а, е, *геом.* 1. Прямокутний. 2. Який утворює прямий кут.

Ортогона́льність, ності, *ж.*

ОРТОДО́КС, а, *ч.*, *книжн.* Людина, яка дотримується ортодоксальних поглядів.

Ортодокса́льний, а, е. Який неухильно дотримується принципів якого-небудь учення, світогляду; послідовний; послідовно витриманий у дусі якого-небудь учення. *Ортодоксальні погляди. Ортодоксальна позиція.*

Ортодокса́льність, ності, *ж. Ортодоксальність поглядів.*

Ортодо́ксія, ї, *ж.* Неухильне дотримання принципів якого-небудь учення, світогляду.

ОРТОДО́НТІ́Я, ї, *ж.* Розділ стоматології, що вивчає дефекти будови зубів та прикусу і розробляє методи їх усунення і лікування.

Ортодо́нт, а, *ч.*

ОРТОДРО́МА, и, **ОРТОДРО́МІЯ**, ї, *ж.* 1. *геом.* Найкоротша лінія між двома точками сфери (у 1 знач.). 2. *ав.*, *мор.* Лінія руху корабля або літака, що являє собою відрізок дуги великого кола.

ОРТОКЛА́З, у, *ч.*, *мін.* Калієвий польовий шпат, що є основною складовою частиною гранітів, порфирів, гнейсів.

ОРТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ мовознавства, що вивчає мовні норми та доцільність використання варіантних мовних форм.

Ортологі́чний, а, е. *Ортологічні дослідження.*

ОРТОПЕ́ДІ́Я, ї, *ж.* Розділ медицини, що займається вивченням, лікуванням і профілактикою стійких деформацій скелета або окремих його частин (перев. опорно-рухових органів). *Інститут ортопедії.*

Ортопе́д, а, *ч.*

Ортопеди́ст, а, *ч.*

Ортопеди́чний, а, е. *Ортопедичний відділ. Ортопедична стоматологія. Ортопедичні апарати. Ортопедичне взуття.*

ОРТОПТЕ́Р, а, *ч.* Літальний апарат, що рухається за рахунок прямих ударів крил по повітрю; спрощений різновид орнітоптера.

ОРТОСКО́П, а, *ч.*, *військ.* Прилад для контролю за прицілом.

ОРТОТРОПІ́ЗМ, у, *ч.*, *бот.* Здатність бічних органів рослин рости паралельно до напрямку зовнішнього подразнення.

ОРТОХРОМАТИ́ЧНИЙ, а, е, *спец.* Який має підвищену чутливість до зеленого та жовтого проміння (про фотоматеріали).

ОРТОЦЕ́НТР, а, *ч.*, *мат.* Точка перетину висот трикутника.

ОРФАРІО́Н, *див.* **орферіо́н**.

ОРФЕ́Й, я, *ч.* 1. У давньогрецькій міфології — музикант і співак, спів якого причаровував не тільки людей, але й диких звірів, річки, скелі. 2. *перен.* Солодкозвучний співець.

ОРФЕО́Н, а, *ч.* Різновид струнного смичково-клавішного музичного інструмента — смичкового клавіра.

ОРФЕРІО́Н, **ОРФАРІО́Н**, а, *ч.* Старовинний струнний щипковий музичний інструмент — різновид гітари.

ОРФОГРА́МА, и, *ж.*, *лінгв.* Написання слів або словосполучень, яке відповідає правилам орфографії. *Вивчати орфограми.*

ОРФОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Система усталених правил написання слів якої-небудь мови; правопис. *Правила орфографії.* 2. Розділ мовознавства, що вивчає та розробляє систему таких правил.

Орфографі́чний, а, е. *Орфографічний словник.*

ОРФОЕ́ПІЯ, ї, *ж.* 1. Система усталених правил літературної вимови якої-небудь мови. 2. Розділ мовознавства, що вивчає норми літературної вимови.

Орфоепі́чний, а, е. *Орфоепічні норми. Орфоепічний словник.*

ОРХЕ́СТРА, и, *ж.* Центральна, округлої форми частина театру в Стародавній Греції, на якій виступав хор і артисти.

ОРХІДЕ́Я, ї, *ж.* Тропічна трав'яниста рослина родини зозулинцевих із запашними квітками різного кольору і оригінальної, вишуканої форми. *Букет орхідей.*

ОРХІ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запалення яєчка.

ОРША́Д, у, *ч.* Прохолодний напій з мигдалевого молока з цукром.

ОСА́ННА, и, *ж.* 1. *церк.* Молитовний вигук стародавніх євреїв і християн: спаси!, порятуй! 2. *перен.*, *заст.* Уславлення кого-, чого-небудь; слава, хвала.

ОСЕЇ́Н, у, *ч.*, *спец.* Основна складова частина кісткової тканини.

ОСІ́РІС, а, *ч.* У давньоєгипетській міфології — бог підземного царства, утілення сили природи, що вмирає і воскресає щороку.

ОСМА́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **осма́н**, а, *ч.*; **осма́нка**, и, *ж.*). Давня назва турків — населення Османської імперії.

Осма́нський, а, е.

ОСМАНІ́ЗМ, у, *ч.* Ідейно-політична доктрина у Туреччині кінця XIX ст., згідно з якою народи Османської імперії повинні були злитися у так звану «османську націю».

О́СМІЙ, ю, *ч.* Хімічний елемент, платиновий метал. Каталізатор багатьох реакцій, компонент надтвердих сплавів з іридієм.

ОСМО́МЕТР, а, *ч.* Прилад, яким вимірюють осмотичний тиск.

ОСМОРЕГУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *фізіол.* Фізико-хімічні та фізіологічні процеси, що забезпечують відносну сталість осмотичного тиску внутрішнього середовища організму — крові, лімфи тощо.

О́СМОС, у, *ч.*, *спец.* Проникнення розчинника крізь напівпроникні перетинки, що розділяють розчин і чистий розчинник або розчини різної концентрації.

Осмоти́чний, а, е. *Осмотичний процес.*

Осмоти́чність, ності, *ж.*

ОСТ, у, *ч.*, *мор.*, *метеор.* 1. Схід, східний напрям. 2. Східний вітер.

ОСТЕЇ́Т, **ОСТИ́Т** у, *ч.*, *мед.* Запалення кісткової тканини.

ОСТЕО... Перша частина складних слів, що відповідає значенню «патологічні зміни в кістках і суглобах».

ОСТЕОАНТРОПОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ медицини, що вивчає патологічні зміни в кістках і суглобах.

ОСТЕОБЛА́СТИ, ів, *мн.* (*одн.* **остеобла́ст**, а, *ч.*). Клітини, що беруть участь у побудові кісткової тканини, її розвитку та регенерації.

ОСТЕОГЕ́ННИЙ, а, е, *фарм.* Який сприяє росту кісткової тканини.

ОСТЕОДИСПЛАЗІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Уроджена деформація кісток — надлишковий розвиток кісткової тканини.

ОСТЕОДИСТРОФІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Деформація кісток унаслідок порушення обміну речовин у кістковій тканині.

ОСТЕОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ анатомії, що вивчає форму і будову кісток у взаємозв'язку з їхньою функцією.

Остео́лог, а, *ч.*

Остеологі́чний, а, е.

ОСТЕО́МА, и, *ж.*, *мед.*, *вет.* Доброякісна пухлина, що утворюється з кісткової тканини.

ОСТЕОМАЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *мед.*, *вет.* Розм'якання і деформація кісток у людей і тварин внаслідок порушення обміну речовин.

ОСТЕОМІЄЛІ́Т, у, *ч.*, *мед.*, *вет.* Запальне ураження кістки і кісткового мозку у людей і тварин.

ОСТЕО́Н, у, *ч.* Структурна одиниця компактної речовини кісток у хребетних тварин і людини.

ОСТЕОПЛА́СТИКА, и, *ж.* Операція пересадки кісткової тканини.

ОСТЕОСИ́НТЕЗ, у, *ч.*, *мед.*, *вет.* Оперативне лікування переломів методом з'єднання уламків кісток металевим або пластиковим штифтом і т. ін.

ОСТЕОСКЛЕРО́З, у, *ч.*, *мед.* Хворобливе затвердіння кісткової тканини.

ОСТЕОТОМІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Операція розтину кістки.

ОСТЕОХОНДРО́З, у, *ч.*, *мед.* Дистрофічний процес у кістковій і хрящовій тканинах, що супроводжується болями і обмеженням рухливості.

ОСТЕРІ́Я, ї, *ж.* Корчма в Італії.

ОСТИНА́ТО[1], *невідм.*, *с.*, *муз.* Тема у складі музичного твору, яка повторюється багатократно, наполегливо.

Остина́нтний, а, е.

ОСТИНА́ТО[2], *присл.*, *муз.* Багатократно, наполегливо (про музичну тему).

ОСТИ́Т, *див.* **остеї́т**.

ОСТРАКІ́ЗМ, у, *ч.* 1. У Стародавній Греції — вигнання небезпечних осіб, злочинців за межі міста, держави без права повернення. 2. *перен.* Різкий осуд кого-, чого-небудь, гоніння на когось, щось.

ОСЦИЛОГРА́МА, и, *ж.*, *спец.* Крива якого-небудь електричного процесу, записана осцилографом.

ОСЦИЛО́ГРАФ, а, *ч.*, *спец.* Прилад для записів і спостереження динаміки змін будь-яких фізичних величин після перетворення їх на зміни електричної напруги. *Електронний осцилограф. Шлейфовий осцилограф.*

Осцилографі́чний, а, е.

Осцилогра́фія, ї, *ж.* Метод дослідження змін будь-яких фізичних величин за допомогою електровимірювальних приладів.

Осцилографува́ння, я, *с.* Запис і спостереження змін будь-яких фізичних величин за допомогою осцилографа.

ОСЦИЛОСКО́П, а, *ч.*, *спец.* Прилад для спостереження над процесами в електричних ланцюгах; спрощений осцилограф.

ОСЦИЛЯ́ТОР, а, *ч.*, *спец.* Маятник або будь-яка інша система, здатна коливатися.

ОСЦИЛЯТО́РІЯ, ї, *ж.* Рід синьо-зелених водоростей, що ростуть у різноманітних умовах (у водоймах, на ґрунтах тощо).

ОСЦИЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Коливання.

ОТЕ́ЛЬ, ю, *ч.* Готель.

Оте́льний, а, е. *Отельний номер.*

ОТЕНІ́Т, у, *ч.* Зеленувато-жовтий, сіро-жовтий мінерал.

О́ТЕРТРАЛ, а, *ч.* Рибальський невід, який буксирують за судном на довгому сталевому тросі.

ОТИ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запалення слизової оболонки вуха.

ОТІАТРІ́Я, ї, *ж.* Наука про будову вуха, його хвороби та їх лікування.

Отіа́тр, а, *ч.*

ОТ-КУТЮ́Р, *невідм.* 1. Те саме, що висока мода. 2. Художники-модельєри, представники будинків моди, творці високої моди, що створюють напрямок у світовій моді. 3. Моделі одягу, створювані такими майстрами (пор. прет-а-порте).

ОТО... Перша частина складних слів, що відповідає поняттям «вушний», «вушна хвороба».

ОТОЛАРИНГОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ медицини, який вивчає хвороби вуха, горла, носа та розробляє методи їх лікування.

Отоларинго́лог, а, *ч.*

Отоларингологі́чний, а, е. *Отоларингологічне відділення.*

ОТОЛІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **отолі́т**, у, *ч.*), *анат.* Тверді утворення в слухових пухирцях або в лабіринті у внутрішньому вусі, які є частиною органу рівноваги у людини і тварин.

Отолі́товий, а, е.

ОТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ отоларингології — наука про хвороби вуха.

Отологі́чний, а, е.

ОТОМА́НКА, и, *ж.* М'який диван з подушками замість спинки та двома валиками.

ОТОСКЛЕРО́З, у, *ч.* Хронічне захворювання внутрішнього вуха, при якому руйнується кісткова тканина вушного лабіринту і розвивається глухота.

ОТОСКО́П, а, *ч.* Медичний інструмент для огляду вуха.

Отоскопі́я, ї, *ж.* Метод огляду, дослідження вуха отоскопом.

ОФЕРЕ́НТ, а, *ч.*, *юр.* Особа, яка подає оферту.

ОФЕ́РТА, и, *ж.*, *юр.* Пропозиція про укладення угоди з детальним зазначенням її умов.

ОФІКАЛЬЦИ́Т, у, *ч.* Гірська порода жовтого, блакитного або зеленуватого кольору, що використовується для внутрішнього оздоблення будинків.

ОФІКЛЕЇ́Д, а, *ч.*, *муз.* Духовий інструмент, який входив до складу симфонічного оркестру, а з середини XIX ст. був замінений тубою.

О́ФІС, у, *ч.* 1. Відділ установи, де ведеться оформлення документації; канцелярія, контора. 2. Приміщення для такого відділу.

О́фісний, а, е. *Офісні меблі.*

ОФІ́Т, у, *ч.* Світлий мінерал різноманітних відтінків; різновид серпентину. *Мозаїка з офіту.*

Офі́товий, а, е.

ОФІУ́РИ, ів, *мн.*, *зоол.* Безхребетні тварини, тіло яких складається з диска і п'яти променів, які змієподібно рухаються; змієхвостки.

ОФІЦЕ́Р, а, *ч.* Особа командного та начальницького складу збройних сил, що має військове звання від молодшого лейтенанта до полковника включно.

Офіце́рик, а, *ч.*, *розм.*

Офіце́рство, а, *с.*

Офіце́рський, а, е. *Офіцерська школа. Офіцерська їдальня. Офіцерський мундир.*

ОФІЦІА́Л, а, *ч.* 1. У Стародавньому Римі чиновник при магістраті. 2. У Середні віки — чиновник при єпископі для ведення світських справ, а також церковний суддя.

ОФІЦІА́НТ, а, *ч.* Працівник їдальні, ресторану і т. ін., що обслуговує відвідувачів, подаючи страви.

Офіціа́нтка, и, *ж.*

Офіціа́нтський, а, е. *Офіціантська куртка.*

ОФІЦІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Урядовий, службовий; виданий урядовою установою. *Офіційне повідомлення. Офіційна особа. Офіційний представник.* 2. Витриманий відповідно до встановлених правил, формальностей. *Офіційна зустріч.* 3. Позбавлений невимушеності, безпосередності; підкреслено ввічливий, стриманий, діловий. *Офіційний тон.*

Офіці́йність, ності, *ж.*

ОФІЦІО́З, у, *ч.* 1. Періодичне видання, що офіційно не є органом уряду або правлячої партії, але виражає їхні погляди. 2. Офіційні думки, погляди тощо. 3. *збірн.* Групи людей, близьких до влади.

Офіціо́зний, а, е. *Офіціозна преса.*

Офіціо́зність, ності, *ж.*

ОФЛА́ЙН, у, *ч.* 1. Автономний, не підключений до обчислювальної системи. 2. Вимкнений (про пристрій).

ОФО́РТ, *ч.* 1. *род.* у. Спосіб поглибленого гравіювання на металі за допомогою кислот. 2 *род.* а. Гравюра на міді або цинку з малюнком, протравленим кислотами, а також друкарський відбиток з такої гравюри.

Офорти́ст, а, *ч.*

Офорти́стка, и, *ж.*

Офо́ртний, а, е. *Офортні пейзажі* (у 1 знач.). *Офортний станок* (у 2 знач.).

ОФСА́ЙД, у, *ч.*, *спорт.* У футболі, хокеї — положення, коли гравець займає вигідну позицію з порушенням правил — перебуває «поза грою».

Офса́йдний, а, е.

ОФСЕ́Т, у, *ч.*, *друк.* Спосіб друкування, при якому зображення передається з друкарської форми на гумову стрічку, а з неї на папір.

Офсе́тний, а, е. *Офсетний друк. Офсетний папір. Офсетна машина. Офсетний цех.*

Офсе́тник, а, *ч.* Фахівець з офсетного друку.

ОФТАЛЬМІ́Я, ї, *ж.* Захворювання очей, перев. запального характеру.

ОФТАЛЬМО... Перша частина складних слів, що відповідає поняттям «очний», «очна хвороба».

ОФТАЛЬМОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про очні хвороби та їх лікування.

Офтальмо́лог, а, *ч.*

Офтальмологі́чний, а, е. *Офтальмологічні дослідження. Офтальмологічні інструменти.*

ОФТАЛЬМОСКО́П, а, *ч.* Оптичний прилад, за допомогою якого досліджується очне дно.

Офтальмоскопі́чний, а, е. *Офтальмоскопічне обстеження пацієнта.*

Офтальмоскопі́я, ї, *ж.* Метод дослідження внутрішньої поверхні (дна) очного яблука.

ОФШО́Р, у, *ч.*, *екон.* 1. Центр міжнародного підприємництва, що надає іноземним співучасникам пільги для проведення ними фінансово-кредитних операцій; компанія, що працює на території іншої країни. 2. Територія, що надає пільговий режим для фінансово-кредитних операцій з іноземними учасниками, а також в іноземній валюті.

Офшо́рний, а, е. *Офшорний бізнес. Офшорна зона. Офшорна компанія. Офшорний центр. Офшорний фонд.*

ОХЛОКРА́ТІЯ, ї, *ж.*, *політ.* 1. У Стародавньогрецьких вченнях про державу — панування неорганізованої юрби, черні. 2. Маси людей, що висувають різні вимоги соціально-економічного та політичного характеру.

Охлократи́чний, а, е.

П

ПА. Окремий танцювальний рух.

ПАБ, а, *ч.* Пивний бар, який є своєрідним клубом для місцевих жителів в англомовних країнах.

ПА́БЛИК РИЛЕ́ЙШНЗ, *див.* **піа́р**.

ПАБЛІ́СИТІ, *невідм.*, *с.* 1. Реклама, рекламування. 2. Популярність, відомість. *Створити пабліситі. Організувати пабліситі.*

ПАВІА́Н, а, *ч.* Велика мавпа з пишною шерстю, видовженою мордою і майже червоними сідничними мозолями, що живе в Африці та Аравії.

ПАВІЛЬЙО́Н, у, *ч.* 1. Невелика легка будівля з покриттям у саду, парку. 2. Тимчасова або постійна споруда, призначена для розміщення експонатів якої-небудь виставки. 3. Приміщення, обладнане для кінозйомок і фотографування, а також декорація в приміщенні кіностудії, побудована для знімання якої-небудь сцени фільму.

Павільйо́нний, а, е. *Павільйонна тиша* (у 1 знач.). *Павільйонні кінозйомки* (у 3 знач.).

ПАВЛО́ВНІЯ, ї, *ж.* Рід дерев родини ранникових.

ПАГАМЕ́НТ, у, *ч.* Плата готівкою.

ПАГІНА́ЦІЯ, ї, *ж.* Послідовна нумерація сторінок, колонок, ілюстрацій рукопису або книжки.

ПА́ГОДА, и, *ж.* Буддійський або індуїстський храм.

ПАДЕБА́СК, а, *ч.* Один з найпоширеніших танцювальних рухів — несподівана зміна ніг у стрибку з переступанням після цього.

ПАДЕГРА́С, у, *ч.* Бальний повільний танець, а також музика до нього.

ПА-ДЕ-ДЕ́, *невідм.*, *с. і ч.* Парний танець, що є однією з основних балетних танцювальних форм, а також музика до нього.

ПАДЕКА́ТР, у, *ч.* 1. Бальний танець чотиридольного розміру, який поєднує короткий крок з вальсовими рухами, а також музика до нього; музичний розмір — 12/8, 4/4. 2. Балетний танець для чотирьох виконавців, а також музика до нього.

ПАДЕПАТИНЕ́Р, у, *ч.* Бальний танець дводольного розміру, побудований на плавних, легких рухах, а також музика до нього; музичний розмір — 2/4, іноді 4/4.

ПАДЕСПА́НЬ, і, *ж.* Бальний танець тридольного розміру, який поєднує балансуючі рухи з вальсовими, а також музика до нього; музичний розмір — 3/4.

ПА-ДЕ-ТРУА́, *невідм.*, *с. і ч.* Балетний танець для трьох виконавців, а також музика до нього; музичний розмір — 3/4.

ПАДИША́Х, а, *ч.* Титул монарха в деяких країнах Близького і Середнього Сходу, а також особа, що носить цей титул.

ПА́ДРЕ, *невідм.*, *ч.* В Італії — форма звертання до католицького священика.

ПАЖ, а, *ч.* 1. У Середні віки — хлопчик, юнак дворянського роду, який перебував при знатній особі (феодалі, королі і т. ін.) й виконував певні обов'язки. 2. У старій Росії і західноєвропейських країнах до початку XIX століття — нижча придворна посада, а також особа на цій посаді. 3. У Росії в XIX ст. — вихованець пажеського корпусу.

Па́жеський, а, е. *Пажеський корпус.*

ПАЗИГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Загальнозрозуміле письмо; передавання думки знаками, зрозумілими багатьом народам світу (напр. нотне письмо).

ПАЗЛИ, ів, *мн.* Іграшка-головоломка, що являє собою мозаїчну картинку, яку треба скласти з окремих шматочків (елементів), що змикаються залежно від їх форми, обрисів.

ПАЙ, па́ю, *ч.* 1. Частка, яка вноситься в капітал якого-небудь товариства (кооперативного, акціонерного і т. ін.) кожним його членом або дістається кожному при його розподілі. *Кооперативний пай.* 2. Частка, яку вносить у що-небудь спільне окремий учасник або яка припадає на кого-небудь.

Пайови́й, а́, е́. *Пайовий внесок. Пайовий фонд.*

ПА́ЙЗА[1], и, *ж.* Однорічна кормова рослина родини злакових, яка має гроноподібну видовжену волоть і гостре по краях листя.

ПА́ЙЗА[2], и, *ж.* Табличка як посвідчення і перепустка, яку видавали монгольські хани особам, вирядживаним з певним дорученням.

ПАЙО́Л, у, *ч.*, *мор.* Дерев'яний поміст у трюмі вантажного морського судна.

ПАК, у, *ч.* Багаторічний дрейфуючий морський лід, який створює міцні льодові поля в полярних басейнах.

Па́ковий, а, е. *Пакова крига.*

ПАКГА́УЗ, у, *ч.* Закритий склад для короткострокового зберігання вантажів при залізничних станціях, у портах, митницях і т. ін.

Пакга́узний, а, е. *Пакгаузне приміщення.*

ПА́КЕР, а, *ч.* Носильник на залізниці.

ПАКЕ́Т, а, *ч.* 1. Те саме, що пакунок. *Передати пакет.* 2. Паперовий, целофановий мішок або обгортка для пакування речей, продуктів тощо; картонна коробка для пакування молочної продукції, соків і т. ін. 3. Конверт з листом, переважно офіційного змісту. *Секретний пакет. Контрольний пакет акцій.* 4. Комплект взаємопов'язаних документів, пропозицій, що пропонуються до розгляду одночасно. *Пакет законопроектів. Пакет постанов. Пакет прикладних програм.* 5. *спец.* Стосовно однорідних (переважно будівельних) матеріалів. *Арматурні пакети. Пакети пиломатеріалів.*

Паке́тний, а, е. *Пакетне доставляння. Пакетне перевезення. Пакетне постачання. Пакетна угода* (у 1, 4, 5 знач.).

Паке́тик, а, *ч.*

ПАКЕТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Укладання яких-небудь матеріалів у пакет, пакетом. *Пакетизація продукції. Пакетизація законопроектів.*

Пакето́ваний, а, е. Той, що знаходиться у пакеті, пакетах; укладений таким чином.

Пакетува́льний, а, е.

Пакетува́льник, а, **Пакі́вни́к**, а́, *ч.* Той, хто здійснює пакетування.

Пакетува́льниця, Паківни́ця, і, *ж.*

Пакетува́ння, я, *с.*, *спец.* 1. Ув'язування, укладання виробничих вантажів у пакети. *Пакетування лісоматеріалів. Пакетування металобрухту.* 2. Комплектування, поєднання інформації блоком. *Пакетування інформації.*

Пакетува́ти, у́ю, у́єш. 1. Укладати, упаковувати в пакети (у 2 знач.). *Пакетувати пиломатеріали. Пакетувати цеглу.* 2. *спец.* Робити з чого-небудь пакети (у 4 знач.).

ПАКЕТБО́Т, а, *ч.*, *заст.* Невеликий морський поштово-пасажирський пароплав або парусник.

ПАККА́МЕРА, и, *ж.* Цех паперової фабрики, в якому сортується листовий папір.

ПАККА́РД, а, *ч.* Марка легкового автомобіля.

ПАКТ, у, *ч.* Міжнародна угода, звичайно великого політичного значення. *Пакт про права людини.*

ПАЛ, а, *ч.*, *мор.* Паля, чавунна тумба і т. ін., врита в землю біля пристані, до якої канатами прив'язується судно під час стоянки.

ПАЛАДИ́Н, а, *ч.* 1. У Середні віки — рицар із почту короля; відданий своєму королю або дамі, хоробрий, славетний рицар. 2. *перен.*, *перев. ірон.* Людина, віддана якій-небудь особі, пристрасний прихильник певної ідеї.

ПАЛА́ДІЙ, ю, *ч.* Рідкісний тугоплавкий метал сріблясто-білого кольору, що належить до платинових металів і використовується в техніці, медицині і т. ін. як каталізатор.

Пала́дистий, а, е. *Паладиста платина.*

Пала́дієвий, а, е. *Паладієвий каталізатор.*

Паладува́ння, я, *с.* *Електроліт для паладування. Електролітичне паладування.*

ПАЛА́ДІУМ, у, *ч.* 1. Статуя озброєного божества, найчастіше Афіни Паллади, яка, за віруваннями давніх греків, охороняла місто від небезпеки. 2. *перен.* Захист, оплот.

ПАЛАНКІ́Н, а, *ч.* У деяких країнах Азії, Африки і Південної Америки — криті ноші, які служать засобом пересування для багатих осіб.

ПАЛАНТИ́Н, а, *ч.* Жіноча хутряна або оксамитова накидка у вигляді широкого, довгого шарфа. *Соболевий палантин. Оксамитовий палантин.*

ПАЛА́С, а, *ч.* Двобічний безворсовий килим ручної або машинної роботи.

Пала́совий, а, е. *Паласове покриття.*

ПАЛА́ТА, и, *ж.* 1. *тільки мн.* Великий, багатий будинок з численними кімнатами; палац. 2. Окрема кімната для хворих у лікарні, лікувальному закладі. *Післяопераційна палата.* 3. У країнах з парламентарною формою правління — назва парламенту в цілому або кожної з його частин. *Палата лордів. Палата депутатів. Палата представників.* 4. Назва певних типів державних установ. *Книжкова палата. Торговельна палата. Промислова палата.*

ПАЛАТАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *лінгв.* Пом'якшення приголосних звуків завдяки додатковій участі у вимові середньої частини спинки язика — піднятті її до твердого піднебіння.

Палаталізо́ваний, а, е. *Палаталізований звук.*

Палаталізува́ти, у́ю, у́єш. *Піддавати палаталізації.*

ПАЛАТА́ЛЬНИЙ, а, е. Який завжди вимовляється з додатковим підняттям середньої частини спинки язика до твердого піднебіння (про звуки мови).

Палата́льність, ності, *ж.* Наявність пом'якшення (у приголосних звуків).

ПАЛАФІ́ТИ, ів, *мн.* Окремі житла чи цілі селища, споруджені на палях з дерев'яним помостом над водою чи болотом.

ПАЛА́Ц, у, *ч.* 1. Будинок величної архітектури, що має громадське або культурне призначення. *Палац урочистих подій. Палац одруження.* 2. Велика будівля з безліччю кімнат — місцеперебування королів, царів, гетьманів, ханів; пишний будинок з ознаками розкішного життя в ньому. 3. *перен.* Ідеальний образ чого-небудь.

Пала́цовий, а, е. *Палацовий ансамбль.*

ПАЛА́ЦЦО, *невідм.*, *с.* Міський приватний палац, звичайно в Італії.

ПАЛА́Ш, а́, *ч.* Холодна зброя з довгим прямим і широким двосічним клинком на кінці, яка нагадує шаблю.

ПАЛЕО... Перша частина складних слів, що має значення: а) стародавній; б) стосується вивчення глибокої давнини.

ПАЛЕОА́НТРОПИ, ів, *мн.* (*одн.* **палеоа́нтроп**, а, *ч.*). Неандертальці.

ПАЛЕОАНТРОПОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ антропології, що вивчає біологічну природу викопної людини, її раси і т. ін.

Палеоантропо́лог, а, *ч.*

Палеоантропологі́чний, а, е.

ПАЛЕОБІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про органічний світ минулих геологічних епох і життєві особливості їхніх представників.

Палеобіо́лог, а, *ч.*

Палеобіологі́чний, а, е. *Палеобіологічний метод.*

ПАЛЕОБІОЦЕНО́З, ПАЛЕОЦЕНО́З, у, *ч.* Сукупність рослин і тварин, що населяли в минулі геологічні епохи ділянку суходолу чи водойми з більш-менш однотипними умовами існування.

ПАЛЕОБОТА́НІКА, и, *ж.* Розділ палеонтології, що вивчає рослинний світ минулих геологічних епох.

Палеобота́нік, а, *ч.*

Палеоботані́чний, а, е. *Палеоботанічні дослідження.*

ПАЛЕОГЕ́Н, у, *ч.*, *археол.* Перший період кайнозойської ери історії геологічного розвитку Землі.

Палеоге́новий, а, е. *Палеогенові відклади. Палеогеновий період.*

ПАЛЕОГЕОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає фізико-географічні умови на поверхні Землі в стародавні геологічні епохи.

Палеогео́граф, а, *ч.*

Палеогеографі́чний, а, е. *Палеогеографічне дослідження.*

ПАЛЕОГЕОХІ́МІЯ, ї, *ж.* Розділ геохімії, що вивчає хімічний склад Землі, процеси й закони поширення хімічних елементів у Землі в минулі геологічні епохи.

Палеогеохі́мік, а, *ч.*

Палеогеохімі́чний, а, е.

ПАЛЕОГРАФІ́СТ, а, *ч.* Художник по дереву й міді.

ПАЛЕОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Допоміжна історико-філологічна дисципліна, що вивчає зовнішній вигляд і письмо стародавніх рукописів з метою їх правильного прочитання та встановлення часу й місця написання; особливості письма і зовнішнього вигляду стародавнього рукопису. *Палеографія староукраїнської пам'ятки.*

Палео́граф, а, *ч.* Фахівець з палеографії.

Палеографі́чний, а, е. *Палеографічний аналіз.*

ПАЛЕОЕКОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає спосіб життя й умови проживання вимерлих організмів, їх зміни в процесі історичного розвитку життя на Землі.

Палеоеко́лог, а, *ч.*

Палеоекологі́чний, а, е. *Палеоекологічні роботи. Палеоекологічний аналіз.*

ПАЛЕОЗА́ВР, а, *ч.* Величезна викопна ящірка.

ПАЛЕОЗО́Й, ю, *ч.* Давня група відкладень гірських порід та відповідна епоха геологічної історії Землі.

Палеозо́йський, а, е. *Палеозойські відклади. Палеозойська ера.*

ПАЛЕОЗООЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ палеонтології, що вивчає тваринний світ минулих геологічних епох.

Палеозоо́лог, а, *ч.*

Палеозоологі́чний, а, е.

ПАЛЕОЛІ́Т, у, *ч*, *спец.* Давній кам'яний вік; перший, найраніший період кам'яної доби.

Палеоліти́чний, а, е. *Палеолітична культура.*

ПАЛЕОМАГНЕТИ́ЗМ, у, *ч.* Властивість гірських порід намагнічуватися в період свого формування під дією магнітного поля планети і зберігати набуту намагніченість упродовж наступних епох.

Палеомагні́тний, а, е. *Палеомагнітні вимірювання.*

ПАЛЕОНТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає рослинний і тваринний світ минулих геологічних епох і поділяється на палеоботаніку і палеозоологію. *Музей палеонтології.*

Палеонто́лог, а, *ч.*

Палеонтологі́чний, а, е. *Палеонтологічний музей.*

ПАЛЕОПАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про хворобливі зміни у рослинних і тваринних організмах, що заселяли Землю в доісторичну добу.

Палеопато́лог, а, *ч.*

Палеопатологі́чний, а, е.

ПАЛЕОПІТЕ́К, а, *ч.* Викопна людиноподібна мавпа.

ПАЛЕОТЕ́РІЙ, я, *ч.* Викопна непарнокопита тварина, яка є найдавнішим предком коня.

ПАЛЕОТИ́ПИ, ів, *мн.* Стародавні книги XVI ст., що їх друкували з набірних форм.

ПАЛЕОФАУНІ́СТИКА, и, *ж.* Наука про тваринний світ минулого в різні геологічні епохи.

Палеофауні́ст, а, *ч.*

Палеофауністи́чний, а, е.

ПАЛЕОФІТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Те саме, що **палеобота́ніка**.

ПАЛЕОФЛОРИ́СТИКА, и, *ж.* Наука, що займається вивченням рослинного світу минулого в його історичному розвитку.

Палеофлори́ст, а, *ч.*

Палеофлористи́чний, а, е. *Палеофлористичні території.*

ПАЛЕОЦЕ́Н, у, *ч.* Рання епоха палеогену.

Палеоце́новий, а, е. *Палеоценова епоха.*

ПАЛЕОЦЕНО́З, *див.* **палеобіоцено́з.**

ПАЛЕ́СТРА, и, *ж.* У Стародавній Греції — гімнастична школа для хлопчиків.

ПАЛЕ́ТКА, и, *ж.* 1. *геод.* Розділена на квадрати прозора пластинка, яка служить для обчислювання площ на планах і картах. 2. У мистецтві Стародавнього Єгипту — кам'яна пластинка для розтирання фарб, часто прикрашена пласким рельєфом.

ПА́ЛІ, ль, *мн.* Одна з індійських мов, яку використовують у буддійській релігії та культурі.

ПАЛІАТИ́В, у, *ч.*, *книжн.* 1. Ліки чи який-небудь інший засіб, що дає тимчасове полегшення хворому, але не виліковує хвороби. 2. *перен.* Малодійовий захід, який лише частково або тимчасово забезпечує вихід із скрутного становища; напівзахід.

Паліати́вний, а, е.

ПАЛІМПСЕ́СТ, а, *ч.*, *лінгв.* Старовинний рукопис, звичайно пергаментний, з якого стерто попередній текст і на його місці написано новий.

ПАЛІНГЕНЕ́З, ПАЛІНГЕНЕ́ЗИС, у, *ч.*, *спец.* 1. Перетворення вивержених гірських порід шляхом переплавлення гранітів, гнейсів і сланців у глибоких зонах земної кори. *Явища палінгенезу.* 2. У біології — поява у зародка ознак, властивих дорослим формам далеких предків. 3. У буддизмі — нове народження.

ПАЛІНДРО́М, ПАЛІНДРО́МОН, а, *ч.*, *літ.* Слово або словосполучення, що однаково читається і з початку і з кінця, наприклад: мирим, око.

Паліндро́мний, а, е. *Паліндромна поезія. Паліндромна творчість. Паліндромний твір.*

ПАЛІНЕ́Р, у, *ч.* Малювання з натури.

ПАЛІНО́ДІЯ, ї, *ж.* 1. У Стародавній Греції — вірш, у якому автор зрікався сказаного у своїх попередніх творах. 2. *перен.* Швидке змінювання поглядів, думок.

ПАЛІНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Наука, що вивчає особливості будови пилку. *Займатися палінологією.*

Паліно́лог, а, *ч.*

Палінологі́чний, а, е. *Палінологічний аналіз. Палінологічні дослідження.*

ПАЛІСА́Д, у, *ч.* 1. Старовинна оборонна споруда у вигляді частоколу із товстих, загострених зверху колод. 2. Невеликий садок перед будинком.

Паліса́дний, а, е. *Палісадна огорожа.*

ПАЛІСА́НДР, а, *ч.* Цінна тверда деревина деяких тропічних дерев червоно-коричневого, темно-рожевого або фіолетового кольору, що йде на виготовлення музичних інструментів, дорогих меблів і т. ін., а також таке дерево.

Паліса́ндровий, а, е. *Палісандрове дерево.*

ПАЛІ́ТРА, и, *ж.* 1. Чотирикутна або овальна дощечка, пластинка, на якій живописець змішує і розтирає фарби. 2. *перен.* Сукупність, сполучення кольорів, характерне для окремої картини, творчості художника і т. ін. 3. *перен.* Сукупність виражальних засобів у творчості письменника, композитора і т. ін. 4. *перен.* Різноманіття поглядів, пропозицій тощо. *Палітра емоцій, почуттів.*

ПАЛЛА́ДА, и, *ж.* 1. Одне з імен давньогрецької богині Афіни. 2. Одна з малих планет Сонячної системи.

ПАЛО́ГРАФ, а, *ч.* Прилад, який реєструє вібрацію суден, мостів, будівельних конструкцій і т. ін.

ПАЛО́МНИК, а, *ч.* 1. Людина, що здійснює паломництво (у 1 знач.). 2. Учасник паломництва (у 2 знач.).

Пало́мництво, а, *с.* 1. Подорож вірян для поклоніння святим місцям. 2. Відвідування кого-, чого-небудь прихильниками, шанувальниками з метою висловлення своєї поваги, любові.

ПА́ЛТУС, а, *ч.* Риба родини камбалових, поширена у північних і далекосхідних морях.

Па́лтусовий, а, е.

ПА́ЛЬМА, и, *ж.* Рослина родини деревоподібних.

Па́льмовий, а, е. *Пальмове листя. Пальмова алея.*

ПАЛЬМЕРСТО́Н, а, *ч.* Довге пальто особливого крою.

ПАЛЬМЕ́ТА, и, *ж.* 1. Орнамент, який нагадує пальмове листя, і предмет з таким орнаментом. 2. Рослина, гілки якої формуються так, як лист пальми, тобто в одній площині.

Пальме́тний, а, е. *Пальметні сади.*

ПАЛЬМІ́РА, и, *ж.* 1. Образна назва міст, архітектура яких уражає розкішшю. 2. Пальма з твердою деревиною. 3. Один із друкарських шрифтів.

Пальмі́рський, а, е.

ПАЛЬМІТИ́Н, у, *ч.* Хімічна речовина, що входить до складу пальмової олії та інших жирів і використовується у миловарній промисловості.

Пальміти́новий, а, е. *Пальмітинова кислота.*

ПАЛЬПА́ЦІЯ, ї, *ж.* Метод медичного обстеження органів хворого за допомогою промацування крізь шкіру.

Пальпува́ти, у́ю, у́єш. Обстежувати пальпацією (хворого).

ПАЛЬТО́, а́, *с.* Верхній одяг з рукавами, застібкою спереду з верху до низу. *Зимове пальто. Демісезонне пальто.*

Пальто́вий, а, е. *Пальтова тканина.*
ПАЛЮДАМЕ́НТ, а, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — прямокутний плащ, що застібався на плечі. 2. Різновид завіси, що утворює над сценою немовби стелю, склепіння.
ПА́МПА, и, *ж.*, **ПАМПА́СИ**, ів, *мн.* Рівнинна область Південної Америки з субтропічним кліматом і степовою рослинністю.
Пампа́ський, а, е.
ПАМПЕ́РО, *невідм.*, *ч.* 1. Житель пампи. 2. Холодний штормовий вітер, що дме з пампи.
ПА́МПЕРС, а, *ч.* Різновид гігієнічної прокладки; підгузник.
ПАМФЛЕ́Т, а, *ч.* Публіцистичний твір сатиричного характеру, спрямований проти якого-небудь політичного або суспільного явища чи окремої особи.
Памфлети́ст, а, *ч.*
Памфлети́стка, и, *ж.*
Памфле́тний, а, е.
Памфле́тність, ності, *ж.*
ПАН, а, *ч.* У давньогрецькій міфології — бог лісів, покровитель пастухів та отар, що лякав своїм зовнішнім виглядом людей.
ПАН... Перша частина складних слів, що відповідає слову «все», вказуючи, що явище, виражене другою частиною слова, поширюється на що-небудь ціле, охоплює щось у цілому, у всіх проявах і т. ін.
ПАНАГІ́Я, ї, *ж.* 1. В іконопису — зображення Богоматері Знамення з піднятими в молитві руками та поясним зображенням Христа на грудях. 2. Оздоблений прикрасами нагрудний знак православних єпископів, який носять на ланцюжку. 3. Просфора на честь Богоматері.
ПАНАЇ́РИ, ів. *мн.* Християнські престольні свята кримських греків.
ПАНА́МА[1], и, *ж.* Літній капелюх із широкими крисами, плетений або зшитий з тканини.
ПАНА́МА[2], и, *ж.* Велике політичне і фінансове шахрайство, супроводжуване всілякими зловживаннями й підкупом посадових осіб.
ПАНА́МА[3], и, *ж.* Тканина зі штучного шовку, звичайно одноколірна.
ПАНАРИ́ЦІЙ, ю, *ч.* Гнійне запалення тканин пальця у людини і копита у тварини.
ПАНАХИ́ДА, и, *ж.* 1. Богослужіння, що відбувається для поминання померлих; заупокійна служба. *Громадянська панахида.* 2. Те, що приносять на поминальну службу на згадку про померлого (паляниці, мед і т. ін.).
ПАНАЦЕ́Я, ї, *ж.* 1. *книжн.* Міфічні ліки від усіх хвороб, вигадані середньовічними алхіміками. 2. *перен.*, *іpон.* Універсальний засіб, який нібито запобігає будь-якому лиху, зараджує при розв'язанні всіх проблем.
ПАНВІТАЛІ́ЗМ, у, *ч.* *філос.* Натурфілософське вчення, за яким у природі всюди панує життя.
ПАНГЕНЕ́ЗИС, у, *ч.*, *біол.* Гіпотеза, висунута Дарвіном, для пояснення, головним чином, явищ спадковості.
ПАНГОЛІ́Н, а, *ч.* Ссавець ряду ящерів, що живе в Африці, Південній і Південно-Східній Азії.
ПА́НДА, и, *ж.* Вид єнотів.
ПАНДА́Н, а, *ч.*, *бот.* Те саме, що **панда́нус**.
ПАНДА́НОВІ, их, *мн.*, *бот.* Родина однодольних тропічних рослин з вузькими зазубреними листками.
ПАНДА́НУС, а, *ч*, *бот.* Дерево або кущ родини панданових з їстівними плодами.
ПАНДЕ́КТИ, ів, *мн.*, *юр.* Збірники, які містять у собі повний виклад матеріалів, що стосуються якого-небудь питання; у Стародавньому Римі — звід юридичних рішень, що мали силу закону.
Панде́ктний, а, е. *Пандектне право.*
ПАНДЕМІ́Я, ї, *ж.* Найвищий ступінь розвитку епідемії, що поширилась на більшість населення однієї чи кількох країн.
Пандемі́чний, а, е. *Пандемічна хвороба.*
ПАНДО́РА, и, *ж.* 1. У давньогрецькій міфології — дівчина, яку створив Гефест із землі та води. 2. *перен.* Джерело різноманітних нещасть. *Скриня Пандори.*
ПА́НДУС, а, *ч.* Похилий майданчик, площина для переміщення автомашин, возів тощо, що інколи замінює сходи в будинках, гаражах і т. ін.
Па́ндусний, а, е.
ПАНЕГІ́РИК, а, *ч.* 1. У Стародавній Греції і Римі — надгробна урочисто-похвальна промова, яка прославляла подвиги померлого. 2. Похвальний відгук про кого-, що-небудь, захоплена похвала (часто нещирі або іронічні, саркастичні); літературний твір, зокрема давньоруський і давньоукраїнський, що містить такий відгук про кого-небудь.
Панегірі́чний, а, е. *Панегіричний відгук.*
Панегі́рський, а, е.
ПАНЕ́ЛЬ, і, *ж.* 1. Доріжка для пішоходів на узбіччі дороги вздовж вулиці, вкрита асфальтом, камінням і т. ін.; тротуар. 2. Нижня частина стіни або вся стіна в приміщенні, опоряджена оздобленням, фарбуванням і т. ін. 3. *спец.* Частина пристрою, агрегату, приладу, на якій розташовані прилади контролю та управління. *Панель управління.* 4. *буд.* Елемент конструкції збірної будови, що має форму великої плити. 5. *гірн.* Квадратна або прямокутна ділянка в шахтах, яка виділяється на розроблюваних горизонтальних або похилих пластах родовищ для їх очищення. 6. *спец.* Ряд об'єктів (інформаторів), що враховуються при соціологічному обстеженні за певною програмою. *Панель попиту.* 7. *спец.* Форма обміну думками на конгресі, симпозіумі тощо. *Виступ (доповідь, повідомлення) на панелі.* 8. *розм.* Місце, де збираються повії. *Іти на панель.*
Пане́лька, и, *ж.*
Пане́льний, а, е. *Панельне управління. Панельний будинок.*
ПАНЗОО́ТІЯ, ї, *ж.* Епідемія якого-небудь захворювання тварин, що поширилась на величезній території однієї чи кількох країн. *Панзоотія ящура.*
ПАНІКАДИ́ЛО, а, *с.* Велика люстра або свічник у церкві.
ПАНІРУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Обвалювати м'ясо, рибу і т. ін. перед їх смаженням у борошні або в мелених сухарях.
Паніро́ваний, а, е. *Панірована котлета.*
Панірува́льний, а, е. *Панірувальні сухарики.*
Панірува́ння, я, *с.* *Панірування риби.*
ПАНК, у, *ч.* 1. Представник неформального молодіжного руху 70-х рр. XX ст., що виражав несприйняття суспільства, його цінностей агресивною манерою поведінки та підкреслено незвичним зовнішнім виглядом. 2. Своєрідний стиль у моді (у музиці, одязі тощо).
Па́нківський, а, е. *Панківські варіанти зачісок. Панківські вірші.*
Панкі́зм, у, *ч.* Молодіжна течія, що об'єднує неформальні групи людей.
ПАНК-ГРУ́ПА, и, *ж.* Ансамбль, що виконує музику в стилі панк-рок.
ПА́НКРЕАС, а, *ч.* Підшлункова залоза.
ПАНКРЕАТИ́Н, у, *ч.* Лікувальний препарат, що виготовляється з підшлункової залози великої рогатої худоби.
ПАНКРЕАТИ́Т, у, *ч.* Запалення підшлункової залози.
Панкреати́чний, а, е. *Панкреатичний сік. Панкреатична залоза.*

ПАНК-РО́К, у, *ч.* Стиль молодіжної музики, який вирізняється агресивною манерою виконання, швидким ритмом.

ПАНМІКСІ́Я, ї, *ж.* Вільне схрещування особин у межах популяції або іншої внутрішньовидової групи тварин.

ПАННО́, *невідм., с.* 1. Картина, барельєф і т. ін. тематичного або декоративного характеру, що кріпиться звичайно до стіни. 2. Частина стіни або стелі, обрамлена орнаментом чи ліпленням і звичайно заповнена живописним зображенням або скульптурним рельєфом.

ПАНО́ПЛІЯ, ї, *ж.* 1. Обладунок, зброя. 2. *перен.* Захист, прикриття.

ПАНО́ПТИКУМ, у, *ч.* 1. Музей або тимчасова виставка рідкісних речей, воскових фігур і т. ін. 2. Зібрання дивних, незвичайних особистостей.

ПАНОРА́МА, и, *ж.* 1. Вид на місцевість згори, на далекий простір. 2. Картина, на якій плоский живописний фон поєднується з об'ємним предметним переднім планом. 3. *перен.* Широке охоплення подій життя у мистецькому творі або в літературі; сукупність творчих засобів, що є в розпорядженні того чи іншого виду мистецтва, окремого митця і т. ін.; твір мистецтва або літератури, який показує життя широко і всебічно. 4. Великих розмірів картина з рельєфним переднім планом, вміщена всередині круглого освітленого згори приміщення, що дає глядачеві ілюзію реального виду. 5. Картина, малюнок, розгляд яких через спеціальні скельця або скло дає враження об'ємності, рельєфності, перспективи. 6. Фотографічний знімок або телевізійний кадр із широким (більш за 100 градусів) кутом зображення. 7. Оптичний прилад біля гармат, який дає можливість бачити будь-яку точку на 360° навколо і вимірювати кути на місцевості.

Панора́мний, а, е. 1. *Панорамний вид. Панорамна картина* (у 1—3, 7 знач.). 2. Пов'язаний із зніманням або показуванням фільмів на великих екранах, яке наближає сприйняття кінозображення до умов реального бачення. *Панорамний фільм. Панорамне знімання.* 3. *спец.* Який має оптичний пристрій для широкого охоплення горизонту при спостереженнях. *Панорамний перископ. Панорамний приціл.*

Панора́мність, ності, *ж.*

Панорамува́ння, я, *с.*

Панорамува́ти, у́ю, у́єш. Повертати кінознімальний апарат у горизонтальному, вертикальному чи в обох разом напрямках для показу широкого простору, рухливих об'єктів.

ПАНСІО́Н, у, *ч.* 1. *іст.* Державний або приватний закритий навчальний заклад з гуртожитком, повним утриманням для учнів. 2. Невеликий готель, будинок, де здаються кімнати з повним або частковим утриманням. 3. Утримання мешканців з повним обслуговуванням (харчування, догляд і т. ін.).

Пансіоне́р, а, *ч.* 1. Учень, що отримує повне обслуговування у пансіоні (у 1 знач.). 2. *заст.* Мешканець пансіону (у 3 знач.).

Пансіоне́рка, и, *ж.*

Пансіо́нний, а, е. *Пансіонне утримання.*

Пансіо́нський, а, е.

ПАНСІОНА́Т, у, *ч.* Вид закладу для відпочинку.

ПАНСПЕРМІ́Я, ї, *ж.* Гіпотеза про виникнення життя на Землі та можливості життя на інших планетах шляхом переносу клітин живої речовини у космічному просторі.

ПАНТ, *див.* **па́нти**.

ПАНТЕЇ́ЗМ, у, *ч.* Філософське вчення, що ототожнює Бога з природою, розглядає природу як утілення божества.

Пантеї́ст, а, *ч.*

Пантеїсти́чний, а, е.

Пантеї́стка, и, *ж.*

ПАНТЕО́Н, у, *ч.* 1. Храм, присвячений усім або багатьом богам у стародавніх греків і римлян. 2. Сукупність усіх божеств в якій-небудь політеїстичній релігії. 3. Усипальниця, місце поховання видатних людей. 4. *перен.* Збірка, сукупність гідних пам'яті творів мистецтва або літератури, фактів історії, імен.

ПАНТЕ́РА, и, *ж.* 1. Те саме, що **леопа́рд**. 2. *перен.* Про жінку, що своїми манерами нагадує пантеру.

Панте́рячий, а, е. *Пантерячий скік.*

ПА́НТИ, ів, *мн. (одн.* **пант**, а, *ч.).* Молоді, ще м'які, покриті шерстю роги плямистого або звичайного оленів (марала й ізюбра), які використовуються для виготовлення лікувальних препаратів.

Па́нтовий, а, е.

ПАНТО́ГРАФ, а, *ч.* 1. Прилад для виготовлення копій креслень, планів тощо в іншому, звичайно дрібнішому, масштабі зображення. 2. Струмоприймач електровоза або моторного вагона, який складається із системи шарнірно сполучених легких рам. *Пантограф електровоза.*

Пантогра́фія, ї, *ж.* Наука про способи виготовлення креслень, планів тощо в іншому, звичайно дрібнішому, масштабі зображення.

Пантографі́чний, а, е.

ПАНТОКРИ́Н, у, *ч.* Лікувальний тонізуючий препарат, який добувають з пантів і застосовують при гіпотонії, неврозах і т. ін.

ПАНТО́МЕТР, а, *ч.* Легкий кутомірний інструмент, який застосовують при топографічному зніманні. *Штатив пантометра.*

ПАНТОМІ́М, а, *ч.* 1. У Стародавній Греції і Римі — танцювально-мімічна вистава, звичайно на міфологічний сюжет. 2. Актор, який, міняючи костюм і маску, послідовно зображував усіх персонажів у такій виставі.

ПАНТОМІ́МА, и, *ж.* 1. Вистава без словесного тексту, в якій зміст розкривається за допомогою міміки, жестів і виразних рухів. 2. Сюжетна сцена в балеті, опері, драмі і т. ін., заснована на безсловесній драматично виразній грі виконавців; гра виконавця в такій сцені. 3. Виразний жест руки, рух людського тіла, що служить засобом передавання думки, спілкування між людьми.

Пантомімі́чний, а, е. *Пантомімічний рух.*

Пантомі́мний, а, е. *Пантомімна вистава.*

ПАНТОМІ́МІКА, и, *ж.* Виразні рухи людського тіла, що служать поряд з мімікою формою передавання внутрішніх переживань.

Пантомімі́ст, а, *ч.*

Пантомімі́стка, и, *ж.*

ПАНТОПО́Н, у, *ч.* Лікарський препарат опію, який застосовується як знеболювальний, снодійний засіб, а також при сильному кашлі.

ПАНТОРИ́МА, и, *ж.* Рима, яка об'єднує багато звуків, далеко заглиблюючись у середину віршового рядка, вступаючи в різноманітні, але багаті співзвуччя.

ПАНФО́БІЯ, ї, *ж.* Нав'язливий страх; боязнь усього навколишнього.

ПАНФУТУРИ́ЗМ, у, *ч.* Літературно-мистецький рух, що виник у 20-х роках XX ст., пропагував повну свободу мистецької творчості, заперечував традиційну естетику слова.

Панфутури́ст, а, *ч.*

ПА́НЦИР, а, *ч.* 1. Частина старовинного, звичайно металевого, бойового спорядження, яке захищало тулуб воїна від ударів холодної зброї.

2. Твердий покрив тіла деяких тварин (черепах, крокодилів, ракоподібних і т. ін.). *Панцир черепахи.* 3. Металева обшивка автомобілів, поїздів, військових кораблів; броня; покрив деяких деталей механізмів, а також проводів. *Панцир кабеля.* 4. Жорсткий водолазний скафандр, призначений для роботи на великих глибинах.

Па́нцирний, а, е. 1. *Панцирна пластинка* (у 1 знач.). 2. *Панцирні молюски. Панцирна щука* (у 2 знач.). 3. *Панцирний бетон. Панцирний кабель* (у 3 знач.). 4. Який має твердий покрив (про плоди деяких рослин). *Панцирний шар.*

Панциро́ваний, а, е. *Панцирована машина.*

ПАНЧАЯ́Т, у, *ч.* 1. В Індії — рада, що очолює касту, храмову організацію, сільський кооператив і т. ін. 2. Назва низки органів самоврядування в країнах Південної Азії.

ПА́НЧЕН-ЛА́МА, и, *ж.* Титул однієї з найвищих духовних осіб у ламаїзмі, що не має світської влади, але більш авторитетна в релігійних питаннях, ніж далай-лама.

ПА́ПА, и, *ч.* 1. Папа Римський — глава католицької церкви і держави Ватикан. *Резиденція Папи Римського.* 2. Складова частина титулу глави Александрійської православної церкви.

Па́пство, а, *с.* 1. Інститут вищих керівників римсько-католицької церкви. 2. Влада, статус папи. 3. Центр католицької церкви, очолюваний Папою Римським.

Па́пський, а, е.

ПАПАМОБІ́ЛЬ, я, *ч.* Броньована автомашина з прозорим куленепробивним верхом, яку використовують як засіб пересування голови римсько-католицької церкви.

ПАПАРА́ЦІ, *невідм., ч.* Світський фотохронікер, який робить сенсаційні знімки видатних діячів, політиків, артистів тощо.

ПАПА́Я, ї, *ж.* 1. Плодова тропічна рослина; динне дерево. 2. Великий їстівний плід цього дерева; застосовується в медицині.

ПАП'Є́-МАШЕ́, *невідм., с.* Пластична маса з паперу, картону тощо і клеїльних речовин, з якої роблять іграшки, маски і т. ін. *Іграшка з пап'є-маше.*

ПАПІ́ЛА, и, *ж.* Сосочок, бугорочок.

ПАПІЛО́МА, и, *ж.* Один з видів ракових захворювань.

ПАПІЛЬЙО́ТКА, и, *ж.* 1. Шматочок паперу, тканини і т. ін., який використовують для домашньої холодної завивки волосся. 2. Паперова трубочка, яку надягають на ніжку смаженої птиці, кісточку відбивної котлети.

ПАПІЛЯ́РНИЙ, а, е, *мед.* Рельєфний, звивистий (про лінії на руках, ступнях людини, мавпи і деяких тварин).

ПАПІРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Допоміжна історична дисципліна, яка займається вивченням папірусів (у 2, 3 знач.).

Папірологі́чний, а, е. *Папірологічне дослідження.*

ПАПІ́РУС, у, *ч.* 1. Тропічна багаторічна трав'яниста рослина родини осокових, широко використовувана в побуті. 2. У єгиптян і інших стародавніх народів — матеріал для письма з цієї рослини. 3. Стародавній рукопис на такому матеріалі.

Папі́русний, а, е. *Папірусний рукопис.*

Папі́русовий, а, е. *Папірусові зарості.*

ПА́ПРИКА, и, *ж.* Плоди стручкового перцю.

ПА́ПУЛА, и, *ж., мед.* Твердий вузлик на шкірі людини, утворюваний при шкірних подразненнях, захворюваннях.

ПАР..., **ПАРА...** Префікс, що означає суміжність, переміщення, виступ, відхилення, зміну.

ПАРАБЕ́ЛУМ, а, *ч.* Різновид автоматичного скорострільного пістолета.

ПАРАБІО́З, у, *ч., фізіол.* 1. Тимчасова втрата живою збудливою тканиною здатності до властивої їй діяльності під впливом сильних подразнень. 2. Метод штучного зрощення двох, рідше трьох, тварин з метою вивчення взаємного впливу їхніх органів і тканин.

Парабіоти́чний, а, е. *Парабіотичні зміни.*

ПАРА́БОЛА, и, *ж.* 1. *мат.* Незамкнута крива, кожна точка якої однаково віддалена від однієї точки (фокуса) і однієї прямої (директриси). 2. *заст.* Притча, іносказання.

Параболі́чний, а, е. *Параболічна швидкість. Параболічний шлях.*

ПАРАБОЛО́ЇД, а, *ч., спец.* Поверхня, утворена рухом параболи, вершина якої переміщується по іншій нерухомій параболі, площина якої перпендикулярна площині рухомої параболи.

ПАРАВА́Н[1], а, *ч.* Ширма.

ПАРАВА́Н[2], а, *ч., мор.* Протимінний охоронець корабля, а також деякі його частини.

ПАРАГЕНЕ́З, у, *ч., спец.* Закономірне сумісне розміщення мінералів у земній корі, спричинене однаковими умовами геохімічних процесів їх утворення.

Парагенети́чний, а, е.

ПАРАГЛА́ЙДИНГ, а, *ч.* Польоти на парапланах, здійснювані на дальність, тривалість, точність приземлення (парафан) та після розгону на гірських лижах (параски); вид спорту.

ПАРАГНЕ́ЙС, у, *ч., спец.* Гірська порода, що утворилася в земній корі внаслідок зміни (метаморфізму) осадових порід.

ПАРА́ГРАФ, а, *ч.* Частина тексту всередині розділу книги, статті і т. ін., що має самостійне значення і звичайно позначається знаком § з порядковим номером.

ПАРА́Д-АЛЕ́, *виг.* Традиційне запрошення арбітра або ведучого для загального виходу учасників спортивних змагань або циркової вистави перед початком виступу.

ПАРАДИ́ГМА, и, *ж.* 1. *філос.* Сукупність філософських, загальнотеоретичних основ науки; система понять і уявлень, які властиві певному періодові розвитку науки, культури, цивілізації. *Соціокультурна парадигма. Наукова парадигма.* 2. *грам.* Системний ряд форм відмінювання чи дієвідмінювання окремого слова або таблиця таких форм. *Парадигма іменника.* 3. Теоретико-методологічна модель. *Регіональна парадигма. Регіональна культурологічна парадигма.*

Парадигматиза́ція, ї, *ж.* Розподілення поняття на класи, групи за відповідними ознаками, формами; групування.

Парадигматизува́ти, у́ю, у́єш.

ПАРАДИГМА́ТИКА, и, *ж., лінгв.* 1. Один із двох аспектів вивчення системи мови, предметом якого є одиниці мови та класи цих одиниць, що перебувають у відношеннях протиставлення. 2. Система відношень одиниць мови того чи іншого рівня або сукупність таких відношень. 3. Система парадигм або їх сукупність у певній мові. 4. Розділ граматики, присвячений опису парадигм.

Парадигмати́чний, а, е. *Парадигматичні відношення. Парадигматичний зв'язок. Парадигматична належність* (у 2 знач.).

ПАРАДИ́З, у, *ч.* 1. Рай. 2. Верхня галерея в залі для глядачів у театрі.

ПАРАДО́КС, а, *ч.* 1. Думка, судження, що різко розходиться із звичайним, загальноприйнятим і суперечить (іноді тільки на перший погляд) тверезому глуздові. 2. *книжн.* Не-

сподіване явище, яке не відповідає звичайним науковим уявленням.

Парадокса́льний, а, е. *Парадоксальна думка.*

Парадокса́льність, ності, *ж. Парадоксальність явища.*

ПАРАЗИ́Т, а, *ч.* 1. Організм, що живе всередині іншого організму або вростає в нього і живиться його тканинами, соками і т. ін. 2. *перен.* Той, хто уникає праці і живе за рахунок інших; дармоїд.

Паразита́рний, а, е. *Паразитарні гриби. Паразитарна фауна* (у 1 знач.). *Паразитарний спосіб життя* (у 2 знач.).

Паразити́зм, у, *ч.* 1. Форма стосунків між двома організмами різних видів, у яких один використовує другий як джерело живлення. 2. Існування паразита (у 2 знач.); життя за рахунок чужої праці.

Паразити́чний, а, е.

Парази́тний, а, е. 1. *Паразитні рослини* (у 1 знач.). 2. *техн.* Який виникає як другорядне, небажане явище. *Паразитні електричні струми.*

Паразитува́ння, я, *с.*

Паразитува́ти, у́ю, у́єш. 1. Бути паразитом (у 1 знач.), вести життя паразита. 2. *перен.* Жити паразитом (у 2 знач.).

ПАРАЗИТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Комплексна біологічна наука, що досліджує паразитів (у 1 знач.).

Паразито́лог, а, *ч.*

ПАРАЗИТОЦЕНО́З, у, *ч.* Сукупність паразитів, що живуть у певних органах або в усьому організмі людини, тварини чи рослини.

ПАРА́КСИС, у, *ч.* Молебень.

ПАРАКУЛЬТУ́РА, и, *ж.* Те, що вважається духовною культурою, належить до духовної культури, але позбавлене духовної цінності.

ПАРАЛА́КС, а, *ч.* 1. Позірне зміщення розглядуваного об'єкта внаслідок переміщування точки спостереження. 2. В астрономії — кут, що вимірює видиме зміщення світила при переміщенні спостерігача з однієї точки простору в іншу.

Паралакти́чний, а, е. *Паралактичне зміщення* (у 2 знач.).

ПАРАЛЕЛЕПІ́ПЕД, а, *ч.* Шестигранник, гранями якого є паралелограми з попарно паралельними площинами.

ПАРАЛЕЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. *мат.* Рівна на всьому просторі відстань між лініями або площинами. *Паралелізм осей.* 2. Незмінне співвідношення, супровід двох явищ, дій; аналогія, подібність, спільність характерних рис; повторення, рівнобіжність, дублювання чого-небудь. 3. *літ., грам.* Поетичний прийом, заснований на однаковій синтаксичній та інтонаційній побудові кількох речень. 4. *муз.* Однаковий інтервал у русі голосів при багатоголосому співі.

ПАРАЛЕЛОГРА́М, а, *ч.* Чотирикутник, протилежні сторони якого рівні й паралельні.

ПАРАЛЕ́ЛЬ, і, *ж.* 1. Лінія або площина, що на всьому просторі рівно віддалена від іншої лінії або площини і ніколи з нею не перетинається. *Провести паралель.* 2. *перен.* Однакові або однорідні явища, що спостерігаються в різних умовах і трапляються за неоднакових обставин. *Лексичні паралелі*; зіставлення, порівняння аналогічних явищ. 3. Умовна лінія перетину поверхні земної кулі площиною, паралельною до екватора, всі точки якої мають однакову географічну широту.

Парале́льний, а, е. 1. Який є паралеллю, утворює з чим-небудь паралель (у 1 знач.). 2. *перен.* Який є однаковим з чим-небудь, дублює щось. 3. *перен.* Рівнобіжний; який проходить, проводиться, відбувається або існує поряд, одночасно з чим-небудь. 4. *муз.* Який має однакову ширину й утворений тими самими голосами під час співу (про інтервали).

Парале́льність, ності, *ж.*

Парале́льно. *Розташовуватися паралельно.*

ПАРАЛІЗА́ТОР, а, *ч., спец.* Те, що певним чином змінює хід процесу. *Паралізатор гальмування.*

ПАРАЛІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Припиняючи діяльність, викликати параліч. 2. *перен.* Розладнуючи, псуючи, призводити до бездіяльності; позбавляти здатності або можливості діяти.

Паралізо́ваний, а, е. 1. *Паралізований батько* (у 1 знач.). 2. *у знач. прикм.* Який перебуває в стані паралічу.

Паралізо́ваність, ності, *ж.*

ПАРАЛІНГВІ́СТИКА, и, *ж.* Розділ мовознавства, що вивчає жести, міміку, гучність звучання і т. ін, що супроводжують усну мову. *Компоненти паралінгвістики.*

Паралінгвісти́чний, а, е. *Паралінгвістичний репертуар мови. Паралінгвістичні засоби.*

ПАРАЛІТЕРАТУ́РА, и, *ж.* Белетристичні твори, як правило детективного жанру, створювані за допомогою трафаретних прийомів; ті, що подібні до літератури.

ПАРА́ЛІЧ, у, *ч.* 1. Хвороба, що позбавляє який-небудь орган або органи здатності нормально діяти (робити рухи, розмовляти і т. ін.). 2. *перен.* Втрата здатності до дії, повна бездіяльність; стан вимушеної бездіяльності, застою. *Параліч пам'яті. Параліч волі. Параліч економіки.*

Паралі́тик, а, *ч.*

Паралі́тичка, и, *ж., розм.*

Паралі́тичний, а, е. *Паралітична форма родильної гарячки. Паралітичний хворий. Паралітичні явища.*

Пара́лічний, а, е. *Паралічний стан. Паралічна рука.*

ПАРАЛОГІ́ЗМ, у, *ч., лог.* Помилково побудоване судження, що є наслідком ненавмисної логічної помилки.

Паралогі́чний, а, е. *Паралогічний висновок.*

ПАРАМАГНЕТИ́ЗМ, у, *ч., фіз.* Сукупність магнітних властивостей тіл, що мають позитивну магнітну сприйнятливість.

Парамагне́тики, ів, *мн.* (*одн.* **парамагне́тик**, а, *ч.*), *фіз.* Слабомагнітні тіла, до яких належать деякі гази й метали.

Парамагні́тний, а, е. *Електронний парамагнітний резонанс.*

ПАРА́МЕТР, а, *ч.* 1. *мат.* Величина, що входить у математичну формулу і зберігає своє постійне значення лише за цих умов. 2. *спец.* Величина, властива якому-небудь предметові, пристрою, явищу. 3. Розміри, межі вияву чого-небудь. *Параметри розвитку виробництва.*

Параметриза́ція, ї, *ж., спец.* 1. Визначення параметрів чого-небудь. 2. Надавання чому-небудь (пристроям, процесам, речовинам) певних властивостей, якостей.

Параметризо́ваний, а, е.

Параметризува́ти, у́ю, у́єш.

Параметри́чний, а, е. *Параметричний контроль.*

ПАРАМНЕЗІ́Я, ї, *ж.* Розлад пам'яті, за якого події, що відбуваються в даний момент, здаються вже пережитими колись.

ПАРАНГО́Н, а, *ч.* Діамант, коштовний камінь, перлина без вад.

ПАРАНДЖА́, і, *ж.* Довгий широкий халат з волосяною сіткою, що закривала обличчя, без якого мусульманкам у Середній Азії не дозволялось з'являтися перед сторонніми.

ПАРАНЕКРО́З, у, *ч.* Те саме, що **некробіо́з**.

ПАРАНЕФРИ́Т, у, *ч.* Запалення приниркової жирової клітковини.

ПАРАНО́МІЯ, ї, *ж.* Суперечність у законах.

ПАРАНОРМА́ЛЬНИЙ, а, е. Такий, що має відхилення від норми; дивовижний.

ПАРАНÓЯ, ї, *ж.* Рідкісна форма психічного захворювання, що характеризується стійкими маячними ідеями при збереженні формальної логічності мислення.

Паранóїк, а, *ч. Марення параноїка.*

Паранóїчка, и, *ж., розм.*

Параноїчний, а, е. *Параноїчне захворювання. Параноїчні явища.*

ПАРАНТÉЗ, а, *ч.* Друкарська назва фігурної дужки.

ПАРÁНТРОП, а, *ч.* Викопна людиноподібна мавпа періоду антропогену.

ПАРАОЛІМПІÁДА, и, *ж.* Олімпійські ігри, в яких беруть участь інваліди. *Зимова параолімпіада.*

Параолімпíєць, íйця, *ч.*

Параолімпíйський, а, е. *Параолімпійські ігри.*

ПАРАПÉТ, у, *ч.* 1. Невисока огорожа моста, набережної, балкона і т. ін. 2. *військ.* Вал для захисту від куль, ядер і т. ін.

Парапéтний, а, е. *Парапетні ґрати.*

ПАРАПІТÉК, а, *ч.* Різновид однієї з найдавніших викопних людиноподібних мавп.

ПАРАПЛÁН, а, *ч.* Спортивний парашут із прямокутним куполом.

ПАРАПРОКТИ́Т, а, *ч.* Запалення клітковини навколо прямої кишки й відхідникового отвору в людини.

ПАРАПЛЕГÍЯ, ї, *ж., мед.* Параліч обох верхніх або нижніх кінцівок.

ПАРАПСИХОЛÓГІЯ, ї, *ж.* 1. Течія в психології, що ставить своїм завданням вивчення незвичайних психологічних явищ — ясновидіння, телепатії і т. ін. 2. Телепатичні властивості людини.

Парапсихíчний, а, е. *Парапсихічний процес.*

Парапсихóлог, а, *ч.*

Парапсихологíчний, а, е. *Парапсихологічні дослідження* (у 1 знач.). *Парапсихологічні явища. Парапсихологічні сеанси* (у 2 знач.).

ПАРАСЕКСУÁЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Створений шляхом штучного статевого схрещування.

ПАРАСИМПАТИ́ЧНИЙ, а, е, *спец.* Який разом із симпатичним відділом вегетативної нервової системи бере участь у регуляції діяльності життєвих органів (про нерви, нервові волокна і т. ін.).

ПАРАСТÁС, у, *ч.* Заупокійна відправа.

ПАРАТÁКСИС, у, *ч., грам.* Синтаксичний зв'язок самостійних, незалежних речень, які йдуть безпосередньо одне за одним і не мають формальних засобів об'єднання в одне ціле.

Паратакти́чний, а, е. *Паратактичний зв'язок.*

ПАРАТИ́Ф, у, *ч.* Гостре заразне захворювання, схоже на черевний тиф.

Паратифóзний, а, е.

ПАРАТУБЕРКУЛЬÓЗ, у, *ч.* Хронічне заразне захворювання деяких тварин (великої рогатої худоби, овець і ін.).

Паратуберкульóзний, а, е.

ПАРÁФ, у, *ч.* 1. Розчерк у підпису. 2. Скорочений підпис, ініціали.

ПАРАФАЗÍЯ, ї, *ж.* Хворобливий розлад мови, при якому відбувається перестановка або заміна в мовленні складів, слів тощо.

ПАРÁФІЯ, ї, *ж.* 1. Нижча церковно-адміністративна організація з власною церквою і священиком, яка діє для обслуговування віруючих. 2. Сукупність віруючих, об'єднаних такою організацією парафіян. 3. *перен.* Коло людей, прибічників якого-небудь одного напрямку, погляду.

Парафія́льний, а, е.

Парафія́нин, а, *ч.*

Парафія́нка, и, *ж.*

ПАРАФРÁЗ, у, *ч.*, **ПАРАФРÁЗА**, и, *ж.* 1. Переказ яких-небудь думок, змісту якогось твору. 2. Інструментальна п'єса віртуозного характеру на народну мелодію або на тему, запозичену з іншого музичного твору.

Парафразóваний, а, е. *Парафразована п'єса.*

Парафразувáння, я, *с. Парафразування музичного твору.*

Парафразувáти, ýю, ýєш. Викладати, обробляти у формі парафрази. *Парафразувати полонез із опери.*

Парафрасти́чний, а, е. *Парафрастичний зворот. Парафрастичний стиль.*

ПАРАФРÁЗІЯ, ї, *ж.* Утворення нових слів.

ПАРАФУВÁННЯ, я, *с.* Попереднє підписування ініціалами уповноважених осіб державного документа, у виробленні якого вони брали участь. *Парафування договору.*

Парафувáти, ýю, ýєш. *Парафувати торговельну угоду. Парафувати пакт про ненапад.*

ПАРАХРОНÍЗМ, а, *ч.* Хронологічна помилка, що полягає у віднесенні дати певної події не до того часу, коли вона насправді відбулася.

ПАРВЕНЮ́, *невідм., ч., зневажл.* Вискочка.

ПАРГÉЛІЙ, ю, *ч., спец.* Світлі, забарвлені кола або дуги навколо Сонця і Місяця, які спостерігаються внаслідок заломлення світла.

ПАРÉЗ, ПАРÉЗИС, у, *ч.* Неповний параліч, що характеризується ослабленням активної рухової функції м'язів.

ПАРЕМІОЛÓГІЯ, ї, *ж., філол.* Розділ філології, що займається вивченням паремій. *Українська пареміологія.*

Пареміóлог, а, *ч.*

Пареміологíчний, а, е. *Пареміологічні дослідження.*

ПАРЕМІ́Я, ї, *ж.* 1. Уривок з книги Старого Завіту, що містить пророцтво або повчання і читається в православній церкві під час відправи. 2. *мн., філол.* Прислів'я, приказки, приповідки, афористичні висловлювання. *Збірник українських паремій.*

ПАРЕНТЕРÁЛЬНИЙ, а, е. Позашлунково-кишковий.

ПАРЕНХÍМА, и, *ж., біол.* 1. Основна тканина якого-небудь органа. *Паренхіма залози.* 2. Тканина рослин, що складається з однакових за розміром клітин.

Паренхімати́чний, а, е. *Паренхіматичні тканини.*

Паренхіматóзний, а, е.

Паренхíмний, а, е.

ПАРÉО, *невідм., с.* Велика квадратна шовкова хустка з яскравим малюнком, що зав'язується навколо стегон або під пахвами; використовується як елемент пляжного одягу. *Легке парео.*

ПАРЕСТЕЗÍЯ, ї, *ж.* Відчуття у певних ділянках тіла заніміння, повзання мурашок, поколювання, не зумовлених зовнішніми подразненнями.

ПАРИ́РУВАТИ, ую, уєш. 1. Відбивати шпагою або шаблею удар противника (у фехтуванні); відбивати удар противника (у спорті взагалі). 2. *перен.* Відбивати, спростовувати напади або докази противника в суперечці.

Пари́рування, я, *с. Парирування м'яча. Парирування ударів.*

ПАРИТÉТ, у, *ч.* 1. *юр.* Принцип рівності, рівноправності сторін у чому-небудь. *Паритет сторін у трудовому спорі.* 2. *екон.* Стійке співвідношення у золоті грошових одиниць різних країн. *Монетний паритет.* 3. *фін.* Ціна цінного папера, еквівалентна його номінальній вартості. *Валютний паритет.*

Паритéтний, а, е. *На паритетних засадах. Паритетне представництво* (у 1 знач.).

Паритéтність, ності, *ж. Паритетність права.*

ПАРÍ, *невідм., с.* Угода про виконання якого-небудь зобов'язання тією особою, що програє. *Програти парі.*

ПАРІ́С, а, *ч.* 1. У давньогрецькій міфології — син царя Трої Пріама. 2. *перен.* Вродливий, знiжений молодик-спокусник.

ПА́РІЯ, ї, *ч. і ж.* 1. *іст.* Особа з нижчої касти індійців, позбавлена будь-яких соціальних і більшості релігійних прав. 2. *перен.* Знедолена, безправна, пригноблювана людина або істота, яку за що-небудь зневажають.

ПА́РКА, и, *ж.* 1. Верхній зимовий одяг північних народів, зшитий, як правило, з оленячих шкур хутром назовні. 2. Подовжена тепла стьобана курточка з капюшоном. 3. Спортивна курточка з капюшоном; штормівка, вітрівка.

ПА́РКИ, рок, *мн.* У давньоримській міфології — три богині людської долі.

ПА́РКІНГ, у, *ч.* Стоянка автомобілів; паркування. *Багатоповерховий паркінг. Підземний паркінг.*

ПАРКІНСОНІ́ЗМ, у, *ч.*, *мед.* Різке хворобливе сповільнення і порушення узгоджених рухів частин тіла.

ПАРКУВА́ННЯ, я, *с.* Розміщення автомобіля на стоянці на певний час.

Паркува́льний, а, е. *Паркувальний майданчик.*

Паркува́льник, а, *ч.* Той, хто організовує паркування машин.

Паркува́ти, у́ю, у́єш.

ПАРЛА́МЕНТ, у, *ч.* 1. Найвищий законодавчий представницький орган конституційної держави. *Депутат парламенту.* 2. *іст.* У Франції до 1789 р. вищий судовий заклад країни.

Парламентари́зм, у, *ч.* 1. Система державного буржуазного управління, за якою законодавча влада належить виборному парламентові (у 1 знач.). 2. Участь якої-небудь партії в представницьких зборах уряду.

Парламента́рій, я, *ч. Український парламентарій.*

Парламента́рний, а, е. *Парламентарна республіка.*

Парла́ментський, а, е. *Парламентські слухання. Парламентська комісія. Парламентський запит. Парламентська фракція. Парламентська більшість. Парламентська процедура.*

ПАРЛАМЕНТЕ́Р, а, *ч.* 1. Особа, уповноважена однією з воюючих сторін вступити в переговори з іншою. 2. *розм.* Про людину, уповноважену вести які-небудь переговори, про що-небудь домовлятися.

Парламенте́рство, а, *с.*

Парламенте́рський, а, е. *Парламентерські повноваження.*

ПАРМЕЗА́Н, у, *ч.* Твердий сир із збираного молока, що вживається переважно як приправа до макаронів.

ПАРМЕ́Н, у, *ч.* 1. Сорт яблуні з пізніми плодами. 2. Плід цієї рослини.

ПАРНА́С, у, *ч.* 1. Гірський масив у Греції, який, за старогрецькою міфологією, служив одним з місць перебування Аполлона і муз. 2. *перен.* Світ поезії, поезія взагалі або поетична творчість певного спрямування, певної країни і т. ін.

Парна́ський, а, е.

ПА́РОД, у, *ч.* У давньогрецькому театрі: а) вступна пісня хору; б) відкритий прохід до орхестри — між амфітеатром та сценою.

ПАРО́ДІЯ, ї, *ж.* 1. Сатиричний літературний, музичний і т. ін. твір, що використовує які-небудь риси іншого твору, а також його форму, знижуючи зміст. *Літературні пародії. Музичні пародії. Театральні пародії.* 2. Сатиричне, іронічне наслідування кого-, чого-небудь. 3. *перен.* Невдале, лише зовнішнє наслідування чого-небудь, яке перекручує суть того, що наслідують.

Пароди́ст, а, *ч. Поет-пародист. Професійний пародист.*

Пародійний, а, е. *Пародійний квартет.*

Пароді́йність, ності, *ж. Пародійність вірша.*

Пародіювання, я, *с.* 1. Створення пародії на кого-, що-небудь або у сатиричному, іронічному плані наслідування когось, чогось. 2. Зображування у смішному, карикатурному вигляді. 3. Прагнення наслідувати кого-, що-небудь, перекручувати суть того, що наслідують.

Пародіюва́ти, ю́ю, ю́єш.

ПАРОДОНТО́З, у, *ч.*, *мед.* Захворювання тканин навколо зуба.

Пародонто́зний, а, е. *Пародонтозні ясна.*

ПАРОКСИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Сильний приступ, раптове загострення якої-небудь хвороби. 2. *перен.* Раптовий приступ якого-небудь сильного душевного збудження, сильного почуття і т. ін. і зовнішній вияв його; гострий, раптовий вияв чого-небудь. 3. *геол.* Різке посилення діяльності внутрішніх сил Землі, що викликає горотворення, магнетизм і т. ін.

Пароксизма́льний, а, е. *Пароксизмальна тахікардія* (у 1 знач.).

ПАРО́ЛЬ, я, *ч.* 1. Секретне умовлене слово, фраза, рідше якийсь умовний сигнал для розпізнання своїх людей на військовій службі або в конспіративних організаціях. 2. *інформ.* Слово або сукупність знаків, що дозволяють користувачеві комп'ютера отримати доступ до даних і програм. *Пароль супервізора.*

Паро́льний, а, е. *Парольний сигнал.*

ПАРО́НІМ, а, *ч.*, *лінгв.* Слово, зовнішньою формою близьке до іншого слова. *Словник паронімів.*

Паронімі́чний, а, е. *Паронімічні відношення між словами.*

Паронімія, ї, *ж.* 1. Наука, що займається вивченням паронімів. 2. Близькозвучність; звукова подібність слів.

ПАРОНОМА́ЗІЯ, ї, *ж.* Стилістична фігура, розміщення поряд різних за значенням, але дещо подібних за звучанням слів з метою їх зіставлення.

ПАРОТИ́Т, у, *ч.* Запалення привушної залози.

ПАРСЕ́К, а, *ч.*, *астр.* Одиниця виміру відстаней, рівна відстані, для якої річний паралакс дорівнює одній секунді.

ПА́РСЕР, а, *ч.* Пристрій для розпізнавання слів за їх граматичною або категорійною належністю при автоматичному обробленні тексту.

ПАРСИ́ЗМ, у, *ч.* Релігія стародавніх народів деяких країн Азії.

ПАРТЕНОГЕНЕ́З, ПАРТЕНОГЕНЕ́ЗИС, у, *ч.* Форма статевого розмноження тварин і рослин, при якій яйцеклітини розвиваються без запліднення.

Партеногенети́чний, а, е.

ПАРТЕНОКА́РПІЯ, ї, *ж.* Утворення на рослині плодів без запліднення і, як правило, розвитку в них насіння.

ПАРТЕ́Р, у, *ч.* 1. Нижній поверх звичайно театрального залу з місцями для глядачів. 2. Відкрита частина парку, саду і т. ін., оздоблена газонами, квітниками, фонтанами тощо, звичайно розташована на плоскій місцевості. 3. *спорт.* Положення у спортивній боротьбі, при якому борець лежить на килимі або, стоячи на колінах, спирається на нього руками.

Парте́рний, а, е. 1. *Партерний квітник* (у 1, 2 знач.). 2. *Партерна боротьба* (у 3 знач.) 3. *спец.* Який не потребує спортивних приладів, пристосований для виконання на арені, сцені (про циркові вправи). *Партерна акробатика.*

ПАРТЕ́СНИЙ, а, е. Багатоголосий (звичайно про церковний хоровий спів).

ПАРТИКУЛЯРИ́ЗМ, у, *ч.*, *політ.* Прагнення окремих частин держави до відособлення, до недоторканності місцевих, приватних прав, приві-

леїв на шкоду загальнодержавній справі.

ПАРТИКУЛЯ́РНИЙ, а, е, *заст.* 1. Приватний, неофіційний. *Партикулярний лист. Партикулярна друкарня.* 2. Цивільний (про одяг).

ПАРТИ́ТА, и, *ж.* У музиці XVII—XVIII ст. вид органних варіацій на хоральну мелодію, а також різновид сюїти.

ПАРТИТУ́РА, и, *ж.* Сукупність партій багатоголосого музичного твору (для оркестру, хору або ансамблю); нотна книга із записом усіх партій такого твору.

Партиту́рний, а, е. *Партитурна нотація інструментальної музики.*

ПА́РТІЯ, ї, *ж.* 1. Політична організація, що виражає інтереси певних соціальних груп та об'єднує їх для досягнення конкретних цілей. *Політична партія. Демократична партія. Кандидат у члени партії. Член партії.* 2. Група осіб, об'єднаних спільною метою (звичайно для певної роботи, зв'язаної з переїздами); загін; певна кількість людей, що мають якісь спільні ознаки (професію, освіту і т. ін.). *Геологічна партія.* 3. Певна, звичайно значна кількість яких-небудь предметів, товарів, зібраних для відправлення, продажу і т. ін. *Партія книжок.* 4. Частина багатоголосого музичного твору, виконувана одним співаком або одним інструментом. *Вести партію.* 5. Гра (в шахи, карти і т. ін.) з початку до кінця. 6. Про одруження або заміжжя, а також про людину, що бере або взяла шлюб, з точки зору її прийнятності, придатності як дружини.

Партíйний, а, е. *Партійна організація. Партійні збори. Партійний стаж. Партійний квиток. Партійна організація. Партійний працівник* (у 1 знач.).

Партíйність, ності, *ж.*

ПАРТНЕ́Р, а, *ч.* 1. Той, хто бере участь у якійсь грі разом з ким-небудь; учасник гри; той, хто разом із ким-небудь бере участь у грі на сцені, танцях і т. ін. 2. Компаньйон, товариш у якій-небудь справі, у якому-небудь занятті. *Рівноправний партнер. Торговий партнер. Діловий партнер.*

Партне́рство, а, *с. Взаємовигідне партнерство. Партнерство сторін. Економічне партнерство. Конструктивне партнерство.*

Партне́рський, а, е. *Партнерські стосунки.*

ПАРТОКРА́ТІЯ, ї, *ж.* 1. Політичний устрій, за якого політична, законодавча та виконавча влада належить одній партії. 2. Партійна бюрократія, що зосередила в своїх руках владу в партії та країні.

ПАРФО́РС, а, *ч.*, *спец.* 1. Колючий ошийник для мисливських та службових собак, використовуваний при дресируванні тварин. 2. Те саме, що **парфо́рсна їзда́**.

ПАРФО́РСНА ї з д а́: 1) у цирку — вид верхової їзди, коли наїзник виконує акробатичні вправи на коні; 2) у кінному спорті — різновид польової їзди як мисливства.

ПАРЦЕ́ЛА, и, *ж.*, *екон.* Дуже маленька ділянка (звичайно землі); невелике земельне господарство, на якому господарює селянин.

Парце́льний, а, е. *Парцельне господарство.*

ПАРЦЕЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *екон.* Розподіл землі на дрібні ділянки. 2. *лінгв.* Процес поділу складного речення на частини. *Парцеляція речення.*

Парцельо́ваний, а, е. *Парцельована земля. Парцельоване речення.*

Парцелюва́ти, юю, юєш, *екон.* Ділити на парцели (звичайно про землю).

Парцеля́рний, а, е. *Парцелярне господарство.*

ПАРЦІА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Який складає частину чого-небудь; частковий, окремий. *Парціальний тиск.*

Парціа́льність, ності, *ж.*

ПАС[1], *виг.* 1. У деяких картярських іграх — заява про відмову брати участь у даному розіграші до наступної роздачі карт. 2. *перен.*, *розм.* Визнання себе неспроможним що-небудь робити. *У цій справі я пас.*

Пасува́ти[1], у́ю, у́єш. 1. У картярській грі — відмовлятися від участі в розіграші або кидати гру (до наступного розіграшу). 2. *перен.* Визнавати себе безсилим справитися з ким-, чим-небудь; відступати.

ПАС[2], а, *ч.*, *спорт.* Передача м'яча, шайби і т. ін. кому-небудь з гравців своєї команди. *Точний пас захисника.*

Пасува́ти[2], у́ю, у́єш. Передавати м'яч, шайбу і т. ін. одному з гравців своєї команди. *Пасувати точно.*

ПАС[3], а, *ч.* Певний рух гіпнотизера або такий, як у гіпнотизера, перед обличчям людини, яку він гіпнотизує.

ПАСА́Ж, у, *ч.* 1. Торговельна споруда — крита галерея з крамницями з обох боків, що звичайно має виходи на паралельні вулиці. 2. *заст.* Коридор, прохід. 3. Частина музичного твору, музична фраза із швидким послідовним чергуванням нот від високих до низьких і навпаки. 4. *перен.*, *заст.* Раптова подія, несподіваний, дивний поворот справи. 5. Окреме місце в тексті книги, статті, що використовується для створення емоційного ефекту.

Паса́жний, а, е.

ПАСАКА́ЛІЯ, ї, *ж.* 1. Старовинний іспанський танець. 2. Музична п'єса для органа, клавіру у формі варіацій.

ПАСА́Т, у, *ч.* Постійний сухий вітер у місцевості між тропіками та екватором.

Паса́тний, а, е. *Пасатний вітер. Пасатна течія.*

ПАСАТИ́ЖІ, ів, *мн.*, *спец.* Універсальні кліщі, що об'єднують у собі плоскогубці, гострозубці, різак, газові обценьки й викрутку.

ПАСЕЇ́ЗМ, у, *ч.*, *книжн.* Пристрасть до минулого, милування при зовні байдужому, а на ділі ворожому ставленні до сучасного, до прогресу; відсталість поглядів, консерватизм. *Фрази пасеїзму.*

Пасеї́ст, а, *ч.*

Пасеї́стський, а, е.

ПАСЕ́О, *невідм.* Місце для гуляння в містах Іспанії.

ПАСИ́В, у, *ч.* 1. Менш ініціативна, менш діяльна частина колективу, суспільства. 2. *фін.* Сукупність боргів і зобов'язань підприємства, установи. *Пасив банку. Підрахувати пасив.* 3. *лінгв.* Категоріальна форма стану, що утворюється за допомогою частки -ся, приєднуваної до дієслів дійсного стану, і вказує на таке відношення, коли реальний об'єкт дії виступає в реченні як підмет, а реальний суб'єкт (виконавець дії) виступає як додаток в орудному відмінку без прийменника.

Паси́вний, а, е. 1. Неенергійний, бездіяльний, байдужий до навколишньої дійсності; позбавлений активної, діяльної основи. 2. *фін.* Що стос. пасиву (у 2 знач.). *Пасивні банківські операції.* 3. *лінгв.* Що стос. пасиву (у 3 знач.). *Пасивні дієприкметники показують дієслівну ознаку предмета, зумовлену дією іншого предмета чи особи* (з наук. літ.); у якому вжито пасив (у 3 знач.).

Паси́вність, ності, *ж.*

ПАСИФЛО́РА, и, *ж.* Рід рослин родини пасифлорових; трав'янисті або дерев'янисті ліани.

ПАСІОНА́РІЙ, я, *ч.*, *філос.* Особа, яка виявляє нездоланне прагнення до здійснення своїх ідеалів.

ПАСІОНА́РНИЙ, а, е. У теорії етногенезу — який пов'язаний з поведінкою людини як біосферним,

несоціальним феноменом. *Пасіонарна теорія.*

Пасіона́рність, ності, *ж. Рівень пасіонарності.*

ПА́СІЯ, ї, *ж.* Людина, яку пристрасно кохають, за якою упадають.

ПАСКА́ЛЬ, я, *ч.* 1. Міжнародна одиниця тиску. 2. *інформ.* Одна з мов програмування.

ПА́СКВІЛЬ, я, *ч.* Писанина образливого, наклепницького характеру.

Па́сквільний, а, е. *Пасквільний вислів.*

Пасквіля́нт, а, *ч.*

ПА́СО, *невідм.* Одиниця довжини в Іспанії, Бразилії та Лівії.

ПАСПАРТУ́, *невідм.*, *с.* Спеціальна картонна рамка з вирізом або підклейка під фотознімок, гравюру; аркуш картону або цупкого паперу, на який наклеюються ілюстрації в книжках, журналах і т. ін.

ПАСТЕ́ЛЬ, і, *ж.* 1. М'який кольоровий олівець (без оправи), вигот. із спресованих стертих у порошок фарб з домішкою клейких та білильних речовин (клею, крейди і т. ін.). 2. Техніка живопису, заснована на застосуванні таких олівців; відповідний жанр живопису, а також картина або малюнок, виконані такими олівцями. *Техніка пастелі.*

Пасте́льний, а, е. 1. *Пастельний олівець* (у 1 знач.). 2. *перен.* Неяскравого, м'якого тону (про кольори, забарвлення). *Пастельні тони.*

ПАСТЕРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Консервування нагріванням не вище 100° з метою винищення шкідливих мікроорганізмів і збереження вітамінів, смакових якостей і т. ін.

Пастериза́тор, а, *ч.* Апарат для пастеризації.

Пастеризаці́йний, а, е. *Пастеризаційний молочний пункт. Пастеризаційні установки.*

Пастеризо́ваний, а, е. *Пастеризоване молоко.*

Пастеризува́ння, я, *с. Пастеризування продукції.*

Пастеризува́ти, у́ю, у́єш.

ПАСТИЛА́Ж, *ч.* 1. *род.* а. Скульптура або фігура з розм'ятої і обпаленої глини. 2. *род.* у. У кулінарії — фігурний виріб з тіста, цукру і т. ін.

ПАСТИ́ЧО, *невідм.* Опера, музика якої запозичена з різних раніше написаних опер або спеціально написана кількома композиторами.

ПАСТО́ЗНІСТЬ[1], ності, *ж.* У техніці олійного живопису — значна товщина, рельєфність фарбового шару. 2. Властивість пластичності нерозрідженої фарби зберігати форму, надану пензлем.

Пасто́зний[1], а, е. *Пастозні мазки. Пастозна фактура.*

ПАСТО́ЗНІСТЬ[2], ності, *ж.*, *мед.* Брезклість, одутлість.

Пасто́зний[2], а, е. *Пастозне обличчя.*

ПА́СТОР, а, *ч.* Протестантський священик.

Пастора́т, у, *ч.* 1. Звання, посада пастора. *Прийняти пасторат.* 2. Житло пастора; парафія пастора. *Невеликий пасторат.*

Па́сторство, а, *с.* Посада, звання пастора. *Прийняти пасторство*; діяльність пастора.

Па́сторський, а, е. *Пасторський сан. Пасторська посада. Пасторська проповідь.*

ПАСТОРА́ЛЬ, і, *ж.* У європейській літературі і мистецтві XIV—XVIII ст. — жанр, який характеризується ідилічним зображенням пастухів і пастушок на лоні природи, а також твір такого жанру.

Пастора́льний, а, е. 1. *Пасторальний стиль. Пасторальна соната.* 2. Безтурботно-щасливий, ідилічний. *Пасторальні стосунки.*

Пастора́льність, ності, *ж.*

ПАСТРА́МА́, а́ми́, **ПАСТРО́МА́**, о́ми́, *ж.* Солонина з баранини.

ПА́СХА, и, *ж.*, *церк.* 1. Головне християнське свято на честь воскресіння розіп'ятого на хресті Ісуса Христа; Великдень. 2. Весняне релігійне іудейське свято, покликане нагадувати про вихід євреїв з Єгипту та очікування приходу Месії.

Пасха́льний, а, е. *Пасхальні передзвони.*

ПАСХА́ЛІЯ, ї, *ж.*, *церк.* Таблиця для визначення часу щорічного святкування Великодня та інших (таких, що змінюють залежно від Великодня свій термін) свят.

ПАСЬЯ́НС, у, *ч.* 1. Гральні карти, розкладені особливим чином, за певними правилами. 2. Розкладання карт за такими правилами.

Пасья́нсовий, а, е. *Пасьянсові комбінації. Пасьянсові карти.*

ПАТ[1], а, *ч.* 1. У шаховій грі положення, при якому гравець не може зробити чергового ходу, не підставивши під удар свого короля, і при якому партія вважається нічиєю. 2. *перен.* Безвихідь.

Па́товий, а, е. *Патова ситуація.*

ПАТ[2], у, *ч.* Сорт мармеладу. *Яблучний пат.*

ПАТЕ́НТ, у, *ч.* 1. Документ, який посвідчує право винахідника на його винахід. 2. Свідоцтво на право займатись торгівлею, промислом і т. ін. *Патент на продаж ліків.* 3. *заст.* Документ про присвоєння чину, сану, звання, вченого ступеня і т. ін.

Пате́нтний, а, е. *Патентне право. Патентна інформація. Патентні угоди.*

Патенто́ваний, а, е. 1. *Патентований винахід. Патентовані ліки* (у 1, 2 знач.). 2. *перен.* Усіма визнаний.

Патентува́ння, я, *с. Патентування винаходів.*

ПА́ТЕР, а, *ч.* Католицький монах у сані диякона або ієрея, а також католицький священик взагалі.

Па́терство, а, *с.*

ПАТЕРИ́К, а, *ч.* Збірка, що містить житія так званих святих отців (звичайно монахів якого-небудь монастиря).

ПАТЕРИ́ЦЯ, і, *ж.* 1. Довга палиця, яку звичайно використовують для опори при ходьбі. 2. Жезл як ознака вищих християнських та деяких інших священнослужителів, а також символ влади взагалі.

ПАТЕРНАЛІ́ЗМ, у, *ч.*, *книжн.* 1. Опіка, заступництво великих держав за менші держави або колонії, підопічні території. 2. Заступництво старшого за молодшого підопічного. 3. У трудових відносинах — система додаткових пільг та виплат на підприємствах за рахунок підприємців, спрямованих на закріплення кадрів, уникнення трудових конфліктів.

Патерналі́ст, а, *ч.*

Патерналі́стський, а, е. *Патерналістські методи. Патерналістська роль держави.*

ПАТЕ́ТИКА, и, *ж.* Елемент пристрасності, піднесеності у чому-небудь; патетичний тон.

Патети́чний, а, е. *Патетичні вислови.*

Патети́чність, ності, *ж.*

ПА́ТИ́НА, и, *ж.*, *спец.* Зеленувато-коричневий наліт на поверхні виробів з міді, бронзи та латуні або біляста плівка на поверхні крем'яних знарядь, що утворюється внаслідок дії атмосферних опадів і т. ін. чи завдяки обробці спеціальними окислювачами, звичайно з декоративною метою.

Патино́ваний, а, е.

Патинува́ння, я, *с.* Покриття виробів з міді, бронзи та латуні патиною для надання їм вигляду старовинних. *Патинування міді.*

Патинува́ти, у́ю, у́єш. *Патинувати статуетку бронзою. Патинувати бюст.*

ПАТИСО́Н, а, *ч.* 1. Різновид гарбуза; рослина родини гарбузових. 2. Плід цієї рослини. *Консервувати патисони.*

ПА́ТІО, *невідм.*, *с.* Внутрішній дворик, часто оточений галереями; поширені

в країнах Середземномор'я, Латинської Америки.

...**ПАТІЯ**. Друга частина складних слів, що означає «страждання», «захворювання».

ПАТОГЕ́Н, а, *ч.*, *спец.* Вид мікроорганізмів, що викликають захворювання людини, тварини та рослини. *Запобігти втратам урожаю від патогенів.*

ПАТОГЕНЕ́З, ПАТОГЕНЕ́ЗИС, у, *ч.* 1. Комплекс внутрішніх механізмів виникнення й розвитку патологічних процесів, що лежать в основі якоїсь хвороби. 2. З'ясування особливостей виникнення й розвитку хвороби і наслідки такого з'ясування. *Патогенезис захворювання.*

Патогенети́чний, а, е. *Патогенетичні чинники* (у 1 знач.). *Лікування може бути патогенетичним* (у 2 знач.).

ПАТОГЕ́ННИЙ, а, е. Який є причиною хвороби; хвороботворний. *Патогенні мікроби.*

Патоге́нність, ності, *ж.*

ПАТОГНОМІ́ЧНИЙ, а, е. Характерний, типовий для конкретної хвороби.

ПАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Наука, що вивчає хворобливі процеси в організмі людини і тварини. 2. Відхилення від норм життєдіяльності організму. *Патологія новонароджених.* 3. *перен.*, *книжн.* Потворно-ненормальне відхилення від норми. *Патологія розвитку суспільства.*

Пато́лог, а, *ч.*

Патологі́чний, а, е. 1. *Патологічна анатомія. Патологічна фізіологія* (у 1 знач.). 2. *Патологічні явища. Патологічний стан* (у 2 знач.). *Патологічна поведінка* (у 3 знач.).

ПАТОЛОГОАНАТО́МІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає причини патологічних процесів в організмі людини та тварини у зв'язку з його будовою, структурою.

Патологоана́том, а, *ч.*

Патологоанатомі́чний, а, е. *Патологоанатомічне дослідження.*

ПАТОПСИХОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь психології, що вивчає зміни психічної діяльності при патологічному стані мозку; патологічна психологія.

Патопсихоло́г, а, *ч.*

Патопсихологі́чний, а, е. *Патопсихологічні спостереження.*

ПАТОФІЗІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Скорочення: патологічна фізіологія. 2. Патологічна зміна в живому організмі.

Патофізіо́лог, а, *ч.*

Патофізіологі́чний, а, е. *Патофізіологічна зміна.*

ПАТРИЛОКА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Пов'язаний із поширеною при патріархаті формою шлюбу, за якого дружина переходить жити в родову общину чоловіка. *Патрилокальний шлюб.*

ПАТРИМОНІА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Спадковий, родовий.

ПАТРИМО́НІЙ, ю, **ПАТРИМО́НІУМ**, у, *ч.*, *спец.* Майно, що перейшло у спадщину від батька.

ПАТРИ́СТИКА, и, *ж.* Сукупність теологічних, філософських та політико-соціологічних доктрин християнських мислителів філософії II—VII ст. н. е., так званих отців церкви.

ПАТРИЦІА́Т, у, *ч.* 1. Родова аристократія у Стародавньому Римі. 2. Найвищий, найзаможніший, привілейований прошарок населення середньовічних міст більшості країн Європи.

Патриціа́нка, и, *ж.*

Патриціа́нський, а, е.

Патри́цій, я, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — член родової общини, пізніше — представник родової знаті. 2. Особа, що належала до патриціату.

ПА́ТРИЦЯ, і, *ж.*, *друк.* Рельєфне зворотне зображення друкарського знака, що служить для виготовлення матриці.

Па́тричний, а, е. *Патричний рядок.*

ПАТРІА́РХ, а, *ч.* 1. Глава роду за родового ладу. 2. *перен.* Найстарша, найбільш поважана людина в якому-небудь колективі; людина, яка є старшою і найвидатнішою в якій-небудь галузі діяльності. 3. *церк.* Найвищий титул переважно в православній церкві, а також особа, що має цей титул. *Київський патріарх.*

Патріа́рхія, ї, *ж.* Церковна область, підпорядкована патріархові (у 3 знач.). *Київська патріархія.*

Патріархува́ння, я, *с.*

Патріархува́ти, у́ю, у́єш. Бути патріархом (у 3 знач.)

ПАТРІАРХА́Т, у, *ч.* 1. Останній період первісно-общинного родового ладу, що заступив матріархат і характеризувався пануванням чоловіка в господарстві і в суспільних відносинах. 2. Те саме, що **патріархія**. *Київський патріархат.*

Патріарха́льний, а, е. 1. Що стос. патріархату (у 1 знач.). 2. *перен.* Який залишається вірним старим традиціям, відповідає їм. *Патріархальне життя.* 3. Такий, як у патріарха, який нагадує патріарха. *Патріархальний вигляд.*

Патріарха́льність, ності, *ж.*

ПАТРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ богослів'я, який займається вивченням творів так званих отців церкви.

ПАТРО́Н[1], а, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — багата, впливова особа, звичайно патрицій, що брала під своє заступництво вільних незаможних або неповноправних громадян. 2. У Західній Європі — глава, власник фірми або керівник підприємства і т. ін.; *розм.* безпосередній керівник щодо свого підлеглого. 3. *перен.*, *заст.* Чий-небудь заступник, захисник.

ПАТРО́Н[2], а, *ч.* 1. З'єднані гільзою в одне ціле куля або дріб із пороховим зарядом і капсуль із запальником. 2. Пристрій для затискування оброблюваної деталі або різального інструмента в токарному і свердлильному верстаті. 3. Частина електричного освітлювального приладу, в яку вгвинчується лампочка для приєднання її до мережі.

Патро́нний, а, е. *Патронні гільзи. Патронна гармата* (у 1 знач.). *Патронний верстат* (у 2 знач.).

Патро́нник, а, *ч.* Той, хто виготовляє патрони.

ПАТРО́Н[3], а, *ч.*, *спец.* Модель, за якою виготовляють якусь деталь (зразок для викроювання у швейній, паперовій, кушнірській справі). *Патрон рукава.*

ПАТРОНА́Ж, у, *ч.* 1. Організоване медичне обслуговування певних контингентів осіб у домашніх умовах. 2. *книжн.*, *заст.* Те саме, що **патрона́т** (у 2 знач.).

Патрона́жний, а, е. *Патронажна робота. Патронажна сестра* (у 1 знач.).

ПАТРОНА́Т, у, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — влада, становище патрона (*див.* **патро́н**[1] (у 1 знач.), його заступництво. 2. Взагалі заступництво з чийогось боку. 3. Виховання в родинах громадян дітей-сиріт, здійснюване на кошти державних органів і під їхнім контролем.

ПАТРО́НІМ, а, *ч.* Ім'я батька, яке приєднується до імені дітей; по батькові.

Патроні́міка, и, *ж.* Наука про походження та функціонування патронімів. *Українська патроніміка.*

ПАТРОНІ́МІЯ, ї, *ж.* 1. Найменування племен, родів, їх членів за власним іменем спільного предка по чоловічій лінії, а також поселень за іменем їхніх колишніх власників або управителів. 2. Сукупність патронімів.

Патроні́мічний, а, е. *Патронімічні назви.*

ПАТРОНТА́Ш, а, *ч.* Сумка або пояс з футлярами (гніздами) для рушничних і пістолетних патронів.
Патронта́шний, а, е.
ПАТРУ́ЛЬ, я́, *ч.* Невеликий рухомий озброєний загін (військового підрозділу, міліції і т. ін.) або військове судно, літак тощо для догляду за порядком, безпекою на якому-небудь об'єкті, в якомусь районі; невелика група людей, що несе якесь чергування за громадським дорученням.
Патру́льний, а, е. *Патрульна служба. Патрульний огляд. Патрульна машина.*
Патрульо́ваний, а, е.
Патрулюва́ння, я, *с.* Охорона якого-небудь об'єкта, якоїсь місцевості шляхом обходу, об'їзду і т. ін. патрулем.
Патрулюва́ти, ю́ю, ю́єш. *Патрулювати вулиці.*
ПАТУА́, *невідм., с.* Місцева говірка.
ПАУЕРЛІ́ФТИНГ, у, *ч.* Різновид атлетизму — вправи на присідання зі штангою на плечах, віджимання штанги лежачи на лавці та відривання штанги від підлоги.
ПА́УЗА, и, *ж.* 1. Тимчасова зупинка, перерва в мові або розмові, у роботі. 2. Ритмічно впорядкована перерва у звучанні музичного твору або якої-небудь його частини і значок на позначення цієї перерви.
Па́узний, а, е. *Паузний знак.*
ПА́УПЕР, а, *ч.* Бідняк, позбавлений засобів до існування в умовах класового суспільства.
ПАУПЕРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Процес зубожіння окремих груп населення.
Пауперизо́ваний, а, е.
Пауперизува́ти, у́ю, у́єш. Доводити кого-небудь до стану пауперизації.
ПАУПЕРИ́ЗМ, у, *ч.* Злидарство; відсутність необхідних засобів до існування.
Паупористи́чний, а, е.
ПАУША́ЛЬНИЙ, а, е. Узятий повністю. *Паушальна сума. Паушальний платіж.*
ПА́ФОС, у, *ч.* 1. Почуття пристрасного запалу, піднесеності, натхнення. *Говорити з пафосом.* 2. Сутність, основна ідея, спрямованість, висловлена з піднесеністю, натхненням. *Пафос вірша. Пафос творчості.*
Па́фосний, а, е. *Пафосний твір.*
ПАХІДЕ́РМИ, ів, *мн., спец.* Товстошкірі тварини.
ПАХІДЕРМІ́Я, ї, *ж., спец.* Патологічне стовщення шкіри; слоновість.
ПАХІПО́ДИ, ів, *мн., спец.* Товстоногі тварини.
ПАЦИФІ́ЗМ, у, *ч.* Суспільна течія, прихильники якої засуджують будь-які війни і виступають за мирне розв'язання конфліктів.
Пацифі́ст, а, *ч.*
Пацифі́стка, и, *ж.*
Пацифі́стський, а, е. *Пацифістський рух. Пацифістські настрої.*
ПАЦИФІКА́ТОР, а, *ч., книжн.* Той, хто каральними заходами придушує народне повстання, заколот.
Пацифіка́торський, а, е.
Пацифіка́ція, ї, *ж.* Придушення каральними заходами народного повстання, заколоту.
Пацифікува́ти, у́ю, у́єш.
ПАЦІЄ́НТ, а, *ч.* Хворий, що звертається до лікаря.
ПАЧУ́ЛІ, ів, *мн.* 1. Багаторічна тропічна напівчагарникова рослина з пахучими листям і гілками; використовується в парфумерії. 2. Парфуми з ефірної олії, що добувається з листя і гілок цієї рослини.
ПАША́, і́, *ч.* Почесний титул найвищих військових і цивільних урядовців в Османській імперії, султанській Туреччині, Єгипті і деяких інших мусульманських країнах (зберігся в Йорданії, Лівії та Судані), а також особа, що має цей титул.
ПАШАЛИ́К, а, *ч., іст.* Провінція в Османській імперії.
ПАШТЕ́Т, у, *ч.* Страва з м'ясних, рибних або інших продуктів, протертих до пастоподібного стану. *М'ясний паштет.*
Паште́тний, а, е. *Паштетний фарш. Паштетні консерви.*
ПАЯ́Ц, а, *ч.* 1. Клоун, блазень у цирку, балагані. 2. *перен.* Про людину, що кривляється, ламається, поводить себе як клоун, блазень.
ПЕА́Н, а, *ч.* 1. У Стародавній Греції — хоровий гімн на честь бога або на випадок війни, трауру, а також мелодія цього гімну. 2. Хвалебний гімн на честь кого-, чого-небудь.
ПЕГА́С, а, *ч.* 1. У грецькій міфології — крилатий кінь, що вибив джерело, з якого пили воду музи і яке давало натхнення поетам-співцям. 2. Символ поетичного натхнення. 3. Сузір'я Північної півкулі зоряного неба.
ПЕГМАТИ́Т, у, *ч., геол.* Виверженa крупнозерниста гірська порода, переважно з кварцу, польового шпату, в якій один мінерал проростає кристалами іншого.
Пегмати́товий, а, е. *Пегматитові жили. Пегматитова структура. Пегматитовий завод.*
ПЕДА́НТ, а, *ч.* Людина, яка суворо дотримується певного способу мислення, порядку, певних звичок, надаючи великого значення формальній стороні справи; той, хто занадто суворий у виконанні дрібних, формальних вимог.
ПЕДАНТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Надмірний формалізм, дріб'язковість у чому-небудь. 2. Формалістика в науці, відірване від життя буквоїдство.
Педанти́чний, а, е. *Педантична точність.*
Педанти́чність, ності, *ж.*
Педанти́чно.
Педа́нтка, и, *ж.*
Педа́нтство, а, *с.*
Педантський, а, е.
ПЕДЕВТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про підготовку і професійний розвиток педагогічних працівників.
ПЕДЕРА́СТІЯ, ї, *ж.* Протиприродні статеві зносини між особами чоловічої статі; мужолозтво.
Педера́ст, а, *ч.*
Педерасти́чний, а, е. *Педерастичні нахили.*
ПЕДИКУЛЬО́З, у, *ч.* Вошивість.
Педикульо́зний, а, е. *Педикульозне захворювання.*
ПЕДИКЮ́Р, у, *ч.* Чищення, полірування і т. ін. нігтів та видалення мозолів на ногах.
Педикю́рний, а, е. *Педикюрний кабінет.*
Педикю́рниця, і, *ж.*
ПЕДИМЕ́НТ, у, *ч.* Передгірні скелясті рівнини, характерні для посушливих районів.
ПЕДИПЛЕ́Н, у, *ч.* Тип рельєфу, що утворюється внаслідок злиття педиментів.
ПЕДІАТРІ́Я, ї, *ж.* Галузь медицини, яка вивчає дитячі хвороби, їх лікування та запобігання їм.
Педіа́тр, а, *ч.*
Педіатри́чний, а, е. *Педіатрична кваліфікація.*
...ПЕДІЯ. Друга частина складних слів, що відповідає поняттям «розділ», «наука».
ПЕДОГЕНЕ́З, у, *ч.* Характерна для безхребетних форма розмноження, при якій запліднені яйцеклітини розвиваються в тілі личинок.
ПЕДОЛІНГВІ́СТИКА, и, *ж.* Розділ лінгвістики, який досліджує мову дітей.
ПЕДОЛО́ГІЯ[1], ї, *ж.* Наука про виховання дітей, що базується на визнанні фаталістичної залежності долі дитини від біологічних і соціальних чинників впливу спадковості, а також від незмінного середовища.
Педо́лог, а, *ч.*
Педологі́чний, а, е.

ПЕДОЛО́ГІЯ², ї, *ж.* Наука про ґрунти; ґрунтознавство.

ПЕДО́МЕТР, а, *ч.*, *спец.* Прилад для автоматичного підраховування кількості зроблених кроків; крокомір. *Користуватися педометром.*

Педометри́чний, а, е. *Педометричні вимірювання.*

ПЕДОФІЛІ́Я, ї, *ж.* Різновид статевого збочення — статевий потяг до дітей.

Педофі́л, а, *ч.* Той, хто має схильність до педофілії.

ПЕДОФО́БІЯ, ї, *ж.* 1. Хвороблива боязнь дітей. 2. Боязнь народження дитини в сім'ї.

ПЕДОЦЕНТРИ́ЗМ, у, *ч.* Принцип ряду педагогічних систем (Ж.-Ж. Руссо, вільного виховання і т. ін.), який вимагає організації занять тільки на основі бажань та інтересів, що безпосередньо виникають у дітей.

ПЕ́ЙДЖЕР, а, *ч.* Портативний пристрій для передавання на відстань закодованого повідомлення з використанням УКХ-частотних сигналів, що перетворюються на текстову, цифрову або тональну інформацію. *Користувач пейджера.*

Пе́йджинг, у, *ч.* Спосіб зв'язку за допомогою пейджера. *Пейджинг — це конфіденційний зв'язок.*

Пе́йджинговий, а, е. *Пейджингова компанія. Пейджингова мережа.*

ПЕЙЗА́Ж, у, *ч.* 1. Загальний вигляд якоїсь місцевості, картина природи; краєвид. 2. Картина або малюнок із зображенням краєвиду. 3. *тільки одн.* Жанр творів образотворчого мистецтва, присвячений зображенню краєвиду; пейзажний живопис. 4. Опис, зображення природи в літературі, музиці і т. ін.

Пейзажи́ст, а, *ч.* 1. Живописець, який спеціалізується в галузі пейзажу. 2. Письменник, митець, який описує природу.

Пейзажи́стка, и, *ж.*

Пейза́жний, а, е. *Пейзажні твори.*

ПЕЙНТБО́Л, у, *ч.* Вид спорту, що полягає в боротьбі двох команд на спеціально підготовленому майданчику з надувним укриттям, що включає стрільбу зі спеціальних пістолетів, заряджених розривними кульками зі змивною фарбою.

ПЕЙОРАТИ́ВНИЙ, а, е, *лінгв.* Зневажливий, несхвальний. *Пейоративний відтінок значення слова.*

Пейорати́вність, ності, *ж.*

ПЕ́ЙСИ, ів, *мн.* (*одн.* **пейс**, а, *ч.*). Довгі непідстрижені пасма волосся на скронях у патріархальних євреїв.

ПЕКІНЕ́С, а, *ч.* Порода маленьких кімнатно-декоративних собак чорної, білої або бурої масті.

ПЕКТИ́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **пекти́н**, у, *ч.*), *хім.* Група органічних речовин (пектинових кислот), які містяться головним чином у соках плодів і коренеплодів.

Пекти́новий, а, е. *Пектинова кислота.*

ПЕКТОРА́ЛЬ, і, *ж.* Дорогоцінна нагрудна прикраса, ознака влади. *Золота скіфська пектораль.*

Пектора́льний, а, е.

ПЕЛАГІА́ЛЬ, і, *ж.* Товща води озер, морів і океанів як середовище, де живуть водні організми.

ПЕЛАГІ́ЧНИЙ, а, е. 1. *геол.* Який утворився у відкритому морі (про відклади). *Пелагічний мул.* 2. *спец.* Який перебуває у середніх шарах моря. *Пелагічні відкладення.*

ПЕЛА́ГРА, и, *ж.* Хронічна хвороба, викликана авітамінозом.

ПЕЛА́ЗГИ, ПЕЛА́СГИ, ПЕЛА́ГИ, ів, *мн.* У Стародавній Греції — загальна назва догрецьких племен, що заселяли Егейську область.

ПЕЛА́КС, у, *ч.* Синтетична тканина, що має водовідштовхувальні властивості.

ПЕЛАРГО́НІЯ, ї, *ж.*, *бот.* Південна напівкущова рослина з пухнастими квітами, що розводиться також як декоративна.

ПЕ́ЛЕНГ, а, *ч.*, *спец.* 1. Напрям за компасом від спостерігача на будь-який об'єкт, азимут. 2. Певний лад, спосіб розташування військових кораблів або літаків. *Правий пеленг. Лівий пеленг.*

Пеленга́тор, а, *ч.*, *спец.* Прилад для пеленгування.

Пеленгаці́йний, а, е. *Пеленгаційний метод пошуку.*

Пеленга́ція, ї, *ж.* *Пеленгація об'єкта.*

Пеленго́ваний, а, е. *Пеленгований корабель.*

Пе́ленговий, а, е.

Пеленгува́ння, я, *с.* Встановлення місцезнаходження кого-, чого-небудь шляхом визначення пеленга.

Пеленгува́ти, у́ю, у́єш.

ПЕЛЕРИ́НА, и, *ж.* 1. Короткий плащ до пояса або накидка, звичайно коротка, часто з капюшоном, яка надягається поверх одягу. 2. Великий жіночий комір, завдовжки до плечей або до ліктя, який надягається поверх плаття.

Пелери́нка, и, *ж.*

ПЕЛІКА́Н, а, *ч.* Великий водоплавний птах з довгим гачкуватим дзьобом, яким він ловить рибу, та з еластичним шкірним мішком під нижньою щелепою.

Пеліка́нячий, а, е. *Пеліканячий дзьоб. Пеліканяча поведінка.*

ПЕЛІКОЗА́ВРИ, ів, *мн.* (*одн.* **пелікоза́вр**, а, *ч.*). Ряд викопних примітивних звіроподібних хижих плазунів.

ПЕЛІ́КУЛА, и, *ж.* Плівка з ущільненої протоплазми, що вкриває тіло найпростіших істот.

ПЕЛІ́ТИ, ів, *мн.* Глинисті осадові породи, що складаються з надзвичайно дрібних частинок.

ПЕЛОТО́Н, у, *ч.* Група лідерів велоперегонів, що відірвалася від основної маси спортсменів.

ПЕ́МЗА, и, *ж.* Дуже легка силікатна вивержена порода піноподібної будови; використовується як абразивний матеріал, у будівництві і т. ін.

Пе́мзовий, а, е.

Пемзува́льник, а, *ч.* Той, хто полірує, шліфує що-небудь пемзою.

Пемзува́льниця, і, *ж.*

Пемзува́ння, я, *с.* Полірування, шліфування чого-небудь пемзою.

Пемзува́ти, у́ю, у́єш.

ПЕНА́ЛЬТІ, *с.*, *невідм.* У грі у футбол — штрафний удар з відстані в одинадцять метрів, який відбиває лише воротар без захисників; одинадцятиметровий удар. *Призначити пенальті.*

Пенальти́ст, а, *ч.*

ПЕНА́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **пена́т**, а, *ч.*). 1. У міфології Стародавнього Риму — боги — іноді захисники родини, батьківщини. 2. *перен.* Рідний дім.

ПЕНЕЛО́ПА, и, *ж.* Дружина давньогрецького міфологічного героя Троянської війни Одіссея.

ПЕ́НІС, а, *ч.* Чоловічий статевий орган.

ПЕНІТЕНЦІА́РІЙ, ю, *ч.* У ряді країн — тюрма, виправний заклад тюремного типу.

ПЕНІТЕНЦІА́РНИЙ, а, е, *юр.* Який належить до правосуддя (звичайно до карного права). *Пенітенціарна установа. Пенітенціарні кадри. Пенітенціарна педагогіка. Пенітенціарна система.*

ПЕН-КЛУ́Б, у, *ч.* Міжнародне об'єднання письменників.

ПЕНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Систематичне вивчення покарань, зокрема ув'язнення.

ПЕНСНЕ́, *невідм.*, *с.* Окуляри без завушних дужок, які тримаються пружинкою, що затискає перенісся.

ПЕНТА... Перша частина складних слів, що відповідає слову «п'ять».

ПЕНТАГО́Н, у, *ч.* 1. *мат.* Геометрична фігура п'ятикутної форми, а також предмет такої форми. 2. П'ятикутна споруда, в якій розміщуються керівні військові установи США, а також військове відомство США.

ПЕНТАГОНА́ЛЬНИЙ, а, е. П'ятикутний.

ПЕНТАГРА́МА, и, *ж.* 1. Правильний п'ятикутник, всередині якого на його сторонах побудовані рівнобедрені трикутники 2. У Середні віки — магічний знак на амулетах.

ПЕНТАЕ́ДР, а, *ч.* Тіло, обмежене п'ятьма трикутними площинами; п'ятигранник.

ПЕНТА́МЕТР, а, *ч.*, *поет.* Віршова стопа, що містить рівні половини, в кожній з яких є два дактилі та один наголошений склад.

ПЕНТАСТИ́ЛЬ, ю, *ч.* Давньогрецький храм, що мав п'ять колон на фасаді.

ПЕНТАТЛО́Н, у, *ч.* 1. У Стародавній Греції — класичні спортивні змагання (п'ятиборство) — біг, стрибки, кидання диска, списа; боротьба. 2. Сучасне п'ятиборство — верхова їзда з подоланням перешкод, фехтування на шпагах, стрільба з пістолета, плавання, легкоатлетичний крос.

ПЕНТАТО́НІКА, и, *ж.*, *муз.* Звукова система, в основі якої лежать п'ять звуків різної висоти в межах октави.

ПЕНТАХО́РД, у, *ч.*, *муз.* П'ятиступеневий звукоряд у межах квінти.

ПЕ́НТІУМ, а, *ч.*, *інформ.* 1. Мікропроцесор фірми Intel п'ятого покоління. 2. Персональний комп'ютер на базі мікропроцесора Pentium.

ПЕНТО́Д, а, *ч.*, *радіо.* П'ятиелектродна електронна лампа.

ПЕНТО́ЗИ, ів, *мн.* Моносахариди, молекули яких містять п'ять атомів вуглецю.

ПЕНТО́НІКА, и, *ж.* Звукова система, що має п'ять звуків різної висоти в межах октави.

ПЕНТХА́УС, а, *ч.* 1. Особняк, збудований на даху хмарочоса. 2. Фешенебельна квартира в надбудові на даху будинку.

ПЕНЬЮА́Р, а, *ч.* Домашнє жіноче вбрання з легкої тканини.

ПЕНЯ́, і, *ж.* Грошове стягнення за невиконання або прострочення взятих за домовленістю або встановлених законом зобов'язань. *Нараховувати пеню.*

ПЕО́Н[1], а, *ч.* 1. *поет.* Віршова стопа з одного довгого і трьох коротких складів. 2. Те саме, що **пеа́н** (у 1 знач.).

ПЕО́Н[2], а, *ч.* У деяких країнах Африки і Латинської Америки — сільськогосподарський робітник, який внаслідок кабальної залежності, юридично відміненої, але фактично існуючої, перетворився на боргового раба.

ПЕОНА́Ж, у, *ч.* Відмінена юридично, але фактично існуюча система кабальної залежності пеонів (*див.* **пео́н**[2]) від господарів; боргове рабство.

ПЕ́ПЛУМ, а, *ч.* У Стародавній Греції і Стародавньому Римі — жіночий верхній одяг з легкої тканини зі зборками, без рукавів, який надягали поверх туніки.

ПЕПСИ́Н, у, *ч.* 1. Необхідна для травлення речовина (фермент), що входить до складу шлункового соку. 2. Ліки з цієї речовини, які вживають для посилення травлення.

Пепси́новий, а, е.

ПЕ́ПСІ, *невідм.*, *ж.*, *розм.* Те саме, що **пе́псі-ко́ла**. *Випити пепсі.*

ПЕ́ПСІ-КО́ЛА, и, *ж.* Тонізуючий прохолодний газований напій.

ПЕПТИ́Д, у, *ч.* Проміжний продукт взаємних перетворень амінокислот білків в організмі людей, тварин і рослин. *Регулярний пептид. Фізіологічно активний пептид. Пептидна група.*

Пепти́дний, а, е. *Пептидний зв'язок.*

ПЕПТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Розщеплення агрегатів, що утворилися в дисперсних системах за допомогою колоїдних частинок, на менші агрегати. Процес, зворотний коагуляції.

ПЕПТО́Н, у, *ч.*, *спец.* Продукт первинного розщеплення білків при травленні.

Пепто́новий, а, е. *Пептоновий препарат.*

ПЕ́Р, а, *ч.* У Франції та Англії за епохи феодалізму — титул вищої аристократії.

ПЕРВЕ́РСІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Статеве збочення.

ПЕРГА́МЕНТ, у, *ч.* 1. *спец.* Оброблена певним чином шкіра молодих тварин, що застосовувалася до винайдення паперу як матеріал для письма. 2. Давній рукопис, документ, написаний на такому матеріалі. 3. Дуже міцний, цупкий обгортковий папір, який не пропускає жиру і вологи.

Перга́ментний, а, е. 1. *Пергаментний згорток.* 2. *перен.* Який своїм виглядом нагадує пергамент (у 1 знач.), схожий на пергамент (звичайно про жовту, суху шкіру людини). *Пергаментне обличчя.*

ПЕРГАМІ́Н, у, *ч.* Ізоляційний прокладний рулонний матеріал, виготовлений з тонкого картону, просоченого нафтовими бітумами.

ПЕРГІДРО́ЛЬ, ю, *ч.* Тридцятипроцентний водний розчин перекису водню, що застосовується при вибілюванні тканин, вовни і т. ін., витравлюванні волосся, а також уживається для консервації, дезінфекції.

ПЕ́РГОЛА, и, *ж.* Альтанка або галерея в парку, що складається з рядів кам'яних стовпів або арок, з'єднаних угорі арками.

ПЕРИ..., **ПЕРІ...** Перша частина складних слів, що означає «навколо», «кругом», «через».

ПЕРИГЕ́Й, ю, *ч.*, *астр.* Найближча до центра Землі точка орбіти Місяця або штучного супутника Землі.

ПЕРИГЕ́ЛІЙ, ю, *ч.*, *астр.* Найближча до Сонця точка орбіти небесного тіла (планети, комети і т. ін.).

ПЕРИДЕ́РМА, и, *ж.* Вторинна покривна тканина у багаторічних рослин.

ПЕРИДОТИ́Т, у, *ч.* Гірська порода, що утворилася внаслідок кристалізації ультраосновної магми і складається з олівіну та піроксенів.

ПЕРИКА́РД, а, **ПЕРИКА́РДІЙ**, я, *ч.* Зовнішня оболонка серця; навколосерцева сумка.

ПЕРИКАРДИ́Т, у, *ч.* Запалення перикарда.

ПЕРИКА́РПІЙ, ю, *ч.*, *бот.* Сітка плода з рослин, що оточує насіння, насінину.

ПЕРИ́МЕТР, а, *ч.* Довжина замкненого контура, або сума довжин усіх сторін замкненого багатокутника на площині.

Периметра́льний, а, е. *Периметральна забудова.*

ПЕРИМЕТРИ́Т, у, *ч.* Запалення очеревини, яка вкриває матку.

Периметри́чний, а, е.

ПЕРИПАТЕТИ́ЗМ, у, *ч.* Система філософських поглядів учнів та послідовників давньогрецького філософа Арістотеля.

Перипате́тик, а, *ч.* *Перипатетична школа.*

ПЕРИПЕТІЇ, ій, *мн.* (*одн.* **перипетія**, ї, *ж.*). Раптові різкі зміни в чиєму-небудь житті; непередбачені ускладнення в розвитку подій, справ і т. ін.

ПЕРИПТЕ́Р, а, *ч.* Основний тип давньогрецького храму періодів архаїки

та класики: прямокутна в плані будівля, з чотирьох боків оточена колонадою.

ПЕРИСЕЛЕ́НІЙ, ю, *ч.* Найближча до Місяця точка орбіти штучного супутника Місяця.

ПЕРИСКО́П, а, *ч.* Оптичний прилад, що складається з системи дзеркал або призм, вмонтованих у металеві труби, і використовується для спостерігання з підводного човна, укриття і т. ін.

Перископі́чний, а, е. *Перископічне скло.*

Periско́пний, а, е. *Перископна глибина.*

ПРИСПЕ́РМ, а, *ч.* Живильна тканина в насінні ряду рослин, необхідна для розвитку зародків.

ПЕРИСТА́ЛЬТИКА, и, *ж.* Ритмічні скорочення стінок стравоходу, шлунка й кишечнику у людей і тварин, за допомогою яких здійснюється переміщення вмісту шлунково-кишкового тракту. *Перистальтика кишечнику.*

Перистальти́чний, а, е.

ПЕРИСТИ́ЛЬ, ю, *ч.*, *архіт.* 1. Крита галерея, обмежена з одного боку колонами, а з другого — стіною будівлі. 2. Прямокутний двір, садок або площа, оточені критою колонадою.

ПЕРИТОНІ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запалення очеревини.

ПЕРИФЕРІ́Я, ї, *ж.* 1. Частина країни, міста, села і т. ін., віддалена від центру. 2. Зовнішня, віддалена від центральної частина чого-небудь. *Периферія сітківки ока. Периферія шторму. Периферія політичної боротьби.*

Периферíчний, а, е. *Периферична нервова система* (у 2 знач.).

Периферійний, а, е. *Периферійний населений пункт* (у 1 знач.). *Периферійний кровообіг* (у 2 знач.).

ПЕРИФРА́З, а, *ч.*, *літ.* Те саме, що **перифра́за** (у 1 знач.).

ПЕРИФРА́ЗА, и, *ж.*, *літ.* 1. Стилістичний прийом, коли кого-, що-небудь називають не прямо, а описово, за його найхарактернішими рисами, ознаками; описовий мовний зворот, ужитий замість звичайної назви кого-, чого-небудь. 2. Те саме, що **парафра́за** (у 1 знач.).

Перифразо́ваний, а, е.

Перифразо́вування, я, *с.* *Вдатися до перифразовування.*

Перифразо́вувати, у́ю, у́єш, **перифразува́ти**, у́ю, у́єш. Викладати у формі перифрази, перифраза.

Перифрасти́чний, а, е. *Перифрастична конструкція.*

ПЕРИЦЕ́НТР, у, *ч.* Найближча до центрального тіла (центра мас системи) точка орбіти планети або супутника.

ПЕ́РІ, *невідм.*, *ж.* 1. У перській міфології — надприродна істота в образі чарівної жінки з крилами, що охороняє людей від злих духів. 2. Чарівна, тендітна жінка.

ПЕРІ..., *див.* **ПЕРИ...**

ПЕРІА́СТР, а, *ч.* Найближча до головної зірки точка орбіти зірки-супутника.

ПЕРІ́ОД, у, *ч.* 1. Проміжок часу, обмежений певними датами, подіями і т. ін.; час, коли відбувається яка-небудь подія, триває дія, розгортається чиясь діяльність і т. ін. *Літній період. Інкубаційний період. Період гри.* 2. Історичний етап у суспільному або культурному розвитку країни, народу, що характеризується визначними подіями, явищами або процесами. *Історичний період.* 3. *астр.* Проміжок часу, протягом якого відбувається якийсь регулярно повторюваний процес або рух. 4. *геол.* Проміжок часу, протягом якого утворилася сукупність відкладів певної геологічної системи; частина ери, що складається з таких проміжків. 5. *мат.* Група цифр нескінченного десяткового дробу, що весь час повторюються в однаковій послідовності. *Період функції.* 6. *лінгв.* Складна синтаксична побудова, що характеризується докладним викладом думки, має ритмічно завершену інтонацію і становить одне складне або ускладнене багаточленне речення, поширене другорядними членами, підрядними реченнями і т. ін. 7. *муз.* Невелика закінчена побудова, що складається переважно з двох подібних структурою музичних фраз, які завершуються різними каденціями.

ПЕРІОДИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Поділ на періоди (у 1, 2 знач.). *Періодизація історії української літературної мови.*

ПЕРІО́ДИКА, и, *ж.* Періодична преса: видання, що виходять друком регулярно, через певні визначені проміжки часу.

ПЕРІОДИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Який відбувається, настає через певні проміжки часу, повторюється час від часу. *Періодична звітність.* 2. Який виходить друком регулярно, через певні визначені проміжки часу (про газети, журнали і т. ін.). *Періодична преса.* 3. Який закономірно повторюється через певні однакові проміжки часу. *Періодичні коливання.* 4. *лінгв.* Який складається з періодів або являє собою період (у 6 знач.). *Періодична мова.*

Періоди́чність, ності, *ж.* *Періодичність виходу журналу.*

ПЕРІО́СТ, у, *ч.* Зовнішня оболонка, яка оточує і живить кістку; окістя, надкісниця.

Періоста́льний, а, е.

Періості́т, у, *ч.* Запалення періосту (у людини або тварини).

ПЕРКА́ЛЬ, ю, *ч.* Тонка дешева бавовняна тканина; тонка цупка бавовняна тканина, що використовується для парашутів, спецодягу та різних технічних потреб.

Перка́левий, а, е. *Перкалева тканина.*

ПЕРКУ́СІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Вистукування тіла людини пальцями або спеціальним молоточком для визначення стану її внутрішніх органів на підставі утворюваних при цьому звуків.

Перкусійний, а, е. *Перкусійний метод обстеження. Перкусійний молоточок.*

Перкуто́ваний, а, е.

Перкутува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати перкусію.

ПЕРЛАМУ́ТР, у, *ч.* Внутрішній шар черепашок деяких морських і прісноводних молюсків, що має мінливе забарвлення і використовується як цінний матеріал для виготовлення ґудзиків, прикрас і т. ін.

Перламу́тровий, а, е. *Перламутровий блиск. Перламутровий лак.*

ПЕ́РЛІ́НЬ, я, *ч.* Грубий, 10—15 см завтовшки, корабельний трос.

ПЕРЛІ́Т, у, *ч.* 1. Скловидна вулканічна порода, яка використовується як будівельний, ізоляційний матеріал. 2. Одна із структурних частин залізовуглецевих сплавів (сталі, чавуну).

Перлі́тний, а, е. *Перлітна структура. Перлітний чавун.*

Перлі́товий, а, е. *Перлітовий завод.*

ПЕРЛЮСТРА́ЦІЯ, ї, *ж.* Таємне розпечатування й перегляд певними органами приватного листування.

Перлюстраці́йний, а, е.

Перлюстро́ваний, а, е.

Перлюструва́ти, у́ю, у́єш. Робити перлюстрацію.

ПЕРМАЛО́Й, ю, *ч.* Загальна назва залізонікелевих сплавів, що мають властивість сильно намагнічуватися.

ПЕРМАНГАНА́Т, у, *ч.* Сіль марганцевої кислоти. *Перманганат калію.*

ПЕРМАНЕ́НТНИЙ, а, е. Який триває безперервно; постійний.

Пермане́нтність, ності, *ж.*

ПЕРМЕА́МЕТР, а, *ч.* Різновид магнітометра.

ПЕРНІЦІО́ЗНИЙ, а, е, *мед.* Злоякісний.

ПЕРПЕНДИКУЛЯ́Р, а, *ч.* Пряма, що перетинає дану пряму або площину під прямим кутом. *Провести перпендикуляр.*

Перпендикуля́рний, а, е. *Перпендикулярна площина.*

Перпендикуля́рність, ності, *ж.*

ПЕРПЕ́ТУУМ-МО́БІЛЕ, *невідм., с.* Вічний двигун.

ПЕРСЕВЕРА́ЦІЯ, ї, *ж.* Багаторазове мимовільне повторення певної ідеї, одного і того самого образу, промовляння одних і тих самих слів тощо.

ПЕРСЕЇ́ДИ, ів, *мн., астр.* Великий потік метеорів, що летять у певний час з боку сузір'я Персея.

ПЕРСЕ́Й, я, *ч.* 1. У давньогрецькій міфології — герой, син Зевса, який відрубав голову горгоні Медузі та врятував Андромеду. 2. Сузір'я Північної півкулі неба.

ПЕРСЕПТРО́Н, а, *ч.* Пристрій, що моделює процесу сприйняття.

ПЕРСЕФО́НА, и, *ж.* У давньогрецькій міфології — богиня родючості, володарка підземного світу, дочка Деметри і Зевса.

ПЕРСО́НА, и, *ж.* 1. *уроч., заст., ірон.* Особа, людина як окрема особистість. *Персона ґрата.* 2. Одна людина, їдець (за столом під час обіду, вечері і т. ін.).

ПЕРСОНА́Ж, а, *ч.* Дійова особа в художньому творі. *Негативний персонаж. Позитивний персонаж.* Взагалі людина, учасник чого-небудь.

ПЕРСОНА́Л, у, *ч.* Особовий склад, колектив працівників якої-небудь установи, підприємства тощо. *Персонал фірми*; група робітників установи, підприємства, що працюють в одному відділі, на одній ділянці роботи або виконують ті самі функції, мають той самий фах. *Адміністративно-управлінський персонал. Інженерно-технічний персонал. Медичний персонал.*

ПЕРСОНАЛІ́ЗМ, у, *ч., філос.* Напрям сучасної філософії, що вважає особу першоосновою буття.

Персоналіст, а, *ч.*

ПЕРСОНА́ЛІЯ, ї, *ж., книжн.* Короткий нарис життя і творчості кого-небудь.

ПЕРСОНА́ЛЬНИЙ, а, е. Який стосується певної, окремої особи, належить їй. *Персональний комп'ютер. Персональна пенсія. Персональний пенсіонер. Персональний склад.*

ПЕРСОНІФІКА́ЦІЯ, ї, *ж., літ.* Надання предметам, явищам природи або поняттям властивостей людини, тварини; уособлення.

Персоніфіко́ваний, а, е. *Персоніфікована мова. Персоніфікований рахунок.*

Персоніфікува́ння, я, *с.* Те саме, що **персоніфіка́ція**.

Персоніфікува́ти, у́ю, у́єш.

ПЕРСПЕКТИ́ВА, и, *ж.* 1. Спосіб зображення на площині або на кривій поверхні об'ємних предметів такими, якими ми бачимо їх з певної точки спостереження; зображення предметів на площині фотографії або кіноекрана з урахуванням зміни розміру та форми, викликаної різною відстанню їх від спостерігача. 2. Розділ нарисної геометрії, що вивчає правила зображення просторових тіл за допомогою проектування їх на площину. 3. Простір, який можна охопити оком; вид у далину. 4. Те, що чекає на кого-небудь, що повинно статися з кимсь у майбутньому. *В історичній перспективі. Реальна перспектива.*

ПЕРСПЕКТИ́ВНИЙ, а, е. 1. Який відповідає законам перспективи (у 1 знач.); виконаний з урахуванням перспективи. *Перспективний малюнок.* 2. Який має великі можливості, передумови для успішного розвитку в майбутньому. *Перспективна галузь господарства.* 3. Який передбачає наступний розвиток чого-небудь; розрахований на багато років, на майбутнє.

Перспекти́вність, ності, *ж.*

ПЕРСУЛЬФА́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **персульфа́т**, у, *ч.*), *хім.* Солі надсірчаної кислоти, сильні окиснювачі.

ПЕРТУРБА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *книжн.* Несподівана зміна, порушення звичайного стану, нормального порядку проходження чого-небудь, що вносить ускладнення, розлад, безлад у щось. 2. *астр.* Відхилення шляху небесного тіла від своєї траєкторії внаслідок притягання його іншим небесним тілом.

Пертурбаці́йний, а, е.

ПЕРУ́КА, и, *ж.* Штучний головний покрив з чужого або синтетичного волосся; парик.

Перука́р, я́, *ч.*

Перука́рка, и, *ж.*

Перука́рський, а, е. *Перукарське знаряддя. Перукарська майстерність. Перукарська справа.*

Перука́рня, і, *ж.* Спеціально обладнане приміщення, де підстригають, фарбують волосся, причісують, завивають, голять, а також роблять різні косметичні процедури.

ПЕРФЕ́КТ, а, *ч., лінгв.* Дієслівна форма в індоєвропейських мовах, що виражає дію, закінчену в минулому, результат якої наявний і в момент мовлення.

Перфекти́вний, Перфе́ктний, а, е.

ПЕРФОКА́РТА, и, *ж.* Картка стандартного розміру з крайовою та ін. перфорацією, призначена звичайно для роботи на лічильних машинах.

ПЕРФОРА́ТОР, а, *ч.* 1. Машина для буріння гірських порід; бурильний молоток. 2. Апарат для пробивання отворів у стрічці, картці, кінострічці і т. ін. за певною системою.

Перфора́торний, а, е. *Перфораторне буріння. Перфораторний цех. Перфораторний молоток.*

Перфора́торник, а, *ч.* Той, хто працює за перфоратором.

ПЕРФОРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Просвердлювання отворів у якому-небудь матеріалі, гірській породі і т. ін. 2. Пробивання перфоратором отворів на стрічці, картці, кінострічці і т. ін. з дотриманням певної системи. 3. Порушування цілісності стінки якого-небудь порожнистого органа (шлунка, кишечнику або якогось іншого органа). 4. Сукупність отворів на стрічці, картці, кінострічці і т. ін., пробитих перфоратором за певною системою. *Перфорація карти (картки).*

Перфораці́йний, а, е. *Перфораційні доріжки.*

Перфорува́льний, а, е. *Перфорувальна машина. Перфорувальний апарат.*

Перфорува́ння, я, *с.* *Перфорування картки. Перфорування шлунка.*

Перфорува́ти, у́ю, у́єш.

ПЕРФУ́ЗІЯ, ї, *ж.* Пропускання рідини (крові, кровозамінників) крізь порожнину якого-небудь органа, кровоносні судини, частини тіла.

ПЕРХЛОРА́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **перхлора́т**, у, *ч*), *хім.* Солі хлорної кислоти.

ПЕРЦЕ́ПЦІЯ, ї, *ж., психол.* Безпосереднє сприймання предметів і явищ об'єктивної дійсності органами чуття.

Перцепти́вний, а, е. *Перцептивний акт.*

Перципува́ти, у́ю, у́єш. Безпосередньо сприймати органами чуття предмети і явища об'єктивної дійсності.

ПЕРШ, а, *ч.* Довга дерев'яна або металева жердина, яку використовують в цирку під час виконання акробатичних номерів.

ПЕРШЕРО́Н, а, *ч.* Порода великих коней-ваговозів, виведена у Франції в провінції Перш, а також кінь такої породи.

Першеро́нський, а, е. *Першеронський кінь.*

ПЕСИМІ́ЗМ, у, *ч.* Світосприймання, перейняте смутком, безнадією, зневірою в успіх, у краще майбутнє; протилежне — **оптимізм**.

Песимі́ст, а, *ч.* Песимістично налаштована людина.

Песимісти́чний, а, е. *Песимістичний настрій.*

Песимісти́чність, ності *ж. Песимістичність прогнозів.*

Песимі́стка, и, *ж.*

ПЕСТИЦИ́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **пестици́д**, у, *ч.*). Отруйні речовини для боротьби із шкідливими організмами.

ПЕТА́РДА, и, *ж.* 1. Старовинний розривний снаряд у вигляді металевої посудини, наповненої порохом. 2. Сигнальний розривний снаряд, який кладуть на колію, щоб зупинити поїзд у разі небезпеки. 3. Наповнений порохом паперовий снаряд, що використовується для феєрверку. *Святкові петарди.*

Пета́рдний, а, е. *Петардні розриви.*

Пета́рдовий, а, е. *Петардовий снаряд.*

ПЕТИМЕ́ТР, а, *ч.* У літературі XVIII ст. молодик з претензійними манерами.

ПЕ́ТИНГ, а, *ч.* Досягнення партнерами статевого задоволення шляхом взаємних ласк, але без статевих відносин.

ПЕТИ́Т, у, *ч.* Дрібний друкарський шрифт, розмір якого дорівнює 8 пунктам, що застосовується для складання суцільного тексту довідників, словників, журналів, а в інших виданнях — переважно приміток, виносок і т. ін.

Пети́тний, а, е. *Петитний набір.*

ПЕТИ́ЦІЯ, ї, *ж.* Письмове, переважно колективне, прохання, клопотання, звернення громадян до державних керівних установ або до голови уряду, посадової особи, що подається у власних інтересах, інтересах інших осіб, територіальної громади або в державних інтересах.

Петиційний, а, е. *Петиційне звернення.*

ПЕТРИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Скам'яніння.

ПЕТРО... Перша частина складних слів, що відповідає поняттям «камінь», «гірська порода».

ПЕТРОГЕ́НЕЗИС, у, *ч.* Утворення і походження гірських порід.

ПЕТРО́ГЛІФ, а, *ч.* Малюнок, вирізьблений на камені; наскельний малюнок.

ПЕТРОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Геологічна наука про гірські породи, їх мінералогічний та хімічний склад, будову, походження, умови залягання та закономірності поширення. *Петрографія вугілля*; мінералогічний склад, будова, походження, умови залягання та закономірності поширення гірських порід.

Петро́граф, а, *ч.* Фахівець із петрографії.

Петрографі́чний, а, е. *Петрографічне дослідження.*

ПЕТРО́ЛЕУМ, у, *ч.*, *спец.* Нафта.

Петроле́йний, а, е. *Петролейний ефір.*

ПЕТРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Те саме, що **петрогра́фія**.

Петрологі́чний, а, е.

ПЕТРОТЕКТО́НІКА, и, *ж.* Мікроструктурний аналіз внутрішньої будови гірських порід.

ПЕТРОФІ́ЗИКА, и, *ж.* Вивчає природу і зміни фізичних властивостей мінеральної речовини.

ПЕТРОФІ́ТИ, ів, *мн.* Рослини скель та кам'янистих осипів.

П'ЄДЕСТА́Л, у, *ч.* 1. Художньо оформлене підвищення, на якому встановлюється статуя, скульптура, колона і т. ін.; постамент; *перен.* про те, що підносить кого-небудь до високого громадського становища, ставить над кимсь. *Почесний п'єдестал. Підняти на п'єдестал.* 2. Підвищення, на яке піднімається переможець.

П'Є́ЗА, и, *ж.*, *спец.* Одиниця тиску або механічного напруження в системі одиниць метр—тонна—секунда.

П'ЄЗОЕЛЕ́КТРИКА, и, *ж.* Електричне явище на гранях деяких кристалічних тіл, при якому під впливом деформації виникають електричні заряди.

П'єзоелектри́чний, а, е.

П'ЄЗОКВА́РЦ, у, *ч.* Кристал кварцу, на гранях якого під впливом деформації виникають електричні заряди.

П'ЄЗО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання стисливості речовини.

П'єзометри́чний, а, е. *П'єзометричний контроль.*

П'Є́КСИ, п'єкс, *мн.* (*одн.* **п'є́кса**, и, *ж.*). Спортивні черевики із загнутими носками для ходіння на лижах.

П'ЄРО́, *невідм.*, *ч.* 1. Персонаж старовинного французького народного театру, комедійний герой ярмаркових вистав. 2. З початку XX ст. — літературний образ вишукано-сумовитого меланхоліка.

П'Є́СА, и, *ж.* 1. Драматичний твір, звичайно призначений для представлення акторами на сцені. 2. Невеликий музичний твір. 3. *заст.* Невеликий літературний твір, звичайно віршований.

ПІ, *невідм.*, *с.* 1. Назва літери грецького алфавіту. 2. *мат.* Умовне позначення відношення довжини кола до довжини його діаметра.

ПІАЛА́, и́, *ж.* Поширена на сході кругла посудина для пиття у вигляді невеличкої розширеної доверху чашки без ручки.

ПІАНІ́ЗМ, у, *ч.*, *муз.* 1. Характерні особливості фортепіанної музики. 2. Майстерність гри на фортепіано.

Піаністи́чний, а, е. *Цікава піаністична школа. Піаністичні здібності.*

ПІАНІ́НО, *невідм.*, *с.* Великий ударно-клавішний музичний інструмент, що має форму високого ящика з вертикально натягнутими струнами всередині і з горизонтально розташованою клавіатурою на виступі спереду; різновид фортепіано.

Піані́ст, а, *ч.*

Піані́стка, и, *ж.*

ПІАНІ́СИМО, *присл.*, *муз.* Дуже тихо, ще тихіше, ніж піано (про силу звуку при виконанні музичного твору).

ПІА́НО, *присл.*, *муз.* Тихо (про силу звуку при виконанні музичного твору).

ПІАНО́ЛА, и, *ж.* Апарат для автоматичної гри на фортепіано, який діє пневматично.

ПІА́Р, у, *ч.* (від абревіатури *PR (англ.)* — public relations). Здійснення інформаційних зв'язків з громадськістю; пропаганда, тонке політичне мистецтво, пов'язане з маніпулюванням громадською думкою; реклама або антиреклама політичних діячів, дій і т. ін. *Професійний піар. Білий піар. Чорний піар.*

Піа́рити, рю, риш, *розм.*

Піа́рівський, а, е.

ПІАР-... Перша частина складних слів, яка означає інформаційну діяльність, пов'язану з формуванням певної громадської думки.

ПІГМАЛІО́Н, а, *ч.* 1. У давньогрецькій міфології — легендарний скульптор, цар Кіпру, що закохався у вирізьблену ним статую Галатеї. 2. *перен.* Людина, закохана у своє творіння.

ПІГМЕ́Й, я, *ч.* 1. За давньогрецькими віруваннями — представник народу карликів у далекій південній країні. 2. Назва представника низькорослих племен Центральної Африки та деяких районів Південно-Східної Азії, а також узагалі низька людина. 3. *перен.* Дріб'язкова, нікчемна людина.

ПІГМЕНТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Забарвлення тканини тварин і рослин, яке залежить від наявності в них пігментів.

ПІГМЕ́НТИ, ів, *мн.* 1. Група барвних речовин, що містяться у тваринних і рослинних забарвленнях. 2. Нерозчинні хімічні барвники.

ПІГМО́ЇДИ, ів, *мн.* Умовна назва низькорослих племен Центральної Африки та деяких регіонів Південно-Східної Азії.

ПІ́ДЖИН, а, *ч.* Тип змішаної мови, що розвивається у результаті постійних контактів між носіями різних мов на основі однієї мови або різних мов.

ПІДЖИНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Процес формування піджинів, що характеризується спрощенням структури мов, що контактують.

ПІЄЛІ́Т, у, *ч.*, *мед.* Гнійне запалення ниркової миски.

ПІЄЛОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Метод рентгенографічного дослідження нирок після заповнення їхніх порожнин контрастною речовиною.

ПІЄЛОНЕФРИ́Т, у, *ч.* Неспецифічне запалення нирок.

ПІЄМІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Загальне зараження організму, якому властиве утворення багатьох гнійних осередків у різних органах.

Піємі́чний, а, е.

ПІЄТЕ́Т, у, *ч.*, *книжн.* Глибока повага, шанобливе ставлення до кого-, чогонебудь.

ПІЄТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Побудована на містицизмі і відкиданні обрядової сторони релігійна течія, яка виникла в XVII ст. серед протестантів Німеччини. 2. Релігійно-містичний настрій, часто удаваний, фальшивий; відповідна поведінка; *перен.* палке обожнювання кого-небудь або беззастережна віра в щось.

ПІЖА́МА, и, *ж.* Костюм зі штанів і куртки вільного крою, який носять удома, в лікарні і т. ін. або вдягають для спання.

Піжа́мний, а, е. *Піжамний костюм.*

ПІЖО́Н, а, *ч.*, *розм.* Джигун; пуста, франтувата людина.

Піжо́нство, а, *с.*, *розм.*

ПІК, а, *ч.* 1. Гостроверха гірська вершина. 2. *перен.* Найвища точка в розвитку, у виявленні чого-небудь, в якійсь діяльності; найбільший обсяг роботи підприємства, завантаженість транспорту і т. ін. *Година пік. Пік навантаження.*

ПІ́КА, и, *ж.* Різновидність довгого полегшеного списа з гострим металевим наконечником.

ПІКАДО́Р, а, *ч.* Учасник бою биків — вершник, який розлючує бика уколами піки.

ПІКА́НТНИЙ, а, е. 1. Гострий на смак, пряний (про соус, підливу і т. ін.). 2. *перен.* Який викликає гострий інтерес, зацікавленість своєю незвичайністю, сенсаційністю і т. ін. 3. Який своїм привабливим виглядом викликає хтивість; звабливий. *Пікантна жінка.*

Піка́нтність, ності, *ж.* *Пікантність смаку. Пікантність ситуації.*

ПІКА́П, а, *ч.* Невеликий автомобіль, звичайно з відкритим кузовом, яким перевозять вантажі й пасажирів.

ПІКЕ́[1], *невідм.*, *с.* Бавовняна або шовкова тканина полотняного переплетення з рельєфним малюнком у вигляді рубчиків або опуклих візерунків на лицьовому боці.

Піке́йний, а, е.

ПІКЕ́[2], *невідм.*, *с.* Стрімкий політ літака майже вертикально вниз.

ПІКЕ́Т[1], у, *ч.* 1. Невеликий військовий сторожовий загін; застава. 2. Група робітників, яка під час страйку підтримує порядок, здійснює охорону тощо.

Піке́тник, а, *ч.* Учасник пікету.

Піке́тниця, і, *ж.*

Пікето́ваний, а, е.

Пікетува́ння, я, *с.*

Пікетува́ти, у́ю, у́єш. Охороняти щонебудь, перебуваючи в пікеті; установлювати пікет, пікети.

ПІКЕ́Т[2], у, *ч.*, *спец.* 1. Точка місцевості, що знаходиться на певній віддалі від іншої точки і відмічена при нівелюванні кілочком, забитим до рівня землі. 2. Одиниця виміру довжини залізничних ліній.

ПІКЕ́Т[3], у, *ч.* Старовинна гра в карти, розрахована на двох, трьох, іноді чотирьох картярів. *Грати в пікет.*

ПІКЕТА́Ж, у, *ч.*, *спец.* Вибір точок на місцевості і позначення їх кілочками при нівелюванні.

Пікетажи́ст, а, *ч.*

Пікетажи́стка, и, *ж.*

Пікета́жний, а, е.

ПІКІ́РУВАТИ, ую, уєш. На великій швидкості ринутися майже вертикально вниз (про літак); стрімко летіти вниз (звичайно про птахів).

ПІКІРУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Пересаджувати рослину в молодому віці за допомогою кілочка-піки.

ПІ́ККОЛО, *невідм.*, *с.* Найменший розміром і найвищий звучанням музичний інструмент певного виду.

ПІКНІ́К, а́, *ч.* Розважальна прогулянка компанією (звичайно із закускою на лоні природи).

ПІКНОЗО́НД, у, *ч.* Прилад, яким вимірюють густину морської води на різних глибинах.

ПІКНО́МЕТР, а, *ч.*, *наук.* Скляна посудина для визначення густини газів, рідин і твердих тіл.

ПІКО... У складних словах — назва одиниць вимірювання, тобто 10^{-12} основної одиниці.

ПІКТОГРА́МА, и, *ж.* Умовний малюнок із зображенням яких-небудь дій, подій, предметів і т. ін., який використовувався, в найдавнішому письмі.

ПІКТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Найдавніша форма письма, що становить собою зображення дій, подій, предметів і т. ін. умовними малюнками.

Піктографі́чний, а, е. *Піктографічні написи. Піктографічне письмо.*

ПІ́КУЛІ, ів, *мн.* Суміш із дрібно нарізаних маринованих із прянощами овочів, які вживаються як приправа до м'ясних і рибних страв.

ПІ́КША, і, *ж.* Морська промислова риба родини тріскових.

ПІ́ЛЕРС, а, *ч.* Дерев'яний або металевий вертикальний стояк, який підтримує палубу судна.

ПІЛІГРИ́М, а, *ч.*, *книжн.* 1. Паломник. 2. *перен.* Мандрівник, подорожній.

Пілігри́мство, а, *с.* Паломництво.

Пілігри́мський, а, е.

ПІ́ЛІНГ, у, *ч.* Очищення шкіри обличчя; косметичний засіб для такого очищення.

ПІЛОКАРПІ́Н, а, *ч.*, *мед.* Алкалоїд, лікарський препарат. Застосовують для лікування глаукоми та деяких інших хвороб очей.

ПІЛОКА́РПУС, а, *ч.* Рід вічнозелених дерев і кущів родини рутових.

ПІЛО́Н, а, *ч.*, *архіт.* 1. Башта у вигляді зрізаної піраміди, яка зводилася біля входу в стародавній єгипетський храм. 2. *перев. мн.* Масивні, звичайно прямокутні колони, що служать опорою арок, склепінь або оформляють з боків в'їзди, входи в парки, на мости і т. ін.

ПІЛО́РУС, а, *ч.*, *анат.* Місце переходу шлунка в дванадцятипалу кишку.

Пілори́чний, а, е.

ПІЛО́Т, а, *ч.* 1. Той, хто керує літальним апаратом. 2. Водій боліда, який бере участь у перегонах. 3. Перший пробний випуск чого-небудь (циклу книжок, фільмів, телепрограм тощо).

Піло́тний, а, е. Який використано, створено вперше; перший, пробний. *Пілотний проект. Пілотний номер газети.*

Піло́тський, а, е. *Пілотський костюм. Пілотська кабіна.*

Пілота́ж, у, *ч.* 1. Маневрування літального апарату в горизонтальній, вертикальній та похилій площинах з метою виконання фігур у повітрі.

2. Пробне, попереднє вивчення якого-небудь об'єкта з метою перевірки методики, якості підготовки основного дослідження.

Пілота́жний, а, е.

Пілото́ваний, а, е. *Пілотований апарат.*

Пілотува́ння, я, *с.*

Пілотува́ти, у́ю, у́єш. Управляти літальним апаратом під час польоту.

ПІЛЯ́СТР, а, *ч.*, *архіт.* Плоский, схожий на колону виступ на поверхні стіни чи стовпа.

Піля́стровий, а, е. *Пілястровий виступ.*

ПІНАКОТЕ́КА, и, *ж.* 1. Сховище творів живопису; картинна галерея в Стародавній Греції. 2. Картинна галерея в деяких західноєвропейських країнах.

ПІНГВІ́Н, а, *ч.* Великий морський антарктичний птах із схожими на ласти короткими крилами, пристосованими не для літання, а для плавання.

ПІНГ-ПО́НГ, а, *ч.*, *розм.* Настільний теніс.

ПІ́НІЯ, ї, *ж.* Вид сосни з зонтикоподібною кроною і червоно-бурою корою; італійська сосна.

Пі́нієвий, а, е.

ПІН-КО́Д, а, *ч.* Персональний код пластикової картки для банкомата, отриманий клієнтом від банку таємно.

ПІНО́ЛЬ, і, *ж.* Деталь металорізального верстата.

ПІ́НТА, и, *ж.* Одиниця виміру рідин і сипучих речовин в Англії і США, що дорівнює приблизно 0,56 л.

ПІНЦЕ́Т, а, *ч.* Різновид пружинистих щипців, що використовується в медицині і техніці для захоплення малих, крихких і т. ін. предметів.

ПІНЦИРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *с. г.* Видаляти верхівку молодого пагона для затримання росту одних пагонів і підсилення росту інших.

Пінциро́ваний, а, е.

Пінцирува́ння, я, *с.*

ПІ́НЧЕР, а, *ч.* Порода невеликих кімнатних або мисливських собак. *Японський пінчер. Німецький пінчер.*

ПІОДЕРМІ́Я, ї, *ж.* Захворювання шкіри у людини й тварини.

ПІОРЕ́Я, ї, *ж.* Захворювання, супроводжуване виділенням гною. *Альвеолярна піорея.*

ПІПЕ́ТКА, и, *ж.* Скляна трубочка з гумовим наконечником для набирання, втягування рідини і випускання її краплями.

ПІПЛ-МЕ́ТР, а, *ч.* Спеціальний пристрій у вигляді коробочки, який фіксує кожне перемикання каналу на телевізорі, що дає змогу провести статистичні підрахунки кількості глядачів, які дивляться певний канал.

ПІРАМІ́ДА, и, *ж.* 1. Велика кам'яна споруда з чотирикутною основою і трикутними боковими поверхнями, які утворюють на вершині будівлі гострий кут, що служила гробницею фараонів у Стародавньому Єгипті. 2. Багатогранник, основа якого являє собою багатокутник, а бічні грані — трикутники, що мають спільну вершину. 3. Предмет, що має широку основу і конусоподібно звужується догори; група предметів, укладених або складених у вигляді купки, що має широку основу і звужується догори. 4. Гімнастична, акробатична фігура, яка складається з групи людей, що стають один одному на плечі. 5. Пристосування для тримання і зберігання гвинтівок та рушниць. 6. Трикутник, утворений з 15 більярдних куль, складених на початку гри; вид більярдної гри в 15 куль. 7. Фінансова організація, що займається залученням грошей населення з метою спекуляції та діє, випускаючи незабезпечені цінні папери. *Фінансова піраміда.*

Пірамі́дальний, а, е. *Пірамідальна тополя. Пірамідальні ялини* (у 3 знач.).

Пірамі́дка, и, *ж.*

Пірамі́дний, а, е.

ПІРАНО́ГРАФ, а, *ч.* Прилад для реєстрації (запису) сонячної радіації.

ПІРАНО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання інтенсивності сонячної радіації.

ПІРА́Т, а, *ч.* 1. Морський грабіжник, розбійник. 2. *перен.*, *розм.* Той, хто грабує, винищує і т. ін.; поводить себе, як розбійник. 2. Той, хто займається незаконним виробництвом і розповсюдженням аудіо- і відеопродукції, комп'ютерних програм, книг, магнітофонних записів тощо. *Книжковий пірат. Пірати відеоринку.*

Пірáтство, а, *с.* 1. Промисел, заняття піратів; морський розбій. 2. Незаконна діяльність на ринку комп'ютерних, аудіо-, відеопослуг, у видавничій справі та ін.

Пірáтський, а, е. *Піратські наскоки. Піратський корабель* (у 1 знач.). *Піратське видання. Піратський компакт-диск* (у 2 знач.).

ПІРГЕЛІО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювань сонячної радіації.

ПІРГЕО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання інтенсивності ефективного випромінювання земної поверхні, тобто різниці між інтенсивностями власного випромінювання земної поверхні та зустрічного випромінювання атмосфери.

ПІРГЕНОМІЦЕ́ТИ, ів, *мн.* Група сумчастих грибів.

ПІРЕ́ТРУМ, у, *ч.* 1. Багаторічна трав'яниста або напівкущова рослина родини складноцвітих. 2. Дрібний жовтувато-сірий порошок, що одержується з висушених і розмелених суцвіть деяких видів ромашки і використовується для боротьби зі шкідливими комахами.

ПІРИДИ́Н, у, *ч*, *хім.* Отруйна легкозаймиста безбарвна прозора гігроскопічна рідина з неприємним різким запахом.

Піриди́новий, а, е. *Піридинова сполука.*

ПІРИ́Т, у, *ч.* Мінерал жовтого кольору у вигляді зернистих мас з металевим блиском, що являє собою сполучення заліза з сіркою; сірчаний або залізний колчедан.

Піри́тний, а, е. *Піритні вкраплення.*

Піри́товий, а, е. *Піритові поклади.*

ПІРИ́ХІЙ, я, *ч.* Ненаголошена двоскладова стопа ямба або хорея у віршуванні.

ПІРКЕ́, *невідм.*, *с.*, *мед.* Прищеплювання на шкірі, за допомогою якого встановлюють наявність або відсутність в організмі туберкульозної інфекції.

ПІРО... Частина складних слів, що відповідає поняттям «вогонь», «висока температура», «термічний процес».

ПІРО́ГА, и, *ж.* У народів Центральної і Південної Америки та Океанії — вузький довгий човен, обтягнутий корою, шкурами або видовбаний чи випалений із стовбура дерева.

ПІРОГАЛО́Л, у, *ч.* Органічна сполука, яку використовують у виробництві барвників, у газовому аналізі, як проявник у фотографії.

ПІРОКСЕ́Н, у, *ч.* Виверженний породоутворюючий мінерал класу силікатів магнію, заліза і кальцію.

Піроксе́новий, а, е. *Піроксеновий граніт.*

ПІРОКСИЛІ́Н, у, *ч.* Вибухова речовина, яку одержують внаслідок хімічної обробки деревної клітковини.

Піроксилі́новий, а, е.

ПІРОЛА́ТРІЯ, ї, *ж.* Вогнепоклонство.

ПІРО́ЛІЗ, у, *ч.* Розщеплення органічних речовин під дією високих температур.

ПІРОМА́НІЯ, ї, *ж.* Психічне захворювання, непереборний потяг до підпалювання.

ПІРОМЕТАЛУ́РГІЯ, ї, *ж.* Сукупність металургійних процесів, що відбуваються при високих температурах (обпалювання, плавлення, конвертування, рафінування, дистиляція).

ПІРО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання температур переважно понад 400°.

Пірометри́чний, а, е. *Пірометричний ефект.*

Піроме́трія, ї, *ж.* Вчення про вимірювання високих температур за допомогою спеціальних приладів.

ПІРО́П, у, *ч.* Дорогоцінний камінь червоного кольору; різновид гранату.

ПІРОПАТРО́Н, а, *ч.* Спеціальний пристрій (трубка з порохом), вибух якого миттєво приводить у дію інші технічні пристрої.

ПІРОПЛА́ЗМА, и, *ж.*, *вет.* Найпростіший одноклітинний організм, що паразитує в червоних кров'яних тільцях тварин; пасовищний кліщ.

Піроплазмо́з, а, *ч.* Інфекційне захворювання свійських тварин, що викликається піроплазмами.

ПІРОСКО́П, а, *ч.* Прилад для приблизного вимірювання високих температур у заводських печах.

Піроскопі́чний, а, е.

ПІРОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Лікування штучним підвищенням температури тіла (при деяких формах сифілісу, бруцельозу тощо).

ПІРОТЕ́ХНІКА, и, *ж.* Галузь техніки, пов'язана з виготовленням горючих і вибухових сумішей, сигнальних вогнів, ракет, феєрверків.

Піроте́хнік, а, *ч.* Фахівець з піротехніки.

Піротехні́чний, а, е. *Піротехнічний ефект.*

ПІРОФІЛІ́Т, а, *ч.* Мінерал класу силікатів.

ПІРОФО́БІЯ, ї, *ж.* Психічне захворювання, що проявляється в патологічній боязні вогню.

ПІРОФО́РНИЙ, а, е. Той, що сам займається. *Пірофорні метали.*

ПІРОХЛО́Р, а, *ч.* Мінерал підкласу складних оксидів групи ніобатотанталатів.

ПІРРОНІ́ЗМ, у, *ч.* Учення давньогрецького філософа Піррона з Еліди (близько 360—270 рр. до н. е.), засновника античного скептицизму.

ПІ́РСИНГ, у, *ч.* Проколювання людського тіла в певних місцях (вуха, брови, губи, живіт та ін.) і введення металевих кілець, шпильок тощо.

ПІРУЕ́Т, у, *ч.* 1. У танці, балеті — повний круговий поворот всім тілом на носку однієї ноги. 2. У цирковому мистецтві — круговий поворот під час стрибка в повітрі.

ПІСТО́Н, а, *ч.* 1. Невеликий ковпачок з вибуховою речовиною, від удару по якому запалюється пороховий заряд у патронах або в снарядах. 2. Склеєні по краях два кружальця паперу з невеликою кількістю вибухівки для іграшкових пістолетів і рушниць. 3. Невеличка металева оправа певної форми, яку механічно прикріплюють, пробиваючи водночас отвір у шкірі, картоні і т. ін. 4. Клапан у мідному музичному духовому інструменті.

Пісто́нний, а, е.

Пісто́нчик, а, *ч.*

ПІСУА́Р, а, *ч.* Раковина в чоловічій убиральні зі стоком для сечі.

ПІТБУЛЬТЕР'Є́Р, а, *ч.* Американська порода витривалих і безстрашних короткошерстих собак, які відзначаються мертвою хваткою; одна з найкращих бійцівських порід.

...ПІТЕК. Друга частина складних слів, що означає «викопна мавпа».

ПІТЕКА́НТРОП, а, *ч.* Рід викопних людей, які мали багато перехідних рис від мавп, але вже вміли виробляти примітивні знаряддя праці.

ПІТО́Н, а, *ч.* Велика неотруйна змія родини удавових.

ПІТ-СТО́П, а, *ч.*, *спорт.* Зупинка для заміни гуми, дозаправляння машин в автоперегонах.

ПІУРІ́Я, ї, *ж.* Виділення гною із сечею.

ПІФАГОРЕЇ́ЗМ, у, *ч.* Напрям у давньогрецькій філософії, представники якого вважали число першоосновою світу і сутністю речей.

Піфагорі́єць, і́йця, *ч.*

Піфагорі́йський, а, е.

ПІ́ФЕРО, *невідм.*, *с.* Італійський народний духовий інструмент на зразок волинки.

ПІ́ФІЯ, ї, *ж.* 1. У Стародавній Греції — жриця-віщунка в храмі бога Аполлона у Дельфах. 2. *перен.* Особа, що робить незрозумілі, двозначні висновки.

Піфі́чний, а, е. *Піфічний висновок.*

ПІ́ФОС, у, *ч.* Велика глиняна давньогрецька яйцеподібна посудина для зберігання зерна, води, вина тощо, яку зазвичай закопували в землю.

ПІ́ЦА, и, *ж.* Італійська страва у вигляді млинця із запеченими на ньому шматочками м'яса, овочів, грибів, сиру тощо.

Піце́рія, ї, *ж.* Заклад харчування, де випікають і продають піцу.

ПІЦИКА́ТО. 1. *присл.* Щипком, доторкуючись до струн пальцями (про гру на смичкових музичних інструментах). 2. *невідм.*, *с.* Музика смичкових інструментів, коли струн торкаються щипком.

ПЛАГІА́Т, у, *ч.* Привласнення авторства на чужий твір науки, літератури, мистецтва або на чуже відкриття, винахід чи раціоналізаторську пропозицію.

Плагіа́тор, а, *ч.* Особа, що займається плагіатом.

Плагіа́торство, а, *с.*

Плагіа́торський, а, е.

Плагіюва́ти, ю́ю, ю́єш. Учиняти плагіат.

ПЛАГІОКЛА́З, у, *ч.* Породотвірний мінерал, який належить до польових шпатів.

ПЛАГІОТРОПІ́ЗМ, у, *ч.* Орієнтація ростучих органів рослин під кутом до напряму дії подразника (сили земного тяжіння, світла тощо).

ПЛАЗ, у, *ч.* Майданчик на суднобудівному, авіаційному заводах для роботи над кресленнями (у натуральних розмірах) обводів судна.

ПЛА́ЗМА, и, *ж.* 1. Рідка частина крові. 2. *заст.* Протоплазма. 3. Речовина в дуже іонізованому стані. *Міжпланетна плазма. Теорія плазми.*

Плазмати́чний, а, е. *Плазматичні клітини* (у 1, 3 знач.).

Пла́змовий, а, е. *Плазмова дуга. Плазмовий струмінь. Плазмова установка. Плазмовий пістолет. Плазмова хімія* (у 3 знач.).

ПЛАЗМОГА́МІЯ, ї, *ж.* Злиття цитоплазми чоловічої і жіночої статевих клітин при заплідненні.

ПЛАЗМОДЕ́СМИ, ів, *мн.* Найтонші нитки протоплазми, що з'єднують протопласти сусідніх рослинних клітин.

ПЛАЗМО́ДІЙ[1], я, *ч.* Найпростіший організм, що паразитує в крові і є збудником малярії.

ПЛАЗМО́ДІЙ[2], я, *ч.*, *бот.* Вегетативне тіло слизовиків.

ПЛАЗМО́ЛІЗ, у, *ч.* Стиснення вмісту живої клітини з наступним його відшаруванням від оболонки.

ПЛАЗМО́Н, у, *ч.* 1. *фіз.* Квазічастинка, квант коливань густини плазми, що викликає коливання напруги електричного поля в плазмі. 2. У генетиці — сукупність носіїв цитоплазматичної спадковості (плазмогенів).

ПЛАЗМОТОМІ́Я, ї, *ж.* Те саме, що **цитокіне́з**.

ПЛАЗМОТРО́Н, а, *ч.*, *техн.* Пристрій для утворення низькотемпературної плазми. *Електродний плазмотрон. Індукційний плазмотрон.*

ПЛАЗМОФЕРЕ́З, а, *ч.* Очищення крові.

ПЛАЗМОХІ́МІЯ, ї, *ж.* Скорочення: плазмова хімія — галузь хімії, що вивчає хімічні процеси в низькотемпературній плазмі (у 3 знач.) та їх використання.

Плазмохімі́чний, а, е. *Плазмохімічна технологія.*

ПЛАКЕ́, *невідм., с., спец.* Виріб з металу або деревини, покритий іншим металом, іншою деревиною для оздоблення, захисту від псування і т. ін.

...ПЛАН. Друга частина складних слів, що відповідає поняттям «крило», «літальний апарат».

ПЛАНА́РІЇ, ій, *мн.* (*одн.* **плана́рія**, ї, *ж.*). Дрібні війчасті болотяні, річкові й ґрунтові черв'яки.

ПЛАНГЕ́РД, а, *ч., гірн.* Стіл з рухомою поверхнею для збагачення рудного матеріалу.

ПЛА́НЕ́Р, а, *ч.* Безмоторний літальний апарат, який використовує в польоті надану йому початкову швидкість і висхідні потоки повітря.

Планери́зм, у, *ч.* Теорія і практика керування планерами; мистецтво літання на планерах.

Планери́ст, а, *ч.*

Планери́стка, и, *ж.*

Пла́нерний, а, е. 1. *Планерні змагання. Планерні станції.* 2. Пов'язаний із заняттям планериста, з планеризмом. *Планерна справа. Планерна школа.*

Планедро́м, у, *ч.* Місце стоянки, зльоту й посадки планерів.

ПЛАНЕ́Т, а, *ч.* Ручне або кінне знаряддя для обробки міжрядь просапних культур; культиватор.

ПЛАНЕ́ТА, и, *ж.* 1. Небесне тіло кулястої форми, яке обертається навколо Сонця і світиться відбитим сонячним світлом. 2. Земна куля разом з людьми, що її населяють.

Планета́рний, а, е. 1. *Планетарна система.* 2. Який охоплює всю земну кулю, весь світ, усе людство; всесвітній.

Плане́тний, а, е. *Планетне тіло. Планетна система.*

ПЛАНЕТА́РІЙ, ю, *ч.* 1. Пристрій, за допомогою якого демонструють розташування і рух планет та інших небесних тіл на куполоподібному екрані. 2. Науково-просвітницький заклад, у якому читають лекції з астрономії й демонструють розташування і рух планет та інших небесних тіл за допомогою такого пристрою.

Планета́рний, а, е. *Планетарне устаткування.*

ПЛАНЕТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Розділ астрономії, що вивчає фізичні властивості планет та їхніх атмосфер.

ПЛАНЕТО́ЇДИ, ів, *мн.* (*одн.* **плането́їд**, а, *ч.*). Малі планети; астероїди.

ПЛАНЕТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Комплекс наук, що вивчають планети Сонячної системи та їхні супутники.

Плането́лог, а, *ч. Наукова школа планетологів.*

ПЛАНІМЕ́ТР, а, *ч., мат., геод.* Прилад для вимірювання площин замкнутих плоских фігур на кресленні.

Планіметри́чний, а, е. *Планіметричні дослідження.*

Планіме́трія, ї, *ж.* Розділ елементарної геометрії, який вивчає властивості фігур, що лежать на площині.

ПЛАНІСФЕ́РА, и, *ж., спец.* Карта із зображенням земної або небесної сфери у вигляді півкуль.

Планісфе́рний, а, е.

ПЛАНКТО́Н, у, *ч., біол.* Сукупність дуже дрібних рослинних і тваринних організмів, що населяють товщу води і через брак чи слабкість органів руху пасивно переносяться течією.

Планкто́нний, а, е. *Планктонні водорості.*

ПЛАНТА́Ж, у, *ч., с. г., сад.* Глибокий обробіток ґрунту (головним чином під виноградники та інші плодові насадження).

Планта́жний, а, е.

ПЛАНТА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Велике землеробське господарство, в якому вирощують спеціальні технічні або продовольчі культури; земельні ділянки, належні такому господарству. 2. Велика земельна ділянка, відведена під спеціальні технічні або продовольчі культури, що вимагають особливого догляду.

Плантато́р, а, *ч.* Власник плантації (у 1 знач.).

Планта́торство, а, *с.*

Планта́торський, а, е.

Плантаційний, а, е. *Плантаційне господарство. Плантаційний чай.*

ПЛАНША́ЙБА, и, *ж.* Деталь токарного верстата для закріплення оброблюваних виробів.

ПЛАНШЕ́Т, а, *ч.* 1. *геод.* Дошка з натягнутим на неї папером, на який наносять план місцевості під час знімання. 2. *геод.* План місцевості, одержуваний під час знімання. 3. Плоска сумка з прозорим боком для карти. 4. Тонка дощечка, пластинка. 5. Підлога сцени в театрі, зроблена з окремих щитів, які можна виймати, щоб змінювати рельєф сцени.

Плаше́тний, а, е. *Планшетна сумка.*

ПЛАНШИ́Р, а, *ч., мор.* Захисний обвід з дерев'яних брусів або сталевих полиць на краях палуби судна, на борту човна чи яхти.

ПЛАСИРУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Скеровувати м'яч (під час гри у футбол, теніс) не в те місце, де стоїть противник, щоб тому було важче або не з руки відбити його.

Пласирува́ння, я, *с. Пласирування м'яча.*

...ПЛАСТ. Друга частина складних слів, що означає «утворений з чого-небудь».

ПЛАСТИ́ДА, и, *ж.* Особливе живе тільце в протоплазмі рослинних клітин.

ПЛА́СТИК, у, *ч.* Пластична маса.

Пла́стиковий, а, е. *Пластиковий посуд. Пластикова картка.*

ПЛА́СТИКА, и, *ж.* 1. Вид образотворчого мистецтва, твори якого мають об'ємну, тривимірну форму і виконуються з твердих або в'язких матеріалів; скульптура. 2. *збірн.* Твори скульптури. 3. *перен.* Гармонійність і виразність форм, зображень, образів (у живописі, поезії, музиці тощо). 4. Мистецтво ритмічних, гармонійних рухів тіла і загальна гармонія, узгодженість рухів і жестів. *Пластика актора. Пластика в танці.* 5. Методи пластичної (відновлювальної) хірургії.

Пласти́чний, а, е. 1. *Пластичне лиття. Пластичні прикраси. Пластична обробка* (у 1 знач.). 2. *перен.* Гармонійний, виразний. 3. *Пластична форма. Пластичний монолог* (у 4 знач.). 4. Здатний під тиском змінювати свою форму, зберігаючи цілість, не ламаючись; не ламкий. *Пластична деформація. Пластична маса.* 5. Здатний змінюватися внаслідок зовнішнього впливу, пристосовуватися до умов середовища (про тварин, рослини). 6. *спец.* Який сприяє відновленню, відтворенню тканин якого-небудь органа, організму. *Пластична операція.*

Пласти́чність, ності, *ж.* 1. Гармонійність, виразність форм, зображень, образів (у живописі, поезії, музиці і т. ін.); пластика. 2. Плавність, граціозність (рухів, жестів і т. ін.). *Пластичність жестів.* 3. Здатність під тиском змінювати форму, зберігаючи цілість, не ламаючись. *Пластичність глини* (у 4 знач. пластичний). 4. Здатність змінюватися внаслідок зовнішнього впливу, пристосовуватися до умов середовища. *Пластичність рослинних організмів.*

ПЛАСТИКА́Т, у, *ч.* Вид пластичної маси.

Пластика́товий, а, е. *Пластикатовий мішок.*

ПЛАСТИКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Механічна і термічна обробка каучуку, унаслідок якої підвищується його пластичність.

ПЛАСТИЛІ́Н, у, *ч.* В'язка маса для ліплення, виготовлена з глини, воску, жирів та різних барвників.

Пластилі́новий, а, е. *Пластиліновий слоник.*

ПЛА́СТИР, у, *ч.* 1. Липка лікувальна маса, нанесена на смужку тканини, яку кладуть на рану, нарив і т. ін. 2. Замазка з глини, воску і т. ін. для лікування хворих дерев. 3. *мор.* Тимчасова водонепроникна накладка із спеціальної парусини на пробоїнах у корпусі судна.

ПЛАСТИФІКА́ТОР, у, *ч., спец.* Органічна речовина, яка входить до складу полімерних матеріалів і надає їм пластичності, гнучкості.

Пластифіка́ція, ї, *ж.* Процес насичення полімерних матеріалів пластифікатором. *Теплова пластифікація.*

Пластифіко́ваний, а, е.

Пластифікува́ти, у́ю, у́єш. Насичувати пластифікатором, робити пластичним.

ПЛАСТМА́СА, и, *ж.* Скорочення: пластична маса; пластик.

Пластма́совий, а, е. *Пластмасові зуби. Пластмасова промисловість.*

ПЛАСТРО́Н, а, *ч.* Добре накрохмалена нагрудна частина чоловічої верхньої сорочки, яку надягають під відкриту жилетку до фрака або смокінга.

ПЛАТА́Н, а, *ч.* 1. Високе швидкоросле листяне дерево із зеленувато-сірим стовбуром і широкою кроною та лапатим листям. 2. Високоякісна червоно-бурого кольору деревина цієї рослини.

Плата́нний, а, е. *Платанна алея.*

ПЛАТИКЕФА́ЛІЯ, ПЛАТИЦЕФА́ЛІЯ, ї, *ж.* Плоскоголовість, малий розвиток черепа у висоту.

ПЛА́ТИНА, и, *ж.* Хімічний елемент сірувато-білого кольору, благородний метал, який відзначається великою ковкістю й тягучістю і використовується для виготовлення коштовних виробів, лабораторного хімічного посуду тощо. *Губчаста платина. Колоїдна платина.*

Платино́ваний, а, е. *Платинований азбест. Платинований електрод.*

Пла́тиновий, а, е. *Платинова чернь. Платинові електроди. Платинові гроші. Платинові каталізатори. Платинові метали.*

Платинува́ння, я, *с.*

Платинува́ти, у́ю, у́єш. Покривати поверхню металевих виробів тонким шаром платини (для захисту їх від корозії і т. ін.).

ПЛАТИНА́Т, у, *ч.* Сіль платинової кислоти.

ПЛАТИНІ́Т, у, *ч.* Сплав заліза з нікелем, що має однаковий із склом і платиною коефіцієнт об'ємного розширення і застосовується при виготовленні вакуумної апаратури та електричних ламп розжарювання.

ПЛАТИНОТИ́ПІЯ, ї, *ж., спец.* Спосіб фотографування на солях платини.

ПЛАТИФІЛІ́Н, у, *ч., мед.* Протиспазматичний лікувальний препарат, схожий своєю дією на атропін.

ПЛАТИЦЕФА́ЛІЯ, *див.* **платикефа́лія**.

ПЛАТО́, *невідм., с.* Підвищена рівнина, що підноситься над рівнем моря більш як на 200 м; плоскогір'я.

ПЛАТОНІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Філософське вчення старогрецького філософа Платона та його послідовників, за яким реальний мінливий світ природних речей є тільки відбиттям незмінного й нерухомого світу вічних ідей. 2. Чисто духовний потяг до кого-небудь без будь-якої чуттєвості.

Платоні́чний, а, е. 1. Що стос. платонізму (у 1 знач.). 2. Який ґрунтується на чисто духовному потягу, без будь-якої чуттєвості. 3. *перен.* Відірваний від практичних цілей; абстрактний. *Платонічний інтерес.*

ПЛАТО́НІК, а, *ч.* Учень, послідовник старогрецького філософа Платона.

ПЛАТФО́РМА, и, *ж.* 1. Рівна підвищена площадка. 2. Бетонний і т. ін. поміст, майданчик уздовж залізничної колії на станції, зупинці; перон. 3. Невелика залізнична станція; полустанок. 4. Відкритий товарний вагон з низькими бортами; настил на колесах для перевезення чого-небудь. 5. *геол.* Ділянка земної кори з малою інтенсивністю тектонічних рухів і магматичних виявів. 6. *перен.* Програма дій, система поглядів, ідейні, політичні, мистецькі та ін. вимоги якої-небудь партії, групи тощо. *Економічна платформа. Політична платформа.*

Платфо́рмний, а, е. *Платформна структура.*

ПЛАФО́Н, а, *ч.* 1. Стеля, оздоблена живописом, ліпленням або мозаїкою, а також стеля взагалі. 2. Абажур у формі півкулі, зрізаного конуса і т. ін. для ламп.

Плафо́нний, а, е. *Плафонне ліплення.*

Плафо́новий, а, е. *Плафоновий живопис.*

ПЛАЦ, у, *ч.* Площа для військових парадів і стройових занять.

ПЛАЦДА́РМ, у, *ч.* 1. Місцевість, район, де підготовляється та розгортається військова операція. 2. Територія, країна, яку використовує будь-яка держава для підготовки нападу на іншу державу. 3. *перен.* Вихідний пункт у чому-небудь.

ПЛАЦЕ́НТА, и, *ж.* Орган зв'язку зародка з материнським тілом під час внутрішньоутробного розвитку людини та ссавців; дитяче місце, послід.

Плацента́рний, а, е. *Плацентарний газообмін. Плацентарні тварини.*

ПЛАЦКА́РТА, и, *ж.* Проїзний документ, що дає право зайняти певне місце у вагоні поїзда, каюті пароплава.

Плацка́ртний, а, е. *Плацкартний квиток. Плацкартний вагон.*

ПЛАШКО́УТ, а, *ч.* Безпалубне плоскодонне несамохідне судно для перевезення вантажів у порту, для наведення плавучих мостів.

Плашко́утний, а, е.

ПЛЕБЕ́Й, я, **ПЛЕБС**, а, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — представник нижчого стану вільного населення. 2. В українських містах XVI—XVII ст. експлуатована і безправна міська біднота: позацехові незаможні ремісники, підмайстри, наймити. 3. Назва людини неаристократичного походження.

Плебе́йка, и, *ж.*

Плебе́йство, а, *с.* 1. *збірн.* Плебеї. *Римське плебейство.* 2. *перен.* Груба, вульгарна мова, поведінка, властиві плебеєві (у 2 знач.).

Плебе́йський, а, е. *Плебейські манери.*

Плебе́йськість, ості, *ж.*

ПЛЕБІСЦИ́Т, у, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — закон або рішення, яке приймається зборами плебеїв. 2. Всенародне голосування з найважливіших питань державного життя; референдум. *Місцевий плебісцит.* 3. Опитування населення з певної проблеми суспільно-політичного або територіального устрою.

Плебісци́тний, а, е.

ПЛЕ́ВРА, и, *ж., анат.* Оболонка, що вкриває легені та стінки грудної порожнини в людини і ссавців.

Плевра́льний, а, е.

ПЛЕВРИ́Т, у, *ч., мед., вет.* Запалення плеври, що супроводжується підвищенням температури, болями в боку, кашлем. *Сухий плеврит.*

Плеври́тний, Плеври́товий, а, е. *Плевритний кашель.*

ПЛЕВРОПНЕВМОНІ́Я, ї, *ж.* Крупозне запалення легенів, ускладнене плевритом.

ПЛЕ́ЄР, а, *ч.* Компактний магнітофон із навушниками.

ПЛЕЗІА́НТРОП, а, *ч.* Викопна людиноподібна мавпа, близька до австралопітека.

ПЛЕЗІОЗА́ВР, а, *ч.* Вимерлий морський ящір з довгою шиєю, невеликою головою та великими ластоподібними кінцівками.

ПЛЕЙБО́Й, я, *ч.* Багатий чоловік, що віддається розвагам, займається спортом, обертається у вищих колах.

ПЛЕЙМЕ́ЙКЕР, а, *ч.* Диспетчер гри; той, хто розподіляє функції, скеровує дії спортсменів у грі певної команди.

ПЛЕЙОТРОПІ́ЗМ, у, *ч.* Різний біологічний вплив одних і тих самих змін на тривалість життя організму.

ПЛЕЙ-О́Ф, *невідм., спорт.* Спортивні змагання, програш у яких означає вибування з них.

ПЛЕЙСТОСЕ́ЙСТ, а, *ч.* Лінія на географічній карті, що з'єднує точки найбільшої сили землетрусів.

ПЛЕЙСТОЦЕ́Н, у, *ч., геол.* Перша епоха антропогену.

ПЛЕКСИГЛА́С, у, *ч.* Прозора безбарвна пластмаса, міцне органічне скло.

Плексигла́совий, а, е. *Плексигласовий планшет.*

ПЛЕКТР, а, *ч.* Тонка пластинка із загостреним ріжком, якою зачіпають струни деяких щипкових музичних інструментів під час гри.

ПЛЕНА́РНИЙ, а, е. 1. Який відбувається за участю всіх членів виборного керівного органу якої-небудь організації. 2. Який відбувається за участю всіх, хто є на конференції, засіданні, з'їзді і т. ін. *Пленарне засідання.*

ПЛЕНЕ́Р, у, *ч.* У живописі — правдиве відтворення природного освітлення, кольору, повітряного середовища.

Пленери́ст, а, *ч.*

Пленери́стка, и, *ж.*

Плене́рний, а, е. *Пленерний живопис.*

Пленери́зм, у, *ч.* Напрям живопису, який відзначається прагненням до якнайправдивішого відтворення природного освітлення, кольору, повітряного середовища.

ПЛЕ́НУМ, у, *ч.* Збори, засідання за участю всіх членів виборного керівного органу якої-небудь організації. *Пленум міської ради.*

ПЛЕОНА́ЗМ, у, *ч., спец.* У стилістиці — сполучення близьких за значенням слів, з яких одно або кілька логічно зайві.

Плеонасти́чний, а, е.

ПЛЕОХРОЇ́ЗМ, у, *ч., спец.* Властивість мінералів неоднаково поглинати промені світла й таким чином змінювати своє забарвлення.

ПЛЕРЕ́ЗИ, ів, *мн.* 1. Траурні нашивки на рукавах або на комірі одягу. 2. Оздоба із страусового пір'я для жіночих капелюхів.

ПЛЕСИ́МЕТР, а, *ч., спец.* Тонка металева або кістяна пластинка, яку використовує лікар, вистукуючи хворого (для дослідження стану внутрішніх органів).

ПЛЕТИЗМОГРА́Ф, а, *ч.* Прилад для здійснення плетизмографії.

Плетизмогра́фія, ї, *ж.* Графічний запис змін об'єму органа (або частини тіла), що відображає динаміку наповнення кров'ю його судин.

ПЛЕТО́РА, и, *ж.* Збільшення загальної кількості крові в організмі. Може супроводжуватися значним збільшенням кількості еритроцитів.

ПЛЕЯ́ДА, и, *ж., книжн.* Група видатних діячів певної епохи, які пов'язані спільністю поглядів, завдань, творчого напряму. *Плеяда вчених. Плеяда письменників.*

ПЛІКАТИ́ВНИЙ, а, е, *геол.* Який утворює складки; складчастий. *Плікативні дислокації.*

ПЛІМУТРО́К, а, *ч.* Поширена порода несучих і м'ясних курей різноманітного оперення, що мають листкоподібний зубчастий гребінь.

ПЛІНТ, у, *ч.* 1. *архіт.* Квадратна плита, нижня частина бази колони або стовпа. 2. У спорті — гімнастичний дерев'яний прилад у формі зрізаної піраміди.

ПЛІНТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *спец.* 1. Вирівнювати, згладжувати, розчищати поверхню якої-небудь ділянки. 2. Розколювати, дробити великі камені, доводячи їх розміри до потрібних для дальшої обробки.

Плінтува́ння, я, *с.*

ПЛІ́НТУС, а, *ч.* 1. Вузька дерев'яна, пластмасова і т. ін. планка, рейка для закривання щілин на стиках між підлогою і стіною. 2. Незначний декоративний або захисний виступ нижньої частини стіни, а також плоска квадратна основа колони.

Плі́нтусний, а, е. *Плінтусний виступ.*

ПЛІ́НФА, и, *ж.* Тонка плитчаста цегла як старовинний будівельний матеріал.

ПЛІОПІТЕ́К, а, *ч.* Викопна людиноподібна мавпа, рештки якої вперше знайдено у Франції.

ПЛІОЦЕ́Н, у, *ч.* Остання епоха третинного періоду в історії Землі.

Пліоце́новий, а, е. *Пліоценовий релікт.*

ПЛІСЕ́, *невідм., с.* 1. Дрібні паралельні складки на тканині, загладжені машинним способом або праскою. 2. *у знач. прикм.* Який має на собі такі складки.

ПЛО́МБА, и, *ж.* 1. На зачинених дверях приміщень, вагонів або на машинах, приладах і т. ін. — заборонний знак (із шматочка свинцю або іншого пластичного матеріалу) з клеймом, відбитком печатки. 2. Шматочок твердої речовини, яким закривають отвір у зіпсованому зубі; шматок затверділої пластичної речовини, яким закривають отвір у чому-небудь.

Пломбо́ваний, а, е. *Пломбований зуб.*

Пло́мбовий, а, е.

Пломбува́ння, я, *с. Пломбування товарів. Пломбування зубів.*

Пломбува́ти, у́ю, у́єш. 1. Запечатувати що-небудь, накладаючи пломбу (у 1 знач.). 2. Класти в зуб пломбу (у 2 знач.); закривати отвір у чому-небудь, закладаючи його пластичною речовиною, що твердне.

ПЛОМБІ́Р[1], у, *ч.* Вершкове морозиво, до якого додають смакові приправи (шоколад, горіхи, ягоди і т. ін.)

Пломбі́рний, а, е.

ПЛОМБІ́Р[2], а, *ч.* Пристрій у вигляді щипців для накладання пломб (у 1 знач.).

ПЛО́ТЕР, а, *ч., інформ.* Прилад для виводу із комп'ютера графічної інформації (схем, графіків, таблиць і т. ін.)

ПЛУ́НЖЕР, а, *ч., спец.* Поршень гідравлічного домкрата або преса і т. ін. у вигляді довгого циліндричного стрижня з гладенькою поверхнею.

Плу́нжерний, а, е. *Плунжерний ліфт. Плунжерний насос.*

ПЛУТОКРА́Т, а, *ч.* Представник найбагатшої і тому найвпливовішої верхівки панівного класу.

Плутокра́тія, ї, *ж.* 1. Політичний лад, за якого вся влада зосереджена в руках найбагатшої і тому найвпливовішої верхівки панівного класу. 2. *збірн.* Особи, що підтримують цей політичний лад; плутократи, багатії.

ПЛУТО́Н, у, *ч., спец.* Загальна назва різноманітних глибинних вивержених порід.

Плутоні́чний, а, е. *Плутонічні гірські породи.*

ПЛУТОНІ́ЗМ, у, *ч.* Напрям у геології, за яким усі гірські породи утворилися під впливом внутрішнього вогню Землі.

Плутоні́ст, а, *ч.*

ПЛУТО́НІЙ, ю, *ч.* Штучно одержаний радіоактивний хімічний елемент, який використовують як ядерне паливо.

ПЛУ́ТОС, а, *ч.* У давньогрецькій міфології — бог багатства.

ПЛЮВІО́ГРАФ, ПЛЮВІО́МЕТР, а, *ч.*, *спец.* Прилад, яким реєструють кількість рідких опадів, інтенсивність та час їх випадання.

ПЛЮМА́Ж, у, *ч.* Оздоба з пір'я на чоловічому головному уборі; оздоба у вигляді китиці або пучка пір'я на кінській збруї.

ПЛЮР, у, *ч.*, *друк.* Тонкий прозорий літографічний папір, покритий з одного боку клейовою плівкою.

ПЛЮРАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Філософське вчення, світогляд, за яким в основі світу і його явищ лежать численні самостійні, незалежні духовні сутності; протилежне — **моні́зм**. 2. Один із фундаментальних принципів улаштування правового суспільства, що стверджує необхідність співіснування та взаємодії різних суб'єктів економічного, політичного та культурного життя суспільства. 3. Багатоманіття чого-небудь. *Плюралізм поглядів.*

Плюраліст, а, *ч.*

Плюралісти́чний, а, е. *Плюралістичний напрям у філософії.*

ПЛЮРА́ЛЬНИЙ, а, е. Множинний. *Плюральний вотум.*

ПЛЮС, а, *ч.* 1. Математичний знак для позначення дії додавання та додатних чисел, зображений хрестиком (+). 2. *невідм.* Позитивна величина; уживається для позначення температури вище нуля. 3. *перен.*, *розм.* Позитивна сторона чогось; достоїнство кого-, чого-небудь; взагалі що-небудь позитивне, бажане, очікуване.

Плю́совий, а, е. *Плюсова температура повітря.*

Плюсува́ти, у́ю, у́єш. Додавати під час підрахунку.

ПЛЮСКВАМПЕРФЕ́КТ, а, *ч.*, *грам.* Одна з форм минулого часу, яка означає дію, що відбувалася або відбулася раніше від іншої минулої дії.

ПЛЮШ, у, *ч.* Схожа на оксамит тканина з м'яким довгим негустим ворсом на лицьовому боці.

Плю́шевий, а, е. *Плюшевий кашкет. Плюшева подушка.*

ПНЕВМА́ТИК, а, *ч.* Пристрій, механізм для стиснення або розрідження повітря.

Пневма́тика, и, *ж.* 1. Розділ фізики, який вивчає газоподібні тіла. 2. Сукупність пристроїв, механізмів, які приводяться в дію стисненим повітрям.

Пневмати́чний, а, е. *Пневматичний молоток. Пневматичний транспорт. Пневматична рушниця. Пневматична стрільба.*

ПНЕВМАТО́ЛІЗ, у, *ч.*, *геол.* Процес утворення мінералів з участю газів та летких речовин, що виділяються з магми.

ПНЕВМЕРКА́ТОР, а, *спец.* Апарат для дистанційного визначення рівня рідини в котлах, цистернах, відсіках суден тощо.

ПНЕВМО... Перша частина складних слів, що відповідає значенням: а) який діє за допомогою стисненого повітря; б) який стосується легень.

ПНЕВМОАВТОМА́ТИКА, и, *ж.* Розділ автоматики, пов'язаний з використанням стисненого повітря або газу.

ПНЕВМОГРА́МА, и, *ж.* Графічне зображення роботи легень.

ПНЕВМО́ГРАФ, а, *ч.*, *спец.* Прилад для дослідження і запису дихальних рухів у людини й тварин.

Пневмогра́фія, ї, *ж.*, *спец.* Запис дихальних рухів у людини й тварин за допомогою пневмографа.

ПНЕВМОКО́К, а, *ч.*, *спец.* Мікроб, що є збудником пневмонії та деяких інших хвороб.

Пневмоко́ковий, а, е. *Пневмококова інфекція.*

ПНЕВМОКОНІО́ЗИ, ів, *мн.*, *мед.* Захворювання легень, що виникають внаслідок тривалого вдихання запиленого повітря.

ПНЕВМОКОНСТРУ́КЦІЯ, ї, *ж.* Конструкція з м'яких оболонок, яка набуває заданої форми силою повітря, що нагнітається.

ПНЕВМОКОНТЕ́ЙНЕРНИЙ, а, е. Пов'язаний з використанням циліндричних контейнерів, які переміщаються в трубопроводі силою повітря, що нагнітається.

ПНЕВМОМЕХАНІ́ЧНИЙ, а, е. Оснований на механічній дії, що здійснюється стиснутим повітрям.

ПНЕВМО́НІКА, и, *ж.* Галузь автоматики, пов'язана з використанням енергії стисненого повітря або газу.

Пневмоні́чний, а, е. *Пневмонічна форма сепсису.*

ПНЕВМОНІ́Я, ї, *ж.* Запалення легень.

ПНЕВМОСИСТЕ́МА, и, *ж.* Сукупність взаємопов'язаних механізмів і трубопроводів для транспортування стиснутого повітря.

ПНЕВМОСКЛЕРО́З, у, *ж.* Розрощення сполучної тканини легень, що супроводжується хронічним бронхітом і пневмонією, іншими запальними захворюваннями легень.

ПНЕВМОТО́РАКС, у, *ч.*, *мед.* Скупчення повітря в плевральній порожнині; введення повітря за допомогою спеціального апарата в плевральну порожнину для лікування туберкульозу легень.

ПНЕВМОТРА́НСПОРТ, у, *ч.*, *спец.* Скорочення: пневматичний транспорт; переміщення спеціальними трубами деяких сипких матеріалів і поштучних вантажів за допомогою струменя повітря.

ПНЕВМОТРАНСПОРТЕ́Р, а, *ч.* Трубопровід для переміщення чого-небудь (сипучих матеріалів, дрібних предметів і т. ін.) силою повітря, що нагнітається.

ПНЕВМОТРА́СА, и, *ж.* Одинарна або подвійна нитка трубопроводу для транспортування чого-небудь силою повітря, що нагнітається.

ПОГОНОФО́РИ, ів, *мн.* Тип морських безхребетних тварин.

ПОДА́ГРА, и, *ж.* Захворювання суглобів і тканин, викликане відкладанням солей внаслідок порушення обміну речовин в організмі.

Подагри́чний, а, е. *Подагричні ноги. Подагричне запалення.*

...ПОДИ, ...ПОДІЇ. Друга частина складних слів, що відповідає поняттям «кінцівка», «орган пересування».

ПО́ДІУМ, у, *ч.* 1. *іст.* Висока прямокутна платформа зі сходами, на якій зводились античні (переважно римські) храми. 2. *іст.* Підвищення навколо арени античного цирку з місцями для привілейованих глядачів (імператора, сенаторів і т. ін.). 3. Спеціально збудоване, влаштоване підвищення або підставка на естраді, стадіоні, в залі, у студії.

ПОЗЕ́Р, а, *ч.* Людина, яка намагається справити враження своєю зовнішністю, поведінкою, словами і т. ін.

Позе́рство, а, *с.*

ПОЗИТИ́В, а, *ч.* 1. Передруковане з негатива фотографічне зображення, на якому світлі й темні місця сфотографованого об'єкта відповідають дійсності. 2. Позитивна (зі знач. **позити́вний**[1] (у 2 знач.)) риса, особливість кого- або чого-небудь.

ПОЗИТИВІ́ЗМ, у, *ч.* Філософський напрям, заснований у 30-х роках XIX ст., який виходить з того, що все справжнє (позитивне) знання — сукупний результат спеціальних наук; наука, згідно з позитивізмом, не потребує ніякої філософії, що стоїть над нею. *Логічний позитивізм.*

Позитиві́ст, а, *ч.*

Позитиві́стка, и, *ж.*

Позитиві́стський, а, е. *Позитивістські погляди.*

ПОЗИТИ́ВНИЙ, а, е. 1. Який виражає, містить у собі згоду, стверджує щонебудь; ствердний. *Позитивна відповідь. Позитивне рішення. Позитивний результат.* 2. Який заслуговує схвалення; який дає бажані, потрібні результати. 3. Який має високі моральні якості, властивості; вчинки, діяльність якого викликають схвалення (про людину). 4. Належний до того виду електрики, що її елементарними частинками є протони, позитрони і т. ін. *Позитивний заряд. Позитивний іон.*

Позити́вність, ності, *ж.*

ПОЗИТРО́Н, а, *ч.*, *фіз.* Найлегша елементарна частинка речовини з найменшим позитивним електричним зарядом.

Позитро́нний, а, е.

ПОЗИ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Розташування, місцезнаходження, положення кого-, чого-небудь. *Позиція фігур на шаховій дошці. Позиція звука в складі.* 2. Ділянка місцевості, зайнята військами і обладнана для ведення оборони або як вихідний рубіж для наступу. *Бойова позиція.* 3. Прийняте у хореографії певне, фіксоване положення рук або ніг. 4. У фехтуванні — зумовлене положення озброєної руки та зброї. 5. *перен.* Погляд, точка зору, ставлення до чого-небудь, що визначає характер поведінки, дії.

Позиці́йний, а, е. *Позиційна гра. Позиційний варіант звука.*

Позиці́йність, ності, *ж.*

Позиціонува́ння, я, *с.* Визначення, оцінка позиції (у 1 знач.) чого-небудь. *Позиціонування товару на ринку.*

Позиціонува́ти, у́ю, у́єш.

ПОЗУМЕ́НТ, у, *ч.* Гаптована сріблом або сухозліткою тасьма для оздоблення одягу, м'яких меблів і т. ін.; галун.

Позуме́нтний, а, е. *Позументне оздоблення.*

Позуме́нтник, а, *ч.* Той, хто виготовляє позумент.

ПОЙКІЛОТЕ́РМНИЙ, а, е. Змінний щодо тепла. *Пойкілотермні тварини.*

ПО́ЙНТЕР, а, *ч.* Порода мисливських короткошерстих лягавих собак, використовуваних для полювання на болотних, степових і лісових птахів; собака цієї породи.

ПО́КЕР, а, *ч.* Вид азартної гри в карти.

ПО́КЕТБУК, а, *ч.* Дешеве малоформатне видання літературних творів, розраховане на масового читача.

ПОЛЕМІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Вести полеміку з ким-небудь.

ПОЛЕ́МІКА, и, *ж.* Суперечка в пресі, на зборах, диспуті тощо при обговоренні яких-небудь наукових, політичних, літературних і т. ін. питань.

Полемі́ст, а, *ч.*

Полемі́стка, и, *ж.*

Полемі́чний, а, е. *Полемічна бесіда. Полемічна література.*

Полемі́чність, ності, *ж.*

ПОЛІ... Перша частина складних слів, що відповідає слову «багато».

ПОЛІАКРИЛАМІ́Д, у, *ч.*, *хім.* Цінний хімічний полімер, що виступає замінником крохмалю і використовується в народному господарстві для надання ґрунтові певної структури, підвищення його родючості.

ПОЛІАКРИЛОНІТРИ́Л, у, *ч.* Синтетичний полімер, продукт полімеризації акрилонітрилу.

ПОЛІАМІ́ДИ, ів, *мн.*, *спец.* Продукти поліконденсації амінокислот.

Поліамі́дний, а, е.

ПОЛІА́НДРІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Форма шлюбу, при якій жінка може бути одночасно одруженою з багатьма чоловіками; багатомужжя.

ПОЛІАНІ́Т, у, *ч.* Мінерал з групи окислів.

ПОЛІАРТРИ́Т, у, *ч.*, *мед.* Одночасне ураження кількох суглобів або послідовне поширення запального процесу з одного суглоба на інші.

ПОЛІАТЛО́Н, у, *ч.* Комплексне спортивне багатоборство (стрільба, силова гімнастика, лижні перегони, біг, метання, плавання, ігри).

ПОЛІБАЗИ́Т, у, *ч.* Мінерал класу сульфосолей, сірувато-чорного кольору; руда срібла.

ПОЛІБУТАДІЄ́Н, у, *ч.*, *хім.* Високомолекулярна сполука, продукт полімеризації бутадієну; синтетичний каучук.

ПОЛІВІНІЛАЦЕТА́Т, у, *ч.* Синтетичний полімер, продукт полімеризації вінілацетату.

ПОЛІВІНІЛХЛОРИ́Д, у, *ч.*, *хім.* Синтетичний полімер, продукт полімеризації вінілхлориду, що використовується для одержання жорсткої та м'якої пластмаси; поліхлорвініл.

Полівінілхлори́дний, а, е. *Полівінілхлоридне волокно.*

ПОЛІВІТАМІ́НИ, ів, *мн.* Пілюлі або таблетки, які містять у своєму складі різні вітаміни і вживаються для профілактики і лікування авітамінозу.

Полівітамі́нний, а, е. *Полівітамінний препарат.*

ПОЛІГА́МІЯ, ї, *ж.*, *спец.* 1. Багатошлюбність. 2. У тварин — запліднення самцем кількох самок за період розмноження. 3. У рослин — наявність у того самого виду одночасно дво- та одностатевих квіток, що розвиваються на одній або різних особинах.

Поліга́мний, а, е. *Полігамний шлюб.*

ПОЛІГЕНІ́ЗМ, у, *ч.* Вчення в антропології, згідно з яким людські раси становлять собою різні види і роди, що не мають спільного походження.

ПОЛІГІНІ́Я, ї, *ж.*, *спец.* Форма шлюбу, при якій чоловік може бути одночасно одруженим з багатьма жінками; багатоженство.

ПОЛІГЛАНДУЛЯ́РНИЙ, а, е, *мед.* Багатозалозистий. Термін додається до назв захворювань, спричинюваних розладом діяльності кількох залоз внутрішньої секреції.

ПОЛІГЛО́Т, а, *ч.* Людина, яка володіє багатьма мовами.

Полігло́тний, а, е.

ПОЛІГО́Н, а, *ч.* 1. Ділянка місцевості, обладнана спеціальними допоміжними спорудами та приладами для проведення навчальної, переважно артилерійської, стрільби, а також для випробування різних видів озброєння, бойової техніки. 2. *буд.* Відкритий майданчик, пристосований та обладнаний для виготовлення збірних залізобетонних конструкцій (або їх елементів). 3. *спец.* Багатокутник (замкнутий або незамкнутий).

Поліго́нний, а, е. *Полігонні випробування* (у 1 знач.).

ПОЛІГОНА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Багатокутний.

ПОЛІГОНОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Один із методів геодезичних робіт, вимірювання на місцевості довжин, послідовно пов'язаних між собою прямих ліній та горизонтальних кутів між ними.

ПОЛІГРА́Ф, а, *ч.* 1. *мед.* Багатоканальний пристрій для реєстрації та запису кількох фізіологічних показників при експериментальному або діагностичному дослідженні. 2. Детектор брехні — апарат, за допомогою якого встановлюють істинність або брехливість показань досліджуваного.

ПОЛІГРА́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Галузь промисловості, що займається виготовленням друкованої продукції, і галузь техніки, пов'язана з виготовленням друкованої продукції. 2. Технічні засоби для отримання великої кількості копій текстового матеріалу або графічних зображень.

Поліграфі́ст, а, *ч.*

Поліграфі́стка, и, *ж.*

Поліграфі́чний, а, е. *Поліграфічне підприємство. Поліграфічна продукція.*

ПОЛІДАКТИЛІ́Я, ї, *ж.* Природжена вада розвитку людини, а також ссавців та птахів, яка полягає в утворенні додаткових пальців.

ПОЛІДИПСІ́Я, ї, *ж.* Хвороблива спрага і пов'язане з нею вживання надмірної кількості води.

ПОЛІЕ́ДР, а, *ч.* Багатогранник.

ПОЛІЕКРА́Н, а, *ч.* 1. Екран, на якому одночасно дається декілька зображень. 2. Метод одночасного показу декількох тематично пов'язаних зображень.

Поліекра́нний, а, е. *Поліекранне кіно.*

ПОЛІЕЛЕКТРОЛІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **поліелектролі́т**, у, *ч.*), *хім.* Високомолекулярні сполуки, до складу макромолекул яких входять групи, здатні до іонізації в розчині.

ПОЛІЕМБРІОНІ́Я, ї, *ж.* 1. Розвиток з однієї яйцеклітини кількох зародків (у тварин і людей). 2. Розвиток в одній насінині кількох зародків у рослин.

ПОЛІЕТИЛЕ́Н, у, *ч.* Продукт полімеризації етилену, який застосовується при виробництві пластичних мас.

Поліетиле́новий, а, е. *Поліетиленове волокно. Поліетиленова плівка.*

ПОЛІЕФІ́РИ, ів, *мн.*, *хім.* Синтетичні полімери — продукт полімеризації ефіру чи естеру.

Поліефі́рний, а, е. *Поліефірне волокно.*

ПОЛІКАРПІ́ЧНИЙ, а, е, *бот.* Який плодоносить багато разів протягом свого життя (про квіткові рослини).

ПОЛІКОНДЕНСА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Процес утворення високомолекулярних сполук (полімерів) із низькомолекулярних (мономерів), що супроводиться виділенням побічних речовин (води, спирту і т. ін.).

ПОЛІКРА́ТІЯ, ї, *ж.* Одночасне утримування влади в суспільстві багатьма політичними силами.

ПОЛІКРИСТА́Л, а, *ч.* Тверде тіло, що складається з хаотично розташованих кристалічних зерен.

Полікристалі́чний, а, е. *Полікристалічна будова.*

ПОЛІКСЕ́Н, у, *ч.* Мінерал класу самородних металів, від срібно-білого до сталево-сірого кольору, який використовують у хімічній та електротехнічній промисловості, ювелірній справі, медицині.

ПОЛІМАРА́Н, а, *ч.* Судно з декількома корпусами (поплавцями), сполученими спільною палубою.

ПОЛІМАСТІ́Я, ї, *ж.* Вада розвитку, яка полягає в наявності в людини або ссавців додаткових молочних залоз.

ПОЛІМЕ́НТ, у, *ч.*, *спец.* Суміш, якою покривають вироби з дерева і гіпсу перед золотінням.

ПОЛІМЕ́РИ, ів, *мн.* (*одн.* **полімéр**, у, *ч.*). Високомолекулярні сполуки, молекули яких побудовані з багаторазово повторюваних груп атомів (елементарних ланцюгів) однакової структури.

Полімéрний, а, е. *Галузь полімерної хімії.*

ПОЛІМЕРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Процес утворення полімерів.

Полімеризаці́йний, а, е. *Полімеризаційні процеси. Полімеризаційні смоли.*

Полімеризо́ваний, а, е.

Полімеризува́ти, у́ю, у́єш. Піддавати полімеризації. *Минули десятки років, поки етилен вдалося полімеризувати*; сприяти полімеризації.

ПОЛІМЕРІ́Я, ї, *ж.* Явище, при якому речовини одного і того ж складу відрізняються подвійною, потрійною і т. ін. кількістю одних і тих самих атомів у молекулі.

ПОЛІМЕТРІ́Я, ї, *ж.*, *літ.* 1. Наявність у поетичному творі кількох віршових розмірів. 2. Одночасне поєднання двох чи кількох різних музичних тактових розмірів.

Поліметри́чний, а, е.

ПОЛІМОРФІ́ЗМ, у, *ч.* 1. *біол.* Наявність у межах одного виду тварин чи рослин двох або більше груп особин з особливо відмінними ознаками. 2. *хім.* Властивість деяких речовин кристалізуватися в різних алотропних формах або змінювати структуру кристалів при одному й тому самому хімічному складі.

Поліморфний, а, е. *Поліморфна модифікація. Поліморфний перехід.*

ПОЛІНЕВРИ́Т, у, *ч.*, *мед.* Множинне ураження периферичних нервів.

ПОЛІНО́М, а, *ч.* Алгебраїчний вираз, що становить собою алгебраїчну суму декількох одночленів; многочлен.

ПОЛІОЕНЦЕФАЛІ́Т, у, *ч.*, *мед.* Захворювання, що характеризується запаленням та переродженням сірої речовини головного мозку.

ПОЛІОМІЄЛІ́Т, у, *ч.* Гостре інфекційне захворювання дітей, при якому уражається переважно нервова система; епідемічний дитячий параліч.

ПОЛІ́П, а, *ч.* 1. *зоол.* Кишковопорожнинна тварина, що на одному кінці має присоски, якими прикріплюється до нерухомого предмета, а на протилежному кінці — рот. 2. *мед.* Патологічний гладкий або ворсинчастий утвір, що прикріплюється ніжкою до слизової оболонки.

Полі́пний, а, е.

ПОЛІПЕПТИ́Д, у, *ч.* Азотиста речовина, що складається з трьох і більше амінокислот.

Поліпепти́дний, а, е.

ПОЛІПЛО́ЇД, а, *ч.* Організм із кратно збільшеним набором хромосом у клітинах.

ПОЛІПЛОЇДІ́Я, ї, *ж.* Збільшення кількості хромосом в ядрах клітин рослинних і тваринних організмів у два і більше разів порівняно з нормою.

Поліплоїдни́й, а́, е́. *Поліплоїдні гібриди цукрових буряків.*

ПОЛІПО́ЇД, а, *ч.*, *зоол.* Недорозвинений поліп.

ПОЛІПРЕДИКАТИ́ВНІСТЬ, ності, *ж.*, *спец.* Наявність у складному реченні кількох предикативних одиниць.

Поліпредикати́вний, а, е. *Поліпредикативна конструкція. Поліпредикативне речення.*

ПОЛІПРОПІЛЕ́Н, у, *ч.* Високомолекулярна сполука з пропілену, яка має вигляд білого порошку і характеризується високими механічними та термічними властивостями.

Поліпропіле́новий, а, е. *Поліпропіленова плівка. Поліпропіленове волокно. Поліпропіленові труби.*

ПОЛІ́ПТИ́Х, а, *ч.* Композиція з декількох (більше трьох) картин, малюнків, рельєфів і т. ін., об'єднаних загальним задумом.

ПОЛІРИТМІ́Я, ї, *ж.*, *муз.* Одночасне поєднання в музичному творі кількох ритмів.

ПО́ЛІС[1], а, *ч.*, *фін.* Страхове свідоцтво — документ про страхування (життя, майна і т. ін.). *Страховий поліс.*

ПО́ЛІС[2], а, *ч.* У Стародавній Греції та Стародавньому Римі — місто-держава, що складалася із самого міста і прилеглої до нього території.

ПОЛІСАХАРИ́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **полісахари́д**, у, *ч.*). Вуглеводи, молекули яких складаються з кількох або багатьох залишків моносахаридів чи близьких до них речовин.

Полісахари́дний, а, е.

ПОЛІСЕМІ́Я, ї, *ж.* Наявність в одного і того самого слова кількох лексичних значень; багатозначність.

Полісе́мний, а, е. *Полісемне слово.*

ПОЛІСИНДЕТО́Н, *ч.* Одна з фігур поетичної мови, яка полягає в повторенні однакових сполучників.

Полісиндети́чний, а, е.

ПОЛІСМЕ́Н, а, *ч.* Поліцейський в Англії та США і деяких інших країнах.

ПОЛІСПА́СТ, а, *ч.* Вантажопідйомний механізм у вигляді системи рухомих і нерухомих блоків, що їх огинає канат.

Поліспа́стовий, а, е.

ПОЛІСПЕРМІ́Я, ї, *ж.* Проникнення в яйцеклітину при заплідненні кількох сперматозоїдів.

ПОЛІСТИРО́Л, у, *ч.* Пластична маса з високими електроізоляційними властивостями, яка застосовується в електротехніці, у будівництві, для виготовлення предметів домашнього вжитку і т. ін.

Полістиро́ловий, Полістиро́льний, а, е. *Полістирольні пластмаси. Полістирольний пінопласт.*

ПОЛІТЕЇ́ЗМ, у, *ч.*, *книжн.* Багатобожжя.

Політеї́ст, а, *ч.*

Політеїсти́чний, а, е.

ПОЛІТЕЛІ́Я, ї, *ж.* Збільшена кількість сосків молочної залози у людини.

ПОЛІТЕМАТИ́ЗМ, у, *ч.* Принцип музичної композиції, що полягає в побудові твору з двох або більше тем, протиставлених або зіставлених у процесі музичного розвитку.

ПОЛІТЕХНІ́ЗМ, у, *ч.* Система навчання, яка передбачає теоретичне і практичне ознайомлення з основними галузями сучасного виробництва.

Політехніза́ція, ї, *ж.* Впровадження політехнізму.

Політехнізо́ваний, а, е.

Політехнізува́ти, у́ю, у́єш.

ПОЛІТИПА́Ж, у, *ч.*, *спец.* 1. Старовинна назва відбитка дереворита у тексті книги. 2. Кліше для типових малюнків, заголовків, віньєток і т. ін.

ПОЛІТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає політику, політичні відносини та політичні системи.

Політо́лог, а, *ч.*

ПОЛІТОНА́ЛЬНІСТЬ, ності, *ж.*, *спец.* Одночасне сполучення різних тональностей у музиці.

Політона́льний, а, е.

ПОЛІТУ́РА, и, *ж.* 1. Вид лаку, що являє собою розчин смолистих речовин у спирті і використовується для полірування виробів з дерева. 2. Глянець, лиск, наведений поліруванням, лакуванням.

Політу́рний, а, е.

ПОЛІУРІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Збільшення виділення добової кількості сечі.

ПОЛІФАГІ́Я, ї, *ж.*, *зоол.* Живлення тварин різноманітними кормами.

ПОЛІФІЛІ́Я, ї, *ж.* 1. Походження групи організмів від двох або більшої кількості груп предків унаслідок конвергенції або симбіозу. 2. Хибна теорія походження рас сучасної людини від різних видів антропоморфних предків.

ПОЛІФОНІ́Я, ї, *ж.* Багатоголосся в музиці, засноване на одночасному сполученні й розвитку ряду рівноправних мелодій.

Поліфоні́зм, у, *ч.*

Поліфоні́чний, Поліфо́нний, а, е. *Поліфонічне звучання. Поліфонічний засіб.*

Поліфоні́чність, ності, *ж.*

ПОЛІФТО́НГ, а, *ч.*, *лінгв.* Сполучення кількох звуків, які функціонують як одна фонема.

Поліфтонгі́чний, а, е.

ПОЛІХЛОРВІНІ́Л, у, *ч.*, *хім.* Продукт полімеризації хлористого вінілу.

Поліхлорвіні́ловий, а, е. *Поліхлорвінілова пластмаса.*

ПОЛІХРОМАТИ́ЧНИЙ, а, е. Багатоколірний.

ПОЛІХРО́МІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Багатобарвність творів образотворчого мистецтва.

Поліхро́мний, а, е.

Поліхро́мність, ності, *ж.*

ПОЛІ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Система особливих органів державного управління для охорони безпеки існуючого ладу і встановленого порядку. 2. *збірн.* Особи, які служать у таких органах; поліцаї.

ПОЛІЦМЕ́ЙСТЕР, а, *ч.* У деяких країнах — начальник поліції у містах і містечках.

ПОЛІШИНЕ́ЛЬ, я, *ч.* Комічний персонаж французького народного театру.

ПО́ЛО, *невідм.*, *с.* 1. Спортивна командна гра в м'яч верхи на конях або плавців на воді. *Водне поло. Кінне поло.* 2. Різновид застібки на одязі до середини грудей, а також чоловіча спортивна сорочка з короткими рукавами з такою застібкою. *Сорочка-поло.*

ПОЛОНЕ́З, у, *ч.* Урочистий бальний танець із тридольним розміром, що походить від польського народного танцю.

Полоне́зний, а, е.

ПОЛОНІ́ЗМ, у, *ч.*, *лінгв.* Слово або мовний зворот, запозичені з польської мови.

ПОЛО́НІЙ, ю, *ч.* Радіоактивний хімічний елемент — метал сріблястого кольору.

Поло́нієвий, а, е.

ПОЛОНІ́СТИКА, и, *ж.* Сукупність наукових дисциплін, що вивчають мову, літературу, історію, етнографію, господарське життя поляків.

Полоні́ст, а, *ч.*

Полоні́стка, и, *ж.*

Полоністи́чний, а, е.

ПОЛТЕРГЕ́ЙСТ, у, *ч.* Явища пересування, падіння, зникнення предметів, які пояснюють витівками духів, домовиків.

ПО́ЛЬДЕР, у, *ч.* Осушена та оброблена ділянка узбережжя Північного моря, що лежить нижче від рівня цього моря.

По́льдерний, а, е. *Польдерна система.*

ПО́ЛЬКА, и, *ж.* Старовинний чеський швидкий за темпом парний народний і бальний танець.

ПО́ЛЮС, а, *ч.* 1. Точка перетину уявної осі обертання Землі з її поверхнею. 2. *спец.* Точка перетину нерухомої осі з поверхнею тіла, яке обертається. 3. *фіз.* Один з двох протилежних кінців електричного ланцюга або магніту. *Магнітний полюс.* 4. *тільки мн.*, *перен.* Що-небудь абсолютно протилежне іншому. 5. *екон.* Важливий структурний елемент економіки країн, що розвиваються. *Полюс розвитку.*

По́люсний, а, е.

ПОЛЮ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *фізіол.* Мимовільне виверження сім'я в осіб чоловічої статі під час сну.

ПОЛЯРИЗА́ТОР, а, *ч.*, *спец.* Оптичний прилад для поляризації світла.

ПОЛЯРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *спец.* Властивість світлових і електромагнітних коливань відбуватися в одній певній площині. *Гальванічна поляризація. Поляризація світла.* 2. Відкладання на електродах різних речовин, які ослабляють силу струму. 3. *перен.*, *книжн.* Різке розмежування двох суспільно протилежних сил, напрямків і т. ін. *Поляризація суспільства. Поляризація думок.*

Поляризаці́йний, а, е. *Поляризаційний мікроскоп.*

Поляризо́ваний, а, е. *Поляризоване світло.*

Поляризува́ти, у́ю, у́єш. Викликати поляризацію.

ПОЛЯРИ́МЕТР, а, *ч.*, *спец.* Прилад для визначення кута повороту площини поляризації світла оптично активними речовинами (розчинами цукру тощо).

Поляриметри́чний, а, е. *Поляриметричний аналіз.*

ПОЛЯРИМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Дослідження структури, властивостей і складу речовин з використанням явищ поляризації світла.

ПОЛЯ́РНИЙ, а, е. 1. Розміщений, розташований біля полюса, в районі полюса. *Полярна зоря. Полярне коло. Полярне сяйво.* 2. *перен.* Абсолютно протилежний. *Полярні погляди.*

ПОЛЯ́РНІСТЬ, ності, *ж.* 1. *спец.* Здатність деяких тіл проявляти певні властивості в окремих точках (полюсах) своєї поверхні з більшою інтенсивністю, ніж в інших. *Полярність магнетизму.* 2. *спец.* Властивість рослин на одному кінці своєї поверхні мати пагони, на другому — коріння. 3. *перен., книжн.* Властивість зі знач. **поля́рний** (у 2 знач.). *Полярність характерів.*

ПОЛЯРОГРА́МА, и, *ж., спец.* Крива залежності сили струму від прикладеної напруги, яку одержують за допомогою полярографа.

ПОЛЯРО́ГРАФ, а, *ч., спец.* Прилад для проведення з великою точністю кількісного та якісного аналізу органічних і неорганічних речовин

ПОЛЯРОГРА́ФІЯ, ї, *ж., спец.* Електрохімічний метод дослідження електролітів та електродних процесів за допомогою вольтамперних кривих (полярограм) у речовинах. *Полярографія — наука про дифузійні граничні струми.*

Полярографі́чний, а, е. *Полярографічний метод аналізу.*

ПОЛЯРО́ЇД, а, *ч.* Різновид поляризатора у вигляді світлофільтра.

ПОЛЯРО́Н, у, *ч., спец.* Квантовий стаціонарний стан електронів у кристалі, коли електрон поляризує навколишнє середовище. *Ефективна маса полярону.*

ПОМЕРА́НЕЦЬ, нця, *ч.* Вічнозелене багаторічне цитрусове дерево родини рутових.

ПОМОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь науки, що вивчає сорти плодових і ягідних культур.

Помо́лог, а, *ч.*

Помологі́чний, а, е.

ПО́МПА[1], и, *ж.* Урочистість, пишнота, розрахована на зовнішній ефект.

Помпе́зний, а, е.

Помпе́зність, ності, *ж.* Помпезний прийом, урочистість, пишнота, розрахована на зовнішній ефект.

ПО́МПА[2], и, *ж.* Насос для викачування чи нагнітання рідини або газу.

По́мповий, а, е. *Помпова труба.*

Помпо́ваний, а, е.

Помпува́ння, я, *с.* *Помпування повітря.*

Помпува́ти, у́ю, у́єш. Качати, накачувати помпою.

ПОМПАДУ́Р, а, *ч., ірон.* Адміністратор-самодур.

Помпаду́рство, а, *с.*

Помпаду́рський, а, е.

ПОМПА́Ж, у, *ч., техн.* Потрапляння повітря до двигунів внутрішнього згоряння, газоподібних речовин до перекачувальних агрегатів.

ПОМПЕ́ЛЬМУС, а, *ч.* Грейпфрут.

ПОМПО́Н, а, *ч.* Виготовлена з ниток, хутра і т. ін. круглої форми прикраса для одягу, взуття тощо.

ПО́НІ, *невідм., ч.* Кінь низькорослої породи.

...ПОНІКА. Друга частина складних слів, що відповідає поняттям «робота», «спорудження».

ПОНСУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Копіювання малюнків за допомогою вугільного пилу, що проникає в наколи на білому папері, зроблені за контуром оригіналу. 2. Полірування пемзою.

ПОНТЕ́Р, а, *ч.* В азартних картярських та інших іграх — гравець, що робить ставку проти банку.

ПОНТИ́ФІК, а, *ч., церк.* Правитель католицької церкви; первосвященик.

Понтифіка́льний, а, е.

Понтифіка́т, у, *ч.* Влада, діяльність і період правління Папи Римського.

ПОНТИ́ФІКИ, ів, *мн.* 1. У Стародавньому Римі — члени найвищої колегії жерців. 2. *рідко.* Поміст, настил.

ПОНТІАНА́К, а, *ч.* Злий дух; біс.

ПОНТО́Н, а, *ч.* 1. Плавуча споруда (найчастіше плоскодонне несамохідне судно) з прямовисними бортами й обтічною носовою частиною, що використовується як опора для понтонних мостів, плавучих підйомних кранів, копрів та як засіб переправи. 2. Наплавний міст. 3. *спец.* Пристрій, засіб для піднімання затоплених суден.

Понтоне́р, а, *ч.* Військовослужбовець понтонно-мостового підрозділу інженерних військ.

Понто́нний, а, е. *Понтонна переправа. Понтонний міст.*

Понто́нник, а, *ч.* Член команди, що обслуговує понтон (у 1 знач.).

ПО́НЧО, *невідм., с.* Індіанський чотирикутний плащ із грубої тканини з вирізом посередині для голови.

ПОП... Перша частина складних слів, що означає «масовий», «популярний».

ПОП-А́РТ, у, *ч.* Художній напрям, який виник у другій половині XX ст.; на противагу абстрактному мистецтву має підкреслено «предметний» характер.

ПОП-КО́РН, у, *ч.* Смажена повітряна кукурудза, кукурудзяні пластівці.

ПОП-КУЛЬТУ́РА, и, *ж.* Сукупність поглядів на сучасну культуру, які заперечують світоглядні та художньо-естетичні цінності світового культурного спадку, а також ті прояви сучасної культури, в яких знаходять вираження такі погляди.

ПОПЛІ́Н, у, *ч.* Шовкова, напівшовкова або бавовняна дрібнорубчаста тканина полотняного переплетення.

Поплі́новий, а, е. *Поплінова сукня.*

ПОП-МУ́ЗИКА, и, *ж.* Позначення різних стилів та жанрів сучасної популярної розважальної музики, що охоплює різного роду фольклорні, джазові, танцювальні елементи.

ПОП-РО́К, а, *ч.* Напрям сучасної поп-музики, тісно пов'язаний з традиціями музики кантрі.

ПОПСА́, и́, *ж.* Знижене позначення проявів масової культури.

ПОПУЛІ́ЗМ, у, *ч.* Суспільні погляди і течії, які апелюють до широкого загалу і сповідують ідею прямої участі народу в управлінні, ідею недовіри до представницьких органів влади і стверджують, що мають прості рішення для розв'язання складних соціальних проблем.

Популі́ст, а, *ч.*

Популі́стський, а, е. *Популістські заходи.*

ПОПУЛЯ́РИ, ів, *мн., політ., іст.* Ідейно-політична течія в Римській республіці кінця II—I ст. до н. е., що відображала інтереси плебсу, насамперед сільського, і відстоювала демократизацію державного апарату.

ПОПУЛЯРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Виклад наукового або взагалі складного питання в загальнодоступній, дохідливій формі. 2. Поширення знань, досвіду тощо, роз'яснення цілей і завдань чогось.

Популяриза́тор, а, *ч.* *Популяризатор ідеї.*

Популяриза́торський, а, е. *Популяризаторська діяльність.*

Популяризо́ваний, а, е.

Популяризува́ння, я, *с.*

Популяризува́ти, у́ю, у́єш. 1. Викладати що-небудь у доступній, дохідливій формі. 2. Пропагуючи, робити широко відомим; поширювати.

ПОПУЛЯ́РНИЙ, а, е. 1. Нескладний змістом і формою викладу, легкий для розуміння; зрозумілий, доступний, дохідливий. *Популярна енциклопедія.* 2. Який став загальновідомим, здобув загальне визнання, схвалення.

Популя́рність, ності, *ж.* *Популярність актора.*

ПОПУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж., біол.* Сукупність особин одного виду тваринних чи рослинних організмів, поширена в певній місцевості.

Популяці́йний, а, е. *Популяційна екологія. Популяційна структура. Популяційна генетика.*

ПОПУРІ́, *невідм., с.* 1. Музична п'єса, в якій чергуються різні популярні мелодії з опер, пісень, танців і т. ін. 2. *перен.* Суміш, мішанина.

...ПОР. Кінцева частина складних слів, що за значенням відповідає поняттям «отвір», «прохід».

ПО́РА, и, *ж.* 1. Найменший отвір між частинками речовини у твердому тілі. 2. Маленький отвір, яким на поверхні шкіри відкриваються потові та сальні залози.

ПОРНО... Перша частина складних слів, що вносить значення «той, що стосується порнографії».

ПОРНОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Непристойність, зухвала цинічність у зображенні статевого життя в живопису, літературі, кіно, фотографії тощо; твори, що містять таке зображення.

Порно́граф, а, *ч.* 1. Любитель порнографії. 2. Автор порнографічного твору.

Порнографі́чний, а, е. *Порнографічний знімок. Порнографічний фільм.*

Порнографі́чність, ності, *ж.*

ПОРОЛО́Н, у, *ч.* Торговельна назва газонаповненого пластику на основі поліуретану.

Пороло́новий, а, е. *Поролонова подушка.*

ПОРТ[1], у, *ч.* 1. Ділянка берега разом з прилеглою водною площею, як правило, захищена від хвиль і спеціально обладнана для стоянки і технічного обслуговування суден, вантажно-розвантажувальних та ін. робіт. 2. Портове місто.

Порто́ви́й, о́ва́, о́ве́. *Портовий вантажник. Портове місто.*

Портови́к, а́, *ч.* Працівник порту; робітник, що працює в порту.

ПОРТ[2], у, *ч.* 1. *мор.* Отвір в борту судна для гарматних стволів (у старовинних військових суднах) або навантаження й розвантаження з нижньої палуби (у транспортних суднах). 2. *техн.* Пристрій для підключення зовнішнього обладнання.

ПОРТА́Л, у, *ч.* 1. Архітектурно оформлений вхід до монументального будинку, переважно громадського призначення. 2. Архітектурне спорудження, яке відокремлює сцену від глядацького залу і утворює так зване дзеркало сцени. 3. *спец.* Металева рама, яка є частиною опорної конструкції, машинної станини і т. ін.; металева рухома опорна конструкція, на якій монтується вантажопідйомний кран. 4. Сукупність сайтів, пов'язаних з якою-небудь певною інформацією.

Порта́льний, а, е. *Портальний верстат. Портальні крани* (у 3 знач.)

ПОРТАТИ́ВНИЙ, а, е. Зручний для носіння при собі, для перенесення з місця на місце; невеликий за розміром, негроміздкий. *Портативний магнітофон.*

Портати́вність, ності, *ж.*

ПОРТВЕ́ЙН, у, *ч.* Міцне виноградне вино, яке виробляється з білих, рожевих і червоних сортів винограду.

ПО́РТЕР, у, *ч.* Сорт міцного гіркуватого чорного пива.

По́ртерний, а, е.

ПО́РТИК, а, *ч., архіт.* Розміщена перед входом у будинок відкрита галерея, утворена колонами або стовпами, що підтримують перекриття.

ПОРТЛАНДЦЕМЕ́НТ, у, *ч.* Найпоширеніший вид цементу, що складається в основному з гідросилікатів кальцію; силікатний цемент.

ПОРТМОНЕ́, *невідм., с.* Гаманець для грошей і документів. *Шкіряне портмоне.*

ПО́РТО, *невідм., с., спец.* Поштово-телеграфні видатки, оплачувані за рахунок клієнта, замовника.

ПО́РТО-ФРА́НКО, *невідм., с., спец.* 1. Вільна безмитна торгівля в порту (або в приморській зоні). 2. Порт (або приморська зона), в межах якого дозволяється завозити іноземні товари без сплати мита і зберігати їх для наступних оптових торгів і кредитних операцій.

ПОРТПЛЕ́Д, а, *ч.* Дорожня сумка, чохол для пледа і постільних речей.

Портпле́дний, а, е.

ПОРТРЕ́Т, а, *ч.* 1. Мальоване, скульптурне або фотографічне зображення обличчя людини або групи людей. 2. Опис зовнішності персонажа в літературному творі.

Портре́тик, а, *ч.*

Портрети́ст, а, *ч.* Художник, що малює переважно портрети; фахівець із портретного живопису.

Портрети́стка, и, *ж.*

Портре́тний, а, е. *Портретний етюд. Портретна галерея. Портретна деталь. Портретний живопис.*

Портрето́ваний, а, е.

Портретува́ння, я, *с.* *Портретування персонажа твору.*

Портретува́ти, у́ю, у́єш, *мист.* Створювати портрет кого-небудь.

ПОРТСИГА́Р, а, *ч.* Невеличка плоска коробочка з пластмаси, дерева, срібла і т. ін. для зберігання цигарок або сигар, яку звичайно носять у кишені; цигарниця.

ПОРТУЛА́К, у, *ч.* Рід рослин родини портулакових, який нараховує 126 видів. Портулак городній культивують як овочеву рослину, великоквітковий — поширений як декоративна рослина.

Портула́ковий, а, е.

ПОРТУПЕ́Я, ї, *ж.* Плечовий або поясний ремінь, до якого пристібують холодну зброю, польову сумку тощо.

Портупе́йний, а, е.

ПОРТФО́ЛІО, *невідм., с.* Зібрання документів, зразків робіт, фотографій, що дають уявлення про передбачувані можливості, послуги фірми або спеціаліста. *Зробити портфоліо.*

ПОРТШЕ́З, а, *ч.* Легке переносне крісло, в якому можна сидіти напівлежачи.

ПОРТЬЄ́, *невідм., ч.* Працівник готелю, що стежить за порядком у вестибюлі, приймає пошту, дає різні довідки мешканцям готелю і т. ін.

ПОРТЬЄ́РА, и, *ж.* Завіса з важкої, щільної тканини на дверях або на вікні.

Портьє́рка, и, *ж.*

Портьє́рний, а, е. *Портьєрна тканина.*

ПОРФІ́Р, у, *ч.* Вулканічна гірська порода з кристалів кварцу, польового шпату тощо, сполучених некристалічним цементом.

Порфі́рний, а, е. *Порфірна порода.*

Порфі́ровий, а, е. 1. *Порфірові гори* (у 1 знач.). 2. *Порфіровий* (темно-червоний, пурпуровий) *колір.*

ПОРФІРИ́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **порфіри́н**, у, *ч.*). Дуже поширені в природі фізіологічно активні пігменти. До них належать гемоглобін, хлорофіл і т. ін.

ПОРФІРИ́Т, у, *ч., спец.* Магматична вилилвна гірська порода, яку використовують як будівельний матеріал.

ПОРЦІО́Н, у, *ч.* Певна кількість продуктів харчування. *Денний порціон.*

Порціо́нний, а, е. *Порціонна страва.*

ПО́РЦІЯ, ї, *ж.* 1. Певна кількість харчового продукту, страви, призначена для споживання однією особою за один раз. *Порція супу.* 2. Взагалі певна кількість чого-небудь. *Порція сарказму в статті.*

Порці́йний, а, е. *Порційний автомат.*

Порці́йність, ності, *ж.*

ПОСЕЙДО́Н, а, *ч.* У давньогрецькій міфології — бог морів; те саме, що давньоримський Нептун.

ПОСЕ́СІЯ, ї, *ж.* Форма земельного орендного володіння.

Посесі́йний, а, е. *Посесійне підприємство. Посесійне право.*

ПОСЕ́СОР, а, *ч.* 1. Власник посесійного підприємства. 2. Орендар земельної ділянки.

Посе́сорський, а, е.

ПОСИБІЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. *політ.* Течія у робітничому русі Франції у 80-х рр. XIX — поч. XX ст., прихильники якого відстоювали теорію «муніципального соціалізму» (мирне вростання капіталізму в соціалізм шляхом дрібних реформ, проведених муніципалітетами). 2. *екон.* Концепція регіонального розвитку, яка розглядає природне середовище як чинник, що обмежує і змінює діяльність людей. *Географічний посибілізм.*

Посибілі́ст, а, *ч.*

ПОСТ, а́, *ч.* 1. Об'єкт, що охороняється. 2. Боєць або невеликий військовий загін, що охороняє певний об'єкт або спостерігає за місцевістю. 3. Відповідальна (висока) посада. 4. Місце, в якому зосереджене управління чим-небудь. *Диспетчерський пост. Пост управління.*

ПОСТ... Перша частина складних слів, що означає «той, що настає після чого-небудь».

ПОСТАМЕ́НТ, у, *ч.* 1. Висока підставка або підніжжя, на яких встановлюють пам'ятник або скульптуру; п'єдестал. 2. Художньо оздоблена основа вази, колони і т. ін.

ПОСТЕМБРІОНА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Який настає, відбувається після звільнення новонародженого організму від зародкових або яйцевих оболонок.

ПО́СТЕР, а, *ч.*, *рідко.* Малюнок, виконаний автором на задану тему і надрукований невеликим тиражем; плакат, афіша.

ПОСТИ́Ж, а, *ч.* Виріб з натурального або штучного волосся: перука, шиньйон, накладка, коса, борода, вії тощо.

Постиже́р, а, *ч.* *Постижер виготовив накладні вуса.*

Постиже́рний, а, е. *Постижерна робота.*

ПОСТІМПРЕСІОНІ́ЗМ, у, *ч.* Напрям у мистецтві, що прийшов на зміну імпресіонізму в кінці XIX — на початку XX ст., представники якого намагалися створити більш узагальнений і цілісний образ світу.

ПОСТІНДУСТРІАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Теорія нової стадії розвитку суспільства, яке настає після індустріального суспільства. Провідна роль у такому суспільстві відводиться сфері послуг, науці, освіті, а основним об'єктом діяльності стає торгівля інформацією.

Постіндустріа́льний, а, е. *Постіндустріальне суспільство.*

ПОСТІНФЕКЦІ́ЙНИЙ, а, е. Який настає, розвивається після інфекційного захворювання.

ПОСТМАГМАТИ́ЧНИЙ, а, е. Який настає після магматичного.

ПОСТМОДЕРНІ́ЗМ, у, *ч.* Напрям у мистецтві та літературі XX ст. після модернізму, суть якого полягає в певному розмиванні граней між високим мистецтвом і кітчем.

Постмодерні́стський, а, е. *Постмодерністська проза.*

ПОСТНАТА́ЛЬНИЙ, а, е. Той, що належить до періоду після народження. *Постнатальний період.*

ПОСТПАКЕ́Т, а, *ч.* Пакунок з поштовою кореспонденцією в один пункт.

ПОСТПЛІОЦЕ́Н, у, *ч.* Епоха після неогену, тобто другого періоду кайнозойської ери геологічної історії Землі.

ПОСТПОЗИТИВІ́ЗМ, у, *ч.* Загальна назва різних методологічних концепцій і напрямків, які у другій половині XX ст. прийшли на зміну ідеям логічного позитивізму.

Постпозитиві́ст, а, *ч.*

ПОСТПОЗИ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *лінгв.* Місце слова (члена речення) або групи слів після слова (члена речення), з яким вони безпосередньо пов'язані.

Постпозити́вний, а, е.

ПОСТПРОЦЕ́СОР, а, *ч.*, *спец.* Програма, що виконує додаткову обробку результатів роботи процесора.

ПОСТРЕДАГУВА́ННЯ, я, *с.* Перевірка тексту після редагування з метою усунення логічних і змістових повторів, зайвих зворотів, включення змістових зв'язок тощо.

ПОСТСЕДИМЕНТА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *книж.* Період після осідання твердих частинок у воді, ґрунті і т. ін.

Постседиментаці́йний, а, е. *Постседиментаційний період.*

ПОСТСКРИ́ПТУМ, у, *ч.* Приписка до листа (після підпису), що позначається звичайно латинськими літерами P. S.

ПОСТТРАВМАТИ́ЧНИЙ, а, е. Який настає, з'являється після травми. *Посттравматичний синдром.*

ПОСТФАКТУМ, *присл.*, *книжн.* Після того, як щось уже зроблено, сталося, відбулося.

ПО́СТФІКС, а, *ч.*, *лінгв.* 1. Афікс, що стоїть після кореня. 2. Літера, склад чи слово, приєднані до кінця слова.

ПОТАМОЛО́ГІЯ, ї, *ж.*, *заст.* Назва річкової гідрології.

ПОТА́Ш, а́шу, *ч.* Карбонат калію — білий зернистий порошок, який застосовують як добриво, у миловарінні, виробництві скла тощо.

Пота́шевий, а, е. *Поташевий курай.*

Пота́шний, а, е. *Поташне виробництво. Поташні рослини.*

ПОТЕНТА́Т, а, *ч.*, *заст.* Володар.

ПОТЕНЦІА́Л, у, *ч.* 1. *фіз.* Величина, яка характеризує запас енергії тіла, що перебуває в даній точці силового поля (електричного, магнітного тощо). 2. *перен.* Сукупність наявних засобів, можливостей, продуктивних сил і т. ін., що можуть бути використані в якій-небудь галузі, ділянці, сфері. *Експортний потенціал. Виробничий потенціал країни. Інвестиційний потенціал регіону. Науково-технічний потенціал. Потенціал території.*

Потенціа́льний, а, е. *Потенціальна енергія* (у 1 знач.). *Потенціальний партнер* (у 2 знач.).

Потенціа́льність, ності, *ж.*

ПОТЕНЦІ́ЙНИЙ, а, е. Який існує в потенції і може виявитися або бути використаний за певних умов; прихований. *Потенційні можливості*; який при першій нагоді може стати ким-небудь; можливий.

Потенці́йність, ності, *ж.*

ПОТЕНЦІО́МЕТР, а, *ч.*, *ел.* Прилад для вимірювання електричного потенціалу тіла в даній точці або електрохімічного потенціалу електрода в розчині досліджуваної речовини, а також пристрій для зміни напруги.

Потенціометри́чний, а, е. *Потенціометричне титрування. Потенціометричний метод.*

Потенціоме́трія, ї, *ж.* Фізико-хімічний метод кількісного аналізу, що полягає у вимірюванні електрохімічного потенціалу електрода в розчині досліджуваної речовини.

ПОТЕНЦІЮВА́ННЯ, я, *с.* 1. *мат.* Відшукання числа за його логарифмом. 2. *мед.* Підсилення біологічної (фармакологічної) дії чинника (речовини) іонними чинниками (речовинами) значно більше, ніж додавання їх окремого впливу.

Потенційований, а, е.

Потенціюва́ти, ю́ю, ю́єш, *спец.* Виконувати математичну дію потенціювання.

ПОТЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* Приховані можливості, здатності, сили для якої-небудь діяльності, що можуть виявитися за певних умов.

ПОТЕ́РНА, и, *ж.* 1. *військ.*, *заст.* У фортецях — закритий тунель під землею або всередині масивної споруди. 2. Галерея всередині масивних бетонних і залізобетонних споруд.

ПОТИ́Р, а, *ч.* Чаша або келих, якими користуються під час виконання християнських релігійних обрядів.

ПРАГМАТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Напрям філософії, за яким практична цінність знань означає їхню істинність. 2. Поведінка, діяльність, що зумовлені міркуваннями про практичну користь, вигоду.

Прагма́тик, а, *ч.*

Прагмати́ст, а, *ч.*

Прагмати́чний, а, е. *Прагматичний підхід.*

Прагмати́чність, ності, *ж.*

ПРАГМА́ТИКА, и, *ж.* 1. Розділ семіотики, у якому вивчаються відношення до суб'єктів, що сприймають і використовують певну знакову систему, до самої знакової системи. 2. У широкому розумінні — будь-яке вчення про діяльність, практику.

ПРАЗЕОДИ́М, у, *ч.* Рідкісноземельний хімічний елемент — сірий з жовтим відтінком метал жовтувато-зеленого кольору.

ПРА́ЙВЕСИ, ів, *мн.* Недоторканність, секретність приватного життя, що культивується та охороняється державою в США.

ПРАЙМ-ТА́ЙМ, у, *ч.* Час максимальної кількості телеглядачів у вечірній час, найбільш зручний для телеглядачів та найдорожчий для розміщення реклами.

ПРАЙС-ЛИ́СТ, а́, *ч.* Список цін на товари, цінні папери, послуги; прейскурант.

ПРАКРИ́Т, у, *ч.*, *лінгв.* Назва середньоіндійських діалектів, з яких розвинулась більшість сучасних літературних мов Індії.

Пракри́тський, а, е. *Пракритські діалекти.*

ПРА́КТИКА, и, *ж.* 1. У філософії — вся діяльність людей, спрямована на перетворення матеріального світу (на створення матеріальних і духовних благ, необхідних умов існування суспільства, втілення в життя ідей, планів, намірів). 2. Прийоми, навички якої-небудь роботи. *Практика викладання.* 3. Діяльність кого-, чогонебудь як набуття певних знань, навичок, досвіду і застосування їх у чомусь. 4. Застосування і закріплення теоретичних знань учнів, студентів і т. ін. на виробництві. *Студентська практика.* 5. Діяльність або коло діяльності лікаря чи юриста. *Лікарська практика. Практика адвоката.*

Пра́ктик, а, *ч.* 1. Той, хто набув досвіду, знань у результаті практичної діяльності. 2. Той, хто займається практичною діяльністю. 3. Практична, ділова, тверезо мисляча людина.

Практика́нт, а, *ч.* *На будову прийшли практиканти.*

Практика́нтка, и, *ж.*

Практика́нтський, а, е.

Практико́ваний, а, е. *Практикований підхід у роботі.*

Практикува́ти, у́ю, у́єш. 1. Здійснювати, застосовувати щось на практиці чи перевіряти практикою (у 3 знач.). 2. *заст.* Займатися практикою (у 5 знач.). 3. *розм.* Робити вправи для розвитку чого-небудь.

Пра́ктикум, у, *ч.* 1. Вид практичного навчання, заняття з якогось предмета (у школі, вищому навчальному закладі і т. ін.). *Практикум з машинознавства.* 2. Посібник з такого виду навчання.

Практици́зм, у, *ч.* 1. Захоплення практичною діяльністю при недооцінці значення теорії. 2. Діловий підхід до чогось. *Здоровий практицизм. Вузький практицизм.*

Практи́чний, а, е. 1. Що стос. практики (у 1—3 знач.); пов'язаний з життям і діяльністю людини. *Практична порада. Практична допомога. Практична діяльність.* 2. Який безпосередньо здійснює яку-небудь справу, керує ким-, чим-небудь. 3. Який є практикою (у 4 знач.), пов'язаний із застосуванням, закріпленням якихось знань, навичок на практиці. *Практичні заняття.* 4. Пов'язаний із застосуванням на практиці знань у галузі якої-небудь науки. 5. Який має життєвий досвід, добре розуміється на якихось справах (про людину); діловитий. *Практична людина.* 6. Вигідний, зручний для кого-, чого-небудь. *Практичний одяг. Практичний колір.*

Практи́чність, ності, *ж.*

ПРАЛІНЕ́, *невідм.*, *с.* Суміш цукру з подрібненими ядрами горіхів чи кісточок плодів, уживана в кондитерській справі для ароматизації кремів та різних начинок.

ПРАНАЯ́МА, и, *ж.* Регулювання дихання йогами, що приводить до зосередження.

ПРЕ... Префікс, що означає передування.

ПРЕА́МБУЛА, и, *ж.* 1. Вступна частина якого-небудь важливого документа — законодавчого акта, міжнародного договору, декларації тощо, в якій викладено обставини чи підстави його проголошення, укладення і т. ін. *Преамбула Конституції.* 2. Вступ до чого-небудь.

ПРЕВАЛЮВА́ТИ, ю́є. 1. Мати перевагу; переважати. 2. Бути, виявлятися в більшій мірі; перевищувати кількістю, розміром і т. ін.

Превалюва́ння, я, *с.*

ПРЕВЕНТИ́ВНИЙ, а, е, *спец.* Який попереджає що-небудь, запобігає чомусь. *Превентивна війна. Превентивні заходи.*

ПРЕВЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* Запобігання; попередження.

ПРЕДИКА́Т, а, *ч.* 1. *лог.* Один з двох термінів судження, в якому щось говориться про предмет судження (суб'єкт). 2. *грам.* Присудок.

Предикати́вний, а, е. *Предикативні відношення. Предикативні форми.*

Предикати́вність, ності, *ж.*

ПРЕДИКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *лог.* Визначення змісту суб'єкта судження через предикат. 2. *грам.* Установлення предикативного зв'язку між членами речення.

ПРЕ́ЗЕНС, а, *ч*, *грам.* Теперішній час.

ПРЕЗЕ́НТ, у, *ч.* Подарунок. *Вручити презент.*

ПРЕЗЕНТА́БЕЛЬНИЙ, а, е. Який вигідно відрізняється від інших своїми якостями; показний, видний.

Презента́бельність, ності, *ж.*

ПРЕЗЕНТА́НТ, а, *ч.*, *фін.* Пред'явник якогось грошового документа (векселя та ін.).

Презента́ція, ї, *ж.* 1. *фін.* Пред'явлення до відшкодування, виплати грошового документа. 2. Публічне представлення чого-небудь. *Презентація фільму.*

Презентува́ти, у́ю, у́єш. 1. Передавати що-небудь у власність як подарунок; дарувати. 2. Публічно представляти що-небудь.

ПРЕЗЕРВАТИ́В, а, *ч.* Пристосування, що використовується як засіб запобігання вагітності або зараженню венеричними хворобами та СНІДом.

ПРЕЗЕРВА́ЦІЯ, ї, *ж.* Запобігання чому-небудь.

ПРЕЗЕ́РВИ, ПРЕСЕ́РВИ, ів, *мн.* Нестерилізовані харчові продукти, розфасовані і герметично закриті.

ПРЕЗИДЕ́НТ, а, *ч.* 1. Виборний глава держави. *Президент України.* 2. Виборний голова, керівник установи, організації; товариства тощо. *Президент Національної академії наук України. Президент компанії.*

Президе́нтство, а, *с.* *Термін президентства.*

Президе́нтствувати, ую, уєш.

Президе́нтський, а, е. *Президентське крісло. Президентська влада.*

ПРЕЗИ́ДІЯ, ї, *ж.* 1. Виборний орган для ведення зборів, з'їзду тощо. *Президія зборів.* 2. Постійний ке-

рівний колегіальний орган деяких організацій і установ. *Президія Національної академії наук України.*

ПРЕЗУ́МПЦІЯ, ї, *ж.*, *юр.* Припущення, що ґрунтується на довірі до правдивості свідчень людини. *Презумпція невинності.*

ПРЕЙСКУРА́НТ, а, *ч.* Довідник цін на різні види і сорти товарів або на певні послуги.

Прейскура́нтний, а, е.

ПРЕКО́С, а, *ч.*, *спец.* М'ясо-вовнова порода скороспілих тонкорунних овець, виведена у Франції.

ПРЕЛА́Т, а, *ч.* У католицькій та англіканській церквах — почесна назва, титул представника вищого духовенства (кардинала, архієпископа, єпископа тощо); особа, що має цей титул.

ПРЕЛІМІНА́РІЇ, їв, *мн.* 1. *дипл.* Попередня угода, яка згодом може бути замінена іншою; тимчасові рішення. 2. *перен.* Початок чого-небудь; те, що передує чомусь.

Преліміна́рний, а, е. *Прелімінарний мир.*

ПРЕЛЮ́ДІЯ, ї, *ж.* 1. Вступ до музичного твору. 2. Самостійна музична п'єса, переважно для фортепіано. *Прелюдії Шопена.* 3. *перен.* Те, що говориться або здійснюється як вступ до головного.

ПРЕМ'Є́Р, а, *ч.* 1. *розм.* Те саме, що **прем'єр-міністр**. 2. Актор, що займає перше місце в трупі, виконує головні ролі.

Прем'є́р-міністр, а, *ч.* Глава уряду, керівник кабінету міністрів. *Прем'єр-міністр України.*

Прем'є́рський, а, е. *Прем'єрське рішення* (у 1 знач.). *Прем'єрський виступ* (у 2 знач.).

ПРЕМ'Є́РА, и, *ж.* Перша вистава п'єси в театрі, перший показ естрадної, концертної або циркової програми.

Прем'є́рний, а, е. *Прем'єрна афіша. Прем'єрна вистава.*

ПРЕ́МІЯ, ї, *ж.* 1. Нагорода (переважно грошова) за успіхи чи заслуги в певній галузі діяльності, за досягнення кращих результатів у чому-небудь (у змаганні, конкурсі тощо). *Присуджено премію. Національна премія України ім. Тараса Шевченка. Нобелівська премія.* 2. Грошове чи матеріальне заохочення за успішну трудову діяльність; грошова винагорода за перевиконання виробничих норм, зниження собівартості продукції тощо як додаток до заробітної плати. *Видати премією.* 3. *спец.* Грошова винагорода, що виплачується урядами деяких держав як заохочення за реалізацію (звичайно експортну) деяких видів товарів. *Експортна премія.* 4. *торг.* Винагорода однієї зі сторін, що укладають угоду, за внесення нею вигідних для контрагента змін в умови угоди. 5. *фін.* Різниця між біржовою і номінальною вартістю цінного паперу.

Преміа́льний, а, е. *Преміальні гроші. Виплачують преміальні.*

Премійо́ваний, а, е. *Премійований колектив.*

Преміюва́льний, а, е. *Преміювальна комісія.*

Преміюва́ння, я, *с.*

Преміюва́ти, юю, юєш. Нагороджувати премією.

ПРЕНАТА́ЛЬНИЙ, а, е. Передпологовий. *Пренатальна діагностика.*

ПРЕПАРА́Т, у, *ч.* 1. Частина рослинного або тваринного організму, призначена і підготовлена для дослідження. 2. *спец.* Речовина, підготовлена для хімічного аналізу. *Радіоактивний препарат.* 3. *спец.* Хімічний або фармацевтичний продукт лабораторного чи фабричного виготовлення.

Препарати́вний, а, е. *Препаративна хімія. Препаративний синтез.*

Препара́тний, а, е.

Препара́тник, а, *ч.* Той, хто виготовляє препарати (у 3 знач.).

Препара́тор, а, *ч.* Той, хто займається препаруванням, виготовленням препаратів. *Препаратори хімічної лабораторії.*

Препара́торський, а, е.

Препаро́ваний, а, е. *Препарована жаба. Препарований помідор.*

Препарува́льний, а, е. *Препарувальна голка.*

ПРЕПАРУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Виготовлення препаратів (у 1 знач.). 2. *перен.* Оброблення, переробляння чого-небудь певним чином, надавання чомусь відповідної форми, відповідного вигляду для якихось потреб.

Препарува́ти, у́ю, у́єш.

ПРЕПОЗИ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *грам.* Положення, позиція слова або речення перед іншим словом або реченням, з яким воно пов'язане.

Препозити́вний, а, е. *Препозитивний прикметник.*

ПРЕПРИ́НТ, а, *ч.* 1. Відбиток, частина книжки або статті із збірника, опублікована до появи у світі всієї книжки невеликим тиражем. 2. Видання, що випускається для обговорення спеціалістами з метою підготовки його остаточного тексту. *Препринт підручника.*

ПРЕРАФАЕЛІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **прерафаеліт**, а, *ч.*). Група англійських художників середини XIX ст., яка закликала повернутися до форм італійського мистецтва, що передувало творчості Рафаеля. *Братство прерафаелітів.* Відповідна школа, течія в мистецтві.

ПРЕ́РІЯ, ї, *ж.* Рівнинна місцевість у Північній Америці з трав'янистою рослинністю степового типу.

Пре́рійний, а, е.

ПРЕРОГАТИ́ВА, и, *ж.*, *книжн.* Виключне право, перевага, що належить найчастіше державному органу чи посадовій особі. *Прерогатива влади. Прерогатива президента.*

ПРЕС, а, *ч.* 1. Машина для обробки тисненням різних заготовок і матеріалів; пристосування для ущільнення чогось, зміни форми, видалення рідини тощо за допомогою тиснення. 2. Те саме, що **прес-пап'є́**. 3. *перен.* Те, що гнітить, утискає кого-, що-небудь. *Податковий прес. Цензурний прес.*

ПРЕС-... Перша частина складних слів, що має значення «належний до преси».

ПРЕ́СА, и, *ж.* 1. Друковані видання — періодичні (газети, журнали, бюлетені і т. ін.) і рідше неперіодичні (книги, листівки і т. ін.). 2. *розм.* Журналісти. *Місця для преси.*

ПРЕС-АТАШЕ́, *невідм.*, *ч.* Співробітник дипломатичного представництва, що відає питаннями преси та інформації. *Прес-аташе посольства України у Туреччині.*

ПРЕСБІОПІ́Я, ї, *ж.* Старече послаблення зору, зумовлене втратою еластичності кришталика ока.

ПРЕС-БЮРО́, *невідм.*, *с.* 1. Редакційний апарат для обслуговування преси, який створюють на час з'їздів, конференцій, нарад і т. ін. 2. Постійний відділ при агентствах друку, телеграфно-інформаційних агентствах та інших організаціях, що постачають пресу інформацією, статтями, ілюстративним та іншим матеріалом.

ПРЕСВІ́ТЕР, а, *ч.* 1. У православній і католицькій церквах — священик. 2. У кальвіністів Англії, Нідерландів та деяких інших країн і в більшості християнських сект — виборний керівник релігійної громади.

ПРЕСВІТЕРІА́НСТВО, а, *с.*, *рел.* Одна з течій кальвінізму, поширена у Великій Британії, США та деяких інших країнах, що вимагала незалежної від держави та єпископів «дешевої» церкви, у якій головне місце посідають пресвітери (у 2 знач.).

Пресвітеріа́нин, а, *ч.*

Пресвітеріа́нка, и, *ж.*

Пресвітеріа́нський, а, е.

ПРЕСЕ́РВИ, *див.* **презе́рви**.

ПРЕ́СИНГ, у, *ч.* 1. У спортивній грі — активна опіка гравців команди супротивника по всьому полю. 2. *перен.* Тиск, здійснюваний на будь-кого. *Психологічний пресинг. Пресинг часу.*

ПРЕС-КЛУ́Б, у, *ч.* Те саме, що **прес-конфере́нція**. *Гості прес-клубу.*

ПРЕС-КОНФЕРЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* Бесіда, зустріч державних, політичних, громадських, наукових діячів з представниками преси, радіо, телебачення з питань, що цікавлять широку громадськість.

ПРЕСКРИПТИ́ВНИЙ, а, е. Який регламентує, вимагає виконання. *Прескриптивна вимога. Прескриптивний шлюб. Прескриптивна лінгвістика.*

ПРЕСКРИ́ПЦІЯ, ї, *ж.* Опис, що містить певні правила, які регламентують що-небудь.

ПРЕС-ПАП'Є́, *невідм.*, *с.* 1. Важкий металевий, мармуровий тощо предмет, яким притискають папери на столі. 2. Письмове приладдя, що має вигляд бруска (пластинки) з прикріпленим до нього промокальним папером.

ПРЕС-РЕЛІ́З, у, *ч.* Спеціальний бюлетень для працівників засобів масової інформації, який розповсюджується урядовою установою, керівним органом певної міжнародної організації для ознайомлення з матеріалами термінової публікації.

ПРЕС-СЕКРЕТА́Р, я, *ч.* Речник офіційної особи (президента, прем'єр-міністра, міністра), що відповідає за зв'язок із засобами масової інформації.

ПРЕСТИДИЖИТА́ТОР, а, *ч.* Фокусник, майстерність якого полягає у швидкості та спритності рухів рук; маніпулятор.

Престидижита́торка, и, *ж.*

ПРЕСТИ́Ж, у, *ч.* Авторитет, вплив, який має хто-, що-небудь.

Прести́жний, а, е. *Престижна професія. Престижний автомобіль.*

ПРЕСТИ́СИМО, *присл.*, *муз.* Надзвичайно швидко (про темп виконання музичного твору).

ПРЕ́СТО, *муз.* 1. *присл.* Дуже швидко (про темп виконання музичного твору). 2. *невідм.*, *с.* Назва музичної п'єси або части́ни музичного твору (симфонії, сонати і т. ін.), що виконується в такому темпі.

ПРЕС-ФО́РМА, и, *ж.*, *спец.* Металева форма, в якій пресуванням виготовляють з яких-небудь матеріалів об'ємні вироби.

ПРЕС-ЦЕ́НТР, у, *ч.* Служба інформації, яку організовують на період проведення з'їздів, конференцій, нарад, спортивних змагань тощо, або служба інформації, що постійно існує при якійсь організації, якомусь органі влади. *Прес-центр Секретаріату Президента України.*

ПРЕСШПА́Н, у, *ч.*, *спец.* Дуже ущільнений лощений картон, з якого виготовляють палітурки, теки, коробки тощо, а також використовують як ізоляційний матеріал в електротехніці.

ПРЕТ-А-ПОРТЕ́, *невідм.*, *ч.* Готовий одяг масового призначення, повсякденний, на відміну від ексклюзивного, створеного для індивідуального споживача, як правило, належний до високої моди; напрямок у моді, пов'язаний з розроблянням та створенням такого одягу.

ПРЕТЕ́КСТ, у, *ч.*, *заст.*, *книжн.* Привід.

ПРЕТЕНДЕ́НТ, а, *ч.* Той, хто претендує на що-небудь, хто має підстави одержати щось, заволодіти чимсь.

Претенде́нтка, и, *ж.*

ПРЕТЕНДУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Ставити певні вимоги, заявляти свої права на кого-, що-небудь. 2. Домагатися визнання за собою певних властивостей, особливостей (часто відсутніх насправді).

Претендува́ння, я, *с.* *Претендування на посаду.*

ПРЕТЕНЗІ́ЙНИЙ, а, е. 1. Який прагне виявити у чомусь свою оригінальність, підкреслити свою надзвичайність. 2. Що стос. претензії (у 1, 4 знач.). *Претензійні справи.*

Претензі́йність, ності, *ж.*

ПРЕТЕ́НЗІЯ, ї, *ж.* 1. *перев. мн.* Вимагання чого-небудь від когось, пред'явлення своїх прав на що-небудь. 2. Вияв незадоволення ким-, чим-небудь; образа на кого-, що-небудь. 3. Прагнення відзначитися, виділитися чимось серед інших, домогтися визнання за собою певних властивостей, особливостей (часто відсутніх насправді). 4. *юр.* Заява кредитора, замовника, покупця з протестом проти порушення умов договору, угоди.

ПРЕ́ТІ-ГЕ́РЛ, *невідм.*, *ж.* Красуня.

ПРЕ́ТОР, а, *ч.* У Стародавньому Римі — заступник і помічник консула, згодом найвища урядова особа, наділена судовою та адміністративною владою.

ПРЕТО́РІЙ, я, **ПРЕТО́РІУМ**, а, *ч.*, *іст.* Місце у римському таборі, де перебував полководець.

ПРЕФЕ́КТ, а, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — особа, що обіймала військову, адміністративну або судову посаду. 2. У деяких країнах (зокрема у Франції) — урядовий чиновник, що очолює управління в адміністративно-територіальній одиниці (департаменті). 3. У деяких країнах — начальник міської поліції. 4. У ряді держав особливий інститут представника центрального (Румунія) або регіонального (Російська Федерація) уряду на місцях.

Префекту́ра, и, *ж.* 1. У Стародавньому Римі — одна з чотирьох адміністративно-територіальних одиниць імперії. 2. У деяких країнах (зокрема у Франції, Японії та ін.) — адміністративно-територіальна одиниця; район діяльності префекта (у 2 знач.). 3. Орган управління, на чолі якого стоїть префект (у 2 знач.); посада префекта. 4. Назва основної адміністративно-територіальної одиниці Японії. 5. Службове приміщення префекта (у 2 знач.), його канцелярія.

ПРЕФЕРА́НС, у, *ч.* Назва гри в карти.

Преферанси́ст, а, *ч.*

Префера́нсовий, а, е.

ПРЕФЕРЕ́НЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Перевага, пільга, яка надається міжнародною спільнотою окремим державам або державою окремим її регіонам для підтримки певних видів діяльності.

Преференціа́льний, **Преференці́йний** а, е.

ПРЕ́ФІКС, а, *ч.*, *грам.* Значуща частина слова, що стоїть перед коренем і служить для творення нових слів або форм слова.

Префікса́льний, а, е. *Префіксальний спосіб творення слів.*

Префікса́ція, ї, *ж.* Творення нових слів або форм слова за допомогою префіксів.

Префіксо́ваний, а, е. *Префіксоване дієслово.*

Префіксо́їд, а, *ч.* Коренева морфема, яка використовується для творення нових слів і виконує функції префікса.

ПРЕФІ́КС, а, *ч.*, *спец.* 1. Дострокова виплата за векселем. 2. *невідм.* Здійснений, проведений раніше призначеного терміну. *Виплата префікс.*

ПРЕФОРМА́ЦІЯ, ї, *ж.* Концепція розвитку живих організмів, що панувала в біології у XVIII ст., за якою в статевих клітинах у готовому вигляді закладені властивості й ознаки дорослого організму.

Преформі́зм, у, *ч.* Вчення в біології, що ґрунтувалось на ідеї преформації.

Преформі́ст, а, *ч.*

ПРЕЦЕДЕ́НТ, у, *ч.* 1. Вчинок, випадок, що стався в минулому і є прикладом або виправданням для наступних подібних вчинків, випадків. 2. *юр.* У праві — рішення суду щодо певної справи, яке в подальшому є взірцем для судів при розв'язанні аналогічних справ. *Судовий прецедент.*

ПРЕЦЕ́СІЯ, ї, *ж.* 1. *фіз.* Рух осі обертання твердого тіла по круговій конічній поверхні. 2. *астр.* Рух осі небесних світил (зокрема Землі, Місяця) по круговому конусу навколо прямої лінії, перпендикулярної до площини їх орбіти.

ПРЕЦИ́ЗІЯ, ї, *ж.* Точність.

Прецизі́йний, а, е, *спец.* Який відзначається найвищою точністю. *Прецизійні сплави.*

Прецизі́йність, ності, *ж.*

ПРЕЦИПІТА́Т, у, *ч.*, *спец.* 1. У хімії — осад, відстій. 2. Мінеральне фосфорне добриво у вигляді білого порошку, двохосновна кальцієва сіль фосфорної кислоти; виготовляється способом осаджування вільної фосфорної кислоти вапном.

Преципіта́тор, а, *ч.* Речовина, що сприяє утворенню осаду, відстою чи утворює осад, відстій.

ПРЕЦИПІТИ́Н, у, *ч.*, *спец.* Специфічна імунна речовина, що з'являється в сироватці крові на 6—8 добу після введення в організм сторонніх білкових речовин.

Преципіта́ція, ї, *ж.* Здатність преципітину утворювати осад у сироватці крові.

ПРЕЮДИЦІА́ЛЬНІСТЬ, ності, *ж.* Юридичне правило, згідно з яким усі суди, що розглядають справу, зобов'язані прийняти без перевірки і доказів факти, які були встановлені раніше й набрали законної сили за допомогою судового рішення в будь-якій іншій справі.

ПРИВА́Т-ДОЦЕ́НТ, а, *ч.* Учене звання позаштатного викладача вищої школи.

ПРИВАТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Віджучення майна, що перебуває в державній та комунальній власності, на користь фізичних і недержавних юридичних осіб.

Приватизаці́йний, а, е. *Приватизаційний сертифікат.*

ПРИВА́ТНИЙ, а, е. 1. Який належить окремій особі (особам); недержавний, несуспільний. *Приватна власність. Приватний житловий фонд.* 2. Який стосується окремої особи (осіб); особистий. *Приватна квартира. Приватна особа. Приватна справа.*

ПРИВІЛЕ́Й, ю, *ч.* 1. Особлива перевага, пільга, яку закон надає окремим особам, групам людей або певному станові, класові (класам). 2. В епоху феодалізму — грамота, якою надавалися або стверджувалися певні переваги, пільги для окремих осіб, груп людей, певних станів, класів. 3. *заст.* Патент.

Привіле́євий, а, е. *Привілеєве право.*

Привілейо́ваний, а, е. Який має привілеї, користується привілеями. *Привілейоване становище.*

Привілейо́ваність, ності, *ж.*

ПРИЗ, у, *ч.* Нагорода переможцеві в якому-небудь змаганні. *Перехідний приз.*

Призови́й, а́, е́. *Призове місце.*

ПРИ́ЗМА, и, *ж.* 1. *геом.* Багатогранник з двома рівними паралельними основами-многокутниками і боковими гранями — паралелограмами. 2. Тіло з прозорої речовини призматичної форми, переважно тригранник; використовується для розкладу складного світла, для зміни напрямку променів та інших цілей; застосовується в оптичних приладах. *Оптична призма.*

Призмати́чний, а, е. *Призматична форма* (у 1 знач.). *Призматичний спектр* (у 2 знач.).

При́змовий, а, е. *Призмова астролябія. Призмова камера.*

ПРИЗМАТО́ЇД, а, *ч.*, *геом.* Багатогранник, дві грані якого — паралельні багатокутники з довільною кількістю сторін, а решта граней — трикутники або трапеції.

ПРИ́МА, и, *ж.* 1. Перший ступінь гами, а також основний тон тризвука. 2. *муз.* Інтервал у межах одного ступеня звукоряду. 3. *муз.* Провідна партія, що виконується на одному з інструментів в інструментальному ансамблі; особа, що виконує провідну партію в ансамблі, а також інструмент, на якому вона виконується. 4. *театр.* Те саме, що **примадо́нна**.

ПРИ́МА-БАЛЕРИ́НА, и-и, *ж.* Балерина, яка виконує перші партії.

ПРИМАДО́ННА, и, *ж.*, *театр.* Співачка, що виконує перші партії в опері або в опереті.

ПРИ́МА́С, а, *ч.* Вища духовна особа в католицькій і англіканській церкві; найголовніший єпископ у країні.

ПРИМА́Т, у, *ч.*, *книжн.* Перевага, переважне значення; першість щодо чогось.

ПРИМА́ТИ, ів, *мн.*, *зоол.* Ряд найвище організованих ссавців, до якого належать мавпи, напівмавпи і людина.

ПРИМАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ зоології, що вивчає приматів.

Приматологі́чний, а, е. *Приматологічні дослідження.*

ПРИМІТИ́В, а, *ч.* 1. Те, що відзначається низьким або початковим ступенем розвитку. 2. Те, що відзначається спрощеністю, збідненістю. 3. Твір мистецтва, належний до ранньої стадії розвитку культури, який відрізняється образним спрощенням та виразною простотою форми.

Приміти́вний, а, е. 1. Який перебуває на низькому або початковому ступені розвитку; недосконалий; простий. *Примітивне землеробство.* 2. Спрощений, збіднений. *Примітивний інструмент.* 3. Який не має глибокого змісту; поверховий. *Примітивний сюжет. Примітивний підхід.* 4. Який відзначається низьким розвитком інтелекту, вузьким колом інтересів; обмежений. *Примітивна особистість.* 5. Належний до мистецтва примітива (у 3 знач.). *Примітивний живопис.*

Приміти́вність, ності, *ж.*

ПРИМІТИВІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Низький або початковий ступінь розвитку чогонебудь. 2. Спрощення, збіднення чого-небудь. 3. Напрям у живопису XIX—XX ст., якому властиве свідоме спрощення художніх засобів, прийомів, форм.

Примітивіза́ція, ї, *ж.*

Примітивізува́ти, у́ю, у́єш. Спрощувати, збіднювати що-небудь.

ПРИ́МУЛА, и, *ж.* Багаторічна декоративна рослина родини первоцвітих з трубчастими квітками в окружкових (парасолеподібних) суцвіттях; використовують у медицині.

ПРИ́НТЕР, а, *ч.* Зовнішній пристрій ЕОМ для друкування літерно-цифрової або графічної інформації. *Лазерний принтер. Струминний принтер. Кольоровий принтер.*

При́нтерний, а, е. *Принтерна фарба.*

ПРИНЦ, а, *ч.* Титул члена королівської або іншої можновладної родини, а також особа, що має цей титул.

Принце́са, и, *ж.* Титул дочки короля або дружини принца, а також особа, що має цей титул.

ПРИ́НЦЕПС, а, *ч.* У Стародавньому Римі за принципату — перший у списку сенаторів — особа, у руках якої зосереджувалася вся влада.

ПРИ́НЦИП, у, *ч.* 1. Основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, учення, теорії, ідеологічного напряму і т. ін. 2. Особливість, покладена в основу створення або

здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось. *Принцип взаємності. Принципи державного прогнозування.* 3. Переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці.

Принципо́вий, а, е. 1. Що стос. основ, суті чого-небудь. *Принципове положення. Принципова схема. Принципова згода.* 2. Який керується певними принципами у своїх думках і діях; безкомпромісний. непохитний у своєму ставленні до основ, суті чого-небудь; який виключає будь-які відхилення. *Принципова точність. Принципова людина.*

Принципо́вість, вості, *ж. Принциповість намірів.*

ПРИНЦИПА́Л, а, *ч.* 1. *заст.* 1. Хазяїн, начальник. 2. *юр.* Головний боржник у зобов'язанні; особа від імені якої діє агент. 3. *ірон.* Про керівника якого-небудь підприємства, установи.

ПРИНЦИПА́Т, у, *ч.* Державний устрій у Стародавньому Римі, за якого зберігалися республіканські установи, але влада фактично належала одній людині — принцепсові, якого сенат обирав довічно.

ПРИНЦ-КОНСО́РТ, а, *ч.* У Великій Британії чоловік королеви, який не є монархом.

ПРИНЦ-РЕ́ГЕНТ, а, *ч.* Принц, який тимчасово виконує обов'язки монарха.

ПРИСТИПО́МА, и, *ж.* Рід риб родини помадазієвих, або буркотунів, поширених у прибережних шельфових ділянках.

ПРІА́М, а, *ч.* 1. У давньогрецькій міфології — останній цар Трої. 2. *перен.* Батько численної родини.

ПРІА́П, а, *ч.* У давньогрецькій міфології — бог садів, полів і творчих сил природи.

Пріапі́чний, а, е. 1. *міф.* Що стос. Пріапа (бога садів, полів і творчих сил природи, покровителя чуттєвих насолод) чи свята на його честь. *Пріапічний культ.* 2. *перен.* Хтивий, сластолюбний.

ПРІАПУЛІ́ДИ, ів, *мн.* Клас морських первиннопорожнинних червів.

ПРІО́Р, а, *ч.* 1. У католицькій церкві — управитель невеликого чоловічого монастиря; за раннього Середньовіччя — помічник абата. 2. Другий після великого магістра (гросмейстера) сановник у духовно-лицарських орденах і масонських ложах.

ПРІОРИТЕ́Т, у, *ч.* 1. Першість у якому-небудь відкритті, винаході, висловленні ідеї. *Пріоритет в освоєнні космосу.* 2. Переважне, провідне значення кого-, чого-небудь; перевага над кимсь, чимсь. *Пріоритети регіональної політики. Пріоритет точних наук.* 3. Що-небудь найбільш важливе, основне. *Визначити пріоритети.* 4. В ЕОМ — число, що визначає черговість виконання завдання, процесу операції.

Пріорите́тний, а, е. *Пріоритетний напрям розвитку.*

Пріорите́тність, ності, *ж.*

ПРО... Префікс, що вживається для творення іменників і прикметників зі значенням: 1) «на зразок», «подібний до»; 2) «який підтримує кого-небудь, виконує чиюсь волю, поділяє чиїсь погляди».

ПРОБА́НД, а, *ч.* Вихідна особа в генеалогії того чи іншого роду.

ПРОБА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *юр.* Умовне засудження в деяких країнах.

ПРОБЛЕ́МА, и, *ж.* Складне теоретичне або практичне питання, що потребує розв'язання.

Пробле́мний, а, е. *Проблемний характер. Проблемна лабораторія. Проблемні питання.*

Пробле́мність, ності, *ж. Проблемність наукового пошуку.*

ПРОБСТ, а, *ч.* Старший пастор у лютеран.

ПРОВА́ЙДЕР, а, *ч.* Спеціалізована компанія (фірма), що забезпечує доступ (підключення, реєстрацію тощо) до інформаційної мережі (стільниковий телефонний зв'язок, мережа Інтернет і т. ін.).

ПРОВЕРБІА́ЛЬНИЙ, а, е. Той, що став приказкою, прислів'ям.

ПРОВІА́НТ, у, *ч.* Запас продовольства для армії, експедиції і т. ін.

Провіа́нтський, а, е. *Провіантські запаси.*

ПРОВІДЕНЦІАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Теологічне тлумачення історичного процесу як здійсненого задуму Бога.

ПРОВІ́ЗІЯ, ї, *ж.* Харчові продукти, їстівні припаси.

Провізі́йний, а, е. *Провізійна сумка.*

ПРОВІ́ЗОР, а, *ч.* Аптекар, фармацевт вищої кваліфікації.

Прові́зорський, а, е.

ПРОВІЗО́РНИЙ, а, е. 1. Попередній. *Провізорна оцінка.* 2. Тимчасовий. *Провізорне рішення. Провізорні органи.*

ПРОВІНЦІАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Набуття манер, звичок, смаків і т. ін., прийнятих у провінції.

ПРОВІНЦІАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Манери, звички, смаки і т. ін., властиві провінціалу, прийняті у провінції. 2. *лінгв.* Слово, вираз, уживання яких обмежене якою-небудь областю, якимсь містом і т. ін. і які невластиві літературній мові.

ПРОВІ́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. У Стародавньому Римі та деяких пізніших імперіях — завойована територія якого-небудь народу, що перебуває в економічній і політичній залежності від загарбника. 2. У деяких сучасних іноземних державах (Італія, Іспанія; історичні провінції у Франції) — адміністративно-територіальна одиниця, межі якої не збігаються із сучасним адміністративно-територіальним поділом країни. 3. Віддалений від столиці, великого культурного центру населений пункт; периферія. 4. *спец.* Район розробки родовища яких-небудь корисних копалин.

Провінціа́л, а, *ч.*, *розм.* 1. Житель провінції. 2. Людина, яка у своїй поведінці дотримується правил провінційного укладу життя.

Провінціа́лка, и, *ж.*, *розм.*

Провінці́йний, а, е. *Провінційні мешканці. Провінційні манери.*

Провінці́йність, ності, *ж. Провінційність поведінки.*

ПРОВІ́РУС, у, *ч.* Прихована неінфекційна форма існування вірусу або помірного бактеріофага в клітині.

ПРОВІТАМІ́НИ, ів, *мн.* Речовини, з яких в організмі людини і тварини можуть утворюватися вітаміни.

ПРОВОКА́ТОР, а, *ч.* 1. Таємний агент, який проникає в нелегальну організацію із зрадницькими цілями. 2. Особа, що провокує що-небудь.

Провока́торка, и, *ж.*

Провока́торство, а, *с.*

Провока́торський, а, е. *Провокаторська поведінка.*

ПРОВОКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Навмисні дії проти окремих осіб, організацій, держав тощо для того, щоб штовхнути їх на згубні для них учинки. 2. *мед.* Штучне збудження якої-небудь хвороби. 3. *с. г.* Штучний виклик сходження насіння бур'янів для подальшого їх знищення.

Провокаці́йний, а, е. *Провокаційне питання* (у 1 знач.).

ПРОВОКУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Навмисно підбурювати кого-небудь на якісь дії, учинки і т. ін.; навмисно викликати ту чи іншу подію, створювати конфліктну ситуацію і т. ін. *Провокувати війну. Провокувати конфлікт.* 2. *мед.* Штучно збуджувати яку-небудь хворобу. 3. *с. г.* Штучно викликати сходження насіння бур'янів для подальшого їх знищення.

Провоко́ваний, а, е. *Провокована поведінка* (у 1 знач.). *Провокована хвороба* (у 2 знач.).

Провокува́ння, я, *с. Провокування конфлікту* (у 1 знач.).

ПРОГЕНІ́Я, ї, *ж.* Неправильний прикус у людини, зумовлений виступанням нижньої щелепи вперед.

ПРОГЕСТЕРО́Н, у, *ч.* Жіночий стероїдний статевий гормон хребетних тварин і людини.

ПРОГІБСИ́Т, у, *ч.* Штучний гідрогель алюмінію.

ПРОГІМНА́ЗІЯ, ї, *ж.* У деяких країнах — неповний середній загальноосвітній навчальний заклад (чоловічий, жіночий).

ПРОГНАТИ́ЗМ, у, *ч.*, *антр.* Виступання вперед щелеп людини.

Прогнасти́чний, а, е. *Прогнастична щелепа.*

ПРОГНАТІ́Я, ї, *ж.* Неправильний прикус у людини, зумовлений виступанням верхньої щелепи вперед.

ПРОГНО́З, у, *ч.* Передбачення на основі наявних даних напряму, характеру й особливостей розвитку та закінчення явищ і процесів у природі й суспільстві. *Прогноз погоди. Еколого-економічний прогноз. Астрологічний прогноз.*

Прогно́зний, а, е. *Прогнозні матеріали.*

Прогнозо́ваний, а, е.

Прогнозува́ння, я, *с.* Складання прогнозу. *Прогнозування хвороби. Прогнозування погоди.*

Прогнозува́ти, у́ю, у́єш. На основі наявних даних передбачати напрям, характер і особливості розвитку та закінчення явищ і процесів у природі й суспільстві.

ПРОГНО́СТИКА, и, *ж.* Наука про передбачення закономірностей розвитку та закінчення явищ і процесів у природі й суспільстві.

Прогнози́ст, а, *ч.* 1. Той, хто займається складанням прогнозів. 2. Метеоролог.

Прогности́чний, а, е. *Прогностичний підхід.*

ПРОГРА́МА, и, *ж.* 1. Наперед продуманий план якої-небудь діяльності, роботи і т. ін. 2. Виклад основних завдань та мети, якими керується яка-небудь організація, партія, якесь товариство, якийсь друкований орган або окремий політичний, державний, суспільний діяч. *Програма дій уряду України. Програма партії.* 3. Стислий виклад основного змісту предмета; брошура, книжка з таким викладом. *Навчальна програма.* 4. Сукупність номерів, що входять до складу концерту, вистави, радіопередачі тощо й виконуються хором, ансамблем, оркестром і т. ін. *Театральна програма.* 5. Тема (сюжет) інструментального музичного твору. 6. Опис алгоритму розв'язання задачі мовою електронно-обчислювальної машини.

Програ́мний, а, е. 1. *Програмна діяльність* (у 1 знач.). 2. *Програмний документ. Програмна основа. Програмні положення* (у 2 знач.). 3. *Програмна музика* (у 5 знач.). 4. *Програмне забезпечення* (у 6 знач.).

Програ́мність, ності, *ж. Програмність музики* (у 4—5 знач.).

ПРОГРАМУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Складання програми (у 1 знач.). *Програмування роботи.* 2. *мат.* Розділ прикладної математики й обчислювальної техніки, що розробляє методи складання програм. *Лінійне програмування.*

Програмі́ст, а, *ч.* Фахівець з програмування (у 2 знач.).

Програмі́стка, и, *ж.*

Програмі́стський, а, е.

Програмо́ваний, а, е. 1. *Програмована робота. Програмоване навчання.*

Програмува́льний, а, е. *Програмувальний прилад* (у 1 знач.).

Програмува́ти, у́ю, у́єш. Складати програму (у 7 знач.).

ПРОГРЕ́С, у, *ч.* Розвиток по висхідній лінії, удосконалення в цьому процесі, перехід від нижчого до вищого, від простого до більш складного; протилежне — **регре́с**. *Технічний прогрес.*

Прогреси́ст, а, *ч.*, *книжн.*

Прогреси́стка, и, *ж.*, *книжн.*

ПРОГРЕСИ́ВНИЙ, а, е. 1. Який сприяє прогресу; політично, суспільно, економічно передовий. *Прогресивні ідеї. Прогресивні погляди. Прогресивний закон. Прогресивна технологія. Прогресивний діяч.* 2. Який поступово зростає, посилюється, пропорційно збільшується. *Прогресивна оплата праці.*

Прогреси́вність, ності, *ж. Прогресивність ідеї. Прогресивність нового законодавства. Прогресивність технології.*

Прогреси́вно. *Прогресивно налаштований.*

ПРОГРЕ́СІЯ, ї, *ж.* У математиці — ряд чисел, які збільшуються або зменшуються так, що різниця або відношення між кожними двома сусідніми числами зберігає сталу величину. *Арифметична прогресія. Геометрична прогресія. Спадна прогресія.*

ПРОГРЕСУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Переходити на вищий ступінь розвитку; іти шляхом прогресу; протилежне — **регресува́ти**; робити успіхи в чому-небудь, удосконалюватися. 2. Поступово зростати, збільшуватися, посилюватися.

Прогресува́ння, я, *с.*

ПРОДРО́М, у, *ч.*, *мед.* Провісник хвороби.

Продрома́льний, а, е. *Продромальний період кору.*

ПРОДУ́КТ, у, *ч.* 1. Предмет, що є матеріальним результатом людської праці, діяльності. *Валовий внутрішній продукт.* 2. *перен.* Наслідок, витвір, результат чого-небудь. *Продукт часу.* 3. Речовина, яку одержують або яка утворюється хімічним чи іншим шляхом з іншої речовини. 4. *звич. мн.* Їстівні припаси, харчі; продовольство. *Продукти харчування.*

ПРОДУКТИ́ВНИЙ, а, е. 1. Виробничий, плідний. *Продуктивна робота. Продуктивна праця. Продуктивний робітник. Продуктивний процес. Продуктивні технології.* 2. Пов'язаний з нагромадженням продукції (переважно сільського господарства). *Продуктивні землі.* 3. *лінгв.* Здатний брати участь у творенні нових слів на всіх етапах розвитку певної мови. *Продуктивний тип. Продуктивні класи. Продуктивна модель словотвору.*

Продукти́вність, ності, *ж. Продуктивність роботи. Продуктивність тваринництва. Продуктивність суфіксації.*

ПРОДУ́КЦІЯ, ї, *ж.* Сукупність продуктів, що випускаються окремим підприємством, певною галуззю промисловості, сільського господарства або всім народним господарством країни; сукупність творів, що випускаються окремим видавництвом, пишуться окремим художником, композитором, письменником і т. ін. *Друкована продукція. Літературна продукція. Наукова продукція.*

Продукці́йний, а, е. *Продукційні процеси.*

Продукці́йність, ності, *ж.*

ПРОДУЦЕ́НТ, а, *ч.* 1. *екон.* Той, хто виробляє, виготовляє яку-небудь продукцію; виробник; країна, що виробляє певний товар. 2. *перев. мн.*, *біол.* Організми, що створюють органічні речовини з неорганічних.

ПРОДУЦІ́ЙНИЙ, а, е. Відтворювальний. *Продуційна здатність.*

ПРОДЮ́СЕР, а, *ч.* 1. Довірена особа кіно- або телекомпанії, що організує виробництво кінофільму, здійснюючи фінансовий та (разом з режисером) художній контроль за ходом знімання (може бути одночасно режисером, сценаристом або актором). *Продюсер кінофільму.* 2. Адміністративний і фінансовий організатор діяльності співака або

естрадного ансамблю (концертів, гастролей, музичних альбомів) тощо.

Продю́серство, а, *с.*

Продю́серський, а, е. *Продюсерський центр.*

ПРОДЮСУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Адміністративно й фінансово організовувати виробництво кінофільму, діяльність співака або естрадного ансамблю (концерти, гастролі, випуск музичних альбомів) тощо.

Продюсува́ння, я, *с.*

ПРОЕ́КТ, у, *ч.* 1. Сукупність документів (розрахунків, креслень, макетів тощо), необхідних для зведення споруд, виготовлення машин, приладів і т. ін. *Типовий проект.* 2. Попередній текст якого-небудь документа, що виноситься на обговорення, затвердження. *Проект рішення зборів.* 3. Задуманий план дій; задум, намір, втілений найчастіше у формі опису, обґрунтування, розрахунків, креслень, які розкривають сутність задуму і можливість його практичної реалізації.

Проекта́нт, а, *ч.*

Проекта́нтка, и, *ж.*

Прое́ктний, а, е. *Проектна бригада. Проектний інститут. Проектне завдання.*

ПРОЕ́КТОР, а, *ч., спец.* 1. Оптичний прилад, яким вимірюють лінійні й кутові розміри виробів. 2. Оптичний прилад для одержання збільшених зображень на екрані; проекційний апарат. 3. Електронно-оптичний прилад, за допомогою якого одержують збільшене зображення поверхні, що випромінює електрони.

ПРОЕКТУВА́ТИ[1], у́ю, у́єш. 1. Складати, розробляти проект (у 1 знач.). 2. Планувати, намічати здійснити що-небудь.

Проекто́ваний[1], а, е.

Проектува́льний, а, е. *Проектувальна група.*

Проектува́льник, а, *ч.* Той, хто займається проектуванням.

Проектува́льниця, і, *ж.*

Проектува́ння[1], я, *с.* *Проектування споруд. Проектування житлових будинків.*

ПРОЕКТУВА́ТИ[2], у́ю, у́єш. 1. *мат.* Зображувати на площині яку-небудь просторову фігуру. 2. *спец.* Передавати на екран проекцію (у 2 знач.).

Проекто́ваний[2], а, е.

Проектува́ння[2], я, *с.*

ПРОЕ́КЦІЯ, ї, *ж.* 1. *мат.* Зображення просторової фігури на площині. 2. *спец.* Збільшене зображення нерухомих об'єктів (малюнків, креслень, кінокадрів і т. ін.) на екрані за допомогою оптичних приладів.

Проекти́вний, а, е. *Проективна геометрія* (у 1 знач.).

Проекці́йний, а, е. *Проекційний апарат* (у 2 знач.).

ПРОЖЕ́КТ, у, *ч.* 1. *ірон.* Задум, намір, план, що не має точного обґрунтування. 2. *заст.* Проект.

Прожекте́р, а, *ч.* Той, хто захоплюється прожектами (у 1 знач.).

Прожекте́рство, а, *с.*

Прожекте́рський, а, е.

ПРОЖЕ́КТОР, а, *ч.* Освітлювальний апарат з оптичним пристроєм, за допомогою якого створюють потужні спрямовані пучки світла.

Прожектори́ст, а, *ч.* Той, хто обслуговує прожектор.

Проже́кторний, а, е. *Прожекторний промінь.*

ПРО́ЗА, и, *ж.* 1. Мовлення, не організоване ритмічно, не віршоване. 2. Літературний твір або сукупність творів, написаних невіршованою мовою; протилежне — **пое́зія**. 3. *перен.* Одноманітність, буденність; повсякденність.

Проза́їк, а, *ч.* 1. Письменник, що пише прозою. 2. *перен.* Суха людина з дріб'язковими, вузько практичними інтересами.

Проза́їчний, а, е. Позбавлений поетичності; одноманітний, буденний, звичайний.

Проза́їчність, ності, *ж.* *Прозаїчність інтересів.*

Прозо́вий, а, е. 1. Написаний прозою (у 1 знач.).

ПРОЗЕ́КТОР, а, *ч.* 1. Лікар-патологоанатом, що здійснює розтин трупів. 2. Лікар, що очолює прозектуру (у 1 знач.).

Прозе́кторство, а, *с.* Діяльність прозектора (у 1 знач.); посада прозектора.

Прозе́кторський, а, е.

ПРОЗЕКТУ́РА, и, *ж.* 1. Патологоанатомічне відділення при лікувальних або навчальних медичних закладах. 2. Те саме, що **прозе́кторство**.

ПРОЗЕЛІ́Т, а, *ч.* 1. *церк.* Особа, що прийняла нове віросповідання; неофіт. 2. *книжн.* Новий палкий прихильник якого-небудь учення, теорії, переконань і т. ін.

Прозелі́тський, а, е.

ПРОЗЕЛІТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. *церк.* Прагнення поширити своє віросповідання, навернути до нього інших. 2. *книжн.* Палка відданість якому-небудь ученню, теорії, переконанням і т. ін.

ПРОЗЕНХІ́МА, и, *ж., бот.* Тканина рослин (наприклад волокно льону), що складається з видовжених, загострених на кінцях, часто з потовщеними стінками клітин.

ПРОЗЕРПІ́НА, и, *ж.* У давньоримській міфології — богиня родючості, володарка підземного світу.

ПРОКА́МБІЙ, ю, *ч., біол.* Твірна основа рослин, з якої розвиваються первинні провідні тканини.

ПРОКАОЛІ́Н, у, *ч.* Аморфний продукт вивітрювання, який поступово переходить у каолініт.

ПРОКЛАМА́ЦІЯ, ї, *ж.* Друкований або рукописний агітаційний аркуш політичного змісту; листівка.

Прокламаці́йний, а, е.

ПРОКЛАМУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Повідомляти про щось, звертаючись до кого-небудь з викладом якихось положень, думок тощо.

Прокламо́ваний, а, е.

Прокламува́ння, я, *с.*

ПРОКЛІ́ТИКА, и, *ж., лінгв.* Ненаголошене слово, що стоїть перед наголошеним і утворює з ним одне фонетичне ціле.

ПРОКО́НСУЛ[1], а, *ч.* У Стародавньому Римі — намісник провінції.

Проко́нсульство, а, *ч.* 1. Посада проконсула. 2. Час правління проконсула. 3. Провінція, де намісником був проконсул.

Проко́нсульський, а, е. *Проконсульська посада.*

ПРОКО́НСУЛ[2], а, *ч.* Викопна людиноподібна мавпа, рештки якої знайдено в Африці.

ПРОКСИМА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Розташований ближче до серединної площини тіла (про орган людини чи тварини або його частину).

ПРОКТИ́Т, у, *ч., мед.* Запалення слизової оболонки прямої кишки в людини й тварин.

ПРОКТОЛО́ГІЯ, ї, *с.* Розділ медицини, що вивчає хвороби прямої кишки та хірургічні захворювання інших відділів товстого кишечнику.

Прокто́лог, а, *ч.* *Лікар-проктолог.*

Проктологі́чний, а, е. *Проктологічний кабінет.*

ПРОКУРА́ТОР, а, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — управитель господарства; повірений римського громадянина в судових і комерційних справах. 2. У Швеції — посадова особа при парламенті.

ПРОКУРАТУ́РА, и, *ж.* Державний орган, що здійснює нагляд за точним виконанням законів і має право порушувати карні справи, підтримувати звинувачення, представляти інтереси держави на судовому процесі тощо. *Генеральна прокуратура України.*

ПРОКУРО́Р, а, *ч.* 1. Посадова особа, що стежить за дотриманням і правильним виконанням законів. *Генеральний прокурор.* 2. Державний обвинувач на судовому процесі.

Прокуро́рство, а, *с.*, *розм.*

Прокуро́рський, а, е. *Прокурорський запит.*

ПРОЛАКТИ́Н, у, *ч.*, *біол.* Гормон тварин і людини, який утворюється гіпофізом.

ПРОЛАМІ́Н, у, *ч.*, *біол.* Простий білок, що міститься в насінні злаків.

ПРОЛА́Н, у, *ч.*, *біол.* Речовина гормональної природи, яка виділяється плацентою вагітних жінок і міститься в їхній крові та сечі.

ПРОЛА́ПС, у, *ч.*, *мед.* Випадіння, відвисання внутрішнього органа назовні через природні або патологічні отвори.

ПРОЛІ́Н, у, *ч.*, *біол.* Амінокислота, яка входить до складу майже всіх білків та деяких інших фізіологічно важливих речовин.

ПРОЛО́Г, а, *ч.* 1. Вступна частина літературного або музичного твору. 2. *перен.* Початок чого-небудь.

ПРОЛОНГУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. *юр.* Продовжувати термін чинності чого-небудь. *Пролонгувати угоду.* 2. Збільшувати час дії ліків.

Пролонга́ція, ї, *ж.* *Пролонгація векселя. Пролонгація ліків.*

Пролонго́ваний, а, е. *Пролонгована угода. Препарат пролонгованої дії.*

ПРОЛЮ́ВІЙ, ю, *ч.*, *геол.* Крихкі відклади біля підніжжя гір, височин, змиті з вершин і схилів тимчасовими потоками.

Пролювіа́льний, а, е. *Пролювіальні відкладення.*

ПРОМЕ́СА, и, *ж.* Документ, за яким власник облігації або лотерейного білета зобов'язується віддати їх за певну винагороду, якщо на них випаде виграш у найближчому тиражі.

ПРОМЕТЕ́Й, я, *ч.* 1. У давньогрецькій міфології — один з титанів, що викрав з неба вогонь і навчив людей ним користуватися, за що Зевс прикував Прометея до скелі, куди щодня прилітав орел і клював його печінку. 2. *перен.* Символ людини, що прагне творити добро.

Прометеї́зм, у, *ч.*, *книжн.* Любов до свободи, незалежності; нескореність.

ПРОМЕ́ТІЙ, ю, *ч.*, *хім.* Радіоактивний хімічний елемент, лантаноїд, що утворюється внаслідок ядерної реакції.

Проме́тієвий, а, е. *Прометієвий люмінограф.*

ПРОМІ́ЛЕ, *невідм.*, *ж.*, *спец.* Одна тисячна частина числа, десята частина відсотка, яку позначають знаком ‰; 1/10 відсотка.

ПРОМІСКУЇТЕ́Т, у, *ч.* 1. Передбачувана стадія нічим не обмежених статевих зносин у первісному суспільстві перед установленням будь-яких норм шлюбу і форм сім'ї. 2. Те саме, що **проститу́ція**.

ПРОМОДЕ́ЛЬ, і, *ж.* Модель, яка передує побудові наступної моделі якого-небудь об'єкта.

ПРОМО́ТОРИ, ів, *мн.* (*одн.* **промо́тор**, у, *ч.*,). 1. *спец.* Речовини, які додають до каталізаторів для збільшення їх активності, селективності або стабільності; активатори. *Структуротвірні промотори.* 2. *род.* а, *перен.* Активна, цілеспрямована людина, здатна згуртувати інших людей; проводир, засновник.

Промото́рний, а, е. *Промоторні каталізатори* (у 1 знач.).

ПРОМО́УТЕР, а, *ч.* Спеціаліст, що сприяє просуванню вироблюваного фірмою товару на ринку, а також організації спортивного змагання, постанови фільму тощо за допомогою спонсорів, інвесторів.

ПРОМО́УШЕН, *невідм.* 1 Сприяння розвитку чого-небудь; підтримка, патронаж. 2. Організація, заснування чого-небудь. 3. Сприяння просуванню товарів на ринку, забезпечення популяризації кого-, чого-небудь.

ПРОМО́ЦІЯ, ї, *ж.* У деяких країнах — урочисте переведення з навчального закладу нижчого розряду до навчального закладу вищого розряду; урочиста церемонія присвоєння чергового звання.

ПРОМУЛЬГА́ЦІЯ, ї, *ж.* Офіційна публікація, оприлюднення певного закону, схваленого парламентом.

ПРОНА́ТОР, а, *ч.* 1. *анат.* М'яз, за допомогою скорочення якого здійснюється пронація. 2. *спец.* Устілка, яку вкладають у взуття при деформаціях ступні.

ПРОНА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *анат.* Рух передпліччя та кисті руки, при якому долоня повертається назад, а великий палець — усередину. 2. *спорт.* Позиція у фехтуванні, коли озброєна рука нахилена долонею вниз.

Пронаці́йний, а, е. *Пронаційний синергічний феномен.*

ПРОНЕ́ФРОС, у, *ч.*, *біол.* Орган виділення у зародків нижчих хребетних; передня нирка.

Пронефри́чний, а, е.

ПРОНОМІНАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *лінгв.* Перехід слів якої-небудь граматичної категорії в займенники.

ПРОНО́НС, у, *ч.* Особливості вимови звуків французької мови.

ПРОНУНСІАМЕ́НТО, *невідм.*, *ч.* В Іспанії та країнах Латинської Америки державний військовий переворот, а також заклик до перевороту.

ПРОПАГА́НДА, и, *ж.* Поширення і постійне, глибоке та детальне роз'яснення яких-небудь ідей, поглядів, знань тощо; популяризація.

Пропаганди́ст, а, *ч.*

Пропаганди́стка, и, *ж.*

Пропаганди́стський, а, е. *Пропагандистські кадри.*

Пропаго́ваний, а, е.

Пропагува́ння, я, *с.*

ПРОПАГАТО́РНИЙ, а, е, *біол.* Розмножувальний.

ПРОПАГУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Поширювати і роз'яснювати які-небудь ідеї, погляди, знання. *Пропагувати національну ідею.*

ПРОПА́Н, у, *ч.*, *хім.* Органічна газоподібна сполука, що являє собою насичений вуглеводень; застосовується як паливо.

Пропа́новий, а, е. *Пропанова камера.*

ПРОПАРНІ́Д, у, *ч.* Те саме, що **пропарні́л**.

ПРОПАРНІ́Л, у, *ч.* Хімічна кристалічна речовина білого кольору для боротьби з бур'янами, яка швидко руйнується в ґрунті і не має шкідливої післядії.

ПРОПЕДЕ́ВТИКА, и, *ж.* Уведення в яку-небудь науку.

Пропедевти́чний, а, е. Підготовчий. *Пропедевтичний курс.*

ПРОПЕ́ЛЕР, а, *ч.* Пристрій, який складається з кількох зігнутих лопатей і приводить у рух мотор літака, глісера і т. ін.

Пропе́лерний, а, е. *Пропелерний гвинт.*

ПРОПЕ́Н, у, *ч.* Те саме, що **пропіле́н**.

ПРОПІЛАМІ́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **пропіламі́н**, у, *ч.*), *хім.* Безбарвні речовини із специфічним запахом амінів, на основі яких виробляють охолоджувальні рідини для холодильної промисловості.

ПРОПІЛЕ́Ї, їв, *мн.*, *архіт.* Парадний, архітектурно оздоблений вхід; брама.

ПРОПІЛЕ́Н, у, *ч.* Ненасичений вуглеводень — безбарвний горючий газ із слабким запахом, який використовують для синтезу поліпропілену, гліцерину та інших видів хімічної сировини, моторних палив.

Пропіле́новий, а, е.

ПРОПІЛЕНГЛІКО́ЛЬ, ю, *ч.*, *хім.* Безбарвна в'язка гігроскопічна солодкувата на смак рідина без запаху, яку використовують у фармакології та косметології як розчинник.

ПРОПІЛІ́Т, у, *ч.*, *геол.* Метасоматична гірська порода зеленого кольору, утворена з хлориту, альбіту, кальциту, піриту й кварцу.

Пропілітиза́ція, ї, *ж.* Процес метасоматичного перетворення вулканічних гірських порід в умовах малих і середніх глибин.

ПРОПІОФЕНО́Н, у, *ч.* Безбарвна рідина з квітковим запахом, яка використовується в парфумерії як фіксатор запаху.

ПРОПЛІОПІТЕ́К, а, *ч.* Викопна людиноподібна мавпа, рештки якої знайдено в Єгипті (відклади кайнозою).

ПРО́ПО́ЛІС, у, *ч.*, *спец.* Клейка зеленкувато-жовта або бура гірка на смак речовина, яку виділяють бджоли і яка має антимікробні та лікувальні властивості.

ПРОПО́РЦІЯ, ї, *ж.* 1. Співвідношення частин цілого між собою. 2. У літературі, архітектурі та мистецтві — розмірне співвідношення частин твору; один з основних засобів композиції. 3. *мат.* Рівність двох відношень. *Геометрична пропорція.*

Пропорці́йний, а, е. 1. Який має правильне співвідношення розмірів, частин чого-небудь; розмірний. 2. Який ґрунтується на дотриманні пропорцій, правильного співвідношення між чим-небудь. *Пропорційний поділ. Пропорційна система.*

Пропорці́йність, ності, *ж. Пряма пропорційність. Обернена пропорційність.*

ПРОПРЕ́ТОР, а, *ч.* У Стародавньому Римі — особа, призначена у провінцію як її управитель (намісник).

ПРОПРІОРЕЦЕ́ПТОРИ, ПРОПРІОЦЕ́ПТОРИ, ів, *мн.* Чутливі нервові закінчення з групи механорецепторів, які розташовані в скелетних м'язах, сухожилках, зв'язках і дають інформацію про положення різних частин тіла відносно одна одної.

ПРОПС, у, *ч.* Кругла, очищена від кори колода певної довжини.

ПРОПТО́З, у, *ч.*, *мед.* Патологічне зміщення органа або його частини вперед (переважно про око).

ПРОПУ́ЛЬСІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Нездоланне прискорення руху хворого вперед під час ходіння або після легкого поштовху.

ПРОРА́Н, у, *ч.* 1. Протока, утворена при розмиванні берега річки, озера і т. ін. 2. *гідрол.* Вузький прохід, залишений у греблі до повного перекриття річки.

ПРОРЕ́КТОР, а, *ч.* Заступник ректора вищого навчального закладу.

ПРОРОГА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Право глави держави (монарха або президента республіки) відстрочувати засідання парламенту. 2. У міжнародному праві — договірне визначення підсудності.

ПРОСКОМІ́ДІЯ, ї, *ж.*, *рел.* Перша частина літургії, під час якої священнослужитель готує хліб і вино для причастя.

ПРОСКРИПТИ́ВНИЙ, а, е. Який забороняє. *Проскриптивні заходи.*

ПРОСКРИ́ПЦІЯ, ї, *ж.* У Стародавньому Римі — список осіб, яких прилюдно оголошували поза законом; публічне засудження осіб, занесених у такий список.

Проскрипці́йний, а, е. *Проскрипційний список.*

ПРОСО́ДІЯ, ї, *ж.* 1. *лінгв.* Система вимови наголошених і ненаголошених, довгих і коротких складів у певній мові. 2. Вчення про співвідношення складів у вірші; сукупність правил віршування.

Просоди́чний, а, е.

ПРОСПЕ́КТ[1], у, *ч.* Широка і пряма міська вулиця.

ПРОСПЕ́КТ[2], у, *ч.* 1. Докладний план, короткий зміст наукової праці або певного видання, що готується до друку. 2. Рекламна листівка або буклет; довідник з описом того, що рекламується.

Проспекти́вний, а, е. Спрямований у майбутнє. *Проспективні проекти.*

ПРОСПЕ́РИТІ, *невідм.*, с. Короткочасний період економічного піднесення у США після Першої світової війни, у 20-ті роки XX ст.

ПРОСТА́ТА, и, *ж.*, *анат.* Непарний орган чоловічого статевого апарата; передміхурова залоза.

ПРОСТАТИ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запалення простати.

Простати́чний, а, е.

ПРОСТИТУ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Продаж свого тіла для статевих зносин з метою добуття засобів існування. 2. *перен.* Продажність, безпринципність, безчесність.

Проституйо́ваний, а, е.

Проститу́тка, и, *ж.*

Проституюва́ння, я, *с.*

Проституюва́ти, юю, юєш. 1. Примушувати займатися проституцією. 2. *перен.* Робити продажним, безпринципним, безчесним. 3. Займатися проституцією.

ПРОСТРА́ЦІЯ, ї, *ж.* Стан надзвичайної фізичної та нервово-психічної кволості, занепаду сил, байдужості до всього навколишнього, який виникає у людини при тяжких захворюваннях, виснаженні, нервових потрясіннях і т. ін.

ПРОСЦЕ́НІУМ, у, *ч.* 1. Передня частина сцени, трохи висунута в зал. 2. У давньогрецькому театрі — майданчик для гри акторів.

ПРОТАГОНІ́СТ, а, *ч.* 1. У давньогрецькому театрі — актор, який виконував головні ролі. 2. Головна дійова особа в художньому (переважно драматичному) творі.

ПРОТАКТИ́НІЙ, ю, *ч.* Радіоактивний хімічний елемент, що належить до актиноїдів.

ПРОТАМІ́НИ, ів, *мн.* Низькомолекулярні білки, що містять значну кількість лужних амінокислот.

ПРОТЕГУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Сприяти кому-, чому-небудь, підтримувати когось, бути його покровителем.

Протего́ваний, а, е.

Протегува́ння, я, *с.*

ПРОТЕЖЕ́, *невідм.*, *ч. і ж.* Особа, що користується чиєю-небудь прихильністю або рекомендацією для влаштування своїх справ, для службової кар'єри; взагалі чийсь улюбленець або ставленик.

ПРОТЕ́З, а, *ч.* Механічний пристрій чи апарат, який застосовують для заміщення втрачених органів або частин тіла і часткового поновлення їх діяльності, а також для усунення косметичних вад.

Протези́ст, а, *ч.*

Проте́зний, а, е. *Протезний завод.*

Протезува́ння, я, *с.*

Протезува́ти, у́ю, у́єш. Виготовляти протез якого-небудь органа або частини тіла. *Протезувати зуби.* Забезпечувати протезом когось. *Протезувати хворого.*

ПРОТЕЇ́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **протеї́д**, у, *ч.*). Складні білки, утворені з простих білків і речовин небілкової природи.

ПРОТЕЇ́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **протеї́н**, у, *ч.*). Прості білки — основна складова частина всіх живих організмів.

Протеї́новий, а, е. *Протеїнова речовина.*

ПРОТЕЇНО́ЇДИ, ів, *мн.* 1. Білкоподібні речовини. 2. *заст.* Назва склеропротеїнів.

ПРОТЕЇНОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Уведення в організм з лікувальною метою речовин, що містять білок.

ПРОТЕ́КТОР[1], а, *ч.*, *заст.* Покровитель, захисник.

ПРОТÉКТОР², а, *ч.*, *спец.* 1. Потовщена зовнішня частина пневматичної шини, що захищає від пошкоджень і збільшує зчеплення з поверхнею землі. 2. Захисне покриття у різних технічних пристроях.

Протéкторний, а, е.

ПРОТЕКТОРÁТ, у, *ч.* 1. Форма залежності, за якої одна держава визначає і здійснює зовнішні відносини іншої держави, бере на себе захист її території і фактично ставить під свій контроль її внутрішні справи через свого резидента. 2. Держава, що перебуває в такій залежності від іншої держави. 3. Форма одноособової диктатури, що здійснюється особою, яка управляє державою до повноліття наслідника престолу або за інших обставин. 4. Покровительство кого-небудь над кимось, чимось.

ПРОТЕКЦІОНÍЗМ, у, *ч.* 1. Економічна політика держав, спрямована на захист національної промисловості й сільського господарства від іноземної конкуренції, а також на завоювання зовнішніх ринків, знаряддям якої є митна політика. *Політика протекціонізму.* 2. Система підбору людей на службу, влаштування службових справ за протекцією, за знайомством.

Протекціонíст, а, *ч.*

Протекціонíстський, а, е. *Протекціоністський лад.*

ПРОТÉКЦІЯ, ї, *ж.* Заступництво, впливова підтримка, прихильність з боку кого-небудь, що сприяє влаштуванню чиїх-небудь справ, чиєсь кар'єри.

Протекці́йний, а, е. *Протекційна політика уряду.*

ПРОТЕРОЗÓЙ, ю, *ч.* Друга найдавніша ера в геологічній історії Землі, наступна після архейської.

Протерозóйський, а, е. *Протерозойська ера*

ПРОТÉСТ, у, *ч.* 1. Рішуче заперечення чого-небудь, категорична заява про незгоду з кимсь, чимсь, про небажаність чого-небудь. 2. Офіційна заява держави, організації, установи або окремої особи про незгоду з певним рішенням, певною дією і т. ін. іншої держави, установи або особи. 3. *юр.* Письмова вимога офіційних осіб (переважно прокурора) про скасування або заміну незаконних актів, вироку, ухвали чи постанови суду. *Касаційний протест.* 4. *мор.* Офіційна заява капітана судна про аварію чи пошкодження вантажу внаслідок зіткнення кораблів; акт, складений за цією заявою. *Морський протест.* 5. *фін.* Офіційне засвідчення факту несплати за векселем у встановлений термін. *Протест векселя.*

Протестувáти, ýю, ýєш. 1. Виражати протест проти кого-, чого-небудь, виступати з протестом. 2. *фін.* Офіційно засвідчувати факт несплати за векселем у встановлений термін. *Протестувати вексель.*

ПРОТЕСТАНТИ́ЗМ, у, *ч.* Один з трьох (поряд з католицизмом і православ'ям) головних напрямів у християнстві, що оформився у XVI ст. на основі ідеологічної опозиції до католицизму в ході Реформації.

Протестáнт, а, *ч.* 1. Особа, що сповідує протестантизм; прихильник протестантизму. 2. Той, хто протестує проти кого-, чого-небудь.

Протестáнтка, и, *ж.*

Протестáнтство, а, *с.*

Протестáнтський, а, е.

ПРОТИ́СТИ, ів, *мн.* Об'єднана назва всіх одноклітинних організмів.

ПРОТИСТОЛÓГІЯ, ї, *ж.* Розділ зоології, що вивчає найпростіші тваринні організми.

ПРÓТІЙ, ю, *ч.*, *хім.* Легкий ізотоп водню.

ПРОТО... Перша частина складних слів, що означає: 1) первинність, давність чого-небудь; 2) найвищий ступінь.

ПРОТÓГРАФ, а, *ч.* Текст, на який спирається один чи кілька текстів.

ПРОТОКÓЛ, у, *ч.* 1. Документ, який містить запис усього, про що йшла мова на зборах, засіданні, допиті і т. ін. 2. Документ, який засвідчує певний факт, подію і т. ін. 3. Писемна угода між державами; одна з назв міжнародного договору. 4. Сукупність семантичних та синтаксичних правил, які визначають поведінку комп'ютерів і програм під час їхньої взаємодії в мережі.

Протоколíзм, у, *ч.* Стиль викладу, властивий протоколу.

Протокóльний, а, е. *Протокольний запис. Протокольний стиль викладу.*

Протокóльність, ності, *ж.*

Протокольóваний, а, е. *Протокольовані записи.*

Протоколювáння, я, *с.*

Протоколювáти, юю, юєш. Вести, складати протокол (у 1, 2 знач.); заносити що-небудь у протокол.

ПРОТÓН, а, *ч.* Стабільна позитивно заряджена елементарна частинка атомного ядра будь-якого хімічного елемента.

Протóнний, а, е. *Протонна радіоактивність. Протонний мікроскоп.*

ПРОТОНÉМА, и, *ж.*, *бот.* Мохи на початковій стадії розвитку, коли вони розвиваються із спори і мають вигляд ниток.

ПРОТОПЛÁЗМА, и, *ж.* Вміст клітини живого організму, жива речовина, в якій здійснюються всі життєві процеси.

Протоплазмати́чний, а, е.

ПРОТОПЛÁСТ, а, *ч.* Вміст рослинної клітини.

ПРОТОПРЕСВÍТЕР, а, *ч.*, *церк.* Головний священик у великих соборах.

ПРОТОРЕНЕСÁНС, у, *ч.* Період в історії італійського мистецтва (XIII — початок XIV ст.), для якого характерне зростання реалістичних тенденцій, що ґрунтуються на античних традиціях.

ПРОТОТИ́П, у, *ч.* 1. Конкретна особа, факти життя або риси характеру якої покладені в основу образу літературного персонажа. 2. Первісний вигляд, первісна форма якогось органа чи організму, з якого історично розвинулись дальші органи або організми. 3. Той (те), хто (що) є попередником, взірцем когось або чогось іншого.

ПРОТРОМБÍН, у, *ч.* Білкова речовина, яка міститься в плазмі крові людини й тварин і з якої утворюється тромбін, що спричиняє зсідання крові.

ПРОТУБЕРÁНЦІ, ів, *мн.* (*одн.* **протуберáнець**, нця, *ч.*), *спец.* Світні утворення з розжарених газів, що спостерігаються у вигляді яскравих виступів різноманітної форми на краю сонячного диска.

ПРОФÁЗА, и, *ж.* Перша стадія поділу клітин — мітозу, для якого характерна поява хромосом.

ПРОФÁН, а, *ч.* 1. Необізнана людина, невіглас, неук. 2. У Стародавньому Римі — той, хто не мав права входити до храму.

ПРОФАНÁЦІЯ, ї, *ж.* Зневажливе, нешанобливе ставлення до чого-небудь загальновизнаного, загальношанованого; неуцьке перекручування, опоганення чогось. *Профанація мистецтва. Профанація науки.*

Профанóваний, а, е.

Профанувáння, я, *с.*

Профанувáти, ýю, ýєш. Піддавати профанації.

ПРОФЕРМÉНТИ, ів, *мн.* Неактивні попередники ферментів.

ПРОФЕСІОНÁЛ, а, *ч.* Той, хто зробив яке-небудь заняття предметом своєї постійної діяльності, своєю професією.

ПРОФЕСІОНАЛІЗÁЦІЯ, ї, *ж.* Оволодіння якою-небудь професією як

своїм постійним заняттям; перехід у ряди професіоналів.

ПРОФЕСІОНАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Оволодіння основами й глибинами якої-небудь професії. 2. *лінгв.* Слово або зворот, властиві мовленню людей певної професії.

ПРОФЕ́СІЯ, ї, *ж.* Рід занять, трудової діяльності, що вимагає певних знань і навичок і є для кого-небудь джерелом існування.

Професі́йний, а, е. Пов'язаний з професією. *Професійна хвороба. Професійна травма. Професійна лексика. Професійна спілка.*

Професі́йність, ності, *ж.*

ПРОФЕ́СОР, а, *ч.* Найвище вчене звання, що надається найбільш кваліфікованим викладачам ВНЗ та працівникам наукових установ і лікувальних закладів, що керують науково-дослідною і лікувальною роботою; посада, яку займає людина з цим званням; особа, яка має це звання, займає цю посаду.

Профе́сорка, и, *ж.*, *розм.*

Профе́сорство, а, *с.*

Профе́сорський, а, е. *Професорська колегія. Професорський кабінет.*

Професорува́ти, у́ю, у́єш, *розм.*

ПРОФЕСУ́РА, и, *ж.* 1. Посада професора (у 1 знач.). 2. *збірн.* Професори.

ПРОФІЛА́КТИКА, и, *ж.* 1. Заходи, що запобігають виникненню й поширенню хвороб, сприяють охороні здоров'я населення. 2. *техн.* Сукупність заходів, які запобігають передчасному ломанню, псуванню та спрацюванню машин, механізмів і т. ін., відвертають аварії на виробництві, транспорті тощо.

Профілакти́чний, а, е. *Профілактичні заходи.*

ПРОФІЛАКТО́РІЙ, ю, *ч.* 1. Лікувально-профілактичний заклад санаторного типу. 2. *с. г.* Приміщення для новонароджених тварин (телят, ягнят і т. ін.). 3. *техн.* Майстерня, де провадиться профілактичний огляд і ремонт машин, механізмів і т. ін.

ПРО́ФІЛЬ, ю, *ч.* 1. Обриси обличчя збоку. 2. *спец.* Вертикальний (поздовжній або поперечний) переріз чого-небудь (дороги, майданчика, деталі, заготовки і т. ін.). *Геологічний профіль.* 3. Сукупність основних типових рис, які характеризують господарство, фах і т. ін. *Економічний профіль.*

Про́фільний, а, е. *Профільне зображення. Профільний портрет. Профільний переріз. Профільний інструмент* (у 1, 2 знач.). *Профільний комітет Верховної Ради України* (у 3 знач.).

Профільований, а, е. *Профільований шлях. Профілювальний стан.*

Профілюва́ння, я, *с.* *Профілювання каналів. Профілювання металу.*

Профілюва́ти, юю, юєш. 1. *спец.* Надавати правильного, потрібного профілю чому-небудь (дорозі, площадці, деталі, заготовці і т. ін.). *Профілювати шини. Профілювати метал.* 2. Надавати чому-небудь певного профілю (у 3 знач.). *Профілювати підприємство.*

ПРОФІ́Т, у, *ч.*, *заст.* Користь, зиск, вигода.

ПРОФО́РМА, и, *ж.* Зовнішня формальність, видимість.

ПРОЦЕДУ́РА, и, *ж.* 1. Офіційно встановлений чи узвичаєний порядок здійснення, виконання або оформлення чого-небудь. *Процедура розслідування. Процедура формального опитування.* 2. Лікувальний захід, переважно призначений лікарем.

Процеду́рний, а, е. 1. *Процедурні справи* (у 1 знач.). 2. *Процедурний листок. Процедурний кабінет* (у 2 знач.).

ПРОЦЕ́С, у, *ч.* 1. Послідовна зміна станів або явищ, яка відбувається закономірним порядком; хід розвитку чого-небудь. *Процес росту. Творчий процес.* 2. Сукупність послідовних дій, засобів, спрямованих на досягнення певного результату. *Виробничий процес. Переговорний процес.* 3. Розгляд судової справи; сама судова справа. *Судовий процес.*

Процесуа́льний, а, е. *Процесуальні норми* (у 3 знач.).

ПРОЦЕ́СІЯ, ї, *ж.* Урочистий багатолюдний похід, пов'язаний переважно із весіллям, святом, похороном і т. ін.

ПРОЦЕ́СОР, а, *ч.* 1. Центральна частина ЕОМ, що здійснює, згідно з програмою, перетворення і обробку інформації та керує всім обчислювальним процесом, а також взаємодією пристроїв обчислювальної машини. 2. Програма, що обробляє дані певного типу. *Процесор бази даних. Процесор друку.*

ПРУСТИ́Т, а, *ч.* Мінерал підкласу складних сульфідів.

ПСАЛМО́ДІЯ, ї, *ж.* Своєрідний спосіб співання псалмів у формі мелодійної декламації.

ПСАЛО́М, лма, *ч.* 1. Релігійна пісня, молитва, що як складова частина входить у псалтир. 2. *перен.* Захоплена хвала кому-, чому-небудь; гімн.

ПСАЛТИ́Р, я́, *ч.* 1. Одна з біблійних книг Старого Завіту, що складається із 150 псалмів; книга псалмів. 2. Старогрецький і давньоєврейський багатострунний музичний інструмент.

ПСАМОФІ́ЛИ, ів, *мн.* Організми, що пристосовуються до життя у піску або на його поверхні.

ПСАМОФІ́ТИ, ів, *мн.* Рослини рухомих пісків (переважно в пустелях).

ПСЕВДО... Перша частина складних слів, що означає: несправжній, удаваний.

ПСЕВДОАРТРО́З, у, *ч.*, *спец.* Рухоме з'єднання частин трубчастої кістки, патологічно зміненої внаслідок перелому або з інших причин.

ПСЕВДОГО́ТИКА, и, *ж.* Умовна назва архітектурного напряму XVIII—XIX ст., що відроджував архітектурні форми та декоративні мотиви готики.

ПСЕВДОКЛАСИЦИ́ЗМ, у, *ч.* Штучний стиль італійської, французької та російської літератур XVIII — початку XIX ст., який намагався відтворити античні художні ідеали.

ПСЕВДОМОРФО́ЗИ, ів, *мн.* Мінеральні утворення, форми яких не відповідають внутрішній структурі мінералу, що утворює їх.

ПСЕВДОНІ́М, а, *ч.* Вигадане ім'я або прізвище, яке використовують для заміни справжнього власного прізвища письменники, актори, політичні діячі.

ПСИЛОМЕЛА́Н, у, *ч.* Мінерал підкласу гідроксидів, сіро-чорного кольору.

ПСИЛОФІ́ТИ, ів, *мн.* Найдавніша група вимерлих наземних вищих рослин.

ПСИХ..., **ПСИХО...** Перша частина складних слів, що відповідає поняттям «психіка», «психічний».

ПСИХАСТЕНІ́Я, ї, *ж.* 1. Невроз, при якому людина стає нерішучою, невпевненою у своїх силах. 2. Особливий склад особистості (форма психопатії); невпевненість у собі, постійні сумніви, тривожність, помисливість.

ПСИХЕ́Я, ї, *ж.* У давньогрецькій міфології — утілення душі, дихання.

ПСИХІАТРІ́Я, ї, *ж.* Розділ медицини, що вивчає психічні захворювання та методи їх лікування.

ПСИ́ХІКА, и, *ж.* 1. Властивість мозку відображати дійсність у вигляді відчуттів, уявлень, думок, волі тощо. 2. Сукупність душевних якостей людини, що становлять її духовну суть.

Психі́чний, а, е. *Психічний стан.*

ПСИХОАНА́ЛІЗ, у, *ч.* Розроблений австрійським психіатром і психологом

3. Фрейдом наприкінці XIX — на початку XX ст. метод лікування психічних захворювань, а також комплекс гіпотез і теорій, що пояснюють роль несвідомого в житті людини та розвитку людства.

ПСИХОГЕНЕ́З, ПСИХОГЕНЕ́ЗИС, у, *ч.* Виникнення і розвиток у людини психічного життя — почуттів, мови, мислення тощо.

ПСИХОГЕ́ННИЙ, а, е. Той, що виникає через психічну травму.

ПСИХО́З, у, *ч.* 1. Розлад психічної діяльності, психічне захворювання. 2. *перен.* Нервовість, істерія, нагнітання страху.

ПСИХОЛАМАРКІ́ЗМ, у, *ч.* Один з напрямків неоламаркізму, представники якого стверджували, що основним джерелом еволюції є свідомі вольові акти організмів.

ПСИХОЛІНГВІ́СТИКА, и, *ж.* Наука про закономірності породження і сприйняття мовних висловлювань.

ПСИХОЛОГІ́ЗМ, у, *ч.* Поглиблене зображення психічних, душевних переживань людини в мистецтві.

ПСИХОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Наука, що вивчає закономірності психічної діяльності. 2. Сукупність психічних процесів, що зумовлюють певний вид діяльності. 3. Психіка, особливості характеру.

Психо́лог, а, *ч.*

Психологі́чний, а, е. *Психологічний стан.*

ПСИХОНЕВРО́З, у, *ч.*, *заст.* Невроз.

ПСИХОПА́ТІЯ, ї, *ж.* Уроджені особливості специфічної поведінки людини, в основі яких лежить неврівноваженість, несталість психічних процесів та неадекватні реакції.

Психопа́т, а, *ч.*

ПСИХОПАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ психіатрії, який вивчає закономірності появи, механізми розвитку та причини виникнення психозів, а також розробляє принципи і методи їх лікування.

ПСИХОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Психічний вплив на хворого з лікувальною метою.

ПСИХРО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання температури і вологості повітря за показаннями двох термометрів — сухого та вологого.

ПСИХРОФІ́ТИ, ів, *мн.* Рослини вологих і холодних районів високих широт та високогір'їв.

ПСОРІА́З, у, *ч.* Хронічне захворювання шкіри нез'ясованої етіології.

...ПТЕР. Друга частина складних слів, що відповідає поняттям «птах», «комаха», «літальний апарат».

ПТЕРОЗА́ВРИ, ів, *мн.* Група мезозойських викопних плазунів, що пристосувалися до польоту і набули птахоподібних форм.

ПТИФУ́Р, у, *ч.* Сорт печива.

...ПТОЗ. Друга частина складних слів-термінів, що позначають опущення певних органів.

ПУА́НТ, а, *ч.* Гостродраматичне завершення ліричного сюжету в ліричному (драматичному чи епічному) творі, найвищий прояв градації.

ПУА́НТИ, ів, *мн.* Тверді носки балетного взуття.

ПУАНТИЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. У живописі — манера накладати фарби мазками правильної, прямокутної та іншої форми. 2. *муз.* Один з методів композиції XX ст., при якому музична тканина створюється зі звуків, розділених паузами або стрибками.

ПУБЕРТА́ТНИЙ, а, е, *фізіол.* Пов'язаний зі статевим дозріванням. *Пубертатний період.*

ПУ́БЛІКА, и, *ж.* Група людей, які виступають у ролі слухачів, глядачів, відвідувачів.

Публі́чний, а, е. Той, що відбувається у присутності публіки, слухачів; прилюдний. *Публічне право. Публічна бібліотека.*

ПУБЛІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Доведення певної інформації до загального відома через пресу, радіо, телебачення. 2. Друкування в газетах, книгах яких-небудь праць. 3. Опублікований текст.

ПУБЛІЦИ́СТИКА, и, *ж.* Рід літератури, присвячений суспільно-політичним питанням та іншим проблемам сучасності, а також твори на цю тему.

Публіци́ст, а, *ч.*

Публіцисти́чний, а, е. *Публіцистичний твір. Публіцистичний фільм.*

ПУ́ДЕЛЬ, я, *ч.* Порода декоративних собак.

ПУ́ДИНГ, а, *ч.* Національна англійська страва — запіканка з рису чи сиру з фруктами, родзинками тощо.

ПУДРЕ́Т, у, *ч.* Висушені й подрібнені людські екскременти, що застосовують як добриво.

ПУЕРА́РІЯ, ї, *ж.* Рід багаторічних витких рослин родини бобових.

ПУЕРПЕРА́ЛЬНИЙ, а, е, *мед.* Післяпологовий. *Пуерперальний період.*

ПУЛ, у, *ч.*, *спец.* 1. Одна з форм монополій, яка характеризується тим, що прибуток усіх учасників надходить у загальний фонд і розподіляється між ними пропорційно до розмірів їхніх капіталів. 2. У Канаді, США та Австралії — кооперативна організація для збуту сільськогосподарської продукції. *Канадський хлібний пул.* 3. Сфера оперативної пам'яті, виділена для організації кількох процесів. 4. Сума ставок у картярських іграх і т. ін. 5. Більярдна гра, в якій кожний грає кулькою свого кольору.

ПУЛО́ВЕР, а, *ч.* Трикотажний светр без коміра.

ПУЛЬВЕРИЗА́ТОР, а, *ч.* Прилад для розпилювання рідини або порошку струменем повітря.

Пульвериза́ція, ї, *ж.* Розпилювання рідини або порошку пульверизатором.

ПУ́ЛЬКА, и, *ж.* 1. Партія гри в карти (у преферанс та деякі інші ігри); графа на аркуші паперу для запису результатів цієї гри. 2. *спорт.* Партія гри у футбол, ватерполо і т. ін. з вибуванням команди, що програла, з розіграшу.

ПУЛЬГА́ДА, и, *ж.* Міра довжини в Іспанії, у деяких країнах Латинської Америки, на Філіппінах.

ПУЛЬМОНОЛОГІЯ, ї, *ж.* Розділ медицини, що вивчає будову, функції та перебіг захворювання легень, а також розробляє методи профілактики та лікування легеневих захворювань.

Пульмоно́лог, а, *ч.*

ПУ́ЛЬПА, и, *ж.* 1. *анат.* М'яка сполучна тканина, пронизана нервовими закінченнями, лімфатичними й кровоносними судинами, що заповнює порожнину зуба. 2. *техн.* Суміш твердих частинок з рідиною (вода й ґрунт, вода й корисні копалини).

ПУЛЬПІ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запалення зубної пульпи.

ПУЛЬС, у, *ч.* 1. Поштовхоподібні ритмічні коливання стінок кровоносних судин, спричинені викиданням крові з серця при кожному його скороченні. 2. *перен.* Ритм, темп чого-небудь (переважно стосовно життя, епохи і т. ін.).

Пульсови́й, а́, е́. *Пульсова хвиля.*

ПУЛЬСА́РИ, ів, *мн.* (*одн.* **пульса́р**, а, *ч.*), *астр.* Космічні об'єкти, радіовипромінювання яких має характер коротких періодичних імпульсів.

ПУЛЬСА́ТОР, а, *ч.* Прилад або пристрій, що дає рівномірні поштовхи або імпульси.

ПУЛЬСА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *фізіол.* Поштовхоподібні коливання стінок кровоносних судин, серця та прилеглих до них тканин, що спричиняються скороченням серця. 2. *фіз.* Безперервні зміни якоїсь характеристики явища.

ПУЛЬСО́МЕТР, а, *ч.* Насос, у якому виштовхування рідини відбувається під дією пари або газу.

ПУЛЬТ, а, *ч.* 1. Похилий столик-підставка на високій ніжці для нот, книжок. 2. Пристрій, на якому розміщені сигнальні та контрольно-вимірювальні прилади, за допомогою яких оператор впливає на керовані об'єкти. *Пульт управління атомною електростанцією. Пульт телевізора.* 3. *перен.* Про керування, керівництво чим-небудь.

ПУЛЬЧИНЕ́ЛА, и, *ж.* Один з традиційних персонажів італійської комедії дель арте, популярна маска слуги.

ПУ́МА, и, *ж.* Рідкісний ссавець родини котячих.

ПУНКТ, у, *ч.* 1. Місце, що відрізняється чим-небудь, призначене для чого-небудь. *Пункт спостереження. Населений пункт.* 2. Установа або її відділ певного призначення. *Переговорний пункт.* 3. Певне місце, розділ, параграф якогось твору, документа. *Пункт закону. Пункт правопису.* 4. Момент розвитку чого-небудь. *Відправний пункт.* 5. Одиниця вимірювання в друкарській системі мір.

ПУНКТИ́Р, а, *ч.* 1. Лінія, утворена з окремих крапок або рисочок, що розташовані близько одна до одної. 2 *перен.* Про щось недокладне, що повідомляє певну інформацію в загальних рисах.

ПУНКТУА́ЛЬНИЙ, а, е. Точний, акуратний. *Пунктуальна людина. Пунктуальне виконання.*

Пунктуа́льність, ності, *ж.*

ПУНКТУА́ЦІЯ, ї, *ж.* Система розділових знаків, що їх використовують у писемній мові; система правил уживання розділових знаків у тексті.

ПУ́НКЦІЯ, ї, *ж.*, мед. Прокол голкою якоїсь порожнини, кровоносної судини, органа з лікувальною або діагностичною метою.

ПУНШ, а, *ч.* Спиртний напій з рому (віскі, коньяку тощо), розбавленого водою і звареного з цукром, цитриновим соком або іншими приправами з фруктів.

ПУРИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Прагнення до чистоти і суворості моралі, часто — показне. 2. Надмірне прагнення до очищення мови від чужомовних запозичень, неологізмів, позалітературної лексики.

ПУРИТА́НИ, а́н, *мн.* 1. Прихильники однієї з течій протестантизму у Великій Британії (XVI—XVII ст.), які виступали за рішуче втілення ідеї Реформації на відміну від англіканської церкви. 2. *перен.* Прихильники аскетичного способу життя, суворої моралі.

Пурита́нський, а, е.

ПУ́РПУР, у, *ч.* 1. Антична коштовна фарба червоно-фіолетового кольору, що добувалася з морського молюска мурекса пурпурного. 2. Темно-червоний або яскраво-червоний колір з фіолетовим відтінком. 3. Одяг з тканини червоного кольору або взагалі багатий одяг.

Пурпу́рний, Пурпуро́вий, а, е.

ПУ́СТУЛА, и, *ж.*, *мед.* Гноячок.

Пустульо́зний, а, е. *Пустульозне утворення.*

ПУТЧ, у, *ч.* Державний переворот, учинений групою змовників, а також спроба такого перевороту.

Путчи́ст, а, *ч.* Учасник, прихильник путчу.

Путчи́зм, у, *ч.* Політика путчів; організація путчів.

ПУФ[1], а, *ч.* Вигадка, фальшива звістка.

ПУФ[2], а, *ч.* Низький ослінчик з м'яким сидінням.

ПУШТУ́, *невідм.*, *ж.* Одна з іранських мов (східноіранська група).

ПЮПІ́ТР, а, *ч.* Підставка для нот, умонтована в музичний інструмент, а також настільна підставка для книжок, зошитів.

П'ЯРТНЕ́РС, а, *ч.*, *мор.* Отвір у палубі, через який проходить нижній кінець щогли, а також пристрій, у який упирається бушприт.

Р

РА, *невідм.* У давньоєгипетській міфології — бог Сонця.
РАБА́Т, у, *ч.*, *екон.* 1. Зниження продавцем ціни товару в разі закупівлі його великими партіями. 2. Знижка із суми страхової премії при особливо вигідних для страхувальника умовах договору.
РАБА́ТКА, и, *ж.* Довга вузька грядка квітів уздовж паркових доріжок, навколо клумб і т. ін.
РА́БИН, а, *ч.* Служитель культу і духовний керівник єврейської релігійної громади.
РАВАНА́СТР, РАВАНАСТРО́Н, а, *ч.*, *муз.* Стародавній індійський музичний смичковий інструмент.
РАВЕЛІ́Н, у, *ч.* Допоміжна фортифікаційна споруда трикутної форми, розташована поза огорожею старовинної фортеці між двома бастіонами.
РАВЕНДУ́К, у, *ч.*, *текст.* Груба лляна тканина; парусина.
Равенду́ковий, а, е.
РАВІО́ЛІ, *невідм. с.* Італійська страва, що нагадує пельмені.
РАГУ́, *невідм.*, *с.* Страва з дрібно нарізаного м'яса, тушкованого з овочами, або з тушкованих овочів з пряною, гострою приправою.
РАД, а, *ч.*, *фіз.* Позасистемна одиниця поглинутої дози іонізувального проміння.
РАДА́Р, а, *ч.*, *спец.* Те саме, що **радіолока́тор**.
Рада́рний, а, е. *Радарні установки.*
РАДАРОСКО́П, а, *ч.* Електронно-променева трубка в радіолокаторі.
РА́ДЖА, і, *ч.* У Стародавній Індії — правитель держави; з часів Середньовіччя і до 1950 р. — князівський титул і особа, що мала цей титул.
РАДИКА́Л[1], а, *ч.* 1. Представник політичних партій, які вимагають проведення рішучих, докорінних перетворень. 2. Прихильник крайніх заходів, рішучих дій.
Радикаліза́ція, ї, *ж.* Запровадження радикальних заходів у розв'язанні якого-небудь питання, питань (перев. політичних).
Радикалі́зм, у, *ч.* 1. Світогляд і політика радикалів (у 1 знач.). 2. Обстоювання і застосування радикальних, зокрема політичних, заходів у розв'язанні питань теорії і практики.
Радика́льний[1], а, е. 1. *Радикальна партія. Радикальна людина* (у 1 знач.). 2. *Радикальні суспільні зміни. Радикальний засіб* (у 2 знач.).
Радика́льність, ності, *ж.* *Радикальність поглядів. Радикальність змін.*
РАДИКА́Л[2], а, *ч.* 1. *мат.* Знак дії добування кореня ($\sqrt{\ }$), а також результат добування кореня. *Величина радикала.* 2. Стійка група атомів у молекулі, яка при хімічних перетвореннях переходить без зміни з однієї сполуки в іншу. *Вільні радикали.*
Радика́льний[2], а, е. *Радикальна реакція.*
РАДИКУЛІ́Т, у, *ч.* Запалення корінців спинномозкових нервів у людини.
РАДІА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Який розходиться радіусами, спрямований за радіусами. *Радіальна швидкість небесного тіла.*
Радіа́льність, ності, *ж.*
РАДІА́Н, а, *ч.*, *мат.* Центральний кут, довжина дуги якого дорівнює радіусові цієї дуги.
Радіа́нний, а, е. *Радіанна міра кута.*
РАДІА́НТ, а, *ч.*, *астр.* Точка небозводу, з якої нібито виходять (внаслідок перспективи) видимі траєкторії метеорів одного метеорного потоку.
РАДІА́ТОР, а, *ч.* 1. Теплообмінний апарат для охолодження води, мастила, повітря у двигунах внутрішнього згоряння (в автомобілі, тракторі, літаку і т. ін.). 2. Нагрівальний прилад у системах водяного, парового, іноді електричного опалення.
Радіа́торний, а, е. *Радіаторний нагрівач.*
РАДІА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Випромінювання, зокрема електромагнітної енергії, яким-небудь тілом. *Іонізуюча радіація. Сонячна радіація.* 2. Електромагнітні хвилі, випромінювані яким-небудь джерелом.
Радіаці́йний, а, е. *Радіаційний захист. Радіаційний пояс. Радіаційна хімія.*
РАДІЕСТЕЗІ́Я, ї, *ж.* Визначення геопатогенних місць на місцевості за допомогою спеціальних приладів; лозоходіння.
Радіестезі́ст, а, *ч.*
Радіестези́чний, а, е.
РА́ДІЙ, ю, *ч.* Радіоактивний хімічний елемент, який являє собою метал сріблясто-білого кольору, використовується для виготовлення світних фарб, а також у медицині — для радіотерапії та одержання радону.
Ра́дієвий, а, е. *Радієве випромінювання.*
РА́ДІО, *невідм.*, *с.* 1. Передавання на відстань без дротів інформації за допомогою радіохвиль. 2. Галузь науки і техніки, пов'язана з вивченням фізичних явищ, на яких ґрунтується такий спосіб, і з практичним використанням їхніх властивостей. 3. Радіомовлення — один із засобів масової інформації — звукова передача інформаційних та музичних програм тощо. 4. Пристрій для приймання радіопередач.
РА́ДІО...[1] Перша частина складних слів, що має значення: належний до радіо (у 1 знач.); належний до радіо, радіоактивності, радіації.
РАДІОАВТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Утворення фотографічних зображень унаслідок дії на фотоплівку випромінювань радіоактивних елементів, що є в досліджуваних об'єктах.
Радіоавто́граф, а, *ч.*
Радіоавтографі́чний, а, е. *Радіоавтографічний аналіз.*
РАДІОАКТИВА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *фіз.* Опромінення речовини ядерними частинками для одержання її радіоактивних ізотопів.
Радіоактиваці́йний, а, е. *Радіоактиваційний аналіз.*
РАДІОАКТИ́ВНІСТЬ, ності, *ж.* Спонтанний або штучно викликаний розпад атомних ядер деяких хімічних елементів, який супроводжується випромінюванням елементарних частинок: електронів, позитронів і т. ін. *Радіоактивність речовини.*
Радіоакти́вний, а, е. 1. Який має радіоактивність. *Радіоактивний елемент.* 2. Зумовлений радіоактивніс-

тю, пов'язаний з нею. *Радіоактивна енергія. Радіоактивне забруднення.*

РАДІОАЛЬТИМЕ́ТР, а, *ч.* Прилад для визначення висоти польоту літального апарата.

РАДІОАСТРОНОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Розділ астрономії, в якому застосовують радіофізичні методи й прилади.

Радіоастронометри́чний, а, е. *Радіоастрометричне дослідження.*

РАДІОАСТРОНО́МІЯ, ї, *ж.* Розділ астрономії, який вивчає різні космічні об'єкти шляхом спостереження за їхнім радіовипромінюванням і за відбитими від них радіохвилями, що посилаються з Землі та її штучних супутників.

Радіоастроно́м, а, *ч.*

Радіоастрономі́чний, а, е. *Радіоастрономічні дослідження.*

РАДІОБІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ біології, який вивчає вплив іонізувальної радіації на людей, тварин і рослини.

Радіобіо́лог, а, *ч.*

Радіобіологі́чний, а, е. *Радіобіологічне дослідження.*

РАДІОГАЛА́КТИКА, и, *ж.*, *астр.* Галактика, що має аномально велике радіовипромінення.

РАДІОГЕ́ННИЙ, а, е. Пов'язаний за походженням з розпадом радіоактивних речовин.

Радіоге́нність, ності, *ж.*

РАДІОГОНІО́МЕТР, а, *ч.* Пристрій для приймання та передавання радіосигналів, що його використовують у мореплавстві та авіації.

РАДІОГРА́МА, и, *ж.* Повідомлення, що передається по радіотелеграфу.

РАДІОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Метод дослідження різних об'єктів, який використовує вплив радіоактивних ізотопів, що пройшли через речовину об'єкта вимірювання, на шар фотоемульсії.

Радіо́граф, а, *ч.* Фахівець із радіографії.

Радіографі́чний, а, е. Радіографічний метод.

РАДІОДЕФЕКТОСКОПІ́Я, ї, *ж.* Дефектоскопія, побудована на відмінності умов поширення (поглинання) радіохвиль сантиметрового та міліметрового діапазону в різних середовищах.

РАДІОДІАПАЗО́Н, у, *ч.* Діапазон частот або довжин радіохвиль.

РАДІОЕКОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ екології, що вивчає нагромадження радіоактивних речовин організмами та їх міграцію в біосфері.

Радіоекологі́чний, а, е. *Радіоекологічний контроль. Радіоекологічна безпека. Радіоекологічна ситуація.*

РАДІОЕЛЕКТРО́НІКА, и, *ж.* Комплекс різних галузей науки і техніки, пов'язаних з радіотехнікою та електронікою.

Радіоелектро́нний, а, е. *Радіоелектронна апаратура. Радіоелектронна промисловість.*

РАДІОЗО́НД, а, *ч.* Аерологічний прилад для вимірювання метеорологічних показників атмосфери й одночасного передавання наслідків вимірювання за допомогою радіохвиль.

Радіозо́ндовий, а, е.

Радіозондува́ння, я, *с.* Дослідження атмосфери за допомогою радіозонда.

РАДІОІ́МПУЛЬС, у, *ч.* Радіосигнал обмеженої тривалості.

РАДІОІНТЕРФЕРО́МЕТР, а, *ч.* Радіотелескоп з двома або більше антенами, рознесеними на велику відстань і приєднаними до одного приймача.

РАДІОІНФОРМА́ЦІЯ, ї, *ж.* Інформація, що передається по радіо.

Радіоінформа́тор, а, *ч.* Той, хто повідомляє по радіо про хід спортивних змагань.

РАДІОКАНА́Л, у, *ч.* 1. Канал зв'язку, що складається з радіопередавача, лінії радіозв'язку та радіоприймача. 2. Смуга частот електромагнітних коливань, призначена для радіопередач певного виду.

РАДІОКОМПА́НІЯ, ї, *ж.* Радіомовна організація, що створена як об'єднання підприємців.

РАДІОКОМПАРА́ТОР, а, *ч.* Прилад для вимірювання інтенсивності енергії електромагнітних хвиль.

РАДІОКО́МПАС, а, *ч.* Прилад, що автоматично і безперервно фіксує кут між поздовжньою віссю літака або корабля і напрямом на передавальну радіостанцію.

РАДІОКОСМОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає космос за допомогою радіоастрономії.

РАДІО́ЛІЗ, у, *ч.* Хімічне перетворення речовини під дією іонізувальних випромінювань.

РАДІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає біологічну дію радіоактивності, а також використовує її для діагностики захворювань. *Медична радіологія.*

Радіо́лог, а, *ч.*

Радіологі́чний, а, е. *Радіологічна ситуація. Радіологічний центр.*

РАДІОЛОКА́ТОР, а, *ч.*, *спец.* 1. Пристрій для виявлення об'єктів і визначення їх місцезнаходження методами радіолокації. 2. Галузь науки та техніки, що вивчає методи та створює засоби для такого спостереження.

РАДІОЛОКА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Метод виявлення об'єктів і визначення їх місцезнаходження за допомогою радіохвиль.

Радіолокаці́йний, а, е. *Радіолокаційна апаратура. Радіолокаційні спостереження.*

РАДІОЛЯРИ́Т, у, *ч.* Осадова гірська порода, що складається більше ніж на 50% із залишків скелетів радіолярій.

РАДІОЛЯ́РІЇ, ій, *мн.* (*одн.* **радіоля́рія**, ї, *ж.*). Підклас морських одноклітинних тварин класу саркодових з кулястим тілом і псевдоподіями, що розходяться променями; променяки.

Радіоля́рієвий, а, е. *Радіолярієвий мул.*

РАДІОМА́РКЕР, а, *ч.*, *спец.* Технічний пристрій, що має радіопередавач, призначений для маркування пунктів на повітряних трасах та в районах аеродромів.

РАДІОМЕТЕОРО́ГРАФ, а, *ч.* Те саме, що **радіозо́нд**.

РАДІОМЕТЕОРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Учення про вплив метеорологічних умов на поширення радіохвиль у просторі та дослідження метеорологічних процесів за допомогою радіолокації.

Радіометеорологі́чний, а, е. *Радіометеорологічна станція.*

РАДІО́МЕТР, а, *ч.* 1. Прилад для вимірювання енергії світла. 2. Прилад для вимірювання потужності випромінювання малої інтенсивності в діапазоні радіохвиль. 3. Прилад для розвідування радіоактивних корисних копалин. 4. Механічний пристрій для вимірювання звукового тиску.

РАДІОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* 1. Сукупність методів вимірювання енергії або кількості частинок будь-якого проміння при його поширенні, вбиранні чи розсіюванні. 2. Метод розвідування радіоактивних корисних копалин за допомогою радіохвиль.

Радіометри́ст, а, *ч.*

Радіометри́чний, а, е. *Радіометричний контроль.*

РАДІОНАВІГА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Визначення в просторі координат кораблів, літаків та керованих снарядів за допомогою радіотехнічних засобів. 2. Розділ навігації, що вивчає і розробляє теорію та практику водіння суден, літальних апаратів за допомогою радіотехнічних засобів.

Радіонавіга́тор, а, *ч.* Фахівець із радіонавігації.

Радіонавігаці́йний, а, е. *Радіонавігаційна система.*

РАДІОПЕ́ЛЕНГ, а, *ч.*, *спец.* 1. Кут, утворюваний географічним меридіаном і

напрямом від радіоприймача на випромінювач радіохвиль. 2. Сигнал передавальної радіостанції, за яким визначається кут між меридіаном і напрямом на цю станцію.

РАДІОПЕЛЕНГА́ТОР, а, *ч.*, *спец.* Прилад для визначення напряму на передавальну радіостанцію за допомогою спрямованої антени.

Радіопеленга́торний, а, е.

РАДІОПЕЛЕНГА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Визначення спеціальними приладами (радіопеленгаторами) напряму на передавальну радіостанцію.

РАДІОПЕЛЕНГУВА́ННЯ, я, *с.*, *спец.* Пеленгування за допомогою радіо.

РАДІОПРОТЕ́КТОР, а, *ч.*, *хім.* Хімічна сполука, що підвищує стійкість організму до впливу іонізувальних випромінювань; радіозахисний засіб.

Радіопроте́кторний, а, е.

РАДІОРЕЗИСТЕ́НТНІСТЬ, ності, *ж.*, *біол.* Стійкість живих організмів до дії іонізувального випромінювання.

РАДІОРЕЛЕ́ЙНИЙ, а, е. 1. Призначений для спрямованого передавання радіосигналів надвисокої частоти через проміжні приймально-передавальні радіостанції на великі відстані. *Радіорелейні лінії*. 2. Який здійснюється за допомогою передавання сигналів через проміжні приймально-передавальні радіостанції.

РАДІОСЕНСИБІЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *біол.* Підвищення радіочутливості біологічних об'єктів, що зазнають опромінювання.

РАДІОСПЕКТРО́ГРАФ, а, *ч.* Прилад для вимірювання спектра випромінювання радіохвиль космічних об'єктів.

РАДІОСПЕКТРО́МЕТР, а, *ч.*, *астр.* Радіотелескоп для дослідження розподілу енергій в спектрах радіовипромінювання небесних об'єктів.

РАДІОСПЕКТРОСКОПІ́Я, ї, *ж.* Наука про спектри випромінювання і поглинання найкоротших радіохвиль.

Радіоспектроскопі́чний, а, е. *Радіоспектроскопічні методи.*

РАДІОСТА́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. Сукупність технічних пристроїв для передавання й приймання інформації за допомогою радіохвиль. 2. Установа, яка здійснює передавання та приймання радіоповідомлень, радіовистав, радіоконцертів і т. ін.

РАДІОТАКСІ́, *невідм.*, *с.* Таксі, яке має радіозв'язок з диспетчером.

Радіотаксис́т, а, *ч.*

РАДІОТЕЛЕГРА́Ф, а, *ч.* 1. Сукупність передавальної та приймальної апаратури для телеграфного зв'язку по радіо. 2. Установа, яка здійснює такий зв'язок.

РАДІОТЕЛЕГРАФІ́Я, ї, *ж.* Передавання та приймання повідомлень по радіо за допомогою телеграфного коду.

Радіотелеграфі́ст, а, *ч.*

Радіотелеграфі́чний, а, е. *Радіотелеграфічне інформування.*

РАДІОТЕЛЕМЕТРІ́Я, ї, *ж.* Наука про засоби вивчення на відстані за допомогою радіосигналів стану людини, властивостей верхніх шарів атмосфери, космічного простору і т. ін.

Радіотелеметри́чний, а, е. *Радіотелеметрична апаратура.*

РАДІОТЕЛЕМЕХА́НІКА, и, *ж.* Наука про вимірювання певних величин (швидкості, температури і т. ін.) і керування на відстані за допомогою радіо рухомими об'єктами, а також відповідна галузь техніки.

Радіотелемехані́чний, а, е. *Радіотелемеханічний пристрій.*

РАДІОТЕЛЕСКО́П, а, *ч.* Пристрій для вивчення радіохвиль, що відходять від космічних об'єктів.

РАДІОТЕЛЕТА́ЙП, а, *ч.* Телетайп з радіозв'язком.

РАДІОТЕЛЕФО́Н, у, *ч.* Сукупність приймальної та передавальної апаратури для телефонного зв'язку по радіо.

Радіотелефоні́ст, а, *ч.*

Радіотелефоні́стка, и, *ж.*

Радіотелефо́нний, а, е. *Радіотелефонний зв'язок.*

РАДІОТЕЛЕФОНІ́Я, ї, *ж.* Зв'язок по радіо, здійснюваний за допомогою людського голосу, а не телеграфного коду.

РАДІОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Лікувальний метод, в основі якого лежить вплив на організм людини і тварин певних доз природних або штучних радіоактивних препаратів.

Радіотерапевти́чний, а, е. *Радіотерапевтичний метод.*

РАДІОТЕ́ХНІКА, и, *ж.* 1. Наука про електромагнітні коливання високої частоти й радіохвилі. 2. Галузь техніки, що розробляє й застосовує радіоапаратуру в системах радіозв'язку, радіомовлення, телебачення, радіонавігації і т. ін.

Радіоте́хнік, а, *ч.*

Радіотехні́чний, а, е. *Радіотехнічні засоби.*

РАДІОТО́РІЙ, ю, *ч.* Радіоактивний ізотоп торію, що утворюється внаслідок природного послідовного радіоактивного розпаду торію.

Радіото́рієвий, а, е.

РАДІОТРАНСЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* Трансляція передач радіомовлення.

Радіотрансляці́йний, а, е. *Радіотрансляційний вузол.*

РАДІОФІ́ЗИКА, и, *ж.* Розділ фізики, який вивчає фізичні основи радіотехніки і суміжних з нею галузей техніки.

Радіофізи́чний, а, е. *Радіофізичні методи дослідження.*

РАДІОФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Запровадження приймальної радіомережі в певній місцевості, в окремому закладі тощо. 2. Обладнання приміщення радіоапаратурою.

Радіофіка́тор, а, *ч.* Фахівець із радіофікації.

Радіофіко́ваний, а, е. *Радіофікований будинок.*

Радіофікува́ння, я, *с.* *Радіофікування населеного пункту.*

Радіофікува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати радіофікацію чого-небудь.

РАДІОФО́БІЯ, ї, *ж.* Нав'язливий, непереборний страх перед радіацією.

РАДІОХІ́МІЯ, ї, *ж.* Наука про фізико-хімічні процеси, що відбуваються при ядерних перетвореннях, про хімічні властивості радіоактивних речовин і методи виділення цих речовин.

Радіохімі́чний, а, е. *Радіохімічний метод.*

РА́ДІУС, а, *ч.* 1. Відрізок прямої, що сполучає будь-яку точку кола або сфери з центром. 2. *перен.* Величина охоплення, сфера дії, поширення чого-небудь стосовно якогось центру. *Радіус дій літака.*

Ра́діусний, а, е. *Радіусні вулиці* (у 1 знач.).

РА́ДІУС-ВЕ́КТОР, ра́діуса-ве́ктора, *ч.* Вектор, спрямований у певну точку з наперед заданої точки, полюса.

РАДО́Н, у, *ч.* Радіоактивний інертний газ, що входить до складу лікувальних мінеральних вод; продукт розпаду радію.

Радо́новий, а, е. *Радонові ванни.*

РАЖ, *невідм.*, *ч.*, *розм.* Сильне збудження. *Прийти в раж.*

РА́ЙГРА́С, у, *ч.* Одно- і багаторічна кормова трава родини злакових.

РАЙО́Н, у, *ч.* 1. Адміністративно-територіальна одиниця всередині країни або великого міста. 2. Частина території, що становить єдине ціле як економічна, промислова, географічна і т. ін. одиниця. *Приміський район. Район землетрусу. Нафтодобувний район. Гірський район. Район військових дій.* 3. Місцевість, що прилягає до чого-небудь або розташована поблизу чи навколо чогось.

Райо́нний, а, е. *Районний масштаб. Районна газета. Районна лікарня* (у 1 знач.).

Районо́ваний, а, е.

Районува́ння, я, *с. Здійснювати районування міста.*

Районува́ти, у́ю, у́єш. 1. Робити поділ певної території на райони (адміністративні, промислові, економічні, фізико-географічні і т. ін.). 2. *спец.* Виводити або впроваджувати, розподіляти по районах нові сорти рослин, найбільш пристосовані до умов певних фізико-географічних районів.

РА́КА, и, *ж.* Велика кам'яна гробниця для зберігання останків тих, кого християнська церква визнавала святими.

РА́КЕЛЬ, я, *ч.*, *друк.* У машинах глибокого друку — тонка загострена на кінці сталева пластинка для знімання фарби з пробільного матеріалу друкарської форми.

Ра́кельний, а, е. *Ракельний друк.*

РАКЕ́ТА, и, *ж.* 1. Наповнений піротехнічною сумішшю снаряд, який при спалахуванні злітає високо в повітря; використовується для світлової сигналізації, освітлення місцевості, феєрверків і т. ін. 2. Літальний апарат або пристрій з реактивним двигуном. *Балістична ракета. Крилата ракета.* 3. Невелике судно на підводних крилах, яке рухається з великою швидкістю.

Раке́тний, а, е. *Ракетна техніка. Ракетні снаряди* (у 1, 2 знач.). *Ракетна установка. Ракетне зондування атмосфери* (у 2 знач.).

Раке́тник, а, *ч.* 1. Той, хто подає сигнали ракетою (у 1 знач.). 2. Той, хто будує та обслуговує ракети (у 2 знач.).

Раке́тниця, і, *ж.* Спеціальне пристосування для запуску ракет (у 1 знач.).

РАКЕТОДРО́М, у, *ч.* Спеціально обладнана ділянка для випробування та запуску ракет (у 2 знач.).

РАКЕТОМОДЕЛІ́ЗМ, у, *ч.* Конструювання й випробування моделей ракет з технічною або спортивною метою.

РАКО́РД, а, *ч.* Кінцева зарядна ділянка кіно-, фотоплівки або магнітної стрічки, що призначена для захисту від механічного пошкодження, нанесення розпізнавальних знаків тощо.

РА́КУРС, у, *ч.* 1. У живописі, графіці — перспективне зменшення різних частин віддалених предметів, фігур, архітектурних елементів і т. ін., що приводить до зміни їхніх звичних обрисів. 2. У фото- та кінозйомці — незвична для ока перспектива зображення предмета, спричинена непаралельністю площини світлочутливого шару фотоматеріалу до площини, в якій розташований предмет.

Ра́курсний, а, е.

РАЛЕНТА́НДО, *невідм.*, *с.*, *муз.* Поступове сповільнення музичного темпу.

РА́ЛІ, *невідм.*, *с.*, *спорт.* Спортивні змагання на спеціальних автомобілях або мотоциклах за заданим режимом руху.

Ралі́йний, а, е. *Ралійний рух.*

Ralі́ст, а, *ч.*

РАМАДА́Н, РАМАЗА́Н, у, *ч.* Дев'ятий місяць за мусульманським календарем, протягом якого мусульманам, за догмами ісламу, не можна їсти й пити від сходу до заходу сонця.

РАМБУЛЬЄ́, *невідм.*, *ч. і ж.* Тонкорунна порода мериносових овець; вівця такої породи.

РАМБУ́РС, у, *ч.*, *фін.* У міжнародній торгівлі — вимога оплати за акредитивом.

Рамбурсува́ти, у́ю, у́єш. 1. Повертати, сплачувати борги, витрати. 2. Сплачувати борг через третю особу. 3. Сплачувати борг за векселедавця.

РА́МІ, *невідм.*, *с.*, *бот.* Субтропічна рослина родини кропивових з довгим і міцним волокном, що використовується для виготовлення тканин, зокрема брезенту.

РАМІФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *книжн.* Розгалуження.

РАМОЛІ́, *невідм.*, *ч.* Фізично або розумово немічна стара людина.

РА́МПА, и, *ж.* 1. Невисокий бар'єр уздовж авансцени, який прикриває апаратуру для освітлення знизу передньої частини сцени, а також апаратура для освітлення, розміщена за цим бар'єром. 2. *перен.*, *рідко.* Театральна сцена. 3. Залізобетонна споруда для навантажування та розвантажування вагонів; залізобетонна споруда для переходу поїздів метрополітену з поверхні під землю. 4. Спеціальний майданчик з крутим скатом для виконання трюків, сальто на роликових ковзанах.

РАМФОРИ́НГ, РАМФОРИ́НХ, а, *ч.* Птерозавр юрського періоду з великими зубами у формі дзьоба і довгим хвостом.

РАМФОТЕ́КА, и, *ж.*, *зоол.* Роговий чохол, що вкриває дзьоб птахів і утворює на верхній щелепі наддзьобок, а на нижній — піддзьобок.

РА́НВЕРС, у, *ч.*, *спорт.* Боковий рух коня головою від стінки манежу.

РАНВЕРСМА́Н, у, *ч.*, *ав.* Фігура вищого пілотажу, що дає змогу швидко змінити напрям польоту на 180° за допомогою проходження шляху типу петлі у вертикальних площинах.

РАНГ, у, *ч.* 1. Спеціальне звання, чин. *Перший ранг.* 2. Категорія, розряд яких-небудь предметів, явищ, певних осіб і т. ін.

Ра́нговий, а, е. *Рангове підвищення. Рангова категорія.*

РАНГО́УТ, у, *ч.*, *мор.* Сукупність круглих дерев'яних балок і сталевих труб, що становлять частину оснащення судна і призначені для несення вітрил, встановлення сигнальних вогнів, антен, вантажопідіймальних пристроїв і т. ін.

Ранго́утний, а, е.

РАНДЕВУ́, *невідм.*, *с.* 1. Наперед умовлене побачення. 2. У морському флоті — обумовлене місце зустрічі кораблів.

РАНЕ́Т, РЕНЕ́Т, у, *ч.* 1. Зимостійкий високоцінний сорт яблунь. 2. Плід цього дерева.

Ране́товий, Ренетовий, а, е.

РА́НЕЦЬ, нця, *ч.* Похідна військова або школярська сумка зі шкіри чи іншого матеріалу, яку носять на спині за допомогою заплічних ремінців та лямок.

Ра́нцевий, а, е. *Ранцевий парашут.*

РАНЖИ́Р, у, *ч.* 1. Шикування людей за зростом в одну шеренгу. 2. Певний порядок у чому-небудь.

РАНЖУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *книжн.* Послідовно розміщати щось.

Ранжува́ння, я, *с.*

РАНТ, а, *ч.* Вузенька смужка шкіри, яка пришивається, з'єднуючи верх взуття з підошвою.

Рантови́й, а́, е́. *Рантовий ніж.*

РАНТЬЄ́, *невідм.*, *ч.* Особа, що живе за рахунок доходів від цінних паперів (акцій, облігацій), на проценти від капіталів, які передає в позичку.

РАНЧЕ́РО, *невідм.*, *ч.* Власник ранчо.

РА́НЧО, *невідм.*, *с.* 1. У країнах Латинської Америки — хутір, садиба. 2. На заході США — тваринницька ферма.

РАПА́НА, и, *ж.* Рід черевоногих молюсків, з черепашкою заввишки 22 см, які живляться устрицями та мідіями.

РАПІ́РА, и, *ж.* Спортивна ко́люча зброя з довгим і гнучким чотиригранним клинком та ефесом.

Рапіри́ст, а, *ч.*

Рапіри́стка, и, *ж.*

Рапі́рний, а, е.

РА́ПОРТ[1], у, *ч.* 1. Усне або письмове офіційне повідомлення про що-небудь вищій інстанції, керівництву. 2. Звіт про досягнення в певній сфері діяльності.

Рапортува́ти, у́ю, у́єш. 1. Офіційно, в усній або письмовій формі, повідомляти про що-небудь вищій інстанції, керівництву. 2. Звітувати про виконання робіт, про досягнення в певній сфері діяльності.

РА́ПОРТ[2], у, *ч.* Повторювана частина малюнка на тканині, шпалерах, килимах і т. ін.

РАПС, у, *ч.* Олійна та кормова трав'яниста рослина родини хрестоцвітих з яскраво-жовтими квітками.

Ра́псовий, а, е. *Рапсова олія.*

РАПСО́Д, а, *ч.* В античній Греції — мандрівний народний співець і декламатор, виконавець епічних творів.

РАПСО́ДІЯ, ї, *ж.* 1. *літ.* В античній літературі — уривок з епічного твору, який виконувався рапсодом під акомпанемент ліри. 2. *муз.* Інструментальний твір, переважно вільної форми, на основі народних мелодій.

РАРИТЕ́Т, у, *ч.*, *книжн.* 1. Цінна рідкісна річ. 2. Рідковживане слово.

Рарите́тний, а, е. *Раритетне видання.*

Рарите́тність, ності, *ж.*

РА́СА[1], и, *ж.* 1. *антр.* Велика група людей, що мають спільне походження і ряд характерних спільних фізичних особливостей, набутих у процесі історичного розвитку під впливом природних і соціальних умов існування. 2. *біол.* Сукупність організмів одного виду або підвиду, що набула деяких відмінностей унаслідок різних умов існування.

Ра́совий, а, е.

Ра́совість, вості, *ж.*

РА́СА[2], и, *ж.* Ссавець роду вівер.

РАСИ́ЗМ, у, *ч.* Сукупність концепцій, що мають на меті обґрунтувати й виправдати поділ людей на так звані «вищі» й «нижчі» раси, а також політика, пов'язана з такими поглядами. *Ідеологія расизму.*

Раси́ст, а, *ч.*

Раси́стський, а, е.

РАСОГЕНЕ́З, у, *ч.*, *спец.* Процес формування рас людини.

РАСТР, а, *ч.*, *спец.* Оптичний пристрій, що являє собою систему відповідно розміщених лінз, дзеркал, призм тощо або систему ліній (смужок, точок), нанесених у певному порядку на будь-яку поверхню яким-небудь способом. *Великий растр.*

Ра́стровий, а, е. *Растровий мікроскоп. Растрова оптика.*

РАТА́НІЯ, ї, *ж.* Низький кущ або багаторічні трави родини бобових, коріння яких містить дубильні речовини.

РАТИ́Н, у, *ч.* Вовняна тканина для верхнього одягу із смужками короткого густого ворсу на лицьовому боці. *Пальто з ратину.*

Рати́новий, а, е. *Ратинове пальто.*

РАТИНУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Підвивати ворс на драпі, сукні та інших вовняних тканинах, обробляючи їх на ратинувальних дошках.

Ратино́ваний, а, е.

Ратинува́льний, а, е. *Ратинувальна дошка.*

Ратинува́ння, я, *с.* *Ратинування тканини.*

РАТИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *дипл.* 1. Затвердження верховним органом державної влади міжнародного договору, підписаного уповноваженими на це особами. 2. У деяких країнах (напр. США) — особливий порядок утвердження конституційних поправок.

Ратифікаці́йний, а, е. *Ратифікаційна грамота.*

Ратифіко́ваний, а, е. *Ратифікований договір.*

Ратифікува́ння, я, *с.* *Ратифікування договору.*

Ратифікува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати ратифікацію.

РАТИЦИ́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **ратици́д**, у, *ч.*). Хімічні препарати для знищення пацюків і мишей.

РА́ТМАН, а, *ч.*, *іст.* Член органу міського самоврядування (магістрату, ратуші); райця.

РА́ТУША, і, *ж.* 1. Будинок міського самоврядування в ряді європейських країн. 2. Орган самоврядування в містах середньої Західної Європи. 3. В Україні та Росії у XVIII—XIX ст. — один з органів міського самоврядування.

Ра́тушний, а, е. *Ратушна площа.*

РАУВО́ЛЬФІЯ, ї, *ж.*, *бот.* Кущі, напівкущі та дерева, що ростуть у тропічних широтах; деякі види використовують у медицині.

РА́УНД, у, *ч.* 1. У боксі — проміжок часу (звичайно 3 хвилини), протягом якого відбувається бій. 2. *перен.* Самостійний етап, тур у якому-небудь процесі. *Раунд переговорів.*

РА́УТ, у, *ч.*, *заст.* Урочистий званий вечір.

РАУХТОПА́З, у, *ч.* Мінерал, прозорий димчастий різновид кристалів кварцу.

РАФІ́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **рафі́д**, а, *ч.*). Голчасті кристали моно- і тригідрату оксалату кальцію, що утворюється в клітинах деяких вищих рослин.

РАФІНА́Д, у, *ч.* Очищений і спресований у грудки цукор.

Рафіна́дний, а, е. *Рафінадний завод.*

Рафіна́дник, а, *ч.* Фахівець із виробництва рафінаду.

РАФІНЕ́Р, а, *ч.* Машина для подрібнення й очищення деревної маси в паперовому виробництві.

РАФІНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *спец.* 1. Очищати, звільняти від домішок. 2. Обробляючи цукор, перетворювати його на рафінад.

Рафінува́льний, а, е.

Рафінува́льник, а, *ч.* Фахівець із рафінування.

Рафінува́льниця, і, *ж.*

Рафінува́ння, я, *с.*

РАФІНО́ВАНИЙ, а, е. 1. *спец.* Очищений, звільнений від домішок. *Рафінована олія.* 2. *перен.*, *книжн.* Вишуканий, витончений формою, змістом і т. ін. *Рафінований літературний стиль. Рафінований смак.*

Рафіно́ваність, ності, *ж.* *Рафінованість олії* (у 1 знач.). *Рафінованість вчинку* (у 2 знач.).

РА́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Тропічна рослина родини пальмових з коротким стовбуром і величезним перистим листям. 2. Міцне волокно, яке виготовляють із зовнішнього шару листя деяких видів цієї пальми й використовують для плетіння різноманітних виробів, а також як підв'язувальний і обв'язувальний матеріал у садівництві.

РАФЛЕ́ЗІЯ, ї, *ж.* Рослина з великими квітками, що паразитує на коренях і стеблах деяких рослин у вологих тропічних лісах Південно-Східної Азії.

РА́ФТИНГ, а, *ч.* Вид водного спорту — спускання по гірських річках на плотах або човнах.

РАХА́Т-ЛУКУ́М, у, *ч.* Східні ласощі з цукру, фруктових соків та крохмалю, з горіхами й мигдалем.

РА́ХВА, и, *ж.* Дерев'яна інкрустована шкатулка круглої форми.

РАХІ́Т, у, *ч.* Хвороба дітей, а також молодняка деяких птахів та інших тварин, що характеризується ненормальним розвитком кісткової й нервової систем унаслідок порушень фосфорно-кальцієвого обміну в організмі.

Рахіти́зм, у, *ч.*

Рахі́тик, а, *ч.*

Рахіти́чний, а, е. 1. *Рахітичні ніжки. Рахітична голова.* 2. *перен.* Бездарний змістом і формою.

Рахіти́чність, ності, *ж.*

РАЦЕМА́З, у, *ч.*, *біохім.* Фермент, що каталізує в живих клітинах оборотне перетворення стереоізомерів (напр. амінокислот).

РАЦЕМІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *хім.* Перетворення оптично активних хімічних сполук на неактивні.

РАЦІО́Н, у, *ч.* 1. Склад і норма їжі, харчовий пайок для людини на певний проміжок часу. 2. Набір різних кормів у певній кількості для худоби й свійської птиці на добу.

Раціо́нний, а, е.

Раціонува́ти, у́ю, у́єш. Обмежувати певною нормою кількість харчових продуктів та інших товарів, що одержує людина.

РАЦІОНАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Організація діяльності в якій-небудь галузі економіки, техніки, управління найраціональнішими способами; удосконалення. *Раціоналізація праці.*

Раціоналіза́тор, а, *ч.*

Раціоналіза́торство, а, *с.*

Раціоналіза́торський, а, е. *Раціоналізаторська пропозиція.*

РАЦІОНАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Філософський напрям, що протиставляє містиці, ірраціоналізму переконання в здатності людського розуму пізнати закони розвитку природи й суспільства. 2. Напрям у теорії пізнання, який, на противагу емпіризмові, вважає розум єдиним джерелом і критерієм пізнання. 3. Розсудливе ставлення до життя; розсудливість у вчинках.

Раціоналізо́ваний, а, е. *Раціоналізована система роботи підприємства.*

Раціоналізува́ти, у́ю, у́єш. Проводити, здійснювати раціоналізацію. *Раціоналізувати технологію виробництва.*

Раціоналі́ст, а, *ч.* 1. Послідовник раціоналізму (у 2 знач.). 2. Той, хто розсудливо ставиться до життя.

Раціоналі́стка, и, *ж.*

Раціоналісти́чний, а, е. 1. Що стос. раціоналізму (у 1, 2 знач.). 2. Який керується тільки вимогами розуму, логіки; розсудливий.

Раціоналісти́чність, ності, *ж.* *Раціоналістичність поезії.*

РАЦІОНА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Що стос. раціоналізму (у 2 знач.). 2. Який ґрунтується на вимогах розуму, логіки; розумний. *Раціональне мислення. Раціональна організація виробництва.* 3. *мат.* Сумірний з одиницею або частиною одиниці; протилежне — **ірраціона́льний**. *Раціональне число.*

Раціона́льність, ності, *ж.*

Раціона́льно. *Раціонально використовувати землю.*

Раціонува́ння, я, *с.* *Раціонування харчування.*

РА́ЦІЯ, ї, *ж.* Радіостанція, звичайно пересувна або переносна.

РА́ШКУЛЬ, я, *ч.* Вугільний олівець для малювання.

РА́ШПІЛЬ, я, *ч.* Напилок з насічкою у вигляді досить великих і порівняно рідко розміщених зубців.

Ра́шпільний, а, е.

РА́ШТРА, и, *ж.* Різець з п'ятьма лезами для гравіювання нот.

РЕ, *невідм.*, *с.* Друга нота музичної гами.

РЕ... Префікс, що служить для утворення слів зі значенням: 1) зворотної або повторної дії; 2) протилежної дії або протидії.

РЕАБІЛІТА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Поновлення доброго імені, репутації несправедливо заплямованої або безпідставно звинуваченої людини. 2. *юр.* Відновлення в правах людини, стосовно якої скасовано судовий вирок. 3. *мед.* Комплекс заходів, спрямованих на повернення працездатності хворого; заходи, спрямовані на відновлення соціального статусу особистості.

Реабілітаці́йний, а, е. *Реабілітаційний процес* (у 1—2 знач). *Реабілітаційний центр. Реабілітаційне відділення* (у 3 знач.).

Реабіліто́ваний, а, е. *Реабілітоване ім'я.*

Реабілітува́ти, у́ю, у́єш. 1. Поновлювати добре ім'я, репутацію несправедливо заплямованої або безпідставно звинуваченої людини. 2. *юр.* Поновлювати в правах людину, стосовно якої скасовано судовий вирок.

РЕАБСО́РБЦІЯ, ї, *ж.*, *фізіол.* Зворотне всмоктування води та розчинених у ній необхідних організму речовин з первинної сечі в кров.

РЕАГЕ́НТ, у, *ч.*, *хім.* Речовина, яка бере участь у хімічній реакції.

Реаге́нтний, а, е.

РЕАГУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Діяти, поводити себе певним чином під впливом чого-небудь або у відповідь на щось, виявляючи відповідне ставлення до кого-, чого-небудь; виявляти певні рефлекси, відповідати якимись рухами на яке-небудь подразнення, вплив зовнішнього середовища (про організм, тіло людини чи тварини та його частини). 2. Вступати в хімічну реакцію.

Реагува́ння, я, *с.*

РЕАКТИ́В, у, *ч.*, *хім.* Речовина, що вступає в характерну реакцію з іншою речовиною і тим самим дає можливість виявити наявність останньої в певній сполуці.

Реакти́вний, а, е. 1. *хім.* Прикм. до **реакти́в**. *Реактивний препарат.* 2. *фіз.* Який виникає під дією сили віддачі. *Реактивна сила. Реактивний опір.* 3. *техн.* Сконструйований на основі використання сили тяги, створюваної струменем газу, пари і т. ін. *Реактивна турбіна. Реактивний двигун.* 4. *фізіол.*, *біол.* Здатний реагувати певним чином на вплив зовнішнього середовища, на будь-яке подразнення.

Реакти́вність, ності, *ж.* 1. *хім.* Здатність бути реактивом, вступати в реакцію. 2. *фізіол.*, *біол.* Здатність реагувати певним чином на вплив зовнішнього середовища, на будь-яке подразнення.

РЕА́КТОР, а, *ч.* 1. *ел.* Потужна котушка індуктивності для обмеження струмів короткого замикання і підтримування напруги у високовольтних установках. *Електричний реактор.* 2. *хім.* Апарат для проведення хімічних реакцій при певних температурах і тисках. *Хімічний реактор.* 3. *фіз.* Установка, де відбувається керована ланцюгова ядерна реакція поділу атомних ядер. *Атомний (ядерний) реактор.*

Реа́кторний, а, е. *Реакторне устаткування.*

РЕАКЦЕПТА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *фін.* Повторне прийняття до акцепту переказного векселя, якщо спочатку акцепт було зроблено з обмеженням.

РЕА́КЦІЯ, ї, *ж.* 1. Дія, вчинок, жест, міміка і т. ін., що виникають у відповідь на яку-небудь дію, вчинок, вплив ззовні. 2. *фізіол.*, *біол.* Відповідь організму на зовнішнє або внутрішнє подразнення. *Імунологічна реакція. Психологічна реакція.* 3. Різкий спад, занепад фізичних і душевних сил після піднесення, напруження. 4. Активний опір суспільному прогресові, намагання обстоювати старі, віджилі порядки. 5. Хімічна взаємодія між двома або кількома речовинами, що приводить до створення нових речовин. *Хімічна реакція.* 6. Перетворення атомних ядер внаслідок їх взаємодії один з одним або з нейтронами, протонами та іншими елементарними частинками. *Ядерна реакція.*

Реакці́йний, а, е. *Реакційне середовище.*

Реакці́йність, ності, *ж.*

Реакціоне́р, а, *ч.*

Реакціоне́рка, и, *ж.*

РЕА́Л, а, *ч.*, *друк.* Стіл з похилою верхньою дошкою, на яку ставиться каса із шрифтом для складання.

РЕАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Здійснення якогось плану, проекту, програми тощо. *Реалізація планів. Реалізація творчого*

потенціалу. 2. Продаж товару; перетворення майна або цінних паперів на гроші.

Реаліза́тор, а, *ч.* 1. Той, хто займається здійсненням, реалізацією (у 1 знач.) чого-небудь. 2. Продавець яких-небудь товарів на ринку. *Реалізатор м'яса.*

РЕАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Напрям у літературі та мистецтві, який має на меті правдиве відображення об'єктивної дійсності в її типових рисах. 2. Уміння і здатність правильно враховувати й творчо оцінювати об'єктивні умови, можливості, співвідношення сил і т. ін. *Політичний реалізм.* 3. Напрям у середньовічній схоластичній філософії, представники якого на противагу номіналістам вважали, що загальні поняття (універсалії) існують реально, незалежно від речей, передують речам. *Схоластичний реалізм.*

Реалі́ст, а, *ч.* 1. Послідовник реалізму. 2. Людина, яка враховує у своїй діяльності реальні умови.

Реалісти́чний, а, е. *Реалістичний твір. Реалістичний підхід до вирішення питання.*

Реалісти́чність, ності, *ж*

Реалі́стка, и, *ж.*

РЕА́ЛІЯ, ї, *ж., книжн.* Річ, істота, явище, що існують у дійсності.

РЕАЛЬГА́Р, у, *ч.* Мінерал класу сульфідів — жовтогарячо-червоні кристали; руда арсену.

РЕА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Який існує в об'єктивній дійсності; дійсний; протилежне — **уя́вний**. *Реальна заробітна плата.* 2. Який можна здійснити, виконати. *Реальний план дії.* 3. Який відзначається вмінням і здатністю правильно враховувати й тверезо оцінювати об'єктивні умови, можливості, співвідношення сил і т. ін. 4. Який має практичне значення, практично потрібний. *Реальні заходи.* 5. *рідко.* Реалістичний.

Реа́льність, ності, *ж.* 1. *Реальність планів* (у 1—3, 5 знач.). 2. Об'єктивно існуюча дійсність; явища, події, факти, предмети дійсності.

РЕАМПУТА́ЦІЯ, ї, *ж., мед.* Повторна або додаткова ампутація.

РЕАНІМАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ медицини, який вивчає методи оживлення організму, що перебуває в стані клінічної смерті, а також способи запобігання клінічній смерті під час операцій.

Реаніматóлог, а, *ч.*

Реаніматологі́чний, а, е. *Реаніматологічне відділення.*

РЕАНІМА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Штучне відновлення деяких життєво важливих функцій організму, який перебуває в стані клінічної смерті. 2. *перен.* Відродження, відновлення чогось. 3. *розм.* Відділення лікарні для тяжкохворих і післяопераційного догляду за хворими; реанімаційне відділення.

Реаніма́тор, а, *ч.* Лікар, спеціаліст з реанімації.

Реанімаці́йний, а, е. *Реанімаційне відділення.*

Реанімо́ваний, а, е. 1. *Реанімований хворий* (у 1 знач.). 2. *Реанімований фільм* (у 2 знач.).

Реанімування, я, *с.*

Реанімува́ти, у́ю, у́єш. 1. Робити реанімацію. *Реанімувати організм.* 2. *перен.* Давати нове життя, відроджувати.

РЕБОРДА, и, *ж., спец.* Круговий виступ по краю обода колеса або шківа, який не дає колесу під час руху зійти з рейки й запобігає сповзанню ременя зі шківа.

РЕ́БУС, а, *ч.* 1. Загадка, в якій слова або фрази, що розгадуються, зображено у вигляді комбінації малюнків з літерами та іншими знаками. 2. *перен.* Що-небудь загадкове, незрозуміле.

РЕВАКЦИНА́ЦІЯ, ї, *ж., мед.* Повторна вакцинація.

Ревакцино́ваний, а, е.

Ревакцинува́ти, у́ю, у́єш. Повторювати вакцинацію.

РЕВАЛОРИЗА́ЦІЯ, РЕВАЛЬВА́ЦІЯ, ї, *ж., фін.* Збільшення золотого вмісту або підвищення курсу національної чи міжнародної регіональної валютно-грошової одиниці щодо валют інших країн, міжнародних валютно-грошових одиниць; протилежне — **девальва́ція**.

РЕВАЛЬВА́ЦІЯ, ї, *ж.* Підвищення курсу грошової одиниці по відношенню до валют інших країн.

РЕВА́НШ, у, *ч.* 1. Відплата за поразку, невдачу, програш і т. ін. у чому-небудь. *Взяти реванш.* 2. Повторна боротьба, гра, матч з метою перемогти суперника. *Матч-реванш.*

Рева́ншевий, а, е.

Рева́ншний, а, е.

Реваншува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати реванш.

РЕВАНШИ́ЗМ, у, *ч.* Політика реваншистів.

РЕВАНШИ́СТ, а, *ч.* Той, хто прагне взяти реванш після своєї воєнної поразки.

Реванши́стський, а, е. Що стос. реваншизму й реваншиста. *Реваншистські цілі. Реваншистські кола.*

РЕВЕРА́НС, у, *ч.* 1. Присідання на праву ногу разом із шанобливим уклоном на знак привітання, подяки і т. ін. 2. *перен.* Вияв пошани.

РЕВЕРБЕРА́ЦІЯ, ї, *ж., фіз.* Наявність у замкненому просторі поступово згасаючого звучання, яке виникає внаслідок надходження в певну точку розсіяних і багатократно відбитих хвиль після вимкнення джерела звуку. *Оптимальний час реверберації.*

Ревербера́тор, а, *ч.* Пристрій для створення реверберації за допомогою перетворення електричних сигналів, що несуть звукову інформацію.

Реверберацíйний, а, е.

РЕ́ВЕРС, *ч.* 1. *род.* а, *техн.* Пристосування для зміни напряму руху машини або обертання окремих її робочих частин у зворотний бік. 2. *род.* у, *спец.* Зворотний бік монети або медалі. 3. *род.* у, *екон.* Письмове зобов'язання, гарантія чого-небудь.

Реверси́вний, а, е. *техн.* Зворотний напрям руху нафти, газу по нафто-, газопроводу. *Реверсивний рух.*

Реверсо́р, а, *ч., техн.* Пристосування для пуску, зміни напряму і швидкості обертання електричних машин.

Реверсува́ння, я, *с., техн.* Зміна напряму руху робочих частин машини на зворотний.

РЕВЕ́РСІЯ, ї, *ж.* 1. *біол.* Те саме, що **атаві́зм**. 2. *техн.* Те саме, що **реверсува́ння**. 3. *юр.* Повернення майна колишньому власникові.

РЕВІЗІОНІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Вимога перегляду теорій, учень, поглядів тощо. 2. Політична течія в міжнародному русі, прибічники якої висували вимогу перегляду, ревізії (у 2 знач.)

Ревізіоні́ст, а, *ч.*

Ревізіоні́стка, и, *ж.*

Ревізіоні́стський, а, е.

РЕВІ́ЗІЯ, ї, *ж.* 1. Перевірка правильності й законності господарсько-фінансової діяльності підприємства, установи, організації або службової особи. 2. Перегляд учення, теорії з унесенням докорінних змін, поправок. 3. Перегляд міжнародного договору за згодою його учасників 4. Перевірка параметрів чого-небудь, відповідності чому-небудь. *Ревізія програми ЕОМ.*

Ревізі́йний, а, е. *Ревізійний орган. Ревізійна комісія.*

Ревізо́ваний, а, е.

Ревізо́р, а, *ч.* 1. Особа, яка здійснює ревізію (у 1 знач.). 2. Контролер в окремих ділянках служби руху.

Ревізува́ння, я, *с.*

Ревізува́ти, у́ю, у́єш. 1. Здійснювати ревізію (у 1 знач.). 2. Піддавати ревізії (у 2 знач.).

РЕВМАТИ́ЗМ, у, *ч.* Інфекційно-алергічне захворювання серцево-судинної системи, суглобів і м'язів людини.

Ревма́тик, а, *ч.*, *розм.*

Ревмати́чка, и, *ж.*, *розм.*

Ревмати́чний, а, е. *Ревматичний біль.*

РЕВМАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ медицини, що вивчає питання походження, механізмів розвитку, перебігу ревматичних захворювань, а також розробляє методи їх профілактики й лікування.

Ревмато́лог, а, *ч.*

Ревматологі́чний, а, е. *Ревматологічне дослідження.*

РЕВМОКАРДИ́Т, у, *ч.* Захворювання серця, спричинюване ревматизмом.

РЕВОКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Скасування певного розпорядження або наказу. 2. *дипл.* Відкликання дипломатичного представника чи уповноваженої особи державою або організацією, які призначали їх. 3. *фін.* Пропозиція того, хто видав чек, анулювати цей чек.

РЕВОЛЬВЕ́Р, а, *ч.* Ручна багатозарядна барабанна нарізна вогнепальна зброя для ураження живих цілей.

Револьве́рний, а, е. 1. *Револьверний постріл.* 2. *техн.* Який може рухатися. *Револьверний верстат. Револьверний кредит.*

РЕВОЛЮ́ЦІЯ, ї, *ж.* Глибокі якісні зміни у розвитку явищ природи, суспільства або пізнання. *Революція в промисловості. Комп'ютерна революція. Соціальна революція. Оксамитова революція.*

Революці́йний, а, е. 1. Що стос. революції; пов'язаний з проведенням революції. *Революційна боротьба. Революційні погляди. Революційний лад.* 2. Який може викликати докорінні зміни, перетворення в якій-небудь галузі або веде до них; який характеризується докорінними змінами, перетвореннями в якій-небудь галузі.

Революці́йність, ності, *ж.* *Революційність настроїв.*

Революціоне́р, а, *ч.* 1. Переконаний діяч революції, учасник революційного руху. 2. *перен.* Той, хто робить переворот, відкриває нові шляхи розвитку в якій-небудь галузі.

Революціоне́рка, и, *ж.*

Революціонізо́ваний, а, е.

Революціонізува́ння, я, *с.*

Революціонізува́ти, у́ю, у́єш. 1. Робити кого-, що-небудь революційно настроєним, пройнятим ідеями революції. 2. Якісно змінювати що-небудь шляхом докорінних перетворень, нововведень.

РЕВЮ́, *невідм.*, *с.* Естрадне або театральне видовище-огляд, що складається з невеликих сцен, номерів, різних за жанром, але об'єднаних спільною темою.

РЕГА́ЛІЇ, ій, *мн.* (*одн.* **рега́лія**, ї, *ж.*). 1. Предмети, що символізують монархічну владу (корона, скіпетр і т. ін.). 2. Предмети відзнаки (ордени, медалі). 3. За часів Середньовіччя в Західній Європі — особливі монопольні права та привілеї королів, великих феодалів на стягнення мита, судових штрафів і т. ін., а також на експлуатацію вод, земних надр і лісів. 4. Підприємства регіону, які знаходяться у віданні держави і є джерелом виключно державних доходів (наприклад, пошта, телеграф).

РЕГА́ЛЬ, я, *ч.*, *муз.* Невеликий переносний орга́н у XVI—XVII ст.

РЕГА́ТА, и, *ж.* Великі змагання на веслових, вітрильних або моторних суднах, у яких бере участь багато спортсменів.

РЕ́ГБІ, *невідм.*, *с.* Спортивна гра з м'ячем овальної форми; різновид футболу.

Регбі́ст, а, *ч.*

РЕГЕНЕРА́Т, у, *ч.*, *техн.* Використаний матеріал, у якому відновлено ту чи іншу вихідну властивість.

Регенерати́вний, а, е. *Регенеративний процес.*

Регенера́тний, а, е.

РЕГЕНЕРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *техн.* Відновлення цінних вихідних властивостей матеріалів, що використовувалися у робочих процесах різних виробництв. *Регенерація гуми. Регенерація ядерного палива.* 2. *техн.* Повернення частини тепла, що відходить, для постійного використання у теплосиловій установці. 3. *біол.* Відновлення яким-небудь організмом утрачених або ушкоджених органів і тканин. 4. *хім.* Відновлення речовини, що брала участь у хімічній реакції, в її первинному складі. *Регенерація повітря.*

Регенера́тор, а, *ч.*, *техн.* Теплообмінний апарат періодичної дії для регенерації тепла використаних продуктів горіння, що виходять з мартенівської, доменної і т. ін. печі.

Регенера́торний, а, е. *Регенераторні решітки.*

Регенера́торник, а, *ч.* Той, хто працює біля регенератора.

Регенераці́йний, а, е. *Регенераційна здатність.*

Регенеро́ваний, а, е. *Регенерований орган.*

Регенерува́ння, я, *с.* *Регенерування мастил.*

Регенерува́ти, у́ю, у́єш. 1. *техн.* Проводити регенерацію (у 1, 2 знач.) чого-небудь. 2. *біол.* Відновлювати утрачені або ушкоджені органи і тканини якого-небудь організму. 3. *біол.* Відроджуватися, відновлюватися внаслідок регенерації (у 3 знач.).

РЕ́ГЕНТ, а, *ч.* 1. Тимчасовий правитель монархічної держави, який призначається в разі відсутності, хвороби, неповноліття і т. ін. монарха, а також тоді, коли престол лишається незайнятим протягом тривалого часу. 2. *муз.* Диригент хору, переважно церковного.

Ре́гентство, а, *с.* 1. Тимчасове перебування влади в монархічній державі в руках одного або кількох правителів, які призначаються в разі відсутності, хвороби, неповноліття і т. ін. монарха, а також тоді, коли престол лишається незайнятим протягом тривалого часу. 2. Звання, посада регента.

Ре́гентський, а, е.

Регентува́ння, я, *с.*

Регентува́ти, у́ю, у́єш, *муз.* Бути регентом (у 2 знач.).

РЕ́ГІ, *невідм.*, *ч.* Стиль рок-музики (ямайський стиль), який сформувався на Ямайці (70-ті рр. XX ст.) під впливом мелодійних структур Карибського архіпелагу, культового співу та нью-орлеанського блюзу 60-х рр.

РЕГІО́Н, у, *ч.* Певна територіальна одиниця (район, область, зона), що вирізняється з-поміж інших таких самих одиниць специфічними рисами (географічними, геологічними, етнографічними, економічними і т. ін.) і характеризується певною цілісністю та взаємопов'язаністю її складових елементів. *Вузловий регіон. Гомогенний регіон. Прикордонний регіон. Столичний регіон. Природний регіон. Сільськогосподарський регіон. Транскордонний регіон. Туристичний регіон.*

Регіона́льний, а, е. *Регіональна угода. Регіональний пакт. Регіональна міська база даних. Регіональна демографія. Регіональна економіка. Регіональна інфраструктура. Ренгіональна політика. Регіональна статистика. Регіональна структура населення. Регіональна товарна біржа. Регіональне планування. Регіональний бюджет.*

РЕГІОНАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Розвиток, укріплення економічних, політичних та інших зв'язків між областями або

державами, що входять до одного регіону; виникнення регіональних об'єднань держав. 2. Специфічність, розмаїття напрямків регіональної політики, що проводиться в окремих регіонах відповідно до їх особливостей. *Регіоналізація економічних реформ.* 3. Районування. 4. Зовнішньоторговельні привілеї двох країн.

РЕГІОНАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. *політ.*, *екон.* Підхід до розгляду економічних, політичних та інших проблем під кутом зору інтересів та потреб того чи іншого регіону. 2. Здатність простору до районоутворення. 3. Існування і визнання територіальної диференціації країн. 4. Суспільний рух, спрямований на протидію модернізації, прогресу структурно слабких (часто сільських) регіонів і збереження своєрідних рис їхньої культури, мистецтва і природи. 5. Та частина суспільних відносин, яка в центр уваги ставить відносини регіонів між собою або держав регіону між собою і відносини між різними системами всередині них. 6. Система заходів щодо самостійного управління та особливі привілеї, які надаються окремим регіонам; крайня форма адміністративної децентралізації. *Інтеграційний регіоналізм. Критичний регіоналізм.* 7. *жив.* Течія в американському живописі XX ст., представники якої зображували типово американські ландшафти, побутові та історичні сцени.

Регіоналі́ст, а, *ч.* 1. *політ.*, *екон.* Прибічник регіоналізму (у 1 знач.). 2. *жив.* Представник регіоналізму в живописі.

РЕГІОНАЛІ́СТИКА, и, *ж.* Сукупність дисциплін і напрямків, методологічних підходів і методичних прийомів, об'єктом дослідження яких є регіон.

РЕГІОНА́РНИЙ, а, е, *мед.* Місцевий. *Регіонарна анестезія.*

РЕГІОНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Науковий напрямок в економіці і в суміжних з нею науках, який вивчає особливості розвитку регіону або економічного району як частини народногосподарського комплексу країни. 2. Наука, що вивчає закономірності системного екологічного, економічного, соціального, політичного, духовного функціонування і розвитку територіальних соціумів, форми і методи регулювання цих процесів.

РЕГІОПОЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Один з морфологічних видів урбанізації або її просторовий варіант, при якому процес урбанізації концентрується в регіональних центрах — регіополісах.

РЕГІ́СТР, *ч.* 1. *род.* у, *спец.* Список, перелік чого-небудь; книга для записування, обліку чогось 2. *род.* у, *муз.* Частина звукоряду, що займає певне положення за висотою звучання і має однаковий тембр. *Високий регістр. Середній регістр. Низький регістр.* 3. *род.* у, *муз.* У язичкових і духових інструментах (клавесин, фісгармонія, акордеон, орган) — набір язичків або труб різного настроювання одного тембру. 4. *род.* а, *спец.* Розподільник, регулятор у деяких машинах і приладах; ряд клавіш у клавішних літерних або лічильно-аналітичних машинах. 5. *род.* у. Орган державного нагляду за якістю морських і річкових суден, що будуються, та за безпекою їх плавання. 6. Частина пам'яті обчислювального пристрою, як правило з місткістю в одне машинне слово (число), призначена для проміжного запам'ятовування, іноді перетворення інформації для приймання та запису в цифровій формі адресної абонентської інформації на АТС.

Регі́стровий, а, е. *Регістрова тонна. Регістрова місткість.*

РЕГЛА́МЕНТ, у, *ч.* 1. Прийнятий розпорядок ведення зборів, засідання і т. ін. 2. Заведений розпорядок дня, режим праці і т. ін. 3. Інструкція, зведення правил для користування чим-небудь.

Регла́ментний, а, е. *Регламентний комітет.*

РЕГЛАМЕНТА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Установлення певних правил. 2. Сукупність правил, що регламентують, регулюють, обмежують чию-небудь діяльність.

Регламенто́ваний, а, е. *Регламентований порядок зборів.*

Регламентува́ння, я, *с.* *Регламентування поведінки.*

Регламентува́ти, у́ю, у́єш. Примушувати кого-небудь дотримуватися певних правил, обмежень.

РЕГЛА́Н, *ч.*, *крав.* 1. *невідм.*, *у знач. прикм.* Фасон верхнього одягу, в якому рукав з плечем становлять одне ціле. 2. *род.* а. Пальто, плащ, куртка такого фасону. *Носити реглан.*

РЕГЛЕ́Т, а, *ч.*, *друк.* Металева пластинка — друкарський пробільний матеріал.

РЕГОЛІ́Т, у, *ч.* Верхній пухкий шар місячного ґрунту.

РЕГРАДА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Повернення до попередньої стадії ґрунтоутворення.

Реградо́ваний, а, е. *Реградований чорнозем.*

РЕГРЕДІЄ́НТ, а, *ч.*, *юр.* Те саме, що **регреса́нт**.

РЕГРЕ́С, у, *ч.* 1. Рух назад, повернення до старих, віджилих форм, занепад, деградація; протилежне — **прогре́с**. 2. *юр.* Право особи, яка виконувала зобов'язання іншої особи, пред'являти до неї зворотну вимогу про повернення витрат. *Регресивний позов.*

Регреси́вний, а, е. 1. Який веде до регресу (у 1 знач.); протилежне — **прогреси́вний**. *Регресивне явище. Регресивний процес.* 2. *лінгв.* Який впливає на попередній звук.

Регреси́вність, ності, *ж.*

РЕГРЕСА́НТ, а, *ч.*, *юр.* Особа, що висуває вимогу за правом регресу (у 2 знач.) до особи, з вини якої здійснено платіж.

РЕГРЕСА́Т, а, *ч.*, *юр.* Особа, проти якої звернено право регресанта.

РЕГРЕ́СІЯ, ї, *ж. спец.* 1. Відступання моря із суходолу. 2. *мат.* Імовірнісна залежність середнього значення якоїсь величини від іншої величини. 3. *біол.* Повернення на ранній рівень розвитку живих організмів, зумовлене зовнішніми обставинами та внутрішнім конфліктом.

Регресі́йний, а, е. *Регресійний процес. Регресійний аналіз.*

РЕГРЕСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *книжн.* Переходити від вищих форм розвитку до нижчих, рухатися назад; протилежне — **прогресува́ти**.

РЕГТА́ЙМ, у, *ч.* 1. Танцювальна музика американських негрів, попередник джазу. 2. Американський бальний танець, що ввійшов у моду на початку XX ст. й став основою для танців фокстрот, тустеп, уанстеп.

РЕ́ГУЛИ, гул, *мн.*, *фізіол.* Те саме, що **менструа́ція**.

РЕГУЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш. 1. Упорядковувати що-небудь, керувати чимось, підкоряючи його відповідним правилам, певній системі. *Регулювати дорожній рух. Регулювати ціни.* 2. Домагатися нормальної роботи машини, установки, механізму і т. ін., забезпечуючи злагоджену взаємодію складових частин, деталей. *Регулювати двигун.*

Регульо́ваний, а, е. *Регульований механізм. Регульований процес.*

Регулюва́льний, а, е.

Регулюва́льник, а, *ч.* 1. Той, хто регулює рух транспорту на поворотах, перехрестях доріг, вулиць. 2. Той, хто регулює роботу машини, механізму, установки і т. ін.

Регулюва́льницький, а, е.
Регулюва́льниця, і, *ж*.
Регулюва́ння, я, *с*. *Регулювання пристрою. Регулювання дорожнього руху.*
РЕГУЛЯ́РНИЙ, а, е. 1. Який відбувається, здійснюється, проводиться систематично, рівномірно, через певні проміжки часу. *Регулярне харчування. Регулярні заняття.* 2. Який має встановлену постійну організацію й систематичний курс військового навчання (про армію, військо). *Регулярні війська.* 3. Геометрично правильний (про планування саду, парку і т. ін.). *Регулярний парк.*
Регуля́рність, ності, *ж*.
Регуля́рно. *Регулярно виходити в ефір.*
РЕГУЛЯТИ́ВНИЙ, а, е. Який регулює, спрямовує що-небудь.
РЕГУЛЯ́ТОР, а, *ч*. 1. Пристрій для автоматичного регулювання чого-небудь. 2. *перен*. Те, що регулює, спрямовує що-небудь.
Регуля́торний, а, е. 1. *Регуляторний апарат* (у 1 знач.). 2. *Регуляторна політика* (у 2 знач.).
РЕДАГУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Перевіряти і виправляти або відповідно оформляти певний текст. 2. Бути керівником якого-небудь видання.
Редаго́ваний, а, е. *Редагований текст.*
Редагува́ння, я, *с*. *Редагування статті.*
РЕДА́КТОР, а, *ч*. 1. Той, хто редагує (у 1 знач.) текст. *Науковий редактор. Літературний редактор. Художній редактор. Технічний редактор.* 2. Керівник якого-небудь видання. *Головний редактор.* 3. Програма, що забезпечує редагування даних в ЕОМ. *Текстовий редактор. Редактор бази даних.*
Редактора́т, у, *ч*. Рада редакторів.
Реда́кторка, и, *ж*.
Реда́кторство, а, *с*.
Реда́кторський, а, е.
РЕДА́КЦІЯ, ї, *ж*. 1. Організація (колектив), що здійснює підготовку видання до друку. *Редакція журналу.* 2. Приміщення, в якому здійснюється редагування чого-небудь. 3. Варіант якого-небудь літературного або музичного твору чи окремої його частини. *Нова редакція книги.* 4. Редагування.
Редакці́йний, а, е. *Редакційний художник. Редакційне зібрання. Редакційний комітет* (у 1 знач.). *Редакційні інстанції.*
РЕДА́Н, а, *ч*. Уступ на днищі швидкохідного катера, літального човна або поплавка гідролітака, що зменшує опір під час руху по воді й значно полегшує злітання літальних човнів і гідролітаків.
РЕДЕМАРКА́ЦІЯ, ї, *ж*., *спец*. Перевірка раніше визначеної лінії державного кордону з відновленням або заміною прикордонних знаків.
Редемаркаці́йний, а, е.
РЕДИНГО́Т, а, *ч*., *заст*. Довгий сюртук широкого крою, який одягався для верхової їзди.
РЕДИ́Ф, у, *ч*., *літ*. Повторювання слова або кількох слів наприкінці кожного рядка в тюркомовній, арабській класичній та сучасній східній поезії.
РЕДРЕСА́ЦІЯ, ї, *ж*., *мед*. Безкровне виправлення деформації тіла.
РЕДУБЛЕМА́Н, у, *ч*., *спорт*. Повторна атака у фехтуванні.
РЕДУ́КТОР, а, *ч*., *спец*. 1. Механізм зубчастої передачі, що зменшує швидкість обертання при передаванні руху від одного вала до іншого. 2. Пристрій для зниження тиску рідини або газу, що протікають трубопроводом.
Реду́кторний, а, е. *Редукторний клапан.*
РЕДУ́КЦІЯ, ї, *ж*. 1. *спец*. Процес або дія, що приводить до зменшення, послаблення або спрощення чого-небудь, іноді до повної втрати якихось об'єктів, ознак. 2. *біол*. Зменшення органів або тканин, відмирання чи зміна їх будови внаслідок втрати функцій. 3. *хім*. Звільнення елемента від окислення, відновлення його з окису в чистому вигляді. 4. *лінгв*. Значне ослаблення або втрата ненаголошених звуків при їх вимовлянні. 5. *екон*. Зведення складного виробничого процесу до простішого в умовах товарного виробництва. 6. *фін*. Падіння біржового курсу цінних паперів або біржових цін.
Редуко́ваний, а, е, *спец*. Який змінився в бік зменшення, послаблення. *Редукований звук.*
Редукува́ння, я, *с*.
Редукува́ти, у́ю, у́єш. Змінювати в бік зменшення, послаблення.
Редукці́йний, а, е.
РЕДУПЛІКА́ЦІЯ, ї, *ж*., *лінгв*. Спосіб словотворення, який полягає в подвоєнні частини слова або цілого слова.
Редупліко́ваний, а, е. *Редупліковане слово.*
РЕЕВАКУА́ЦІЯ, ї, *ж*. Повернення до місць, звідки відбувалася евакуація.
Реевакуаці́йний, а, е.
Реевакуйо́ваний, а, е.
Реевакуюва́ти, ю́ю, ю́єш. Повертати з евакуації.
РЕЕ́КСПОРТ, у, *ч*. Вивезення за кордон або за межі регіону раніше ввезеного товару, що не був підданий переробці. *Реекспорт нафти.*
Реекспортува́ти, у́ю, у́єш. Проводити реекспорт для перепродажу іншим державам.
РЕЕМІГРА́ЦІЯ, ї, *ж*. Повернення емігрантів на батьківщину.
Реемігра́нт, а, *ч*. Той, хто повернувся на батьківщину після еміграції.
Реемігра́нтка, и, *ж*.
Рееміграці́йний, а, е. *Рееміграційний процес.*
Реемігрува́ти, у́ю, у́єш. Повертатися на батьківщину після еміграції.
РЕЄ́СТР, у, *ч*. 1. Список, письмовий перелік кого-, чого-небудь; *лінгв*. список, перелік у словнику слів, що тлумачаться або перекладаються іншою мовою. 2. Книга для запису справ, документів, майна, земельних володінь і т. ін.
Реєстро́вий, а, е. *Реєстровий список.*
РЕЄСТРА́ТОР, а, *ч*. 1. Особа у закладі, що здійснює реєстрацію. 2. Автоматичний самописець.
Реєстрату́ра, и, *ж*. Відділ в установі, у якому реєструють кого-, що-небудь.
РЕЄСТРА́ЦІЯ, ї, *ж*. 1. Внесення кого-, чого-небудь у список, книгу для запису справ, документів, майна, земельних володінь і т. ін. з метою обліку або надання йому законної чинності. *Реєстрація шлюбу.* 2. Фіксування, переважно за допомогою приладів, якого-небудь явища, спостереження, якогось факту. *Реєстрація швидкості вітру. Автоматична реєстрація.*
Реєстраці́йний, а, е. *Реєстраційний номер. Реєстраційний збір. Реєстраційна апаратура.*
Реєстро́ваний, а, е.
Реєструва́льний, а, е.
Реєструва́ння, я, *с*. *Реєстрування хворих. Реєстрування підвищення температури.*
Реєструва́ти, у́ю, у́єш. 1. *Реєструвати книжки* (у 1 знач.). 2. *Реєструвати зміни літератури* (у 2 знач.).
РЕЖИ́М, у, *ч*. 1. Державний лад, спосіб правління. *Тоталітарний режим. Окупаційний режим.* 2. Точно встановлений розпорядок життя, праці, відпочинку і т. ін. *Постільний режим.* 3. Система заходів, правил, запроваджуваних для досягнення певної мети. *Режим економії. Режим переважного використання територій.* 4. Певні умови, необхідні для забезпечення роботи, функціонування, існування чого-небудь. *Робочий режим. Діалоговий режим. У режимі пілотування. Режим найбільшого сприймання.*

Режи́мний, а, е. 1. *Режимні зміни* (у 1 знач.). 2. *Режимний рух* (у 3 знач.).

РЕЖИСЕ́Р, а, *ч*. Постановник спектаклю, кінофільму, естрадно-концертної програми, циркової вистави і т. ін.

Режисе́рство, а, *с*.

Режисе́рський, а, е. *Режисерська робота.*

Режисерува́ння, я, *с*.

Режисерува́ти, у́ю, у́єш. Бути на посаді режисера, працювати режисером.

Режиси́рування, я, *с*.

Режиси́рувати, ую, уєш. Здійснювати постановку спектаклю, кінофільму, естрадно-концертної програми, циркової вистави і т. ін.

РЕЖИСУ́РА, и, *ж*. 1. Режисерська діяльність, керівництво постановкою спектаклю, кінофільму, естрадноконцертної програми, циркової вистави і т. ін. 2. Режисерське оформлення якого-небудь спектаклю, кінофільму, естрадно-концертної програми, циркової вистави і т. ін. 3. *збірн.* Люди, які займаються режисерською діяльністю; режисери.

РЕЗЕ́КЦІЯ, ї, *ж*., *мед.* Оперативне видалення ушкоджених хворобою органа, кістки або їхньої частини. *Резекція шлунка. Резекція суглоба.*

Резекто́ваний, а, е. *Резектований орган.*

Резектува́ти, у́ю, у́єш. Піддавати якийсь орган чи його частину резекції.

Резекці́йний, а, е.

РЕЗЕ́РВ, у, *ч*. 1. Запас чого-небудь, який спеціально зберігається для використання в разі потреби. *Валютний резерв. Внутрішні резерви.* 2. Джерело, звідки беруться нові сили, засоби для кого-, чого-небудь. *Державні резерви. Резерви виробництва. Резерви пам'яті.* 3. Частина військ, залишена в розпорядженні командира й призначена для використання в разі гострої потреби в бою. 4. Категорія громадян, які перебувають на військовому обліку й призиваються в армію в разі необхідності.

Резервіст, а, *ч*. Військовослужбовець нижчого рангу, який перебуває у резерві (у 4 знач.).

Резе́рвний, а, е. 1. *Резервний капітал. Резервний фонд* (у 1 знач.). 2. *Резервний батальйон* (у 3, 4 знач.).

Резерво́ваний, а, е.

Резервува́ння, я, *с*.

Резервува́ти, у́ю, у́єш. Залишати що-небудь у резерві.

РЕЗЕРВА́Ж, у, *ч*., *спец.* 1. Спосіб двоколірного фарбування керамічних виробів. 2. Різновид поглибленої гравюри на металі.

РЕЗЕРВА́Т, у, *ч*. 1. Територія, природні багатства якої зберігаються й перебувають під особливою державною охороною. 2. Те саме, що **резерва́ція** (у 3 знач.).

РЕЗЕРВА́ЦІЯ, ї, *ж*. 1. Збереження чого-небудь у резерві (у 1 знач.). 2. Збереження права знову повернутися до якого-небудь питання. 3. У певні періоди історії США, ПАР, Австралії, Канади, Бразилії — місце примусового поселення корінних жителів. 4. Місце тимчасового скупчення деяких тварин, зокрема шкідників.

РЕЗЕРВУА́Р, а, *ч*. 1. Посудина, вмістище для зберігання рідини або газу; водосховище, басейн. 2. *перен.* Велике, багате джерело чого-небудь.

Резервуа́рний, а, е.

РЕЗЕРФО́РД, а, *ч*. Позасистемна застаріла одиниця активності радіоактивних ізотопів, що дорівнює 10^6 розпадів/сек.

РЕЗИДЕ́НТ, а, *ч*. 1. Дипломатичний представник, що постійно перебуває в даній країні. 2. Іноземний представник, який постійно зареєстрований і постійно проживає в країні. 3. Представник держави, що здійснює фактичне правління в країні, яка перебуває під протекторатом цієї держави. 4. Таємний уповноважений іноземної розвідки, що на території даної держави спрямовує діяльність своїх агентів. 5. Юридична особа, зареєстрована на території даної держави, яка має визначений статус і підлягає законам цієї держави.

Резиде́нтський, а, е.

РЕЗИДЕ́НТНИЙ, а, е, *інформ.* Який постійно знаходиться в оперативній пам'яті. *Резидентна операційна система. Резидентна програма.*

РЕЗИДЕ́НЦІЯ, ї, *ж*. Місце (спеціальний будинок, комплекс будинків) перебування уряду, керівників держав і високопосадових осіб, почесних іноземних гостей.

РЕЗИСТЕ́НТНИЙ, а, е, *спец.* Стійкий, здатний чинити опір чому-небудь.

Резисте́нтність, ності, *ж*.

РЕЗИ́СТОР, а, *ч*., *техн.* Промисловий виріб, призначений здійснювати активний опір електричному струмові.

Рези́сторний, а, е.

РЕЗО́Л, у, *ч*., *хім.* Синтетичний термореактивний полімер, що утворюється на початковій стадії синтезу фенолоформальдегідної смоли.

РЕЗОЛЬВЕ́НТА, и, *ж*., *мат.* Рівняння, функція або оператор, які дають можливість простіше розв'язувати якесь рівняння.

Резольве́нтний, а, е. *Резольвентна множина.*

РЕЗОЛЬВО́МЕТР, а, *ч*., *техн.* Прилад для вимірювання розрізняльної здатності фотоматеріалу.

РЕЗОЛЮ́ЦІЯ, ї, *ж*. 1. Рішення, постанова, прийняті, ухвалені з'їздом, зборами і т. ін. унаслідок обговорення будь-яких питань. 2. Напис службової особи на заяві, доповідній записці та інших ділових паперах, у якому міститься коротке рішення з приводу викладених у цих документах питань. 3. *розм.* Розпорядження, висновки з приводу чого-небудь.

Резолюти́вний, а, е. Який містить у собі висновки, резолюцію. *Резолютивна частина.*

РЕЗО́Н, у, *ч*. 1. Достатня підстава, причина, розумний привід до чого-небудь. 2. Переконливий доказ, розумне пояснення, міркування.

РЕЗОНА́НС, у, *ч*. 1. *спец.* Явище різкого зростання амплітуди коливань у коливальній системі, що настає при певній частоті зовнішнього впливу на цю систему. 2. Здатність деяких приміщень, предметів, простору збільшувати силу й довжину звуку. 3. *перен.* Відгомін, відгук, дія як відповідь на що-небудь.

Резона́нсний, а, е. *Резонансний прискорювач. Резонансне випромінювання. Резонансна подія.*

Резона́нсовий, а, е. *Резонансові деревні породи.*

Резоно́ваний, а, е.

Резонува́ння, я, *с*. *Резонування деревини.*

Резонува́ти, у́ю, у́єш. 1. Створювати резонанс (у 1 знач.). 2. Робити сильнішим, підсилювати звук.

РЕЗОНА́ТОР, а, *ч*. 1. *спец.* Пристрій або прилад для відтворення й підсилення акустичних, електричних та ін. коливань. 2. Порожнина рота, носа, грудної клітки, при зміні величини яких змінюється тембр голосу й звуків мовлення. *Голосовий резонатор.*

Резона́торний, а, е.

РЕЗОНЕ́РСТВО, а, *с*. 1. Схильність до довгих повчальних промов і просторікувань. 2. *збірн.* Довгі повчальні промови й просторікування.

Резоне́р, а, *ч*. 1. Літературний персонаж, що дає моральну оцінку вчинкам інших дійових осіб. 2. Актор, який виконує таку роль. Людина, яка має схильність до довгих повчальних промов і просторікувань.

Резоне́рський, а, е. *Резонерські монологи.*

РЕЗО́ННИЙ, а, е. Цілком обґрунтований, розумний.
Резо́нність, ності, *ж.*
Резо́нно.
РЕЗО́РБЦІЯ, ї, *ж.* 1. *хім.*, *біол.* Поглинання, всмоктування. 2. *мед.* Розсмоктування. *Резорбція кістки.*
Резорбці́йний, а, е.
РЕЗОРЦИ́Н, у, *ч.*, *спец.* Безбарвна кристалічна речовина, що застосовується в медицині як знезаражувальний засіб при лікуванні шкірних хвороб і в хімічному виробництві — при виготовленні лаків та барвників.
Резорци́новий, а, е. *Резорцинова проба. Резорцинова синь. Резорциновий жовтий азобарвник.*
РЕЗУЛЬТА́Т, у, *ч.* 1. Остаточний, кінцевий підсумок якого-небудь заняття, діяльності, розвитку і т. ін.; наслідок якої-небудь дії, якогось явища і т. ін.; сума, яку одержують після певних математичних дій. *Результат експерименту. Результат переговорів.* 2. Показник майстерності. *Результат забігу.*
Результати́вний, а, е. *Результативний матч.*
Результативність, ності, *ж.* *Результативність наукової творчості.*
Результати́вно. *Переговори пройшли результативно.*
РЕ́ЗУС, а, *ч.* 1. Вузьконоса мавпа породи макак, у крові якої в 1940 р. був виявлений резус-фактор. 2. *розм.* Те саме, що **ре́зус-фа́ктор**.
РЕ́ЗУС-ФА́КТОР, а, *ч.*, *мед.* Особлива речовина, що міститься в еритроцитах крові людини й мавпи резус.
РЕЗЮМЕ́, *невідм.*, *с.* 1. Короткий виклад суті доповіді, статті і т. ін.; короткий висновок із сказаного, написаного або прочитаного. 2. Коротка автобіографія, представлена кандидатом на яку-небудь посаду. *Скласти резюме.*
Резюмо́ваний, а, е.
Резюмува́ння, я, *с.*
Резюмува́ти, у́ю, у́єш. Робити резюме.
РЕІ́МПОРТ, у, *ч.* Зворотне ввезення з-за кордону (або з-поза меж регіону) вітчизняних або вироблених у регіоні товарів (непроданих, забракованих тощо), що не були піддані переробці.
Реі́мпортний, а, е.
РЕІНВЕСТИ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *екон.* 1. Повторне, додаткове вкладення коштів, отриманих у формі доходів від попередніх інвестицій. 2. Капіталовкладення частини прибутку іноземної фірми в економіку держави, на території якої вона діє.
Реінвесто́ваний, а, е. *Реінвестований капітал.*
Реінвестува́ння, я, *с.* *Реінвестування коштів.*
Реінвестува́ти, у́ю, у́єш. Робити реінвестиції.
РЕІНКАРНА́ЦІЯ, ї, *ж.* У східних релігіях — переселення душі в нове тіло.
РЕІНФЕ́КЦІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Повторне зараження організму тим самим мікробом.
РЕ́ЙБЕР, а, *ч.*, *друк.* Дерев'яний брусок у ручному літографському друкарському верстаті, під тиском якого утворюється відбиток з друкарської форми на папір.
РЕЙВ, у, *ч.* 1. *муз.* Сучасна танцювальна музика у стилі техно з використанням світлових ефектів. 2. Напрям молодіжної субкультури, що культивує таку музику. 3. Зібрання, вечірка під таку музику.
Ре́йвери, ів, *мн.* (*одн.* **ре́йвер**, а, *ч.*). Представники напряму рейв.
Рейв-клу́б, у, *ч.* Клуб, що об'єднує шанувальників рейву.
Рейв-культу́ра, и, *ж.* Те саме, що **рейв** (у 2 знач.).
РЕЙД[1], у, *ч.*, *мор.* Прибережний водний простір, придатний для стоянки суден на якорі. *Ставали на рейді.*
Ре́йдовий[1], а, е.
РЕЙД[2], у, *ч.* 1. *військ.* Проникнення військових частин у тил ворога з певною метою. 2. *перен.* Несподівана перевірка, обстеження чого-небудь, здійснювані групою активістів за завданням громадських організацій або преси.
Ре́йдовий[2], а, е. *Рейдова операція.*
Рейдува́ння, я, *с.*
Рейдува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати рейд (у 1 знач.).
РЕ́ЙДЕР, а, *ч.* Озброєне судно, що виконує самостійні бойові дії на морських шляхах з метою знищення суден противника.
РЕЙНВЕ́ЙН, у, *ч.* Сорт виноградного вина; вино цього сорту.
РЕ́ЙНДЖЕР, а, *ч.* Військовослужбовець диверсійно-розвідувального підрозділу збройних сил США.
РЕЙС, у, *ч.* Закінчена операція щодо переміщення вантажів або пасажирів транспортними засобами, а також рух цих засобів за визначеним маршрутом.
Ре́йсовий, а, е. *Рейсовий літак. Рейсовий автобус.*
РЕ́ЙСМУС, а, *ч.*, *спец.* Інструмент для прокреслювання ліній, рисок.
Ре́йсмусовий, а, е. *Рейсмусовий верстат.*
РЕЙСФЕ́ДЕР, а, *ч.* Креслярський інструмент для проведення ліній тушшю або чорнилом.
РЕЙСШИ́НА, и, *ж.* Креслярський інструмент у вигляді великої лінійки з нерухомою й рухомою поперечинами для проведення паралельних ліній.
РЕ́ЙТАР, а, *ч.* Солдат (переважно найманий) важкої кавалерії в Західній Європі XVI—XVII ст. та Росії XVII ст.
Ре́йтарський, а, е. *Рейтарський одяг. Рейтарська команда.*
РЕ́ЙТЕР, а, *ч.* 1. Металевий затискач, що його прикріплюють на окремі картки в картотеці для зручності при подальшому обробленні. 2. Невеликий тягарець для точного зважування на аналітичних вагах.
РЕ́ЙТИНГ, у, *ч.* 1. *фін.* Віднесення чого-небудь до певного класу, розряду чи категорії; відносний показник надійності банку, ділового партнера, кредитоспроможності позичальника, надійності цінних паперів тощо. *Світовий рейтинг банківської системи.* 2. Індивідуальний показник оцінки популярності, авторитету, цінності кого-, чого-небудь, що ґрунтується на результатах голосування, соціологічних опитувань, а також оцінка, ступінь популярності, цінності кого-, чого-небудь. *Рейтинг політика. Рейтинг банку. Рейтинг газети. Міжнародний рейтинг.* 3. Цифровий показник успішності студентів у відповідності до кількості набраних балів, що дають право на отримання заліку, оцінки за екзамен без його здавання. 4. Індивідуальний або груповий показник оцінки спортивних досягнень у класифікаційному списку найсильніших спортсменів або команд.
Ре́йтинговий, а, е. *Рейтингове опитування* (у 1 знач.). *Найбільш рейтинговий фільм* (у 2 знач.).
Рейтингува́ння, я, *с.* Встановлення рейтингу кого-, чого-небудь.
РЕ́ЙТИНГ-ЛИСТ, а, *ч.* Кваліфікаційний список, який складають у відповідності з рейтингом кого-, чого-небудь.
РЕЙТУ́ЗИ, у́з *і* у́зів, *мн.* 1. Вузькі штани, які щільно облягають ноги (переважно для верхової їзди). 2. Дитячі або жіночі в'язані довгі штани.
РЕЙХ, а, *ч.* Німецька імперія, гітлерівська Німеччина. *Третій рейх.*
РЕЙХСБА́НК, у, *ч.* Офіційна назва центрального емісійного банку в Німеччині до 1945 р.
РЕЙХСВЕ́Р, у, *ч.*, *іст.* Збройні сили Німеччини, які були створені за

Версальським мирним договором у 1919 р. й існували до створення вермахту.

РЕЙХСКА́НЦЛЕР, а, *ч.*, *іст.* Назва глави уряду Німеччини в 1871—1945 рр.

РЕЙХСРА́Т, у, *ч.*, *іст.* 1. Двопалатний парламент в Австро-Угорщині. 2. У Німеччині з 1919 по 1934 р. — орган представництва земель (областей) держави.

РЕЙХСТА́Г, у, *ч.*, *іст.* 1. Парламент у Німеччині до 1945 року. 2. Приміщення, де засідав цей парламент.

РЕКА́МБІО, *невідм.*, *с.*, *фін.* 1. Вимога однієї із зобов'язаних за векселем осіб, пред'явлена іншою особою (яка оплатила опротестований вексель), щодо відшкодування їй внесеної суми й оплати відсотків пені та витрат на опротестування векселя. 2. Рахунок від банку клієнтові на погашення витрат, пов'язаних з опротестуванням прийнятого на інкасо векселя.

РЕКАПІТУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *біол.* Повторення організмами в процесі їх індивідуального розвитку ознак, що були властиві їхнім предкам, але поступово зникли у дорослих форм. 2. *бухг.* Звіряння записів бухгалтерського обліку з першоджерелами для уникнення помилок. 3. *заст.* Стисле повторення сказаного.

Рекапітулюва́ти, юю, юєш. Здійснювати рекапітуляцію.

РЕ́КВІЄМ, у, *ч.* 1. Католицьке богослужіння над померлим. 2. Багатоголосий циклічний вокальний чи вокально-інструментальний твір скорботно-патетичного характеру.

Ре́квіємний, а, е.

РЕКВІЗИ́Т, у, *ч.*, *спец.* 1. Сукупність справжніх чи бутафорських речей, необхідних для вистави або кінознімання. 2. *перев. мн.* Обов'язковий елемент оформлення офіційних документів: дата, місце складання, підписи, печатка і т. ін. 3. Вихідні дані книжки.

Реквізи́тний, а, е.

Реквізи́тор, а, *ч.*, *спец.* Той, хто розпоряджається в театрі чи на кіностудії реквізитом (у 1 знач.).

РЕКВІЗИ́ЦІЯ, ї, *ж.* Примусове вилучення державою майна у власника в державних або громадських інтересах.

Реквізиційний, а, е. *Реквізиційна квитанція.*

Реквізо́ваний, а, е. *Реквізоване майно.*

Реквізува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати реквізицію; насильно відбирати що-небудь без відшкодування.

РЕКВІРЕ́НТ, а, *ч.*, *фін.* Векселетримач, який звертається до нотаріального чи іншого уповноваженого органу з вимогою опротестувати вексель.

РЕК-ДЖО́БІНГ, у, *ч.*, *юр.* Договір про тимчасове надання площі для торгівлі, що його укладає дрібний підприємець з великим магазином.

РЕ́КЕТ, у, *ч.* Злочинне вимагання чужих доходів, здирство шляхом погроз, залякування й грубого насильства.

Рекети́р, а, *ч.*

РЕКЛА́МА, и, *ж.* 1. Популяризація товарів, видовищ, послуг і т. ін. з метою привернути увагу покупців, споживачів, глядачів, замовників і т. ін. *Торговельна реклама. Театральна реклама.* 2. Плакат, оголошення, листівка і т. ін., що використовуються як засіб привертання уваги покупців, споживачів, глядачів, замовників і т. ін. 3. *перен.* Поширення відомостей про кого-, що-небудь з метою створення популярності.

Рекламі́ст, а, *ч.*

Рекламі́стка, и, *ж.*

Рекла́мний, а, е. *Рекламна документація. Рекламний плакат. Рекламний ролик. Рекламне агентство. Рекламний щит* (у 1 знач.).

Рекламува́ння, я, *с.*

Рекламува́ти, у́ю, у́єш. 1. Популяризувати що-небудь, повідомляти про щось засобами реклами. 2. Поширювати відомості про кого-, що-небудь, надмірно розхвалювати когось, щось для створення популярності. 3. Оголосити рекламацію на що-небудь.

РЕКЛАМА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* 1. Скарга, претензії, незадоволення чимось. 2. Заява про виявлені недоліки у придбаній продукції й вимога відшкодувати збитки.

Рекламаційний, а, е. *Рекламаційна вимога.*

РЕКОГНОСЦИРУВА́ННЯ, я, *с.* 1. *військ.* Розвідка, що провадиться перед початком бою з метою уточнення розташування сил ворога, характеру місцевості і т. ін. 2. *геод.* Огляд та обстежування місцевості з метою вибору положення астрономічних та геофізичних опорних пунктів для топографічних зйомок. *Рекогносцирування карт.*

Рекогносциро́ваний, а, е.

Рекогносцирува́льний, а, е.

Рекогносцирува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати рекогносцирування.

РЕКОМБІНА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Розташування складників чого-небудь у новому порядку. 2. *фіз.* Взаємодія протилежно заряджених частинок, унаслідок якої утворюються електрично нейтральні частинки (молекули, атоми).

Рекомбінаційний, а, е. *Рекомбінаційний бар'єр. Рекомбінаційна активність* (у 2 знач.).

РЕКОМЕНДА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Позитивний усний або письмовий відзив про кого-небудь, як правило, з порукою за нього; характеристика кого-, чого-небудь. 2. Порада, вказівка кому-небудь; пропозиція.

Рекомендаційний, а, е. *Рекомендаційний лист. Рекомендаційні списки* (у 1, 2 знач.).

Рекомендо́ваний, а, е. *Рекомендований для вживання. Рекомендований лист. Рекомендована література.*

Рекомендува́ння, я, *с.*

Рекомендува́ти, у́ю, у́єш. 1. Давати позитивний усний або письмовий відзив про кого-небудь, як правило, з порукою за нього; характеризувати кого-, що-небудь. 2. Давати поради, вказівки або настанови кому-небудь зробити щось; пропонувати. 3. Знайомити з кимось, представляти кому-небудь когось, називаючи його.

РЕКОНВАЛЕСЦЕ́НТ, а, *ч.*, *мед.* Людина, яка ще не одужала остаточно, але вже не має яскраво виявлених клінічних ознак хвороби.

РЕКОНВАЛЕСЦЕ́НЦІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Період одужання від будь-якої хвороби після зникнення її яскраво виявлених клінічних ознак.

РЕКОНВЕ́РСІЯ, ї, *ж.*, *екон.* Переведення економіки країни після закінчення війни на виробництво продукції мирного часу. *Реконверсія підприємства.*

РЕКОНКІ́СТА, и, *ж.*, *іст.* У VIII—XV ст. — відвоювання корінним населенням Піренейського півострова територій, захоплених маврами.

РЕКОНСТРУ́КЦІЯ, ї, *ж.* 1. Перебудова, переобладнання чого-небудь з метою вдосконалення. *Реконструкція будинку.* 2. Відтворення, відновлення первісного вигляду чого-небудь за рештками або описами.

Реконструйо́ваний, а, е. *Реконструйований будинок.*

Реконструкти́вний, а, е. *Реконструктивний процес.*

Реконструюва́ння, я, *с.*

Реконструюва́ти, юю, юєш. 1. Здійснювати реконструкцію (у 1 знач.); відтворювати, відновлювати первісний вигляд чого-небудь за рештками або описами.

РЕКО́РД, у, *ч.* 1. Найвище досягнення, здобуте в чому-небудь. 2. *перен.*, *розм.*

Найвищий ступінь вияву чого-небудь. *Книга рекордів Гіннесса.*

Рекорди́зм, у, *ч.* Надмірне прагнення встановлювати рекорди (у 1 знач.), викликане нездоровою конкуренцією.

Рекорди́ст, а, *ч.* 1. Той, хто досягає найвищих показників у чому-небудь. 2. Свійська тварина, що дає найкращі показники тих своїх якостей, які використовуються в господарстві.

Рекорди́стський, а, е. Що стос. рекордиста й рекордизму.

Реко́рдний, а, е. *Рекордний результат.*

Реко́рдно.

РЕКО́РДЕР, а, *ч.* 1. Пристрій у звукозаписувальному апараті для механічного запису звуку на грамофонних платівках. 2. Індикатор корабельної та берегової гідролокаційної станції, який використовують для запису на папері сигналів, що надійшли.

РЕКОРДСМЕ́Н, а, *ч.* Спортсмен, який установив рекорд (у 1 знач.), досяг найвищих результатів у змаганнях з того чи іншого виду спорту.

Рекордсме́нка, и, *ж.*

Рекордсме́нський, а, е.

РЕКРЕА́НТ, а, *ч., мед.* Той, хто проходить або пройшов рекреацію (у 2 знач.), потребує її.

РЕКРЕАТИ́ВНИЙ, а, е, *заст.* Який містить у собі елементи розважання, цікавості.

РЕКРЕА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *заст.* Канікули; перерва між уроками, лекціями. 2. Приміщення для відпочинку в навчальних установах. 3. *мед.* Відпочинок, відновлювання фізичних і духовних сил людини, затрачених у процесі праці.

Рекреаці́йний, а, е. *Рекреаційні приміщення. Рекреаційний потенціал Криму. Рекреаційна зона. Рекреаційні ресурси. Рекреаційні послуги* (у 2 знач.).

РЕКРЕДИТИ́В, у, *ч., спец.* 1. Відклична грамота уряду своєму дипломатичному представникові в іншій державі. 2. Документ про припинення акредитиву.

РЕКРИСТАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж., фіз.* Процес зміни кристалічного стану речовин під впливом різних фізичних факторів, але без розплавлення чи розчинення тіла.

Рекристалізаці́йний, а, е. *Рекристалізаційний процес.*

РЕКТА́ЛЬНИЙ, а, е, *мед.* Що стос. прямої кишки. *Ректальне обстеження.*

РЕКТИФІКА́Т, у, *ч., спец.* Ректифікований спирт.

РЕКТИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* Розділення рідких сумішей на складові частини шляхом перегону; очищення спирту та інших легкокиплячих рідин від домішок у спеціальних перегінних апаратах.

Ректифіка́тор, а, *ч.* Апарат для ректифікації чого-небудь.

Ректифікаці́йний, а, е. *Ректифікаційний процес.*

Ректифіко́ваний, а, е. *Ректифікований спирт.*

Ректифікува́ння, я, *с.*

Ректифікува́ти, у́ю, у́єш. Піддавати ректифікації.

РЕ́КТОР, а, *ч.* 1. Особа, яка очолює вищий навчальний заклад. 2. Особа, яка очолює духовний навчальний заклад.

Ректора́т, у, *ч.* 1. Адміністративно-навчальне управління вищого навчального закладу, підпорядковане ректорові. 2. Приміщення цього управління.

Ре́кторство, а, *с.*

Ре́кторський, а, е. *Ректорський кабінет.*

РЕКТОСКО́П, а, *ч., мед.* Прилад з оптичною й освітлювальною системами, що його використовують у ректоскопії.

Ректоскопі́чний, а, е. *Ректоскопічне дослідження.*

Ректоскопі́я, ї, *ж.* Огляд внутрішньої поверхні й порожнини прямої кишки за допомогою ректоскопа.

РЕКУЛЬТИВА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* Оброблення під ріллю земельних площ, використовуваних раніше в інших галузях господарства.

Рекультиво́ваний, а, е.

Рекультивува́ння, я, *с.*

Рекультивува́ти, у́ю, у́єш. Проводити рекультивацію.

РЕКУПЕРА́ЦІЯ, ї, *ж., техн.* Уловлювання та повернення теплової енергії, газу і т. ін., що були використані під час робочого процесу, для повторного використання їх у цьому процесі.

Рекуперати́вний, а, е. *Рекуперативне гальмування.*

Рекупера́тор, а, *ч., техн.* Апарат для рекуперації.

Рекупера́торник, а, *ч.* Фахівець із рекуперації.

Рекупера́торниця, і, *ж.*

Рекуперува́ти, у́ю, у́єш. Піддавати рекуперації.

РЕКУРЕ́НТНИЙ, а, е, *мат.* Який дає змогу знайти значення якоїсь величини за допомогою раніше знайдених інших значень тієї самої величини. *Рекурентна формула. Рекурентний метод.*

РЕКУРСИ́ВНИЙ, а, е, *мат.* Такий, значення якого для даного аргументу розраховуються за допомогою значень для попередніх аргументів. *Рекурсивна функція.*

РЕЛАКСА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *фіз.* Поступовий перехід фізичної системи з нерівноважного стану, спричиненого зовнішніми впливами, у рівноважний. *Магнітна релаксація. Електрична релаксація.* 2. У медицині — а) розслаблення скелетної мускулатури; б) зняття психічної напруги. 3. Стан спокою, розслаблення, що виникає в результаті зняття напруги.

Рела́кс, у, *ч.* Те саме, що **релакса́ція** (у 3 знач.)

Релакса́нт, у, *ч., мед.* Лікарський засіб, що викликає релаксацію.

Релакса́тор, а, *ч., фіз.* Релаксаційний генератор.

Релаксаці́йний, а, е, *спец.* Пов'язаний з релаксацією. *Релаксаційна здатність організму. Релаксаційний генератор.*

РЕЛАКСИ́Н, у, *ч., біол.* Гормон ссавців та людини, що його виробляють яєчники та плацента.

РЕЛЕ́, *невідм., с.* Автоматичний пристрій, що замикає й розмикає електричне коло за певних умов, на які він має реагувати. *Реле часу.*

РЕЛЕВА́НТНИЙ, а, е. 1. Важливий, істотний. 2. *лінгв.* Який сприяє розрізненню мовних одиниць.

РЕЛЕВА́НТНІСТЬ, ності, *ж.* 1. Властивість зі знач. **релева́нтний** (у 1, 2 знач.). 2. *інформ.* Значеннєва відповідність між інформаційним запитом та отриманим повідомленням.

РЕЛІ́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Сукупність духовних уявлень, в основі яких лежить віра в існування бога або богів, у надприродні сили; та чи інша віра; віросповідання. *Християнська релігія. Мусульманська релігія.* 2. *перен.* Те, що наслідують, чому поклоняються.

Релігі́йний, а, е. 1. Що стос. релігії. *Релігійні традиції. Релігійний фанатизм*; який ґрунтується на релігії, пройнятий нею. 2. Який вірить у бога; віруючий, богомільний.

Релігі́йність, ності, *ж.* Віра в бога.

РЕЛІКВА́РІЙ, ю, *ч.* Місце для зберігання реліквій.

РЕЛІ́КВІЯ, ї, *ж.* 1. *перев. мн.* Предмети релігійного поклоніння. 2. Річ, яку особливо шанують і зберігають як пам'ять про минуле.

Реліквійний, а, е. *Реліквійний експонат.*

РЕЛІ́КТ, а, *ч.* Організм, предмет або явище, що збереглися як залишок давніх епох.

Релі́ктовий, а, е. *Реліктова форма. Реліктове випромінювання.*

РЕЛЬЄФ, у, *ч.* 1. *спец.* Скульптурний витвір з випуклим або заглибленим зображенням на площині. 2. Сукупність нерівностей на земній поверхні. 3. *перен.* Те, що помітно вирізняється з однорідних предметів, явищ.

Рельєфний, а, е. 1. Який виступає над поверхнею; опуклий. *Рельєфний орнамент. Рельєфна карта.* 2. *перен.* Чітко окреслений, яскраво виражений; виразний. *Рельєфний портрет.*

Рельєфність, ності, *ж.*

РЕЛЯТИВІЗМ, у, *ч.* Принцип відносності та умовності людських знань, що заперечує можливість об'єктивного пізнання світу.

Релятивіст, а, *ч.*

Релятивістичний, а, е.

Релятивістський, а, е. 1. *філос.* Що стос. релятивіста та релятивізму. 2. *фіз.* Який належить до явищ, що розглядаються на основі теорії відносності. *Релятивістський ефект швидкості. Релятивістська космологія. Релятивістська механіка.*

РЕЛЯТИВНИЙ, а, е, *книжн.* Який визначається, встановлюється у порівнянні, зіставленні з чим-небудь іншим; відносний.

Релятивність, ності, *ж.*

РЕЛЯЦІЙНИЙ, а, е, *книжн.* Який виражає відношення, пов'язаний з вираженням відношення. *Реляційні зв'язки.*

Реляційність, ності, *ж.*

РЕЛЯЦІЯ, ї, *ж.*, *заст.* 1. Письмове повідомлення про хід бойових дій війська; узагалі повідомлення про які-небудь події, факти. 2. Опис бойового подвигу однієї особи або всієї військової частини для представлення їх до нагороди.

РЕМА, и, *ж.*, *лінгв.* Один з двох основних компонентів висловлювання — те нове, про що повідомляється в реченні; протилежне — тема.

РЕМАНЕНТ, у, *ч.* 1. *перев. с. г.* Сукупність предметів, необхідних для якої-небудь галузі діяльності; інвентар. *Садовий реманент.* 2. *рідко.* Список якого-небудь майна.

Реманентний, а, е.

РЕМАРКА, и, *ж.* 1. Авторська примітка в тексті п'єси, що містить стислу характеристику обставин дії, зовнішності та поведінки дійових осіб. 2. Узагалі примітка чи зауваження кого-небудь. 3. *лінгв.* Спеціальна позначка у словнику, що містить у собі граматичну, стилістичну і т. ін. характеристику слова.

РЕМАРКЕТИНГ, а, *ч.* Повторне здійснення заходів маркетингу у випадку зниження попиту на товар.

РЕМЕДІУМ, у, *ч.*, *спец.* Межа допустимого відхилення ваги та проби монети від законної норми, встановлюваної державою.

РЕМЕЙК, а, *ч.* 1. Нова, виправлена або відновлена версія старого фільму, спектаклю, музичного запису тощо. 2. Використання у мистецькому творі мотивів, тем творів минулих років, перенесених в інший час, перетворених на іншу форму. 3. Повернення давніх елементів моди, правил етикету, звичаїв, що вже вийшли з моди. 4. Випуск нового виробу, товару з використанням «старих» ідей, що вже зустрічалися раніше.

РЕМІГРАНТ, а, *ч.* Особа, що повертається на батьківщину.

РЕМІЗ, у, *ч.* 1. *фін.* Сплата грошей виписуванням переказного векселя на одержувача. 2. *спорт.* У фехтуванні — попереджувальний удар. 3. У деяких картярських іграх — недобір установленого числа взяток.

РЕМІКС, у, *ч.* Нове використання або нове оброблення відомої пісні.

РЕМІНГТОН, а, *ч.* Друкарська машинка особливої системи.

РЕМІНІСЦЕНЦІЯ, ї, *ж.*, *книжн.* 1. Невиразний спогад, відгомін якоїсь події або враження. 2. Відгомін у художньому творі якихось мотивів, образів, деталей тощо із широко відомого твору іншого автора; мелодії якогось іншого музичного твору. 3. *психол.* Поліпшення відтворення запам'ятовуваного матеріалу, яке спостерігається через деякий час після його заучування.

РЕМІТЕНТ, а, *ч.*, *фін.* Особа, на яку виписано вексель (тратту) і якій має бути сплачена певна сума грошей за цим векселем.

РЕМІТУВАТИ, ую, уєш, *фін.* Пересилати кредиторові тратти, чеки, телеграфні перекази, виписані в іноземній валюті, у рахунок погашення боргу.

Ремітований, а, е.

Ремітування, я, *с.*

РЕМОНТ, у, *ч.* 1. Виправлення пошкоджень, усунення дефектів, поломів, лагодження чого-небудь. *Капітальний ремонт.* 2. *сад.* Підсаджування молодих рослин замість загиблих. *Ремонт саду.* 3. *с. г.* Систематична заміна молодняком тварин, які вибувають з господарства, як необхідна умова відтворення стада. 4. *заст.* Поповнення поголів'я коней у війську.

Ремонтний, а, е. 1. *Ремонтні роботи* (у 1 знач.). 2. *Ремонтний молодняк* (у 3 знач.).

Ремонтник, а, *ч.* Той, хто займається ремонтом (у 1 знач.).

Ремонтниця, і, *ж.*

Ремонтований, а, е. *Ремонтований одяг.*

Ремонтування, я, *с.* *Ремонтування стада.*

Ремонтувати, ую, уєш. 1. Виправляти пошкодження, усувати дефекти, поломки, лагодити що-небудь. 2. Здійснювати ремонт (у 2 знач.). 3. Систематично замінювати молодняком тварин, які вибувають з господарства, для відтворення стада.

РЕМОНТАНТНИЙ, а, е, *сад.* Здатний до кількаразового цвітіння і плодоносіння протягом одного вегетаційного періоду.

Ремонтантність, ності, *ж.*

РЕНАТА, и, *ж.*, *друк.* Гарнітура шрифтів, яка своїм малюнком наближається до латинської гарнітури.

РЕНАТУРАЛІЗАЦІЯ, ї, *ж.*, *юр.* Відновлення в правах громадянства певної країни осіб, які з певних причин утратили їх.

Ренатуралізований, а, е.

РЕНГЛОТА, *див.* **ренклод.**

РЕНЕГАТ, а, *ч.* 1. Той, хто поступився своїми переконаннями і перейшов у табір противників; зрадник. 2. Людина, яка зреклася своїх релігійних переконань, свого віросповідання; відступник.

Ренегатка, и, *ж.*

Ренегатство, а, *с.* 1. Відмовлення від своїх переконань і перехід у табір противників; зрадництво. 2. Зречення своїх релігійних переконань, свого віросповідання.

Ренегатствувати, ую, уєш. 1. Поступатися своїми переконаннями, переходити в табір противників. 2. Зрікатися своїх релігійних переконань, свого віросповідання.

Ренегатський, а, е. *Ренегатські ідеї.*

РЕНЕСАНС, у, *ч.* 1. Період культурного розквіту в ряді країн Європи, що змінив Середньовіччя у XIV—XVI ст.; Відродження. *перен.* Узагалі розквіт, піднесення чого-небудь, що було в стані занепаду. 2. Архітектурний стиль епохи Відродження, який змінив готичний і сприйняв елементи греко-римської архітектури з великою кількістю рельєфних прикрас.

Ренесансний, а, е. *Ренесансний будинок.*

РЕНЕТ, *див.* **ранет.**

РЕНІЙ, ю, *ч.* Хімічний елемент — твердий, але пластичний, сріблястого кольору метал.

РЕНІН, у, *ч.*, *біол.* Фермент, що утворюється в нирках хребетних тварин та людини й бере участь у регуляції артеріального тиску крові.

РЕ́НКІНГ, у, *ч.*, *екон.* Ранжування суб'єктів оцінки, рейтинг (у 2 знач.) за значенням одного показника.

РЕНКЛО́Д, у, *ч.*, **РЕНГЛО́ТА**, и, *ж.* Група сортів сливи з круглими, звичайно жовтими або зеленими, плодами.

РЕНОВА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *екон.* Оновлення основних виробничих фондів, що вибувають унаслідок фізичного або морального зношування.

РЕНОМЕ́, *невідм.*, *с.* Громадська думка, що закріпилася за ким-небудь; репутація.

РЕНО́НС, у, *ч.* У картярській грі — відсутність карти якої-небудь масті у гравця.

РЕ́НТА, и, *ж.*, *екон.* Дохід із капіталу, землі або майна, який власники одержують регулярно, не займаючись підприємницькою діяльністю. *Абсолютна рента. Державна рента. Земельна рента. Диференціальна рента.* 2. Щорічна грошова виплата тому, хто застрахувався.

Ре́нтний, а, е. *Рентний фонд. Рентний платіж.*

РЕНТА́БЕЛЬНИЙ, а, е, *екон.* Який виправдовує затрати, дає прибутки; прибутковий, доцільний. *Рентабельне господарство.*

Рента́бельність, ності, *ж.* *Рентабельність виробництва.*

Рента́бельно. *Працювати рентабельно.*

РЕНТГЕ́Н, *ч.* 1. *род.* у. Те саме, що **рентге́нівське промі́ння**; знімок, зроблений у результаті просвічування цим промінням. 2. *род.* а. Апарат для просвічування цим промінням. 3. *род.* у. Одиниця дози (кількості) рентгенівського проміння або гамма-проміння.

Рентге́нівський, а, е. Пов'язаний із застосуванням рентгену (у 1 знач.). *Рентгенівський кабінет. Рентгенівське проміння. Рентгенівський аналіз. Рентгенівська трубка. Рентгенівські спектри. Рентгенівська астрономія.*

Рентгеніза́ція, ї, *ж.* Просвічування з метою виявлення змін і дефектів у чому-небудь або опромінювання кого-небудь рентгенівським промінням з лікувальною метою.

Рентгенізо́ваний, а, е.

Рентгенізува́ти, у́ю, у́єш. Піддавати рентгенізації.

РЕНТГЕ́НІВСЬКЕ промі́ння — невидиме проміння, що является короткими електромагнітними хвилями, здатними проникати через непрозорі предмети.

РЕНТГЕ́Н..., **РЕНТГЕНО...** Перша частина складних слів, що відповідає слову «рентгенівський».

РЕНТГЕНОГРА́МА, и, *ж.* Зображення на рентгенівській плівці, утворене внаслідок дії на неї рентгенівського проміння, що пройшло крізь досліджуваний об'єкт.

РЕНТГЕНОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Метод дослідження речовини або організму за допомогою рентгенівського проміння.

Рентгено́граф, а, *ч.* Фахівець із рентгенографії.

Рентгенографі́чний, а, е. *Рентгенографічні дослідження.*

РЕНТГЕНОДЕФЕКТОСКОПІ́Я, ї, *ж.*, *спец.* Метод для виявлення раковин, тріщин, ліквацційних домішок у виливаних та зварних виробах шляхом аналізу поглинання рентгенівського проміння, що проходить крізь контрольований матеріал.

Рентгенодефектоскопі́чний, а, е.

РЕНТГЕНОДІАГНО́СТИКА, и, *ж.* Розпізнавання захворювань тканин або органів людини чи тварини за допомогою рентгенівського проміння.

Рентгенодіагности́чний, а, е.

РЕНТГЕНОКІМОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Метод функціонального рентгенологічного дослідження людини чи тварини.

Рентгенокімо́граф, а, *ч.* Фахівець із рентгенокімографії.

Рентгенокімографі́чний, а, е.

РЕНТГЕНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про рентгенівське проміння та його застосування з діагностичною й лікувальною метою.

Рентгено́лог, а, *ч.*

Рентгенологі́чний, а, е. *Рентгенологічний метод діагностики.*

РЕНТГЕНО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання кількості рентгенівського або гамма-випромінювання, що її поглинає речовина, або потужності дози.

РЕНТГЕНОРАДІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Вивчення та використання дії рентгенівського й радіоактивного випромінювання на живі організми.

Рентгенокардіологі́чний, а, е. *Рентгенокардіологічне дослідження.*

РЕНТГЕНОСКОПІ́Я, ї, *ж.* 1. Просвічування органа або частини тіла людини чи тварини рентгенівським промінням з метою виявлення їх захворювання. 2. Просвічування рентгенівським промінням металевих виробів для виявлення їх внутрішніх дефектів.

Рентгеноскопі́чний, а, е. *Рентгеноскопічний знімок.*

РЕНТГЕНОСПЕКТРОСКОПІ́Я, ї, *ж.*, *фіз.* Учення про спектри рентгенівського проміння та методи дослідження речовини за цими спектрами.

Рентгеноспектра́льний, а, е. *Рентгеноспектральний аналіз.*

РЕНТГЕНОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Лікування рентгенівським промінням.

РЕНТГЕНОТЕ́ХНІКА, и, *ж.* Засоби і методи одержання рентгенівського проміння й принципи застосування його в медицині, біології та інших галузях науки й техніки.

Рентгенотехні́чний, а, е.

РЕ́НТИНГ, у, *ч.*, *спец.* Короткотермінова оренда машин та обладнання, звичайно без права їх наступного викупу орендарем.

РЕОБА́ЗА, и, *ж.*, *біол.* Найменша сила постійного електричного струму, що викликає збудження в живих тканинах.

РЕОБІО́НТИ, ів, *мн.* (*одн.* **реобіо́нт**, а, *ч.*). Водні організми, що живуть у проточних водоймах.

РЕОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Метод вивчення кровообігу за допомогою графічної реєстрації коливань опору частин тіла змінному струмові звукової або надзвукової частоти.

РЕОЛО́ГІЯ, ї, *ж.*, *фіз.* Наука про плинність і деформацію суцільних середовищ, які відзначаються пластичністю.

Реологі́чний, а, е. *Реологічні властивості.*

РЕО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання витрати газів.

РЕОРГАНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Перебудова, перетворення, зміна структури, форми організації, управління і т. ін. *Реорганізація підприємства. Реорганізація комп'ютерної бази даних.*

Реорганіза́тор, а, *ч.* Той, хто займається реорганізацією.

Реорганізаці́йний, а, е. *Реорганізаційний період.*

Реорганізо́ваний, а, е. *Реорганізоване підприємство.*

Реорганізо́вувати, ую, уєш, **реорганізува́ти**, ую, уєш. Перебудовувати, перетворювати, змінювати структуру, форму організації, управління і т. ін.; перетворювати що-небудь у щось з метою поліпшення.

РЕОСТА́Т, а, *ч.* Електричний прилад, яким регулюють струм або напругу в електричному колі.

Реоста́тний, а, е.

РЕОТРОПІ́ЗМ, у, *ч.*, *біол.* Здатність деяких водних рослин набувати певного положення відносно течії води.

РЕОФІ́ЛИ, ів, *мн.* (*одн.* **реофіл**, а, *ч.*). Тварини, що пристосувалися до життя в проточних водах.

Реофі́льний, а, е.

РЕОХО́РД, а, *ч.*, *ел.* Прилад, за допомогою якого вимірюють електричні опори провідників струму.

РЕП, у, *ч.*, *муз.* Ритмічна музика, під яку виконується римований речитатив; який має ознаки такого стилю.

РЕПАРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *політ.* У міжнародному праві — повне або часткове відшкодування збитків, завданих державі, що перемогла у війні, за рахунок переможеної держави, яка розв'язала війну. 2. *біол.* У генетиці — відновлення біологічних об'єктів від пошкоджень, викликаних іонізувальним випромінюванням, або ультрафіолетовими променями.

Репараці́йний, а, е. *Репараційні платежі* (у 1 знач.).

РЕПАТРІА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Повернення емігрантів на батьківщину з поновленням їх у правах громадянства. 2. Повернення на батьківщину військовополонених і цивільних осіб, що опинилися за межами своєї країни внаслідок війни.

Репатріа́нт, а, *ч.* Той, хто повертається на батьківщину згідно з репатріацією.

Репатріа́нтка, и, *ж.*

Репатріаці́йний, а, е.

Репатрійо́ваний, а, е.

Репатріюва́ти, юю, юєш. Проводити репатріацію.

РЕПЕЛЕ́НТИ, ів, *мн.* (*одн.* **репеле́нт**, у, *ч.*), *хім.* Хімічні препарати для відлякування шкідливих комах, тварин і птахів від рослин, тварин і людей.

Репеле́нтний, а, е. *Репелентні властивості.*

РЕ́ПЕ́Р, а, *ч.* 1. *геод.* Закріплений на місцевості знак у вигляді стовпчика, рейки і т. ін., що позначає висоту над рівнем моря, визначену нівелюванням. 2. *військ.* Допоміжна точка, за допомогою якої здійснюється пристрілювання гармат з подальшим перенесенням вогню на ціль. 3. *мат.* Сукупність узятих у певному порядку трьох (двох) векторів із загальним початком у просторі (на площині), які не лежать в одній площині.

Ре́пе́рний, а, е.

РЕПЕРТУА́Р, у, *ч.* 1. Сукупність творів, що виконуються в театрі, на концертній естраді і т. ін. *Репертуар театру.* 2. Коло ролей, номерів, музичних, літературних творів, які виконуються ким-небудь; *перен.*, *розм.* Запас, наявність чого-небудь.

Репертуа́рний, а, е. *Репертуарний відділ.*

РЕПЕРФОРА́ТОР, а, *ч.* Прилад, що його використовують на телеграфній станції для пробивання отворів у паперовій стрічці відповідно до телеграфного коду, який надходить від телеграфного передавача.

Реперфора́торний, а, е.

РЕПЕТИ́Р, а, *ч.* Механізм у старовинному годиннику, що відбиває час, а також сам годинник з таким механізмом.

РЕПЕТИ́РУВАТИ, ую, уєш. 1. Розучувати що-небудь, готуючись до публічного виступу; проводити репетицію (у 1 знач.). 2. Проводячи додаткові заняття з ким-небудь, допомагати йому засвоїти необхідні знання.

Репети́руваний, а, е.

Репети́рування, я, *с.*

РЕПЕТИ́ТОР, а, *ч.* 1. Той, хто проводить додаткові заняття з ким-небудь, допомагаючи йому засвоїти необхідні знання. 2. Той, хто проводить репетицію, переважно у театрі.

Репети́торка, и, *ж.*

Репети́торство, а, *с.*

Репети́торський, а, е. *Репетиторські заняття.*

РЕПЕТИ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Розучування або пробне виконання спектаклю, п'єси і т. ін. як основна форма підготовки театрального колективу чи окремого актора до виступів; попереднє пробне виконання чого-небудь. *Генеральна репетиція.* 2. *перен.* Яка-небудь подія, що є провісником майбутнього, ніби підготовкою до нього.

Репетиці́йний, а, е. *Репетиційна робота* (у 1 знач.).

РЕПЛАНТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Зворотне пересадження органа або тканини в організм; метод відновлення зубів, які раніше не піддавалися лікуванню й видалялись. *Реплантація зуба.*

Репланто́ваний, а, е. *Реплантований зуб.*

РЕ́ПЛІКА, и, *ж.* 1. Коротке висловлювання, зауваження одного співрозмовника іншому з нагоди чого-небудь. 2. Відповідь або заперечення, зауваження однієї дійової особи іншій у сценічному діалозі. 3. *юр.* Заперечення сторони на судовому процесі. 4. *муз.* Повторення музичної фрази іншим голосом чи інструментом або в іншій тональності. 5. *жив.* Авторське повторення твору.

РЕПЛІКА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *біол.* Подвоювання молекули ДНК за участю спеціальних ферментів.

Реплікаці́йний, а, е.

Реплікува́ти, у́ю, у́єш.

РЕПОЗИ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Вправлення зміщеного уламка кістки при переломі.

РЕПО́РТ, у, *ч.* 1. *фін.* Термінова угода, за якою власник цінних паперів продає їх банкові з умовою про їх викуп через певний термін за новою, вищою ціною; різниця між ціною різночасових купівлі й зворотного продажу цінних паперів. 2. *бухг.* Перенесення суми з однієї сторінки документа на іншу.

Репо́ртний, а, е.

РЕПОРТА́Ж, у, *ч.* Інформація, повідомлення, розповідь про поточні події, що публікуються в періодичній пресі або транслюються по радіо і телебаченню; жанр газетно-журнальної публіцистики.

Репорта́жний, а, е.

РЕПОРТЕ́Р, а, *ч.* Співробітник газети, радіо, телебачення і т. ін., який пише репортажі про факти повсякденного життя.

Репорте́рка, и, *ж.*

Репорте́рство, а, *с.*

Репорте́рський, а, е.

РЕПРЕЗЕНТУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *книжн.* 1. Бути представником кого-, чогонебудь і від когось, чогось; представляти. 2. Рекомендувати кого-небудь, називаючи його, знайомлячи з ним.

Репрезента́нт, а, *ч.*, *книжн.* Представник кого-, чого-небудь.

Репрезента́нтка, и, *ж.*

Репрезентати́вний, а, е. *Репрезентативна функція. Репрезентативний басейн.*

Репрезентати́вність, ності, *ж.* *Репрезентативність відомостей.*

Репрезенто́ваний, а, е. *Репрезентоване видання.*

РЕПРЕСА́ЛІЇ, ій, *мн.* (*одн.* **репреса́лія**, ї, *ж.*). У міжнародному праві — примусові заходи, що застосовуються однією державою у відповідь на неправомірні дії іншої держави з метою змусити припинити ці дії й прийняти запропоновані їй вимоги.

РЕПРЕ́СІЯ, ї, *ж.* Захід державного примусу, покарання. *Жорстокі репресії. Політичні репресії. Масові репресії.*

Репреси́вний, а, е. *Репресивні заходи. Репресивна політика.*

Репреси́вність, ності, *ж.*

Репресо́ваний, а, е. *Репресований письменник.*

Репресува́ти, у́ю, у́єш. Піддавати репресії, репресіям.

РЕПРИВАТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Повернення до приватної власності раніше націоналізованого майна.

Реприватизо́ваний, а, е. *Реприватизоване підприємство.*

Реприватизува́ти, у́ю, у́єш.

РЕПРИ́ЗА, и, *ж.*, *спец.* 1. Короткий вставний номер-жарт, який виконують актори розмовного жанру в цирку і на естраді. 2. Повторення одного з розділів музичного твору. 3. У фехтуванні — повторний удар.

Репри́зний, а, е.

Репри́зність, ності, *ж.*

РЕПРИ́НТ, а, *ч.* 1. Стереотипне видання, як правило із збереженням поліграфічного й художнього оформлення. 2. Окремий відбиток частини якого-небудь видання, оформленої у вигляді самостійного твору.

Репри́нтний, а, е. *Репринтне видання.*

РЕПРОГРА́ФІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Загальна назва процесів копіювання документів.

РЕПРОДУ́КЦІЯ, ї, *ж.* 1. Фотографічне або поліграфічне відтворення зображень друкованого тексту, творів живопису, карт, фотознімків і т. ін. 2. Картина, малюнок, фотознімок, креслення і т. ін., відтворені поліграфічним способом. *Репродукції з творів образотворчого мистецтва.* 3. *психол.* Психологічний процес відтворення запам'ятованого. 4. *біол.* Відтворення, розмноження рослин і тварин. *Систематична репродукція.* 5. *екон.* Те саме, що відтворення.

Репродуко́ваний, а, е.

Репродукти́вний, а, е. *Репродуктивний процес. Репродуктивна здатність організму* (у 3, 4 знач.).

Репродуку́вання, я, *с.*

Репродукува́ти, у́ю, у́єш. 1. *друк.*, *фот.* Робити репродукцію (у 1, 2 знач.). 2. *психол.* Відновлювати, відтворювати те, що збереглось у пам'яті. 3. *біол.* Відтворювати, розмножувати рослини і тварин.

Репродукці́йний, а, е. *Репродукційні фотоплівки* (у 1 знач.). *Репродукційний процес* (у 3—5 знач.).

РЕПС, у, *ч.* Цупка вовняна, бавовняна або шовкова тканина у дрібний рубчик. *Репс декоративний.*

Ре́псовий, а, е. *Репсова тканина.*

РЕПТИ́ЛІЯ, ї, *ж.* 1. *зоол.* Плазун. 2. *перен.*, *зневажл.* Особа, яка відзначається угодовством або плазуванням перед вищими за рангом людьми.

Репти́льний, а, е, *зневажл. Рептильна людина.*

РЕПУТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Громадська думка про кого, що-небудь.

РЕСИ́ВЕР, а, *ч.*, *техн.* 1. Резервуар для нагромадження пари або газів з метою подачі їх куди-небудь. 2. Пристрій для відтворення та перетворення сигналів різної фізичної природи, що надходять на який-небудь прилад, приймач. *Ресивер музичного центру.*

РЕСКО́НТРО, *невідм.*, *с.* Бухгалтерська книга для допоміжного обліку розрахунків з різними організаціями та особами.

РЕСКРИ́ПТ, у, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — письмова відповідь імператора на подане йому для розв'язання питання, що мала силу закону. 2. У Західній Європі — акт монарха в деяких справах, що потребують його затвердження.

РЕСО́РА, и, *ж.* Пружна частина підвіски між віссю і кузовом вагона, машини, воза і т. ін., призначена для пом'якшення ударів під час їзди. *Пружинна ресора.*

Ресо́рний, а, е. *Ресорна втулка. Ресорна сталь.*

Ресо́рник, а, *ч.* Той, хто виготовляє ресори.

РЕСО́РБЦІЯ, ї, *ж.*, *біол.* Проникнення речовин в організм тварин і людини через поверхню шкіри, слизові оболонки, клітинні мембрани шляхом дифузії.

РЕСПЕ́КТ, у, *ч.* Повага, шана.

Респекта́бельний, а, е. Поважний, солідний.

Респекта́бельність, ності, *ж.*

РЕСПІРА́ТОР, а, *ч.* Прилад для індивідуального захисту органів дихання від пилу, отруйних випаровувань, газів і т. ін.

Респірато́рний, а, е. *Респіраторна аритмія. Респіраторна інфекція.*

РЕСПІРА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Процес газообміну в людини та тварини; дихання.

Респіраці́йний, а, е. *Респіраційна камера.*

РЕСПОНДЕ́НТ, а, *ч.* Той, хто відповідає на запитання анкети, опитування з метою вивчення громадської думки.

РЕСПУ́БЛІКА, и, *ж.* 1. Одна з форм державного правління, при якій верховні органи державної влади обираються на певний строк у тому чи іншому порядку. 2. Країна з такою формою правління.

Республіка́нець, нця, *ч.* 1. Прихильник республіки, республіканського устрою. 2. Член республіканської партії.

Республіка́нський, а, е. 1. Що стос. республіки. *Республіканське правління.* 2. Прикм. до **республіка́нець**. *Республіканська партія.*

РЕСТАВРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Відновлення в первісному вигляді творів мистецтва, будівель і т. ін., що були зруйновані, пошкоджені або спотворені при дальших переробках. *Реставрація меблів. Реставрація годинників.* 2. Відновлення політичного чи суспільного ладу, що історично віджив або був повалений революцією.

Реставра́тор, а, *ч.* 1. Фахівець з реставрації (у 1 знач.). 2. Прихильник реставрації (у 2 знач.). *Реставратор монархії.*

Реставра́торство, а, *с.* Робота реставратора (у 1 знач.).

Реставра́торський, а, е.

Реставраці́йний, а, е. *Реставраційні роботи. Реставраційна майстерня.*

Реставро́ваний, а, е. *Реставровані меблі.*

Реставрува́ння, я, *с.*

Реставрува́ти, у́ю, у́єш. 1. Проводити реставрацію (у 1 знач.). 2. Здійснювати реставрацію (у 2 знач.).

РЕСТА́НТ, у, *ч.* 1. *екон.* Лишок заборгованості на час складання балансу. 2. Неходовий товар або лишки.

РЕСТИТУ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *юр.* Повернення кожною зі сторін усього, що вона одержала за договором, який згодом визнано недійсним. 2. *юр.* Повернення за мирним договором майна, що було неправомірно вилучене, наприклад під час війни, однією державою з території іншої держави. 3. *біол.* Здатність живого організму відновлювати втрачені частини.

Реституці́йний, а, е.

РЕ́СТЛІНГ, у, *ч.* Професійна боротьба, в якій використовують прийоми класичної й вільної боротьби та дзюдо.

РЕСТОРА́Н, у, *ч.* Приміщення (звичайно з музикою, танцями), де подаються страви та напої.

Ресторан́ний, а, е. *Ресторанний оркестр. Ресторанний сервіс.*

Рестора́тор, а, *ч.* *Власник ресторану.*

РЕСТРИ́КЦІЯ, ї, *ж.* 1. *фін.* Застосування обмежень на що-небудь. 2. *екон.* Обмеження виробництва, продажу та експорту товарів з метою збільшити їхню верхню вартість і одержати вищий прибуток.

РЕСТРУКТУРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Заміна структури чого-небудь. *Реструктуризація зовнішнього боргу. Реструктуризація промислового підприємства.*

Реструктуро́ваний, а, е.

Реструктурува́ння, я, *с.*

Реструктурува́ти, у́ю, у́єш. Змінювати структуру, перебудовувати що-небудь. *Реструктурувати борги.*

РЕСУ́РС, у, *ч.* 1. Запаси чого-небудь, які можна використати в разі потреби. *Економічні ресурси. Місцеві ресурси. Ресурси вугілля. Природні ресурси. Фінансові ресурси. Трудові ресурси. Інформаційні ресурси.* 2. Засіб, можливість, якими можна скористатися в разі необхідності. *Залишився ресурс.* 3. Можливий термін експлуатації технічного приладу. *Ресурс двигуна.* 4. Логічні або фізичні засоби обчислювальної системи, які можуть бути надані обчислювальному процесу або користувачеві. *Ресурс пам'яті.*

Ресу́рсний, а, е. *Ресурсний потенціал України. Ресурсна база.*

РЕТАРДА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *літ.* Композиційний засіб, який полягає у штучному уповільненні розгортання сюжету, дії шляхом введення в художній твір вставних сцен та епізодів, описів природи і т. ін. 2. *біол.* Відставання в розвитку людини.

РЕТЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. *мед.* Затримування прорізування зуба за наявності його в лунці. 2. *психол.* Компонент пам'яті; збереження набутої інформації.

РЕТИКУЛОСАРКО́МА, и, *ж.*, *мед.* Злоякісна пухлина з ретикулярних клітин кісткового мозку, лімфатичних вузлів, мигдаликів, рідше внутрішніх органів, кісток.

РЕТИКУЛЯ́РНИЙ, а, е, *мед.* Який утворює кровотворні органи. *Ретикулярна тканина.*

РЕТИ́НА, и, *ж.*, *мед.* Світлочутлива оболонка ока; сітківка.

РЕТИНІ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запалення сітчастої оболонки (ретини) ока.

РЕТИНО́Л, у, *ч.* Жиророзчинний вітамін, необхідний для обміну речовин (вітамін А).

РЕТИНОПА́ТІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Ураження сітчастої оболонки ока при кисневому голодуванні та розладі живлення сітківки у зв'язку з судинними та обмінними порушеннями.

РЕТИРА́ДА, и, *ж.*, *заст.* 1. *військ.* Відступ. 2. *військ.* Укріплене місце в фортечних спорудах і на польових позиціях для оборони на випадок відступу. 3. *ірон.* Ухилення від рішучих дій. 4. Убиральня.

Ретира́дний, а, е. *Ретирадні місця* (у 1, 2 знач.).

РЕТИРУВА́ТИСЯ, у́юся, у́єшся. 1. *заст.* Відступати під час бойових дій. 2. *розм.*, *жарт.* Виходити звідкись, залишати попереднє місце.

РЕТО́РСІЯ, ї, *ж.*, *політ.* У міжнародному праві — обмежувальні заходи, застосовувані однією державою до іншої держави (або до її громадян) у відповідь на її несправедливі дії з метою домогтися припинення цих дій.

РЕТО́РТА, и, *ж.* 1. Скляна, фарфорова або металева лабораторна хімічна посудина грушоподібної форми з довгим носком, повернутим убік; використовується для перегону й розкладення речовини нагріванням. 2. Вогнетривка посудина різних форм, у яку вміщують матеріали при їх нагріванні в промислових печах.

Рето́ртний, а, е.

РЕТРАГЕ́НТ, а, *ч.* Особа, що викуповує закладені речі.

РЕТРАНСЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Проміжне приймання сигналів у системі радіомовного чи телевізійного зв'язку для підсилення їх і наступного передавання. *Ретрансляція телевізійної передачі.*

Ретранслюва́ти, ю́ю, ю́єш. Здійснювати ретрансляцію.

Ретрансля́тор, а, *ч.* Станція для здійснення ретрансляції.

Ретрансляці́йний, а, е. *Ретрансляційна антена.*

РЕТРАНШЕМЕ́НТ, у, *ч.*, *військ.*, *заст.* Військове укріплення, розміщене за головною позицією для підсилення внутрішньої оборони.

РЕТРА́ТА, и, *ж.*, *фін.* Поворотний переказний вексель, що пред'являється особою, яка оплатила опротестований вексель.

РЕТРИ́ВЕР, а, *ч.* Порода великих собак, призначених для полювання на піднятих на крило птахів; собака цієї породи.

РЕ́ТРО. 1. *невідм.*, *с.* Те, що відтворює старовину, моду давніх часів. 2. *прикм.* Старовинний, той, що стосується минулого. *Стиль ретро. Моделі ретро.*

РЕТРО... Перша частина складних слів, що має значення «належний до минулого».

РЕТРОАКТИ́ВНІСТЬ, ності, *ж.*, *юр.* Зворотна дія закону.

РЕТРОВІ́РУСИ, ів, *мн.* (*одн.* **ретрові́рус**, у, *ч.*). Родина РНК-містких вірусів, більшість з яких є онкогенними.

РЕТРОГРА́Д, а, *ч.*, *книжн.* Ворог прогресу, всього передового; реакціонер.

Ретрогра́дка, и, *ж.*

Ретрогра́дний, а, е. 1. Ворожий прогресові, всьому передовому; реакційний. 2. Спрямований назад, у протилежному до основного напрямку; зворотний; спрямований на розгляд того, що відбулося раніше.

Ретрогра́дність, ності, *ж.*

РЕТРО́МЕТР, а, *ч.* Прилад, що передає повідомлення на великі віддалі за допомогою світлових сигналів, промодульованих звуковими сигналами.

РЕТРОСПЕКТИ́ВА, и, *ж.* 1. *книжн.* Те саме, що **ретроспе́кція**. 2. Демонстрація кінофільмів, творів живопису тощо в часовій послідовності їх створення.

Ретроспекти́вний, а, е, *книжн.* Який містить у собі розгляд минулих подій; звернений у минуле. *Ретроспективний показ.*

РЕТРОСПЕ́КЦІЯ, ї, *ж.*, *книжн.* Погляд у минуле, аналіз минулих подій, вражень і т. ін.

РЕТУ́Р, у, *ч.*, *фін.* Те саме, що **ретра́та**.

Рету́рний, а, е.

РЕ́ТУШ, і, *ж.* 1. *фот.* Виправлення, підмальовування картин, фотознімків і т. ін. олівцями, фарбами або зішкрібанням чи хімічним обробленням. 2. *археол.* Оброблення каменя сколюванням.

Ретуше́р, а, *ч.*

Ретуше́рський, а, е.

Ретушо́ваний, а, е. *Ретушований портрет.*

Ретушува́льний, а, е. *Ретушувальна фарба.*

Ретушува́ння, я, *с.*

Ретушува́ти, у́ю, у́єш. Піддавати щонебудь ретуші.

РЕУТИЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Повторне використання рослинами раніше засвоєних мінеральних речовин.

Реутилізаці́йний, а, е.

РЕФА́КЦІЯ, ї, *ж.*, *фін.* 1. Знижка з оптової ціни або ваги товарів, якість яких нижча від передбаченої договором. 2. Знижка з тарифу, що надається вантажовідправникові за відправлення великої кількості вантажу.

РЕФЕРА́Т, у, *ч.* 1. Короткий усний або письмовий виклад наукової праці, результатів наукового дослідження, змісту книги і т. ін. 2. Доповідь на будь-яку тему, написана, зроблена на основі критичного огляду літературних та інших джерел.

Реферати́вний, а, е. *Реферативні журнали.*

Рефера́тний, а, е.

Рефeróваний, а, е.

Реферува́ння[1], я, *с.* *Реферування книг і журналів.*

Реферува́ти[1], у́ю, у́єш. Робити реферат, короткий виклад чого-небудь.

РЕФЕРЕ́НДУМ, у, *ч.* Всенародне опитування з найважливіших питань державного життя. *Всеукраїнський референдум. Місцевий референдум.*

РЕФЕРЕ́НТ, а, *ч.* 1. Особа, яка складає або читає де-небудь реферат. 2. Службова особа, що є доповідачем, консультантом з певних питань. 3. *лінгв.* Конкретний предмет, якого стосується мовний знак.

Рефере́нтський, а, е.

РЕФЕРЕ́НТНІСТЬ, ності, *ж.*, *психол.* Залежність суб'єкта від інших людей або групи, що виявляється в запозиченні їх ставлення до певного об'єкта, цінностей, цілей.

РЕФЕРЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. Довідка, відгук про колишню службу, роботу. 2. Довідка про платоспроможність певної фірми чи особи. 3. *лінгв.* Відношення між референтом (у 3 знач.) і мовним знаком.

РЕ́ФЕРІ, *невідм.*, *ч.*, *спорт.* Суддя спортивних змагань.

Реферува́ти[2], у́ю, у́єш, *спорт.* Виконувати обов'язки рефері.

Реферува́ння[2], я, *с.* *Реферування змагань.*

РЕФІНАНСУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *фін.* Робити повторні або додаткові вкладення в певну галузь.

Рефінансува́ння, я, *с.* *Рефінансування державного боргу.*

РЕФЛЕ́КС, у, *ч.* 1. *фізіол.* Реакція живого організму людини чи тварини на зовнішнє подразнення, яка відбувається за участю центральної нервової системи. *Безумовний рефлекс. Ланцюговий рефлекс. Умовний рефлекс.* 2. *мист* Зміна забарвлення предмета, яка виникає, коли світло, відбившись від навколишніх об'єктів, падає на цей предмет. 3. Наслідок, результат чого-небудь; вторинне явище, викликане іншим явищем.

Рефлекто́рний, а, е. *Рефлекторні рухи. Рефлекторна дуга.*

Рефлекто́рно. *Рухатися рефлекторно.*

РЕФЛЕКСА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *лінгв.* Історично закономірна поява звука на місці давнього звука в певній позиції. *Рефлексація напружених зредукованих голосних.*

РЕФЛЕКСИ́ВНИЙ, *див.* **рефлекти́вний**.

РЕФЛЕ́КСІЯ, ї, *ж.* 1. Самоаналіз, роздуми людини над власним душевним станом. 2. *мист.*, *рідко.* Те саме, що **рефле́кс** (у 2 знач.).

РЕФЛЕ́КСНИЙ, а, е, *спец.* Пов'язаний з відбиттям якої-небудь енергії (світла, радіохвиль). *Рефлексний радіоприймач. Рефлексна схема.*

РЕФЛЕКСОГЕ́ННИЙ, а, е. Який викликає рефлекс. *Рефлексогенні зони.*

РЕФЛЕКСОГРА́ФІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Спосіб одержання негативів на світлочутливій плівці без використання фотоапарата.

РЕФЛЕКСОЛО́ГІЯ, ї, *ж.*, *психол.* Механістичний напрям у психології початку XX ст., представники якого зводили психічну діяльність людини до сукупності рефлексів, викликаних зовнішнім впливом.

Рефлексо́лог, а, *ч.*

Рефлексологі́чний, а, е.

РЕФЛЕКСОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Лікування, що використовує подразнення біологічно активних точок поверхні тіла.

РЕФЛЕКТИ́ВНИЙ, РЕФЛЕКСИ́ВНИЙ, а, е. 1. Який відбувається, проходить і т. ін. мимовільно, несвідомо. *Рефлективні рухи.* 2. *мист.* Що стос. рефлексу (у 2 знач.).

Рефлекти́вність, Рефлекси́вність, ності, *ж.*

Рефлекти́вно. *Рухатися рефлективно.*

РЕФЛЕКТО́МЕТР, а, *ч.*, *фіз.* Прилад для визначення коефіцієнта відбиття світла.

РЕФЛЕКТОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.*, *фіз.* Сукупність методів та засобів зміни показників заломлення певного середовища.

РЕФЛЕ́КТОР, а, *ч.* 1. Пристрій, що змінює напрям та інтенсивність світлового проміння в освітлювальних приладах, радіохвиль у радіотехнічних пристроях і т ін. 2. Обігрівальний прилад, що складається з електричної лампи з відбивачем. 3. *астр.* Телескоп, що дає зображення за допомогою відбивного ввігнутого дзеркала.

Рефле́кторний, а, е.

РЕФЛЕКТУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Реагувати на зовнішні подразнення рефлексом (у 1 знач.). 2. Створювати кольоровий відтінок на предметі відбиттям світла, що падає від яких-небудь об'єктів.

РЕФЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *екон.* Стимулювання економічного зростання на основі бюджетної або грошово-кредитної політики.

РЕФО́РМА, и, *ж.* Перетворення, зміна, нововведення, яке не знищує основ існуючої структури. *Грошова реформа. Реформа письма. Муніципальна реформа. Податкова реформа. Реформа освіти.*

Реформа́тор, а, *ч.* Особа, що проводить реформу в якій-небудь галузі.

Реформа́торка, и, *ж.*

Реформа́торство, а, *с.* Діяльність реформатора (у 1 знач.).

Реформа́торський, а, е. *Революційна реформаторська роль Т. Г. Шевченка в історії української мови. Реформаторське значення.*

Рефо́рмений, а, е.

Реформо́ваний, а, е.

Реформува́ння, я, *с.* *Реформування економіки.*

Реформува́ти, у́ю, у́єш. Змінювати що-небудь шляхом реформи (реформ); перетворювати, перебудовувати.

РЕФОРМА́Т, а, *ч.* Прихильник кальвінізму.

Реформа́тка, и, *ж.*

РЕФОРМА́ТСТВО, а, *с.* Один із різновидів протестантства, що виник у західному християнстві у зв'язку з реформацією як протест проти католицизму.

Реформа́тський, а, е. *Реформатська церква.*

РЕФОРМА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *іст.* Широкий соціально-політичний рух проти феодалізму в Західній і Центральній Європі в XVI ст., який набув форми релігійної боротьби проти католицької церкви, папської влади. 2. *церк.* Релігійні перетворення в дусі протестантизму.

Реформаці́йний, а, е. *Реформаційний час. Реформаційні настрої.*

РЕФОРМІ́ЗМ, у, *ч.* Політична течія, рух, що ставить своїм завданням здійснення соціальних змін шляхом реформ.

Реформі́ст, а, *ч.*

Реформі́стка, и, *ж.*

Реформі́стський, а, е. *Реформістські партії. Реформістські течії. Реформістські погляди.*

РЕФРА́КТЕРНИЙ, а, е, *спец.* Несприятливий. *Рефрактерний період.*

РЕФРАКТЕ́РНІСТЬ, ності, *ж.*, *біол.* Відсутність або зниження збудливості живих тканин після спалаху збудження.

РЕФРАКТО́МЕТР, а, *ч.*, *фіз.* Прилад для вимірювання показника заломлення променів світла у прозорих рідинах і твердих тілах.

РЕФРА́КТОР, а, *ч.*, *астр.* Телескоп, об'єктив якого складається з лінз.

Рефра́кторний, а, е.

РЕФРА́КЦІЯ, ї, *ж.* 1. *фіз.* Заломлення променів світла, що виявляється в уявному зміщенні віддалених предметів, а іноді в уявній зміні їх форми. 2. *астр.* Уявне зміщення небесного світила, що відбувається внаслідок заломлення променів світла в земній атмосфері. 3. *фіз.* Здатність оптичної системи ока за-

ломлювати світлові промені, змінювати їх напрям. *Рефракція ока.* 4. *фіз.* Поступова зміна напрямку звукових коливань у міру поширення хвилі в атмосфері або у воді.

Рефракці́йний, а, е.

РЕФРЕ́Н, у, *ч.* 1. *літ.* Рядок або кілька рядків, які повторюються в кінці кожної строфи чи групи строф. 2. Слова пісні, що повторюються після кожного куплету; приспів. 3. Музична форма рондо, для якої характерне кількаразове повторення основної теми. 4. *перен.* Те, що постійно повторюють, про що постійно говорять.

РЕФРИЖЕРА́ТОР, а, *ч.* 1. Частина холодильної установки, в якій відбувається випаровування рідини й утворення внаслідок цього низької температури. 2. Транспортний засіб з холодильними машинами для перевезення продуктів, що швидко псуються.

Рефрижера́торний, а, е. *Рефрижераторна установка. Рефрижераторний траулер.*

РЕФУЛЕ́Р, а, *ч.*, *техн.*, *заст.* Землесосний снаряд для виведення ґрунту через трубопровід під час днопоглиблювальних робіт.

РЕФУЛЮВА́ННЯ, я, *с.*, *техн.* Перекачування суміші ґрунту з водою трубопроводами до місця його укладання.

РЕФУНДУВА́ННЯ, я, *с.*, *екон.* 1. Погашення, відшкодування державної заборгованості шляхом випуску позик. 2. Повернення покупцеві товару грошей у разі обґрунтування претензій.

РЕЦЕ́НЗІЯ, ї, *ж.* 1. Стаття, що аналізує й оцінює який-небудь твір, спектакль, концерт і т. ін. 2. Критичний аналіз твору, праці з метою рекомендації їх до друку, захисту і т. ін.; відгук.

Рецензе́нт, а, *ч.*

Рецензе́нтка, и, *ж.*

Рецензе́нтський, а, е.

Рецензі́йний, а, е. *Рецензійний матеріал критики.*

Рецензо́ваний, а, е.

Рецензува́ння, я, *с.* *Рецензування книги.*

Рецензува́ти, у́ю, у́єш. Писати рецензію, відгук на що-небудь.

РЕЦЕПІ́СА, и, *ж.*, *фін.* Попередня розписка про отримання товару, що є свідоцтвом та замінюється згодом товарною квитанцією.

РЕЦЕ́ПТ, а, *ч.* 1. Письмова вказівка лікаря аптеці про виготовлення і застосування ліків, оптиці — окулярів і т. ін. хворому. 2. Вказівка про склад і спосіб виготовлення будь-якої суміші, розчину, страви і т. ін. 3. *перен.*, *розм.* Порада, вказівка щодо способу розв'язання, здійснення чого-небудь.

Реце́птний, а, е. *Рецептний бланк* (у 1 знач.).

Рецепту́ра, и, *ж.* 1. Сукупність відомостей про виготовлення і призначення ліків. 2. *розм.*, *рідко.* Те саме, що **рецепт** (у 1 знач.). 3. Сукупність відомостей про склад і спосіб виготовлення будь-якої суміші, розчину, страви і т. ін.

Рецепту́рний, а, е. *Рецептурний відділ.*

РЕЦЕ́ПТОР, а, *ч.*, *фізіол.* Кінцевий утвір чутливих нервових волокон, який сприймає подразнення; орган чуття.

Реце́пторний, а, е. *Рецепторна система. Рецепторні клітини.*

РЕЦЕ́ПЦІЯ, ї, *ж.* 1. *спец.* Запозичення і застосування державою соціологічних та культурних форм, що виникли в іншій країні або в іншу епоху. *Рецепція права.* 2. *фізіол.* Здійснюване рецепторами сприйняття й перетворення енергії подразників на нервові збудження.

Рецепти́вний, а, е. *Рецептивне поле. Рецептивне тіло. Рецептивні гіфи.*

РЕЦЕСИ́ВНИЙ, а, е, *біол.* Нерскраво виражений; прихований. *Рецесивні ознаки. Рецесивний ген.*

Рецеси́вність, ності, *ж.*

РЕЦЕ́СІЯ, ї, *ж.*, *екон.* Сповільнення або падіння темпів зростання виробництва.

РЕЦИДИ́В, у, *ч.* 1. *мед.* Повернення або повторення хвороби в типовій формі відразу після одужання або в період одужання. 2. Повторний вияв чого-небудь. 3. *юр.* Повторне (чи неодноразове) вчинення злочину.

Рецидиви́вний, а, е.

РЕЦИДИВІ́ЗМ, у, *ч.* Повторення певного явища.

РЕЦИДИВІ́СТ, а, *ч.* Особа, яка, відбувши покарання, вчинила повторний злочин.

Рецидиві́стка, и, *ж.*

РЕЦИПІЄ́НТ, а, *ч.* 1. *мед.* Хворий, якому переливають кров або пересаджують тканину чи якийсь орган. 2. *екон.* Фізична особа, юридична особа, регіон або держава, які одержують платежі, доходи. 3. *екон.* В еколого-економічних розрахунках — природні компоненти регіону або міста (ґрунти, повітря, водоймища тощо), які піддаються забрудненню внаслідок діяльності людини.

РЕЦИПРО́КНИЙ, а, е, *спец.* Який повертається. *Реципрокна бігемінія. Реципрокне схрещування. Реципрокний гібрид.*

РЕЦИРКУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *техн.* Багаторазове повне або часткове повернення потоку газів, рідких або твердих речовин у технологічний процес з метою регулювання температури, концентрації компонентів у сумішах, збільшення виходу цільової речовини.

Рециркуляці́йний, а, е.

РЕЦИТА́Л, у, *ч.* 1. Сольний концерт одного виконавця. 2. Концерт із творів одного композитора.

РЕЦИТА́ТОР, а, *ч.*, *заст.* Декламатор (у 1 знач.).

Рецита́ція, ї, *ж.* *Рецитація віршів.*

Рецито́ваний, а, е, *заст.*

Рецитува́ти, у́ю, у́єш, *заст.* Декламувати.

РЕЧИТАТИ́В, у, *ч.*, *муз.* Форма вокально-музичного твору, яка інтонаційно та ритмічно наближається до декламації; наспівне декламування.

Речитати́вний, а, е. *Речитативна поезія. Речитативна мелодія.*

Речитати́вність, ності, *ж.*

РЕ́Я, ї, *ж.*, *мор.* Круглий брус, який прикріплюють до щогли або стеньги судна, залишаючи його рухомим.

РИБОНУКЛЕА́ЗА, и, *ж.*, *біол.* Фермент, що каталізує розщеплення рибонуклеїнової кислоти.

РИБОСО́МА, и, *ж.*, *біол.* Складовий елемент рослинних і тваринних клітин, що відзначається високим вмістом рибонуклеїнової кислоти.

РИБОФЛАВІ́Н, у, *ч.* Вітамін групи B, що входить до складу ферментів, які беруть участь в окисних процесах в організмі.

РИ́ГЕЛЬ, я, *ч.* 1. Горизонтальний елемент деяких будівельних несучих конструкцій. 2. Засувка у дверних тощо замках.

Ри́гельний, а, е. *Ригельний затвор.*

РИГІ́ДНІСТЬ, ності, *ж.*, *мед.* 1. Негнучкість, заклякість, спричинені напруженням м'язів. 2. Стан, при якому понижена здатність до перемикання психічних процесів і пристосування до умов середовища.

Ригі́дний, а, е. Негнучкий, заклякий.

РИГОДО́Н, у, *ч.*, *муз.* Старовинний французький народний танець.

РИГОРИ́ЗМ, у, *ч.*, *книжн.* Суворе, надмірно дріб'язкове дотримання моральних принципів.

Ригори́ст, а, *ч.* *Православний ригорист.*

Ригористи́чний, а, е. *Ригористичний погляд.*

Ригористи́чність, ності, *ж.*

Ригори́стка, и, *ж.*

РИГСДА́Г, у, *ч*. Парламент у Данії в XIX—XX ст.

РИДВА́Н, а, *ч*. У XVIII — на початку XIX ст. — велика карета для далеких подорожей, запряжена 6—12 кіньми.

РИДИКЮ́ЛЬ, я, *ч*., *заст*. Жіноча сумочка.

РИЗАЛІ́Т, у, *ч*., *архіт*. Частина будинку, що виступає за основну лінію фасаду.

РИЗО́ЇДИ, ів, *мн*. (*одн*. **ризо́їд**, а, *ч*.). Ниткоподібні утвори спорових рослин (мохів, лишайників, деяких грибів), які замінюють їм корінь.

РИЗОКТОНІО́З, у, *ч*., *біол*. Дуже шкідливе захворювання висаджених бульб картоплі, коренів цукрових буряків і т. ін., спричинюване грибком ризоктонії.

РИЗОКТО́НІЯ, ї, *ж*., *біол*. Збудник ризоктоніозу.

РИЗОСФЕ́РА, и, *ж*., *спец*. Шар ґрунту, що безпосередньо прилягає до коріння рослин і має особливий склад мікрофлори.

Ризосфе́рний, а, е. *Ризосферні бактерії*.

РИЗО́ТО, *невідм*., *с*. Італійська страва, приготована з відварного рису з додаванням м'яса, курки, тертого сиру, овочів, прянощів.

РИКЕ́ТСІЇ, ій, *мн*., *біол*. Бактеріоподібні мікроорганізми, збудники рикетсіозу.

РИКЕТСІО́З, у, *ч*., *біол*. Інфекційне захворювання людини й тварини, збудником якого є рикетсії. *Везикульозний рикетсіоз. Кліщовий рикетсіоз*.

РИКОШЕ́Т, у, *ч*. 1. Відскакування, відлітання якого-небудь предмета під певним кутом від поверхні, об яку він ударяється. 2. *у знач. присл.* **рикоше́том**. Відскочивши, відлетівши під певним кутом від якої-небудь поверхні.

Рикоше́тний, а, е. *Рикошетні кулі*.

Рикошетува́ння, я, *с*.

Рикошетува́ти, у́е, **рикоше́тити**, ить. Відскакувати, відлітати рикошетом.

РИКСДА́Г, у, *ч*. Парламент у Швеції.

РИ́КША, і. 1. *ж*. У деяких країнах Східної і Південної Азії та Африки — легка двоколісна ресорна коляска, в яку впрягається людина. 2. *ч*. Людина, яка везе таку коляску з вантажем або пасажиром.

РИМЕ́СА, и, *ж*., *фін*. Платіжний документ в іноземній валюті, який боржник купує за національну валюту в третьої особи й пересилає його кредиторові для погашення заборгованості.

РИНГ[1], у, *ч*. 1. *спорт*. Огороджений канатом квадратний майданчик на помості, де провадяться змагання з боксу. 2. Коло для виведення собак на конкурсі, змаганні.

РИНГ[2], у, *ч*. Короткотермінова угода підприємців щодо скуповування чи вилучання з ринку певних товарів та їх утримування на складах з метою підвищення попиту й подальшого продажу їх за вищими цінами.

РИНІ́Т, у, *ч*. Запалення слизової оболонки носа, що супроводжується слизово-гнійними виділеннями, іноді чханням.

РИНКБО́Л, у, *ч*. Командна спортивна гра — хокей з м'ячем, що проводять на майданчику для хокею з шайбою.

РИНК-ХОКЕ́Й, ю, *ч*., *спорт*. Хокей на роликових ковзанах.

РИНОДЕ́РМА, и, *ж*. Безхвоста земноводна тварина з мордою у вигляді загостреного хоботка.

РИНОЛО́ГІЯ, ї, *ж*. Розділ медицини, що вивчає захворювання носа.

РИНОПЛА́СТИКА, и, *ж*., *мед*. Відновлення носа або виправлення його форми за допомогою пластичної хірургії.

Ринопласти́чний, а, е. *Ринопластична операція*.

РИНОСКЛЕРО́МА, и, *ж*., *мед*. Склерома носа.

РИНОСКО́П, а, *ч*., *мед*. Дзеркало для огляду носової порожнини людини або тварини.

РИНОСКОПІ́Я, ї, *ж*. Метод дослідження носової порожнини людини або тварини.

Риноскопі́чний, а, е. *Риноскопічне дослідження*.

РИПО́СТ, у, *ч*., *спорт*. У фехтуванні — відповідний удар або укол після виконання захисту.

РИРПРОЕ́КЦІЯ, ї, *ж*., *кін*. Метод знімання на тлі зображення, що проектується на кіноекран.

РИСОРДЖИМЕ́НТО, *невідм*., *с*., *іст*. 1. Національно-визвольний рух італійського народу проти чужоземного панування наприкінці XVIII — на початку XIX ст.; період, коли був поширений цей рух. 2. Народно-визвольна боротьба італійського народу проти німецько-фашистських військ та їхніх італійських спільників у 1943—1945 рр.

РИТАРДА́НДО, *невідм*., *с*., *муз*. Поступове сповільнення музичного темпу.

РИТЕНУ́ТО, *присл*., *муз*. Стримано, сповільнюючи темп, порівняно з основним темпом музичного твору.

РИТМ, у, *ч*. 1. Рівномірне чергування впорядкованих елементів (звукових, мовних, зображальних і т. ін.), циклів, фаз, тих чи інших процесів і явищ. *Ритм танцю. Серцевий ритм. Біологічний ритм. Почуття ритму*. 2. *перен*. Налагоджений хід чого-небудь, розміреність у протіканні чого-небудь. *Ритм життя. Виробничий ритм*.

Ритмiза́ція, ї, *ж*. Уведення ритму в що-небудь.

Ритмізува́ти, у́ю, у́єш. Робити що-небудь ритмічним.

Ритмізо́ваний, а, е. *Ритмізована проза*.

Ри́тміка, и, *ж*. 1. Сукупність усіх конкретних виявів ритму. 2. Наука про ритм. *Закони ритміки*. Розділ віршування, що вивчає природу віршового ритму, принципи й методику його аналізу. 3. Система фізичних вправ з музичним супроводом, призначених для виховання відчуття ритму.

Ритмі́чний, а, е. *Ритмічна група слів. Ритмічний танок*.

Ритмі́чність, ності, ж.

РИТМ-ЕНД-БЛЮ́З, у, *ч*., *муз*. Один з напрямів року, який є поєднанням чистого блюзу й напружено-енергійного джазу.

РИТМОМЕЛО́ДИКА, и, *ж*., *лінгв*. Членування мови відповідно до певних інтонаційних та ритмічних моделей.

Ритмомелоді́йний, а, е. *Ритмомелодійне багатство мови*.

Ритмомелоді́йність, ності, *ж*. *Пісенна ритмомелодійність*.

РИТМ-СЕ́КЦІЯ, ї, *ж*., *муз*. Група інструментів в естрадному або джаз-оркестрі, що забезпечує ритм.

РИТО́Н, а, *ч*. Посудина для пиття у вигляді рога тварини.

РИ́ТОР, а, *ч*. 1. У Стародавній Греції та Стародавньому Римі — оратор і вчитель красномовства. 2. *заст*. Оратор, який, володіючи мистецтвом красномовця, говорить красиво, але беззмістовно. 3. У братських школах, духовних семінаріях та академіях — учитель або учень з класу риторики.

РИТОРИ́ЗМ, у, *ч*. Те саме, що **рито́рика** (у 2 знач.).

РИТО́РИКА, и, *ж*. 1. Наука красномовства, ораторське мистецтво; навчальний предмет, у якому викладена теорія красномовства, ораторського мистецтва. 2. *перен*. Зовнішньо красиве, але позбавлене змісту красномовство. 3. *заст*. Назва молодшого класу духовної семінарії.

Ритори́чний, а, е. *Риторичний малюнок. Риторична проповідь. Риторичне запитання. Риторичні фігури.*

Ритори́чність, ності, *ж.*

РИТУА́Л, у, *ч.*, *книжн.* 1. Сукупність обрядів, що супроводжують релігійну відправу й становлять її зовнішнє оформлення. *Ритуал вінчання. Ритуал освячення храму. Ритуал прийняття присяги.* 2. Вироблений звичаєм або запроваджений порядок здійснення чого-небудь; церемонія, церемоніал. 3. *біол.* Сигнальний акт поведінки, що використовують тварини при взаємодії одне з одним у певних стандартних ситуаціях.

Ритуа́льний, а, е. *Ритуальні танці. Ритуальні послуги.*

Ритуа́льність, ності, *ж.*

РИТУРНЕ́ЛЬ, ю, *ч.*, *муз.* Частина акомпанементу, що повторюється на початку та в кінці кожної строфи пісні, романсу, оперної арії і т. ін.

РИФ[1], у, *ч.* Пасмо підводних або невисоких надводних скель на мілководді.

Ри́фовий[1], а, е. *Рифові вапняки.*

РИФ[2], а, *ч.*, *мор.* Поперечний ряд отворів або петельок на вітрилі, через які просувають вірьовку, щоб зменшити площу вітрила під час сильного вітру.

Ри́фовий[2], а, е. *Рифовий вузол.*

РИФ[3], у, *ч.*, *муз.* Засіб мелодійної техніки, джазу, особливо характерний для свінгу, — багаторазово повторювана групою інструментів коротка мелодійна фраза.

РИ́ФЛІ, ів, *мн.* Борозенки, заглиблення та виступи на якій-небудь поверхні.

Ри́флений, а, е. *Рифлене залізо. Рифлена підошва.*

Рифлюва́ння, я, *с.*

Рифлюва́ти, ю́ю, ю́єш. Наносити рифлі на поверхню чого-небудь.

РИФО́РМІНГ, у, *ч.*, *техн.* 1. Спосіб перероблення нафтопродуктів для одержання високоякісних бензинів та інших цінних продуктів. 2. Установка для такого перероблення.

РИФТ, у, *ч.*, *геогр.* Стрімко опущені ділянки земної кори, що простягаються до кількох тисяч кілометрів.

Ри́фтовий, а, е.

РИ́ЦАР, я, *ч.* 1. *іст.* Західноєвропейський середньовічний феодал, який належав до військоводворянського стану; воїн з важким озброєнням і спорядженням. 2. *перен.* Самовідданий, благородний захисник кого-, чого-небудь; людина, яка самовіддано служить певній справі, віддається їй. 3. *перен.*, *розм.* Вихована, підкреслено чемна людина.

Ри́царство, а, *с.* 1. Збірн. до **ри́цар**. 2. *перен.* Вихованість, підкреслена чемність, благородство рицаря.

Ри́царський, а, е. 1. *Рицарська зброя.* 2. *Рицарська поведінка.*

РИЧЕРКА́Р, я, *ч.*, *муз.* У західноєвропейській музиці XVI—XVII ст. поліфонічна п'єса, в якій різні голоси по черзі знаходять тему; попередник фуги.

РИШЕЛЬЄ́, *невідм.*, *с.* Ажурне вишивання, у якому краї малюнка обметано петельним швом, а просвіти заповнені ґратчастими з'єднаннями.

РІЄ́ЛТЕР, а, *ч.*, *спец.* Агент з продажу нерухомого майна.

Ріє́лтерський, а, е. *Рієлтерська контора.*

РО́БЕР, а, *ч.* У деяких картярських іграх — коло гри, що складається з трьох окремих партій.

РОБІНЗО́Н, а, *ч.*, *перен.* Людина, яка через певні обставини позбавлена людського середовища, відірвана від нього.

РОБІНЗОНА́ДА, и, *ж.* 1. Літературний твір про чию-небудь подорож з пригодами. 2. Пригоди, подібні до тих, що трапилися з відомим літературним героєм Робінзоном.

РОБІ́НІЯ, ї, *ж.*, *бот.* Кущ або дерево родини бобових.

РО́БОТ, а, *ч.* 1. Машина-автомат, яка функціонально здатна замінити людину при виконанні монотонних або небезпечних робіт. 2. *перен.* Людина, яка діє несвідомо, автоматично.

Роботиза́ція, ї, *ж.* *Роботизація підземного видобування залізних руд.*

Роботизо́ваний, а, е. *Роботизований комплекс.*

Роботизува́ти, у́ю, у́єш. Упроваджувати робототехніку у виробництво.

РОД-А́ЙЛЕНД, а, *ч.* М'ясо-яєчна порода курей, виведена в США у XIX ст.; курка такої породи.

РОДАМІ́Н, у, *ч.* Червоний барвник для шкіри, паперу, мила.

РОДЕ́О, *невідм.*, *с.* 1. Змагання в умінні приборкати дикого коня або бика, а також їздити на приборканих конях або биках. 2. *перен.* Виконання трюків на автомобілях; автородео.

РО́ДІЙ, ю, *ч.* Важкий тугоплавкий метал сріблясто-білого кольору з групи платинових металів.

Ро́дієвий, а, е. *Родієвий каталізатор.*

РОДОДЕ́НДРОН, а, *ч.* Рід вічнозелених, рідше листопадних, з великими квітками різного забарвлення кущових рослин родини вересових, які ростуть у гірській місцевості і розводяться як декоративні.

Рододендро́новий, а, е.

РОДОНІ́Т, у, *ч.* Мінерал рожевого кольору, що являє собою сполуку окису марганцю з кремнеземом; використовується як виробний камінь; орлець.

РОДОПСИ́Н, у, *ч.*, *біол.* Світлочутливий білок, основний зоровий пігмент паличкових клітин сітківки ока у хребетних тварин та людини.

РОДОХРОЗИ́Т, у, *ч.* Марганцевий шпат.

РОЗА́РІЙ, ю, *ч.* Розсадник або квітник, де вирощують рози (троянди).

РОЗЕНКРЕ́ЙЦЕР, а, *ч.*, *іст.* Член таємного релігійного товариства XVII—XVIII ст. у Німеччині й Нідерландах, емблемою якого були роза і хрест.

РОЗЕО́ЛА, и, *ж.*, *мед.* Невелика яскраво-червона пляма на шкірі, яка з'являється при деяких інфекційних захворюваннях (віспі, тифі і т. ін.).

РОЗЕ́ТА, и, *ж.*, *спец.* Орнаментальний малюнок у вигляді квітки з однаковими пелюстками або вписаного в коло листя.

РОЗЕ́ТКА, и, *ж.* 1. Пристрій для вмикання освітлювальних, нагрівальних та інших приладів в електромережу. 2. Маленьке блюдечко для варення, меду і т. ін. 3. *бот.* Група листків, скупчено розташованих на вертикальному стеблі, ледве піднятому над землею. 4. *спец.* Те саме, що **розе́та**. 5. Стрічка, тасьма, шнур, зібрані в пучок у вигляді квітки, яка є прикрасою на одязі, розпізнавальним знаком і т. ін. 6. Скляний, кришталевий, фарфоровий або металевий кружечок з отвором посередині, який охороняє свічник від крапель воску, стеарину і т. ін.

Розе́тковий, а, е. *Розеткове листя* (у 3 знач.). *Розеткові композиції* (у 4 знач.).

РОЗМАРИ́Н, у, *ч.* 1. *бот.* Вічнозелена запашна кущова рослина родини губоцвітих, із листя і гілок якої добувають ефірну олію. 2. Зимовий сорт яблуні, поширений у південних районах України. 3. Плід цього дерева — невелике довгасте яблуко, соковите, кисло-солодке на смак.

Розмари́новий, *рідко* **Розмари́нний**, а, е.

РОК, а, *ч.* 1. Напрям у сучасній джазовій музиці, для якого характерні енергійні, чітко ритмізовані, дуже швидкі мелодії, застосування електромузичних і ударних інструментів. *Рок-музика. Рок-група.* 2. *розм.* Те саме, що **рок-н-ро́л**.

Ро́кер[1], а, *ч.* 1. Виконавець музики в стилі рока (у 1 знач.). 2. Прихильник такої музики.

Ро́керний, а, е.

Ро́ковий, а, е.

РОК... Перша частина складних слів, що означає «стосовно до рока» — у стилі, в дусі рока.

РОКА́ДА, и, *ж.* Дорога у прифронтовій смузі, паралельна лінії фронту.

Рока́дний, а, е.

РОКА́ЙЛЬ, *невідм.*, *ж.* Архітектурний орнамент стилю рококо, що імітує природне з'єднання уламків скель, раковин, гротів і диких рослин.

РОКАМБО́ЛЬ[1], я, *ч.* Старовинна гра в карти.

РОКАМБО́ЛЬ[2], я, *ч.* Багаторічна трав'яниста рослина родини лілійних.

РО́КЕР[2], а, *ч.* Представник молодіжної групи, яка демонструє своєрідний виклик суспільству своєю зовнішністю (зачіска, шкіряна куртка, темні окуляри і т. ін.) та швидкісною їздою на мотоциклах вулицями нічного міста; мотобайкер.

Ро́керський, а, е. *Рокерський одяг.*

РОКІРУВА́ННЯ, я, *с.* 1. *шах.* Шаховий хід, при якому туру переміщують впритул до короля, який ще не рухався з місця, а короля переносять через туру й ставлять поряд. 2. Переміщення посадових осіб. *Посадові рокірування.*

РОК-МУ́ЗИКА, и, *ж.* Один з видів естрадної музики другої половини XX ст., який виконується на електронних інструментах.

РОК-Н-РО́Л, у, *ч.* Парний темпераментний американський танець з елементами хореографії, акробатики і т. ін. *Акробатичний рок-н-рол.*

Рок-н-ро́лівський, а, е.

Рок-н-ро́льний, а, е.

РОКОКО́, *невідм.*, *с.* 1. Стилістичний напрям у європейському мистецтві першої половини XVIII ст. 2. Виконаний у такому стилі.

РОКФО́Р, у, *ч.* Сорт гострого сиру.

РОЛ[1], *ч.*, *техн.* 1. *род.* а. Вал, коток, циліндр, що обертається. 2. *род.* у. Сувій циліндричної форми з листів або суцільної стрічки якого-небудь матеріалу.

Ро́льний, а, е.

РОЛ[2], а, *ч.*, *техн.* Машина для розмелювання волокнистих матеріалів у виробництві паперу та картону.

Ро́льник, а, *ч.* Той, хто обслуговує рол.

РО́ЛИК, а, *ч.* 1. Зменш. до **рол**[1]. 2. Невелике металеве коліщатко (в ніжках меблів, рояля і т. ін.) для зручності пересування. 3. Фарфоровий ізолятор у вигляді котушки для закріплення на стіні, стелі і т. ін. електричного дроту. 4. *тільки мн.* Ковзани на коліщатках. 5. Котушка або касета з кіностріччкою, а також сама кіностріччка зі знятим на ній фільмом. *Рекламний ролик.*

Ро́ликовий, а, е. *Роликовий самокат.*

РО́ЛКЕР, а, *ч.* Великотоннажне транспортне судно.

РОЛЬ, і, *ж.* 1. Художній образ, втілюваний актором на сцені, у кінофільмі і т. ін. 2. Повний текст однієї дійової особи в п'єсі. 3. Яка-небудь робота, якесь заняття, певний вияв себе в чому-небудь. 4. Вплив кого-, чого-небудь на щось, чия-небудь участь у чомусь. *Роль суспільної думки.*

Рольови́й, а́, е́. *Рольова лірика.*

РОЛЬГА́НГ, а, *ч.* Пристрій для переміщення вантажів; роликовий транспортер.

Рольга́нговий, а, е.

РОМ, у, *ч.* Міцний напій із соку, що перебродив, або з патоки тростинного цукру.

Ро́мовий, а, е. *Ромові бабки.*

РОМА́Н, у, *ч.* 1. Великий за розміром і складний за побудовою прозовий (рідше віршований) оповідний твір художньої літератури, в якому широко охоплено життєві події, глибоко розкривається історія формування характерів багатьох персонажів, їхня психологія, побут і т. ін. 2. *розм.* Любовні стосунки, зв'язки між чоловіком і жінкою.

Романі́ст[1], а, *ч.* Письменник, який створює романи (у 1 знач.); автор романів.

Романі́чний а, е. *Романічний жанр.*

Рома́нний, а, е, *літ.* *Романна форма. Романна структура.*

РОМАНЕ́СКА, и, *ж.* Італійський народний танець.

РОМАНІ́ЗМ, у, *ч.*, *лінгв.* Слово або мовний зворот, запозичені з романських мов або створені за зразком слів або зворотів романських мов.

РОМАНІЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *іст.* Примушувати засвоювати мову, культуру, звичаї і т. ін. Стародавнього Риму.

Романіза́ція, ї, *ж.*, *іст.* *Процес романізації.*

Романізо́ваний, а, е. *Романізоване населення.*

Романізува́ння, я, *с.*

РОМАНІ́СТИКА, и, *ж.* Наука про романські мови, романська філологія.

Романі́ст[2], а, *ч.* 1. Фахівець з романської філології. 2. Фахівець з римського права.

РОМА́НС, у, *ч.* 1. Невеликий словесно-музичний твір, звичайно ліричного змісту, для голосу з музичним супроводом (фортепіано, гітари, арфи і т. ін.), а також інструментальна музикальна п'єса наспівного мелодійного характеру. 2. Невеликий ліричний, переважно інтимного характеру, вірш, покладений на музику.

Романси́ст, а, *ч.*

Романси́стка, и, *ж.*

Рома́нсовий, а, е. *Романсова лірика.*

Рома́нсовість, вості, *ж.*

РОМАНСЕ́РО, *невідм.*, *ч.* 1. В іспанській літературі — збірка ліричних поезій. 2. Сукупність зібрання іспанських народних романсів, романсів якогось автора або народу. *Циганські романсеро.*

РОМА́НСЬКИЙ, а, е. 1. Який виник на основі давньоримської культури або тісно пов'язаний з цією культурою. *Романська архітектура.* Який належав Стародавньому Риму. *Романська група народів. Романська мовна група.* 2. Пов'язаний із вивченням культури і мови народів, що живуть у Південній і Південно-Західній Європі. *Романська філологія.*

РОМАНТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Напрям у європейській літературі й мистецтві, який виник у кінці XVIII — на початку XIX ст.; його представники боролися проти канонів класицизму, висували на перший план інтереси особи та почуття і використовували у своїй творчості історичні та народнопоетичні теми. 2. Художній метод літератури й мистецтва, пройнятий оптимізмом і прагненням показати в яскравих образах високе призначення людини. *Романтизм фільму.* 3. Умонастрій, який характеризується ідеалізацією дійсності, мрійливою споглядальністю.

Романтиза́ція, ї, *ж.* Зображення кого-, чого-небудь романтично, ідеалізовано.

Романтизо́ваний, а, е.

Романтизува́ння, я, *с.*

Романтизува́ти, у́ю, у́єш.

Рома́нтик, а, *ч.* 1. Послідовник романтизму (у 1, 2 знач.). 2. Романтично настроєна людина, схильна до мрійності, до ідеалізації дійсності.

Рома́нтика, и, *ж.* 1. Те саме, що **романти́зм** (у 2, 3 знач.). *Романтика почуттів. Романтика відкриттів.* 2. Незвичайність, казковість чого-небудь, що викликає емоційне, піднесене ставлення з боку людини. 3. Романтичні твори літератури й мистецтва.

Романти́чний, а, е. 1. Що стос. романтизму. *Романтичний твір.* 2. Мрійний, емоційно-піднесений. *Романтичний настрій.* 3. *перен.* Який має характер любовних стосунків. *Романтична зустріч.*

Романти́чність, ності, *ж.*

РОМБ, а, *ч.* 1. Паралелограм з рівними сторонами і непрямими кутами. 2. *іст.* Знак розрізнення командирів і політпрацівників вищого командного складу Радянської Армії до введення погонів (у 1943 р.), який мав форму рівностороннього паралелограма.

Ро́мбик, а, *ч.*

Ромбі́чний, Ро́мбовий, а, е. *Ромбічна сингонія. Ромбічний кристал* (у 1 знач.).

РОМБОДЕКАЕ́ДР, а, *ч.* Десятигранник із гранями у вигляді рівних ромбів.

РОМБОДОДЕКАЕ́ДР, а, *ч.* Дванадцятигранник із гранями у вигляді рівних ромбів.

РОМБОЕ́ДР, а, *ч.* Шестигранник з гранями у вигляді рівних ромбів.

Ромбоедри́чний, а, е.

РОМШТЕ́КС, а, *ч.* Овальний шматок відбитої та засмаженої яловичини.

РОНДЕ́ЛЬ, я, *ч.* Старовинна французька віршова форма з обов'язковим повторенням у строфі тих самих рядків у певному порядку; віршований твір, написаний у такій формі.

Ронде́льний, а, е.

РО́НДО, *невідм.*, *с.* Музична форма, для якої характерне кількаразове повторення основної музичної теми, що чергується з побічними; музичний твір, написаний у такій формі. *Музика рондо.*

Ро́ндовий, а, е. *Рондова музика.*

РОНДО́[1], *невідм.*, *с.* Віршова форма, що так само, як і рондель, має тематичні повтори, але утворюються вони іншим способом; віршований твір, написаний у такій формі.

РОНДО́[2], *невідм.*, *с.* 1. Закруглений з різкими потовщеннями рукописний, а також друкований шрифт. 2. Перо з широким тупим кінцем для такого письма.

РОП, а, *ч.* Одиниця довжини в англійській системі мір, яка дорівнює 6,096 м.

РО́СТБІФ, а, *ч.* Шматок яловичини, вирізаний з хребтової частини туші і дуже засмажений.

РО́СТВЕРК, а, *ч.*, *спец.* Нижня частина фундаменту споруди.

Ро́стверковий, а, е.

РО́СТЕР, а, *ч.* Електричний пристрій для швидкого приготування смажених м'ясних страв.

РОСТР, а, *ч.*, *іст.* Таран у вигляді голови якої-небудь тварини на носовій частині давньоримського військового судна.

РО́СТРА, и, *ж.* 1. *іст.* Трибуна на площі Стародавнього Риму, прикрашена носами кораблів, захоплених у ворогів. 2. *архіт.* Прикраса колон у вигляді носової частини давньоримського військового судна.

Ростра́льний, а, е, *архіт. Ростральний вінець. Ростральна колона.*

РО́СТРИ, ів, *мн.*, *мор.* Настил, переважно ґратчастий, над палубою судна для розміщення шлюпок і зберігання запасного рангоуту.

РО́ТА, и, *ж.* 1. Військовий підрозділ, що входить до складу батальйону. 2. *перен.* Про велику кількість людей.

РОТА́МЕТР, а, *ч.* 1. Прилад для вимірювання швидкості руху витрат рідини чи газу. 2. *техн.* Пневматичний прилад для вимірювання лінійних розмірів деталей машин.

РОТА́НГ, а, *ч.* Ліанова тропічна пальма, гнучкі, тонкі стебла якої використовуються для виготовлення легких меблів, кошиків і т. ін., а сік плодів — для виготовлення фарб, лаків тощо.

Рота́нговий, а, е.

РОТАПРИ́НТ, а, *ч.* Малоформатна друкарська машина, робота якої ґрунтується на принципі офсетного друку; застосовується головним чином для розмноження малотиражних видань.

Ротапри́нтовий, а, е. *Ротапринтове видання.*

РОТАЦИ́ЗМ, у, *ч.*, *спец.* 1. Гаркавість, нечіткість у вимові звука «р». 2. Чергування приголосних, що полягає в переході зубних «з», «с», «л» у сонорний «р».

РОТА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* 1. Обертання, зміна. 2. Послідовне поступове переміщення елементів у межах якоїсь структури; періодичне оновлення особового складу установ. *Ротація кадрів.* 3. Період часу, протягом якого відбувається повна зміна сільськогосподарських культур на певній земельній ділянці згідно з сівозміною. *Ротація сівозміни.*

РОТВЕ́ЙЛЕР, а, *ч.* Порода великих службових собак із чорною короткою шерстю і ржаво-червоними підпалинами, а також собака такої породи.

РОТО́НДА, и, *ж.* 1. *архіт.* Кругла або напівкругла в плані споруда (будинок, павільйон, зал), звичайно увінчана банею і оточена розташованими вздовж стін колонами. 2. *заст.* Верхній жіночий теплий одяг без рукавів у вигляді довгої накидки, поширений у XIX — на початку XX ст.

РО́ТОР, а, *ч.*, *спец.* Обертова частина машин (турбіни, електричного двигуна і т. ін.), за допомогою якої енергія одного виду перетворюється в енергію іншого виду.

Ро́торний, а, е. *Роторний екскаватор.*

РОТОФО́ТО, *невідм.*, *с.* Фотонабірна машина з програмним керуванням.

РО́УМІНГ, у, *ч.* У комунікаційних мережах (стільниковій, пейджинговій, в Інтернеті тощо) — надання користувачеві можливості з'єднання з абонентами інших мереж, інших міст.

РОШТЕЙН, а, *ч.* Різновид штейну з найменшим умістом виплавлюваних металів.

РОЯЛІ́ЗМ, у, *ч.* Прихильність до королівської влади.

Роялі́ст, а, *ч.*

Роялі́стка, и, *ж.*

РО́ЯЛТІ, *невідм.*, *с.* 1. *спец.* Компенсація за використання винаходів, патентів, ноу-хау тощо у вигляді періодичних ліцензійних відрахувань авторам за певними фіксованими (у відсотках) ставками. 2. Авторський гонорар за літературний, музичний і т. ін. твір у вигляді фіксованої частки від вартості кожного екземпляра або всього тиражу.

РОЯ́ЛЬ, я, *ч.* Струнний ударно-клавішний музичний інструмент з горизонтально розташованими струнами й корпусом крилоподібної форми; різновид фортепіано.

Роя́льний, а, е.

РУБАЇ́, *невідм.* Форма віршів у поезії народів Близького і Середнього Сходу: афористичний 4-рядковий вірш з римуванням усіх чотирьох або сусідніх рядків.

РУБА́ТО, *невідм.*, *с.* Відхилення від основного темпу для досягнення художньої виразності музичної п'єси.

РУБАЯ́Т, у, *ч.* Збірка рубаї.

РУБЕЛІ́Т, у, *ч.* Червоний мінерал класу силікатів; різновид турмаліну.

Рубелі́товий, а, е.

РУБЕРО́ЙД, у, *ч.* Рулонний покрівельний та ізоляційний матеріал з картону, просоченого легкоплавким нафтовим бітумом і вкритого шаром тугоплавкого нафтового бітуму.

Руберо́йдовий, а, е.

РУБІКО́Н, у, *ч.*, *книжн.* Про межу чого-небудь, про важко переборну перепону. *Перейти рубікон.*

РУБІ́Н, а, *ч.* Коштовний камінь червоного кольору; прозорий різновид корунду.

Рубі́новий, а, е. *Рубіновий перстень.*

РУ́БКА, и, *ж.* 1. На кораблях та суднах — закрите приміщення на верхній палубі (чи вище від неї в надбудові), стіни якого не доходять до бортів. 2. Назва різних спеціальних приміщень. *Рубка радиста.*

Ру́бковий, а, е.

РУ́БРИКА, и, *ж.* 1. Розділ у газеті, журналі і т. ін. або відділ у радіо- і телепередачах. 2. Назва розділу, підрозділу, графи взагалі.

Рубрика́тор, а, *ч.* Той, хто виділяє рубрики, здійснює рубрикацію тощо.

Рубрика́ція, ї, *ж.* Розподіл за рубриками.

РУД, а, *ч.* Одиниця площі в англійській системі мір, що дорівнює 40 квадратним родам, або 1/4 акра, або 1011,71$м^2$.

РУДБЕ́КІЯ, ї, *ж.* Північноамериканська трав'яниста рослина родини складноцвітих.

РУДЕРА́ЛЬНИЙ, а, е. Засмічений. *Рудеральні рослини.*

РУДЕРПО́СТ, у, *ч*, *мор.* Вертикальний брус кормового кінця судна.

РУДИМЕ́НТ, а, *ч.* 1. *біол.* Те саме, що **рудимента́рний о́рган** — орган, що втратив своє значення протягом історичного розвитку організму, напр. апендикс. 2. *перен., книжн.* Залишок, пережиток того, що зникло.

Рудимента́рний, а, е.

Рудимента́рність, ності, *ж*

РУДИМЕНТА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *біол.* Явище утрати органом свого первинного значення в процесі історичного розвитку організму.

РУЛА́ДА, и, *ж.* Віртуозний пасаж (у 3 знач.) у співі.

РУЛЕ́Т, у, *ч.* 1. Страва з рубленого м'яса або м'якої картоплі з начинкою, запечена у вигляді товстої ковбаси. 2. Кондитерський виріб із тіста, загорнутого в кілька шарів, із солодкою начинкою. 3. Окіст з вийнятою кісткою, якому надано форми товстої ковбаси.

РУЛЕ́ТКА, и, *ж.* 1. Вузька металева, полотняна або клейончата стрічка з поділками, згорнута в рулон у футлярі, яка призначена для вимірювання невеликих відстаней. 2. Спеціальний пристрій для певного роду азартної гри, а також сама ця гра.

РУЛО́Н, у, *ч.* Згорнутий у трубку папір, тканина, лінолеум і т. ін.

Руло́нний, а, е. *Рулонна упаковка.*

Руло́нчик, а, *ч.* *Рулончик туалетного паперу.*

РУМБ, а, *ч.*, *спец.* Поділка на шкалі компаса як одиниця, що відповідає 1/32 частині видимого обрію.

РУ́МБА, и, *ж.* Сучасний швидкий танець чотиридольного розміру, а також музика до нього.

Ру́мбовий, а, е.

РУ́МПЕЛЬ, я, *ч.* Підойма на судні для повертання керма, руля.

Ру́мпельний, а, е.

РУ́НИ[1], рун, *мн.* (*одн.* **ру́на**, и, *ж.*). Літери давньогерманських алфавітів, що збереглися (переважно у скандинавів) у написах на каменях, зброї, прикрасах і т. ін.

Руні́чний, а, е.

РУ́НИ[2], рун, *мн.* (*одн.* **ру́на**, и, *ж.*). Народні карельські та фінські епічні пісні.

РУ́ПОР, а, *ч.* 1. Труба у вигляді зрізаного конуса або піраміди для посилення звуку. 2. *перен., книжн.* Виразник чиїхось ідей, думок, почуттів і т. ін.

Ру́порний, а, е. *Рупорний гучномовець.*

РУСТ, у, *ч.*, *архіт.* Камінь з грубо обтесаною опуклою лицьовою поверхнею, який застосовується при муруванні або облицюванні будівель.

Ру́стика, и, *ж.* Рельєфне мурування або облицювання будівель рустом.

Русто́ваний а, е. *Рустовані стіни.*

Рустува́ння, я, *с.* *Рустування будівель.*

Рустува́ти, у́ю, у́єш. Оздоблювати рустом.

РУ́ТА, и, *ж.* 1. Багаторічна напівкущова або трав'яниста рослина родини рутових, яка містить у собі ефірну олію і використовується в медицині та парфумерії. 2. Настій, відвар цієї рослини.

Ру́товий, а, е. *Рутовий лист. Рутовий віночок. Рутова олія.*

Рутяни́й, а́, е́.

РУТИ́Л, у, *ч.* Мінерал бурого або червоного кольору; діоксид титану.

РУТИ́Н, у, *ч.* Лікарський препарат, який застосовують при підвищеній проникності й ламкості капілярів; добувається з рути, листя гречки тощо.

РУТИ́НА, и, *ж.* Побоювання змін, відсутність почуття нового, дотримування шаблону, віджилих правил і звичок; консерватизм.

Рутине́р, а, *ч.* Той, хто побоюється змін, дотримується шаблону, старих правил і звичок, у кого відсутнє почуття нового.

Рутине́рка, и, *ж.*

Рутине́рство, а, *с.*

Рутине́рський, а, е.

Рути́нний, а, е. Який ґрунтується на рутині; шаблонний.

Рути́нність, ності, *ж.*

РУ́ЦАВІЄТИС, у, *ч.* Латиський народний парний танець, подібний до кадрилі.

РЮКЗА́К, а, *ч.* Заплічний мішок для речей.

РЯ́СА, и, *ж.* У православного духовенства — верхній довгий одяг з широкими рукавами.

С

САБА́, и́, *ж.* У східних народів — мішок із цілої шкури тварини для зберігання або перевезення кумису, вина, води тощо; бурдюк.
САБАДИ́ЛА, и, *ж.* Багаторічна цибулинна рослина родини лілійних із жовтуватими квітками, зібраними в суцвіття; росте в Центральній та Південній Америці й використовується як інсектицидний засіб; вошиве сім'я.
Сабади́ловий, а, е. *Сабадиловий відвар.*
САБАЙО́Н, у, *ч.* Підлива із збитих з цукром жовтків, вина й прянощів; пунш; напій, виготовлений у такий спосіб.
САБА́ЛЬ, ю, *ч.* Рослини родини пальмових, поширені у центральній та південній частинах Північної Америки.
САБАНТУ́Й, я, *ч.* 1. У башкирів і татар — народне свято з нагоди закінчення весняних польових робіт. 2. *перен., розм.* Галаслива гулянка.
СА́БВЕЙ, я, *ч.* Підземна залізниця, метро в США.
САБЕЇ́ЗМ, у, *ч.* Давня релігія деяких арабських племен, заснована на культі небесних світил (найменування походить від назви племені сабеїв, у яких цей культ зародився).
Сабеї́ст, а, *ч.*
Сабеїсти́чний, а, е. *Сабеїстичні погляди.*
САБЗА́, и́, *ж.* Сорт дрібного ізюму без кісточок із винограду кишмиш, обробленого перед сушінням лужним розчином; родзинка.
САБО́, *невідм., с.* 1. Черевики на дерев'яних підошвах або видовбані з дерева (у Франції та Бельгії). 2. Сучасне взуття на товстій підошві, без задника, що нагадує ці черевики.
САБОТА́Ж, у, *ч.* 1. Навмисний зрив роботи, який виявляється у прямій відмові від неї або у недбалому, несумлінному її виконанні. 2. Прихована протидія здійсненню чого-небудь.
Саботá́жник, а, *ч.*
Саботá́жницький, а, е. *Саботажницький опір.*
Саботá́жниця, і, *ж.*
Саботó́ваний, а, е.
Саботувá́ння, я, *с.*
Саботувá́ти, у́ю, у́єш. 1. Ухиляючись від роботи або виконуючи її недбало, несумлінно, викликати певні політико-економічні ускладнення. 2. Зривати виконання будь-яких заходів, перешкоджати їх здійсненню.
САБУ́Р, у, *ч.* Згущений сік листя алое, який у висушеному вигляді використовують як ліки.
Сабу́ровий, а, е. *Сабурові пігулки.*
СА́ВАН, а, *ч.* 1. Поховальне убрання з білої тканини, що має вигляд мішка чи довгої сорочки. 2. *перен.* Покрив (переважно сніговий).
САВА́НИ, ва́н, *мн.* (*одн.* **сава́на**, и, *ж.*). Тропічний степ, порослий високими травами у поєднанні з окремими деревами, групами дерев та чагарниками.
Сава́нний, а, е. *Саванна рослинність.*
САВАО́Ф, а, *ч.* В іудаїзмі — один з епітетів бога Яхве.
СА́ГА, и, *ж.* 1. Давньоскандинавське і давньоірландське епічне сказання про легендарних героїв та історичних діячів, що має прозову форму з віршованими вставками. 2. *перен.* Поетичний переказ, легенда.
САГАЙДА́К, а́, *ч.* Шкіряна сумка або дерев'яний футляр для стріл, а також лук, на який надівався чохол.
Сагайда́чний, а, е.
САГИ́Б, а, *ч.* Найменування знатної особи, переважно європейця, в Індії; пан.
САГІ́ТА, и, *ж., збірн.* Морські безхребетні тварини, поширені в усіх морях, крім Каспійського; морська стрілка.
САГІТА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. *анат.* Який ділить тіло подовжньо на праву й ліву половини. *Сагітальна лінія. Сагітальний розріз. Сагітальна площина.* 2. Стрілоподібний.
СА́ГО, *невідм., с.* Крупи із зерен крохмалю, добутого з серцевини сагових та інших пальм; сурогат цих крупів з картопляного та кукурудзяного крохмалю.
Са́говий, а, е. *Сагові крупи. Саговий пудинг.*
САДИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Статеве збочення, пов'язане з намаганням заподіяти партнерові біль під час статевих зносин. 2. Патологічна пристрасть до жорстокості, катування, насолода від страждань інших.
Сади́ст, а, *ч.* Людина із садистичними нахилами, одержима садизмом.
Садисти́чний, Сади́стський а, е. *Садистичний (садистський) нахил.*
Сади́стка, и, *ж.*
САЗ, а, *ч.* Струнний щипковий музичний інструмент, поширений серед народів Закавказзя, Ірану, Афганістану та інших країн.
СА́ЙДА, и, *ж.* Велика північна промислова риба родини тріскових.
САЙЗ, а, *ч.* Розмір одягу людини.
СА́ЙРА, и, *ж.* Тихоокеанська промислова риба.
Са́йровий, а, е. *Сайровий промисел.*
САЙТ[1], а, *ч., біол.* Найменша ділянка гена, яка здатна підлягати мутаціям і рекомбінуватися незалежно від інших ділянок.
САЙТ[2], а, *ч.* 1. *інформ.* Група комп'ютерів, які використовують загальний каталог інформації і взаємодіють між собою через постійні синхронні з'єднання мереж. 2. Місце веб-сторінки в Інтернеті, яка має чітко структуровану назву. *Офіційний сайт Президента України в Інтернеті. Сайт футбольного клубу «Динамо».*
САК[1], а, *ч.* 1. Риболовна снасть із сітки, що має форму конусоподібного мішка, натягнутого на обруч і прикріпленого до держална. 2. *заст.* Сумка, торба з цупкої тканини для зберігання і перевезення речей.
САК[2], а, *ч., заст.* Жіноче півпальто вільного крою.
САКВОЯ́Ж, а, *ч.* Дорожня сумка з цупкої тканини або шкіри з замком.
Саквоя́жний, а, е.
САКЕ́, *невідм. с.* Японська рисова горілка.
СА́КОС, а, *ч., церк.* Облачення, яке одягає вище духовенство під час відправ.

САКРАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Наділення людей, інших істот, предметів і явищ надприродними, священними і містичними ознаками або властивостями.

САКРА́ЛЬНИЙ[1], а, е. Те саме, що **сакramента́льний** (у 1 знач.).

САКРА́ЛЬНИЙ[2], а, е, *анат.* Крижовий.

САКРАМЕ́НТ, у, *ч.*, *церк.* 1. Причастя. 2. Церковне таїнство.

Сакраментува́ти, у́ю, у́єш. Причащати.

САКРАМЕНТА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Який стосується релігійного культу; обрядовий, ритуальний. 2. Який став звичним, узвичаєним; традиційний. *Сакраментальна фраза.* 3. Який має сумнівну або погану славу; горезвісний.

Сакramента́льність, ності, *ж.*

Сакramента́льно.

САКРИ́СТІЯ, ї, *ж.*, *рел.* Спеціальне приміщення в католицькому храмі, де зберігаються культові речі; ризниця.

САКСАУ́Л, у, *ч.* Невелике безлисте дерево або кущ, що росте у середньоазіатських солончакових та піщаних пустелях.

Саксау́ловий, а, е. *Саксауловий кущ.*

САКСГО́РН, а, *ч.* Духовий мундштучний музичний інструмент.

САКСОФО́Н, а, *ч.* Мідний духовий музичний інструмент із характерним тембром.

Саксофоні́ст, а, *ч.*

Саксофо́нний, а, е. *Саксофонний звук.*

СА́КУРА, и, *ж.* Вишня з неїстівними плодами, що росте й культивується як декоративна рослина на Далекому Сході і є символом Японії.

САЛАМА́НДРА, и, *ж.* 1. Хвостате земноводне, схоже на ящірку. *Плямиста саламандра.* 2. У міфології західноєвропейських народів — дух вогню.

Салама́ндровий, а, е.

САЛА́МУРІ, *невідм.*, *ч.* Грузинський духовий музичний інструмент типу свисткової флейти.

САЛАНГА́НИ, ів, *мн.* Рід пташок родини довгокрилих, які гніздяться на скелях, у печерах та великих дуплах, орієнтуючись у темряві за допомогою ехолокації.

САЛЕ́П, у, *ч*, *збірн.* Висушені м'ясисті кореневі бульби рослин родини зозулинцевих, які застосовують у медицині.

СА́ЛІНГ, а, *ч.*, *мор.* Рама з брусків, яку встановлюють на верхньому краї стеньги для міцнішого кріплення снастей.

Са́лінговий, а, е. *Салінгова конструкція.*

САЛО́Н, у, *ч.* 1. Парадний зал або простора кімната для приймання гостей; вітальня. 2. Літературний чи політичний гурток вибраних осіб з інтелігентських кіл, що збирається у приватному будинку. *Літературний салон.* 3. Періодична виставка сучасного мистецтва, нової техніки і т. ін. *Осінній салон. Автомобільний салон. Авіаційний салон.* 4. Приміщення для демонстрації та продажу художніх виробів, картин і т. ін.; місце показу новинок техніки тощо; зал спеціального призначення — перукарня і т. ін. *Художній салон. Салон-перукарня.* 5. *спец.* Приміщення для пасажирів автобуса, тролейбуса тощо. *Салон тролейбуса. Салон літака.*

Сало́нний, **Сало́новий**, а, е. *Салонні розмови. Салонні манери. Салонна поезія. Салонна музика. Салонова п'єса. Салоновий тон. Салоновий уклін.*

САЛЬВІ́НІЯ, ї, *ж.* Водяна однорічна трав'яниста рослина з плаваючим розгалуженим стеблом.

СА́ЛЬДО, *невідм.*, *с.* 1. Різниця між приходом (дебетом) і видатком (кредитом) бухгалтерського обліку. *Дебетове сальдо. Кредитове сальдо. Закрите сальдо.* 2. *екон.* Різниця між грошовими надходженнями і платежами з усіх видів розрахунків однієї держави з іншою. *Сальдо торгового балансу. Сальдо платіжного балансу.* 3. *екон.* Показник результату територіального переміщення населення. *Сальдо міграції.*

Сальдо́ваний, а, е.

Са́льдовий, а, е. *Сальдовий баланс. Сальдовий метод.*

Сальдува́ти, у́ю, у́єш. Визначати сальдо. *Сальдувати рахунок.*

СА́ЛЬЗА, и, *ж.*, *геол.* Невисокий конусоподібний або плескатий горб з отвором на вершині, з якого виділяються гази, вода та грязь; грязьовий вулкан.

САЛЬМОНЕ́ЛА, и, *ж.* Неспороносна паличкоподібна бактерія.

Сальмонельо́з, у, *ч.* Гостра кишкова інфекція тварин і людини, збудником якої є сальмонели.

САЛЬПІНГІ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запалення маткової (фаллопієвої) труби.

САЛЬТАЦІОНІ́ЗМ, у, *ч.* В еволюційній теорії — уявлення про стрибкоподібну еволюцію.

САЛЬТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Раптове, стрибкоподібне перетворення організмів, які начебто спричиняють появу нових великих таксонів (класів, типів тощо).

СА́ЛЬТО, *невідм.*, *с.* Те саме, що **са́льто-морта́ле**. *Подвійне сальто. Потрійне сальто.*

СА́ЛЬТО-МОРТА́ЛЕ, *невідм.*, *с.* Акробатичний стрибок із перевертанням у повітрі через голову (вперед або назад).

Сальтомортalі́ст, а, *ч.*

САЛЮ́Т, у, *ч.* Урочисте вшанування кого-, чого-небудь рушничними або артилерійськими залпами, ракетами, спуском і підняттям прапора і т. ін. *Святковий салют.*

Салю́тний, а, е. *Салютний залп.*

Салютува́ння, я, *с.* *Салютування з нагоди річниці Перемоги.*

Салютува́ти, у́ю, у́єш. Урочисто вшановувати кого-, що-небудь рушничними або артилерійськими залпами, ракетами, спуском і підняттям прапора і т. ін.

САЛЯ́МІ, *невідм.*, *ж.* Копчена ковбаса (як правило, з додаванням часнику та інших спецій).

САМА́Н, у, *ч.* 1. Будівельний стіновий матеріал, що являє собою необпалену цеглу, виготовлену з глини з домішкою солом'яної січки, полови, гною та ін. і висушену на сонці; лимпач. 2. Рублена солома для виготовлення такої цегли.

Сама́нний, а, е. *Саманний будинок.*

Сама́нник, а, *ч.* Той, хто виробляє саман.

Сама́нниця, і, *ж.*

Сама́новий, а, е. *Саманові села.*

САМА́РІЙ, ю, *ч.* Рідкісноземельний елемент, сріблястий м'який метал, сполуки якого використовують у світлотехніці.

СА́МБА, и, *ж.* 1. Бразильський народний бальний танець вільної композиції у швидкому темпі; музичний розмір — 4/4, іноді 2/4. 2. Музика в ритмі цього танцю.

САМБУ́К, а, *ч.* Солодка холодна страва, яку готують збиванням фруктового пюре з цукром і яєчним білком. *Яблучний самбук. Апельсиновий самбук.*

САМБУ́КА, и, *ж.* У стародавніх греків і римлян — широка драбина, яку застосовували під час облоги фортеці, міста.

СА́МІТ, у, *ч.* Зустріч глав держав, нарада на вищому рівні. *Саміт глав держав Великої сімки.*

САМУ́М, у, *ч.* Сухий гарячий вітер у пустелях Азії та Африки; піщаний ураган.

Саму́мний, а, е. *Самумний вітер.*

САМУРА́Й, я, *ч.* У феодальній Японії — член привілейованого військового стану; світський феодал.

Самура́йський, а, е. *Самурайський дух.*

САМШИ́Т, у, *ч.*, *бот.* Невелике південне вічнозелене дерево або чагарник із дуже твердою важкою деревиною, з якої виготовляють різні вироби.

Самши́товий, а, е. *Самшитові зарості.*

САНАТО́РІЙ, ю, *ч.* Лікувально-профілактичний заклад для лікування і відпочинку.

Санато́рний, а, е. *Санаторний лікар. Санаторне лікування. Санаторний режим.*

САНА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *мед.* Профілактичний лікувальний захід; оздоровлення. *Санація організму від хвороб.* 2. *екон.* Система заходів впливу з метою загального оздоровлення негативної ситуації, явищ, процесів тощо. *Санація фінансів.*

Санаці́йний, а, е. *Санаційний уряд. Санаційні методи.*

САНГВІ́НІК, а, *ч.* Людина сангвінічного темпераменту.

Сангві́нічка, и, *ж.*

Сангвіні́чний, а, е. Який відзначається швидкою збуджуваністю, бурхливою, хоч і не глибокою, реакцією на зовнішні враження; жвавий, життєрадісний (про нервову організацію, темперамент). *Сангвінічний темперамент.*

САНГІ́Н, САНГВІ́Н, а, *ч.*, **САНГІ́НА, САНГВІ́НА**, и, *ж.* 1. М'який червоний або червоно-брунатний (переважно мінеральний) олівець без оправи, який використовують у живописі. 2. Малюнок, виконаний таким олівцем.

Сангі́новий, а, е. *Сангіновий малюнок.*

САНДА́Л, САНТА́Л, *ч.* 1. *род.* а. Вічнозелене тропічне дерево, ароматична деревина якого багата на ефірну олію. 2. *род.* у. Кристалічна речовина, яку одержують із деревини цієї рослини. 3. *род.* у. Барвник червоного або жовтого кольору, який одержують із деревини цієї та деяких інших рослин.

Санда́ловий, **Санта́ловий**, а, е. *Сандаловий стіл. Сандалові барвники. Сандалове дерево.*

САНДА́ЛІ, ів, *мн.* (*одн.* **санда́ля**, і, *ж.*). Те саме, що **санда́лії**.

САНДА́ЛІЇ, їв, *мн.* (*одн.* **санда́лія**, ї, *ж.*). 1. У давніх греків і римлян — взуття, що являло собою дерев'яну або шкіряну підошву без каблуків, яку прив'язували до ноги ремінцями. 2. Сучасне легке взуття без каблуків із застібкою-ремінцем.

Санда́льний, а, е. *Взуття сандального типу.*

САНДАРА́К, у, *ч.* Запашна густа смола північноафриканського хвойного дерева родини кипарисових, з якої виготовляють лаки.

Сандара́ковий, а, е.

СА́НДВІЧ, СЕ́НДВІЧ, а, *ч.* Дві складені разом скибки хліба з маслом, сиром, ковбасою і т. ін. між ними.

САНДЖА́К, а́, *ч.*, *іст.* Адміністративний округ у султанській Туреччині.

СА́НДРИК, а, *ч.*, *архіт.* Архітектурна прикраса, карниз над вікнами на фасаді будинку.

САНІТА́Р, а, *ч.* Особа молодшого медичного персоналу в лікарні, госпіталі, яка доглядає хворих і поранених, стежить за чистотою приміщення тощо.

Саніта́рка, и, *ж.*

САНІТАРІ́Я, ї, *ж.* 1. Система заходів, скерована на охорону громадської гігієни, на поліпшення умов праці й побуту населення. *Виробнича санітарія. Житлово-комунальна санітарія. Шкільна санітарія.* 2. Наука, що розробляє теоретичні основи вимог громадської гігієни.

Саніта́рний, а, е. 1. *Санітарний огляд. Санітарна обробка хворого. Санітарна інспекція* (у 1 знач.). 2. Пов'язаний із медичним обслуговуванням, із медичною службою в армії. *Санітарний взвод. Санітарна служба. Санітарна машина. Санітарна частина.*

СА́НКЦІЯ, ї, *ж.* 1. *юр.* Затвердження чого-небудь вищою інстанцією; визнання законності чогось. 2. *юр.* Заходи впливу, покарання за порушення закону. *Кримінальна санкція.* 3. У міжнародному праві — заходи впливу щодо держави, яка порушила міжнародну угоду. *Економічні санкції. Фінансові санкції.* 4. *екон.* У кредитних відносинах — заходи впливу, застосовувані банком до порушників фінансової, касової, розрахункової або кредитної дисципліни. *Економічні санкції. Кредитні санкції. Договірні санкції.* 5. Схвалення, дозвіл. *Санкція на проведення демонстрації. Санкція на застосування препарату.*

Санкціоно́ваний, а, е. *Санкціонований захід.*

Санкціонува́ння, я, *с.*

Санкціонува́ти, у́ю, у́єш. Давати санкцію на що-небудь; визнавати щось законним, правильним, затверджувати, схвалювати щось.

САНКЮЛО́Т, а, *ч.*, *іст.* Представник революційних народних мас часів Французької буржуазної революції кінця XVIII ст.

Санкюло́тський, а, е.

САНОЛО́ГІЯ, і, *ж.* Наука про санітарію, профілактику захворювань і підтримання здоро́в'я. *Конференція з проблем санології.*

САНРЕ́ЙС, у, *ч.* Рейс вертольота, літака та інших транспортних засобів для надання медичної допомоги і здійснення заходів із сангігієни.

САНСА́РА, и, *ж.* В індуїзмі та буддизмі — уявлення про плинність і непостійність усього живого, єдиний ланцюг переходів з однієї тілесної оболонки в іншу, кругообіг народжень і смертей, трансміграція, метемпсихоз.

САНСКРИ́Т, у, *ч.* Літературна давньоіндійська мова, що вживалася у стародавній та середньовічній Індії.

Санскри́тський, а, е. *Санскритська мова. Санскритський рукопис.*

САНСКРИТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає санскритську мову та літературу.

Санскрито́лог, а, *ч.*

САНТА́Л, *див.* **санда́л**.

САНТИ... Перша частина складних слів, що означає «сота частина».

САНТИГРА́М, а, *ч.* Одиниця ваги, що дорівнює сотій частині грама.

САНТИМЕ́ТР, а, *ч.* 1. Одиниця виміру довжини, що дорівнює одній сотій метра. 2. Лінійка або стрічка з поділками на сантиметри. 3. *спец.* Одиниця виміру електричної ємкості.

Сантиметро́вий, а, е. *Сантиметровий діапазон.*

САНТУ́РІ, *невідм.*, *ч.* Поширений у країнах Близького Сходу й Закавказзя струнний ударний музичний інструмент, схожий на цимбали.

СА́ПА, и, *ж.*, *військ.* Окоп, траншея, хід сполучення, які риють у напрямі до позицій противника для поступового й непомітного наближення до нього.

САПАЖУ́, *невідм.*, *ч.* Рід американських чіпкохвостих мавп; капуцин (у 2 знач.).

САПЕ́Р, а, *ч.* Військовослужбовець інженерних, військово-будівельних частин і підрозділів, які будують і ремонтують шляхи, мости, фортифікаційні споруди тощо.

Сапе́рний, а, е. *Саперний батальйон. Саперна лопатка.*

САПЕРА́ВІ, *невідм.*, *с.* 1. Винний сорт грузинського винограду середньо-

пізнього періоду визрівання. 2. Сорт виноградного вина.

САПОНІ́Н, у, *ч.* Органічна безазотна речовина, що міститься в деяких рослинах (особливо з родин розових, гвоздикових) і дає з водою піну, схожу на мильну; використовують у виробництві шипучих напоїв, халви.

САПРО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «гнилий».

САПРОБІО́НТИ, ів, *мн.* Організми (переважно рослинного і тваринного походження), які за своїми фізіолого-біохімічними властивостями здатні жити в забруднених органічними речовинами водоймах.

САПРО́БНІСТЬ, ності, *ж.* Фізіологічні й біохімічні властивості сапробіонта, які зумовлюють його виживання у воді з тим чи іншим вмістом органічних речовин, що надходять у водойми разом зі стічними водами.

САПРОГЕ́ННИЙ, а, е, *бакт.* Який породжує гниття.

САПРОПЕЛІ́Т, у, *ч.*, *спец.* Викопне буре і червоне вугілля, що утворилося внаслідок ущільнення сапропелю. Цінна хімічна сировина.

Сапропелі́товий, а, е. *Сапропелітові відкладення. Сапропелітове вугілля.*

САПРОПЕ́ЛЬ, ю, *ч.*, *спец.* Мулисте відкладення перегнилих залишків нижчих організмів на дні переважно стоячих водоймищ; використовується як добриво, для грязелікування тощо.

Сапропе́левий, а, е. *Сапропелеве вугілля. Сапропелевий торф.*

САПРОФА́Г, а, *ч.*, *біол.* Тварина, яка живиться органічними речовинами, що розклалися.

САПРОФІ́Т, а, *ч.*, *бот.* Рослинний організм, який живиться органічними речовинами від решток мертвих рослин і тварин.

Сапрофі́тний, а, е. *Сапрофітні гриби.*

САПФІ́Р, *ч.* 1. *род.* у. Різновид мінералу корунду прозоро-синього або волошково-синього кольору; коштовний. *Родовища сапфіру.* 2. *род.* а. Окремий камінець цього мінералу, що використовується як ювелірна прикраса.

Сапфі́рний, а, е. *Сапфірна синява.*

Сапфі́ровий, а, е. 1. Прикм. до **сапфір**. *Сапфірове намисто. Сапфірові сережки.* 2. *перен.* Який кольором, блиском схожий на сапфір. *Сапфірове море.*

САРАБА́НДА, и, *ж.* 1. Старовинний іспанський народний танець емоційного характеру; музичний розмір — 3/4. 2. Музика до цього танцю; музичний твір у ритмі цього танцю.

САРАЦИ́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **сарацин**, а, *ч.*; **сараци́нка**, и, *ж.*), *іст.* Давня назва мусульманських народів (арабів, турків і т. ін.), прийнята у європейців.

Сараци́нський, а, е. *Сарацинські купці.*

САРГА́Н, а, *ч.* Промислова риба родини сарганових.

Сарга́новий, а, е. *Сарганoвий промисел.*

САРДА́Р, *див.* **сердар**.

САРДИ́НА, и, *ж.* 1. Невелика морська промислова риба родини оселедцевих. 2. *тільки мн.* Консерви з цієї риби.

Сарди́нка, и, *ж.*

Сарди́новий, а, е. *Сардинові консерви.*

САРДОНІ́КС, *ч.* 1. *род.* у. Різновид мінералу агату буро-червоного або молочно-білого кольору із смугастим малюнком; коштовний. 2. *род.* а. Окремий камінець цього мінералу, що використовується як ювелірна прикраса.

САРДОНІ́ЧНИЙ, а, е. Злісно-глузливий, уїдливий. *Сардонічний сміх. Сардонічний погляд.*

Сардоні́чно. *Сміятися сардонічно.*

СА́РЖА, і, *ж.*, *текст.* Тканина з діагональним переплетінням ниток, використовується переважно на підкладку.

Са́ржевий, а, е. *Саржева тканина. Саржева підкладка.*

СА́РІ, *невідм.*, *с.* Індійський жіночий одяг у вигляді полотнища тканини, один край якого прикріплюють до тугого пояса, обвиваючи ним стегна і ноги, другий — накидають на плече або на голову як хустку.

САРКА́ЗМ, у, *ч.* 1. Злісна, уїдлива насмішка, їдка іронія. 2. *перев. у мн.* Уїдливі, злісно-глузливі зауваження.

Саркасти́чний, а, е. *Саркастичний сміх.*

Саркасти́чність, ності, *ж.*

Саркасти́чно. *Дивитися на речі саркастично.*

САРКО́ДОВІ, их, *мн.* Клас безхребетних тварин типу найпростіших.

САРКОЛЕ́МА, и, *ж.*, *анат.* Оболонка, що вкриває гладенькі м'язові клітини.

САРКО́МА, и, *ж.* Злоякісна пухлина у людини й тварин, що розвивається з елементів сполучної тканини.

Саркомато́зний, а, е. *Саркоматозна пухлина.*

САРКОСПОРИ́ДІЇ, ій, *мн.* Група найпростіших тварин класу споровиків.

САРКОФА́Г, а, *ч.* 1. У давніх похованнях — оздоблена труна (звичайно кам'яна), невелика гробниця, а також кам'яний надгробок у вигляді труни. 2. *техн.* Спеціальна будова для захоронення відходів ядерних реакторів, установок тощо, призначена для захисту довкілля від радіоактивних речовин. *Ядерний саркофаг.*

Саркофа́говий, а, е.

СА́РОС, у, *ч.*, *астр.* Період (приблизно 18 років), після закінчення якого в одній і тій самій послідовності знову повторюються сонячні і місячні затемнення.

САРСУЕ́ЛА, и, *ж.* Жанр музично-сценічного мистецтва в Іспанії XVII—XX ст., в якому музичні номери чергуються з діалогами й танцями.

САСАФРА́С, у, *ч.* Вид деревних рослин родини лаврових.

САТАНА́, и, ч. У релігійно-міфологічних уявленнях іудаїзму та християнства — головний антагоніст бога і всіх вірних йому сил на небі й на Землі, ворог людського роду, цар пекла і володар бісів.

Сатани́нський, а, е. *Сатанинський дух.*

САТЕЛІ́Т, а, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — озброєний найманець, слуга, що супроводив свого володаря. 2. *перен.* Залежна особа, покірний виконавець чужої волі; прибічник; поплічник. 3. Держава, формально незалежна, але фактично підкорена іншій (великій) державі. *Держава-сателіт.* 4. *астр.* Супутник планети. *Місяць — сателіт Землі.* 5. *техн.* Зубчасте колесо з рухомою віссю обертання, яке здійснює рух одночасно навколо своєї осі й осі центрального колеса.

Сателі́тний, а, е.

САТИ́Р, а, *ч.* 1. В античній міфології — лукава, хтива істота з цапиними ногами, бородою і рогами; супутник бога Діоніса. 2. *перен.* Лукава, насмішкувата або хтива людина. 3. Вид великих денних метеликів. 4. Птах ряду курячих з двома рогоподібними виростами на голові (живе в Індії, Китаї).

САТИ́РА, и, *ж.* 1. Художній прийом у творах літератури або мистецтва, заснований на різкому, дошкульному висміюванні пороків, хиб, негативних явищ дійсності. 2. Твір літератури або мистецтва, в якому використано цей прийом; сукупність таких

творів. *Політична сатира.* 3. Різка, уїдлива насмішка.

Сати́рик, а, *ч. Письменник-сатирик.*

Сатири́чний, а, е. *Сатиричний твір. Сатирична п'єса. Сатиричне глузування.*

Сатири́чність, ності, *ж.*

САТИРИКО́Н, *ч.* 1. *род.* а. В епоху античності й Середньовіччя — назва сатиричної драми, рідше — сатиричного роману. 2. *род.* у, *збірн.* Назва напрямку в театральному мистецтві, літературі тощо.

САТИРІА́З, у, *ч.*, *мед.* Хворобливо загострений статевий потяг у чоловіків.

САТИСФА́КЦІЯ, ї, *ж.* 1. Почуття приємності; задоволення. 2. Утамування почуття образи, переважно у формі поєдинку, дуелі з особою, яка образила.

САТРА́П, а, *ч.* 1. *іст.* Правитель області, провінції у стародавній Персії та Мідії, який мав необмежену владу. 2. *перен.*, *книжн.* Деспотичний правитель, начальник, який не зважає на закони, поводиться самовладно; тиран.

САТРА́ПІЯ, ї, *ж.*, *іст.* Область, провінція, якою управляв сатрап (у 1 знач.).

САТУ́РА, и, *ж.* Перший давньоримський театральний жанр, який поєднував прозу, вірші, музику, пантоміму.

САТУРА́ТОР, а, *ч.*, *спец.* 1. Апарат для насичення або обробки рідини газами. 2. Апарат хімічної водоочисної установки, що служить для приготування насиченого й освітленого вапнистого розчину.

Сатура́торний, а, е. *Сатураторна установка.*

САТУРА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* 1. Насичення рідини газами; газування. 2. Хімічна обробка вуглекислотою цукрового соку для вилучення з нього вапна.

Сатураці́йний, а, е. *Сатураційний газ.*

САТУ́РН, а, *ч.* 1. У давньоримській міфології — бог землеробства. 2. *астр.* Шоста за відстанню від Сонця планета Сонячної системи.

САТУРНА́ЛІЇ, ій, *мн.* 1. У Стародавньому Римі — веселе народне свято після закінчення польових робіт (під час зимового сонцестояння) на честь бога часу й землеробства Сатурна. 2. *перен.* Нестримно-веселе свято; гульбище.

САТУРНІ́ЗМ, у, *ч.*, *мед.* Хронічне отруєння свинцем.

САТУ́РНІЇ, ій, *мн.*, *ент.* Родина нічних метеликів.

САТЬЯГРА́ХА, и, *ж.* В Індії в період англійського колоніального панування — тактика ненасильницької боротьби за незалежність у двох формах: неспівробітництва і громадянської непокори.

СА́УНА, и, *ж.* Лазня, в якій гаряча суха пара (90—140 °С) у парній поєднується з холодною водою басейну.

САУНДБЛА́СТЕР, а, *ч.* Звукова карта (плата).

СА́УНДТРЕ́К, а, *ч.* Фонограма до кіно- або телефільму, естрадної вистави; звукова доріжка.

САФА́РІ, *невідм.*, *с.* 1. Спеціальний заповідник (переважно в Африці), де дозволено полювання на диких звірів. 2. Полювання в такому заповіднику; час такого полювання. 3. Чоловічий та жіночий одяг (куртка, плаття, жакет тощо) в стилі традиційного тропічного костюма з легкого плащового однотонного матеріалу. 4. Змагання, які проводять в Африці з метою тестування машин; автоперегони в умовах пустелі. 5. *розм.* Одна з форм активного відпочинку з елементами полювання, їздою на автомобілі тощо.

САФЛО́Р, у, *ч.* 1. *бот.* Південна трав'яниста рослина родини складноцвітих, з насіння якої одержують олію, а із суцвіть — фарбу. 2. Червона і жовта фарби, виготовлені із суцвіть цієї рослини. 3. Ефірна олія з насіння цієї рослини.

Сафло́ровий, а, е. *Сафлорові посіви. Сафлорова олія.*

СА́ФРА, и, *ж.* Період збирання цукрової тростини на Кубі й переробки її на цукрових заводах.

САФРАНІ́Н, у, *ч.*, *спец.* Барвник червоно-фіолетового кольору.

САШЕ́, *невідм.*, *с.* 1. Надушена або наповнена ароматичними речовинами подушечка, яку кладуть між білизною для надання їй приємного запаху. 2. Сумочка з матерії і т. ін. для зберігання носових хусточок, гребінців тощо.

СВАРА́ДЖ, у, *ч.*, *політ.* Програмне політичне гасло національно-визвольного руху «Індійський національний конгрес», який закликав до боротьби за незалежність і самовладність.

Свараджи́ст, а, *ч.*

Свараджи́стка, и, *ж.*

СВА́СТИКА, и, *ж.* 1. Хрест із загнутими під прямим кутом кінцями — один із релігійних знаків, який зустрічається на творах мистецтв давніх культур Європи, Азії, рідше Африки й Америки. 2. Знак у вигляді хреста із загнутими під прямим кутом кінцями, який став емблемою німецького фашизму.

СВІНГ[1], у, *ч.*, *спорт.* У боксі — боковий удар із значної відстані.

СВІНГ[2], у, *ч.*, *муз.* Один з різновидів джазу, для якого характерна сольна імпровізація, великий склад виконавців.

СВІНГ[3], у, *ч.*, *фін.* 1. Ліміт (гранична сума) кредиту в клірингових угодах, що взаємно надається сторонами для покриття тимчасового перевищення платежів над надходженнями. 2. Коливання курсу валют та цінних паперів на біржі.

СВІ́НГЕР, а, *ч.* Коротке пальто з м'якої вовняної тканини із сильно розширеною від пройми спинкою, яка утворює довгі фалди, що коливаються під час ходіння.

СВІТЧ, а, *ч.*, *фін.* 1. Ліквідація зобов'язань за одними цінними паперами або валютами та укладання угод з іншими. 2. Перепоступка третій стороні залишку на кліринговому або іншому двосторонньому рахунку за курсом зі знижкою проти офіційного. 3. Операція щодо використання блокованого банківського рахунку.

СВОП, а, *ч.*, *фін.* 1. Валютна операція щодо продажу певної валюти з умовою викупу такої суми назад через певний час за курсом, зафіксованим на момент укладання угоди. 2. Тимчасова закупівля товарів, боргових зобов'язань, валюти тощо з гарантією їх подальшого продажу. 3. Різниця у відсоткових ставках двох валют за один і той самий термін.

СВО́ПІНГ, а, *ч.*, *інформ* Переміщення інформації з оперативної пам'яті у зовнішню пам'ять, коли ця інформація не використовується, та зчитування її назад, коли в ній виникає потреба.

СГРАФІ́ТО, *невідм.*, *с.* 1. Спосіб двоколірної декоративної обробки керамічних виробів вискоблюванням у певних місцях кольорового лицювального шару, яким спочатку була вкрита поверхня виробу; спосіб декоративного оздоблення стін продряпуванням шарів штукатурки. 2. Художній твір, виконаний таким способом.

СЕА́НС, у, *ч.* 1. Виконання, здійснення чого-небудь (роботи, лікування та ін.) у певний проміжок часу без перерви, а також проміжок часу

безперервного виконання чогось. *Сеанс масажу. Сеанс одночасної гри в шахи.* 2. Демонстрування, показ кінокартини. *Денний сеанс. Вечірній сеанс.*

СЕБОРЕ́Я, ї, *ж.* Захворювання, що характеризується збільшенням або зменшенням виділення шкірного жиру. *Жирна себорея. Суха себорея.*

СЕВР, у, *ч., збірн.* Високохудожні вироби із фарфору, виготовлені на фарфоровому заводі в м. Севрі (Франція).

Се́врський, а, е. *Севрський фарфор.*

СЕГІДИ́ЛЬЯ, ї, *ж.* Іспанський народний танок швидкого темпу, який супроводиться співом, грою на гітарі та на кастаньєтах, а також музика до цього танку; музичний розмір — 3/4, 3/8.

СЕГМЕ́НТ, а, *ч.* 1. У математиці — частина круга, обмежена дугою та хордою, а також частина кулі, відокремлена січною площиною; фігура, предмет або частина площі такої форми. *Плаский сегмент. Сферичний сегмент. техн.* Про деякі деталі такої форми. 2. *зоол.* Один із поздовжньо розташованих члеників тіла, з яких складається організм деяких тварин. *Сегмент хробака.* 3. *анат.* Одна з однорідних ділянок, з яких складаються деякі органи, частини тіла. *Сегмент хребта.* 4. Відрізок, частина чого-небудь. *Сегмент програми. Сегмент пам'яті. Сегмент слова.* 5. У маркетингу — частина ринку, що має характерні ознаки. *Сегмент промислових товарів.*

Сегмента́рний, а, е.

Сегмента́рність, ності, *ж.*

Сегме́нтний, а, е.

СЕГМЕНТА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* 1. Поділ тіла або окремих органів деяких тварин на ряд ділянок-сегментів. 2. Дроблення яйця на клітини під час розвитку зародка. 3. Розподіл чого-небудь на окремі частини. *Регіональна сегментація ринку.*

СЕГНЕТОЕЛЕ́КТРИКИ, ів, *мн.* (*одн.* **сегнетоеле́ктрик**, а, *ч.*), *фіз.* Кристалічні матеріали, діелектрична проникність яких досягає значних величин, залежно від напруги електричного поля, температури тощо.

СЕГРЕГА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Вид расової або національної дискримінації, який полягає в різних формах відокремлення кольорових від білих. 2. У генетиці — розходження батьківських хромосом у мейозі. 3. *мет.* Неоднорідність хімічного складу сплавів, що виникає під час їх кристалізації.

Сегрегаці́йний, а, е.

СЕГУ́Н, а, *ч.* Титул військово-феодальних правителів у Японії, при яких імператорська династія не мала реальної влади.

СЕДА́Н, *невідм., ч.* Тип закритого кузова автомобіля з чотирма дверима і двома або трьома рядами сидінь.

СЕДАТИ́ВНИЙ, а, е, *мед.* Заспокійливий. *Седативний засіб.*

СЕДА́ЦІЯ, ї, *ж.* Заспокоєння.

СЕДИМЕНТА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *хім.* Осідання маленьких частинок твердого тіла в рідині або газі під дією гравітаційного поля чи відцентрових сил. 2. *геол.* Сукупність процесів нагромадження відкладів у водному середовищі.

Седиментаці́йний, а, е. *Седиментаційний цикл.*

СЕЗО́Н, у, *ч.* 1. Одна з чотирьох пір року. 2. Частина року, найбільше придатна для яких-небудь робіт, занять, відпочинку тощо. *Футбольний сезон. Виноградний сезон.* Період, протягом якого працюють театри. *Театральний сезон.*

Сезо́нний, а, е. *Сезонний одяг. Сезонні робітники.*

Сезо́нник, а, *ч.* *Сезонний працівник.*

Сезо́нниця, і, *ж.*

Сезо́нність, ності, *ж.* *Сезонність польових робіт.*

СЕЇ́Д, а, *ч., рел.* Почесний титул мусульман, які виводять свій родовід від Мухаммеда.

СЕ́ЙБА, и, *ж.* Порода дерева (на Кубі).

СЕЙВА́Л, а, *ч.* Вид беззубих китів родини смугачів.

СЕЙЛБО́РД, а, *ч.* Довга вузька дошка з дерева або пінопласту з рухомим вітрилом для ковзання по поверхні води.

СЕЙМ, у, *ч.* 1. Найвищий однопалатний законодавчий орган державної влади Польщі. 2. Законодавчий орган деяких країн Східної Європи та Прибалтики у XX ст. 3. Центральний станово-представницький орган у феодальних монархіях.

Се́ймовий, а, е.

СЕ́ЙНЕР, а, *ч.* Морське моторне або моторно-вітрильне рибальське судно.

Се́йнерний, а, е.

СЕЙСМІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Пов'язаний з явищами землетрусу. *Сейсмічні хвилі.* 2. Який служить для реєстрації та вивчення землетрусів. *Сейсмічне зондування. Сейсмічна розвідка. Сейсмічна служба. Сейсмічна місцевість.*

Сейсмі́чність, ності, *ж.* Схильність до землетрусів, інтенсивність землетрусів.

СЕЙСМО... Перша частина складних слів, що відповідає поняттям «землетрус», «підземний поштовх».

СЕЙСМОГРА́МА, и, *ж.* Автоматичний безперервний запис на паперовій стрічці коливань земної поверхні, здійснюваний сейсмографом; стрічка з таким записом.

СЕЙСМО́ГРАФ, а, *ч.* Прилад для автоматичного безперервного запису та вимірювання коливань земної кори, що виникають під час землетрусів і вибухів.

Сейсмогра́фія, ї, *ж.* 1. Те саме, що **сейсмоло́гія**. 2. Автоматичний запис коливань земної кори, здійснюваний сейсмографом.

Сейсмографі́чний, а, е. *Сейсмографічна станція.*

СЕЙСМОКАРДІОГРА́МА, и, *ж.* Графічний запис вібрацій тіла, що викликається скороченням серця.

СЕЙСМОКАРДІОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Метод дослідження серця за допомогою сейсмокардіограм.

СЕЙСМОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь геофізики, що вивчає коливання земної кори та внутрішню будову Землі на основі спостережень за цими коливаннями.

Сейсмо́лог, а, *ч.*

Сейсмологі́чний, а, е. *Сейсмологічні спостереження.*

СЕЙСМОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Галузь сейсмології, що вивчає методи вимірювання коливань земної кори.

Сейсмометри́чний, а, е. *Сейсмометричне дослідження.*

СЕЙСМОСКО́П, а, *ч.* Прилад, який відмічає час першого поштовху при коливаннях земної кори, а також його напрямок.

СЕЙФ, а, *ч.* Вогнетривка сталева шафа або скриня для зберігання грошей, цінних документів, коштовностей і т. ін.

СЕ́ЙША, і, *ж.* Стояча хвиля у водних басейнах.

СЕЙШН, *невідм.* Музикальна вечірка, неофіційний концерт, як правило для обмеженого кола людей, пов'язаних спільними музикальними смаками.

СЕ́КАНС, а, *ч.* Одна з тригонометричних функцій кута в прямокутному трикутнику, що дорівнює відношенню гіпотенузи до катета, який прилягає до даного кута.

СЕКА́ТОР, а, *ч.* Садові ножиці для обрізання крони дерев і декоративних

рослин, нарізання живців та інших робіт.

СЕКВЕ́НЦІЯ, ї, *ж.*, *муз.* 1. Повторення того самого наспіву на різних ступенях висхідної або низхідної гами. 2. Різновид середньовічних католицьких культових пісень.

СЕКВЕ́СТР, у, *ч.* 1. *юр.* Заборона або обмеження, накладене органами державної влади на користування приватним майном. 2. *фін.* Пропорційне скорочення коштів, передбачених бюджетом, в умовах подолання дефіциту. 3. *мед.* Ділянка омертвілої тканини, що відділилася від здорової.

Секвестра́ція, ї, *ж.* 1. *юр.* Накладання секвестру (у 1 знач.). 2. *фін.* Впровадження секвестру (у 2 знач.). 3. *мед.* Утворення секвестру (у 3 знач.).

Секвестро́ваний, а, е.

Секвеструва́ння, я, *с.*, *фін. Секвестрування витратної частини бюджету.*

Секвеструва́ти, у́ю, у́єш. 1. *юр.* Накладати на що-небудь секвестр, піддавати секвестру (у 1 знач.). 2. *фін.* Впроваджувати секвестр (у 2 знач.).

СЕКВЕСТРЕКТОМІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Хірургічна операція: видалення секвестру (у 3 знач.).

СЕКВО́ЙЯ, СЕКВО́Я, ї, *ж.*, *бот.* Рід хвойних дерев родини таксодієвих.

СЕ́КОНД-ХЕ́НД, а, *ч.*, *розм.* 1. Ненові речі, ті, які були у вжитку. 2. Магазин, що торгує такими речами. 3. Щось другосортне, низького ґатунку; сміття, мотлох.

Се́конд-хе́ндівський, а, е, *розм.*

СЕКРЕ́Т[1], у, *ч.* 1. Те, що не підлягає розголошенню, що приховується від інших; таємниця. *Секрет успіху. Кулінарний секрет.* 2. Потайний пристрій у механізмах, предметах домашнього вжитку тощо.

Секре́тний, а, е. 1. *Секретний шифр. Секретні відомості. Секретний хід* (у 1 знач.). 2. Підрозділ в установі, який веде справи, що не підлягають розголошенню. *Секретний відділ.* 3. *Секретний замок* (у 2 знач.).

Секре́тність, ності, *ж. Секретність інформації.*

СЕКРЕ́Т[2], у, *ч.* *військ.* Додатковий сторожовий пост із кількох осіб, виставлений таємно на найбільш небезпечних підступах з боку противника, а також місце розташування такого поста.

СЕКРЕ́Т[3], у, *ч.*, *фізіол.* Речовина, яку виробляють залози людини й тварини (слина, шлунковий сік і т. ін.).

Секрето́рний, а, е. *Секреторні нерви. Секреторна функція.*

СЕКРЕТА́Р, я́, *ч.* 1. Виборний керівник якої-небудь організації, якогось органу. *Відповідальний секретар Національної спілки письменників України. Генеральний секретар ООН.* 2. Ранг державного службовця. 3. Особа, що веде протокол зборів, засідання і т. ін. 4. Службовець, який відповідає за діловодство установи, організації тощо. 5. Керівник поточної роботи установи, органу або якого-небудь відділу. *Учений секретар.*

Секрета́рка, и, *ж. Секретарка директора.*

Секрета́рство, а, *с.*

Секрета́рський, а, е. *Секретарські обов'язки.*

СЕКРЕТАРІА́Т, у, *ч.* 1. Відділ якої-небудь установи, організації, що веде поточну роботу організаційно-виконавчого характеру. *Секретаріат Верховної Ради України.* 2. Керівний орган, що обирається для здійснення поточної роботи. *Секретаріат Президента України.* 3. Особи, яких обирають на зборах, конференціях і т. ін. для ведення протоколів, підготовки резолюцій тощо.

Секретарюва́ння, я, *с.*

Секретарюва́ти, ю́ю, ю́єш. Бути секретарем, ви́конувати обов'язки секретаря.

СЕКРЕТЕ́Р, а, *ч.* Письмовий стіл або шафа з відкидною або висувною дошкою для писання, із шухлядами й полицями для зберігання паперів, книжок.

СЕКРЕТИ́Н, у, *ч.*, *фізіол.* Гормональна речовина, яку виробляє слизова оболонка дванадцятипалої кишки і яка викликає виділення соку підшлункової залози.

СЕКРЕ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *фізіол.* Утворення й виділення залозами особливих речовин, необхідних для життєдіяльності організму.

СЕКС, у, *ч.* 1. Статевий потяг; статеві зносини. 2. Еротика, хтивість.

Сексуаліза́ція, ї, *ж.* Дії, спрямовані на розвиток статевої чутливості і хтивості.

Сексуалі́зм, у, *ч.* Підвищена статева чуттєвість; хтивість.

Сексуа́льний, а, е. 1. Пов'язаний із статевими зносинами; статевий. *Сексуальне життя людини. Сексуальний потяг.* 2. Хтивий.

СЕКС... Перша частина складних слів, що має значення «статевий».

СЕКС-БІ́ЗНЕС, у, *ч.* Проституція.

СЕКС-БО́МБА, и, *ж.*, *ірон.* Про жінку, що має сильну сексуальну привабливість.

СЕКСИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Дискримінація за статевою належністю. 2. Оцінка ролі, положення, поведінки людини в суспільстві за статтю.

СЕКС-КУЛЬТУ́РА, и, *ж.* Масова культура, насичена сексуальним змістом.

СЕКСОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про статеві відмінності, статеве виховання й статеву поведінку.

Сексо́лог, а, *ч.*

Сексологі́чний, а, е.

СЕКСОПАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ медицини, який займається вивченням і лікуванням захворювань, пов'язаних із порушенням статевого життя й статевої поведінки.

Сексопато́лог, а, *ч. Лікар-сексопатолог.*

СЕКСОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Лікування сексуальних розладів; психологічна лікарська допомога у розв'язанні сексуальних проблем.

Сексотерапе́вт, а, *ч.*

СЕ́КСТА, и, *ж.*, *муз.* Шостий ступінь у діатонічній гамі.

Се́кстовий, а, е.

СЕКСТАКО́РД, у, *ч.*, *муз.* Акорд із трьох звуків, що включає інтервали, терції й сексти.

СЕКСТА́Н, СЕКСТА́НТ, а, *ч.*, *спец.* Кутовимірювальний інструмент для астрономічних і геодезичних спостережень, який складається з дуги, що дорівнює одній шостій частині окружності, і двох дзеркал.

СЕКСТЕ́Т, у, *ч.*, *муз.* 1. Музичний твір для шістьох інструментів або шістьох голосів із самостійною партією для кожного. 2. Ансамбль із шістьох виконавців (музикантів або співаків).

СЕКСТИЛЬЙО́Н, а, *ч.* Число, яке зображають одиницею з 21 нулем (у деяких країнах — з 36 нулями).

СЕКСТИ́НА, и, *ж.*, *поет.* Строфа з шести рядків подовженого (п'ятистопного або шестистопного) ямба.

СЕКС-ШО́П, у, *ч.* Магазин, кіоск, що торгує літературою сексуального змісту, товарами сексуального призначення.

СЕ́КТА, и, *ж.* 1. Релігійна громада, що відокремилася від панівної церкви. 2. *перен.*, *розм.* Група осіб, що замкнулася в своїх вузьких інтересах.

Секта́нт, а, *ч.* 1. Послідовник певної релігійної секти. 2. *перен.* Людина, яка обмежує свої інтереси тільки

проблемами певної групи, учасник секти (у 2 знач.).
Секта́нтка, и, *ж.*
Секта́нтство, а, *с.* 1. Приналежність до релігійної секти; релігійний рух осіб, що відокремилися від панівної церкви. 2. *перен.* Вузькість поглядів осіб, що замкнулися в своїх групових інтересах; замкнутість, властива секті (у 2 знач.).
Секта́нтський, а, е. *Сектантські збори. Сектантські настрої.*
СЕ́КТОР, *ч.* 1. *род.* а, *геом.* Частина круга, обмежена дугою і двома радіусами; деталі, частини предметів, машин і т. ін. такої форми. *Зубчастий сектор. Плаский сектор. Сферичний сектор.* 2. *род.* а. Ділянка, обмежена радіальними лініями; частина певної площі; ділянка, район. *Сектор стадіону.* 3. *род.* у. Галузь економіки, господарської діяльності. *Промисловий сектор. Державний сектор. Приватний сектор.* 4. *род.* у. Відділ в установі або організації. 5. *род.* а, *спец.* Відділ системи управління літака, пароплава і т. ін.
Сектора́льний, а, е. *Секторальна структура. Секторальне засідання* (у 2—4 знач.).
Се́кторний, а, е. *Секторний щит* (у 1 знач.). *Секторна модель структури народного господарства регіону* (у 3 знач.).
СЕКУЛЯРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Перетворення церковної і монастирської власності на світську, державну. 2. Вилучення чого-небудь із церковного, духовного відання і передача світському, цивільному, звільнення від церковного, духовного впливу (в суспільній і розумовій діяльності, в художній творчості). *Секуляризація літератури.*
Секуляризаці́йний, а, е.
Секуляризо́ваний, а, е. *Секуляризоване викладання.*
Секуляризува́ти, у́ю, у́єш. Піддавати секуляризації.
СЕКУ́НДА, и, *ж.* 1. Одиниця виміру часу, що дорівнює 1/60 хвилини. 2. Одиниця вимірювання кутів і дуг, яка дорівнює 1/3600 градуса і позначається двома скісними рисками (") зверху цифри справа. 3. *муз.* Другий ступінь у діатонічній гамі. 4. *муз.* Інструмент в оркестрі, що веде другу партію; втора.
Секу́ндний, а, е. 1. Прикм. до **секу́нда**. *Секундна стрілка* (у 1 знач.). 2. Який триває, відбувається протягом секунди; дуже короткочасний. *Секундна пауза.*
Секу́ндовий, а, е, *муз.*
СЕКУНДАКО́РД, у, *ч.*, *муз.* Третє обертання септакорду.
СЕКУНДА́НТ, а, *ч.* 1. Свідок і посередник, який супроводжує кожного з учасників дуелі. 2. Посередник і помічник учасників спортивних змагань (із боксу, шахів, фехтування і т. ін.).
Секунда́нтський, а, е. *Секундантські повноваження.*
СЕКЦІОНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *що*, *мед.*, *рідко.* Розтинати труп.
СЕ́КЦІЯ[1], ї, *ж.* 1. Одна з частин, ділянок, що складають яке-небудь ціле. *Секція радіатора.* 2. Відділ або підвідділ установи, організації, товариства і т. ін., що має певну спеціалізацію. *Секція магазину. Шахова секція.*
Секці́йний[1], а, е. *Секційні заняття.*
СЕ́КЦІЯ[2], ї, *ж.*, *мед.* Розтин трупа.
Секці́йний[2], а, е. *Секційний зал. Секційний стіл.*
СЕК'ЮРИТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Розширення, використання цінних паперів у ринкових відносинах, у сфері кредитування.
СЕК'Ю́РИТІ, *невідм.* 1. Охорона; охоронна служба; служба безпеки. 2. Особистий охоронець.
СЕЛАГІНЕ́ЛА, и, *ж.*, *бот.* Рід багаторічних трав класу плауноподібних, поширений здебільшого в тропіках.
СЕЛА́ХІЇ, їв, *мн.*, *іхт.* Підвид хижих хрящових риб.
СЕЛЕКТИ́ВНИЙ, а, е, *спец.* Здатний робити відбір. *Селективні розчинники. Селективний відбір сигналів. Селективний протекціонізм.* Який ґрунтується на селективності.
СЕЛЕКТИ́ВНІСТЬ, ності, *ж.*, *спец.* Здатність робити відбір. *Селективність радіоприймача.*
СЕЛЕ́КЦІЯ, ї, *ж.* 1. Наука, що вивчає методи виведення нових або поліпшення існуючих порід свійських тварин і сортів рослин. *Підручник із селекції.* 2. Виведення нових або поліпшення існуючих порід свійських тварин та рослин штучним відбором і схрещенням. 3. Виділення кого-, чого-небудь із загальної маси за певною ознакою; відбір.
Селекці́йний, а, е. 1. *Селекційні заклади України. Селекційні сорти груші.* 2. *спец.* Не суцільний; вибірковий.
Селекціоне́р, а, *ч.* *Праця селекціонера* (у 1 знач.).
Селекціонува́ти, **Селектува́ти**, у́ю, у́єш. Займатися селекцією.
СЕЛЕ́Н, у, *ч.* Хімічний елемент — сіра металева речовина, що використовується для виготовлення фотоелементів, знебарвлення та забарвлення скла і т. ін.
Селе́новий, а, е. *Селенове скло. Селеновий фотоелемент.*
СЕЛЕНІ́Т[1], у, *ч.*, *мін.* Різновид гіпсу рожевого, жовтого або білого кольору, який використовують для виготовлення художньо-побутових виробів.
Селені́товий, а, е. *Селенітова попільничка.*
СЕЛЕНІ́Т[2], а, *ч.* У науково-фантастичній літературі — назва жителів Місяця; у зв'язку з розвитком космічних польотів — людина, що досягає Місяця, веде там наукові спостереження.
Селені́тка, и, *ж.*
СЕЛЕНІ́Т[3], у, *ч.* Сіль селенистої кислоти.
СЕЛЕНОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Розділ астрономії, що вивчає Місяць.
Селено́граф, а, *ч.* Фахівець із селенографії.
Селенографі́чний, а, е. *Селенографічні дослідження.*
СЕЛЕНОДЕ́ЗІЯ, ї, *ж.* Розділ астрономії, що вивчає форму й розмір Місяця в цілому.
Селенодези́чний, а, е. *Селенодезичні дослідження.*
СЕЛЕНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ астрономії, що вивчає рельєф, склад, будову й історію розвитку верхньої твердої оболонки Місяця.
Селено́лог, а, *ч.*
Селенологі́чний, а, е. *Селенологічні дослідження.*
СЕЛЕНОЦЕНТРИ́ЧНИЙ, а, е. Який оточує Місяць, розміщений навколо нього; навколомісячний. *Селеноцентрична орбіта.*
СЕЛІ́ТРА, и, *ж.* Назва нітратних солей натрію, калію, амонію, кальцію і т. ін., які використовують для виготовлення вибухових речовин, для добрив, при засолюванні м'яса та ін.
Селі́тровий, а, е. *Селітрові добрива.*
Селі́тряний, а, е. *Селітряна поташня.*
СЕЛЬ, ю, *ч.*, *геол.* Короткочасний бурхливий паводок на гірських річках із великим вмістом намулу та уламків гірських порід.
СЕ́ЛЬВА, и, *ж.*, **СЕЛЬВА́СИ**, ів, *мн.* Вічнозелені вологі екваторіальні ліси в Південній Америці.
СЕЛЬСИ́Н, а, *ч.*, *техн.* Електрична машина для дистанційного передавання інформації про кут повороту вала другої машини.
СЕ́МА, и, *ж.*, *лінгв.* 1. Смислова одиниця мовних знаків. 2. Варіант семеми.

СЕМАНСІОГРА́ФІЯ, ї, *ж.*, *лінгв.* Форма письма, що являє собою спробу безпосереднього зображення значень слів.

СЕМАНТЕ́МА, и, *ж.*, *лінгв.* 1. Те саме, що **семе́ма**. 2. Компонент слова, що характеризується лексичним, матеріальним значенням.

СЕМАНТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *лінгв.* Набуття смислу, значення. *Семантизація словотворчих засобів.*

СЕМА́НТИКА, и, *ж.* 1. Значення мовних одиниць — окремих слів, фразеологізмів, складових частин слова тощо. *Семантика слова.* 2. Розділ мовознавства, що вивчає проблеми смислу, значення та тлумачення слів, виразів тощо.

Семанти́чний, а, е. *Семантична група.*

СЕМАСІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ мовознавства, що вивчає лексичні значення мовних одиниць — окремих слів, фразеологізмів і т. ін. та зміни цих значень.

Семасіо́лог, а, *ч.*

Семасіологі́чний, а, е. *Семасіологічні дослідження.*

СЕМАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.*, *лінгв.* Те саме, що **семасіоло́гія**.

СЕМАФО́Р, а, *ч.* 1. *зал.* Сигнальний пристрій на залізничній колії, положення крила або вогні якого показують машиністові, чи вільна колія. 2. *мор.* Спосіб зорової сигналізації, яка здійснюється прапорцями, зміною положення рук; спеціальний апарат, що встановлюється на березі для сигналізації суднам. *Береговий семафор.*

Семафо́рити, рю, риш, *розм.* Подавати сигнали семафором (у 2 знач.).

Семафо́рний, а, е.

Семафо́рник, а, *ч.* 1. Залізничник, який управляє семафором. 2. *мор.* Той, хто передає і приймає сигнали семафора.

СЕМБРЕ́ЛЯ, СЕМБРИ́ЛЯ, і, *ж.* Плата слугам, найнятим робітникам натурою.

СЕМЕ́МА, и, *ж.*, *лінгв.* 1. Найменша смислова одиниця мовної системи, що реалізується на комунікативному рівні. 2. Значення слова, його предметний зміст.

СЕМЕ́СТР, у, *ч.* Половина навчального року в навчальних закладах. *Перший семестр. Другий семестр.*

Семестро́вий, а, е. *Семестровий залік.*

СЕМІНА́Р, у, *ч.* 1. У вищих навчальних закладах — особлива форма групових занять студентів з якогось предмета або певної теми. 2. Групові заняття для певної спеціальної підготовки, підвищення кваліфікації.

Semіна́рський, а, е. *Семінарська кімната. Семінарські заняття.*

СЕМІНА́РІЯ, ї, *ж.* Середній духовний навчальний заклад. *Духовна семінарія.*

Семінари́ст, а, *ч.*

Семінарі́йний, а, е.

Семінарі́йський, а, е.

СЕМІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Те саме, що **семіо́тика**.

Семіологі́чний, а, е. *Семіологічні дослідження.*

СЕМІО́ТИКА, и, *ж.*, *спец.* 1. Наука про різні знаки й системи знаків (мовні й немовні), які використовують у людському суспільстві для передачі інформації. 2. Розділ медицини, що вивчає ознаки хвороб.

Семіоти́чний, а, е.

СЕМІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **семі́т**, а, *ч.*, **семі́тка**, и, *ж.*). Група народів, що населяють або населяли Північну та Східну Африку й Передню Азію, до яких належать стародавні вавилоняни, ассирійці, фінікійці та інші, а також сучасні народи: араби, сирійці, євреї, ефіопи.

Семіті́чний, а, е.

Семі́тський, а, е. *Семітські мови. Семітські племена.*

СЕМІТИ́ЗМ, у, *ч.* Слово або вислів, створені за зразком будь-якої семітської мови або запозичені з неї.

СЕМІТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Сукупність наук, що вивчають семітську культуру, семітські мови, літературу.

Семіто́лог, а, *ч.*

Семітологі́чний, а, е. *Семітологічні праці.*

СЕНА́Т, у, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — рада старійшин, найвищий орган державної влади. 2. У ряді країн — найвища судово-адміністративна установа. 3. У США, Франції та деяких інших державах — верхня палата парламенту. 4. Приміщення, в якому містяться такі установи.

Сена́тський, а, е.

СЕНА́ТОР, а, *ч.* Член сенату; звання члена сенату.

Сена́торство, а, *с.*

Сена́торський, а, е.

СЕНБЕРНА́Р, а, *ч.* Порода великих, переважно довгошерстих, собак, а також собака цієї породи.

СЕНДА́СТ, у, *ч.*, *мет.* Алюмінієво-кремнієво-залізний сплав.

СЕ́НДВІЧ, *див.* **са́ндвіч**.

СЕНЕ́ГА, и, *ж.*, *бот.* Багаторічна рослина родини китяткових, росте в Північній Америці.

СЕНЕША́ЛЬ, я, *ч.*, *іст.* 1. У Франкській державі — головний управитель королівського палацу. 2. У Франції X—XVIII ст. — урядовець, що очолював адміністративно-судовий округ.

СЕНПО́ЛІЯ, ї, *ж.* Кімнатна рослина.

СЕНС, у, *ч.* 1. Суть чого-небудь; зміст; те, що відіграє особливу роль, має виняткове значення; сила. 2. Розумна підстава; рація. 3. Мета, основне призначення чого-небудь.

СЕНСА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Сильне, приголомшливе враження, яке справляє на громадськість певна подія, якесь повідомлення. 2. Подія, повідомлення, що, вражаючи чимсь, збуджує багатьох, викликає загальне зацікавлення.

Сенсаці́йний, а, е. Який викликає або здатний викликати сенсацію; розрахований на сенсацію. *Сенсаційне повідомлення.*

Сенсаці́йність, ності, *ж.* *Сенсаційність події.*

СЕНСЕ́Й, я, *ч.* 1. Учитель, наставник (у східних єдиноборствах); той, хто навчає, передає знання, тренер. 2. Шанобливе звертання до людини.

СЕНСИ́БЕЛЬНИЙ, а, е. Який осягається за допомогою відчуттів.

СЕНСИБІЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *фізіол.* Біологічний процес, унаслідок якого підвищується чутливість організму щодо повторної дії на нього чужорідних речовин. 2. *фот.*, *кін.* Підвищення чутливості до світла фотографічних пластинок, паперу та плівок додаванням до фотоемульсії спеціальних речовин.

Сенсибіліза́тор, а, *ч.*, *спец.* Речовина, що викликає сенсибілізацію. *Оптичний сенсибілізатор.*

Сенсибілізо́ваний, а, е.

Сенсибілізува́ти, у́ю, у́єш, *спец.* Викликати сенсибілізацію.

СЕН-СИМОНІ́ЗМ, у, *ч.* Вчення французького соціаліста-утопіста другої половини XVIII — початку XIX ст. Сен-Симона та його послідовників.

Сен-симоні́ст, а, *ч.*

Сен-симоні́стський, а, е.

СЕНСИТИ́ВНИЙ, а, е, *спец.* Чутливий.

Сенсити́вність, ності, *ж.*

СЕНСИТО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання чутливості світлочутливих матеріалів.

Сенситоме́трія, ї, *ж.* Вчення про вимірювання чутливості світлочутливих матеріалів.

Сенситометри́чний, а, е. *Сенситометричні дослідження.*

СЕНСОР, а, *ч.* 1. *техн.* Високочутливий елемент, який здатний перетворювати різноманітні види неелектричних впливів (температура, магнітне поле тощо) на електричний сигнал. *Напівпровідникові сенсори.* 2. Високочутливий прилад на основі такого елемента. 3. Людина, що володіє чутливістю шкіри.

Се́нсорний, а, е. *Сенсорний рефлекс. Сенсорні технології. Сенсорний перемикач.*

СЕНСУАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Напрямок у філософії, який визнає відчуття єдиним джерелом пізнання.

Сенсуаліст, а, *ч.*

Сенсуалісти́чний, а, е, *філос.* 1. Прикм. до **сенсуалізм**. *Сенсуалістична концепція.* 2. Те саме, що **сенсуа́льний**.

Сенсуалістка, и, *ж.*

СЕНСУА́ЛЬНИЙ, а, е, *філос.* Заснований на власному чутті, відчутті.

Сенсуа́льність, ності, *ж.*

СЕНТЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* Вислів повчального характеру.

Сентенційний, а, е. *Сентенційний вислів.*

Сентенційність, ності, *ж.*

СЕНТИМЕНТАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Літературний напрям другої половини XVIII — початку XIX століття, що розвивався як заперечення класицизму, характеризувався особливою увагою до індивідуального духовного світу людини, до природи і водночас відзначався ідеалізацією дійсності та надмірною чутливістю в її зображенні. 2. Надмірна чутливість, сентиментальне ставлення до кого-, чого-небудь.

Сентименталі́ст, а, *ч.* 1. Прихильник, послідовник, представник сентименталізму (у 1 знач.). 2. Той, хто виявляє надмірну чутливість до кого-, чого-небудь.

Сентимента́льний, а, е. 1. Що стос. сентименталізму (у 1 знач.). *Сентиментальний роман.* 2. Здатний легко розчулитися; надмірно ніжний у вияві почуттів. *Сентиментальна людина.*

Сентимента́льність, ності, *ж.*

СЕНТРА́ЛЬ, і, *ж.* У деяких країнах Латинської Америки — цукровий завод і прилеглі до нього плантації цукрової тростини.

СЕНЬЙО́Р[1], а, *ч.*, *іст.* У Західній Європі часів Середньовіччя — феодал, який мав право власності на землю і повну владу (політичну, адміністративну, судову) на своїй території.

СЕНЬЙО́Р[2], а, *ч.* Ввічливе називання, звертання до чоловіка в Іспанії та деяких інших країнах; називання будь-якої особи чоловічої статі або жартівливо-іронічне звертання до неї.

Сеньйо́ра, и, *ж.*

СЕНЬЙОРИ́ТА, и, *ж.* Ввічливе називання, звертання до дівчини в Іспанії та деяких інших країнах.

СЕНЬЙОРА́Ж, у, *ч.*, *фін.* Прибуток, одержуваний державною скарбницею від випуску грошей, дорівнює різниці між номінальною вартістю грошей та витратами на їх емісію.

СЕНЬЙОРЕ́Н-КОНВЕ́НТ, у, *ч.* 1. У ряді країн — збори представників делегацій, які скликають під час роботи з'їзду. 2. У парламентах деяких країн — рада старійшин, до складу якої входять лідери політичних партій.

СЕНЬЙОРІ́Я, ї, *ж.*, *іст.* 1. У Західній Європі часів Середньовіччя — земельне володіння, що належало сеньйору (*див.* **сеньйо́р**[1]). 2. У Західній Європі часів Середньовіччя — виборний орган міської влади.

СЕПАРАТИ́ЗМ, у, *ч.*, *політ.* Прагнення до відокремлення, відособлення; політичний рух національних меншин, скерований на відокремлення від державного цілого й утворення самостійної держави.

Сепарати́вний, а, е. Пройнятий сепаратизмом. *Сепаративні настрої. Сепаративні тенденції.*

Сепарати́вність, ності, *ж.*

Сепарати́ст, а, *ч.*

Сепарати́стка, и, *ж.*

Сепарати́стський, а, е.

СЕПАРА́ТНИЙ, а, е, *політ.* 1. Відокремлений, відособлений від інших. *Сепаратна організація.* 2. Який провадиться, відбувається відокремлено, відособлено від інших. *Сепаратний мир. Сепаратні переговори.*

Сепара́тність, ності, *ж.* *Сепаратність переговорів.*

СЕПАРА́ТОР, а, *ч.* 1. Апарат для відокремлення однієї речовини від іншої або для виділення однієї речовини зі складу іншої. 2. У підшипниках — металева обойма для роз'єднання шариків або роликів, для збереження однакової відстані між ними.

Сепара́торний, а, е.

Сепара́торник, а, *ч.* Той, хто сепарує що-небудь.

Сепара́торниця, і, *ж.*

Сепаро́ваний, а, е.

Сепарува́ння, я, *с.* *Сепарування молока. Сепарування руди.*

Сепарува́ти, у́ю, у́єш. Відокремлювати одну речовину від іншої, виділяти одну речовину зі складу іншої. *Сепарувати молоко.*

СЕПАРА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *техн.* Відокремлення однієї речовини від іншої, виділення однієї речовини зі складу іншої. 2. *політ.* Відособлення, відокремлення від певної держави частини території, заселеної національною меншістю. *Політична сепарація. Етнічна сепарація.*

Сепараційний, а, е. *Сепараційний цех. Сепараційний підхід.*

СЕ́ПІЯ, ї, *ж.* 1. Морський головоногий молюск, у тілі якого виробляється коричневий барвник; каракатиця. 2. Натуральна або синтетична коричнева фарба, стійка щодо дії сонця та повітря. 3. Малюнок, виконаний такою фарбою. 4. Фотографія коричневого тону.

СЕ́ПСИС, у, *ч.*, *мед.* Загальне зараження організму людини або тварини, яке виникає внаслідок того, що в кров потрапляють різні мікроби.

Септи́чний, а, е. *Септичні захворювання.*

СЕПТАКО́РД, у, *ч.*, *муз.* Акорд, який складається із прими (основного тону), терції, квінти й септими.

СЕПТЕ́Т, у, *ч.* 1. Музичний твір для семи голосів або інструментів із самостійними партіями для кожного. 2. Ансамбль із семи виконавців (співаків або музикантів).

СЕ́ПТИК, а, *ч.*, *техн.* Басейн у системі каналізаційної мережі для очищення стічних вод.

СЕ́ПТИМА, и, *ж.*, *муз.* 1. Сьомий ступінь у діатонічній гамі. 2. *літ.* Семистрокова строфа з різними схемами римування.

Се́птимовий, а, е. *Септимовий тон. Септимова строфа.*

СЕПТИЦЕМІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Токсична форма сепсису.

Септицемі́чний, а, е.

СЕПТО́ЛЬ, і, *ж.*, *муз.* Семидольна ритмічна фігура, що утворюється при поділі на сім рівних частин якої-небудь ритмічної одиниці.

СЕПТО́Н, а, *ч.* Друкарська фотонабірна машина для набору ієрогліфами

СЕР, а, *ч.* 1. В Англії — титул баронета, а також особа, яка має цей титул. 2. В англомовних країнах — ввічливе звертання до чоловіка.

СЕРАДЕ́ЛА, и, *ж.*, *бот.* Однорічна кормова медоносна рослина родини бобових, яку використовують також як зелене добриво.

СЕРА́ЛЬ, ю, *ч.* У країнах Сходу — палац і його внутрішні покої. *Султанський сераль*; жіноча половина у палаці, будинку; гарем.

СЕРАСКЕ́Р, а, *ч.* У Стародавній Туреччині — головнокомандувач; пізніше (в султанській Туреччині) — військовий міністр.

Сераски́рський, а, е. *Сераскирський палац.*

СЕРАФИ́М, а, *ч.* В іудейській та християнській релігіях — ангел вищого рангу, якого зображували з шістьма крилами.

Серафи́мський, а, е.

СЕРВ, а, *ч.* У Західній Європі часів Середньовіччя — кріпосний селянин, особисто залежний від феодала.

СЕРВА́Ж, у, *ч.* У Західній Європі часів Середньовіччя — форма кріпосної залежності сервів.

СЕРВА́Л, а, *ч.* Хижак родини котячих жовто-сірої масті з темними плямами на боках і смугами вздовж хребта; живе в Африці.

СЕРВА́НТ, а, *ч.* Низький буфет для зберігання посуду й столової білизни.

СЕ́РВЕР, а, *ч.* 1. *інформ.* Комп'ютер, який виконує функції обслуговування користувачів, а також керує розподіленням ресурсів (принтерів, пам'яті тощо) в обчислювальній мережі. *Файловий сервер. Сервер бази даних.* 2. *інформ.* Комп'ютерна програма, що забезпечує управління доступу до ресурсів мережі. 3. *інформ.* Вузол в Інтернеті, що має електронну адресу, містить певну інформацію та посилання по цій темі. 4. *спорт.* У тенісі та інших спортивних іграх — гравець, який уводить м'яч у гру.

Се́рверний, а, е.

СЕРВІ́З, у, *ч.* Повний набір столового або чайного посуду, розрахований на певну кількість осіб. *Чайний сервіз. Кавовий сервіз. Фарфоровий сервіз.*

Сервізний, а, е. *Сервізне блюдо. Сервізний чайник. Сервізний столик.*

СЕРВІЛІ́ЗМ, у, *ч.*, *книжн.* Рабська догідливість, улесливість; прислужництво.

Серві́льний, а, е.

СЕРВІРУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Накривати стіл для обіду, вечері та ін., розставляючи у певному порядку посуд, страви тощо. *Сервірувати стіл.*

Сервіро́ваний, а, е. *Добре сервірований стіл.*

Сервірува́ння, я, *с.* *Сервірування столу.*

СЕ́РВІС, у, *ч.* Обслуговування населення, забезпечення його побутових потреб.

Се́рвісний, а, е. *Сервісне забезпечення.*

СЕРВІТУ́Т, у, *ч.*, *юр.* Обмеження права користування чужою власністю, головним чином землею, заборона проїзду через приватні володіння тощо. *Міжнародний сервітут.*

Сервіту́тний, Сервіту́товий, а, е. *Сервітутне обмеження.*

СЕРВО... Перша частина складних слів, яка відповідає поняттю «допоміжний».

СЕРВОКОМПЕНСА́ТОР, а, *ч.*, *техн.* Пристрій, який дає пілотові можливість зменшувати тиск на ручку штурвала.

СЕРВОМОТО́Р, а, *ч.*, *техн.* Допоміжний двигун для дистанційного автоматичного керування або регулювання машин, апаратів тощо.

СЕРДА́Р, САРДА́Р, а, *ч.* 1. У деяких мусульманських країнах Сходу — головнокомандувач. 2. В Індії та Афганістані — глава племені, впливовий вельможа.

СЕРДОЛІ́К, у, *ч.* Напівдорогоцінний камінь червоного або оранжевого кольору, різновид халцедону.

Сердолі́ковий, а, е. *Сердолікове намисто. Сердоліковий блиск.*

СЕРЕНА́ДА, и, *ж.* 1. У середньовічній поезії трубадурів — вечірня віншувальна пісня, яку виконували просто неба. 2. *муз.* В Італії, Іспанії та деяких інших країнах часів Середньовіччя — вечірня пісня на честь коханої, яку виконували під її вікном у супроводі гітари або мандоліни.

СЕРЖА́НТ, а, *ч.* В армії, міліції — звання або чин молодшого командного складу, а також особа, що має це звання. *Молодший сержант. Старший сержант.*

Сержа́нтський, а, е. *Сержантські погони.*

СЕРИГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Трафаретний друк, при якому фарба протискується крізь спеціальну тонку сітку.

СЕРИ́Н, у, *ч.* Одна з найпоширеніших природних амінокислот, яка входить до складу майже всіх білків.

СЕРІА́Л, у, *ч.* Багатосерійний фільм, як правило, розважального характеру.

Серіа́льний, а, е.

СЕ́РІЯ, ї, *ж.* 1. Ряд однорідних або споріднених за спільною ознакою предметів. 2. Ряд виробів, машин, деталей, що виготовляються за певним взірцем, стандартом. 3. Частина великого фільму, яку демонструють самостійно, переважно протягом цілого сеансу. 4. Розряд, категорія цінних паперів (грошових знаків, облігацій або документів), що позначається цифрами чи літерами.

Серійний, а, е. *Серійне виробництво. Серійні машини.*

Серійність, ності, *ж.*

СЕРО́ЗНИЙ, а, е, *фізіол.* 1. Сироватковий; що стос. сироватки крові. *Серозна рідина.* 2. Який виділяє оболонка, що вкриває внутрішні порожнини (очеревини, плеври і т. ін.) людини та хребетних тварин. *Серозні залози. Серозні порожнини.*

СЕРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Наука, що вивчає властивості сироватки крові людини і тварин.

Серо́лог, а, *ч.*

Серологі́чний, а, е. *Серологічний метод. Серологічна лабораторія.*

СЕРОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Лікування інфекційного захворювання введенням хворому відповідної сироватки, яку одержують із крові штучно заражених тварин.

СЕРОТОНІ́Н, у, *ч.* Біологічно активна речовина групи біогенних амінів.

СЕРПАНТИ́Н, *ч.* 1. *род.* у. Згорнута в рулончик довга вузька стрічка з кольорового паперу, яку кидають на присутніх під час балів, маскарадів, а також прикрашають нею зал. 2. *род.* а, *перен.* Звивиста (переважно гірська) дорога.

Серпанти́нний, Серпанти́новий, а, е. *Серпантинна (серпантинова) стрічка.*

СЕРПЕ́НТ, а, *ч.*, *муз.* Старовинний духовий музичний інструмент.

СЕРПЕНТА́РІЙ, ю, *ч.* Заповідник, у якому утримують отруйних змій; зміїний розплідник.

СЕРПЕНТИ́Н, СЕРПЕНТИНІ́Т, у, *ч.*, *мін.* Смугастий мінерал зеленого кольору найрізноманітніших відтінків; змійовик.

СЕРСО́, *невідм.*, *с.* 1. Гра з тонким легким обручем, який підкидають і ловлять спеціальною паличкою. 2. Приладдя для цієї гри — палички й обруч.

СЕРТИФІКА́Т, а, *ч.* 1. Посвідчення, письмове свідоцтво. 2. Документ, що засвідчує склад, якість продукції, а також сортність, асортимент тощо, і додається до товарів, які надходять у продаж. 3. *фін.* Позикове фінансове зобов'язання держави; назва білета деяких державних позичок. 4. *фін.* Письмове свідоцтво, що видається власнику цінного папера (цінних

паперів) і містить визначені законодавством реквізити та назву виду цінного папера, засвідчує право власності на цінний папір. *Сертифікат власності. Сертифікат відповідності. Депозитний сертифікат.*

СЕРТИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Одержання сертифіката на право чого-небудь. 2. Підтвердження відповідності якісних характеристик товарів та послуг тому рівню, якого вимагає стандарт якості. *Сертифікація товару.*

Сертифікува́ти, у́ю, у́єш. Засвідчувати право на використання чого-небудь, здійснення чого-небудь. *Сертифікувати продукцію.*

СЕ́РУМ, у, *ч., спец.* Сироватка лімфи або крові.

СЕ́РФІНГ, *ч.* 1. *род.* у, *спорт.* Вид водного спорту — ковзання на прибійній хвилі на спеціальній дошці. 2. *род.* а. Дошка для такого ковзання. 3. *род.* а, *розм.* Пошук цікавої інформації в Інтернеті.

Серфінгі́ст, а, *ч.*

СЕ́СІЯ, ї, *ж.* 1. Періодичні засідання представницького органу, суду, наукової установи чи громадської організації, а також період таких засідань. *Сесія Генеральної Асамблеї ООН. Сесія Національної Академії наук України. Сесія місцевої ради.* 2. Екзамени у вищих і спеціальних середніх навчальних закладах, а також період таких екзаменів. *Літня сесія.*

Сесі́йний, а, е. *Сесійний період. Сесійна зала Верховної Ради.*

СЕСО́Н, СЕСУ́Н, а, *ч.* Один із видів короткої жіночої стрижки.

СЕТ[1], у, *ч.* Партія гри в теніс та в деякі інші спортивні ігри.

СЕТ[2], а, *ч.* Один із дев'яти головних богів у релігії Стародавнього Єгипту; бог війни, пустелі, темряви.

СЕТБО́Л, у, *ч.* Очко, що розігрується у тенісному матчі, виграш або програш якого може вирішити долю сету.

СЕ́ТЕР, а, *ч.* Порода мисливських лягавих собак з довгою шерстю.

СЕ́ТЛЬМЕНТ, у, *ч.* Особливі райони міста, що створювалися в залежних країнах розвинутими державами для проживання громадян з метрополії.

СЕЦЕСІО́Н, у, *ч.* Об'єднання художників у Німеччині і Австрії кінця XIX — поч. XX ст., які генерували академічні доктрини і виступали провісниками стилю модерн.

СЕЦЕ́СІЯ, ї, *ж.* 1. У Стародавньому Римі — демонстративний вихід плебеїв зі складу римської громади. 2. *юр.* Вихід зі складу держави якоїсь її частини. 3. Відступництво.

СИБАРИ́Т, а, *ч.* Бездіяльна, розпещена людина, що живе чужою працею.

Сибари́тка, и, *ж.*

Сибари́тство, а, *с.*

Сибари́тствувати, ую, уєш. Вести життя, притаманне сибаритові.

Сибари́тський, а, е. *Сибаритський спосіб життя.*

СИБІЛЯ́НТ, а, *ч., лінгв.* Передньоязиковий щілинний приголосний звук (с, з, ш, ж).

Сибіля́нтний, а, е. *Сибілянтні звуки.*

СИВАПІТЕ́К, а, *ч.* Рід викопних людиноподібних мавп.

СИВІ́ЛА, и, *ж., міф.* У стародавніх греків, римлян і деяких інших народів — легендарна жінка-віщунка; ворожбитка.

СИГА́РА, и, *ж.* Щільно скручені в товсту трубку тютюнові листки для куріння. *Кубинські сигари.*

Сига́рний, а, е. *Сигарний дим.*

Сига́рник, а, *ч.* Той, хто виготовляє сигари.

Сига́рниця, і, *ж.* 1. Жін. до **сига́рник**. 2. Коробка для зберігання сигар, цигарок.

СИГАРЕ́ТА, и, *ж.* 1. Маленька тонка сигара. 2. Цигарка без мундштука.

Сигаре́тка, и, *ж.*

Сигаре́тний, а, е. *Сигаретний дим. Сигаретна машина.*

Сигаре́тник, а, *ч.* Той, хто виготовляє сигарети.

Сигаре́тниця, і, *ж.* Жін. до **сигаре́тник**. 2. Коробка для сигарет.

СИГІЛОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Допоміжна історична дисципліна, що вивчає печатки.

СИГІЛЯ́РІЄВІ, их, *мн.* Родина вимерлих деревоподібних рослин.

Сигіля́рія, ї, *ж.* Велика вимерла деревоподібна рослина класу плаунових.

СИ́ГМА, и, *ж.* Назва літери грецького алфавіту на позначення приголосного звука «Ф».

СИГМАТИ́ЗМ, у, *ч.* Порушення вимови шиплячих і свистячих звуків.

СИГМАТИ́ЧНИЙ, а, е, *лінгв.* Який має в складі афікса індоєвропейське «s» (грецька Σ — сигма). *Сигматичний аорист. Сигматичний називний. Сигматичний тип творення.*

СИГНА́Л, *ч.* 1. *род.* у. Умовний знак для передачі якого-небудь повідомлення, розпорядження, команди і т. ін. *Звуковий сигнал. Світловий сигнал.* 2. *перен.* Дія, подія, що стає поштовхом, стимулом до початку чого-небудь, закликом до чогось. 3. *род.* у, *перен.* Попередження, повідомлення про те (переважно небажане), що відбувається або може відбутися. 4. *род.* у, *спец.* Вияв функціонування чогось, що викликає відповідну реакцію якого-небудь приладу або організму. 5. *род.* а. Пристрій на автомобілі, мотоциклі і т. ін. для звукової сигналізації.

Сигна́льний, а, е. *Сигнальний дзвінок. Сигнальна лампочка. Перша сигнальна система. Сигнальний місток. Сигнальне обладнання.*

СИГНАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Передавання сигнальних звуків. 2. Система сигналів, що застосовується де-небудь. 3. Прилад або пристрій для подавання сигналів.

Сигналіза́тор, а, *ч.* Прилад, призначений для сигналізації.

Сигналізаці́йний, а, е. *Сигналізаційна система. Сигналізаційний прилад.*

Сигналізо́ваний, а, е.

Сигналізува́ння, я, *с.*

Сигналізува́ти, у́ю, у́єш. 1. Передавати сигнальні знаки. 2. Повідомляти сигналом (у 1 знач.) про що-небудь. 3. *перен.* Попереджати, повідомляти про що-небудь (переважно небажане), що відбулося або може відбутися.

СИГНАТУ́РА, и, *ж.* 1. Частина рецепта із зазначенням способу вживання ліків. 2. Копія рецепта лікаря, яку прикріплюють до ліків, що відпускають замовникові. 3. *друк.* Цифра на першій і третій сторінках друкованого аркуша в книжці чи журналі, що позначає порядковий номер цього аркуша при брошуруванні видання.

Сигнату́рний, а, е. *Сигнатурний ярлик. Сигнатурна цифра.*

Сигнату́рник, а, *ч.* *Сигнатурник аптеки.*

Сигнату́рниця, і, *ж.*

СИГНЕ́Т, у, *ч.* Друкарський чи видавничий знак (марка), що відтворюється у книзі.

СИГНІТИ́ВНИЙ, а, е. Виражений за допомогою знаків (символів).

СИГНІ́ФІКА, и, *ж.* Те саме, що **семасіоло́гія**.

СИГНІФІКА́Т, а, *ч., лінгв.* Поняттєвий зміст мовного знака.

Сигніфікати́вний, а, е. *Сигніфікативне значення.*

СИГНІФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Власне мовне вираження значення; значення слова як лексеми.

СИДЕРА́ЦІЯ, ї, *ж., с. г.* 1. Заорювання в ґрунт зеленої маси бобових рос-

лин для підвищення його родючості. 2. Зелена маса бобових рослин як добриво.

Сидера́льний, а, е. *Сидеральні пари. Сидеральні добрива.*

СИДЕРИ́Т, у, *ч*. Мінерал сірого або жовтувато-бурого кольору; карбонат заліза.

СИДЕРИ́ЧНИЙ, а, е. Зоряний. *Сидеричний місяць.*

СИДЕРО... Перша частина складних слів, що означає «який стосується заліза; який містить залізо».

СИДЕРОБЛА́СТ, а, *ч*., *анат.* Незріла тканина кісткового мозку з ядром і гранулами заліза в цитоплазмі.

СИДЕРО́З, у, *ч*., *мед.* 1. Професійна хвороба, спричинена тривалим вдиханням пилу заліза або його сполук. 2. Відкладання сполук заліза в тканинах і органах.

СИДЕРОЛІ́Т, а, *ч*. Залізокам'яний метеорит.

СИДЕРОСТА́Т, а, *ч*. Пристрій із рухомим пласким дзеркалом для спостереження за небесними світилами.

СИДР, у, *ч*. Слабоалкогольний, насичений вуглекислотою яблучний напій.

Си́дровий, а, е. *Сидровий напій.*

СИЗА́ЛЬ, ю, *ч*. Цупке, грубе натуральне волокно, яке одержують з листя агави й використовують для виготовлення канатів, сіток, щіток і т. ін.

СИЗИ́ГІЯ, ї, *ж*. Спільна назва двох фаз Місяця: молодика та повного.

Сизигі́йський, а, е. *Сизигійські припливи.*

СИКАТИ́В, у, *спец.* Речовина, що прискорює процес висихання олій, фарб, лаків з утворенням твердої плівки.

СИ́КВЕЛ, а, *ч*. Продовження книги, роману; наступна серія багатосерійного фільму, знята, як правило, на хвилі успіху попередньої серії.

СИКО́З, у, *ч*. Гнійне захворювання шкіри, при якому уражається переважно волосиста частина голови.

СИКОФА́НТ, а, *ч*. 1. У Стародавній Греції — професійний шпигун. 2. Наклепник, сутяжник, шантажист. 3. Хижий жук зеленого забарвлення, що водиться в Східній Європі, у Середній Азії.

Сикофа́нтство, а, *с*.

Сикофа́нтський, а, е.

СИКХІ́ЗМ, у, *ч*., *рел.* Одна з релігій в Індії.

Си́кхи, ів, *мн*. (*одн*. **сикх**, а, *ч*.). Послідовники сикхізму.

Си́кхський, а, е.

СИЛАБІ́ЗМ, у, *ч*. Віршування, в основу якого покладено однакову кількість складів у віршових рядках.

Силабі́чний, а, е. Який ґрунтується на дотримуванні однакової кількості складів у віршовому рядку незалежно від розміщення в ньому наголосів. *Силабічне письмо. Силабічні вірші. Силабічне віршування.*

СИЛАБОТОНІ́ЗМ, у, *ч*. Віршування, у якому побудова вірша визначається кількістю складів і розташуванням наголосів.

СИЛА́БО-ТО́НІКА, и, *ж*. Те саме, що **силаботоні́зм**.

Сила́бо-тоні́чний, а, е. Який ґрунтується на дотриманні певної кількості складів у віршовому рядку та на відповідному розташуванні наголосів. *Силабо-тонічне віршування.*

СИЛІКАГЕ́ЛЬ, ю, *ч*., *хім.* Водний кремнезем, який характеризується значною пористістю і тому є добрим поглиначем газів, пари та розчинених речовин.

СИЛІКА́ТИ, ів, *мн*. (*одн*. **силіка́т**, у, *ч*.). 1. Мінерали і синтетичні хімічні сполуки, що за складом є солями кремнієвих кислот. 2. Загальна назва виробів із таких мінералів або їх сполук (скло, фарфор, цемент, цегла і т. ін.).

Силіка́тний, а, е. *Силікатна цегла. Силікатні фарби. Силікатний завод.*

Силіка́товий, а, е. *Силікатові маси.*

СИЛІКАТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж*. Уведення в ґрунт силікатних розчинів для надання йому міцності й водонепроникності.

СИЛІКАТО́З, у, *ч*., *мед.* Професійна хвороба, спричинена тривалим вдиханням пилу силікатів.

СИЛІКО́З, у, *ч*. Хронічне легеневе захворювання гірників, що виникає при тривалому вдиханні пилу двооксиду кремнію.

СИЛІКО́НИ, ів, *мн*. (*одн*. **силіко́н**, у, *ч*.). Синтетичні хімічні сполуки, в молекулах яких вуглець безпосередньо зв'язаний з кремнієм; вони надають гідрофобності тканинам, будівельним матеріалам і т. ін.

Силіко́новий, а, е. *Силіконові масла. Силіконова гума. Силіконова пластика. Силіконовий клапан. Силіконовий імплантат.*

СИЛІКОТЕРМІ́Я, ї, *ж*., *мед.* Одержання металів і сплавів за допомогою відновлення оксидів металів кремнієм, що супроводжується виділенням значної кількості теплоти.

СИЛІМАНІ́Т, у, *ч*. Мінерал класу силікатів, з якого отримують вогнетривкі й кислототривкі матеріали.

Силімані́товий, а, е. *Силіманітові сланці.*

СИЛІЦИ́ДИ, ів, *мн*. (*одн*. **силіци́д**, у, *ч*.). Хімічні сполуки кремнію з металами, які характеризуються високою температурою плавлення, великою твердістю й густотою.

СИЛІ́ЦІЙ, ю, *ч*. Латинська назва хімічного елемента кремнію.

Силі́цієвий, а, е.

Силіцію́вання, я, *с*. Насичення поверхні металу кремнієм (силіцієм) для надання йому більшої стійкості проти корозії, зношування і т. ін.

СИЛОГІ́ЗМ, у, *ч*., *лог.* Умовивід, у якому з двох суджень-засновків одержують зумовлене ними третє судження — висновок.

СИЛОГІ́СТИКА, и, *ж*. 1. Учення про силогізми в формальній логіці. 2. *перен*., *книжн.* Безпредметні загальні міркування, безплідне розумування.

Силогісти́чний, Силогі́чний, а, е. *Силогічне міркування.*

СИЛОКСИ́Д, у, *ч*. Кварцеве скло, яке використовується переважно для виготовлення хімічного посуду.

СИ́ЛОС, у, *ч*. Соковитий корм для худоби, який отримують заквашуванням подрібнених кормових рослин у спеціальних спорудах (траншеях, ямах і т. ін.).

Си́лосний, а, е. *Силосний корм. Силосна башта. Силосна споруда. Силосна траншея. Силосна яма.*

СИЛУЕ́Т, у, *ч*. 1. Контури, обриси кого-, чого-небудь, що помітні або виднїються віддалік, у темряві, в тумані і т. ін. *Силует будинку. Силует гори.* 2. Різновид графічної техніки — однобарвне контурне зображення кого-, чого-небудь, намальоване на однотонному фоні або вирізане, вишите і т. ін. *Нові силуети моделей одягу.*

Силуети́ст, а, *ч*. Художник, фахівець із зображення силуетів (у 2 знач.).

Силуети́стка, и, *ж*.

Силуе́тний, а, е. *Силуетне зображення.*

Силуе́тність, ності, *ж*.

СИЛУМІ́Н, у, *ч*. Сплав алюмінію з кремнієм, що добре протистоїть дії кислот, стійкий проти корозії; застосовується в машинобудуванні та хімічній промисловості.

СИЛУ́Р, у, *ч*., *геол.* Третій період палеозойської ери історії розвитку Землі.

Силурі́йський, а, е. *Силурійські відклади.*

СИ́ЛЬВА, и, *ж.* Віршований жанр в іспанській літературі, що являє собою одинадцяти- чи сімнадцятискладову строфу неврегульованої побудови з різнорідним римуванням.
СИЛЬВІ́Н, у, *ч.* Прозорий мінерал, зовні подібний до кам'яної солі, гіркий на смак; хлористий калій.
СИЛЬФО́Н, а, *ч.* Поперечно-гофрована тонкостінна трубка, що забезпечує гнучке з'єднання.
Сильфо́нний, а, е. *Сильфонний перехід.*
СИМАХІ́Я, ї, *ж.* У Стародавній Греції — військовий союз між окремими містами-державами.
СИМБІО́З, у, *ч.* 1. *біол.* Форма співжиття організмів різних видів, яка забезпечує їм взаємну вигоду. 2. *перен.* Вдале поєднання різнорідних елементів. *Симбіоз вокальної та інструментальної музики.*
СИМБІО́НТ, а, *ч., біол.* Організм, що бере участь у симбіозі. *Інтрацелюлярний симбіонт.*
Симбіоти́чний, а, е. *Симбіотичний взаємозв'язок.*
СИ́МВОЛ, у, *ч.* 1. Умовне позначення якогось предмета, поняття або явища. 2. Художній образ, який умовно відбиває яку-небудь думку, ідею, почуття і т. ін. 3. *мат., фіз.* Умовне позначення якої-небудь величини, поняття, запроваджене певною наукою. *Хімічний символ. Буквено-цифровий символ.*
Символіза́ція, ї, *ж.* Зображення, позначення чого-небудь за допомогою символів.
Символізо́ваний, а, е.
Символізува́ти, у́ю, у́єш. 1. Бути символом (у 1 знач.) чого-небудь. 2. Зображати за допомогою символів, символу (у 2 знач.).
Симво́ліка, и, *ж.* 1. Умовне відображення подій, явищ, понять, ідей і т. ін. за допомогою умовних знаків — символів; символічне значення, яке надається чому-небудь. 2. *збірн.* Символи; сукупність символів.
Символі́чний, а, е. 1. Який містить у собі символи, символізує собою що-небудь, є символом чогось. 2. Умовний, уявний. *Символічний знак. Символічний жест.* 3. Який стосується символізму; символістський. *Символічна п'єса.*
Символі́чність, ності, *ж.*
Си́мвольний, а, е.
СИМВОЛІ́ЗМ, у, *ч.* Напрям у літературі та мистецтві кінця XIX — початку XX ст., що ґрунтувався на інтуїтивно-асоціативному відображенні дійсності, проголошував головним художнім прийомом символ (у 1 знач.) як вираження незбагненної суті предметів і явищ.
Символі́ст, а, *ч.*
Символі́стка, и, *ж.*
Символі́стський, а, е. Що стос. символіста і символізму. *Символістська поезія.*
СИ́МЕНС, а, *ч.* Міжнародна одиниця електричної провідності (електропровідності).
СИМЕТРИ́ЧНИЙ, а, е. Побудований, розміщений за законами симетрії, який характеризується симетрією.
Симетри́чність, ності, *ж.*
Симетри́чно. *Розташувати симетрично.*
СИМЕТРІ́Я, ї, *ж.* 1. Розмірне, пропорційне розміщення частин якогось цілого щодо центру, середини. 2. *фіз.* Фундаментальна властивість природи, з якою пов'язані закони збереження енергії, кількості руху тощо, властивості елементарних частинок, структура кристалів і т. ін. 3. *біол.* Дзеркальне, білатеральне, радіальне або інше правильне розташування однойменних частин тіла або органів по відношенню до деякої вісі, площини.
СИМОНІ́Я, ї, *ж.* У Західній Європі — продаж і купівля церковних посад, особливо поширені за доби Середньовіччя.
Симоні́чний, а, е.
СИМПАТИ́ЧНИЙ[1], а, е. 1. Який викликає симпатію, прихильне ставлення до себе (про людину); протилежне — **антипати́чний**. 2. *розм.* Приємний, милий, привабливий.
Симпати́чність, ності, *ж.*
СИМПАТИ́ЧНИЙ[2], а, е, *фізіол.* Який стосується відділу вегетативної нервової системи. *Симпатична нервова система.*
СИМПА́ТІЯ, ї, *ж.* 1. Почуття приязні, прихильності, доброзичливості до кого-, чого-небудь; протилежне — **антипа́тія**. 2. *розм.* Про людину, яка користується чиєюсь прихильністю; улюбленець; коханий (кохана), любий (люба).
СИ́МПЛЕКС, у, *ч.* 1. Спосіб телефонного чи телеграфного зв'язку, за якого певним каналом і в певний момент можна передавати чи приймати повідомлення. 2. *мат.* Найпростіший опуклий багатогранник з даним числом вимірів.
Си́мплексний, а, е. *Симплексний метод. Симплексний зв'язок.*
СИМПЛІФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Спрощення, полегшення для сприймання.
СИ́МПЛОКА, и, *ж.* Фігура синтаксичного паралелізму в суміжних рядках вірша, в яких або однаковий початок і кінець при різній середині, або навпаки — різні початок і кінець при однаковій середині.
СИМПО́ЗІУМ, у, *ч.* 1. У давніх греків та римлян — бенкет з музикою, розвагами й бесідами. 2. Нарада з певних наукових питань (звичайно за участю фахівців різних країн).
СИМПТО́М, у, *ч.* 1. Характерний вияв або ознака якого-небудь захворювання. 2. *перен.* Зовнішня ознака якого-небудь явища. *Симптом карієсу.*
Симптома́тика, и, *ж., мед.* Учення про симптоми захворювань.
Симптомати́чний, а, е. 1. *мед.* Спрямований на усунення виявів симптомів захворювання, а не на його причину. *Симптоматичне лікування.* 2. *перен.* Який являє собою зовнішню ознаку чого-небудь; характерний з певного погляду.
СИМПТОМАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж., мед.* Те саме, що **симптома́тика**.
Симптоматологі́чний, а, е.
СИ́МПУС, у, *ч., біол.* Зрощення нижніх кінцівок людського (тваринного) організму.
СИМУЛЬТА́ННИЙ, а, е. Одночасний.
СИМУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* Удаване вираження певного фізичного стану, почуттів і т. ін. з метою введення кого-небудь в оману; удавання.
Симульо́ваний, а, е.
Симулюва́ння, я, *с.*
Симулюва́ти, ю́ю, ю́єш. 1. Удавати з себе (переважно хворого). 2. Удаючи, обманюючи, створювати хибне уявлення про свій фізичний стан, свої почуття і т. ін. *Симулювати хворобу.*
Симуля́нт, а, *ч.* Людина, яка симулює; удавальник.
Симуля́нтка, и, *ж.*
Симуля́нтський, а, е. *Симулянтська поведінка.*
СИМФІ́З, у, *ч., анат.* Зчленування, зрощення; сполучення двох кісток за допомогою шару хряща.
СИМФОДЖА́З, у, *ч., муз.* 1. Джазовий оркестр з елементами симфонічного, що виконує симфонічну музику в перекладі для джазового оркестру. 2. Музика, що виконується таким оркестром.
СИМФОНІЄ́ТА, СИМФОНЬЄ́ТА, и, *ж., муз.* Невелика симфонія.

СИМФО́НІЯ, ї, *ж.* 1. Великий музичний твір для оркестру з однієї або кількох частин, що відрізняються одна від одної характером музики й темпом. 2. *перен.* Гармонійне сполучення різноманітних звуків, кольорів, тонів і т. ін. *Симфонія кольорів. Симфонія звуків.*

Симфонізáція, ї, *ж.* Перекладення для симфонічного оркестру; обробка в стилі симфонічних творів.

Симфоні́зм, у, *ч.* Симфонічне мистецтво, симфонічний стиль.

Симфонізо́ваний, а, е. *Симфонізований художній замисел.*

Симфонізувáти, у́ю, у́єш. Перекладати для симфонічного оркестру; обробляти у стилі симфонічних творів.

Симфоні́чний, а, е. 1. *Симфонічні форми музики. Симфонічна обробка. Симфонічне звучання* (у 1 знач.). 2. Призначений для виконання оркестром із смичкових, духових і ударних інструментів; пов'язаний з таким виконанням. *Симфонічний оркестр.*

Симфоні́чність, ності, *ж.*

СИМФОНЬЄ́ТА, *див.* **симфоніє́та**.

СИНАГО́ГА, и, *ж.* 1. Молитовний будинок, храм у євреїв. 2. Релігійна єврейська громада.

Синагогáльний, а, е.

СИНА́НТРОП, а, *ч.* Викопна людина, що жила в епоху нижнього палеоліту і становить найдавнішу стадію розвитку людини.

Синантро́пний, а, е. *Синантропний організм.*

СИНА́П, у, *ч.* Сорт кримської яблуні.

СИ́НАПС, у, *ч.*, *біол.* 1. Структура, яка забезпечує передачу нервового імпульсу з одного нервового волокна на інше. 2. Місце з'єднання двох невронів або нерва і м'яза. *Міжнейронний синапс.* 3. Парна сполука гомологічних хромосом при мейозі.

Синапти́чний, а, е.

СИНГАРМОНІ́ЗМ, у, *ч*, *лінгв.* Фонетичний процес уподібнення наступних голосних звуків у афіксах голосним звукам кореня в основах того самого слова.

Сингармоні́чний, а, е.

СИНГЕНЕ́З, у, *ч.*, *біол.* Зміни, які відбуваються в природі при заселенні рослинами нових територій чи після знищення рослинності, що заселяла певну територію.

СИНГЕНЕТИ́ЧНИЙ, а, е, *геол.* Який утворився одночасно з чим-небудь.

СИНГЛ, у, *ч.* 1. Гра в теніс, коли кожна сторона представлена одним гравцем. 2. *розм.* Маленька платівка, що містить зазвичай дві пісні.

СИНГОНІ́Я, ї, *ж.*, *геол.*, *фіз.* Група видів симетрії, до якої належать кристали з одним або кількома подібними елементами симетрії.

СИНГУЛЯРИ́ЗМ, у, *ч.* Філософський напрям, що на противагу дуалізму чи плюралізму виводить усі особливості світу з єдиного принципу.

СИНГУЛЯ́РНИЙ, а, е. 1. Який стосується стану нескінченності деяких фізичних величин. 2. Окремий, одиничний, єдиний.

Сингуля́рність, ності, *ж.* Нескінченність фізичних величин (простору-часу, щільності речовини і т. ін.).

СИНГУЛЯТИ́В, а, *ч.*, *лінгв.* Іменник, що називає один предмет, виділений із загальної маси; одиничний іменник.

Сингулятú́вний, а, е. *Сингулятивний іменник.*

СИНДАКТИЛІ́Я, ї, *ж.*, *анат.* Повне або часткове зрощення пальців, що спостерігається в деяких тварин як нормальне явище, а в людини — як патологічне.

СИНДЕСМІ́Я, ї, *ж.* Рід двостулкових морських молюсків.

СИНДЕСМО́З, у, *ч.*, *анат.* З'єднання кісток між собою за допомогою зв'язок.

СИНДЕСМОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ анатомії, що вивчає типи зчленування кісток і зв'язки скелета.

Синдесмологі́чний, а, е. *Синдесмологічне дослідження.*

СИ́НДИК, а, *ч.* 1. У Стародавній Греції — захисник у суді, адвокат. 2. У деяких країнах — представник якої-небудь установи, громади або корпорації, уповноважений на ведення справ.

СИНДРО́М, у, *ч.* 1. *мед.* Комплекс характерних для певного захворювання симптомів. *Вестибулярний синдром. Іпохондричний синдром.* 2. Ознака, ознаки, що супроводжують яке-небудь явище, процес. *Синдром перехідного періоду. Синдром набутого імунодефіциту (СНІД).*

СИНЕДРІО́Н, у, *ч* У Єрусалимі в III—I ст. до н. е. — рада аристократів і старійшин, а після встановлення римського панування — верховний суд Іудеї.

СИНЕ́КДОХА, и, *ж.*, *літ.* Один із тропів, для якого характерне вживання назви частини замість цілого, видового поняття замість родового, однини в значенні множини або навпаки.

СИНЕКЛІ́ЗА, и, *ж.*, *геол.* Великий прогин земної кори.

СИНЕКОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ екології, що вивчає життя угруповань різних видів організмів.

СИНЕ́КТИКА, и, *ж.* Метод колективної творчості, спрямований на підвищення творчої продуктивності, на подолання стереотипів у мисленні.

Сине́ктик, а, *ч.* Фахівець із синектики.

Синекти́чний, а, е. *Синектичний метод.*

СИНЕКУ́РА, и, *ж.*, *книжн.* Добре оплачувана посада, на якій майже нічого не треба робити.

СИНЕРГЕ́ТИКА, и, *ж.* Наука про матерії в різних системах, зв'язки з елементами складних відкритих систем, механізми самоорганізації в них.

Синергети́чний, а, е.

Синергети́чність, ності, *ж.*

СИНЕРГІ́ДИ, ів, *мн.*, *біол.* Дві клітини в зародковому мішку покритонасінних рослин, які становлять разом з яйцеклітиною яйцевий апарат.

СИНЕРГІ́ЗМ, у, *ч.* 1. *біол.* Спільна дія яких-небудь органів або систем. 2. *хім.* Явище, яке зумовлює посилення дії одного каталізатора внаслідок додавання іншого. 3. Реакція організму на комбінований вплив двох або кількох лікарських засобів. 4. *перен.* Зростання ефективності діяльності, процесу в результаті сполучення, інтеграції окремих частин в одну систему.

Синергі́чний, а, е. Що стос. синергізму, синергії. *Синергічний ефект. Синергічні виробничо-територіальні зв'язки.*

СИНЕРГІ́СТИ, ів, *мн.*, *анат.* М'язи або група м'язів, які діють спільно в одному й тому самому напрямі стосовно іншого м'яза.

СИНЕРГІ́Я, ї, *ж.* Підвищена результативність спільної дії чинників порівняно з тими, які діють окремо. *Агломераційна синергія.*

СИНЕРЕ́ЗА, и, *ж.*, *літ.* 1. В античному віршуванні — злиття двох коротких складів у довгий. 2. У сучасному віршуванні — опускання однієї з голосних відповідно до вимог ритму і метроструктури вірша.

СИНЕРЕ́ЗИС, у, *ч.*, *хім.* Виділення рідини з чого-небудь, що супроводжується зменшенням об'єму його структури.

СИНЕСТЕЗІ́Я, ї, *ж.* 1. *психол.* Синтез відчуттів, одержаних від кількох органів чуттів; співвідчуття. 2. *літ.* Поєднання в одному тропі різних, іноді далеких асоціацій.

Синестети́чний, а, е.

СИНКЛІНА́ЛЬ, і, *ж.*, *геол.* Складка шарів гірських порід, повернена опуклістю донизу; протилежне — **антикліна́ль**.

Синкліна́льний, а, е. *Синклінальні долини. Синклінальні складки.*

СИНКЛІНО́РІЙ, ю, *ч.*, *геол.* Велика й складна складчаста структура синклінального характеру, що виникає в рухливих ділянках земної кори внаслідок тривалого її опускання.

СИНКЛІ́Т, у, *ч.* 1. У Стародавній Греції та Римі — збори вищих сановників. 2. *перев. ірон.*, *жарт.* Зібрання яких-небудь осіб.

СИНКО́ПА, и, *ж.* 1. *муз.* Зміщення музичного наголосу з сильної долі такту на слабку. 2. *лінгв.* Випадіння звука або групи звуків у середині слова. 3. *мед.* Глибока непритомність, спричинювана раптовим занепадом серцевої діяльності.

Синкопі́чний, а, е. *Синкопічна музика. Синкопічний ритм.*

Синкопо́ваний, а, е. 1. *муз.* Побудований на вживанні синкоп, із синкопами. *Синкопована мелодія. Синкопована музика.* 2. *лінгв.* Який втратив звук або групу звуків внаслідок синкопи. *Синкоповане слово. Синкопована форма.*

Синко́повий, а, е. *Синкоповий ритм.*

Синкопува́ння, я, *с.*

Синкопува́ти, у́ю, у́єш, *муз.* Будувати що-небудь на вживанні синкоп, із синкопами.

СИНКРЕТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. *книжн.* Нерозчленованість, злитність, характерні для початкового, нерозвинутого стану будь-якого явища. *Синкретизм мистецтва.* 2. *філос.* Різновид еклектизму; поєднання різнорідних, суперечливих, протилежних один одному поглядів.

Синкрети́чний, а, е. *Синкретична вистава.*

Синкрети́чність, ності, *ж.*

СИНО́Д, у, *ч.* 1. Найвищий колегіальний орган руської православної церкви. 2. Зібрання духовних і світських осіб для розв'язання найважливіших церковних справ.

Синода́льний, а, е. *Синодальний хор. Синодальний дипломат.*

Сино́дний, Сино́дський, а, е. *Синодський чиновник.*

СИНО́ДИК, а, *ч.* 1. Особлива церковна служба у Візантії. 2. Список померлих для поминання їх під час церковної відправи; поминальна книга.

СИНОДИ́ЧНИЙ, а, е, *астр.* Що стос. видимого на небі розташування небесних тіл відносно Сонця або один одного. *Синодичний місяць.*

СИНОЙКІ́ЗМ, у, *ч.* У Стародавній Греції — об'єднання кількох поселень або міст у єдиний поліс.

СИНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Сукупність наук, що вивчають історію, культуру, мову й літературу Китаю; китаїстика.

Сино́лог, а, *ч.*

Синологі́чний, а, е. *Синологічні дослідження.*

СИНО́НІМ, а, *ч.* 1. Слово, близьке або тотожне значенням до іншого, але відмінне від нього звуковою формою. 2. *книжн.* Тотожне поняття.

Синоні́міка, и, *ж.* 1. Сукупність синонімів певної мови. 2. Розділ лексикології, який вивчає синоніми. 3. Те саме, що **синонімія**. 2. Наявність синонімів у мові.

Синонімі́чний, а, е. *Синонімічне слово.*

Синонімі́чність, ності, *ж.* *Синонімічність значення слова.*

Синонімі́я, ї, *ж.* Подібність слів, морфем, фразеологічних одиниць і т. ін. за значенням при відмінності їх звукової форми.

СИНО́ПСИС, а, *ч.*, *книжн.*, *заст.* 1. В історичній літературі — збірка матеріалів, статей, описів, розміщених у хронологічному порядку. 2. У богословській літературі — скорочений виклад тлумачень, проповідей, творів релігійного змісту.

СИНОПСІ́Я, ї, *ж.*, *психол.* Асоціації між зоровими і слуховими враженнями.

СИНО́ПТИКА, и, *ж.* Наука про погоду та її передбачення.

Сино́птик, а, *ч.*

Синопти́чний, а, е. 1. Зведений, оглядовий; який дає огляд усіх частин складного цілого. *Синоптичні таблиці.* 2. Пов'язаний із з'ясуванням метеорологічних умов, стану погоди. *Синоптична карта. Синоптична метеорологія.*

СИНОСТО́З, у, *ч.*, *біол.* Щільне зрощення двох кісток за допомогою кісткової тканини, напр. зрощення черепних кісток у дорослої людини.

СИНТА́ГМА, и, *ж.*, *лінгв.* Відрізок усної мови чи написаного тексту, який виділяється в межах речення як певна синтаксична й інтонаційно-смислова єдність.

Синтагма́тика, и, *ж.*, *лінгв.* 1. Учення про членування мови на синтагми. 2. Учення про словосполучення.

Синтагмати́чний, а, е. *Синтагматичний наголос. Синтагматичне членування речення. Синтагматична залежність. Синтагматичне оточення. Синтагматичні відношення. Синтагматичний аналіз.*

СИНТАКСЕ́МА, и, *ж.*, *лінгв.* Мінімальна семантико-синтаксична одиниця, компонент семантичної структури речення.

СИ́НТАКСИС, у, *ч.* 1. Розділ граматики, який вивчає способи поєднання й розміщення слів у мові. 2. Будова речення й словосполучення і способи поєднання слів у реченні й словосполученні, властиві тій чи іншій мові, певному авторові, твору. *Синтаксис комунікативний. Синтаксис історичний. Синтаксис описовий. Синтаксис стилістичний. Синтаксис функціональний.*

Синтакси́ст, а, *ч.*

Синтакси́чний, а, е. *Синтаксичний зв'язок. Синтаксичні відношення.*

СИ́НТЕЗ, у, *ч.* 1. Метод наукового дослідження предметів, явищ дійсності в цілісності, єдності та взаємозв'язку їх частин; протилежне — **ана́ліз**. 2. Єдність, цілісність певних сполучених, пов'язаних між собою явищ, предметів дійсності. *Інформаційний синтез. Синтез алгоритмів. Структурний синтез. Синтез мистецтв.* 3. *книжн.* Узагальнення, висновок із чого-небудь. 4. *хім.* Одержання або утворення складних хімічних речовин шляхом сполучення простіших речовин або елементів. *Синтез мінералів.*

Синтезо́ваний, а, е. 1. *Синтезований препарат* (у 1, 2 знач.). 2. *у знач. прикм.* Цілісний.

Синтезува́ння, я, *с.*

Синтезува́ти, у́ю, у́єш. 1. Робити синтез (у 1, 3 знач.); узагальнювати, сполучати. 2. *хім.* Одержувати, утворювати шляхом синтезу (у 4 знач.).

СИНТЕЗА́ТОР, а, *ч.* 1. *техн.* Прилад для одержання гармонійних електричних коливань з потрібними частотами. 2. *муз.* Клавішний електромузичний інструмент, який відтворює запрограмовану мелодію і ритм та імітує звуки різноманітних музичних інструментів і голосів. 3. Система в комп'ютері, яка дає можливість відтворювати різні звукові ефекти.

СИНТЕПО́Н, у, *ч.* Синтетичний легкий і пористий матеріал, що ви-

користовується при пошитті теплого верхнього одягу, а також ковдр, подушок тощо. *Пальто на синтепоні. Подвійний синтепон.*

Синтети́чний, а, е. 1. Який ґрунтується на синтезі (у 1 знач.), на його застосуванні. 2. *книжн.* Який з'єднує окремі елементи, частини в єдине ціле. 3. *хім.* Що стос. синтезу (у 4 знач.); який одержано за допомогою синтезу. 4. *лінгв.* В якому граматичні відношення в реченні виражаються формами самих слів. *Синтетична форма слова. Синтетична структура мови. Синтетичні мови.*

Синтети́чність, ності, *ж.*

СИНТОЇ́ЗМ, у, *ч.* У Японії — релігія, що виникла в ранньофеодальний період на основі елементів шаманства і згодом набрала форми культу імператора.

Синтоі́ст, а, *ч.*

Синтоі́стка, и, *ж.*

СИНТО́ННИЙ, а, е. Відповідний чому-небудь, подібний до кого-, чого-небудь, співзвучний.

Синто́нність, ності, *ж.* 1. Відповідність чому-небудь, подібність. 2. Внутрішня врівноваженість, емоційна чуйність і товариськість особистості.

СИ́НУС, а, *ч.* 1. *мат.* Одна з тригонометричних функцій гострого кута, яка у прямокутному трикутнику дорівнює відношенню катета, протилежного цьому кутові, до гіпотенузи. 2. *анат.* Порожнина, заглибина в якомусь органі. *Синуси лімфатичних судин. Синуси мозку. Венозний синус серця.*

Си́нусний, а, е.

СИНУСО́ЇДА, и, *ж.*, *мат.* Хвиляста крива лінія, що графічно зображає зміни синуса залежно від зміни кута.

СИНХІ́ЗИС, у, *ч.*, *лінгв.* Двозначність висловлювання, що виникає внаслідок вільного порядку слів.

СИНХОНДРО́З, у, *ч.*, *анат.* Нерухоме чи малорухоме з'єднання кісток за допомогою хряща.

СИНХРО... У складних словах указує на одночасність дій.

СИНХРОГЕНЕРА́ТОР, а, *ч.*, *спец.* Прилад, що виробляє сигнали, які забезпечують синхронізацію роботи окремих пристроїв чи вузлів складніших механізмів або систем.

СИНХРОНІЗА́ТОР, а, *ч.* Пристрій, який забезпечує синхронізацію певних процесів або роботи механізмів.

СИНХРОНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *техн.*, *книжн.* Приведення до синхронізму двох або кількох періодично змінних явищ чи процесів.

Синхронізаці́йний, а, е. *Синхронізаційна камера.*

Синхронізо́ваний, а, е. *Синхронізовані дії.*

Синхронізува́ти, у́ю, у́єш. Приводити до синхронізму два або кілька періодично змінних явищ чи процесів.

СИНХРОНІ́ЗМ, у, *ч.*, *техн.*, *книжн.* Точний збіг у часі двох або кількох явищ чи процесів; одночасність.

СИНХРОНІ́Я, ї, *ж.* 1. *техн.*, *книжн.* Те саме, що **синхроні́зм**. 2. Співіснування, збіг у часі елементів якої-небудь системи. 3. *лінгв.* Співіснування і взаємозалежність мовних явищ у певний історичний період.

СИНХРО́ННИЙ, а, е. 1. *техн.*, *книжн.* Який відбувається, діє паралельно; який точно збігається з іншими періодично змінними явищами чи процесами; одночасний. 2. *техн.* Який ґрунтується на застосуванні принципу синхронізму. *Синхронний компенсатор. Синхронний генератор. Синхронний двигун.* 3. *лінгв.* Що стос. синхронії (у 2 знач.).

Синхро́нність, ності, *ж.* *Синхронність дій. Синхронність явищ.*

Синхро́нно. *Рухатися синхронно. Плавати синхронно.*

СИНХРОТРО́Н, а, *ч.* Циклічний резонансний прискорювач заряджених частинок (електронів), який використовують для досліджень у галузі фізики атомного ядра.

Синхротро́нний, а, е. *Синхротронне випромінювання.*

СИНХРОФАЗОТРО́Н, а, *ч.* Циклічний резонансний прискорювач заряджених частинок (переважно протонів), який використовують для досліджень у галузі фізики атомного ядра.

Синхрофазотро́нний, а, е.

СИНХРОЦИКЛОТРО́Н, а, *ч.* Циклічний резонансний прискорювач важких заряджених частинок (протонів, дейтронів, альфа-частинок), який застосовують для досліджень у галузі фізики атомного ядра.

СИНЬГЕЦЗЮ́Й, я, *ч.*, *театр.* Жанр китайського театру.

СИНЬЙО́Р, а, *ч.* В Італії — слово, що додається до чоловічого прізвища або імені, а також форма ввічливого звертання до чоловіка; пан.

Синьйо́ра, и, *ж.* В Італії — слово, що додається до прізвища або імені одруженої жінки, а також форма ввічливого звертання до такої жінки.

Синьйори́на, и, *ж.* В Італії — слово, що додається до прізвища або імені неодруженої жінки, а також форма ввічливого звертання до такої жінки; панна.

СИНЬЙОРІ́Я, ї, *ж.* 1. Форма устрою ряду італійських міст-держав другої половини XIII — середини XVI ст., що характеризувалася зосередженням усієї влади в руках правителя-тирана. 2. У середньовічних італійських містах-республіках — орган міського управління.

СИРВЕ́НТА, и, *ж.*, *літ.* Строфічна пісня в ліриці трубадурів XII—XV ст., у якій розроблялися громадські, політичні мотиви.

СИРЕ́НА, и, *ж.* 1. У грецькій міфології — морська німфа (жінка з риб'ячим хвостом або птах з жіночою головою), що своїм співом зваблювала мореплавців у смертельно небезпечні, згубні місця. 2. *перен.* Про красиву, спокусливу, але бездушну жінку. 3. Хвостате земноводне з довгим змієподібним тілом, що зберігає протягом усього життя зовнішні зябра. 4. *фіз.* Прилад для одержання звуків різної висоти й для вимірювання кількості звукових коливань. 5. Апарат, прилад, що може давати звуки великої сили й будь-якого тону; сигнальний гудок, що дає різкий, далеко чутний звук.

СИРИНГА́РІЙ, ю, *ч.* Ділянка парку, саду, на якій вирощують різні сорти бузку.

СИ́РИНКС, а, *ч.*, *муз.* Духовий музичний інструмент, різновид багатоствольної флейти.

СИРО́КО, *невідм.*, *ч.* Сильний гарячий вітер у Південній Європі та Передній Азії, що дме із пустель Північної Африки й Аравії.

СИРО́П, у, *ч.* 1. Концентрований розчин цукру звичайно у фруктовому або ягідному соку. *Вишневий сироп. Малиновий сироп.* 2. *фарм.* Густий відвар із лікарських трав і т. ін. *Сироп алое. Сироп солодки.*

Сиро́пний, а, е.

СИРТА́КІ, *невідм.*, *ч.*, *мист.* Грецький груповий танець усталеної, але багатоваріантної композиції, що ґрунтується на елементах грецьких народних танців; набув значного поширення в 60-х рр. XX століття; музичний ритм — 4/4.

СИСТЕ́МА, и, *ж.* 1. Сукупність закономірно пов'язаних одне з одним елементів та відношень між ними, що створюють цілісність, єдність. 2. Порядок, зумовлений

правильним, планомірним розташуванням та взаємним зв'язком частин чого-небудь. *Система у роботі. Система виховання.* 3. *бот.*, *зоол.* Класифікація. 4. Форма організації, будова чого-небудь (державних, політичних, господарських одиниць, установ і т. ін.). *Мажоритарна виборча система. Економічна система. Система місцевого самоврядування.* 5. Сукупність яких-небудь елементів, одиниць, частин, об'єднуваних за спільною ознакою, призначенням. *Метрична система мір. Періодична система елементів.* 6. Сукупність господарських одиниць, закладів, що вирішують спільні завдання та організаційно об'єднані в одне ціле. *Система охорони здоров'я.* 7. Сукупність технічних засобів, об'єднаних спільною метою. *Енергетична система. Система бази даних. Операційна система.* 8. Сукупність тканин, органів, утворень в організмі, пов'язаних автоматично та (або) функціонально. *Дихальна система. Серцево-судинна система.* 9. Технічний пристрій, конструкція. *Літак нової системи.* 10. *геол.* Гірські породи, утворені в один геологічний період.

Систематиза́тор, а, *ч.* Той, хто систематизує що-небудь.

Систематиза́ція, ї, *ж.* *Систематизація виробництва.*

Систематизо́ваний, а, е. *Серія систематизованих видань творів української класики.*

Систематизува́ння, я, *с.*

Систематизува́ти, у́ю, у́єш. Приводити в систему (у 1, 2 знач.).

Систе́мний, а, е. *Системний аналіз. Системний підхід.*

Систе́мність, ності, *ж.* *Системність наукового аналізу.*

СИСТЕМА́ТИКА, и, *ж.* 1. Групування, класифікація предметів і явищ. 2. Розділ ботаніки або зоології, який класифікує, розподіляє на види, роди, родини і т. ін. та описує існуючі й вимерлі рослини чи тварин.

Система́тик, а, *ч.* 1. Те саме, що **систематиза́тор**. 2. Фахівець із систематики (у 2 знач.).

СИСТЕМАТИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Який являє собою систему; побудований, упорядкований за певним планом. *Систематичні категорії.* 2. Який спирається на певну систему; суворо планомірний. *Систематична освіта.* 3. Постійний, регулярний. 4. *бот.*, *зоол.* Що стос. систематики (у 2 знач.).

Системати́чність, ності, *ж.* Послідовність у діях, вчинках; наявність системи у чому-небудь.

СИСТЕМОТЕ́ХНІКА, и, *ж.* Науковий напрям, що охоплює проектування, створення, випробування та експлуатацію складних систем.

Системоте́хнік, а, *ч.*

Системотехні́чний, а, е.

СИ́СТОЛА, и, *ж.*, *біол.* Одна з ритмічно повторюваних фаз серцевого циклу — скорочення м'язів серця після їх розслаблення (діастоли).

Систолі́чний, а, е. *Систолічне дихання.*

СИСТР, а, *ч.* Давньоєгипетський ударний музичний інструмент у вигляді вигнутої металевої пластини, в яку вставлені металеві прутики різного розміру, що бряжчать під час струшування.

СИТА́РА, и, *ж.* Народний струнний музичний інструмент типу лютні, поширений в Індії, Афганістані, Ірані та Узбекистані.

СИТРО́, а́, *с.* Фруктовий безалкогольний газований напій.

СИТУАТИ́ВНИЙ, а, е. Викликаний певними умовами; який виник у певних умовах.

СИТУА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Сукупність умов і обставин, що створюють певне становище, викликають ті чи інші взаємини людей. 2. *спец.* Зображення на карті або плані рельєфу місцевості, розташування чого-небудь.

СИФО́Н, а, *ч.* 1. Вигнута трубка з колінами різної довжини, якою переливають рідину з однієї посудини в іншу, розташовану нижче. 2. Посудина для газованої води та інших шипучих напоїв, які виливаються з неї через трубку під тиском вуглекислоти. 3. *спец.* Пристрій для посилення тяги в топці паровоза під час стоянки. 4. *спец.* У деяких молюсків — орган, що має вигляд трубки.

Сифо́нний, **Сифо́новий**, а, е. *Сифонна трубка.*

СИЦИЛІА́НА, и, *ж.* 1. *мист.* Старовинний італійський танець пасторального характеру. 2. Восьмирядкова строфа з двома четверними римами, що виникла в середньовічній сицилійській поезії; октет.

СІ, *невідм.*, *с.* Сьомий звук музичної гами, а також нота, що позначає цей звук.

СІА́ЛЬ, ю, *ч.*, *геол.* Материкова земна кора.

СІАМА́НГ, а, *ч.* Рід людиноподібних мавп родини гібонових.

СІДІ-ПЛЕ́ЄР, а, *ч.* Компактний аудіопристрій із навушниками для прослуховування сідіромів (у 1 знач.).

СІДІРО́М, а, *ч.* 1. Лазерний компакт-диск із записом великого обсягу інформації, призначений для її зберігання і відтворення. 2. Дисковод для зчитування лазерних компакт-дисків.

СІЄ́НА, и, *ж.* Темно-жовта фарба, яку застосовують у живописі; сієнська земля.

СІЄНІ́Т, у, *ч.* Кристалічна гірська порода зернистої будови, яку використовують як будівельний матеріал.

Сієні́товий, а, е. *Сієнітові скелі.*

СІЄ́РА, СЬЄ́РА, и, *ж.*, *геогр.* Гірське пасмо в Іспанії та іспаномовних країнах Латинської Америки.

СІЄ́СТА, и, *ж.* В Іспанії, Італії та країнах Латинської Америки — післяобідній відпочинок.

СІЗІ́Ф, а, *ч.* 1. У давньогрецькій міфології — будівничий і цар Коринфа, засуджений богами вічно викочувати на гору великий камінь, який з вершини щоразу скочувався униз.

СІЗІ́ФОВА пра́ця (робота) — безплідна й виснажлива праця (за ім'ям Сізіфа).

СІОНІ́ЗМ, у, *ч.* Ідеологія і громадський рух соціалістичного, ліберального та націоналістичного спрямування, що виник наприкінці XIX ст. і проголосив своєю метою відродження єврейської національної самосвідомості і створення єврейської держави на своїй історичній батьківщині — у Палестині.

Сіоні́ст, а, *ч.*

Сіоні́стка, и, *ж.*

Сіоні́стський, а, е. *Сіоністські погляди.*

СІ́ТІ, *невідм.* Історичний центр Лондона, де зосереджено найвпливовіші фінансові і торговельні установи країни; в англомовних країнах — торговельно-фінансовий центр, де зосереджено контори, банки, фірми, біржі тощо.

СІФ, у, *ч.* Умова продажу товару при постачанні водним шляхом, згідно з якою до ціни реалізації включають його вартість та всі витрати на страхування і транспортування до місця призначення.

СКАБІО́ЗА, и, *ж.*, *бот.* Багаторічна (рідше — однорічна) трав'яниста рослина родини черсакових з великими квітками різного забарвлення, яка росте в степах, на луках і лісових галявинах.

СКАЙСЕ́РФІНГ, а, *ч.* Вид парашутного спорту — виконання акробатичних фігур (сальто, піруетів, обертань тощо) на дошці (скайсерфері) у небі під час вільного падіння з висоти 4 км до розкриття парашута.

Скайсе́рфер, а, *ч.* 1. Спортсмен, що займається скайсерфінгом. 2. Дошка, приладдя для скайсерфінга.
СКАЛЬД, а, *ч.* Давньоскандинавський поет-співець.
СКАЛЬП, а, *ч.* У деяких давніх племен — знята з голови подоланого ворога (як трофей) шкіра з волоссям.
Скальпо́ваний, а, е.
Скальпува́ння, я, *с.*
Скальпува́ти, у́ю, у́єш. Здирати з кого-небудь скальп.
СКА́ЛЬПЕЛЬ, я, *ч.* Невеликий хірургічний ніж.
Ска́льпельний, а, е.
СКАЛЯ́Р, а, *ч.*, *мат.*, *фіз.* Величина, яка, на відміну від вектора, повністю визначається числовим значенням (дійсним числом), без вказівки на напрям.
Скаля́рний, а, е. *Скалярний добуток. Скалярний оператор.*
СКА́НДІЙ, ю, *ч.* Хімічний елемент — сріблястий м'який метал, який існує в природі тільки у зв'язаному вигляді.
СКАНДУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Чітко вимовляти наголошений склад у кожній стопі вірша.
Скандо́ваний, а, е. *Скандоване гасло.*
Скандува́льний, а, е.
Скандува́ння, я, *с.* *Скандування вірша.*
СКА́НЕР, а, *ч.*, *техн.* 1. Прилад для радіоізотопної діагностики злоякісних пухлин. 2. Пристрій для оптичного введення зображення (текстів, графіків, малюнків і т. ін.) в пам'ять комп'ютера. 3. Прилад для зчитування штрихового коду.
СКАНО́ГРА́МА, и, *ж.* Графічне зображення пухлинних новоутворень, що його одержують на сканері.
СКАНУВА́ННЯ, я, *с.*, *спец.* 1. Послідовний перегляд чогось, здійснюваний переміщенням променя зору або радіопроменя. *Режим сканування.* 2. Безперервне обстеження, просвічення радіолокаційним променем якогось простору для виявлення певних (сторонніх) об'єктів. 3. Метод одержання інформації про стан якого-небудь органа людини або тварини на основі введення радіоактивних речовин за допомогою сканера (у 1 знач.). 4. Оптичне введення зображення (текстів, графіків, малюнків і т. ін.) в пам'ять комп'ютера за допомогою сканера (у 2 знач.). *Сканування тексту.*
Сканува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати сканування.
СКАРАБЕ́Й, я, *ч.* 1. *ент.* Пластинчастовусий жук, поширений переважно у Південній Європі, Північній Африці, Малій і Передній Азії, в окремих регіонах України. 2. У Стародавньому Єгипті — висічені з каменю зображення священного жука, які були предметами культу, амулетами, прикрасами, а також монета, камінь і т. ін. із зображенням такого жука.
СКАРИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *с. г.* Штучне поверхневе пошкодження спеціальною машиною твердої оболонки насіння деяких рослин для прискореного його проростання. *Скарифікація насіння.* 2. *с. г.* Глибоке розпушування ґрунту, що сприяє більшому доступу повітря в нього. 3. У медицині — нанесення насічок на поверхню шкіри.
Скарифіка́тор, а, *ч.* 1. *с. г.* Машина для скарифікації насіння. 2. *с. г.* Знаряддя, призначене для скарифікації ґрунту. 3. *мед.* Прилад для насікання шкіри.
Скарифікаці́йний, а, е. *Скарифікаційна машина.*
Скарифікува́ти, у́ю, у́єш, *с. г.* Піддавати скарифікації.
Скарифіко́ваний, а, е. *Скарифіковане насіння. Скарифікована шкіра.*
СКАРЛАТИ́НА, и, *ж.* Гостре інфекційне захворювання людини (переважно дитячого віку), яке супроводжується високою температурою, червонуватим висипом на тілі та болем у горлі.
Скарлати́нний, **Скарлати́новий**, а, е. *Скарлатинний хворий.*
СКАРН, у, *ч.* Гірська порода, що утворюється під дією розтопленої магми або гарячих водних розчинів на вапняки, доломіти й мергелі і складається із силікатів кальцію, магнію та заліза.
СКАТ[1], у, *ч.*, *гірн.* Похила підземна гірнича виробка, що не має безпосереднього виходу на земну поверхню й признач. для спускання корисних копалин, пустих порід і т. ін. самопливом.
СКАТ[2], а, *ч.*, *спец.* 1. Колесо автомобіля, а також комплект гумових деталей автомобільного колеса. 2. Комплект колісних пар паровоза, вагона.
СКАТ[3], а, *ч.* Велика хижа морська риба ряду акулоподібних із плоским тілом і вузьким хвостом. *Електричний скат.*
СКА́УТ, а, *ч.* Член дитячої або юнацької організації військово-спортивного характеру.
Ска́утський, а, е. *Скаутська організація. Скаутські загони.*
СКАУТИ́ЗМ, **СКА́УТИНГ**, у, *ч.* 1. Рух скаутів. 2. Система позашкільного виховання молодих громадян у віці від 7 до 21 року через пізнання природи, ремесла та гри.
Ска́утинговий, а, е. *Скаутинговий рух.*
...СКАФ. Друга частина складних слів, що відповідає поняттям «судно», «аппарат для підводних досліджень».
СКАФА́НДР, а, *ч.* Спеціальний одяг із шоломом і дихальним апаратом, що ізолює людину від зовнішнього середовища (рідинного, газоподібного або від розрідженого простору).
Скафа́ндровий, а, е.
СКВАЙР, а, *ч.* 1. Скорочена форма англійського дворянського титулу — есквайра. 2. В Англії та США — титул суддів і місцевих службових осіб; той, хто має цей титул.
СКВА́ТЕР, а, *ч.* 1. Фермер-колоніст, що зайняв вільну необроблену ділянку землі при колонізації США, Канади, Австралії та Нової Зеландії. 2. В Австралії — скотар, що орендує для своїх стад необроблені ділянки землі. 3. Дрібний орендар.
СКВЕР, у, *ч.* Невеликий громадський сад у місті, селі, селищі.
СКВО́ТЕР, а, *ч.* Бездомна людина (в Західній Європі), що самовільно вселилася в незайняту квартиру.
СКВОШ, у, *ч.* Спортивна гра з ракеткою та м'ячем.
СКЕБ, а, *ч.* Лайлива назва штрейкбрехера в Англії, США.
СКЕЙТ, а, *ч.* Роликова дошка на чотирьох роликах для катання по асфальту (скейтборд).
Ске́йтер, а, *ч.* Той, хто займається скейтбордом, катанням на скейті.
СКЕЙТБО́РД, у, **СКЕЙТБО́РДИНГ**, а, *ч.* 1. Вид спорту — катання на скейті. 2. Те саме, що **скейт**.
Скейтборди́ст, а, *ч.*
СКЕЙТОДРО́М, у, *ч.* Місце для занять, спортивних змагань зі скейтборду.
СКЕЛЕ́Т, а, *ч.* 1. Сукупність кісток, що становлять тверду основу тіла людини та хребетних тварин; кістяк. 2. *перен.* Про дуже худу, виснажену людину. 3. *перен.* Те, що є суттю, основою чогось.
Скеле́тний, а, е. *Скелетні м'язи.*
СКЕ́ЛЕТОН, *ч.* 1. *род.* а. Спеціальні сани без керма. 2. *род.* у. Швидкісний спуск з гір на таких санях.
СКЕ́НА, и, *ж.* У давньогрецькому театрі — спочатку тимчасове дерев'яне приміщення для переодягання та виходу акторів; згодом стіна, що являла собою архітек-

турне тло для вистав античних акторів.

СКЕНАТРО́Н, а, *ч*. Прилад, застосовуваний для кольороподібної коректури; різновид кольорокоректора.

СКЕ́ПСИС, у, *ч*. Те саме, що **скептици́зм** (у 2 знач.).

СКЕПТИЦИ́ЗМ, у, *ч*. 1. Філософський напрямок, який піддає сумніву можливість пізнання об'єктивної дійсності. 2. Критично-недовірливе ставлення до чого-небудь, сумнів у можливості або істинності чогось.

Ске́птик, а, *ч*. 1. Послідовник скептицизму (у 1 знач.). 2. Той, хто до всього ставиться критично-недовірливо, в усьому сумнівається.

Скепти́чний, а, е. *Скептична філософія. Скептична людина.*

СКЕ́РЦО, *невідм., с., муз.* Невеликий музичний твір у швидкому темпі з підкресленим ритмом.

СКЕТ, у, *ч*. Безтекстова, складова манера співу, часто пов'язана з імітацією звучання окремих інструментів, інструментальних груп і навіть великих оркестрів.

СКЕ́ТИНГ-РИ́НК, у, *ч*. Майданчик з асфальтованим або дерев'яним покриттям для катання на роликових ковзанах.

СКЕТЧ, а, *ч*. Невелика естрадна п'єса жартівливого змісту з гострою фабулою.

СКИПИДА́Р, у, *ч*. Безбарвна або жовтувата рідина з їдким запахом, яку добувають перегонкою смоли хвойних дерев і використовують у медицині, лакофарбовому виробництві та ін.

Скипида́рний, а, е. *Скипидарний запах. Скипидарна мастика. Скипидарна мазь.*

СКІ́БО́Б, а, *ч*. 1. Швидкісний спуск з гір по спеціальних трасах на санях у вигляді рамки з закріпленими на ній лижами та кермом. 2. Санчата для такого спуску.

СКІ́НЕР, а, *ч*. Мисливський ніж, призначений для білування здобичі та знімання шкури.

СКІН-ЕФЕ́КТ, у, *ч*. Неоднорідний розподіл змінного струму та пов'язаного з ним електромагнітного поля по перерізу провідника.

СКІП, а, *ч*. Піднімальний саморозвантажувальний короб, що рухається за допомогою каната по жорстких напрямних пристроях; застосовується для піднімання корисних копалин або породи із шахт на поверхню.

СКІ́ПЕТР, а, *ч., іст.* Оздоблена коштовним камінням та різьбленням палиця, що є символом, знаком царської влади; берло.

СКІФ[1], *див.* **скіфи**.

СКІФ[2], а, *ч*. Вузький і довгий спортивний човен для змагань з академічної греблі.

СКІ́ФИ, ів, *мн.* (*одн.* **скіф**, а, *ч.*; **скіф'я́нка**, *рідко* **скі́фка**, и *і* **скіфи́ня**, і, *ж.*). Степові племена, які населяли південну частину території сучасної України в I тисячолітті до н. е. — на початку I тисячоліття н. е.

Скі́фський, а, е. *Скіфська баба. Скіфські племена.*

СКІФОЛО́ГІЯ, ї, *ж*. Сукупність наук, що вивчають історію, життя і побут, культуру скіфів (*див.* **скіф**[1]).

Скіфо́лог, а, *ч.*

СКЛЕ́РА, и, *ж., анат.* Зовнішня білкова оболонка ока, яка спереду переходить у рогівку.

Склера́льний, а, е. *Склеральний мішок. Склеральне тільце.*

СКЛЕРЕЇ́ДА, и, *ж., бот.* Товстостінна рослинна клітина.

СКЛЕРЕ́МА, *див.* **склеро́ма**.

СКЛЕРЕНХІ́МА, и, *ж., бот.* Тканина рослини, що складається з щільнорозташованих клітин з потовщеними здерев'янілими оболонками, які надають органам рослин міцності. *Склеренхіма льону.*

Склеренхі́мний, а, е.

СКЛЕРИ́Т, у, *ч., мед.* Запалення склери.

СКЛЕРО... Перша частина складних слів, що відповідає поняттям «затвердіння», «ущільнення».

СКЛЕРОДЕ́РМА, и, *ж.*, **СКЛЕРОДЕРМІ́Я**, ї, *ж., мед.* Хронічне захворювання шкіри людини, яке характеризується ущільненням шкіри і підшкірної клітковини.

СКЛЕРО́З, у, *ч., мед.* Захворювання, яке полягає в розростанні сполучної тканини в судинах мозку, серці і т. ін.

Склеро́зний, а, е.

Склерозува́ння, я, *с*. Розростання сполучної тканини судин.

СКЛЕРО́МА, **СКЛЕРЕ́МА**, и, *ж., мед.* Інфекційне захворювання, при якому на слизовій оболонці носа і гортані утворюються щільні, вузловидні вогнища запалення (інфільтрати).

Склеро́мний, а, е. *Склеромні інфільтрати.*

СКЛЕРО́МЕТР, а, *ч., спец.* Прилад для вимірювання твердості кристалів.

Склерометрі́я, ї, *ж*. Учення про вимірювання твердості кристалів.

СКЛЕРО́Н, у, *ч., спец.* Сплав алюмінію з цинком, міддю, марганцем, літієм, кремнієм та залізом, який застосовують у машинобудівній та авіаційній промисловості.

СКЛЕРОПЛА́СТИКА, и, *ж., мед.* Хірургічна операція з метою виправлення дефектів склери або зміна форми очного яблука.

СКЛЕРОТИ́НІЯ, ї, *ж*. 1. Сумчастий гриб, який викликає захворювання рослин. 2. Назва хвороби, викликана таким грибом; біла гниль.

СКЛЕРОТОМІ́Я, ї, *ж., мед.* Хірургічна операція, яку застосовують при глаукомі з метою зниження внутрішнього тиску.

СКЛЕРОФІ́ТИ, ів, *мн.* Посухостійкі рослини з жорсткими листками, укритими товстою кутикулою, що перешкоджає випаровуванню.

СКОЛІО́З, у, *ч., мед.* Викривлення хребта у людини.

СКОЛОПЕ́НДРА, и, *ж*. Невелика отруйна членистонога тварина класу багатоніжок, що живе у теплих краях.

СКО́НТО, *невідм., с.* Знижка базисної ціни товару, що передбачається договором купівлі-продажу в разі оплати його готівкою або достроково.

СКОНТРА́ЦІЯ, ї, *ж*. Взаємне зарахування зустрічних вимог між установами чи особами.

...СКОП, **...СКОПІЧНИЙ**, **...СКОПІЯ**. Друга частина складних слів, що вказує на зв'язок з поняттям «спостереження».

СКОПО́ЛІЯ, ї, *ж., бот.* Багаторічна трав'яниста рослина родини пасльонових з розвилистим стеблом і товстим повзучим кореневищем, яке широко застосовується в медицині.

СКОРДАТУ́РА, и, *ж*. Тимчасова зміна звичайного ладнання струнних музичних інструментів для полегшення виконання, а також зміна діапазону, характеру звучання і т. ін.

СКОРОДИ́Т, у, *ч*. Мінерал підкласу арсенатів, що має зеленувато-сірий колір і є продуктом окислення арсенопіриту.

СКОРПІО́Н, а, *ч*. 1. *зоол.* Отруйна членистонога тварина ряду павукоподібних, поширена у країнах з теплим та жарким кліматом. 2. *астр.* Зодіакальне сузір'я з яскравою зіркою Антарес. 3. *перен.* Про підступну, підлу людину.

Скорпіо́нячий, а, е.

СКО́ТЛЕНД-Я́РД, у, *ч.* Центральне управління лондонської поліції; лондонська кримінальна поліція.

СКОТЧ, у, *ч.* Прозора клейка плівка.

СКРАБ, а, *ч.* Косметичний засіб для знімання мертвого шару клітин шкіри.

СКРАП, у, *ч.* Металева сировина, що складається з відходів виробництва і брухту.

СКРЕБ, у, *ч.*, *збірн.* Зарості вічнозелених твердолистяних посухостійких чагарників, серед яких майже не ростуть трав'янисті рослини.

СКРЕБЛ, а, *ч.* Настільна гра, що передбачає складання слів за допомогою набору букв-фішок.

СКРЕ́ПЕР, а, *ч.* Землерийно-транспортна машина з робочим органом у вигляді ковша, що використовується у будівництві доріг, у планувальних робах і т. ін.

Скрепери́ст а, *ч.*

Скрепери́стка, и, *ж.*

Скре́перний, а, е.

СКРИ́НІНГ, а, *ч.* Масове обстеження населення з метою виявлення осіб з певною хворобою.

СКРИПТО́РІЙ, я, *ч.* Майстерня рукописної книги в західноєвропейських монастирях XVI—XVII ст.

СКРО́ЛІНГ, а, *ч.* Вертикальне або горизонтальне переміщення зображення у вікні екрана дисплея, здійснюване клавішами керування курсором або за допомогою мишки.

СКРУ́БЕР, а, *ч.* 1. Циліндричний апарат, пристрій для очищення промислових газів від небажаних домішок. 2. Барабанна машина для промивання корисних копалин.

СКРУ́ПУЛ, а, *ч.* Стара одиниця аптекарської ваги, що дорівнює 20 гранам (1,244 г).

СКРУПУЛЬО́ЗНИЙ, а, е. Надзвичайно точний, детальний; який дотримується абсолютної точності, дуже ретельний у чому-небудь.

Скрупульо́зність, ності, *ж.*

СКУ́ЛЬПТОР, а, *ч.* 1. Митець, що працює в галузі скульптури. 2. Сузір'я Південної півкулі.

Ску́льпторка, и, *ж.*

Ску́льпторський, а, е.

СКУЛЬПТУ́РА, и, *ж.* 1. *тільки одн.* Вид образотворчого мистецтва, твори якого мають об'ємну або рельєфну форму і виконуються способом витісування, виливання, різьблення, ліплення тощо з твердих чи пластичних матеріалів (каменю, металу, дерева, глини і т. ін.). 2. Твір цього виду мистецтва (статуя, бюст, барельєф і т. ін.).

Скульпту́рний, а, е. 1. *Скульптурна секція. Скульптурне оформлення будинку. Скульптурна глина. Скульптурна майстерня* (у 1, 2 знач.). 2. *перен.* Рельєфний, з чітко окресленими контурами, формами; придатний для відтворення в скульптурі.

Скульпту́рність, ності, *ж.* *Скульптурність обличчя.*

СКУ́МБРІЯ, ї, *ж.* Цінна морська промислова риба родини скумбрієвих.

Ску́мбрієвий, а, е. *Скумбрієва ікра.*

СКУ́МПІЯ, ї, *ж.*, *бот.* Кущ або невелике дерево з зеленувато-жовтою деревиною та дрібними квіточками, зібраними у великі волоті; рай-дерево.

СКУНС, а, *ч.* 1. Дрібна хижа тварина родини куницевих з цінним темно-коричневим або чорним хутром, яка, захищаючись, викидає на відстань смердючу рідину. 2. Хутро цієї тварини.

Ску́нсовий, а, е. *Скунсове хутро. Скунсовий комір.*

СКУ́ПЩИНА, и, *ж.* Верховний представницький орган державної влади в Сербії та Чорногорії.

СКУ́ТЕР, а, *ч.* 1. Швидкохідне спортивне судно — невеликий глісер із підвісним мотором. 2. Невеликий самокат, як правило, з алюмінієвого сплаву, на маленьких коліщатках, який легко пакується в спеціальну сумку.

Скутери́ст, а, *ч.*

Скутери́стка, и, *ж.*

СЛАЙД[1], а, *ч.* Рухоме сидіння у гоночному човні.

СЛАЙД[2], **СЛЕЙД**, а, *ч.* Кольоровий діапозитив.

Сла́йдовий, а, е. *Слайдова плівка.*

СЛА́КСИ, ів, *мн.* Широкі зручні штани, переважно з тканини, що не мнеться.

СЛА́ЛОМ, у, *ч.* 1. Вид лижного спорту — швидкісний спуск з гір на лижах за звивистим маршрутом, який позначається контрольними віхами, прапорцями. *Змагання із слалому. Гігантський слалом.* 2. Змагання в спуску по гірських потоках на одиночних байдарках. *Гребний слалом.*

Слаломі́ст, а, *ч.*

Сла́ломний, а, е. *Слаломні лижі.*

СЛА́ЛОМ-ГІГА́НТ, у-а, *ч.* Швидкісний спуск з гір на лижах по трасі довжиною 1200—2500 м, але меншої, ніж звичайно, звивистості.

СЛЕ́ДИНГ, а, *ч.* Бавовнозбиральний (самохідний або причіпний) агрегат.

СЛЕЙД, *див.* **слайд**[2].

СЛЕНГ, у, *ч.*, *лінгв.* 1. Розмовний варіант професійної мови; жаргон. 2. Жаргонні слова або вирази, характерні для мови людей певних професій або соціальних прошарків, які, проникаючи в літературну мову, набувають помітного емоційно-експресивного забарвлення.

СЛЕШ, а, *ч.*, *інформ.* Похила риска (/), що використовується для розподілу послідовностей імен каталогів, підкаталогів, файлів та визначає місце файлів на диску.

СЛЕ́ШЕР, а, *ч.* Багатопилковий верстат для поперечного розпилювання деревини (рейок, колод).

СЛІП, а, *ч.* 1. Споруда у вигляді похилої площини зі спеціальним пристроєм для витягування суден на берег та спускання їх на воду. 2. Похилий тунель на китобійних суднах для витягування китів з води на верхню палубу.

СЛО́ГАН, а, *ч.* 1. Коротка фраза, що легко запам'ятовується, яка виражає заклик, вимогу, рекламну ідею якої-небудь фірми тощо. 2. Мовний шаблон, штамп гаслового типу.

СЛОТ, у, *ч.* Роз'єм на системній платі комп'ютера, в якому розміщені схеми, що керують монітором, дисками, принтером і т. ін.

СЛЯБ, а, *ч.*, *техн.* Сталева плеската прямокутна заготовка, з якої наступною прокаткою роблять листову сталь.

СЛЯ́БІНГ, а, *ч.*, *техн.* Потужний прокатний стан для обтискання важких сталевих зливків у плескаті прямокутні заготовки — сляби.

СМА́ЙЛИК, а, *ч.* Комбінація спеціальних символів, застосовуваних користувачами Інтернету або електронної пошти для позначення емоційних реакцій.

СМА́ЛЬТА, и, *ж.* 1. Яскраво-синя фарба для фарбування паперу, скла, гончарних виробів і т. ін. 2. Непрозоре кольорове скло, яке застосовують у мозаїчних роботах. *Виробництво смальти.*

СМАЛЬТИ́Н, у, *ч.* Мінерал сріблясто-білого кольору, сполука кобальту з арсеном.

СМАРА́ГД, у, *ч.* Коштовний прозорий камінь яскраво-зеленого забарвлення; ізумруд.

Смара́гдовий, а, е. 1. *Смарагдові ґудзики.* 2. Який має колір смарагду; яскраво-зелений. *Смарагдові сади.*

СМАРТ-КА́РТА, и, *ж.* Пластикова банківська, розрахункова, кредитна або платіжна карта із вбудованим мікропроцесором, чипом.

СМОГ, у, *ч.* Дуже забруднене повітря (суміш диму, туману і пилу) у великих містах і промислових центрах.
СМО́КІНГ, а, *ч.* Чорний піджак з відкритими грудьми і з довгими, обшитими шовком вилогами. *Чорний смокінг.*
СНА́ЙПЕР, а, *ч.* 1. Стрілець, що володіє мистецтвом влучної стрільби, маскування і спостереження. 2. *перен., рідко.* Той, хто досяг великого вміння, високої майстерності. *Снайпер ефіру. Баскетбольний снайпер.*
Сна́йперство, а, *с.*
Сна́йперський, а, е. *Снайперська справа. Снайперська гвинтівка. Снайперська майстерність. Снайперський удар.*
СНЕЙКБО́РД, а, *ч.* Дошка для катання по твердій поверхні, завдяки спеціальній конструкції якої утворюються змієподібні рухи.
СНА́ЙПІНГ, у, *ч., спец.* Снайперська стрільба. *Школа снайпінгу.*
СНІ́КЕРС, а, *ч.* Фірмова назва шоколадного батончика з карамельно-арахісовою начинкою.
СНОБ, а, *ч.* 1. Про людину, яка беззастережно схиляється перед манерами, смаками і т. п. вищого світу і зневажливо ставиться до всього іншого. 2. *несхв.* Людина, яка вважає себе носієм вищої інтелектуальності та вишуканих смаків.
Снобі́зм, у, *ч.* Погляди, думки, поведінка, манери, властиві снобові.
СНОУБО́РД, а, *ч.* Дошка з пластиковим покриттям, із кріпленнями для обох ніг для сноубординга.
Сноубо́рдинг, а, *ч.* Вид спорту — спуск з гір по лижній трасі на спеціальній дощці — сноуборді, супроводжуваний виконанням стрибків та сальто.
СНУ́КЕР, а, *ч.* Більярдна гра з 15 червоними та 6 різнокольоровими кулями.
СОІНА́РІ, *невідм.* Грузинський духовий інструмент типу флейти.
СО́КЕР, а, *ч.* У США — назва європейського футболу.
СОЛАНІ́Н, у, *ч.* Органічна отруйна речовина, що міститься в рослинах родини пасльонових (картоплиння, паростки картоплі та ін.).
СОЛА́НО, *невідм., ч.* Сухий гарячий вітер в Іспанії.
СОЛДА́Т, а, *ч.* 1. Рядовий військовослужбовець сухопутних військ. *Солдати-кавалеристи. Солдат-охоронець.* 2. Військовослужбовець. *Солдат строкової служби.*
Солда́тський, а, е. *Солдатська муштра. Солдатська похідна кухня.*
СОЛЕНО́ЇД, а, *ч., спец.* Котушка індуктивності — провідник, навитий на циліндричну поверхню, навколо якої при пропусканні електричного струму утворюється магнітне поле.
Солено́їдний, а, е.
СОЛЕЦИ́ЗМ, у, *ч.* Помилка через недотримання приписів синтаксису, неправильний мовний зворот, що не порушує змісту висловлювання.
СОЛІ́Д, а, *ч.* Римська, пізніше візантійська золота монета, яку почали карбувати з 309 р. н. е.
СОЛІДА́РНІСТЬ, ності, *ж.* 1. Активне співчуття яким-небудь діям, думкам; спільність поглядів, інтересів. 2. *юр.* Спільна відповідальність.
Солідаризаці́я, ї, *ж.* Виявлення, вираження своєї солідарності з ким-, чим-небудь.
Солідаризува́тися, у́юся, у́єшся.
Соліда́рний, а, е. 1. Який виявляє, виражає свою солідарність з ким-, чим-небудь; сповнений солідарності, пройнятий солідарністю. *Солідарна дія.* 2. *юр.* Який відповідає за щось спільно з ким-небудь; заснований на солідарності (у 2 знач.).
СОЛІПСИ́ЗМ, у, *ч., філос.* Визнання безсумнівною реальністю тільки суб'єктивної, індивідуальної свідомості, заперечення існування зовнішнього об'єктивного світу.
Соліпси́ст, а, *ч.*
Соліпси́чний, а, е.
СОЛІ́СИТОР, а, *ч.* 1. У Великій Британії — адвокат нижчого рангу, що не має права вести справи у вищих судах. 2. У ряді держав — спеціальна юридична посада при уряді або департаменті, при міській владі і т. ін.
СОЛІ́СТ, а, *ч.* Співак, музикант або танцюрист, який виконує сольну партію, виступає соло. *Співи солістів. Соліст опери. Соліст балету. Соліст-піаніст.*
Солі́стка, и, *ж.*
СОЛІТЕ́Р[1], а, *ч.* 1. Стрічковий черв'як, який паразитує в кишечнику людини і тварини.
СОЛІТЕ́Р[2], а, *ч.* Великий діамант в оправі.
СО́ЛО. 1. *невідм., с.* Музичний твір чи окрема партія, призначена для виконання одним інструментом або співаком. *Соло для скрипки.* Танок або окрема партія, частина його, які виконує один танцюрист. 2. *присл.* Без участі інших, окремо від інших (про виконання музичних творів, танців). *Співати соло. Танцювати соло. Соло на кларнеті.*
Со́льний, а, е. 1. Який виконують соло (у 2 знач.). *Сольний номер. Сольний концерт. Сольна партія.* 2. Який виконує соло (у 1 знач.). *Сольні інструменти.*
СО́ЛО-ВЕ́КСЕЛЬ, я, *ч.* Звичайний вексель із підписом однієї особи, яка має здійснити платіж.
СОЛЬ, *невідм., с.* П'ятий звук музичної гами, яка починається з «до», нота, що позначає цей звук.
СОЛЬВА́Т, у, *ч.* Сполуки, що утворюються внаслідок сольватації.
СОЛЬВАТА́ЦІЯ, ї, *ж.* Взаємодія між частинками розчинника і розчиненої речовини.
СОЛЬВЕ́НТ, у, *ч., хім.* Рідка суміш легких вуглеводнів, яку використовують як дезінфікуючий та розчинний засоби.
СОЛЬВО́ЛІЗ, у, *ч.* Обмінна реакція між речовиною і розчинником.
СОЛЬПУ́ГИ, ів, *мн.* Павукоподібні ряду членистоногих (поширені в тропіках і субтропіках; фаланги. *Сольпуги неотруйні.*
СОЛЬФЕ́ДЖІО, *невідм., с., муз.* 1. Вокальна вправа — спів по нотах з вимовою назв звуків для розвитку слуху й голосу та набуття навичок читати ноти. 2. Навчальна дисципліна, призначена для розвитку слуху учнів.
Сольфеджува́ння, я, *с.*
Сольфеджува́ти, у́ю, у́єш. Виконувати сольфеджіо (у 1 знач.).
СО́ЛЮКС, а, *ч.* 1. Сильна електрична лампа в рефлекторі на штативі, яку використовують для лікування світлом. 2. Опромінювання такою лампою з лікувальною метою. *Призначати солюкс.*
СОЛЯРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *мед.* Опромінювання прямими сонячними променями (звичайно з лікувальною метою). 2. *фот.* Перетворення негативного зображення в позитивне при сильній передержці пластинки або плівки під час знімання.
СОЛЯ́РІЙ, ю, *ч.* Спеціально обладнане, освітлюване сонцем місце для приймання сонячних ванн.
СО́МА[1], *невідм., ч.* У давньоіндійській міфології — божественний напій, який відігравав важливу роль у ритуалах жертвоприношення. *Небесний сома.*
СО́МА[2], и, *ж.* Усі клітини тварини або рослини, крім статевих.
СОМАТИ́ЧНИЙ, а, е, *спец.* 1. Який стосується тіла людини. *Соматичні*

хвороби. Соматична мутація. Соматична нервова система. 2. У генетиці — належний до клітин тіла, крім статевих.

СОМАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Галузь антропології, що вивчає варіації розмірів і форм людського тіла та його частин.

Соматологі́чний, а, е. *Соматологічні дослідження.*

СОМБРЕ́РО, *невідм.*, *с.* Крислатий солом'яний капелюх, поширений переважно в країнах Латинської Америки.

СОМЕЛЬЄ́, *невідм.*, *ч.* Службовець ресторану, бару тощо, що відає спиртними напоями.

СОМНА́МБУЛА, и, *ч. і ж.* 1. Людина, хвора на сомнамбулізм; сновида, лунатик. 2. *зневажл.* Людина із схильністю до автоматичних дій, вчинків і т. п.

СОМНАМБУЛІ́ЗМ, у, *ч.* Розлад свідомості, при якому автоматично уві сні здійснюються звичні дії (ходіння, перекладання речей і т. ін.); лунатизм.

Сомнамбулі́чний, а, е. *Сомнамбулічний стан.*

СОНА́НТ, а, *ч.*, *лінгв.* 1. Приголосний звук, при творенні якого голос переважає над шумом; сонорний приголосний. 2. У деяких слов'янських мовах — приголосний, який може бути складотворним.

СОНА́ТА, и, *ж.* Інструментальний музичний твір, який складається з кількох різних за темпом і характером частин, об'єднаних спільним задумом.

Сона́тний, а, е. *Сонатний цикл. Сонатна форма твору. Сонатне мислення.*

СОНЕ́Т, а, *ч.* Ліричний вірш, який складається з 14 рядків — двох чотиривіршів та двох тривіршів. *Вінок сонетів.*

Соне́тний, а, е. *Сонетна форма.*

СОНО́РИКА, и, *ж.* Один з видів техніки музичної композиції, специфіка якої полягає у висуненні на перший план забарвлення звучання.

СОНО́РНИЙ, а, е. Приголосний звук, при творенні якого голос переважає над шумом. *Сонорний приголосний звук.*

СОПРА́НО, *невідм.* 1. Найвищий за звучанням жіночий голос. 2. Співачка, що має такий голос.

СОРБЕ́НТ, у, *ч.* Тверда або рідка речовина, яка використовується для поглинання деяких речовин з розчинів або газів (для очищення, знищення запаху тощо). *Природний сорбент. Вуглецевий сорбент.*

СОРБІ́Т[1], у, *ч.* Безглюкозний цукор, який використовують у харчуванні хворі діабетом.

СОРБІ́Т[2], у, *ч.*, *мет.* Структурна складова сталі, суміш цементу і фериту.

Сорбітиза́ція, ї, *ж.*, *мет.* Термічна обробка сталі для надання їй структури сорбіту.

СО́РБЦІЯ, ї, *ж.* Поглинання твердими тілами або рідинами певної речовини з навколишнього середовища.

СО́РГО, *невідм.*, *с.* Південна злакова рослина з волотистим суцвіттям, подібна до проса. *Зернове сорго.*

СОРИ́Т, у, *ч.*, *лог.* Різновид складного силогізму з кінцевим висновком, виведеним із ряду посилок без проміжних умовисновків.

СОРОРА́Т, у, *ч.* Звичай, за яким чоловік вступав у шлюбні відносини з кількома жінками — рідними або двоюрідними сестрами.

СОРТ, у, *ч.* 1. Категорія, розряд якого-небудь товару щодо його якості; ґатунок. *Перший сорт. Другий сорт.* 2. Культурні рослини, що відрізняються від інших рослин цього самого виду певними біологічними й господарськими властивостями. *Морозостійкий сорт винограду. Селекційний сорт.* 3. *розм.*, *ірон.* Вид чого-небудь.

Со́ртний, а, е, *спец.* 1. Належний до певного сорту. 2. Належний до високого, цінного або спеціального сорту.

Со́ртність, ності, *ж.*

Сортува́льний, а, е. *Сортувальний пункт. Сортувальний відділ.*

Сортува́льник, а, *ч.*

Сортува́льниця, і, *ж.*

Сортува́ння, я, *с.*

Сортува́ти, у́ю, у́єш. 1. Розподіляти, відбирати що-небудь за сортами. *Сортувати насіння.* 2. Розподіляти що-небудь за якимись спільними ознаками.

СОРТА́МЕНТ, СОРТИМЕ́НТ, у, *ч.* *спец.* Вид, сорт, розмір виробів, що виробляються у тому чи іншому виробництві (звичайно металургійному); сукупність різних видів, сортів таких виробів. *Сортамент однорічних бобових культур. Сортимент яблуні та груші. Сортимент лісоматеріалів. Сортимент господарських машин.*

СОСТЕНУ́ТО, *невідм.*, *муз.* Помірний музичний темп.

СОТЕ́РН, у, *ч.* Напівсолодке десертне виноградне вино.

СО́УС, у, *ч.* 1. Рідка приправа, підлива до страви. *Сметанний соус. Часниковий соус. Риба під соусом.* 2. *перен.* Те, що супроводжує або доповнює основне, головне.

Со́усний, а, е. *Соусна ложка.*

Со́усник, а, *ч.* *Срібний соусник.*

СОФА́, и́, *ж.* Низький широкий диван.

СОФІ́ЗМ, у, *ч.* Логічний виверт, який навмисно імітує формальну правильність мислення, щоб видати хиби міркування за один із видів логічних помилок. *Політичні софізми.*

Софі́ст, а, *ч.*

Софі́стка, и, *ж.*

СОФІ́СТИКА, и, *ж.* 1. Учення софістів у Стародавній Греції, засноване софістами. 2. Свідоме застосування в суперечці й доведенні софізмів.

СОФІ́Т, у, *ч.* (*мн.* **софіти**, ів). 1. Театральний освітлювальний прилад, призначений для освітлення сцени спереду і зверху. 2. Освітлювальна арматура з декількома джерелами світла в одному рефлекторі. 3. *архіт.* Звернена донизу поверхня балки, стелі, арки, виносного карнизу і т. ін.

СОФІ́Я, ї, *ж.* Поняття античної і середньовічної філософії про смислову наповненість і влаштованість речей.

...СОФІЯ. Друга частина складних слів, що відповідає поняттям «учення», «мудрість».

СОФО́РА, и, *ж.* Багаторічна листопадна або вічнозелена рослина родини бобових з непарнопірчастими листками і квітками, зібраними в китиці або волоті.

СО́ФТБО́Л, у, *ч.* Командна спортивна гра з м'ячем, різновид бейсболу на майданчику меншого розміру.

СОФТВЕ́Р, а, *ч.* 1. Програмне забезпечення, частина обчислювальної системи, що не є апаратними засобами, на противагу її конструктивним елементам (пор. хардвер у 1 знач.). 2. Програма, програмний засіб. 3. Організаційно-технічна думка на противагу фінансовим витратам, інвестиціям тощо (пор. хардвер у 2 знач.).

СОФТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Процес перетворення нематеріальних ресурсів на чинник економічного розвитку. *Софтизація економіки.*

СОЦ-А́РТ, у, *ч.* 1. Напрям авангардистського зображального, музичного мистецтва і літератури, заснований на пародіюванні, профанації, доведенні до абсурду ідей соціалістичного реалізму. 2. Напрям авангардистського мистецтва і літератури, представники якого відбивають гострі соціальні проблеми

сучасності. 3. *зневажл.* Мистецтво соцреалізму.

СОЦІАЛ... Перша частина складних слів, що відповідає слову «соціалізм».

СОЦІА́Л-ДЕМОКРА́Т, а, *ч.* Прихильник соціал-демократичної партії; член соціал-демократичної партії.

СОЦІА́Л-ДЕМОКРАТИ́ЗМ, у, *ч.* Ідеологія й тактика соціал-демократії.

СОЦІА́Л-ДЕМОКРА́ТІЯ, ї, *ж.* Загальна назва партій, рухів і течій, які об'єднують ліві сили і ставлять за мету соціально-економічне удосконалення суспільства шляхом його реформування.

Соціа́л-демократи́чний, а, е. *Соціал-демократична партія. Соціал-демократичні погляди. Соціал-демократичний рух. Соціал-демократична ідеологія.*

СОЦІАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Учення, в якому за мету й ідеал висувається здійснення принципів соціальної справедливості, свободи та рівності. 2. Тип суспільства, що втілює ці принципи. *Демократичний соціалізм.*

Соціалі́ст, а, *ч.* 1. Прихильник соціалізму (у 1 знач.). 2. Член соціалістичної партії. *Українські соціалісти.*

Соціалісти́чний, а, е. 1. *Соціалістичний рух. Соціалістична ідеологія* (у 2 знач.). 2. Що стос. соціаліста. *Соціалістична газета.*

Соціалі́стка, и, *ж.*

СОЦІА́ЛЬНИЙ, а, е. Пов'язаний із життям і стосунками людей у суспільстві; суспільний. *Соціальне середовище. Соціальне життя. Соціальне явище. Соціальна сфера. Соціальні служби. Соціальний захист населення. Соціальний склад населення. Соціальні групи. Соціальні хвороби. Соціальна активність. Соціальна екологія. Соціальний статус. Соціальна психологія. Соціальна революція.*

Соціа́льність, ності, *ж.* *Соціальність економічної програми.*

Соціа́льно. *Соціально захищений. Соціально небезпечений. Соціально орієнтована ринкова економіка.*

СОЦІОЛЕ́КТ, а, *ч., лінгв.* Сукупність особливостей мови певної соціальної групи.

СОЦІОЛІНГВІ́СТИКА, и, *ж.* Галузь мовознавства, що вивчає соціальні аспекти розвитку мови, її суспільні функції, механізми взаємодії мови і суспільства.

Соціолінгві́ст, а, *ч.*

Соціолінгвісти́чний, а, е. *Соціолінгвістична конференція. Соціолінгвістичні дослідження. Соціолінгвістичний опис. Соціолінгвістичне анкетування.*

СОЦІОЛОГІ́ЗМ, у, *ч.* Спрощений, вульгаризований спосіб дослідження, який пояснює певні явища духовного, матеріального життя переважно соціальними факторами.

Соціологіза́торський, а, е. Який виходить з позицій соціологізму, заснований на них. *Соціологізаторський підхід у літературі. Соціологізаторське трактування фактів. Соціологізаторські ідеї.*

Соціологіза́ція, ї, *ж.* Висвітлення певних питань з позицій соціологізму. *Соціологізація в літературі.*

Соціологізува́ння, я, *с.*

Соціологізува́ти, у́ю, у́єш. Вирішувати будь-які питання з позицій соціологізму.

СОЦІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Наука про суспільство та закони його розвитку. *Використовувати дані соціології. Прогностична функція соціології.* 2. Розділ цієї науки, який вивчає дані, що стосуються того чи іншого суспільного інституту чи певної сфери суспільного життя. *Соціологія релігії. Соціологія мистецтва. Соціологія праці. Соціологія сім'ї. Соціологія міста. Соціологія шлюбу.*

Соціо́лог, а, *ч.*

Соціологі́чний, а, е. *Соціологічні дослідження. Соціологічні монографії. Соціологічне опитування. Соціологічна теорія. Соціологічний закон.*

СОЦІОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Галузь соціальної психології, яка вивчає стосунки між людьми, структуру і функціонування малих соціальних груп кількісними методами. *Дані соціометрії.*

Соціометри́чний, а, е. *Соціометричний експеримент. Соціометрична модель. Соціометричні дослідження.*

СОЦІО́НІКА, и, *ж.* Наука, яка вивчає людину в її взаємодії з соціальним середовищем.

Соціоні́чний, а, е. *Соціонічний тип особистості. Соціонічна допомога.*

СОЦІОСФЕ́РА, и, *ж.* Суспільство, людська спільність, а також освоєне нею природне середовище як частина географічної оболонки Землі.

СОЦІОФО́БІЯ, ї, *ж.* Захворювання нервової системи, пов'язане зі страхом перед необхідністю соціальних контактів, вирішенням своїх соціальних проблем.

СО́ЦІУМ, у, *ч.* 1. Людська спільність як результат історично зумовлених форм діяльності людей. *Античний соціум. Пострадянський соціум. Сучасний соціум. Український соціум. Стабільний соціум. Двомовний соціум.* 2. Група людей, об'єднаних за якоюсь ознакою (професійною, культурною тощо). *Науковий соціум. Аграрний соціум. Поведінка соціумів.*

Со́ціумний, а, е. *Соціумна диференціація. Соціумні інтереси.*

СО́Я, ї, *ж.* 1. Трав'яниста однорічна рослина родини бобових, насіння якої використовують для виробництва харчових продуктів (молока, олії, крупи, борошна і т. ін.) та в техніці. 2. *розм.* Гострий соус з насіння цієї рослини, що використовується як приправа до м'яса та риби.

СПАГЕ́ТІ, *невідм., мн.* Виріб із прісного пшеничного борошна у вигляді довгих ниток, які відварюються цілими. *Справжні спагеті. Італійські спагеті. Пригостити спагеті.*

СПАЗМ, у, *ч.*, **СПА́ЗМА**, и, *ж.* 1. Мимовільне тривале судомне скорочення м'язів (кінцівок, порожнистого органа, стравоходу, кишечника, шлунка, горла і т. ін.). *Спазм судин головного мозку.* 2. *перен.* Раптове загострення, сильний напад якихось почуттів.

Спазма́тик, а, *ч., розм.*

Спазмати́чний, а, е. *Спазматичний напад. Спазматичне скорочення м'язів. Спазматичний біль.*

СПАЗМОФІЛІ́Я, ї, *ж.* Дитяче захворювання, спричинюване порушенням нервово-м'язової збудливості.

СПАМ, у, *ч., розм.* Про непотрібні електронні відправлення, рекламні листи, що їх розсилають окремі фірми в Інтернеті за відомими адресами.

СПА́НДЕКС, а, *ч.* Загальна назва еластану в США та Канаді

СПАНІЄ́ЛЬ, я, *ч.* Порода довгошерстих коротконогих мисливських собак з обвислими довгими вухами; собака цієї породи.

СПАРДЕ́К, а, *ч., мор.* Верхня легка палуба на трипалубних суднах XIX — початку XX ст. або палуба середньої надбудови на суднах сучасної конструкції.

Сparде́чний, а, е. *Спардечна палуба. Спардечне судно.*

СПА́РЖА, і, *ж.* 1. Багаторічна трав'яниста рослина родини лілійних з тонким лускоподібним листям. *Спаржа лікарська.* 2. Один з видів цієї рослини, культивованої як овоч, а також підземні пагони її, що йдуть у їжу.

Спа́ржевий, а, е. *Спаржева розсада. Спаржевий суп. Спаржева квасоля. Спаржевий жук.*

СПА́РИНГ, у, *ч.* 1. *спорт.* Тренувальний бій з метою всебічної підготовки боксера до змагання. 2. *розм.* Публічна дискусія з метою виявлення слабких місць аргументації в наступних диспутах. *Ідеологічний, політичний спаринг. Спаринг представників влади.*

СПА́РИНГ-ПАРТНЕ́Р, а, *ч.* 1. *спорт.* Спортсмен, який виступає в спарингу з метою підготовки найбільш сильного відомого спортсмена. 2. *розм.* Про того, хто бере участь у публічній дискусії для підсилення, з'ясування, критики позиції однієї зі сторін.

СПАРТА́НЕЦЬ, нця, *ч.* 1. Громадянин старогрецької держави Спарти, жителі якої відзначалися суворим способом життя, загартованістю й витривалістю. 2. *перен.* Стійка, загартована, витривала людина, яка задовольняється у житті найнеобхіднішим.

Сparта́нка, и, *ж.*

Спарта́нський, а, е. *Спартанська держава. Спартанське життя.*

СПЕКТА́КЛЬ, ю, *ч.* 1. Театральна вистава. 2. Яке-небудь цікаве, незвичайне видовище, дивний випадок і т. ін.

СПЕКТР, а, *ч.* 1. *фіз.* Сукупність усіх значень якоїсь фізичної величини, що характеризує систему або процес. *Спектр енергій, імпульсів.* 2. *фіз.* Сукупність кольорових смуг, які виникають під час проходження світлового променя через середовище, що здійснює його заломлення. 3. *спец.* Кольорова смуга або сукупність кольорових ліній, що утворюються при випромінюванні речовини, яка світиться і залежить від хімічного складу цієї речовини і яка може бути зафіксованою при пропусканні через особливі оптичні прилади. 4. *перен.* Те, що існує в різних варіантах, формах; різноманітність.

Спектра́льний, а, е. *Спектральні лінії. Спектральний аналіз.*

СПЕКТРО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «спектр» (у 2 знач.) і «спектральний».

СПЕКТРОГЕЛІОГРА́МА, и, *ж.* Фотографія Сонця в його монохроматичному випромінюванні, зроблена за допомогою спектрогеліографа.

СПЕКТРОГЕЛІО́ГРАФ, а, *ч.* Астрономічний прилад для фотографування Сонця в монохроматичних ділянках проміння.

СПЕКТРОГЕЛІОСКО́П, а, *ч.* Астрономічний прилад для візуального спостереження поверхні Сонця в монохроматичних ділянках проміння.

СПЕКТРОГРА́МА, и, *ж.* 1. Фотознімок або запис спектрів різного проміння. 2. Набір частот, характерний для коливань механічного та електромагнітного походження, одержаних за допомогою спектрографа.

СПЕКТРО́ГРАФ, а, *ч.* Спектральний прилад, який застосовують в оптичній спектроскопії, спектральному аналізі, астрофізиці.

Спектрографі́чний, а, е. *Спектрографічне дослідження зірок.*

Спектрогра́фія, ї, *ж.* Розділ фізики, що розв'язує завдання спектроскопії методом фотографування спектрів за допомогою спектрографів.

СПЕКТРО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання оптичних спектрів за допомогою фотоелектричних приймачів випромінювання.

Спектрометри́чний, а, е. *Спектрометрична установка.*

Спектроме́трія, ї, *ж.* 1. Галузь спектроскопії, що розробляє теорію і методи вимірювання спектральних характеристик речовин. 2. Вимірювання довжини світлових хвиль за допомогою особливих оптичних приладів.

СПЕКТРОСКО́П, а, *ч.* Оптичний прилад для візуального спостереження спектра.

Спектроскопі́ст, а, *ч.*

Спектроскопі́чний, а, е. *Спектроскопічна лабораторія.*

Спектроскопі́я, ї, *ж.* 1. Розділ фізики, який вивчає спектри електромагнітного випромінювання. 2. Дослідження спектрів за допомогою спектроскопа.

СПЕКУЛЯ́ЦІЯ[1], ї, *ж.* 1. Купівля-продаж біржових цінностей (акцій, облігацій, валюти, тощо) з метою одержання прибутку від різниці між купівельною ціною і ціною продажу. *Біржова спекуляція.* 2. Скуповування товарів в умовах дефіциту і перепродаж їх за підвищеними цінами з метою отримання прибутку. *Спекуляція дефіцитним товаром. Спекуляція продуктами. Валютна спекуляція* 3. *перен.* Розрахунок, намір, що ґрунтується на використанні чогось з корисливою метою.

Спекулюва́ти, юю, юєш. 1. Скуповувати та перепродувати товари за завищеними цінами в умовах дефіциту з метою власної наживи. 2. *перен.* Будувати свої плани, розрахунки на чому-небудь, використовувати щось у корисливих інтересах.

Спекуля́нт, а, *ч.* 1. *Біржові спекулянти* (у 1, 2 знач.). 2. *перен.* Той, хто будує свої плани, розрахунки на чому-небудь, намагається використати щось у корисливих інтересах.

Спекуля́нтка, и, *ж.*

Спекуля́нтський, а, е.

Спекуляти́вний[1], а, е. *Спекулятивні ціни. Спекулятивна гра з акціями. Спекулятивні елементи.*

СПЕКУЛЯ́ЦІЯ[2], ї, *ж.*, *книжн.* Філософська умоглядна побудова. *Ідеалістичні спекуляції.*

Спекуляти́вний[2], а, е. *Спекулятивна філософія. Спекулятивний розум. Спекулятивні міркування.*

СПЕЛЕО... Перша частина складних слів, що має значення «пов'язаний з печерами».

СПЕЛЕОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, предметом вивчення якої є печери (умови їх утворення, існування і можливість використання людиною).

Спелео́лог, а, *ч.*

Спелеологі́чний, а, е. *Спелеологічна експедиція.*

СПЕЛЕОТУРИ́ЗМ, у, *ч.* Туризм, пов'язаний з відвідуванням, обстеженням печер. *Комісія спелеотуризму.*

Спелеотури́ст, а, *ч.*

Спелеотури́стський, а, е. *Спелеотуристський маршрут. Спелеотуристське спорядження.*

СПЕ́ЛЕР, а, *ч.* Комп'ютерна програма для перевірки орфографії у текстах.

СПЕ́НСЕР, а, *ч.* Коротка приталена курточка з довгими рукавами у чоловічому та жіночому, пізніше в жіночому одязі XVIII—XIX ст., яку надівали поверх плаття.

СПЕ́РМА, и, *ж.*, *фізіол.* Сім'яна рідина із статевими клітинами, яку виділяють чоловічі статеві залози.

СПЕРМАТОГЕНЕ́З, у, *ч.* Процес утворення чоловічих статевих клітин.

СПЕРМАТОЗО́ЇД, а, *ч.* Чоловіча статева клітина людини, тварин і деяких рослинних організмів; живчик.

СПЕРМАЦЕ́Т, у, *ч.* Речовина, яку виділяють із білої жироподібної маси, що міститься в особливій порожнині голови кашалотів (використовують у парфумерії, медицині й техніці).

Спермаце́товий, а, е. *Спермацетова маса. Спермацетова мазь. Спермацетове мило. Спермацетовий крем для обличчя.*

СПЕ́РМІЙ, я, *ч.* Чоловіча статева клітина покритонасінних та більшості голонасінних рослин; гамета.

СПЕРМІ́Н, у, *ч.* Витяжка із сім'яних залоз тварин, яку використовують як лікувальний засіб.

СПЕЦИ́ФІКА, и, *ж.* Сукупність відмітних особливостей чогось.

СПЕЦИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Визначення і перелік специфічних особливостей чого-небудь; уточнена класифікація чогось. *Специфікація машин.* 2. Технічний документ звичайно у вигляді таблиці з детальним описом певного виробу; документ з перерахуванням умов, яким повинен відповідати цей виріб. *Складання специфікацій.*

Специфіка́тор, а, *ч.* Той, хто займається специфікацією яких-небудь матеріалів.

Специфіко́ваний, а, е.

Специфікува́ти, у́ю, у́єш. 1. Проводити специфікацію (у 1 знач.) чого-небудь; класифікувати. *Специфікувати книжки.* 2. Складати специфікацію (у 2 знач.) чого-небудь. *Специфікувати прилад.* 3. Виконати специфікацію (у 1 знач); класифікувати.

Специфі́чний, а, е. 1. Характерний тільки для кого-, чого-небудь, властивий виключно комусь, чомусь; характерний. 2. *спец.* Який має особливі властивості, будову, склад. *Специфічний білок.*

Специфі́чність, ності, *ж.*

СПЕЦІАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Здобуття якої-небудь спеціальності, знань, навичок. 2. Розподіл праці на окремі операції. 3. Орієнтація кого-, чогонебудь на певний спосіб життя, сферу діяльності. *Економічна спеціалізація регіону.*

Спеціалізо́ваний, а, е. *Спеціалізований посуд. Спеціалізована спортивна школа.*

Спеціалізува́ти, у́ю, у́єш. 1. Давати спеціальні знання, навики в якійнебудь галузі науки або техніки; навчати якоїсь спеціальності. *Спеціалізувати студентів.* 2. Призначати для роботи або використання в якійнебудь одній спеціальній галузі. *Спеціалізувати видавництва.*

СПЕЦІАЛІ́СТ, а, *ч.* 1. Людина, яка професійно володіє певною спеціальністю; представник якоїсь спеціальності. 2. Майстер певної справи.

Спеціалі́стка, и, *ж.*

СПЕЦІА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Призначений виключно для кого-, чого-небудь; який має особливе призначення. *Спеціальні верстати. Спеціальний випуск газети. Спеціальна підготовка.* 2. Який стосується певної сфери суспільного життя, певної галузі виробництва, науки, техніки, мистецтва тощо. *Спеціальна освіта. Спеціальний курс. Спеціальний навчальний заклад. Спеціальний термін.*

СПЕЦІА́ЛЬНІСТЬ, ності, *ж.* 1. Окрема галузь науки, техніки, мистецтва і т. ін.; сфера чиєїсь діяльності або вивчення чого-небудь. 2. Професія, фах.

СПЕ́ЦІЯ, ї, *ж.* (*мн.* **спе́ції**, ій). Гострі приправи до їжі, прянощі (гірчиця, хрін, лавровий лист і т. ін.).

СПИРТ, у, *ч.* 1. Назва класу органічних сполук, що являють собою групу речовин із водним залишком. *Сировиною для виробництва бутилового спирту є борошно*; леткі речовини, які застосовують у медицині й техніці. *Камфорний спирт. Винний спирт. Етиловий спирт. Мурашиний спирт. Нашатирний спирт.* 2. Горюча, п'янка рідина, яку одержують перегонкою деяких продуктів, багатих на цукор і крохмаль.

Спиртни́й, а́, е́. *Спиртний запах. Спиртні напої.*

Спиртови́й, а́, е́. *Спиртові лаки. Спиртова промисловість. Спиртове бродіння.*

СПІДВЕ́Й, ю, *ч.* Швидкісні мотоперегони на спеціальних треках, а також по льодяній доріжці стадіону. *Льодовий спідвей.*

СПІДО́МЕТР, а, *ч.* Прилад у транспортній машині, що показує швидкість руху, а також подоланий транспортним засобом шлях.

СПІ́КЕР, а, *ч.* Голова парламенту або його нижньої палати в парламентах деяких країн. *Спікер парламенту.*

Спі́керський, а, е. *Спікерська посада.*

СПІ́КУЛИ, спікул, *мн.* 1. У сонячній атмосфері — окремі стовпи сяючої плазми, які можна побачити при спостереженні Сонця в монохроматичному світлі. 2. Скелетні елементи деяких безхребетних тварин.

СПІН, у, *ч.*, *фіз.* Момент кількості руху електрона та інших елементарних частинок, зумовлений їх внутрішнім рухом, подібним до обертання.

Спі́новий, а, е. *Спінові хвилі.*

СПІ́НАКЕР, а, *ч*, *мор.* Додаткове трикутне вітрило з легкої парусини, яке ставиться на яхтах при ходовому вітрі.

СПІНЕ́Т, а, *ч.* Струнний щипковий клавішний музичний інструмент, невеликий клавесин чотирикутної, рідше трикутної форми.

СПІ́НІНГ, *ч.* 1. *род.* а. Рибальська снасть, що складається з вудлища, котушки з волосінню, металевого повідка та блешні з гачками. 2. *род.* у. Ловлення риби за допомогою такої снасті.

Спінінгі́ст, а, *ч.* *Нагородження кращих спінінгістів.*

Спі́нінговий, а, е. *Спінінговий лов. Спінінговий спорт.*

СПІНТАРИСКО́П, а, *ч.* Прилад для візуального спостереження радіоактивних випромінювань.

СПІРА́ЛЬ, і, *ж.* 1. *мат.* Крива лінія, що робить ряд закономірно змінюваних обертів навколо певної точки на площині або навколо осі. *Описати спіраль. Рухатися по спіралі. Архімедова спіраль. Логарифмічна спіраль.* 2. Річ, предмет і т. ін. у вигляді такої лінії. 3. Смуга (переважно металева), дріт або пружина різного спеціального призначення, закручені по такій лінії. *Спіраль годинника. Спіраль електроплитки.* 3. Фігура вищого пілотажу. *Пілот виконав спіраль* 4. *перен.* Про тип розвитку, в якому зміна одного чинника призводить до зміни іншого чинника. *Спіраль інфляції. Спіраль заробітної платні.*

Спіра́лька, и, *ж.*

Спіра́льний, а, е. *Спіральна лінія.*

СПІРА́НТ, а, *ч.*, *лінгв.* Приголосний звук, що утворюється тертям видихуваного повітря в щілині між зближеними органами мовлення.

Спіра́нтний, а, е. *Спірантні звуки.*

СПІРИТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Містична течія, заснована на вірі у можливість безпосереднього спілкування з душами померлих. 2. Уявлюване спіритами спілкування з душами померлих за допомогою різних прийомів (стуків, крутіння столів, блюдець і т. ін.) або за посередництвом медіумів.

Спіри́т, **Спірити́ст**, а, *ч.* Той, хто займається спіритизмом.

Спірити́чний, а, е. *Спіритичний сеанс.*

Спіри́тка, и, *ж.*

Спіри́тський, а, е.

СПІРИТУАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Учення, яке розглядає дух як першооснову світу, як особливу безтілесну субстанцію, що існує поза матерією і незалежно від неї. 2. Те саме, що **спірити́зм** (у 2 знач.).

Спіритуалі́ст, а, *ч.*

Спіритуалісти́чний, а, е.

Спіритуалі́стка, и, *ж.*

СПІ́РИЧУЕЛ, а, *ч.* Основний жанр негритянського музичного фольклору — пісня американських негрів (первісно — рабів), просякнута настроями трагічної самотності, ліричною глибиною і поетичністю.

СПІРОГІ́РА, и, *ж.* Рід нитчастих зелених водоростей.

СПІРОГРА́МА, и, *ж.* Графічне зображення рухів легень, які працюють.

СПІРОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Реєстрація дихальних об'ємів повітря, що надходить у легені під час дихання і виходить з них під час видихання.

СПІРО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для визначення ємності легень вимірюванням об'єму повітря, що його видихає людина після найглибшого вдиху.

Спірометри́чний, а, е. *Спірометричне обстеження.*

Спіроме́трія, ї, *ж.* Вимірювання життєвої ємності легень за допомогою спірометра.

СПІРОХЕ́ТИ, хе́т, *мн.* Мікроорганізми з тонким, спірально вигнутим тілом і дуже вираженою рухливістю, багато з яких є збудниками інфекційних захворювань.

СПІЧ, у, *ч.* Коротка привітальна застільна промова (на урочистому обіді, банкеті і т. ін.). *Новорічний спіч.*

СПЛАНХНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ анатомії, що вивчає нутрощі тварин і людини.

СПЛАНХНОПТО́З, а, *ч.* Опущення нутрощів, шлунка, кишечника, печінки та інших органів черевної порожнини.

СПЛІТ, у, *ч.* Роздрібнення нереалізованих акцій на більшу кількість дрібних акцій для полегшення їх реалізації.

СПОДУМЕ́Н, у, *ч.* Мінерал класу силікатів.

СПОНДЕ́Й, я, *ч.*, *поет.* 1. В античному віршуванні — стопа з двох довгих складів, яка за загальною довжиною дорівнює дактилю. 2. У силабо-тонічному віршуванні — стопа з двох наголошених складів.

Спонде́їчний, а, е. *Спондеїчні вірші.*

СПОНДИЛІ́Т, у, *ч.* Гостре хронічне запальне захворювання хребта людини (здебільшого туберкульозного характеру).

СПОНДИЛЬО́З, у, *ч.* Хронічне захворювання хребта, що характеризується деформацією хребців за рахунок розростання кісткової тканини на її поверхні у вигляді виступів і колючок.

СПО́НСОР, а, *ч.* 1. Поручитель, гарант чого-небудь. *Спонсор позики.* 2. Особа, організація, фірма, що фінансують якийсь захід, установу, видання, телепередачу і т. ін. (звичайно з метою реклами). *Спонсор футбольного матчу. Спонсор телепередачі.* 3. *розм.* Той, хто надає комусь допомогу (матеріальну, грошову і т. ін.).

Спо́нсорство, а, *с.* Фінансова підтримка, допомога комусь в обмін на рекламу своєї діяльності, продукції і т. ін. *Спонсорство кінофестивалю.*

Спо́нсорський, а, е. *Спонсорські внески. Спонсорська підтримка.*

СПОНТА́ННИЙ, а, е. Викликаний внутрішніми причинами, без впливу, діяння ззовні. *Спонтанне випромінювання.*

Спонта́нність, ності, *ж.* 1. *Спонтанність усної мови.* 2. *соціол.* Наявність у соціальних процесах і явищах внутрішньосамочинних довільних незапланованих варіантів, способів і механізмів нагромадження та протікання змін.

Спонта́нно.

СПО́РА, и, *ж.*, *біол.* 1. Мікроскопічний зародок рослинних організмів (водоростей, грибів, лишайників, мохів, папоротеподібних), який служить для їх розмноження, поширення, а також для збереження виду в несприятливих умовах. *Спори грибів.* 2. Оточені щільною оболонкою одноклітинні зародки найпростіших тварин класу споровиків, які служать для поширення виду та його збереження в несприятливих умовах.

СПОРАДИ́ЧНИЙ, а, е. Одиничний, випадковий; той, що виявляється час від часу. *Спорадичне вживання терміна. Спорадичні зусилля.*

Споради́чність, ності, *ж.*

Споради́чно. *З'являтися спорадично.*

СПОРА́НГІЙ, я, *ч.*, *бот.* Орган розмноження у рослин (одноклітинний — у нижчих, багатоклітинний — у вищих), в якому утворюються спори.

...СПОРИДІЇ. Друга частина складних слів — назв паразитних безхребетних тварин класу споровиків.

СПОРОВИ́К, а́, *ч.*, *біол.* Клас тварин типу найпростіших, що паразитують у клітинах, тканинах та порожнинах тіла тварини й людини і розмноження яких зв'язане з утворенням спор.

СПОРОФІ́Л, а, *ч.*, *бот.* Видозмінений листок спорових рослин, на якому в спорангіях утворюються спори.

СПОРОФІ́Т, а, *ч.*, *бот.* Нестатеве покоління у рослин, яким властиве чергування нестатевого і статевого поколінь.

СПОРТ, у, *ч.* 1. Складова частина фізичної культури, заснована на фізичних вправах (гімнастика, атлетика, спортивні ігри, туризм і т. ін.), які мають на меті розвиток і зміцнення організму; виконання таких вправ на змаганнях з метою демонстрації можливостей організму, а також система організації і проведення змагань та навчально-тренувальних за́нять за різними комплексами таких вправ. *Лижний спорт. Зимові види спорту.* 2. *перен.* Заняття, яким дуже захоплюються, яке здійснюють із завзяттям та пристрастю.

Спорти́вний, а, е. *Спортивні змагання. Спортивна гімнастика. Спортивні ігри. Спортивні споруди. Спортивна форма. Спортивний майданчик. Спортивний склад. Спортивний азарт. Спортивний інтерес.*

СПОРТСМЕ́Н, а, *ч.* Той, хто систематично займається спортом (добровільно або у зв'язку з професією).

Спортсме́нка, и, *ж.*

Спортсме́нський, а, е.

СПОТ, у, *ч.* Різновид угоди щодо купівлі-продажу наявного товару з негайною оплатою та постачанням.

СПРАЙТ, а, *ч.* Растрове графічне зображення невеликого розміру, яке може переміщатися по екрану дисплея незалежно від іншого зображення.

СПРЕД, а, *ч.*, *фін.* 1. Різниця між ціною купівлі та продажу, встановлювана на фондовій біржі. 2. Диверсифікація портфельних капіталовкладень. 3. Одночасна купівля та продаж товарних ф'ючерсів.

СПРЕЙ, я, *ч.* Пристрій для розпилювання парфумерних, косметичних засобів або засобів побутової хімії під тиском стиснутого газу, що знаходиться усередині балона, а також засіб, уживаний шляхом розпилювання.

СПРИ́НКЛЕР, а, *ч.*, *спец.* Насадка-водорозбризкувач автоматичної дії на трубах спеціальної водопровідної мережі протипожежного водопостачання.

Спри́нклерний, а, е.

СПРИНТ, у, *ч.* Змагання з бігу, плавання і т. ін. на коротку дистанцію. *Рекорд у спринті.*

Спри́нтер, а, *ч.* *Видатний спринтер.*

Спри́нтерський, а, е. 1. *Спринтерська швидкість. Спринтерське багатоборство.* 2. *перен.* Який здійснюється, відбувається швидко, у короткий проміжок часу. *Спринтерські терміни.*

СПУРТ, у, *ч.*, *спорт.* Різке збільшення швидкості руху під час бігу, плавання і т. ін.; ривок. *Фінішний спурт.*

Спуртува́ти, у́ю, у́єш. Робити спурт.

СТАБІЛІЗА́ТОР, а, *ч.* 1. Пристрій, прилад, що надає стійкої рівноваги тілу, яке рухається. 2. Пристрій, апарат, який використовують для підтримання сталості певної величини, характеристики, ступеня вияву чого-небудь. 3. Речовина, яка затримує зміну властивостей іншої речовини. *Стабілізатор пластмас.*

СТАБІЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Зміцнення, укріплення, приведення чого-небудь у стійкий стан; стан стійкості, постійності. *Стабілізація економіки. Стабілізація валюти. Стабілізація цін. Стабілізація навчальних програм. Стабілізація релігійної ситуації.* 2. Надання стійкої рівноваги тілу під час руху. 3. Забезпечення сталості, незмінності яких-небудь величин, характеристик, ступеня вияву чого-небудь. *Стабілізація швидкості. Стабілізація напруги.* 4. Збереження незмінності властивостей якої-небудь речовини за допомогою стабілізатора (у 3 знач.). *Стабілізація бензину. Стабілізація сирів.*

Стабіліза́торний, а, е. *Стабілізаторне регулювання.*

Стабілізаці́йний, а, е. *Стабілізаційні угоди. Стабілізаційні програми.*

Стабілізо́ваний, а, е. *Стабілізована ситуація. Стабілізований полімер.*

Стабілізува́ти, у́ю, у́єш. Привести, приводити в стійкий стан; робити стабільним. *Стабілізувати ринок. Стабілізувати напругу.*

СТАБІ́ЛЬНИЙ, а, е. Сталий, незмінний, стійкий. *Стабільні ціни. Стабільна напруга. Стабільний розвиток. Стабільний врожай. Стабільний клімат.*

Стабі́льність, ності, *ж. Стабільність цін. Стабільність швидкості. Політична стабільність. Стабільність конституції. Стабільність гривні. Соціальна стабільність. Стабільність кадрів.*

СТАГНА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* 1. Застій у виробництві, торгівлі тощо. 2. Застій крові у венах.

Стагнаці́йний, а, е. *Стагнаційні явища.*

СТАГФЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* Стан економіки, що характеризується застоєм і розвитком інфляційних процесів; одночасний вияв стагнації та глибокої інфляції.

Стагфляці́йний, а, е. Стагфляційний стан.

СТА́ДІЙ, я, *ч., заст.* Старовинна одиниця виміру віддалі, вперше запроваджена у Вавилоні; дорівнює приблизно 180—230 м — віддалі, яку проходить людина за 2 хвилини.

СТАДІО́Н, у, *ч.* Комплексна спортивна споруда, яка складається з футбольного поля, майданчиків, бігових доріжок, трибун для глядачів, допоміжних приміщень, призначених для тренувань і змагань з різних видів спорту.

Стадіо́нний, а, е. *Стадіонна інфраструктура.*

СТА́ДІЯ, ї, *ж.* Певний момент, період, етап у житті, розвитку кого-, чого-небудь, що має свої якісні особливості. *Історична стадія розвитку. Стадія виробничого циклу.*

Стадіа́льний, а, е. *Стадіальний розвиток.*

Стадіа́льність, ності, *ж. Стадіальність розвитку.*

Стаді́йний, а, е. *Стадійні зміни. Стадійний розвиток рослин.*

Стаді́йність, ності, *ж.*

СТА́ЄР, а, *ч.* 1. Спортсмен (бігун, гонщик, ковзаняр і т. ін.), що спеціалізується з бігу тощо на довгі дистанції. 2. Кінь, який показує на скачках чи бігах найкращі результати на довгих дистанціях.

Ста́єрський, а, е. *Стаєрська дистанція.*

СТАЖ, у, *ч.* Тривалість якої-небудь діяльності, праці; кількість років, пропрацьованих кимсь де-небудь. *Трудовий стаж. Профспілковий стаж.*

Стажи́ст, а, *ч.* Той, хто проходить стажування.

Стажи́стка, и, *ж.*

Стажува́ння, я, *с.* 1. Проходження випробного терміну (після закінчення спеціального ВНЗ) перед зарахуванням до штату виробництва, установи і т. ін.; підвищення кваліфікації в певній установі, навчальному закладі і т. ін. 2. Проходження тими, хто навчається, виробничої практики для набуття досвіду й оволодіння фахом.

СТАЗ, у, *ч., мед.* Різке уповільнення або припинення руху крові. *Капілярний стаз.*

СТА́ЗА, и, *ж., біол.* Група, що виконує в угрупованні живих істот спеціальні функції.

...СТАЗ, **...СТАЗІЯ**. Друга частина складних слів, що означає певний стан біологічних систем.

СТАКА́ТО, *муз.* 1. *присл.* Коротко, уривчасто (як позначення способу виконання музичного твору). 2. *у знач. ім., невідм., с.* Уривчасте виконання звуків, при якому вони чітко відокремлюються один від одного; протилежне — **лега́то**.

Стака́тість, тості, *ж.*

СТА́КЕР, а, *ч., техн.* Пересувний самохідний конвеєр, за допомогою якого укладають у штабелі колоди та інші матеріали, що прибувають водними шляхами.

СТА́КСЕЛЬ, я, *ч., мор.* Косий трикутний парус, що підіймають попереду мачти до носа судна.

СТАЛАГМІ́Т, а, *ч., геол.* Натічне мінеральне (переважно вапнякове) утворення у вигляді конусоподібного стовпчика, бурульки, гребінця, що виникає на дні підземних порожнин (печер, галерей і т. ін.) внаслідок падіння й випаровування крапель води, насичених гідрокарбонатом кальцію.

Сталагмі́товий, а, е. *Сталагмітові утворення. Сталагмітова печера.*

СТАЛАГНА́Т, а, *ч., геол.* Натічне мінеральне утворення у вигляді колон, що виникає у печерах при з'єднанні сталагмітів і сталактитів.

Сталагна́товий, а, е. *Сталагнатова печера.*

СТАЛАКТИ́Т, а, *ч., геол.* 1. Натічне мінеральне (переважно вапнякове) утворення у вигляді бурульок, трубочок, що виникає на склепінні й на верхніх частинах стін підземних порожнин (печер, галерей і т. ін.) внаслідок просочування й випаровування крапель води, насичених гідрокарбонатом кальцію. 2. ів, *мн., архіт.* Декоративні виступи призматичної форми, розміщені рядами, що нависають один над одним, властиві архітектурі Близького і Середнього Сходу; мукарни.

Сталакти́товий, а, е. *Сталактитові утворення. Сталактитова печера.*

СТА́ЛКЕР, а, *ч.* Людина, захоплена пошуком та обстеженням маловідомих, часто небезпечних для життя місць; провідник по таких місцях.

СТА́МБХА, и, *ж., архіт.* Буддійський меморіальний стовп, багатоярусна башта із скульптурою, орнаментарною різьбою.

СТАМІНО́ДІЙ, я, *ж., біол.* Видозмінена тичинка, що втратила здатність виробляти пилок.

СТАНДА́РТ, у, *ч.* 1. Зразок, еталон, модель як вихідні для зіставлення з іншими подібними об'єктами. *Світовий стандарт. Культурний стандарт.* 2. Нормативно-технічний документ із стандартизації, що встановлює одиниці величин, терміни та їх визначення, вимоги до продукції та виробничих процесів і

т. ін. *Державний стандарт.* 3. *перен.* Щось позбавлене індивідуальних особливостей, своєрідності, оригінальності; шаблон, трафарет.

Стандáртний, а, е. 1. *Стандартні деталі. Стандартні саджанці. Стандартні плоди* (у 1 знач.). 2. *перен.* Позбавлений індивідуальних особливостей, своєрідності, оригінальності; шаблонний, трафаретний.

Стандáртність, ності, *ж. Стандартність розмірів. Стандартність будівель. Стандартність висловів.*

Стандáртно. *Говорити стандартно.*

СТАНДАРТИЗÁЦІЯ, ї, *ж.* 1. Встановлення єдиних норм і вимог на готову продукцію, напівфабрикати, сировину й матеріали; уніфікація. *Стандартизація ділової документації.* Дотримання єдиних стабільних граматико-стилістичних норм у національній мові (переважно у науково-технічному та офіційно-діловому її стилях); запровадження єдиних типових форм організації, здійснення чого-небудь. 2. *перен.* Позбавлення кого-, чого-небудь індивідуальних особливостей, своєрідності, оригінальності.

Стандартизáтор, а, *ч.* Фахівець із стандартизації.

Стандартизóваний, а, е. *Стандартизована модель. Стандартизований вислів.*

Стандартизувáння, я, *с. Стандартизування деталей.*

Стандартизувáти, ýю, ýєш. 1. Проводити, здійснювати стандартизацію чого-небудь; робити стандартним щось; уніфікувати. *Стандартизувати деталі. Стандартизувати виробництво.* 2. *перен.* Позбавляти кого-, що-небудь індивідуальних особливостей, своєрідності, оригінальності.

СТАНÍН, у, *ч.*, *спец.* Мінерал, що складається з олова, заліза та міді, який має сталево-сірий колір із зеленкуватим відтінком; руда для видобутку олова.

Станíновий, а, е.

СТАНІÓЛЬ, ю, *ч.* Дуже тонкі листи або стрічки олова чи його сплавів, які використовують для пакування продуктів харчування, виготовлення електричних конденсаторів, кабелів і т. ін.; олов'яна фольга.

Станіóлевий, а, е.

СТАНС, а, *ч.*, *літ.* 1. Чотирирядкова строфа із закінченою думкою. 2. *перев. мн.* Невеликий за розміром ліричний вірш, який складається з таких строф.

СТÁНЦІЯ, ї, *ж.* 1. Пункт зупинки сухопутного транспорту, що курсує за певним маршрутом, а також сукупність пристроїв і споруд, служб на цьому пункті. 2. *розм.* Відстань, частина шляху між двома пунктами зупинки в дорозі; перегін. 3. Спеціальне підприємство або установа, що обслуговує якимсь чином населення, організації певної території. *Телефонна станція. Водна станція. Радіометеорологічна станція. Санітарна станція.* 4. Космічний літальний апарат. *Міжпланетна станція.* 5. *спец.* Серія гідрологічних, метеорологічних і т. ін. спостережень, що ведуться на морі чи на інших водоймищах. *Добові магнітні станції.*

Станцíйний, а, е. *Станційний будинок.*

СТÁПЕЛЬ, я, *ч.* 1. *мор.* Нахилений до води й відповідно обладнаний майданчик, що являє собою залізобетонний, кам'яний або дерев'яний фундамент, на якому будують, ремонтують і з якого спускають на воду судна. 2. *техн.* Підсобна споруда для складання верстатів, літаків і т. ін.

Стáпельний, а, е.

СТАРТ, у, *ч.* 1. Початковий момент спортивних змагань; початковий момент зльоту літального апарата. 2. Місце, лінія, пункт, з якого починається подолання якої-небудь віддалі (переважно на спортивних змаганнях). *Вийти на старт.*

Стáртовий, стáртовá, стáртовé. 1. *Стартова служба* (у 1 знач.). Яким подають сигнали про початок старту. *Стартовий пістолет. Стартова ракета* (у 1 знач.). 2. На якому починають старт; який відзначає місце, лінію, пункт старту. *Стартовий майданчик.* 3. *перен.* Початковий, вихідний. *Стартовий капітал.*

Стартувáти, ýю, ýєш. 1. Починати спортивне змагання; починати політ (про літальні апарати). 2. *перен.* Починати що-небудь.

СТÁРТЕ́Р, а, *ч.* 1. Особа, що подає сигнал до старту (у 1 знач.). 2. Механізм, пристрій для запуску автомобільних, авіаційних і т. ін. двигунів.

Стáрте́рний, а, е. *Стартерний акумулятор.*

СТАСИГЕНÉЗ, у, *ч.*, *біол.* Існування певної форми організму (фенотипу) практично без змін протягом тривалого історичного періоду часу.

...СТАТ, ...СТАТИКА. Друга частина складних слів, що вказує на незмінність положення, стану.

СТÁТИКА, и, *ж.* 1. Розділ теоретичної механіки, що вивчає закони рівноваги тіл. 2. У фізиці — рівновага тіл під дією застосованих до них сил. *Умови статики тіл.* 3. Стан спокою, рівноваги; протилежне — **динáміка**. 4. *перен.* Відсутність руху, розвитку.

Статúчний, а, е. 1. Що стос. статики; пов'язаний зі станом рівноваги; пов'язаний із властивостями електричного заряду, який перебуває у стані рівноваги. 2. У якому нема руху; нерухомий.

Статúчність, ності, *ж. Статичність характерів п'єси.*

...СТÁТИКА, *див.* **...стат.**

СТАТÍСТ, а, *ч.* 1. Актор, який виконує ролі без слів, учасник масових сцен. 2. Те саме, що **статúстик**.

Статúстка, и, *ж.*

СТАТÚСТИКА, и, *ж.* 1. Наука, яка вивчає кількісні зміни у розвитку людського суспільства, господарства і займається обробкою цих числових досліджень з науковою і практичною метою. 2. Облік в якій-небудь галузі господарства, сфері суспільного життя, що здійснюється методами цієї науки, а також дані цього обліку. *Статистика народжуваності. Статистика захворюваності.* 3. Особливий метод досліджень, який застосовують у ряді точних наук. *Математична статистика.*

Статúстик, а, *ч.*

Статистúчний, а, е. *Статистична інформація.*

СТАТОЛÍТИ, ів, *мн.* (*одн.* **статолíт**, а, *ч.*), *біол.* 1. Частина органів рівноваги деяких безхребетних, усіх хребетних і людини; отоліти. 2. Дрібні рухливі крохмальні зерна в клітинах тих частин рослини, які ростуть.

СТÁТОР, а, *ч.*, *техн.* Нерухома частина електричних машин (генератора, двигуна і т. ін.), що взаємодіє з обертовою частиною — ротором.

Стáторний, а, е.

СТАТОРЕЦÉПТОР, а, *ч.*, *фізіол.* Рецептор, який реагує на зміну положення тіла у просторі.

СТАТОСКÓП, а, *ч. спец.* Барометричний прилад для вимірювання найменших змін атмосферного тиску та реєстрації висоти польоту.

СТАТОЦÚСТИ, ів, *мн.* (*одн.* **статоцúст**, а, *ч.*), *біол.* Органи рівноваги у вигляді ямки або міхурця, властиві безхребетним.

СТАТУÉТКА, и, *ж.* Невелика скульптурна фігурка; маленька скульптура.

СТÁТУС, у, *ч.* 1. У міжнародному праві — становище, стан. *Статус дипломата. Політичний статус.*

2. Певний стан чого-небудь. *Соціальний статус.*

СТА́ТУС-КВО́, *невідм., ч.* Становище (політичне, правове та ін.), що існувало або існує в той чи інший момент.

СТАТУ́Т, у, *ч.* 1. Зведення правил, що визначають завдання, структуру, функції та порядок діяльності якої-небудь установи, організації і т. ін. 2. *іст.* У деяких країнах Західної Європи в XIV—XVIII ст. — закон, урядове розпорядження або збірник законів. *Литовський статут.*

Стату́тний, а, е. *Статутні документи Статутний фонд.*

СТА́ТУЯ, ї, *ж* Скульптурне тривимірне зображення людини або тварини (звичайно на повний зріст).

СТАФА́Ж, у, *ч., спец.* Фігури людей і тварин, внесені в архітектуру, живописну композицію (здебільшого в пейзаж) для її пожвавлення.

Стафа́жний, а, е.

СТАФІЛОКО́К, а, *ч., бакт.* Рід хвороботворних бактерій кулястої форми, які викликають ангіну, запалення легенів, запалення шкіри і т. ін.

Стафілоко́ковий, а, е. *Стафілококова пневмонія.*

СТАЦІОНА́Р, а, *ч.* 1. Заклад постійного типу (на відміну від пересувного або тимчасового. 2. Лікувальний заклад з постійними ліжками для хворих. 3. Форма очного навчання у вищій школі, технікумі. *Вступати до стаціонару.* 4. *спец.* Нерухома основа, фундамент якої-небудь машини, споруди і т. ін.

Стаціона́рний, а, е. 1. Який має постійне місце дії, перебування і постійну організацію (на відміну від пересувного або тимчасового). 2. Пов'язаний з постійним або довготривалим перебуванням на одному місці. 3. Пов'язаний з довготривалим лікуванням і перебуванням у лікарні; не амбулаторний. *Стаціонарне лікування. Стаціонарний лікар. Стаціонарне відділення лікарні.* 4. *спец.* Закріплений на нерухомій основі, фундаменті; не переносний, не пересувний. 5. *книжн.* Незмінний, постійний. *Стаціонарне електричне поле. Стаціонарний стан.*

Стаціона́рність, ності, *ж.*

СТВІ́РІ, *невідм., с.* Грузинський музичний духовий інструмент.

СТЕАРИ́Н, у, *ч.* Тверда жирова речовина білого або жовтуватого кольору, яку використовують у виробництві свічок, миловарінні, текстильній, паперовій та інших галузях промисловості.

Стеари́новий, а, е. *Стеариновий завод. Стеаринова кислота.*

СТЕАТИ́Т, у, *ч.* 1. Масний на дотик мінерал, що являє собою різновид тальку. 2. Штучний ізоляційний матеріал, який виготовляється з відходів обробки тальку.

Стеати́товий, а, е. *Стеатитова кераміка.*

СТЕГОЗА́ВР, а, *ч.* Великий викопний рослиноїдний плазун з двома рядами кісткових пластин на спині та з шипами на хвості; належить до групи динозаврів, що вторинно пристосувалися до ходіння на чотирьох ногах.

СТЕГОЦЕФА́Л, а, *ч.* Викопна тварина групи земноводних, яка мала суцільний кістковий покрив черепа, п'ятипалі кінцівки і належала до перших чотириногих тварин.

СТЕЙК, а, *ч., кул.* 1. Шматок м'яса або риби для смаження. 2. Біфштекс.

СТЕК[1], а, *ч.* Тонка палиця з ремінною петлею на кінці, щоб поганяти коня при верховій їзді.

СТЕК[2], а, *ч.* Структура даних, в якій можна додавати та видаляти елементи, але при цьому досяжний лише останній доданий елемент.

СТЕ́КА, и, *ж., мист.* Дерев'яний або кістяний інструмент, яким користуються скульптори при ліпленні.

СТЕКС, у, *ч., спец.* Добовий стан природно-територіальних комплексів, що характеризується певним співвідношенням параметрів його структури та функціонування.

СТЕ́ЛА, и, *ж.* 1. Кам'яний стовп чи плита з надписом або рельєфним зображенням, що ставиться, споруджується як надмогильний пам'ятник або на згадку про яку-небудь подію і т. ін. 2. *біол.* Центральна частина стебла і кореня вищих рослин, яку оточує первинна кора.

СТЕЛА́Ж, а́, *ч.* Ряд полиць, розташованих одна над одною і призначених для розкладання чого-небудь.

Стела́жний, а, е.

СТЕЛАРА́ТОР, а, *ч., спец.* Установка для отримання в замкненому магнітному просторі високотемпературної плазми водню з метою одержання керованої термоядерної реакції.

СТЕЛІ́Т, у, *ч.* Литий твердий сплав кобальту, хрому та вольфраму, з якого виготовляють різальні частини інструментів і наварні деталі машин, що швидко зношуються.

Стелі́товий, а, е.

СТЕН, а, *ч., фіз.* Одиниця виміру, яка дорівнює силі, що надає масі в одну тонну прискорення в один метр на секунду.

СТЕНАДАПТИ́ВНИЙ, а, е, *біол.* Який пристосований до існування у строго визначених умовах і переносить тільки слабкі зміни певних факторів. *Стенадаптивна форма.*

СТЕНД, а, *ч.* 1. Щит, на якому виставляються для огляду які-небудь експонати, вивішуються діаграми, газети і т. ін. 2. Спеціально обладнане місце для складання й випробовування машин, апаратів, приладів. 3. Спеціально обладнане місце для спортивних і навчальних стрільб дробом по рухомих мішенях.

Сте́ндовий, а, е. *Стендова експозиція. Стендова стрільба.*

СТЕНІЄРИ́Т, у, *ч., геол.* Мінерал, продукт окиснення смальтину.

СТЕНІ́ЧНІСТЬ, ності, *ж.* Психічний склад особистості, який характеризується високим життєвим тонусом, значною активністю, високою самооцінкою; протилежне — **астенія**.

Стені́чний, а, е. *Стенічні почуття.*

СТЕНО... Перша частина складних слів, що відповідає поняттям «обмежений», «скорочений».

СТЕНОБА́ТНИЙ, а, е. *біол.* Пристосований до життя на певній глибині. *Стенобатні тварини.*

СТЕНОБІО́НТ, а, *ч., біол.* Організм, що здатний існувати тільки у відносно постійних умовах довкілля.

Стенобіо́нтний, а, е, *біол.* Пристосований до життя тільки в певних умовах довкілля. *Стенобіонтні організми.*

Стенобіо́нтність, ності, *ж.*

СТЕНОГА́Л, а, *ч., біол.* Водяна тварина, що здатна існувати в умовах дуже незначних змін солоної води.

Стеногалі́нний, а, е, *біол.* Здатний жити тільки за певної солоності води. *Стеногалінні організми.*

Стеногалі́нність, ності, *ж.*

СТЕНОГРА́МА, и, *ж.* Дослівний запис усної мови способом стенографії, а також розшифрований текст такого запису.

Стеногра́мний, а, е. *Стенограмний матеріал.*

СТЕНОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Швидкий дослівний запис усної мови за допомогою системи спеціальних умовних знаків.

Стенографі́ст, а, *ч.*

Стенографі́стка, и, *ж.*

Стенографі́чний, а, е. *Стенографічний запис.*

Стенографо́ваний, а, е.

Стенографува́ння, я, *с. Стенографування переговорів.*

Стенографува́ти, у́ю, у́єш. Робити запис усної мови способом стенографії.

СТЕНО́З, у, *ч., мед.* Звуження якого-небудь трубчастого органа або отвору в порожнинному органі, яке утруднює їх функціонування.

Стено́зний, а, е.

СТЕНОКАРДІ́Я, ї, *ж.* Серцева хвороба, яка виявляється в нападах різкого стискаючого болю за грудиною; грудна жаба.

Стенокарди́чний, а, е.

СТЕНОТЕ́РМ, а, *ч., біол.* Організм, існування якого можливе тільки за певної або мінливої у дуже вузьких межах температури.

Стенотермі́я, ї, *ж.* Терморегуляція організмів-стенотермів.

Стеноте́рмний, Стенотермі́чний, а, е. Пристосований до певної температури. *Стенотермічні (стенотермні) організми.*

СТЕНОФА́Г, а, *ч., біол.* Тварина, здатна живитися тільки певним видом корму.

Стенофа́гія, ї, *ж., біол.* Здатність тварин живитися тільки певним видом корму.

СТЕ́НТОР, а, *ч.* 1. *заст.* Людина з дуже сильним голосом. 2. *біол.* Рід інфузорій з тілом, що нагадує лійку.

СТЕНЬ-ВА́НТИ, ів, *мн., мор.* Снасті стоячого такелажу, що підтримують з боків стеньгу.

СТЕ́НЬГА, и, *ж., мор.* Верхня частина щогли, яка є продовженням вантів у висоту.

Стеньговий, а́, е́. *Підняти стеньгові прапори.*

СТЕП, у, *ч.* Ритмічний танець; чечітка.

СТЕ́ПЛЕР, а, *ч.* Пристрій для скріплювання аркушів паперу за допомогою металевих скобок.

СТЕПС, а, *ч., мор.* Заглибина, гніздо або кільце на палубі чи в днищі судна, що фіксує нижній кінець щогли.

СТЕРАДІА́Н, а, *ч., спец.* Одиниця виміру тілесного кута — частини простору, обмеженої конічною поверхнею.

СТЕРЕО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «стереоскопічний» та «стереофонічний».

СТЕРЕОБА́Т, а, *ч.* У давньогрецькій архітектурі — підвалина, цоколь храму, колонади (звичайно східцеві).

СТЕРЕОКІНО́, *невідм., с.* Вид кінематографії, при якому виникає враження об'ємності спостережуваних на екрані об'єктів.

СТЕРЕОКОМПАРА́ТОР, а, *ч.* 1. *геод.* Прилад для встановлення за стереоскопічними знімками просторової моделі предмета (місцевості). 2. *астр.* Прилад, який використовує стереоскопічний ефект для порівняння двох знімків однієї і тієї самої ділянки неба, що були зроблені в різні моменти часу.

Стереокомпара́торний, а, е.

СТЕРЕОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає геометричну структуру різних матеріалів і розробляє способи визначення відповідних характеристик.

СТЕРЕО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для виконання різних вимірів зображення об'єктів за фотознімками в процесі їх стереоскопічного розгляду.

Стереометри́чний, а, е.

Стереоме́трія, ї, *ж.* Розділ елементарної геометрії, що вивчає властивості просторових фігур.

СТЕРЕОПРОЕ́КТОР, а, *ч.* 1. Оптико-механічний прилад для проектування на екран двох зображень, що дає змогу сприймати їх об'ємно. 2. *геод.* Стереофотограмметричний прилад, за допомогою якого можна відновити і виміряти просторову модель сфотографованої ділянки місцевості та зобразити її на папері у вигляді топографічної карти.

СТЕРЕОСКО́П, а, *ч.* Оптичний прилад для розглядання двох плоских зображень об'єкта, одержаних з двох точок зору, з їх об'ємним сприйманням.

Стереоскопі́чний, а, е. 1. Об'ємний, просторовий, рельєфний (про зображення об'єктів). *Стереоскопічний ефект.* 2. Що стос. одержання й демонстрації об'ємних, просторових, рельєфних зображень.

Стереоскопі́чність, ності, *ж.*

Стереоскопі́я, ї, *ж.* Одержання об'ємних, просторових, рельєфних зображень предметів способом стереоскопічної кіно- або фотозйомки.

СТЕРЕОТА́КСІЙ, я, *ч., спец.* Метод введення електродів у тканини мозку для реєстрації електричних потенціалів нервових клітин або нервових центрів, а також подразнення чи руйнування їх.

Стереотакси́чний, а, е. *Стереотаксичні координати. Стереотаксичний атлас.*

СТЕРЕОТИ́П, у, *ч.* 1. *друк.* Пластина, плита із металу, гуми або пластмаси з точним відтворенням друкарського набору, що дає можливість водночас друкувати на кількох машинах, в різних місцях і т. ін. 2. *мед.* Синтезуюча діяльність головного мозку людини й вищих тварин, яка полягає в об'єднанні в єдину складну динамічну систему умовних рефлексів, що виробляються в результаті неодноразового повторення певних подразників через сталі проміжки часу. *Динамічний стереотип.* 3. Стійке уявлення про певне соціальне явище, об'єкт, що склалося під впливом соціальних умов та попереднього досвіду. *Соціальний стереотип.* 4. *перен.* Те, що часто повторюється, стало звичайним, загальноприйнятим і чого дотримуються, що наслідують у своїй діяльності.

Стереотипіза́ція, ї, *ж., психол.* Сприйняття, класифікація й оцінка соціальних об'єктів і подій на основі певних уявлень, стереотипів.

Стереоти́пія, ї, *ж., друк.* Виготовлення стереотипів, а також спосіб друкування з них.

Стереоти́пний, а, е. 1. *друк.* Що стос. стереотипу (у 1, 2 знач.) і стереотипії. *Стереотипне видання.* 2. *перен.* Який дуже часто повторюється, став звичайним, загальноприйнятим; трафаретний, шаблонний. *Стереотипні питання.*

Стереоти́пність, ності, *ж. Стереотипність друку. Стереотипність думок.*

Стереотипо́ваний, а, е.

Стереотипува́ння, я, *с.*

Стереотипува́ти, у́ю, у́єш, *друк.* Виготовляти стереотип (у 1 знач.).

СТЕРЕОФОНІ́Я, ї, *ж.* Спосіб передавання й відтворення звуків, що дає можливість сприймати звуки як звучання їх просторово розміщених джерел; просторове відтворення звуків.

Стереофоні́чний, а, е. Об'ємний, просторовий (про звучання). *Стереофонічний магнітофон.*

Стереофоні́чність, ності, *ж. Стереофонічність звуку.*

СТЕРЕОФОТОГРАММЕ́ТРІЯ, ї, *ж., геод.* Визначення розмірів, форми і положення об'єктів за їх об'ємним фотографічним зображенням (стереопарами).

Стереофотограмметри́чний, а, е.

СТЕРЕОФОТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Одержання двох фотографічних знімків, зроблених так, що при розгляданні їх в стереоскоп вони дають одне об'ємне зображення.

Стереофотографі́чний, а, е.

СТЕРЕОХІ́МІЯ, ї, *ж.* Розділ хімії, який вивчає залежність властивостей сполук від просторової будови їх молекул.

Стереохімі́чний, а, е. *Стереохімічна номенклатура.*

СТЕРИЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Знищення мікроорганізмів кип'ятінням, нагріванням, дією хімічних речовин і т. ін. у певному середовищі або на предметі. 2. *біол.* Позбавлення людини або тварини здатності до дітонародження хірургічним шляхом; штучне знеплідження.

Стерилізá́тор, а, *ч.* 1. Апарат, пристрій для стерилізації (у 1 знач.). 2. Робітник харчової промисловості, спеціаліст із стерилізації.

Стерилізаці́йний, а, е.

Стерилізо́ваний, а, е. *Стерилізований посуд.*

Стерилізува́ти, у́ю, у́єш. Піддавати стерилізації, здійснювати стерилізацію.

СТЕРИ́ЛЬНИЙ, а, е. 1. У якому або на якому шляхом стерилізації знищені мікроорганізми. 2. *біол.* Безплідний, не здатний мати потомство.

Стери́льність, ності, *ж.*

СТЕРИ́НИ, ів, *мн.*, *спец.* Органічні речовини, що містяться в організмі людини та більшості тварин і рослин у вільному стані або у вигляді складних ефірів з жирними кислотами. Застосовують для одержання стероїдних гормонів, вітаміну D.

СТЕ́РЛІНГ, а, *ч.* Установлений законом стандарт проби англійських золотих і срібних монет. *Фунт стерлінгів.*

Сте́рлінговий, а, е. *Стерлінгова зона.*

СТЕРО́ЇДИ, ів, *мн.*, *спец.* Група органічних речовин рослинного й тваринного походження, які відіграють важливу роль у життєдіяльності організму та часто використовуються як ліки.

Стеро́їдний, а, е. *Стероїдні алкалоїди. Стероїдні гормони.*

СТЕТОСКО́П, а, *ч.* Медичний інструмент у вигляді трубки для прослуховування серця і легенів.

Стетоскопі́чний, а, е. *Стетоскопічне прослуховування серця. Стетоскопічний спосіб випробовування зварних швів.*

Стетоскопі́я, ї, *ж.* Прослуховування серця й легенів за допомогою стетоскопа. *Зробити стетоскопію серця.*

СТЕТОФОНО́ГРАФ, а, *ч.* Медичний апарат для прослуховування і графічної реєстрації звуків, що виникають в організмі людини і тварин.

Стетофоногра́фія, ї, *ж.* Графічний запис шумів серця і легень людини за допомогою стетофонографа.

СТЕХІОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* 1. Масові співвідношення, в яких реагують між собою елементи й хімічні сполуки. 2. Молярне співвідношення між кількостями реагентів, що вступають в реакцію, і продуктами реакції. 3. Розділ хімії, який вивчає кількісне співвідношення між масами речовин, що вступають у хімічну реакцію.

Стехіометри́чний, а, е. *Стехіометричне рівняння. Стехіометричне співвідношення. Стехіометричні коефіцієнти.*

СТИ́БІЙ, ю, *ч.* Хімічний елемент, проста речовина якого — сріблясті кристали із синюватим полиском.

СТИБНІ́Т, у, *ч.* Непрозорий свинцево-сірого кольору з металевим блиском мінерал; сульфід стибію.

СТИВІДО́Р, а, *ч.*, *мор.* Особа, що відповідає за навантаження та розвантаження суден в іноземних портах; портовий вантажник.

СТИ́ГМА, и, *ж.* 1. *іст.* У Стародавній Греції — клеймо на тілі раба або злочинця. 2. *церк.* Кривава виразка або червона пляма, що з'являється у глибоко віруючих у тих місцях, де, згідно з Біблією, на тілі розп'ятого Христа були рани від тернового вінка, цвяхів. 3. *мед.* Кривава виразка або червона пляма на тілі людини; загальна назва різних шкірних захворювань, викликаних істерією. 4. *зоол.* У павукоподібних, багатоніжок і комах — отвір, яким відкриваються назовні органи дихання; дихальце. 5. *бот.* Приймочка маточки у вищих рослин.

Стигма́льний, а, е. *Стигмальна жилка* (у 3, 4 знач.).

СТИЛЕ́Т, а, *ч.* Невеликий кинджал з дуже тонким і гострим клинком (звичайно тригранним).

СТИЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Надання творові мистецтва характерних рис якого-небудь стилю, особливостей чиєїсь творчої манери і т. ін. 2. Твір мистецтва, який за формою є наслідуванням певного стилю.

Стилізá́тор, а, *ч.* *Стилізатор народної творчості.*

Стилізо́ваний, а, е. *Стилізований вислів.*

Стилізо́ваність, ності, *ж.*

Стилізува́ння, я, *с.*

Стилізува́ти, у́ю, у́єш. 1. Надавати чому-небудь характерних рис певного стилю (у 1, 2 знач.). 2. Говорити або писати, дотримуючись певного стилю.

СТИЛІ́СТИКА, и, *ж.* 1. Розділ мовознавства, що вивчає в межах національної мови суть і специфіку стилів мови. 2. Розділ теорії літератури, що вивчає стилі літературно-художніх творів. *Конференція з питань стилістики художньої літератури.* 3. Сукупність виражальних засобів мови якого-небудь художнього твору, письменника, літературної школи і т. ін.

Стилі́ст, а, *ч.*

Стилі́стка, и, *ж.*

СТИЛОБА́Т, у, *ч.*, *архіт.* Верхня частина східчастого цоколю будинку, постаменту, скульптури і т. ін.

СТИЛО́ДІЙ, я, *ч.*, *бот.* Частина плодолистка у квітці покритосім'яних рослин між зав'яззю і приймочкою.

СТИЛО́ЇДИ, ів, *мн.* (*одн.* **стило́їд**, а, *ч.*), *бот.* Крупні одиничні кристали оксалату кальцію у формі витягнутої призми, які містяться у клітинах рослин.

СТИЛОЛІ́Т, у, *ч.*, *геол.* Вид будови осадкових порід, за якого виступи поверхні однієї частини пласта проникають у заглибини поверхні іншого, утворюючи в поперечному розрізі циліндричний зубчастий шов.

СТИЛОПО́ДІЙ, я, *ч.*, *бот.* Нижня частина стовпчика квітки.

СТИЛОСКО́П, а, *ч.* Прилад для визначення вмісту мангану в металі.

СТИЛОСПО́РА, и, *ж.*, *бот.* Багатоклітинна, часто забарвлена спора безстатевого розмноження у деяких грибів.

СТИЛЬ, ю, *ч.* 1. Сукупність ознак, які характеризують мистецтво певного часу та напряму або індивідуальну манеру художника. *Стиль класицизму. В українському стилі.* 2. Сукупність прийомів у використанні засобів мови, властива якому-небудь письменникові або літературному творові, напряму, жанрові і т. ін. *Газетний стиль. Книжний стиль. Працювати над стилем. Помилки у стилі. Стиль роману. Стиль О. Гончара.* 3. Сукупність прийомів, характерних рис якої-небудь діяльності, поведінки, методу роботи; спосіб виконання, здійснення чого-небудь, який характеризується сукупністю певних технічних прийомів. *Стиль плавання. Стиль управління.* 4. Характерна манера поводитися, говорити, одягатися і т. ін. *Стиль*

доби. 5. Функціональний різновид літературної мови. *Офіційно-діловий стиль. Науковий стиль. Розмовний стиль.*

Стилісти́чний, а, е. 1. *Стилістичні норми. Стилістична різноманітність* (у 1, 2 знач.). 2. *Стилістична функція. Стилістичний відбір. Стилістична вартість. Стилістичне забарвлення. Стилістична витонченість* (у 2 знач.).

Сти́льний, а, е. *Стильні меблі* (у 1 знач.).

Сти́льність, ності, *ж. Стильність зовнішності.*

Сти́льно. *Стильно одягнений.*

Стильови́й, а́, е́. *Стильовий засіб* (у 1, 2, 5 знач.).

СТИЛЬБ, а, *ч., фіз.* У Міжнародній системі одиниць — одиниця яскравості поверхні, що світиться (sb, сб).

СТИЛЬБЕ́Н, у, *ч., хім.* Синтетична органічна сполука, що являє собою твердий безбарвний кристалічний продукт і застосовується у сцинтиляційних лічильниках, як барвник, лікарська речовина тощо.

Стильбе́новий, а, е.

СТИ́МУЛ, у, *ч.* Те, що викликає зацікавленість у здійсненні чого-небудь; спонукальна причина до здійснення чогось.

СТИМУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* Активізація яких-небудь процесів, дій, явищ або чиєї-небудь діяльності, життєздатності і т. ін.

Стимульо́ваний, а, е.

Стимулюва́ння, я, *с.*

Стимулюва́ти, ю́ю, ю́єш. Створювати, давати стимул або бути стимулом до чого-небудь; прискорювати, посилювати, поліпшувати здійснення чого-небудь.

Стимулято́р, а, *ч.* Засіб активізації яких-небудь процесів, дій, явищ або чиєї-небудь діяльності, життєздатності і т. ін. *Стимулятор розвитку рослин. Стимулятор працездатності.*

Стимуляці́йний, а, е. *Стимуляційний процес.*

СТИПЕНДІА́Т, а, *ч.* Особа, що одержує стипендію.

Стипендіа́тка, и, *ж.*

Стипендіа́тство, а, *с.*

СТИПЕ́НДІЯ, ї, *ж.* Регулярна грошова допомога, яку надають тим, хто вчиться в навчальних закладах, а також особам, що перебувають в аспірантурі, докторантурі і т. ін.

Стипендіа́льний, а, е. *Стипендіальний фонд.*

СТИ́ПЛЕР, а, *ч., спорт.* Кінь, привчений до бігу або перегонів на місцевості з природними чи штучними перешкодами.

СТИПЛЬ, я, *ч., мист.* Інструмент у вигляді сталевого різця з круто загнутим кінцем, призначений для гравіювання на металі пунктирним методом.

СТИПЛЬ-ЧЕ́З, у, *ч., спорт.* Біг або перегони на місцевості з природними чи штучними перешкодами.

СТИ́РА́КС, у, *ч.* 1. *бот.* Дерево тропічних і субтропічних країн, у смолі якого містяться ароматичні речовини. 2. Ароматичний бальзам, який добувають із смоли такого дерева і використовують у медицині та парфумерії.

Сти́ра́ксовий, а, е.

СТИРА́ТОР, а, *ч., мист.* Пристосування для роботи аквареллю, яке складається з двох рамок, що входять одна в одну, затискаючи краї зволоженого паперу.

СТИРО́Л, у, *ч.* Рідка ароматична речовина, яку добувають із смоли деяких тропічних дерев і використовують у парфумерії, миловарінні, у виробництві пластичних матеріалів і т. ін.

Стиро́ловий, Стиро́льний, а, е. *Стиролова пластмаса. Стирольні каучуки.*

СТИХА́Р, я́, *ч.* Довгий, з широкими рукавами, звичайно парчевий, одяг дияконів і дяків, який надягають під час богослужіння.

СТИХІ́Я, ї, *ж.* 1. В античній філософії — одна з матеріальних першооснов буття (повітря, земля, вогонь, вода). 2. Явище природи, що виступає як могутня, трудно переборна і часто руйнівна сила, а також сфера, середовище його виявлення. 3. Явище суспільного життя, на яке не можуть впливати люди. *Стихія кризи.* 4. Суспільне середовище, маса людей, які діють без керівництва, неорганізовано, сліпо. 5. *перен.* Звичне для когось середовище, оточення.

Стихі́йний, а, е. *Стихійне чуття. Стихійна сила.*

Стихі́йність, ності, *ж. Стихійність сил природи.*

Стихі́йно. *Діяти стихійно.*

СТОЇЦИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Напрям в античній філософії, який утверджував необхідність жити, підкоряючись розуму й приборкуючи свої пристрасті; справив значний вплив на раннє християнство. 2. *перен.* Стійкість, мужність у життєвих випробуваннях, здатність протистояти спокусам.

Сто́їк, а, *ч.* 1. Послідовник стоїцизму. 2. *перен.* Людина, яка стійко, мужньо переносить життєві випробування, протистоїть спокусам.

Сто́ї́чний, а, е. 1. *Стоїчна філософія.* 2. *перен.* Стійкий, мужній у життєвих випробуваннях, здатний протистояти спокусам. *Стоїчна людина.*

Сто́ї́чність, ності, *ж.*

СТОКБРО́КЕР, а, *ч.* Особа, що за дорученням клієнтів купує чи продає паї статутного капіталу підприємства або акції на фондовій біржі.

СТОКС, а, *ч.* Одиниця виміру кінематичної в'язкості в Міжнародній системі одиниць (St, Ст).

СТОЛО́Н, а, *ч., спец.* Тонкий з довгими міжвузлями горизонтальний пагін деяких рослин, який росте під землею або стелиться по ній і служить для вегетативного розмноження.

СТОМАТИ́Т, у, *ч., мед.* Запалення слизової оболонки ротової порожнини.

СТОМАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ медицини про хвороби ротової порожнини, зубів, щелеп і суміжних з ними ділянок обличчя та шиї.

Стомато́лог, а, *ч.*

Стоматологі́чний, а, е. *Стоматологічний кабінет.*

СТОМАТОСКО́П, а, *ч.* Прилад із дзеркалом для огляду ротової порожнини.

Стоматоскопі́чний, а, е.

Стоматоскопі́я, ї, *ж., мед.* Огляд слизової оболонки рота за допомогою спеціальних оптичних приладів.

СТОН, а, *ч.* Міра ваги в англійській системі мір, яка становить 14 фунтів, або 6,35 кг.

СТО́ПЕР, а, *ч., спорт.* У футболі — центральний захисник.

СТОПІ́Н, а, *ч.* Шнур, просочений легкозаймистою речовиною, який застосовують у піротехніці для швидкого передавання вогню.

СТО́ПІНГ, а, *ч.* Камера в гірських породах, в якій обвалюють з уступів руду.

СТО́ПОР, а, *ч.* 1. Пристрій для зупинення або закріплення в певному положенні рухомих частин механізму машини. 2. Механізм для закривання розливного отвору в сталерозливних ковшах.

Сто́порити, рю, риш. 1. Зупиняти або уповільнювати хід, роботу механізму, машини; закріплювати стопором (яку-небудь деталь). *Стопорити гайку.* 2. *перен., розм.*

Затримувати, уповільнювати розвиток, хід якої-небудь справи, якогось заходу, явища. 3. Припиняти або уповільнювати свій хід. *Часом крейсер стопорив.*

Стопоріння, я, *с.*

Сто́порний, а, е. *Стопорний гвинт.*

СТО́РМОНТ, у, *ч.* Парламент у Північній Ірландії, скасований британською владою в 1972 р.

СТО́РНО, *невідм.*, *с.* Запис, яким виправляють допущену в бухгалтерському обліку помилку.

СТОРНУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *бухг.* Робити зворотний запис (сторно) в бухгалтерських книгах для виправлення помилки в попередньому записі.

Сторно́ваний, а, е.

Сторнува́ння, я, *с.*

СТО́РТИНГ, у, *ч.* Назва парламенту в Норвегії.

СТОХАСТИ́ЧНИЙ, а, е. Випадковий, імовірнісний. *Стохастичний процес. Стохастичний алгоритм. Стохастична теорія.*

Стохасти́чність, ності, *ж.*

Стохасти́чно. *Стохастично розташовані мікропори.*

СТРАБІ́ЗМ, у, *ч.*, *мед.* Вада зору — неоднакова спрямованість зіниць; косоокість.

СТРАДИВА́РІ, *невідм.*, **СТРАДИВА́РІУС**, а, *ч.* Скрипка досконалої форми і краси звуку, зроблена знаменитим італійським майстром кінця XVII — початку XVIII ст. Антоніо Страдиваріусом.

СТРАЗ, а, *ч.*, *спец.* Штучний камінь, який виготовляється з кришталю з домішкою свинцю; блиском та грою нагадує коштовний камінь.

Стра́зовий, а, е.

СТРА́ЙКЕР, а, *ч.*, *спорт.* У футболі — гравець нападу, майстер завершального удару по воротах.

СТРАМБО́ТО, *невідм.*, *с.* Одностроффний вірш з восьми рядків з різноманітним римуванням, який набув поширення в Італії в XIV—XV ст.

СТРАНГУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Задушення, задавлення, защемлення.

Странгуляці́йний, а, е. *Странгуляційна борозна.*

СТРА́ТА, и, *ж.* У соціології — соціальний прошарок, група людей, виокремлювані за якою-небудь спільною ознакою.

СТРАТЕ́Г, а, *ч.* 1. Полководець, керівник великих воєнних операцій, знавець стратегії (у 1 знач.). 2. *перен.* Далекоглядний, досвідчений політичний керівник; людина, яка розв'язує стратегічні питання суспільного й політичного, економічного життя. 3. У Стародавній Греції — воєначальник, якого вибирали народні збори.

СТРАТЕ́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Мистецтво підготовки і ведення війни та великих воєнних операцій. 2. *перен.* Мистецтво планування чого-небудь, засноване на точних розрахунках, прогнозах, визначенні черговості дій. *Стратегія шахової гри. Стратегія ціноутворення. Державна стратегія регіонального розвитку.*

Стратегі́чний, а, е. 1. *Стратегічна ініціатива.* 2. Який відповідає вимогам стратегії (у 1 знач.), важливий для здійснення воєнних завдань. *Стратегічна розвідка. Стратегічний фронт.* 3. *перен.* Який містить загальні, основні настанови, важливі для здійснення чого-небудь.

СТРАТИГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Розділ геології, що вивчає процеси відкладання й залягання шарів гірських порід, їхню внутрішню будову і відносний вік, взаємозв'язаність та поширення; процеси відкладання й залягання шарів гірських порід, їхня внутрішня будова і відносний вік, взаємозв'язаність та поширення.

Стратиграфі́чний, а, е. *Стратиграфічна схема Карпат. Стратиграфічні комплекси.*

СТРАТИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* 1. Передпосівна обробка насіння деяких рослин, що полягає у витримуванні його протягом певного часу у вологому піску або подрібненому торфі при зниженій температурі. 2. Розміщення чого-небудь шарами; розшарування чогось відповідно до неоднакової температури, щільності і т. ін.; шаруватість. *Стратифікація атмосфери. Стратифікація населення регіону. Стилістична стратифікація лексики.* 3. Розподіл, розчленування суспільства на страти. *Соціальна стратифікація.*

Стратифікаці́йний, а, е. *Стратифікаційний період. Стратифікаційний процес.*

Стратифіко́ваний, а, е.

Стратифіку́вання, я, *с.*

Стратифікува́ти, у́ю, у́єш. Провадити стратифікацію (у 1 знач.).

СТРАТІО́Т, а, *ч.* Воїн Візантійської імперії.

Стратіо́тський, а, е. *Стратіотський наділ.*

СТРАТОНА́ВТ, а, *ч.* Повітроплавець, який здійснює польоти на стратостаті.

Стратона́втика, и, *ж.* Повітроплавання на стратостатах.

СТРАТОПА́УЗА, и, *ж.* Перехідний шар між стратосферою і мезосферою, розташований на висоті 50—55 км.

СТРАТОСТА́Т, а, *ч.* Літальний апарат, що являє собою повітряну кулю, наповнену легшим від повітря газом, і призначається для польотів у стратосферу.

Стратоста́тний, а, е.

Стратоста́тник, а, *ч.* Той, хто здійснює польоти на стратостаті. *Досвідчений стратостатник.*

СТРАТОСФЕ́РА, и, *ж.* Шар атмосфери, розміщений на висоті від 8—16 до 45—55 км над рівнем моря.

Стратосфе́рний, а, е.

СТРА́УС, а, *ч.* Найбільший дуже прудкий птах, який не може літати й живе переважно у жарких країнах.

Страуси́ний, **Стра́усовий**, а, е. *Страусове віяло. Страусове перо. Страусина ферма.*

СТРЕ́НГА, и, **СТРЕНДЬ**, і, *ж.*, *мор.* Мотузки, з яких скручують трос.

СТРЕ́НЕР, а, *ч.*, *техн.* Фільтр, яким очищають від піщинок викачувану з глибини насосом нафту.

СТРЕПТОДЕРМІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Група захворювань шкіри, які викликаються стрептококом.

СТРЕПТОКА́РПУС, а, *ч.*, *бот.* Рід багаторічних трав'янистих рослин сімейства геснерієвих з невисоким стеблом або без нього, овальними листками та білими, блакитними, фіолетовими чи рожевими квітами.

СТРЕПТОКО́К, а, *ч.* Хвороботворна бактерія кулястої форми, клітини якої розміщуються у вигляді ланцюжка.

Стрептоко́ковий, а, е. *Стрептококові захворювання.*

СТРЕС, у, *ч.* 1. Стан організму, що виявляється у формі напруження або специфічних пристосувальних реакцій у відповідь на дію несприятливих зовнішніх або внутрішніх чинників. 2. *техн.* Зовнішня сила, що деформує об'єкт, на який вона спрямована. 3. *геол.* Орієнтований у певному напрямі однобічний тиск у верхніх шарах земної кори, зумовлений тектонічними рухами.

Стре́совий, а, е. *Стресові умови. Стресові фактори. Стресова реакція.*

СТРЕ́СОР, а, *ч.* Несприятливий чинник, що викликає в організмі людини чи тварини стрес.

Стре́сорний, а, е.

СТРЕ́ТА, и, *ж.*, *муз.* 1. Рід імітації, в якій імітуючий голос вступає до моменту закінчення теми в голосі,

що починає. 2. Заключний розділ музичного твору, який виконують в особливо прискореному темпі.

Стре́тний, а, е.

СТРЕ́ТО, *невідм., с., муз.* Один з термінів, що позначає прискорення музичного темпу.

СТРЕТЧ, а, *ч.* Одяг зі спеціальної еластичної тканини, який щільно облягає фігуру (напр., штани, спідниця тощо).

СТРЕ́ТЧИНГ, у, *ч.* Вид аеробіки — виконання вправ для розтягування м'язів у стані статичної напруги.

СТРИКТУ́РА, и, *ж., спец.* Органічне звуження просвіту каналу або протоки (стравоходу, сечівника тощо) в організмі людини або тварини внаслідок запалення, поранення і т. ін. *Післяопераційна стриктура.*

Стрикту́рний, а, е.

СТРИ́МЕР, а, *ч.* Магнітний носій інформації стрічкового типу в комп'ютері.

СТРИНГ[1], а, *ч.* Група однорідних товарів, лотів, об'єднаних на аукціонному торгові для продажу за однією ціною.

СТРИНГ[2], а, *ч.* 1. Жіноча або чоловіча нижня білизна — труси, задня частина яких має форму тоненької стрічки. 2. Купальник з двох стрічок, «стрічкове бікіні».

СТРИ́НГЕР[1], а, *ч., спец.* Поздовжній брус у корпусі судна, літака і т. ін., що проходить через всю конструкцію і надає їй жорсткості й міцності.

Стри́нгерний, а, е.

СТРИ́НГЕР[2], а, *ч.* Позаштатний кореспондент, кіно- та телеоператор, що знімає воєнні дії у «гарячих точках» в умовах ризику для життя.

СТРИ́ПЕР, а, *ч.* 1. *техн.* Механізм для виштовхування болванок із виливниці. 2. *с. г.* Комбінована збиральна машина, яка зрізує й обмолочує колоски, а також очищає зерно.

Стри́перний, а, е. *Стриперна машина.*

СТРИПТИ́З, у, *ч.* 1. Естрадно-еротична вистава, учасниці (учасники) якої поступово роздягаються під музику. 2. *жарт.* Роздягання у присутності якихось людей. 3. *перен.* Про щось надзвичайно відверте, що порушує правила пристойності; відверте самовикриття.

Стриптизе́р, а, *ч.* Чоловік, учасник стриптизу (у 1 знач.).

Стриптизе́рка, и, *ж.*

Стрипти́зний, а, е.

СТРИТБО́Л, у, *ч.* Різновид баскетболу — гра, що її проводять на міських майданчиках для двох команд з 3—4 чоловік, які кидають м'яч в один кошик.

СТРИТСТА́ЙЛ, а, *ч.* Вуличний стиль ролерного спорту — катання на роликових ковзанах по вулицях.

СТРОБОСКО́П, а, *ч., техн.* 1. Демонстраційний і контрольно-вимірювальний прилад для одержання безперервного руху зображень, а також для фіксування окремих фаз руху. 2. Прилад для спостереження за роботою рухомих механізмів та їх частин.

Стробоскопі́чний, а, е. *Стробоскопічний ефект.*

Стробоскопія, ї, *ж.* Спостереження за допомогою стробоскопа (у 2 знач.).

СТРО́МА, и, *ж., біол.* 1. Сполучнотканинна основа багатьох органів та тканинних утворів в організмі людини й тварини. 2. Безбарвна білкова основа пластид у рослин. 3. Білкова основа еритроцитів.

СТРОМАТОЛІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **строматолі́т**, у, *ч.*). Утворення, що виникають у товщі вапняків і доломітів унаслідок життєдіяльності колоній синьо-зелених та інших водоростей.

СТРОНЦІАНІ́Т, у, *ч.* Безбарвний або зеленкуватий, сіруватий мінерал, який застосовують у хімічній промисловості при рафінуванні цукру, в піротехніці і т. ін.

СТРО́НЦІЙ, ю, *ч.* Хімічний елемент, ковкий і пластичний метал сріблясто-білого кольору, сполуки якого використовують для виготовлення люмінофорів, сигнальних ракет і т. ін., а його радіоактивні ізотопи — у техніці та наукових дослідженнях.

Стро́нцієвий, а, е.

СТРОП, а, *ч.* 1. Канат, трос для підвішування гондоли до дирижабля, аеростата, для утримання людини або вантажу на парашуті. 2. Найпростіший пристрій для підвішування вантажу до гачка підіймального крана.

Стро́пальник, а, *ч.* *Професія стропальника* (у 2 знач.).

Стро́повий, а, е.

СТРОФА́, и́, *ж.* 1. Повторюване у вірші поєднання кількох віршових рядків, зв'язаних між собою певною системою рим та інтонацією. *Дворядкова строфа.* 2. У древніх греків — пісня хору на сцені під час його урочистого проходження.

Стро́фіка, и, *ж.* 1. Розділ віршознавства, що вивчає будову строф. 2. Будова строф поетичних творів.

Строфі́чний, а, е. *Строфічна побудова думки* (у 1 знач.).

Строфі́чність, ності, *ж.*

СТРОФО́ЇДА, и, *ж., мат.* Різновид алгебраїчної кривої.

СТРУБЦИ́НА, и, *ж., спец.* Пристрій для закріплення деталей під час їх обробки.

СТРУКТУ́РА, и, *ж.* 1. Взаєморозміщення та взаємозв'язок складових частин цілого; будова. *Структура ґрунту. Структура економіки. Структура цін.* 2. Устрій, організація чого-небудь. *Структура території міста. Регіональна організаційна структура. Багаторівнева структура.* 3. Заклад, установа, що має певну організацію. *Комерційна структура. Банківська структура. Урядові структури. Силові структури.*

Структуриза́ція, ї, *ж.* Надання чому-небудь властивостей структури (у 1 знач.). *Структуризація капіталу. Структуризація даних. Структуризація тексту.*

Структу́рний, а, е. *Структурний розвиток. Структурні компоненти. Структурна стислість. Структурні порушення. Структурна лінгвістика.*

Структу́рність, ності, *ж.*

Структуро́ваний, а, е.

Структуро́ваність, ності, *ж.*

Структурува́ння, я, *с.*

Структурува́ти, у́ю, у́єш. 1. Надавати чому-небудь структурної організації. 2. Створювати якийсь предмет, речовину тощо, яким властива структурна організація.

СТРУКТУРАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Конкретна наукова методологія, що головним завданням висуває дослідження структур об'єктів. 2. Напрям у сучасному мовознавстві, що розглядає мову як організацію системно протиставлених лінгвістичних елементів, які виконують у ній певну функцію.

Структураліст, а, *ч.*

Структураліс́тський, а, е.

Структура́льний, а, е. Який ґрунтується на принципах структуралізму.

СТРУМЕКТОМІ́Я, ї, *ж., мед.* Хірургічна операція з повного чи часткового видалення щитоподібної залози.

Струмектомо́ваний, а, е. *Струмектомований хворий.*

СТУДЕ́НТ, а, *ч.* Той, хто навчається у вищому або середньому спеціальному навчальному закладі.

Студе́нтка, и, *ж.*

Студе́нтський, а, е. *Студентський гуртожиток.*

СТУ́ДІЯ, ї, *ж.* 1. Майстерня живописця або скульптора. 2. Школа, що готує художників, скульпторів

або акторів. 3. Колектив творчих і технічних працівників, які створюють кінофільми; спеціально обладнане приміщення, з якого ведуться теле- і радіопередачі. 4. *мн.*, *книжн.* Ретельне вивчення, дослідження чого-небудь або навчання десь.

Студі́єць, іийця, *ч.* Учень студії (у 2 знач.).

Студі́йка, и, *ж.*

Студі́йний, а, е. *Студійний живопис. Студійний запис телепередачі.*

СТУ́ПОР, у, *ч.*, *мед.* Стан нечутливості, отупіння, нерухомості, який виникає в людини при психічних захворюваннях, отруєннях, травматичних ушкодженнях мозку і т. ін.

Ступоро́зний, а, е. *Ступорозний стан.*

СТЮ́АРД, а, *ч.* 1. Буфетник, офіціант на пасажирському морському судні, на літаку. 2. В Англії — управитель великого господарства.

СТЮАРДЕ́СА, и, *ж.* 1. Жін. до **стю́ард** (у 1 знач.). 2. Працівниця авіаційного транспорту, що супроводить пасажирські літаки, стежить за порядком, обслуговує пасажирів і т. ін.; бортпровідниця.

СУАРЕ́, *невідм.*, *с.*, *заст.* Званий вечір.

СУБ... Перша частина складних слів, яка має значення: 1) розташований поблизу, нижче або під чим-небудь; 2) підпорядкований, підлеглий; 3) не основний, другорядний; менший.

СУБАКВА́ЛЬНИЙ, а, е, *мед.* Підводний. *Субаквальна кишкова ванна.*

СУБВЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* Цільова грошова допомога, вид державного фінансового сприяння місцевим органам влади або окремим галузям господарства.

СУБВІТА́ЛЬНИЙ, а, е, *біол.* Який характеризується зниженням життєздатності менше, ніж на половину від норми.

СУБДОМІНА́НТА, и, *ж.*, *муз.* Четвертий ступінь діатонічної гами й акорд, побудований на цьому ступені; нижня домінанта.

Субдоміна́нтний, а, е.

Субдоміна́нтність, ності, *ж.*

СУБ'Є́КТ, а, *ч.* 1. *філос.* Істота, здатна до пізнання навколишнього світу й до цілеспрямованої діяльності. 2. *книжн.* Особа, група осіб, організація і т. ін., яким належить активна роль у певному процесі, акті. 3. *юр.* Особа або організація як носій певних прав і обов'язків. *Суб'єкт міжнародного права. Суб'єкт економіки.* 4. *мед.* Людина як носій певних фізичних і психічних якостей; людина як об'єкт дослідження. 5. *лог.* Предмет судження. 6. *грам.* Підмет.

Суб'є́ктний, а, е, *лог.*, *грам.* *Суб'єктні відношення* (у 5, 6 знач.).

СУБ'ЄКТИВІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Світоглядна позиція, що заперечує об'єктивний підхід до дійсності, об'єктивні закони природи і суспільства, абсолютизуючи активну роль суб'єктів у різноманітних сферах діяльності. 2. Напрям у соціології, який твердить, що розвиток суспільства визначається не об'єктивними закономірностями, а суб'єктивними чинниками (волею, прагненням окремих осіб). 3. *книжн.* Суб'єктивно-обмежений погляд на що-небудь; брак об'єктивності.

Суб'єктиві́ст, а, *ч.*

Суб'єктиві́стський, а, е.

СУБ'ЄКТИ́ВНИЙ, а, е. 1. Властивий лише певній особі; суб'єкту; особистий. *Суб'єктивне рішення.* 2. Однобічний, позбавлений об'єктивності; прискіпливий.

Суб'єкти́вність, ності, *ж.* *Суб'єктивність сприйняття.*

СУБКАТЕГО́РІЯ, ї, *ж.* Категорія, що в свою чергу входить до складу ширшої категорії. *Граматична субкатегорія. Словозмінна субкатегорія.*

СУБКОНТИНЕ́НТ, у, *ч.* Географічно чітко обмежена велика частина континенту. *Індостанський субконтинент.*

СУБКОРТИКА́ЛЬНИЙ, а, е, *мед.* Який розташований нижче від кори головного мозку; підкорковий.

СУБКУЛЬТУ́РА, и, *ж.* Сфера культури, що існує всередині панівної культури та має власні цінності, норми, стереотипи, звичаї і т. ін., які часто протистоять офіційним, загальновизнаним. *Молодіжна субкультура.*

СУБЛІМА́Т, у, *ч.* 1. *хім.* Продукт сублімації, перегону. 2. *тільки мн.*, *геол.* Мінеральні утворення, які відкладаються в місцях виходу вулканічних газів.

СУБЛІМА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* 1. Перехід речовин з кристалічного стану безпосередньо в пару без перетворення на рідину. 2. *психол.* Психічний процес перетворення і перемикання енергії афективних потягів на соціальну діяльність і культурну творчість.

Субліма́тор, а, *ч.* 1. *хім.* Речовина, що піддається сублімації (у 1 знач.). 2. *психол.* Людина, схильна до сублімації (у 2 знач.).

Сублімаці́йний, а, е. *Сублімаційне сушіння продуктів.*

Сублімо́ваний, а, е. *Сублімований продукт* (у 1 знач.). *Сублімована життєва сила* (у 2 знач.).

Сублімува́ння, я, *с.*

Сублімува́ти, у́ю, у́єш, *спец.* 1. Проводити сублімацію (у 1 знач.). *Сублімувати йод.* 2. Зазнавати сублімації (у 1 знач.). 3. *перен.* Здійснювати сублімацію (у 2 знач.).

СУБЛІТОРА́ЛЬ, і, *ж.*, *геогр.* Прибережна зона морського дна, розташована між літораллю і батіаллю, в якій зосереджені основні промислові запаси придонних риб, безхребетних тварин і рослин.

Субліторáльний, а, е. *Субліторальна зона.*

СУБМАРИ́НА, и, *ж.* Підводний човен. *Атомна субмарина.*

Субмари́нний, а, е.

СУБМІКРО́ННИЙ, а, е. Що стос. часток, розмір яких менший за мікрон. *Субмікронний гетероструктурний транзистор.*

СУБНАНІ́ЗМ, у, *ч.*, *мед.* Малорослість при частковому порушенні діяльності ендокринних залоз.

СУБНОРМА́ЛЬНИЙ, а, е. Близький до нормального.

СУБОРБІТА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Який стосується руху космічного літального апарата по балістичній траєкторії зі швидкістю, що менша за першу космічну, тобто без виходу на орбіту штучного супутника Землі. *Суборбітальний політ.*

СУБОРДИНАТУ́РА, и, *ж.* Первинна спеціалізація студентів старших курсів медичних ВНЗ за певним клінічним профілем.

СУБОРДИНА́ЦІЯ, ї, *ж.* Система суворого підпорядкування молодших за чином або становищем старшим, що ґрунтується на правилах службової дисципліни.

СУБОРЕ́НДА, и, *ж.* Угода, за якою майно, орендоване певною особою, передається за відповідну винагороду в тимчасове користування іншій.

Субоpенда́р, я́, *ч.*

СУБРЕ́ТКА, и, *ж.* Персонаж комедії XVII—XIX ст. — пустотлива, метка служниця, утаємничена в справи своєї господині.

СУБРОГА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *фін.* Заміна одного кредитора іншим. 2. Часткове доповнення до старого закону.

СУБСИДІА́РНИЙ, а, е, *спец.* Додатковий. *Субсидіарна відповідальність.*

СУБСИДІА́РНІСТЬ, ності, *ж.* Громадсько-політичний принцип, за

яким вищі суспільні одиниці мають право і повинні розв'язувати лише ті проблеми, на виконання яких нижчі структури не здатні.

СУБСИ́ДІЯ, ї, *ж.* Грошова або натуральна допомога. *Надати субсидію.*

Субсидо́ваний, Субсидійо́ваний, а, е.

Субсидува́ння, Субсидіюва́ння, я, *с.* *Адресне субсидіювання.*

Субсидува́ти, у́ю, у́єш, **Субсидіюва́ти**, ю́ю, ю́єш. Надавати субсидію.

СУБСТАНТИ́В, а, *ч.*, *лінгв.* Іменник.

СУБСТАНТИВА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *лінгв.* Перехід слів якої-небудь граматичної категорії в іменники.

Субстантиво́ваний, а, е. *Субстантивований прикметник.*

СУБСТАНТИ́ВНИЙ, а, е. 1. *лінгв.* Головним членом або стрижневим словом якого є іменник. *Субстантивні словосполучення. Субстантивні речення.* 2. *лінгв.* Який має форму або виступає у функції іменника. *Субстантивний прикметник.* 3. *хім.* Який діє без допомоги інших речовин. *Субстантивні барвники.*

Субстанти́вність, ності, *ж.*

СУБСТА́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. У філософії — єдина основа всього існуючого, основа буття. 2. Основний складовий елемент. 3. *перен.* Суть чого-небудь. *Субстанція свободи. Субстанція самосвідомості.*

Субстанціа́льний, Субстанціона́льний, а, е, *книжн.* Пов'язаний із субстанцією; суттєвий, основний. *Субстанціальна основа буття.*

Субстанціа́льність, Субстанціона́льність, ності, *ж.* *Субстанціональність матерії.*

СУБСТИТУ́Т, а, *ч.* Те, що, або той, хто заміняє собою кого-, що-небудь.

СУБСТИТУ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Заміщення одного іншим, звичайно схожим за властивостями, призначенням. *Субституція одного матеріалу іншим. Субституція звуків.* 2. *біол.* Неповна регенерація (у 1 знач.). 3. *юр.* Призначення у заповіті додаткового нащадка (субститута) на випадок, якщо перший з яких-небудь причин чомусь не набуде прав нащадка.

Субституці́йний, а, е.

СУБСТРА́Т, у, *ч.*, *спец.* 1. У філософії — спільна єдина основа різноманітних явищ, основа спільності або подібності однорідних явищ. 2. У лінгвістиці — сліди переможеної мови у складі мови-переможця прийшлого народу-завойовника. *Балканський субстрат. Кельтський субстрат.* 3. Те, що лежить в основі яких-небудь утворень; предмет або речовина, на яких розвиваються тваринні або рослинні організми.

СУБТИ́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Тендітної будови; уразливий, ніжний. 2. Делікатної поведінки; м'який.

Субти́льність, ності, *ж.*

СУБТРО́ПІКИ, ів, *мн.* Дві фізико-географічні зони земної кулі, які лежать на північ і південь від тропіків і займають щодо клімату і рослинності проміжне становище між тропічним і помірним поясами.

Субтропі́чний, а, е. *Субтропічна зона. Субтропічні культури. Субтропічний сад. Субтропічний вічнозелений ліс. Субтропічний клімат.*

СУБФЕБРИЛІТЕ́Т, у, *ч.*, *мед.* Стан, який характеризується невеликим, але досить тривалим підвищенням температури тіла людини і здебільшого є виявом інфекції в організмі.

Субфебри́льний, а, е. *Субфебрильний стан.*

СУВЕНІ́Р, а, *ч.* 1. Подарунок на згадку. 2. Річ, пов'язана зі спогадами про кого-, що-небудь.

Сувені́рний, а, е. *Сувенірна ваза. Сувенірне видання.*

Сувені́рник, а, *ч.* Той, хто виготовляє сувеніри.

СУВЕРЕ́Н, а, *ч.* Носій верховної влади.

СУВЕРЕНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Процес досягнення, набуття суверенітету, незалежності.

СУВЕРЕНІТЕ́Т, у, *ч.* 1. Незалежність і самостійність держави в її зовнішніх і внутрішніх справах. *Державний суверенітет. Економічний суверенітет.* 2. Становище суверена, право верховної влади.

СУВЕРЕ́ННИЙ, а, е. 1. Прикм. до **суверéн**. 2. Що стос. суверенітету; незалежний, самостійний. *Суверенна держава.* 3. *розм.* Самостійний у своїх діях, учинках і т. ін.

Суверéнність, ності, *ж.*

СУГЕСТИ́ВНИЙ, а, е, *книжн.* 1. Який впливає на кого-небудь, викликає у когось певні уявлення, настрій. *Сугестивний тон.* 2. Пов'язаний з навіюванням. *Сугестивне уявлення.*

Сугести́вність, ності, *ж.* 1. *Сугестивність ліричної поезії.* 2. Здатність легко коритися чужому впливові.

СУГЕ́СТІЯ, ї, *ж.*, *книжн.* Вплив на волю і почуття людини; навіювання.

СУГЕСТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь науки, що вивчає психологічні явища навіювання та самонавіювання.

СУГЕСТОПЕ́ДІЯ, ї, *ж.* Навчання із застосуванням сугестії.

Сугестопеди́чний, а, е.

СУДМАЛІ́НЯС, а, *ч.* Латиський народний танець.

СУЗАНІ́, *невідм.*, *с.* Вишите декоративне панно з білої, рідше кольорової, бавовняної тканини або шовку, поширене у народів Таджикистану та Узбекистану.

СУЇ́НГ, у, *ч.* Стиль джазової музики, для якого характерна віртуозна сольна імпровізація, складний акомпанемент і велика кількість виконавців.

СУЇЦИ́Д, у, *ч.*, *спец.* Самогубство. *Підлітковий суїцид.*

Суїцида́льний, а, е. *Суїцидальна спроба. Суїцидальні думки.*

Суїциде́нт, а, *ч.* *Поведінка суїцидентів.*

СУЇЦИДОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь психології, що вивчає психічні явища, пов'язані із самогубством.

Суїцидологі́чний, а, е.

СУЇЦИДОМА́НІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Нав'язливий потяг до самогубства.

СУКІ́Я, ї, *ж.*, *архіт.* Японська будівля із садом, призначена для чайної церемонії; тип японської житлової архітектури.

СУ́КУ́Б, а, *ч.* У середньовічній європейській міфології — жіночий демон, що зваблює чоловіка.

СУКУЛЕ́НТИ, ів, *мн.* (*одн.* **сукуле́нт**, а, *ч.*). Багаторічні рослини з товстими соковитими листками, стеблами, що містять багато води й слизу.

Сукуле́нтний, а, е. *Сукулентне стебло.*

Сукуле́нтність, ності, *ж.*

СУКЦЕ́СІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Ряд послідовних змін рослинного покриву на певній ділянці середовища. *Первинна сукцесія. Сезонна сукцесія.*

Сукцеси́вний, а, е. *Сукцесивне ділення.*

Сукцесі́йний, а, е. *Сукцесійний ряд. Сукцесійні елементи.*

СУЛІ́НГ, а, *ч.* Індонезійський духовий музичний інструмент у вигляді довгої бамбукової трубки з бічними отворами.

СУЛТА́Н¹, а, *ч.* У країнах Сходу — титул монарха, а також особа, що носить цей титул.

Султа́нський, а, е. *Султанський гарем.*

СУЛТА́Н², а, *ч.* 1. Оздоба з пучка пір'я або кінського волосу на головних уборах, на ґоловах коней. 2. Волоть із колосків, що є суцвіттям багатьох злаків.

СУЛЬФАНІЛАМІ́ДИ, ів, *мн.* (*одн.* **сульфаніламі́д**, у, *ч.*). Група лікувальних речовин, які знищують хвороботворні бактерії або послаблюють їх дію.

Сульфаніламі́дний, а, е. *Сульфаніламідні препарати.*

СУЛЬФА́Т, у, *ч.* Сіль сірчаної кислоти.

Сульфа́тний, а, е. *Сульфатні ґрунти. Сульфатна целюлоза. Сульфатна промисловість.*

СУЛЬФІ́Д, у, *ч.* Сполука сірки з металами.

СУЛЬФІДИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Перетворення оксиду металу в сульфід під дією газів, які містять сірку.

СУЛЬФІ́Т, у, *ч.* Сіль сірчистої кислоти.

Сульфі́тний, а, е. *Сульфітні суміші. Сульфітна целюлоза.*

СУЛЬФІТА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Консервування ягід, фруктів і овочів за допомогою сірчистої кислоти. *Сульфітація картоплі.*

Сульфіто́ваний, а, е. *Сульфітована малина.*

Сульфітува́ння, я, *с.*

Сульфітува́ти, у́ю, у́єш, *спец.* Піддавати сульфітації.

СУ́МА, и, *ж.* 1. Результат додавання двох або кількох величин. 2. Загальна кількість, сукупність чого-небудь. 3. Певна кількість грошей. *Страхова сума.*

СУМА́РНИЙ, а, е. 1. Який являє собою суму чого-небудь; одержаний внаслідок додавання. 2. Нерозчленований, узагальнений. *Сумарний аналіз. Сумарні підрахунки.*

Сума́рність, ності, *ж.*

СУМА́Х[1], у, *ч.* Невелике дерево або кущ родини сумахових з дрібними квіточками, зібраними у волотисті або колосовидні суцвіття.

СУМА́Х[2], а, *ч.* Однобічний, без ворсу килим полотняного плетіння, характерний для народного мистецтва Кавказу.

СУМА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *фізіол.* Виникнення збудження в тканинах організмів унаслідок дії кількох послідовних підпорогових подразнень, кожне з яких окремо не може спричинити фізіологічну реакцію.

СУМО́, *невідм.*, *с.* Вид японської національної боротьби з кидками, підніжками тощо, в якій переможцем вважається той, хто виштовхає суперника з позначеного на землі або на підмостках кола або примусить його доторкнутися до землі.

Сумої́ст, а, *ч.*

СУ́НА, и, *ж.* Мусульманський священний переказ про життя Магомета (доповнення до Корану).

СУНІ́ЗМ, у, *ч.* Основний напрям в ісламі, який визнає Суну поряд із Кораном обов'язковим джерелом віри.

Суні́т, а, *ч.*

Суні́тка, и, *ж.*

Суні́тський, а, е.

СУНЬЯТСЕНІ́ЗМ, у, *ч.* Загальна назва системи поглядів китайського громадського і політичного діяча Сунь Ятсена.

СУО́МІ, *невідм.*, *ч. і ж.* Самоназва фінів.

СУПЕР... Перша частина складних слів, яка має значення: 1) розташований над чим-небудь; 2) головний; 3) вищої якості, властивості або посиленої дії; 4) вторинний, повторний; 5) останній, найбільш сучасний.

СУПЕРАРБІ́ТР, а, *ч.* Голова третейського суду, до складу якого входить кілька арбітрів.

СУПЕРВА́ЙЗЕР, а, *ч.* Організатор, що здійснює керівництво виконанням якої-небудь програми, проведенням чого-небудь. *Супервайзер турніру. Супервайзер опитування.*

СУПЕРВІ́ЗОР, а, *ч.* Частина керуючої програми в обчислювальній системі, яка забезпечує нормальне функціонування машин.

Суперві́зорний, а, е.

СУПЕРГІГА́НТ, у, *ч.*, *спорт.* Різновид гірськолижного спорту — спуск по трасі з перепадом висоти від 350 до 600 м, з воротами та трамплінами.

СУПЕРЕ́ГО, *невідм.*, *с.* У теорії З. Фрейда — один з трьох елементів особистості, який функціонує як свідомість, встановлюючи моральні обмеження.

СУПЕРЕЛІ́ТА, и, *ж.* Високоякісне насіння сільськогосподарських культур, яке використовують у насінницьких господарствах для засівання елітних площ.

Суперелі́тний, а, е.

СУПЕРІНТЕНДЕ́НТ, а, *ч.* 1. У протестантів — духовна особа, яка керує церковним округом. 2. У США — керівник департаменту освіти.

СУПЕРКА́РГО, *невідм.*, *ч.* Особа, яка відає на великому судні прийманням і здаванням вантажів.

СУПЕРМА́РКЕТ, а, *ч.* Великий магазин самообслуговування, що торгує товарами повсякденного попиту (переважно продовольчими).

СУПЕРМЕ́Н, а, *ч.* 1. Людина, впевнена у своїй перевазі над іншими людьми; надлюдина. 2. Герой детективів, коміксів, кінобойовиків і т. ін., наділений надзвичайними якостями.

Суперме́нство, а, *с.*

Суперме́нський, а, е. *Суперменський вчинок.*

СУПЕРМОДЕ́ЛЬ, і, *ж.* Фотомодель, модель, яка має надзвичайні якості, досягла найбільшого успіху, популярності в модельному бізнесі.

СУПЕРМУЛЬТИПЛЕ́Т, у, *ч.*, *фіз.* Поле, що підлягає перетворенням суперсиметрії.

СУПЕРОРТИКО́Н, а, *ч.* Прилад для передавання зображення на відстані, який із середини 70-х років застосовується на телебаченні.

СУПЕРСЕ́ЛЕР, а, *ч.* Книга типу бестселера, видана в дорогому художньому оформленні.

СУПЕРСТА́Р, *невідм.*, *ч.* і *ж.* Зірка першої величини, світило (про людину).

СУПЕРСТРА́Т, у, *ч.*, *лінгв.* Сліди нашарування мови прийшлого населення в мові корінних жителів.

СУПЕРФІ́НІШ, у, *ч.* Оброблення металів різанням, яке проводиться після шліфування для отримання більш гладкої поверхні виробу.

Суперфінішува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати суперфініш.

СУПЕРФОСФА́Т, у, *ч.* Фосфорне добриво, яке одержують, обробляючи сірчаною кислотою апатит або фосфорит. *Гранульований суперфосфат.*

Суперфосфа́тний, а, е. *Суперфосфатний завод.*

СУПІНА́ТОР, а, *ч.* 1. *мед.* М'яз, що здійснює супінацію. 2. Ортопедична устілка, яку вкладають у звичайне взуття при плоскостопості.

СУПІНА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *мед.* Обертальний рух передпліччя назовні до положення долонею вгору або поворот стопи, за якого внутрішній край її піднімається, а зовнішній — опускається. 2. У фехтуванні — позиція, коли озброєна рука обернена долонею догори.

СУПЛЕТИВІ́ЗМ, у, *ч.*, *лінгв.* Творення форм одного й того самого слова від різних коренів або основ.

Суплети́вний, а, е. *Суплетивні форми слів.*

СУПОЗИТО́РІЙ, я, *ч.*, *мед.* Форма ліків у вигляді маленьких загострених циліндрів, призначених для введення в організм через пряму кишку.

СУПОЗИ́ЦІЯ, ї, *ж.* Припущення, здогад.

СУ́ПОРТ, а, *ч.* Деталь деяких металорізальних і деревообробних верстатів, призначена для закріплення й переміщення різальних інструментів.

Су́портний, а, е. *Супортний верстат.*

СУПРАЛІТОРА́ЛЬ, і, *ж.*, *біол.* Біологічна зона на межі моря й суходолу, розміщена вище рівня максимального припливу, куди вода може наноситись вітром.

Супраліторá́льний, а, е.

СУПРЕМАТИ́ЗМ, у, *ч.* Різновид абстрактного в мистецтві XX ст., представники якого вдавалися до комбінування геометричних фігур або об'ємних форм.

Суприматú́ст, а, *ч.*

Супремати́стка, и, *ж.*

Супремати́стський, а, е. *Супрематистський твір.*

СУПРЕ́МУМ, а, *ч.*, *мат.* Верхня межа певної множини чисел.

СУПРЕ́СІЯ, ї, *ж.* 1. *біол.*, *мед.* Явище, яке перешкоджає вияву в організмі ознаки, породженої мутацією. *Міжгенна супресія.* 2. *психол.* Механізм психологічного захисту, який характеризується спробою пояснити, виправдати свої думки і почуття, що суперечать загальноприйнятим у суспільстві.

Супреси́вний, а, е. *Супресивна мутація.*

СУПРЕФЕ́КТ, а, *ч.* Посадова особа, яка призначається у Франції декретом президента республіки і якій делегуються для виконання на території адміністративної одиниці району такі функції, що їх в департаменті здійснює префект.

СУРДИ́НА, и, *ж.* Пристрій для приглушення звуку в смичкових і духових музичних інструментах.

СУРДОКА́МЕРА, и, *ж.* Ізольована від навколишнього середовища кабіна, призначена для вивчення стану людини в умовах абсолютної тиші.

Сурдока́мерний, а, е. *Сурдокамерні випробування.*

СУРДОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь медицини, яка вивчає розлад слуху.

Сурдологі́чний, а, е.

СУРДОПЕДАГО́ГІКА, и, *ж.* Галузь педагогіки, що стосується навчання й виховання глухонімих дітей, а також дітей з вадами слуху.

Сурдопедаго́г, а, *ч.*

Сурдопедагогі́чний, а, е.

СУРМА́, *див.* **сти́бій.**

СУРОГА́Т, у, *ч.* 1. Замінник натурального продукту, який має лише деякі його властивості. 2. *перен.* Те, що підміняє собою що-небудь, створює ілюзію чогось.

Сурога́тний, а, е. *Сурогатна кава. Сурогатна матір.*

СУСПЕНЗИ́ВНИЙ, а, е, *юр.* Який припиняє, відкладає. *Суспензивне вето.*

СУСПЕ́НЗІЯ, ї, *ж.* Суміш рідини або газу з твердими частинками, які перебувають у завислому стані; завись.

Суспензі́йний, а, е.

СУСПЕНЗО́РІЙ, я, *ч.* Пов'язка для мошонки у вигляді мішечка.

СУТА́НА, и, *ж.*, *церк.* Верхній довгий одяг католицького духовенства, який носять не під час богослужіння.

СУТАРТИ́НЕ, *невідм.*, *ж.* Вид старовинних литовських багатоголосих пісень, переважно жіночих трудових.

СУТЕНЕ́Р, а, *ч.* 1. Коханець повії, який живе з її заробітків. 2. Чоловік, що знаходить клієнтів повії та захищає її за певні відсотки.

Сутене́рство, а, *с.*

СУ́ТРИ, сутр, *мн.* (*одн.* **су́тра**, и, *ж.*). Стислий виклад релігійно-філософських учень Стародавньої Індії у формі лаконічних висловів; вид релігійно-філософської літератури.

СУФІ́ЗМ, у, *ч.*, *рел.* Містична течія в ісламі, яка проповідує злиття людини з Богом через аскетизм і внутрішнє самовдосконалення.

Суфі́ст, а, *ч.*

СУ́ФІКС, а, *ч.*, *грам.* Значуща частина слова, що стоїть між коренем і закінченням і служить для творення нових слів або окремих форм. *Словотворчий суфікс.*

Суфікса́льний, а, е. *Суфіксальний спосіб утворення слів.*

Суфікса́ція, ї, *ж.*, *грам.* Творення нових слів або форм слова за допомогою суфіксів.

Суфіксо́їд, а, *ч.*, *лінгв.* Коренева морфема, що виступає в ролі словотворчого суфікса.

СУФЛЕ́, *невідм.*, *с.* Назва кулінарних виробів (кондитерських, молочних, м'ясних і т. п.), до складу яких входять збиті яєчні білки.

СУФЛЕ́Р, а, *ч.* 1. Працівник театру, який під час репетиції та вистави підказує акторам текст ролі. *Будка суфлера.* 2. *перен.* Той, хто підказує кому-небудь слова, дії.

Суфле́рство, а, *с.*

Суфле́рський, а, е.

Суфлі́рування, *рідко* **Суфлюва́ння**, я, *с.*

Суфлі́рувати, ую, уєш, *рідко* **Суфлюва́ти**, ю́ю, ю́єш. 1. Підказувати акторам текст ролі під час репетиції та вистави; бути суфлером. 2. *перен.* Підказувати кому-небудь щось.

СУФЛЯ́Р, у, *ч.*, *гірн.* Струм рудникового газу, який інтенсивно виділяється із тріщин вугільної товщі і пустот.

Суфля́рний, а, е.

СУФО́ЗІЯ, ї, *ж.*, *геол.* Підмивання шарів гірської породи і винесення з них розчинних речовин і дрібних мінеральних частинок потоком ґрунтових вод.

Суфозі́йний, а, е. *Суфозійні процеси.*

СУФРАЖИ́ЗМ, у, *ч.*, *політ.* Жіночий рух за надання жінкам однакових з чоловіками виборчих прав, який виник у другій половині XIX ст. в Англії.

Суфражи́стка, и, *ж.*

Суфражи́стський, а, е. *Суфражистський рух.*

СФАЛЕРИ́Т, у, *ч.* Мінерал коричневого або чорного кольору, що містить у собі великий процент цинку; цинкова обманка.

СФЕН, у, *ч.* Мінерал жовтого, коричнево-зеленого або чорного кольору, з руди якого добувають титан; титаніт.

СФЕ́РА, и, *ж.* 1. *мат.* Замкнута поверхня, всі точки якої рівновіддалені від центра. 2. Предмет, що має форму кулі; поверхня такого предмета. *Небесна сфера.* 3. Район дії, межа поширення чого-небудь. *Сфера побутового обслуговування. Сфера впливу. Сфера матеріального виробництва. Сфера послуг.* 4. Сукупність умов, середовище, в яких що-небудь відбувається; обстановка. 5. *тільки мн.* Коло осіб, близьких за соціальним становищем, діяльністю і т. ін.

Сфери́чний, а, е. 1. *Сферична будова Землі. Сферичний аеростат. Сферична лінза. Сферичний кухоль* (у 1, 2 знач.). 2. *мат.* Розташований на сфері (у 1 знач.). *Сферичний трикутник. Сферична геометрія. Сферична тригонометрія.*

Сфери́чність, ності, *ж.*

СФЕРО́ЇД, а, *ч.* Поверхня, що утворюється від обертання еліпса навколо його малої осі; сплющена куля, поверхня такої кулі.

Сферо́їдний, а, е. *Сфероїдне тіло.*

СФЕРОЛІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **сфероліт**, а, *ч.*). Невеликі кульки, утворені з голчастих кристалів, які входять до складу магматичних і осадових порід.

Сфероліто́вий, а, е.

СФЕРО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання радіусів кривизни сферичних поверхонь.

СФІГМОГРА́МА, и, *ж.* Крива, яка графічно зображує биття пульсу.

СФІГМО́ГРАФ, а, *ч.* Прилад для графічного зображення биття пульсу.

Сфігмографі́чний, а, е.

Сфігмогра́фія, ї, *ж.* Графічне зображення биття пульсу за допомогою сфігмографа.

СФІГМОМАНО́МЕТР, а, *ч.*, *мед.* Прилад для вимірювання артеріального тиску, який являє собою різновид манометра. *Мембранний сфігмоманометр. Ртутний сфігмоманометр.*

Сфігмоманометри́чний, а, е.

Сфігмоманоме́трія, ї, *ж.* Вимірювання артеріального тиску сфігмоманометром.

СФІНКС, а, *ч.* 1. У Стародавньому Єгипті — кам'яна фігура лежачого лева з головою людини, яка уособлювала владу фараона. 2. У давньогрецькій міфології — крилате чудовисько з головою жінки й тулубом лева, яке задавало нерозв'язні загадки. 3. *перен.* Про загадкову істоту, таємничу, незрозумілу людину або взагалі про що-небудь таємниче, загадкове, незрозуміле. 4. Великий метелик, гусениця якого, піднімаючи передню частину тіла, нагадує єгипетську статую. 5. Вузьконоса мавпа роду павіанів, шерсть на шиї та плечах самців якої має вигляд гриви.

СФІ́НКТЕР, а, *ч.* Кільцеподібний м'яз, який, скорочуючись, закриває або звужує який-небудь зовнішній отвір, вихід порожнистого органа.

СФІНКТЕРЕКТОМІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Хірургічна операція видалення сфінктера.

СФІНКТЕРИ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запалення сфінктера.

СФІНКТЕРОТОМІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Хірургічна операція розсічення сфінктера.

СФОРЦА́НДО, СФОРЦА́ТО, *невідм.*, *с.*, *муз.* Раптове й різке підсилення, акцентування окремих звуків або акорду.

СФРАГІ́ДА, и, *ж.*, *літ.* Згадка автором свого імені чи прізвища у віршовому творі.

СФРАГІ́СТИКА, и, *ж.* Допоміжна історична дисципліна, яка вивчає печатки.

СФУМА́ТО, *невідм.*, *с.*, *жив.* Пом'якшення обрисів постатей та предметів, яке дає можливість передати повітря, що їх оточує.

СХЕ́МА, и, *ж.* 1. Зображення в загальних рисах системи, будови чого-небудь або взаєморозташування, зв'язку частин чогось. *Телевізійна схема. Схема укріплень.* 2. Виклад, опис, зображення чого-небудь у загальних, головних рисах, без деталізації, подробиць; готова трафаретна формула чого-небудь; чийсь образ у спрощеному, збідненому вигляді. *Схема розвитку і розміщення продуктивних сил України. Сюжетна схема.*

Схемати́зм, у, *ч.* Спрощеність, трафаретність у мисленні, зображенні, побудові і т. ін. чого-небудь.

Схематизува́ти, у́ю, у́єш. Змальовувати, зображувати, уявляти кого-, що-небудь у схематичному, спрощено-узагальненому вигляді.

Схемати́чний, а, е. 1. Поданий у вигляді схеми, креслення; який є схемою (у 1 знач.). *Схематичне зображення літака. Схематична карта.* 2. Поданий в основних, загальних рисах, без деталізації, подробиць; зображений у спрощено-узагальненому вигляді.

Схемати́чність, ності, *ж.*

СХИ́ЗМА, и, *ж.*, *церк.* 1. Церковний розкол у християнстві внаслідок суперечностей між послідовниками різних поглядів (переважно про поділ православної і католицької церков). 2. Те саме, що **правосла́в'я**.

СХИЗМА́Т, СХИЗМА́ТИК, а, *ч.*, *церк.* У католиків — назва православних.

Схизмати́чка, и, *ж.*

Схизмати́чний, а, е.

Схизма́тський, а, е.

СХИ́МА, и, *ж.*, *церк.* 1. Найвищий чернечий ступінь у православній церкві, що вимагає від посвяченого дотримання суворішого аскетизму, ніж від звичайного ченця; найвищий ступінь чернечого аскетизму в православній церкві. 2. Одяг ченців, що мають найвищий чернечий ступінь.

Схи́мник, а, *ч.*

Схи́мництво, а, *с.* Дотримання схими (у 1 знач.).

Схи́мницький, а, е.

Схи́мниця, і, *ж.*

СХОЛА́СТИКА, и, *ж.* 1. Панівний напрям у середньовічній ідеалістичній філософії, представники якого за допомогою філософських положень намагалися раціонально обґрунтувати християнське віровчення. 2. *перен.* Формальні знання, відірвані від життя й практики; мертва, суха наука.

Схола́ст, Схола́стик, а, *ч.* 1. Послідовник схоластики (у 1 знач.). 2. *перен.* Людина, яка сприймає лише зовнішню, формальну сторону якої-небудь науки відірвано від життя й практики; той, хто схильний до марних і далеких від життя розмірковувань.

Схоласти́чний, а, е. 1. *Схоластична наука* (у 1 знач.). 2. *Схоластичне віршування* (у 2 знач.).

Схоласти́чність, ності, *ж.*

СХОЛІА́СТ, а, *ч.*, *книжн.* Коментатор, упорядник схолій.

СХО́ЛІЯ, ї, *ж.*, *книжн.* Примітка, пояснення до тексту.

СЦЕВОЛІ́ЗМ, у, *ч.*, *психол.* Тенденція деяких психічно хворих наносити собі опіки або спалювати окремі частини тіла.

СЦЕ́НА, и, *ж.* 1. Спеціальний майданчик, підвищений над підлогою, землею, на якому відбуваються концерти, вистави і т. ін.; театральні підмостки, кін; театр, театральне мистецтво, театральна діяльність. *Майстер сцени.* 2. Окрема частина дії, акту театральної п'єси. 3. Окремий епізод, зображений у п'єсі, літературному творі, на картині і т. ін. 4. Випадок, епізод, які можна спостерігати, бачити у житті. 5. *перен.* Гостра розмова; сварка. 6. *перен.* Сфера, поле діяльності. *Історична сцена.*

Сцені́чний, а, е. *Сценічна майстерність. Сценічні механізми. Сценічна хода. Сценічний образ.*

СЦЕНА́РІЙ, ю, *ч.* 1. *кін.* Літературний твір, який служить основою для створення фільму, визначає його сюжет, ідейно-художній зміст, образи, жанр; кіносценарій. 2. *театр.* Сюжетна схема, план п'єси, опери, балету, видовища і т. ін. *Сценарій свята.* 3. Прогнозований хід, передбачуваний розвиток якого-небудь процесу. *Сценарій реформ. Сценарій виборчої кампанії.* 4. *перен.* План розгортання подій.

Сценари́ст, а, *ч.* *Сценарист кінофільму.*

Сценари́стка, и, *ж.*

Сцена́рний, а, е. *Сценарна справа. Сценарні прийоми.*

СЦЕНОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Художнє оформлення спектаклю, концерту; мистецтво театральної декорації.

Сцено́граф, а, *ч.* Художник, фахівець із сценографії.

Сценографі́чний, а, е.

СЦИНТИГРА́Ф, а, *ч.*, *мед.* Прилад для реєстрування радіоактивного ізотопу, введеного в організм з діагностичною метою.

Сцинтилографі́я, ї, *ж.*, *мед.* Радіоізотопний метод реєстрації розподілу радіофармацевтичного препарату,

введеного в організм з діагностичною метою.

СЦИНТИЛЯ́ТОР, а, *ч.* Люмінесцентна речовина, яка дає слабкі світлові спалахи при діянні на неї заряджених частинок, що швидко рухаються.

Сцинтиля́ція, ї, *ж.*, *фіз.* Слабкі світлові спалахи, що виникають у речовинах, здатних до люмінесценції, при діянні на них заряджених частинок, що швидко рухаються.

Сцинтиляці́йний, а, е. *Сцинтиляційний метод.*

СЦИФО́ЇДНІ, их, *мн.* Морські безхребетні тварини типу кишковопорожнинних.

СЦИФОМЕДУ́ЗА, и, *ж.* Статеве покоління жалких морських кишковопорожнинних тварин класу сцифоїдних.

СЦІЄНТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Витлумачення філософського і соціологічного знання в світлі принципів і методів, властивих природничим наукам. 2. Абсолютизація ролі науки, наукових знань як головного чинника прогресу в історії, засобу вирішення суспільних, соціальних проблем.

СЮЖЕ́Т, у, *ч.* Система подій у літературному творі, через які письменник розкриває характери персонажів і весь зміст твору.

Сюже́тний, а, е. *Сюжетний розвиток роману. Сюжетна лінія.*

Сюже́тність, ності, *ж.*

СЮЗЕРЕ́Н, а, *ч.* 1. За часів Середньовіччя в Західній Європі — великий феодал-сеньйор, що був господарем над васалами. 2. У міжнародному праві — держава, щодо якої інші перебувають у васальній залежності.

Сюзере́нний, а, е. *Сюзеренне право.*

СЮЗЕРЕНІТЕ́Т, у, *ч.* 1. За часів Середньовіччя в Західній Європі — верховне право, влада сюзерена. 2. У міжнародному праві — сукупність прав держави-сюзерена.

СЮЇ́ТА, и, *ж.* 1. Музичний твір, який складається з кількох самостійних контрастних частин, об'єднаних спільним художнім задумом. 2. Хореографічна композиція з кількох танців, об'єднаних однією темою.

Сюї́тний, а, е.

СЮРВА́ЄР, СЮРВЕ́ЄР, а, *ч.* Інспектор іноземних класифікаційних спілок з технічного нагляду за судами.

СЮР'Є́КЦІЯ, ї, *ж.*, *мат.* Відображення однієї множини на іншу.

СЮРПРИ́З, у, *ч.* 1. Те, чого хто-небудь не чекає, на що не сподівається, переважно несподіваний подарунок. 2. *розм.* Несподівана подія, обставина.

Сюрпри́зний, а, е.

СЮРРЕАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Напрям у мистецтві й літературі XX ст., який заперечує роль розуму й досвіду в творчості та шукає джерела її у сфері підсвідомого, інтуїтивного.

Сюрреалі́ст, а, *ч.*

Сюрреалісти́чний, а, е. *Сюрреалістична картина.*

СЮРСИМУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Відтворення психічно хворим ознак психічної хвороби, не властивих його захворюванню.

СЯМІСЕ́Н, а, *ч.* Японський струнний щипковий інструмент, який складається з корпусу без резонаторних отворів, грифа і має три струни.

Т

ТАБА́СКО, *невідм.*, *ч.* Гострий соус, приправа до м'яса та рибних страв.

ТА́БЕЛЬ, я, *ч.* 1. Список, перелік предметів разом з даними щодо них, розташований у послідовному порядку. 2. Дошка із жетонами або книга для обліку виходу на роботу робітників і службовців та закінчення ними роботи. 3. Відомість про успішність учня за семестр навчального року або за рік.

Та́бельний, а, е. 1. *Табельне майно* (у 1 знач.). 2. *Табельний облік* (у 2 знач.). 3. Належний по служби, за посадою. *Табельна зброя.*

Та́бельник, а, *ч.* Той, хто складає табелі.

Та́бельниця, і, *ж.*

ТАБЕРНА́КЛЬ, я, *ч.*, *архіт.* 1. У готичній архітектурі — декоративно оформлена ніша зі статуєю святого. 2. У католицьких храмах — ніша для дарів в алтарі.

ТА́БЕС, у, *ч.*, *мед.* Хронічне сифілітичне захворювання нервової системи, яке вражає переважно спинний мозок.

ТАБИ́Н, у, *ч.* Цупка шовкова тканина.

ТАБЛЕ́ТКА, и, *ж.* Доза ліків або поживних речовин у вигляді спресованого в кружальце порошку.

Табле́тковий, а, е. *Таблеткова форма.*

ТАБЛЕТУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Перетворювати якийсь порошковий чи волокнистий матеріал на спеціально сформовані заготовки правильної геометричної форми, однорідні за розміром і вагою.

Таблетува́льний, а, е. *Таблетувальний пристрій.*

Таблетува́ння, я, *с.*

ТАБЛИ́ЦЯ, і, *ж.* 1. Відомості, цифрові дані, розташовані в певному порядку за графами. *Астрологічні таблиці. Статистичні таблиці. Таблиця множення.* 2. Дошка, пластина з пам'ятним написом тощо.

Табли́чний, а, е. *Табличний номер. Таблична форма. Табличне значення* (у 1 знач.).

ТАБЛО́, *невідм.*, *с.*, *спец.* Сигнальний щит зі світловими чи електромагнітними показниками, що відбивають стан контрольованого устаткування, хід технологічного процесу, результати змагань тощо. *Електронне табло.*

ТАБЛО́ЇД, а, *ч.* Бульварна багато ілюстрована газета (або журнал), що публікує матеріали, як правило, скандального змісту, пов'язані з приватним життям відомих людей.

ТАБЛЬДО́Т, у, *ч.* 1. У Західній Європі — харчування за спільним столом у готелях, пансіонах і ресторанах, коли сніданок, обід і т. ін. подають у певний час за єдиним для всіх меню. 2. *розм.* Стіл для такого харчування.

ТАБОРИ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **табори́т**, а, *ч.*), *іст.* Представники радикального напряму в антифеодальному національному русі чеського народу в XV ст.; учасники гуситських воєн (1419—1434) у Чехії.

ТАБУ́, *невідм.*, *с.* 1. У первісних народів — релігійна заборона певних дій, слів тощо, порушення якої, за забобонними уявленнями людей, неминуче спричиняє тяжке покарання. 2. Взагалі сувора заборона.

Табуйо́ваний, а, е. *Табуйовані плоди.*

Табуюва́ти, ю́ю, ю́єш. Забороняти певні дії, слова тощо.

ТАБУЛЮВА́ННЯ, я, *с.*, *мат.* Створення математичних таблиць, представлення (зображення) математичних функцій у вигляді таблиць.

Табулюва́льний, а, е.

ТАБУЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш. Займатися створенням спеціальних таблиць, що відображають функціональні чи процесуальні особливості дії чи явища.

ТАБУЛЯГРА́МА, и, *ж.* Таблиця даних, опрацьованих за допомогою обчислювальних машин для автоматичної обробки інформації.

ТАБУЛЯ́ТОР, а, *ч.*, *техн.* 1. Електромеханічна лічильно-перфораційна обчислювальна машина для автоматичної обробки інформації. 2. Пристрій у друкарських машинках для друкування таблиць.

ТАБУЛЯТУ́РА, и, *ж.*, *спец* 1. Старовинна літерна або цифрова система запису інструментальної музики. 2. Правила, що регламентували форму і зміст музично-поетичного мистецтва мейстерзингерів.

ТАБУ́Н[1], а́, *ч.* Стадо коней, а також інших копитних тварин, що пасуться разом.

ТАБУ́Н[2], а, *ч.* *фіз.* Безбарвна рідина, що має нервово-паралітичну дію на живі організми.

ТАВЕ́РНА, и, *ж.* Невеликий шинок, корчма в Італії, Швейцарії та деяких південних країнах Європи.

ТАВРО́, а́, *с.* 1. Мітка, яку випікають на шкірі, рогах чи копитах свійських тварин. 2. Знаряддя, яким роблять таку мітку.

Таврo̕ваний, а, е.

Тавро́вий, а, е. *Тавровий знак.*

Таврува́льний, а, е. *Таврувальний пристрій.*

Таврува́льник, а, *ч.* 1. Той, хто випікає тавро на тілі людини чи тварини. 2. *перен.* Той, хто засуджує, викриває чиїсь негідні дії чи вчинки.

Таврува́льниця, і, *ж.*

Таврува́ння, я, *с.*

Таврува́ти, у́ю, у́єш. 1. Випікати тавро на шкірі, рогах чи копитах свійських тварин. 2. *перен.* Суворо засуджувати когось, щось; картати, викривати чиїсь дії, вчинки.

ТАВТОГРА́МА, и, *ж.* Вірш, усі рядки якого починаються однією і тією самою буквою.

ТАВТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.*, *літ.*, *лінгв.* 1. Троп, що полягає у повторному позначенні вже названого поняття іншим словом або виразом без додаткового уточнення його змісту; використовується як стилістичний засіб. 2. Вид логічної помилки у визначенні поняття.

Тавтологі́чний, а, е. *Тавтологічний вираз.*

ТАВТО́НІМ, а, *ч.*, *літ.*, *лінгв.* Слово, яке повторює значення іншого слова.

ТАГЕ́ТЕС, у, *ч.* Рід трав родини складноцвітих; чорнобривець.

ТАГЕФО́Н, а, *ч.*, *техн.* Пристрій для запису звука у кінематографії.

ТА́ГМА, и, *ж.* У Стародавній Греції — військовий підрозділ. *Кидати на смерть тагми воїнів. Тагма піхоти.*

ТАЙ-БО́, *невідм.*, *с.*, *спорт.* Вид аеробіки з елементами східних бойових

мистецтв, що включає різкі рухи, удари руками й ногами та ін. прийоми рукопашного бою.

ТАЙ-БРЕ́ЙК, а, *ч.* У тенісі, волейболі та деяких інших спортивних іграх — партія, призначена у випадку непарного рахунку, в якій розігрується кожне очко і кожна виграна подача дає гравцеві або команді очко.

ТАЙМ, у, *ч.* Частина спортивної гри, що відбувається протягом певного встановленого часу (у футболі — половина призначеного для гри часу).

ТАЙМ-А́УТ, а, *ч., спец.* 1. Перерва в деяких спортивних іграх на прохання команди чи її тренера, передбачена правилами гри. 2. *перен.* Перерва в чому-небудь, яку оголошують за ініціативою одного з учасників. *Тайм-аут у міжнародних переговорах.*

ТАЙМЕ́НЬ, я, *ч.* Велика риба родини лососевих, цінна своїм м'ясом та ікрою.

ТА́ЙМЕР, а, *ч.* Пристрій для відрахунку часу, котрий подає сигнал через зафіксований проміжок часу.

Та́ймерний, а, е.

ТА́ЙМІНГ, у, *ч.* Найсприятливіший момент для купівлі або продажу акцій.

ТАЙМО́ГРАФ, а, *ч.* Прилад, що реєструє час виникнення і тривалість процесів або явищ.

ТАЙМТА́КТОР, а, *ч., фіз.* Прилад у відповідних механізмах, який одночасно виконує функції контактора і реле часу.

ТАЙМ-ЧА́РТЕР, у, *ч.* Договір про оренду морського судна, його частини на певний термін.

ТАЙМШЕ́Р, а, *ч., спец.* Система колективного володіння нерухомістю у курортних місцях, яка дозволяє щороку користуватися власникам житлом під час відпустки.

ТАЙМШИ́Т, у, *ч.* Документ, у якому фіксується витрата часу на навантаження та розвантаження під час закордонних морських перевезень.

ТАЙПІ́НИ, ів, *мн.* Китайські повстанці, учасники великої селянської революційної війни в Китаї 1850—1864 рр. проти феодальної маньчжурської династії Цін.

ТАЙПОТРО́Н, а, *ч., інформ.* Електроннопроменева трубка для відображення інформації, що призначена для записування інформації на спеціальних зовнішніх носіях і забезпечує реєстрацію даних.

ТАЙФУ́Н, у, *ч.* Ураган величезної руйнівної сили, що виникає, в Південно-Східній Азії та в тропічних широтах західної частини Тихого океану.

ТАЙЦЗИЦЮА́НЬ, *невідм., ж.* Традиційна китайська гімнастика — елемент гімнастики ушу.

ТАКБИ́Р, а, *ч.* В ісламі — проголошення молитовної формули «Аллах великий!».

ТАКЕЛА́Ж, у, *ч.* 1. *мор.* Сукупність суднових тросів, блоків, талів, гаків і т. ін., призначених для кріплення корабельного оснащення. 2. *спец.* Сукупність механізмів і пристроїв з тросами й ланцюгами, за допомогою яких підіймають чи переміщують великі вантажі. *Такелаж підіймального крана.*

Такела́жити, жу, жиш. Виконувати ряд спеціальних операцій на судні, пов'язаних з вантажопідіймальними діями, кріпленням надпалубних частин суднового устаткування, керування вітрилами тощо.

Такела́жна, ої, *ж.*

Такела́жний, а, е. *Такелажні роботи. Такелажне обладнання.*

Такела́жник, а, *ч.*

ТАКИ́Р, у, *ч.* Глиняста рівнина в пустелях і напівпустелях Середньої Азії та Казахстану.

Таки́рний, Таки́ровий, а, е. *Такирний ґрунт.*

ТА́КСА[1], и, *ж.* Офіційно визначена державою або органами місцевого самоврядування стабільна розцінка на товари або визначений розмір оплати за той чи інший вид праці, послуги.

Та́ксовий, а, е. *Таксова ціна. Таксова комісія.*

ТАКСА[2], и, *ж.* Група порід мисливських собак.

ТАКСА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* 1. Визначення такси, розцінок на що-небудь. *Таксація товарів.* 2. Матеріальна оцінка лісу (визначення запасу та якості деревини, приросту, об'єму лісоматеріалів і т. ін.). 3. Визначення кількості та якості чогось. *Таксація врожаю. Таксація земель.*

Такса́тор, Таксува́льник, а, *ч.* Фахівець із таксації.

Такса́торський, а, е.

Таксаці́йний, а, е. *Таксаційні показники.*

Таксо́ваний, а, е.

Таксува́льний, а, е. *Таксувальний прилад.*

Таксува́льниця, і, *ж.*

Таксува́ння, я, *с.* *Таксування товарів. Таксування вантажів.*

Таксува́ти, у́ю, у́єш, *спец.* Здійснювати таксацію і визначати ціну чого-небудь. *Таксувати заробітну плату. Таксувати товари.*

ТАКСИДЕРМІ́Я, ї, *ж., спец.* Виготовлення опудал тварин на основі металевого чи дерев'яного каркасу.

Таксидермі́ст, а, *ч.*

Таксидермі́чний, а, е.

ТА́КСИС, у, *ч.* 1. *біол.* Рухова реакція найпростіших організмів, а також деяких клітин чи окремих частин клітини, спричинена подразниками. *Негативний таксис. Позитивний таксис.* 2. *лінгв.* Мовна категорія, яка характеризує часові відношення між діями з обов'язковим врахуванням аспектуальних (видових) показників.

ТАКСІ́, *невідм., с.* Легковий або вантажний автомобіль із лічильником для визначення відстані та оплати за проїзд за таксою. *Радіо-таксі. Міське таксі.*

Такси́ст, а, *ч.*

Такси́стка, и, *ж.*

ТАКСО́БУС, а, *ч.* Багатомісний легковий чи вантажний автомобіль, у якому оплата за проїзд чи перевезення вантажів здійснюється за встановленою таксою.

ТАКСО́ДІЙ, ю, *ч.* Хвойне дерево з цінною деревиною, що може переносити тривалі затоплення; поширене на південному сході Південної Америки.

ТАКСОЛО́ГІЯ, ї, *ж., лінгв.* Розділ мовознавства, який вивчає синтагматичні відношення в мові і типологію синтагм.

ТАКСО́МЕТР, а, *ч., техн.* Лічильник на таксі, що показує вартість проїзду пасажирів або перевезення вантажів.

Таксометри́чний, а, е.

Таксоме́трія, ї, *ж.*

ТАКСОМОТО́Р, а, *ч.* Те саме, що **таксі**.

Таксомоторний, а, е. *Таксомоторний рух. Таксомоторний парк.*

ТАКСО́Н, а, *ч.* Класифікаційна одиниця в систематиці рослинних і тваринних організмів, територій тощо.

ТАКСОНОМІ́Я, ї, *ж, спец.* Визначення параметрів чого-небудь за шкалою відповідних показників.

Таксономі́чний, а, е. *Таксономічні категорії.*

ТАКСОФО́Н, у, *ч., спец.* Телефон-автомат, що діє після опускання монети, жетона чи спеціальної пластикової картки.

Таксофо́нний, а, е. *Таксофонний апарат.*

ТАКТ[1], у, *ч.* 1. *муз.* Метрична музична одиниця — кожна з рівних за тривалістю частин, на які поділяється

музичний твір за числом ритмічних наголосів у ньому. 2. Ритм якогось руху, дії; кожен із рівномірно повторюваних рухів, ударів. *Такт кроків.* 3. *спец.* Частина робочого циклу якогось механізму.

Та́ктовий, а, е. *Тактовий розмір.*

ТАКТ[2], у, *ч.* Почуття міри, що підказує правильне розуміння або оцінку явищ дійсності.

Такто́вний, а, е. *Тактовна людина.*

Такто́вність, ності, *ж.*

Такто́вно. *Висловитись тактовно.*

ТА́КТИКА, и, *ж.* 1. Складова частина військового мистецтва, що включає теорію й практику підготовки, організації та ведення бою. *Лінійна тактика.* 2. Засоби, методи, що забезпечують стратегічний успіх. 3. *перен.* Прийом, засоби доведення будь-якої мети; лінія поведінки когось. *Тактика передвиборної боротьби. Тактика очікування.*

Та́ктик, а, *ч.* 1. Фахівець із тактики (у 1 знач.). 2. *перен., розм.* Той, хто вміло обирає лінію поведінки.

Такти́чний, а, е. *Тактичний прийом.*

ТАКТИ́ЛЬНИЙ, а, е, *біол.* Той, що сприймається дотиком; чуттєвий. *Тактильні відчуття. Тактильна пам'ять.*

ТАКТО́МЕТР, а, *ч., техн.* Прилад для дослідження тонкощів відчуття.

ТАЛАЛГІ́Я, ї, *ж., мед.* Біль у п'ятковій частині стопи.

ТАЛА́МУС, а, *ч.* Частина головного мозку, в якій концентруються ядра сірої речовини, де відбувається первинний синтез і аналіз імпульсів усіх органів відчуття (крім органів нюху).

Таламі́чний, а, е. *Таламічна анестезія. Таламічний біль.*

ТАЛА́НТ, *ч.* 1. *род.* у. Видатні природні здібності людини; хист, обдарування. 2. *род.* а. Людина з видатними природними здібностями.

Талanови́тий, а, е. 1. Який має великі здібності, талант (у 1 знач.). *Талановитий актор.* 2. Який виконано з талантом (у 1 знач.); який відзначається високою майстерністю. *Талановита творчість.*

Талаnови́тість, тості, *ж.*

Таланови́то. *Виступити талановито.*

ТАЛАСЕМІ́Я, ї, *ж., мед.* Хвороба, зумовлена порушенням у людському організмі процесу синтезу гемоглобіну — спадкове недокрів'я.

ТАЛАСО́ЇД, а, *ч., геол.* Кругла западина на поверхні Місяця, схожа за формою на місячні моря, але менша за розмірами; має світле дно, не залите темною лавою.

ТАЛАСОКРАТИ́ЧНИЙ, а, е, *геол.* Пов'язаний із періодом збільшення площі Світового океану на Землі. *Таласократичні періоди.*

ТАЛАСОКРАТО́Н, а, *ч., геол.* Стійка, малорухома ділянка ложа океанів, у межах якої виділяються розвинуті рівнини зони найбільших морських глибин.

ТАЛАСО́МЕТР, а, *ч., спец.* Пристрій, за допомогою якого вимірюють висоту морських припливів та відпливів.

ТАЛАСОТЕРАПІ́Я, ї, *ж., мед.* Комплекс кліматотерапевтичних і гідротерапевтичних процедур, у яких для лікування людини активно використовуються морські купання, сонячні ванни, перебування на морському повітрі та ін.

ТАЛАСОФО́БІЯ, ї, *ж., мед.* Нав'язливий, непереборний страх людини перед смертю, іноді при перевтомі, після психічного перевантаження.

ТА́ЛЕР, а, *ч.* Металева плита на друкарському верстаті, на якій установлюють друкарську форму.

ТА́ЛІ, ів, *мн., техн.* Судновий вантажопідіймальний механізм, що складається із системи блоків.

ТАЛІБА́Н, а, *ч.* Радикальна мусульманська фундаменталістська організація в Афганістані, що складається з афганських бойовиків.

Талі́б, а, *ч.* Послідовник і прибічник руху Талібан.

ТА́ЛІЙ, ю, *ч.* М'який блакитно-сірий хімічний елемент, у сполуках отруйний.

Та́лієвий, а, е. *Талієвий пластир.*

ТАЛІСМА́Н, а, *ч.* Предмет, що, за марновірними уявленнями, має чудодійну силу й приносить його власникові щастя, удачу, оберігає від небезпеки.

Талісма́новий, Талісма́нний, а, е.

ТА́ЛІЯ[1], ї, *ж.* Найвужча частина тулуба між грудьми і стегнами; місце, де носять пояс.

ТА́ЛІЯ[2], ї, *ж.* У давньогрецькій міфології — одна з дев'яти муз, покровителька комедії.

ТАЛМУ́Д, у, *ч.* 1. Збірка релігійних, правових і побутових правил іудаїзму, що ґрунтується на тлумаченні книг Старого Завіту. 2. *перен.* Велика, важка книжка.

ТАЛМУДИ́ЗМ, у, *ч., розм.* Некритичне та неухильне дотримування догм; схоластичні розумування, буквоїдство.

Талмуди́ст, а, *ч.* 1. Знавець, тлумач та дослідник Талмуду. 2. *перен.* Людина, яка будує свої міркування на догмах.

Талмуди́стський, а, е.

Талмуди́чний, а, е.

ТАЛО́М, у, *ч., біол.* Тіло нижчих рослин (водорості, лишайники та ін.) і грибів, не розчленоване на стебло, листя і корінь.

ТАЛО́Н, а, *ч.* 1. Документ у вигляді невеличкого контрольного аркуша, що дає право одержати щось або дозвіл на що-небудь. *Відкріпний талон. Прикріпний талон.* 2. Дублікат документа, що залишається в корінці чекової, ордерної й т. ін. книжок. 3. Основна частина цінного папера (акції, акредитива тощо).

Тало́нний, а, е. *Талонна книжечка.*

ТАЛОФІ́ТИ, ів, *мн., біол.* Рослини, які не розчленовуються на стебла, корінь, листя та ін. (гриби, водорості, лишайники).

ТА́ЛРЕП, а, *ч., мор.* Пристрій для натягування суднових снастей під час їх кріплення на палубі і в інших приміщеннях судна.

ТАЛЬ, я, *ч.* 1. Індійський музичний інструмент, дудочка, на якій грають баядерки. 2. *техн.* Підвісний механізм, яким підіймають вантажі на невелику висоту.

ТА́ЛЬВЕГ, у, *ч., спец.* 1. Середина найнижчої частини долини, балки, річища; лінія, що з'єднує ці ділянки. 2. Старе річище, дно річки.

ТАЛЬК, у, *ч.* Шаруватий м'який мінерал білого або блідо-зеленого кольору; порошок із цього мінералу, що застосовується в техніці, медицині, парфумерії.

Та́льковий, а, е.

ТАМАГО́ЧІ, *невідм., ч.* і *ж.* Дитяча електронна іграшка з комп'ютерною програмою, яка імітує потреби і поведінку маленької істоти та передбачає увагу до неї, без якої вона гине.

ТАМАДА́, и́, *ч.* і *ж.* Господар, розпорядник товариської вечері, бенкету.

Тамадува́ти, у́ю, у́єш, *розм.* *Тамадувати на весіллі.*

ТАМАРИ́КС, ТАМАРИ́СК, у, *ч.* Південна кущова рослина з дрібними лускоподібними листочками й дрібними, зібраними у волоток квітками; росте на піщаних і засолених ґрунтах.

Тамари́ксовий, Тамари́сковий, а, е. *Тамариксовий кущ.*

ТАМАРИ́НД, у, *ч.* Тропічне вічнозелене дерево родини бобових, плоди якого використовують у медицині та кондитерській промисловості; індійський фінік.

Тамари́ндовий, а, е.
ТАМАРИ́СК, *див.* **тамари́кс**.
ТА́МБУР[1], а, *ч.* 1. Прибудова біля входу в приміщення; сіни. 2. Закритий майданчик пасажирського залізничного вагона.
Та́мбурний[1], а, е. *Тамбурні двері.*
ТА́МБУР[2], а, *ч.* Вид вишивання або плетіння, коли кожна наступна петля нитки протягається гачком або голкою через попередню.
Та́мбурний[2], а, е. *Тамбурний шов. Тамбурна голка.*
ТА́МБУР[3], а, *ч.* Східний музичний щипковий інструмент, поширений у Таджикистані, Узбекистані та сусідніх з ними країнах.
ТАМБУРИ́Н, а, *ч.* 1. Музичний ударний інструмент, різновид невеликого барабана з подовженим корпусом, т. зв. провансальський барабан; вид бубна. 2. Старовинний французький танець, що виконується у швидкому темпі в супроводі флейти і тамбурина.
ТАМБУРМАЖО́Р, а, *ч.*, *військ.* Головний полковий барабанщик у французькій армії XVII—XIX ст., у російській армії XIX ст. і в сучасних спеціальних армійських підрозділах України та деяких інших держав.
Тамбурмажо́рський, а, е.
ТАМГА́, и, *ж.*, *іст.* 1. Тотемний родовий, а згодом сімейний знак власності у вигляді тавра, мітки, якими кочові народи (переважно кочівники Центральної Азії, Сибіру, Причорномор'я) позначали своє майно. 2. Герб, печатка або підпис. 3. Внутрішнє торговельне мито у Київській Русі в добу монголо-татарського ярма.
Та́мговий, а, е. *Тамговий знак.*
ТА́МПАКС, а, *ч.* Спеціальний тампон, який використовують жінки для вбирання виділень під час менструації.
ТАМПЛІЄ́Р, а, *ч.*, *іст.* Член католицького духовно-лицарського ордену, заснованого 1118 р. в Єрусалимі для захисту т. зв. святих місць і скасованого в 1312 р.; храмовник.
ТАМПО́Н, а, *ч.* Шматочок стерильної марлі чи вати, що його вкладають у рану або якусь порожнину організму, щоб спинити кровотечу, ввібрати гній.
Тампона́ція, ї, *ж.*
Тампоно́ваний, а, е.
Тампонува́ння, я, с.
Тампонува́ти, у́ю, у́єш, *мед.* Вкладати тампон, тампони. *Тампонувати рану.*
ТАМПОНА́ДА, и, *ж.*, *мед.* Заповнювання ран і порожнин тіла тампонами для зупинення кровотечі, відокремлення інфікованої частини рани під час операції, видалення гною тощо.
ТАМПОНА́Ж, у, *ч.*, *гірн.* Заповнювання цементом тріщин і порожнин у гірських породах, щоб запобігти просочуванню з них води в гірничі виробки, свердловини тощо.
Тампона́жний, а, е. *Тампонажний розчин. Тампонажний агрегат.*
ТАМТА́М, а, *ч.* 1. Ударний музичний інструмент, різновид гонга з невизначеною висотою звука. 2. Опуклий металевий диск, підвішений до рами або стояка, барабан з дерев'яними щитками замість шкіри, поширений в Африці.
Тамта́мовий, а, е.
ТАНА́ГРИ, ів, *мн.* Давньогрецькі теракотові статуетки, знайдені у великій кількості під час розкопок некрополя поблизу м. Танагри (Греція).
ТАНАТОГЕНЕ́З, у, *ч.* Зміни, які відбуваються в організмі в передсмертні години і після смерті.
ТАНАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Учення про смерть, її причини, механізми і ознаки.
ТАНАТОФО́БІЯ, ї, *ж.* Психічний розлад, який полягає в патологічному страху смерті.
ТАНАТОЦЕНО́З, у, *ч.*, *геол.* Сукупність останків мертвих організмів.
ТАНБУ́Р, *див.* **та́мбур**[3].
ТАНГА́Ж, у, *ч.* Кутовий рух судна чи літального апарата відносно головної поперечної осі інерції.
ТА́НГЕНС, а, *ч.*, *мат.* Одна з тригонометричних функцій гострого кута, що дорівнює в прямокутному трикутникові відношенню катета, протилежного даному кутові, до катета, прилеглого до нього.
ТА́НГЕНС-БУССО́ЛЬ, я, *ч.* Прилад, у якому вимір сили електричного струму визначають за відхиленням магнітної стрілки, що перебуває в центрі кільцевого провідника, по якому проходить струм.
ТАНГЕНСО́ЇДА, и, *ж.*, *мат.* Крива лінія, що графічно відображає зміни тангенса залежно від зміни кута.
ТАНГЕ́НТА, и, *ж.*, *спец.* Пристрій, за допомогою якого розпочинається чи завершується рух, процес чи дія.
Тангента́льний, а, е.
Танге́нтний, а, е.
ТАНГЕНЦІА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Спрямований по дотичній до даної кривої в горизонтальному напрямі. *Тангенціальне прискорення. Тангенціальний переріз.*
ТАНГІ́Р, у, *ч.*, *спец.* Желатинова плівка з рельєфним або іншим малюнком, яку використовують для одержання тонових ділянок у літографській та цинкографській репродукціях.
Тангі́рний, а, е.
ТА́НГО, *невідм.*, *с.* 1. Повільний парний танець чотиричасткового такту з рядом складних па, що довільно чергуються між собою. 2. Музика до цього танцю з розміром 4/4 такту.
ТАНДЕ́М, *ч.*, *спец.* 1. *род.* а. Послідовне розташування однакових машин або їхніх частин в агрегаті на одній геометричній осі, лінії. 2. *род.* а. Велосипед із двома ведучими механізмами й двома сідлами, розташованими одне за одним. 3. *род.* у, *перен.* Пара, дует. 4. *род.* у, *перен.* Єдність, союз, співдружність кого-, чого-небудь.
Танде́мний, а, е. 1. *Тандемна вісь. Тандемний велосипед* (у 1 знач.). 2. Здвоєний.
ТАНДЕ́М-МАШИ́НА, и, *ж.* Парова машина з розміщенням робочих циліндрів (як правило, з різними діаметрами) на одній осі.
ТАНДЕ́Р, а, *ч.*, *ав.* Гвинтова стежка для тросових і гвинтових розтяжок чи тросів управління.
ТАНІ́Н, у, *ч.* Органічна дубильна та в'яжуча речовина, яку добувають із кори та листя деяких рослин і використовують у медицині, текстильному й чинбарному виробництві.
Тані́новий, а, е.
ТАНК[1], а, *ч.* Бойова броньована всюдихідна машина на гусеницях, озброєна гарматою та кулеметами, встановленими на башті, що обертається.
Танкі́ст, а, *ч.*
Танкі́стський, а, е. *Танкістський шолом.*
Та́нковий, а, е. 1. *Танковий вогонь. Танковий мотор. Танкові війська. Танковий корпус. Танкова промисловість. Танкова сталь.* 2. Який готує танкістів. *Танкове училище.*
ТАНК[2], а, *ч.*, *спец.* Спеціально обладнаний бак, цистерна, відсік для зберігання або транспортування рідин.
ТА́НКА, и, *ж.* 1. Одна з традиційних форм вірша у японській поезії — п'ятивірш, що складається з п'яти- та семискладових рядків, які чергуються. 2. У тибетському образотворчому мистецтві — зображення, переважно релігійного змісту, виконане клейовими фарбами або відбите на шовку чи бавовняній тканині.

ТАНК-АМФІ́БІЯ, ї, *ж.* Бойова броньована машина, озброєна гарматою та кулеметом, здатна пересуватися як по суші, так і по воді.

ТА́НКЕР, а, *ч.*, *мор.* Самохідне наливне судно для перевезення рідких вантажів без тари.

Та́нкерний, а, е. *Танкерне обладнання. Танкерний корабель. Танкерний флот.*

ТАНКЕ́ТКА[1], и, *ж.* Невеличкий швидкохідний танк (*див.* **танк**[1]), оснащений кулеметами.

Танке́тний, а, е. *Танкетна броня.*

ТАНКЕ́ТКА[2], и, *ж.* 1. Суцільна підошва, що потовщується від носка до п'ятки. *Туфлі на танкетці.* 2. *перев. мн.* Легке жіноче взуття на такій підошві.

ТАНКОДРО́М, у, *ч.*, *військ.* Спеціально обладнане місце для випробовування танків, самохідних артилерійських установок і т. ін., а також для навчання танкістів.

ТАНТА́Л, у, *ч.* Хімічний елемент, рідкісний дуже твердий блискучий метал сірого кольору, який легко піддається механічній обробці і є тривким проти дії кислот.

Танта́ловий, а, е. *Танталове родовище. Танталова нитка. Танталовий сплав. Танталова кислота.*

ТАНТАЛА́Т, у, *ч.*, *хім.* Кристалічний мінерал, що застосовується в акустоелектроніці.

ТАНТАЛІ́Т, у, *ч.*, *геол.* Мінерал чорного або бурого кольору класу оксидів, який кристалізується в ромбічній системі і використовується як руда для одержання танталу.

ТА́НТРА, и, *ж.* У буддизмі — священні тексти, основа тантризму.

Тантри́ст, а, *ч.*

ТАНТРИ́ЗМ, у, *ч.* Релігійний напрямок, основою якого є вчення про перетворення сексуальної енергії на космічну шляхом медитації.

ТАНТЬЄ́МА, и, *ж.* Додаткова винагорода, що виплачується керівним службовцям бізнесових структур, розмір якої встановлюється у відсотках від чистого прибутку.

Тантьє́мний, а, е. *Тантьємна виплата.*

ТАНЦМЕ́ЙСТЕР, а, *ч.* Керівник танцювальних колективів; постановник танців у театрі або в танцювальній групі.

Танцме́йстерський, а, е.

ТА́ПА, и, *ж.* Тканина, виготовлена з внутрішньої частини деревної кори, поширена у народів, які не знають ткацтва (Індонезії, Океанії та ін.).

ТАПЕ́Р, а, *ч.* Піаніст або баяніст, що грав за плату на танцювальних вечорах; піаніст, що грою на піаніно супроводжував показ німих кінофільмів.

ТАПЕ́ТУМ, у, *ч.*, *біол.* Внутрішній шар клітин у спорових та насіннєвих рослин.

Тапета́льний, а, е.

ТАПІО́КА, и, *ч.* Крупа, яку добувають з крохмалю тропічної рослини маніоху; рослина, з якої добувають таку крупу.

ТАПІОЛІ́Т, у, *ч.*, *геол.* Природний рідкісний мінерал чорного кольору кристалічної будови групи оксидів.

ТАПІ́Р, а, *ч.* Великий непарнокопитий ссавець тропічних лісів Південної Америки та Південно-Східної Азії з невеликим хоботом.

ТАР, а, *ч.* Струнний щипковий музичний інструмент з грифом, поширений на Закавказзі, в арабських країнах та країнах Центральної Азії.

ТА́РА[1], и, *ж.* 1. Те, у що упаковується товар для зберігання або транспортування; пакувальний матеріал. 2. *спец.* Вага пакувального матеріалу, а також вага вагона, автомашини, у яких перевозять товари. 3. *спец.* Вантаж, що править за рівновагу до посуду, у якому зважують товар.

Тарува́льний, а, е. *Тарувальні прилади.*

Тарува́ння, я, *с.*

Тарува́ти, у́ю, у́єш, *спец.* 1. Визначати вагу тари (у 1 знач.). *Тарувати вантажну машину.* 2. Перевіряти показання приладів (для зважування тощо) за допомогою контрольних приладів. *Тарувати ваги.*

ТА́РА[2], и, *ж.* У буддизмі — втілення безмежного співчуття.

ТАРА́Н, а, *ч.* 1. Старовинне знаряддя у вигляді колоди з металевим наконечником для руйнування мурів, воріт і башт фортеці під час облоги. 2. *перен.* Про кого-небудь, хто діє рішуче, не зупиняючись перед будь-якими перешкодами. 3. *військ.* Удар гвинтом або корпусом літака (танка, корабля тощо) по ворожому літакові (танкові, кораблеві й т. ін.); застосовується як бойовий засіб здебільшого тоді, коли боєприпаси закінчуються. 4. *мор.* Зміцнена підводна носова частина бойового корабля, якою завдають удару по ворожому кораблю.

Тара́нення, я, *с.* *Здійснювати таранення корабля.*

Тара́нити, ню, ниш. 1. Бити тараном (у 1 знач.). 2. Пробивати що-небудь наскрізь; трощити. 3. *військ.* Розбивати, трощити, застосовуючи таран (у 3 знач.).

Тара́нний, а, е. *Таранний удар.*

Тара́новий, а, е. 1. *Таранове вістря. Таранові ланцюги.* 2. *спец.* Призначений для таранення. *Таранові торпеди. Таранова група.* Здійснюваний за допомогою тарана. *Тарановий удар. Таранова атака. Таранова тактика.*

ТАРАНТЕ́ЛА, и, *ж.* 1. Швидкий італійський народний танець; музичний розмір — 6/8. 2. Музичний твір у темпі такого танцю. *Тарантела Ліста.*

ТАРА́НТУЛ, а, *ч.* Великий отруйний павук, що живе в землі.

ТАРА́Ф, а, *ч.* Румунський чи молдовський народний оркестр, що складається із скрипки, цимбал, ная і бубна.

ТАРБАГА́Н, а, *ч.* Гризун родини білячих роду байбакових; поширений на Алтаї, у Забайкаллі, Монголії та Північному Китаї.

Тарбага́нячий, а, е. *Тарбаганяча нора.*

ТАРБОЗА́ВР, а, *ч.* Підклас вимерлих плазунів мезозою.

ТАРБУТИ́Т, у, *ч.*, *геол.* Природний мінерал із вмістом оксидів цинку та арсену.

ТАРЗИ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запалення хряща повіки.

ТАРЗОТОМІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Розсікання хряща повіки.

ТАРИ́Ф, у, *ч.* Офіційно встановлений розмір оплати, оподаткування чогось. *Згідно з тарифом. Митні тарифи. Комунальні тарифи.*

Тарифіка́тор, а, *ч.* Той, хто визначає тариф.

Тарифікаці́йний, а, е. *Тарифікаційна відомість. Тарифікаційна політика.*

Тарифіка́ція, ї, *ж.* Визначення тарифу за тією чи іншою класифікацією об'єктів оподаткування або оплати.

Тарифікува́ти, ую, уєш. Здійснювати тарифікацію. *Тарифікувати різні види праці.*

Тари́фний, а, е. *Тарифна ставка. Тарифна угода. Тарифна політика. Тарифна сітка. Тарифна система.*

ТАРПА́Н, а, *ч.* Дикий кінь.

ТАРТАЛЕ́ТКИ, ток, *мн.* Застосовувані у міжнародній ресторанній кухні чашечки з тіста для подавання в них різних закусок (м'ясних, рибних, грибних, овочевих) із соусами та приправами, які з'їдаються разом із закускою.

ТА́РТАР, у, *ч.*, *міф.* У давньогрецькій міфології — підземне царство мертвих, пекло.

ТАРТРА́Т, у, *ч.*, *мед.* Синтетичний аналгетик із знеболювальними властивостями.

Тартра́тний, а, е.

ТАРТИ́НКА, и, *ж.* Тонкий шматочок хліба, запечений із сиром, яйцем, овочами, рибою або іншими продуктами; гарячий бутерброд.

ТАРТЮ́Ф, а, *ч.* Святенник, ханжа, лицемір.

ТАТА́МІ, *невідм., ч., спорт.* 1. Цупкий пружний килим із синтетичних матеріалів для боротьби дзюдо. 2. Солом'яна простьобана циновка (в Японії). 3. Міра площі в Японії, близька до 1,5 кв. м.

ТАТУ́, *невідм., ч.* Малюнок чи напис, нанесені на шкіру з уведенням в наколи барвників.

Татуйо́ваний, а, е. *Татуйовані руки.*

Татуюва́ння, я, *с.* *Способи татуювання.*

Татуюва́ти, ю́ю, ю́єш. Наколюванням і втиранням під шкіру барвників робити візерунки, малюнки й т. ін. *Татуювати чоловіка.*

ТАТУА́Ж, у, *ж.* Імітація татуювання, яке наноситься особливою фарбою по контуру губ, між віями та ін.

ТАТУ́-А́РТ, *невідм., ч.* Наколювання особливими фарбами за допомогою спеціальної машинки з тонкими голками малюнків та написів на тілі людини як різновид прикладного мистецтва.

ТАТУМЕ́ЙКЕР, а, *ч.* Майстер (як правило, у дорогих косметичних салонах), який робить татуювання.

ТА́УЕР, у, *ч.* Замок-фортеця в Лондоні, одне з визначних місць міста.

ТАУМАТИ́Н, у, *ч.* Надзвичайно солодка на смак біла кристалічна речовина, позбавлена будь-яких поживних якостей.

ТАУМЕ́ТР, а, *ч., техн.* Прилад для вимірювання світлопровідності затонованого скла у транспорті.

ТА́УНХАУЗ, а, *ч.* Невеликий міський будинок, котедж на одну або кілька сімей, а також комплекс таких котеджів, розташованих за межами міського центру.

ТАУРИ́Н, у, *ч., мед.* Амінокислота, яка входить до складу жовчних кислот і формується у печінці.

ТА́У-САГИ́З, у, *ч.* Багаторічна гірська трав'яниста або напівкущова рослина родини складноцвітих, молочний сік коренів якої містить близько 20% каучуку.

ТАУТОМЕРІ́Я, ї, *ж., хім.* Явище ізомерії, коли два (або більше) структурних ізомерів швидко перетворюються один у другий і між ними існує рухлива рівновага.

ТАУТОХРОНІ́ЗМ, у, *ч., фіз.* Поширення світла у неоднорідному середовищі без порушення фазових співвідношень.

Таутохро́нний, а, е. *Таутохронний процес.*

ТАФО́Н, а, *ч., спец.* Глибоке округле або неправильної форми заглиблення у скелі.

ТАФОНО́МІЯ, ї, *ж.* Розділ палеонтології, який вивчає закономірності процесів природного захоронення решток вимерлих організмів і утворення їх місцезнаходження.

ТАФОФО́БІЯ, ї, *ж., мед.* Різновид фобії через можливість захоронення живим.

ТАФОЦЕНО́З, у, *ч., спец.* Сукупність решток тварин і рослин, а також слідів їх життєдіяльності у початковій стадії захоронення.

ТАФРОГЕНЕ́З, у, *ч., геол.* Зміщення земної кори внаслідок розчленування її пластів.

ТАФТА́, и́, *ж.* Цупка шовкова або бавовняна тканина з дрібними поперечними рубцями чи візерунками на матовому фоні.

Тафто́вий, **Тафтяни́й**, а, е. *Тафтяна сукня.*

ТАХГІДРИ́Т, у, *ч., геол.* Природний мінерал групи хлоридів.

ТАХЕО́МЕТР, а, *ч., геол.* Геодезичний прилад для визначення взаємного положення точок місцевості та обчислення віддалі між ними.

Тахеометри́чний, а, е. *Тахеометричний метод.*

Тахеоме́трія, ї, *ж., геол.* 1. Далекомірне топографічне знімання для складання плану рельєфу місцевості. *Проводити тахеометрію.* 2. Розділ геодезії, який вивчає методи такого знімання.

ТАХІАРИТМІ́Я, ї, *ж., мед.* Порушення нормального ритму діяльності серця.

ТАХІГЕНЕ́З, у, *ч., біол.* Явище скорочення і спрощення раннього етапу розвитку організму, яке полягає в тому, що зародок не проходить усіх стадій, які були властиві предкам організму.

ТАХІ́ГРАФ, а, *ч., спец.* Фахівець, який записує усну мову за допомогою стенографії.

Тахіграфі́чний, а, е. *Тахіграфічне письмо.*

Тахігра́фія, ї, *ж., спец.* Спосіб скоропису, який дає змогу співвідносити темпи мови і його фіксацію на письмі.

ТАХІКАРДІ́Я, ї, *ж., мед.* Значне прискорення серцевих скорочень, спричинене різними фізіологічними та патологічними явищами.

ТАХІЛАЛІ́Я, ї, *ж., мед.* Порушення мовлення у формі багатослівності чи різко прискореного темпу мови.

ТАХІЛІ́Т, у, *ч., геол.* Гірська порода — вулканічне скло базальтового складу.

ТАХІ́МЕТР, а, *ч., спец.* Прилад для вимірювання швидкості течії води.

Тахіметри́чний, а, е. *Тахіметричне вимірювання.*

ТАХІО́Н, у, *ч., фіз.* Гіпотетична елементарна частинка, що рухається зі швидкістю, яка перевищує швидкість світла у вакуумі.

Тахіо́нний, а, е.

ТАХІСТОСКО́П, у, *ч., мед.* Прилад для дослідження зорового сприйняття шляхом перевірки зорових тестів протягом короткочасного проміжку.

Тахістоскопі́чний, а, е. *Тахістоскопічне дослідження.*

Тахістоскопія, ї, *ж.* Дослідження зорового сприйняття шляхом показу на екрані тахістоскопа зорових тестів.

ТАХІТЕЛІ́Я, ї, *ж., біол.* Швидка еволюція деяких груп організмів протягом короткого часового проміжку.

ТАХІФА́ГІЯ, ї, *ж., мед.* Ковтання їжі без прожовування.

ТАХІФЕМІ́Я, *див.* **тахілалія**.

ТАХІФРАЗІ́Я, *див.* **тахілалія**.

ТАХОГЕНЕРА́ТОР, а, *ч., фіз.* Електричний генератор, який подає напругу пропорційно кутовій швидкості.

ТАХОГРА́МА, и, *ж.* 1. *фіз.* Графічний запис змін швидкості обертання (напр. вала машини) залежно від часу. 2. *мед.* Крива, що відображає результати тахографії.

Тахогра́мний, а, е.

ТАХО́ГРАФ, а, *ч., спец.* Прилад для графічної реєстрації швидкості руху рідин чи газів.

Тахографі́чний, а, е. *Тахографічний запис.*

Тахографі́я, ї, *ж.* Сукупність методів графічної реєстрації швидкості руху рідин чи газів.

ТАХО́МЕТР, а, *ч., спец.* Прилад для вимірювання кутової швидкості (частоти обертання) деталей машин, апаратів і механізмів.

Тахометри́чний, а, е.

ТАХТА́, и́, *ж.* Широкий низький диван без спинки.

ТАШИ́ЗМ, у, *ч.* Формалістична течія в живописі XX ст., різновид абстракціонізму.

ТВІН, у, *ч.* Гладкофарбована напіввовняна тканина з крученими нитками основи для жіночих літніх пальт.

Тві́новий, а, е. *Твінове пальто.*

ТВІНДЕ́К, а, *ч.*, *мор.* Приміщення між двома палубами для екіпажу, пасажирів чи вантажів на суднах, які мають декілька палуб.

Твінде́чний, а, е. *Твіндечне приміщення.*

ТВІСТ, у, *ч.* 1. Швидкий танець з імпровізаційними рухами партнерів у позиції один навпроти одного. 2. Музика, пісня в ритмі цього танцю; музичний розмір — 4/4.

Тві́стовий, а, е. *Твістова музика.*

Твістува́ти, у́ю, у́єш, *розм.*

ТВІ́СТОР, а, *ч.*, *фіз.* Магнітострикційний елемент, який застосовують у пристроях автоматики і обчислювальної техніки як елемент пам'яті або для різноманітних комутацій.

Тві́сторний, а, е.

ТЕА́ТР, у, *ч.* 1. Вид мистецтва, що відображає життя в сценічній дії, яку виконують актори перед глядачами. *Драматичний театр. Оперний театр. Балетний театр.* 2. Установа, організація, що здійснює сценічні вистави певним колективом артистів. *Академічний театр. Ляльковий театр. Пересувний театр.* 3. Приміщення, будинок, у якому відбуваються вистави. *Зелений театр.* 4. *перен.* Місце, де відбуваються значні події (воєнні дії тощо). *Театр воєнних дій.* 5. Сукупність драматичних творів того чи іншого автора, жанру тощо. *Театр Миколи Садовського.*

Театра́л, а, *ч.*

Театраліза́ція, ї, *ж.* Пристосовування літературного (не драматичного) твору для вистави в театрі, внесення до твору елементів драматичної дії, сценічної гри. *Театралізація поеми. Театралізація роману.*

Театралізо́ваний, а, е.

Театралізува́ти, у́ю, у́єш.

Театра́лка, и, *ж.*

Театра́льний, а, е. *Театральне мистецтво. Театральна культура. Театральні інтереси. Театральний композитор. Театральна п'єса. Театральна музика. Театральний зал. Театральні костюми. Театральна студія* (до *театр* у 1—3 знач.). *Театральна пишність* (до *театральність* у 1 знач.). *Театральна поза.*

Театра́льність, ності, *ж.* 1. Сукупність специфічних засобів і прийомів, властивих театрові як особливому виду мистецтва. 2. Награність, штучність, афектація в чомусь; поведінка, розрахована на зовнішній ефект.

Театра́льно. *Поводитися театрально.*

ТЕБАЇ́Н, у, *ч.*, *хім.* Органічна сполука, алкалоїд, який міститься в опії і є отрутою.

ТЕВІРО́Н, у, *ч.* Торгова назва штучного волокна, яке випускається в Японії.

ТЕГ, а, *ч.*, *інформ.* Спеціальний набір символів, що ідентифікують певний елемент вебдокумента (заголовок, перелік тощо) та дозволяють переглядати сторінки Інтернету на екрані комп'ютера.

ТЕГУ́ЛА, и, *ж.*, *архіт.* Дах споруди, покрівельна черепиця.

ТЕ́ЗА, и, *ж.* 1. *лог.* Вихідне положення, що вимагає доведення. 2. Положення, висловлене в книжці, доповіді, статті тощо, правдивість якого треба довести. 3. *перев. мн.* Коротко сформульовані основні положення доповіді, лекції, статті тощо. 4. У філософії Гегеля — вихідний пункт процесу розвитку, перший ступінь тріади.

Тезо́ваний, а, е. *Тезована доповідь.*

Те́зовий, а, е. *Тезовий виклад доповіді.*

Тезува́ння, я, *с.* *Тезування виступу.*

Тезува́ти, у́ю, у́єш. Складати тези до статті, доповіді тощо. *Тезувати доповідь.*

ТЕЗАВРА́ЦІЯ, я, *с.*, *екон.* 1. Накопичення населенням грошей шляхом вилучення їх з обігу. 2. Приватне нагромадження золота як скарбу. 3. Створення золотого запасу країни.

Тезавра́тор, а, *ч.* Той, хто здійснює тезаврацію.

Тезавро́ваний, а, е.

Тезаврува́ння, я, *с.*

Тезаврува́ти, у́ю, у́єш. 1. Нагромаджувати золото як скарб. 2. Формувати золотий запас держави.

ТЕЗА́УРУС, а, *ч.* 1. *лінгв.* Словник, що подає лексику певної мови в найбільшому її обсязі. 2. Лексикографічна праця, у якій показано семантичні відношення (родо-видові, синонімічні та ін.) між лексичними одиницями. 3. *інформ.* Повний систематизований набір відомостей з певної галузі знань, що дозволяє людині або ЕОМ у ній орієнтуватися.

Теза́урусний, а, е. *Тезаурусний тип словника.*

ТЕЗЕ́Й, ТЕСЕ́Й, я, *ч.* У давньогрецькій міфології — цар Афін, що здійснив багато подвигів.

ТЕЇ́ЗМ, у, *ч.* Релігійно-філософське вчення, що визнає існування Бога як окремої істоти з розумом і волею, що створила світ і керує ним.

Теї́ст, а, *ч.*

Теїсти́чний, а, е. *Теїстичні погляди.*

Теї́стка, и, *ж.*

ТЕЇ́Н, у, *ч.* Речовина, що міститься в зернах кави, чайному листі й застосовується в медицині як збудливий засіб; кофеїн.

ТЕЙКВОНДО́, *див.* **теквондо́**.

ТЕЙЛЕРІО́З, у, *ч.*, *мед.* Хвороба великої рогатої худоби, збудником якої є комахи-паразити.

ТЕЙЛОРИ́ЗМ, у, *ч.*, *екон.* Система організації праці, що полягає в максимальному підвищенні інтенсивності праці робітників і раціональному використанні засобів виробництва з метою одержання підприємцем найбільшого прибутку.

ТЕЙНЕЇ́Т, у, *ч.*, *геол.* Природний зернистий зелений мінерал групи телуритів.

ТЕЙСИНТАЙ, ю, *збірн.* Добровольці-смертники у збройних силах Японії під час Другої світової війни.

...ТЕКА. Друга частина складних слів, яка відповідає поняттю «сховище».

ТЕКВОНДО́, ТЕЙКВОНДО́, *невідм. с.*, *спорт.* Один з видів двобою у східному єдиноборстві; корейське національне бойове мистецтво, в якому застосовуються спеціальні способи і методи самооборони, що ґрунтуються на поєднанні розумових і фізичних зусиль.

ТЕКІ́ЛА, и, *ж.* Мексиканський міцний алкогольний напій; кактусова горілка.

ТЕКО́МА, и, *ж.* Рід рослин родини бегонієвих, що здебільшого поширені в тропіках і субтропіках.

ТЕКОЦИ́Т, а, *ч.*, *мед.* Клітина поєднувальної оболонки фолікула яєчника.

ТЕКС, а, *ч.* Одиниця лінійної щільності волокон або ниток.

ТЕКСТ, у, *ч.* 1. Відтворена письмово або в друкованому вигляді авторська праця, документ, пам'ятка тощо. *Літературний текст. Друкований текст.* 2. Основна частина друкарського набору без коментарів, виносок, приміток, малюнків і т. ін. 3. Слова до музичного твору. 4. Літературний чи інший твір або його уривок для читання, аналізу тощо. *Корпус текстів.* 5. *друк.* Друкарський шрифт, розміром близько 8 мм. 6. *спец.* Послідовність знаків (мови чи іншої системи знаків), що утворює єдине ціле і становить предмет дослідження лінгвістики тексту.

Текстови́й, а́, е́. *Текстові сторінки. Текстова інформація. Текстовий файл. Текстові символи. Текстовий редактор. Текстовий режим. Текстовий шрифт. Текстовий набір* (у 5 знач.).

ТЕКСТОЛІ́Т, у, *ч.*, *спец.* Пластмаса з багатошарової спресованої бавовняної тканини, просоченої синтетичними смолами.

Текстолі́товий, а, е. *Текстолітове виробництво. Текстолітова шестірня. Текстолітові підшипники.*

ТЕКСТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь філології, що займається вивченням літературних пам'яток та історичних документів, встановленням їх точного тексту для подальшого наукового вивчення і публікації.

Тексто́лог, а, *ч.*

Текстологі́чний, а, е. *Текстологічна наука. Текстологічна робота.*

ТЕКСТУА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Текстовий. *Текстуальна точність. Текстуальний варіант твору.* 2. Який точно відтворює певний текст; ідентичний з текстом, дослівний. *Текстуальний переклад.*

Текстуальні́сть, ності, *ж.*

ТЕКСТУ́РА, и, *ж.*, *спец.* 1. Особливості будови твердої речовини, розташування її складових частин, шарів. *Текстура гірської породи.* 2. Природний малюнок на поверхні перерізу деревини, що його утворюють волокна, серцевинні промені, річні шари тощо. *Текстура дерева.*

Тексту́рний а, е.

Текстуро́ваний, а, е. *Текстурована нитка.*

Текстурува́ння, я, *с.* Упорядкування структури твердої речовини, відповідне розміщення її складників (кристалів, зерен, деревини та ін.).

ТЕКТИ́Т, у, *ч.* Невеликий оплавлений уламок скла метеоритного походження чорного чи темно-зеленого кольору.

ТЕКТОГЕНЕ́З, у, *ч.*, *геол.* Сукупність процесів розвитку верхніх шарів Землі, що формуються під впливом тектонічних рухів.

ТЕКТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про життєдіяльність, зростання, розвиток й удосконалення матеріальних та суспільних систем.

ТЕКТО́НІКА, и, *ж.* 1. *геол.* Будова земної кори; процеси, які відбуваються в земній корі. 2. Галузь геології, що вивчає будову та розвиток земної кори. 3. *архіт.* Особливості взаємного розташування частин будівлі, споруди та співвідношення їх форм і пропорцій.

Текто́нік, **Тектоні́ст**, а, *ч.*

Тектоні́чний, а, е. 1. *Тектонічна карта. Тектонічні процеси. Тектонічні гіпотези. Тектонічна основа будівлі. Тектонічні рухи* (у 1 знач.). 2. Пов'язаний з тектонічними змінами; утворений внаслідок тектонічних рухів і деформацій. *Тектонічна тріщина. Тектонічні гори. Тектонічний зсув* (у 3 знач.).

ТЕКТОНІ́Т, у, *ч.*, *геол.* Гірська кристалічна порода — наслідок подрібнення і перетирання вихідних порід під впливом тектонічних рухів Землі.

ТЕЛА́НТРОП, а, *ч.* Найдавніша людина, рештки якої знайдені у Південній Африці.

ТЕЛЕ... Перша частина складних слів, що: 1) відповідає слову «телевізійний»; 2) означає: який діє на далеку відстань або здійснюється на відстані.

ТЕЛЕАБОНЕ́НТ, а, *ч.* Власник телевізора, який має абонент (право користування) на телевізійне обслуговування.

ТЕЛЕАВТО́ГРАФ, а, *ч.* Скорочення: телевізійний автограф.

ТЕЛЕАВТОМА́ТИКА, и, *ж.* 1. Галузь автоматики, що охоплює теорію та принципи побудови систем керування, які вимагають застосування методів і засобів телемеханіки. 2. Сукупність телемеханічних пристроїв.

Телеавтомати́чний, а, е. *Телеавтоматичний режим.*

ТЕЛЕАЛЬМАНА́Х, а, *ч.* Неперіодична телепередача з декількох сюжетів, об'єднаних загальною темою.

ТЕЛЕАМПЕРМЕ́ТР, а, *ч.*, *фіз.* Прилад для вимірювання сили електричного струму на відстані.

ТЕЛЕАНТЕ́НА, и, *ж.* Скорочення: телевізійна антена; антена, призначена для передавання або приймання телевізійних сигналів.

ТЕЛЕАПАРАТУ́РА, и, *ж.* Апаратура, яка використовується для записування, відтворення та передавання телевізійних програм.

ТЕЛЕАТЕЛЬЄ́, *невідм.*, *с.* Підприємство побутового обслуговування, яке займається установкою і ремонтом телевізорів.

ТЕЛЕАУДИТО́РІЯ, ї, *ж.*, *збірн.*, *перен.* Глядачі телевізійних передач.

ТЕЛЕБА́Р, у, *ч.* Невеликий ресторан чи спеціальний зал у ресторані, в якому демонструють телефільми на замовлення присутніх. *Оригінальний телебар.*

ТЕЛЕБІ́ЗНЕС, у, *ч.* Використання телебачення як комерційного підприємства.

ТЕЛЕБІНО́КЛЬ, я, *ч.* Спеціальний бінокль, що дає можливість ясно бачити дуже віддалені предмети.

ТЕЛЕВАРІА́НТ, а, *ч.* Екранізований для телевізійного показу літературний або сценічний твір.

ТЕЛЕВІ́ЗОР, а, *ч.* Радіотехнічний пристрій для приймання телевізійних передач. *Кольоровий телевізор. Екран телевізора.*

Телеві́зорний, а, е. *Телевізорний екран. Телевізорний столик.*

ТЕЛЕВОЛЬТМЕ́ТР, а, *ч.*, *фіз.* Прилад для вимірювання електричної напруги на відстані.

ТЕЛЕГО́НІЯ, ї, *ж.* Вплив чоловічих статевих елементів на організм жіночої особини, що проявляється в рослин і тварин.

ТЕЛЕГРА́МА, и, *ж.* Повідомлення, що передається телеграфом.

Телегра́мний, а, е. *Телеграмний бланк.*

ТЕЛЕГРА́Ф, у, *ч.* 1. Вид зв'язку, що забезпечує швидке передавання та приймання повідомлень на великі відстані (по проводах, по радіо або оптичними засобами). 2. Апарат, що забезпечує передавання й приймання на віддалі різних повідомлень. 3. Установа зв'язку, обладнана комплексом пристроїв для телеграфного зв'язку.

Телеграфі́ст, а, *ч.*

Телеграфі́стка, и, *ж.*

Телеграфі́чний, а, е, *рідко.* *Телеграфічний апарат.*

Телегра́фний, а, е. 1. *Телеграфні стовпи. Телеграфний дріт. Телеграфний зв'язок. Телеграфне агентство* (у 1 знач.). 2. *перен.* Подібний до повідомлень, що передаються телеграфом; який характеризується стислістю. *Телеграфний стиль.*

Телегра́фно. *Телеграфно повідомляти.*

Телеграфо́ваний, а, е.

Телеграфува́ння, я, *с.* *Принцип телеграфування. Телеграфування у всіх напрямках.*

Телеграфува́ти, у́ю, у́єш. 1. Надсилати повідомлення телеграфом. 2. *перен.*, *розм.* Повідомляти що-небудь на відстані за допомогою певних знаків.

ТЕЛЕГРАФІ́Я, ї, *ж.* Галузь зв'язку, що займається швидким передаванням і прийманням телеграфних повідомлень на великі відстані.

ТЕЛЕДЕБА́ТИ, ів, *мн.* Трансльований по телебаченню обмін думками щодо програмних економічних, політичних та соціальних питань між кандидатами на яку-небудь посаду перед виборами.

ТЕЛЕЕКРА́Н, а, *ч.* Частина телевізора, на якій відтворюється прийняте зображення.

ТЕЛЕЕЛЕКТРОКАРДІО́ГРАФ, а, *ч.*, *мед.* Прилад для ранньої діагностики коронарної (вінцевої) недостатності серця.

Телеелектрокардіогра́фія, ї, *ж.* Метод графічної реєстрації різниці біопотенціалів електричного поля серця за допомогою телепристроїв.

ТЕЛЕЖУРНА́Л, у, *ч.* Загальноінформаційна чи тематична програма, яка транслюється по телебаченню з певною періодичністю і повторенням визначених рубрик.

Тележурналі́стика, и, *ж.* Галузь журналістики, що тісно пов'язана з телебаченням.

Тележурналі́ст, а, *ч.*

Тележурналі́стка, и, *ж.*

ТЕЛЕІЗО́ГРАФ, а, *ч.* Пристрій для передавання зображення по телефонному кабелю.

ТЕЛЕІНТЕРВ'Ю́, *невідм.*, *с.* Телевізійний жанр, який має форму розмови журналіста з носієм певної інформації.

ТЕЛЕІНТЕРВ'ЮЕ́Р, а, *ч.* Телевізійний журналіст, який інтерв'ює кого-небудь.

ТЕЛЕІНФОРМА́ТОР, а, *ч.* 1. Той, хто дає інформацію, повідомляє про що-небудь працівникам телевізійної служби чи телеглядачам. 2. Спеціальні екрановані пристрої, за допомогою яких подається інформація про щось.

ТЕЛЕІНФОРМА́ЦІЯ, ї, *ж.* Повідомлення про щось, відомості про які-небудь події, чиюсь діяльність та ін., передані по телебаченню.

ТЕЛЕКА́МЕРА, и, *ж.* Прилад, за допомогою якого за наявності відповідного телевізійного обладнання можна приймати і відтворювати зображення та звук.

ТЕЛЕКАНА́Л, а, *ч.* Один з телевізійних каналів, по якому транслюються телепередачі. *Центральний телеканал.*

Телекана́льний, а, е.

ТЕЛЕКАРДІОСТИМУЛЯ́ТОР, а, *ч.*, *мед.* Електрокардіостимулятор з дистанційним управлінням.

ТЕЛЕКІНЕ́З, у, *ч.*, *психол.* Екстрасенсорна уявна властивість людини подумки переміщувати предмети на відстані за допомогою біоенергетики.

Телекіне́тик, а, *ч.*

Телекінети́чний, и, *ж.*

ТЕЛЕКІНЕМАТОГРА́ФІЯ, ї, ж. Те саме, що **кінематогра́фія**.

Телекінематографі́ст, а, *ч.* Той, хто створює телевізійні фільми.

ТЕЛЕКОМПА́НІЯ, ї, *ж.* Державне об'єднання або акціонерне товариство, що володіє телестудією та іншими засобами телевиробництва та телепередавання.

ТЕЛЕКОМУНІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Форма зв'язку, спосіб передавання інформації на великі відстані (про електронні засоби зв'язку).

ТЕЛЕКОНФЕРЕ́НЦІЯ, ї, *ж.*, *інформ.* Набір послуг мережі ЕОМ, що забезпечує групове спілкування користувачів мережі за обраною темою.

ТЕ́ЛЕКС, у, *ч.*, *спец.* 1. Мережа абонентського телеграфування, призначена для проведення документальних переговорів. 2. Апарат для здійснення такого зв'язку. 3. Інформація, що передається в такій мережі. 4. Номер абонента.

Те́лексний, а, е. *Телексний зв'язок.*

Телексува́ти, у́ю, у́єш.

ТЕЛЕМАРАФО́Н, у, *ч.* Багатогодинна безперервна передача з участю відомих громадських діячів, акторів, глядачів та ін. з метою привернути увагу до якої-небудь проблеми.

ТЕЛЕМАРКЕ́ТИНГ, а, *ч.* Збут товарів за допомогою засобів комунікації.

ТЕЛЕМЕ́ТР, а, *ч.*, *спец.* Оптичний прилад для вимірювання віддалей; далекомір.

ТЕЛЕМЕТРІ́Я, ї, *ж.*, *спец.* 1. Вимірювання на відстані фізичних, технічних та інших величин і передача їх значень на відстань. 2. Технічні засоби і методи такого вимірювання.

Телеметри́ст, а, *ч.*

Телеметри́чний, а, е. *Телеметрична інформація.*

ТЕЛЕМЕХА́НІКА, и, *ж.* 1. *спец.* Наука про вимірювання, регулювання й контроль параметрів будь-яких об'єктів, а також керування механізмами на відстані за допомогою засобів електро- або радіозв'язку. 2. Галузь радіотехніки, що вивчає засоби та методи такого керування.

Телемеха́нік, а, *ч.*

Телемехані́чний, а, е. *Телемеханічні пристрої. Телемеханічне обладнання електростанції. Телемеханічний контроль.*

ТЕЛЕНО́МУС, а, *ч.* Невеличка комаха, що паразитує на комахах — шкідниках сільськогосподарських культур і використовується для боротьби з цими шкідниками.

ТЕЛЕОБ'ЄКТИ́В, у, *ч.* Довгофокусний об'єктив для знімання віддалених предметів великим масштабом, а також для портретного знімання.

ТЕЛЕОЗА́ВР, а, *ч.* Величезний викопний морський крокодил.

ТЕЛЕОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Філософське вчення, згідно з яким уся історія світу є здійсненням наперед визначеної, даної Богом мети, й усе в розвитку природи та суспільства доцільне.

Телеологі́чний, а, е *Телеологічні догми. Телеологічні погляди.*

ТЕЛЕПА́ТІЯ, ї, *ж.* Здатність деяких людей начебто безпосередньо передавати на відстані думки, почуття іншим.

Телепа́т, а, *ч.*

Телепати́чний, а, е. *Телепатичні явища. Телепатичний зв'язок.*

Телепа́тка, и, *ж.*

ТЕЛЕПОРТА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *психол.* Науково не зафіксоване явище переміщення когось чи чогось у просторі.

ТЕЛЕПРО́МТЕР, а, *ч.* Технічний пристрій, прихований від глядачів, за допомогою якого дається текст для телевізійного диктора або промовця і под.; телесуфлер.

ТЕЛЕСЕА́НС, у, *ч.* Показ якої-небудь події, чий-небудь виступ в окремій передачі телебачення.

ТЕЛЕСИГНА́Л, у, *ч.* Телевізійний сигнал.

ТЕЛЕСИГНАЛІЗА́ТОР, а, *ч.*, *техн.* Прилад або пристрій з дистанційним управлінням для подавання сигналів.

ТЕЛЕСИГНАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Система сигналів, які застосовуються в телебаченні для повідомлення, попередження про що-небудь; пристрій або прилад для передачі таких сигналів.

ТЕЛЕСКО́П, а, *ч.* 1. *астр.* Оптичний прилад для спостереження за небесними світилами. 2. *іхт.* Акваріумна рибка з виряченими очима та подвійним шлейфоподібним хвостом.

Телескопі́чний, а, е. 1. *Телескопічна труба. Телескопічні планети* (у 1 знач.). 2. Який має здатність дуже збільшувати. *Телескопічне скло. Телескопічні окуляри.* 3. Який піднімається та опускається внаслідок повороту навколо своєї осі; обертально-висувний. *Телескопічний кран.*

Телеско́пний, а, е.

ТЕЛЕСКОПІ́Я, ї, *ж.* 1. *астр.* Спостереження за небесними світилами за допомогою телескопа. 2. *лінгв.* Спосіб словотворення, при якому поєднуються початковий елемент одного слова з кінцевим іншого.

ТЕЛЕСТУ́ДІЯ, ї, *ж.* 1. Спеціально обладнане приміщення, з якого ведуться телепередачі. *Телестудія з сучасним обладнанням.* 2. Установа що організує телепередачі.

ТЕЛЕТА́ЙП, а, *ч.* Телеграфний апарат для приймання й передавання у

літерній формі, який автоматично записує повідомлення у процесі їх надходження.

Телетайпі́ст, а, *ч.*

Телетайпі́стка, и, *ж.*

Телета́йпна, ої, *ж.*

Телета́йпний, а, е. *Телетайпна стрічка.*

ТЕЛЕТАХО́МЕТР, а, *ч.*, *фіз.* Прилад з дистанційним приводом для вимірювання частотності обертання якого-небудь тіла.

ТЕЛЕТЕА́ТР, у, *ч.* 1. Мистецтво створення телевізійних спектаклів. 2. Установа, організація, що здійснює сценічні вистави певним колом артистів з урахуванням особливостей телевізійного знімання і трансляції.

ТЕЛЕТЕ́КСТ, у, *ч.* Послідовно змінювана текстова інформація, передавана на екран по телевізійних каналах.

ТЕЛЕТЕРМО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання температури в градусах з дистанційним управлінням.

ТЕЛЕТО́ГРАФ, а, *ч.* Апарат, який використовується для одночасного передавання та приймання тексту і штрихових зображень на відстані за допомогою електричних сигналів.

ТЕЛЕТРАНСЛЯ́ТОР, а, *ч.* Пристрій, за допомогою якого транслюються телевізійні передачі.

ТЕЛЕТРАНСЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* Передавання якої-небудь події, видовища засобами телебачення.

ТЕЛЕФА́КС, у, *ч.* 1. Міжміський факсимільний зв'язок між абонентами по телефонних каналах, апарат із пристроєм сканування та друкування такої інформації. 2. Апарат з друкарським механізмом для виконання такого зв'язку, підключений для подання сигналу до телефону. 3. Повідомлення, яке надсилається за допомогою такого зв'язку. 4. Номер апарата, який передає і приймає інформацію в такий спосіб.

Телефа́ксний, а, е. *Телефаксний зв'язок.*

ТЕЛЕФО́Н, у, *ч.* 1. Система електричних апаратів і пристроїв, що дають змогу передавати та приймати мовлення на великій відстані. 2. Апарат із відповідним сигналом і трубкою для розмов. *Телефон-автомат. Мобільний телефон.* 3. *розм.* Номер телефонного апарата. *Контактний телефон. Телефон довіри.*

Телефоніза́ція, ї, *ж.* *Телефонізація мікрорайону.*

Телефонізо́ваний, а, е. *Телефонізована квартира.*

Телефонізува́ння, я, *с.*

Телефонізува́ти, у́ю, у́єш. Встановлювати телефонний зв'язок.

Телефоні́ст, а, *ч.*

Телефоні́стка, и, *ж.*

Телефо́нний, а, е. *Телефонний апарат. Телефонна трубка. Телефонний номер. Телефонний зв'язок. Телефонні розмови. Телефонна книжка.*

Телефонува́ння, я, *с.*

Телефонува́ти, у́ю, у́єш. 1. Викликати до телефону дзвінком телефонного апарата. 2. Повідомляти про що-небудь по телефону.

ТЕЛЕФОНІ́Я, ї, *ж.*, *спец.* Галузь зв'язку, що займається прийманням і передаванням мовлення, музики тощо на відстані.

Телефоні́чний, а, е.

ТЕЛЕФОНОГРА́МА, и, *ж.* Коротке повідомлення, передане по телефону.

ТЕЛЕФО́РУМ, у, *ч.* Фестиваль телевізійних фільмів.

ТЕЛЕФО́ТО, *невідм.*, *с.*, **ТЕЛЕФОТОГРА́ФІЯ**, ї, *ж.* Зображення, передане фототелеграфом.

ТЕЛЕФОТО́МЕТР, а, *ч.*, *спец.* Пристрій для вимірювання яскравості об'єктів і передавання їх зображення на Землю. *Покажчики телефотометра.*

Телефотометри́чний, а, е. *Телефотометричне зображення поверхні.*

ТЕЛЕЦЕ́НТР, у, *ч.* Телевізійний центр.

ТЕЛЕШО́ПІНГ, а, *ч.* Купівля товарів, здійснювана за рекламними показами, каталогами, отримуваними поштою.

ТЕЛІ́Т, а, *ч.*, *мед.* Запалення молочної залози.

ТЕЛІТОКІ́Я, ї, *ж.*, *біол.* Явище, яке спостерігається у деяких комах, коли в потомстві з'являються тільки представники жіночої статі.

ТЕЛОМЕРИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *хім.* Хімічний процес, при якому до кількох молекул ненасиченої сполуки приєднується одна молекула насиченої сполуки, що дозволяє одержувати різноманітні синтетичні речовини.

ТЕЛОФА́ЗА, и, *ж.*, *біол.* Остання фаза непрямого поділу клітини, при якій утворюються нові ядра, зникають хромосоми і відбувається поділ клітини з наступним утворенням двох клітин.

ТЕЛУ́Р, у, *ч.*, *хім.* Хімічний елемент — крихкий метал сріблясто-сірого кольору.

Телу́ристий, а, е. *Телуристі мінерали.*

Телури́чний, а, е. *Телуричні лінії.*

Телу́ровий, а, е. *Телурова кислота.*

ТЕЛУ́РІЙ, я, *ч.*, *астр.* Прилад, який наочно зображує рух Землі та інших планет навколо Сонця, а також добове обертання Землі навколо своєї осі.

ТЕ́ЛЬФЕР, а, *ч.*, *спец.* Пересувна вантажопідіймальна машина з електричним приводом, пересувний підіймальний пристрій.

Те́льферний, а, е.

ТЕ́МА, и, *ж.* 1. Предмет розмови, лекції тощо. *Тема бесіди.* 2. Коло життєвих явищ, подій, що становлять зміст твору літератури, образотворчого мистецтва тощо. 3. *муз.* Музична побудова, що є основним мотивом музичного твору або його частини й служить предметом дальшого розвитку. 4. *лінгв.* Один з двох компонентів висловлювання — те, про що говориться.

Тема́тика, и, *ж.* Сукупність, коло тем (у 1—2 знач.).

Темати́чний, а, е. *Тематичний план журналу* (у 2 знач.). *Тематичні повтори. Тематичні суфікси* (у 3, 4 знач.).

ТЕМБР, у, *ч.* 1. Характерне забарвлення звуку, за яким розрізняють звукові тони однакової висоти й завдяки якому звучання одного музичного інструмента або голосу відрізняють від іншого. 2. *перен.* Про характер, своєрідну особливість чого-небудь.

Тембра́льний, а, е. *Тембральна зміна голосу.*

Те́мбровий, а, е. *Темброве забарвлення.*

ТЕМЛЯ́К, а́, *ч.* Петля з тасьми, часто оздоблена китицею, на ефесі холодної зброї, в яку засовують руку під час користування зброєю.

Темля́чний, а, е.

ТЕМП, у, *ч.* 1. Ступінь швидкості виконання музичного твору; ступінь швидкості виконання танцю, художнього читання тощо. *Темп читання*; ступінь швидкості вимовляння слів у мовному потоці. *Темп мовлення*; у спорті — ступінь швидкості розмірених або повторюваних рухів, з яких складається та чи інша вправа. 2. Ступінь швидкості, здійснення, виконання або інтенсивність розвитку чого-небудь. *Темп руху.*

Те́мповий, а, е. *Темпова гра. Темпові вправи.*

ТЕ́МПЕРА, и, *ж.* 1. Фарба для живопису, приготовлена на яєчному жовткові або на суміші клейового розчину з олією тощо. 2. Художні твори, малюнки, виконані такими фарбами.

Те́мперний, а, е. 1. *Темперні фарби* (у 1 знач.). 2. *Темперний живопис* (у 2 знач.).

ТЕМПЕРА́МЕНТ, у, *ч.* 1. Сукупність психічних особливостей, з яких складається особистість людини і які виявляються в її поведінці,

в ступені її життєвої активності. 2. Життєва активність, здатність до внутрішнього піднесення. 3. *розм.* Підвищена чуттєвість, пристрасність.

Темпера́ментний, а, е. *Темпераментна людина.*

Темпера́ментність, ності, *ж. Темпераментність музики.*

ТЕМПЕРАТУ́РА, и, *ж.* 1. Ступінь нагрівання чого-небудь; тепловий стан тіла, речовини. *Температура розжарення металу. Кімнатна температура. Абсолютна температура. Критична температура. Температура плавлення.* 2. Ступінь теплоти тіла людини, що характеризує стан її здоров'я.

Температу́рний, а, е. *Температурні зміни. Температурний режим. Температурний аркуш. Температурна карта. Температурний лист.*

ТЕМПЕРА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *муз.* Вирівнювання інтервальних співвідношень між ступенями музично-звукової системи.

ТЕ́МПЛЕТ, а, *ч.*, *спец.* 1. Зображення машин, будівельних конструкцій чи їх вузлів, виконані на прозорому матеріалі. 2. У металознавстві — плоский зразок, вирізаний з металевих виробів.

ТЕМПО́ГРАФ, а, *ч.*, *фіз.* Прилад для реєстрації і визначення ступеня швидкості виконання будь-якої роботи.

ТЕМПОРА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. *мед.* Що відноситься до скроні, до скроневої кістки. 2. Часовий.

ТЕМПОРИ́ТМ, у, *ч.*, *спец.* 1. Ступінь швидкості руху, розвитку чогось з урахуванням рівномірного чергування якихось елементів. 2. Періодичне повторення яких-небудь елементів тексту в певному темпі.

ТЕНА́КЛЬ, я, *ч.*, *спец.* Підставка для кріплення сторінок рукопису на друкарських апаратах; деталь набірної машини для підтримки оригінала з вказівкою на рядок, що набирається.

ТЕНАРДИ́Т, у, *ч.*, *геол.* Мінерал класу сульфатів, який використовують у виготовленні скла, соди і т. ін.

ТЕНДЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. Напрям розвитку чого-небудь. *Тенденція розвитку економіки.* 2. Прагнення, намір, властиві кому-, чому-небудь; потяг, схильність до чогось. 3. Провідна думка, ідея художнього, наукового й т. ін. твору; ідейне спрямування. 4. Упереджена думка, ідея, теза, що не випливає логічно з самого розвитку подій, а нав'язується читачеві, слухачеві, глядачеві.

Тенденці́йний, а, е. 1. Який характеризується послідовним проведенням певних ідей, тенденцій. 2. Упереджений, необ'єктивний. *Тенденційний підхід до чого-небудь.*

Тенденці́йність, ності, *ж.*

Тенденці́йно. *Підійти до вирішення питання тенденційно.*

ТЕ́НДЕР[1], а, *ч.* 1. Причіпна частина паровоза, де містяться запаси води, палива, мастила. 2. Однощоглове морське спортивне судно з косими вітрилами.

Те́ндерний[1], а, е. *Тендерне гальмо.*

ТЕНДЕР[2], а, *ч.* 1. *фін.* Пропозиція щодо постачання товарів, надання послуг, будівництва об'єктів тощо у формі торгів, конкурсу. 2. Письмова пропозиція за строковим контрактом; бланк з такою пропозицією. 3. Ціна на товар, запропонована його виробником, відповідно до рівня цін, запропонованих конкурентами.

Тендеризува́ти, у́ю, у́єш. Проводити торги через відповідну тендерну процедуру.

Те́ндерний[2], а, е. *Тендерна комісія. Тендерна система. Тендерна документація. Тендерна пропозиція (оферта)* (у 1, 3 знач.).

ТЕНДОБУРСИ́Т, у, *ч.*, *мед.* Поєднання дистрофічних змін сухожилля: запалення його синовіальної сумки.

ТЕНЕРИ́Ф, у, *ч.* Сорт виноградного вина.

ТЕНЗИ́МЕТР, а, *ч.*, *фіз.* Прилад для вимірювання тиску насиченої пари.

Тензиметри́чний, а, е. *Тензиметричні дослідження.*

Тензиме́трія, ї, *ж.*, *фіз.* Сукупність методів вимірювання тиску насиченої пари.

ТЕНЗО́МЕТР, а, *ч.*, *спец.* Прилад для вимірювання деформацій, спричинених механічними напруженнями у деталях конструкцій, у зразках матеріалів тощо.

Тензометри́чний, а, е. *Тензометричні методи. Тензометричні дослідження.*

Тензоме́трія, ї, *ж.*, *техн.* Технічна галузь, пов'язана з вивченням змін і застосуванням деформації твердих тіл і зовнішніх зусиль, які її викликають.

ТЕ́НЗОР, а, *ч.*, *спец.* Величина особливого роду, яка задається певним набором чисел та законами їх перетворення. *Тензор напруг. Тензор деформації.*

Те́нзорний, а, е. *Тензорний зв'язок. Тензорне числення.*

ТЕНЗОРЕЗИ́СТОР, а, *ч.*, *спец.* Резистор, що змінює свій електричний опір внаслідок деформації, викликаної прикладеними до нього механічними напруженнями.

ТЕ́НІС, у, *ч.* Спортивна гра, що полягає в перекиданні ракеткою невеликого м'яча через низьку сітку від одного гравця до іншого. *Настільний теніс.*

Тенісист, а, *ч.*

Тенісистка, и, *ж.*

Те́нісний, а, е. *Тенісний корт.*

ТЕ́ННО, *невідм.*, *ч.* Титул імператора Японії.

ТЕНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Розділ анатомії, який вивчає розвиток, побудову і функції сухожиль.

ТЕ́НОР, а, *ч.* 1. Високий чоловічий голос. *Високий тенор. Низький тенор.* 2. Співак із таким голосом. 3. Духовий музичний інструмент.

Тенори́стий, а, е. *Теностий звук.*

Тенорови́й, а, е. *Тенорові ноти. Теноровий голос. Тенорова партія.*

ТЕНОТО́М, а, *ч.*, *мед.* Скальпель для підшкірного розтину сухожиль.

ТЕНОТОМІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Хірургічна операція з розтином сухожиль.

ТЕНСІО́МЕТР, а, *ч.* Прилад, яким вимірюють поверхневий натяг рідини.

ТЕНТ, у, *ч.* Накриття, звичайно парусинове, для захисту від сонця й дощу.

Те́нтовий, а, е. *Тентове покриття.*

ТЕОГО́НІЯ, ї, *ж.* Сукупність міфів про походження і родовід богів.

ТЕОДИЦЕ́Я, ї, *ж.* Релігійно-філософське вчення, яке має на меті усунути суперечність між вірою у всемогутнього справедливого Бога й наявністю зла на землі, виходячи з того, що саме зло є добром.

ТЕОДОЛІ́Т, а, *ч.*, *спец.* Геодезичний прилад для вимірювання на місцевості вертикальних і горизонтальних кутів; застосовується в геодезії, астрономії, авіації, артилерії.

Теодолі́тний, а, е. *Теодолітне знімання. Теодолітний прилад.*

Теодолі́товий, а, е. *Теодолітова труба.*

ТЕОКРА́ТІЯ, ї, *ж.* Форма державного правління, при якій політична влада належить духівництву; держава з такою формою правління.

Теократи́чний, а, е. *Теократичний лад.*

ТЕОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Богослов'я.

Тео́лог, а, *ч.*

Теологі́чний, а, е. *Теологічний факультет.*

ТЕО́РБА, и, *ж.* Басовий різновид лютні, популярний у Європі у XVII—XVIII ст.

ТЕОРЕ́МА, и, *ж.* 1. *мат.* Твердження, правильність якого встановлюється доведенням. 2. Висновок, який можна зробити з основних положень логіки.

ТЕО́РІЯ, ї, *ж.* 1. Логічне узагальнення досвіду, суспільної практики, яке ґрунтується на глибокому проникненні в суть досліджуваного явища та розкриває його закономірності. 2. Учення про певну сукупність явищ, галузь знань, створене на підставі такого узагальнення. *Еволюційна теорія.* 3. Сукупність узагальнених положень, які становлять певну науку чи розділ науки, а також сукупність наукових положень, необхідних для опанування певного ремесла, мистецтва, розуміння чого-небудь тощо. *Теорія держави і права. Теорія машин і механізмів. Теорія музики. Теорія пілотування.* 4. Загальні засади певної науки, ремесла, а також абстраговане знання цих засад. 5. Сукупність поглядів, суджень кого-небудь, з яких випливають певні правила поведінки; загальні міркування, що не ґрунтуються на реальній дійсності.

Теоретизува́ння, я, *с.*

Теоретизува́ти, у́ю, у́єш. 1. Досліджувати теоретичні питання (у 1—4 знач.). 2. Розмірковувати на теоретичні теми, не підкріплюючи своїх висловлювань конкретними фактами.

Теорети́чний, а, е. 1. *Теоретичне пізнання. Теоретичні проблеми. Теоретична фізика. Теоретичний диспут* (у 5 знач.). 2. Одержаний шляхом абстрактно-логічних операцій або математичних розрахунків. *Теоретичні обчислення. Теоретичні розрахунки. Теоретичні побудови.*

Теорети́чність, ності, *ж.*

Теорети́чно. *Теоретично це можливо.*

ТЕОСО́ФІЯ, ї, *ж.* Релігійно-містичне вчення, що проголошує предметом пізнання божественну мудрість, а джерелом його — містичну інтуїцію.

Теосо́ф, а, *ч.*

Теософі́чний, а, е. *Теософічна література.*

Теосо́фський, а, е. *Теософський журнал.*

ТЕ́РА́, те́ри́, ч. Японський буддійський храм.

ТЕРАЗИ́Т, у, *ч.*, *буд.* Будівельний матеріал з декоративно-захисними властивостями, який використовують для облицювання стін.

ТЕРАКО́ТА, и, *ж.* 1. Випалена кольорова високоякісна гончарна глина. 2. Неглазурований керамічний виріб з такої глини.

Терако́товий, а, е. 1. *Теракотова глина. Теракотове виробництво* (у 1 знач.). 2. *Теракотова статуетка* (у 2 знач.). 3. Який має червонувато-брунатний колір. *Теракотова сукня.*

...ТЕРАПІЯ. Друга частина складних слів, що означають спосіб лікування, вказаний у першій частині.

ТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* 1. Лікування внутрішніх хвороб лікарськими засобами або фізичними методами (без хірургічного втручання); сукупність таких методів лікування. *Медикаментозна терапія. Киснева терапія. Інтенсивна терапія. Променева терапія. Мануальна терапія. Вітамінна терапія.* 2. Галузь медицини, що вивчає методи розпізнавання й лікування внутрішніх хвороб, причини їх виникнення, характер перебігу.

Терапе́вт, а, *ч.*

Терапевти́чний, а, е. *Терапевтичний симпозіум. Терапевтичне товариство. Терапевтичний ефект. Терапевтичне відділення лікарні.*

ТЕРА́РІЙ, я, **ТЕРА́РІУМ**, а, *ч.* Спеціально обладнане приміщення для тримання різних наземних хребетних тварин (переважно земноводних і плазунів), за життям яких ведуть спостереження.

ТЕРА́СА, и, *ж.* 1. Природний або штучно створений горизонтальний чи трохи похилий уступ на схилі, який використовують під сільськогосподарські та лісові культури, для боротьби з ерозією ґрунту тощо. 2. *перев. мн.*, *геол.* Горизонтальні або трохи похилі уступи земної поверхні (на схилах гір, річкових долин і на узбережжях озер та морів), що розташовані один над одним і показують рівень води в минулому. 3. Літня (неопалювана) прибудова до будинку, відкрита або засклена; веранда.

Тера́совий, а, е. *Терасові вікна. Терасова місцевість.*

Терасува́льник, а, *ч.*, *спец.* Знаряддя, за допомогою якого роблять тераси (у 1 знач.).

Терасува́ння, я, *с.*

Терасува́ти, у́ю, у́єш, *спец.* Робити тераси (у 1 знач.).

ТЕРАТОГЕНЕ́З, у, *ч.* Виникнення фізичних вад у людському чи тваринному організмі.

Тератоге́нний, а, е.

ТЕРАТОГЕ́ННІСТЬ, ності, *ж.* Властивість організмів успадковувати ознаки виродження, вади.

ТЕРАТОКАРЦИНО́МА, и, *ж.*, *мед.* Різновид карциноми.

ТЕРАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Наука, що вивчає вроджені відхилення від нормальної будови організму людини, тварин і рослин. 2. Особливий стиль у мистецтві, що бере свій початок із глибокої давнини; був дуже поширений у графічному мистецтві Середньовіччя, зокрема в давньоруській мініатюрі XI—XIV ст. *Тератологія в давньоруських рукописах.*

Терато́лог, а, *ч.*

Тератологі́чний, а, е. *Тератологічні явища. Тератологічна орнаментика. Тератологічний орнамент.*

ТЕРАТО́МА, и, *ж.*, *мед.* Пухлина складної будови, що виникає внаслідок порушення зародкового розвитку організму.

ТЕ́РБІЙ, ю, *ч.*, *хім.* Хімічний елемент; блискучий метал, який використовується для виготовлення скла, лаків, фарб тощо.

Те́рбієвий, а, е.

ТЕР'Є́Р, а, *ч.* Загальна назва породи собак, а також собаки такої породи.

ТЕРИГЕ́ННИЙ, **ТЕРИГЕ́НОВИЙ**, а, е, *геол.* Який утворився в морі чи океані недалеко від берега за рахунок знесених із суходолу уламків гірських порід; принесений із суходолу.

ТЕРИКО́Н, у, *ч.* Конусоподібний насип порожньої породи на поверхні землі біля шахти, копальні.

ТЕРИТО́РІЯ, ї, *ж.* 1. Частина земної кулі (суходіл, води й повітряний простір над ними), що належить певній державі або входить до складу якої-небудь частини світу; частина якої-небудь країни (область, район і т. ін.). *Територія держави. Вільна територія.* 2. Земельний простір, зайнятий населеним пунктом, підприємством, установою тощо. *Територія дитячого садка.*

Територіа́льний, а, е. 1. *Територіальна цілісність. Територіальні діалекти. Територіальні води* (у 1—2 знач.). 2. Який комплектується з мешканців даної території (про збройні сили). *Територіальні формування.*

...ТЕ́РІЙ, я, *ч.* Закінчення в назвах викопних ссавців-звірів.

ТЕРІОДО́НТИ, ів, *мн.* Представники групи тварин пермського і тріасового періодів, які є попередниками ссавців.

ТЕРІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь науки, що займається вивченням ссавців.

Теріо́лог, а, *ч.* *Конгрес теріологів.*

ТЕРМА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Тепловий. *Термальні води. Термальні джерела.*

ТЕРМАНЕСТЕЗÍЯ, ï, *ж.* Втрата відчуття температури.

ТЕРМЕНВÓКС, а, *ч.* Електромузичний інструмент, у якому висота звука змінюється залежно від відстані правої руки виконавця до однієї з антен, гучність — від відстані лівої руки до іншої антени.

ТÉРМИ[1], терм, *мн.* 1. *іст.* Громадські лазні в Стародавньому Римі з приміщеннями для гімнастики, гри в м'яч, бесід і т. ін. 2. *геол.* Теплі та гарячі підземні води й джерела. *Сірчисті терми.*

ТÉРМИ[2], ів, *мн.*, *фіз.* Енергетичні (квантові) рівні, на яких можуть перебувати атоми (молекули); різниця термів визначає частоту коливань випромінюваного атомом світла в процесі енергетичного переходу електрона в атомі з одного рівня на інший.

ТÉРМІКА, и, *ж.* Теплові (температурні) умови земної поверхні, атмосфери або океану.

ТÉРМІН[1], у, *ч.* 1. Відтинок, проміжок часу, визначений, установлений для чого-небудь; строк. *Термін служби. Річний (місячний і т. ін.) термін.* 2. Призначений, установлений момент, час виконання або настання чого-небудь.

Термінóвий, а, е. 1. Який вимагає негайного виконання, вирішення; спішний. *Термінова робота. Термінова справа.* 2. Обмежений певним терміном (*див.* **тéрмін**[1] у 1 знач.), який триває певний строк. *Термінова позика. Термінові вклади.*

Термінóвість, вості, *ж. Терміновість завдання.*

Термінóво. *Терміново з'явитися.*

ТÉРМІН[2], а, *ч.* Слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо.

Термінóваний, а, е.

Термінологізáція, ï, *ж.* Процес перетворення слів або словосполучень у терміни.

Термінологíчний, а, е. *Термінологічна лексика. Термінологічний словник.*

Термінувáння, я, *с.*

Термінувáти, ýю, ýєш, *спец.* Називати що-небудь якимсь терміном; давати певну наукову назву чому-небудь.

ТЕРМІНÁЛ, а, *ч.* 1. Частина порту, призначена для обробки контейнерних і пакетованих вантажів. 2. *інформ.* Пристрій у складі ЕОМ, який служить для обміну інформаційними даними між користувачем і комп'ютером. 3. У міжнародних аеропортах — місце, де здійснюється митний та паспортний контроль.

ТЕРМІНÁЛЬНИЙ, а, е. Кінцевий, конечний. *Термінальна артерія. Термінальний стан. Термінальний символ.*

ТЕРМІНÁТОР[1], а, *ч.*, *астр.* Межа між освітленою Сонцем і темною частинами небесного тіла.

ТЕРМІНÁТОР[2], а, *ч.* У науковій фантастиці — робот-убивця, подібний до людини.

ТЕРМІНÍЗМ, у, *ч.* Філософське вчення, яке твердить, що всі загальні поняття — це слова, найменування, породжені лише людським мисленням і не співвідносні з об'єктами реальної дійсності.

ТЕРМІНОЛÓГІЯ, ï, *ж.* Сукупність термінів якоїсь галузі науки, техніки, мистецтва або всіх термінів певної мови.

ТЕРМІÓННИЙ, а, е. Пов'язаний з випромінюванням іонів розжареними твердими і рідкими тілами. *Терміонна емісія.*

ТЕРМÍСТ, а, *ч.* Фахівець із термічної обробки металу.

ТЕРМÍСТОР, а, *ч.* Напівпровідниковий опір, величина якого значною мірою залежить від температури.

ТЕРМÍТ[1], *див.* **термíти**.

ТЕРМÍТ[2], у, *ч.*, *спец.* Пальна порошкувата суміш алюмінію з оксидами деяких металів, при реакції горіння якої виділяється багато тепла.

Термíтний, а, е. *Термітна суміш. Термітна бомба. Термітне зварювання.*

ТЕРМÍТИ, ів, *мн.* (*одн.* **термíт**, а, *ч.*). Перетинчастокрилі комахи теплих країв, які живуть сім'ями у великих гніздах і є шкідниками деревини; руйнують будівлі, псують сільськогосподарські продукти тощо.

ТЕРМÍЧНИЙ, а, е, *спец.* Пов'язаний з теплотою, з використанням теплової енергії; тепловий. *Термічна обробка. Термічний цех.*

Термíчність, ності, *ж.*

Термíчно. *Термічно обробити сталь.*

ТЕРМО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «термічний».

ТЕРМОАНЕМÓМЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання швидкості потоку рідини або газу, дія якого ґрунтується на залежності тепловіддачі нагрітого тіла, уміщеного в повітряний потік, від швидкості потоку.

ТЕРМОБАРОКÁМЕРА, и, *ж.* Камера, в якій можна змінювати температуру і тиск повітря за заданим режимом.

ТЕРМОБАРÓМЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання атмосферного тиску, який застосовується в експедиційних умовах у горах.

ТЕРМОБАТАРÉЯ, ï, *ж.*, *фіз.* Кілька з'єднаних послідовно або паралельно термоелементів (термопар).

ТЕРМОБАТИГРÁФ, а, *ч.* Судновий прилад для реєстрації розподілу температури води за глибиною.

ТЕРМОГЕНЕРÁТОР, а, *ч.* Машина для безпосереднього перетворення теплової енергії в електричну.

ТЕРМОГРÁМА, и, *ж.* Знімок об'єкта, який одержують за допомогою теплових променів, випромінюваних або відбитих об'єктом.

ТЕРМÓГРАФ, а, *ч.*, *метеор.* Прилад для безперервного автоматичного запису змін температури; самописний термометр.

Термографíчний, а, е. *Термографічний апарат.*

Термогрáфія, ï, *ж.* Реєстрація теплового (інфрачервоного) випромінювання об'єктів. *Діагностична термографія. Контактна термографія.*

ТЕРМОДИНÁМІКА, и, *ж.* Розділ фізики про закони теплового руху та про вплив його на фізичні властивості тіл. *Хімічна термодинаміка.*

Термодинамíчний, а, е. *Термодинамічний процес. Термодинамічна система. Термодинамічна рівновага.*

ТЕРМОДИФÝЗІЯ, ï, *ж.* Дифузія складових частин розчину або газової суміші, зумовлена різницею температур.

ТЕРМОЕЛÉКТРИКА, и, *ж.*, *спец.* Безпосереднє перетворення теплової енергії в електричну в ланцюгу з різнорідних провідників.

Термоелектрúчний, а, е. 1. *Термоелектричний струм. Термоелектричне явище.* 2. Робота якого ґрунтується на дії двох різнорідних провідників, що становлять замкнутий ланцюг. *Термоелектричний термометр.*

ТЕРМОЕЛЕКТРÓНИ, ів, *мн.*, *фіз.* Електрони, що їх випромінюють дуже нагріті тверді або рідкі тіла.

Термоелектрóнний, а, е. *Термоелектронна емісія.*

ТЕРМОЕЛЕМÉНТ, а, *ч.*, *спец.* Пристрій із різноманітних провідників, за допомогою якого можна перетворювати тепло на електричну енергію, або навпаки, за допомогою електричного струму здійснювати охолодження чи підігрівання.

ТЕРМОІЗОЛЯ́ЦІЯ, ï, *ж.*, *техн.* Термічна ізоляція. *Термоізоляція теплових і холодильних установок.*

Термоізоляцíйний, а, е. *Термоізоляційний шар. Термоізоляційний матеріал.*

ТЕРМОКА́РСТ, у, *ч.* Процес нерівномірного просідання ґрунтів унаслідок танення підземного льоду.

Термока́рстовий, а, е. *Термокарстове озеро.*

ТЕРМОКОМПРЕ́СІЯ, ї, *ж.* Зварювання металів, здійснюване тиском в умовах високої температури.

ТЕРМОКОНТЕ́ЙНЕР, а, *ч.* Великий термос із теплоізоляційного матеріалу, який дозволяє тривалий час зберігати температуру вміщених у нього продуктів харчування. *Побутовий термоконтейнер.*

ТЕРМОКОПІ́Р, а, *ч.* Апарат для виготовлення копій на термочутливому папері.

ТЕРМОКОПІЮВА́ННЯ, я, *с.* Спосіб виготовлення копій документів за допомогою спеціального паперу, вкритого шаром речовини, чутливої до теплових (інфрачервоних) променів.

Термокопіюва́льний, а, е. Який стосується копіювання на термочутливому папері, призначений для нього.

ТЕРМОЛАБІ́ЛЬНИЙ, а, е. Нестійкий проти діяння тепла. *Термолабільні білки. Термолабільні рідини.*

ТЕРМОЛЮМІНЕСЦЕ́НЦІЯ, ї, *ж.*, *фіз.* Світіння деяких речовин при слабкому їх нагріванні.

Термолюмінесце́нтний, а, е. *Термолюмінесцентні характеристики. Термолюмінесцентний метод.*

ТЕРМО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання температури в певних одиницях (градусах); градусник.

Термометри́чний, а, е. *Термометрична шкала.*

Термоме́трія, ї, *ж.* 1. Розділ фізики, що вивчає методи вимірювання температури, способи складання й градуювання температурних шкал. 2. *книжн.* Вимірювання температури.

ТЕРМОПА́УЗА, и, *ж.* Шар атмосфери, в якому температура не змінюється з висотою.

ТЕРМО́ПСИС, у, *ч.*, *бот.* Рід багаторічних трав'янистих рослин родини бобових, поширених в Азії та Північній Америці.

ТЕРМОРЕАКТИ́ВНИЙ, а, е. Такий, теплова обробка якого супроводжується хімічною реакцією (про полімери, пластмаси та інші матеріали). *Термореактивна смола. Термореактивні полімери.*

ТЕРМОРЕГУЛЮВА́ННЯ, я, *с.* 1. *фізіол.* Те саме, що **терморегуля́ція**. 2. *техн.* Регулювання температури в певному приміщенні. *Система терморегулювання.*

Терморегулюва́льний, а, е. Який регулює температурний режим. *Терморегулювальний пристрій.*

ТЕРМОРЕГУЛЯ́ТОР, а, *ч.*, *спец.* Пристрій, який автоматично встановлює або підтримує потрібну температуру в різних теплових установках, приладах.

Терморегулято́рний, а, е. *Терморегуляторна реакція. Терморегуляторне споживання їжі.*

ТЕРМОРЕГУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *фізіол.* Сукупність фізіологічних процесів, спрямованих на підтримання відносно постійної температури тіла людини й теплокровних тварин. *Механізм терморегуляції.*

Терморегуляці́йний, а, е. *Терморегуляційний процес.*

ТЕРМОРЕЗИ́СТОР, а, *ч.* Напівпровідниковий прилад, електричний опір якого залежить від температури; застосовується в радіоелектроніці, автоматиці, телемеханіці.

ТЕ́РМОС, а, *ч.* Посудина з подвійними скляними стінками всередині, яка запобігає охолодженню або нагріванню вміщеного в ній продукту.

Те́рмосний, а, е. *Термосний корок. Термосний цех.*

ТЕРМОСИФО́Н, а, *ч.* Система охолодження двигунів, у якій циркуляція води в оболонках циліндрів і в радіаторі зумовлюється різною її густиною в нагрітому та охолодженому станах. *Експлуатація на базі термосифонів.*

ТЕРМОСКО́П, а, *ч.* Прилад, яким визначають різницю температур, не вимірюючи кожну з них.

ТЕРМОСТА́Т, а, *ч.*, *спец.* 1. Прилад, у якому підтримується постійна температура за допомогою автоматичних регуляторів. 2. Прилад для підтримування постійної температури в термічній печі, холодильному апараті тощо. 3. Пристрій для підтримування постійної температури води, що охолоджує двигуни внутрішнього згоряння (автомобільний, тракторний і т. ін.).

Термоста́тний, а, е. *Термостатна камера.*

ТЕРМОСФЕ́РА, и, *ж.* Верхні шари атмосфери, вище 80—90 км, в яких температура зростає з висотою до дуже великих значень (1500 °С на висоті 200—300 км).

ТЕРМОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Лікування теплом.

ТЕРМОФІ́ЗИКА, и, *ж.* Розділ фізики, який вивчає теплові ефекти фізичних процесів.

Термофізи́чний, а, е.

ТЕРМОФІКСА́ЦІЯ, ї, *ж.* Фіксація структури текстильного матеріалу за допомогою гарячої обробки для надання йому сталих розмірів. *Оптимальний режим термофіксації.*

ТЕРМОФІ́Л, а, *ч.*, *біол.* Організм, що нормально розвивається тільки при високій температурі. *Риби-термофіли. Бактерії-термофіли.*

Термофі́льний, а, е. *Термофільні бактерії. Термофільні гриби. Термофільні організми.*

ТЕРМОФО́Б, а, *ч.*, *біол.* Організм, що не витримує високої температури. *Гриби-термофоби.*

Термофо́бний, а, е. *Термофобні організми.*

ТЕРМОФОСФА́Т, у, *ч.*, *хім.* Фосфорне добриво, що його виробляють сплавлянням або спіканням фосфоритів чи апатитів з лужними солями, природними силікатами, шлаками, вапном.

ТЕРМОХІ́МІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Розділ фізичної хімії, що вивчає теплові явища, які виникають унаслідок хімічних реакцій.

Термохімі́чний, а, е. *Термохімічна обробка.*

ТЕРМОЯ́ДЕРНИЙ, а, е. 1. Який ґрунтується на зіткненні ядер атома в їх безладному русі при надвисокій температурі; зумовлений цим зіткненням. *Термоядерний вибух. Термоядерна реакція.* 2. Пов'язаний з використанням термоядерної зброї.

ТЕРОМО́РФИ, ів, *мн.* Численна група наземних хребетних, які існували з кам'яновугільного до юрського періоду і дали початок ссавцям.

ТЕРО́Р, у, *ч.* 1. Насильницькі дії (переслідування, захоплення заручників, убивства і т. ін.) з метою залякування, пригнічення політичних суперників, конкурентів, нав'язування певної лінії поведінки і под. 2. Залякування, загроза насильства.

Терори́ст, а, *ч.*

Терористи́чний, а, е. *Терористичний акт. Терористична група.*

Терори́стка, и, *ж.*

Терори́стський, а, е. *Терористське спорядження.*

ТЕРОРИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Здійснювання, застосовування терору; діяльність і тактика терористів. *Хімічний тероризм. Електронний тероризм.* 2. Повідомлення з метою залякування про можливий терористичний акт. *Телефонний тероризм.*

Терошзо́ваний, а, е.

Тероризува́ння, я, *с.*

Тероризува́ти, у́ю, у́єш. 1. Залякувати терором, насильством; застосовува-

ти терор, насильство. 2. Залякувати чим-небудь, домагаючись потрібних свідчень, дій і т. ін.

ТЕРПЕ́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **терпе́н**, у, *ч.*), *спец.* Ненасичені вуглеводні, які є складовою частиною рослинних ефірних олій.

ТЕРПСИХО́РА, и, *ж.* 1. У давньогрецькій міфології — одна з дев'яти муз, покровителька танців та хорового співу. 2. *перен.* Балерина.

ТЕРЦЕ́Т, у, *ч.* 1. *муз.* Ансамбль із трьох виконавців, переважно вокальний; тріо. 2. Музичний твір або частина такого твору для трьох виконавців. 3. *літ.* Трирядкова строфа в сонеті.

ТЕРЦИ́НА, и, *ж., літ.* Віршова форма з трирядкових строф, у якій римуються між собою перший і третій рядки, а другий рядок римується з першим і останнім рядками наступної строфи; вірш, написаний у такій формі.

ТЕ́РЦІЯ, ї, *ж.* 1. *муз.* Третій ступінь діатонічної гами. 2. *муз.* Інтервал, вимірюваний трьома ступенями діатонічної гами. 3. Третя нота, струна. 4. Друкарський шрифт, розмір (кегль) якого дорівнює 16 пунктам (6 мм). 5. *заст.* У математиці та астрономії — одна шістдесята частина секунди.

Те́рцієвий, а, е. *Терцієві поєднання* (у 1, 2 знач.).

ТЕСЕ́Й, *див.* **Тезе́й**.

ТЕСИТУ́РА, и, *ж., муз.* Висотне положення звуків у музичному творі відносно діапазону голосу або музичного інструмента.

Теситу́рний, а, е.

ТЕ́СЛА, и, *ж.* Одиниця магнітної індукції в Міжнародній системі одиниць.

ТЕСТ, у, *ч., спец.* Коротке стандартне завдання, метод випробування, що застосовується в різних галузях науки для одержання кількісної чи якісної характеристики певних явищ.

Те́стовий, а, е. *Тестові випробування. Тестова програма.*

Тестува́ння, я, *с.* 1. Метод перевірки знань та навичок за допомогою тестів. *Комп'ютерне тестування.* 2. Визначення показників стану організму за допомогою тестів. *Тестування на ВІЛ-інфекцію.* 3. Застосування тестів для перевірки комп'ютера, програмного забезпечення. *Тестування і діагностика обчислювальних процесів.*

Тестува́ти, у́ю, у́єш. Провести (проводити) дослідження за допомогою тестів. *Тестувати школярів.*

ТЕ́СТЕР, а, *ч.* 1. Пристрій, система, за допомогою якої контролюється досліджуваний об'єкт. 2. Прилад для перевірки, випробування чого-небудь, для зміни активного опору, сили електричного струму чи напруги в електричних ланцюгах.

ТЕСТИКУЛЯ́РНИЙ, а, е. Той, що належить до яєчка, сім'яний.

ТЕ́СТИНГ, у, *ч.* Те саме, що **тестува́ння**.

ТЕСТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає методи і прийоми застосування тестів для визначення здібностей та інших сторін особистості людини.

Тесто́лог, а, *ч.*

Тестологі́чний, а, е.

ТЕСТОСТЕРО́Н, у, *ч.* Чоловічий статевий гормон. *Рівень тестостерону в організмі.*

ТЕСТУНІ́ДИ, ів, *мн.* Наземні черепахи, поширені в тропічних, субтропічних і почасти помірних зонах усіх континентів і островів, крім Австралії.

ТЕТА́НІЯ, ї, *ж., мед.* Хвороба, що виникає внаслідок порушення обміну речовин або порушення функції паращитоподібних залоз і виражається в приступах загальних або місцевих корчів.

ТЕТ-А-ТЕ́Т, *присл.* Удвох, віч-на-віч; сам на сам, на самоті.

ТЕ́Т-ДЕ-ПО́Н, а, *ч.* Застаріла назва укріплення перед мостом.

ТЕ́ТРА... Перша частина складних слів, що означає «чотири».

ТЕТРАГО́Н, а, *ч.* Чотирикутник.

Тетрагона́льний, а, е. *Тетрагональна піраміда.*

ТЕТРА́ЕДР, а, *ч., мат.* Правильний чотиригранник, кожна грань якого являє собою трикутник; трикутна піраміда.

Тетраедра́льний, а, е.

ТЕТРАЛО́ГІЯ, ї, *ж., спец.* Чотири літературні або музично-драматичні твори, об'єднані спільною ідеєю та послідовністю сюжету.

Тетралогі́чний, а, е. *Тетралогічна форма твору.*

ТЕТРА́МЕТР, а, *ч., літ.* В античному віршуванні — чотиричастковий вірш.

Тетраметри́чний, а, е. *Тетраметричний вірш.*

ТЕТРИ́Л, у, *ч., хім.* Вибухова речовина у вигляді блідо-жовтих, нерозчинних у воді кристалів, що використовується для виготовлення детонаторів.

Тетрило́вий, а, е. *Тетриловий детонатор.*

ТЕТРО́Д, а, *ч., радіо.* Електронна лампа з чотирма електродами: катодом, анодом та двома сітками.

ТЕУРГІ́Я, ї, *ж.* Вид магії, що виникла в сиву давнину в країнах Сходу й за допомогою якої вважалося можливим підкоряти своїй волі дії богів і духів.

Теу́рг, а, *ч.*

Теургі́чний, а, е. *Теургічне вчення.*

ТЕФ, у, *ч.* Однорічна трав'яниста теплолюбна рослина родини злакових; абіссінська трава.

ТЕФЛО́Н, у, *ч., хім.* Високомолекулярна пластична речовина (штучна смола), що відзначається найбільшою стійкістю щодо дії концентрованих кислот, лугів і розчинників.

Тефло́новий, а, е. *Тефлонове покриття. Тефлоновий посуд.*

ТЕХ... Перша частина складних слів, що відповідає слову «технічний» (у 1, 2 знач.).

ТЕХНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Оснащення технічними засобами, впровадження технічних засобів. *Технізація наук.*

ТЕ́ХНІКА, и, *ж.* 1. Галузь людської діяльності, пов'язана з вивченням, застосуванням і вдосконаленням засобів і знарядь праці. *Електронно-обчислювальна техніка. Зварювальна техніка.* 2. Сукупність машин, механізмів, механічних пристроїв, апаратів тощо певної галузі виробництва. *Сільськогосподарська техніка. Воєнна техніка.* 3. Сукупність прийомів, навиків, що застосовуються в певній діяльності, певному ремеслі, мистецтві. *Техніка вишивання. Техніка вокалу. Техніка безпеки.*

Те́хнік, а, *ч.* 1. Фахівець із певної галузі техніки, що має середню технічну освіту. 2. Той, хто працює в галузі техніки, технічних наук.

Техні́чний, а, е. 1. *Технічні питання. Технічний прогрес. Технічна революція. Технічна інтелігенція. Технічна рада. Технічний догляд. Технічні засоби. Технічний контроль* (у 1, 2 знач.). 2. *Технічний боксер* (у 3 знач.). 3. Який виконує допоміжні роботи, що стосуються переважно зовнішнього боку справи. *Технічний секретар. Технічний редактор. Технічний термін.*

Техні́чність, ності, *ж.*

Техні́чно.

ТЕХНО... Перша частина складних слів, що відповідає поняттю «технологічний».

ТЕ́ХНО, *невідм., с., муз.* Стиль сучасної молодіжної музики, якому властиве розмірене, дещо одноманітне звучання мелодії і голосу із збереженням чіткого ритму. *У стилі техно.*

ТЕХНОГЕ́ННИЙ, а, е. Який є наслідком розвитку техніки, результатом застосування різноманітних технологій виробництва. *Техногенні чинники. Техногенна катастрофа.*

Техноге́нність, ності, *ж.*

ТЕ́ХНО-ГРУ́ПА, и, *ж.* Група, яка використовує музику в стилі техно. *Виступ відомої техно-групи.*

ТЕХНОКРАТИ́ЗМ, у, *ч.* Надмірне захоплення ідеями технократії.

ТЕХНОКРА́ТІЯ, ї, *ж.* 1. Прошарок висококваліфікованих спеціалістів (учених, інженерно-технічної інтелігенції, менеджерів і т. ін.), вищих функціонерів державного та виробничого апарату, що беруть участь в управлінні виробництвом та розробляють і здійснюють економічну політику держави. 2. Напрям сучасної суспільної думки, який твердить, що основна роль у суспільстві має належати науково-технічній інтелігенції, спеціалістам, технократам.

Технокра́т, а, *ч.* Завзятий прихильник техніки й технічних наук, що намагається протиставити їх наукам гуманітарним.

Технократи́чний, а, е. *Технократичні погляди.*

ТЕХНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Сукупність знань, відомостей про послідовність способів перетворення речовин, енергії, інформації у процесі виробництва чого-небудь. *Політичні технології. Інформаційна технологія.* 2. Науково-технічна дисципліна, що описує ці знання, відомості. *Лекція з технології сталі. Викладач технології металів.* 3. Сукупність способів обробки або переробки матеріалів, виготовлення виробів, проведення різних виробничих операцій тощо.

Техно́лог, а, *ч.*

Технологі́чний, а, е. *Технологічна дисципліна. Технологічний процес. Технологічні конструкції. Технологічний режим. Технологічна лінія.*

Технологі́чність, ності, *ж. Технологічність виробництва.*

ТЕХНОПО́ЛІС, у, *ч.* Спеціальна зона, в якій зосереджено велику кількість дослідницьких лабораторій і наукоємних фірм, які часто групуються навколо університетів.

ТЕХНОСФЕ́РА, и, *ж.* Сучасний неприродний стан біосфери, зміненої технічною й технологічною діяльністю людини.

ТЕХНОФО́БІЯ, ї, *ж.* Боязнь, несприйняття технічних пристроїв, електронного обладнання тощо у зв'язку з тим, що останні начебто мають шкідливий вплив на здоров'я людини.

ТИБА́Р, у, *ч.* Фінікова наливка.

ТИ́ГЕЛЬ, гля, *ч.*, *спец.* 1. Посудина з вогнетривких матеріалів для плавлення, нагрівання або сплавляння різних речовин (переважно металів). 2. Масивна металева плита друкарської машини для притискування паперу до вкритої фарбою друкарської форми.

Ти́гельний, а, е. *Тигельне плавлення металів. Тигельна піч. Тигельний автомат.*

ТИК[1], у, *ч.* Нервове захворювання, що проявляється в мимовільних смиканнях м'язів обличчя, шиї, рук і т. ін.

ТИК[2], у, *ч.* Цупка бавовняна або льняна тканина (звичайно смугаста), що вживається для оббивання матраців, виготовлення чохлів і т. ін.

ТИК[3], а, *ч.* Велике дерево родини вербенових з міцною деревиною, що росте в лісовій смузі Індії й на острові Яві.

ТИЛЬБЮРІ́, *невідм.*, *с.* Старовинний легкий відкритий двоколісний екіпаж.

ТИ́ЛЬДА, и, *ж.* Друкарський знак, що має форму вигнутої риски (~).

ТИМОКРА́ТІЯ, ї, *ж.* Форма олігархії у Стародавній Греції, при котрій влада належить привілейованій меншості з високим майновим цензом.

ТИМПА́Н[1], а, *ч.* Стародавній ударний музичний інструмент; вид литавр.

ТИМПА́Н[2], а, *ч.*, *архіт.* Трикутне поле фронтону з живописними або скульптурними оздобами.

ТИМПАНІ́Я, ї, *ж.*, *вет.* Хвороба жуйних тварин, що виражається у великому здутті газами рубця та сітки шлунка.

Тимпані́чний, а, е.

ТИМПЛІПІ́ТО, *невідм.*, *ч.*, *муз.* Музичний інструмент — кавказькі литаври, півкулі яких зроблені з глини, обтягнутої тонкою козлячою шкірою або міхуром бика.

ТИНЕ́ЙДЖЕР, а, *ч.* Юнак або дівчина віком від 13 до 19 років. *Одяг для тинейджерів.*

Тине́йджерський, а, е.

ТИНКТУ́РА, и, *ж.* Настоянка лікувальної речовини на спирті або ефірі.

Тинкту́рний, а, е.

ТИП, у, *ч.* 1. Зразок, модель, форма, яким відповідає певна група предметів, понять, явищ. *Тип автомобіля. Тип суспільних відносин* 2. *спец.* Найвища категорія в систематиці тварин і рослин, що об'єднує споріднені класи. 3. Характерна будова тіла, зовнішність людини, пов'язані з її належністю до певної етнічної категорії. *Людина східного типу.* 4. Художній образ у літературі та мистецтві, у якому узагальнено найхарактерніші риси певної групи людей. 5. Категорія людей, об'єднаних якимись характерними рисами (соціальними, національними, професійними тощо), а також яскравий її представник.

Типо́вий, а, е. 1. Який відзначається ознаками, властивими якій-небудь сукупності осіб, явищ, предметів і т. ін; яскраво виражений, справжній. 2. Який часто зустрічається; характерний, звичайний, природний для кого-, чого-небудь. *Типова помилка.* 3. Який виявляє загальне в частковому, індивідуальному.

Типови́й, а́, е́. Який є зразком, стандартом для ряду однорідних явищ, фактів і т. ін.; зразковий. *Типова модель. Типовий трудовий договір. Типові меблі*; установлений, прийнятий для всіх установ, підприємств і т. ін. певного роду. *Типові норми.*

Типо́вість, вості, *ж.*

..ТИП, ...ТИПІЯ. Друга частина складних слів, яка вказує на зв'язок з поняттям «відбиток», «друк».

ТИПА́Ж, у́, *ч.* 1. Людина з характерною зовнішністю, що служить моделлю для художника, скульптора, фотографа. 2. *кін.* Актор, що за своїми зовнішніми даними підходить для виконання певної ролі. 3. Художній образ, тип в образотворчому та сценічному мистецтві. 4. *збірн.*, *техн.* Сукупність типів, зразків, моделей яких-небудь виробів. *Типаж тракторів. Розширення типажу металообробних верстатів.*

Типа́жний, а, е. *Типажні дані. Людина типажна.*

Типа́жність, ності, *ж.*

ТИПІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Втілення засобами мистецтва, літератури загального, типового в частковому, індивідуальному, у конкретних художніх образах, формах. 2. *спец.* Зведення великої кількості зразків машин, деталей, будівель, технологічних процесів і т. ін. до обмеженої кількості вибраних типів; уніфікація. 3. Віднесення до певного класифікаційного типу. *Типізація ґрунтів. Типізація озер.*

Типізо́ваний, а, е.

Типізува́ння, я, *с.* *Типізування явищ дійсності.*

Типізува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати типізацію. *Типізувати машини. Типізувати рослинність.*

ТИПОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Вид наукової систематизації, класифікації чогось за спільними ознаками. *Лінгвістична типологія.*

Типологі́чний, а, е. 1. *Типологічна класифікація мов. Типологічний метод дослідження.* 2. Пов'язаний з певним типом організму; властивий певному типу. *Типологічні особливості.*

ТИПО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для визначення розміру друкарських літер.

Типометри́чний, а, е. Призначений для лінійного вимірювання елементів набору (у друкарні). *Типометрична лінійка.*

Типоме́трія, ї, *ж.* Друкарська система мір для лінійного вимірювання елементів набору (літер, рядків, шпальт і т. ін.).

ТИПОМОРФІ́ЗМ, у, *ч.* Генетична обумовленість характерних властивостей та ознак мінералів (напр., зовнішнього вигляду, особливостей хімічного складу, деяких фізичних особливостей і т. ін.).

ТИР, у, *ч.* Закрите або напівзакрите приміщення, спеціально пристосоване для навчальної й тренувальної стрільби з ручної вогнепальної та пневматичної зброї.

ТИ́РА́ДА, и, *ж.* Довга фраза, багатослівна репліка в діалозі, виголошені в піднесеному тоні. Монолог такого характеру в романі, п'єсі.

ТИРА́Ж[1], у́, *ч.* 1. Розіграш державної позики або лотереї. *Провести тираж.* 2. Погашення облігацій позик або інших паперів установою, що їх випустила.

ТИРА́Ж[2], у́, *ч.* Кількість примірників друкованого видання одного випуску. *Тираж словника.*

Тиражува́ння, я, *с. Тиражування кінофільмів на кінокопіювальній фабриці. Тиражування книжок.*

Тиражува́ти, у́ю, у́єш, *спец.* 1. Встановлювати тираж друкованого видання. 2. Робити потрібну кількість копій чого-небудь.

ТИРА́Н, а, *ч.* 1. У Стародавній Греції та в Римі, а також у містах-республіках Італії XIII—XVI ст. — правитель, що прийшов до влади насильницьким шляхом і керує одноособово. 2. Жорстокий правитель, дії якого ґрунтуються на сваволі та насильстві; деспот. 3. *перен.* Жорстока, деспотична людина, що зловживає своїм впливом, становищем, своєю владою над ким-небудь; мучитель.

Тира́нити, ню, ниш. 1. Виявляти деспотизм, жорстокість стосовно когось. 2. Завдавати страждань, мук кому-небудь; зумисно мучити когось.

Тиранія́, ї, *ж.* 1. У Стародавній Греції та в Римі, а також у містах-республіках Італії XIII—XVI ст. — одноособове правління тирана. 2. Правління, влада, що ґрунтується на сваволі та насильстві. 3. *перен.* Деспотизм, жорстокість стосовно кого-небудь.

Тирані́чний, а, е. *Тиранічна влада. Тиранічні закони.*

Тира́нський, а, е.

ТИРА́НА, и, *ж.* Андалузький танець.

ТИРАНОЗА́ВР, а, *ч.* Останній і найбільший хижий динозавр з групи карнозаврів, що жив у Північній Америці наприкінці крейдяного періоду.

ТИРА́ТА, и, *ж.* Гамоподібний пасаж.

ТИРАТРО́Н, а, *ч.* Газорозрядний пристрій з катодом, анодом і сіткою, розміщеними в спеціальному балоні з розрідженим газом. *Імпульсні водневі тиратрони.*

Тиратро́нний, а, е. *Тиратронний індикатор.*

ТИРЕ́, *невідм., с.* 1. Розділовий знак, що має форму прямої горизонтальної риски (—). 2. Знак такої форми в азбуці Морзе, а також звуковий сигнал, що відповідає цьому знакові.

ТИРЕО́З, у, *ч.* Розлад секреції щитоподібної залози.

ТИРЕОТОКСИКО́З, у, *ч.* Захворювання людини, що виникає при підвищеній секреторній функції щитоподібної залози.

ТИРИ́СТОР, а, *ч.* Керований напівпровідниковий вентиль, який застосовується в силових пристроях перетворювальної техніки та в автоматиці.

Тири́сторний, а, е. *Тиристорний вентиль.*

ТИРОЗИ́Н, у, *ч.* Амінокислота, що входить до складу майже всіх білків; в організмі людини й тварин є вихідною речовиною для синтезу гормонів тироксину та адреналіну.

ТИРОКСИ́Н, у, *ч.* Гормон щитоподібної залози — амінокислота, що містить великий відсоток йоду (стимулює обмін речовин, ріст і диференціацію тканин в організмі людини й тварин).

ТИРС, а, *ч.* У грецькій міфології — жезл бога виноградарства й виноробства Діоніса (у римській — Вакха) та його супутників, увитий плющем і виноградним листям, із шишкою пінії на верхньому кінці.

ТИТА́Н[1], а, *ч.* 1. У старогрецькій міфології — божество з числа велетнів, які повстали проти богів Олімпу. 2. *перен.* Людина, що відзначається надзвичайною, величезною силою розуму, таланту; винятково видатна, героїчна особа. *Титан науки.*

Титані́чний, а, е. 1. *Титанічна сміливість.* 2. Величезний, надзвичайний своєю силою, розмахом, напруженістю. *Титанічна натура. Титанічна праця.*

Титані́чність, ності, *ж.*

ТИТА́Н[2], у, *ч.* Хімічний елемент, твердий метал сіро-сталевого кольору, який завдяки своїм високим механічним та антикорозійним властивостям і легкості використовується в авіа- та ракетобудуванні, суднобудуванні тощо.

Тита́нистий, а, е. *Титанисте залізо.*

Тита́новий, а, е. *Титанове білило.*

ТИТА́Н[3], а, *ч.* Великий кип'ятильник особливої конструкції.

ТИТАНІ́ДИ, нід, *мн.* У давньогрецькій міфології — сестри титанів.

ТИТАНІ́Т, у, *ч.* Мінерал бурого або жовтого, рідше зеленого кольору, що зустрічається у вигляді дрібних зерен або складних кристалів і з якого одержують хімічний елемент титан (*див.* **тита́н**[2]).

ТИТАНОМАГНЕТИ́Т, у, *ч.* 1. Мінерал підкласу складних оксидів. 2. Комплексна руда заліза титану і ванадію.

Титаномагнети́товий, а, е. *Титаномагнетитова руда.*

ТИТАНОТЕ́РІЄВІ, их, *мн.* Родина викопних ссавців ряду непарнокопитих.

ТИТЕ́СТЕР, а, *ч.* Спеціаліст з дегустації чаю.

ТИТР, у, *ч., спец.* 1. У кінофільмі — напис на кадрі, що повідомляє назву фільму, дає перелік дійових осіб, містить пояснювальний текст і т. ін. 2. В аналітичній хімії — концентрація розчину, який застосовують для титрування. 3. У текстильній промисловості — товщина шовкової нитки, що визначається вагою мотка; ваговий номер. *Титр шовку.*

Титро́ваний, а, е, *хім. Титрований розчин.*

Титрува́ння, я, *с., спец.* 1. В аналітичній хімії — визначення кількості речовини, що є в якомусь розчині, шляхом порівняння його реакцій з реакціями розчину, концентрація якого відома. 2. У текстильній промисловості — визначення титру волокон і ниток.

Титрува́льник, а, *ч.* Той, хто займається титруванням.

Титрува́льниця, і, *ж.*

Титрува́ти, у́ю, у́єш. 1. *хім.* Робити титрування (у 1 знач.). *Титрувати розчин.* 2. *текст.* Визначати титр волокон і ниток. *Титрувати шовк.*

ТИ́ТУЛ, у, *ч.* 1. Спадкове чи надане монархом почесне дворянське звання (князь, граф, барон, віконт і т. ін.) або звання володаря держави (король, цар). 2. Найменування, звання, що дається комусь на знак визнання його заслуг, високого громадського становища тощо. *Чемпіонський титул. Титул королеви краси.* 3. Назва, заголовок книжки. 4. У буржуазній юриспруденції XIV—XX ст. — підстава якого-небудь права. *Титул власності. Титул купівлі-продажу.*

Титулува́ння, я, *с.* Називання когонебудь відповідно до титулу (у 1, 2 знач.). *Офіційне титулування.*

Ти́тульний, а, е. *Титульні шрифти. Титульна сторінка. Титульний аркуш* (у 3 знач.).

ТИФ, у, *ч.* Загальна назва гострих інфекційних захворювань: висипного, поворотного й черевного тифу та паратифу.

Тифо́зний, а, е. *Тифозна паличка.*

ТИФЛОПЕДАГО́ГІКА, и, *ж.* Наука про виховання та навчання сліпих і слабозрячих.

Тифлопедаго́г, а, *ч.*

Тифлопедагогі́чний, а, е.

ТИФО́ЗІ, *невідм.* Італійські футбольні болільники-фанатики.

ТИФО́ЇД, у, *ч.*, *спец.* Легка форма черевного тифу.

Тифо́їдний, а, е. *Тифоїдна гарячка.*

ТІАМІ́Н, у, *ч.* Вітамін, який в організмі людини й тварин бере участь у вуглеводному обміні (відомий під назвою B_1).

ТІА́РА, и, *ж.* 1. Головний убір стародавніх східних царів, жерців, який був символом вищої влади, високого становища. 2. Трьох'ярусний головний убір Папи Римського.

ТІОКО́Л, у, *ч.* 1. Синтетичний матеріал, подібний до каучуку; застосовується для виготовлення шлангів, труб, ізоляції проводів і т. ін. 2. Лікарський препарат для дезінфекції й очищення дихальних шляхів.

ТІОСУЛЬФА́ТИ, ів, *ч.*, *мн.* Солі тіосірчаної кислоти. *Тіосульфат натрію. Тіосульфат магнію.*

ТІОЦІАНА́ТИ, ів, *мн.* Солі та ефіри тіоціанової кислоти.

ТІУРА́М, у, *ч.* Хімічний препарат для захисту рослин від хвороб, які спричинені фітопатогенними грибами. *Парафіновий тіурам.*

ТОБОГА́Н, у, *ч.* 1. Сани без полозів для перевезення вантажів вручну або за допомогою собак, поширені в індіанців Канади. 2. Дерев'яні сани для катання й змагань на швидкість спускання з гір; змагання на цих санях.

ТО́ГА, и, *ж.* Чоловічий верхній одяг громадян у Стародавньому Римі.

ТОГА́ТА, и, *ж.* Різновид давньоримської комедії, назва якої походить від римської тоги.

ТО́ДЕС, а, *ч.* Елемент у парному фігурному катанні на ковзанах, коли партнер знаходиться у позі «циркуль»; упираючись носком у лід та тримаючи партнерку за руку, а партнерка описує навколо партнера спіраль на одному ковзані в положенні тіла майже паралельно до льоду.

ТОЙТЕР'Є́Р, а, *ч.* Порода маленьких короткошерстих собак різної масті з групи тер'єрів.

ТОКА́ТА, и, *ж.* Віртуозна музична п'єса для фортепіано або органа, витримувана у швидкому, розміреному русі при чіткому ритмові, найчастіше з додаванням ударної акордової техніки.

ТОКОЛО́ГІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Наука про акушерство.

Токо́лог, а, *ч.*

Токологі́чний, а, е.

ТОКОФЕРО́Л, у, *ч.*, *мед.* Вітамін групи Е.

ТОКСЕМІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Циркуляція в крові токсичних речовин різноманітного походження.

ТОКСИКА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Отруєння організму, спричинене дією на нього токсинів і отрут.

ТОКСИКОГЕ́ННІСТЬ, ності, *ж.* Здатність паразита виробляти ті чи інші отруйні для рослини речовини.

ТОКСИКО́З, у, *ч.*, *спец.* Хворобливий стан, що виникає внаслідок дії на організм людини або тварини токсинів і отрут.

ТОКСИКОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, яка вивчає фізичні і хімічні властивості токсинів і отрут, їх дію на організми людини або тварини та досліджує засоби запобігання й лікування отруєнь.

Токсико́лог, а, *ч.*

Токсикологі́чний, а, е. *Токсикологічна бригада швидкої допомоги. Токсикологічна лабораторія.*

ТОКСИКОМА́НІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Згубна пристрасть до токсичних речовин. *Профілактика наркоманії та токсикоманії.*

Токсикома́н, а, *ч.*

ТОКСИ́Н, у, *ч.*, *спец.* Отруйна речовина, яку утворюють хвороботворні мікроорганізми, а також деякі види тварин і рослин.

Токси́чний, а, е. *Токсичні речовини.*

Токси́чність, ності, *ж.*

ТОКСОПЛА́ЗМА, и, *ж.*, *мед.* Рід паразитичних найпростіших, які паразитують у тілі ссавців, у т. ч. й людини.

ТОКСОПЛАЗМО́З, у, *ч.*, *мед.* Паразитарне захворювання людини та ряду тварин, що спричинюється токсоплазмами.

ТОК-ШО́У, *невідм*, *с.* Телевізійне інтерв'ю з якою-небудь відомою особою (політиком, суспільним діячем, актором і т. ін.).

ТОЛ, у, *ч.* Вибухова речовина; скорочена назва тринітротолуолу.

ТОЛЕЇ́Т, у, *ч.* Вулканічна гірська порода.

ТОЛЕРА́НТНИЙ, а, е. 1. *мед.* Здатний витримувати несприятливий вплив яких-небудь чинників. 2. Поблажливий, терпимий до чиїхсь думок, поглядів, вірувань тощо.

Толера́нтність, ності, *ж.*

Толера́нтно. *Поводитися толерантно.*

ТО́ЛИНГ, а, *ч.* Форма співпраці компаній різних країн, за якої компанія однієї країни передає компанії в іншій країні сировину, комплектувальні вироби на подальше перероблення, а потім одержує назад продукт, виготовлений з переданої сировини.

ТО́ЛОС, а, *ч.* Кругла в плані, переважно монументальна, культова споруда — гробниця чи храм.

ТОЛУЇ́ДИН, у, *ч.*, *хім.* Речовина, що є амінопохідною толуолу.

Толуїди́новий, а, е. *Толуїдиновий синій (барвник).*

ТОЛУО́Л, у, *ч.* Рідкий вуглеводень, безбарвна органічна сполука із своєрідним запахом, яку добувають із кам'яновугільної смоли та нафти і використовують для виготовлення вибухових речовин, лікарських препаратів, барвників і т. ін.

Толуо́ловий, а, е.

ТОЛЬ, ю, *ч.* Покрівельний матеріал, виготовлений з товстого картону, просоченого кам'яновугільним дьогтем.

ТОМАГА́ВК, а, *ч.* Ударна кидальна зброя північноамериканських індіанців, що має форму топірця з довгим держаком.

ТОМАСШЛА́К, у, *ч.*, *мет.* Багаті на фосфор відходи, які утворюються під час перероблення чавуну в сталь томасівським способом; після розмелювання — важкий темно-сірий

порошок, що застосовується в сільському господарстві як фосфорне добриво.

ТОМÁТ, *ч.* 1. *род.* а. Помідор. 2. *род.* у. Соус, паста з помідорів.

Томáтний, а, е. *Томатний соус.*

ТОМÍЗМ, у, *ч.* Напрям католицької філософії і теології, який поєднав християнські догмати з методом Арістотеля.

...**ТОМІЯ**. Друга частина складних слів, яка позначає відношення цих слів до розсічення, розрізання.

ТОМÓГРАФ, а, *ч.* Спеціальний апарат для пошарового рентгенологічного дослідження організму.

Томогрáфія, ї, *ж.* Пошарове рентгенографічне дослідження організму людини, зокрема легень, мозку, кісток, суглобів і т. ін.

ТОМПÁК, ý, *ч.* Золотистого кольору сплав міді з цинком, різновид латуні; використовується для виготовлення дешевих прикрас, господарчо-побутових предметів і т. ін.

Томпáковий, а, е. *Томпаковий ланцюжок.*

ТОН, у, *ч.* 1. *фіз.* Звук, що утворюється періодичним коливанням повітря і відзначається певною висотою; музичний звук; взагалі звук, певне звучання, викликане періодичним коливанням повітря. 2. *муз.* Співвідношення двох звуків, що охоплюють 1/6 октави і є мірою для визначення розміру якісної величини інтервалу; складається з двох півтонів. *Почати пісню на тон вище.* 3. *мед.* Звук працюючого серця, його клапанів; звук, що утворюється при простукуванні порожнинних органів людського тіла. 4. Характер звучання голосу людини за висотою та силою під час мовлення. 5. Характер звучання мови людини, манера висловлювання, що виражають різні емоційні відтінки, ставлення до об'єкта мовлення, настрій того, хто говорить, риси його вдачі і т. ін. *Ласкавий тон.* 6. Манера поводитися, стиль і характер поведінки людини. 7. Колір, забарвлення або відтінок якогось кольору; загальний кольоровий лад художнього витвору; ступінь яскравості, насиченості кольору або сукупності відтінків на певній ділянці малюнка, фотографії, картини. *Холодний тон. Теплий тон. Пастельні тони.* 8. *перен.* Загальна спрямованість, характерна особливість чого-небудь. 9. *лінгв.* Висотно-мелодійна характеристика, що дозволяє відрізнити один від одного склади або слова у мовах, де тон виконує смислорозрізнювальну функцію.

Тонáльний, а, е. *Тональний варіант* (у 1 знач.). *Тональна інтерпретація* (у 7 знач.).

Тонáльність, ності, *ж.* 1. *муз.* Характерне звукове забарвлення, конкретна висота звуків гами, що визначається положенням головного тону. *Мажорна тональність. Мінорна тональність.* 2. Характер, сила звучання тону, голосу. 3. *літ.* Основна емоційна настроєність твору. 4. *мист.* Переважний колір, поєднання основних тонів на картині, що створює відповідну емоційну настроєність.

ТОНÁДА, и, *ж.* Загальна назва народних пісень в Іспанії та країнах Латинської Америки.

ТОНАДИ́ЛЬЯ, ї, *ж.* Іспанська музична комедія XVIII — початку XIX ст.

ТОНÁРМ, у, *ч.* Механізм програвача, який тримає його головку та забезпечує можливість переміщення головки від краю грамплатівки до її центру.

ТÓНДО, *невідм., ж.* Картина, кругла за формою.

ТОНЗИЛÍТ, у, *ч., мед.* Запалення глоткових мигдаликів.

ТОНЗÝРА, и, *ж.* Виголене місце на маківці голови у католицьких духовних осіб.

ТОНІЗУВÁТИ, ýю, ýєш, *спец.* 1. Поліпшувати функціональний стан органів, тканин і т. ін. живого організму. 2. *перен.* Підвищувати життєвий тонус, підбадьорювати. 3. Робити тонічним, наближати до тонічного (вірш).

Тонізáція, ї, *ж.*

Тонізóваний, а, е.

ТÓНІК, а, *ч.* Тонізувальний прохолоджувальний напій.

ТÓНІКА, и, *ж., муз.* Головний, основний тон, звук ладу, до якого тяжіє решта звуків ладу.

Тонíчний, а, е. *Тонічний вірш. Тонічне віршування. Тонічний наголос.*

Тонíчність, ності, *ж.*

...**ТАНІЯ**. Друга частина складних слів, що означає напругу, тиск.

ТОНМÉЙСТЕР, а, *ч.* Спеціаліст з акустики, що відповідає за звукову частину радіопередачі; звукооператор.

ТÓННА, и, *ж.* Міра ваги, яка дорівнює тисячі кілограмів; що-небудь, що має таку вагу.

ТОННÁЖ, у, *ч.* 1. Реєстрова місткість судна. 2. Вага якоїсь продукції, виражена в тоннах. *Загальний тоннаж.*

Тоннáжність, ності, *ж.* *Тоннажність судна.*

ТОНÓМЕТР, а, *ч., спец.* Апарат для вимірювання артеріального тиску.

Тонометрíя, ї, *ж.* Вимірювання тиску.

ТОНОФІБРИ́ЛИ, ів, *мн.* Нитчасті утворення в епітеліальних тканинах тварин.

ТÓНУС, у, *ч.* 1. *фізіол.* Стан, коли тривале збудження нервової або м'язової тканини не супроводиться стомленням і зумовлює добре функціонування організму. 2. Життєва активність, рівень життєдіяльності. 3. *перен.* Загальний рівень настроєності, характер настрою чого-небудь.

ТОП[1], а, *ч., мор.* Верхній кінець щогли або стеньги (на судні).

ТОП[2], а, *ч.* Легка жіноча блузка на бретельках.

ТОП[3], а, *ч.* Список призерів, учасників конкурсу, хіт-параду і под. у межах 10—20 місць.

ТОПÁЗ, *ч.* 1. *род.* у. Мінерал із класу силікатів, звичайно прозорий, безколірний або блакитний, солом'яно-жовтий, червонуватий, окремі камені якого завдяки своїй красі використовуються як коштовні. 2. *род.* а. Один камінь, кристал цього мінералу.

Топáзовий, а, е. *Топазова діадема.*

ТОПЕНÁНТ, а, *ч.* Снасть, призначена для підтримування і підіймання горизонтальних і похилих рангоутних дерев.

...**ТОПИ**. Друга частина складних слів, яка вказує на зв'язок з поняттям «місце».

ТÓПІКА, и, *ж.* 1. У риториці — мистецтво користуватися загальними місцями, загальними судженнями при викладенні якоїсь теми. 2. Загальний доказ, загальне судження, застосовані до всіх однакових випадків.

ТОПІНÁМБУР, а, *ч.* Багаторічна трав'яниста рослина родини складноцвітих із бульбами, які використовуються на корм худобі, у харчуванні людей, а також для добування цукру й спирту; земляна груша.

ТОПÍЧНИЙ, а, е, *спец.* Пов'язаний з певним місцем, локальний.

ТОПКРÓС, у, *ч.* Метод схрещування, який застосовується у селекції рослин.

ТÓПЛЕС, *невідм.* Без верхньої частини одягу, з оголеними грудьми. *Танцювати топлес.*

ТОП-МОДÉЛЬ, і, *ж.* Супермодель.

ТОПОГРÁФІЯ, ї, *ж.* 1. Розділ геодезії, що вивчає земну поверхню, способи її вимірювання та зображення на плані або карті. 2. Сукупність географічних ознак певного населеного пункту, адміністративно-терито-

ріальної одиниці тощо. *Топографія рівнини.*
Топо́граф, а, *ч.*
Топографі́чний, а, е. 1. *Топографічне знімання. Топографічна карта. Топографічна номенклатура* (у 1 знач.). 2. Який складається з топографів.
ТОПОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ геометрії, що вивчає якісні властивості геометричних фігур, незалежні від їх розмірів.
Топо́лог, а, *ч.*
Топологі́чний, а, е.
ТОПО́НІМ, а, *ч.*, *спец.* Власна географічна назва. *Словник топонімів України.*
Топонімі́ко́н, у, *ч.* Сукупність назв місцевостей.
ТОПОНІ́МІЯ, ї, *ж.* 1. Сукупність географічних назв населених пунктів, гір, рівнин, озер, річок, лісів і т. ін. певної території. 2. Розділ ономастики, який вивчає власні імена — назви географічних об'єктів.
Топоніміи́ний, а, е. *Топонімійний матеріал. Топонімійні назви.*
Топоні́міка, и, *ж.* Розділ мовознавства, що вивчає топонімію.
Топоні́міст, а, *ч.*
Топоні́мічний, а, е. *Топонімічні дослідження.*
ТОПОНОМА́СТИКА, и, *ж.* Мовознавча наука про назви місцевостей.
Топономасти́чний, а, е.
ТО́ПСЕЛЬ, я, *ч.*, *мор.* Косе, трикутної форми вітрило, яке підіймають над іншим вітрилом.
ТО́П-ТИ́МБЕРС, а, *ч.* Верхня частина шпангоута на дерев'яному судні.
ТО́П-ХІТ, у, *ч.* Найпопулярніший шлягер у хіт-параді.
ТОР[1], а, *ч.* Геометричне тіло, утворене обертанням круга навколо осі, що лежить у площині цього круга й не перетинає його.
ТОР[2], у, *ч.* У давньоскандинавській міфології — бог грому й блискавки.
ТО́РА, и, *ж.* 1. В іудаїзмі — назва першої частини Біблії — П'ятикнижжя Мойсея. 2. Пергаментний сувій з цим текстом, що зберігається в синагозі.
ТОРАКА́ЛЬНИЙ, а, е, *анат.* Грудний, той, що стосується грудної порожнини. *Торакальна хірургія.*
ТОРАКОАКУ́СТИКА, и, *ж.* Операція перепалювання зрощень між легенями і грудною стінкою під час штучного пневмотораксу.
ТОРАКОПЛА́СТИКА, и, *ж.* Хірургічне видалення певних ділянок ребер.
ТОРАКОСКО́П, а, *ч.* Інструмент з оптичною та освітлювальною системами для дослідження плевральної порожнини людини.
Торакоскопі́я, ї, *ж.* Метод дослідження плевральної порожнини за допомогою спеціального приладу — торакоскопа; плевроскопія.
ТОРАКОТОМІ́Я, ї, *ж.* Операція розтину грудної клітки для хірургічного доступу до органів, що розміщені в ній, а також для дренування при накопиченні в грудній клітці ексудату.
ТО́РАКС, у, *ч.* Грудна клітка.
ТОРДЬЙО́Н, а, *ч.* Старовинний французький бальний танець.
ТОРЕАДО́Р, а, *ч.* Головний учасник бою биків в Іспанії та в країнах Латинської Америки, який шпагою завдає бикові останнього, смертельного удару; матадор.
Тореадо́рський, а, е. *Тореадорський плащ.*
ТОРЕ́РО, *невідм.*, *ч.* Те саме, що **тореадо́р**.
ТО́РІ, *невідм.*, с. Британська політична партія (виникла наприкінці 70-х — на початку 80-х рр. XVII ст.), що представляє інтереси великих землевласників.
ТОРКРЕ́Т, у, *ч.*, *спец.* 1. Пневматичний апарат для подавання цементного розчину на якусь поверхню сильним струменем стисненого повітря. 2. Шар цементного розчину, нанесений на якусь поверхню за допомогою такого апарата.
Торкре́тний, а, е.
Торкре́тник, а, *ч.* Фахівець з торкретування.
Торкретува́ння, я, *с.*
Торкретува́ти, у́ю, у́єш. Наносити на якусь поверхню шар цементного розчину за допомогою торкрету.
ТОРНА́ДО, *невідм.*, *ч.* Назва тромбів (*див.* **тромб**[2]). *Пройшов торнадо.*
ТОРПЕ́ДА, и, *ж.* Саморушний і самокерований підводний снаряд сигароподібної форми, яким озброєно підводні човни, військові кораблі та торпедоносці.
Торпеди́ст, **Торпе́дник**, а, *ч.* Військовий моряк, який обслуговує торпедний апарат.
Торпе́дний, а, е. *Торпедний механізм. Торпедна атака.*
Торпедо́ваний, а, е.
Торпедува́ння, я, *с.*
Торпедува́ти, у́ю, у́єш. 1. Атакувати торпедою, завдавати ударів торпедами. 2. *перен.* Ворожими діями, протидіями зривати що-небудь, не допускати здійснення чого-небудь.
ТОРПІ́ДНИЙ, а, е. Заціпенілий, нечутливий, млявий; такий, що не реагує.
ТОРС, а, *ч.* Тулуб людини; скульптурне зображення тулуба людини.
ТОРСІ́ЙНИЙ, а, е, *техн.* Пов'язаний з крученням. *Торсійна підвіска.*
ТОРСІОГРА́МА, и, *ж.* Запис крутильних коливань валів машин (двигунів, помп тощо).
ТОРСІО́ГРАФ, а, *ч.* Прилад, за допомогою якого записують крутильні моменти валів машин, зокрема двигунів.
ТОРСІО́МЕТР, а, *ч.* Прилад, за допомогою якого визначають крутильні моменти валів машин, зокрема двигунів.
ТОРСІО́Н, а, *ч.* Вал (стрижень) зі зниженою жорсткістю на кручення; застосовується для покращення гасіння крутильних коливань.
ТОРТ, а, *ч.* Кондитерський виріб переважно круглої форми з бісквітного, пісочного та ін. тіста, покритий кремом, цукатами тощо. *Вафельний торт. Пісочний торт.*
То́ртниця, і, *ж.* Тарілка для торта.
То́ртовий, а, е. *Тортовий крем.*
ТОРФ, у, *ч.* Суцільна маса, що утворюється в болотах і являє собою скупчення напіврозкладених рослинних решток із домішкою мінеральних частинок (піску, глини тощо); належить до горючих корисних копалин, а також використовується як добриво.
Торфо́ваний, а, е. *Торфований ґрунт.*
То́рфовий, а, е. 1. *Торфовий порошок. Торфовий ґрунт. Торфові болота. Торфовий брикет. Торфовий компост. Торфовий дьоготь. Торфові смоли.* 2. Що стос. добування й перероблення торфу. *Торфове господарство. Торфовий комбайн.* 3. Який працює на торфі. *Торфова електростанція.*
Торфо́вище, а, *с.*
Торф'яни́й, а́, е́. *Торф'яна промисловість. Торф'яний насос.*
Торф'яни́к, а́, *ч.* 1. Поклади торфу. 2. Робітник на торфорозробках.
Торф'яни́стий, а, е. *Торф'янистий ґрунт.*
Торф'яни́стість, тості, *ж.*
Торфува́ння, я, *с.*
Торфува́ти, у́ю, у́єш, *с. г.* Удобрювати ґрунт торфом.
ТОРШЕ́Р, а, *ч.* Світильник на високій підставці, який стоїть на підлозі.
Торше́рний, а, е. *Торшерна лампа.*
ТОРШО́Н, у, *ч.* 1. Бавовняна тканина з негустим переплетенням ниток. 2. Папір із шорсткою (часто схожою на переплетення тканини) поверхнею, застосовуваний для малювання.
Торшоно́ваний, а, е.

Торшонува́ння, я, *с.* 1. Нанесення тисненням на поверхню паперу або картону рельєфних малюнків. 2. Нанесення інструментом невеликих заглиблень на поверхню обрізу книги, що є засобом своєрідного оформлення видань.

Торшонува́ти, у́ю, у́єш.

ТОСТ[1], а, *ч.* Підсмажений або підсушений тонкий шматочок хліба.

То́стер, а, *ч.* Електричний прилад для приготування тостів.

ТО́СТ[2], у, *ч.* Коротка застільна промова з побажанням чогось і пропозицією випити чарку на честь кого-, чого-небудь.

ТОТАЛІЗА́ТОР, а, *ч.* 1. Механічний лічильник на перегонах, що показує грошові ставки, зроблені на якогось коня. 2. Бюро, що приймає грошові ставки на коней і сплачує виграші. 3. Гра на гроші під час таких перегонів.

ТОТАЛІТАРИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Державний устрій, що характеризується повним (тотальним) контролем держави над усіма сферами життя суспільства, фактичною ліквідацією конституційних прав та свобод, репресіями по відношенню до опозиції. 2. Напрям політичної думки, що обґрунтовує встановлення тоталітарного режиму.

Тоталітари́ст, а, *ч.*

Тоталіта́рний, а, е, *книжн. Тоталітарний режим. Тоталітарна держава. Тоталітарна секта.*

Тоталіта́рність, ності, *ж.*

ТОТА́ЛЬНИЙ, а, е, *книжн.* Який стосується всіх, охоплює все, всіх; який поширюється на всіх; загальний, всеосяжний. *Тотальна мобілізація. Тотальна війна.*

Тота́льність, ності, *ж. Тотальність оборони.*

ТОТЕ́М, а, *ч.* 1. У первісних релігіях — тварина (рідше рослина, явище природи й т. ін.), що вважалася родоначальником і охоронцем роду або племені й була культовим об'єктом. 2. Герб племені із зображенням такого символу.

Тоте́мний, а, е. *Тотемний культ.*

ТОТЕМІ́ЗМ, у, *ч.* Одна з первісних форм релігійних вірувань, за якою нібито існує надприродний зв'язок між даною родовою групою людей і тотемом.

Тотемісти́чний, а, е. *Тотемістичні обряди.*

ТРА́ВЕРЗ, *див.* **тра́верс**[1].

ТРА́ВЕРЗА, *див.* **тра́верса**.

ТРА́ВЕРЗНИЙ, *див.* **тра́версний**[1].

ТРА́ВЕРС[1], **ТРА́ВЕРЗ**, у, *ч.* 1. *тільки* **тра́верс**, *військ.* Поперечне прикриття (насип) в окопах, траншеях, що захищає від вогню з флангів або з тилу. 2. *ав., мор.* Напрям, перпендикулярний до курсу судна, літака. 3. *тільки* **тра́верс**. Гідротехнічна споруда у вигляді дамби, що тягнеться від берега до середини річки й захищає берег від руйнівної дії течії. 4. *тільки* **тра́верз**, *мор.* Поперечна перегородка, стінка на судні. 5. *техн.* Те саме, що **тра́верса**, **тра́верза**.

Тра́версний[1], **Тра́верзний**, а, е. *Траверсний пристрій.*

Траверсува́ння[1], я, *с. Траверсування траншеї.*

Траверсува́ти[1], у́ю, у́єш, *військ.* Робити траверс (*див.* **тра́верс**[1] у 1 знач.).

ТРА́ВЕРС[2], у, *ч., спорт.* Перехід альпіністів по гребеню гірського хребта, що об'єднує кілька гірських вершин.

Тра́версний[2], а, е. *Траверсний маршрут.*

Траверсува́ння[2], я, *с. Траверсування гірського хребта.*

Траверсува́ти[2], у́ю, у́єш. Здійснювати траверс (*див.* **тра́верс**[2]). *Траверсувати гірське пасмо.*

ТРА́ВЕРСА, ТРА́ВЕРЗА, и, *ж., спец.* 1. Поперечна перекладина в машинах, верстатах, спорудах, а також бантина для підвішування вантажів у вантажозахватних пристроях. 2. Поперечна балка для кріплення ізоляторів у верхній частині стовпа електричної або телеграфної лінії.

ТРАВЕРТИ́Н, у, *ч.* Вапняковий туф, що його відкладають вапнисті мінеральні джерела; використовується як будівельний матеріал і т. ін.

Траверти́новий, а, е.

ТРАВЕСТІ́, *невідм., с.* 1. Одне з театральних амплуа: чоловіча або хлоп'яча роль, яку виконує переодягнена жінка; актриса, що виконує таку роль. 2. *літ., рідко.* Те саме, що **травестія**. 3. Чоловік, який змінив свою стать на жіночу за допомогою хірургічної операції.

ТРАВЕСТІ́Я, ї, *ж., літ.* Вид гумористичної поезії, близької до пародії; характеризується тим, що поважний зміст набуває комічної, жартівливої форми вираження.

Травесті́йний, а, е. *Травестійна манера. Травестійний поет.*

Травесто́ваний, а, е.

Травестува́ння, я, *с.*

Травестува́ти, у́ю, у́єш. Переробляти художній поетичний твір, звичайно надаючи йому жартівливо-комічної форми.

ТРА́ВМА, и, *ж.* Пошкодження тканин або органів тіла внаслідок удару, поранення, опіку тощо. *Електрична травма. Механічна травма*; нервове потрясіння. *Психічна травма.*

ТРАВМАТИ́ЗМ, у, *ч.* Травматичні пошкодження, пов'язані з певним видом професії, з якимось середовищем діяльності. *Виробничий травматизм.*

Травматиза́ція, ї, *ж., рідко.*

Травмати́чний, а, е. Який виникає внаслідок травми, спричинений травмою. *Травматичний невроз. Травматичні пошкодження периферичних нервів.*

Травмо́ваний, а, е.

Травмува́ння, я, *с.*

Травмува́ти, у́ю, у́єш. Завдавати травми кому-, чому-небудь. *Травмувати нервову систему. Травмувати ногу.*

ТРАВМАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь медицини, що вивчає травматичні пошкодження, хвороби, пов'язані з ними, а також розробляє засоби лікування й профілактику травм.

Травмато́лог, а, *ч.*

Травматологі́чний, а, е. *Травматологічний інститут. Травматологічне відділення лікарні.*

ТРАГЕ́ДІЯ, ї, *ж.* 1. Драматичний жанр, твори якого відзначаються гостротою та непримиренністю конфлікту особистого чи громадського характеру й закінчуються звичайно тим, що герой гине. *Дивитися трагедію. Ставити трагедію.* 2. *перен.* Велике горе, нещастя, загальнонародне чи особисте, спричинене гострим, непримиренним конфліктом; нещасний випадок, приголомшлива подія.

Трагеді́йний, а, е. 1. *Трагедійний репертуар. Трагедійний пафос. Трагедійна ситуація* (у 1 знач.). 2. Сповнений трагізму, трагічності.

Трагеді́йність, ності, *ж.*

Тра́гік, а, *ч.*

Трагі́чний, а, е. 1. *Трагічна п'єса. Трагічний жанр. Трагічний актор* (у 1 знач.). 2. Властивий виконавцям трагедії, трагікам; здатний виражати сильні почуття, пристрасті. *Трагічний талант. Трагічна поза. Трагічні інтонації.* 3. Який призводить до великого горя, нещастя, смерті; страшний, катастрофічний. *Трагічна помилка.* Сповнений великого горя; сумний, нещасний. *Трагічний голос. Трагічна смерть.*

Трагі́чність, ності, *ж. Трагічність сюжету. Трагічність образу.*

ТРАГІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Трагічний елемент у драматичному, музичному творі, а також у виконанні такого твору. 2. Трагічний, надто важкий стан

кого-, чого-небудь; жахливість, безвихідь. *Трагізм особистого життя.*

ТРАГІКОМЕ́ДІЯ, ї, *ж.* 1. Драматичний твір, у якому поєднано риси трагедії й комедії. 2. *перен.* Історія, подія, становище, у яких сумне переплітається зі смішним.

Трагікомі́чний, а, е. 1. *Трагікомічний сюжет. Трагікомічна роль* (у 1 знач.). 2. *перен.* Сумний і смішний одночасно.

ТРАДЕСКА́НЦІЯ, ї, *ж.* Рід багаторічних трав'янистих рослин із прямими або повзучими стеблами; культивуються як декоративні й кімнатні рослини.

ТРАДИЦІОНАЛІ́ЗМ, у, *ч.*, *книжн.* Дотримування традицій, переважно віджилих, консервативних.

Традиціоналі́ст, а, *ч.*

Традиціоналісти́чний, а, е.

Традиціоналі́стка, и, *ж.*

Традиціоналі́стський, а, е. *Традиціоналістські концепції.*

ТРАДИ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Досвід, звичаї, погляди, смаки, норми поведінки і т. ін., що склалися історично й передаються з покоління в покоління. *Українська традиція. Давня традиція.* 2. *перев. мн.* Звичайна, прийнята норма, манера поведінки, усталені погляди, переконання когось.

Традиці́йний, а, е. 1. Який є традицією (у 1 знач.); який ґрунтується на традиції й закріплений нею; такий, що відповідає усталеним нормам, зразкам, звичаям і т. ін.; звичний. 2. Який відбувається за встановленою традицією, який влаштовують за прийнятим звичаєм.

Традиці́йність, ності, *ж.* *Традиційність реакції. Традиційність поведінки.*

Традиці́йно. *Традиційно День Києва відзначають у травні.*

ТРАДУ́КЦІЯ, ї, *ж.* У логіці — умовивід, в якому висновок робиться від одиничного до одиничного, від часткового до часткового або від загального до загального.

ТРАЄКТО́РІЯ, ї, *ж.* 1. Безперервна лінія, яку описує тіло або його точка під час руху. *Траєкторія руху.* 2. У балістиці — лінія польоту снаряда, кулі, міни тощо.

Траєкто́рний, а, е.

ТРАЙБАЛІ́ЗМ, **ТРИБАЛІ́ЗМ**, у, *ч.* Культурно-побутове культове та суспільно-політичне прагнення до племінного відособлення; міжплемінна ворожнеча.

ТРА́ЙЛЕР, а, *ч.*, *техн.* Тягач із візком-платформою для перевезення великих, громіздких предметів.

ТРАК, а, *ч.*, *спец.* Кільце гусениці трактора, танка тощо.

Тра́ковий, а, е.

ТРАКТ, у, *ч.* 1. *заст.* Велика проїзна дорога, шлях. 2. *спец.* Сукупність технічних засобів для передавання, переміщення чого-небудь. *Травний тракт. Шлунково-кишковий тракт.*

ТРАКТА́Т, у, *ч.* 1. *заст.* Договір, угода між державами. 2. Наукова праця, де докладно розглянуто якесь конкретне питання чи окрему проблему; міркування на спеціальну тему.

Тракта́тний, а, е. 1. *Трактатні положення* (у 1 знач.). 2. *Трактатний спосіб викладу* (у 2 знач.).

ТРАКТРЕА́Л, у, *ч.*, *спорт.* Змагання з їзди по пересіченій місцевості для вантажних автомобілів.

ТРАКТРИ́СА, и, *ж.*, *геом.* Плоска крива лінія, для якої довжина відрізка дотичної від точки дотику до точки перетину з деякою прямою (віссю трактриси) є сталою.

ТРАКТУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Витлумачувати, розглядати якусь проблему, висловлювати свої погляди з приводу певного питання. 2. *рідко.* Кваліфікувати, оцінювати, характеризувати певним чином. 3. *заст.* Вести переговори, домовлятися на певному рівні з представниками іноземної держави.

Трактува́ння, я, *с.* *Трактування дійсності. Трактування сучасності.*

ТРАЛ, а, *ч.* 1. Велика сітка, що має форму мішка, для ловлення морської риби з невеликих суден — траулерів. *Рибальський трал.* 2. Пристрій для виловлювання та знищення підводних мін. *Мінний трал.* 3. Прилад для виявлення підводних перешкод, а також для дослідження рельєфу дна, його флори та фауни. *Гідрографічний трал.*

Тра́лення, я, *с.*

Тра́лер, а, *ч.* Те саме, що **тра́льник** (у 2, 3 знач.).

Тра́лити, лю, лиш. 1. Ловити рибу за допомогою трала (у 1 знач.). *Тралити оселедці. Тралити тріску.* 2. Виловлювати та знищувати підводні міни за допомогою трала (у 2 знач.); тралом звільняти, очищати водний простір від мін. *Тралити міни. Тралити річку.* 3. Досліджувати дно тралом.

Тра́ловий, а, е. *Траловий трос. Тралове судно* (до **трал** у 1 знач.). *Траловий флот. Тралова база* (до **тра́льник** у 1, 3 знач.).

Тра́льник, а, *ч.* 1. Рибальське судно, оснащене тралами (у 1 знач). 2. Той, хто керує траловим ловленням риби. 3. Військове судно для виловлювання та знищення підводних мін тралами (у 2 знач). 4. Військовий мінер на судні, який виявляє та знищує підводні міни.

ТРАМБЛЕ́Р, а, *ч.* Пристрій для батарейного запалювання у двигунах внутрішнього згоряння.

ТРАМВА́Й, я, *ч.* Міський рейковий електричний вид транспорту.

Трамва́йний, а, е. *Трамвайна зупинка. Трамвайне депо. Трамвайний парк.*

Трамва́йник, а, *ч.* Робітник або службовець трамвайного транспорту.

Трамва́йниця, і, *ж.*

ТРАМОНТА́НА, и, *ж.* Назва холодного північного і північно-східного вітру в Італії, Північній Іспанії.

ТРАМП, а, *ч.* Вантажний пароплав, що перевозить вантажі в будь-якому напрямі.

ТРАМПЛІ́Н, а, *ч.* 1. Спеціальне пристосування (іноді природна гірка) для розгону і відштовхування під час спортивних стрибків, що збільшує їх довжину та висоту. 2. *перен.* Опора, вихідний пункт для яких-небудь дій.

Трамплі́новий, а, е. *Трампліновий майданчик.*

ТРА́НЕЦЬ, нця, *ч.*, *мор.* Плоский зріз корми у кораблів, яхт, шлюпок тощо.

ТРАНЗА́КЦІЯ, ї, *ж.* 1. В інформатиці — одиниця роботи в системах керування базами даних, що характеризується логічною завершеністю всіх взаємодій з базою даних. 2. *психол.* Поведінка, суть якої у взаємодії між особою та іншими людьми й довкіллям.

ТРАНЗИ́СТОР, а, *ч.* 1. Напівпровідниковий прилад для підсилення, перетворення та генерування електросигналів. 2. Портативний радіоприймач, зроблений із застосуванням таких приладів.

Транзи́сторний, а, е. *Транзисторна техніка.*

ТРАНЗИ́Т, у, *ч.* 1. Перевезення вантажів або пасажирів з однієї держави до іншої або з одного населеного пункту до іншого через проміжні пункти. *Транзит товарів.* 2. Перевезення вантажів без перевантажування або зупинки на проміжних пунктах.

Транзи́тний, а, е. *Транзитна форма руху. Транзитний шлях. Транзитна торгівля. Транзитний зал. Транзитна віза. Транзитна країна. Транзитне перевезення вантажів.*

Транзи́тник, а, *ч.*, *розм.* Транзитний пасажир.

Транзи́тниця, і, *ж.*

ТРАНЗИТИ́ВНІСТЬ, ності, *ж.*, *мат.* Властивість величин, яка полягає в тому, що коли перша величина порівнянна з другою, а друга — з третьою, то перша величина порівнянна з третьою.

ТРАНКВІЛІЗА́ТОР, а, *ч.* Лікарський препарат, що знімає нервове збудження, діє заспокійливо.

ТРАНС, у, *ч.* 1. Форма психічного розладу, що проявляється в затьмаренні свідомості та в автоматичному здійсненні різних учинків, дій. Стан відчуження, екстазу, гіпнозу.

ТРАНС... Перша частина складних слів, що означає: 1) рух через якийсь простір, перетинання його; 2) проходження, розташування відповідно до того, що виражено в другій частині слова; 3) передачу або позначення за допомогою чогось.

ТРАНСАВАНГА́РД, у, *ч.* Термін на позначення нових напрямів в образотворчому мистецтві, що виник в Італії у 70-х рр. XX ст. (напр. найновіших варіантів концептуального мистецтва).

ТРАНСАГЕ́НТСТВО, а, *с.* Установа, що надає населенню послуги з перевезення речей, продажу квитків на літак, поїзд і т. ін.; транспортне агентство.

ТРАНСА́КЦІЯ, ї, *ж.* 1. Угода (політична, юридична), що супроводиться взаємними поступками. 2. *фін.* Переведення банком коштів з одного рахунку на інший (також і за кордон). 3. *фін.* Інформація в електронній формі про окрему операцію, яка здійснена з використанням платіжної картки (завантаження та дозавантаження картки, одержання готівкових коштів, оплата товарів та наданих послуг і т. ін.). 4. *спец.* Послідовність логічно пов'язаних дій, що переводять інформаційну систему з одного стану в інший.

ТРАНСБО́РДЕР, а, *ч.* Пристрій, яким засоби рейкового транспорту переміщують з однієї колії на іншу, паралельну їй.

ТРАНСВЕ́РТ, а, *ч.* Той, хто змінив свою стать за допомогою хірургічної операції.

ТРАНСВЕСТИ́ЗМ, а, *ч.* Хворобливе прагнення до переодягнення в одяг осіб протилежної статі.

ТРАНСВЕСТИ́Т, а, *ч.* Людина, яка носить одяг, властивий для протилежної статі, та поводить себе відповідним чином, відчуваючи при цьому статеве збудження та задоволення.

ТРАНСГРЕ́СІЯ, ї, *ж.* 1. *геол.* Наступ моря на суходіл. 2. *біол.* Поява при схрещуванні у другому або наступних поколіннях таких особин, у яких певна ознака виражена сильніше, ніж у батьківських форм.

Трансгреси́вний, а, е.

ТРАНСГРЕСУВА́ТИ, у́є, *геол.* Наступати на суходіл (про море).

ТРАНСДУ́КЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Перенесення бактеріофагом генетичного матеріалу (ділянки ДНК) з однієї бактеріальної клітини до іншої, що призводить до змін спадкових властивостей клітини.

ТРАНСЕ́ПТ, а, *ч.*, *архіт.* У європейській церковній архітектурі — поперечний неф або кілька нефів, що перетинають під прямим кутом головні поздовжні нефи хрестоподібної будівлі.

ТРАНСКОНТИНЕНТА́ЛЬНИЙ, а, е. Який проходить через увесь континент, перетинає його.

ТРАНСКРИБУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *спец.* Робити транскрипцію чого-небудь.

Транскрибе́р, а, *ч.* Фахівець із транскрипції (у 1 знач.). *Транскрибер енциклопедичних видань.*

Транскрибо́ваний, а, е.

Транскрибува́ння, я, *с.*

ТРАНСКРИ́ПЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* 1. Точне передавання на письмі звуків якоїсь мови або музичних звуків за допомогою умовних літер або спеціальних графічних знаків незалежно від графічних і орфографічних норм, що історично склалися в даній мові; система таких літер і знаків. *Фонетична транскрипція.* 2. *рідко.* Те саме, що **транслітера́ція**. 3. Перекладання музичного твору для виконання на якому-небудь інструменті або для іншого голосу.

Транскрипці́йний, а, е. *Транскрипційні знаки. Транскрипційна система.*

ТРАНСЛІТЕРА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *лінгв.* Заміна літер однієї писемності літерами іншої писемності, незалежно від їхньої вимови.

Транслітерува́ння, я, *с.*

Транслітерува́ти, у́ю, у́єш. Передавати літери однієї писемності за допомогою літер іншої писемності.

ТРАНСЛЯ́ТОР, а, *ч.* 1. В інформатиці — програмний засіб, який виконує трансформацію програм з однієї мови програмування в іншу. *Потужний транслятор. Транслятор мови програмування.* 2. Процес приймання електричних сигналів та наступне їх передавання в напрямку від джерела до приймача. 3. *біол.* Біосинтез поліпептидних ланцюжків білків.

ТРАНСЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Передавання на далеку відстань програм по радіо або телебаченню безпосередньо з місця дії (з театру, аудиторії, стадіону тощо). *Трансляція хокейної гри зі стадіону. Трансляція концерту*; передавання радіомовних і телевізійних програм. *Трансляція телепередач.* 2. У телефонних системах — пристрій для переведення номера абонента, який викликається, на адресу лінії з одночасним передаванням сигналу виклику. 3. Комплекс антенно-фідерних пристроїв, що здійснюють передавання радіосигналів. 4. *фіз.* У квантовій механіці — операція чи оператор, який здійснює переміщення фізичної системи в просторі або часі.

Трансльо́ваний, а, е.

Трансляці́йний, а, е. *Трансляційна мережа.*

ТРАНСМІСИ́ВНИЙ, а, е. Який передається; передатний. *Трансмісивні хвороби.*

ТРАНСМІ́СІЯ, ї, *ж.*, *техн.* 1. Механізм, за допомогою якого передають на відстань механічну енергію від двигуна до робочих машин, верстатів і т. ін. 2. *мед.* Передавання хвороб (трансмісивних) через кліщів і комах.

Трансмісі́йний, а, е. *Трансмісійна передача. Трансмісійний вал жниварки* (у 1 знач.). *Трансмісійні хвороби* (у 2 знач.).

ТРАНСМІ́ТЕР, а, *ч.*, *спец.* Апарат для автоматичного передавання електричних сигналів, перфорованих на спеціальній стрічці.

ТРАНСНАЦІОНА́ЛЬНИЙ, а, е. Який пов'язаний з різними країнами, національностями; до якого входять представники різних країн. *Транснаціональні корпорації. Транснаціональні концерни.*

ТРАНСПАРА́НТ, а, *ч.* 1. Натягнута на раму або прикріплена до держаків тканина (чи папір) із текстом чи з певним зображенням. 2. Аркуш компактного світлого паперу з чіткими чорними лініями, який підкладають під нелінований прозорий папір, щоб написані на ньому рядки були рівні.

ТРАНСПАРЕ́НТНІСТЬ, ності, *ж.* Відсутність секретності, доступність будь-якої інформації.

ТРАНСПІРА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Фізіологічний процес випаровування води живими рослинами.

Транспіраці́йний, а, е. *Транспіраційний коефіцієнт.*

Транспірува́ти, у́є. Випаровувати, віддавати вологу (про рослини).

ТРАНСПЛАНТА́Т, у, *ч.*, *спец.* Орган або ділянка живої тканини чи рослини, призначені для трансплантації.

ТРАНСПЛАНТА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* 1. Пересаджування частини рослини на інше місце цієї ж рослини або на іншу рослину; прищеплення. 2. Пересаджування та приживлення органів або окремих ділянок тканини живого організму.

Трансплантаці́йний, а, е. *Трансплантаційна хірургія.*

Транспланто́ваний, а, е.

Трансплантува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати трансплантацію.

ТРАНСПЛАНТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь хірургії, що займається трансплантацією.

Трансплантоло́г, а, *ч.*

ТРАНСПОЗИ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *мат.* Переставляння елементів певної сукупності, за якого міняються місцями лише два елементи. 2. *муз.* Перенесення усіх звуків музичного твору на певний інтервал вгору або вниз. 3. *лінгв.* Перехід слова з однієї частини мови в іншу або використання однієї мовної форми в значенні іншої. *Словозмінна транспозиція. Функціональна транспозиція.*

Транспозиці́йний, а, е. *Транспозиційна мова.*

Транспоно́ваний, а, е.

Транспонува́ння, я, *с.*

Транспонува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати транспозицію.

ТРА́НСПОРТ, у, *ч.* 1. Галузь економіки, що різними видами засобів здійснює перевезення пасажирів, доставляння, переміщення вантажів і т. ін.; той чи інший вид перевізних засобів. *Залізничний транспорт. Водний транспорт. Підземний транспорт. Повітряний транспорт. Пасажирський транспорт. Вантажний транспорт.* 2. Партія вантажів, доставлених або призначених для доставляння куди-небудь. 3. Обоз із військовим вантажем або сукупність перевізних засобів спеціального призначення. 4. Вантажне судно морського флоту.

Тра́нспортний, а, е. 1. Призначений для переміщення чого-небудь. *Транспортна артерія. Транспортна система. Морське транспортне судно. Транспортний літак.* 2. Який працює на транспорті або забезпечує транспортування. *Транспортна рота. Транспортний робітник.* 3. Пов'язаний з виробництвом машин і устаткування для транспорту. *Транспортне машинобудування.* 4. При якому можливе транспортування. *Транспортне освоєння річок.*

Тра́нспортник, а, *ч.* Робітник транспорту; той, хто обслуговує транспорт (у 1 знач.).

Транспортува́льний, а, е. *Транспортувальний процес.*

Транспортува́ння, я, *с.*

Транспортува́ти, у́ю, у́єш. Перевозити кого-, що-небудь з одного місця в інше, доставляти, переміщати вантажі тощо з місця на місце або на місце призначення.

ТРАНСПО́РТ, у, *ч.*, *бухг.* Перенесення суми на другу сторінку.

ТРАНСПОРТА́БЕЛЬНИЙ, а, е. Зручний, придатний для транспортування; такий, що його можна перевозити транспортом. *Транспортабельне устаткування. Транспортабельний поранений.*

Транспорта́бельність, ності, *ж.* *Транспортабельність хворого.*

ТРАНСПОРТЕ́Р, а, *ч.* 1. Пристрій для безперервного переміщення вантажів на невелику відстань; конвеєр. 2. Багатоосьова залізнична платформа для перевезення великовагових вантажів. 3. *військ.* Бронетранспортер.

Транспорте́рний, а, е.

ТРАНСПОРТИ́Р, а, *ч.* Креслярський прилад, що має форму півкола, поділеного на 180°, з лінійкою; за його допомогою будують і вимірюють кути на кресленнях.

Транспорти́рний, а, е. *Транспортирна лінійка. Транспортирне вимірювання кутів.*

ТРАНСП'Ю́ТЕР, а, *ч.* Процесор, спеціально орієнтований на роботу з іншими процесорами, тобто який одночасно узгоджує дії кількох процесорів у системі.

ТРАНССЕКСУАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Психічне відхилення, що виражається у фізичному та душевному відчутті себе людиною іншої статі.

Транссексуа́л, а, *ч.*, *розм.*

Транссексуалі́ст, а, *ч.*

Транссексуа́лка, и, *ж.*, *розм.*

Транссексуа́льний, а, е.

ТРАНССУДА́Т, у, *ч.*, *мед.* Рідина, що скупчується в тканинах і порожнинах організму людини та ряду тварин унаслідок просочування плазми крові крізь стінки капілярів.

Транссуда́ція, ї, *ж.* Процес утворення транссудату.

ТРАНСУРА́НИ, ів, *мн.*, *хім.* Штучно одержані радіоактивні хімічні елементи, що розташовані в кінці періодичної системи Д. І. Менделєєва після урану.

Трансура́новий, а, е. *Трансуранові елементи.*

ТРАНСФЕ́Р, ТРАНСФЕ́РТ, у, *ч.* 1. *фін.* Переказ іноземної валюти або золота з однієї країни до іншої; перенесення банківських операцій з одного на інший рахунок; кошти, що передаються з державного бюджету до місцевих бюджетів або з місцевих бюджетів нижчого рівня у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій та в інших формах. *Загальний трансферт. Міжбюджетний трансферт. Цільовий трансферт.* 2. *юр.* Передавання права володіння цінними іменними паперами іншій особі. 3. *спорт.* Перехід спортсменів з однієї команди в іншу при дотриманні певних фінансових угод. 4. Обмін населенням між державами за міжнародною угодою, автоматична зміна громадянства. 5. У туризмі — перевезення туристів з аеропорту, вокзалу до місця відпочинку або з одного місця в інше.

Трансфе́рний, Трансфе́ртний, а, е. *Трансферні (трансфертні) операції. Трансфертні платежі.*

ТРАНСФЕРА́ЗИ, ів, *мн.* Клас ферментів, що каталізують реакції переносу груп атомів від молекули однієї речовини на молекулу іншої.

ТРАНСФЕРКА́Р, у, *ч.*, *спец.* Електромоторний або причіпний вагон-самоскид, яким доставляють руду, вапняк і вугілля зі складів до доменних печей.

ТРАНСФЕ́РТ, *див.* **трансфе́р**.

ТРАНСФЕ́РТНИЙ, *див.* **трансфе́рний**.

ТРАНСФІНІ́ТНИЙ, а, е. Який перебуває за межами кінцевого.

Трансфіні́тність, ності, *ж.*

ТРАНСФОКА́ТОР, а, *ч.* Оптичний пристрій з кількох лінз, що призначається для фокусної відстані при наведенні на який-небудь об'єкт.

ТРАНСФОРМА́ТОР, а, *ч.* 1. Перетворювач чого-небудь з одного виду, стану в інший вид, стан. 2. Прилад для збільшення або зменшення напруги змінного струму.

Трансформа́торний, а. е. *Трансформаторна обмотка. Трансформаторне приміщення. Трансформаторна підстанція.*

Трансформа́торник, а, *ч.* Фахівець із виготовлення, обслуговування та експлуатації трансформаторів.

ТРАНСФОРМА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *книжн.* Зміна, перетворення виду, форми, істотних властивостей і т. ін. чого-небудь. *Трансформація повітряних*

мас. 2. *фіз.* Перетворення електричного струму низької напруги на струм високої напруги (або навпаки) за допомогою трансформатора. 3. У театральному, цирковому та естрадному мистецтві — сценічний прийом, який полягає у швидкому перевтіленні артиста (зміна зовнішності, голосу, манер, поведінки тощо). 4. *лінгв.* Перетворення сполучення морфем, слів або синтаксичних конструкцій, завдяки чому з однієї конструкції може бути отримано ряд інших.

Трансформаці́йний, а, е. *Трансформаційний процес.*

ТРАНСФО́РМЕР, а, *ч.* 1. Дитяча іграшка, що складається з рухомих частин, які дають можливість перетворювати одну іграшку в іншу. 2. Вид ювелірного виробу — велике кільце з підвищенням, що обертається навкого своєї осі.

ТРАНСФОРМІ́ЗМ, у, *ч.* Позбавлене елементів історизму вчення про зміну й перетворення одних видів організмів на інші, що передувало дарвінізму.

Трансформі́стський, а, е.

ТРАНСФОРМУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Перетворювати, змінювати вигляд, форму, істотні властивості й т. ін. чого-небудь. *Трансформувати світлову енергію в теплову.*

Трансформо́ваний, а, е.

Трансформува́ння, я, *с.*

ТРАНСФУ́ЗІЯ, ї, *ж., мед.* Переливання крові.

ТРАНСЦЕНДЕНТАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Філософське вчення, згідно з яким форми свідомості передують досвідові і є його умовами.

Трансценденталі́ст, а, *ч.*

Трансцендента́льний, а, е. 1. У схоластиці — найзагальніше поняття. 2. У філософії Канта — апріорні форми пізнання, що зумовлюють досвід. *Трансцендентальна аперцепція.*

Трансцендента́льність, ності, *ж. Трансцендентальність логіки.*

ТРАНСЦЕНДЕ́НТНИЙ, а, е. 1. У філософії — який перебуває поза досвідом, неприступний для людського пізнання. 2. *мат.* Який не може бути обчислений алгебричним способом або бути вираженим алгебрично. *Трансцендентне число. Трансцендентні функції*; який вивчає такі величини, поняття. *Трансцендентна математика.*

Трансценде́нтність, ності, *ж. Трансцендентність числа.*

ТРАНШ, а, *ч.* 1. Випуск, серія, частина облігаційної позики, розрахованої на поліпшення ринкової кон'юнктури у найближчому майбутньому або призначеної для розміщення на позичкових ринках різних країн. При цьому умови позики однакові для всіх траншів. 2. Часткова оплата великої суми грошей.

ТРАНШЕ́Я, ї, *ж.* 1. Вузький глибокий рів із бруствером, що з'єднує в одну лінію всі вогневі точки оборонних позицій. 2. Довгий, вузький рів, заглиблення для зберігання, укладання, укриття або вирощування чого-небудь. 3. Канавоподібне місце відкритого добування корисних копалин.

Транше́йний, а, е. *Траншейний рів. Траншейний хід. Траншейна оборона.*

ТРАП[1], а, *ч.* 1. Сходи або драбина на судні. 2. Приставна драбина для входу в літак і виходу з нього.

ТРАП[2], у, *ч.* 1. У нафтовій промисловості — герметизований сталевий циліндричний резервуар, куди надходять гази від добутої із свердловини нафти. 2. Отвір для стікання води в каналізацію (у лазнях, пральнях та інших виробничих приміщеннях).

ТРА́ПЕР, а, *ч.* Мисливець на хутрових звірів у Північній Америці, що найчастіше використовує пастки у своєму промислі.

ТРАПЕ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *мат.* Чотирикутник, у якому дві протилежні сторони (основи) паралельні, а дві інші (бічні) — не паралельні. 2. *спорт.* Гімнастичний прилад, що складається з горизонтальної поперечини, підвішеної на двох тросах або мотузках.

Трапе́цієвий, а, е.

ТРА́СА, и, *ж.* 1. Лінія на карті або місцевості, що вказує напрям проходження, пролягання чогось. 2. Шлях, дорога. 3. Світний або димний слід, що вказує траєкторію снаряда, кулі, реактивного літака тощо. 4. *спец.* Головна вісь деяких споруд, що являє собою ламану лінію або ряд прямих ліній, з'єднаних кривими. 5. Спортивна дистанція на пересіченій місцевості для тренувань та змагань спортсменів. *Велосипедна траса. Гірськолижна траса.*

Тра́совий, а, е.

Трасови́к, а́, *ч.*

Трасува́льник, а, *ч.* 1. Той, хто визначає трасу (у 1 знач.). 2. Прилад для визначення траси (у 1 знач.), розбивання площі під сад і т. ін.

ТРАСА́НТ, а, *ч.* Особа, що видає тратту, тобто переводить свій платіж на іншу особу; векселедавець переказного векселя.

ТРАСА́Т, а, *ч.* Особа, яка має сплатити за переказним векселем.

ТРАСОЛО́ГІЯ, ї, *ж., спец.* Галузь криміналістики, предметом якої є вивчення слідів злочину.

Трасо́лог, а, *ч.*

Трасологі́чний, а, е. *Трасологічне дослідження.*

ТРАСТ, а, *ч.* 1. Юридичний документ, угода на передачу власності якій-небудь особі, яка управляє нею на користь іншій особі. 2. Тип стосунків між клієнтом і фінансовою організацією, фірмою щодо охорони і захисту клієнта. 3. Об'єднання або фонд, засновані на довірчій власності, тобто переданій їм за дорученням на управління та ведення операцій. *Інвестиційний траст. Пенсійний траст.*

Тра́стовий, а, е. *Трастова компанія. Трастові послуги. Трастова угода.*

ТРАСТ-КОМПА́НІЯ, ї, *ж.* Компанія, яка виконує посередницькі функції для фізичних та юридичних осіб.

ТРАСТ-СЕРТИФІКА́Т, а, *ч., фін.* Цінний папір, що випускається для оплати нового обладнання, яке в свою чергу виступає як забезпечення цього папера.

ТРА́СТОР, а, *ч.* Особа, що передає власність під контроль довірителя.

ТРАСУВА́ТИ[1], у́ю, у́єш. 1. *спец.* Визначати трасу (у 1 знач.). 2. Летіти, залишаючи світний або димний слід (перев. про трасуючі кулі, снаряди).

Трасува́льний, а, е. *Трасувальні роботи. Трасувальна віха.*

Трасува́ння[1], я, *с. Трасування шляху.*

ТРАСУВА́ТИ[2], у́ю, у́єш, *фін.* Переводити оплату грошей на іншу особу, видавати тратту.

Трасува́ння[2], я, *с.*

ТРА́ТТА, и, *ж., фін.* Переказний вексель, у якому одна особа (векселетримач) наказує другій особі (платникові) сплатити третій особі (ремітентові) відповідну суму грошей у певний термін. *Банківська тратта.*

ТРА́УЛЕР, а, *ч.* Морське судно для механізованої ловлі риби тралом та первісного оброблення її.

Тра́улерний, а, е. *Траулерний флот.*

ТРА́УР, у, *ч.* 1. Глибока скорбота, спричинена смертю кого-небудь або суспільним, загальнонаціональним лихом, яка виражається певними загальноприйнятими знаками. 2. Чорний одяг або особливі знаки на одязі, прапорах, портретах та ін. як символ глибокого суму.

Тра́урний, а, е. 1. *Траурний марш. Траурне повідомлення* (у 1 знач.).

2. Похоронний. *Траурна процесія. Траурний мітинг.* 3. *перен.* Сумний, смутний, скорботний. *Траурне обличчя.*

ТРАФАРЕ́Т, у, *ч.* 1. Пластинка з картону, металу тощо, у якій прорізано малюнки, літери або цифри для їх швидкого відтворення на якійсь поверхні. 2. Малюнки, літери тощо, зроблені за допомогою такого приладу. 3. *перен.* Загальноприйнятий або визнаний зразок, що його наслідують звичайно сліпо; шаблон, штамп.

Трафаре́тний, а, е. 1. *Трафаретний малюнок. Трафаретний пензель. Трафаретна фарба. Трафаретний напис* (у 1 знач.). 2. *Трафаретна мова. Трафаретні порівняння* (у 2 знач.).

Трафаре́тник, а, *ч.* Той, хто працює з трафаретом (у 1 знач.).

Трафаре́тниця, і, *ж.*

Трафаре́тність, ності, *ж.*

Трафаре́тити, ре́чу, ре́тиш, *спец.* Наносити малюнки, літери або цифри за допомогою трафарету (у 1 знач.). *Трафаретити стіни. Трафаретити виріб.*

ТРА́ФІК, а, *ч.*, **ТРА́ФІК-ДЖА́М**, у, *ч.* Скупчення транспорту; затор, пробка.

ТРАХЕЇ́ДИ, їд, *мн.*, *бот.* Видовжені, із загостреними кінцями клітини деревини рослин для руху води з розчиненими в ній поживними речовинами.

ТРАХЕЇ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запалення слизової оболонки трахеї, що супроводжується запаленням верхніх дихальних шляхів.

ТРАХЕОТОМІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Хірургічний розтин трахеї з наступним уведенням до неї спеціальної трубки для відновлення дихання.

Трахеотомі́чний, а, е.

ТРАХЕ́Я, ї, *ж.* 1. Частина дихального шляху в людини й наземних хребетних тварин, через яку надходить повітря з гортані до легенів; дихальне горло. 2. У рослин — трубки для руху води й розчинених у ній поживних речовин; судини. 3. *мн.* У членистоногих тварин — дихальні трубки, які відкриваються на поверхні тіла.

Трахе́йний, а, е. *Трахейне дихання. Трахейна трубка.*

ТРАХІ́Т, у, *ч.* Світла вивержена гірська порода зернистої будови, що має в своєму складі головним чином польові шпати; використовується як будівельний матеріал.

Трахі́товий, а, е. *Трахітові брили. Трахітова структура.*

ТРАХО́МА, и, *ж.*, *мед.* Хронічне інфекційне захворювання слизової оболонки очей.

Трахо́мний, а, е.

ТРЕ́ДЖЕН, у, *ч.* Один із видів плавання вільним стилем, який за технікою нагадує кроль.

ТРЕД-ЮНІО́Н, у, *ч.* Професійна спілка у Великій Британії та деяких інших країнах, що об'єднує переважно кваліфікованих робітників.

ТРЕД-ЮНІОНІ́ЗМ, у, *ч.* Течія в робітничому та профспілковому русі, що висуває вимоги здійснення реформ, які мають на меті покращити становище трудящих.

Тред-юніоні́ст, а, *ч.*

Тред-юніоні́стський, а, е.

ТРЕ́ЙДЕР, а, *ч.* 1. Представник брокерської фірми на біржі, який виконує замовлення на купівлю-продаж цінних паперів. 2. Юридична чи фізична особа, яка володіє правом укладати на біржі угоди. 3. Торговий агент.

ТРЕ́ЙДИНГ, у, *ч.*, *фін.* 1. Професійна діяльність на ринку цінних паперів. 2. Продаж та зворотна купівля акцій з метою отримання прибутків на різниці їх курсів.

ТРЕ́ЙЛЕР, ТРА́ЙЛЕР, а, *ч.* 1. Потужна автомашина, тягач із причепом для перевезення великогабаритних неподільних вантажів. 2. Причіп для перевезення великогабаритних неподільних вантажів. 3. Житловий будиночок на колесах, що причіпляється до автомобіля. 4. Рекламний ролик, складений з найбільш видовищних кадрів нового фільму.

ТРЕК, у, *ч.* 1. Спортивна споруда, призначена для проведення велосипедних (іноді мотоциклетних) перегонів. 2. *фіз.* Слід, що його залишає заряджена частинка в речовині (напр. у фотоемульсії). 3. *муз.* Доріжка фонограми, а також сама фонограма.

Тре́ковий, а, е. *Трекові перегони.*

ТРЕКБО́Л, а, *ч.* Допоміжний пристрій для введення інформації, обертанням якого навколо центру контролюється положення курсора на моніторі.

ТРЕЛЬ, і, *ж.* Тремтливе, переливчасте звучання, утворюване швидким багаторазовим чергуванням двох суміжних звуків; швидке багаторазове чергування таких звуків у музичному творі.

ТРЕЛЬЯ́Ж, а, *ч.* 1. Тристулкове дзеркало. 2. Легка ґратка, по якій в'ються рослини.

Трельяжний, а, е. 1. *Трельяжний столик* (у 1 знач.). 2. *Трельяжна альтанка* (у 2 знач.).

ТРЕ́МА, и, *ж.* У писемності деяких європейських мов, зокрема у французькій, дві крапки над буквою голосного звука, які показують, що його треба вимовляти відокремлено від попереднього голосного звука.

ТРЕМАТО́ДИ, ів, *мн.*, *мед.* Клас паразитичних плоских черв'яків, які за допомогою присосків прикріплюються до стінок внутрішніх органів хребетних тварин і людини; присисні.

ТРЕМАТОДО́ЗИ, ів, *мн.*, *мед.* Захворювання людини й тварин, спричинені паразитуванням трематодів.

ТРЕМОЛА́НДО, *невідм.*, *с.*, *муз.* Виконання тремоло.

ТРЕМОЛІ́Т, у, *ч.* Мінерал білого або ясно-зеленого кольору, різновидом якого є нефрит; біла рогова обманка.

ТРЕ́МОЛО, *невідм.*, *с.*, *муз.* Швидке багаторазове повторення одного звука або швидке чергування двох несуміжних звуків чи співзвуччя в інструментальній музиці, що справляє враження тремтіння.

Тремолюва́ти, юю, юєш. Виконувати тремоло.

ТРЕ́МОР, а, *ч.* Мимовільні ритмічні м'язові скорочення, що спостерігаються при деяких функціональних і органічних захворюваннях нервової системи.

ТРЕН, а, *ч.* Шлейф.

ТРЕНА́Ж, у, *ч.* Тренування; система тренувальних вправ у чому-небудь.

ТРЕНАЖЕ́Р, а, *ч.* 1. Навчально-тренувальний пристрій, що його застосовують для навчання керуванню якою-небудь машиною, механізмом. 2. Спортивне приладдя для покращення спортивної форми, зміцнення здоров'я.

Тренаже́рний, а, е. *Тренажерний зал.*

ТРЕНД, а, *ч.* 1. *екон.* Тривала, довгочасна тенденція зміни економічних показників в економічному прогнозуванні. 2. Схильність, тенденція, напрямок розвитку, що переважає.

ТРЕ́НЕР, а, *ч.* Фахівець, що керує тренуванням спортсменів із певного виду спорту. *Заслужений тренер.*

Тре́нерський, а, е. *Тренерська рада. Тренерська кімната.*

ТРЕ́НЗЕЛЬ, я, *ч.* 1. Металеві вудила для управління конем за допомогою натискування на язик і кути рота, а також ланцюжок для утримання мундштука в роті коня. 2. *спец.* Механізм, що складається з чотирьох

циліндричних зубчастих коліс із радіальним переключенням.

Тре́нзельний, а, е. *Трензельне кільце.*

ТРЕ́НІНГ, у, *ч.* 1. Тренування, а також спеціальний тренувальний режим. 2. У кінному спорті — система вправ для коней з метою вироблення максимальної працездатності та підготовки до випробувань.

ТРЕНУВА́ННЯ, я, *с.* Навчання, вправи для вдосконалення навику, майстерності, для розвитку удосконалення, шляхом систематичного виконання відповідних вправ. *Систематичні тренування. Тренування тіла. Тренування пам'яті. Тренування волі.*

Тренува́льний, а, е. *Тренувальний біг. Тренувальні костюми. Тренувальний майданчик. Тренувальний літак.*

ТРЕНУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Систематично вправлятися для набуття та вдосконалення яких-небудь навичок, закріплення чого-небудь. *Тренувати серце. Тренувати характер.* 2. Навчаючи когось, систематично вправлятися в чомусь, із чогось. *Тренувати футболістів. Тренувати космонавта. Тренувати собаку.*

Трено́ваний, а, е. *Тренована людина. Тренована пам'ять.*

Трено́ваність, ності, *ж.*

ТРЕОНІ́Н, у, *ч.* Одна з незамінних амінокислот, що входить до складу багатьох білків, синтезується в рослинах та мікроорганізмах.

ТРЕПА́Н, а, *ч.*, *мед.* Хірургічний інструмент для свердління кістки під час трепанації; особливе свердло для прорізування отвору в рогівці враженого ока.

ТРЕПАНА́ЦІЯ, ї, *ж.* Операційне розкриття кісткової порожнини з метою проникнення до осередку хвороби.

Трепано́ваний, а, е.

Трепанува́ти, у́ю, у́єш. Робити трепанацію. *Трепанувати череп.* Оперувати, роблячи трепанацію. *Трепанувати хворого.*

ТРЕПА́НГ, а, *ч.* Деякі їстівні види морських безхребетних тварин — голотурій, уживаних переважно в Китаї та Японії.

Трепа́нговий, а, е. *Трепанговий промисел.*

ТРЕ́ПЕЛ, у, *ч.*, *геол.* Осадова гірська порода білого, світло-сірого чи світло-жовтого кольору, що складається переважно з дрібненьких кульок аморфного кремнезему — опалу та невеликої кількості панцирів діатомових водоростей, зерен піску, глинистих частинок і т. ін.

Тре́пельний, а, е. *Трепельні вироби. Трепельна цегла.*

ТРЕСТ, у, *ч.* 1. Форма економічних об'єднань підприємств, за якої вони втрачають свою виробничу, комерційну та юридичну самостійність і підпорядковуються єдиному централізованому управлінню, материнській компанії, яка прагне досягти монополії на певному ринку. 2. Форма картелю, що встановлює монопольний контроль за виробництвом або торгівлею конкретними видами товарів.

Тре́стівський, а, е. *Трестівський капітал. Трестівський працівник.*

ТРЕТИ́РУВАТИ, ую, уєш, *книжн.* Виявляти зневагу до когось, поводитися безцеремонно, не рахуватися з кимось.

Трети́руваний, а, е.

Трети́рування, я, *с.*

ТРЕЧЕ́НТО, *невідм.* Італійська назва XIV ст. — період інтенсивного розвитку гуманізму в італійській культурі XIV ст.

ТРЕ́ШЕР, а, *ч.* Те саме, що **ро́кер**.

ТРЕШКО́УТ, а, *ч.* Невелике дерев'яне безпалубне річкове судно.

ТРИ..., **ТРІ...** У складних словах означає потроєння.

ТРИ́БА[1], и, *ж.* Класифікаційна одиниця в систематиці рослин і тварин, що посідає проміжне становище між родиною та родом; застосовується для поділу великих родин (об'єднує найближчі роди).

ТРИ́БА[2], и, *ж.* У Стародавньому Римі у VIII—VI ст. до н. е. — кожне з трьох племен, що становили патриціанську громаду, а з VI ст. до н. е. — кожний із трьох його адміністративно-територіальних округів.

ТРИБАЛІ́ЗМ, *див.* **трайбалі́зм**.

ТРИБОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь науки, що вивчає взаємодію частин машин, механізмів і т. ін. в умовах тертя.

ТРИБОЛЮМІНЕСЦЕ́НЦІЯ, ї, *ж.*, *фіз.* Свічення тіл під час їхнього тертя, розлому, роздавлювання тощо.

ТРИБО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання сили тертя.

Трибометри́чний, а, е.

Трибоме́трія, ї, *ж.* Сукупність методів вимірювання сили або коефіцієнта зовнішнього тертя і величини стійкості робочих поверхонь.

ТРИБУ́Н, а, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — назва різних державних і громадських службових осіб. 2. Громадський діяч, видатний оратор і публіцист.

Трибу́нний, а, е. *Трибунна манера* (у 2 знач.).

ТРИБУ́НА, и, *ж.* 1. Підвищення для виступу промовців у залах громадських зборів, на майданах і т. ін. 2. *перен.* Місце, сфера, де політичні діячі, публіцисти й т. ін. висловлюють свої погляди, ідеї тощо. 3. Споруда на стадіонах, площах і т. ін. здебільшого з розташованими уступами вгору рядами місць для глядачів або осіб, що приймають паради, вітають демонстрантів тощо.

ТРИБУНА́Л, у, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — підвищення, на якому високі урядові особи (консули, претори) публічно розглядали судові справи. 2. У деяких країнах — суд першої інстанції та апеляційна інстанція для справ, розглянутих мировими суддями. 3. Суд, що розглядає військові та інші злочини, віднесені законом до його компетенції. *Військовий трибунал. Міжнародний військовий трибунал.*

Трибуна́льний, а, е.

Трибуна́льський, а, е.

ТРИВІА́ЛЬНИЙ, а, е, *книжн.* Позбавлений новизни; заяложений, не оригінальний; занадто звичайний, простий.

Тривіа́льність, ності, *ж.*

Тривіа́льно. *Висловлюватись тривіально.*

ТРИ́ВІУМ, а, *ч.* Три гуманітарні науки — граматика, риторика й діалектика, які в середні віки становили головні предмети в університетах.

ТРИ́ГЕР, а, *ч.* 1. *техн.* Пристрій з двома лампами або транзисторами, на виході якого струм і напруга можуть змінюватися стрибкоподібно. 2. Місце видачі замовлення у системі управління запасами на підприємстві. 3. *екон.* Умова кредитної угоди, невиконання якої автоматично призводить до настання певних наслідків.

Три́герний, а, е. *Тригерна точка* (у 1 знач.).

ТРИГЛІ́Ф, а, *ч.*, *архіт.* Прямокутна вертикальна кам'яна плита з трьома поздовжніми врізами, що є частиною доричного ордера.

ТРИГОНА́ЛЬНИЙ, а, е. Трикутний. *Тригональна система.*

ТРИГОНОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Розділ геометрії, що вивчає співвідношення між сторонами та кутами трикутника. *Прямолінійна тригонометрія. Сферична тригонометрія.*

Тригонометри́чний, а, е. *Тригонометричні ряди. Тригонометричні фігури.*

ТРИЗМ, у, *ч.* Судомне стиснення щелеп; спостерігається як ранній симптом правця, менінгіту, епілеп-

сії та інших органічних захворювань центральної нервової системи.

ТРИКО́, *невідм.*, *с.* 1. Вовняна чи напіввовняна тканина візерунчастого плетива для верхнього одягу. 2. Трикотажний театральний або спортивний костюм, який щільно облягає тіло; трикотажні жіночі штанці, панталони.

Трико́вий, а, е.

ТРИКОТА́Ж, у, *ч.* 1. В'язана машиною тканина. 2. *збірн.* Вироби з такої тканини. *Верхній трикотаж. Спортивний трикотаж.*

Трикота́жний, а, е. *Трикотажні тканини. Трикотажна білизна. Трикотажна фабрика.*

Трикота́жник, а, *ч.* Той, хто працює на трикотажному виробництві.

Трикота́жниця, і, *ж.*

ТРИ́ЛЕР, а, *ч.* Особливий тип пригодницьких фільмів, літературних творів, у яких специфічні засоби викликають у глядачів тривожне очікування, страх, неспокій.

ТРИЛОБІ́Т, а, *ч.* Викопна морська ракоподібна тварина типу членистоногих, що була найбільш поширена на початку палеозойської ери.

ТРИЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Три літературні або музичні твори одного автора, об'єднані спільними героями, спільною ідеєю, єдністю задуму.

ТРИЛЬЙО́Н, а, *ч.* Число, що дорівнює тисячі мільярдів.

Трильйо́нний, а, е.

ТРИ́МЕР, а, *ч.* 1. *техн.* Змінний електричний конденсатор малої ємності, що застосовується для настроювання апаратури. 2. Пересувна вантажна машина для сипучих вантажів, що здатна відкидати їх далеко вбік. 3. Верстат з кількома пилками для поперечного розпилювання.

ТРИМЕ́СТР, у, *ч.* У вищих навчальних закладах Англії, США та деяких інших країн — частина навчального року, що триває три місяці.

Триме́стровий, а, е. *Триместрові заліки.*

ТРИМЕ́ТР, а, *ч.* Тристопний вірш.

ТРИ́МІНГ, у, *ч.* Спосіб стрижки, догляду за шерстю собак.

Тримінгува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати тримінг.

ТРИМУ́РТІ, *невідм.*, *ж.* У брахманізмі та індуїзмі: триєдність верховних богів — Брахми (бога-творця), Вішну (бога-хранителя) і Шиви (бога-руйнівника), яка зображується з однією головою і трьома ликами.

ТРИНІТРОТОЛУО́Л, у, *ч.* Сильна органічна вибухова речовина, що застосовується в артилерійських снарядах, мінах і т. ін.; тротил, тол.

ТРИПАНОСО́МА, и, *ж.* Найпростіший одноклітинний організм класу джгутикових, що паразитує в крові й тканинах людини та тварин і спричиняє важкі захворювання.

ТРИПАНОСОМО́З, у, *ч.* Поширене переважно в тропічних країнах захворювання людини й тварин, спричинюване трипаносомами.

ТРИ́ПЕР, у, *ч.* Те саме, що **гоноре́я**.

Три́перний, а, е.

ТРИПЛА́Н, а, *ч.* Літак з трьома, на відміну від моноплана та біплана, крилами, розміщеними одне над одним.

ТРИ́ПЛЕКС, *ч.* 1. *род.* у. Тришарове скло, яке складається з двох листів звичайного скла та з прошарку прозорого пластичного матеріалу, що склеює їх. 2. *род.* а. Засклені таким склом віконця-щілини в танку тощо. 3. *невідм.* Уживається як складова частина назв різного роду пристроїв, сполук і т. ін., які складаються з трьох самостійних частин, елементів. *Триплекс-процес.*

ТРИПЛЕ́Т, а, *ч.*, *спец.* 1. Назва різного роду систем, пристроїв і т. ін., що характеризуються наявністю трьох частин. 2. Третій примірник якої-небудь речі (звичайно рідкісної). 3. У більярді — удар, при якому куля влучає в ціль, відскочивши спочатку від одного, потім від другого борту.

Трипле́тний, а, е., *фіз.* *Триплетне розщеплення.*

ТРИПЛІКА́Т, а, *ч.* 1. Документ, складений у трьох екземплярах. 2. У міжнародній торгівлі — завірення печаткою третього екземпляра контракту.

ТРИПСИ́Н, у, *ч.*, *фізіол.* Травний фермент людини та ряду тварин, що міститься в соку підшлункової залози й бере участь у розщепленні білків і пептидів.

ТРИ́ПТИХ, а, *ч.* 1. *мист.* Композиція з трьох картин, барельєфів, малюнків і т. ін., об'єднаних спільною темою, ідеєю; *літ.* поетичний твір із трьох віршів, уривків і т. ін., об'єднаних спільним задумом. 2. *церк.* Складана ікона, що має три стулки.

ТРИПТОФА́Н, у, *ч.* Одна з незамінних амінокислот, що входить до складу багатьох білків, а в організмі людини та деяких тварин є вихідною речовиною для синтезу нікотинової кислоти.

ТРИРЕ́МА, и, *ж.* Давньоримський військовий корабель з трьома рядами весел, подібний до давньогрецької трієри.

ТРИСЕ́КЦІЯ, ї, *ж.* Поділ чого-небудь на три частини. *Трисекція кута.*

ТРИ́СЕЛЬ, я, *ч.*, *мор.* Косе трикутне або чотирикутне вітрило.

ТРИ́ТІЙ, ю, *ч.* Надважкий радіоактивний ізотоп водню, ядро якого складається з протона та двох нейтронів.

ТРИТО́Н[1], а, *ч.* 1. У давньогрецькій міфології — син бога морів Посейдона — морське божество з людським тулубом і риб'ячим хвостом. 2. Хвостата земноводна тварина родини саламандрових, схожа на ящірку; живе у воді, а зимує на суші.

ТРИТО́Н[2], у, *ч.*, *муз.* Інтервал із трьох цілих тонів, тобто збільшена кварта або зменшена квінта.

ТРИТО́Н[3], у, *ч.*, *фіз.* Ядро атома радіоактивного ізотопу водню — тритію.

ТРИФТО́НГ, а, *ч.*, *лінгв.* Поєднання трьох голосних звуків в одному складі.

Трифтонгі́чний, а, е. *Трифтонгічний склад.*

ТРИХІА́З, у, *ч.*, *мед.* Неправильний ріст вій у бік очного яблука, внаслідок чого вони травмують око.

ТРИХІ́НА, и, *ж.* Маленький круглий черв'ячок, личинки якого паразитують у м'язах свиней та інших тварин і з недостатньо провареною м'ясною їжею передаються людині, спричиняючи трихінельоз.

ТРИХІНО́З, ТРИХІНЕЛЬО́З, у, *ч.*, *мед.*, *вет.* Тяжке глистяне захворювання людини й тварин, спричинюване трихінами.

Трихіно́зний, а, е. *Трихінозне м'ясо.*

ТРИХОМОНО́З, у, *ч.*, *мед.* Венеричне захворювання, яке передається статевим шляхом і характеризується ураженням сечостатевої системи трихомонадою.

ТРИХОНОДО́З, у, *ч.*, *мед.* Вузликові потовщення волосся внаслідок неправильного догляду за ним.

ТРИХОТОМІ́Я, ї, *ж.*, *книжн.* Різновид класифікації — поділ цілого на три частини.

Трихотомі́чний, а, е. *Трихотомічна класифікація.*

ТРИХОФІ́ТІЯ, ї, *ж.*, *мед.*, *вет.* Заразне грибкове захворювання шкіри (а також волосся та нігтів) у людини та тварин; стригучий лишай.

ТРИХОЦЕФАЛЬО́З, у, *ч.*, *мед.* Глистяне захворювання людини.

ТРИ́ЦЕПС, а, *ч.*, *анат.* Триголовий м'яз.

ТРИЦЕРА́ТОПС, а, *ч.* Викопний тригогий динозавр групи цератопсів, що

жив наприкінці крейдяного періоду в Північній Америці.

ТРІА́ДА, и, *ж.* 1. У філософській системі Гегеля — триступінчастий розвиток ідеї, що визначає три ступені в розвитку явищ дійсності: теза, антитеза й синтез. *Діалектична тріада.* 2. *книжн.* Єдність, утворювана трьома окремими особами, предметами, поняттями або частинами, елементами.

ТРІА́Л, у, *ч.*, *спорт.* Один із екстремальних видів спорту — їзда на велосипеді по трасі, спеціально обставленій сторонніми предметами (машинами, ящиками, котушками для дротів тощо); охоплює елементи акробатики; передбачає віртуозне володіння велосипедом.

ТРІАНГУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *мат.* Метод визначення великих відстаней на земній поверхні, за яким остання розбивається, поділяється на трикутники; при цьому вимірюється сторона одного з трикутників і горизонтальні кути всіх трикутників безпосередньо, решта ж сторін визначається тригонометричними обчисленнями. 2. *геод.* Визначення положення опорних точок на земній поверхні для топографічного знімання місцевості. *Метод тріангуляції.*

Тріангулюва́ти, юю, юєш. Здійснювати тріангуляцію.

Тріангуляці́йний, а, е. *Тріангуляційна сітка* (у 2 знач.).

ТРІА́С, у, *ч.* Перший із трьох періодів мезозойської ери геологічної історії Землі.

Тріа́совий, а, е. *Тріасові відкладення.*

ТРІАТЛО́Н, у, *ч.* Вид безперервного спортивного триборства — плавання (у відкритому водоймищі), велоперегони, легкоатлетичний крос.

ТРІЕ́ДР, а, *ч.*, *мат.* Система трьох векторів, які не лежать на одній площині і виходять з однієї точки.

ТРІЄНА́ЛЕ, *невідм.*, *ж.* Захід (виставка, фестиваль, конкурс), що повторюється кожні три роки.

ТРІЄ́Р, а, *ч.* Машина для очищування та сортування насіння.

Трієро́ваний, а, е.

Трієрува́ти, у́ю, у́єш. Очищати, сортувати на трієрі. *Трієрувати насіння.*

ТРІЄ́РА, и, *ж.* Судно з трьома рядами весел у давніх греків.

ТРІ́О, *невідм.*, *с.* 1. Музичний твір для трьох інструментів або трьох голосів із самостійними партіями в кожного. 2. Ансамбль із трьох співаків або музикантів для виконання таких творів. 3. *перен.* Про трьох осіб, людей, що пов'язані між собою дружбою або завжди бувають разом. 4. Середня частина деяких видів інструментальних п'єс, танців і т. ін., більш спокійна та мелодійна, ніж перша та остання.

ТРІО́Д, а, *ч.* 1. Трьохелектродна електронна лампа, в якій є катод, анод і керуючий електрод (сітка); використовується в радіотехніці та інших галузях техніки для підсилення, детектування й генерування електричних коливань. 2. Трьохелектродний напівпровідниковий прилад (транзистор).

Тріо́дний, а, е. *Тріодна лампа.*

ТРІОЛЕ́Т, а, *ч.*, *літ.* Написаний на дві рими вірш із восьми рядків, з яких четвертий і сьомий повторює перший рядок, а восьмий — другий.

ТРІО́ЛЬ, і, *ж.*, *муз.* Тричасткова ритмічна фігура в музиці двочасткового розміру; група з трьох ритмічно однакових нот, що дорівнюють за загальною довготою двом нотам того ж написання.

Тріо́льний, а, е. *Тріольна нота.*

Тріо́льність, ності, *ж.*

ТРІУМВІ́Р, а, *ч.* Учасник тріумвірату.

ТРІУМВІРА́Т, у, *ч.* 1. У Стародавньому Римі в період занепаду республіки (І ст. до н. е.) — союз трьох впливових політичних діячів і полководців, що мав на меті захоплення верховної влади в державі (перед цим — колегія з трьох осіб, що обиралася з певною метою). 2. *перен.* Про трьох осіб, що об'єднуються для якої-небудь спільної діяльності.

ТРІУ́МФ, у, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — урочистий вступ полководця та його війська у столицю після переможного завершення війни, що супроводжувався виявом почестей. 2. Видатний, блискучий успіх, перемога; торжество.

Тріумфа́льний, а, е. 1. *Тріумфальна арка* (у 1 знач.). 2. *Тріумфальний заклик* (у 2 знач.).

Тріумфа́тор, а, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — полководець-переможець, який урочисто, з тріумфом вступає в столицю. 2. Той, хто досяг надзвичайних успіхів, перемоги в чому-небудь.

Тріумфа́торський, а, е.

Тріумфува́ння, я, *с.*

Тріумфува́ти, у́ю, у́єш. 1. Урочистим, всенародним святом відзначати перемогу; святкувати, радіти з нагоди перемоги. 2. *перен.* Перемагати, брати гору над ким-, чим-небудь. 3. Радіти, бути гордим з приводу якогось успіху.

ТРОГ, у, *ч.*, *геол.* Річкова гірська долина коритоподібної форми, утворена діяльністю льодовика.

Тро́говий, а, е.

ТРОГЛОДИ́Т, а, *ч.* 1. Первісна печерна людина, яка не вміла будувати житла. 2. *перен.* Про некультурну, відсталу, грубу людину.

Троглоди́тський, а, е. *Троглодитський вік* (у 1 знач.).

ТРОЛЕ́Й, я, *ч.* Контактний провід, який здійснює живлення електродвигуна через роликовий струмоприймач.

Троле́йний, а, е.

ТРОЛЕ́ЙБУС, а, *ч.* Безрейковий міський транспорт з електродвигуном, який живиться струмом від підвісних контактних проводів, призначений для масових перевезень пасажирів (іноді вантажів).

Троле́йбусний, а, е. *Тролейбусний рух.*

Троле́йбусник, а, *ч.*, *розм.* Працівник тролейбусного транспорту.

ТРОЛЬ, я, *ч.* У скандинавській міфології — надприродна істота, звичайно ворожа людям (найчастіше — велетень).

ТРОМБ[1], у, *ч.* Згусток крові, що утворюється у кровоносних судинах людини і тварини.

ТРОМБ[2], у, *ч.* Величезний смерч на суші з сильним вітром, опадами і грозовими явищами.

ТРОМБІ́Н, у, *ч.*, *фізіол.* Фермент, який зумовлює зсідання крові.

ТРОМБО́З, у, *ч.* Утворення згустків крові — тромбів — у кровоносних судинах живого організму, що утруднює або припиняє місцевий кровообіг.

ТРОМБО́Н, а, *ч.* Мідний духовий музичний інструмент, що являє собою складену циліндричну двічі зігнуту трубку, яка закінчується широкою горловиною; характеризується різким звуком.

Тромбоні́ст, а, *ч.*

Тромбо́нний, а, е. *Тромбонний звук.*

ТРОМБОФЛЕБІ́Т, у, *ч.* Запалення вени, що супроводжується утворенням тромбу (*див.* **тромб**[1]).

ТРОМБОЦИ́ТИ, ів, *мн.* Клітинні елементи крові тварин і людини, що беруть участь у її згортанні.

ТРОМБОЦИТО́З, у, *ч.*, *мед.* Збільшення кількості тромбоцитів у периферійній крові.

ТРОН, у, *ч.* 1. Багато оздоблене крісло на спеціальному підвищенні — місце монарха під час урочистих церемоній у палаці. 2. *перен.* Влада монарха, монархічне правління.

Тро́нний, а, е. *Тронний зал.*

ТРООСТИ́Т, у, *ч.* Структурний складник сталі, підданий загартовуванню, а потім відпусту (для зняття внутрішніх напружень); являє собою суміш дрібних часток цементиту і фериту; за твердістю посідає середнє місце між мартенситом і сорбітом.

Троости́тний, а, е.

ТРОП, а, *ч.*, *літ.* Слово або мовний зворот, вжиті в переносному, образному значенні.

Тропеї́чний, Тропі́чний, а, е.

ТРОПА́Р, я́, *ч.*, *церк.* Молитовний вірш для співу на честь якого-небудь свята або святого у православному богослужінні.

...ТРОПИ, **...ТРОПІЯ**, **...ТРОПНИЙ**. Друга частина складних слів, що вказує на зв'язок з поняттями «зміна», «перетворення», «поворот».

ТРОПІ́ЗМИ, ів, *мн.* (*одн.* **тропі́зм**, у, *ч.*). Ростові рухи органів рослини (згини стебла, кореня, повертання листків), що спричиняються однобічним впливом чинників зовнішнього середовища — світла, температури, вологи тощо.

ТРО́ПІК, а, *ч.* 1. Уявне коло на поверхні земної кулі, паралельне екватору і віддалене на 23° 27' на північ або на південь від нього. *Небесний тропік.* 2. *тільки мн.* Фізико-географічні зони, розташовані на північ і на південь від екватора до субтропіків; характеризуються жарким кліматом.

Тропі́чний, а, е. 1. *Тропічна рослинність. Тропічна лихоманка. Тропічний фронт* (у 1, 2 знач.). 2. Пекучий, жаркий.

...ТРОПІЯ, *див.* **...тропи**.

...ТРОПНИЙ, *див.* **...тропи**.

ТРОПОСФЕ́РА, и, *ж.* Нижній шар земної атмосфери, який лежить між поверхнею землі та стратосферою і для якого характерне зниження температури з висотою.

Тропосфе́рний, а, е.

ТРОПОФІ́ТИ, ів, *мн.* Рослини, які пристосовувалися до життя в областях з регулярною щорічною зміною вологого й сухого періодів.

ТРОС, а, *ч.* Канат з рослинного або штучного волокна, а також із сталевого дроту.

Тро́совий, а, е.

ТРОТИ́Л, у, *ч.* Те саме, що **тринітротолуо́л**.

Троти́ловий, а, е. *Тротилова шашка.*

ТРОТУА́Р, у, *ч.* Пішохідна доріжка (з кам'яних плит, цегли, асфальту, дощок і т. ін.) з боків вулиці, площі, трохи вища порівняно з проїжджою частиною.

Тротуа́рний, а, е. *Тротуарна частина вулиці.*

ТРОФЕ́Й, я, *ч.* 1. *перев. мн.* Зброя, військове майно і т. ін., захоплені переможцем у ворога під час війни; воєнна здобич. 2. Яка-небудь річ як пам'ятка, як свідчення перемоги, подвигу, успіху в чому-небудь. *Спортивні трофеї.* 3. *архіт.* Орнаментальна прикраса у вигляді військового спорядження.

Трофе́йний, а, е.

ТРО́ФІКА, и, *ж.*, *фізіол.* Живлення і обмін речовин у тканинах організму. *Трофіка нервова.*

Трофі́чний, а, е. *Трофічна виразка.*

...ТРОФІЯ. Друга частина складних слів, що вказує на зв'язок з поняттям «живлення», «їжа».

ТРОФОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про їжу, харчування.

Трофо́лог, а, *ч.*

ТРОФОНЕВРО́З, у, *ч.*, *мед.* Захворювання вегетативної нервової системи, основною ознакою якого є порушення живлення тканин.

ТРОХЕ́Й, я, *ч.* В античному віршуванні — двоскладова стопа з першим довгим і другим коротким складом; хорей.

Трохеї́чний, а, е. *Трохеїчний ритм.*

ТРУБАДУ́Р, а, *ч.* 1. *іст.* Середньовічний провансальський поет-лірик і співець. 2. *перен.* Взагалі поет, співець або той, хто прославляє, звеличує кого-, що-небудь.

ТРУВЕ́Р, а, *ч.* Середньовічний вуличний поет-співець у північній Франції.

ТРУ́ПА, и, *ж.* Колектив артистів театру або цирку. *Циркова трупа.*

ТРЮЇ́ЗМ, у, *ч.*, *книжн.* Загальновідома, заяложена істина.

ТРЮК, у, *ч.* 1. Складний цирковий номер. 2. Вправний ефектний прийом у різних видах мистецтва. 3. *перен.* Спритна витівка, хитрий несподіваний прийом, виверт.

Трю́ковий, а, е. *Трюкові стрибки. Трюковий фільм.*

ТРЮМ, у, *ч.* Внутрішнє приміщення корабля між палубою і днищем, де встановлюють машини, механізми, поміщають вантажі і т. ін.

Трю́мний, а, е. *Трюмний старшина.*

Трю́мовий, а, е. *Трюмове обладнання.*

ТРЮМО́, *невідм.*, *с.* 1. Високе стояче дзеркало. 2. *архіт.* Простінок між вікнами, звичайно прикрашений орнаментом.

ТРЮ́ФЕЛЬ, я, *ч.* 1. Схожий формою на бульбу коричнювато-чорний їстівний гриб, який росте під землею і має високі смакові якості. 2. Сорт шоколадних цукерок, які формою нагадують ці гриби.

Трю́фелевий, Трю́фельний, а, е. *Трюфельна приправа.*

ТСУ́ГА, и, *ж.* Вічнозелене дерево з конусоподібною кроною, з плескатою хвоєю.

ТУА́З, а, *ч.* Одиниця довжини у Франції, яка дорівнює 1,949 м.

ТУАЛЕ́Т, у, *ч.* 1. Одяг, убрання (переважно жіноче). *Розкішний туалет.* 2. Наведення порядку в зовнішньому вигляді (вмивання, зачісування, одягання і т. ін.). *Ранковий туалет.* 3. Столик із дзеркалом, біля якого одягаються, зачісуються і т. ін. 4. Убиральня (звичайно в громадських місцях).

Туале́тний, а, е. *Туалетні прибори. Туалетне дзеркало. Туалетний столик. Туалетне мило.*

ТУ́БА, и, *ж.* Найнижчого регістру мідний духовий музичний інструмент, що складається з великої вигнутої труби, ряду циліндричних і конічних трубок та вентильного механізму.

ТУБАФО́Н, а, *ч.* Ударний музичний інструмент, що складається з набору металевих трубочок.

ТУБЕРКУЛІ́Н, у, *ч.*, *мед.* Препарат для діагностики й лікування туберкульозу.

Туберкулі́новий, а, е.

ТУБЕРКУЛЬО́З, у, *ч.*, *мед.* Інфекційне захворювання, що викликається особливою бацилою, т. зв. паличкою Коха, і вражає різні органи (здебільшого легені) людини і деяких тварин.

Туберкульо́зний, а, е. *Туберкульозна паличка. Туберкульозні нирки. Туберкульозний санаторій.*

ТУБЕРО́ЗА, и, *ж.* Багаторічна декоративна рослина з білими, дуже пахучими квітками, зібраними в китиці; з квіток добувається ефірна олія, яка застосовується в парфумерії.

Туберо́зовий, а, е. *Туберозова цибулина. Туберозовий запах. Туберозова ефірна олія.*

ТУ́БУС, а, *ч.*, *спец.* 1. Труба в оптичних приладах. 2. У посудинах різного типу (ретортах, колбах тощо) — отвір для пропускання рідини або газів.

ТУ́ЄР, а, *ч.* Річкове буксирне судно, що проводить навантажені судна вгору проти течії річки або в порожистих чи зі швидкою течією місцях.

Ту́єрний, а, е.

ТУ́ЛІЙ, ю, *ч.* Хімічний елемент — рідкісноземельний метал, який у

природі зустрічається тільки в сполуках.

Ту́лієвий, а, е.

ТУЛУМБА́С, а, *ч.* Старовинний ударний музичний інструмент, що має форму мідної чаші (казана), обтягнутої з відкритого боку шкірою, по якій б'ють калаталом.

ТУЛЯРЕМІ́Я, ї, *ж.* Гостра інфекційна хвороба тварин, якою можуть заражатися і люди.

Туляремі́йний, а, е.

ТУ́МБЛЕР, а, *ч.* Деталь у приладах, механізмах тощо для вмикання, перемикання чого-небудь.

ТУ́МОР, а, *ч.*, *мед.* Пухлина. *Доброякісний тумор.*

ТУ́НА, и, *ж.* Багаторічні харчові і кормові рослини родини кактусових.

ТУНГ, а, *ч.* Субтропічне дерево, з насіння якого добувається олія для технічних потреб.

Ту́нговий, а, е. *Тунгове насіння. Тунгова олія.*

ТУ́НДРА, и, *ж.* Південна зона арктичного поясу земної кулі — безлісий простір із суворим кліматом, вічною мерзлотою, бідною рослинністю, серед якої переважають мохи й лишайники.

Ту́ндровий, а, е. *Тундрова рослинність.*

ТУНЕ́ЛЬ, ю, *ч.* Споруда у формі наскрізного проходу під землею або в горах (для транспорту, пішоходів, каналу, підземних комунікацій тощо).

Туне́льний, а, е. *Тунельний ефект.*

Туне́льник, а, *ч.* Фахівець із прокладання тунелів.

ТУНІ́КА, и, *ж.* 1. Одяг стародавніх римлян, вид сорочки з короткими рукавами або без рукавів. 2. Вид сучасного жіночого одягу — довга кофта (або коротка сукня), пряма, цільна спереду, без коміра або з м'яким цільним коміром, переважно з боковими розрізами.

ТУНІКА́ТИ, ів, *мн.* Підтип морських тварин типу хордових.

ТУР[1], у, *ч.* 1. Один оберт по колу в танці. 2. Етап якої-небудь гри, якогось змагання, конкурсу, що становить окрему їх частину. 3. Окремий етап розвитку, здійснення чого-небудь. *Тур виборів. Тур переговорів.* 4. Туристична подорож. *Закордонний тур.*

ТУР[2], а, *ч.* 1. Плетений кошик, наповнений землею, що використовувався при будівництві укриття від куль. 2. Плетений кошик, наповнений камінням та дерном, що використовується у гідротехніці. 3. Пірамідка з каміння, що її складають альпіністи на верхів'ї, із вкладеною в неї запискою про учасників сходження.

ТУР... Перша частина складних слів, що має значення «туристичний».

ТУРА́, и́, *ж.* Шахова фігура, що формою нагадує башту.

ТУРАГЕ́НТСТВО, а, *с.* Посередницька установа, що пропонує клієнтам організовані туристичні подорожі та відпочинок.

ТУРБЕЛЯ́РІЇ, ів, *мн.*, *зоол.* Клас пласких червів, які живуть у воді.

ТУРБІ́НА, и, *ж.* Лопатковий двигун, який перетворює енергію води, пари, газу на механічну енергію обертового вала.

Турбі́нний, а, е. *Турбінне мастило. Турбінний цех. Турбінний завод. Турбінний насос.*

Турбі́нник, а, *ч.* Той, хто працює в галузі турбобудування чи обслуговує турбіни.

ТУРБО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «турбінний».

ТУРБОАГРЕГА́Т, а, *ч.* Жорстко з'єднані на одному валу турбіна й робоча машина (електричний генератор, насос, компресор тощо).

ТУРБОГЕНЕРА́ТОР, а, *ч.* Генератор змінного або постійного струму, який діє за допомогою парової чи газової турбіни.

Турбогенера́торний, а, е. *Турбогенераторний завод.*

ТУРБОДЕТА́НДЕР, а, *ч.* Двигун, який працює на стиснутому газі; застосовується в холодильних установках.

ТУРБОКОМПРЕ́СОР, а, *ч.* Відцентровий або осьовий компресор, що його приводить у рух турбіна.

ТУРБУЛЕ́НТНИЙ, а, е, *спец.* Бурхливий, невпорядкований, по складних траєкторіях (про рух елементів рідини або газу). *Турбулентна течія.*

Турбуле́нтність, ності, *ж.* Форма руху рідини або газу, при якому окремі елементи їх рухаються бурхливо, невпорядковано, по складних траєкторіях.

Турбуле́нція, ї, *ж.* У гідромеханіці та аеромеханіці — хаотичний рух рідини або газу; бурхливість; в атмосфері — невпорядковані й випадкові зміни напряму і швидкості частинок повітря.

ТУ́РГОР, у, *ч.*, *фізіол.* Стан напруження клітинної оболонки рослин, який зумовлюється взаємним тиском оболонки і вмісту клітини і завдяки якому органи рослин набувають певної міцності та стійкості.

ТУРЕ́ЛЬ, і, *ж.*, *військ.* Станок для кулемета і малокаліберної гармати, що забезпечує їх обертання в горизонтальній і вертикальній площинах.

Туре́льний, а, е. *Турельна установка.*

ТУРИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Вид активного відпочинку — подорожі, які здійснюються за певними маршрутами по своїй країні або за кордоном; поєднують відпочинок з пізнавальною метою. *Екскурсійний туризм. Комерційний туризм. Міжнародний туризм. Міський туризм. Сільський туризм.* 2. Вид спорту — групові походи різного ступеня складності, мета яких — фізичне загартування організму. *Гірський туризм. Лижний туризм.*

Тури́ст, а, *ч.*

Туристи́чний, а, е. *Туристична фірма. Туристичне бюро. Туристичний довідник. Туристична індустрія. Туристичний регіон. Туристичний похід.*

Тури́стка, и, *ж.*

Тури́стський, а, е. *Туристська група. Туристська путівка.*

ТУРМАЛІ́Н, у, *ч.* Мінерал кристалічної будови, різновиди якого мають різний колір (чорний, бурий, рожевий, зелений та ін.); застосовується для виготовлення поляризаційних приладів і в радіотехніці, а гарні ґатунки, що є коштовним камінням, використовуються в ювелірній справі.

Турмалі́новий, а, е. *Турмалінові кристали. Турмаліновий граніт. Турмаліновий перстень.*

ТУРНЕ́, *невідм.*, *с.* 1. Подорож, поїздка круговим маршрутом. 2. Поїздка артистів або спортсменів за певним маршрутом для гастрольних виступів, змагань.

ТУРНЕ́ПС, у, *ч.* Кормова ріпа.

Турне́псовий, а, е. *Турнепсове поле. Турнепсовий корм.*

ТУРНІ́К, а́, *ч.* Гімнастичний снаряд, що складається з круглого металевого стрижня, прикріпленого горизонтально на двох стояках; перекладина.

Турніко́вий, а, е. *Турнікова перекладина.*

ТУРНІКЕ́Т, а, *ч.* Пристрій у вигляді перехрещених площин, що обертаються; встановлюється для пропускання відвідувачів, пасажирів по одному, по черзі.

Турніке́тний, а, е.

ТУРНІ́Р, у, *ч.* 1. Військове змагання лицарів у середньовічній Західній Європі. 2. Спортивне змагання, в якому учасники зустрічаються по одному разу. *Шаховий турнір.*

Турні́рний, а, е. *Турнірна таблиця. Турнірний матч.*

ТУРОПЕРА́ТОР, а, *ч.* Фірма, що розробляє туристичні маршрути та організовує туристичні поїздки.

ТУ-СТЕ́П, у, *ч.* Танець північноамериканського походження, популярний у Європі в 20-х рр. XX ст.; музичний розмір — 2/4.

ТУТ, а, *ч.* Шовковиця.

Тутівни́цтво, а, *с.*

Ту́товий, а, е. *Тутовий шовкопряд.*

ТУФ, у, *ч.*, *геол.* Пориста гірська порода вулканічного або осадового походження; застосовується як будівельний матеріал.

ТУ́ФИ, ів, *мн.* Група гірських порід різного походження. *Вапняковий туф. Крем'янистий туф.*

ТУШ[1], і, *ж.* Рідка або суха фарба, звичайно чорного, дуже стійкого кольору, яка вживається для креслення, малювання пензлем, пером і т. ін.; виготовляється із спеціальної сажі й клею.

Ту́шевий, а, е. *Тушеві фарби. Тушевий малюнок.*

ТУШ[2], а, *ч.* Невелика музична п'єса, що виконується як урочисте привітання під час вшанування, вручення нагород і т. ін.

ТУШ[3], у, *ч.* У грі в більярд — ненавмисне торкання до шару, що вважається ударом.

ТУШЕ́, *невідм.*, *с.*, *спец.* 1. Спосіб дотику до клавішів під час гри на фортепіано, що впливає на характер звучання. 2. Спосіб накладання штрихів і фарб у живописі. 3. У спортивній боротьбі — момент, коли один з борців притиснутий лопатками до землі, що визначає його поразку.

ТУЮ́Г, а, *ч.* У поезії тюркомовних народів — подібний до рубаї вірш з омонімічними та каламбурними римами.

ТУ́Я, ту́ї, *ж.* Вічнозелене хвойне дерево або кущ родини кипарисових.

ТЬЮ́ТОР, а, *ч.* 1. У Великій Британії — наставник, вихователь (у навчальному закладі або в родині). 2. Викладач-консультант у системі дистанційного навчання.

ТЮ́БИК, а, *ч.* М'яка трубочка для крему, зубної пасти, клею, фарби і т. ін., вміст якої добувають видавлюванням. *Тюбик фарб. Тюбик зубної пасти.*

ТЮ́БІНГ, а, *ч.*, *спец.* Частина збірного водонепроникного циліндричного кріплення підземних споруд (шахт, тунелів і т. ін.), що являє собою чотирикутну криволінійну металеву або залізобетонну плиту великого діаметра.

Тю́бінговий, а, е. *Тюбінгове кріплення.*

ТЮЛЬ, ю, *ч.* Прозора сітчаста тканина.

ТЮЛЬПА́Н, а, *ч.* Багаторічна декоративна трав'яниста рослина родини лілійних з великими квітками, що звичайно мають форму ковпачка і різне забарвлення.

Тюльпа́нний, а, е. *Тюльпанний аромат.*

Тюльпа́новий, а, е. *Тюльпанове дерево.*

ТЮ́НЕР, а, *ч.* Радіоприймальний пристрій, що забезпечує точне настроювання на хвилю потрібної довжини.

ТЮНІ́КА, и, *ж.* 1. *заст.* Верхня частина подвійної спідниці. 2. *театр.* Костюм танцівниці, що являє собою ліф і спідницю з тюлю.

ТЮРБА́Н, а, *ч.* Чоловічий головний убір у деяких народів Азії і Африки, що складається із шматка легкої тканини, обмотаної навколо фески, тюбетейки і т. ін.; високий жіночий головний убір такого типу; що-небудь взагалі, пов'язане, як цей головний убір.

ТЮРБО́, *невідм.*, *ж.* Промислова морська риба ряду камбалоподібних.

ТЮРКІ́ЗМ, у, *ч.* Слово або зворот, запозичені з тюркських мов.

ТЮРКОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Комплекс наук, що вивчають мову, історію, літературу, фольклор тюркомовних народів.

Тюрко́лог, а, *ч.*

У

УАБАЇ́Н, у, *ч.*, *фарм.*, *мед.* Препарат групи малостійких глікозидів, який застосовують у найважчих і гострих випадках серцевої недостатності; строфантин.

УАДЖЕ́Т, у, *ч.* У єгипетській міфології — один із найпоширеніших сакральних символів у вигляді ока.

УАЗАНІ́Т, у, *ч.*, *геол.* Рідкісна титанова руда.

УАЙРАУЇ́Т, у, *ч.*, *геол.* Магнітний мінерал сталево-сірого кольору групи заліза із вмістом кобальту.

УАЙТИ́Т, у, *ч.*, *геол.* Мінерал жовто-коричневого кольору групи кислих водних фосфатів.

УА́ЙТМЕНІТ, у, *ч.*, *геол.* Безбарвний мінерал зі скляним блиском.

УА́ЙТ-СПІ́РИТ, у, *ч.* Суміш рідких вуглеводнів, безбарвна рідина з нерізким запахом, отримувана з нафти; лаковий бензин, який використовують як розчинник.

УАКА́РІ, *невідм.* Рід широконосих короткохвостих мавп із тропічних лісів басейну Амазонки.

УА́ЛЕР, а, *ч.* Порода верхового коня.

УАНКА́Р, а, *ч.* Різновид болгарського барабана.

УАНСТЕ́П, у, *ч.* Американський парний бальний танець, поширений у 20-х роках XX ст.; музичний розмір — 2/4, рідше 6/8.

УАНТАХАЇ́Т, у, *ч.*, *геол.* Мінерал, водяно-прозорий різновид галіту (кам'яної солі), який містить хлорид срібла.

УА́РА, и, *ж.* Акваріумна рибка.

УАРА́О, *невідм.*, *ч.* Індіанський народ у Венесуелі.

УАСКОЛІ́Т, у, *ч.*, *геол.* Суміш галеніту (свинцевої руди) з іншими мінералами.

УАХА́НГА, и, *ж.*, *біол.* Різновид водоростей.

УБІКВІ́СТИ, ів, *мн.* Види тварин і рослин, здатні пристосовуватись до різноманітних умов довкілля.

УБІКВІТА́РНИЙ, а, е. Який є повсюдно поширеним видом (бактерії, гриби, віруси або інші органічні форми, зокрема паразитичні); який стосується найбільш поширених хвороб. *Убіквітарна інфекція.*

УБІКВІТЕ́Т, у, *ч.* Повсюдно поширений ресурс (напр. повітря).

УВЕРТЮ́РА, и, *ж.* 1. Оркестрова п'єса, що є вступом до опери, балету, драми, кінофільму тощо. 2. *перен.* Початковий етап, вступна, попередня частина чого-небудь. 3. Самостійний оркестровий твір сонатної форми. *Концертна увертюра.*

УВІО́ЛЕВИЙ, а, е, *фіз.* Здатний пропускати ультрафіолетову частину сонячної радіації. *Увіолеве скло.*

УВОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про будову виноградної гілки та її ягід, а також про їхні властивості як сировини харчової промисловості.

УВРА́Ж, у, *ч.*, *мист.* Розкішне художнє видання великого формату, яке звичайно складається з гравюр.

У́ВУЛА, и, *ж.*, *анат.*, *мед.* Язичок м'якого піднебіння.

УВУЛІ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запалення м'якого піднебіння.

УВУЛЯ́РНИЙ, а, е, *лінгв.* Який вимовляється за допомогою активної участі м'якого піднебіння та язичка (про звуки мови). *Увулярні приголосні. Увулярний дрижачий сонант.*

Увуля́рність, ності, *ж.*

УЗАМІ́Т, у, *ч.* Силует, обриси.

Узамі́тний, а, е. Примарний, невиразний.

УЗА́НС, у, *ч.*, **УЗА́НЦІЯ**, ї, *ж.* Торговельний звичай.

УЗА́Р, у, *ч.*, *геогр.* Пустищеві засолені землі Індії.

УЗАРА́, и́, *ж.*, *бот.*, *фарм.* Лікарська рослина родини ластовневих, поширена в Південній Африці; використовують як спазмолітичний засіб.

УЗОТА́РА, и, *ж.* Тара, вага якої встановлюється не за допомогою зважування, а на підставі торговельних звичаїв.

УЗУРПА́ЦІЯ, ї, *ж.* Незаконне захоплення влади в країні або привласнення чужих прав на що-небудь, чиїхсь досягнень і т. ін.

Узурпа́тор, а, *ч.* Особа, яка незаконно захопила владу в країні або привласнила чужі права на що-небудь.

Узурпа́торство, а, *с.* Дія, поведінка узурпатора; узурпація.

Узурпа́торський, а, е.

Узурпо́ваний, а, е.

Узурпува́ння, я, *с.* Незаконне захоплювання влади в країні або привласнювання чужих прав на що-небудь, чиїсь досягнення і т. ін.

Узурпува́ти, у́ю, у́єш.

У́ЗУС, у, *ч.*, *книжн.* 1. *юр.* Звичай, право користуватися чужими речами. 2. *лінгв.* Загальноприйняте вживання мовних одиниць. *Тлумачні словники відбивають мовний узус.*

Узуа́льний, а, е. Який випливає з узусу; загальноприйнятий, звичайний. *Узуальне значення слова.*

Узуа́льність, ності, *ж.*

У́зусний, а, е.

УЗУФРУ́КТ, у, *ч.*, *юр.* Право довічного користування чужою власністю і доходами від неї за умови збереження її цілісності та господарського призначення.

УЇ́К-ЕНД, УЇ́КЕНД (ВІ́КЕНД), у, *ч.* Час відпочинку й розваг від суботи до понеділка; вихідні дні.

УЇКСИ́Т, у, *ч.*, *геол.* Жовтий м'який, з восковим блиском мінерал, гідросилікат урану.

УЇЛЕМСИ́Т, у, *ч.*, *геол.* Світло-зелений мінерал, аналог тальку, який містить нікель.

УЇЛЕРИ́Т, у, *ч.*, *геол.* Янтароподібна викопна смола.

УЇЛИ́Т, у, *ч.*, *геол.* Мінерал групи фосфатів різного відтінку зеленого кольору, який утворює великі кристали у пегматитах.

УЇ́ПЕТ, а, *ч.* Англійська порода мисливських собак, малий хорт (гончак), які використовуються переважно як спортивні собаки.

УЇ́ПС, а, *ч.* Страва англійської кухні, що готується збиванням яєць із со-

ком цитрусових, вином або ромом над вогнем.

УКІЙÓ-Е, *невідм., с.* Школа японського живопису та ксилографії XVII—XIX ст.

УКІЛÁУ, *невідм., с.* Гавайський спосіб ловити рибу.

У́ЛЕКС, у, *ч., бот.* Кущ родини бобових, колючий дрік.

УЛЕКСИ́Т, у, *ч.* Мінерал сніжно-білого кольору з шовковистим блиском, виробне каміння.

УЛÉМИ, ів, *мн.* (*одн.* **улéм**, а, *ч.*). Мусульманські богослови та правознавці; взагалі шановані люди.

УЛЛІ́С, а, ч. Латинське ім'я героя давньогрецького епосу Одіссея.

УЛÓТРИКС, у, *ч., біол.* Клас зелених водоростей, поширених у морях і прісних водоймах.

Улóтриксовий, а, е. *Улотриксові водорості.*

УЛУ́С, у, *ч.* 1. Стійбище кочовиків або селище тюрко-монгольських народів у Центральній і Середній Азії та Сибіру. 2. *іст.* Володіння монгольського хана на території Центральної Азії і Східної Європи. 3. *іст.* Родо-племінне об'єднання з певною територією, підвладне ханові або вождю, у народів Центральної і Середньої Азії, Сибіру.

Улу́сний, а, е.

У́ЛЬВА[1], и, *ж., біол.* Багатоклітинна улотриксова водорость класу зелених, яку вирощують і вживають у їжу, морський салат.

У́ЛЬВА[2], *невідм., ч.* Один із корінних індіанських народів Америки.

УЛЬГÉР (УЛІГÉР), у, *ч.* Загальна назва монгольських билин і казок.

УЛЬЕРИТÉМА, и, *ж., мед.* Висипання з виразками на шкірі з наступним утворенням рубців.

УЛЬМАНІ́Т, у, *ч., геол.* Непрозорий нікелевмісний мінерал групи піриту сталево-сірого або сріблясто-білого кольору.

УЛЬТИМАТИ́ЗМ, у, *ч., іст.* З погляду марксизму — лівоопортуністична течія, яка утворилася в РСДРП 1908 р. у зв'язку з питанням про тактику соціал-демократичної фракції в 3-й Державній Думі.

Ультимати́ст, а, *ч.*

Ультимати́стський, а, е.

УЛЬТИМÁТУМ, у, *ч.* 1. У міжнародних відносинах або під час воєнних дій — категорична вимога, невиконання якої загрожує розривом дипломатичних відносин, застосуванням сили і т. ін. *Направити ультиматум.* 2. Взагалі якась категорична вимога, супроводжувана погрозою.

Ультимати́вний, а, е. Який має характер ультиматуму; категоричний. *Ультимативна угода.*

Ультимати́вність, ності, *ж. Ультимативність заяви.*

У́ЛЬТИМО, *невідм., с.* 1. У банківській практиці — останній день місяця, кварталу або року. 2. У комерційній і біржовій практиці — останній день певного періоду, встановлений як остаточний термін виконання угоди з товарними або фондовими цінностями. 3. Відомості про котування цінних паперів на кінець місяця, кварталу.

У́ЛЬТРА, *невідм., ч. і ж.* Про людину, групу людей, які дотримуються крайніх політичних поглядів (переважно реакційних).

УЛЬТРА... Перша частина складних слів, що означає: який перебуває поза межами; найбільший, крайній або гранично, дуже, надзвичайно.

УЛЬТРААБІСÁЛЬ, і, *ж., геол.* Зона найбільших океанічних глибин (понад 6 тис. м).

Ультраабісáльний, а, е.

УЛЬТРААКУ́СТИКА, и, *ж., фіз.* Галузь фізики, яка досліджує властивості ультразвукових хвиль.

Ультраакусти́чний, а, е.

УЛЬТРАБАЗИ́Т, у, *ч., геол.* Виверження гірська ультраосновна порода з дуже низьким вмістом кремнезему.

УЛЬТРАВІ́РУС, у, *ч., біол.* Інфекційні агенти, які проходять крізь бактерицидні фільтри.

УЛЬТРАДИСПÉРСНИЙ, а, е, *спец.* Який характеризує один із станів речовини у вигляді наддрібних частинок.

УЛЬТРАДІÁННИЙ, а, е, *біол.* Який стосується біологічних ритмів з періодами, меншими за добу, зокрема такими, що формують структуру сну, зміну емоційних станів тощо.

УЛЬТРАДЮРÉН, у, *ч., геол.* Одна із складових частин викопного вугілля.

УЛЬТРАЗВУ́К, у, *ч.* Звук, який створюється коливаннями дуже високої частоти і не сприймається вухом людини.

Ультразвукови́й, á, é. *Ультразвукові коливання. Ультразвукова діагностика. Ультразвуковий локатор. Ультразвукова терапія.*

УЛЬТРАКЛАРÉН, у, *ч., геол.* Одна із складових частин викопного вугілля.

УЛЬТРАМАРАФÓН, у, *ч.* Надмарафон. *Міжнародна асоціація ультрамарафонів.*

УЛЬТРАМАРИ́Н, у, *ч., геол.* Пігмент від зеленого до фіолетового кольору, який одержують сплавлянням каоліну з содою та сіркою і використовують для виготовлення фарб; мінеральна яскраво-синя фарба.

Ультрамари́новий, а, е.

УЛЬТРАМАФІ́ТИ, ів, *мн., геол.* Гірські породи з низьким вмістом кремнезему і значною часткою магнію та заліза.

Ультрамафíчний, а, е. *Ультрамафічні породи.*

УЛЬТРАМЕТАМОРФІ́ЗМ, у, *ч., геол.* Процес перетворення гірських порід, що мають регіональний характер, у розплавлений стан під дією температури; один із видів метаморфізму. *Ультраметаморфізм занурення. Ультраметаморфізм піднімання.*

УЛЬТРАМІКРОАНÁЛІЗ, у, *ч., спец.* Сукупність методів якісного і кількісного аналізу дуже малих кількостей речовин.

УЛЬТРАМІКРÓБ, а, *ч., біол.* Найдрібніша жива істота, невидима в оптичний мікроскоп, дрібні бактерії, внутріклітинні паразити.

УЛЬТРАМІКРОЕЛЕМÉНТ, а, *ч., біол.* Хімічний елемент, вміст якого у рослинних і тваринних організмах виражається в мільйонних і менших частках відсотка (напр., селен, кадмій, срібло тощо).

УЛЬТРАМІКРОСКÓП, а, *ч.* Оптичний прилад для виявлення наявності, концентрації та руху найдрібніших часточок, яких не можна побачити за допомогою звичайного світлового мікроскопа.

Ультрамікроскопíчний, а, е. Такий, якого не видно в звичайний світловий мікроскоп; з розмірами, меншими за довжину хвилі видимого світла. *Ультрамікроскопічні часточки. Ультрамікроскопічні процеси. Ультрамікроскопічні дефекти скла.*

Ультрамікроскопíя, ї, *ж.* Сукупність методів дослідження дисперсних систем для контролю чистоти повітря, води, ступеня забрудненості оптично прозорих середовищ сторонніми домішками.

УЛЬТРАМІКРОТÓМ, а, *ч., спец.* Прилад, за допомогою якого одержують надтонкі зрізи для цитологічних досліджень.

Ультрамікротомíчний, а, е.

УЛЬТРАМІКРОФІ́ША, і, *ж.*, *інформ.* Мікрофіша, плівка для зберігання зменшених копій документів, одержаних фотографічним способом, з кратністю зменшення 100—150; ультрамікрокарта.

УЛЬТРАМІКРОХІ́МІЯ, ї, *ж.* Галузь хімії, яка досліджує властивості дуже малих кількостей речовин у клітинах, елементах тощо.

Ультрамікрохімі́чний, а, е. *Ультрамікрохімічний аналіз.*

УЛЬТРАМІЛОНІ́Т, у, *ч.*, *геол.* Аморфний різновид мілоніту, утворений внаслідок розтирання під час тектонічних зсувів.

УЛЬТРАМОДЕ́РН, у, *ч.* Стиль модерн у його крайніх проявах.

УЛЬТРАМОДЕРНІ́ЗМ, у, *ч.* Модернізм у його крайніх проявах.

УЛЬТРАМОНТА́НСТВО, а, *с.* Напрям у католицизмі, прихильники якого відстоюють ідею необмеженої верховної влади Папи Римського і його право втручання в світські справи будь-якої держави.

Ультрамонта́н, а, *ч.*

УЛЬТРАОПТИ́МЕТР, а, *ч.*, *спец.* Прилад для вимірювання лінійних розмірів.

УЛЬТРА-СІ́, *невідм.*, *спец.* 1. *прикм.* Надскладний, вищої складності (про елементи спортивних вправ). 2. *ім.* Елемент вищого ступеня складності (у спортивних вправах).

УЛЬТРАСТРУКТУ́РА, и, *ж.*, *біол.* Найдрібніші електронно-мікроскопічні структурні елементи клітини.

Ультраструкту́рний, а, е.

УЛЬТРАТЕРМОСТА́Т, а, *ч.*, *мед.* Прилад, який забезпечує одержання і підтримання сталої температури у межах від +10 до +35 °С.

УЛЬТРАФІ́ША, і, *ж.*, *інформ.* Те саме, що **ультрамікрофіша**.

УЛЬТРАФОНОФОРЕ́З, у, *ч.*, *мед.* Метод лікування за допомогою ультразвуку.

УЛЬЦЕРА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Утворення виразок на шкірі або слизовій оболонці внаслідок інфекційного захворювання, хімічного ураження, поранення тощо.

Ульцерати́вний, а, е, *мед.* Такий, що пов'язаний з утворенням виразок, спричинює їх утворення.

УЛЬЦЕРОГЕ́ННИЙ, а, е, *мед.* Який спричинює утворення виразок. *Ульцерогенна дія.*

УЛЬЦЕРО́ЗНИЙ, а, е, *мед.* Який характеризується наявністю виразок. *Ульцерозна ангіна.*

УМБАЛІ́Т, у, *ч.*, *геол.* Мінерал, оранжевий або темно-червоний до коричневого; різновид гранату.

УМБІЛІКА́РІЯ, ї, *ж.*, *біол.* Різновид лишайнику.

Умбілікарієвий, а, е.

УМБІ́ЛІКУС, у, *ч.* Багаторічна трав'яниста рослина родини товстянкових, кімнатний сукулент.

УМБОЗЕРИ́Т, у, *ч.*, *геол.* Мінерал класу складних силікатів, аморфний, жовтого або світло-коричневого кольору, містить торій, стронцій, натрій.

У́МБРА[1], и, *ж.* Природна мінеральна речовина коричневого, червонувато-коричневого або зеленувато-коричневого кольору, яку використовують для виготовлення фарб; фарба такого кольору.

У́МБРА[2], и, *ж.*, *біол.* Невелика риба родини лососеподібних, поширена в басейнах Дунаю і Дністра.

УМБРЕ́ЛА, и, *ж.* 1. *спец.* Той, що має форму, подібну до парасольки; грибоподібний. 2. *біол.* Суцвіття рослин, в якому квітконіжки всіх квіток однакової довжини й виходять ніби з верхівки однієї осі.

УМБРОФІ́ТИ, ів, *мн.*, *бот.* Рослини, які витримують затінення або ростуть у тіні; сціофіти.

УМКЕРЕФЕ́КТ, у, *ч.*, *фіз.* Явище, викликане зростанням температури повітря у верхніх шарах атмосфери замість її зменшення.

УМПТЕКІ́Т, у, *ч.*, *геол.* Різновид лужного сієніту.

УМФО́РМЕР, а, *ч.* Електрична машина для перетворення постійного струму однієї напруги на постійний струм іншої напруги.

Умфо́рмерний, а, е.

УНА́БІ, *невідм.*, *с.* Рід рослин родини жостерових з їстівними плодами; зизифус.

УНАНІМІ́ЗМ, у, *ч.* Літературна течія у французькій літературі 1906—1914 рр., що пропагувала ідею єднання всього людства, ідею єдиної, спільної душі, в якій повинна розчинитися окрема особа; злиття з природою.

Унанімі́ст, а, *ч.*

Унанімі́стський, а, е.

УНА́У, *невідм.* Ссавець родини неповнозубих, поширений в екваторіальній частині Центральної Америки; двопалий лінивець.

УНГВАРИ́Т, у, *ч.*, *геол.* Мінерал, суміш оранжево-зеленого нонтроніту та опалу.

УНГЕМАХІ́Т, у, *ч.*, *геол.* Мінерал з безбарвними кристалами, сульфат заліза із вмістом калію та натрію.

УНДА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *геол.* Хвилеподібні вигини земної кори на значній площі, що утворюють великі западини і підняття.

Ундаці́йний, а, е. *Ундаційна гіпотеза.*

УНДЕЦИ́Л, у, *ч.*, *хім.* Органічна хімічна сполука.

Ундеци́ловий, а, е. *Ундецилова кислота. Ундециловий спирт.*

УНДЕ́ЦИМА, и, *ж.*, *муз.* 1. Одинадцятий ступінь діатонічної гами (звукоряду). 2. Музичний інтервал між першим і одинадцятим ступенями гами (звукоряду).

УНДЕЦИМАКО́РД, а, *ч.*, *муз.* Акорд із шести різнойменних звуків, що їх розташовано або можна розташувати за терціями.

УНДИ́НА, и, *ж.* 1. У середньовічних повір'ях — дух води у вигляді жінки; русалка. 2. *перен.* Про дівчину чи молоду жінку, яка справляє враження загадковості, таємничості.

УНДУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* 1. Хвилеподібний рух, рух хвилями. 2. Хвилястість, хвилеподібна поверхня чого-небудь. 3. *геол.* Хвилеподібні згини (вигини) в земній корі, які утворюють складчасті структури її тектонічних елементів.

Ундуляці́йний, а, е. *Ундуляційна мембрана.*

УНІ... Перша частина складних слів, що означає «єдино», «одно».

УНІАТ, а, *ч.* Послідовник унії (у 2 знач.).

Уніа́тка, и, *ж.*

Уніа́тство, а, *с.*

Уніа́тський, а, е.

УНІВАЛЕ́НТ, а, *ч.*, *біол.* Окрема неспарена хромосома у першому редукційному поділі.

Унівале́нтний, а, е. 1. Який стосується унівалентів. *Хромосома в унівалентному стані*; який стосується організмів з порушеннями, викликаними наявністю унівалентів. 2. *фіз.*, *хім.* Одновалентний.

Унівале́нтність, ності, *ж.* 1. *біол.* Властивість за знач. **унівале́нтний**. 2. *фіз.*, *хім.* Властивість (здатність) атома хімічного елемента або атомної групи утворювати лише один хімічний зв'язок з іншими атомами або атомними групами.

УНІ́ВЕРС, у, *ч.*, *друк.* Різновид латинського друкарського прямого шрифту.

УНІВЕРСА́Л[1], у, *ч.*, *іст.* 1. Розпорядчий акт адміністративно-політичного характеру польських королів та українських гетьманів (іноді представників генеральної старшини) у XVII—XVIII ст. 2. Документ-звернення Центральної Ради (1917—1918 рр.).

УНІВЕРСА́Л[2], а, *ч.* 1. Людина, яка володіє багатьма спеціальностями свого фаху; людина різнобічних, багатопланових знань, навичок. 2. *астр.*, *геод.* Інструмент для вимірювання кутів у горизонтальних і вертикальних площинах. 3. Тип кузова легкового автомобіля.

Універсалі́ст, а, *ч.* Той, хто є універсалом (*див.* **універса́л**[2] у 1 знач.).

УНІВЕРСАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Надання універсальності чому-небудь; процес, що веде до набуття ким-, чимнебудь універсальних властивостей, навичок, до різнобічного використання кого-, чого-небудь.

Універсалі́зм, у, *ч.* Різнобічність, багатоплановість у знаннях, навиках і т. ін.

Універсалізува́ти, у́ю, у́єш. Надавати універсальності чому-небудь. *Універсалізувати освітні стандарти.*

УНІВЕРСА́ЛІЇ, ій, *мн.* (*одн.* **універса́лія**, ї, *ж.*). 1. *філос.* Загальні поняття на відміну від одиничних. 2. *лінгв.* Явища, властиві всім або багатьом мовам.

УНІВЕРСА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Який охоплює все або багато чого у якійсь ділянці, галузі життя; всеосяжний. *Універсальний довідник. Універсальна підготовка.* 2. Придатний для всього або для багато чого; який має різноманітне призначення. *Універсальний магазин. Універсальний миючий засіб. Універсальний верстат.* 3. Який має різноманітні знання, навики і т. ін.; різнобічний. *Універсальний спеціаліст.*

Універса́льність, ності, *ж.*

УНІВЕРСИТЕ́Т, у, *ч.* Вищий навчальний заклад, наукова установа з різними гуманітарними та природничо-математичними факультетами.

Університе́тський, а, е. *Університетські традиції. Університетські лекції. Університетське життя. Університетське містечко.*

УНІВЕРСІА́ДА, и, *ж.* 1. Студентські спортивні змагання. 2. Студентські змагання з чого-небудь взагалі; конкурс.

Універсіа́дний, а, е. *Універсіадні старти.*

УНІВЕ́РСУМ, у, *ч.* Філософський термін, що означає «світ як ціле».

УНІ́ЗМ, у, *ч.* Напрям в абстрактному живопису, прихильники якого створюють композиції з однорідних форм і кольорів, що не дають будь-якого уявлення про дійсність.

УНІКА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Надзвичайний у якомусь відношенні; рідкісний, винятковий. 2. Єдиний, неповторний.

Уніка́льність, ності, *ж.*

УНІКА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *біол.* Раптова зміна довжини хромосом внаслідок фрагментації, злиття тощо.

УНІКО́Д, у, *ч.*, *інформ.* Унікальне ім'я.

У́НІКУМ, у, *ч.* Рідкісний, єдиний екземпляр чого-небудь; *перен.* про людину, незвичайну в якомусь відношенні.

УНІКУРСА́ЛЬНИЙ, а, е, *мат.* Який стосується геометричних фігур, які можна накреслити одним розчерком, не відриваючи олівця від паперу і не проходячи по одній лінії більше одного разу. *Унікурсальна крива. Унікурсальна лінія.*

УНІЛАТЕРА́ЛЬНИЙ, а, е. Що стос. однієї сторони тіла.

УНІМОДА́ЛЬНИЙ, а, е, *мат.* Який має одну вершину. *Унімодальний розподіл амплітуд.*

УНІНОМІНА́ЛЬНИЙ, а, е. Який стосується виборчого округу, від якого обирається один депутат. *Уніномінальний округ.*

УНІО́Н, у, *ч.* 1. Союз, об'єднання, спілка. 2. Підрозділ, адміністративне утворення.

Уніоні́зм, у, *ч.* Прагнення до об'єднання, злиття.

Уніоні́ст, а, *ч.*

Уніоні́стський, а, е.

УНІПОЛЯ́РНИЙ, а, е, *ел.* Однополюсний. *Уніполярна індукція. Уніполярний генератор.*

УНІПРИ́НТ, у, *ч.* Один із способів виготовлення еластичних форм для глибокого друку.

УНІСЕ́КС. 1. *род.* у, *ч.* Одяг, що не має ознак ні чоловічого, ні жіночого одягу. *Мода на унісекс.* 2. *невідм.* Характеристика крою чи вигляду такого одягу. *Піджак унісекс.* 3. Відсутність яскраво виражених ознак чоловічої або жіночої статі. 4. Той, якого не можна відрізнити за статтю.

УНІСЕРІА́ЛЬНИЙ, а, е, *мат.* Однорядний.

УНІСО́Н, у, *ч.* 1. *муз.* Співзвучність, яка досягається одночасним відтворенням двох або кількох звуків однієї висоти і однакових звуків у різних октавах (кількома голосами чи інструментами). *Октавний унісон.* 2. *фіз.* Рівність частот двох джерел звукових коливань.

Унісо́нний, а, е.

УНІТА́З, а, *ч.* Раковина в туалеті для стікання випорожнень та сечі.

УНІТАРИ́ЗМ, у, *ч.*, *політ.* Державний устрій, для якого характерне централізоване керівництво адміністративно-територіальними одиницями і відсутність відокремлених державних утворень.

Унітари́стський, а, е.

УНІТА́РІЙ, я, *ч.* 1. Прихильник унітаризму. 2. *мн.* Прихильники течій, сект у християнстві, які не приймали один з основних догматів — догмат Трійці.

УНІТА́РНИЙ, а, е. 1. Об'єднаний, єдиний, який становить собою одне ціле. *Унітарна держава*; спрямований на об'єднання; об'єднавчий. *Унітарні перетворення.* 2. *мат.*, *фіз.* Одиничний, однократний, який стосується одиниці. *Унітарна група. Унітарна матриця. Унітарний оператор.*

Уніта́рність, ності, *ж.*

УНІТЕ́РМ, а, *ч.*, *інформ.* Ключове слово, що виражає певне поняття і має той самий ієрархічний ранг, що й інші ключові слова.

УНІТІО́Л, у, *ч.*, *фарм.* Препарат, який застосовується для лікування гострих і хронічних отруєнь важкими металами, хімічними речовинами тощо.

УНІФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Зведення чого-небудь до єдиної форми, системи, єдиних нормативів.

Уніфіка́тор, а, *ч.* 1. Той, хто здійснює уніфікацію чого-небудь; прихильник уніфікації. 2. Призначений для уніфікації.

Уніфіка́торський, а, е.

Уніфікаці́йний, а, е.

Уніфіко́ваний, а, е. *Уніфікована система класифікації.*

Уніфіко́ваність, ності, *ж.* *Уніфікованість структури.*

Уніфікува́ти, у́ю, у́єш. Зводити щонебудь до єдиної форми, системи, єдиних нормативів.

УНІФІЛЯ́Р, а, *ч.*, *фіз.* Той, що складається з однієї нитки або одного дроту.

Уніфіля́рний, а, е. *Уніфілярна обмотка.*

Уніфіля́рність, ності, *ж.*

УНІФО́РМА, и, *ж.* 1. Форменний одяг. 2. *збірн.* У цирку — одягнений у спеціальні костюми персонал, який обслуговує арену під час вистави; уніформіст.

УНІФОРМÍЗМ, у, *ч.*, *геол.* Гіпотеза, згідно з якою сучасні знання геологічних явищ можна поширювати на тлумачення геологічного минулого, оскільки в минулому діяли ті самі сили і з такою ж інтенсивністю, що й нині; актуалізм.

Уніформізáція, ї, *ж.* 1. *геол.* Методи дослідження геологічної історії Землі на основі принципів уніформізму. 2. *мат.* Система мероморфних функцій. *Параметри уніформізації.*

Уніформізóваний, а, е.

Уніформізувáти, у́ю, у́єш. Погоджувати, робити одноманітним, уніфікувати.

У́НІЯ, ї, *ж.* 1. Об'єднання, союз двох або кількох монархічних держав під владою однієї династії. 2. Об'єднання православної церкви з католицькою під владою Римського Папи (зі збереженням православною церквою своїх обрядів). 3. Назва міжнародних адміністративних союзів. *Митна унія.*

УНЛЮСТ, у, *ч.*, *мед.* Безпричинне пригнічення настрою, роздратованість, відсутність бажань і неприязнь до оточення.

УНТЕРТÓН, у, *ч.* Додатковий тон, що виникає при звучанні основного тону й тонів, які звучать нижче від нього.

УНЦІÁЛ, у, *ч.* Тип почерку грецьких та латинських рукописів Середньовіччя, для якого характерні великі рівні літери без гострих кутів та ламаних ліній.

Унціáльний, а, е.

УОДЖИНÍТ, у, *ч.*, *геол.* Мінерал від бурого до чорного кольору групи рутилу, оксидит танталу, ніобію, марганцю, олова та заліза.

УÓЛЛ-СТРИТ, у, *ч.* Вулиця в Нью-Йорку, де розташовані фондова біржа, правління найбільших банків.

УÓТЕРГЕЙТ, у, *ч.*, *політ.*, *перен.* Будь-який політичний скандал, викликаний виявленими фактами негідної поведінки представників влади (корупція, таємне стеження тощо).

Уóтергейтський, а, е. *Уотергейтська справа.*

УОТСОНІÓЗ, у, *ч.*, *мед.* Гельмінтозне захворювання тропіків, збудники якого локалізуються в тонких кишках.

УÓШ, у, *ч.* Форма розрахункової угоди у ранній період діяльності бірж, згідно з якою двосторонні розрахунки з продажу та купівлі між брокерами проводились із здійсненням платежу у вигляді різниці вартості купівлі та продажу.

УПАНІШÁДИ, ів, *мн.* Загальна назва різних філософських творів.

УРÁЗА, и, *ж.* Піст, якого повинні дотримуватися мусульмани протягом місяця рамазан.

УРÁМА, и, *ж.* Кондитерський виріб з тіста, подібний до вергунів.

УРАМФÍТ, у, *ч.* Мінерал з групи уранових слюдок зеленого кольору зі скляним блиском, водний основний фосфат.

УРÁН, у, *ч.* 1. У давньогрецькій міфології — бог неба. 2. *астр.* Сьома за віддаленням від Сонця планета Сонячної системи. 3. Радіоактивний хімічний елемент.

УРАНÁТ, у, *ч.*, *хім.* Сіль уранової кислоти.

УРÁНІЯ, ї, *ж.*, *біол.* Тропічний денний метелик, який має яскраве забарвлення, поширений у Середній та Південній Америці.

УРАРТРИ́Т, у, *ч.*, *мед.* Подагричний артрит.

УРАТЕМÍЯ, ї, *ж.*, *мед.* Наявність уратів у крові.

УРÁТИ, ів, *мн.*, *хім.* Кислі солі і ефіри сечової кислоти.

Урáтний, а, е. *Уратні конкременти.*

УРАТÓМА, и, *ж.*, *мед.* Подагричні відкладення в суглобах.

УРБАНІЗÁЦІЯ, ї, *ж.* 1. Історичний процес швидкого зростання старих і появи нових міст та підвищення їхньої ролі в економічному і культурному житті суспільства. 2. Надання чому-небудь рис, особливостей, характерних для міста. *Урбанізація ландшафту.*

УРБАНÍЗМ, у, *ч.* 1. Напрям в архітектурі та містобудуванні XX ст., за яким міста повинні розвиватися без будь-яких територіальних обмежень і щільно забудовуватися великими будинками. 2. У мистецтві та літературі — зображення та опис великих міст, динаміки їх життя. 3. *лінгв.* Слово, вираз тощо, властиві міським жителям (на відміну від селянських діалектів, провінціалізмів і т. ін.).

Урбанізóваний, а, е. *Урбанізований район. Урбанізована зона. Урбанізований ареал.*

Урбанізувáти, у́ю, у́єш. Надавати чому-небудь рис, особливостей, характерних для міста.

Урбанíст, а, *ч.* Прихильник урбанізму.

Урбаністи́чний, а, е. 1. *Урбаністичний стиль* (у 1 знач.). *Урбаністична література.* 2. *Урбаністичний живопис* (у 2 знач.).

Урбанíстка, и, *ж.*

УРБАНÍТ, у, *ч.* Мінерал, силікат групи піроксенів темно-зеленого кольору зі скляним блиском, один з основних складників виверженних порід.

УРБАНОФЛÓРА, и, *ж.* Зелені насадження великих міст.

УРБАСИСТÉМА, и, *ж.* Нестійка природно-антропологічна система, яка складається на урбанізованих територіях з архітектурно-будівельними об'єктами у різко змінених природних екосистемах.

УРБІЦИ́Д, у, *ч.* Знищення усталених структурних елементів міста — історичних, культурних місць, парків, ландшафту тощо.

УРБОЕКОЛÓГІЯ, ї, *ж.* 1. Архітектурна екологія з урахуванням ландшафтної архітектури. 2. Екологія містобудування, яка вивчає ступінь комфортності довкілля для формування системи населених місць.

УРДУ́, *невідм.*, *ж.* Одна з державних мов Індії та Пакистану.

УРЕÁЗА, и, *ж.* Фермент, що розщеплює сечовину на вуглекислоту й аміак, наявний в організмі деяких тварин і рослин.

УРЕАПЛÁЗМА, и, *ж.* Рід дрібних аеробних організмів із родини мікоплазм, що утворюють колонії і розкладають сечовину.

УРÉМА, и, *ж.* 1. Листяні ліси з тополі, верби, черемхи та ін. у річкових заплавах лісостепової та степової зони. 2. Зарості кущів у низинах та заплавах річок.

Урéмни́й, á, é. **Урéмовий**, а, е. *Уремний (уремовий) ліс.*

УРЕМÍЯ, ї, *ж.*, *мед.* Хворобливий стан людини, який викликається самоотруєнням організму азотистими продуктами обміну речовин внаслідок порушення діяльності нирок.

Уремíчний, а, е. *Уремічний перикардит. Уремічний серозит.*

УРÉТРА, и, *ж.*, *анат.* Сечівник.

Уретрáльний, а, е. *Уретральна лихоманка. Уретральний тиск.*

УРЕТРÓГРАФ, а, *ч.*, *мед.* Прилад для одержання рентгенівського зображення сечівника.

Уретрогрáфія, ї, *ж.*, *мед.* Метод одержання рентгенівського зображення сечівника.

УРЕТРОДИ́ПІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Біль у сечовипускному каналі.

УРЕТРÓМЕТР, а, *ч.*, *мед.* Прилад для вимірювання ширини і розтягу сечовипускного каналу сечівника.

Уретроме́трія, ї, *ж.*, *мед.* Визначення діаметра сечівника за допомогою уретрометра.

УРЕТРОПЛАЗІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Аномалія розвитку якої-небудь ділянки сечівника.

УРЕТРОПЛА́СТИКА, и, *ж.*, *мед.* Хірургічна операція пластичного відновлення сечівника.

УРЕТРОРАГІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Кровотеча із сечівника.

УРЕТРОСКО́П, а, *ч.*, *мед.* Оптичний прилад для огляду внутрішніх стінок уретри.

Уретроскопі́чний, а, е. *Уретроскопічні дослідження.*

Уретроскопі́я, ї, *ж.*, *мед.* Лікарський метод дослідження сечівника за допомогою уретроскопа.

УРЕТРОТОМІ́Я, ї, *ж.* Розтин сечівника при його звуженнях.

УРЕТРОЦИСТИ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запалення сечового міхура і сечівника.

...УРІЯ. Друга частина складних слів, яка вказує на зв'язок з поняттям «сеча».

У́РНА, и, *ж.* 1. Посудина, звичайно у формі вази, для зберігання праху померлого після кремації. *Поховальна урна.* 2. Скринька з вузьким прорізом, в яку опускаються виборчі бюлетені при таємному голосуванні. 3. Посудина для сміття, що встановлюється на вулицях і в громадських приміщеннях. 4. *заст.* Взагалі будь-яка посудина, ваза.

У́рновий, а, е

У́РНИНГ, а, *ч.*, *мед.* Чоловік-гомосексуаліст.

УРНИ́НДА, и, *ж.*, *мед.* Лесбіянка.

УРО... Перша частина складних слів, яка вказує на їх стосунок до сечі, сечостатевих органів.

УРОБАКТЕ́РІЇ, ій, *мн.* Бактерії, що розкладають сечовину з утворенням аміаку і діоксиду вуглецю, поширені у сечі, стічних водах, ґрунті.

УРОБІЛІ́Н, у, *ч.* Жовчний пігмент, що утворюється в сечі внаслідок відновлення білірубіну.

Уробілі́новий, а, е.

УРОГА́ЛЕ, *невідм.*, *с.* Напівмавпа родини тупай.

УРОГАСТРО́Н, у, *ч.*, *біол.* Флюоресцентний пігмент, виділений із сечі, який гальмує секрецію і моторику шлунка.

УРОГЕМАТО́МА, и, *ж.*, *мед.* Обмежене скупчення крові та сечі в жировій клітковині, зумовлене ушкодженням стінки сечових органів.

УРОГІНЕКОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ урології, що вивчає хвороби сечового апарату, пов'язані з патологією жіночих статевих органів.

Урогінекологі́чний, а, е. *Урогінекологічне дослідження.*

УРОГРА́МА, и, *ж.*, *мед.* Рентгенівський знімок нирок і сечовипускних шляхів, одержаний після внутрішньовенного введення рентгеноконтрастної речовини.

УРО́ГРАФ, а, *ч.*, *мед.* Прилад для одержання рентгенівського зображення сечових органів.

Урографі́я, ї, *ж.*, *мед.* Метод рентгенологічного дослідження нирок і сечовивідних шляхів після внутрішньовенного введення рентгеноконтрастної речовини.

УРОЛА́ГНІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Статеве збочення, коли сексуальне збудження настає під час вдихання запаху сечі або її пиття.

УРОЛІ́ТИ, ів, *мн.* Викопні ниркові камені древніх тварин, які складаються з фосфатів і оксалатів.

УРОЛІТІА́З, у, *ч.* Сечокам'яна хвороба сечовивідних шляхів.

УРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь медицини, що вивчає хвороби сечостатевих органів, їх лікування та профілактику.

Уро́лог, а, *ч.*

Урологі́чний, а, е. *Урологічне відділення лікарні.*

УРО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для визначення питомої ваги сечі.

УРОМІ́ЦЕС, у, *ч.* Рід грибів іржі, які паразитують переважно на бобових та молочайних.

УРОПА́ТІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Хворобливий стан, зумовлений порушенням сечостатевого апарату.

УРОПОЕ́З, у, *ч.*, *мед.*, *фізіол.* Процес утворення сечі.

УРОПОРФІРИ́Н, у, *ч.*, *хім.* Продукт розпаду гема, який виділено із сечі.

УРОСЕ́ПСИС, у, *ч.*, *мед.* Сепсис, при якому первинне вогнище інфекцій міститься в нирках або сечовивідних шляхах.

УРОСКОПІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Дослідження сечі.

УРОФА́ГІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Статеве збочення, коли сексуальне збудження настає при вживанні сечі партнера.

УРО́ФІЗ, у, *ч.*, *біол.* Частина спинного мозку риб, де зосереджені нейросекреторні клітини.

УРОФІ́ЛІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Статеве збочення, патологічний потяг до сечі партнера.

УРОФО́БІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Нав'язливий острах мимовільного сечовиділення.

УРОХРО́М, у, *ч.* Жовтий пігмент сечі, комплекс сполук уропорфірину з білком.

УРОЦИ́СТИС, у, *ч.* Рід головневих грибів, які паразитують на злаках, зокрема житі.

УРОЦИСТИ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запалення сечового міхура.

УРСУЛИ́НКА, и, *ж.* Черниця жіночого католицького ордену, заснованого в Італії 1535 р. на честь св. Урсули.

УРТИКА́РІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Захворювання, зумовлене підвищеною чутливістю організму до певних харчових продуктів, лікарських препаратів, укусів комах тощо; кропив'янка, кропивна лихоманка.

УРТИ́Т, у, *ч.*, *геол.* Яснокристалічна порода з групи безполевошпатових порід, що складається переважно з нефеліну.

УРУ́БУ, *невідм.*, *ч.* Хижий птах родини грифів.

УРУМБА́Й, я, *ч.* Великий гребний безпалубний човен у Новій Гвінеї.

УРЮ́К, а, *ч.* Абрикоси, висушені цілими, з кісточками.

У́СТРИЦЯ, і, *ж.* Їстівний морський молюск, що має двостулкову черепашку.

У́стричний, а, е.

УТИЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Використання чого-небудь; переробка. *Утилізація відходів.*

Утиліза́тор, а, *ч.* 1. Те, що призначене для використання, переробки чого-небудь; машина, пристрій і т. ін. для переробки яких-небудь відходів. 2. Той, хто займається утилізацією чого-небудь; працівник утилізаційного виробництва.

Утиліза́торство, а, *с.* Робота, пов'язана з утилізацією чого-небудь; прагнення до утилізації чогось.

Утиліза́торський, а, е.

Утилізаці́йний, а, е. *Утилізаційний завод.*

Утилізо́ваний, а, е. *Утилізоване сміття.*

УТИ́ЛІТА, и, *ж.*, *інформ.* Сервісна програма, що полегшує користування іншими програмами, роботу комп'ютера.

Утилізува́ти, у́ю, у́єш. Використовувати що-небудь для переробки, знаходити застосування чомусь.

УТИЛІТАРИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Філософсько-етичне вчення, згідно з яким в основі людських вчинків лежить принцип вигоди. 2. Намагання

мати з усього користь; практицизм.

Утилітари́ст, а, *ч.*

Утилітари́стка, и, *ж.*

Утилітари́стський, а, е.

УТИЛІТА́РНИЙ, а, е. 1. Пов'язаний з практичним застосуванням, використанням. 2. Вузькопрактичний, прикладний.

Утилітарність, ності, *ж.*

УТИ́ЛЬ, ю, *ч.* 1. Непридатні для вжитку речі, які можна використати як сировину (металевий брухт, ганчір'я, папір і т. ін.). 2. *техн.* Обпалена, неглазурована кераміка.

Ути́льний, а, е. *Утильне залізо.*

Ути́льник, а, *ч.*

Ути́льниця, і, *ж.*

УТОПІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Теорії, погляди утопістів. *Утопізм Фур'є.* 2. *перен.* Нездійсненність; схильність до утопії, нездійсненних планів. *Утопізм реформаторів.*

УТО́ПІЯ, ї, *ж.* 1. Учення про соціальну перебудову, про ідеальний суспільний лад, яке не ґрунтується на науковому розумінні об'єктивних закономірностей суспільного розвитку. 2. Фантазія, нездійсненна мрія. 3. Літературний твір, в якому зображується ідеальний суспільний лад майбутнього. *Роман-утопія.*

Утопі́ст, а, *ч.*

Утопі́стка, и, *ж.*

Утопі́чний, а, е. 1. *Утопічний соціалізм* (у 1 знач.). 2. *Утопічний проект* (у 2 знач.). 3. *Утопічний роман* (у 3 знач.).

Утопі́чність, ності, *ж.*

УТРИ́РУВАТИ, ую, уєш. Занадто перебільшувати; спотворювати, доводячи до крайнощів.

Утри́руваний, а, е. *Утрирувані факти.*

Утри́рування, я, *с.*

УФО́, *невідм.* Непізнаний літальний об'єкт; явища, які поки що не можна науково обґрунтувати.

УФОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Наука, що вивчає явища, пов'язані з позаземними цивілізаціями, їх контакти з жителями Землі. 2. Галузь природознавства, що вивчає земні явища, які поки що не можна науково обґрунтувати.

Уфо́лог, а, *ч.*

Уфологі́чний, а, е. *Уфологічні дослідження. Уфологічні принципи.*

УФО́Р, у, *ч.* Іспанський танець.

УШУ́, У-ШУ́, *невідм.*, *с.* 1. Різновид традиційної китайської релігійно-філософської та етичної системи удосконалення особистості, що включає набір фізичних вправ. 2. Вид спорту, що базується на цій системі.

Ф

ФА, *невідм., с.* Четвертий звук музичної гами, а також нота, що позначає цей звук.

ФАБЕРЖÉ, *невідм., с.* Стиль ювелірного мистецтва, заснований на продуманій асиміляції історичних художніх стилів (бароко, рококо, класицизму), об'єднаних елегантністю, поліхромією, унікальністю конструкторських рішень та віртуозністю виконання.

ФАБІАНІ́ЗМ, у, *ч.*, **ФАБІА́НСТВО**, а, *с.* Реформістський рух кінця XIX ст. в Англії, прихильники якого пропагували еволюційно-реформаторський шлях розвитку суспільства.

Фабіа́нець, нця, *ч.*

Фабіа́нський, а, е. *Фабіанський рух. Фабіанське товариство.*

ФАБЛЬÓ, ФАБЛІÓ, *невідм., с.* Коротке, іноді віршоване оповідання комічного або сатиричного характеру, часто анонімне, а також відповідний жанр, що виник і був поширений у середньовічній французькій літературі.

ФА́БРИКА, и, *ж.* 1. Форма організації виробництва — невелике промислове підприємство, основою якого є машинна техніка. 2. *перен.* Про місце, де що-небудь виробляється, продукується тощо у великій кількості.

Фабрика́нт, а, *ч.* 1. Власник фабрики (у 1 знач.). 2. *перен.* Про того, хто займається виготовленням і поширенням чого-небудь у великій кількості. 3. *ірон., зневажл.* Про того, хто створює, вигадує та поширює брехливі чутки, наклепи.

Фабрика́нтка, и, *ж.*

Фабрика́нтський, а, е.

Фабри́чний, а, е. 1. *Фабрична марка паперу. Фабричні черевики. Фабричне виробництво. Фабричний виріб.* 2. Такий, де є багато фабрик; промисловий. *Фабричні міста.*

ФАБРИКА́Т, у, *ч.* Готовий фабричний виріб, завершений продукт виробництва, придатний для споживання без додаткової обробки.

Фабрика́тор, а, *ч.* 1. Той, хто займається виробництвом фабрикатів. 2. Той, хто фабрикує (у 2 знач.) що-небудь.

ФАБРИКУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Виробляти, виготовляти щось фабричним способом. *Фабрикувати сукно.* 2. *перен.* Виробляти, випускати й т. ін. що-небудь (переважно великій кількості); *ірон.* Виробляти, створювати що-небудь неякісне за шаблоном, механічно, здебільшого у великій кількості. *Фабрикувати наклепи, чутки. Фабрикувати фальшиві докази.*

Фабрика́ція, ї, *ж.* Те саме, що **фабрикува́ння**.

Фабрико́ваний, а, е.

Фабрикува́ння, я, *с.* 1. *Фабрикування шовку* (у 1 знач.). 2. *Фабрикування наклепів* (у 2 знач.).

ФА́БУЛА, и, *ж., літ.* Стислий зміст подій і пригод, зображуваних у художньому творі, зокрема драматургічному, що подані у послідовному зв'язку.

Фа́бульний, а, е. *Фабульна основа лібрето.*

Фа́бульність, ності, *ж.* *Фабульність п'єси.*

ФАВЕРÓЛЬ, і, *ж.* Французька порода курей, що відзначаються м'ясистістю.

ФАВН, а, *ч.* 1. У давньоримській міфології — покровитель гір, лісів та луків, а також захисник стад. 2. Чіпкохвоста широконоса мавпа роду капуцинів.

Фа́внівський, а, е.

ФАВÓР, у, *ч., книжн.* Доброзичливість, прихильність до кого-небудь; підтримка, заступництво якоїсь впливової, знатної особи. *Бути у фаворі.*

ФАВОРИ́Т, а, *ч.* 1. Той, кому протегує знатна, впливова особа; улюбленець такої особи. 2. Той, кому віддають перевагу перед іншими, ким більше цікавляться. *Фаворит публіки.* 3. Коханець знатної, високої становищем жінки (напр., цариці), який отримує від неї великі багатства й майже необмежену владу над людьми. 4. *спорт.* На перегонах — кінь, вершник і команда, що мають найбільше шансів на першість. 5. *спорт.* Улюбленець публіки, уболівальників.

Фаворити́зм, у, *ч., книжн.* Становище при якому все зумовлюється впливом, роллю фаворитів (у 1 знач.).

Фавори́тка, и, *ж.*

Фавори́тний, а, е.

Фавори́тство, а, *ч.*

...ФАГ. Друга частина складних слів, що відповідає значенню «той, хто з'їдає».

ФАГО... Перша частина складних слів, що відповідає значенню: 1) той, хто з'їдає; 2) що стос. бактеріофагу.

ФАГÓТ, а, *ч.* Дерев'яний духовий музичний інструмент низького тембру з конічним каналом і подвійною тростиною.

Фаготи́ст, а, *ч.*

Фаго́тний, Фаго́товий, а, е. *Фаготний клапан. Фаготове звучання.*

ФАГОТЕРАПІ́Я, ї, *ж., мед.* Лікування та профілактика за допомогою бактеріофагів.

ФАГОЦИ́Т, у, *ч., біол.* Клітина тваринного або людського організму, здатна активно захоплювати і перетравлювати чужорідні частинки, у тому числі й бактерії.

Фагоцита́рний, а, е. *Фагоцитарний орган. Фагоцитарний показник.*

Фагоци́тний, а, е. *Фагоцитний епітелій.*

ФАГОЦИТÓЗ, у, *ч., біол.* Захисне пристосування організмів, що виражається в захоплюванні й перетравлюванні фагоцитами чужорідних частинок, у тому числі бактерій та залишків відмерлих клітин. *Завершений фагоцитоз. Незавершений фагоцитоз.*

ФА́ЗА, и, *ж.* 1. Період, стадія в розвитку якого-небудь явища, процесу тощо. *Фаза гусениці. Фаза статевої зрілості.* 2. Положення, певний момент у зміні форми або стану чогось. *Фаза Місяця.* 3. *фіз.* Величина, що характеризує стан коливального процесу в даний момент. *Фаза коливання маятника.* 4. *хім.* Однорідна частина якої-небудь неоднорідної фізико-хімічної системи. *Фаза сплаву. Рідка (тверда) фаза.* 5. *геол.* Найменший період, якому відповідає певний характер порід. 6. *ел.* Одна з обмоток

генератора багатофазного струму, а також один із проводів, по якому йде такий струм.

Фа́зовий, а, е. *Фазовий перехід. Фазове перетворення. Фазова рівновага. Фазові обмотки.*

ФАЗЕ́НДА, и, *ж.* 1. У Бразилії — великий землевласницький або тваринницький маєток. 2. *жарт.* Дачна ділянка.

ФАЗО... Перша частина складних слів, що відповідають слову «фазовий».

ФАЗОІНДИКА́ТОР, а, *ч.* Пристрій (машина змінного струму), що здійснює фазокомпенсацію.

ФАЗОКОМПЕНСА́ЦІЯ, ї, *ж.* Усунення зсуву фаз між струмом і напругою в колі змінного електричного струму, що зумовлює збільшення потужності електричного двигуна.

ФАЗО́МЕТР, а, *ч.*, *ел.* Прилад для вимірювання коефіцієнта потужності в установках змінного струму або зсуву (незбігу в часі) фаз, тобто різниці між фазами струму та напругою в ланцюгові. *Цифровий фазометр.*

ФАЗОРЕГУЛЯ́ТОР, а, *ч.*, *ел.* Пристрій для регулювання зсуву фаз між двома напругами чи струмами або напругою та струмом.

ФАЗОТРО́Н, а, *ч.*, *фіз.* Прискорювач руху заряджених елементарних частинок (протонів, дейтронів, альфа-частинок), що застосовується при дослідженні атомного ядра; синхроциклотрон.

ФАЙ, ю, *ч.* Цупка тонка однокольорова тканина з шовку або шерсті з поперечними рубчиками. *Креп-фай.*

Фа́йовий, а, е.

ФАЙЛ, а, *ч.* (*мн.* **фа́йли**, ів), *інформ.* 1. Сукупність взаємопов'язаних блоків інформації, яка розпізнається комп'ютером як одне ціле. *Текстовий файл.* 2. Прозорий пластиковий конверт, пристосований для зберігання і підшивання у папку (файлер) паперів.

Фа́йловий, а, е.

ФА́ЙЛЕР, а, *ч.* Папка із затискачами для скріплення файлів.

ФА́КЕЛ, а, *ч.* 1. Смолоскип. 2. *перен.* Про те, що містить у собі, несе із собою істину, знання, освіту, свободу тощо. *Факел знань.* 3. *спец.* Конусоподібне полум'я, а також потік рідини, що має форму конуса. 4. *перев. мн.*, *астр.* Яскраві ділянки фотосфери біля краю сонячного диска.

Фа́кельний, а, е. *Факельне полум'я.*

Фа́кельник, а, *ч.*

ФАКІ́Н, а, *ч.*, **ФАКІНО́**, *невідм.*, *ч.* В Італії — носильник вантажів.

ФАКІ́Р, а, *ч.* 1. Мусульманський або індуїстський мандрівний чернець, що дав обітницю жити з жебрацтва; дервіш. 2. Європейська назва мандрівного фокусника, який демонструє нечутливість тіла до болю, незвичайну силу, вміння приборкувати гадюк тощо.

Факі́рство, а, *с.*

Факі́рський, а, е. *Факірське споглядання. Факірський спокій.*

ФАКОЛІ́Т, у, *ч.*, *геол.* Лінзоподібне магматичне тіло, що міститься у шарах осадових порід.

ФАКС, у, *ч.*, *інформ.* 1. Засіб факсимільного абонентського зв'язку, який дає можливість передавати графічну інформацію, тексти, таблиці, схеми, тощо. 2. Узагальнена назва різноманітних за змістом документів, що безпосередньо за допомогою телекомунікативного зв'язку та принтера надходять до організації, установи і фірми.

Фа́ксовий, а, е. *Факсовий апарат.*

ФАКСИ́МІЛЕ, *невідм.*, *с.* 1. Точне відтворення будь-якого графічного оригіналу (креслення, рукопису, малюнка, документа, підпису тощо) фотографічним способом, печаткою чи іншою репродукцією. 2. Кліше, печатка, за допомогою яких можна багаторазово відтворювати власноручний підпис. *Факсиміле Лесі Українки.* 3. Точно відтворений, у точному відтворенні.

Факси́мільний, а, е. *Факсимільний приймально-передавальний телеграф. Факсимільне видання.*

ФАКС-МОДЕ́М, а, *ч.* Пристрій, що сполучає можливості модема та засоби для обміну факсимільними зображеннями з іншими факс-модемами та звичайними телефаксами.

ФАКТ[1], у, *ч.* 1. Дійсна, невигадана подія, дійсне явище; те, що сталося, відбулося насправді; те, що є матеріалом для певних висновків і відповідає об'єктивній дійсності *Юридичний факт. Оплата за фактом.* 2. Реальність, дійсність; те, що об'єктивно існує; наявність, існування чого-небудь. 3. Справді, безперечно, безсумнівно.

Факти́чний, а, е. *Фактична основа. Фактичний шлюб. Фактичні шлюбні відносини.*

Факти́чність, ності, *ж.*

ФАКТ[2], у, *ч.*, *інформ.* Елемент чи група елементів бази знань чи моделі світу інтелектуальної системи.

ФАКТИ́С, у, *ч.*, *спец.* Продукт з олії, обробленої хлористою сіркою; додається до каучуку для пом'якшення гумових виробів.

ФАКТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Опис фактів без аналізу, узагальнень, висновків.

ФА́КТОР, а, *ч.* 1. Умова, рушійна сила будь-якого процесу, явища; чинник. *Фактор розміщення виробництва. Соціальний фактор. Фактор часу.* 2. *мат.* Кожне з перемножуваних чисел; співмножник. *Добуток двох факторів.*

ФАКТО́РИНГ, у, *ч.* Придбання банком права вимоги щодо виплат за фінансовими зобов'язаннями, скупленими в різних осіб.

ФАКТОРІА́Л, у, *ч.*, *мат.* Добуток ряду натуральних чисел від одиниці до якого-небудь заданого числа.

ФАКТО́РІЯ, ї, *ж.* 1. Велике торгове поселення європейських купців у колонізованих країнах. 2. Торговопостачальницький і заготівельний пункт у віддалених промислових районах. 3. *іст.* Одна з перших форм кооперування в економічно слаборозвинених країнах.

ФАКТУ́РА, и, *ж.* 1. Своєрідність, особливість художньої техніки у творах мистецтва. 2. Особливості обробки поверхні якого-небудь матеріалу. *Фактура тканини.* 3. Сукупність зовнішніх особливостей кого-небудь.

ФАКУЛЬТАТИ́В, у, *ч.* Понадпрограмний, необов'язковий навчальний курс; необов'язкове для відвідування заняття.

Факультати́вний, а, е. Який відвідують або вивчають за бажанням; необов'язковий. *Факультативні заняття. Факультативний семінар.*

Факультати́вність, ності, *ж.*

Факультати́вно. *Факультативно вивчати іноземну мову.*

ФАКУЛЬТЕ́Т, у, *ч.* Підрозділ (частина, відділ) вищого навчального закладу, де викладається певний цикл споріднених наукових дисциплін і готують фахівців відповідного профілю. *Юридичний факультет. Фізико-математичний факультет Філологічний факультет.*

Факульте́тський, а, е. *Факультетські аудиторії.*

ФАЛ, а, *ч.*, *спец.* Трос, мотузка для підняття вітрил, сигнальних прапорів і т. ін. *Авіаційний фал.*

ФАЛА́НГА, и, *ж.* 1. У Стародавній Греції та Македонії — шикування до бою щільно зімкнених шерег важкоозброєної піхоти; також вій-

ськове з'єднання. 2. *перен.* Про групу осіб, що діють у певній галузі. 3. У системі утопічного соціалізму Ш. Фур'є — трудова громада, комуна. 4. *іст.* Назва іспанської фашистської партії до 1958 р. 5. *анат.* Кожна з трьох трубчастих кісток, що утворюють скелет пальців хребетних тварин і людини. 6. Отруйна павукоподібна тварина.

Фалангі́ст, а, *ч.*

ФАЛАНСТЕ́Р, у, *ч.* Палац для фаланги (у 3 знач.).

ФА́ЛДА, и, *ж.* 1. Трубкоподібна складка на одязі, портьєрах і т. ін. 2. Боковий або нижній край чоловічого одягу з розрізом; пола. 3. *геол.*, *рідко.* Складка на місцевості, у надрах землі тощо.

Фа́лдистий, а, е. 1. *Фалдисті штори* (у 1 знач.). 2. *Фалдиста місцевість* (у 3 знач.).

ФАЛЕРИ́СТИКА, и, *ж.* 1. Допоміжна історична дисципліна, що вивчає історію орденів, медалей, відзнак. 2. Колекціонування значків, жетонів тощо.

Фалери́ст, а, *ч.*

ФА́ЛІНЬ, я, *ч.*, *мор.* Трос на носі або на кормі шлюпки, канат, яким прив'язують шлюпку до пристані або до борту судна.

ФАЛКОНЕ́Т, *див.* **фальконе́т**.

ФА́ЛОС, а, *ч.* Чоловічий статевий орган, а також його зображення, обожнюване деякими народами як символ розмноження, продуктивної сили природи.

Фалі́чний, а, е, *етн.* *Фалічний культ.*

ФАЛРЕ́П, а, *ч.* Захисний трос, що замінює поручні на трапах суден. *Подати фалрепи.*

Фалре́пний, а, е. *Фалрепний трос.*

ФАЛЬКОНЕ́Т, ФАЛКОНЕ́Т, а, *ч.* Старовинна дрібнокаліберна гармата.

Фальконе́товий, а, е. *Фальконетові снаряди.*

ФАЛЬСИФІКА́Т, у, *ч.* Підроблена річ, яку видають за справжню; підробка.

ФАЛЬСИФІКА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Підроблення чого-небудь. *Фальсифікація документів*; погіршення з корисливою метою якості чого-небудь при збереженні зовнішнього вигляду. *Фальсифікація вин.* 2. Умисне викривлення або неправильне тлумачення тих чи інших явищ, подій, фактів. *Фальсифікація історії. Фальсифікація фактів.* 3. Підроблена річ, яку видають за справжню; підробка; замінник чого-небудь.

Фальсифіка́тор, а, *ч.* *Фальсифікатори історії.*

Фальсифіка́торство, а, *с.*

Фальсифіка́торський, а, е. *Фальсифікаторські прийоми.*

Фальсифіко́ваний, а, е.

Фальсифіко́ваність, ності, *ж.*

Фальсифікува́ння, я, *с.*

Фальсифікува́ти, у́ю, у́єш. Здійснювати фальсифікацію (у 1, 2 знач.).

ФАЛЬСТА́РТ, у, *ч.*, *спорт.* Передчасно взятий старт ким-небудь із учасників змагання.

ФАЛЬЦ, а, *ч.*, *спец.* 1. Шов на місці з'єднання тонких металевих листів, який утворюється при загинанні та обтисканні їхніх крайок. 2. Прямокутна канавка (паз) уздовж краю скріплюваних дощок, щитів і т. ін. 3. Смужка тканини, якою обклеюють форзац для приєднання до внутрішніх країв аркушів книжки, яку переплітають. 4. Місце згинання друкованого аркуша.

Фальцьо́ваний, а, е. *Фальцьована дошка.*

Фальцюва́льний, а, е. *Фальцювальна машина.*

Фальцюва́льник, а, *ч.* Той, хто займається фальцюванням.

Фальцюва́льниця, і, *ж.*

Фальцюва́ння, я, *с.*

Фальцюва́ти, ю́ю, ю́єш, *спец.* 1. Робити *фальц*, фальці (у 1, 2 знач.). *Фальцювати дошки.* 2. Згинати друковані аркуші в певній послідовності.

ФАЛЬЦЕ́Т, у, *ч.* 1. Один з високих регістрів співацького голосу, переважно чоловічого, що вимагає особливого виконавського прийому; манера виконувати високі звуки, користуючись лише головним резонатором (ізольовано від грудного). *Високий фальцет.* 2. Дуже тонкий голос у чоловіків, схожий за тембром на жіночий.

Фальце́тний, а, е. *Фальцетний голос. Фальцетні ноти.*

ФАЛЬШ, і, *ор.* шю, *ж.* і у, *ор.* ем, *ч.* 1. Підробка, обман, шахрайство. 2. Удавання, нещирість, лицемірство; облуда. 3. Неточність, спотворення звуків, мелодії тощо під час співу, гри на інструменті.

ФАЛЬШИ́ВИЙ, а, е. 1. Який є підробкою (про річ, продукт і т. ін.), виготовленою, сфабрикованою з метою шахрайства; штучний, зроблений на зразок справжнього, натурального; ненатуральний. *Фальшиві документи.* 2. Який містить обман або спрямовується на дезорієнтацію кого-небудь. *Фальшиві друзі.* 3. Удаваний, нещирий, лицемірний. *Фальшиве співчуття. Фальшиві інтонації.* 4. Спотворений під час співу, гри на інструменті (про звуки, мелодію тощо). *Фальшива нота.*

Фальши́вість, вості, *ж.*

Фальши́во. *Співати фальшиво.*

Фальшува́ння, я, *с.*

Фальшува́ти, у́ю, у́єш. 1. Підробляти, фальсифікувати. 2. Спотворювати звуки, тональність, мелодію, ритм і т. ін. (під час співу, гри на інструменті).

ФАЛЬШКІ́ЛЬ, я, *ч.*, *мор.* Додатковий кіль — дерев'яний або металевий брус, що прикріплюється до головного кіля для захисту останнього під час посадки судна на мілину, на каміння, а також щоб надати судну більшої стійкості.

ФАЛЬШБО́РТ, у, *ч.*, *мор.* Бортова огорожа палуби на судні, а також легка обшивка борту вище верхньої палуби.

ФАЛЬШФЕ́ЄР, а, *ч.*, *спец.* Картонна гільза з піротехнічною сумішшю, що дає яскраве полум'я, яке використовується для освітлення або сигналізації.

ФАМІЛЬЯ́РНИЙ, а, е. Надміру невимушений, розв'язний, безцеремонний; панібратський. *Фамільярний тон*; який виражає приятельські, близькі стосунки з кимось.

Фамілья́рність, ності, *ж.*

Фамілья́рно. *Поводитися фамільярно.*

ФА́МУЛУС, а, *ч.* 1. У Середні віки — слуга або зброєносець. 2. У зарубіжних університетах — асистент лікаря або студент при професорові для виконання його доручень.

ФАН, а, *ч.* Ентузіаст, уболівальник; відданий прихильник чого-небудь.

ФАНАБЕ́РІЯ, ї, *ж.* 1. Недоречна гордість; пиха, зарозумілість, чванливість. 2. Безглуздий, невмотивований учинок.

ФАНА́Т, а, *ч.* 1. Те саме, що **фана́тик** (у 2 знач.). *Фанат рок-групи.* 2. Людина, яка характеризується фанатизмом (у 1 знач.).

ФАНАТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Сліпа, пристрасна відданість своїй вірі, поєднана з крайньою нетерпимістю до інших вірувань, до іновірців. 2. *перен.* Безрозсудна одержимість якимись ідеями, поглядами, почуттями, поєднана з нетерпимістю до будь-яких інших ідей, поглядів, почуттів.

Фана́тик, а, *ч.* 1. Надзвичайно релігійна людина, що нетерпимо ставиться до інших вірувань, іновірців. 2. *перен.* Людина, пристрасно віддана якій-небудь справі, захоплена якоюсь ідеєю, почуттями і т. ін., що

нерідко робить таку людину однобічною, обмеженою.

Фанати́чний, а, е. 1. Сповнений фанатизму, який діє і мислить, як фанатик. 2. Власт. фанатикові, фанатикам. *Фанатична релігійність.*

Фанати́чність, ності, *ж.*

Фанати́чно. *Поводитися фанатично.*

ФАНГ, у, *ч.*, *спец.* Трикотажний матеріал, виворіт і лицьовий бік якого однакові; використовується для пошиття теплих спортивних виробів.

Фа́нговий, а, е. *Фангове переплетення. Фангова машина. Фанговий костюм.*

ФАНГСБО́Т, а, *ч.* Промислове моторне або веслове судно для звіробійного промислу та для допоміжних потреб.

ФАНДА́НГО, *невідм.*, *с.* Іспанський народний танець, який виконується під акомпанемент гітари й кастаньєт; музичний розмір — 3/8, 6/8, 3/4.

ФАНЕ́РА, и, *ж.* 1. Деревинний матеріал у вигляді тонких пластин, якими обклеюють столярні вироби для їх оздоблення. *Облицювальна фанера.* 2. Деревинний матеріал із кількох склеєних тонких пластин із перехресним розташуванням волокон. *Клеєна фанера.*

Фане́рний, а, е. *Фанерна скринька. Фанерне облицювання меблів.*

Фане́рник, а, *ч.*

Фанерува́ння, я, *с.* Обклеювання дерев'яних виробів шпоном для їх зміцнення або покращення зовнішнього вигляду.

Фанерува́ти у́ю, у́єш.

ФА́НЗА, и, *ж.* Китайське або корейське глинобитне чи вальковане житло сільського типу.

ФАНЗА́, и́, *ж.* Китайська шовкова тканина, що нагадує тафту.

Фанзо́вий, а, е.

ФАН-КЛУ́Б, у, *ч.* Клуб, що об'єднує пристрасних прихильників (фанатів) якого-небудь з напрямків сучасної музики, певної рок-групи, рок-виконавців і т. ін.

ФА́НОВИЙ, а, е. Призначений для видалення нечистот, забрудненої води.

ФАНТ, а, *ч.* 1. *перев. мн.* Гра, учасники якої виконують як штраф які-небудь, звичайно жартівливі, завдання, визначені жеребкуванням. 2. Предмет, який дає учасник гри як штраф для визначення жеребкуванням завдання.

ФАНТАЗЕ́Р, а, *ч.* Той, хто любить фантазувати (у 1, 2 знач.).

Фантазе́рка, и, *ж.*

Фантазе́рський, а, е. *Фантазерська вигадка.*

ФАНТАЗІ́, *невідм.*, *прикм.* Особливого, нетрадиційного крою, вигляду (про одяг, його деталі).

ФАНТА́ЗІЯ, ї, *ж.* 1. Творча уява. *Політ фантазії.* 2. Витвір уявлення; мрія. *Дитяча фантазія.* 3. Нічим не обгрунтована думка; вигадка. 4. Дивний учинок; примха, химера. 5. Музичний твір (інструментальний або вокальний) вільної форми, виконуваний переважно експромтом; імпровізація. 6. Літературний твір казкового, незвичайного змісту.

Фантазі́йний, а, е. *Фантазійний стиль.*

Фантазі́йність, ності, *ж.*

Фантазува́ння, я, *с.*

Фантазува́ти, у́ю, у́єш. 1. Поринати у фантазії, віддаватися фантазіям; мріяти. 2. Вигадувати, уявляти собі те, чого немає в дійсності, що не відповідає дійсності. 3. Граючи на музичному інструменті, імпровізувати, створювати фантазії (у 5 знач.).

ФАНТА́ЗМА, и, *ж.*, *театр.* Драматургічний або сценічний прийом, коли персонаж відтворює пережиту в минулому сцену, прикрашає їх за рахунок теперішнього бачення і додає екстраоб'єктивний вимір.

ФАНТАСМАГО́РІЯ, ї, *ж.*, *книжн.* 1. Світлова картина, химерно-фантастичне зображення, одержуване за допомогою оптичних приладів. 2. Примарне, фантастичне уявлення про що-небудь; фантазія (у 3 знач.), вигадка. 3. Химерні видіння; щось нереальне, що існує лише в мріях, в уяві, уві сні.

Фантасмагори́чний, а, е.

ФАНТА́СТ, а, *ч.* 1. Людина з дуже розвиненою фантазією (у 1 знач.). 2. Письменник, художник, який у своїх творах зображує, змальовує фантастичні сюжети.

Фанта́стка, и, *ж.*

ФАНТА́СТИКА, и, *ж.* 1. Поняття, образи, створені уявою, тобто такі, що не відповідають дійсності; вигадка. 2. *збірн.* Жанр літератури, а також твори, що описують явища, події нереальні, неіснуючі в дійсності, які містять казкові образи. *Наукова фантастика.* 3. Щось вигадане, нереальне, пов'язане з фантазією.

Фантасти́чний, а, е. 1. Який є витвором фантазії (у 1 знач.), уяви; створений творчою фантазією; казковий, вигаданий, нереальний. *Фантастичні образи.* 2. Якого немає в дійсності; вимріяний, уявний. *Фантастичний проект.* 3. Який виходить за межі звичайного, ймовірного, який вражає, приголомшує чимось; надзвичайний, дивовижний, разючий. *Фантастична швидкість.*

Фантасти́чність, ності, *ж.*

ФАНТО́М, *ч.* 1. *род.* у, *книжн.* Привид, примара, ілюзія. 2. *род.* а, *спец.* Модель людського або тваринного тіла (чи його частини) натурального розміру, що служить наочним приладдям у навчальному закладі, є експонатом у музеї тощо.

Фанто́мний, а, е., *фізіол.* Уявний, несправжній. *Фантомний біль. Фантомне відчуття.*

ФАНФА́РА, и, *ж.* 1. Духовий музичний інструмент, що має форму видовженої труби без вентилів і використовуються для подання сигналів або для виконання музичних фраз урочистого чи войовничого характеру. 2. Музична фраза урочистого або войовничого характеру, виконувана на цьому інструменті.

Фанфари́ст, а, *ч.*

Фанфа́рний, а, е. *Фанфарний марш.*

ФАНФАРО́Н, а, *ч.*, *розм.* Пихатий, гоноровитий, зарозумілий базіка; хвалько.

ФАНФАРОНА́ДА, и, *ж.* Учинок, поведінка фанфарона; хвалькувато-зарозуміле висловлення; хвастощі.

ФА́РА, и, *ж.* Електричний ліхтар із рефлектором на передній частині автомобіля, трактора, локомотива тощо для освітлення дороги.

ФАРА́ДА, и, *ж.* У міжнародній системі одиниць — одиниця виміру електричної ємності, позначувана літерою F.

ФАРАДЕ́Й, я, *ч.* Позасистемна одиниця електричного заряду, що застосовується в електрохімії.

ФАРАДИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Метод лікувального та діагностичного використання змінного струму низької частоти.

ФАРАНДО́ЛА, и, *ж.* Французький (провансальський) старовинний народний хороводний танок у швидкому темпі.

ФАРАО́Н, а, *ч.* Титул царя в Стародавньому Єгипті.

Фарао́нівський, а, е.

ФАРВА́ТЕР, у, *ч.* 1. Найзручніший і найбезпечніший водний шлях для плавання суден, позначений сигнальними знаками. 2. *перен.* Головна лінія, напрям діяльності, подій і т. ін.

Фарва́терний, а, е. *Фарватерна глибина.*

ФАРЕНГЕ́ЙТ, а, *ч.* Термометр зі шкалою, на якій точка танення льоду

позначена 32-м градусом, а точка кипіння води — 212-м градусом (уживається у Великій Британії, Канаді, США).

ФАРИНГА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Гортанний. *Фарингальний резонатор. Фарингальні приголосні.*

ФАРИНГІ́Т, у, *ч.* Хронічне або гостре запалення слизової оболонки глотки в людини та деяких тварин.

ФАРИНГОСКОПІ́Я, ї, *ж.* Огляд глотки та зіва за допомогою спеціального дзеркала.

Фарингоскопі́чний, а, е.

ФАРИСЕ́Й, я, *ч.* 1. У Стародавній Іудеї — послідовник релігійно-політичної течії, що виражала інтереси заможних іудеїв і відзначалася фанатизмом та надмірною увагою до зовнішніх проявів релігійності. 2. *перен.* Лицемірна людина; святенник, ханжа.

Фарисе́йка, и, *ж.*

Фарисе́йство, а, *с.* 1. *іст.* Учення фарисеїв. 2. *перен.* Поведінка фарисея (у 2 знач.); лицемірство, ханжество.

Фарисе́йський, а, е.

ФАРМАКОГНО́ЗІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає речовини рослинного й тваринного походження, які мають лікувальні властивості.

ФАРМАКОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає дію ліків на організм і встановлює методи та принципи їх застосування.

Фармако́лог, а, *ч.*

Фармакологі́чний, а, е. *Фармакологічний засіб. Фармакологічна промисловість.*

ФАРМАКОПЕ́Я, ї, *ж.* Збірник загальнодержавних стандартів і положень, якими керуються фармацевти при виготовленні, перевірці, зберіганні ліків, а також перелік лікарських речовин, які повинні бути в аптеці.

Фармакопе́йний, а, е. *Фармакопейний комітет.*

ФАРМАКОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Лікування лікарськими препаратами, а також вивчення лікувального впливу ліків у клініці.

ФАРМАКОХІ́МІЯ, ї, *ж.* Вчення про хімічну будову та хімічні властивості лікарських речовин; фармацевтична хімія.

ФАРМАЦЕ́ВТ, а, *ч.* Аптечний працівник із фармаційною освітою, який виготовляє ліки.

ФАРМАЦЕ́ВТИКА, и, **ФАРМАЦІ́Я**, ї, *ж.* Наука, що вивчає питання добування, обробки, виготовлення, стандартизації, зберігання та відпускання лікарських засобів.

Фармацевти́чний, а, е. *Фармацевтичний інститут. Фармацевтичний препарат.*

Фармаці́йний, а, е. *Фармаційна освіта. Фармаційний довідник.*

ФАРС, у, *ч.* 1. У країнах Західної Європи XIV—XVI ст. — комедія легкого, жартівливого змісту із зовнішніми комічними ефектами; вистава такої комедії на сцені. 2. У бурлескному театрі XIX—XX ст. — беззмістовне, часто малопристойне комедійне видовисько. 3. *перен.* Грубий жарт, блазенська витівка.

Фа́рсовий, а, е. *Фарсові витівки.*

ФА́РФО́Р, у, *ч.* 1. Мінеральна маса із суміші каоліну, пластичної глини, кварцу й польового шпату (переважно білого кольору), яка після відповідної обробки просвічується в тонкому шарі; використовується для виготовлення тонкого посуду, виробів декоративного та прикладного характеру, ізоляційних матеріалів і т. ін.; порцеляна. 2. *збірн.* Вироби з такої маси.

Фарфори́ст, а, *ч.*

Фа́рфо́ровий, а, е. 1. *Фарфорове виробництво. Фарфорова маса. Фарфорова глина* (у 1 знач.). 2. *Фарфоровий сервіз. Фарфорові ізолятори* (у 2 знач.). 3. *перен.* Схожий на фарфор кольором, властивостями тощо; який чимось нагадує фарфор. *Фарфоровий мотив.*

Фарфорови́к, а, *ч.*

ФАРШ, у, *ч.* Подрібнене м'ясо, з якого виготовляють котлети, ковбаси, паштети тощо. *М'ясний фарш. Рибний фарш. Овочевий фарш.*

Фа́ршевий, а, е. *Фаршеві консерви.*

Фарширо́ваний, а, е. *Фаршированний перець.*

Фарширува́ння, я, *с.*

Фарширува́ти, у́ю, у́єш. Начиняти фаршем. *Фарширувати рибу.*

ФАС, у, *ч.* 1. Вигляд обличчя, предмета тощо спереду. 2. *спец.* Прямолінійна ділянка оборонної споруди, повернена до противника й з певним напрямом вогню.

Фа́совий, а, е. *Фасове зображення* (у 1 знач.).

ФАСА́Д, у, *ч.* 1. Зовнішній, лицьовий бік будівлі, що звичайно виходить на вулицю. *Боковий фасад будинку.* 2. *спец.* Вертикальна проекція об'єкта. 3. *перен.*, *ірон.* Про обличчя, вигляд людини спереду.

Фаса́дний, а, е. *Фасадні окраси. Фасадні двері. Фасадна облицювальна керамічна плитка.*

ФАСЕ́Т, а, *ч.*, **ФАСЕ́ТКА**, и, *ж.*, *спец.* 1. Зрізана навскіс бічна грань чогонебудь. *Фасет (фасетка) дзеркала. Фасет каменя.* 2. Відшліфована грань коштовного каменя. 3. Частинка складного ока багатьох членистоногих.

Фасе́тковий, а, е. *Фасеткова грань. Фасеткові очі.*

Фасе́тний, а, е.

ФА́СКА, и, *ж.*, *спец.* Навскісна частина ребра чи крайки на металевих, дерев'яних і т. ін. виробах.

Фа́сковий, а, е. *Фаскова площина.*

ФАСО́Н, у, *ч.* 1. Крій, модель, зразок, за якими шиють (або пошито) одяг, взуття, головні убори тощо. 2. Зовнішній вигляд, форма предмета, виробу, будівлі тощо; зразок, модель предмета, виробу, будівлі й т. ін. 3. *перен.*, *розм.* Певний спосіб, певна манера одягатися, ходити, поводитися тощо. *Зачісуватися на новий фасон.* 4. *перен.*, *розм.* Показний шик; хизування, форс, франтійство. *Тримати фасон.*

Фасо́нний, а, е, *спец.* 1. Зроблений за певним зразком, фасоном (у 1 знач.). *Фасонні різці. Фасонна стрижка.* 2. Який має складну конфігурацію, виконану тисненням (про тканини). *Тафта фасонна.*

ФАСТ-ФУ́Д, а, *ч.* 1. Продукти швидкого приготування, напівфабрикати. 2. Американська система швидкого харчування, поширена в багатьох країнах, розрахована на швидке обслуговування великої кількості відвідувачів.

ФАСУВА́ННЯ, я, *с.* Розважування і пакування товарів у певних кількостях. *Фабричне фасування. Фасування масла.*

Фасува́льний, а, е. *Фасувальна робота. Фасувальний автомат.*

Фасува́льник, а, *ч.* 1. Робітник, що займається фасуванням. 2. Прилад, автомат, що фасує що-небудь.

Фасува́льниця, і, *ж.*

ФАСЦИ́КУЛА, и, *ж.* Справа, яка складається з документів різного змісту, розміщених за реєстраційними номерами, і являє собою одну або кілька зв'язок.

ФАСЦІА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *бот.* Виродлива деформація стебла або окремих гілок рослини, при якій вони стають плескатими, стрічкоподібними.

ФАСЦІОЛЬО́З, у, *ч.* Хвороба тварин (інколи людини), спричинена плоскими червами, які потрапляють в організм із кормом або з водою.

ФА́СЦІЯ, ї, *ж.* Сполучнотканинна плівка, що обгортає кожний м'яз окремо, групи м'язів, окремі органи або вистилає внутрішні порожнини тіла.

ФАТ, а, *ч.* 1. *розм.* Самовдоволений франт, жевжик, джиґун; особа, що любить похизуватися. 2. *заст.* Роль самовдоволеного франта, коханця-позера в театральній п'єсі; актор, що виконує таку роль.

ФАТА́, и́, *ж.* Легке, звичайно довге, покривало з тюлю або мережива як весільний головний убір нареченої.

ФАТАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Віра в нібито наперед визначену, невідворотну долю, у фатум.

Фаталі́ст, а, *ч.* Людина, що вірить у наперед визначену, невідворотну долю, у фатум.

Фаталісти́чний, а, е. *Фаталістичні концепції. Фаталістичні погляди. Фаталістичні переконання.*

Фаталісти́чність, ності, *ж.*

Фаталі́стка, и, *ж.*

ФАТА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Неминучий, невідворотний. 2. Який зумовлює, визначає характер (звичайно негативний, небажаний) наступних дій, перебігу подій. 3. Який приносить горе, нещастя, страждання; згубний.

Фата́льність, ності, *ж.*

ФА́ТА-МОРГА́НА, и, *ж.* 1. Вид міражу, при якому зображення наземних предметів (озера, гори, дерева тощо), що лежать за горизонтом, здебільшого спотворені та швидко змінюються; марево. 2. *перен.* Що-небудь примарне, нереальне, оманливе.

Фа́та-морга́нний, а, е.

ФАТИ́ЧНИЙ, а, е. Про мову — контактний, такий, що говорить лише для підтримки розмови, часто без особливого смислу та інформативності.

ФА́ТУМ, у, *ч.* 1. У давніх римлян — таємнича сила, що нібито наперед визначає долю всього існуючого; неминучість. 2. Наперед визначена, невідворотна доля.

ФА́УНА, и, *ж.* Сформований історично тваринний світ, сукупність усіх видів тварин даної місцевості, країни або певного геологічного періоду. *Морська фауна. Фауна печер. Кембрійська фауна.*

ФАУНІ́СТИКА, и, *ж.* Наука про фауну взагалі та розміщення тварин на певних територіях земної кулі; зоогеографія.

Фауні́ст, а, *ч.*

Фауністи́чний, а, е.

ФА́ХВЕ́РК, а, *ч.*, *буд.* Каркас огороджувальної конструкції, переважно стіни промислової споруди, в якій проміжки закладено цеглою.

ФАЦЕ́ЛІЯ, ї, *ж.* Трав'яниста, рідше чагарникова, рослина родини водолистих; деякі види її є медоносами.

ФАЦЕ́ЦІЯ, ї, *ж.* Гумористично-сатиричне оповідання, часто антиклерикального змісту, поширене в Західній Європі в епоху Відродження, а в Україні — в XVII ст.

ФА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *геол.* Шар осадової гірської породи, що має однаковий склад, фізико-хімічні властивості та однакову викопну фауну й флору.

Фаціа́льний, а, е.

ФАШИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Політична течія в Європі між двома світовими війнами, з ідеологією сильної особи, крайнього шовінізму і расизму, на основі якої в ряді країн виникли режими відповідної терористичної диктатури, спрямовані на знищення демократичних прав і свобод, відвертий геноцид і етноцид, розв'язування загарбницьких воєн. 2. Загальне позначення соціально-політичних рухів, ідеологій та державних режимів тоталітарного типу.

Фашизо́ваний, а, е. *Фашизована країна.*

Фашизува́ти, у́ю, у́єш. Запроваджувати фашизм. *Фашизувати країну. Фашизувати поліцію. Фашизувати пресу.*

Фаши́ст, а, *ч.*

Фаши́стський, а, е. *Фашистські режими.*

ФАШИ́НА, и, *ж.* 1. В'язка хмизу, лози, очерету циліндричної форми для укріплювання насипів, гребель, доріг і т. ін. 2. *збірн.* Гілля, лоза тощо, з яких роблять такі в'язки.

Фаши́нний, Фаши́новий, а, е. *Фашинна лоза.*

Фаши́нник, а, *ч.* Робітник, що зв'язує фашину.

ФАЯ́НС, у, *ч.* 1. Мінеральна маса з особливих сортів глини з домішками гіпсу та інших речовин, що використовується для виготовлення керамічного посуду, статуеток і т. ін. 2. *збірн.* Вироби з такої маси, обпалені та вкриті поливою.

Фая́нсовий, а, е. *Фаянсова маса. Фаянсова глина. Фаянсовий завод. Фаянсовий посуд.*

ФЕБ, а, *ч.* У давньогрецькій міфології — друге ім'я Аполлона як божества сонячного світла.

ФЕДЕРАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Федеративна система державного ладу; організаційна структура чого-небудь, що ґрунтується на принципах федерації (у 2 знач.). 2. У ряді країн — політичний рух на користь федеративного державного ладу; політичні погляди, що відстоюють такий лад.

Федералі́ст, а, *ч.*

Федералі́стка, и, *ж.*

Федера́льний, а, е. 1. Те саме, що **федерати́вний** (у 1 знач.). *Федеральна республіка.* 2. Загальнодержавний. *Федеральний уряд. Федеральне бюро розслідування. Федеральні профспілки.*

Федерати́вний, а, е. *Федеративний уряд* (у 1 знач.).

Федера́ція, ї, *ж.* 1. Державне об'єднання, що складається з кількох держав з обмеженою самостійністю; об'єднання племен, родів і т. ін. із спільною верховною владою; створення, організація такого об'єднання; союзна держава, що складається з ряду держав або державних утворень. 2. Спілка товариств, організацій і т. ін.

Федерува́ння, я, *с.*

Федерува́ти, у́ю, у́єш. Об'єднувати в єдину державу на федеративних засадах.

ФЕЄРВЕ́РК, а, *ч.* 1. Кольорові декоративні вогні від спалювання порохових піротехнічних виробів під час свят, карнавалів тощо. *Святковий феєрверк.* 2. *перен.* Безперервний потік, швидка зміна чого-небудь яскравого, виразного, що справляє сильне враження. *Феєрверк слів.*

Феєрве́рковий, а, е. *Феєрверковий вогонь. Феєрверкова ракета. Феєрверковий зліт.*

ФЕЄ́РІЯ, ї, *ж.* 1. Театральна або циркова вистава з фантастичним, казковим сюжетом, з широким використанням сценічних ефектів і трюків, а також твір із таким сюжетом. 2. *перен.* Незвичайне, фантастичне видовище.

Феєри́чний, а, е. 1. Що стос. феєрії (у 1 знач.); який є феєрією. *Феєрична вистава.* 2. *перен.* Який являє собою незвичайне, фантастичне видовище; казковий, чарівний. *Феєрична драма. Феєрична вистава.*

Феєри́чність, ності, *ж.*

ФЕЙЛЕТО́Н, у, *ч.* 1. *заст.* Розділ газети (спочатку додатковий аркуш, а потім підвал сторінки), в якому друкувались статті на побутові теми, про мистецтво, літературу, а також художні твори. 2. *заст.* Критична стаття про мистецтво, музику, літературу. 3. Невеликий літературно-публіцистичний твір, у якому висміюються та засуджуються якісь

недоліки, потворні явища суспільного життя.

Фейлетоні́ст, а, *ч.*

Фейлетоні́стка, и, *ж.*

Фейлето́нний, а, е. *Фейлетонна література. Фейлетонний герой.*

ФЕЙСБІ́ЛДИНГ, а, *ч.* Комплекс вправ для попередження утворення або зменшення зморшок, підтримання гладкої шкіри.

ФЕЙС-КОНТРО́ЛЬ, ю, *ч.* Перевірка відповідності зовнішнього вигляду (макіяжу, зачіски, а також одягу тощо) до правил, встановлених для відвідувачів нічних клубів, ресторанів, барів, а також певних офіційних заходів.

ФЕЙХОА́, *невідм.*, *ж.* 1. Рід деревних або кущових субтропічних рослин родини миртових. 2. Плід цієї рослини з сильним запахом, що нагадує аромат суниці, ананаса чи банана.

ФЕКА́ЛІЇ, ій, *мн.*, *спец.* Суміш твердих і рідких екскрементів людини.

Фека́льний, а, е. *Фекальна маса. Фекальні води. Фекальний компост. Фекальна цистерна.*

ФЕ́КТОР, а, *ч.*, *фін.* Торговельний посередник (фінансовий спеціаліст), який збирає розрізнені фінансові надходження і кредити для своїх клієнтів.

ФЕЛЕ́МА, и, *ж.*, *бот.* Вторинна покривна тканина дерев'янистих та окремих трав'янистих рослин, з якої виготовляють корки, рятувальні пояси тощо.

ФЕЛІНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про домашніх кішок.

Феліно́лог, а, *ч.*

Фелінологі́чний, а, е. *Фелінологічне об'єднання.*

ФЕЛІ́ЦА, и, *ж.* У давньоримській міфології — богиня успіху та щастя.

ФЕЛОГЕ́Н, у, *ч.*, *бот.* Вторинна твірна тканина в рослин, що відкладає назовні клітини фелеми, всередину — клітини фелодерми; корковий камбій.

ФЕЛОДЕ́РМА, и, *ж.*, *бот.* Внутрішній шар покривної тканини в рослин.

ФЕЛО́НЬ, і, *ж.*, *церк.* Літургійне вбрання православного священика високого рангу у вигляді широкого одягу без рукавів з круглим вирізом для голови та переднім полотнищем (переважно прикрашене вишитим опліччям та хрестом на спині).

ФЕ́ЛЬДШЕР, а, *ч.* Особа з середньою медичною освітою; помічник лікаря в лікувальних закладах.

Фе́льдшерський, а, е. *Фельдшерські обов'язки. Фельдшерський халат.*

Фельдшерува́ти, у́ю, у́єш.

ФЕЛЮ́ГА, ФЕЛЮ́КА, и, *ж.* Невелике безпалубне вітрильне судно на Середземному, Чорному й Каспійському морях.

Фелю́жний, а, е. *Фелюжні вітрила.*

ФЕМІ́ДА, и, *ж.* 1. У давньогрецькій міфології — богиня правосуддя, зображена з пов'язкою на очах, з терезами в одній руці та мечем в іншій. 2. *перен.* Правосуддя.

ФЕМІНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *біол.* Розвиток в особини чоловічої статі та в самців хребетних тварин жіночих вторинних статевих ознак (напр., голосу, молочних залоз, пропорцій скелета тощо). 2. Зростання ролі та впливу жінок у суспільстві.

Фемінізо́ваний, а, е.

Фемінізува́ти, у́ю, у́єш, *біол.* Спричиняти фемінізацію.

ФЕМІНІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Політичний рух за зрівняння жінок у правах з чоловіками. 2. Дискримінація жінок (під час прийняття на роботу тощо).

Феміні́ст, а, *ч.*

Феміні́стичний, а, е. *Феміністичний рух.*

Феміні́стка, и, *ж.*

ФЕМІНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Напрям, наука, що вивчає специфічні особливості психології жінок стосовно різних сфер діяльності.

ФЕН[1], у, *ч.* Сухий, теплий вітер, що дме з гір у долини.

ФЕН[2], а, *ч.* Електричний прилад для сушіння волосся, рук і т. ін. струменем нагрітого повітря.

ФЕНАЦЕТИ́Н, у, *ч.*, *фарм.* Лікарський засіб, що застосовується при невралгічних і головних болях, а також для зниження температури.

ФЕ́НІКС, а, *ч.* 1. У міфології деяких стародавніх народів (єгиптян, фінікійців та ін.) — чарівний птах, який, проживши кілька сот років, спалював себе, а потім воскресав з попелу молодим; символ безсмертя, невмирущості, відродження. 2. *астр.* Одне з сузір'їв Південного неба.

ФЕНІЛАЛАНІ́Н, у, *ч.* Одна з незамінних амінокислот, виявлена в організмі людини, тварин і рослин у вільному стані та в складі різних білків.

ФЕНОГЕНЕ́ТИКА, и, *ж.* Напрям досліджень у генетиці, пов'язаний з вивченням прояву дії генотипу в онтогенезі.

ФЕНО́Л, у, *ч.*, *хім.* Органічна сполука, похідна бензолу, що використовується для дезінфекції, як антисептик, у виробництві синтетичних смол, барвників, вибухових речовин; карболова кислота.

Фено́ловий, а, е. *Фенолові смоли.*

ФЕНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ біології, що вивчає періодичні явища, які відбуваються в рослинному й тваринному світі у зв'язку зі змінами пір року (строки цвітіння рослин, прильоту й відльоту птахів і т. ін.).

Фено́лог, а, *ч.*

Фенологі́чний, а, е. *Фенологічні спостереження.*

ФЕНО́МЕ́Н, а *і* у, *ч.* 1. Рідкісне, незвичайне, виняткове явище; про когось надзвичайно видатного, про те, що є особливо визначним, винятковим, що дуже рідко зустрічається; про людину з рідкісними здібностями, властивостями, нахилами. 2. *філос.* Явище, єдине в своєму роді, взяте в його цілісності, в єдності з його сутністю й дане нам у досвіді, сприйняте органами чуттів; у філософії І. Канта — явище, що осягається досвідом і протиставляється ноумену як «речі в собі», нібито недоступній людському пізнанню.

ФЕНОМЕНАЛІ́ЗМ, у, *ч.*, *філос.* Філософське вчення, за яким можливе пізнання лише явищ, феноменів, що існують у свідомості, а не сутності речей об'єктивної дійсності; різновид агностицизму.

Феноменалі́ст, а, *ч.*

Феноменалісти́чний, а, е.

ФЕНОМЕНА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Рідкісний, незвичайний, винятковий; визначний за своїми якостями, властивостями, за силою вияву тощо. *Феноменальні здібності. Феноменальна пам'ять.* 2. *філос.* Що стос. феномену (у 2 знач.).

Феномена́льність, ності, *ж.*

ФЕНОМЕНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Опис та класифікація предметів певної галузі знань. 2. Ідеалістичне вчення Гегеля про феномени свідомості й форми розвитку духу. 3. Напрям сучасної філософії, представники якого вважають, що свідомість має свій, не залежний від матеріальної дійсності, зміст, а предмети об'єктивної дійсності (феномени) є лише символами цього змісту.

Феноменологі́чний, а, е.

ФЕНОПЛА́СТ, у, *ч.* Пластична маса, що використовується в електро- й радіотехніці, літакобудуванні, у виробництві товарів широкого вжитку та ін.

ФЕНОТИ́П, у, *ч.*, *біол.* Сукупність ознак і властивостей організму, що

склалися в процесі його індивідуального розвитку.

Фенотипічний, а, е.

ФЕ́НТЕЗІ, *невідм.*, *с.* Літературний жанр, подібний до наукової фантастики, але який у більш вільній формі, «казковій» манері використовує мотиви переміщень у просторі та часі, інопланетних світів, штучних організмів, міфології різних народів тощо.

ФЕ́НХЕЛЬ, ю, *ч.* Копрій, дво- або багаторічна ефіроолійна рослина родини зонтичних, олію якої використовують у харчовій і парфумерній промисловості, а також у медицині.

ФЕН-ШУ́Й, я, *ч.* Давнє китайське мистецтво жити у гармонії з природою, засноване на певних принципах організації свого зовнішнього середовища, дотримання яких приводить до досягнення щастя та задоволення життям.

ФЕО́Д, у, *ч.* У Західній Європі в період феодалізму — земля, а іноді посада та прибутки, які одержував васал від свого сеньйора в спадкове володіння з умовою виконання певних обов'язків (військової служби, грошової допомоги тощо); лен.

ФЕОДАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Суспільно-економічний лад, який змінив рабовласництво й передував капіталізмові; основою його була власність феодала на засоби виробництва, насамперед на землю, і неповна власність на основних виробників (кріпаків), а також право здійснювати державну владу на своїй території.

Феода́л, а, *ч.* 1. Представник панівного класу у феодальному суспільстві, власник феоду. 2. Поміщик-кріпосник; жорстока, деспотична людина.

Феодаліза́ція, ї, *ж.* Формування феодалізму; запровадження феодалізму.

Феода́лка, и, *ж.*

Феода́льний, а, е. Який ґрунтується, заснований на принципах феодалізму. *Феодальна країна.*

Феода́льно. *Феодально залежний.*

ФЕРЕДЖЕ́, *невідм.*, *с.* Одяг, у який жінки-мусульманки, виходячи з дому, закутуються з голови до ніг, залишаючи відкритими тільки очі.

ФЕРЗЬ, я́, *ч.* Найсильніша фігура в шаховій грі, яку можна пересувати на будь-яке число клітин по прямій лінії або по діагоналі в усіх напрямках; королева.

Фе́рзевий, а, е. *Ферзевий дебют. Ферзевий фланг.*

ФЕРИ́Т, у, *ч.* 1. *хім.* Твердий розчин вуглецю в альфа-залізі; хімічно майже чисте залізо. 2. *фіз.* Феромагнітний напівпровідник.

Фери́товий, а, е. *Феритова антена.*

ФЕ́РМА, и, *ж.* 1. Приватне сільськогосподарське підприємство на власній або орендованій землі. 2. Спеціалізоване тваринницьке підприємство. *Молочна ферма.*

Фе́рмер, а, *ч.*

Фе́рмерка, и, *ж.*

Фе́рмерство, а, *с.* 1. Фермерська система господарювання. 2. *збірн.* Фермери.

Фе́рмерський, а, е. *Фермерське господарство.*

ФЕРМА́ТА, и, *ж.*, *муз.* Знак у вигляді дуги з крапкою під нею, що означає подовження звука або паузи за розсудом виконавця; подовження звука або паузи відповідно до такого знака.

ФЕРМЕ́НТ, у, *ч.* 1. *біол.*, *хім.* Складна білкова речовина тваринних і рослинних організмів, що сприяє прискоренню хімічних процесів, які відбуваються в них; ензим. 2. *перен.* Про те, що сприяє розвиткові, посиленню чого-небудь.

Ферментати́вний, а, е, *біол.*, *хім.* 1. Який відбувається за участі ферментів. *Ферментативні процеси. Ферментативні реакції. Ферментативні препарати.* 2. Що стос. ферментації. *Ферментативний синтез.*

Ферментаці́йний, а, е.

Фермента́ція, ї, *ж.*, *хім.*, *біол.* Бродіння органічної речовини за участю ферментів, які потрапляють ззовні або розвиваються під впливом тепла.

Ферме́нтний, а, е. *Ферментна активність* (у 1 знач.).

Ферменто́ваний, а, е.

ФЕРМЕНТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ біохімії, який вивчає ферменти.

Ферментува́ння, я, *с.*

Ферментува́ти, у́ю, у́єш. 1. Піддавати ферментації. 2. Перебувати в стані ферментації.

ФЕ́РМІЙ, ю, *ч.* Штучний радіоактивний хімічний елемент з порядковим номером 100.

ФЕРМІО́Н, а, *ч.*, *фіз.* Частка з півцілим спіном.

ФЕРМУА́Р, а, *ч.* 1. Застібка-оздоба на дорогому намисті. 2. Дороге намисто з такою застібкою. 3. *спец.* Долото для художнього різьблення, а також для витискання орнаментів на шкірі.

ФЕРНАМБУ́К, а, *ч.* 1. Бразильське дерево родини бобових із твердою жовто-червоною цінною деревиною, яка під час висихання стає темно-червоною; червоний сандал. 2. Червона фарба, яку добувають із цього дерева.

Фернамбу́ковий, а, е. *Фернамбуковий стовбур.*

ФЕРО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «залізо».

ФЕРОВАНА́ДІЙ, ю, *ч.*, *спец.* Сплав заліза з ванадієм.

Ферована́дієвий, а, е.

ФЕРОВОЛЬФРА́М, у, *ч.*, *спец.* Сплав заліза з вольфрамом.

Феровольфра́мовий, а, е.

ФЕРОМАГНЕТИ́ЗМ, у, *ч.*, *спец.* 1. Магнітні властивості феромагнітних тіл. 2. Вчення про магнітні властивості феромагнітних тіл.

ФЕРОМАГНЕ́ТИК, у, *ч.*, *спец.* Сильно магнітна речовина у твердому (кристалічному) стані (залізо, нікель, кобальт та сплави їх між собою і сплави хрому, марганцю з іншими елементами), здатна намагнічуватись навіть у слабких магнітних полях.

ФЕРОМАГНІ́ТНИЙ, а, е, *спец.* Який має сильно виражені магнітні властивості. *Феромагнітні тіла.*

ФЕРОМА́РГАНЕЦЬ, нцю, *ч.*, *спец.* Сплав заліза з марганцем.

Фероманганцевий — **Ферома́рганцевий**, а, е.

ФЕРОМО́НИ, ів, *мн.* Біологічно активні речовини, що приваблюють тварин (особливо комах). *Статеві феромони. Феромони тривоги.*

ФЕРОСИЛІ́ЦІЙ, ю, *ч.*, *спец.* Сплав заліза з силіцієм.

ФЕРОТИ́ПІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Утворення фотографічних зображень на металі (брошки, медальйони тощо).

ФЕРТИ́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Здатний давати потомство, плоди. *Фертильний гібрид.*

ФЕРТИ́ЛЬНІСТЬ, ності, *ж.*, *спец.* Здатність зрілого організму давати потомство, плоди.

ФЕРТО́ЇНГ, а, *ч.*, *мор.* Спосіб постановки судна на двох якорях.

ФЕ́РУЛА, и, *ж.* Багаторічна трав'яниста рослина родини зонтичних.

ФЕРУ́ЛА, и, *ж.*, *заст.* 1. Лінійка або палиця, якою в давнину карали учня за провину. 2. Гнітючий і пильний нагляд, суворий режим.

ФЕ́СКА, и, *ж.* Шапочка, звичайно червона, у формі зрізаного конуса з китицею; чоловічий головний убір такого зразка — належність національного костюма в деяких східних країнах.

ФЕСТИВА́ЛЬ, ю, *ч.* Масове свято, на якому показують досягнення певного виду мистецтва; показ,

огляд досягнень якого-небудь виду мистецтва. *Театральний фестиваль. Фестиваль кіномистецтва.*

Фестива́льний, а, е. *Фестивальний поїзд. Фестивальний тиждень.*

ФЕСТО́Н, а, *ч.* 1. Невеликий, зубчастої або округлої форми, виступ, низкою яких оздоблюють краї чого-небудь (завіси, скатертини, сукні тощо). 2. Живописна, ліпна й т. ін. оздоба, що має вигляд зубчастого або хвилястого візерунка, гірлянди тощо; один із виступів, зубчиків такої оздоби.

Фесто́нний, а, е. *Фестонний абажур.*

ФЕТ, а, *ч.* У Стародавній Греції — представник бідної, незаможної частини вільного населення.

ФЕТА́ЛЬНИЙ, а, е. Те саме, що **ембріона́льний**.

ФЕ́ТВА́, фе́тви́, *ж.* Письмовий висновок, думка релігійного авторитетного діяча (як правило, муфтія) з богословсько-юридичних питань.

ФЕТИ́Ш, и́ша́, *ч.* 1. За уявленнями первісної людини, предмет, наділений надприродною, чудодійною силою, що був об'єктом релігійного обожнювання. 2. *перен.* Річ або людина, подія, заняття і т. ін., яку обожнюють, перед якою сліпо схиляються.

Фетишиза́ція, ї, *ж.* Перетворення чогонебудь у фетиш (у 2 знач.).

Фетиши́зм, у, *ч.* 1. Одна з ранніх форм релігійних вірувань — обожнювання предметів неживої природи, фетишів (у 1 знач.). 2. *перен.* Сліпе схиляння перед чим-небудь. *Спортивний фетишизм.*

Фетишизо́ваний, а, е.

Фетишизува́ння, я, *с.*

Фетишизува́ти, у́ю, у́єш.

Фетиши́ст, а, *ч.*

Фетиши́стський, а, е.

ФЕТР, у, *ч.* Тонка щільна повсть найвищого сорту, з якої виготовляють капелюхи, валянки тощо.

Фе́тровий, а, е. *Фетрова фабрика.*

ФЕХРА́ЛЬ, ю, *ч.*, *спец.* Жаростійкий сплав із заліза, хрому та алюмінію.

Фехра́левий, а, е. *Фехралевий нагрівальний елемент.*

ФЕХТУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Мистецтво володіння холодною зброєю (рапірою, шпагою, еспадроном і т. ін.); вид спорту, який полягає в єдиноборстві на шпагах, рапірах, еспадронах і т. ін. 2. Змагання, поєдинок на шпагах, рапірах, еспадронах і т. ін.

Фехтува́льний, а, е. *Фехтувальні змагання. Фехтувальний зал.*

Фехтува́льник, а, *ч.* Той, хто займається фехтуванням.

Фехтува́льниця, і, *ж.*

Фехтува́ти, у́ю, у́єш. Займатися фехтуванням.

ФЕШЕНЕ́БЕЛЬНИЙ, а, е. Який відповідає вимогам найкращого смаку й моди; вишуканий, елегантний.

Фешене́бельність, ності, *ж.*

ФЕ́Я, ї, *ж.* 1. У міфології деяких західноєвропейських народів — істота жіночої статі (звичайно доброзичлива), здатна творити чудеса; чарівниця. 2. *перен.* Про жінку, яка чарує своєю грацією, красою і т. ін., яка робить добро, приносить щастя тощо.

ФІАБЕ́СКА, и, *ж.*, *театр.* Феєрична комедія, побудована за мотивами народних казок.

ФІА́КР, а, *ч.* Легкий найманий екіпаж у містах Західної Європи; карета.

ФІА́Л, а, *ч.* 1. У Стародавній Греції — широка плоска чаша з тонкими стінками й злегка загнутими всередину вінцями. 2. *заст.*, *поет.* Келих.

ФІА́ЛКА, и, *ж.* Трав'яниста рослина родини фіалкових з фіолетовими, рідше жовтими, білими або різнобарвними квітками.

Фіа́лковий, а, е. *Фіалковий запах. Фіалкові очі.*

Фіа́лковість, вості, *ж.*

ФІА́СКО, *невідм.*, *с.*, *книжн.* Невдача, неуспіх, провал.

ФІ́БРА, и, *ж.* 1. Жилка, нерв, волокно живої тканини. 2. *перев. мн.*, *перен.* Уживається як символ душевних сил, що в сукупності становлять суть людської істоти. 3. Хімічно оброблена та спресована паперова маса, що використовується як ізоляційний матеріал і як замінник шкіри.

Фі́бровий, а, е. *Фіброве виробництво. Фібровий чемодан.*

ФІБРИ́ЛА, и, *ж.*, *спец.* Тонке волоконце всередині клітини або в міжклітинній речовині, що є структурним елементом тваринного організму.

ФІБРИ́Н, у, *ч.*, *фізіол.* Нерозчинний білок крові, що утворюється під час її зсідання.

Фібри́нний, **Фібри́новий**, а, е. *Фібринові волокна.*

ФІБРИЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* Скорочення окремих волокон м'яза серця, що відбувається з часовим збоєм і не здатне підтримувати його ефективну роботу.

ФІБРИНОГЕ́Н, у, *ч.*, *фізіол.* Розчинний білок плазми крові, який під час її зсідання перетворюється на фібрин.

ФІБРОБЛА́СТ, а, *ч.*, *фізіол.* Клітина сполучної тканини хребетних тварин і людини.

ФІБРО́З, у, *ч.*, *фізіол.* Патологічний процес розвитку в якому-небудь органі волокнистої сполучної тканини.

Фібро́зний, а, е. *Фіброзна оболонка.*

ФІБРОЇ́Н, у, *ч.*, *спец.* Білкова волокниста речовина, що є найважливішою складовою частиною натурального шовку.

ФІБРОЛІ́Т, у, *ч.*, *спец.* Будівельний теплоізоляційний або конструкційний матеріал у вигляді плит, що його виготовляють пресуванням суміші деревної стружки, костриці кенафу, конопель та інших волокнистих матеріалів із в'яжучою речовиною.

Фібролі́товий, а, е. *Фібролітове виробництво. Фібролітова стіна.*

ФІБРО́МА, и, *ж.*, *мед.* Доброякісна пухлина з волокнистої сполучної тканини.

ФІБРОМІО́МА, и, *ж.*, *мед.* Доброякісна пухлина, що складається з м'язової та сполучної тканини.

ФІБРОЦИ́Т, а, *ч.*, *фізіол.* Не здатна до поділу клітина сполучної тканини хребетних тварин і людини.

ФІ́БУЛА, и, *ж.* Металева застібка для одягу, що вживалася від бронзового віку до раннього Середньовіччя.

ФІ́ГА, и, *ж.* Те саме, що **інжи́р**; фігове дерево.

ФІГАРО́, *невідм.*, *с.* Коротка вільного покрою жіноча кофта, яку одягають на плаття або блузку.

ФІГЛЯ́Р, а, *ч.*, *розм.* 1. Акробат, фокусник, штукар, блазень. 2. *перен.* Кривляка, позер; пустун, витівник. 3. *орн.* Хижий птах родини яструбових у Південній та Центральній Африці.

Фігля́ристий, а, е.

Фігля́рка, и, *ж.*

Фігля́рство, а, *с.* 1. *заст.* Праця, професія фігляра (у 1 знач.). 2. Поведінка або витівка фігляра (у 2 знач.); кривляння, позерство.

Фігля́рський, а, е. *Фіглярські штуки. Фіглярська витівка.*

Фігляру́вання, я, *с.*

Фігляру́вати, у́ю, у́єш, *розм.* Діяти, поводитися як фігляр (у 2 знач.); кривлятися, позувати.

ФІГУ́РА, и, *ж.* 1. Зовнішній вигляд, обрис, форма чого-небудь. 2. Постать. *Жіноча фігура. Вишукана фігура.* 3. Скульптурне зображення кого-небудь; статуя. 4. *геом.* Частина площини, обмежена замкненою

лінією, а також сукупність певним чином розташованих точок, ліній, поверхонь і тіл. *Пласка фігура. Просторова фігура.* 5. Комплекс рухів, який становить необхідний елемент, частину танцю. *Фігура вальсу.* 6. Політ літака з різними поворотами, віражами. *Фігура вищого пілотажу* 7. *муз.* Мелодійний або ритмічний елемент, що ускладнює, прикрашає основу музичного твору. *Фігура акомпанементу в мазурці.* 8. *шах.* Предмет певної форми, який є складовою частиною комплекту шахів. 9. *лінгв.* Особлива форма, стилістичний прийом, словесний зворот, які використовують для підсилення виразності мови. *Риторичні фігури.* 10. *перен.* Людина як носій яких-небудь якостей, властивостей. *Дивна фігура. Впливова політична фігура.*

ФІГУРА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Який має багато фігур (у 9 знач.). *Фігуральна й символічна мова.* 2. Переносний, образний, алегоричний. *Фігуральне значення слова.*

Фігура́льність, ності, *ж.* *Фігуральність вислову.*

Фігура́льно. *Висловитись фігурально.*

ФІГУРА́НТ, а, *ч.* 1. *заст.* Артист балету, що бере участь у групових виступах (на відміну від соліста балету). 2. *заст.* Драматичний актор, який виконує ролі без слів; статист. 3. Особа, яку згадують у зв'язку з чим-небудь. *Фігурант у справі.* 4. *юр.* Людина, що проходить по якій-небудь кримінальній справі як звинувачувана, підозрювана або свідок. 5. Людина, що виконує роль порушника у змаганнях службових собак.

Фігура́нтка, и, *ж.*

ФІГУРА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *муз.* Ускладнення, прикрашання основи музичного твору шляхом введення фігур (у 6 знач.).

Фігураці́йний, а, е.

ФІГУ́РНИЙ, а, е. 1. Зроблений у формі якоїсь тварини, птаха, квітки, візерунка тощо; який має складну форму. *Фігурний посуд. Фігурні меблі. Фігурна обробка деревини. Фігурні дужки.* 2. Який виконується з фігурами (у 5 знач.). *Фігурні ковзани. Фігурне ковзання. Фігурне плавання.* 3. Який зображує людину або тварину (про живопис); пов'язаний з відтворенням людини або тварини у скульптурі. 4. *шах.* Який відбувається за допомогою важких фігур *Фігурна атака на ферзевому фланзі.* 5. *заст.* Фігуральний (у 2 знач.). *Фігурний вислів.*

Фігу́рність, ності, *ж.* *Фігурність віражу. Фігурність вислову.*

ФІГУРУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Бути наявним, присутнім де-небудь. 2. Бути предметом уваги, обговорення де-небудь.

ФІДЕЇ́ЗМ, у, *ч.* Світогляд, що ґрунтується на приматі віри над розумом, наукою.

Фідеї́ст, а, *ч.*

Фідеїсти́чний, а, е.

Фідеї́стка, и, *ж.*

ФІ́ДЕЛЬ, я, *ч.* Старовинний струнний смичковий інструмент.

ФІ́ДЕР, а, *ч.*, *спец.* 1. Кабельна чи повітряна лінія живлення, що відходить від електростанції. 2. Лінія для передачі електричних коливань високої частоти від радіопередавача до антени або від антени до радіоприймача. 3. Пристрій, що автоматично подає в машину сировинний матеріал рівномірними порціями.

Фі́дерний, а, е. *Фідерна лінія. Фідерна мережа.*

ФІДУЦІА́РНИЙ, а, е. Який ґрунтується на довірі. *Фідуціарні відношення.*

ФІДУ́ЦІЯ, ї, *ж.* Угода, договір, що ґрунтуються на довірі.

ФІЄ́СТА, и, *ж.* 1. Релігійне свято в іспанців. 2. *перен.* Яскраве свято, вечірка.

ФІЗА́ЛІС, а, *ч.* Трав'яниста рослина родини пасльонових, плоди якої використовуються в кондитерській промисловості, кулінарії та в медицині.

ФІ́ЗИКА, и, *ж.* 1. Наука про будову, загальні властивості та закони руху матерії. 2. Будова, загальні властивості й закони руху якої-небудь частини, форми матерії; знання про таку будову, такі властивості, закони. *Фізика кристалів. Фізика моря.*

Фі́зик, а, *ч.*

Фі́зичка, и, *ж.*, *розм.*

ФІЗИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Що стос. фізики (у 1 знач.), пов'язаний з нею. *Фізичний закон. Фізичні досліди. Фізична лабораторія. Фізичний факультет. Фізичні явища. Фізична атмосфера.* 2. Матеріально-відчутний, речовий. 3. Що стос організму людини, його будови, зовнішнього вигляду людини. *Фізичні зарядка. Фізична культура.* 4. Пов'язаний із природними, біологічними ознаками живого організму; не духовний. *Фізичне життя людини.* 5. *юр.* Про людину як носія громадянських прав та обов'язків.

ФІЗІАТРІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Те саме, що **фізіотерапія**.

Фізіа́тр, а, *ч.*

Фізіатри́чний, а, е. *Фізіатричне лікування. Фізіатричний кабінет.*

ФІЗІО... Перша частина складних слів, яка вказує на належність до природи.

ФІЗІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Біологічна наука, що вивчає функції живого організму та процеси, які відбуваються в ньому, їх закономірності. *Патологічна фізіологія. Фізіологія рослин.* 2. Життєві функції організму або його частин, процеси, що відбуваються в ньому, та закони, що ними керують; характер, особливості яких-небудь життєдіяльних функцій, процесів. *Фізіологія звуків мови.* 3. *перен.* Груба чуттєвість.

Фізіо́лог, а, *ч.*

Фізіологі́чний, а, е. 1. Що стос. фізіології (у 1 знач.). 2. Пов'язаний з життєвими функціями організму, його життєдіяльністю; необхідний для життєдіяльності тваринного й рослинного організму. *Фізіологічні солі. Фізіологічне тепло.*

Фізіологі́чність, ності, *ж.*

ФІЗІОНО́МІЯ, ї, *ж.* 1. Риси й вираз обличчя. 2. *розм.* Про яку-небудь людину, постать. 3. *перен.* Індивідуальний образ, характерні риси кого-, чого-небудь.

ФІЗІОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Галузь медицини, що вивчає дію на організм природних факторів (води, світла, повітря, електрики, променевої енергії тощо) і методи використання їх для лікування хворих.

Фізіотерапе́вт, а, *ч.*

Фізіотерапевти́чний, а, е. *Фізіотерапевтичний кабінет. Фізіотерапевтичне обладнання.*

...ФІКАЦІЯ. Друга частина складних слів, що означає здійснювання, втілювання.

ФІКОЕРИТРИ́Н, у, *ч.* Червоний пігмент червоних і деяких синьо-зелених водоростей.

ФІКОЛО́ГІЯ, ї, *ж.*, *заст.* Наука про водорості; альгологія.

ФІКОМІЦЕ́ТИ, ів, *мн.* Клас нижчих грибів.

ФІКОЦІА́Н, у, *ч.* Синій пігмент синьо-зелених і деяких червоних водоростей.

ФІКСА́Ж, у, *ч.* Хімічний розчин, у якому промивають після проявлення фотографічну плівку, пластинку (негатив) або відбиток із неї для закріплення зображення.

Фікса́жний, а, е. *Фіксажний розчин.*

ФІКСАТИ́В, у, *ч.*, *спец.* Розчин безбарвної смоли в ефірі, спирті або

бензині, яким покривають малюнки (виконані олівцем, вуглем і т. ін.) та креслення, щоб вони не псувалися; розчин, що закріплює фарби.

ФІКСА́ТОР, а, *ч.* 1. Пристрій, пристосування, яким закріплюють що-небудь у потрібному положенні. 2. *фот.* Те, що призначене для фіксування, сприяє фіксації чого-небудь. 3. Той (або те), що зафіксовує, відзначає що-небудь.

Фікса́торний, а, е. *Фіксаторний кронштейн. Фіксаторний ізолятор.*

ФІКСАТУА́Р, у, *ч.*, *заст.* Помада для пригладжування волосся й надання йому бажаної форми.

ФІКСА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Встановлення, закріплення чого-небудь. *Фіксація нових ознак.* Закріплення чого-небудь у певному положенні. *Фіксація хворої кінцівки.* 2. Записування, реєстрування. 3. *фот.* Оброблення фіксажем. 4. *мист.* Покриття фіксативом. *Фіксація малюнка (портрета).*

Фіксаці́йний, а, е.

Фіксо́ваний, а, е. *Фіксована рука. Фіксований факт.*

Фіксо́ваність, ності, *ж.*

Фіксува́ння, я, *с.*

Фіксува́ти, у́ю, у́єш.

ФІ́КСИНГ, а, *ж.* На деяких міжнародних валютних ринках чи біржах — щоденна зустріч, у ході якої офіційно встановлюються курси різних валют шляхом приведення у відповідність зі змінами умов ринку рівня їх купівлі та продажу.

ФІКТИ́ВНИЙ, а, е. Який є фікцією; несправжній, вигаданий. *Фіктивна накладна. Фіктивний шлюб.*

Фікти́вність, ності, *ж.*

ФІ́КУС, а, *ч.* Вічнозелена тропічна рослина родини шовковицевих; декоративна кімнатна рослина з широким овальним листям, що належить до цієї родини.

Фі́кусний, а, е.

ФІ́КЦІЯ, ї, *ж.* 1. Те, що не відповідає дійсності, чого немає або що видається з певною метою за дійсне; вигадка. 2. Прийом, який полягає в тому, що вигадане положення, вигадана сукупність думок, положень видається з певною метою за дійсне. *Створювати фікцію. Юридична фікція.*

..ФІЛ. Друга частина складних слів, що означає особу чоловічої статі, яка любить те, прихильна до того, що виражене в першій частині слова.

ФІ́ЛА, и, *ж.* У Стародавній Греції — родова одиниця, що дорівнювала племені; пізніше — територіальна одиниця.

ФІЛА́НТ, а, *ч.* Оса з жовтим черевцем і чорними плямами, що живиться нектаром бджіл, яких убиває своїм жалом.

ФІЛАНТРО́ПІЯ, ї, *ж.* 1. Заступництво, матеріальна допомога, яку подають заможні верстви суспільства біднішому населенню; благодійність. 2. Людинолюбство.

Філантро́п, а, *ч.*

Філантропі́зм, у, *ч.* Заняття філантропією.

Філантропі́чний, а, е. *Філантропічне товариство. Філантропічна організація.*

Філантро́пка, и, *ж.*

ФІЛАРМО́НІЯ, ї, *ж.* 1. Установа або товариство, що займається організацією концертів і пропагандою музичного мистецтва. 2. Будинок, приміщення, у якому відбуваються концерти, організовані цією установою. *Національна філармонія України.*

Філармоні́йний, а, е. 1. *Філармонійне мистецтво* (у 1 знач.). 2. *Філармонійний будинок. Філармонійна зала* (у 2 знач.).

Філармоні́чний, а, е. *Філармонічна діяльність. Філармонічний оркестр. Філармонічний концерт.*

ФІЛАТЕЛІ́ЗМ, у, *ч.*, **ФІЛАТЕЛІ́Я**, ї, *ж.* Колекціонування й вивчення поштових і гербових марок, конвертів і листівок із марками та штампами, а також інших засобів оплати поштової кореспонденції різних країн.

Філателі́ст, а, *ч.*

Філателісти́чний, а, е. *Філателістична виставка. Філателістичне товариство.*

Філателі́стка, и, *ж.*

ФІ́ЛДЕР, а, *ч.* Гравець команди, що захищається, у бейсболі; польовий гравець.

ФІЛЕ́[1], *невідм.*, *с.* 1. М'ясо найвищого сорту із середньої частини хребта туші. *Тонке філе. Товсте філе. Котлети з курячого філе.* 2. Шматок риби або птиці, очищеної від нутрощів, плавців, луски, кісток, звичайно спресовані та заморожені.

ФІЛЕ́[2], *невідм.*, *с.* Ажурне в'язання; виріб, вив'язаний таким способом; вишивка на сітчастій тканині; мереживо.

ФІЛЕ́Р, а, *ч.* Агент таємної поліції, що стежить за кимсь.

Філе́рський, а, е. *Філерські донесення.*

ФІЛІА́Л, у, *ч.* Місцеве відділення великої установи, закладу, підприємства, організації, що має деяку самостійність. *Філіал музею. Філіал фірми. Філіал підприємства.*

Філіа́льний, а, е. *Філіальний відділ.*

ФІЛІА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *книжн.* 1. Розвиток чого-небудь у послідовному зв'язку, у прямій залежності від попереднього. *Філіація значень слова. Філіація ідей.* 2. *юр.* Набуття громадянства за місцем народження.

ФІЛІГРА́ННИЙ, а, е. 1. Що стос. філіграні; виконаний філігранню, у вигляді філіграні. *Філігранний посуд.* 2. *перен.* Продуманий або опрацьований до найменших деталей, дрібниць; старанно, тонко оброблений; майстерно виконуваний (виконаний). *Філігранна робота.*

Філігра́нник, а, *ч.* Той, хто виготовляє філігрань.

Філігра́нниця, і, *ж.*

Філігра́нність, ності, *ж.*

Філігра́нно. *Філігранно виконана робота.*

ФІЛІГРАНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.*, *іст.* Наукова дисципліна, що вивчає історію паперу та водяних знаків (філіграней) на ньому.

ФІЛІГРА́НЬ, і, *ж.* 1. Тонкий кручений золотий, срібний, мідний і т. ін. дріт, зігнутий у складний мереживний узор; ювелірний виріб із таким узором, узорами. *Майстерність філіграні.* 2. *збірн.* Предмети, посуд із таким узором, узорами. 3. Водяний знак на папері; папір із таким знаком.

ФІЛІО́КВЕ, *невідм.*, *с.* Додаток, зроблений у VII ст. західнохристиянською (католицькою) церквою до Символу віри про сходження Святого Духа не лише від Бога Отця, але й від Бога Сина.

ФІЛІ́ППІКА, и, *ж.*, *книжн.* Гнівна викривальна промова, виступ проти кого-, чого-небудь.

ФІЛІ́РУВАННЯ, я, *с.*, *спец.* 1. У співах та грі на музичних інструментах — поступове посилення звука, а потім, таким же чином послаблення, зведення нанівець. 2. Підстригання волосся спеціальними перукарськими ножицями в напрямі від кінців до коренів. *Філірування волосся.*

Філі́руваний, а, е. *Філіруваний звук* (у 1 знач.).

Філі́рувати, у́ю, у́єш.

ФІЛІ́СТЕР, а, *ч.*, *книжн.* Самовдоволена, обмежена людина з міщанським світоглядом і святенницькою поведінкою; міщанин, обиватель.

Філісте́рка, и, *ж.*

Філісте́рство, а, *с.*

Філісте́рський, а, е.

ФІЛІ́Т, у, *ч.*, *мін.* Метаморфічна гірська порода, що характеризується дрібною зернистістю й тонкою сланцюватістю.

Філі́товий, а, е.

ФІ́ЛІЯ, ї, *ж.* Місцеве відділення якоїнебудь установи, підприємства, організації тощо; агентство.

...ФІЛІЯ. Друга частина складних слів, що відповідає поняттям «схильність», «нахил», «любов до чого-небудь».

ФІЛОГЕНЕ́З, у, *ч.*, *біол.* Історичний розвиток як окремих видів і більших систематичних груп організмів, так і органічного світу в цілому.

ФІЛОГЕНЕ́ТИКА, и, *ж.* Розділ генетики, що вивчає перебудову генетичного матеріалу у філогенезі.

Філогенети́чний, а, е. *Філогенетичне дерево. Філогенетична диференціація.*

ФІЛОГЕНІ́Я, ї, *ж.* 1. Наука, що вивчає закономірності розвитку тваринного й рослинного світу. 2. Те саме, що **філогене́з**.

ФІЛОДЕ́НДРОН, а, *ч.* Декоративна кущова або деревна рослина з повітряним корінням і пірчастим великим листям.

ФІЛОКА́КТУС, а, *ч.* Багаторічна тропічна рослина родини кактусових із короткими листкоподібними стеблами, на кінці яких під час цвітіння з'являються великі гарні квіти.

ФІЛОКА́РТІЯ, ї, *ж.* Колекціонування листівок.

Філокарти́ст, а, *ч.*

Філокарти́стка, и, *ж.*

ФІЛОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Сукупність наук, що вивчають мову й літературу якогось народу; мова та література. 2. Факультет вищого навчального закладу, де вивчають ці науки.

Філо́лог, а, *ч.*

Філологі́чний, а, е. *Філологічний збірник. Філологічні дослідження рукопису. Філологічний факультет.*

ФІЛОСОФЕ́МА, и, *ж.* 1. Філософське питання, філософська проблема. 2. Філософський вислів, вірш.

ФІЛОСО́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Наука про найзагальніші закони розвитку природи, суспільства та мислення; форма суспільної свідомості, яка дає теоретичне розв'язання питань світогляду; виробляє загальний погляд на світ і місце людини в ньому. 2. Теоретичні, методологічні принципи, що лежать в основі якоїнебудь науки, галузі знань і т. ін. *Філософія математики. Філософія права.* 3. *перен.* Абстрактні міркування відносно чого-небудь.

Філо́соф, а, *ч.* 1. Фахівець із філософії; мислитель, що розробляє питання світогляду; *розм.* Студент філософського факультету у вищому навчальному закладі. 2. *перен.*, *розм.* Людина, схильна до абстрактних міркувань, роздумів.

Філосо́фствування, я, *с.* 1. Заняття філософськими проблемами; міркування, роздумування на філософські теми. 2. *розм.* Розмірковування на абстрактні теми; розумування; мудрування.

Філосо́фствувати, ую, уєш.

Філосо́фський, а, е. 1. Що стос. філософії (у 1 знач.), пов'язаний з найзагальнішими законами розвитку природи, суспільства й мислення. *Філософський факультет.* 2. Який містить у собі глибоку ідею, світоглядну концепцію, перейнятий ними. *Філософські роздуми.* 3. *розм.* Пов'язаний з абстрактними міркуваннями; глибокодумний. 4. *розм.* Власт. філософові (у 2 знач.). *Філософський тон. Філософська натура.*

ФІЛОТАЙМІ́Я, ї, *ж.* Колекціонування календарів.

Філотаймі́ст, а, *ч.*

ФІЛОФОНІ́Я, ї, *ж.* Колекціонування звукозаписів на платівках, магнітній стрічці, дисках тощо.

Філофоні́ст, а, *ч.*

ФІЛОФО́РА, и, *ж.* Їстівна морська водорость червоного кольору.

Філофо́рний, а, е.

ФІЛУМЕ́НІЯ, ї, *ж.* Колекціонування сірникових етикеток.

Філумені́ст, а, *ч.*

ФІЛЬДЕКО́С, у, *ч.* Шовковиста кручена бавовняна пряжа, з якої виготовляють трикотажні вироби.

Фільдеко́совий, а, е. *Фільдекосові нитки. Фільдекосові рукавички.*

ФІЛЬДЕПЕ́РС, у, *ч.* Шовковиста пряжа, схожа на фільдекос, але спеціально оброблена, з якої виготовляють трикотажні вироби високої якості.

Фільдепе́рсовий, а, е. *Фільдеперсові панчохи.*

ФІЛЬМ, у, *ч.* 1. Твір кіномистецтва; кінокартина. *Документальний фільм. Художній фільм. Фільм жахів.* 2. Тонка прозора плівка з нанесеним на неї світлочутливим шаром, яку використали для фотографічного й кінематографічного знімання.

Фі́льмовий, а, е.

ФІЛЬМО... Перша частина складних слів, що відповідає словам «фільм», «фільмовий».

ФІЛЬМОГРА́ФІЯ, ї, *ж.*, *збірн.* Доробок кінорежисера або актора; усі фільми, які створив режисер або в яких знімався актор.

ФІЛЬМОКО́ПІЯ, ї, *ж.* Копія фільму для демонстрування в кінотеатрах.

ФІЛЬМОСКО́П, а, *ч.* Проекційний апарат для демонстрування діапозитивного фільму.

ФІЛЬМОСТА́Т, а, *ч.* Металева шафа для зберігання фільмокопій.

ФІЛЬМОТА́ЙП, а, *ч.* Фотонабірна машина з ручною установкою шрифтового шаблону та фотоматеріалу.

ФІЛЬМОТЕ́КА, и, *ж.* Заклад або відділ установи, що збирає, зберігає та видає (для повторного демонстрування) фільми; зібрання фільмів.

Фільмоте́чний, а, е. *Фільмотечний матеріал.*

ФІЛЬТР, а, *ч.* 1. Пристрій, прилад або речовина для очищення рідини, газу тощо від непотрібних домішок. *Газовий фільтр. Біологічний фільтр.* 2. Пристрій, що пропускає або затримує електричні струми, електромагнітні або звукові хвилі певної частоти і т. ін. *Світловий фільтр. Електричний фільтр. Акустичний фільтр. Екранний фільтр.* 3. Частина сигарети, що частково затримує шкідливі речовини, які містяться у тютюні. 4. *перен.* Спеціальне місце, приміщення для сортування затриманих під час масових акцій оперативно-слідчими групами.

Фільтра́т, у, *ч.* Рідина, пропущена через фільтр.

Фільтра́ція, ї, *ж.* 1. Те саме, що **фільтрува́ння**. 2. Природне просочування рідини або газу крізь пористе середовище.

Фільтраці́йний, а, е.

Фільтро́ваний, а, е. *Фільтрована вода.*

Фі́льтровий, а, е.

Фільтрува́ння, я, *с.* 1. Пропускання рідини, газу і т. ін. через фільтр для очищення, звільнення їх від непотрібних домішок. *Природне фільтрування води.* 2. Пропускання або затримування електричних струмів, електромагнітних або звукових хвиль певної частоти і т. ін.

Фільтрува́ти, у́ю, у́єш.

ФІМІА́М, у, *ч.* 1. Пахуча речовина для обкурювання; ладан. 2. *перен.* Захоплена похвала, лестощі.

ФІМО́З, у, *ч.*, *мед.* Природжене або набуте внаслідок запальних процесів звуження отвору крайньої плоті.

ФІНА́Л, у, *ч.* 1. Закінчення, завершення якоїсь справи, події, явища; кінець. 2. Завершальна частина музичного або театрального твору, конструктивно виділена й призначена для великого ансамблю. 3. Завершальна частина спортивного змагання, на якій виявляються переможці. *Фінал чемпіонату.* 4. Заключна частина конкурсу, де виявляють переможця. *Фінал конкурсу краси.*

Фіналі́ст, а, *ч.* *Фіналіст легкоатлетичних змагань* (у 3 знач.).

Фіналі́стка, и, *ж.* *Фіналістка конкурсу краси* (у 4 знач.).

Фіна́льний, а, е. *Фінальна сцена* (у 1, 2 знач.). *Фінальний матч. Фінальний свисток. Фінальні команди* (у 3 знач.).

ФІНА́НСИ, ів, *мн.* 1. Система грошових відносин у тій чи іншій державі, а також сукупність усіх грошових коштів, що є в розпорядженні держави. 2. *розм.* Гроші, грошові справи.

Фінанси́ст, а, *ч.* 1. Фахівець у галузі фінансових операцій; фахівець із теорії фінансів, у галузі фінансових наук. 2. Підприємець, який здійснює великі грошові операції; банкір.

Фінанси́стка, и, *ж.*

Фінансо́ваний, а, е. *Фінансований проект.*

Фіна́нсовий, а, е. *Фінансовий звіт. Фінансовий капітал. Фінансова криза. Фінансова компанія. Фінансові інструменти. Фінансовий механізм. Фінансова блокада. Фінансова піраміда.*

Фінансува́ння, я, *с.* Забезпечення коштами, фінансами кого-, що-небудь. *Державне фінансування. Фінансування регіонів.*

Фінансува́ти, у́ю, у́єш.

ФІНВА́Л, а, *ч.* Велика морська тварина-ссавець із підряду беззубих китів; оселедцевий кит.

ФІ́НІК, а, *ч.* 1. Дерево родини пальмових із солодкими поживними плодами. 2. Плід цього дерева з червоно-брунатною шкірою та соковитим солодким м'якушем.

Фі́ніковий, а, е. *Фінікове дерево. Фініковий плід. Фінікова пальма.*

ФІНІТИ́ЗМ, у, *ч.* Філософська концепція, що заперечує об'єктивно-реальний зміст категорії безконечного.

ФІНІ́ФТЬ, і, *ж.* Емаль, якою покривають візерунки на металевих виробах та фарфорі. *перев. мн.* Металеві вироби, оздоблені такою емаллю.

Фіні́фтевий, а, е.

Фініфтя́р, а, *ч.*

ФІ́НІШ, у, *ч.* 1. Заключна, вирішальна частина спортивних змагань на швидкість і витривалість. 2. Кінцевий пункт дистанції в спортивних змаганнях. 3. Певна відстань перед кінцевим пунктом спортивного змагання (у перегонах). *Проміжний фініш.*

Фінішува́ти, у́ю, у́єш. 1. Приходити до фінішу (у 2 знач.). 2. Проходити у фініші (у 3 знач.).

ФІНО́З, у, *ч.* Захворювання людини і тварин, спричинюване личинками стьожкових червів — фінами.

Фіно́зний, а, е. *Фінозне м'ясо.*

ФІНТ, у, *ч.* 1. *спорт.* Обманливий рух, удаваний випад. 2. *перен.* Хитра витівка.

ФІНЬШАМПА́НЬ, ю, *ч.* Сорт коньяку.

ФІОЛЕ́Т, у, *ч.*, *поет.* Фіолетовий колір, фіолетовий відблиск чого-небудь.

Фіоле́товий, а, е. Синій з червонуватим відтінком, темно-ліловий.

Фіоле́тово. *Фіолетово півники цвітуть.*

ФІО́РД, у, *ч.* Довга й вузька морська затока, переважно з високими стрімкими берегами.

Фіо́рдовий, а, е. *Фіордові береги.*

ФІОРИТУ́РА, и, *ж.* 1. Орнаментальний пасаж, що прикрашає мелодію. 2. *перен.* Про те, що додається для прикраси, пожвавлення чого-небудь.

Фіориту́рний, а, е. *Фіоритурний стиль. Фіоритурний спів.*

ФІ́РМА, и, *ж.* 1. Торговельне або промислове підприємство, що користується правом юридичної особи, під маркою якої продаються товари або випускаються вироби. *Брокерська фірма. Інвестиційна фірма. Ріелторська фірма. Венчурна фірма. Торговельна фірма. Секрет фірми.* 2. *перен.*, *розм.* Ім'я, або назва для прикриття чого-небудь.

Фі́рмовий, а, е. 1. *Фірмовий поїзд. Фірмовий знак. Фірмовий магазин. Фірмовий стиль.* (у 1 знач.). 2. Вироблений відомою, такою, що добре себе зарекомендувала, фірмою, а тому високоякісний (про виріб). *Фірмові джинси.* 3. Оригінальний, такий, що є віднайденням фірми. *Фірмова страва.*

ФІРМА́Н, у, *ч.* У деяких мусульманських країнах — указ правителя, звернений до його підданих.

ФІРМАЦИ́Т, у, *ч.* Прозоре кварцове скло.

ФІРН, у, *ч.*, *спец.* Сніг, який внаслідок частого замерзання й розтавання набув форми льодяних крупинок; ущільнений грубозернистий сніг.

Фі́рновий, а, е.

ФІСГАРМО́НІЯ, ї, *ж.* Язичковий пневматичний клавішний музичний інструмент, звучання якого нагадує орга́н.

ФІСК, у, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — імператорська скарбниця. 2. Державна скарбниця.

ФІСКА́ЛЬНИЙ, а, е, *екон.* Пов'язаний із відрахуванням до державної скарбниці, до бюджету. *Фіскальний чек. Фіскальні доходи. Фіскальна монополія. Фіскальна політика.*

ФІСТА́ШКА, и, *ж.* 1. Південна деревна або кущова рослина родини сумахових із перистим листям та плодами, схожими на горіхи. 2. Їстівний плід цього дерева — невеликий горіх, ядро якого має зеленкувате забарвлення.

Фіста́шковий, а, е. 1. *Фісташковий чай. Фісташкова олія. Фісташковий торт* (у 1, 2 знач.). 2. Який має колір ядра стиглої фісташки; блідо-зелений, зеленкуватий.

ФІ́СТУЛА, и, *ж.*, *мед.* Канал, що сполучає глибоку виразку в тканинах або органах тіла з поверхнею шкіри; виразка з таким каналом; штучно зроблений протік з якого-небудь внутрішнього органа; трубка, що використовується для такого протоку. *Операційна фістула.*

Фі́стульний, а, е.

ФІСТУЛА́, и́, *ж.* 1. Стара назва одноствольних, а пізніше й багатоствольних флейт. 2. Те саме, що **фальце́т**.

ФІТИ́Н, у, *ч.*, *спец.* Органічна сполука фосфору, яка є в багатьох рослинах і застосовується як лікарський засіб при деяких захворюваннях нервової системи, при недокрів'ї, рахіті тощо.

Фіти́новий, а, е. *Фітинові таблетки.*

ФІ́ТИНГ, а, *ч.*, *техн.* Фасонна деталь для різьбового з'єднання труб, що встановлюються в місцях повороту або розгалуження труб, переходу їх на інший діаметр.

ФІ́ТНЕС, у, *ч.* Система фізичних вправ, спрямована на покращення статури тіла людини.

ФІ́ТНЕС-... Перша частина складних слів, що означає: «належний до фітнесу», «пов'язаний з фітнесом».

ФІ́ТНЕС-ДИРЕ́КТОР, а, *ч.* Директор фітнес-клубу.

ФІ́ТНЕС-КЛУ́Б, у, *ч.* Клуб, що об'єднує прихильників систематичної фізичної підготовки, виконання комплексів спеціальних вправ, занять йогою тощо.

ФІ́ТНЕС-ПРОГРА́МА, и, *ж.* Система фізичних вправ, харчування,

дотримання режиму, орієнтоване на досягнення гарної спортивної форми, корекції фігури, зміцнення організму.

ФІТО... Перша частина складних слів, що за значенням відповідає слову «рослина».

ФІТОБА́Р, у, *ч.* Відділ (як правило, в аптеці), що спеціалізується на продажу настоянок, напоїв тощо із лікарських трав.

ФІТОБІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ біології, що вивчає життя рослин.

ФІТОГЕОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Розділ ботанічної географії, що вивчає закономірності поширення рослин та їхніх угруповань на земній кулі.

ФІТОГОРМО́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **фітогормо́н**, а, *ч.*). Фізіологічно активні речовини, що регулюють ріст, збільшують укорінення рослин і т. ін.

ФІТОДИЗА́ЙН, у, *ч.* Використання рослин для оформлення інтер'єру.

Фітодиза́йнер, а, *ч.*

ФІТОКЛІ́МАТ, у, *ч.* Сукупність метеорологічних умов, у яких живуть рослини.

ФІТОНЦИ́ДИ, ів, *мн.* Бактерицидні речовини, що їх утворюють такі вищі рослини, як цибуля, часник, хрін, цитрусові та ін. Використовуються для лікування багатьох хвороб.

Фітонци́дний, а, е. *Фітонцидний препарат.*

ФІТОПАЛЕОНТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ ботаніки, що вивчає викопні залишки рослин.

Фітопалеонто́лог, а, *ч.*

ФІТОПАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про хвороби рослин, збудників цих хвороб та засоби профілактики й боротьби з ними.

Фітопато́лог, а, *ч.*

Фітопатологі́чний, а, е.

ФІТОПЛАНКТО́Н, у, *ч.* Сукупність рослин (переважно водоростей), що вільно плавають у верхніх шарах водоймищ.

Фітопланкто́нний, а, е.

ФІТОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Лікування різних захворювань лікарськими рослинами.

Фітотерапе́вт, а, *ч.*

ФІТОТРО́Н, а, *ч.* Дослідна станція (комплекс споруд), де створюється штучний клімат для рослин.

Фітотро́нний, а, е.

ФІТОФА́Г, а, *ч.* Тварина, що живиться рослинною їжею.

ФІТОФТО́РА, и, *ж.* 1. Рід нижчих грибів класу фікоміцетів, що паразитують на картоплі, помідорах і т. ін. 2. Те саме, що **фітофторо́з**.

ФІТОФТОРО́З, у, *ч.* Хвороба рослин, спричинювана фітофторою (у 1 знач.).

ФІТОЦЕНО́З, у, *ч.* Сукупність видів рослин, що історично склалася й існує на певній території з більш-менш однотипними кліматичними, ґрунтовими та ін. умовами й характеризується певним видовим складом, структурою та взаємодією між собою і з зовнішнім середовищем.

ФІШ, а, *ч.*, *мор.* Одна із снастей на судні, за допомогою якої прибирають якір.

ФІШБА́ЛКА, и, *ж.*, *мор.* Дерев'яна або металева балка для надання веретену якоря (при його прибиранні) горизонтального положення.

ФІ́ШБУРГЕР, а, *ч.* Бутерброд із розрізаної вздовж булочки й риби.

ФІ́ШКА, и, *ж.* 1. У настільних іграх — фігурка, кубик або кружечок для обрахування ходів або очок. 2. У казино — значок, предмет, що замінює гроші у грі в карти або в рулетку. 3. *розм.* Найбільш ліквідні цінні папери на біржі. *Блакитні фішки.*

Фі́шковий, а, е. *Фішкова скринька.*

ФЛАВО́Н, у, *ч.* Складова частина деяких жовтих барвників.

ФЛА́ГМАН, а, *ч.* 1. Командувач великого з'єднання бойових кораблів, що має право підняти прапор на кораблі, на якому він перебуває. 2. Головний корабель (літак), де перебуває командир ескадри, загону, з'єднання кораблів (літаків) або флоту; флагманський корабель (літак). 3. *перен.* Про що-небудь велике, головне, провідне серед подібних. *Флагман української науки.*

Фла́гманський, а, е. *Флагманський прапор. Флагманський корабель (літак).*

ФЛАГШТО́К, а, *ч.* Вертикальна стійка для прапора.

ФЛА́ЄРС, а, *ч.* Запрошення (до клубу, на дискотеку, на шоу тощо) у вигляді кольорового аркуша зі стислою інформацією.

ФЛАЖОЛЕ́Т, *ч.* 1. *род.* а. Духовий музичний інструмент на зразок флейти. 2. *род.* у. М'який звук свистячого тембру, який одержують на струнних музичних інструментах легким доторканням пальця до певних точок струни. 3. Старовинна назва малої флейти.

ФЛАКО́Н, а, *ч.* Пляшечка (переважно для парфумів, ліків тощо).

Флако́нчик, а, *ч.* *Флакончик парфумів.*

ФЛАМБУВА́ННЯ, я, *с.* У кулінарії — заключна стадія приготування деяких страв (як правило, з філе або дичини, а також деяких кондитерських виробів), коли для надання остаточного смаку або для відповідного кулінарно-декоративного ефекту страву, вже подану до столу, обливають невеликою кількістю спирту або коньяку та підпалюють.

ФЛАМЕ́НКО, *невідм.*, *ч.*, *муз.* Іспанський виконавський стиль, що відзначається великою експресією та темпераментом, а також музика, пісні, танці, пов'язані з південно-іспанським мистецтвом.

ФЛАМІ́Н, а, *ч.* У Стародавньому Римі — почесна посада жерця якогось божества, на яку обирали довічно; жрець, що обіймав цю посаду.

ФЛАМІ́НГО, *невідм.*, *ч.* Тропічний водяний птах із ніжно-рожевим оперенням, з дуже довгою вигнутою шиєю й довгими ногами.

Фламі́нговий, а, е.

ФЛАНГ, у, *ч.* Лівий або правий край лави, військового строю, бойового чи похідного порядку, оперативного розташування військ. *Правий фланг. Лівий фланг.*

Фла́нговий, а, е. *Флангова атака. Фланговий рух. Фланговий марш.*

ФЛАНЕ́ЛЬ, і, *ж.* М'яка вовняна або бавовняна ворсиста тканина полотняного або саржевого переплетіння.

Флане́левий, а, е. *Фланелеве виробництво. Фланелева сорочка.*

Флане́льний, а, е. *Фланельний склад. Фланельний цех.*

ФЛАНЕ́Р, а, *ч.*, *заст.*, *розм.* Той, хто часто прогулюється, ходить без будь-якої мети; гультяй, нероба.

ФЛА́НЕЦЬ, нця, *ч.*, *техн.* 1. З'єднувальна частина труб, валів і т. ін., що має форму плескатого кільця або диска з рівномірно розташованими отворами для болтів. 2. Відігнута під прямим кутом крайка металевого листа.

Фла́нцевий, а, е. *Фланцеве з'єднання.*

ФЛАНК, у, *ч.*, *військ.*, *заст.* Бічна частина фортеці або польового укріплення з міцними сховищами для прикриття фортеці з боків і для поздовжнього обстрілу підступів до укріплення.

Фла́нковий, а, е. *Фланковий вогонь.*

Фланкува́ти, у́ю, у́єш. Обстрілювати з фланків поздовжнім вогнем.

ФЛАТ¹, у, *ч.*, *друк.* Друкарський папір в окремих аркушах, не в рулонах.

Фла́товий, а, е. *Флатовий аркуш.*

ФЛАТ², у, *ч.* 1. Біржовий термін, що має значення «без калькуляції від-

сотків», тобто відсотки не включено до курсу акцій. 2. *екон.* У торговельних угодах — термін, що позначає якість товару у тому вигляді, «який він є», без додаткових покращень. 3. Що стос. ринку — невигідний, неприбутковий.

ФЛА́ТЕР, а, *ч.*, *ав.* Спонтанна вібрація крила або хвостового оперення літака, що може спричинити їх руйнування та аварію літального апарата.

ФЛЕБІ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запалення вени.

ФЛЕБОЛО́ГІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Розділ медицини, що займається вивченням хвороб вен і їх лікуванням.

ФЛЕ́ГМА, и, *ж.* 1. Незворушний спокій, що межує з байдужістю, холоднокровністю. 2. *розм.* Те саме, що **флегма́тик** (у 2 знач.) 3. *спец.* Згущена маса, що залишається після фракційної перегонки рідкої суміші в перегінному апараті.

ФЛЕГМАТИЗА́ТОР, а, *ч.*, *спец.* Рідка або пластична речовина, за допомогою якої збільшують стійкість вибухової речовини стосовно зовнішніх імпульсів механічної дії.

ФЛЕГМАТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* 1. Додавання до ракетного палива речовин, які зменшують чутливість твердого палива до зовнішніх імпульсів або підвищують стабільність рідкого палива. 2. Зменшення чутливості до збуджувальних чинників середовища будь-яких вибухових речовин. *Флегматизація пороху.*

ФЛЕГМАТИ́ЗМ, у, *ч.* Незворушний спокій, що межує з байдужістю; флегма (у 1 знач.).

Флегма́тик, а, *ч.* 1. Один з чотирьох типів темпераменту (поряд з меланхоліком, сангвініком, холериком). 2. Незворушно-спокійна, майже байдужа, холоднокровна людина.

Флегмати́чний, а, е. *Флегматичний темперамент. Флегматичний тип людини. Флегматичний спокій.*

Флегмати́чність, ності, *ж.*

ФЛЕГМАТИЗУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *спец.* Підвищувати стійкість вибухових речовин стосовно до зовнішніх подразників механічної дії шляхом змішування їх з рідкими або пластичними речовинами.

ФЛЕГМО́НА, и, *ж.*, *мед.* Гостре розлите гнійне запалення сполучної тканини.

Флегмоно́зний, а, е.

ФЛЕ́ЙТА, и, *ж.* Духовий музичний інструмент високого регістру, що являє собою дерев'яну трубку з циліндричним або конічним каналом.

Флейти́ст, а, *ч.*

Флейти́стка, и, *ж.*

Фле́йтовий, а, е. *Флейтові звуки. Флейтові ноти.*

ФЛЕЙЦ, а, *ч.*, *спец.* Плоский широкий пензель (щітка) з м'якого волоса, яким у малярстві згладжують, вирівнюють свіжофарбовану поверхню.

Фле́йцовий, а, е.

Флейцюва́ння, я, *с.*

Флейцюва́ти, юю, юєш. Згладжувати, вирівнювати свіжофарбовану поверхню флейцом.

ФЛЕКСАТО́Н, а, *ч.* Язичковий ударний музичний інструмент.

ФЛЕ́КСІЯ, ї, *ж.* 1. *фізіол.* Згинання, наприклад кінцівки, тулуба. 2. *лінгв.* Спосіб утворення граматичних форм слів шляхом зміни їхніх закінчень або звуків основи; змінне при відмінюванні або дієвідмінюванні закінчення слова. *Внутрішня флексія. Флексія основи. Нульова флексія.*

Флекти́вний, а, е. *Флективні мови.*

ФЛЕ́КСОР, а, *ч.*, *анат.* М'яз, за допомогою якого відбувається згинання суглоба; згинач.

Фле́ксорний, а, е. *Флексорна група м'язів.*

ФЛЕКСУ́РА, и, *ж.*, *геол.* Ступінчастий вигин шарів гірських порід, який утворюється в результаті зсуву, деформації земної кори.

ФЛЕР, у, *ч.* 1. Тонка, прозора, звичайно шовкова тканина. 2. *перен.* Напівпрозорий покрив; серпанок.

Фле́ровий, а, е. 1. *Флерова тканина* (у 1 знач.). 2. *перен.* Напівпрозорий, схожий на флер (у 1 знач.); серпанковий.

ФЛЕРДОРА́НЖ, а, *ч.* Білі квіти помаранчевого дерева або штучні квіти такого ж вигляду, якими прикрашають весільний убір нареченої, а іноді також нареченого.

Флердора́нжевий, а, е.

ФЛЕШ, *невідм.*, *ч.* Термінове коротке повідомлення, телеграма журналіста в редакцію про яку-небудь подію.

ФЛЕ́ШБЕК, а, *ч.* Кінематографічний прийом неодноразового сповільненого повтору ряду ключових кадрів для відзначення деталей епізоду.

ФЛІБУСТЬЄ́Р, а, *ч.* 1. У XVII — на початку XVIII ст. — морський розбійник, пірат або контрабандист, який був членом особливої організації; буканьєр. 2. У XIX ст. — північноамериканський авантюрист, що брав участь у грабіжницьких нападах на країни Південної і Центральної Америки. 3. *мн.* У США — особи, що влаштовують обструкцію в конгресі.

Флібустьє́рство, а, *с.*

Флібустьє́рський, а, е.

ФЛІ́ГЕЛЬ, я, *ч.* Житлова бічна прибудова до головного будинку або будиночок у дворі головного будинку.

Флі́гельний, а, е. *Флігельний будиночок.*

ФЛІНТ, ФЛІНТГЛА́С, у, *ч.* Оптичне скло із значною кількістю оксиду свинцю, завдяки чому має великий показник заломлення.

ФЛІ́ПЕР, а, *ч.* Особа, що продає акції одразу після їх купівлі; агент, що здійснює короткотермінові фінансові угоди.

ФЛІРТ, у, *ч.* Несерйозна любовна гра, залицяння, кокетування.

Фліртува́ння, я, *с.*

Фліртува́ти, у́ю, у́єш. Займатися фліртом, залицятися, кокетувати.

ФЛІЦИ́Д, у, *ч.*, *спец.* Прозора рідина темного кольору з різким запахом, що застосовується для боротьби з мухами, комарами та іншими комахами.

ФЛОБАФЕ́НИ, ів, *мн.*, *спец.* Органічні речовини червонувато-бурого або темно-коричневого кольору, що містяться в корі та плодах рослин.

ФЛОГІСТО́Н, у, *ч.* За помилковими уявленнями хіміків XVIII ст., особлива невагома речовина — «вогняна матерія», що нібито міститься в усіх здатних горіти речовинах і виділяється з них при горінні; теплець.

Флогісто́нний, а, е. *Флогістонна теорія.*

ФЛОЕ́МА, и, *ж.*, *бот.* Сукупність тканин у рослині, по яких переміщаються органічні речовини від листків до коренів; луб.

Флое́мний, а, е.

ФЛО́КЕН, у, *ч.*, *мет.* Дефект внутрішньої будови сталі — тонка звивиста тріщина.

Флокени́стий, а, е.

ФЛОКС, а, *ч.* Одно- або багаторічна декоративна рослина з пахучими квітками на вершині стебла, зібраними у велике суцвіття.

ФЛОМА́СТЕР, а, *ч.* Спеціальна ручка для малювання широкими лініями, що має стрижень з фетру чи повсті, просочений тушшю або чорнилом.

ФЛО́ПІ-ДИ́СК, а, *ч.* Дискета.

ФЛОПС, а, *ч.* Одиниця продуктивності ЕОМ, що вимірюється кількістю операцій.

ФЛО́РА, и, *ж.* 1. У давньоіталійській і римській міфології — богиня рослинності, квітів, весняного цвітіння та юності. 2. Історично складена

сукупність видів рослин певної території чи ділянок рослинності. 3. Сукупність бактерій, що постійно живуть у якомусь органі. *Кишкова флора.*

ФЛОРИДИ́Н, у, *ч.* Глина з домішками оксидів кальцію, магнію та лугів, яку використовують при очищенні нафтопродуктів та переробленні жирів.

Флориди́новий, а, е. *Флоридинова глина.*

ФЛОРИ́ЗМ, у, *ч.* Мистецтво комбінування засушених рослин для створення картин.

Флори́ст, а, *ч.*

Флори́стика, и, *ж.* 1. Галузь ботаніки, що займається вивченням флори. 2. Вирощування квітів й укладання композицій (букетів) із них.

Флористи́чний, а, е. *Флористична картина. Флористичне мистецтво.*

ФЛОТ, у, *ч.* 1. Оперативно-стратегічне об'єднання військово-морських сил великих держав, призначене для ведення військових дій. 2. Флот повітряний — сукупність літальних апаратів певної держави. *Повітряний флот.* 3. Сукупність суден однакового призначення або певної належності, району плавання і т. ін. *Військовий флот. Чорноморський флот. Морський флот. Промисловий флот. Річковий флот. Цивільний флот.*

Фло́тський, а, е. *Флотська служба. Флотська форма. Флотська дисципліна.*

ФЛОТА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Відокремлення корисних копалин від порожніх порід; спосіб збагачення руд, заснований на властивості подрібнених частинок корисних копалин випливати на поверхню рідини з бульбашками повітря і на властивості порожньої породи до осідання. *Пінна флотація.*

Флота́тор, а, *ч.*, *спец.* 1. Фахівець з флотації, кваліфікований робітник на флотаційній збагачувальній фабриці; збагачувальник. 2. Речовина, яку застосовують для регулювання процесу флотації.

Флотаці́йний, а, е. *Флотаційне збагачення корисних копалин. Флотаційний колчедан.*

ФЛОТИ́ЛІЯ, ї, *ж.* 1. З'єднання військових суден; оперативне об'єднання сил військово-морського або річкового флоту. 2. З'єднання промислових, експедиційних або спортивних суден.

ФЛО́УТ, у, *ч.* 1. Загальна кількість акцій компаній, випущена на ринок. 2. Час між пред'явленням чека та його оплатою, фактичного списування грошей з рахунка в банку. 3. Узгодження коливань курсів різних валют.

ФЛО́УБОРД, а, *ч.* Дошка для катання по твердій поверхні, схожа на скейт, але з підвісками у вигляді дуги, на яку нанизано сім коліс.

ФЛУ́ЄР, а, *ч.* Духовий музичний інструмент типу флейти; використовувався в театрах Молдови, Румунії, Албанії та ін. країнах.

ФЛУКТУА́ЦІЯ, ФЛЮКТУА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* 1. Випадкове відхилення якоїсь величини (фізичної, біологічної, соціально-економічної і т. ін.) від її середнього значення. 2. Відчутне під час доторкування коливання рідини, що зібралася в якійсь порожнині. 3. *екон.* Коливання обмінного курсу валюти.

ФЛУОРЕСЦЕ́НЦІЯ, ФЛЮОРЕСЦЕ́НЦІЯ, ї, *ж.*, *фіз.* Один із двох видів люмінесценції, явище короткочасного свічення деяких речовин після припинення освітлювання їх, опромінювання рентгенівським промінням тощо.

ФЛУОРОГРА́ФІЯ, ФЛЮОРОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Фотографування зображень з екранів, що флуоресціюють; застосовується в медицині як один із методів діагностики захворювань деяких внутрішніх органів людини.

Флуоро́граф, Флюоро́граф, а, *ч.* Апарат для фотографування зображень з екранів, що флуоресціюють.

Флуорографі́чний, Флюорографі́чний, а, е. Який здійснюється за допомогою флуорографа.

ФЛУОРОСКО́П, ФЛЮОРОСКО́П, а, *ч.* Найпростіший прилад для спостереження люмінесценції.

ФЛЮВІОГЛЯЦІА́ЛЬНИЙ, а, е, *спец.* Нанесений талими льодовиковими водами. *Флювіогляціальні піски*; який утворюється при розтаванні льодовиків.

ФЛЮ́ГЕР, а, *ч.* 1. Пристрій у формі прапорця, пластинки, стріли і т. ін., що обертається на стрижні і служить для визначення напрямку вітру, а при ускладненій будові — і швидкості вітру. 2. *перен.*, *зневажл.* Безпринципна людина, яка залежно від обставин часто змінює свої погляди, думки, рішення, уподобання.

Флю́герний, а, е.

ФЛЮЇ́Д, у, *ч.* 1. Рідина або газоподібна речовина, що виділяються з магматичного джерела. 2. Уявна невагома рідина, якою до XVIII ст. пояснювали теплові, електричні й оптичні явища, а також горіння. 3. За містичними уявленнями спіритів — якийсь «психічний струм», що його нібито висилає людина.

Флюї́дний, а, е.

ФЛЮКТУА́ЦІЯ, *див.* **флуктуа́ція**.

ФЛЮОРЕСЦЕ́НЦІЯ, *див.* **флуоресце́нція**.

ФЛЮОРИ́Т, у, *ч.* Мінерал з класу фторидів, жовтий, фіолетовий, зелений, іноді безбарвний.

Флюори́товий, а, е.

ФЛЮОРО́ГРАФ, *див.* **флуоро́граф**.

ФЛЮОРОГРАФІ́ЧНИЙ, *див.* **флуорографі́чний**.

ФЛЮОРОГРА́ФІЯ, *див.* **флуорогра́фія**.

ФЛЮОРО́З, у, *ч.* Хронічне захворювання людини, що спричиняється тривалою дією на організм сполук фтору. *Флюороз кісток.*

ФЛЮОРОСКО́П, *див.* **флуороско́п**.

ФЛЮС[1], у, *ч.*, *мед.* Набряк щоки від гнійного запалення тканини ясен, спричиненого захворюванням зуба.

Флю́сний[1], а, е.

ФЛЮС[2], у, *ч.*, *техн.* 1. Речовина (вапняк і т. ін.), яка додається до вихідних матеріалів під час плавлення металів для регулювання складу шлаку; плавень. 2. Речовина (силікати, бура), яку наносять на поверхню з'єднуваних частин під час паяння, зварювання і т. ін. для захисту від кисню повітря і видалення утворюваних оксидів та забруднень при автоматичному зварюванні. 3. Речовина, якою заповнюють пори глиняних та фарфорових виробів під час випалювання для надання їм міцності.

Флю́сний[2], а, е.

ФЛЮ́ТБЕТ, у, *ч.*, *спец.* Штучний підводний підмурок греблі або будь-якої іншої гідротехнічної споруди.

Флю́тбетний, а, е.

ФЛЯ́ЄР, а, *ч.* Кінь, який досяг (на перегонах) найвищої швидкості на коротких і середніх дистанціях.

...ФОБ. Друга частина складних слів, що відповідає поняттям «нетерпимий», «супротивник».

ФОБ, у, *ч.* Комерційні умови постачання та оплати товарів у міжнародній торгівлі (здебільшого в морських перевезеннях).

ФО́БІЯ, ї, *ж.* Різновид нав'язливих станів, непереборний страх, який не має реального підґрунтя, при деяких психічних захворюваннях, іноді при перевтомі.

...ФОБІЯ. Друга частина складних слів, що відповідає поняттям «нетерпимість», «боязнь».

ФОГТ, ФОХТ, а, *ч.* У деяких країнах Західної Європи в Середні віки — посадова особа, що відповідала за певні справи в адміністративному окрузі, здебільшого в церковній або монастирській вотчині.

ФОЙЄ́, *невідм., с.* Приміщення в театрі, кінотеатрі, будинку культури і т. ін. біля залу для глядачів, призначене для перебування їх перед початком вистави, сеансу та для відпочинку під час перерви, антракту. *Артистичне фойє.*

ФОК, а, *ч., мор.* Нижнє пряме вітрило на передній щоглі корабля або косе вітрило на однощогловому судні.

ФОКА́ЛЬНИЙ, а, е, *фіз.* Фокусний, що стос. фокуса *(див.* **фо́кус**[1]). *Фокальна площина. Фокальна лінія.*

ФОКСТЕР'Є́Р, а, *ч.* Невеликий собака групи тер'єрів, з яким можна полювати на лисиць, борсуків та іншого дрібного звіра, що живе в норах.

ФОКСТРО́Т, у, *ч.* Ритмічно-чіткий швидкий парний танець; музичний розмір — 4/4 такту.

Фокстро́тний, а, е. *Фокстротне па. Фокстротний ритм.*

ФО́КУС[1], а, *ч.* 1. *фіз.* Точка перетину паралельних променів після їх перелому або відбиття. 2. *фот.* Точка, в якій фотографічний предмет має найкращу чіткість, різкість. 3. *геом* Така точка, що відношення віддалей від будь-якої точки на кривій лінії до неї і до певної прямої є сталою величиною. 4. Місце, в якому найяскравіше, найвиразніше виявляється будь-яка властивість, дія, ознака чого-небудь тощо; головна точка чого-небудь. *Фокус землетрусу.* 5. *перен.* Центр, осередок чого-небудь. *Фокус уваги.*

Фо́кусний[1], а, е. *Фокусна віддаль.*

Фокусува́ння, я, *с.*

Фокусува́ти, у́ю, у́єш, *спец.* 1. Збирати (промені, електрони тощо) у фокусі (у 1 знач.); спрямовувати в якусь точку, якесь місце зібрані, зосереджені промені, електрони і т. ін. 2. Регулювати оптичну систему (фотоапарата, кіноапарата, телескопа і т. ін.) для одержання чіткого зображення; наводити зображення на різкість.

ФО́КУС[2], а, *ч.* 1. Спритний прийом, трюк, що вражає глядачів своєю уявною надприродністю; ґрунтується на обмані зору завдяки вправності і швидкості рухів виконавця, а також на спеціальних пристосуваннях та маловідомих хімічних і фізичних явищах. 2. *перен., розм.* Подія, вчинок, дія і т. ін., що привертають увагу своєю незвичайністю, несподіваністю. 3. *перев. мн., перен., розм.* Хитрощі, виверти, удавання.

Фо́кусний[2], а, е.

ФОЛ, у, *ч.* 1. *спорт.* Грубий характер гри; грубий заборонений прийом у грі, персональна помилка, за яку застосовуються штрафні санкції. 2. *перен.* Взагалі порушення правил, норм, зобов'язань. *Діяти на межі фолу.*

ФОЛІА́НТ, а, *ч.* Книга, форматом у половину паперового аркуша (паперовий аркуш — 60×90 см); взагалі велика товста книга.

Фоліа́нтовий, а, е.

ФОЛІ́КУЛ, а, *ч., анат.* Певний утвір, що має вигляд мішечка або пухирця в організмі людини і тварини. *Фолікули щитоподібної залози. Фолікули яєчника.*

ФОЛІКУЛІ́Н, у, *ч., фізіол.* Статевий гормон жінок і самок ссавців, що виробляється фолікулами яєчників.

ФОЛІКУЛІ́Т, у, *ч.* Гнійне запалення устя волосяного мішечка, що спричинюється тертям одягу, розчісуванням, забрудненістю шкіри.

ФОЛІКУЛЯ́РНИЙ, а, е. 1. *фізіол.* Який виробляє або містить фолікулін. *Фолікулярні клітини. Фолікулярний гормон* 2. *мед.* Який утворюється в фолікулах мигдалин внаслідок хворобливих змін.

ФО́ЛІО, *невідм., с.* 1. Книга або журнал, форматом в аркуш або половину аркуша. 2. *бухг.* Права і ліва сторінки в рахункових книгах, що мають той самий порядковий номер.

ФОЛК-ГРУ́ПА, и, *ж.* Група музикантів, що виконують фолк-рок.

ФОЛК-РО́К, у, *ч.* Форма рок-музики, в якій мелодійна основа побудована чи то на прямих запозиченнях з фольклору, чи то на фольклорних стилізаціях.

ФО́ЛЬГА, и, *ж.* 1. Дуже тонкі (0,002—0,1 мм) блискучі листи або стрічки металів і сплавів (алюмінію, міді, латуні, олова, свинцю і т. ін.), які використовують для прикраси виробів, пакування харчових продуктів, а також для виготовлення конденсаторів, електродів. 2. Матеріал (паперова калька або прозора плівка з шаром порошку бронзи або сухої фарби), який використовують у поліграфії для нанесення зображень на оправи книг. *Рулонна фольга. Золота фольга.*

Фольгівни́к, а́, *ч.* Той, хто виготовляє фольгу.

Фольгівни́ця, і, *ж.*

Фо́льго́вий, а, е. *Фольгова обгортка.*

ФОЛЬКЕ́ТИНГ, у, *ч.* 1. Назва парламенту Данії. 2. До 1953 р. — нижня палата парламенту Данії.

ФОЛЬКЛО́Р, у, *ч.* Народна творчість. *Український музичний фольклор.*

Фольклори́ст, а, *ч.*

Фольклори́стика, и, *ж.* Наука, що займається збиранням і дослідженням фольклору. *Українська фольклористика.*

Фольклористи́чний, а, е. *Фольклористичне видання. Фольклористична експедиція. Фольклористична діяльність.*

Фольклори́стка, и, *ж.*

Фольклóрний, а, е. *Фольклорний матеріал. Фольклорний твір.*

Фольклóрність, ності, *ж.* Наявність елементів фольклору в літературі, музиці, живопису і т. ін.

. ФОН. Друга частина складних слів, що вказує на зв'язок із словом «звук».

ФОН[1], у, *ч.* 1. Основний колір, тон, на якому зроблено малюнок, візерунок, умовний знак і т. ін.; поле. 2. Другий план картини, малюнка, рельєфу, орнаменту, музичного твору і т. ін. як частина задуму для певного підкреслення або для виразнішого виділення основного; задній просторовий план чогось, те, на чому виділяється хто-, що-небудь; тло. 3. *перен.* Загальні умови, середовище, оточення, в яких відбувається що-небудь, загальна основа, де хтось, щось виділяється і т. ін. 4. *с. г.* Якийсь основний спосіб дії на ґрунт при його обробітку.

ФОН[2], *ч., спец.* 1. *род.* у. Звукові перешкоди, шум, тріск в телефоні, гучномовці, апараті звукового кіно і т. ін. 2. *род.* а. Одиниця рівня гучності звуку. 3. *род.* у. Природний рівень радіації. *Радіаційний фон.*

ФОН[3]. Частка перед німецьким прізвищем, що вказує на дворянське походження.

ФОНАСТЕНІ́Я, ї, *ж.* Розлад голосу, що супроводжується швидкою втомлюваністю, утрудненням вимови звуків, захриплістю.

ФОНА́ЦІЯ, ї, *ж., спец.* Звучання голосу, утворення звуків та вимова їх; голосова мовна або вокальна функція мовного апарату людини.

Фонаці́йний, а, е. *Фонаційний струмінь.*

ФОНД, у, *ч.* 1. Кошти або матеріальні цінності, що мають цільове призначення, використовуються

з певною метою; кошти, цінності, які нагромаджуються звичайно шляхом збирання для кого-, чого-небудь, а також громадська або державна установа, яка організує їх збір і контролює використання. *Золотий фонд. Інноваційний фонд. Неподільний фонд. Страховий фонд. Фонд споживання* 2. Грошові або матеріальні цінності, що здійснюють кругооборот у процесі виробництва. *Фонди підприємства. Фонд заробітної плати. Основні фонди. Оборотні фонди.* 3. Джерела засобів, що мають певний порядок утворення та використання. *Статутний фонд. Пайовий фонд.* 4. Ресурси, запаси, нагромадження держави, підприємства і т. ін. *Земельний фонд. Насінний фонд. Бібліотечні фонди.* 5. Організація для надання матеріальної допомоги певним соціальним групам населення. *Пенсійний фонд. Фонд допомоги постраждалим від стихійного лиха.* 6. Громадська організація, що збирає та розподіляє засоби на певні суспільні потреби. 7. *мн.* Цінні папери, що дають прибуток у вигляді точно встановленого процента.

Фо́ндовий, а, е. *Іноземні фондові цінності* (у 1 знач.). *Фондова фонотека* (у 4 знач.). *Фондова регіональна біржа* (у 7 знач.).

Фондува́ти, у́ю, у́єш. Створювати фонди. *Фондувати товари.*

ФОНДЮ́, *невідм., с.* 1. Національна страва швейцарської кухні із сиру, розплавленого в гарячому білому вині з різними прянощами, в яке вмочують шматочки хліба; готують прямо на столі. 2. Страва із шматочків сирого м'яса, яке вмочують у киплячу олію, що стоїть на столі.

ФОНЕ́МА, и, *ж., лінгв.* Найменша звукова одиниця мови, яка служить для творення й розрізнення слів та їх форм.

Фонемати́чний, а, е. *Фонематичний склад слова. Фонематичний аналіз. Фонематична транскрипція.*

Фоне́мний, а, е. *Фонемний склад. Фонемний ряд.*

ФОНЕНДОСКО́П, а, *ч.* Медичний прилад для прослуховування серця й легень з резонатором, що посилює звук.

ФОНЕ́ТИКА, и, *ж., лінгв.* 1. Звукова будова мови як єдність її фізіологічного, акустичного та значеннєвого аспектів. 2. Галузь мовознавства, що вивчає звукову будову мови — способи утворення звуків та їх акустичні властивості. *Фонетика історична. Фонетика експериментальна.*

Фонети́ст, а, *ч.*

Фонети́стка, и, *ж., розм.*

Фонети́чний, а, е. *Фонетична система мови. Фонетичні закони. Фонетичне чергування. Фонетична акустика.* (у 1 знач.)

ФОНІ́ЗМ, у, *ч.* Виникнення слухових уявлень при оптичних, смакових чи інших неакустичних враженнях.

ФО́НІКА, и, *ж.* Виразові звукові засоби, які надають мові, насамперед віршованій, милозвучності, підсилюють її емоційність і виразність.

Фоні́чний, а, е. *Фонічне оформлення вірша. Фонічний телефон.*

ФОНО... Перша частина складних слів, що відповідає значенню слів «звук», «голос».

ФОНОГРА́МА, и, *ж.* Звуки, записані на спеціальному матеріалі (диску, плівці, платівці, валику, фотопапері і т. ін.), а також диск, плівка, платівка, валик, фотопапір і т. ін. з таким записом.

Фонogра́мний, а, е. *Фонограмний запис.*

ФОНОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Запис будь-яких звуків на фонограму. *Фонографія звуків серця.*

ФОНОЛО́ГІЯ, ї, *ж., лінгв.* Розділ фонетики, що вивчає звуки з погляду їхнього значення й функцій у мові. *Фонологія загальна.*

Фонологі́чний, а, е.

ФОНОСКО́П, а, *ч.* Прилад для вивчення звукових особливостей мови та способів творення звуків за допомогою голосового апарату.

ФОНОТЕ́КА, и, *ж.* 1. Систематизоване зібрання фонограм. 2. Приміщення, де зберігають фонограми. 3. Заклад або відділ установи, що збирає, зберігає й видає фонограми в тимчасове користування.

Фонотé́чний, а, е. *Фонотечний каталог.*

ФОНТА́Н, а, *ч.* 1. Струмінь води, який б'є вгору або витікає під тиском, а також спеціальний прилад, що забезпечує викидання води, і споруда, що його обрамляє. 2. Струмінь нафти, газу, води і т. ін., що викидається на поверхню землі із свердловини здебільшого під природним тиском пластів. 3. Споруда з пристроєм для подавання води під тиском; водорозбірна колонка. 4. *перен., розм.* Нестримний потік або вияв чого-небудь (слів, красномовства тощо).

Фонта́нний, а, е. *Фонтанний басейн. Фонтанний кран. Фонтанна свердловина.*

Фонтанува́ння, я, *с. Фонтанування нафти.*

Фонтанува́ти, у́є. 1. Викидатися, підніматися на поверхню сильним струменем, фонтаном (про нафту, газ, воду і т. ін.). 2. Викидати на поверхню сильний струмінь, фонтан (нафти, газу, води і т. ін. — про свердловину або природну тріщину в землі); викидати струмінь води під тиском (про китів).

...ФОР. Друга частина складних слів, що відповідає значенню «той, що несе».

ФО́РА, и, *ж., спорт.* Наперед обумовлена пільга, перевага, що її надає сильніший гравець слабшому або такому, який перебуває в невигідних умовах.

ФОРАМІНІФЕ́РА, и, *ж., перев. мн.* Назва ряду найпростіших тварин класу саркодових, а також назва самих тварин цього ряду, що поширені в усіх морях і океанах.

Форамініфе́ровий, а, е. *Форамініферові вапняки.*

ФОРВА́КУУМ, у, *ч., спец.* Попереднє розрідження (перша стадія) при одержанні високого вакууму в дві стадії.

Форва́куумний, а, е.

ФО́РВАРД[1], а, *ч.* Нападник, гравець передньої лінії футбольної, хокейної, бейсбольної та деяких інших команд.

ФО́РВАРД[2], а, *ч., фін.* 1. Операція на валютній біржі, що передбачає постачання валюти в обумовлений час за згодою на момент узгодження курсу. 2. Позабіржова термінова валютна угода, здійснювана банком або іншим фінансовим чи промислово-торговельним закладом по телефону або телексу на договірній основі. 3. Форма розрахунку в бізнесі, який відбувається не більш ніж через два робочі дні після укладення угоди, за якої постачання товару відбувається в майбутньому, а ціна фіксується у момент укладення угоди.

Фо́рвардний, а, е. *Форвардна операція. Форвардний внесок. Форвардний валютний ринок. Форвардний контракт.*

ФОРВЕ́ЙТИНГ, а, *ч., фін.* Кредитування зовнішньоекономічних операцій у формі купівлі в експортера векселів, акцептованих імпортером.

ФОРДЕВІ́НД, у, *ч., мор.* 1. Попутний вітер, що дме в корму. 2. Курс судна (звичайно вітрильного) відносно вітру, коли напрям вітру збігається

з напрямом руху. 3. Поворот вітрильного судна, при якому воно проходить лінію вітру кормою.

ФОРÉЙТОР, а, *ч.* Верхівець, що сидить на передньому коні при запрязі цугом.

Форéйторський, а, е.

ФОРÉЛЬ, і, *ж.* Спільна назва кількох прісноводних форм цінної промислової риби роду лосось благородний; струг.

Форéлевий, Форéльний, а, е. *Форелева ікра.*

ФÓРЗАЦ, а, *ч.*, *спец.* Подвійний аркуш паперу, що з'єднує книжку з внутрішньою частиною обкладинки, а також служить для оформлення книжки.

ФÓРМА[1], и, *ж.* 1. Обриси, контури, зовнішні межі предмета, що визначають його зовнішній вигляд. *Кругла форма. Прямокутна форма.* 2. Пристрій, шаблон, за допомогою якого чому-небудь (переважно якійсь масі) надають певних обрисів, якогось вигляду. *Форма для випікання.* 3. *друк.*, *заст.* Поверхня з рельєфним зображенням для друкування; друкарський набір, уміщений в раму. 4. Тип, будова, спосіб організації чого-небудь. *Форма правління*; зовнішній вияв якого-небудь явища, пов'язаний з його сутністю, змістом; *лог.* Структура, спосіб побудови думки. *Логічна форма. Силогічна форма.* 5. *філос.* Спосіб існування змісту, його організація і зовнішній вираз. 6. Видимість, зовнішній бік чого-небудь, що не відображає суті справи. 7. Певна система художніх засобів як спосіб вираження змісту творів літератури й мистецтва. *Віршова форма. Музична форма.* 8. Спосіб здійснення, виявлення будь-якої дії. 9. Суворо встановлений порядок у будь-якій справі. 10. Спеціальний однаковий за кольором, кроєм та іншими ознаками одяг для осіб певної категорії (військових, учнів, спортсменів та ін.). *Військова форма. Спортивна форма. Парадна форма.* 11. У біології — назва різновиду рослинного чи тваринного організму, зокрема одиниць, менших від роду, при невиразному систематичному їх положенні, а також умовна назва видів і підвидів при їх вивченні і порівнянні. 12. *лінгв.* Видозміна того самого слова, яка надає йому додаткового відтінку значення або виражає відношення даного предмета думки до інших предметів думки того ж самого речення. *Повні форми прикметників.* 13. Стан людини, який дозволяє повністю виявити свої сили, уміння, здібності. *Добра спортивна форма. Належна вокальна форма.*

Фóрмовий, а, е.

ФÓРМА[2], и, *ж.* Набір полів введення данних на Web-сторінці, що опрацьовуються на сервері.

ФОРМАЛІЗÁЦІЯ, ї, *ж.* У математичній логіці — метод, що полягає в заміні всіх змістових термінів символами, а всіх змістових тверджень — відповідними їм послідовностями символів або формулами.

ФОРМАЛÍЗМ, у, *ч.* 1. Дотримання зовнішньої форми в чому-небудь, незаперечне виконання певних правил (інструкцій), незважаючи на суть справи; формальне ставлення до чого-небудь. 2. У творах мистецтва — надання провідного значення формі або окремим її елементам. 3. Ідеалістичний напрям у логіці, мистецтвознавстві та інших науках, що висуває на перше місце форму, нехтуючи змістом.

Формалíст, а, *ч.*

Формалістúчний, а, е.

Формалістúчність, ності, *ж.*

Формалíстка, и, *ж.*, *розм.*

Формалізóваний, а, е. 1. Підпорядкований формі[1] (у 1 знач.), без урахування значення змісту. 2. Записаний у вигляді формули; викладений згідно з правилами певного алгоритму.

Формалізувáти, ýю, ýєш. 1. Робити формальним; надавати чому-небудь встановленої, прийнятої форми; підпорядковувати певним ознакам. 2. *спец.* Застосувати формальний метод дослідження; бездоганно дотримуватися певного алгоритму.

Формáльний, а, е. 1. Що стос. форми[1] (у 4, 5 знач.), обумовлений формою. *Формальна логіка.* 2. Який дотримується лише форми[1] (у 6 знач.), відбиває її, не рахуючись із суттю справи, зі справжнім станом речей; пройнятий формалізмом. *Формальна відповідь* (у 1 знач.). 3. Виконаний за встановленим порядком, офіційний; який ґрунтується на дотриманні форми[1] (у 9 знач.). *Пред'явити формальне звинувачення.* 4. Пов'язаний з формою[1] (у 7 знач.). 5. Який надає перевагу формі (у 7 знач.), пройнятий ідеями формалізму (у 2 знач.); формалістичний. 6. *лінгв.* Пов'язаний з формою[1] (у 12 знач.). 7. *спец.* Який передбачає заміну всіх змістових понять символами, а всіх змістових тверджень — відповідними формулами (про метод у математичній логіці).

Формáльність, ності, *ж.* 1. Те саме, що **формалíзм** (у 1 знач.). 2. Дія або умова, необхідна для виконання якоїсь справи відповідно до прийнятого порядку, законності; виконання якого-небудь традиційного звичаю, виробленого правила, що не має істотного значення. 3. *перев. мн.* Офіційні вимоги, умови, які обов'язково виконуються при оформленні чого-небудь. *Дотриматися усіх формальностей.*

ФОРМАЛÍН, у, *ч.* Водний розчин формальдегіду, безбарвна рідина з різким подразнювальним запахом, що використовується як засіб для дезінфекції, фіксації, дублення та ін.

Формалíновий, а, е.

ФОРМАЛЬДЕГÍД, у, *ч.* Безбарвний отруйний газ з різким, неприємним запахом, добре розчинний у воді, що застосовується в паперовій і текстильній промисловості, у виробництві пластмас і т. ін.

Формальдегíдний, а, е. *Формальдегідне дублення.*

ФОРМÁНТ, а, *ч.*, *лінгв.* Частина слова, що змінює лексичне й граматичне значення кореня або основи; служить для словотвору і словозміни; афікс.

Формáнтний[1], а, е.

ФОРМÁНТА, и, *ч.* 1. *спец.* Призвук, що надає звучанню музичного інструмента або голосу характерного забарвлення — тембру. 2. *лінгв.* Те саме, що **формáнт**.

Формáнтний[2], а, е. *Формантна зона.*

ФОРМÁТ[1], у, *ч.* 1. Розмір книги, газети, аркуша, ілюстрації і т. ін. 2. *друк.* Довжина і висота полоси набору, довжина рядка.

Формáтний, а, е.

ФОРМÁТ[2], у, *ч.* 1. Структурована сукупність позицій для елементів даних. 2. Опис структури елементів даних. 3. Елемент мови, який у символічному вигляді описує подання інформаційних об'єктів у файлі. 4. Оператор, що задає формат[1] даних для введення або виведення.

ФОРМÁТ[3], у, *ч.* Сукупність визначальних особливостей в організації та проведенні масових заходів, зустрічей, телевізійних програм тощо. *Формат передачі.*

ФОРМАТÉР, ФОРМАТÓР, а, *ч.* 1. Програма або частина системи підготування текстів, яка виконує форматування. 2. Програма або при-

стрій, призначені для розмічування магнітних дисків.

ФОРМАТУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Процедура розбивання доріжок магнітного диска на фізичні записи (блоки), що виконується перед першим використанням диска. 2. Надання тексту певного вигляду.

Формато́ваний, а, е.

ФОРМА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Тип, структура чого-небудь, що відповідають певному рівню, певній стадії розвитку; взагалі комплекс однорідних або близьких одне до одного явищ, предметів, поєднаних спільними умовами і характером утворення й розвитку. 2. Суспільство на певному ступені історичного розвитку з властивими йому способом виробництва, системою виробничих відносин і рівнем розвитку продуктивних сил. 3. *геол.* Сукупність геологічних відкладень, гірських порід одного часу й однакового способу утворення. *Крейдяна формація.* 4. *спец.* Рослинне угруповання, що характеризується одним або кількома спільними провідними видами.

Формаці́йний, а, е. *Формаційні особливості.*

ФОРМУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Надання чому-небудь певної форми[1] (у 1 знач.), вигляду тощо. *Формування переконань.* 2. Створення, утворення чого-небудь. *Формування узгоджувальної комісії. Формування національного ресурсу України. Формування фонду споживання.* 3. *спец.* Виготовлення чого-небудь за допомогою відливання виробів у формах[1] (у 2 знач.). 4. Сформована військова частина. *Незаконне озброєне формування.*

Формува́льний, а, е, *спец.* 1. Пов'язаний з формуванням у ливарній справі. *Формувальний відділ ливарного цеху. Формувальні машини* (у 3 знач.) 2. Який використовується при формуванні, відливанні виробів у формах[1] (у 2 знач.). *Формувальна маса. Формувальний пісок.*

Формува́льник, а, *ч.* Фахівець з формування (у 3 знач.).

Формува́льниця, і, *ж.*

Формува́ти, у́ю, у́єш. 1. Надавати чому-небудь певної форми[1] (у 1 знач.), вигляду тощо. *Формувати характер.* 2. *спец.* Виготовляти що-небудь, відливаючи, використовуючи форму[1] (у 2 знач.). 3. Давати існування чому-небудь; створювати, надаючи якоїсь структури, організації, форми (у 4 знач.). 4. Організовувати, створювати що-небудь (якийсь орган, підрозділ і т. ін.) з певної кількості учасників. 5. Складати (поїзд, караван і т. ін.), розміщаючи в певному порядку вагони, судна, плоти. *Формувати ешелон.*

ФО́РМУЛА, и, *ж.* 1. Загальне коротке визначення якогось положення, відношення, закону і т. ін., яке можна застосувати до відповідного конкретного випадку; усталені, поширені в межах певної території чи соціального кола короткі побутові висловлювання (вітання, побажання, заклинання тощо). 2. Виражене буквами, числами, знаками умовне позначення відношення будь-яких величин, елементів і т. ін. *мат.* Вираження відношення між величинами, записане за допомогою математичних знаків.

ФОРМУЛЮВА́ТИ, ю́ю, ю́єш. Коротко і точно висловлювати, виражати, визначати що-небудь (думку, поняття, завдання тощо).

Формульо́ваний, а, е.

Формулюва́ння, я, *с.* 1. Коротке і точне висловлювання, викладання чого-небудь. 2. Коротка і точна словесна форма вираження думки, поняття, завдання і т. ін.; сформульоване положення, сформульована думка взагалі.

ФОРМУЛЯ́Р, а, *ч.* 1. *спец.* Бланк, картка, куди вносяться основні відомості про якусь споруду, механізм, про їх експлуатацію. *Формуляр-зразок.* 3. Бібліотечна облікова картка, що вкладається в книжку, з відомостями про цю книжку і відмітками про користування нею читачами; картка, що заповнюється на кожного читача бібліотеки, куди записуються відомості про видані йому книжки.

Формуля́рний, а, е. *Формулярний список.*

ФОРПІ́К, а, *ч.*, *мор.* Перший носовий відсік на судні.

ФОРПО́СТ, у, *ч.* 1. Передня варта, передній пост охоронних частин; укріплений пункт на кордоні; передня позиція на певній ділянці фронту. 2. *перен.* Про район, підприємство і т. ін., що є найбільш розвиненим, передовим і має провідне значення.

Форпо́стний, а, е. *Форпостна служба.*

ФОРСА́Ж, у, *ч.*, *техн.* Короткочасне збільшення тяги (потужності) двигуна.

Форса́жний, а, е.

ФО́РСИНГ, у, *ч.*, *спорт.* Форсований бій у боксі, безперервна атака противника.

ФОРС-МАЖО́Р, у, *ч.* Надзвичайні, непередбачувані обставини, через які виконання зобов'язань однією із сторін, що уклали угоду (контракт, договір), стає повністю або частково неможливим.

Форс-мажо́рний, а, е. *Форс-мажорні обставини.*

ФОРСУВА́ТИ, у́ю, у́єш. 1. Діючи певним чином, прискорювати проходження, здійснення, розвиток і т. ін. чого-небудь. 2. *техн.* Підвищувати потужність, продуктивність або режим (двигуна, топки, механізму тощо) порівняно з номінальними. *Форсувати двигун внутрішнього згоряння.* 3. *муз.* Посилювати звучання голосу (звичайно під час співу, декламації, гри у виставі). 4. *військ.* Долати значну природну перешкоду на місцевості (переважно водяну) звичайно з боєм.

Форсо́ваний, а, е. 1. Який відбувається, здійснюється швидше, ніж звичайно; прискорений. *Форсований марш.* 2. *техн.* З підвищеною потужністю, продуктивністю, більш напруженим, ніж номінальний, режимом і т. ін. *Форсований режим буріння. Форсований режим роботи. Форсоване водневе охолодження.* 3. З посиленим звучанням, голосніший, ніж звичайно.

Форсо́ваність, ності, *ж.*

Форсува́ння, я, *с.* *Форсування подій. Форсування звуку.*

ФОРСУ́НКА, и, *ж.* Пристрій, за допомогою якого розпилюють рідину (переважно рідке паливо, воду).

Форсу́нковий, а, е. *Форсунковий пальник.*

ФОРТ, у, *ч.* Окреме замкнуте укріплення (постійне або тимчасове), одиничне або як складова частина зовнішньої лінії оборонних споруд фортеці та укріпленого району.

ФО́РТЕ, *присл.*, *муз.* Спосіб виконання музичного твору; сильно, гучно (про звучання голосу, музичного інструмента); протилежне — **піа́но**.

ФО́РТЕЛЬ, я, *ч.* 1. Прийом зовнішнього комізму в театральній виставі. 2. *розм.* Несподіваний вчинок, витівка, вибрик.

ФОРТЕПІА́НО, *невідм.*, *с.* Струнний ударно-клавішний музичний інструмент, сучасними різновидами якого є рояль і піаніно.

Фортепіа́нний, а, е. *Фортепіанні клавіші. Фортепіанні струни. Фортепіанна фабрика. Фортепіанний концерт.*

Фортепіа́нник, а, *ч.*, *спец.* 1. Майстер, що виготовляє дерев'яні частини до фортепіано. 2. Настроювач фортепіано.

ФОРТÉЦЯ, і, *ж.* 1. Укріплений пункт з міцними капітальними спорудами, постійним гарнізоном, озброєнням та різними запасами, призначеними для тривалої кругової оборони. 2. *перен.*, *уроч.* Надійний захист, опора, твердиня.

Фортéчний, а, е. *Фортечні вали. Фортечні споруди.*

ФОРТИ́СИМО, *присл.*, *муз.* Дуже сильно, гучно, голосніше, ніж форте (про звучання голосу, музичного інструмента при виконанні музичного твору).

ФОРТИФІКÁЦІЯ, ї, *ж.* 1. Військова наука, що вивчає форми, засоби та способи укріплення місцевості для ведення бойових дій, а також способи захисту від засобів ураження. 2. Галузь військово-інженерної справи, що розробляє конструкції та способи будівництва військових споруд, оборонних укріплень. 3. Зведення укріплень, оборонних споруд. *Мистецтво фортифікації.*

Фортифікáтор, а, *ч.* Фахівець із фортифікації.

Фортифікаці́йний, а, е. *Фортифікаційні споруди.*

ФОРТРÁН, у, *ч.* Мова програмування, що використовується для розв'язання інженерних та наукових завдань на ЕОМ.

ФОРТУ́НА, и, *ж.* 1. У давньоримській міфології — богиня щасливої долі, талану, яку зображували молодою жінкою із зав'язаними очима, з рогом достатку в руках, іноді на колесі. *Колесо фортуни. Фортуна усміхається.* 2. *перен.* Символ щасливого випадку, удачі.

ФÓРУМ[1], у, *ч.* 1. Площа в містах Стародавнього Риму, на якій відбувалися народні збори, влаштовувалися торги і здійснювався суд. 2. Широкі представницькі збори — з'їзд, конференція, конгрес. *Всесвітній економічний форум.* 3. *перен.* Місце виступів, дискусій.

ФÓРУМ[2], у, *ч.*, *інформ.* Обговорення, спілкування в мережі Інтернет.

ФОРФЕ́ЙТИНГ, а, *ч.*, **ФОРФЕЙТИНГУВÁННЯ**, я, *с.* Особлива форма кредитування експортерів, продавців товарів, застосовувана головним чином у зовнішньоторговельних операціях.

ФОРШЛÁГ, у, *ч.*, *муз.* Мелодична прикраса з одного або двох швидко виконуваних звуків, які передують основному звукові мелодії.

ФОРШМÁК, у, *ч.* Страва з меленого оселедця (м'яса та ін.), до якого додається цибуля та інші продукти.

ФОРШТÉВЕНЬ, вня, *ч.*, *мор.* Крайня носова частина судна, носовий брус, що є продовженням кіля.

ФОСГÉН, у, *ч.* Отруйний безбарвний газ, що має запах прілого сіна; використовується в хімічній промисловості при синтезі деяких барвників, фармацевтичних препаратів і т. ін.

Фосгéнний, а, е. *Фосгенне отруєння.*

Фосгéновий, а, е. *Фосгеновий запах.*

ФОСФÁТ, у, *ч.* Сіль фосфорної кислоти, яку використовують звичайно як добриво. *Мінеральні фосфати.*

Фосфáтний, а, е. *Фосфатний буфер. Фосфатний сланець.*

Фосфáтовий, а, е.

Фосфатувáння, я, *с.* *Фосфатування води.*

Фосфатувáти, у́ю, у́єш, *спец.* 1. Здійснювати хімічний процес, в результаті якого на поверхні металевих (стальних, алюмінієвих, цинкових і т. ін.) виробів утворюється тонкий шар фосфатів, стійких проти атмосферної корозії. 2. Обробляти воду фосфатами для її пом'якшення і зниження корозійних властивостей.

ФОСФАТИ́Д, у, *ч.* Органічна речовина, що є основною складовою частиною клітинних структур організму людини, тварин та рослин і відіграє важливу роль у фізіологічних процесах.

ФОСФІ́Д, у, *ч.* Речовина, яка становить собою сполуку фосфору з металом. *Фосфід цинку.*

ФОСФІ́Т, у, *ч.* 1. Солі фосфористої кислоти. *Фосфіти неорганічні.* 2. Ефіри фосфористої кислоти. *Фосфіти органічні.*

ФÓСФОР, у, *ч.* Хімічний елемент, речовина, що легко займається і світиться в темряві; має значне поширення в природі у складі деяких мінералів (фосфоритів, апатитів), а також становить одну з важливих складових частин організму людини, тварин і рослин. *Білий фосфор. Червоний фосфор. Чорний фосфор.*

Фосфори́стий, а, е. *Фосфориста бронза. Фосфориста кислота. Фосфористий ангідрид. Фосфористий водень.*

Фóсфорний, а, е. *Фосфорна кислота. Фосфорне добриво.*

ФОСФОРЕСЦÉНЦІЯ, ї, *ж.*, *фіз.* Один із видів люмінесценції — свічення деяких речовин протягом тривалого часу після припинення дії на них якогось світла, рентгенівського проміння тощо; свічення органів деяких глибоководних тварин; свічення, що викликається звичайно світними бактеріями.

ФОСФОРИ́Т, у, *ч.* Осадова гірська порода морського походження, що містить фосфати кальцію і використовується головним чином як добриво.

Фосфори́тний, **Фосфори́товий**, а, е. *Фосфоритний завод.*

ФОТ, а, *ч.*, *фіз.* Одиниця освітленості.

ФОТÁРІЙ, ю, *ч.* Світлолікувальний кабінет для проведення групового світлового і теплового опромінення з лікувальною або профілактичною метою.

ФОТИ́НІЯ, ї, *ж.* Дерево або кущ родини розових з вічнозеленим листям і червоними, схожими на дрібні яблука, плодами.

ФОТО... Перша частина складних слів, що відповідає: 1) слову «фотографічний» (у 1—3 знач.), 2) слову «фот», означаючи дію за допомогою світла, зв'язок з дією світла.

ФОТОБАКТÉРІЯ, ї, *ж.* Бактерія, яка утворює речовини, що випромінюють при окисненні світло.

ФОТОГЕЛІÓГРАФ, а, *ч.*, *астр.* Прилад для фотографування Сонця; геліограф.

ФОТОГЕНІ́ЧНИЙ, а, е. Який має властивість добре відтворюватися на фотографії або кіноекрані.

Фотогені́чність, ності, *ж.*

ФОТОГРАММÉТРІЯ, ї, *ж.* 1. Технічна дисципліна, яка розробляє способи визначення розмірів, форми та положення предметів у просторі на основі вимірювання їхніх фотографічних зображень. 2. Фотографування місцевості при аерофотозніманні або із земної поверхні фототеодолітами.

Фотограмметри́чний, а, е.

ФОТОГРÁФІЯ, ї, *ж.* 1. Спосіб одержання зображення кого-, чого-небудь на світлочутливому матеріалі за допомогою фотографічного апарата. 2. Зображення, відбиток, одержаний таким способом; знімок, фотокартка. *Чорна-біла фотографія. Кольорова фотографія Фотографія родини.* 3. Майстерня для фотографічного знімання та виготовлення знімків, відбитків. 4. *спец.* Спостереження та хронометрована фіксація якихось дій, прийомів роботи, процесів і т. ін. з метою дослідження.

Фотóграф, а, *ч.*

Фотографóваний, а, е.

Фотографувáння, я, *с.* *Фотографування різних об'єктів.*

Фотографува́ти, у́ю, у́єш. 1. За допомогою фотографічного апарата діставати зображення кого-, чого-небудь на світлочутливому матеріалі (плівці, пластинці). 2. *перен.* З дуже великою точністю відтворювати, копіювати кого-, що-небудь (у художній творчості). 3. *спец.* Спостерігати і хронометровано фіксувати які-небудь дії, прийоми роботи, процеси і т. ін. з метою дослідження.

ФОТОДІО́Д, а, *ч.* Двоелектродний напівпровідниковий прилад, дія якого ґрунтується на використанні фотоефекту.

ФОТОКАТО́Д, а, *ч.*, *ел.* Катод фотоелемента, що випромінює електрони під дією світла.

ФОТО́ЛІЗ, у, *ч.*, *фіз.* Розклад хімічних сполук внаслідок дії на них світла.

ФОТОЛІТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Виготовлення літографської друкарської форми за допомогою фотографічного перенесення зображення на поверхню літографського каменя. 2. Відбиток, одержаний у такий спосіб.

Фотолітографі́чний, а, е. *Фотолітографічний спосіб. Фотолітографічне видання.*

ФОТОЛЮМІНЕСЦЕ́НЦІЯ, ї, *ж.*, *фіз.* Люмінесценція, спричинена дією світла.

ФОТО́МЕТР, а, *ч.*, *фіз.* Оптичний прилад, яким вимірюють світлові величини (силу світла, освітленість, яскравість і т. ін.) і який використовується переважно у світлотехніці, фотографії, фізиці, астрономії.

ФОТОМЕ́ТРІ́Я, ї, *ж.*, *фіз.*, *астр.* Розділ метрології, що вивчає вимірювання світлових величин (сили світла, освітленості, яскравості і т. ін.) при випромінюванні, поглинанні, розсіюванні світла.

Фотометри́чний, а, е. *Фотометричні хімічні методи аналізу.*

ФОТОМЕХА́НІКА, и, *ж.*, *друк.* Сукупність способів репродукції в поліграфії (цинкографія, тифдрук, фотолітографія, фототипія).

Фотомехані́чний, а, е.

ФОТОМОДЕ́ЛЬ, і, *ж.* 1. Професійна манекенниця, яка позує з комерційною метою для ілюстрованих журналів, рекламних фільмів тощо. 2. *перен.* Красива, вродлива жінка.

ФОТОМОНТА́Ж, у́, *ч.* Монтаж фотографічних знімків, що мають тематичну спільність, в одне фотографічне зображення; газета, реклама, плакат і т. ін., які містять такий монтаж.

ФОТО́Н, а, *ч.*, *фіз.* Частинка світла, окрема порція електромагнітного проміння будь-якої частоти; квант світла.

Фото́нний, а, е. *Фотонне поле.*

ФОТОПЕРІ́ОД, у, *ч.*, *спец.* Тривалість денного освітлення.

ФОТОПЕРІОДИ́ЗМ, у, *ч.*, *спец.* Реакція рослин на співвідношення між тривалістю дня і ночі.

Фотоперіоди́чний, а, е. *Фотоперіодичний стимул.*

ФОТОРО́БОТ, а, *ч.* Відтворюваний за окремими рисами обличчя композиційний фотопортрет людини, створюваний за описами з використанням картотеки наявних фрагментів готових зображень.

ФОТОСАЛО́Н, у, *ч.* Салон, в якому фотографують; фотоательє.

ФОТОСИ́НТЕЗ, у, *ч.*, *бот.*, *хім.* Процес утворення зеленими рослинами органічних речовин з вуглекислого газу й води за допомогою світлової енергії, що поглинається хлорофілом.

ФОТОСТА́Т, а, *ч.* Автоматичний апарат для копіювання документів, малюнків, текстів книжок і т. ін. фотографічним способом.

Фотоста́тний, а, е. *Фотостатний об'єктив.*

ФОТОСФЕ́РА, и, *ж.*, *астр.* Нижня частина атмосфери Сонця, що утворює його видиму яскраву поверхню.

Фотосфери́чний, а, е.

ФОТОТЕ́КА, и, *ж.* Систематизоване зібрання фотографій чи негативів.

ФОТОТЕЛЕГРА́Ф, у, *ч.* Телеграфний апарат для передавання нанесених на папір зображень (документів, фотографій, креслень, карт і т. ін.) фотографічними методами; спосіб передавання зображень за допомогою такого апарата (різновид факсимільного зв'язку).

ФОТОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Застосування з лікувальною та профілактичною метою інфрачервоного, світлового (видимого) й ультрафіолетового проміння.

Фототерапевти́чний, а, е.

ФОТОТИ́ПІЯ, ї, *ж.*, *друк.* 1. Вид плоского друку зі скляної або металевої пластинки, покритої світлочутливим желатиновим шаром, на яку фотографічним способом наноситься відтворюване зображення. 2. Відбиток, одержаний таким способом.

Фототипі́чний, а, е. *Фототипічний спосіб.*

ФОТОТРОПІ́ЗМ, у, *ч.*, *спец.* Те саме, що **геліотропізм**.

ФОТОФІ́НІШ, а, *ч.* Прилад, який складається з секундоміра та кінознімального устаткування і призначений для точного визначення фінішу учасників спортивних змагань.

ФОТОФО́БІЯ, ї, *ж.*, *мед.* Світлобоязнь.

ФОТОХІ́МІЯ, ї, *ж.* Розділ хімії, в якому вивчаються хімічні процеси, що відбуваються внаслідок дії світла на речовину.

Фотохі́мік, а, *ч.*

Фотохімі́чний, а, е. *Фотохімічні явища.*

ФОХТ, *див.* **фогт**.

ФРАГМЕ́НТ, а, *ч.* Окрема частина чого-небудь, напр. твору мистецтва, уривок тексту; уламок посудини, викопної кістки і т. ін.

Фрагмента́рний, а, е. 1. Який складається з фрагментів або є фрагментом, фрагментами. 2. *перен.* Уривчастий, неповний. *Фрагментарний виклад подій.*

Фрагмента́рність, ності, *ж.*

ФРАГМЕНТА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Утворення фрагментів, розпад чого-небудь на фрагменти. *Фрагментація хромосом.* 2. *інформ.* Поява великої кількості коротких несуміжних вільних блоків у системах динамічного розподілу пам'яті.

ФРА́ЗА, и, *ж.* 1. *лінгв.* Висловлювання, що становить смислову та інтонаційну єдність. 2. Стійкий вислів. *Крилата фраза.* 3. Пишномовний нещирий вислів, позбавлений внутрішнього змісту, або такий, що прикриває брехливість твердження, непорядність вчинку і т. ін. 4. *муз.* Невелика, відносно завершена частина музичної теми, твору мистецтва (кіно, хореографії) тощо. *Монтажна фраза. Хореографічна фраза.*

ФРАЗЕОЛОГІ́ЗМ, у, *ч.*, *лінгв.* Усталений зворот, стійке поєднання слів, що виступає в мові як єдиний, неподільний і цілісний за значенням вислів.

ФРАЗЕОЛОГІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Що стос. фразеології. *Фразеологічні дослідження.* 2. Прикм. до **фразеологізм**. *Фразеологічні вислови і ідіоми. Фразеологічний словник. Фразеологічна єдність. Фразеологічне зрощення. Фразеологічне сполучення.*

ФРАЗЕОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Сукупність зворотів і висловів (словосполучень, речень), фразеологізмів, властивих тій чи іншій мові. 2. Розділ мовознавства, що вивчає усталені звороти

мови, фразеологізми. 3. Те саме, що **фра́за** (у 3 знач.).

ФРАЗЕ́Р, а, *ч.* Той, хто любить говорити фрази (у 3 знач.).

Фразе́рка, и, *ж.*

Фразе́рство, а, *с.* Пристрасть говорити фрази (у 3 знач.); марнослів'я.

Фразе́рський, а, е.

ФРАК, а, *ч.* Чоловічий двобортний одяг у талію, з вирізаними спереду полами та довгими фалдами ззаду, який одягають в урочистих випадках, на офіційних прийомах, для виступу в концертах і т. ін.

ФРАКТА́Л, у, *ч.* 1. *геом.* Фігура складної конфігурації. 2. Те, що складається з фрагментів.

ФРАКТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Один з методів металознавства, що полягає у вивченні зламів металів і металевих сплавів.

ФРАКТУ́РА, и, *ж.*, *спец.* 1. Один з видів готичного шрифту, літери якого характеризуються гострими обрисами і надломленістю вправо, а також почерк такого малюнка. 2. *мед.* Перелом.

Фракту́рний, а, е.

ФРА́КЦІЯ[1], ї, *ж.* 1. Організована група депутатів — членів якої-небудь партії — в парламенті чи іншій представницькій установі, яка звичайно проводить певну лінію, вироблену цією партією. *Соціал-демократична фракція.* 2. Угруповання у складі політичної партії, яке виступає зі своєю власною платформою. 3. *іст.* Група людей, об'єднаних професійними, цеховими інтересами. *Фракція ремісників.*

Фракці́йний[1], а, е. *Фракційна боротьба.*

Фракціоне́р, а, *ч.*

ФРА́КЦІЯ[2], ї, *ж.*, *спец.* 1. Компонент складної рідини, який кипить у вузькому проміжку температур; компонент рідини, що має певні особливості. *Білкові фракції крові.* 2. Частина зернистого матеріалу (сипких тіл і т. ін.) приблизно однакового розміру, виділена з маси цього матеріалу. 3. Складова частина ґрунту, породи і т. ін.

Фракці́йний[2], а, е. *Фракційні дроблення. Фракційний склад речовини.*

Фракціоно́ваний, а, е. *Фракціонована маса.*

Фракціонува́ння, я, *с.* *Фракціонування вугілля.*

Фракціонува́ти, у́ю, у́єш, *спец.* Піддавати що-небудь розподілу на фракції.

ФРАМУ́ГА, и, *ж.* Верхня частина віконної рами або дверей, яка звичайно відчиняється.

ФРАНКЛІНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Один з методів електролікування.

ФРА́НКО-, *невідм.*, *екон.* Спеціальний термін, вживаний в торговельних угодах, який в сполученні з наступним іменником — назвою міста, пункту і т. ін. — означає, що витрати, пов'язані з транспортуванням до цього місця, покладаються на постачальника (продавця). *Франко-вагон. Франко-Київ.*

ФРАНКУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Сплачування за поштові відправлення наклеюванням марок (відповідно до тарифів). *Франкування листа.* 2. Сплачування наперед за перевезення та постачання вантажів. 3. Внесення до ціни витрат за транспортування та збереження вантажів.

Франко́ваний, а, е. *Франковане перевезення.*

Франкува́льний, а, е.

Франкува́ти, у́ю, у́єш.

ФРАНТ, а, *ч.* (*мн.* **фра́нти**, ів). 1. Той, хто модно й нарядно одягається; джиґун, жевжик, ферт, чепурун. 2. Мандрівний актор-потішник, який виступав у театрах Правобережної України в кінці XVI—XVIII ст.

Фра́нтик, а, *ч.*

ФРАНТИРЕ́Р, а, *ч.* Вільний стрілець.

ФРАНЧА́ЙЗИНГ, а, *ч.* Змішана форма великого та малого підприємництва, за якої велика фірма, що має міцні позиції на ринку, укладає угоду з малою, дочірньою фірмою про надання їй обладнання, технологій, допоміжних матеріалів та права дії від свого імені; при цьому дочірня фірма зобов'язана вести свій бізнес тільки в такій формі, протягом такого часу й у такому місці, як цього вимагає «батьківська» фірма.

Франча́йзер, а, *ч.* Велика фірма (торгова або промислова), яка надає право дрібному приватнику вести справу у формі, продиктованій в угоді, протягом визначеного часу в спеціально вказаному місці.

Франча́йзі, *невідм.*, *ч.* і *ж.* Дрібний підприємець, який відкриває свою справу під керівництвом франчайзера.

ФРАНШИ́ЗА, и, *ж.* 1. Умова страхування договору, що передбачає звільнення страховика від відшкодування збитків, які не перевищують певної суми. 2. Ліцензія великої та відомої фірми дрібному підприємцеві на продаж продукції чи надавання послуг під її маркою (товарним знаком). 3. Підприємство, створене на основі франчайзинга.

ФРА́ТРІЯ, ї, *ж.* У стародавніх греків — спочатку первісний рід, згодом об'єднання кількох родів, що мали спільного родоначальника.

ФРА́У, *невідм.*, *ж.* 1. Уживається при звертанні до заміжньої жінки у німців, а також при називанні її імені та прізвища. 2. *розм.* Про жінку для створення певного колориту.

ФРАХТ, у, *ч.* 1. Плата за перевезення вантажів морськими шляхами або за використання суден за тайм-чартером. 2. Вантаж, що перевозиться на застрахованому судні (літакові), а також саме таке перевезення.

Фрахтівни́к, а́, *ч.* Особа чи організація, що фрахтує судно.

Фрахто́ваний, а, е.

Фра́хтовий, а, е. *Фрахтова угода.*

Фрахтува́льник, а, *ч.* Одна із сторін договору фрахтування судна.

Фрахтува́ння, я, *с.*

Фрахтува́ти, у́ю, у́єш. Наймати судно для перевезення вантажів або пасажирів.

ФРЕГА́Т, а, *ч.* 1. У гребному флоті — легка галера, а у вітрильному — військовий трищогловий корабель з прямими вітрилами; також купецьке вітрильне судно (XVIII—XIX ст.). 2. Великий тропічний морський птах ряду веслоногих з чорним пір'ям, який живиться рибою і безхребетними тваринами.

Фрега́тний, а, е. *Фрегатний флот* (у 1 знач.).

ФРЕ́ЗА, и, *ж.* 1. Багатолезовий різальний інструмент, що складається з корпусу й різальних зубців із загостреними вершинами, яким обробляють площини, фасонні, гвинтові або спіральні поверхні. 2. Ґрунтообробна машина, головним робочим органом якої є барабан, що обертається, з ножами або польовими гачками, за допомогою яких розпушують і перемішують ґрунт, знищують купини на луках, підрізають торф і т. ін. *Ґрунтова фреза. Дорожна фреза.*

Фре́зерний, а, е. *Фрезерна головка. Фрезерний верстат* (у 1 знач.). *Фрезерний торф* (у 2 знач.).

Фрезеро́ваний, а, е.

Фрезерува́льний, а, е. *Фрезерувальна справа.*

Фрезерува́льник, а, *ч.* Той, хто працює на фрезерному верстаті.

Фрезерува́льниця, і, *ж.*

Фрезерува́ння, Фрезува́ння, я, *с.* Обробка матеріалів за допомогою фрези. *Фрезерування дерев'яного ви-*

робу. Фрезерування ґрунту. Фрезування деталей.

Фрезерува́ти, Фрезува́ти, у́ю, у́єш. Обробляти фрезою.

ФРЕЙДИ́ЗМ, у, *ч.* 1. Загальна назва різних шкіл і течій, які застосовують психологічне вчення З. Фрейда для тлумачення явищ культури, процесів творчості і суспільства в цілому. 2. Психоаналіз як конкретний метод вивчення несвідомих психічних процесів, принципам якого надається універсальне значення.

Фрейди́ст, а, *ч.*

Фрейди́стський, а, е.

ФРЕ́ЙЛЕЙН, *невідм., ж.* Уживається при звертанні до незаміжньої жінки у німців, а також при називанні її імені та прізвища.

ФРЕ́ЙЛІНА, и, *ж.* Придворна особа — дівчина-дворянка, яка перебуває у почті цариці, принцеси і т. ін., а також відповідне придворне звання.

ФРЕЙМ, у, *ч., інформ.* Структура даних, що описують фрагмент знань людини про світ або подають якунебудь стандартну ситуацію.

ФРЕ́КЕН, *невідм., ж.* Уживається при звертанні до незаміжньої жінки в скандинавських країнах, а також при називанні її імені та прізвища.

ФРЕНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Ненаукова концепція про зв'язок між формою черепа та психічними особливостями людини.

Френо́лог, а, *ч.*

Френологі́чний, а, е. *Френологічна система.*

ФРЕНЧ, а, *ч.* Військовий одяг у талію, з чотирма накладними кишенями і хлястиком. *Військовий френч.*

ФРЕО́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **фрео́н**, у, *ч.*). Технічна назва сполук, що містять фтор (деякі також хлор, рідше — бром); застосовуються у холодильних установках як холодильні агенти.

Фрео́новий, а, е. *Фреонові холодильні машини.*

ФРЕ́СКА, и, *ж.* 1. Картина, написана фарбами (водяними або на вапняному молоці) по свіжій вогкій штукатурці. 2. Живопис фарбами (водяними або на вапняному молоці) по свіжій вогкій штукатурці.

Фре́сковий, а, е. *Фрескові розписи. Фресковий живопис.*

ФРИВЕ́Й, *невідм., ч.* 1. Швидкісна кількасмугова автострада з надійною розподільною смугою. 2. Автомобільна безкоштовна дорога.

ФРИВОЛІТЕ́, *невідм., с.* Човникове прядиво, техніка плетіння якого заснована на подвійному вузлі, що складається з прямої та зворотної петель.

ФРИВО́ЛЬНИЙ, а, е. Легковажний, не зовсім пристойний.

Фриво́льність, ності, *ж.*

Фриво́льно. *Поводитися фривольно.*

ФРИГІ́ДНИЙ, а, е. Холодний до протилежної статі (звичайно про жінок); той, хто не відчуває оргазму (про жінок).

Фригі́дність, ності, *ж.*

ФРИЗ, а, *ч.* 1. *архіт.* Середня горизонтальна частина антаблемента, що міститься між архітравом і карнизом. 2. Декоративна смуга, що обрамляє площину підлоги, верх стіни, килим тощо. 3. Виступ на верхній або нижній частині столярного виробу.

Фри́зовий, а, е.

ФРИЗЕ́Р, а, *ч.* 1. Машина для сколочування та заморожування суміші напівфабрикатів у виробництві морозива. 2. Морозильна камера.

ФРИКАСЕ́, *невідм., с.* Страва, приготовлена з дрібно нарізаного м'яса в підливі.

ФРИКАТИ́ВНИЙ, а, е, *лінгв.* Який утворюється тертям видихуваного повітря в щілині між зближеними органами мови (про звук); щілинний. *Фрикативний звук.*

ФРИ́КЕР, а, *ч.* Телефонний зломник, що за допомогою різних пристроїв підключається до телефонної мережі, забезпечуючи собі зв'язок з будь-якою точкою світу, із зазначенням номера законного абонента, який сплачує телефонні послуги.

ФРИКЦІО́Н, а, *ч., спец.* Пристрій для передавання обертального руху між двома валами за допомогою сил тертя.

Фрикці́йний, а, е. *Фрикційна передача.*

ФРИЛА́НСЕР, ФРИЛЕ́НСЕР, а, *ч.* 1. Журналіст, який самостійно обирає теми своїх майбутніх публікацій, не пов'язаний з певною редакцією та який пише на свій страх та ризик без гарантії опублікування. 2. Позаштатний кореспондент. 3. Творчий працівник, що працює без угоди.

ФРИСТА́ЙЛ, у, *ч.* Зимовий вид спорту, до якого належать лижний балет, лижна акробатика і спуск по горбистій трасі («могул»). Виник у 70-х рр. XX ст.

ФРИТРЕ́ДЕРСТВО, а, *с.* Напрям в економічній теорії і практиці, що характеризується вимогами так званої вільної торгівлі, невтручанням держави в економічне життя країни.

Фритре́дер, а, *ч.*

Фритре́дерський, а, е.

ФРИТЮ́Р, у, *ч.* Киплячий кулінарний жир або суміш жирів для смаження м'яса, риби, овочів.

Фритю́рниця, і, *ж.* Посуд для приготування страв у фритюрі.

ФРИБО́РД, а, *ч.* Дошка для катання по асфальту, кожний трак якої має по три колеса.

ФРИДА́ЙВІНГ, а, *ч.* Вільне занурення у воду на одному вдихові.

ФРИРА́ЙД, а, *ч.* Стиль катання на скейті та його різновидах.

ФРО́НДА, и, *ж.* 1. Громадсько-політичний рух проти абсолютизму у Франції середини XVII ст. 2. *перен., книжн.* Взагалі будь-яка опозиція на ґрунті особистих мотивів, намір суперечити кому-небудь, критикувати когось, щось.

Фронде́р, а, *ч.* 1. Учасник фронди (у 1 знач.). 2. *перен.* Людина, схильна суперечити навколишнім.

Фронде́рка, и, *ж.*

Фронде́рство, а, *с.*

Фрондува́ння, я, *с.*

Фрондува́ти, у́ю, у́єш. Виражати незадоволення ким-, чим-небудь, протест проти когось, чогось, бути в опозиції до кого-, чого-небудь.

ФРОНТ, у, *ч.* 1. У шикуванні військ — лицьова сторона. *перен.* Лінія протяжності чого-небудь. 2. У бойовому порядку — сторона військової частини, підрозділу, обернена до ворога, а також територія, зайнята такою частиною, підрозділом. 3. Стратегічний район, де відбуваються воєнні дії і розташовані діючі війська під час війни; протилежне — **тил**; лінія розгортання військ, які діють проти ворога. 4. Найбільше військове об'єднання, що діє під час війни під командуванням одного воєначальника. 5. *перен.* Місце, на якому одночасно виконується кілька процесів, робіт; ділянка, галузь діяльності, що охоплює одночасно різні об'єкти. *Фронт робіт.* 6. Найширше об'єднання яких-небудь громадських сил (політичних партій, профспілок та інших організацій) для дій у якому-небудь напрямку. *Єдиний фронт.* 7. *метеор.* Перехідна зона між двома різними за властивостями масами в атмосфері. *Атмосферний фронт. Теплий (холодний) фронт.* 8. *спец.* Передня, лицьова частина чого-небудь. *Фронт деталі. Фронт котла.*

Фронтови́й, а́, е́. *Фронтові шляхи. Фронтові роки. Фронтові пісні* (у 2, 3 знач.).

Фронтови́к, а́, *ч.*

Фронтови́чка, и, *ж.*

ФРОНТА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. *військ.* Спрямований у бік фронту противника; лобовий. *Фронтальний вогонь.* 2. Який міститься на передній, лицьовій стороні чого-небудь. *Фронтальний бік*; *мист.* Спрямований обличчям до глядача (про фігуру в живопису та скульптурі). 3. *спец.* Розміщений переднім, лицьовим боком паралельно до чого-небудь. *Фронтальна турбінна камера.* 4. *метеор.* Який знаходиться або відбувається в межах атмосферного фронту. *Фронтальна зона. Фронтальна хмарність.* 5. *перен.* Який поширюється на всіх, охоплює всіх; загальний. *Фронтальне опитування. Фронтальна перевірка.*

ФРОНТИСПІ́С, а, *ч.* 1. *архіт.* Головний фасад споруди, а також деталі, прикраси на цій споруді. 2. Малюнок або портрет на початку книги, поруч з титульною сторінкою або на верхній частині сторінки перед текстом.

Фронтиспі́сний, а, е.

ФРОНТИ́Т, у, *ч.* Запалення слизової оболонки лобних пазух.

ФРОНТО́Н, у, *ч.*, *архіт.* Верхня частина фасаду будинку, портика, колонади і т. ін., що становить трикутну площину, обмежену з боків двосхилим дахом, обрамлену біля основи карнизом. *Навіс з фронтоном.*

Фронто́нний, а, е.

ФРОНТ-О́ФІС, у, *ч.* У банках, агентствах і т. ін. — відділення, що безпосередньо спілкується з клієнтами.

ФРОТЕ́, *невідм.*, *ж.* Махрова тканина, яку використовують для виготовлення рушників, халатів, простирадл.

ФРУ, *невідм.*, *ж.* Уживається при звертанні до заміжньої жінки в скандинавських країнах, а також при називанні її імені та прізвища.

ФРУ́КТИ, ів, *мн.* (*одн.* **фрукт**, а, *ч.*). 1. Їстівні плоди деяких дерев і кущових рослин. 2. *перен.*, *тільки одн.*, *зневажл.* Про людину з негативними рисами; тип; суб'єкт.

Фрукто́вий, а, е. *Фруктовий запах. Фруктовий сезон. Фруктові дерева. Фруктовий магазин.*

ФРУКТО́ЗА, и, *ж.* Органічна речовина — вуглевод з групи моносахаридів, що міститься переважно в солодких плодах, медові.

ФРУСТРА́ЦІЯ, ї, *ж.* Психічний процес людини, зумовлений зростанням емоційно-вольового напруження в зв'язку з виникненням конфлікту між нездоланними (чи уявлюваними) труднощами, що виникли на шляху досягнення мети, вирішення задачі, загрожують престижу даної персони, її людській гідності.

ФТИЗІАТРІ́Я, ї, *ж.* Розділ медицини, що вивчає туберкульоз легенів і методи його лікування та профілактики.

Фтизіа́тр, а, *ч.*

Фтизіатри́чний, а, е.

ФТОР, у, *ч.* Хімічний елемент — газ блідо-жовтого кольору з різким запахом; токсичний, руйнівно діє на велику кількість речовин.

Фто́ристий, а, е. *Фтористий натрій.*

Фто́ровий, а, е.

ФТОРОПЛА́СТ, у, *ч.* Полімер ненасичених органічних сполук, що містить фтор.

Фторопла́стовий, а, е.

ФУ́ГА, и, *ж.* Форма поліфонічного твору, заснована на послідовному проведенні в усіх голосах однієї або кількох тем за певним тонально-гармонійним планом.

ФУГА́С, у, *ч.* 1. Заряд вибухівки у водонепроникній оболонці, який звичайно закладають у ґрунт або занурюють у воду, щоб вибухом заподіяти ворогові втрат у живій силі й техніці; руйнівна сила зумовлюється дією вибухової хвилі. 2. *розм.* Розривний снаряд, що використовується переважно для руйнування укріплень.

Фуга́сний, а, е. 1. *Фугасний вогонь.* 2. Який діє вибуховою хвилею, газами, що утворюються при розриві (на відміну від ударної чи запальної дії).

ФУГА́ТО, *невідм.*, *с.* Епізод у музичному творі, побудований у стилі фуги; частина сонати або симфонії, інколи — самостійна п'єса.

ФУГЕ́ТА, и, *ж.* Невелика фуга.

ФУД-ЦЕ́НТР, у, *ч.* Місце, де зосереджено кілька пунктів харчування.

ФУЕТЕ́, *невідм.*, *с.* У балеті — фігура в жіночому танці, що полягає в повороті на пальцях однієї ноги при одночасному круговому обертанні в повітрі другої.

ФУЖЕ́Р, а, *ч.* Великий келих на високій ніжці, що використовується звичайно для шипучих вин і прохолодних напоїв.

Фуже́рний, а, е.

ФУЗА́РІУМ, у, *ч.*, *біол.* Рід вищих грибів (сапрофітів і паразитів), багато видів якого викликають захворювання рослин і тварин.

ФУКС, а, *ч.* У більярдній грі — випадково влучений удар. *заст.*, *розм.* Випадковість, несподіванка.

ФУКСИ́Н, у, *ч.*, *хім.* Яскраво-червона анілінова фарба, названа так за схожість із забарвленням квіток фуксії; використовується у виробництві складних кислотних барвників.

ФУ́КСІЯ, ї, *ж.* Кущова або деревна рослина родини онагрових з висячими червоними, фіолетовими або синіми квітами.

ФУ́КУС, а, *ч.* Дрібна бура морська водорість, яка використовується в сільському господарстві як добриво або на корм худобі.

Фу́кусовий, а, е.

ФУЛЬГУРИ́Т, у, *ч.*, *геол.* Тонка звивиста склоподібна трубка, яка утворюється в пісках із сплавлених від удару блискавки піщинок.

ФУЛЯ́Р, у, *ч.* 1. Легка м'яка шовкова тканина з полотняним переплетінням. 2. *заст.* Головна, шийна або носова хустка з такої тканини.

Фуля́ровий, а, е. *Фулярове плетіння. Фулярова хустка.*

ФУМІГА́НТ, у, *ч.* Хімічна речовина, пара або газ якої знищує шкідливих комах, діючи на них через дихальні органи і поверхневий покрив.

ФУМІГА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *с. г.* 1. Обкурювання. 2. *мед.* Вплив за допомогою сухого диму на рани та виразкові поверхні з лікувальною метою.

Фуміга́тор, а, *ч.* 1. Машина для боротьби зі шкідниками та хворобами сільськогосподарських культур способом фумігації. 2. Прилад для відлякування комарів, який вмикають у електромережу.

ФУНГІЦИ́Д, у, *ч.* Хімічна отруйна речовина, що застосовується для боротьби з грибковими, бактеріальними, вірусними хворобами рослин та грибами — руйнівниками дерев'яних споруд.

ФУНДА́МЕНТ, у, *ч.* 1. Основа, звичайно підземна або підводна, з каменю, бетону і т. ін., на якій встановлюють будинки, конструкції, машини тощо. 2. *перен.* Головне, істотне, що лежить в основі чого-небудь, на чому ґрунтується, будується щось; база, підвалина. *Науковий фундамент статті. Матеріальний фундамент родини.*

Фунда́ментний, а, е. *Фундаментна основа* (у 1 знач.).

ФУНДАМЕНТАЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Суспільні, ідеологічні або релігійні рухи, що проголошують дотримання вихідних принципів, цінностей певних учень,

доктрин. 2. *рел.* Релігійні напрями, які проголошують незмінність канонічної догматики, вимагають дотримання ортодоксії.

Фундаменталі́сти, ів., *мн.* (*одн.* **фундаменталі́ст**, а, *ч.*). Прибічники фундаменталізму; релігійні догматики, що відстоюють збереження й суворе дотримання законів свого віровчення.

ФУНДАМЕНТА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Міцний, великий, зроблений на тривалий час. *Фундаментальна споруда.* 2. *розм.* Значний за величиною, обсягом. *Фундаментальна вечеря. Фундаментальне прибирання кімнати.* 3. *перен.* Який є головним, основним. *Фундаментальний каталог. Фундаментальні науки.*

Фундамента́льність, ності, *ж.*

Фундамента́льно. *Підходити до справи фундаментально.*

ФУНДИ́РУВАТИ, ую, уєш. 1. Засновувати. *Фундирувати проект.* 2. *екон.*, *фін.* Перетворювати короткострокові державні позики на довгострокові. 3. Робити міцним, стійким; закріплювати, зміцнювати.

Фунди́руваний, а, е. 1. *Фундирувані позики* (у 2 знач.). 2. *Фундируваний дохід* (у 3 знач.).

ФУНДУ́К, а́, *ч.* 1. Кушова або деревна рослина роду ліщини, що росте на півдні. 2. Їстівний плід такої рослини; горіх.

Фунду́ковий, а, е.

ФУНІКУЛЕ́Р, а, *ч.* Залізниця з канатною тягою для перевезення пасажирів на крутих підйомах і спусках.

Фунікуле́рний, а, е. *Фунікулерний трамвай.*

ФУ́НКІЯ, ї, *ж.* Декоративна трав'яниста рослина родини лілейних з красивим великим листям, яке не втрачає зеленого кольору протягом літа.

ФУНКЦІОНА́Л, а, *ч.*, *мат.* Правило, за яким кожній функції з якогось класу функцій ставиться у відповідь дійсне, або комплексне, число.

ФУНКЦІОНАЛІ́ЗМ, у, *ч.* Напрям в архітектурі 10—20-х рр. XX ст., для якого характерне підпорядкування архітектурних форм їхньому практичному призначенню (функції) і нехтування національною своєрідністю.

Функціона́л, а, *ч.*

ФУНКЦІОНА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Пов'язаний з виконанням певної функції (у 1, 2 знач.), залежний від діяльності, призначення, а не від структури, будови. *Функціональне призначення.* 2. Пов'язаний з функцією, функціями (у 3 знач.), з виявом життєдіяльності організму, тканин, клітин, залежний від їх специфічної діяльності. *Функціональні зрушення в центральній нервовій системі.* 3. Що стос. функції (у 4 знач.). *Функціональний аналіз.*

ФУНКЦІОНЕ́Р, а, *ч.* 1. Службовець якої-небудь установи, підприємства. 2. Партійний або профспілковий діяч, що виконує певні функції.

Функціоне́рка, и, *ж.*

ФУ́НКЦІЯ, ї, *ж.* 1. *книжн.* Робота кого-, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності когось, чогось. *Службові функції.* 2. *книжн.* Явище, яке залежить від іншого явища, є формою його виявлення і змінюється відповідно до його змін. 3. *фізіол.* Специфічна діяльність організму людини, тварин, рослин, їхніх органів, тканин і клітин. 4. *мат.* Величина, яка змінюється зі зміною незалежної змінної величини (аргумента). *Лінійна функція. Алгебраїчна функція. Логарифмічна функція.* 5. *лінгв.* Значення якої-небудь мовної одиниці, її роль у системі мови, що визначається співвідношенням з іншими одиницями.

Функціонува́ння, я, *с.*

Функціонува́ти, у́ю, у́єш. Виконувати свої функції; бути в дії, діяти, працювати.

ФУРА́Ж, у́, *ч.* Сухі корми (сіно, солома), овес, ячмінь, картопля і т. ін. для свійських тварин і птиці.

Фуражи́р, а, *ч.* 1. Той, хто займається заготівлею, зберіганням та видаванням фуражу. 2. Навішувана на трактор сільськогосподарська машина для подрібнення соломи зі скирт, силосу з буртів, завантаження подрібненої маси у транспортні засоби та перевезення їх до місця споживання.

Фура́жний, а, е. *Фуражне зерно.*

Фуражува́ння, я, *с.*

Фуражува́ти, у́ю, у́єш. Добувати фураж.

ФУ́РІЯ, ї, *ж.* 1. У давньоримській міфології — кожна з трьох богинь помсти. 2. *перен.* Про лиху, сварливу або розлючену жінку. 3. Дуже отруйна змія, схожа на вужа, що розповсюджена в Австралії.

ФУРКА́ЦІЯ, ї, *ж.* Побудова навчального плану старших класів середньої загальноосвітньої школи за ухилами (гуманітарний, фізико-математичний тощо).

ФУРНІТУ́РА, и, *ж.* Допоміжний, підсобний матеріал у деяких видах виробництва. *Меблева фурнітура. Годинникова фурнітура.*

Фурніту́рний, а, е. *Фурнітурні вироби.*

ФУРО́Р, у, *ч.* Гучний публічний успіх, який викликає палке схвалення.

ФУРУ́НКУЛ, а, *ч.* Гостре гнійне запалення волосяного мішечка, сальної залози та навколишньої клітковини; чиряк.

Фурункульо́з, у, *ч.* Захворювання, що виявляється в утворенні численних фурункулів на різних ділянках тіла одночасно або один за одним.

Фурункульо́зний, а, е. *Фурункульозний хворий.*

ФУРФУРО́Л, у, *ч.* Безбарвна рідина з приємним запахом, що добувається з відходів сільського господарства (висівок, качанів кукурудзи, соняшникової лузги і т. ін.) і є цінною сировиною для виготовлення каучуку, пластмаси, барвників, лаків тощо.

Фурфуро́льний, а, е. *Фурфурольні смоли.*

ФУРШЕ́Т, у, *ч.* Закуска, приймання їжі стоячи. *Організувати фуршет.*

ФУСТ, а, *ч.*, *архіт.* Стовбур, стрижень колони.

ФУТ, а, *ч.* 1. Стара російська міра довжини, що становила близько 30,48 см і застосовувалася з XVIII ст. до запровадження метричної системи мір. 2. Міра довжини, що дорівнює 30,48 см, в країнах з англійською системою мір (Англія, США), а також міра різної довжини в деяких інших країнах (Австрії, Нідерландах, Парагваї тощо).

ФУТБО́Л, у, *ч.* Спортивна гра, у якій гравці кожної з двох команд, б'ючи м'яч ногами, головою або тулубом, намагаються провести його у ворота суперника якомога більше разів.

Футболі́ст, а, *ч.*

Футбо́льний, а, е. *Футбольна команда. Футбольний клуб.*

ФУТЕ́Р, а, *ч.* Цегляна або інша викладка, що захищає від впливу температури або інших хімічних середовищ внутрішні поверхні металургійних печей.

ФУТЕРУВА́ТИ, у́ю, у́єш. Облицьовувати внутрішні поверхні металургійних печей і агрегатів, топок, трубопроводів тощо вогнетривкими, кислототривкими або теплоізоляційними матеріалами для захисту від дії температури або агресивних хімічних середовищ. *Футерувати піч.*

Футеро́ваний, а, е.

Футерува́льний, а, е. *Футерувальний бетон. Футерувальні плити.*

Футерува́льник, а, *ч*. Той, хто здійснює футерування.

Футерува́ння, я, *с*.

ФУТЗА́Л, у, *ч*. Вид спорту — футбол у паркетному залі для чоловічих та жіночих команд скороченого складу.

ФУ́ТИНГ, а, *ч*. Оздоровчо-зміцнювальна або тренувальна ходьба у швидкому темпі.

ФУТЛЯ́Р, а, *ч*. 1. Коробка, ящик або чохол, куди кладуть певну річ для зберігання, захисту її від пошкодження, запилення тощо. *Футляр для окулярів.* 2. *техн.* Оболонка, накриття і т. ін. для ізоляції або запобігання пошкодженню споруд, механізмів чи їх частин; кожух. *Пічний футляр.*

Футля́рний, а, е.

ФУТУРИ́ЗМ, у, *ч*. Художній напрямок на початку XX ст., який розвивав культ індивідуалізму, відкидаючи загальноприйняті класичні норми у мистецтві.

Футури́ст, а, *ч*.

Футуристи́чний, а, е. *Футуристичні вірші.*

Футури́стка, и, *ж*.

Футури́стський, а, е. *Футуристське угруповання. Футуристські смаки.*

ФУТУРОЛО́ГІЯ, ї, *ж*. Галузь наукових досліджень, що охоплює перспективи соціальних процесів; наукове прогнозування майбутнього; прогностика.

Футуро́лог, а, *ч*.

ФУТШТО́К, а, *ч*., *спец*. Рейка або жердина з поділками, якою вимірюють рівень води в морі, озері, річці.

ФЮЗЕЛЯ́Ж, у, *ч*. Корпус літаків, вертольотів, планерів, який служить для поєднання всіх їх частин та для розміщення екіпажу, пасажирів, вантажів.

Фюзеля́жний, а, е. *Фюзеляжна модель.*

ФЮ́РЕР, а, *ч*. 1. У фашистській Німеччині так називали диктатора Гітлера. 2. У фашистських організаціях — вождь.

Ф'Ю́ЧЕРС, у, *ч*., *екон*. Вид угоди на фондовій біржі, що проводиться на ще не виготовлений товар.

Ф'ю́черсний, а, е. *Ф'ючерсний контракт. Ф'ючерсний ринок. Ф'ючерсна біржа.*

ФЯ́БА, и, *ж*. Жанр італійського театру і драматургії з казковим сюжетом, який спрямований проти побутової комедії.

Х

ХАБАНЕ́РА, и, *ж.* Кубинський народний танець, що поширився в Іспанії; музичний розмір — 2/4; музика до цього танцю; музичний твір у ритмі цього танцю.

ХАБІТА́Т, а, *ч.* Центр ООН з проблем населених пунктів.

ХАВБЕ́К, а, *ч.*, *спорт.* У футболі й хокеї — півзахисник, гравець середньої лінії у футбольній і хокейній (з м'ячем) командах.

ХАВТА́ЙМ, у, *ч.* Половина гри. *Перший хавтайм футбольного матчу.*

ХАДЖ, у, *ч.* Ходіння на прощу до Мекки і Медини, що вважається у мусульман подвигом благочестя.

ХАДЖІ́, *невідм.*, *ч.* Почесний титул мусульманина, який здійснив хадж до Мекки.

ХАДИ́С, а, *ч.* Переказ про вислови та вчинки Мухаммеда.

ХАЗА́Н, а, *ч.* У синагозі — служитель, який читає наспівно молитви під час синагогального богослужіння.

ХАЗМОГА́МІЯ, ХАСМОГА́МІЯ, ї, *ж.* Запилення, яке відбувається у квітках з оцвітиною, що розкривається під час цвітіння.

ХАЙВЕ́Й, ю, *ч.* Велика автомобільна дорога, шосе, автомагістраль; швидкісна автострада з однобічним рухом (з розділювальними смугами).

ХАЙДЖЕ́КЕР, а, *ч.* Крадій літаків, повітряний пірат.

ХАЙДЖЕ́КІНГ, а, *ч.* Викрадення літака, повітряне піратство.

ХАЙ-Е́НД, *невідм.*, *ч.* Аудіо- та відеоапаратура найвищої якості, яка забезпечує звучання, що не поступається оригіналу, і яка створює повну ілюзію присутності на концерті.

ХА́Й-ПЕ́ЧЕС, у, *с.* Купівля на викуп, за допомогою якої купована річ переходить у власність тільки після повної оплати її вартості.

ХАЙПО́НІКА, и, *ж.* Технологія вирощування овочів на основі гідропоніки.

ХА́ЙРИНГ, а, *ч.* Середньотермінова оренда машин, обладнання, транспортних засобів тощо.

ХАЙ-СКУ́Л, *невідм.*, *ж.* 1. Середня (9—12 кл.) американська загальноосвітня, часто державна, школа, що дає також певні професійні навички. 2. Старша середня школа (10—12 кл.).

ХАЙ-ТЕ́К, а, *ч.* 1. Найновіша техніка та технології. 2. Напрям в архітектурі останньої третини XX ст., який остаточно освоює інноваційні розробки передових галузей науки і техніки, розвиває традиції конструктивізму. 3. Стиль моди, дизайну, скульптури, що використовує нетрадиційні матеріали, компоненти, кольори, деталі.

ХАЙ-ФІ́, *невідм.*, *с.* Висока якість звучання в радіо- та звукозаписувальній апаратурі; високий ступінь відповідності оригіналу звучання.

ХАКА́Н, а, *ч.*, *іст.* Титул, яким іноді на Сході величали деяких київських князів.

ХА́КЕР, а, *ч.* 1. Програмувальник найвищої кваліфікації, який може писати програми без попереднього розробляння детальних специфікацій і оперативно вносити поправки у чинні програми, зокрема безпосередньо в машинні коди. 2. Інформаційний злодій, який проникає в чужі комп'ютерні інформаційні системи, щоб заволодіти інформацією, ввести в них дані, що порушують правильне функціонування системи.

Ха́керство, а, *с.*

ХА́КІ. 1. *незм.* Сірувато-зелений з коричневим відтінком. *Мундир кольору хакі.* 2. *невідм.*, *с.* Тканина або одяг такого кольору (переважно у військових).

ХАКІ́М, а, *ч.* 1. Правитель округу у країнах Близького та Середнього Сходу. 2. Мудрець, третейський суддя, арбітр, посередник в країнах Близького та Середнього Сходу. 3. Титул лікаря у турків.

ХА́ЛА, и, *ж.* Плетена булка видовженої форми.

ХАЛАНГІ́Т, у, *ч.* Запалення жовчних проток внаслідок проникнення в них інфекції з жовчного міхура, кишковика, кровоносних судин або лімфатичних залоз; ангіохоліт.

ХАЛВА́, и́, *ж.* 1. Кондитерський виріб у вигляді густої маси, виготовленої з протертого (переважно соняшникового) насіння або потовчених горіхів з карамеллю. 2. Різновид східних ласощів — суміш перемелених горіхів, борошна та цукру.

Халво́вий, а, е.

ХАЛДЕ́Ї, їв, *мн.* (*одн.* **халде́й**, я, *ч.*; **халде́йка**, и, *ж.*). 1. Семітське плем'я, яке наприкінці II тисячоліття до н. е. заселяло узбережжя Перської затоки. 2. Виряджені у східний одяг персонажі із старовинних релігійних обрядових вистав.

Халде́йський, а, е. *Халдейська мова.*

ХАЛЗА́Н, а, *ч.* Старий орел-беркут з темною основою хвоста.

ХА́ЛІ-ГА́ЛІ, *невідм.*, *с.* Груповий танок американо-канадського походження, що має численні варіанти композицій; музичний розмір — 4/4; музика до цього танцю.

ХАЛІ́Ф, а, *ч.* У ряді мусульманських країн — титул верховного правителя, який поєднував духовну і світську владу, а також особа, що мала цей титул; каліф.

ХАЛІФА́Т, КАЛІФАТ, у, *ч.* 1. Система державного ладу з теократичною владою у мусульманських країнах. 2. Держава на чолі з халіфом, що утворилася внаслідок арабських завоювань.

Халі́фство, а, *с.* Владарювання халіфа.

Халі́фський, а, е.

ХАЛКОГРА́ФІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Мистецтво гравірування на міді.

ХАЛЦЕДО́Н, у, *ч.* Напівкоштовний мінерал, різновид кварцу.

Халцедо́новий, а, е. *Халцедонові поклади.*

ХАЛЬКОЗИ́Н, у, *ч.* Мінерал класу сульфідів, свинцево-сірого кольору з металевим блиском; мідна руда.

ХАЛЬКОПІРИ́Т, у, *ч.* Мінерал з класу сульфідів (сульфід міді та заліза), що має колір латуні; мідний колчедан.

ХАМА́ДА, ГАМА́ДА, и, *ж.* Тип кам'янистої пустелі (головним чином у Сахарі).

ХАМА́М, у, *ч.* Турецька лазня з басейном у центрі та послідовним рядом холодних та теплих приміщень і парилень з підігрівом підлоги.

ХАМА́С, у, *ч.* Ісламський рух опору; мусульманська фундаменталістська організація, що виступає за непримиренну боротьбу з ізраїльтянами.

ХАМЕЛЕО́Н, а, *ч.* 1. Різновид великої ящірки, яка має здатність змінювати своє забарвлення під впливом зовнішніх причин. 2. *перен., розм.* Безпринципна людина, яка залежно від обставин часто змінює свої погляди, думки, уподобання. 3. *астр.* Сузір'я Південної півкулі неба. 4. Про скло, лінзи для окулярів, здатні міняти свій колір залежно від освітлення, а також окуляри (хамелеони) з такими лінзами.

Хамелео́нівський, а, е.

Хамелео́нство, а, *с.* Вдача, поведінка хамелеона (у 2 знач.).

Хамелео́нський, а, е. *Хамелеонська поведінка.*

ХАМЕРО́ПС, а, *ч.* Кущ або дерево родини пальмових.

ХАМСИ́Н, у, *ч.* Сильний гарячий африканський вітер.

ХАН, а, *ч.* 1. Титул монарха, правителя в багатьох країнах Сходу в Середні віки, а також особа, що мала цей титул. *Татарський хан.* 2. Родовий дворянський титул у деяких країнах Сходу, а також особа, що має цей титул.

Ха́нство, а, *с.* 1. Титул і права хана. 2. Країна, керована ханом.

Ха́нський, а, е. *Ханський палац.*

ХАНАТЛА́С, у, *ч.* Шовкова тканина вищого ґатунку з національним узбецьким малюнком.

ХАНУ́КА, и, *ж.* Єврейське свято, що його відзначають взимку на честь поновлення відправи в Єрусалимському храмі.

ХА́О, *невідм., ж.* Розмінна монета В'єтнаму, що дорівнює 1/10 донга.

ХАОРІ́З, а, *ч.* Людина, яка знає напам'ять Коран.

ХА́ОС, ХАО́С, у, *ч.* 1. У старогрецькій міфології — безмежний світовий простір, що являв собою суміш усіх стихій. 2. *перен.* Цілковите безладдя; розгардіяш, гармидер. *Суцільний хаос*; безладне скупчення, суміш чого-небудь. 3. Нагромадження каміння, уламків гірських порід і т. ін.

Хаоти́чний, а, е. *Хаотична система.*

Хаоти́чність, ності, *ж.* *Хаотичність руху.*

Хаоти́чно. *Рухатися хаотично.*

ХАРА́ДЖ, у, *ч.* Земельний податок у країнах Близького та Середнього Сходу, що його стягували за законом шаріату з усього податного населення (з VII ст.).

ХАРАДЖІ́, *невідм., ч.* Збирач податків у Туреччині.

ХАРАКІ́РІ, *невідм., с.* Вид самогубства (розпорювання живота), прийнятий у японських самураїв.

ХАРА́КТЕР, у, *ч.* 1. Сукупність стійких психічних властивостей людини, її особистих рис, що виявляються в поведінці й діяльності; вдача. *Рівний (сталий) характер. Чоловічий (жіночий) характер. Сильний характер. М'який характер. Вольовий характер.* 2. Твердість, сила волі, наполегливість у досягненні чого-небудь. *Людина з характером.* 3. Сукупність визначальних властивостей, ознак якого-небудь предмета, фізичного або психічного явища, його типові риси. *Характер берегів Чорного моря. Національний характер. Характер захворювання. Характер місцевості.* 4. Художній образ у літературі, сценічному мистецтві, в якому втілені типові риси якої-небудь групи людей; тип. *Типовий характер.* 5. *перев. мн., мат.* Функції, які застосовуються в теорії чисел і теорії груп. *Теорія характерів.*

Характеристи́чний, а, е.

Характеристи́чність, ності, *ж.*

Хара́ктерний, а, е. 1. Про танець — властивий певному народу, часу. 2. Відзначений яскраво вираженою соціальною, побутовою своєрідністю. *Характерна роль. Характерний актор.* 3. *розм.* Упертий, з важким гонористим характером.

Характе́рний, а, е. 1. Такий, що має різко виражені особливості, риси. *Характерне обличчя.* 2. Властивий певній особі, предмету, явищу або ряду осіб, предметів, явищ; притаманний багатьом; типовий. *Характерне явище. Характерний акцент. Характерний запах. Характерний злам.*

Хара́ктерність, ності, *ж.*

Характе́рно.

Характероло́гічний, а, е. *Характерологічні прикмети.*

Характероло́гія, ї, *ж.* Вчення про характер людини, його природу, формування та розвиток.

ХАРАКТЕРИ́СТИКА, и, *ж.* 1. Опис, визначення істотних, характерних особливостей, ознак кого-, чого-небудь. 2. Офіційний документ, у якому міститься відгук, висновок про чию-небудь трудову й громадську діяльність. 3. *мат.* Ціла частина десяткового логарифма. 4. *спец.* Графічне зображення властивостей чого-небудь за допомогою кривої; який-небудь основний графічний показник чогось.

Характеризо́ваний, а, е.

Характеризува́ння, я, *с.*

Характеризува́ти, у́ю, у́єш. 1. Описувати, визначати якісь риси, особливості кого-, чого-небудь. 2. Становити якісь риси, особливості кого-, чого-небудь.

ХАРД, а, *ч., розм.* Те саме, що **вінче́стер**.

ХАРД-БО́П, у, *ч.* Джазовий стиль, що характеризується грубуватим колоритом, емоційною імпульсивністю та посиленням елементів блюзу.

ХАРДВЕ́Р, а, *ч.* 1. Конструктивна, матеріальна частина комп'ютера, на противагу комп'ютерній програмі — софтверу. 2. Матеріальні та фінансові витрати, інвестиції, капітал, на противагу організаційно-технічній, конструкторській думці.

ХАРД-РО́К, у, *ч.* Важкий рок.

ХА́РДТОП, а, *ч.* Закритий кузов легкового автомобіля без бокових стійок з жорстким дахом.

ХАРИ́БДА, и, *ж.* Харибда і Сцилла — в давньогрецькій міфології — два чудовиська, що жили по обидва боки вузької морської протоки і губили моряків.

ХАРИ́ЗМА, и, *ж.* 1. За християнською теологією, надприродний дар, яким Христос наділяв вірного; винятково обдарованість (про святих). 2. Високий авторитет, який базується на вмінні підкоряти інших своїй волі.

Харизмати́чний, а, е. *Харизматичний лідер.*

ХАРИТАТИ́ВНИЙ, а, е. Добродійний, доброчинний. *Харитативна діяльність.*

ХАРИ́ТИ, ри́т, *мн.* У давньогрецькій міфології — богині краси й радості, у римлян — грації.

ХАРІЄНТИ́ЗМ, а, *ч.* Тонка іронія, висловлення чого-небудь неприємного в приємних зворотах мови.

ХАРІ́РІ, *невідм., ч.* Турецький папір, вироблений із шовку.

ХА́РІУС, а, *ч.* Цінна прісноводна риба родини харіусових ряду лососеподібних.

Ха́ріусовий, а, е.

ХА́РОВІ, их, *мн.* Клас зелених водоростей, поширених у прісних і солонуватих водах.

ХАРО́Н, а, *ч.* 1. У давньогрецькій міфології — човняр, що переправляв душі померлих через річку в підзем-

ному царстві мертвих, отримуючи за це монету, яка була покладена у рот померлого. 2. У сучасній літературній мові Харон — символ смерті, зрідка — просто перевізник.

ХА́РТІЯ, ї, *ж.* 1. Стародавній рукопис, а також матеріал (папірус або пергамент), на якому він написаний. 2. У Середні віки — документ, що засвідчував які-небудь права або привілеї. 3. Назва деяких документів, декларацій суспільно-політичного значення. *Хартія поріднених міст. Європейська хартія про місцеве самоврядування. Хартія українських міст.*

Харти́ст, а, *ч.*

Харгі́йний, а, е.

ХА́РТЛАНД, у, *ч.*, *геопол.* Територіальне ядро країни або групи країн, що домінує над її сільськогосподарськими і промисловими ареалами.

ХА́РТЛІ, *невідм.*, *ч.* Одиниця кількості інформації або ентропії, у визначенні якої використовують десяткові логарифми.

ХАРТУЛЯ́РІЯ, ї, *ж.* 1. Збірник документів, копій грамот, листів тощо. 2. Церковний архів.

ХАРЧО́, *невідм.*, *с.*, *кул.* Кавказька страва — суп з баранини.

ХА́СИ, *невідм.*, *мн.* У Китаї, Японії, країнах Південно-Східної Азії — палички для приймання їжі, що замінюють виделку.

ХАСИДИ́ЗМ, у, *ч.* Релігійно-містична течія в юдаїзмі, що виникла в Україні серед єврейської бідноти.

Хаси́д, а, *ч.*

Хаси́дський, а, е.

ХА́СКІ, *невідм.* Місцева порода мисливських та запряжних собак, що їх розводять у Сибіру, Гренландії, на Алясці та в Північній Канаді.

ХАСМОГА́МІЯ, *див.* **хазмога́мія**.

ХАТИ́Б, а, *ч.* У мусульман — проповідник, духовна особа.

ХАТИШЕРИ́Ф, у, *ч.* Султанський указ, підписаний турецьким султаном; стосувався особливо важливих постанов та призначень (зокрема, кримських ханів).

ХА́ТХА-ЙО́ГА, и, *ж.* Система вправ, спрямована на досягнення досконалої фізичної форми.

ХА́УЗ, у, *ч.* У країнах Близького та Середнього Сходу — прямокутна невелика штучна водойма для питної води при мечетях, на міських майданах, у садках.

ХАУСХО́ЛД, у, *ч.* Особа або сукупність осіб, які мешкають в одному житлі та ведуть спільне господарство (мають спільні витрати на утримання, житла, харчування тощо).

ХАФІ́З, а, *ч.* Народний співак та оповідач у таджиків та афганців.

ХАЧАПУ́РІ, *невідм.*, *ч.*, *кул.* Національна кавказька страва — пиріг із начинкою з сиру.

ХАЧБО́Т, а, *ч.* Невелике вітрильне вантажне судно з люками і палубою, яку в разі потреби можна розбирати.

ХАШИ́Ш, а, *ч.* Те саме, що **гаши́ш**.

ХА́ШІ, *невідм.*, *ч.*, *кул.* Грузинська національна страва — гострий суп (з прянощами і цибулею).

ХВАНЧКАРА́, и́, *ж.* Легке, сухе виноградне вино, що його виробляють на Кавказі.

ХЕВЕ́Я, ї, *ж.* Рослина, з якої добувають каучук; росте в тропічних країнах.

ХЕ́ВІ, *невідм.*, *ч.* Прийом створення відчуття «важкості» у слухача, який застосовують у важкому ритм-енд-блюзі.

ХЕ́ВІ-МЕ́ТАЛ, у, *ч.* Одне з відгалужень хард-року, яке набуло значного поширення на початку 1980-х років.

ХЕ́ДЕР[1], а, *ч.*, *с. г.* Робоча частина зернових комбайнів, що складається з різального апарата, мотовила й транспортера.

Хе́дерний[1], а, е. *Хедерний механізм.*

ХЕ́ДЕР[2], у, *ч.* Єврейська релігійна початкова школа для хлопчиків.

Хе́дерний[2], а, е. *Хедерне навчання.*

Хе́дерник, а, *ч.* Той, хто навчається у хедері.

ХЕДЖ, у, *ч.* Продаж або купівля контракту на ще не вироблений товар з метою страхування від можливих фінансових втрат.

Хеджува́ння, я, *с.*, *фін.* Страхування учасників комерційної угоди від втрат, пов'язаних з можливою зміною цін за час її реалізації.

ХЕДИ́В, а, *ч.* Титул єгипетського державця, володаря у 1867—1914 рр.

ХЕДЛА́ЙНЕР, а, *ч.* Фотонабірна машина з ручною установкою шрифтових шаблонів і фотоматеріалу.

ХЕЙПЛА́СТИКА, и, *ж.*, *мед.* Штучне оперативне відновлення губів.

ХЕЙРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Мовлення за допомогою жестів, міміки у глухонімих.

ХЕК, а, *ч.* Морська хижа риба родини тріскових, що має промислове значення; мерлуза.

ХЕ́ЛЛОУЇН, а, *ч.* В англомовних країнах — одне з найбільш популярних щорічних свят (31 жовтня), символами якого є відьма на мітлі та видлубаний гарбуз з прорізаними очима та ротом, усередині якого встановлюється запалена свічка.

ХЕМІ..., **ХЕМО...** Перша частина складних слів, що відповідає за значенням словам «хімія», «хімічний».

ХЕМІЛЮМІНЕСЦЕ́НЦІЯ, ї, *ж.*, *фіз.* Світіння тіл, що виникає при екзотермічних хімічних реакціях.

Хемілюмінесце́нтний, а, е.

ХЕМІТИ́ПІЯ, ї, *ж.* Хімічний спосіб рельєфного гравірування на цинку або міді.

ХЕМО, *див.* **хемі...**

ХЕМОГЕ́ННИЙ, а, е. Пов'язаний з хімічними реакціями. *Хемогенні відклади (нашарування).*

ХЕМОМЕ́ТРИКА, и, *ж.* Наукова галузь на стику прикладної математики й експериментальної хімії, в якій математичні та статистичні методи використовуються для розкриття інтеграції, отриманої під час вимірювання в хімічних експериментах.

ХЕМОРЕЦЕ́ПТОР, а, *ч.* Спеціалізована чутлива клітина або клітинна структура, що має властивості хеморецепції.

ХЕМОРЕЦЕ́ПЦІЯ, ї, *ж.* Здатність органів, тканин і клітин організмів реагувати на специфічні хімічні речовини.

ХЕМОСЕЛЕКТИ́ВНІСТЬ, ності, *ж.* Здатність хімічного реагенту взаємодіяти переважно з якоюсь однією з-поміж двох чи більше різних функційних груп.

ХЕМОСИ́НТЕЗ, у, *ч.*, *спец.* Процес утворення деякими бактеріями органічних речовин з вуглекислого газу та інших неорганічних речовин за рахунок хімічної енергії.

ХЕМОСО́РБЦІЯ, ї, *ж.* Різновид сорбції, за якої частинки вбирача і вбирарної речовини хімічно взаємодіють.

Хемосорбо́ваний, а, е.

ХЕМОТА́КСИС, у, *ч.*, *спец.* Вид реакції, за якої відбувається рух організмів (переважно одноклітинних) і переміщення вільних клітин під впливом хімічних подразнень.

ХЕМОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Те саме, що **хіміотерапія**.

ХЕМОТРО́Н, а, *ч.* Електрохімічний перетворювач, дія якого ґрунтується на явищах, що супроводжують проходження струму крізь рідину.

ХЕМОТРО́НІКА, и, *ж.* Галузь науки і техніки, що вивчає принципи побудови і способи використання хемотронів.

ХЕМОТРОПІ́ЗМ, у, *ч.*, *спец.* Зміна напряму росту органів рослин під впливом хімічних речовин.

ХЕНД, а, *ч.* Одиниця довжини в англійській системі мір.

ХЕ́НДЛЕР, а, *ч.* Фахівець з демонстрування собак на виставках і змаганнях.

ХЕ́НДЛІНГ, у, *ч.* Мистецтво показу собак на виставках собак, змаганнях.

ХЕ́ПІ-Е́НД, у, *ч.* Щасливий кінець.

ХЕ́ПЕНІНГ, у, *ч.* Імпровізована театралізована вистава, дії якої розгортаються не тільки на сцені, а й на вулиці з активною участю в ній глядачів.

ХЕ́РЕМ, а, *ч.* Прокляття, відлучення.

ХЕ́РЕС, у, *ч.* Сорт міцного виноградного вина.

Хе́ресний, Хе́ресовий, а, е.

ХЕРІ́Ф, а, *ч.* Турецька монета.

ХЕРУВИ́М, а, *ч.* 1. У біблійній символіці — надприродна шестикрила істота з очима на всьому тілі; у християнському віросповіданні — ангел вищого чину. 2. *перев. мн.* Церковна пісня, яка починається цим словом.

Херуви́мський, а, е. *Херувимський голос. Херувимська пісня.*

Херуви́мчик, а, *ч.* *Двокрилий херувимчик.*

ХЕСБОЛА́Х, у, *ч.* Релігійно-політична екстремістська організація мусульманських фундаменталістів у ряді країн Близького Сходу, що об'єднує головним чином шиїтів.

ХЕТ-ТРИ́К, а, *ч.* 1. Три голи, забиті одним гравцем в одному матчі (у футболі, хокеї і т. ін.). 2. Три перемоги одного спортсмена або однієї команди у спортивних змаганнях.

ХЕТЧБЕ́К, а, *ч.* 1. Задня частина автомобіля з дверцями, що відкриваються вгору. 2. Автомобіль, в якому задні двері відкриваються вгору.

ХИМЕ́РА, и, *ж.* 1. У давньогрецькій міфології — страховище з головою лева, тулубом кози й хвостом дракона, з пащі якого вивергається полум'я; потвора, страховисько. 2. *перен.* Дивовижна фантазія, нездійсненна мрія, витвір уяви; примара, омана, дивацтво. 3. Морська риба підкласу суцільноголових, жир печінки якої використовують як лікарський препарат. 4. Опудало. 5. *біол.* Організм, що складається з генетично неоднорідних тканин.

Химе́ристий, а, е. *Химеристі витівки.*

Химе́рити, рю, риш, *розм.* 1. Вигадувати. 2. Вередувати.

Химе́рний, а, е. *Химерне вбрання. Химерна архітектура. Химерна вдача. Химерна думка.*

Химе́рник, а, *ч., розм.* Витівник.

Химе́рниця, і, *ж., розм.* Витівниця.

Химе́рність, ності, *ж.* *Химерність вдачі.*

Химе́рно. *Діяти химерно.*

Химерува́ння, я, *с.*

Химерува́ти, у́ю, у́єш, *розм.* Те саме, що **химе́рити**.

Химерува́тий, а, е, *розм.* *Химеруватий чоловік.*

ХІА́ЗМ, у, *ч.*, **ХІА́ЗМА**, и, *ж.* 1. *анат.* Перехрещення зорових нервів на нижній поверхні проміжного мозку хребетних. 2. *лінгв.* Вид синтаксичного паралелізму, коли члени речення другої половини фрази мають зворотний порядок. 3. У скульпторів — хрестоподібне, симетричне розміщення деталей фігури.

ХІА́ТУС, у, *ч., лінгв.* Зіткнення голосних.

ХІ́ДЖРА, *див.* **ге́джра**.

ХІЛІА́ЗМ, у, *ч.* Вчення релігійної секти в Середні віки про майбутнє тисячолітнє панування Христа на землі перед кінцем світу.

Хілія́ст, а, *ч.* Послідовник хіліазму.

ХІ́ЛУС, у, *ч.* Рідина, що міститься в лімфатичних судинах кишечника тварин і людини.

ХІЛОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про молочний та шлунковий сік.

ХІМ... Перша частина складних слів, що відповідає слову «хімічний».

ХІМІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Широке впровадження досягнень хімії в різних галузях народного господарства. *Хімізація землеробства.*

Хімізува́ти, у́ю, у́єш.

ХІМІ́ЗМ, у, *ч., спец.* Хімічна природа якої-небудь речовини, певного явища, процесу.

ХІМІКА́ЛІЇ, *див.* **хіміка́ти**.

Хімікалі́євий, а, е.

ХІМІКА́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **хіміка́т**, у, *ч.*), **ХІМІКА́ЛІЇ**, ів, *мн.* Хімічні реактиви й препарати, а також хімічні вироби.

ХІМІО... Перша частина складних слів, що означає: стосовно хімії або хімічних процесів.

ХІМІОПРЕПАРА́Т, у, *ч.* Хімічний препарат, що використовується як лікарський засіб.

ХІМІОТЕРАПІ́Я, ї, *ж., мед.* Лікування хвороб хімічними препаратами. *Хіміотерапія рослин.*

Хіміотерапевти́чний, а, е. *Хіміотерапевтичні речовини.*

ХІМІОТРОПІ́ЗМ, у, *ч., спец.* Те саме, що **хемотропі́зм**.

ХІ́МІЯ, ї, *ж.* 1. Наука про склад, будову, властивості та перетворення речовин. *Аналітична хімія. Квантова хімія. Неорганічна хімія. Органічна хімія. Радіаційна хімія. Фізична хімія.* 2. Практичне використання цієї науки, її законів у житті, виробництві, промисловості. *Хімія пластичних мас.* 3. Якісний склад та хімічні реакції, властиві чому-небудь. *Хімія крові.*

Хі́мік, а, *ч.*

Хімі́чка, и, *ж., розм.*

Хімі́чний, а, е. *Хімічна корозія. Хімічна сполука. Хімічна реакція. Хімічна чистка. Хімічне рівняння. Хімічний склад. Хімічні реактиви. Хімічні формули. Хімічний завод.*

ХІМОЗИ́Н, у, *ч.* Сичужний фермент, який використовується у виробництві сирів.

ХІМОТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука, що вивчає властивості, якість і раціональне використання паливних матеріалів і мастил у техніці.

ХІМОТРО́Н, а, *ч., спец.* Електрохімічний перетворювач, принцип дії якого ґрунтується на явищах, що відбуваються внаслідок проходження струму через рідину.

Хімотро́нний, а, е.

ХІМОТРО́НІКА, и, *ж.* Галузь науки й техніки, що вивчає принципи побудови й способи використання хімотронів.

ХІ́МУС, у, *ч.* Вміст тонких кишок людини і тварини, що утворюється під впливом травних соків.

ХІ́НА, и, *ж., фарм.* Те саме, що **хіні́н**.

ХІНАЯ́НА, и, *ж.* Один з двох головних напрямів буддизму (разом з махаяною), його чернеча форма.

ХІНІДИ́Н, у, *ч.* Протиаритмічний лікарський засіб.

ХІНІ́Н, у, *ч., фарм.* Алкалоїд кори хінного дерева — білий кристалічний гіркий на смак порошок, що використовується в основному як протималярійний та жарознижувальний засіб.

Хіні́новий, а, е.

Хі́нний, а, е. *Хінна вода. Хінне мило. Хінна кислота. Хінне (хінове) дерево.*

Хінофі́л, а, *ч.* Прихильник хінних (хінових) препаратів.

Хінофо́б, а, *ч.* Той, хто побоюється хінних (хінових) препаратів.

ХІНОЗО́Л, а, *ч.* Жовтий кристалічний порошок, вживаний для дезінфікування рук, промивання ран, виразок тощо.

ХІНОЛІ́Н, у, *ч.* Органічна сполука, що використовується як розчинник для сірки, фосфору та ін.

Хіноліно́вий, а, е.

ХІНО́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **хіно́н**, у, *ч.*). Органічні запашні сполуки, забарвлені кристали з різким запахом, що

їх використовують у виробництві барвників та в медицині.
Хіно́новий, а, е.
ХІНОСФЕ́РА, и, *ж.*, *спец.* Шар атмосфери, всередині якого можливий сталий баланс твердих атмосферних опадів.
ХІНТЕРЛА́НД, у, ч. 1. Район, що прилягає до промислового, торгового центру, порту тощо. 2. Територія, що прилягає до вже завойованої частини колоніального володіння, на яку претендує колоніальна держава.
ХІ́ПІ, *невідм.*, *ч.* і *ж.*, *мн.* 1. Учасники молодіжного руху в ряді країн (переважно Західної Європи і Північної Америки) у другій половині XX ст., які, виражаючи протест проти соціальної несправедливості, проголошували гасла свободи від сім'ї, демонстративно відмовлялися від загальноприйнятих моральних норм. 2. Людина з екстравагантною поведінкою, підкреслено неохайно та претензійно вдягнена.
Хіпі́зм, у, *ч.* Рух хіпі.
Хіпо́вий, а, е. *Хіпові джинси.*
Хіпува́ти, у́ю, у́єш. 1. Протестувати проти способу життя суспільства, порушуючи прийняті в ньому норми і правила поведінки, бути хіпі. 2. Наслідувати спосіб життя, манеру поведінки хіпі.
ХІП-ХО́П, у, *ч.* 1. Стиль естрадної музики з динамічною танцювальною мелодією. 2. Напрям молодіжної субкультури, що культивує музичний стиль реп.
ХІРАГА́НА, и, *ж.* Складові знаки японської писемності.
ХІРАГО́Р, а, *ч.* Прилад, що направляє руку сліпого, коли він пише.
ХІРА́ГРА, и, *ж.* Подагра рук; уломи.
ХІРА́ЛЬНІСТЬ, ності, *ж.*, *спец.* Несумісність об'єкта зі своїм відображенням в ідеальному пласкому дзеркалі.
ХІРОМА́НТІЯ, ї, *ж.* Ворожіння по лініях на долонях рук.
Хірома́нт, а, *ч.*
Хіромантйчний, а, е. *Хіромантичні лінії.*
Хірома́нтка, и, *ж.*
ХІРОГРАМАТОМА́НТІЯ, ї, *ж.* Уміння розпізнавати характер людини за її почерком.
ХІРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. Ворожіння на руках. 2. Уміння говорити пальцями.
ХІРОМЕ́ТР, а, *ч.* Прилад для виміру рук.
ХІРОНО́МІЯ, ї, *ж.* Уміння говорити на мигах, руками; жестикулювання.
ХІРОПЛА́СТИКА, и, *ж.* Уміння ліпити речі з глини, воску тощо.
ХІРО́Т, у, *ч.* Північноамериканська ящірка родини амфісбен з червоподібним тілом; задні кінцівки відсутні; живе в землі.
ХІРОТЕ́РІЇ, ів, *мн.* Наземні хребетні тварини тріасового періоду.
ХІРОТО́НІЯ, ї, *ж.*, *церк.* Посвячення духовної особи в певний сан (диякона, єпископа тощо).
Хіротонізо́ваний, а, е.
Хіротонізува́ти, у́ю, у́єш. Посвячувати духовну особу в певний сан (диякона, єпископа тощо).
ХІРУРГІ́Я, ї, *ж.* Галузь клінічної медицини, що вивчає захворювання, основним методом лікування яких є хірургічна операція.
Хіру́рг, а, *ч.*
Хірургі́чний, а, е. *Хірургічна операція. Хірургічна палата. Хірургічний кабінет.*
ХІТ, а́, *ч.* 1. Популярна пісня, мелодія. 2. *перен.* Про що-небудь, що користується успіхом, популярністю, попитом.
Хіто́вий, а, е, *розм. Хітова пісня.*
ХІТ-ПАРА́Д, у, *ч.* 1. Список найпопулярніших музичних записів (звичайно пісень) і виконавців, розміщених за ступенем популярності, який визначають засоби масової інформації за допомогою опитування. *Національний хіт-парад.* 2. Перелік модних, популярних творів мистецтва, моди і т. ін.
ХІТИ́Н, у, *ч.* Органічна речовина, що належить до групи вуглеводів; утворює зовнішній твердий покрив членистоногих, оболонки клітин грибів, деяких водоростей і бактерій.
Хіти́нний, а, е.
Хіти́новий, а, е.
ХІТО́Н, а, *ч.* 1. Чоловічий і жіночий лляний або вовняний одяг у стародавніх греків, що нагадував сорочку (переважно без рукавів), підперезану поясом, з напуском. 2. У балеті — одяг з легкої тканини і глибокими розрізами по боках без рукавів, що нагадує римську туніку.
ХЛАМІДОМОНА́ДА, и, *ж.* Одноклітинна зелена водорість, яка при масовому розмноженні в прісних водоймищах викликає так зване цвітіння води.
ХЛОР... Перша частина складних слів, що відповідає словам «хлор», «хлористий».
ХЛОР, у, *ч.* Хімічний елемент, газ жовто-зеленого забарвлення з різким запахом.
Хло́ристий, а, е. *Хлористий натрій. Хлористе срібло.*
Хло́рний, а, е. *Хлорний запах. Хлорна кислота.*
Хлоро́ваний, а, е. *Хлорована вода.*
Хлорува́льний, а, е. *Хлорувальний засіб.*
Хлорува́ння, я, *с. Хлорування води.*
Хлорува́ти, у́ю, у́єш. 1. Вводити хлор у молекули неорганічних та органічних сполук. 2. Обробляти, очищати хлором (воду).
ХЛОРА́Л, у, *ч.*, **ХЛОРАЛЬ**, і, *ж.*, *хім.* Безбарвна густа рідина з різким запахом, що добувається шляхом хлорування спирту тощо.
ХЛОРАЛГІДРА́Т, у, *ч.*, *фарм.* Органічна сполука, яку використовують у медицині як заспокійливий, снодійний, протикорчовий та знеболювальний засіб.
Хлоралгідра́тний, а, е. *Хлоралгідратний препарат.*
ХЛОРАЛІ́ЗМ, у, *ч.*, *мед.* Токсикоманія, пов'язана із зловживанням хлоргідратом.
ХЛОРА́ЛЬ, *див.* **хлора́л**.
ХЛОРАМІ́Н, у, *ч.* Хімічна сполука, розчин якої використовують як дезінфікуючий та знебарвлювальний засіб.
ХЛОРАНЕМІ́Я, ї, *ж.* Загальна назва симптомозалізодефіцитних анемій.
ХЛОРАНІ́Л, у, *ч.* Хімічний продукт, який отримують шляхом хлорування фенолу або аніліну в сірчаній кислоті і використовують як напівпродукт у виробництві барвників.
ХЛОРА́Т, у, *ч.* Безбарвна кристалічна отруйна речовина, сіль хлорнуватої кислоти, яку застосовують у піротехніці, виробництві сірників тощо.
ХЛОРА́ТОР, а, *ч.* Апарат для дозування активного хлору, що вводиться у воду для її знезаражування.
Хлора́торний, а, е.
ХЛОРАЦЕТОФЕНО́Н, у, *ч.*, *хім.* Безбарвні кристали, сильнодіюча сльозогінна, отруйна речовина.
ХЛОРБАКТЕ́РІЇ, ій, *ж.* Мікроорганізми, які містять хлорофіл і засвоюють вуглекислий газ за рахунок сонячної енергії; зелені бактерії.
ХЛОРБЕНЗО́Л, а, *ч.* Органічна сполука, утворювана на основі бензолу, безбарвна рідина, яку використовують як розчинник для одержання фенолу.
ХЛОРВІНІ́Л, у, *ч.* Хімічна сполука, що використовується для виготовлення пластмасових виробів.
Хлорвіні́ловий, а, е.
ХЛОРЕ́ЛА, и, *ж.* Рід одноклітинних зелених водоростей.
Хлоре́ловий, а, е.

ХЛОРЕМІ́Я, ї, *ж.* Обов'язкова наявність хлору в його сполуках.

ХЛОРЕО́Н, у, *ч.* Лікарський засіб, який використовують як заспокійливий, снодійний, слабкий анестезійний та антисептичний засіб.

ХЛОРЕТАН, у, *ч.* Газ, що легко переходить у рідкий стан.

ХЛОРЕТИ́Л, у, *ч.* Лікарський препарат, органічна речовина.

ХЛОРИ́Д, у, *ч.* Сіль соляної (хлористоводневої) кислоти.

Хлори́дний, а, е.

ХЛОРИ́Т, у, *ч.* 1. Один із різновидів слюдоподібних мінералів, переважно зеленого кольору, що містить у собі хлористі сполуки. 2. Сіль хлористої кислоти.

ХЛОРИ́ТИ, ів, *мн.* Група породоутворювальних мінералів з класу силікатів.

Хлори́товий, а, е. *Хлоритовий граніт.*

ХЛОРМІЦЕТИ́Н, у, *ч.* Антибіотик з широкою антибактеріальною дією — безбарвний кристалічний порошок з гірким смаком.

ХЛОРНО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «хлорний».

ХЛОРО... Перша частина складних слів, що відповідає словам «хлор», «хлорний».

ХЛОРОДОНТІ́Я, ї, *ж., мед.* Поява зеленуватого відтінку на молочних зубах.

ХЛОРО́З, у, *ч.* 1. *мед.* Застаріла назва жіночої хвороби — недокрів'я, пов'язаного з нестачею в організмі заліза. 2. *бот.* Захворювання рослин, що виявляється в пожовтінні й побілінні листків через брак заліза в ґрунті або через інфекцію.

Хлоро́зний, а, е. *Хлорозний стан.*

ХЛОРО́ЛІЗ, у, *ч.* Розщеплення молекул під дією хлору або сполук, що містять активний хлор.

ХЛОРО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання кількості хлору в рідинах.

ХЛОРОПЛА́СТИ, ів, *мн.* (*одн.* **хлоропла́ст**, а, *ч.*), *бот.* Особливі тільця в протоплазмі рослинних клітин, забарвлені хлорофілом у зелений колір.

ХЛОРОПРЕ́Н, у, *ч., хім.* Безбарвна, летка рідина з характерним ефірним запахом, до складу якої входить хлор; використовується у виробництві синтетичного каучуку.

Хлоропре́новий, а, е. *Хлоропреновий каучук.*

ХЛОРОЇ́ПСІЯ, ї, *ж.* Порушення зору, коли всі навколишні предмети здаються зеленими.

ХЛОРОРГА́НІКА, и, *ж.* Клас органічних сполук, що містять хлор.

Хлорорганічний, а, е. *Хлорорганічні сполуки. Хлорорганічні препарати.*

ХЛОРОФІ́Л, у, *ч., бот.* Зелений пігмент рослин, який має здатність поглинати світлову енергію й перетворювати її в хімічну.

Хлорофі́ловий, а, е. *Хлорофілові зерна.*

Хлорофі́льний, а, е.

ХЛОРОФІЛО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «хлорофіл».

ХЛОРОФІ́ТУМ, у, *ч., бот.* Трав'яниста рослина сімейства лілейних, батьківщина якої Південна Америка.

ХЛОРОФО́РМ, у, *ч.* Летка, солодка на смак, з характерним запахом рідина, що містить хлор; використовують як розчинник для жирів і смол, наркотичний засіб.

Хлорофо́рмний, а, е.

Хлороформо́ваний, а, е.

Хлороформома́нія, ї, *ж., мед.* Токсикоманія, пов'язана із зловживанням хлором (інгаляція або пиття). *Підліткова хлороформоманія.*

Хлороформува́ння, я, *с.*

Хлороформува́ти, у́ю, у́єш, *мед.* Знечулювати, усипляти кого-небудь хлороформом.

ХЛОРТОЛУО́Л, у, *ч.* Належить до класу ароматичних сполук.

ХНА, хни, *ж.* 1. Кущ родини дербенникових, з листя якого отримують жовто-червону фарбу. 2. Червоно-жовта фарба рослинного походження, яку використовують переважно для фарбування вовни, волосся, нігтів, а також для зміцнення волосся.

ХОА́НИ, а́н, *мн.* (*одн.* **хоа́на**, и, *ж.*), *анат.* Парні внутрішні отвори в людини й хребетних тварин, що сполучають носову порожнину з носоглоткою.

Хоа́новий, а, е.

ХОАНОРА́ГІЯ, ї, *ж., мед.* Кровотеча з носа.

ХО́БІ, ГО́БІ, *невідм., с.* Яке-небудь захоплення, улюблене заняття на дозвіллі, уподоба. *Мати хобі.*

ХО́ЗИ, ів, *мн.* Замшеві штани у болгар.

ХОКЕ́Й, ю, *ч.* Спортивна командна гра з шайбою або м'ячем на льодовому майданчику або трав'яному полі.

Хокеї́ст, а, *ч.*

Хоке́йний, а, е. *Хокейний майданчик. Хокейний матч.*

ХО́КУ, *невідм., с.* Жанр японської поезії. *Захоплюватися хоку.*

ХОЛ, у, *ч.* 1. Велике приміщення, призначене для чого-небудь (зал для публічних зборів, кімната для чекання в готелі, театрі, кіно тощо). 2. У традиційному плануванні англійського будинку — загальна кімната, зал для приймання зі сходами на верхній поверх. 3. Різновид великої передньої кімнати у квартирі, будинку.

ХОЛАГО́Л, у, *ч.* Лікарський препарат, що його застосовують при жовчнокам'яній хворобі, холециститах та ін.

ХОЛАНГІ́Т, у, *ч. мед.* Запалення жовчних протоків унаслідок проникнення в них інфекції з жовчного міхура, кишковика, кровоносних судин або лімфатичних залоз; ангіохоліт.

ХО́ЛДИНГ, у, *ч., екон.* Підприємство, фірма, акціонерне товариство, що є власником частини або всіх акцій іншого підприємства та здійснює контроль над його діяльністю. *Холдинг-компанія.*

Хо́лдинговий, а. е. *Холдинговий комітет.*

ХОЛЕЛО́ГІЯ, ї, *ж., мед.* Наука про хворобу печінки.

ХОЛЕНЗИ́М, а, *ч.* Лікарський препарат, який належить до жовчогінних засобів м'якої дії.

ХОЛЕ́РА, и, *ж.* Гостроінфекційне епідемічне шлункове захворювання, що супроводжується корчами, проносом, блюванням.

Холе́рний, а, е. *Холерна епідемія. Холерний вібріон.*

ХОЛЕ́РИК, а, *ч.* Людина з енергійним, але неврівноваженим типом нервової системи.

Холери́чний, а, е. *Холеричний темперамент.*

ХОЛЕСТЕРИ́Н, у, *ч., спец.* Органічна жироподібна речовина, яка міститься в усіх органах і тканинах організму, а також у продуктах харчування й відіграє важливу роль у життєдіяльності організму.

Холестери́новий, а, е.

ХОЛЕЦИСТИ́Т, у, *ч., мед.* Запалення жовчного міхура.

ХОЛЕЦИСТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Метод рентгенівського дослідження жовчного міхура введенням контрастних речовин.

ХОЛЗА́Н, а, *ч.* Золотий орел, птиця з родини соколиних.

ХОЛІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Ідеалістичний напрям сучасної філософії, що розглядає цілісність світу як наслідок творчої активності якогось містичного поля цілісності. 2. Поняття, за допомогою якого характеризуються теорії, які акцентують (і абсолютизують) неможливість звести досліджуване ціле до його частин.

ХОЛІ́Н, у, *ч.*, *хім.* Вітамін групи B, що бере участь у жировому обміні організму.

ХОЛІНЕРГІ́ЧНИЙ, а, е, *біол.* Чутливий до ацетилхоліну, збуджуваний ним.

ХОЛОКО́СТ, у, *ч.* Масове знищення нацистами європейських євреїв у період Другої світової війни.

ХОЛЬД, а, *ч.* Одиниця площі в Угорщині, що дорівнює 0,432 га або 0,575 га. *Кадастровий хольд.*

ХОЛЬНІТЕ́Н, у, *ч.* Виріб для нерознімного з'єднання деталей шкіряно-галантерейних виробів та взуття, що складається з порожнистої заклепки та головки, яка являє собою втулку з кришкою.

ХО́МІНГ, у, *ч.* Здатність тварини знаходити дорогу додому. *Хомінг розвинутий у поштових голубів.*

ХОН, а, *ч.*, *спец.* Абразивний брусок для хонінгування.

ХОНІНҐУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *спец.* Обробляти поверхні металевих виробів (циліндричних отворів) за допомогою абразивних брусків (хонів).

Хонінгува́льний, а, е. *Хонінгувальна голівка. Хонінгувальний верстат.*

Хонінгува́льник, а, *ч.* Той, хто робить хонінгування.

Хонінгува́льниця, і, *ж.*

Хонінгува́ння, я, *с.* *Алмазне хонінгування.*

ХОНДРИ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запалення хряща.

Хондри́товий, а, е.

ХОНДРІО́М, у, *ч.* **ХОНДРІО́МА**, и, *ж.*, *біол.* Сукупність усіх хондріосом, які містяться в одній клітині.

ХОНДРІОМІ́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **хондріомі́т**, а, *ч.*). Те саме, що **хондріосо́ми**.

ХОНДРІОСО́МИ, о́м, *мн.* (*одн.* **хондріосо́ма**, и, *ж.*). Органоїди в клітинах рослин, тварин і людини, що мають вигляд ниток, паличок або зернят.

ХОНДРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Частина анатомії, що вивчає хрящі людського тіла.

ХОНДРО́МА, и, *ж.*, *мед.* Доброякісна пухлина з хрящової тканини.

ХО́ПЕР, а, *ч.*, *спец.* Саморозвантажувальний вагон з кузовом-бункером, яким перевозять сипкі вантажі.

Хо́перський, а, е. *Хоперський вагон.*

ХОР, у, *ч.* 1. Співочий колектив, що разом виконує вокальні твори. *Камерний хор. Професіональний хор. Хор хлопчиків. Церковний хор.* 2. Багатоголосий вокальний музичний твір, а також його виконання. 3. Злагоджене, дружне звучання кількох або багатьох голосів. 4. *перен.* Велика або певна кількість людей, що дотримується однакових поглядів чи спільно діє (група однодумців, об'єднаних спільною позицією). *Хор обурених голосів. Хор насмішок.* 5. У старогрецькому театрі — гурт виконавців, який спільно вів одну з основних партій вистави (спів, танці, діалог з іншими акторами і т. ін.). 6. Східна частина католицького храму, де знаходиться під час богослужіння духовенство, півчі.

Хори́ст, а, *ч.*

Хори́стка, и, *ж.*

ХОРА́Л, у, *ч.* 1. Церковний багатоголосий хоровий спів; хвалебна духовна пісня (переважно у католиків і протестантів). 2. Багатоголоса хорова обробка одноголосого хоралу-піснеспіву. *Хорал Баха.*

Хора́льний, а, е. *Хоральний спів.*

...ХОРД. Друга частина складних слів, яка вказує на зв'язок з поняттям «струна», «дріт», «звук».

ХО́РДА, и, *ж.* 1. Пряма, що сполучає дві будь-які точки кривої лінії або поверхні. *Діаметр є найбільша хорда кола.* 2. *анат.* Осьовий скелет у вигляді пружного еластичного тяжа, спинна струна (у деяких тварин і людини).

Хо́рдовий, а, е.

ХОРДИ́Т, у, *ч.* Запалення голосових зв'язок.

ХОРДО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання товщини струн.

ХОРЕ́Й[1], я, *ч.* Двоскладова віршувальна стопа з наголосом на першому складі.

Хоре́їчний[1], а, е. *Хореїчні рядки. Хореїчний розмір. Хореїчний вірш.*

ХОРЕ́Й[2], я, *ч.* Довга палиця, якою керують запряженими оленями або собаками.

Хоре́їчний[2], а, е. *Хореїчний стан. Хореїчний синдром.*

ХОРЕОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Мистецтво створення танцю. *Класична хореографія.* 2. *заст.* Запис умовними знаками рухів танцю: положення тіла, ніг, рук, швидкість рухів тощо. 3. Композиція, постановка танців та балетних спектаклів. *Нова хореографія балету «Лускунчик».*

Хореóграф, а, *ч.*

Хореографі́чний, а, е. *Хореографічне мистецтво. Хореографічний гурток. Хореографічне училище.*

ХОРЕОМА́НІЯ, ї, *ж.* Пристрасть до танців.

ХОРЕ́Я, ї, *ж.* Захворювання нервової системи людини, що характеризується мимовільним сіпанням, гримасами, некоординованими рухами; вітова хвороба.

Хореати́чний, а, е.

ХО́РИ, ів, *мн.* Відкрита галерея, балкон у верхній частині парадного залу або в церкві (спочатку для розміщення хору, музикантів).

ХОРІОЇДИ́Т, у, *ч.*, *мед.* Запалення судинної оболонки ока.

ХОРІО́Н, а, *ч.* 1. Зовнішня оболонка зародків плазунів, птахів, ссавців і людини на початкових стадіях їхнього розвитку. 2. Вторинна оболонка яйцеклітини безхребетних і деяких нижчих хребетних тварин.

ХОРІОРЕТИНІ́Т, у, *ч.* Запалення сітківки ока.

...ХОРІЯ. Друга частина складних слів, що відповідає поняттям «поширення», «просування».

ХОРІЯ́МБ, а, *ч.* Чотирискладова віршувальна стопа, утворена поєднанням хорея і ямба.

Хоріямбі́чний, а, е. *Хоріямбічний вірш.*

ХОРМЕ́ЙСТЕР, а, *ч.* Керівник хору, хоровий диригент.

Хорме́йстерський, а, е.

ХО́РО, *невідм.* Болгарський народний танок-хоровод.

ХОРОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Топографічний опис якої-небудь місцевості, країни.

ХОРОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про області поширення (ареали) окремих видів, родин та ін. систематичних груп рослин та тварин.

ХОРОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Лікування гуртовим співом.

ХО́СПІС, у, *ч.* Медичний прихисток для безнадійно хворих людей.

ХОСТ, у, *ч.* Комп'ютер, що займається обслуговуванням мережі, управлінням передавання повідомлень та надає віддалений доступ до своїх ресурсів.

ХО́СТИНГ, а, *ч.* Надання частини ресурсів (дискового простору та програмного забезпечення) іншим (віддаленим) комп'ютерам (користувачам).

ХО́ТА, и, *ж.* Іспанський народний парний танець-пісня, що супроводжується грою на гітарі, мандоліні, кастаньєтах; музичний розмір — 3/4.

ХОТ-ДО́Г, а, *ч.* Гаряча сосиска, вкладена у булочку та приправлена гірчицею та соусом.

ХОТ-ЛА́ЙН, у, *ч.* Пряма телефонна лінія між двома державними органами (переважно між головами держав), що забезпечує постійний безпосередній зв'язок на випадок надзвичайних подій.

ХРЕСТОМА́ТІЯ, ї, *ж.* Збірник вибраних творів або уривків з них, складений як навчальний посібник.

Шкільна хрестоматія. Хрестоматія з української літератури.

Хрестоматі́йний, а, е. *Хрестоматійне видання. Хрестоматійний твір. Хрестоматійна істина.*

ХРИЗАНТЕ́МА, и, *ж.* 1. Декоративна рослина родини складноцвітих з розкішними махровими суцвіттями різноманітного забарвлення. *Кущ хризантем.* 2. Квітка цієї рослини.

Хризанте́мний, а, е.

ХРИЗО... Перша частина складних слів, що відповідає поняттям «золотий колір», «золотий відтінок».

ХРИЗОБЕРИ́Л, у, *ч.* Коштовний прозорий камінь золотисто-жовтого або оливкового кольору; трапляється на Уралі, у Фінляндії, Бразилії та інших країнах.

Хризобери́ловий, а, е. *Хризоберилова брошка.*

ХРИЗОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Писання та малювання золотом.

ХРИЗОКО́ЛА, и, *ж.* Мінерал класу силікатів блакитного, зеленого, синього кольорів; мідна руда.

ХРИЗОЛІ́Т, у, *ч.* Загальна назва золотисто-жовтих або зелених прозорих коштовних каменів, яка об'єднує різновиди двох мінералів — олівіну та вапнисто-залізистого гранату.

Хризолі́товий, а, е. *Хризолітові каблучки.*

ХРИЗОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про золото.

ХРИЗОМА́НІЯ, ї, *ж.* Жадоба до золота.

ХРИЗОМОНА́ДИ, на́д, *мн.* Джгутикові нижчі водні організми золотисто-жовтого або бурого кольору.

ХРИЗОМО́РФНИЙ, а, е. Золотоподібний.

ХРИЗОПРА́З, ХРИЗОПРА́С у, *ч.* Напівкоштовний камінь яблучно-зеленого кольору, різновид халцедону.

Хризопра́зовий, а, е. *Хризопразові сережки.*

ХРИЗОТЕРАПІ́Я, ї, *ж.* Лікування сполуками золота.

ХРИСТИЯНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Прилучення до християнської релігії, навернення в християнство. 2. Узгодження з ідеологією християнства, з догмами християнської релігії. *Християнізація язичницьких обрядів.*

Християнізо́ваний, а, е. *Християнізована форма.*

Християнізува́ти, у́ю, у́єш. Піддавати християнізації.

ХРИСТИЯ́НСТВО, а, *с.* Релігія, що виникла в I ст. н. е. і ґрунтується на вірі в Ісуса Христа як боголюдини, який зійшов на землю й прийняв страждання заради спасіння людства. *Православне християнство.*

Християни́нин, а, *ч.*

Християнка, и, *ж.*

Християнський, а, е. *Християнське свято. Християнська культура. Християнський обряд. Християнська душа.*

ХРИ́Я, ї, *ж.* 1. Учення про будову і складання промови на задану тему. 2. У риториці — промова на задану тему, складена за певними правилами; прийоми складання такої промови.

ХРОМ, у, *ч.* Хімічний елемент — твердий сріблястий метал, вживаний для виготовлення сплавів і покриття металевих виробів.

Хро́мистий, а, е. *Хромиста сталь.*

Хромо́ваний, а, е. *Хромована деталь. Хромований мікропористий покрив.*

Хро́мовий, а, е. *Хромова сталь. Хромові фарби. Хромова руда. Хромовий завод.*

Хромува́льний, а, е.

Хромува́льник, а, *ч.* Той, хто покриває метал хромом.

Хромува́ння, я, *с.*

Хромува́ти, у́ю, у́єш. 1. Покривати метал шаром хрому. 2. Обробляти шкіру солями хрому.

...ХРОМ, ...ХРОМИ, ...ХРОМІЯ. Друга частина складних слів, що відповідає поняттям «колір», «фарба».

ХРО́МА, и, *ж.*, *муз.* Знак у нотах, що показує підвищення або зниження тону.

ХРОМАМЕ́ТР, а, *ч.* Прилад для настроювання фортепіано.

ХРОМАСКО́П, а, *ч.* Прилад для виміру сили заломлювання різного проміння.

ХРОМА́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **хрома́т**, у, *ч.*). Солі хромової кислоти жовтого кольору.

ХРОМАТИ́ДА, и, *ж.* Одна з двох половинок хромосом.

Хрома́тний, а, е. *Хроматне покриття.*

ХРОМАТИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *муз.* Процес зміни діатонічного ладу через підвищення або зниження.

ХРОМАТИ́ЗМ, у, *ч.* 1. *фіз.* Властивість білого променя розкладатися на промені різних кольорів або властивість деяких речовин забарвлювати промінь, який крізь них проходить. 2. *муз.* Зміна діатонічного ступеня ладу на половину тону.

Хромати́чний, а, е. 1. *Хроматична аберація. Хроматичні кольори* (у 1 знач.). 2. *Хроматична гама. Хроматичні знаки* (у 2 знач.).

ХРОМАТИ́Н, у, *ч.*, *спец.* Речовина ядер тваринних і рослинних клітин, здатна забарвлюватися основними ядерними барвниками; відіграє важливу роль у зберіганні та передаванні спадкової інформації.

ХРОМАТО..., ХРОМО... Перша частина складних слів, що означає «колір», «забарвлення».

ХРОМАТО́ГРАФ, а, *ч.* Прилад для розділення та аналізу сумішей речовин.

Хроматографі́чний, а, е. *Хроматографічний метод аналізу.*

Хроматогра́фія, ї, *ж.*, *спец.* Метод розподілу й аналізу сумішей речовин, який ґрунтується на різній сорбції складових частин яким-небудь вбирачем.

ХРОМАТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про кольори.

ХРОМАТОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Метод кількісного аналізу, за якого основним реагентом є титрований розчин біхромату калію.

ХРОМАТОПСІ́Я, ї, *ж.* Вада зору, неспроможність розрізняти деякі кольори.

ХРОМАТОСКО́П, а, *ч.* Різновид нерухомого калейдоскопа із забарвленими камінцями і скельцями, прикріпленими до обертового валка.

ХРОМАТОФО́РИ, ів, *мн.* (*одн.* **хроматофо́р**, а, *ч.*). 1. *біол.* Клітини в шкірних покривах тварин і людини, що містять зернисті пігменти. 2. *бот.* Забарвлені включення в клітинах водоростей.

ХРОМАТУВА́ННЯ, я, *с.* Процес утворення на поверхні металів захисної плівки, до складу якої входять важкорозчинні солі та оксиди хромової кислоти.

ХРОМЕ́ЛЬ, ю, *ч.* Сплав нікелю з хромом, який має стійкість при високих температурах.

...ХРОМИ, див. **...ХРОМ.**

ХРОМІ́Т, у, *ч.* Мінерал темного кольору, який містить хром і залізо; хромистий залізняк.

Хромі́товий, а, е. *Хромітові вогнетриви. Хромітові руди.*

...ХРОМІЯ, *див.* **...хром.**

ХРОМО... Перша частина складних слів, що відповідає словам «хром», «хромовий».

ХРОМОГЕ́Н, у, *ч.*, *біол.* Безбарвна речовина, що міститься в клітинах організму людини, тварин і рослин, набуває забарвлення при окисленні і є відновленою формою дихальних пігментів.

Хромоге́нний, а, е.

ХРОМОЛІТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Літографський спосіб друкування багатоколірних зображень. 2. Зображення, зроблене таким способом.

Хромоліто́граф, а, *ч.* Майстер-літограф.

Хромолітографі́чний, а, е. *Хромолітографічний малюнок.*

Хромолітогра́фський, а, е. *Хромолітографське друкування.*

ХРОМОМЕ́РИ, ів, *мн.* Потовщені, щільно спіралізовані ділянки хроматид, з яких складається хромосома.

ХРОМОПЛА́СТИ, ів, *мн.* *Пластиди* рослинної клітини, що містять різні пігменти.

ХРОМОПСІ́Я, ї, *ж.* Хвороба зору, яка полягає в тому, що незабарвлені речі здаються забарвленими.

ХРОМОСО́МА, и, *ж.*, *біол.* Структурний елемент клітинного ядра рослинних і тваринних організмів, який є основним носієм одиниць спадковості (генів).

Хромосо́мний, а, е. *Хромосомна теорія спадковості. Хромосомний набір.*

ХРОМОСФЕ́РА, и, *ж.*, *спец.* Шар сонячної атмосфери, який спостерігається під час затемнень у вигляді червоної смуги навколо Сонця.

Хромосфе́рний, а, е.

ХРОМОТИ́ПІЯ, ї, *ж.* Друкування кольорових малюнків звичайним друкарським способом.

ХРОМОТРО́ПИ, ів, *мн.* Штучні органічні барвники, які застосовують переважно в текстильній промисловості.

ХРОМОФО́РИ, ів, *мн.*, *спец.* Групи атомів, які надають органічним сполукам різного кольору. *Хромофори молекул.*

Хромофо́рний, а, е.

ХРОМОФОТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Кольорова фотографія.

Хромофотографі́чний, а, е.

ХРОНАКСІ́Я, ї, *ж.* Найменший час, протягом якого постійний електричний струм, удвічі більший за пороговий, має діяти на живу тканину, щоб викликати її збудження.

ХРОНАКСИМЕТРІ́Я, ї, *ж.* Метод вимірювання хронаксії з метою діагностики порушень нервово-м'язової системи.

ХРО́НІКА, и, *ж.* 1. Запис подій у часовій послідовності, зроблений сучасником; літопис. 2. Літературний твір, який містить у собі історію суспільних, політичних, сімейних та інших подій. *Сімейна хроніка Косачів.* 3. Коротка інформація про події сучасного життя (в газеті, журналі, по радіо і т. ін.). *Хроніка дня. Хроніка міжнародного життя. Кримінальна хроніка.* 4. Документальний фільм про події сучасного життя.

Хроніка́льний, а, е. *Хронікальний жанр* (у 3, 4 знач.).

Хроніка́льність, ності, *ж.* *Хронікальність кінозйомок* (у 4 знач.).

Хроніка́р, я́, *ч.*

Хроніке́р, а, *ч.* *Хронікер газети «Голос України».*

Хроніке́рка, и, *ж.*

Хроніке́рський, а, е. *Хронікерська функція.*

Хроні́ст, а, *ч.* *Хроніст складає середньовічні хроніки.*

ХРОНІ́ЧНИЙ, а, е. 1. Затяжний, тривалий або такий, що періодично поновлюється (про хворобу). *Хронічний бронхіт.* 2. Про того, хто страждає на таку хворобу. *Хронічний алкоголік.* 3. *перен.* Який триває весь час, не припиняючись і не перериваючись; постійний. *Хронічне недосипання.*

ХРОНО... Перша частина складних слів, що відповідає поняттю «час».

ХРОНОБІОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Галузь біології, що вивчає біоритми, перебіг різних біологічних процесів у часі; біоритмологія.

ХРОНОВАЗО́ГРАФ, а, *ч.*, *мед.* Реєструвальний прилад для вимірювання періоду пульсу.

ХРОНОВАЗО́МЕТР, а, *ч.* Показувальний прилад для вимірювання періоду пульсу.

ХРОНОГРА́МА, и, *ж.*, *літ.* Латинський вірш, у якому початкові літери рядків підібрані з римських цифр (V, X, L) так, що утворюють рік тієї події, про яку йдеться в творі.

ХРОНО́ГРАФ[1], а, *ч.* Пам'ятка стародавньої писемності, яка містить огляд загальної історії або хроніку окремої країни.

Хронографі́чний[1], а, е. *Хронографічний збірник.*

ХРОНО́ГРАФ[2], а, *ч.* Прилад для вимірювання й графічної реєстрації часу з точністю до сотих долей секунди.

Хронографі́чний[2], а, е. *Хронографічне дослідження.*

ХРОНОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Написання хронографів (*див.* **хроно́граф**[1]).

ХРОНОКАРДІО́ГРАФ, а, *ч.* Реєструвальний прилад для вимірювання періоду серцевих скорочень.

ХРОНОКАРДІО́МЕТР, а, *ч.* Показувальний прилад для вимірювання періоду серцевих скорочень.

ХРОНОЛОГІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Визначення, встановлення часу виникнення, існування чого-небудь.

ХРОНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* 1. *заст.* Запис історичних подій в їх часовій послідовності; літописання. 2. Послідовність історичних подій за часом. *Хронологія подій.* 3. Перелік яких-небудь подій в їх послідовності. *Хронологія української історії.*

Хроно́лог, а, *ч.*

Хронологі́чний, а, е. *Хронологічний запис. Хронологічна межа.*

Хронологі́чно. *Викласти події хронологічно.*

ХРОНОМЕДИЦИ́НА, и, *ж.* Галузь медицини, що вивчає біоритми людського організму.

ХРОНО́МЕТР, а, *ч.* Точний переносний годинник з балансиром, який застосовується в астрономії, геодезії, мореплавстві для визначення довготи астрономічних пунктів.

Хронометри́ст, а, *ч.*

Хронометри́чний, а, е. *Хронометричне визначення часу. Хронометричний журнал.*

ХРОНОМЕТРА́Ж, у́, *ч.* Вимірювання робочого часу, що йде на виконання виробничих елементів операцій.

Хронометражи́ст, а, *ч.*

Хронометражи́стка, и, *ж.*

Хронометра́жний, а, е. *Хронометражні спостереження.*

Хронометро́ваний, а, е.

Хронометрува́ння, я, *с.*

Хронометрува́ти, у́ю, у́єш. Робити хронометраж чого-небудь.

ХРОНОМЕ́ТРІЯ, ї, *ж.* Вимірювання затрат часу на виконання елементів виробничих операцій.

ХРОНОРЕФЛЕКСО́МЕТР, а, *ч.* *спец.* Прилад для вимірювання інтервалів часу між моментом подавання подразнення на який-небудь аналізатор і моментом появи відповідної реакції піддослідного на подразнення.

ХРО́НОС, а, *ч.* У давньогрецькій міфології — бог часу.

ХРОНОСКО́П, а, *ч.* Прилад для реєстрації найменших проміжків часу, а також для порівняння показань двох годинників або показань годинників з радіосигналами часу.

Хроноскопі́чний, а, е. *Хроноскопічне дослідження.*

ХРОНОСПІРО́ГРАФ, а, *ч.*, *спец.* Реєструвальний прилад для вимірювання періоду дихання.

ХРОНОСПІРО́МЕТР, а, *ч.*, *спец.* Показувальний прилад для вимірювання періоду дихання.

ХРОНОТО́П, у, *ч.* Категорія простору і часу (у художніх, літописних та ін. творах). *Телерекламний хронотоп.*

...**ХТОНИ**. Друга частина складних слів, що означає «місцеві», «корінні».

ХУАЦЯ́О, *невідм., ч. і ж.* Особа китайської національності, що живе за межами Китаю.

ХУК, у, *ч.* У боксі — короткий боковий удар.

ХУНВЕЙБІ́НИ, ів, *мн.* (*одн.* **хунвейбі́н**, а, *ч.*). Члени молодіжних загонів, створених у Китаї у 1966 р. для підтримки «культурної революції».

Хунвейбі́нівський, а, е. *Хунвейбінівський рух.*

ХУ́НТА, и, *ж.* 1. Об'єднання, союз (переважно політичного характеру) у країнах поширення іспанської мови (в Іспанії, Латинській Америці). 2. Військовий уряд у деяких країнах, який прийшов до влади внаслідок державного перевороту.

ХУНХУ́З, а, *ч.* Учасник озброєних банд, що діяли в Північно-Східному Китаї з середини XIX до середини XX ст.

Хунгу́зький, а, е.

ХУРА́Л, у, *ч.* Виборний орган верховної і місцевої влади в Монгольській Народній Республіці.

ХУРМА́, и́, *ж.* 1. Південне плодове дерево або ча́гарник родини ебенових. 2. Оранжево-червоні солодкі, з терпкуватим смаком плоди цього дерева або чагарника.

Ц

ЦА́НГА, и, *ж.* Пристрій, призначений для затискання деталі або інструмента.

Ца́нговий, а, е. *Цангові патрони. Цанговий олівець.*

ЦА́ПФА, и, *ж.*, *техн.* Частина вала або осі, яка спирається на вальницю (підшипник). *Цапфа колеса. Цапфа кривошипа.*

Ца́пфовий, а, е.

ЦВІНГЛІА́НСТВО, а, *с.* Один з найрадикальніших напрямків бюргерської Реформації.

ЦЕДЕ́НТ, а, *ч.*, *спец.* Кредитор, який передає іншій особі своє право вимагати сплати боргу.

ЦЕ́ДРА, и, *ж.*, *спец.* Зовнішній забарвлений шар шкірки плодів цитрусових (апельсинів, лимонів і т. ін.); подрібнена висушена апельсинова й лимонна шкірка, яка вживається як прянощі.

ЦЕ́ЗАР, я, *ч.* Титул римських і візантійських імператорів.

ЦЕЗАРИ́ЗМ, у, *ч.* Державний лад, за якого фактично панує одноосібна диктатура, а формально ніби існує народоправство зі своїми конституційними установами.

Цезари́ст, а, *ч.* Прибічник цезаризму.

Цезари́стський, а, е.

Це́зарський, а, е.

Це́зарство, а, *с.* Влада цезаря.

ЦЕ́ЗІЙ, ю, *ч.* Хімічний елемент, м'який лужний метал сріблястого кольору, що використовується переважно у виробництві фотоелементів.

Це́зієвий, а, е.

ЦЕЗУ́РА, и, *ж.* 1. Ритмічна пауза всередині віршованого рядка. 2. Межа між частинами музичного твору. *Мелодійна цезура.*

Цезу́рний, а, е.

Цезу́рність, ності, *ж.*

ЦЕЙНЕРИ́Т, у, *ч.* Штучний радіоактивний мінерал класу фосфатів зеленкуватого кольору з перламутровим полиском.

ЦЕЙТНО́Т, у, *ч.* 1. У шахових або шашкових партіях — нестача часу на обдумування ходів. 2. *перен.* Дуже відчутний брак часу в якійсь справі.

Цейтно́тний, а, е.

ЦЕЙХГА́УЗ, у, *ч.* Військовий склад зброї і обмундирування.

Цейхга́узний, а, е.

ЦЕ́ЛА, и, *ж.* Внутрішнє приміщення античного храму, де розміщували зображення божества.

ЦЕЛЕ́БС, а, *ч.* Неодружена самотня людина, яка взяла обітницю не брати шлюбу.

ЦЕ́ЛЕРИ, ів, *мн.* (*одн.* **це́лер**, а, *ч.*). Охоронці римських царів.

ЦЕЛЕСТИ́Н, у, *ч.* Мінерал блакитного кольору; міститься у вапнякових покладах і використовується в цукроварінні та піротехніці.

ЦЕЛЕСТИ́НА, и, *ж.* Різновид музичного інструмента.

ЦЕЛІБА́Т, у, *ч.*, *церк.* Обов'язкова безшлюбність, запроваджена для католицького духівництва та православного чернецтва; духовна особа, що дотримується такої безшлюбності.

ЦЕЛОБІО́ЗА, и, *ж.* Основна структурна одиниця целюлози.

ЦЕЛОЇДИ́Н, а, *ч.* Чиста нітроцелюлоза, виготовлена з колодію.

ЦЕЛО́Н, у, *ч.* Пластичний матеріал, виготовлений на основі ацетилцелюлози, стійкий щодо дії тепла й світла.

Цело́новий, а, е.

ЦЕЛОСТА́Т, а, *ч.* Допоміжний астрономічний інструмент, що містить пласке дзеркало, яке обертається годинниковим механізмом.

ЦЕЛОТЕ́КС, у, *ч.* Замінник шкіри.

ЦЕЛОФА́Н, у, *ч.* Тонкий прозорий матеріал з целюлози, непроникний для води й повітря, який уживається для пакування, в поліграфії і т. ін.

Целофа́новий, а, е. *Целофановий пакет.*

ЦЕЛУЛОЗА́ВРИ, ів, *мн.* Група хижих динозаврів, що мали легкий скелет, відносно невеликий череп та добре розвинуті кінцівки.

ЦЕЛУЛО́ЇД, у, *ч.* Тверда пластична легкозаймиста речовина з нітроцелюлози й камфори, що вживається для виготовлення галантерейних виробів, іграшок, фото- та кіноплівок і т. ін.

Целуло́їдний, **Целуло́їдовий**, а, е.

ЦЕЛЮЛА́ЗА, и, *ж.* Фермент, який розщепляє целюлозу (міститься в пліснявих грибах, деяких бактеріях і т. ін.).

ЦЕЛЮЛІ́Т, у, *ч.* Утворення жирових відкладень у підшкірній клітковині.

ЦЕЛЮЛО́ЗА, и, *ж.* Основна складова частина оболонок рослинних клітин.

Целюло́зний, а, е. *Целюлозний лак. Целюлозний завод.*

Целюло́зник, а, *ч.* Працівник целюлозної промисловості.

ЦЕЛЮ́ЛЯ, і, *ж.* Органічна клітина.

Целюля́рний, а, е.

ЦЕМЕ́НТ, у, *ч.* 1. Мінеральна порошкоподібна речовина, з якої при замішуванні з водою утворюється однорідна в'яжуча маса, що швидко тужавіє і перетворюється на кам'янисту речовину. 2. *анат.* Кісткова тканина, яка покриває корінь і шийку зуба.

Цеме́нтний, **Цеме́нтовий**, а, е. *Цементний завод. Цементний розчин. Цементна підлога. Цементовий коридор.*

Цеме́нтник, а, *ч.* Фахівець з цементу, працівник цементної промисловості.

ЦЕМЕНТА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* 1. Закріплення ґрунтів, бетонних споруд та ін. введенням у них під тиском рідкого цементного розчину. *Цементація свердловин.* 2. Насичення поверхневих шарів сталі вуглецем для збільшення їх твердості. 3. Скріплення складових частин гірської породи розчиненими мінеральними речовинами. 4. Осадження з розчинів більш електропозитивних металів (золота, міді тощо) менш електропозитивними (напр., цинком).

Цемента́рня, і, *ж.*

Цементаці́йний, а, е. *Цементаційна піч* (у 1, 2 знач.).

Цементо́ваний, а, е. *Цементована сталь. Цементовані доріжки.*

Цементува́льний, а, е.

Цементува́льник, а, *ч.* Той, хто здійснює цементування.

Цементува́ння, я, *с*. 1. Піддавання цементації (у 1, 2, 4 знач.). 2. Покриття, скріплювання цементом та іншими речовинами. 3. *перен*. Досягнення єдності; згуртовування, зміцнювання кого-, чого-небудь. *Цементування колективу.*

Цементува́ти, у́ю, у́єш.

ЦЕМЕНТИ́Т, у, *ч*., *спец*. Хімічна сполука заліза з вуглецем; карбід заліза.

...ЦЕН. Друга частина складних слів, що відповідає поняттю «новий».

ЦЕНДИБО́Р, а, *ч*., *спец*. Коловорот, свердло.

ЦЕНЗ, у, *ч*. 1. У Стародавньому Римі — періодичний перепис майна громадян для відповідного розподілу їх на податкові розряди. 2. Умови допущення особи до користування тими або іншими політичними правами. *Віковий ценз. Майновий ценз. Освітній ценз.* 3. *спец*. Статистичний перепис. *Промислові цензи.* 4. Умова, потрібна для внесення підприємства в певний список, реєстр.

Це́нзовий, а, е. *Цензова промисловість.*

Цензови́к, а́, *ч*.

ЦЕНЗИТА́РІЙ, я, *ч*. Феодально залежний селянин, що сплачував натуральний або грошовий оброк, чинш.

ЦЕ́НЗОР, а, *ч*. 1. У Стародавньому Римі — урядова особа, яка оцінювала майно громадян, стежила за надходженням податків, наглядала за звичаями, поведінкою громадян тощо. 2. Урядова особа, яка здійснює цензуру (у 2 знач.).

Це́нзорство, а, *с*.

Це́нзорський, а, е. *Цензорська робота.*

ЦЕНЗУ́РА, и, *ж*. 1. У Стародавньому Римі — посада цензора (у 1 знач.); виконання обов'язків цензора. 2. Перегляд творів, призначених для друкування, постановки в театрі і т. ін., або якої-небудь кореспонденції, здійснюваний органами державної, церковної і т. ін. влади і, залежно від їхнього змісту, їх ухвалення або заборона. 3. Державна установа, яка відає наглядом за пресою та книжками, що виходять на території держави; особи, що здійснюють такий нагляд.

Цензу́рний, а, е.

Цензу́рність, ності, *ж*.

Цензуро́ваний, а, е. *Цензурований примірник. Цензурований текст.*

Цензурува́ння, я, *с*. Піддання цензурі (у 2 знач.); контроль, інспектування. *Цензурування творів.*

Цензурува́ти, у́ю, у́єш.

ЦЕНОГЕНЕ́З, у, *ч*. Ознака зародка або личинки, що є наслідком пристосування до специфічних умов існування.

ЦЕНО́З, у, *ч*. Сукупність рослин і тварин, що історично склалася і поширена на території з більш-менш однаковими умовами існування.

...ЦЕНОЗ. Друга частина складних слів, що відповідає поняттю «сукупність».

ЦЕНТ, а, *ч*. Одиниця частотного інтервалу, що дорівнює 1/1200 октави.

ЦЕНТА́ВР, *див*. **КЕНТА́ВР**.

ЦЕНТА́Л, а, *ч*. Одиниця ваги в англійській системі мір, що дорівнює 100 фунтам (англійським — 45,3592 кг).

ЦЕНТИ... Те саме, що **санти...**

ЦЕНТИГРА́М, а, *ч*. Сота частина грама.

ЦЕНТИЛІ́ТР, а, *ч*. Сота частина літра.

ЦЕНТИМА́НИ, ів, *мн*. У давньогрецькій міфології — сторукі істоти, що мали по 100 рук та 50 голів.

ЦЕНТИМЕ́ТР, *див*. **сантиме́тр**.

ЦЕНТИФО́ЛІЯ, ї, *ж*. Махровий парковий різновид французької троянди.

ЦЕ́НТНЕР, а, *ч*. Одиниця ваги в метричній системі мір, що дорівнює 100 кілограмам.

ЦЕНТО́Н, у, *ч*. Стилістичний прийом, який полягає у введенні до основного тексту певного автора фрагментів із творів інших авторів без посилання на них.

ЦЕНТР, *ч*. 1. *род*. а, *мат*., *фіз*. Точка перетину уявних осей, ліній у фігурі, точка зосередження якихось відношень у тілі. *Центр кулі. Центр ваги.* 2. *род*. у. Середина, середня частина чого-небудь. *Центр міста.* 3. *род*. у. Місце зосередження якої-небудь діяльності, керівництва чимсь; осередок. *Науковий центр. Промисловий центр. Центр зайнятості.* 4. *род*. у, *перен*. Те, що є найголовнішим, найважливішим, основним. 5. *род*. у. Місто, населений пункт, який має адміністративне, промислове, культурне і т. ін. значення для якоїсь місцевості, країни. *Культурний центр.* 6. *род*. у. Найвищий орган керівництва якою-небудь діяльністю. *Обчислювальний центр.* 7. *род*. у, *фізіол*. Група нервових клітин, які регулюють ту або іншу функцію організму. *Дихальний центр.* 8. *род*. у. У парламентах — назва проміжних (між правими й лівими) партій, угруповань, фракцій. 9. *род*. а, *техн*. Пристрій для обробки певного виду виробів на токарному верстаті.

Центра́льний, а, е. 1. *Центральний кут* (у 1 знач.). 2. *Центральна вулиця. Центральний вхід* (у 2 знач.). 3. *Центральний уряд. Центральна влада. Центральне планування. Центральна обсерваторія. Центральний телеграф* (у 3 знач.). 4. *Центральна фігура. Центральна ідея* (у 4 знач.). 5. *Центральне опалення* (у 5 знач.).

Центра́льність, ності, *ж*.

Центрови́й, а́, е́. *Центрова лінія. Центрова точка.*

ЦЕНТРАЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж*. 1. Зосередження чого-небудь в одному місці, в одних руках, в одному центрі. *Державна централізація. Принцип централізації. Централізація економіки.* 2. *спец*. Збільшення розміру капіталу шляхом об'єднання компаній або поглинання одних компаній іншими. *Централізація капіталу.*

Централізаці́йний, а, е.

Централізо́ваний, а, е. *Централізована держава. Централізоване керування.*

Централізува́льний, а, е.

Централізува́ння, я, *с*. Зосередження в одному центрі, об'єднання в одному місці, в одних руках.

Централізува́ти, у́ю, у́єш.

ЦЕНТРАЛІ́ЗМ, у, *ч*. Система керівництва й організації, за якої місцеві органи підпорядковані центральній владі, центрові (у 6 знач.). *Централізм влади.*

Централі́ст, а, *ч*.

Централі́стський, а, е. *Централістський спосіб організації влади.*

ЦЕНТРА́ЛЬ, і, *ж*. Головна, центральна магістраль.

ЦЕНТРА́ТОР, а, *ч*. Пристрій для центрування труб, валів і т. ін. у разі їх з'єднання.

ЦЕНТРИ́ЗМ, у, *ч*. Поміркованi політичні погляди, проміжні між крайніми позиціями.

Центри́ст, а, *ч*.

Центри́стський, а, е.

ЦЕНТРИФУ́ГА, и, *ж*. 1. Машина або прилад для поділу суміші з сипких тіл чи рідин на складові частини дією відцентрової сили. 2. Прилад для фізіологічних випробувань, для тренування космонавтів і т. ін.

Центрифуга́льний, а, е. *Апарат центрифугального типу. Центрифугальна машина.*

Центрифу́говий, а, е.

Центрифугува́ння, я, *с*., *спец*. Розділення неоднорідної суміші на складові частини з допомогою дії відцентрових сил.

Центрифугува́ти, у́ю, у́єш.

Центрифу́жний, а, е.

ЦЕНТРИ́ЧНИЙ, а, е, *спец*. Який має вигляд ротонди; круглий (про форму будівлі, елемент орнаменту і т. ін.).

Центрична висотна композиція споруди.

Центри́чність, ності, *ж.*

ЦЕНТРО... Перша частина складних слів, що відповідає слову «центр» (у 1, 2, 4 знач.).

ЦЕНТРОПЛА́Н, а, *ч.*, *ав.* Середня частина крила літака.

ЦЕНТРОСО́МА, и, *ж.*, *спец.*, *фізіол.* Клітинний центр (у всіх тваринних і деяких рослинних клітинах), який бере участь у процесі непрямого поділу клітини.

ЦЕНТРУВА́ТИ, у́ю, у́єш, *спец.* 1. Установлювати центри яких-небудь тіл на одну спільну вісь; надавати центру інструмента, деталі машини потрібного положення. 2. Робити в предметі центрувальні заглибини для встановлення його на центри токарного верстата. 3. *перен.* Поєднувати двох або більше різних складників на спільних засадах.

Центро́ваний, а, е.

Центрува́льний, а, е.

Центрува́ння, я, *с.*

ЦЕНТРФО́РВАРД, а, *ч.*, *спорт.* Головний гравець із групи нападу в футбольній, хокейній і т. ін. команді; нападник.

ЦЕНТУМВІРА́Т, а, *ч.* 1. Давньоримська судова колегія. 2. Посада центумвіра.

Центумві́р, а, *ч.* У Стародавньому Римі — суддя, що розглядав справи про спадщину та опікування.

ЦЕНТУРІО́Н, а, *ч.* У Стародавньому Римі — начальник частини легіону, центурії.

ЦЕНТУ́РІЯ, ї, *ж.* 1. У Стародавньому Римі — частина легіону, військовий підрозділ, який налічував сто чоловік. 2. У Стародавньому Римі — одна з 5-ти груп римських громадян, розподілених за майновим цензом.

ЦЕОЛІ́Т, у, *ч.* Безбарвний або білий мінерал вулканічного походження, класу силікатів, який використовується для очищення води, фарбування тощо.

Цеолі́тний, **Цеолі́товий**, а, е. *Цеолітна цегла.*

ЦЕПЕЛІ́Н, а, *ч.* Дирижабль з металевим каркасом, обтягнутим тканиною.

ЦЕ́РБЕР, а, *ч.* 1. У старогрецькій міфології — триголовий злий пес з хвостом і гривою з гадюк, який охороняє вхід у підземне царство. 2. *перен.* Лютий і пильний охоронець.

ЦЕРВІКА́ЛЬНИЙ, а, е, *анат.* Шийний.

ЦЕРВІЦИ́Т, а, *ч.* Запалення шийки матки.

ЦЕРЕБРА́ЛЬНИЙ, а, е. 1. *анат.* Мозковий. 2. *лінгв.* Який утворюється при загинанні кінчика язика до твердого піднебіння (про приголосні звуки). *Церебральний приголосний.*

ЦЕРЕЗИ́Т, у, *ч.* Суміш нерозчинних у воді солей олеїнової кислоти й гашеного вапна, що застосовується як добавка до цементних будівельних розчинів для зменшення їх водопроникності або для зручності укладання.

ЦЕРЕМОНІА́Л, у, *ч.* Розпорядок, установлений для якого-небудь обряду, церемонії, офіційної учти.

Церемоні́альний, **Церемоні́йний**, а, е. *Церемоніальний порядок. Церемоніальний крок. Церемоніальний марш. Церемонійна зустріч.*

Церемоні́альність, ності, *ж.*

ЦЕРЕМОНІЙМЕ́ЙСТЕР, а, *ч.*, *заст.* Один з вищих придворних чинів, а також придворний у цьому чині, який наглядав за виконанням церемоніалу й керував палацовими церемоніями.

ЦЕРЕМО́НІЯ, ї, *ж.* 1. Прийнятий або встановлений порядок здійснення якого-небудь урочистого обряду, а також сам обряд. *Церемонія вручення нагород.* 2. Умовності в поводженні, властиві церемонній людині; поведінка церемонної людини.

Церемо́нний, а, е. 1. Надзвичайно ретельний у дотриманні прийнятого етикету, правил поведінки, у своїх діях. *Церемонна людина.* 2. Який відповідає вимогам етикету, суворому дотриманню звичаїв, прийнятих правил поведінки. *Церемонний танець.*

Церемо́нність, ності, *ж.*

ЦЕРЕ́УС, а, *ч.* Рід багаторічних рослин родини кактусових.

ЦЕ́РІЙ, ю, *ч.* М'який метал сіро-сталевого кольору, який легко окиснюється і горить на повітрі; застосовується для виготовлення ракетного палива, кременів для запальничок і т. ін.

Це́рієвий, а, е. *Церієве скло.*

ЦЕ́РКВА, и, *род. мн.* ко́в, *ж.* 1. Релігійна організація духівництва і вірян, об'єднана спільністю віри і обрядовості. *Автокефальна церква.* 2. Будівля, в якій відбувається християнське богослужіння; храм. *Монастирська церква. Парафіяльна церква. Соборна церква.*

Церко́вний, а, е. 1. *Церковний обряд. Церковне свято. Церковна громада. Церковна ієрархія. Церковна нагорода. Церковний календар* (у 1 знач.). 2. *Церковне панікадило. Церковне вино. Церковний хор* (у 2 знач.).

Церко́вник, а, *ч.*

Церко́вницький, а, е.

ЦЕРКО́ВНІСТЬ, ності, *ж.* Церковна обрядовість; церковна ідеологія.

ЦЕРКОСПОРО́З, у, *ч.* Хвороба рослин (переважно цукрових буряків, а також виноградної лози тощо), яка призводить до передчасного відмирання листя, зниження врожаю та цукристості. *Церкоспороз виноградної лози.*

ЦЕРОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Воскове малярство, воскова скульптура.

ЦЕРОЛІ́Т, а, *ч.* Восковий камінь.

ЦЕРУСИ́Т, у, *ч.* Мінерал класу карбонатів, білого кольору з сіруватим, жовтуватим або буруватим відтінком; біла свинцева руда.

ЦЕ́СІЯ, ї, *ж.* Передавання кому-небудь вимог за зобов'язанням іншої особи, передавання кому-небудь прав на що-небудь.

ЦЕСТ, а, *ч.* У давніх греків та римлян — ремінь з вузлами, якими обмотували собі руки бійці кулачного бою.

ЦЕСТО́ДИ, ів, *мн.* Клас тварин типу плоских червів.

...**ЦЕФАЛ**, ...**ЦЕФАЛІЯ**. Друга частина складних слів, що вказує на зв'язок з поняттям «голова».

ЦЕФАЛАЛГІ́Я, ї, *ж.* Головний біль.

ЦЕФАЛІ́Т, у, *ч.* Запалення головного мозку.

Цефалі́чний, а, е. *Цефалічний індекс.*

ЦЕФАЛО́МЕТР, а, *ч.* Прилад для вимірювання діаметра голови.

ЦЕФАЛОПО́ДИ, ів, *мн.* Клас морських молюсків (каракатиці, кальмари, спрути).

ЦЕФЕЇ́ДИ, ів, *мн. астр.* Фізичні змінні зірки, строго періодичні зміни блиску яких зумовлені пульсацією зовнішніх шарів зірки.

ЦЕФЕ́Й, я, *ч.* Сузір'я Північної півкулі неба, що частково розташоване в Чумацькому Шляху.

ЦЕХ, у, *ч.* 1. За часів феодалізму — об'єднання міських ремісників однієї або споріднених спеціальностей, яке являло собою замкнуту корпорацію, що захищала їхні станові інтереси. 2. Основна виробнича одиниця, відділ промислового підприємства; приміщення, де розташовано такий відділ. *Механічний цех.*

Цехови́й, а́, е́. 1. *Цеховий майстер* (у 1 знач.). 2. Цехове обладнання (у 2 знач.).

Цехови́к, а́, *ч.*, *розм.*

Цехма́йстер, **Цехмі́стер**, тра, *ч.* Старшина цеху (у 1 знач.).

ЦЕЦЕ́, *невідм.*, *ж.* Африканська кровопивча живоплідна муха, що є переносником збудників сонної хвороби.

ЦИ, *незмін.* Жанр китайської пейзажної або інтимної лірики — вірші з рядками різної довжини.

ЦИБЕТИ́Н, а, *ч.* Речовина з різким запахом мускусу, яку застосовують у парфумерії.

ЦИВІЛІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Певний рівень суспільного розвитку і матеріальної культури, досягнутий тим або іншим суспільством. *Антична цивілізація. Сучасна цивілізація.* 2. Сучасна культура, прогрес, освіта. 3. *спец.* Третій ступінь у розвитку людської культури, якому передують два інші — доба дикунства й доба варварства. 4. Про інші світи космічного простору, що уявляються як реальність. *Інопланетна цивілізація.*

Цивілізаці́йний, а, е. *Цивілізаційний досвід. Цивілізаційний процес.*

Цивіліза́тор, а, *ч.* Той, хто насаджує цивілізацію (у 2 знач.).

Цивіліза́торський, а, е.

Цивілізо́ваний, а, е. *Цивілізована країна. Цивілізована держава.*

Цивілізо́ваність, ності, *ж.*

Цивілізува́ння, я, *с.* Поширення цивілізації, прилучення до цивілізації.

Цивілізува́ти, у́ю, у́єш.

ЦИВІЛІ́СТИКА, и, *ж.*, *юр.* Цивільне право; наука цивільного права.

Цивілі́ст, а, *ч.*

Цивілі́стка, и, *ж.*

ЦИВІ́ЛЬНИЙ, а, е. 1. Який стосується правових відносин громадян між собою і з державними органами та організаціями. *Цивільне право. Цивільне судочинство. Цивільний кодекс.* 2. Який не належить до війська, не стосується військових справ; невійськовий. *Цивільна авіація.* 3. Нецерковний, недуховний; світський.

ЦИГУ́Н, у, *ч.* Китайська дихальна гімнастика.

...ЦИД, ..ЦИДИ. Друга частина складних слів, що відповідає поняттю «знищення».

ЦИКА́ДА, и, *ж.* Хоботна комаха з прозорими різнобарвними крильцями, самці якої видають характерне сюрчання.

Цика́довий, а, е. *Цикадове сюрчання. Цикадове дерево.*

ЦИКЛ, у, *ч.* 1. Сукупність взаємозв'язаних явищ, процесів, робіт, яка створює закінчене коло дій протягом певного проміжку часу. *Металургійний цикл. Дворічний цикл. Робочий цикл.* 2. Послідовний ряд, ланцюг чого-небудь. *Цикл радіопередач. Цикл новел.* 3. Певна група споріднених наук, дисциплін, об'єднаних за яким-небудь загальним принципом. *Цикл наук про Землю.* 4. Кругообіг біологічних процесів. *Життєвий цикл.*

Цикліза́ція, ї, *ж.* Об'єднання в цикл.

Циклізува́ти, у́ю, у́єш. Об'єднувати художні твори за змістом та часовими періодами.

Циклі́чний, а, е. 1. *Циклічна подача води* (у 1 знач.). 2. *Циклічна форма* (у 2, 3 знач.). 3. Пов'язаний з циклічністю круговий. *Циклічний графік.* 4. *хім.* Який має кільцеву будову, структуру. *Циклічні амінокислоти.*

Циклі́чність, ності, *ж.*

Циклови́й, а́, е́.

ЦИКЛАМЕ́Н, а, *ч.* Багаторічна трав'яниста рослина родини первоцвітних з великими яскравими квітами; альпійська фіалка.

ЦИ́КЛІКИ, ів, *мн.* Давньогрецькі поети після Гомера, що запозичали свої сюжети із переказів про Троянську війну.

ЦИКЛО... Перша частина складних слів, що відповідає за значенням слову «циклічний».

ЦИКЛОГЕКСА́Н, у, *ч.* Органічна сполука, безбарвна рухлива рідина; застосовують як розчинник і проміжний продукт у виробництві синтетичних волокон.

ЦИКЛОГЕНЕ́З, у, *ч.* Виникнення й розвиток циклону (у 1, 2 знач.).

ЦИКЛОГРА́МА, и, *ж.*, *спец.* Діаграма робочих процесів машин та агрегатів, що працюють за заданим циклом, рухів людини тощо.

ЦИКЛОГРА́ФІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Метод вивчення робочих процесів машин та агрегатів, що працюють за заданим циклом, рухів людини тощо способом фотографування рухомого об'єкта.

Циклографі́чний, а, е.

ЦИКЛО́ЇДА, и, *ж.*, *мат.* Крива лінія, описувана точкою кола, що котиться без ковзання по прямій лінії.

Циклоїда́льний, Цикло́їдний, а, е.

ЦИКЛО́Н, *ч.* 1. *род.* у, *метеор.* Вихровий рух атмосфери із зменшенням тиску повітря від периферії до центра вихору, який супроводжується великою хмарністю та опадами; протилежне — **антицикло́н**. 2. *род.* у, *розм.* Сильна буря, ураган. 3. *род.* а, *техн.* Апарат для очищення повітря (газу) від завислих у ньому твердих частинок (пилу), дія якого ґрунтується на використанні відцентрової сили.

Циклоні́чний, а, е. *Циклонічний рух* (у 1 знач.).

Цикло́нний, а, е. *Циклонна піч* (у 3 знач.).

ЦИКЛОНЕ́ДА, и, *ж.* Субтропічний різновид комахи («сонечка») — ворога тлі.

ЦИКЛОНОГЕНЕ́З, а, *ч.* Процес виникнення й розвитку циклонів в атмосфері.

ЦИКЛО́П, а, *ч.* 1. У давньогрецькій міфології — велетень з одним оком на лобі. 2. Дрібна членистонога тварина ряду веслоногих ракоподібних, що живе переважно у прісноводних водоймах.

Циклопі́чний, а, е. Ніби зроблений, здійснюваний міфічними циклопами; величезний, гігантський. *Циклопічні роботи. Циклопічна огорожа.*

ЦИКЛОПІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Вада розвитку, за якої обидва очні яблука повністю або частково суміщаються і розміщуються в одній очниці.

ЦИКЛОПРОПА́Н, у, *ч.* Найпростіший циклопарафін, що його застосовують для наркозу.

ЦИКЛОРА́МА, и, *ж.* Панорама, в якій картина міститься на рухливому циліндрі.

ЦИКЛОТИМІ́Я, ї, *ж.*, *мед.* Хвороба, що проявляється багаторазовою зміною нерізко виражених станів психічного збудження і пригнічення.

ЦИКЛОТРО́Н, а, *ч.*, *спец.* Установка для прискорення колового руху заряджених частинок, що дозволяє провадити ядерні дослідження.

Циклотро́нний, а, е. *Циклотронний резонанс.*

ЦИКО́РІЙ, ю, *ч.* Рід рослин родини складноцвітих.

ЦИКУ́ТА, и, *ж.* Трав'яниста багаторічна отруйна рослина родини зонтичних, яка росте біля води; віха.

ЦИЛІ́НДР, а, *ч.* 1. *мат.* Геометричне тіло, що утворюється обертанням прямокутника навколо однієї з його сторін. 2. *техн.* Деталь або пристрій, що має форму такого тіла; основна деталь поршневих машин (двигуна внутрішнього згоряння, парової машини, гідравлічного преса і т. ін.). 3. Високий твердий чоловічий капелюх з невеликими твердими полями, що має форму такого тіла.

Циліндри́чний, а, е. *Циліндрична фреза. Циліндрична поверхня* (у 1, 2 знач.).

Циліндровий, а, е. *Циліндровий хід. Циліндрова машина. Циліндрова молотарка* (у 1, 2 знач.).

Циліндрува́тий, а, е.

ЦИМБА́ЛИ, ів., *мн.* Старовинний музичний інструмент, що складається

з дерев'яного корпусу трапецеподібної форми і металевих струн, на яких грають, ударяючи молоточками або паличками.

Цимба́лики, ів, *мн.*

Цимбалі́ст, а, *ч.*

Цимба́лоньки, ів, *мн.*

Цимба́льний, а, е.

Цимба́льник, а, *ч.* Той, хто виготовляє цимбали.

ЦИМБАЛІ́Н, а, *ч.* Музичний інструмент, зроблений із неоднакових розміром та товщиною склянок, звуки з якого видобувають ударами молоточків.

ЦИНАМО́Н, у, *ч.* Невелике південне дерево або кущ родини лаврових з цупкими шкірястими листками і дрібними квіточками, зібраними у волоті; корицеве дерево.

Цинамо́новий, а, е. *Цинамоновий колір.*

ЦИНЕРА́РІЙ, я, *ч.* У стародавніх римлян — посудина, в якій зберігався попіл, що залишався після спалення померлого.

ЦИНЕРА́РІЯ, ї, *ж.* Декоративна трав'яниста рослина родини складноцвітих з яскравими суцвіттями.

ЦИНІА́ТРІЯ, ї, *ж.* Наука про лікування собак.

ЦИНІ́ЗМ, у, *ч.* 1. Відверто зневажливе, зухвале ставлення до загальноприйнятих норм моралі, етики, до чого-небудь, що користується загальним визнанням, повагою. 2. Учення циніків (у 2 знач.).

Ци́нік, а, *ч.* 1. Цинічна безсоромна людина. 2. Послідовник давньогрецької філософської школи, яка проповідувала незалежність людини від навколишнього середовища, зневагу до людської культури, повернення до первісного стану.

Цині́чний, а, е. *Цинічні слова.*

Цині́чність, ності, *ж.*

ЦИНК, у, *ч.* Хімічний елемент, ковкий метал синювато-білого кольору.

Цинко́ваний, а, е. *Цинковане відро.*

Ци́нковий, а, е. *Цинкове виробництво. Цинкові руди. Цинковий блиск. Цинковий бідон.*

Цинкува́льний, а, е.

Цинкува́ння, я, *с.*, *мет.* Покриття поверхні металу, металевого виробу тонким шаром цинку для захисту від корозії.

Цинкува́ти, у́ю, у́єш.

ЦИНКІ́Т, у, *ч.* Мінерал оранжево-жовтого або червоного кольору, цинкова руда, з якої одержують цинк.

ЦИНКОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* 1. Фотомеханічний спосіб виготовлення кліше для високого друку. 2. Підприємство або цех, що виготовляють такі кліше.

Цинко́граф, а, *ч.* Фахівець із цинкографії (у 1 знач.).

Цинкографі́чний, а, е.

ЦИНКОГРАВЮ́РА, и, *ж.* Гравюра на цинку, зроблена хімічним способом.

ЦИНУ́БЕЛЬ, я, *ч.*, *спец.* Столярний інструмент, рубанок із зубчастим залізком, вживаний для надання шорсткості склеюваним поверхням.

ЦИРК, у, *ч.* 1. У Стародавньому Римі — місце, арена для кінних змагань, а пізніше — боїв гладіаторів та інших видовищ. 2. Вид театрального мистецтва, який включає акробатику, еквілібристику, жонглювання, клоунаду, дресирування тварин і т. ін. 3. Заклад, який влаштовує вистави цього виду мистецтва; приміщення, що має вигляд круглого будинку з амфітеатром для глядачів і ареною в центрі для таких вистав. 4. *геол.* Природна чашоподібна улоговина на схилах гір; своєрідна кільцева гора, характерна для рельєфу Місяця. *Льодовиковий цирк. Цирк гірський.*

Цирка́цький, а, е.

Цирка́ч, а́, *ч.*, *розм.*

Цирка́чка, и, *ж.*, *розм.*

Циркови́й, а́, е́. *Циркове мистецтво. Циркова трупа. Циркова вправність* (у 2, 3 знач.).

ЦИРКА́ДНИЙ, а, е, *спец.* Який триває близько доби. *Циркадний ритм.*

ЦИРКО́Н, у, *ч.* Мінерал переважно буровато-жовтого, від червоно-бурого до чорного, оранжевого і зеленкуватого кольору, силікат цирконію; використовується в ювелірній справі і техніці.

Цирко́новий, а, е. *Цирконові фарби.*

ЦИРКО́НІЙ, ю, *ч.* Хімічний елемент, сріблясто-білий метал; використовується в техніці.

Цирко́нієвий, а, е. *Цирконієвий браслет.*

ЦИРКОРА́МА, и, *ж.* Кіно з екраном, який оточує зал для глядачів; кінотеатр з таким екраном.

Циркора́мний, а, е.

ЦИ́РКУЛЬ, я, *ч.* 1. Інструмент, що складається з двох ніжок, з'єднаних на одному кінці шарніром для розхиляння їх на потрібну відстань; використовується для викреслювання кіл і вимірювання довжини ліній. 2. *астр.* Невелике за площею сузір'я Південної півкулі неба.

Ци́ркульний, а, е. 1. *Циркульна голка. Циркульна ніжка* (у 1 знач.). 2. Який має форму кола; який є частиною круга. *Циркульна арка.*

Циркулюва́ти, ю́є. 1. Здійснювати рух по колу; обертатися. *Циркулювати у крові; розм.* Регулярно переходити з одного місця в інше, з одних рук у другі. *Товари циркулюють.* 2. *мор.* Описувати криволінійний шлях (про судно). 3. Поширюватися, кружляти серед людей (про чутки).

ЦИРКУЛЯ́Р, а, *ч.* Письмове розпорядження, наказ директивного характеру, що його надсилають підвідомчим установам або підлеглим службовим особам.

Циркуля́рний[1], а, е. *Циркулярна розсилка.*

ЦИРКУЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Здійснення руху по колу. *Циркуляція повітря. Циркуляція води. Циркуляція крові.* 2. *мор.* Крива, яку описує судно при відхиленні стерна на який-небудь кут.

Циркуля́рний[2], а, е, *спец.* 1. Який має форму кола; круглий. *Циркулярний ніж. Циркулярна пилка.* 2. Пов'язаний з циркуляцією повітряних потоків в атмосфері. *Циркулярний вихор.* 3. Який поширюється, наростає, кружляє серед людей. *Циркулярна реакція.*

Циркуляці́йний, а, е, *спец.* 1. Який здійснюється, відбувається по замкненому колу; коловий. 2. Такий, у якому або по якому відбувається коловий рух чого-небудь. *Циркуляційна помпа. Циркуляційна піч. Циркуляційні труби.*

Циркулюва́ння, я, *с.*

ЦИРКУМФЛЕ́КС, а, *ч.*, *лінгв.* Один з видів музичного наголосу на довгому складі (висхідно-спадний у грецькій мові, спадний у балтослов'янських).

Циркумфле́ксний, Циркумфле́ксовий, а, е.

ЦИРО́З, у, *ч.*, *мед.* Розростання в якому-небудь органі щільної сполучної тканини, що порушує його функції. *Цироз печінки*

ЦИРЦЕ́Я, ї, *ж.* 1. У давньогрецькій міфології — чарівниця, володарка острова Ея, яка утримувала на ньому протягом року Одіссея. 2. *перен.* Підступна звабниця.

ЦИ́СТА, и, *ж.*, *біол.* Цупка оболонка, що утворюється навколо деяких найпростіших організмів за несприятливих зовнішніх умов або в певні моменти їх життєвого циклу, а також одноклітинний рослинний або тваринний організм, тимчасово вкритий щільною оболонкою.

ЦИСТАЛГІ́Я, ї, *ж.* Біль у сечовому міхурі; часте, хворобливе сечовиділення за відсутності об'єктивних ознак хвороби сечового міхура.

ЦИСТЕЇ́Н, а, *ч.* Сірковмісна амінокислота, що входить до складу більшості білків.

ЦИСТЕ́РНА, и, *ж.* 1. Сховище, резервуар для води та інших рідин для зберігання нафти, масла, гасу, спирту і т. ін. 2. Розширення якого-небудь анатомічного утворення, що містить рідину. *Велика цистерна головного мозку.*

ЦИСТИ́Н, у, *ч.* Амінокислота, що входить до складу білків тваринного й рослинного походження.

ЦИСТИ́Т, у, *ч., мед.* Запалення слизової оболонки сечового міхура, що здебільшого спричиняється бактеріями (кишковою паличкою, стафілококом, стрептококом).

ЦИСТИЦЕ́РК, а, *ч.* Личинка стьожкового черв'яка, здебільшого ціп'яка, який паразитує в організмі тварини і людини, спричинюючи цистицеркоз.

Цистицерко́з, а, *ч.* Хвороба людей та тварин, що спричинювана цистицерками стьожкових червів свинячого або бичачого ціп'яка і характеризується корчами, порушенням психіки, втратою зору тощо.

ЦИСТОГРА́ФІЯ, ї, *ж.* Метод рентгенографічного дослідження сечового міхура заповненням його рентгеноконтрастною речовиною.

ЦИСТОЇДЕ́Ї, їв, *мн.* Клас викопних безхребетних тварин типу голкошкірих.

ЦИСТОСКО́П, а, *ч., мед.* Прилад у вигляді металевої трубки (катетера) з оптичною й освітлювальною системою, що вводиться в сечовий міхур для його дослідження.

Цистоскопі́я, ї, *ж., мед.* Метод дослідження порожнини сечового міхура шляхом безпосереднього його огляду за допомогою цистоскопа.

ЦИСТОТОМІ́Я, ї, *ж., мед.* Розтин сечового міхура.

ЦИ́СТРА, и, *ж.* Старовинний струнний щипковий музичний інструмент, схожий на сучасну напівовальну мандоліну, що був поширений у Західній Європі до XIX ст.

ЦИТАДЕ́ЛЬ, і, *ж.* 1. Споруда фортечного типу всередині давніх міст; найбільш укріплена частина фортеці, пристосована для самостійної оборони; фортеця взагалі. 2. *перен.* Головний опорний пункт (центр) будь-якої організації (політичної, ідеологічної, мистецької і т. ін.); твердиня.

Цитаде́льний, а, е.

ЦИТА́ТА, и, *ж.* Точний, дослівний уривок з якого-небудь тексту.

Цита́тний, а, е. *Цитатний матеріал. Цитатний спосіб доказів.*

Цита́тник, а, *ч., розм.*

Цита́тництво, а, *с., розм.*

Цита́тність, ності, *ж.*

Цита́ція, ї, *ж.*

Цито́ваний, а, е. *Цитований вираз. Цитоване джерело.*

Цито́ваність, ності, *ж.*

Цитува́ння, я, *с.* Наведення звідки-небудь цитат або чиїхось висловів.

Цитува́ти, у́ю, у́єш.

...ЦИТИ. Друга частина складних слів, що відповідає поняттю «клітини».

ЦИТО... Перша частина складних слів, що відповідає значенню слова «клітина».

ЦИТОГЕНЕ́ТИКА, и, *ж.* Розділ генетики, що розглядає явища спадковості на клітинному рівні.

ЦИТОГЕРОНТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Розділ геронтології, що розглядає старіння живого організму на клітинному рівні.

ЦИТОГО́НІЯ, ї, *ж., біол.* Розмноження клітин, що відбувається шляхом поділу одноклітинних, спороутворення і статевого розмноження.

ЦИТОДІАГНО́СТИКА, и, *ж., мед.* Розпізнавання хвороби способом мікроскопічного дослідження клітинних елементів тканини тіла.

ЦИТОЕКОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Напрям біології, що вивчає пристосування організмів до середовища на клітинному і молекулярному рівнях.

...ЦИТОЗ. Друга частина складних слів, що вказує на зв'язок з поняттям «клітина».

ЦИТОЗИ́Н, а, *ч.* Органічна азотовмісна речовина, що входить до складу нуклеїнових кислот (ДНК, РНК). Міститься в тканинах усіх організмів.

ЦИТОКІНЕ́З, у, *ч., біол.* Процес поділу тіла материнської клітини з утворенням двох дочірніх клітин.

ЦИТОКІНІ́НИ, ів, *мн.* Фітогормони, що активізують поділ клітин проростання насіння, а також сприяють закладанню бруньок у рослин.

Цитокіні́новий, а, е. *Цитокінінова дія.*

ЦИТО́ЛІЗ, у, *ч., біол.* Руйнування клітин шляхом цілковитого або часткового їх розчинення, що спостерігається як у нормальних умовах, так і при різних хворобливих процесах.

ЦИТОЛІЗИ́Н, у, *ч., біол.* Речовина, яка утворюється в крові при введенні в організм чужорідних клітин.

ЦИТОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Наука про будову, розвиток і функції клітин рослинних і тваринних організмів.

Цито́лог, а, *ч.*

Цитологі́чний, а, е. *Цитологічний метод.*

ЦИТОМОРФО́З, у, *ч., біол.* Сукупність змін клітин у живому організмі.

ЦИТОПЛА́ЗМА, и, *ж., біол.* Позаядерна частина протоплазми рослинних і тваринних клітин.

Цитоплазмати́чний, а, е. *Цитоплазматична спадковість.*

ЦИТОПЛАЗМО́Н, а, *ч.* Сукупність матеріальних носіїв цитоплазматичної спадковості (плазмогенів), що містяться в цитоплазмі та її структурах.

ЦИТОПЛАЗМОТОМІ́Я, *див.* **цитокіне́з.**

ЦИТОТОКСИ́НИ, ів, *мн.* Специфічні антитіла білкової природи, що направлено діють на певні клітини, органи та системи організму.

ЦИТОТРОПІ́ЗМ, у, *ч., біол.* Явище взаємопритягування або взаємовідштовхування клітин.

ЦИТОХІ́МІЯ, ї, *ж.* Наука про хімічні процеси, що відбуваються в живій клітині.

Цитохімі́чний, а, е. *Цитохімічне дослідження.*

ЦИТОХРО́МИ, ів, *мн.* Складні білки з групи хромопротеїдів.

ЦИТОХРОМІ́Я, ї, *ж., друк.* Вид чотириколірного друку, в якому особливу увагу приділяють чорному кліше, що відтворює деталі зображення, нейтральні тони і блакитні тіні.

ЦИ́ТРА, и, *ж.* Струнний щипковий музичний інструмент у вигляді скриньки з фігурними обрисами і грифом з металевими ладами.

Цитри́ст, а, *ч.*

Цитри́стка, и, *ж.*

ЦИТРА́ЛЬ, ю, *ч., хім.* Жовтувата рідина з міцним лимонним запахом, що є складовою частиною лимонної, вербенової, імбирної та іншої ефірної олії; застосовується в парфумерії і медицині.

ЦИТРА́Т, у, *ч.* Рідкісний мінерал — сіль лимонної кислоти.

ЦИТРИ́Н, у, *ч., мін.* Прозорий різновид кварцу жовтого кольору, який у шліфованому вигляді схожий на золотистий топаз.

ЦИТРО́Н, у, *ч., бот.* Вічнозелена субтропічна цитрусова рослина (кущ або деревце) родини рутових з великими жовтого або жовтогарячого кольору плодами, схожими на лимони.

Цитро́новий, а, е. *Цитронове дерево. Цитроновий колір.*

ЦИ́ТРУС, а, *ч.* Субтропічне і тропічне плодове дерево або кущ родини рутових (апельсини, лимони, мандарини та ін.).

Цитрусівни́к, а́, *ч*. Той, хто займається вирощуванням цитрусів.

Цитрусівни́цтво, а, *с*. Вирощування цитрусів як галузь сільського господарства.

Цитрусівни́цький, а, е.

Ци́трусовий, а, е. *Цитрусові рослини. Цитрусові культури.*

ЦИФЕРБЛА́Т, а, *ч*. Деталь стрілочного вимірного приладу, яка являє собою пластинку з нанесеними на неї шкалами, цифрами, написами, знаками для відліку вимірюваної ним величини чого-небудь. *Циферблат годинника.*

Циферблáтний, а, е. *Циферблатний картон. Циферблатний покажчик.*

ЦИ́ФРА, и, *ж*. 1. Знак, що позначає число. *Арабські цифри. Римські цифри.* 2. *мн*. Показник, рахунок чого-небудь, виражений у числах. *Астрономічні цифри. Контрольні цифри. Кругла цифра.*

Цифрáція, ї, *ж*. Позначення чого-небудь цифрами. *Цифрація сторінок.*

Цифро́ваний, а, е.

Цифрови́й, а́, е́. 1. *Цифровий рядок. Цифровий автомат. Цифрова система. Цифрові вимірювальні прилади* (у 1 знач.). 2. *Цифрова бібліотека. Цифрові дані. Цифрова модель. Цифрове телебачення. Цифровий канал. Цифровий код* (у 2 знач.).

Ци́фрочка, и, *ж*.

Цифрувáти, у́ю, у́єш. *Цифрувати сторінки.*

ЦИ́ЦЕРО, *невідм*., *с*. Назва одного з друкарських шрифтів, розмір якого дорівнює 12 пунктам (4,51 мм).

ЦІАКРИ́Н, у, *ч*. Рідкий полімер, який використовується в медицині для з'єднання кісткової тканини, а в побуті — як універсальний клей.

ЦІА́Н, у, *ч*. Безбарвний отруйний газ, що являє собою сполуку азоту з вуглецем.

Ціа́нистий, а, е. *Ціанистий калій.*

Ціа́новий, а, е. *Ціанова кислота.*

ЦІАНАМІ́Д, у, *ч*. Хімічна сполука, похідна ціанистоводневої кислоти — безбарвна кристалічна речовина, що використовується як добриво.

Ціанамі́дний, а, е. *Ціанамідний спосіб.*

ЦІАНА́ТИ, ів, *мн*. (*одн*. **ціана́т**, у, *ч*.). Солі й ефіри ціанової кислоти.

ЦІАНІ́Д, у, *ч*. Дуже отруйна сіль ціановодневої кислоти, що легко розчиняється у воді і застосовується при добуванні золота й срібла з руд, в органічному синтезі і т. ін.

Ціані́дний, а, е. *Ціанідний метод.*

ЦІАНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж*., *спец*. 1. Видобування золота та срібла з руд розчиненням їх в ціанистих розчинах. 2. Насичування поверхневого шару сталевих виробів вуглецем, азотом і т. ін. для підвищення їх твердості.

Ціано́ваний, а, е.

Ціанувáльний, а, е.

Ціанувáння, я, *с*.

Ціанувáти, у́ю, у́єш.

ЦІАНО́З, у, *ч*., *мед*. Синювате забарвлення шкіри й слизових оболонок, пов'язане з розладом кровообігу; синюшність.

ЦІАНО́МЕТР, а, *ч*., *метеор*. Прилад для визначення кольору ясного неба.

ЦІАНОТИПІ́Я, ї, *ж*., *друк*. Копіювання (креслень, карт тощо) на світлочутливому папері.

ЦО́КОЛЬ, *ч*. 1. *род*. ю. Нижня частина зовнішньої стіни будівлі або споруди, розміщена безпосередньо на фундаменті. 2. *род*. я. Частина електричної лампи, яка служить для закріплення лампи в патроні і забезпечення її контакту з електричною мережею.

Цо́кольний, а, е. *Цокольний поверх* (у 1 знач.).

ЦУ́ГЦВА́НГ, у, *ч*., *шах*. Таке розташування фігур, коли кожний черговий хід одного з партнерів погіршує його позицію або веде до матеріальних втрат чи програшу.

ЦУГША́ХТА, и, *ж*., *спец*. Вентиляційна шахта.

ЦУКА́Т, а, *ч*. Зацукрований плід або зацукрована шкірка деяких плодів (лимона, апельсина, дині і т. ін.).

Цукáтний, **Цукáтовий**, а, е. *Цукатна помадка.*

ЦУКАХА́РА, и, *ж*., *спец*. Складний опорний стрибок із поворотом на 360 градусів у спортивній гімнастиці.

ЦУКІ́НІ, *невідм*., *ч*. Різновид кабачка.

ЦУНА́МІ, *невідм*., *с*. Великі хвилі, які виникають на поверхні океану під час підводних землетрусів і викликають руйнівні спустошення на низьких берегах.

ЦУ́ПФЕР, а, *ч*., *спец*. Деталь, що прикріплюється до замків різної конструкції і призначена для зручності їх відмикання.

Ч

ЧАБА́Н, а, *ч.* Вівчар у народів Кавказу та Середньої Азії.

ЧАДА́НТРОП, а, *ч.* Викопний примат давністю близько 1,5 млн років, кістки якого було знайдено 1961 р. у Центральній Африці, на півночі Республіки Чад.

ЧАДРА́, и́, *ж.* Легке покривало, яким жінки-мусульманки запинаються з голови до ніг поза домом, залишаючи відкритими лише очі.

ЧАЙ, ю, *ч.* 1. Рід південних вічнозелених багаторічних рослин (дерев або кущів), із висушеного і спеціально обробленого листя яких приготовляють ароматний напій. 2. Висушене і спеціально оброблене листя цих рослин, що вживається для приготування ароматного напою. *Зелений чай. Китайський чай. Чорний чай.* 3. Ароматний напій (переважно гарячий), приготовлений на цьому листі. 4. Настій із завареного сушеного листя, квіток або подрібнених стебел деяких запашних рослин, що вживається замість настою цієї рослини, а також використовується як лікувальний засіб. *Грудний чай. Липовий чай. Послаблюючий чай.*

Чаі́нка, и, *ж.* Окрема часточка, кусочок листка сухого або завареного чаю.

Ча́йний, а, е. 1. *Чайний кущ. Чайна плантація. Чайна троянда (рожа)* (у 1 знач.). 2. Що стос. чаю. *Чайний квас. Чайний лист. Чайна промисловість. Чайний посуд. Чайний столик. Чайна ложка (ложечка). Чайна церемонія.*

Ча́йниця, і, *ж.* Посудина, банка для зберігання сухого чаю. *Скляна чайниця.*

Чайо́к, йку́, *ч.*

Чаюва́ння, я, *с.*

Чаюва́ти, юю, юєш. Пити чай; проводити час за питтям чаю.

ЧАЙНВО́РД, а, *ч.* Гра-задача — заповнення літерами послідовно розміщених клітинок так, щоб у рядку відгаданих слів остання літера попереднього слова була першою літерою наступного і т. ін.

ЧАЙО́Т, а, *ч.* Мексиканський огірок — рід рослин родини гарбузових, цінна високоврожайна харчова рослина, молоді пагони якої вживають як шпинат і спаржу.

ЧАЙРИКЕ́Р, а, *ч.* Наймит; те саме, що здольник, скіпщик.

Чайрике́рство, а, *с.* Те саме, що здольщина, скіпщина.

ЧА́ЙТЬЯ, тьї, *ж.* Буддистська культова споруда, храм, часто вирублений у скелі.

ЧАЙХАНА́, и́, *ж.* Чайна в Центральній Азії та Ірані.

Чайха́нник, а, *ч.* Власник, господар чайхани, а також людина, що подає в ній чай, страви.

ЧАКО́НА, и, *ж.* 1. Народний іспанський танець з кастаньєтами (відомий з кінця XVI ст.), який виконується у швидкому темпі й супроводжується співом, у Європі з XVII ст. повільний і плавний. 2. У XVII—XVIII ст. — інструментальна музична п'єса у формі варіації врочистого характеру, яка повторюється в басовому ключі.

ЧА́КРА, и, *ж.* 1. У брахманно-індуїстській іконографії — атрибут бога Вишну у вигляді колеса; у буддистській іконографії — «колесо вчення», знак початку проповіді Будди. 2. *мн.* **ча́кри**. У давньоіндійській філософії — центри людського тіла, в яких концентрується психічна енергія, життєва сила (прана). 3. Сталеве металне кільце з різальним зовнішнім краєм; зброя у Стародавній Індії.

ЧАЛ, у, *ч.*, *мор.*, *ав.* Причальний канат, трос, ланцюг.

ЧАЛДРО́Н, а, *ч.* Міра ваги для кам'яного вугілля й коксу в Англії (близько 1200 кг).

ЧАЛМА́, и́, *ж.* Чоловічий головний убір у мусульман (відомий з часів Середньовіччя) — довгий шматок тканини, обгорнений кілька разів навколо голови зверху тюбетейки, фески або іншої шапочки; тюрбан.

ЧАМБУ́Л, у, *ч.* Загін татарської кінноти, що роз'їжджав по степах і чинив раптові напади на мирне населення. *Татарські чамбули.*

ЧАНГ, **ЧАНК**, а, *ч.* Узбецький і таджицький музичний інструмент на зразок цимбал.

ЧА́НГІ, *невідм.*, *ч.* Грузинський багатострунний щипковий музичний інструмент на зразок арфи.

ЧА́НДІ, *невідм.*, *с.* У середньовічній індонезійській архітектурі — храм-святилище здебільшого кубічної форми з пірамідальним дахом.

ЧАНК, *див.* **чанг**.

ЧА́НЬГО, *невідм.*, *с.* Корейський ударний музичний інструмент на зразок барабана.

ЧАНЬЦЮА́НЬ, *невідм.*, *с.* Один із стилів ушу, що в перекладі з китайської означає «довгий кулак».

ЧАПАРА́ЛЬ, і, *ж.* Зарості посухостійких вічнозелених твердолистяних чагарників (вічнозелені дуби тощо) у Північній Америці.

ЧАРВА́КА, и, *ж.* Те саме, що **локая́та**.

ЧА́РДАШ, у, *ч.* 1. Угорський народний танець, що складається з повільної патетичної вступної та швидкої частин (виник у середині XIX ст.); музичний розмір — 2/4. 2. Популярний бальний танець, що склався на основі сценічних інтерпретацій народного чардашу.

ЧАРДЖ, а, *ч.* Міра для зерна (1,6 гектолітра).

ЧАРЛЬСТО́Н, у, *ч.* 1. Бальний танець імпровізаційного характеру, для якого характерні швидкі повороти стопи однієї або обох ніг носками всередину, супроводжувані одночасним коротким і ритмічним присіданням (популярний на початку та у 60—70-ті рр. XX ст. у США та Європі). 2. Ударний інструмент із родини ідіофонів; педальна тарілка, хай-хет.

ЧА́РТ, а, *ч.* 1. *екон.* Графік, діаграма, що складається для обліку та прогнозування цін на ринках. 2. *муз.* Списки найбільш популярних музичних гуртів, виконавців, а також платівок, дисків, укладені за результатами продажу записів, що регулярно подаються в засобах масової інформації.

ЧА́РТЕР[1], а, *ч.* Грамота, хартія (у 2 знач.).

ЧА́РТЕР², а, *ч.* 1. Договір про морське або повітряне перевезення вантажів, а також пасажирів, укладений між власником (фрахтівником) і наймачем (фрахтувальником) на оренду всього транспортного засобу або його частини на певний рейс чи термін. 2. Рейс, що здійснюється за таким договором.

Ча́ртерний, а, е. *Чартерний рейс. Чартерний бізнес.*

ЧАРТИ́ЗМ, у, *ч.* Масовий рух англійських робітників у 30—40-і роки XIX ст., які боролися за демократизацію державного ладу.

Марти́ст¹, а, *ч.* Прибічник чартизму.

Марти́стка, и, *ж.*

Марти́стський, а, е. *Чартистський рух.*

ЧА́РТИНГ, у, *ч.*, *спец.* Складання графіків, діаграм, призначених для аналізу на ринку, визначення його стану, прогнозування цін.

ЧАРТИ́СТ², а, *ч.* Особа, яка вивчає тенденції ціноутворення на ринку цінних паперів і на підставі цього аналізу здійснює прогноз; аналітик фондового ринку.

ЧАТ, а, *ч.* Програма Інтернету, призначена для створення місць з метою віртуального спілкування, а також самі віртуальні місця.

ЧАТУРА́НГА, и, *ж.* Давньоіндійська гра з фігурами, що нагадують військо з його строєм; попередниця шахів.

ЧА́У-ЧА́У, *невідм.*, *ж.* Порода кімнатно-декоративних собак з довгою шерстю, здебільшого рудою, головою, що нагадує голову лева, синім язиком.

ЧА́УШ¹, а, *ч.* Правовий служитель, розпорядник у Туреччині.

ЧА́УШ², у, *ч.* Сорт столового винограду. *Листатий чауш.*

ЧА́ЧА, і, *ж.* Кавказька виноградна горілка із вичавків.

ЧАЧВА́Н, а, *ч.* Сітка з кінського волоса, що прикриває обличчя під час носіння паранджі.

ЧЕБУРЕ́К, а, *ч.* Східна страва — великий пиріжок із тонкого розкатаного прісного тіста з начинкою із баранини та гострих приправ.

ЧЕ́ДДЕР, а, *ч.* Сорт сиру.

ЧЕЙН, а, *ч.* Одиниця довжини в англійській системі мір, яка дорівнює 22 ярдам, або 20,1168 м.

ЧЕК¹, а, *ч.*, *фін.* 1. Грошовий документ установленого зразка з розпорядженням власника рахунку (чекодавця) виплатити пред'явникові (чекодержателеві) вказану в ньому суму з поточного рахунку. *Приватизаційний чек. Грошовий чек. Іменний чек. Дорожній чек. Розрахунковий чек. Товарний чек.* 2. Талон у касу із зазначеною сумою, яку слід заплатити, а також талон з каси із свідченням, що товар або послугу оплачено.

Че́ковий¹, а, е. *Чекова стрічка. Чекова книжка. Чековий інвестиційний фонд.*

Чекода́вець, вця, *ч.* 1. Юридична або фізична особа, яка здійснює платіж за допомогою чека та підписує його. 2. Особа, яка видає чек (у 1 знач.).

Чекодержа́тель, я, **Чекотрима́ч**, а́, *ч.* 1. Підприємство, яке є отримувачем коштів за чеком. 2. Власник виписаного чека (у 1 знач.).

ЧЕК², а, *ч.* Обнесена валом ділянка поля, яку заливають водою (переважно для вирощування рису).

Че́ковий², а, е. *Чекове поливання.*

ЧЕКМІ́НЬ, меня́, *ч.* 1. Старовинний верхній чоловічий одяг у кавказьких народів. 2. Верхній одяг у козаків з довгими полами; мундир козацького офіцера. 3. У країнах Сходу — верхній чоловічий одяг у вигляді халата.

ЧЕЛЕ́СТА, и, *ж.*, *муз.* Пластинковий ударно-клавішний музичний інструмент, зовнішнім виглядом подібний до піаніно, який утворює ніжні звуки, схожі на дзвін.

ЧЕ́МБАЛО, *невідм.*, *с.* Італійська назва клавесина.

ЧЕ́МБЕРЛЕН, у, *ч.* Холодний соус, що виготовляється з порічкового або чорничного желе з додаванням приправ (напр., хрону, паприки) та подається до м'яса.

ЧЕМПІО́Н, а, *ч.* 1. Звання переможця змагань на першість з якого-небудь виду спорту. *Абсолютний чемпіон. Чемпіон з боксу. Олімпійський чемпіон.* 2. Тварина, відзначена як найкраща (на спеціальній виставці, змаганнях і т. ін.).

Чемпіона́т, у, *ч.* Офіційні спортивні змагання, на яких розігрується першість з певного виду спорту, для виявлення переможця серед колективів, спортсменів, команд тощо. *Чемпіонат Європи.*

Чемпіо́нка, и, *ж.*

Чемпіо́нство, а, *с.* Звання чемпіона, чемпіонки.

Чемпіо́нський, а, е. *Чемпіонський рахунок.*

ЧЕНГ, а, *ч.* Азербайджанський музичний інструмент на зразок арфи.

ЧЕПА́Н, а, *ч.* 1. Старовинний верхній селянський одяг у вигляді довгополого каптана. 2. У народів Середньої Азії — стьобаний халат без ґудзиків та з поясом.

ЧЕПРА́К, а́, *ч.* 1. Частина шкіри тварини зі спини, найбільш товста й міцна, яку використовують для виготовлення ременів тощо. 2. Суконна або килимова підстилка під сідло коней.

ЧЕ́СТЕР, у, *ч.* Сорт твердого, різкого на смак сиру; сир цього сорту.

ЧЕСУЧА́, і, *ор.* е́ю, *ж.* Цупка шовкова тканина, а також тканина з бавовняних ниток в основі та штучного шовку в тканні. *Китайська чесуча.*

Чесуче́вий, а, е. *Чесучева сорочка.*

ЧЖЕНДА́НЬ, ю, *ор.* ем, *ч.* Жіноче амплуа китайського традиційного театру — «жінки у скромному одязі».

ЧЖЕНМО́, *невідм.*, *с.* Амплуа китайського традиційного театру — головний герой виконує основну вокальну партію.

ЧЖЕНШЕ́Н, у, *ч.* Чоловіче амплуа китайського традиційного театру — позитивний молодий герой (часто представник імператорської сім'ї, інтелігент, чиновник тощо).

ЧЖЕНЬЦЗЮ́, *невідм.*, *с.* Голковколювання і припікання точок тіла.

ЧИАНУ́РІ, *невідм.*, *с.* Грузинський дво-, триструнний смичковий музичний інструмент.

ЧИ́ЗБУРГЕР, а, *ч.* Бутерброд із розрізаної вздовж булочки з начинкою, компонентом якої є також сир.

ЧИ́ЗЕЛЬ, я, *ор.* ем, *ч.* Важкий культиватор для глибокого розпушування ґрунту.

Чи́зельний, а, е. *Чизельний культиватор.*

Чизелюва́ння, я, *с.* Розпушування ґрунту за допомогою чизеля. *Провадити чизелювання.*

ЧИ́КСИ, ів, *мн.*, *мор.* Кронштейни на верхній частині щогли для підтримання кінців такелажу та ін.

ЧИНА́Р, а, *ч.*, **ЧИНА́РА**, и, *ж.* Дерево родини платанів; східний платан. *Густий чинар.*

Чина́ровий, а, е. *Чинаровий ліс. Чинарові меблі.*

ЧИНК, ЧИНГ, а, *ч.* Урвище, уступ, що обмежовує плато.

ЧИНКВЕЧЕ́НТО, *невідм.*, *с.* Італійська назва періоду розквіту культури Високого та Пізнього Відродження і поширення маньєризму (XVI ст.).

ЧИНШ, у, *ч.* Те саме, що **ценз** (у 2 знач.).

ЧИП, а, *ч.* Кристал з інтегральною схемою; мікросхема, інтегральна схема.

ЧИПСЕ́Т, а, *ч.* Набір чипів, мікросхем, що є складовою частиною плати.

ЧИ́ПСИ, ів, *мн.* Тонкі шматочки картоплі, засмажені в олії, або тонкі пластинки з картопляного пюре з

додаванням сиру, цибулі, бекону тощо; використовуються як гарнір до різних страв або закуска.

ЧИРУ́С, а, *ч.* Дрібний вид скумбрії.

ЧИУА́УА, *див.* **чихуа́хуа**.

ЧИХИ́Р, у, *ч.* Червоне кавказьке вино домашнього приготування, яке ще не перебродило.

ЧИХУА́ХУА, **ЧИУА́УА**, *невідм.*, *ч.* Порода найменших декоративних собак з витягнутим тулубом та випуклими очима, з шерстю різної довжини, виведених у Мексиці за часів майя.

ЧИ́ЧА, і, *ж.* Ґатунок пива в Південній Америці, найчастіше з кукурудзи та маніоку; назва горілчаних виробів, які виготовляють з цієї сировини.

ЧИЧЕРО́НЕ, *невідм.*, *ч.* У країнах Західної Європи, переважно в Італії — гід, екскурсовод.

ЧИЧИСБЕ́Й, я, *ч.* 1. В Італії (переважно в XVIII ст.) — постійний супутник заможної заміжньої жінки, яка, за звичаєм, не повинна була з'являтися на людях одна. 2. *жарт.*, *розм.* Постійний супутник, кавалер якої-небудь жінки.

ЧІНЦА́НО, *невідм.*, *розм.* Сорт алкогольного напою.

ЧІПЕ́КВЕ, *невідм.*, *палеонт.* Вид вимерлого ящера.

ЧО́КЕР, а, *ч.* Причіпне пристосування, яким обладнано трелювальні трактори.

Чо́керний, а, е. *Чокерна трелювальна машина. Чокерне трелювання.*

Чокерува́льник, а, *ч.* Той, хто обслуговує чокер.

Чокерува́ння, *я*, *с.*

Чокерува́ти, у́ю, у́єш. Причіплювати вручну дерева, стовбури або сортименти до навантажувального трактора або канатної трелювальної установки за допомогою чокерів.

ЧО́МПІ, *невідм.*, *мн.* Чесальники вовни та інші наймані робітники мануфактур Флоренції XIV ст.

ЧОНГУ́РІ, *невідм.*, *с.* Грузинський народний чотириструнний смичковий музичний інструмент, що складається з дерев'яного корпусу і довгої тонкої шийки з 14—15 ладами.

ЧО́РБА, и, *ж.* У татар — юшка з-під вареного м'яса, квасолі тощо. *Чорба з квасолі.*

ЧОХ, а, *ч.* Дрібна розмінна монета з квадратним отвором посередині, що перебувала в обігу в північно-західних провінціях Китаю до Другої світової війни.

ЧО́ХА, и, *ж.* Куртка без рукавів.

ЧУМ, у, *ч.* Переносне житло деяких народів Північно-Східної Європи (саамі, ненці) та Сибіру (евенки, мансі та ін.), у вигляді шатра конусоподібної форми, вкритого шкурами тварин, берестом або корою.

ЧУРЕ́К, а, *ч.* Прісний хліб у вигляді великих коржів, що випікаються на Кавказі та в Середній Азії.

ЧУРИ́НГА, и, *ж.* Плаский камінь або дощечка з малюнком, які в деяких центральноавстралійських племенах вважаються предметом культу, втіленням тотему.

ЧУФА́, и́, *ж.* Південна багаторічна трав'яниста рослина родини осокових, поширена в зонах тропіків і субтропіків; земляний мигдаль.

ЧУЧХЕ́, *невідм.*, *с.* Керівна ідеологія КНДР, що є сумішшю марксистсько-ленінської риторики з корейським націоналізмом.

Чучхеї́ст, а, *ч.* Прихильник; послідовник чучхе.

ЧХАНГИ́К, а, *ч.* Корейська народна музична драма, витоки якої — в театралізованих інтермедіях VI—VII ст.

Ш

ША́БАШ, у , *ч.* 1. В іудаїзмі — суботній відпочинок. 2. У середньовічних повір'ях — нічне зібрання відьом. 3. *перен.* Нестримне гуляння.

ШАБА́Ш, *невідм., розм.* Пора закінчувати, досить.

ША́БЕР, а, *ч.* Три-, чотиригранний ручний або механічний слюсарний інструмент, загострений із одного кінця, який використовують для точної обробки поверхонь металевих виробів, нанесення малюнків і написів у гравірувальній і літографській справі.

Ша́брений, а, е.

Ша́брення, я, *с. Шабрення деталі.*

Ша́брити, рю, риш. *Шабрити підшипники.*

Шабро́ваний, а, е.

Ша́бровий, а, е. *Шаброве фрезерування.*

Шабрува́льний, а, е. *Шабрувальні роботи.*

Шабрува́льник, а, *ч.* Той, хто займається шабруванням.

Шабрува́ння, я, *с.* Оброблення шабером.

Шабрува́ти, у́ю, у́єш.

ШАБЛО́Н, *ч.* 1. *род.* а. Зразок, за яким виготовляють однакові формою, розміром і т. ін. деталі та вироби. 2. Інструмент для перевірки правильності форми і розмірів готових виробів; калібр. *Спеціальний шаблон. Радіусний шаблон. Профільний шаблон.* 3. *род.* а. Креслення архітектурних або інших деталей у натуральну величину. 4. *род.* у, *перен.* Зразок, взятий для наслідування; штамп, банальність. *Долати шаблони.*

Шаблонізáція, ї, *ж. Шаблонізація розв'язання проблем.*

Шаблонізо́ваний, а, е. *Шаблонізована біографія.*

Шаблонізува́ння, я, *с.*

Шаблонізува́ти, у́ю, у́єш, *що.* 1. Робити за шаблоном (у 1 знач.). 2. *перен.* Робити шаблонним (у 4 знач.).

Шабло́нний, а, е. 1. Виготовлений за шаблоном (у 1 знач.); який є шаблоном. *Шаблонний виріб. Шаблонне лекало.* 2. *перен.* Який наслідує шаблон (у 4 знач.); позбавлений оригінальності; банальний, стандартний. *Шаблонна відповідь. Шаблонна розповідь.*

Шабло́нник, а, *ч.* Той, хто виготовляє шаблони, працює за шаблонами.

Шабло́нність, ності, *ж. Уникати шаблонності.*

Шабло́нно. *Говорити шаблонно.*

Шабло́новий, а, е. *Шаблонові риси.*

Шабло́новість, вості, *ж.*

Шаблонува́ння, я, *с. Шаблонування засобів виразу.*

Шаблонува́ти, у́ю, у́єш.

Шабло́нчик, а, *ч.*

ШАГРЕ́НЬ, і, *ж., спец.* 1. М'яка шорстка шкіра з характерним малюнком, яку виготовляють з козячих, овечих та інших шкур. 2. Папір, спеціальна тканина для оббивки, книжкових палітурок і т. ін., що своїм виглядом нагадують цю шкіру.

Шагре́невий, а, е. *Шагренева шкіра.*

Шагреньо́ваний, а, е.

Шагренюва́льник, а, *ч.* Той, хто обробляє шагренем.

Шагренюва́ння, я, *с.* Оброблення під шагрень.

Шагренюва́ти, ю́ю, ю́єш. Обробляти під шагрень.

ШАДУ́Ф, а, *ч.* На Сході — пристосування для доставання води з колодязя під час зрошування; журавель.

ШАЗЮ́БЛЬ, я, *ч.* Жіночий літній довгий одяг з легкої тканини, що надівається поверх сукні, штанів.

ША́ЙБА, и, *ж.* 1. Прокладка під гайку або головку гвинта, яка має форму плоского кільця; будь-яка прокладка такої форми. *Гумова шайба.* 2. *спорт.* Диск із гуми або пластмаси для гри в хокей. *Хокей із шайбою.*

Шайбі́ст, а, *ч., спорт. Змагання шайбістів.*

Ша́йбовий, а, е.

Шайбонавивни́й, а́, е́. *Шайбонавивний верстат.*

Ша́йбочка, и, *ж.*

ШАЙР, а, *ч.* Порода великих тяглових коней, виведена в Англії.

ШАЙТА́Н, а, *ч.* У мусульманській міфології — злий дух; чорт, диявол.

Шайта́нів, нова, нове. *Шайтанова вода.*

ШАКА́Л, а, *ч.* Хижак родини вовків; поширений у Північній Африці, Азії, Південно-Східній Європі; мешкає у заростях кущів, передгір'ях, часто поблизу житла.

ША́КТИ, ів, *мн.* В індуїзмі — жіноче творче енергетичне начало, втілене в образі однієї з іпостасей дружини Шиви.

Шакти́зм, у, *ч.* Схиляння перед шактами.

ША́К'Я МУ́НІ, *невідм., ч.* Одне з найбільш поширених імен Будди.

ШАЛА́НДА, и, *ж.* 1. Невелике судно типу баржі, призначене для навантаження чи розвантаження суден на рейді, перевезення ґрунту і т. ін. 2. Плоскодонний вітрильний риболовний човен, який іноді має чотирикутну форму. *Рибальська шаланда.*

Шала́ндівець, вця, *ч.*

Шала́ндовий, а, е.

ШАЛЕ́, *невідм., с.* 1. У горах Швейцарії — невеликий селянський будинок. *Альпійське шале.* 2. У деяких країнах — невеликий заміський будиночок такого типу.

ШАМА́Н, а, *ч.* Служитель культу, знахар у племен, релігія яких ґрунтується на культі духів, на доведенні себе до стану екстазу під час спілкування з ними.

Шама́нити, ню, ниш. 1. Здійснювати обряд шаманства. 2. Бути шаманом.

Шамані́зм, у, *ч.*, **шама́нство**, а, *с.* 1. Одна з первісних форм релігії, культ духів, магія в деяких племен Північної та Середньої Азії, Америки, Океанії, Африки; заняття шамана, що супроводжується співом, танцями, нанесенням ударів по бубну. 2. Те саме, що чаклунство.

Шама́нський, а, е. *Шаманські обряди. Шаманська фанатичність.*

ШАМБЕР'Є́Р, а, *ч., спец.* Довгий батіг, який застосовують дресирувальники у цирку та на манежі.

ШАМБЕРТЕ́Н, у, *ч.* Сорт червоного бургунського винограду; вино цього сорту. *Пляшки з шамбертеном.*

ША́МЕС, а, *ч.* Прислужник синагоги.

ШАМОЗИ́Т у, *ч.* Мінерал сірувато-зеленого або чорного кольору — складний силікат заліза і магнію, що використовується як залізна руда.

Шамози́товий, а, е. *Шамозитові руди.*

ШАМО́Т, у, *ч.*, *спец.* Вогнетривка глина, випалена при високій температурі.

Шамо́тний, а, е. *Вогнетривка шамотна цегла. Шамотний порошок. Шамотний завод. Шамотний цех.*

ШАМПАНІЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Повторне зброджування в герметично закритій посудині виноградного вина з метою насичення його вуглекислим газом.

Шампанізо́ваний, а, е. *Шампанізоване вино.*

Шампанізува́ти, у́ю, у́єш. Піддавати шампанізації.

Шампані́ст, а, *ч.* Фахівець із виробництва шампанських вин.

Шампа́нка, и, *ж.*, *розм.* Пляшка для шампанського.

ШАМПА́НСЬКЕ, кого, *с.* Ігристе виноградне вино, виготовлене із спеціальних сортів винограду; може бути сухим (брют), напівсухим, напівсолодким, солодким. *Сухе шампанське. Напівсухе шампанське. Напівсолодке шампанське. Солодке шампанське.*

Шампа́нський, а, е. *Шампанські сорти винограду. Шампанське вино.*

ШАМПА́НЬ, і, *ж.* Порода кролів, виведена в Індії та вдосконалювана у Франції у провінції Шампань, що відзначається м'ясошкурковою продуктивністю.

ШАМПІНЬЙО́Н, а, *ч.* Шляпковий їстівний (окрім двох видів) гриб родини пластинникових, поширений по всій земній кулі; вирощується у промислових кількостях.

Шампіньйо́нний, а, е. *Шампіньйонні грядки.*

Шампіньйо́нниця, і, *ж.*, *с. г.* Земельна ділянка або приміщення, де вирощують шампіньйони.

Шампіньйо́новий, а, е. *Шампіньйоновий суп.*

ШАМПУ́НЬ, ю, *ч.* Мильна запашна рідина, що містить олії, духмяні речовини, спеціальні жирові та поживні домішки тощо, яка використовується переважно для миття голови. *Шампунь для сухого волосся. Шампунь для нормального волосся.*

ШАМПУ́Р, а, *ч.* Тонкий металевий чи обтесаний дерев'яний стрижень для приготування шашлику. *Смажити на шампурі. Металевий шампур. Повертати шампур.*

ШАНДО́Р, а, *ч.*, *буд.* Тип загородження із металевих, залізобетонних чи дерев'яних балок, що укладені горизонтально одна на одну й утворюють рухому частину балкового (шандорного) затвору для перекриття водопропускного отвору гідротехнічної споруди (під час будівництва, ремонту). *Підняті шандори.*

Шандо́рний, а, е. *Шандорний затвор.*

ША́НДРА, и, *ж.* Трав'яниста культура родини губоцвітих, стебла й листя якої містять у собі ефірні олії, що використовуються в медицині.

ША́НКЕР, у, *ч.* Виразка або ерозія, що виникає на місці вживлення збудника деяких інфекційних хвороб. *М'який шанкер. Твердий шанкер.*

Ша́нкерний, а, е.

ШАНС, у, *ч.* Ймовірність, можливість здійснення чогось; умова, яка забезпечує удачу, успіх у чому-небудь. *Мати шанси.*

Ша́нсик, а, *ч.*

ШАНСО́Н, у, *ч.* 1. Французька пісня в усіх її історичних та жанрових різновидах (у тому числі народні, старовинні, багатоголосі пісні XV—XVI ст.). 2. Сучасна естрадна пісня із репертуару шансоньє.

ШАНСОНЕ́ТКА, и, *ж.* 1. Пісенька грайливого, жартівливого характеру, часом фривольного змісту, яку виконують у кафешантанах, ресторанах. *Веселенька шансонетка.* 2. Співачка, що виступає з піснями такого жанру.

Шансоне́тний, а, е.

ШАНСОНЬЄ́, *невідм.*, *ч.* Французький естрадний співак — виконавець пісень (шансонів), автор слів та музики.

ШАНТА́Ж, у́, *ч.* Залякування погрозою викрити або розголосити факти, відомості, що можуть скомпрометувати, зганьбити кого-небудь, з метою одержання будь-яких вигод; злочин, що полягає у використанні таких дій. *Погрожувати шантажем.*

Шантажи́ст, а, *ч.*

Шантажи́стка, и, *ж.*

Шанта́жний, а, е.

Шантажо́ваний, а, е.

Шантажува́ння, я, *с.*

Шантажува́ти, у́ю, у́єш. Вимагати від кого-небудь чогось за допомогою шантажу.

ШАНТА́Н, *див.* **кафешанта́н**.

ША́НЕЦЬ, нця, *ч.*, *військ.* Земляне укріплення у вигляді рову із насипом; окоп.

Ша́нцевий, а, е. *Шанцевий інструмент.*

ШАНЬ-ШУ́Й, *невідм.*, *ч.* У живописі Китаю — традиційні пейзажні композиції на сувоях, панно тощо із зображенням гір, річок, водних потоків, що супроводжуються каліграфічними написами, які доповнюють символічний зміст зображуваного.

ШАПІРО́ГРАФ, а, *ч.*, *спец.* Пристрій для розмноження рукописного або друкованого тексту без друкарського набору.

Шапіро́графний, а, е. *Шапірографний відбиток.*

ШАПІТО́, *невідм.*, *с.* Пересувна циркова споруда у вигляді системи опор з натягнутим брезентом, а також пересувний цирк, що дає у ньому вистави. *Поставити шапіто. Цирк-шапіто.*

ШАПОКЛЯ́К, а, *ч.*, *заст.* Капелюх-циліндр на пружинах, що складається; у XIX ст. — частина вечірнього костюма чоловіка.

ШАРАБА́Н, а, *ч.* 1. Старовинний відкритий чотириколісний екіпаж із поперечними сидіннями у кілька рядів. 2. Легкий однокінний двоколісний візок; кабріолет.

Шараба́нчик, а, *ч.*

ШАРА́ДА, и, *ж.* Загадка, побудована на визначенні якогось слова за його частинами або складами, поданими описово, що можуть становити собою й окремі слова; що-небудь, що вимагає розв'язку; хто-небудь загадковий або що-небудь загадкове, незрозуміле; таїна.

ШАРЖ, у, *ч.* 1. Сатирична або гумористична манера зображення, відтворення кого-, чого-небудь, при якій дотримано зовнішню подібність, але карикатурно змінено, підкреслено, перебільшено найхарактерніші риси зображуваного. *Впадати в шарж.* 2. Малюнок, портрет, опис, що зображує кого-небудь у навмисне спотвореному, смішному вигляді. *Дружній шарж.* 3. *перен.* Спотворення, викривлення, невдале наслідування чого-небудь; карикатурна подібність чогось. *Шарж на лібералізм.*

Шаржи́ст, а, *ч.*, *розм.* Художник, який малює шаржі (у 2 знач.).

Шаржо́ваний, а, е. *Шаржовані інтонації.*
Шаржо́вий, а, е.
Шаржува́ння, я, *с. Шаржування комічних рис.*
Шаржува́ти, у́ю, у́єш. Зображувати кого-, що-небудь у вигляді шаржу; вдаватися до шаржу.
ШАРІА́Т, у, *ч.* У мусульман — сукупність юридичних та релігійних норм ісламу, що ґрунтуються на Корані; мусульманське право. *Закони шаріату.*
ШАРЛАТА́Н, а, *ч.* Невіглас, що видає себе за знавця, спеціаліста.
Шарлата́нити, ню, ниш, *розм.* Бути шарлатаном, займатися шарлатанством.
Шарлата́нка, и, *ж.*
Шарлата́нство, а, *с.*
Шарлата́нський, а, *с.*
ШАРЛА́Х, у, *ч.* Фарба яскраво-червоного кольору.
Шарла́ховий, а, е. *Шарлаховий шовк. Шарлахові квітки.*
ШАРЛО́Т, у, *ч.* Сорт низькорослої цибулі з маленькими цибулинками, що використовуються у маринаді.
ШАРЛО́ТКА, и, *ж.* Солодка страва із запечених з яблуками сухарів, попередньо намочених у молоці з яйцями.
ШАРЛЬЄ́Р, а, *ч.* Тип повітряної кулі (дирижабля), яка заповнювалася воднем.
ШАРМ, у, *ч.* Привабливість, чарівність.
ШАРМА́НКА, и, *ж.* 1. Переносний механічний музичний інструмент вуличних музикантів, різновид органа без клавіатури, що приводиться у дію обертанням ручки. 2. *перен.* Про нудну, монотонну розмову, повтор одного й того ж самого. *Завести шарманку.*
ШАРНІ́Р, а, *ч.* Рухоме з'єднання деталей, конструкцій, що допускає їх взаємні повороти чи обертання навколо їхньої осі.
Шарні́рний, а, е. *Шарнірний кронштейн. Шарнірні з'єднання елементів.*
Шарні́рно. *З'єднати шарнірно.*
ШАРОВА́РИ, ів, *мн.* Широкі штани вільного крою, зібрані біля кісточок унизу, частина національного одягу деяких народів. *Козацькі шаровари. Татарські шаровари.*
ШАРОЛЕ́, *невідм., с.* Порода великої рогатої м'ясної худоби, виведена у Франції.
ШАРПЕ́Й, я, *ч.* Китайський бійцівський собака з надмірно розвинутою вільною складчастою шкірою, результат схрещування догоподібних собак з північними породами.
ШАРТРЕ́З, у, *ч.* Сорт міцного пахучого лікеру.
ШАРФ, а, *ч.* 1. Зіткана чи зв'язана річ верхнього одягу у вигляді довгої смуги, якою кутають шию, накривають голову або плечі. *Теплий шарф.* 2. *заст.* Кольоровий (чорно-жовто-сріблястий) пояс або пов'язка через плече, що були розпізнавальним знаком генеральського та офіцерського звання в армії.
Ша́рфик, а, *ч. Газовий шарфик.*
Ша́рфовий, а, е. *Шарфовий комір.*
ШАР'Я́Ж, а, *ч., геол.* Тектонічний покрив — шар гірських порід, насунутий на рівнохвилястій поверхні розриву на інші породи у результаті тектонічних рухів.
ШАСЕ́, *невідм., с.* 1. Один із найпоширеніших рухів у бальних танцях у вигляді сполучення трьох легких підбивних кроків, що виконуються за схемою: крок, приставити, крок. *Па шасе.* 2. У спортивних танцях на льоду — ряд послідовних кроків, при виконанні яких вільна нога під час перетворення в опорну не виноситься мимо опорної ноги вперед, а ставиться на лід поруч з нею.
ШАСІ́, *невідм., с.* 1. Рама чи основа різних машин, механізмів, пристроїв; сукупність усіх механізмів і агрегатів, закріплених на такій рамі. *Самохідне шасі.* 2. Висувний або нерухомий пристрій з колесами, лижами або поплавцями для зльоту і посадки літака, а також для переміщення його по аеродрому, палубі авіаносця або воді. 3. Панель, на якій змонтовано деталі якого-небудь апарата, приладу, пристрою, наприклад, радіоприймача, блоків ЕОМ.
ШАСЛА́, и́, *ж.* Сорт столового винограду з ніжними соковитими ягодами жовтувато-зеленого кольору; виноград цього сорту.
ШАТЕ́Н, а, *ч.* Чоловік із темно-русявим, каштановим волоссям.
Шате́нка, и, *ж.*
Шате́новий, а, е. *Шатенові вусики.*
ШАТЛ, а, *ч., спец.* Космічний апарат багаторазового використання.
ШАТЛЕ́Н, а, *ч.* Короткий широкий ланцюжок до чоловічого годинника, що його носили на поясі.
ШАТО́-ІКЕ́М, а *і* у, *ч.* Сорт десертного напівсолодкого вина; вино цього сорту. *Пляшка шато-ікему.*
ШАТРА́НГ, а, *ч.* Назва шахів на Сході в Середньовіччі. *Майстер шатранга.*
ША́ФЕР, а, *ч.* 1. У церковному весільному обряді — людина, яка тримає вінок над головою молодого або молодої під час вінчання. 2. Дружба.
ШАФРА́Н, у, *ч.* 1. *бот.* Багаторічна трав'яниста рослина родини півникових переважно з оранжево-жовтими, жовтогарячими квітками; крокус. 2. Висушені приймочки квіток цієї рослини, які використовуються для виготовлення фарб, прянощів, ліків, парфумерної продукції і т. ін. 3. Зимостійкий сорт яблук. *Шафран північний.*
Шафра́нка, и, *ж., розм.* Плід яблуні сорту шафран.
Шафра́нний, Шафра́новий, а, е. 1. *Шафранна квітка. Шафранний дух* (у 1—2 знач.). 2. Кольору шафрану; жовтогарячий. *Шафраний захід сонця.* 3. *Шафранний гайок* (у 3 знач.).
ШАХ[1], а, *ч.* У деяких східних країнах — титул монарха, особа, що має цей титул. *Іранський шах.*
Ша́хський, а, е. *Шахський Іран.*
ШАХ[2], а, *ч.* У шаховій грі — безпосередній напад якою-небудь фігурою на короля супротивника, від якої він може закритися фігурою свого кольору, пересунутися на неатаковане поле або збити фігуру, що нападає. *Поставити шах. Вічний шах. Подвійний шах.*
Шахува́ти, у́ю, у́єш. *Оголошувати шах.*
ША́ХИ, ів, *мн.* 1. Гра на дошці, поділеній на 64 світлі й темні клітини (поля), між 16 світлими (переважно білими) і 16 темними (чорними) фігурами за встановленими для них правилами пересування. *Турнір з шахів.Грати у шахи.* 2. Набір фігур для такої гри. *Розставляти шахи. Шахи з дерева.*
Шахівни́ця, і, *ж.* Дерев'яна або картонна квадратна (переважно складана) дошка чи коробка з 64 світлими й темними квадратами, на якій грають у шахи.
Шахі́ст, а, *ч. Видатний шахіст.*
Шахі́стка, и, *ж. Відома шахістка.*
Ша́ховий, а, е. *Шаховий розряд. Шахова гра. Шахова школа. Шахова дошка. Шахова композиція. Шахове поле. Шахові клітини. Шаховий порядок.*
ША́ХЕР-МА́ХЕР, а, *ч., розм.* Шахрайська витівка, спритна операція.
ШАХІ́Д, а, *ч.* 1. У мусульман — той, хто загинув за віру, пожертвував собою за віру. 2. Терорист-смертник, сучасний камікадзе.

ШАХІНША́Х, а, *ч.* Титул монарха в Ірані.

ШАХСЕ́Й-ВАХСЕ́Й, я, *ч.* Релігійна церемонія у шиїтів, що імітує страждання та загибель Хусейна — сина халіфа Алі (зятя Мухаммеда), якого було вбито при Кербеле (680 р.).

ША́ХТА, и, *ж.* 1. Система підземних споруд, де добувають корисні копалини (переважно вугілля) або провадять які-небудь роботи, і будівель над ними на поверхні. *Вугільна шахта. Залізорудна шахта.* 2. *спец.* Вертикальна подовжена порожнина в деяких конструкціях (ліфтах, турбінах і т. ін.). *Витяжна шахта. Шахта ліфта.*

Шахта́р, я́, *ч.*

Шахта́рка, и, *ж.*

Шахта́рочка, и, *ж.*

Шахта́рський, а, е. *Шахтарський син. Шахтарський Донбас. Шахтарське вбрання.*

Шахтарюва́ти, юю, юєш. Працювати шахтарем.

Ша́хтний, а, е. *Шахтні ворота. Шахтний газ на 85—90 відсотків складається з метану. Шахтна вода. Шахтна адміністрація. Шахтне будівництво. Шахтний колодязь. Шахтний стовбур.*

ША́ШКИ, шок, *мн.* 1. Гра двох партнерів білими та чорними фішками за певними правилами на дошці з 64 або 100 клітинами; мета гри — знищення фішок суперника або створення положення, за яким немає ходів. *Російські шашки. Міжнародні шашки.* 2. Фішки для такої гри. *Розставити шашки.*

Шашкіст, а, *ч.*

Шашкістка, и, *ж.*

Шашко́вий, а, е. *Шашкове поле.*

ШАШЛИ́К, у́, *ч.* Страва зі шматочків баранини (яловичини, свинини), нанизаних на шампур та засмажених над вогнем. *Шашлик із баранини. Смажити шашлик.*

ШВА́БРА, и, *ж.* 1. Віник з мотузок, мочало, вправлене у дерев'яну колоду. 2. Дерев'яне або металеве Т-подібне побутове знаряддя для вологого прибирання приміщень.

ШВАНК, а, *ч.* (*мн.* **шва́нків**). 1. Жанр німецької літератури Середньовіччя й доби Відродження — коротке комічне (віршоване чи прозове) оповідання.

ШВАРТО́В, а, *ч.*, *мор.* Трос або ланцюг для прикріплювання судна, човна і т. ін. до пристрою на причалі тощо.

Шварто́ви́й, о́ва́, о́ве́, **Шварто́вний**, а, е. *Швартовий кінець. Швартовий канат. Швартові випробування. Швартовний трос.*

Швартува́ння, я, *с.*

Швартува́ти, у́ю, у́єш. Прикріплювати швартовом (корабель, човен і т. ін.).

ШВЕЙЦА́Р, а, *ч.* Працівник обслуговуючого персоналу ресторану, готелю, житлового будинку, який постійно чергує біля вхідних дверей.

ШВЕ́ЛЕР, а, *ч.*, *техн.* Металева балка, яка в перерізі має форму широкої літери «п».

Шве́лерний, а, е. *Швелерна сталь.*

ШВЕРТ, а, *ч.* Висувний плаский кіль на малих парусних суднах для збільшення опору дрейфу.

ШВЕРТБО́Т, а, *ч.*, *мор.* Легке спортивне парусне судно зі щоглою й висувним кілем.

ШЕВАЛЬЄ́, *невідм.*, *ч.* У феодальній Франції — дворянський титул; особа, що мала цей титул.

ШЕВЕЛЮ́РА, и, *ж.* Густе волосся на голові. *Розпустити шевелюру.*

ШЕ́ВЕР, а, *ч.*, *техн.* Металорізальний інструмент для чистової обробки зубчастих коліс. *Дисковий шевер.*

ШЕВІНГУВА́ННЯ, я, *с.*, *техн.* Процес чистової обробки зубчастих коліс шевером.

Шевінгува́льний, а, е. *Шевінгувальний верстат.*

ШЕВІО́Т, у, *ч.* 1. Порода напівтонкорунних м'ясомолочних овець, виведених в Англії. 2. Дорогий сорт м'якої, легкої, трохи ворсистої вовняної або напіввовняної тканини.

Шевіо́товий, а, е. *Шевіотовий костюм.*

ШЕВРЕ́Т, у, *ч.* Хромова шкіра (замінник шевро), виготовлена зі шкур овець; застосовують для виготовлення взуття, головних уборів і т. ін.

Шевре́товий, а, е. *Шевретове взуття. Шевретовий капелюх.*

ШЕВРО́, *невідм.*, *с.* М'яка тонка шкіра хромового дублення, виготовлена зі шкур кіз або козенят, що використовується для виготовлення взуття.

Шевро́вий, а, *с.* *Шеврова лея. Шеврові черевики.*

ШЕВРОЛЕ́, *невідм.*, *с.* Марка французького автомобіля.

ШЕВРО́Н, а, *ч.* Нарукавний знак — нашивка кутової (звичайно кутом униз) форми з галуна, тасьми або шкури на військовому обмундируванні.

Шевро́нний[1], а, е. *Шевронна нашивка.*

ШЕВРО́ННИЙ[2], а, е, *техн.* Який має зубці, нахилені під кутом у різні боки (звичайно про зубчасті колеса). *Шевронне колесо.*

ШЕДЕ́ВР, а, *ч.* 1. У середньовічних цехах — зразковий витвір, який повинен був представити майстер для доказу своєї професійної майстерності. 2. Витвір, що є найвищим досягненням мистецтва, майстерності. *Шедевр української поезії.*

Шедевра́льний, а, е. Чудовий, майстерний, неповторний.

ШЕЄЛІ́Т, у, *ч.* Мінерал переважно білого або жовтуватого кольору, що містить вольфрамовокислу сіль кальцію, названий на честь шведського хіміка К. Шеєле; руда для отримання вольфраму.

ШЕЗЛО́НГ, а, *ч.* Легке розсувне крісло з покатою спинкою та подовженим сидінням, в якому можна напівлежати.

Шезло́нговий, а, е.

ШЕЙК[1], у, *ч.* Сучасний англійський бальний танець, що виник як парний побутовий танець імпровізаційного характеру; музичний розмір — 4/4.

Шейкува́ти, у́ю, у́єш. Танцювати шейк.

ШЕЙК[2], а, *ч.* Напій.

ШЕ́ЙКЕР, а, *ч.* Посудина для приготування коктейлів, при збовтуванні якої перемішуються компоненти напою; електропобутовий прилад для приготування коктейлів.

ШЕ́ЙПІНГ, у, *ч.*, *спорт.* Система спеціальних фізичних вправ для жінок (аеробіка, силові вправи на тренажерах), що сприяють удосконаленню фігури. *Консультант з шейпінгу. Заняття з шейпінгу.*

ШЕЙХ, а, *ч.* 1. В арабських країнах — глава роду, а також сільський старшина. 2. Представник вищого мусульманського духівництва, богослов і правознавець.

ШЕ́КЕЛЬ, я, *ч.* Грошова одиниця Ізраїля, поділяється на 100 агорів.

ШЕ́КЕРИ, ів, *мн.* (*одн.* **ше́кер**). Релігійна секта в Англії у XVIII ст., яка виникла серед дрібної буржуазії та ремісників і перенесла свою діяльність у США.

ШЕЛА́К, у, *ч.* Смолиста речовина, яку виділяють комахи, що живуть на молодих пагонах деяких тропічних рослин; використовується для виготовлення лаків, фарб, сургучу, пластмаси і т. ін.

Шела́ковий, а, е. *Шелакова пластмаса.*
Шела́чний, а, е. *Шелачний лак.*
ШЕЛО́Н, у, *ч.* Синтетична нитка і тканина, виготовлена з неї (подібна до тонкого шовку).
Шело́новий, а, е.
ШЕ́ЛТІ, *невідм.*, *ч.* Порода маленьких шотландських вівчарок.
ШЕЛЬТЕРДЕ́К, а, *ч.*, *мор.* Навісна палуба на суднах, розташована вище верхньої палуби.
ШЕЛЬФ, у, *ч.*, *спец.* 1. Прибережна частина дна Світового океану, в межах якої глибини не перевищують 200 м; материкова обмілина. *Континентальний шельф.* 2. Опора зі сталевих листів зовні обшивки судна, що служить для кріплення бортової броні.
Ше́льфовий, а, е. *Шельфовий льодовик.*
ШЕН, ШЕНГ, а, *ч.* Китайський язиковий музичний інструмент, різновид губної гармошки з резонаторними трубками.
ШЕ́НКЕЛЬ, я, *ч.* Внутрішня, звернена до коня частина ноги від коліна до кісточок унизу, якою вершник управляє конем.
ШЕ́ПІНГ, а, *ч.* Поперечний стругальний верстат.
ШЕПТАЛА́, и́, *ж.* Висушені на сонці цілі плоди персика або абрикоса.
ШЕРАРДИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.*, *мет.* Процес нагрівання сталевих виробів у порошку цинку для одержання на їх поверхні залізоцинкового сплаву — дифузного поверхневого шару.
ШЕРБЕ́Т, у, *ч.* 1. Східний прохолодний фруктовий напій, часто з додаванням прянощів. 2. Солодка страва — густа маса, різновид помадки, що виготовляється з фруктів, кави, шоколаду з цукром, іноді з горіхами.
ШЕРЕ́НГА, и, *ж.* 1. Стрій, коли люди стоять один біля одного, на одній лінії. *Шикуватися у шеренгу.* 2. Довгий ряд яких-небудь предметів.
ШЕРИ́Ф[1], а, *ч.* Посадова особа у Великій Британії, Ірландії, США, що здійснює адміністративні, поліцейські та деякі судові функції у графстві або магістраті.
ШЕРИ́Ф[2], а, *ч.* У мусульманських країнах — почесне звання осіб, що, як вважають, ведуть свій рід від засновника ісламу пророка Мухаммеда; особа, яка має це звання.
ШЕРЛ, а, *ч.*, *геол.* Мінерал, чорний непрозорий різновид турмаліну, що містить значну кількість окису заліза.
Ше́рловий, а, е.
ШЕРМИЦЕ́РІЯ, ї, *ж.* Фехтування.
ШЕРП, а, *ч.* У Непалі — провідник із місцевих жителів, який супроводжує альпіністів до підніжжя велетенських піків.
ШЕФ, а, *ч.* 1. *розм.* Начальник установи, підприємства, відділу тощо. *Шеф редакції.* 2. Керівник, головний, старший щодо інших осіб, які працюють разом, мають однорідні професії і т. ін. 3. Особа чи організація, яка здійснює шефство над кимось, чим-небудь.
Ше́фство, а, *с.* 1. Суспільна діяльність щодо надання допомоги кому-небудь у виробничій, культурно-масовій та іншій роботі. 2. Виконання обов'язків шефа (у 1 знач.).
Ше́фствувати, ую, уєш. 1. Виконувати суспільну діяльність щодо надання кому-небудь допомоги у виробничій, культурно-масовій та іншій роботі. 2. Виконувати обов'язки шефа, бути шефом (у 1 знач.).
Ше́фський, а, е. *Шефська допомога.*
ШЕ́ФЕНИ, ів, *мн.* (*одн.* **ше́фен**, а, *ч.*). 1. Присяжні судів у ряді країн Західної Європи в XV—XVII ст. 2. У Німеччині — присяжні дільничних судів, які брали участь у розгляді значних кримінальних справ.
ШИ́БЕР, а, *ч.* Заслінка, засувка в димарях заводських та інших печей, котельних установок, а також у водопровідних та деяких інших спорудах. *Шибер доменної печі.*
Ши́берний, а, е.
ШИ́ВА, и, *ч.* У брахманізмі та іудаїзмі — один з трьох вищих богів, богруйнівник.
Шиваї́зм, у, *ч.* Один з основних напрямів індуїзму, що склався на ґрунті культу бога Шиви.
ШИЗОГОНІ́Я, ї, *ж.*, *біол.* Одна з форм нестатевого розмноження в деяких найпростіших організмів та водоростей, яка полягає в множинному поділі ядра й дальшому розпаді організму на ряд нових особин.
ШИЗОФРЕНІ́Я, ї, *ж.* Тяжке психічне захворювання, яке характеризується стійкими змінами психіки: порушенням зв'язності психічних процесів, зниженням психічної активності і т. ін.
Шизофре́нік, а, *ч.* Хворий на шизофренію.
Шизофрені́чка, и, *ж.*
Шизофрені́чний, а, е. *Шизофренічний хворий.*
ШИЇ́ЗМ, у, *ч.* Напрям в ісламі, що визнає Коран, але заперечує суну і сунітських халіфів; протилежне — **суні́зм**.
Шиї́т, а, *ч.*
Шиї́тка, и, *ж.*
Шиї́тський, а, е. *Шиїтське угруповання.*
ШИК[1], у, *ч.* Розкоші, пишноти; демонстративне вихваляння чим-небудь. *Шик в одязі.*
Шика́рний, а, е, *розм.* 1. Багатий, розкішний, пишний. *Шикарне життя. Шикарний готель.* 2. Вишукано-елегантний (про людину, її одяг, манери і т. ін.).
Шика́рність, ності, *ж.*
Шика́рно, *розм.* *Вона виглядає шикарно.*
ШИК[2], у, *ч.*, *військ.* Стрій, шеренга. *Бойовий шик.*
ШИ́МІ, *невідм.*, *ч.* Парний побутовий імпровізований танець 20-х років XX ст. — різновид фокстроту; музичний розмір — 2/4.
ШИМІ́, *невідм.*, *с.* Самоколивання носового колеса триколісного шасі літака під час руління, розбігу і пробігу.
ШИМПАНЗЕ́, *невідм.*, *ч.* Людиноподібна мавпа, що живе в лісах тропічної Африки.
ШИ́НА, и, *ж.* 1. Обруч (металевий або гумовий), який насаджують на обід колеса для збільшення його міцності, зменшення зносу і т. ін. 2. *мед.* Пристрій для накладання пов'язки, за допомогою якої забезпечують нерухомість ушкодженої частини тіла. 3. Частина електророзподільного пристрою — металева смуга або товстий провід.
Шинува́ти, у́ю, у́єш. Натягувати шини (у 1 знач.) на колеса.
ШИНЕ́ЛЬ, і, *ж.* 1. Формене військове або цивільне пальто встановленого зразка (кольору, крою) зі складкою та хлястиком на спині. 2. У Росії в другій половині XIX ст. — довге чоловіче пальто вільного крою з пелериною та хутровим коміром.
ШИНО́К, нка́, *ч.* Пивний заклад; кабак.
ШИНШИ́ЛА, и, ж. 1. Південноамериканський гризун, схожий на білку, з довгим пухнастим хвостом і цінним сріблясто-сірим хутром, а також хутро цієї тварини. 2. Порода кролів зі сріблясто-блакитно-сірим хутром, а також хутро тварини цієї породи.
Шинши́ловий, а, е. *Шиншиловий комір.*

ШИНЬЙО́Н, у, *ч.* Жіноча зачіска із зібраного на потилиці чи маківці голови волосся; накладне волосся.

ШИ́РМА, и, *ж.* 1. Складана переносна перегородка, зроблена з рам-стулок, обтягнутих тканиною, папером і т. ін. 2. Такого зразка перегородка в театрі ляльок. 3. *перен.* Те (той), що (хто) служить прикриттям для кого-, чого-небудь.

Ши́рмовий, а, е. *Ширмова перегородка.*

Ши́рмочка, и, *ж.*

ШИРСТРЕ́К, у, *ч.*, *мор.* Верхній пояс обшивки корпусу судна, що прилягає до палуби.

ШИ́ФЕР, у, *ч.* 1. Глинястий сланець чорного, сірого чи червоного кольору, що використовується для виготовлення грифельних дощок. 2. Будівельний плитковий матеріал (переважно даховий) з такого сланцю чи іншого матеріалу.

Ши́ферний, а, е. *Шиферний лист. Шиферний завод.*

ШИФО́Н, у, *ч.* Легка, тонка бавовняна чи шовкова тканина.

Шифо́нний, а, е. *Шифонна тканина.*

Шифо́новий, а, е. *Шифонова блузка.*

ШИФОНЬЄ́Р, а, *ч.* Шафа для зберігання білизни, одягу і т. ін.

ШИФР, у, *ч.* 1. Система умовних знаків (цифр, літер і т. ін.), певні комбінації яких використовують у таємному листуванні. 2. Реєстраційний знак на книжках, рукописах і т. ін., що визначає їхні місця в бібліотеках, сховищах. 3. Умовне позначення якихось секретних праць, документа тощо. 4. *заст.* Вензель.

Шифра́тор, а, *ч.*, *спец.* Пристрій для кодування сигналів зв'язку, телемеханіки, радіолокації і т. ін.

Шифро́ваний, а, е *Шифрована депеша*

Шифрогра́ма, и, *ж.* Телеграма, передана шифром.

Шифротелегра́ма, и, *ж.*

Шифрува́льний, а, е. *Шифрувальний відділ. Шифрувальний механізм.*

Шифрува́льник, а, *ч.* Той, хто шифрує і розшифровує що-небудь.

Шифрува́льниця, і, *ж.*

Шифрува́ння, я, *с.* *Шифрування інформації.*

Шифрува́ти, у́ю, у́єш. Писати шифром (у 1 знач.).

ШИ́ХТА, и, *ж.*, *спец.* Суміш вихідних матеріалів (руди, шлаку, коксу, вугілля і т. ін.), що їх перероблюють у металургійних, хімічних та інших агрегатах.

Ши́хтний, **Ши́хтовий**, а, е. *Шихтний двір.*

Шихто́ваний, а, е.

Шихтови́к, а́, *ч.*

Шихтува́льний, а, е. *Шихтувальний цех.*

Шихтува́льник, а, *ч.* Той, хто готує шихту.

Шихтува́ння, я, *с.*

Шихтува́ти, у́ю, у́єш. Готувати шихту. *Шихтувати матеріали.*

ШКАЛА́, и́, *ж.* 1. Сукупність поділок на вимірюваному приладі (амперметрі, вольтметрі, термометрі тощо). 2. Умовна послідовність чисел, змінних величин, прийнятих для вимірювання, оцінки або визначення чогось. *Стандартна шкала кольорів. Тематична шкала. Шкала твердості матеріалів. Шкала заробітної плати.*

Шка́льний, а, е.

ШКАНТ, а, *ч.* Вставний шип (зазвичай круглого перетину), за допомогою якого з'єднуються столярні деталі.

ШКА́НЦІ, ів, *мн.*, *мор.* Частина верхньої палуби корабля між середньою й задньою щоглами, де відбуваються всі офіційні церемонії (огляди, наради, зустрічі і т. ін.).

Шка́нцевий, а, е. *Шканцевий матрос. Шканцевий тент. Шканцевий журнал.*

ШКАФУ́Т, у, *ч.*, *мор.* Середня частина (від бака до шканців) верхньої палуби корабля.

ШКВАЛ, у, *ч.* 1. Навальний, різкий раптовий порив сильного вітру (іноді з дощем). 2 *перен.* Про що-небудь, що з'явилося раптово, навально, в значній кількості, обсязі і т. ін. *Шквал оплесків.*

Шква́льний, а, е. *Шквальний вітер. Шквальний вогонь.*

ШКЕ́НТЕЛЬ, я, *ч.*, *мор.* Порівняно короткий сталевий або прядивний трос (переважно з петлею на кінці) для передавання зусиль лебідки через шківи на вантаж, що піднімається.

ШКІВ, а, *ч.*, *техн.* 1. Колесо для пасової або канатної передачі руху. *Шків двигуна. Ступінчастий шків.* 2. *мор.* Коліщатко в блокові з канавкою по колу.

ШКІ́ПЕР, а, *ч.*, *мор.* 1. Капітан комерційного судна. 2. Особа, відповідальна за палубне майно на морському судні. 3. Командир несамохідного річкового судна. *Шкіпер баржі.*

Шкі́перський, а, е. *Шкіперський помічник.*

ШКО́ЛА, и, *ж.* 1. Навчальний заклад, що здійснює загальне і спеціальне навчання молодого покоління, а також будова такого закладу. *Навчальна школа. Середня школа. Математична школа. Музична школа. Художня школа.* 2. Назва навчальних закладів, курсів, училищ спеціальної, професійної освіти. *Льотна школа. Школа-студія. Вища школа.* 3. Набування знань, досвіду, навичок, а також сам набутий досвід, практичні знання. *Школа життя.* 4. Система практичних прийомів вивчення, засвоєння чого-небудь, оволодіння чимсь. *Школа гри на фортепіано. Школа співу.* 5. Напрям у науці, мистецтві, літературі, суспільно-політичній думці.

Школя́р, а́, *ч.* 1. Учень загальноосвітньої школи. 2. *перен.*, *розм.* Доросла людина, яка в поведінці, вчинках впадає в дитинство, виявляє легковажність, пустотливість.

Школя́рик, а, *ч.*

Школя́рка, и, *ж.*

Школя́рництво, а, *с.*

Школя́рочка, и, *ж.*

Школя́рство, а, *с.* 1. Збірн. до **школяр**; школярі. 2. *рідко.* Перебування в школі. 3. *перен.*, *зневажл.* Наслідування примітивних, схоластичних норм, зразків; несамостійний, учнівський підхід до чогось.

Школя́рський, а, е. *Школярська метушня. Школярська парта.*

ШКОТ, а, *ч.*, *мор.* Снасть, якою розтягають вітрила і керують рухом судна.

Шко́тик, а, *ч.* Мотузок.

Шко́товий, а, е. *Шкотовий вузол.*

ШЛАГ, а, *ч.*, *спец.* 1. Оборот (виток) снасті або троса навколо шпиля, кнехта і т. ін. 2. Повний оберт штурвала.

ШЛАГБА́УМ, а, *ч.* Пристрій для припинення руху автомобільного та іншого транспорту через залізничний переїзд, на контрольно-пропускних пунктах і т. ін. *Опустити шлагбаум. Підняти шлагбаум.*

ШЛАК, у, *ч.* 1. *мет.* Розплавлена або затверділа маса різних домішок, золи і флюсів, що є побічним продуктом металургійних процесів. 2. Рештки від спалювання твердого палива. 3. *мед.* Відходи фізіологічних процесів, що відбуваються в організмі (не засвоєний організмом білок та інші речовини).

Шла́ковий, а, *ч.* *Шлаковий відвал. Шлакова вата.*

Шлакоутво́рення, я, *с.*

Шлакува́льний, а, е.

Шлакува́ння, я, *с.* *Шлакування топок.*

Шлакува́ти, у́ю, у́єш. 1. Вкривати, засмічувати шлаком. 2. Очищати від шлаку.

Шлакува́тися, у́ється. 1. Перетворюватися на шлак, ставати шлаком. 2. Вкриватися, засмічуватися шлаком.

ШЛАМ, у, *ч.*, *спец.* 1. Малорозчинний осад, що утворюється сполуками або дрібними твердими частинками при очищенні фільтруванням, відстоюванням і т. ін. якоїсь рідини. 2. Порошкоподібна проміжна речовина металургійного виробництва, яка містить домішки благородних металів, що їх потім видобувають. 3. Подрібнена гірська порода, що містить цінні метали. *Марганцевий шлам.*

Шла́мовий, а, е. *Шламові відходи.*

Шламува́ння, я, *с.*

Шламува́ти, у́ю, у́єш. Очищати що-небудь від шламу.

ШЛАНГ, а, *ч.* Гнучка трубка для відведення, передачі, всмоктування і т. ін. рідини, сипких тіл, газів тощо.

Шла́нговий, а, е. *Шланговий наконечник. Шланговий рятівний апарат.*

ШЛЕЙФ, а, *ч.* 1. Довгий задній край жіночого плаття, який волочиться по землі. *Сукня зі шлейфом.* 2. *перен.* Слід, смуга (переважно на воді, в повітрі) від руху чого-небудь. 3. *геол.* Смуга розсипчастих відкладень, що утворюється біля підніжжя якого-небудь узвишшя.

Шле́йфик, а, *ч.*

Шле́йфовий, а, е. *Шлейфові відкладення.*

ШЛЕ́ПЕР, а, *ч.*, *спец.* Механізм прокатних станів для переміщення металу в поперечному напрямку (з одного рольганга на інший).

ШЛІР, а, *ч.*, *спец.* 1. Ділянка магматичної гірської породи, яка відрізняється своїм складом від решти тієї ж породи. 2. Згусток скла, який має дещо інший склад, ніж решта скломаси.

Шлі́ровий, а, е.

ШЛІФ[1], а, *ч.* Тонка пластинка мінералу, гірської породи тощо, відшліфована для мікроскопічного дослідження.

ШЛІФ[2], у, *ч.* Препарат, виготовлений із кісток, променів і столітів для визначення віку риби за річними кільцями.

ШЛІФУВА́ННЯ, я, *с.* 1. Оброблення поверхні металу, дерева, скла і т. ін. абразивними матеріалами для надання їй гладкості, точних розмірів, певної форми тощо. *Шліфування дверей.* 2. *перен.* Удосконалення, поліпшення чого-небудь. *Шліфування стилю оповідання.*

Шлі́фо́ваний, а, е. *Шліфована поверхня.*

Шліфува́льний, а, е. *Шліфувальний круг. Шліфувальний верстат. Шліфувальна шкурка.*

Шліфува́льник, а, *ч.* Той, хто займається шліфуванням.

Шліфува́льниця, і, *ж.*

Шліфува́ти, у́ю, у́єш.

ШЛІХ, у, *ч.*, *гірн.* Концентрат важких мінералів, одержуваний після промивання водою розсипчастих чи подрібнених гірських порід.

Шліхови́й, а́, е́. *Шліховий аналіз.*

ШЛІ́ХТА, и, *ж.*, *текст.* Клейкий розчин з крохмалю, мила, гліцерину тощо, яким просочують основу тканини для надання їй міцності й гладкості.

Шліхто́ваний, а, е. *Шліхтована тканина.*

Шліхтува́льний, а, е. *Шліхтувальний процес. Шліхтувальна машина. Шліхтувальна маса.*

Шліхтува́льник, а, *ч.* Той, хто здійснює шліхтування.

Шліхтува́льниця, і, *ж.*

Шліхтува́ння, я, *с.* Просочування основи тканини шліхтою. Технологічний режим шліхтування текстильних основ.

Шліхтува́ти, у́ю, у́єш.

ШЛІЦ, а, *ч.* 1. *техн.* Поздовжній виступ або паз для з'єднування вала з деталями машини. 2. Проріз у головці гвинта або шурупа.

Шліцьови́й, а́, е́. *Шліцьова муфта. Шліцьова фреза.*

Шлі́ца, и, *ж.*, *крав.* Розріз на спинці чи боках піджака.

ШЛЮЗ, у, *ч* 1 Гідротехнічна споруда для переведення суден з одного водного простору в інший, який відрізняється від першого рівнем води. 2. *гірн.* Широкий похилий жолоб, який використовують для збагачення корисних копалин промиванням. 3. Пристрій, який дає можливість вводити до певної повітряної або вакуумної системи чи усувати з неї предмети, матеріали, істоти, не порушуючи її; герметична камера для виходу космонавтів з корабля в навколишній простір і повернення їх на корабель. 4. Апаратні та програмні засоби, що забезпечують міжмережевий зв'язок в інформаційних мережах.

Шлю́зний, а, е. *Шлюзні ворота.*

Шлю́зник, а, *ч.* Той, хто обслуговує шлюз (у 1 знач.).

Шлюзо́ваний, а, е.

Шлюзови́к, а́, *ч.*

Шлюзови́й, а́, е́. *Шлюзова камера.*

Шлюзува́ння, я, *с.*

Шлюзува́ти, у́ю, у́єш. 1. Проводити судно через шлюз. *Шлюзувати баржу.* 2. Споруджувати шлюзи на річках для поліпшення пароплавства. *Шлюзувати річку.*

ШЛЮП, а, *ч.* 1. У флоті XVIII—XIX ст. — трищогловий корабель з прямими вітрилами. 2. Морське однощоглове судно з двома вітрилами (переважно спортивне). 3. У деяких сучасних іноземних флотах — тихохідний сторожовий корабель для охорони транспортних караванів.

ШЛЮПБА́ЛКА, и, *ж.* Сталева балка на кораблі для спуску шлюпок на воду та підняття їх на корабель.

ШЛЮ́ПКА, и, *ж.* Невелике безпалубне судно, яке використовується переважно на морі.

Шлю́пковий, а, е. *Шлюпкова пристань Шлюпковий перехід.*

Шлю́пник, а, *ч.* Майстер, який виготовляє шлюпки.

Шлюпчи́на, и, *ж.*, *розм.*

ШЛЯ́ГЕР, а, *ч.* Популярна, модна естрадна пісня, мелодія.

Шля́герний, а, е. *Шлягерна пісня. Шлягерна п'єса.*

ШЛЯМБУР, а, *ч.* Інструмент, переважно у вигляді сталевої трубки із зазублинами на кінці, для пробивання отворів у кам'яних, бетонних і т. ін. частинах споруд.

Шля́мбурний, а, е.

ШЛЯ́ХТА, и. *ж.* Дрібне дворянство колишньої феодальної Польщі, Литви.

Шля́хтич, а, *ч.*

Шляхтя́нка, и, *ж.*

ШМА́ЙСЕР, а, *ч.*, *військ.* Загальна назва німецького автомата (стрілецької зброї).

ШМУЦРО́ЛЬ, і, *ж.* Рулон паперу в ротаційній друкарській машинці, що захищає від забруднювання його лицьовий бік під час друкування зворотного боку.

ШМУЦТИ́ТУЛ, у, *ч.*, *друк.* Паперовий аркуш на початку книжки (перед титулом) або перед її частинами чи розділами, на якому розташовують заголовок, ілюстрацію і т. ін.

Шмутцти́тульний, а, е. *Шмуцтитульний аркуш.*

ШНЕК, а, *ч.* Гвинтовий пристрій (транспортер) для переміщення чи

змішування сипких, рідких, тістоподібних і т. ін. матеріалів
Шне́ковий, а, е. *Шнекове буріння.*
ШНЕ́ЛЕР, а, *ч.* Пристрій для спускового механізму ручної вогнепальної зброї, що полегшує спускання гачка (особливо для точної стрільби кулями на велику віддаль).
ШНЕЛЬ-КЛО́ПС, шнель-кло́пса, *ч.*, *кул.* Котлета, приготована особливим способом.
ШНІ́ЦЕЛЬ, я, *ч.*, *кул.* Тонка відбивна чи посічена котлета.
ШОВІНІ́ЗМ, у, *ч.* Ідеологія та політика крайнього войовничого націоналізму.
Шовініза́ція, ї, *ж.* Реалізація (впровадження) шовіністичних поглядів, ідей. *Політика шовінізації.*
Шовінізо́ваний, а, е. *Шовінізована ідеологія.*
Шовінізува́ти, у́ю, у́єш. Впроваджувати шовіністичні погляди, ідеї.
Шовіні́ст, а, *ч.*
Шовіністи́чний, а, е.
Шовіністи́чно. *Шовіністично налаштований.*
Шовіні́стка, и, *ж.*
Шовіні́стський, а, е.
ШОЙХЕ́Т, а, *ч.*, *культ.* Різник, який ріже худобу та птицю за певними правилами іудаїзму, наприклад стежить за повним знекровленням м'яса.
ШОК, у, *ч.* 1. Загальний тяжкий розлад життєво важливих функцій організму, викликаний порушенням нервово-рефлекторної діяльності внаслідок фізичної чи психічної травми. *Анафілактичний шок. Гемолітичний шок. Кардіологічний шок.* 2. *перен.* Стан пригніченості, розгубленості. 3. *перен.* Ускладнення, викликані порушенням звичного, нормального розвитку якого-небудь процесу. *Інформаційний шок. Інфляційний шок. Соціальний шок.*
Шоко́ваний, а, е.
Шо́ковий, а, е. *Шоковий стан.*
Шокотерапі́я, ї, *ж.* 1. Лікування певних захворювань за допомогою електричного шоку. 2. *перен.* Надзвичайні заходи в особливій ситуації.
Шокува́ння, я, *с.*
Шокува́ти, у́ю, у́єш. Ставити когось у незручне становище, викликати почуття зніяковіння, збентеження недотриманням загальноприйнятих норм поведінки.
ШОМА́Ж, а, *ж.* Страхування втрат прибутків та інших збитків через зупинку виробництва внаслідок стихійного лиха.
ШО́МПОЛ, а, *ч.* Стержень для чистки й змащування каналу ствола в ручній вогнепальній зброї або забивання набоїв у рушниці, пістолеті, що заряджаються з дула.
Шомполува́ння, я, *с.*, *розм.* Карання шомполами.
Шомполува́ти, у́ю, у́єш, *розм.*
Шо́мпольний, а, е. *Шомпольна муфта. Шомпольна рушниця.*
ШОП, у, *ч.*, *розм.* Магазин, що торгує модними товарами.
ШО́ПІНГ, у, *ч.* Відвідування магазину чи магазинів з метою купівлі чого-небудь; процес купівлі, закупівлі товарів. *Робити шопінг.*
ШОП-ТУ́Р, у, *ч.* Поїздка (здебільшого за кордон) за невеликою (чи великою) партією товару.
ШОРТГО́РН, а, *ч.* Порода великої рогатої худоби м'ясного та м'ясомолочного напрямів, виведена у XVIII ст. в Англії.
Шортго́рнський, а, е. *Шортгорнська порода.*
ШО́РТИ, ів, *мн.* Короткі (до колін) штани. *Чоловічі шорти. Жіночі шорти.*
ШОРТ-ТРЕ́К, шорт-тре́ку, *ч.*, *спорт.* Змагання ковзанярів на трековій доріжці на коротку дистанцію (від 500 до 5000 м). *Майстер шорт-треку.*
ШОСЕ́, *невідм.*, *с.* Дорога з асфальтовим, цементно-бетонним покриттям, вимощена щебенем тощо, призначена для руху будь-якого безрейкового транспорту.
Шосе́йний, а, е. *Шосейна магістраль. Шосейне покриття.*
ШО́ТИ, шот, *мн.* Замкнені западини з дном, укритим шаром солі або мулу, які після дощів перетворюються на солоні озера (поширені на північних околицях Сахари).
ШО́У, *невідм.*, *с.* 1. Яскраве, ефектне видовище, вистава. *Концертне шоу. Естрадне шоу. Циркове шоу. Телевізійне шоу.* 2. *перен.* Чиї-небудь дії, заходи, спрямовані на привернення до себе уваги. *Політичне шоу. Передвиборне шоу.*
ШОУ-... Перша частина складних слів, що має значення «належний до видовищ».
ШО́У-БІ́ЗНЕС, у, *ч.* Сукупність форм індустрії розваг (вистави, концерти, шоу, теле- та радіопрограми і т. ін.), професій (продюсер, артистичний менеджер, промоутер і т. ін.), закладів (нічні клуби, дискотеки, концертні зали, студії звукозапису і т. ін.).
Шо́у-бізнесме́н, а, *ч.* Той, хто пов'язаний з шоу-бізнесом.
ШОУЇ́НГ, а, *ч.* Ступінь охоплення певної місцевості, автотраси, населеного пункту засобами зовнішньої реклами, розміщеної на щитах, панелях, плакатах.
ШОУМЕ́Н, а, *ч.* Той, хто веде естрадно-розважальну програму.
ШОФЕ́Р, а, *ч.* Водій автомобіля, автобуса.
Шофе́рство, а, *с.*, *розм.* Робота, професія шофера.
Шофе́рський, а, е. *Шоферська кабіна.*
Шоферува́ння, я, *с.*
Шоферува́ти, у́ю, у́єш. Працювати шофером.
ШОШО́Н, а, *ч.* Довга літня жіноча сукня.
ШПА́ГА, и, *ж.* Холодна зброя з прямим вузьким і довгим клинком тригранної, чотиригранної і шестигранної форми.
Шпа́говий, а, е.
Шпажи́ст, а, *ч.*
Шпа́жка, и, *ж.*
Шпа́жний, а, е.
ШПАГА́Т, у, *ч.* 1. Зсукана, випрядена товста нитка, яку використовують для упаковування, зв'язування, зшивання і т. ін. 2. *спорт.* Фігура в гімнастиці, для виконання якої гімнаст повільно опускається, розводячи ноги до повного стикання їх з підлогою, так, що вони утворюють одну пряму лінію. *Сісти на шпагат. Зробити шпагат.*
Шпага́тик, а, *ч.*
Шпага́тинка, и, *ж.* *Коротка шпагатинка.*
Шпагати́ння, я, *с.* *Моток шпагатиння.*
Шпага́тний, а, е. *Шпагатне виробництво. Шпагатна фабрика* (у 1 знач.).
Шпага́товий, а, е. *Шпагатова нитка* (у 1 знач.).
ШПАНГО́УТ, а, *ч.* 1. Поперечне ребро судна або літака, до якого кріпиться зовнішня обшивка. 2. Зображення поперечного перерізу судна на кресленні.
ШПА́НДЕЛЬ, для, *ч.* Ремінь, яким шевці прикріплюють роботу до ноги.
ШПАТ[1], у, *ч.*, *геол.* Застаріла назва будь-якого мінералу, що має здатність від удару розколюватися в певних напрямках на шматки правильної форми. *Плавиковий шпат. Польовий шпат.*
Шпа́товий[1], а, е. *Шпатовий залізняк.*
ШПАТ[2], у, *ч.* Хронічне запалення кісток ніг коней або волів.

Шпа́товий², а, е.

ШПА́ТЕЛЬ, ШПА́ХТЕЛЬ, я, *ч.* 1. Інструмент у вигляді лопатки трапецоїдної або трикутної форми, призначений для накладання на поверхню шпаклівки і розрівнювання її. 2. Інструмент живописця у вигляді лопаточки з дуже тонкої та гнучкої сталі для рівномірного накладання фарби на полотно або розтирання її на палітрі. 3. Інструмент у вигляді лопаточки, який вживається в медичній практиці (для огляду горла, при хірургічних операціях і т. ін.).

ШПА́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. *друк.* Металевий брусочок, який при ручному складанні вживається для заповнення проміжку між словами, для збільшення проміжку між літерами, для утворення абзаца і т. ін. 2. *спец.* Накладка між лініями згину виробу. 3. *мор.* Відстань між двома шпангоутами судна.

ШПЕ́ЙЗА, и, *ж.*, *спец.* Побічний або проміжний продукт у виробництві деяких кольорових металів.

ШПИЛЬ, я, *ч.* 1. Вершина гори, горба і т. ін. 2. *архіт.* Вузька висока надбудова пірамідальної або конічної форми, що завершує будівлю. 3. *мор.* Вертикальний коловорот на суднах для піднімання й опускання якоря, піднімання важких речей і т. ін.

Шпильови́й, а́, е́.

Шпильча́стий, а, е.

Шпилюва́тий, а, е.

Шпиля́стий, а, е. 1. *Шпилясті гори* (у 1 знач.). 2. *Шпиляста дзвіниця* (у 2 знач.).

ШПИНА́Т, у, *ч.* 1. Трав'яниста рослина родини лободових, що культивується як овоч, листя якого споживають свіжим, вареним і консервованим. 2. Страва або приправа з листя цієї рослини.

Шпина́тний, а, е. *Шпинатні рослини. Шпинатний соус.*

Шпина́товий, а, е. *Шпинатове листя. Шпинатове пюре.*

ШПИ́НДЕЛЬ, я, *ч.* 1. Головний вал верстатів з обертальним рухом, у пристроях якого закріплюють оброблювані деталі або різальні інструменти. 2. Веретено в прядильній машині. 3. Вісь чого-небудь (котушки, суднового шпиля і т. ін.).

Шпи́ндельний, а, е. *Шпиндельний підшипник.*

ШПІГА́Т, у, *ч.*, *мор.* Отвір у борту судна на рівні палуби чи в самій палубі.

ШПІ́ГЕЛЬ, ю, *ч.*, *спец.* Тип чавуну.

ШПІ́ЛЬМАН, а, *ч.* Мандрівний музикант, співець, народний актор у середньовічній Європі.

ШПІНГАЛЕ́Т, а, *ч.* 1. Металева засувка для замикання стулок вікон, дверей і т. ін. 2. *перен.*, *жарт.* Невеликий на зріст юнак або підліток.

Шпінгале́тний, Шпінгале́товий, а, е. *Шпінгалетна засувка. Шпінгалетова виїмка.*

ШПІНЕ́ЛЬ, і, *ж.* Вид ізоморфного мінералу, переважно зеленого, червоно-бурого, червоного кольору, деякі різновиди якого використовують як коштовне каміння.

Шпіне́левий, а, е.

ШПІЦ, а, *ч.* Невеликий кімнатний собака з вузькою маленькою мордою, стоячими вухами і густою довгою пухнастою шерстю переважно білого кольору.

ШПІЦРУ́ТЕН, а, *ч.* Довга гнучка палиця або прут, що застосовувались при тілесному покаранні (перев. солдатів) в європейських арміях.

ШПЛІНТ, а, *ч.* Кріпильна деталь у вигляді невеликого дротяного стержня, зігнутого навпіл, яка застосовується в машинобудуванні для закріплювання дрібних деталей, попередження самовідгвинчування гайок і т. ін.

Шплі́нтовий, а, е.

Шплінтува́ння, я, *с.* *Шплінтування болтів.*

Шплінтува́ти, у́ю, у́єш. Закріпляти шплінтом яку-небудь деталь (гайку, колесо на осі і т. ін.).

ШПО́Н, у, *ч.* 1. Тонкі дерев'яні листи, що їх виготовляють лущенням деревини і використовують для виготовлення клеєної фанери; одношарова, неклеєна фанера. *Лущений шпон. Струганий шпон.* 2. Прокладний матеріал для ущільнення, відокремлення чого-небудь і т. ін. 3. *друк.* Металічна пластинка, яка служить для збільшення проміжків між рядками в наборі.

ШПОР, а, *ч.*, *мор.* Основа, нижній кінець щогли, стеньги і т. ін.

ШПО́РА, и, *ж.* 1. Зігнута по формі каблука металева дужка зі стрижнем, яка кріпиться до черевика наїзника та служить для управління конем. 2. У птахів — роговий загострений наріст на лапах, що є засобом захисту або нападу. 3. *техн.* Спеціальний виступ, шип на ободі ведучого колеса або на траках гусениці трактора для кращого зчіплювання з землею (у 1 знач.).

Шпо́рити, рю, риш. Бити шпорами по боках коня, щоб змусити його рухатися швидше.

Шпо́рка, и, *ж.*

Шпо́рний, а, е. *Шпорний ремінь. Шпорні колеса* (у 1, 3 знач.).

Шпо́рник, а, *ч.* Робітник, який виготовляє шпори (у 1 знач.).

ШПРЕ́НГЕЛЬ, я, *ч.*, *техн.* Допоміжна стрижнева конструкція, яку приєднують до основної конструкції, щоб підсилити її.

ШПРИНГ, а, *ч.*, *спец.* Трос, прив'язаний одним кінцем до якоря чи якірного ланцюга, а іншим до судна, щоб утримати корабель у певному положенні.

ШПРИЦ, а, *ч.* 1. Інструмент у вигляді циліндра з поршнем та порожнистою голкою, який використовується для впорскування в організм лікарських речовин, а також для відсмоктування звідти рідини. *Маленький шприц. Одноразовий шприц.* 2. *спец.* Інструмент подібної будови, який використовується в техніці, промисловості, кулінарії. *Шприц для крему.*

Шпри́цевий, а, е. *Шприцева голка. Шприцевий цех.*

Шприцьо́ваний, а, е.

Шприцюва́льний, а, е. *Шприцювальний прилад.*

Шприцюва́льник, а, *ч.* Той, хто робить шприцювання.

Шприцюва́льниця, і, *ж.*

Шприцюва́ння, я, *с.*

Шприцюва́ти, ю́ю, ю́єш. Упорскувати, начиняти за допомогою шприца (у 2 знач.). *Шприцювати крем.*

ШПРО́ТИ, ів, *мн.* (*одн.* **шпрот**, а, *ч.*). 1. Дрібна морська промислова риба родини оселедцевих. 2. Консерви з цієї та іншої дрібної копченої риби (салаки, кільки і т. ін.) в олії.

Шпроти́на, и, *ж.*

Шпро́тний, а, е. *Шпротний паштет* (у 2 знач.).

ШПРЮ́ЙТ, а, *ч.*, *спец.* Корабельна вірьовка для підтримування стеньги.

ШПУНТ, а, *ч.*, *спец.* 1. У столярній справі — поздовжній виступ або паз для з'єднування одне з одним дощок, брусів, блоків і т. ін., а також таке з'єднання, при якому виступ однієї частини входить у паз іншої. 2. Сталевий загострений стрижень, який використовують скульптори для обробляння каменя. 3. У виноробстві — спеціальний корок, яким закривають у бочці вино, яке ще не перебродило.

Шпунтови́й, а́, е́. *Шпунтова пробка.*
Шпунтува́льний, а, е.
Шпунтува́ння, я, *с.*
Шпунтува́ти, у́ю, у́єш. 1. Виготовляти, вирізати шпунт (у 1 знач.). 2. Робити що-небудь, використовуючи шпунт (у 2 знач.). 3. Забивати, закривати отвір бочки шпунтом (у 3 знач.).
ШПУНТУ́БЕЛЬ, я, *ч.* Столярний інструмент для вистругування шпунтів (у 1 знач.).
ШПУР, у, *ч.* 1. *гірн.* Вузький циліндричний отвір, який висвердлюють у гірських породах і наповнюють вибуховою речовиною під час вибухових робіт. 2. *мет.* Отвір у горні шахтної печі для випускання рідких продуктів плавки.
ШРАПНЕ́ЛЬ, і, *ж.* 1. Розривний артилерійський снаряд, начинений кулями, призначений для ураження живої сили ворога. 2. *перен.*, *жарт.* Крута перлова каша.
Шрапне́левий, **Шрапне́льний**, а, е. *Шрапнельний дим. Шрапнельні кулі. Шрапнельні рани* (у 1 знач.).
ШРИФТ, у, *ч.* 1. Повний комплект друкарських літер певного типу й малюнка, необхідний для набору якого-небудь тексту; сукупність металевих рельєфних літер, цифр, розділових знаків у друкарській машинці. 2. Графічна форма літер при писанні, характер малюнка написаних літер.
Шрифти́ст, а, *ч.* Художник-графік, який створює шрифтові заголовки, написи і т. ін.
Шрифтови́й, а́, е́.
Шрифтови́к, а́, *ч.*
ШРІТ, шро́ту, *ч.* 1. Дрібні свинцеві кульки, які вживаються для стрільби з мисливської рушниці; дріб. 2. *с. г.* Відходи олійницького виробництва, які утворюються з подрібненого насіння різних олійних культур; у перемеленому вигляді використовуються для годівлі худоби.
Шрітови́й, а́, е́. *Шрітові набої* (у 1 знач.).
ШРО́ПШИР, а, *ч.* Порода м'ясних короткововнних овець.
ШТАБ, у, *ч.* 1. Орган керування військами в частинах, з'єднаннях і об'єднаннях усіх видів збройних сил; особи, що входять у цей орган. *Генеральний штаб.* 2. *перен.* Узагалі керівний орган чого-небудь. *Штаб будівельників. Виборчий штаб.*
Штабі́ст, а, *ч.*, *розм.* Штабний офіцер; працівник штабу.
Штабни́й, а́, е́. *Штабний офіцер. Штабний працівник.*
Штабни́к, а́, *ч.*, *розм.* Той, хто працює у штабі.
Штабови́й, а́, е́.
ШТАБЕЛЕ́Р, а, *ч.* Машина для піднімання та переміщення вантажів та інших матеріалів при укладанні їх у штабелі.
ШТА́БЕЛЬ, я, *ч.* Рівно укладений ряд чого-небудь (будівельних та інших матеріалів). *Штабель ящиків.*
Шта́бельний, а, е.
Штабельо́ваний, а, е.
Штабельо́к, лька́, *ч.*
Штабелюва́льний, а, е.
Штабелюва́ння, я, *с.*
Штабелюва́ти, ю́ю, ю́єш. Укладати в штабелі (будівельні та інші матеріали).
Шта́блений, а, е. *Штаблений профіль.*
ШТАГ, а, *ч.*, *мор.* Канат, трос, який утримує від падіння щоглу, стеньгу і т. ін.
ШТА́ЗІ, *невідм.* Служба державної безпеки в колишній Німецькій Демократичній Республіці.
ШТАЛЕКЕ́РІЯ, ї, *ж.* Земна хребетна тварина типу дицинодонтів завбільшки з носорога, що мешкала в тріасовому періоді.
ШТАМ, у, *ч.* У мікробіології — чиста культура мікроорганізмів, виділена з якого-небудь середовища (з організму захворілої тварини, людини або навколишньої природи), яка використовується для виготовлення вакцин і сироваток.
ШТАМБ, а, *ч.* Частина стовбура дерева або куща від кореня до крони.
Шта́мбик, а, *ч.*
Шта́мбовий, а, е. Який має довгий стовбур без розгалужень, без бічних пагонів. *Штамбова форма.*
ШТАМП, а, *ч.* 1. Форма з металу або якого-небудь іншого матеріалу для серійного виготовлення деталей чи якихось інших дрібних предметів шляхом штампування. 2. Вид печатки, яка переважно має вигляд прямокутника з гуми з опуклим зображенням тексту назви якої-небудь установи, організації і т. ін., із зазначенням адреси, номера або яких-небудь інших відомостей; відбиток, одержаний за допомогою такої печатки. 3. *перен.* Прийнятий загальновизнаний зразок, який сліпо наслідують; трафарет, шаблон.
Штампо́ваний, а, е. *Штампований диск* (у 1 знач.).
Штампо́ваність, ності, *ж.* *Штампованість вислову.*
Шта́мповий, а, е. *Штампова сталь. Штампове виробництво* (у 1, 2 знач.).
Штампува́льний, а, е. *Штампувальний цех. Штампувальний верстат. Штампувальні преси.*
Штампува́льник, а, *ч.* Той, хто займається штампуванням.
Штампува́льниця, і, *ж.*
Штампува́ння, я, *с.* 1. Виготовлення за допомогою штампа (у 1 знач.) *Гаряче штампування.* 2. Ставлення на чому-небудь штампа (у 2 знач.). 3. *перен.*, *розм.* Формальний підхід до чого-небудь з використанням готових зразків, штампів.
Штампува́ти, у́ю, у́єш.
ШТА́НГА, и, *ж.* 1. Металевий стержень, що використовується як деталь у багатьох інструментах, механізмах, конструкціях і т. ін. *Бурова штанга.* 2. *спорт.* Брус футбольних, хокейних, гандбольних та інших воріт. 3. *спорт.* Прилад для занять важкою атлетикою, що складається з металевого стержня, на кінцях якого закріплені знімні диски.
Штангі́ст, а, *ч.* Спортсмен, який займається вправами зі штангою (у 3 знач.).
Штангі́стка, и, *ж.* 1. Жін. до **штангі́ст**. 2. *перен.* Жінка, яка носить важкі сумки.
Штангі́стський, а, е.
Шта́нговий, а, е. Пов'язаний із застосуванням, використанням штанги (у 1 знач.). *Штанговий культиватор. Штанговий насос.*
ШТАНДО́РТ, у, *ч.* Найбільш вигідне розташування, розміщення промислових підприємств у регіоні або в країні.
ШТАНГЕН... Перша частина складних назв вимірювальних або розмічальних інструментів зі штанговою шкалою і ноніусом.
ШТАНГЕНІНСТРУМЕ́НТ, а, *ч.* Вимірювальний розсувний багатомірний інструмент з прямолінійною шкалою і ноніусом.
ШТАНГЕНРЕ́ЙСМУС, а, *ч.* Інструмент для вимірювання висоти виступів яких-небудь деталей.
ШТАНГЕНЦИ́РКУЛЬ, я, *ч.* Інструмент для лінійних вимірювань яких-небудь невеликих деталей, виробів, що складається зі штангової шкали з ноніусом і двох ніжок, одна з яких нерухома, а інша пересувається вздовж шкали.

ШТАНДА́РТ, а, *ч.* 1. У деяких арміях — прапор кавалерійської частини, ескадрону. 2. У деяких державах — прапор глави держави, який піднімають у тому місці, де ця особа перебуває. *До зали Верховної Ради України внесли штандарти.*

Штанда́ртний, а, е. *Штандартне древко. Штандартний караул.*

ШТАТ[1], у, *ч.* Державно-територіальна одиниця в складі деяких федеративних держав (США, Мексики, Бразилії, Індії та ін.), яка користується тим або іншим ступенем самоврядування.

ШТАТ[2], у, *ч.* 1. Постійний, встановлений склад співробітників на якому-небудь підприємстві чи в установі. 2. *перев. мн.* Документ, який визначає склад співробітників якої-небудь установи із зазначенням їх посад та посадових окладів. *Переглянути штати. Реєструвати штати.*

Шта́тний, а, е. *Штатний кореспондент. Штатний розпис. Штатна одиниця. Штатна посада. Штатне місце* (у 1 знач.).

ШТАТГА́ЛЬТЕР, а, *ч.* У Німеччині, Австрії, Нідерландах у XV—XVII ст. — назва правителя краю, намісника.

ШТАТИ́В, а, *ч.* 1. Підставка або підпірка з тримачами для різного приладдя, хімічного посуду і т. ін. 2. Складний триніжок, який служить для встановлення і закріплення фотографічного або кінознімального апарата, астрономічного, геодезичного інструмента і т. ін.

Штати́вний, а, е. *Штативна камера.*

ШТЕ́ВЕНЬ, вня, *ч.* Особливо міцна частина, якою закінчується остов судна на носі та кормі.

ШТЕГ, а, *ч.* Частина піаніно, призначена для передачі коливань струн до деки.

ШТЕ́ДІНГИ, ів, *мн.* Вільні французькі селяни, які стали відомі своєю боротьбою в XII—XIII ст. проти німецьких феодалів.

ШТЕЙН, у, *ч., мет.* Проміжний продукт плавки руд кольорових металів.

ШТЕЙНГУ́Т, у, *ч.* Тип якісного фаянсу.

ШТЕ́ЙНУНГ, а, *ч., спец.* Відстань від ударної поверхні молоточків у вихідному стані до площини струн.

ШТЕ́КЕР, а, *ч.* Контактний стержень, що служить однополюсною вилкою штепсельного з'єднання.

Ште́керний, а, е. *Штекерне розняття.*

ШТЕ́МПЕЛЬ, я, *ч.* 1. Прилад, інструмент з опуклим зображенням якого-небудь малюнка або напису, що служить для одержання відбитка, для накладання печатки, клейма. 2. Відбиток, одержаний за допомогою такого приладу.

Ште́мпелевий, а, е. *Штемпелевий конверт.*

Ште́мпельний, а, е. *Штемпельна подушка.*

Штемпельо́ваний, а, е.

Штемпелюва́льний, а, е. *Шемпелювальна машина.*

Штемпелюва́ння, я, *с. Штемпелювання листів.*

Штемпелюва́ти, юю, юєш. Ставити на що-небудь штемпель.

ШТЕ́ПСЕЛЬ, я, *ч.* Металевий стержень або вилка, за допомогою яких з'єднані з ними переносні електричні прилади (лампа, плитка і т. ін.) вмикають у мережу.

Ште́псельний, а, е. *Штепсельна розетка. Штепсельна вилка. Штепсельна лампа. Штепсельне з'єднання.*

ШТЕРТ, а, *ч.* Тонкий короткий кінець троса.

ШТИЛЬ, ю, *ч.* Відсутність вітру (на морі, озері і т. ін.). *Мертвий штиль.*

Шти́льний, а, е. *Штильне море.*

Штильови́й, а́, е́. *Штильова погода. Штильова смуга.*

Штилюва́ння, я, *с.*

Штилюва́ти, ює. Стояти не рухаючись через повний штиль (про судно).

ШТИФТ, а, *ч.* Невеликий циліндричний або конічний стержень, який застосовують для нерухомого з'єднання двох деталей машин.

Шти́фтик, а, *ч.*

Штифтови́й, а́, е́. *Штифтовий барабан.*

ШТИ́ХЕЛЬ, я, *ч., спец.* Різальний сталевий ручний інструмент, який застосовують у гравіруванні і як різець для обточування дрібних деталей.

ШТИ́ХМА́С, а, *ч., спец.* 1. У взуттєвому виробництві — вимірювальна стрічка. 2. Нутромер — інструмент, яким вимірюють внутрішні розміри деталей машини.

Штихма́совий, а, е. *Штихмасова нумерація.*

ШТОК[1], а, *ч.* 1. *техн.* Циліндричний стрижень поршневої машини, що з'єднує поршень з повзуном. 2. *мор.* Поперечний стрижень у верхній частині якоря.

Што́ковий[1], а, е. *Штокове кільце.*

ШТОК[2], а, *ч., геол.* Форма залягання гірських порід (переважно магматичних) у вигляді тіл неправильної форми в товщі інших порід. *Рудний шток.*

Што́ковий[2], а, е. *Штокове родовище.*

ШТО́КВЕРК, у, *ч., геол.* Рудна жила неправильної форми, утворена масою гірської породи, що пронизана жилами та прожилками рудних мінералів.

ШТО́ЛЬНЯ, і, *ж.* Горизонтальна або похила виробка з виходом на земну поверхню, призначена для обслуговування підземних гірничих робіт.

Што́льневий, а, е.

ШТО́ПОР, а, *ч.* 1. Гвинтоподібний стержень з рукояткою, призначений для відкорковування пляшок. 2. *ав.* Одна з фігур вищого пілотажу, що полягає в зниженні літака по крутій спіралі.

Што́порний, а, е. *Штопорні свердла* (у 1 знач.).

Што́порити, рю, риш, *ав.* Спускатися штопором.

Што́порення, я, *с. Штопорення літака.*

ШТОРМ, у, *ч.* Сильна буря, вітер на морі чи озері і викликане ними велике хвилювання води.

Што́рмик, а, *ч.*

Штор́ми́ти, ми́ть. Бути дуже розбурханим під час шторму (про море, озеро). *Море штормить.*

Штормі́вка, и, *ж., мор.* Легка куртка з прогумованої матерії.

Штормови́й, а́, е́. *Штормовий вітер. Штормові хвилі. Штормовий костюм. Штормова пора. Штормове попередження.*

ШТОРМТРА́П, а, *ч.* Мотузяна драбина з дерев'яними щаблями, яку спускають за борт судна для висадки і приймання людей (переважно в штормову погоду).

ШТОФ[1], а, *ч., заст.* 1. Старовинна міра рідини (переважно вина, горілки), яка дорівнює 1/8 або 1/10 відра. 2. Чотиригранна скляна посудина з короткою шийкою, яка уміщує таку кількість вина, горілки і т. ін.

Што́фний[1], а, е.

ШТОФ[2], у, *ч.* Цупка, важка шовкова або шерстяна тканина, перев. з великим тканим візерунком, яку використовують для оббивання меблів, з декоративною метою і т. ін.

Што́фний[2], а, е. *Штофна оббивка.*

ШТРАФ, у, *ч.* Грошове стягнення, яке накладають як покарання переважно в адміністративному або судовому порядку.

Штрафни́й, а́, е́. *Штрафний удар (кидок). Штрафне очко. Штрафний майданчик. Штрафні санкції.*
Штрафни́к, а́, *ч.*, *розм.* Військовослужбовець, направлений рішенням суду в спеціальну дисциплінарну частину.
Штрафо́ваний, а, е.
Штрафува́ння, я, *с.*
Штрафува́ти, у́ю, у́єш. Накладати грошове стягнення як покарання переважно в адміністративному або судовому порядку; карати за невиконання чого-небудь, порушення умов, правил гри, етикету і т. ін.
ШТРЕЙКБРЕ́ХЕР, а, *ч.*, *заст.* 1. Особа, яка працює на підприємстві в період страйку і цим шкодить його проведенню. 2. *перен.* Той, хто зраджує загальній справі.
Штрейкбре́херство, а, *с.*
Штрейкбре́херський, а, е.
Штрейкбрехерува́ти, у́ю, у́єш, *розм.* Бути штрейкбрехером.
ШТРЕ́ЙФЛІНГ, у, *ч.* Сорт яблук.
ШТРЕК, у, *ч.* Горизонтальна підземна гірнича виробка, що йде по пласту корисної копалини і не виходить безпосередньо на земну поверхню. *Відкатний штрек. Польовий штрек.*
Штре́ковий, а, е.
ШТРИ́ПКА, и, *ж.* Тасьма в нижній частині штанів, гетрів, що продівається під ногою та відтягує штанину, гетру донизу. *Штани зі штрипками.*
ШТРИПС, а, *ч.*, *мет.* Сталева смуга-заготовка для виробництва зварних труб.
Штри́псовий, а, е.
ШТРИХ, а́, *ч.* 1. Коротка риска, лінія, яка є одним з основних елементів рисунка, креслення. 2. *перен.* Окрема подробиця, характерна риса чого-небудь. *Штрихи до портрета письменника.* 3. Прийом звуковидобування на музичних інструментах (струнних, смичкових, духових, фортеп'яно та ін.), пов'язаний з певним характером рухів смичка (рук, губ та ін.), що породжує особливе звучання. 5. Спеціальна паста для виправлення помилок, дефектів у тексті.
Штрихо́ваний, а, е. *Штриховане поле* (у 1 знач.).
Штрихови́й, а́, е́. *Штриховий вимірювальний інструмент. Штриховий рисунок. Штрихове кліше.*
Штрихува́льний, а, е.
Штрихува́льник, а, *ч.* Той, хто наносить штрихи на що-небудь (у 1 знач.).
Штрихува́льниця, і, *ж.*
Штрихува́ння, я, *с.* *Зробити штрихування. Густе штрихування.*
Штрихува́ти, у́ю, у́єш. Наносити штрихи на що-небудь (рисунок, план, карту і т. ін.), покривати штрихами.
ШТРИХКО́Д, у, *ч.*, *спец.* Штриховий код.
ШТРИХПУНКТИ́Р, у, *ч.* 1. Переривчаста лінія, утворена крапками або рисками. 2. *перен.* Переривчаста лінія, утворена крапками, яка виділяє якусь важливу деталь у тексті, фільмі тощо.
Штрихпункти́рний, а, е. *Штрихпунктирна лінія.*
ШТРОБА́, и́, *ж.* Фасонна частина крокви, що виходить за межі даху над стіною.
ШТУРВА́Л, а, *ч.* 1. Стернове колесо (на судні). 2. Пристосування у вигляді стернового колеса, півколеса, маточини з рукоятками і т. ін., за допомогою якого керують дією якого-небудь механізму.
Штурва́лити, лю, лиш. Керувати морським судном.
Штурва́льний, а, е. *Штурвальний трос. Штурвальне керування. Штурвальна площадка.*
ШТУРМ, у, *ч.* 1. Рішуча атака укріплення, опорного пункту, фортеці ворога. 2. *перен.* Оволодіння чим-небудь, освоєння чого-небудь шляхом переборювання якихось труднощів. *Штурм вершини. Штурм космосу.*
Штурмо́ваний, а, е.
Штурмови́й, а́, е́. 1. *Штурмова смуга. Штурмовий взвод. Штурмова авіація* (у 1 знач.). 2. *Штурмова гарячка* (у 2 знач.).
Штурмови́к, а́, *ч.* 1. Тип військового літака, призначеного бомбити й розстрілювати з невеликої висоти сили ворога на полі бою. 2. Солдат, який бере участь у штурмі (у 1 знач.).
Штурмува́ння, я, *с.*
Штурмува́ти, у́ю, у́єш. 1. Робити штурм (у 1 знач.); *перен.* Провадити рішучі дії для оволодіння чим-небудь, освоєння чогось; *перен.* Уперто працювати, добиваючись виконання якогось завдання, долаючи труднощі; *перен.* Бити, ударяти (про морські хвилі, вітер і т. ін.). 2. Бомбити й розстрілювати ворога з невеликої висоти.
ШТУ́РМАН, а, *ч.* 1. Фахівець з водіння військових надводних або підводних кораблів, що має офіцерське звання. 2. У торговельному флоті — помічник капітана, який одночасно є фахівцем з водіння судна.
Шту́рманство, а, *с.* Посада, заняття штурмана.
Шту́рманський, а, е. *Штурманська форма. Штурманські розрахунки. Штурманська справа.*
Штурманува́ти, у́ю, у́єш. Виконувати обов'язки штурмана.
ШТУРТРО́С, а, *ч.* Ланцюг або трос на судні, що йде від штурвала до стерна і призначений для повороту стерна.
ШТУФ, а, *ч.* У геології — шматок мінералу або руди, взятий як зразок.
Шту́фний, а, е.
ШТУ́ЦЕР, а, *ч.* 1. Старовинна воєнна рушниця з гвинтовими нарізами у стволі. 2. *техн.* Короткий відрізок труби з різьбою на зовнішній поверхні, яким з'єднують труби між собою або прикріплюють їх до резервуарів, посудин і т. ін.
Шту́церний, а, е. *Штуцерний постріл. Штуцерна куля.*
ШУЗ, а, *ч.*, **ШУ́ЗИ**, ів, *жарг.* Черевики, взуття.
ШУ́ЗІЯ, ї, *ж.*, *жарг.* Одяг.
ШУЇ́Т, а, *ч.* У єгипетській міфології — один із проявів людини, її тінь.
ШУК, у, *ч.* Базар в Ізраїлі.
ШУ́ЛЕР, а, *ч.* 1. Гравець, який у картярській грі користується нечесними, шахрайськими прийомами. 2. *перен.* Взагалі обманщик, шахрай.
Шу́лерство, а, *с.* 1. Використання нечесних, шахрайських прийомів у картярській грі. 2. *перен.* Обман, шахрайство.
Шу́лерський, а, е.
ШУНГІЗИ́Т, у, *ч.* Легкий пористий матеріал, який одержують з мінералу шунгіту й використовують як заповнювач при приготуванні бетону.
ШУНГІ́Т, у, *ч.* Гірська порода чорного або матово-сірого кольору, насичена вуглецевою речовиною в некристалічному стані; цінна сировина для будівництва та промисловості.
ШУНТ, а́, *ч.* 1. Електричне або магнітне відгалуження, яке вмикають паралельно до основного кола, або відгалуження вимірювального приладу (гальванометра, амперметра) для відведення частини електричного струму чи магнітного потоку. 2. *мед.* Штучно створений обхідний шлях кровотоку при виключенні з кровообігу ділянки великої кровоносної судини.
Шунтува́ння, я, *с.* 1. Підключення шунта (у 1 знач.) до ділянки електро- або магнітного ланцюга. 2. Хірургічна

операція, що полягає у створенні обхідного шляху шунта (у 2 знач.) при виключенні з кровообігу, лімфообігу або дихання яких-небудь ділянок. *Аортокоронарне шунтування.*

ШУРПА́, и́, *ж.*, *кул.* Страва східної кухні — міцний бульон з баранини, часто заправлений овочами.

ШУРУ́П, а, *ч.* Гвинт з конусоподібним стрижнем для кріплення деталей з дерева або іншого м'якого матеріалу.

ШУРФ, у, *ч.*, *гірн.* Вертикальна, рідше похила гірнича виробка (переважно невеликої глибини), прокладена з поверхні землі для розвідування та добування корисних копалин, вентиляції шахт, проведення вибухових робіт і т. ін.

Шурфува́льний, а, е.

Шурфува́ння, я, *с.*

Шурфува́ти, у́ю, у́єш. Вести розвідку залягання копалин за допомогою шурфів.

ШУЦБУ́НД, у, *ч.* Військова організація соціал-демократичної партії Австрії в 20—30-х рр. XX ст.

Шуцбу́ндівець, вця, *ч.*

ШУ́ЦМАН, а, *ч.* Поліцейський у Німеччині до 1945 р.

ШХЕ́РИ, шхер, *мн.* Невеликі скелясті острови біля сильно порізаних, розчленованих берегів морів і озер; прибережний морський район із такими островами, скелями.

Шхе́рний, а, е. *Шхерний берег. Шхерна флотилія.*

ШХУ́НА, и, *ж.* Вітрильне судно з двома і більше щоглами й косими вітрилами, а зараз також і з двигуном внутрішнього згоряння.

ШЮРФЕ́Т, у, *ч.* Галерея навколо мінарета, звідки муедзини скликають правовірних на молитву.

ШЮ́ТТЕ, *невідм.*, *ж.*, *бот.* Грибкова хвороба саджанців сосни, ялини, модрини та ялівцю, що спричиняє потовщення та опадання хвої.

Ю

ЮА́НЬ, я, *ч.* Грошова одиниця Китаю і відповідна їй монета, що еквівалентна 10 цзяо або 100 финям. *Конвертований юань.*

ЮБІЛЯ́ЦІЯ, ї, *ж., муз.* Тривалий вокаліз останнього складу слова наприкінці алілуї релігійно-патетичного характеру.

ЮВАКРИ́Л, у, *ч.* Синтетичний матеріал, що імітує малахіт і яшму.

ЮВЕЛІ́Р, а, *ч.* 1. Майстер, який виготовляє художні вироби, прикраси і т. ін. з коштовних металів і каміння. 2. Продавець ювелірних виробів.

Ювелі́рний, а, е. 1. Пов'язаний з художніми виробами, прикрасами і т. ін. з коштовних металів і каміння, з їх виготовленням та продажем. *Ювелірний магазин. Ювелірні речі. Ювелірна справа. Ювелірний камінь. Ювелірне мистецтво. Ювелірна проба. Ювелірна промисловість. Ювелірні сплави.* 2. *перен.* Ретельно продуманий або майстерно оброблений до найдрібніших деталей; старанно, тонко опрацьований. *Ювелірна вишивка. Ювелірна операція. Ювелірна робота.*

Ювелі́рність, ності, *ж. Ювелірність обробки.*

Ювелі́рно. *Ювелірно вправлена картинка.*

Ювелі́рство, а, *с.* Ювелірне виробництво.

ЮВЕЛІ́Т, у, *ч.* Пластична маса, яку застосовують для виготовлення виробів, що імітують ріг, черепаху, янтар.

ЮВЕНА́ЛІЇ, ій, *мн.* У Стародавньому Римі — аматорські театральні видовища, запроваджені 59 р. н. е. імператором Нероном.

ЮВЕНА́ЛЬНИЙ, а, е, *фізіол.* Статево незрілий.

ЮВЕНОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Напрям у науці про фізіологічні особливості розвитку дітей шкільного віку. *Фахівець з ювенології.*

ЮВЕ́НТА, и, *ж.* У давньоримській міфології — богиня юності; те саме, що у давньогрецькій міфології Геба.

ЮВІЛЕ́Й, ю, *ч.* Урочисто відзначувана річниця життя, діяльності кого-, чого-небудь або якої-небудь події; святкування такої річниці (звичайно обчислюється в круглих і переважно великих числах). *25-літній ювілей літературної праці. 40-річний ювілей творчої діяльності.*

Ювіле́йний, а, е. *Ювілейний рік. Ювілейний номер журналу. Ювілейний вечір.*

ЮВІЛЯ́Р, а, *ч.* Особа, установа, місто і т. ін., ювілей яких відзначають, святкують; ювілянт.

Ювіля́нт, а, *ч., рідко.* Те саме, що **ювіля́р**.

Ювіля́нтка, и, *ж., рідко.*

Ювіля́рка, и, *ж.*

Ювіля́т, а, *ч* Те саме, що **ювіля́р**.

ЮГА́С, а, *ч.* Вівчар.

ЮГЕНДСТИ́ЛЬ, ю, *ч.* Назва стилю модерн у Німеччині.

Ю́ГЕР, а, *ч.* Давньоримська земельна міра, що дорівнює приблизно 2942 м^2.

ЮГУ́РТ, у, *ч.* Кисле молоко. *Югурт з наповнювачем.*

Ю́ДА, *див.* **Іу́да**.

ЮДАЇ́ЗМ, *див.* **іудаї́зм**.

Юде́йство, а, *с.* 1. Юдейська релігія. 2. *збірн.* Юдеї.

Юде́йський, а, е.

ЮДОФІ́ЛЬСТВО, а, *с.* Прихильність до всього єврейського.

Юдофі́л, а, *ч.* Прибічник, прихильник усього єврейського.

Юдофі́льський, а, е. *Юдофільські погляди.*

ЮДОФО́Б, а, *ч.* Те саме, що **антисемі́т**.

Юдофо́бство, а, *с.* Те саме, що **антисемітизм**.

Юдофо́бський, а, е. *Юдофобські погляди.*

Ю́КА, и, *ж.* 1. Вічнозелена деревна рослина родини лілійних з довгим колючим листям і жовтувато-білими квітками, поширена у Центральній та Південній Америці; вирощується як декоративна. 2. Волокна цієї рослини, з яких виготовляють канати, рогожі і т. ін.

Ю́КОЛА, и, *ж.* На Крайній Півночі та Далекому Сході — в'ялена на сонці риба, яку заготовляють на зиму.

ЮЛІА́НСЬКА да́та — особлива форма запису астрономічної дати на початковому (Гринвіцькому) меридіані, в якій відлік часу починається від 1 січня 4713 р. до н. е. без розбивання на роки та місяці.

ЮЛІА́НСЬКИЙ календа́р, **ЮЛІА́НСЬКЕ** літочи́слення — система літочислення, введена римським імператором Юлієм Цезарем у 46 р до н. е.; старий стиль.

ЮМІ́ЗМ, у, *ч.* Суб'єктивно-ідеалістичне, скептичне вчення англійського філософа Д. Юма (1711—1776) та його послідовників.

ЮНА́КИ, ів, *мн.* Герої народного епосу південних слов'ян, що уславлюють боротьбу проти турецького володарювання.

Ю́НГА, и, *ч.* Підліток на судні, що навчається морської справи, готується стати матросом; молодший матрос.

ЮНГШТУ́РМ, у, *ч.* Організація революційної німецької молоді, створена в 1924 р. для боротьби з фашизмом

Юнгштурмі́вка, и, *ж.* Форма військового зразка, яку носили члени юнгштурму, а також подібний одяг молоді 20 — початку 30-х років XX ст.

Юнгштурмі́вський, а, е. *Юнгштурмівський костюм.*

ЮНІОНІ́СТИ, ів, *мн.* Члени консервативної партії Великої Британії та Північної Ірландії (Ольстеру) — Національного союзу консервативних і юніоністських організацій.

Юніоні́стський, а, е. *Юніоністські організації.*

ЮНІО́Р, а, *ч.* Спортсмен віком 19—22 років, який бере участь у змаганнях у своїй віковій групі. *Першість з футболу серед юніорів. Кубок юніорів.*

Юніо́рка, и, *ж. Гімнастка-юніорка.*

Юніо́рський, а, е. *Юніорський чемпіонат.*

Ю́НКЕР, а, *ч.* 1. У буржуазно-феодальній Пруссії — великий землевласник-дворянин. 2. У російській армії і флоті до середини 60-х років XIX ст. — доброволець (рядовий або унтер-офіцер) з дворян, який, прослуживши певний термін (і звичайно

витримавши іспит), міг стати офіцером. 3. У Росії (1864—1910 рр.) — вихованець військового училища, що готувало офіцерів.

Юнкерня́, і, *ж.*, *зневажл.*

Ю́нкерство, а, *с.* 1. *збірн.* Юнкери. *Прусське юнкерство.* 2. Звання юнкера (у 2, 3 знач.), а також перебування в юнкерах.

Ю́нкерський, а, е. *Юнкерські загони. Юнкерські землі.*

ЮНО́НА, и, *ж.* 1. У давньоримській міфології — одна з верховних богинь, дружина Юпітера, покровителька шлюбу та материнства; те саме, що у давньогрецькій міфології Гера. 2. *астр.* Одна з чотирьох найбільших малих планет (діаметр близько 247 км).

ЮПІ́ТЕР[1], а, *ч.* 1. У давньоримській міфології — верховний бог, володар богів та людей; те саме, що у давньоримській міфології Зевс. 2. *астр.* П'ята за відстанню до Сонця, найбільша планета Сонячної системи.

ЮПІ́ТЕР[2], а, *ч.* Потужний електричний дуговий освітлювач, прожектор, призначений для кінознімання при штучному або комбінованому освітленні та для інших потреб.

ЮР... Перша частина складних слів, що відповідає слову «юридичний» (у 3 знач.).

ЮРА́, и́, *ж.*, *геол.* Другий з трьох періодів мезозойської ери в історії Землі; відклади цього періоду. *Відклади юри.*

Ю́рський, а, е. *Юрська система. Юрський період.*

ЮРИДИЗА́ЦІЯ, ї, *ж.* Надання певним фактам, відносинам правового характеру; перебільшене підкреслювання юридичного боку якого-небудь питання, явища.

ЮРИДИ́ЧНИЙ, а, е. 1. Пов'язаний із законодавством, правовими нормами і практичним їх застосуванням; правничий. *Юридичне питання.* Пов'язаний з вивченням і науковою розробкою правознавства, юриспруденції; правознавчий. *Юридичний факультет. Юридична відповідальність. Юридична наука. Юридична особа. Юридична сила документа. Юридична служба.* 2. Який має офіційне право на що-небудь. *Юридична установа.* 3. Прикм. до **юри́ст**. *Юридична консультація.*

Юриди́чно. *Юридично грамотний. Юридично правильний.*

ЮРИСДИ́КЦІЯ, ї, *ж.* 1. Підсудність; право чинити суд, розглядати і розв'язувати правові питання. *Юрисдикція адміністрації.* 2. Правова сфера, на яку поширюються повноваження цього державного органу. *Підлягати юрисдикції. Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі* (Конституція України).

ЮРИСКО́НСУЛЬТ, а, *ч.* Працівник правової служби організації, що є її постійним консультантом з практичних питань права і захисником інтересів цієї установи в юридичних організаціях (арбітраж, суд і т. ін.).

Юриско́нсультство, а, *с.* Посада, заняття юрисконсульта.

Юриско́нсультський а, е. *Юрисконсультська посада.*

ЮРИСПРУДЕ́НЦІЯ, ї, *ж.* 1. Правознавство. 2. Практична діяльність юристів, судових органів.

Юриспруде́нт, а, *ч.* Правознавець.

ЮРИ́СТ, а, *ч.* Людина з юридичною освітою; фахівець з правознавства, юридичних наук; практичний діяч у галузі права.

Ю́РТА, и, *ж.* Переносне (перев. конусоподібне) житло в деяких кочових і напівосілих народів Центральної та Середньої Азії, Південного Сибіру, укрите шкурами, повстю тощо.

Ю́ртовий, а, е.

ЮСТИ́РУВАННЯ, я, *с. спец.* Точне відрегулювання приладу, механізму.

Юсти́рувальний, а, е. *Юстирувальний прилад.*

Юсти́рувальник, а, *ч.* Той, хто займається юстируванням.

Юсти́рувати, у́ю, у́єш.

ЮСТИ́ЦІЯ, ї, *ж.* 1. Правосуддя. 2. Сукупність судових закладів. *Українська юстиція. Міністерство юстиції.*

ЮТ, а, *ч.*, *мор.* Кормова частина верхньої палуби судна.

Ю́товий, а, е. *Ютовий тент.*

Ю́ФЕРС, а, *ч.*, *мор.* Блок для натягування вант та інших снастей сторчкового такелажу на невеликих парусних промислових суднах.

Я

ЯВАНТРО́П, у, *ч.* Викопна людина з групи палеонтропів.

ЯГДТА́Ш, а́, *ч.* Мисливська сумка для дичини й дрібного звіра. *Важкий ягдташ.*

Я́ГЕЛЬ, ю, *ч.* Оленячий мох; лишайники роду кладонія.

ЯГУА́Р, а, *ч.*, *зоол.* Великий хижий звір родини котячих з червонувато-жовтою шерстю, покритою чорними кільцями й плямами.

Ягуа́ровий, а, е. *Ягуаровий окрас.*

ЯЗО́Н, *див.* **Ясо́н**.

ЯК, а, *ч.* Велика жуйна рогата тварина, переважно темної масті, з довгою, обвислою по боках шерстю, що поширена у високогірних районах Центральної Азії (використовується як в'ючна й верхова, а іноді як молочно-м'ясна тварина). *Дикий як. Свійський як.*

ЯКОБІ́НЕЦЬ, нця, *ч.* 1. Найбільш радикальний представник революційної буржуазії часів Великої французької революції, яка вела боротьбу проти монархістів та феодалів; член якобінського клубу. *Диктатура якобінців.* 2. *перен.*, *заст.* Людина як виразник революційних, лівих політичних переконань; вільнодумець.

ЯКОБІНІ́ЗМ, у, *ч.*, *рідко.* Те саме, що **якобі́нство**.

ЯКОБІ́НСТВО, а, *с.* Політичний рух якобінців у Франції в XVIII ст.; принципи, яких вони дотримувалися.

Якобі́нський, а, е. *Якобінська диктатура. Якобінський клуб.*

ЯКУ́ДЗА, и, *ж.* Об'єднання японських організацій мафіозного типу; члени цих об'єднань.

ЯЛ, а, *ч.* Веслово-вітрильна широка шлюпка з двома, трьома й чотирма парами весел. *Морський ял.*

Я́лик, а, *ч.*, *зменш.*

ЯМБ, а, *ч.* 1. Двоскладовий віршовий розмір, стопа якого містить ненаголошений та наголошений склади. 2. Форма сатиричного твору.

Ямбі́чний, а, е. *Ямбічні розміри. Ямбічний вірш.*

Ямбохоре́й, я, *ч.*

ЯМС, у, *ч.* Рід багаторічних трав'янистих тропічних та субтропічних рослин роду діоскорея, крохмальні бульби якого вживають у їжу як картоплю.

ЯНИЧА́Р, а, *ч.* 1. У султанській Туреччині XIV ст. — піхотинець з військовополонених, а також християн, обернених у мусульманство, що виконував поліцейські та каральні функції. 2. *перен.* Зрадник вітчизни, що служить чужинцям; перевертень, відступник, запроданець.

Янича́рка, и, *ж.* Вид старовинної вогнепальної зброї.

Янича́рський, а, е. *Яничарські загони.*

ЯНИЧА́РНІСТЬ, ності, *перен.* Відступництво, запроданство, служіння чужинцям з корисливою метою.

ЯНИЧА́РСТВО, а, *с.* Те саме, що **янича́рність**.

Я́НІТОР, а, *ч.*, *іст.* Слуга у будинку знатного римлянина, переважно раб.

Я́НКІ, *невідм.*, *ч.*, *розм.* 1. Прізвисько американців, уродженців США, що дали їм європейці. *Справжній янкі. Стовідсотковий янкі.* 2. У США — уродженець або житель Нової Англії (північно-східних штатів США). *Бадьорі янкі.*

ЯНСЕНІ́ЗМ, у, *ч.* Реформістська течія у католицькій церкві XVII—XVIII ст., близька до кальвінізму. *Прибічник янсенізму.*

Янсені́ст, а, *ч.* *Секта янсеністів. Центр янсеністів.*

Янсені́стський, а, е. *Янсеністська філософія.*

Я́НУС, а, *ч.* 1. У давньоримській міфології — бог усякого початку або кінця, а також часу, що зображувався з двома обличчями, оберненими у протилежні боки. 2. *перен.* Лукава, підступна людина. *Дволикий янус.*

Я́ПІ, *невідм.* Молода людина (переважно у США), яка відзначається прагненням до професійної та політичної кар'єри. *Типові япі.*

ЯПІ́ЗМ, у, *ч.* Молодіжний рух міських професіоналів, що розпочався серед американців у середині 80-х років XX ст. *Виразний япізм.*

ЯПІ́ГИ, ів, *мн.* Плем'я в Стародавній Італії, спочатку еллінізоване греками-колоністами, згодом, після підкорення Римом Південної Італії, романізоване. *Мова япігів.*

ЯПІ́ДИ, ів, *мн.* Плем'я у римській Іллірії. *Цивілізація япідів.*

ЯРА́НГА, и, *ж.* Переносне кругле житло народів північно-східного Сибіру, каркас якого накритий оленячими шкурами. *Традиційна яранга.*

ЯРД, а, *ч.* Одиниця довжини в англійській системі мір, що дорівнює 91,44 см.

ЯРЛ, а, *ч.* У давніх скандинавських племен — впливова людина; пізніше — в Середньовіччі — намісник провінції або найвищий королівський урядовець.

ЯРЛИ́К, а́, *ч.* 1. Дарча грамота ханів Золотої Орди. 2. Наклейка, бирка на товарі з відомостями про назву, ціну, виготовлювача тощо. 3. *перен.* Стереотипна коротка характеристика, оцінка кого-, чого-небудь. *Вішати ярлики.*

Я́РМАРОК, у, *ж.* 1. Велика торгівля, що регулярно проводиться у певному місці, у певний сезон, яка, як правило, супроводжується розвагами. 2. Сезонний розпродаж товарів одного або різних видів; періодично влаштовуваний оптовий продаж та закупівля товарів за встановленими зразками. *Галузевий ярмарок. Книжковий ярмарок. Міжнародний ярмарок. Оптовий ярмарок. Регіональний ярмарок. Ярмарок вакансій.*

Ярмарко́вий, а, е. *Ярмарковий комітет.*

ЯСО́Н, ЯЗО́Н, а, *ч.* У давньогрецькій міфології — ватажок аргонавтів, які вирушили на кораблі «Арго» за золотим руном, котре Ясон здобув за допомогою чарівниці Медеї.

Я́СТИК, а, *ч.* Ікра осетрових та частикових риб у плівці, а також сама ця плівка.

ЯТАГА́Н, а, *ч.* Старовинна холодна зброя, середня між шаблею й кинджалом, що має фігурний вигин,

увігнуте лезо; поширена у народів Близького й Середнього Сходу. *Кривий турецький ятаган.*

Ятага́нистий, а, е. Який своїм виглядом, формою нагадує форму ятагана. *Ятаганисті щелепи.*

ЯТРОГЕНІ́Я, ї, *ж.* Захворювання, спричинене травматичним впливом на хворого через необережний вислів або вчинок медичного персоналу.

ЯТРОФІ́ЗИКА, и, *ж.* Напрям в медицині, що виник у країнах Західної Європи у XVI—XVII ст.; пояснював усю діяльність організму законами фізики (механіки).

Ятрофі́зик, а, *ч.*

ЯТРОХІ́МІЯ, ї, *ж.*, *спец.* Напрямок у хімії і медицині, започаткований Парацельсом (XVI ст.), за яким вважалося, що основним завданням цих наук є створення ліків.

Ятрохі́мік, а, *ч.*

ЯФЕТИДОЛО́ГІЯ, ї, *ж.* Напрямок у лінгвістиці, який доводить первісність кінетичної мови.

Яфетидо́лог, а, *ч.*

Яфетидологі́чний, а, е. *Яфетидологічне дослідження.*

ЯХОБА́Б, у, *ч.* Шкура чистопородного ягняти з перерослими завитками, що втратила свою форму.

Я́ХТА, и, *ж.* Спортивне або туристське моторне, вітрильне чи вітрильно-моторне судно. *Екскурсійне бюро організовує подорожі по морю на яхті.*

Я́хтовий, а, е. *Яхтовий клуб. Яхтові вітрила.*

Я́хточка, и, *ж.*

Я́ХТИНГ, у, *ч.* Вітрильний спорт.

ЯХТ-КЛУ́Б, у, *ч.* Спортивна організація, що об'єднує спортсменів, які займаються водним спортом — вітрильним, веслувальним, моторним; водна станція такої організації; приміщення, де міститься така організація.

Яхтклу́бівець, вця, *ч.*

Яхтклу́бівський, а, е.

ЯХТСМЕ́Н, а, *ч.* Спортсмен, який займається вітрильним спортом на яхтах. *Змагання яхтсменів.*

Яхтсме́нка, и, *ж.* *Успішна яхтсменка.*

Яхтсме́нський, а, е. *Яхтсменський клуб. Яхтсменська форма.*

Я́ШМА, и, *ж.*, *мін.* Тверда дрібнозерниста гірська порода, яка складається з часток кварцу червоного, сірого, зеленого, білого й чорного кольору та халцедону, що використовується як декоративний камінь і для виготовлення художніх виробів, прикрас.

Я́шмовий, а, е. *Яшмові родовища. Яшмовий столик.*

Довідкове видання

БИБИК Світлана Павлівна
СЮТА Галина Мирославівна

СЛОВНИК ІНШОМОВНИХ СЛІВ

Тлумачення, словотворення та слововживання

Близько 35 000 слів і словосполучень

Головний редактор *Н. Є. Фоміна*
Відповідальний за випуск *Г. С. Таран*
Художній редактор *Б. П. Бублик*
Комп'ютерна верстка: *О. В. Підлісна*, *М. Л. Теплицький*
Коректор *Л. В. Дмитрієва*

ISBN 966-03-3173-8

Підписано до друку 12.09.05. Формат 84×108 1/16.
Папір офсетний. Гарнітура Тип Таймс. Друк офсетний.
Умов. друк. арк. 65,52. Умов. фарбовідб. 66,36. Облік.-вид. арк. 98,87.
Тираж 1500 прим. Замовлення №

ТОВ «Видавництво Фоліо»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 502 від 21.06.2001 р.

ТОВ «Фоліо»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 683 від 21.11.2001 р.

61057, Харків, вул. Донець-Захаржевського, 6/8
Електронна адреса:
www.folio com.ua
E-mail: realization@folio.com.ua
Інтернет магазин
www.bookpost com.ua

Надруковано з готових позитивів
в друкарні ТОВ «Торнадо»
61045, м. Харків, вул. Отакара Яроша, 18.